Ex Bibliotheca
PHILIPPI HENRICI BOECLERI
Medicinæ Doctoris et Professoris
Argentinensis

Boecler. 1747.

2° Med. gen. 1111.
Fl. 3087.

Medicina. Opera Medicorum conjunctim edita. 309.

LAZARI

RIVERII

OPERA MEDICA

OMNIA.

LAZARI RIVERII

OPERA MEDICA

OMNIA.

LAZARI

RIVERII

CONSILIARII, MEDICI

AC PROFESSORIS REGII,

Necnon Regiorum in Universitate Monspelienſi Medicinæ Profeſſorum Decani.

OPERA MEDICA UNIVERSA;

QUIBUS CONTINENTUR,

I. Inſtitutionum Medicarum Libri quinque.
II. Praxeos Medicæ Libri ſeptemdecim.
III. Obſervationum Medicarum Centuriæ quatuor.

QUIBUS ACCEDUNT OBSERVATIONES

variæ ab aliis communicatæ:

Itémque OBSERVATIONES infrequentium Morborum. Ac denique ipſiſſima ARCANA Riverii plenè revelata.

Omnia non tantùm ab ipſomet Authore ultimò reviſa, emaculata, locupletata; ſed etiam à JOANNE DANIELE HORSTIO adornata, necnon à JOH. JACOBO DOEBELIO recenſita: Nunc verò ſingula peculiaribus ſuis Indicibus Illuſtrata.

EDITIO NOVISSIMA; CUI PRÆTER JACOBI GRANDII

in RIVERII *Opera Præfationem; Joann. Daniel.* HORSTII, *ad Joh. Otton. filium, Admonitionem ſuper eorum lectione; & Anonymi Animadverſiones in Præcognita in univerſam Medicinam; priùs ultimò adjectas: Jam ſuperadditus eſt, Præclariſſ.* FERD. CAROLI WEINHARDI, MEDICUS OFFICIOSUS; *cujus utilitas, compendiò, in Præfatiunculâ, ipſi, propriô locô præmiſsâ, enarrabitur.*

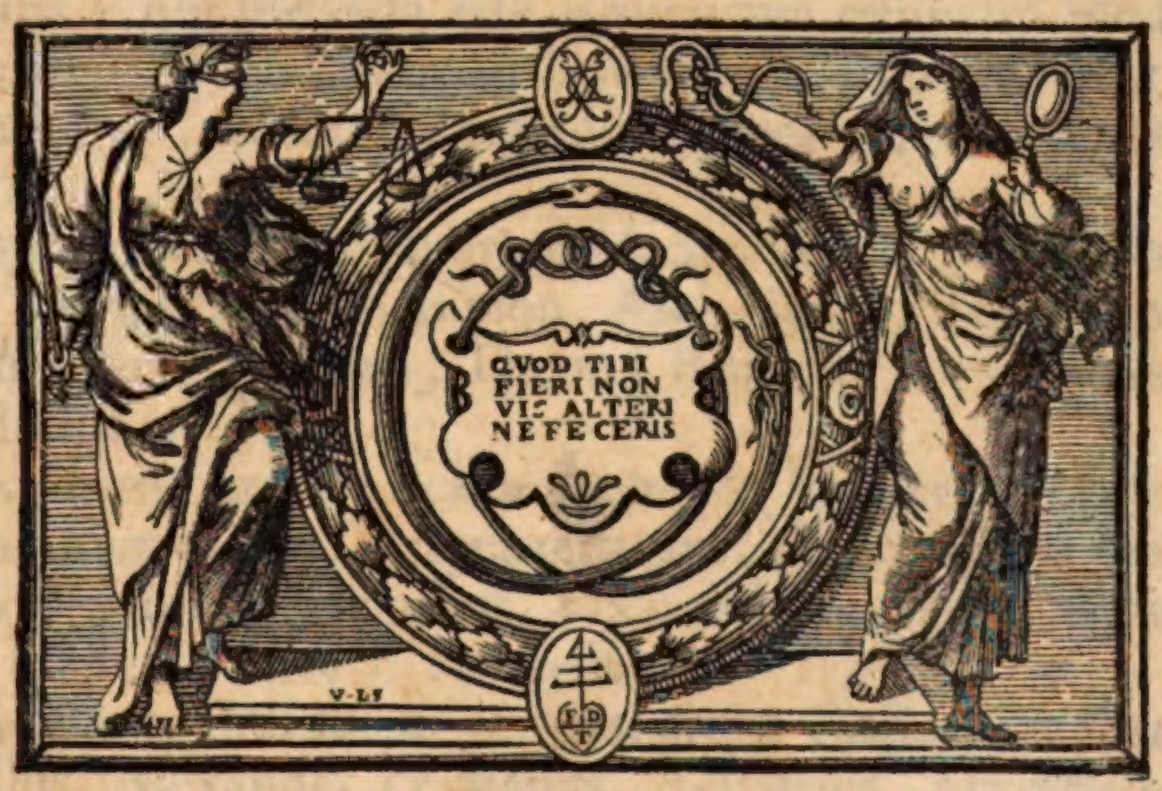

GENEVÆ,

Sumptibus FRATRUM DETOURNES.

M. DCC. XXXVII.

LAZARI

RELATIONES

CONSILIARII MEDICI

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Sumptibus FRATRUM DETOURNES.

M. DCC. XXXVII.

JACOBI GRANDII
IN UNIVERSA RIVERII OPERA
PRÆFATIO.

INTER Authores, qui ſcriptis, & obſervationibus Artem Medicam locupletârunt, plurimi quidem omni ævo, quà Græci, quà Latini, quà Arabes, cùm univerſam Medicinam, tùm aliquas ejus partes editis voluminibus explicârunt. Antiquiſſimis uſque temporibus Apollo, ſeu Serapis, Chiron, Æſculapius, Bacchus, Pæon, quòd primi laborioſæ mortalitati præſidia adversùs morbos communicârunt, à poſteris tantam gratiam inivêre, ut pro Diis habiti, & exculti fuerint. Secundum ab his locum tenuerunt Podalirius, atque Machaon Homeri verſibus celebrati; à quibus longô intervallô floruerunt Democedes, & Melampus, uterque ſcientiæ famâ clariſſimus, ille propter Regem Perſarum à pedis luxatione ſanatum, ejuſque Uxorem ſerpente mamillarum ulcere liberatam; hic ob Preti filias à furore melancholico, dimidia Regni parte, curatas. Hos ſecutus magnus Hippocrates divinô ingeniô ſparſas medendi regulas ordinavit, ſcientiâ altis Philoſophiæ Principiis innixâ in hæreditatem poſteris relictâ; Jecit fundamenta medendi, traditâ ſcriptis immortalibus morborum omnium curatione; & ſignatis remediorum viis. Errores etiam, quibus deceptus confeſſus, & ne quid Artis perfectioni deeſſet, remediorum formulas peculiari volumine exaravit, cui Medicamentarii nomen indidit: qui liber magnô humani generis detrimentô, injuria temporis intercidit.

Coævus Hippocrati fuit Democritus, illius teſtimoniô optimus Naturæ, & Mundi interpres, ut inquit Plinius, qui, tradente Arbitro, omnium herbarum ſuccos expreſſit, & ne lapidum, virgultorumque vis lateret, ætatem inter experimenta conſumpſit. Græcorum primus Chymicâ Arte Metalla reſolvit, quam longis ad Ægyptios, Gymnoſophiſtas, Magos, peregrinationibus didicerat, plus ſexcentis aureorum millibus in experimenta conſumptis; unde arcanis remediis Artem Medicam ditavit. Verùm Scripta tanti Philoſophi luctuosô mortalitatis fatô omnia perierunt. Subſequentibus ſæculis Artem illuſtravit Herophilus, herbarum cognitione, pulſuum notitiâ, & Anatomes peritiâ incomparabilis: qui miranda arte Arteriarum pulſus in modulos certos, legeſque metricas deſcripſit: & ſcribente Tertullianô, ut Naturam ſcrutaretur, ſeptingentos homines exſecuit; nonnulloſque etiam vivos, ut interna liquidò exploraret, morte non ſimplici, ſed ipſa inter artificia exſectionis errante Artifice.

Ab hoc ſua ſinguli tempora decorarunt plurimi Medicinæ, & Philoſophiæ connubiô inſignes, Ariſtoteles, Eraſiſtratus, Theophraſtus, Serapion, Aſclepiades, Themiſon, Dioſcorides, Archigenes, Theſſalus, Andromachus, Aretæus, Theon, Ruphus, Soranus; & inter Latinos Celſus, Macer, Scribonius, & Plinius.

Succeſſit poſteà Galenus, maximum Medicinæ decus, & Medicorum Princeps, cujus doctrinam Fama canit, & doctiſſima, quæ extant, ſcripta teſtantur. Cedrô digna ſunt Opera ejus, ſed quæ de Uſu partium, Anatomicis adminiſtrationibus, Locis affectis, & Compoſitione medicamentorum conſcripſit, nimiùm quantum cæteris antecellunt.

Auctum tantis Authoribus medendi ſcientiam potuerunt Cælius Aurelianus, Oribaſius, Paulus Ægineta, Aëtius, Marcellus, Alexander Trallianus, Actuarius, Myrepſus.

Hos excepit ſequioribus ſæculis Arabum ſchola, Græcis, & Latinis Muſis ab Europâ barbariê obſitâ fugatis, Medicinam invadentium; quorum Illuſtriſſimus Avicenna, ſive Abenſina, univerſam Artem medendi à Græcis Scriptoribus mutuatam patriô ſermone complexus eſt. Scripſêre, & Averrhoes, Avenzoar, Rhaſis, Albucaſis, Meſue, Iſaac, & Halyabas; quorum libris, licèt rudibus, & omnis litteraturæ expertibus, non deeſt doctrina, non deeſt ingenium; ex illiſque, quod de Ennii Annalibus dixit olim Vergilius, velut aurum de ſtercore colligi poteſt.

Tandem Europâ exuente barbariem, floruêre multi, præſertim Truſianus,& Petrus Aponenſis, ille pluſquam Commentatoris, hic Conciliatoris cognomento notiſſimus. Sed Arnaldus Villanovanus, ingeniô, & ſcriptis, & experientiâ medendi, nulli Medicorum ſecundus eſt. Doctè quoque ſcripſerunt præ aliis Conſtantinus Aphricanus, Jo. Arculanus, Savonarola, Gordonius, Valeſcus de Taranta, Campegius, Carpenſis, quibus eruditiores Marſilius Ficinus, Linacrus, Leonicenus, Manardus, Ruellius, Montanus, Landus, Vidius, Trincavellius cultiorem Scholis Medicinam invexerunt.

Sed Joannes Fernelius, Gallus, ingeniô, eloquentiâ, felicitate, & ſermonis elegantiâ, omnes à Galenô illuſtrem in medendi ſcientiâ famam conſecutos, ſuperavit. Ipſe interfuit gloriæ ſuæ, &, quod nemini mortalium contigit unquam, vivens vidit in Academiis Galliæ opera ſua publicè prælegi, atque explicari.

Enim verò Fernelii ſeculum, ſi quod aliud, magnorum Medicorum feraciſſimum fuit, quos enim, ut quamplurimos taceam, proferent alia ſecula Veſalio, Fallopio, Valleſio, Ingraſſiæ, Mercuriali, Capi-Vaccio, Argenterio, Rondeletio, Jouberto, Lemnio, Junio, Dodonæo, Fabricio ab Aquapendente, Guilandino, Hollerio, Andernaco, Maſſariæ, Saxoniæ, comparandos.

Quid de noſtro ſeculo dicam, in quo clara fulſerunt, adhucque fulgent Capita Medicorum, qui pari cum veteribus paſſù conſecuti ſunt immortalitatem, nempe Willis, Boylæus, Zwelferus, Charleton, Van der Linden, Blaſius, Moebius, & alii doctiſſimi Profeſſores, quos futura nominabit ætas.

Veruntamen eorum, qui Praxim docendo, & medendo juvêre Philiatros, optimè de humano genere meritus eſt LAZARUS RIVERIUS Medicus Monſpelienſis, & FRANCISCUS DE LE BOE SYLVIUS Batavus; ſi tamen hic, ut ille, incœptam, favente Apolline, Praxim abſolviſſet.

Quippe poſt Hippocratem, qui obſcuritate, & brevitate ſermonis, oraculi inſtar, non omnibus, ſed ſolis Naturæ Myſtis Artem aperuiſſe videtur, Medicina omnis in varias ſectas, & factiones diviſa eſt, pro ingeniò, & libidine Profeſſorum; Hinc magnò ægrotantium malò orta illa nomina, & turbæ Jatralepticorum, Empiricorum, Herophileorum, Aſclepiadeorum, Theſſaleorum, Galeniſtarum, Rationalium, Methodicorum, Dogmaticorum, Chymicorum: & tot immania diſſidia, & contrariæ medendi rationes; aliis fame & ſiti, imperioſâque inediâ, aliis cibô, & largiore potû, aliis ſudoribus, aliis purgantibus medicamentis, aliis copiosâ, & crebrâ miſſione ſanguinis, aliis ad ſyderum obſervationem collectis herbis, aliis per vomitoria, aliis per quæ non alia remedia, ſubtiliori, & penitiori ratione à metallis, & mineralibus elicita, confeſsâ audaciâ morbos omnes aggredientibus? Unde juſta querela Plinii, nullam Artium Medicinâ inconſtantiorem fuiſſe, cùm ſit fructuoſior nulla. Sanè ſupra Avorum noſtrorum memoriam Theophraſtus Paracelſus, ut olim Theſſalus, cuncta Medicorum placita delevit, & rabie quadam in omnes Artis ſcriptores debacchatus eſt, celebri famâ ob ſanatos feliciter ægrotos arcanò remediô à Chimiâ petito. Ejus dogmata ſecutus Helmontius cautiori ingenio alia principia rimatus, novum condidit Medicinæ progreſſum, ſcriptaque edidit profutura mortalibus.

Illud in primis ſciendum eſt, quòd ante Harvæum quotuſquiſque Artem exercuit, ſi Hippocratem, & Hærophilum excipias, circulationem ſanguinis per totum corpus ignoravit. Ignoravit etiam maxima pars Authorum principia Chymica, & efficaciſſima pharmaca, quæ ea Arte parantur maximô ſalutis hominum compendiò. Inſuper per inſcitiam putaverunt cum Galeno maſſam ſanguinis ex quatuor humoribus componi, vitalibus & nutriciis ſuccis excrementorum nomina tribuentes. Denique eos latuerunt Chyli viæ per meſenterium, ductuſque Thoracicos, vaſa lymphatica, ſuccus pancreaticus, ejuſque cum bile mixtio, uſus, moduſque nutritionis.

Propterea cùm in tantâ Scriptorum varietate, & confuſione hæreant ingenia ſtudentium, ac deterreantur longitudine Artis, & immenſitate voluminum, varia, & contraria inter ſe dogmata complectentium, viam certam, ac regiam hoc volumine præſtatum ivit RIVERIUS, quâ vera Medicinæ ſcientia, ex veterum, & recentium Profeſſorum placitis comparari poſſit.

Praxim medicam facturis, non inutilem rudiori ſeculo navarunt operam inſigniores Valeſcus, Gordonius, Savonarola, Gariopontus. At Ædepol, quàm craſsâ Minervâ? quàm jejunâ ſcriptione? Utilius & doctius rem perfecerunt Weckerus, Mercurialis, Platerus, Bruelos, Beverovicius, Zacutus, Horſtius, Blaſius, M. A. Severinus, Maſſaria, Saxonia, & Centonariorum Coryphæus, Sennertus. Verùm Hollerii, & Cæſalpini Practicæ, frequentiùs cæteris elegantiorum Medicorum manus triverunt; Donec RIVERII opus abſolutiſſimum, ſtudentium neceſſitatem, & vota docentium intercepit. Hujus commentariorum lectioni, ſi ſtudentes conjunxerint ANTONII MENIOTII Pathologicas diſſertationes doctiſſimas quidem, & eruditiſſimas; GUALTERI CHARLETON exercitationes Phyſico-Anatomicas totius Oeconomiæ Animalis Syſtema complectentes, nec non quæ de Urinis, & Pulſibus clarâ & hactenùs deſideratâ methodô nuper edidit LAURENTIUS BELLINUS, abſolutiſſimam Medicæ praxeos Ideam comparabunt, eamque ſtabiliùs ornabunt; ſi MARCELLI MALPIGHII Anatomicorum oculatiſſimi, & FRANCISDI REDI naturalium experimentorum conſultiſſimi, ſcripta perlegerint. Neque hoc loco ſilendum eſt practicas Rhapſodias concinniùs in ordinem non pœnitendô labore digeſſiſſe THEOPHILUM BONETUM, PAULUM DE SORBAIT, & THOMAM BURNET Viros experientiſſimos, ac veteris & novæ Medicinæ ornamenta.

Et quoniam Scholaſticorum morbus, quibus garrulitate diſputandi inſtructis, mos eſt Artibus, & Scientiis, inutiles ſubtilitates prætendere, corripuit etiam Medicos, arcanis Naturæ relictis,

ctis, Logicas, & Metaphyſicas tricas ſectantes, in eorum gratiam ſobriè quædam attingit Author in præcognitis ad univerſam Medicinam.

Mirum, & indignum protinùs ſubit, tam multa multos diſputare, ut quærant Medicina ſit ne Ars, an verò Scientia? ceu magni eſſet momenti iſta indagatio, & ab eâ Medici laus, & perfectio dependeret! ceu idem non ſit, ac urente domo, locô aquam flammis injiciendi, contentiosè perquirere, an Ignis ex Atomis Democriti, an verò ex forma ſubſtantiali Ariſtotelis componatur. Mavult Author Scientias propiùs, quàm Artes, Nobiliſſimam Artium collocare. Hæc tamen leviora ſunt, quàm ut iis diſtineri velit diutiùs Medicinæ ſtudioſos. Libri Praxeos, Libri Obſervationum ſunt qui requirunt ſtudentis diligentiam, & ingenium: ii ſunt qui nocturnâ, ſunt qui diurnâ manû verſandi ſunt: In illis qualis fuerit medicus, quantum cæteris præſtiterit RIVERIUS, Philiatri, qui legerint & didicerint, nullo opinionum præjudicio occupati judicabunt.

FILIO JOH. OTTONI

In Academia Gieſſenſi ſtudiis operam locanti

JOH. DANIEL HORSTIUS

S. P.

CUM non ita pridem Tibi commendarem RIVERIUM, & hujus rei gratiâ illum partim interpolarem, atque aliquot novis notatû dignis, variiſque Pharmacis, RIVERIO olim uſualibus, augerem, opportunè accidit, ut Bibliopola ZUBRODIUS novam editionem RIVERII meditaretur, atque à me peteret exemplar LUGDUNENSE, in tuum uſum, ut dixi, horis ſucciſivis pro tenuitate meâ, meorumque laborum ratione, ex parte politum: Nolui autem deeſſe illius precibus, quòd hôc pactô non tantùm tuis, ſed, & aliorum ſtudiis aliqualem opellam ferre valerem. Commiſi itaque ZUBRODIO huic RIVERIUM in tuum commodum adornatum, eundemque jam typis exſcriptum, & recuſum, tibi etiam atque etiam commendo, ut diligenter illum volvas, & evolvas. Ipſe enim RIVERIUS Autor doctus, expertus, candidus, & perſpicuus, quem feliciter ſequi poſſis, & cum tempore imitari, modò quoad doſin PURGANTIUM, maximè SCAMMONIATORUM, his in oris, RIVERIO in Prax. & Obſ. aliquando largiori, parcior ſis, nec ultra pondus in ipſius RIVERII Inſtitutionibus deſignatum, aſcendas. Evolve itaque hoc volumen penitiùs, non perfunctoriè, AVIQUE Tui, & JOELIS ſcripta, laboreſque VESLINGII, & BARTOLINI, p. t. huic adjunge, ut legas aliquando majorum tuorum veſtigia. FRATER Tuus, Tuuſque Patruus GREGORIUS invitant Te ad Anatomica. Avus Tuus GREGORIUS ad Praxin. Hujus Patruus JACOBUS cum Filio HENRICO ADOLPHO, ſenexque GISBERTUS lucernam præbent pedibus tuis, modò ores, & labores. Labores inquam, & diligenter ſtudiis lites, DEO confiſus, cujus protectioni Te commendo.

FRANCOFURTI Kal. Auguſt. 1668.

LECTORI BENEVOLO, ET MEDICINÆ STUDIOSO,

Anonymus. S.

PRÆFARI neceſſum eſt mihi, & veluti colloqui cum Lectore, ut præmonitus, niſi probare velit, æquiori ſaltem animô in Animadverſiones haſce meas animadvertat, & rectô judiciô æſtimet ſupplementa. Moneo itaque me Tyronibus, Alumniſque meis hæc qualiacunque ſcripſiſſe, ut cùm, quorum gratiâ ſcripſerim, intellexerit, intelligat quoque cauſam, quâ ejuſmodi ſcribendi rationem inierim. Hi enim, quibus eſt indoles, & ingenium ad bonas artes, & medicam præſertim effictum, illudque prætereà excolunt ſtudiô, & ſeſe exercentes medendo, cùm hoc opus Riverii, quod tanquam probatum omnibus diurnâ, nocturnâque manu pervolvunt, novis typis excuderetur, coegerunt me multis precibus, ut vellem pro eô, quô ſum in eorum ſtudia propenſus ardore, quæ ſe ſe in eôdem authore deſiderare, ſufficerem, falsò verò dicta, ſi quæ ſint, detergerem, & emendarem: & quæ tandem obſcura viderentur, exponerem. Hæc quidem ſunt bonô animô, & ſine ambitione quæſita: at quod ad me attinet, imparia valdè homini occupatiſſimo. Accedit prætereà eſſe nimiæ fiduciæ, & libertatis, in aliena ſcripta manum immittere, & receptum ab omnibus, gravemque authorem ad examen revocare. Longè tamen mei nominis curam, ac dignitatem poſthabeo profectui diſcipulorum, eorumque multitudine, & conſuetudine me defendo, quibus licuit ſemper, nec injuriâ, aliorum opera examinare. Cùm enim nemo tanti ſit, ut ſimul valeat invenire, & perficere; nec ita ad amuſſim ſingula ſcribere, in re potiſſimùm medicâ, in abditô poſitâ, & tot, tantiſque difficultatibus implicata, quin aliquis, vel inſciô Authore, irrepat interdum error, jure licet, ne latiùs ſerpat, & teneris adhuc diſcentium animis inhæreſcat, expungere, & unius authoris offenſæ (quæ tamen nulla eſſe poteſt) præferre poſterorum utilitatem. Hoc nobili ſtudiô, & inter cætera perquàm utili uſi ſunt hactenùs omnes, & cæteri deinceps utentur, ex quô magnum provenit ſcientiis, & artibus incrementum. Niſi Hippocrates Antiquorum ſcripta acri judiciô recenſuiſſet, niſi item addidiſſet plurima; niſi Galenus, & alii Hippocratem elimâſſent; niſi denique cæteri ſuccedentium temporum, & inprimis neoterici Galenum ipſum, & quæ ante ſe repererunt edita, ſeveriori limæ ſubjecerint, quot nobis adhuc imponerentur falſa, & immania, quot careremus bonis, niſi rejectis antecedentium erroribus, plurima, & longè potiora ſubſtituerent? Propterea dolanda ſunt meritò rudia Antiquitatis inventa, & quemadmodum ſculpentes efficiunt, quà detrahendo, quà addendo in bonam juſti operis ſpeciem reformanda; Ita ergo ab aliorum cenſura tutus utor ſtylô conſuetô, & eâ quam ſuômet exemplo docuit Hippocrates 1. de diætæ moderatione. Non enim ego, ut nec ille, quæ non rectè dicta ſunt, & cognita redarguere inſtitui, ſed qualia eſſe debeant oſtendere. Ideò in Præcognitis multùm immoratus ſum, & fuſiùs plura, quæ Alumni deſiderabant, adjeci. Et ſi enim quæ de naturâ medicinæ dicuntur, provectioribus fortè videantur levia; ad inſtituendos tamen maximè pertinent, qui artem ſuam debent noſſe priùs, quàm eam familiariter tractantes exerceant, rectèque inſtituti operis ratio poſtulat, ut ea, quæ de re, quam agimus, dicenda ſunt, quàm optimè etiam dicamus. Laxiori autem, molliorique oratione conſcripſi, quia delicatulis, necdùm validis coquendo ſolidiorem, cibus ideò offerendus benè tritus, & fermentatus. Poſt hæc autem in cæteros inſtitutionum libros paulò altiùs inquiſivi: cùm ut Alumni, qui pluribus medicorum hactenùs hærent, errores agnoſcerent: tum etiam ut mentem ad ſublimiores contemplationes paulatim aſſueſcant attollere, eorum quodammodo ingenia acrioribus ſtimulis urgeo, præbendo materiam contemplandi. Eô verò potiſſimùm conſiliô nonnullas ſententias fortiùs exagitavi, non quòd tantummodò videantur falſæ, ſed quia adeò ſitum contraxerint, ut nulla ampliùs ſuperſit detergendi ſpes: & quod maximè dolendum, incuriâ, & negligentiâ Profeſſorum diſcentibus affiguntur. Velim denique, ut Lector intelligat, quare aliquot duntaxat inſtitutionum capita, eaque veluti punctim attigerim, cùm antea circa Præcognita latiùs evagatus ſim: nimirùm delectum habui graviorum, in quibus ingenium ſeſe poteſt exercere cum laude: ſtupiditatem verò profeſſorum oſtendi, & medelam ſimul adhibui, quâ ſe ſe excitent à lethargô, ſi velint deinceps ultra corticem ſapere: atque adeò Animadverſiones, non juſtum opus, quod aliàs polliceor me editurum eſſe, confeci. Lector ergo non neſcius conſilii mei hæc qualiacunque modò liberè judicet, dum ego poſt tabulam poſitus judicia, utcunque fuerint, libens excipiam: interim ut ex bonis me doctum, ita ex malis nequicquam offenſum iri, profeſſus.

ANI-

ANIMADVERSIONES IN PRÆCOGNITA IN UNIVERSAM MEDICINAM.

LAPSUS videtur author in constituendo juxtà & probando genere medicinæ. Dicit enim, medicinam esse scientiam, & multis probat: deindè, ne videatur nimius suæ opinionis assertor, concludit. *Attamen, ne nimis rigidè sententiam nostram tueri videamur, dicimus medicinam scientiam appellari latiori paululùm significatione, quæ proponitur ab Arist. 1. Metaph. cap. 2. prout scientias speculativas, & factivas cõprehẽdit.* Tùm hîc ego, ergo fallitur; quia si medicina latiori significatione est scientia, propriè est ars: atque adeò primùm ars dicenda est; deinde verò analogicè scientia, quemadmodum docet Arist. locô citatô. Ibi enim nonnullas artium activarum quodammodò scientias appellat, quia instar scientiarum operis faciendi causam, rationemque cognoscunt; ideòque architectonicæ sunt, quæ docendo præsidentiis, qui, ut inquit idem, *nescientes manibus operantur*, quales sunt vulgò manuales appellati, & merè empirici.

Lapsus est etiam in probando, dum inquit. *At verò cum sua habeat principia, axiomata, & demonstrationes ex naturæ demonstratione petitas: imò nonnullas ipsius physicæ demonstrationibus certiores, ut potè à sensuum fide deductas: cùm unicum habeat subjectum reale, per se existens, ac præstantissimum: nempè corpus humanum illiusque proprietates doceat, inter scientiarum numerum videtur potius referenda.* Lapsus inquàm est, quia nondùm certò constant hujusmodi principia, & axiomata medicinæ. Etenim si talia forent, non esset ars in tot sectas diducta, nec tot difficultatibus obnoxia, & si aliqua axiomata fortè videntur inculpata, & certa: ea tamen practica sunt, & artificem ad opus ducentia: cujusmodi circumferuntur illa, *contraria contrariis curantur*, *morbos quos repletio facit curat evacuatio*, & *è contra*. Quibus etiam vel artes mechanicæ minimè carent. Sed esto talia sint, qualia Riverius admittit: non ideò tamen medicina ab iis obtinet nomen scientiæ; à fine enim, ut docet idem Arist. artes, & scientiæ constituuntur; quippe scientiæ finis est veritas, seu mera subjectæ materiæ contemplatio: artium verò est opus. Medicina ergò, quantumcunque suorum principiorum, & axiomatum certa foret, nihilominùs, ars dicenda est, quia non in contemplatione, sed in efficiendo opere tandem versatur, & quiescit.

Hinc, quod de demonstrationibus addit, nec omninò constat, & si constaret; adhuc tamen minimè probat: vel enim demonstrationes universales sunt, vel particulariter concludunt: si universales, omninò physicæ habentur, & ideò nec certiores physicis: si particulares, quales medicinæ conveniunt, (omnis enim ars, quæ ratiocinio de agendo deliberat, utitur majori propositione universali, & minori particulari, undè particulariter concludit) minor hujusmodi demonstrationum semper de errore periclitatur, quia singulare tantùmodo cognoscitur experientia: propterea non est omninò libera à suspicione falsitatis: tales potissimum sunt demonstrationes, quibus vel quantitatem remedii, vel tempus adhibendi concludimus: quæ duo in arte quàm difficillima cognitû sint, & ferè incomprehensa, nemo non novit, ut jure dicat Hipp. 1. Aph. 1. *experimentum fallax*, & *judicium esse difficile*. Hæc ergò cùm ità sint, quis audeat unquam asserere ejusmodi demonstrationes medicinam ad scientiæ fastigium evehere? tantò magis, quòd ad operationem, non ad contemplationem factæ sunt.

Nec minùs improbabilis est altera, quam subjicit, ratio, inquiens. *Cui opinioni nos magis assentimur; artes enim ex frequenti tantùm operatione comparantur, & totæ in operatione versantur; at medicinæ habitus comparatur ex frequenti librorum inspectione, & doctorum institutione, quemadmodum veræ scientiæ.* Falsum est enim, medicinam hac ratione fuisse acquisitam, & nunc etiam acquiri; ea enim sit, quemadmodum cæteræ artes, experientiâ: experientia verò cùm in singularibus occupetur, in exercitatione tota est: ideò qui ex libris evadunt medici, nec singularia norunt, nec hilum queunt agere. Hinc docto medico in agendo longè præstat expertus, & Celsus appositè dicit, *nec agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri*, & de medicina speciatim scribens ait, *sapientiæ studiosos maximos medicos esse si ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba superesse deesse medendi scientiam.* Et infrà clariùs, *ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab experimentis.* Hac de re plura dicta sunt ab Hipp. & Gal. & dicentur etiam à posteris, dicentque præterea ii, quicunque medici futuri sunt. Quòd si medicina ideò scientia est, quia ex libris, & doctore potest addisci; eôdem prorsùs modô quæcunque artes scientiæ forent; quia & tradi possunt à docente, & qui valet ingeniô, per se potest ex aliorum scriptis addiscere. Idcircò hæc ratio inanis est, futilis, & nihili omninò facienda. Quæcumque enim, vel scripta sunt, vel à magistris traduntur, ortum habent ab experientiâ, & in eam pariter resolvuntur, ut inferiùs ostendam ex Hipp. *lib. præceptionum*, & *de arte veteri*, & *de diæta*. ubi inquit, *magis credere oportet oculis, quam opinioni*, & tandem *lib. de elegantia*.

Item falsum est, corpus humanum esse subjectum, cujus passiones, & proprietates considerat: hæc enim consideratio universim accepta physica est, non medica: deinde medicina est magis contracta, & medicus non quascunque causas, & passiones corporis humani cognoscit, sed tot, & tales, à quibus scilicet vel sanum est, vel ægrum, quod in supplementis ex Hipp. luculenter exponam.

Hinc patet non corpus humanum, sed hominem esse medicinæ subjectum; præterea enim animi passiones medicus contemplatur, amorem, iram, timorem, & cætera hujusmodi, quæ influunt in corpus, illudque vi sua à naturali statu sæpè dejiciunt. Cùm ergò ejusmodi passiones non solius corporis, nec animi, sed conjuncti, ut inquit Arist. communes sint, non cor-

 pus

pus humanum, ſed homo juré medicinæ ſubjectus eſt, hinc medici in potentiarum animalium, quatenus ad rem ſuam facit, cognitione verſantur.

Nec minùs abeſt à verò, quòd poſtremò dicit his verbis. *Finis denique, ad quem dirigitur ab illius doctrinæ, & tractationis modo diſtinguitur, & ut certè adnotavit Alexander Aphrodiſæus. Medicina enim dupliciter conſiderari poteſt, vel primariò, quatenus docetur ex certis firmis, & indubitatis principiis &c.* Abeſt inquam à verô, quia Aphrodiſæus eò loci annotat diſcrimen inter facultates conjecturales, & eas, quas ipſe definitas appellat; quippè indefinitis idem eſt finis, & opus: in conjecturalibus verò opus à fine diſtinguitur, & oſtendit exemplo Rethoricæ; opus enim rhetoris quod dicitur etiam officium, eſt aptè dicere ad perſuadendum: finis verò eſt perſuaſio; at quia non ſemper Rethor aptè dicendo perſuadet; ideò hæc duo ab invicem diſtinguuntur. Idem accidit medicinæ. Opus, ſive officium medici eſt omnia facere appoſitè ad ſanandum; at quia medicus etiam benè medendo aliquando minimè ſanat; *rectè enim*, inquit Ariſtotel. *curamus etiam inſanabiles*, ideò aliud eſt officium medici, aliud finis. Hinc tamen non deducit Aphrodiſæus, medicinam eſſe ſcientiam, ſi conſideretur primariò, quemadmodum Riverius affirmat, eô enim pactô factiva eſt; neque ſecundariò, ut idem falsò putat ad hujus hominum revocatur; ſed ex naturâ ſuâ humanæ ſanitatis cauſa comparata eſt, & inventa, ut egregiè Hippoc. notat lib. de veteri medicina, inquiens. *Porro huic invento quodnam juſtius, magiſque aptum nomen quis impoſuerit* (loquitur de humanæ dietæ, & victus inſtitutione) *quam medecinæ? quandoquidem gratia ſanitatis humanæ, nutricatuſque ac ſalutis inventum eſt.* Imò ex eôdem authore hactenus dicta confirmantur: ille enim oblitus ſui, ſuæque ſententiæ, aſſerit, *ſanitatem eſſe finem medicinæ, ad quam omnia medici opera diriguntur, quæve adepta medicus conquieſcit*: ergò ſi ſanitas eſt ejuſmodi, medicina primariò, non ſecundariò ad uſum hominum comparatur; ſiquidem omnia opera hùc dirigit, factiva eſt, non activa, ac contemplativa; atque adeò tandem eſt ars, non ſcientia; ſed de his in ſupplementis.

SUPPLEMENTA.

EX dictis conſtat, medicinam non eſſe ſcientiam, modò paucis, eſſe artem, oſtendo. Facilè autem demonſtratur, ſi recolantur ea, quæ docet Ariſtot. 3. ethic. ubi diſcrimen, quod artem, & ſcientiam intercedit, optimè tradit. Differunt ergò ars, & ſcientia fine, materiâ, modô, & agendi principiô. Materiâ differunt, quia ſcientia circa univerſalia, & neceſſaria verſatur: ars verò circa ſingularia & contingentia. Fine, quoniam ars efficiendo aliquid, quærit bonum extra ſe, & in externô: ſubjectô: ſcientia verò contindit ad bonum ejus, qui ſciens eſt, ſive ad perfectionem intellectus ſcientis; ideòque ſibi tanquam finem proponit contemplationem, & veritatem: è contra ars effectionem, & opus: ac tandem ars non eſt in eô, quod efficitur, ſed in efficiente. Hinc patet, quod ſuperiùs probandum ſuſcepi, medicinam, ſcilicet eſſe artem, quæ verſatur circa materiam contingentem, & ſingularem; non enim ſanat hominem, ſed Socratem, & Calliam, contenditque ad bonum ejus, quem ſanat: eſt in medico curante, dum utitur regulis, & inſtrumentis, ut opus rectè fiat, iiſque malè uſa aliquandò non rectè facit: at ubi alia rectè, alia non rectè fiunt, ut inquit Hip. lib. de arte, ibi ars eſt: quo circa antiquiores omnes Ariſt. & Galèn. medicinam artem ſemper appellant. Et hæc ſatis dicta ſint tanquam de re notâ, & ab omnibus ferè receptâ.

Cùm ſuperiùs in animadverſionibus judicaverim ex Ariſt. 1. Topic. artes bifariam dici, ſcilicet, alias eſſe definitas, alias verò appellari facultates; præſtat hîc intelligere, cujus generis ſit medicina. Artes definitæ dicuntur, quarum ita ſunt certa, ac determinata media, ut, iis poſitis, ſequatur opus, quod propterea idem eſt etiam finis: nec pendet à fortunâ, & à casû, v. g. Architecturæ ita certæ ſunt regulæ, ita media determinata, ut, iis poſitis, domus fiat ſemper, & eodem modo; ideòque non diſtinguitur opus à fine, ſed eadem domus opus eſt, & finis architecti. Facultates verò duobus etiam modis dicuntur: vel enim facultas ejuſmodi eſt, quia contraria poſſit, & faciat: v. gr. orator poteſt defendere Milonem, & accuſare: medicus ſanare, & occidere: vel dicitur etiam facultas, quia cùm conjecturalis ſit, nec in aliquô determinatô poſita, opus habet conſiliô & ratione, ut de agendi modo de inſtrumentis & tempore ratiocinando decernat. Propterea, quemadmodum in artibus definitis, quia media certa ſunt, non diſtinguitur opus à fine: è contra in hujuſmodi artium genere, quia peractis omnibus, quæ ex artis inſtitutô facienda erant finis tamen non conſequitur aliquando: aliud eſt opus artificis, aliud finis. Medicina igitur non dicitur facultas primô modô, quia ſcilicet contraria poſſit, & faciat, ſicuti dialecticus & orator; ſed altero, quia utitur conſiliô, & ratione perveſtigandi cauſas, & media & tempus, & modum utendi, &c. ut peregregiè notat Aphrodiſæus con. 1. Topic. cujus ideò verba refert hùc adducere; at ia loquentem audire. *His duabus artibus* (ſcilicet dialecticæ, & oratoriæ) *commune eſt ſimili modô potentiis ſuis uti ad utraque contrariorum. At qui in ſcientis verſantur, licet habeant contrariorum cognitionem, tamen ſcopus, quem illa ſcientia ſibi propoſuerunt, eſt ut alteram partem contrariorum quæ melior eſt, definitè conſequantur: medicus, ut ſanet aliptes, ut firmam corporis conſtitutionem tueatur, & cæteri alterum contrariorum, quod melius eſt propoſitum habent, in quo ſe exerceant. Nam cognitio contrariorum, quam aſſequuntur, non eſt apud eas principalis, ſed ex cognitione unius ſequitur alterius cognitio; quemadmodum ex ſcientia eorum, quæ ſanitatem inducunt ſequitur etiam cognitio eorum, quæ morbos gignunt.* Quibus oſtendit Aphrodiſæus, medicinam non eſſe facultatem priori modô ſuperiùs propoſitô. Pergit deinde oſtendere, quo pacto medicina facultas dicenda ſit: nimirum quia, cùm ſit conjecturalis, *non eſt in aliquô determinatô, ſed opus habet propriâ intelligentiâ ad coaptanda accidentia, & ordinanda ea, quæ ſunt, ut ita ordinata utilia ſint*: quare cùm medicina talis facultas ſit, indicat quale etiam ſit ejus opus inquiens: *ideò medici opus eſt, omnia facere, quæ ad corpus pertinent, non ſanare. Quod ſi hoc ad medicam ſpectaret, certè, & non medicus erit medicus, & medicus non erit medicus, quia & illi qui, medici non ſunt, plerumque ægrotos ſanant, cùm aliquid ſalutare adhibent: & medici plerumque non ſanant, quod faciunt, quandò malum majus eſt, quàm auxilium medicum*; id eſt qui non medici ſunt, & ſanant, faciunt opus medicum non medicè, ſeu non ex habitû medicinæ, quo carent, ſed caſu, vel aliorum conſiliô, &c. qui autem medici ſunt, faciunt opus medicum medicè, ex arte nimirùm, non fortuitô, vel alienâ ope; quæ duo valde differunt, & medicum à non medico apprimè diſtinguunt; quemadmodum dicebat Ariſt. 3. eth. de juſtis, *quod aliud eſt facere opus juſtum juſtè, aliud opus juſtum non juſtè.*

Cæterum, ne videatur hoc diſcrimen nullius eſſe uſus, & allatum fruſtrà, ac ut explicentur uberius, quæ antea indicata ſunt, addô etiam, quæ hâc de re ſcribit Aphrodiſæus, nimirum ex his ſequi, *in hujusmodi artibus non fieri judicium ab advenientibus finibus, ut ſit in arte domus ædificandæ, aut telæ texendæ, & in aliis artibus factivis, in quibus per quaſdam vias definitas, & ordinatas proceditur, & actio ſit in omnibus pari modô, & eorum opus non poteſt fieri à fortunâ. In his autem finis eſt, propoſitum opus ſequi ex iis, quæ ejus causâ facta ſunt. Quocircà cùm benè, & artificioſè fiant, quæ ante ipſa sunt opus ipsam declarant. In*

artibus

artibus autem conjecturalibus non omnino cum iis, quæ arte fiunt, conveniunt ea, quorum causâ illa fiunt. Causa est, quia in his aliqua fiunt à fortunâ, & non sunt determinata ea, ex quibus fiunt illa, quæ sunt eis subjecta. Quamobrem id, quod fit ab iis artibus, non est illarum artium finis, ut fit in iis, in quibus, cùm sint aliquæ definitæ, aliquid efficitur, & sine illis, nihil fieret; at in his opus est finis & signum, omnia ex arte esse facta; neque enim aliter esset factum. In conjecturalibus verò opus non est finis; quia non semper sequitur finis ex iis, quæ gratiâ ejus fiunt: ideò Aphrodisæus rectè distinguit finem ab officio medici, inquiens, *medici officium est ut omnia agat, quæ possit, quo ægroti corpus sanet; finis verò sanatio, cujus gratiâ illa facit, eò quòd indiget aliis quibusdam præter ea, quæ facta sunt, ut secundùm medicinam sit. In definitis enim simili modô se habet, finis in ipsis, ut facere secundùm artem: in conjecturalibus non est finis in artifice, ut neque beari in probis hominibus, si non solùm bonum, & honestum sit.* Sic in medicô non est sanare, & ideò curare secundùm artem, & sanare distincta sunt.

Dispiciamus modò, quanti sit hæc nosse, quantùm referat medicum; quantum ægros. Medicum quidem, quia antea monitus, officium à fine esse distinctum, nec idem esse mederi, & sanare, polliceatur, tantummodo suum se præstiturum officium quàm diligenter, non sanitatem, quæ in eo non est, & ab aliis etiam extrinsecùs pendet, refert etiam ægrum, quia operam medici, quæ ab eô solùm est, non sanitatem debet exigere, nec propterea artem, & artificem calumniari, quoties eventus improsperè cadit, dummodò non defuerit officio suo.

Non videtur abs re hîc ampliùs examinare sententiam quorundam magni nominis medicorum, dicentium, medicinam, vel esse prudentiam, vel non sine prudentiâ. Legi jamdiù apud Hofmannum dictum à Scherbio: audivi etiam Patavii ex primô suggestû professorem theoricæ medicinæ affirmantem, medicinam esse prudentiam: ac denique ea est omnium vox, medico opus esse prudentiâ: idcircò accuratè discutiendum est, an simpliciter, vel quadantenus ejusmodi sententia recipienda sit, hinc enim nonnulla ab Hipp. præclarè dicta intellegimus: aliaque medicinæ tribuimus, quæ integrè, & luculenter ejusdem naturam omninò circumscribunt.

Ut igitur, quæ proposita sunt, facilè absolvam, adnoto prudentiam bifariam accipi, nimirum simpliciter, & secundum quid. Prudentia simpliter est unus ex habitibus intellectus, quos in eth. enumerat Arist. à cæteris longè diversus, cujus propterea materia subjecta distincta est, & finis pariter alius. Materia prudentia sunt actiones humanæ, & quæcunque agi possunt ab homine: finis verò est felicitas hominis in quantum homo est. Medicina non est prudentia hac ratione, & simpliciter explicata, versatur enim circa hominem, quatenus, à causis externis, & internis à sanitate ad morbum, & à morbô ad sanitatem mutatur. Hinc finis medicinæ non est bonum principalissimum hominis, ut homo est, sed particulare, id est sanitas. Hinc etiam prudentia, & medicina circa eundem hominem diverso modo versantur; prudentia enim versatur agendo, medicina faciendo: actio autem, & factio differunt; quòd factio tendit ad finem, & bonum rei factæ, & principium faciendi est in eo, quod facit, non in eô, quod fit, ut dixi etiam superius: v. g. principium artificiale sanendi est in medico, non in eô, qui sanatur, & sanitas quoque est in homine sanô, non in medicô sanante. Actio è contra non est semper à fine distincta, sed ipsa plerumque est finis: & principium actionis est in eo, qui agit, quemadmodum contemplatio veritatis est finis contemplantis, & principium contemplationis est in eô, qui contemplatur.

Prudentia secundum quid ea est, quæ circa aliquam singularem materiam alicujus facultatis occupata, bonum ejus particulare, quoad fieri potest, acquirendum sibi proponit; & hôc pactô medicina aptè dicitur prudentia secundum quid, quôd tota est in facienda sanitate, quæ est bonum hominis particulare. Si prudentiam ergò secundùm quid citati doctores accommodent medicinæ, admittendi sunt, eorumque sententiam sic emendatam recipio: qua ratione Arist. etiam errorem Socratis, dicentis, *virtutes morales esse prudentiam*, emendavit inquiens, *eas non esse prudentiam*, hoc est simpliciter, *sed non sine prudentia*, sive secundùm quid. Cùm igitur medicina aliquam prudentiæ speciem præ se ferat; ea etiam, quæ prudentiæ propria sunt, quodammodo sibi vendicat. Quocircà non est ab hâc tractatione remotum, medicinam cum prudentia comparando, ejusmodi similitudinem latè prosequi: hoc enim plurimùm facit ad naturam ejus, ac dignitatem illustrandam, ac ostendendùm etiam, quanti sit verum esse medicum; hoc est quot, & qualia sint ea, quibus futurum medicum oportet esse institutum.

Quemadmodùm ergò prudentia consultat de iis, quæ felicitatis gratiâ agenda sunt, quoniam agibilia habere se aliter possunt: sic medicina consultat circà factibilia contingentia; quoniam sanitatis instrumenta non sunt definita, ac certa: sicuti prudentia ex pluribus mediis eligit consultando, quæ efficaciora sunt, & citò, ac tutò ad finem perducunt: ità medicina per consultationem eligit, ex remediis, quæ facilia sunt; tutiora, & minùs molesta comparandæ causa sanitatis; atque adeò in utrâque facultate eadem est ratio consultandi. *Consultatio enim est quædam rectitudo consilii per media congrua fini, & tempore convenienti*: in prudentiâ quidem gratiâ boni simpliciter; in medicinâ verò causa boni particularis, id est sanitatis.

Ampliùs sicuti de materiâ prudentiæ non est cujuslibet consultare; sed viri longo rerum usû periti, qui mores hominum multorum vidit, & urbes, quod de Ulysse canebat Homerus; quique ex memoriâ præteritorum, & cognitione præsentium futuris prospiciat: sic etiam in medicinâ non est cujuslibet consultando deliberare, at senioris, plurimâ rerum experientiâ à multo tempore instructi, qui præterita cum præsentibus componendo, non solùm quid hîc, & nunc fieri opus sit, sed quoque quid faciendum in posterum rectè decernat.

Tandem similitudo inter prudentiam, & medicinam maximè cognoscitur ex virtutibus, quæ prudentiæ conjunctæ sunt, eædem enim etiam medicinæ conveniunt, ut clarè patet singulas recensenti. Virtutes ergò annexæ prudentiæ sunt, Synesis græcè, latinè Sagacitas, vel Perspicacia; altera verò, quæ græcè dicitur Gnome, latinè Sententia vocatur.

Synesis seu perspicacia est vis quædam benè judicandi quid rectè, & opportunè fieri possit ad finem comparandum; ideò hujusmodi virtute præditi perspicaces appellari solent, & perspicaciæ contraria est habetudo; quia mente hebetes nequeunt benè judicare facienda.

Gnome, vel sententia est vis quædam cognoscitiva; quâ quis rectè indicat, quæ præter ordinem causarum inferiorum eveniunt, & quid agere conveniat, dum casus aliqui insueti contingunt, vel ubi consueta media non conferunt; quod exemplo singulari facilè declaratur. Sicuti præter justitiam legalem, quâ quid faciendum, & non faciendum constitutum est, datur æquitas, per quam in quibusdam casibus, & circumstantiis, vel facimus adversùs legem, vel corrigimus, si non expediat, & congruat, vel addimus, si deficiat: undè definitur judicium æqui, ac boni viri, quo judicat quid sit faciendum, & addit ubi lex deficit, aut corrigit, vel benignè interpretatur, ubi non congruit tempori, & circumstantiis: sic Gnome utitur prudens qua judicat quid hîc, & nunc agere conveniat, vel in casibus non antea visis, vel ubi non eædem circumstantiæ, & accidentia concurrunt. Hinc nemo est, qui non videat, vel ex sola ejusmodi virtutum explicatione, quo jure eas quoque medicinæ tribuam;

tribuam, & proinde quanta ſit inter utramque facultatem analogia. Primò itaque medico neceſſaria eſt perſpicacia, quâ judicet, & cognoſcat non facienda tantùmmodo: ſed etiã opportunitatem faciendi. Secundò ſolertia quædam, quâ citò non ſolùm quidquid ſenſibus occurrit apprehendit, ſed ex ſenſibilibus obſcura conjectat, unum ex aliô colligit, & hinc feſtinè convolat ad inventionem remedii. Solertas enim, ut benè definit Ariſt. *eſt inventio, in non perfectô tempore medii.* Tertio neceſſaria eſt Gnome, vel ſententia; niſi enim medicus benè ſentiat de rebus ſuis, ſi quid accidit, præter conſuetudinem, nec ampliùs viſum, de quo nulla extet lex medica, vel ſi adeſt, non ſit tamen apta tempori, & circumſtantiis, nec ex tempore conſulere, nec remedium invenire, nec ad cauſas effectus revocare ſubitò valet, ſed rei faciendæ, ac deliberandæ inſcius eſt, & incertus, niſi mente valeat, & judicio. Quamobrem tunc medico maximè convenit æquitas, quâ ſicuti jurisprudentes in juſtitia civili, ſic in re ſuâ aliquando ſecus, ac præceptum eſt, medetur, vel præceptis addit, vel corrigit, vel moderatur; nulla enim lex, nullumque præceptum adeò commune eſt, ut omnia ſingularia comprehendat, quæ cum infinita ſint, & multiplicium accidentium concurſû varia, nec à legis conditore, nec ab omnibus ſimul acceptis hactenus cognita ſunt. Ideò quò magis hoc arduum eſt, ſic opus eſt medico perſpicaci, benè ſentiente, & boni, æquique judicii, qui rem præſentem intimè cognoſcat, & quantùm, & quomodo differat, vel conveniat cum iis, quæ ipſe, & alii obſervarunt, & olim, prudenter æſtimet, & quod maximum eſt, ex tempore valeat decernere, quæ circa hoc ſingulare, hîc & nunc facere magis expediat. Hanc ob cauſam Ariſt. 3. Polit improbat ægyptios, qui rata, ſtataque lege præcipiebant medico, *ne moveret ante tertiam diem*; ſiquidem ex vario accidentium concurſû ſæpè fit, ut aliquandò antè, aliquando multò poſt tertiam diem, nonnunquam etiam nulla movere medico liceat; undè divus Tho. in commento ſcitè dicit, *non eſſe ſemper tutum, & certium ex ſcripto mederi.*

Cæterum ejuſmodi virtutes maximè pendent ab imaginatione, quam Ariſt. ideò appellat intellectum ſingularium; quemadmodum enim eſt intellectus, qui fingit, & componit univerſalia, ita etiam in facultatibus practicis eſt intellectus, qui ſingularia cognoſcit, invicem comparat, & diſtinguit, de quo egregiè Ariſt. multa tradit 3. *& hîc.* Neceſſitatis autem ratio ea eſt, quia facultates practicæ utuntur ſyllogiſmo, qui conſtat duplici propoſitione, prima univerſali, & altera particulari. Univerſale cognoſcitur intellectu, particulare verò imaginatione, ſeu intellectu practicô particulari, ut idem eodem loco ſusè.

Ex dictis nonnulla Hipp. loca modò facilè intelliguntur. Primò eum lib. de lege ait, *ad artem medicam comparandam maximè omnium opus eſſe natura; cùm enim natura ad optima viam demonſtrat, artis doctrina facile contingit*: & lib. de elegantia, *principaliſſimum omnium eſſe naturam; nam ſi hæc affuerit iis, qui animum applicant, per omnia penetrare poterunt.* Et tandem lib. de arte eos medicos poſſe morbos in profundo corporis latentes cognoſcere, *quibus natura non infelix liberaliter acceſſit*: cùm hæc, inquam, dicit Hipp. conſtat, nomine naturæ non intelligere partem illam hominis, quæ circà alimenta occupatur, & vel dormientibus nobis, ſemper in actu eſt: ſed alteram longè ſuperiorem, nimirùm cognoſcitivam, quâ apprehendimus primo res, quales ſunt in ſe, deindè invicem comparando, an conveniant vel differant ſine errore diſcernimus, & ex ſimilibus univerſale componimus. Denique ex cognitis ad ignota, & obſcura diſcurrimus, atque adeò ea eſt hujuſmodi natura, quâ medicus ſagax, perſpicax, ſolers, & juſtus rerum æſtimator evadit. Hinc fit, ut hujuſmodi facultates dicantur eſſe à naturâ quia, ut docet Ariſt. non comparantur uſu, ſed ex naturali organorum inſtitutione reſultant, deinde excercitatione perficiuntur.

Supereſt, ut aliqua ampliùs, quæ ſpectant naturam medicinæ, dicamus, ut hujuſmodi ſupplementa omninò ſint abſoluta, nimirum de officiô, & fine medicinæ, quandoquidẽ hæc duo ab invicem anteà ſejunximus: de ſubjectô, de partibus, ſeu diviſione, de ordine, & inſtrumentis & alia addamus etiam, quæ ad rem noſtram facere videbuntur.

De officiô medici, & medicinæ cùm plurima ſuperiùs dicta ſint, pauca hîc, repetendo potiùs, dicemus. Officium ergò medici primùm eſt, morbum, quoad licet, cognoſcere; ex hâc cognitione deinde procedere ad inventionem remedii, inventio autem, quæ methodo, & ratione perficitur, ut inquit Gal. 1. meth. med. conſtat qualitate, quantitate remedii, & utendi opportunitate; ubi hæc invenerit, fecit ſatis officio ſuo, & remedia, alioquin per ſe indifferentia, medici induſtria ſalutaria fiunt. Hâc de re extat aurea Gal. doctrina com. in 6. epid. quam propterea huc afferre non dedecet: docet ergò ibi, aliud eſſe materiam medicam, aliud præſidium. Materia medica eſt v. g. venæ ſectio, cucurbitulæ, frictiones, purgantia, clyſteres, &c. hujuſmodi. Auxilia medica ſunt hæc eadem, non abſolutè, & quà talia, ſed auxilia fiunt à medico, cùm iiſdem utitur opportunè, inquit enim *quæ eſt igitur cauſa generationis auxilii; qui tempus reperit.* Quod verè maximè eſt officium medici, & medicinæ: Sanitas deindè ſita extrà medici poteſtatem.

Officio ſuccedit finis, quem facilè ſtatuo, eſſe ſanitatem, & eadem facilitate quoque demonſtro; nam acquiſita ſanitate, ceſſat actio medentis, ſuppoſitâ verò impoſſibili, nemo de agendis cogitat; at in hoc poſita eſt ratio finis, ergò ſanitas eſt finis. Ampliùs ex præcognitâ ſanitate, quæ facienda ſunt medicus inveſtigat: undè tota medicinæ inſtitutio ab hâc cognitione pendet; & Ariſt. 7. metaph. diſertè ait, *ex ſanitate fieri ſanitatem*, ſeu ex ſanitate à medicô præcognita fieri ſanitatem in ægris; & in eth. finem eſſe menſuram, & regulam cæterorum ideòque ejuſmodi ſententia ſancita eſt, præeunte Hipp. lib. præcept. ubi apertè dicit, *rectè autem, & convenienter ægrorum cura ſuſcipitur ſanitatis cauſa: at ſanorum, ut ſine morbis vivant: quin etiam elegantiæ ergò.* Quibus indicat non ſolùm communiſſimum medicinæ finem, ſed etiam medicinæ partes, quæ ad eundem, non eâdem, non tamen viâ perveniunt; nimirum conſervatricem, quæ tuendo naturalem partium conſtitutionem, ſanitatem conſervat: curatricem, quæ depellendo morbos, recuperat: & Coſmeticen, quæ ornatum corporis naturalem, vel redintegrat, vel tuetur.

Hoſmannus, quia timet, ne unicus ſit finis, atque adeò ne periclitetur unitas medicinæ, ſi diversâ procedamus viâ, aſſerit ſanitatem unicum eſſe finem, quia ad illam eôdem modô contendimus. Sive enim ſanos tueamur, ſivè curemus ægros, ſemper procedimus corrigendo, emendando, & detrahendo, iiſdemque propterea utimur inſtrumentis, venæ ſectione, purgatione &c. verùm in ſanis corrigimus leviores lapſus in ægris verò graviores; quippè ea eſt latitudo ſanitatis, ut corpus adhuc ſanum ſit, quamvis deflectat ab integrâ, & omnino perfectâ corporis conſtitutione, tunc autem ægrotat, cùm ille receſſus ſic intenditur, ut erectum ſtare, & agere quæ ſani agunt, minimè poſſit. Hæc quidem vera ſunt & doctè, ac ſubtiliter dicta, quia verè ſemper etiam conſervando adhibemus contraria, licèt minora, & vacuamus pariter, vel purgando, vel mittendo ſanguinem, quemadmodum facere, ægros curando, ſolemus. Nihilominùs, etſi diverſa verè ſit ratio medendi in utrâque parte conſervatrice, & curatrice: finis tamen ſemper eſt idem; ſanitas enim ſive conſervata, ſive recuperata, ſemper eſt eadem, ut patet; ideòque ars in univerſum eſt una, licèt ex diverſis partibus conflata: quemadmodum corpus eſt unum, quamvis partes diverſæ ſint, quæ diverſis funguntur officiis, quoniam agunt gratiâ totius,

&

& à communi principio moventur.

Hîc quæret aliquis, quid nomine ſanitatis intelligatur, an forma illa, quæ ex optimâ partium, & corporis conſtitutione reſultat, vel ipſamet corporis conſtitutio. Brevi dico, ſanitatem hîc non intelligi formam illam ſuperinductam corpori benè conſtituto, ſed eandemet conſtitutionem: ſiquidem finis ille verè dicitur, qui agendo acquiritur; at ad ſanitatem, ut inquit Ariſt. in phyſ. non eſt motus, nec à ſanitate, ut relatio eſt, accipimus rationem agendi: è contra à corporis conſtitutione deducimus inventionem remedii, & per eadem remedia, vel corporis conſtitutionem ſervamus, vel reſtituimus, quo, ubi ventum eſt, ab agendo ceſſamus. Hinc rejicimus eorum ſententiam, qui putant integritatem, & robur actionum eſſe finem; hæc enim reſultant; cùm enim corpus benè conſtitutum eſt, integra, & perfecta vis agendi conſequitur, & propterea nullam nobis præbent utilem indicationem medendi, ſed tota ab ea, quæ phyſicè, & verè ſanitas eſt, corporis conſtitutione dependet

Sanitati ergò rectè ſubjectum conjungitur, de quô aliqua dicit Riverius, ſed communia, nimirùm, *eſſe reale, per ſe exiſtens, cujus paſſiones, & proprietates medicina conſiderat*: ſed omittit potiora, & magis neceſſaria. Verè enim corpus humanum reale eſt, & per ſe exiſtens, paſſionibus & proprietatibus præditum: at cùm ſit aliis etiam facultatibus ſubjectum, præſertim utrique philoſophiæ, naturali, & morali, erat ampliùs explicandum, quâ ratione ſpectet ad medicinam: ut enim dixi ſuperiùs ex Ariſt. medicatur non ſimpliciter oculum, ſed uſque ad aliquid contemplatur. Nobis ergò ſupplenda ſunt, quæ Riverius inconſultò prætermittit. Quocirca, ut quæ à me dicenda ſunt, clarè, & facilè percipiantur.

Dico, unamquamque artium mutari ſubjectum ſuum à naturâ: ſtatuarius ex g. accipit marmor, faber ferrum, & æs, architectus ligna, lapides, & cæmenta; illi tamen non conſiderant ea, ut omninò cognoſcibilia ſunt, ſed quatenùs apta nata ad ſuſcipiendam formam artificialem, & ideò cognoſcunt, ut agant; & quamvis ſubjecta realia ſint, & per ſe exiſtant, &c. nunquam tamen eas nomine ſcientiæ donamus. Ita medicina circà corpus humanum verſatur, quatenus ſanabile eſt, ſeu quatenus capax ſanitatis ope ſuâ inducendæ, & conſervandæ. Quare afferenda eſt particularis ea cognoſcendi corporis ratio, quæ apprimè pertinet ad medicinam, quæque inſinuet intentiones medendi.

Multi hâc de re multa dixerunt, ſed nemo, niſi me ipſum fallo, corporis humani conſiderationem attingit; nam qui dicunt corpus, ut ſanabile, vel ut ſubjectum ſanitatis, & ægritudinis tradi medicinæ conſiderandum, afferunt phyſicam conſiderationem, non medicam: phyſicus enim contemplatur etiam ſanitatem, & morbum quæ ſunt paſſiones corporis naturalis, ut naturale eſt. Ideò miſſis, quæ dicuntur ab illis Hip. optimè omnium, & clariſſimè docet quouſque ſit homo à medicô cognoſcendus; inquit enim lib. de vet. med. refellens primò nonnullos ejus temporis medicos; *cæterum & medici & ſophiſtæ quidam aiunt, quod non potiùs ſit medicinam cognoſcere eum, cui exploratum non ſit, quid ſit homo, & quomodo primùm factus, & conſociatus ſit. Ego verò hæc, quæ ita de naturâ, dicuntur, aut ſcribuntur, ſive à ſophiſta, ſive à medico, minus conſentanea medicæ arti exiſtimo, quam pictoriæ.* Verè enim nihil intereſt, medicum ſcire ex quibus principiis atomis ne, aut aliâ quâpiam materiâ compoſitus ſit: undè Gal. in lib. meth. ait inanem eſſe hujuſmodi perveſtigationem, quia ex atomis nulla nobis indicatur ad medendum via. Item neque refert cognoſcere, qui ſit opifex corporis, quâ arte lineamenta ducat, & partium formam effingat, & alia hujuſmodi, quæ merè phyſica ſunt, & nulli ſunt uſui medenti. His refutatis, pergit Hipp. definiendo legem, ac modum, quo medicum oportet hominem noſſe, inquiens. *Verùm mihi maximè, medici eſſe videtur, ut is in naturæ rebus exercitatus ſit* (in iis ſcilicet, quæ hominem afficiendo ab uno ad alterum ſtatum ſanitatis, vel ægritudinis mutant) *utque omni ſtudio annitatur*) *ſi quid, quod facto opus eſt, præſtabit*) *ut percipiat, quid ſit homo, collatione facta ad ea, quæ edunntur, & bibuntur, & quid à ſingulis cuique eventurum ſit; nec ità abſolutè putare, quod malum edulium ſit caſeus, verum etiam explorandum, quodnam incommodum afferat, & quamobrem, & cui humani corporis parti incommodus habeatur*; & poſt multa ineundem ſenſum ſcripta addit etiam. *Cæterum præter hæc neceſſe fuerit, ut rectè dignoſcat quænam paſſiones dimanent ex ſuccorum exſuperantibus qualitatibus, & viribus: quæ item ex figuris eveniant.* Præclarè quidem his verbis nobis Hipp. indicat medicam hominis, quæ differt à phyſica, conſiderationem: quippè phyſicus in univerſum tantummodo cognoſcit hominem, ut ſanabilem, & ægrotabilem hanc ob cauſam, quia ab inſitò principiô mobilis eſt ad utrumque: at medicus cognoſcit hominem à cauſis ſingularibus internis, & externis ſanari, & ægrotare: item cognoſcit ſingularem morbi ſpeciem, & partem quoque cui talis morbus infligitur; ut patet exemplis ab eodem propoſitis. Unde phiſicus hominem abſolutè, medicus verò comparatè ad particulares cauſas afficientes, & alterantes cognoſcit. Hinc intelligimus, cur medicus craſſus, & ſenſatus artifex appelletur; quia nimirùm non in abſtractis, & à ſenſibus longè remotis, at in ſenſibilibus, & materialibus, totus eſſe debet; & propterea nimia ſubtilitas, quâ ab illis diſtrahimur, vel inanis eſt, vel obeſt.

Illud notatû dignum ſupereſt, quod de hujuſmodi ſubjecto dicamus, nimirum quô differat à ſubjectis artium cæterarum. Diſcrimen itaque eſt hujuſmodi quòd aliarũ artium ſubjecta merè paſſivè ſe habent ad operationem artificis: at homo non tantùmmodo paſſivus eſt, ſed coagit: imò principaliter agit. Sanatio enim eſt naturalis affectio, quæ per ſe, & primùm eſt à natura, à medicò verò per accidens; ut inquit Ariſt. 2. phyſ. Hîc dicta egregiè multa ſunt ab Hip. ſcilicet *naturæ morborum medici*, quia propria cujuſque natura, non autem communis aliqua ſingulis medetur. Item *natura ſibi ipſi vias invenit, non ex intellectu; cùm enim à nemine docta ſit, nec quidquam didicerit, tamen facit, quod debet*; aliaque præterea à Gal. & ab aliis dicuntur, quæ tædio foret ſingula recenſere. Cæterùm, quæ ſit iſta natura, variè explicatur: aliqui enim temperamentum, alii calidum innatum intelligunt; mihi verò alia mens eſt, quam fusè aliô in opere patefaciam.

Hîc etiam multa intelliguntur, primò cur medicus ſit imitator, 2. contemplator, & 3. auxiliator naturæ. Eſt enim imitator, quia natura eſt primum agens, quod per ſe ſanat, medicus verò per accidens, ergò ſequi debet nutus ejus, & motum, & attentè obſervare, quò it natura, cùm ſui juris eſt, & dominatur morbo, non autem vel immaturâ medicinâ exaſperare, vel aliorsùm impellere; deſtinatæ enim ſunt naturæ viæ, & tempus alterationum fatale. Quare nec ab iis declinare licet, nec intempeſtivè movere, & excitare. Hâc de causâ Hipp. propoſitis exemplis docet, quando naturam debet medicus imitari; inquit enim 1. Aphor. 2. *In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontaneis*, &c. (quid eſt naturæ rectè operantis deindè deducit imitationem, addens. *Sic & vaſorum inanitio ſi talis fiat* (hoc eſt à medicô) *confert*, &c. eadem etiam ſectione Aphor. 21. *Quò natura vergit, eò ducere oportet* &c. ſimul enim proponitur exemplum, & imitatio; & Aphor. ſequenti ait, *concocta medicari atque movere cruda*, &c. ſic enim agere natura ſolet, quæ ex Ariſt. ubique ſervat ordinem conſtantiſſimum; nimirùm primùm coquit humores, deinde præcipitando ſeparat excrementa, & tandem excernit; ideò ſic etiam medicus, & peracta coctione vacuare debet,

Hinc intelligitur etiam dictum Hip. lib. de flatibus *medicinam maximè eſſe ſecundùm naturam*, quoniam obſervat leges naturæ, & illud facit, quod per ſe, ſi poſſet natura faceret; quod alias rectè, & non impedita fecit. Et jure quidem medicus naturam ſequitur, ac imitatur, cùm enim ſanatio ſit motus naturalis, ſanandi ratio accipienda eſt à natura, quæ per ſe ſanat. Quô locô monendi ſunt ii, qui novas excogitant medelas, & inſolentem curandi modùm longè diverſum ab eô, quem dogmatica medicina, præmonſtrante naturâ, confecit. Et hæc ſpectant ad medicum imitantem.

Spectator amplius medicus eſt, cùm natura per ſe rectè operatur, & integrè ſanat: tunc enim non eſt opus medicô, cùm per ſe ſufficit agens principale. Huc ſpectat Aphor. 20. ejuſdem ſectionis. *Quæ indicantur, & judicata ſunt integrè, neque movere, neque novare ſed ſinere*, &c. ne tamen ſit medicus vel eô tempore ſpectator otioſus; ſpectare enim debet naturæ motus, ut diſcat imitari aliquando, cùm nequit eos per ſe impedita peragere.

Poſtremò medicus eſt auxiliator naturæ, cùm ab inſolentiis materiæ vel oppreſſa, vel exagitata, vel quod movendum eſt minimè movet, vel ſecùs movet, ac expediat movere. In hanc rem optimè cadit Aphor. 29. ſecundæ ſectionis, *incipientibus morbis, ſi quid movendum videatur, move*, in quô multa attentè perpendenda ſunt.

Primò Hipp. non abſolutè pronuntiat, ſed hypotheticè, quòd ſcilicet verſetur medicus circa materiam contingentem, & ſingularibus circumſtantiis perſonæ, loci, temporis, ætatis, ſexus, aliorumque ſymptomatum circumſcriptam, quæ prorsùs comprehendi non poſſunt, quod benè idem ſignificavit lib. de eleg. inquiens, *uſus* ſeu particularis exercitatio; *non docetur*: & ideò quamcumque deliberationem medici prudentiæ relinquit, ita ſcribens, *ſi quid videtur movendum, move*, &c. & propterea ſuperiùs dixi præter cætera virtutes prudentiæ conjunctas, opus eſſe æquitate, ſeu boni, æquique viri judiciô, qui hîc, & nunc æſtimet, an, deinde quid, quomodo, & quantum movendum.

Secundò dicit, *in principiis*, quia tunc temporis natura ab humorum copiâ laborans, velut onere preſſa, nequit peragere motus ſuos, vel humor irregulariter motus naturam extimulat, & ad movendum, quò non decet impellit: ideò à principio naturæ laboranti ſarcina detrahenda, & aberrans reducenda eſt in viam, antequàm materia commota in aliquam partem decumbat, cui jam affixa, nullâ arte, vel difficillimè evocatur. Quamobrem Hipp. 1. Aphor. humores turgentes purgare jubet; & lib. de rat. vic. in ac. monet, ut vacuemus ſanguinem in pleuritide, *antequam fixa ſint omnia, quæ contriſtant*, & paulò inferiùs *donec elevati fuerint ſpiritus*, quia ubi ille fixus eſt, & omninò impeditus, nequit ducere humores, quantumcunque impulſus, & excitatus.

Poſtremò inquit, *augeſcentibus morbis*, & *in vigore quieſcere melius eſt*; quoniam eô tempore natura mollitur coctionem: coctio autem quiete fit, & à medicamento, vel quâcunque alia operatione, commotis humoribus, impeditur. Et hæc ſpectant ad medicum auxiliantem naturæ.

Alia etiam ſequuntur ex eô, quòd natura primum ſit ſanitatis efficiens; quando enim à morbô victa eſt, non ſunt admovenda remedia, quæ illâ, vel repugnante, vel minimè agente, irrita fiunt: deinde neque vulgus exigat à medico, ut citò curet, ne crimineturſi lentè, & tardè curatio contingat; in morbis enim jam factis, naturæ ductum ſequi oportet; ordinemque quo illa procedere ſolet, imitari. Hâc de causâ Celſus lib. 3. de re med. non admittit ſententiam Aſclepiadis aſſerentis, officium eſſe medici, *ut tuto, ut celeriter, ut jucundè curet*; *ferè enim periculoſa eſſe* (ſubdit ille) *nimia & feſtinatio*, & *voluptas ſolet*. In aliis autem artibus quarum ſubjecta paſſiva ſunt, ſpectatur tarditas artificis, ut celeritas, ex quibus prout opus ceſſerit, laudem ſibi comparat, vel calumniam, quoniam in ejuſdem poteſtate ſitum eſt, ut tardè, vel feſtinanter, benè, vel malè rem ſuam ipſe conficiat: in medicô verò quidquid ſolùm opportunè fit, commendatur; hujuſmodi autem opportunitas cum celeritate, ut in acutis, aliquandò cum tarditate, ut in chronicis juncta eſt. Quare nec illos lentè, nec iſtos celeriter curare oportet.

De medecinæ diviſione non eſt hîc quidquam dicendum; illa enim, quam affert auctor, vulgatiſſima eſt, & recepta communiter: tantummodo adnoto, partem Semioticam non videri ab aliis diſtinctam. Phyſiologia enim, & Pathologia cùm nequeant in materiam propriam tutò penetrare, niſi præeuntibus ſignis, non videtur aptè alia pars, quæ de ſignis agit, diſtinctim ab iſtis eſſe ponenda. Dicendum tamen, ſigna particularia rerum ſecundùm naturam, & præter naturam propria ad eaſdem medicinæ partes ſpectare, quibus ipſæmet res, de quibus agunt, ſubjectæ ſunt. Ars autem inveniendi ſigna diſtincta eſt, & à cæteris ſeparatim, tractanda: eam propterea appello topicam medicam, quia nimirùm oſtendit locos, & fontes, undè hauriuntur ſigna diagnoſtica, & prognoſtica ſingularibus undè ſubjectis, utriuſque partis theoricæ, & therapeuticæ tandem applicanda. Et eodem prorsùs modô ſe habet hæc pars Semiotica quemadmodum methodus medendi. Sicut enim alia eſt methodus univerſalis, quæ generatim docet rectam medendi per indicationes viam: alia particularis, quæ propriam cujuſque morbi curationem inſtituit: ita quoque præter ſingulares morborum notas, & rerum naturalium ſigna, alia eſt ars, quæ docet in univerſum inveniendi modum; eaque in diagnoſtica, & prognoſtica diſtinguit, & rurſus dividit in propria, & communia, aliaſque differentias tradit, quas Riverius infra luculenter enumerat. Itaque ars inveniendi ſigna, ſivè topica medica, eſt pars medicinæ diſtincta, quâ multo ante informandus eſt medicus, ne cum ad ſingulares materias accedit, eapem repetere ſæpè cogatur, quod accidit iis, ut monet Ariſt. qui prætermiſſis communibus, à ſingularibus primùm ordiuntur.

De ordine, quô inventa eſt, quo traditur, & quô exercetur medicina dicamus; nimirùm an ſit reſolutivus, vel compoſitivus: at quid uterque ſit, primò dicendum.

Ordo compoſitivus definitus ab Ariſt. *à primis, ſeù principiis*: quoniam ab iis capientes initium ad principia proximè componentia, ac tandem contendimus ad ultimas ſpecies compoſitas, vel quod idem eſt, à cauſis ad effectus, & à ſimplicibus ad compoſita. Ejuſmodi ordine ab Ariſtot. tradita eſt philoſophia naturalis, quæ à communiſſimis principiis ad minùs communia, & per hæc ad proxima, & poſtremo ad ultimas corporum naturalium ſpecies accedit.

Reſolutivus è contrà definitur, *ad prima*; vel quia compoſitum primùm confusè cognoſcitur, deinde in partes dividitur, donec perveniamus ad prima, ſivè principia ſimplicia: unde quemadmodum compoſitivus eſt à ſimplicibus ad compoſita; ita reſolutivus eſt à compoſitis ad ſimplicia. Vel dicitur, *ad prima*, quia incipit ab eo, quod primò quæritur, & definit in idem probatum, & cognitum, quemadmodum mathematici ſolent. Quarè ejuſmodi reſolutivi ordinis rationem libentiùs accipio, accommodo medicinæ. Siquidem, ut inquit Blancanus, vera reſolutionis ratio ex penitiori mathematicorum eruditione petenda eſt, penes quos reſolutio eſt via à quæſito, tanquam conceſſo, per ea, quæ ex ipſo conſequuntur, ad aliquod certum, & conceſſum; quod ſic ab eodem authore optimè declaratur. In reſolutione id, quod quærimus, tanquam verum primò ſupponimus: deinde quid ex hoc ſequitur, conſideramus, donec incidamus in aliquid

quid jam cognitum; quod priùs erat ignotum; idcircò mathematici hujusmodi processum appellant resolutivum: & hîc etiam medicinæ, tum constituendæ, tum exercendæ mihi videtur esse maximè accommodatus, quemadmodum duplici exemplô demonstrabo.

Exemplum ordinis resoltivi in medicina constituenda esto hujusmodi. Primò supponimus, sanitatem esse corporis affectionem, quâ homo bene valens ritè obit munia sibi à naturâ concessa: tùm considerabamus consequenter bonum quid esse: ex hac cognitione sequitur desiderium conservandi, cùm adest, & quando abest, recuperandi, & ideò constituendi artem, quæ utrumque faciat. Cùm verò neutrum possit unquam fieri, si ignoremus, quid illa sit, primùm naturam sanitatis investigamus: ab hâc ad morborum investigationem procedimus: & ex utrâque cognitione sanitatis, & morbi invenimus remedia: tandem, inventis remediis, redimus ad eandem sanitatem, vel conservandam, vel recuperandam. Quocirca ejusmodi ordo resoltivus est ab eodem in idem, ab eodem supposito in idem, vel demonstratum, vel factum: demonstratum in scientiis factum verò in artibus: in medicina enim à sanitate ad sanitatem procedimus, à sanitate primùm supposita, deinde cognita, ad sanitatem conservatam, vel recuperatam.

Hinc patet ex ordine resoltivô, necessariò sequi compositivum. Postquam enim per resolutionem invenimus, quæ facienda sunt, & quibus, aut quomodò faciendum, mediis ipsis inventis, veluti componendo, facimus, quod primum inquirebamus: in scientiis autem speculativis, principiis per resolutionem inventis, ostendimus conclusionem, componendo demonstrationem. Quare mathematici investigationem principii, & medii appellant resolutionem, compositionem verò discursum, sivè conclusionis demonstrationem.

Alterum methodi resolutivæ exemplum in exercendo medicinam, tale sit. Laboret quis febre, v. gr. febris verò, quia mala est, statim excitat intentionem curandi, & expellendi: cùm autem expulsio fiat per contraria, accedit altera, scilicet inveniendi remedia: remedia verò quia inveniri non possunt, nisi præcognitâ febris natura; ideò in hujus primùm inquisitione medicus occupatur; & à symptomatis, ac formâ dignoscit, febrem esse passionem calidam: deinde verò, quoniam hic calor ex sanguine ab aliquô succô turbatô, & commotô resultat, qualis sit hic humor, & ubinam hospitetur, sedulus investigat. His igitur primò cognitis, statim occurrit remedium, & quid agendum sit, invenitur: & hîc est terminus methodi resolutivæ, nimirùm inventio remedii per resolutionem; ideò consultatio, quæ resolutione hujusmodi uti solet, definitur ab Arist. 3. eth. *medii idonei ad finem in rebus agendis inquisitio.* Tandem applicando remedium ad id, quod primò propositum fuit, ordine compositivô procedimus.

Cùm ex dictis manifestè pateat, præcipuum medentis officium in vestigatione positum esse, par est, ut instrumenta quoque critica, sive judicatoria, quibus medicus inquirendo utitur, proponamus, & explicemus: In primis itaque statuo quandoquidem medicinam dogmaticam profitemur, esse duo, rationem, & experientiam, quibus longô intervallô distamus ab empiricis, qui solâ experientiâ nituntur. Verùm cum experientia ratione sit naturâ prior, de ea primò multa dicenda sunt: primùm scilicet ostendenda experientiæ necessitas, 2. modus, quo fit 3. quàm difficilis, & unde oritur difficultas. 4. quid sit, 5. quomodò sola experienta conferat ad agendum: quô locô comparabo breviter empiricum cum dogmaticô, & experientiam cum arte.

Quod primum spectat, experientiæ necessitas constat ex eo, quòd sicuti nec imaginari, nec intelligere quidquam possumus, nisi sensibus primùm sensibilia exteriora cognoscimus, ita nec artes, nec scientias condimus, nisi præeunte experientiâ; artes enim, & scientiæ, ut inquit Arist. 1. metaph. 1. *fiunt, tum ex multis experimentalibus conceptionibus una de similibus opinio fit.* Hinc natura ea arte organa sensuum externorum composuit, ut vel invitis nobis à sensibilibus pulsentur, & afficiantur: idcircò Hipp. lib. præcept. scitè ait, *statuendum est, naturam à plurimis, ac omnigenis rebus moveri, & doceri necessitate quâdam*; sensibilia enim præsentia non possunt non movere, & afficere sensus; hi autem moti, & affecti docentur quodammodo, dum species ab objectis impressas ad interiores potentias tanquam semina futurarum cognitionum transmittunt.

Hinc sequitur modus, quo experientia fit, clarè traditus & explicatus ab Hipp. primùm, deinde ab Arist. 2. poster. & 1. metaph. 1. qui propterea visus est à Francisco Patritio ab eodem Hipp. suppresso tamen nomine acceptus fuisse. Docet ergo Hipp. loco citato, rationem, sive judicium simplex, aut discursivum, memoriam quandam esse, non formaliter; est enim ratio quiddam majus, & memoriâ superius: sed quia ex memoriâ sumit materiam judicandi, & discurrendi: idcircò addit, *componere ea, quæ sensû fuere percepta.* Memoria autem fit, cùm ab imaginatione suscipit rerum species; imaginatio verò à sensibus externis; unde hîc est ejusmodi cognitionum ordo. Sensus externus *primam perpessionem externam sustinet*, seu primùm à sensibilibus afficitur. *Deinde verò veluti delegator species rerum, quæ sensui subjiciuntur ad imaginationem traducit; hæc verò receptas species diu retinens, & conservans evadit memoria: qua tandem utitur intellectus*: tunc enim, ut inquit idem, *si ex iisdem sensibilibus ratiocinatio*, vel *intellectus initium duxerit, in ejusdem potestate est, discurrere*, & *judicare*, & *ad veritatem perducere, rectè discurrendo*, & *judicando.* Verùm minimè sufficit semel, & bis eadem sensibilia percipere, ut veram experientiam assequamur: sed ampliùs necesse est eadem sæpissimè cognovisse, & omninò similia secundùm speciem, & circumstantias temporis, modi, & alias hujusmodi; observareque diligenter inter se comparando ut similia à dissimilibus segregemus, quibus denique in penû memoriæ propositis, & asservatis, fit experientia, quæ suggerit intellectui materiam judicandi, & discurrendi. Idem ferè, compendiò, tamen repetit Arist. 2. poster. & 1. metaph. citato, ubi ait; ex *plurimis ejusdem rei memoriis experientiam unam confici*; cùm enim intellectus per experientiam conficiat universale, quod est unum, & omnibus singularibus commune; necesse est priùs ab iisdem singularibus similibus fuisse deductum; cùm ipsa similitudo sit causa unitatis, & communitatis.

Hinc constat veram rationem, cum ortum habeat ab experientiâ, experientiæ quoque jungendam esse; *si enim non ex sensibus compertâ observatione*, inquit Hipp. *sed solùm ex probabili rationis figmentô proficiscatur, frequenter gravem, & tristem diætheſm affert, quoniam viam inviam ingrediuntur*: (loquitur enim de medicis imperitis; ideòque lib. de eleg. in eundem sensum rectissimè scribit, *pulchra, ac decora est ex opere, quòd quis usû*, hoc est experientiâ, *didicit, manans oratio; quidquid enim artificiosè actum est, ex ratione perfectum est: quod verò artificiosè dictum est, at non ita factum, methodi ab arte alienæ symbolum existit; nam putare quidem non autem facere, ignorantiæ, & imperitiæ argumentum est.* Cùm enim ratio ab experientiâ sejungitur, *opinio quædam est: quæ maximè in medicinâ in crimen vertitur iis, qui ea utuntur; in calamitatem verô iis, qui ejus operâ fruuntur.* Hinc fit, ut ratio desinat quoque in experientiam, hoc est, ut discursus, & judicia rationis eo ipso probentur vera, quòd experientiæ congruant, & singularibus conveniant; quocircà pergit Hippoc. & pulchrimo exemplo demonstrat, *nam cum ob scientiam sermonum universalium sibi ipsis persuadeant, sese ipsùm etiam artis opus singulare*

singulare noviſſe, non aliter, ac aurum adulterinum ab igne examinatur; ita eorum ignorantia hac profeſſione arguitur. Concludamus itaque rationem per experientiam ſua ſibi conficere univerſalia, eademque ad experientiam collocata probare. Idem etiam ſentit Gal. 5. meth. inquiens, *experientia rationi atteſtatur*; quod idem ſonat, ac experientiam rationi jungendam eſſe; niſi enim quod ratio dictat, ac docet experimento verum eſſe deprehendimus, ratio ipſa falſa eſt, ac nulla.

Tertium ex propoſitis facilè declaratur: nimirùm difficillimum eſſe perfectam experientiam conficere ex quâ ſubindè intellectus componat univerſale.

Experientia pendet à tribus ab homine, à tempore, & à rebus, quorum unum ſi deſit, vel alterum, experientia nulla comparatur. Homo quidem requiritur, qui per ſenſus externos, & internos ſenſibilia cognoſcens, eſt cauſa efficiens, & veluti experientiæ architectus. Verùm quia experientia eſt plurimarum ſimilium cognitionum collectio, hinc unus homo non ſufficit; imò nec plures, ſed omnes ſimul conſentire debent; at impoſſibile eſt, ut omnes ſimul conſentiant; ideò difficillimum quoque eſt, ut perfectam habeamus ab hominibus experientiam. Ad cognoſcendum enim neceſſaria eſt quædam proportio, & diſpoſitio cognoſcentis ad cognoſcibile; ſed omnes homines non ſunt æquè diſpoſiti, vel naturâ ſuâ, vel ob conſuetudinem: naturâ quidem ſuâ, quia non eſt eadem in ſingulis hominibus organorum aptitudo; hinc non fit eadem in ſingulis objecti impreſſio, nec propterea idem omnium judicium; eà enim ratione homines de rebus judicant, quâ primum organa affecta ſunt. Patet exemplô visus, & guſtus: prout enim oculus affectus eſt, ita de viſibilibus ſentimus, & ſæpè fit, ut plures homines circa idem viſibile, non idem tamen ſentiant, & judicent. Idem accidit in guſtû; ſicut enim lingua affecta eſt, ita judicamus ſapores; undè ſæpè accidit, ut qui uni dulcis eſt, aliis videatur amarus, & è contra. Hinc Ariſt. optimè 2. metaph. dicebat, *difficultatis cognoſcendi cauſam in rebus aliquando, aliquando verò in nobis ipſis ineſſe. Quemadmodum enim veſpertilionũ oculi ad lumen diei ſe habent; ita, & intellectus animæ noſtræ ad ea quæ manifeſtiſſima omnium ſunt.*

Conſuetudine etiam homines non ſunt æquè affecti ad idem eôdem modô judicandum; *quemadmodum enim*, inquit Ariſt. *conſuevimus, ita judicamus dici debere, & quæ præter hæc nobis accidunt, non apparent ſimilia, ſed quia non conſuevimus, ignotiora, & magis peregrina videntur eſſe; quantam verò vim conſuetudo habeat* ſubdit idem *leges declarant, in quibus fabuloſa, ac puerilia plùs poſſunt propter conſuetudinem, quàm ſi cognoſceremus ea*: ex quibus conflatur ratio; quia unuſquiſque judicet magis verum, quod eſt ſibi magis proportionatum; eô nempè pactô, quô propter variam affectionem guſtuum, quibus proportionati ſunt varii ſapores, unuſquiſque ſaporem judicat, eôdem modô, & unum admittit, cæteros reſpuit.

Hinc patet homines alicui ſectæ addictos, & præoccupatos ineptos prorsùs eſſe ad veritatem ab aliis, vel etiam per ſe ipſos addiſcendam; & propterea qui ſunt bonarum artium, & ſcientiarum cupidi, hujuſmodi præjudiciis mentem exuant, neceſſe eſt.

Ex his patet experientiam à tempore etiam pendere; cùm enim experientia vera ex ſenſibilium, quæ nobis occurrunt, obſervatione tota ſit; nec res omnes, effectuſque ſenſibiles unô, eôdemque tempore nobis ſe ſe offerant, opus eſt longâ die, anniſque ſeris, quibus non ſemel, ſed iterum, iterumque noſcantur. Hinc dicitur tempus ſapientiſſimum, & juvenes inexpertos eſſe; experientiam verò ſenum eſſe propriam, qui multa quidem viderunt, multa item audierunt; unde Euripides ſcribit, *non omnia adeſſe ſenectuti mala, ſed hôc præcipuô bonô frui, quòd ob experientiam ſenes ſapientiùs juvenibus loqui poſſunt*: & eâdem ex causâ, cùm de agibilibus, contingentibus deliberandum eſt, ſenes, non juvenes conſulunt tur.

Poſtremò difficultas pendet etiam à rebus ipſis; quippè experientia cum ſit multarum, ne dicam omnium, ſimilium notionum per ſenſus exteriores, in phantaſiâ, & memoriâ collectio; neceſſe eſt, ut res eædem omnino nobis occurrant: at non ſemper eædem omninò nobis occurrunt: at non eſt ſemper eadam omnium ſpecies, & facies; quòd non eſt, quoque ſemper idem concurſus temporis, loci, ſubjecti, circumſtantiarum, & accidentium; adeò ut, ſi unum, vel alterum ex his mutetur, accidat, ut effectus, qui ſæpè viſus eſt, aliquando tamen non reſpondeat. Imò quæ quandoque videntur ſimilia, à causâ tamen contraria proveniunt; unde Hippocr. ſciſè dixit, *ſimilitudinem eſſe errorum cauſam*, & Galen. *ſimilitudines, vel peritos decipere.* Quamobrem ubi, vel ſimilia occurunt, non ideò ſtatim fides habenda eſt, ſed ſi illa vel à contrariâ causâ provenire ſoleant, cauſa ipſa introſpicienda: tùm verò, an verè ſimilia ſint, judicandum, ex. g. Colicus dolor, & à calidis, & à frigidis excitatur; propterea ſi aliquod remedium uni profuit, vel etiam pluries, ubi novus accidat dolor, non eſt protinùs ad ſimilile remedium confugiendum: ſed deſpiciendum primò diligenter, an à ſimili quoque causâ naſcatur. Quare conſtat empiricam veram non ſine aliquô rationis usû conſtare, atque adeò arduum eſſe, experientiam componere, quæ tandem viam muniat intellectui ad ſcientias, & artes conſtituendas.

Quartò, experientiæ definitio, quæ ſuperiùs quartô locô propoſita eſt, planè conficitur. Ea verò mihi videtur aptiſſimè allata à Sexto Empirico his verbis: *Experientia eſt diuturnus quidam uſus, & operans abſque arte, & ratione poſitus in ſolâ obſervatione, & exercitatione*: licèt enim non ſit verè uſus, qui tranſit: attamen eſt habitus quidam permanens usû diuturnô comparatus; quoniam ut inquit Gal. 3. meth. *Experientiæ longô usû opus eſt*; Ideòque additur, *poſitus in ſolâ observatione, & exercitatione.* Hinc enim gignitur experientia, cum circa ſingularia verſantes, & pluries, ac pluries obſervantes ſimilia, eorum tandem omnium meminimus: ex memoriâ autem ſtabili, ac firmâ demùm reſultat habitus experientiæ, qui propterea ineſt imaginationi, non intellectui. Dicitur autem *operans*, quia experientia, ut inferiùs oſtendam, maximè facit ad agendum: Additur, *abſque arte & ratione* quia, ut verè docuit Gal. 1. meth. *nec arte ulla, nec ratione nititur experientia: imò uniuſ fortunæ favorem ad ea, quæ quærit, invenienda, requirit.* Ars autem, & ratio ab univerſalibus ad minus univerſalia, & uſque ad particularia diſcurrit, nec quòd ſit res, ſed propter quid ſit, cauſaſque demonſtrat.

Poteſt etiam ex his ita definiri. *Experientia eſt habitus imaginationis relictus ex plurimis memoriis ſingularium ſimilium, quorum dum recordamur, procedimus ad judicandum, quid hîc, & nunc ſit agendum.* Unde conſtat, qui verè expertus eſt, plurimùm valere memoriâ. Deinde experientiam non eſſe ſine diſcurſu à ſingulari ad ſingulare, qui vocatur ratio particularis, quotieſcunque enim facimus aliquid, ſolâ experientiâ freti, à ſingularibus ad ſingulare diſcurrimus, dicendo, hoc hîc, & nunc facimus: quoniam in ſimili occurſu aliàs eôdem modô fecimus.

Poſtremò conſtat, quanti ſit uſus experientiæ. Primò enim facit ad condendas ſcientias, & artes, quatenus intellectus per experientiam efformat univerſale, quod artis eſt, ſicuti ſingulare eſt experientiæ. *Ex. g. quod ex bile laboranti huic homini proſit rhabarbarum, quod ſimiliter alteri, & aliis ſigillatim, experientiæ eſt: quando verò dicimus, quod omnibus confert, hoc eſt artis proprium.*

Confert etiam experientia ad agendum, ut enim agamus optimè, opus eſt cognoſcere ſubjectum particulare circa quod, & præterea inſtrumentum, quô agimus; actiones enim ſunt circa ſingularia, hæc verò ſolâ

solâ experientiâ noscuntur. Hinc fit, ut experientiam cum arte, & empiricum cum dogmatico comparemus.

Ars, ut docet Aristot. 1. metaph. citato, excellentior est experientia, si tantummodo cognitionem spectemus, & modum, quo ad agendum illa procedit: *quippè* inquit ille, *& cognoscere magis inest arti, quàm experientiæ. Ideo qui arte præditi sunt, sapientiores putamus iis qui solum experientiam habent. Artifices enim propter quid, & causam cognoscunt; experti vero sciunt quidem quod est, propter quid autem ignorant.* Ratione etiam modi ars differt ab experientiâ; quoniam hæc à singulari simili ad simile, illa verò à principiô universali, & causa ad agendum discurrit.

Verùm si referamus experientiam ad operationem, non differt ab arte, ut indicat idem philosophus: imò magis valet experientia, quam ars. Ideo fit ut medicus practicus, & empiricus aptior sit ad medendum, quàm merè theoricus, & dogmaticus; siquidem huic ille præstat, quia singularia, circa quæ actiones versantur, magis cognoscit empiricus, quàm dogmaticus; adeo ut tandem constet empiricam multi esse faciendam, tanquam primam, ac magnam rationalis medicinæ partem. Dico, *primam*, quia, ut paulò ante explicavi, scientijs, & artibus universalium principiorum materiam suppeditat. Dixi etiam, *magnam*, quia multò plura sunt experientiâ cognita, quàm ratione: & sæpè sæpiùs nobis ad medendum viam magis aperit experientia, quàm ratio. Verumque est ex Celso, *ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam.* Propterea Hipp. multa de expiricis præclare dicit lib. præcept. quæ huc afferre operis pretium duco: inquit enim, non esse cum empiricis ineundum de medendi ratione consilium, quia verè non utuntur ratione in medendo: sed solùm confidenter petendum, ut remedia sua proferant. Hujus autem dicti causam quam pulcherrimam subjicit ipse his verbis. *Inquisitionis enim elegantis scientia apud hos dispensa reperitur. Et quamvis hi necessario sint indocti: affirmo tamen, exercitationem horum utilem esse posteaquã præceptorum cognitione fraudantur. Quis enim præceptorum multifidã varietatem se indagare posse speret, citra exercitationis constantiam*; Quibus planè demonstrat, quòusque nobis utilis sit empirica, qualis pariter esse debeat exercitatio, quæ ad usum artis traducenda est, & quâ demum ratione agendum nobis sit cum Empiricis. Utilis ergo est Empirica, quia dispersas nobis offert singularium observationes, ex quibus nobis est ampla ad comparandam artem via; cùm è singularibus universales præceptiones, & axiomata elicere valeamus; quibus carent empirici, qui minimè utuntur ratione, sed experientiâ: ideò Hipp. prudenter adnotat, hujusmodi observationes, per quas ad universalia conscendimus, necessariò esse constantes seu pluries factas, & æquales; hoc est oportet, quæ dispersæ sunt apud empiricos ad universale revocare, similia à dissimilibus segregando, quod nequeunt facere empirici, qui solis singularibus hærent. Propterea concludit. *Quare hoc moneo dicentibus quidem istis auscultandum esse; at operantibus resistendum*; hoc est accipiendæ sunt ab ipsis observationes, non autem permittendum, ut agant, quia nec ex observationibus ipsi suis præcepta constituunt, ijsdem utendo, carent.

Galen. verò non tantùmmodo fatetur experientiam utilem esse, & empiricos aliquid conferre, quod medicinam locupletet, & juvet, quemadmodum superiori sententiâ docuit Hipp. sed amplius tanti facit, ut horterur eos, qui minus ingeniô pollent, ut solâ experientiâ contenti sint, per quam possunt evadere in bonos medicos: ait enim 2. meth. c. 6. *licere ex empiricorum institutione bonis esse medicis; & si enim ratio semper quærenda sit, eaque experientiam ornet, vel corrumpatur; cùm tamen eam semper assequi nequeamus*, (concludit) *consulo igitur his omnibus experientiæ animum intendant: cùm non leve instet periculum iis, qui suprà vires aliquid moliuntur, ne, & id non consequantur, & quæ intelligere aliàs possent, omninò amittant.* Et hæc de experientia, & empirica scripta satis. Qui plura desiderat Galen. adeat & ex recentioribus Verulamium, & Boyle, qui de experientia, & experiendi ratione quam præclarè multa, & subtiliter docent.

Alterum cognoscendi, & judicandi instrumentum est ratio: hæc autem ex Hipp. 1. aph. 1. difficilis est: ideò ante omnia, cùm sit opus mentis, & intellectus; quænam illa sit, deinde quænam sit causa difficultatis, offendam, ut eam tandem discamus evincere, & enodare.

Cùm ergo triplex sit mentis operatio, simplex nimirùm apprehensio: secunda judicium simplex, quò res apprehensas, vel conjungimus affirmando, vel negando sejungimus: tertia discursus, quo unum ex alio rotiocinando deducimus: Ratio magis in secunda; maximè verò in tertia consistit, hac enim potissimùm, & effectuum sensibilium causas, & medendi rationem investigamus: quippè ex præcognitis morborum, & symptomatum causis, remedia, & methodum utendi cognoscimus, unde intelligitur illud Hipp. lib. de art. pronuntiatum: *medicus siquidem sufficerit ad cognoscendum, sufficiet ad sanandum.* Verum non est eadem semper in omnibus cognoscendi difficultas: imò aliqua facilè, & certò, alia difficulter, aliqua nullô unquam modô capiuntur: propterea Hippoc. optimè dividit morbos eos, qui in superficie, & alios qui in profundo corporis latent. Qui in superficie sunt, sese manifestè produnt, quoniam sensibus, maximè verò tactû, & visû deprehenduntur: quales præsertim à chirurgis tractari solent: ideò lib. de mediô idem ait, *turpe est non contingere à chirurgiâ, quod velis*: quippè cùm tales existant, curatio facilis, ac tuta contingit. E contra se habent alij, cùm enim sint à sensibus longè remoti, vix, & rarò longâ investigatione, & ratiociniô attinguntur. Quocirca Hipp. præter ea, quæ lib. de art. dicit, lib. de flat. etiam addit, *de non apparentibus, & difficillimis ægritudinibus opinio magis, quàm ars judicat.* Causam autem difficultatis affert idem lib. de arte citatô; quoniam morbi intrinsecùs latentes signis tantùmmodo deprehenduntur. Signa autem hæc non sunt propria, quæ per sese primò rem manifestent, sed plerumque communia, vel extranea: cum aliis item confusa, nec eâdem perpetuò facie occurrentia: unde aliquando cum ad diversa comparata, diversa etiam demonstrent, serò ad morborum cognitionem pervenimus, & interim per longas investigationis moras tempus ad medendum opportunum elabitur: quod Hipp. his verbis complexus est. *Alia itaque ad alia & alia per alia sunt, tum quæ corpus pervadunt, tum quæ judicanti, ut proinde non mirum sit, & cognitioni multum temporis impendi, & actioni multum temporis decedere; quandoquidem tam peregrinis, & obliquis probationibus ad medendi scientiam medici perveniunt.*

Cæterùm ut adversùs hæc impedimenta aliquod sibi auxilium medicus paret, nonnulla hîc adnoto breviter, & quæ maximè tyronibus usui futura esse cognosco.

Primùm ergo multùm sese exerceant oportet: exercitatio autem utilis est cum attentione perpetuâ, observatione attentâ, & reflexione continuâ, quæ præsertim comparent effectus sensibiles, quos sæpè viderunt, & observarunt, non solùm inter se, sed etiam cum subjectis ipsis, in quibus apparent, & occasionibus, à quibus proveniunt, & referant tandem ad ea quæ ex his consequuntur; quando enim vel in diversis subjectis, ab eadem tamen occasione producti, idem semper afferunt, habebimus loco signi genuini: at è contrà, si vel in eôdem subjectô sæpè appareant, vel in diversis, & ab eâdem etiam occasione sint, non tamen idem semper sequatur malum, signa prorsus communia censentur: ideò sicuti ex propriis certò nobis ratiocinari; ita minimè ex communibus licet. Quamobrem communia cum aliis jungenda sunt, & ex

 plurium

plurium concurſu facta ſyndrome, ut ſæpe medentibus accidit, poterunt, aut verum, aut veroſimile ſaltem attingere. Ideò in duo genera ex Hipp. dividuntur ſignam; alia enim dicuntur Τεκμήρια, ſive indicia: alia σημεῖα, ſive ſimpliciter ſigna.

Τεκμήρια, certa ſunt, & per ſe idem perpetuò ſignificant; aliqua autem ex his ſunt bona, alia mala: quæ bona, ſemper & ubique bona ſunt: quæ verò mala, ſemper, & ubique mala, ut inquit Hippoc. in prognoſt. Semper bona ſunt ſigna coctionis: ſemper autem mala ſunt ſigna cruditatis. Alia ſunt ſigna communia, quæ quandoque bonis, quandoque malis junguntur. E. g. rigor aliquando malignus eſt: aliquando criticus: malignus eſt lethalis; ægrô exiſtente jam debili, ut ait Hippocrat. in Aphoriſ. criticus ex eôdem febrem ardentem ſolvit. Itaque ex primis ſolis tutò; ex aliis non niſi conjunctim, & in ſyndromem collectis probabiliter ratiocinamur. Itaque Tyro, vel quicunque ſit, diligenter obſervet quid in quo, quod ex quô, & quid cum quô appareat, & conſequatur. Verùm, quoniam aliquando unum magis; vel minùs ſignificat; vel plures interdicunt aliquando ejuſdem effectus cauſæ, ut cum v. g. in eôdem morbô vel plura apparent indicia, vel multa adhibentur remedia (quorum, dicebant empirici interpretantes Hipp. ex Galeno. 1. Aphor. 1. judicium eſſe difficile) ut certò internoſcamus quodnam ex illis morbum evicerit, & ex ſignis quale nam magis ſignificet, utendum hâc arte: nimirùm obſervanda attentè ſunt ſeparatim eadem remedia, & ſigna; hinc enim eorum vis clariùs apparet, eaque quanti valeant certiùs cognoſcimus. At quia nemo ſibi ſatis eſt, ut antea dixi cùm de experientiâ tractarem, legat ampliùs oportet probatos authores, quia experimenta multa, & obſervationes ſuas redegerunt in commentarios, perpetuò tamen ſive per ſe obſervando, ſive aliorum obſervationes legendo recogitet, & utatur comparatione. Hoc enim potiſſimum eſt quod judicium in rebus medicis ſæpè fallit ac reddit incertum; cùm nihil eorum quæ agimus abſolutum ſit, ſed ad aliquid; Hippocr. lib. de alim. ſcilicet evariat reſpectû corporum, ætatum, ſexus, &c. & præſertim Idioſincriſiæ. Sic etiam Avicen. lib. 1. can. ſen. 1. &c. docet alimentum, & medicamentum eſſe ad aliquid, quód idem Hippocr. etiam ſingulari exemplô indicavit lib. de vet. med. inquiens, *non eſſe abſolutè putandum quòd malum edulium ſit caſeus; quia non omnibus hominibus injurius eſt, ſed ſunt, qui eô planè nihil, & ne tantillum quidem incommodi ſentiunt, imò tenuibus mirum in modum conferre animadverſum eſt; ſunt iterum alii, qui ægrè ejus defunguntur moleſtiis*; & hinc propterea ſit, ut nonniſi multô labore, & tempore ad qualemcumque rei medicæ cognitionem proveniamus & nemo tam validæ mentis ſit, & fortis judicii, ut in tanta varietate, ſemel, & bis, ne dicam pluries deceptus, alios etiam malè judicando non fallat.

Alterum rationis adversùs impedimenta, & difficultates auxilium eſt Analogia; quotieſcumque enim, vel in phyſicis inſolens aliquod phænomenon, vel in medicis incidit novum aliquod morbi genus, tunc ratio incerta judicii ad analogiam ſeſe recipit, ſeu à ſimili ad ſimile tranſitum. Eam in primis in uſu habuit Hippocr. & docuit amplius lib. de diæta, quàm apta ſit ad cognoſcendum. In eâ Democritus plurimus fuit, Ariſt. etiam paſſim uſus eſt in phyſicis, eth. & polit. Neoterici tandem nihil potius habent analogiâ; cui propterea Keplerus nobilis mathematicus multa ſe debere ultrò profeſſus eſt. De ejus usû in rebus medicis aliqua non contemnenda tradidit Dominicus Sala profeſſor olim medicinæ theoricæ Patavinus libr. de arte med. Hic ergo, & ego indico tantùm methodum, quâ benè poteſt inſtitui, & quâ quiſque per ſe commodè utatur in praxi.

Primò medicus obſervet attentè effectus, & paſſiones, quæ ex morbo accidunt corpori humano, occaſionem, unde, & modum, quô fiunt, ſæpe enim effectuum, occaſionis, & modi ſimilitudo, cauſæ quoque ſimilitudinem arguit. Item conſideret exitum, & rationem, quâ morbus, vel ſolvitur, vel occidit; hinc enim non tantummodò cauſa mali, ſed remedium etiam apparere ſolet.

Secundò operationes artium mechanicarum, & modum, quo illæ operantur, ſpectare oportet, ex quorum ſimilitudine ſæpe quoque opera naturæ cognoſcimus, ideò ſæpè Ariſtot. & neoterici frequentiſſimè exemplô artificialium, quæ à natura ſunt & fiunt, minimè inconcinnè, & ineptè declarant: ea autem eſt hujuſmodi analogiæ ratio, quia ars, ut inquit philoſoph. 2. phyſicor. imitatur naturam. Quidni ergo ex operibus artis, quæ imitando naturam fiunt, licet de naturalibus etiam ratiocinari? Lege Hippocr. lib. de diæta, ex quo habebis primùm elegantiſſimam hujus analogiæ cauſam, & plurima artium exempla quibus medicas operationes demonſtrat.

Poſtremùm, & omnium, maximè ab experimentali philoſophiâ analogia petenda eſt, quæ lucem plurimam medico, & ad cognoſcendum, & ad agendum accendit, ut infrà latè monſtrabo. Verùm quia ſimilitudines ſæpe decipiunt, ut ſuperiùs indicavi; ideò non eſt cujuſque analogiâ, & ſimilitude uti: ſed opus eſt virô peritô, & exercitatô qui præſertim combinationem, & comparationem calleat, quibus ſi fortè caret, nunquam ſe poſſe ſperet ex analogiâ, tutò, ac certò ratiocinari; non enim perpetuò ſecurus eſt uſus analogiæ: nec tamen ſemper inanis, ut optimè Celſus, locô citatô in proëmiô inquiens: *neque ſemper ſimilitudo aliquid confert, & ſi quando confert, tamen idipſum rationabile eſt inter multa ſimilia genera, & morborum, & remediorum cogitare, quô potiſſimùm medicamento ſit utendum.*

DE CERTITUDINE MEDICINÆ.

ARiſt. 1. eth. dicit non eſſe perpetuò exquiſitam omninò in ſingulis facultatibus certitudinem expetendam, ſolùm modo eam, qualem patitur ſubjecta materia; ideò 2. metaph. docet diverſos eſſe gradus certitudinis, & unamquamque facultatem habere ſuum, non autem eundem, & omninò æqualem; propterea non eſt abs re hîc diligenter æſtimare, & veluti ponderando metiri certitudinem medicinæ. At quærenti fortè, quorsùm hæc inquiſitio? Reſpondeo, gratia Tyronum, quibus hæc potiſſimum ſcribo, ut antea commoniti, quanti debeant rem medicam æſtimare, ne plùs, quàm par eſt confidentes omnia arti tribuant, & ſuprà vires moliantur: nec vanis pollicitationibus ſpem erigant ægrotantis: vel è contrà ne omnia pro incertis habentes omninô deſperent. Eſt enim ſua medicinæ vis, & ſæpè mirabiles ſucceſſus habet, quibus ſuam hominibus facultatem oſtentat: ideò ſeduli ſtudiis incumbant multô labore, & diligentiâ continuâ, ut difficillimam alioquin artem, quoad licet, adipiſcantur.

Primùm ergo, ut rem propoſitam abſolvamus, diſtinguendus eſt triplex gradus certitudinis: alia enim eſt certitudo moralis: alia phyſica: alia mathematica. Certitudo moralis omnium minima eſt, ut egregiè docet, & explicat Ariſt. 1. eth. 3. cùm enim primùm oſtenderit, non eſſe exactam in ſingulis diſciplinis certitudinem, ſe propterea moralem minimè exquiſitè tractaturum, indicat his verbis. *Contenti igitur erimus, ſi nos, cum de talibus, & ex talibus diſſeramus pingui quâdam minerva, atque adumbratâ figuratione verum oſtendamus; cùmque de iis, quæ plerumque eveniunt, atque ex iis ratiocinemur ſimilia etiam concluſerimus*: quod idem eſt, ac ſi diceret, materia moralis ſolùm capax eſt certitudinis imperfectæ; quia res morales variantur ſecundum circumſtantias particulares; illæ enim actiones, quæ in aliquibus circumſtantiis ſunt honeſtæ, ac juſtæ, in aliis ſunt inhoneſtæ, atque injuſtæ; adeò ut de honeſtis, ac juſtis, de bonis, ac malis apud varias ſectas, & nationes tanta ſit opinionum diverſitas, ut quidam putaverint.

putaverint, nihil esse honestum, vel inhonestum, justum vel injustum ex naturâ rei, sed solùm ex lege, per quam quædam fuerunt prohibita, alia verò præcepta. Physica major est, sed, mathematicâ minor: res enim physicæ non perpetuò, sed plerùmque certæ sunt. Mathematica tandem omnium maxima est: ideò explicemus utramque ut noscamus tandem, utri certitudo medica accedat.

Aristot. locô citatô docet, res physicas non esse perpetuò veras, & certas, quia sunt in materiâ, mathematicas verò, quia abstrahunt à materia, semper esse easdem omninò. Ratio discriminis est, quia materia variè afficitur, & mutatur; unde non respondet semper agenti eôdem modô dispositâ, ac parata, ut ex eâ perpetuò similem producat effectum. Amplius, cùm efficiens versetur inter contraria, aliquando à fortiori ita impeditur, ut nequeat, in materiam, quantùmcunque benè dispositam, similiter agere. Hinc fit ut aliquando aliter, & præter naturam eveniat, ac sæpè soleat accidere. E. g. ex institutô naturæ nascitur homo, quoties semen virile in uterum projectum recipitur, & fovetur: aliquando tamen oritur monstrum, vel quia malè uterus sit affectus, aut sanguis maternus inquinatus: vel tandem quoniam, his etiam benè se habentibus, spiritus gignitivus aliquâ ex causâ impotens fiat, adeò ut non sit perpetuò verum, ex semine virili, & maternô sanguine permixtis in uterô hominem nasci. Idem dicendum de reliquis, quoniam commune est omnibus corporibus naturalibus, ut passiones non competant eis præcisè ratione essentiæ, sed amplius pendeant à materiâ, & moventibus, ac efficientibus causis. Secus autem se res habet in mathematicis; passiones enim subjectis mathematicis conveniunt ratione essentiæ, & independenter à motû; ideò necessariò, & perpetuò conveniunt.

Modò constat ex his, medicinam, cùm sit genus quoddam physicæ, eandem quoque certitudinem habere communem; nullumque propterea cujusvis authoris, vel etiam Hipp. pronuntiatum adeò firmum, ac sanctum esse, ut aliquando successû non careat suô. Medicus enim (quod superiùs etiam de physico diximus) versatur circa materiam, utiturque materialibus instrumentis; pendet amplius à tempore, & à circumstantiis loci, tempestatum anni, ætatis, & sexus, quæ omnia ita mutantur, & varia sunt; ut nequeat idem semper, & eôdem modô de singularibus subjectis sentire, & prædicere, ac etiam agere: nec eadem remedia ubique sunt in singulis æquè salutaria, & efficacia: quoniam efficiens sanitatis, sive principale, cujusmodi est natura, sive artificiale, qualis est medicina, sæpè impedita non idem, quod alioquin facerent, semper, & similiter faciunt.

Quod hactenus, & in universum, sumptis ab ipsa rei naturâ argumentis, & de certitudine medica disseruimus. Hippocr. mirum in modum confirmat inquiens libr. de locis in homine. *Medicina citò, addisci nequit, propterea quòd stata, ac certa, doctrina in ipsa tradi non potest v.g. qui scribere didicit eôdem modò quô omnes docent, omnia novit, & qui sciunt omnes, simpliter noverunt.* Addit rationem elegantissimam; *propterea quòd idem est, & similiter fit, & nunc, & non nunc: neque contrarium fieri potest, sed semper, & jure quid simile est, neque indiget occasione: medicina verò, & nunc, & paulo post non idem facit & in eôdem contraria facit, & hæc etiam sibi ipsi contraria. Primùm alvum subducentia non semper hoc faciunt, & alvum subducentia utrumque faciunt &c.* Ratiocinatio itaque Hipp. est hujusmodi. In aliis artibus, ut in scriptoriâ v. g. doctrina certa est, ac firma, quia subjectum, nempe papyrus, vel id genus alia materia semper eadem est, & ratio quoque scribendi eadem: nec ad scribendum expectamus tempus idoneum. Quamobrem qui semel didicit artem scribendi, semper, & eôdem modô scribit. At secùs se res habet in medicinâ, cujus subjectum, sive corpus humanum non est semper idem, ac agendi etiam ratio non est absoluta, sed cum exerceatur in singularibus, & pendeat à tempore, est alligata occasioni: occasio autem quàm brevissima est, ut ait idem locô citatô: *& qui hoc novit, illi stata, ac certa est ars; fecit enim quæ similia sint; quæ dissimilia, in quibus cognoscendis occasio medica consistit*: at hæc nosse, subjicio ego, semel, aut bis, ac ne vix quidem exactè, nulli ferè concessum.

Inquiet verò aliquis. Idem Hipp. locô citatô ait, *medicina mihi jam tota inventa esse videtur ita se habens, ut doceat singulas, & consuetudines, & occasiones, &c.* & lib. de vet. med. *medicinæ autem jam cuncta ab antiquo insunt, & ejus principium, & via inventa est, per quam, & multa; & vitæ utilissima longa die deprehensa sunt, & reliqua deinceps invenientur, si modò quis aptus fuerit, & inventorum gnarus, hinc ad reliqua pervestiganda prosiliat. Quicumque verò omnibus his rejectis, ac reprobatis, aliâ viâ aliâque formâ investigare conatur, & quid invenisse se gloriatur, fallit, & fallitur; fieri enim nequit, &c.*

Respondeo hæc quidem esse verissima: iis tamen non probari unquam medicinam esse omninò certam: Hippocr. enim tantùm demonstrat, medicinam ex ratione, & experientiâ, quæ sunt duo comparandarum artium instrumenta fuisse constructam, quia ex singularibus observationibus sæpè sæpiùs factis universalia principia, & axiomata composita sunt: propterea addit, quicumque aliam viam ineuntes, se artem composituros esse præsumunt, & fallere, & falli: quemamodum imperitè satis nonnulli ejus tempestatis sophistæ putabant, hypotheses malas sibi proponentes, quibus medicinam inædificabant, ut eò loci videre est. Hinc tamen non sequitur: ergo medicina perpetuò certa est: solùm modo ejus est certitudinis, qualem dare potest subjecta eidem materia. Eôdem quoque modô moralis, & prudentia habitus quidam est, è suis ipse principiis compositus, & formatus, non ideò tamen omninò certus. Recole dicta superius, quæ præsentia plenè ac planè confirmant.

Replicabit fortè etiam; Aphor. Hipp. quibus innixa est medicina, certissimi sunt, & nemine contradicente, veluti oracula admittimus: ideòque eorum author tanti habitus, & habetur ab omnibus, ut eis repugnare nullus unquam audeat. Quod si Hippoc. authoritas suspecta est, & incerta doctrina, de arte medicâ actum esse videtur, cum authore careat suô, & principiis parùm tutis, & nutantibus innitatur.

Hoc argumentum imperitorum est, qui nequeunt res medicas & physicas æstimare ignorantque intellectus humani naturam, qui cum sit imbecillimus, nec semper certus, non possunt non ejus etiam opera, cujusmodi sunt artes, & scientiæ, aliquô vitiô laborare. Ideò paulò fusius respondebo, ut anteà moniti deinceps meliùs sentiant, & boni rerum medicarum judices fiant. Aphorismi itaque ut de iis primò dicam, certi quidem sunt; ac certitudine physicâ, eosque propterea plerumque ut inquit Scaliger, ad assensionem nostram non admittimus, quòd aliquando frustantur votô suô. Ne verò gratis à me dictum esse videatur, unô, & alterô exemplo confirmo. *Mulier gravida*, inquit Hipp. *venâ sectâ abortit* 4. Aphor. attamen pluries detrahimus sanguinem gravidis, non modò laborantibus morbô, sed etiam abortum impediendi causâ; præcavetur abortus, & gravidæ calamitatibus liberantur. Item *mulier, ni menstrua defecerint, & eunuchi quoque podagra non capiuntur*: nihilo tamen minùs, & mulieres, & eunuchos podagra conceptos vidi, & ex iis unum podagrâ tandem obiisse convulsum. Idem de singulis omninò dicendum; quoniam aphorismi sunt propositiones physicæ, quarum veritas, cùm non pendeat omninò, & præcisè ab essentiâ rei, quemadmodum mathematicæ, sed ab efficiente, & materiâ, suô sæpè destituuntur eventû.

Quod spectat authoritatem, dico, eam duplicem esse divinam, & humanam. Divina infallibilis prorsùs est, quia Deus nec falli potest, nec fallit: è contrà autem humana,

quoniam est ab homine, *cujus oculi*, ut dicebat Arist. *instar vespertilionum, vel ad manifestissima natura se habent*: propterea, & fallit, & fallitur. Hinc argumentum ab authoritate humanâ ductum probabile tantum est, & omnium probabilium infirmissimum: Hippoc. ergo authoritas cùm humana sit, non est semper expers erroris, & ideò, & ipse se deceptum fuisse ingenuè professus est, aliisque ejusdem authoris errata, notarunt, correxerunt, aut interpretamentis suis, gratiâ tanti viri, ad bonum sensum revocare conati sunt. Parvi ne igitur, dicet aliquis, faciemus Hippoc. minimè ego; sed magni, imò maximi, & ubi non repugnat ratio, vel experientia omnibus anteferendus; ut enim inquit Arist. 3. eth. *in practicis non minus habenda est ratio de opinionibus prudentum, & expertorum, quàm de demonstrationibus; quia prudentes, & experti adepti sunt firmam de principiis agibilibus cognitionem, adeòque de agendis.* Hippocr. verò ejusmodi fuit, qualem nobis Vetulamus libr. hist. vitæ, ac mortis præclarè commendat: nimirùm *medicus insignis, qui artem suam tam longâ vitâ comprobavit, & honestavit Vir cum prudentiâ quâdam doctus: in experientiâ, & observatione multus: non verbô aut methodo captans, sed nervos tantùm scientiæ separans, & proponens.* Cæterum quantùmcumque hæc vera sit, non præstat tamen ad ejus semper authoritatem nosmet recipere, quamvis enim medicinę veram inveniendę, confirmandæ, & perficiendæ methodum scitissimè nobis tradiderit, plura item invenerit; non omnia tamen ipse novit, nec potuit ex naturę obscuritate veritatem omnem eruere, sed plurima posteris invenienda reliquit; dummodò methodi à se traditæ gnari sint; & observatores egregii, locô citatô de vet. med. imò non solùm modo multa ignoravit, sed etiam (quod commune hominum vitium est) erravit aliquando, & declinavit à vero. Hîc ergo velim, homines intelligere, quod fieri non possit unum, & invenire, & perficere, atque adeò novisse omnia ejus facultatis, cujus author habetur. Eorum omnium, quę sunt, alia à naturâ sunt, alia verò ab arte: quæ sunt à naturâ ea tota semel, & perfectè fiunt; quoniam author est Deus, ut inquit Galen. 1. de usû part. optimus, sapientissimus, & potentissimus: quæ verò ab arte sunt, imperfectè primùm ab unô, deindè paulatim, accedentibus studiis, augentur, donec progressibus multis tandem perficiantur, non tamen omninò; nulla enim ars adeò suis numeris absoluta est, ut nihil addi, nihilvè unquam detrahi possit. Ideò non tanti facere debemus eos, qui nos præcesserint, ut nihil nobis relictum esse puremus ideoque velimus ultrò amittere potestatem judicii: at cùm homines pariter simus, nemini serviamus, sed utamur eâdem intellectus facultate, & libertate: nam ut ad hanc rem appositè Seneca epist. 27. *non sumus sub rege, quisque sibi se vindicat.* Hujus autem sententię ea est potissima ratio, quod artes, & scientiæ duobus maximè instrumentis fiunt, experientiâ, & judiciô; experientia verò fallax est, & judicium difficile; quare ut eis invenimus, ita iisdem quoque & fallimur. & fallimus: propterea opus est tempore, nec uno, sed pluribus qui experiantur, & judicent, & ut suprà latè probavi, & ideò disciplinę omnes filiæ temporis appellantur; cum enim, ut idem Senec. *natura nobis semina scientiæ dederit, scientiam non dederit,* semina hæc multo tempore fœta seros postremò partus emittunt. Quę hactenus dicta sunt eleganter ostendit Arist. 2. metaph. 1. qui probat à signô speculationem de veritate esse difficilem, quia *neque satis eam aliquis consequitur, neque aberrant omnes ab eâ, sed quisque aliquid de naturâ dicit, & singuli quidem nil, aut parùm ei addunt: ex omnibus verò collectis aliqua magnitudo fit.* Itaque nemo per se solum potest veritatem rerum investigare, sed parum de suô addere scientiis, & artibus, ut tandem ex omnibus simul magnum proveniat incrementum. Propterea idem Aristot. paulò infrà dicit, *non solùm illis agendas esse gratias; quorum opinionibus quis acquiescet, sed illis, qui superficie tenus dixerunt, conferunt enim aliquid etiam isti, habitum namque nostrum excercuerunt, & fuerunt in causâ, ut quam ipsi non potuerunt assequi, posteriores veritatem assequerentur.* Ut ergo eô redeamus, quod superiùs demonstrandum suscepimus, Hippoc. non tamquàm dominum, sed ducem sequamur, veneremurque ut inquit Gal. tamquàm authorem bonorum omnium, non absolutè, sed eorum quę ab antiquitate profecta sunt. Ipse enim primus, ut inquit Celsus in procemiô de re medicâ, *ex omnibus memoriâ dignis ab studio sapientiæ disciplinam hanc separavit vir, & arte, & facundiâ insignis. Vel* ex Plinio lib. 29. *medicinam revocavit in lucem, cùm multò antea in nocte densissimâ latuisset*; ut jure plurimùm illa, & nos quoque debeamus Hippoc. qui omnium optimè viam, qua ad medicinam eundum est, præmonstravit; solidissimaque superstruendę arti fundamenta jecit. Nihilo tamen minùs pro ea, quâ præditi sumus ingenii vi, & libertate exercere licet studia nostra, addendo si fieri potest, quæ adhuc inter desiderata sunt; & si quos errores offendimus, corrigendo, & emendando.

Instabis tandem Gal. 1. meth. cap. 4. docet medicinam instar mathematicarum scientiarum procedere, *& in his omnibus, quæ in eâdem monstrantur, ad primas, & indemonstrabiles propositiones, & quæ ex se fidem faciant, omnia esse perducenda.* Ergo, nisi Gal. nos fallit, non solùm medicina certa est, sed plus, quàm physica, certa.

Resp. Galen. medicinam cum mathematicis comparare, non quoad certitudinem subjectæ materię, sed quoad ordinem procedendi. Debet enim medicus suas conclusiones usque ad primas propositiones per alias medias inter positas, probatas & demonstratas revocare: alioquin, nisi aliquid sit primum quoquo modo certum, & firmum, non est, quò medica conclusio nitetur. Cęterum hæc nunquàm demonstratur eâ certitudine, & evidentiâ, ac mathematicæ demonstrari solent: nec primę propositiones medicæ, multò minùs intermedię, adeò certæ sunt, & inconcussæ, quemadmodum mathematicæ.

Etenim si forent hujusmodi, eędem reciperentur ab omnibus, nec adhuc nobis illud inculcarent ex Celso in proœmio; nimirùm, *incomprehensibilem esse naturam. Non posse verò comprehendi patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordiâ: cùm de ista re neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conveniat. Cur enim potiùs aliquis Hipp. credat, quàm Erophilo? cur huic potius, quàm Æsclepiadi? si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his agro perductos esse ad sanitatem. Itaque neque authoritati cujusquam fidem derogari oportuisse &c.*

Hinc licet ostendere, medicinam esse conjecturalem; cur enim res medica non omninò certa sit, id potissimum evenit, quòd eam non certâ scientiâ, sed conjecturâ comprehendimus. Ideò quotupliciter conjecturalis evadat, dicamus.

Primum ergo conjecturalis est circà morbos, eorum causas internas, quorum cùm medicina inspectione sensatâ privata sit, ut docet Hipp. lib. de art. (*quod ipsum apud omnes in confesso est*) *alias tamen facultates coadjutrices invenit,* nimirùm syllogisticam ex signis: signa autem sunt peregrina, & obliqua; ideòque non certam nobis pariunt scientiam, sed conjecturam.

Secundò conjecturalis est circa particularia remedia, quæ sunt instrumenta medendi; nemo enim unquam medicamentorum vires perfectè cognovit, quorum cum sæpè observemus effectus, causam nihilominùs ignoramus.

Tertiò quantitas etiam remedii efficit artem conjecturalem; hęc enim bifariam ęstimanda est, & quę morbo v. gr. conveniat, & quam vires ęgri perferre queant: ac tandem etiam quanta moles medicamenti esse debeat, ex quâ exquisita ejusdem quantitas virtutis habetur. Singula autem scitû impossibilia sunt, undè Gal. dicere solebat, si exactam quantitatem remedii nosse posset, se talem futurum esse, qualem fuisse ferunt Æsculapium. De hujusmodi etiam quantitate egregiè nonnulla tradit Hipp. quę ut referam è re nostrâ maximè esse videtur. Inquit ergo lib. de vet. med. cùm duo præcipua sint medendi remedia, nimirum repletio, & vacuatio, addit tamen adeò esse difficilè exactam cognitionem habere; quin medicus in neutram partem, magis, vel minùs replendo, aut vacuando, declinet; propterea hujus mensuræ regulam sensum corporis,, seù bonam ęgrotantis tolerantiam constituit; eumque medicum laudat, non qui minimè peccet, sed qui minùs: undè ait, *decet enim dimensionem aliquam (intellige repletionis, & vacuationis) collineare; dimensionem autem nullam aliam reperies, neque pondus, neque mensuram, cujus intuitù exacta diæta instituenda scientia haberi queat, quam corporis sensum. Qua propter negotiosum est, id ita accurate cognoscere, ut tantùm tenuiter in alterutram partem delinquas. Certè eum ego medicum vehementer laudarim, qui leviter delinquat. Quod enim exactè absolutum est, rarò videre contingit.*

Quartò conjecturalis est ob occasionem, seu tempus medendi opportunum, quoniam hoc fluens est, & breve, ideoque vix, ac ne vix quidem comprehenditur, & opus est medicô, inquit Gal. lib. ad Glauc. peritô, & in arte plurimùm exercitatô.

Postremò Idiosyncrisia, seu singularis cujusque individui natura omnium maximè conjucturalem, & incertam efficit medicinam, cujus quidem affectus varii, & mirabiles nobis occurrunt; origo tamen in abdito semper est. Quis enim unquam novit, cur huic v.g. vinum infensum sit, & vel olfactum syncopem afferat, quô ferè universum genus hominum oblectatur? cur alius abhorreat à caseô, quod plurimis cedit in alimentum? Idcircò Hipp. & Gal. cùm præceperint, ut utramque naturam universalem, & particularem cognosceremus, nujus difficultate perterriti, communis tantummodo cognitione contenti sunt. Et hæc de ratione conjecturę medicinalis satis dicta sint, quæ nihil artis dignitati, & necessitati, nec medentibus, nec agentibus medicinâ fidem, & spem ullo modo detrahunt. Audiant propterea Celsum lib. 2. de remed. hâc de re disertè, & verè loquentem; nimirùm, *conjecturalem artem esse medicinam, rationemque conjecturæ talem esse, ut cùm sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat. Non itaque si quid vix millesimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cùm per innumerabiles homines respondeat. Idque non in his tantùm, quæ pestifera sunt dico: sed in his quoque, quæ salutaria. Siquidem etiam interdum frustratur, & moritur aliquis, de quô medicus securus primo fuit. Quæque medendi causa reperta sunt, nonnumquam in pejus aliquibus vertunt. Neque id evitare humana imbecillitas in tantâ varietate corporum potest. Sed est tamen medicina fides, quæ multò sæpiùs, perque multò plures ægros prodest.*

Hæc sunt, quæ adjicienda videbantur PRÆCOGNITIS RIVERII, ut planè constaret Alumnis Medicinæ natura.

INDEX

INDEX
LIBRORUM ET CAPITUM IN HOC VOLUMINE Contentorum.

Præcognita in universam Medicinam. pag. 1.

LIBER PRIMUS,
Physiologiam continens.
PROOEMIUM.

SECTIO PRIMA.
De Elementis.

CAP. 1. DE elementorum natura. pag. 2.
2. De numero elementorum. ibid.
3. De qualitatibus elementorum. 3
4. De mixtione elementorum. 4

Physiologiæ Sectio II.
De Temperamentis.

CAP. 1. DE temperamentorum natura. p. 4
2. De temperamentorum differentiis. 5
3. De ἰσοκράτῳ temperamento. ibid.
4. De temperamentorum κριτηρίῳ. ibid.
5. De ætatum temperamentis. 6
6. De sexuum temperamento. 7
7. De temporum anni temperamentis. ibid.

Physiologiæ Sectio III.
De Humoribus.

CAP. 1. DE humorum natura. pag. 7.
2. De humorum differentiis. 8
3. De sanguine propriè dicto. ibid.
4. De pituita alimentaria. 9
5. De bile alimentaria. ibid.
6. De melancholia alimentaria. ibid.
7. De humoribus secundariis. 10
8. De bile excrementitia. ibid.
9. De melancholia excrementitia. 11
10. De sero. ibid.
11. De pituita excrementitia. 12

Physiologiæ Sectio IV.
De spiritibus & calido innato.

CAP. 1. DE spirituum natura. pag. 13
2. De spirituum differentiis. ibid.
3. De calido innato. 14

Physiologiæ Sectio V.
De Partibus.

CAP. 1. DE partium natura. pag. 16
2. De partium differentiis ac primùm de partibus similaribus. ibid.
3. De partibus dissimilaribus & organicis. ibid.

Physiologiæ Sectio VI.
De facultatibus & functionibus.

CAP. 1. DE facultatum, & functionum natura. pag. 17
2. De facultatum & functionum differentiis. 18
3. De facultate, & functione naturali, ejusque speciebus, ac primùm de nutritione. ibid.
4. De auctrice facultate, & de accretione. 20
5. De generatrice facultate, & de generatione. ibid.
6. De facultate vitali. 21
7. De facultate, & functione animali, ac primùm de principalibus facultatibus. ibid.
8. De somno, & vigilia. 22
9. De insomniis. ibid.
10. De facultatibus minùs principibus. 23

Physiologiæ Sectio VII.
De hominis procreatione.

CAP. 1. DE semine utriusque sexus. pag. 23
2. De sanguine menstruo. 24
3. De conceptione. ibid.
4. De singularum partium delineatione, earumque perfectione. ibid.
5. De partu. 25
6. De similitudine cum Parentibus. ibid.

Institutionum Medicarum
LIBER SECUNDUS,
Pathologiam continens.
Præcognita in Pathologiam.

PATHOLOGIÆ SECTIO I.
De morbi natura & differentiis.

CAP. 1. DE morbi natura. pag. 26
2. De morbi generibus, & differentus. 27
3. De speciebus morbi similaris. 28
4. De specibus morbi organici. 29
5. De morbi communis seu solutionis continui differentiis. 31
6. De differentiis accidentalibus morborum. ibid.

Pathologiæ Sectio II.
De mutationibus morborum, & præcipuè de crisibus.

CAP. 1. DE mutationibus, quæ in morbis contingunt. pag. 32
2. Quæ natura crisis. 33
3. De crisium differentiis. ibid.
4. De signis crisium. 35
5. De Diebus criticis ibid.
6. De causis crisium, & dierum criticorum. 38

Pathologiæ Sectio III.
De morborum causis.

CAP. 1. DE causæ morbificæ natura. pag. 39
2. De causarum differentiis. ibid.
3. De caulis morborum similarium. 40
4. De caulis morborum organicorum. 41
5. De causis morborum communium. 42
6. De causis & differentia accidentariorũ morborum. ibid.

Pathologiæ Sectio IV.
De symptomatum natura, differentiis, & causis.

CAP. 1. DE symptomatum natura. pag. 42
2. De symptomatum differentiis. ibid.
3. De actionis læsæ differentiis. ibid.
4. De excrementorum differentiis. 43
5. De qualitatis mutatæ differentiis. ibid.
6. De symptomatum causis in genere. ibid.
7. De causis actionum læsarum. ibid.
8. De causis symptomatum, quæ sunt in excrementis. 47
9. De causis qualitatis mutatæ. ibid.

Institutionum Medicarum
LIBER TERTIUS.
Semeioticem continens.
Præfactio.

SECTIO PRIMA.
De signis ingenere.

CAP. 1. DE signi natura, & definitione. 44
2. De signorum differentiis. 45

Index Librorum, & Capitum.

De fontibus signorum generalibus, à quibus omnia signa desumuntur. ibid.

Semeioticæ Sectio II.

De signis diagnosticis.

CAP. 1. DE signis bilioſi humoris in corpore prædominantis. pag. 47
2. De signis humoris pituitoſi in corpore prædominantis. ibid.
3. De signis sanguinis in corpore prædominantis. 48
4. De signis melancholiæ in corpore prædominantis. 49
5. De signis partis affectæ. ibid.
6. De signis partis primariò, & per consensum laborantis. 51
7. De signis speciei morbi. 52
8. De signis morbi magni, & parvi. 54
9. De signis morbi maligni, & benigni. 55
10. De signis morbi acuti, vel chronici. 56
11. De signis causarum morbificarum, ac primò de signis bilis præternaturalis. 57
12. De signis pituitæ præternaturalis. ibid.
13. De signis seri redundantis. ibid.
14. De signis flatuum. 58
15. De signis temporum morborum. ibid

Semeioticæ Sectio III.

De signis prognosticis.

CAP. 1. DE signis morbi longi aut brevis futuri. 60
2. De signis morbi salutaris, & lethalis. 61
3. De modo quo finietur morbus, an scilicet per crisin, vel paulatinam solutionem. 91
4. De tempore quo finietur morbus, ubi dies & hora futuræ criseos prænuntiantur. ibid.
5. De loco per quem futura est crisis. Ac primùm de signis futuræ criseos per vomitum. 92
6. De signis futuræ criseos per alvi fluxum. ibid.
7. De signis futuræ criseos per sudores. ibid.
8. De signis futuræ criseos per urinas. 93
9. De signis futuræ criseos per hæmorrhagiam. ibid.
10. De signis futuræ criseos per menses aut hæmorrhoïdas. ibid.
11. De signis futuri abscessus. 94
12. De signis eorum quæ superventura sunt in his qui jam ægrotant, vel in morbos prolabuntur. Ac primùm de signis futuri delirii. ibid.
13. De signis futuræ convulsionis. 95
14. De signis futuræ recidivæ. ibid.

Institutionum Medicarum LIBER QUARTUS.

Qui est de Υγιεινη seu de conservanda valetudine.

PROOEMIUM.

CAP. 1. DE cibo, & potu, seu de alimentis. pag. 96
2. De alimentorum substantia. ibid.
3. De alimentorum quantitate. 97
4. De qualitate alimentorum. 98
5. De ordine alimentorum. 99
6. De tempore, & hora sumendi alimenti. ibid.
7. De præparatione alimentorum. 101
8. De consuetudine, & delectatione in alimentorum usu. ibid.
9. De victu singulis ætatibus congruo. 102
10. De victu singulis anni temporibus idoneo. 103
11. De pane. ibid.
12. De hordeo, orysa, avena, fabis, pisis, ciceribus, & lentibus. 104
13. De oleribus usitatioribus, eorumque facultatibus. 105
14. De radicibus esculentis. 106
15. De fructibus esculentis usitatioribus. ibid.
16. De cibis, qui ex animalibus petuntur. Ac primùm de carnibus in genere. 108
17. De carnibus quadrupedum. ibid.
18. De interaneis, & extremitatibus animalium 109
19. De alimentis, quæ in partibus quadrupedum continentur. ibid.
20. De cibis ex volatilibus desumptis. 110
21. De piscibus. 111
22. De condimentis. ibid.
23. De melle. ibid.
24. De potu, & materia potulenta. 112
25. De aëre. 115
26. De temporibus anni. ibid.
27. De motu, & quiete. 117
28. De somno, & vigilia. 118
29. De excretis, & retentis. ibid.
30. De animi pathematis. 119

Institutionum Medicarum LIBER QUINTUS.

Θεραπευτικὴν continens.

Præfatio.

Therapeutices PARS PRIMA.

De methodo generali medendi.

Proœmium.

SECTIO PRIMA.

De methodo medendi, & indicationibus.

CAP. 1. QUid methodus medendi, quid curatio, & quæ illius conditiones. pag. 120
2. De indicationibus, & illarum differentiis. ibid.
3. De indicantibus. 121
4. De coindicantibus, contraindicantibus, & correpugnantibus. 122
5. De indicatis. ibid.
6. De primo, & generalissimo curationis principio. 123
7. De inventione remediorum. 125

SECTIO II.

De indicationibus à causa.

CAP. 1. DE evacuatione in genere, illius differentiis. pag. 125
2. De revulsione, derivatione, & particulari evacuatione. ibid.
3. De sanguinis missione. 127
4. De purgatione. 129
5. De humorum præparatione, & concoctione. 132
6. De evacuatione per urinas. ibid.
7. De evacuatione per sudores. ibid.

SECTIO III.

De indicationibus in morbo.

CAP. 1. DE indicationibus à morbo similari. 132
2. De indicationibus à morbo organico. 133
3. De indicationibus à morbo communi, seu solutione continui. ibid.

SECTIO IV.

De indicationibus à viribus.

CAP. 1. QUid diætam in ægris indicet, aut coindicet. pag. 133
2. Quæ ad diætam, seu victus rationem spectent. ibid.
3. Quænam sunt diætæ species, & quibus morbis conveniant. 134
4. De quantitate victus. ibid.
5. De tempore victus exhibendi. ibid.

Thera-

Index Librorum, & Capitum.

Therapeutices

PARS SECUNDA.

De Instrumentis Medicis.

Præfactio.

Therapeutices Partis secundæ

Sectio prima.

De materiâ medicâ.

Procœmium, quid medicamentum, quæ illius differentiæ, & sectionis divisio.

Sectionis primæ particula prima.

De materia medica interna.

Præfatio.

CAP. 1. DE medicamentis bilem refrigerantibus, & attenuantibus. p. 135
2. De medicamentis bilem refrigerantibus, & incrassantibus. 136
3. De medicamentis pituitam alterantibus. ibid.
4. De medicamentis melancholiam alterantibus. 137
5. De medicamentis atram bilem alterantibus. ibid.
6. De medicamentis aperientibus. ibid.
7. De medicamentis purgantibus. 138
8. Cholagoga medicamenta. ibid.
9. Phlegmagoga medicamenta. ibid.
10. Melanagoga medicamenta. 139
11. Hydragoga medicamenta. ibid.
12. De vomitoriis medicamentis. ibid.
13. De sudorificis medicamentis. 140
14. De diureticis medicamentis. ibid.
15. De errhinis medicamentis. 141
16. De sternutatoriis. ibid.
17. De masticatoriis. ibid.
18. De Cephalicis medicamentis. ibid.
19. De ophthalmicis medicamentis. 142
20. De thoracicis medicamentis. ibid.
21. De cardiacis medicamentis. 143
22. De hepaticis medicamentis. ibid.
23. De stomachicis medicamentis. ibid.
24. De Splenicis medicamentis. 144
25. De nephriticis medicamentis. ibid.
26. De hysstericis medicamentis. 145
27. De arthriticis medicamentis. 146
28. De medicamentis lac generantibus idemque minuentibus. ibid.
29. De medicamentis semen generantibus, idemque extinguentibus. ibid.
30. De medicamentis flatus discutientibus. ibid.
31. De astringentibus medicamentis. ibid.
32. De medicamentis lumbricos enecantibus. ibid.
33. De vulnerariis medicamentis. 147

Sectionis primæ Particula II.

De materia medica externa.

CAP. 1. DE refrigerantibus & repellentibus medicamentis. 147
2. De Emplasticis medicamentis. ibid.
3. De anodynis medicamentis. 148
4. De narcoticis medicamentis. ibid.
5. De emollientibus medicamentis. ibid.
6. De resolventibus medicamentis. ibid.
7. De epispasticis, seu attrahentibus medicamentis. ibid.
8. De suppurantibus medicamentis. 149
9. De medicamentis detergentibus. ibid.
10. De sarcoticis medicamentis. ibid.
11. De epuloticis, seu cicatricem inducentibus medicamentis. ibid.
12. De medicamentis sanguinem sistentibus. 150
13. De glutinantibus medicamentis. ibid.
14. De vesicantibus medicamentis. ibid.
15. De cathæreticis, seu exedentibus medicamentis. ibid.
16. De causticis medicamentis. ibid.

Therapeutices

PARTIS SECUNDÆ

Sectio secunda.

De compositione medicamentorum.

Sectionis secundæ procœmium, & divisio in tres articulos.

ARTICULUS PRIMUS.

De compositione medicamentorum internorum.

CAP. 1. DE Apozemate alterante. 151
2. De Apozemate purgante. ibid.
3. De Potione purgante. 152
4. De Potione corroborante. ibid.
5. De Julepis. ibid.
6. De Syrupis ac primùm de alterante. 153
7. De Syrupo purgante magistrali. ibid.
8. De Vomitoriis. ibid.
9. De emulsione. ibid.
10. De lacte. ibid.
11. De sero lactis. 154
12. De decoctis sudorificis. ibid.
13. De decocto galli veteris. ibid.
14. De Jusculis. ibid.
15. De Bolo. 155
16. De Opiata. ibid.
17. De Conditis. ibid.
18. De Eclegmate seu Looch. ibid.
19. De Tabellis. ibid.
20. De Pilulis. ibid.
21. De Trochiscis. 156
22. De Pulveribus. ibid.

ARTICULUS SECUNDUS.

De compositione medicamentorum mediorum.

CAP. 1. DE suppositoriis. p. 156
2. De Clystere. ibid.
3. De injectionibus. ibid.
4. De pessariis. ibid.
5. De Errhinis. 157
6. De sternutatoriis. 157
7. De gargarismate. ibid.
8. De masticatoriis. ibid.
9. De collyriis. ibid.

ARTICULUS TERTIUS.

De compositione medicamentorum externorum.

CAP. 1. DE Epithemate. 157
2. De fomento. 158
3. De balneo. ibid.
4. De semicupio. ibid.
5. De oleis. ibid.
6. De linimentis. ibid.
7. De unguentis. ibid.
8. De emplastris. 159
9. De cataplasmate. ibid.
10. De vesicatorio. ibid.
11. De sacculis. ibid.
12. De cucupha. ibid.
13. De frontali. ibid.

INDEX Librorum, & Capitum Praxeos Medicæ.

LIBER PRIMUS,

De affectibus capitis.

CAP. 1. DE frigida cerebri intemperie. pag. 160.
2. De affectibus soporosis comate, lethargo, caro, & apoplexia. 164
3. De comate vigilii. 168
4. De catoche seu catalepsi. ibid.
5. De Paralysi. 169
6. De convulsione. 172
7. De Epilepsia. 175
8. De epilepsia puerorum. 178
9. De Vertigine. 179
10. De tremore. 181
11. De phrenitide. ibid.
12. De Cerebri abscessu, & sphacelo. 184
13. De Mania. 185
14. De melancholia. 187
15. De catharro. 189

16. De

Index Librorum, & Capitum.

16. De dolore capitis. 193

LIBER II.

De affectibus oculorum.

CAP. 1. DE gutta serena. pag. 196
2. De humoris vitrei affectibus. 198
3. De humoris crystallini affectibus. ibid.
4. De humoris aquei affectibus ac præcipuè de suffusione. 199
5. De dilatatione pupillæ. 202
6. De angustia pupillæ. 203
7. De albugine seu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis. 204
8. De ophthalmia. 205
9. De hypopyo, seu pure sub cornea. 210
10. De phlyctænis. ibib.
11. De corneæ & adnatæ, ulceribus. ibid.
12. De corneæ cancro. 211
13. De ruptura corneæ, ibid.
14. De Uveæ procidentia, 212
15. De Ægylope & fistula lacrymali. ibid.
16. De Rhyade & Encanthide. 213
17. De epiphora. ibid.
18. De pterygio ungue oculorum. 214

LIBER III.

De affectibus aurium.

CAP. 1. DE surditate, & gravi auditu. 215
2. De sonitu aurium. 217
3. De dolore aurium. 219
4. De exeuntibus præter naturam, ab aurium cavitatibus. 222

LIBER IV.

De affectibus narium.

CAP. 1. DE narium ulcere & Ozæna. 223
2. De Sarcomate & polypo. ibib.
3. De læso olfactu. 224
4. De fœtore narium. 225
5. De coryza. ibid.
6. De sternutatione. ibid.
7. De hæmorrhagia narium. 226

LIBER V.

De affectibus linguæ.

CAP. 1. DE linguæ inflammatione, aliisque ejusdem tumoribus. pag. 231.
2. De ranula sub linguâ. 232
3. De gustatu læso. 233
4. De paralysi linguæ, ejusque motu læso. 234

LIBER. VI.

De affectibus dentium, gingivarum, faucium, uvulæ, & laryngis.

CAP. 1. DE dolore dentium. 235
2. De dentium nigredine & erosione. 238
3. De gingivarum erosione & exulceratione. ibid.
4. De fluxu sanguinis ex gingivis. ibid.
5. De oris, & faucium ulceribus. 239
6. De uvulæ relaxatione. 240
7. De angina. ibid.

LIBER VII.

De morbis thoracis.

CAP. 1. DE asthmate. 245
2. De pleuritide. 248
3. De peripneumonia. 252
4. De empyemate. 254
5. De hydrope pectoris. 255
6. De hæmoptysi, seu sanguinis sputo. 256
7. De phthisi. 259

LIBER VIII.

De affectibus cordis.

CAP. 1. DE syncope. 265
2. De palpitatione cordis. 267
3. De imbecillitate virium. 269

LIBER IX.

De affectibus Ventriculi.

CAP. 1. DE inappetentia & cibi fastidio. pag. 271
2. De fame canina 274
3. De pica & malacia. 276
4. De siti morbosa. 277
5. De ventriculi concoctione læsa. 278
6. De singultu. 280
7. De nausea & vomitu. 282
8. De vomitu sanguinis. 284
9. De cholera morbo 286
10. De dolore ventriculi. 287
11. De inflammatione, abscessu, & ulcere ventriculi. 289

LIBER X.

De affectibus intestinorum.

CAP. 1. DE dolore colico. 291
2. De Iliaco affectu. 294
3. De adstrictione alvi. 296
4. De lienteria & cœliaca passione. 297
5. De diarrhœa. 298
6. De dysenteria. 300
7. De tenesmo. 306
8. De fluxu hepatico. 307
9. De lumbricis. 308
10. De hæmorrhoïdum fluxu. 312
11. De dolore hæmorrhoidum. 304

LIBER XI.

De affectibus hepatis.

CAP. 1. DE calida hepatis intemperie. 316
2. De hepatis inflammatione, & abscessu, & ulcere. 318
3. De obstructione hepatis. 320
4. De Ictero. 324
5. De scirrho hepatis. 325
6. De hydrope. 326

LIBER XII.

De affectibus lienis.

CAP. 1. DE inflammatione lienis. 332
2. De dolore lienis. ibid.
3. De obstructione & tumore, seu inflammatione lienis. ibid.
4. De scirrho lienis. 333
5. De melancholia hypochondriaca. 334
6. De scorbutica affectione. 338

LIBER XIII.

De affectibus mesenterii, pancreatis, & omenti.

CAP. 1. DE obstructione mesenterii. p. 342
2. De inflammatione mesenterii. ibid.
3. De abscessu, ulcere, & scirrho mesenterii. ibid.
4. De morbis pancreatis. 343
5. De affectibus omenti. 344

LIBER XIV.

De affectibus rerum & vesicæ.

CAP. 1. DE dolore nephritico, & calculo renum. pag. 344.
2. De calculo vesicæ. 352
3. De inflammatione renum & vesicæ. 355
4. De mictu sanguineo. 357
5. De ulcere renum & vesicæ. 358
6. De diabete. 360
7. De urinæ incontinentia. 362
8. De Ischuria & stranguria. 363
9. De dysuria, seu ardore urinæ. 365

LIBER XV.

De morbis mulierum.

CAP. 1. DE chlorosi, seu pallidis virginum coloribus. p. 367
2. De suppressione mensium. 368
3. De fluxu mensium immodico. 372
4. De fluore muliebri. 374
5. De furore uterino. 377
6. De hysterica passione. 378
7. De uteri inflammatione. 384
8. De ulcere uteri. 386
9. De scirrho uteri. 388
10. De cancro uteri. 389
11. De uteri gangræna & sphacelo. ibid.
12. De uteri inflatione & hydrope. 390
13. De uteri procidentia. 392
14. De uteri clausura. 394
15. De sterilitate. 395
16. De morbis acutis & chronicis prægnantium. 398
17. De abortu. 400
18. De partu difficili. 403
19. De fœtu mortuo. 404
20. De secundina retenta. 405
21. De fluxu lochiorum immodico. ibid.
22. De suppressione lochiorum. 406
23. De torminibus à partu. 407
24. De morbis acutis puerperarum. 408

LIBER XVI.

De affectibus articulorum & Rheumatismo

CAP. 1. DE arthritide. 410
2. De dolore Ischiadico. 417
3. De reheumatismo. 418

LIBER XVII.

De Febribus.

SECTIO I.

De febribus simplicibus.

CAP. 1. DE febre Ephemera. 421
2. De synocho simplici. 422
3. De febre hectica. 423

SECTIO II.

De febribus putridis.

CAP. 1. DE febribus putridis continuis. pag. 426
2. De symptomatis febres putridas comitantibus. 434
3. De febre tertiana intermittente. 436
4. De febre quotidiana intermittente. 439
5. De febre quartana intermittente. 440
6. De febribus compositis seu complicatis, & de hemetritæo. 444

SECTIO III.

De febribus pestilentibus.

CAP. 1. DE febre pestilenti. pag. 445
2. De variolis & morbilis. 461

LAZARI

LAZARI RIVERII,
DOCTORIS MEDICI,
INSTITUTIONES MEDICÆ.

PRÆCOGNITA IN UNIVERSAM MEDICINAM.

Medicina est scientia, quâ humani corporis dispositiones cognoscuntur, ut sanitas præsens conservetur, & amissa recuperetur.

MAGNA perpetuò fuit inter Anthores disceptatio in Medicinæ genere constituendo. Cùm enim ea magna ex parte conjecturalis sit, & ad certum finem dirigatur, sanitatem nempè acquirendam, vel conservandam; inter artes omninò videtur recensenda. At verò, cùm sua habeat principia, axiomata, & demonstrationes, ex naturæ demonstratione repetitas, immò nonnullas ipsius Physicæ demonstrationibus certiores, utpote à sensuum fide repetitas; cùm unicum habeat subjectum reale per se existens, ac præstantissimum; nempè corpus humanum, illiusque proprietates doceat, inter scientiarum numerum videtur potiùs referenda. Cui opinioni nos magis assentimur; artes enim ex frequenti tantùm operatione comparantur, & totæ in operatione versantur: at Medicinæ habitus comparatur ex frequenti librorum inspectione, & Doctorum institutione, sicut veræ scientiæ. Neque ulla pars potest reperiri, quæ subjecti sui passiones & proprietates per axiomata & principia demonstret, sicut Medicina. Licèt autem aliqua ex parte conjecturalis sit, & aliqua tradat præcepta non omninò certa; hoc tamen non efficit, ut ad artes debeat referri, hac enim ratione ipsa Physica ad artes etiam esset referenda, cùm multa probet per conjecturas tantùm, ex eo quod veræ causæ non sint perfectè cognitæ. Finis denique ad quem dirigitur, ab illius doctrina & tractationis modo distinguitur, ut rectè annotavit Al. Aphrodisæus. Medicina enim dupliciter considerari potest: Vel *primariò*, quatenùs docetur ex certis, firmis, & indubitatis principiis; & tunc Scientia haberi debet, non minùs quàm Astrologia, Geometria, aut Arithemetica, seipsâ, suique cognitione contenta: Vel *secundariò*, quatenùs ad usus hominum revocatur, ut Astrologia, ad horarum constitutionem; Geometria, ad terras dimetiendas; Arithmetica, ad numeros computandos. Et hoc modo accepta Medicina habet finem omnium præstantissimum & utilissimum. Attamen ne nimis rigidè sententiam nostram tueri videamur, dicimus Medicinam scientiam appellari latiori paululum significatione, quæ proponitur ab Aristotele, 2. *Metaph. cap.* 2. prout scientias speculativas & factivas comprehendit: ità tamen, ut scientiæ factivæ à veris & liberalibus artibus distinguantur.

Subjectum illius est corpus humanum, quatenus est sanabile.

In omni Scientiarum subjecto quatuor requiruntur conditiones, duæ scilicet ex parte ipsius subjecti, & duæ ex parte scientiæ. Ex parte subjecti primò requiritur, ut contineat ea omnia, quæ tractantur in ea scientia: secundò, ut det unitatem & speciem scientiæ, & per illud scientia definiri possit. Ex parte verò scientiæ requiritur, ut nihil scientia consideret, quod non sit objectum, vel ad illud referatur: Deindè, ut tradat causas sui subjecti, ac passiones & proprietates ejusdem, ut probat Aristoteles 4. *Metaph. cap.* 1. Quæ omnia in corpore humano tam manifestè reperiuntur, ut verum Medicinæ subjectum, absque dubio dici mereatur.

Dices, non solùm corpus humanum in Medicina considerari, sed etiam res naturales, nonnaturales, & præternaturales, atque ità res omnes ferè creatas, plantas, animalia, mineralia, & quæcumque universo mundi ambitu continentur, subjecta Medicinæ dici posse. Respondeo: Medicum ea omnia considerare non per se & simpliciter, sed quatenùs ad corpus humanum referuntur, prout videlicet ei commodum aliquod vel incommodum afferre possunt: & res illæ *subjectum contemplationis* appellantur; corpus verò humanum, *subjectum reductionis*, ad quod videlicet reliqua omnia reducuntur.

Finis verò est Sanitas.

Finem appellat Galenus eum, quo acquisito conquiescit artifex, quia in nulla actione datur progressus in infinitum, sed ad aliquam tandem perfectionem pervenitur, in qua agens conquiescit, quamq; perpetuò acquirere intendit, & ad quam omnes præviæ actiones diriguntur, & illa perfectio finis appellatur, qui in Medicina est Sanitas; illa enim est, ad quam omnia Medici opera diriguntur, quâve adeptâ Medicus conquiescit.

Dices, cùm Medicina sit de genere scientiarum factivarum, illarum autem finis sit actio, sicut speculativarum contemplatio, non debere finem Medicinæ in quiete constitui. *Respondeo*, Unicum dari *finem ultimum*, ad quem reliqua ordinantur; plures verò dari *intermedios*, qui quidem actiones sunt præviæ ad ultimum illud finem acquirendum: & de illis audiendum est cùm actio dicitur finis scientiarum factivarum.

Partes Medicinæ sunt quinque φυσιολογικὴ, παθολογικὴ, σημειωτικὴ, ὑγιεινὴ, καὶ θεραπευτικὴ.

Prima & generalis Medicinæ divisio bimembris tantùm est, unam Medicinæ partem *theoricam* constituens, alteram *practicam*. In theorica præcepta quædam traduntur & theoremata, quæ in cognitione tantùm versantur, & ab actione sunt valde remota, suique subjecti naturam considerant, ejusque constitutionem & passiones varias, quatenus scilicet mutatur sanitas in morbum, & contra: vel etiam ostendunt signa quibus variæ illæ dispositiones à Medico percipi possint. Undè tres emergunt Medicinæ theoricæ partes, *Physiologia*, *Pathologia*, *& Semeiotica*. At verò, quoniam hæc omnia speculamur in Medicina, ut Sanitas præsens conservetur, vel amissa recuperetur, duæ aliæ constituuntur partes ad practicam, pertinentes, quibus operationem ratio & modus traditur, nimirum ὑγιεινὴ ad Sanitatem conservandam, & θεραπευτικὴ ad morbos expellendos. Totum igitur Institutionum opus *in quinque libros* dividetur, omnes Medicinæ partes continentes. Quinque hæ partes respiciunt *prolegomena* & *Præcepta*, uti in *Manuduct.* fusiùs expositum.

INSTITUTIONUM MEDICARUM
LIBER PRIMUS,
PHYSIOLOGIAM CONTINENS.
PROOEMIUM.

In Physiologia considerantur ea omnia, quæ ad corporis humani constitutionem naturaliter concurrunt.

CUM subjectum Medicinæ sit corpus humanum, primò illius natura accuratè est consideranda, ut postmodum affectus præternaturales, qui illi solent contingere, facilè intelligantur, ac tandem via inveniatur, quâ illos possimus profligare, & naturalem statum conservare. Ideò in prima ista parte traduntur ea omnia, quæ ad corporis humani constitutionem concurrunt, & ad omnes illius functiones obeundas sunt necessaria.

Ea in septem sectiones distribuitur, quarum prima est de Elementis: secunda, de temperamentis: tertia, de humoribus: quarta, de spiritibus & calido innato: quinta de partibus: sexta, de facultatibus & functionibus: septima, de hominis generatione.

Prima principia sensibilia, ex quibus corpus humanum constituitur sunt prima rerum elementa, ex quorum varia permixtione varia exurgunt temperamenta; ex temperamentis autem varii humores dependent, & ex humoribus spiritus, qui calidum innatum reficiunt & conservant: Ex humoribus, & spiritibus, & calido innato, partes omnes producuntur & sustinentur; quæ omnia fieri non possunt sine animæ ministerio, quæ multis prædita facultatibus, istas omnes perficit operationes, primumque agens est in totius hominis conservatione, & prima illius generatione: Atque hic *ordo* est, quem servat Physiologia in rebus naturalibus edocendis, qui verè *compositivus* est, à primis principiis ad ea, quæ indè oriuntur, sigillatim procedens, donec totum illud naturæ opificium perfectum & absolutum repræsentet.

LIBRI PRIMI
SECTIO PRIMA.
De Elementis.

CAPUT PRIMUM.
De Elementorum Natura.

Elementa sunt corpora simplicia ex quibus reliqua omnia componuntur, & in quæ ultimo resolvuntur.

ELementa *corpora simplicia* dicuntur, quia ex aliis corporibus specie diversis non componuntur, sed tantùm ex materia & forma; quæ prima rerum omnium principia existunt, corpora tamen non sunt. Ideò elementa sunt prima corpora simplicia, ex quibus reliqua omnia componuntur; nullum etiam corpus perfectè mixtum potest reperiri, quod quatuor elementorum substantiam in se non contineat, quod in corporibus nostris manifestè apparet, quæ componuntur ex quatuor humoribus, ad quatuor elementorum naturam maximè accedentibus. Sed multò clarius illud apparet ex mixtorum dissolutione, quæ in elementa denuò resolvuntur, ut propositum est in definitione. Nam in combustione ligni, v. g. pars in aërem convertitur, ut per fumum apparet, qui ab eo magnâ copiâ exhalat, & in aërem commutatur; pars in aquam transit, quæ à ligni extremitatibus resudat, pars verò in terram abit per cineres, qui terreæ sunt naturæ; pars denique in ignem, ex carbonibus & flammâ maximè conspicuum. Licèt verò multa corpora in sui corruptione non statim & immediatè in elementa convertantur, sed in alias substantias vicissitudine quadam commutentur; attamen ipsa tandem in ultima resolutione, in elementa, ex quibus constant resolvuntur; ut patet in alimentis, quæ in corpore humano priùs in chylum commutantur, deindè in sanguinem, ac tandem corporis substantiam, quæ post animalis interitum in elementa resolvitur: portio verò alimentorum in excrementa degenerat, quæ partim terream naturam repræsentant in fæcibus; partim aqueam in sudore & urina; partim verò igneam & aëream, in fuliginibus, quæ per habitum corporis in insensibilem transpiratum quotidie abire solent.

CAPUT II.
De Numero Elementorum.

Elementa quatuor sunt, Terra, Aqua, Aër, & Ignis.

QUidam ex Antiquis Philosophis infinita voluerunt esse elementa, quod refutat Aristoteles 1. *de cœlo*: alii unicum tantùm constituebant, quos refellit Hipp. *lib. de natura humana*, hac ratione solidissimâ: *Si homo* [inquit] *ex unico elemento constaret, non doleret*. Cujus consequentiæ ratio est, quia quæ dolent, sensu participant, & alterabilia sunt; omnis autem alteratio fit à contrario. Si ergo unicum tantùm esset elementum, nullum daretur contrarium, quia nihil sibi ipsi contrarium est; & quidquid patitur, ab alio patitur.

Quod autem quatuor præcisè dentur elementa ostenditur primò ex qualitatibus primis, quæ quatuor sunt, maximè invicē distinctæ, nempè caliditas, frigiditas, humiditas,

tas, & ſiccitas, quæ cùm ſint accidentia, ſuum unaquæque ſubjectum primum, diſtinctum, & ſeparatum habere debet. Nec dicas inde tantùm concludi, duo eſſe elementa, quia caliditas cum ſiccitate in uno eodemque corpore eſt conjuncta, & humiditas cum frigiditate: Nam ſi indè duo colligantur elementa, cùm etiam caliditas cum humiditate conjungatur, & frigiditas cum ſiccitate, duo alia colligentur. Deinde quaternarius ille elementorum numerus ſenſibiliter probatur ex corporum mixtorum diſſolutione, quæ in quatuor illa prima corpora reſolvuntur, ut ſuperiori capite oſtenſum eſt.

CAPUT III.

De Qualitatibus Elementorum.

Elementorum qualitates ſunt vel primæ, vel ſecundæ.
Primæ qualitates ſunt, quæ primò elementis inſunt, & à quibus reliquæ dependent.
Sunt que Activæ, vel Paſſivæ.
Activæ ſunt, quæ in ipſa elementorum mutua alteratione, tum etiam in mixti conſtitutione principalem obtinent efficaciam.

Activæ appellantur, non *ſimpliciter* & abſolutè, ut voluerunt quidam, quod nimirùm ſolæ agant, reliquæ verò ſint purè paſſivæ: ſed *comparatè* tantùm, quod ſcilicet magis efficaciter agant, quam reliquæ. *Paſſivæ* nuncupantur, quòd magis patiantur, quàm agant, licèt agendi vi non ſint omninò deſtitutæ: humiditas enim agit in ſiccitatem, & ſiccitas in humiditatem.

Et illæ ſunt caliditas & frigiditas.

Caliditas eſt qualitas prima activa, cujus effectus eſt congregare homogenea, & diſgregare heterogenea. Ariſtoteles 2. *de generat.*

Homogenea apud Logicos dicuntur ea, quæ ſunt ejuſdē naturæ & ſpeciei: *heterogenea* verò, quæ ſunt diverſarum ſpecierum, quæ non ſunt hoc modo hîc accipienda. Nam in generatione mixti calor non ſolùm homogenea, ſed etiam heterogenea congregat, nimirum humidum cum ſicco, quæ ſunt diverſæ ſpeciei. Sic etiam diverſi generis, alimenta in ventriculum ingeſta, à calore ſimul congregantur, ex iiſque chylus efficitur. Dicendum ergo, per *homogenea* hîc intelligi ea, quæ illam habent inter ſe ſimilitudinem, ut apta ſint rem ejuſdem naturæ conſtituere, in eamque converti. Atque in humidum & ſiccum ſimul unita ad generationem mixti, homogenea dicuntur. Sic etiam in coctione, alimenta ſpecie etiam diſtincta, ſunt homogenea: illa verò quæ in chylum mutari non ſunt idonea, ut excrementa, ſunt verè heterogenea, ac proindè ſecernuntur.

Sunt & aliæ caloris proprietates, nempè reſolvere, aperire, incidere, maturare, & attenuare.

Harum exempla infinita habentur in rerum natura, ſed magis illuſtria in medicamentorum materia, quæ vires illas poſſident efficaciſſimas. *Vide Schroderi Pharm.*

Frigiditas eſt qualitas prima activa, quæ homogenea & heterogenea ſimul congregat.

Sic aquam cum aqua, ceram cum cera, & quæcunque in illis contenta, ſtipulas ſcilicet, lapillos, ligna, arenam, paleas, & reliqua, conglaciando cogit, donec à calore, coagulationem ſolvente ſegregentur.

Illius officium eſt calorem temperare, ne nimia caliditate mixtum diſſolvatur.
Et non ſolum homogenea cum heterogeneis congregat, ſed etiam adſtringit, condenſat, obſtruit, & incraſſat.

Cùm frigus calori ſit contrarium, neceſſe eſt contrarios producere effectus. Nec recipienda eſt Cardani ſententia, qui putat frigus eſſe meram caloris abſentiam & privationem, non autem aliquid poſitivum, quod voluiſſe videtur Avicenna, qui dicit frigus non ingredi opus naturæ. Sed utique doctiſſimè reſpondet Scaliger *Exercit.* 22. & ante ipſum Averroës, qui oſtendit duplici ratione frigus ingredi opus naturæ, primò temperando calorem; deindè conciliando rebus conſiſtentiam, ſive partium cohærentiam, quæ ſanè non eſt à calore, cujus proprium eſt diſſolvere.

Et hæc de activis qualitatibus.

Paſſivæ ſunt, quæ minùs agunt, atque adeo activis in mixtione corporum ſubſerviunt. Suntque humiditas & ſiccitas. Humiditas eſt qualitas paſſiva, faciens ut res ſuo termino difficulter, alieno facillimè includantur. Ariſtoteles 2. *de generat.*

Sic aqua, vinum, oleum, & alia corpora humida undequaque diffluunt, & non niſi intra vaſorum terminos poſſunt cohiberi.

Siccitas eſt qualitas paſſiva, faciens ut res ſuo termino facilè, alieno difficulter includantur.

Sic ligna, lapides, & alia hujuſmodi propriam figuram pertinaciter ſervant, nec alienam facilè recipiunt.

Dices ex Teleſio, ignem, qui ſicciſſimus eſt proprio termino non coërceri, ſed potiùs, alieno, quod etiam de pulvere & cinetibus eſt aſſerendum. *Reſpondeo*, In igne hoc contingere non per ſe, ſed per accidens, ſcilicet, propter ſubſtantiæ tenuitatem, quæ difficilè ſuis terminis poteſt cohiberi, aliqua enim ſubſtantiæ craſſities cum ſiccitate conjungi debet, ut ei deſcriptio hæc competere poſſit. Pulvis verò & cineres propriam retinent figuram, quandò coacervantur: Non ſunt enim unum continuum, ſed minutiſſimarum terræ partium congeries, quæ propter exiguitatem quævis ſpatia occupant.

Quatuor iſtæ qualitates primæ in elementis reperiuntur ſecundùm quatuor combinationes poſſibiles: Caliditas nempe & ſiccitas in igne: Caliditas & humiditas in aëre: frigiditas & humiditas in aqua: frigiditas & ſiccitas in terra.

Hæc primarum qualitatum inhærentiæ & combinationes, fuſè controverſæ, & variis opinionibus exagitatæ, habentur apud Hippocr. de Vet. Med. tit. 1. de Diæt. confert Gregorium Horſtium in Phyſ. & alios Phyſicæ Profeſſores, ad quos lectorem relegamus, brevitatis causâ.

Hactenus de qualitatibus primis.

Secundæ ſunt, quæ à primarum qualitatum temperie & mixtione immediatè oriuntur.

Hac deſcriptione à ſecundarum qualitatum ſenſu removentur colores, odores & ſapores, quæ non immediatè à primis oriuntur, nec modo ita manifeſto, ſed magis remotè & obſcurè ab iis dependent: Ideoque nonnulli eas ad tertium qualitatum ordinem referunt, non parum appoſitè. Ilarum autem expoſitio ad doctrinam ſenſuum referri debet, quòd ſine illorum intelligentia rectè percipi nequeant.

Et ſunt quatuordecim, nempe raritas, & denſitas; gravitas, & levitas; durities, mollities; ſubtilitas, & craſſities, ariditas, & lubricitas; friabilitas & lentor; aſperitas & lævitas.

Raritas eſt qualitas ſecunda, à calore potiſſimùm orta, per quam res extenuantur & diſſipabiles fiunt.

Sic aqua, calore Solis attenuata, rara eſt & diſſipabilis: ſic nubes, per quas facilè tranſeunt, radii ſolares, raræ dici ſolent. *Nota*, duplicem eſſe raritatem unam ſcilicet, quæ conſiſtit in tenuitate ſubſtantiæ: Et hæc propriè eſt in categoria qualitatis, & calorem ſequitur tanquam effectus illius, atque ita aër rarus dicitur, & terra denſa: alteram quæ non in tenuitate ſubſtantiæ conſiſtit, ſed in diſtantia partium inter ſe; quemadmodum, ſpongiam raram dicimus; quia partes habet invicem diſtantes, per vacuum ſpatium interpoſitum, in quo aër eſt incluſus: & hæc raritas eſt in categoria ſitus, & magis impropriè raritas appellatur, licèt magis hominibus cognita.

Denſitas eſt qualitas ſecunda, à frigore orta, per quam res fiunt compactiores & firmiores minuſque diſſipabiles.

Sic aqua frigore congelata, lapides, & metalla denſa appellantur.

Gravitas eſt qualitas à frigore & denſitate orta, per quam res deorſum feruntur, lapis v. g.

Levitas eſt qualitas orta à calore & raritate, per quam res ſurſum feruntur, ut vapores.

Durities eſt qualitas à ſiccitate orta, per quam res tactui difficilè cedunt, ut terra.

Mollities eſt qualitas ab humiditate orta, per quam res

tactui facilè cedunt, ut cera.

Subtilitas est qualitas orta à calore, siccitate, & raritate, per quam res fiunt admodum tenues, & penetrantes, ut Spiritus.

Differt à ratitate tanquam effectus à sua causa; nam ex raritate oritur subtilitas. Et non omnia rara subtilia; nam omnis aër rarus est, sed non subtilis, quidam enim dicitur crassus: sic in multorum morborum therapeia aërem crassum fugiendum esse consulimus.

Crassities est qualitas orta à frigore & densitate, per quam res fiunt solidiores, & minùs penetrantes, ut Aurum.

Differt etiam crassities à densitate, tanquam effectus à sua causa; non enim omne densum statim crassum dici potest.

Ariditas est qualitas orta à siccitate, per quam res fiunt humoris ferè expertes, ut arena.

Lubricitas est qualitas orta ab humiditate, per quã res fiunt tactum effugientes, & elabentes.

Sic anguilla lubrica dicitur, & via glacie obsita.

Friabilitas est qualitas ex siccitate orta, per quam res fiunt parum cohærentes, & attritu faciles.

Sic sal & saccharum friabilia dicuntur.

Lentor est qualitas ab humiditate orta, per quam res fiunt tenaces & glutinosæ.

Sic pix, gluten, & alia hujusmodi, lenta appellantur.

Aspiritas est qualitas ex siccitate orta, per quam res fiunt in superficie prominentes, & tactum offendentes.

Sic cortices arborum, & pumices asperitatem præ se ferunt.

Lævitas est qualitas orta ab humiditate, per quam res fiunt in superficie æquales, & tactum oblectantes.

Hæc qualitas non solùm ex humiditate, sed etiam ab arte produci potest, dum scilicet res solidæ, & densæ poliuntur & dedolantur, ut Vitrum, Marmor. (*Conf. Lind. Meletem. III.* §. 20. 38.)

CAPUT IV.

De Mixtione Elementorum.

Mixtio est miscibilium alteratorum unio. Aristoteles 1. de generat. cap. 10.

PEr *miscibilia* intelligit elementa, quæ naturalem illam habent dispositionem, ut simul misceri possint, iese priùs invicem alterando, & ad talem temperiem reducendo, ut ex his unum quid fieri possit. Ex qua unione nova forma oritur, quæ forma mixti appellatur. Et illa unio, mixtio verè & propriè dici debet. Nam cùm semina, verbi gratiâ, diversarum plantarum inter se commiscentur, ut iterum separari possint, *oppositio* dicitur; cùm verò vinum & aqua, aut alia hujusmodi miscentur, quæ separari rursum nequeunt, sed tamen novam formam non producunt, *confusio* appellatur: Et utraque, mixtio impropriè dicta nuncupatur.

Ad mixtionem autem efficiendam quatuor requiruntur conditiones.

1. *Miscibilia contrariis qualitatibus debent esse prædita, ut in se invicem agere, & à se invicem pati queant.*

Si ea quæ miscentur, in se invicem non agerent, non possent ad moderatam temperiem reduci, ex qua oritur mixtio, eaque ita in eodem statu remanerent.

2. *Certa miscibilium debet esse proportio, tam in quantitate, quàm in qualitate.*

Si enim unum ex his reliqua quantitate, vel qualitate nimis superet, illa prorsus interimet, & in suam naturam convertet, atque ita fiet unius generatio, & corruptio aliorum, non autem mixtio.

3. *Elementa dum miscentur, in minutissimas particulas dividi debent, ut quælibet mixti particula quatuor elementa in se contineat.*

Illa conjunctio à natura fit, quæ elementa reddit penetrabilia, & apta ut se mutuò subeant, atque hoc modo meliùs transmutari possint.

4. *Elementa formaliter in mixto remanere debent.*

In hoc differt *generatio à mixtione*, quòd in generatione, adveniente novâ formâ, priores corrumpantur; in mixtione verò etiamsi nova mixti forma producatur, formæ tamen eorum ex quibus constitutum est, simul remaneant. Quod verissimum indè comprobatur, quòd omnis actio sit à forma, pugna autem quæ in mixtis fit inter contrarias qualitates, unde illorum destructio tandem sequitur, non possit fieri à forma mixti, alioqui sui ipsius destructionem moliretur, quod adversatur veræ Philosophiæ. Ergo necesse est à formis Elementorum dependere, atque adeò elementa esse formaliter in mixto.

Sed *dices*, si plures formæ remaneant in mixto, mixtum non erit unum ens per se; nam ex pluribus entibus in actu, non potest fieri unum ens per se, ex Aristotele 2. *Metaph.* sed tantùm aggregatum per accidens: unumquodq; autem est actu per suam formam. *Respondeo*, hoc verum esse, si omnes formæ sint æquè nobiles, & nulla reliquis prædominetur, sed in mixto est una forma nobilior, nempè forma ipsius mixti, cui formæ elementorum sujiciuntur tanquã imperfectiores, & illius imperio parent, atq; ita ad illam se habent instar materiæ, licèt respectu materiæ ipsorum elementorum sint veræ formæ. Quod ut faciliùs intelligatur, sciendum est, Elementa ad duo referri posse, vel ad *materiam primam*, ex qua componuntur, una cum propriis formis; vel *ad ipsum corpus*, cujus ipsa sunt materia. Ratione materiæ primæ, dicuntur esse in actu, ratione verò mixti tantùm in potentia.

Quemadmodum enim in prædicatione logica, genus intermedium respectu inferiorum dicitur genus & respectu superiorum species, ita in ipsa rerum essentia sunt actus quidam medii, qui respectu materiæ anterioris dicuntur actus, respectu verò perfectioris compositi, dicuntur potẽtiæ. Licèt igitur elementorũ formæ respectu formæ mixti se habeant instar materiæ, & sint tantùm in potentia, tamen respectu materiæ, ex qua elementa componuntur, sunt semper in actu, eamq; continuò conantur alterare, ut ad pristinam naturam revertantur, & sui juris omninò efficiantur; illarum tamen actionem frænat & cohibet forma mixti, quantum potest, ad sui conservationẽ, donec illæ à causis externis variè adjutæ, nobilioris illius formæ jugũ excutiant, & corporis mixti distinctionem efficiant. Multò plura dicẽda forent pro difficillimi hujus, & valdè intricati theorematis expositione, quam in pauca hæc contraximus, ex eo quò ad rem medicam parum faciat, ut ipse Galènus affirmat 1. *de Elementis*. Hîc igitur *primæ hujus sectionis finis esto.*

PHYSIOLOGIÆ SECTIO II.

DE TEMPERAMENTIS.

CAPUT I.

De Temperamentorum Natura.

Temperamentum est proportio quatuor qualitatum principalium, ex elementorum mixtione orta, ad functiones ritè obeundas.

TEmperamentum à mixtione dependet tanquam effectus à sua causa, oritur enim ex mutua illa qualitatum primarum contemperatione, quæ proportionem illam efficit actionibus obeundis necessariam. Vocatur autem *proportio*, quæ est relatio, quam habent qualitates inter se hoc modo contemperatæ; non autem qualitas à quatuor illis primis diversa, ut voluit Avicenna, cujus opinionem fusè confutat Fernelius.

Dices, Si temperamentum est relatio, actiones ab eo non dependebunt, quia relatio nullam habet agendi vim, neq; temperamentum poterit dici unum alteri contrarium, quia relata non habent contrarium. *Respondeo*, Temperamentum non agere ratione proportionis, quæ relatio est, sed ratione fundamenti, cui relatio illa inhæret; qualitates enim primæ sunt fundamentum illius proportionis, & ab illis actiones essentialiter dependent: non enim tota tempe-

temperamenti essentia in ipsa porportionis relatione consistit; sed hujusmodi relationem quasi connotatam necessariò importat, ac si diceremus, temperamentum esse primas qualitates sub certa proportione.

CAPUT II.

De Temperamentorum Differentiis.

Novem sunt temperamenta, quatuor simplicia calidum, frigidum, humidum, & siccum: quatuor composita, calidum humidum, calidum & siccum, frigidum humidum, frigidum siccum: & unum moderatum, quod εὔκρατον appellatur.

COrpora quæ ita sunt temperata, ut una qualitas reliquas excedat, simplici temperamento prædita esse dicuntur: cùm verò duæ qualitates æqualiter superant, compositum habent temperamentum, cùm denique nullus in iis est qualitatum excessus perfectè temperata judicātur.

Dices, priores octo temperamentorum differentias fieri ab aliquo elemento prædominante, vel saltem in corporibus nostris ab aliquo humore prædominante, unde biliosum dicitur temperamentum, vel pituitosum, & ita de cæteris. At unum quodq; elementum duabus pollet qualitatibus, quæ illo excedente, necessariò excedent, humores etiã duas habẽt qualitates prædominantes. Ergo nullũ dari poterit simplex temperamentum, sed omnia erunt composita.

Respondeo In mixtione aut alteratione elementa ita posse concurrere, ut una qualitas retundatur, alterâ remanente in excessu, verbi gratiâ, si aër & ignis excedant, humiditas unius, alterius siccitatem temperabit. Sed cùm ambo sint calida, excellum in calore efficient. Idem dicendum est de humoribus, bilis enim siccitas sanguis humiditatem temperabit; sed uterque calidus cùm sit, calidam efficiet intemperiem.

Illa autem temperamenta talia dicuntur, vel absolutè, vel comparatè.

Absolutè talia dicuntur, cùm unam vel duas habent qualitates verè prædominantes, à quibus accipiunt denominationem.

Sic ignis calidus dicitur absolutè, & aqua frigida; sic etiam omnia perfecta animalia, calida absolutè dicuntur, quia caloris habent prædominium, vita enim est à calido

Comparatè talia dicuntur, cùm qualitates istas habent magis vel minus excedentes, quam ea, cum quibus comparantur.

Sic homo dicitur calidus respectu piscis, frigidus verò respectu leonis: cerebrum dicitur frigidum respectu cordis: unde patet unum & idem dici frigidum comparatè, quod tamen absolutè est calidum.

Et illa comparatio tripliciter potest fieri, vel ad genus, vel ad speciem, vel ad individuum.

Comparatio ad genus illa dicitur quæ fit inter res diversi generis.

Ut cùm temperiem animantis cum plantæ vel mineralis temperie conferimus.

Comparatio ad speciem illa est, quæ fit inter res diversæ speciei.

Ut cùm hominis temperiem cum leonis vel canis temperie comparamus.

Comparatio ad individuum est, cùm individua ejusdem speciei inter se comparantur.

Ut cùm Socratis temperamentum cum Platonis temperamento conferimus, & alterum altero calidiorem, vel frigidiorem pronuntiamus.

Variæ etiam fiunt comparationes temperamenti in ipso individuo cum seipso cõparato, eoque vel integro, ut cùm Socrates senex cum se ipso juvene comparatur; vel cum illius partes conferuntur invicem; ut quando temperamentum hepatis cum ventriculi temperamento cõfertur, & alia hujusmodi, quæ per se facilè innotescunt.

CAPUT III.

De εὐκράτῳ Temperamento.

Temperamentum εὔκρατον seu moderatum duplex statuitur; unum ad pondus, alterum ad justitiam.

Moderatum ad pondus illud dicitur in quo primæ elementorum qualitates ad tam exactam proportionẽ sunt redactæ, ut nulla alteri dominetur.

QUidam corpus temperatum ad pondus appellant, in quo non solùm qualitatum, sed etiam elementorum æqualis mensura reperitur, quod non solùm in rerum natura dari nequit, sed ne cognitione quidem concipi potest, quia esset prorsus immobile, cùm omne mixtum ad modum elementi prædominantis moveatur; neque etiam proprium locum inveniret, unumquodque enim eo in loco sistitur naturaliter, qui elemento vincenti proprius existit: Ergo de solis qualitatibus æqualiter permixtis est audendum, quod etiam non dari in rerum natura multi contendunt, sed ab Authoribus fuisse constitutum, tanquam ideam perfecti temperamenti, & normam ac regulam reliquorum ad quam illa referri possent, eorumque excessus melius judicari, quemadmodum Plato perfectam Rempublicam, Cicero Oratorem, & Stoici Sapientem descripserunt, quales nunquam extiterunt. Et Gal. ipse 1. *de sanit. tuend. c.* 5. tale medium vix reperiri ait: Et si inveniatur, ne momento quidem subsistere, propter varias mutationes. Quare imaginatione potiùs concipiendum est quàm revera subsistat: præsertim, cùm ad actiones varias perfectè exercendas non sit tam utile, ac illud, quod ad justitiam appellatur, ut inferiùs patebit.

Dicitur temperamentũ ad pondus, quòd ex æquali elementorum mensura, & veluti pondere constituatur, quod hac ratione non valde aptè ita denominatur. Philosophi illud vocant *temperamentum proportionis Arithmeticæ*, quia ut in proportione Arithmetica est paritas numerorum, sive intervallorum in numeris, ita ut non majus sit intervallum à 2. ad 3. quam à 3. ad 4. sic in hoc temperamento est paritas quædam in qualitatibus, ut nulla alias excedat.

Moderatum ad justitiam illud est, in quo primæ elementorum qualitates ad eam proportionẽ sunt redactæ, quæ propriis cujusque rei in sua specie functionibus obeundis est necessaria.

Cùm res diversæ speciei diversas habeant functiones, & omnes rerum omnium functiones pendeant à temperamento, necesse fuit eas pro diversis suis functionibus obeundis diversa obtinuisse temperamenta: ita ut in hac calidum frigido, in illa humidum sicco prædominetur; alia enim temperies homini necessaria est ad proprias functiones obeundas, alia leoni, alia equo, & ita de cæteris. Et illa temperies dicitur ad justitiam, quia quemadmodum justitia pœnas & præmia non omnibus pariter, æquabiliterq; distribuit, sed unicuiq; largitur quod ex ratione promeretur, aliis plus aliis minus, in hac tamen inæquali distributione summa elucet æqualitas: sic justa natura diversis rerum speciebus diversa temperamenta adhibuit, quorum ope omnibus muniis ad quæ fuerant destinatæ, integrè & perfectè fungerentur. A Philosophis vocatur hoc *temperamentum proportionis Geometricæ*, quia quemadmodũ in Geometrica portione non respicitur ad differentiarum, sed tantum ad rationum æqualitatem: ita in hoc temperamento non consideratur qualitatum ad pondus & æquilibrium æqualitas, sed potiùs talis qualitatum inter se consensio, ut uniuscujusq; speciei naturæ optimè congruat. Optimum autem judicat Hipp. 1. de Diæt. in quo ignis & aqua prævalent. *Confer. Lindan. Melet. I. §.* 107.

CAPUT IV.

De Temperamentis.

Omnes Temperamentorum differentiæ tactu dignoscuntur.

OMnes illæ differentiæ pendent ab excessu primarum qualitatum, quæ sunt objectum Tactus, sicut calores Visus, sapores Gustus, & odores Olfactus.

Illius autem instrumentum est Cutis, potissimùm ea, quæ extremis manuum digitis inest.

Instrumentum quod omnium qualitatum excessum debuit percipere, ex omnium qualitatum mediocritate constitui oportuit, neq; potiùs in unam, quàm in alteram partem inclinare. Ejusmodi est cutis hominis tẽperati, quæ ex æquali seminis & sanguinis portione conflata, moderatum ideo obtinuit temperamentum, cùm partes omninò carnosæ sint calidæ & humidæ, spermaticæ, frigidæ & siccæ. Ut autem cutis qualitatum excessus percipere possit, in naturali temperamento debet constitui, omnis alienæ qualitatis expers; si enim à frigore v. g. sit verè congelata, munus illud obire nequit. Ex omnibus verò partibus cutis manuum est omnium aptissima, non ea, quæ tegit volam, illi enim durus tendo subtenditur, & attritu continuo densatur, & callosa evadit; sed illa quæ digitorum extremitatibus inest, naturalem suam constitutionem magis retinere solet.

Cutis verò temperamenta inæqualia & excedentia percipit positivè, æquale verò & moderatum privativè.

Omnis sensus passione fit, & omnis passio à contrario: temperamenta autem exsuperantia respectu moderati, habent rationem contrarii, atq; ita cutem quæ temperata est, verè & positivè afficient: temperamentum verò moderatum quia nullum habet qualitatum excessum, ideò tactum non afficit, sed cognoscitur tantum privativè. Quæcumque enim neque calida, neque frigida, neq; humida, neq; sicca sentiuntur, ita ut nullo modo tactum afficiant, propter similitudinẽ quam cum illo habent, temperata judicantur.

COROLLARIUM.

Circa judicium Temperamentorum.

Licèt tactus temperamentorum judex statuatur, non tamen ità absolutè, quin aliqua egeat restrictione. Galenus enim *lib. de temperamentis*, asserit tactum esse quidem calidi & frigidi judicem absolutè, humidi verò & sicci non simpliciter, sed cum ratione conjunctum: quia humidum non nisi per mollitiem, & siccum per duritiem cognosci potest: at multa tactui dura occurrunt, quæ sicca non sunt, & plurima mollia, quæ minimè humida. Durum enim trifariam dicitur, ex Gal. 5. *de simpl. medic. facult. c.* 4. siccitate, ut in ossibus apparet: concretione, ut in glacie, & reliquis rebus frigoris vi condensatis: & repletione, ut in utero, & ventre hydropicorum. Unde patet multa dura esse, non tamen sicca. Sic etiam multa naturâ sicca, ut plumbum, dum liquantur, mollia apparent. Unde patet qualitates istas tactui imponere posse, nisi ratio in consilium vocetur.

Verùm *objici* potest, de caliditate & frigiditate idem dici posse; ex rebus enim calidis vel frigidis aliæ per accidens temperatæ aliter sunt, ut piper potentiâ calidissimum est, tamen aëri hyberno expositum frigidum ad tactum apparebit; & aqua, quæ per se frigida est, si calefacta fuerit, calida æstimabitur, quia talis tactui apparet: unde non minores errores poterunt contingere in istis judicandis, nisi convocatâ ratione secernantur, & naturalis cujusque constitutio exploretur. *Respondeo*, dum dicimus solum tactum esse judicem frigoris & caloris, hoc esse potissimùm intelligendũ de temperamento totius corporis, & sine ulla comparatione, quæ propriè ad rationem pertinet. Item de iis quæ talia sunt per se, non per accidens; actu, non potentiâ: semper enim in omnibus istis verum est dicere, tactum esse verum judicem frigoris & caloris, prout jam in præsenti sunt, ipsumq; afficiunt: quod in humido & sicco non contingit, quia non per se & immediatè, sed per alias qualitates, mollitiem scilicet & duritiem, tactui sese repræsentant.

CAPUT V.

De Ætatum Temperamentis.

Ætas est spatium vitæ, quo actione caloris nativi in humidum primigenium corporis constitutio manifestè mutatur.

VIta nostra à calore nativo conservatur, qui humido primogenio utitur, tanquam pabulo, idque sensim depopulatur, & ipse etiam agendo repatiens, sensim debilitatur, & ad humidi diminutionem, etiam minuitur: ita ut corpora nostra in vitæ primordiis calida valdè humidaque sint, & temporis progressu frigida siccaque evadant, atque spatium illud temporis, per quod mutationes illæ fiunt, & quod vitæ nostræ circulum mensurat, Ætas nominatur.

Illius principales differentiæ quatuor sunt, 1. *Pueritia* 2. *Juventus*. 3. *Constans ætas*. 4. *Senectus*.

In toto illo vitæ spatio quatuor insignes mutationes contingunt, sicut in omnibus rebus conspicimus, principium, incrementum, statum, & declinationem, ideò tota hominis ætas in quatuor partes fuit ab Hippocrate distributa, ut numero elementorum, anni tempestatum, & corporis nostri humorum, eorumque temperamento responderet: quod usui Medico maximè est commodum. Licèt enim Jureconsulti, & Astrologi ad suarum scientiarum præcepta magis accommodati, ætates aliter diviserint, hoc parum moramur, quamvis apud nostros Authores, quædam quatuor illarum ætatum subdivisiones reperiantur, ut postea monebimus. Vide Paul. Zacch. q. Med. legal.

Pueritia à primo ortu ad 25. annum extenditur, estque calida & humida,

Hæc Veri assimilatur, & ex humoribus sanguini: utrumque enim calidum & humidum censemus.

Et in quatuor partes rursum distribuitur, quarum prima dicitur Infantia, *ad annum quartum, vel nonnullis, ad septimum: secunda*, Pueritia, *ad annum decimum quartum: tertia*, Pubertas, *ad annum decimum octavum: & quarta* Adolescentia, *ad vigesimum quintum se extendens.*

In illo spatio, quod ad vigesimum quintum annum extenditur, magna fit humidi consumptio, ideò pro majore vel minore illius copia, hæ subdivisiones fuerunt institutæ: Magis tamen insignis mutatio fit in pubertate, quàm in reliquis differentiis, tunc enim pubes lanugine exornatur, unde illa ætas suum nomen accepit, mammæ virginibus intumescunt, menses efferri incipiunt, & maribus vox plenior, & asperior efficitur, unde ἴκλαμψιν id est *hircire*, Hippocrati dicuntur, qui etiam tum temporis Venerem agnoscere incipiunt; quæ omnia ita contingunt propter caloris πραγίζειν, quæ tunc maximè apparet, & antea humoris copiâ obruebatur.

Juventus ad trigesimum quintum vel quadragesimum annum extenditur, estque calida & sicca.

Æstati & humori bilioso assimilatur, caliditas enim tunc temporis maximè viget, & maximâ suâ vehementiâ humidum absumit, unde siccitas oritur.

Hîc *quæri* solet, an juvenes pueris sint calidiores. *Respondetur.* Pueros esse calidiores extensivè, juvenes verò intensivè, vel pueros esse calidiores ratione quantitatis, juvenes verò ratione qualitatis. Cùm enim calor hic, seu calidum potiùs, de substantia simul & qualitate intelligatur, ex parte quantitatis, seu copiosioris substantiæ, major calidi copia reperitur in puero, quàm in juvene: quia quò propius accedimus ad vitæ nostræ principia, eò magis calido, humidoque abundamus. Ex parte verò qualitatis, certissimum est, juvenibus calorem esse intensiorem propter siccitatem: quæ est lima caloris, unde calor puerorum est mitis, blandus, & halituosus, utpotè multo humido naturali perfusus; juvenum verò mordax, acer, & insuavis, propter acres vapores, qui ex sicciore corpore elevantur.

Consistens ætas ad quadragesimum quintum, vel quinquagesimum annum extenditur, estque frigida & sicca.

Consistens appellatur, quia etsi virium robur paululum minui incipiat, illa tamen mutatio in habitu vel actionibus non est evidens, sed qui sunt in ea ætate, in eodem statu consistere videntur. Autumno hæc ætas comparatur, & humori melancholico, qui etiam in ea abundat, quia bilis in juventute exaestata, in melancholiam vertitur.

Senectus ad extremum vitæ extenditur, estque frigida & humida.

Senum temperies dupliciter consideratur, vel secundùm partium solidarum temperiem, vel secundum excrementorum proventum. Ratione partium solidarum sunt frigidi & sicci, quia in illis humidum primigenium est valdè depopulatum, unde magna partium siccitas exsurgit. Ratione verò excrementorum, quæ propter caloris inopiam magnâ copiâ in iis cumulantur, & frigida humidaque

daque existunt, frigidi & humidi dicuntur, qui respectu potiùs retinetur, ut illa ætatum ad anni tempora & humores analogia servetur, atque ita senectus hyemi assimilatur, & etiam pituitæ, quâ maximè abundat.

Et illa in tres partes subdividitur, quarum prima dicitur prima senectus, *ab anno quinquagesimo ad sexagesimum*; *secunda*, ætas ingravescens, *à sexagesimo anno ad septuagesimum*; *Tertia dicitur* decrepitudo, *ab anno septuagesimo usque ad finem vitæ.*

In *prima senecta* constituti, corpore sunt adhuc satis valido, & civilia munia obire possunt. In *ingravescente*, imbecilliores sunt, & delicatiori vitæ genere indigent, non tamen omnimoda quiete. In *decrepita* denique, viribus omninò destituti, ab omni opere cessare debent, & genio tantùm, ac quieti indulgere, & de futura vita cogitare. *Notandum* est, has omnes ætates magnam habere latitudinem, pro robustiore, vel imbecilliore hominum constitutione, ita ut quidam seniores sint anno quinquagesimo, quàm alii sexagesimo, vel ultra. *Conf. Meletem. I. p.69.*

CAPUT VI.

De Sexuum Temperamento.

Mares in universum sunt calidiores & sicciores: Fœminæ frigidiores & humidiores.

HUjus theorematis veritas facilè demonstratur ex signis calidiorem & sicciorem temperaturam indicantibus, quæ ex causis & effectibus desumuntur. Ac primùm, quod ad causas spectat, semen, (quod efficientis & materiæ rationem obtinet in generatione,) ex quo mares generantur, calidius est eo ex quo fœmellæ producuntur. *Mares*, inquit Hippocrates, *in dextris, & à dextris oriuntur.* Ut patet ex anatome, vas dextrum quod materiam seminalem suppeditat, à trunco venæ cavæ exoriri, unde semen calidius; sinistrum verò non ab ipso trunco, sed ab emulgente ramo, qui serum ad renem defert; unde semen frigidius, & magis serosum.

Inter effectus recensentur actiones, excrementa, & quæ in habitu contingunt.

Actiones autem animales, mares esse calidiores, facilè demonstrant, cùm illi robustiores multò sint, & laboribus ferendis aptiores; mulieres verò segnes, & otiosæ, ac non nisi vitâ umbratili delectentur. Quod ad vitales spectat, certum est, pulsum & respirationem maribus vehementiores, vocem graviorem, & intensiorem, majorem arguere caliditatem. Naturales etiam functiones meliùs exercent, quod ab excrementis innotescit.

Excrementa autem pauca quantitate generari solent in maribus: in fœminis verò copiosa, ut in menstruis purgationibus apparet, quæ ideò fiunt, quoniam calor non est satis efficax, ut totum illum sanguinem discutere possit, qui generatur: in mare verò ita omnia digeruntur, ut nihil superflui remaneat.

Ex habitu denique corporis manifestè elucet, mares esse multò calidiores, illi enim hirsuti sunt, non solùm barbâ, sed etiam toto corpore; duram & asperam habent cutem, venas latas & amplas, ac musculos firmos & compactos. Illæ verò sunt omninò glabræ & debiles, cutem habent mollem & laxam, atq; etiam musculos & vasa angustiora.

Nota, in theoremate dictum esse, *mares in universum esse calidiores*, quia sexus hi universaliter sunt cõsiderandi, audiendumque est, mares ex majori parte esse calidiores; quædam enim inveniuntur mulieres calido admodum tẽperamento præditæ quibusdam viris valdè frigidis calidiores. Sed quia utrique extra ordinariam sui sexus constitutiones sunt positi, ideo assertio nostra non infringitur. *Hipp.* quoque *l.2. de morbis mulier.* loquitur de sanguine tantùm, non de toto. (*conf. Melet. Lind. I.* §.70.)

CAPUT VII.

De Temporum Anni Temperamentis.

Quatuor sunt anni tempestates, Ver, Æstas, Autumnus, & Hyems.

HArum tempestatum causa potissima est Sol, qui annuo suo motu varias in aëre efficit mutationes. Duo autem motus in sole observantur, unus *diurnus*, qui raptu primi morbilis fit ab ortu ad occasum spatio viginti quatuor horarũ, quo diem naturalem describit. Alter *proprius*, qui fit ab occasu ad ortum spatio 365. dierum, quo duodecim Zodiaci signa peragrat, & annum integrum describit: & quia propter Zodiaci obliquitatem varie versus nostrũ Zenith accedit, varieque ab eo recedit, ideo varias efficit mutationes frigoris & caloris, quibus tempora anni notantur.

Ver est calidum & humidum.

Tunc incipit, cùm Sol Arietis signum ingreditur, & aërem mediocriter calefacere incipit, quia calor mediocris nondum destruit humiditatem à prægressa hyeme relictam eam tamen sensim domat, ita ut ver in sui medio ferè temperatum existat. Symbolum habet cũ aëre, & temperamento sanguineo, ac ferè temperamento. Omnium tempestatum saluberrima, ex Hipp. atq; etiam fœcundissima quia rerum omnium vigor, & fœcunditas in calore & humiditate cõsistit. Quãvis enim Hipp. III. *Aphorism.* 20. multos, eosq; pernicioſos morbos recenseat, qui veris tempore solent contingere, non tamen ideò salubritas illius tollitur, quoniam hoc per accidens contingit in corporibus cacochymis, magnam pravorum humorum copiam per hyemem colligentibus qui succedente veris tempore funduntur, & aliquando putrescunt: Salubria autem & bene constituta corpora nihil est quod magis conservet, & in propria retineat temperie, quàm vernum tempus illis simillimum.

Æstas est calida & sicca.

Illius initium est, cùm sol ingreditur signum Cancri, qui tunc maximè ad nos accedit, ac radios habet valdè directos, dieſque sunt longissimi, unde ingens æstus producitur, à quo humiditas, ex vere relicta, consumitur, & siccitas magna introducitur. Symbolum habet cum elemento ignis, & humore bilioso.

Autumnus est frigidus & siccus.

Tunc vigere incipit, cùm Sol ingreditur signum Libræ, ubi fit *æquinoctium*, quod ideo *autumnale* appellatur, sicut initium veris *æquinoctium vernum*; tantùm enim sol à nobis recessit, ut noctes diebus sint æquales, illoſq; longitudine superare incipiant; unde propter illum solis recessum frigiditas in aërem introducitur, quæ juncta siccitati à prægressa æstate relictæ, frigidum & siccum temperamentum inducit, unde autumnus elemento terræ & humori melancholico dicitur analogus. Quia tamen Sol vires suas adhuc mediocriter exercet; ideo, dũ est in suo vigore, scilicet in meridie, aërem calefacit, quo fit ut illa tempestas circa meridiem sit satis calida mane autem & serò frigida, dum scilicet Sol non exercet suas vires, imò in eodem die non rarò tunc temporis frigus & calorem satis intensum percipimus, quod fit propter siccitatem, quæ est lima primarum qualitatum; illa verò aëris inæqualitas graves morbos & pernicioſos solet inducere ex Hipp. III. *Aphorism.* 22.

Hyems est frigida & humida.

Illa die sumit initium, quâ Sol ingreditur signum Capricorni, tuncque contingit *solstitium hybernum*, sicut in principio æstatis *solstitium æstivum*: tantus enim est Solis recessus à nobis, ut per radios valde obliquos nos intueatur, & dies sint breviſſimi, noctes vero longissimæ, unde magna frigiditas contingit, quæ sibi comitem accersit humiditatem, ex eo quod vapores elevati non dissipantur, sed à frigore coguntur in nubes, pluvias, & nives: unde hyems elemento aquæ, & humori pituitoso assimilatur. *Atque hactenus de temperamentis.*

PHYSIOLOGIÆ SECTIO III.
DE HUMORIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Humorum Natura.

Humor est corpus fluidum, quod ex alimenti coctione fit in nobis nutritionis causâ, vel ad alia corporis commoda.

HUmoris nomen dupliciter usurpatur: *primò* quidem communiter, & generatim pro omni re, quæ suis

ſuis terminis difficilè cohibetur, ſed tantùm alienis, ſive in corpore noſtro generetur, ſive non, atque ità liquores omnes ſub illa acceptione continentur. *Secundò* verò ſumitur magis propriè, & ſtrictè apud Medicos, pro corporibus liquidis, quæ ex ſecunda & tertia coctione oriuntur, ut ex definitione patet: in qua primùm humor dicitur *corpus fluidum*, quia inſtar aliorum liquorum facilè diffluit, & propriis terminis non continetur. Dicitur etiam *fieri in nobis ex alimenti coctione*, ut excludantur aliæ humiditates, quæ in corpus noſtrum irrumpere per varios meatus poſſunt, abſque ulla alteratione aut mutatione; & ut oſtendatur, quomodò humores illi in corpore noſtro generentur. Natura enim, animantium, & hominis potiſſimùm, conſervationis ſollicita, varia produxit alimenta variis qualitatibus prædita, quibus nutrimentum, & incrementum capeſſeret, non quidem immediatè, ſed præcedentibus multis mutationibus; atque ita prius in ore atteruntur, mox in ventriculum ingeſta permiſcentur, concoquuntur, & in ſubſtantiam quandam convertuntur cremori ſimilem, quæ chylus appellatur: qui quidem chylus in ventriculo optimè elaboratus in inteſtina detruditur, ibidemque utilis illius portio ſeparatur à materia terrena & inutili, ex qua fæces generantur; ſubſtantia verò illa purior ab hepate per venas meſaraïcas, attrahitur, in quo denuò concoquitur & immutatur, undè maſſa ſanguinaria exſurgit; in qua variæ humorum differentiæ continentur, ſecundùm communem veterum opinionem, à recentioribus aliis atque aliis novis inventis illuſtratam, qua de re *Deutius*, & alii de nuit. (*Melet. I.* 120. *&c.*)

CAPUT II.

De humorum differentiis.

Omnes humores dividuntur in alibiles & excrementitios.
Alibiles dicuntur illi, qui apti ſunt in corporis noſtri ſubſtantiam faceſſere.
Et rurſum duplices ſtatuuntur; primarii, & ſecundarii.
Primarii dicuntur illi, qui in venis continentur, & formam in hepate receptam adhuc retinent, nullique membro peculiariter ſunt addicti.

PRimarii dicuntur, quia ex illis generantur alii, qui *Secundarii* appellantur: tum, quia ſtatim ac geniti ſunt in hepate, tunc primò humorum nomen ſortiri incipiunt: chylus enim apud Medicos humoris nomine nunquam donatur. Quamdiù autem humores illi in venis continentur, formam in hepate receptam, idemque nomen ſemper retinent, donec ad ſingulas partes delati, ab iis immutari incipiant; tunc enim alias formas, alioque nomina recipiunt, ut ſuo loco dicetur.

Et quatuor ſunt, ſanguis, pituita, bilis, & melancholia. Purior chyli portio ad hepar per venas meſaraïcas delata, calore illius concoquitur & immutatur, ejuſque naturam quodammodò ſortitur; non ſolùm enim rubedinem, ſed etiam temperiem, hepatis temperaturæ quodammodò ſimilem acquirit: Illa autem ſubſtantia, ita ab hepate immutata, *maſſa ſanguinaria* appellatur, quòd ſanguine plurimùm abundet, non quòd eo ſolo conſtet. Cùm enim omne agens, licèt eodem modo ſemper agat, varios tamen producat effectus, pro varia diſpoſitione patientis, ſicut Sol eodem calore linteum dealbat, & cutim denigrat; lutum indurat, & ceram emollit. Ita, cùm alimenta quævis quatuor conſtent elementis; calor hepatis, qui eſt cauſa efficiens à qua humores generantur, aëream alimentorum portionem in ſanguinem commutat, igneam in bilem, aqueam in pituitam, & terream in melancholiam. Licèt negandum non ſit, efficientem etiam multùm conferre ad majorem hujus vel illius humoris copiam generandam. A calidiori enim hepate ex iiſdem alimentis multo major bilis ejuſque calidioris, copia producetur, quàm à frigidiore; quod contrà frigidius majorem pituitæ copiam generabit. Attamen tantus nunquam exceſſus dari poteſt, quin ex quovis alimento quatuor humores perpetuò gignantur, licèt non ſervatâ debitâ proportione, quæ talis debet eſſe naturaliter, ut major ſit ſanguinis copia, minor pituitæ, minor adhuc melancholiæ, omnium minima bilis portio exiſtat. Quòd autem quatuor illi humores in maſſa ſanguinaria contineantur, ſatis apparet ex partium corporis noſtri varietate, quæ diverſis temperamentis præditæ cùm ſint, non poſſunt omnes uno eodemque humore nutriri; ſimile enim à ſimili tantùm nutritur. Atque ita ex ſola partium conſideratione facilè judicamus, lienis, v. g. ſubſtantiam melancholico humori ſimillimam, pulmonum bilioſo; hepatis, ſanguineo; & cerebri, pituitoſo, ex iiſque nutriri. Confer. *Manuduct.*

CAPUT III.

De Sanguine propriè dicto.

Sanguis propriè dictus, eſt portio totius maſſæ ſanguinariæ, magis temperatæ, ad calidum & humidum vergens, & colore rubro perfuſa.

POrtio chyli magis temperata, & in ſubſtantia mediocris, in ſanguinem propriè dictum convertitur, qui ad hepatis naturam & temperiem maximè accedit; quòd quidem cùm ſit calidum & humidum: ſimilem etiam ſubſtantiæ ſibi analogæ tribuit temperiem; & non ſolùm hanc, ſed etiam calorem, qui ruber eſt, iſque reliquorum humorum in maſſa permixtorum colorem ſuperat, undè tota maſſa humorum rubra conſpicitur, & ſanguinis ipſius nomen abſolutè ſortitur. Illius proventum faciunt alimenta temperata, & boni ſucci, ætas florens, verna tempeſtas, & calida humida jecoris temperies.

Licèt ex omni alimento ſanguis generetur, ex his tamen majori copia, ex aliis minori: Ideò cauſis hiſce omnibus ſimul concurrentibus ſanguineum efficitur temperamentum, ex magno ſcilicet ſanguinis prædominio.

Illius uſus eſt, in partium carnoſarum alimoniam faceſſere: hujuſmodi ſunt carnes omnium muſculorum, & viſcerum, quæ ſanguine propriè dicto nutriuntur. Ejuſdem verò effectus eſt, reddere homines hilares, & jucundos, ad riſum & amorem propenſos, ac florido colore perfuſos, quia maximâ caloris temperati copiâ abundant, undè jucunda illa pathemata exſurgunt: hinc videmus omnia animalia in prima ætate eximia hilaritate perfundi, quia tunc calore nativo plurimùm abundant.

Sanguis autem quicunque in venis continetur, fibris quam plurimis eſt perfuſus, quarum beneficio concreſcit, & partibus aſſimilatur.

Fibræ illæ, quæ magnâ copiâ in ſanguine continentur, manifeſtè apparent, dum ſanguis multâ aquâ diluitur, vel dum manu agitatur, ut in ſanguine ſuillo ſolet fieri quâ agitatione fibræ omnes auferantur, ut impediatur concretio: tanta enim eſt harum fibrarum vis ut ſanguinem è venis emiſſum ſtatim coagulent, quibus alioquin ablatis nunquam coagulatur, ut in exemplo propoſito appareret. Atque harum beneficio ſanguis dum ad varias partes defertur, nutritionis ergò condenſatur, & ſolidior efficitur, ut facilè queat partibus aſſimulari; alioqui fibris illis deſtitutus liquidior permaneret: Non eſt enim credibile quod Ariſtoteles aſſerit, cervos, damas, & camelos illis carere; ſed potiùs intelligendum eſt, pauciſſimas habere fibras, quæ tamen ad mediocrem concretionem ſufficiant. Fibræ autem illæ albæ omninò ſunt & nerveam ſubſtantiam referentes; undè arbitrandum eſt, eas non in jecore fuiſſe genitas, ſed potiùs in ventriculo, qui totus nervoſus eſt, & ſubſtantiæ ſuæ naturam chylo quodammodò impertit. (*V. Melet. I.* 50. 71. 140. 7.)

Sanguis verò duplex eſt, venoſus & arterioſus.

Venoſus craſſior eſt, frigidior, rubicundior, & ſubſtantiæ partium ſolidæ nutriendæ deſtinatus.

Arterioſus verò tenuior eſt, calidior, ſubflavior, & ſubſtantiæ partium ſpirituoſæ nutriendæ deſtinatus.

Qui in venis eſt ſanguis, ab hepate immediatè proficiſcitur, illiuſque naturam & temperiem omninò refert; atque adeò arterioſo frigidior, qui in corde elaboratur, ubi tenuior evadit, coloremque ſubflavum adipiſcitur propter aëream

aëream portionem, quæ cum eo in sinistro cordis ventriculo permiscetur, coloremque illum saturatum diluit. Tantò ergo est calidior venoso, quanto cordis temperies jecur caliditate superat.

COROLLARIUM.

Quidam negare ausi sunt, dari sanguinem propriè dictum, sed totam humorum massam ex bile, pituita, & melancholia tantùm constitui voluerunt, illosque tres humores, simul mixtos, sanguinis nomine donari, quod demonstrare conantur exemplo lactis, quod ex sanguine immediatè producitur: in eo enim tres tantùm substantiæ homogeneæ reperiuntur; nimirum butyrosa, serosa, & caseosa, quæ tribus illis humoribus respondent. Verùm hæc opinio refutatur inde, quòd massa humorum ruborum aliunde quàm à sanguine vero sortiri nequeat: Bilis enim flava est, pituita alba, & melancholia nigra. Deinde partes carnosæ, quæ maximâ copiâ sunt in corpore nostro, colore & temperie sanguini analogæ, peculiariter demonstrant, hunc adesse humorem, ex quo illæ nutriuntur. Ad lactis verò exemplum *Respondemus*, non esse necesse res omnes easdem habere partes ac illæ ex quibus fuerunt genitæ: nam semen quod ex sanguine generatur, duas tantùm habet partes, scilicet spiritus & crassamentum. Adde, exemplum illud potius adversus bilem, quam adversus sanguinem concludere: butyrum enim est sanguini analogum, puta calidum & humidum, sicut caseus melancholiæ, serum verò non omnino etiam pituitæ respondet, sed potiùs ichoribus qui per urinas & sudores excludi solent, & ipsum seri nomen obtinuerunt

Maximè autem advertendum est, axioma illud, quo fertur, rem in ea resolvi, ex quibus componitur, intelligendum esse tantùm de ultima resolutione, quæ fit in elementa. Res enim in ea tandem resolvuntur, ex quibus primò fuerunt genitæ. Elementa autem sunt prima corpora, ex quibus omnia mixta componuntur, atque adeò in illa ultimo resolvuntur, sed nunquam in ea, ex quibus secundariò producuntur: verbi gratia, caro & ossa resolvuntur quidem in elementa post animantis interitum non autem in panem & alia alimenta, ex quibus per nutritionem producuntur; aut in semen & sanguinem, ex quibus fuerunt genita in conceptione.

CAPUT IV.

De Pituita Alimentaria.

Pituita alimentaria est sanguinis crudis portio, frigida & humida, ac ferè insipida, aut subdulcis.

POrtio massæ sanguinariæ frigidior & humidior, Pituita appellatur, quæ ex crudiori chyli portione generatur: unde sanguis crudus vel semicoctus à Galeno appellatur, qui & asserit, per inedias in sanguinem propriè dictum ulteriori coctione facessere idque in ipsis venis per vim αἱματοποιητικὴν illis ab hepate communicatam.

Magnum illius proventum solent efficere frigida & humida alimenta, ætas senilis, hybernũ tempus, & frigida humidaque jecoris temperies.

De tempore hyberno est difficultas, quia cùm ventres sunt hyeme calidiores, ex Hipp. propter concentrationem caloris nativi, quæ fit tunc temporis, meliùs fieri debent concoctiones, atque adeò pauca humoris crudi copia generari. *Respondetur*, magnam pituitæ copiam hyeme generari, non ratione efficientis, sed materiæ, scilicet alimenti: alimenta enim tunc temporis sunt frigida, & compacta, & concoctu difficiliora. Adde tunc temporis plurimùm vigere appetentiam, & magna quantitate assumi alimenta, ita ut præ nimia copia non possint perfectè elaborari; sed crudior chylus remaneat, unde crudior sanguinis; nam primæ coctionis vitium non corrigit secunda, ex Galeno.

Illius usus est partes frigidiores & humidiores nutrire.

Cerebrum & spinalis medulla magnam habent cum pituita analogiam, illa ideo nutriuntur, ut apparet in excrementis quæ à cerebro quotidie manant. Illa pituita alibilis vulgò dicitur sanguis pituitosus, sicut bilis & melancholia, sanguis biliosus, vel melancholicus; quod sedulò advertendum, ne error contingat in authorum lectione, dum asserunt, omnes partes sanguine nutriri.

Effectus verò illius est reddere homines, in quibus dominatur, stupidos, segnes, & somnolentos, toto corpore molles, & albescentes.

Frigiditas cum humiditate conjuncta reddit spiritus crassos, & parum mobiles, unde hæc accidentia contingunt.

CAPUT V.

De Bile Alimentaria.

Bilis alimentaria est tenuior sanguinis portio calida & sicca, nonnihil amara & flavescens.

SIcut quatuor humores quatuor elementis respondent; sic bilis igneæ naturæ, ex calidiore & sicciore chyli portione genita, aliquo amarore prædita, non tamen insigni, sicut bilis excrementitia, alioqui non esset ad alendum idonea. Certum enim est, amara non nutrire, quæ scilicet sunt vehementer talia. Nam hyssopus, cichorium, & alia multa, levem habent amarorem, tamen nutriunt. Sic etiam bilis alimentaria leviter tantùm amara est; ita scilicet, ut partes illum amarorem non aversentur. Dicitur etiam sicca, potestate, non actu, quia omnes humores fluidi sunt, & actu humidi, potestate tamen exsiccat, sicut aqua maris, vel maria sicca dicuntur.

Magnum illius proventum faciunt calida & sicca alimenta, pinguia & oleosa, ætas virilis, tempus æstivum, & calida siccaque hepatis temperies.

Non videtur rationi consonum, pinguia, & oleosa in bilem converti, cùm illa sint calida & humida, atque ita sanguini producendo potiùs apta. *Respondetur*, Ista quidem ex sua temperie sanguini potiùs gignendo esse apta; sed quia substantiam habent valdè inflammabilem, ideò in corporibus præparatis ac dispositis ad biliosi succi generationem, in eum facilè converti. Unde pervulgatum est apud Medicos: dulcia facilè bilescere, quod semper intelligendum est ita fieri in corporibus calidis & biliosis, in aliis enim frigidioribus, vel temperamentis, sanguis potius producitur, quod in melle & lacte manifestè apparet; mel enim Senibus, & lac Pueris accomodatissimum est ad alimoniam, utrumque verò in ætate florentibus aut calidioribus facilè bilescit.

Illius usus est, partes consimiles nutrire, & sanguini esse instar salis, & condimenti, cujus beneficio partes sanguinem avidiùs attrahunt.

Inter partes, quæ à sanguine biliosо nutriuntur pulmo præcipuè recensetur, qui substantiam habet valde raram, ut facilè ingredientem aërem recipere possit, ideò tenui sanguine debuit nutriri.

Levi autem bilis amarore cum reliquorum humorum dulcedine permixto, gratus sapor toti massæ conciliatur, unde partes alimentum avidiùs prolectant.

Ejusdem verò effectus est, reddere homines, in quibus redundat, promptos, irracundos & macilentos.

Hi omnes sunt caliditatis & siccitatis effectus. (*Melet. I.* 113.)

CAPUT VI.

De Melancholia Alimentaria.

Melancholia alimentaria est crassior sanguinis portio, frigida & sicca, sapore acerbo, & nigro colore prædita.

CRassior chyli portio in melancholiam convertitur; quæ est limosa & velutì fæculenta sanguinis pars, fæcibus vini similis, quæ in dolii fundo residere solent; ideò elemento terræ assimilatur. (*v. Melet. I.* 112.)

Magnam ejus copiam congerunt crassa & terrena alimenta, consistens ætas, autumnus, & mœrores diuturni.

Usus verò illius est, partibus consimili temperamento præditis nutrimentum præbere.

Hujus naturæ potissimùm est lien, deinde ossa, quæ licet

colore contrario sint; simile tamen habent temperamentum, albedinem autem acquirunt ulteriori coctione.
Illius denique effectus est, homines in quibus dominatur, efficere timidos, mœstos, asperis moribus, & coloris nigricantis.

Quia Melancholici spiritus habent obscuros & tenebricosos, ideo tristia phantasmata menti repræsentant, illamque reddunt obtusiorem.

Neque obstat dictum illud Aristotelis, apud Medicos etiam valde pervulgatum: melancholicos esse ingeniosos. Non est enim intelligendum de iis melancholicis, qui tales *natura* sunt, ac frigido siccoque temperamento præditi, sed de illis qui *per acidens* tales evadunt, fueruntque à nativo temperamento sanguinei, vel bilioši, ac progressu temporis portio quædam tenuioris sanguinis exuritur & crassescit, & natutalis melancholiæ conditiones æmulatur: sed calidior, multò & lucidior, quia sanguis ex se est valde lucidus: unde, cùm ex illo humore spiritus lucidi & satis calidi generentur, iique sint satis crassi, & constantes utpote ex crasso humore geniti, aptissimi sunt ad prudentiam efficiendam: hic igitur est humor melancholicus, qui homines ingenioſos facit, artium & scientiarum inventores, & cultores egregios: non autem naturalis illa melancholia frigida & sicca, quæ bardos & stolidos reddit homines, unde *melancholia asinina* vulgò appellatur.

CAPUT VII.

De Humoribus Secundariis.

Hactenus de humoribus alimentariis primariis, sequuntur secundarii. Illi autem dicuntur secundarii, quòd à primariis immediatè oriantur, & alicui membro peculiari sint inserti.

HUmores primarii, qui in venis çontinentur, & sanguinis nomine donantur, ad singulas partes deferuntur; ut in illarum nutrimentum faceſſant: dum autem à singulis partibus immutari incipiunt, secundarii appellantur. Multi humiditates eos potius quam humores maluntappellare, ex eo quod eorum pars ad substantiæ partium naturam potius, quam humorum accedat; atque quatuor partium siccitatibus, à Galeno propositis, opponantur: quod non est à ratione alienum. Possunt tamen nominari humores, cùm primariis humoribus immediatè succedant, nec adhuc sint veræ partes.

Et quatuor sunt, primus dicitur humor innominatus, sive insitus, secundus ros, tertius gluten, quartus cambium.

Quatuor istorum humorum secundariorum autor fuit Avic. *fen. 1. primi canon. doct. 4. cap. 1.* quos elicit ex Gal. qui *lib. 7. meth. c. 6.* quatuor siccitates enumerat, quæ partibus corporis nostri solent contingere, propter quatuor diversarum humiditatum consumptionem: quæ quidem humiditates ex sanguine generantur, dum ut dictum est, ille in partium substantiam faceſſit; & antequam sit omnino conversus, quatuor insignes subit mutationes, quarum unaquæque peculiare obtinuit nomen.

Humor innominatus sive insitus est ille, qui in exilium venarum extremitatibus continetur, & levem à particularibus membris mutationem susçipere incepit.

Sanguis simul atque è vasis amplioribus defertur in angustiora, quæ unicuique parti naturaliter sunt infixa, particulæ illius qualitatibus sensim perfunduntur, eaque commutatione partibus naturam assumere incipiens, fit primus humor ex quatuor secundariis, cui nullum nomen fuit impositum, ideò *Innominatus* appellatur, recentiores tamen nonnulli *insitum* nominarunt.

Ros verò tunc tunc appelatur, càm prima illa humiditas ab extremitatibus vasorum excidit, & in membrorum substantiam dispersa est.

Ideò Ros appellatur, quòd roris instar partium substantiam irriget, & in tenuibus earum spatiis excipiatur. Fit ex humore innominato, sed multò magis alteratus est, & ad partis naturam magis accedit.

Gluten tunc dicitur, cùm roridus ille humor partibus unitur, & agglutinatur.

Cambium denique, cùm gluten illud in partis substantiam omnino convertitur, & assimilatur.

Harum duarum postremarum humiditatum discrimen innotescit ex differentia, quæ inter unionem & assimilationem intercedit. Illa autem luculentissimis exemplis demonstratur. Nam in scabie, elephantiasi, & similibus, appositio quidem fit seu agglutinatio copiosi humoris, qui tamen non assimilatur, sed propter pravas qualitates quæ ei insunt, corrumpitur; unde patet unionem valde defferre ab assimilatione.

CAPUT VIII.

De Humoribus Excrementitiis, ac primum de Bile Excrementitia.

Hactenus de humoribus alimentariis. Excrementitii dicuntur illi, qui nullam habent corpori alèndo aptudinem, sed à corpore expelluntur & separantur.

Et quatuor sunt, 1. bilis, 2. melancholia, 3. serum, 4. pituita. Bilis excrementitia est excrementum tenue secundæ coctionis, calidum & siccum, colore flavum, & sapore amarum quod ad vesiculam felleam expurgatur.

OMnes coctiones sua habent excrementa, quoniam non omnes alimenti partes sunt nutritioni aptæ: ideò portio inutilis ab utili separatur, & foras excluditur. Sic primæ coctionis excrementa sunt fæces, quæ per alvum deturbantur. Secundæ verò, excrementa tria sunt, quæ quoniam ad humores referuntur, jam à nobis veniunt exponenda.

Primum igitur secundæ coctionis excrementum, est tenuis quidam humor, calidus & siccus, valdè amarus, ideò nutritioni ineptus, qui ab vesiculam felleam defertur, partim jecoris expultrice, partim vesiculæ illius attractrice, quæ idcirco familiaritate quadam & sympathiâ cum humore illo fuit à natura donata, ut eo gauderet, & oblectaretur. V. Lauremb.

Illius usus est, expultricem intestinorum facultatem ad suum officium impellere & pituitam lentam intestinorum tunicis adhærentem detergere.

Postquam vesicula fellea bilem ad se attraxit, eâ aliquandiu fruitur, & gaudet, donec per moram acrior facta, cystidem illam irritet ad sui expulsionem: tunc enim à cystide propellitur ad duodenum intestinum, per meatum quendam huic rei destinatum, qui potus cholidochus appellatur. Bilis autem ad intestina delata, accrimonia sua irritat, & facultatem eorum expultricem movet; unde fæces commodiùs excluduntur; quæ ut plurimùm flavo vel rufo colore tinctæ apparent, propter bilis permixtionem. Quia verò intestina pituita multa viscida & lentâ abundare solent, hoc etiam commodum bilis præstat, quòd scilicet pituitam illam incidat & detergat, illiusque exclusionem juvet.

Differentiæ verò illius dupliciter constituuntur, vel quatenus in naturali constitutione sita est, vel quatenus naturæ limites excedit.

In naturali constitutione sita duplex est. flava & pallida.

Flava est illa, quæ in cistide continetur pura & impermixta, quæ jam fuit commemorata.

Pallida verò fit, cũ serosus quidã humor flavæ permiscetur. Serum bili permixtum, flavum illius colorem diluit, & pallidiorem reddit, necnon frigidiorem & humidiorem.

Dum autem naturæ linimentis excedit, quatuor illius sunt species, vitellina, porracea, eruginosa & glastea.

Vitellina bilis colore & consistentia crudos ovorum vitellos refert, flavâ multò calidior, ac ea quæ fit, calore vehementiori alterata & incrassata.

Dum caloris præternaturalis acrimoniâ bilis naturalis torretur, partes illius tenuiores dissipantur, unde crassior evadit, & colorem acquirit magis saturarum, caloremque intensiorem. Non enim audienbus Avic. qui vult bilem flavam in vitellinam transire per admixtionem pituitæ, nam hoc modo pallidior evaderet & frigidior.

Porracea bilis porri colorem referens, vitellina calidior est, &

& in ventriculo ut plurimùm ex pravis alimẽtis producitur.

Viridis illa eſt inſtar porri, taliſque ſæpè efficitur ex pravis alimentis, qualia ſunt allia, cepæ, porrum, naſturtium, braſſica, & ſimilia; quæ dum in ventriculo concoqui non poſſunt, & in chyli naturam converti, exuruntur, colorem tamen ſuum magna ex parte retinent; unde porracea illa bilis generatur. Notandum tamen eſt, hoc non fieri niſi in ventriculis calidiſſimis. Fit etiam interdùm in aliis corporis noſtri partibus ex bile vitellina à calore exurente magis calefactâ, unde illius color in viridem convertitur.

Æruginoſa bilis, æruginis colorem referens, fit ex porracea, majori aduſtione.

Dum bilis porracea diutius commoratur in ventriculo, calore præternaturali eoque intenſiore facto, magis aduritur, & in æruginoſam mutatur. Interdum etiam in venis fit à calore valde intenſo, ſuperiores bilis ſpecies torrefaciente: eſtque valde acris & maligna, unde apud Hipp. dejectiones æruginoſæ lethales æſtimantur. (*Progn. X. 3. ad 10. Coac.* 330.)

Glaſtea bilis, Iſatidis ſeu glaſti colorem referens, ex reliquis fit majori incendio, iiſque omnibus deterior.

Hæc ad bilis atræ naturam accedit, & colore magis fuſco & obſcuro quàm reliquæ, quam torrefactione majore acquirit, ideo illis deterior eſt magis pernicioſa.

COROLLARIUM.

Galenus *lib. de atra bile*, bilem rubram commemorat, unde plures ſpecies videntur referendæ; at illa non eſt propriè bilis, ſed ſerum ſanguinis, ut ipſe Galenus explicat, *comment. 5. in 9. Epid.*

CAPUT IX.

De Melancholia excrementitia.

Melancholia excrementitia eſt excrementum craſſum ſecundæ coctionis, frigidum & ſiccum, colore nigro, ſapore acido præditum, quod ad lienem expurgatur.

POrtio chyli craſſior & magis fæculenta, quæ in ſubſtantiam alibilem non potuit ab hepate commutari, à maſſa ſanguinea ſeparatur, ut illa omnis impuritatis expers remanere poſſit: quæ quidem materia craſſa & terrena, melancholia excrementitia nominatur, atque ut commodè expurgari poſſit, peculiaris pars fuit conſtructa, maximam cum illo humore habens ſimilitudinem, quem ideò ad ſe illicit; & intra ſubſtantiam ſuam mollem & laxam recondit, interea tamen ſanguinem melancholicum ei permixtum ad ſui nutritionem ſeparat, ſibique aſſimilat.

Illius uſus eſt, ventriculi coctionem adjuvare, & naturalem in illo excitare appetentiam.

Poſtquam lien humorem illum aliquandiu retinuit, ejuſdem onere gravatus, ad ventriculum eum expellit per meatum, qui ad fundum illius terminatur, & vas breve appellatur. Inutilis autem omnino non eſt, ſed coctionem & retentionem ventriculi juvat, ex Galeno 5. *de uſu part.* Ventriculum enim contrahit, & cogit cibos ad unguem complecti, & retinere quouſque fuerint concocti, levi enim adſtrictione præditus eſt iſte humor. Addit Avicenna naturalem appetentiam excitare propter levem aciditatem, quam præ ſe ferre ſolet; quemadmodum acida omnia illud idem præſtant; unde uſu ordinario venit in menſarum principiis acetaria apponere, ad provocandum appetitum. Hinc fit ut melancholici omnes famelici eſſe ſoleant, propter copiam hujus humoris, qui in ventriculum effunditur.

Hæc etiam opinio ex Galeno colligi poteſt, qui 1. *de ſympt. cauſis*, vult caninam appetentiam fieri, cùm ſuccorum acidorum copia in ipſo ventriculo gignitur, aut in ejus os aliunde influit. Si igitur ſuccus melancholicus, qui acidus eſt, nimiâ copiâ & præter naturam congeſtus, facit famem præter naturam, non eſt dubium, quin modicus ille, & ſecundùm naturam ſe habens, naturalem famem poſſit excitare.

Dices, pituitam acidam excitare etiam appetentiam caninam, non minùs quàm melancholiam: poſſe igitur in medica quantitate famem naturalem efficere. *Reſpondeo*, non ſequi, propterea quòd pituita acida eſt perpetuò præternaturalis, & à morbo ſit; melancholia verò naturalis eſt, & ſecundum naturam ſingulis diebus in ventriculum ejicitur, ideò affectum naturalem producere poteſt, non autem acida pituita, nec melancholia illa redundans ac morboſa, quæ præternaturales ſunt, & famem tantùm præternaturalem producere poſſunt. Alio etiam modo humor melancholicus ciborum appetentiam & coctionem juvat, prout nimirum eorum diſſolutionem promovet, ſicut videmus acida omnia, ut acetum, ſuccum limonum, lapides diſſolvere, & ſpiritus vitrioli, nitri, ſulphuris, duriſſima metalla. De his plura diximus in *Praxi medica noſtra, cap. de concoctione læſa.*

Dum verò melancholia excrementitia præter naturam ſe habet, atra bilis appellatur, quæ fervẽtiſſima eſt & acerrima.

Omnium humorum pernicioſiſſimus eſt atra bilis, quæ perpetuò præter naturam ſe habet, & omnibus corporis noſtri partibus infeſtiſſima, ac ſummè exitialis propter maximam acrimoniam, quæ partes, quibus adhæret, rodit, ulcerat, & exurit, immò in terram effuſus, inſtar aceti acerrimi, vel potius aquæ fortis, eam fermentat, & bullas fervendo producit. Fit à calidiſſima partium intemperie, quæ contentos ſuccos extorret & incinerat, vel è putredinoſo calore in humoribus introducto, cujus vi conſumptis tenuioribus & humidioribus partibus, craſſiores remanent, tanquam fæces exuſtæ & incineratæ. Illa tamen incineratio tanta fieri nequit in humoribus, quin adhuc fluidam conſiſtentiam, & propriam humoris formam retineant.

Illius verò atra bilis quatuor enumerantur differentiæ, à cauſarum differentiis deſumptæ, quatenus ſcilicet ex melancholia, bile, ſanguine, vel pituitâ ſalsâ generatur.

Prima atræ bilis ſpecies fit ex melancholia naturali putrefacta & exuſta, ab eaque differt, ut fæx uſta à non uſta, pruna à carbone, ferrum candens à non candente. *Secunda* fit ex flava bile valdè aduſta, ut enim minori uſtione fit vitellina, porracea, æruginoſa, & glaſtea; ſic majori tandem fit atra omnium pernicioſiſſima, quæ illa verè eſt, quæ muſcas abigit, & terram fermentat. *Tertia* fit ex ſanguine ſupra modum putreſcente aut exuſto; tunc enim pars illius ſubtilior in bilem flavam, craſſior verò in atram commutatur, ſi quidem magna fuerit aduſtio; alioqui tetri illius humoris naturam nequit aſſumere, ſed tantùm in melancholiam frigidam & ſiccam tranſibit. Cum verò ita caloris incendio torretur, ut Empyreuma retineat, veram atræ bilis naturam poſſidet. Mitior tamen eſt reliquis, cùm priſtinam naturam perpetuò aliquantulum redoleat. Eſſe tamen atram bilem, patet in tumoribus carbunculoſis, qui à craſſiori ſanguine & fervidiori contingunt, ſæpeque in veros cancros degenerant. *Quarta* & ultima fit ex ſalſa pituita, quæ longiori uſtione tam mordax & infeſta evadit, ut ad confinium atræ bilis proximè accedere videatur; licèt rariſſima ſit iſta atræ bilis ſpecies, immò multi illam nullo modo dari firmiter aſſeverent. Cùm enim pituita alba ſit, in nigrum colorem tranſire nequit, niſi per alios medios, ut flavum, viridem, & reliquos. Deinde, ſi pituita exuratur, partes illius tenuiores reſolvuntur, craſſior verò in gypſeam mutatur, quæ ſuam etiam albedinem retinere ſolet. Exiſtimamus tamen pituitã ſalſam, ubi vehementiùs exuritur, tantam malitiam, & erodendi vim acquirere, ut quoad qualitates ſpectat, nihil ab atra bile differat; quoad colorem verò album, non eſt abſurdum affirmare, illum in nigrum poſſe commutari aliquando violentâ & inæquali uſtione, per fumos & fuligines, quæ cum illa permiſcentur, quemadmodum videmus ligna candidiſſima in carbones immediatè commutari: quando verò ſenſim & æqualiter concoquitur, ut dum gypſea fit, propriam albedinem non amittere.

CAPUT X.

De Sero.

Serum eſt excrementum tenue & aquoſum ſecundæ concoctionis, quod partim per urinas, partim per ſudores expurgatur.

ALimentorum coctiones elixatione fiunt, ideò quemadmodum in artificioſis elixationibus magna

humiditate opus est, ne res potiùs assentur, quam elixentur, sic in naturalibus coctionibus magna humiditatis copia cum alimentis debet permisceri, quæ illa est, quam largo potu circa pastus assumimus, & illa materia potulenta cum cibis in ventriculo ita miscetur, ut una veluti substantia fiat, eaque adeo tenuis, ut lactis vel cremoris speciem repræsentet, chylus, id est succus ideo appellata: quod quidem ita fieri necessum fuit, ut alimenta in illa prima coctione præparata, angustas illas venas pervadere possint, per quas ad hepar ferri solent tum etiam venulas illas, quæ per substantiam hepatis disperguntur. Postquam verò hæmatosis in hepate peracta est, non tantâ amplius opus est humiditate, ideo majorem illius partem natura secernit, quæ à renibus attrahitur, & inde ad vesicam amandatur, ubi urinæ nomen sortitur: prius vero dum in venis continetur, serum appellatur. Portio verò seri, quæ in venis adhuc remanet cum sanguinea massa permixta est, ut sit humorum vehiculum; iique tenuiores facti & magis fluxibiles, ad singulas corporis nostri particulas faciliùs ferri possint; postquam verò hæc seri portio officio suo omnino perfuncta est, partim ad renes remeat, & cum reliqua urina permiscetur: partim verò ad habitum corporis fertur, & per sudores expurgatur. (*v. Melet. I.* 23. 116.)

Illius usus est, esse vehiculo humorum alibilium, ut facilè per corpus transferantur.

Hunc usum præstat, quandiu in venis continetur: postquam enim ab eis excidit, nullum habet usum in corpore, sicut bilis, & melancholia.

Ejusdem differentiæ quatuor sunt, nimirum sanguineum bilioſum, pituitoſum, & melancholicum.

Unusquisque humor proprium & peculiare serum habere æstimatur, naturæ & temperiei propriæ analogum. Sic serum sanguinis calidum & humidum, & subrubrum censetur: serum bilis calidum & siccum, & subflavum, serum pituitæ frigidum & humidum, & albicans: serum denique melancholiæ frigidum & siccum, ac fusco colore præditum.

CAPUT XI.

De Pituita Excrementitia.

Pituita excrementitia est excrementum tertiæ concoctionis frigidum & humidum, colore album, sapore insipidum vel subdulce, quod in variis partibus, cerebro potissimum generatur.

PArtes frigido humidoque temperamento donatæ, sanguine pituitoso nutriuntur, unde multa excrementa producuntur, tum propter ipsius partis frigiditatem, quæ perfectam concoctionem præstare nequit, tum etiam propter humorem ipsum, qui cùm sit crudior sanguinis portio, difficiliùs concoquitur, & magna ejus pars in excrementum commutatur, quod in cerebro valde est manifestum. Illud enim magnam pituitæ excrementitiæ copiam continuò solet colligere, quæ per os & nares expurgatur. Cerebrum autem pituitam illam colligit, non solùm per concoctionem proprii alimenti, sed etiam propter situm sublimem, cujus ratione multi vapores à ventriculo, hepate, & aliis visceribus sursum ad caput feruntur, & à frigiditate cerebri condensantur in aqueam materiam, quæ hujusmodi pituitam constituit. Hinc propter magnam illam pituitæ copiam quæ duobus hisce modis in cerebro colligitur, Hipp. aliique Medici cerebrum *Metropolim pituitæ, omniumque fluxionum authorem* appellarunt.

Illius differentiæ ex sapore & consistentia desumuntur.

Ratione saporis quadruplex statuitur: insipida, dulcis arida, & salsa.

Hæc maximè naturalis est, talisque in corporibus bene dispositis per sputum quotidie rejicitur.

Dulcis ex insipida fit, à calore nonnihil alteratâ.

Quando insipida à calore moderato concoquitur, dulcis evadit: dulcedo enim à calore: non est tamen inde colligendum, pituitam dulcem esse calidam, quia dulcedo quidem intensa caliditatem arguit, non autem levis & moderata: sic poma frigido temperamento sunt prædita sicut & lac, attamen quavis pituitâ multo dulciora.

Acida fit à frigiditate intensiori, aciditatem inducente.

Cum exiguus pituitæ calor extinguitur, vel dissipatur, tunc illa necessariò acescit: non secus ac multorum fructuum succi, qui exiguo calore præditi, postquam deferbuerint facillimè acescunt, quod calidioribus non contingit, qui diutius in integritate suâ permanere solent, ut de vino generoso patet.

Salsa pituita fit vel ex putredine, vel ex permixtione salsa humiditatis serosæ. Ex Gal. *lib. 2. de diff. febr. cap. 9.*

Ob putredinem salsa fit, quoniam cùm per putredinem siccum ab humido separetur, & siccum illud à calore putredinoso exasseturr, dum humidæ substantiæ denuò permiscetur, salsum inducit saporem. Fit verò ex permixtione salsæ humiditatis serosæ, dum illa à calore intenso salsedinem adepta, dulci pituitæ permiscetur: humiditas autem serosa salsedinem acquirit, dum calor in illam agens, exustos vapores producit, qui ei permixti salsedinem efficiunt.

Nota, duas istas pituitæ species, scilicet acidam & salsam, præter naturam se habere: dulcem verò & insipidam secundùm naturam.

Ratione consistentiæ quadruplex etiam statuitur: tenuis, crassa, vitrea, & gypsea.

Tenuis est, quæ aqueam sortitur consistentiam, fluidaque valde est, & facilè in varias partes illabitur.

Talis est ea, quam videmus per nares stillare è cerebro, & ex ore profluere: tum etiam in plurimas partes, per media musculorum intervalla effundi.

Crassa est, cum tenuis illa crassitiem quandam & lentorem à calore acquisivit.

Calor tenuiores partes resolvendo incrassat, unde pituita illa, lentorem adepta, *mucus* propriè appellatur.

Vitrea pituita crassa etiamnum est, sed pellucida, instar vitri liquefacti, aut albuminis crudi ovi.

Dubium valde est, nec ab authore ullo, quod sciam, resolutum, cur cùm *pituita vitrea*, & ea quæ *crassa* appellatur, similem ferè crassitiem habeant, una tamen sit valdè pellucida & diaphana, altera verò opaca. Putarem verò illud fieri propter diversitatem causæ efficientis, nempè scilicet crassa pituita fit à calore, vitrea verò à frigiditate: in crassa calor resolvit partes tenuiores, magisque aëreas & aqueas, quæ diaphaneitatem efficiunt; unde remanet opaca: in vitrea verò, quia illa à frigore incrassatur, nihil resolvitur, sed partes diaphanæ remanent, unde pellucida apparet: quod in glacie est manifestum.

Verùm *Dices*, Pituitam in corpore nostro tantam acquirere non posse frigiditatem, ut illius vi densior crassiorque evadat, cùm omnia sint actu calida in corpore nostro: quidquid enim frigidum est, à parte, in qua continetur, calefieri est necesse. *Respondeo*, Pituitam illam, ex qua vitrea producitur, summam obtinere cruditatem, ita ut à natura nequeat edomari, ideo à regimine illius destituitur, tanquam indomita & insuperabilis, tuncque ad propriam naturam redit, nimirum frigiditatem, quam ab aqua participat, & quæ non potest vinci exiguo calore partium, in quibus continetur, qualia sunt intestina in quibus potissimum vitrea illa pituita colligitur, & acerbissimos dolores colicos non rarò solet excitare, quia lentore suo intestinis adhæret, & frigiditate sua vellicat & mordet, frigidum enim mordax, ex Hipp. tanta autem frigiditate pollet, ut actu frigida excernatur, quod ipse Gal. in seipso expertus testatur 4. *de loc. affl.*

Gypsea pituita ex crassa fit, ad gypsi vel lapidis ferè crassitiem indurata.

Hæc humoris naturam non ampliùs retinet, quas in solidam substantiam concrevit, ideo inter humores impropriè recensetur. Fit autem à calore omnes partes humidas absumente, ita ut partes tantùm terrestres remaneant, & indurentur in tophaceam materiam, gypso ferè similem: talis sæpè deprehenditur in articulis, in quibus podagram efficit nodosam.

PHY-

PHYSIOLOGIÆ SECTIO IV.

De Spiritibus & Calido Innato.

CAPUT I.

De Spirituum Natura.

Hactenus de humoribus : consequens est, ut de spiritibus agamus, qui ex illis, sanguine potissimum, generantur.

QUia corporis nostri spiritus tam tenuem substantiam obtinuerunt, ut sensuum aciem effugiant, atque adeo illorum existentia ratione tantùm possit confirmari: idcirco conveniens est ostendere, illos corporibus nostris adesse antequam eorumdem naturam & essentiam proponamus.

Primò, igitur luculentissimus est contextus Hippocratis, VI. *Epidemiorum.* VIII. 25. ubi ait, tria esse quæ corporis nostri compositionem constituunt, nimirum *continentia*, *contenta*, & *impetum facientia*. Per continentia, Partes intelligit: Per contenta, Humores: & per impetum facientia, Spiritus: Galeno ipso explicante. Tanta enim est spirituum tenuitas, mobilitas tanta, ut celerrimè quoquo versum ferantur, & in omnia corporis membra sese insinuent.

Secundò, ex Platonicis spirituum necessitas ita demonstratur: natura non solet duo contraria, vel plurimum inter se distantia conjungere, nisi per medium: sed anima & corpus toto genere dissident; illa enim est incorporea & immortalis; hoc verò corporeum, caducum & mortale: non possunt ergo naturæ tam discrepantes uniri, nisi per medium quoddã & vinculum, quod mediam quodammodo naturam inter illa duo obtineret; quales sunt spiritus, qui materiales quidem sunt, sed tanta tenuitate præditi, ut rerum immaterialium naturam æmulentur.

Tertiò, idem ostendit semen prolificum, quod totum spumosum est, spiritibusque turgidum apparet, quibus evanescentibus, remanet quidam liquor aquosus & infœcundus.

Quartò. Ex iisdem nutrimur, quibus constamus; sed ad nostri conservationem necessaria est spiritus sive aëris attractio: ergo talis aliqua substantia in nobis continetur.

Denique. Idem patefaciunt magnæ illæ cavitates, quæ in ventriculis cerebri & arteriis vacuæ reperiuntur in demortuis: in viventibus verò distinctæ & palpitantes conspiciuntur: quod indicat illas non potuisse alia re impleri, quàm hujusmodi spiritibus.

Est autem Spiritus substantia tenuis, lucida, & ætherea, ab exhalatione sanguinis benignioris & aëris inspiratu genita, ad universas corporis functiones obeundas necessaria.

Dicitur *substantia tenuis*; quia subtilitate maximâ & celeritate incredibili totam molem corpoream penetrat & pervadit, ac minutissimos particularum poros & interstitia musculorum subit. Dicitur *lucida* & illustris, non ex opinione vulgi, ut putat Argenterius, sed quia splendoris, & perspicuitatis maximè est particeps, quæ luculenter apparet in oculi pupilla admodum lucida, & probari potest ex eo, quod ubi vapores quidam humoris melancholici aut ingestæ crapulæ in ebriis dominantur, accedat statim mentis perturbatio, ex obscuritate ejusmodi halituum spiritibus permixtorum. Hujus etiam rei luculentum dat signum Avicenna, *propterea quòd*, inquit, *anima nostra*, quæ omnes suas actiones per spiritus exercet, *gaudeat luce, non tenebris, & spiritus longè sint alacriores die serena quam nubilosa*. Unde patet à simili suscitari. Dicitur etiam *substantia ætherea*, quia spirituum materia per longam elaborationem ita depuratur, ut superioris illius elementi naturam æmuletur, quod cœlestibus corporibus est propinquius, & elementum ignis sive æther appellatur.

Quod autem ex sanguinis & aëria permixtione producantur, in differentiarum explicatione patebit.

Usus denique spirituum in fine exprimitur; non potest enim anima ullam operationem in corpore exercere sine spirituum adminiculo, quia sunt prima & immediata illius instrumenta. (*Melet. I.* 51. 59. 96. 104. 140.)

CAPUT II.

De Spirituum Differentiis.

Spiritus duplex est, insitus & influens. Insitus est, qui in singulis partibus exprimis principiis relictus est.

DIcitur & *ingenitus*, *innatus*, seu *implantatus*, Græcis σύμφυτος: dum autem ex primis generationis nostræ principiis, semine scilicet & sanguine, partes componuntur; spirituosa substantia, quæ in semine continetur, insitum illum spiritum constituit. Illum autem singulis partibus adesse, hac ratione demonstratur, quod sine illius opera influens non possit generari, cùm simile à simili producatur. Tum etiam semen prolificum, quod ex singulis partibus derivatur, satis ostendit, materiam quandam spirituosam ex singulis partibus derivari, & à sanis sanam, à morbosis morbidam, quæ illarum dispositiones in prole repræsentat.

Influens est, qui aliunde manat & immittitur, insitumque fovet ac conservat.

Insitus spiritus, dum in partium functionibus obeundis perpetuò occupatur, facilè dissiparetur, ni continuò influentis adventu conservaretur, & restauraretur, ideò natura quasdam partes produxit, in quibus magna spirituum copia generatur, ut per vias destinatas, in omnes corporis partes influeret, ad spiritus insiti tutelam.

Et triplex est: Naturalis, Vitalis, & Animalis. Naturalis in jecore producitur ex tenuiore sanguinis portione, cum pauco aëre permixta, & per venas influit in totum corpus, ut naturales facultates debitè exerceantur, cui addendus *Genitalis*, ratione speciei conservandæ.

Magna apud authores disceptatio reperitur de spiritu isto naturali, ex eo quod multi eum non dari asseverant, multis rationibus commoti.

Primò, quod Galenus de eo dubitaverit, *libro* 12. *method. c.* 5. ubi sic loquitur: *Quòd si spiritus aliquis, naturalis est, utique is in jecore tanquam in fonte; & venis tanquam instrumentis continetur*; & primo de locis affectis, cap. ultimo, naturales facultates ab animalibus distinguit, quod naturales partibus sint insitæ, animales verò à principio influant in illas, tanquam lumen à sole; unde fit, ut actiones animales in partibus non rarò pereant, licèt illæ non lædantur, sed tantùm læso principio; naturales verò nunquam lædantur, ipsis partibus illæsis.

Secundò, Aër est omnium spirituum materia: ex eo enim & benigniore sanguinis exhalatione spiritus generantur. At nullæ sunt viæ, per quas aër ad hepar ferri possit: Ergo spiritus in hepate non potest generari.

Tertiò, Spiritus ab Hippocrate dicuntur impetum facientes, ergo venæ deberent pulsare, si spiritum continerent, non secus ac arteriæ.

Dari tamen spiritum naturalem hac ratione potissimum conficitur. Tres in corpore nostro actiones exercentur specie distinctæ, nimirum Animalis, Vitalis, & Naturalis. At omnis actio per spiritus exercetur, ut Galenus affirmat mille in locis. Ergo tres etiam dabuntur spiritus specie distincti, nimirum Animalis, Vitalis, & Naturalis. Si *dicas*, actiones naturales à spiritu insito exerceri: *Respondeo*, insitum indigere influente ut conservetur, qui consimilis naturæ sit, & is ab hepate prodire debet.

Ad *Primam* ergo rationem, in contrarium illatam, quæ Galeni authoritatibus nititur, *respondeo*, Galenum aliquando de hoc spiritu dubitasse, quoniam rudis ille est, nec adeo purus & manifestus, ut vitalis, sed caliginosus & magis terrestris, actionique, cui inservit, proportionatus. Licèt verò facultates partibus sint insitæ, indigent tamen spirituum influxu, ut commodè possint exerceri, & insiti spiritus dissipatio impediatur.

Ad *secundam Respondeo*, spiritum naturalem pauco aëre indigere, qui per insensibilem transpirationem, per arterias venis hepatis conjunctas, & per continuam dia-

phragmatis ventilationem hepati facilè communicatur.

Ad *tertiam Respondeo*, pulsationem arteriarum à spiritibus non dependere; sed à virtute pulsificâ, illis à corde communicatâ. Cùm autem talis facultas in hepate non sit; venæ quæ ab illo dependent, pulsum non edunt; qui etiam non fuit necessarius, quoniam sanguis & spiritus naturalis tanta non indigent ventilatione, sed solâ transpiratione satis conservantur.

Vitalis in corde generatur ex spiritu naturali & aëre, inspiratione attracto, & per arterias influit in universum corpus, ad calorem nativum conservandum, vitamque tuendam.

Magis rationi est consonum, spiritum vitalem, qui tenuissimus est, ex spirituosâ illa substantiâ, in hepate præparatâ & attenuatâ generari, quàm ex solo sanguine venoso, spiritibus destituto: quemadmodum enim ex vitali animalis producitur; sic etiam ex naturali vitalem generari, est credendum. Naturalis igitur ille spiritus, ad sinistrum cordis sinum cum puriori sanguinis portione delatus, cum aëre permiscetur, qui à pulmone ad eundem sinum inspiratione defertur per arteriam venosam, unde insitâ cordis vi & calore innato, jugi elaboratione vitalis spiritus generatur, qui postmodum in arterias delatus, per totum corpus transmittitur, ut suo calore vivifico totum corpus foveat & conservet.

Animalis in cerebro generatur ex spiritu vitali, & aëre per os & nares attracto, & per nervos influit in universum corpus ad functiones animales exercendas.

Spiritus vitalis portio ad cerebrum defertur per carotidas arterias, quæ per cervicem decurrunt, & in ventriculis ejus permiscetur cum aëre, qui ad cerebrum attrahitur per patentes oris & narium ductus, ibique per cerebri idiosyncrasiam commutatur, novamque formam adipiscitur, fitque spiritus animalis, actionibus animalibus obeundis idoneus. Dum enim in ipso cerebro adhuc continetur, principes actiones exercet, estque proximum illarum instrumentum. Dum verò per nervos in varias corporis partes influit, motus sensuumque perfectionem complet. Revera autem unicus est spiritus, qui pro subjecti diversitate diversimodè agit, & virtutem naturalem, vitalem, animalem, genitalem exercet. (*Melet. I.* 53.54.59.142.)

COROLLARIUM.

Spiritum animalem non dari, sequentibus rationibus confici potest.

Primò, In cerebri substantia frigida & humida spiritus, qui calidi sunt & tenues, non possunt generari, cum simile non nisi à simili producatur.

Secundò, Vapores omnes, qui ad cerebrum feruntur, à frigiditate illius & densitate concrescunt, & in aquam convertuntur: Ergo si spiritus, qui sunt hujusmodi naturæ, in cerebro continerentur, eodem modo concrescerent.

Tertiò, Si talis spiritus daretur, potissimum in cerebri ventriculis reperiretur: sed hoc esse non potest, illi enim ventriculi excrementis perpetuò scatent, quorum expurgationi sunt dicati, iisque spiritus inficerentur.

Quartò, Si spiritus in ventriculis illis cerebri continerentur, facilè evanescerent per meatus illos, per quos excrementa expurgantur.

Quintò, Si spiritus ille in cerebro contineretur, perpetuæ fierent sensationes, & cognitiones, quia animæ facultates semper adsunt, quæ semper operantur, quamdiu suppetunt instrumenta.

Ad *primum respondeo*, Non esse tantam frigiditatem in cerebro, quin actu illud calidum existat, quæ caliditas sufficit ad spiritus animales generandos, qui non simpliciter è calore producuntur, sed ab ipsius cerebri ἰδιοσυγκρασίᾳ, quæ ad frigiditatem vergere debuit, ut vitalium spirituum fervor reprimeretur, cogitationibusque, & sensationibus nostris firmitas quædam & constantia cõpararetur, quæ alioqui, præ nimio spirituum calore, deliræ forent, ac furibundæ, quales sunt phreneticorum.

Ad secundam respondeo, Non concrescere spiritus in cerebro, ut vapores, quia non sunt aqueæ naturæ participes, sed potius aëreæ, aut æthereæ.

Ad *tertiam respondeo*, cum Aristotele 2. *de Anima*, c. 8. Naturam ad plura munera eadem re uti posse; ut linguâ ad gustum primariò, & secundariò ad locutionem: naribus primariò ad odoratum, & aëris inspirationem, secundariò verò ad mucosæ pituitæ expurgationem. Sic cerebri ventriculi primariò ad spirituum generationem, secundariò ad excrementorum expurgationem facti sunt. Cùm verò illa excrementa continuò effluant expurgenturque, non possunt inficere spiritus animales, quamdiu cerebrum secundùm naturam se habet.

Ad *quartam respondeo*, per meatus illos spiritus non evolare, per quos excrementa effluunt, quia ab amica partis natura & familiaritate substantiæ retinentur.

Ad *quintam respondeo*, ad cogitationem efficiendam tria concurrere: facultatem, instrumentum, & objecta, quæ omnia quamdiu suppetunt, nunquam cessant mentis operationes. Non solùm enim vigilantes, sed etiam dormientes non rarò cogitationes exercemus, quia licet objecta sensuum externorum deficiant, suppetunt tamen objecta sensuum internorum. Utrisque verò deficientibus, cessant cogitationes: sicut etiam propter defectum instrumenti, scilicet spiritus animalis, qui propter multas operationes exsolvitur, inde provida natura animantibus somnum concessit, cujus beneficio, veluti factis induciis, actiones animales feriantur, spirituque identidem reparantur.

CAPUT III.

De Calido Innato.

Calidum innatum est humidum primigenium, per omnes corporis partes sparsum, spiritu insito & calore nativo undique perfusum.

CAlidi nomen concretum est; quod non solùm accidens denotat, sed etiam subjectum, cui illud inhæret: Tria igitur concurrunt ad calidi innati constitutionem; nimirum Humidum primigenium, spiritus insitus, & Calor nativus. In spiritu est calor perpetuò, spiritus autem insitus cum humido primigenio perpetuò junctus est, eique permixtus. Ex his itaque unitis calidum innatum constituitur: Hisce igitur tribus ritè intellectis, calidi innati natura facilè innotescet. Sed cùm spiritus insitus satis suprà fuerit explicatus, supereſt tantùm, ut de humido primigenio & calore nativo agamus.

Humidum primigenium est substantia humida, pinguis oleosa, per omne corpus effusa, qua calor nativus tanquam proprio pabulo conservatur.

Vita Aristoteli definitur permansio caloris nativi in certo humido. Ut igitur calor ille, vitæ author & conservator, in partibus diu perdurare possit, certo indiguit pabulo, non secus ac ignis noster continuo indiget fomento, ut conservetur. Cùm autem humidum duplex sit in corpore nostro, unum aqueum, aliud vero pingue & aëreum, non potest calor ille vivificus in humido aqueo sustentari, sed pingui & aëreo. Quemadmodum ellychnium vel candela accensa non liquore aqueo sustentatur, sed oleo vel pinguedine, aut alia hujusmodi substantia: sic arbores & reliquæ plantæ, quæ multùm sunt hujus substantiæ pinguis participes, longissimæ sunt durationis, & ignem præbent luculentum, dum comburuntur: Contrà vero ligna viridia, quæ plurimum habent lacteæ humiditatis, vel nimis vetusta, quæ humidum istud pingue amiserunt, vix comburi possunt. Cùm autem oleosam & pinguem substantiam dicimus; non audimus adipem vel sevum, quæ frequentissimè in mulierculis aut iis, qui multo otio fruuntur, circa cutem & membranas colliguntur, ossium vero nervorumque substantiam vix attingunt; hæc enim non sunt vitalis caloris subjectum, vel potius impedimentum actionum, ubi nimium excrescunt. Nativus vero ille & genitalis humor, quanto magis abundat, tanto utilior est, & commodior ad omnes functiones exercendas, vitamque producendam.

Illius origo est à primis generationis nostræ principiis, semine nimirum & sanguine materno.

Prima generationis nostræ principia humido illo radicali plurimùm abundant, unde cùm in illam partium corporis nostri substantiam transeant, fit ut totum corpus in primo vitæ exordio, humido isto plurimùm abundet, quod post-

postmodum, caloris nativi continuâ actione, sensim ætatum decursu absumitur & exsiccatur, donec ac ultimum exsiccationis terminum pervenerit, unde extremum senium & mors naturalis contingunt.

Conservatio verò à pingui & oleosa alimentorũ humiditate.

Dum humidum illud continuam caloris actionem patitur, citissimè absumeretur, ni novo adveniente pabulo illud quod deperditum est, repararetur. Illa autem reparatio fit ex alimentis idoneis, variis coctionibus præparatis, in quibus duplex humiditas reperitur, una quidem pinguis & aërea, quæ ad humidi primigenii naturam proximè accedit, illiusque jacturam resarcit; alia verò aquosa, quæ communem partium humiditatem sustentat, & impedit, ne caloris vis tam citò depopuletur humidum illud pingue & aëreum; quemadmodum videmus in saccharo, melle, oleo, dum coquuntur, permixtam, aquam externi ignis vim excipere, & absumi, illis integris permanentibus, aut parum imminutis. Licèt verò quod à calore absumitur, alimenti appulsu continuò reparetur; tamen illud, quod reponitur in locum deperditi, multò deterius est, magisque impurum; atq; adeò in quantitate & qualitate deficiens, alioqui vita in æternum posset prorogari: sed cùm sensim minuatur humidum illud primigenium, & impossibile sit quibusvis alimentis æquale reponere illi, quod antea fuit deperditum, absolutam moriendi necessitatem adfert.

Calor nativus est qualitas omnibus animalibus propria & familiaris, cujus beneficio vivunt & actiones suas exercent.

Duplex in corporibus nostris calor reperitur: unus, qui primam corporis & partium mixtionem sequitur, quive adhuc remanet post interitum animantis, quam diu mixtio adhuc remanet, quæ est ex quatuor elementis suis qualitatibus stipatis; alter, qui animantibus tantùm proprius est, vivificus appellatur, quia illo nutrimur, augemur, conservamur, & vivimus, quamdiu præsens est: unde vita Aristoteli definitur, ut dictum est, conservatio illius caloris in certo humido.

Illius origo est à primis principiis sicut & humidi primigenii.

Prima generationis principia, semen potissimum, multis spiritibus, multoque calore referta sunt; unde calor ille in prima conceptione partes omnes delineat, easque postmodum auget & conservat, quamdiu in corpore perdurat.

Conservatio verò ab humido primigenio, aëre ambiente, calore influente.

Humidum primigenium est caloris nativi subjectum & pabulum ordinarium, quod hîc continuò absumit, ut se ipsum tueatur, quemadmodum lucerna oleo perpetuo indiget ut conservetur, & igni; continuâ lignorum appositione. Et quemadmodum ignis augeri solet, aucta lignorum copiâ, & minui illâ imminutâ; sic calor nativus, aucto vel imminuto humido primigenio, augetur, vel imminuitur. Cùm autem humidum primigenium nunquam augeatur, ut diximus, sed ab ipso vitæ exordio sensim minuatur, fit ut calor etiam continuam sui patiatur imminutionem, usque ad extremum vitæ. Quemadmodum etiam ignis noster non solùm lignis indiget; ut sustentetur, sed etiam aëre ambiente, quo reficitur ac fovetur: in angusto enim conclavi coërcitus, licèt sufficientem habeat pabuli materiam, statim suffocatur, ut in medicis cucurbitulis est manifestum: sic calor noster nativus continuo indiget aëris appulsu, ut commodè ventiletur. Ille autem aër per pulmones defertur ad cor, quod est præcipuus caloris focus: ad alias verò partes per insensibilem transpirationem, quibus deficientibus statim calor suffocatur, ut in suspensis apparet.

Quia verò calor, ille nativus exiguus est in plurimis partibus corporis nostri, ideoque facilè in illis extingueretur; fecit provida natura, ut à calore influente continuo foveretur, & sustentaretur. Unde duplex calor à Medicis constituitur, insitus scilicet, & influens. Influens autem ille è duobus caloris fontibus influit, corde scilicet ac hepate; idque cum sanguine & spiritibus.

COROLLARIUM.

Doctissimus Fernelius caloris istius nativi effectus præstantissimos admiratus, eo commotus fuit ut crederet, eum non esse ex numero qualitatum elementarium; sed sublimiorem quandam habere originem, esseque prorsus divinum ac cœlestem: quod ne impræmeditatus effutire videatur, sequentibus rationibus evincere contendit.

Prima. Omnis actio pendet à qualitate prædominante: sed dantur multæ plantæ, ut papaver, cicuta, mandragora; & animalia, ut salamandra, quæ frigida in quarto gradu censentur, & tamen vivunt; vita autem est à calore; necesse ergo est alium calorem ab elementari (qui in illis perexiguus est) diversum esse, cujus beneficio vivant, & actiones suas exerceant.

Secunda. Si calor elementaris esset autor vitæ sulphur, arsenicum, aliaq; hujusmodi, quæ intensum habent hunc calorem, potissimum viverent: sed non vivunt, quia cœlesti illo calore, & vivifico destituuntur, cadavera etiam habent adhuc calorem illum elementarem, nullam tamen vitam.

Tertia. Si calor noster esset elementaris, non haberet contrarium calorem elementarem, febrilem putà, qui eum maximè dissolvit.

Quarta. Idem confirmat Fernelius authoritate Aristotelis *lib. 2. de generat. animal. cap. 3.* ubi ait, calorem nativum nullo modo igneum esse, sed aliquid divinius, *proportione respondens elemento stellarum.*

Verum licèt summa ingenii vi magnoq; artificio inventa sit hæc opinio, illi tamen non possumus acquiescere. Non sunt enim qualitatum corporis nostri species sine necessitate multiplicandæ, sed existimamus caloris nativi naturam esse prorsus elementarem, quod sequẽtibus probamus.

Primo, corpora cælestia non habent qualitates primas, quia essent corruptibilia. Omnis enim corruptio à qualitatibus dependet, & sic probant Philosophi, cœlos esse incorruptibiles, quia non habent qualitates: Solem etiam probant calorem non in se habere, sed eum producere in hæc inferiora ἐνεργητικῶς & virtualiter, motu scilicet, lumine, influentiâ.

Secundò, Si calor nativus esset cœlestis, non haberet contrarium, ut ipse vult Fernelius: Sed habet contrarium frigus elementare, à summo enim frigore aliquando intereunt homines, ob caloris nativi extinctionem: Ergo, non est cœlestis.

Tertiò, Si esset cœlestis, non indigeret pabulo, & licèt indigeret, non haberet in corpore nostro sibi proportionatum; cœleste enim ab elementari foveri nequit. Ad hoc *respondent*, calorem illum, licet cœlestis sit propter communionem, quam habet cum elementaribus, fieri quodammodo elementarem, aut saltem se habere elementari modo; quod non videtur sufficiens, quia cœlestia, cùm nullo modo patiantur ab elementaribus, non potest eorum natura ita immutari, ut redoleat rerum elementarium conditiones. *Quartò*, Calor nativus ex semine ducit originem. Semen autem à sanguine ortum ducit & spiritibus, qui etiam à sanguine generantur; sanguis autem est elementaris: ergo & nativus calor.

Argumenta verò Fernelii, licèt quandam veri speciem præ se ferant, à nobis tamen ita resolvi possunt.

Ad *primum Respondeo*, calorem in corpore vivente esse duplicem: unum quatenus mixtum est; alterum quatenus vivens. Quatenus mixtum, habet quatuor qualitates primas invicem contemperatas, atq; adeò calorem, qui tantùm est in potentia, cùm mixta inanimata ad tactum calida non sentiantur. Quatenus vivens, habet calorem actualem, cujus beneficio vitæ functiones exercet. Et ille calor licet mixtionem non ingrediatur, & operationes exerceat, à caloris mixti operationibus diversas; ab illo tamen specie non differt, sed numero tantùm: quemadmodum si piper in igne calefiat, calor ille actualis quem acquirit, erit diversus à calore illo, quem habet à mixtione; tamen uterque est elementaris.

Ad *secundum Respondeo.* Sulphur, arsenicum & alia non vivere defectu animæ, quæ vera & principalis est vitæ causa, calor verò est tantùm illius instrumentum: causa autem instrumentalis per se nihil agit, sed pro arbitrio causæ principalis, licet calor ille mixti non concurrat ad operationes vitæ, ut diximus, sed tantùm calor viventis, quo etiam destituuntur. Cadaverata etiam neque animam habent.

habent, neque calorem illum actualem, immò nuperrimè mortua calorem illum servant per aliquod tempus, tamen non vivunt defectu animæ. Sic semen calore illo nativo copiosè abundat, & si non vivit, hoc fit defectu animæ: quanquam Neoterici doctiores censeant esse animatum, de quo suo loco dicetur.

Ad *tertium Respondeo*, Calorem febrilem esse contrarium nativo, quatenus intensior est. Ejusdem enim qualitatis gradus intensus, cum remisso collatus, habet rationem contrarii, quia illum destruit, intensiorem efficiendo. Deinde calor febrilis est contrarius nativo, ratione qualitatis passivæ sibi adjunctæ: febrilis enim siccus est, nativus verò humidus.

Denique ad *autoritatem* Aristotelis *respondemus*, eum ad effectus caloris nativi respexisse, non autem ad naturam illius. Effectus autèm hujus caloris, divini ferè sunt, qui tamen animæ potiùs & illius facultatibus sunt adscribendi. Licèt calor etiam noster igneus, artificiosè contemperatus, effectus prodat admirabiles in arte chymica, immò & in culinaria, quemadmodum & in Ægypto [sicut narrat Scaliger] ova excludi solent in quibusdam furnis ea arte constructis, ut ignis calor in illis maximè temperetur, & idoneus reddatur generationi efficiendæ.

PHYSIOLOGIÆ SECTIO V.

DE PARTIBUS.

CAPUT I.

De Partium Natura.

Pars est corpus toti cohærens, communique vita conjunctum, & ad illius functionem usumque comparatum.

HÆC *partis* definitio à Fernelio ingeniosissimè constructa, à doctissimis viris postmodum fuit comprobata. Partem enim statuit id, quod sanitatis vel morbi capax. Vultque ea omnia partis nomen non mereri, quæ licèt ad corporis constitutionem concurrant, in iis tamen morbi non possunt contingere, Ab hac igitur definitione excluduntur humores & spiritus, quia toti non cohærent, nec communi vita fruuntur (*conf. in Lind. Melet. I.* 50. 51.) Excluduntur etiam pilli, ungues, adeps, & medulla ossium: quia licet toti cohæreant, communi tamen vitâ non fruuntur, neque verè nutriuntur, sed augentur tantùm per juxta positionem. Ea etiam, quæ corpori præter naturam adnascuntur, ut tophi, calli, verrucæ, licèt toti adhæreant, vita tamen non fruuntur. Immò neq; carnosæ excrescentiæ partes sunt, licèt toti cohæreant, & communi vitâ fruantur, quia ad nullam actionem, nullumve usum sunt destinatæ.

Dices, Galenum & Aristotelem pilos, ungues, adipem & medullam non rarò partes appellare. *Respondeo*, Eos tunc temporis nomen partis *latè* accipere, prout significat ea omnia quæ ad corporis costitutionem concurrunt; nos verò *strictè* hîc accipimus, pro iis tantùm quæ animata sunt, & sunt morborum subjecta.

Non levis tamen est dubitatio de pillis, & unguibus, quos inter partes viventes enumerant Neoterici non paubi: de qua controversia videatur Tardinus in *tractatu de pilis* elegantissimo, & Plempius.

CAPUT II.

De Partium Differentiis, ac primùm de Partibus Similaribus.

Omnes partes dividuntur in similares & dissimilares. Partes similares sunt, quæ in partes ejusdem naturæ & speciei non differentes dividuntur.

HÆc divisio ex partium materiâ sumitur. Cùm enim pars aliqua eandem & undique similem habet materiam, *Similaris* appellatur: si verò materia sit diversa, *Dissimilaris* erit æstimanda. Similem autem undique materiam dicimus habere, quæ scil. talis ad sensum primo intuitu appareat, qualis nervi substantia est, quæ ad sensum omninò similis apparet. Attamen subtiliùs inquirenti partes quædam dissimiles in eo reperiuntur; substantia enim illius interior mollis & medullosa: interna verò durior & membranosa. Illa tamen differentia tanta non est nec adeo conspicua, quin ad similarium partium ordinem nervus referatur. Avicenna partem similarẽ definit, *cujus partes idem nomen, eandemque definitionem retinẽt cũ toto*. Sic quælibet pars ossis os est, quælibet pars nervi nervus. Intellige autem perpetuò de partium materia tantùm hîc sermonem haberi, non autem de figura, aut usu: Nam, horum respectu, quælibet earum particula totius definitionem non retinet, V. g. nervus definitur pars similaris alba, à cerebo, vel spinali medulla orta, ad motum & sensum toti corpori communicandũ comparata: quæ definitio cuilibet illius particulæ non convenit.

Et illæ sunt duplices: Spermaticæ, & carnosæ.

Spermaticæ ex seminis crassamento fiunt in prima corporis conformatione.

Duo sunt principia generationis nostræ, Semen scilicet & Sanguis menstruus, ex quibus omnes corporis nostri partes efformantur. Ex semine enim constituuntur prima illa stamina, quæ sunt totius corporis veluti fundamenta nimirum ossa, ligamenta, tendines, membranæ, & alia hujusmodi.

Carnosæ verò ex sanguine componuntur.

Partes carnosæ à spermaticis facilè distinguuntur, quòd illæ rubræ sint & molles, hæ verò albæ, atque utplurimum solidæ & duræ: quia verò sanguis calidus est & humidus, ideò partes carnosæ calidam etiam & humidam temperiem obtinuerunt. Non perinde tamen se habet de spermaticis, qua licèt semen sit calidum & humidum, sunt tamen frigidæ & siccæ, quia seminis caliditas à spiritibus illius dependet, qui non mutantur in substantiam partis, habent enim tantùm nomen efficientis in generatione, humiditas verò seminis absumitur, ut partes ex eo genitæ siccæ & duræ evadant: unde cùm calor in humido consistat, eo absumpto, ille etiam imminuitur. [*conf. Melet. I.* 79. 80. 81.]

Caro autem partium similarium triplex est musculorum, viscerum, & caro propriè dicta.

Maxima omnium quantitas est carnis musculosæ. Tota enim ferè corporis moles ex musculis componitur, eorumque substantia *caro* vulgo simpliciter appellatur. Viscerum verò substantia caro etiam appellatur, & major quidem eorum pars ex sanguine solo componitur; nonnulla tamen ex semine etiam cum sanguine permixto cõstituũtur: quales est substantia ventriculi, intestinorum, uteri & similium.

Ad partium similarium actiones ritè exercendas, una tantùm requiritur conditio: Earum nempe debita temperies.

Partes similares, quatenus similares sunt, & ab organicis distinguuntur, unicam tantùm actionem habent, nempe nutritionem, cujus gratiâ proprium & conveniens alimentum attrahunt, retinent, & sibi assimilant; quod non nisi per temperiem fieri potest; prout enim pars aliqua variè temperata est, varium poscit alimentum, idque variè immutat: unde similaris actio definitur, quæ à sola partis temperie inchoatur, ab eadem perficitur, & à qualibet partis portiuncula integra & perfecta editur.

CAPUT III.

De Partibus Dissimilaribus, & Organicis.

Partes dissimilares sunt, quæ in partes dissimilis naturæ & diversæ speciei dividuntur.

SIC cor, hepar, renes, & reliquæ partes dissimilares appellantur: quia ex multis similaribus, scilicet membranis, venis, arteriis, nervis, & parenchymate componuntur. Sic manus & brachium ex ossibus, nervis, carne musculorum, cute, & reliquis constituuntur.

Omnis pars dissimilaris est organica, sed non omnis pars organica est dissimilaris.

Multi dissimilare cũ organico confundunt, ita ut perinde esse existiment, partes dividere in similares & organicas, ac in similares & dissimilares. Falsò tamen, cum multæ

partes

partes similares sint etiam organicæ. Ossa enim, venæ, & arteriæ, sunt partes similares; cùm tamen sint variè conformatæ, & actiones organicas exerceant, organicæ etiam, dici solent: atque ita *similares* sunt ratione materiæ, & *organicæ* ratione formæ & figuræ.

Pars autem organica ea est, quæ determinatam edit actionem, vi propriæ conformationis.

Si partes similares simpliciter considerèmus & strictè, quatenus ex unica tantùm materia constant, quatenus unicam tantùm edunt actionem, nempe nutritionem; tunc organicis rectè apponi possunt: hinc enim omnes corporis nostri actiones in similares & organicas passim dividi solent. Et licèt unica tantùm sit actio similaris, ut dictum est, organicæ tamen penè infinitæ: ut prout variæ sunt, earumque unàquæque organo indiget variè conformato, sic quamplures instrumentarias partes constitui necessarium fuit. Hinc ortus est ingens ille partium numerus tanto artificio constructatum, ut admiranda corporis nostri compages inde oriatur.

Ad partium organicarum actiones excercendas, tres requiruntur conditiones, magnitudo, numerus & conjunctio.

Conformationis nomine quatuor comprehenduntur, figura, meatus cavitas, asperitas & lævitas.

Non potest pars organica actionem suam ritè exercere, nisi primò debitè sit conformata, atque adeò debitam in primis figuram nanciscatur. Sic enim caput v. g. debuit esse rotundum, brachium oblongum, & ita de aliis. Deinde partes ad sua officia exercenda certos meatus & certas cavitates habere debuerunt. Sic venæ & arteriæ suos habent meatus: ventriculi meatus est œsophagus, cavitas verò totum illud spatium, quo alimenta comprehendit. Tertiò, nonnullæ partes ut commodè operentur, læves esse debent, ut aspera arteria, quæ interiori superficie lævis est & polita, ad vocem suaviter modulandam: *aspera* enim non appellatur, quòd inæqualis sit & rugosa (ut nos hîc asperi nomen accipimus) sed quòd inæquali constet substantia, cartilaginea scilicet membranosa: Nonnullæ verò partes asperæ & rugosæ esse debuerunt qualis est ventriculus interiori sua superficie, ut cibos meliùs contineret.

Magnitudo etiam certa & determinata unicuique parti tributa est, quæ actioni suæ exercendæ sit necessaria.

Sic jecur majus est corde, cerebrum oculo, & ita de aliis.

Certæ verò actiones unicâ tantùm ejusdem generis parte indigent, aliæ verò pluribus.

Sic ad loquelam unica lingua sufficit, ad comprehensionem verò plures digiti desiderantur.

Conjunctionis nomine duo comprehenduntur, situs scilicet & connexio.

Sic jecur in dextro hypochondrio situm est, lien verò in sinistro, intestina in medio abdomine, uterus inter vesicam & intestinum rectum. Sic ossa ad motum efficiendum in articularibus invicem connectuntur: contrà verò labra & palpebræ ad sua munia exercenda connecti simul non debuerunt; sed disjuncta, & separata relinqui.

Duplices autẽ sunt partes organicæ. principes, & ignobiles.

Principes sunt, quæ ad individui conservationem absolutè sunt necessariæ, & toti corpori facultatẽ & spiritus largiũtur.

Et illæ sunt tres, Cerebrum, Cor, & Hepar.

Tres sunt facultates in corpore nostro, ut infrà docebimus, animalis, vitalis, & naturalis: & unaquæque facultas peculiarem sedem obtinuit in peculiari membro in quo clarius elucet, & à quo universum corpus cum spiritus influit, qui etiam in ea generantur: inde partes illæ *principes* fuerunt appellatæ. Hæc est antiqua & in scholis trita Medicorum doctrina, quam in gratiam tyronum proponimus, ab eaque in schola medica nefas est recessisse: licèt cum Peripateticorum dogmatibus nequeat consistere, qui volunt animam cum suis omnibus facultatibus esse totã in toto & totam in qualibet parte, unde non opus videtur facultates influere, cùm in qualibet parte sint, & ubique operentur. si convenientia nactæ fuerint instrumenta, unde Aristoteles, si *oculus esset in pede, pes videret.* [*Melet. I.* 57. *&c.*]

Ignobiles sunt, à quibus facultates & spiritus non promanant, quæve principalibus inserviunt, & famulantur.

Sic sensuum organa solius cerebri gratiâ sunt constructa: sic pulmo, diaphragma, & arteriæ, soli cordi temperando, expurgandoq; dicatæ sunt: sic ventriculus, intestina, lien, renes, utraq; vesica, propter hepar sunt condita. Uno verbo omnes totius corporis partes *ignobiles* dicuntur, exceptis tribus principibus nuper enumeratis. Gal. tamen *arte parva.* Testes inter principes partes enumerat, quia ad speciei conservationẽ sunt necessarii. Distinguamus ergo, esse partes principes *ratione speciei*, non autem ratione *individui*.

COROLLARIUM.

Quæ de singularum partium nomine, substantia, temperamento, figura, situ, connexione, usu, aliisque jam dicenda forent, tam accuratè & perspicuò docentur à doctissimo Laurentio in sua *Hist. Anatom.* & Gregor. Horstio *de nat. hom.* ut eandem cramben denuò recoquere superfluum nimis videretur. Conjungi tamen debent quoad vasa salivaria lymphatica, lactea, sanguinis circul. & alia nuper demonstrata, *Anatomici* recentiores maximè Barthol. Vesslingius, & Charleton. (*Melet. I.* 83. *ad* 89.)

PHYSIOLOGIÆ SECTIO VI.

De Facultatibus & Functionibus.

CAPUT PRIMUM.

De Facultatum & Functionum Natura.

Quia Facultates & Functiones ab anima dependent, tanquam primâ causâ, ideò quid illa sit, prius est dicendum.

Anima igitur est forma substantialis corporis viventis, per quam vivimus, sentimus, nutrimur, intelligimus, & locò movemur.

EAM definit Aristoteles *ἐντελέχειαν corporis organici, potestate vitam habentis*, quæ definitio terminis obscuris concepta est, & exquisitâ indiget explicatione. Nos ideò hanc nostram magis perspicuam, & ad rei cognitionem magis accommodatam æstimamus, quia cùm homo constet materiâ & formâ sicut corpora omnia physica, & materia illius sint omnes partes, jam anima debet esse illius forma. Cùm enim actiones omnes dependeant à forma, & anima sit causa, & principium omnium actionum corporis viventis, anima forma illius debet constitui. Hinc, absente animâ, nulla actio in corpore potest exerceri. Unde illa per actiones tantùm dignoscitur, quia substantiæ immateriales non nisi per affectus dignosci possunt. Variæ autem illæ actiones ab anima exercentur per potentias & proprietates diversas, quæ illius essentiam proximè sequuntur, ab eaque immediatè dependent, & illæ proprietates facultates appellantur, de quibus nunc agendum.

Facultas est accidens proprium, & inseparabile ab animâ, per quod certas functiones in corpore exercet.

Facultates sunt accidentia, quæ ad secundam qualitatis speciem referuntur. Earum subjectum est anima, cui inhærent, non tanquam accidentia communia, sed tanquam propria & inseparabilia: unde male Fernelius illas ab anima separari posse affirmat, quod tamen conatur ostendere exemplo auctricis facultatis quam aboleri vult, post ætatis vigorem. Attamen facultas illa nunquam aboletur, sed feriatur tantum propter defectum instrumentorum: totum enim alimentum absumitur in nutritione, quia corpus grandius factum ampliùs vult nutriri; & calidum innatum debilius non potest incumbere accretioni, quam etiam natura negligit, dum ad justam proportionem corpus perduxit: non tamen periit illa facultas, sicut nec facultas procreandi in puero deperdita est, sed quiescit tantùm usque ad pubertatem, donec semen elaboratum inveniat, functioni suæ exercendæ idoneum.

Functio est motus activus, seu affectus facultatis in aliquâ corporis parte.

Quemadmodum facultas formam seu animam immediatè sequitur, ita functiones à facultatibus dependent, tanquam effectus à suis causis. In hoc autem actiones à facultatibus distinguuntur, quòd facultates animæ sint propriæ; functiones verò toti composito. Proinde ut actio exerceatur, non solùm debet adesse anima suis facultatibus stipata, sed etiam recta organi ad agendum dispositio, quâ malè constitutâ actiones etiam malè vel nullo modo exercentur.

Notandum autem est, in partibus, præter actionem propriè dictam, duo alia spectari, nempe *opus*, & *usum*. Opus est actionis effectus, cùm scilicet illa objectum habeat reale & permanens. Verbi gratia, chylus in ventriculo, qui ex illius concoctione fit, opus nominatur: item & sanguis in hepate. Usus verò partis est cùm pars actionem ex se non edit, sed alterius actionem adjuvat, eique commoditatem affert; ut mesenterium, quod est tantùm venarum meseraicarum fulcimentum. Sic Epiploon seu Omentum ventriculi calorem fovet, eumque contegit, tanquam vestimentum. Itaque *usus* ab *actione* distinguitur, quòd hæc in perpetuo motu consistat, nec sine eo concipi possit; ille verò in otio partis sit constitutus; imò in mortuis aliquando permanet, ut patet usu cutis, qui est ad tangendum totum corpus, & de usu calvariæ ad cerebrum continendum. (*Melet. I.* 66. *ad* 60. 5. *ad* 98.)

CAPUT II.

De Facultatum & Functionum Differentiis.

Facultates & functiones sunt triplices, naturalis, vitalis, & animalis.

TRes spirituum differentiæ suprà fuerunt institutæ, quorum unusquisque in peculiari parte producitur, ab eaque influit in universum corpus, unde tres etiam partes fuerunt enumeratæ, illorum spirituum officinæ. Superest jam, tres etiam facultates constituantur, quæ in illis partibus præcipuam sedem habeant propter instrumentorum dispositionem, in iisque potissimùm actiones suas exerceant. Hæ actiones totidem esse debent, quot facultates, cùm earum sint effectus, imò cum facultates nonnisi per functiones innotescant, ut dictum est, triplex earum numerus inde fuit constitutus, quod tria actionum genera invicem maximè distincta in corpore appareant, quorum unumquodque in suas etiam species subdividitur, ut infra apparebit.

Quòd autem tres istæ functiones atque adeo facultates omnino inter se distinguantur, multis experientiis patet.

Primò enim animalem facultatem à naturali distingui satis ex eo conspicuum est, quòd multæ partes, ut ossa & cartilagines, sensu motuque privatæ sint, & tamen vivant & nutriantur.

Deinde vitalem ab animali distinctam esse, hoc indicat; quod nobis dormientibus, aut ab omni opere cessantibus, cor tamen pulsat cum arteriis, neque sequitur ullo modo imperium voluntatis. *Denique*, vitalem à naturali distingui ostendit pars atrophiâ laborans, aut totum corpus in marasmo, quod jam alimenti defectu contabuit, vivit tamen per facultatem à corde, quæ illud tuetur & conservat.

Objiciet aliquis, Galenum in *libris de symptomatum differentiis* duas tantùm facultates constituere, nempe animalem & naturalem, vitali omissâ. *Respondeo*, Galenum *ibi* naturalis nomen latè accipere, pro eo omni, quod non est voluntarium, atque ita facultatem vitalem sub naturali includere: respicit enim ibi accuratam dividendi legem, quæ fit per opposita membra, ita ut hoc modo voluntarium involuntario opponatur. Cùm autem functio animalis voluntaria sit, vitalis verò & naturalis involuntaria, & utraque vi naturæ tantùm perficiatur, ideo sub nomine naturalis ibi utramque expressit, quamvis alibi distinguat multis in locis.

CAPUT III.

De Facultate & Functione naturali, ejusque speciebus; ac primùm de Nutritione.

Facultas naturalis est illa animæ vis, quâ corpus per calorem nativum nutritur, augetur, & simile secundum speciem generat:
Et triplex est, nutrix, auctrix & generatrix:
Illinc triplex est functio; nutritio, auctio; & generatio.

IN animatis corporibus tria maximè sunt necessaria: conservatio individui, ejusdem quantitas idonea, & conservatio speciei. Substantia individui variis ex causis tam internis quam externis, continuò dissipatur, deque ea semper aliquid decedit: quod nisi reparetur alimento, animal citò interiret. Ut itaque illud corpus aliquo temporis intervallo conservetur, prima facultas quæ *Nutrix* dicitur, est necessaria. Quoniam autem natura rebus singulis certam definivit magnitudinem, ut sua munera obire posset, secundo loco *Auctrix* facultas erat necessaria; cujus beneficio corpus animatum ad illum terminum perducitur: unde hæc potentia non formæ in materia conservationem, sed ad viventis opera veluti finem respicit. Tandem cùm animata sint caduca, corruptionibus obnoxia, nec illorum species deficerent, *Procreatrix* erat necessaria, qua species ipsa conservatur, licet individua corrumpantur.

Nutrix facultas est illa animæ vis, quâ alimentum vi caloris innati in corporis substantiam convertitur, ut reparetur id quod absumitur.

Illius actio dicitur nutritio, quæ est deperditæ corporis nostri substantiæ instauratio.

Calor nativus nunquam in corpore otiosus manere solet, ut suprà fuit propositum, sed continuò in humidum agit, illudque absumit & dissolvit. Ne igitur contabescat animal & intereat, quod deperditum est, debet instaurari: unde ex sententia Hippocratis, homo ultra septem dies vivere non potest sine alimento. Atque ita nutritio solis viventibus erit propria: licèt enim ignis ab ipso Aristotele nutriri dicatur & augeri materia combustili, non est tamen vera nutritio, sed tantùm impropriè dicta. Ad veram enim nutritionem & accretionem tria requiruntur ex Aristotele. *Primò*, ut ex materia extrinsecus accedente res nutriatur & augeatur; *Secundò*, ut idem numero servetur id quod augetur; *Tertio*, ut non solùm toti, sed singulis etiam particulis facta sit accessio magnitudinis. Jam verò in ignis nutritione non manet idem numero ignis, sed ratione materiæ, quæ comburitur, fit alius atque alius: neque omnibus ejus particulis fit additio magnitudinis, ut propterea vera & propria nutritio igni non competat; sed per analogiam tantum nutritio dicatur.

Dices: si in nutritione alimentum convertitur in substantiam partium, nutritio non differt à generatione. *Respondeo*, non re quidem distingui, sed ratione tantùm, scilicet secundum diversitatem totius & partis. Nutritio enim est partis substantiæ generatio, exiguæ portionis carnis jam consumptæ, generatio verò totius carnis & totius substantiæ. Ideoque illa *adgeneratio partium*, hæc verò simpliciter *generatio* à Philosophis appellatur.

Nutrici facultati quatuor alia subserviunt, attractrix, retentrix, concoctrix, & expultrix.

Earum verò actiones sunt attractio, & retentio, concoctio, & expulsio.

Illarum unaquæque duplex est: Officialis & privata.

Officialis est, quæ non solùm partis, in qua exercetur, sed etiam totius corporis nutritioni inservit. Privata verò, quæ partis tantum in qua exercetur, nutritioni inservit.

Partes, quæ actiones edunt officiales, publicum munus habere dicuntur, reliquæ verò privatum. Sic ventriculus & hepar actionem edunt officialem, quia non sibi solùm, sed & toti corpori alendo alimentum attrahunt, retinent, concoquunt, & expellunt. Os verò caro, & similia privatam actionem edunt, quia alimemtum tantùm attrahunt, quod sufficit ad sui nutritionem.

Attractrix facultas est ea vis animæ, per quam partes familiare attrahunt alimentum.

Quia omnes partes non unâ eâdemque substantiâ sunt præditæ, neque temperamento eodem: ideo quodvis alimentum illis nutriendis non est æquè aptum, sed unaquæque pars ad se attrahit illud, quod magis sibi est familiare per facultatem illam nutricis famulam, quæ auctrix appellatur.

Attractio privata per calorem & siccitatem fit.

Officialis verò tum per illas quantitates, tum etiam per fibras rectas.

Omnes actiones naturales fiunt à temperie, non tamen eâdem omnes; sed prout diversæ sunt, diverso gaudent temperamento. Certum tamen est, omnes à calore adjuvari,

sed

ſed nunc cum humiditate, nunc cum ſiccitate junctas. Atque ita attractio partium ſingularum calore & ſiccitate adjuvatur, & per eas ſolas perficitur, quod de tractione privata eſt audiendum. Officiales enim actiones non ſolâ temperie perficiuntur, ſed organis etiam indigent certo modo diſpoſitis. Et ſic attractio officialis non modò per dictas qualitates, ſed etiam per fibras rectas exercetur, quæ dum ſeſe contrahunt, alimentum alliciunt.

Retentrix facultas eſt ea vis animæ, per quam partes attractum retinent alimentum.

Partes alimentum attrahunt, tanquam ſibi familiare & amicum, illudque ideo attrahunt, ut eo fruantur. Non poſſunt autem eo frui, niſi aliquandiu retineant: ideò alia neceſſaria fuit facultas, cujus beneficio alimentum in ſingulis partibus retineatur.

Retentio privata à caliditate & ſiccitate adjuvatur, ſicut & attractio.

Officialis verò non ſolùm illis qualitatibus, ſed etiam fibris obliquis exercetur.

Partes naturales, quæ officialem actionem exercent, tribus fibrarum generibus intertextæ ſunt, rectis, obliquis, & tranſverſis. Rectarum beneficio fit attractio, obliquorum retentio, tranſverſarum expulſio, ut mox dicetur. Illæ enim omnes fibræ illa munera exercent ſeſe contrahendo: ſicut omnes muſculi, dum partes variis motibus agitant, ſeſe contrahendo verſus ſuum principium, illud præſtare ſolent.

Concoctrix facultas eſt illa animæ vis, per quam partes alimentum immutant, ſibique aſſimilant.

Sic cibum tum dicimus concoctum eſſe in ventriculo, hepate, & aliis partibus, quando in colore, odore, ſapore, & primis qualitatibus, tum etiam in ſubſtantia, partibus eſt aſſimilatus. Quod ipſe Galenus voluit *lib.* 8. *de compoſitione medicamentorum*, ubi concoctionem vocat alterationem, quæ eò uſque procedit, donec alimentum in partis ſimilitudinem ſit tranſmutatum. Ubi etiam docet quomodo differat *concoctio à nutritione*, nam concoctio eſt aſſimilatio: nutritio verò unio illius quod aſſimilatum eſt. Ariſtoteles concoctionem definivit *perfectionem à calore naturali & proprio ex oppoſitis paſſivis*: quæ nimis philoſophica eſt, & nimis lata, nec coctionum naturam, quæ in corporibus noſtris fiunt, proximè declarat.

Concoctio quælibet, corporis noſtri calore humiditate perfici ſolet.

Tres apud Philoſophos proponuntur concoctionis ſpecies: *Maturatio*, quæ eſt concoctio, quæ fit in fructibus, *Aſſatio*, quæ fit ab igneo calore; & *Elixatio*, quæ fit à calido & humido. Concoctio quæ fit in corpore noſtro, eſt elixatio quædam, vel alteratio elixationi ſimilis. Fit enim à nativo noſtro calore, qui multo humore eſt temperatus: tùm etiam alimenta, ut bene concoquantur, multo humore perfuſa eſſe debent.

Nota, concoctionem officialem ab his qualitatibus tantùm perfici, nec ullis fibris indigere, quemadmodum reliquæ tres actiones nutritioni ſubſervientes.

Triplex autem fit concoctio in corpore noſtro, nimirum chyloſis, hæmatoſis, & ὁμοίωσις. Chyloſis fit in ventriculo; hæmatoſis in hepate, ὁμοίωσις in ſingulis partibus.

Harum coctionum modus, earumque excrementa, in *ſectione de humoribus* fuerunt propoſita. Si quis tamen pleniorem earum expoſitionem deſideret, & controverſias quæ circa illas excitari ſolent, conſulat Andream Laurentium in *Hiſtoria anatomica*, ubi hæc omnia fusè & perſpicuè more ſuo exponit.

De concoctione in genere hoc peculiare notetur Theorema, à Philoſophis & Medicis conceſſum, quod ſcilicet omnis concoctio fiat incraſſando.

In laudabili concoctione humidum cum ſicco permiſcetur, & partes humidæ, ad alendum magis aptæ, cum terreis alimentariis uniuntur; portio verò humida tenuior magiſque diſſipabilis, actione caloris abſumitur, unde coctio procedit incraſſando.

Verùm ſequentia contraria videntur demonſtrare. *Primò* enim chylus ex pane confectus, eo tenuior eſt, ſanguis chylo, ſpiritus ſanguine, qui ex iis conſequenter generantur.

Deinde, urinæ crudæ appellantur, ſi tenuiores ſunt vel craſſiores: ergo coctio in certa ſubſtantiæ moderatione conſiſtit, non autem in craſſitie.

Ad *Primum reſpondeo*, in ſingulis coctionibus craſſa excrementa ſecerni, quæ reliquam maſſæ alimentariæ partem relinquunt tenuiorem. Illa tamen, ex ſe & ab excrementis diſtincta, craſſior evadit: & hæc etiam ſola dicitur concocta, reliqua verò ſecreta ut inutilis. Illa enim quæ ſecernuntur, non ſunt propriè materia coctionis ſubjecta, ſed illud tantùm coctionis ſubjectum dici debet, quod ſecretis excrementis idoneum eſt ad concoctionem, à quo facta omni excrementorum ſecretione, conſtat aliquid neceſſario toto tempore coctionis vi caloris actum effluere, atque ita rem ipſam, quæ coquitur, craſſeſcere.

Ad *ſecundum reſpondeo*, urinas illas, quæ ob nimiam craſſitiem crudæ appellantur, craſſitiem illam non habere ex propria ſubſtantia, ſed ex alterius rei craſſæ permixtione, quæ non potuit ſeparari propter defectum concoctionis, quæ beneficio caloris heterogenea ſeparare ſolet.

Facultas expultrix ea eſt, per quam partes poſt concoctionem res ſibi inutiles expellunt.

Quidquid à partibus fuit attractum, in illarum ſubſtantiam totum tranſmutari nequit, ſed ſemper alienum remanet quippiam, quod concoctionem accipere non poteſt: ideo tanquam alienum & ſuperfluum expelli debet, quod *Excrementum* hac ratione appellatur. Neceſſaria idcircò fuit illa facultas, qua aliena foras expelluntur, ne quid naturæ noceant. Imò partes officiales non ſolùm excrementa, ſed etiam ſubſtantia utiles expellunt, dum ſcilicet totum alimentum non poſſunt in ſuam naturam convertere, poſtquam illud aliquandiu retinuerunt, eoque obſectatæ ſunt, tanquam onus ſuperfluum, & inutile pondus ad alias partes deponunt. Et hac ideò ratione ipſæ ſubſtantiæ alimentariæ excrementa utilia appellantur, ratione partium, quæ eas expellunt, quia quodcunque expellitur vel excernitur, excrementum communi vocabulo ſolet nuncupari.

Expulſio privata per calorem & ſiccitatem fit.

Officialis verò tum per illas qualitates, tum etiam per fibras tranſverſas.

Nulli debet eſſe mirum, cur attractio, retentio, & expulſio, cùm ſint actiones valdè diverſæ, ab iiſdem qualitatibus perficiantur, nempe calore & ſiccitate; nam hoc peculiariter demonſtrat, ſuperiorem actionum cauſam eſſe agnoſcendam, quàm temperiem; quæ eſt tantùm inſtrumentum formæ. Sic uno & eodem inſtrumento artifex diverſa admodum opera perficere ſolet, licèt negandum non ſit, diverſos caloris vel ſiccitatis gradus ad hanc vel illam actionem magis requiri, qui tamen nobis ſunt incogniti.

Fibræ verò tranſverſæ expulſionem officialem valdè juvant, quia illæ potiſſimùm dum contrahuntur, partim comprimunt. Per compreſſionem autem fit expulſio.

COROLLARIUM.

Facultatum & functionum nutritioni miniſtrantium numerus mancus & deficiens quamplurimis videtur, qua præter functiones jam illatas multæ aliæ proponuntur à Galeno & aliis auctoribus: at quot functiones reperiuntur, tot etiam facultates earum cauſæ erunt agnoſcendæ.

Primò igitur Galenus appetentiam in ventriculo conſtituit, non ſolùm animalem, quæ ſenſu percipitur, & fames appellatur; ſed etiam naturalem, qua conveniens alimentum naturali appetitu deſiderat, qua etiam prædictæ ſunt ſingulæ corporis partes.

Secundò, idem Galenus, præter jam dictas facultates, ſecretivam & diſtributivam enumerat. *Primò* enim *de facult. nat.* cùm docuiſſet concoctricem in venis & partibus adeſſe: addit, opus eſſe ſecretrice, ut ea quæ ſuperflua vel inutilia ſunt, ab utilibus ſeparentur, deinde expellantur, & 5. *de ſymptomatum cauſis*, ſymptomata recenſet, quæ ſecretionis & diſtributionis vitio contingunt. Ictterus enim ſecretionis defectu fit, atrophia verò diſtributionis.

Tertiò, appositio & assimilatio à reliquis prædictis differunt : ergo plures sunt constituendæ.

Ad *primum respondeo*, Appetentiam ab attractione non differre reipsa, sed tantùm ratione. Est enim insita illa attrahendi vis non promiscuè, sed cum delectu : illius scilicet, quod partibus familiare existit.

Ad *secundum respondeo*, distributionem & secretionem non esse distinctas facultates, sed potiùs mixtas, quæ ad aliarum operationes consequuntur. Distributio enim alimenti per corpus universum fit, aliis partibus expellentibus, in quibus humor redundat, aliis verò trahentibus, in quibus deficit, ut ipse Galenus testatur. Atque ita partim ab attractrice, partim verò ab expultrice dependet. Sic etiam secretio tùm solet fieri, cùm retentrix partium facultas illud, quod sibi utile est, servat : expultrix verò inutile expellit.

Ad *tertium respondeo*, appositionem & assimilationem non esse ab aliqua facultate peculiari, sed varios tantùm esse concoctionis gradus, ita ut à primo alterationis motu usque ad perfectam ὁμοίωσιν, per intermedia progrediatur.

Quod autem à Galeno illa omnia propriis ac distinctis nominibus doceantur, hoc factum est clarioris doctrinæ gratiâ non autem, quod sint revera distinctæ ab aliis actionibus.

CAPUT IV.

De Auctrice facultate, & de Accretione.

Auctrix facultas est illa vis animæ, qua corpus ex alimento in suam substantiam converso, in omnem dimensionem extenditur, & justam magnitudinem consequitur, ad actiones convenientes exercendas.

Hinc Auctio, sive Accretio est corporis in quâvis dimensionem, scilicet longum, latum, & profundum, ampliatio.

HInc distinguitur accretio *naturalis* ab ea, quæ *arte* fit. Illa enim, quæ artificiosè augentur extenduntur, tantum amittunt in longitudine, v.g. quantum illis accedit in latitudine, & contrà. Distinguitur etiam hoc modo vera accretio à *pinguefactione*, quia pinguefactio non fit secundùm omnes dimensiones, sed maximè tantùm secundùm profunditatem. Distinguitur etiam ab accretione lapidum & metallorum, quæ fit per *juxta positionem*, non autem per internam partium amplificationem, ex alimento per nutritionem converso. Eadem enim viâ procedit ac nutritio, eademque materia partes augentur qua nutriuntur.

Licet accretio fiat per viam nutritionis, ab ea tamen realiter distinguitur.

Auctrix ista facultas ita conjuncta est nutrici, ut citra illius opem nequeat compleri. Unde multi unam eamdemque facultatem esse alleruerunt, propterea auctrici nulla est propria actio, diversa à nutrice. Sed quando tantùm reparatur ex alimento confecto, quantum quotidiano effluvio perierat, tunc corpus simpliciter nutriri dicitur : quando verò plus reponitur, tunc augetur & accrescit. Sed magis & minùs non variant actionis species, quare facultas auctrix à nutrice non erit diversa, cùm unum & idem habeat objectum, nempe nutrimentum.

Certum tamen est, has duas facultates plurimùm inter se differre, idque multis modis : *Primò* enim fine inter se differunt. Nutricis enim finis est instauratio partium consumptarum ; Auctricis verò, justæ magnitudinis acquisitio. *Secundò* differunt formâ. Nutritionis enim forma est unio alimenti, accretionis verò motus extensionis. *Tertiò* differunt modo mutationis. In nutritione enim nulla fit mutatio corporis secundùm locum ; at quod augetur locum mutat : quod enim augetur, majorem occupat locum. *Quartò* differunt ratione temporis, nutritio enim omni tempore fit, accretio verò definitum habet durationis tempus.

Accretionem autem non fieri ex redundantia alimenti, peracta scilicet nutritione, inde patet, quòd crescere & augeri videantur, qui paucâ admodum utuntur nutritione, ut patet in pueris & adolescentibus morbo detentis, qui licet valde emaciati, continuò tamen crescunt, propterea quod auctrix facultas eâ potissimùm ætate operatur, & ita potens est, ut ipsi nutrici alimentum subripiat, ad partes solidas agendas : Accretio enim fit circa solidas partes potissimùm, ossa nimirum, ad quorum extensionem totum corpus extenditur. Ideò auctricis vi alimentum ad illas partes rapitur, & carnosæ debito suo nutrimento defraudantur : unde qui crescunt, ut plurimùm macilenti apparent. Contrà verò multi conspiciuntur pingues & bene saburrati, atque opiparè viventes, qui tamen debitam & decentem corporis proceritatem non attingunt.

Licèt autem auctrix facultas & nutritiva idem habeant objectum, scilicet nutrimentum : eo tamen utuntur diverso respectu. Nutritiva enim facultas eo utitur, quatenus substantiam partis conservat simpliciter. Auctrix verò quatenus substantiæ magnitudinem & justam quantitatem intendit. Nam quamvis substantia, quæ nutritione acquiritur, quanta sit ; quoniam materialis substantia absque quantitate consistere nequit : nutritio tamen substantiam non respicit, quatenus habet quantitatem, sed tantùm, quatenus est substantia. Accretio verò eam substantiam respicit, quatenus est substantia, sed quatenus habet quantitatem. Sic quatenus mutatur sanguis in carnem, verbi gratia, eatenus est nutritio, quæ solam carnis respicit substantiam : quatenus verò mutatur in carnem majorem, eatenus est accretio, quæ non respicit substantiam carnis, sed tantùm illius quantitatem.

Terminus accretrionis non est continuus usque ad finem vitæ, sed utplurimum ad vigesimum quintum, vel trigesimum ætatis annum extenditur.

Unicuique corpori viventi certus magnitudinis terminus est à natura constitutus : ideoque tàdiu crescit corpus vivens, quamdiu ad terminum illum non pervenit. Cùm verò debitam suam magnitudinem assecutum est, ex præscripto naturæ in ea acquiescit, neque ulterius in crescendo progreditur. Deinde, cùm accretiõ pendeat immediatè ab extensione solidarum partium secundùm trinam dimensionem : sequitur, corpus tandiu crescere, quandiu singulæ illius partes possunt hoc modo extendi. Jam autem progressu ætatis ob continuam humidi primigenii consumptionem ita tandem indurantur & exsiccantur, ut amplius non sint idoneæ ad extensionem.

Quamvis autem post dictum tempus auctrix facultas non ampliùs operetur, non tamen corrumpi, aut otiosam manere dicendum est, ut voluerunt quidam ; quia non est necesse animæ fæculates semper esse in actu secundo, & operari : non enim semper intelligimus, actu generamus, aut loco movemur, & propterea quoque non est necesse nos semper augeri, sed facultates feriantur, cùm finem propositum sunt adeptæ. Sic etiam auctrix cessat adepto fine, nimirum justo magnitudinis termino. Deinde est impedita, quia non habet subjectum dispositum, scilicet corpus extensioni aptum. Est igitur duplex causa : una à fine, altera à subjecto desumpta.

COROLLARIUM.

Hinc sese offert problema scitu dignum : cur omnes homines ad eandem magnitudinem non perveniant, sed quidam sint aliis multò procerioris, quidam verò brevioris staturæ? *Respondeo*, triplicem esse hujus rei causam : *prima* desumitur ex diversa corporum dispositione : quò enim corpora sunt humidiora & calidiora, eò sunt aptiora ad extensionem, magisque & citiùs crescunt quàm frigida & sicca ; quorum partes non ita sunt extensioni aptæ. *Secunda* sumitur ex nutritione : quo enim perfectiùs & copiosiùs nutritur corpus, eo etiam magis & velociùs crescit, & quò imperfectiùs & parciùs, eò minùs & tardiùs. *Tertia* sumitur à similitudine parentum : ex proceris enim parentibus filij proceri, ex pravis parvi oriuntur, quia semen omnium partium ideam, omnesque earum conditiones transfert à parentibus.

CAPUT V.

De Generatrice facultate, & de generatione.

Generatrix facultas est ea vis animæ, quâ homo sibi simile producit, ad perpetuam speciei conservationem.

Generatio est sui similis productio.

GEneratio apud Philosophos duplex est, univoca & æquivoca. *Univoca* dicitur ea, in qua unumquodque

sibi

ſibi ſimile generare ſolet: talis eſt generatio omnium animalium perfectorum. *Æquivoca* verò eſt, in qua res diverſæ & diſſimilis naturæ generatur: talis eſt generatio animalium imperfectorum quæ ex putredine oriuntur: Ergo perfectis animalibus potiſſimum competit generatio univoca: unde nulli & eunuchi non ſunt apti ad generandum. Hinc patet, generationis nomen non ita latè uſurpari apud Medicos, quemadmodum apud Philoſophos, qui omnem formæ in materiam introductionem, generationem appellant: hîc verò tantùm ſumitur pro ſui ſimilis productione, & *procreatio* appellatur.

Generatrici facultati duæ aliæ ſubſerviunt: alteratrix & conformatrix.

Alteratrix eſt, quæ ſubjectam generationis materiam alterat & immutat.

Subjecta generationis materia eſt ſemen, quod in variarum partium naturam tranſire nequit, niſi priùs omnes illius qualitates, tam primæ quam ſecundæ, variè immutentur: ideo tributa eſt animæ peculiaris facultas, quæ munus iſtud perficiat, alteratrix ſeu immutatrix ideo appellata.

Conformatrix eſt, quæ toti corpori & ſingulis ejus partibus debitam formam & figuram largitur.

Seminalem materiam alteratam & præparatam excipit facultas conformatrix, ex eaque omnes corporis partes effingit, & unicuique harum debitam magnitudinem, figuram, ſitum, connexionem, & alia omnia commodè aſſignat, quæ ad cujuſque peculiares actiones commodè exercendas requiruntur.

COROLLARIUM.

Reliqua omnia quæ à facultate generante dependent, fuſiùs exponentur in *ſequenti ſectione*, in qua de hominis procreatione agetur.

CAPUT VI.

De Facultate Vitali.

Facultas Vitalis eſt ea vis animæ, per quam ſpiritus vitales in corde generantur, & vita in toto corpore conſervatur.

PEculiarem eſſe in corde facultatem à reliquis diſtinctam, indicant ſpiritus, qui magnâ copiâ à corde influunt in arterias. Omnis autem ſpiritus eſt alicujus facultatis inſtrumentum. Facultas autem illa ſpiritus vitales generat in corde, qui ſpiritus ſunt ſubjectum caloris influentis, quæ duo in ſingulas corporis partes diffunduntur, earumque calorem & ſpiritum inſitum conſervant. Cùm autem in calore inſito vita conſtituatur, illius conſervatio erit vitæ conſervatio; unde hæc facultas Vitalis ſeu vitam conſervans, rectè appellatur. Atque adeo vita erit actio ab illa facultate, tanquam effectus à ſua cauſa, dependens.

Vitali facultati miniſtrant pulſus, & reſpiratio.

Malè aſſerunt quidam, pulſum eſſe præcipuam actionem vitalem, eamque à facultate vitali dependere immediatè; nam vita, ut diximus, ab illa proximè dependet; pulſus verò eſt tantùm actio illi miniſtrans, oriturque à facultate pulſifica, cujus tantùm vis eſt, cor & arterias dilatare & conſtringere: quo modo facultati vitali inſervit.

Pulſus eſt functio cordis & arteriarum, compoſita ex ſyſtole & diaſtole, cum intermedia quiete, orta à facultate pulſifica cordis, ad ſpirituum vitalium generationem adjuvandam, eorumque diſtributionem per totum corpus efficiendam.

Pulſus cordis arteriarum, ex tribus partibus componitur: diaſtole nimirum, ſyſtole, & intermediâ quiete. Per *Diaſtolen* cor & arteriæ implentur. Cor quidem dum dilatatur, aërem attrahit pulmonibus per arteriam venoſam & ſanguinem à vena cava, ut ex illis in ſiniſtro ſinu commixtis, ſpiritus generetur. Arteriæ verò dum dilatantur, ſpiritus attrahunt à corde, iiſque implentur, tum etiam aërem externum per orificia, quæ ad cutem deſinunt. Et hoc modo fit *tranſpiratio*, quæ aëris externi intromiſſione calorem internum contemperat & fovet; omne enim calidum frigido moderato conſervatur, ex Hippocrate.

Per *ſyſtolen*, ſive conſtrictionem, cor fuliginoſa excrementa, ex ſpirituum generatione orta, per arteriã venoſam, ad pulmonem expellit. Arteriæ etiam fuliginoſos vapores in ipſis contentos per inſenſibilem tranſpirationem expellunt, & ſpiritus ad partes majori copia amandant.

Denique inter ſyſtolen & diaſtolen *intermedia* quies contingit, quia non poteſt fieri tranſitus ab uno contrario ad aliud, niſi per medium.

Dubium eſſe poteſt, quo feratur ſanguis & ſpiritus in corde contentus, dum illud conſtringitur? *Reſpondeo*, duas eſſe auriculas in corde, unam ſcilicet in dextro ſinu, alteram verò in ſiniſtro: illæ autem dilatantur, dum cor conſtringitur, atque ita implentur, dextra nimirum ſanguine in dextro ſinu contento; ſiniſtra verò ſpiritibus, qui in ſinu ſiniſtro continentur.

Ad pulſum autem efficiendum tria requiruntur: facultas, inſtrumenta, & uſus.

Primò requiritur facultas pulſifica, quæ eſt primarium agens & principale. Secundò inſtrumenta requiruntur pulſui apta, nimirum cor & arteriæ, quæ à facultate illa commoventur. Tertiò denique requiritur uſus & neceſſitas, facultatem ad agendum impellens, nimirum ſpirituum generatio, caloriſque nativi conſervatio.

Reſpiratio eſt actio partim animalis, partim naturalis, qua per os ducitur aër ad pulmones, diſtento thorace, & vapor fumidus excluditur eodem contracto ad nativi caloris conſervationem, & ſpiritus vitalis generationem.

Reſpirationis ſicut & pulſus tres ſunt partes, *inſpiratio, exſpiratio, & intermedia quies.* Inſpiratione thorax dilatatur per muſculos huic rei deſtinatos, & ad thoracis dilatationem pulmo etiam dilatatur, ne vacuum detur in illa cavitate, atque pulmò aëre impletur, tanquam folis, eoque aëre inſpirato cordis æſtus temperatur, & ſpiritus vitales generantur, ut dictum eſt. Exſpiratione verò thorax & pulmo contrahuntur; ſeſeque contrahendo, aërem calidum & fuliginoſos vapores à corde emiſſos, foras excludunt.

Ad reſpirationem etiam efficiendam tria concurrunt: facultas, inſtrumentum & uſus.

Primò, concurrit facultas animalis, muſculos thoracis movens, tum etiam naturalis inſita, quæ pulmonem impellit ad motum, ut cordi auxilietur.

Secundò, concurrunt inſtrumenta, ſeu partes omnes reſpirationi dicatæ, Ac denique uſus, ſeu neceſſitas reſpirandi, ad calorem cordis ventilandum. [*conf. Melet. I.* 103. *&c.*]

COROLLARIUM.

Maximè controvertitur, an reſpiratio ſit purè animalis an verò mixta, ſcilicet partim animalis, partim naturalis. Cujus rei elegantem diſputationem vide apud Laurentium quæ 20. lib. 9. Horſtium de natur. human.

CAPUT VII.

De Facultate & Functione animali, ac primùm de principibus facultatibus.

Facultas animalis eſt ea vis animæ, per quam homo ſenſum, motus, & principes animi functiones exercet.

Principes ſunt tres, imaginatio, ratiocinatio & memoria.

Imaginatio eſt illa actio animæ, qua omnium objectorum ſpecies, quæ ſenſibus externis offeruntur, percipiuntur, & à ſe invicem diſcernuntur.

UNuſquiſque ſenſus propriũ & peculiare habet objectum, (ut infra apparebit) cujus ſpeciem recipit in proprio organo: eũ tamen non dijudicat; hoc enim pertinet ad ſolam imaginationem, ad quã feruntur ſpecies per ſpiritus; qui à cerebro influunt per nervos, ad ſenſuum inſtrumenta. Cùm igitur cerebrum ſit ſedes principium facultatum, dum ſenſuum diverſorum objecta illi communicantur, primo illa in imaginatione repræſentãtur, & à ſe invicem diſtinguuntur, quod ſenſus peculiares nequeunt præſtare: viſui enim, v.g. lactis albedo ſola repræſentatur, non autem dulcedo; guſtui verò contrà dulcedo, & non albedo. At imaginatio utrumq; ſimul percipit, & rectè diſtinguit cujus ſenſus ſint objecta. Præterea imaginatio non ſolùm res præſentes; ſicut ſenſus, ſed etiã abſẽtes percipit, & in animo repræſentat, multaq; inde componit; quæ ſæpe nunquã extiterũt, ex analogia tamen eorũ, quæ ſenſibus ſunt cõſpicua.

Philosophi eas animi operationes, quas nos sub imaginatione, cum Galeno complectimur, in duas species distinguunt, scilicet in sensum communem, & phantasiam, sive imaginationem; voluntque sensum communem species tantùm percipere objectorùm præsentium, imaginationem verò etiam res absentes sibi proponere, ac si præsentes essent, nec non res quæ non sunt, quæ etiam sunt impossibiles, sibi proponere. Cùm autem hæc tantùm differant modo operandi, non est necesse à facultatibus specie diversis dependere.

Ratiocinatio est illa animæ actio, per quam homo discurrit, intelligit, & ratiocinatur.

Hæc homini est peculiaris, cùm reliquæ sint etiam brutis communes. Illa autem species rerum ab imaginatione recipit, easque dividit ac componit, earumque naturam & essentiam investigat, discursus beneficio, necnon bona à malis, & vera à falsis distinguit, ex iisque multa elicit, quæ sub sensum non cadunt, quæ tamen vera esse mens certò cognoscit. Hinc ortæ sunt omnes scientiæ, quæ adhuc sublimioris hujus facultatis vi addisci, & edoceri solent.

Memoria est illa animæ operatio, quæ receptas rerum species retinet & conservat.

Rerum species semel in animo receptæ, diu conservantur: ita ut longo etiam tempore, postquam à sensibus sunt perceptæ, menti & imaginationi repræsententur. Ideò constituta est tertia facultas, à reliquis distincta, quæ omnes illas species conservet, tanquam horreum quoddam, ex quo illæ depromantur, quando opus fuerit.

Philosophi aliam operationem constituunt, distinctam à memoria, scilicet *reminiscentiam*, qua illa reducit quæ memoria exciderunt, ea colligendo ex iis quæ adhuc retinentur. Putamus tamen, cum Galeno, reminiscentiam esse opus memoriæ, cùm se reflectit in se ipsam. Memoriæ enim opus non est, rerum species solùm retinere, ut multi putant: (ita enim non esset potentia cognoscens, sed servans tantùm species) sed memoriæ est recordari rerum absentium, ut res sunt actæ: atque ita *reminisci* est memoriæ ulterior quidam motus, non actio diversa. [*conf. Melit. I.* 131. 132.

COROLLARIUM.

Celebris quæstio inter Medicos solet agitari, an facultates principes in cerebro locis distinguantur: quam vide apud Laurentium *quæst.* 2. *lib.* 10. egregiè pertractatam.

CAPUT VIII.

De Somno & Vigiliis.

Ad functiones cerebri internas referuntur Somnus & Vigilia: de iis ergo nunc agendum.

OMnes Philosophi Somnum, & Vigiliam referunt ad sensum communem. Volunt enim somnum esse illius, atque adeò sensuum exteriorum cessationem: vigiliam verò actum & exercitationem eorundem: Unde, cùm nos sensum communem sub imaginatione complectamur, cum & insomnia (de quibus acturi sumus) ad imaginationem spectent, etiam strictè sumptam, ideòque aptiùs hîc erit de his agendi locus.

Est autem somnus quies, sive cessatio sensuum interiorum & exteriorum, ad corporis recreationem instituta.

Vigilia verò nihil aliud est, quàm eorundem sensuum liberum exercitium.

Per sensus interiores hîc intelligimus potissimùm actionem illam internam, per quam fit receptio specierum, quæ à sensibus externis feruntur ad imaginationem: illa enim operatio per somnum cessare solet, non autem imaginandi actio, ratiocinandi, aut memorandi, quæ inter dormiendum non raro exercetur. Immò ipsorum sensuum non eit omnimoda cessatio: dormientes enim violenta percipiunt objecta, ut clamores, concussiones, & alia hujusmodi, atque ita licèt somnus dicatur privatio, Vigilia verò habitus; non est tamen privatio totalis, sed hujusmodi, ut ab ea ad habitum facilis sit regressus, atque ita veræ privationis essentiam non complet.

Causa somni proxima & immediata est spirituum detensio & prohibitio, ne influant in organa sensus & motus.

Prohibetur autem influxus spirituum à vaporibus cerebrum opplentibus, illiusque meatus obstruentibus.

Somnum naturalis & quietus tunc solet fieri, quando vapor benignus & veluti roridus ex alimentis in cerebrum fertur, ejusque ventriculos & meatus perfundit, ut spiritus retineantur, & animales actiones consopiantur. Quod autem ex hujusmodi vaporibus in cerebrum delatis somnus excitetur, inde patet, quod ex copioso cibo & potu, meri potissimùm, somnus longus & profundus excitetur, at ex his multi vapores ad cerebrum feruntur. Qui verò sobrii valdè sunt, aut inedias patiuntur, parum dormiunt: quia pauci vapores ad cerebrum feruntur, qui citò dissipantur. Tunc enim somnus cessare solet, postquam vapores illi à calore nativo fuerunt resoluti.

Prohibent etiam spirituum influxum ea, quæ illos multùm dissipant vel obtundunt, aut alio quovis modo sistunt.

Præcipua somni causa, spirituum influxum prohibens, est vaporum copia ad cerebrum delata. Sunt tamen multæ aliæ, quæ minùs efficaciter, aut saltem minùs naturaliter idem præstare solent. Verbi gratiâ, quando spiritus animales sunt ita exsoluti per diuturnos labores, intensiores animi cogitationes, studia & curas, ut non suppetat sufficiens eorum copia ad influxum ordinarium efficiendum, sed natura eos retineat, & calorem influentem, ad deperditorum reparationem. Sic etiam à rebus frigidis assumptis, vel admotis spiritus quasi congelati subsistunt & intercipiuntur. Sistuntur etiam non rarò spiritus ab iis, quæ animum demulcent, & in quiete constituunt, qualia sunt suavis cantus, strepitus aquarum, cessatio cogitationum, animi securitas, & alia hujusmodi.

Finis denique somni est virium animalium & totius corporis instauratio.

Per somnum vires animales primariò instaurantur, quia illæ longa & multiplici sensatione defatigatæ, somni beneficio restituuntur, & spiritus per vigilias exhausti instaurantur, membraque motu defatigata, ad pristinam naturam & functiones redeunt. Deinde somnus quoque conducit secundariò ad actiones naturales feliciùs perficiendas, quæ per animales operationes in vigilia quodammodo impediuntur: Tempore enim somni, calore intus se recipiente, coctiones meliùs fiunt, novaque materia spiritibus gignendis suggeritur, excrementa mitigantur & minuuntur, meliùsque concoquuntur (*Melet. I.* 242.)

CAPUT IX.

De Insomniis.

Insomnium est phantasma rei alicujus sensibilis, animal inter dormiendum occurrens.

DUm animal vigilat, & exercet sensus exteriores, deferuntur ab objectis sensibilibus simulachra ad cerebrum, & vi spiritus animalis impressa, ibi conservantur. Quando igitur idem animal dormit, & cessat à sensibus exterioribus, tunc simulchra illa, nisi impuritate aut turbulento motu spiritus animales obscurentur & oblite-rentur, rursus animali in somno occurrunt & apparent: quo fit, ut animal judicet, se reverà sensibus externis res illas cognoscere, quæ à simulacro repræsentantur.

Contingunt autem utplurimùm insomnia horis matutinis, quia manè paractâ digestione, purior est spiritus animalis, propter vaporum crassorum resolutionem & absumptionem à calore nativo: ideoque tunc clarius & perfectiùs species rerum imaginationi offeruntur & repræsentantur. Quemadmodum enim in aqua turbata nulla penitus effigies, aut valde deformis repræsentatur; ita in cerebro magna halituum copia detento, aut nulla penitus insomnia formantur, aut valde indistincta, & minimè cohærentia.

Insomnia autem sunt vel supernaturalia, vel naturalia.

Supernaturalia sunt vel Divina, vel diabolica.

De his agere non est locus, sed ea ad Metaphysicos, vel Theologos relegamus.

Natu-

Naturalia fiunt, vel ex relictis vestigiis imaginum, interdiu formatarum, vel ex certa quadam corporis dispositione.

Pleraque somnia oriuntur ex imaginibus earum actionum, quas interdiu exercuimus: illæ enim, quia nuper in spiritus animales impressæ sunt, ideò etiam firmiùs hærent, & per operationem imaginationis nocturnæ, faciliùs renovantur.

Fiunt etiam ut plurimùm ex varia corporum dispositione, varioque eorum temperamento. Sanguineis enim colores rubri, convivia, musici concentus, nuptiæ, oscula, res venereæ, horti, & id genus alia, ad voluptatem pertinentia, per somnum repræsentari solent: Biliosis colores flavi, rixæ, bella, homicidia, incendia, volatus, & similia: Pituitosis, colores albi, aquæ, navigationes, natationes, submersiones, pisces, & alia hujusmodi: Melancholicis colores nigri, tenebræ, cadavera, sepulchra, & spectra diabolica.

Nota tamen, astrorum influxum non rarò concurrere cum corporis dispositione ad insomnia efficienda; & illa potissimùm aliquam habere solent significationem. [*Meletem. l.* 144.]

CAPUT X.

De Facultatibus minùs Principibus.

Facultates minùs pricipes duæ sunt: Sentiens & movens. Sentiens facultas est ea vis animæ, per quam objecta externa, per medium idoneum delata, in propriis organis percipiuntur.

Illius verò actio Sensus, sive Sensatio appellatur.

AD sensum autem efficiendum quatuor requiruntur: primum, instrumentum bene dispositum; secundum, objectum proportionatum; tertium, medium per quod fit multiplicatio specierum à re sensibili: quartum, conveniens distantia inter objectum & sensum, ut recta illius perceptio fieri possit.

Ejus species sunt quinque, visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus.

Visus est sensus, quo homo objectum visibile, per medium diaphanum actu illuminatum oculis percipit.

Auditus est sensus, quo homo objectum visibile, per mediũ ἠχεῖς id est, *sonis deferendis aptum*, auribus percipit.

Olfactus est sensus, quo homo objectum olfactibile per medium ὀσμὴν naribus percipit.

Gustus est sensus, quo homo objectum gustabile, per medium διάχυμον, lingua percipit.

Tactus est sensus, quo homo objectum tactile, per mediũ ἁφὴν, quavis corporis parte carnosâ & nervosâ percipit.

Facultas movens est illa animæ vis, quâ homo virtute propria se movet localiter.

Hæ omnes facultates & functiones minùs principes tam exactè edocentur in Physicis, ut in iis tempus non esse terendum existimemus. (*Melet. l.* 121. *&c.*)

PHYSIOLOGIÆ SECTIO VII.

De Hominis Procreatione.

CAPUT I.

De Semine utriusque Sexus.

Ad hominis procreationem duo sexus requiruntur, mas nimirum & fœmina: ex quorum mutuo congressu semen prolificum ab utroque effunditur, ex quo, in uteri sinum recepto, prima fœtus rudimenta componuntur.

Est autem semen humanum substantia humida, & spirituosa, in testibus elaborata, ex residuo tertiæ coctionis alimento, hominis formam potestate continens & ad fœtus, partes producendas, non solùm virtualiter, sed & materialiter concurrens.

MUlti solent asserere semen ex solò sanguine, in hepate confecto generari: ex eo commoti, quòd videantur vasa spermatica deferentia sanguine turgida, sicut aliæ venæ; & per nimios coïtus sanguis soleat effluere. Verùm cùm illa materia vim & ideam totius corporis referre debeat, ita ut similitudinem liberorum cum parentibus illi potissimum adscribere soleamus; satius esse ducimus asserere, illam à singulis partibus derivari, ex residuo scilicet alimenti tertiæ concoctionis, quod, quia à partibus non fuit valdè immutatum, non est mirum, illud ideam sanguinis adhuc retinere. Non est tamen existimandum, ex minimis quibusvis particulis, quæ cogitatione potiùs quàm sensu possunt comprehendi, materiam istam derivari, sed ex singulis partibus similaribus, quæ sensibilia corporis nostri elementa vocantur, potissimum verò à principiis, quæ spiritus illos vivificos, totius ideam & characterem referentes, suppeditare possunt.

Ad id verò, quod *objiciunt*, sanguinem per nimios coïtus excerni: *Respondeo*, materiam seminalem, antequam in testibus elaboretur, sanguinis ideam referre, quia ex illo facta est, in partibus tamen aliquatenus immutato, & quandam in iis elaborationem adepto.

In semine sunt partes, Spiritus & Crassamentum.

Spirituum beneficio semen turget & spumescit. Turget quidem, quia spiritus sunt valdè mobiles, & impetum facientes: spumescit verò, quia ab iisdem spiritibus tanquam aëre impletur, & eorum motu agitatur. In materia autem ille spirituosa residet formatrix illa facultas, per quam homo sibi simile generare potest. Crassamentum verò est substantia humida & aquea, quæ talis manifestè apparet, cùm ex semine spiritus evanuerunt, tunc enim illud spumositatem, & albedinem suam amittit, & illa humida substantia est omnium partium solidarum materia, primùmque earum rudimentum.

Et in parte spirituosa est causa generationis efficiens; in crassamento verò materialis.

Philosophi *objiciunt*, unum & idem non posse esse agens & patiens, efficiens & materiam, atque adeò in semine utramque causam non posse reperiri. *Respondeo*, illud verũ fore, si seminis substantia esset omnino homogenea, sed cum in illo sint diversæ partes, non esse inconveniens, diversa numera præstare: quatenus enim spirituosum est, agit & informat humidiorem illam & crassiorem substantiam, quæ illi pro materia & quasi subjecto admota est, ut videre est in seminibus plantarum, & in ovis, in quibus post susceptum à terra vel incubante gallina calorem, spiritus ille prolificus suscitatur, qui in ejusdem seminis aut ovi materiam agens, partium conformationem aggreditur & perficit. In arte factis quidem efficiens vel opifex non ingreditur rem factam, seu opus, quia extrinseca tantùm attingit; natura verò uniuscujusque rei, intus posita, interiora & exteriora perficit, totamque operis sui substantiam pervadit, in eaque consistit, tanquam proprio domicilio: ac proinde nihil impedit, quin semen tùm efficiens, tum materiam generando præstet.

Licet verò semen ex se Fœtus generationem præstet, non est tamen actu animatum, sed tantum potentia.

Quidam existimarunt, semen esse actu animatum, & formam illam habere, quæ deinceps compositum organizatum est informatura. Nos verò existimamus, potestate tantum semen humanum hominis formam continere. Nam, cùm hominis anima extrinsecus ipsi adveniat, non possumus dicere, semen animam humanam habere, nisi potentiâ, quatenus aptum natum est eas dispositiones inducere, quæ ad suscipiendum nobilioris formæ adventum sunt necessariæ: immò neque in aliis animantibus semen esse actu animatum est arbitrandum, sed tantùm potentia, quia eam habet vim conformatricem in spiritu positam, quam simile producit animatum, ubi semen in convenientem locum projectum, subjectamque materiam nactum fuerit. Illam autem vim seminis formæ insitam esse, quæ tamen non sit anima, nihil est absurdum: cùm etiam in multis inanimatis, ut magnete, rhabarbaro & similibus, multæ eæque insignes facultates absque anima reperiantur. Hæc tamen doctrina insignes patitur difficultates, quas apud Sennertum *in hypomnematis physicis* videre est.

Corrumpitur itaque seminis forma, ubi primùm anima advenit corpori jam dispositò & delineato: & vitam plantæ vivere dicitur, quandiu simpliciter nutritur. Ubi verò organa sensus & motus fuerint perfecta, animalem vitam, seu

seu sensitivam agit; ac tandem rationalis animæ opera exercet, postquam recta cerebri temperies & spirituum dispositio fuerit comparata.

COROLLARIUM.

Antiqua est controversia inter Medicos & Peripateticos, an scilicet mulieres semen prolificum emittant: Medici enim omnes, post Hippocratem, partem affirmantem defendunt: ad cujus tutelam primò communem afferunt mulierum experientiam, quæ referunt, se aliquid majori cum voluptate emisisse in coïtu, quo conceperunt. Quod etiam confirmatur ex partium muliebrium structura, quæ testibus valdè conspicuis sunt à natura donatæ, ad seminis elaborationem, quo albicante & bene concocto sæpè refertæ in dissectionibus inveniuntur. Unde concludere licet, ex virilis & muliebris seminis commixtione fieri aliquid tertium, quod aptum est fœtui generando.

Peripatetici verò cum Aristotele putant semen muliebre per analogiam tantùm & homonymicè semen appellari, illudque non ad fœtus generationem concurrere, sed tantum irritando coïtui; aut, irrigandis uteri lateribus inservire, quod validis rationibus confirmare videntur.

Primò. Si mulier semen haberet prolificum, sola sine viri congressu posset generare: semen enim, ac sanguinem menstruum haberet, quæ tantùm duo ad fœtus generationem requiruntur. *Secunda*, ex duobus entibus in actu, non potest geri unum ens per se, sed tantum aggregatum per accidens. Ergo ex duobus seminibus fœtus produci nequit.

Quibus objectionibus, & aliis quæ eodem recidunt, *respondeo*, utrumque semen tum maris, tum fœminæ, licèt sit prolificum, esse tamen insufficiens, ut ex se solo fœtus generetur; sed requiri debitam utriusque commixtionem in utero, ex qua fœtus delineatio perficitur: atque ita ex pluribus entibus completis non fit unum ens per se, ex variis tamen entibus incompletis unum fieri ens completum, nihil habet absurdi. Conjungenda hîc Harvei Com. de Generat. [*Melet. I.* 52. 55. 71. 141. 146. 147. 149.]

CAPUT II.

De Sanguine Menstruo.

Non solùm semen ad fœtus generationem concurrit, sed etiã sanguis menstruus, qui est alterum principium, idque materiale tantùm, non efficiens, sicut semen.

IN sanguine materno nulli aut pauciſſimi sunt spiritus, ideò nullam habet efficiendi vim, sed tantùm materiam suppeditat, ex qua omnes partes carneæ componuntur, sicut ex semine spermaticæ. Sanguis autem ille *menstruus* appellatur, quia in mulieribus bene affectis, quæ nec gravidæ sunt, nec lactantes, singulis mensibus solet effluere.

Est autem sanguis menstruus excrementum ultimi alimenti partium carnosarum, quod certis temporibus & statis periodis, moderatâ quantitate per uterum expurgatur, ad fœtus generationem & nutritionem.

Hinc patet, menstruum sanguinem esse excrementum, idque utile secundum substantiam, cùm in fœtus partes, earumque nutritionem convertatur. In mulieribus autem sanguis iste redundare consuevit, tum ob debilem earum calorem, qui totum sanguinem in hepate confectum, nequit digerere, tum ob mollem & humidam earum temperiem, quæ humorum copiam solet acervare: unde fit ut sanguis iste, quantitate nimiâ luxurians, à carnibus jam expletis & quasi saturatis in venas majores refundatur, & ab his per uteri venas excernatur.

Tempus, quo sanguis iste excernitur, duplex est, universale & particulare.

Tempus universale est à decimo secundo, vel decimo quarto ætatis anno, ad quinquagesimum, vel quinquagesimum quintum.

Ante decimum secundum, vel decimum quartum annum, mulierum vasa angustiora sunt, & calor humoris copiâ penè obrutus, reliquias pellere nequit; immò ante illam ætatem maxima sanguinis copia ad corporis augmentum absumitur. Postea verò à decimo secundo, vel decimo quarto anno calor incipit effulgere, vasa amplificantur, mammæ turgent, corpus libidine titillatur, & nova lanugine inspergunturgenitalia. Contra verò post quinquagesimum, vel quinquagesimum quintum annum cessant menstrua, propterea quòd calor debilitatus tantam sanguinis copiam non amplius generat; ut quædam reliquiæ supersint; vel ea, si adsint, commodè expellere non potest.

Tempus particulare uno mense definitur, idque trium vel quatuor dierum spatio.

Hæc sanguinis menstrui vacuatio singulis mensibus cõtingere, quod omnes tribuunt motui Lunæ, quæ humoribus dominatur, & docet experientia, junioribus hanc purgationẽ ut plurimum cõtingere circa novilunium, senioribus verò circa plenilunium: unde pervulgatus ille versiculus.

Luna vetus vetulas, juvenes nova luna repurgat.

COROLLARIUM.

Hinc celebris quæstio solet agitari, an sanguis menstruus sit qualitate noxius? Quam vide apud Laurentium *q.* 8. *l.* 8. *suæ Anatomiæ*, diligenter excussam [*conf. Melet. I.* 147. *&c.*]

CAPUT III.

De Conceptione.

Tunc dicitur fieri conceptio, quando semina utriusque sexus in uteri cavitate simul permiscentur & foventur, eorumque virtus formatrix in actum deducitur.

MAs & fœmina, dum suscipiendæ prolis gratiâ, rei venereæ incumbunt; simul & eodem tẽpore semina sua effundunt, mas quidem in cervicem uteri; fœmina verò in proprium uteri sinum: qui quidem uterus mirâ proprietate præditus est seminis virilis attrahendi: illud ideò statim ac è pene virili emissum est, avidè allicit & in proprium sinum recondit: Ibique duo illa semina exquisitè uniuntur & permiscentur: & ab ipso utero arctissimè comprehenduntur, ita ut totum uteri corpus constringatur, & corrugetur, illiusque orificium internum tam exquisitè claudatur, ut ne specilli apicem admittere queat. Tunc semina illa à calore uteri foventur, eorumque calor & spiritus suscitantur, ac divina illa virtus plastica in actum reducitur, unde fœtus partes incipiunt delineari.

Conceptionis signa potissima hæc sunt.

Primum, levis totius corporis horror statim à coïtu. Quia tunc temporis uterus contrahitur, & sese contrahendo horrorem illum parit.

Secundum, Seminis retentio, & pudendi muliebris siccitas. Si post coïtum semen non excidat, signum est mulierem concepisse.

Tertium, uteri oculi exquisita occlusio.

Quartum, mensium suppressio.

Quintum, mammarum tumor, dolor, & durities.

Sextum, languidus Veneris appetitus.

Septimum, cibi fastidium. Non sunt tamen hæc ultima vera τεκμήρια: cùm hæc & alia gravidationis signa suppressio mensium non rarò quoque excitare soleat.

CAPUT IV.

De singularum partium Delineatione, earumque perfectione.

Prima partium spermaticarum rudimenta septimo conceptionis die incipiunt apparere.

VIrtus formatrix, à calore uteri suscitata totam seminis materiam duabus tunicis contegit, quas ex ipso semine efformat, & illæ tunicæ chorion & amnios appellantur, quarum usus vide apud anatomicos. Reliqua verò seminis materia in partes spermaticas mutatur, illarumque prima lineamenta apparere incipiunt die septimo. Si enim genitura post septimum diem emissa, in aquam conjiciatur, in ea apparebunt tres bullæ, quæ sunt partium principum rudimenta, & infinita penè filamenta, quæ sunt reliquarum partium spermaticarum stamina.

Omnes

Omnes autem partes ſpermaticæ in maribus triginta diebus fœminis verò quadraginta perficiuntur.

Cùm mares ſint calidiores & ſicciores, ideò citiùs conformantur. Minor enim fœmellarum calor tardius concoquit, & major humiditas majori indiget tempore, ut condenſetur in partium ſolidarum conſiſtentiam.

Partes verò carnoſæ tertio menſe perficiuntur in maribus; in fœminis verò quarto, & moveri incipiunt.

Poſtquam omnes partes ſpermaticæ fuerunt conformatæ, ſanguis menſtruus in eas influit, earumque omnia ſpatia intermedia implet, unde virtus formatrix omnes partes carnoſas producit, quæ tunc abſolutæ ſunt, cùm fœtus incipit moveri: indicat enim hos muſculos, à quibus motus fit, eſſe abſolutos.

CAPUT V.

De Partu.

Partus eſt fœtus in utero perfecti & abſoluti debito tempore facta excluſio.

Poſtquam fœtus in utero debitam conformationem, nutritionem, & accretionem acquiſivit: ſufficiens alimentum non recipiens, & calorem habens majorem, qui aëris inſpiratu indigeat, ut ventiletur, liberiorem locum quærere incipit, & calcitrando membranas quibus includitur, diſrumpit, uterumque diſtendit; unde ille irritatus, onus, ſibi moleſtum excludere nititur. Hinc duplex motus, unus ipſius fœtus exire intendentis, alter verò uteri fœtum excludere conantis. Partus verò *naturalis* eſt cùm infans in caput ruit, eoque priùs foras incipit prominere, reliqui verò ſunt præternaturales.

Tempora verò, in quibus partus poſſunt contingere, ſunt menſis ſeptimus, nonus, & undecimus.

Excluditur octavus, quia ſeptimo menſe perpetuò fœtus ſolet conatum aliquem edere: & ſi robuſtus ſatis ſit, foras egreditur; ſi verò ſit imbecillior, diutiùs ibi manet, eſt tamen ab illo conatu valde debilitatus, ita ut duobus egeat menſibus ad vires fractas reſtaurandas. Si igitur ſeptimo menſe excludatur, novo illo labore prorſus labefactatur, unde mors neceſſariò contingit. Aſtrologi cauſam hujus rei referunt ad infelicem Saturni influxum, quem volunt octavo menſi dominari: de qua opinione, & reliquis ad partus varia tempora ſpectantibus, conſule Laurentium *quæſt.* 19. *lib.* 8. *Anat. Zacchiam, Carranzam,* (*Melet. I.* 151. *&c.*)

CAPUT VI.

De Similitudine Natorum cum Parentibus.

Similitudo triplex eſt apud Medicos: Speciei Sexus, & Individui.

Similitudo ſpeciei eſt, dum res genita eſt ejuſdem ſpeciei cũ generante.

Sic homo hominem generat, canis canem, & ita de reliquis.

Similitudo ſexus eſt, cùm res genita eſt ejuſdem ſexus cum alterutro parente.

Sic infans maſculus patri quoad ſexum ſimilis eſt, fœmella verò matri.

Illa autem ſimilitudo ſexus pendet à ſemmis maſculi vel fœminæ prædominio.

Vult Hippocrates ſemen quod à dextris partibus, tam maris, quam fœminæ decidit, eſſe validius & maribus generandis aptius: unde ſi ſemen illud maſculinum à dextris deciſum prædominetur, mas generabitur: ſi verò fœmineum in partibus ſiniſtris genitum magis abundet, fœmella generatur.

Similitudo individui eſt, cùm natus aliquod aliud ejusdem speciei individuũ secũdũ corporis cõformationẽ repræsẽtat.

Sic natus aliàs patris, aliàs patris, aliàs avi, aliàs alterius cujuſvis effigiem repræſentat.

Et ita ſimilitudo pendet non ſolum a virtute formatrice ſemini inſita, ſed etiam interdùm ab imaginatione.

Virtus formatrix, cùm omnes corporis partes effingat, eiſque formam illam largiatur, quæ ſemini eſt inſita, quæ nimirum à ſingulis parentis partibus ei fuit impreſſa; neceſſe eſt, ut illis etiam ſecundùm effigiem ſimilis evadat, patri quidem, ſi paternum ſemen ſuperet; matri verò, ſi maternum prædominetur. Quia verò in ſemine parentum latet non rarò quædam avorum aut proavorum facultas, quæ illorum partibus fuerat impreſſa; fit interdùm, ut illa in nepotibus ſuſcitetur, illoſque avis aut aliis conſanguineis ſimiles efficiat: Unde putatur hæc vis ad quartam generationem extendi.

Denique imaginationis vis plurimùm poteſt ad ſimilitudinem inferendam. Si enim fœmina dum concipit, intentam habeat imaginationem ad alicujus effigiem, huic ſimilem edet fœtum. Sic fœmina quædam Æthiopis effigiem in cubiculo habebat, & filium peperit nigro colore præditum. Sic multæ prægnantes, dum aliquid avidè expetunt, illius effigiem fœtui imprimunt, quia à ſummo illo deſiderio conturbatur imaginatio, & rei appetitæ effigies ſpiritibus imprimitur, qui quidem ſpiritus illam effigiem tenello fœtui facillimè inurunt. Fuſiùs hæc explicantur à *Gr. Horſtio de ſimil. & diſſim. natorum.*

INSTITUTIONUM MEDICARUM

LIBER SECUNDUS,

PATHOLOGIAM CONTINENS.

PRÆCOGNITA

in Pathologiam.

In Pathologiam conſideratur corpus humanum præter naturam ſe habens; & in morboſo ſtatu conſtitutum.

Duplex eſt *Natura* apud Philoſophos: univerſalis, & particularis. Univerſalis naturæ leges poſtulant, ut fiant in corporibus generationes, corruptiones, & alterationes variæ, quæ idcirco ſecundùm illam naturam univerſalem ſe habet. At verò natura particularis, humana v.g. peculiares habet ſuæ conſtitutionis leges, eaſque à naturæ univerſalis legibus diverſas, quæ ſi excedantur, præter naturam ſe habere homo æſtimabitur, ſcilicet præter naturam illam particularem. Sic corpori humani conſtitutio ſita eſt in certa primarùm qualitatum ſymmetria, debita partium conformatione, unione earumdem, in quibus quoties vitium aliquod contingit, corpus præter naturam ſe habet, ut infra latiùs exponetur. *Nota*, nonnullos (inter quos præcipuus eſt Cornelius,) res *præter naturam* diſtinguere ab iis quæ ſunt *contra naturam*, ita ut illud præter naturam ſit, quod tametſi ex naturæ præſcripto non eſt, illi tamen nullam vim infert, ut faciei lentigines, & color ille, qui ex Solis ardore contrahitur: contra naturam verò quod vim infert, ejuſque actiones manifeſtè lædit. Attamen hæc duo apud Medicos vulgò confunduntur, & pro uno & eodem uſurpantur.

Corporis humani ſtatus triplex eſt, ſalubris, inſalubris, & neuter.

Diviſionem iſtam non agnoſcunt Philoſophi, aſſerentes, inter morbum, & ſanitatem, nullum dari medium: at Medici inſalubrem ſeu morboſum ſtatum appellant, cùm nonnullæ corporis actiones ſunt manifeſtè læſæ: ſalubrem, quando ſunt omnino integræ, neutrum verò quando nec manifeſtè læſæ, nec omnino integræ apparent. Talis diſpoſitio manifeſtè conſpicitur in iis, qui in morbos labi incipiunt, vel ab iis convaleſcunt. Neceſſe namque fuit, tres iſtas conſtitutiones in artem Medicam invehere, duabus potiſſimum de cauſis. *Prima* deſumpta eſt ex operationibus medicis, & diætæ modo unicuique inſtituendo. Ægris namque debetur curatio, ſanis conſervatio, neutris verò corporibus, ſi ſint decidua verſus morbum, præſervatio, & convaleſcentibus à morbo, refectio ſeu reſtauratio. *Secunda* cauſa deducta eſt à diebus decretoriis, qui non ſunt computandi à principio cujuſvis infirmioris valetudinis, ſed ab eo tempore, quo ægrotans manifeſtas & ſatis inſignes paſſus eſt actionum læſiones; ita ut decumbere fuerit coactus, quod non poſſet ita diſtingui, ni ſtatus neuter ab inſalubri diſtingueretur. Poſſumus tamen Philoſophos cum Medicis, conſiliare, ſi dixerimus, Philoſophos lata ſignificatione Morbi & Sanitatis nomen uſurpare, quo modo etiam ea accepit aliquando Galenus, ut neutrum etiam ſtatum comprehendat; Medicos verò ſtrictiùs, prout ad artis uſum neceſſarium. Trium horum ſtatuum fuſiorem explicationem vide apud Galenum *in Arte parva*. (*Melet. II.* 13.)

De inſalubri ſtatu jam agere incumbit, & ratione illius tria veniunt conſideranda: 1. *Morbus*. 2. *Cauſa morbi*. 3. *Symptoma*.

Tota iſta tractatio verſatur circa illam corporis diſpoſitionem, quæ Morbus appellatur. Ut enim perfecta illius notitia habeatur, primò natura illius eſt, proponenda, mox omnes illius differentiæ inquirendæ, deindè cauſæ, quæ illos morbos producunt inveſtigandæ, ac denique effectus contemplandi, qui ab illis producuntur: effectus enim morborum ſymptomata apud Medicos appellantur. Illorum ratione univerſa Pathologia in tres *ſectiones* vulgò diſtribuitur, in quarum *prima*, morbi natura, ejuſque differentiæ; in *ſecunda*, cauſæ morborum; in *tertia* verò ſymptomata explicantur. Sed quia criſium conſideratio nullibi meliùs quàm in Pathologia collocari poteſt, cùm per mutationem in morbo factam definiantur; ideò nos *quartam* ſectionē Pathologiæ noſtræ addere decrevimus, quæ totam criſium, & dierum criticorum doctrinam contineat, eamque ordine ſecundam faciemus, ità ut *prima* morbi naturam, & differentias: *ſecunda*, mutationes quæ in morbis contingunt, quarum præcipuæ ſunt criſis; *tertia* cauſas morborum; & *quarta* denique ſymptomata contineat. (*Melet. II.* 3. 142. 143.)

PATHOLOGIÆ SECTIO I.

De Morbi Natura, & Differentiis.

CAPUT I.

De Mobi Natura.

Morbus eſt diſpoſitio corporis præter naturam, primo & per ſe actiones lædens.

GALENUS *primo methodi medendi, & lib. de differ. morb.* pulcherrimâ & valde dilucidâ methodo morbi naturam inveſtigavit, quam nos hîc paucis imitabitur. Primò igitur actio ipſa venit conſideranda, quæ ſi læſa ſit in humano corpore, illud dicimus ægrotare; ſi verò integra & illæſa, ſanum eſſe. Actionem læſam dico, quæ manifeſtè talis & ſenſibiliter apparet; nam minimæ, & ſenſibus occultæ actionum noxæ, nullum hîc debent habere locum. Præterea, cùm actio ſit motus, & eſſentiam non habeat permanentem, quia tantiſper eſt, dum fit ac celebratur; ideò cauſam aliquam habeat neceſſe eſt conſtantem & permanentem. Illa autem cauſa eſt inſtrumentum corporeum, quod actionem exercet, putà oculus videt, ventriculus concoquit. Cùm autem unum & idem inſtrumentum non uno & eodem ſemper modo ſuas exerceat operationes, ſed nunc illæſas, & ſecundum naturam: nunc læſas, & præter naturam: vario ſeſe habeat modo, & variè ſit diſpoſitum neceſſe eſt. Unde ſi illius diſpoſitio ſit ſecundùm naturam, corpus erit naturaliter diſpoſitum, & actiones edet ſecundùm naturam; ſi verò diſpoſitio ſit præter naturam, corpus erit præter naturam diſpoſitum, & actiones edet præternaturales. Si igitur ſanitas eſt, quando corpus naturaliter diſpoſitum, integras actiones profert; morbus erit, quando corpus præter naturam diſpoſitum edit actiones, atque ita actionum læſio à diſpoſitione illâ præter naturam dependebit. Hæc igitur definitio morbi rem perfectè declarat, & ſuis numeris eſt abſoluta, cùm genere, ſubjecto, & cauſa ſit prædita, imò etiam effectu. Genus eſt diſpoſitio, quæ nulla differentiâ reſtricta, non ſolùm de morbo, cauſa morbi, & ſymptomate prædicatur, ſed etiam de ſanitate. Subjectum eſt corpus humanum; cauſa morbum efficiens, eſt partium corporis ametria, ſeu exceſſus à propria & naturali conſtitutione, quod per illud, *præter naturam*, deſignatur. Denique effectus morbi immediatus definitioni additur, qui eſt actionum læſio, quæ morbum perpetuò conſequitur, & ſenſibus noſtris obvia, illum nobis manifeſtat, qui alioqui non rarò ſenſuum aciem refugit. Hæc poſitâ definitione, morbi naturam ſequentia theoremata clariùs illuſtrabunt. (*Melet. II.* 3. *&c.*)

Morbus in prædicamento qualitatis collocatur, & prima illius ſpecie.

Prima ſpecies qualitatis eſt habitus & diſpoſitio. Licèt enim morborū *diſpoſitionis* nomine enuntiemus, quæ quidem fugax eſt qualitas, & facilè mobilis à ſubjecto, ſecundùm Ariſtotelem; eam tamen hîc latiori paulò ſignificatu uſurpamus, ut habitum etiam, atque adeò totam illam primam qualitatis ſpeciem comprehendat.

Verùm *objici* poteſt, morbum in diverſis categoriis debere collocari: nam magnitudo aucta ad quantitatem videtur referenda, calculus & lumbricus ad ſubſtantiam & ita de reliquis: At hæc omnia morbi appellantur ab ipſo Galeno. Ad hoc *reſpondetur*, morbos omnes formaliter in prædicamento qualitatis collocari: fundamentaliter verò ad alia reduci poſſe, quatenus ſcilicet à cauſis, illis propinquis, quæ ſub aliis categoriis continentur, (cujuſmodi ſunt calculus, lumbrici, magnitudo aucta, numerus excedens vel deficiens, aliaque ejuſmodi, quæ ſunt morborum veluti fundamenta,) introducitur quædam diſpoſitio, quæ veram morbi formam conſtituit: at ex forma ſumitur ratio categoriæ.

Illa enim quæ ſub aliis categoriis continentur, nimirum calculus, lumbrici, &c. morbi à Galeno, & reliquis clarioris doctrinæ gratiâ appellantur, & quia non ſuppetunt nomina, quibus iſtas diſpoſitiones ſignificare poſſint: tum etiam, quia ſufficiebat Medico curationem inſtituenti naturam illius rei tenere, ex cujus ſublatione tota diſpoſitio præter naturam & noxa functionum tollebatur; non quòd accuratè philoſophantibus veri morbi eſſe videantur, ſed potiùs cauſæ, quia ſæpè in nobis ſunt, abſque ulla manifeſta functionum læſione, & non prius calculi, lumbrici, & ſimilia, actionibus vim inferre poſſunt, quàm aliquam diſpoſitionē, ut obſtructionē, aut divulſionem in noſtris corporibus excitarint.

Rurſum *objici* poteſt, Morbum in prædicamento relationis collocari debere, quod colligitur ex Galeni dictis in *principio libri*, *de morb. different.* ubi *Sanitas* (inquit) *ſymmetria quædam eſt*, & *morbus ametria*: ſymmetria autem & ametria meras dicunt relationes: quod & apertè confirmare videtur Ariſtoteles 7. *Phyſic. capite tertio*, ubi morbum & ſanitatem ad aliquid eſſe dicit. Ad id *Reſpondeo*, quòd licèt morbus ametria, ſeu immoderatio appelletur; hinc tamen non probatur eſſe relationem. Nam quemadmodum deformitas

eſt

eſt quædam partium improportio, tamen pulchritudo & deformitas veræ ſunt qualitates: ita morbus eſt improportio calidorum, frigidorum, humidorum aut ſiccorum aut partium, relatio tamen non eſt, ſed qualitas quædam, aut diſpoſitio, quâ male afficitur totum corpus. Si tamen aliquam in morbis reperiri relationem eſt fatendum, ut demus aliquid dictis Ariſtotelis, dicimus illud fieri, quatenus qualitates illæ, nimirum ſanitas, & morbus, habent quandam inter ſe comparationem, prout ad mediocritatem accedunt, vel ab ea recedunt, qualis reſpectus reperitur inter colores extremos, & inter virtutes & vitia quæ tamen nemo dixerit eſſe ſimplices relationes, quæ ſubjectis accidere poſſunt ſine ulla eorum mutatione. (*Melet. II. 9. 10.*

Omnis morbus habet permanentiam in parte, & permanentia eſt eſſentia morbi.

Morbus per diatheſin, ſeu diſpoſitionem definitur, quo nomine quandam innuit eſſentiæ ſuæ ſeu partium poſitionem, ſive conſtantiam in corpore, quâ diſtinguitur à ſimplici affectione, quæ patibilis qualitas appellatur, & eſt tertia ſpecies qualitatis. Et hæc conſtantia permanentia appellatur, diſpoſitio ſcilicet ita impreſſa in partem, ut eſſentiam ſuam habeat à cauſa eam producente diverſam & ſeparatam, ab eaque independentem: & illæ res, quæ habent permanentiam, dicuntur à Medicis eſſe factæ, ſivè in facto eſſe; quæ verò non habent permanentiã, eſſe in fieri.

Verùm *objici* poteſt, febrem ephemeram, alioſque leviores affectus, imò & graviores nonnullos, ut epilepſiam, & apoplexiam, exiguo tempore in corpore permanere, atque ita non videri habere permanentiam. *Reſp.* permanentiæ nomen ad duo referri poſſe, vel *ad tempus*, quod durationẽ ſignificat; atque ita non eſt de eſſentia morbi, quia morbi quamplurimi exiguam habent durationẽ; vel referri *ad exiſtentiam* firmam & ſtabilem, quæ innuit quamdam eſſentiæ, & partium poſitionem, quam habent in corpore omnes morbi, licèt nonnulli exiguo tempore perdurent.

Rurſus *objicitur*, Morbi per conſenſum ſunt in fieri, & à ſimplici humorum vel vaporum communicatione ſuam habent exiſtentiam, quâ ceſſante ſtatim ceſſant; at illi inter veros morbos à Galeno recenſẽtur: ergò non omnes morbi habent permanentiam. *Reſpondeo*, morbos per conſenſum non poſſe diu perdurare, quin ab eorum cauſis idiopathia parti inferatur, quæ, vel exigua, habet ſemper aliquid facti, quod eſt ſufficiens verum morbum conſtituere. Si tamen adhuc tam levis ſit ſympathicus affectus, ut nullam habeat in parte conſiſtentiam, neque ullam peculiarem poſtulet curationem, ſed primariò morbo ſublato ſtatim omnino auferatur, certè tunc à vera morbi ratione excluditur ab ipſo Galeno.

Objicitur denuò, morbos ex omnium Medicorum conſenſu; quatuor habere tempora, quæ perpetuò decurrunt; nimirum principium, augmentum, ſtatum, & declinationem. Cùm ergò ſunt in perpetuo motu, non poterunt habere permanentiam. *Reſpondeo*, ætates ſeu tempora morborum reſpicere eorum motum, & varias conſtitutiones, non autẽ generationem & eſſentiam, quæ fixa & & ſtabilis permanet: ſicut hominis natura eadem perpetuò conſervatur, licèt ille per diverſas ætates varias ſubeat mutationes; ſic morbi, jam facti & geniti, ſua percurrunt tempora, in quibus variè afficiuntur.

Denique ſic *arguitur*: habere permanentiam & eſſe in facto, idem eſt apud Medicos, ut ſuprà admonuimus: At inter omnes febres ſola hectica eſt in facto, hac enim conditione diſtinguitur à reliquis, quæ in fieri tantum eſſe dicuntur: Ergò reliquæ febres non habent permanentiam. *Reſpondeo*, in omnibus morbis eſſe aliquid, per quod morbi illi tales ſunt, & generationem ſuam adipiſcuntur. Sed quoniam cauſa morbifica, v. g. humor putridus in febribus perpetuò agit, & multiplicat qualitatem illam morboſam, ideò dicuntur in fieri, donec in hecticam evadant, cauſa ſcilicet agere ceſſante, propter introductam æqualem intemperiem, & tunc facti ſimpliciter appellantur; reliqui verò, partim facti, partim fientes.

Omnem morbum neceſſariò ſequitur actio læſa per ſe, & immediatè.

Morbi non rarò ſenſibus ſunt incogniti, omnes tamen per ſymptomata innoteſcunt, quæ ſunt illorum effectus, & potiſſimùm per actionem læſam, quæ à morbo dependeat imediatè & per ſe, atque ita eſſentialiter, ut poſita actione læsâ, neceſſariò ponatur morbus à quo illa depẽdet.

Verùm hîc *objici* poteſt, ab ipſis cauſis morbificis ſæpè læditur actio immediatè, nimia enim alimenti copia ingeſta ventriculi concoctionem lædit, nullo intercedente morbo: Ergò non omnis actio læſa dependet à morbo.

Reſpondeo, coctionem ventriculi non eſſe idcirco læſam, quod magnam alimenti copiam nequeat concoquere; cùm enim certa inter agens & paſſum debeat eſſe proportio, ut actio rectè exerceatur, ſi alimentum quantitate nimia exſuperet, vel ſit qualitate moleſtum, ventriculi actio non dicetur læſa, etiamſi illud nequeat ſubigere; ſicut non dicetur laborare, etiamſi ferrum nequeat concoquere. Dicimus igitur, vitium dependere ab objecti improportione.

Rurſum ſic *objicitur*: Quædam ſymptomata poſſunt primò & per ſe lædere actionem; ut qualitas mutata in oculo, color ſcilicet flavus corneæ tunicæ ictericorũ, à flavæ bilis in illam effuſione contractus, qui viſionem immediatè lædit; illis enim omnia apparent flava, at nullus poteſt accuſari morbus qui viſionẽ hoc modo lædere queat. Ergo color ille qui ſymptoma eſt, actionẽ lædit immediatè. *Reſpondeo*, in oculo peculiariter colorem præternaturalem poſſe dici morbum; oculus enim naturaliter conſtitutus debet eſſe omnis coloris expers, ut objectorum ſpecies puras & impermixtas, eorumque colores varios recipere poſſit: color enim ille oculi referri poteſt ad morbos in numero, quia auctus eſt numerus qualitatum, quæ naturaliter in oculo eſſe debent. Idem dicẽdum videtur de ſapore extraneo in lingua, & ſono in aure, quia ſcilicet impediunt, ne ſapores & ſoni ab iis ritè percipiantur; unde patet in peculiaribus illis ſenſoriis, peculiari conſtitutione donatis, peculiarem etiam morbi rationem eſſe admittendam.

Denuò hic *objicitur*. In affectibus, ſympathicis actiones partium læduntur abſque ullo morbo: nam ſi in partibus per ſympathiam laborantibus eſſet morbus, illis remedia adhiberentur, quod tamen non venit; neque dum obſtructo cerebro nervorum actio læditur, poſſumus dicere morbum eſſe in nervis, ſed in cerebro tantum. *Reſpondeo* affectus ſympathicos intenſu morborum non reponi à Medicis therapeuticis; quia illis remedia non adhibentur: ſi quis tamen attentè cõſideret, illos ad aliquod morbi genus referri poſſe reperiet. V. g. obſtructo cerebro non influit in nervos ſpiritus animalis, ex cujus defectu moratus & ſenſus abolẽtur. At defectus ille inter morbos in numero deficientes poteſt recẽſeri, & ita de aliis quamplurimis eſt dicendũ.

CAPUT II.

De Morbi Generibus, & Differentiis.

Hactenus de morbi natura: conſequens eſt, ut de illius differentiis agamus.

GEnera, ſpecies, & differentiæ morborum confunduntur à Galeno, 2. *methodi*, & pro uno & eodem uſurpantur: non enim ſolet exactam illam & logicam conſiderationem conſectari, licèt diverſo reſpectu utrumque verè dici poſſit: ratione nimirum ipſius morbi, qui genus ſummum eſt, *ſpecies* ſeu differentiæ debent appellari: & ratione ſpecierum inferiorum, in quas dividuntur, *genera* dici poſſunt.

Sunt autem morborum differentiæ aliæ eſſentiales; aliæ accidentales.

Eſſentiales ſunt quæ ab ipſa morbi eſſentia deſumuntur, & aliter ſpecificæ appellantur, quia ex iis genera, & ſpecies conſtituuntur.

Illæ autem ſunt tres, nimirum ſimilaris, organica, & communis.

Tota eſſentia accidentium à ſubjectis dependet, ideò eorum eſſentiales differentiæ à ſubjectorum differentiis ſumi debent: morborum autem ſubjecta ſunt corporis

noſtri partes, quæ propriè tales appellantur, quæ nimirum toti cohærent, communique vitâ fruuntur: nam quamvis ab Hipp. partes dividantur in *continentes*, *contentas*, & *impetum facientes*, ubi per continentes partes viventes & actionibus exercendis deſtinatas intelligit, per contentas, humores, & per impetum facientes, ſpiritus; nunc latiſſimè accipiunt nomen partis, neque humores, aut ſpiritus morborum ſubjecta eſſe poſſunt, nec communi vitâ fruuntur, ſed cauſæ potius ſunt morborum, dum qualitate, vel quantitate peccant. Cùm igitur partes iſtæ viventes ſub duplici contineantur differentiâ, ſimilarium ſcilicet & organicarum, morbi etiam in ſimilares & organicos dividuntur: ſed quia in utriſque dictis partibus, communis alia requiritur diſpoſitio, præter debitam temperiem & conformationem, ut ſecundùm naturam ſe habere dicantur, naturalis ſcilicet illarum partium continuitas ſeu unio; ideò, dum illa ſolvitur, alia oritur ſpecies morbi, quæ communis appellatur. (*Melet. II.* 12. 14. *&c.*)

CAPUT III.

De Speciebus Morbi Similaris.

Omnis morbus ſimilaris intemperiès appellatur.

PArtes ſimilares ex elementis tantùm componuntur, & earũ actiones à quatuor primarum qualitatum ſymmetria & debita cũ moderatione perficiuntur. Partes enim ſimilares, quà ſimilares ſunt, nullam edunt actionem præter nutritionem, propter quam conveniens alimentum ad ſe attractum retinent, concoquunt, & ſuperflua expellunt, quæ omnia à ſola temperie in iis abſolvuntur. Igitur quamdiu partes ſimilares debitam ſervant temperiem, ſecundùm naturam ſe habent. Dum verò intemperatæ ſunt, in morboſo ſtatu ſunt conſtitutæ, atque ita omnis morbus partes ſimilares efficiens, erit intemperies.

Intemperies autẽ in alias differentias ſubdividitur, quarum nonnullæ ſunt eſſentiales, reliquæ verò accidentales.

Eſſentiales rurſu aliæ ſunt ſimplices, aliæ compoſitæ. Simplices ſunt quatuor, 1. *Calida*. 2. *Frigida*. 3. *Humida*. 4. *Sicca*.

Compoſitæ ſunt totidem, 1. *Sicca & humida*. 2. *Calida & ſicca*. 3. *Frigida & humida*. 4. *Frigida & ſicca*.

Illæ temperies morboſæ appellantur, quoties tantus eſt earum exceſſus, ut manifeſtam inferant actionum læſionem, alioqui intra ſanitatis limites erunt conſtitutæ. V. g. licèt quis bilioſo temperamento donatus, calidior ſiccior que exiſtat, quàm par ſit ad juſtam temperamenti moderationem efficiendam; quamdiu tamen actiones ſuas ſecundùm innati ſui temperamenti conditionem exercet, intemperie morboſa affectus non dicetur, donec proprios ſanitatis limites excedens, in febrem, v. g. aliumve calidum affectum inciderit.

Accidentales intemperierum differentiæ deſumuntur à cauſa, vel à ſubjecto.

Licèt accidentales morborum differentias ad finem hujus ſectionis remiſerimus tractandas; quia tamen hæ ad intemperiem ſolam peculiariter ſpectant, ideò de illis hîc agere non erit inconveniens.

Ratione cauſæ alia intemperies dicitur materialis, alia immaterialis.

Materialis intemperies ea eſt, cui conjungitur interna quædam cauſa, humor ſcilicet, vapor aut flatus: ut in febribus humoralibus, partium inflammationibus, & infinitis aliis contingit, & illa à Galeno appellantur intemperies cum humoris affluxu. Immaterialis verò, quæ nuda intemperies etiã appellatur, ea dicitur, quæ ab exteriori tantùm cauſa profecta eſt ſine interioris concurſu. Hæc minùs frequens eſt quàm ſuperior, & rarò admodum contingit, eam tamen videre eſt in maraſmo, ſumma partium refrigeratione, in aqua gelida, vel ſub Aquilone gelidiſſimo contracta, in cephalalgia à vehementi æſtu contracta, & ſimilibus.

Ratione ſubjecti alia intemperies eſt in habitu, alia in habitudine.

Intemperies quæ eſt in habitu, ſeù quæ habitum contraxit & confirmata eſt, *hectica* etiam appellatur, quæ tam firmiter inhæret, ut ſit indelebilis, & dicitur etiam omnino facta: hujus generis ſunt febris hectica, & elephantiaſis. Ea verò quæ eſt in habitudine, ſeu diſpoſitione, eſt tantum *inchoata*, & adhuc in fieri, aut ſaltem partim fiens, & partim facta, aut facilè delebilis, ut febres vulgares, & alii morbi curatu faciles.

Ratione etiam ſubjecti, alia eſt intemperies æqualis, alia inæqualis.

Æqualis intemperies eſt, quæ in ſingulas corporis noſtri partes eſt æqualiter diſperſa: ſic febris hectica eſt æqualis intemperies, quia idem caloris gradus in omnes partes eſt introductuss. *Inæqualis* verò intemperies eſt, quæ partibus corporis noſtri non eſt æqualiter inſita: ſic febres putridas inæquales morbos appellamus, quòd in iis partes ſolidæ non ſunt planè calefactæ, ſicut humores quos calor penitus occupavit: ſic febres epialæ & lypiriæ inæquales intemperies appellantur; quoniam in epiala calor & frigus ſimul in toto corpore perſentitur, in lipyria verò exteriora rigent, & interiora uruntur. (*Melet. II.* 18. *&c.*)

COROLLARIUM CIRCA Morbos Similares.

Objicitur *primò*, non dari poſſe ſimplicem intemperiem quia illa vel eſſet cum materia, vel ſine materia. Non cum materia, quia talis intemperies ab aliquo humore pendet: at unuſquiſque humor duplici præditus qualitate. Immaterialis verò à cauſis externis excitatur, illæ autem vel ſunt elementa, quorum unumquodque duas habet qualitates; vel mixta, quæ duas etiam habent qualitates ab elemento prædominante. *Reſpondeo*, unicam tantum qualitatem poſſe excedere, reliquis bene contemperatis, cum duæ cauſæ internæ vel externæ conjunguntur, quæ in una qualitate conveniant, in alia ſint contrariæ. Ut dum ex ſanguine & bile morbus generatur, ſiccitas bilis retunditur à ſanguinis humiditate, & ibi nullus eſt exceſſus, ſed utriuſque caliditas, ſimul juncta, efficit calidam intemperiem. Idem evenit in cauſis externis: ſi enim aër ſit temperatus, ad calidam humidamque temperiem, & alimenta frigida & humida, frigiditas ipſis cum alterius caliditate contemperationem efficient, ſed humiditas utriuſque humidam pariet intemperiem.

Objicitur denuò, calidam & humidam intemperiem non dari, quod caliditas & humiditas ſint victæ noſtræ principia, ac proinde ſimul juncta non poſſint eſſe morboſa. Deinde, quòd caliditas debeat eſſe valde intenſa, ut morboſa eſſe poſſit; at calor intenſus potenter abſumit humiditatem, & citiſſimè ſibi comitem accerſit ſiccitatẽ, atque ita intemperies calida & humida non poterunt ſimul ſubſiſtere. Idẽ dicas de frigida intemperie, quæ magnas generans cruditates, copioſas cumulat in corpore humiditates: unde non videtur poſſe cum ſiccitate reperiri. Ad hæc *Reſpondeo*, caliditatem & humiditatem eſſe quidem vitæ noſtræ principiis conſentaneas, ſi tamen ita redundent, ut humores non poſſint à natura gubernari, nec commodè ventilari, neceſſariò putredinem concipient, unde calor præter naturam introducitur, qui nimiæ humiditati junctus, calidam & humidam intemperiem efficit. Deinde, calor excedens abſumit quidem humiditatem, ſed non illico ac proinde illud temporis ſpatium ſufficit ad morborum etiam ſæviſſimorum generationem, ut patet in febribus ſanguineis, in quibus maxima initio humiditas luxuriat, ſi tamen diutius perdurent, ſiccam intemperiem acciverunt. Eodem prorſus modo frigida & ſicca intemperies diutius perſiſtit, antequam per cruditates humida acquiratur. Imò etiamſi copioſa cumulentur excrementa, partes tamen ſolidæ ſic eam ſervant intemperiem, ut in ſenibus apparet. Propoſitas morborum differentias, eaſque ſolas tota recipit antiquitas, omneſque ferè neoterici, præter Fernelium, & alios nonnullos illius ſequaces. Fernelius enim nova duo morborum genera commentus eſt, quorum unum vocat materiæ, alterum verò formæ, ſeu totius ſubſtantiæ. Cùm enim (inquit) in partibus ſimilaribus tria ſpectentur, materia, forma, & temperamentum, quorum naturalis conſtitutio ſanitas eſt, ſic uniuſcujuſque immoderatio erit morbus. Atque

hinc

hinc tres morborum differentiæ exorientur, nimirum intemperies ex primarum qualitatum excessu; materiæ immoderatio; dum pars mollior aut durior, laxior aut adstrictior, tenuior aut crassior, rarior aut densior evadit; & formæ corruptela, dum vel à morbis manifestis, ut à putredine, vel ab occultis, venenatis scilicet, contagiosis, & pestilentibus tota corporis symmetria corrumpitur.

Hanc suam opinionem nudè proposuit Fernelius *lib.* 1. *suæ Pathologiæ, cap.* 7. quam longa tamen disputatione confirmavit, 2. *de abditis rerum causis, cap.* 9. & quia celebris valde est propter tanti viri auctoritatem, multosque non mediocriter exercuit; illam idcirco brevi disputatione discutiemus. Rationes igitur, quæ à Fernelio afferuntur pro sua opinione confirmanda, quatuor sequentibus possunt comprehendi.

Primò. Morbi in iis esse solent, à quibus actiones perficiuntur: sed tria sunt in parte similari quæ actiones illius perficiunt, materia scilicet, forma & temperamentum: ergò & circa illa erit morbus.

Secundò. Idipsum confirmatur ex varia actionum læsione, in una eademque parte. Ventriculus enim, ut pars similaris, sæpe laborat imbecillitate, à qua imminuitur concoctio; sed illa imbecillitas nunc fit ab immodicè refrigerantibus, ut nimio aquæ potu, lactucarum, & similium usu: nunc à relaxantibus, ut olei, tepentium, & similium hausu; nunc denique ab extraneis quibusdam & venenatis qualitatibus, à quibus formæ suæ robur dejicitur. Ergò tria erunt morbi genera distincta.

Tertiò. Ab ipsis remediis hoc etiã evinci posse videtur. Tria enim sunt remediorum genera ab ipso Galeno constituta: alia nimirum quæ primis tantùm qualitatibus alterant, & hæc in morbis intemperiei locum habent; alia verò quæ adstringunt, relaxant, attenuant, incrassant, & hæc morbis in materia medentur; alia denique sunt, quæ agunt à tota substantia & occulta proprietate, & hæc in morborum totius substantiæ curatione usurpentur.

Quartò. Denique in gangræna, elephantiasi, & ulceribus malignis, totâ partium substantia corrumpitur Ergo non possunt negari morbi totius substantiæ:

Nos verò existimamus rationes istas non esse tanti momenti, ut nos cogere valeant antiquas morborum similarium differentias multiplicare. Dicimus ergò illam Fernelii opinionem esse rejiciendam: atque antequam allatis objectionibus satisfaciamus, sequentibus erit confutanda.

Primò. Morbus est affectus tertius partis similaris, quatenus talis est: ergò materia & forma non possunt dici affici morbo, sed totum compositum, sola enim intemperies est affectus totius partis similaris.

Secundò. Omnis actio partis similaris est naturalis: sed actiones naturales quatuor tantùm sunt, attractio, retentio, concoctio, & expulsio, quæ à temperie sola dependent: Ergò unicus tantùm erit morbus partis similaris, nimirum intemperies.

Tertiò. Morbis omnis habet agendi vim, nimirum actionem lædendi. At materiæ nulla est actio; est enim principium passivum & potentiale: ergò nullus dabitur morbus materiæ.

Quartò. Si daretur morbus formæ, malè ab omnibus, tum veteribus, tum neotericis definiretur morbus, quem volunt esse corporis dispositionem: At forma est incorporea. Ergò non potest pati morbos.

Quintò. Si darentur morbi formæ, infinita sequerentur absurda, formam scilicet per se pati posse, generari & corrumpi magis & minus recipere, & habere contrarium, quæ abhorent à philosophia.

Denique. Si formæ, vel totius substantiæ corruptela sit morbus; consideranda erit, vel in termino & absoluta, vel in via, & in fieri. Si absoluta, nihil aliud est, quàm animantis interitus, & integra pernicies: si verò sit in fieri, & in motu, erit tantum alteratio corruptioni prævia, ac proinde qualitas in temperie constituta.

Atque ita satis manet confutata hæc Fernelii opinio. Ad *rationes* in illius subsidium allatas, ita *respondemus*. Ad *primam* dicimus: Materiam & formam non concurrere ad perfectionem actionum, sed tantùm ad compositi constitutionem; actiones enim sunt compositorum, non componentium: compositum autem operatur secundùm dispositionem, quæ in illo reperitur: hæc autem dispositio in parte similari est sola temperies.

Ad *secundam respondeo*, actionem ventriculi non esse purè similarem, sed fieri partim à temperie, partim à conformatione & structurâ illius, alteratio enim & coctio alimentorũ rectè perfici non possunt, quin debitè illa contineantur & coarctentur à ventriculo. Retentio verò illa, sive complexus dependet à ventriculo, hoc, vel illo modo conformato. Quoties igitur refrigeratur ventriculus, ut non possit concoquere, est intemperies seu morbus similaris: dum verò ita relaxatur, ut non possit continere est morbus organicus: cum denique actio ventriculi dejicitur à rebus venenatis, est quædam intemperies, quia corrumpitur temperamentum insitum illius partis, & illa intemperies maligna seu venenata appellatur, ut infra dicetur.

Ad *tertiam respondeo*, qualitates illa secundas à primis immediatè dependere. Sic adstringentia frigida sunt & sicca, relaxantia calida & humida, & ita de cæteris: quæ verò à tota substantia operari dicuntur, id præstare per qualitates occultas, quæ ad temperiem referuntur.

Ad *ultimam respondeo*, intemperiem esse duplicem, vulgarem unam, alteram malignam, ut in differentiis accidentalibus ostendetur: propositi autem affectus ad intemperiem malignam facillimè referri possunt.

An dentur morbi totius substantiæ, & an Fernelius rectè eos describat, & quid de Riverii sententia statuendum sit, discere licet ex Gr. Horst. oper. T. 1. pag. 239.

CAPUT IV.

De Morbi Organici Speciebus.

Morbi organici species quatuor sunt, 1. *In conformatione;* 2. *In magnitudine.* 3. *In numero.* 4. *In conjunctione.*

QUemadmodum à partibus similaribus actiones similares, ita ab organicis organicæ exercentur, quæ ut secundùm naturam se habeant, quatuor desiderant conditiones, debitam nempe conformationem, magnitudinem, numerum, & conjunctionem, à quibus si fiat recessus, morbi statim oriuntur: unde totidem morbi organici differentiæ resurgunt.

Conformationis morbi rursum tres habent species. 1. *In figura.* 2. *In asperitate & lævitate.* 3. *In meatu & cavitate.*

Morbus in figura est, cum naturalis partium figura ita immutatur, ut inde actionum læsio contingat.

Multis modis partium figura potest immutari, dum scilicet quæ rectæ naturâ esse debent, incurvantur; curvæ eriguntur, aliæ inflectuntur, distorquentur, rotundæ quadratæ fiunt, & ita de cæteris.

Morbus in asperitate & lævitate est, cùm partes quæ naturaliter asperæ aut rugosæ esse solent, læviores evadunt, vel contrà læves asperiores.

V. g. Cùm ventriculus & intestina mucosa pituita obducta lienteriam patiuntur, fit morbus in lævitate; cùm verò trachea arteria à distillatione è cerebro exasperata contrahit raucitatem, est morbus in asperitate.

Morbus in meatu & cavitate est, cùm naturalis meatuum & cavitatum constitutio evertitur.

Ejus rursum tres sunt species, 1. *adstrictio,* 2. *obstructio,* 3. *dilatatio.*

Adstrictio fit, cùm meatus, vel cavitas ab externa causa comprimitur, & angustior evadit.

Sic dum œsophagus & aspera arteria coarctantur ex angina, & vesica comprimitur ex grandiore fœtu in utero concluso, morbus ille fit, qui adstrictio appellatur.

Obstructio fit, cùm materia aliqua præternaturalis internas cavitates occupat, vel meatus occludit.

Sic calculus in vesica; materia crassa, viscida, & lenta hepatis, lienis, aliarumque partium venas interiores, liberumque humorum commeatum impediens, & reliqua hujusmodi, obstructionem pariunt.

Dilatatio fit, quando cavitates & meatus nimis ampli & patentes efficiuntur.

Dilatatio est adstrictioni & obstructioni contraria: illius exemplum habemus in dilatatione pupillæ, & varicibus, tum etiam in venarum anastomosi & diapedesi. Anastomosis enim fit quando orificia vasorum nimis dilatantur, diapedesis verò quando tunicæ eorum nimis relaxantur & ratefiunt, ut humores effluant. Ad dilatationem etiam referuntur nimia ventriculi laxitas, ut non possit commodè amplecti alimentum, quam perperam Fernelius ad morbos materiæ supra revocabat.

Magnitudinis morbi vel sunt in magnitudine aucta, vel imminuta.

Utrique vel in toto corpore, vel in aliqua ejus parte. In toto corpore est magnitudo aucta, vel imminuta, dum tota illius moles præter modum augetur, vel imminuitur.

Magnitudinis auctæ in toto corpore exemplum affert Galenus de quodam Nicomacho Smyrnæo, qui præ nimia crassitie sese non poterat commovere. Eadem verò imminuta satis apparet in atrophia & febri hectica, in quibus totum corpus macie contabescit.

In aliqua parte magnitudo augetur, vel imminuitur, dum naturaliter sibi constitutas dimensiones excedit, vel ab iisdem recedit.

Sic tumor præter naturam in parte est magnitudo aucta: sic etiam partis defectus in longitudine, latitudine, vel profunditate, ut linguæ, nasi, digiti, testis, vel alterius partis parvitas insignis, est magnitudo imminuta. Illa enim parvitas contingit vel ab ipsa generatione, ex defectu materiæ; vel post generationem, idque rursum dupliciter; defectu scilicet alimenti, unde partis atrophia & consumptio, vel ablatione substantiæ partium, ut cum portio nasi, linguæ, vel digiti amputatur.

Morbi in numero sunt vel in numero excedente, vel in deficiente.

Ad partes organicas constituendas certus similarium numerus requiritur, & in majoribus, magisque compositis, certus minorum organorum, & minùs compositorum numerus concurrit. Quomodocunque autem ista redundent vel deficiant, vitium faciunt, quod numeri aucti, vel imminuti appellatur.

Numerus excedens vel est eorum, quæ sunt secundum naturam, vel toto genere præter naturam.

Secundùm naturam dicuntur, ratione substantiæ, ex qua componuntur, quæ naturalis: & peccant tantùm in eo, quod non sint necessaria ad membri functiones exercendas; imò illas impediant, ut sextus digitus, carnis excrescentia in ulcere, & similia. At verò toto genere præter naturam sunt ea, quæ ex substantia omnino præternaturali componuntur, ut lumbrici, calculi, &c. quæ ad morbos in numero referuntur, quatenus res præter naturam superadditæ, organi structuram vitiantes, & functiones illius suâ præsentiâ impedientes. Alioqui si actiones non lædant quatenus numero redundant, sed obstructionem, aut similem affectum producant, causæ morbi potiùs censebuntur, ut suprà anotavimus.

Numerus deficiēs perpetuò in rebus naturalibus, sive corporis partibus consistit, isque vel ab ipso utero, vel post exitum ab eo est contractus.

Morbus in numero deficiente ab ipso ortu contractus dicitur, cùm quis v. g. pede, manu, oculo, teste, aut alia quavis parte mancus in lucem procedit: post ortum verò, quando pars aliqua amputatur: ut cùm pes, vel brachium gangrena laborans, amputantur, testis in hernia eximitur, dens carios us evellitur, & sic de cæteris.

Morbi in conjunctione sunt duplices: in situ, & in connexione.

Morbi in situ sunt, quando partes quæ simul cohærere debent, à propriis sedibus recedunt.

Hujusmodi morbos videre est in hernia, cùm intestinum, vel omentum in scrotum descendit; item in procidentia ani, uteri, & similium.

Morbi in connexione sunt, quando partes quæ debent simul cohærere, non coalescunt: vel contra, quæ cohærere non debent, simul coalescunt.

Tales affectus apparent in luxationibus, quando ossium connexio pervertitur, & in imperforatis, necnon dum oculorum palpebræ, vel oris labra coalescunt, quæ naturaliter debent esse disjuncta.

COROLLARIUM
circa morbos Organicos.

Objicitur primò. Deficientem esse morborum organicorum numerum jam allatum, quia eorum differentiæ non desumuntur ab iis omnibus, quæ necessaria sunt ad actiones organicas obeundas. Sed præter jam dicta alia multa concurrunt: partes enim instrumentariæ indigent calido à corde influente, nimirum sanguine, & spiritibus bene affectis, quandoquidem iis læsis, aut absentibus, totius corporis actiones offenduntur: syncope, tremore, rigore, &c. Ergò ab illis quædam morbi organici species erit constituenda. *Respondeo*, In propria cujusque partis constitutione distinguenda esse communia instrumenta, quæ in omnibus actionibus, tum similarium, tum organicarum partium sunt necessaria: illa enim in neutris peculiarem obtinent considerationem, sed tanquam vaga & fluxa in partium corporis viventis numero non habentur. Vel certè dicendum, affectus, qui ab horum vitio contingunt, non esse idiopathicos, sed debere tantùm referri ad sympathiā negatæ materiæ vel facultatis.

Objicitur secundò, præter adductas conditiones ad partium organicarum constitutionem requiri symmetriam, si enim pes v. g. vel manus ossibus, nervis, & ligamentis, constare debeant, tota sint ossea vel carnea; mala redditur illarum partium structura, quamvis rectè se habeant superiùs numerata. *Respondeo*: si pars organica, quæ pluribus instrumentis constare debet, ex unico tantùm sit conflata, esse tunc morbum in numero deficiente, nec aliud genus diversum esse inquirendum.

Objicitur denique, ab ipsis qualitatibus, tam primis quàm secundis, actiones partium organicarum lædi: partes enim verbi gratia, duriores vel molliores, crassiores aut tenuiores, ad sensum vel motum redduntur ineptiores, sicut Galenus cerebri crassitiem ad ingenii acumen plurimùm obesse existimat, tenuitatem verò prodesse; sic ventriculus laxior malè concoquit, cornea oculi tunica rarior aut densior visui officit: & ita de reliquis. Unde patet, istas etiam qualitates inter morbos organicos debere recenseri. *Respondeo*, morbos illos, qui sequuntur mutationes qualitatum, non posse tribui partibus organicis, quatenus sunt organicæ, sed quatenus ex similaribus tanquam materia quadam componuntur: ad partis enim instrumentariæ constitutionem debita partium similarium symmetria, earumque temperies, tam in primis, quàm secundis qualitatibus est supponenda; non igitur earum improportio parti organicæ est adscribenda, quamvis illius actiones lædat, quia id fit ex accidenti; sicut domus corruit, ubi ligna vel lapides sunt putrida vel carios a, quamvis illa non ad domum spectent, si formalem illius rationem intueamur.

Contra istam *responsionē* denuò *objici* potest, secundas illas qualitates, duritiem, mollitiem, & reliquas, non minus debere ad partium organicarum morbos referri, quam asperitatem & lævitatem, quæ etiam inter qualitates secundas numerantur, & à nobis inter conformationis morbos recensitæ fuerunt. *Respondeo*, non esse eandem rationem, quandoquidem durities, mollities, & reliquæ non mutantur, nisi per ipsam temperiem simul immutatam; asperitas verò & lævitas, quæ sunt affectus superficiei tantùm, ita dependent à formatrice facultate, ut sine ulla temperamenti diversitate quasdam læves & æquales, alias asperas & inæquales producat, ut patet in ossibus, quæ siccissima sunt, & tamen maximè æqualia in sua superficie: & in ventriculo, qui superficie sua externa est æqualis, interna asper & rugosus; & sic de cæteris. [*Melet. II.* 37. *ad* 60.]

CAPUT

CAPUT V.

De Morbi Communis, seu Solutionis Continui Differentiis.

Morbi communis seu solutionis continui differentiæ desumuntur à causa, vel à subjecto.

Causæ continuum solventes quatuor sunt: ad primam referuntur ea quæ sunt tenuia, & ad secundam idonea; ad secundam, acria & erodentia: ad tertiam gravia, dura, & obtusa: ad quartam, rumpentia, & divellentia.

Quæ à tenuibus & secantibus fit solutio continui, sectio appellatur.

SUb hac comprehenduntur omnes solutiones continui, quæ fiunt ab externis causis incidentibus, sive punctim, sive cæsim, in quavis corporis parte.

Quæ ab acribus & erodentibus fit solutio continui, erosio nuncupatur.

Ut plurimùm fit erosio in corporis partibus à causis internis, ut acribus, & mordacibus succis, ulcera efficientibus. Aliquando etiam fit ab externis admotis, vel actu exurentibus, ut igne, candente ferro; vel potentiâ, ut causticis medicamentis & similibus.

Quæ à gravibus, duris, & obtusis fit solutio continui, contusio appellatur.

Hæc solutio continui ut plurimùm manifesta non est, sed occulta; in ea enim partes colliduntur, & violenter comprimuntur, ex qua compressione occulta fit continui solutio.

Quæ à rumpentibus & divellentibus fit solutio, ruptio seu divulsio appellatur.

Hæc sæpissimè contingit in tortura in qua digiti pedum vel manuum ita divelluntur, ut eos ab aliis partibus omnino separari contingat: ex nimio etiam conatu peritonæum disrumpi solet, unde hernia solet exoriri. Aliquando etiam ex nimia plethora venarum tunicæ disrumpuntur, unde, copiosæ hæmorrhagiæ producuntur.

Ratione subjecti, seu corporis nostri partium, variæ solutionis continui differentiæ constituuntur, & varia illis nomina adscribuntur.

In carne enim facta incisio, vulnus appellatur, erosio verò ulcus.

In osse facta incisio transversa, fractura: recta, fissura dicitur; erosio verò, caries.

In venis, arteriis, nervis, & cartilaginibus facta incisio transversa, idem incisionis retinet nomen; & recta fissuræ.

Peculiares solutionis species, punctura dicta, nervis potissimùm attribuitur; membranis verò ruptura.

Apud Chirurgicos authores omnes istæ solutionis differentiæ sub vulnerum, ulcerum, & luxationum nomine comprehenduntur, & pulchrè exponuntur à Joële & Sennerto. *Melet.* (*II.* 36. 51. 58.)

CAPUT VI.

De Differentiis Accidentalibus Morborum.

Accidentales morborum differentiæ sunt, quæ genera & species morborum non constituunt, sed tantùm nonnullas eorum proprietates declarant.

INfinitæ propemodum ab auctoribus proponuntur accidentales differentiæ, quas omnes persequi nimis longum, & forsan minùs utile futurum arbitramur. Nos igitur eas tantùm hîc proponemus, quæ ad usum artis magis sunt necessariæ, & frequentiùs occurrunt in morborum tractatione.

Illæ autem desumuntur vel à morborum essentia, seu proprietatibus eam comitantibus, vel à causis morborum.

Ab ipsa morbi essentiâ essentiales illius differentiæ desumuntur, ut suprà demonstratum fuit: accidentales verò differentiæ à nonnullis proprietatibus, essentiam morbi comitantibus, tum etiam à causis & effectibus. Nos tamen, reliquis omissis, ut per se notissimis, vel minùs utilibus, eas tantùm hîc proponimus, quæ ab essentia & causis desumuntur.

Proprietates morborum essentiam comitantes, sunt prima, magnitudo; secunda, motus; tertia, mos; quarta eventus.

1. *Ratione magnitudinis, morbus dicitur magnus, vel parvus.*

Morbus magnus is dicitur, qui intensus valde est, & magnâ vi corpus nostrum affligit.

Parvus verò, qui à naturali constitutione parum recedit, & vires nostras parum labefactat.

Galenus tribus de causis morbus magnum dici debere affirmat. *Primo* ratione partis, si nimirum partem principalem afficiat, vel advitam necessariam: *Secundò* ratione causarum; si nimirum illæ sint admodum vehementes, & magno impetu sæviant: *Tertiò*, ratione symptomatum, si nimirum illa violentiâ & atrocitate corpus valdè molestent.

2. *Ratione motus considerentur quatuor tempora morborum. Principium, augmentum, status, & declinatio.*

Principium morbi est, quando eumdem tenorem servat, quem à principio accepit, nulla auctione insigni adveniente.

Augmentum est, cùm morbus sensibiliter increscit.

Status est, cùm morbus non amplius increscit, eademque retinet vehementiam à summo incremento relictam.

Declinatio denique est, cùm morbus manifestam suæ vehementiæ patitur diminutionem.

Divisio temporum morborum non solùm ab essentia ipsius morbi desumitur à Galeno, sed etiam à causis, & symptomatis, cùm scilicet illa vehementiora fiunt à principio ad statum, & in declinatione mitescunt, ac potissimum ab excrementis, quæ in principio omnino cruda statuuntur, in augmento quoddam coctionis rudimentum præ se ferre, in statu maxima coctionis indicia ostendere, & in declinatione absolutam concoctionem, suique in melius commutationem.

Tempora autem morborum vel sunt universalia, vel particularia.

Tempora universalia sunt partes totius morbi, a principio ad finem considerati.

Tempora verò particularia sunt partes paroxysmorum, qui in morbis intermittentibus apparere solent.

Sic unusquisque morbi paroxysmus habet principium, augmentum, & declinationem; sicut universus morbus in toto sui decursu considratus.

Nota non omnes morbos habere quatuor tempora, sed tantùm salutares, lethales enim ante declinationem perpetuo interimunt.

In motu consideratur quantitas & modus.

Ratione quantitatis motus, sed durationis, alius morbus dicitur longus, alius brevis.

Sic febris ephemera est morbus brevis, quia citissimè finitur: hydrops verò longus, quia diutissimè perdurat.

Ratione etiam quantitatis motus seu durationis, alius morbus dicitur, alius chronicus.

Acutus morbus est, qui cum brevitate junctam habet magnitudinem.

Ideò celeriter movetur cum vehementia & periculo. Huic vulgò chronicus opponitur: licet illi non sit omnimodè contrarius. Chronicus enim & longus idem est, taliisque appellatur ex eo solùm, quòd diuturnus sit, licet plerumque magnus existat: ut paralysis, hydrops, & similia, quibus verè & propriè breves opponuntur.

Nota, nonnullos morbos chronicos esse ratione propriæ essentiæ, & acutos ratione paroxysmi, ut epilepsia, quæ morbus est longissimus, & paroxysmos habet acutissimos.

Morbus acutus triplex est, primus peracutus, secundus acutus simpliciter, tertius est acutus ἐκ μεταπτώσεως, seu ex decidentia.

Peracutus rursùm dividitur in extremè peracutum, & simpliciter peracutum.

Extremè peracutus est, qui tam vehementer, & velociter movetur, ut tertio vel quarto die ad salutem vel ad mortem terminetur.

Peracutus simpliciter ad septimum diem terminatur.

Acutus

Acutus verò simpliciter dictus, vel est exactè talis, vel non exactè.

Exactè talis ad decimum quartum diem terminatur.

Non exactè talis ad vigesimum vel ultrà producitur.

Acutus denique ex decidentia ad quadragesimum usque diem se extendit: & ultra illum longus & diuturnus morbus appellatur.

Et hæ sunt differentiæ, quæ à quantitate motus desumuntur: sequitur ut eas proponamus, quæ à modo motus emanant.

Ratione igitur modi motus, alius morbus dicitur continuus alius intermittens.

Continuus morbus est, qui continuo affligit, & in tota sua duratione ad intermissionem aliquam non pervenit.

Intermittens verò, qui integras in suo decursu habere solet intermissiones.

Atque ita de motu: jam de more morbi est agendum.

3. *Ratione moris, morbus dicitur benignus vel malignus.*

Benignus morbus dicitur, qui mitis valde est, & nulla sæva infert symptomata.

Malignus verò is appellatur, qui magnam quandam & venenatam qualitatem adjunctam habet, & sævissima infert symptomata.

Malignus rursum triplex est: primus venenatus, secundus pestilens, tertius contagiosus.

Venenatus morbus est, qui qualitatem habet vitæ nostræ penitus adversam, ex veneno assumpto, admoto, vel ex pessimis humoribus intus genito productam.

Pestilens morbus est, qui malignam & deleteriam qualitatem possidet, ac in omnes communiter grassatur.

Contagiosus denique est, qui sese valde multiplicat, & alios quàm plurimos eodem affectus genere inficere solet.

Atque ita de more morbi; jam de illius eventu.

4. *Ratione eventus, alius morbus dicitur salutaris, alius lethalis, alius periculosus.*

Salutaris morbus est, qui nullum vitæ periculum minatur.

Lethalis morbus est qui certissimam infert perniciem.

Periculosus denique, qui dubium exitum pollicetur; & aliquando ad salutem, aliquando ad interitum terminatur.

Atque hæ sunt differentiæ, quæ à proprietatibus essentiã comitantibus desumuntur: jam illas, quæ a causis petendæ sunt, proponamus.

Istæ autem causæ sunt vel materiales, vel efficiens, vel sine quibus non.

Ad materiales subjectum referimus; ad efficientes, humores & ad eas sine quibus non, locum.

Multa alia sunt genera causarum, quæ hic non proponimus, quia ab his tantùm differentias morborum accidentales desumere decrevimus, immo neque omnes proponemus, quæ ab illis elici possunt, sed tantùm utiliores.

1. *Ratione subjecti, alius morbus dicitur idiopathicus, alius sympathicus.*

Idiopathicus est, qui primariò in parte a sua causa producitur, in eaque habet permanentiam.

Sic pleuritis, peripneumonia, phthisis aliique idiopathici appellantur.

Sympathicus verò est, cùm ab una parte idiopathicè laborante, affectus alteri communicatur.

Ita tamen affectus parti per consensum laboranti communicatur, ut priore, scilicet idiopathico sublato, sympathicus auferatur; alioqui si ex se permanet, idiopathicus factus est, & tunc à Medicis *Deuteropathicus* appellatur, sive secundarius: Primus verò dicitur *Protopathicus*, quòd primò in illa parte productus fuerit affectus.

Morbus autem sympathicus propter quinque causas solet generari. Primò, *propter viciniam*: Secundò, *propter generis societatem*: Tertiò, *propter officii communionem*: Quartò, *propter situm*: Quintò, & *propter connexionem.*

Propter viciniam manus brachio compatitur, os carni vicinæ, ventriculus hepati, pleura pulmoni, pulmo cordi, & vice versa.

Propter generis societatem partes nervosæ nervosis compatiuntur, & carnosæ carnosis, quia sub eodem genere sunt constitutæ, eandemque possident naturam.

Propter officii communionẽ mammæ utero, vesicæ renes compatiuntur, quia simile in corpore officiũ exercent.

Propter situm caput partibus inferioribus facilè compatitur, ut ventriculo, hepati, utero, & similibus: quia illis è directo superjacet, atque ita vapores ab iis sensum elevatos facilè recipit. Sic etiam ventriculus & pulmo capiti facilè compatiuntur; quia ille è directo subjiciuntur, atque ità humores ab eo defluentes facilè recipiunt.

Propter connexionem nervi cerebro compatiuntur; arteriæ cordi, venæ hepati, & vice versa, quia illis connectuntur.

Rursum omnis morbus sympathicus duobus modis fit, positivè scilicet, vel privativè.

Positivè fit, quando aliquid ab una parte in aliã defertur.

Sicà ventriculo ad cerebrum elevati vapores, dolorem, vertigines aliosque hujusmodi affectus sympathicos producunt, qui positivi appellantur.

Privativè fit, quando id non influit, quod debebat influere.

Sic in apoplexia perit sensus & motus in toto corpore, quia facultas & spiritus animales non influunt à cerebro, propter obstructionem ventriculorum ejus. Atque ita dicitur fieri propter privationem materiæ vel facultatis.

2. *Ratione causarum efficientium, sive humorum morbos committentium, alii dicuntur legitimi, alii spurii.*

Legitimus est, qui propriam suæ speciei naturam maximè retinet, & causam habet, à qua solet produci, integram & sinceram.

Spurius verò est, qui neque naturam suam puram retinet, neque causam à qua fit, habet sinceram.

Febris tertiana, quæ à bile sincera excitatur, vera & legitima apellatur; sicut quartana, quæ à pura melancholia producitur: illæ autem febres nothæ, spuriæ, & illegitimæ nuncupantur, cùm alios humores habent permixtos, præter jam dictos.

3. *Ratione loci, sive regionis in qua morbi generantur; alii dicuntur endemii, alii epidemii, alii sporadici.*

Endemii morbi dicuntur, qui sunt alicui Regioni peculiares, in eaque communiter grassantur.

Vernaculi & gentilitii aliter appellantur, quia eandem regionem perpetuò obsident, ob aërem partium, alimenta, &c. Sic alpinorum montium incolis Bronchocele, strumæ Hispanis, tabes Lusitanis, Borealibus scorbutus endemii morbi æstimantur.

Epidemii morbi sunt, qui in regione qualibet populariter grassantur.

In hoc conveniunt morbi Endemii & Epidemii quod multos invadant, & populariter grassentur. Differunt verò, in eo, quod endemii eandem perpetuò regionem occupent; epidemii verò minimè, sed quaslibet indifferenter invadant. Et ratio est, quia endemii à peculiari aëris patrii aquarum, vel ciborum dispositione oriuntur: epidemii verò causam habent in solo aëre, non ex loci ratione, sed potiùs ex maligna cœli influentia infecto.

Sporadici morbi sunt, qui nec communiter grassantur, nec alicui regioni sunt peculiares.

Dispersi etiam appellantur, & endemiis ac epidemiis opponuntur, quia scilicet varii sunt, & contingenter, nunc huic, nunc illi accidunt: Sic in regione hac vel alia qualibet hic pleuritide laboravit, ille febre continua vel tertiana, alius catarrho, nephritide, podagra, hydrope, aut alio quovis alterius naturæ, pro varia individuorum natura & constitutione. *Melet. II. 6.*

Atque hactenus de morborum natura & differentiis tam essentialibus, quam accidentalibus: supereſt jam ut de eorum mutationibus agamus.

PATHOLOGIÆ SECTIO II.

De mutationibus morborum, & præcipuè de Crisibus.

CAPUT I.

De mutationibus, quæ in morbis contingunt.

Duæ insigniores fiunt in morbis mutationes, vel dum in alium morbum commutantur, vel dum ab olutè

absolutè & simpliciter solvuntur, sine alterius morbi interventu.

Commutatio unius morbi in alium frequenter apparet, dum apoplexia in paralysin degenerat; febris tertiana in quartanam; quartana, hepatis, aut lienis tumor, & alii quamplurimi affectus in hydropem degenerant.

Absolutè simpliciter solvuntur morbi, dum sine alterius morbi interventu, ad salutem, vel mortem terminantur.

Terminantur ad verò salutem vel mortem dupliciter: Sensim videlicet atque paulatim; aut subitò & derepentè.

Dum sensim & paulatim terminantur ad mortem, marasmus nominantur: dum verò sensim terminantur ad salutem, solutio simpliciter, λύσις Græcis nominatur.

Dum subitò, crisis nominatur, quæ lysi vulgò apponitur, cum passim autores dicunt, omnes morbos terminari per crisin aut lysin.

CAPUT II.

De Natura Crisis.

Crisis est subita & repentina mutatio in morbo, ad salutem, vel ad mortem.

CRisis nomen multis modis usurpatur apud Hippocratem & Galenum. *Interdum* etiam per crisin nihil aliud quàm humorum secretionem significant, quemadmodū Galenus *comment. in aph.* 13. *sect.* 2. Fit inquit, *crisis natura secernente humores noxios à bonis, & ad excretionem præparante.* Interdum verò Crisin ipsam excretionem significare volunt, quòd optima crisin excretione perficiatur. Sic Hippocrates *lib. in arte*, corrupti ossis excretionem crisin nominat. Vel *denique* pro certamine accipitur, quod instante crisi inter morbum & naturam solet accidere. Sed magis frequens & usitata est illius acceptio pro judicio, quæ ab ipsius Galeni temporibus ad nos usque fuit à plurimis recepta. Galenus enim *comment. in* 1. *progn.* judicationem in morbis factam è foro judiciali derivatam, & in artem medicam translatam fuisse attestatur, nec quidem admodum impropriè: licet enim res, à quibus translationes desumuntur non sint omninò consimiles, attamen judicium quod fit in morbis, cum judicio forensi non exiguam habet similitudinem. In foro enim judiciali, dum capitalis causa agitur, concurrunt primò actor & reus, actor cum reo dimicat, eumque pertinaciter accusat, testes profert, eique mortem vel supplicium intentat: Reus verò, si insons accusationis fuerit, se strenuè defendit, & in actorem ipsum pœnam rejicit; si verò contra accusatoris vim sistere non possit, succumbere cogitur. Hæc omnia aguntur coram Judice, qui res omnes perpendi, ac tandem certâ die unive saliter judicium profert. Pari quadam ratione in critibus morbus actoris partes agit, natura verò rei: causa morbifica naturam lacessit, eamque funditus evertere conatur. Hujus invasionis testes sunt symptomata, quæ totius certaminis progressum patefaciunt. Natura verò, quæ rei quodammodo rationem habet, adversus actorem suum, morbum videlicet, sese pro virili defendit: & si viribus illa constet, morbi conatus eludit, eumque tanquam iniquum actorem rejicit, & foras excludit: si verò imbecilla sit, illius actioni succumbit. Hæc omnia accuratè rimatur Medicus; & utriusque partis pensitatis viribus, tanquam Judex sententiam profert, diemque notat judicij, in quo futura est vel morbi, vel naturæ victoria. Patet igitur hinc non omninò absurdam atque rejiciendam esse crisis cum judicio comparationem.

Ut verò ad ipsam Crisis definitionem propriùs accedamus, cùm illa per mutationem definiatur, sciendum est, in omni motu, secundùm Philosophos, multa considerari, terminum à quo, terminum ad quem, medium per quod fit motus, movens, & mobile. Hæc omnia in crisi perpetuò reperiuntur. *Movens* enim est ipsa natura, quæ coctiones perficit, humores secernit, ac tandem die critico expellit. *Mobile* sunt causa morbifica & humores præternaturales, in quos tantùm potest cadere crisis. *Terminus à quo* incipit crisis, est morbi augmentum: fit enim crisis in morbo; & pro varia morbi natura, tardiores, vel celeriores crises exercentur: Acuti enim morbi celeriùs, longi tardiùs judicantur.

Terminus ad quem definit crisis, est sanitas, vel mors, vel status illis proximus, aut transitus ad aliam morbi speciem. *Medicus* verò *per quod*, est totum illud spatium, quod à morbi augmento ad solutionem usque extenditur, & in quo natura concoctioni, secretioni, & excretioni incumbit.

Motus autem ille crisis simplex non est, sed compositus: idque dupliciter, ex locali scilicet & alterativo, & ex naturali & violento. *Localis motus* in crisibus fit ratione causæ morbificæ, quæ à natura commovetur & agitatur, ac per vias consuetas excernitur. *Alterativus* verò *motus* fit ratione corporis patientis, sive *corruptivus* ille sit, ut apparet in crisi lethali, sive *perfectus*, ut in salutari est manifestum. Secundò motus ille est *naturalis*, ratione naturæ, quæ internum est principium & movens, crisin primò & per se efficiens: *violentus* verò ratione certaminis, perturbationis, & velocioris illius mutationis. Optimè igitur crisis dicitur mutatio, eaque velox & repentina, ut hoc modo distinguatur à coctione, certamine, & secretione, tum etiam à solutione lenta & paulatina diuturnorum affectuum. Unde velocitas illa propriæ & peculiaris differentiæ rationem habet. Reliquæ verò definionis partes tam per se sunt manifestæ, ut nulla indigeant explicatione.

CAPUT III.

De Crisium Differentiis.

Crisis alia est perfecta, alia imperfecta.

Perfecta est, quæ ægrum perfectè & integrè à morbo liberat. Estque vel salutaris, vel lethalis.

Ut crisis perfecta sit & salutaris, sex requiruntur conditiones. Debet enim esse. Primò, *optimis signis indicata.* Secundò, *manifesta.* Tertiò, *die critico contingere.* Quartò, *fida.* Quintò, *secura.* Sextò, *conveniens morbo & ægrotantis naturæ.*

PRrimò igitur crisis perfecta salutaris concoctionis signis die indice debet præmonstrari. Unusquisq; enim dies criticus suum habet indicem, quartus videlicet est index septimi, undecimus decimi quarti, & decimus septimus vigesimi. In illis, inquam, diebus aparere debent concoctionis signa, ut crisis perfecta & salutaris consequatur. *Secundò* debet esse manifesta, id est, cum insigni aliqua evacuatione conjuncta, scilicet excretione vel abscessu. *Quæ enim sine manifesta excretione levant, recidivā facere solent,* [inquit Hippocrates in *prognosticis*) id ipsum confirmat idem Hippocrates quamplurimis historiis in *epidemiis*, è quibus insignis hæc instar omnium erit. *Sect.* 7. *lib.* 3. *Epid. Ægr.* 2. Hermocrates decimoquarto die liberatur à febre, non sudavit, decimoseptimo rursus febre corripitur, vigesimo febris expers non sudavit, vigesimo quarto die rursum febricitavit, tandem vigesimoseptimo die moritur. Si enim sine causis criticis solvatur morbus, periculo non vacat; & si cum insigni excretione vel abscessu terminetur, salutaris crisis censenda est. *Tertiò*, die critico debet contingere: in illis enim diebus solet natura, dum commodè operatur, humores noxios ἀθρόως & confestim expellere, utilesque moliri excretiones, quæ si alio die contingant, signum est naturam esse conturbatam & tumultuariè operari. *Quartò*, debet esse fida, atque ita nullas morbi reliquias post se relinquere, unde recidivæ periculum superesse possit. *Quintò*, debet esse secura, id est, cum facili ægri tolerantia, & sine ullis periculosis symptomatis. *Deniq;* talis crisis esse debet, speciei conveniens & ægrotantis naturæ, atque adeò illius ætati, & temperiei congener. Acuti morbi per excretionem, diuturni per abscessum judicari solent. Febris ardens in juvene hæmorrhagia, in sene alvi fluxu utplurimùm judicatur.

Crisis perfecta lethalis, contrarias habet conditiones ei, quæ salutaris est.

Conditiones illas ex supra dictis eruere facile est, si nimirum eas, quæ pro salutari crisi propositæ sunt in contra-

rium, usurpemus. Ex his autem prima inter reliquas maximi momenti est; cùm ea crisis lethalis maximè censenda sit, quam non præcesserunt concoctionis signa. Si enim, nulla apparente concoctione, aliqua fiat perturbatio, & humorum evacuatio, certissimum est indicium naturæ irritatæ, & ab humorum malignitate lacessitæ. Unde fit, ut citiùs properet ad statum, quàm coctionis gradus ferre queat, & tunc temporis crisin minimè tutam fore, audacter pronuntiandum: idque eò magis, quo morbus naturâ fuerit periculosior. In morbo salutari, & minùs periculoso, tunc etiam verendum est, ne diminutè judicetur, & cum gravioribus periculosisque symptomatis morbus deinceps revertatur, vel tandem diuturnior factus, in mortem degeneret. *Coctiones* enim [inquit Hippocrates] *celeritatẽ judicii, & morbi securitatem ostendunt: cruda verò & incocta, atq; in malos abscessus conversa, dolores, aut diuturnitatem, aut acrisias, aut mortẽ, aut recidivam.* Hæc enim mala evenire solent, dum crisis nullo modo anteà indicatur, unde ostenditur, naturæ conditiones & consuetudines esse funditùs eversas atque labefactatas à vi morbi, neque illam in crisi morbum esse debellaturam, siquidem in pugna nullum præstitit specimen victoriæ, quod perpetuò evenire solet in iis, qui invicem pugnant. Ille enim, qui adversùs suum antagonistam victariam est reportaturus, omnibus motibus statim ostendit, se inferiorem habere inimicum, licèt ipse aliquid ab inimico repartiatur. Verùm nullum ostendere roboris potentioris signum, necessariò significat collapsam ruere facultatem.

Crisis imperfecta est, in qua morbus perfectè non judicatur, sed tantùm secundùm partem; & alterius crisis futuræ locum post se relinquit.

Eaq; duplex est, altera ad melius, altera verò ad deterius.

Ad melius ea est, quæ non omnino tollit morbum, sed facit, ut eum æger alacriùs ferat.

Ad deterius est, quæ morbum facit vehementiorem, & magis periculosum.

COROLLARIUM.

Propositæ crisium differentiæ aliquas patiuntur difficultates, quæ hîc paucis diluendæ sunt. *Primò* enim non dari posse crisim perfectam, salutarem, aut lethalem, sequentibus argumentis probari potest.

Primum. Si daretur crisis perfecta salutaris, eâ absolutâ statim perfecta sanitas succederet: sed post crisim languida admodum est sanitas, & imperfecta; omnesque actiones debiles & infirmæ, morbosam potiùs indicant constitutionem, quàm sanitatem.

Secundum. Non potest fieri transitus ab uno extremo ad aliud nisi per medium. Sed medium inter morbum & sanitatem, est status neuter. Ergo in quavis crisi fiet mutatio ad statum illum neutrum, non autem ad perfectam sanitatem.

Tertium. Convalescentes, qui ex morbo per crisim evaserunt, eodem modo ut ægri conservantur. At illud non fieret, si crisis perfecta fuisset & salutaris.

Quartum. Crisis etiam lethalis perfecta dici non potest, cùm mors illi succedens destructio mera sit, & perfectionis contraria.

Quintum. Omnis crisis à natura perficitur. At omnes naturæ actiones ad bonum perpetuò diriguntur. Ergo nulla crisis poterit esse lethalis.

Ad primum, secundum, & tertium, dicendum est, crisim perfectam salutarem appellari, cùm ab ea nulla portio materiæ morbificæ relinquitur in corpore, quæ morbum constituere possit. Licèt verò statim per crisim non sit perfecta sanitas, sed tantùm status neuter convalescentiæ; ille tamen à præternaturali materia nullo modo dependet, sed tantùm à partium languore & imbecillitate, quæ à prægressi morbi violentia necessariò fuit introducta. Ideò dicere possumus, perfectam tunc temporis esse sanitatem, saltem ratione causæ morbificæ, quæ tota fuit vacuata. Et hoc sufficit, ut crisis dicatur perfecta.

Ad quartum dicimus, in crisi lethali fieri destructionem ratione individui, & corporis ægrotantis; hoc tamen non impedire, quin aliqua in iis sit perfectio ratione ipsius crisis, quæ quamvis lethaliter exerceatur, tamen dum integrè absolvitur perfecta quodammodo dici potest.

Ad quintum respondeo, naturam perpetuò sibi finem optimum proponere, ab eo tamen sæpius aberrare, cùm debilis admodum est, ut præ nimiâ virium exsolutione intentum assequi non possit, & oneri succumbere cogatur.

Secundò, adversus primam conditionem crisis perfectæ salutaris objici possunt duæ Hippocratis historiæ, quarum prima habetur 1. *Epid. sect.* 3. ubi refert, Metonem absque concoctionis signis, perfectè ad salutem fuisse judicatum. Altera habetur 3. *Epid. sect.* 3. ubi etiam affirmat, Larissæam virginem sine coctionis signis perfectè judicatam. Verùm huic objectioni duplex *responsio* satis facit. *Primò* enim dicimus cum Galeno, historias illas ratas esse, & extra ordinem naturæ, atq; ideò ab Hippocrate observatas. Miratur enim Galenus *in commentario*, istas crises nullam sequutam fuisse recidivam, cùm præter naturæ consuetudinem, & præter leges ordinarias salutaris criseos apparuerint. *Secundò* dicimus, illas crises fuisse salutares, propterea quod in principio multæ præcesserant vacuationes, eæque satis laudabiles, multæque crisim fuerant consequutæ, ut ex historiis apparet. Licèt autem illæ symptomaticæ quodammodo fuerint, ex eo quod in principio prodierint sine coctionis signis, tamen criticæ quodammodo censendæ sunt, quia vi naturæ oppressæ factæ fuerunt, & materiâ turgente. Vel saltem dicamus, illas fuisse mixtas, partim scil. criticas, partim symptomaticas, quæ tamen materiam morbificam minuendo, potuerunt efficere, ut crisis postea superveniens, ad salutem fuerit terminata; cùm eam præsertim aliæ subsequutæ fuerint evacuationes. Metoni enim post judicium crebrò sanguis à naribus exiit. Larissææ xerò virgini menstrua post judicium prodierunt, quæ nunquam apparuerant, & ideo nulla subsequuta est recidiva.

Objici etiam potest, naturam humores noxios, dum turgent, sine coctionis signis posse criticè vacuare, cùm Medico liceat, ex divini senis præcepto, purgationes celebrare, turgente materia, nulla expectata concoctione. *Respondendum* est, in principiis morborum naturam oppressam à materia turgente, mixtas saltem vacuationes celebrasse posse, partim scilicet criticas, & partim symptomaticas: perfectas crises non posse, propter concoctionis defectum.

Tertiò, adversus quintam conditionem salutaris criseos quod scilicet debeat esse secura, nempe cum facili ægri tolerantia, & sine periculosis symptomatis, *opponi* potest auctoritas, ratio, & experientia. Nam Hipp. *Aph.* 13. *sect.* 2. noctem difficilem & gravem, imminentem crisim præcedere testatur, & Galenus *cap.* 7. *l.* 3. *de crisibus*, varia symptomata, eaque acerbissima, ut perturbationem, delirium, difficultates respirationis, jactationes, pulsus inæqualitates, criticas vacuationes antecedere affirmat.

Deinde, non potest accidere crisis, nisi post cartamen naturæ cum morbo; & contentio illa non potest fieri sine symptomatũ exacerbatione. Natura enim & morbus agunt invicem & patiuntur: unde ægrotantis corpus necessariò affligitur: *Denique* ostendit experientia, nullam crisim (quamtumvis salutaris illa sit,) sine symptomatum vehementia & summa ægrorum agitatione exerceri. Ad hæc *Respondemus*, in crisi quidem multa apparere symptomata, sed illa non esse periculosa. Ubi enim vires sunt validæ & robustæ, symptomata, quæ in crisi salutari sunt perpetuò mitiora, nullum possunt afferre periculum. Nam quando illa sunt admodum vehementia, lethalem crisin portendunt, vel saltem imperfectam, quæ ad deterius vergit.

Quartò, adversus ultimam conditionem sanitatis Criseos, quod scil. debeat esse conveniens morbo, & ægrotantis naturæ, ita ut acuti morbi per excretionem, longi per abscessum judicentur; Febris ardens in juvene per hæmorrhagiam, in sene per alvi fluxum terminetur, hæc *objici* possunt: quòd morbi acuti per excretiones, aut per abscessus judicantur, ex Galẽ. *cap.* 7. *lib.* 3. *de Crisibus*. Deinde Febres pestilentes, quæ sunt extremè peracutæ, per bubones & carbunculos solvuntur. Morbi etiam longi non solùm per abscessus, sed etiam per excretiones sæpe judicantur. Neque crises illæ ægrotantis naturam sequi solent, febres enim acutæ juvenibus, non solùm per hæmorrhagiam, sed etiam per sudores, urinas, & alvi fluxum terminãtur, quod etiam in senibus absque ullo discrimine contingit

git. His omnibus *Respondendum* est, propositam conditionem veram quidem esse, non perpetuò & necessariò, sed ut plurimùm; habet enim natura suos motus ordinarios quos aliquando immutat, pro varia materiæ conditione & dispositione ejusdem; ita ut materia, quam natura in tali ætate per hæmorrhagiam vacuare est consueta, si non in partibus inferioribus sit sita, commodiùs per urinas, aut alvi fluxum vacuetur.

CAPUT IV.

De Signis Crisium.

Signa Critica in tres classes dividuntur, quorum alia antecedentia, alia concomitantia, alia denique subsequentia nominantur.

Antecedentia rursum duorum sunt generum, alia temptis crisium prænuntiant, alia speciem significant.

Tempus futuræ criseos ex duobus innotescit, acutie morbi, & concoctionis signis: quæ à nobis exposita sunt, sect. 3. Semeiotices, cap. 4.

Speciem crisis significant ea signa, quæ ostendunt, per quem locum crisis adventura sit, videlicet per vomitum, alvi fluxum, sudores, urinas, hæmorrhagiam, menses, hæmorrhoidas, vel abscessum. Quæ omnia fuerunt à nobis exposita sect. 3. Semeioticæ, c. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

Signa crisim comitantia sunt, quæ cum ipsa specie crisis simul apparent, crisimque ipsam dum fit bonane sit, an mala; perfecta, an imperfecta, indicant.

Suntque ipsæmet causæ, & species criticæ quæ duo omnino sunt, excretio & abscessus.

Excretio ea salutaris & bona dici debet, quæ commodè fit. Ut autem commodè fiat, quatuor requiruntur, qualitas laudabilis, quantitas moderata, tempus opportunum, & excernendi modus naturæ familiaris.

Qualitas humoris qui excernitur, laudabilis est, si pectans, & coctus humor vacuetur.

Quantitas moderata est, quæ neque exigua, sed sufficiens, neque immodica est. Nam exigua damnatur, & suspecta est, qualis est subtillium sanguinis, sudatiuncula, vomitus exigui: immodica periculo non vacat.

Tempus opportunum est dies criticus, quæ enim excretiones aliis diebus contingunt, suspectæ sunt.

Excernendi modus est naturæ familiaris, si excretiones primùm fiant confertim, non sensim & paulatim, deinde si fiant per loca conferentia, & legi naturæ commoda.

Ut verò per loca convenientia fiat evacuatio, tria sunt necessaria. Primùm, *ut locus non sit loco morbi dignior;* Deinde, *ut habeat rectitudinem;* Postremò, *ut transitus patentes habeat.*

Abscessus ut legitimus sit, tria spectanda, quò, unde, & propter quid.

Quò, *partem denotat, in quam decumbit, quæ debet esse inferior, ignobilior, remota ab affecta parte, & totius materiæ morbificæ capax, alioqui periculum est refluxus.*

Unde, *partem denotat ex qua, dextrane an sinistra: debet enim fieri decubitus secundum rectitudinem.*

Propter quid, *causam designat, ob quam oritur abscessus, id est, num à natura cocto morbo, aut à materia cogente, & dive xante adhuc humore crudo. Nam si crudo existente morbo fiat, parvus erit abscessus, & morbum perfectè non judicabit.*

Hæc omnia speciatim à nobis exponentur *Sect.* 3. *Semeiotices, cap.* 2. dum signa examinabimus, quæ desumuntur ab excrementis per varias corporis partes profluentibus.

Signa crisim consequentia, ostendunt an crisis perfecta fuerit, & an inde perfecta sanitas expectanda sit; an verò fuerit imperfecta, & metus sit recidivæ. Illa autem desumuntur ab actionibus, excrementis, & qualitatibus corporis, quæ si ad statum naturalem plurimùm accedant, salutaris fuit excretio: si verò ab eo valde recedant, fuit imperfecta crisis, & periculum est recidivæ. Hæc etiam erunt à nobis explicanda cap. ultimo partis prognosticæ, *in quo agitur de signis futuræ recidivæ in convalescentibus.*

CAPUT V.

De Diebus Criticis.

Dies critici illi dicuntur, in quibus crises solent contingere. Eorum tres sunt differentiæ: Alii dicuntur verè & perfectè critici, alii indices, alii intercidentes.

Perfectè critici, principes, aut radicales appellantur: quoniam quæ his diebus contingunt crises, omnes perfectæ criseos notas habent: ejusmodi sunt septenarii tres, nimirum septimus, decimus quartus, & vigesimus.

His diebus frequentiùs perfectæ ac salutares crises solent contingere, quia natura in illis, præcipuè quando utiliter operatur, & absolutum supra morbum dominium obtinet, singulare adversus causam morbificam certamen aggreditur, eamque per ductus convenientes excludit. Illi autem sunt septenarii tres, quia naturâ septenario numero gaudet. Nam septimo mense fœtus vitales edit, septimo ætatis anno dentes prodeunt, decimo quarto menses erumpunt, & per singulos annorum septenarios, magnæ mutationes in hominibus contingunt. Horum primus est septimus, non solum ordine, sed etiam potestate & viribus, ut testatur Gal. 1. *de dieb. decret. cap.* 4. Eumque cum Rege clementissimo confert, qui multos à pœna liberat, eosque salvos dimittit; ut plurimùm enim, quæ illis diebus contingunt crises, bonæ & salutares sunt. Si verò quædam malæ contingant, non pernitiosæ sunt; quemadmodum futuræ essent, si alio die contingerent.

Secundus est decimusquartus, in quo judicantur morbi, qui septimo judicari nequiverunt, modum satis concocta materiâ; at si ante decimumquartum crisis contingat, non est perfecta; sed fit, natura irritatâ, aut copia, aut qualitate materiæ. Cùm enim dies critici per septimanas numerentur, decimusquartus est finis secundæ septimanæ, unde factum est, ut ab Hippocrate appelletur impar; quandoquidem non consideratur à primo die morbi, sed à primo die secundæ septimanæ. Est porrò terminus morborum acutorum, ut testatur Hipp. *aph.* 23. *sect.* 2. *Acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur.* Quod etiam confirmat *in Coacis: Ardenter febricitantes judicant quatuor decim dies, vel ad interitum, vel ad salutem.* Cujus tamen sententiæ veritatem labefactare videntur plures historiæ, quæ habentur in *Epid.* eorum, qui cùm acutè febricitarent, ultra decimum quartum producti sunt. Herophon decimo septimo judicatur; uxor Philini vigesimo interiit; Chærion vigesimo judicatus est: hi autem omnes acutâ febre correpti. Cui *objectioni Respondendum* est; acutos morbos verè dici ex Hipp. & Galeni doctrina, qui celeriter, continenter & vehementer moventur, neque acutorum nomen obtinere, donec vehementiam sumpserint; licet igitur quidam morbi judicentur decimoseptimo, & vigesimo, quoad morbi initium, semper tamen judicantur decimoquarto, quoad morbi vehementiam, & impetum. Nam hujusmodi morbi, decimoseptimo & vigesimo judicati, non statim à principio sumunt impetum & vehementiam, sed paulò post. Sic qui in fine quaternarii vehementiam ceperunt, licèt decimoseptimo finiantur, procul dubio decimo quarto suæ vehementiæ judicati sunt: & qui septimò vehementiores apparuerunt, vigesimo judicati, decimoquarto suæ vehementiæ solvuntur. Unde Galenus *commentario in prædictum Aphorismum*: *Nullus*, inquit, *inventus est usquam, qui ab initio velociter movetur, hunc transgredi terminum, qui aliquam ex dictis non acceperit mutationem.*

Quamvis enim aliquando decimo septimo, aut vigesimo desinat morbus acutus: tamen intra suum decimumquortum judicatum esse comperimus, si computationem incipiamus ab eo die, quo citatior, & vehementior morbus fieri incipit. Quod patet ex Hippocr. historia adolescentis in Melibœa, qui decima die deliravit, vigesimâ valde insanavit, & vigesima quarta obiit: quo constat, decimoquarto vehementiæ obiisse, quandoquidem illa incepit tantum die decimâ morbi. Quamvis autem apud Hippocratem quidam morbi acuti nominentur, qui ad quadragesimum aut sexagesimum diem extendun-

tur, tamen illi verè & propriè acuti non sunt, quia non habent vehementiam & impetum: sed lentè progrediuntur, ideoque acuti ex decidentia vulgò nominantur, quandoquidem ex acutis producti sunt per crisim imperfectam judicatis vel inæqualiter procedunt, ob inæqualem vicissitudinem remissionis, & exacerbationis.

Tertius ex diebus Principibus est vigesimus, qui septimus est à decimoquarto, quandoquidem decimus quartus bis numeratur; est enim ultimus secundæ septimanæ, & primus tertiæ, ut docuit Hipp. Aph. 25. sect. 2. *ubi dies indices præcipuè observat.* Contemplabilis, *inquit*, est decimus septimus; est enim quartus à decimoquarto. *Unde necessario sequitur, vigesimum esse septimum decimoquarto.*

Idipsum confirmat idem Hipp. pluribus historiis in *Epidemiis*, ut Ctiærionis, uxoris Philini, filiæ Euryanactis qui judicati sunt die vigesimo. In aliis verò, qui judicati sunt post vigesimum, contigerunt crises in quaternioribus & septimanis, computando à vigesimo. Sic Abderitana virgo vigesimoquarto judicata: Anaxium verò vigesimo quarto.

Attamen, adversus hanc doctrinam *opponi* potest, quod idem Hippocrates *aph.* 36. *sect.* 4. vigesimumprimum inter decretorios enumerat, omisso vigesimo, *Sudores*, inquit, *febricitantibus boni, qui manare cœperunt die tertio, quinto, septimo, non undecimo, decimoquarto, decimo septimo, vigesimoprimo.* Quod etiam confirmat *in epid. & libello de diebus decretoriis*, in quibus vigesimumprimum refert, omisso vigesimo.

Cui difficultati *Respondendum* est, crises, quæ in tertia septimana contingunt, ut plurimùm partim vigesimi & vigesimiprimi occupare: unde fit, ut aliquando ab Hipp. crisis ad vigesimum, aliquando verò ad vigesimumprimum referatur. Fuit tamen magis consentaneum, criticum appellare diem à quo incipit, quàm quo finitur crisis.

Indices, qui contemplabiles & internuntii nominantur, fiunt qui crisin septenario futurum indicant: suntque numero tres, quartus, undecimus, septimus.

Contemplabiles appellantur, quòd ex eorum contemplatione crisis futura soleat prævideri: ideoque etiam internuntii nominantur, & frequentiùs indices, quòd indicent & prænuntient diem futuræ crisеos: idque fit per concoctionis signa, quæ in urinis præcipuè apparent. Unde Hippoc. *in prognosticis & aphorismis*: Urina, quæ quarto die hypostasim habet albam, lævem & æqualem, solutionem morbi septimo fieri ostendit. Ex principibus autem diebus unusquisque suum habet indicem: quartus nimirum est index septimi, undecimus decimiquarti, & decimus septimus vigesimi. Isti verò dies inter criticos etiam recensentur, quòd non simpliciter indices sunt, sed quòd in iis etiam non rarò crises soleant contingere, quanquam minùs perfectæ.

Horum igitur primus est dies quartus, qui primò & per se, & ex sui natura index est septimi, ut diligenter annotavit Gal. *cap.* 11. *lib.* 2. *de diebus decretoriis*, ubi docet, crisim quarto indicatam per signa concoctionis die septimo contingere, si nihil impediat. Multa etenim possunt naturæ motum inhibere, non solùm in septimo, sed etiam in omni die critico, ex parte scilicet vel ægri ipsius, vel Medici; vel astantium, à quibus multi errores committi possunt. Ut si Medicus die septimo catharticum exhibeat, si æger aut astantes Medico non obsequantur, & legitimum tum remediorum, tum rerum non naturalium usum pervertant. Est autem quartus dies inter decretorios collocandus, indicat enim morbos extremè peracutos, ut testatur Hippocrates *in prognosticis. Mitissimæ*, inquit, *febres & signis firmatæ securissimis, quarto die aut citius desinunt; malignissimæ verò, & horrendis comitatæ symptomatis, quarto die, aut citiùs interimunt.* Sic in *Epidemiis*, Pericles quarto die prorupto universali sudore, acutissima febre defunctus est. Calvo Larissæo femur dextrum doluit, quarto die circa meridiem mortuus est celerrimè & acutissimè. Attamen rarissimæ sunt illæ crises, quæ in quartum diem incidunt: frequentiùs enim tertio aut quinto die contingunt; quia acutorum morborum exacerbationes diebus fiunt imparibus. At iisdem diebus indicantur morbi; quibus exacerbantur, ut docuit Hippoc. *in Epid.* ac proinde testatur Galenus, se semel tantum, Archigenem verò bis crisim die quarto observasse.

Secundus ex Indicibus est undecimus qui tamen non tam perfectè decimumquartum indicat, ut quartus septimum. Quemadmodum enim dierum perfectè judicantium vis sensim minuitur: ita & indicantia, quandoquidem quo citiùs crises perficiuntur, eo majorem ostendunt naturæ potentiam supra causam morbificam: & quo magis protrahuntur, eo majorem ostendunt imbecillitatem, aut saltem materiæ contumaciam, ut ideò non tam firmiter & ordinatè judicia obeantur. Non solùm autem indicat dies undecimus, sed etiam judicat; At non tam perfectè & frequenter, quemadmodum verè critici: plurima tamen exempla apud Hippocratem referuntur in *Epidemiis*, eorum, qui undecimo die judicati sunt. Et Gal. *cap.* 7. *lib.* 1. *de diebus decretoriis*, se uno, autumno omnes dies undecimo observasse scribit.

Tertius ex indicimus est decimus septimus, qui non tam firmiter indicat quemadmodum quartus & undecimus, sed potentiùs multò decernit, & inter criticos validiores à Galeno, aliisque authoribus numeratur. Attamen Archigenes, & alii, qui integros dies numerant, atque adeo vigesimum primum, non vigesimum, verè criticum statuunt, decimumoctavum proinde admittunt, non decimum septimum, quos Gal. prolixè impugnat 2. *de diebus decretoriis*, *cap.* 4.

Intercidentes, qui & intercalares seu irrepentes, vel provocatorii nominantur, sunt qui inter principes & indices intercidunt, crisesque imperfectas moliuntur, suntque tertius, quintus, nonus, decimus tertius, & decimus nonus.

Provocatorii dicuntur, quòd naturam interdum provocent ad excretionem, unde crisis in illis aliquando contingit sed imperfecta, quia fit naturâ irritata ante tempus sibi ordinarium & maximè consentaneum. Unaquæque septimana habet dies suos intercidentes. Prima enim habet duos, tertium & quintum: Secunda habet itidem duos nonum, & decimum tertium. Tertia verò septimana unicum tantùm habet, nimirum decimumnonum. Sunt autem illi dies quodammodo critici; quia impares. At morbi acuti diebus imparibus exacerbantur, & in illis exacerbationibus solent contingere crises, quia tunc temporibus natura irritatur ad excretionem. Attamen illæ crises, quæ fiunt ab irritatione, imperfectæ sunt, ut antea dictum est.

Reliqui verò dies, qui neque principes sunt neque indices, neque intercidentes, vacui & medicinales nominantur. Suntque sextus, octavus, decimus, duodecimus, decimus sextus, & decimus octavus.

Vacui dicuntur; quia nec decernunt, nec indicant, nec provocant, neque modo ullo critici sunt: & si quando crisis in illis contingat, mala est. *Medicinales* verò appellantur, quia in illis omnia medicamentorum genera, atque adeò purgantia tutò exhiberi possunt, quod docuit Hipp. *quarto de morbis*, insigni contextu; *Quicunque*, inquit, *febre continua correpti, cathartico diebus paribus usi sunt, bi nimium purgati sunt nunquam: At qui diebus imparibus cathartico sunt usi, nimium sunt purgati, & multi perierunt.* Decretorii etiam quodammodo dici possunt, non simpliciter, sed cum adjectione ut scilicet mali sint decretorii, nunquam enim salutariter indicant, sed pessimè, infidè, & periculosè: quoniam quæ in illis diebus contingunt crises, à morbi malignitate simpliciter fiunt, non à natura aut vincente aut saltem irritatâ, quemadmodum in provocatoriis contingit. Horum pessimus est sextus, qui tyrannus à Galeno nuncupatur, septimo purè contrarius, qui Rex ab eodem vocatur. Ideò quæcunque crises in sextum diem incidunt pessimæ censendæ sunt. *Sudores sexto die manantes, pessimi*, inquit Hipp. *in Coac.* & in *Aphorismis*, *icterus sexto die lethalis est.* In *Epidemiis* verò quamplurimæ historiæ reperiuntur, ut Dromeadæ conjugis, Hermocratis, Philisci, & aliorum, quibus die sexto infelices crises contigerunt. Verùm *objici* potest ex *sect.* 3. *lib.* 3. *Epid.* Larissæam virginem die sexto salutariter fuisse judicatam. *Respondemus* cum Galeno rarissimum esse istum casum, & præter naturæ consuetudinem accidisse, neque enim die critico accidit hæc crisis, neque signis concoctionis fuerat præmonstrata, ut antea dictum est.

Sed

Sed causa salutaris criseos referenda est ad ratum & extraordinarium naturæ conatum, quæ triplicem in hac virgini evacuationem molita est, scilicet per menstruam purgationem, largam hæmorrhagiam, & copiosum sudorem. Idem ferè aliquorum dierum parium, qui, usque ad vigesimum inveniuntur, esto judicium. Quanquam enim quidem Neoterici censuerint, morbos sanguineos diebus paribus judicari, quia paribus moventur; tamen rarissimè illud fit, tum quia in febribus acutis, quæ ex sanguine fiunt, sanguis facilè in bilem degenerat, aut saltem ea illius portio, quæ putredinem contrahit: tum quia crises non simpliciter exacerbationes sequuntur, sed multò magis causam superiorem, quæ *capite de causis* fusiùs illustrabitur.

Critici etiam dies nuncupantur à vigesimo ad quadragesimum per septenarios, vigesimus septimus, trigesimus quartus, & quadragesimus. A quadragesimo ad centesimum & vigesimum per vicenarios, sexagesimus, octuagesimus, centesimus & vigesimus; post hunc verò perit dierum criticorum vis, & crises mensibus annisque fieri dicuntur.

Dies critici præcipui & magis ordinarii sunt illi, qui in morbis acutis solent contingere. Illi autem morbi acuti, si ab initio sumant vehementiam, decimoquarto die, aut citiùs judicantur. Si verò non incipiant moveri celeriter & vehementer, nisi in fine primæ septimanæ ad vigesimum extenduntur, qui ea ratione terminus est morborum acutorum. Morbi verò, qui ultra vigesimum extenduntur, acuti ex decidentia nominantur, & in illis crises solent contingere, sed minus frequenter, atque adeò non antea per quaternarios, sed tantùm per septenarios numerantur usque ad quadragesimum, in quo perit eorum vis, & dies per vicenarios tantùm numerantur usque ad centesimum & vigesimum, & in quo etiam crises tum salutares, tum lethales contigisse legimus apud Hipp. *Epid. sect.* 3. ubi Heropytus centesimo vigesimo perfectè & salutariter judicatus est. Et Pacius in Thaso centesimo & vigesimo moritur. Ultra illud tempus vis dierum criticorum non extenditur, sed postea mensibus & annis crises, vel potius corporum mutationes contingunt, ut testatur Hippocrates *aph.* 28. *sect.* 3. *Plurimi*, inquit, *morbi puerulis judicantur, nonnulli quidem in quadraginta diebus, nonnulli in septem mensibus, quidã verò jam ad pubem accedentibus.*

Dierum Criticorum computatio debet fieri ab ea hora, in qua æger percipit manifestam actionum læsionem.

Nulla potest fieri dierum criticorum computatio, quin certò statuatur totius morbi principium, & ipsa notetur hora, quâ patiens cœpit ægrotare. Ab illa enim horâ ad similem sequentis diei, primus dies computatur, & sic consequenter. Sed admodum difficile est, horam illam statuere, & in eo multi errores sæpe committi solent, quandoquidem vulgares Medici principium morbi computare solent ab hora decubitus, quod quidem potest locum habere in delicatulis & mollioribus hominibus, qui ex leviori affectu statim solent decumbere: at in robustioribus & laboribus assuetis fallacissimum esse consuevit, quandoquidem illi plerumque morbum adhuc incipientem, neque tantopere gravem, erecti etiam per plures dies aliquando ferre consueverunt; neque in lecto retinentur, donec à morbi vehementia ferè opprimantur. Vera igitur computatio debet institui ab ea hora, quâ in ægro primùm percepta est sensibilis actionum læsio, quâ videlicet vel non potuit prandere, vel cœnare, vel consueto modo ambulare, & soluta officia exercere: uno verbo ab eo tempore, quo febricitare cœpit, si febris sit primaria, & non symptomatica. Sed quia febris rarò ab ægro vel astantibus dignoscitur, ideo Medicus ex symptomatum relatione, primaque eorum invasione, facilè ipsam febrem ipsiusque principium conjicit. Unicum tamen indicium verum & facile febris incipientis sæpissimè occurrit, quòd videlicet morbi acuti frequenter cum rigore vel horrore incipiant. Si igitur æger Medico referat, se dum cœperit malè habere, frigus aut horrorem tali horâ percepisse, illa certè hora erit morbi principium, à quo dies critici debent computari.

In puerpera muliere, febre acutâ laborante, si partus naturalis fuerit, computatio dierum Criticorum debet fieri à febre, & non à partu: si verò partus fuerit præternaturalis, computatio facienda est à partu, non autem à febre.

Hoc Theorema difficillimam quæstionem continet admodum intricatam, utpote quæ ipsum Hippocratem habet sibi ipsi repugnantem, & rationum momenta utrinq; gravissima patiatur. Hippocrates 3. *progn. aph.* 12. *pari modo*, inquit, *in vulneribus judicationes fiunt à partu.* Et Gal. *in comment. ejus loci*, eandem sententiam confirmat, his verbis: *Principium enumerationis tibi fiat, non quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint: in quibusdam igitur, circa secundum aut tertium incipiunt diem à partu, ex quo multi numerant futuram judicationem; sed res non ita se habet, eam ex quo pepererint, numerationem oportet fieri dierum.* Quod quidem præceptum in praxim revocavit idem Hip. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 10. 11. & 12. & *sect.* 3. *ejusdem libri. Ægr.* 14. In quibus locis proponit historias diversarum mulierum enixarum, acuto morbo laborantium, in quibus dies computantur ab ipso partus die. Id ipsum confirmari potest ratione validissima. Ab eo enim die numerandum videtur morbi principium, quo incipit moveri humor: At in die partus humor moveri incipit: fit enim maxima naturæ contentio, & humorum agitatio, ergo ab illa humorum exagitatione debet fieri computatio. Contra verò idem Hipp. 1. *Epid. Ægr.* 4. in uxore Philini, quæ die à partu decimoquarto febre correpta est, dies computat à die febris, non à die partus. Item *Ægr.* 5. *sequenti*, in Epicratis uxore, quæ secundo à partu die febricitare cœpit, computationem instituit à febre, non à partu. Tum etiam *Ægr.* 11. *ejusdem libri*, in Dromeadæ conjuge, quæ secundo à partu die rigore & febre acuta correpta est, eandem computationem facit à die febris, non à die partus. Ratio etiam pro hac sententia efficaciter militat. Si enim aliqua ratione computatio deberet fieri à die partus; esset maximè propter motionem materiæ, quæ in partu fit; sed hæc motio non est causa sufficiens, quantumcumque enim materia ante febrem ex occasione aliqua moveatur, computatio nihilominus incipit ab ipsa febre non à commotione: Sic in vehementissima corporis exercitatione, ex qua febris oritur, non fit commotio; sed febre tantùm, quæ postea subsequuta est. Hæc controversia propositio Theoremate resolvitur. Partus enim vel naturalis est vel præternaturalis. Differunt inter se symptomatum gravitate, & levitate, ac præcipuè expurgatione quæ in naturali ritè procedit, in præternaturali verò supprimitur. Si igitur naturalis fuerit partus, non potest fœmina intra terminum expurgationis, nisi fortè ex aliqua procatarctica causa, febre corripi, ut quæ ab omnibus excrementis ritè expurgatur. Si verò partus præternaturalis sit, constat ipsum morbi naturam induere, cùm satis multas operationes lædat; atque ita febris, quæ huic morboso partui succedit, ex ipso partu censenda est pendere, atque ita rationem habet febris symptomaticæ, & computatio dierum cùm debeat fieri à principio morbi, facienda erit à partu, qui morbosus est. Hoc observavit Hippocrates in ægrotis suprà propositis. Mulieres quarum fit mentio *histor.* 10. 11. & 12. *sect.* 2. *lib.* 3. *Epid.* partum habuere præternaturalem: duæ enim priores abortum passæ sunt. Tertia verò laboriosè peperit, tum illa, quæ habetur *hist.* 14. *sect.* 3. cum difficultate peperit, & non valde purgata est. Ideo in illis quatuor Hippocrates computationem instituit à die partus, in aliis verò quæ continentur *hist.* 4. 5. & 11. *lib.* 1. partus fuit naturalis. Uxor enim Philini femellam pepererat, secundum naturam facta purgatione, & alioqui leviter degebat: Uxor Epicratis pepererat filiam, & alia omnia secundùm rationem prodibant. Et Dromeadæ conjux filiam etiam pepererat, alioqui omnia secundum rationem fiebant. Ideo Hippocrates in illis computationem instituit à die febris, non à die partus. Unde liquidò constat, computationem in partu naturali debere fieri à die febris, & in partu præternaturali ab ipso partus die. Verùm adversus hanc decisionem insurgit Amatus Lusitanus, author alioqui gravissimus, in *scholio*

obser. 34. *tenuit.* 1. *Reverà*, inquit, *hoc responsum ad Hippocratis mentem ficulneum est, & nullius valoris*: idque ostendere nititur ex *hist.* 2. *sect.* 3. *lib.* 3. *Epid.* quæ est de muliere, quæ cùm filiam peperisset, & purgata non esset, eam febris acuta horrida tertiâ die corripuit. In ea autem existimat Amatus, computationem fieri à die febris; cùm tamen constet, partum fuisse præternaturalem, quandoquidem purgata non fuerat. Hanc autem computationem à die febris colligit ex sequentibus Hippocratis verbis, quæ in historia continentur. *Postquam autem riguisset, febres continuæ*, &c. *Ut ex iis*, inquit, *Lector intelligat, à tertia die post partū connumerationes feciſſe.* Sed bonus ille vir male interpretatur verba Hippocratis, ex quibus nihil aliud colligi potest, nisi quod febris continua à tertia die partus consequuta est, & symptomata illam comitantia. Imò verò ex toto historiæ discursu satis liquet, computationem fieri à die partus, non à die febris: quemadmodum Valesius & Mercurialis, gravissimi librorum Epidemicon Interpretes, id ipsum apertè asserunt. Et ita propósita distinctio, quæstionis decisionem continens, Hippocratis doctrinæ erit consentanea. Sed unus adhuc remanet scrupulus, ubi scilicet absolutè Hipp. 3. *progn.* velut regulam generalem proponens, præcipit simpliciter à die partus esse computandum. *Respondendum est*, Hippocratem in *lib. Epid.* varia annotasse experimenta, & multos casus observasse, prout eveniebant, ex quibus deinde regulas & canones concinnavit, qui in libris Prognosticon, & Aphorismorum continentur, ut docet Gal. *lib.* 1. *de diebus decretoriis*, *c.* 3. Canones autem illi ex iis deprompti sunt, quæ utplurimùm eveniunt, fit autem utplurimùm, ut febris, quæ partum proximè sequitur, ab ipso partus vitio dependeat; ideò etiam utplurimùm à partu computatio instituenda est. Rarò autem fit, ut partu naturali existente, febris exoriatur, quæ tunc temporis non potest aliunde, quàm à causa procatarctica & externa provenire.

In vulneribus capitis & aliis quibuscunque, computatio dierum criticorum debet institui à die vulneris, non à die febris. Eadem est ratio vulneris, quæ partus præternaturalis: febris enim quæ ei supervenit, symptomatica est; vulnus verò est morbus primarius, à quo dierum criticorum numerus eliciendus est.

In morborum recidivis debet fieri computatio dierum criticorum ab initio ipsius morbi, non à recidiva.

Recidiva fit ex reliquiis prioris morbi, quæ non fuerunt integrè vacuatæ, atque ita idem morbus censendus est, cùm sit eadem materia, in quo contingit quidem remissio febris inter radicem & recidivam, sed non vera intermissio, ut ostendunt symptomata ab Hippocrate annotata, dum inquit, *si quid ejus quod effunditur, intus relinquitur, sitis intus relicta, oris exsiccatio, & insuavitas, eadem ratione, quæ omnia morbi non integrè soluti sunt indicia.* Quia igitur is, cui supervenit recidiva, nondum erat planè liberatus ab illis accidentibus computatio debet esse unica, ex eo, quod prior affectus non erat verè solutus, sed tantum ex aliqua sui parte. Sic Hipp. in *Epid.* perpetuo dies numerat à priori morbo, nunquam autem à recidiva, ut videre est in historiis Hermocratis, Anaxionis Herophontis, Cleanactidis, uxoris Epicratis & aliorum.

CAPUT VI.

De Causis Crisium, & Dierum Criticorum.

Crisis quoddam quasi compositum est, conturbationem, evacuationem, & subitam mutationem ad salutem continens.

Conturbatio est congeries criticorum symptomatum, quæ ex agitatione materiæ morbificæ oriuntur. Illa autem agitatio fit vel à causa externa, qualis cœli astrorum motus & influxus: vel interna, scilicet natura ipsa.

QUomodo influxus syderum motiones criticas efficiant inferiùs explicabitur. Jam verò natura in conturbatione critica humores morbificos exagitat: quia dum illi secreti sunt à laudabili & benigniori materia, magis naturam irritant: ideoque illa ad expulsionem accingitur. Licet enim humores illi concocti sint, tamen acrimoniâ & maligna quadam qualitate naturam molestant, eamque ad excretionem impellunt.

Evacuationis causa est facultas expultrix, qua vel copia, vel qualitate materiæ irritata, id quod molestum est, critice expellit.

Facultas expultrix una est ex iis, quæ naturales subservientes nominantur, suumque opus exercet beneficio caloris nativi & spirituum, tum per fibras singulis partibus ingenitas.

Cur verò crisis, seu critica evacuatio, in septenariis potius & quaternariis diebus contingat, quàm aliis temporibus, id quidem à motu Lunæ tanquam causa principali dependet.

Causa criseos, & causa dierum criticorum omnino distinguendæ sunt, cùm sint res toto genere diversæ. Nam causa criseos est facultas expultrix, quæ quod molestum est expellit. At causas dierum criticorum investigare, non est quærere quid humores vitiosos è corpore expellat, sed cur facultas expultrix non in omnibus, sed certis quibusdam diebus, quæ sibi molesta sunt, frequentiùs & facilius soleat expellere: id autem à motu Lunæ pendet, quæ variis suis aspectibus has motiones efficere solet.

Luna maximum habet dominium in hæc inferiora, præsertim in corpora humida, in iisque insignes efficit mutationes, præcipuè in conjunctionibus, oppositionibus, & quadraturis, in quibus etiam crises solent contingere.

Quas Luna variis suis aspectibus in hoc inferiori mundo mutationes efficiat, & quomodo hinc venti & tempestates mutentur, fata feliciùs vel infeliciùs crescant, cancri & conchylia nunc plena sint, nunc vacua, satis compertum est nautis, agricolis, & ipsis mulierculis. Præcipuum autem hîc planeta dominium in corpora humida obtinet, unde non mirum est, si eam in humores nostri corporis potestatem habeat, ut eos certis diebus commovere, & inde crisin excitare valeat. Id autem maximè præstare solet in suis aspectibus, ad quorum rationem dies critici numerantur. Primus enim Lunæ aspectus à conjunctione est sextilis, seu hexagonus sinister, qui quarto die contingit. Secundus, quadratus, seu tetragonus sinister, die septimo. Tertius, trigonus sinister appellatus, die undecimo. Quartus, qui oppositus, seu diametur dicitur, die decimo quarto. Quintus trigonus dexter, die decimo septimo. Sextus tetragonus se quadratus dexter, die vigesimo. Septimus, sextilis seu hexagonus dexter, die vigesimoquarto. Octavus, in conjunctione, die vigesimoseptimo. Isti autem dies aliquam habent latitudinem, ut infrà docebitur: sufficit nunc annotare, aspectuum Lunæ computationem eandem esse cum dierum criticorum computatione, quæ *cap. superiori* fuit proposita.

Motus dierum criticorum non pendent ab aspectibus, quos habet Luna cum Sole; sed ab aspectibus quos habet cum signo Zodiaci & loco cœli, in quo erat in principio morbi.

Si crises moverentur à phasibus Lunæ cum Sole, nulla esset dierum criticorum ratio, quia omnes ægroti, quocunque die ægrotare cæperint, uno eodemque crisin paterentur. Verbi gratia, in principio plenilunii, ubi fit oppositio Lunæ cum Sole; vel in novilunio, ubi fit conjunctio, vel in quaternioribus. Ideo existimandum est, crises ab hujusmodi aspectibus non dependere; sed potiùs ab aspectibus Lunæ ad illud signum, & ad eum locum Zodiaci, in quo erat in principio morbi, & sic septimo die morbi luna est in quadrato aspectu ad eum locum, & decimo quarto est in opposito, atque ita de cæteris.

Computatio dierū criticorū non est instituenda juxta mensem synodicum, qui & conjunctionis appellatur, neque juxta mensem apparitionis, seu illuminationis; nec juxta mensem medicinalē: sed juxta mensem periodicum, seu peragrationis.

Mensis *Synodicus* est illud tempus, quod inter unam atque alteram Solis & Lunæ conjunctionem intercedit, estque dierum 29. hor. 13. atque ita tres septimanæ non viginti, sed viginti duos dies, & horas tres constituunt, ideòque juxta illum mensem non potest fieri computatio dierum criticorum. Mensis *illuminationis*, seu *apparitionis*, est intervallum à primo Lunæ novæ conspectu ad diem usque evanescentis, estque dierum 26. hor. 12. neque juxta illum mensem potest fieri computatio, quia tres septimanæ

sunt

ſunt tantùm dierum 19. hor. 12. Menſis *periodicus* ſeu *peragrationis* eſt illud tempus, quo Luna totum zodiacum peragrat, & ab uno puncto profecta ad idem redire ſolet, eſtque dierum 27. & hor. 8. Atq; ita tres ſeptimanæ dies viginti, & horas duodecim efficiunt. Hunc etiam noluit Galenus, ordinem dierum criticorum poſſe conſtituere, ideo novum menſem commentus eſt, quem *medicinalem* appellavit, ex menſe periodico, & illuminationis compoſitum, qui duo ſi conjungatur, faciunt dies 53. & horas 20. cujus ſummæ dimidium facit dies 26. horas 22. & illud dimidium conſtituit menſem medicinalem Galeni, cujus tres ſeptimanæ faciunt dies viginti, & 4. horas Sed hunc Galeni menſem omnes, tum Medici, tum Aſtrologi, tanquam commentitium, portentoſum, & ab omni veritate alienum rejiciunt ac contemnunt. Quorum rationes b evitatis causâ omittimus, quia notiſſimæ ſunt. Sufficiat monuiſſe, dies decretorios à vero Lunæ motu deſumendos eſſe, qui menſem *peragrationis* conſtituit, & à quo pra dicti aſpectus conſtituuntur. Ille autē menſis *peragrationis*, ut antea dictum eſt, conſtat diebus 27. & hor. 8. ac ſi in quatuor ſeptimanas dividatur, prima finietur diebus 6. hor. 20. Secunda, diebus tredecim, horis ſexdecim. Tertia, diebus 20. hor. 12. Neque menſis iſte periodicus negligendus eſt eâ ratione, quæ Gal. impulit ad menſem medicinalem comminiſcendum, quin potiùs eo magis retinendus eſt, quòd ex eo ratio reddi poteſt, cur vigeſimus & vigeſimus primus inter criticos numerentur. Licet enim vigeſimus frequentiùs decernat, tamen vigeſimus primus planè rejiciendus non eſt. Atque ea de cauſa Archigenes & Diocles, qui ipſius Galeni teſtimonio, *lib. 1. de diebus decretoriis, cap. 2.* in operibus artis erant verſatiſſimi, vigeſimum primum inter criticos retulerunt. Cauſa autem, ut uterque dies ſit criticus, hæc eſt, quod ambo dies ad abſolvendam tertiam ſeptimanam concurrunt, cujus ultimus dies duodecim horas mutuatur à vigeſimo, & totidem à vigeſimo primo. In vigeſimo tamen frequentiores criſes accidunt, quia Natura, tranſacto acuti morbi termino, oneris diuturnioris quaſi pertæſa, in ipſo diei critici principio certamen cum morbo aggreditur, criſimque molitur. Illud autem diei critici principium eſt in medio diei vigeſimi, quemadmodum finis ejuſdem incidit in medium ſeu horam duodecimam vigeſimiprimi. *Annotandum* etiam eſt, Lunæ motum nunc tardiorem, nunc velociorem exiſtere, & prout velocior eſt, criſin citiùs contingere, prout verò tardior, tardiùs criſin apparere, atque adeò non poteſt aſſignari certus horarum numerus, in quo criſis contingat, ſed latâ determinatione dies ſeptimus, decimus quartus, & vigeſimus annotandi ſunt. Quemadmodum innuere voluit Hipp. *in 6. Epid.* ubi dierum numero propoſitionem *circa* addidit, ſcilicet circa vigeſimum, circa quadrageſimum, & ita de aliis. Deinde, non ſemper criſis uno eodemque die incipit ac deſinit, interdum enim ad plures dies extenditur, & perturbatio vigeſimo incipit, criſis verò vigeſimoprimo deſinit: At tota duratio perturbationis, pugnæ & excretionis, tempus criſis ſolet appellari.

Præter cauſam principalem, quæ eſt motus Lunæ, duæ aliæ dierum Criticorum cauſæ minus principales agnoſcendæ ſunt, nimirum motus & diſpoſitio humorum; tum etiam ipſis ægrotantis natura.

Quamvis Lunæ in diebus criticis conſtituendis vis maxima ſit, ſola tamen non ſufficit, alioquin in omnibus ægrotantibus eædem criſes eodem dierum numero contingerent: Secus tamen accidit, cùm alii die ſeptimo, alii decimoquarto, alii aliis diebus criſin pati ſoleant, & quidem aliis bona, aliis mala criſis contingat. Itaque aliæ cauſæ adjungendæ ſunt, diverſitatem illam efficientes. Primùm enim motus & diſpoſitio humorum in cauſa eſt, ut criſis nunc citiùs, nunc tardiùs, aliquando etiam intercalaribus diebus, aut indicibus accidat. Si enim humorum concoctio celeriùs vel tardiùs abſolvatur, humoreſque benignam vel malignam qualitatem acquiſierint, naturam celeriùs vel tardiùs irritare potuerunt. Tum etiam, ſi hoc vel illo die moveantur, unde febrium exacerbationes oriuntur, in quibus plerumque criſis ſoleat contingere; quemadmodum Hip. 1. *Epid. Morbi acuti*, inquit, *iiſdem diebus judicantur, quibus exacerbantur.* Poſtremò natura corporis ægrotantis, quæ ut antea dictum eſt, cauſa principalis eſt ipſius criſis, ſeu criticæ excretionis, eſt etiam cauſa dierum criticorum minùs principalis, prout enim robuſta eſt, vel debilis, citiùs, vel tardiùs materiam morbificam concoquit, & ex celeri tardaque coctione criſis tarditas vel celeritas dependet. Sic quando materia morbifica non eſt concocta die ſeptimo, criſis differtur ad decimunquartum, vel vigeſimum. Movet enim Luna humores ſingulis diebus criticis, & naturam ad excretionem excitat: ſed illa fruſtra commovetur, neque excretionem molitur, ſi non inveniat materiam præparatam, & evacuationi diſpoſitam, niſi id aliquando ex maxima irritatione contingat, ob materiæ malignitatem, quam natura totis viribus etiam adhuc crudam, interdum expellere nititur. Sed infelix eſt illa criſis, quia ordinarias naturæ leges prætergreditur. Atque hæc de criſium & dierum criticorum cauſis dicta ſufficiant. (*conf. Mell. II.* 143. *&c.*

PATHOLOGIÆ SECTIO III.

De Morborum Cauſis.

CAPUT I.

De Cauſæ Morbificæ Natura.

Cauſa morbi eſt, quæ quocumque modo aliquid morbo confert.

GEneraliſſima eſt hæc cauſæ morbificæ definitio, vel potiùs explicatio, quæ alia eſſe non potuit, ut omnes cauſas amplecteretur, quæ in Medicina conſiderantur: eo enim cauſarum nomine donantur ea omnia, quæ aliquid ad morbi generationem conferunt, quomodocunque ſit, ſive per ſe, ſive per accidens, mediatè, vel immediatè; tum quæ morbum conſervando, augendo, aut alio quovis modo aliquid præſtant, ut differentiis apparebit.

Omnes morborum cauſæ ad efficientem referuntur.

Omnes rerum cauſæ ſub quaternario numero à Philoſopho comprehenduntur, ſub formali nimirum, materiali, efficiente, & finali: ad quarum ſeriem cauſæ omnes morbificæ ſunt referendæ. Non tamen quatuor illa cauſarum genera poſſumus hîc inveſtigare: propterea quod primò cauſa formalis nihil aliud eſt, quàm propria cujuſque rei eſſentia: at morborum naturam & eſſentiam ſatis abundè ſuperiùs expoſuimus. Deinde cauſa materialis in morbis non datur: cum enim morbus ſit accidens, non habet materia ex qua fiat, ſed tantùm in qua exiſtat, quæ nihil aliud eſt, quàm illius ſubjectum, ſeu corporis noſtri partes: Quod ad cauſam finalem attinet, quamvis actionis læſio talis quodammodo dici poſſit, id tamen ſit per accidens; quatenus illa morbi generationem ſequitur, ſed nullam habens morbi cauſam finalem proprié, & per ſe, ſicut nec ea omnia, quæ in imperfectione quadam ſunt conſtituta. Supereſt igitur ſola efficiens cauſa hîc à nobis conſideranda, quæ non tantùm hîc ſumitur, ut à Philoſopho, pro eo, à quo primò producitur effectus, ſed latiori ſignificato, ut ex noſtra deſcriptione patet, pro eo omni, quod quocunque modo ad morbi generationem confert.

CAPUT II.

De Cauſarum Differentiis.

Cauſa morbi alia eſt per ſe, alia per accidens.

Cauſa per ſe eſt, cùm propriâ & inſitâ vi, nullius alterius interventu, id præſtat.

Cauſa verò per accidens eſt, quando aliquid aliud excitatur cujus interventu diſpoſitio morboſa producitur.

SIc aqua frigida, corpori noſtro affuſa, per ſe & ex natura ſua refrigerat; per accidens verò, denſatâ cute, & coërcitis intus vaporibus, calefacit. Sic ſcammonium, medicamen-

medicamentum calidissimum, viscera impense calefacit per se; sed quia bilem calidosque humores potenter expurgat, ex accidente refrigerat, & febrem tollit.

Est & causa morbi alia principalis, alia adjuvans, alia sine qua non.

Causa principalis est, quæ vel dedit primum affectui motum, vel sola illum excitare valet.

Causa adjuvans est, quæ sola affectum non producit, sed principali auxiliatur.

Causa sine qua non ea est, quæ affectionem ipsam non præstat, nec quicquam efficit, sed sine qua actio fieri non potest.

Harum trium causarum exemplum dari potest in arthritide. Frigida enim aëris constitutio & humorum excrementitiorum copia est causa principalis fluxionis in articulos; causa adjuvans est humorum tenuitas, causa verò sine qua non, est articulorum imbecillitas & meatuum laxitas.

Est & causa morbi alia remota, alia proxima.

Remota, est inter quam & morbum alia intercedunt.

Proxima verò est, quæ immediatè morbum parit.

Propositæ causarum differentiæ in arte Medica sunt valde frequentes & usitatæ: frequentes tamen usitatissimæ, & majoris momenti in omnium morborum explicatione, ideò iis paulò attentiùs immorabimur.

Causæ morborum aliæ sunt externæ, aliæ internæ.

Causæ externæ sunt, quæ vel exterius positæ, vel à rebus corpus nostrum constituentibus diversæ morbos solent efficere.

Causæ *externæ* nomen non videtur omnino appositum, quia somnus, vigilia, & animi pathemata sub illis comprehenduntur, quæ tamen inter res internas videntur contineri: tamen quia receptissimum est apud Medicos, ideò nos etiam illud admittimus, dicentes causas illas *externas* dici, quòd plurimæ earum sint exteriùs positæ, ut aër, cibus, potus, &c. reliquæ verò, ut somnus, vigilia, & animi pathemata ita sint manifesta, ut quasi exteriùs positæ sine ulla ratiocinatione percipiantur. Ideò Celsus *evidentes* illas appellavit nomine valdè appositò. Alii procatarcticas, prægressas, & primitivas, quòd ab illis prima morborum origo soleat emanere. *Vide Bartholin. quæst.*

Earum autem aliæ sunt necessariæ, aliæ non necessariæ.

Necessariæ sunt, quæ necessariò nos afficiunt, & quas evitare non possumus.

Licet necessariò nos afficiant, non tamen necessariò morbos inferunt, sed indifferentes sunt ad sanitatem, vel ad morbum: nam legitimo earum usu sanitas conservatur, abusu verò & immoderato earum regiminè destruitur.

Illæ autem sunt sex. 1. aër. 2. cibus & potus. 3. motus & quies. 4. excreta & retenta. 5. somnus & vigilia. 6. animi pathemata.

Vulgò sex res non naturales appellantur, quia per se nec secundùm, nec præter naturam humani corporis sunt; sed naturæ utiles aut noxiæ efficiuntur, pro bene vel malè utentium ratione. Earum peculiaris tractatio habetur in ea Medicinæ parte, quæ diætam instituit, eamque idcircò hîc omittimus. *Vid. Bacmeisterum.*

Non necessariæ sunt, quæ fortuitò contingunt, & ad ordinarium vitæ usum non concurrunt.

Sub his continentur res omnes fortuitæ, ut gladiorum vel lapidis ictus, ferarum morsus, &c.

Causæ internæ sunt, quæ intra corpus latent, & non sensibus, sed artificiosâ conjecturâ cognoscuntur.

Sic humores, spiritus, excrementa, flatus, vapores, ipsarum partium particulæ, & quidquid in illis continetur aut adnascitur, causæ internæ morbificæ naturam subire possunt.

Illæ autem vel sunt antecedentes, vel conjunctæ.

Causa antecedens est, quæ conjuncta prior est, eamque movet, ac mediatè per eam morbum efficit.

Sic in continuis febribus causa antecedens dicitur materia, quæ apta est ad concipiendam putredinem, conjuncta, quæ actualiter putrescit. Sic in tumoribus, qui ab humore fiunt; humor fluens, causæ antecedentis: fluxus conjunctæ rationem habet.

Causa conjuncta est, quæ immediatè & per se morbum producit.

Illius exempla proximè sunt propositæ in antecedentis causæ explicatione.

Notandum tamen, causas etiam externas aliquando esse conjunctas, ut gladius, qui immediatè vulnus efficit; & ideò non rarò causæ omnes dividuntur in procatarcticas, antecedentes, & conjunctas, omissa internarum & externarum consideratione.

Causa conjuncta rursus vel est conjuncta simpliciter, vel continens.

Conjuncta simpliciter est, qua posita ponitur morbus, sed ea sublata morbus non aufertur.

Sic posito actu vulnerante, ponitur vulnus: sed eo sublato, non tollitur,

Continens causa est, qua posita ponitur morbus, & sublata tollitur.

Sic, posito calculo, aut aliâ materiâ obstructionem pariente, ponitur obstructio; & sublatis iis, illa etiam aufertur. Sic etiam, sublato sexto digito numerum excedentem efficiente, vitium quod ex illo pendebat, protinus aufertur.

Ex his patet, non omnes morbos habere causam continentem, sed nonnullos tantùm; reliquos verò omnes conjunctam necessariò habere [*conf. Melet. II.* 84. *ad* 94.]

CAPUT III.

De Causis Morborum Similarium.

Hactenus de morborum causis in genere, jam de iis in specie est agendum.

Calidæ intemperaturæ causæ quinque statuuntur. 1. Motus. 2. Putredo. 3. res calidæ vicinia. 4. Constipatio. 5. Cibus potusque calidior. Galenus cap. 2. lib. 2. de causis morborum. *Primò, motus, humores & spiritus attenuando & violenter commovendo, corpus calefacit.*

MOtus non solùm animata, sed etiam inanimata calefacit, ex Aristotele 2. *Meor. cap.* 3. Inanimata quidem per rarefactionem, quia illa prævia est ad calorem dispositio, quæ scilicet materiam ultimo disponit, ut ex illius potentia calor educatur Animata verè faciliùs motu incalescunt, non solùm propter illam attenuationem, sed etiam quia spiritus & calor qui illis actu inest, per totum corpus expanditur, & ad illius superficiem fertur. Unde si motus immoderatus fit, calidam producit intemperiem. Ad motum etiam referuntur ira, vigiliæ, & alia omnia, quæ humores & spiritus possunt commovere.

Secundo, putredo corpus calefacit, propter calorem externum, qui sub ea semper introducitur.

Putredo ab Aristotele definitur, *corruptio caloris nativi in unoquoque humido à calore extraneo.* Necesse est calorem illum extraneum esse valde vehementem in corporibus nostris, ut calidam producat intemperiem.

Tertio, vicinia rerum calidarum corpus calefacit per contactum physicum & mathematicum.

Sic ab igne vel Sole æstivo corpus calefit per contactum physicum: è rebus calidis admotis, emplastris, balneis, &c. per contactum mathematicum.

Quarto, constipatio calidam intemperiem inducit per accidens, propter scilicet impeditam transpirationem.

Eam potissimum creant natatio in aqua aluminosa, emplastica medicamenta & obturantia admota: & reliqua, quæ per antiperistasin calorem augent, dum illius impediunt dissipationem.

Quinto, alimenta calida, humores calidos in corpore producendo, illud calefaciunt.

Ut ceparum, alliorum, aromatum, & cæterorum usus.

Frigidæ temperaturæ causæ sex statuuntur. 1. Vicinia corporum frigidorum. 2. Assumptorum qualitas & quantitas. 3. Constipatio. 4. Raritas. 5. Otium immodicum. 6. Motus immoderatus. Gal. cap. 3. de morb. causis.

Primò, à frigido externo corpus refrigeratur, si patientis dispositio, &c. concurrant.

Sic in hyeme ob nimiam frigiditatem sæpe corpus congelatur: sic balneum aquæ frigidæ totum corpus refrigerat.

Secundò

Secundò, alimentorum exceſſus, defectus, & aliena qualitas, frigidam intemperiem inferre poſſunt.

Exceſſus alimentorum calorem nativum ſuffocat, unde frigida intemperies excitatur : ſic à crapula frequenti excitatur epilepſia, vel apoplexia.

Defectus alimentorum efficit, ut caliditas partium diſſipetur, quòd non habent ſufficiens pabulum ad eam conſervandam.

Quæcumque naturâ frigidiora aſſumuntur, ut lactuca, papaver, mandragora, & reliqua, per ſe corpus maximè refrigerant.

Tertiò conſtipatio maxima calorem nativum ſuffocat, unde frigida intemperies.

Conſtipatio levis calidam intemperiem efficit, impediendo caloris diſſipationem; maxima verò & immodica contrariam affectionem inducit, calorem ſuffocando.

Quartò, raritas calorem diſſipat & reſolvit, unde per accidens frigiditatem inducit.

Quintò, otium corpus refrigerat, ex eo quòd langueſcit calor nativus defectu exercitationis.

Sextò, à motu immoderato calor nativus diſſipatur, unde per accidens refrigerat.

Siccæ intemperaturæ duæ ſunt cauſæ: 1. *Alteratio.* 2. *Reſolutio.*

Primò, alteratione exſiccant, quæcumque exſiccandi vi præſtant.

Sic alimenta & medicamenta exſiccantia, ſicca aëris conſtitutio, corpus exſiccare ſolent.

Secundò, reſolutione corpus exſiccant, quæcunque efficiunt, ut corporis noſtri humidum plus diſſipetur, quam reſtauretur.

Sic exercitatio violenta, æſtus nimius aëris ambientis vigiliæ immoderatæ, humiditatem corporis reſolvunt. Sic humiditas diſſipatur, cùm debita reparatio illius impeditur, quod fit à curis & ſollicitudinibus, inedia, uſu alimentorum parum nutrientium, qualia ſunt valde excrementoſa, & adſtringentia, quia impediunt humoris alibilis per membra diſtributionem.

Humidæ intemperaturæ duæ ſunt cauſæ: 1. *Alteratio.* 2. *Retentio humidorum.*

Primò, alterationi humidam intemperiem inducunt, quæcunque plurimùm corpus humectare valent.

Sic ciborum humidorum uſus immodicus, largus aquæ potus, aëris conſtitutio humida, balneum aquæ tepidæ, & reliqua, quæ humidam intemperiem inferre ſolent.

Secundò, retentione humidorum intemperies humida dicitur introduci, cùm vacuatio aliqua conſueta ſupprimitur.

Inter vacuationes conſuetas recenſemus non ſolùm eas, quæ ſenſibiliter fiunt, ſed etiam, quæ inſenſibiliter ſcilicet per inſenſibilem tranſpirationem.

Et hæ ſunt cauſæ ſimplicium intemperierum.

Compoſitarum verò intemperierum cauſæ facilè colligi poſſunt ex ſuperioribus, corrigendo ſcilcet cauſas omnes, quæ duas qualitates peccantes producere poſſunt.

Cauſæ tamen immediatæ compoſitarum intemperierum ſunt ut plurimum humores peccantes, & illæ intemperaturæ humori peccanti ſimiles fiunt. Nam calida & ſicca à bile inducitur, frigida & humida è pituita, & ita de cæteris.

Humores autem illi in partibus duobus modis cumulantur. 1. *per fluxionum.* 2. *per congeſtionem.*

Fluxio duobus modis fit, vel dum humores à partibus mittentibus expelluntur, vel à recipientibus attrahuntur.

In fluxione quæ fit per expulſionem, duæ requiruntur conditiones, ſcilicet partis mittẽtis robur, & recipiẽtis imbecillitas.

Sic hepar humores præternaturales robore ſuo ad inguina vel cutem (partes naturaliter debiles) expellit, in iiſque tumores ſcabiem, alioſque affectus producit.

In fluxione, quæ fit per attractionem, duæ potiſſimùm concurrũt conditiones, partis ſcilicet attrahentis calor, vel dolor.

Calidi proprium eſt attrahere, ideò partes calidæ potenter attrahunt, dolore verò afflictæ ſuppetias quærunt, ideo humores & ſpiritus attrahunt ad ſui tutelam, quos poſtmodum, quantitate nimia laborantes, commodè regere nequeunt, unde varii affectus oriuntur.

Secundò, per congeſtionem humores in partibus cumulantur ex vitio nutritionis earumdem.

Sic dum in aliqua parte non bene fit alimenti aſſimilatio, vel expulſio excrementorum, quæ in ὁμοιωσει generantur, tunc in ea ſuperfluitas per congeſtionem cumulantur.

CAPUT IV.

De Cauſis Morborum Organicorum.

Naturalis partium figura pervertitur, aut in prima generatione, aut poſt ipſam.

In prima generatio e, cùm virtus formatrix ſingulas partes rectè nequit effingere, quod à tribus cauſis contingit.

1. *Propter virtutis formatricis imbecillitatem.* 2. *Propter materiæ vitium.* 3. *Propter diſpoſitionem hæreditariam.*

Primò propter virtutis formatricis vitium partes malè figurantur, cùm quis à parentibus debili admodum natura præditis eſt oriundus.

Secundò, propter materiæ vitiũ, cùm ſcilicet peccat quantitate, vel qualitate.

Quantitate peccat, cum redundans eſt, vel deficiens.

Qualitate peccat, cùm ſiccior eſt, vel humidior, &c.

Tertiò, propter diſpoſitionem hæreditariam, cùm quis à parentibus malè figuratis eſt oriundus.

Et ita in prima generatione fiunt morbi in figura.

Poſt primam generationem contingunt vel in partu, vel poſt partum.

In partu, dum præpoſterè ſeſe commovet, vel non benè educitur.

VErbi g. Dum infans ab utero exiens pedem unum vel brachium exerit, vel latera oſtendit, dum ob ſui craſſitiem nimiam vel partium obſcœnarum anguſtiam diutius in exitu laborat, vel ab imperita obſtetrice imperitè tractatur.

Poſt partum læditur partium figura à cauſis externis & internis quamplurimis.

Cauſæ externæ figuram vitiant; cùm molliores adhuc infantes congruè faſciis non excipiuntur, vel alio quovis modo temere coarctantur: cum ſi fracta vel luxata membra male à Chirurgo deligentur, vel reponantur, aut ſi ipſius ægri errore bene reſtituta diſtorqueantur; ſi denique caſu, percuſione, motu, & agitatione nimia invertantur.

Ab internis verò cauſis vitiatur figura, dum humores copioſè in partibus colliguntur, ut in tumoribus præter naturam; elephantiacorum facie, hydropicorum ventre, & aliis hujuſmodi eſt manifeſtum.

Adſtrictio, obſtructio, & dilatatio, ab infinitis penè cauſis producuntur, quæ meatus vel cavitates coarctandi, obſtruendi, vel dilatandi vim habent, quas ſigillatim enumerare eſt ferè impoſſibile.

Aſperitas & lævitas à quamplurimis cauſis internis vel externis producitur.

V. g. oſſa vulnerata, fracta, vel eroſa naturalem lævitatem amittunt, aſperæ arteriæ pars interna inæqualis redditur, vocemque raucam & clangoſam efficit, imbuta humore nimio, exſiccata, deterſa, vel ulcerata, quod de aliis etiam eadem ratione dici poteſt. Partibus verò natura aſperis aut rugoſis lævitatem inferunt humores viſcidi & glutinoſi, tunicis interioribus impacti, ut in lienteria; tum etiam vulnerantia & erodentia per accidens, dum ulcere curato inducitur cicatrix: quia interna illa ſuperficies lævior redditur, & ad continendum minùs apta.

Magnitudo augetur in toto corpore propter nimiam ſanguinis & adipis copiam.

In parte augetur magnitudo, vel affluxu ſanguinis laudabilis, vel humore vitioſo per fluxionẽ aut congeſtionem collecto.

Sic in nonnullis mulieribus, omentum valde pingueſcit à copioſo ſanguis affluxu, & in tantam molem acreſcit, ut uteri os comprimendo, ſterilitatem inducat. Sic ex vitioſis humoribus varia tumorum genera oriuntur.

Magnitudo in toto corpore ab alimenti defectum diminuitur.

Ut in phthiſi, maraſmo, inſigni macie.

In parte magnitudo imminuitur, cùm alimentum convenions non ſuſcipit vel non conficit.

Numerus partium augetur in ortu, vel poſt ortum. In ortu, ex redundantia materiæ ſeminalis.

Ut quando sex digiti, aut tres testes generantur.

Post ortum, ex vitiosa materia.

Ut apparet in verrucis, pterygio, &c.

Numerus imminuitur in ortu, ex defectu materiæ; post ortum, ab iis omnibus, quæ partem aliquam amputare, vel aliter deperdere valent.

Situs partium immutatur vel vitio earumdem, vel partium continentium eas, vel ligamentorum connectentium.

Ipsarum partium vitio situs immutatur ob earum crassitiem, vel gravitatem nimiam.

Sic omentum, vel intestina, crassiora vel pinguiora reddita, suo pondere rumpunt aut dilatant peritonæum, & in scrotum devolvuntur.

Partium continentium vitio situs immutatur, cùm illæ ruptæ vel laxatæ debitè continere nequeunt.

Sic dum peritonæum ab aliqua causa rumpitur, vel laxatur, partes contentas nequit suo loco cohibere.

Ligamentorum defectu situs immutatur, quoties laxiora vel infirmiora efficiuntur, ita ut connexas sibi partes in naturali statu nequeant cohibere.

Sic uterus, rectum intestinum, aliæque partes procidere solent, præ extensione nimia, aut imbecillitate suorum vinculorum.

Connexio partium pervertitur à multis causis internis & externis.

In articulationibus peculiariter connexis immutatur tribus de causis: 1. *Defectu excipientis, scilicet acetabuli.* 2. *Defectu ossis, quod excipitur.* 3. *Vinculi, quod articulationem continet & firmat.*

Primò, in excipiente vitium est, vel cùm cavitas illa excipiens est nimis lata, vel superficiaria, vel cum supercilia auferuntur, aut margines labefactantur.

Secundò, in osse, quod excipitur, vitium est, quando majus vel minus est quàm par sit, vel alio quocumque modo malè figuratur.

Tertiò, in ligamentis vitium est, cùm illa sunt laxiora vel infirmiora.

Ex his omnibus causis luxationes solent exoriri, quibus addantur motus violenti & inordinati.

CAPUT V.

De Causis Morborum Communium.

CAusæ morborum communium propositæ fuerunt in eorum differentiis recensendis, quia hæ ab illis desumebantur: ideò ne hîc frustra repetantur, ex *c. 5. primæ sectionis* erunt desumendæ.

CAPUT VI.

De Causis Differentiarum Accidentalium Morborum.

EÆdem causæ, quæ morbos similares, organicos, & communes excitare solent, sunt etiam causæ differentiarum accidentalium, prout variis conditionibus sunt præditæ: si nimirum intensæ vel remissæ, leves vel contumaces, benignæ vel malignæ, aut alio quovis modo affectæ fuerint, morbos magnos vel parvos, acutos vel chronicos benignos vel malignos, & alios hujusmodi producunt.

PATHOLOGIÆ SECTIO IV.

De Symptomatum Natura, Differentiis & Causis.

CAPUT PRIMUM.

De Symptomatum Natura.

Symptoma est affectus præter naturam, qui morbum, velut effectus suam causam sequitur, & sine eo subsistere nequit.

AFfectus nomen hîc paulò largiore significatione sumitur, quam in definitione morbi, quandoquidem non omnia symptomata habent permanentiam, aut partium positionem in subjecto, sed maxima eorum pars essentiam habet positam in fieri: actiones enim sive integræ, sive laxæ, in motu partium consistunt, & fientes perpetuò sunt. Excreta & retenta tamdiu sunt, quamdiu fiunt, si formalem eorum rationem spectes. Qualitates verò simplices, seu patibiles, fixæ aliquando sunt, & permanentes. Dicuntur etiam symptomata morborum sequi, quia ab eo (ut diximus) efficiuntur, effectus verò posterior est sua causa, unde etiam patet à causa differe, quia causa morbum præcedit, symptoma verò sequitur. Ad clariorem verò symptomatum naturæ intelligentiam sequentia theoremata proponantur.

Omne symptoma à morbo dependet mediatè vel immediatè.

Præcipuum symptoma est actio læsa, à morbo immediatè dependens; quod quidem aliud excitare potest in excretis & retentis, & illa etiam qualitates mutatas inducere possunt; quæ tam à morbo dependent tanquam ã à vera causa, alia quidem mediatè, alia immediatè, ut dictum est.

Smptomata causarum rationem habere possunt, nunquam morborum.

Sic læsa nutritio est causa consumptionis partium marcoris: Sic retenta excrementa in corpore febres generant, obstructiones, tumores, & alia hujusmodi, atque ita symptomata fiunt causæ morborum nunquam verò morbi naturam possunt assumere, quia actiones per se lædere non possunt. Licet enim quidam morbi symptomatici appellentur, quòd alios consequantur: ut febris, quæ pleuritidem sequitur, aut aliam quamvis inflammationem, quæ in se verè morbus est, ratione tamen morbi, à quo dependet, symptoma appellatur; attamen certum est, eos morbo impropriè symptomata appellari, quia alios morbos quidem instar symptomatum consequuntur, non tamen immediatè ab iis generantur, sed mediatè per quædam vera symptomata, per humorem, v. g. aut vaporem) quæ posteriores morbi causæ fiunt.

CAPUT II.

De Symptomatum Differentiis.

Tria symptomatum genera: actio læsa, excrementorum vitium, & qualitas mutata.

ACtio læsa primum est & præcipuum symptoma, quod morbum sequitur immediatè, & à quo reliqua dependent & generantur. Excretorum vitium sequitur læsionem actionum naturalium, qua pravè conficiuntur alimenta, corrumpuntur, aut aliam pravam obtinent qualitatem, vel denique diversam quandam & corpori infestam obtinent naturam. Excrementorum autem nomine hîc intelligimus non solùm vera excrementa, sed etiam ea omnia, quæ præter naturam è corpore educi solent, ut arenulæ, partium ipsarum excrementa, &c. Qualitas verò mutata prædicta sequitur symptomata, & sub illa continentur omnes qualitates patibiles, quæ à sensibus percipiuntur, & ipsi corpori, vel alicui parti inhærent: ut colores, sapores, & aliæ, quæ omnia fusiùs suis locis exponentur.

CAPUT III.

De Actionis Læsæ Differentiis.

Actionis læsæ differentiæ desumuntur vel à læsionum differentiis, vel ab ipsarum divisionibus.

A læsionũ differentiis actio læsa triplex statuitur: 1. *Abolita.* 2. *Imminuta.* 3. *Depravata.*

1. *Actio abolita dicitur, quæ nullo modo amplius fit, vel fieri potest.*

UT visio cæcitate, & auditus in surditate aboleri dicuntur, quia nullo modo possunt exerceri. Attamen dicitur etiam actio abolita, quantum sensus potest judicare ut motus & sensus in apoplexia, & uterina suffocatione.

2. *Imminuta actio dicitur, quæ debilis est, & vix fit, longiorique indiget tempore, ut perficiatur, aut nunquam debitam assequitur perfectionem.*

Sic

Sic debilis concoctio ventriculi, aut cujusvis partis functio, quæ imperfectè exercetur, imminuta appellatur.

3. *Depravata actio dicitur, vel quoties corrupta est, vel quoties non exercetur, ut debet.*

Corrupta dicitur actio, quando objectum in alienam qualitatem transmutat, ut quando ventriculus alimenta convertit in nidorosos succos, aut bilem porraceam, aut omnino putridam materiam. Non exercetur, ut debet, in rigore, palpitatione, singultu, &c. quia in iis affectibus partes perperam agitantur, vel nimis violenter ab objecto præternaturali irritantur.

Ab actionum differentiis actio læsa triplex statuitur: 1. Animalis. 2. Vitalis, 3. Naturalis.

Illarum rursus tot differentiæ, quot actionum animalium, vitaliũ, & naturalium differẽtiæ proponuntur in Physiologia.

Actiones animales in Physiologia dividuntur in sensitivas, motivas, & principes. Sensitivæ actiones sunt quinque Visus, auditus, gustus, olfactus, & tactus. Hæ omnes, ut dictum est, abolentur, imminuuntur, & depravantur. Visus aboletur in cæcitate; imminuitur in visus obtusione & hebetudine, depravatur in hallucinatione ejusdem. Auditus aboletur in surditate; imminuitur in gravi auditu, depravatur in aurium tinnitu. Et ita de aliorum sensuum symptomatis facile est conjectari. Motus aboletur in paralysi; imminuitur in stupore; depravatur in convulsione, tremore, rigore, &c. Sic actiones principes, ratiocinatio, & memoria abolentur in caro & apoplexia; imminuuntur in stultitia & lethargo, depravantur in phrenitide & mania.

Vitales actiones impulsibus consistunt, qui etiam frequenter abolentur, imminuuntur, vel depravantur.

Actiones denique naturales, concoctio, retentio, attractio, & expulsio, tot symptomatis afficiuntur. Concoctio ventriculi aboletur in ἀπεψία, imminuitur in βραδυπεψία, & depravatur in δυσπεψία. Sic de aliis actionum differentiis est judicandum, quæ omnes tot læsionum differentias patiuntur, quarum multæ propria nomina nondum obtinuerunt.

COROLLARIUM CIRCA actionis læsæ differentias.

Inter actiones læsas recensetur ea, quæ præter naturam aucta dicitur, qualis est canina appetentia, sitis maxima, &c. At dubium est, sub qua specie collocetur? Respondetur vulgò sub depravata contineri: quia perperam, & perversè exercetur, quæ est conditio actionis depravatæ. Sed objicitur, secundùm hoc decretum actionem imminutam sub depravata debere etiam collocari, cùm actio aucta & imminuta sint contrariæ, atque adeò sub eodem genere debeant collocari. Respondetur, in ratione morborum & symptomatum Medicos non considerare Logicas contrarietates, sed tantùm diversitates, quibus corpora nostra præter naturam afficiuntur: atque ita, cùm actio aucta diversissima sit ab imminuta, tum ratione modi operandi, cùm, ut diximus, perperam & perversè exerceatur, jure sub depravata continetur, & distinguitur toto genere ab imminuta, Medicè eas considerando.

CAPUT IV.

De Excrementorum Differentiis.

Excrementa quatuor modis peccare possunt: 1. In substantia. 2. In quantitate. 3. In qualitate. 4. In excernendi modo.

Primò, in substantia peccant excrementa, cùm substantiam habent à vulgarium excrementorum substantia omninò alienam.

ET illa dicuntur esse toto genere præter naturam.

Eaque sunt duplicia, vel scilicet omnino aliena, vel ex rebus naturalibus constantia.

A natura omninò aliena sunt calculus, lumbricus, &c.

Ex rebus naturalibus constant excrementa; cùm sanguis, adeps, caruncula, aut quidvis simile excernitur, quod nullo modo debeat excerni.

Secundò, in quantitate peccant excrementa, ratione excessus vel defectus.

Cùm scilicet vel nimis copiosè effluunt, ut in diarrhœa, dysenteria, diabete, sudore copioso, & hæmorrhagia profusiori; vel parcius quàm par sit, aut nullo modo evacuantur, ut in constipatione alvi, urinæ suppressione, &c.

Tertiò, in qualitate peccant excrementa, vel prima, vel secunda, vel tertia.

In prima, dum sunt calidiora, frigidiora, humidiora vel siccíora.

In secunda, dum sunt tenuia vel crassa, dura vel liquida, viscida vel spumosa.

In tertia, dum sunt alieno colore, odore, vel sapore prædita.

Quartò, in excernendi modo peccant excrementa, quando non excernuntur debito tempore, vel per partes consuetas, aut cùm nimis subitò, vel paulatim vacuantur.

CAPUT V.

De Qualitatis Mutatæ Differentiis.

Qualitates corporis mutatæ vel sunt primæ, vel secundæ, vel tertiæ.

ILlæ autem ut symptomata dicantur, ab aliquo modo debent dependere.

Primæ qualitates sunt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas.

Secundæ, durities, mollities, gravitas, levitas, raritas, densitas, lævitas, asperitas, & reliquæ.

Tertiæ sunt colores, odores, sapores, & soni.

COROLLARIUM CIRCA qualitates mutatas.

Inter qualitates mutatas collocamus caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, quæ ad morbos similares fuerunt supra relatæ. Unde gravis oritur difficultas, quam nos ita diluimus, dicentes, leves intemperies, quæ sunt tantum in fieri, & nullam habent in parte permanentiam, inter morbos non posse censeri, sed potius symptomata appellari, & qualitates mutatas, quæ ab aliqua partium vicinarum, aut sympathiam habentium intemperie facta & morbosa generentur & foveantur.

Deinde, asperitas & lævitas inter qualitates mutatas recensentur, quæ ad morbos organicos fuerunt relatæ. *Respondetur*, asperitatem & lævitatem, si sint valdè insignes, ita ut partium, quas occupant, actiones lædant manifestè, esse veros morbos: si verò tam leves sint, ut nullo modo actionibus incommodent, à causa tamen præternaturali producantur, intemperie putà humida vel sicca, certissimum est, veri symptomatis rationem obtinere.

CAPUT VI.

De Symptomatum Causis in Genere.

Omne symptoma ab aliquo morbo dependet, tanquam à propria.

HOc primò demonstratur in actione læsa, quæ est effectus morbi immediatus, ut ex ipsius definitione patet. Deinde, qualitates mutatas certum est à primis proficisci, quæ temperamentũ constituunt, quod secundùm naturam existens, non potest efficere qualitates secundùm naturam mutatas, quas patet ab intemperie perpetuò proficisci. Denique, cùm in excrementis vitium non contingat, nisi aut concoctrix, aut expultrix, aut retentrix fuerint vitiatæ, certissimum est, illa perpetuò ab aliquo morbo proficisci.

Causæ autem symptomatum in specie, & singulorum morborum historia *in Pathol. particular. cap. 7.* exactè proponuntur. Nos tantùm hîc quædam exempla ad clariorem doctrinam proponemus.

CAPUT VII.

De Causis Actionum Læsarum.

Actiones animales à variis intemperierum differentiis, morbis organicis, & continuis solutionibus lædi solent.

SIc à frigida & humida cerebri intemperie excedenti actiones animales abolentur, ut patet in amentia & obli-

vione; & à remissiori imminuuntur, ut in fatuitate, & stupiditate: tum à calida intemperie nonnumquam simplici, aliàs cum siccitate juncta, depravantur, ut in phrenitide & mania. Læduntur etiam actiones istæ aliquando à morbis organicis, ut obstructionibus, & tumoribus variis, & à continui solutionibus, ut ab insignibus capitis vulneribus.

Actiones vitales, quæ in pulsibus consistunt, ab intemperie calida & frigida, potissimum obstructione & solutione continui abolentur, depravantur, vel imminuuntur, pro varia causarum intensione vel remissione.

Sic in febribus pulsus depravatur, in syncope aboletur, & in lipothymia imminuitur.

Actiones naturales privatæ à morbis similaribus tantùm lædunur, officiales verò etiam ab organicis.

Actiones naturales privatæ, quæ ad nutritionem spectant, nimirum attractrix, retentrix, & expultrix à sola temperie perficiuntur, ergò sola intemperies eas poterit lædere: officiales verò varia etiam indigent partium à quibus exercentur, conformatione, ideo à morbis organicis etiam læduntur. Sic ventriculi, hapatis, alteriusque instrumenti actio, ab erysipelate phlegmone, aliisque tumoribus præter naturam interdum pervertitur, hincque depravata, aut imminuta fit concoctio. Sic etiam attractio officialis læditur, dum à tuberculo carnoso, vel alio quovis tumore in gula suborto, cibis via præcluditur, vel saltem eorum difficillimè in ventriculum fit attractio. Retentio pariter ex causis similibus & flatuum copia impeditur: Ac denique expulsio ex viarum angustia & obstructione impeditur; vel etiam ex dilatatione, aut partis vellicatione nimium irritatur & acceleratur.

CAPUT VIII.

De Causis Symptomatum, quæ sunt in Excrementis.

Excrementorum vitia perpetuò à morbis dependent, sed utplurimùm mediatè, per actionum læsiones: Eo modo,

Nimia excrementi quantitas vel dependet à partis à qua fit excretio, retentrice imbecilli, vel expultrice, irritata à prava aliqua humoris qualitate, vel quantitate nimia.

Sic ab acribus & biliosis humoribus diarrhœæ contingunt, tum etiam à nimia cujusvis humoris copia naturam aggravante.

Fit etiam nimia excrementorum vacuatio ob continens partis vitium, propter quod illa nequit continere.

Hoc evenit quando vasa aperiuntur in suis orificiis, vel produntur à causa interna vel externa, vel debilitantur tantum, ut patet in sanguinis excretione, quæ fit per venarum ἀναστόμωσιν, διάβρωσιν, καὶ διαπίδησιν.

Excrementorum quantitas minuitur, quoties illa parciùs generantur, vel cùm facultas retentrix robustior evasit, aut expultrix imbecillior, vel ob viarum angustiam & obstructionem.

Parciùs generantur excrementa, vel ob alimentorum paucitatem, crassitiem, siccitatem, vel ob evacuationes contrarias, quæ consuetas impedire solent, vel ob totius corporis nimiam resolutionem.

Aliarum causarum ratio satis est manifesta.

CAPUT IX.

De Causis Qualitatis Mutatæ.

Symptomata, quæ in primis qualitatibus consistunt, fiunt à partium vicinarum, vel sympathiam habentium intemperie, ut dictum est.

Quæ verò ad secundas qualitates spectant, à vario humorum vitio aut partium intemperie dependent.

Sic durities à siccitate, tensione, congelatione oritur; mollities ab humiditate, & ita de cæteris.

Tertiarum denique qualitatum hæ sunt causæ.

Color in parte immutatur, vel ob intemperiem, vel propter humorem quendam ad ejus superficiem delatum.

Sic ab intemperie calida partes rubescunt, à frigida livescunt: sic à bile in corpus effusa, color flavus ictericorum.

Odores pravi ab humorum vel partium putredine oriuntur. Sapores alieni ab excrementis linguam imbuentibus. Soni præternaturales à flatu fiunt; in aliqua parte incluso, pro varia illius agitatione, partium angustia, amplitudine, & caloris elevantis potentia, vel impotentia.

Hi ad excrementorum qualitates videntur referendi; qui tamen ita distinguuntur, ut scilicet eæ qualitates, quæ ad hoc simplicis affectus genus referuntur, in ipsis partibus esse debeant, & ab iis dependere; quæ verò ad excretorum genus referuntur, in ipsis excrementis tanquam subjecto proprio esse debeant, & ab ipsis omnino dependere, ut qualitas, quantitas, & substantia eorum.

INSTITUTIONUM MEDICORUM
LIBER TERTIUS.
SEMEIOTICEN CONTINENS.

PRÆFATIO.

IN legitima & rationali affectuum præter naturam curatione hac methodo semper procedere debet Medicus: Primò morbi propositi natura causæ, & situs seu pars affecta accuratè investiganda. Secundò, diligenter inquirendum, an illius morbi curationem sperare debeamus, an verò sit incurabilis, ut inde moneamur, vel debita remedia nobis esse usurpanda ad pollicitam salutem acquirendam, vel in desperata ab iis abstinendum; ne temerè infamentur ea, quæ multis fuere saluti quæ tamen cum salis grano accipienda.

Necessaria ergo est Signorum doctrina, quæ summum illud nobis confert beneficium, ut præsentes corporis dispositiones cognoscere, & futuros earum eventus prævidere valeamus. Semeiosin universam in tres sectiones dividemus, quarum prima de signis in genere: Secunda, de signis diagnosticis: Tertia verò, de signis prognosticis erit.

SECTIO PRIMA.
De Signis in Genere.

CAPUT I.

De Signi Natura & Definitione.

Signum apud Medicos *definitur*, *quod sensibus obvium aliquid aliud in corpore nostro latens significat.*

UBi notandum est, hîc signi nomen latiùs quàm apud Aristotelem usurpari. Ille enim ea tantùm signa appellanda esse docet, quæ ab effectis desumuntur. Nos verò ea omnia, quæ aliquid ex iis, quæ in corpore nostro fiunt, indicare possunt, signi nomine donamus: quæ quidem ad certa quædam genera, seu fontes signorum generales sunt referenda, si prius communes quasdam eorum differentias paucis tradiderimus.

CAPUT

CAPUT II.

De Signorum Differentiis.

Omnia Signa medica à Galeno dividuntur in Arte parva, *in ſalubria, infalubria, & neutra.*

DE Signis ſalubribus pauciſſima ſumus acturi, cùm ex bona corporis temperie, recta partium conformatione, unione earumdem, atque ex actionum omnium integritate, quæ ex illis reſultat, ſalubris ſtatus facilè innoteſcat; cùm etiam ex infalubri, tanquam contrarii cognitione ſatis eluceſcat. Neutra verò diſpoſitio, tanquam inter ſalubrem & infalubrem media, per cognitionem extremorum facilè innoteſcet.

Inſignis ergo infalubribus potiſſimùm nobis eſt inſiſtendum.

Illa autem dividuntur in παθογνωμονικα & σημειωτικα.

Pathognomica, ſeu paſſionem ſignificantia *ea ſunt, quæ morbum perpetuò comitantur, & cum eodem incipiunt & deſinunt: ac prò magnitudine morbi augentur & minuuntur, propriamque morbi eſſentiam conſequuntur.*

Sic in pleuritide dolor lateris pungitivus, difficultas ſpirandi, tuſſis, ſputum cruentum, & febris aſſidua ſigna pathognomica nominantur.

Σημειωτικα ſeu aſſidentia *ea ſunt, quæ neceſſariò morbis non cohærent, nec eorum eſſentiam indicant, ſed alia, quæ accidentariò iis eveniunt, ut magnitudinem, mortem, aut eventum morbi.*

Et ea ratione illa triplicia ſtatuuntur: Alia ſcilicet quæ coctionem & cruditatem indicant: Alia, quæ ſalutem & mortem: Alia denique, quæ craſin & ſolutionem morbi.

Illa autem ſigna plerumque non ab initio morbi prodeunt, ſed paulò poſt incipiunt apparere. Et hac ratione ἐπιφαινόμενα, *id eſt*, poſt apparentia, *nuncupantur, vel etiam* ἐπιγινόμενα, *id eſt*, poſt genita: *licet hæc duo nomina apud autores non rarò diſtinguantur.*

Rurſus ex his omnibus ſignis, alia præſentem corporis ſtatum indicant, & diagnoſtica, ſeu demonſtrativa *appellantur; alia futura prænuntiant; & prognoſtica dicuntur; alia denique præterita commemorant, &* ἀναμνηστικὰ, *ſeu* commemorativa *nuncupantur.*

Quia verò præterita ideò in memoriam revocantur, ut vel præſentes diſpoſitiones meliùs innoteſcant, vel futuri earum eventus prævideantur: commodè idcircò ſigna commemorativa ſub diagnoſticis & prognoſticis comprehenduntur. (*conf. Melet. III.* 22,23.)

CAPUT III.

De fontibus ſignorum generalibus, à quibus omnia ſigna deſumuntur.

UT methodo facillimâ ſigna omnia medica elicere valeamus, ſtabiliendi primò ſunt fontes quidam generales, ad quos omnia ſigna de qualibet re propoſita poterunt revocari, & à quibus eadem artificiosè deducentur.

Cum igitur eſſentia & natura uniuſcujuſque rei, quocunque modo fuerit perſpecta, non ſolùm quid reipſa ſit, ſed & multa alia, quæ ad rem ipſam pertinent, nobis patefaciat, primum ſignorum genus à naturâ rei, de quâ agitur, erit deſumendum. Deinde cùm duobus modis ad rei cujuſlibet cognitionem deveniamus, uno ſcilicet à priori, id eſt per cauſam, altero verò à poſteriori, ſcilicet per effectum, duo alia ſignorum genera proponere neceſſe eſt, unum à cauſis, alterum ab effectibus.

Tres igitur in univerſum debent conſtitui ſignorum fontes: Eſſentia ſcilicet, cauſæ, & effectus.

Eſſentiam hic Medicè ac latè accipimus, & illius nomine non ſolùm rei ipſius formam, ſed etiam genera, differentias, partes, & proprietates uſurpamus, ſive eſſentiales illæ ſint, ſive accidentales.

Cauſarum verò nomine omnia cauſarum genera, quæ in Medicina conſiderantur.

Effectus verò varii ſunt pro varietate cauſarum.

Qui omnes ſignorum fontes minutim excutientur in particulari ſignorum inquiſitione, prout eorum uſus poſtulabit. [*conf. Melet. III.* 7. *&c.*]

Notandum autem hic eſt *Primò*, in ſingulis rebus dignoſcendis ab omnibus fontibus ſigna capi non poſſe. Non rarò enim eſſentia rei eſt incognita: cauſæ verò aliquando non exquiſitè indicant, aliàs effectus ſunt confuſi. Sed tamen ex propoſitis ſignorum capitibus ſemper invenies, quod rem quam inveſtigamus, quantum Medicina præſtare poteſt, certò demonſtret, ita ut nunc ex ſolis effectibus ſigna neceſſaria deſumamus, nunc à cauſis, nunc ab omnibus, quod ipſa exercitatio ſtatim patefaciet.

Nota *ſecundò*, perpetuò ferè ab effectis multò plura & certiora ſigna deſumi, quàm à reliquis duobus fontibus.

Nota *tertiò*, ex ſignis, quæ proponentur, alia magis, alia minùs efficaciter judicare, ſed tamen ex omnium collectione rem, quam inquirimus, certò demonſtrari.

Nota *quartò*, ut à propoſitis fontibus vera ſignà deſumi poſſint, eorum omnium, quæ corpori noſtro inſunt, vel ei poſſunt contingere, naturam, cauſas, & effectus optimè debere innoteſcere. Atque adeo Phyſiologiæ & Pathologiæ præcepta ita ad manum haberi debere, ut illa hîc in uſum facilè poſſimus revocare: Alioqui hæc Semeioticæ præcepta, licèt prolixiùs multò fuerint pertractata, forent inutilia

A. *Tabula fontes omnes continens, à quibus signa humorum in corpore prædominantium desumuntur.*

- Signa, humorem in corpore dominantem indicantia desumuntur vel ex
  - Causis, quæ sunt vel
    - Materiales
      - Assumpta
        - Alimenta in quibus consideratur: Qualitas, Quantitas, Ordo, Tempus,
        - Medicamenta.
      - Excreta & Retenta,
    - Efficientes
      - Non naturales.
        - Temperies varia
        - Hæreditaria dispositio, } Ventriculi, Hepatis, Ordo, Tempus.
        - Ætas,
        - Sexus, { Regio, Anni tempus,
        - Aër, ad quem
        - Cibus & potus.
        - Motus ad quem { Exercitatio, Venus.
        - Quies,
        - Somnus,
        - Vigilia.
        - Animi pathemata.
      - Juvãtes & lædentes.
  - Effectibus in quibus considerantur
    - Actiones
      - Animales
        - Principes
          - Imaginatio, ad quam referuntur { Ingenii varia dispositio. Animi passiones variæ.
          - Ratiocinatio.
          - Memoria.
        - Minùs principes
          - Cõmunis { Somnus, Vigilia, Insomnia.
          - Privatus { Sensus { Quinque sensus naturales. Motus
      - Vitales; unde pulsus { Magnus, Parvus, Frequens, Tardus, Mollis, Durus, &c.
    - Passiones.
      - Naturales
        - Nutritio, cui inserviunt
          - Attractio ad quam { Fames, Sitis.
          - Retentio.
          - Concoctio.
          - Expulsio.
        - Accretio, quæ vel est in
          - Quantitate { Magna, Parva,
          - Tempore { Celer, Tarda.
        - Generatio unde { Veneris appetitus, Aversio ejusdem, Noxa ex illa, Emolumentum.
    - Excrementa, quæ excluduntur per { Os, Aures, Nares, Alvum, Vesicam, Uterum, Habitum corporis, } in iisque consideratur { Consistentia, Color, Sapor, Odor,
    - Habitus, in quo considerantur.
      - Cutis ejusq; qualitates
        - Primæ { Caliditas, Frigiditas, Humiditas, Siccitas.
        - Secundæ { Durities, Mollities, Asperitas, Levitas.
        - Tertiæ { Color, Longitudo, Brevitas.
      - Partes à cute exortæ, sc. pili, & in his
        - Quantitas { Continua { Durities, Mollities, Asperitas, Lævitas, Tenuitas, Crassities.
          - Discreta { Multitudo, Paucitas, Secunda
        - Qualitas { Patibilis { Tertia. { Color.
        - Passio.
          - Figura { Rectitudo, Crispitudo.
          - Ortus
          - Incrementum
          - Casus.
      - Partes cuti subjectæ, & in his
        - Vasa; in quibus { Angustia; Latitudo;
        - Carnes, & in his { Grassilitas. Obesitas, Carnositas.

SEMEIOTICÆ SECTIO II.

DE SIGNIS DIAGNOSTICIS.

CAPUT PRIMUM.

De Signis bilioſi humoris in toto corpore prædominantis.

COgnitio temperamenti & humoris in toto corpore prædominantis, neceſſaria eſt ad affectus ſpeciem dignoſcendam, & cauſam illum producentem. Ideò antequam de illis diſſeramus, primò nobis proponenda ſunt ſigna humoris in corpore prædominantis, à bile ſumpto exordio.

Notandum tamen prius eſt, duos tantùm eſſe fontes ex quibus humorum ſigna deſumuntur, nempe cauſas & effectus; eſſentia enim hac in re nihil præſtat.

Ut igitur duos hoſce ſignorum fontes penitus exhaurire valeamus, illorum genera & ſpecies ordine ſunt proſequendæ: omnes ſaltem illæ, quæ ad humorum notitiam aliquid præſtare poſſunt, quæ ad faciliorem memoriam in præcedentem tabulam ſunt relatæ.

Huc refer tabulam notatam littera A.

Hunc igitur ordinem obſervando, bilem in corpore dominantem indicabunt.

Cauſæ materiales.

Alimentorum qualitas. Uſus ciborum calidorum & ſiccorum, vini generoſi aut meri potio, quæ facilè convertentur in bilem.

Quantitas. Defectus alimentorum, ut inedia, victus valde tenuis & parcus.

Odor. Dulcia in fine menſæ aſſumpta, quia longiori coctione in bilem vertuntur; ſicut experientia patet illa in diuturna coctione artificiali amareſcere.

Medicamenta. Uſus medicamentorum calidorum, & aromatum, &c. quæ in bilem degenerant.

Retenta. Bilis evacuatio conſueta per alvum, urinas, vomitum, vel ſudores, ſponte, vel per medicamenta ſuppreſſa, vel intermiſſa.

Cauſæ efficientes.

Partes. Calida & ſicca temperies ventriculi, hepatis & cordis. Quia hæ partes corpus univerſum afficere valent.

Hæreditas. Parentes bilioſo prædiți temperamento.

Ætas. Ætas juvenilis, qualis potiſſimùm ab anno decimo octavo ad trigeſimum quintum.

Sexus. Sexus virilis. Illi enim bilioſi magis, ſicut fœminæ pituitoſæ cenſentur.

Regio. Tempus. Regio calida & ſicca.

Tempus æſtivum.

Alimenta. Cibi & potus calefacientes & exſiccantes, ut allia, cepæ; ſalſa omnia & piperata, quæ hepar plus æquo calefaciendo faciunt, ut nimiam bilis copiam progeneret.

Exercitatio. Vita laborioſa, & multis exercitationibus debita.

Venus. Nimius ad venerem impetus, quo totum corpus incandeſcit.

Vigiliæ. Vigiliæ nimiæ, quibus ſanguis & ſpiritus inflammantur.

Animi pathemata. Iræ, curæ, & omnes vehementes animi commotiones.

Juvantur à frigidis & humidis, læduntur à calidis, ſiccis, & jejunio.

EFFECTUS.

Actiones animales.

Ingenium. Animi paſſiones. Ingenium acre, & ſolers, promptum & expeditum.

Iracundia, furor, audacia, jactatio, appetitus vindictæ.

Somnus & vigilia. Somnus paucus admodum & levis, ac vigiliæ maximè.

Inſomnia. Inſomnia ignium, incendiorum, rixarum, & tumultus.

Senſus. Senſus vegeti, acuti, veloces, expediti, auditus potiſſimùm, qui maximè juvatur à ſiccitate.

Actiones vitales.

Pulſus magnus, frequens, & durus.

Actiones naturales.

Appetentia. Inappetentia, & cibi faſtidium, æſtate potiſſimum.

Frigidorum appetitus.

Inediæ difficilis tollerantia.

Sitis. Sitis magna, & potus frequens.

Accretio cita & prompta, ac matura ſenectus, quia humidum radicale promptè abſumitur.

Venus. Ad venerem proclivitas maxima, propter ſeminis acrimoniam.

A venere cita exſolutio, quia bilioſorum ſpiritus ſunt valde diſſipabiles propter tenuitatem.

Paſſiones.

Morbis bilioſis proclivis diſpoſitio, ut febribus ardentibus & tertianis, phrenitidi, pleuritidi, vomitui bilioſo, diarrhæis, eryſipelati, herpetibus, puſtulis faciei, &c.

Excrementa.

Per os. Vomitus humoris tenuis, pallidi, vel flavi, & amari, aut ſapor amarus in lingua.

Aurium excrementa copioſa & valde rufa.

Fæces maximè flaveſcentes.

Aures, Alvum Veſicam. Urina tenuis & rufa, vel etiam rubra & flammea.

Purgamenta uteri ſublava, aut citrina.

Habitus corporis.

Cutis ad tactum calida & ſicca, & calor illius acris & mordax, in manibus potiſſimum.

Cutis dura & aſpera.

Cutis qualitates. Primæ. Secundæ. Color cutis, faciei potiſſimùm & oculorum, pallidus & ſubflavus.

Pili qualitas. Capillorum paucitas, à pororum raritate, quæ materiam pilorum effluere permittit.

Capilli flavi: bilis colorem referentes, aut ſubnigri, à majori exuſtione, & nonnunquam criſpi, propter ſiccitatem, quæ pilos intorquet, ac calvi fiunt, propter cutis ſiccitatem, & materiæ pilorum conſumptionem.

Vaſa. Pili citò oriuntur, & citò decidunt.

Latitudo vaſorum. Calidi enim proprium eſt dilatare: & venæ in oculis conſpicuæ.

Carnis Habitus corporis gracilis & macilentus.

CAPUT II.

De ſignis humoris pituitoſi in corpore prædominantis.

PItuitam in corpore dominantem indicant.

Cauſæ materiales.

Alimentorum qualitas. Uſus conſuetus alimentorum frigidorum & humidorum, ut fructuum, olerum, piſcium, lacticiniorum, aquæ potio, &c. Illa enim facilè in pituitam abeunt.

Quantitas. Nimia alimentorum quantitas, quæ calorem nativum obruit & cruditates gignit.

Tempus. Cibi aſſumpti ſtatim à ſomno, vel ante ſomnum, aut antequam priores ſint concocti.

Medicamenta. Diuturnior uſus medicamentorum frigidorum & humidorum, quæ ut alimenta in pituitam degenerant.

Retenta. Omiſſa naturalis conſuetudo pituitam evacuandi per vomitum, vel feceſſum, vel artificialia per exercitationes; aut uſum aquarum thermalium, laconicorum, vel medicamentorum purgantium, aut diureticorum ex quorum intermiſſione pituitæ copia cumulatur.

Cauſæ

Causæ efficientes.

Partes. Frigida humidaque temperies ventriculi, hepatis, cordis, & cerebri.

Hereditas. Ortus ex parentibus pituitoso temperamento præditis.

Ætas. Ætas senilis, quæ propter caloris inopiam multam coacervat pituitam, tum etiam puerilis, propter ingluviem & incautam vivendi rationem.

Sexus. Sexus muliebris.

Regio. Regio frigida & humida, quales sunt quæ stagnis, paludibus, aut majoribus fluminibus sunt vicinæ, aut Boreæ, nivibus, imbribusque expositæ, & quæ sunt magis septentrionales, unde fit, ut Germani omnes ferè pituitosi sint.

Tempus Tempus hyemale.

Cibi & potus. Cibi & potus refrigerantes humectantes ut lactucæ, portulacæ, & fructuum horæorum usus, & aquæ potio, quæ ventriculum & hepar refrigerando faciunt, ut multam pituitæ copiam producant.

Qu'es. Somnus. Pathemata. Vita otiosa & sedentaria.

Somni longi & profundi, præsertim à cibo.

Vita sine curis, studio, mœrore, aut cum his valde excedentibus, quia calorem nativum dissipando corpus refrigerant.

Usu calidorum & siccorum juvantur, & frigidis & humidis læduntur.

EFFECTUS

Actiones animales.

Principes. Imaginatio satis bona, ac facilior rerum perceptio, sed prompta oblivio, quia in rebus humidis facilè fiunt impressiones, sed promptè delentur.

Mens torpida & hebes, ingenium tardum & obtusum.

Somnus. Insomnia. Ira remissa & facilè placapilis.

Maxima ad somnum propensio.

Insomnia frigoris aquarum pluviarum, nivium, submersionis, fluminum, stagnorum, marium, & rerum albarum.

Sensus. Sensuum hebetudo.

Motus. Motus tarditas, sed in eo duratio, quia spiritus crassiores minùs dissolvuntur.

Actiones vitales.

Pulsus. Pulsus parvus tardus & molis.

Actiones naturales.

Fames. Appetentia dejecta; unde apud Hipp. senes facilè jejunium ferunt.

Sitis. Sitis nulla; aut saltem perexigua.

Accretio. Tardè adolescunt, quia nonnisi longo tempore calor debilis, multam humiditatem potest edomare.

Ad venerem tardi.

Venus. Ex moderato illius usu juvantur, calore pituita concoquitur, & temperatius corpus evadit. At frequentiori illius usu corpus redditur frigidius.

Passiones.

Cœlo sereno meliùs habent, frigido & pluvioso pejùs.

Morborum frigidorum frequens occursus, ut catarrhi, hydropis, cachexiæ pituitosæ, lethargi, paralysis, & similium.

Excrementa.

Per os & nares. Humoris crassi, albicantis, & insipidi excretio per os & nares.

Alvum, Vesicam Fæces albicantes & mucosæ.

Urina alba, vel pallida, eaque tenuis, si adsint obstructiones; alioqui turbida & crassa, cum copioso sedimento,

Alba uteri profluvia in mulieribus.

Habitus corporis.

Cutis. Qualit. Prima. Secunda Tertia. Pili. Cutis ad tactum frigida, pedes potissimùm & manus frigidissimæ hyemis tempore.

Cutis mollis & lævis.

Color ejusdem albus.

Pili molles & læves, ac tenues ab initio.

Qualit. Secunda Tertia. Figura. Rufi capilli, quia pituita ulteriori coctione talem colorem adipiscitur.

Capilli recti, quia cùm in cute nulla sit siccitas, faciles in ea sunt meatus, quos excrementa liberè permeare possunt.

Passiones. Pili tardè oriuntur, & nunquam calvescunt.

Vasa. Vasorum angustia, & nullæ venæ in oculis apparent.

Fames. Habitus corporis mollis & obesus, non tamen carnosus.

CAPUT III.

De Signis Sanguinis in Corpore Prædominantis.

Sanguinem in corpore prædominantem indicant.

Causæ materiales.

Alimentis. Usus ciborum euchymorum & eupeptorum, quales sunt panis recens albissimus & probè coctus, ova tremula, carnes juniorum animalium, & laudabilis alimenti, ut gallinarum, perdicum, phasianorum, vitulorum, hœdorum, &c. Aqua purior fontana, vinum generosum salubriter dilutum.

Retenta Suppressiones evacuationem solitarum; ut hæmorrhagiæ in junioribus, hæmorrhoïdum in ætate provectis, aut mulieribus.

Causæ efficientes.

Partes. Calida & humida hepatis & cordis temperies.

Ortus ex patentibus sanguineis.

Hereditas. Ætas. Regio. Tempus Exercitatio. Venus. Somnus Pathemata. Juvantes. Ætas à pueritia usque ab pubertatem.

Regio meridionalis, & austrinis ventis perflata.

Verna tempestas.

Otium vel levis exercitatio, quæ appetitum intendat, & corpus non resolvat.

Veneris usus rarus.

Somnus dulcis & moderatus.

Vita sine curis, gaudio & lætitia plena, ac deliciis affluens.

Juvantur ex larga sanguinis missione, vel spontanea ejusdem profusione, iisque omnibus, quæ sanguinis copiam minuere valent.

EFFECTUS.

Actiones animales.

Imaginatio. Ratiocinatio. Memoria. Insomnia. Felix imaginatio & rerum comprehensio, quia in humido promptæ fiunt impressiones.

Mentis hebetudo & stoliditas, ad risum profusio, impudentia, continentia in valde sanguineis. In aliis jucunditas animi & hilaritas, cùm discursu facili & libero: ac magna ad amorem propensio.

Memoria parum debilis.

Somnus profundus, minùs tamen quàm in pituitosis.

Insomnia rerum rubrarum & jucundarum, amœnitatum, nuptiarum, hortorum, musicorum concentuum, Regum, Principum & Magnatum.

Motus. Motus quidem moderati, sed graves & lassitudinibus pleni.

Actiones vitales.

Pulsus. Pulsus magnus, tardus, plenus.

Actiones naturales.

Fames. Sitis. Venus. Appetitus mediocris, nisi adsit multitudo humoris, quæ satietatem pariat.

Sitis etiam mediocris.

Propensio ad Venerem, sed non tanta ut in biliosis.

Facilis Veneris tolerantia propter copiam seminalis materiæ.

Passiones.

Facilis lapsus in febres synochos, phlegmonas, furunculos, &c.

Excrementa.

Per varias partes. Frequentes aut copiosæ sanguinis excretiones per nares, uterum, hæmorahoidas.

Urinæ

Per vesicam. Urinæ copiosæ, laudabili colore & consistentiâ præditæ, & contentorum multitudine aliquando refertæ.

Alvum. Fæces subrufæ, & consistentia mediocres.

Habitus corporis.

Qualitates. Secunda. Tertia. Pili. Vasa. Cutis ad tactum calida & mollis persentitur.
Color faciei floridus, & rubicundus.
Pilorum copia mediocris, color subflavus, & prompta eorum generatio.
Vasorum amplitudo mediocris.
Habitus corporis carnosus, & bene compactus.

COROLLARIUM.

Vera plethora, & cacochymiæ expers, iisdem ferè signis indicatur, si vasorum tensionem addas & lassitudinem spontaneam.

CAPUT IV.

De Signis Melancholiæ in Corpore Prædominantis.

MElancholicum humorem in corpore redundantem monstrant.

Causæ materiales.

Alimenta. Usus alimentorum crassiorum, duriorum & terream substantiam possidentium, qualia sunt panis ater & furfuraceus, vinum nigrum & crassum, aquæ turbidæ & limosæ, legumina, caseus antiquus, carnes bubulæ, leporinæ, suillæ, avium palustrium; præcipuè salitæ, aut fumo induratæ, pisces cetacei, duri, & salsi, brassicæ, pastinacæ, &c.

Retenta. Retenta melancholicæ vacuatio consueta, sponte, vel artefacta per hæmorrhoïdas, alvum, varices, scabiem, &c.

Causæ efficientes.

Partes. Hepatis & cordis temperies frigida & sicca cum lienis imbecillitate vel obstructione, ob quam non potest humorem melancholicum attrahere, & convenienter secernere.

Hereditas. Ortus ex parentibus melancholicis.

Ætas. Ætas consistens, à quadragesimo ad sexagesimum.

Regio. Regio, in qua inæquales fiunt aëris constitutiones.

Tempus. Tempus autumnale.

Vigiliæ. Vigiliæ immensæ, quia corpus exsiccant, & calorem nativum dissolvunt.

Pathemata. Vita studiis, curis, sollicitudinibus, & mœrore plena.

Iuvantes, & ladentes. Juvantur calidis & humidis, tum etiam temperatis: læduntur frigidis & siccis, ut aceto.

EFFECTUS.

Actiones animales.

Imaginatio. Timor & mœstitia sine causa manifesta in valde melancholicis. Ii verò, qui ex levi sanguinis adustione fiunt melancholici, sunt astuti, cauti, prudentes, constantes, ingenioси.

Atrabilarii verò, ubi melancholia est adusta, osores, proditores.

Melancholici difficulter ad iram excitantur, sed postea difficulter placantur.

Rerum perceptio difficilis.

Memoria. Memoria firma propter siccitatem.

Vigilia. Vigiliæ maximæ, & somni turbulenti interrupti.

Insomnia rerum nigrarum, horrendarum, cadaverum, sepulchrorum, dæmonum, &c. *Insomnia.*

Sensus. Sensuum hebetudo, aspectus inconstans, tristis & horridus.

Motus. Motus tardus, gravis, & compositus.

Actiones vitales.

Pulsus. Pulsus tardus & durus.

Actiones naturales.

Fauces. Voracitas maxima propter aciditatem melancholiæ, quæ excitat appetentiam; interdum dejecta appetentia.

Sitis. Sitis exigua propter seri & salivæ abundantiam, quæ in melancholicis redundat.

Expulsio. Ructus acidi, qui à cruditatibus excitantur, quibus melancholici abundant.

Tarda accretio, & cita senectus.

Accretio. Venus. Tardè ad Venerem excitantur, & illius usu plurimùm læduntur, ad eam tamen promptiores sunt ii melancholici, qui plurimis flatibus abundant; neque his perinde inimica est Venus, cùm sæpius semen emittant, utpote ex flatu ad coëundum excitati.

Passiones.

Frequens morborum melancholicorum incursus, quales sunt quartana, tumor lienis, & durities, lepra, fœda scabies, varices, hæmorrhoïdes, &c.

Excrementa.

Humoris melancholici vomitio frequens. *Per os.*

Frequens spuitio, & copiosa salivæ ejectio, unde melancholici sputatores dicuntur.

Alvus. Alvus ut plurimùm sicca, & constipata, dejectiones nigricantes.

Hæmorrhoides. Sanguinis atri excretio per hæmorrhoïdas.

Vesica. Urina tenuis & alba, interdum crassa & livida.

Habitus corporis.

Cutis. Qualit. Prima; secunda tertia. Pili. Vasa. Carnes.
Cutis ad tactum frigida, sicca, dura & aspera.
Calor faciei fuscus, plumbeus, aut nigricans.
Capilli multi duri & asperi, crassi, nigri, tardè oriundi, & citò canescentes.
Venæ angustæ.
Habitus gracilis & macilentus.

Atque hæc de signis humorum in toto corpore prædominantium.

COROLLARIUM.

Hac protinus methodo, & iisdem omnino signis, singularum partium temperiem inveniemus, ea scilicet eodem modo illis partibus applicando, earumque potissimùm actiones & excrementa contemplando.

CAPUT V.

De Signis Partis Affectæ.

NAturali corporis dispositione ritè perspecta ad ea, quæ præter naturam corpori insunt, est deveniendum. Primò igitur jam partis affectæ indicia inquiremus. Deinde speciem affectus, qui illam partem occupat, ac tandem causas, à quibus affectus ille dependet. Partis affectæ signa à tribus fontibus desumi possunt: essentiâ, causis, & effectibus, quorum series proposita est in tabula notatâ litera B.

Ergo secundùm illam seriem partem affectam indicat.

B. *Tabula Signorum Partis Affectæ.*

- Signa partis affectæ desumuntur vel ab
  - Effectibus qui sunt vel
    - Essentia, quæ Medicis est vel
      - Temperies, quæ consistit in qualitatibus.
        - Primis, quæ sunt: Caliditas, Frigiditas, Humiditas, Siccitas.
        - Secundis, ut sunt: Durities, Mollities.
      - magnitudo: Aucta; Imminuta
      - Sitis.
      - Figura.
    - Causis: Externis, Internis.
    - Excrementa; in quibus considerantur
      - Substantia, quæ est vel: De essentia ipsius partis; Naturaliter in parte contenta; Præter naturam contenta.
      - Qualitas
        - Prima; Caliditas, Frigiditas, Humiditas, Siccitas.
        - Secunda, Tenuitas, Crassities, Visciditas;
        - Tertia. Spumositas.
        - Color.
        - Sapor.
      - Quantitas;
      - Modus excernendi;
      - Ordo,
    - Qualitas mutata in: Colore, Sapore, Sono.
  - Actiones
    - Animales
      - Principes nempe: Imaginatio; Ratiocinatio, Memoria.
      - Communis, ad quem: Somnus; Vigilia.
      - Sensus
        - Privatus: Visus, Auditus, Olfactus, Gustus, Tactus,
        - Sub quo dolor, qui est vel: Pungitivus, Tensivus, Gravativus; Pulsativus.
      - Motus.
    - Vitales, quæ expulsu dignoscuntur. minùs principes,
    - Naturales, quæ sunt
      - Nutritio, cui inserviunt: Attractio; Retentio, Concoctio; Expulsio.
      - Generatio maris & fœminæ.

Essen-

Cap. VI. De Signis Partis laborantis. §. 1

Essentia.

Qualitates. Temperies partis; si enim illam præter modum calidam, frigidam, humidam, aut siccam percipiamus, præter naturam affectam esse judicabimus.

Secunda. Durities & mollities; si enim in hypochondriis v. g. duritiem & renitentiam percipiamus, partes illis subjectas, hepar, aut lienem obstructum vel inflammatum esse judicabimus: Sic nimia alicujus partis mollities, eam œdematoso aliquo affectu laborare, est indicium.

Magnitudo aucta. Tumor præter naturam, isque vel externus, qui visu percipitur, vel internus, qui tactu persentitur, quales sunt tumores ventriculi, hepatis lienis, vesicæ, &c.

Maxima partium consumptio & atrophia.

Immiuta. Situs. Situs partis, qui maximi est hac in re momenti: si enim ex anatome nobis constet, quem unaquæque pars in corpore nostro sortiatur locum, facilè ex humore, intemperie, aut quovis alio sensibili affectu illum locum occupante, eam partem laborare conjiciemus.

Figuræ. Figura partes in eodem loco sitas à se invicem discernit. Sic tumor in dextro hypochondrio lunarem obtinens figuram, gibbam hepatis partem affectam esse indicat; si verò oblongam habeat figuram, & externus magis sit, musculos abdominis rectos affectos esse ostendit.

Causæ internæ.

Externæ causæ aliquid indicare valent; si quis enim v.g. cantharides assumpserit, vesicam laborare conjiciemus, quòd illæ peculiarem habeant vim vesicam alterandi. Sic si quis ab insolatione laboraret, caput affectum indicatur, quòd eam partem præ cæteris sol afficere consuevit; tum & si ab immodica venere prodit affectus, spirituosam substantiam nervosasque partes malè habere arbitrandum, quod illis partibus sit inimica venus.

Causæ externæ.

Inter causas internas affectus ipsos possumus recensere: siquidem ubi tertiana infestat, hepar affectum indicat; quotidiana ventriculum; & quartana lienem; quia earum causæ in his partibus cumulari solent.

Nota, in usu practico dum partem affectam inquirimus, ab essentia & causis non esse incipiendum, sed priùs ab actionibus, excrementis, & qualitatibus mutatis signa esse desumenda, ac tandem ab essentia & causis.

EFFECTUS. Actiones.

Actionis læsio partem affectam indicat, à qua dependet, v. g.

Animales. Principes. Sensus privatus. Delirium & vigilia, sensus & motus abolitio, cerebrum affectum significant.

Sensus particularis læsio, ut visus, vel auditus, illius organum indicat.

Dolor pungitivus, tensivus, Gravativus. Dolor pungitivus indicat membranam affectam, potissimùm à materia acri, & erodente. Tensivus autem fit aliquando in membranis à flatibus, & in venis à nimia repletione.

Dolor gravativus significat parenchyma alicujus visceris affici, omnia enim parenchymata obtusum habent sensum: Sic dum calculus renum substantiam comprimit, dolor fit gravativus; dum verò in caput ureteris fertur, dolorem efficit pungitivum. Sic etiam in pleuritide, materiâ membranam succingentem occupante, fit dolor punctorius, dum verò fit metastasis in pulmonem, mutatur in gravativum.

Pulsatorius. Dolor pulsatorius affectam arteriam indicat, aut partem ei vicinam; ideò in omnibus inflammationibus partium arterias possidentium fit dolor pulsatorius.

Excrementa.

Illa verò, quæ per corporis partes excernuntur, partem affectam indicare solent hoc modo,

De substantia partis. Substantia cartilaginosa per tussim excreta asperam arteriam affectam indicat, vel bronchia pulmonum; carnis verò fungosæ frustulum excretum, pulmonem ipsum affectum indicat; crassa verò ex crassis educitur.

Naturaliter contenta. Si cibus, aut urina, aut fæces per vulnus excernuntur, ventriculum, vesicam, aut intestina vulnerata pronuntiamus.

Si lapilli, vel arenulæ per urinam excernuntur, renes vel vesica laborant.

Præter naturâ contenta. Lumbrici per os aut anum excreti intestina affecta indicant.

Qualitates excrementorum. Primæ secundæ, tertiæ. Tenuitas & color; Spumositas & modus. Aër calidior expiratione emissus, cor vel pulmonem indicat calidiorem, frigidior verò cor valde refrigeratum, & morti proximum.

Sanguis calidior, tenuior, flavior, ac cum quodam saltu exiliens; arteriam indicat vulneratam.

Tenues alvi dejectiones, rubentes, ac loturæ carnium similes, hepatis indicant imbecillitatem.

Spumosæ sanguinis excretiones, ac tussiendo rejectæ, pulmonem affectum indicant.

Quibus in alvi profluviis excrementa spumosa sunt, iis ex capite pituita defluit. *Aph.* 20. *sect.* 7. Pituita enim è cerebro defluens, & cum flatibus permixta in intestinis, spumosa efficitur.

Ructus acidus ostendit ventriculum cruditate laborare.

Si sanguis tussiendo expuatur magnâ quantitate, vasa pulmonis affecta esse oportet; cùm ea, quæ sunt in aspera arteria, angustiora existant, quàm ut possint multùm sanguinis effundere.

Sapor.

Quantitas. Sanguis meiendo excretus, si paucus sit, ex vesica proficisci est conjiciendum, si multus, ex renibus aut superioribus partibus, ubi majori copia continetur.

Excrementa spuendo rejecta, os affectum significant; screando fauces; tussiendo pulmones, vel asperam arteriam; vomendo ventriculum.

Modus. Si pus mingitur ante urinam, in pene ipso ulcus est; si post, in vesica aut renibus.

Ordo In dysenteria, si pus aut sanguis affluat purus ante fæces, credibile est rectum intestinum esse potiùs ulceratum quàm reliqua: si verò post fæces, aut illis valde permixtus; superiora, vel media intestina affecta esse indicat.

Qualitates Mutatæ.

Qualitates mutatæ aliquando partem affectam indicant. V. g. quâ parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est. *Aph.* 39. *sect.* 4.

Colori Plumbeus aut livescens totius corporis color, hepar indicat refrigeratum, citrinus cystidem felleam esse obstructam; nigricans lienem obstructum.

Rubor pertinax & saturatus in genis, pulmonem indicat inflammatum.

Amarus sapor in lingua, bilem in ventriculo redundare significat.

Sinus. Salsus verò, pituitam saltem à cerebro fluere.

Tinnitus & Sibilus aurium eas affectas indicat.

Coitus. Borborygmus in ventre significat flatus in intestinis. (*Melet. III.* 14. *&c.*)

CAPUT VI.

De Signis partis primariò, vel per consensum laborantis.

IN omni præternaturali dispositione perpetuò fere solet evenire, ut plures partes afficiantur, quòd scilicet ea quæ primariò afficitur, alias omnes cum quibus aliquam habet communionem, trahat in consensum, ubi acri Medici solertiâ opus est, ut affectus sympathici ab idiopathicis distinguantur.

Ad hoc autem præstandum ex prædictis fontibus signa desumentur, ex quibus alia levem tantùm conjecturam afferunt, alia verò certiorem; omnium tamen collectio rem certissimè indicabit.

Horum ergo Signorum fontes ex sequenti tabulâ, notata littera C delumentur.

C. *Tabula Signorum partem primariò, vel per consensum affici indicantium.*

- Signa partem primariò, vel per consensum affici indicantia petuntur vel ab
  - Essentia ad quam refertur
    - temperies quæ est in qualitatibus.
      - primis: caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate.
      - secundis: duritie, mollitie, raritate, densitate.
    - vicinia,
    - genus,
    - officium,
    - connexio.
  - Causis, quæ sunt vel: Juvantes, Lædentes.
  - Effectibus seu symptomatis, in quibus consideratur: magnitudo, tempus, ordo, duratio.

Quorum signorum seriem clariùs patefacient sequentia theoremata exemplis suis illustrata.

Essentia.

Qualitates primæ. Partes calidiores aliis faciliùs compatiuntur, quàm frigidæ: quoniam humores noxios & vapores facilè ad se trahunt; attractio enim fit à colore: Sic cor & hepar aliis partibus faciliùs compatiuntur, quàm ventriculus, vesica, uterus, &c.

Qualitates secundæ. Partes raræ & molles aliis faciliùs compatiuntur, quàm densæ & duræ, quia faciliùs causas noxias recipiunt, eisque minimè resistunt. Sic cutis ob raritatem facilè recipit fluentes à partibus interioribus humores: sic pulmo fluentibus à capite humoribus sæpè tentatur.

Vicinia. Partes vicinæ aptiores sunt aliis compati, quàm remotæ. Sic manus brachio vicino mala sua communicat, os carni vicinæ, ventriculus hepati, pleura pulmoni, pulmo cordi, ita de cæteris.

Officium. Quæ sub eodem genere positæ sunt partes, eandemque possident naturam, sibi invicem facilè compatiuntur: Sic partes nervosæ nervosis compatiuntur, ut carnosæ carnosis.

Partibus publicum in corpore munus exercentibus, affectis totum corpus per consensum afficitur: Sic cerebro, corde, vel hepate laborante, totum corpus laborat.

Situs. Quæ partes simile in corpore officium exercent, sibi invicem compatiuntur. Sic mammæ utero, vesicæ renes compatiuntur.

Connexio. Quæ partes aliis directè superjacent vel subjiciuntur earum affectus facilè recipiunt. Sic caput vapores à partibus inferioribus ascendentes facilè recipit, ventriculus & pulmo humores à capite defluentes.

Quæ simul connectuntur partes, sibi mutuò compatiuntur. Sic nervorum affectus cerebro communicantur, arteriarum cordi, venarum hepati, & vice versa.

Causæ.

Secundò, à causis juvantibus & lædentibus signa partis sympathicæ laborantis desumuntur, ex quibus sequens theorema constituitur:

Si duabus partibus simul laborantibus, admotis uni juvantibus aut lædentibus, altera juvetur aut lædatur, ea cui juvantia vel lædentia admoventur primariò laborat; altera verò per consensum.

Sic adhibitis ventriculo remediis, si dolor capitis cesset, vel remittat, caput per consensum laborat.

Effectus.

Magnitudo. Effectum etiam seu symptomata, ad hoc ipsum demonstrandum maximam habent efficaciam, ut ex sequentibus theorematis apparet.

Ex pluribus partibus simul laborantibus, ea quæ gravioribus tentatur symptomatis, primariò afficitur, reliquæ verò per consensum.

Tempus Ex multis partibus simul affectis ea primariò laborat, in qua symptomata priùs apparuerunt. Sic ventriculo laborante, si capitis dolor postea suboriatur, symptomaticus est ille dolor.

Ordo. In affectuum exacerbatione ea pars primariò laborat, in qua symptomata incipiunt exacerbari.

Duratio. Affectus idiopathici continui sunt, & nunquam intermittunt, sympathici verò solent intermittere. Sic delirium à febre exortum mitescere solet inclinante febre, nunquam verò intermittit, cum à cerebri inflammatione producitur. (*Mele. III.* 40.41.)

CAPUT VII.

De Signis Speciei Morbi.

SIgna affectus speciem indicantia cum signis partis affectæ simul fere innotescunt: clarioris tamen doctrinæ gratiâ ea hîc seorsum annotabimus, ne in tractatu isto confusio aliqua suboriatur.

Illa ergo signa à tribus fontibus desumi possunt, morbi nimirum ipsius essentia, causis eum producentibus, & effectibus, seu Symptomatis ab eo emanantibus.

Quæ omnia in sequenti tabula ordine disponentur.

Huc refert tabulam notatam litera D.

Horum autem series sequentibus theorematis breviter innotescet.

Essentia.

Morbi essentia nihil aliud est quàm morbus ipse; ideoque si sensibus possumus detegere intemperiem parti alicui impressam, vel quandam morbi organici speciem, aut continui solutionem, non opus erit aliis signis quibus indicetur.

Cau-

Cap. VII. De Signis ſpeciei Morbi.

Cauſæ.

Cauſæ omnes, quæ humores in corpore prædominantes ſignificant, poſſunt etiam morbi ſpeciem indicare, illæ enim quæ bilem generant, morbos etiam calidos & ſiccos ſolent producere, quæ pituitam, frigidos & humidos, & ita de cæteris; & hæ ratione morborum ſimilarium, à priori Tabula notata A, erunt deſumendæ.

Quibus tamen humorum periodi erunt adjiciendæ, in hunc modum.

Humores qui tertio quoque die moventur, febrem tertianam indicant: qui ſingulis diebus, quotidianam; qui quarto quoque die, quartanam.

Illæ verò cauſæ, quæ morbos organicos aut communes indicare valent, in hunc modum ſe habent.

Uſus alimentorum & medicamentorum aſtringentium, internos meatus & cavitates ſolent aſtringere, & morbum in aſtrictione fuiſſe genitum ſuſpicionem afferunt.

Alimenta vel medicamenta incraſſantia multas obſtructiones ſolent generare.

Alimenta & medicamenta valde detergentia aſperitates ſolent producere in lingua, œſophago, aſpera arteria, ventriculo, & inteſtinis.

D *Tabula Signorum affectus ſpeciem indicantium.*

- Signa affectus ſpeciem indicantia deſumuntur vel ab
  - Cauſis quæ vel indicant morbum
    - Similarem, quales ſunt: Cauſæ omnes, quæ indicant humorem in corpore prædominantem, quibus adde humorum periodos.
    - Organicum & communem, & hæ ſunt vel
      - Materiales
        - Ex quibus
          - Alimenta,
          - Medicamenta.
        - in quibus peculiaris partium diſpoſitio.
      - Efficientes
        - Naturales
          - Varia partium temperies,
          - Hæreditaria diſpoſitio.
        - Nonnaturales
          - Exercitatio,
          - Venus.
  - Effectibus ſeu ſymptomatis, quæ ſunt vel
    - Actiones læſæ
      - Animales.
        - Principes (Delirii ſpecies variæ.
        - minùs principes
          - Senſus
            - Communis.
              - Somnus immodicus,
              - Vigiliæ immodicæ.
            - privatus.
              - ſ. ſenſus naturales.
                - Aboliti,
                - Imminuti,
                - Depravati,
                - ſub quibus dolor
                  - Pulſatorius
                  - rupidus,
                  - Erodens.
          - Motus
            - Abolitus,
            - Depravatus,
            - imminutus.
        - Vitales, unde pulſus
          - Magnus,
          - Parvus,
          - Frequens,
          - Rarus.
      - Naturales
        - Nutritio, cui inſerviunt
          - Attractio
          - Retentio,
          - Concoctio,
          - Expulſio.
        - Generatio.
    - Excrementa quæ rejiciuntur per
      - Os,
      - Nares,
      - Alvum,
      - Veſicam
      - Uterum.

      (in quibus conſiderantur
      - Subſtantia,
      - Qualitas
      - Quantitas,
      - Exernendi modus.
    - Qualitates mutatæ; (quæ ſunt vel
      - Fames,
      - ſitis.

Alimen-

Alimenta pinguia si oleoginosa, lævitates intestinorum, & lienterias generant.

Medicamenta acria & erodentia assumpta, partes internas erodunt & exulcerant.

Dispositio partis. Hepar & lien sæpissime tentantur obstructionibus, ideò si illæ partes afficiantur, de obstructionibus erit suspicio.

Trachea arteria à fluxionibus sæpissimè exasperatur, vel lævior efficitur; ideoque si in ea sit affectus, de asperitate, aut lævitate conjiciendum.

In intestinis lumbrici passim producuntur. Ergo intestinis affectis lumbricorum erit suspicio.

Temperies partium. Qui frigidum habent ventriculum, & hepar calidum, obstructionibus sunt obnoxii; quia hepar cruda attrahit alimenta, ex quibus obstructiones generantur.

Qui ventriculum habent frigidum, & renes calidos, calculos in renibus generare solent, quia pituita in ventriculo frigido genita, à calore renum induratur, & in lapidem convertitur.

Hæreditas. Nati à parentibus lienosis, nephriticis, podagricis, etiam talibus affectibus sunt obnoxii.

Exercitatio statim à pastu obstructiones generat quia alimenta à ventriculo deturbat, antequam sint concocta.

Venus. Venus immodica calculosam efficit dispositionem, quia renes debilitat.

EFFECTUS.

Actiones animales.

Principes. Delirium cum furore calidam indicat cerebri intemperiem.

Delirium cum timore, aut tristitia, & fatuitas frigidam indicant cerebri intemperiem.

Somnus. Somni immodici frigidam & humidam cerebri intemperiem significant.

Vigiliæ. Vigiliæ immoderatæ calidam & siccam indicant intemperiem.

Sensus & motus. Omnimoda sensus motusque abolitio, qualis in apoplexia apparet, omnimodam indicat ventriculorum cerebri obstructionem, secundùm veterum opinionem.

Motus omnium partium depravatus, qualis in epilepsia apparet, dimidiatam indicat ventriculorum cerebri obstructionem.

Motus privatio in aliqua parte, significat nervorum, qui ad illam partem feruntur, obstructionem, resolutionem, aut incisionem.

Dolor pulsatorius inflammationem indicat in parte dolente.

Dolor. Dolor stupidus frigidam indicat intemperiem.

Dolor acer & erodens exulcerationem indicat.

Actiones vitales.

Pulsus magnus & frequens calidam indicat intemperiem; parvus & rarus frigidam.

Actiones naturales.

Attractio. Dejecta appetentia, & sitis maxima, calidam indicant intemperiem.

Expulsio. Appetentia maxima, sitis exigua, frigidam arguit intemperiem.

Ructus nidorosus calidam intemperiem significat; acidus verò frigidam.

Vomitus frequens, & fæcum excretio impedita, obstructionem indicat in intestinis.

Generatio. Deperdita coëundi libido frigidam intemperiem significat.

Ardens coëundi desiderium, cum erectione perpetua & dolorifica, affectum indicat inflammatorium.

Excrementa.

Per os. Sanguis copiosus per os affatim tussiendo rejectus, vasis ruptionem indicat; paucus verò & cum pure permixtus, exulcerationem.

Alvum Ramenta per alvum ejecta, exulcerationem indicant in intestinis.

Vesicam Urinæ rubram & arenosam hypostasim habentes, calculum indicant, aut saltem calidam renum intemperiem humores exurentem.

Habitum. Sudatiunculæ, & rigoris crebra vicissitudo, empyema significant, 10. *Coac.* 1. Ex puris acrimonia partes internæ vellicantur, unde horror; sudatiunculæ verò ex facultate debili.

Substantiæ Alimenta eodem modo excreta, quo assumpta sunt, lienteriam significant. Potus, si per urinam emittatur non immutatus, diabetem significat.

Bilis flava in principio paroxysmi excreta, tertianam febrem significat.

Sanguis copiosè fluens è naribus in principio febris, synochum indicat.

Modus. Sanguis ex quacunque parte confertim fluens, venarum ruptionem vel anastomosin significat, sensim verò resudans, diapedesin.

Qualitas mutata.

Rubor intensus in aliqua parte phlegmonosam indicat inflammationem. Sic rubedo in genis peripneumoniam significat.

Flavescens color erysipelatosam indicat affectionem; sic in exquisita pleuritide oculi sæpe croceo colore apparent infecti; sic febribus biliosis icterus non raro supervenit.

Color flavus totius corporis, sine febre, vesiculam felleam indicat obstructam.

Cutis totius corporis subnigro colore præter naturam infecta, lienem indicat obstructum.

CAPUT VIII.

De Signis Morbi Magni & Parvi.

NOn sufficit Medico morborum curam aggredienti eorum differentias essentiales per propria signa cognovisse, nam differentiæ etiam accidentales sunt investigandæ ut certum de illis judicium ferre queat. Nos ideo hic præcipuarum signa proponemus, earum scilicet, quæ magis ad usum artis sunt accommodatæ, ratione quarum omnis morbus dicitur magnus vel parvus, benignus vel malignus, acutus vel tardus, & ita de cæteris.

Magnum morbum appellamus eum, qui intensus valde est, & magna vi corpus nostrum affligit. Illius signa à tribus prædictis fontibus desumuntur; siquidem morbum illum magnum judicamus, qui essentiâ magnus est, à causis magnis & intensis fuit productus; ac magna habet & vehementia symptomata, quæ omnia clarioris doctrinæ gratiâ ordine sunt persequenda, juxta sequentem tabulam literâ E. notatam.

E *Tabula Signorum magnum vel parvum morbum indicantium.*

Signa magni vel parvi morbi, desumuntur vel ab

- Essentia
  - Causis,
    - Efficientibus
      - Externis,
      - Internis,
      - Juvantibus & lædentibus.
    - Materiali, sive subjecto.
  - Effectibus seu symptomatibus quæ sunt vel
    - Actiones,
      - Animales,
      - Vitales,
    - Excrementa
      - Naturales.
    - Qualitates mutatæ.

Ut igitur ſecundùm tabulæ iſtius ſeriem ſigna morbi magni proponamus, ſequentia inſtituentur theoremata.

Eſſentia.

Magnæ intemperies, aut inflammationes, tumores magni, magnæ obſtructiones, magna vulnera aut ulcera in longum, latum, aut profundum protracta, magnos oſtendunt morbos.

Cauſæ.

Externa. Quæcunque cauſæ externæ maximam vim obtinent corpus noſtrum afficiendi, magnos morbos ſolent producere, eoſque indicare. Sic diuturna & violenta exercitatio, in aëre calidiſſimo habita, magnam febrem excitare ſolet.

Interna. Humores ii, qui in corpore noſtro continentur, quique ordinariæ ſunt omnium ferè morborum cauſæ, ſi quantitate, vel qualitate maximè peccent, morbos magnos efficiunt, eoſque indicant. Sic ſanguis, magnâ quantitate luxurians, aut ferventiſſimus, bilis utraque copioſa, acris, vel putrefacta, magnum morbum indicat.

Quibus morbis nulla, vel pauca proſunt remedia, multa verò nocent, magnus judicetur.

Juvantes, & ladentes. Quicunque morbi partes principes, vel publicum munus obtinentes afficiunt, ratione illarum partium magni judicantur, ſi modò aliquod aliud ſignum magnitudinis habuerint conjunctum. Sic vulnus licèt exiguum ex ſe, ſi cordi, hepati, pulmoni, aliiſque partibus fuerit inflictum, magnum cenſetur propter partem affectam, & quia etiam propter eandem partem affectam magna ſymptomata producit.

EFFECTUS.

Actiones animales.

In quocunque morbo delirium, ſopor ingens, vigiliæ maximæ, ſenſus aut motus privatio, vel dolor vehementiſſimus extiterit, magnum morbum judicato.

Actiones vitales.

Quotieſcunque in aliquo ægrotante reſpiratio, magna, frequens, vel difficilis, pulſus magnus frequens, vel admodum exiguus percipitur, hunc magno detineri morbo pronuntiato.

Actiones naturales.

Anorezia, aut apoſitia, vel contrà fames canina, aut ſitis inexhauſta, apepſia, vel alvi fluxus diuturnus, & urinæ ſuppreſſio, aut diuturna & copioſa illius profuſio, magnum morbum ſignificant.

Excrementa.

Excrementorum nimia quantitas, vel omnimoda ſuppreſſio, vel pravus color, aut odor fœtidiſſimus, & ſubſtantia, à naturali valde remota, magnum indicant morbum.

Qualitates mutatæ.

Color in corpore valde ruber, flavus, vel lividus; aut ſapor amarus in lingua, color illus niger, & ſiccitas maxima, magnum morbum declarant.

COROLLARIUM.

Ex his, quæ jam allata fuerunt, ſatis apparet, quintam morbi parvi dici mereantur, ii ſcilicet omnes in quibus dicta ſigna non reperiuntur. [*conf. Melet A.*62. *III.*50.]

CAPUT IX.

De ſignis Morbi maligni & benigni.

Malignos morbos appellamus eos, qui malignam quandam, & venenatam qualitatem adjunctam habent: atque eorum ſigna ex iiſdem fontibus deſumi poſſunt.

Quæ omnia in ſequenti tabula notata F. ordine proponentur.

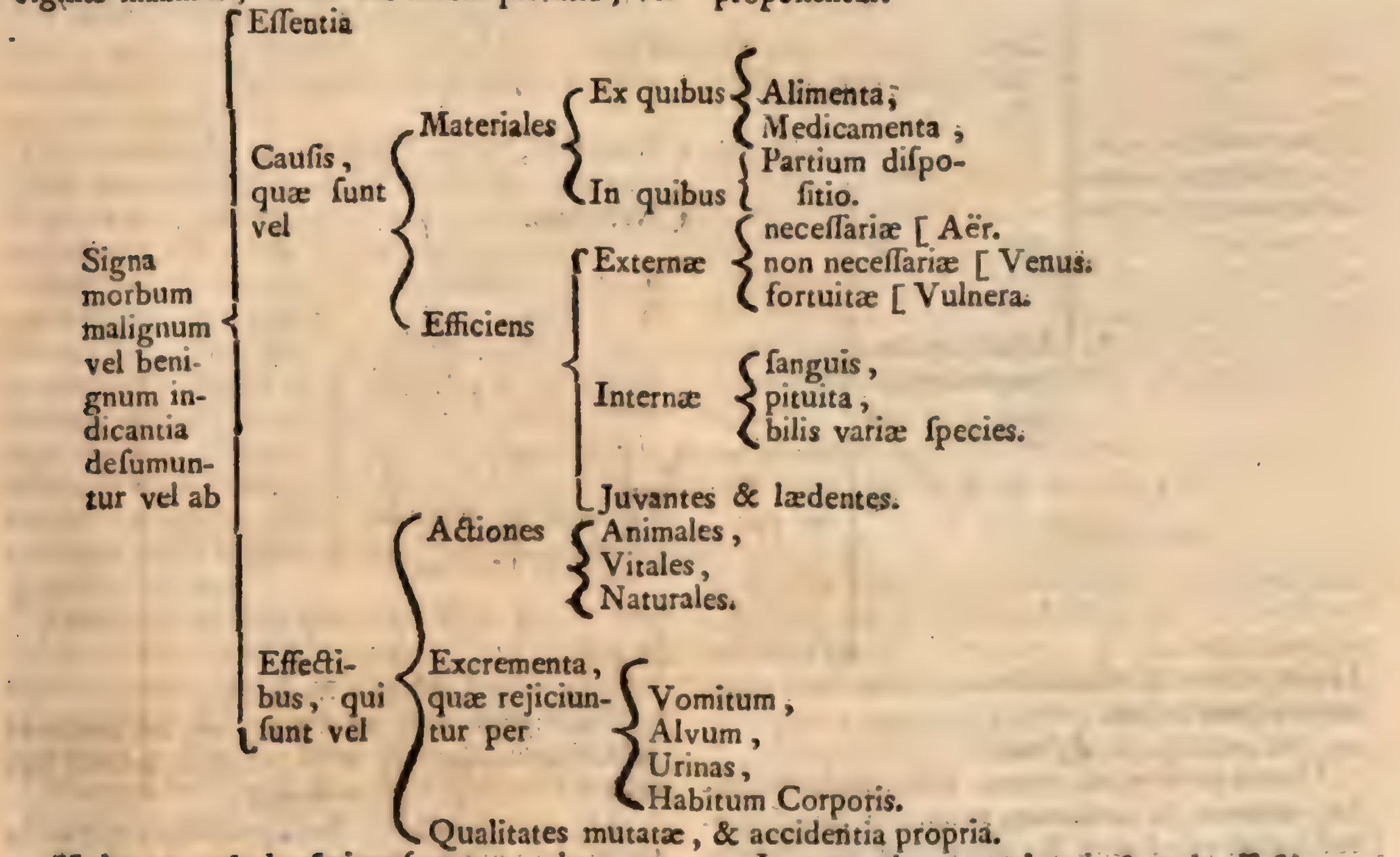

Hujus ego tabulæ ſeriem ſequentes, hæc proponimus theoremata.

Eſſentia.

Quidam morbi ſua naturâ perpetuò maligni ſunt, ut cancer, elephantiaſis, lues venerea, carbunculus, peſtis; alii perpetuò benigni, niſi in peſtilenti accidant conſtitutione, ut tertiana febris, ephemera, ſynochus ſimplex, & ſimiles.

Cauſæ materiales.

Uſus ciborum cacochymorum, aut corruptorum, potus aquarum paluſtrium, turbidarum, aut corruptarum, malignos morbos ſolent producere.

Medicamenta venenata, & deleteriâ qualitate prædita, aſſumpta malignos morbos generant.

In corporibus cacochymis & male affectis, maligni utplurimùm morbi generantur.

Cauſæ efficientes,

Aër peſtilens & corruptus malignos morbos ſolet efficere.

Venus cum impuro ſcorto inita, morbum inde ortum malignum atteſtatur.

Vulnera à gladiis intoxicatis inflicta, vel morſus venenatorum animalium, venenatos pariunt affectus, eoſque indicant.

Sanguis & pituita benignos morbos generant: bilis verò atra, porracea, æruginoſa, & interdum flava, malignos ſolet producere.

Quicunque ægrotantes à nullis cauſis ſalutaribus

ribus juvantur, sive illæ à natura procedant, ut vacuationes spontaneæ; sive ab arte, in recta remediorum administratione, & ab iis tantùm, quæ alexipharmacâ vi præstant, sublevantur; à reliquis autem omnibus ferè læduntur, morbo maligno laborant.

Actiones Animales.

Delirium, & maxima mentis perturbatio, vigiliæ, inquietudines, sine vehementi febre, morbum malignum indicant.

Actiones Vitales.

Subita pulsuum & virium dejectio, animi deliquia & syncope, malignum morbum testantur.

Actiones Naturales.

Sitis magna sine vehementi febre, vel abolita cibi potusque appetentia, malignum morbum significant.

Excrementa.

Si per vomitum, alvum, aut urinas, livida, nigra, æruginosa, aut aliam qualitatem à naturali valde remotam possidentia excernantur, malignum morbum significant.

In febre satis insigni, & pravis comitata symptomatis, urinæ sanorum similes, morbi malignitatem indicant.

Ostendit enim talis urina morbum à vulgari putredine minimè generari, sed ab intensiori; profundiori, & occulta seu maligna qualitate, quæ in urinis non apparet.

Sudores pauci & frequentes, per frontem tantùm, & cervicem emanantes, morbi malignitatem ostendunt.

Qualitates mutatæ.

Color lividus in facie, aut aliis partibus per febres, malignitatem earum significat.

Color niger in lingua, siti non infestante, malignum morbum indicat.

Accidentia propria.

Quibus in febribus exanthemata, pustulæ variæ, carbunculi, bubones in alis & inguinibus, parotides, & similia superveniunt, maligna judicantur.

Ulcera circum glabra, maligna. *Aphor.* 40. *sect.* 6.

COROLLARIUM.

In quibus morbis prædicta malignitatis signa non reperiuntur, benigni censentur. (*conf. Melet. II.* 63. *III.* 50.)

CAPUT X.

De Signis Morbi Acuti, & Chronici.

QUicumque morbi breves sunt, ac celeriter moventur, conjunctamque habent brevitati magnitudinem; acuti appellantur & vehementes: quibus apud Medicos chronici vulgò opponuntur licèt iis non sint omnimodè contrarii. Chronici enim, seu longi morbi appellantur ex eo solùm, quod diuturni sint, licèt plerumque magni existant, quales sunt paralysis, hydrops, & similes quibus verè & propriè opponuntur ii, qui breves simpliciter appellantur, ut febris ephemera.

Morborum ergo acutorum signa ex superioribus fontibus desumentur, secundùm ordinem tabulæ sequentis notatæ litera G.

G — Essentia, seu specie morbi.

Signa morbum acutum vel chronicum indicantia, desumuntur vel ab

- Causis internis, seu humoribus morbum comitantibus.
- Effectibus, seu symptomatis quæ sunt vel
  - Actiones, { Animales, Vitales, Naturales.
  - Excrementa quæ rejiciuntur per { Alvum, Vesicam.
  - Qualitates mutatæ.

Hujus autem tabulæ seriem sequentia theoremata clariùs patefacient.

Essentia.

Omnes partium interiorum inflammationes, febres ardentes & continuæ, propriâ naturâ perpetuò acutæ esse solent. Sic ubi quempiam phrenitide, pleuritide, aut simili affectu laborare conspicimus; acuto morbo affligi pronuntiamus.

Causæ.

Quicunque morbi à sanguine, bile flavâ, vel atrâ producuntur, acuti esse consueverunt. Atque ita cognitio humore morbum efficiente, facilè cognoscimus, an inter acutos sit numerandus.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Delirium, sensus, motusque abolitio, vel dolor vehementissimus in aliqua parte, morbum acutum indicant.

Actiones Naturales.

Sitis ingens, magnus alvi fluxus, aut omnimoda alvi vel urinæ suppressio, morbum acutum significant.

Excrementa.

Alvi excrementa flavissima, porracea, æruginosa, livida, aut nigra, morbum acutum significant.

Urinæ rubræ, virides, aut æruginosæ, morbum acutum indicant.

Qualitates Mutatæ.

Rubor in vultu ægrotantis æstus in toto corpore, nigredo & sapor amarus in lingua, morbum acutum significant.

COROLLARIUM.

Signa differentiarum morborum acutorum sumes ex *cap.* 4. *sect.* 3. quæ est de signis prognosticis. (*Melet. II.* 64. 72. *III.* 50.)

Morbi verò chronici facilè dignoscuntur prædictorum signorum absentiâ, & præsentiâ contrariorum, ut non sit opus illa hîc recensere.

CAP.

CAPUT XI.

De Signis Cauſarum Morbificarum.

AC PRIMO

De Signis Bilis Præternaturalis.

MOrbi ferè omnes à variis humoribus, naturalem conditionem non ſervantibus, producuntur. Solent autem morbos efficere humores ii, qui in toto corpore, vel parte affecta prædominantur; atque ita, ſi probè noverimus humorem redundantem, cauſa etiam morbi ſimul innoteſcet. Repetenda ergo erunt hujuſce ſectionis capita priora quatuor. Et quoniam humores ibi conſideramus in ſtatu naturali conſtitutos, ideò quatuor tantùm primas humorum differentias propoſuimus: jam verò aliæ nonnullæ quæ præternaturales omninò ſunt, breviter veniunt proponendæ, atque eadem operâ nonnullæ aliæ morborum cauſæ, ab humoribus oriundæ, erunt inquirendæ, ne quid tractatui huic noſtro deeſſe videatur.

Ut igitur à Bile exordiamur, naturalem eam diximus, quæ flava, vel pallida appellatur, licèt eadem non rarò præter naturam ſe habeat, & multorum morborum cauſa exiſtat. Eadem tamen ſigna perpetuò illam indicare valent, ſi hoc unum tantùm ei, quæ præter naturam ſe habet, & putredinem quandam adepta eſt, addiderimus, quòd nimirum illa tertio quoque die moveatur, ut in tertianæ febris paroxyſmis luculenter apparet.

Aliæ autem ſunt bilis ſpecies, quæ perpetuò præternaturales ſunt, & quoties in corpore cumulantur, morbos ſolent producere. Illæ autem ſunt vitellina, porracea, æruginoſa, glaſtea, & atra.

Vitellina ex flava producitur à calore præternaturali, qui partes tenuiores diſſipando, craſſiorem illam efficit, ut conſiſtentia & colore vitellos ovorum repræſentet.

Ea non aliis ſignis indicatur, quàm flavâ: niſi quod excrementorum color vitellinum illum colorem referat, aut quòd materia illa vitellina per vomitum aut feceſſum in morbis excernatur.

Porracea, æruginoſa, & glaſtea duobus modis generantur: uno quidem ex pravis alimentis, & vitioſo ſucco præditis, qualia ſunt allia, cepæ, porrum, naſturtium, & ſimilia: Altero, ex bile vitellina, calore vehementiori exuſta, cujus vivarios acquirit colores, pro vario exuſtionis gradu. Porracea enim ex minori aduſtione fit, æruginoſa majori, & glaſtea adhuc intenſiori, prout enim color magis ad nigrum accedit, eò majorem arguit aduſtionem.

Illarum igitur bilis ſpecierum ſigna erunt, omnia ea quæ bilem flavam indicant, & multò intenſiora: ac præter illa, hæc duo potiſſimùm, nimirum alimentorum pravorum ſuprà enumeratorum uſus diuturnus, & excretiones illis coloribus infectæ.

Bilis atra ex ſuperioribus bilis ſpeciebus majori exuſtione producitur. Cognoſcitur ex cauſis prægreſſis, humores exurentibus & torrefacientibus: tùm etiam præcipuè ex effectis. Illa enim dum excernitur, atro calore & ſummâ acrimoniâ dignoſcitur, partes quas attingit exulcerat, & in terram effuſa, eam fermentat.

Accidentia denique nonnulla ſolet producere, ut cancroſos tumores, ſcabiem malignam, fœda ulcera & ſimilia. Fit etiam nonnunquam atra bilis ex melancholia putrefacta, ſed paulò mitior ſupra dicta & eadem parit, ſed minùs vehementia ſymptomata.

COROLLARIUM.

Sanguinis nullæ ſunt ſpecies: ſed dum à naturali conditione deficit, & à calore nimiùm alteratur, in bilis varias ſpecies commutatur. Sic etiam melancholia exuſta, vel putrefacta, in atram bilem degenerat, atque adeò de illis non eſt ulterius inquirendum.

CAPUT XII.

De Signis Pituitæ Præternaturalis.

NAturalis pituita dulcis, vel inſipida ſolet appellari, ex qua tamen quantitate, motu, aut alio quovis modo naturæ limites excedente, multi affectus ſolent generari.

Aliæ verò illius ſunt ſpecies quæ perpetuo præter naturam ſe habent: & illæ ſunt ſalſa, vitrea, gypſea.

Salſa pituita duobus modis fit, ſecundùm Gal. *lib. 2. de differentiis febrium, cap. 6.* uno ex putredine, altero, ex permixtione ſalſæ humiditatis ſeroſæ. Illa autem his ſignis dignoſcitur, nimirum uſu diuturno ſalſorum eduliorum, ſiti maxima, dyſenteria cum excrementis pituitoſis, ſcabie fœda & pruritu immenſo, ac potiſſimùm ſapore ſalſo, ex catarrho in os delabente percepto.

Vitrea verò pituita in inteſtinis tantùm colligitur, & propter intenſam frigiditatẽ, mordens admodum cenſetur, ita ut colicos dolores non raro efficiat qui hoc ſigno diſtinguitur ab iis qui à flatu ducunt originem, quòd ſcilicet à pituita vitrea dolores fixi, & terebræ inſtar perforantes generentur; à flatibus verò vagi, aut loco mutabiles producantur.

Gypſea denique pituita eſt illa, quæ in duritiem ferè lapideam concrevit, & in tophis ſeu nodoſitatibus podagricorum apparet, aut etiam aliquando è pulmonibus grandinis inſtar per validam vim rejicitur.

CAPUT XIII.

De Signis Seri Redundantis.

SEroſus humor multos, eoſque non leves affectus ſolet producere, quales ſunt deſtillationes in varias partes, hydropes, & ſimiles; ideoque illius indicia breviter ſunt proponenda, quæ quidem ex duobus fontibus deſumuntur, cauſis ſcilicet & effectibus, juxta tabulam ſequentem.

Signa ſeri redundantis deſumuntur à
- Cauſis quæ ſunt vel
  - Materiales
    - Aſſumpta { Cibus, Potus.
    - Excreta & retenta.
  - Efficientes { Naturales, Partium diſpoſitio varia. / Præternaturales, Morbi varii.
- Effectibus, qui ſunt vel
  - Excrementa.
  - Accidentia propria.

Cujus ordinem sequendo, serum in corpore redundans sequentibus theorematis demonstrabitur.

Causæ Materiales.

Ciborum humidorum usus frequens, ut fructuum horariorum atque olerum, magnam aquosi humoris copiam solet acervare, eumque in corpore redundare, suspicionem affert.

Larga & frequens aquæ potio magnam seri copiam cumulare solet.

Urinæ vacuatio consueta suppressa, vel sudores intermissi, serum intra corpus cumulari significant.

Causæ Efficientes.

Frigida & humida ventriculi & hepatis temperies, seroši humoris copiam solet producere.

Qui melancholico temperamento sunt præditi, plurimo abundant sero.

Obstructiones hepatis, lienis, & renum magnam seri copiam in corpore coacervant, quòd nimirum illud liberum non habeat effluxum, viis solitis obseratis.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Sudores frequentes, & madores totius corporis; seri copiam attestantur.

Quicunque sero abundant, ii salivæ copiam per sputum solent excernere.

Quorum sanguis per phlebotomiam eductus majori parte in serum commutatur, totam sanguinis massam eo significat esse refertam.

Accidentia.

Quicunque macilenti tumidum habent abdomen, his seri copia cumulatur.

CAPUT XIV.

De Signis Flatuum.

FLatuum copia solet generari ex materia cruda & crassa, à calore debili alteratâ. Illorum signa à duobus fontibus desumentur, causis nimirum & effectibus, quorum seriem sequens tabula indicabit.

- I
  - Causis, quæ sunt vel
    - Externæ, Alimenta.
    - Internæ, Corporis temperies.
  - Signa flatus indicantia desumuntur vel à
    - Effectibus, qui sunt vel
      - Actiones animales læsæ, quæ consistunt vel in
        - Sensu
          - Communi, insomnia.
          - privato, qui respicit
            - tactum,
            - auditum.
        - Motu depravato.
      - Excrementa,
      - Qualitates.

Hujus autem tabulæ seriem observando, hæc proponi possunt theoremata.

Castaneæ, napi, rapæ, fabæ, pisa, & omnia ferè leguminum genera, flatus copiosos producunt.

Qui obstructum habent lienem, aut melancholico temperamento præditi sunt, flatibus utplurimùm abundant.

Insomnia rerum levium & celeriter moventium, flatus in corpore abundare significant.

Dolor tensivus & mobilis, sine gravitatis sensu, à flatibus excitatur.

Tinnitus aurium à flatibus per aures erumpentibus producitur.

Palpitatio & concussio partium, oscitatio, & pandiculatio, flatuum copiam indicant.

Ructus & crepitus ventris flatuum copiam significant.

Rugitus ventri & borborygmi, tum sonus, qu tumidum abdomen percutiendo editur, flatus abundare demonstrant.

CAPUT XV.

De Signis Temporum Morborum.

MOrborum tempora nunc partes morborum, nunc ætates, nunc motiones, causæ morbificæ a Galeno appellantur, unde patet eorum notitiam cum rerum præternaturalium diagnosi esse proponendam, quæ ex prædictis fontibus facilè elicitur, ut ex sequentibus theorematis apparebit.

Quorum morborum natura sub sensum cadit, eorum etiam tempora sensibus facilè dignoscuntur. Sic febrem cognoscimus esse in principio, cùm calorem per totum corpus effusum, eum tenorem servare percipimus, quem à principio accepit, nullâ auctione insigni adveniente. In augmento verò esse, cùm calor evidenter crescit. In statu, cùm calor eandem retinet vehementiam, à summo incremento relictam: Et denique in declinatione, cùm remissior fit calida intemperies.

In morborum principio leviores sunt actionum noxæ, in augmento deteriores, in statu deterrimæ, & diu tales perseverant, in declinatione denique meliores actiones efficiuntur.

Excrementa omninò cruda, quæ nullum coctionis rudimentum acceperunt, morbum esse in principio significant, cùm autem coctionis principium in iis apparet, morbus est in augmento: & cùm maxima sunt coctionis indicia, morbus est in statu.

Ac denique absoluta concoctio, & excrementorum in melius commutatio, declinationem significant.

K. *Tabula Signorum morbum brevem vel longum futurum significantium.*

- Signa longitudinis & brevitatis morbi desumuntur vel ab
  - Essentia, ad quam referuntur morbi accessiones, in quibus consideratur
    - Magnitudo,
    - Motus,
    - Tempus,
    - Modus solutionis morbi.
  - causis
    - Efficientibus, quæ sunt vel
      - Nonnaturales
        - Regio,
        - Anni tempus,
        - Prægressæ vitæ conditio, &c.
      - Præter naturam, seu humores varii, in quibus consideratur
        - Qualitas,
        - Quantitas.
    - Materiali, sive subjecto, in quo consideratur
      - Ætas,
      - Temperies,
      - Varia partium dispositio.
  - Effectibus qui sunt, vel
    - Actiones
      - Excrementa, in quibus considerantur.
        - Concoctiones, & in his
          - Tempus quo apparent;
          - Incrementum,
          - Duratio.
        - Qualitates
          - Primæ
            - Caliditas;
            - Frigiditas;
            - Humiditas.
          - Secundæ
            - Siccitas,
            - Tenuitas,
            - Crassities.
          - Tertiæ
            - Color,
            - Odor,
            - Sapor.
        - Quantitas excretionis.
        - Modus excernendi,
        - Locus, per quem fit excretio, in quo consideratur
          - Aptitudo;
          - Rectitudo,
          - Latitudo.
        - Tempus, quo perficiuntur.
        - Contenta in iis, pili, calculi, &c.
    - Qualitates corporis quæ sunt vel
      - Primæ,
        - Caliditas;
        - Frigiditas;
        - Humiditas;
        - Siccitas.
      - Secundæ,
        - Tenuitas;
        - Crassities.
      - Tertiæ, color, &c.

SEMEIOTICÆ SECTIO III.
DE SIGNIS PROGNOSTICIS.

CAPUT PRIMUM.

De Signis Morbi longi aut brevis futuri.

MORBORUM brevitas & longitudo multis indiciis potest prævideri, quæ ex iisdem fontibus eâdem methodo desumuntur, juxta præcedentem tabulam, notatam literâ K.

Accessionum magnitudo. Motus. Cujus tabulæ seriem observando, sequentia constituentur theoremata.

Essentia.

Morbi calidi breviores perpetuò esse solent, nisi ἐξω contraxerint, frigidi verò longiores.

In morbis, qui accessiones habent, quanto illæ longiores fuerint, eo longiorem morbum prænuntiant, breviores verò, breviorem.

Tempus. *Quæcunque morborum accessiones celerrimè perficiuntur, citò desiturum morbum significant, ut ait Gal.* lib. de Crisibus cap. 4. *quia vehemens ille motus crisin brevi futuram portendit.*

Quæcunque accessionem unam vel duas horas anticipant, morbum citò finitum iri significant.

Anticipatio enim illa à materiæ tenuitate atque mobilitate exoritur. Advertendum tamen est, anticipationem illam, ut morbi brevitatem significet, non debere esse ordinatam, ut scilicet eodem temporis spatio singulis diebus anticipet, nimirum una horâ aut duabus. Ordo enim ille firmitatem morbi, & materiæ morbificæ contumaciam significat. Sed tempus anticipationum debet esse inæquale; ut inde pateat, materiam non esse stabilem, & facilè à natura posse edomari. Melius in tertiana, v.g. si paroxysmi non anticipent, sed serius ingruant.

Quæ tardius redeunt accessiones, morbi longitudinem prænuntiant.

Inde enim ostenditur, materiam morbificam incrassari, & contumaciorem fieri. Aliquando tamen id fit ab ejusdem materiæ imminutione, quando sensim consumitur: quod ex symptomatum remissione etiam facilè innotescet.

Quibuscunque accessiones fiunt, quacunque horâ febris dimiserit, si eâdem cras occupaverit, judicium habet difficile. Aph. 30. sect. 41.

Dum enim paroxysmi eâdem hora constanter redeunt, materiam firmam & stabilem significant, ut nonnisi longo tempore possit edomari: quia ordo in rebus omnibus significat fixitatem & potentiam causarum, atque adeò difficilem solutionem. Sic quotidianâ apparet experientiâ, febrium quartanarum paroxysmos ut plurimùm eadem hora recurrere, quia causam habent admodum firmam, & stabilem; unde etiam fit, ut longiores contumacioresque sint.

Difficultatem etiam significat, non solùm si eadem horâ semper accidat paroxysmus, sed etiam, si paribus semper horis, eademque proportione anticipet aut retardet.

Ut si hodie hora primâ, cras secundâ, mox tertiâ accidat paroxysmus: in his enim non est minor ordo quàm in præcedentibus, qui ordo perpetuò ex materiæ fixitate & contumacia dependet.

Quicunque morbi tertio quoque die exacerbantur, breviores sunt, quàm qui quotidie: longissimi, qui quarto quoque die.

Tertiana enim febris quæ à bile generatur, humore nempe tenuiori, faciliùs dissolvitur. Quotidiana verò à pituita generatur, quæ media est inter bilem & melancholiam, ratione crassitiei & contumaciæ. Quamvis autem tertianæ duplices quotidianæ habeant paroxysmos; tamen propter materiæ copiam, quæ major multò in iis est, quàm in tertiana simplici, fit ut illis longiores esse consueverint. De causis periodor. hebr. vide problem. Greg. Horstii, decis. 1.

Qui morbi circa meridiem exacerbantur, breviores sunt, quàm qui matutino tempore.

Omnium longissimi, qui circa vesperam, aut de nocte suas habent exacerbationes.

Quatuor enim humores in quatuor diei partibus commoveri solent, videlicet sanguis manè, bilis meridie, melancholia circa vesperam, & de nocte pituita. Cùm igitur hora exacerbationis in febribus continuis dominium ostendat, eadem etiam morbi longitudinem aut brevitatem, quæ ab humoris naturâ dependet, poterit significare.

Motus solutionis. *Qui morbi per excretionem solvuntur, citiùs finiuntur, quàm qui per abscessum.*

Quia tenues humores per excretionem vacuantur, crassi verò per abscessum.

Causa.

Non naturales. *Regio, anni tempus, & prægressa vitæ conditio calida, breves morbos prænuntiant, frigida verò diuturnos.*

Præter naturã. *Quicunque morbi à sanguine, bile flava, & quovis humore tenui & pauco fiunt, breviores sunt: à pituita verò, melancholia, & atra bile, ac quovis humore multo & crasso, longiores.*

Ætas. *In ætate juvenili breves ut plurimum fiunt morbi; in senili verò diuturni, in aliis modiocres.*

Qui calido sunt temperamento, brevibus morbis afficiuntur, qui frigido, diuturnis.

Tempe-ries. *In corporibus bene affectis breviores fiunt ægritudines; in malè affectis, longiores.*

Varia. corpor. dispositio. *In Partibus durioribus & densioribus morbi fiunt diuturniores, tum etiam in mollioribus, & laxioribus; breviores autem in his, quæ mediocrem habent consistentiam.*

Sic affectus ossium & nervorum diuturni sunt: sic etiam affectus articulorum & similium diuturni sunt: Partium verò carnosarum affectus breves ut plurimùm existunt.

EFFECTUS.

Actiones.

Magnæ actionum læsiones longitudinem morbi significant.

Propterea quòd tantus à naturali statu recessus nonnisi longo tempore ad pristinum statum possit revocari.

Excrementa.

Coctionis tempus. *Quantùm temporis intercedit à principio morbi usque ad manifesta signa coctionis, tantùm etiam temporis consumitur ad omnimodam morbi solutionem.*

Juxta legitimam morborum constitutionem, morbi principium æquale est duobus subsequentibus temporibus: at principium augmenti computatur à die, qua incipiunt apparere signa manifestæ concoctionis. Hujusmodi autem eventus exempla leguntur apud Hipp. ut 1. *Epid. cap.* 3. *Ægr.* 3. ubi dicit, illum fuisse judicatum 17. die, qui manifestæ coctionis signa habuit in nono, & *lib. cap.* 3. Epicratis uxor 27. fuit judicata, & hæc habuit decimo quarto, signa manifestæ coctionis: & Cleanactides 40. habuit signa manifestæ coctionis & 80. fuit liberatus; 3. *Epid.* Anaxion 17. cœpit concocta exspuere, & 34. fuit liberatus à febre & pleuritide. Multa etiam hujus rei exempla se vidisse refert Epiphanius *histor.* 86.

In quibus morbis coctiones ab initio in excrementis apparent, illorum brevitatem prænuntiant; ubi verò tardè sese produnt, longitudinem significant.

Excrementorum coctiones, quæ in die inclinante apparent, brevem morbum prænuntiant: longiorem verò si alio die apparuerint.

In

Coctionis incrementum.

In quibus morbis magnæ excrementorum mutationes fiunt, & magnum coctionis incrementum, breviores illos æstimato: longos verò, si parvæ, & paulatim fiant.

Coctionis duratio.

In quibus morbis coctiones diu perseverant, citò finituros arbitrandum; tardè verò si postquam apparuerint rursus deliteſcant.

Excrementorum qualitates. Prima.

Calida excrementa, & quacunque parte emissa, brevitatem morbi significant; frigida verò longitudinem.

Secunda.

Excrementa tenuia morbi brevitatem significant, crassa verò longitudinem: si tamen à coctione crassa evaserint, brevitatem etiam prænuntiant.

Adverte tamen hoc non esse perpetuum, quia in quibusdam morbis tenuitas excrementorum melior est; in aliis verò crassities. Sic

Urina tenuis decolor, morbi longitudinem significat.

Urina valdè tenuis, & nullum, aut valdè tenue sedimentum habens; evarianſque modò in melius, modò in deterius, diuturnitatem morbi significat.

Tertia Color.

Quæ unicum habent colorem excrementa, breviorem morbum significant; quæ verò plures referunt, longiorem. Illi enim varias ostendunt dispositiones, quæ difficiliùs vincuntur.

Fœtor.

Maximus excrementorum fœtor morbi longitudinẽ significat, quoniam ea à statu naturali recedunt.

Sapor.

In distillationibus humor à capite defluens vehementer salsus, diuturnam indicat destillationem, quoniam ea à gravissima fit temperie.

In quo morbo excrementa pauca & paulatim emittuntur longitudinem significant; multa verò & confertim emissa, brevitatem.

Excrementorum quantitas & modus.

Excretiones, quæ cum fieri cœperint, sistuntur, ut cùm sudores retrocedunt, si non mortem, saltem morbi longitudinem prænuntiant.

Quæ cum vehementi strepitu emittuntur excrementa morbi longitudinem significant.

Ut sputum, quod tussi molestâ excluditur, quia magnam arguit difficultatem, quæ longitudinem parit.

Morbi omnes longiores sunt, qui per abcessum solvuntur: breviores, qui per excretionem.

Loca. Aptitudo.

Excretiones quæ per loca conferentia fiunt, & partibus affectis expurgandis idonea, brevem morbum efficiunt.

Sic caput per nares & palatum expurgatur, partes ventris inferiores per alvum & vesicam.

Rectitudo.

Partes per vias rectitudines habentes, facilius expurgantur, & morbum breviorem efficiunt.

Sic hepatis inflammatio per hæmorrhagiam dextræ naris facilè solvitur: non autem per sinistram.

Latitudo.

Quæ per latiores meatus fiunt excretiones, brevius morbos finiunt quàm per angustiores.

Sic capitis affectus citiùs per palatum & nares solvuntur, quàm per aures. Sic febres citiùs per alvum finiuntur, quàm per vesicam.

Tempus excretionis.

Quæ in morbis acutis die critico fiunt excretiones, morbi brevitatem indicant: quæ verò alio die, longitudinem.

Quibus febricitantibus in urinis bullæ apparent longum significat morbum.

Cõtenta in excrementis.

Bullæ enim, ut ait Galenus *in comm.* fiunt circumtenso humore spiritui flatuoso: solet autem hoc magis accidere, quando humor aliquid tenacitatis habet; tunc enim bullæ ipsæ sunt stabiles, & difficulter solubiles. Cùm igitur spiritus flatuosus unà cum urinis excluditur, signum est frigidæ ægritudinis renum; hæc enim aggregat spiritum flatuosum, atque ideò ait ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne est difficulter solubile, & vix coctionem admittit, atque adeò diu durat.

Quibuscunque febricitantibus fiunt in urinis sedimenta, veluti farina crassior, longam ægritudinem fore significant. Aph. 31. sect. 7.

Significat enim febrem fieri ab humoribus crassis, qui nonnisi longo tempore possunt concoqui & edomari. Sic apud eundem Hipp. 3. *Epid. sect. 2. Ægr.* 5. qui decumbebat in horto Dealcis, febri magnâ laborans, urinas habebat tenues; enæorema habentes minutum instar farinæ crassioris, & quadragesimâ die judicatus est. Hæc tamen sententia ita intelligenda est, ut talis urina morbi longitudinem significet, si æger ab eo evasurus sit: nam aliquando lethalis esse solet, & cum ea plurimi morte præripiuntur, antequam ægritudo diutius protrahatur, ut apud eundem Hipp. videre est, *lib.* 1. *Epid. Ægr.* 2. ubi Silenus qui habitabat in Platamone propè filios Evalcidis, ex lassitudinibus, & potibus, & exercitationibus intempestivis, febri magnâ correptus est, decimâ minxit acervatim subcrassum in materia depositum, subsidentia farinacea, extrema rursum frigida: undecimâ interiit. Dicendum igitur est cum Gal. hujusmodi sedimentum vel mortem, vel morbi longitudinem significare.

Qualitates, prima.

Ubi in toto corpore mutationes fiunt, si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel color alius ex alio oriatur longitudinem morbi significat. Aph. 40. sect. 4.

Illæ enim mutationes multos & varios humores in corpore abundare significant, qui varias dispositiones efficiunt: Natura autem longo indiget tempore, ut multas conficiat dispositiones.

Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortem; cum mitiori autem, longitudinem morbi significant. Aph. 37. sect. 4.

Nam frigidi sudores, ut docet Gal. *in comm.* à parte aliqua frigida, & ab humore frigido oriuntur: cùm autem propriè ab ipsa cute prodeant, necesse est, ut ea in omni frigido sudore frigida sit, & frigidos humores in se contineat, aut partibus sibi subjectis. Cum autem putredo febrium acutarum sit intra majora vasa, contingit interdum, ut incendium magnum, existens in partibus intimioribus, calorem nativum depopuletur in cute & partibus ei subjectis existentem: atque adeò cùm illæ partes unà cum humoribus sibi inexistentibus refrigerentur, non est mirum, si sudores per ipsas transeuntes, frigidos reddant, qui tamen ex frequentissimis humoribus intus conclusis suscitentur. Est igitur sudor frigidus lethale signum in acutis febribus, quia ostendit calorem nativum frigidis illis humoribus dominari non posse, atque adeò oneri succumbere. In mitioribus verò febribus longitudinem significat, quia febris exigua non ita dissolvit vires ut mortem afferre valeat; attamen humores frigidi copiosi nonnisi longo tempore concoqui & edomari possunt.

Secunda.

Summa totius corporis extenuatio longum morbum significat.

Si ei, qui non omnino leviter febricitat, permanet, nec extenuatur corpus, longus morbus significatur, Aph. 8. sect. 2.

Permanere enim & non extenuari, ex densitate cutis & crassitie humorum dependet, & propterea longitudo morbi significatur.

Corpus vehementer pallidum, aut citrium, morbi longitudinem prænuntiat.

Ille enim color maximum ostendit à statu naturali recessum, qui non nisi longo tempore potest revocari. (*conf. Melet. III.* 65. *&c.*)

CAPUT II.

De Signis Morbi Salutaris & Lethalis.

SAlutaris morbus appellatur, qui nullum infert vitæ periculum: lethalis verò, qui mortem ægro minatur. Illorum signa prognostica è tribus fontibus sumuntur, essentiâ nempe, causis, & effectibus; juxta tabulam sequentem, notatam litera L.

L. *Tabula Signorum Salutis & Mortis.*

- Signa morbi salutaris & lethalis desumuntur vel ab illius,
  - Essentia, ratione cujus est, vel
    - Similaris,
    - Organicus,
    - Communis.

    Iique vel
    - Simplices;
    - Complicati.
  - Causis, quæ sunt vel
    - Efficientes, seu humores varii.
    - Materiales, sive subjectum.
    - Juvantes, & lædentes.
  - Effectibus, qui sunt vel
    - Actione.
      - Animales
        - Principes;
        - Minùs principes, quæ sunt
          - Sensus
            - Interni
              - Somnus;
              - Vigilia,
              - Insomnia.
            - Externi
              - Visus,
              - Auditus;
              - Tactus, &c.
          - Motus, ad quem refertur
            - Voluntaria membrorum commotio,
            - Decubitus,
            - Tremor,
            - Convulsio,
            - Rigor & horror;
            - Sternutatio.
      - Vitales; ad quas
        - Respiratio
        - Pulsus
        - Attractio ad quam
          - Fames,
          - Sitis.
      - Naturales, ad quas
        - Expulsio, ad quam singultus, &c.
    - Excrementa quæ rejiciuntur per
      - Oculos;
      - Aures,
      - Nares,
      - Os,
      - Alvum;
      - Vesicam, & in his urinæ
        - Liquor;
        - Contenta.
      - Sudores,
      - Abscessum & pustulas.
    - Qualitates
      - Primæ
        - Caliditas;
        - Siccitas,
        - Frigiditas;
        - Humiditas.
      - Durities;
      - Mollities;
      - Color;
      - Odor,
      - Sapor,
      - Sonus.
    - Accidentia propria, quæ potissimùm considerantur in
      - Oculis;
      - Auribus,
      - Dentibus;
      - Temporibus;
      - Labiis,
      - Lingua;
      - Faucibus,
      - Hypochondriis.

Cujus

Cujus tabulæ ſeriem obſervando morbum ſalutarem aut lethalem pateſacient ſequentia theoremata.

Eſſentia.

Febres ephemeræ, & omnes verè intermittentes ſalutares ſunt, & omni carent periculo.

Apoplexiam fortem ſolvere eſt impoſſibile; levem verò non facile. Aph. 42. ſect. 2.

Fortis Apoplexia vocatur ea, quæ omnimodam habet ſenſus & motus privationem cum maxima reſpirationis læſione: Levis verò, in qua non eſt omnimoda ſenſus & motus deperditio, aut reſpiratio non eſt tam vehementer læſa.

In forti tanta eſt cerebri oppreſſio, ut non poſſit ullo modo ab ea ſe eximere; imo neque in levi, niſi maxima cum difficultate, ita ut perpetuò, cùm ſolvitur, in paralyſin degeneret, ob naturæ impotentiam, nequeuntis materiam morbificam longiùs expellere.

Quicunque tetano corripiuntur, intra quatuor dies moriuntur, ſi verò hos effugerint, ſani ſunt. Aph. 6. *ſect.* 5.

Tetanus, ex Gal. *in comm.* eſt morbus compoſitus ex emproſthotono & opiſthotono, in quo corpus adeò rigidum manet & immobile prorſus, ut ſolum pectus ægrè moveatur. Cùm igitur ſit morbus adeò violentus, primo quatriduo hominem interimit: quod ſi ſuperaverit, ſignum eſt morbum eſſe remiſſum, alioqui non fuiſſet ferendo.

Qui frequenter ac fortiter abſq; cauſa manifeſta deficiunt animo, derepentè moriuntur, Aph. 41. ſect. 2.

Magnam enim ſignificat virtutis vitalis imbecillitatem, vel oppreſſionem, propter quam natura ſubitò ſuccumbit.

Omnis ferè hydrops ex ſua natura lethalis eſt.

Quia hepatis & lienis temperies vehementer læſa non videtur reparabilis.

Omnes febres continuæ & ardentes, tum partium internarum inflammationes, ut phrenitides, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, hepatitides, & ſimiles, ſunt ſuâ naturâ periculoſæ.

Non tamen omnino lethales, ſed pro varia ægrotantis conditione nunc ad ſalutem, nunc ad interitum terminantur. Neque Medico licet in affectuum iſtorum principio de ſalute aut morte ægrotantis pronuntiare, ſed expectandi ſunt dies critici, qui nobis commodè ſolent demonſtrare, an morbus ad ſalutem, vel interitum tendat.

Dum febris in periculoſo morbo citra manifeſtam cauſam ceſſat, mors, non ſalus expectanda eſt.

Febres quæcunque non intermittentes, tertia die fortiores fiunt, magis periculoſæ. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant. Aph. 43. ſect. 4.

Febres continuæ vel ſemper manent in eodem ſtatu, vel augentur, vel minuuntur. Quæ augentur & exacerbantur, deteriores ſunt iis, quæ non exacerbantur, quia malum in exacerbatione multò deterius fit, & magis affligit ægrotantem: At verò exacerbantur vel ſingulis diebus, vel tertio quoque die. Illæ verò quæ tertio quoque die exacerbantur, periculoſiores ſunt, quia fiunt è ſuccis bilioſis, atque adeo calidioribus, quorum proprium eſt tertio quoque die moveri. Hujus generis ſunt febres ardentes, & hemitritæi, quæ periculoſiſſimæ eſſe ſolent.

Illæ verò febres quæ intermittunt, carent periculo: quia, ut ait Gal. *in comment.* non ex inflammatione aliqua, neque ex maligna putredine occaſionem habent; neutra enim harum ad quietem pervenit febre vacantem. Conſtat tamen experientiâ, in his ſaltem regionibus, febres tertianas intermittentes apparuiſſe ſummæ malignitatis participes, quæ tertio aut quarto paroxyſmo ægrotantes de medio tollebant. Dicendum igitur eſt, hanc ſententiam eſſe de iis, quæ utplurimum non verò perpetuò contingunt, vel poſſumus dicere; ad Hippoc. & Galen. defenſionem, tertianas illas intermittentes non habere perfectam apyrexiam, & tempore intermiſſionis aliquid febris, quamvis obſcurè, ſemper latitare; & malignas eſſe.

Quicumque ex aſthmate vel tuſſi gibbi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Aph. 46. ſect. 6.

Cùm enim cor atque pulmones adhuc augeantur, nec locus ipſorum poſſit ſecundum proportionem augeri, quia thorax à gibboſitate impeditus eſt, fit ut viſcera augeſcentia non poſſint diu auguſtiori loco contineri, ita ut brevi poſt gibboſitatem interitum inducant: non quòd neceſſarium ſit ſtatim perire ægrotantes; ſed quòd longè ab eo vitæ ſpatio, quod alioqui attingerent, recedant.

Hydrops febri conjunctus, aut illi ſuperveniens, lethalis eſſe conſuevit, ex Hipp. 2. progn.

Quia febrem non ſolvit, ſed caloris nativi reſolutionem ſignificat. Diſtinguendus autem Hydrops à tumore abdominis, poſt febres ſæpe familiaris.

Quartanæ intermittentes, in continuas converſæ, utplurimùm lethales.

Oſtendunt enim humorum incinerationem, quæ propemodum irreparabilis eſt.

Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperveniens, lethalis eſt.

Quia repletis pulmonum bronchiis ab humore pituitoſo, & pulmonibus debilitatis, nulla fieri poteſt anacatharſis: & reſpiratio ab utroque affectu ita impeditur, ut ægrotantem perire ſit neceſſe. Si tamen anacatharſis facilè fiat, & alia ſymptomata non ſint vehementiora, curari poteſt.

A pleuritide peripneumonia, malum. Aph. 11. ſect. 7.

Hæc ſententia nititur generali axiomate, propoſito ab Hippocr. *lib. de morbis*, quod nimirum malum ſignum ſit, morbum morbo adjungi. Pejus verò eſt, ubi morbus qui adjungitur, eſt priore deterior; peſſimum, ubi id fit viribus jam fractis. Cùm igitur peripneumonia ſit pleuritide multò deterior, & quando illa huic ſupervenit, jam vires ſint admodum attritæ ab antecedente gravi morbo, peſſimum id eſſe ſolet, atque utplurimùm lethale. Ideoque cùm Hipp. *in Aph.* in caſibus minùs periculoſis ſoleat dicere, *malum*: & in maximè periculoſis, *lethale*: hic certè lethalis nomine uſus eſſe debuerat, ut non immeritò dubitet Gal. an verbum iſtud, *malum*, fuerit ab Hippocr. poſitum, cùm in quibuſdam codicibus, ut ipſe teſtatur, non reperiatur.

Lues venerea in elephantiaco difficillimè curatur.

Quia remediis exſiccantibus, qualia ſunt ſudorifica, elephantiaſis valde exacerbatur, & deterior multò efficitur.

Cauſæ.

Morbi qui à ſanguine oriuntur, ſalutares ſunt niſi malignitatem acquirant, aut ſummam putredinem. — *Efficientes.*

Bilis vitellina, porracea, aruginoſa, & atra, lethales morbos inferre ſolent. — *Materiales*

In corporibus bene habitis, & laudabili temperamento donatis, morbi ſalutares ut plurimùm generantur.

Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut præcordiis, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut jecore, lethale. Aph. 17. ſect. 6.

Diſciſſas vocat partes, quæ magnum & profundum vulnus acceperunt. Sic tota veſicæ tunica diviſa uſque ad ſpatium interius, non poteſt coaleſcere; neque tale vulnus, magnum ſcilicet ac profundum, in partibus præcordiorum nervoſis, aut in tenuibus inteſtinis. In ventriculo verò aliquando ut vult. Gal. ſed rarò ſanatur. Horum autem ratio eſt, quia veſica nervoſa eſt, quia tenuis, & exſanguis,

guis, unde fit ut in cervice ejus vulnera sanentur quia carnosa est. Hepatis verò vulnera, propter magnam sanguinis profusionem, lethalia sunt, si modò venæ ejusdem dividantur; alioqui vulnera in summa hepatis superficie sanabilia sunt. Sic cerebri vulnera non admodum profunda interdum sanantur; si verò ad ventriculos aliquatenus pervenerint, lethalia sunt. Vid. Galandrop. Sennert.

Iuvantes, & ladentes.

Quibus morbis nulla prosunt remedia, lethales arbitrandi; & contrà, quibus multa prosunt, salutares.

Effectus. Actiones Animales.

In quovis morbo mente constare, & bene se habere ad ea quæ efferuntur, bonum; contra verò se habere, malum. Aph. 33. sect. 2.

Principes.

Nam mente integra existente, signum est, bene se habere cerebrum, ejusdem membranas, & spinalem medullam, totumque nervosum genus; & maxime, quod ipsi cerebro est proximum. Sic quando æger bene se habet ad cibum & potum & reliqua quæ ipsi offeruntur, signum est, ventriculum, hepar, & reliquas partes naturales commodè se habere. Contrà verò ægro quovis modo delirare, seu non rectè secundùm consuetudinem sapere, malum signum cerebri perpetuò esse solet. Sic apud Hipp. 1. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 1. Philiscus tertiâ die in omnibus deliravit & sexta die obiit. Item *Ægr.* 2. *ejusdem sect.* Silenus secunda die aliquantulum deliravit. Tertia nocte nihil dormivit, sermones multi, risus, cantus continere non poterat: undecima interiit. Sic etiam *Ægr.* 4. *ejusdem sectionis*, in Thaso uxorem Philini, cùm femellam peperisset, secundùm naturam, facta purgatione, & alioqui leviter degeret in decima quarta existentem post partum, febris magna cepit cum rigore; sexta die ad noctem deliravit multum, & rursus sapiebat: octava, multa obloquebatur, exsurrexit; decima, parum intelligebat: undecima dormivit, omnium recordata est, celeriter autem rursus deliravit. Decima quarta palpitationes per totum corpus, sermones multi, parum intelligebat, celeriter autem rursum deliravit. Circa verò decimam septimam existens, voce privata est: vigesima obiit. Ita & *Ægr.* 8. *ejusdem sectionis.* Erasinum, qui habitabat ad Bootæ torrentem, febris magna corripuit post cœnam, noctem turbulentiùs transegit, diem primam quietè, noctem laboriosè. Secunda omnia sunt exacerbata in noctem deliravit. Tertia, laboriosè deliravit multa. Quinta manè recreatus est, & intelligebat omnia, multum autem ad meridiem furore agitatus est; continere se non poterat, extrema frigida sublivida; urinæ substiterunt: interiit circa Solis occasum. Similes casus videre est in *Ægr.* 12. *ejusdem sect.* & *Ægr.* 13. *sect.* 3. *lib.* 3. Ex quibus tamen colligere non licet, delirium in omnibus ægrotis esse necessariò lethale; dixit enim tantùm Hipp. *in prædicto Aph.* esse malum, id est, vitæ periculum inferre, quamvis multi ex eo frequenter evadant, ut apud eundem Hipp. videre est in 1. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 3. ubi Herophon febri acuta laborans, quinta die mente motus est: sexta deliravit, in noctem sudor, refrigeratio, delirium perseverabat: septima desipuit, nocte ad mentem rediit, dormivit: nona sudavit, judicatus est, intermisit.

Delirium.

Quinta post die reversus est, judicatus est decima septima, neque deliravit in recidiva. & in *Ægr.* 5. *ejusdem sect.* ubi Picratis uxorem, quæ decumbebat apud Archigenem, secunda post partum die corripuit febris acuta: sexta deliravit: septima omnia sunt exacerbata: vigil. deliravit: decima sexta exacerbata ad noctem, & molestè habuit, non dormivit, deliravit. Decima octava siticulosa, lingua exusta est, non dormivit, deliravit multa. Judicata est perfectè absque febre, octuagesima. Similes historias videre est *lib.* 3. *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 3. *& sect. Ægr.* 7. Ideoque quamvis delirium perpetuò malum sit, ex eo tamen ægrotantis interitus non est perpetuò prædicendus, nisi cum eo alia signa mala & lethalia concurrant: ut ex sequentibus theorematis clariùs apparebit.

Ubi febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderint, lethale est. Aph. 50. *sect.* 4.

Fit utrumque symptoma interdum ex læsione cerebri, & tunc apparet spiritus, ut ait idem Hipp. *in progn.* magnus; & ex multo intervallo, hoc est, magnus & rarus. Fit etiam difficultas spirandi ex affectu partium spiritualium, aut pleuritide, peripneumonia, & similibus. Hæc autem omnia sunt valdè periculosa.

A profluvio sanguinis, ileo, pleuritide, vel peripneumonia delirium, malum. Aph. 7. 10. 11. & 12. *sect.* 7.

Cùm autem profluvio sanguinis succedit, ab inanitione fit, quæ est admodum periculosa, dum partes principes tantopere debilitat. In aliis verò affectibus, quando cerebrum trahitur in consensum, gravissimus affectus & periculosus significatur.

Si quis ea faciat, quorum sit insolens, gravissimum habet malum. 1. Coac. Aph. 50.

Indicat enim mentem non constare, & est species delirii.

A prudenti viro ferox responsum, atque à feroce modestum, & garrulitas in taciturno, atque taciturnitas in garrulo, malum. Hippoc. in Prorrhet.

Significant enim hæc summam judicii eversionem.

Plangere vel lachrymari involuntariè, species delirii est, & mortis periculum intendit.

Significat enim humoris atrabilarii dominatum: sic apud Hipp. 1. *Epid. sect.* 13. *Ægr.* 1. Silenus inter alia symptomata, quæ ibi recensentur, mœrebat cum dolore die octavâ, & undecimâ interiit.

Deliria, quæ circa initium morbi apparent, magis periculosa.

Inde enim ostenditur morbi vehementia, qui primo congressu, & natura adhuc valida existente, tanta symptomata producit.

Delirium cum notabili oblivione, ignavia & stupiditate apparens, exitii est indicium. 2. Prorhet.

Quòd enim non cognoscant familiares, neque recordentur, ex cerebri refrigeratione fit. Illa autem refrigeratio, quæ calorem sequitur, est perniciosa. Si verò cum his rigeant ægroti, & frigescant, inevitabile fatum judicatur, ex Gal. 2. *Prorrhet.*

Quæ circa res necessarias versantur deliria pessima, indeque si ingravescant, mortifera. 1. Coac. Aph. 103.

Ut si quis cibum & potum aversatur, in maximo est periculo: quemadmodum in 1. *epid. sect.* 1. *Ægr.* 2. videre est: ubi is, qui potum decimâ die respuebat, undecimâ interiit.

Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores, quæ verò cum studio, periculosiores. Aphoris. 53. sect. 6.

Phrenitis enim, quæ cum risu fit, à sanguine producitur; cum studio verò & furore à bile. Utraque autem periculosa est, sed quæ à sanguine multò minùs. Non tamen statim, delirio cum risu apparente, salus prædicenda est; nam & persevere phrenitis à sanguine non caret periculo, & perseverante morbo sanguis ille exuritur, atque ita atræ bilis naturam induit, quod ex symptomatis supervenientibus ostenditur, & ex risu in furorem & mœstitiam conversò; quemadmodum videre est *in* 1. *epid. sect.* 1. *Ægr.* 2. ubi Silenus secunda morbi die aliquantulum deliravit: tertia sermones multi, risus, cantus continere nequibat: octava mœrebat cum dolore. Jam igitur ille humor, qui tertia die sanguinis naturam retinebat, & risum, atque cantum efficiebat, octava in atrabilarium conversus est, nam mœror cum dolore fit ab atrabile. Ideoque undecima interiit. Igitur dicendum est, deliria cum risu

risu quandam securitatem polliceri, si toto morbi decursu perseverent.

Qui cum silentio è potestate mentis exeunt, nec voce sunt capti: mortiferum habent malũ. Lib. 1. Coac. Aph. 79.

Illa enim ecstasis melancholia producitur ab humore attrabilario, cerebri substantiæ infixo, & furori sæpissime succedit: tuncque fit pro clamore silentium; pro jactatione, quies; pro vigiliis coma & cataphora veternosa. Sic *in* 3. *Epid. sect.* 2. *ægr.* 6. Euryanactis filia febre magna laborans, à qua interiit, toto morbi decursu, inquit Hippocrates, abhorrebat omnes cibos, sine siti, silens nihil loquebatur, mœror & desperatio statim ipsam habuit. Sic etiam *sect.* 3. *ejusdem libri*, in Thaso Dealcis uxorem, quæ decumbebat in plano, febris horrida, acuta, ex tristitia corripuit: à principio autem contegebatur, & usque in finem semper taciturna manibus palpabat, evellebat, scalpebat, floccos legebat, lachrymæ, & denuò risus; nonâ, multa obloquebatur, & rursus quievit silens: vigesima prima interiit. Erant huic usque in finem spiritus magnus & rarus; insensibiliter omnium habebat; semper contegebatur, vel sermones multi, vel taciturna usque in finem, phrenitis.

In phrenitide subitanea resipiscentia, febre acuta perseverante, & nulla crisi prægressa, mortem in propinquo esse significat.

Accidit enim aliquando, phreneticos ita resipiscere, ut adstantes de rebus seriis & gravissimis admoneant, & quæ iis eventura sunt, prævideant, & repentè moriantur, prostrato scilicet jam calore nativo cerebri, & ultimos conatus exerente, sicut lucerna, dum extinctioni est proxima, majores subinde flammas videtur eructare.

In delirio memoriæ abolitio funesta.

Eà inde manifestatur, cùm matulam ægri petunt, & postea mingere obliviscuntur, aut aquam flagitantes oblato poculo non bibunt, aut primis tantùm labris degustant.

Ex deliriis ea minùs mala censenda, quæ mitia deviaque sunt, & non perpetuò ægrotos tenent, sed parvo tempore, atque cum bonis signis: vel saltem non lethalibus perdurant.

Hujusmodi deliria contingunt frequentissimè in febrium biliosarum paroxysmis, vel exacerbationibus, quibus commota bilis & exagitata calidos vapores ad cerebrum transmittit, delirium excitantes, qui tamen facilè & brevi discutiuntur, neque ullum vitæ periculum minantur, nisi alia signa lethalia simul apparuerint. Mitia autem & levia esse oportet hujusmodi deliria: nam quæ cum feriocitate conjuncta sunt, quamvis levia existant, mala esse consueverunt, quemadmodum dicit Hippoc. 1. *Prorrheth. aphor.* 25. *Quæ parvo tempore feroces fiunt desipientiæ, ferinum.* Et Galen. eandem sententiam exponens: *Cum videris quempiam cum ferocitate desipientem, etsi paulò post sedetur, cognosces mentem ejus non febris ratione læsam esse, sed phreneticam subali affectionem, quæ post adaucta, ferina tibi videtur.*

Phrenitis lethargo succedens salutaris, quia materiam concoctam esse significat.

Delirium die critico cum virium robore & aliis bonis signis contingens, minime periculosum.

Denotat enim instantem crisin, qua morbus solvi consuevit. Sic apud Hipp. 3. *Epid.* in muliere morosa, tertia die convulsiones conquieverunt; coma & in somnum inclinatio, rursusque vigiliæ excitaverunt eam, continere se non potuit, multum deliravit, febris acuta, sub hanc noctem sudor multus toto corpore, & calidus prorupit, libera febre dormivit, planè mente constitit.

Somnus & vigilia, utraque si modum excesserint, malum, Aph. 3. sect. 2.

Significant enim recessum à statu naturali & dispositionem morbosam in parte principe, quæ perpetuò mente consistit.

In quolibet morbo, si somnus & vigilia eodem modo se habeant, quo antea consueverant, cum ager bene valeret, bonum.

Impossibile enim videtur, hominem ex morbo aliquo interire, qui somno & vigilia inculpatis, & nullatenus immutatis utatur.

Vigiliæ in morbi augmento vel statu, cum signis concoctionis apparentes, bonæ.

Crisin enim instare significant, quam præcedunt vigiliæ, aliaque symptomata ex perturbatione critica oriunda, quæ tamen apparentibus concoctionis signis, tanquam salutaris crisis prodromis, minimè pertimiscenda sunt.

Vigiliæ immoderatæ in juvenibus magis periculosæ, somni verò in senibus.

Quia major sit recessus à statu naturali. Juvenes enim naturaliter plus dormiunt, quia copiosiori humido abundant, senes verò siccziores, ideoque naturaliter vigiles.

Quicunque ægrotantes noctu neque interdiu dormire possunt, valde periclitantur. Hipp. 2. progn.

Illæ enim continuæ vigiliæ maximam cerebri intemperiem calidam & siccam significant, tum etiam vires vehementer dissolvunt, cruditates ingeminant, calore nativo resoluto, & tandem deliria conversionesque accersunt.

Somnus comatosus in febre acuta pernicioſus.

Sic apud Hipp. *Epid. sect.* 1. *ægr.* 2. Hermocratem, qui decumbebat prope novum murum, febris magna corripuit, & post varia symptomata, undecima die comate laborare incepit, quod in sequentibus perseveravit, ac tandem vigesima septima mortuus est. Ratio autem, cur affectio comatosa in morbis acutis sit adeò pernicioſa, desumitur ex Gal. *Commentario in prædictam historiam*; ubi sic habet: *Reliquum ergo est, perfrigerationem insignem cerebri, aut facultatis imbecillitatem Hermocrati coma induxisse die undecimo, utrum autem sit horum, extremè est pernicioſum, nam demonstratum est, insanabilia ea esse frigora, cum calidis morbis & siccis succedunt.* Sed quod virium imbecillitas facit, exitium proximum notat; quando verò hujusmodi coma diuturnis vigiliis succedit, magis pernicioſum est, significat enim omnimodam caloris nativi extinctionem. Sic quando phrenitici comatosi evadunt, jam morti sunt proximi.

In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si verò juvat non mortale. Aph. 1. sect. 2.

Non existimandum est, quemcumque laborem à somno esse lethalem. Si enim levis sit, ut quando ægroti à somno suscitati, anxii & magis inquieti fiunt, malum quidem illud, at non necessario lethale: Sed si à somno gravissima symptomata adveniant, ut delirium, convulsio, virium imbecillitas, frigus extremorum, & similia, tunc certè lethale affectum esse censendum est.

Ubi somnus delirium sedat, bonum. Aph. 2. sect. 2.

Significat enim, vaporum & humorum, delirium efficientium, calorem & acrimoniam mitigari per somnum, & ad quandam mediocritatem reduci.

Quibus, incidente rigore nocturna exacerbatio somni vacuitatem affert, periculosum. lib. 1. Coac. aph. 20.

Significat enim materiæ anadromen ad cerebrum.

Si quis in laboriosa febre obstupescat, & veluti catoche afficiatur, morbo laborat pessimo. 1. Coac. Aph. 47.

Sicut antea diximus, coma in febribus acutis esse periculosum; sic catoche multò periculosior est, quæ fit à translatione materiæ siccioris in cere-

cerebrum & nervos, unde contentio nervorum. Atque ideò, qui hac affectione laborant, eodem in statu manent, & apertis atque inconniventibus oculis stupidi consistunt, & ita à comatosis differunt, qui perpetuò clausos oculos habent.

Excitationes à somno, quæ cum pavore fiunt & turbulentia, periculosæ.

Significant enim humoris atrabilarii copiam, quæ hujusmodi pathemata producit.

Si per somnum candidæ partis oculorum dimissis palpebris aliquid apparet, nec alvi fluor, nec inedia in causa est, nec ita æger dormire consuevit, vitiosum indicium, lethaleque admodum est. Gal. in 1. progn.

Illud enim facultatis, palpebras moventis, extinctionem significat.

Quæ in phrenitide memorantur insomnia, bonum denuntiant. 1. Coac. Aph. 95.

Nihil optabilius est in phrenitico, quàm ut somnum ineat, suaviterque dormiat. At suavis somni indicia sunt insomnia, non illa quidem turbulenta ac tumultuosa, sed placida atque tranquilla, quæ postea ab ægrotante memorantur; hoc enim ostendit mentem ad se redire, & cerebrum ad moderatam intemperiem revocari.

In eo, qui periculosè ægrotat, insomnia mortuorum, sepulchrorum, & sacerdotum, futuram mortem prænuntiant.

In morituris aliquando anima suam à corpore separationem præsentit, eamque corpori per insomnia repræsentat, per species eorum, quæ mortem significare valent, sed non semper.

Oculi caligantes, vel lucem refugientes, in morbis acutis periculum minantur.

Magnam enim indicant spirituum dissipationem.

In febre non intermittente, si æger non videat, vel non audiat, jam debili existente corpore, mors in propinquo est. Aph. 49. sect. 4.

Significat enim virtutis sensibilis summam debilitatem, & maximam spirituum exsolutionem.

Surditas, quæ ex critica perturbatione procedit, aliisque signis decretoriis comitata est, salutaris esse consuevit.

Signa decretoria, quæ surditatem comitari dedent, ut salutaris dici possit, sunt præcipuè concoctionis signa, quæ in excrementis apparere solent, & bona perpetuò esse consueverunt. Sic 3. *epid.* 3. *sect.* 2. *ægr.* 7. de virgine Abderitana, quæ ab octavo die usque ad 12. in quo multùm sanguinis è naribus fluxit, surditate affecta est, quæ sequentibus etiam diebus perseverans, priorem crisin imperfectam denotabat, aliamque pro morbo resolvendo futuram prænuntiabat, quæ iterata sanguinis eruptione, sudore, & humoris translatione ad pedes, postea die 20. est subsecuta: Quibus evacuationibus cum morbus non fuerit penitus sublatus, die 24. rediit surditas cum aliis symptomatis, quæ crisis absolutissimæ die 27. futuræ fuit prænuntia, quod ex ipsius historiæ contextu clarius innotescit. *Septima die*, inquit, *urinæ tenues quidem, sed boni coloris: quæ ad alvum pertinent, non turbabant. Octava surditas, febris acuta, vigil., anxiosa, horrida, mente constabat, urinæ similes. Nota per eadem. & sequentibus, sic surditas persevérabat. Decima septima è naribus fluxit multum, surditas parùm remisit, ut sequentibus surditas inerat & delirium. Vigesima pedum dolor, surditas, delirium, fluxit sanguis parùm è naribus, sudavit sine febre. Vigesima quartâ febris revertitur, surditas iterùm, pedum dolor perseveravit, mentis alienatio, vigesima septima sudavit multùm sine febre, surditas defecit, pedum submanebat dolor, in aliis autem perfectè judicata est.*

Surditas morbi acuti turbulentique succedanea, grave malum. 2. Coac. cap. 3. Aph. 2.

Quemadmodum surditas, cum bonis signis juncta, bona est; ita cum malis mala esse consuevit, ideò si morbus acutus sit atque turbulentus, id est: cum delirio & gravibus aliis symptomatis conjunctus, surditas ei superveniens mortis periculum minatur. Sic apud Hipp. *lib. 3. epid. sect. 1. ægr. 2.* Hermocratem, qui decumbebat prope novum murum, febris magna corripuit, incepit autem dolore capite & lumbis, hypochondrii tensio molliter, lingua verò incipienti exusta est, surditas statim, somni non aderant, siticulosus non valdè, urinæ crassæ, rubræ, sepositæ non subsidebant, ab alvo autem non pauca combusta egrediebatur. Quinta minxit tenuia, habebat enæorema, non subsidebant, ad noctem deliravit, septima & vigesimâ mortuus est. Huic surditas usque in finem permanebat: Sic etiam *Ægr.* 4. *ejusdem sectionis*, in Thaso Philistes, prima die vomuit biliosa, pauca, flava primùm, postea æruginosa, multa ab alvo autem stercora prodierunt, nocte molestè. Secundâ, surditas. Quintâ manè extinctus est. Advertendum tamen est, surditatem, etiam cum pravis signis conjunctam, non esse perpetuò lethalem, sed tantùm periculosam, & cum ea nonnullos evadere. Ut apud eundem Hippoc. videre est in 1. *Epid. sect.* 1. *ægr.* 3. ubi Herophonti febris acuta, ab alvo pauca, qualia in tenesmo secundum principia. Post hæc autem tenuia prodibant, biliosa, subcontinua, somni non aderant, urinæ nigræ, tenues. Quintâ manè surditas, exacerbata sunt omnia, lien intumuit, hypochondrii contensio, ab alvo pauca nigra exierunt, mente motus est: nona, sudavit, judicatus est, intermisit: quintâ post die reversus est, statim autem lien elevatus est, febris acuta surditas rursum. Post recidivam autem tertia lien fuit imminutus, surditas minùs, crura dolorosa, nocte sudavit, judicatus est decima septima, neque deliravit in recidiva.

Si post phrenitidem, aut gravem alium capitis morbum surditas succedat, priori morbo cessante aut allevato, & facultate non debilitata, bonum.

Quia fit, abscedente materia ab interno cerebro ad externas ejus partes, expectabunturque tunc temporis à surditate parotides.

Bombus in acutis & sonitus aurium, est lethalis. 1. Coac. cap. 3. Aph. 5.

Aurium tinnitus, & aliæ sonorum species, quæ ab ægrotantibus percipiuntur in morbis acutis, difficillimum & periculosissimum morbum ostendunt; propterea quod à flatibus crassioribus producuntur, qui pariter à crassiori materia elevantur. Et cum illa materia contumax sit atque rebellis, neque in exiguo morbi acuti spatio possit edomari; fit ut natura prius onere oppressa concidat, & ita æger ad interitum perducatur.

Cibos & potus atque medicamenta oblata putria, atque graveolentia videri, malum.

Denotat enim summè putridos & graveolentes humores in corpore abundare, quandoquidem odoratus ac gustus vaporibus à variis humoribus putridis ad linguam & nares seu cerebrum exhalantibus, vitiatur; intusque quod est vel odoris, vel saporis prohibet extraneum, ut Philosophi docent, ejusque receptionem impedit. Hinc fit, ut cùm nares & lingua à putridis vaporibus, ex inferioribus partibus elevatis inficiuntur, omnia quæ tùm odorantur, tùm gustantur, putrida videantur.

Dolores partes ignobiles, & à visceribus longè remotas occupantes, eásque diu exercentes, apparentibus coctionis signis & qui præcipuè decretorio die cæperint, salutares.

Significant enim naturam præcipua membra exonerare, atque noxios humores procul à se depellere. Partes autem ignobiles, & à visceribus longè remotæ sunt, inguina, crura, genua, tibiæ & pedes, nec

nec non brachia & manus. Advertendum tamen eſt, per hujuſmodi dolores morbos perpetuò non perfectè judicari, ſed interdum imperfectè ut poſtea recidiva ſuccedat. Perfectè autem diſcutiuntur morbi, ſi hujuſmodi doloribus convenientes evacuationes ſuccedunt, v.g. per ſudores, alvi fluxum & ſimiles, quæ univerſam materiam morbificam exhauriunt. Si verò nullæ evacuationes hujuſmodi doloribus adjungantur, aut ſufficientes, imperfecta fit morbi ſolutio, & recidivæ obnoxia propterea, quòd cauſa morbifica univerſa in partem ignobilem detrudi minimè poſſit, ideoque neceſſe eſt, ut per alias evacuationes morbus tandem finiatur, ut videre eſt apud Hipp. 3. *epid. ſect.* 3. *ægr.* 9. ubi Heropytus, gravi & contumaci morbo laborans; poſt varia ſymptomata, imò & hæmorrhagiam, quæ morbum quidem imminuit, non tamen ſolvere potuit: doloribus inferiorum partium affictus eſt, & denique per alvi fluxum omninò liberatus. Hipp. verba hæc ſunt: *Quadrageſima die à naribus ſanguis fluxit multùm, & ſapiebat magis, ſurditas intererat quidem; minus autẽ febres remiſerunt, ſanguis fluxit ſequentibus, ſæpe & paulatim, Circa verò ſexageſimam ſanguinis quidem fluxiones ceſſarunt, coxæ autem dexteræ dolor fortis, & febres intendebantur, non multo autem tempore poſt, dolores inferiorum omnium: contingit autem vel febres eſſe majores & ſurditatem multam; vel hæc quidem remittere & allevari; inferiorum autem circa coxas majores eſſe dolores. Circa verò centeſimam alvus multis biliosis ſupertubata eſt, & procedebant tempore non exiguo multa talia; & rurſum dyſenteria cum dolore, aliorum autem commodus ſtatus, in totum verò & febres defecerunt, & ſurditas ceſſavit. In centeſima perfectè judicatus eſt.* Sic etiam *ægr.* 7. *ejuſdem ſectionis*, Abderitanæ Virgini decima ſeptimâ è naribus fluxit multum, vigeſima pedum dolor, ſurditas delirium, fluxit ſanguinis parum è naribus, ſudavit, ſine febre; vigeſima quartâ febris revertitur, ſurditas iterum, pedum dolor perſeveravit, mentis alienatio; vigeſima ſeptimâ ſudavit multum, ſine febre, pedum ſubmanebat dolor, in aliis autem perfectè judicata eſt.

Dolores à partibus ſuperioribus ad inferiores deſcendentes, ſalutares.

Oſtendunt enim materiam morbificam à partibus præcipuis ad ignobiliores deferri, quemadmodum voluit Hipp. 3. *prorrhet. Dolores*. inquit, *ſi ad infernas dilabuntur partes, facilè ab his feruntur:* & confirmatur hiſtoriâ Herophontis, quæ habetur in 1. *Epid. ſect.* 1. *ægr.* 3. Huic quintâ die lien intumuit cum hypochondrii tenſione, octavâ lien imminutus eſt, doluit ſecundum iguen, tumor primùm lienis ſecundùm rectitudinem; deinde dolebat ſecundum utraque crura, noctem faciliter, urinæ coloratiores, ſubſidentiam habebant paucam. Nonâ ſudavit, judicatus eſt, intermiſit. Quinta reverſus eſt, ſtatim autem lien elevatus eſt, febris acuta, ſurditas rurſum: poſt recidivam autem tertia lien fuit imminutus, ſurditas minùs; crura doloroſa, nocte ſudavit, judicatus eſt decima ſeptima.

Capitis dolores vehementes & continui cum febre acuta, alioque ſigno difficili, lethale. 3. *progn.*

Quando enim vehementes ſunt & continui, oſtenditur eos non fieri à vaporibus ſublatis à partibus inferioribus, neque à perturbatione critica, ſed ab intemperie calidiſſima, meningibus impreſſa, tenſione & gravitate in iſdem, producta à materia morbifica, cerebrum ipſum occupante, quæ ſi febrem acutam pariat, biliosa eſt & mordax partique admodum moleſta; & talis etiam ſignificatur, ſi cum dolotibus, & febre acuta alia ſigna mala & periculoſa appareant, ut vigiliæ, deliria, difficultates ſpirandi; urinæ tenues aut confuſæ, & ſimilia quæ eò periculoſiorem morbum oſtendunt, quò plura ex iis apparuerint.

Dolores capitis, poſt ſudores criticos evenientes, mortem ut plurimùm præſagiunt.

Cervicis dolores, in principio vel augmento morbi affligentes, mali.

Significant enim humorum copiam in poſteriori parte capitis abundantem, & in ſpinalem medullam, aut illius membranas ex parte diffuſam, quæ à natura diſſolvi aut concoqui nequeat. Sic in 1. *epid. ægr.* 2. Silenus ſtatim ab initio cœpit dolere lumbos, & caput habuit gravitans, colli aderat contentio, vigeſima interiit. Sic etiam 3. *epid. ſect.* 3. *ægr.* 4. Phreneticus, cui prima die capitis & colli gravitas aderat cum dolore, quarta die mortuus eſt. Sic etiam *ægr.* 14. *ejuſdem ſectionis*, in Cyzico mulieri filias enixæ gemellas, & quæ difficulter pepererat, & non admodum purgata fuerat, primùm quidem contigit febris horrida acuta, capitis & colligi gravitas cum dolore: decima ſeptima mortua eſt. Advertendum tamen eſt, ex hoc ſigno mortem abſolutè non eſſe prædicendam, quia nonnulli cum eo ſolent evadere, ut videre eſt 1. *Ep. ſect.* 3. *ægr.* 5. ubi Epicratis uxorem ſecunda die capitis & colli lumborum dolor affligebat, & multis gravibuſque ſymptomatis divexata eſt: uſque ad octuageſimam, in qua perfectè judicata eſt. Et *ægr.* 14. *ejuſdem ſectionis*, Melidiæ, quæ decumbebat apud Junonis templum, incœpit capitis & colli & pectoris dolor fortis, cum aliis ſymptomatis, & judicata eſt perfectè die undecima. Ubi igitur hoc ſignum id morbi principio apparet, poſſumus ex eo morbum graviſſimum & valde periculoſum pronuntiare, ex eoque ægrotum aut moriturum, aut periculoſiſſimè laboraturum, ut patet ex Hiſtoriis ſupra citatis eorum qui evaſerunt, cum gravibus tamen ſymptomatis, maximo vitæ periculo.

Auris acutus dolor cum febre continua & vehementi, gravis eſt.

Periculum enim eſt, ne homo deſſipiat & moriatur. Hipp. 3. *progn.* Cùm ab ipſo Hipp. ſignum hoc fallax cenſeatur, accuratè diſtinguendum eſt: Meatui auditorio vicina eſt dura meninx, ita ut vitium unius in alterum transferri valeat; ſed ita inter ſe differunt, ut ſi affecto cerebro dolor prædicto meatui ſuperveniat, non erit delirii aut mortis ſignum, ſed utriuſque præſidium; oſtendit enim materiam morbificam à partibus interioribus ad exteriores transferri. At ſi dolor in febre acuta citra cerebri affectionem exoriatur ſignum eſt humorem per eam partem in cerebrum irruere, phrenitidem, & inde mortem effecturum maximè, ſi vehemens ac difficilis fuerit. Moriuntur autem ex tali morbo (ut docet Hippoc. *loco citato*) juniores homines, ſeptimo die aut citiùs; ſeniores verò multò tardiùs. Febres enim & deliria minùs ipſis accidunt, atque adeò aures poſſunt ſuppurari. Verùm his ætatibus recidivæ accidentes plurimos interimunt: Juniores autem, antequam auris ſuppuretur, moriuntur. Si autem fluat pus album ex aure junioris, ſpes eſt eum ſupervicturum, ſi aliud etiam optimum ſignum ipſi accidat.

Fauces dolorificæ in acuta febre periculoſæ. Hipp. in Coacis.

Hic faucium dolor in febribus malignis & peſtilentibus ſæpiſſimè contingit, & eſt unum ex ſignis demonſtrativis illius affectus, fitque vel ex defluxione tenui & maligna, è cerebro in fauces irruente; vel à malignis vaporibus è partibus inferioribus elevatis, & partes illius vellicantibus.

Dolor affixus pectori cum torpore, peſtiferus: ſuperveniente acutâ febre, crudeliter moriuntur. 2. Prorhet. text. 36.

Significat enim ſanguinis biliosi copiam in pectus effuſam;

effusam, quæ dolorem & febrem acutam pariat: his si torpor & veluti totius corporis exsolutio adjuncta sit, ostenditur jam collabi facultatem animalem, cerebro per consensum graviter affecto.

In acutis febribus convulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum. Aph. 66. sect. 4.

Quemadmodum convulsiones in febribus acutis fiunt à calida & sicca intemperie nervos exsiccante & distendente: Sic etiam in eodem affectu dolores fiunt intra viscera propter incendii vehementiam atque siccitatem. Et quò fortiores sunt hujusmodi dolores, eò impensiùs causæ magnitudinem ostendunt, atque adeo majus periculum. Fiunt etiam dolores intra viscera, propter inflammationem, vel erysipelas, vel fortem obstructionem, vel abscessum. Sed de his non loquitur Hippoc. *hoc Aphor.* Quanquam non minus sit in iis periculum, sed non habent necessariò comitem convulsionem, & agitur hîc de febribus primariis, non de symptomaticis; quæ dictos affectus comitari solent. Hujusmodi dolorum exemplum habetur 1. *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 11. Ubibi Dromeadæ conjux febre acuta laborans, primâ die cœpit dolere circa hypochondrium. Tertiâ super meridiem supperriguit, febris acuta, urinæ subtiles, hypochondrii dolor, sexta verò interiit.

Quæ ex dolore dorsi principia morborum ducuntur, difficilia sunt. 1. Coac. cap. 12. Aph. 5.

Nam in febribus plerumque lumborum dolores atque gravitates fiunt ex pondere peccantis materiæ, illabentis in venam cavam, quæ dorso & lumbis adjacet, eaque materia succensa, dolores & ardores lumborum excitantur, qui periculosum morbum ostendunt, tum propter materiæ morbificæ copiam vel acrimoniam, tum etiam propterea, quod facilis sit materiæ morbificæ recursus ab illis locis ad partes principes. Adde quod calor hepati & renibus propter viciniam communicatus, varia symptomata producat.

Dolores partium iglobilium, in principio apparentes, aut cum aliis malis signis, lethales.

Quemadmodum antea dictum est, hujusmodi dolores esse salutares, cum die critico contingunt, & signis concoctionis, propterea quod significent naturam sese exonerare ad partes ignobiles; sic contrà, si in pricipio contingant, in quo nulla potest fieri à natura expulsio, salutaris aut etiam aliis temporibus cum aliis malis signis, mortis periculum minantur. Sic apud Hipp. 1. *Coac. Aph.* 13. manuum ac pedum labores terrifici, nec à genuum dolore levatio ulla sperabilis. Hæc sententia confirmatur historia luculenta, quæ habetur 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 5. in Larissa Calvo femur dextrum caluit repetentè, eorum autem, quæ adhibebantur nihil juvabat, perseveravit dolor usque ad tertiam, & quarta extinctus est.

Dolores, qui primò à longinqua parte incipientes postea ad viscera ascendunt, mali.

Ostendunt enim humores ad nobilia membra transfluere, quod confirmavit Hipp. 3. *prog. Dolores*, inquit, *qui cum febre fiunt circa lumbos & inferas sedes, si præcordia attigerint, inferas reliquentes sedes, exitiales admodum sunt.* Et 1. *Coac.* 1. *Aph.* 23. *Terrifica etiam est doloris à femore sursum irruptio.* Et *Aph.* 76. *ejusdem capitis: doloris acerbitas paulisper in jugulo fixa si ad superiora vertatur, mortiferum affert malum.*

Dolores ignobilium partium, qui citò evanescunt, atque occultantur sine causa manifesta, periculosi.

Sine causa manifesta occultari dicuntur, cùm sine Medici auxilio, evacuatione vel abscessu, subitò desinunt. Vel enim significant mentē ægrotare, quæ dolorem non sentiat, vel materiæ metastasin ad interiora; vel partis corruptionem, in qua sensus perierit. Sic in prædicta Calvi historia, dolor femoris die tertia occultatus est propter metastasim materiæ ad cerebrum; vel etiam propter delirium dolorem non sentiebat, hæc sunt verba Hippocratis, *Tertia die femoris quidem dolor cessavit, alienatio verò mentis, & turbatio, & multa jactatio: Quartâ circa meridiem extinctus est.*

In quovis morbo si æger facilè surgat, & erigat se, si de latere in latus facilè convertatur, salutare; si contra vix sese commovere possit, malum. Motus.

Quemadmodum cujuslibet functionis integritas leviorem morbum ostendit, sic inter animales ea, quæ motum voluntarium spectat, si parum læsa sit, bene sperandum est contrà verò, si valdè labefactata sit, ut vix ægri sese commovere valeant, non caret periculo

Multa corporis jactatio, anxietas, & inquietudo in febre acuta, mala.

Ostendit enim humorum feritatem & turgentiam, qui cum tenues sint, valde mobiles & vehementer in corpore agitentur; fit ut maximum immineat periculum, ne in partes principes irruant, & pernicioſum aliquem affectum producant. Sic apud Hipp. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 12. Mulier, quæ decumbebat in medio foro, statim incipiens siticulosa anxiosa. Septimâ supperriguit, febris acuta, sitis, multa jactatio. Octava; circa meridiem siticulosa, comatosa, anxiosa. Decimaquartâ mortua est.

Illa demum ratio decumbendi est optima, quam unusquisque servat, dum valet bene. Hipp. 3. Coac. tract. 1. Aph. 9. Decumbens.

Ille autem decubitus sanorum similis describitur ab eodem Hipp. 1. *progn.* his verbis: *Deprehendendus est æger decūbens in latus dextrum, vel sinistrum, brachiis, cervice, & cruribus paululū reductis, & reliquū corpus molliter jacens.* In hoc enim corporis situ omnibus membris quies comparatur, & omnes musculi relaxantur, tum respiratio liberior efficitur atque somnus placidior obtinetur. Si igitur æger, morbo acuto laborans, talem decùbitum observet, signum est insigne vegetæ facultatis: quæ alacriter & sine calore corporis onus portat, & facillimè gubernat.

Gravitas totius corporis, manuum item ac pedum, pestifera, Hipp. 3. Coac. tract. 1. Aph. 3.

Totius corporis gravitas cognoscitur ex eo, quod æger in lecto vix se commovere queat, & ad latera convertere, & quando à ministris movetur, plumbeam molem atque sarcinam repræsentet. Manuum verò ac pedum gravitas ex eo facilè apparet, quod ad cibum potumque capiendum, aut alia quævis opera manus ægrè attollere valeat; aut si, cum ægre tolluntur, contremiscant, vel si à Medico sublatæ sursum deinde demissæ, lapidis instar decidant. Pedum verò gravitas cognoscitur, quando extensi, & minimè reflexi, ad extremam spondam delabuntur. Hæc omnia indicia sunt maximè debilitatæ, ac penè emorientis facultatis.

Supinum autem jacere extensis cruribus, manibus, & cervice, malum. Hipp. 3. Coac. tract. 1. Aph. 10. & 1. progn. text. 2.

Magnam enim significat facultatis animalis imbecillitatem, quæ non possit corpus in alio situ continere. Ille autem decubitus suprà spinam tum fit, quando corpus proprio pondere collabitur, ut in moribundis apparet, qui perpetuò supini jacere consueverunt: idque magis confirmatur ex membrorum extensione, quæ ab eorum gravitate procedit.

Si seipsum æger continere non valens, subinde ad pedes delabitur, funestum. Hipp. li. 3. Coac. tr. 1. aph. 11.

Significat enim virtutem animalem esse propemodum extinctam, ut non possit corporis pondus regere aut sustinere, sed illud gravitate propriâ ad inferiora prolabatur.

Si æger, acuto morbo laborans, hiante ore dormiat, funestum. Hipp. 1. progn. text. 20. & 3. Coac. tract. 1. Aph. 11.

Fit enim oris hiatus, vel propter facultatis, maxillam moventis, imbecillitatem & exsolutionem; vel

propter

propter ingens cordis & aliarum partium incendium: unde tam copioſi vapores effunduntur, ut ad continuam eorum excluſionem ægri hiante ore dormire cogantur. Fit autem illud præcipuè in ſomno, quia tunc temporis calor partium interiorum intenditur, unde major fuliginum copiá elevatur. Si autem æger non ſolùm in ſomno; ſed etiam in vigilia hiante ore conſiſtat, multò magis funeſtum eſt. Adverte tamen, quoſdam ex conſuetudine, etiam in ſanitate, hianti ore dormire, quod ſi Medico innoteſcat, nullum inde prognoſticum elicere oportet,

In ventrem cubare, qui non eſt ſolitus ita dormire, malum. Hip. 2. Prorrh. text. 9. & 3. Coac. tr. *Aph.* 13. Nam præpoſterus ille decubitus, aut delirium & errorem mentis aut gravem aliquam circa ventris ſedes affectionem ſignificat.

Sin autem nudis pedibus, nec adeò calentibus deprehendatur jacens, tum manibus & cervice, & cruribus item disjectis inæqualiter, atque nudis, peſtiferum: anxietudinem enim denuntiat. Hipp. 3. Coac. tract. 3. Aph. 14.

Quando ægri in ſumno exacerbationis febris rigore, toto corpore valde incaleſcentes, corpus aut membra denudant ad captandum frigus, nihil eſt ſiniſtri judicii. At ſi nulla cogente neceſſitate, & corpore ſatis temperato exiſtente, membra denudavarint, & totum corpus hinc inde agitaverint valde periculoſum eſt. *Alyſmon enim*, inquit Hipp. *ſeu anxietudinem ſignificat.* Illius autem ἄλυσμὸ duplex omnino cauſa eſt; una quidem ſtomachi proritatio atque morſus, à feritate humoris cum æſtu; altera autem, virtutis oppreſſio à corporis gravitate, ut nulla locatio in ea anxietudine ſit gratioſa. Cauſæ utriuſque ſigna ſunt ſyllogiſtica prioris quidem nauſea & vomendi appetitus, alterius autem crebra jactatio, moræ impatiens, ſine nauſea. Attamen præcipua jactationis cauſa eſt virtus languida & oppreſſa, nudandi verò corporis febris ardens & lipyria.

Perniciosum etiam eſt, pervolvere ſe ad margines lecti, ac primum pedes excludere, deinde corpus erigere, & niſi cohibeatur vel excidere, vel ſurgere.

Obſcurum enim delirium oſtendit, & adeò funeſtum, ut teſtetur Holerius in *ſuo ad Coacas prænotiones commentario*, ſe ex hoc ſigno, qui convaluerit, vidiſſe neminem.

Quicunque ægrorantes erecti & ſedentes manere deſiderant in morbi acuti vigore, & potiſſimũ in peripneumonia, periclitantur. Hipp. 3. Coac. tract. 1. Aph. 16.

Illud enim vel inſtantem phrenitidem minatur, propter quam ita exſiliunt, vel inconditè jactantur & ſine fructu; vel indicat magnum cordis incendium, quod hoc modo per liberiorem aëris inſpiratum ſedare cupiunt; vel denique magnam partium ſpiritalium oppreſſionem, ab ingenti inflammatione eaſdem occupantem, ut ægerrimè reſpiratio exerceri valeat, nec niſi corpore erecto.

Quicunque ægrotantes manus in vanum jactant, feſtucas carpunt, floccos à veſtibus aut paleas à parietibus evellunt, lecti ſtragula quaſi ſarcinas colligunt lethale. Hipp. 1. progn. text. 23.

Sunt enim hæc ſymptomata imaginationis læſæ & phrenitidis indicia maximè lethalis. Sic apud eundem Hipp. 3. *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 15. in Thaſo Dealcis uxor principio contegebatur, & uſque in finem ſemper taciturna, manibus palpabat, evellebat, ſcalpebat, floccos legebat; vigeſima prima interiit. Sed *dubium* eſt, quomodo Hipp. ſymptomata lethalia pronuntiaverit, cum Gall. 4. *de locis affect. c.* 2. de ſe ipſo narre; cùm laboraret febre ardente, animadvertiſſe, ſe feſtucas colligere, & floccos evellere, amiciſque præcepiſſe, ut curarent, ne in phrenitidem laberetur; à quo tamen morbo ipſe convaluit. Dicendum eſt, hujuſmodi ſymptomata vel fieri in vera phrenitide, & cerebro eſſentialiter affecto; vel per conſenſum à vaporibus ad cerebrum elevatis, à quibus paraphrenitis ſolet generari: Si primo modo lethale eſt; ſi ſecundo, minimè, licèt ſit indicium futuri majoris mali.

Quibuſcunque, morbo jam fractis atque extenuatis tremores accidunt, funeſtum. Hipp. 3. Coac. tract. 2. cap. 4. Aph. 63.

Tremor perpetuò fit, docente Gal. *lib. de tremore,* *rigore, palpitatione & convulſione*, à virtutis animalis imbecillitate, quæ vel fit ab oppreſſione, vel ab exſolutione. Quæ ab oppreſſione fit, etiamſi periculum minetur, non tamen lethalis eſt, quia oppreſſio illa, quæ fit ab humorum multitudine, vacuationibus auferri poteſt. At tremores, qui in principio morbi contingunt, ab oppreſſione plerumque fiunt ideoque non ſemper lethales ſunt; ut patet exemplo Pythionis apud Hipp. 3. *Epid.* 3. *ſect.* 1. *Ægr.* qui ab initio morbi tremorem in manibus patiedatur, ab eo tamen liberatus eſt. Cùm verò tremor in morbi progreſſu contingit, ægro jam debili & extenuato exiſtente, non eſt dubium quin ab exſolutione procedat: ideo proximam mortem ſignificat. *Tremor.*

Febrem convulſioni ſupervenire melius eſt, quam febri convulſionem. Aph. 29. ſect. 2.

Convulſio, ex eodem Hipp. *aut ex repletione aut ex inanitione fit.* Cum igitur aliquem ſanum contigerit repente convelli, hujuſmodi convulſionem fieri ex repletione eſt neceſſarium: tunc enim nervi replentur frigidis & glutinoſis humoribus, unde convulſionem patiuntur. Hiſce igitur febris ſuperveniens, magna ex parte ſolita eſt calefacere, extenuare, & digerere, atque adeò ſolvere convulſionem. Si verò in febribus convulſio contingat, utplurimum ea fit ab inanitione & ſiccitate, quæ à febre ardente, & exurente producitur: quod quidem maximum eſt malum ac penè inſanabile, quoniam longum tempus exigitur ad ſiccitatem nervorum removendam; morbi aueem acerbitas tempus non expectat, quin citò vires diſſolvit & exitum affert. *Convulſio.*

Convulſiones, quæ in principiis morborum acutorum apparent, minùs periculoſæ, quàm quæ ſtatu contingunt.

Non omnis convulſio, quæ febribus ſuperveniet, lethalis eſt; ſed interdum minùs periculoſa, ſi in principio contingat: tunc enim multitudinem humorum ſignificat, quâ partes nervoſæ contunduntur ſeu convelluntur. Et multò etiam minus periculoſa eſſe ſolet, ſi non diu perſeveret: quia à ſtabili cauſa tunc minimè producitur, oſtenditque interdum tranſlationem materiæ morbificæ à genere venoſo in habitum corporis factam per concuſſionem & violentam corporis commotionem, quæ in convulſione fit. Sic apud Hip. 3. *Ep. ſect.* 3. *Ægr.* 11. in Thaſo mulier moroſa, ex mœrore cum occaſione excitata degens, evaſit vigil. & cibum averſans & ſitibunda erat, & anxioſa: primi inchoante nocte timores, ſermones multi, ægritudo animi, febricula tenuis; manè convulſiones multæ obloquebatur, obſcœna dicebat, multi dolores, magni, continui: ſecunda die per eadem, nihil dormivit, febris acutior. Tertiâ convulſiones quidem defecerunt, ſopor autem & delatio in ſomnum, & rurſum expergefacta exſiliit, continere ſe non poterat, obloquebatur multa, febris acuta, ad noctem verò hanc ſudavit multa calida per totum, ſine febre dormivit: omnia intelligebat, judicata eſt. Circa judicationem verò muliebria multa deſcenderunt.

Et hac hiſtoria colligitur, convulſionem in principio apparentem fuiſſe ex repletione, non ſolùm Galeni ſententia, in *commentario hujus loci*, ubi dicit hanc mulierem paſſam eſſe ſuppreſſionem menſium ſed etiam ex vacuationibus, per quas liberata eſt, nimirum per ſudores copioſos & univerſales,

nec non per copiosum mensium profluvium, juxta hoc commune axioma: *Morbi, qui ex repletione fiunt, inanitione sanantur.* At verò si in statu morbi appareat convulsio, magis periculosa est; vel enim à siccitate fit per febrilem adustionem: introducta, vel à transmutatione humoris morbifici ad partes nervosas.

Quæ à siccitate fiunt, omnino perniciosæ & lethales habendæ sunt; quæ verò à permutatione, sunt aliquando sanabiles, ut quæ ex morsibus oris ventriculi proveniunt, & in hystericis fœminis, & quæ criticè accidunt. Attamen perpetuò difficiles esse solent, & valde periculosæ, ut videre est in historiis, quæ proponuntur apud Hipp. in Epidem. Nam in 1. *Epid. sect.* 1. *ægr.* 4. in Thaso uxor Philini febre acuta laborans, post varia symptomata, octava die supperriguit, convulsiones multæ cum dolore: nonâ convulsiones, undecimâ urinam reddidit cum convulsionibus affatim multam. Circa verò decimam septimam existens, voce privata est. Vigesimâ interiit. Item *ægr.* 8. *ejusdem sect.* Erasinus, qui habitabat ad Bootæ torrentem, ex gravi morbo quinta die interiit, circa solis occasum. *Huic* autem, inquit Hipp. *convulsiones multæ cum sudore circa mortem contigerunt.* Item *ægr.* 11. *ejusdem sect.* Dromeadæ conjux, post varia symptomata, sexta die manè superriguit, velociter autem incaluit, sudavit per totum, extremta frigida, delirávit. Respiratio magna, rara, paulò post convulsiones à capite incœperunt, & celeriter interiit.

De nique 3. *Epid. sect.* 2. *ægr.* 4. in thaso Philistes febre acutissima laborans, quarta die convulsiones passus est, quinta manè extinctus est.

In febribus acutis convulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum. Aph. 66. sect. 4.

Convulsionem in febre acuta esse malam, supra ostensum est in expositione *Aph.* 26. *sect.* 2. At si dolores fortes viscerum ipsi conjungantur, pessima sine dubio est. Fiunt enim illi dolores, aut ob ingentes in illis partibus inflammationes, aut ob calidam siccamque intemperiem ab ardore febrili impressam, quæ maxima esse debet, ut tam insignes dolores possit concitare, atque adeò interitum ægro minari: ut videre est in historiis supra propositis uxoris Philini, Erasini, & Dromeadæ conjugis, illi enim ægrotantes non solùm convulsiones, sed etiam hypochondriorum dolores patiebantur, & de medio sublati sunt.

Quæ in phreniticis convulsiones fiunt, proximum exitum significant.

Gal. 12. *meth. cap. ult.* se nullum horum convulsorum sanatum vidisse testatur, neque alium quempiam narrantem idipsum audivisse. Etenim ab inflammatione cerebri, siccatis nervis, hujusmodi convulsio exoritur, quæ idcircò incurabilis est.

In pueris cõvulsiones minus periculosæ, quàm in adultis.

Quia, ut refert Gal. *comm. in* 3 *Aphor.* pueri magis abundant crudis humoribus, unde fit convulsio à repletione, quæ minùs periculosa est illa, quæ fit ab inanitione, qua adultiores frequenter laborant, tum quia pueri infirmas habent partes nervosas; ideòque à leviori causa convulsione afficiuntur.

Quicunque tetano corripiuntur, quatuor diebus pereunt: si verò hos effugerint, sani fiunt. Aph. 6. sect. 5

Tetanus fit ex emprosthotono, id est, ad anteriora tensione, & opisthotono, id est, extensione ad posteriora. In eo enim fit musculorum antagonistarum æqualis convulsio, quæ ideo naturam tam vehementer affligit, ut eos labores diu tollerare nequeat, præcipuè quando totum corpus, & maximè cervix obripuit. Tunc enim præter dolores acerbissimos, quibus vires citissime dissolvuntur, diaphragma etiam per consensum afficitur: quandoquidem à quarta vertebra cervicis producuntur nervi ad diaphragma; sicque cervice convulsionem patiente, respiratio impeditur, & suffocati moriuntur intra quatuor dies. Si verò hos effugerint, mitescente morbo, & dissoluto per judicationem, quæ quarto die contingit in morbis extremè peracutis, à gravi illo morbo liberantur.

Convulsio ex vulnere lethalis est. Aph. 2. sect. 5.

Convulsio vulneri succedit propter quatuor causas. *Primò*, quando vulnus in magnas incidit venas & arterias, & sequitur magna hæmorrhagia, à qua convulsio & animi deliquium; sed ab hac convulsione & syncope non moriuntur. *Secundò*, quando vulnus infligitur in nervosum genus, cujus vulneris ratione sequitur convulsio partium nervosarum, qui dicitur spasmus. *Tertiò* quando in vulnere sit inflammatio, quæ si ad nervos extendatur, fit convulsio. *Quartò*, quando non bene purgatur ulcus, aut cùm ante tempus claditur: aut vulneris orificium nimis angustum est, ut in punctura nervi; tunc enim sanies acris retenta vellicat nervos, & convulsionem excitat. Lethalis autem est hæc convulsio, quia cerebrum in consensum trahitur, nervis vehementer affectis, & quia putris sanies, in vulnere retenta, interdum transmittitur in partes nobiles. Lethalis etiam est hæc convulsio, inquit Gal. *in comm. hujus aph.* non tanquam ex necessitate, ac semper mortem afferens, sed tanquam admodum crebrò. Quod ipse Hipp. agnovisse visus est, qui in *Coacis prænotionibus*, eandem sententiam proponens, loco θανάσιμον, scripsit κακὸν.

Confer Sennert. de vulner. lethal.

A copioso sanguinis fluxu convulsio, aut singultus, malum. Aph. 3. sect. 5.

Convulsio ad immodicam sanguinis evacuationem sequitur, vel quòd venæ & arteriæ cum moderata sanguinis, quem continent, proportione destitutæ depleantur, deplet æ contrahantur, & contractæ contrahant nervos; vel quòd venæ exhaustæ à vicinis partibus trahunt, & velut mutuum beneficium reposcunt, indeque exsiccatæ longâ profusione sanguinis, à nervis alimentum repetunt: quo fit, ut nervi siccati ac contracti, ad suum principium, quasi suppetias petentes, convellantur. Vel quia venæ & arteriæ immodicè exhaustæ, totum spiritum, nedum sanguinem ab extremis partibus intrò rapiunt, unde refrigeratio nervis subitò accidit, ac proinde convulsio extemporanea est, non diuturna, non à causa præter naturam, sed potius orta ab agente natura, & noxam ex inanitione depellente: ideoque supra dictum est, convulsionem ex hæmorrhagia non esse perpetuò lethalem, quamvis tamen periculosa sit, cùm nulla convulsio ab inanitione facta careat periculo.

Superpurgationi convulsio aut singultus superveniens, malum. Aph. 4. sect. 5.

In superpurgatione humores non solùm inutiles, sed etiam utiles vacuantur, ideoque convulsio quæ illi supervenit, ab inanitione est; atque adeo periculosa. Ita *Aph. ejusdem sect. Convulsio ab helleboro lethalis est*, propter nimiam purgationem, quæ assumpto helleboro succedit.

Ex vigiliis convulsio & desipientia, malum. Aph. 18. sect. 7.

Vigiliæ, inquit Gal. *in comm.* ex iis sunt quæ maximè evacuant & exsiccant, atque adeo convulsionem ex siccitate faciunt: ac præterea, quia in longis vigiliis biliosior redditur sanguis, & per consequens aptior stimulandis partibus nervosis.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvuntur. Aph. 63. sect. 4.

Non solùm in quotidianis, sed etiam in tertianis & quartanis circuitibus verum est, febres solvi præcedente rigore; indeque colligitur, rigores febrium intermittentium carere periculo, & non esse pertimescendos.

Rigore in febribus continuis supervenientes die critico 2

critico, cum præcedentibus coctionis signis & insigni evacuatione subsequente, salutares.

Bonæ evacuationes, ejusmodi rigores subsequentes, sunt sudores copiosi, aut vomitiones, aut dejectiones, aut hæmorragiæ, ex quibus febres aut prorsus tolluntur, aut maximè minuuntur. De quibus Hipp. *Aph.* 58. *sect.* 4. *A febre ardente habito, rigore superveniente, fit solutio.* Quod ita intelligendum est, si nimirum cum prædictis conditionibus contingat. Ita apud Hip. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 5. Chærionem, qui decumbebat apud Demænetum, ex potione febris magna corripuit: tertiâ die febris acuta, capitis tremor maximè verò labii inferioris, paulò post autem rigor, convulsiones, in omnibus deliravit, nocte molestè. Quartâ quiete, modicum dormivit, obloquebatur. Quintâ laboriosè, omnia exacerbata sunt, delirium, nocte molestè, non dormivit. Sextâ per eadem. Septimâ, superriguit, febris acuta, sudavit per totum, judicatus est; huic usque in finem ab alvo dejectiones biliosæ, paucæ, sinceræ; urinæ tenues, boni coloris enæorema nebulosum habentes. Circa octavam minxit meliùs, magis colorata, habentia sedimentum album, exiguum: mente constabat, sine febre, intermisit. Circa verò decimam quartam febris acuta, sudavit. Decima sextâ superriguit, febris acuta, sudavit, sine febre judicatus est. Urinæ post recidivam & crisin melioris coloris, sedimentum habentes, neque deliravit in recidiva. Decima octavâ calefactus est parum, sitivit, urinæ tenues, enæorema nebulosum, parum mente motus est. Circa decimamnonam sine febre, collum dolorosè habebat, in urinis sedimentum, perfectè judicatus est vigesimâ. In hoc ægrotante rigor primùm accidit die tertia sine fructu, tum quia illa dies rarò decretoria est, tum quia nulla tunc apparebant signa concoctionis, neque ulla sequuta est excretio: atque ita omnes conditiones boni rigoris supra propositæ defecerũt. At qui septimo die contigit rigor, fuit salutaris, qui die critico apparuit, & præcedentibus coctionis signis: urinæ enim erant quidem tenues, sed boni coloris, enæorema nebulosum habentes, & cum evacuatione copiosa, sudavit enim per totum; ideò die octavâ, quæ crisin consequuta est, fuit sine febre, attamen morbus non omninò sublatus est, sed valdè imminutus: Diximus enim supra, per hujusmodi rigores febres vel auferri, vel maximè imminui; & non sublatâ ex toto causâ morbificâ, per dictum sudorem: contigit recidiva, quam rigor denuò subsequutus est die decimaseptimâ, dictis conditionibus stipatus, nimirum sudoribus, & urinis concoctis; ideò febris expers iterum evasit, & vigesima die perfectè judicatus est. In hac etiam historia advertendum est, quod notatur ab Hippocrate, in utroque rigore, qui septimo & decimoseptimo die contingit, febrem incanduisse: dicit enim utrobique, *superriguit, febris acuta*; quandoquidem in omni rigore critico quantò magis corpus incalescit, tantò melius perfectiusque judicium sequitur; ostendit enim naturam esse robustam, ac potenter insurgere ad materiæ morbificæ exclusionem.

Rigores, à quibus corpora minimè aut parum incalescunt, mali.

Naturam enim prælanguidam significant, & adversus causam morbificam insurgere nequeuntem, unde Hipp. *in* 1. *prorrhet. A rigore refrigeratio non recalescens, malum.* Id enim, ut scribit Gal. *in comm.* caloris extinctionem significat. Quod idem Hipp. observavit in 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 12. ubi mulier, quæ decumbebat in mendacium foro, die septima superriguit, febris acuta, sitis multa, jactatio, circa vesperam sudavit, per totum frigida; refrigeratio extremorum, non amplius recalescebat, & rursum ad noctem superriguit, extrema non recalescebant. Decimaquarta mortua est.

Si rigori aut horrori, die critico venienti, coma sit perveniat, mors expectanda.

Rigores, qui die critico non contingunt, aut quos nulla, vel mala sequitur evacuatio, pernicioſi.

Sic in prædicta muliere, quæ in mendacium foro habitabat, rigor sæpè apparuit; vel diebus non criticis sine ulla excretione, vel cum rigido sudore, quæ mala est evacuatio. Sic etiam *historia undecima, sect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* Dromeadæ uxor tertio die superriguit cum sudore universali, sed frigido. Sextò iterum superriguit cum sudore universali, quem tamen sequuta sunt extremorum frigiditas, delirium, convulsiones: & eodem die interiit, quia illè rigor die critico non contigit, sed sexto, qui tyrannus appellatur à Galen. ut meritò dixerit Hipp. *Aph.* 29. *sect.* 4. *Quibus febricitantibus sexto die rigores fiunt, difficile judicium sequitur. Objici* tamen potest, Lariſſæam virginem, cujus historia describitur. in 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 12. die sexta, adveniente rigore, quem copiosa hæmorrhagia & sudor universalis calidus exceperunt, perfectè fuisse judicatum. Cui *respondendum* est cum Gal. *in commentar.* hoc esse ex miris exemplis, quibus observavit Hippoc. diebus imparibus fieri interdum judicationes, quod quidem tam rarò contingit, ut communem bonarum crisium regulam infringere non debeat. Adde quod menstrua, tum primùm ei profluentia, solutionem morbi quamplurimùm adjuvarunt.

Si rigor incidat, febre non intermittente, ægro jam debili, lethale est. Aph. 46. sect. 4.

Gal. *in comment.* dicit non idem esse, si quis dixerit, si inciderit, & si incidat: verbum enim *inciderit*, unum significat rigoris insultum; *incidat* verò plures: Semel igitur rigore incidente, nunc bonum nunc malum esse potest, ut ex præcedentibus theorematis apparet; sæpius verò fieri rigorem, febre non deficiente, cùm alioqui bonum non sit, in virium imbecillitate est pernicioſum. Nam si aliqua evacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam faciat intermissionem, propter utrumque dissolvi hominem par est, tunc quia vis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, tum quia ab evacuatione dissolvitur. Si verò solus accidat rigor, nulla evacuatione subsequente, utroque modo casus caret bonitate: nam tanquam mala causa vires hominis tentat, & malum signum erit, illarum indicans imbecillitatem, quæ solita erant noxios humores in rigoribus evacuare, nunc verò hoc non possunt efficere.

Rigores in morbo diuturno sæpe advenientes, vel potiùs horrores sine ordine & typo, suppurationem internam sæpe significant. Hipp. in Coac. *Vel significare possint humorum pravorum copiam, à quibus vapores acres excitari solent. Vide Hippoc.* 1. Coac. Aph. 10. 13. 16.

Horrores, qui in principio febrium acutarum frequenter apparent, mali.

Maximam enim humorum pravitatem ostendunt partes sensibiles vellicantem, & naturæ infirmitatem, humores movere frustra tentantis. Hujusmodi horrores apparere solent plerumque in principiis febrium malignarum & pestilentium.

Crebri ex lumbis horrores cum cita caloris vicissitudine, calamitosi: nam acerbissima urinæ suppressio denuntiatur, atque his exsudare, pestiferum. 1. Coac. Aph. 8.

Significat enim inflammationem spinalis medullæ, aut membranarum ejus, quæ partes vi caloris præternaturalis exardent, nativi autem caloris paupertate refrigerantur, quemadmodum fit in repentina & frequenti partium extremarum in utrumque mutatione; In empyemate etiam hoc non rarò contingit. Succedit verò urinæ suppressio, quia à frequenti rigore calor vesicæ nativus extinguitur, atque ita virtus illius expultrix labefactatur, & sensus irritationis adimitur.

A

A sudore horror non bonum. Aph. 4. sect. 7.

Judicatoria, quæ non judicant, mala sunt. Sic sudor die critico erumpens, si ægrum non juverit, sed inde horror sequutus sit, malum est signum. Significat enim, vel humores tantùm utiles vacuatos esse per sudores, & inutiles ac noxios intus manere; vel portionem tantùm hujusmodi pravorum humorum per sudorem esse vacuatam; reliquum verò intro recurrere, ac partes sensiles vellicare, horroremque efficere. Indicatur itaque vel naturam esse debilem, quæ non possit materiam morbificam excutere, vel humores esse contumaces; qui naturæ conatum eludant.

Sternutatio. *Observatum est si ægrotans vir semel duntaxat sternutet, quod is morbi ferocia succubiturus sit; si verò bis sternutet, profligato morbo revaliturus. Contra in fœminis, si quæ graviter habent bis sternutat, funestū & exitiale; si semel sternutat, salubre signum existit.* Foreest. observ. 487.

Coryzas & sternutamenta in morbis pulmonum præcessisse, vel subsequi, malum. In aliis verò morbis etiam exitialibus, & sternutamenta spem solutionis adferunt. *Hipp.* in prognost.

In phtisi, pleuritide, & peripneumonia, ex concussione ista sternutantis cerebri, lacerantur & violenter divelluntur partes thoracicæ; unde inflammatio valde augetur, & nulla propterea fit materiæ morbificæ vacuatio. In aliis verò morbis causa morbifica potest dissipari & excuti vi naturæ adversus eam motu illo violento insurgentis; ideoque sternutamentum significat naturam jam vires resumere & ad expellendum excitari, unde convalescentiæ initium conjectari licet, Gal. *in comm. hujus loci*, sternutationem sine rheumate in declinatione, vel postquam præcessit ægritudo, semper esse bonū signum, etsi ægritudo sit periculosa, affirmat.

Mulieri, quæ hystericis tenetur passionibus, aut difficulter parit, superveniens sternutatio bonum. Aphorism. 35.

Sternutamentum in hystericis suffocationibus, partu difficili, & secundinis, retentis convenientissimum est, ut signum, & ut causa. Ut signum, quia naturam ostendit propriarum meminisse motionum, & quæ prius torpebat, excitari & revivisce re, quandoquidem aliquam ejicit superfluitatem. Ut causa: quia vehementiore concussu atque fervore partim quidem naturam excitat, partim verò excernit quæ partibus corporis infixa adhærent.

Actiones vitales. Respiratio. *Bona & facilis respiratio maximam habet vim ad salutem in morbis acutis. Hipp.* in progn.

Nam, ut docet Gal. *in commen.* bona respiratio thoracem, cor, pulmones, pleuram diaphragma, & denique omnes partes respirationi inservientes bene valere significat. Iis autem bene valentibus, nullum ex morbo acuto debet timeri periculum; nisi ille magnus sit & pestilens. Febres enim hujusmodi ita sæpe per insidias corpus ingrediuntur, ut nulla in respiratione læsio appareat, quamvis in progressu lethaliter afficiant.

Ubi febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale. Aph. 50. sect. 4.

Quia duo vitæ principia scilicet Cor, & Cerebrum, vehementer læsa sunt, & ad interitum consentiunt. Utraque autem passio, nimirum delirium & difficultas spirandi, diu durare debent, ut lethalia dici possint: nam in perturbatione critica utrumque salutariter interdum contingit.

Respiratio magna & rara cum febre acuta pessima est.

Delirium enim vel præsens, vel imminens ostendit. Mens siquidem valde occupata à multitudine specierum, quæ in delirio repræsentantur, facultatem musculos thoracis moventem alio avertit, ita ut non fiat respiratio, nisi maximâ congente necessitate, unde rara efficitur, sed raritas illa magnitudine compensatur. Eadem etiam ratione melancholicâ & amantes habent non raro hujusmodi respirationem magnam & ratam, quia in profundis cogitationibus defixi, obliviscuntur respirare. Hujus autem respirationis magnæ & raræ periculum, in morbis acutis, colligere licet ex Hipp. 1. *Epid. sect.* 1. *ægr.* 2. Ubi Silenus, qui undecima die interiit, habebat à principio & per totum spiritum magnum & rarum. Item *Ægr.* 11. *ejusdem sect.* Dromeadæ conjux prima die circa hypochondrium anxiosa, horrida, inquieta, & sequentibus non dormivit, spiratio rara, magna, statim restricta. Sexta manè superriguit, velociter autem incaluit, sudavit per totum, extrema frigida, deliravit, respiratio magna, rara. Paulò post convulsiones à capite inceperunt, & celeriter interiit.

Magna & frequens respiratio periculosa.

Magnum enim incendium significat & putredinem cordi partibusque vicinis proximam, quæ multa indigens ventilatione, magnam & frequentem respirationem efficit.

Prava & frequens respiratio periculosa.

Significat enim, teste Hipp. *in Epidemiis*, organi alicujus dolorem, quod animalis facultas, dolori providens, nolit partes illas, quæ sunt supra septum transversum, & respirationi inserviunt, plurimùm dilatare qno minùs doleant, ac motu violentur. Ideò parvam efficit respirationē. Sed quia parva illa respiratio non sufficit incendio intus concepto ventilando, natura idcircò compensare cogitur quòd à magnitudine detrahit. Ille autem dolor, talem respirationem efficiens producitur ab inflammatione abscessu, ulcere vel à copiosis, crudisque humoribus, quæ omnia periculum minantur.

In febribus spiritus offendens, malum, convulsionem enim significat. Aph. 68. sect. 4.

Per spiritum offendentem intelligit respirationem interruptam seu interciśam, quæ in medio suo subsistit. Idque potest contingere tum in inspiratione, & vocatur ab Hipp. duplex intrò revocatio, veluti super inspiratio, ut frequenter pueris plorantibus contingit: tum in expiratione, sed rariùs, & vocatur ab Hipp. spiritus offendens, cùm ad exteriora fertur. De utroque intelligendus est hic aphorismus, quod scilicet in febribus convulsionem significet, quòd nimirum musculi ac nervi jam convulsioni parati, ita moveant thoracem qua dispositione insuper aucta, & plures occupante partes, manifesta convulsio hominem apprehendit.

In acutis passionibus, quæ cum febre fiunt, luctuosa suspiria, mala. Aph. 54. sect. 6.

Hic aphorismus superiori similis est in eo, quod per suspiria intelligenda sit illa respiratio interrupta & reduplicata, quæ supra fuit exposita: Nunc verò pejor & lethalis ut plurimum efficitur hujusmodi respiratio, quando luctuosa est, id est, cum luctu & gemitu quodam editur. Significat enim quandam dolorosam dispositionem, vel potiùs humoris atrabilarii copiam, in mœrorem quendam inducens, hujusmodi etiam luctus, nolentibus ægris exprimere solet.

Nocturna dispnæa in chronico morbo hydropem minatur Plater.

Respiratio, quæ maximè naribus editur, in quæ pinnæ narium moveri videntur, exitiosa.

Significat enim omnimodam vitium infirmitatem. Nam progresso jam morbo, & non sufficiente ad respirationem diaphragmate, veniunt in subsidium musculi intercostales; ac si ne hi quidem suffecerint usui, cartilagines illæ à natura deducuntur, plus aëris attrahere conante: sed frustra sit ille conatus, haud secus quàm hiatus, ut in morientibus fit.

Frigida spiratio in morbis acutis proximam mortem significat.

Ostendit

Ostendit enim caloris innati extinctionis, & humidi primigenii consumptionem, ab urente calore.

Pulsus magnus, vehemens, & æqualis, in quovis morbo salutaris esse consuevit.

Significat enim facultatis vitalis robur, à qua reliquiæ fulciuntur, ut causa morbifica facilè devinci queat.

Pulsus inconstans inæqualis, & languidus, pessimum eventum prænuntiat.

Significat enim magnam pravorum humorum copiam, quæ naturam valde conturbet, unde illa inconstantia & inæqualitas in pulsu. Quod si virium infirmitas adsit, qui ex languido pulsu colligitur, non poterit grave illud onus excutere.

Pulsu minutus & frequens, qualis est formicans aut μυῤῥῳ- lethalis.

Vires enim paulatim deficere, & in proximam ruinam delabi significant.

Pulsus intermittens seu intercidens, perniciosus.

Gal. 2. *de præsag. ex pulsibus* dicit, cum pulsu intermittente multos senes & pueros evadere. Juvenem verò ab eo incolumem se vidisse neminem: Et ratio hujus rei est; quia in juvenibus maximum à statu salubri recessum declarant: ili enim ob validum virium robur non nisi à fortissima causa in tales affectus incidunt, quæ difficilè superati queat, imò potiùs ægrotantem obruat. At senes & pueri ob invalidum robur à leviori causa magis afficiuntur, quæ tamen facilius eliminari queat. Experientia tamen Gal. sententiæ refragari videtur, cùm nullus ferè Medicorum reperiatur, qui non viderit etiam juvenes nonnullos, cum pulsu intermittente liberatos. Ut autem Gal. authoritas defendatur; dicimus, pulsum intermittentem dupliciter fieri, vel cùm æqualiter intermittit, ut scilicet inter duas intermissiones idem perpetuò sit pulsationum numerus; & ille pulsus intermittens est perpetuò lethalis, de quo Gal. sententia intelligenda est. Vel cùm intermittit inæqualiter, & tunc ægri possunt liberari. Pulsus intermittens æqualiter significat constantiam causæ morbificæ, ejusque victoriam suprà naturam.

In febribus pulsus, sanorum pulsibus similes periculosi.

Nam febrem malignam & pestilentem significant, in qua sæpissime solent contingere, ut præter experientiam docuit Gal. 3. *de præsag. ex pulsib.* & tales pulsus fieri vult, quod in hujusmodi febribus præcipuè malignioribus, vel cordis substantia calidior fiat, humores autem contenti frigidiores, vel contra cordis substantia frigidior sit, humores autem calidiores; ex quibus contrarietatibus quædam veluti symmetria in pulsu exsurgit. Vel certè dicamus, in principio potissimum febris malignæ & pestilentis pulsus ferè connaturales apparere, quia cor magis afficitur à veneno, quàm à calida intemperie, quæ solet efficere insignes illas in pulsibus mutationes: cum tamen in progressu morbi pulsus frequens, parvus, debilis, ac diversus apparere soleat. Vide Horstium in observat. de peste.

COROLLARIUM.

Reliqua repetantur ex Gal. luculentissimè conscripta in *lib. de præsagitione ex pulsibus.* Sufficiat hic præcipuè & in praxi frequentiores pulsuum differentias annotasse.

Bona & laudabilis in morbis appetentia; salutaris.

Actiones naturales. Fames.

Illa appetentia bona & laudabilis censenda est, quæ ad bene valentium appetentiam accedit, eique maximè est similis quæ quidem optima est, juxta sententiam Hippoc. *Aph.* 3. *sect.* 2. *In quibus morbo mente constare, & benè se habere ad ea, quæ offeruntur, bonum.* Hinc enim facultatem naturalem, & partes illi servientes, ac præcipuè ventriculum bene valere colligitur.

Dejecta omnino in morbis appetentia valde periculosa.

Magnam enim à statu naturali perversionem significat, orituque, ut docet Gal. *in comment. in* 3. *Epid.* aut à pravis malignisque humoribus, ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipsius facultatis extinctione, cujus munus erat alimenti indigentiam sentire, idque consequenter appetere. Sic Hip. *in* 1. *Epid.* de tabidis, in epidemica constitutione mortuis, ait: *Cibos quosvis perpetuo fastidiebant non sitiebant.* Sic etiam Gal. *in comment. in* 3. *Epid.* multos se vidisse affirmat in quadam pestilenti constitutione, qui nihil quicquam ciborum assumebant & de medio tollebantur: quidam tamen, ut ipse ait, fortiores quippe, qui vim sibi ipsis afferentes cibum oblatum assumpserunt, superstites fuerunt. Ita apud Hipp. 3. *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 2. Hermocrates qui die 27. mortuus est, cibum aversabatur toto morbi tempore, & ultimis diebus ne degustare quidem poterat. Et *sect.* 2. *ejusdem lib. Ægr.* 6. Eurianactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam sine siti, neque aliquid bibebat effatu dignum, ex quo morbo interiit post diem duodecimam.

In morbo diuturno fastidium cibi, & dejectiones sinceræ, malum. Hipp. Aph. 6. sect. 7.

Cibi fastidium per se ipsum pravum est signum in morbis diuturnis: (nam in iis, qui à talibus morbis sunt evasuri, contrarius affectus solet accidere vehemens scilicet ciborum appetentia) sed dejectiones sinceræ iis supervenientes deterius multò præsagium efficiunt, quandoquidem per sinceras dejectiones intelligit Hip. impermixtas aquosæ humiditati, quãdo solus humor suo fero destitutus ejicitur, sive is biliosus sit sive melancholicus: nam dejectiones hujusmodi exustam esse omnem nativam humiditatem à calore febrili demonstrant.

In longis difficultatibus intestinorum cibi fastidiũ, malum: & cum febre, pejus. Aph. 3. sect. 6.

Dysenteria fit ab humoribus acribus intestina exulcerantibus, primùm quidem summa superficie abrasâ, progressu autem temporis profundiora omninò habent & putrida ulcera, quo maximè tempore etiam ventriculus, ipsis compatiens, non bene concoquit: qua offensione, magis ac magis ad superiora perveniente, quando os ventriculi unà afficitur, tum ægrotantes cibi fastidio laborant. Sunt quidem ab initio nonnunquam cibum fastidientes propter malos humores fluentes ab hepate, à quibus abraduntur intestina, præsertim cum hujusmodi humores biliosam naturam obtinent: nam pars eorum superflua ad os ventriculi effertur. In longis verò difficultatibus intestinorum, cùm hic casus evenerit, mortem quandam ipsi adveniisse ventriculo, compatiendi ratione significat, in quo omnino interiit appetentia, opus ad vitam necessarium. Si verò unà cum inappetentia febris adveniat difficultati intestinorum, est vel putredo aliqua circà ulcera, vel magna inflammatio, quorum utrumque admodum est exitiosum.

Fames intensa, ac bulimia in morbis, mala.

Vel enim appetitus ille depravatus sequitur evacuationes insignes, quas frustra magis illis repletionibus resarcire conatur; vel acrimoniam caloris immensi, velut fornacis, quæ omnia alimenta subitò absumit, & quasi in favillas convertit, ut in multis hecticis macilentis videre est, in quibus etiam sæpe contingit hæc bulimia, propter insignes obstructiones venarum mesaraïcarum, quæ impediunt chili commeatum ad hepar, unde nulla vel exigua fieri potest nutritio, quandoquidem illa chylosa materia, cùm non possit præterfluere ad hepar, in intestinis corrumpitur, & per alvum excernitur, unde fit ut hectici hujusmodi perpetuò

& immedicabili alvi fluxu teneantur. Ideò partes suo genio defraudatæ, perpetuò trahunt alimentum ab hepate, hepar verò à ventriculo, ex qua tractione fit continuò in ventriculo, & præcipue in orificio illius superiori illa divulsio, quam fames necessario consequitur. Vel etiam appetitus ille intensus dependet ab humoribus acidis, ventriculi orificio affixis, qui perpetuò vellicant illam partem exquisitiori sensu præditam. Hæc igitur fames immensa, ut est rara & portentosa in morbis, sic nihil boni indicare potest, ut est *Aph. 4. sect. 2. Non satietas, non fames, nõ aliud quicquã, quod modum naturæ excesserit, bonum.* Nam perpetuo nimia illa ciborum ingestio causa existit pessimorum excrementorum quæ in ægrotantibus colliguntur, ut est *Aphor. 17. sect. 2. Ubi cibus præter naturam ingestus est, ibi morbum facit.* Et ut habetur *Aph. 8. & 11. sect. Comedentes, & nihil proficientes, malo sunt loco.*

Depravata appetentia, quæ pica seu malacia dicitur, in morbis chronicis, mala.

Hujusmodi appetitus qui ad absurda aut aliena fertur, gravidis familiaris est, ob suppressionem mensium, quæ pravorum excrementorum multitudinem colligit, eorumque refluxum ad ventriculum parit; & in his non est valdè periculosus, quia partu omnia illa recrementa expurgantur. At in morbis chronicis pessimus habetur, tam ratione causæ quam signi; dum enim se ingurgitant cacochymis istis cibis, causæ morbificæ multiplicantur, & denotat eversionem temperamenti partium & humorum, propter quam similia illi expetere solent. Sapienter itaque dixit Hipp. *Aph. 28. sect. 2.* paulò quidem deteriorem cibum, valdè expetitum, ægro quandoque concedendum, sed cum ea moderatione, ut non possit ratione quantitatis aut qualitatis graviorem illi noxam afferre.

Sitis præter rationem soluta in morbis acutis: malum. Hipp. 1. prorrh.

Si enim non sit causa aliqua sitim sedans, ut fluxio pituitosa à capite, quæ ventriculum irriget: vel caloris nativi extinctionem significat, vel errorem mentis. Non minùs enim iis, qui sitiunt, & sitim non sentiunt, qui dolent & dolorem non sentiunt, mens ægrotare solet. Hoc theorema confirmatur historiis supra propositis, in dejectæ appetentiæ explicatione.

Sitis inexhausta, quæ nullo potu expleri potest, mala. Summam enim indicat dyscrasiam, & intensissimum partium internarum incendium, aut humidi primigenii consumptionem. Sic apud Hipp. *in 2. Epid. Ægr. 1.* Philiscus inter alia symptomata valdè siticulosus erat, & sextâ die obiit. Ita & 3. *Epid. sect. 3. Ægr. 3.* Pythion toto morbi decursu ingenti siti torquebatur, & decimâ interiit.

Depravata admodum sitis, quæ circa liquores absurdos & potui minimè idoneos versatur, mala.

Nonnulli ægrotantes reperiuntur, qui neque aqua, neque syrupo, aut vino diluto, vel simili liquore consueto recreantur, sed alienam potionem expetunt, quæ parum naturæ & morbo consentanea est V. g. qui acetum, aut succum limonum, aut aquam vitæ, aut alium quempiam liquorem potui parum idoneum bibere desiderant. At qui ita affecti sunt, in magno versantur vitæ periculo, quia natura tantùm jam à suo limite recessit, ut non possit deinceps ad convenientem statum revocari.

Si quis in laboriosa febre singultiat, morbo laborat pessimo. 1. Coac. Aph. 47.

Fit enim ille singultus ab humoribus acribus & malignis, tunicam stomachi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem stimulantibus. Et dicit Vallesius se nullum vidisse servatum in extenuatis, aut febre ardente, vel maligna correptis, cui singultus supervenerit. Sic apud Hipp. 1. *Epid. sect. Ægr.* 11, mulier, quæ in mendacium foro habitabat, die duodecima frequentes singultus patiebatur, & decima quarta interiit. Observavit Platerus, in febribus ardentibus supervenientem singultum, & perseverantem, plerumque mortis esse prænuntium: at in semitertiana febre eundem vidit non lethalem, Idem in dysenteria lethalem esse observavit.

A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum Aph. 3. sect. 7.

Duo hæc signa si vomitui superveniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perseverent; ideò lethalia habenda sunt, quia inflammationem cerebri vel ventriculi denuntiant: quæ inflammatio non modo ipsius singultus ac ruboris oculorum causa sit, sed & vomitus. Si enim vomitus cieretur ab acribus humoribus, os ventriculi ejusque tunicas mordentibus, expulsis per vomitum illis humoribus, cessaret vomitus & singultus, nec à vomitu ullus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret. At cùm vomitus non solùm non profuerit, sed etiam post se singultum & oculorum ruborem invexerit, certissimum est, illa tria, vomitum singulum, & oculorum ruborem pendere ab inflammatione cerebri, vel ventriculi. Cerebrum enim inflammatum sanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & effundit in extimam tunicam oculi, quam adnatam vocant; unde oculorum rubor: cui ventriculus consentiens per nervos qui à sexta conjugatione in ejus os feruntur, ab ea cerebri inflammatione facilè in vomitum ac singultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu singultum, & una cum singultu ruborem oculorum invehit, facto concursu sanguinis fervidioris ad oculos propter maximũ consensum, qui inter istas partes intercedit, quem facilè ostendunt suffusionum initia, imaginum ante oculos apparitiones, quæ plerunq; vitiato ventriculo contingunt. Unde meritò Hip. *in libro de locis in homine*,, dixit à vomitu oculos maximè lædi. Hujus singultus vomitui succedentis exemplum habemus in historia supra citata mulieris, quæ in mẽdacium foro habitabat, in qua ventriculi inflammationem ex pravorum humorum affluxu in illam partem fuisse genitã, verisimile est: nam octava die vomuit biliosa, exigua, subflava: nona vomuit exigua biliosa: undecima vomuit virulenta biliosa, superriguit non multo post, extrema frigida, ad vesperã sudor, rigor; vomuit multa; noctem laboriosè. Duodecima vomuit multa nigra, graveolentia, singultus multus, sitis, laboriosè: decimaquarta mortua est.

A jecoris inflammatione singultus, malum. Aph. 17. sect. 7.

Singultus tum jecoris inflammationi supervenit, ut docet Galen. *in comm. hujus aphorismi*, quando inflammatio auctior & deterior evasit. Tunc enim magna inflammatio in hepate eò usque accrevit, ut vehementer superiori ventriculo incumbat, ac singultum inducat. Imò verò affluente materia nonnunquam inflammatio, aut erysipelas in ventriculo gignitur; sin minùs, ab ea ventriculi tunicis imbibita, morsus excitatur.

Ructus

In diuturnis lævitatibus intestinorum superveniens ructus acidus, qui priùs non erat, signum bonum. Aph. 1. sect. 6,

Lienteria fit ut plurimùm à frigida ventriculi intemperie, qua coctio ventriculi aboletur, & alimenta neque colore, neque odore, neque alia quavis qualitate mutata celeriter excernuntur. Si verò in hujusmodi lienteria jamdiu contracta ructus acidus superveniat, qui priùs non extiterit, bonum erit signum. Hinc enim apparebit, intemperiem jam incipere restitui, caloremque nativum iterum excitari, qui per talem lientariam adeò debilitatus erat, ut ne tentaret quidem alimentum mutare. Licet enim ructus acidus

acidus insignem significet ventriculi refrigerationem; tamen flatus aliquos etsi acidos elevare, minoris perfrigerationis est, quam omnino nihil.

Excrementa per oculos.

Quibus in febribus, aut aliis morbis voluntariè illachrymant oculi nihil absurdi est; quibus verò non voluntariè, absurdius. Aph. 52. sect. 4.

Lacrymæ voluntariæ dicuntur quæ à causa manifesta & externa, puta tristitia & mœrore, imò interdum lætitiâ excitantur, & in iis nihil periculi. Involuntariæ verò vel fiunt ab inflammatione oculorum, aut acri in eosdem fluxione, & in iis etiam nihil est periculi: vel fiunt à perturbatione critica, & crisin per hæmorragiam præcipuè præsagiunt, quæ etiam nullum minantur periculum; & tales cognoscuntur ex præcedentibus concoctionis signis, & pravorum symptomatum carentia: vel denique oriuntur ex resoluta virtute retentrice, quæ est in cantho, & cæteris oculis partibus, & illæ sunt exitiosæ, de quibus loquitur Hipp. *in hoc Aphor.* & à reliquis discernuntur ex oculorum cavitate & extenuatione, aliisque symptomatis, quæ ipsa necessario comitantur.

Per nares.

In gravi capitis affectu, si pus ex naribus effluat, solutio fit.

Hoc theorema desumptum est ab Hipp. *Aph.* 10. *sect.* 6. *Dolenti capite & valde sonanti, pus aut aqua, aut sanguis fluens per aures, aut per os, aut per nares, solvit morbum.* Hi enim sunt ductus & meatus ordinarii, per quos cerebrum sese exonerare solet. At præcipua atque gravissima cerebri affectio est inflammatio, quæ si ad suppurationem veniat, & pus per aures, quæ magis ordinaria in hoc casu via est, vacuatur, fit morbi solutio.

In puerulis humiditates per aures diu effluentes, salutares.

Hujusmodi humiditates pueris familiares sunt, *Aphor.* 24. *sect.* 2. & salutares: qui in illa ætate cerebrum humidissimum & excrementis scatens, salutariter sese non solùm per aures sed etiam per alios ductus expurgat.

Aurium sordes, quæ natura sua flavæ, & amaræ existunt, dulcescere, aut colorem mutare, pessimum. *Hipp.* 6. Epid.

Galen. *in comment.* dicit, illud accidere per colliquationem cerebri in febre acuta. Vel dicere possumus, quod debilitato valde calore nativo, profluant aquosæ illæ humiditates, quæ in cerebro continebantur, sordibusque istis permixtæ, illarum saporem & colorem immutent.

Sanguis bene ac largiter fluens è naribus die critico salutaris.

Fit enim tunc temporis illa evacuatio à natura bene operante, & causam morbificam expellente. Sed diligenter advertendum est, utrum præcesserint signa concoctionis, & nulla in morbo lateat malignitas: siquidem in morbis malignis hujusmodi hæmorrhagia sæpe solet inutiliter contingere.

Hæmorrhagiæ nimis copiosæ & vehementes, pessimæ: nam ad convulsionem deferunt.

Fit enim aliquando, ut natura copiâ sanguinis gravata, & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat, & supercrisin efficiat: quam Medici sæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi, mala.

Quia in principio morbi nulla evacuatio potest esse critica, sed merè symptomatica est: non tamen idcirco lethalis est, sed tantùm inutilis & nihil ægro conferens, quemadmodum contigit Pericli in 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 6. cui prima die sanguis fluxit ex sinistro, postea verò febris multùm intensa est, & perseveravit usque ad quartum diem, in quo per copiosum calidum sudorem judicatus est.

Hæmorrhagia, quæ è directo partis affectæ accidit bona: contrà verò, mala.

In hepatis inflammatione hæmorrhagia critica salutaris est, sed hanc debet habere conditionem, ut per dextram narem sanguis evacuetur; si enim per sinistrum effluat, non servabit rectitudinem tantopere laudatam ab Hippocrate, & ostendit naturam perturbatam præposterè operari. Sic in lienis inflammatione sanguis per sinistram narem debet effluere, non verò per dextram.

Stillæ sanguinis paucæ per nares effluentes, malæ.

Significant enim naturæ imbecillitatem, & malignitatem morbi. Omnis siquidē excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, & non perficitur maximè damnatur ab Hip. quia major est securitas in febribus in quibus natura nihil excernit, quam in quibus pauca & inutilia: siquidem coctioni esse intentam tunc temporis arguitur. Adde quod nulla apparente stillâ, materiæ benignitas eluceat, quæ inepta est antè tempus naturam irritare. Sic apud Hipp. 1. *Epid. Ægr.* 1. Philisco quinta die parum è naribus stillavit, sincerum, & sexta die obiit Ægr. *undecima ejusdem sectionis.* Dromeadæ conjugi quarta die distillarunt pauca è naribus, sexta verò interiit. Non tamen ea hoc signo mors absolutè conjicienda est, nam *in* 3. *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 3. in eo qui decumbebat in Dealcis horto, secundâ die ex nare sinistra paucus sincerus effluxit sanguis, quadragesima die judicatus est. Attamen gravissimo morbo conflictatus est; ut ex tota historia apparet, ideoque si non mortem, saltem maximùm vitæ periculum portendit hujusmodi stilla sanguinis, si aliis pravis symptomatis adjungatur. Nam hoc etiam advertendum est, quod videlicet exigua sanguinis excretio die judice apparens, sine gravioribus signis vel antecedentibus, vel subsequentibus, tantùm abest, ut periculosa sit, quin potiùs crisin per eandem viam adfuturam denuntiet: ut Metoni accidit 1. *in Epid. sect.* 1. *Ægr.* 7. cui quarta die, non prægressis gravioribus symptomatis fluxit è dextra nari sanguis bis, parum: quinta fluxit largius ex sinistra, sincerum, sudavit judicatus est, & cùm recidivam passus esset, sanguine iterum ac sæpe profluente, liberatus est.

Per os Sputum & excretis.

Sputa alba, lævia, æqualia, non admodum tenuia, vel crassa, quæve promptè facilèque excernuntur, & sine dolore ullo vehementi aut multa tussi salutaria.

Significant enim, naturam materiæ morbificæ dominari; eamque laudabiliter concoquere, & concoctam sufficienter excernere. Dictæ enim qualitates in sputo apparentes, optimæ concoctionis indicia sunt.

Sputum statim initio morbi pectoris aut pulmonis apparens, bonum. Aph. 12. sect. 1.

Significat enim concoctionis rudimentum; quod si statim ab initio morbi fiat, sperandum est, brevi tempore morbum solutum iri.

Sputum leviter rubescens ex sanguine & pituitæ permixtione, salutare.

In pleuritide hæc sputa rejiciuntur, cùm natura materiam morbificam aggreditur: hanc etenim paulatim attenuat & liquat, ac proinde laxatis viis, quo vapor exhalet, tenuior pars & vicina vapori, per raritatem pororum elabitur in interna ac vicina spatia, ac pituitæ permiscetur, unde tussi sublata, & sputo excusso, vitium coctionis demonstratur, ac proinde Gal. *comment. in* 6. *Epid.* has mitissimas pleuritides esse statuit.

Sputum flavum pauco permixtum sanguine, in pectoris aut pulmonis inflammationibus, ineunte morbo editum, salutare est; multumque confert; septimum verò diem agenti, aut provectioribus, securitatis minus est. *Hipp.* in Coac. & prognost.

In inflammationibus, quæ à bile & sanguine producūtur, hujusmodi sputa solent contingere: quæ si ab initio morbi appareant, ostendunt naturā partem

oneris deponere, unde laxitas in parte & doloris remisio exoritur, ac proinde sanationis initium. At si provecto jam morbo, id est, septimo vel undecimo die tantùm hoc sputum appareat, minùs securitatis est; quandoquidem facultates ad anacatharsin necessariæ à morbo magis opprimuntur, quo minùs laudabiles operationes ex iis sperare possimus: tum materia morbifica magis rebellis est, cujus ne tenuior quidem pars, & magis obediens primis diebus potuit educi: tum mora diuturniori in partis substantiam penitus defixa est, ut ægriùs multò possit eradicari.

Omnia sputa mala sunt, quæ dolorem non sedant. Hipp. in prognost.

Omnes evacuationes bonæ vel malæ censentur ex conferentia, quæ ex iis ægrotanti accidit. Si ergo ex anacatharsi nullum doloris levamen accidat, mala sine dubio censenda est. Aut enim materia, quæ morbum immediatè producit, non ejicitur, aut si quædam portio illius evacuetur nova aliunde suppetit, quæ morbi immmutionem impedit.

Sputa pauca etsi concocta, si non pro ratione morbi excernantur, mala.

Quia nihil paucum criticum est, nec aliquod levamen afferre potest. Ideò ab hujusmodi sputis timendum esse in peripneumonia nos docuit Hipp. *in Coac.* qualia fuere in uxore Euxeni ab Hipp. observata 7. *Epid.* quæ ex eo morbo interiit.

Nihil omnino exspuere in pleuritide aut peripneumonia, progresso jam morbo, exitiosum.

Quamvis in principio nihil excernatur, non adeò periculosum est; sed si in augmento vel statu sputum non appareat, summam morbi cruditatem significat, & inflammationem contumacem ac concoctu difficilem ostendit. Hinc Hippocrates *in Coac.* siccas pleuritides, in quibus nihil expuitur, meritò fecit periculosissimas: & Gal. 2. *de Crisibus, c.* 1. *Cùm passio*, inquit, *exquisitè angusta fuerit, & veluti alligans in sese universum fluxum cohibuerit, tum facit morbos lethales.* Et *in libro de totius morbi temporibus*, nihil omnino exspuere cum ingenti dolore, & spirandi difficultate, esse exitiale statuit.

Si sputum, postquam apparuerit, supprimatur, & plenus pulmo ferveat in gutture, ac stertorem, ebullitionemque patiatur; omnino lethale.

Vel enim significat maximam inflammationem, quæ sputum exurendo tam viscidum efficiat, ut nequeat expectorari; sed bronchiis pulmonum adhærens, eaque obstruens, suffocationem inducat; vel ostendit virium exsolutionem quæ non possit anacatharsin promovere, unde fit, ut omnes, qui ex pleuritide vel peripneumonia moriuntur, jam morti proximi hujusmodi stertorem patiantur. Hujusmodi stertorem observavit Hipp. 7. *Epid.* in Metone, de quo ait, *Arteria subsiliebat cum stertore*: & de uxore Theodori: *Arteriæ & pectoris stridula quædam asperitas, strepitus, & fluctuatio puris*: & de uxore Polychratis: *intus circa arteriam & fauces sibilus erat, & κίρχνος*, vel ut tradunt interpretes, *asperitas rancida.* In quibus & multis aliis, qui *in eodem libro* recensentur, illud symptoma partim in naturæ impotentiam, partim in multitudinem aut lentorem puris, pituitæ, aut alterius humoris fuerat referendum. At licèt perpetuò quidem malum sit, & summoperè timendum; summe tamen perniciosum est post morbi principium, prælanguidis viribus redditis. Id enim ostendit, præ imbecillitate naturam quicquam non posse excernere, sed suffocari; quod etiam indicabunt alia signa exitialia, quæ cum isto copulata necessario apparebunt.

In principio verò nonnumquam fit, ut præ copia humoris, & lentore ejusdem, ferveat in gutture, quo humore postea concocto, & per sputum purgato, cessat illa ebullitio. Tale verò non esse perniciosum ex eo dignoscitur, quod unà adsint alia signa bona, & nullum perniciosum, ut in Pisistrato contigit, de quo ait Hipp. 7. *Epid.* stertorosum in faucibus, bene autem ferebat morbum mente constabat, calor remisit, simulque excretio, & stertor evasit. Denique asthmaticorum paroxysmis hujusmodi stertor, isque valde intensus cum sibilo solet contingere sine ullo periculo: quod diligenter annotandum est, ne in prognostico decipiamur.

Sputa alba & merè pituitosa in pleuritide & peripneumonia, mala.

Hujusmodi sputa incautos Medicos possunt decipere, quandoquidem in iis, quæ in statu naturali excernuntur, admodum similia cùm sint salutem prima fronte videntur polliceri. Attamen admodum mala sunt, quia ostendunt, nihil humoris, inflammationem facientis, expurgari: propterea & morbum crudissimum, & summè perniciosum demonstrant. Quod Hipp. observavit 7. *Epid.* in uxore Euxeni, quæ pleuritica obiit; ea enim per sputum pauca candida & tenuia excernebat.

Sputa flava, pallida, aut rufa in sanis apparentia, sive amara illa sint: sive dulcia phthisin adfuturam, & inde mortem prænuntiat.

Hujusmodi enim colores bilem in pulmonibus delitescentem significant, quæ quidem in sputo amarorem magnâ ex parte interdum deposuit, sed ob pituitæ permixtionem & dulcedinem ejus acrimonia retunditur. In quo medicos errare ac decipi facile est, qui biliosum humorem intus in pulmone delitescentem non agnoscunt ex eo, quod sputa, etsi flava, vel pallida, vel rufa appareant, minimè acria, vel amara observent. In iis tamen ægrotantibus exesis pulmonibus, cruenta sputa vel purulenta postea redduntur, atque inde tabes. De his loquitur Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 9. insigni contextu & ita ad hanc rem conducente, ut illius verba huc meritò tranferenda sint. *Quidam*, inquit, *humorem repentè exspuit, liquidæ bili in colore perquam simile. medium videlicet inter flavum ac pallidum, ac nullâ acredine infectum, atque ita quotidie majorem ejus quantitatem expuit; deinde levi obortâ febriculâ, tabescere incœpit, adeò ut purulenta screaret. Postea tractu temporis, quatuor videlicet mensium, exiguum cum pure cruorem rejecit atque sic acuta febre magis consumebatur: ac iterum atque iterum plus exspuebat, adeò ut magnum sputi quantitatem redderet: quocirca magis increscente febre, ac resolutis viribus, eorum qui tabe marescunt, exemplo mortem obiit. Deinde aliam vidi eodem ferè morbo sex mensibus, ac alium quoque diutius laborantem. Igitur qui primus nobis accurrit, initio quidem nihil mali habere, sed tandem pessimè affici visus est. Alterum verò cum conspiceremus, ei statim ab initio cognito malo, præsenti medicamento succurrere tentavimus, ac multò magis etiam tertio. At quamvis multo negotio utrumque liberare conaremur, nihilominus neque horum ullus: neque alius post alios servari potuit, cùm enim jam morti proximi essent, pulmonis ipsius putres quasdã partes expuebant.* Hæc Gal. Cæterùm mirum est cur sputis flavis aut pallidis apparentibus, acri, amaro, aut salso sapore vacantibus, homines ad tabem ducantur. Hoc verò fit, quod pituitosi humoris mixtione in ipsis sapor faciliùs quàm calor occultetur, quæ quidem pituita in bronchiis pulmonum continetur, ibidemque cum bile permiscetur: at bilis in pulmonibus colligitur tam acris & copiosa, ut eos exedat, putrefaciat, & ad tabem perducat.

A sanguinis sputo puris sputum, à puris sputo tabes: cùm verò sputum supprimitur, moriuntur, Aph. 15. & 16. sect. 7.

Non ab omni sanguinis sputo puris sputum consequitur; nam & è cerebro, & è gingivis, & è gutture sanguis educitur sine noxa. Imò nec à sputo

sanguinis

sanguinis, quod in pleuritide & peripneumonia contingit, puris sputum necessariò generatur; sed de illo tantùm sputo sanguinis intelligendus est hic aphorismus, quod à pulmone procedit, per erosionem illius partis, aut ruptionem alicujus venæ per illius substantiam dispersæ. Huic enim sanguinis sputo puris sputum, & tabes, & mors necessariò succedunt. Hujusmodi autem sputum, quod in puris sputum degenerat, à prædictis distinguitur, quòd in eo spumosus ac valdè floridus sanguis per tussim excernatur; quæ conditiones omnes in aliis non reperiuntur.

Sputa virida, æruginosa, livida, nigra, sincera, vel fœtida, mala.

Viridia & æruginosa magnum caloris incendium, & bilis æruginosæ copiam significant. Livida, aut ab atra bile, aut à caloris extinctione fiunt. Nigra fiunt ab iisdem causis, sed multò potentioribus; nam & major adustio, & refrigeratio, seu caloris extinctio, ex livore nigredinem conciliat. Sincera sputa ea dicuntur quæ fiunt ab initio humore puro & impermixto, suoque sero destituto, quod serum à calore consumptum est. Fœtida ingentem putredinem in partibus spiritalibus conceptam significant. Illa igitur omnia sputorum genera esse valde mala, eorum causæ jam recensitæ satis superque indicant.

Sputa admodum crassa, viscida, & glutinosa, in pleuritide vel peripneumonia, mala.

Quia significant magnum incendium & ardorem intus delitescentem, qui materiam instam valdè incrassat, & viscidam reddit, ut difficillimè possit purgari, necnon cum tussi molesta & laboriosa excreatione; quæ plus affert detrimenti, quàm emolumenti.

Sputa viscida & glutinosa cum raucedine, pessima. 1. Coac. cap. 16.

Simpliciter viscida & glutinosa mala sunt, ut in *præcedenti theoremate* dictum est. At si hujusmodi sputa raucitatem inducant: ostenditur visciditati junctam esse acrimoniam, quæ materiam exasperando hujusmodi raucitatem inducat. Quanto igitur deterior est materia, tanto deteriorem affectum producit: atque adeò quicunque pleuritici & peripneumonici hujusmodi sputum cum raucedine emittunt, lethaliter laborant. In aliis verò qui hisce affectibus non tenentur, talia sputa cum raucedine glutinosa & salsuginosa phthisin prænuntiant.

Sputum rotundum, aut grandinis formam referens exitiosum.

Primum enim sputum rotundum necessariò crassum & viscidum est, atq; ea ratione vitiosum, ut jam annotavimus. Imò verò incoctibilem arguit materiam, quæ ad ustionem deducta, crassior & viscosior reddita, hanc figuram nacta est. Ideò quicunque pleuritici, vel peripneumonici hujusmodi sputa rejiciunt, brevi moriuntur. Tum etiam sine morbo præsenti tale sputum phthisin prænuntiat, ut testatur Gal. *comm. in 6. Epid.* ubi refert, se hujusmodi sputum in quibusdam febre vacantibus vidisse, qui per longum temporis intervallum nihil mali pati videbantur: attamen isti omnes postea phthisici contabuerunt. Illa verò sputa, quæ grandinis granis similia sunt, quia rotundis solidiorem consistentiam nanciscuntur, ideò à majori pulmonis calore fiunt, & certiùs phthisin prænuntiant. Ita Gal. 4. *de locis affectis, cap.* 9. Historiâ luculentâ hujusmodi sputorum periculum ostendit his verbis: *Præterea alium hujusmodi affectum in pulmone notavi. Quidam diuturna tussi vexatus, & exiguum, lentumque pus exspuens frustum quoddam parvo grandinis grano haud absimile excreavit, ac deferens illud mihi ostendit, atque rursus non adeò multò post aliud quoque attulit; unde conjeci lentum illum humorem, & quem antea expulere solebat, sic-catum induratumq; ad hujusmodi substantiam pervenisse. Quamobrem medicamentum ei in potu dedi, quod asthmaticis ancillatur atq; ita factum est, ut minorem exspueret grandinem atque longiori quam antea intervallo; neq; pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterùm grandines ipsæ magna ex parte ervi magnitudinem æquabant, quamvis interdum majores esse, interdum minores viderentur. Atque alios quoque similiter quidem expuere, sed nihilominus multos in annos vitam extendere vidimus, quorum alii aliam ob causam; alii verò ob spiritalium instrumentorum affectum mortui sunt, quamvis nihil cruoris excrearent.*

Qui suffocantur & à vita deficiunt, nondum tamen mortui sunt, non referuntur in vitam, quibus spumæ circa os apparet. Aph. 43. sect. 3. *Spuma.*

Spuma generatur vel à vehementi calore, multos vapores excitante, eosque cum saliva permiscente, ut videre est in iis, quæ igni apposita fervent, & bulliendo spumam emmittunt; vel fit à motu violento, qui eodem modo flatus cum aquosa substantia permiscet, ut patet in albumine ovi diutius agitato, & in mari ventris vehementer commoto. Quia igitur ex vehementi ira, aut cursu, vel exercitatione violenta incandescunt, iis possunt habere spumam in ore sine periculo; quia excitatur à causa procatarctica. Ita etiam epileptici circa finem accessionis spumam emittunt ex ore, ob motum illum violentum & convulsorium, quia attenuat exagitando, dissolvitque materiam illam pituitosam in cerebro contentam, à qua paroxysmus ille excitabatur: ideò nullum etiam in ea periculum, quia fit materiæ morbificæ exclusione. At in iis, qui suffocantur, sive illud laqueo fiat, sive demersione in aqua, à gravi angina, vel apoplexia, spuma in ore apparens pessimum est signum, & proximam mortem ostendit; significat enim extremum naturæ conatum, fuligines in pulmone contentas magna vi excludere conantis, cum quibus etiam aliquid propriæ ipsius pulmonis humiditatis exprimit, & cum dictis fuliginibus permiscet. Cum his confer. Theatrum Tabidorum Bennetti.

Vomitus ex bile flavâ & pituitâ mixtus; qui nec valde crassus est, nec admodum copiosus, & qui duo istos humores habet exquisite permixtos, bonus. *Per vomitum. Substantia.*

Talis enim vomitus non solùm in substantia, sed etiam in quantitate & qualitate laudabilis est. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis pituita & flava bilis sunt omnium mitissimi: Si autem quantitate & consistentiâ mediocri, ac bene invicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebunt.

Vomitus biliosi aut pituitosi die critico erumpentes, boni.

Non solùm vomitus permixti ex utroque humore boni sunt; sed etiam qui fiunt seorsim ex alterutro humore, si talis humor morbum committat, quo æger detinetur. Sic in biliosis febribus bilis criticè erumpens, aut pituita, in pituitosis, morbi solutionem afferunt, aut saltem maximam salutis spem pollicentur.

Longo alvi profluvio laboranti spontaneus vomitus supervenions, morbum solvit. Aph. 15. sect. 6.

Fit enim revulsio materiæ morbificæ in contrariam partem, & illa revulsio ostendit naturam refici, ac vires resumere. Ut enim Medicus facit, eorum quæ in partem aliquam fluunt, retractionem; ita natura facit, cum prævalere incipit, repulsionem: ut cùm ex surditate facit dejectiones biliosas, ita etiam ex profluvio ventris vomitum. Nimirum cum intestina laborarent fluxione, potentis naturæ indicium est, id quod in intestina malè affecturum influebat, aliam in partem repellere.

Sanguinem supernè efferri, qualiscunque sit, malum, Aph. sect. 25. sect. 4.

Sanguis, qui per vomitum rejicitur, à ventriculo vel hepate proficiscitur, alicujus venæ apertionem, ruptionem, aut erosionem in iisdem partibus significat. Ideò talis vomitus malus censendus est. Et de eo loquitur Hippoc. *in hoc Aph.* Tum etiam de sanguine, qui rejicitur per tussim, & à thorace vel pulmone educitur. *Advertendum* tamen est, cruentam vomitionem aliquando bonam salubremque existere, si nimirum critice perficiatur, quamvis hoc valdè raro contingat. Hoc tamen testatur Gal. 7. *meth. c.* 11. 3. *de sympt. caus. cap.* 2. & 5. *de locis affectis. cap.* 7. & nos vidimus aliquando pleuritidem, in juvene robusto, per sanguinis vomitum die septimo perfectè & salubriter judicatam. Alium etiam vidimus, qui longo morbo detentus, & velut tabe confectus, cum difficultate spirandi, oborto repetente vomitu copioso sanguinis atri, fuit liberatus. Hic igitur aphorismus ita distinguendus est, quod videlicet sanguinis vomitus perseverans & frequenter repetens, malus sit: si verò semel tantùm accidat, nec iterum revertatur, eumque morbi alicujus solutio consequatur, bonus sine dubio sit censendus.

Quantitas. *Vomitus paucus & laboriosus in acuta febre, malus.*

Nihil enim eorum, quæ decretoria sunt, exiguè secerni convenit, sed quæ ita vacuantur omnia, significant aut materiæ copiam, quam natura tolerare nequeat; sed ex ea aliquid symptomaticè effundat; vel naturæ imbecillitatem quæ superflua expellere frustra nitatur.

Qualitas. *Vomitus variegati, ex multis humoribus constantes, mali.*

Significant enim varios humores in corpore latitare, qui eo majus negotium naturæ facessunt, quo difficilius est pluribus inimicis resistere. Si enim adversus varia alimenta pugnare gravissimum efficitur; quantò difficilius erit, & periculo plenius, tentare varios humores, præter naturæ modum existentes, concoquere & edomare; Præcipuè in morbis acutis, in quibus breve est tempus pugnæ, quod deberet esse longissimum, ut major spes victoriæ ex parte naturæ haberi posset.

Vomitus porraceus, æruginosus, lividus, niger, aut fœtidus, lethalis.

Significant enim hujusmodi vomitus bilem porraceam, æruginosam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes bilis species malignos morbos atque lethales solent producere: his verò si fœtor adjunctus sit, insignem humorum corruptelam significat, cum qua natura non possit diu consistere. Vomitus æruginosi exemplum habetur apud Hipp. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 4. ubi Philistes primâ die vomuit biliosa, pauca, flava primùm, postea æruginosa, multa. Quintâ manè extinctus est. Tum etiam *sect.* 3. *ejusdem libri*, *Ægr.* 4. ubi phreniticus, qui primâ decubit, vomuit æruginosa multa, tenuia: quartâ mortuus est. Nigræ verò vomitionis exemplum habemus in 1. *Epid. Ægr.* 12. qui die octava circa vesperam evomuit nigra, pauca, biliosa, & undecimâ obiit. Attamen *objici* potest, anceps esse hujusmodi signum, quia Epicratis uxor, ut habetur in 1. *Epid. Ægr.* 5. vigesima die vomuit biliosa, pauca, nigra, & judicata est perfectè sine febre, octuagesima. *Respondendum* est, eum morbum fuisse adeò gravem, & adeò sævis comitatum symptomatis, ut mirum sit, quomodo ex eo ægrotans potuerit evadere, cùm octuaginta dies eam occupaverit. At interdum contingit, ut quidam morbi etiam lethalissimi præter Medicorum spem feliciter terminentur, qui tamen judicia artis nequaquam debilitant, sed censenda sunt ex iis, quæ ut plurimum contingunt, non autem semper aut necessariò. Præterea hoc etiam annotondum est, pravos hujusmodi humores criticè interdum excerni, quamvis rarissimè hoc contingat. Denique fœtidi vomitus cum aliis pravis qualitatibus conjuncti, exemplum habemus in 1. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 12. Ubi mulier, quæ decumbebat in mendacium foro, die octava & nona vomuit exigua biliosa; undecima vomuit virulenta biliosa; duodecima & decimatertia vomuit multa, nigra, graveolentia; decimaquarta mortua est.

Vomitus sinceri & impermixti in acutis febribus mali. 11. Prorrhet.

Nam humor sincerus non solùm crudus est, sed etiam incoctilis, quippe qui excludat, tum actum coctionis, tum potestatem. Hippocr. ἄπεπτον vocat humorem omnem mixtionis experten, vel omne excrementum fervidum & crudum, quod suo sero dilutum non est. Cujus generatio vel partis alicujus vitio fit, vel fervore & incendio febrili exhaustâ aquosa & serosa parte, ideoque in acuta febre magnum intus incendium latere ostendit, plerumque à natura nostra invincibile.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis vel supernè vel infernè exierit, lethale. Aph. 22. sect. 4.

Talis excretio lethalis est, ut signum, & ut causa. Nihil enim ineunte morbo salutariter potest excerni, malaque est cujusvis humoris à corpore evacuatio, quæ fit ante coctionis signa. Indicium enim est, causam valde movere aut gravare, aut omnino facultatem languere: cùm naturæ œconomia hoc modo conturbetur, quæ primùm concoquit, deinde secernit ac separat inutilia ab utilibus, postremò excernit. At cùm materia peccans & hoc modo natura conturbans deterrima est, lethaliter affici ægroratem arbitrandum est. Verùm si in progressu morbi atra bilis excernatur, poterit aliquando bona esse illius evacuatio, si nimirum concoctionis signa simul apparuerint.

Quibuscunque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum extenuatis, atræ bilis, aut veluti sanguis niger per inferiora subsederit postridie moriuntur. Aph. 23. sect. 4.

Extenuatio magna debilitatem, significat; talis dejectio magnum morbum, qui ægrum valde debilem citò interimit. Quando igitur ita extenuatis talis vacuatio contingit, significat naturam omninò prostratam humores illos ampliùs continere non posse, ed veluti laxatis habenis, per inferiora demmittere.

Dejectiones sinceræ in morbis acutis, pessimæ.

Sinceras dejectiones appellavit Hippocr. (ut docet Gal. *in Aph.* 6. *sect.* 7.) quæ impermixtæ sunt aquosæ humiditati, quando solus humor, qui vacuantur, dejicitur; sive sit biliosus, sive melancholicus, sive porri colorem præ se ferat, sive bilis, quæ æruginosa nominantur. Nam dejectiones hujusmodi exustam esse omnem nativam humiditatem à calore febrili demonstrant: unde maximum immminet vitæ periculum. Sic apud Hipp. *Epid. Æger.* 1. Sileno primâ die biliosa; sincera, spumosa, saturata multa prodierunt: quinta dejectiones sinceræ, biliosæ, læves, pingues: undecimâ interiit. Ejusmodi etiam sinceræ dejectiones in Eurynactis filia, Pario Pytione, & aliis contingerunt, qui lethalibus morbis conflictabantur.

Pingues & viscosæ dejectiones, lethales.

Pingues in acutis dejectiones fiunt, ut docet Gal. *comm. in text.* 22. *lib.* 2. *prorrh.* quoties pinguedo ab igneo calore absumitur. At ubi etiam viscosæ sunt, significant non solùm pinguedinem colliquari, sed etiam solidas corporis partes, unde necessariò contabescunt. At verò quia dejectiones pingues & viscidæ interdum generantur ex alimentis pinguibus & lentis, tum etiam à pituita multo calore viscida reddita: ita invicem distinguendæ sunt, ut nimirũ quæ alimentis aut pituita, copiosiores sint, & minimè fœtidæ: quæ verò à colliqua-

colliquatione, paucæ sint & graveolentes. Et graveolentia imprimis, ut Gal. docet, colliquationis indicium est. Hæ igitur pingues dejectiones magnum incendium significant, & certum exitium, si aliquod ex pravis indiciis simul illuxerit, atque adeò si morbus magnus, vehemensque fuerit, veluti in mitiori morbo longitudinem pro exitio præmonstrabunt, cujusmodi in eo, qui in Dealcis horto habitabat, Hipp. observavit, de quo ait, sexto die dejectiones fuisse nigras, pingues, spumosas, viscosas, graveolentes, qui die tantùm quadragesimo fuit judicatus. Verum hæ non colliquatione partium solidarum factæ fuerunt, sed à pinguetudine, & ab humoribus viscidis putrefactis, quandoquidem eæ multæ extiterunt. Quæ verò etiam solidâ partium substantiâ tabescente fiunt, prorsus exitiales existunt, quales in Sileno observavit Hippoc. & nos *in præcedenti theoremate* notavimus.

Spumosæ dejectiones in febribus acutis, malæ.

Illæ enim aut caloris incendium significant, quo excrementa fervescentia spumam contrahunt, ut in lebete præ copia caloris sit; aut flatuosum spiritum humori commixtum, ut videre est in spumis maris incurrentibus ventis. Utrumque autem malum est, quia illud calorem arguit colliquantem, hoc verò inæqualem perturbationem. Pejores tamen sunt, quæ caloris incendium colliquans denotant, & cognoscuntur ex acuta febre; & ab excrementis calidioribus spumosis redditis, tum etiam quod sincera spectentur. De his legitur 2. *Prorrhet. In biliosis sinceriſque dejectionibus spumosa efflorescentia, mala.* Quæ verò ex spiritus flatuosi commixtione fiunt, malæ etiam sunt, quia in excrementis cruditatem significant.

In morbis acutis, si ea, quæ assumuntur, inalterata rejiciantur, lethale est.

Hujusmodi lienteria abolitas in ventriculo functiones naturales ostendit, propter maximam caloris nativi exsolutionem, quæ proximam mortem denuntiat: ut videre est apud Hippoc. *in* 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 15. Dealcis uxore, cui accidit die decima septimâ ab alvo irritatio turbulenta, deinde ipsæ potiones exibant: & vigesima primâ interiit.

Lumbrici. *In morborum principio vermes prodire, malum, tam vivos, quàm mortuos: potissimùm si soli & sine stercore exeant.*

Vivi enim summam cruditatem, aut alimenti penuriam significant, mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi cum excrementis exeuntes, & jam coctione apparente, bonum.

Ostenditur enim tunc naturam excrementis dominari, fitque sæpiùs post dysenteriam.

Quantitas. *Copiosior alvi dejectio in quolibet morbo, mala. At si cum ventre subtumido & crescente efferatur, pessima.*

Alvi fluxus copiosior vires maximè resolvit, & naturam prosternit, ut *in* 2. *progn.* Hipp. habet. At si universim & sæpè dejiciatur, periculum imminet animæ defectionis: quod etiam confirmat in *Coacis prænot.* his verbis: *Liquida dejectio, & confertim semelque effluens, paulatim, mala: altera enim vigilat, & altera exsolutionem invehit.* At verò si copiosa dejectio cum ventre tumido conjuncta sit, significat magnam caloris nativi exsolutionem, unde cruditates & flatus multi generantur, quibus venter intumescit.

Paucæ dejectiones, vel quæ statim ubi incœperint. sistuntur, malæ.

Omnes excretiones paucas inutiles esse, alibi demonstratum est, tum quòd ad morbi causam tollendam non sufficiant: nam etiam, quod vel humorum multidudinem vires opprimentem, vel earundem imbecillitatem significant. At si alvi fluxus statim ubi incœperit, cohibeatur, significat pravos humores, qui per intestina ferebantur, aliò esse conversos, ubi gravem noxam inferre possint. De his loquitur Hippocrates *in 7. Epid.* his verbis: *Ventres, etsi forte humectati essent, statim maligno modo sistebantur.* Hinc non absimili ratione diarrhœæ & dysenteriæ, quæ subitò cohibentur, maximum vitæ periculum ægris afferre solent.

Qualitas. *Liquida dejectio, quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perseverat, mala.*

Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem, quæ naturam coëgit ad præcocem istam diarrhœam. Sic apud Hip. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 8. in adolescente, qui decumbebat in mendacium foro, cui prima die venter turbatus est biliosis, tenuibus multis; secunda dejectiones plures, intempestiviores septimâ mortuus est. *Ægr.* 10. *ejusdem sect.* Mulieri, quæ circa Pantimedem, primâ die alvus turbata tenuibus multis, crudis: secundâ ab alvo multa, septimâ obiit: alvus semper humida dejectionibus multis tenuibus, crudis.

Pleuritide & peripneumonia correpto, alvi profluvium adveniens, malum. Aph. 16. sect. 7.

Cùm instrumenta respirationi inservientia vehementer afficiuntur, hepar & & ventriculus in consensum trahuntur, eisque labefactis contingit alvi fluxus, qui eâ ratione lethalis esse consuevit Ideò ut verum sis hoc prognosticum, pleuritis aut peripneumonia debet esse gravissima. Quod innuit Hipp. [docente Gal. *in comm. hujus Aphor.*) cùm non simpliciter dixit, in pluritide aut peripneumonia alvum turbatam esse, malum signum; sed adjecit, *correpto*, ac si dixerit detento atque vexato homini à talibus passionibus, profluvium alvi superveniens, malum esse signum, quoniam ita se habentibus profluvium alvi solet advenire, non potente hepate ad se trahere alimentum, neque convertere in sanguinem; & quandoque ventriculo idem alimentum corrumpente: in mediocri autem pleuritide aut peripneumonia profluvium alvi superveniens prodesse potiùs, ratione evacuationis, præcipuè si morbus non sit gravis & nullum timeatur ex eo periculum; tum etiam concoctionis signa in sputis & urinis apparuerunt. Interdum etiam in recenti pleuritide & peripneumonia divertitur materia antecedens ad intestina, & utilem salubremque alvi fluxum producit.

Opthalmia laborantem alvi profluvio corripi, bonum. Aph. 17. sect. 6.

Nam per hujusmodi alvi fluxum fit revulsio ad distantissima opposita, & à superioribus ad inferiora, quæ omnium efficacissima atque utilissima est.

Alvi excrementa liquida, quæ in progressu morbi crassescunt, bona.

Omnis concoctio incrassando progreditur, & quæ concoquuntur, crassiora evadunt; ideò excrementa, tenuia liquida, quæ seu sensim crassescunt, virtutem naturæ bene operantis significant.

Albæ dejectiones, in morbis quibuslibet apparentes, malæ.

Vel enim albæ dejectiones sunt ex cibis ingestis, utpotè pane puro, lacte, ptisana, alica, amigdalis, aliisque, aut ut Gal. docet *in progn.* cùm bilis nullo modo pervenit ad intestina, idque vel obstructo canali, per quem à vesica fellis ad intestina fertur, ut in ictero contingit, vel eadem sursum cum sanguine in caput inflammatum attracta: aut denique fiunt albæ dejectiones à colliquatione pinguedinis mollis & recentis. At hæ paucæ, viscidæ, & valdè fœtidæ existunt.

Quæ-

Quocunque autem modo fiant, exceptis iis, quæ à cibis albescunt, in acutis morbis non parum damnantur, omniumque maximè, quæ cerebro inflammato, contingunt, de quibus Hipp. *in prorrhet. In phreniticis alba dejectio, malum*: quandoquidem universa bilis in cerebrum attrahitur. Propterea in biliosis febribus albæ dejectiones malæ etiam sunt, quia excrementa causæ morbificæ respondere debent; ideoque vel canalis obstructionem significat, quo bilis ad intestina deferri consuevit; quæ obstructio affectum plerumque etiam in non febrientibus lethalem facit, de quo Hipp. *in Coac. Regio morbo admodum fœdati, moriuntur, & his alba dejectio præcedit*; vel cerebri, aut convexæ jecoris partis superioris incendium, quod bilem universam ad se proliciat. Denique albas paucas, viscidas, & malè olentes dejectiones, malas esse, suprà ostendimus, quòd malignam colliquationem denotent.

Alvi dejectiones vitellinæ, virides, æruginosæ, lividæ, nigræ, variegatæ, aut valde fœtidæ, malæ. 2. progn.

Hæ omnes dejectiones malæ, sunt propter easdem rationes, quas de simili vomitu suprà retulimus. Aliquando tamen possunt criticè & utiliter affundi, si antea signa concoctionis in urinis apparuerint, ut videre est apud Hipp. *in* 1. *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 14. Ubi Melidiæ, quæ decumbebat apud Junonis templum, incipit capitis & colli & pectoris dolor fortis, statim autem febris acuta corripuit, sextâ die comatosa, anxiosa, horrida, rubor in gena, parum deliravit: septimâ sudavit febris defecit, dolores permanebant, rediit: somni parvi, urinæ usque in finem bene coloratæ quidem, sed tenues. Dejectiones tenues, biliosæ, mordaces, valde paucæ, nigræ, fœtidæ prodierant, urinis subsidentia alba, levis; sudavit, judicata est perfectè undecima.

Excernendi modus.

Fluida alvi excrementa cum dolore & dysenteria, aut laboriosa & frequenti dejectione, mala.

Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ intestina vehementer vellicet, pungat, & erodat. Quod observavit Hipp. in 1. *epid.* in multis, qui ex febribus malignis interibant, de quibus ait: *alvi turbatæ erant, biliosis paucis, sinceris tenuibus, mordacibusque & frequenter desidebant*: & paulò post, *quæ hos infestabant, hæc erant: dysenteriæ, tenesmi, lienteriæ, & fluxiones alvi.* Quod etiam observavit in 3. *Ep. sect.* 2. *ægr.* 6. in Euryanactis filia cui die duodecima alvus turbata est biliosis, paucis & sinceris, tenuibus, mordacibus, crebrò desidebat, ex quo morbo interiit. Interdum tamen quidam morbi difficiles per dysenteriam judicantur, ut docuit Hipp. *Aph.* 48. *sect.* 6. *Lienosis difficultas intestinorum superveniens, bonum*: Quod ita intelligendum est, modò illa dysenteria diuturna admodum non sit, alioqui erit mala, juxta *Aph.* 43 *ejusdem sectionis, qui lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, iis supervenientem longam difficultatem intestinorum, aqua inter cutem, aut intestinorum lævitas excigit, & moriuntur.* Alii etiam morbi per fluxum dysentericum finiuntur, ut videre est in 2. *epid. sect.* 1. *Ægr.* 10. ubi Hipp. de Clazomenio ita scribit: *Circa diem trigesimam primam fluxus alvi multis aquosis cum dysentericis: & quadragesima die à morbo liberatus.* Hæ autem dejectiones quando salutares sunt, nulla pernicioſa signa cum iis apparent, plerumque verò hæmorrhagia bona, aut copiosus sudor, aut aliquod aliud bonum signum simul contingit.

Liquida dejectio, quæ non sentientibus effertur, valde mala.

Aut enim errorem mentis & delirium significat: aut caloris nativi exsolutionem, quam sensus abolitio consequuta est.

Alvi fluxus, qui cum facili tolerantia contingit & ex quo æger levamen aliquod percipit, bonus.

Ostendit enim naturam noxios humores excernere, unde solutio morbi speranda est.

Per vesicam.

Urina illa optima est, quæ in substantia est mediocris, quantitate assumptæ potioni respondens, colore subrufo aut subflavo, cum hypostasi alba, lævi & æquali. Gal. 1. de Cris. cap. 22.

Ut omnia urinæ vitia faciliùs innotescerent, decuit ab initio omnes bonæ urinæ conditiones simul exponere, ut hoc theorema sit veluti regula, ad quam sequentia omnia revocari queant. Urina igitur laudabilis debet esse substantiâ, seu consistentiâ mediocris, id est, media inter tenuem & crassam, colore subrufo aut subflavo, quia in multis urinæ sunt coloratiores, in aliis minùs coloratæ, & nihilominùs optimè concoctæ, quod à diversis corporum dispositionibus solet dependere; nimirum à temperamento hepatis & aliorum viscerum præcipuorum, ætate, sexus, victus ratione, & vitæ instituto. Corpora etenim calidiora coloratiores urinas habent, & frigida pallidiores. Juvenes urinas habent pueris tenuiores & coloratiores, pueri crassiores: senes tenuiores & minùs coloratas. Mulieres urinas habent viris crassiores & minùs coloratas, cum multis contentis, & qui crapulis indulgent, minguns urinas cum multo sedimento crudo; & qui inediâ usi sunt, vigiliis aut laboribus, habent urinas coloratiores cum pauco sedimento. Contrà qui in otio vitam agunt urinas habent minùs coloratas cum multo sedimento. In temperatis verò corporibus urina optima erit, ut docet Gal. colore modicè croceo, ad quam reliquæ differentiæ quò magis accedunt, eò meliores censendæ sunt. Sufficit tamen in morbis, ad salutem prædicendam, ut urina maxime accedat ad eas conditiones, quas habere solebat, dùm æger optima fruebatur valetudine. Ideò optimum esset, illius urinam, dum bene valebat, sæpe conspexisse ut quantum à statu naturali recesserit, facilè dignosci queat. Sedimentum denique seu hypostasis esse debet alba, lævis, & æqualis, quod confirmat Hipp. 2. *progn. text.* 26. additque hujusmodi hypostasim debere consistere per omne tempus, donec morbus judicetur; si enim intermittat, & interdum urinas sedimenti expers effundatur, morbus diuturnior futurus est, ac minùs securus. Hîc verò *amotandum* est Hippocratem *loco citato* solam hypostasin attendere, quâ concoctio denotetur, non autem consistentiam, aut colorem, quia illa ut antea dictum est, maximè variant in variis individuis; tum etiam quia urina optimum habens sedimentum, & optimum colorem, & substantiam mediocrem habeat necesse est. Illud igitur sedimentum, quod in fundo matulæ residet, album, læve & aquale, puri optimè concocto simile; est perfectæ concoctionis indicium. Enæotema verò, sive suspensum, seu sublimamentum, quod in medio matulæ suspenditur, minùs bonum censendum est, & imperfectiorem concoctionem significat. Nebula verò, quæ in summo urinæ innatat, adhuc minùs bona est. Quanquam, ut docet Gal. in 3. *epid.* aliquando bonum enæorema, & aliquando bona nebula sat sit ad salutem prædicendam, quod desertè expressit Hipp. *Aph.* 71. *sect.* 4. *Quibus septimo die fit crisis, iis nubeculæ rubea quarto die in urina apparet, & alia ex ratione.* At verò inquit Gal. in *comm.* non solùm rubra aliqua nubes apparens, antea non visa judicationem significat, sed & alba multò magis quàm ipsa; adhuc autem magis & enæorema album, æquale, atque consistens.

Urinæ liquor ejusque qualitas.

Urinæ tenues cum bono colore in morbis acutis salutares.

De his loquitur Gal. *comm. in* 1. *epid.* his verbis: *Planum ergo est tenues, sed boni coloris urinas, coloris*

coloris bonitate promittere salutem; quatenus verò erant tenues, hactenus tempus requirebant concoctionis. Hæ quidem urinæ salutem prænuntiant, sed longiori tempore futuram, quod observavit Hipp. in 1.*epid.sect.*1.*Ægr.*6.qui Cleonactides appellatur. Huic die sexagesima urinæ tenues quidem, at boni coloris apparuerunt: Octuagesima perfectè judicatus est. Item *Ægr.*10. *ejusdem sect.* Clazomenio ab initio usque ad decimam sextam urinæ erant tenues quidem, at boni coloris, & multum habebant enæorema dispersum, non subsidebant, & quadragesima liberatus est. Ita & 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 5. Chærioni usque in finem urinæ erant tenues, boni coloris, enæorema nebulosum habentes: & die vigesima perfectè judicatus est.

Urinæ tenues, albæ, & aquosæ in morbo difficili, exitiosæ.

Vel enim hujusmodi urinæ significant biliosum humorem sursum in caput ferri, unde Phrenitis & delirium exoritur, de quibus Hippoc. *Aph.* 72.*sect.* 4. *Quibus urinæ albæ, perspicuæ, malæ, præsertim si in phreniticis appareant.* Gal. verò *in comm.* dicit, se nullum phreniticum servatum vidisse, in qua talis urina apparuisset. Vel significant summam cruditatem, quæ aut mortem, aut morbi longitudinem portendit; longo enim tempore natura indiget ad illam summam cruditatem tollendam; idcircò si febris non admodum sit vehemens & acuta, & vires validæ sint, aliquando salus, longo tamen tempore succedit. In vehementi verò morbo, cum viribus prælanguidis, prorsus exitiales existunt. At multò certius perniciem denotant, quæ post principium inceperunt, & diu perseverant, quales fuerunt, quæ in muliere apud frigidam aquam decumbente apparuerunt; nam undecima die habuit urinas tenues aquosas, quæ tales usque ad diem quadragesimam perseverarunt. Si verò post crisin peractam diu talis urina reddatur, recidivæ certissimum est signum. In aliis denique morbis; ut febribus intermittentibus, aut mitioribus, & diuturnis, urina tenuis designat magnas lienis, hepatis, mesenterii, & similium partium obstructiones, per quas urina veluti percolata tenuitatem adipiscitur.

Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre multitudo veniens ex his tenuis, juvat: maxime verò tales veniunt, quibus ab initio vel celeriter sedimentum inest, Aph. 69. sect. 4.

Per *crassas* urinas oportet intelligere eas, quæ sunt valdè tales, quæve semper sunt perturbatæ; per *grumosas*, quæ multos continent grumos. Tales urinæ fiunt incipientibus febribus pituitosis; nam crassities fit ex multitudine crassorum humorum: grumi fiunt ex frustulis quibusdam pituitæ, calore febris exsiccatis. Hæ tunc temporis *paucæ* fiunt; quia natura est conversa ad retinendum: cùm verò jam coctus est humor, urina apparet facta tenuior, cessante videlicet perturbatione; & multa excernitur, natura conversa ad evacuandum; & quo copiosiùs prodit, eo plus juvat, sicut in omnibus criticis evacuationibus. Ergo hoc loco *tenuis urina* dicitur, non quæ revera talis est, ea enim non juvat; sed quæ turbationem concoctione deposuit: hæ maximè fiunt in pituitosis febribus, in quibus etiam solent urinæ in principio habere sedimentum quoddam fallax, quod non fit concoctione, sed descendentibus succis crudis.

Quæ urina crassa, turbida, & confusa mingitur; deinde perse ipsam clara evadit, limpida, bona.

Ostendit enim victoriam naturæ heterogenea secernentis, & quod sibi noxium est expellentis: idque magis, si post hujusmodi separationem crassior pars in fundo subsideat alba, levis, & æqualis.

Urina, quæ clara mingitur primùm, deinde verò post aliquod tempus conturbatur, bona.

Significat enim naturam jam inchoasse concoctionem, & illius insigne rudimentum edidisse.

Urina crassa, turbida, talisque permanens, ut igni apposita clarescere non possit, mala.

Talis enim urina, ut docet Gal. *in Aph.* 70.*sect.* si vires affuerint, longum fere morbum ostendit; si imbecillitas adsit, ægri mortem prænuntiat. Fit enim ex multitudine crudorum & crassorum humorum, quos multi flatus ils permixti conturbant & exagitant: atque ita si vires sint debiles, periculum est, ne ab hujusmodi humorum copia suffocentur. Si verò validiores sint, longo indigent tempore, quo materia illa concoquatur & edometur. Hujus urinæ exemplum habetur apud Hipp. 1.*Epid. sect.*3. *Ægr.* 4. in uxore Philini, quæ die undecima urinam reddidit cum convulsionibus affatim multam, illis qui assidebant parum admonentibus, crassam, albam qualis fit in subsidentibus; quando sepositæ multo tempore turbantur, non subsidebat, color & crassities qualis jumentorum, vigesima interiit. Item *Ægr.* 11.*ejusdem sectionis*, in Dromeadæ conjuge secunda die urinæ erant crassæ, albæ, turbidæ, quales fiunt ex subsidentiam habentibus, quando conturbantur, sepositæ multo tempore, non subsidebant: sexta die interiit. Ita & in Hermocrate & in eo, qui calescens cœnavit & potavit largiùs, eædem urinæ turbidæ non residentes fuerunt observatæ.

Urinæ quæ turbidæ minguntur, & tales permanent cum fœtore insigni, pessimæ.

Gangrænam enim in vesica, aut partibus vicinis significant.

Urina, rubra, vel rufa & tenuis, talis diu perseverans, mala.

Significat enim magnum caloris incendium & inflammatoriam quandam dispositionem in hepate, aut ventriculo, aut septo tranverso residere, à qua nulla concoctio, sed adustio potiùs in humores introducatur. Ideoque talis urina diutiùs perseverans cum virium imbecillitate, mortem; cum robore verò illarum, morbi longitudinem, vel abscessum in partibus inferioribus prænuntiat.

Nigræ urinæ in morbo acuto apparentes, perniciosæ.

Significant enim insignem humorum torrefactionem, quæ in atræ bilis naturam eos degenerare faciat, unde lethales effectus producuntur, quemadmodum videre est in Philisco, 1. *Epid. sect.* 3: *Ægr.* 1. qui tertia & quinta die nigra minxit, sexta verò obiit. Item in Erasino, *Ægr.* 8. *ejusdem sect.* qui quinta die obiit: *Huic*, inquit Hipp. *febre per totum cum sudore, hypochondria elevata, contentio cum dolore; urinæ autem nigræ, habentes enæoremata rotunda non subsidebant.* Item in Pythione, 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 3. in quo prima & quarta die urinæ nigræ notantur, & decima extinctus est. At verò si urinæ nigræ tenues etiam extiterint, deteriores censendæ sunt, quia majorem cruditatem significant. Hinc Hippoc. *in* 1. *Epid.* tenues, nigras & paucas urinas, quæ in principio febrium ardentium apparebant, unum ex signis fuisse, quæ annuntiare solebant, quibus exitium impenderet. At verò sive multæ, sive paucæ exierint urinæ, tenues & nigræ, perpetuò lethales sunt. Tum etiam quæ cùm initio nigræ apparuerint, postea in tenues & aquosas mutantur: quod confirmatur historia Sileni, *in* 1. *Epid.* in quo urinæ usque ad quartum diem nigræ cùm fuerint, quinta tenues & transparentes exire incœperunt. Et *hist.* 2. *sect.* 3. *lib.* 3. mulieris, quæ prope frigidam aquam decumbebat, quæque octuagesima die interiit. Huic die undecima *urinæ erant multæ tenues, & nigræ* vigesima verò *urinæ aquosæ multæ.* Quod Gal. *in comm.* annotavit: videlicet urinas nigras in aquosas versas, esse lethales. Denique pessimæ omnium sunt nigræ cum nigro sedimento, de quibus Gal. 1.

de Crisi. cap. 12. ita habet: *Pessima igitur est tota urina denigrata, adeò ut neminem unquam servatum viderim ex iis, qui talem urinam minxerunt. Minùs verò perniciosa, si solùm id, quod subsidet, nigrum fuerit, atque adhuc minus, si solùm id, quod in medio jacet; & multò minus etiam, si nebula.* Advertendum tamen diligenter est, nigras urinas non esse perpetuò malas. *Vid. Zacut.* Nam *primo*, in melancholicis tales possunt criticè excerni, quemadmodum Gal. *commm. in* 3. *Epid. sect.* 3. *text.* 74. dicit, se noviſſe quandam mulierem, quæ his urinis magna copia evacuatis, plurimùm fuit juvata. *Secundò*, in lienosis urinæ nigræ salutariter excerni possunt, quando nimirum lien se per illam regionem exonerat; quemadmodum Herophonti contingit, in 1. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 3. cui febre acuta detento, ab initio usque ad quintam diem urinæ fuerunt nigræ & tenues, quinta lien intumuit, octava lien imminutus est, urinæ colorationes, subsidentiam habebat paucam, decimaseptima judicatus est. *Tertiò* cum hæmorrhagia conjunctæ huhulmodi urinæ minimè periculosæ sunt, quia tenuior & calidior pars sanguinis, ex qua periculum impendebat, per hæmorrhagiam vacuatur, ut videre est in 1. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 7. ubi Metoni magna febre correpto, quarta die fluxit è dextra nare sanguis bis, parum urinas subnigras habuit, enæorema subnigrum existens, dispersum non subsidebat, quinta fluxit largiùs ex siniſtra sincerum, sudavit, judicatus est: post crisin vigil. obloquebatur, urinæ tenues, subnigræ, dormivit, resipuit, huic non rediit, sed sanguis sæpè & post crisin. *Quartò* denique, ex suppressione mensium urinæ nigræ apparentes, copioso eorundem mensium fluxu superveniente, morbi solutio fit: ut videre est in *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 12. ubi mulier morosa, quæ tertia die judicata est, urinas tenues & nigras emittebat, circa judicationem verò muliebria multa descendebant.

Qualitas. *Urinæ multæ & concoctæ, decretorio die apparens bonæ.*

Significant enim materiam morbificam devictam esse à natura, & convenienter expelli per loca consentanea. Tales urinas in Nicodemo observavit Hippoc. de quo ait: *Die vigesimo quarto multam urinam & albam riddidit, in qua multa subsidebant, & cum sudore fuit judicatus.* Et de Pericle ait idem Hippoc. *Tertio febris emollita fuit, urinæ multæ concoctæ, in quibus multa subsidebant.* Tum etiam Chærionem ait multis urinis biliosis fuisse servatum.

Urinæ multæ, tenues, aquosæ, sine contentis, nihil juvantes malæ.

Sequuntur enim humoris extrementitii & crudi multitudinem, ut renum calidiorem intemperiem, quæ existimatur diabeten parere, aut totius corporis colliquationem, unde summa caloris nativi exsolutio consequitur. Sic 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 12. mulier, quæ in mendacium foro decumbebat, octava die multam urinam sine fructu reddidit, decimaquarta mortua est.

Urinæ paucæ & tenues, & assumpto potui non respondentes, quolibet in morbo, malæ.

Vel enim significant secretricis & excretricis facultatis imbecillitatem, vel calorem intensum humiditates corporis exurentem, quales apparuerunt in uxore Dromeadæ, & in adolescente Melibœo, & in Euryanactis filia, & in illa muliere, quæ apud Tisamenum, & in ea: quæ apud Pantimedem decumbebat, qui omnes ægroti urinas paucas & tenues emittebant, & paulò post obierunt.

Urinæ subsistentes in morbis acutis, perniciosæ.

Fit enim urinæ suppressio in acutis, ut Gal. docet. *comm. in* 3. *Epid.* vel ab igneo calore serum sanguinis prorsus ablumente, vel ab extinctione functionum naturalium, ut Sileno contigit, cui sexto die urinæ restiterunt, atque die septimo nihil minxit; undecimo interiit. Item in muliere Cyzici anginosa, apud Bironem agente, atque adolescente Melibœo, paulò ante interitum urinæ restiterunt. At deterrima etiam est urinæ suppressio, quæ rigorem consequitur; ut docet Hipp. 1. *Coac. sect.* 1. *Aph.* 5. *Ex frigore*, inquit *pestifera est urinæ suppressio, quæ rigorem præcedit*: quandoquidem signum est evacuationis criticæ, quæ præsertim per sudorem futura est. Ita contra, cum rigorem subsequitur, pessima omninò est, quia significat destructam omninò fuisse vesicæ actionem, & calorem illius extinctum ab illa perfrigeratione.

Urinæ, quæ nullum aut sedimentum, aut enæorema, aut nubeculam habent, malæ.

Illæ urinæ, contentis carentes, malæ sunt, si id non dependeat ab inedia, laboribus aut vigiliis, aut nephritica renum dispositione, aut corpora non fuerint admodum biliosa. Significant enim magnam humorum cruditatem, aut corruptionem, aut viscerum debilitatem, aut inflammationem, aut obstructiones vehementes.

Urinæ paucam subsidentiam habentes, malæ.

Minùs quidem malæ sunt, quàm quæ contentis omnino carent, quandoquidem fiunt quidem ab iisdem causis, sed paulò minoribus. De his loquitur Hippoc. *Epid. Urinæ tenues & incoctæ, decolores, paucæ, aut crassitiem habentes, parvam subsidentiam, malæ.*

Farinacea in urinis sedimenta, mala; his sunt deteriora laminea; his autem sunt deteriora furfuracea, Hippoc. 2. *progn.*

Hujusmodi sedimenta secundum Gal. 1. *de Crisib. cap.* 12. fiunt à calore immenso, liquante & exurente pinguedinem, & ipsam carnis substantiam. Ubi autem calor adurens agit in partes solidas, primùm pinguedinem molliorem & recenter concretam aggreditur, mox solidiorem, & ubi omnis pinguedo est colliquata & consumpta, tum aggreditur primò carnem teneriorem & recenter concretam; postremo carnem solidiorem, & tandem partes solidas. Ex pinguedine itaque recenti, ab ingenti febris calore colliquata, urinæ fiunt oleagineæ. Ex pinguedine verò solidiori colliquata, necnon à carnibus inæqualiter liquatis aut ex assato sanguine crasso, ut docet Gal. *in comm. hujus prognostici*, fiunt farinaceæ. Ex solidis denique inæqualiter eliquatis fiunt lamineæ, tunc etiam furfuraceæ à calore intensiùs adurente. Unde facile videre est, sedimenta laminea esse farinaceis deteriora, furfurea verò lamineis. Quantum verò pernicioſa sint illa sedimenta, satis liquebit ex Gal. judicio, de farinaceo reliquis minùs malo, quod ab eo prolatum est *comm. in Aph.* 31. *sect.* 7. ubi sic habet: *Tales urinæ exitiales sunt, sicuti etiam in prognostico dictum est, & plurimi morte præripiuntur, antequam ægritudo diutiùs protrahatur, & quicumque ex ipsis sunt liberati, iis omnibus in longum producta est ægritudo, cùm dispositio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur.* Ita Hipp. *en epid. Ægr.* 2. inquit: *Minxit affatim, crassum erat quod subsiderat, sedimentum instar farinæ crassioris album, extrema rursus frigida, undecima mortuus est.* At in 3. *epid. sect.* 1. *Ægr.* 3. de eo, qui in Dealcis horto decumbebat, *urinæ*, inquit, *tenues, veriæ, habentes sublinamenta varia instar farinæ crassioris*: hunc autem dicit quadragesimo die fuisse judicatum. Liquet igitur ex his exemplis, quod quicunque mingunt urinam similem farinæ crassiori, si salvari debeant, tardè liberentur; quicumque verò exitialiter se habent, contingat hos quam citò interire. Urinæ farinaceæ sunt, quando hypostasis apparet in fundo urinæ instar puris; & sunt valde exitiales, ut ego expertus sum,

Sedimen-

Sedimentum in urinis divulſum & inæquale, malum.

Cruditatem enim ſignificat, quæ ſi in eodem ſtatu perſeverat, neque ſedimentum in progreſſu morbi ad melius mutetur, oſtendit naturam non poſſe materiam morbificam ſuperare; ſi verò corrigatur in dies, ſolutionis ſpes eſt, ſed tardiùs acceſſuræ.

Sedimentum tenue, initio morbi apparens, & in dies ſenſim craſſeſcens, bonum.

Significat enim naturam ab initio coctionem aggredi, eamque in dies ulteriùs perficere.

Sedimentum craſſum in quovis morbi tempore apparens malum.

Fiunt ſedimenta, craſſis & crudis humoribus, qui cum urina permixti, ab ejuſdem liquore ſeparantur, & gravitate ſuâ matulæ fundum petunt. Cùm igitur craſſi illi humores & crudi difficile admodum à natura vincantur; ideò periculum minantur, præcipue quando vires ſunt debiles: Si verò cùm virium robore appareant, ſaltem morbi longitudinem ſignificant. Poſſunt autem hujuſmodi humores crudi & craſſi, matulæ fundum petentes, junioribus Medicis imponere, ut pro vera & laudabili hypoſtaſi accipiantur, ab illa igitur exactè diſtinguendi ſunt. Ac *primùm* humores illi crudi plerumque in principio morbi apparere ſolent; bona verò hypoſtaſis nonniſi in ſtatu aut declinatione. Et contingit plerumque, ut poſt principium morbi, attenuato illo humore crudo nullum ampliùs appareat in fundo ſedimentum; ſed illius loco aut nebula, aut enæorema quod progrediente concoctione à ſuperioribus matulæ partibus ad inferiores in dies prolabitur, quæ eſt vera ratio bonæ concoctionis, ut ſcilicet ex nebula fiat enæorema, & ex enæoremate ſedimentum. At contra quando ex ſedimento fit nebula aut enæorema, ſedimentum illud non erat laudabile, ſed crudus humor & craſſus, qui poſtea concoctione attenuatus eſt. *Secundò*, crudus humor ſibi ipſi non cohæret; neque omnino levis & æqualis eſt, ſed viſcidus & nimis craſſus. At laudabile ſedimentum læve & æquale eſt, & moderatè craſſum. *Denique* crudus humor gravior eſt, & in matulæ fundo omninò ſubſidet. At bona hypoſtaſis non reſidet, ſed potiùs ſubſidet in fundo, ab eoque tantillum ſublevatur, & globoſam quodammodo figuram obtinet: quod non facit humor crudus, qui magis diffuſus eſt. Cùm quis morbo defunctus videtur, urinas tamen reddit decolores, cum ſedimento valdè albo inſtar nivis, ex recidiva moriuntur, ut obſervavit ter aut quater D. Pachecus.

Urinæ ſedimenta livida aut nigra, peſſima.

Idque propter rationes, quæ in urinæ liquore nigro fuerunt propoſitæ.

Enæorema divulſum, inæquale, aut nigrum, malum.

Sedimentum hiſce conditionibus præditum, malum eſſe, ſupra oſtenſum eſt; reliqua verò contenta propter eaſdem rationes etiam mala ſunt, ſed minùs mala quàm ſedimentum.

Nebula, juxta urinæ ſuperficiem, circuli modo evecta, in morbis acutis peſſima.

Inſtantem enim phrenitidem, & ex ea mortem ſignificat.

Urina oleoſa, & cui pinguia aranearum telis ſimilia innatant, mala. Hipp. *in progn.*

Significant enim calorem immenſum, pinguedinem colliquantem, quæ eſt in renibus, aut in toto corpore. Quomodo autem diſtinguatur, an hujuſmodi colliquatio procedat à renibus, an verò à toto corpore, docuit Hippoc. *Aph.* 35. *ſect.* 7. his verbis: *Quibus autem ſummum eſt pingue & confertum, his renum malum acutum ſignificatur.* Per *acutũ malum* calidam intemperiem ſignificat, quæ facit mictum acervatum pinguedini, quia adjacet renibus multa acervataque pinguedo, & eſt ab eo loco brevis expeditaque via urinæ, ut quod liquatum eſt, minùs viis hæreat. Itaque ſi acervatim excernitur pingue, eſt ex malo acuto renum, ſed ſi non acervatim, ſed telis aranearum ſimilia exeant, ex conſumptione communi eſt. Hujuſmodi urinæ oleoſæ exemplum habetur apud Hipp. 1. *epid. Ægr.* 12. in Dromeadæ conjuge, in qua quarta die urinæ apparuerunt tenues, oleoſæ; quinta urinæ ſimiles: ſexta verò interiit. Ita & 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 1. in filio Parionis qui ſeptima die minxit oleoſum, centeſima vigeſima mortuus eſt, & in eo ſine dubio tales urinæ diu perſeverarunt, quod videtur innuere Hipp. his verbis: *urinæ uſque in finem malæ.* Ita *& Ægr.* 16. *ejuſdem ſect.* Meliboeæ adoleſcens ab initio morbi minxit oleoſum, vigeſima quarta interiit. Quamvis autem hujuſmodi urinæ oleoſæ peſſimæ ſint; tamen farinaceæ, lamineæ, & furfuraceæ adhuc multò deteriores ſunt, ut ſuprà oſtenſum eſt.

Urinæ, quæ inſciis ægrotis, & non recordantibus minguntur, peſſimæ.

Hæc ſententia habetur apud Hipp. *in* 1. *prorrhet. text.* 28. his verbis: *urinæ excretio in recordantibus perniciosa.* Denotat namque aut cerebrum valde læſum, & ingenti delirio ægrotantem affici, aut extinctum eſſe partium naturalium robur, ut functiones ſuas ampliùs exercere nequeat.

Urinæ in febribus malignis atque peſtilentibus, ſubtantia colore, & contentis urinæ ſanorum ſimiles, exitioſæ.

Hoc innuere videtur Hipp. *in Coacis* dum ait: *urinæ derepente & extra rationem coctæ, pravæ, & quidquid in urinis præter rationem coctum, peſſimum.*

Morbi autem maligni & peſtilentes à venenata quadam qualitate producuntur, quæ ipſi cordi, & ſpiritibus bellum peculiariter indixit, quorum integritas ſubitò deſtrui poteſt ab hoſte illo potentiſſimo, quantumcumque bene ſe habeat reliqua naturalis œconomia. Vel etiam hujuſmodi urinæ, apparenter laudabiles in morbis acutis, & pravis ſymptomatis ſtipatis, oſtendunt bilem, qua alias colorantur, aut cerebrum, aut aliquod aliud viſcus invaſiſſe nigilque ſuccorum noxiorum cum urinis excerni, quod ſummè pernicioſum eſt. Vid. Tom. 1. Oper. Horſt.

Ne te decipiat ſi veſica vel renes, morbum habentes, vitioſas urinas reddiderint, non enim totius corporis ſignum eſt, ſed tantùm illarum partium. Hipp. 2. *progn.*

Hoc inde dignoſcitur, quià ſi urina pravis contentis referta, & bene cocta fuerit, conſtat ex malo peculiari renum aut veſicæ eſſe; nam ſi ex febre urente eſſet, urina non eſſet bene cocta. Hoc innuit Hippocrates *Aphoriſm. ſect. Quibus cum urina craſſa carunculæ parvæ, aut veluti capilli una exeunt, iis è renibus excernitur.* Et *Aphoriſm.* 77. *ejuſdem ſect. Quibus cum urina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt, iis veſica ſcabie laborat.* In his Aphoriſmis urinam bene coctam appellat Hippocrates *craſſam*, ut teſtatur Galen. *in comment.* quod eſt peculiare indicium, contenta illa à renibus aut veſica provenire.

Sudores, qui cum manifeſtæ concoctionis ſignis die critico, & rigore præcedente, ex toto corpore, calidi, copioſi, ſtillantes, & cum vapore erumpunt, & quibus febris vel perfectè ſolvitur vel admodum imminuitur, boni.

Libuit omnes boni ſudoris conditiones hîc ſimul congerere, tum ut ille faciliùs internoſci queat, tum ut omnes mali ſudoris differentiæ, ad hanc veluti regulam collatæ meliùs innoteſcant. Sex igitur *conditiones* requiruntur, ut ſudor aliquis bonus dici mereatur, quarum *prima* eſt ex Gal. 1. *de Criſ.*

*cap.*2. quod ante sudoris eruptionem concoctionis signa debeant apparere. *Coctiones* enim, ut inquit Hippoc. 1.*epid. crisis celeritatem salutisque securitatem significant. Crudaverò & incocta, & in malos abscessus conversa, dolores, longitudinem, acrisias, mortem, vel recidivas. Secunda* conditio est, ut boni sudores die critico erumpant, quod testatur Hipp. *Aphor.*36. *sect.*4. qui sic habet: *Sudores febricitantibus si inceperint, boni,& tertio die, & quinto, & septimo, nono, & undecimo, & decimoquarto, & decimoseptimo, & vigesimo, & vigesimoprimo, & vigesimoseptimo, & trigesimoprimo, & trigesimoquarto. Hi enim sudores judicant morbos: qui verò non ita fiunt,laborem significant, morbi lingitudinem, & recidivam.* Notandum obiter in hunc Aphorismum, quod Gal. *in comm.* anxiè inquirit, cur quartus dies in eo omissus sit, cùm tamen sit primus judicatorius? *Resp.* verò, hunc diem vel esse prætermissum ab ipso Hippoc. vel ab eo, qui primus librum transcripsit. *Si autem*, inquit *omninò Hippoc. illum prætertit,hanc ob causam existimo illum fecisse, quoniã morbi plurimi peracuti, qui cum sudore judicantur, tertio & quinto die magis quàm quarto judicium suscipiunt. Rariores enim sunt, qui die quarto judicantur, & hoc à me fuit inventum per experientiam, ob hoc ipsum plurimum quærente,curdies quartus fuerat ab Hippoc. in Aphorismo prætermissus.* Hoc deinde dicit accidere,*quoniam morbi peracuti diebus imparibus moventur, & crises iisdem diebus solent accidere, quibus morbi exacerbantur*: atque ita tertio vel quinto die potiùs crisis cõtingit quam quarto, quia morbi, qui diebus paribus moventur, tardiùs solent judicari. *Tertia* conditio est, quod boni sudores criticum aliquem rigorem sequantur; natura siquidem cùm è venis tenues acutosque humores detrudit, & in ambitum corporis propellit, vellicatis partibus sensibilibus, quas illi humores prætergrediuntur, rigorem concitat, cum extremarum partium refrigeratione, rigorem verò & refrigerationem, si natura robusta satis fuerit, calores foras erumpens, febris acuta & magna consequitur, cujus calore humores extenuati, in sudorem copiosum resolvuntur: unde Hippoc. *Aph.* 58. *sect.* 4 *febre ardente laboranti, rigore superveniente, solutio fit.* Ita & 3.*epid. sect.*2. *Æg.*5. loquens de Chærione ait:*decima septimâ superrriguit, febris acuta, sudavit, sine febre, judicatus est. Quarta* conditio est, ut sudores copiosi sint & calidi, atque ex toto corpore prorumpant. Tunc enim facultatem robustam denotant, cùm æquè per omnes partes corporis ea calorem diffundit, ipsosque superfluos humores in sudorem digerit, & æquè per omnes partes resolvit; quod ei quidem prælanguidæ non succedit, aut cùm maligno morbo laborat. Sudores enim tunc inæqualiter vacuantur, in quibusdam partibus plus, in quibusdam parum, vel nihil. Multa talis sudoris exempla proposuit Hipp. in *epid.* ut in Pericle, de quo ait: *Quarta circa meridiem sudor prorupit toto corpore multus, & calidus, sine febre, judicatus est, neque rediit.* Et de Nicodemo: *sudor ei toto corpore copiosè calidus emanavit,sine febre,judicatus est.* Et de muliere morosa: *sub hanc noctem sudor multus toto corpore,& calidus prorupit, liberata febre,dormivit.* E de Virgine Larissæa: *Inhorruit, & mox sudavit toto corpore multum & calidum,sine febre, est judicata. Quinta* conditio est, ut sudor stillans effluat, & cum vapore, quemadmodum proposuit Hipp. 1.*progn. cap.* 8. Illa autem ostendit naturam pravis humoribus dominari, eosque validè ad superficiem expellere. *Sexta & ultima* conditio est, ut ex eo sudore morbus tollatur, aut admodum minuatur. Ideo Hipp. in *Epid.* optimos sudores proponens, qui morbos integrè sustulerint, sæpius dixit, *febre liber*, aut *febris cessavit*, aut *sine febre,judicatus est.* Eos verò, quibus morbus tantùm imminutus est, proposuit in historia illius, qui in Dealcis horto decumbebat, de quo ait: *decimo septimo extrema frigida,cooperiebatur,acuta febris,toto corpore sudavit, allevatus est,melius sapiebat, non tamen febre liber, & vigesimo dormivit, planè mente constabat, sudavit, liber erat à febre, non sitiebat, quæ postea rediit. Et nonnisi die quadragesimo cum alvi subcrebra pituitosaque dejectione, cum multo sudore ex toto copore absolute est judicatus.*

Sudor multus in febre acuta apparens, eamque non imminuens, malus,

Ostendit enim humorum multitudinem, quam natura difficilè superare queat, & nonnisi longo tempore, quod in morbis acutis non conceditur; ideo periculum est, ne natura succumbat, antequam coctionem perficere possit. Unde Hippoc. *Aph.* 42. *sect.* 4. *Sudor multus calidus vel frigidus, semper fluens, frigidus graviorem, calidus minorem morbũ significat.* Quia, ut inquit. Gal. *in comment. uterque copiã humorum significat, quippe frigidus frigidorum,quæ est pejor; calidus calidorum, qui priore minus est periculosa.* Hi autem neque febrem solvunt, neque imminuunt, crudoque morbo erumpunt; ideò longitudinem saltem recidivas, atque laborem significant. *Quam-tias.*

Sudorus assidui, sive modici ille sint, sive copiosi, in febre acuta mali.

Significant enim naturæ imbecillitatem, quæ non possit humores retinere, donec per concoctionem ad excretionem præparati fuerint. Ideò qui continenter sudant, sed modicè, si evaserint, diu saltem ægrotare solent. At si crebrò magnam sudoris copiam profundant, palam est, non multò post eorum virtutem resolutam iri. Adde quod sudores, quicunque per plures dies perseverant, symptomatici sint, quia critici intra unum absolvuntur.

Sudatiuncula omnis, præcipue quæ circa caput & cervicem apparet, mala.

Contingit enim plerumque hæc sudatiuncula, quam ὀνάδρωσιν Hippoc. nominat, ob magnam virium imbecillitatem, quæ humores circa cutem existentes continere nequit:ut videre est in symcope, ubi sudor exiguus circa caput,collum aut pectus emanat; aut etiam in moribundis talis sudor sæpe numero contingit,qui *diaphoreticus* vulgò solet nominari. Sic apud Hip. 1.*epid.sed.*1.*Ægr.*1. Silenus circa caput modicum sudavit, undecima interiit. Ita & 3.*epid. sect.* 2.*ægr.*11. mulier, quæ post abortum febre magna tenebatur, quarta die sudavit circa caput exiguo frigido; septima interiit.

Sudor, qui cùm cæperit erumpere statim desinit, malus.

Significat enim naturam excretionem moliri, & præ imbecillitate non posit opus absolvere.

Sudatiunculæ, & rigoris crebra vicissitudo, funesta, 1. *Coac. Aph.*10.

Dicit Hipp. hanc sudatiunculam, cum rigore frequenti, expyema significare. Et certè humores in vasis contenti hæc non possunt producere, quandoquidem tum sudatiuncula in capite tantùm & thorace solet apparere. Sed ex concepto empyemate fit vellicatio partium thoracicarum à putris acrimonia, unde levis ille rigor, quem sudatiuncula sequitur, facultatis infirmitate, ob quam succi alibilis resolutio fit.

Frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem, morbi longitudinem sigificant. Aph. 37.*sect.*4.

In febribus putridis humores putrescunt interdum in vasis solis, interdùm verò in toto corpore, ita ut in partium substantia, & juxta cutem, atque adeo in toto habitu corporis humores noxii contineantur.

neantur, cùm verò hæc duò contigerint, tum humores, qui sunt in vasis; putrescere tum etiam calorem nativum vel extingui omnino in habitu corporis vel proximum esse extinctioni; quæ quidem ex his partibus evacuantur, frigida sentiuntur. Eam verò, quæ sit ex putredine in vasis caliditatem nihil prohibet vehementissimam esse, atque adeò signum exitiale, offendens in hominis corpore humorum multitudinem, tantam habentium frigiditatem, ut neque à calore nativo, neque à febrilli calefiant. Si igitur in febre acuta frigidi sudores contingant mortem prænuntiant quando quidem illa humorum crudorum & frigidorum multitudo non potest tam exiguo tempore concoqui, calore admodum debili existente. At si cum mitiori febre contingant, non quidem mortem, sed morbi logitudinem prænuntiant, quia non tantopere vires labefactantur à mitiori febre, & eo longius tempus protrahitur, in quo natura potest illam humorum multitudidem concoquere. Hæc est doctrina Gal. in *comm. hujus Aphor.* Attamen fiunt etiam frigidi sudores, vel ob summam inflammationem, vel ob simplicem caloris nativi exsolutionem. Cum enim summa aliqua inest internis partibus inflammatio, universus calor exteriorum partium retrahitur ad interiora, unde externæ partes manent omnino refrigeratæ. Atque ita fit, ut cùm ex interno illo incendio magna fiat effumatio, vapores illi in cute condensentur, & in sudorem abeant, eumque frigidum, quia à cute refrigerata refrigerantur, ut in lipyria febre solet evenire. Cum etiam in morituris color nativus sit valdè exsolutus, cogitur ille præ nimia paucitate totus in corde colligi & partibus interioribus, unde externæ partes manent refrigeratæ. Calor autem ille conclusus aliquam adhuc efficit evaporationem, quæ tota in sudorem concrescit, eumque frigidum, propter dictam partium externarum frigiditatem. Quocumque autem horum duorum modorum contingat hujusmodi sudor, lethalis procul dubio censendus est. Multa sudorum frigidorum exempla proponuntur ab Hippoc. in *Epid.* quæ hujus prognostici veritatem luculenter patefaciunt, v. g. in *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 1. Philiscus die quintâ sudavit frigidum: sextâ verò obiit. Et *Ægr.* 1. *ejusdem sect.* Silenus octavâ die sudavit per totum frigidum: undecima interiit. Idem & 3. *sect.* 2. *Ægr.* 11. mulier, quæ ex abortu febre magna correpta est, quarta die sudavit circa caput exiguo frigido: septima interiit. Et *Ægr.* 12. *ejusdem sect.* mulier, quæ in mendacium foro decumbebat septima sudavit per totum frigida, decima quarta mortua est.

Fœtidi sudores in morbo acuto pessimi.

Summam enim humorum putredinem significant, quæ naturalem corporis œconomiam destruit & evertit.

Si inter sudandum horror vel rigor sæpius recurrat, malum.

Externendi modus.

Quia novus iste naturæ conatus magnam indicat illius perturbationem, quæ non potest propositam evacuationem perficere convenienter, sed denuò insurgit cum magno virium & vitæ periculo. Unde Hipp. *Aph.* 4. *sect.* 7. *à sudore horror non bonum.*

Sudor, qui non effluit, sed instar granorum milii in cute apparet, malus.

Hujusmodi sudor in capite aut cervice tantum solet apparere per syncopas, aut alias virium exsolutiones, quæ non possunt copiosum sudorem effundere, sed exiguum tantùm, qui in tales globulos granis milii similes efformatur.

Sudores qui die non critico contingunt, mali.

Symptomatici enim sunt & à vi morbi concitati. Qui enim fiunt à naturæ motu bene operantis, diebus tantùm criticis contingunt. Sic apud Hip. *Epid. sect.* 1. *ægr.* 11. Dromeadæ conjux sextâ die sudavit per totum, & eadem die interiit. Et 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 3. Pythioni decima die multus sudor accidit, & eadem die interiit.

Sudores in principio morbi apparentes, mali.

Quia in principio omnia sunt cruda, & nihil potest salutariter excerni, nisi prius debitè concoctum sit. Idcirco verum est hoc theoremate de omni evacuationum genere, quæ in principio morbi nunquam possunt esse salutares. Ita Philiscus die primâ sudavit: tertia circa vesperam febri acutâ cum sudore: sexta die obiit. Ita & Dromeadæ conjux tertia die sudavit per totum, sextâ verò interiit. Et phreneticus, cujus historia habetur 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 4. prima die multum sudorem per totum effudit, secunda sudavit, quarta mortuus est.

Quicumque abscessus post signa concoctionis apparent, & secundum rectitudinem partis affectæ & in loco ab illa valdè remoto, declivi & capaci, non valde exquisito sensu donato, & qui citissimè ad suppurationem perveniunt, salutares, qui contrario modo se habent periculosi.

Loca abscessui recipiendo maximè idonea sunt crura, tibiæ, brachia, inguina, axillæ & articuli. Sunt enim à partibus internis remota, aut saltem earum excrementis recipiendis idonea & satis capacia, ac calore nativo prædita, ut materia in illis contenta facilè concoqui valeat; si verò fiant in abdomine: periculosissimi.

Quicunque abscessus foras vertuntur, optimi sunt qui parvi, & maximè egrediuntur, atque ad exteriora eminent, & in acumen elevantur. Qui verò majores sunt, plani & omni acumine destituti, mali, tum etiam quicumque ad interiora vergunt, vel intrò rumpuntur.

Optimi sunt, qui interioribus partibus nihil communicant, sed sunt adducti, & parum doloris inferunt, & cutis colorem non mutant. Hippoc. Prognost. cap. 10.

Abscessuum bonitas vel malitia ex triplici sumitur differentia, scilicet loci in quem erumpunt, figuræ, quam retinent, & loci in quem rumpuntur. Quod ad *primam* spectat, quo magis abscessus aliquis vertitur ad exteriora, eo melior est, cùm ut signum, quia robustiorem facultatem expultricem significant; tùm ut causa, quia minùs lædit partes interiores. Quod attinet ad *figuram*, *qui parvi sunt*, inquit Hipp. *meliores* quod non intelligendum est simpliciter de quantitate abscessus, quandoquidem abscessuum magnitudo quantitati materiæ respondere debet; sed de magnitudine secundùm basin, scilicet qui minorem habent in basi circumferetiam, sint meliores, tum etiam qui maximè egrediuntur, surguntque in acutam. Nam robur expultricis facultatis significant. Qui verò magni sunt secundùm basin, hoc est lati, & minimè acuti, contrariis de causis mali sunt. Quod *rupturam attinet*, omnium optimi sunt, qui rumpuntur extra solum, quia ita fit ulcus magis idoneum ad curationem, & commodius multo est pus extra erumpere, quam ad interna membra labi. Optimi denique sunt, qui partibus internis nullum dolorem, aut inflammationem, aut aliam quamvis malam dispositionem communicant, tum & ipsi exiguum dolorem inferunt, & colorem cutis naturalem parum immutant, quia significant, partes circa ulcus bene temperatas, atque adeò curationem sui se promptè promovere.

Omnis abscessus, qui ad suppurationem venit, si pus effundat laudabile, salutaris est; si non laudabile, periculosus.

Dictum fuit anteà, pus laudabile, esse debere album, læve, & æquale, & minimè fœtidum. Quod contrarias habet conditiones, malum est; significat enim

enim potiùs materiæ putredinem, quàm veram concoctionem.

Si abscessus in aliqua parte apparente æger non sublevetur, sed eadem symptomata perseverent, lethale.

Significatur enim, hunc abscessum fieri potiùs ex decubitu materiæ in illam partem, quam ex critica expulsione, ex qua perpetuò æger meliùs habere solet.

Abscessus in principio morbi apparens, pessimus.

Nulla evacuatio, quæ sit morbo crudo existente, potest esse utilis: sed in abscessibus præsertim hoc peculiariter observandum est, quod morbi, in quorum principio contingunt, ut plurimùm maligni sint atque pestilentes, unde maximum vitæ periculum præsagire licèt.

Abscessus minores vel majores, quàm par sit apparentes, mali.

Minores non recipiunt sufficientem materiæ morbificæ copiam, qua morbus solvi, aut multum imminui possit, ideoque inutiles. Majores verò nimiam humoris morbifici copia denotant, unde periculum est, ne natura oneri succumbat, tum etiam, ne præter cutem & musculos pars aliqua interna, aut ex principibus, aut ex necessariis obsideatur.

Quicumque abscessus, postquam apparuerint, citò recurrunt & occultantur, funesti.

Significant enim naturam esse prælanguidam excretionem quidem aggredientem, sed eam præ imbecillitate perficere nequeuntem. Hoc tamen ita intelligendum est, modò illa retractio non fiat ab aliqua evacuatione, ab arte, vel à natura procurata.

Quæ dolenter ad aures assurgunt, pestifera. 2. Coac. cap. 4.

Omnes parotides à præstantioribus Medicis semper ferè suspectæ haberi solent, propter loci angustiam, qui non est capax totam suscipere materiam: tum etiam propter viciniam cerebri, ad quod fit refluxus materiæ morbificæ. Sic verò parotides gravem dolorem inferant, magis periculosæ sunt, quia significant humorum multitudinem, quæ tensionem parit, ex qua dolor concitatur. At tamen si parotidum eruptionem copiosus sequatur alvi fluxus, vel multa profluat urina, solent ægri liberari, ut Clazomenio contigit in 1. *epid. sect.* 2. *ægr.* 10. in quo die decimaseptima, propè ambas aures facta est elevatio cum dolore: & vigesimaseptima tumores circa aures magis elevati sunt, neque substiterunt, neque suppurati sunt. Trigesima prima fluxus alvi, multi, aquosi, cum dysenteria: urinas crassas minxit, substiterunt quæ circa aures, & ad quadragesimam secundam à morbo liberatus est.

Parotides, quæ cum urina cruda apparent, malæ.

Ostendunt enim naturam non potuisse superare causam morbificam, & ad convenientem evacuationem disponere.

Parotides, quæ fractis jam viribus contingunt, mortificæ.

Maximè enim tunc temporis natura viribus opus habet ad expellendam materiam morbificam; & parotidum suppurationem moliendam: si igitur & illo motu deficiant, nulla salutis spes superesse potest.

Parotides, quæ non suppurentur, malæ nisi larga hæmorrhagia, aut copiosus alvi fluxus succedat, aut urinæ crassæ & concoctæ profundantur.

Non tamen omnis alvi fluxus parotides dissipat, nam in febre pestilenti sæpè cum parotidibus ægros de medio tollit: sed oportet alvi fluxum esse criticum; & laudabilem, quod ex signis suprà de alvi fluxu propositis facilè innotescet. Hinc Hippoc. in *Coac. diutiùs hypochondrio afflicto, & alvo graviter olente abscessus ad aures, interfecit.*

Parotides, quæ magnitudine moderata, sine dolore, integris viribus aliquo die caitico, & antegressis coctionis signis erumpunt, bonæ.

Quamvis parotides utplurimum suspectæ esse soleant, ut antea dictum est; tamen utiliter aliquando erumpunt; si nimirum dictis conditionibus appareant, ex quibus dignoscitur naturæ dominium supra causam morbificam. Sic in Clazomenio, cujus historia supra relata est, urinæ toto morbi decursu tenues quidem, sed bene coloratæ apparuerunt: & die decima septima, quæ critica est, parotides apparuerunt.

Pustulæ in principio morborum acetorum, toto corpore, aut nonnullis partibus apparentes, pericu-losæ. Per pustulas.

Apparere solent plerumque hujusmodi pustulæ in morbis malignis & pestilentibus, & eorum sunt indicia, atque vitæ periculum minantur: præcipuè verò si in principio morbi erumpant, quod majorem malignitatem significat, quæ naturam irritet ante ullam concoctionem ad exclusionem ichorum acrium & venenatorum, à quibus hujusmodi pustulæ produci solent. Unde Hipp. in *Coac. quibus in febribus pustulæ per totum corpus erumpant, lethale, nisi purulentus abscessus illis succedat.* Et alibi: *Qui circa artus rotundas in superficie pustulas habent, insuperque rigorem, illis tandem circa inguina & ventrem rubores & nigredines* exoriuntur & intereunt. Quod etiam confirmat idem Hippocr. in 1. *Epid.* exemplo Sileni, in quo die octava exanthemata cum sudore rubra, rotunda, parva, veluti vari prodierunt, & undecima interiit. Quamvis autem variolæ & morbilli, qui in pueris frequenter apparere solent, ex hoc genere esse videantur; solent tamen non rarò salutariter erumpere, si nimirum fiant simpliciter ab ebullitione & motu naturæ secernentis purum ab impuro. Quando verò à maligno & venenato aëris contagio dependent, tunc magnum periculum invehunt, & magnam sæpè puerorum stragem efficere solent.

Pustulæ admodum rubentes, vel præcipuè liventes aut nigricantes, exitiosæ.

Valde rubræ intensum humorum fervorem significant, quales in Sileno apparuerunt. Lividæ aut nigræ humorum adustionem significant, & maximam malignitatem, unde pustulæ carbunculosam naturam nanciscuntur. Sic in variolis & morbillis, quibuscunque exanthemata livida aut nigna apparent, omnes moriuntur.

Calor in febribus optimus est, temperatus, suavis, æqualis in omnibus corporis partibus cum quodam humido, qui maximè nativo calori sit similis, & æquali totius corporis mollitie. Qualitates corporis prima.

Primò, bonus iste calor per humiditatem, quam habet comitem, ab igneo distinguitur qui siccus esse consuevit. *Secundò*, per mollitiem in toto corpore æqualem distinguitur ab eo calore,, qui in febribus malignis reperiri solet, qui Medicos plerumque fallere solet; blandus enim & mitis est, calori naturali simillimus, intus nimirum concluso calore intensiori, nec foras liberè diffuso. Quamobrem bono illi calori corporis unà totius æqualem mollitiem conjungi oportet, ut docet Hipp. 2. *prog. Optimum*, inquit, *est si corpus omne æquale calidum*, mollleque est, æqualis enim totius corporis mollities distinguit bonum calorem ab aliis, qui boni non sunt. Atque ita calor mitis & blandus, qui in febre meligna reperitur, dignosci poterit ex inæquali totius corporis mollitie, quod videlicet hypochondria dura utplurimum & tensa appareant. Aut saltem illa caliditas in toto corpore æqualis non erit, quòd nimirum partes extremæ minùs ca-

lidæ

lidæ ſentiantur, at circa ventrem intenſior caliditas percipiatur. Ita caliditas temperata æqualiter in toto corpore, cum æquali quoque mollitie, ſemper bonum ſignum erit; ſiquidem fieri non poteſt, quod corpus tali caliditate & mollitie præditum exitiosè ægrotet: id enim certò demonſtrabit, viſcera inflammatione, obſtructionibus, & inſigni putredine carere.

Flammans cum ſudore facies in febre acuta, mala 2. *Prorrhet. text.* 33.

Intenſa enim illa caliditas internam cerebri inflammationem ſignificat, & ſudor pariter eandem partem laborare oſtendit, quandoquidem ut teſtatur Hippocrates in *Aphoriſmis*, *ubi ſudor, ibi morbus eſt.*

In febribus circa ventrem fortis æſtus, & morſus oris ventriculi, malum. Aph. 65. *ſect.* 3.

Sigificat enim magnam inflammationem, vel multam bilem, eamque acerrimam circa ventriculum ebullientem aut putreſcentem, quæ interni eryſipelatis faciat.

In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Aph. 1. *ſect.* 7.

Fit enim illa refrigeratio extremorum in morbis acutis; vel ob internam inflammationem, cujus calor adeò vehemens eſt, ut ad ſe trahat totum ſanguinem inſtar cucurbitulæ; unde fit ut iis, qui ita ſe habent, viſcera perurantur, extremæ autem partes frigeſcant, propter defectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis. Confirmavit idem Hip. *Aph.* 48. *ſect.* 4. *In febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores ſint frigidæ, interiores verò urantur, & ſitim habeant, lethale eſt.* Hæ autem febres, in quibus exteriora frigent & interiora uruntur, Lipyriæ nominantur, fiuntque præcipuè ex inflammatione partium nervoſarum, veluti ventriculi & inteſtinorum, ſuntque perpetuò lethales, & paucis diebus interimunt. Vel fit illa refriteratio extremorum ex maxima exſolutione caloris nativi cujus reliquiæ perexiguæ, in corde & præcipuis viſceribus collectæ, non poſſunt uſque ad partes exteriores exporrigi. Idcirco qui ita refrigerati ſunt maxima laborant imbebillitate virium, nec ampliùs recaleſcunt, & morti ſunt proximi, quod teſtatur Hip. in *Prorrhet Quoties à rigore refrigeratur quis, nec denuò incaleſcit, malo eſt loco.* Et confirmatur in *epid. ſect.* 2. *Ægr.* 1. ubi Philiſcus quinta die habuit extrema undiquaque frigida, & non amplius recaleſcentia: ſexta die obiit. Ita & *Ægr.* 2. *ejuſdem ſect.* Silenus ſexta die extrema habuit frigida, livida; ſeptima extrema, non ampliùs recaleſcebant: undecima interit. Ita & *Ægr.* 8. *ejuſdē ſect.* Eraſinus quinta die circa meridiem extrema habuit frigida, ſublivida, & eadem die interiit circa ſolis occaſum. Ita & 3. *Epid. ſect.* 2. *Ægr.* 11. mulier, quæ ex abortu febre magna correpta eſt, habuit extrema frigida à quarta die uſque ad ſeptimam, qua interiit. Attamen interdum extremorum frigiditas non perſeverans, nec frequenter revertens, bona eſſe conſuevit; criſin etiam advenieniem ſignificat, in qua calor retrahitur ad interiora, ad excludendam materiam morbificam: ut contigit illi, qui decumbebat in Dealcis horto, 3. *epid. ſect.* 1. *Ægr.* 3. qui die decima ſeptima habuit extrema frigida, poſtea febrem acutam, & ſudaxit per totum, & allevatus eſt.

Frigiditas narium perſeverans toto ferè morbi decurſu in puerulis, lethalis.

Frigiditas linguæ per aliquot dies perſeuerans, lethalis: ut in tribus ægrotantibus animadverſum fuit in quibus alia ſymptomata gravia non apparebant, præter quendam virium langorem.

Qui frequenter refrigerantur, & viciſſim incaleſcunt, ſunt in periculo. 2. Prorrhet. text. 32.

Significatur enim materiæ morbificæ multitudo vel malignitas, adversùs quam natura certamen fruſtra aggrediatur, unde caloris nativi exſolutio, mors tandem conſequitur, ut annotavit Hipp. in 3. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 12. Ubi mulier, quæ decumbebat in mendacium foro, ſeptima die ſubriguit, febris acuta, circa veſperam refrigeratio extremorum, non ampliùs recaleſcebat, & rurſum ad noctem ſuperriguit, extrema non recaleſcebant. Decima extrema recaluerunt. Undecima rurſum extrema frigida Decima quarta mortua eſt. Ita & 3. *epid. ſect.* 3. Pythio die ſecunda habuit refrigerationem extremorum, & poſt multum tempus recaluit. Tertia ſubrefrigeratus eſt parum. Quarta iterum refrigeratio, & recaluit poſt tempus. Octava manè refrigeratio, ſerò autem rurſus recaluit. Decima multa refrigeratio, febris acuta, multus ſudor, interiit.

Secunda Duritiei.

Cutis faciei & aliarum partium dura, ſcabra aut ſquallida, mala.

In morbis enim acutis magnam indicat exſiccationem à calore febrili factam. In diuturnis verò magnam humidi primigenii conſumptionem, ut in febribus hecticis. Sic 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 3. in Dealcis uxore, die decimaſeptima, erat cutis circumtenſio arida: & vigeſima prima obiit. Et *Ægr.* 19. *ejuſdem. ſect.* in Melibæo adoleſcente, die decima cutis fuit arida & circumtenſa, & vigeſima quarta interiit.

Summa totius corporis mollities in quolibet morbo, mala.

In morbis enim acutis inſignem quandam putredinem ſignificat, propter quam partes corporis noſtri flacceſcunt, ut patet in cadaveribus peſtilenti febre peremptis. In chronicis verò magnam pituitæ copiam, in univerſum corpus diffuſam, ut in leucophlegmatia contingit.

Rubor faciei intenſus cum mœſtitia; malus. 1. *Prorrhet.*

Faciei rubor ſimpliciter conſideratus non perpetuò malus eſt: ſignificat enim interdum criſin inſtantem per hæmorrhagiam, quemadmodum Galen. in Romano juvene coram aliis Medicis ex hoc ſigno prædixit. Et tunc ſigna concoctis ſimul debent apparere: ſi verò crudo morbo exiſtente facies valde rubra appareat, timenda erit capitis inflammatio, & cerebri præſertim; cùm hoc ſigno demonſtretur ſanguinem ſurſum in caput agi, ipſumque inflammare; unde fit, ut triſtitia phrenitidem præcedat, quia ille ſanguis à nimio calore aduſtus eſt, & ad bilis atræ naturam vergit, ut docet Galen. in *comm. hujus ſententiæ*; his verbis: *Cùm itaque florida quidem apparuerit facies, æger autem valde triſtis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio eſſe videtur, quæ ſanguinem exurit, ob eamque cauſam bilem atram, ut demonſtratum eſt, gignit.*

Rubores intenſi, & quaſi eryſipelatodes in manibus & pedibus apparentes, per morbos acutos cum bonis ſignis boni, cum malis mali eſſe conſueverunt.

Si enim cum bonis ſignis appareant ſignificant naturam fortem eſſe longiùs humores noxios ad ignobiles partes propellere; unde bona illa metaſtaſis cenſenda eſt, quam allevatio ægri neceſſariò conſequitur. Si verò cum malis ſignis appareant hujuſmodi rubores, & nullum ex iis levamen ægrotanti ſuccedat, cenſendum eſt per epigeneſin eos excitari, videlicet per multiplicationem qualitatis illius phlegmonoſæ, quæ jam viſcera firmiter occupavit.

Pallor ingens, in facie potiſſimùm, malus.

Quia ſignificat vel retractionem caloris violentam ad interiora, vel ejuſdem extinctionem, aut

ſanguinis

sanguinis inopiam: unde fit, ut ille color in demortuis soleat apparere.

Lividitas & nigrities totius corporis, faciei, vel partium extremarum, mala.

Fit enim propter caloris extinctionem in illis partibus, ut docuit Hippoc. 2. *progn. Si corpus adeò grave est, ut ungues ac digiti lividi sint, expectanda continuò mors est.* Illa autem lividitas cum frigiditate extremorum perpetuò conjuncta est, ut videre licet in exemplis Philisci, Sileni, & aliis, ubi de frigiditate extremorum suprà agebatur, propositis.

In osse ægrotante caro livida, malum. Aphorism. sect. 7.

Per *os ægrotans*, intelligit Hippoc. quod vulnere vel ulcere seu carie affectum est. At livescit caro in vulneribus aut ulceribus, vel ob caloris extinctionem, vel ob gangrænam seu syderationem, ex inflammationis magnitudine vel ob contusionem. Si ergo in osse corrupto aut violato livescat caro, nullaque adsit contusio aut syderatio, certissimum signum erit, pravam subesse putredinem, quæ calorem nativum extinguit: proinde illiud os exscindendum est aut eximendum.

Colorem subinde mutare in morbis acutis, malum.

Corpora *colorem mutare* dicimus, cum ex proprio colore nativo in pallidum, aut album, aut flavum, aut æruginosum, aut viridem, aut plumbeum aut denique nigrum mutantur. Hæc autem colorum mutatio frequens significat naturam valde opprimi, & magnam adesse pravorum humorum redundantiam.

Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malus. Si verò septimo, vel nono: vel undecimo, vel decimoquarto supervenerit, bonum: nisi dextrum hypochondrium induruerit. Aphorism. 62. & 54. sect. 4.

Hæc verba Hippoc. non sic superficie tenùs intelligenda sunt, cùm plures visi sint ante septimum regio morbo affecti, sani & liberi evasisse. Intellige igitur *ante septimum*, id est, ante materiæ morbificæ concoctionem, quam si aurigo antevertat, malum est, ut inquit Hippoc. quia motus ille est symptomaticus. At si ante septimum materiam morbificam concoqui & edomari contingat, quam posteà natura ad cutim propellat, unde morbus regius fit, bonis ægri rebus id fieri necesse est. Quod ipse confirmavit Hippoc. 4. *de ratione victus in morbis acutis*: *In biliosa*, inquit *febre morbus regius cum rigore ante septimum diem enatus, solvit morbum; si verò absque rigore præter occasionem evenerit, lethale.* Sciendum tamen est, ideo Hippocratem septimum diem annotasse, tanquam primum terminum boni icteri; quia rarò admodum contingit, ut febrium biliosarum materia ante septimum diem benè concocta sit, cùm præsertim ad cutem expellitur & iterum facit; hinc enim ostenditur, bilem esse crassiorem, quæ non potuit per sudores vacuari. Tradit igitur Hippoc. *in hoc Aphoris.* id quod frequentiùs accidit, quamvis aliter interdum possit contingere. At verò icterus, qui septimo, nono, undecimo, aut decimoquarto die, videlicet critico contingit, bonus est; quia tunc bonæ concoctioni succedit; signum autem ostendens icterum in illis diebus laudabili concoctioni succedentem, est si nulla durities sit in hypochondrio dextro: nam durities illa ostendit tumorem in hepate, qui vasa bilem expurgantia comprimit, vel obruit; unde fit transfluxus humoris biliosi ad habitum corporis. Si verò nullus adsit tumor in hepate, icterus fit per expulsionem bilis febrem efficientis ad habitum corporis. Huic demum signo sequentia adjungenda sunt, quòd in ictero critico urinæ non sint coloratæ, ut lintea croceo colore inficiant, neque fæces candidæ appareant, ut in ictero morboso: tum etiam quod ex eo febris soluta, aut saltem admodum imminuta sit.

Fœtor intensus ab ægrotantis corpore exhalans, malus. Odor.

Magnum enim significat humorum corruptelam, quæ tetros vapores undequaque expirat.

Quando æger in morbis acutis odores non consi entos sentit, odorabili re nulla præsente, qualis est odor piscium, luti, butyri, aut similium, mala signa adsunt, mors in propinquo est, teste Avicenna.

Stertor in acutis, qui & dormientibus & vigilantibus inter respirandum fit, lethalis est. Sonus.

Stertor seu stertorosus spiritus fit, quando inter respirandum sentitur in gutture quædam veluti ebullitio & fervor, seu strepitus, cujusmodi in stertentibus. Et ille in omnibus ferè morituris ex morbo acuto apparere solet per unum aut alterum diem ante obitum, præcipuè in iis, qui ex pleuritide aut peripneumonia intereunt. Significat enim extinctam omnino facultatem, quæ non valeat excrementa ab aspera arteria & faucibus expellere. Quicunque igitur morbo ingravescente hunc stertorem patiuntur, morti sunt proximi. At verò interdum contingit hujusmodi stertor in principio morborum, v. g. pleuritidis, peripneumoniæ & febris catharrhalis, ob humorum defluxum ad pulmonem & asperam arteriam; & tunc non est necessario lethalis, quia in progressu morbi ille humor potest excerni vel dissipari, ut in asthmaticis fit, qui hunc stertorem sine ullo vitæ periculo frequenter patiuntur. Et quia hujusmodi stertor in principio apparens, interdum lethalis est interdum verò minimè, ita distingendum est: quod videlicet qui minimè lethalis est augescente morbo sensim minuatur & tandem prorsus desinat, humore aut per tussim excreto, aut à calore febrili resoluto; ille verò, qui lethalis est, pertinaciter perseveret & sensim intendatur: quod ostendit naturam à multitudine humorum opprimi, eosque non posse excerni, sed ab iisdem ægrotantem suffocari.

Quibus cum strepitu alimenta in ventriculum descendunt, ut in puteum projici videantur, malum.

Significant enim fibras œsophagi esse resolutas, ut descendentia alimenta continere nequeat, & ad ventriculum veluti manu ducere, ut in naturali deglutitione fit: fitque frequentius in pueris agonizantibus.

Dolores ex hypochondriis, & tumores si sint recentes, & sine plegmone solvit murmur factum in hypochondrio, maximè erumpens cum stercore & urina & flatu: si verò non effluat confert etiam si devolvatur ad inferna. 2. Prognost.

Inflammationes hypochondriorum, quæ sæpe cum morbis acutis jungi solent, si recentes & absque plegmone sint, (phlegmone autem ex partis ardore & pulsu innotescit,) à flatibus producuntur, & contumaciam quidem ostendunt, si dolorem habeant firmum instar fixi pali; sed maximum tamen jamjam futuræ salutis signum exhibent, cùm homo incipit sursum aut deorsum in ructu & per sedem, cum dejectione & sine ea, & cum urina flatum emittere. Flatum autem cum urina emitti, ostendit spuma illi supernatans. Licèt verò flatus non emittatur, si tamen cum murmure incipiat deorsum repere, bonum est; principium siquidem salutis esse solet, quia calor membri jam incipit flatum dissipare, & membra non sunt jam adeò extensa, sed constringuntur ad flatum expellendum, unde principium est victoriæ.

Facies

Accidentia propria in facie.

Facies cadaverosa mortifera, sed ea minùs tamen, quæ ob vigilias aut ventris solutionem ejusmodi est. Atque talis corruptio his de causis orta, uno die finitur. 2. Coac. cap. 5.

Hæc facies, quam Hippoc. vocat *cadaverosam*, quod similis sit ei, quæ apparet in cadaveribus, & ius, qui morti sunt proximi, vulgò vocatur *facies Hippocratica*, quia ad amussim, & veluti penicillo describitur ab Hippocrate 2. *Coac.* & in 1. *prognost.* his verbis: *Fuerit autem sanè facies hujusmodi, oculi concavi, nares acutæ, collapsa tempora, aures frigidæ & contractæ, cutis in fronte dura, lenia & arida, color pallidus vel niger, lividus aut plumbeus*, quæ omnia ex pessimis causis solent contingere. Partes enim faciei, aut revera gracilescunt, consumptâ earum substantiâ; aut gracilitate quadam apparenti magis quàm vera, quam facit subtractio spirituum & sanguinis: hi enim tribuunt particulis vividum colorem, & mediocrem humorem, qui concidit illis subtractis; accedítque tunc frigus externum particulas comprimens, majoris extenuationis causa. Ut consumatur subjecta cuti caro, facit calor qui malignus est, aut intensissimus. Ut verò sanguis & spiritus ab iis particulis subtrahantur, facit aut debilitas tanta innati calidi, ut non possit emergere, aut tantum interius incendium, ut trahatur intrò velut à cucurbitula. Omnes igitur causæ extenuationis maximæ, quæ in facie apparent, pessimæ sunt: illæ autem particulæ quæ ab Hipp. enumerantur, sunt maximè extenuationis capaces. Oculi enim multâ pinguedine referti sunt, & copiosis spiritibus abundant, qui tumere & prominere eos faciunt. Si igitur pinguedo illa consumatur, aut spiritus exhauriantur, oculos subsidere, & locum quem antea occupant, vacuum majori ex parte fieri necesse est, unde oculi concavi apparent. In naso sola illa particula est crassiuscula, quæ est extrema, ac veluti quædam cuspis; nam reliqua sunt ossa, cartilagines & cutis sine carne: In solis pinnulis sunt fibræ quædam carnosæ, tenues, ex musculis buccas moventibus productæ: ergo meritò ea in parte nasi apparet magis ex morbo facta extenuatio. Temporum cavitates musculis valde humidis plenæ sunt, unde fit, ut canities plerumque à temporibus incipiat, quæ humiditas facile absumitur à causis supra dictis. Aures meritò refrigerantur per debilitatem, aut retractionem caloris nativi, tum quod extremæ sint à caloris fonte, longeque remotæ, tùm etiam quod excarnes; ex sola enim cute & cartilagine compositæ sunt. Contractæ etiam fiunt earum pinnulæ, & cutis frontis intenta, dura & arida per exsiccationem, ex consumptione humidarum partium, ut coria, quæ exsiccata contrahuntur & contorquentur. Color denique pallidus, niger, aut lividus, ex caloris nativi & spirituum retractione aut exsolutione dependet, unde illæ partes refrigeratæ talem colorem nanciscuntur. Postremò *advertendum est*, faciem cadaverosam, quæ signis propositis innotescit, esse pernicioſam, si à causis internis jam recensitis producatur: nam si à causis procatarcticis talis reddita sit minùs periculosa est, ut notat Hipp. in hoc theoremate, ubi tantùm vigilias & alvi fluxum enumerat. Sed his addere etiam possumus alias causas procatarcticas, ut defectum alimenti, mœrores, & timores. Et facilè cognoscetur, cùm ab hujusmodi causis procatarcticis dependet, quia uno die finitur, & postea æger ad pristinum statum revertitur.

Essentia

Causæ efficientes. Aër.

Humores.

Causæ materialis corporis ægri tantis. Effus. Actiones animales. Rigor.

Vitales. Pulsus.

Naturales. Suppressio urinæ.

Excrementa.

Oportet verò considerare oculorum in dormientibus suspectiones. Nam si quid album commissis palpebris subinspiciatur, neque alvi profluvio aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum & lethale valde. Aphor. 52. sect. 6.

Cùm Ægri semiapertis oculis dormiunt, ut album subappareat, maxima imbecillitas facultatis animalis significatur. Cùm enim oculi ex minima facultate claudantur, si in somno claudi nequeant, summam spirituum animalium depauperationem denuntiant. Signum igitur lethale est, si vi morbi talis resolutio producta sit. At verò si ab evacuatione vel spontanea, vel arte facta, aut aliqua alia causâ procatarcticâ talis spirituum resolutio producta sit, reparabilis illa est, ideoque conniventia oculorum ab ea producta non tam periculosa. Addit etiam Hipp. aliam cautionem, *in 1. prog.* Si nimirum æger hoc modo dormire non assueverit: Sunt enim quidam qui oculis semiapertis dormire consueverunt. Habet autem maximam vim hoc prognosticum in acutis capitis morbis, sive cum febre conjuncti sint, sive sine febre; quia oculi cerebro proximi sunt, & veluti conjuncti; illius ideoque passiones certissimè declarant: ex aliis verò morbis non tam certum periculum denuntiant. Nam puerili vermiculosi sæpè non omninò claudunt oculos inter dormiendum; & facilè liberantur. Non solùm autem ab exsolutione virium hæc conniventia producitur, sed etiam interdum à convulsione oculos moventium musculorum, ut docet Gal. *in comm. hujus Aphorismi.*

Si in morbo acuto oculus unus altero minor fiat, lethale est. Hipp. 1. prog.

Fit enim tunc temporis ob facultatis regentis imbecillitatem, quæ illum oculum incipit deserere. Gravius quidem ambos oculos extenuari, ob ejusdem facultatis imbecillitatem; sed illa extenuatio apparere incipit in alterutro oculorum, quippe rarum est, utrumque esse simul eodem omninò apparatu. Nam & atrophia, quæ est afflictura totum corpus, ab uno vel duobus membris solet incipire, illincque ad alia serpere, rursumque ad alia, prout magis vel minùs disposita sunt. *Advertendum* tamen est an non hujusmodi oculi extenuatio à peculiari morbo dependeat, non ab imbecillitate facultatis: tunc enim ex eo nullum imminet periculum.

Si in morbo acuto album oculi rubrum appareat, periculosum. Hipp. in progn.

Significat enim sanguinem aut bilem transferri ad cerebrum; unde inflammatio, indeque phrenitis expectanda est, quæ magnum vitæ periculum minatur. Cùm autem tunica adnata, quæ album oculi constituit à meningibus cerebri exoriatur, facilè fit, ut earum inflammatio ipsi communicetur.

Si in morbo acuto venæ oculorum lividæ aut nigræ apparuerint, lethale est. Progn.

Vel enim significant humores adustos & atrabilarios abundare in cerebro, vel caloris nativi extinctionem, unde sanguis nativum suum calorem amiserit, & concretionem aliquam acquisiverit.

Si in morbo acuto oculi pervertantur, malum. 1. pr.

Oculi *perverti* dicuntur, quando indecorè moventur, id est, vel magis sursum quàm deberent vel deorsum, vel in obliquum: tum etiam si unus sursum; alter deorsum: unus in unum, alter in alterum angulum torqueatur. Quæ quidem oculorū perversiones fiunt ob convulsionem musculorum oculos moventium: quemadmodum fieri solet in epilepsia, in qua quidem periculosæ non sunt. At convulsiones quæ fiunt in morbis acutis, sunt maximè periculosæ.

Oculi tenebrosi, turbidi, squallidi, ac minimè splendentes, mali.

Tales enim fiunt ex defectu atque extinctione spirituum animalium, qui splendidi sunt, & luciditatem oculis conciliant: tum etiam ex raretactione tunicarum oculos componentium, & corneæ potissimùm, ut docet Gal. 1. *de sympt. caus.* *In palpebris, naribus & labiis.*

Si autem perversa fiat, aut livida, aut pallida palpebra, aut labrum, aut nasus, cùm aliquo alio-

rum signorum, scire oportet, morti proximum esse. Lethale etiam est labra resoluta & pendentia, & frigida & alba esse reddita. Hippocrates in prognost.

Eandem ferè sententiam habet idem Hipp. *Aph.* 49. *sect.* 4. his verbis: *In febre non intermittente, si labrum, aut palpebra, aut supercilium, aut oculus, aut nasus pervertatur, aut non videat, aut non audiat æger, jam debili existente corpore, mors proxima est.* Fiunt autem omnes istæ perversiones ex musculorum has partes moventium convulsionibus, quæ in morbis acutis lethales sunt, ut sæpè inculcatum est. At lividæ aut pallidæ palpebræ fiunt ab extinctione calidi innati. Labia verò pendentia, & resoluta & frigida, & alba manifestè indicant facultatis moventis imbecillitatem, & extinctionem calidi innati.

Nares præter modum dilatatæ in morbo acuto, periculum portendunt.

Significant enim magnam facultatis animalis imbecillitatem, quæ cum nequeat thoracem sufficienter dilatare, ad summum incendium temperandum dilatatis naribus conatur compensare, ut per illas aër copiosior attrahatur.

In dentibus. *Dentibus stridere in febribus, quibus non est assuetum à pueritia, furibundum & mortale. Hipp. in prognost.*

Hanc eandem sententiam repetit Hipp. *in* 2. *prorrhet.* his verbis: *Dentium stridor perniciosus, quibus non est sanitatis tempore consuetus.* Galenus verò *in* 1. *prog. Stridere*, inquit, *dentibus, quibus ab initio non erat consuetum, futuri delirii accidens est; si verò interdum ægrum offendas utrumque perpeti, delirare & stridere dentibus, hunc jam esse prope mortem arbitrare.* Fit autem stridor dentium musculis, qui maxillas movent, convulsivos motus patientibus: aut facultate movente admodum debilitatâ. Quodcunque horum fit, per morbos acutos multùm pati cerebrum, suspicionem facit: magnæ cerebri læsioni dementiam succedere verisimile est, cùm dementia sit facultatis, quæ in cerebro viget, actio læsa, qua partis principis læsione plurimum aucta, mortem fieri necesse est. Magis autem succedere solet furor illi stridori, qui cum maximo dentium sonitu fit quàm qui cum exiguo; hic enim fieri potest ob debilitatem, quæ sine dementia afferre potest mortem; ille verò fit ob motus convulsivos, qui excitantur à malignis fuliginibus, quales ex atra bile sunt cerebrum & nervosas partes impetentibus.

Quibus in febribus lentores & nigredines circa dentes apparent, periculosum.

Significant enim maximam crudorum & crassorum humorum copiam; & maximum febris incendium, quod humores illos crassos exsiccet & exurat.

In lingua. *Lingua nigra cum siccitate, scabritie, scissuris, & ustione, lethalis.*

Hæc enim omnia à febre ardente & valde exurente ducunt originem, cujus vi lingua impensè exaresçit, & adustas fuligines à viscerum incendio elevatas recipiens, camini instar, nigredine illa tingitur. A minori quidem ustione siccitas & scabrities efficiuntur: à vehementiori verò scissuræ producuntur, quemadmodum terra valde exsiccata æstatis tempore, rimas undique & fissuras patitur. Lingua ab initio exusta significat visceris alicujus inflammationem, quæ ex hypochondriorum dolore, duritie, tumore, aut calore dignoscitur.

Lingua tremula in acutis, mortifera.

Significat enim maximam animalis facultatis imbecillitatem, & summam cerebri læsionem, ideò phreniticis, jam morti proximis, lingua hoc modo solet contremiscere. Quod dilucidè exponit Galenus *in* 1. *prorrhet. textu* 19. his verbis: *Tremor igitur linguæ accidit, debilitata propter siccam intemperiem animali facultate. Convulsiones vero siccitatem musculorum ipsius, unà cum capite affectorum, consequuntur: sicut & vox obtremiscit propter infirmitatem, quæ ab horum intemperie contracta est. Prædicta autem hæc omnia symptomata, quæ à siccitate capitis intentiore fiunt, mentis motionem fieri quoque indicant.*

Fauces exulcerari cum febre, malum; verùm si aliud signum superveniat eorum, quæ diximus pessima esse, prædicere oportet, cum periculo esse hominem. Hippocrat. in prognost.

In faucibus. Fauces exulcerari solent, vel ab acri destillatione à capite defluente, vel cùm totum corpus laborat magna cacochymia, in febre ardente aut maligna. Quo fit, ut plerisque eorum, qui lue venerea aut elephantiasi tenentur, in faucibus ulcuscula fiant. At in morbis acutis, de quibus hîc tantum agimus ut plurimum mali sedes est aut in thorace, aut in hypochondriis. Cum ergo fauces incumbant viæ quæ venit à pulmone, & quæ venit à ventriculo, excipiunt fumos omnes, qui ab illis locis adscendunt, qui si acres ac erodentes sint, eas exulcerant. Oportet ergo locum hunc per eas febres assiduè intueri, eadem prorsus causa, qua linguam. Eodem enim modo repræsentat febris vehementiam, nimirum, ut per febrem maximè ardentem lingua fit arida, & multis fissuris affecta, si ingens sit, ita etiam fiunt faucium ulcera, maximè si Medicus non fuerit diligens per febris ardorem, in usu eorum, quæ sitim sedant. Verùm cùm Medicus hæc auxilia non omiserit, exulcerari fauces, multò majoris ardoris indicium est. Meritò ergo Hippocrates dicit, malum esse, non tamen adeo malum est ut vel sine ullo alio signo possimus mortis periculum prædicere. Nam fieri potest, ut ob destillationem, quæ cum febre conjuncta est, exulcerentur fauces, quod non adeo malum est ut hac una de causa mortis periculum prædici possit. Si verò à summa partium inferiorum intemperie procedat faucium exulceratio, periculosa quidem est: sed cum illa non poterunt non apparere signa alia prava. Oportet ergo signa alia considerare, & si aliquod aliud pravum appareat, mortis periculum prædicere. Valesius hoc signum gravi hoc elogio commendat. *Ego* inquit, *testari possùm, me signum hoc magnificare, vidisseque multos, quibus febris ardens jam videbatur inclinare, cum hac affectione perire. Quod accedit gravissimum, est fastidium quoddam maximum, adeo ut nihil possint accipere, sed potum etiam detestentur, quamvis exurantur. In his conjectavi semper internas gulæ partes usque ad ipsum ventriculum ulcere exedi.* Hæc Valesius. Nos verò faucium inflammationes & exulcerationes millies observavimus in febribus illis malignis, quæ annis elapsis populariter grassatæ sunt, & castra Regia potissimum infestabant. Illæ autem ab ipso morbi initio in omnibus ferè ægrotantibus apparebant, ut inter signa hujus morbi pathognomonica vulgo haberentur: unde colligere licet, eas à prava malignaque causa plerumque generari.

In hypochondriis. *Hypochondria optima sunt, quæ sine dolore, mollia & æqualia sunt, dextera ac sinistra parte. Hipp. progn.*

Hypochondriorum nomine vulgò intelligitur tota illa regio, quæ est inter septum transversum & umbilicum, in qua hepar, lien, & ventriculus continentur. Harum partium attrectatio nunquam est contemnenda à Medico per morbos; plurimùm enim facit ad prænotionem. Imò verò singulis diebus Medico diligenti & sedulo attrectanda sunt hypochondria, imitatione Hippocratis, quem hoc in usu habuisse apparet ex 1. *Epid. Ægri.* 2. ubi ait: Sileno tertia die hypochondriorum tensionem apparuisse, quo innuit, se eadem aliis etiam diebus attrectasse. Unde existimandum est, Medicos in

cogno-

cognoscendo quotidie hypochondriorū statu debere esse diligentissimos, quandoquidem ibi est sedes facultatis naturalis, hoc est, viscerum naturalium, in quibus ferè tota vis salutis aut interitus posita est, & in quibus tanquam in palæstra quadam omnes ferè morbi & naturæ fiunt conflictus, quos maximè omnium semper Medicus observat. Itaque in morbis acutis hypochondria bene se habere, non leve est optimi præsagii argumentum; nam impossibile est, aliquam partium illarum læsam esse, & hypochondria mollia esse, & absq; dolore. Tum æqualitas iisdem locis secundùm dextras & sinistras partes necessaria est, quæ quidem æqualitas in omnibus accidētibus intelligenda est, scilicet in calore, mollitie & mole. Talia enim hypochondria sunt, quæ in hominibus bene valentibus solent apparere.

Hypochondrium exæstuans, aut dolens, aut tensum, aut inæqualiter affectum, à dextris partibus ad sinistras, morbi est non mansueti. Hippoc. 2. Coac. & progn.

Hypochondrium ardens & multo calore abundans fit ex calidorum humorum multitudine, ibidem putrescentium. Dolor & tensio ab eadem causa producuntur, partes replente & malam intemperiem in iis producente; vel etiam à nimio calore siccitas introducitur, quæ tensionem facit. Inæqualiter afficitur parte alterutra, vel utraque, quando scilicet hîc calidius, hîc frigidius est, hîc durius, illic mollius, hîc lævius, illic asperius, alibi doloris expers, hîc dolens, denique magis minusvè distentum: quæ omnia aliquam earum partium deteriùs habere significant, & aliqua inflammatione affici, quæ in febribus acutis sæpissimè solet contingere.

Hypochondria sursum revulsa, nullis criseos per hæmorrhagiam futuræ signis apparentibus, mala.

Contingit aliquando, instante hæmorrhagia critica, hypochondria sursum revelli, humoribus sursum irruentibus vi jecoris se contrahentis & excutientis humores illos; quod tamen sine dolore fit, & parùm durat, & alia signa apparent futuræ hæmorrhagiæ. Si verò diu perseveret illa hypochondriorum revulsio, cum dolore & sine ullis futuræ hæmorrhagiæ signis, pessima est & lethalis; fit enim ab inflammatione vel exsiccatione, ex ardore febrili diaphragmatis, aut membranæ costas succingentis, quæ partes contractæ & revulsæ attrahunt secum peritonæum & hypochondria, quæ illis annectuntur. Hujus rei etiam signum erit certissimum vox acuta, quæ antea fuerat gravis; illa enim immutatur ex diaphragmatis contractione, unde Hippocrates *in Coacis*: *Quibus acuta vox, hypochondria intro sursum iis revulsa sunt.*

Tumor in hypochondrio durus & dolens pessimus, si totus est in hypochondrio. Si verò sit in alterutra parte, minùs periculosus est in sinistra. Hipp. 1. *progn.*

Tumor durus & dolens ab inflammatione fit, quæ si totum occupat hypochondrium, maximum impēdet periculum: si solùm dextrum, minus; & si solum sinistrum, adhuc multò minus. Ratio uniuscujusque evidentissima est. Etenim inflammata esse simul plura viscera in febre acuta, exitiosissimum est. At cùm in dextera parte collocatum sit jecur, in sinistra lien; certissimum est, affectum eundem multo esse graviorem in jecore, quod nobilius est viscus, quàm in liene, multò ignobiliori.

Tibiarum inflatio vespere apparens, & manè discussa, cum bonis signis bona, cum malis mala est.

Hæc tibiarum inflatio contingit sæpe in convalescentibus. At si convalescentiæ signa non appareant, sed alia quædam signa mala, hydropem minatur, aut pravam aliquam hepatis dispositionem significat. Aliquando enim apparuit, cùm abscessus esset in hepate. (*Conf. ad hæc omnia Melet. III.* 27. 28. 29. 60. 61. 62.)

CAPUT III.

De modo, quo finietur morbus: An scilicet per crisin, vel paulatim solutionem.

OMnes morbi vel per crisin, vel per paulatinam solutionem finiri consueverunt.

Per crisin finiuntur qui magni sunt & acuti paulatim verò finiuntur, qui inter chronicos recensentur, aut nullam habent magnitudinem.

Signa igitur morbum acutum & magnum, vel chronicum & parvum indicantia, etiam per crisin, vel paulatinam solutionem, utrum sit finiendus, pronuntiabunt: quæ quidem in diagnosi fuere proposita, indeq; repetenda. (*Melet. II.* 143. *III.* 68.)

CAPUT IV.

De tempore, quo finietur morbus: ubi dies & hora futuræ criseos prænuntiantur.

TEmpus futuræ criseos ex duobus potissimùm innotescit, acumine nimirùm morbi, & concoctionis finis: quæ omnia ex sequentibus theorematis patent.

Acutorum differentiæ.

Morbi acuti simpliciter decimo quarto die solēt judicari, peracuti die septimo, & perperacuti die quarto.

Has morborum acutorum differentias dignoscemus ex vehementia & celeritate symptomatum. Si enim primo statim die symptomata ingravescant, sumantque vehementiam & impetum, erit perperacutus, seu extremè peracutus, & quarto morbi die judicabitur. Si verò impetum sumant & vehementiam primo quidem quaternario, sed non primo statim die, erit ille peracutus, & septimo judicabitur. Si verò vehementia illa secundo tantum quaternario, idque in illius principio apparuerit, decimo quarto crisis erit speranda. Si denique post septimum tantùm impetus sæviat, vigesimo tantum, vel vigesimo primo judicium apparebit.

Notandum autem est, crises illas dies judicatorios non rarò prævertere aut retardare, pro materiæ mobilitate aut contumacia, & in diebus indicibus perfici, qui etiam sunt nonnihil judicatorii: quod tamen inde poterit dignosci, cùm vehementia & impetus morbi paulò citiù- vel tardiùs incipiunt, ex. gr. cùm impetus incipit in principio secundi quaternarii, nimirum die quinto, crisis decimo quarto erit speranda. At si sexto vel septimo tantùm impetus incipiat, decimo septimo futuram crisin erit conjiciendum. Quæ quidem solerti admodum indigent exercitatione, ab usu artis comparata.

Si primo statim morbi die concoctionis signa apparuerint, quarto morbus judicabitur: si quarto tantum appareant, septimo finietur. Si septimo appareant, undecimo judicabitur. Si undecimo, fiet crisis decimo quarto: & ita de aliis per quartenarios vel septimanas, computando juxta naturam morbi.

Concoctionis signa aliunde sunt repetenda. Ex his tamen præcipuum est in febribus, hypostasis urinarum. *Notandum* autem est, concoctionis signa cum vehementia symptomatum perpetuò esse conjungenda, ut certam prognosin efficias.

At vero jam futura crisis facilè dignoscitur ex perturbatione, quæ illam solet præcedere: cùm enim fieri incipit certamen morbi & naturæ, omnia symptomata maxime exacerbantur, quod innuit Hipp. *Aphor. 13. sect. 2. Quibuscunque crisis fit, iis nox gravis ante accessionem existit.*

Hora denique futuræ criseos inde artificiosè erit

præsagienda, supponendo primùm omnem crisin in morbi vigore seu statu fieri. Cùm ergo vigoris tempus cognovimus, crisεos etiã tempus cognoscemus. Rursus si morbus aliquas habere solet exacerbationes, priùs animadvertimus, quâ horâ fieri soleant exacerbationes, & quantum temporis perdurent, ac postremò quâ horâ vigor exacerbationis soleat apparere: cùm enim certum sit crises in vigore morbi & in vigore exacerbationis fieri, illis sedulo præcognitis, non solum diem, sed ipsissimam etiam horam futuræ crisεos prævidebimus. Conf. Joëlem. (*Melet.* 66. 68. 69.)

CAPUT V.

De leco, per quem futura est crisis. Ac primùm de signis futuræ crisεos per vomitum.

OMnis critica vacuatio fit per vomitum, vel alvi fluxum, vel sudores, vel urinas, vel hæmorrhagiam, vel menses, vel hæmorrhoïdes, vel abscessum: quorum signa, è prædictis fontibus deprõpta, sequentibus patefient theorematis, à vomitu incipiendo.

Actiones visus. *Tenebricosæ apparitiones oculis obversantes, futurum vomitum prænuntiant.*

Indicant enim materiam morbificam in ventriculo cumulari, quæ halitus copiosos ad caput emittit, & hujusmodi apparitiones tenebricosas efficit.

Capitis dolor acris & mordens, futurum vomitum significat.

Ille enim dolor à dictis halitibus excitatur, qui acrimoniâ suâ meninges cerebri vellicant.

Oris ventriculi morsus instantẽ vomitum significat.

Fit enim à dictis halitibus, partes illas vellicãtibus.

Motus. *Rigor & frigus hypochondriorum instantem vomitum significant.*

Fit enim etiam à dictis halitibus, partes illas vellicantibus.

Labri inferioris tremor instantẽ vomitum significat.

Fit enim ob communicationem tunicæ interioris ventriculi cum ore & palato.

Excrementa. *Sputationes frequentes imminentem vomitum significant.*

Fiunt enim ob dictam tunicæ communionem; & ventriculi compressionem, sese ad vomitum accingentis. (*Melet. III.* 70.)

COROLLARIUM.

Nota, ut plurimùm post vomitionem criticam subsequi diarrhœam; quæ morbo finem solet imponere, & reliquias ex vomitu expurgare.

CAPUT VI.

De Signis crisεos futuræ per alvi fluxum.

CRisis, quæ per alvi fluxum perficitur, non admodum certis & manifestis signis indicatur. Illa tamen erit prænoscenda partim ex signis, quæ proponentur, partim etiam ex signorum privatione, quæ alias crises indicare solent. Ad eam igitur prænoscendam sequentia proponentur theoremata.

Quibus adsunt frequentes ructus, eisque succedunt multi flatus & crepitus ventris cum borborygmo, & quadam illius inflammatione, eos instantem alvi fluxum expectare oportet.

Hæc enim omnia significant translationem materiæ morbificæ ad intestina.

Lumborum dolor, cum aliis signis potissimum conjunctus, alvi fluxum prænuntiat.

Quando enim per venas mesaraïcas humor noxius fertur ad intestina, dolor lumbis communicatur per continuationem mesenterii; quod à ligamẽtis, lumborum vertebras contrectantibus, ducit originẽ.

Quibus hypochondria suspensa murmurant, dolore lumborum superveniente, alvi iis humectantur, nisi flatus erumpant, aut urinæ multitudo procedat: in febribus autem hæc. Aph. 73. sect. 4.

Cùm regio hypochondriorum intumescit, & murmurat, constat humorem cum flatu eò loci redundare. Quibus si dolor lumborum succedit, humor ille aut flatus deorsum repit, unde alvi fluxus sequitur, aut saltem flatuum eruptio per sedem, nisi ille humor per urinas evacuetur. (*Melet. III.* 70.)

COROLLARIUM.

Nota, majorem fieri conjecturam, si toto morbi decursu alvus libera valde fuerit, aut die indice apparuerit fluidior, quàm alio tempore.

CAPUT VII.

De Signis futuræ crisεos per sudores.

MOrbi acuti frequentiùs multò per sudores quãliam quamvis evacuationem solent judicari. Ideò exactiores paulò erimus in futuri sudoris signis investigandis, quorum facilem intelligentiam sequens Tabula præstabit, notata literâ M.

- M
  - Signa indicantia futurã crisin per sudores desumuntur vel ab
    - Essentia.
    - Causis, quæ sunt vel
      - Efficientes
        - Externæ [aër.
        - Internæ [humores
      - Materiales [corpus ægrotãtis.
    - Effectibus qui sunt vel
      - actiones
        - animales vitales
          - Rigor.
          - Pulsus.
        - naturales [Suppressio urinæ
      - excrementa.
      - qualitates mutatæ.

Cujus Tabulæ seriem observando, sequentia proponentur theoremata.

Essentia. *Morbi acutissimi per sudores utplurimũ judicantur.*

Fiunt enim ab humore bilioso, calido & tenui, qui facilè per habitum corporis excluditur.

Causa efficientes. Aër. *In calida & humida aëris constitutione morbi ut plurimum per sudores terminantur.*

Quandoquidem à calida & humida aëris ambientis temperie pori & meatus totius habitus laxantur & aperiuntur, humores liquantur, & fluidiores efficiuntur, ut facilè per sudores expurgari valeant.

Humores. *Quicunque morbi ab humore tenui & calido producuntur, per sudores solent judicari.*

Sic febres biliosæ plerumque per sudores judicantur, quia illius humoris tenuitas & calor facit, ut à natura commodè per habitum excernatur.

Causa materialis. Corpus agrotantis. *Quicunque ægrotantes carne molli & cute laxa sunt præditi, his per sudores crisis facilè perficitur.*

Sive illa habitus laxitas & mollities à nativa dispositione sit, sive à cœli constitutione, ut dictum est, perpetuò maximè confert ad crisin per sudores efficiendam.

Effectus. Actiones animales. Rigor. *Rigor aut horror in febribus continuis apparens, crisin per sudores imminere significat.*

Quia humores illi tenues dum à venis ad habitum feruntur, partes membranosas vellicant acrimoniâ suâ, atque ita rigorem pariunt.

Pul-

Naturales. Suppressio urinæ.

Pulsus mollis & undosus in febribus, sudorem adfuturum demonstrat.

Quando enim tenuiores humorum partes ad habitum affectant viam, arterias humectant & emolliunt; unde fit pulsus mollis & undosus, sudoris futuri prænuntius.

Urinæ suppressio in febribus crisin per sudorem futuram ostendit.

Excrementa.

Quia cum eadem sit materia sudoris & urinæ, nimirum serosi humores, dum illi ad habitum feruntur, necesse est urinam supprimi, aut maximam pati imminutionem.

Si calidus quidam vapor è corpore ægrotantis elevari præsentiatur, aut levis quidam mador percipiatur, per sudorem futura est crisis.

Si præter consuetudinem in ægrotante partes corporis externæ incalescant, aut facies rubescat, crisis per sudorem futura judicatur.

Postrema hæc duo signa ostendunt naturam ad habitum corporis viam affectare, per quam humores noxios & præternaturales expellat. (*Meleth. c. I.*)

CAPUT VIII.

De Signis futuræ Criseos per urinas.

SIgna futuræ criseos per urinas, pauca admodum proponuntur: illa tamen licet prævidere partim ex quibusdam signis positis, partim verò ex absentia aliorum. Si enim signa apparuerint, quæ crisin futuram in genere demonstrent; & nulla vomitus, diarrhœæ, sudoris, aut hæmorrhagiæ signa apparuerint, per urinas eam futuram, erit colligendum.

Signa verò quæ illam futuram peculiariter demonstrant, hac serie proponuntur, quæ tamen simul sunt colligenda, ut aliquam in judicando certitudinem habere valeamus.

Illa autem hæc sunt.

Hyberna constitutio.

Senilis ætas.

Cutis densitas.

Frequens micturitio, vel urinæ copiosiores die indice apparentes.

Ardor vel pruritus in extremo pudendi.

Gravitas in hypochondrio.

Tria priora signa continent impedimenta, quæ in habitu reperiri possunt & efficere, ne serosus humor per sudores expurgetur. Cùm autem eadem materia, quæ per sudores effluit, per urinas facilè possit expurgari, posito impedimento in via sudoris, conjicere possumus, per urinas futuram excretionem. At tria signa posteriora ostendunt jam humores descendere ad urinæ meatus. (*Melet. III.* 70.)

Insomnia & imagines rerum rubrarum.

Capitis & cervicis dolor subinde obortus.

Temporum gravitas & pulsatio magna in arteriis illorum.

Tinnitus, vel sonitus aurium.

Oculorum habetudo & marmaryges illis obversantes.

Ruber eorumdem, ac totius fere faciei.

Lucis aversio.

Lacrymæ involuntariæ.

Pruritus nasi.

Sanguinis stilla die indice.

Spirandi difficultas.

Tensio hypochondriorum sine dolore.

Quando sanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantasmata rerum rubrarum, tum per insomnia, tum etiam inter vigilandum, ut juveni Romano contigit, cujus mentionẽ facit Gal. *lib. de Præsag. ad Posthumum*: is enim morbo acuto laborans, rubrum serpentem ad cubiculi laquearia oberrantem videre visus est, quo perterritus, è lecto subinde exsiliit, unde Gal. adventantem hæmorrhagiam prædixit, & sanguinis missionem impedivit; quam alii Medici præscripserant. Dolor capitis & cervicis, ex eadem sanguinis translatione ad partes superiores exoritur, qui membranas divellens distendensq;, doloris sensum parit. Pulsant arteriæ temporum extraordinario motu propter earum compressionem, quæ à venarũ repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus ad cerebrum magna copia ascẽdentibus. Visus habetudo fit, quia copiosi & crassi vapores, ad superiora elati, meatus obstruunt: unde fit, ut denegato aditu spiritui animali, habescat visus. Marmaryges oculis observantes, nihil aliud sunt quàm tenuia quædam & divulsa corpuscula variorum colorum intra corneam tunicam & crystalloidem contenta, ex vaporibus sursum elatis producta, quæ licèt interiùs sint, exteriùs tamen posita deceptione visus, apparent; quandoquidem oculus externæ affluetus visioni, quæcunque intus sunt, extra esse judicat. Rubor faciei & oculorum ex sanguine fit, qui majori copia ad illas partes cumulatur. Lucis aversio ex eo proficiscitur, quòd distenti oculi humorum copia & ex nimia luce magis distendantur, quia lux disgregat spiritus, unde oculi dilatatio, quam nolor consequitur, quem ut evitent ægrotantes, lucem refugiũt. Lachrymæ involuntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adjacentium, quæ præter modum distentæ comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur, Pruritus narium fit ex vaporibus sursum ascendentibus & nares vellicantibus. Sanguinis stilla die indice apparens, ut quarto vel undecimo, ostendit futuram hæmorrhagiã die judicatorio, v. g. septimo, vel decimo quarto, quia diebus indicibus natura incipit trãsferre humores ad eas partes. Difficilis redditur respiratio, quia dum sanguis ad superiora transfertur, diaphragma comprimitur. Tensio deniq; hypochondriorum fit, quia sanguis in suo fonte & radicibus venarum moveri incipit, sed fugax est ea distensio, & sine dolore; quemadmodum & difficilis respiratio: si enim diutiùs & contumaciter perseverarent, signa essent potiùs hepatis inflammati. (*Melet. III. c. I.*)

CAPUT IX.

De Signis futuræ Criseos per Hæmorrhagiam.

FUturam hæmorrhagiam sequentia theoremata demonstrant.

Essentia

Inflammationes hypochondriorum hæmorrhagiâ utplurimùm solvuntur.

Et in hoc solutionis modo tota salutis spes est constituta, quia si non accidat, mors prædicenda est.

Causa adjuvantes.

Hæmorrhagiæ sæpius solent contingere usque ad vigesimum quintum annum, quàm ultrà hunc, & quidem temperamento sanguineo aut bilioso, vernâ tempestate, & austrinâ constitutione.

Effectus

Ex effectibus, qui ab actionibus læsis, excrementis, & qualitatibus malatis desumuntur, sequentes futuram hæmorrhagiam prænuntiant.

CAPUT X.

De Signis futuræ criseos per menses aut hæmorrhoïdas.

Mensium & hæmorrhoïdum fluxus futuri iisdem signis dignoscuntur; in eo tamen distinguuntur, quod si in muliere appareant, menstruas purgationes pati consueta, per uterum perficiantur: Si vero in viro se prodant, hæmorrhoïdes pati solito, per eas futuram

turam crisin arbitrandum sit. Illa autem signa, utrique vacuationi communia, sunt hæc.

Dolor & gravitas lumborum, ac æstus eorumdem.

Dolor & tensio in hypogastrio.

Oris ventriculi molestia.

QUando sanguis ad partes inferiores descendit venam cavam admodum replens atq; distendens, dolorem & gravitatem, necnon æstum in eis efficit, quandoquidem vena cava descendens lũbis superjacet; à qua insignes rami ad hypogastrium deferuntur, qui dolorem etiam atque tensionem in iis partibus efficiunt: unde etiam molestia in ore ventriculi persentitur, propter magnum consensum, quem habent partes hypogastricæ & lumbares cum ventriculo. (*Melet. III. c.I.*)

CAPUT XI.

De Signis Futuri Abscessus.

ABscessus in aliquo morbo eventurus, sequentibus aphorismis breviter significatur.

Quos febres longæ exercent, iis tubercula, vel labores in articulis fiunt. Aph. 44. *sect.* 4.

Febres longæ eæ dicuntur, quæ ultra quadraginta dies exporriguntur, & fiunt ex materia frigida, crassa & contumaci: quoniam igitur illa materia non facile per excretionem potest vacuari, ideò sæpissime ad partes debiliores à natura expellitur, ibique abscessum producit.

Quicunque urinas tenues & crudas multo tempore mingunt, si alia omnia signa ut in supervicturis sint, in his oportet expectare abscessus in regionibus infra septum transversum. Hipp. 2. *progn.*

Dictum fuit supra, signa cruditatis longo tempore durantia, si vires sint debiles, mortem præsagire, eo quòd metus sit, ne æger possit durare, donec materia concocta sit. At verò si vires sint validæ, & reliqua signa convalescentiam polliceri videantur, sperandum est fore, ut homo liberetur, non quidem perfecta solutione, sed permutatione vel abscessu.

Quæ cum rigore sistuntur urinæ, iis qui sopore tentantur, parotidas fore sperabile. Hipp. *in Coac.*

Sopor magnam cerebri oppressionem significat, quæ rigore superveniente abscessum producit, aut magnam convulsionem.

Febricitatibus, lassitudinem habentibus in articulis, & circa maxillas potissimùm, abscessus fiunt. Aphor. 31. *sect.* 4.

Lassitudo spontanea in febribus fit ex crassorum & crudorum succorum multitudine, & illæ febres difficillimi sunt judicii, atque utplurimùm per abscessus judicantur.

Quibus convalescentibus ex morbo aliquid laboraverit, illis abscessus fiunt. Aph. 32. *sect.* 4.

Non solùm dolor aliquam partem affligens circa morbi declinationem, in ea futurum abscessum præmonstrat, sed etiam ea omnia, quæ partem debilem esse ostendunt.

Nota ex Hippocr. *Aphor.* 74. *sect.* 4. quod dum signa futuri abscessus apparent, à metu abscessus liberet, si urina multa, crassa, & alba appareat, idque multò certiùs & citiùs, si cum his urinis hæmorrhagia contingat. (*Melet. c. I.*)

CAPUT XII.

De Signis eorum, quæ superventura sunt his, qui jam ægrotant, vel in morbos prolabuntur. Ac primùm de signis futuri delirii.

MUlta in morbis præter crisin supervenire solent, tùm symptomata gravia, tùm etiam, quando unus morbus in alium commutatur; quæ omnia si à Medico prævideri possint, summum illi honorem & ægrotanti utilitatem afferre solent. Eorum igitur signa juxta prædictam methodum proponere aggredimur, à signis futuri delirii incipientes, quæ quidem sequentibus theorematis innotescent.

Actiones animales principes.

Oblivio derepente contingens in acutis, phrenitidem prænuntiat.

Ostendit enim cerebrum jam affici, & materiam morbificam ad ipsum à partibus inferioribus irrumpere.

Minus principes.

Somni perturbati atque tumultuosi, delirium portendunt.

Somnus & vigilia.

Hoc docuit Hipp. *in Coac.* his verbis: *Turbulentæ ferocesque excitationes è somno, delirium afferunt.* Et ostendunt cerebrum valdè affici, & à naturali suo statu dimoveri.

Vigiliæ indesinentes delirium afferunt. Hipp. *in prognost.*

Utraque enim affectio ab eadem causa producitur: calida nimirum & sicca cerebri intemperie, ut docet Galen. 4. *de præs. ex pulsib.* Ideò remissior intemperies facit vigiliam. Quando verò intenditur, in delirium commutatur.

Auditus.

Tinnitus & sonitus aurium, vel etiam surditas, insaniam sæpe præcedit, præsertim si cum urinis appareat, habentibus suspensionem claram & sublimem. Hipp. 1. *prorrhet.*

Significant enim hæc materiam transferri ad cerebrum, à qua delirium excitatur.

Exquisitus nimium odoratus futuram insaniam prænuntiat.

Significat enim insolitam cerebri exsiccationem, & spirituum attenuationem, quæ cerebrum ad phrenitidem disponit.

Tactus.

Dolor capitis vehemens & assiduus, in acutis febribus, delirium portendit, præsertim qui in auribus observatur, aut qui cum præcordiis revulsis conjungitur.

Significat enim humores magna copia transferri ad cerebrum, idque vehementer afficere.

Lateris dolor, qui cum sputo bilioso sine causa manifesta evanuit, excessum affert mentis.

Significat enim translationem humoris bilioši à latere ad cerebrum.

Surarum dolores mentem præcipitant, idque tum alias, tum si in urina parvum sit enæorema. Hipp. *in Coac.*

Tanta est surarum communio cum partibus principibus, ut quemadmodum in calcis fractura accidunt febres peracutæ, tremulæ, singultuosæ, paucorum dierum, mortiferæ denique; ita quoque in surarum doloribus, qui fiunt à cacochymia maligna, febris excitetur in corde, & delirium in cerebro, quandoquidem humores maligni facilè cerebrum invadunt. Quanquam verò hujusmodi dolores non modò surarum, sed & femorum, dorsi, & aliarum partium ignobilium, sua præsentia delirium portendant, attamen multò certiùs id præstant, si postquam apparuerint, occultentur. Significant enim materiæ morbificæ translationem ad cerebrum; ut videre est apud Hipp. in 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 5. ubi Calvus in Larissa femur dextrum doluit repentè, eorum verò quæ adhibebantur, nihil juvabat. Prima die febris acuta, ardens, dolores autem pergebant. Tertia femoris quidem dolor cessavit, alienatio verò mentis, & turbatio, & multa jactatio. Quarta circa meridiem extinctus est acutissimè.

Actiones vitales.

Respiratio magna & rara delirium significat.

Spiritus magnus & rarus proprius est delirantium Hipp. 1. *progn.* 24. illi enim, ob febris ardorem plurima respiratione indigentes, atque ob mentis errorem respirare oblivíscentes, rarò respirant, & raritatem magnitudine compensant. Hæc sen-

tentia

tentia eſt etiam Galeni *de difficultate reſpirationis, cap.* 3. Ubi oſtendit hujuſmodi reſpirationem eſſe deliris propriam. Et *cap.* 10. *ejuſdem libri* dicit, Philiſcum & Silenum non habuiſſe alias cauſas talis reſpirationis, quàm delirium. De Philiſco & Sileno agitur apud Hipp. in *epidem. ſect.* 1. *hiſtor.* 1. & 2. Utrique à principio reſpiratio magna & rara fuit, in progreſſu verò manifeſta deliria contigerunt.

Excrementa. *Urinæ albæ & lucidæ in acutis, phrenitidem prænuntiant.*

Significant enim bilem, quæ per urinas effundi ſolebat, eaſque coloratiores efficere, ad cerebrum transferri.

Qualitates mutatæ. *Si in morbo acuto album oculi rubrum appareat, phrenitidem portendit.*

Significat enim membranas cerebri inflammari, quæ inflammatio facilè communicatur tunicæ adnatæ, quæ ab ipſis ducit originem.

Accidentia propria. *Si pulſus inſit in hypochondrio, tumultum ſignificat aut delirium: verùm oculos horum conſpicari oportet. Si enim obtutus crebro movetur, fore ut furiant, expectandum eſt.*

Cùm arteria pulſat vehementer in eo loco, in quo non ſolet ſentire, calidam ſignificat intemperiem, & multum flatus calidi per arterias delati, quæ ipſa cauſa tentans cerebrum, delirium facit. Iis enim quæ per arterias meant, expeditiſſima via eſt ad cerebrum per carotidas & jugulares, quæ penetrant in ipſos cerebri ventriculos. Cùm verò delirium cum furore eſt, accidit menti magna varietas imaginationum & inquietudo; movet ergo variè oculos, quaſi requirens res varias, quæ illi obverſantur per cerebrum.

CAPUT XIII.

De Signis Futuræ Convulſionis.

Effectus actiones principes. *Ex frigore cùm adeſt metus & mœror immeritò, convulſione finis eſt.* Hipp. *in Coac.*

METus & mœror fiunt ex contractione ſpirituum verſus ſua principia, à copia humoris melancholici obrutorum, unde cum frigore conjuncta ſunt; atque ita humor ille cerebrum afficiens convulſionem excitat, niſi hæmorrhoïdibus, varicibus, aut menſium profluvio vacuetur.

Minùs principes. Somnus, & vigilia. *Deliria immaniſſima in convulſionem deſinunt.* Hipp. *in Coac.*

Fiunt enim à calidiſſima & ſicciſſima cerebri intemperie, quæ principium nervorum afficiens, convulſionem inducit à ſiccitate.

Quibus incidente rigore, nocturna exacerbatio ſomni vacuitatem affert, cum fatuitate conjunctam, ſi nonnunquam in ſomnis urina excidit, convulſione finis fit. Hipp. *in Coac.*

Hæc omnia ſymptomata ſignificant materiæ anadromen ad cerebrum, quæ convulſionem minatur.

Dolor capitis ingens & perſeverans cum alvo ſuppreſſa convulſionem minatur.

Tactus. Significat enim materiam morbificam in cerebrum defigi, quæ ad nervorum principium tandem delata, convulſionem efficit.

Dolores cubitorum & cervicis graves & profundi convulſiones accerſunt.

Procedunt enim ab oppreſſione partium poſteriorum cerebri, & humorum diffuſione in ſpinalem medullam, aut membranas ejus, ob copiam materiæ, aut malignam qualitatem, quæ extenditur per dorſum & ad cubitum: eo quòd natura cauſam diſſolvere aut concoquere non valeat.

Excrementa. Urina. *Urina cum rigore ſuppreſſa, prava, convulſionem enim invehit, cùm alias, tùm ſi anteà ſopor invaſerit.* Hipp. *in Coac.*

Rigores ſymptomaticos cum urinæ ſuppreſſione, convulſio facilè excipit: quandoquidem oſtendunt anadromen humorum ad cerebrum, & principium nervorum; idque magis, ſi æger ſopore afficiatur, quia evidentiſſimum eſt affecti cerebri indicium.

Urina, quæ in ſomnis excidit præter conſuetudinem, convulſionem minatur.

Significat enim muſculum cervicem occludentem, debiliorem eſſe redditum, cujus motus dependet à nervo, cujus principium & origo in vitio eſt, niſi peculiari morbo pars illa afficiatur.

CAPUT XIV.

De Signis Futuræ Recidivæ.

FUtura recidiva, in convaleſcentibus, ſequentibus theorematis poterit prævideri.

Eſſentia *Morbi maligni & mali moris non rarò ſolent recidere.*

Illi enim naturam admodum debilitant, ut vix poſſit à cauſa morbifica ſe ita perfectè liberare, quin aliquæ ſuperſint reliquiæ, recidivam producturæ.

Morbi quantò longiores ſint, tantò magis obnoxii recidivæ: quanto verò acutiores, minùs revertuntur.

Morbi diuturni fiunt à materia craſſiori & frigidiori, quæ difficiliùs concoquitur & evacuatur. At morbi acuti ex materia tenuiori, quæ faciliùs præparatur atque excernitur.

Quibus die non critico febres ſolvuntur, iis revertuntur.

Quemadmodum dies critici maximam habent vim ad perfectam morborum curationem, quandoquidem tunc temporis natura utiliter excernit humores morbificos; ita quæ die non critico contingunt ſolutiones, infidæ perpetuò eſſe conſueverunt, quandoquidem naturæ bene operantis legibus non reſpondent.

Morbi, qui ab atra bile, variis & mixtis humoribus, viſcidis, craſſis, & perverſis oriuntur, recidivas facere ſolent.

Illi enim humores maximè rebelles ſunt & à natura perfectè ſubigi & edomari nequeunt, unde recidivæ ſolent exoriri.

Cauſa interna. *Morbi, qui à ſanguine; pituita dulci, aut bile pallida producuntur, aut aliis humoribus, qui nullam malignitatem acceperunt, ſimpliceſque exiſtunt, & qui neque copia hominem gravant, nec craſſitie aut lentore ſint præditi, nullam recidivam minantur.*

Quia natura facillimè ſe liberat à ſarcina hujuſmodi humorum, qui nullam contumaciam præ ſe ferunt.

Externa. *Qui morbi in hyeme, vere, aut prima æſtate contingunt, non ſolent facere recidivas: Qui verò autumno ſolent contingere, illis maximè obnoxii ſunt.*

Hieme enim & vere calor nativus potentiſſimus eſt & noxios humores efficaciter diſſolvit. Autumno verò maximè debilis eſt, exhauſtus ex prægreſſæ æſtatis exſolutione; ideò vix poteſt cauſas morbificas integrè diſcutere.

Subjectum. *Qui bona corporis conſtitutione præditi ſunt, à morbo ſemel curati, non patiuntur recidivas: at malè conſtituti, ut plurimùm relabuntur.*

Robur partium cauſam morbificam perfectè diſſolvit; at quando eſt imbecillitas, ut in malè habitis, imperfecta fit humorum excretio.

Quicunque ægrotantes perfectam ſanitatem nequeunt adipiſci, & à paucis rebus juvantur, læduntur verò à plurimis, ſunt in periculo recidivæ.

Juvantes & ladentes Hæc omnia ſignificant cauſæ morbificæ reliquias in corpore latitantes, quæ recidivas facere conſueverunt.

Effectus *In quibus convalescentibus actiones, excrementa, & qualitates plurimùm à naturali constitutione evariant, nec ad pristinum statum reducuntur, in his metuenda est recidiva.*

Quibus febres cessant sine signis concoctionis, recidivam in his expectare oportet. Hippocrates *in prognost.*

Non possunt humores morbifici convenienter excerni, nisi priùs concocti fuerint: ideò, quamvis febris cesset, si cruditatis signa appareant, ostendunt materiam morbificam adhuc intùs retineri; recidivam effecturam.

Si post crisin peractam urina tenuis diu reddatur, & parum colorata, recidivam prænuntiat.

Significat enim naturæ imbecillitatem, quæ concoctiones suas ritè non exercet; unde novorum excrementorum proventus, ex quibus recidiva expectanda est. (*Melet. III.* 56.)

INSTITUTIONUM MEDICARUM LIBER QUARTUS,

Qui est de ὑγιεινῆ, seu valetudine conservanda.

PROOEMIUM.

Finis Medicinæ duplex est, ut scilicet sanitas præsens conservetur, & amissa recuperetur. Priori debetur ὑγιεινή, *posteriori* θεραπεύτικη.

ὑγιεινή, *in sex rerum non naturalium administratione tota versatur. Illæ autem sex res nonnaturales sunt Aër, cibus & potus; motus & quies; somnus & vigilia, excreta & retenta, & animi pathemata.*

NOn naturales dicuntur, quasi mediæ inter naturales, & præternaturales. Illæ enim propriè & absolutè naturales dicuntur, quæ corporis viventis constitutionem ingrediuntur, & tractantur *in Physiologia.* Hæ verò dicuntur nonnaturales, quandoquidem rectus ac legitimus earum usus sanitatem conservat, & tunc ad causas naturales referuntur: præposterus verò & illegitimus, morbos producit; & tunc præternaturales fiunt, omniumque propemodum morborum caulæ, ut *in Pathologia* docetur. Sunt tamen earum nonnullæ, quæ in rerum verè naturalium serie continentur, ut motus corporis, & animi pathemata, prout functiones sunt à facultatibus suis profectæ: consideratæ verò prout earum usus corpus afficit, nonnaturales appellantur.

Dicuntur etiam necessariæ, quia iis carere, earumque vim effugere non possumus; sed continuò, & necessariò corpus nostrum afficiunt.

Objici potest, alia adhuc esse non pauca, quæ corpus nostrum alterant; & ideò ad res nonnaturales esse referenda, nempe cœlum, aquam, ignem terram, & regiones; ac proinde senarium earum numerum esse multiplicandum. *Respondemus*, Cœlum, ignem, terram, & regiones ad aërem reduci quia non agunt in nos, nisi per aërem. Aquam verò, si assumatur, ad potum esse referendam; si verò admoveatur, ut in balneo & lotionibus negamus esse necessariam; siquidem ea facilè carere possumus, atque hoc respectu è rerum nonnaturalium censu est expungenda.

Totus igitur hic liber in sex rerum nonnaturalium explicatione versabitur: in eoque ostendemus, quo modo iis utendum sit ad sanitatem tuendam, vitamque incolumem & à morbis immunem diutissimè conservandam: à cibo & potu incipiendo, quòd majoris sint momenti, & multo plurima in iis consideranda veniant.

CAPUT I.

De Cibo & Potu, seu de Alimentis.

Alimentum est id, quod à calore nativo commutatum in corporis nostri substantiam convertitur, illudq; nutrire potest.

In eo differt à medicamento, quòd medicamentum definiatur à Galeno 1. simpl. *quod corporis nostri substantiam alterare, neque in eam, quatenus tale, converti potest.*

Datur tamen medium quoddam inter illa duo, utriusque naturæ particeps, quod & nutrire & alterare potest, vocaturque alimentum medicamentosum, vel medicamentum alimentosum.

Varia autem sunt alimentorum genera, ex diversis rebus petita, quæ tamen omnia sub plantarum & animalium generibus continentur.

REs omnes sublunares, quibus in Medicina utimur, sub triplici genere comprehenduntur, plantarum, animalium, & mineralium. Omne autem mixtum, nutriendi facultate præditum, vitam (*succumque nutritium*) habuisse necesse est, sicque mineralia, (*& non paucæ etiam plantæ*) ex alimentorum serie prorsus excluduntur.

In eorum verò usu consideranda sunt substantia, quantitas, qualitas, ordo, tempus, & hora sumendi; præparatio, consuetudo, & delectatio, ætas, & annitempus. De quibus omnibus sigillatim agemus. Iisque consequenter præcipuorum ac magis usitatorum ciborum ac condimentorum facultates subjiciemus. Ac tandem potulentorum materiam & vires excutiemus.

CAPUT II.

De Alimentorum Substantia.

Per alimentorum substantiam intelligimus formam & materiam, ex qua illa componuntur.

Sub formæ nomine comprehendimus illam totius substātiæ proprietatē qua alimentū idoneum redditur, ut in corporis nostri substantiam convertatur. Unde vulgò dici solet, alimenta nos nutrire propter substātiæ similitudinē, quam habent cū corporibus nostris.

Hinc cibi dicuntur boni vel mali succi, multū vel parum nutrientes, quatenus habent substantiā corpori nostro magis vel minus analogam, eamque puriorem aut multis partibus heterogeneis permixtam.

Ad materiam referuntur, durities, mollities, raritas,

tas, denſitas, gravitas, levitas, craſſities, tenuitas, lentor & friabilitas.

Quæ licet ſub qualitatum ſecundarum claſſe contineantur, quia tamen materiam proximè ſequuntur, & ideò qualitates materiales nominantur (propterea quod ex varia permixtione humidi cum ſicco oriuntur) ad ſubſtantiam, vel ſubſtantiæ modum reducuntur.

Ergo ratione ſubſtantiæ, bona & laudabilia alimenta vocantur, quæ bonum & laudabilem ſuccum, ac pauca excrementa generant, & mediocrem obtinent conſiſtentiam, nempe quæ neque nimis dura, craſſa, aut denſa; neque nimis mollia, rara, aut tenuia. E quorum genere ſunt panis ex puriſſima tritici farina confectus, recens, bene coctus & fermentatus, caro vervecina, hœdina, vitulina, caponum, gallinarum, pullorum, pipionum, perdicum, aliarumque avicularum montanarum, aliaque ſequentibus fuſius explicanda.

Prava verò, & dyſpepta, ac malè nutrientia, multaque excrementa generantia, dicuntur ea, quæ durum, gravem, denſam, ac craſſam ſubſtantiam obtinent, ut panis furfuraceus, caro bovina, caprina, hircina, legumina, caſeus antiquus, & ſimilia.

Hæc tamen bona vel mala alimenta ſalubria aut inſalubria generaliter dicenda non ſunt omnibus hominibus; ſed pro diverſa eorum natura, vitæ genere, & exercitiis illa quibuſdã magis conveniunt, hæc verò aliis commodiora ſunt. Sic quibus calor fortior eſt, iis dyſpepta alimenta, qualia ſunt carnes bubulæ, cervinæ, leporinæ, infumatæ, & ſimilia benè concoquuntur: contra verò eupepta, ut carnes agninæ, vitulinæ ova tremula, piſces ſaxatiles & ſimilia, deteriùs concoquuntur: ſiquidem illa corrumpuntur, & aduruntur à calore fortiori: prout enim alterantur facilè, ſic promptè vitiantur ac corrumpuntur. Alia verò quæ communiter dyſpepta nominantur, ſicut difficulter alterantur, ita ægrè ad ſtatum deteriorem perducuntur.

HUjus rei exempla deſumere poſſumus ex iis, quæ exteriùs coquuntur, v.g. melle, quod ſuâ naturâ dulciſſimum, ſi ulteriùs coquatur, amaritudinem contrahit. Contrà verò carnes bubulæ, & porcinæ, diutiùs coctæ, ſapidiores evadunt. Idem mel juvenibus & noxium, quoniam à mordaci eorum calore aduritur, & in bilem convertitur, ſenibus verò ſalubre eſt, quoniam à modico eorum calore probe concoquitur. Propter eandem cauſam agricolæ, foſſores, bajuli, nautæ, aliique artifices laborioſam artem exercentes, carnibus hœdinis, vitulinis, pullis gallinaceis, columbinis, & ovis ſorbilibus non probè nutriuntur: non ſolùm quòd à fortiori eorum calore alimenta illa citiùs conſumantur ac diſſipentur; ſed etiam, quòd ab eodem calore nimis concoquantur, & corrumpantur. Contrà verò leguminibus, braſſica, caſeo, carne bubula, & ſimilibus commodè aluntur.

CAPUT III.

De Alimentorum Quantitate.

Quantitas alimentorum debet eſſe moderata quæ ſcilicet corpori nutriendo, & viribus reficiendis ſufficiat. Et ſi hos limites plurimùm excedat, varios producit morbos, ac vitam abbreviat.

Quemadmodum autem ciborum multitudo plurimos morbos generat, ſic eorumdem parcimonia, quæ ſobrietas vulgò ac frugalitas nominatur, multorum morborum curationi & præcautioni inſervit, vitamque longam efficit.

SUmma ac præcipua diætetices ratio in moderata quantitate conſiſtit. Licèt enim alimenta in ſubſtantia, qualitate, aliiſque conditionibus aliquantulum aberrent; ſi tamen pauca ſit eorum quantitas, benè concoquuntur, & optimè nutriunt. Itaque in primis quantitati attendere oportet, quæ utplurimùm nimia eſſe ſolet. Hoc ex ſe ſatis patet, quod omnes ferè morbi venæ ſectione, purgatione, aliiſque evacuationibus curentur, quibus ſuperflua humorum copia auferenda eſt, quæ ex nimia ingeſtorum copia ducit originem. Hinc ſobrietas, & ciborum parcimonia, ſanitatis & vitæ longæ parens dici conſuevit. Unde Hipp. 6. *epid. ſect.* 4. *Aph.* 20. *ſanitatis ſtudium eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores.* Idem *Aphor.* 17. *ſect.* 1. *ubi plus cibi quam pro natura ingeſtum eſt, hîc morbum facit.* Plato intemperantem civitatem hoc ſignò patefacit, quòd multos Medicos alat. Hinc natum proverbium: *Intemperantia Medicorum nutrix.* Tum etiam illud: *plures occidit gula, quàm gladius.* Galenus verò: *Majores noſtri*, inquit, *paucioribus morbis laborabant, quia frugaliùs vivebant.* Et Seneca luxum & ingluviem ſui temporis, mendacem feciſſe Hippocratem ſcribit, qui Eunuchos & fœminas arthriticis doloribus non vexari aſſeruerat. Ariſt. verò *in problematis* dicit ſaluberrimum eſſe cibum minuere, & laborem augere. Diogenes Cynicus dicere ſolebat, inſanum eſſe ea à Diis petere, quæ in noſtra eſſent poteſtate; dum ſcilicet pro obtinenda bonâ valetudine Deum oramus; deinde nos cibo, potuque ingurgitamus. His omnibus ſacræ Scripturæ auctoritatem ſubnectamus. Eccleſiaſtes *cap.* 37. *Noli*, inquit, *avidus eſſe in omni epulatione, non te effundas ſuper eſcam; in multis enim cibis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit uſque ad choleram: propter crapulam multi obierunt; qui autem abſtinens eſt, adjicit vitam.*

Idipſum exemplis luculentis confirmari poteſt. Sanctus Paulus, primus Eremita, referente Divo Hieronymo *in ejus vita*, ad annos 115. ætatem produxit, ex quibus centum egit in Eremo, quadraginta quidem primos cum paucis dactylis, & hauſtu aquæ; reliquos verò, poſtquam dactyli defeciſſent, pane dimidio, quem corvus ei quotidie ſubminiſtrabat. Sanctus Antonius, teſte Athanaſio, vixit annos 105. ex quibus 90. egit in Eremo, ſolo pane & aqua corpus ſuſtentans, quibus interdum aliquid oleris addebat in extrema ſenectute. Arſenius, præceptor Arcadii Imperatoris vixit annos 120. quorum 55. tranſegit in deſerto, abſtinentiâ mirabili. At noſtro ſæculo Ludovicus Cornarus, Nobilis Venetus, cùm ad 35. ætatis annum vitam inſalubrem duxiſſet, licet multis remediis frùſtra uſus eſſet, variis frequenter morbus conflictatus: tandem conſilio cujuſdam Medici ſolâ diæta morbos illos oppugnare cœpit; cibi & potus quantitatem ſenſim imminuens donec ad uncias quatuordecim cibi, computando panem, carnes, ova, & alia quævis edulia, & ſexdecim potus ad ſingulos dies perveniſſet; in quo regimine perſeverans, vitam incolumem, & à morbis liberam, atque vegetam ultra centeſimum annum produxit, ut ipſemet teſtatur *in libello de vitæ ſobriæ commodis* inſcripto, ab eo Italicè edito; qui poſtmodum in Latinam, & Gallicam linguam converſus eſt. Ex quibus colligere poſſumus, ciborum parcimoniam non ſolùm ad ſanitatem in eodem ſtatu conſervandam, ſed etiam profligandos morbos contumaces & diuturnos maximè conferre. Poſtquam enim calor nativus paucam illam alimentorum quantitatem citò concoxit, circa humores ſuperfluos occupatur, eoſque digerit, diſſipat, & per varia corporis emunctoria ſenſim eliminat, ut tandem corpus purum, & à cauſis morbificis liberum evadat. Perſeverando autem in eodem victus regimine, corpus ab omnibus morbis liberum redditur, ſaltem ratione cauſarum internarum, quarum congeries ab eodem præcavetur. Si verò à cauſis externis corpus offendatur, multò minor læſio ſequitur, quia corpus ſuperfluitatibus vacuum magis reſiſtit. Unde videmus in magis mutationibus temporum, v. g. quando à conſtitutione auſtrina, calida & humida, ſubita & repentina fit mutatio in Aquiloniam, frigidam & ſiccam, multos homines affici catarrho, pleuritide, aut peripneumonia, in quorum ſcilicet corporibus morboſus apparatus latitabat; alios verò minimè, quorum ſcilicet corpora magis vacua ſuperfluis humoribus reperiuntur. Et ſi tales homines interdum cauſarum externarum vehementia in aliquem morbum præcipitentur, citiùs liberantur, ob paucitatem cauſæ internæ ab externa commotæ, quæ ideò facilè vincitur ac reſolvitur.

Præterea, ſi exacta illa diæta morbos incurabiles auferre nequit, eos ſaltem multò leviores & tolerabiliores reddit

facitque, ut ægri cum iis diu vivere possint. Sic multos quotidie videmus cum ulcere pulmonis, cum scirrho hepatis vel lienis, cum calculo in renibus, aut vesicâ, diu vitam producere. Sic testatur Aristoteles *in Problematis* quendam fuisse suo tempore Philosophum, Hærodicum nomine, qui cùm tabe laboraret, tamen arte τῆς διαιτητικῆς ad centesimum pervenerat.

Vulgò *objici* solet, multos ad extremum senium pervenire, qui multis cibis quotidie sese ingurgitant. *Respondemus*, rarissimos esse illos, & eximio partium robore ac temperamento præditos, qui si sobriè viverent, vitam diutiùs protraherent, & ad animi actiones meliùs dispositi essent. Necesse est enim eos qui non frugaliter vivunt, multis pravis humoribus impleri, & sæpe morbis tentari, nec posse, sine detrimento valetudinis, arduis mentis functionibus diu intendere: tum quia in illis tota vis naturæ & spirituum concoctioni ciborum mancipata est, à qua si violenter per animi contentiones abstrahatur, prava fiet concoctio, & multæ nascentur crudítates: tum quia illis opus est crebra corporis exercitatione vel medicamentis, quibus corpus expurgetur: atque adeo etsi diu videantur vivere corpore, tamen animo & ingenio parum vivunt, cùm exiguo tempore ad functiones animi sint idonei, & major pars tempore debeat impendi obsequio corporis. His adde, quòd si aliquando contingat, eos qui fortiori naturâ præditi sunt, diu vitam producere, licèt plurimis cibis sese ingurgitent; nullum tamen unquam videre est ex iis qui debilioris sunt naturæ, tali victu utentem, qui ad senectutem pervenire potuerit. Contrà verò si temperatè vivant, longiùs vitam producunt, quàm robusti intemperatè viventes.

Moderata autem & necessaria ciborum quantitas regula generali determinari nequit, cum diversitas temporum, ætatum, & temperierum eam multùm evariet.

Hoc theoremate ostenditur, Ludov. Cornari exemplum suprà propositum, quibuslibet hominibus, tanquam exemplar imitandum objici non debere. Multi enim homines reperiuntur robusto ac valido calore nativo præditi, qui à tam parco victu maximè læderentur. Scribit enim Hippoc. *Aphor.* 5. *lib.* 1. tenuem victum, eumque admodum exquisitum paulò pleniori esse periculosiorem; quia facilius est causis replentibus subvenire, quàm exhaustum humidum primigenium, & exhaustas partes solidas alimento reficere. Victus ratio triplex instituitur ab Hipp. & Gal. *tenuis*, quæ vires imminuit; *mediocris*, quæ conservat; & *plena* quæ auget. Tenuis nunquam sanis, sed ægris tantùm competit, nam *sicut sanis cibus robur est, ita ægrotanti morbus: & impura corpora quò plus nutries, eò magis lædes.* In sanis verò semper servandum est naturæ robur, vel augendum alimentis, non frangendum; quod in ægris non potest fieri, quia victus mediocris vires conservans in sanis, eas imminuit in ægris, morbum augendo, quia quò magis nutrias, eò magis lædas. Tam exacta igitur victus ratio, qualis à Cornaro observata est, omnibus hominibus convenire non potest, sed tantùm iis qui valetudinarij sunt, & calorem nativum habent admodum debilem, multis cibis coquendis minimè capacem: tum etiam iis, qui corpus habent multis humiditatibus refertum, inedia enim corpus exsiccat: ac denique iis qui parùm exercitiis indulgent & vitam agunt sedentariam: simulque contemplationi, aut magnis animi contentionibus dediti sunt. Nonnulla tamen theoremata stabiliri possunt, quibus unusquisque sibi convenientem ciborum copiam circumcirca determinare poterit.

Primum theorema est: *Numquam bene sano ad satietatem esse comedendum, sed à mensa, vigente adhuc appetitu esse recedendum.*

Hoc theorema respondet *Aphor.* Hipp. *suprà citato, non satiari cibis*; in bene valentibus enim viget appetitus, donec ventriculus valde repletus sit, quæ repletio admodum noxia est, ut suprà monuimus.

Secundum theorema est: *Si tantùm ordinariè sumas cibi & potus, ut postea sentias torporem quendam, gravitatem & lassitudinem corporis, cùm antea esses agilis & alacrior: signum est mensuram congruentem excedi, & quantitatem alimentorum esse minuendam; donec prædicta incommoda non amplius appareant.*

Tertium Theorema est: *Si à pastu parum aptus sis actionibus mentis, ut studio, meditationi, aut contemplationi, aliisque tum animi, tum corporis functionibus; perspicuum est, te justam mensuram excedere.*

Quartum theorema *desumitur ab* Hipp. 3. *de diæta, ubi signa repletionis proponit; quæ quidem repletio ex nimia alimentorum copia procedit, & ideo minuenda est. Imò vero si multum exsuperet, ut morbum minari videatur, cùm victus parsimonia nonnisi lente humores superfluos consumat; evacuationibus confestim auferenda est.*

Signa ergo repletionis ab Hippocrate *proposita hîc summatim describenda sunt, juxta semeiotices nostræ methodum, ut meliùs percipiantur, in ordinem à nobis redacta. Talia igitur sunt, capitis dolor & gravitas, somni longiores & perturbati, insomnia turbulenta, ut videtur homo cum aliquo pugnam committere; somnus etiam diurnus, præcipuè post pastus. Segnities totius corporis, lassitudines & dolores, vel toto, vel aliqua parte. Appetitus dejectio aut imminutio, cruditates in ventriculo, ructus acidi vel nidorosi, alvi constrictio, aut tarditas insolita. Destillationes frequentes, nares à cœna repletæ, è quibus tamen nihil aut parum emungitur manè cùm exerceri incipiunt, multum emungitur & exspuitur. Flatuum copia præter consuetudinem, alvi profluvia interdum à corruptis alimentis, & interdum dysenteriæ.*

Quintus theorema est: *Ab inordinata vivendi ratione non est immediatè transeundum ad exactam regulam, sed sensim id faciendum, minuendo modicis subtractionibus consuetam quantitatem, donec ad eam perveniatur mensuram, quæ non amplius corpus gravet, aut animi functiones offendat.*

Hoc theorema fulcitur *Aphorismo* Hippocratis 51. *lib.* 2. *Plurimùm atque repente evacuare vel replere, refrigerare vel calefacere, sive quovis alio modo corpus movere, periculosum: omnis enim mutatio subita est periculosa.*

Ad quantitatem discretam spectat ciborum varietas, quæ sanitati noxiosissima est. Cùm enim diversorum ciborum diversa sit natura, fit ut alij celeriùs & alii tardiùs conficiantur, inde prava sequitur concoctio. Si enim tibi concoctu faciliores, postquam perfectè concocti sunt, ulterius in ventriculo detineantur corrumpuntur citissimè. Si verò quamprimùm concocti sunt ad intestina detrudantur, reliquos cibos nondum concoctos simul abripiunt, unde cruditates emergunt.

Hoc theorema intelligendum est de varietate ciborum, natura, & temperie plurimùm inter se discrepantium. Nullum enim est inconveniens, in una & eadem mensa, pullos, pipiones, perdices, aliasque carnes delicatiores comedere, sed si carnes cum piscibus, oleribus, fructibus, aliisque eduliis heterogeneis misceantur, prava inde sequitur concoctio. Hippocrates *lib. de flatibus*: *Dissimilia*, inquit, *seditionem movent*, aliaque celerius, alia tardiùs, & ægriùs concoquuntur. Et Seneca eleganter: *Diversa cibaria inquinant, non alunt.*

CAPUT IV.

De Qualitate Alimentorum.

Alimenta ratione qualitatis, vel temperata sunt, vel intemperata.

Temperata dicuntur, in quibus nulla qualitas manifesta superat: & illa omni hominum generi, præsertim verò temperatis conveniunt. Ex eo genere sunt panis & carnes, quas cuchymas nominavimus: & illa simpliciter Alimenta *vocantur.*

Intemperata sunt, quæ manifesta aliquâ qualitate nos immutant, & Alimenta medicamentosa *dicuntur.*

Illa autem alimenta medicamentosa corpora nostra immutant calefaciendo, refrigerando, humectando: vel exsiccando; obstruendo, vel aperiendo; alvum laxando, vel constringendo; semen vel lac generando.

MAnifestè calefaciunt, vinum, piper, & alia aromata, cepa, allium, porrum, nasturtium, hyssopus, mentha, petroselinum, & salsa omnia; eadem etiam exsiccant. Refrigerant verò panis ex farina hordei, aut secalina, acetũ, lactuca, portulaca, acetosa, cucurbita, cucumeres, melones & fructus

fructus horarii; quæ etiam humectant, si acetum excipias. Obstruunt alimenta crassa suprà enumerata, & reliqua ejusdem generis: quæ maximè vitanda sunt omnibus hominibus, quia omnes ferè morbi fiunt ab obstructione. Aperiunt obstructiones aromata prædicta, apium, petroselinum, capparis, asparagus, pastinaca sylvestris, fœniculum marinum, cicera rubra, & alia quamplurima. Semen & lac generantia ex materia medica defumenda sunt: in qua etiam multò plura prædictis facultatibus prædita reperiuntur, præterea, quæ suprà, tantùm exempli gratia proposita sunt.

CAPUT V.

De Ordine Alimentorum.

Si ultimum theorema cap. 2. propositum, ritè observetur, ut scilicet ciborum varietas in una & eadem mensa, tanquam noxia vitetur, huic capiti nullus erit locus; sed quia hominum intemperantia strictioribus vivendi legibus submitti non vult; cogimur etiam præcepta docere, quibus noxam illius imminuere valeant.

Communis igitur atque generalis circa ordinem regula habenda est, ut alimenta tenuia, liquida, concoctu facilia, laxantia, & quæ facile descendunt, priùs assumantur; crassa vero, solida, concoctu difficilia, & astringentia posterius.

HOc theorema desumitur è Gal. 2. *de Alim. facul. c. 2. & 3. de victus rat. in morbis acutis, text. 22.* Et ratio id ipsum maximè confirmat. Nam quæ celeriùs concoquuntur, qualia sunt humida & liquida citiùs è ventriculo descendunt: & si diutiùs retineantur, postquam concocta sunt, facilè putrescunt. Adde quod postquam cōcocta sunt, & ad duodenum detrusa, reliquis nondum concoctis locū cedāt, ut ad fundum ventriculi devoluta, meliùs concoquantur.

Quamvis autem hæc doctrina receptissima sit, nonnulli tamen contrariū probare conati sunt ex eo, quòd solida & dyspepta alimēta majori calore indigeant, qualis est in fundo ventriculi magis carnoso, atq; adeo priùs ingesta eadem temporis distantiâ concoquentur, qua eupepta superiorem partem minori calore præditam occupantia. Verùm non tanta est in superiori & inferiori ventriculi parte caloris differentia, ut in unâ eupepta, in aliâ dispepta eodem tempore concoqui valeant. Sed potiùs dicendū est, alimenta in ventriculo eandem sedem toto concoctionis tempore non servare, quam dum ingesta fuerant, obtinuerunt; sed per coctionem, quæ elixatione fit, simul commisceri, cum caloris sit congregare homogenea. Et constat experientia, chylum uniformem, & omnibus suis partibus similem, ex omnibus alimētis generari. Adde quod potus, qui per prandii & cœnæ decursum partitis vicibus ingeritur, exactè cibis misceatur: quod etiam de jusculis, aliisque liquidis alimentis dicendum est. Non est igitur magni momenti hæc regula ciborum ordinem spectans. Sed multò majoris momenti est, huic ciborū varietati non indulgere, cum unicus cibus, aut saltem plures valde analogi, simul ritè concoquantur, nullumque cruditatis metum inferant, si modica quantitate sumantur. Asserendum tamen est, alimenta humida & laxantia, priùs assumpta, ventriculi tunicas laxare, & alvum molliorem reddere: contrà verò astringentia eandem comprimere, si priori loco sumantur.

In principio mensæ jusculum, aut offa, aut quodvis aliud alimentum actu calidum sumatur. Nunquam tamen pastus à potu est inchoandus.

Huic theoremati repugnare videtur vulgaris ille versiculus scholæ Salernitanæ:

Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Ille tamen non intelligendus est de potu aquæ, & vini, alioqui purè & simpliciter rejiciendus esset; sed de alimento liquido audiendus est: in quo sensu etiam Hippoc. nomen potus usurpavit *Aphor. 11. sect. 2.* ubi *facilius est*, inquit, *impleri potu quàm cibo*, per potum intelligens liquidum alimentum, quod potu hauritur, quale febricitantibus vulgò exhiberi solet, idque alibi victum humidum appellans. Illa siquidē faciliùs concoquuntur & distribuuntur, sicq; facilè corpus impletur ac reficitur. Potus autem ordinarius, qui ex aqua & vino componitur, priori loco assumptus, crudus rapitur à venis, præsertim existentibus famelicis, nervosque ferit, maximè si vinum bibatur. Nam aquam bibere ante pastum, iis qui ventriculum habent calidum & sitibundum, præcipuè æstatis tempore, incommodum non est: illa enim aqua citò rapitur ab hepate sitibundo, unde ipsi refrigerium aliquod accedit.

Neque obstat veterum consuetudo, à quibusdam allata, quæ apud Athenæum reperitur *lib. 4. Dipnosophist.* ubi refert donatas fuisse convivis assidentibus argenteas phialas viginti, hisque evacuatis, panem demum carnesque appositas esse. Idem *loco citato* frugalitatem describens Cleomenis Lacedæmoniorum Regis, notat convivis datum esse cyathum unum ante cœnam. Hæc bibendi ratio προπόμα, ἢ προστόμιος vocabatur. Apud Latinos etiam hic mos observatus fuit, quemadmodum refert Plinius *lib. 12. c. 22.* Tiberio Claudio Principe, ante annos 40. institutum, ut jejuni biberent, potusque vini cibos antecederet. Verùm prava fuit & damnosa illa consuetudo, in conviviorum luxu, non apud homines sobrios usitata. Quod ipse Plinius innuit inquiens, hunc morem introductum fuisse externis artibus, & placitis quorumdam Medicorū novitate aliqua sese commendantium. A Plutarcho etiam improbatur *lib. sympos. quæst. 9.* ubi inter causas novorum morborum, προπόματα recenset: *Antiqui*, ait, *ne aquam quidē biberunt; antequam comedissent: nunc ante cibum captum vino oppleti, humectato & fervente corpore, cibum aggrediuntur.* Saluberrimum autem est ante potum cibos solidos assumere; donec sitis excitetur, eosque æstu calidos, ne calorem stomachi offendant, sed sint veluti fundamentū stabile totius pastus.

Pastum verò potu claudere inconveniens non est.

Non est res magni momenti, si pastus potu vel cibo claudatur; sed hoc tantùm advertendum est, ne nimia copia potus ingeratur; fluctuationem enim in ventriculo efficeret. At si in fine pastus sitis aliqua supersit, commodè potus assumitur. Celsus optimum esse asserit, in fine pastus, aquæ frigidæ parùm assumere, quod à ratione alienum non est; illa enim stomachi orificium frigiditate sua leviter constringit, calorem cogit antiperistasi, & vaporum ascensum prohibet, quemadmodùm experientia docet, gravem quorundam eduliorum halitum, ut ceparum, alliorum, casei antiqui, & similium aquæ frigidæ potu in fine mensæ prohiberi; aut plurimùm imminui, ut proinde aquam potius & cereviſiam post caseum, &c. sumant doctiores.

CAPUT VI.

Tempus & horam sumendi alimenti à consuetudine desumere oportet. Si quis enim bis aut ter in die, & statis horis alimenta sumere consueverit, & cum his bene habeat, in eo modo perseverare debet, donec aliquid contingat, quod eum immutare cogat.

NOn potest certa regula statui circa cibandi tempus; sed illud imprimis à consuetudine desumendum est, cui natura tantopere inhæret, ut adveniente horâ prandii, in bene sanis ventriculus plurimum appetat, & novum famelicus appetat alimentum. Quâ horâ prætergressa languet plurimum appetentia, & fames dejicitur.

Adveniente verò prandii aut cœnæ horâ, necesse est, ut appetitus vigeat, & cibus in priori pastu ingestus optimè concoctus fuerit, alioqui satius est horam illam differre, aut pastum omnino intermittere, aut pauciſſimam alimentorum copiam assumere.

In eo universim hæc regula versatur, ut cibus non assumatur antequam prior, anteà ingestus, sit omnino concoctus, & ad intestina detrusus; tunc enim appetentia redintegratur, & coctio postmodum egregiè perficitur. Si verò cibus assumatur priori nondum concocto malè concoquetur, & insignem cruditatem pariet. Hoc tantum in iis habet locum, qui usu aliquo extraordinario, ut in convivio lautiori, sese præter modum epulis ingurgitarunt:

tunc enim saluberrimum est sequentem pastum omnino præscindere, aut unico hausto vini diluti, & tantillo cibi absolvere. Si enim in victu ordinario illud contingeret, ut horâ pastu ordinaria appetentia non vigeret, & alia nondum concocti prioris cibi signa apparerent, indicio esset, nimiam alimenti copiam assumi, eamque esse minuendam.

Cum autè tempus aliquid sumendi cibi universim præfigi debeat, quod majori hominum parti conveniat: statuimus, bis in die cibum sumere convenientissimum esse. Frequentiores enim epulæ crudilatis metum afferunt. Jejunia verò longiora corpus debilitant, & pravos humores ad ventriculum deducunt, unde multi affectus exoriri possunt.

Maxima pars hominum prandio & cœna contenta est: multi tamen jentaculum addunt, alii etiam merendam: quod præcipuè pueris & senibus convenit: illis, quia ut docuit Hip. *Plurimum habent calidi innati, & plurimo egent alimento.* His verò, quia cùm habeant calorem debilem, paucum alimentum singulis vicibus ingerere debent, ut bènè concoqui valeat, & illud frequentiùs assumendum, ut toti corpori nutriendo sufficere possit. Jejunia verò longiora picrocholis præsertim noxam afferre solent, quia ventriculus vacuus biliosis impletur humoribus, qui cardialgias, colicas biliosas, & alios affectus pariunt. Cæteris autem hominibus ventriculus vacuus non habens quod concoquat, à vicinis locis trahit quod invenit, sicque pravis impletur humoribus, qui etiam multorum morborum causa esse possunt. Satius ergo est in singulis pastibus quantitatem ciborum minuere, quam post lautas epulas longum jejunium exercere.

Cœna in nonnullis, optima sanitate præditis, & in florenti ætate constitutis, prandio æqualis aut largior esse potest. At in reliquis omnibus parcior esse debet.

Nulla res in tota arte magis controversa reperitur, quàm ubi quæritur, an cœna prandio largior esse debeat, aut contra. Quæ aliam etiam gravissimam quæstionem includit: an coctio meliùs noctu quàm interdiu, in somno meliùs quam in vigilia perficiatur. Utrinque enim authoritates & rationes efficaciter militant.

Ac primum cœnam largiorem esse debere, probatur ex Hippocrate 3. *de diæta*, ubi hyeme semel tantùm in die cibum sumere præcipit, nisi quis ventrem valdè siccum habeat. Quod si id fieri minimè possit, modicum prandere jubet. Unde facilè colligitur, per unicum illum pastum, quem hyeme præcipit Hipp. cœnam esse intelligendam.

Celsus verò Hippocratem secutus *Hyeme*, inquit, *oportet semel in die cibum capere, nisi venter nimis astrictus sit.* Posteà addit: *Si prandeat aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum, sine carne, sine potione sumere.*

Galenus 7. *meth. c.* 6. cœnam prandio liberaliorem esse debere, disertè pronuntiat: rationem addit, quòd cibum vespertinum sequantur quies & somnus, ac tempus diuturnius, ac duplum ferè ad illud quod inter cœnam & prandium intercedit. Ex his Gal. dictis triplex ratio elici potest.

Primò, In quiete corpus non movetur, nec agitatur, ita ut cibus in ventriculo apertè resideat, non fluctuet, non dimoveatur; sicque melius concoquitur, quia concoctio indiget quiete.

Secundò, In somno, cùm animales spiritus magna ex parte ferientur, vitales & naturales fortiores ac vegetiores evadunt, unde meliùs fiunt concoctiones.

Tertiò, Cùm duplum sit tempus à cœna ad prandium, duplum debet esse alimentum.

Quartò, His addit Galenus exemplum Athletarum, qui multas carnes comedebant in cœna, in prandio verò solum panem. His Galeni rationibus sequentes adduntur.

Quintò, Noctis frigiditas cibi concoctionem juvat. Hæc enim perinde ut hyems, ventres calidiores reddit, calorem pellendo ad interiora, ut meliùs coctionem perficiat.

Sextò, In somno calorem concentrari, probatur tum authoritate Hippocratis 7. *Epid. sect.* 4. dicentis: vigilantem calidiorem esse circa exteriora, frigidiorem circa interiora; dormientem contrà: tum ex pulsu ac respiratione, validiore in somno, quàm in vigilia.

Contrà verò prandium largius esse debere, sequentibus auctoritatibus & rationibus conficitur.

Autoritates desumuntur ab Actuario & Avicenna, qui præcipiunt, cibum in tres partes esse distribuendum, & duas sumendas esse in prandio, tertiam verò in cœna: quibus accedunt scholæ Salernitanæ versiculi.

Ex magna cœna stomacho fit maxima pœna.
Ut sis nocte levis, sit tibi cœna brevis.

His rationes validæ subnectuntur.

Primò, Inter prandium & cœnam septem vel octo tantùm horæ intercedunt; inter cœnam verò & prandium circiter sedecim. Si verò per somnum coctio meliùs perficeretur, circa mediam noctem illa absoluta esse deberet, & statim fames urgere. At contra videmus manè è lecto surgentes minùs fame tentari, quàm ante cœnam; unde facile videre est, coctionem tardiùs perfici in somno, quàm in vigilia.

Secundò, Somnus à prandio facit in non assuetis, ut horâ cœnandi appetitus non vigeat, & ventriculus cibis gravatus sentiatur, quod ostendit coctionem imperfectiùs fieri in somno. Si enim somnus coctionem adjuvaret, esset utilior omnibus.

Tertiò vigilantes fame laborant, unde Hipp. 6. *Epid. sect.* 4. *Aphor.* 20. *aqua vorax, vigilia vorax.* Sic qui noctu præter solitum vigilant, citiùs famem percipiunt. Sic vinum & oleum exprimentes, quia perpetuò vigilant, multùm & frequenter comedunt.

Quartò, si per somnum melior fieret concoctio, statim à pastu esset dormiendum; quia tunc cibus solidior majori ventriculi actione indiget, & primarum horarum actio difficilior est, quæ tamen vigilando transigitur, alioqui stomachus gravatur.

Quintò, Qui ventriculum habent debilem, & βραδυπεψία laborant, magis torquentur noctu post primum somnum, quàm interdiu post meridiem: quo arguitur coctionem difficiliùs perfici in somno.

Sextò, Celsus præcipit in longis diebus satius esse meridiari ante cibum, cujus rei non potest esse alia ratio nisi quia somnus coctionem retardat.

Septimò, Per somnum calor recurrit ad suos fontes; reliquæ verò partes illo magis destituuntur, quàm in vigilia, per vigiliam verò ad omnes partes magis diffunditur. Ergo minor est calor in ventriculo per somnum, quàm per vigiliã.

Octavò, Interdiu calor Solis coctionem adjuvat: Sol enim ex Arist. 2. *Phys.* 2. est vitæ principium. Ergo Concoctio diurna duplex habet calidum; nocturna verò minimè.

Nonò, Situs ventriculi in vigilantibus magis facit ad concoctionem, quia erecta figura facit, ut cibi meliùs descendant ad fundum ventriculi, qui carnosior est; cubantibus verò latera ventriculi magis attingunt, unde os illius non sufficienter clauditur. Hinc fit ut somnus meridianus minùs noceat, si sedendo capiatur, quàm cubando.

Decimò, Pituita, quæ interdiu per nares & sputum rejicitur, noctu in ventriculum defluit, & coctionem retardat, quo incommodo carent vigilantes.

Denique, experientia huic veritati maximè favere videtur; siquidem paucissimi homines reperiuntur, qui liberè non fateantur, se à leviori cœna longò meliùs habere. Et Cardanus testatur, se multo interrogasse, qui ad centesimum annum pervenerant, & omnes parciori cœna usi fuerant. His addere possumus Telephi Grammatici exemplum à Gal. relatum 5. *de sanitate tuenda*, qui ad annum fere centesimum accessit. Illius autem verba ita se habent: *Mel crudum alicæ cum aqua coctæ permixtum edebat hora diei tertia, ferme septimâ prandebat, oleribus primò sumptis, inde piscibus saxatilibus, aut avibus. Vespere autem panis cum vino permixto contentus erat.*

Nos igitur posterioris sententiæ rationibus, & multò magis quotidiana experientiâ convicti, censemus cœnam prandio parciorem esse debere. Concedimus tamen (ut in *theorem.* dictum est) eos, qui perfecta fruuntur valetudine, & ventriculum habent validum, posse aut æqualiter cum prandio, aut etiam copiosius cœnare: modò tota utriusque pastus quantitas mediocritatem non excedat, in iis enim & noctu & interdiu optima fit concoctio. Et hîc locum habet sententia Celsi, *Homo bene sanus nullis sese debet obligare*

gare

gare legibus. Imò verò in debiliori etiam conſtitutione, ſi quis pauco utatur alimento, & minimam illius quantitatem ſumat in prandio, poterit ſine dubio lautiùs cœnare, ut tota ciborum quantitas, quæ unâ die ſumitur, corporis nutritioni ſufficiat. Sed in hodiernorum hominum morem intueamur, qui in prandio comedunt ad ſatietatem, certum eſt eos maximè gravari, ſi in cœna adhuc largiùs comedant, & tunc verificatur ille verſiculus ſcholæ Salernitanæ ſuprà citatus.

Ex magna cœna ſtomacho fit maxima pœna.
Ut ſis nocte levis, ſit tibi cœna brevis.

At præcipuè locum habet hoc theorema in iis qui fluxionibus & catharris obnoxij ſunt. Noctu ſiquidem humor pituitoſus è cerebro defluit in ventriculum, & coctionem perturbat. Contrà verò, ſi paucus in cœna cibus aſſumatur, pituitoſus humor conſumitur à calore nativo, nec tã facilè multiplicatur, ut in copiosè cœnantibus: cùm ex illa alimentorum copia multi vapores per ſomnum in cerebrum exhalent. Et ita affecti pœne levem cœnam placidè dormiunt: ſi verò lautiùs cœnaverint, ſomnum habent inquietum & interruptum, ita ut eorum maxima pars in cœna parcè comedere, nonnulli etiam à cœna planè abſtinere cogantur. Hinc ſapienter dictum à Manarde, *Epid. 4. lib. 6.*

Exiguam cœnam capiti & oculis conferre.

Ut autem veritas iſta clariùs eluceſcat, autoritatibus & rationibus in contrarium allatis ſatisfaciendum eſt.

Ac *primum* ad Hippocratis, Celſi, & Galeni auctoritates dicimus: ex iis quidem convinci, morem apud Antiquos fuiſſe, parùm comedere in prandio, multùm verò in cœna: Attamen cùm parciſſimè pranſi eſſent, majorem cibi copiam in cœna ferre potuerunt. Interim ille cibus in cœna ingeſtus, longiore tẽpore ad coctionẽ indiguit, quã ſi in prandio ſumptus fuiſſet. Noſtris autem temporibus, cum prandium lautius eſſe ſoleat, Antiquos in cœna imitari non poſſumus. Et meliùs procul dubio ſeſe geſſiſſent Antiqui, ſi quod in cœna ingerebant, in prãdio ſumpſiſſent: & quod in prandio ſumebant, cœnæ loco habuiſſent. Adde, quod non eadem fuerit apud Antiquos hora cœnæ, quemadmodum apud nos, ſiquidem Romani, cùm parciſſimè pranſi eſſent ſatis manè, tribus horis ante Solis occaſum cœnare ſolebant; ita ut coctio ferè peracta fuerit antequam ad ſomnum ſeſe componerent.

Ad *primam* verò *rationem* pro adverſa ſententia allatam *dicimus*, omnimodam quietem ad coctionẽ juvandam non eſſe utiliſſimam: ſiquidem motus levis & moderatus à paſtu facit ut cibi in fundum ventriculi meliùs deſcendant, & calorem nativum aliquantulum excitat, ut facilius coctioni incumbere valeat. Hinc vulgaris ille verſiculus: *Poſt cœnam ſtabis, aut paſſus mille meabis.*

Ad *ſecundam dicimus*, vitales quidem ſpiritus fortiores fieri in ſomno, ſed non influere in ventriculum & alias partes eã copiã quã in vigilia, quia per ſomnum retrahuntur ad ſuum fontem: in vigilia verò magis diffunduntur.

Ad *tertiam reſpondemus*, quod duplum tempus inter cœnam, & prandium intercedens, duplum requireret alimentum, ſi coctio in utroque paſtu æqualiter fieret. Sed cùm illa tardius à cœna perficiatur, ut à nobis demonſtratum eſt, longius illud tempus fuit neceſſarium.

Ad *quartam dicimus*, Athletarum conſtitutionem non probari à Galeno 1. *Aph.* 3. *& in libro de bono corporis habitu, & in ſuaſoria ad artes*: quimò & brevis vitæ, & morboſæ illos accuſat. Ad corpus quidem inſtaurandum & impinguandum magis confert cibus in cœna ſumptus, quia minor fit illius reſolutio per ſomnum; ſed copia ſuperfluitatum, quæ inde emergit, morbos producit. Hinc etiam convaleſcentes ex paulò lautiori cœna citiùs quidem reficiuntur, ſed majus recidivæ periculum incurrunt.

Ad *quintam & ſextam dicimus*, in ſomno quidem calorem concentrari & ad ſuos fontes recurrere, nempe cor & hepar; hinc meliores fiunt concoctiones in venis & arteriis: unde nihil utilius ſomno, ad coctionem pravorum humorũ in febribus continuis perficiendam, quàm vigiliæ continuæ. Hinc etiam ebrioſi crapulam edormire dicuntur, quæ ex potu nimio in venis cumulata eſt. Sed coctionis, quæ fit in ventriculo, longè alia eſt ratio, quæ imperfectiùs exercetur, quando natura intenta eſt alimentorum antea coctorum diſtributioni, & pravorum humorum concoctioni; à quo opere vicißim non parum avertitur coctione ciborum, quæ fit in ventriculo, præſertim ſi illa magnâ copiâ ingerantur.

Hora prandii tempeſtiva, nempe duabus aut tribus horis ante meridiem, longe ſalubrior eſt eâ, quæ ad meridiem, aut ulteriùs differtur.

Ex prandio tempeſtivo tria lucramur. *Primò*, tẽpus longius uſq; ad cœnã, quo meliùs coctio perfici valeat. *Secundò*, cùm homo ſit frigidior (quod in æſtate potiſſimum locum habet) illa frigiditas coctionem juvat. *Tertiò*, quod homo ſit robuſtior, quia vicinior ſomno præcedenti, ex quo multi ſpiritus geniti ſunt, qui totum corpus robuſtius & alacrius reddunt. Hinc paſſim videmus eos, qui diutiſſimè vixerint, tempeſtivè cibum ſumpſiſſe: contra verò eos, qui tardius pranſi ſunt, morboſos fuiſſe, & brevioris vitæ.

CAPUT VII.

De Præparatione Alimentorum.

Ciborum alii præparatione artificiali indigent, ut alendis corporibus noſtris idonei reddantur: alij ab ipſa natura ſufficienter præparantur, ut aſſumi valeant, qualiter nobis à natura exhibentur. Prioris generis ſunt carnes, piſces, & ſimilia; poſterioris, fructus ferè omnes maturi.

Præparatio ciborum coctione potiſſimùm perficitur, eaque triplici: dum ſcilicet elixantur, aſſantur, aut friguntur, ſeu torrentur.

Elixatio dupliciter fit, vel cùm res in aqua decoquuntur, & tunc idem elixationis nomen retinet, ſicque hoc modo præparatæ carnes elixæ nominantur: vel ubi cum proprio ſucco lento igne decoquuntur, & carnes hoc modo paratæ, jurulentæ appellantur.

Scribit Celſus, carnes jurulentas magis alere quàm aſſas: & has magis quàm frixas. Addimus nos elixas omnium minimè nutrire, quia bonam partem ſucci alibilis in juſculum depoſuerunt.

Magis tamen laudatur elixatio vulgari uſu familiaris, quia quod ex carne amittitur, in juſculo reperitur. Deinde cùm elixatione carnes molliores evadant, in ventriculo faciliùs diſſolvuntur & concoquuntur.

Aſſatio carnis vervecinæ meliùs procedit, ſi prius malleo aut piſtillo ligneo contundatur, ut vulgò coqui & ancillæ facere ſolent: ſic enim tenerior redditur, & laxior evadit, ut à calore ignis melius penetrari valeat.

Reliquæ ciborum præparationes, ſanitati inſervientes, in particularibus eorum deſcriptionibus proponentur. Quæ verò ad lautitias & conviviorum luxus ſpectant, ad coquos relegandæ ſunt.

CAPUT VIII.

De conſuetudine, & delectatione in alimentorum uſu.

Cibi conſueti, licet paulò deteriores, utiliores ſunt inſuetis aliquantulum melioribus.

HOc theorema ab Hippocrate ſancitum eſt, *Aph. 50. ſect. 1.* qui ſic habet: *Quæ longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint inſuetis, minus moleſta eſſe ſolent.*

Conſuetudo enim eſt altera natura, ſiquidem alimenta, longo tempore conſueta, naturã immutant, eamque ſibi ſimilem reddunt. Per *naturam* autem temperamentum intelligimus quod redditur ſimile alimentis, quibus longo tempore uti conſuevimus. Illius autem conſuetudinis efficacia quamplurimis hiſtoriis ab autoribus relatis comprobatur. Nobis unicam propoſuiſſe ſufficiet, à Solenandro relatam, *Conſilior. Medicinal. ſect. 5. conſil. 15.* de quodam ruſtico, qui ad hoſpitale perductus, nullis remediis curari potuit. Tandem à brevi morituro quæſivit Medicus quid peteret, & quâ victus ratione antea uſus eſſet? Reſpondit, ſe planè ab iſto cibo & potu, ſyrupis ac id genus

aliis, ut & lecto; quod nimis molle esset, abhorrere; cùm non dormivisset intra annos novemdecim in lecto, atque usus fuisset caseo & similibus, & sub die in stramine vestitus dormivisset. Medicus permisit, ut una nocte in stramine dormiret, & uteretur sale, cepis, & aquâ frigidâ. Etsi verò arbitraretur eum inde citius moriturum: tamen postridie præter omnium opinionem eum foco adstantem invenit. *Consuetudinis autem ratio habenda est, non solùm circa substantiam ciborum, sed etiam circa qualitatem, quantitatem, & tempus exhibendi.*

Hoc etiam theorema ab Hippocrate mutatum est, qui *Aphor.* 17. *sect.* 1. *Et quibus*, inquit, *semel aut bis, & quibus plura aut pauciora & particulatim oporteat offerre, considerandum. Concedendum autem aliquid tempori, regioni, consuetudini, & ætati.*

Quando cibi consueti deteriores propter aliquam occasionem, corporis noxam inferunt, commutandi, & ad meliores transeundum est, modò id sensim, & paulatim fiat. Omnis subita mutatio periculosa est.

Propter varias causas ciborum mutationes interdum necessariæ sunt, è quarum numero sunt morbi, qui à cibis consuetis foveri vel augeri possunt: ætas, quæ jam provecta, cibos concoctu difficiles ita subigere non potest ut in juventute solèbat, & alia quamplurima. Si igitur propter aliquam causam necessarium videatur, victus rationem mutare, id sensim & paulatim faciendum est. Quod docuit Hipp. *Aph.* 51. *sect.* 2. *Plurimùm*, inquit, *atque repentè evacuare, vel replere, vel calefacere, vel frigerare sive quovis alio modo corpus movere, periculosum, omne enim nimium naturæ inimicum, sed quod paulatim fit, tutum est; cùm alias, tum cùm ab altero ad alterum transitus fit.* Id ipsum multis exemplis confirmari potest, sed instar omnium sit historia Dionisij Siciliæ tyranni, qui ebrietati & luxui valdè deditus fuerat. Cùm verò ab hoste aliquando obsideretur, & necessitate coactus à solita potandi consuetudine sibi desistendum esse animadverteret, subitò ab ea abstinuit, quod cùm aliquandiu feciisset, tabifico morbo corripi cœpit, nec eo liberari potuit, priusquam ad pristinum potandi morem ebrietatemque rediisset. Quod si sensim & paulatim pravam illam consuetudinem deseruisset, nihil incommodi passus esset.

Illi cibi semper præferendi sunt quibus aliquis maximè delectatur, etiamsi paulò deteriores sint iis, quos aliquantulum aversatur.

Hoc docuit Hipp. conceptis verbis *Aphoris.* 38. *sect.* 2. in hunc modum: *Paulò deterior cibus & potus, qui tamen sit suavior, melioribus quidem, sed minùs suavibus antefferendus.* Qui enim cum voluptate cibi assumuntur, eos ventriculus avidiùs amplectitur, promptiusque & expeditiùs concoquit. Contrà, eos, qui displicent, aversatur; quo fit, ut neque avidè illos amplectatur, neque probè conficiat. Et hoc Hipp. Aphorismo multi assentatores sibi patrocinium quærunt, qui ut ægrotantibus gratificentur, omnia ab iis expetita liberaliter concedunt. Verùm ij turpiter errant, & à Gal. damnantur *lib.* 12. *method. cap.* 1. *Quemadmodum*, inquit, *crudelis hominis officium facit, qui unà cum morbo vitam quoque homini aufert; sic qui cubantis deliciis perpetuo subscribit, ejusque voluptatem, non sanitatem pro meta gerendorum habet, adulatoris.* Et 1. *meth. c.* 1. graviter in istos adulatores invehitur, *qui frigidam exhibent, si hanc ægri poposcerint: qui lavant, cùm jusserint, nivem, vinumque porrigunt, quando hæc postularint, qui denique quidquid optarint, mancipiorum ritu faciunt, Contra quàm veteres illi Medici ab Æsculapio oriundi, qui tanquam duces militibus, & ut Reges subditis imperarunt; nequaquam vero Getarum, Libiorum, Phrygum, & Thracum emptitiorum more, parere & obsecundare voluerunt.*

Ut igitur certa quædam mensura statuatur eorum, quæ ægris concedi possunt consulendus Hipp. 6. *Epid. sect.* 4. ubi sic loquitur: *Hæc sunt, in quibus gratificandum est ægris ut scilicet cibus ac potus purè conficiantur; grata sint etiam, quæ viderint, & mollia, quæ attigerint; sed non admodum lædant, & facilè reparabilia sint veluti frigidæ exhibitio, qui est opus fuerit illâ, & alia.* Ubi hæc verba præcipuè notãda sunt, *quæ non admodum lædant, & facilè reparabilia sint*: Si enim ea, quæ ab ægris expetuntur, satis insignem noxam inferre valeant, prorsus abdicanda.

CAPUT IX.

De Victu Singulis Ætatibus Congruo.

Victus puerorum ad frigidum, & humidum inclinare debet: Et ideo vinum illis inimicum est.

CUm puerorum corpora multo calore prædita sint, victu refrigerante opus habent. Hinc vinum illis noxium est, quia calorem auget, & præterea caput eorũ multo halitu replet, quâ ratione iis interdicitur à Gal. 1. *de sanit. tuenda, cap.* 9. & Plato 2. *de legibus*, præcipit ne pueris usque ad visimum secundum annum vinum concedatur, *quia* inquit, *ignem igni addere non oportet.* Humidum verò cibum illis competere docuit Hippocr. *Aphor.* 16. *sect.* 1. *victus humidus febricitantibus convenit, maximè vero pueris.* Et ratio idipsum suadet. Cùm enim in hac ætate corpus admodum crescat & augeatur, incrementum illud exsiccantibus cibis inhibendum non est. Deinde puerorum substantia valde resolubilis est, & ideò humidis alimentis quæ citò distribuuntur, reparanda.

Quantitas etiam ciborum major eis concedenda est, quàm reliquis ætatibus, ob caloris copiam, & corporis incrementum. Hoc theorema ab Hippoc. sancitum est *Aphor.* 16. *sect.* 1. *Qui crescunt plurimùm habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus absumitur.* Ratio Aphor. est, quia à multo calore in corpore molli & raro substantia illius multùm absumitur, quæ plurimo alimento reparanda est.

Puberibus & adolescentibus victus medius, cum ratione qualitatis, tum ratione quantitatis exhibendus est.

Puberes & adolescentes moderatum habent temperamentum, ideò temperatis alimentis nutriendi sunt quæ scilicet moderatam primarum qualitatum proportionem habeant. Quantitas etiam eorum debet esse moderata, minor scilicet quàm pueritia, & major quàm aliarum ætatum.

Juvenes, quia impensè calidi & sicci, contrario victu, id est, frigido & humidò indigent.

Licet victus iste juvenibus præscriptus, puerorum victui ratione qualitatum similis esse debeat: ratione tamen substantiæ dissimilem esse oportet. Siquidem alimenta humida pueris, actu & potentia talia præscribenda sunt, id est, liquida majori parte & forbilia, aut saltem mollia, & concoctu difficilia, ut olera, fructus, & similia, quæ à ventriculis eorum robustioribus faciliùs concoqui valent. Imprimis vinum iis maximè noxium est præcipuè meracum: hoc enim, ut Plato loquitur habitum eorum furiosum reddit. Et Galenus ait, eos vinum præcipitare ad iram & libidinem.

Senibus victus calidus & humidus convenit, quia corpora eorum refrigerata & exsiccata sunt.

Inter alimenta calefacientia & humectantia vinum senibus maximè convenit, & ideò *lac senum* nominari solet. Debilem enim eorum calorem fovet, vires infirmas reficit. cruditates quibus abundant, concoquit, humiditates excrementitias absumit & exsiccat, ac per urinas evacuat, tristitiam depellit, & hilaritatẽ inducit. Quod à Platone eleganter traditum est 2. *de legibus*, *Deus* inquit, *vinum hominibus, quasi auxiliare adversus senectutis austeritatem pharmacum largitus est, ut rejuvenescere videantur, & mœstitiæ nos oblivio capiat, atque ipse hominis habitus mollis è duro factus, ut ferrum igni impositum, tractabilior fiat.* Cavendum tamen, ne nimia ejus copia assumatur, humidum enim primigenium citiùs absumeret, caput tentaret, & catarrhos excitaret. Eligendum autem est vinum potens, tenue, flagrans, sapore bono, ætate medium, colore fulvum. Crassa verò senibus non competunt, quia obstructiones pariunt, alvum constringunt, urinas non provocant, sicut prædicta. Utile quoque est senibus hydromel ad vitã diutiùs producendã

sicut,

ſicut narrat Plinius *lib. 22. hiſt. nat. cap. 4.* de Pollione Romano annum centeſimum excedente, qui cum ab Imperatore Auguſto interrogaretur, quanam maximè ratione vigorem illum animi & corporis tandiu cuſtodiviſſet, reſpondit, intus mulſo, foris oleo. Mel crudum etiam (modò optimum ſit ut Narbonenſe,) ſenibus multùm convenit, cum pane in jentaculo vel cœna comeſtum.

Ciborum quantitas ſenibus minor eſſe debet, quàm aliis ætatibus.

Calor enim ſenum debilis eſt, ut magnam alimentorum copiam concoquere non valeat. Hoc docuit Hip. *Aph.* 14. *ſect.* 1. *Senibus*, inquit, *parùm innati calidi ineſt, paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguitur, ſicut enim*, inquit, Gal. *in comment. Lucernarum flammæ quarum oleum eſt alimentum, ſi quis id totum ſimul ſuperinfundat, extinguuntur potiùs quàm nutriuntur; eodem modo & in ſenibus calidum ſui fomentum quidem habet alimenta; ſi verò multis & confertis cumuletur, ac quodammodo ſtranguletur, periculum eſt ne extinguatur; ſicuti etiam, ſi pravæ ſcintillæ ignis lignorum multitudinem ſuperacerves.* V. Ranch.

CAPUT X.

De Victu Singuli Anni Temporibus Idoneo.

Hyeme alimenta calidiora, ſicciora, & copioſiora uſurpanda ſunt, quàm aliis temporibus. Potus verò parcior eſſe debet, ac vinum paulo meracius.

CAlidiora & ſicciora debent eſſe alimenta, ut frigiditati atque humiditati aëris hyberni reſiſtatur, & pituita quæ hyemis tempore congeritur, abſumatur. Copioſiora verò debent eſſe alimenta, quia naturalis calor hyeme maximè viget, ut docuit Hipp. (*Vid. Gal. in comm.*) *Aph.* 15. *ſect.* 1. *Ventres Hieme & Vere naturâ calidiſimi ſunt, & ſomni longiſſimi, quare per ea tempora alimenta copoſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor nativus plurimus eſt, unde & pluribus egent alimentis.*

Potus verò parcior eſſe debet, quia tunc temporis corpus humiditatibus abundat. Et vinum paulò meracius bibendum eſt, ut noxas à temporis frigiditate allatas, corrigere valeat. *Vere debent eſſe qualitate & quantitate mediocres: calidiores tamen & copioſiores, quam æſtate; minus verò quàm hyeme.*

Cùm ver ſit omnium temporum anni temperatiſſimum, ideò temperatiſſima requirit alimenta, & quantitate mediocria. Attamen quia ventres etiam vere ſunt calidiſſimi, ut docuit Hipp. *Aphor. ſupra citato*, copia ciborum debet eſſe major, quàm aliis temporibus, excepta Hyeme advertendum tamen, in principio Veris, quod aliquid adhuc retinet de natura Hyemis, victum hyemali ſimiliorem eſſe debere: in progreſſu verò ſenſim immutandum eſſe, ut ad æſtatem proximè accedens, quantitate minor ſit, & frigidior atque humidior reddatur.

Æſtate cibi refrigerantes atque humectantes conveniunt, & pauca eorum quantitas aſſumenda. Potus verò copioſior eſſe debet.

Caliditas, aëre æſtivo corporibus noſtris indita, refrigerantibus atque humectantibus cibis ac multo potu corrigenda eſt. Cui rei natura ipſa incumbere videtur, quæ fructuum atque olerum copiam tunc temporis nobis ſuppeditare ſolet. Cùm autem calor nativus tunc temporis debilior ſit, pauciora alimenta ingerenda ſunt, ut commodiùs concoqui valeant.

Autumno paulo pleniori, calidiori, ac ſicciori victu utendum quàm æſtate: ſed in principio ab eo, qui æſtati conveniens eſt, parùm declinet: in fine verè ad hyemalem magis accedat.

Dictum fuit antea, mutationem victus ſenſim eſſe faciendam, ut ei natura faciliùs aſſueſcat, quod in Autumno, ſicut aliis temporibus obſervandum eſt.

CAPUT XI.

De Pane

Panis ad corporis nutritionem & ſanitatis conſervationem utiliſſimus eſſe debet, ex puriſſima tritici farina confectus, fermentatus, benè coctus, levis, oculatus mediocri ſalè conditus recens, ſed ante 24. horas coctus.

POſtquam generalia theoremata circa ciborum uſum propoſuimus, jam pecularia quædam, & magis neceſſaria, ad præcipuos & magis uſitatos cibos ſpectantia, paucis exponere aggredimur, reliqua omittentes, quibus opus nimium excreſceret, & quæ apud authores, qui de alimentorum facultatibus ex profeſſo ſcripſerunt, fusè exarata inveniuntur.

A pane igitur incipientes, tanquam primario nutritionis fundamento, dicimus primum illum ex puriſſima tritici farina confici debere. Ex omnibus autem cerealibus, pani conficiendo idoneis, triticum maximè prævalet, cujus plurimæ ſpecies enumerantur; unicuique tamen regioni notiſſima eſt, etiam apud plebeculam, illa tritici ſpecies, quæ meliori pani conficiendo magis idonea eſt. Matthiolus *in Dioſcoridem*, optimi tritici conditiones deſcribit, ut nempe ſit fractu contumax, denſum, grave, colore aureum, lucidum, læve, trium menſium, maturum, mundum, pinguique terrâ ortum.

Ex puriſſima illius farina panis confici debet, quæ ſcilicet repurgata ſit ab omni furfuracea materia, & flos farinæ ſive ſiligo nominatur, unde panis ex ea confectus, ſiligineus dicitur.

Panis autem ſiligineus omnium maximè nutrit, quamvis ille, qui furfur habet admixtum, magis ventrem ſubducat, propter vim detergendi, quæ in furfure reſidet. Ideò quidam, alvum ſtrictam habentes, aliquid furfuris farinæ admiſcent, ut alvus laxior ſervetur, alii ſecalem admiſcent, quòd cùm humidius ſit, alvum molliorem reddit.

Fermentatus etiam debet eſſe panis optimus quia paſta viſcida & lenta fermenti admiſtione inciditur, attenuatur, & in aëream ſubſtantiã (ut loquitur Plato *in Timæo*) quodammodo immutatur, atque in ampliorem magnitudinem intumeſcit; unde panis fit leviſſimus & oculatus, quæ ſunt aliæ optimi panis conditiones. Qui verò fermento caret, aut non ſatis habet fermenti, difficilè coquitur, ſtomachum gravat, validas parit obſtructiones. Neque obſtat Celſi ſententia, qui *lib.* 2. *cap.* 28. dicit, panem fermentatum corruptioni eſſe facillimum, non fermentatum verò minus intra corpus vitiari, putredinique minus eſſe obnoxium: illa enim ſententia, tanquam falſa & erronea, à Rhonſæo Bruyerino, Mercuriali, & Silvatico rejicitur. Excuſari tamen poteſt, ſi unicum vocabulum ſententiæ addatur dicendo, panẽ nimis fermentatum facilè intus corrumpi, minimè verò, qui nimis fermentatus non eſt. Quamvis fortè ea non fuerit authoris mens. Et profectò neſcio, quomodo ab errore excuſari valeat, quando, *in eodẽ cap.* mel enumerat inter ea, quæ facilè corrumpuntur, cùm mel incorruptibile ſit, & omnia, quibus admiſcetur, quantumvis corruptibilia, à putredine præſerver, ut in fructibus horræis videre eſt, qui melle conditi putreſcere non poſſunt. Audacter Merculiaris, ſummus authorum criticus, qui etiam librorum Hipp. cenſuram elegantem edidit, de Cornelio Celſo ſuam ſententiam profert, eum ſcilicet Medicũ non fuiſſe. Propria illius verba referre lubet, quæ habentur *tom.* 4. *conſult. medicinal. conſil.* 20. ad Bernardinum Caſtellanum ſcripto, ubi ſic habet: *Celſi locus de pane non fermentato ſemper mihi ſuſpectus fuit, nempè quem medicinam non feciſſe, ex eo conjicere licet, quod Plinius eo poſterior ſcriptum reliquerit, neminem Romanum uſq; ad ſua tempora artem medendi exercuiſſe, ac ob id multos errores in rebus, ad exercitationem artis ſpectantibus, commiſiſſe. Etenim experientia ipſa docet, fermentum, moderatè adhibitum, panem reddere leviorem, ac propterea coctu faciliorem, minuſque ſtomacho moleſtum, & niſi aliud poſſet hoc confirmare, unus omnium penè gentium mos & conſenſus ſat eſſet ad oſtendendum, panem fermentatum pro ſanitatis uſu non fermentato præſtantiorem eſſe.*

Debet etiam panis eſſe bene coctus: nam ſi malè coctus ſit, ventriculum gravat, & male concoquitur: quod docuit Alex. 2. *Canone tract.* 2. dicens: panem, qui probè coctus non fuerit, plurimùm quidem nutrire, ſed ſi quis privatus; & ab exercitatione alienus, eo uti voluerit, celerrimè eum in obſtructiones incurrere.

Mediocri debet eſſe ſale conditus, ſal enim, quemadmodum

dum fermentum crassam viscidam illius substantiam attenuat, efficitque ut minus obstructionibus generandis obnoxius sit. Modica tamen illius quantitas esse debet, si enim salsior panis sit, nimiùm exsiccat.

Recens etiam esse debet, & ante 24. horas coctus: vetus enim durus est ac siccus, difficilius concoquitur, stomachum gravat, alvumque cohibet, attamen nimis recens, nuper è furno extractus, lentorem adhuc retinet, vehementer inflat, viscera obstruit, & si adhuc è furno caleat, empyrema retinet, quod perturbat spiritus, & calori naturali nocet, ut loquitur Arnaldus Villanovanus *lib. de iis, quæ juventutem inducunt.*

Panis medulla nutritioni aptior est, crusta verò nimium exsiccat, & humores adustos atque melancholicos procreat.

Hoc theorema confirmatur vulgatissimo scholæ Salernitanæ versiculo:

Non comedas crustam, choleram quia gignit adustam.

Attamen qui ventriculum habent humidiorem, ea uti possunt, modò exusta non sit. Potissimum verò in fine mensæ omnibus hominibus utile est crustæ frustum comedere; os enim ventriculi constringit, & concoctionem adjuvat.

Omnis repletio mala, panis pessima.

Licet panis præ cæteris omnibus alimentis corpus optimè nutriat: si tamen nimia quantitate sumatur, insignem noxam afferre consuevit. Cùm enim substantiam habeat glutinosam, cujus etiam ratione plurimùm nutrit; si nimia copia sumatur, non concoquitur sufficienter, ac per consequens non satis attenuatur in ventriculo: unde fit, ut in venis mesenterij hæreat, ac graves obstructiones pariat. Hoc docuit Avicenna 3. *can. lib.* 1. *doct.* 2. *cap.* 7. in hunc sensum: panis impedimentum, ubi non percoquit venter, maximum censeri debet; carnis verò non ita. In stomacho quippe residet diu, onere imprimis molesto: quod si non concoctus satis, tandem dilapsus fuerit, hepar obstruit ac mesaraïcas. Caro autem majorem ducit cum humano corpore similitudinem; proinde ex ea minùs provenit nocumenti, & hepatis aut mesaraicarum obstructio minor ac curationi minùs obsistens imbibentitus membris longè faciliùs carnis succum, ob cognationem quandam, quàm panis.

CAPUT XII.

De hordeo, oriza, avena, fabis, pisis, ciceribus & lentibus.

Hordeum est in primo gradu frigidum & siccum. Cortex tamen exterior medulla interiori siccior est. Abstergendi vis est utrique, sed multò major cortici.

Ex eo interdum panis fit, qui frigidior est, & minùs firmum ac stabile nutrimentum suppeditat.

Fit etiam ex eo hordeatum, ex hordeo decorticato in aqua decocto, addendo amygdalas contusas, & saccharum.

Coquitur etiam interdum cum frustulo colli vervecini, & colatura sumitur instar panatellæ, vel etiam interdum saccharo adjecto.

Hæc autem hordeata calido ac sicco temperamento præditis plurimùm conferunt, tum etiam macilentos reficiunt, & ad tabem propensos præservant, humorum acrimoniam temperando, & corpus reficiendo atque impinguando.

Hic tantùm proponimus esculenta, quæ in statu sano usitata sunt. Quæ enim ægrotis conveniunt, non sunt hujus loci. Ideo ptisanam antiquorum, & illius differentias, quæ apud antiquos maximo in usu erat, ad diætam ægrorum remittimus.

Oriza in primis qualitatibus temperata est, ad calidum & siccum aliquantulum declinans. Multum nutrit cum lacte, vel jure carnium decocta, at paulo difficilius concoquitur, crassiusque alimentum præbet. Ideo juvenibus ac laboriosis magis convenit frequens illius usus, propter substantiæ crassitiem, obstructiones parere potest. Propter incrassandi & adstringendi vim quâ prædicta est iis qui sanguineis profluviis, diarrhœa, dysenteriæ, aliisque affectibus, ex tenuium humorum saburra oriundis obnoxii sunt, plurimum conducit.

Avena non solum jumentorum, ut quidam censent, sed etiã hominum cibo inservire solet. Ex ea enim decorticata & in aqua decocta, addendo lac amygdalarum & saccharum, optimum fit ferculum, quod Avenatum *nominatur, hordeato levius & ideo faciliùs concoquitur; urinas movet, ob substantiæ tenuitatem, & temperamentum ad calidum inclinans.*

Fabæ dupliciter usurpantur: aridæ, quæ à plebeis tantùm & vilioris fortunæ hominibus usurpantur; & virides, quæ mensis etiam delicatioribus apponuntur, tum elixæ cum jusculo, tum frixæ in sartagine.

Quoquo modo parentur, malè concoquuntur ac distribuuntur crassos flatulentosque succos generant, ventrem inflant, spirandi difficultatem augent, alvum adstringunt, hepar, lienem, venasque mesaraïcas obstruunt, vapores multos ad cerebrum transmittunt inde visum hebetant, & insomnia turbulenta inducunt, frigido & sicco temperamento præditæ sunt, virides tamen humidiores.

Quamvis fabæ inter esculenta infimum locum obtineant ex iis tamen præstantissima medicamenta eliciuntur, quorum enumeratio licet hujus non sit loci, ubi alimentorum materiam tantùm exponimus, lubet tamen ea extra theorematum seriem tanquam utilissima summatim attingere, quæ certa ac frequenti experientiâ nobis cognita sunt.

Ac primùm ex corticibus fabarum recentibus, aqua per destillationem elicitur calculosis utilissima. Renes enim abstergit & mundificat, sicque calculorum generationem prohibet, si ejus unc. ij. vel iij. manè sumantur per intervalla. Iis qui calida renum intemperie laborant maximè convenit, quia frigida est & humida: cùm omnia ferè nephritica medicamenta impense calefaciant.

Ex corticibus fabarum exsiccatis & stipitibus combustis cinis conficitur, qui in aqua parietariæ decoctus in formam lixivij, sicque ad unc. v. vel vj. mane exhibitus per aliquot dies, cum unc. j. syrupi capillorum veneris in forma julepi, contumaces gonorrhœas efficacissimè curat. Idem julepus præstantissimus est ad calculos in ureteribus hærentes, & graves dolores concitantes, confestim deturbandos. Eundem effectum præbet sal ex prædictis cineribus elicitus & Drachm. j. pondere cum aqua parietariæ exhibitus.

Exterius etiã farina fabarum utiliter admovetur in multis affectibus, præsertim in testium inflammationibus, quæ malè curatæ gonorrhœæ sæpe succedunt. Chirurgi plerique omnes, qui à stolidis ægrotantibus in morbis venereis frequentiùs consuluntur, quàm Medici, summam testium inflammatorum duritiem advertentes, cataplasmata emollientia statim admovent, unde inflammatio plurimum augetur, quandoquidem pars mollis & spongiosa, relaxantibus hisce aptior redditur ad suscipiendam fluxionem. Ideò astringentibus ac discutientibus tumores isti curandi sunt: cui usui mirabiliter conferet cataplasma confectum ex farina fabarum cocta in oxycrato, quod cataplasma sæpe mutandum est ac renovandum, quia citò exsiccatur ob pinguium ingredientium defectum, quæ in omnibus aliis cataplasmatis miscentur. Sed hîc non conveniunt, quia partem inflammant. Potest tamen addi huic cataplasmati, ut prompta illius exsiccatio prohibeatur, parum oxymelitis simplicis, quod utraque facultate, adstringendi scil. ac discutiendi præditum est.

Pisa omnibus leguminibus præferenda sunt, & quodam modo media inter euchyma & cacochyma, eupepta & dyspepta, ut testatur. Gal. 1. de alim. facult. c. 21. *& nulla excedente qualitate prædita: atque adeo ad medium temperamentum accedentia. Attamen frigiditas & siccitas aliquantulum prædominantur, variis modis præparantur, tum viridia, tum sicca.*

Facilius concoquuntur in stomacho à corticibus suis exuta quando scilicet post coctionem transcolantur, & inde puls conficitur (Purèe) *nominata. Cortices enim dyspepti sunt, cacochymi & astringentes. Sicca viridibus præferuntur, quæ magis flatulenta sunt, & concoctu difficiliora. Utraque tamen, quemadmodum & reliqua omnia legumina, melancholicis, & iis qui crassis abundant succis, aut obstructionibus laborant, noxia sunt.*

Cicera crassiorẽ habent substantiã, quàm pisa, & difficilioris sunt coctionis, tũ intra tum extra corpus; longiori enim tẽpore elixanda sunt, antequam molleſcant, neque optimè coquuntur in aqua puteoli, sed pluviali, aut fontana tenuissimâ opus est.

Jus-

Jusculum tamen eorum præstantissimum est: facultate siquidem abstergendi, aperiendi, urinas & menstrua provocandi prædita sunt: ad quos usus nigra præcipuè commendantur, quæ ideò apud vulgus dicuntur medicamenta.

Nostrates mulierculæ jusculum vulgò parant, adjicienda menstrua ex ciceribus nigris, radicibus petroselini, & croco, quod per triduum exhibent, instante aut incipiente illâ evacuatione.

Lentes omnium legiminum pessimæ: frigido & sicco temperamento prædita, difficilè concoquuntur, succum melancholicum generant; obstructiones pariunt, visui nocent, somnia excitant tumultuosa, capiti, nervis, & pulmonibus nocent, alvum adstringunt, menses & urinas cohibent. Quæ omnia à crassa & adstringente earum substantia dependent. Decoctum tamen probatur in Variolis.

CAPUT XIII.

De Oleribus Usitatioribus, Eorumque Facultatibus.

Lactuca Galeno teste, meliorem cæteris oleribus sanguinem generat, sed paucum; frigida est & humida, somnum conciliat, lac generat alvum emollit, ventriculi ardorem extinguit, omniumque humorum acrimoniam reprimit: biliosis, sanguineis, & juvenibus convenit, præsertim in æstate: Cruda comeditur in acetariis, tum etiam cocta in jusculis, & magis convenit iis, qui debilem habent stomachum. Crebior illius usus oculorum claritati officit, inquit Dioscorides.

REferunt multi (*Galen. III. simpl.* 13.) lactucæ succum epotum, trium aut quatuor unciarum pondere, reliquorum venenorum more interimere: attamen si tanta lactucæ copia edatur, à qua eadem succi copia elici valeat, nullam inferre noxam. Cujus eventus ratio duplex afferri potest. Prima est, quod lactuca integra diutiùs maneat in ventriculo, sicque frigiditas illius coctione longiori corrigatur: succus verò citiùs penitiora pervadat. Secunda est, quod lactuca coctione, aut salis, olei, & aceti, atque interdùm sacchari admixtione corrigatur.

Brassica, ex Galen. 3. simpl. cap. 15. duplicem habet substantiam: succulentam, & terrestrem. Illa calida est ordine primo, atque nitrosa; hæc frigida & sicca.

Succus nitrosus est, acer, & absterforius, ideòque alvum movet. Ipsum verò corpus crassum est, siccum, terrenum, astringens, ac proinde alvum supprimit.

Succi pars tenuior primâ ebullitione brassicæ extrahitur; ideò primùm illud jusculum alvum movet; secunda verò, aut tertia ebullitio idem non præstat.

Paucum brassica præbet alimentum, neque probum succum generat, ut lactuca, sed vitiosum & graveolentem.

Pravum illius succum ostendit primum illius decoctum, quod effusum graviter olet, præcipuè quod ex brassica capitata elicitur, tum etiam in hortis brassica putrefacta abominabilem spirat odorem.

Brassica, ante cibos ingesta, ebrietatem arcet: ac summo cibo sumpta, crapulam discutit, ac vini noxam restinguit.

Hæc brassicæ facultas ebrietatem arcendi, secundum quosdam ex antipathia colligitur, quæ inter eam & vitem vinumque intercedat. Vites enim minimè aut debiliter adolescere dicuntur, si in eodem solo brassicæ serantur, sed falluntur.

Est verò concoctionis difficilis, & crassum melancholicumque succum generat. Halituosa quoque est, ideòque crassis ad caput missis vaporibus mentem turbat, somnumque efficit turbulentum.

Quandam habet cum pulmone analogiam, ideò morbis pulmonum laborantibus illius usus minus noxius est. Brassica verò rubra inter herbas vulnerarias recensetur.

Pulmonum affectibus conferre brassicam ostendunt medicamenta, quæ ex iis componuntur. Pharmacopœiarum scriptores Looch. de caulibus commendant. Nos præstantissimos vidimus effectus in asthmate, aliisque pulmonum vitiis, ex succo caulium rubrorum cum saccharo, in julepi vel syrupi formam redacto. Ulcera xerò contumacia optimè sanantur fotu aquæ catapultarum vulgò dictæ, postmodum verò admovendo folium brassicæ rubræ, in eadem aqua calente madefactum. Aqua catapultarum fit ex *rad. aristoloch. rotund. gentianæ, raphan. zedoar. an.* Unc. i. coctis in libris tribus vini albi ad medias, postea dissolvendo sacchari albi Unc. iiii.

Beta ad brassicæ naturam accedit, illius enim succus nitrosa qualitate præditus est; absterforia, & quodammodo acri, unde alvum stimulat; atque adeò ad calidum & siccum temperamentum vergit. Corpus verò terrestre frigidum & siccum est ventremque constipat.

Est rusticorum & plebeiorum edulium, unde Martialis betas *fabrorum prandia* nominat. Illarum autem cum brassicis similitudinem, in laxanda & constringenda alvo, propter substantiarum diversitatem, colligere possumus ex duobus versiculis, quorum prior de beta sic se habet.

Sicla parùm nutrit, ventrem constipat, & urget.

Alter verò de brassica, Scholæ Salernitanæ, *cap.* 57.

Jus caulis solvit, cujus substantia stringit.

Spinachia refrigerat & humectat ordine ferè secundo, substantiam habet aquosam ac ferè insipidam. Ideò citò descendit, alvumque emollit: Pectus insuper expedit, asperam arteriam lenit, & tussi medetur: parùm alit, multum seri producit, flatus generat, & nauseam parit, nisi aromatibus condiatur.

Endivia refrigerat, aperit, & abstergit: ideò inter olera maximi est usus, tum cruda, tum cocta. Confert eximiè calido, debili, obstructoque jecinori: stomachum debilem ac biliosum juvat, sanguinem purificat, scabiem sanat, sitim sedat, stomachi ardoribus subvenit, appetitum conciliat, ictericos juvat.

Cichorium easdem vires obtinet, quas endivia, sed multò efficaciores, propter ampritudinẽ, cujus ratione magis aperit, & abstergit, magisque stomacho placet, & hepati simul.

Acetosa frigida & sicca est in gradu secundo. Incidit, aperit, & modicè adstringit, parum nutrit, viscerum intemperie calidam emendat, sitim sedat, appetentiam excitat, bilis acrimoniam temperat, cor exhilarat, venenis resistit.

Borrago in activis qualitatibus temperata est, in passivis melancholico adversatur, & cor exhilarat.

Portulaca frigida est tertio gradu, humida verò in secundo: parùm alit, sanguinem refrigerat & incrassat, bilis acrimoniam atque fervorem temperat, sitim sedat, appetitum excitat, lumbricos interimit, visum habetat & actus venereos infringit, quod omnibus plantis refrigerantibus commune est, si quis iis copiosè utatur.

Petroselinum calidum & siccum est gradu secundo. Aperit, urinas movet, menses provocat, flatus discutit, ideòque colicis doloribus obnoxiis plurimùm confert.

Eruca calida & sicca est ordine tertio. Ideò sola non comeditur, sed cum lactuca aliisque herbis refrigerantibus miscetur instar correctivi. Concoctionem juvat, urinas movet, venerem stimulat largiùs assumpta.

Nasturtium cum Eruca temperamento & facultatibus convenit. Aperit, attenuat, & incidit, arenulas expellit, propterea renibus & vesicæ confert. Hortense & aquaticum in acetariis usurpantur, utrumque imprimis lienosis conducit, & inter scorbutica remedia recensetur, ut nonnulli existiment, cochleariæ ipsum, ac becabungæ non cedere.

Pimpinella refrigerat mediocriter, astringit & exsiccat. Usus illius in acetariis sapida est ac bene odorata: tum etiam cordialis est, & hilaritatem inducit; ideò etiam vino maceratur.

In Medicina maximus est pimpinellæ usus, ita ut in julepis & apozematis frequenter præscribatur, præcipuè in febribus malignis. Propter vim adstrictoriam ad omnes ventris fluores, & sanguinis profluvia utiliter usurpatur. Leve illius decoctum in potu ordinario usurpatum citò dysenteriam curat. Ad pulmonum ulcera sananda utiliter exhibetur aqua pimpillæ stillatitia, in qua conserva rosarum dissoluta fuerit, & colata. Ejusdem pulvis frequenter exhibitus multum confert.

CAPUT XIV.

De Radicibus Esculentis.

Rapæ & napi ejusdem sunt naturæ; moderatè calefaciunt & humectant.

Cum carnibus elixæ comeduntur, tum etiam in aqua simplici addendo Butyrum vel oleum, exiguum præbent alimentum, succum generant mediocriter crassum, inflationem pariunt, quia flatuosæ sunt, lac & semen augent, veneris stimulos incitant; urinas movent, fauces & pulmonem leniunt, humorem melancholicum contemperant, ideò ad quartanam à Cratone commendantur.

Pastinaca calida est & sicca ordine secundo: crassum ac melancholicum præbet alimentum, & difficilè concoquitur. Attamẽ diuretica est, venerem stimulat, & menstrua ciet.

Raphanus calidus est ordine tertio, & siccus secundo. Est tamen aliqua differentia inter illius species. Acrior enim calidior est, dulcior verò magis temperatus: paucum, & vitiosum præbet nutrimentum, & magis obsonium est quàm alimentum. Nam ut ciborum condimentum, & appetentiæ incitamentum adhiberi solet.

Difficilè concoquitur, flatus generat, ructus olidos parit, gravitatem capitis infert, vaporibus illud replendo: menses & urinas provocat, arenulas renum deturbat. Ac denique aperiendo, incidendo, attenuando, lienosis prodest. Verùm oculis nocet propter halitus acres & mordaces, Salernitani addunt, venenis adversari.

Allium calefacit & exsiccat ferè ordine quarto; exteriùs enim admotum cutem exulcerat. Coctum tamen debilius est, quàm crudum: alvum & urinam movet, mẽses evocat, flatus parit, & oculis nocet. Ventriculi concoctionem adjuvat, quando is frigidâ intemperie laborat, si aliquot bulbi integri pilularum instar manè devorentur.

Viscerum obstructiones aperit, crassos lentosque humores incidit & abstergit, bronchia pulmonum ab eorum infarctu liberat, & vocem clariorem reddit: lumbricos enecat, & venenis resistit, unde theriaca rusticorum *nominatur.*

QUærit Galen. *lib. 3. de temperam. cap. 3.* cur allium, cepa, & sinapi cuti imposita eam exulcerent; devorata verò interiora non erodant? Respondet, quia concoquuntur in ventriculo & aliis partibus: in eodem loco non manent, sed per partes disperguntur; & quia multis cibis & potibus, (quæ ratio præcipua est) permiscentur.

Cepa calefacit & exsiccat ordine quarto. Acris enim est, atque mordax; est tamen aliqua differentia, secundum magis & minus, ut de Raphanis diximus; & inter illius differentias longa acrior est rotunda; rubrâ, albâ; sicca, viridi; cruda coctâ. Paucum & pravum alimentum præbet. flatulentos gignit spiritus, hinc largiori usu capitis dolores invehit, somnia facit turbulenta, oculis nocet, ut & gingivis, propter acrimoniam. Incidit, attenuat, aperit, & menses movet.

Quamvis cepa pravum sit alimentum, primum tamen est medicamentum, & in multorum morborum curationibus mirabiliter conducit. Ac primùm cepæ sub cineribus coctæ, tussientibus & asthmaticis prosunt, cum butyro comestæ. Idem beneficium conferunt cum jusculo carnium elixæ. Calculosis plurimùm conferunt manè comestæ, & aceto priùs intinctæ. Aqua illarum destillata in *B. M.* cum saccharo, in eodem affectu miranda præstat. Si in orbiculos scindantur, & in aqua per noctem macerentur; aqua illa pueris exhibita, lumbricos potenter enecat. Exteriùs etiam admotæ suppressam urinam promovent. In hunc usum ex cepis concisis & in sartagine frixis, cum ol. communi, deinde additis ovis placenta conficitur, pubis regioni applicanda ad urinam retentam provocandus vel pelliculæ earum, in sacculum conjectæ, & in vino albo decoctæ, eidem parti admoventur. Feliciùs operantur, si pars oleo scorpionum priùs inungatur. Cepæ excavatæ & ol. amygdal. amar. repletæ ac sub cineribus coctæ, denique expressæ, ejusmodi liquorem fundunt, qui sedi illitus hæmorrhoïdum fluxum promovet.

Eædem coctæ sub cineribus, & in mortatio marmoreo cum pistillo ligneo contusæ, additâ butyri recentis æquali portione, dolores hæmorrhoïdum sedant, & tumentes hæmorrhoïdes emolliunt, ac breviter discutiunt.

Porrum similem cum cepis habet naturam & temperiem, easdemque facultates, sed paulò debiliores. Ab Hip. commentatur, 1. de morb. mulier. ad juvandam conceptionem, non solùm intus assumptum, sed etiam exterius admotum per fomenta, semicupia, & cataplasmata.

Hoc præcipuè dependet à vi abstersoria, quâ uterum expurgat à mucosis humoribus, qui seminis retentionem & actuationem prohibent.

CAPUT XV.

De Fructibus Esculentis Usitatioribus.

Poma omnia refrigerant & humectant. Differunt tamen inter se variæ eorum species, secundùm magis & minùs. Acidiora enim frigidiora sunt, & alvum astringunt. Dulcia sunt magis temperata, & alvum laxant.

Cruda difficilis sunt concoctionis, cocta verò non item: cardiacam vim obtinent, præsertim redolentia, ideò melancholicis admodum utilia.

POmorum facultates adversus morbos melancholicos animadverti possunt ex syrupis, qui in Officinis habentur, hujusmodi morbis destinatis, quales sunt syrupus de pomis regis. Sapor, & syrupus de pomis redolentibus. Præterea in syrupis magistralibus, qui ad prædictos morbos præscribuntur, nunquam omittitur succus pomorum redolentium. Vis laxandi alvum ex eo dignoscitur quod iis, qui eam adstrictam habent, poma cocta præscribantur, per horam ante cibum usurpanda.

Pyrorum (ut etiam de pomis dictum est) variæ sunt species, & varia temperamenta. Insipida enim frigida & humida sunt. Acida, austera, & acerba, frigida & sicca. Dulcia ad aliquem calorem inclinant. Omnia adstringendi vim obtinent: sed majorem austera & acerba, minorem dulcia, minimam insipida. Cocta crudis utiliora sunt, & ventriculo convenientiora.

Cydonia terrenæ sunt naturæ, valdè adstringunt, refrigerant & siccant gradu secundo. Vomitum & alvi fluxum curant, cor exhilarant, eique robur addunt, venenis resistunt, & ventriculi concoctionem adjuvant, in mensæ fine ingesta, quia orificium illius claudunt.

Pruna recentia refrigerant, humectant, alvum emolliunt, & parùm nutriunt. Facilè corrumpuntur, unde largiore esu febres putridas, diarrhœas, & dysenterias pariunt, præsertim si non satis matura comedantur. Ab iis abstinendum, quibus ventriculus frigidus, humidus, ac debilis est: tum etiam senibus, & multa pituita refertis. Conveniunt autẽ juvenibus, biliosis, & sanguineis, æstuosâ maximè aëris constitutione. Siccata stomacho salubriora sunt, nec tam facilè corrumpuntur: ventrẽ insuper subducunt in aqua cum saccharo decocta.

Mala Persica frigida & humida sunt gradu secundo. Pravum generant succum, & facilè corruptibilem. Ideò monet Gal. 2. de alim. facult. c. 19. *post alios cibos non esse comedẽda. Dicit enim corrumpi in superficie natantia. Sumenda igitur ante fercula alia, sic enim fiet, ut facilè egerantur, & aliis cibis viam muniant; si enim sumpta fuerunt postrema, una secum alia quoque corrumpunt. Prava eorum qualitas corrigitur vino & sale. Quidam decoquunt supra cineres calidos, ut poma, & saccharo conspergũt, quæ correctio omniũ optima est.*

Præceptum Galeni de malis Persicis, ut ante alios cibos ingerantur, omnibus fructibus convenit, qui frigidi & humidi, valdeque corruptibiles sunt. Illi enim diu retenti in ventriculo, corrumpuntur, & aliis cibis innatantes eos quoque corrumpunt.

Mala Armeniaca, Persicorum temperiem æmulantur; sed, paulò minùs humida, illa tamen bonitate superant, Galeno teste, neque tam facilè acescunt, aut corrumpuntur. Sunt enim suaviora ideò magis grata ventriculo, cujus mos est, sibi gratiora meliùs concoquere.

Cerasa cum prunis maximè conveniunt, cùm ratione temperiei, tum ratione facultatum. Non levis tamen est in variis eorum speciebus differentia. Acida enim magis refrige-

rant

runt & difficiliùs corrumpuntur; dulcia verò magis corruptibilia sunt.

Ficus recentes in activis qualitatibus temperatæ, in passivis humidæ sunt. Satis laudabilem succum generant, si perfectam maturitatem adeptæ sint. Si verò satis maturæ non fuerint (quod ex eo cognoscitur, cum ex arbore decerptæ lac in extremo pediculi emittunt) tunc pravum & corrosivum succum producunt, unde febres putridæ, ac præsertim dysenteriæ oriuntur. Facilè in ventrem descendunt, & primo cibo assumptæ, eum laxant, abstergendi vim obtinent.

Ficus siccæ, caricæ vulgò dictæ, calidæ sunt in primo gradu; attenuandi, atque abstergendi facultate præditæ.

Vires fovent; alvum subducunt, renes mundificant, frigidis pulmonum vitiis opitulantur, hepatis & lienis obstructiones reserant. Largiùs ingestæ sitim excitant, quia æstuosæ. Sanguinem impurum, & putredini obnoxium generant; unde ex illarum usu crebro pediculorum proventus, aut scabies exoriuntur.

Venenis resistere non pauci auctores referunt; & Plinius narrat, Mithridatem, Regem Ponti, alexipharmacum in parato habuisse, contra venena præsentissimum, quod ex ficubus, nucibus juglandibus, foliis rutæ, & sale confectum erat. Quintus Severus ingredientium dosin notat, dicitque componi ex foliis rutæ 20. salis grano 1. nucibus duabus, & totidem ficubus.

Uvæ inter autumnales fructus principatum obtinent, ut testatur Galen. 2. de alim. facult. cap. 9. *eo quòd plus nutriant quàm reliqui fructus, minimumque pravi succi contineant, modò ad perfectam maturitatem pervenerint. Benè eas nutrire ostendit exemplo eorum, qui vineas custodiunt: illi enim postquam per duos menses custodiæ præfuerunt, & solis uvis ac ficubus pasti sunt, corpulenti admodum evadere solent. Caro tamen, quæ inde progignitur, minùs firma densaque est illa, quæ ex carnibus generatur.*

Bonitas uvarum in omnibus regionibus eadem non est. Quæ enim in frigidis locis proveniunt, & perfectam maturitatem non adipiscuntur, acidæ sunt, austeræ, vel acerbæ, & sanitati plurimùm infensæ. Contra verò quæ in calidis regionibus adolescunt, gratam habent dulcedinem, corpus reficiunt, & humectant egregiè. Pueris maximè conveniunt, propter magnam temperamenti analogiam: sunt enim calidæ & humidæ. Nonnullos puerulos, febre hectica laborantes, & marasmo consumptos, solo uvarum usu restitutos vidimus, quas in omnibus pastibus copiosè cum pane comedebant. Sed perpetuò cavendum est, ut sint benè maturæ, & iis, qui admodùm debilitati sunt, à pellibus exuendæ, ne illæ deglutitæ stomachũ graventi; incoctiles enim sunt. Recenter è vite decerptæ calidiores sunt, & empyreuma retinẽt, à radiis solaribus impressum, si autem per biduum aut triduum asserventur, frigidiores evadunt. Uvæ pensiles inter cibos refrigerantes enumerãtur.

Uvæ passæ calidiores sunt, & æstuosæ ab Hipp. dicuntur, bili enim generandæ idoneæ sunt, quemadmodum omnia dulcia, in corporibus scilicet biliosis: nam frigida & temperata corpora bene nutriunt. Ex iis præstantiores sunt pingues, & tenui folliculo vestitæ, pleniusque nutriunt. Album laxant & abstergunt, sed paulò minùs quàm caricæ; magis tamen stomachum juvant. Pectori, renibus, & vesicæ plurimùm prosunt. Scribit Galen. 2. κατὰ τόπους, *uvam passam hepati tota substantia familiarem esse.*

Hæc cum hepate familiaritas locum dedit electuario de passulis, quod & electuarium de vino appellatur, hepati roborando convenientissimum eaque ratione ad hydropem maximè commendatur. Illius descriptio reformata habetur in *Praxi medica à nostra, cap. de hydrope.* Nos aliquòt puerulos ab hydrope liberatos vidimus usu electuarii simpliciùs parati. Coquebantur passulæ in vino albo ad consumptionem vini, & per setaceum trajiciebantur, atque iterum recoquebantur ad cydoniati consistentiam, eoque utebantur in omni pastu, interjectis aliquot purgationis specificis.

Valde usitatæ sunt in Germania, multisque aliis locis passulæ laxantes, iis qui astrictam habent alvum utilissimæ puerulis, iisque qui medicamentorum sapores ingratos abhorrent, convenientissimæ. Harum descriptio habetur in *Pharmacopœa Augustana*, in hunc modum.

℞. *Sennæ Alexandrinæ* ʒ. iiii. *cinnamom. electi, zinziberis,* ϑ. iiii. *aquæ endiviæ, & vini albi,* an. ℥. xiv. l. f. fundantur per hor. vi. aut viii. deinde bulliant, & lenter exprimantur: huic decocto post colaturam adde *sacchari* albi ℥. iiii. Coquantur ferè ad consistentiam syrupi; tum injice *passularum minorum repurgatar.* ℥. xii. Coquantur iterum lege artis, ad justam mensuram.

Amygdalæ dulces moderatè calidæ sunt, & pinguem atque oleosam humiditatem habent. Attenuant & detergunt, urinas movent, & pulmones in primis ab infarctu liberant, bronchiorumque asperitates leniunt, copiosè nutriunt; & alimentum euchymum sed crassum præbent, genituram augent, somnum conciliant, quia halituosæ, sed difficilè concoquuntur; propter substantiæ crassitiem. Infinitis penè modis præparantur ad rem cibariam à coquis, pistoribus, & dulciariis.

Nuclei pinei ad naturã amygdalarum, maximè accedunt; sunt enim calidi & humidi, crassumque succum generant; ac difficilè concoquuntur. Lac & semen augent, ac venereos stimulos irritant. Detergunt, humectant, reficiunt, & impinguant: unde tussientibus, phthisicis & tabescentibus conferunt.

Nuces avellanæ ad pineorum & amygdalarum temperiem accedunt, sed difficiliùs concoquuntur, & ventriculum gravant. Largiùs comestæ in ventriculo cibis supernatant: vomitum, flatus, capitisque dolores creant. Nephriticis conferunt ante pastum esitatæ, & à calculo præservant.

Nuces juglandes calidæ & siccæ sunt parum nutriunt, & difficilè concoquuntur, stomacho nocet, bilem generant, capitis dolorem inferunt, & pulmoni noxiæ sunt, lumbricos expellunt. Virides cum saccharo conditæ, cortice priori detracto stomachum & corroborant. Siccæ venenis resistunt; ut in ficuum explicatione de Antidoto Mithridatis dictum est.

Præcipit schola Salernitana, post pisces nuces esse comedendas: cujus præcepti ratio est, quia pisces frigidi sunt & humidi, phlegma generant, facilè corrumpuntur & putrescunt, præsertim in debili, frigido, humidoque stomacho. Nonnulli etiam, præsertim ii, qui in cœnosis stagnantibusque aquis habitant, maligni aliquid habent: At nuces aridæ calefaciunt & exsiccant, putredinem arcent, & malignitati resistunt.

Castaneæ in activis qualitatibus temperatæ sunt, ad calidum vergentes, in passivis verò siccæ. Satis copiosum præbent nutrimentum, sed difficilè concoquuntur, succum producunt crassum, flatus excitant, alvum astringunt. Elixæ cum fœniculo minùs flatuosæ sunt quàm assæ, quæ illicò stomachum inflant; variis tamen modis corrigi possunt, quod ex culinis petendum est.

Melones frigidi & humidi sunt, sitim sedant, urinas movent, facillimè corrumpuntur, & corrupti naturam veneni induunt, unde cholera morbus, aut febris maligna excitari solet.

Eorum noxa aliquatenùs evitatur, si multo sale corrigantur, in prima mensa modica quantitate sumantur, ut meliùs concoquantur, & facilius ad intestina descendant, si merum superbibatur, & cibi euchymi postmodum ingerantur.

Quidam volunt vinum post melonum esum assumptum magis nocere, quòd pravum illorum succum citiùs deferat ad penitiora corporis, ubi noxam graviorem inferre solet. Verum id quidem locum habere potest, si vinum debile, aquosum, & minùs potens, vel in nimis exigua quantitate bibatur; sed si generosum, & satis copiosè sumptum, omnem melonum noxam corrigit, & bona fit illorum concoctio, ubi postmodùm eorum succus ad venas translatus suam militiam deposuerit.

Cucumeres sunt frigidi & humidi fere in tertio grãdu: pravũ succum corpori suppeditant, ac facilè putrescibilem; unde febribus malignis, diarrhœæ, ac dissenteriæ materiam suppeditare possunt.

Cucurbita frigida & humida est in gradu secundo. Parum alit, succum gignit improbum, cucumeribus tamen salubriorem, & in jusculis, commode æstuante cœlo usurpatur: refrigerat enim, & humectat, bilisque fervorem contemperat.

Articoca, quam Gal. Cynaram, recentiores scolymum vocant, calida est in gradu secundo, sicca in primo. Flatus generat, venerē stimulat, caput gravat. Hanc Gal. vocat. edulium cacochymum, præsertim cùm plusculum obduruit. Tunc enim habet succum bilioſum in copia majori, totamque substantiam lignosiorem: adeò ut ex hac quidem succus gignatur melancholicus, ex ipso verò succo tenuis ac bilioſus.

CAPUT XVI.

De cibis, qui ex Animalibus petuntur; ac primùm de carnibus in genere.

Carnes animalium plurimùm inter se differunt, non solùm ratione diversarum specierum, sed etiam in una & eadem specie, ratione ætatis, regionis, pabuli, habitus, castrationis, sexus, præparationis.

Juniorum animalium caro, & præsertim recenter genitorum mucosa est, mollis, humida, & excrementis referta, eorum maximè, quæ natura sunt humidiora: facilius tamen concoquitur, & alvum fluidam reddit.

Vetustorum animalium caro, dura est, sicca, nervosa, concoctu difficilis, paucique ac pravi alimenti.

Eorum verò animalium caro, quæ in media ætate sunt constituta, medio modo se habet.

Quæ humida & palustria incolunt loca, carnes habent humidas, & superfluitatibus plenas; Quæ sicca & montosa, excrementis vacuas, concoctu faciliores, & ad nutriendum aptiores.

Animalia sylvestria carnes sicciores & magis excrementis vacuas largiuntur domesticis & urbanis, quæ carnes habent humidiores, magisque excrementitias.

Carnes macilentæ & extenuatæ duræ sunt ac siccæ, concoctu difficiles, & parùm nutrientes: pingues verò & obesæ præhumidæ sunt, & ventriculo infensæ, nauseamque parientes, si pinguedo admodum excesserit. Si verò medio modo se habeant, hoc est, neque macriores, neque pinguiores, substantiæ bonitate & saporis suavitate reliquis sunt præferendæ.

Animalia, quæ in locis nutriuntur optimis pascuis refertis, sapidiora sunt, & melius nutrientia. Sic verveces in dumetis nostris, thymo, lavendula, rorcmarino, aliisque plantis aromaticis refertis enutriti, longè suaviorem carnem habent iis, qui in montibus, hisce plantis destitutis, aluntur Sic etiam perdices montanæ nostratibus insipidiores sunt.

Castratorum animalium carnes teneriores, sapidiores, & concoctu faciliores sunt, ut in vervecibus, bobus, suibus, & caponibus apparet.

Masculorum carnes laudabiliores sunt carnibus fœminarum: quandoquidem mares calidiores sunt, & sicciores, laboriosiores, & excrementis minùs onerati, ut in pecore bovino & ovillo conspicuum est.

Assæ verò sicciores, quia humiditas & pinguedo igne absumpta est. Frixæ etiam sicciores & acriores. Sale & aromatibus conditæ cālidiores & sicciores.

CIrca carnes assas & elixas est *dubitatio*, quæ elicitur ex Aristot. *prob.* 54. *sect.* 1. ubi asserit, carnes assas, esse humidiores elixis, quod theoremati proposito, & sensibus ipsis repugnare videtur. *Solvitur* tamē dicendo carnes assas esse humidiores humiditate propria & congenita; elixas verò humiditate adventitia, quæ ab ipsis imbibitur, dum in aqua decoquuntur; ast verò sicciores esse elixas ratione humiditatis propriæ, quæ in jusculum extrahitur, unde fit ut minùs nutriant, quàm assæ, si seorsum, & sine jusculo sumantur.

Carnes elixæ magis competunt iis, qui sunt adhuc in incremento corporis, qui sicco sunt temperamento præditi, & qui calidus siccisque laborant ægritudinibus, idque magis in regionibus & anni temporibus calidis & siccis. Assæ verò magis conveniunt iis, qui frigido & humido temperamento prædi ti sunt, quibus advus fluida est, & qui morbis frigidis & humidis obnoxii sunt.

CAPUT XVII.

De Carnibus Quadrupedum.

Caro vervecina in nostris (Galliæ) regionibus omnium præstantissima, & usitatissima est, omni ætati, complexioni, & tempori convenientissima. Temperata est, aut saltem moderatè calida & humida. Optima tum assa, tum elixa, quæ ex vervecibus anniculis aut bimulis, mediocriter pinguibus, puro in aëre, & bonæ notæ pascuis enutritis provenit.

Caro ovila mali succi est, & excrementitii; difficilè concoquitur ob substantiam viscidam ac lentam, & partus frequentiam.

Agnina caro valde humida est, mucosa & pituitosa, & ob hanc causam declinanda, Galeni judicio lib. de victu attenuante, cap. 8. *Quod tamen de agnis recens natis intelligendum, non verò de adultioribus, qui optimum præbent alimentum, & facilè concoquuntur. Hinc caro eorum conveniētissima est iis, qui naturæ sunt delicatioris ac debilioris, & qui parùm exercentur. Præterea distinguendæ sunt regionibus, in quibus adolescunt. Lutetiæ enim caro agnina magno est in pretio, & hœdinæ longè præfertur. Apud nos verò hœdinæ agninæ præferri consuevit.*

Caro hœdina carnem habet humidam, sed minus agnina. Ideò præfertur saltem apud nos; moderatè nutrit, sanguinem gignit tenuem & humidum, alvum emollit, & melior est assa quàm elixa, sicut & agnina.

Caro bovina calida est & humida, absolutè considerata, quia omnis caro tale habet tēperamentum, utpotè ex sanguine calido & humido genita. Comparatè tamen, respectu aliorum animalium, sicca est ac dura, concoctu difficilis, & alvum sistens. Sanguinem procreat sicciorem & melancholicum; firmum tamen præbet alimentum, si bene concoquatur; ideò robustioribus corporibus, & valido exercitio utentibus utilis.

Vitulina caro in activis temperata est, in passivis humida, boni succi, concoctu facilis, sanis atque ægrotantibus conveniens. Magis tamen competit iis, qui in otio & deliciis vivunt, quique mollioris ac delicatioris sunt constitutionis, quam bajulis, nautis, fossoribus, & aliis, qui duros subeunt labores, quibus bubula caro est convenientior.

Suilla caro in activis temperata est, in passivis humida. Galenus humanæ carni similem esse asserit, & si benè coquatur, omnium ciborum potentissimè nutrire. Crassum & lentum habet succum, & ideò nutrimentum præbet firmum ac durabile, quod dissipari facilè nequit.

Porcellorum caro præhumida est & mucosa, plurimumque gignit pituitæ; magis excrementosa, quàm suilla, quia humidior: minùs autem nutrit. Alimentum, quod præbet, facilè quidem ob tenuitatem substantiæ distribuitur; sed promptè discutitur.

Leporina caro sicca est, dura & crassa, sanguinesque melancholici parens. Quod de vetusto animali audiendum; siquidem lepusculorum caro delicatissima est, & inter conviviorum lautitias cum perdicibus æquiparatur. Laudantur verò bimestres, trimestres, & quadrimestres.

Cuniculorum caro ad leporinam proximè accedit: in eo tamen distinguuntur, quòd cuniculi mediæ ætatis reliquis præstantiores sunt. Vetusti autem duriores, sicciores que: juniores verò, & nuper in lucem editi mucosiores. Sylvestres altilibus præferuntur, utpote minùs excrementosi, minusque humidi. Altiles, qui domi educantur, pinguiores quidem, corpulentioresque sunt, at sapore & salubritate sylvestribus longè inferiores. Illud pabulum sapiunt, quo nutriti fuerunt, atque adeò, si brassicis alantur, (ut sæpe fit) abominabilem saporem habent;

habent. Si verò triticum tantùm comedunt, valde impinguantur, & delicatissimum præbent edulium; quod in Apiciorum gratiam sit dictum. Sylvestres, qui in dumetis nostris, thymo lavendula, origano, aliisque herbis aromaticis nutriuntur, sapidissimum & saluberrimum alimentum præbent.

CAPUT XVIII.

De Interaneis, & Extremitatibus Animalium.

Hepatis substantia genericè considerata, crassum præbet alimentum, concoctu difficile, gignendisque obstructionibus idoneum: magna tamen differentia reperitur ratione animalium, à quibus desumitur: siquidem hepar galinarum, caponum, anserum, pipionum, & pullorum gallinaceorum præstantissimum est. Ideò prior sententia de quadrupedum hepate audienda est: inter quæ hœdi, vituli, & sues satis laudabilis succi jecinora exhibent.

Lien pravum alimentum suppeditat, & melancholicum succum producit, difficilè concoquitur, & tardè distribuitur.

Renes difficilè concoquantur, ob substantiæ soliditatem qua præditi sunt, succum pariunt crassum & malum, propter varios & excrementitios humores, qui eos continuò pervadunt.

Cor fibrosam carnem obtinet, solidam, & duram; atque adeo difficilè concoquitur, tardè distribuitur, & crassum succum producit. Si tamen bene concoquatur, non paucum corpori alimentum præbet, neque id mali succi.

Pulmo, hepate, ac liene concoctu facilior est, quia utroque rarior & mollior; longe tamen hepate, quoad alendum, inferior.

Glandulæ omnes hoc commune habent, ut suaves in cibo & teneræ ac friabiles appareant. Crassum dant alimentum, & si bena animal habitum sit, multum ac boni succi: & probè in ventriculo concoctæ non minùs nutriunt, quàm carnes musculosæ. Minùs verò quàm par sit digestæ succum pituitosum & crudum generant. Hæc de glandulis mammarum præcipuè audienda. Ex aliis verò glandulis molliores sanguinem pituitosū generant, duriores vero crudū.

Lingua vitulina, hœdina, agnina, suilla, & vervecina concoctu facilis est, & laudabilem succum generat; bovina paulò crassior, sed nutritioni satis idonea: modò sale non condiatur, nec fumo induretur.

Cerebrum cibum præbet phlegmaticum, crassi succi, concoctu difficilem, crassum & tardè permeabilem. Appetitum prosternit, & nauseam parit.

Pinguedo & adeps pauci sunt nutrimenti, & potiùs carnium nos nutrientium condimenta, quàm alimenta. Ventriculi tunicas laxant, ejusque tonum dissolvunt, ac propterea nauseam pariunt, & appetentiam dejiciunt. In biliosis corporibus facilè in bilē vertuntur, difficillimè concoquūtur.

Ventriculi substantia membranosa est, atque adeò frigida & sicca, dura & glutinosa. Difficilè concoquitur, pituitam generat, obstructiones parit, multorumque morborum causa esse potest, mollibus & otiosis hominibus vitanda, & bajulis, fossoribus, nautis, & similis naturæ hominibus tantùm exhibenda.

Intestinorum eadem est ratio, siquidem eorum similis est natura. Juniorum tamen animalium, ut agnorum, & hœdorum intestina molliorem habent substantiam, & faciliùs concoquuntur.

Pedes, aliæque extremitates quadrupedum, ex membranis, ligamentis, tendinibus, venis, arteriis, & cartilaginibus compositæ, frigidæ sunt, & siccæ, lentæ, viscosæ, pauci nutrimenti, & difficilis concoctionis; juniorum tamen & lactantium animalium extremitates excipimus, ut de ventriculo & intestinis annotatum est.

CAPUT XIX.

De Alimētis quæ in Quadrupedum partibus continētur.

Sanguis calidus est & humidus, concoctu difficilis, & plurima excrementa generans. Licet enim dum in venis continetur, facilè in substantiam corporis nostri convertatur, tamen postquam ab iis eductus est, calorem atque spiritus amisit, concrescit, & in pravam substantiam degenerat.

Medulla calida est & humida; optimè nutrit si bene concoquatur. Nimia quantitate assumpta stomachum relaxat, & nauseam parit.

Lac integrum in activis qualitatibus temperatum est, ad frigidum aliquantulum vergens; in passivis verò humidum, ratione pinguis & aquosæ substantiæ; emplastrum & incrassans, ratione caseosæ: absterforium, ratione serosæ; contemperatorium seu mitigatorium, ratione butyrosæ.

Optimi electio est, ut sit candidum, clarum, purum atque sincerum, dulce, omnisque amaritudinis, acrimoniæ, aciditatis & salsedinis expers, odore suaveolens, aut saltē boni odoris exiguum quid spirans: consistentia moderatum, hoc est, neque nimis crassum & caseosum, neque nimis tenue & serosum, sibi ipsi continuum, & ungui instillatum cohærens, & non diffluens, recens mulctum, & ab animali bene pasto & habito petitum.

Lac optimum prædictis conditionibus stipatum, omnium ferè alimentorum est præstantissimum, facilè concoquitur, & levi negotio vertitur in sanguinem, sufficienter alit, corpus roborat, atque impinguat, alvum emollit, sed stomachum & intestina inflat. Quæ omnia locum habent in corpore temperato, & superfluitatibus vacuo; nam in ventriculo pituitoso acescit, in biliosо nidorem contrahit. Corrigitur sale, vitello ovi, saccharo, aut melle. Lac verò vitiosum nocentissimum est, & tantùm abest, ut ad succum laudabilem generandum conferat, ut etiam corpora sumentium cacochymia reddat.

PRavos vitiosi lactis effectus ostendit Galenus *lib. 3. de aliment. fac. cap. 15.* exemplo nutricum, quæ ob annonæ caritatem usæ sunt sylvestribus oleribus; pueri enim, earum lac sugentes, pravis ulceribus aliisque affectibus inficiuntur. Item exemplo caprarum, scammonio aut tithymalo pastarum, quarum lac catharcticum est.

Inter lactis differentias, ad sanorum alimoniam magis usitatas, vaccinum omnium crassissimum & pinguissimum est; nam caseosæ substantiæ habet plurimùm, serosæ verò, si cum aliis comparetur, minimum. Hinc alvum minus subducit, magis autem nutrit. Difficiliùs concoquitur, citiùs in ventriculo coagulatur, tardius descendit, difficiliùs distribuitur, & obstructionibus generandis magis est idoneum. Caprinum mediæ est consistentiæ, quemadmodum & ovillum, quod tamen caprillo crassius est, plùs enim casei habet, minus verò seri: ideòque minùs dejicit, & valentius nutrit. Asininum omniū tenuissimum & maximè serosum est. Verùm illius usus ad Therapeuticē magis, quàm ad Hygieinē spectat.

Butyrum calidum & humidum est gradu primo, & ejusdem ferè naturæ cum oleo olivarum maturarum, teste Avicenna. Magis tamen humidum, quàm calidum. Vetustum calidius est atque tenuius temperatum in activis. Nutrit, impinguat, ventrem laxat, tussi obnoxiis confert. Nimius illius ejus ventriculi tonum dissolvit, nauseam parit, appetitum aufert. Proinde iis vitandus, qui humidiorem laxioremque habent ventriculum. Vitandus & calidioris complexionis hominibus, in quibus facilè accenditur, & in bilem mutatur. Apponendum est prima mensa, citiùs enim exit, cibisque ingestis quasi viam sternit. Si autem post alios sumatur, ventriculum relaxat, & in complectendo cibo, constringendoque orificio superiori, eum impedit.

Cremor lactis butyro simillimus est, & cum eo viribus ac qualitatibus maximè convenit. In eo differunt, quòd butyrum arte extrahatur, cremor verò sponte supernatet. Lac bubulum præsertim eo maximè abundat. Ob pinguedinis copiam ventriculum relaxat, supernatat, alimenta assumpta ejicit, priusquam concoquantur, vapores mittit ad caput, succum generat crassum.

Recocta est substantia recēti caseo similis, ex serosa lactis parte per ebullitionē extracta. Minus stomacho nocet, quàm caseus recenter pressus. Calidis confert defluxionibus, sitim sedat;

ſedat, omnemque conciliat: ſed frigido ventriculo & nervorum morbis obeſt. Vetuſta & indurata difficilè concoquitur, ſitim parit, parum nutrit, alvum ſiſtit, flatus generat.

Caſeus omnis eandem non habet naturam & temperiem, ſed pro diverſitate animalium ex quibus deſumitur, & pro ſui ipſius caſei ætate, odore, ſapore, aliiſque circumſtantiis plurimùm variat.

Caſeus vaccinus multùm alit, ſed difficilè concoquitur. Ovillus minùs craſſam habet ſubſtantiam, & faciliùs concoquitur, parciùs alit vaccino, ſed melius alimentum præbet. Caprinus utroque eſt deterior, ſed ob acrimoniam faciliùs dejicitur.

Antiquus calidus eſt, propter acrimoniam, & aliquando putredinem quam contrahit, vel propter coaguli, & ſalis, dum paratur, admixtionẽ. Et quo antiquior, eo acrior, ac per conſequens calidior & ſiccior, adeò ut Avicenna talem gradu tertio calidi, & ſicci, pronuntiet, Hinc ob caliditatem & ſiccitatem concoctu difficilior, & calculo gignendo aptiſſimum, præſertim ſi ſit plus æquo ſalitus. Vitandus igitur eſt, cùm docente Galeno, Dioſcoride, & Avicenna, malè concoquatur & diſtribuatur, ſiccum & pravum alimentum generet, alvum conſtringat, & in atram bilem vertatur. In pauca tamen quantitate ſumptus, præſumptorum alimentorũ, præcipuè carnis concoctionem juvat, quanquam ipſe difficiliùs concoquatur.

Recens, qui adhuc mollis & nuper coagulatus eſt, frigidus & humidus eſt, duro & ſicco flatuoſior, propter humiditatem; minùs tamen ſiticuloſus, minuſque ventrem ſiſtit, bene nutrit & impinguat, ſtomacho utilis, facilè in membra diſtribuitur, non tam craſſi, aut pravi ſucci, ut antiquus. Attamen concoctu difficilis eſt, calculum, obſtructiones, alioſque affectus producit.

Putridus, aut fœtidus omnium peſſimus eſt: qui verò bonum ſpirat odorem, ſalubrior. Acer & ſalsus, calidus eſt & ſictus, ſiticuloſus, & cacochymus Acidus, cacochymus & frigidus eſt. Dulcis & pinguis, modicè calidus, magis nutriens, & ſucci melioris.

Caſeus pinguis & butyroſus, cui nihil aut parum butyri ademptum eſt, melior eſt: macer verò, & oculatus, omni ferè butyro privatus, longe deterior.

CAPUT XX.

De Cibis ex Volatilibus Deſumptis.

Gallinarum caro in activis temperata eſt, in paſſivis humida: concoctu facilis, boni ſucci, & multùm nutrientis. Scribit Avicenna, eam augere intellectum & ingenium, clarificare vocem, & ſeminis copiam generare. Quæ omnia de juvenibus, mediocriter obeſis, & quæ nondum pepererunt audienda ſunt; annoſæ enim, utpotè duræ & nervoſæ, macræ, glocientes, & incubantes, damnantur.

Caponum & pullorum gallinaceorum caro, ejuſdem eſt naturæ & temperiei, cum carne gallinarum juniorum: hac tantùm differentia, quod pulli, tenuiorem ſubſtantiam habentes, minùs alant, & minùs ſolidã ſubſtantiam præbeant, ideò corporibus multùm laborantibus minùs aptam.

Pulli columbini inter laudatiſſima reponuntur alimenta, optimè concoquuntur, ſuccum generant neque craſſum, neque tenuem, ſed inter hunc medium.

Galli Indici caponibus & gallinis non cedunt, ſi juniores ſint, & ante aliquot dies jugulati. Si enim veterani ſint, aut recenter mactati, carnem habent duriorem, & concoctu difficilem.

Anſerum caro calida eſt humida, craſſa, concoctu difficilis, & excrementitia. Quo autem ſunt annoſiores anſeres, eo ſicciores, duriores, & ad alendum ineptiores, viſcera obſtruunt, & pravum ſuccum generant. Qui verò ætatis ſunt mediæ, & bene ſaginati, meliores ac teneriores ſunt, unde in multis regionibus inter cupedias habentur.

Pulli juniores inſalubres ſunt, quia muco & excrementitia carni referti.

Perdices inter alites principatum obtinent, ſine illis ſumptuoſa convivia gratiam & ſplendorem amittunt, carnem habent ſapidiſſimam, præſertim juniores, cùm aliquandiu in aëre fuerint ſuſpenſæ; bonum ac laudabilem generant ſanguinem, eumque copioſum & excrementis vacuum: memoriam augent, ſemen multiplicant, ventris ſtimulos excitant. Cardanus aſſerit, continuo perdicum uſu luem veneream curari, quandoquidem ab iis maſſa ſanguinea & totum corpus renovantur.

Palumbi, turtures, coturnices, turdi, merulæ alaudæ, & reliquæ montanæ aviculæ, ſecundum à perdicibus locum obtinent: optimum ſuccum generant, bene nutriunt, & excrementorum pauciſſimam copiam obtinent.

DE Cortunice eſt controverſia, ſiquidem Galenus, Plinius, & Avicenna referunt, eos qui coturnicibus frequenter aluntur, ſpaſmo eſſe obnoxios. Cujus rei cauſam deſumit Galenus ex veratro ſeu helleboro, quo coturnices paſci conſueverunt. Avicenna addit, ſubeſſe illarum quandam ineſſe facultatem occultam, quæ ſpaſmum inducere poſſit. Contrà ab aliis improbatur hæc ſententia, quorum anteſignanus eſt Averroes, aſſerens coturnicum carnem eſſe ſaluberrimam & optimam, ac laudabilem ſanguinem generare. Quod rationi maximè conſentaneum eſt. Pauciſſimæ enim ſunt regiones, in quibus helleborus adoleſcat: ſed paſſim veſcuntur coturnices optimis herbis & cerealibus. Neque experientia docet, eos qui coturnices comedunt, obnoxios eſſe epilepſiæ. Adde quòd ſingulari Dei beneficio, Iſraëlitis olim in deſerto conceſſæ ſunt, quod factum non fuiſſet, niſi optimum præberent alimentum. Etiamſi enim Iſraëlitis graves morbi inde exorti ſunt, hoc ex abuſu illius cibi proveniſſe conſtat, quo ſe plurimùm ingurgitabant, ut ſufficienter eum concoquere non poſſent. Hinc cruditates & putredines maximæ exortæ ſunt.

De quadrupedum & volatilium carnibus hoc theorema univerſale annotandum eſt: illas plurimùm inter ſe differre, ratione ætatis, modi præparationis, & loci in quo habitant. Siquidem juniorum, adhuc augeſcentium caro longè præſtantior eſt ætate provectiorum & declinantium. Eorum verò, quæ in ætate florenti conſtitutæ ſunt, mediam naturam obtinet. At recenter editorum caro prava eſt, quia mucoſa, humida, & excrementis plena.

Aſſa & in ſartagine frixa, ſiccior eſt: elixa verò humidior. Animalium, quæ in ſtagnis, paludibus, & locis humidis vivunt, carnes humidæ & excrementitiæ ſunt, ac concoctu difficiles: quæ verò in montibus, dumetis, & locis ſictis degunt, carnes habent ſicciores, concoctu faciliores, & excrementis vacuas.

Ova ex variis animalibus petuntur: at ſola gallinacea in uſum quotidianum veniunt. Ex duplici ſubſtantia conflata ſunt, temperie diverſa prædita, vitello ſcilicet & albumine. Vitellus moderatè calidus eſt & humidus, optimum præbet alimentum, ſanguini maximè vicinus eſt; in eumque leviſſima coctione convertitur: unde vulgò dicitur, tantum gignere ſanguinis, quantum habet ponderis, atque adeò excrementis vacuus eſt. Albumen verò frigidum eſt ac moderatè ſiccum, Galeno teſte.

Ova optima eligenda ſunt quæ candida, longa, nova: nam recentia ejuſdem diei aurea dicuntur, duorum dierum, argentea, trium verò ferrea.

Ova tremula dicuntur, quæ in aqua modicè elixantur, eatenus ut in manu detenta tremere videantur. Ad corporis alimoniam omnium ſunt accommodatiſſima, Galeno teſte, & magis alunt quam ſorbilia.

Ova ſorbilia, quæ in aqua cum putamine eò uſque elixa ſunt, ut ſorberi valeant, minus nutriunt quàm tremula, ut dictum eſt, propter ſubſtantiæ tenuitatem. Faciliùs autem ſubducuntur, ac probè alvum emolliunt, præſertim manè jejuno ſtomacho ſumpta: vocem reddunt claram, tuſſim ſedant, partum facilitant & venenis in peſte adverſantur. Illa, ut & tremula, convaleſcentibus, ſenibus, infantibus, phthiſicis, & hæmorrhagia, aliaque inſigni evacuatione debilitatis plurimum conferunt.

Ova

Ova longiori elixatione indurata difficilè concoquuntur, ſuccum craſſum generant, & alvum conſtipant. Aſſa ſub cineribus magis conſtipant, ſuccique pejoris ſunt, craſſioriſque: vim enim ignis patiuntur majorem, & plus nativæ humiditatis amittunt, quam elixatione indurata.

Ova frixa omnium peſſima ſunt, ægrè concoquuntur, lentè permeant, pravum craſſumque ſuccum gignunt, & humores ſibi admixtos in corruptelam perducunt. Quod tamen intelligendum eſt de ovis ad integram duritiem frixis.

Placentæ ex ovis, paratæ in ſartagine, cum butyri ſatis bona quantitate, & ad mollem adhuc conſiſtentiam coctæ, ſaluberrimæ ſunt. Idem dicendum eſt de ovis ſuffocatis, quæ ſcilicet conquaſſata, in patina concoquuntur ad mediocrem conſiſtentiam, cum butyro vel lacte, ſaccharo poſtmodum adjecto. Illa enim facilè concoquuntur, probè nutriunt.

CAPUT XXI.

De Piſcibus.

Piſces in genere, frigido & humido temperamento præditi ſunt, alii tamen plus alii minùs. Quoad ſubſtantiam etiam plurimùm variant, ut alii concoctu faciles ſint, ad ſuccum laudabilem generent; alii verò difficilè concoquantur, & magnum faciant excrementorum proventum.

Piſces qui in limoſis, ſordidis, graviterque olentibus aquis degunt, inſaluberrimi ſunt. Improbantur etiam qui in paludibus, ſtagnis, fluminibus parvis atque ſtagnantibus, aut cœnoſis & turbidis, aut magnarum civitatum, quas perfluunt excrementis, & ſordibus inquinatis verſantur.

Maximè probantur piſces ſaxatiles, qui in ſaxoſis aquis ſeu limpidiſſimis deluescunt. Facilè enim cõcoquuntur, & mediæ conſiſtentiæ ſanguinem, hoc eſt, neque nimis tenuem, neque nimis craſſum producunt.

Squammoſi piſces, & carnem teneram atque friabilem habentes, ſalubriores ſunt iis, qui ſquammis carent. Illi enim ſubſtantiam habent ſicciorem: hi verò lentam, glutinoſam, & humidiorem.

Piſces in alto mari digentes, meliores ſunt, quia ab undis agitantur, motuque continuo ſicciores reddunter. Littorales his cedunt, quia mare in litore minùs agitatur, eſtque ibi impurius.

EX generalibus hiſce theorematis facilè erit ſingularum piſcium ſpecierum naturam, ſalubritatem, aut inſalubritatem diſtinguere, ut in ſingulis enumerandis tempus inſumere non ſit opus.

CAPUT XXII.

De Condimentis.

Cinnamomum calidum eſt ordine tertio ſiccum ſecundo: Urinas movet, menses provocat, viſum acuit, attenuat, incidit, digerit, concoctionem juvat, flatus discutit, parteſque corroborat, leviter aſtringit.

Caryophylli ſunt calidi & ſicci ordine tertio, cerebro, cordi, ventriculo, & utero appropriati. Cerebrum roborant, materiam diſtillationum abſumunt, mentem erigunt, memoriam firmant, frigidam humidamque cerebri intemperiem corrigunt, morbis ex ea oriundis medentur, ſpiritus vitales reficiunt, ſyncopen arcent, ventriculi concoctionem promovent, nauseam tollunt, flatus discutiunt, uterum recreant, illius affectus leniunt, visum acuunt, & venerem ſtimulant.

Zinziber calidum eſt ordine tertio, & humidum primo: facilè cariem contrahit propter humiditatem. Ventriculum roborat, flatus discutit inappetentiam à frigidis humoribus oriundam curat.

Piper calidum & ſiccum eſt ordine tertio. Longum minùs habet ſiccitatis, quo fit, ut carioſum evadat. Album acrius & calidius eſt nigro. Ventriculi concoctionem juvat, appetentiam movet, flatus diſcutit, tuſſi & pectoris vitii medetur, partum adjuvat, & oculorum caliginem diſcutit.

Nux moſchata calefacit & ſiccat gradu ſecundo, aſtringit & propterea ventriculum roborat, flatus discutit, oris halitum emendat alvi fluxum cohibet, frigidis cerebri, nervorum, & uteri affectibus medetur.

Crocus calefacit gradu secundo, ſiccat primo, leniterque astringit, concoctionem adjuvat, urinam movet, venerem ſtimulat, vim habet cardiacam, venenis inimicam, putredini adversam. Tuſſientibus, aſthmaticis, phthiſicis & pleuriticis mirabiliter ſubvenit: unde anima pulmonum appellatur. Elegantem, *inquit Dioſcorides faciei* colorẽ præſtat, *obſtructa viſcera aperiendo, & concoctionem ventriculi promovendo, ſi moderatè uſurpetur.*

Menſes etiam retentos, fœtum, & ſecundinas potenter educit. Nimio verò uſu aut aſſiduâ odoris inſpiratione, caput lædit: id enim replet, mentemque perturbat, ſpiritus attenuat, diſſolvit, ut in magna quantitate ſumptus mortem inferre valeat.

MUlierem novimus, quæ ad provocanda menſtruà eam croci quantitatem ſumpſerat, quam ei ſeplasiarius quinque aſſibus dederat. Inde tanto impetu menſes prorupere, ut intra triduum è vivis ſublata fuerit.

Ad pulmonis affectus tam efficax eſſe remedium ſcribit Dodonæus, ut ſubinde phthiſicis, in ſummo vitæ diſcrimine & animam propè agentibus, ſpiritum reducat, vitamque ad dies aliquot proroget, ſcrupuli dimidii, aut ad ſummam ſcrupuli unius pondere, cum paſſo aliove dulci vino exhibitus. Eodem modo oblatum aſſerit graviſſimas dyſpnœas ſubitò citra febrem irruentes, momento temporis, auferre idque non ſemel fuiſſe obſervatum.

Bellarium ſinapis, quam moſtardam *vulgo vocant, quaſi muſtum ardens, frigidam & humidam ventriculi intemperiem corrigit, pituitam illius parietibus hærentem, detergit, concoctionem adjuvat, & dejectam appetentiam excitat.*

Sal calidum eſt ordine ſecundo, & ſiccum tertio. Abſtergit, digerit, aſtringit, condenſat, putredinem arcet, torpentẽ appetitum excitat, ventriculi concoctionem adjuvat, alvũ ſubducit, & omnibus eduliis gratum ſaporem conciliat. Nimia quantitate uſurpatum, calculum gignit, pruritum parit, ſcabiem inducit, impetiginem accerſit, ſcorbutum generat, quod nationes ſalſis tum piſcibus, tũ carnibus quotidie utentes experiuntur. Aciem oculorum obtundit; genituram minuit, biliоſis, & melancholicis nocet.

Cibi ſale conditi frequentiùs aſſumpti eaſdem noxas inferunt: præterea duriores & concoctu difficiliores reddunter, quia nativa eorum humiditas abſumitur, unde ſubſtãtia eorũ condẽſatur & induratur, quo nomine coctioni fit rebellior.

Oleum recens & dulce, ex maturis olivis expreſſum, modicè calidum eſt & humidum: Emollit, laxat, lenit, acrimoniã omnem contemperat, lumbricos enecat, & venenis reſiſtit.

Saccharum calidum & ſiccum eſt in gradu primo, putredinem arcet, abſtergit, & ideò ſtomachum juvat, quia detergendo illius phlegma eluit. Attamen ſi ſtomachus bile inquinatus fuerit, nocebit, quia in bilem convertitur: Renibus & veſicæ confert; arenulas, & mucoſam pituitam abſtergendo: pectus lenit & mundificat, alvum laxat, optimè nutrit: verùm nimio uſu obſtructiones generat, ut alia dulcia, quia promptè rapiuntur ab hepate, ſicque alia edulia admixta nondum ſatis concocta attrahuntur. Dentibus eſt inimicum, quos denigrat, & ad cariem perducit, ideò poſt illius eſum os colluendum.

CAPUT XXIII.

De Melle.

Mel calidum & ſiccum eſt gradu ſecundo; eſt tamen quædam differentia ratione locorum, ex quibus mel ab apibus colligitur. Calidius enim & ſiccius eſt quod in locis provenit calidioribus, thymo, lavendula, roremarino, aliiſque

que herbis aromaticis refertis : in regionibus verò frigidis, hujusmodi herbis destitutis, minus calidum est. In genere flavum calidius sicciusque est albo: & sensus ostendunt, aliud alio esse odoratius & acrius, atque adeò viribus & qualitatibus potentius. Abstergit, alvum movet, urinam provocat, tussi medetur, putredini mirum in modum adversatur, & fructus horæi maximè corruptiles, si cum melle aut saccharo condiantur, incorrupti permanèt ad plures annos. Utile est senibus, frigidi temperamenti hominibus præsertim hyemali tempestate: noxium verò juvenibus, biliosis, & tempore æstivo. Calculosis, asthmaticis, aliisque pulmonium affectibus obnoxiis maximè conducit. Purum homini nutrimentum exhibet; corporis, animæque vires reficit, sensus omnes recreat, eosque acutiores reddit.

MEllis naturam & facultates capite proprio & separato explicare voluimus, tum propter illius præstantiam, tùm, quia non solùm inter condimenta, sed etiam inter alimenta locum habet; ac denique quia Gal. 11. *simpl.* scribit, mellis naturam separatum quid esse à plantis & animalibus.

Illius præstantia multis authoritatibus & exemplis confirmatur. Plinius enim mel, divinum nectar appellavit. Idem ex Aristæo, mella non minima hujus vitæ munera vocavit. Maximo autem in usu fuisse apud antiquos, & plurimam, ad sanitatem conservandam, utilitatem attulisse, historiæ plurimæ testantur. Pythagoras (referente Laërtio) cùm frugalissimè viveret, solo sæpe melle contentus fuit & ad annum nonagesimum vitam perduxit. Eosque sine morbo vivere posse affirmabat, qui mel crebro comederent. Refertque Athenæus, Pythagoricorum cibum panem fuisse cum melle, Galen. 5. *de san. tuenda, cap.* 4. refert historias Antiochi Medici, & Telephi Grammatici, quorum ille singullis diebus tertiâ diei horâ panem sumebat cum melle, Attico, rariùs crudo plerumque cocto, & sic cum alia victus ratione ibi descriptâ annum octuagesimum excessit. Hic verò pro jentaculo mel crudum esitabat, cum alica in aqua cocta, & ad centesimum annum vitam protraxit. *Plin. lib.* 22. *cap.* 24. de Pollione Romano, annum centesimum excedente, refert: cùm Augustus Imperator illius hospes interrogasset, quanam ratione maximè vigore illum animi corporisque servasset, responsum tulisse: foris oleo, intus melle. Quod à Democrito didierat, qui aliquando interrogatus, quomodo quis in sanitate vitam traducere valeret; respondit, si exteriora oleo, interiora melle rigaret. Idem Democritus, cùm in senectute vitæ esset pertæsus, eam subtractione alimenti finire conabatur. Sed cùm ingruerent Thesmophoria seu sacrorum cerealium dies, rogantibus mulieribus ne per id tempus domum funestaret, vas melle plenum adferri jussit, & sola illius anaphorâ, hoc est evaporatione, aliquot dies vitam produxit. Scribit etiam Athenæus, Cyrnios, qui Corsicam insulam habitant, ideò esse longævos, quòd mellis cibo utantur assiduè, cujus maxima copia ibi colligitur. Denique sacri Codicis testimonio, mellis præstantia confirmatur, ubi de Joanne Baptista loquens, *Butyrum*, inquit, *& mel comedet, ut sciat eligere bonum & reprobare malum.* Cùm enim boni & laudabiles humores ex melle generentur, ex bonis humoribus boni spiritus, à quibus functiones corporis omnes, atque adeò functiones cerebri principes exercentur; consequens est, illius usu ingenium & intellectum acui, cujus tota operatio in boni & mali exquisita dignotione consistit.

Mellis natura satis recondita est, quandoquidem incertum est, ad quam rerum classem revocari debeat, cùm scripserit Galen. *loco suprà citato*, illius naturam separatum quid esse à plantis & animalibus. Et authores in hac re maximè variant, aliis ab aëre purè & simpliciter provenire, & ab apibus in escam colligi, atque in favos transferri asserentibus, aliis verò dicentibus, ex plantarum succo ab apibus gener ri. Prior sententia ab Aristotele, Galeno, aliisque innumeris magis probatur: Et confirmatur experientia, quòd in regionibus melle abundantibus, verna tempestate, matutinis horis, folia plantarum melle referta comperiantur, quod ex aëre promanavit. Est igitur mel ros quidam aëreus & pinguis, ex pinguibus quibusdam vaporibus è terra elevatis, & in aëre condensatis genitus, ab apibus supra flores præsertim; tum etiam folia plantarum collectus, & ad cibum in favis reservatus. *Dubium* tamen aliquod remanet, num ex ipso florum succo aliquod etiam mellis generari possit, quandoquidem nemini dubium est, quin cera ab ipsis apibus ex plantarum succis generetur, quæ cum maximam habeat analogiam cum melle, verisimile videtur, mel etiam ex iisdem succis in roris penuria generari posse. Hoc saltem certissimum est, mel qualitates plantarum referre, è quibus colligitur. Sic, quod in thymo colligitur, thymum redolet, quod in Sardinia provenit, ubi absinthii magna copia crescit amarum est: in Ponto verò est venenatum, propter Rhododendron, quod in eo magna copia adolescit. *Verùm* qualitates plantarum melli facilè communicari possunt, dum in eas spargitur, iisque tenaciter adhæret, & aliqua ex parte imbibitur.

Mellis optimi electio ab auctoribus proposita est, ut si colore flavo, odore suavi, nullum nec florum, nec herbarū odorem aut saporem referens, gustu jucundum. Album tamen, quale est nostrum Narbonense, & quale Atticum olim fuit, præstantius est ratione alimenti, quia magis temperatum. Flavum verò præferri potest ratione medicamenti. Omne tamen mel est alimentum medicamentosum, quia non solùm perfectè nutrit, ut potè purissimum & incorruptibile alimētum, ac excrementis vacuum; sed etiam corpus calefacit, pituitam ventriculo & intestinis hærentem abstergit, alvumque laxat. Aliaque commoda non pauca corpori suppeditat.

Mel vernum præstantius est autumnali, quia è cera nova exemptum, novellisque stirpibus genitum. Æstivum deterius est verno, quia calidius & acrius. Hybernum omnibus deterius, *halitum enim ceraginis exspirat, inquit Dioscorides,* & crassius existit.

CAPUT XXIV.

De potu & materia potulenta.

Aqua simplex frigida est & humida. Omnium verò optima quæ limpida & clara est, pura, minimeque cœnosa, & ab omnibus, quæ innatare solent, ramentis liberata, omnis saporis, omnisque odoris expers: tenuis & levis, quæ hypochondria celeriter permeat, & per corpus citò distribuitur, citò calescit & refrigeratur. His optimæ aquæ notis ab authoribus propositis duæ aliæ addi possunt non adeò vulgares, ut silicet duo lintei frusta ejusdem ponderis sumantur, & in aquis diversis humectentur, ac postmodum ad solem exsiccentur: si alterum prius exsiccetur, melior erit aqua, in qua illud humectatum fuerit. Deinde, postquam ambo exsiccata fuerint, iterum ponderentur, & si alterum altero levius sit, melior erit aqua, in quam leve demersum fuit.

Ratione locorum, ex quibus aquæ desumuntur, Fontana reliquis præferenda est, modò conditiones habeat superiorì theoremate *propositas: si enim iis destituatur, improbanda est.* Hip. lib. de aëre, loc. & ap. *alias proponit conditiones, ut scilicet versus ortum solis, præcipuè æstivum scaturiat: per terram mundam, minimeque lutosam vel argillosam, sed per arenas & lapillos fluat; quæve hyemè sit calidior, æstate verò frigidior. Hoc enim significat ex profundis terræ visceribus eam scaturire, quæ propter antiperistasin hyeme calent, æstate verò frigent, ut in puteis solet contingere. Quæ ad Septentrionem aut Occidentem oriuntur, & Solem aversum habent, deteriores sunt, utpote crudæ, graves, & tardè permeantes.*

Aqua pluvialis post fontanam omnium optima censetur, imò verò à quamplurimis authoribus fontanæ præfertur, si conditionibus requisitis stipata sit. Illæ autem conditiones sunt, si fictilibus tubis in contectam cisternam dideducatur: si per locum arenâ repletum transfunditur: si verno tempore blandè & pacatè, non autem procellosè decidat: si in munda cisterna pura & incorrupta

servetur.

ſervetur, ne quæ ſordes aut vitium aliquod contrahat ex tegulis, quas eluit.

AQuæ fontanæ primum locum conceſſimus, juxta ſententiam Hip. Gal. & Avicennæ. Multa tamen afferri poſſunt, quæ pluvialem cum ea de dignitate certare poſſe oſtendant. Ac *primum* Celſus, *lib.* 2. *cap.* 18. *leviſſima*, inquit, *pluvialis eſt, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo: poſt hanc ex nive, aut glacie: gravior his ex lacu, graviſſima ex palude.* Aëtius *tetrabib.* 1. *ſermone.* 3. *cap.* 165. *Aqua pluvialis*, inquit, *omnium leviſſima cenſetur, & facilè tranſmutatur.* Hippocrates *lib. de aëre, locis,* & *aq.* aquam pluvialem laudat, quòd levis, dulcis, limpida, & tenuis ſit, ex eo quòd à Sole tenuiſſimum trahatur & leviſſimum. Vitruvius *lib.* 8. *c.* 9. *Quæ ex imbribus*, inquit, *aqua colligitur, ſalubriores habet virtutes, eo quòd eliciatur ex omnibus fontibus leviſſimis, ſubtilibuſque raritatibus, deinde per aëris exercitationem percolata, tempeſtatibus liqueſcendo pervenit ad terram.* Averroës *in Canticis*, diſertè aſſerit, aquam pluviam optimam eſſe, & fontanâ ac fluviali longè excellentiorem. His authoritatibus accedunt rationes ab experientia deſumptæ: ſiquidem aqua pluvialis ad ſtateram omnium leviſſima eſt, promptiſſimè calefit atque refrigeratur, hypochondria non gravat, ſed facilè permeat; nullam in calore, odore, vel ſapore inſignem qualitatem obtinet: ejuſque tenuitas ex eo potiſſimùm apparet, quòd legumina in ea meliùs coquantur quàm in fontana. Præterea aquæ pluviæ ſalubritatem oſtendunt oleta, & omne ſtirpium genus, quæ imbrium depluvio meliùs, quàm irrigatione nutriuntur & incrementum capiunt. Imò & *arundines in palude prognatæ, ſine imbribus non adoleſcunt*, ut Plin. affirmat. Et Ariſtot. 8. *de hiſtor. animal.* dicit, piſces ipſos, qui in aqua continuò degunt, non benè vivere ac ſoboleſcere iis annis, quibus pluviæ deficiunt. Diceres, humorem in vapores ſolutum, & inſita levitate ſurſum delatum, è cœlo & ſyderibus vivificam vim mutuari, quam poſtmodum hiſce inferioribus impertitur.

Objici poteſt, nivem & grandines ex pluviæ materia generari, attamen aquas ex iis eliquatas rejici ab omnibus, cùm tamen eandem cum pluvia naturam participent. *Respondet* Paulus, aquam nivalem & glacialem omnium vitioſiſſimam eſſe, quòd aquarum congelatione omnes tenuiſſimæ partes exprimantur.

Secundò objici poteſt ex Galeno aquam pluviæ facilè putreſcere & aſtringendi facultate præditam eſſe. *Respondet* iterum Paulus, his verbis: *Nemo citius putreſcibilẽ aquam deterrimã esse judicet, cùm alterationis mutationiſque proclivitas virtuti magis, quam vitio adſcribenda ſit.* Et Galenus ipſe 1. *de aliment. facultatibus*, ait, ea quæ facilè concoquuntur, facilè item alterari & corrumpi, & contrà, quæ concoctu ſunt difficilia, difficiliùs alterari & corrumpi. Ad aſtrictionem verò, aquæ pluviali tribuxam à Galeno, *reſponſio* elicitur ex Avicenna, qui dicit, aquam pluvialem ea ratione videri aſtringentem, quòd mox diſtribuatur, & ad vias urinæ penetret: hinc enim fit, ut faecibus minùs humiditate dilutis, factiſque ſiccioribus, alvus aſtrictior evadat. Per ſe autem aqua pluvialis aſtringere non poteſt, cùm tenuiſſima ſit & aërea, aſtrictoria autem vis à terrea materia dependeat.

Ex iis quæ dicta ſunt, aqua pluvialis fontanæ videretur præferenda. Nos tamen fontanam cum graviſſimis authoribus prætulimus, quia ſi debitis conditionibus, in theoremate propoſitis, ſtipata ſit, eodem ſtatu ſemper remanet, neque facilè à cauſis externis immutatur. Contra verò pluvialis tot conditionibus indiget à rebus externis petitis, ut difficillimum ſit omnes concurrere ſimul: ſed aliqua earum deficiente, non parùm illam de perfectione ſua amittere neceſſe eſt; ſi nimirũ à tegulis non diligenter abluti, ſed ſordibus inquinatis excipiatur, vel in ciſterna non bene mundata ſervetur, & tempore minùs apto colligatur.

Eſt autem *dubitatio* circa tempus aquæ pluviali colligendæ magis idoneum. Siquidem non pauci ex Hipp. cẽſent, æſtivo tempore collectam, & cum tonitru deſcendẽtem, eſſe præferendam: quòd illa tenuiſſima & leviſſima ſit. Verùm licèt talis aqua ratione tenuitatis & levitatis, aliquam habeat prærogativam; tamen cùm tempore æſtivo variæ exhalationes è terra eleventur, quæ mineralium naturam quodammodo æmulantur, & cum vaporibus miſcentur, ex quibus pluviæ conflantur, non tam laudabiles videntur illæ aquæ: cujus rei evidens eſt indicium quòd facilè putreſcant, & vermiculi frequenter in iis generentur. Fulgura enim & tonitrua à ſulphureis exhalationibus oriuntur, quæ etiam aliquando aërem odore ſuo inficiunt. Adde quòd æſtatis tempore, aquæ ſtagnorum, lacuũ, & paludum contrahant putredinem, ex iiſque vapores elevati pluviæ materiam ſuppeditent, quæ ideò vitioſa, & facilè putreſcibilis eſt. His rationibus ducti, eam aquam prætulimus in theoremate, quæ verno tempore colligitur; quandoquidem ſtagna, lacus, & paludes aquam habent copioſam, eamque puram ex pluviarum copia, quæ toto hyeme deciderunt. Deinde impoſſibile eſſet, eam aquæ copiam colligere, quæ uſui annuo ſufficere valeret, cùm rariſſimæ ſint, & pauciſſimæ pluviæ æſtivæ, ad aliquot tantùm horas perdurantes. Et docet nos experientia hîc Monſpelii, ubi aquæ pluviæ uſus frequentiſſimus eſt, quæ vulgò per hyemis & veris decurſum colligitur, eam eſſe optimam, & omnes habere prærogativas ſuprà deſcriptas. In decoctione leguminum præſertim, hæc ſola uſurpari ſolet, in qua mollitiem eam inſignem adipiſcuntur: cùm in aliis aquis duritiem aliquam retineant, quantumvis decoquantur.

Aqua putealis craſſa eſt & gravis: unde in viſceribus diutiùs hæret, & obſtructionum generationem promovet. Magna tamen eſt inter aquas puteales differentia, ita ut nonnullæ cum fontanis de bonitate certent: ſi nimirum ſequentibus conditionibus ſtipatæ ſint. 1. *Si fontes vicinos habeant, ex quibus aquæ laudabiles ſcaturiunt; (conjiciendum enim eſt, ab illis fontibus aquas ſuas qualitates mutuari,) vel flumini puro ac rapido vicinæ ſint.* 2. *Si ex profundis puteis hauriantur, tales enim æſtate frigidæ, hyeme calidæ ſunt, & externis injuris minùs patent.* 3. *Si cœlum ſpectent, & aëri libero, à Sole illuſtrato expoſitæ ſint: Solis namque lumine depurantur & ſerenantur, vitaliſque cujuſdam auræ redduntur participes.* 4. *Si frequenter moveantur & hauriantur; attenuantur enim, & minus putreſcunt.* 5. *Si earum putei ſæpè ac diligenter expurgentur, unde puriores redduntur.* 6. *Si à cloacis aut ſterquiliniis ſint remotæ, & quibus pravam aliquam qualitatem mutuari poſſunt. Si verò contrarias haberent conditiones, illaudabiles cenſendæ ſunt. Quæ enim profundæ non ſunt; niſi à fontis cujuſdam ſcaturigine oriantur (injuriis patent externis, hyeme algent, æſtate calent, paluſtrium & ſtagnantium aquarum more. Concluſæ ſub tectis, locisque concameratis, cæleſti lumine privantur, & ſitu mucido inquinantur. Immotæ craſſescunt, crudæ manent, putredinis quid concipiunt, ventriculum offendunt, ægrè permeant, viſcera lædunt. Cloacis & ſterquiliniis vicinæ, viroso ſapore & odore imbuuntur.*

Aquæ fluviales cum putealibus bonitate certant, & in quibusdã locis præferendæ ſunt, in aliis poſtponendæ. Magnas tamen habent aquæ fluviales inter ſe differentias. Meliores enim ſunt, quæ dulces ac limpidæ ſunt, & è magnis ac rapidis fluminibus petuntur, per laudabiles terras fluunt, & felici cœli aſpectu fruuntur. Malæ autem ſunt, quæ ex pravis & ſtagnantibus, aut cœnoſis ac turbidis fluviis hauriuntur; vel ex magnis quidem ac currentibus, ſed latrinas expurgantibus, ſordesque culinarum, veſtium, & linteorum recipientibus.

Huic flumina, quæ magnarum civitatum mœnia alluunt, multas habent impuritates admiſtas, & multos morbos generant, ni cautio adhibeatur quæ in eo præcipuè verſatur, ut loca hauriendæ aquæ deſtinata ſupra civitatem poſita ſunt, ubi aqua civitatis ſordibus nondum infecta eſt. Si verò aqua civitatem præterlapſa uſurpetur, ſalubris eſſe non poteſt. Hæc etiam cautio in aquæ fluvialis uſu adhibenda eſt, ut in hydriis per aliquot dies aſſervetur; ibi enim quieſcens, terreſtres ac limoſas partes, omneſque impuritates ad fundum deponit.

Aquæ ſtagnantes & paluſtres omnium peſſimæ ſunt: Cùm enim

enim nullo aut exiguo motu cieantur facilè putrescunt. Crassæ sunt, crudæ, & sæpè malignæ ac pestilentes.

Aquæ Nivales & Glaciales pessimæ etiam sunt: Dum enim à frigore congelantur, tenuiores partes exhalant; præterea insigni frigiditate præditæ sunt, quæ ventriculum offendit. Quod de vinis & aquis, nive & glacie refrigeratis, intempestivè & præposterè usurpatis, etiam dicendum est. Licèt enim juvenes robustiores earum noxam statim non percipiant, progressu tamen ætatis eam sentiunt, & varios articulorum, viscerum, & partium nervosarum morbos incurrunt.

Nostrâ ætate, & paucis annis, apud nos maximè invaluit potus aquæ nive aut glacie refrigeratæ, æstatis tempore usurpatus; imò non pauci vinum hoc modo refrigerant. Quæ res inter Medicos, imò & apud vulgus maximè controvertitur, aliis hunc usum plurimùm laudantibus, aliis improbantibus. Quandoquidem igitur opportuna occasio hîc sese offert sententiam nostram aperiendi, paucis eam explicabimus. Ac primùm, in theoremate, aquæ nive aut glacie refrigeratæ potum damnavimus; sed cum hac additione, si intempestivè & præposterè usurpetur, quod accurata explicatione indiget. Nam primò potus iste admodum frigidus, in genere consideratus, damnandus absolutè videtur, juxta sententiam Hippocratis, *Aphor.* 51. *sect.* 2. *Plurimùm atque repentè evacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel alio quovis modo corpus movere, periculosum. Omne enim nimium naturæ inimicum, sed quod paulatim fit, tutum est.* Cùm igitur in magno æstatis ardore corpus plurimùm æstuet; periculosum esse videtur, illud subitò & derepentè glaciali illo potu refrigerare. Hujus periculi effectus confirmari potest plurimis exemplis eorum, qui ex hujusmodi potu in gravissimos morbos præcipitati sunt, quorum non paucos ipsimet vidimus & curavimus. Ex altera verò parte infiniti reperiuntur, qui hunc usum ad cœlum efferunt, & plurimis tum rationibus, tum experimentis confirmant.

Prima ratio ex eo desumitur, quod calor noster nativus à duobus validis & potentissimis hostibus oppugnari & extingui consuevit; frigore nimirum extinguente, & calore dissipante. Sic in vehementissimo æstatis ardore corpora languida & effœta redduntur, ab æstuante aëre, partes corporis veluti inflammante, earumque calorem exsolvente. Quæ exsolutio impediri non potest, nisi refrigerantibus assumptis & admotis. Quemadmodum igitur ab omni ævo balnea & natationes in aquis frigidis convenienter usurpatæ fuerunt, ad fervorem illum corporis temperandum; sic etiam potus frigidus assumptus, ad hoc ipsum efficiendum maximè valebit.

Secundò, Potus in genere necessarius est ad restaurandam humiditatem, quæ à calore nativo indesinenter absumitur ac dissipatur; potus autem ille quatenùs humidus, id præstat: si autem cum humiditate juncta esset caliditas, illa plurimùm humiditatis resolutionem adjuvaret, ideò communis est omnium hominum instinctus, ut frigidum potum appetant, etiam hyemis tempore, ad calorem illum internum temperandum, & humidi dissipationem remorandam. Potiori ergò jure æstatis tempore, ubi magna fit humiditatis dissipatio à calore viscerum intenso, potus ille refrigerans necessarius est.

Denique, frigidissimum potum æstatis tempore usurpatum, maximè conferre, infinitorum hominum testimoniis constat, qui se à plurimis incōmodis, potu, nive aut glacie refrigerato, liberatos esse testantur. Tum etiam in Hispania & Italia pro certo habetur, ab eo tempore, quo hujusmodi potus invaluerit, minùs grassari æstatis tempore febres continuas & malignas, quæ antea eos maximè infestabant.

Nos verò hac de re ita statuendum censemus. *Primò* de potu mediocriter frigido nulla est dubitatio, quin omnibus hominibus maximè conveniat. Hinc ab antiquo solent omnes (quantum fieri potest) vinum in cellis subterraneis pro æstatis usu asservare, aquas è profundis puteis haurire iisque vinum diluere, si potabiles sint; sin minùs, in iis vinum & aquam meliorem refrigerare. Atque adeò saluberrimum censemus, vigente æstu, vulgaribus & antiquis hisce modis vinum & aquam refrigerare; quibus etiam ulteriorem frigiditatis gradum conciliare possumus, si lagenæ iis repletæ in puteum demittantur, ita tamen ut aquam non attingant: aër enim, aquæ vicinus, ab ea frigiditatem contrahit, & magis penetrat quàm aqua; lagenasque suspensas potentius refrigerat. Sed de potu, nive aut glacie refrigerato, qui longè intensiorem ac propemodùm glacialem frigiditatē contrahit, major est difficultas. De ea enim maximè valet citatus Aphorismus, *plurimùm atque repentè refrigerare vel calefacere, periculosum.* Ad cujus resolutionem dicimus: in regione & tempestate calidissima posse usurpari ab iis, qui in juvenili ætate constituti sunt, calidiori temperamento præditi, & pravis humoribus vacui; tum etiam viscera omnia valida ac robusta obtinent, & imprimis, qui hujusmodi potui sunt assueti, & sese plurimùm exercent. Aliis verò, qui nempe in senili aut puerili ætate constituti, debilia habent viscera, vel obstructa, pituitoso aut melancholico temperamento præditi sunt, plurimos habent humores excrementitios, otiosam vitam agunt, pauco exercitio & plurimo coïtu utuntur, noxiosissimum esse. Cùm igitur tot circumstantiæ requirantur ad hujusmodi potum impunè usurpandum, & illæ in paucissimis hominibus reperiantur, satius est ab eo abstinere, & potu modis propositis refrigerato uti, qui ad sanitatem conservandam sufficere potest.

At verò, quia tantopere invaluit hoc tempore potus glacie refrigeratus; ut multi, ei non assueti, in conviviis aut aliis locis eo uti coganur, alio potus genere destituti, unde nonnullos vidimus in gravissima pericula conjectos: operæ pretium duximus præceptum aliquod excogitare, quo minorem noxam ex eo incurrere valeant. Atque adeò præcipimus, ut ante omnem potum plurimos cibos ingerant, eosque calidiores, ut offam calidam, salsa & piperata, quibus excalefactus ventriculus vehementi potus frigiditati melius resistat: mox potum assumant pauciss-imum, eumque non multùm dilutum, sed solito meraciorem: vinum enim tantum frigus non concipit ut aqua, ac promptiùs incalescit in ventriculo, quem postmodùm actutùm calefacit. Atque ut siti omninò satisfiat, potuum singulorum paucitas frequentia compensetur: Sic enim potus illius frigidioris noxa saltem majori parte evitari poterit. Eandem cautionem observare possunt ii, qui calidiori temperamento præditi, ardente Sirio plurimùm æstuant & febribus ardentibus obnoxii sunt, aliasque conditiones præ se ferunt, quibus innoxii tali potu uti valent, & se ex eo haud exiguum fructum percepturos sperant, ut scilicet ei paulatim assuescant, per aliquot dies, ab initio pitissando, seu parùm & frequenter bibendo.

Vinum in genere consideratum in activis qualitatibus calidum est, in passivis verò siccum. Calorem nostrum fovet, cor maximè roborat, spiritus auget, vires reficit, concoctiones juvat, pituitam attenuat, bilem per urinas expurgat, omniumque excrementorum expulsionem promovet.

Per vinum in genere consideratum, intelligimus illud, quod principaliter vinum dici meretur, & quod in regionibus calidis, aut saltē temperatis provenit, quod ex uvis maturis expressum est, in dolio probe confectum, cum insigni tamen differentia, ut aliud in primo, aliud in secundo, aliud in tertio gradu calidum sit & siccum. Illud verò quod ex uvis immaturis exprimitur, quodque acidum est, austerum, vel acerbum: vini nomen propriè non meretur, sed potiùs omphacium appellandum est.

At verò circa passivas vini qualitates, gravis est difficultas prouter pugnantes invicem authoritates & rationes. Nam *Primò*, Aristoteles *problem.* 17. *sect.* 3. vinum disertè calidum & humidum pronuntiat. *Secundò*, *Gal.* 3. *de cauſ. pulſ. cap. ultimo*, vinum propter humiditatem celeriter nutrire asserit, eoque magis, quia simul calidum; calorem enim ducem humoris nominat.

Tertiò, idem Galenus 1. *de sanit. tuenda, cap.* 11. pueris vinū interdicit: tum alias ob causas, tum præcipuè, quia eos nimis humectat, & copioso halitu replet. *Eodemque loco* scribit, vinum humectare quidquid immodicè siccatum est.

Quartò idem Gal. 5. *de sanit. tuenda, cap.* 5. vinum senibus aptissimum censet non modò propter calorem, quem senes habent debilem, verùm etiam propter humiditatem.

Quintò

Quintò, Plato 2. *de legibus* dicit: Dionysium hominibus vinum largitum esse, quasi remedium adversus duritiem senectutis, ut rejuvenescere videantur: & non secùs ac igne ferrum, ità vino senum corpora molliri.

Sextò, Hippocrates 2. *de diæta*, vina dulcia nigra, dulcia tenuia, & acida humectare asserit.

Septimò, succus uvarum maturarum, ex quo vinum conficitur, calidus est & humidus, teste Hippoc. 2. *de diæta*.

Octavò, Vinum humanæ naturæ, quæ calida est & humida, gratissimum est & amicissimum.

Nonò, Vinum melancholicis maximè confert, qui humectatione indigent, unde illud: quamdiu humectantur, tamdiu curantur.

Contrà verò, siccitatem in vino prævalere, sequentibus authoritatibus & rationibus ostenditur.

Primò, Galenus 8. *simplic. de vino*, in eo siccitatem caliditati proportione respondere dicit.

Secundò, idem confirmat Paulus Ægineta *lib.* 7. *cap.* 3. & Galeni mentem sequitur.

Tertiò, Aëtius *tetrabibl. sect. cap. de vino*, vinum antiquum tertio ordine siccum statuit.

Quartò lib. 2. *Synops. cap.* 15. vinum gradu secundo siccum esse asserit, & *cap.* 16. ponit in gradu tertio, si nempe valde sit vetustum.

Quintò, Vinum multum spiritum continet, qui igneæ est naturæ, & facilè inflammabilis.

Sextò, Phlegmaticis naturis confert, & immoderatè sumptum sitim excitat, at viscera torrefacit, unde calor rubicundus, & pustulæ præcalidæ in ebriosorũ facie apparent.

Septimò, ad ulcerum curationem utilissimum est, docente Galeno 4. *meth. cap.* 5. At ulcera detersione & exsiccatione curantur.

Pro hujus controversiæ decisione, duplex distinctio adhibenda est: una humiditatis, altera vini.

Humiditas duplex est, actualis & potentialis. Et utraque nativa, vel ascititia.

Vinum vel immaturum est, acidum, & imperfectum; vel maturum, perfecteque coctum. Iterum, vel recens, vel antiquum: & utrumque vel generosum ac potens, vel debile & infirmum.

His positis, dicimus vinum actu esse humidum, quandoquidem omne corpus fluidum actu humidum est. Potentialiter verò siccum est, si sit maturum generosum, neque valde recens: quemadmodũ in theoremate posuimus.

Quod verò crudum & acidum est, valde recens, & adhuc musti naturam redolens, tum etiam dulce, humidum est à prædominio. Crudum abundat phlegmate & aquosâ humiditate, tam propriâ, quàm ascititiâ: recens multâ abundat humiditate, quæ sensim in dolio per fermentationem absumitur.

Præmissis igitur hisce distinctionibus, authoritatibus & rationibus acquiescimus, quibus vini siccitas confirmatur. Iis verò, quæ pro illius humiditate allatæ sunt, ita respondemus.

Ad *primam* dicimus, Aristotelem vinum vocare humidum actuali humiditate, non autem potentiali.

Ad *secundam Respondemus*, Galenum vinum considerare, ut alimentum est, quâ ratione actu humidum est, & propter illam actualem humiditatem celeriter distribuitur, & facilè immutatur, unde etiam celeriter nutrit.

Ad *tertiam dicimus*, Galenum pueris vinum interdicere, non quod potentialiter, sed actualiter eos humectet, quòd calefaciat, quòdque halitibus caput repleat sicque variis morbis, & imprimis convulsionibus ansam præbeat.

Ad *quartam Respondemus*, Galenum senibus vinum commendare, non quòd humectet, sed quòd calorem eorum debilem reficiat, serososque humores, quibus abundant, per urinas evacuet. Quâ de causa vinum tenue ac flavum iis accommodatum esse monet.

Ad *quintam Respondemus*, Platonem, cùm vinum dicit remedium esse adversus duritiem senectutis, non intelligere duritiem corporis, sed animi, inquit enim, senioribus bibendum esse vinum, ut rejuvenescant, & mœstitiæ eos capiat oblivio, ipsaque animi affectio, velut ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta, flexibilior fiat. Quod etiam clariùs explicat in sequentibus, dicens bibentium animos, sicut in igne ferrum, molliores junioresque evadere.

Ad *sextam dicimus*, Authoritatem Hippocratis sententiæ nostræ minimè repugnare, quin controversiæ decisione dicimus, vinum acidum & dulce esse humidum à prædominio.

Ad *septimam Respondemus*, Hippocratem loqui de musto seu vino recenti, quod vocat succum uvarum maturarum; & illud etiam humidum esse à prædominio fatemur.

Ad *octavam Respondemus*, Vinum humanæ naturæ amicum esse, quia celeriter nutrit, spiritus reficit; qui effectus non impediuntur ab exsiccandi vi quæ valde moderata est, & ab humana temperatura non admodum recedens.

Ad *nonam Respondemus*, Vinum melancholicis conferre, non quatenùs humectat, sed quatenus spiritus recreat, cor exhilarat, & lætitiam inducit.

Variæ autem sunt vinorum differentiæ, à propria natura, sapore, odore, colore, & ætate desumptæ, quæ viribus etiam ac facultatibus multùm inter se variant.

Ratione propriæ naturæ, vinum aliud vocatur ὀλιγόφορον, *seu* pauciferum, *quod in diluendo paucam aquæ admixtionem fert: aliud vinosum ac generosum, quod potentius est, & plus aquæ ferre potest; & quo generosius est, eo magis ad caliditatem & siccitatem vergit.*

Ratione saporis, vina dulcia bene nutriunt, & à visceribus avidè arripiuntur. Quia tamen sunt crassiora, obstructiones pariunt, hypochondria inflant, flatus generendo propter eandem crassitiem, & facilè in bilem vertuntur. Pulmonibus conferunt, neque nimis calida sunt, neque caput tentant, aut nervos feriunt. Quæ omnia relata sunt ab Hipp. 3. de rat. vict. in acut. text. 2.

Vina austera & acerba calorem habent debiliorem, in ventre diutius morantur, neque facile venas permeant, & ad vias urinæ penetrant: pulmonis affectibus nocent, alvi fluxui conferunt, utpote astringendi vi prædita.

Ratione odoris, vina odorata & fragrantia maximè commendatur, vires instaurant, spiritus reficiunt, totum corpus recreant & exhilarant, senibus utilia sunt, nisi quod caput repleant nervosque feriant: ideò noxia sunt iis, qui catarrhis, aliisque capitis affectibus obnoxii sunt.

Ratione coloris non adeò certa facultatum indicia desumi possunt. Sunt enim vina quædã alba, aquosa, & minùs potẽtia: alia generosa, & impensè calida. In universum tamen alba fulvis & flavis minùs calefaciunt. Inter fulva generosissima sunt Rhenanum, Creticum, & Moschatellinum. Ex rubris etiam alia magis alia minùs generosa. Ut plurimum tamen quæ intensiorem habent rubedinem, & quo magis ad nigredinem accedunt, minùs potentia sunt, & quo crassiora, eo magis obstructionibus generandis idonea sunt. Tenuia verò meatus aperiunt, sudores & urinas movent; paucioris tamen sunt nutrimenti, quàm crassa.

Ratione ætatis, vina nova & recentia, quæ musteam adhuc dulcedinem servant, aquosiora debilioraque sunt, quàm vino conveniat; excrementosa sunt, & coctionis difficilis, alimenti distributionem sufficienter non adjuvant, sed diu in ventre retinent, unde hypochondria inflant & distendunt: gravia in somnia excitant, viscera obstruunt, & calculum generant, præcipuè quæ dulcia sunt, crassa, turbida, & parùm defæcata, mustique naturam adhuc retinentia.

Vina antiqua, quæ ab ortu suo & propria natura generosa sunt, acriora ac vinosa evadunt, ac plus justo calefaciunt. Caput nervosque lædunt, facilè inebriant, corpus usu quotidiano attenuant; calidis temperaturis noxia, nisi modicè, ac bene diluta bibantur: In quibusdam tamen regionibus frigidioribus, vina quæ acerba & austera esse solent, secundo vel tertio anno meliora & salubriora evadunt, & longiori coctione quæ fit in doliis, austeritatem deponunt.

Vina ætate mediâ victui sanorum & ægrorum accommodatissima; siquidem tunc temporis optimè defæcata sunt, & in calore mediocri. Vini enim calor successu temporis magis sese exerit, & minùs potens est in novo, magis in ætate media, maximè in annoso.

Licèt autem varia vinorum genera variis naturis ac

temperiebus magis vel minùs opportuna sint; in universum tamen, optimi vini & omnibus propemodum hominibus convenientissimi, conditiones sunt: ut saporem habeat inter dulcem & austerum medium, ut sit odoratum & fragrans, sit clarum & nonnihil fulvum, non nimis tenue, aut crassum, ad tenuitatem tamen magis accedat, neque nimis potens, neque nimis debile, ætatis mediæ.

APPENDIX.

Multa alia potuum genera ob vini penuriam in variis regionibus communiter usurpantur, ut cerevisia, pomaceum, pyraceum, &c. quæ quoniam apud nos incognita & inusitata sunt, iis qui dictas regiones incolunt, examinanda relinquimus. Præterea varia etiam potuum genera vulgo usurpantur, & à Medicis præscribuntur, ad multorum morborum curationem & præcautionem, ut ptisanæ ex hordeo, liquiritia, ebore, cornu cervi, variisque radicibus & herbis confecta; bochetum ex China, salsaparilla, santalo, buxo, rhabarbaro, hydromel, & infinita alia, quæ consultò omittimus, potui sanorum tantum inhærentes. Videantur Sennert. Joël, Horstius & alii de his potibus Scriptores.

CAPUT XXV.

De Aëre.

Aër omnibus hominibus saluberrimus, eorumque sanitati conservandæ maximè idoneus, debet esse in primis qualitatibus temperatus, purus, nitidus, tenuis, patens & liber nullo vapore malo, nullis inquinamentis, nulla uligine aut corruptelâ perfusus: sed blandis, ac suaviter spirantibus ventis diffiatus, & ut plurimùm serenus.

Insalubris verò est, qui stagnantium aquarum aut paludum halitu inficitur, aut è profundo quodam specu pestilentem auram recipit: qui è cloacis, vastamurbem purgantibus, vitium contrahit, aut ex animalium laniena; coriariorum officinis, simiqile putredine: Qui ex stagni, aut magni fluminis viciniâ crassus, nebulosus, & caligine plenus est: qui editis undique montibus septus, demissoque loco ac cavo arctatus, nullum recipit perflatum.

AEr duobus modis corpora nostra afficit, vel quatenus extrinsecus ambit, & per cutis poros ac spiracula sese insinuat; vel quatenus inspiratione attrahitur. Utroque modo magnam corpora nostra afficiendi atque alterandi vim habet, dum omnes suas qualitates spiritibus (qui ex eo aluntur ac generantur,) continuò communicat & per spiritus singulis corporis nostri partibus. Quæ si corpori conservando idoneæ sint, ad tuendam sanitatem plurimùm conferunt; si verò illius temperiei ac constitutioni sint adversæ, ad morbos procreandos insignem vim obtinent.

Galenus 1. *de sanit. tuend.* saluberrimum esse ait hominibus, optimum in pulmones aërem attrahere, ut puri ex eo spiritus generentur, uti pestilentissimum, noxio aëre uti. Et Columella 1. *de re rustica cap.* 3. in emendo agro cœli salubritatem imprimis spectandam censuit; neminem enim sanum debere facere sumptus in pestilenti; quamvis feracissimo pinguissimoque agro, cùm incertum sit, an dominum sinat ad fructus pervenire. Nam ubi sit cum orco ratio ponenda, ibi non modò perceptionem fructuum, sed & vitam colonorum esse dubiam, vel potiùs mortem quæstu certiorem. Petatur igitur aër calore & & frigore temperatus, quem ferè medius obtinet collis, qui neque depressus hyeme pruinis torpet, nec torret æstate vaporibus, neque, elatis in summa montium perpetuis ventorum montibus aut pluviis, omni tempore anni sævit.

Aër exquisitè temperatus & quasi mediam, inter calorem ac frigus, humiditatem ac siccitatem, constitutionem sortitus, optimè temperatis corporibus saluberrimus est. Intemperatus, optimè temperatis corporibus saluberrimus est. Intemperatus verò, aër contraria qualiditate præditus longè salubrior est.

Sic calido temperamento præditi in aëre frigido melius degunt: qui frigidiorem temperiem nacti sunt, iis calidior aër utilior est; humidiores, sicciori; siccicres, humidiori aëre gaudent.

Cùm verò unusquisque proprium, & suæ temperaturæ maximè idoneum aërem invenire aut èligere nequeat, arte supplendum est, quod naturæ beneficio denegatur. Atque adeò frigidior aër arte calefaciendus est, calidior refrigerandus, humidior exsiccandus, & siccior humectandus.

Si regendo corpori calido, aëre frigido egeamus, qui talis vel regionis vel situs ædium culpâ, non fuerit, præparare ipsum ad frigidum oportet frequenti ædium irrigatione, florum & plantarum refrigerentium usu, patentium ad Septentrionem luminum apertione, quò inde spirans aura ædes refrigeret. Si aër frigidior sit, accenso igne luculento calefaciendus est, ædium meatus omnes occludendi, ut frigidi aëris ingressus prohibeatur: vel in hypocausto, ut plurimùm degere oportet, ut apud Germanos, omnesque Septentrionalis plagæ incolas fieri solet. Humidior aër igne multo ac suffitibus siccabitur: siccior, aquarum perfusionibus humectandus erit.

Aër calidior corpora reddit calidiora, humores liquat, attenuat & dissolvit; vires dejicit, si immodica fuerit illius caliditas: coctionem debilitat, vitam insuper brevem facit. Aristoteles Æthiopes, & qui Lybiam Sole exustam incolunt, ideò brevioris ævi esse voluit, quòd nimio Solis ardore nativus eorum calor brevi dissipetur, citoque senium accedat, siccatis eorum corporibus.

Frigidior aër corpora refrigerat, densat, astringit, coctionem adjuvat, urinæ copiam auget, catharros aliosque capitis morbos excitat, si frigiditas fuerit intensior.

Calor, vi frigoris ambientis ad interiora repercussus, validior ac vegetior fit: unde Hippocrati, *ventres hyeme calidiores*, & à calore illo potentiori coctio alimentorum melius perficitur. Urinæ copiam auget frigidus aër, quia condensatis cutis poris maximè impeditur diaphoresis, & vapores, qui per transpirationem excludebantur, interiùs retenti condensantur, ac seri formam adepti ad urinæ vias transferuntur. Sic vulgò dicitur eandem esse materiam sudoris & urinæ: ita ut profluentibus sudoribus, pauca sit urinæ copia; & contrà, iisdem suppressis, magnus sit urinæ proventus. Sic vulgaris docet experientia, hyemis tempore, & flante Borea, majorem urinæ copiam profundi; Æstate, verò & in constitutione Austri, longè minorem. Si verò intensior fuerit frigiditas, catharri excitantur cerebro refrigerato, quandoquidem frigidum cerebro valde inimicum est, ut docuit Hipp. in *Aphorismis*.

Humidus aër cutem emollit, & corpus humectat, excrementisque obnoxium reddit, idque pigrum ac deses efficit, & ingenii torporem ac tarditatem inducit.

Siccus aër totum corporis habitum siccat, excrementa minuit, corpori agilitatẽ, sensibus & ingenio claritatẽ inducit.

Aër turbidus, nubilus, ac nebulosus, corpora pravis humoribus & inquinatissimis spiritibus implet, in pituitosis naturis pituitæ copiam acervat, quæ nubi ac nebulæ similis est.

Quotidiana docet experientia, in locis palustribus, stagnis, lacubus, aut magnis fluminibus vicinis, aut qui propter aliam causam crasso ac turbido aëre fruuntur, febres putridas, tum simplices, tum malignas, esse frequentiores.

CAPUT XXVI.

De Temporibus Anni.

Ad aërem anni tempora referuntur, quoniam in eo magnas mutationes faciunt.

Astrologi quatuor anni partibus æqualibus illius tempora definunt; nempè Ver ab ingressu Solis in principium arietis, usque ad finem geminorum; Æstatem, à principio cancri ad finem virginis; Autumnum; à principio, libræ ad finem sagittarii: & Hyemem, à principio capricorni ad finem piscium.

Medici verò, & populi diversi, juxta aëris temperiem anni tempestates mensurant; & prout aër in quibusdã locis ex nativa constitutione calidior, in aliis frigidior est: ita his hyemem, illis æstatem longiorem efficiunt. Sic Hippoc. in Tarso, ubi habitabat, hyemem definit. 3. de Diæta, à Vergiliarum occasu, seu initio mensis Novembris, usque ad æquinoctium vernum; ver autem

ab

ab æquinoctio ad vergiliarum exortum, hoc est circiter diem septimum Maii; æstatem, à vergiliarum exortu ad Arcturi exortum; qui incidit in medium ferè Septembris: Autumnum ab Arcturi exortu ad vergiliarum occasum. Qua computatione tribuuntur hyemi quatuor menses, & dies decem: totidem æstati, veri duo solùm menses & aliquot dies: Autumno vix duo menses. In regionibus Septentrionalibus frigus maximè viget in æquinoctio, ut brumalis tempestas longè ulterius progredi, & ad quinque menses durare censeatur.

PRosper Alpinus *lib.1. de med. Ægyptior. cap.7.* scribit in Ægypto aërem esse temperatum, & ver vigere mensibus Januario & Februario: æstatem Martio incipere, & ad finem Augusti durare: Autumnum Septembri & Octobri: hyemem verò Novembri & Decembri absolvi. Ab aëris ergò temperie anni tempora, juxta Medicorum doctrinam metiendo, sequentibus theorematis erunt definienda.

Ver inter alias omnes anni tempestates temperatissimum est, & inter primas qualitates medium quoddam obtinet, ut neque, sicut in hyeme, maximè polleat frigido & humido: neque, sicut in æstate, calido & sicco.

Hippocrates, non uno loco, Ver calidum & humidum esse dixit, quod intelligendum est comparatione facta ad alias tempestates. Hyemi enim collatum, calidum dici potest: æstati verò humidum statuetur: sed in seipso, sine ulla relatione ad alias tempestates consideratum, temperatum dicendum est.

Quod Galen. ostendit 1. *de temperam.* proprio cujusque experimento. Etenim, cùm neque propter frigus in verè, nativam suam constitutionem servante, algere nos perinde atque in hyeme contingat; neque æstu, perinde atque in æstate, premi; nec humore diffluere; aut siccitate torqueri, neque ullum insignem harum qualitatum sentiamus excessum; temperatum omninò ver meritò judicabimus. Illa autem moderata temperies in toto veris decursu non reperitur, sed principium illius hyemis naturam redolet, finis verò ad æstatis temperiem accedit.

Ver inter alias anni tempestates saluberrimum est dicente Hipp. Aph. 9. sect. 3.

Adveniente vere, corpora, quæ hyberno tempore constringebantur, laxari & rarefieri incipiunt, sanguis augetur, spiritus recreantur, post hybernas glacies omnia quasi exhilarantur. Neque obstat *dicere*, Vere morbos multos produci: siquidem ver ex propria natura salubritatem, non morbos inferre solet: & si corpus bonis humoribus præditum reperit, illud in sanitate conservat. Verùm, si pravorum humorum, prægressa hyeme, collectorum congeries adfuerit, illi verno tempore funduntur, commoventur, & aliquando putrescunt, undè varii morbi excitari possunt. Sicque ver per accidens tantùm, non ex se, & ex propria natura, morborum ferax dici potest.

Objicies rursùm, Ver ex Hipp. calidum & humidum est: At calida & humida constitutio insalubris est, & ad producendos morbos, ex putredine maximè idonea. Ergò ver saluberrimum dici non potest.

Respondemus, id habere locum in magno caliditatis & humitatis excessu. Verùm ubi moderatè caliditas frigiditatem, & humiditas siccitatem excedit, tunc temporis saluberrima est temperies & maximè laudata, ac pro temperata habetur, id est temperiei humanæ maximè congrua, quæ ad caliditatem & humiditatem inclinat. Adde quòd vita in calido & humido consistat quod similibus conservandum est.

Æstas calida & sicca corpora calidiora & ficciora, squallida, siticulosa, imbecillaque reddit: humores attenuat & accendit: bilis proventum efficit, unde febres ex ea genitæ illo tempore grassantur.

Autumnus frigidus est & siccus, morborum maximè ferax propter inæqualitates, quæ in eo contingunt: mane enim frigus viget, circa meridiem æstus, ac demum circa vesperam aër frigidus evadit. Tunc temporis densantur corpora, & humores diffari prohibentur, & ad interiora aëris frigiditate trahuntur: unde etiam multi morbi oriuntur, maximè periculosi, propter atram bilem, quæ autumno in corpore redundat.

Hyemis frigida est & humida: corpora firmat, eâque vegetiora & multo calore nativo referta efficit, somnosque, ob longitudinem noctium, prolixiores reddit. Pituitæ procreatrix est, & corpora fluxionibus facit obnoxia.

CAPUT XXVII.

De Motu & Quiete.

Motus & exercitatio, ad sanitatis conservationem, supra omnes alias res non naturales, principem locum obtinent si sobrietatem exceperis.

HÎc locum habet vulgatissima Hippoc. sententia, ex *lib. 6. Epid.* desumpta: *Sanitatis studium est, non satiari cibis & impigrum esse ad labores.* Galenus verò, pluribus in locis, exercitationem maximè commendat. Unus sit instar omnium, in quo exercitationem etiam ciborum parsimoniæ anteponit. Is habetur *lib. de succorum bonitate & vitio cap. 2. Nisi quis*, inquit, *satis exerceatur, nullâ ciborum parsimonia se à morbis immunem tueri poterit; nisi per intervalla inopiam exercitii purgatione, vel sanguinis missione compenset. Sin integrè exercetur, etiam aliquando in alimenti ratione peccans, durabit sine morbis.* Aristoteles verò *probl. 47. sect. 1.* quærens cur cibum minuere & laborem augere salubre sit: *An* inquit, *quia causam ægrotandi excrementorum habet nimietas, quæ tum certè exultat, cum aut cibus, aut labor deest.*

Motus & exercitatio calorem nativum excitant, spiritus movent & exagitant: unde corpus fit robustius, ut externis injuriis minus pateat, & ad omnes actiones obeundas aptum evadat. Coctiones præcipuè, ex caloris augmento melius perficiuntur: & spirituum commotio transpirationē uberiorem facit, cujus defectus omnium ferè morborum causa esse solet.

Plures autem sunt motus & exercitationis species, nempe ambulatio, cursus, saltus, equitatio, vectio, gestatio, & infinitæ aliæ, quorum aliæ magis, aliæ minùs corpus exercent: aliæ totum corpus, aliæ quasdam tantùm partes;

Galenus ludum parvæ pilæ præcipuè commendat, in quo omnes corporis partes exercentur. Cursu & ambulatione potissimùm crura exercentur, armorum tractatione & remigatione brachia, & partes superiores; cantu vociferatione & clara lectione thorax, equitatione ventriculus.

Commodior & usitatior exercitationis species est ambulatio mediocris, per amœna & virentia loca, placido & sereno cœlo susceptа. Qui verò pedibus ire satis liberè non possunt aut propter virium infirmitatem nimis fatigantur; equitationi indulgere saluberrimè poterunt.

Ambulatio moderata probè universum corpus exercet; appetentiam excitat, calorem nativum exsuscitat, corpus roborat, & vacuationem excrementorum maximè juvat.

Ut exercitatio corporis sit utilis & fructuosa, duo observanda sunt: tempus & mensuræ.

Tempus commodum est ante cibum, & præcipuè ante prandium.

Ante cibum commodior est exercitatio; quia coctione superioris pastus peracta, excrementa residua per exercitationem evacuantur & dissipantur; sicque corpus melius disponitur ad novum cibum recipiendum & concoquendum: unde Galen. *de san. tuendâ cap.* eum qui non concoxit, jubet ex toto conquiescere. Exercitatio verò quæ fit à pastu, pessima est; crudos enim humores in venas rapit, unde jecur obstruitur, caput gravatur, & morbi multiplices excitantur. Hac de causa Scholastici plerumque scabie laborant, quia statim à prandio ut plurimum sese exercere solent: unde cibi è ventriculo ante debitam conctionem rapiuntur, hincque crudorum humorum copia cumulatur, quæ vehementibus exercitationibus ad cutem rapitur, scabiei materiam suppeditat. Idem enim illis accidere solet, quod iis qui in cacochymia & humorum vitio se exercent; in iis enim ad cutem pravi humores evo-

cantur, unde ulcera & scabies procreantur, ut docuit Hippoc. 6. *Epid. sect.* 5. *Si impurgatus laboraverit, ulcera erumpent.* Melior autem est exercitatio ante prandiū, quàm ante cœnam: quia matutinis horis ventriculus vacuus est, & per longius tempus, quod à pridiana cœna interceſſit, concoctiones meliùs absolutæ sunt; contra verò ante cœnam cibi in prandio ingesti, nondum perfectè elaborati sunt.

Post cibum tamen levis deambulatio utiliter usurpatur, ea quæ neque calorem revocet, neque cibum rapiat; sed eum ad fundū ventriculi melius descēdere faciat, ubi promptiùs concoquitur, & jam concocti distributionem adjuvat.

Mensura exercitationis stabilitur à Gal. 2. de sanit. tuenda, cap. ultimo, *quæ ad quatuor capita referre potest*: primò, *ut continuetur exercitatio, donec corpus intumescat*; secundò, *donec corpus floridum appareat*; Tertiò, *donec corpus lassitudine affici incipiat*; quartò, *donec sudor modicus, aut saltem calidus vapor erumpat. Quorum aliquo apparente ab exercitatione desistendum est.*

CAPUT XXVIII.

De Somno & Vigilia.

Somnus ad vitæ conservationem absolutè necessarius est, & si moderatus sit concoctiones adjuvat; vires ex vigilia resolutas instaurat; internas corporis partes humectat; ac senibus præsertim maximè conducit.

OMnia, quæ ex somno omnibus eveniunt commoda, uni caloris ad interiora retractioni adscribenda sunt. Calor enim, in visceribus auctus, copiosos spiritus generat, & per vigilias dissipatos reparat, & instaurat: unde concoctiones meliùs perficiuntur, præsertim in hepate, & singulis partibus, & excrementorum expulsio adjuvatur. Et cùm virium resolutio, quæ vigilando inducitur, ex spirituum resolutione oriatur, iis instauratis vires reficiuntur, & lassitudo fugatur. Per coctiones autem copia humoris alibilis partibus internis suppeditatur, unde illæ plurimum humectantur: quemadmodum docuit Hippoc. 6. *Epid. Labor articulis cibus est; somnus verò visceribus.* Ac denique senibus plurimùm conducit, quia nihil æquè eorum corpora frigida & sicca calefacit & humectat, atque adeò deperditam humidam substantiam instaurat. Unde illud Homeri à Galen. citatum, *de san. tuenda. Ut lavit, sumpsitque cibum, dat membra soperi: Namque hæc justa seni.*

Somnus verò immodicus membra omnia laxat; colorē, habitumque corporis deteriorem reddit, caput gravat, multisque vaporibus atque humoribus implet, calorem nativum hebetiorem, partesque omnes ad motum pigriores reddit.

Hæc omnia dependent ex nimia excrementorum retentione, quæ ex somno immodico contingit. Notissimum enim est, somnum omnes evacuationes cohibere, præter sudores: atque adeò, postquam concoctiones peractæ sunt, quas sequi debet excrementorum evacuatio, si illa in corpore præter modum retineantur, omnia mala in theoremate recensita producunt.

In somno salubriter ineundo tria spectanda sunt: tempus, spatium, & decubitus.

Tempus somno convenientissimum est nocturnum, post horam unam aut duas à cœna, præmissa levi deambulatione, ut cibus ad inferiora descendat.

Nox propter suam humiditatem & tranquillitatem somno est aptissima, & longum illius spatium satis temporis suppeditat ad coctionem absolvendam: ita ut somnum interrumpere negotiorum causâ, non sit necesse, quemadmodum in diurno somno plerumque solet contingere.

Somnum meridianus maximè noxius est, præcipuè non assuetis.

Tempus enim, quo quis interdiu dormit, ad perfectam concoctionem non sufficit; hinc fit, ut ii qui à prandio dormiunt, excitati à somno, propter interruptam coctionem gravitatem sentiant in stomacho, acidos edant ructus, flatibus impleantur, & hora cœnæ inapetentia laborent. Adde, quod somnus diurnus, nimia humiditate cerebrum implens, catarrhos, alioſque capitis morbos procreat. Implet autem cerebrum humiditate, quòd nox cerebrum abundè satis humectavit, ut non opus sit illud denuò per somnum diurnum humectare; quin potiùs per vigilias humiditas, quæ plerumque nimia est, discutienda.

Si quis tamen propter labores matutinos, aut corporis debilitatem, ut in convalescentibus contingit, lassitudine tentetur, ut nocte prægressa non dormierit: somno indulgere post meridiem innoxiè poterit.

Imò verò utilis esse poterit somnus meridianus, si brevissimus sit, qui tantùm caloris revocet ab externis partibus ad interiores, ut concoctio meliùs perficiatur.

Cùm enim minimo temporis spatio durat, vaporibus caput replere nequit, & tamen vires recreat, vaporesque in cerebro potius dissipat, quàm colligit; calore intus tantisper revocato.

In longissimis etiam & calidioribus diebus meridiari licet, iis præsertim, qui assueti sunt.

Cùm enim noctes breves, & sæpè inquietæ, somnum sufficientem interdùm non concedant, defectus ille somno meridiano reparari potest. Adde, quod spiritus resoluti à nimio æstu, per somnum resarciantur. Talis autem somnus assuetis magis prodest, quod Itali experiuntur, qui per æstatis decursum meridiari consueverunt, & inde maximum solatium percipiunt.

Quoties ob prædictas causas somno meridiano indulgendū est, ille somnus aut longissimus esse debet aut brevissimus.

Quòd brevissimus esse debeat, ratio reddita est. Longissimi verò hæc est ratio, etiam suprà allata, quia si ante absolutam coctionem somnus interrumpatur, perturbatur ea, & inde multæ orientur cruditates.

Minùs verò nocet somnus meridianus, si erecto corpore capiatur, quàm decumbente: sic enim facilior ascendentibus vaporibus exitus patet.

Neque statim à prandio dormiendum, sed aliqua mora est necessaria, & levis deambulatio, ut cibi ad fundum ventriculi descendant.

Spatium somni definitur ex perfecta concoctione, quæ in ventriculo & hepate absolvitur; eaque ex coctis urinis & actionum claritate dignoscitur.

Cùm igitur in quibusdam promptiùs, in aliis tardiùs coctiones perficiantur, in his longior, illis brevior somnus concedendus est.

Sic de billiosis, repletis, pituitosis, mulieribus, & ventriculum debiliorem habentibus, somnus longior necessarius est, quia longiori caloris retractione indigent: Brevior verò craſſis & obesis, sobriis, & validè cōcoquentibus competit: mediocris denique sanis ac bene temperatis, qui vulgò septem vel octo horarum spatio definitur.

Decubitus debet esse capite sublimiori, in latere alterutro: primum quidem in dextro, postmodū verò in sinistro. Pronus decubitus ad coctionem confert, visui tamen nocet. Supinus excrementorum evacuationem per consuetos meatus prohibet, calculosis imprimis noxiosissimus est, Vid. Plemp.

Erectior decubitus facit, ut caput ab excrementis facilius liberetur. In latere dextro facit, ut cibus faciliùs in imum descendat & respiratio sit facilior: in sinistro, ut meliùs concoquatur, ob jecur ventriculo incubans. His addit Aristoteles *in problematis*, non recto, sed inflexo corpore, ut venter incalescat.

Vigiliæ moderatæ omnes sensus excitant, ac vegetiores reddunt, spiritus & calorem in omnes corporis partes diffundunt; alimenti distributionem adjuvant; excrementorum evacuationem promovent. Immoderatæ verò spiritus absumunt, & dissipant corpus universum, imprimis cerebrum exsiccant; bilem augent, acuunt inflammant, ac morborum calidorum sæpe causa existunt: interdùm etiam frigidorū, calore dissipato & absumpto.

CAPUT XXIX.

De Excretis & Retentis.

Ad excreta & retenta referuntur fæces alvi, urina, insensilis

silis transpiratio, menses, & semen. Quæ si tempestivè egerantur sanitatem conservant, si verò retineantur diutiùs, quam par sit, morbos pariunt.

Alvi excrementa, si debito tempore non ejiciantur, coctionẽ impediunt, inappetentiam excitant, & nauseam pariunt, quia vapores putridi, à retentis excrementis elevati, ad caput exhalant, dolores colicos excitant, & flatibus exitu prohibitis vertiginem & cephalagiam asserunt.

Dum verò secundùm naturam se habent, mollia sunt, mediocrem tamen consistentiam habentia, colore subrufa, nec admodum fœtida: copia autem assumptis respondere debent.

Urina naturalis, mediocris esse debet consistentiæ, coloris fulvi, sine sedimento, aut cum sedimento, albo, lævi, & æquali: quantitate liquidis assumptis respondens.

Transpiratio insensilis si prohibeatur, vel occlusione pororum externorum, à frigore ambiente; vel internorum à pravis humoribus retentis; gravissimi morbi excitantur, ut pleuritides, peripneumoniæ, febres putridæ. Quando verò legitima sit & conveniens transpiratio; corpus sanum ac bene dispositum conservatur.

HIc diligenter advertanda sunt, quæ de insensili tranpiratione prodidit Sanctorius *lib. de statica medicina*, ubi dicit, transpiratione insensili multò plura & copiosiora excrementa vacuari, quàm omnibus aliis evacuationibus simul sumptis: quod quidem omnium sæculorum Medicos latuit. Id tamen sibi compertum asserit Sanctorius, experimentis triginta annorum, in corporibus innumeris ante & post pastus, & post excrementorum rejectiones exactè ponderatis: Quæ omnia apud authorem videnda sunt, aut apud Sennertum, *in febrium putridarum theoria*, fusissimè transcripta.

Mensium fluxus debet esse moderatus, mulieris temperaturæ & consuetudini conveniens; certa intervalla, certasque periodos observans. Alioqui dum supprimitur, vel parcè aut immodicè fluit, multorum morborum causa esse solet.

Ad seminis excretionem refertur Veneris usus: qui si moderatus sit, valetudini non officit. Eo tamen homines plerumque impunè carere possunt, ut experientia docet in mònachis, & cœlibem vitam agentibus: in iis enim materia seminalis ad partes diversas transmittur, in earumque alimeniam insumitur; partes verò seminales arescunt, & ad munus suum inepiæ redduntur. In quibusdam tamen mulieribus magis noxia est Veneris abstinentia, quibus semen retentum corrumpitur, & hystericos affectus parit.

Immodicus autem Veneris usus viros magis quàm fœminas lædit: spiritus dissolvit, totum corpus refrigerat, cerebrum, nervos, ventriculum, oculos, & articulos debilitat; mentem, sensusque obtundit; crudit ates, & oris fœtorem parit.

Ætas Veneri aptissima, est juvenilis & virilis: reliquis nocet, potissimum senibus & naturis siccis ac debilibus.

Intervalla autem talia adhiberi debent (docente Galeno in arte parva*) ut homo post coïtum levior seipso & agilior factus videatur.*

Vernum tempus Veneri magis idoneum est, deinde hyems, minùs autumnus, omnium minimè æstas, quo tempore melius est omninò abstinere.

Quo ad partes diei spectat, manè aut post primum somnum opportunè venus instituitur, peracta concoctione ciborum in ventriculo: non statim post cibum. Importuna verò & noxia post crapulam exercitia valida, tempore inediæ, aut post immodicas evacuationes.

CAPUT XXX.

De Animi Pathematis.

ANimi Pathemata ad immutandam totius corporis constitutionem maximam vim habent; Ita ut non solùm gravissimi morbi, sed etiam mors interdùm ex immodico eorum excessu oriatur. Si verò in moderatione contineatur, ad sanitatem conservandam plurimùm conferunt.

Quisquis igitur sanitatis conservationi studere cupit, animi tranquillitatem aucupari debet, & vehementibus passionibus resistere. Sic enim corpus in statu naturali conservatur, & nulla in eo ex parte pathematum, mutatio contingit. Quia verò impossibile est ab omnibus pathematis sese immunem reddere: enitendum summa rationis vi, ut illis obsistamus, eorumque impetus frænemus. Horum autem pathematum, aut saltem præcipuorum effectus, paucis exponendi sunt.

Gaudium moderatum, inter relictos animi affectus, ad sanitatem conservandam principem locum obtinet: ex eo enim calor, spiritus, & sanguis ad totum corpus diffunduntur, undè facultatum vigor excitatur, habitus corporis alitur, humectatur, & vivido colore diffunditur, hinc illud Sapientis; animus gaudens ætatem floridam reddit. *Gaudium verò immodicum spirituum substantiam dissipat, & vitalis facultatis robur dissolvit: unde syncope, & interdùm mors repentina succedit, præcipuè in senibus, mulieribus, & naturis imbecillioribus.*

Tristitia calorem nativum debilitat, corpus refrigerat & exsiccat, & faciem reddit decolorem, pulsumque imminuit, propter cordis constrictionem interdùm febrim incendit, ob difflationem prohibitam, ex quo putredo in humoribus accenditur. Avicenna lib. de viribus cordis, *cap.* 6. *Duo ex tristitia consequi testatur: naturalis facultatis imbecillitatem, ob caloris extinctionem, & spirituum humorumque incrassationem à frigiditate, unde humor melancholicus exaggeratur.*

Timor subitò calorem ad cor revocat: unde partes extimæ algescunt, pallent, contremiscunt, dentes stridٍent, vox interrumpitur, vires concidunt: interdùm alvus solvitur, & urina profunditur, ob retentricis imbecillitatem, & musculorum resolutionem: mors interdùm succedit, revocato magnâ copia sanguine ad cor, à quo opprimitur & extinguitur facultas vitalis.

Ira calorem & spiritum vehementer exagitat; pulsum auget, accelerat spiritus & sanguinem inflammat, bilem acuit, febres diarias & putridas accendit: si valdè effrænis sit rationem subigit, & interdùm de sede sua dimovet, frigidis naturis interdùm utilis est; calor enim debilior inde exsuscitatur, & vegetior redditur.

INSTITUTIONUM MEDICARUM
LIBER QUINTUS.
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΝ CONTINENS.

PRÆFATIO.

Quinta Medicinæ pars, quæ *Therapeutice* nominatur, in duas principales dividitur.

Prima continet methodum generalem medendi, & indicationes omnes proponit, quæ ad morborum curationem sunt necessariæ.

Secunda instrumenta docet, quæ ad illas indicationes adimplendas sunt necessaria.

Ideò quintus iste liber duas partes continebit. In prima methodus generalis medendi: in secunda, instrumenta Medici exponentur.

THERAPEUTICES PARTIS PRIMÆ,
De Methodo Generali Medendi.

PROOEMIUM.

METHODUS medendi duplex ab authoribus proponitur: generalis scilicet & particularis. Generalis est, quæ communia tradit præcepta, quibus singula morborum genera curari debeant; & ostendit, quæ remedia morbis similaribus, quæ organicis, quæve communibus idonea sint. Particularis verò docet, quomodo singulæ morborum species, in singulis partibus, à capite ad pedes curandæ sint. Quæ quidem methodus observatur in auctorum operibus, quos Practicos vulgò vocant: & hæc morborum particularium curatio universa dependet ex communibus præceptis, quæ in methodo generali proposita sunt. Imò verò nihil aliud est, quàm methodi generalis, per omnes morborum species, & singulas corporis partes exercitatio. Quia verò dogmatica medendi methodus per indicationes perpetuò procedit ideò noster hic Tractatus quatuor comprehendetur Sectionibus: *Prima* erit de methodo medendi, & indicationibus. *Secunda*, de indicationibus à causa. *Tertia*, de indicationibus à morbo. *Quarta* denique, de indicationibus à viribus. Et sic nullum erit præceptum morborum curationi inserviens, quod quatuor hisce Sectionibus non explicetur.

SECTIO PRIMA.
De Methodo Medendi, & Indicationibus.

CAPUT PRIMUM.
Quid methodus medendi, quid curatio, & quæ illius conditiones?

Methodus medendi est pars Medicinæ, quâ per indicationes auxilia inveniuntur, ut deperdita hominis sanitas restituatur.

Curatio est præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum mutatio. Galen. 9. meth. cap. 15.

Debe autem institui curatio, quantùm fieri potest, citò, & tutò, & jucundè.

METhodus medendi, & curatio morborum, parùm inter se differunt, si quidem methodus medendi nihil aliud est, quàm rationalis via, quâ Medicus in morborum curatione debet incedere. Et hac medendi methodo quæ per indicationes progreditur, Medici dogmatici à reliquis sectis distinguuntur; quia illi soli indicationibus, tanquam propriis instrumentis, uti consueverunt: reliqui verò minimè. In omni autem curatione propositæ conditiones perpetuò observandæ sunt, iisque tanquam firmissimis fundamentis inniti debet vera atque rationalis medendi methodus. *Tutò* itaque curatio progreditur, si morbum expellat, quantum fieri poterit, sine metu recidivæ, & nullam vel quàm minimam ægrotanti noxam attulerit, adhibitis nimirum remediis, frequenti usu & longâ experientia cognitis. *Citò* verò fiet curatio, si nulla agendorum occasio prætermissa fuerit, & remedia efficacia, ac morbo æqualia, vel etiam potentiora fuerint usurpata. Denique *Jucundè* curatio exercebitur, si inter remedia, morbo expugnando aptiora, ea imprimis eligantur, quæ & gustui gratiora sunt, & cum minori ægrotantis molestia usurpantur: quemadmodum docet Hippocrates. Primum dietâ curationem esse tentandam, mox pharmaceuticis remediis, priusquam ad ferrum & ignem deveniatur; tùm sic accidentia, morbos consequentia ut sitis, dolor, vigiliæ, blandè leniantur, atque demulceantur.

CAPUT II.
De Indicationibus, & Earum Differentiis.

Indicatio est comprehensio juvantis, una comprehensione nocentis, qua simul cum re indicante adveniat sine ullâ experientia, aut ratiocinio. Gal. lib. de opt. sect. cap. 11.

INdicatio Græcè ἔνδειξις dicitur, quæ nihil aliud, quàm ostensionem seu delationem significat; atque ita, cùm in methodo medendi usurpatur, significat ostensiones auxiliorum. Indicantia enim indicata quasi deferunt, & ad curationem utilia esse indicant, ac veluti digito demonstrant. Indicationem definit Galenus 2. *method. cap.* 7. agendi insinuationem, quæ ferè nominis explicatio est, quoquo modo illius naturam adnumerans. Perfectior habenda est illa, quæ proponitur in theoremate, desumpta ex eodem Galeno *lib. de optima secta*, in qua Galenus *primùm* genus conveniens proponit, dum ait esse comprehensionem seu notionem quandam, Medico atque ægrotanti insitam à natura, ex rei molestæ sensu, ad ejus expulsionem: *Deinde* propriam differentiam addit, dum vult, hanc notionem proficisci ex rei nocentis naturâ cognitâ ad juvantis auxilii perceptionem, id est, à cognitione effectus præternaturalis, in ordine ad quem, sive cujus gratia sequitur cognitio juvantis auxilii. *Denique* indicatio advenit sine experientia aut ratiocinio, quia ubi primùm patuit natura rei molestæ, ex insito quodam principio statim indicatur seu infertur genus ipsius auxilii. Nam percepto frigore calorifica inquirimus, infixam acum evellimus similiaque absque discursu præstamus. Advertendum enim est, res præter naturam remedia indicare, non per se; sic enim sui destructionem molirentur: sed per accidens, quatenus molestiam animanti inferentes sui depulsionem insinuant, & per communem quandam notitiam contrarii usum.

Adversus propositam doctrinam *objici* potest. Si inventio remedii ex communi quadam notitia & insito principio dependet, sequetur idiotas quoslibet à peritis artificibus nihil

nihil differre, & rei medicæ æquè esse peritos, ac ipsos Medicos. *Respondendum* est maximum esse discrimen, non quidem in primis ac generalissimis indicationibus, quæ in sublatione rei præternaturalis & contrarii usu versantur, illæ enim omnibus communes sunt; sed in ipso progressu, & specialibus indicantibus, ad quas adimplendas necesse est genera remediorum, seu materiam medicam habere perfectam; tum enim morbos, eorumdem causas atque symptomata rectè distinguere, necnon remedii formam, qualitatem, quantitatem, locum, tempus, & exhibendi modum accuratè indagare, in quibus omnibus maximè ratiocinatio expetitur, & variâ inter ipsos Medicos peritiâ eluceſcit. Ex quibus concludendum est, quamvis indicatio primariò & generatim sine ratiocinio eliciatur, attamen secundariò & speciatim eo maximè indigere, ita ut quamplurimi auctores, non exigui nominis, indicationem retulerint ad tertiam mentis operationem, quæ syllogismus nominatur. Sennertus corrigit in textu Græco, sine λογισμῶ id est, *raticinio*, & ponit ἀναλογισμῶ: & sic omnis ambiguitas tollitur.

Hæc autem indicatio quadrifariam dividi potest.

Primò, alia est indicatio conservatoria, alia curatoria.

Indicatio conservatoria respicit res naturales, quæ conservandæ sunt per similia.

Indicatio curatoria respicit res præternaturales, quæ auferendæ sunt per contraria.

Secundò, Indicatio alia est generica, alia subalterna, alia specifica.

Generica indicatio ea est, quam communis & generica indicantis natura suppeditat.

Subalterna, quam subalterna indicantis natura suggerit.

Specifica, quæ à speciali indicantis naturâ petitur.

In hac indicationum serie totum Medici Dogmatici artificium constituitur, cui insistens methodum sequi dicitur, progrediendo nimirum à generica indicatione per subalternas, ac specificas & determinatas, ut docetur à Galen. 2. *meth. cap. 7. Quisquis*, inquit, *condere methodum parat, huic à primis indicationibus est auspicandum, atque hinc ad eas quæ deinceps sunt, transeundum, rursusque ab his ad proximas: Itaque pergenti non priùs consistendum, quàm ipsius compos sit finis. Finis autem est invenire cuique morbo remedia.* Hujus methodi & seriei indicationum exempla desumi possunt ab omnibus morbis. Proponatur v.g. curanda frigida ventriculi intemperies in secundo gradu: *primùm* adest morbus, à quo sumitur indicatio generalissima, eum esse tollendum. *Secundò* est morbus intemperiei, à quo sumitur indicatio subalterna, esse alterandum. *Tertiò* est intemperies frigida, à qua sumitur indicatio itidem subalterna, esse calefaciendum. *Denique* est intemperies frigida in secundo gradu, à qua petitur indicatio specifica, esse adhibendum medicamentum calefaciens in secundo gradu: & ultrà ars non progreditur, nec ultra infimas species methodus descendit.

Tertiò, Indicatio alia est inartificiosa, alia artificiosa.

Inartificiosa est, quæ aliis, quam artificibus, & ipsi vulgo innotescit.

Eadem omninò est hæc inartificiosa indicatio cum ea, quam suprà genericam appellavimus, quemadmodum docet Gal. 3. *method. cap. 7. indicatio*, inquit, *quæ à morbo sumitur, est velut principium, vel carcer, unde medendi ratio promitur; nulla prorsus ipsius medicæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, sed quæ etiam sit communis.*

Artificiosa indicatio est, quæ non omnibus, sed artificibus tantùm nota est, & ut cognoscatur, magno artificio indiget.

Quemadmodum indicationes genericæ inartificiosæ sunt, ita subalternæ magis artificiosæ ac multò magis specificæ: quia difficilius, & cum magno artificio cognoscuntur, ideò medendi methodo propriæ.

Quartò, alia est indicatio utilis, alia inutilis.

Utilis indicatio illa est, cui aliqua respondet materia, seu quæ tale auxilium indicat, cujus materiam reperire licet, quæ primò, & per se affectum tollere possit.

Inutilis indicatio est, quæ tale auxilium indicat, cujus non invenitur materia, quæ affectum primò & per se tollere possit.

Quidam affectus præter naturam utiles præbent indicationes; alii verò inutiles. V. g. in calida, vel frigida temperie indicatio utilis est, quia multæ dantur materiæ, quibus eam possimus corrigere: at obstructio quæ indicat aperiendum esse, inutilem indicationem suppeditat: quia nullum datur medicamentum, quod per se obstructionem tollat; sed obstructionis apertio consequitur ad alia, nempe incisionem, attenuationem, detentionem, & ad evacuationem materiæ obstruentis.

CAPUT III.

De Indicantibus.

Indicans est agens aliquod in corpore permanens, quod per propriam naturam & essentiam auxilium aliquod indicat, atque indicatum, quod expostulat, ad sese dirigendum esse monstrat, ut sanitas hominis amissa restituatur.

HÆc definitio indicans tantùm curatorium comprehendit, non autem conservatorium, cujus finis est sanitatem conservare, ut hujus amissam restituere.

Veri indicantis quatuor sunt conditiones.

Prima, *ut sit agens aliquod, & corpus afficiat.*

Sic morbus, quia corpus afficit, idque destruit & corrumpit, indicans est, suique sublationem insinuat.

Secunda *conditio est, ut indicans maneat in corpore.*

Prout enim sui ablationem indicat per remedia corpori adhibenda, sic etiam eidem corpori debet inhærere.

Tertia *conditio est, ut Indicans sit notum intellectui.*

Explicatur: quidquid enim indicat, in alterius cognitionem nos deducit, putà indicati, seu remedii; quod autem ignotum est, alterius cognitionem insinuare nequit. Ideò Gal. 3. *meth. cap. 6.* & passim alibi, quæ occulta qualitate agunt, & ideò intellectui nota non sunt, à methodo medendi, quæ indicationibus perficitur, solet excludere.

Quarta *conditio est, ut indicans unum indicet, quemadmodum unum tantùm ab uno indicatur.*

Hoc axioma traditur à Galen. 11. *meth. & lib. de optimâ secta*: & illius ratio est, quod indicans perpetuò sui contrarium indicet, à quo auferatur: at unum uni tantùm contrarium est. Adverte tamen affectum, qui unus appellatur, sæpe compositum esse; ideò quatenus compositus est, plura indicare potest, seu ut Galen. loquitur, 9. *meth. c. 11. Quod simplex est, simplicem indicationem habet; quod non simplex, etiam non simplicem.* Adverte etiam, unum indicans habere esse genericum, subalternum, & specificum, & prout diversam habet naturam, plura indicare posse: sed tamen per unam essentiam unum tantùm, per genericam remedium genericum, per subalternam subalternum, per specificam specificum indicat.

Indicantia vera & propria duo sunt: morbus, & causa morbi.

Indicans est res præter naturam, quæ auferenda est contrariis remediis: Remedia autem causæ morbificæ & morbo adhibenda sunt. Primò quidem causæ, quandoquidem, ut docet Galen. 7. *meth. cap. 12.* impossibile est ullum affectum ad perfectionem sanari, manente adhuc affectrice ejus causâ. Quamvis autem idem Galenus præservationem causis propriè deberi asserat, undè nonnulli causam indicans præservatorium nominant: hoc tamen audiendum est de præcautione causarum imminentium & futurarum, non earum, quæ jam actu morbos in nobis producunt, in quarum aversione & curatione versatur plerumque tota curationis vis; nemo enim unquam febrem à putredine profectam, nisi illâ sublatâ, curaverit. Si velis igitur cum Gal. loqui, sit hæc præservatio curatoria, cùm aliis simpliciter præcautio dicatur in statu salubri & neutro. Morbo etiam curatio debetur, quia ille, sublata causâ, sæpissimè adhuc permanet, imò verò intemperies interdum nuda & per se, sine ullius causæ præsentia, diutissimè perseverat, ut in febre hectica videre est: tum in plerisque morbis contraria est indicatio, quæ ab affectu morboso petitur, illi quâ causâ suppeditat; ut in quotidiana febre, quæ in propria

essentia refrigerari vult, at ratione causæ, quæ pituita est calefacientia requirit. Porrò ex definitione indicantis, supra popositâ manifestè apparet, errare eos, qui vires inter vera indicantia numerandas esse contendunt: quandoquidem omne indicans therapeuticam sui sublationem expostulat, sed vires perpetuò conservandæ sunt, igitur magis appositè coindicantibus annumerandæ sunt, cùm in morbo considerantur: quamvis in statu salubri, & in ea parte, quæ ὑγιεινὸν nominatur, vires propriè & verè indicent, quia omnis indicatio, quæ in illa parte considerat conservationem respicit. Ergo uno verbo concludendum est, vires in parte Medicinæ conservatoria esse verum indicans: in curatoria verò tantùm coindicans.

Symptoma inter indicantia non potest numerari.

Licet indicationes à rebus præter naturam desumantur, hæ verò ternario numero comprehenduntur, prout morbum, causam morbi, & symptoma continent, omnes tamen indicationes à morbo & causa morbifica tantùm desumuntur, nullæ verò à symptomate: quia symptoma ita dependenter à morbo essentiam suam atque existentiam mutuatur, ut eo sublato confestim evanescat. Et quamvis symptomati mitigatio debeatur; quæ curationi subalterna est; tamen id fit, non quatenus symptoma est, sed quatenus causæ rationem obtinet, & morbum suâ præsentiâ vel producere, vel augere potest. Sic hæmorrhagia sistenda est, quia frigidæ intemperiei, & mortis causa esse potest: aquæ hydropicorum educendæ, quia jecoris intemperiem augent: dolor in vulnere, aut inflammatione sedandus est, quia impetum auget fluxionis, & vires prosternit.

CAPUT IV.

De Coindicantibus, Contraindicantibus, & Correpugnantibus.

Coindicantia sunt, quæ propriè remedii usum non indicant, sed indicationis tantùm id suadentis efficaciam augent, vel faciliorem reddunt.

Ea verò sunt res naturales, & non naturales.

Ad res naturales referuntur vires, temperamentum, ætas, sexus, consuetudo, & vitæ genus: tum pars affecta, ejusque substantia; temperamentum, actio, figura, situs, connexus, sensus exquisitus, vel obtusus.

Ad res non naturales referuntur sex illæ res hoc nomine donatæ: nimirum aër, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, excreta & retenta, & animi pathemata.

Ad aërem verò refertur domus, regio, anni tempus, dies, hora, venti, Lunæ quadræ, & varii cœli astrorumque positus.

QUemadmodum veræ & propriæ indicationes à rebus præter naturam desumuntur, sic coindicationes à rebus naturalibus & non naturalibus peti debent. Et quantumvis remedia primariò non indicent; secundariò tamen id præstant, & sine diligenti earum animadversione rectus eorum usus constare nequit. Ideò Galenus sæpe *in libris methodi*, quæ verè sunt coindicantia, simpliciter indicantia nominat, latiori tamen nominis acceptione: quod diligenter observandum est, ne Galeni lectio confusionem pariat. Primò igitur rerum naturalium vera & propria indicatio est conservatio, quatenus autem natura morbos curat, & remediis utitur tanquam instrumentis, eaque reducit de potentia in actum: illius vires expendendæ sunt, ut pro modo earum æstimetur remedii efficacia, atque ita si morbus vehemens postulet remedium, & vires sint validæ, illiusque vim ferre queant, tunc coindicare dicuntur. Sic etiam temperamentum calidum, in morbo calido coindicat remedia refrigerantia, & contrà. Tum verò qui plurimum à naturali statu distat morbus, vehementioribus eget remediis; qui verò à statu naturali minùs recedit, ægrique naturæ & temperamento naturali cognatus est, mitioribus remediis curandus est. Idem præstare solent ætas, sexus, consuetudo, idiosyncrasia, & vitæ genus, quæ particularem virium & temperamenti statum patefaciunt. Deinde, post considerationem totius, partis etiam affectæ habenda est ratio, quæ in usu remedii potenter coindicat; considerando nimirum illius substantiam, temperamentum, figuram, situm, connexionem, & actionem, necnon sensum exquisitum vel obtusum, pro quorum varietate usus auxilii immutandus est. Denique res non naturales coindicant, quia varius earum status usum remedii variè immutare solet. Sic aër æstivus in morbo calido remedii refrigerantis indicationem adjuvat, & fortius adhibendum esse demonstrat, quàm si aëre frigidiori vel temperato existente, morbus contigisset: & ita de reliquis est sentiendum; quanquam aër cæteris rebus non naturalibus majorem in coindicando habeat potentiam.

Contraindicantia sunt, ea quæ verè & ex diametro indicantibus opponuntur.

Nomen ipsum satis ostendit contraindicantia indicantibus esse contraria. Cùm autem contraria sub eodem genere collocari debeant, & indicantia propria atque primaria sint res præternaturales; ita contraindicantia sunt etiam res præternaturales, quæ indicantibus opponuntur; ut quando morbus morbo contrarius est, vel causa causæ, item morbus causæ, vel causa morbo, & contrarium remedium indicat. Sic calida hepatis intemperies indicat refrigerantia: huic autem frigida ventriculi intemperies contraindicat, cùm ambæ in eodem individuo reperiuntur, quod sæpissime contingit. Sic etiam febris quotidiana ratione sui refrigerantia indicat: causa verò contraindicat, quæ est humor pituitosus, & calefacientia potiùs exposcit.

Correpugnantia sunt ea, quæ coindicantibus opposita sunt.

Quemadmodum vera indicantia dicuntur indicantia primaria, & coindicantia indicantia secundaria; ita contraindicantia vera vocantur contraindicantia primaria, & correpugnantia vocantur contraindicantia secundaria. Hæc autem correpugnantia sunt eadem genere cum coindicantibus, nimirum res naturales, & non naturales; sed quatenus remedio à morbo vel causâ morbificâ indicato resistunt, & illius usum adhortantur; ut quando purgatio vel venæ sectio à causa morbifica indicatur, vires autem sunt debiles, tum illæ correpugnare dicuntur, vel contraindicare contraindicatione istâ secundariâ. Sic etiam febris putrida in diebus caniculatibus purgationem indicat ratione causæ, aër verò calidior repugnat, vel contraindicat: & ita de aliis est sentiendum. Hîc autem *advertendum* est, Correpugnantiæ nomen rarò esse in usu apud auctores, sed contraindicationis nomen pro primaria & secundaria indiscriminatim usurpari.

CAPUT V.

De Indicatis.

Indicatum est istud, quod à natura indicantis sequendum demonstratur, ut illius efficaciâ, dispositio præter naturam auferatur.

HInc patet Indicatum nihil aliud esse, quàm remedium: quod Galenus *lib. de constitut. art. med. cap. 4.* dicit esse quidquid corpus juvat, dum affectum ad naturalem statum revocamus. Variis autem nominibus usurpatur à Galeno aliisque autoribus. Vocatur enim utile; postulatum, auxilium, præsidium, scopus, & intentio: quanquam scopi nomen in alio etiam sensu usurpetur, ut quando à Galeno scopi venæ sectionis proponuntur, magnitudo, morbi, & virium robur: tunc enim scopi indicationes significant. Imò verò indicans primus scopus appellari consuevit; & indicatum scopus secundus.

Omnis indicati consideratio versatur circa genus remedii, & rectam illius administrationem.

Ad genus remedii spectat primus scopus: quo quæritur, quid sit agendum?

Ad rectam remedii administrationem spectant quatuor scopi: quibus quæritur, quantum agendum, quo modo, quando, & ubi?

Quid agendum, seu genus remedii, ab essentia indicantis seu rei præternaturalis desumitur.

Sic morbus frigidus indicat esse calefaciendum, calidus refri-

refrigerandum repletio, vacuandum; ſolutio continui, conjungendum; & ita de cæteris. Per genus autem remedii non ſolùm genus ſummum intelligimus, ſed etiam ſubalternum & ſpecificum, ut remedia inveniantur; quæ ſatisfaciant indicationibus genericis, ſubalternis, & ſpecificis, quæ ſuprà *c.*2. expoſitæ fuerunt. V.g. febris ratione generis ſummi, quod eſt affectus præter naturam, indicat remedium auferens ſeu removens febrem; ratione generis ſubalterni, quod eſt calor præter naturam, indicat remedium frigidum; & ratione generis ſpecifici, quod eſt v.g. calida intemperies in ſecundo gradu, indicat remedium frigidum in ſecundo. Ex quibus facile videre eſt, qualitatem remedii, & gradus ejuſdem, ad genus remedii pertinere: quamvis à nonnullis hæc perperam diſtinguantur, & malè ab iiſdem gradus remedii ad illius quantitatem referatur. Rejiciendum quoque eſt, quod à nonnullis, & à Galeno ipſo traditur: genus remedii à partis natura, dignitate, actione, ſubſtantia, ſitu, ægri viribus, aliiſque indicari. Nam ut antea dictum eſt, unum tantùm ab uno indicatur, & omne indicans eſt res præter naturam. At partis natura, actio, & ſimilia, ſunt res naturales: ideò juxta fundamenta ſuperiùs poſita, illa tantùm coindicant, vel correpugnant. Atque ut Galeni mentem ad exactam doctrinæ normam revocemus, dicendum eſt, eum Coindicantia nominare, non ut vera & propria indicantia, ſed tantùm ut indicantia ſecundaria, quâ ratione ſedulò obſervanda ſunt, velut ad curationem maximè conferentia. Sic hepar, cor, & aliæ partes præſtantiores non ferunt vehementiora remedia, quæ illorum uſui repugnant. Sic etiam, quæ frigidæ naturæ ſunt partes, dum calido affectu laborant, remedia deſiderant, quæ validiùs refrigerent: cùm in pari affectu longiùs à naturali temperie, quam quæ calidæ ſunt, recedant. Eodem modo, quæ ſenſu exquiſito prædita ſunt membra, dolorifica remedia non ſuſtinent, qualia illorum affectus ſæpe poſtulent. Quæ idem longiùs ab externa ſuperficie in profundo corporis ſunt collocata, validiora, quàm affectus ipſe naturâ ſuâ deſiderat, requirunt auxilia. Et internæ partes non admittunt, quæ erodentem, aut venenoſam vim obtinent, quibus earum mala ſæpe gaudent: ea autem tolerant externæ.

Quantum agendum, remedii quantitatem ſignificat: illius ſcilicet doſin, quæ à morbi quantitate ſeu receſſu à naturali ſtatu indicatur.

Quantitas remedii ſæpe etiam pro gradu & vehementia uſurpatur, ſed exactius philoſophantibus ad quantitatem ſola doſis referenda eſt, cùm gradus ad genus remedii reducantur, ut ſuperiori theoremate dictum eſt. Prout autē morbus magis vel minùs à naturali ſtatu recedit, doſis major vel minor exhibenda eſt, quia in majori quanto eſt majus quale, & ſic in majori exceſſu major doſis præſcribenda eſt, ut morbum ſuperare poſſit. Multum etiam conferunt ad quantitatem remedii definiendam, indicantia ſecundaria: quæ tamen verè non indicant, ſed tantùm coindicant, aut correpugnant. Sic naturalis temperies partis indicat remedii quantitatem, prout oſtendit quantus ſit ab ea receſſus. Sic partes, quæ in profundo corporis ſunt ſitæ, majorem doſin remedii poſtulant, ut facultas eo uſque faciliùs penetrare queat. Sic eriſypelas pollicis, minore ſecundùm quantitatem eget oxycrato, quàm cruris aut brachii. Sic inflammatio plurium partium internarum majorem medicamenti frigidi quantitatem expoſcit, quæ huic incendio ſedando ſufficere poſſit.

Quo modo, ſeu utendi modus, nihil aliud ſignificat, quàm an ſemel, aut bis, partitè vel confertim adhibenda ſint remedia: Illa autem à modo affectus præter naturam indicantur.

Sic quando morbus affligit continuò & violenter, remedia ſubitò & confertim adhibenda ſunt. Si cauſa morbi turgeat, & orgaſmo teneatur; ſi bene ſit concocta; tenuis & ſequax, ſubtaneam evacuationem poſcit. At verò ſi lentè tantùm & per intevalla, & longitudinem potiùs ex cruditate, quàm periculū minetur, tunc repetitis alterationibus & purgationibus materia alteranda & concoquenda erit.

Ad modum etiam utendi indicandū non parùm conferunt indicātia ſecundaria, quatenus coindicant, vel correpugnant.

Sic vires robuſtæ facilè aſſentiuntur repentino remedio: infirmæ verò ac debiles non niſi benignas & partitas ferre poſſunt mutationes. Sic etiam tenuis & rara partium ſubſtantia, vel exquiſitior ſenſus, vix ferre poteſt vim præcipitem vacuantis aut alterantis auxilii, quam ſolida & denſa, vel obtuſioris ſenſus facilè ſuſtinet. Situs etiam valdè remotus per vices id præſtandum ſuadet, ut tandem remedium eouſque penetrare poſſit, ſalva interjectarum partium temperie. In parte etiam nobili cautè agendum, partitis vicibus, ne graviorem noxam ex illius ſubita mutatione toti corpori inferamus.

Quando agendum, eſt tempus opportunum, & occaſio conveniens adminiſtrationi remediorum.

Illud autem duplex eſt, generale & particulare.

Tempus generale eſt unum ex morbi quatuor temporibus, quæ vocantur principium, augmentum, ſtatus & declinatio.

Sic Gal. *lib. de opt. ſect. cap.*37. docet, quo morbi tempore frigida potio ſit adminiſtranda: an ſcilicet in principio, vel augmento, vel ſtatu, vel declinatione. Sic in principio inflammationum docent Practici repellentia eſſe applicanda; in augmento, reſolventia cum repellentibus: & ita de cæteris.

Tempus particulare, ſunt dies & hora exhibendi remedii.

Sic idem Gal. *eodem loco* docet, quo die & qua diei hora aqua frigida ſit exhibenda. Sic purgans medicamentum ſexto die, vel alio pari, & matutinis horis exhibendum.

Ad tempus etiam revocatur ordo remediorum, ut malè nonnulli ordinem à tempore diſtinguant, illiuſque ratione diverſum ſcopum conſtituant.

In affectu ſimplici vel compoſito, ſi plura remedia ſunt uſurpanda, ut perpetuò ferè contingit, videndum eſt, quo tempore unumquodque adminiſtrandum ſit, & hoc ad ordinem ſpectat. V.g. ratione febris, aqua frigida eſt exhibenda; ratione cauſæ, vena ſecanda; dum autem tempus cuique opportunum præfinitur, ordo ſimul ſtabilitur, qui in eorum celebratione eſt obſervandus.

Tempus autem, & occaſio, & ordo remediorum indicantur à præſentia urgentioris indicantis.

Quando & quoties malum urget, perpetuò ei occurrendum eſt. Ideò præſentia morbi, vel cauſæ morbificæ, indicat tempus & occaſionem remedii adhibendi. At verò quando plura urgent occurrendum eſt urgentiori. In horum autem uſurpatione habenda perpetuò ratio coindicantium, & contraindicantium. Licèt enim affectus præſentia remedium hoc tempore eſſe uſurpandum ſuadeat, tamen virtus aut natura particularis ægrotantis, aut aliquid aliud prohibere poſſunt.

Ubi agendum, ſignificat locum in quo, & per quem remedia adminiſtranda ſint: & indicatur à loco indicantis.

Si morbus vel cauſa morbi totum corpus occupet, toti corpori remedia adhibenda: ſi unam tantum partem obſideat, ei tantùm parti remedia convenient: ſi extremæ partes afficiantur, exteriùs erunt adhibenda: ſi internæ, interiùs erunt aſſumenda: & ſi per utramque viam remedii vis ad locum affectus ferri poſſit, utrumque admovendum.

Ad locum etiam remedii indicandum non parum conferunt Coindicantia, ſeu res naturales, & præcipuè partium conformatio, ſitus; & connexio.

Si ventriculus per vomitum & ſeceſſum, hepatis cava dejectione; convexa, urinarū provocatione potiſſimùm expurgantur. Affectis inteſtinis remedia per anū infundimus.

Eodem modo correpugnantia conſideranda ſunt, quæ impediunt remedii uſum.

Verbi gratia orificium ventriculi inflammatum exteriùs eſſet refrigerandum, ni diaphragmatis vicinia impediret; quemadmodum ejuſdem refrigerati calefactionem hepatis lobus ei ſuperjacens prohibere ſolet.

CAPUT VI.

De Primo & Generaliſſimo Curationis Principio.

Omnis curandi methodus à primo hoc & generaliſſimo principio deſumitur: contraria contrariis curantur.

QUamvis de principiis minimè diſputandum ſit, ſed ea tanquam vera & indubitata ſupponenda ſit: quemadmodum

admodum Galenus de hoc ipso *artis curativæ principio* refert, in Medicina tam certum esse, contraria contrariorum esse remedia, quàm in mathematicis, bis duo quatuor efficere; & hoc principium non tantum hominibus, sed etiam brutis esse à natura insitum. Nonnullæ tamen *objectiones* illius veritatem primâ fronte convellere videntur.

Prima. Tetanus morbus frigidus est, & frigidæ affusione curatur, dolor dolore tollitur, vomitus vomitu, alvi fluxus alvi fluxu.

Secunda. Omne contrarium contrarii adventu magis intenditur: quemadmodum torpentem gelu manum si quis igni exponat, magno vexatur cruciatu: si ambustum digitum frigidæ immittat, crudeliùs torquetur, quàm si igni admoveat, aut aquâ vitæ perfundat.

Tertia. Purgantia medicamenta sunt humorum peccantium propria remedia: sed illa humores purgant familiaritate substantiæ, quam habent cum iis; non autem contrarietate.

Quarta. Natura morbos tum calidos, tum frigidos curare solet, cum quibus nulla ipsi intervenire potest contrarietas.

Quinta. Morbi magnitudinis, numeri, & figuræ, nihil habent contrarium, quo auferri valeant.

His ut satisfiat, dicendum est: Contrarietatis nomen latiùs patere apud Medicos, quàm apud Philosophos, & contrarietatem non solùm spectari secundùm formam, sed etiam secundùm effectum & operationem. Quidquid enim rem præter naturam auferre potest, vel contrarium effectum inducere, sive per se sive per accidens id præstet, contrarium nominatur. Sic rhabarbarum biliosæ cacochymiæ contrarium dicitur, quatenus eam expurgat: sic ferrum vel ignis carni superfluæ contraria sint, quatenus eam extirpant. Quibus ita suppositis, ad *objectiones* facilè est respondere.

Ad *primam* enim dicendum est, Tetanum affusione frigidæ curari per accidens, aucto per antiperistasin calore in partibus inferioribus: dolorem dolore tolli etiam per accidens, dum novus dolor causam prioris doloris, ad se revellit: vomitum curari vomitu, & alvi fluxum alvi fluxu, vacuatâ causâ, quæ eos committebat.

Ad *Secundam* dicimus, contrariorum conflictum naturæ molestum esse, si repentinus sit & vehemens, si verò moderatus & conveniens, maximè amicum. Sic manus frigore torpescens igni exposita cruciatur, quia subita fit eorum pugna: ut in tepidam conjecta, vel linteolis calidis involuta, restituitur. Et digitus combustus, igni admotus, aut aquâ vitæ perfusus levatur, ratione causæ; quia ejusmodi calidis consumuntur vel avocantur foras scintillæ parti penitiùs infixæ, quas frigida in profundum depellebat.

Ad *tertiam respondeo*, quod licèt purgantia sint humoribus peccantibus similia, ratione substantiæ: tamen contraria effectivè dicenda sunt, quatenus eos expurgant, & extra corpus educunt.

Ad *quartam respondeo*, naturam morbis omnibus contrariam esse, quatenus eorum causam vel coquit, vel expellit, vel alio quovis modo expugnat.

Ad *quintam* dicimus, magnitudini, numero & figuræ effectivè contraria esse quæcunque ea auferre vel immutare possunt: ut ferrum, ignis ligaturæ, & similia.

Illa autem contraria, quantum fieri potest, debent esse invicem æqualia.

Æqualitas illa indicatur à natura morbi & causæ morbificæ, qui etiam sui ablationem indicant. At vires, pars affecta, tempus morbi, & aliæ circumstantiæ huic æqualitati repugnant. Ideò addita est theoremati hæc particula, *quantum fieri potest*; quia æqualitas contrariorum ad curationem simpliciter necessaria non est, sed tantùm ad commodiùs curandum, si reliqua consentiant.

Æqualitas verò remedii respectu morbi dupliciter consideratur, vel secundum gradum, vel secundùm copiam & molem.

Æquale remedium secundum gradum dicitur, quod parẽ cum morbo recessum à mediocritate obtinet. Sic remedium frigidũ in secundo gradu æquale est morbo calido in secundo.

Æquale remedium secundum molem & copiam illud est, quod præter gradum suæ qualitatis ea est quantitate, ut una, duabus, vel pluribus vicibus exhibitum, expugnare possit morbum.

Hoc sensu & mediocre & vehemens remedium adversus eundem morbum æqualitatem obtinere potest, quandoquidem vehemens semel aut bis usurpatum, mediocre verò frequenter morbum tollere potest.

Præterea, æqualitas in gradu vel actu & realiter existit, vel tantùm consideratur respectu operationis.

Sic in morbis similaribus datur gradus contrarietatis actu existens, ut calidum remedium in secundo, appositum morbo frigido in eodem: at in morbis conformationis, magnitudinis, & numeri dicuntur remedia æqualia juxta operationem, quia scilicet eo usque agere possunt, donec naturalis conformatio, magnitudo & numerus restituantur.

Ex supra propositis dissolvi facile queunt omnes *objectiones*, quæ adversus æqualitatem contrariorum afferri solent, quarum præcipuæ sunt sequentes.

Prima: Hippocrates 5. *Epid.* contraria præcipit sensim usurpanda, & intermissionibus adhibitis.

Secunda: Galenus *secundo κῷ τόπῳ*, statim ab initio efficaciissima prohibet, & à debilioribus inchoandum præcipit.

Tertia: Frigoris minor est efficacia quàm caloris, humiditatis, quàm siccitatis: non ergo pari gradu hæc opponenda.

Quarta: Morbis calidis vel frigidis in quarto gradu non possunt adhiberi remedia calida vel frigida in quarto, quæ venena sunt.

Quinta: Si omnes morbi curarentur contrariis æqualibus, par esset in omnibus agentis proportio ad id, quod patitur. Atque ita eadem velocitas mutationis, ac proinde eodem temporis intervallo omnes ægri sanarentur.

Sexta: Reductio, ex Galeno, debet fieri in corporibus sanis per contraria æqualia: ergo in ægrotis validiora erunt usurpanda, qui citiùs oportet morbum tolli, quàm temperamentum naturale.

Denique Paulus *initio lib. 4. Rectè*, inquit, *mea sententia, Cappadox Aretæus memoriæ prodidit, auxiliorum vim morbis fortiorem esse oportere, eòque elephantiam nunquam curari, ut quâ nulla fortior medicina reperitur.*

Ad *primam & secundam respondendum est*: Hippoc. contraria adhibere sensim, & Galenum à debilioribus incipere, habita circumstantiarum ratione, ut scilicet vires frangantur, aut ratione contradicentium: ne cruda materia vehementioribus frustra agitetur, cùm tamen ipse morbus æqualia respectu sui semper indicet.

Ad *tertiam* dicendum est: quamvis minor sit frigoris vis quàm caloris, humiditatis quàm siccitatis; quia tamen æqualitatem in ultimo actionis termino spectamus, ideò non minùs hæc dicentur æqualia, siquidem excessum morbosum ad mediocritatem reducere possunt.

Ad *quartam respondeo*: etiam venena in usum medicum vocari, si ea morbi natura postulet, idoneâ tamen præparatione præmissâ.

Ad *quintam respondeo*: non esse par in omnibus morbis curationis tempus, quia non licet in omnibus eodem tempore uti contrariis æqualibus, propter variam subjecti & circumstantiarum dispositionem: quamvis eorum usus admitteretur, non esset par in omnibus curationis velocitas, ob multas circumstantias cùm affectus, tum corporis affecti.

Ad *sextam* dicendum est, quamvis reductio debeat fieri per contraria æqualia; tamen ea non eâdem efficacia operatur, quemadmodum in curatione morbi, qui cùm in dispositione sit, faciliùs auferetur contrariis æqualibus, quàm temperamentum naturale, quod in habitu est, & ideò difficiliùs corrumpitur. Denique *ad auctoritatem* Pauli & Aretæi dicimus: Remedia morbi æqualia esse ratione intentionis, esse tamen valentiora ratione effectus, quæ adjuvantur à natura, quæ semper contra morbum cùm iis pugnare consuevit.

CAPUT

CAPUT VII.

De Inventione Remediorum.

Remedia morborum curationi apta triplici viâ inveniuntur: ratione, experientia, & analogismo.

Ratione inveniuntur remedia per indicationes, quando morbi & remedii natura nobis cognita est.

SIc febrem refrigerantia indicare dicimus, quia scimus, illius naturam esse calidam, & nobi inimicam, quæ sibi contraria & sui ablationem demonstrat.

Experientia inveniuntur remedia, quando pluribus exemplis observatum est, ailquod remedium alicui morbo prodesse; etsi effectus illius causa ignoretur.

Scribit Galenus, artem medicam duplici crure innixam incedere: ratione & experientia. Quod quidem intelligendum est, non de rudi illa experientia, quâ Empyrici & idiotæ in omnibus morbis summa cum temeritate utuntur; sed tantùm illa, quæ circa eos morbos, & ea remedia versatur, quorum natura & causa incognita est. Quemadmodum antidota venenis & morbis venenatis opitulari, nullâ docente ratione, sed ipso duntaxat usu novimus.

Analogismo remedia inveniuntur, quando morbo incognito ea adhibentur remedia, quibus alius affectus cognitus, qui cum eo aliquam habet similitudinem, curari solet.

Sic in lue venerea, cùm primùm grassari cœpisset, & adhuc ignota esset, remedia quæ in elephantiasi & fœda scabie utilia sunt, non inutiliter usurpata fuerunt.

SECTIO SECUNDA.

De Indicationibus à Causa.

CAPUT PRIMUM.

De evacuatione in genere, & illius differentiis.

In legitima curatione causa morbifica primò auferenda est, secundò ipse morbus, si post causæ ablationem superstes maneat.

LEGITIMÆ curationi opponitur illegitima & extraordinaria, quam aliquando usurpare cogimur, cùm urgens aliqua intemperies corrigenda est, priusquam causæ demolitionem aggrediamur, aut etiam aliquod symptoma priùs est mitigandum.

Causa autem morbifica multiplex est ut docetur in pathologia. *Præcipua tamen & magis ordinaria est humor, quia morbi ab humoribus multò frequentiùs quàm ab aliis causis producuntur.*

Humorum autem peccantium præcipuum atque usitatissimum remedium est evacuatio, quæ nihil aliud est, quàm humoris vitiosi eductio.

Ea verò duplex est, universalis & particularis.

Univrsalis est, quæ communiter ab universo corpore, & tribus illius dictis regionibus materiam subtrahit.

Harum autem regionum prima *est, quæ ventriculum, intestina, venas mesaraïcas, & reliquos venæ portæ ramos, cava hepatis, lienem & pancreas continet.*

Secunda *regio hepatis convexa, omnemque venam cavam, atque illi comitem arteriam magnam, & aliquid inter alas & inguina comprehendit.*

Tertia *regio musculos complectitur; membranas, ossa, omnemque corporis molem, usque ad extimam cutem.*

Præter communes illas regiones aliæ multæ sunt quæ particulares appellantur, in quibus etiam asservantur excrementa, ut cerebrum, pulmones, renes, & uterus.

Universalis evacuatio fieri consuevit per venæ sectionem alvi dejectionem vomitum, & sudorem. Harum siquidem quæcumque primùm obtigerit, quanquam plurimùm ac validè regionem unam; cæteras tamen consequutione quadam, licet parciùs, evacuat.

Venæ sectio primum venas exhaurit & arterias illis anastomosi conjunctas, deinde corporis molem ipsaque viscera, ad primas usque venas progressa.

Alvi dejectio primùm intestina, ventriculum, viscera, primasque vias expurgat: deinde venas, habitumque corporis.

Vomitus primùm ventriculum expurgat: deinde viscera, venasque majores postremò corporis habitum.

Quæ per sudores fit evacuatio, proximè quidem è corporis habitum dissolvit; secundò è venis arteriisque grandioribus ac postremò visceribus, & ex intima corporis regione materiam pellit.

Particularis evacuatio est, quæ à parte quadam peculiari excrementa educit.

Hujus generis est cerebri per palatum & nares expurgatio, thoracis per anacatharsin, renum & vesicæ per urinas.

Omnis porro evacuatio, vel spontanea est, vel artificiosa.

Spontanea evacuatio est, cùm citra ullius remedii opem quippiam è corpore effunditur.

Eaque rursum duplex: naturalis, & symptomatica.

Naturalis est, quando vi solius naturæ bene operantis, vitiosi humores excluduntur.

Symptomatica rursum fit, vel ratione facultatis, vel ratione materiæ.

Ratione facultatis, quando ea imbecillior humores corporis regere atque retinere nequit eosque prorsus diffluere sinit.

Ratione materiæ, quando humor quantitate aut qualitate peccans naturam ita irritat, ut eum è vasis receptaculisque suis excludere cogatur.

Utraque irrita est, præter naturam, nulloque usui, quod benignus atque salutaris humor pariter cum pernicioso promiscuè, nullisque legibus prorumpat.

Artificiosa evacutio est, quæ remediorum ope perficitur.

Eaque duplex est, universalis, & particularis.

Universalis est, quæ ab universo corpore humores educit.

Particularis quæ ab aliqua tantùm parte.

Rursum evacuatio ad duplicem præcipuè finem instituitur: revulsionem, & derivationem.

Quamvis propter alios fines sæpe vacuationes instituantur, ut in progressu patebit; quia tamen revulsio & derivatio frequentiùs usu veniunt, & majores habent difficultates; ideò sequenti capite seorsim explicandæ sunt cum particulari evacuatione, propter summam quæ inter eas intercedit affinitatem.

CAPUT II.

De Revulsione, Derivatione, & Particulari Evacuatione.

Revulsio est humoris in aliquam partem fluentis aversio ad oppositа distantissima, habita fluxus originis, communitatis vasorum, & rectitudinis ratione.

EVacuatio quæ humori debetur, vel eum respicit quatenus est in motu, vel quatenus quiescit. Humori moventi, seu in aliquam partem fluenti, debetur revulsio aut derivatio: quiescenti verò, vacuatio simplex Revulsionem verò fieri debere longissimè à parte, quæ fluxione tentatur, constat ex Galeni præcepto, 13. *meth. c.* 11. & 2. *ad Glauconem*, c. 2. Et ipsa revulsionis natura id ipsum insinuat: quærimus enim, ne quòd semel revulsum est, retrocedat, quod faciliùs obtinere licet, si revulsio in contraria & longinqua fiat, neque enim facilè motus contrarii sibi invicem succedunt. Id tamen non simpliciter & absolutè accipiendum est, sed tantùm suppositis conditionibus sequentibus theorematis exponuntur.

Oppositio partium, seu contrarietas quæ in revulsione observatur, tribus conditionibus.

Prima *conditio est, ut revulsio fiat ad fluxionis originem.* Quotiescumque fluxionis origo cognita est, illi perpetuò revulsio opponenda est, & ad eam humores retrahendi sunt. V.g. si ab hepate ad uterum fluxio deferatur, vena cubiti dextri aperienda est, ut ad fluxionis exordium humor revocetur.

Huic conditioni adversari videtur illa Galeni sententia, qua habetur *lib. de curandi ratione per venæ sectionem, cap.* 8. qua vult utero inflammatione laborante, venas crurum esse aperiendas. Cui *Respondendum* est, venas inferiores

feriores secari in uteri inflammatione, non ad simplicem revulsionem, cujus ratione melius foret à partibus superioribus sanguinem mittere, sed ad derivationem simul cum revulsione celebrandam. Qua responsione solvuntur etiam alia Galeni loca, in quibus docet, affectis partibus infra renes positis, venas inferiores esse secandas: quod ideò fit, ut derivatio simul cum revulsione fiat, cùm aliqui sæpe ad simplicem revulsionem, in affectibus earum partium, venæ superiores aperiri soleant.

Secunda *conditio est, ut servetur vasorum communitas.*

Si fluxionis origo teneatur, primam conditionem observare satis est, ut scilicet ad partem mittentem fluxio retrahatur. Sed quando pars illa mittens cognoscitur, quod sæpissime contingit, tunc duæ posteriores conditiones observandæ sunt, quæ respiciunt partem recipientem, ut scilicet illius ratione servetur vasorum communitas, & partium rectitudo. Communia autem vasa sunt, quæ cum parte affecta communicationem habent. Sic in fluxu sanguinis è naribus, venæ brachii aperiuntur, non autem crurum; quamvis hæ majorem habeant distantiam à parte recipiente, quia minorem habent communicationem. Sic Galenus 13. *meth.* in phlegmone hepatis interiuam brachii venam secat, eo quòd inquit, cum jecinore amplâ & rectâ viâ communicet. Sic etiam *lib. de tremore*: *Si* inquit, *venas quæ nullum cum affecta parte consortium habent, secueris, ipsam quidem non juvabis, & sanam lædes, è qua sanguinem hauris utilem.*

Tertia *conditio est, ut servetur rectitudo partium.*

Hæc conditio maximi est momenti, & diligenter observanda in omni revulsione: Fundatur enim in consortio & consensu mutuo, quod maximum reperitur inter partes ejusdem lateris, & vocatur illa rectitudo κατ' ἴξιν ab Hippocrate, & ἰυθυωρία à Galeno, quæ confirmatur multis experimentis: Uteri enim pars dextra tantò est sinistra calidior, ut caloris aucti nomine mares formet, sinistra fœminas. Sic dexter testis, ad sinistrum collatus. Est autem caloris actu causa rectitudo hepatis: vicinitas enim & vasorum communitas, non sunt utrique parti disparia. Paralysis medietatem corporis exactam corripit illæsâ reliquâ, & tamen humor illabitur à tertio & quarto cerebri ventriculis, in quibus non est dextri à sinistro secretior. Si inflammato hepate, ex dextra nare sanguis erumpit, sanatur; si ex sinistra, non juvatur, cùm una ad utramque narem ex jecinore vena pertingat. Si cubitus sinister secatur, vacuatur lien inflammatus, & pleura sinistra: quæ omnia ex dextra axillari non succedunt. Sinistra tamen, si venarum communionem spectes, non nisi interventu hepatis ex sinistro exhaurit. Ac denique dicebat Hippocrates *sexto Epid. per rectum fiunt morborum permutationes, & crisis, & abscessus.*

Cur verò tantùm possit rectitudo, adeò difficile est respondere, ut multi varia commenti sint, quibus omissis, probabilius videretur illud, quod à gravissimis quibusdam auctoribus sancitum est, multos nimirum esse canales corporis longitudinem perreptantes, & distinguentes, per quos sursum deorsum promptus est omnium in corpore contentorum commeatus, qui tamen non perinde per latera distribuitur. Illi autem ductus quoniam sensibus conspicui non sunt duabus rationibus firmantur præter experimenta superiùs proposita. *Prima* à fine desumpta est, quod scilicet natura conservationis individuorum sollicita, ea veluti gemina constituit, ut dimidiâ illius parte læsa, altera minùs pateretur. Sic dum alio infortunio unus oculus, auris, brachium perit; altero oculo, aure, brachio vita servatur. Ita duo quasi animalia, dextrum sinistrumque, in unum animal conjungens diuturniorem illis vitam comparavit. *Secundò* ratio ab eventu petitur: repentè enim & frequenter commutatio fit à dextro pede, ad dextrum vel brachium, vel humerum & contrà, quemadmodum etiam laborante dextrâ capitis parte, & descendente humore, potiùs intumescit pars dextra cervicis, si illic sistitur humor, aut si ad thoracem descendit, potius dexterum latus, quàm sinistrum repletur: vel denique si ad partes inferiores labitur, dextram potius podagram efficit quàm sinistram. Eadem ratione, laborante pede in epilepsia, subitò ascendit materia aliqua ad caput, quod non posse fieri, nisi ductus illi concederentur, qui ut demortuo homine occulti sunt, sic in viventi manifesti; & per eos humores, qui rectà feruntur ascendendo, vel descendendo, facilem viam inveniunt, si attrahantur, & aliis remediis hinc inde dimoveantur.

Ex suprà propositis facilè confutatur sententia Arabum qui revulsiones moliuntur, omissa illa rectitudine, ad quoslibet contrarietatis terminos, cujus tres faciunt species: videlicet à superioribus ad inferiora, ab anterioribus ad posteriora, & à dextris ad sinistra. Unde Avicen. *fen.* 10. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 1. in pleuritide & aliis internis inflammationibus, primò jubet secari venam in malleolo ejusdem lateris, secundò communem in brachio contrarii lateris: ultimò internam ejusdem lateris. Quæ doctrina adversus τὸ κατ' ἴξιν Hippocratis, & legitimam curandi methodum manifestè pugnat. Adde quod in diametris, seu quadris corporis enumerandis, deficiunt Arabes, cùm tres tantùm constituant: illis enim quarta adjungenda est, quæ scilicet ab internis est ad externa, quam proponit Galenus *libro de revulsione*, & illa observatur in pleuritide, quando vena secatur in eodem latere: fit enim tunc revulsio à partibus interioribus ad exteriores.

Revulsio autem duplex est, universalis una, particularis altera.

Universalis est, quæ contrarietatem observat respectu totius corporis, & in eo contrarios terminos respicit, undecunque humores prolabantur.

Hæc potissimùm celebratur, quando majores venæ secantur, & ipsum hepar fluxionum origo exhauritur, atque adeo usitatissima & securissima est, ut nimirum quando fluxionis origo propria ignoratur, ab ipso hepate per majores venas revulsio ineatur: sic enim exinanitæ venæ reliquum sanguinem arctiùs retinent, neque eum fluere permittuut. Unde Galenus 1. *ad Glauconem* 14. inflammationem defluxum revocari vult, vel ad commune vas, vel ad originis fontem. Ita 2. *acut. cap.* 10. *quacumque*, inquit, *vena secatur, universæ exhauriuntur*: *quia omnium in corpore una est confluxio & commeatus*: Hac tantùm differentia, quod quædam venæ exhauriant certas partes aliis celeriùs.

Revulsio particularis, quæ & localis nominatur, est quæ in uno membro tantùm contrarios terminos respicit.

Hæc præcipuè fit venis minoribus apertis, quæ à parte tantùm revellunt, & revulsionis nomen simpliciter non meretur, sed tantùm revulsionis localis. Imò verò ad derivationem propriè referenda est, ideò tantùm revulsionis nomen retinens, ut hæc præcepta consentanea sint cum Galeni doctrina, qui hujusmodi derivationes revulsionum nomine usurpat. Explicans enim aphorismum Hippocratis 68. *sect.* 5. qui sic habet: *Dolenti parte capitis posteriori, in fronte vena incisa prodest*, dicit revulsionem fieri secundùm longitudinem, suprà, infraque; secundùm latitudinem, ad dextram & sinistram: secundùm profunditatem, ad anteriora & posteriora: ac proinde, dolente parte capitis posteriori: revulsionem fieri secta vena frontis, quæ quidem revulsio particularis & localis est, nec nisi post universalem fieri debet in corpore plethorico

Derivatio est humoris ad aliquam partem fluentis, per vicinas partes aversio.

Quoniam derivatio revulsioni particulari finitima est, ideò ex superioris theorematis explicatione derivationis natura satis innotescit.

In derivatione vasorum communio perpetuò observanda est.

Derivatio in eo differt à revulsione, quòd illa ad opposita & remota fieri debeat, hæc verò ad vicina. Cum ea verò convenit, quòd in utraque vasorum communio requiratur. Sic in fluxione, quæ ad dentes vel oculos labitur, vesicatorium pone aures admovemus, derivationis gratia.

Particularis evacuatio est, quæ humorem alicui parti impactum evacuat.

Hæc autem post revulsionẽ & derivationẽ celebranda est.

Et

Et fit dupliciter: nimirum sensibiliter, aut insensibiliter.

Sensibiliter rursum, vel per ductus à natura in eum usum conformatos, vel parte ferro aut caustico aperta.

Sic cerebrum per nares & palatum evacuatur; pulmo per asperam arteriam, vesica per urethram, per ductus scilicet naturales. Abscessus verò materiam, & alia hujusmodi in parte ductibus carente præter naturam contenta, artificiosa apertione educimus.

Insensibiliter fit per poros & insensibiles partium meatus: & hæc Resolutio propriè nominatur.

Sic materia in aliqua parte contenta, tumores, aliosque affectus pariens, citra manifestam evacuationem resolvitur fomentis, linimentis, emplastris, & similibus remediis.

In revulsionis, derivationis, & particularis evacuationis recta administratione, sequentia theoremata observãda sunt.

Cùm fluxio maximè urget, revulsione utendum est: cum verò sedata est magna ex parte, derivatione: cùm denique non ampliùs influit humor, sed parti impactus est, particulari vacuatione.

Quando materia fluens est venenata, nequaquam revellenda est, sed ab initio per partẽ ipsam recipientẽ vacuanda.

Sic in carbunculis, pustulis malignis, variolis & bubonibus pestilentibus aut venereis, non licet secare venam, revulsionis gratia, sed tantùm simplicis evacuationis: si corpus sit valde plethoricum.

Revulsio, derivatio, & particularis evacuatio, simul & semel una & eadem evacuatione celebrari possunt.

Quamvis revulsio, derivatio, & particularis evacuatio contrariæ quodammodo videantur, quod una ad longinqua fieri debeat, aliæ verò ad vicina, multæ tamen possunt institui vacuationes, omnium participes: si nimirum media distantia inter propinquam & remotam eligatur. Ut in pleuritide, cùm vena brachii secatur, quod fluit, revellitur; quod jam parti recipienti proximum est, derivatur; & quod partis ipsius angustis meatibus impactum est, evacuatur. Has autem evacuationes, simul & semel factas, utilissimas esse, colligitur ex Gal. præcepto, vulgo Medicorum incognito, quod habetur 6. *Epid. sect.* 2. ubi docet, non esse insistendum toto fluxionis tempore revulsoriis, sed interponendum esse medium tempus vacuationi humoris in parte contenti. Ita enim demum fluxio cessabit, si longè revellentibus evertatur confluens materia, & proxima vacuatione dolor, calorque partis tollantur, fluxionis causæ. Si ergo confluente humore simul detur, unica sectione, modicè remota, revellere simul & vacuare, non est dubium, quin illa amplectenda sit: quod Galenus in jecore inflammato, & alibi perpetuò sequitur: quemadmodum & in pleuritide vulgo fieri consuevit, ut anteà ostensum est. Denique ex eodem Galeno 13. *meth. cap.* 10. *Si solus fluxus curandus, secanda distantissima pars est; si sola partis plenitudo, vicinissima.* Ex hoc conficitur, ubi duo scopi pariter junguntur, mediam quandam distantiam observare necessum esse.

Quando ex communi vena revulsio & derivatio simul & semel fiunt, illa adhibenda moderatio est, ne vacuatio sit exigua quæ agitando magis augeat fluxum, quàm extractione sedet. Dandaque opera est, ut eodem die, si natura patitur: sin minùs, postero repetatur ejusdem venæ sectio.

Hoc præceptum utilissimum est, & maximi momenti in usu practico, quod tamen multi cum ægrorum incommodo surdâ aure pertranseunt. Si enim primùm parcâ manu sanguis mittatur, ille magis exagitatus, nec sufficienti quantitate eductus, vehementiùs in partem irruit. Deinde, cùm prima Sectione non liceat exhaurire totum, quod inflammato loco vitiosum continetur; sed tantùm usque ad coloris mutationem, ex Hippocratis sententia, neque enim ampliorem virtus evacuationem ferre potest; supereſt, ut quod prior transposuit, sequens inaniat: & cùm inanitus locus affectus ex vicinis vasis sanguinem sugat, eumque vitiet, nisi ab eo beneficio repetitæ vacuationi brevi extrahatur, putreat necesse est, & rursum ingravescat malum.

Quantitas revulsionis & derivationis fluxionis quantitati respondere debet, modò vires ferre queant.

Sic quando fluxio magna est, si revellenda sit; atque derivanda per venæ sectionem, ea copia mitti debet sanguis, ut universam fluxionis materiam educere possit, habita semper virium ratione, ut scilicet totam evacuationem ferre queant. Ubi notandum est insigne præceptum, quod habetur apud Hippocratem 2. *victus ratione in acutis, text.* 10. docens modum & terminum venæ sectionis, in inflammationibus, & præsertim in pleuritide, scilicet usque ad coloris mutationem. Illa autem coloris mutatio ab ipsa parte affecta sanguinem educi significat; quemadmodum docet Galenus, *in commentario hujus loci*, his verbis: *Quidquid sanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia, colore permutatur: reliquum autem in partibus omnibus simul manet. Eam ob causam sanguine, qui in totum spargitur corpus, pituitosiore existente, rubicundior sanè erit, qui in eo, quod phlegmone obsidetur, latere continetur. Quod si sanguis in totum corpus diffusus, rubicundior extiterit: is procul dubiò, qui ad phlegmonem est, adustus assatusque in nigrum converteretur.* Coloris itaque mutatio sanguinis translationem ex parte affecta certò significat; sed unam eam semper, ut *ibidem* docet Galenus, non expectare oportet, ob virium imbecillitatem.

Dum humor cum impetu fluit, majores venæ aperiendæ sunt, modo id loci natura & situs partium permittant.

Quia per majores venas prompta & subita fit revulsio, ac plerumque derivatio, quæ fluxionis celeritati obsistere possit.

CAPUT III.

De Sanguinis Missione.

Humorum vitium duplex est: in quantitate, & in qualitate. Illud vocatur Plethora; hoc cacochimia.

A plethora indicatur sanguinis missio, à cacochymia purgatio.

Hoc theoremate gravissima includitur controversia de indicationibus mittendi sanguinis, quæ auctorum ingenia variè torsit, & multis difficultatibus intricavit. A quibus ut nos breviter expediamus, proposita in *superiori sectione* principia sequemur, quibus indicantium & indicatorum natura rectè constituitur; & à coindicantibus ac correpugnantibus exactè distinguuntur.

Primùm igitur supponendum est, nos hic sanguinis missionem usurpare, prout est species evacuationis, & remedium sanguinem evacuans. Quo posito dicimus, sanguinis missionem indicari à sola plethora, seu plenitudine quæ sanguinis redundantiam significat; propterea quod unum tantùm ab uno indicetur; & indicatum debeat esse contrarium indicanti: at copiæ sanguinis directè opponitur illius imminutio; quod quidem agnovit Galenus 2. περὶ τόπων, & *alibi* sanguinis missionem à multitudine sanguinis indicari docet. Cùm verò 4. *method. c.* 6. plenitudini adjungit magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentem, & *lib. de venæ sectione*, tum multis aliis locis, tres jam dictas indicationes mittendi sanguinis simpliciter proponit, nempe magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentem, non propriè & strictè intelligendum est indicationis nomen, ut ex sequentibus demonstrabitur.

Primò, unum tantùm ab uno indicatur, ut suprà ostensum est, *capite* 3. *sect.* 1. Ergo sanguinis missio à tribus indicari nequit.

Secundò, vires & ætas, cùm ad res naturales referuntur, nunquam possunt verè indicare, sed tantùm coindicant, ut suprà demonstratum est, *cap.* 4. *sect.* 1.

Tertiò, Magnitudo morbi, servata lege contrarietatis, quæ debet intercedere inter indicans & indicatum, non potest indicare, nisi magnitudinem remedii. Atque ita, cùm purgatio æquè magnum remedium sit ac venæ sectio, æqualiter utraque à magno morbo indicabitur, non autem speciatim venæ sectio. Quod videns Galen. 4. *meth.* magnitudinem morbi nunc sanguinis missionem, nunc purgationem indicare scribit: quo ostenditur magnitudinem morbi non esse verum indicans venæ sectionis quia non est unum, neque perpetuum.

Quartò,

Quartò, ex eadem contrarietatis lege, cùm sanguinis missio sit species evacuationis, inter morbum magnum & evacuationem vera contrarietas deberet intercedere. Quæ cùm nulla omnino sit, unum ab alio non potest indicari. Neque est quod dicas esse contraria per accidens; nam vera indicantia debent indicare per se contrarium remedium.

Quintò, multi sunt morbi magni, quibus non convenit sanguinis missio, ut febris hectica, & quicunque ab inanitione fiunt: ergo magnitudo morbi non est vera indicatio venæ sectionis.

Dicimus igitur Galenum morbi magnitudinem proponere, quasi sanguinis missionem indicet, non quòd propriè & revera id præstet, quòd nonnulli recentiores summis viribus defendere conantur; sed quod sit signum, vehemens sanguinis vitium ostendens, quoties ab eo producitur: & illud sanguinis vitium postulat venæ sectionem. Vires verò & ætas coindicant solummodò, latiorique verbi acceptione indicare dicuntur, ut suprà ostensum est, coindicantia simpliciter indicantia sæpe à Galeno nominari. Magnitudo morbi venæ sectionem indicat, quatenus est conditio sine qua non, juncta multitudini sanguinis. Nam ea, absente plethora, solvi potest aliis viis, putà inedia, exercitio, &c.

Plethora alia est ad vasa, alia ad vires.

Plethora ad vasa fit, vel omnibus humoribus æqualiter adauctis, & appellatur simpliciter plethora: vel solo sanguine copiosius redundante, & vocatur plethora sanguinea.

Quando alius humor à sanguine sua quantitate symmetriam excedit, & omnes alios exsuperat ipsis etiam adhuc adauctis, illius humoris appellatur plenitudo.

Cùm denique unus tantùm humor excedit, reliquis in æquilibrio positis, vocatur cacochymia.

Cacochymia est vitium in qualitate, quemadmodum plethora in quantitate: quia sanguis absque vitio qualitatis potest augeri, alii verò humores nequaquam.

Plethora ad vires ea est, quæ licet vasa præter modum non repleat, corporis tamen facultates premit, & præcipuè naturales: ita ut cùm ab illis regi nequeat, in corruptelã degeneret.

Rursus plethora alia levis est, alia gravior, alia præsens, alia futura, alia communis, alia propria.

Confert etiam sanguinis missio ad revulsionem, derivationem, & totius corporis refrigerium, non quidem per se, sed tantùm per accidens.

Sanguinis missio per se multitudinem humorum, qui continentur in venis, educit: per accidens verò revellit & derivat humores ad aliquam partem confluentes. Totum verò corpus refrigerat etiam per accidens, videlicet humoris calidi portionem educendo, & illi qui relinquitur liberam transpirationem conciliando.

Ex prædictis theorematis facilè desumi possunt solutiones omnium argumentorum, quæ à multis afferri solent, ut probent sanguinis missionem non indicari à plethora: nam iis, qui ex alto ceciderunt, licèt nulla adsit manifesta plethora, secatur vena, quia est plethora ad vires: illæ enim ex casu debilitatæ, non possunt regere humores, quia antea sub regimine naturæ ritè coërcebantur, dum sanitas erat integra. Deinde fit illa sanguinis missio ad revulsionem humorum, qui fluere incipiebant ad partes contusas. Sic in immodico sanguinis fluxu venæ sectio celebratur, non quatenus est evacuatio, sed quatenus est remedium revellens. Sic in febribus putridis & quandoque etiam malignis secatur vena ad corporis refrigerium, aut quia adest plethora ad vires. Levata enim natura portione oneris, quo premebatur, quod reliquum est facilius sustinet, minoreque negotio domat atque conficit. Denique plethora levis, quæ solo exercitio & frictionibus curari potest, non indiget venæ sectione; sed tantùm ea, quæ gravior est, & morbum magnum producit, aut brevi productura est.

Interea quæ venæ sectionem coindicant, vires primum locum occupant: quæ si validæ sunt, & robustæ eam permittunt, si verò debiles ac languidæ, eandem prohibent.

Vires sub triplici facultatum numero continentur, præcipuè tamen in facultate vitali virium robur constituitur. Si enim illa ex pulsu magno & æquali, necnon respiratione libera, constans & robusta comperiatur, sanguinis missionem permittit. Si verò ex contrario pulsus & respirationis habitu imbecilla appareat, venæ sectionem dehortatur; etsi causa morbifica, vel morbus hoc remedii genus expostulet, aut certè parca manu, & per dilucida intervalla sanguis educendus est. Hîc enim diligenter vires languidæ ab oppressis distinguendæ sunt. Opprimuntur à causis internis, ut obstructione, & humorum copia, & tunc vacuatione recreantur. Exsolvuntur & dissipantur à causis evidentibus, ut aëris fervore, & maligna corruptione, labore, vigiliis, inedia, vacuatione quavis immodica, doloris atrocitate, morbi violentia & diuturnitate, aliisque hujusmodi: tunc verò refectioni potiùs, quàm evacuationi danda est opera. In languidis & oppressis viribus pulsus ferè similis est: sed hoc discrimen afferri potest, quod oppressis morbi initio exilis pulsus & sepultus percipiatur: languentibus autem & dejectis in incremento & vigore, cum quibus causæ commemoratæ concurrunt.

Coindicat etiam sanguinis missionem ætas florens, quæ inter pueritiam & extremam senectutem media est. At pueritia & ultima senectus eandem prohibent; aut certè nonnisi maxima urgente necessitate, & summa cum cautione celebrandam esse suadent.

Ætas non coindicat aut correpugnat, nisi ratione virium, quæ in puero & sene sunt tam debiles, ut vix ferre queant venæ sectionem. Pueri enim corpus habent molle, tenerum & patens, quod sponte sua assiduò digeritur ac diffluit: senes verò spiritu & caloris inopia laborare solent. Ideò Hippoc. 4. *de victus ratione in morbis acutis*, ætatem florentem cum magnitudine morbi & virium robore, ad sanguinis missionem requiri præcipit. Quem secutus Galenus 11. *meth. c.* 14. & *lib. de curandi ratione per venæ sectionem*, ante annum 14. & post septuagesimum venam secare vetat. Quod de pleniori illa veteribusque consueta vacuatione audiendum est: nam moderatam, quæ viribus & plenitudini aut par, aut inferior sit, omnis ferè ætas ferre potest, si vegeta & robusta sit. Ætas siquidem non tam annorum numero, quàm habitus & virium robore metienda est. Quod eleganter Celsus confirmavit *lib.* 2. *cap.* 10. *Antiqui*, inquit, *primam, ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant: persuaserantque sibi, mulierem gravidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea verò usus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potiores observationes adhibendas esse, ad quos dirigi curantis consilium debet. Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus generatur, sed quæ vires sint: ideò firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens tutò curantur.* Sic Rhasis in ætate decrepita, quæ gravi urgenteque pleuritide laborabat, sanguinem misit. Sic Avenzoar filio suo trimo se utiliter venam secuisse commemorat. Et nos plerumque experimur pueros quarto aut quinto ætatis anno (*in Gallia*) à gravissimis morbis venæ sectione liberari.

Quantitas venæ sectionis à magnitudine vitii à sanguine dependentis indicatur. Atque ita magnus morbus copiosam indicat sanguinis missionem, mediocris moderatam, parvus denique exiguam aut nullam.

Quantitatẽ verò coindicant vires ægrotantis, quæ si validæ fuerint, quantum morbus desiderat, fidenter vacuandum: Minùs validis, parciùs, prostratis, nihil prorsus educendum.

In magno sanguinis vitio, viribus constantibus antiqui sanguinem mittebant usque ad lipothymiam, seu animi deliquium, quo non intelligendum est illud, quod nonnullis, venæ sectionem expavescentibus, aut alia de causa, citra insignem evacuationem accidit, sed illud, quod ratione evacuationis contingit. Talem adhibebant sanguinis missionem in magnis inflammationibus, febribus synochis vel ardentissimis & doloribus vehementissimis, affertque Gal. se experientia comperiisse, si in ardentissimis febribus usque ad animi deliquium sanguis mittatur statim corporis habitum refrigerari, & febrem extingui, plurimosque alvo soluta, & sudoribus erumpentibus, planè sanitati restitui. Hæc tamen usque ad lipothymiam vacuatio nostris temporibus rarissimè usurpatur,

&

& apud vulgus temeritatis maximè suspecta esse consuevit. Satius igitur est infra subsistere, & sanguinis quantitatem, quæ unâ vice lipothymiam induceret, duabus potiùs, aut tribus vicibus educere, absque ullo lipothymiæ metu, & minori virium jacturâ.

Coindicant etiam quantitatem mittendi sanguinis causæ internæ & externæ.

Internæ sunt corporis temperamentum, habitus, ætas.

Temperamentum calidum, & humidum copiosiorem patitur venæ sectionem, quàm frigidum & siccum.

Habitus corporis extenuatus, mollis, & rarus, magnam ferre nequit sanguinis evacuationem: contra verò carnosus firmus atque densus.

Habitus præpinguis & obesus difficile substinet venæ sectionem.

Quamvis hujusmodi habitus minimè resolubilis sit, quia tamen angustas & exiles habet venas, quas exinanitas pinguedo facilè stringit, ut inde metus sit, ne nativum calorem extinguat, ideò difficile ferre potest venæ sectionem.

Juvenillis ætas largiorem patitur venæ sectionem, quàm puerilis aut senilis.

Causæ externæ sunt regio, anni tempus, cœli status, vacuatio suppressa, vel immodicè procedens, consuetudo victus, vel generis vitæ, vel vacuationis.

In regione calida & sicca sanguis minori copiâ educendus est.

Quia talis regio multùm innati calidi, sanguinis, & spirituum absumit; hinc vires comminuuntur, & minor sanguinis quantitas relinquitur in venis.

Regio frigida & humida satis largam patitur venæ sectionem, minus verò, quæ est frigidissima: at temperata largissimam profusionem tolerat.

Frigida & humida aëris temperies innatum calidum humoresque intus coërcet, horumque minimum dissolvit. In extremè frigida sanguis, veluti frigore conglaciatus, vacuationi vix cedit: tum partes internæ, si à suo calore destitutæ maneant, ambientis frigoris injuriâ, extinctionis periculum subibunt.

In anni temporibus ver sanguinem largius profundi permittit: post autumnus, deinde hyems omnium verò minimè æstas.

In cœli statu calidissimo & frigidissimo parcè sanguis mittendus est, in temperato, copiosius.

Consueta aliqua vacuatio suppressa largiorem patitur sanguinis missionem.

Vacuatio spontanea, materiæ morbi nihil detrahens, venæ sectionem non excludit, modo illâ vires valde attritæ non fuerint. Harum tamen ratione sanguis parciùs mittendus est, & sistenda vacuatio, si magis vires offensura est.

Spontanea vacuatio, quæ materiam morbificam educit, si jam ægrotum levet, possitque, quantum requiris, vacuare, prorsus est naturæ committenda. Sin minùs id possit, tantum ipse detrahes, quoad conjunctim perficiatur, quod postulas.

Qui frugaliter, sive ex consuetudine, sive ex morbi impedimento victitant, parciùs vacuandi, quàm qui liberaliùs pleniùsque vivunt.

Qui venæ sectioni sunt assueti, alacriùs ac leviùs eam perferunt, quàm non assueti.

In quibus morbis convenit venæ sectio, iis ab initio est celebranda.

Tempus sanguinis mittendi definitur à præsentia eorum indicantium, quæ tale remedium postulant. In principio enim morbi illa indicantia maximè concurrunt, tum ratione sui, tum ratione virium, quæ tunc temporis validiores sunt: tum quia in progressu morbi natura, coctioni & pugnæ cum morbo intenta, ab opere non est avocanda.

Si morbi principium fuerit prætermissum aut in eo sufficiens sanguinis quantitas detracta non sit, aliis etiam temporibus educendus est, si plenitudinis, atque cruditatis signa perseverent, & vires ferre queant, aliaque coindicantia concurrant, aut saltem non prohibebunt.

Ex iis, quæ venæ sectionem prohibere solent in principio morbi, aliisque temporibus, non infima est cruditas ventriculi aut cibi incocti in primis viis.

Hoc præceptum proponitur à Galeno 9. *meth. cap.* 5: ideò semper, nisi sanguinis vitium sit vehementissimum, differenda est venæ sectio, donec humores ii concoquantur, ne ad hepar attracti obstructiones pariant, & plus damni inferant, quàm ex venæ sectione possit sperari commodi.

In iis morbis, quorum certa est vel remissio, vel intermissio, venæ sectio in remissione, aut intermissione celebranda est.

In febrium accessionibus & exacerbationibus maximus est naturæ cum morbo conflictus, in quo nihil movendum est, neque vires ad pugnam necessariæ, venæ sectione imminuendæ sunt, quod eleganter à Celso proditum est, *cap.* 10. *lib.* 2. his verbis: *Si vehemens febris urget, in ipso impetu ejus sanguinem minuere, hominem jugulare est.*

Quando affectus vehementer urget, quacunque horâ sanguis mittendus est, in iis verò qui dant inducias horæ sanguis mittendo aptior est matutina, maximè secunda vel tertia ab exortu solis.

Tum enim cibus hesternus probè coctus est, & vires plerumque magis vigent, nec non matutinis horis sanguis magis dominatur, & ipso die lumine quodammodo tenuior, & ad fluendum aptior efficitur.

CAPUT IV.

De Purgatione.

Purgatione est humorum qualitate peccantium evacuatio.

HÆc definitio proponitur à Galeno *comm. in* 2. *Aph. sect.* 1. quæ ut rectè intelligatur, sciendum est, per qualitatis vitium non aundiedam esse meram intemperiem, quia illi sola alteratio deberetur, sed potiùs cacochymiam, seu humorum nutritioni ineptorum redundantiam. Hujus generis sunt humores omnes excrementitii, qui in venis cum sanguine permixti, vel extra venas continentur. Illi autem duorum sunt generum, ut ex Physiologia constat. Alii scilicet naturales, alii præternaturales. Naturales sunt, qui ex naturæ instituto generantur, ut pituita dulcis, bilis, melancholia, & serum. Hi si debita proportione ac quantitate generentur, vacuatione non indigent: si verò majori quantitate abundent, cacochymiam constituunt, & purgatione educendi sunt. Humores verò excrementitii præternaturales sunt, qui præter naturæ leges producuntur, ut bilis vitellina, porracea, æruginosa, glastea, & atra, nec non pituita acida & salsa, & serum ipsum acidum vel salsum factum: quòd humorum vitium cùm nullo modo esse debeat in corpore, sed minima quantitas cacochymiam constituat, purgationem indicat, si diæta, exercitio, aut levioribus remedus auferri nequiverit.

Unicuique autem humoris peccantis speciei medicamenti purgantis species respondere debet. Atque ita pituitæ phlegmamogùm; bili, cholagogum; melancholiæ, melanagogum; sero, hydragogum; mixtis humoribus mixtum medicamentum adhibendam est.

Purgationem verò coindicant ægrotantis vires, temperamentum, habitus, ætas, sexus, naturæ consuetudo, & aëris status.

In omni purgatione ægrotantis vires validas, saltem mediocres esse necesse est.

Purgatione vires aliquatenus infringuntur; ideo si valde labefactatæ fuerint, non est tentanda purgatio, ne ab ea planè dejiciantur.

Corpora calida & sicca, tum frigida, sive humidiora sint, sive sicciora, difficiliùs purgationem ferunt: calida verò & humida faciliùs.

Qui calidiori & sicciori temperamento præditi sunt, ex

purgatione facilè possunt incalescere, rarefieri, exsiccari nec non in convulsiones incidere, si purgatio nimia extiterit. Frigidi & humidi tum frigidi & sicci, calorem habent languentem, & spiritus exiguos, qui facilè à purgatione dissipantur. Calidi verò & humidi calidiora habent naturæ principia, quæ purgationis impetum eludunt. *Habitus gracilis, tenuis, & laxus facilè exsolvitur; carnosus verò & bene compactus commodè purgationem tolerat, pinguis non æque benè.*

Pingues à carnosis sedulò sunt distinguendi: licèt enim utrique ferre possint purgationem; tamen multò minùs pingues, quia frigidiores sunt, spiritus habent pauciores, & vasa angustiora.

Pueri & senes benigniora tantùm ferre possunt medicamenta: in ætate media constituti vehementiora.

Gravidæ mulieres quarto, quinto, & sexto mense, magnâ urgente necessitate, & summa cum cautione purgandæ sunt.

Hæc sententia desumpta est ab Hippoc. *Aph.* 1. *sect.* 4. & illi ratio evidens suffragatur Cùm enim natura à purgante medicamento irritata, humores excrementitios, & ipsum pharmacum expellere nitatur; uterum concutit, & fœtum simul expellit, nisi fortiter adhæreat. Si tamen prægnans morbo affligatur, qui purgationem maximè desideret, illa nihilominus tentanda est, sed blandis atque benignioribus medicamentis quæ corpus parùm concutiant: & illis insuper mensibus fidentiùs ineunda quibus fœtus utero fortiùs alligatus est, quod quarto, quinto, & sexto mense contingit. Similis enim est, ut docet eleganter Galenus, *in comm. prædicti Aphorismi* fœtus cum utero, ac fructuum cum arboribus adhæsio. Fructus in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt, quando vehementior ventus ipsos concusserit: postea verò aucti difficilem habent à plantis dissolutionem; sicuti rursus cùm perfecti sunt, sponte suâ sine vi extrinseca decidunt. Eodem modo conceptus, in principio suæ formationis, & quando jam perfecti sunt, ex leviori commotione facilè disrumpuntur, tempore verò intermedio firmiorem habent coalitum.

Ægrotantis natura particularis diligenter observanda est: quidam enim à mitioribus medicamentis facillimè & copiosissimè purgantur, alii verò fortioribus vix commoventur.

Qui purgationibus assueti sunt facilius eas tolerant; in iis verò, qui nunquam, aut rarissimè purgati sunt, cautius procedendum.

In calidiori aut frigidiori aëre purgationes difficiliores: in temperato, faciliores.

Calidior aër vires debilitat, & morbos calidos gignit: ideo purgantia, quæ vires magis debillitant, & corpus calefaciunt, non adeo facilè admittit. Unde Hipocrates *Aphor.* 5. *sect.* 3. In cane, & ante canem purgationes difficiles.

Frigus humores condensat, & meatus constipat, atque ita corpus minùs fluxile reddit, unde laboriosæ succedunt purgationes. Rectè igitur Hipp. Aph. 27. sect. 6. *purgationes verno tempore magis convenire, quam reliquis temporibus, asseruit.*

Purgationis quantitatem humoris peccantis quantitas ostendit. Universus enim expurgandus est, ut corpus à morbo vindicetur.

Si noxius humor totus non auferatur, vel non curatur morbus vel si curatus appareat, recidivæ obnoxius est: unde Hipp. *Aph.* 10. *sect.* 2. *Quæ reliquuntur in morbis recidivas facere consueverunt.* Si tamen exigua humoris illius portio derelicta est, exquisita vivendi ratione, & naturæ caloriſque vi domari ac vinci poterit.

Pauca cacochymia universè detrahi potest, constantibus viribus, præsertim si concocta sit, aut tenuis. Imbecillis autem viribus non modò multa, sed & paucæ cacochymia partitè eximenda est.

Huic theoremati suffragatur *Hipp. Aphor.* 36. *sect.* 2. *Qui pravo utuntur cibo, medicamenta purgantia assumentes, statim debilitantur.* Et ratio est, quia multis vitiosis corruptisque scatent humoribus, & pauco fruuntur bono succo, unde vires debiles à fortiori medicamento dejiciuntur; tum sentina illa pravorum humorum, purgantibus mota, putres, tetros, ac pernicioſos humores ad cor & ventriculum emittit, unde lipothimia, vertigines, & alia accidere possunt. Non tamen hi humores in corpore relinquendi sunt, sed sensim & per intervalla, ac per epicrasim sine magna agitatione evacuandi.

Tempus morbi, purgationi aptissimum, est morbi status aut declinatio, in quibus humores concocti sunt, & ad evacuationem præparati.

Fundatur hoc theorema *Aphor. Hip.* 22. *sect.* 1. *Concocta medicari oportet, non cruda.* At in sola morbi declinatione, aut saltem in fine status, integrè humores concocti sunt. Hac tamen restrictione limitandum est hoc theorema, videlicet si natura per se evacuationem non aggrediatur; quando enim humores criticè vacuantur, purgatio nulla instituenda est, nisi crisis fuerit imperfecta: tum enim reliquiæ materiæ morbificæ medicamentis educendæ sunt, ne recidivam pariant.

In principiis etiam morborum purgationes convenire possunt, si nempe materia turgeat.

Turgere dicuntur humores, quod ὀγκᾶν Græci nominant, quando cum impetu in corpore agitantur, parteſque lacessunt & vellicant. Hæc autem turgentia humoribus biliosis propriè competit, qui calidi sunt, tenues, atque mordaces, morbos acutos gignere aptissimi. Crassi verò humores atque frigidi, ex quibus morbi diurni generantur, orgasmi capaces minimè esse solent. Si itaque tales humores, turgeant, eos non expectatâ coctione purgare licet. Metu enim est, ne vires ex illa materiæ agitatione dejiciantur, vel humores, impetu illo concitati, in partem aliquam principem ruant. Tum verò satis facilè purgantur illi humores, licet concocti non sint: quia tenues & mobiles, & ipsa natura ab iis stimulata & lacessita, purganti medicamento auxiliatrices manus porrigit, ut ita ex hac turgentium humorum ante coctionem purgatione plus utilitatis, quàm damni æger percipiat. Unde Hippoc. *Aph.* 10. *sect.* 4. *Medicandum invaldè acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus, malum est. Hoc tamen summâ cautione, & cum diligenti præmeditatione exequendum est, utplurimùm enim materia non turget*, ut est *Aphor.* 22. *sect.* 1. & docuit idem Hipp. *Aph.* 24. *sect.* 1. *In acutis morbis rarò, & in principio medicamentis purgantibus utendum, & hoc cum præmeditatione faciendum.* Purgantia enim caliditate suâ & acrimoniâ morbos acutos augent: & acuti morbi sæpiùs critica evacuatione, quàm purgatione solvi solent. Illæ autem crises haud temerè turbandæ sunt: quin potiùs, si aliqua earum spes, à purgatione abstinendum, viæque potiùs ad illam evacuationem præparandæ. Considerandæ etiam vires & reliqua coindicantia: tum etiam corpus ipsum, an scilicet vias habeat patentes, & ab obstructionibus liberas, & æger multitudine crassorum humorum atque cruditatum non scateat; tum verò, num inflammatione aliquâ internâ conflictetur, quæ purgatione ingravesceret.

Humores ad partes nobiliores, aut ad eas, quæ nobiles in consensum trahere possunt, fluentes, aut quamprimùm fluxuri, in morbi principio purgatione educendi sunt.

Sic in magnis vulneribus, ulceribus, inflammationibus, aliisque tumoribus, capitis doloribus, aliisque aliarum partium affectibus, si pravorum humorum copia in corpore luxuriet, non est dubium, quin purgatio conveniat; si nihil aliud eam prohibeat, ut materia, quæ affectum augere posset, minuatur, & à parte affecta evocetur. Quod quidem & in praxi ordinaria usurpatur, & à Galen. sancitum est *lib. de curandi ratione per venæ sect. cap.* 8. *In iis* (inquit) *quibus pars quædam graviter icta est, aut utcumque aliter incipientem habet phlegmonem, eam si magnam fore suspicamur, curationem ab evacuatione incipimus, aut purgatorio medicamento exhibito, aut venæ incisa prout nimirum alterum altero magis convenire judicamus.*

Quando humores copiâ luxuriant, & ideò commodè coqui nequeunt, eorumdem portio catharsi detrahenda est,

ut naturæ portione liberata, quod reliquum est, facilius expellat.

Quia hujusmodi purgatio materiam morbificam imminuit, demptâ aliquâ illius portione; ideò *minorativa* vulgò nominatur, quæ nostris temporibus in omnibus ferè morbis usurpari solet.

Neque pericula, quæ hujusmodi purgationes minorantes, in morborum principiis institutas, aversantes in medium afferre solent, admodum reformidanda sunt. Metuunt enim, ne commota saltem, & non evacuata materia, ob multitudinem ægerin grave aliquod discrimen conjiciatur, & humores mali cum bonis magis commisceantur.

Quæ pericula evitare facillimum est, si benignira medicamenta, ut vulgò fieri solet, usurpentur, quæ sine ulla aut saltem minimâ humorum commotione, primam regionem expurgant, & eam materiæ morbificæ portionem educunt, quæ evacuationi magis disposita est.

Quod si fortè Hippocratis & Galeni temporibus minùs usitatæ erant hujusmodi purgationes in morborum principiis usurpatæ; ideo factum esse certissimum est, quod illis temporibus vehementia tantùm, acria, & maligna medicamenta propinari consueverant. Neque mitiora illa atque benigniora, nostris temporibus familiarissima, illis nota erant, quæ sine ulla ferè molestia usurpari possunt. Ideò Celsus præsente febre pharmacum semper abdicat, quia sua ignea caliditate & acredine, sui temporis pharmaca febrilem calorem intendebant. Et ob eamdem rationem Hippocrat. vigente æstate hujusmodi medicamenta exhorrebat, ut *Aph. 5. lib. 4. sub cane & ante canem, purgationes difficiles*; quia exusti tunc temporis humores illam purgantium acrimoniam ferre nequeunt. Eadem omnino ratione nos hos seculo medicamenta illa, quæ vulgò *diagrydiata* nominantur, temporibus illis calidioribus, & in corporibus febre affectis aversamur: sed mitiora alia quæ parum calida & ferè temperata, imò verò nonnulla eorum refrigerantia sunt, & in febribus continuis, & in earum principiis, & æstatis tempore, ipsis etiam diebus canicularibus tutò, & feliciter usurpamus, ut sunt Manna, Cassia, Tamarind. &c.

Certum tamen est, antiquos in morborum principiis purgationi indulsisse, præsertim in morbis febre vacantibus, & in quibus non aderat humorum cruditas ex putredine oriunda; quemadmodum Galenus *4. de victus ratione in morbis acutis*, interdum primâ, interdum secundâ, interdum quartâ, & quandoque quintâ die pharmacum se exhibuisse tradit, tum etiam *lib. de compos. medic. secundum loca*, nulla præcedente coctione, aliâve præparatione, utramque bilem & pituitam purgat in alopecia, & paulò post in multis capitis morbis idem facit. Denique 13. *methodi* refert multos, quibus inflammatio in oculis cœperat, sola per inferiorem ventrem purgatione una die liberatos.

In morbis, qui exacerbationes habent vel paroxysmos, tutius est, remissionis aut intermissionis die, purgans medicamentum exhibere.

Quando enim morbus minùs fatigat, vires robustiores sunt, & morbi impetum faciliùs ferre possunt. Certum tamen est, in exacerbatione, vel accessione promptiorem fieri evacuationem, quia tunc temporis humores sunt in motu, & veluti turgentes, sicque facilius educi possunt. Ideò Empirici non rarò febres intermittentes curare solent, exhibito medicamento, quod per vomitum vel secessum, utramque regionem evacuat. Quia tamen hoc modo natura valdè conflictatur, ideò prudens Medicus rarò & non nisi summa cum cautione hujusmodi curatione experietur.

Purgationi liberæ & electivæ dies temperata, Austrina potius, quàm Aquilonia, & benevola syderum commixtione salutaris.

Austrina tempestate corpora laxiora sunt, & humores fluidiores; unde meliùs purgatio succedit. At syderum influxus esse advertendos in purgatione instituenda, docent Astrologi, eorumque de hac re præcepta in unum caput collecta, videnda sunt apud Joann. Ant. Maginum, *lib. de legitimo Astrologiæ in Medicina usu, cap. 26.* In primis autem observandum est, ne in conjunctione & oppositione Lunæ cum Sole catharsis instituatur: quamvis enim cum aliis Astrologorum dogmatis etiam hoc præceptum à non paucis derideatur; observatum tamen persæpe est, illis temporibus purgationem non ita feliciter procedere: idcirco satius est in purgatione electiva eos aspectus evitare.

Locus, per quem debet fieri purgatio, duplex est: scilicet per vomitum, & per secessum.

Et indicatur à loco humoris, & naturæ ejusdem.

Humores in ventriculo residentes per vomitum commodè expurgantur; tum etiam non rarò ii, qui in liene, cavis hepatis, & pancreate continentur. Illi verò, qui in partibus inferioribus, aut à ventriculo remotis continentur, per alvum faciliùs educuntur.

Evacuatio, quæ fit per vomitum, præcipuè competit humori in ventriculo contento. Certum tamen est, partes ventriculo vicinas: ut lienem, cava hepatis, & pancreas, per vomitum aliquando utiliter expurgari; ita ut interdum contumaciissimi humores morbos diuturnos committentes ex iis locis utiliter per hanc viam evacuati fuerint, qui aliis remediis eradicari nequiverant.

Humores tenues, calidi, & biliosi, per vomitum, crassi verò, pituitosi, & melancholici, per alvum faciliùs educuntur.

Biliosi sunt ἀναφορικοὶ quia leviores; pituitosi & melancholici καταφορικοὶ: quia graviores.

Locum verò, per quem debet fieri purgatio, coindicant tempus anni, ægrotantis habitus; natura, & consuetudo.

Æstate commodiùs per superiora purgatio instituitur: hyeme verò per inferiora.

Hoc præceptum habetur apud Hippocratem, *Aphor. 4. sect. 4.* & ratio illius est, quia æstate bilis flava, calidique humores abundant, qui faciliùs sursum feruntur: hyeme verò contrarium accidit. Neque huic sententiæ obstat, quod habetur apud eundem Hippocratem, *lib. de salubri diæta*, sex hybernis mensibus vomendum esse: id enim à Galeno *in commentario* explicatur, tantùm intelligendum esse de pituita, quæ in ventriculo colligitur: ea enim per vomitum expurganda est, reliquum verò corpus per secessum.

Qui habitu sunt gracili, per superiora faciliùs expurgantur, crassi verò & carnosi, per inferiora.

Desumitur hoc theorema ex Aph. 6. & 7. *sect.* 4. illiusque ratio ex eo desumitur, quod graciles bile magis abundent, carnosi verò pituita. Adde quod hi, propter omenti & musculorum abdominis pondus, non nisi laboriosè, cum violentia, ac vasis alicujus in thorace rupturæ periculo vomere possunt.

Quorum natura ad vomitum prona atque facilis est illis, tutò vomitus excitari potest, qui verò difficulter vomunt à vomitu arcendi sunt.

Difficulter vomentes non nisi vehementissimis medicamentis ad vomitum excitari possunt: unde metus est, ne exagitatione alicujus venæ in pectore ruptio contingat.

Qui vomitionibus assueti sunt, faciliùs per vomitum expurgantur; qui verò non assueti, difficiliùs.

Vomendi consuetudo antiquis erat usitatissima, qua de causa vehementiora vomitoria ferebant. Nostris autem temporibus vomendi illa ratio ferè obsolevit: ideò etiam in ciendo vomitu cautiùs agendum & diligenter advertendum, quando utiliter moveri possit, quando verò adhibenda per alvum purgatio: quæ certè plerumque commodior est. Natura enim ipsa viam hanc, per intestina scilicet, ad excrementorum ejectionem paravit, eaque idcirco ignobiliora fecit. Imò etiam brevior & rectior à corpore universo ad intestina via est, quam ad ventriculum: plures enim & potentiores venæ ad intestina, quàm ad ventriculum feruntur.

CAPUT V.

De Humorum Præparatione & Concoctione.

Humores noxii antequam expurgentur, præparandi & concoquendi sunt.

Præparatio humorum fit ab arte, coctio verò à natura.

Et autem concoctio mutatio substantiæ in meliorem statum, quæ caloris vi perficitur.

IN hoc concoctio ab alteratione differt, quòd in alteratione solæ qualitates mutentur; in concoctione verò ipsa etiam substantia.

Eaque duplex est: una quæ vocatur pepsis, altera verò pepasmus.

Pepsis est illa vera & propria concoctio, quâ alimentum in corporis nostri substantiam commutatur.

Pepasmus verò est, quando vitiosus ac putridus humor, qui in corporis substantiam facessere non potest, in aliud melius & naturæ convenientius, ut in pus, aut quidpiam puri finitimum deducitur.

Tumores à sanguine oriundi in verum pus commutantur, quemadmodum & sanies, quæ in ulceribus generatur. At humores putrescentes, qui in venis continentur, non quidem in verum pus, sed in quippiam aliud puri finimitum convertuntur, quemadmodum illius idea in urinæ hypostasi apparere solet.

Humorum verò præparatio, quæ fit ab arte, vel ipsos humores respicit, vel vias, per quas illi humores expurgandi sint.

Humores calidiores refrigerãdi, frigidiores calefaciẽdi, crassiores incidendi & attenuandi: lenti ac glutinosi detergendi; tenuires incrassandi sunt.

Quamvis multi existiment, contra Avicennam, humores quò tenuiores sunt, eò facilius expurgari, neque unquam esse incrassandos; attamen rationi magis consonum est, moderatam crassitiem iis magis competere. Ut enim palea ventro agitata huc illuc impellitur, ait Avicenna, sic humor biliosus interdum, præ tenuitate suâ hinc inde agitatus, non tam facilè trahitur à medicamento, vel à natura expellitur, quàm ubi mediocritatem substantiæ per leviter incrassantia fuerit adeptus.

Viæ per quas humores expurgandi sunt, liberæ & patentes reddantur; atque ventriculus humorum copia minimè fit nauseabundus; ne haustum pharmacum magnopere aversetur ac revomat, intestina etiam satis vacua sint, & cursui humorum non obsistant: tum venarum atque viscerum obstructiones referentur.

Quælibet præparatio, quæ artis & remediorum opera perficitur, non solùm ad juvandas purgationes, sed etiam coctiones humoris morbifici promovendas usurpatur.

Quia hujusmodi remediis præparantibus subactus humor morbificus, facilius à calore nostro vincitur, & ad pepasmum perducitur: ideò hæc medicamenta præparantia, à Medicis concoquentia, quamvis impropriè, nominantur, quia ad juvandum concoctionem & humorum morbificorum mutationem conferunt.

CAPUT VI.

De Evacuatione Per Urinas.

Per urinas evacuari solent humores serosi, biliosi, & pituita tenuior ab universo corpore.

LIcèt in operibus naturæ ordinariis humor tantùm aquosus vacuetur, qui ex potu supersse solet; tum etiam commodiùs per eas vias gibba hepatis pars, renes, vesica, & vasa his inservientia purgentur, quàm reliquæ corporis partes: interdum tamen & totum corpus per eas vias humores quoslibet tenuiores evacuat, ut videre est in crisibus quæ per urinas frequenter & utiliter contingunt: ideo etiam Medicus hujusmodi evacuationes aptis remediis promovebit.

In iis præcipuè morbis evacuatio per urinas molienda est, quorum materia sensim & paulatim evacuanda est.

Diuretica enim medicamenta non nisi sensim & paulatim corpus evacuant: ideo in illis morbis parum prosunt, qui subita evacuatione indigent.

Quando per urinas instituitur vacuatio, cavendum est, ne humor educendus multus atque copiosus sit; periculum enim est, ne dum ad vias angustas impellitur, eas copia obstruat, sibique & aliis exitum præcludat.

Ideò Medici ante usum diureticum, purgatione per alvum instituta, bonam humoris peccantis quantitatem educunt, ac illius postmodũ reliquias per urinas evacuant.

Si renes, vesica, & huic evacuationi destinata vasa exulcerata, vel inflammata sint, aut simili vitio laborent, urinæ provocatio suscipienda non est.

Quia minimè consentaneum est, humores ad partem affectam & debilem deducere.

CAPUT VII.

De Evacuatione Per Sudores.

Per sudores expurgari possunt quicunque humores tenues, aut tenuitatis capaces in habitu corporis & venis continentur, aut ad eas partes deduci possunt.

IN hac evacuatione contraria videtur esse naturæ & Medici operatio: natura enim morbos tantùm acutos per sedores criticè resolvit; at Medicus chronicorum tantùm curationem per hoc evacuationis genus tentare consuevit. Ratio hujus rei est, quia non possunt sudores arte procurari, quin corpus universum impensè calefiat: quod in morbis acutis esset periculosissimum. Illud tamen in morbis longis & frigidis utilissimum esse solet, quandoquidem hac ratione humores pituitosi, partibus pertinaciter infixi, attenuantur, & paulatim educuntur.

Evacuationem illam, quæ per sudores perficitur, dissuadere solent vires languidæ, temperamentum calidum & biliosum, & materiæ multitudo.

Sudorificorum usu cutis spiracula reserantur, & multa fit spirituum caloriscque nativi deperditio, unde vires maxime atteruntur. Per eadem sudorifica corpus vehementer incalescit, unde metus est, ne calidior temperies in febrem, aut marcorem conjiciatur. Denique si materia sit multa, dum tota simul commovetur & potenter attenuatur, metus est, ne in partem aliquam principem irruat, aut poros ipsius habitus occludat; unde putredines, tumores, & alia vitia contingunt. Ideò consultissimum est, ante sudorum provocationem universali purgatione materiam morbificam imminuere.

THERAPEUTICES PARTIS PRIMÆ SECTIO TERTIA

De indicationibus à morbo.

CAPUT PRIMUM.

De indicantibus à morbo similari.

Omnis intemperies alteratione per contraria corrigenda est.

SIc calida intemperies indicat medicamentum refrigerans; frigida calefaciens; humida exsiccans; sicca humectans. Sic etiam in compositis intemperiebus calida humida medicamentũ postulat frigidum & siccum; calida sicca frigidum & humidum, frigida & humida calidum & siccum; frigida & sicca calidum & humidum.

Intensior intemperies & à naturali statu valde recedens, intensioribus indiget contrariis; remissior verò & à statu naturali minùs recedens, remissioribus.

In corrigenda qualibet intemperie, partis affectæ ratio maxima habenda est, ut illi appropriata & specifica, seu peculiarem quandam cum ea affinitatem, & naturæ convenientiam habentia remedia præscribantur.

Sic quando cerebrum calefaciendum, non ipsi quælibet calefacien-

calefacientia, indiscriminatim adhibenda sunt, sed ea quæ Cephalica dicuntur. Sic thoraci thoracica; cordi cardiaca; ventriculo stomachica; hepati hepatica; lieni splenica: utero hysterica, & quælibet parti appropriata medicamenta adhibenda sunt, iis qualitatibus primis donata, quas dictarum partium intemperies requirit.

CAPUT II.

De indicationibus à morbo organico.

Morbi organici plures sunt species: nimirum in conformatione, magnitudine, numero & situ, quorum indicationes sigillatim proponendæ sunt.

Morbi conformationis versantur in figura, meatu & cavitate, asperitate & levitate.

Figura vitiata vel ab utero contracta est, vel à partu genita.

Quæ ab utero contracta est, tanquam incurabilis omittenda.

Quæ post partum genita est, si diuturna facta sit, difficillimè curatur; recentior multò facilius.

Si figuræ vitium ex humorum affluxu producatur, aut aliquâ aliâ causâ, vel interna vel externa; illarum causarum sublatione protinùs emendabitur.

SIc depravata figura, quæ in hydrope, tumoribus, præter naturam, elephanticorum facie, & similibus appareret, humorum eos affectus committentium revulsione, derivatione, & evacuatione restituenda.

Si figuræ vitium absque humoris affluxu contingat, ut iis fit, qui obtorta habent crura, vel dorsi spinam convexam, aut costas nimis elevatas: in pueris quidem correctio tentanda est contractatione longa & frequenti manum in oppositam partem; postea decubitu & deligatione convenienti cum fasciis, clitellis, & chartulis: In adultioribus verò emollientibus medicamentis pars priùs demulcenda est deinde in loco debito continenda prædictis instrumentis. Quod si ex fractura, & malè genito callo, ob indebitam membri collocationem vitium figura acciderit; denuò callus frangendus est, ut deinceps commodius regignatur, modo illud sine periculo fieri possit, nimirum in corpore robusto, benè habito & temperato.

Morbi meatus & cavitatis, sunt dilatatio, astrictio, & obstructio; quæ ab innumeris causis produci solent, & secundùm causarum varietatem, quamplurimas exhibent indicationes, quæ nonnisi in methodo particulari exactè tradi possunt.

Asperitates etiam & lævitates præternaturales fiunt ab innumeris causis, tam internis, quàm externis, vulnerantibus, erodentibus, abstergentibus, siccantibus & similibus, quarum ablatio nonnisi in particulari methodo doceri potest.

Morbi in numero deficiente à sola natura curabiles sunt. Quidquid enim deest, vel est caro, vel os, vel alia quædam pars, quam Medicus nequit reponere. Illius tamen generationem promovere potest, removendo impedimenta, quæ naturam in hoc opere remorari possunt. Tum etiam quando membra deperdita à natura regenerari nequeunt, in eorum locum quippiam aliud Medicus subrogare potest, quod partis amissæ usum quodammodo præstare possit, ut quando brachium ferreum, aut crus ligneum, aut nares artificiales Taliacotii in amissorum locum adaptari solent.

Quæcunque numero excedunt, protinus rescindenda sunt, modò id sine periculo, & cum ægrotantis commodo fieri possit. Prout autem eorum maxima est varietas, sic diversissimus esse solet extirpationum modus, cùm tamen omnes ferro, igne, vel medicamentis perficiantur.

Magnitudo aucta imminutione: imminuta additione sanatur, iisdem propemodum instrumentis, quibus numerus auctus & imminutus curari solent.

Quando partes situm & connexum naturalem amittunt, in pristinum locum reponendæ sunt, ea præsertim methodo, quæ in luxationum & herniarum curatione proponitur.

CAPUT III.

De Indicationibus à morbo communi, seu solutâ unitate.

Omni solutio continui unionem desiderat, quæ à naturâ perficitur, cujus tamen minister est Medicus, cujus præcipua hac in re officia quinario numero continentur.

Primum *est, ut videat, ne quid incidat in partem affectam, quod conglutinationem impedire possit.*

Secundum, *ut extrema solutæ unitatis rectè iterum conjungantur, & sibi mutuo applicentur.*

Tertium, *ut extrema conjuncta conserventur.*

Quartum, *ut eorundē unio & mutuus coalitus promoveatur.*

Quintum, *ut symptomata, quæ supervenire possunt, præcaveantur & corrigantur, quorum præceptorum exercitatio in vulnerum, ulcerum, & fracturarum curationibus fusè ostenditur.*

THERAPEUTICES PARTIS PRIMÆ SECTIO QUARTA.

De Indicationibus à viribus.

CAPUT I.

Quid diætam in ægris indicet ac coindicet?

Vires in quocumque corporis statu sui conservationem indicant.

Illa autem conservatio à diætâ, seu victus ratione perficitur, quæ ut à viribus propriè indicatur, sic à morbo seu causâ morifica coindicatur, vel prohibetur.

QUemadmodum suprà dictum est remedium, rpout est curationis instrumentum, indicari à rebus præter naturam, & coindicari à rebus naturalibus, sic etiam contrà pro certo habendum est, alimenta, utpote conservationis instrumenta, à rebus secundum naturam indicari, & coindicari à rebus contra naturam. Sunt autem vires ipsæ facultates, seu potiùs eorum instrumenta, nimirum caloris, spirituum, & partium solidarum robur, quo firmo ac vegeto existente, vires esse dicuntur validæ, & contrà. Quia igitur partium solidarum & spirituosarum conservatio fit beneficio alimenti, ideo illius usus, qui diæta nominatur, vires conservare dicitur. Morbus verò, & causa morbifica coindicant vel prohibent alimenti usum, quatenus ab ea augeri vel foveri possunt, vel natura pepsi intenta, à pepasmo avocari. Quando enim ea in concoctione alimentorum occupatur, à materiæ morbificæ concoctione distrahitur: unde fit, ut, ex consideratione morbi, cibationi modus sit adhibendus.

CAPUT II.

Quæ ad diætam seu victus rationum spectent?

In omni corporis statu diæta seu victus ratio in rebus non naturalibus versatur, præcipuè verò in morbis cibi & potus consideratio principem locum obtinet.

CIbus & potus, prout sunt vera nutritionis objecta, sic vera sunt instrumenta, quibus vires conservantur; reliquæ verò res non naturales sunt tantùm causæ adjuvantes, quæ benè vel malè dispositæ faciunt, ut nutritio ex alimento meliùs aut pejus procedat. Nam somnus & vigilia, si modum excesserint, calori & spiritibus officiunt, si verò intra sanitatis limites constiterint, eadem conservant, ac proinde coctionem juvant. Somnus enim immo-

dicus cerebrum refrigerat & humectat, unde calor innatus marcescit spirituque animales humiditate obruuntur, atque ita facultas animalis labefactatur, cui facile vitalis & naturalis compatiuntur. Nimiæ verò vigiliæ spiritus & calorem dissipant. At moderatus somnus, & moderatæ vigiliæ, calorem & spiritum conservant, atque ita coctionem juvant. Sic etiam motus & quies, quæ intra modum constiterint, calorem nativum excitant & fovent. Tum etiam repletio & inanitio in symmetria positæ optimæ coctioni inserviunt. Animi verò pathemata, & ipsa moderata faciunt, ut calor nativus vigeat, & hinc bona fiat concoctio: contra verò eorum excessus, calorem & spiritus vel dissipat, vel suffocat. Ac denique aër ambiens, bene temperatus, omnes corporis functiones recreat: intemperatus easdem insigniter lædit, morborumque curationem impedit.

CAPUT III.

Quotnam sint diætæ species, & quibus morbis conveniant?

Diæta triplex est; plena, mediocris, & tenuis.

Plena est, quæ non solùm vires præsentes conservare, sed etiam augere potest.

Eaque rursum triplex est: simplicissima, quæ & ægrotantibus convenit, fitque secundùm Hippocratem per ptisanam hordeaceam integram: alia plenior & crassior, quæ fit per pisces & ova; alia plenissima, quæ carnes solidiores, complectitur.

Diæta tenuis est, quæ vires quidem conservat, nonnihil tamen imminutas.

Eaque etiam triplex, alia simpliciter talis, quæ fit per ptisanæ sucum, alia tenuior, in qua melicratum exhibeatur; alia tenuissima, quæ erat inedia.

Diæta mediocris est, quæ vires in eodem statu conservat, & fiebat olim per panem in jure lotum, vel etiam per carnes pullorum.

Nostris temporibus diæta ægrotum valdè diversa est, & victus non magis tenuis quam per jusculà caponum, gallinarum, aut pullorum instituitur, modiocris verò per hordeata, panatellas, & cætera perficitur. At denique plenior, usu alimentorum euchymorum & solidorum, ut perdicum, caponum, columbarum, & aliorum ejusdem naturæ.

Quælibet diæta ægrorum ex virium & morbi collatione metienda est, ita ut quo magis natura in morbo expugnando occupata est, eo tenuior diæta imperanda sit; quantum scilicet vires eam ferre possunt; & quo minùs natura occupata est, eo uberiorem victum adhibere liceat.

In morbis longis mediocri vel pleno victu opus est, & tanto quidem pleniore, quantò morbus longior est.

VIres enim ita conservandæ sunt, ut usque ad statum durare possint, & totius morbi expurgationi sufficere, qui cum diu duraturus sit, vires tenui victu non imminuendæ sunt.

In acutis morbis tenuis victus requiritur, & quo acutior est morbus, eò tenuior victus est exhibendus.

In acutis morbis natura expurgationi causæ morbificæ maximè occupata est, ideo alimentis, quantum fieri potest, ab opere suo non avocanda. Ideo tenuis victus convenit, qui quamvis aliquantulum vires imminuat; illæ tamen totius morbi decursui, qui brevissimus, sufficere poterunt.

Si vires non adeò Medicò perspectæ sint ut justam alimenti formam præscribat, satius est, justo pleniorem victum præscribere, quàm tenuiorem.

Hoc præceptum depromptum est ab Hippocrat. *Aph. 5. sect. 1.* qui sic habet: *In tenui victu ægri delinquunt, quo fit ut magis lædantur. Quicunque enim error committitur magnus major in hoc fit, quàm in paulò pleniori victu. Propterea etiam sanis periculosus existit valdè exquisitus victus, quoniam errores graviùs ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquisitus, eo qui sit paulò plenior, magis periculosus.* Cui tamen sententiæ contrarium attulisse visus est idem Hippocrates 2. *de evict. rat. in acut. Adjectioni*, inquit, *ciborum attendendum multò minus, subtrahere autem omninò expedit.* Hanc tamen contrarietatem conciliare possumus, *dicentes*; in priori sententia loqui Hippocr. de forma victus, quæ si sit justo tenuior, majora affert incommoda, quàm paulò plenior; in posteriori verò loqui de quantitate victus, in quo eadē forma observata, satius est nos esse pauciores.

CAPUT IV.

De Quantitate Victus.

Quantitas victus triplex est; summa, media & minima: qui in omni victu, sive pleno, sive tenui, sive mediocri adhiberi potest.

QUemadmadum in medicamentis triplex quantitas seu dosis consideratur, nimirum summa, media, & infima, quæ tum in vehementioribus, tum mitioribus, tum etiam mediis consideratur; sic & in alimentis idem fit postquam enim Medicus judicavit, an in morbo proposito victus tenuis conveniat, vel plenus, vel mediocris advertere debet, an in quantitate mediocri, summa, vel minima exhibendus sit, quod ex morbi acutie, & majori vel minori naturæ cum morbo certamine distinguere poterit.

In principio morbi, victus qui ei competit, in summa dosi exhibendus est.

Quia tunc temporis natura cum causa morbifica non valde pugnat, neque adhuc in illius coctione & evacuatione occupata est, ideo majorem alimenti copiam conficere poterit.

In augmento morbi, victus mediocri quantitate exhibendus est.

Quia tunc temporis natura circa materiæ morbificæ concoctionem magis occupata est, quàm in principio.

In statu morbi victus in minima dosi est exhibendus.

Quia tunc temporis naturæ pugna cum morbo vehementissima est, & natura in concoctione ac evacuatione materiæ occupatissima, ab instituto suo minimè est revocanda.

Si vires sint debiles, & causa morbifica valde urgeat; parva cibi quantitas & sæpius iterata exhibenda est.

Ratione causæ, quæ vehemens est, parùm cibi exhibere oportet, ne illa causa morbifica augeatur: at ratione virium sæpè iterare convenit, ne ipsæ deficiant, in quo magna Medici prudentia opus est, quia omnia indicantia, coindicantia, & prohibentia diligenter debet circumspicere, quod annotavit Hippocrates *Aph. 17. sect. 1. quibus* inquit, *etiam semel aut bis, & plùs minusve, & partitis vicibus cibum præbere convenit, spectandum est; dandum verò aliquid regioni, & consuetudini.*

CAPUT V.

De Tempore Victus Exhibendi.

In morbis continuis, & qui accessionum aut exacerbationum differentias non habent, victus exhibendus est secundum consuetudinem, eo potissimùm tempore, quo priùs æger cibum assumere consuevit.

In morbis, qui accessiones vel exacerbationes habent, in tempore majoris quietis cibus est offerendus.

CUm enim in paroxysmo vis morbi sit maxima, & naturæ cum morbo pugna acerrima, natura alimentis oneranda, & ab opere suo ad cibi concoctionem evocanda non est; ne inferior evadat. Tum etiam cibus exhibitus tunc temporis non coquitur, sed crudus manet, & à materia putrida, quæ tempore accessionis agitatur, contaminatur & corrumpitur, atque ita morbus augetur, & mala symptomata inducuntur.

Quando maxima est virium jactura, etiam in paroxysmo cibum exhibere convenit.

Si

Si febris sit ab humore acri & mordaci, accenso à Sole, inediâ, laboribus; & æger sit habitu gracili, temperatur à calida & sicca; præsertim æstatis tempore, in ipso paroxysmo, vel paulò ante ipsum, æger cibandus est.

Si enim hujusmodi ægrotantes diutius à cibo abstineant periculum est, ne febris magis incandescat, syncope vel convulsio excitetur, aut etiam febris hectica, ut docet Galenus 10. *meth. cap.* 2.

THERAPEUTICES
PARS SECUNDA:
De Instrumentis Medicis.

PRÆFATIO.

Omnia Medici opera tribus instrumentis perficiuntur: Diætâ, Chirurgiâ & Pharmaciâ.

REMEDIORUM sylva, quibus Medicus utitur ad morborum vel præsentium curationem, vel imminentium præcautionem; sub tribus hisce instrumentis omnino comprehenditur. Quorum *primum* debitam victus rationem, secundum legitimum sex rerum nonnaturalium usum instituit. *Secundum* circa ea versatur quæ manu periti artificis in corpore humano exercentur. *Tertium* denique omnia medicamentorum genera, quibus humores noxii præparantur & expurgantur, partium intemperies emendatur, earumque robur intenditur, ac reliquæ omnes indicationes curativæ implentur, gremio atque ambitu suo complectitur.

De Diæta & Chirurgia, quantum ad medicas institutiones attinet, satis abundè egimus in methodo generali medendi. *Superest jam, quæ ad Pharmaciam spectant, diligenter inquirere.*

Est autem Pharmacia ille Medicinæ pars, quæ materiam medicamentorum, eorumque facultates, usus, & componendi modos complectitur.

Quæ ut sigillatim explicentur, totus iste Tractatus in duas sectiones *erit distribuendus.*

In prima, *omnis medicamentorum materia, eorumque facultates & usus exponentur.*

In secunda *verò, componendorum medicamentorum ratio docebitur.*

THERAPEUTICES
PARTIS SECUNDÆ:
SECTIO PRIMA:
De Materia Medica.

PROOEMIUM.

Quid medicamentum, quæ ilius differentiæ, & sectionis divisio.

Medicamentum, ex Gal. 1. de simpl. med. facultatibus, c. 1. & 3. *est quod naturam nostram alterare potest, & statu præternaturali ad naturalem reducere.*

Differt ab alimento & veneno, quod alimentum à natura vindicatur, & in corporis substantiam commutetur. Venenum verò corpus nostrum corrumpat.

Et ideo medicamentum est veluti medium inter alimentum & venenum, quod neque à corpore nostro vincitur, neque illud corrumpit, sed tantum alterat & immutat.

Omnia verò medicamenta vulgo dividi solent in simplicia & composita.

Simplicia sunt, quæ à sola natura suggeruntur, & nihil ab arte permixtum habent. Eaque ex tribus fontibus desumuntur, plantis, animalibus, & mineralibus.

Composita sunt, quæ ex pluribus simplicibus simul mixtis conflata sunt, aut quæ artis ministerio in aliam formam commutata fuerunt.

Utraque rursum duplicia sunt, interna & externa.

Interna hîc vocamus, quæ internorum affectuum rationi sunt accommodata.

NE quis ægrè ferat, nos internorum medicamentorum catalogo illa etiam admiscere, quæ foris admoventur: sciat nos hîc interna appellare non solùm quæ intra corpus assumuntur: sed etiam, quæ foris admoventur, dummodò affectuũ internorum curationi inserviant, quod magno tyronum commodo factum est, ut ad eadem indicationem adimplendam materiam internam & externam simul congestam reperire possint.

Externa verò, quæ curandis affectibus externis inservire solent.

Ideò Sectio ista prima in duas particulas *dividenda est:*
Prima *materiam medicamentorum internorum proponet:*
Secunda *verò externorum matariam continebit.*

SECTIONIS PRIMÆ
PARTICULA PRIMA:
De Materia Medica Interna.

PRÆFATIO.

In morborum internorum curatione præcipuæ indicationes respiciunt vel causas morbificas, vel morbos, vel ipsas partes affectas.

Causa morbificæ majori ex parte sunt varii humores, qui prout variis qualitatibus peccare solent, ita varia requirunt medicamenta, contrariis qualitatibus donata. Verbi gratiâ, frigidi humores calida exposcunt remedia; calidi, refrigerantia; tenues, incrassantia; crassi, attenuantia; corrupti, expurgantia; & ita de cæteris.

Morbi quandoque sublatis suis causis adhuc permanent, & peculiarem exposcunt curationem per contraria remedia; ut in methodo generali medendi *luculenter docetur.*

Partes denique corroborantia requirunt roborantia & alterantia specifica, qualia sunt Cephalica; Thoracica, Cardiaca, Stomachica, Hepatica, &c. quæ omnia ordine suo proponentur.

Porrò omnis hæc materia vel sumitur ex plantarum radicibus, lignis, corticibus, foliis, seminibus fructibus, floribus, gummis, resinis, liquoribus, succis; vel ex animalibus integris, aut ipsorum partibus, tam viventibus, quam non viventibus & excrementiiis; vel denique ex mineralibus, qualia sunt Terra, succi concreti, lapides & metalla, ex quibus omnibus varia composita parantur in officinis, ut aquæ, syrupi, conservæ, pulveres thocbisei, confectiones, electuaria, &c.

CAPUT I.

De medicamentis bilem refrigerantibus & attenuantibus.

Biliosus humor, quoties morbum aliquem producit, refrigerantia medicamenta postulat. Quando autem crassior est, & alicui parti impactus, tum medicamenta non solùm refrigerantia, sed etiam leviter attenuantia esse debent.

REfrigerantia medicamenta in usum revocantur, sumpta indicatione à morbo & à morbi causa. Bilis enim propriâ naturâ calida est, & morbos calidos producit; unde utrique refrigeratio est consentanea. Attenuantia verò esse debent in omnibus propemodum febribus, præsertim iis, quæ ab humorum putredine ducunt originem. Siquidem omnis putredo à prohibita transpiratione fit, prohibita

prohibita transpiratio ab obstructione, obstructio ab humorum crassitie, vel multitudine. Quemadmodum ergo nonnullæ febres putridæ fiunt ab humorum multitudine, ita maxima pars earum humoris crassitiem solet habere comitem: quæ si tanta non fuerit, in bile potissimùm, ut patentes meatus possit obstruere; sufficiens saltem est poros insensibiles partium internarum occludere: qui ut aperiantur leviter saltem attenuantibus humor est præparandus. Adde, interdum parti alicui bilem esse impactam, quæ ut auferatur, attenuanda est iisque usibus medicamenta bilem refrigerantia & attenuantia, destinata fuerunt. Quæ licet frigida sint, tamen substantiæ tenuitate sunt prædita, quam levi aciditate, aut amarore patefaciũt: hincque humores attenuant.

Illorum autem medicamentorum series hæc est.

SIMPLICIA.

Radices, *Acetosæ, graminis, cichorii, lapathi acuti.*

Folia, *Endiviæ, chicorei, acetosæ, capillorum Veneris, scariolæ, dentis leonis.*

Semina, *Quatuor frigida majora, endiviæ, acetosæ, hordeum.*

Fructus, *Poma, pruna acida, cerasa acida.*

Flores *Cichorei*, præsertim quibus adduntur *flores borraginis, buglossi,* & *violarum*, qui licèt non habeant attenuandi vim, quia tamen refrigerant, humectant, & corroborant, ideò in omni ferè refrigerationis indicatione, sive attenuandum sit, sive incrassandum, frequenter præscribi solent.

COMPOSITA.

Aqua, *acetosæ, cichorei, graminis, endiviæ, hordei*, quæ non destillatione, ut aliæ; sed sola decoctione fit.

Succi, *limonum, granatorum, pomorum, accetum, omphacium.*

Syrupi, *de limonibus, acetosus simplex, cichorei simplex, de succo acetosæ, capillorum Veneris, de pomis, de granatis acidis, de agresta oxysaccharum.*

Conservæ, *Florum cichorei, foliorum acetosæ, capillorum Veneris, cerasa condita.*

Pulveres & electuaria, *Diamargariti frigidi, diatriasantali.*

Chymica, *Spiritus sulphuris & vitrioli, sal prunellæ.*

CAPUT II.

De Medicamentis bilem refrigerantibus & incrassantibus.

Interdum bilis suâ tenuitate multa parit incommoda, quibus opitulantur incrassantia medicamenta, quæ simul refrigerant & ferocientis humoris impetum coërcent

Bilis calida, & tenuis sæpe in morbis acutis facit orgasmum, unde periculum est, ne vehementer commota, in partem aliquam nobilem irruat, eamque insigniter lædat. Aliàs, ad intestina delata, molestas parit diarrhœas, nonnunquam etiam, aliis humoribus permixta, iisque tenuitatem concilians, graves excitat fluxiones, unde post quam catharticis quædam illius portio vacuanda est, reliqua incrassanda, ut ferox illius motus coërceatur. Quâ ratione usurpari solent medicamenta incrassantia, quæ necessariò frigida sunt, cùm incrassatio à frigiditate communiter dependeat.

Illa autem medicamenta incrassantia sunt hujusmodi.

SIMPLICIA.

Radices, *Altheæ, plantaginis.*

Folia, *Portulacæ, plantaginis, malvæ, altheæ.*

Semina, *Lactucæ, portulacæ, papaveris albi, malvæ, psyllii, cidoniorum, bombacis.*

Fructus, *Jujubæ, sebesten, cydonia.*

Flores, *Nymphæ, papaveris rhœados, violæ, rosæ rubræ.*

Gummi, *Arabicum, tragacanthum.*

Animalia, *Ebur, spodium, cornu cervi.*

Mineralia, *Terra sigillata, bolus armenna.*

COMPOSITA.

Aquæ, *Lactucæ, portulacæ, papaveris rhœados, nymphææ, rosarum.*

Syrupi, *Violaceus, jujubarum, papaveris rhœados, rosarum siccarum, papaveris albi.*

Succi, *Cydoniorum, amylum.*

Conservæ, *Rosarum, violarum, florum nenupharis, lactucæ conditæ, cydonia condita.*

Electuaria, *Diatragacanthum frigidum, diapenidion sine speciebus.*

Trochisci *do spodio.*

Chymica, *Laudanum opiatum, sal prunellæ.*

Licet sal prunellæ inter attenuantia fuerit recensitum; hîc tamen locum habere debet, quia summè refrigerando humorum motum cohibet, & mirâ quadam naturâ contrarios veluti effectus parit: Siquidem humores tenuiores & mobiliores incrassat, eorumque impetum mirabiliter cohibet. Unde fit, ut ad quamlibet hæmorrhagiam potentissimè conducat. Tum etiam diaphoreticum est, ut pleuritidi, peripneumoniæ, & febribus malignis multùm prosit, nec non urinas provocat, & calculosis efficacissimè confert.

CAPUT III.

De Medicamentis Pituitam Alterantibus.

Pituita excrementitia frigida est & humida, crassa, viscida, & lenta, ideò medicamenta illam præparantia calefaciendi, exsiccandi, attenuandi, incidendi, & detergendi facultate prædita esse debent.

NOn potest pituita catharticis commodè expurgari quin priùs alterantibus convenienter præparetur, & purgationi idonea reddatur. Ideò medicamenta ei destinata, quoad primas qualitates frigidum humidumque humorem calefaciunt & exsiccant, quoad secundas, crassum attenuant, viscidum incidunt, lentum detergunt, eumque ita disponunt, ut purgantiũ tractationi facilè obsequatur.

Nota pituitam salsam tantopere calefacientibus non indigere, sed tantùm temperatis admixtis etiam frigidis, quæ bilem incrassare valent; quando præsertim à pituita salsa catharrhi generantur.

Medicamenta verò pituita alterantia sunt.

SIMPLICIA.

Radices. *Enulæ campanæ, cyperi, calami aromatici, galangæ, apii, petroselini, fœniculi, zedoariæ, ireos florentinæ, chinæ, salsæ parillæ, zinziberis.*

Ligna, *Xyloaloës, guaiacum, sassafras.*

Cortices, *Citri siccis, guaiaci, cinamomum.*

Folia, *Salviæ, betonicæ, rorismarini, majoranæ, thymi, origani, calamenthi, pulegii, absynthii, menthæ, chamædryos, chamæpityos.*

Semina, *Anisi, fœniculi, apii, petroselini, citri, cardui benedicti ameos, dauci, seseleos.*

Fructus, *Piper, cubebæ, cariophylli, cardamomum.*

Flores, *Salviæ stœchados, anthos, lavendulæ, betonicæ schœnantes, macis.*

Animalia, *Moschus, zibeta, castoreum.*

Mineralia, *Ambra grysea, chalybs præparatus.*

COMPOSITA.

Aquæ, *Salviæ, betonicæ, fœniculi, hysopi, absynthii, melissæ, cardui benedicti, cœlestis, Imperialis, theriacalis, cinnamomi, aqua vitæ.*

Syrupi, *de stœchade, de hyssopo, de mentha, de absynthio, quinque radicibus, oxymel simplex, oximel compositum. Syrupus condituræ corticis citri, mel rosatum.*

Conservæ & condituræ, *Florum salviæ, stœchados, anthos foliorum absynthii, zinziberis, radicis enulæ campanæ, radicis acori, corticis citri, mirobalanorum, nucis moschatæ.*

Confectiones, *Theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina, confectio alkermes.*

Pulveres & electuaria, *diambræ, diamoschi, de gemmis, dianthos, diaireos, diagalangæ.*

Trochisci, *Galliæ moschatæ, aliptæ moschatæ, de myrrha de absynthio, de eupatorio.*

Chymica;

Chymica, *Oleum, ſeu eſſentia aniſi, fœniculi, thymi, ſalviæ, cinamomi, caryophyllorum.* Ex his elœoſacchara, & multa alia.

CAPUT IV.

De Medicamentis Melancholiam Alterantibus.

Humor melancholicus frigidus & ſiccus, Craſſus & terreſtris eſt. Ideò medicamenta, quæ illum præparant, calefacere, humectare, attenuare, & incidere debent.

IMpoſſibile eſt aliquod reperire medicamentum, quod calefaciat & attenuet, ſimulque humectet: illa enim quæ calefaciunt & attenuant, neceſſariò exſiccant. Non poſſumus igitur hunc humorem ſecundùm omnes ſuas qualitates alterare, niſi attenuantibus admiſcendo ea, quæ peculiarem humectandi vim præ ſe ferunt, prout in ſequentibus fiet.

SIMPLICIA.

Radices, *Enulæ campanæ, eryngii, apii, petroſelini, bugloſſi, fœniculi.*

Cortices, *Radicum capparum, medianus fraxini, tamariſci, ſambuci, citri.*

Folia, *Fumariæ, lupulorum, ceterach, cuſcutæ, meliſſæ, borraginis, pimpinellæ, capillorum Veneris.*

Semina, *Aniſi, fœniculi, apii, citri, cardui benedicti.*

Fructus, *Paſſulæ, cappares, poma redolentia, uvæ Corinthiacæ, grana Kermes.*

Flores, *Geniſtæ, tamariſci, borraginis, bugloſſi, calendulæ, ſambuci, violarum, crocus.*

Gummi, *Bdellium, ammoniacum.*

Mineralia, *Chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ, *borraginis, bugloſſi, fœniculi, cardui benedicti.*

Syrupi, *de pomis redolentibus, fumariæ, de quinque radicibus, Byzantinus, capillorum Veneris.*

Conſervæ & condituræ, *Florum borraginis, bugloſſi, geniſtæ, violarum, radicis enulæ campanæ, corticis citri, myrobalani conditæ.*

Confectiones, *Alkermes, theriaca.*

Pulveres & electuaria, *Diambra, lætificans Galeni, de gemmis, diamoſchum dulce.*

Chymica, *Sales fraxini, tamariſci, tartari, cremor tartari, chalybs præparatus.*

CAPUT V.

De Medicamentis Atram Bilem Alterantibus.

Atra bilis aduſtione generatur, unde calida eſt & ſicca, nec non craſſitiei particeps: unde medicamenta, quæ eam præparant, frigida humidaque eſſe debent, & ſimul attenuantia.

HÆc ab iis, quæ bilem flavam præparant, ferè non diſtinguuntur, niſi quòd ea tantùm ſeligantur, quæ majori pollent humiditate, atque adeò, quæcunque acida ſunt, hîc non uſurpantur, propterea quod ſiccandi facultate quadam prædita cenſeantur. Igitur quæ bilem flavam alterant, hîc uſurpari poterunt: attamen propriè & directè ſequentia medicamenta atram bilem oppugnant.

SIMPLICIA.

Radices, *bugloſſi, borraginis, liquiritiæ.*

Fola, *borraginis, bugloſſi, fumariæ, lupulorum.*

Semina, *quatuor frigida majora.*

Fructus, *poma redolentia.*

Flores, *borraginis, bugloſſi, violarum, nymphææ.*

COMPOSITA.

Aquæ, *borraginis, bugloſſi, nymphææ.*

Syrupi, *violaceus, pomorum redolentium.*

Conſervæ, *violarum, borraginis, bugloſſi, nymphææ, lactucæ.*

Chymica, *ſpiritus ſulphuris, vitrioli, (etſi acidi ſint) prunellæ, Saturni, Martis, tartari.*

CAPUT VI.

De Medicamentis Aperientibus.

In multis corporis meatibus, venis potiſſimùm hepatis, lienis, meſenterii & uteri, obſtructiones generantur à craſſis viſcidiſque humoribus, vaſorum tunicis adhærentibus, ac reliquorum humorum tranſitum præpedientibus.

IN frigidioribus naturis, vita ſedentaria, & pravis alimentis utentibus, humores crudi generantur, qui per anguſtiora vaſa delati, propter craſſitiem non poſſunt transfluere, ſed magis ac magis incraſſantur, lenti ac glutinoſi evadunt, venarum tunicis adhærent, in iiſque obſtructiones generant, à quibus infinita incommoda ſolent exoriri.

Solvuntur autem illæ obſtructiones aperientibus medicamentis, quæ ex Galeno 5. de ſimpl. medic. facult. c. 11. *nitroſa ſunt & amara, quarum qualitatum ope attenuant, incidunt, & abſtergunt, atque adeò pituitam præparantibus ſunt finitima.*

Aperientia medicamenta à Galeno appellantur ἐκφρακτικὰ, ſeu ἐκκαθαρτικὰ, quaſi expurgantia & ab infarctu liberantia, qua facultate ea omnia præſtant, quæ ad tollendas obſtructiones ſunt neceſſaria: quatenus enim attenuant, humoris craſſitiem auferunt: quatenus incidunt, viſciditatem tollunt, quæ in partium tenuitate conſiſtit; quatenus denique abſtergunt, humorem partibus adhærentem excutiunt.

Quæcunque igitur verò atque efficaciter aperientia ſunt, calida eſſe neceſſe eſt. Dantur tamen aperientia frigidæ minoris virtutis, & minùs propriè ita dicta, levioribus obſtructionibus, & calidioribus naturis idonea.

In febribus putridis, aut alioqui calidioribus naturis, obſtructiones ſæpe contingunt, quæ niſi ſint valde contumaces, aperientibus frigidis ſunt auferendæ aut ſaltem calidioribus frigida hæc miſcenda; quæ tamen non tam abſolutè frigida dicuntur, quàm aliis comparata. Ex ſe enim vel temperata ſunt, vel remiſsè frigida. Non poteſt ſiquidem aperiendi vis cum eximia frigiditate conſiſtere.

Illa autem medicamenta aperientia ſunt hujuſmodi.

APERIENTIA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *apii, petroſelini, fœniculi, filicis, cyperi, enulæ campanæ, gentianæ, eryngii, ononidis, ariſtolochiæ utriuſque, aſari.*

Cortices, *radicis capparum, mediani fraxini, mediani tamariſci.*

Folia, *origani, calamenthi, pulegii, chamædryos, chamæpityos, centaurii minoris, betonicæ, hyperici, abſynthii romani, capillares omnes*, quæ temperatæ ſunt.

Semina, *apii, petroſelini, fœniculi, cardui benedicti, urticæ, agni caſti, aniſi, dauci, ammeos, ſeſeleos, cicera rubra.*

Flores, *ſtœchados, anthos, geniſtæ, ſambuci, tamariſci, hyſſopi, betonicæ.*

Gummi, *ammoniacū, bdelliū, aloës, terebinthina, myrrha.*

Mineralia, *chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ, *fœniculi, betonicæ, abſynthii, hyſſopi, cardui benedicti, cinnamomi.*

Syrupi, *Byzantinus, de quinque radicibus, de abſynthio, oxymel ſimplex, oxymel compoſitum.*

Compoſitæ, *florum geniſtæ, tamariſci, foliorum abſynthii.*

Electuaria, *aromaticum roſatum, diarrhodon abbatis.*

Confectiones, *Alhermes, Theriaca.*

Trochiſci, *de capparibus, de abſynthio, de eupatorio, de myrrha.*

Chymica, *chalybs præparatus, ſal abſynthii, tamariſci, fraxini, tartari, & Cremor ejuſdem. Oleum aniſi, fœniculi, cinnamomi, ſpiritus terebinthinæ, balſ. ſulph.*

APERIENTIA FRIGIDA SIMPLICIA.

Radices, *cichorei, graminis, aſparagi, acetoſæ, bruſci, oxylapathi.*

Folia, *endiviæ, cichorei, cucurbitæ, acetoſæ, hepaticæ, agrimoniæ, capillares omnes.*

Semina, *quatuor frigida majora, acetosa.*
Flores, *chichorei.*

COMPOSITA.

Aquæ, *endiviæ, chicorei, graminis, acetosæ, ægrimoniæ.*
Sirupi, *acetosus simplex, de limonibus, de cichoreo simplex, de succo acetosæ, capillorum veneris.*
Electuaria, *triasantalon, diarrhodon abbatis* temperatū.
Chymica, *spiritus sulphuris, vitrioli, sal prunellæ, cremor & liquor tartari.*

CAPUT XII.

De Medicamentis Purgantibus.

Hactenus medicamenta proposuimus, quæ humores noxios præparant, & purgationi subeundæ idoneos efficiunt: jam de purgantibus agendum.

Solent autem humores evacuari purgantibus medicamentis, quæ substantiæ familiaritate, quam habent cum illis, eos ad se attrahunt, ut magnes ferrum.

Tot igitur erunt purgantium medicamentorum genera, quot sunt humores in corpore purgationi idonei: nimirum cholagoga, phlegmagoga, melanagoga, & hydragoga.

HUmores, qui catharticorum ope vacuari solent, vulgò sunt bilis, pituita, melanchalia & serum, seu aquosus humor. Unicuique horum pecularia competunt remedia, electivè purgantia. Sic quæ bilem purgant, *cholagoga* nuncupantur; quæ pituitam, *phlegmagoga*; quæ melancholiam, *melanagoga*; quæ serosos humores *hydragoga.*

Illa iterum dividi solent in mitiora, mediocria, & vehementia.

Medicamenta purgantia non æquali virtute operantur; sed alia minori, alia majori, pro varia agendi vi sibi à natura insita. Ideo ut faciliùs possint in usum revocari, in tres classes distribuuntur, mitiorum scilicet, mediocrium, & vehementium. *Mitiora* usurpari solent in debilioribus naturis, vel ubi à prima tantùm regione est vacuandum. *Mediocria*, in mediocri virium robore, & ubi à secunda regione vacuandum. Denique *vehementia*, in robustioribus corporibus, & quando à remotioribus partibus humores attrahendi, cerebro putà, articulis, &c. Plerumque tamen in eodem pharmaco vehementia cum mitioribus & mediocribus à prudenti Medico permisceri solent, ut felicius invicem permixta operentur.

Atque ut facilè in usum revocari queant, justa singulorum dosis erit proponenda.

Maximi est momenti, cujuslibet medicamenti dosin rectè tenere, sine qua nemo unquam medicinam facere audeat, nisi cum certo ægrotantium vitæ discrimine. Quia tamen purgantium dosis ubique immutanda est pro varia corporum dispositione, quod quidem à judicio Medici omnino dependet, ideo cujuslibet medicamenti majorem & minorem dosin proponemus, quatenus scilicet in ætate mediocri usurpantur, ut ex earum latitudine quantitas magis consentanea elici possit.

Illæ autem doses ita accipiendæ sunt, prout scilicet medicamenta per se, aut in substantia (ut vocant) assumuntur: nam in infusione vehementiora dupla quantitate exhibentur, in decocto verò, tripla. Mitiora verò, & mediocria, tripla ferè in infusione; & quadrupla in decocto.

Virtus medicamentorum infusione & decocto deperditur; illa etenim in tenuiori substantia residet, quæ à calore facile dissipatur. Ideò cùm in decoctione multò major sit caloris vis, quàm in infusione, necesse est vim purgatricem magis minui, atque adeo majori dosi medicamenta erunt præscribenda.

Ab hoc tamen generali theoremate excluduntur rhabarbarum & myrobalani, *quæ magis purgant in infusione, quàm in substantia, propterea quod non solùm vim purgatricem præ se ferant, sed etiam adstrictoriam, quæ infusioni non communicatur.*

Hæc duo medicamenta purgandi & adstringendi vim obtinent, ratione diversæ substantiæ, tenuis scilicet, & crassæ seu terrestris. In tenui enim substantia vis purgatrix residet; in terrestri verò adstrictoria. Jam infusione tenuis substantia in liquorem transfertur, terrestris verò rejicitur, unde in infusione purgans tantùm remanet. Vide M. M. Fernelianam Gr. Horstii.

CAPUT VIII.

Cholagoga Medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

CAssia, ab ʒ. j. ad ʒ. j. ß.
Manna, ab ʒ. j. ad ʒ. ij. & ʒ. ij. ß.
Succus rosarum, ab ʒ. j. ß. ad ʒ. iij.
Tamarindi, ab ʒ. ij. ad ʒ. iij.

MEDIOCRIA.

Aloë, à ℈. j. ad ʒ. j. Corrigitur *masticho, tragacantho.*
Rhabarbarum, ʒ. j. ad ʒ. ij. tam in substantia, quam in infusione. Corrigitur *spicâ nardi, cinnamomo.*
Myrobalani citrini, a ʒ. ij. ad ʒ. iij. magis adstringunt, quàm purgent. Vis illorum adstrictoria minuitur infusione & frictione cum *oleo amygdalarum dulcium.*

VEHEMENTIA.

Scammonium, à g. iiij. ad viij. Corrigitur *succo cydoniorum*; & quando correctum est, *diacrydium* appellatur.
Corrigitur etiam *vapore sulphuris*, ut in pulveris Cornachini descriptione videre est; tum etiam *succo limonum* per infusionem & evaporationem: Ac denique extractum illius paretur cum *spiritu vini*, quo *resina scammonii* vocatur, blandè admodum purgans, ad ℈. ß. exhibitum.

COMPOSITA.

SYRUPI.

Rosatus solutivus, *De cichoreo cum Rheo* } ab ʒ. ij. ad ʒ. iij.

OPIATÆ.

Catholicum, *Diaprunum simplex*, *Diacassia.* } ab ʒ. ad ʒ. j. ß.
Diaprunum solutivum, Electuarium de succo rosarum, Tryphera persica. } ab ʒ. ß. ad ʒ. vj. & vij.

PILULÆ.

Aureæ. Sine quibus, De Rhabarbaro } à ʒ. ß. ad ʒ. j.

CHYMICA.

Extractum rhabarbari, scammonii, mercurius dulcis, mercurius vitæ, crocus metallorum, aliæque Antimonii præparationes purgantes; de quarum dosi V. Schroder. pharm.

CAPUT. IX.

Phlegmagoga Medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

Semen carthami, ab ʒ. j. ad ʒ. ij. Corrigitur *aniso & cinnamomo*

MEDIOCRIA.

Agaricus ʒ. j. ad ʒ. ij. Corrigitur *Zinzibere* & sale gemmæ.

VEHEMENTIA.

Turbith, à ℈. ij. ad ℈. iiij. Corrigitur *zinzibere.*
Hermodactylus, eadem dosi & correctione qua turbith.
Colocynthis non exhibetur, nisi correcta & præparata in trochiscis, qui *althandal* appellantur, ad grana octo vel decem.

COMPOSITA.

OPIATÆ ET ELECTUARIA.

Catholicum, *Diaphœnicum*, *Hiera picra*, *Electuarium diacarthami*, *De solutivum.* } ab ʒ. ß. ad ʒ. vj. aut ʒ. j.

PILULÆ

PILULÆ.

Cocciæ majores.
De Agarico.
Sine quibus.
Stomachicæ. } à ʒ. j. ad ϑ. iiij.

Cocciæ minores.
Fœtidæ majores.
Lucis majores.
Arthriticæ.
De Hermodactylis. } à ϑ. ii. ad ʒ. j.

TROCHISCI.

Agaricus trochiscatus, à ʒ. j. ad ϑ. iiij.

CHYMICA.

Extractum agarici, *colocynthidis*, *mercurius dulcis*; *mercurius vitæ*, *crocus metallorum*, aliæque antimonii præparationes. V. Schroder.

Hæc purgantia, è mineralibus petita, omnes humores purgant : ideò in variis capitibus enuntiantur.

CAPUT X.

Melanagoga Medicamenta

SIMPLICIA.

Senna, à ʒ. j. ß. ad ʒ. ij.
Polypodium, à ʒ. ij. ad ℥. ß.
Epithimium, eadem dosi.
Elleborus niger, à g.x. ad ʒ. ß. præstat infundere vel decoquere, à ʒ. ß. ad ʒ. ij.

COMPOSITA.

OPIATÆ.

Catholicum, *Diasenna*, } à ʒ. vj. ad ʒ. x.
Confectio Hamech, à ʒ. iij. ad ʒ. vj.

CHYMICA.

Extractum sennæ, *Ellebori nigri*, *Antimonii*, variè præparatum.

CAPUT XI.

Hydragoga Medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

Ebuli semen, ad ʒ. j.
Cortex medianus ejusdem ad ʒ. ij.
Succus ejusdem, ab ℥. j. ad ʒ. x.
Succus ireos nostratis, ab ʒ. j. ad ℥. ij.
Sambucus, idem cum prædictis, sed minùs efficaciter.

MEDIOCRIA.

Radix mechoacan, à ʒ. j. ad ʒ. ij. non coquitur; sed infunditur in vino albo, & liquor cum pulvere simul exhibetur in infusione.
Radix jalappæ, ad ʒ. ß.

VEHEMENTIA.

Soldanella pulverata, à ʒ. j. ad ʒ. ij.
Succus ejusdem, ab ℥. ß. ad ℥. j.
Elaterium, à g. viij. ad g. xvj.
Esula, à g. viij. ad g. xij.
Chamelæa.
Thymelæa.
Gutta gummi. } à g. v. ad ϑ. ß.

COMPOSITA.

Diaturbith, ad ʒ. j.
Diacarthamum, ab ℥. ß. ad ℥. j.
Pilulæ de sagapeno, ad ϑ. iij.

CHYMICA.

Resina jalappæ, *scammonii*, *pulvis Cornachini*, *Mercurius & antimonium* variè præparatum : [de dosi dictarum specierum, tam simplicium quàm compositarum, vide Simonis Pauli appendicem ad Quadripartitum.]

CAPUT XII.

De Vomitoriis Medicamentis.

Humores noxii in ventriculo & partibus ei vicinis contenti facilius vacuantur per vomitum, quem per sedem, si æger ad eum fuerit propensus; cui usui usurpata medicamenta, Vomitoria *nuncupata.*

IN ventriculo sæpe humores excrementitii retenti, qui breviori via per vomitum excluduntur, præcipuè si ægrotans nausea infestetur, & vomitum non ægrè ferat. Facilè enim vomitum patiuntur, ex Hipp. doctrina, bilioſi, graciles, & qui amplo sunt pectore: Contrà verò lædi solent à vomitu melancholici, valdè carnosi, & stricto pectore præditi, idque magis, si phthisi, asthmate, aut alio pulmonum affectu laboraverint. His addere oportet tempus anni, æstate enim per superiora purgatio facilis, hyeme verò minimè. Licet verò horum remediorum usus non sit valdè frequens, certum tamen est opportunè usurpata præstantissimos effectus producere. Multas enim febres intermittentes videre est, quæ cæterorum remediorum vim eludentes, solis vomitoriis eradicantur, quod frequenti experientia nobis innotescit.

Illa autem vomitum provocant, vel qualitate manifesta, ventriculum relaxando; vel specifica proprietate, quemadmodum cathartica.

Quæcunque pinguia sunt & oleosa, magna quantitate hausta, ventriculum relaxant, eumque subvertunt, unde vomitus sequitur, quo ea tantum vacuantur, quæ in ventriculo continentur. At verò propriè dicta vomitoria, qualitate occulta humores attrahunt ad ventriculum, eumque ad expulsionem excitant per superiora. Et sic feliciter humores in hepate, liene, & partibus ventriculo vicinis contenti, non rarò vacuantur.

Præcipuorum & magis usitatorum series hæc est.

MITIORA.

Aqua tepida, aqua hordei tepida, jusculà pinguia tepida, butyrum, oleum simplex, oxymel simplex, syrupus acetosus, Quæ omnia magno haustu sunt exhibenda.

MEDIOCRIA.

Semen atriplicis, *anethi*, in decocto, ab ʒ. ß. ad ℥. j.
Flores anethi genistæ, in decocto, à p. j. ad p. ij.
Semen raphani, in decocto, ab ℥. ß. ab ʒ. vj.
Raphani succus, ad ℥. iij.
Radix peponis, ad ℥. j. in decoctione.
Agaricus, à ʒ. j. ad ʒ. ij.
Radix asari, à ϑ. j. ad iiij.

VEHEMENTIORA.

Nux metell. balanus myrepsica, *catapuția*, *æs ustum*, *helleborus albus.* (*Aqua Nicotianæ*, *succus Ireos nostratis.*)

Dosis eorum non proponitur, quia satius est illis nunquam uti, propter vitæ periculum, quod ex nimia vehementia inferre possunt, aut saltem non nisi diligentissimâ præparatione & correctione adhibenda.

Chymici vomitoriis medicamentis nimium abundant, iisque majori parte adeò vehementibus, ut eorum causâ omnia spagyrica remedia apud vulgus suspecta evaserint. Ex eorum genere sunt, quæ ex antimonio componuntur, præcipuè verò *vitrum & flores antimonii*, quibus ego nunquam uti hactenus ausus sum, licet aliquando medicamentorum spagyricorum usum tentare voluerim, & quid in medicina possint, experiri. Verum enim verò, negandum non est è spagyricis medicamentis, nonnulla interdum, ritè à prudenti Medico administrata, optatos producere effectus, qui à vulgaribus remediis obtineri nequiverant. Ideò non abs re facturus videor, si quæ propria experientia comprobata sunt, spagyrica vomitoria summatim exposuero.

Ea autem quatuor omninò sunt, viribus & efficacia maximè diversa, quæ omnia in manibus habere debet quicunque cautè hujusmodi remediis uti voluerit, ut nimirum à minus vehementibus incipiat, & ad fortiora progrediatur, si illa satis efficacem operationem non ediderint.

Primum est *vitriolum album præparatum*, prout à Crollio & Beguino describitur, quod tam blandum est vomitivum, ut etiam puerulis tutò exhiberi valeat ℈.ß. ad ʒ.ß. adultioribus verò ad ʒ.j. in aqua communi [*cerevisia calida butyrata*] dissolutum : humores tantùm ventriculo contentos evacuat, ab aliis verò partibus nihil educit.

Secundum est *sal vitrioli*, ex vitriolo Cyprio calcinato extractum, quod priori vehementiùs operatur : at verò ex ventriculo similiter tantùm humores educit. Dosis à gr.x. ad xx. in aqua communi, describitur à Beguino sub nomine *salis colchotaris*, & ab Angelo Sala *in triumpho Emeticorum*, tum etiam *in anatomia vitrioli.*

Tertium est *Aqua benedicta*, quæ describitur à Quercetano *in pharmacopœa* : hæc componitur ex Antimonio, & prioribus multò vehementior est, nec nisi robustioribus hominibus, & summa cum cautione exhibenda. Si tamen opportunè usurpetur, præstantissimos sæpe effectus parit. Dosis ejus aquæ est ℥. j. ad [ʒ.ij.] ℥.iij. humores non solùm è ventriculo, sed etiam è toto corpore educit.

Quartum denique est *pulvis Emeticus*, qui vulgò nominatur *mercurius vitæ*, & è Beguino & Crollio describitur. Omnibus prædictis vehementior est, suos tamen in medicina usus habere potest in cura morborum contumacium, quique remediis vulgaribus non cedunt ; cautè tamen & nonnisi in summa virium fiducia eo utendum est. Humores è noto corpore eradicat potentissimè, dosis à g.iij. ad v. in jusculo, conserva rosarum, vel alia quavis re. Corrigi tamen potest illa mercurii vitæ vehementia, ut majori dosi exhiberi valeat innoxiè, & vix aut leviter vomitu moveat, totamque ut plurimum operationem suam perficiat per inferiora. Corrigendi modi varii proponuntur ab Hartmanno *in commen. ad Crollium.*

Nos hanc addimus usu nostro comprobatam, quæ in multis ægrotantibus per inferiora tantùm purgat, in nonnullis verò semel tantùm aut bis vomitum movet. Facillima autem, est hæc correctio nostra, quæ fit ponendo mercurium vitæ, seu pulverem emeticum benè lotum in patina terrea vitreata supra foculum mensarium, aut furnulum exiguum, semper movendo. Fumus exhalat ater & fœtidus, qui venenositatem intus latentem continet, & illam operationem continuando, per duas vel tres horas, tota absumitur. Peractæ sufficienter operationis signum est, quando dullum amplius fumum emittit. Si post istam operationem adhuc vomitum moveat, iteranda erit, & optatum habebis effectum. Pulvis albissimus coctione ista griseum colorem acquirit. Dari potest à g.iiij. ad g.viij. in tabellula cum saccharo & mucilagine tragacanthi redactus, ut sine ullo fastidio exhiberi valeat. Adde Tartarum Emeticum & alia Antimonialia à Schrodero descripta.

CAPUT XIII.

De Sudorificis Medicamentis.

In morbis chronicis & contumacibus sudorifica medicamenta frequenter usurpantur.

ILli morbi, qui alterantibus & purgantibus medicamentis curari nequiverunt, sed radices habent altiùs insixas, quales sunt epilepsiæ, paralyses, contumaces catarrhi, hydropes, arthritides, & quilibet frigidi affectus, tum imprimis lues venerea, potentioribus medicamentis eradicandi, qualia sunt sudorifica, quæ per plures dies, ut moris est, usurpata, non solùm tertiam corporis regionem, cui peculiariter destinata sunt, sed etiam totum corpus à recrementis expurgant.

Illa autem, calefaciendi & attenuandi vi prædita humores colliquant, eosque per insensibiles meatus excutiunt.

Humores, diuturnos morbos efficientes, frigidi & crassi ut plurimùm esse solent ; ideò sudorifica illis ritè conveniunt, quæ eos calefaciunt, colliquant, attenuant, insensibiles corporis meatus recludunt, per eosque evacuant.

Multa tamen non tam manifestis qualitatibus, quàm specifica proprietates sudores promovent.

Apud antiquos Medicos hoc dogma non habetur, quia illi omnem sudorificorum vim ad manifestas qualitates retulerunt. Neque enim præstantiora sudorifica, quibus hodie utimur, illis nota fuerunt. Attamen necesse est, occultam qualitatem in iis agnoscere, qua sudores provocant : cùm piper & pyrethrum, valde calida & attenuantia, sudores non moveant ; & radix Chinæ in primis qualitatibus ferè temperata, id potenter efficiat. Inter omnia sudorif. eminet Opium, teste Walvo, (correctum.)

Illa autem sudorifica medicamenta sunt.

SIMPLICIA.

Lignum guaiacum, & cortex ejusdem, lignum sassafras, radix Chinæ, radix salsaparillæ.

Hæc efficaciter sudores movent ; minùs verò sequentia.

Radices, *carlinæ, angelicæ, zedoariæ, scorzoneræ, fœniculi, apii, petroselini, bardanæ, pimpinellæ, tormentillæ.*

Folia, *scordii, ulmariæ, cardui benedicti, capilli veneris, bardanæ.*

Semina, *cardui benedicti, milium vulgare, lentes.*

Flores, *chamæmeli, cyani, papaveris rubri.*

COMPOSITA.

Aquæ, *papaveris rhœados, cardui benedicti, scabiosæ, theriacalis.*

Opiatæ, Theriaca vetus.

CHYMICA.

Sal cardui benedicti, mater perlarum calcinata, bezoardicum minerale Beguini, Antimonium diaphoreticum Crollii, Bezoardicum joviale Hartmanni, in commentariis ad Crollium ; & alia penè infinita à Chymiatris descripta. Nos prædicta tantùm in usum revocavimus, & præstantissimos effectus ex iis obtinuimus, quorum exempla nonnulla in *Observationibus nostris* videri possunt in febrium præsertim malignarum curationibus.

CAPUT XIV.

De Diureticis Medicamentis.

Diureticis medicamentis convenienter expurgantur gibbæ hepatis partes, renes, vesica, uterus, & universum venosum genus.

QUemadmodum affectus venosum genus occupantes, ex urinis dignoscuntur ; quia portio materiæ in venis contentæ ad illas transfertur, nec non iidem affectus crisi, quæ per urinam fit, sæpè terminantur : ita humores noxii diureticorum ope non difficili negotio expurgari solent.

Ex his quædam calida sunt, quædam verò frigida.

Calida, humores fundendo, partes magis aqueas & serosas separant, quæ postmodùm à renibus attrahuntur.

Quæ verè & propriè *Diuretica* nominantur, acria sunt, vehementer calida & sicca, ideò sanguinem fundunt, & serosum humorem ab eo separant, tum etiam pituitam & crassos humores colliquant, eòsque in aquosum humorem commutant, qui cum sero facilè commiscetur, simùlque ad renes attrahitur, & cum urinis excernitur.

Frigida verò vel abstergendo, vel aquosam materiam suppeditando, urinas movent.

Nonnulla medicamenta humores, qui in vasis & renibus continentur, abstergunt, eosque nonnihil attenuant ; quia licet frigida sint, tenues tamen habent partes, atque ita urinas promovent. Talia sunt *gramen, asparagus, parietaria, capillares herbæ, &c.* Alia multa humiditate sunt prædita quæ venis suppeditatur, deinde à renibus attrahitur, & cum ea humores in venis contenti simul rapiuntur. Hujus naturæ sunt *althea, cucurbita, semina frigida majora.*

Horum autem diureticorum medicamentorum, tam calidorum, quàm frigidorum materia talis est.

DIURETICA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *apii, petroselini, fœniculi, eryngii, valerianæ, asari, ononidis, raphani.*

Cortex, *medianus genistæ, & medianus tamariscI.*

Folia, *Saxifragiæ, pimpinellæ, apii, urticæ, fœniculi, chamædrios, centaurii minoris, sisymbrii, nasturtii aquatici, sabinæ.*

Semina

Semina, *ſeſeleos, Maſſilienſis, petroſelini Macedonici, apii, raphani, urticæ, leviſtici, milii ſolis, paliuri, cicera rubra.*
Fructus, *baccæ lauri, juniperi.*
Flores, *geniſtæ, chamomillæ.*
Gummi, *terebenthina.*
Animalia, *ſanguis hirci præparatus, cantharides.*
Mineralia, *carabe.*

COMPOSITA.

Aquæ *fœniculi, apii, ſabinæ.*
Syrupi *de quinque radicibus, capillorum veneris, Byſantinus, oxymel ſimplex, & compoſitum.*
Conſervæ *florum geniſtæ.*

CHYMICA.

Spiritus *ſulphuris, vitrioli, tartari, ſalis terebinthina.*
Sales *tartari, baccarum hederæ, ſiliquarum, ſtipitum fabarum.*

DIURETICA FRIGIDA SIMPLICIA.

Radices *aſparagi, graminis, ruſci, altheæ, oxylapathi acetoſæ.*
Folia *capillorum veneris, acetoſæ, parietariæ, berniariæ, biſmalvæ, ſummitates aſparagi.*
Semina *quatuor frigida majora, acetoſæ, alkekengi, hordeum.*
Fructus *cucurbitæ, pepones, cucumeres, fragæ.*
Flores *altheæ, cichorei.*
Gummi *caphura.*
Succi *limonum granatorum acidorum.*

CHYMICA.

Sal prunellæ, ſpiritus ſulphuris & vitrioli, qui licèt inter diuretica calida relati ſint, refrigerandi tamen facultate inſigni prædicti ſunt, & nihilominus in affectibus tum calidis, tum frigidis conveniunt, propter ſummam tenuitatem, & penetrandi vim, cujus ratione vehicula ſunt aliorum remediorum.

COMPOSITA.

Aquæ *parietariæ, graminis, acetoſæ, hordei.*
Syrupi *capillorum veneris, de limonibus, de althea.*
Conſervæ *capillor. veneris, radicum eryngi, carnis cucurbitæ.*
Trochiſci *de Caphura.*

COROLLARIUM.

Ad horum vacuantium genus ſpectant menſes moventia, quæ tamen ad hyſtericorum claſſes meliùs referuntur: inde ergo erunt repetenda.

CAPUT XV.

De Errhinis Medicamentis.

In affectibus capitis diuturnis, à pituita productis, poſt univerſales vacuationes, errhina uſurpantur, quæ illam per nares attrahunt & expurgant.

VAcuationes illæ, quæ humores à toto corpore expurgare ſolent, *univerſales* appellantur: quibus ſuccedunt, quæ peculiarem tantùm partem evacuant *particulares* nuncupatæ, qualis eſt illa, quæ pituitam per nares è cerebro elicit, multis illius affectibus convenientiſſima. Poſtquam enim major excrementorum pars univerſali vacuatione educta eſt, poſtmodum per vicina emunctoria reliquiæ commodè educuntur.

Utque facilè humorem illum craſſum & frigidum attrahant; calida eſſe debent, attenuantia, & detergentia: Qualia ſunt, quæ ſequuntur.

Radices *ireos, cyclaminis, cucumeris agreſtis.*
Folia *betæ rubræ, braſſicæ, anagallidis, majoranæ, ſalviæ, betonicæ, pulegii, origani, praſſii, hederæ, nicotianæ.*
Gummi *euphorbium.*
Succi *radicum & foliorum prædictorum, elaterium.*

CAPUT XVI.

De Sternutatoriis.

STernutatoria medicamenta ſua acrimonia expultricem cerebri facultatem irritando, pituitam à cerebro eliciunt, tum etiam in affectibus comatoſis ſopitum cerebrum exſuſcitant. Talia ſunt quæ ſequuntur.

Radices, *zinziberis, pyrethri, ireos Florentinæ, hellebori albi & nigri.*
Folia, *betonicæ, majoranæ, ſalviæ, nicotianæ.*
Gummi, *euphorbium.*
Animalia, *caſtoreum.*

CHYMICA.

Spiritus ſulphuris, vitrioli, ſal vitrioli.

CAPUT XVII.

De Maſticatoriis.

Αποφλεγματιζοντα medicamenta ſunt, quæ pituitam per os è cerebro educunt, idque præſtant ſua caliditate & acrimonia, qua humorem attenuant, & facultatem irritant expultricem. Illa autem ſunt hujuſmodi,

SIMPLICIA.

Radices, *zinziberis, pyrethri, angelicæ.*
Folia, *ſalviæ, majoranæ, hyſſopi, origani, tabaci.*
Semina, *naſturtii, ſinapi, ſtaphiſagriæ, nigellæ, piper alvum, & nigrum.*
Fructus, *paſſulæ, cubebæ.*
Gummi, *maſtiche.*

COMPOSITA.

Acetum ſcilliticum.
Oxymel ſcilliticum.
Theriaca, confectio anacardina.

CAPUT XVIII.

De Cephalicis Medicamentis.

Cephalica medicamenta dicuntur, quæ cerebrum roborant, ejuſque intemperiem emendant.

MUlta dantur medicamenta, quæ ſpecifica proprietate & ſympathia quam habent cum certis corporis noſtri partibus, earum robur intendunt, & peculiares earum affectus oppugnant. Talia ſunt *Cephalica*, quæ vires ſuas peculiariter in cerebro exercere creduntur.

Eaque duplicia ſunt; calida ſcilicet, & frigida.

Calida cerebrum calefaciunt & exſiccant, ac pituitam in eo contentam incidunt & attenuant.

Frigida partim calidam cerebri intemperiem contemperant, partim pituitam actem & ſalſam, alioſque humores tenuiores graves fluxiones efficientes, incraſſant.

Quum cerebrum nunc frigidis, nunc calidis affectibus tentetur, medicamenta illam partem reſpicientia duorum generum eſſe debuerunt, ut omnibus hiſce affectibus ſuccurrere poſſemus.

Horum autem omnium materia talis eſt.

CEPHALICA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *ſpica nardi, calami aromatici, valerianæ, ireos Florentinæ, acori, galangæ, zedoariæ, pæoniæ.*
Ligna, *viſcus quercinus, xyloaloës.*
Cortices, *cinnamomum.*
Folia, *betonicæ, majoranæ, ſalviæ, roriſmarini, lauri, calamenthi, polii montani.*
Semina, *pæoniæ; cardamomi, ſileris montani, nigellæ Romanæ.*
Fructus, *baccæ lauri, juniperi; gariophylli, nux moſchata, cubebæ, grana kermes.*
Flores, *betonicæ, ſtœchados; anthos, ſalviæ, macis, chamomillæ, lilii convallium, tiliæ arboris.*
Succi & liquores, *opobalſamum, vinum.*
Gummi, *thus, maſtiche, ſtorax, benzoinum.*
Marina, *ſuccinum, ambra.*
Animalia, *caſtoreum, moſchus, zibetta.*

COMPOSITA.

Aquæ, *betonicæ, ſalviæ, majoranæ, naphæ,* ſeu florum arantiorum, *cinnamomi, theriacalis, imperialis, cœleſtis, aquæ vitæ.*
Syrupi, *de ſtœchade, mel roſatum.*
Conſervæ, *acori zinziberis, florum ſtœchados, anthos, ſalviæ, myrobalanorum conditarum, nux condita, nux moſchata, condita, corticis citri.*

Confectiones, *alkermes, theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina.*

Electuaria, *diambos, diambræ, diamoschi dulcis, diaireos, aromatici rosati.*

Trochisci, *de Gallia moschat. de carabe.*

EXTERNA.

Olea, *de castoreo, chamæmelinum, iritum, laurinum, nardinum, rutaceum, de spica, vulpinum.*

Unguenta, *martiatum, aregon.*

Emplastra, *de betonica, de baccis lauri, de meliloto, de mucilaginibus.*

CHYMICA.

Olea destillata, *succini, rorismarini, lavendulæ, salviæ thymi, fœniculi, anisi, cinnamomi, nucis moschatæ, caryophillorum, balsamus vitæ.*

CEPHALICA FRIGIDA SIMPLICIA.

Folia, *lactucæ, portulacæ, plantaginis.*

Ligna, *santali omnes.*

Semina, *lactucæ, papaveris albi, quatuor frigida majora, psyllii, hordei.*

Flores, *rosarum, violarum, nymphææ, papaveris rhœados.*

Succi, *limonum, granatorum, acetum, omphacium, opium.*

Lacrymæ, *camphora.*

COMPOSITA.

Aquæ, *portulacæ, lactucæ, plantaginis, rosarum, papaveris, Rhœados, nymphææ.*

Syrupi, *violaceus, rosarum siccarum, de papavere.*

Conservæ, *rosarum, violarū, nympeæ, lactucæ, cucurbitæ.*

Electuaria, *trium santalorum, diamargariti frigidi.*

Confectiones, *philonium, requies Nicolai.*

Trochisci, *de caphura.*

Pilulæ, *de cynoglosso, laudanum opiatum.*

CHIMICA.

Sal prunellæ, spiritus sulphuris, & vitrioli.

EXTERNA.

Olea, *violaceum, nymphææ, rosaceum, caphuræ, omphacinum.*

Unguenta, *rosaceum, populeum, refrigerans Galeni, ceratum santalinum*

CAPUT. XIX.

De Opthalmicis Medicamentis.

Opthalmica propriè dicta sunt, quæ proprietate specifica oculos corroborant, eorumque visum acuunt, oxydormica appellata.

Alia tamen secundariò referuntur, quæ variis oculorum affectibus curandis sunt necessaria, videlicet anodyna, repellentia, digerentia, detergentia.

OCuli, sensu exquisitissimo donati, in plurimis affectibus dolore acerbissimo cruciantur, ut omni arte is mitigandus sit anodynis medicamentis. Sæpe etiam inflammationibus laborant, quibus in principio repellentia conveniunt, ut alio tempore resolventia. Denique lacrymis, ulceribus, aliisque affectibus tentantur, quibus exsiccantia & detergentia conveniunt. Illa autem omnia exquisitè selecta esse debent, ob delicatiorem partis naturam & exquisitum sensum. Qualia sunt quæ sequuntur.

OXYDORCICA, SEU VISUM ACUENTIA.

Radices, *fœniculi, chelidoniæ, raphani.*

Folia, *chelidoniæ, verbenæ, rutæ, euphrasiæ, fœniculi.*

Semina, *fœniculi, raphani, ormini sativi.*

ANODYNA.

Lac muliebre, albumen ovi agitatum in aquam conversum. *Aqua rosarum, mucilago seminis psyllii, mucilago seminis cydoniorum, medullâ panis* macerata & in lacte cocta, addito pauco croco. *Poma dulcia cocta* sub cineribus. *Pomorum putridorum pulpa. Trochisci albi Rhasis cum opio.*

REPELLENTIA.

Aqua, *rosarum, plantaginis, portulacæ.*

Succus, *cydoniorum, pomorum acidorum, albumen ovi, Alumen.*

EXSICCANTIA.

Ceruſa lota, tuthia lota, antimonium lotum, unguentum de tuthia, Trochisci albi, Rhasis sine opio.

DIGERENTIA, SEU RESOLVENTIA.

Sarcocolla cum lacte nutrita, crocus, lac muliebre, decoctum fœnugraci, sanguis columborum juniorum, è pennis majoribus in oculum expressus.

DETERGENTIA SINE MORSU.

Saccharum cantum, syrupus rosarum siccarum, tuthia, pompholix, plumbum ustum & lotum, antomonium lotum.

DETERGENTIA CUM MORSU.

Fella piscium mitiora, *Quadrupedum* media, *avium* fortissima, & inter illa, *fel perdicis* omnium validissimum; *gallinæ* mitissimum. *Succus chelidoniæ, fœniculi, aqua mellis composita.*

CAPUT XX.

De Thoracis Medicamentis.

THoracica medicamenta dicuntur quæ pulmoni familiaria sunt, & humores in eo contentos præparant ad anacatharsin.

Ut autem hi humores per anacatharsin facilè expellantur, non debent esse nimiæ crassitiei aut tenuitatis participes; unde crassiores præparantur attenuantibus, incidentibus, & detergentibus medicamentis, quæ calida sunt; tenuiores incrassantibus, quæ frigida sunt. Horum omnium materia talis est.

THORACICA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *enulæ campanæ, ireos Florentinæ, aristolochiæ utriusque, liquiritiæ, zinziberis, squillæ.*

Folia, *tussilaginis, prassi albi, hyssopi, thymi, satureiæ, origani, calamenthi, pedis cati, hederæ terrestris, roris solis, nicotianæ,* pauca dosi, quia vomitiva.

Semina, *urticæ, lini, brassicæ, seseleos massilienſis.*

Fructus, *ficus pingues, passulæ dulces, amygdalæ, nuclei pini, baccæ lauri.*

Flores, *Chamomillæ.*

Aromata, *crocus,* qui eximius.

Gummi, *Terebinthina, myrrha.*

Animalia, *mel, pulmo vulpis præparatus.*

Mineralia, *flores sulphuris.*

COMPOSITA.

Aquæ, *hyssopi, tussilaginis.*

Syrupi, *de tussilagine, de hyssopo, de liquiritia, capillorum veneris, oxymel simplex, oxymel scilliticum, saccharū cantū.*

Conservæ, *capillorum veneris, radicis enulæ campanæ, zinziberis.*

Electuaria, *diaireos simplex, diaireos Salomonis.*

EXTERNA.

Olea, *irinum, amygdalarum dulcium, chamomillæ, liliorum alborum.*

Adipes, *axungia gallinæ, anatis, vitulinæ, butyrum.*

Medullæ, *cervina, vitulina.*

Unguenta, *de althea, resumptivum.*

Emplastra, *de sulphure, de baccis lauri, filii Zachariæ.*

THORACICA FRIGIDA EXTERNA.

Radices, *altheæ, liquiritiæ.*

Folia, *cappillorum veneris, pulmonariæ.*

Semina, *quatuor frigida majora, malvæ, altheæ, papaveris albi, psyllii, bombacis, hordeum.*

Fructus, *jujubæ, sebesten, amygdalæ dulces, pruna dulcia.*

Flores, *violarum, nymphææ, papaveris, rhœados.*

Gummi, *Arabicum, tragacanthum.*

Succi, *amylum, succus liquiritiæ.*

Animalia, lac muliebre, asininum, caprinum, caro testudinum, cancri fluviatiles.

COMPOSITA.

Aquæ, *lactucæ, portulacæ, nymphæ, papaveris, rhœados, hordei.*

Syrupi, *jujubinus, violaceus, capillorum veneris, papaveris albi,* narcoticus.

Sacchara, *rosaceum, penidiatum.*

Conservæ, *rosarum, violarum, borraginis, lactucæ, caro cucurbitæ condita.*

Ele-

Electuaria, *diatragacantum frigidum, diamargaritum frigidum, diapenidium sine speciebus.*

EXTERNA.

Oleum, *violaceum, nymphæa, amygdalarum dulcium.*

Axungiæ, *gallinæ, anatis, vituli, butyrum recens.*

Axungiæ istæ temperatæ sunt, & ideò in affectibus tam calidis, quàm frigidis usurpantur.

CAPUT XXI.

De Cardiacis Medicamentis.

MEdicamenta *Cardiaca* nominantur, quæ proprietate specifica corroborant, spiritus vitales reficiunt, ac venenis & malignis affectibus resistunt.

Et quia interdum ab intemperie calida, interdum à frigida cor debilitatur: ideò Cardiaca medicamenta alia calida, alia frigida esse debuerunt.

CARDIACA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *dictamni* seu *fraxinellæ, angelicæ, pentaphylli, scorzoneræ, zedoariæ, gentianæ, imperatoriæ, doronici.*

Cortices, *cinnamomum, cortex citri siccus.*

Ligna, *xyloaloes.*

Folia, *melissæ, scabiosæ, cardui benedicti, ocymi,* seu basiliconis, *polii, abrotani, rorismarini, lavendulæ.*

Fructus, *grana tinctorum, baccæ juniperi, nux moschata, garyophylli.*

Gummi, *thus, myrrhæ, masticbe.*

Succi, *melissæ, scabiosæ, borraginis.*

Animalia, *moschus, zibetta, lapis bezoar, fericum crudum.*

Mineralia, *ambarum, succinum.*

COMPOSITA.

Aquæ, *florum arantiorum, melissæ, rorismarini, cardui benedicti, scabiosæ, aqua vitæ, imperialis, theriacalis, cælestis, cinnamomi.*

Olea Chymica, *cinnamomi, garyophyllorum, nucis moscatæ.*

Syrupi, *condituræ corticis citri, byzantinus.*

Conservæ, *florum anthos, cortex aurant. conditus, nux moschata condita, myrobalani conditæ.*

Confectiones, *alkermes, theriaca.*

Electuaria, *aromaticum rosatum, diambræ, de gemmis, lætificans Galeni, diamoschum dulce.*

CARDIACA FRIGIDA SIMPLICIA.

Radices, *acetosæ, buglossi, bistortæ, tormentillæ.*

Ligna, *santali omnes.*

Folia, *borraginis, buglossi, acetosæ, oxylapati.*

Semina, *cydoniorum, plantaginis acetosæ.*

Flores, *rosarum, violarum, borraginis, buglossi, nemepharis.*

Fructus, *citria, limones, cerasa acida, ribes, granata acida, poma odorata, cydonia.*

Gummi, *Camphora.*

Animalia, *perlæ, unicornu, os de corde cervi, ebur, spodium, cornu cervi, lapis Bezoar.*

Mineralia, *terra sigillata, bolus armena, fragmenta pretiosa, aurum, corallium.*

COMPOSITA.

Aquæ, *rosarum, borraginis, buglossi, acetosæ.*

Syrupi, *granatorum, de limonibus, violaceus, de succo acetosæ, rosarum siccarum, de pomis redolentibus.*

Conservæ, *florum borraginis, buglossi, rosarum, violarum, foliorum acetosæ.*

Confectio, *de hiacyntho.*

Electuaria, *diamargariti frigidi, diatriasantalor.*

CAPUT XXII.

De Hepatis Medicamentis.

HEpatica medicamenta hepati roborando, ejusdemque intemperiebus corrigendis sunt destinata: unde alia calefaciunt, alia refrigerant.

Quia tamen omnes humores in eo generantur, & ob venarum angustiam obstructionibus est valdè obnoxium, idcircò omnia ferè medicamenta, hepati convenientia, unt etiam aperiendi facultate donata.

HEPATICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices, *calami aromatici, cyperi, enulæ campanæ.*

Folia, *agrimoniæ, absynthii, mentæ, chamædryos, chamæpityos, betonicæ, centaurii minoris.*

Semina, *anisi, fœniculi, carvi, ammeos.*

Flores, *anthos, macis, schœnanthos, spicæ nardi.*

Fructus, *garyophylli, nux moschata, passulæ.*

COMPOSITA.

Aquæ, *absynthii, menthæ, betonicæ.*

Syrupi, *de absynthio, de mentha, byzantinus, de quinque radicibus.*

Conservæ, *florum salviæ, anthos, cortex citri conditus, radix enulæ condita, aconiis conditus, nux condita, nux moschata condita, myrobalani conditæ.*

Confectiones, *theriaca, mithridatium.*

Electuaria, *aromaticum rosatum, diambra, diarrhodon temperatum.*

Trochisci, *de absynthio, de rhabarbaro, de eupatorio.*

EXTERNA.

Olea, *de absynthio, de mentha, nardinum.*

HEPATICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices, *graminis, asparagi, cichorei, acetosæ, bruscі.*

Ligna, *santali omnes.*

Folia, *endiviæ, cichorei, scariolæ, chondrillæ, hepaticæ, adianti, acetosæ, portulacæ.*

Semina, *quatuor frigida majora, quatuor frigida minora* nempe, *lactucæ, portulacæ, endiviæ, cichorei, semen acetosæ.*

Flores, *rosarum, nympheæ, cichorei.*

Fructus, *pruna acida, granata acida, cucurbitæ, ribes, cucumeres.*

Succi, *limonum, granatorum, cydoniorum, endiviæ, acetosæ, cichorei, acetum, omphacium.*

Animalia, *ebur, spodium.*

Mineralia, *corallium.*

COMPOSITA.

Aquæ, *cichorei, endiviæ, graminis, acetosæ, rosarum, agrimoniæ.*

Syrupi, *de cichoreo simplex & compositus, de succo acetosæ, de granatis, de limonibus, rosarum siccarum.*

Conservæ, *florum cichorei, foliorum acetosæ, rosarum, fructuum berberis, cerasa acida condita.*

Electuaria, *diatriasantalum, diarrhodon abbatis, diamargaritum frigidum.*

Trochisci, *de spodio, de caphura.*

EXTERNA.

Olea, *rosaceum, omphacium, nehipharis.*

Unguenta, *rosaceum, ceratum, santalinum: refrigerant, Galeni.*

CAPUT XXIII.

De Stomachicis Medicamentis.

Ventriculi actio multis modis offenditur, vel quatenus alimentum non appetit, vel malè concoquit, vel denique probè non retinet.

Appetentia desicitur, quando ventriculus, & præsertim superioris illius orificium, aliquo humore excrementitio obducitur, qui partis illius sensum obtundit. Concoctio læditur imminuto ventriculi calore. Retentio denique labefactatur ex partis laxitate, quam sequitur vomitus & alvi fluxus.

Appetentiam excuscitant medicamenta, quæ humores noxios detergunt, partis robore servato, partemque blandè vellicando, divulsionis sensum efficiunt: qualia sunt acida & salsa. Concoctionem juvant nonnullæ proprietate specifica, alia calore moderato & aromatica vi. Retentio denique adstringentibus appropriatis confirmatur.

Illæ

Illa autem omnia stomachica medicamenta ad calidorum vel frigidorum classes referri solent.

VEntriculi, quemadmodum & aliarum partium functiones, à variis intemperiebus lædi solent, quæ generaliter sui ablationem incidant : ideo semper in stomachicorum classe ea erunt seligenda, quæ cùm partem roborent generali etiam indicationi inserviunt, hanc scilicet vel illam intemperiem corrigendo.

STOMACHICA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *zinziberis, ciperis, calami aromatici, galangæ.*
Cortices, *citri sicci, cinnamomi.*
Lignum, *xiloaloës.*
Folia, *menthæ, absinthii, utriusque salviæ, betonicæ, rorismarini.*
Semina, *anisi, fœniculi, coriandri, citri, piper.*
Fructus, *Cariophylli, nux moschata.*
Flores, *salviæ, anthos, betonicæ, macis, crocus.*
Gummi, *mastiche.*
Mineralia, *succinum, ambra.*

COMPOSITA.

Aquæ, *betonicæ, absynthii, menthæ, salviæ.*
Syrupi, *de mentha, de absynthio pontico.*
Conservæ, *florum salviæ, anthos, foliorum absynthii cortex citri conditus, nux moschata condita, myrobalani conditæ, zinziber conditum, acorus conditus.*
Confectiones, *theriaca, mithridaticum, alkermes.*
Electuaria, *aromaticum rosatum, diambræ, diagalangæ.*
Trochisci, *de absynthio, de rhabarbaro.*

EXTERNA.

Olea, *nardinum, de absynthio, de mentha, nucis moschatæ, mastichinum, myrrhinum.*
Emplastra, *pro stomacho, de mastiche.*

STOMACHICA FRIGIDA SIMPLICIA.

Radices, *plantaginis, acetosæ.*
Ligna, *santalum rubrum.*
Folia, *plantaginis myrti.*
Semina, *plantaginis, cydoniorum.*
Flores, *rosæ rubræ, balaustiæ.*
Fructus, *cydonia, pyra, mespila, myrtilli.*
Succi, *acaciæ, hypocistidis.*
Mineralia, *corallus.*

COMPOSITA.

Aquæ, *rosarum, plantaginis.*
Syrupi, *rosarum siccarum, cydoniorum, granatorum, myrtinus, de succo acetosæ, de agresta.*
Conservæ, *rosarum rubrarum, foliorum acetosæ.*
Electuaria, *diatria santalon.*

EXTERNA.

Olea, *rosaceum, lentiscinum, omphacinum.*
Unguenta, *ceratum santalinum, rosaceum.*

CAPUT XXIV.

De Splenicis Medicamentis.

LIeni dicata medicamenta ferè sunt, quæ melancholicum humorem præparant, propterea quòd lien dicatur, melancholiæ conceptaculum.

At verò quandoque illa melancholia naturalem sortitur conditionem, estque frigida, crassa, & terrestris, obstructiones efficiens, tumque medicamenta postulat aperientia, incidentia, & detergentia; imò & interdum emollientia, quando humor induratus scirrhum producit.

Interdum nimio calore aduritur, & atræ bilis conditiones acquirit, tumque eadem requirit medicamenta, quæ suprà atræ bili præparandæ idonea diximus.

SPLENICA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *apii, enulæ campanæ, ireos, calami aromatici, aristolochiæ.*
Cortices, *radicum capparum, cortex medianus fraxini, medianus tamarisci, cinnamomum.*
Folia, *chamædryos, cuscutæ, cæterach, summitates lupuli, tamarisci, pulegii, thymi, nasturtii, fumariæ, centaurii minoris, melissæ.*
Semina, *agni casti, nasturtii, anisi, apii, cardui benedicti.*
Flores, *genistæ, calendulæ, tamarisci, crocus.*
Fructus, *cappares.*
Gummi, *ammoniacum, bdellium, myrrha.*
Mineralia, *chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ, *fœniculi, fumariæ, melissæ, cardui benedicti, cinnamomi.*
Syrupi, *de fumaria, de quinque radicibus, oxymel simplex, oxymel scilliticum.*
Conservæ, *florum tamarisci, genistæ, acorus conditus, zinziber conditum, cortex citri conditus.*
Confectiones, *alkermes.*
Electuaria, *de gemmis, lætificans Galeni.*
Trochisci, *de capparibus, de eupatorio.*

EXTERNA.

Olea, *de capparibus, tamarisci, irinum rutaceum.*
Unguenta, *de arthanita, de althea.*
Emplastra, *de mucilaginibus, de meliloto, diachylum cum gummis, de ammoniaco.*

SPLENICA FRIGIDA.

Eadem ferè sunt ac bilem attenuantia, quæ ideo, ne hîc frustra repetantur, inde erunt depromenda, quibus addenda erunt, quæ bilem adustam præparare valent.

CAPUT XXV.

De Nephriticis Medicamentis.

Medicamenta renum affectibus curandis idonea dicuntur, vel quatenus urinas promovent, vel quatenus renum ardorem contemperant, vel quatenus calculos frangunt, aut comminuunt, vel denique, quatenus arenulas viscidosque humores in renibus contentos, detergunt.

Urinas moventia suprà fuerunt proposita, iis tamen quædam addenda sunt, renibus magis peculiariter appropriata.

Renum ardorem contemperant diuretica frigida, tum alia nonnulla simpliciter refrigerantia, quæ nephritica frigida appellantur.

AD calidam renum intemperiem corrigendam non semper utendum est diureticis : quantumvis refrigerent. Nam quando immoderatum urinæ profluvium illam intemperiem consequitur, aliis refrigerantibus est utendum, quæ potiùs incrassent, aut leniter adstringant, qualia sunt lactuca, portulaca, semen psyllii, gummi tragacanthum, &c.

Lithontriptica, seu calculum frangentia medicamenta id præstant vel specifica proprietate, vel quatenus incidunt & attenuant, sine admodum insigni calore : alioquin calculum magis excoquerent, vel denique asperitate sua summam calculi faciem abstergunt & attritu comminuunt.

Arenulas viscidosque humores detergentia ex diureticis aut lithontripticis desumuntur.

Horum omnium materia talis est.

URINAS MOVENTIA.

Hæc suprà fuerunt proposita tam calida, quàm frigida, c. xiv.

URINÆ RENUMQUE ARDOREM temperantia & lenientia.

SIMPLICIA.

Radices, *altheæ, liquiritiæ.*
Folia, *malvæ, lactucæ, portulacæ, endiviæ, cucurbitæ, scariolæ.*
Semina, *melonum, cucurbitæ, cucumeris, altheæ, malvæ, lactucæ, papaveris albi, psyllii, hordeum.*
Fructus, *pruna dulcia, passulæ, jujubæ, amygdalæ.*
Flores, *violarum, nenupharis.*
Gummi, *tragacanthum.*
Animalia, *lac, butyrum.*

COMPOSITA.

Aquæ, *lactucæ, portulacæ, nenupharis.*
Syrupi, *de liquiritia, altheæ, jujubarum, violarum.*

Con-

Conſervæ, *violarum, nymphææ, lactucæ conditæ.*
Electuaria, *diatragacanthum frigidum.*

EXTERNA.

Olea, *violarum, roſaceum, nenupharis.*
Unguenta, refrigerans Galeni, unguentum roſaceum.

LITHONTRIPTICA, SEU calculum frangentia.

SIMPLICIA.

Radices, *ononidis, lappæ majoris, ſaxifragiæ, virgæ aureæ, calcitrapæ.*
Ligna, *lignum nephriticum.*
Cortices, *fabarum ſiccarum, radicis lauri.*
Folia, *ſaxifragiæ, calcitrapæ, argentinæ, fragariæ, parietariæ, fœniculi marini.*
Semina, *milii ſolis, urticæ, raphani.*
Fructus, nuclei ceraſorum, *perſicorum, meſpilorum, baccæ juniperi, hederæ.*
Gummi, *terebinthinæ.*
Animalia, *millepedes, ſanguis hircinus præparatus, oculi cancrorum fluviatilium.*
Lapides, *Judaicus, nephriticus, cryſtallus præparatus.*

COMPOSITA.

Aquæ, *ſaxifragiæ, calcitrapæ, nicotianæ.*
Syrupi, *nephrocatharticus Juberti, de Raphano Fernelii, oxymel ſimplex, oxymel ſcilliticum.*
Electuaria, *lithontripticon.*

ARENULAS ET VISCIDOS Humores detergentia.

Eadem ſunt, quæ diuretica, & calculos expellentia.
Terebinthina, parietaria, raphanus, apium, cicera rubra.

CAPUT XXVI.

De Hyſtericis Medicamentis.

Quæ in uteri affectibus uſurpantur medicamenta, vel ipſum corroborant, & conceptionem adjuvant: vel partus & ſecundinarum excluſionem promovent, vel menſtruas purgationes educunt; vel nimium earundem fluxum cohibent; vel uterum ab excrementorum illuvie expurgant.

Conceptum juvantia moderato calore uterum reficiunt, aromatica vi recreant, & quadam adſtrictione firmant.

Quæ fœtum & ſecundinas excludunt, menſes etiam promovent, ſed fortiora ex his uſurpantur.

Menſes moventia, calida ſunt & tenuium partium, nec tamen vehementer exſiccant, neque ſolum ſanguinem attenuant, ſed etiam vaſorum oſcula aperiunt.

MAxima eſt menſes moventium & diureticorum affinitas. In eo tamen diſtinguuntur ſecundùm Gal. *de ſimpl. med. fac. c.* 22. quòd ambo quidem ſint calida, ſed diuretica potenter exſiccent, menſes moventia minimè. Illa enim quæ validiùs exſiccant, ſanguinem abſumunt, & ſic menſtruis materiam ſubripiunt, necnon eundem incraſſant, & fluxui minùs idoneum efficiunt; eandem tamen urinarum profuſionem juvant, quia dum ſanguis à calore fuſus cogitur à ſiccitate, oportet fieri ſeroſæ ſubſtantiæ ſecretionem, quæ urinæ materiam ſuppeditat.

Menſes cohibentia medicamenta, vel adſtricloria vi meatus occludunt, vel humores incraſſando eorum fluxum impediunt.

Omnis fluxio immodica vel ex nimia meatuum laxitate, vel humorum tenuitate, ac mobilitate dependet: hinc, meatus illos adſtringendo, ac humoribus craſſitiem & lentorem conciliando, facilè cohibetur.

Uterum expurgantia ex menſes moventibus deſumuntur, ea præſertim ſeligendo, quæ ſunt detergẽdi facultate donata.

Horum omnium materia talis eſt.

CONCEPTUM JUVANTIA SIMPLICIA.

Radices, *calami aromatici, liſticæ, galangæ, cypri.*
Folia, *betonicæ, ſalviæ, roriſmarini, majoranæ.*
Fructus, *nux moſchata, caryophylli.*
Flores, *ſalviæ, roriſmarini, betonicæ, macis. ſpica nardi.*
Gummi, *ſtyrax, benzoinum, thus, maſtix.*
Animalia, *moſchus, zibetum.*
Mineralia, *ſuccinum, corallium, ambra.*

COMPOSITA.

Aquæ, *ſalviæ, betonicæ, majoranæ.*
Conſervæ. *florum betonicæ, ſalviæ, anthos, acorus conditus, nuces juglandes conditæ, nuces moſchatæ conditæ myrobalani conditæ, radix ſatyrionis condita.*
Confectiones, *theriaca, mithridatium.*
Electuaria, *diamoſchum, diambra, de gemmis, diagalanga, aromaticum roſatum.*
Trochiſci, *gallinæ moſchatæ, aliptæ moſchatæ.*

EXTERNA.

Olea, *nardinum, myrthinum.*

PARTUM ET SECUNDINAS Excludentia.

Quæ menſes movent, etiam fœtum & ſecundinas educunt: peculiariter autem hæc.

Dictamnus creticus, arthemiſia, ariſtolochia crocus aquæ cinnamomi, Confectio alkermes, borax officinarum, ſabina, opopanax, ſagapenum, myrrha, teſticuli equorum, hepar anguillæ, caſtoreum, aſſa fœtida.

Poſteriora duo ſecundinis tantùm conveniunt, quia gravi odore fœtum enecarent.

MENSES MOVENTIA SIMPLICIA.

Radices, *ariſtolochiæ utr. uſque, rubiæ tinctorum, valerianæ, cyperi, ireos, gentianæ.*
Cortices, *cinamomum.*
Folia, *arthemiſiæ, mercurialis, matricariæ, nepetæ, ſalviæ, calamenthi, pulegii, origani, ruthæ, abrotani, praſſii, dictamni cretici.*
Semina, *ſeſeleos, aniſi, dauci, fœniculi, rutæ, carvi.*
Flores, *chamomillæ matricariæ, crocus.*
Gummi, *myrrha, aſſa fœtida, opopanax, ſagapenum, galbanum.*
Animalia, *caſtoreum.*
Mineralia, *borax officinalis.*

COMPOSITA.

Aquæ, *arthemiſiæ, cinamomi.*
Syrupi, *de arthemiſia, de hyſſopo.*
Conſervæ & electuaria, *repetenda ex diureticis.*
Trochiſci, *de myrrha.*

EXTERNA.

Olea & unguenta repetenda ex emollientibus, quæ in *ſecunda ſectione* tradentur.

MENSES SISTENTIA SIMPLICIA.

Radices, *ſymphiti, biſtortæ, tormentillæ.*
Folia, *plantaginis, lentiſci, equiſeti, rubi portulacæ, myrti, centinodiæ, menthæ.*
Semina, *plantaginis, acetoſæ.*
Fructus, *myrtilli.*
Flores, *roſarum, balauſtiorum.*
Gummi, *maſtiches, ſanguis draconis.*
Animalia, *coagulum hœdi, leporis, cornu cervi uſtum, ebur, ſpodium.*
Mineralia, *bolus armena, terra ſigillata, corallium.*

COMPOSITA.

Aquæ, *plantaginis, roſarum, nymphææ, portulacæ, menthæ.*
Syrupi, *myrtinus, de mentha, cydoniorum, roſarum ſiccarum.*
Conſervæ, *roſarum, cydonia condita.*
Confectiones, *philonium Romanum.*
Trochiſci, *de ſpodio, de terra ſigillata.*

EXTERNA.

Olea, *myrtinum, roſaceum, cydoniorum.*
Unguenta, *Comitiſſæ.*
Emplaſtra, *de maſtiche, contra ruptiram.*

UTERUM EXPURGANTIA.

Eadem, quæ menſes moventia, & præcipuè.

Bryonia, ariſtolochia utraque, gentiana, mercurialis, arthemiſia, matricaria, marrubium, chamædrys, &c.

CAPUT XXVII.

De Arthriticis Medicamentis.

Articuli ex nervosis partibus maximè componuntur. Cùm verò nervorum ac cerebri eadem sit portio, quæ suprà proposita sunt Cephalica, interiùs usurpanda, eadem arthritica censebuntur.

QUando humor in articulis contentus, apozemate aut aliquo alio interno medicamento præparandus est, eadem omninò præscribenda remedia, quæ in affectibus capitis conveniunt: ex quibus tamen ea seligenda erunt, quæ magis specificè articulis convenire credidit antiquitas.

Quia verò articulorum affectus topicis remediis maximè curari solent, ea hic proponenda sunt, quæ illis peculiariter conveniunt, atque ita distinguenda, ut illa statim initio ardorem, si quis inest, compescant, & fluxiones arceant, nec tamen humores in partem inflammatam altiùs impingant: alia dolorem, qui citra inflammationem fuerit, compescant: alia denique dolore sedato humorem impactum digerant: quæ omnia sigillatim sunt proponenda.

FLUXIONEM INHIBENTIA:

Folia, *hyoscyami, cicutæ, solani, mandragoræ, sempervivi.*
Succi, *hyoscyami, solani, lactucæ, acetum, opium.*
Gummi, *caphura.*
Mucilagines, *seminis psyllii, cydoniorum.*
Aquæ, *rosarum, plantaginis, solani.*
Olea, *rosaceum.*

DOLOREM SEDANTIA.

Radix, *altheæ, lac vaccinum, stercus vaccinum,* œsipus, *thus ovi albumine subactum, vitellus ovi, flos chamæmeli, meliloti, crocus,* & quamplurima alia ex practicis repetenda.

DIGERENTIA.

Radices, *enulæ campanæ, hermodactyli.*
Folia, *verbasci, chamæpityos, urticæ, ebuli, salviæ, centaurii minoris.*
Semina, *urticæ, nasturtii.*
Gummi, *opopanax, bdellium, ammoniacum, sagapenum, galbanum, euphorbium.*
Animalia, *castoreum, catuli admoti.*
Liquores, *vinum, aqua vitæ, aqua marina, aqua thermarum sulphurearum.*
Olea Chymica, *vitrioli, ceræ, de lateribus.*
Emplastra, *de mucilaginibus, de meliloto, oxycroceum, diapalma, diaphoreticum.*

CAPUT XXVIII.

De Medicamentis lac generantibus, idemq; minuentibus.

Medicamenta lacti generando idonea, ex Gal. 5. de simpl. fac. cap. 22. modicè calefaciunt, & non exsiccant, quia calefaciendo sanguinem attenuant, ut facilius ad mammas ferri possit: neque exsiccando illius copiam minuant, quæ magna esse debet ad lactis generationem.

LAc generantia iisdem qualitatibus videntur esse prædita, quibus menses moventia: cùm tamen hæc illis maximè videantur esse contraria quoad effectus. Quoties enim mensium fluxus proritatur, toties lactis generatio impeditur. In eo tamen differunt, quod menses moventia calidiora sint lac generantibus, & magis attenuent: nam in lactis generatione fit expulsio sanguinis ad mammas, & attractio ab iisdem; at in mensium vacuatione fit tantùm expulsio ad uterum: unde oportet sanguinem magis attenuari, & remedia esse calidiora, siccioraque. Sic Gal. *cap. 21. lib. 5. de med. fac.* vult anethum, fœniculum, & rutam, illas, inquam, herbas virentes & humidas, lacti generando convenire: siccas verò, menses movere; quia tunc temporis magis calefaciunt & exsiccant.

Lactis copiam minuunt, quæ exsiccando sanguinem absumunt, vel eundem refrigerando & incrassando ineptum efficiunt, ut ad mammas deferatur.

Horum omnium materia talis est.

LAC GENERANTIA.

Fœniculum viride, semen ejusdem, anethum viride, apium, Amaranthus, lac Lunæ, crystalli pulvis, brassicæ decoctum, butyrum, cum lacte & fœniculo sumptum.

LAC MINUENTIA.

Mentha, chelidonium majus, calamenthum, coriandrum, ocymum, acetum, oxymel, camphora.

CAPUT XXIX.

De medicamentis semen generantibus, idemque extinguentibus.

SEmen generant, & ad libidinem provocant medicamenta, quæ calida sunt & flatuosa sine exsiccatione.

Minuunt verò semen, & veneris stimulos obtundunt, quæ vel impensè refrigerant, vel admodum exsiccando, materiam seminalem absumunt.

Horum materia talis est.

SEMEN GENERANTIA.

Semina, *crucæ, napi, urticæ, sinapi, piper.*
Fructus, *pistacia, nuclei pinei.*
Animalia, *scincus, cerebella passerum, testiculi galli.*

SEMEN EXTINGUENTIA.

Lactuca, portulaca, camphora, mentha, ruta, semen agni casti, anethi.

CAPUT XXX.

De Medicamentis flatus discutientibus.

MEdicamenta flatus discutientia calefaciunt & attenuant, vaporesque à materia frigida productos per diaphoresin resolvunt.

Hæc ab iis, quæ pituitam calefaciunt & attenuant, ferè non distinguuntur: ideò hîc non erunt repetenda.

CAPUT XXXI.

De Adstringentibus Medicamentis.

Adstringentia medicamenta frigida sunt, & sicca, substantiæque terrestris, unde partes contrahunt, constipant & condensant.

HOc theorema verissimum quidem est de simpliciter adstringentibus, quæ illas qualitates præ se ferunt: attamen dantur alia medicamenta, quæ cum aliis facultatibus habent etiam adstringendi vim, ob variam substantiæ conditionem: seu dantur multa adstringentia, quæ calida sunt, ut *absynthium, mastiche, vitriolum,* & alia hujusmodi.

Quæcumque ad menses sistendos supra fuerunt proposita, eadem sunt adstringentia: quare inde illa erunt repetenda.

CAPUT XXXII.

De Medicamentis Lumbricos Enecantibus.

Quæcumque medicamenta amara sunt acria, acida, adstringentia, oleosa, lumbricos enecare valent.

AMara, acria, & acida, tenuitate sua lumbricorum substantiam penetrant, eamque dissolvunt. Adstringentia, lumbricos constipando: oleosa eorumdem poros obturando, transpirationem impediunt, quâ solâ vivunt, sicque eos suffocant. Certum tamen est, nonnulla dari medicamenta, quæ non solùm qualitatibus manifestis, sed specifica proprietate lumbricos enecant. Exemplo sit Mercurius qui ventri tantùm admotus, cum unguentis, lumbricos

in

in inteſtinis contentos potenter enecat, ac interiùs aſſumptus, convenienter adminiſtratus, ac debitè præparatus, miranda præſtat. Imò verò Mercurius crudus, cum aqua ſimplici aliquandiu agitatus, virtutem ſuam ei aliquatenus communicat, ut puriſſima illa aqua, nulla ſenſibili qualitate prædita, pro potu ordinario exhibita, lumbricos etiam efficaciter enecet.

Horum autem lumbricos enecantium materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices, *graminis*, *primulæ veris*, *zedoariæ*, *dictamni albi*, *gentianæ*, *angelicæ*, *rhabarbarum*.

Folia, *portulacæ*, *cichorii*, *acetoſæ*, *abſynthii*, *Corallinæ*, *ſcordii*, *hyperici*, *centaurii minoris*, *verbenæ*, *marrubii*, *dictamni cretici*.

Semina, *citri*, *tanaceti*, *braſſicæ*, *lupini*, *ſemen contra vermes*, *amygdalæ amaræ*.

Succi, *limonum*, *granatorum*, *portulacæ*, *aloës*.

Animalia, *raſura eboris*, *cornu cervi*.

COMPOSITA.

Pulvis contra vermes, *hiera picra*.

Chymica, *ſpiritus ſulphuris*, *vitrioli*, *Mercurius dulcis*.

CAPUT XXXIII.

De Vulnerariis Medicamentis.

Vulneraria medicamenta ea ſint, quæ leviter adſtringendo & exſiccando, vulnerum conglutinationem promovent.

NOn ſolùm externis & topicis medicamentis vulnera curari ſolent, ſed etiam internis, quæ conglutinationem aſſumpta promovent, ex iiſque potiones vulnerariæ frequenter componi ſolent.

Horum materia talis eſt.

Radices, *ſymphyti*, *ariſtolochiæ rotundæ*, *zedoariæ*, *tormentillæ*.

Folia, *vincæ pervincæ*, *pimpinellæ*, *ſaniculæ*, *bugulæ*, *piloſellæ*, *veronicæ*, *agrimoniæ*, *centaurii minoris*.

Semina, *cardui benedicti*.

Animalia, *cancri fluviatiles*.

LIBER QUINTUS.

PARTIS SECUNDÆ.

SECTIONIS PRIMÆ.

PARTICULA SECUNDA.

De Materia Medica Externa.

CAPUT PRIMUM.

De refrigerantibus, & repellentibus Medicamentis.

IN partibus externis ſæpè contingunt inflammationes, eryſipelata, herpetes, carbunculi, & ſimiles affectus calidiores, quos refrigerantium admotione compeſcere neceſſe eſt, potiſſimùm in eorum principio.

Et quandoquidem hi affectus ut plurimum à fluxionibus ducunt originem, ideò illa medicamenta in principio repellentia eſſe debent, ut humorum fluxum impediant, eoſque à parte affecta eliminent.

Repellunt autem medicamẽta, quatenus prædita ſunt adſtringendi vi, quæ ſuprà fuit explicata, cùm de adſtringentibus internis ageretur.

Quia verò refrigerantia & repellentia externa ab internis maximè differunt, ideo illorum ſeries hîc exponenda eſt.

REFRIGERANTIA Medicamenta.

SIMPLICIA.

Cortices, *radicis ſolani*, *mandragoræ*.

Folia, *lactucæ*, *intybi genera quatuor*, *hyoſcyami*, *lenticulæ paluſtris*, *umbilici veneris*.

Prædicta ſimpliciter refrigerant. Sequentia verò refrigerando leniter adſtringunt.

Portulacæ, *polygonum*, *plantago*, *liguſtrum*, *ſolanum*, *ſempervivum*, *mandragora*.

Semina, *pſyllii*, *hyoſcyami albi*, *papaveris albi*, *frigida majora & minora*.

Flores, *roſarum*, *violarum*, *nimpheæ*.

Succi, *granatorum*, *lactucæ*, *portulacæ*, *ſempervivi*, *ſolani*, *plantaginis*, *limonum*, *acetum*, *omphacium*.

Animalia, *albumen ovi*.

COMPOSITA.

Aquæ, *ſolani*, *nympheæ*, *roſarum*, *plantaginis*, *polygoni*.

Olea, *roſaceum*, *violatum*, *nympheæ*, *papaveris*, *hyoſcyami*, *mandragoræ*.

Unguenta, *roſaceum*, *ceratum ſantalinum*, *refrigerant. Galeni*, *populeum*.

REPELLENTIA ET Adſtringentia.

SIMPLICIA.

Radices, *biſtortæ*, *ſymphyti*, *tormentillæ*, *rhapontici*.

Cortices, *medianus*, *ſumach*, *granatorum*, *juglandium viridium*, *calices glandium*.

Folia, *vitis & capreoli ejuſdem myrti*, *expreſſi*, *quercus*, *oleaſtri*, *ſumach*, *centinodia*, *burſæ paſtoris*, *equiſeti*, *plantaginis*, *abſynthii*, *menthæ*, *verbaſci*, *ſummitates rubi*.

Semina, *portulacæ*, *plantaginis*, *burſæ paſtoris*, *grana tinctorum*, *acini uvarum*.

Flores, *roſæ rubræ*, *fæx roſarum ſtillarum*, *balauſtia*.

Fructus, *myrtilli*, *nuces cupreſſi*, *gallæ immaturæ*, *meſpilla*, *ſorba*, *cydonia*.

Succi, *plantaginis*, & *herbarum prædictarum*, *acaciæ*, *hypociſtis*.

Gummi, *maſtiche*, *ſanguis draconis*, *thus ſandaracha*, *tragacanthum*, *ſarcocolla*, *gummi Arabicum*.

Mineralia, *bolus Armena*, *terra ſigillata*, *alumen*, *corallium*.

COMPOSITA.

Aquæ, *roſarum*, *plantaginis*, *ſolani*, *corticis nucum ferrata*.

Olea, *roſarum*, *ophatinum*, *myrthinum*, *maſtichinum*, *lentiſcinum*, *de abſynthio*, *de menthâ*.

Unguenta, *Comitiſſæ*.

Emplaſtra, *contra rupturam*, *de cruſta panis*.

CAPUT II.

De Emplaſticis Medicamentis.

REpellentibus & adſtringentibus emplaſtica ſunt finitima, & in fluxionum principiis ac ſanguinis eruptionibus, ex quacunque etiam parte, conveniunt. Sunt enim glutinosâ & pingui ſubſtantiâ prædita, quâ parti tenaciter adhærent, illiuſque poros implent & obſtruunt, ne humor influens eas pervadere poſſit: tum etiam partem comprimendo humorem illum aliò impellunt.

Ex his quædam ſimpliciter talia ſunt, nec ulla alia qualitate inſigni prædita, quædam verò ſimul exſiccant, aut etiam adſtringunt: imò maxima eorum pars duas haſce qualitates ſolet habere conjunctas.

Horum autem materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Farinæ, *tritici*, *fabarum*.

Succi, *amylum*.

Gummi, *maſtiche*, *ſanguis draconis*.

Animalia, *album ovi*, *mumia*.

Mineralia, *lapis hæmatites*, *corallium*, *terra ſigillata*, *bolus armena*, *gypſum*, *lithargyrus*, *ceruſſa*, *pompholyx*, *cadmia*, *lapis calaminaris*, *antimonium*, *alumen*, *plumbum*.

Unguenta, *album Rhasis*, *de lithargyro*, *nutritum*, *diachalcitheos*, *diapompholigos*, *desiccativum rubrum*.

CAPUT III.

De Anodynis Medicamentis.

DOlor corporis partes affligens tribus modis sedari solet: vel causam dolorem efficientem auferendo; vel sensum stupefaciendo narcoticis medicamentis; vel iis medicamentis, quæ anodyna propriè appellantur.

Illa autem anodyna, seu paregorica, dicuntur, quæ causâ & morbo remanentibus, dolorem mitigant.

Idque præstant blando & moderato calore, quo pars affecta fovetur, & ad quandam æqualitatem reducitur, cutis relaxatur, ejusque pori aperiuntur, ut per eam quædam materiæ portio resolvatur.

Horum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices, *altheæ*, *malvæ*, *liliorum*.
Folia, *malvæ*, *altheæ*, *brancæ ursinæ*.
Semina, *lini*, *fœnugræci*, *altheæ*,
Flores, *liliorum*, *chamomillæ*, *meliloti*.
Farinæ, *seminis lini*, *fœnugræci*.

COMPOSITA.

Olea, *commune*, *amygdalarum dulcium*, *liliorum chamæmelinum*, *anethinum*, *irinum*, *ex vitellis ovorum*.
Unguenta, *dialthea*: *resumptivum*.

CAPUT IV.

De Narcoticis Medicamentis.

NArcotica dolorem sedant, stupefaciendo partem, eique sensum auferendo, vel somnum conciliando, quo sensus toti corpori adimitur.

Hunc effectum producere creduntur summa frigiditate, quam habent in quarto gradu. Hæc est antiqua Galeni doctrina. Recentiores tamen non pauci existimant, non frigiditate simpliciter, sed peculiari facultate, & proprietate specificâ, quam vim narcoticam appellant, ea sensum adimere, & somnum conciliare.

Horum usus non admittitur, nisi post anodyna frustra tentata.

SIMPLICIA.

Radices, *mandragoræ*, *hyoscyami*.
Folia, *hyoscyami*, *cicutæ*, *mandragoræ*, *papaveris albi*.
Semina, *hyoscyami*, *papaveris albi*.
Succi, *lactucæ*, *cicutæ*, *hyoscyami*, *opium*.

COMPOSITA.

Opiatæ, *philonium Romanum*, *Requies Nicolai*.
Olea, *mandragoræ*, *hyoscyami*, *papaveris albi*.
Chymica, *laudanum opiatum*.

CAPUT V.

De Emollientibus Medicamentis.

Durities omnis à tribus causis produci solet: siccitate, tensione, concretione.

QUæ exsiccantur, duriora evadunt: quæ verò repleta sunt, distenduntur, & renitentia fiunt, ita ut contactui resistant, & dura appellentur: illa etiam, quæ à frigore concrescunt, duritiem acquirunt, ut in glacie apparet. Omnes istæ duritiei species corpori nostro contingunt. Humores enim siccitatem contrahunt, diuturnâ caloris aut resolventium medicamentorum actione, quia tenuiores humidioresque partes dissipantur, crassiores siccioresque remanent. Ab humorum multitudine partes replentur & distenduntur: ac denique humores naturâ frigidi, proprio calore destituti, vel in parte intemperie frigida laborante, residentes, sponte concrescunt & indurantur

Quæ à siccitate oritur durities, humectatione curatur, quæ à repletione & humorum multitudine, vacuatione solvitur, quæ à concretione, proprie dictis emollientibus auferetur.

Sunt autem verè emollientia anodynis finitima, moderato calore & siccitate prædita, secundum Galenum 5. de simpl. medic. fac. cap. 8. *omni acrimonia & excedente qualitate destituta: unde concretum frigore humorem fundunt & colliquant, sicque illius duritiem auferunt.*

Horum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices, *malvæ*, *altheæ*, *liliorum*, *iridis*, *brioniæ*, *ebuli*, *cucumeris agrestis*.
Folia, *violariæ*, *parietariæ*, *acanthi*, *malvæ*, *altheæ*, *atriplicis*, *ebuli*.
Semina, *lini*, *fœnugræci*, *malvæ*, *altheæ*.
Flores, *chamæmeli*, *meliloti*, *liliorum*.
Fructus, *ficus pingues*.
Gummi, *terebinthina*, *ammoniacum*, *bdellium*, *styrax*, *galbanum*, *opopanax*.
Animalia, *butyrum*, *adeps suillus*, *gallinaceus*, *anserinus*, *Æsypus*, *medulla cervina*, *vitulina*.

COMPOSITA.

Olea, *commune*, *liliorum*, *violaceum*, *lumbricorum*, *chamæmelinum*, *lini*, *irinum*, *catulorum*.
Unguenta, *de altheæ*, *resumptivum*.
Emplastra, *diachylum magnum*, *de mucilaginibus*, *de meliloto*, *filii Zachariæ*, *ceroneum*, *oxycroceum*, *de ranis*.

CAPUT VI.

De Resolventibus Medicamentis.

REsolventia medicamenta emollientibus sunt calidiora, necnon tenuem habent substantiam, unde facilè penetrant, cutis poros dilatant, humores attenuant, & in vapores convertunt, ut per insensibilem transpirationem seu diaphoresin vacuentur.

Eorum materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices, *enulæ campanæ*, *ireos*, *aristolochiæ*, *galangæ*.
Folia, *majoranæ*, *absynthii*, *hyssopi*, *calamenti pulegii*, *origani*, *lauri*, *rutæ*, *satureiæ*, *salviæ*, *rorismarini*.
Semina, *dauci*, *cumini*, *anethi*, *fœnugræci*, *lini*, *nigellæ*, *anisi*, *fœniculi*.
Fructus, *baccæ lauri*, *juniperi*, *piper*.
Flores *stœchados*, *hyssopi*, *lavendulæ*, *anethi*, *chamomillæ*, *meliloti*.

COMPOSITA.

Olea, *anethinum*, *rutaceum*, *amygdalarum amararum*, *de capparibus*, *scorpionum*, *nardinum*, *hyperici*, *vulpinum*, *terebinthinæ*, *de spica*.
Unguenta, *Agrippæ*, *Aregon*, *martiatum*.
Emplastra, *de sulphure*, *de baccis lauri*, *diachylum ireatū*.

CAPUT VII.

De Epispasticis, seu Attrahentibus Medicamentis.

ATtrahentia medicamenta resolventibus sunt calidiora, & humores in profundo corporis contentos cuti admota, foras evocant, eosque discutiunt.

Licèt autem ut plurimum à caliditate & partium tenuitate vim illam obtineant; nonnulla tamen proprietate insita id præstant, quemadmodum dictamnus infixa corpori spicula trahere creditur: alia similitudine substantiæ, ut scorpius, vulneri à se inflicto impositus, venenum ad se trahit.

Attrahentium autem medicamentorum materia talis est;

SIMPLICIA.

Radices, *aristolochiæ utriusque*, *pyrethri*, *thapsiæ*, *hermodactyli*, *iridis*, *hellebori*, *cyclaminis*, *anacardii*.
Folia, *anagallidis*, *calaminthæ*, *iberidis*, *saponariæ*, *urticæ*, *zedoariæ*.
Semina, *thlaspi*, *sinapi*, *nasturtii*, *urticæ*.
Fructus, *colochynthis*.
Succi, *elaterium*.

Gummi

Gummi *pix, euphorbium, ammoniacum.*
Animalia, *caſtoreum, fumus columbinus, gallinaceus, ſtercus caprillum.*
Mineralia, *ſulphur.*

COMPOSITA.

Olea, *balaninum, ſinapinum.*
Emplaſtra, *de meliloto, de baccis lauri, de ſulphure, oxycroceum.*

CAPUT VIII.

De Suppurantibus Medicamentis.

Suppurantia medicamenta moderato calore & humiditate prædita ſunt, ac partis, cui admoventur, temperaturæ ſimillima, ſicque nativū illius calorem augent, quo ſanguis putreſcens concoquitur, & in verum pus commutatur.

IN corporibus noſtris tres omnino fieri ſolent alterationes, ſecundùm Galen. 5. *de ſimpl. medic. fac. cap. 6. Prima* planè ſecundum naturam eſt, cùm videlicet in ventriculo, hepate, & ſingulis partibus alimentum concoquitur ad nutritionem. *Secunda* eſt omninò præter naturam, cùm ſubſtantiæ in corpore contentæ putredinem contrahunt. *Tertia* denique media exiſtit: partim naturalis partim verò præternaturalis, & *ſuppuratio* appellatur. Cum enim ſanguis, in parte contentus putredinem contrahens, calorem præternaturalem acquiſivit, à partis calore nativo alteratur & concoquitur, ita ut calore utroque ſimul operante, nec perfecta concoctio, nec putredo abſoluta producat; ſed media quædam operatio, *Suppuratio* dicta, qua humor non quidem nutritioni idoneus redditur, ſed ad quandam ſubſtantiæ & qualitatum moderationem, naturæ magis conſentaneam, reducitur. Jam verò medicamenta, ſuppurationem promoventia ea ſunt quæ calorem nativum augent, ut melius vires ſuas poſſint exerere. Talia ſunt, quæ calorem habent, partis cui imponuntur, calori conſimilem, ſicque eum fovent, & vegetiorem efficiunt.

Illa verò emollientibus medicamentis ſunt valdè ſimilia: in eo tamen diſtinguuntur, Galeno teſte, quòd emollientia calidiora ſint & ſicciora, atque adeo nonnihil humoris in parte contenti abſumant, ſuppurantia verò magis temperata totam humiditatem ſervent.

Porrò ſuppurantia exactè talia, emplaſtica eſſe debent: ut enim calor in parte retineatur, pori illius obſtrui debent ut per eoſdem fiat diſſipatio: emplaſticis verò mendicamentis proprium eſt poros partium occludere.

Suppurantium autem medicamentorum materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices, *altheæ, liliorum, cepa* ſub cineribus cocta, in tumoribus, qui ægrè ſuppurant efficax.
Folia, *malvæ, altheæ, acanthi, tuſſilaginis, oxalidis.*
Semina, *altheæ, lini, fœnugræci.*
Flores, *chamomillæ, meliloti.*
Gummi, *pix, liquida, terebinthina, reſina, ammoniacum, bdellium.*
Farinæ, *tritici, lini, fœnugræci.*
Animalia, *butyrum, œſypus, adeps ſuillus, vitulinus, gallinaceus, anſerinus, medulla cervina, vitulina, vitellum ovi.*

COMPOSITA.

Olea *liliorum, chamæmelinum, irinum, commune, hydrelæum.*
Unguenta, *Baſilicum, de altheâ, Agrippæ, reſumptivum.*
Emplaſtra, *diachylum magnum, de mucilaginibus.*

CAPUT IX.

De Medicamentis Detergentibus.

Ad abſceſſuum diſruptorum, vel ulcerum ſordidorum ſaniem, aliaſque ſordes expurgandas, detergentibus utimur medicamentis, quæ aſperitate ſua, vel nitroſa vi materia illas impactas eliciant.

DEtergendi facultas à primis qualitatibus non dependet, cùm dentur calida & frigida detergentia, ſed à quadam aſperitate & nitroſa vi, quæ nihilominus calori conjuncta potentiùs operatur: propterea quod materia lenta, & parti adhærēſcens, calore attenuata facilius detergatur.

Horum autem detergentium materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices, *apii, ireos, ariſtolochiæ utriuſque, gentianæ.*
Folia, *abſynthii, centaurii minoris, marrhubii, apii, agrimoniæ, plantaginis, anagallidis.*
Semina, *apii, plantaginis.*
Succi, *foliorum prædictorum, vinum.*
Farinæ, *fabarum, lupinorum, fœnugræci, hordei, lini.*
Gummi, *terebinthina, aloës, thus, myrrha.*
Animalia, *mel, urina.*
Mineralia, *vitriolum uſtum, ærugo, ſalpetræ.*

COMPOSITA.

Syrupi, *de roſis ſiccis, mel roſaceum.*
Olea, *de myrrha, de tartaro, ex vitellis ovorum, ſambucinum.*
Unguenta, *aureum, enulatum, Apoſtolorum, Ægyptiacum, mundificativum de apio.*
Emplaſtra, *de januâ, gratia Dei divinum.*

CAPUT X.

De Sarcoticis Medicamentis.

Sarcotica medicamenta dicuntur, quæ carnis in vulnere aut ulcere deficientis generationem promovent.

Id præſtant moderatè exſiccando, & ulcerum ſordes blandè detergendo. Ideò moderatè calida & ſicca eſſe debent, omniſque acrimoniæ expertia. Si enim calidiora & acriora forent, carnem colliquarent: ſi frigidiora, & adſtringentia, citiùs cicatricem inducerent, antequam ulcus carne foret repletum. videl

PRoprium naturæ munus eſt, carnem generare per alimenti aſſimilationem. Medicamenta verò, quæ *ſarcotica*, ſeu carnem generantia nominantur, non poſſunt per ſe id efficere; ſed tantùm naturæ actionem adjuvant, impedimenta auferendo. Solent enim carnis generationem impedire ſordes in ulcere contentæ, & humiditates ſuperfluæ, in eo luxuriantes; hinc leviter exſiccantibus & detergentibus medicamentis ulcus purum efficitur, & actioni naturæ, carnem deficientem reparare ſtudentis, ſuſcipiendæ diſpoſitum.

Sarcoticorum autem moteria talis eſt.

SIMPLICIA.

Farinæ *fœnugræci, orobi, lupinorum.*
Gummi, *thus, pix utraque, terebinthina, ſarcocolla, aloë, myrrha.*
Mineralia, *plumbum uſtum, ceruſa.*

COMPOSITA.

Unguenta, *Baſilicum, aureum, pompholygos, Apoſtolorum.*
Emplaſtra, *de janua, gratia Dei, divinum, de betonica.*

CAPUT XI.

De Epuloticis, ſeu cicatricem inducētibus Medicamentis.

Epulotica medicamenta dicuntur, quæ ulceris carnem cuti conſimilem efficiunt eam valdè exſiccando & adſtringendo.

UT cute nuda caro cicatrice obducatur, extima illius ſuperficies debet maximè adſtringi, contrahi, & exſiccari: unde cicatricem inducentia medicamenta, exſiccantia & adſtringentia cùm ſint, glutinantibus finitima eſſe videntur, quæ iiſdem qualitatibus prædita eſſe, ſuprà

annotavimus. In eo tamen differunt, quod epulotica potentiùs exsiccent & adstringant, neque enim id solùm, quod in carnem influit & excrementitium est, humidum absumunt; sed ipsam carnis substantiam valdè exsiccant, eamque in cutis naturam ferè convertunt.

Epuloticorum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Plantæ, *malicorium, plantago, myrtus balaustia, rosæ.*

Mineralia, *bolus armena, terra sigillata, lithargirus, cerussa, lapis hæmatites, calaminaris, cadmia, pompholyx, scoria ferri, plumbum ustum, squama æris, æs ustum, antimonium ustum, calx, alumen ustum, vitriolum ustum.* Sex ista posteriora sæpius lota, donec acrimoniam deposuerint, sunt usurpanda.

COMPOSITA.

Unguenta, *album Rhasis, desiccativum rubrum, diapompolygos.*

Emplastra, *de cerusâ, de lapide calaminari, diapalma Paracelsi.*

CAPUT XII.

De Medicamentis Sanguinem Sistentibus.

EA medicamenta, quæ sanguinem ex quacunque parte fluentem prohibent, trium generum esse solent. Vel enim proprietate peculiari id præstant, vel quatenus emplastica sunt venasque apertas infarciunt & occludunt; vel denique quatenus partem vulneratam urunt, eamque crustâ obducunt.

Præcipuorum autem materia talis est.

Radices, *symphyti, pentaphylli.*

Folia, *centinodiæ, pimpinellæ, equiseti, plantaginis; vincæ pervincæ, urticæ.*

Fructus, *gallæ.*

Flores, *balaustia.*

Succi, *acetum, omphacium, acacia, hypocystis.*

Gummi, *mastiche, sanguis draconis, thus, mirrha.*

Animalia, *gluten, mumia, Albumen ovi.*

Mineralia, *bolus armena, terra sigillata, lapis hæmatites, jaspis, corallium, alumen, vitriolum.*

Idipsum præstant emplastica omnia; sed minùs efficaciter.

CAPUT XII.

De Glutinantibus Medicamentis.

Κολλητικὰ, *seu glutinantia medicamenta sunt, quæ vulnerum labra diducta conjungunt, & ad perfectam unionem perducunt.*

Eaque omnia adstringentia & exsiccantia esse debent.

QUando pars divisa constringitur, unio illius faciliùs perficitur: ad quam etiam necesse est, ut non id solùm quod influit, sed quod in ipsa carne consistit liquidius absumatur; atque ita magnâ exsiccatione opus est, quæ tamen calorem non habeat tam excedentem, ut vel partem colliquet vel acrimoniâ feriat: inde enim nova humiditas succresceret, quæ conglutinationem impediret.

Horum materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices, *symphyti, tormentillæ, pentaphylli.*

Folia, *arnoglossi, cynoglossi, millefolii, verbenæ, pilosellæ, betonicæ, scabiosæ, bugulæ, hyperici, prunellæ.*

Gummi, *sarcocolla, myrrha, thus, aloë, terebinthina, pix liquida.*

Animalia, *lumbrici, mumia, pili leporis* minutim dissecti.

Mineralia, *lithargyrus auri.*

COMPOSITA.

Olea, *Myrrhæ, nicotianæ, balsama varia.*

Unguenta *aureum, desiccativum rubrum.*

Emplastra, *contra rupturam, triapharmacum, nigrum.*

CAPUT XIV.

De Vesicantibus Medicamentis.

VEsicantia medicamenta summam cutem valdè calefaciunt, serosos humores ad ipsam attrahunt, ac cuticulam urendo à subjecta cute divellunt, unde vesiculæ excitantur.

Sunt etiam summè calida, tenuis & ferè igneæ substantiæ, ut partem, cui admoventur, facilè inflamment, in eaque vesiculas excitent: unde nomen sortita sunt.

Horum materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices, *thapsiæ, pyrethri.*

Semina, *sinapi, staphisagriæ.*

Gummi, *euphorbium.*

Animalia, *stercus columbinum, cantharides.*

COMPOSITA.

Emplastrum, *vesicatorium.*

CAPUT XV.

De Cathæreticis, seu exedentibus Medicamentis.

CAthæretica medicamenta carnes superfluas in ulceribus excrescentes, polypos, & tubercula quævis absumunt.

Calidissima sunt, etiam in quarto gradu, necnon tenuis substantiæ, ac ferè adurentis, quâ omnes illas excrescentias obliterant. Vesicantibus paulò minùs vehementia, quod inde patet, quod cathæretica, cuti admota, illam non alterant; sed tantùm carnem denudatam, quæ mollior multo existit. At vesicantia partem, cui admoventur, facilè inflammant.

SIMPLICIA.

Pumex crematus, sal torrefactus, alumen ustum, vitriolum ustum, antimonium ustum, crocus metallorum, ærugo, squama æris, mercurius præcipitatus, cinnabaris, pulvis Sabinæ.

COMPOSITA.

Oleum vitrioli & sulphuris, aqua secunda, unguentum Apostolorum, Ægyptiacum.

CAPUT XVI.

De Causticis Medicamentis.

CAustica medicamenta non solùm cuticulam, sed etiam ipsam veram cutem & carnem subjectam ustione solvunt, in eaque escharam efficiunt, quæ à parte separatur & decidit, in eaque profundum ulcus relinquit.

Hæc verè *pyrotica* appellantur, quia prorsus igneam obtinent naturam, crassamque substantiam, quâ impensiùs urunt: ignis enim in densiori materia magis urit.

Horum materia talis est.

Calx viva, æs ustum, mercurius sublimatus, arsenicum, causticum vulgare chirurgorum, liquor gummosus, qui ad mercurii vitæ confectionem elicitur, de quo vide Zappatam.

THERAPEUTICÆ PARTIS SECUNDÆ.

SECTIO SECUNDA.

De Compositione Medicamentorum.

PROOEMIUM.

Composita medicamenta triplicia sunt interna, media & externa.

Interna sunt, quæ intra corpus assumuntur.

ITALIA sunt apozemata, potiones, julepi, syrupi, emulsiones, boli & opiatæ, tabellæ, pulveres, trochisci, pilulæ, &c.

Media

Media sint quæ neque intra corpus assumuntur, nec corporis superficiei admoventur; sed in certas corporis cavitates immittuntur.

Talia sunt suppositoria, clysteres, injectiones, pessaria errhina, gargarismata, masticatoria, collyria, &c. *Externa verò quæ partibus exterioribus admoventur.*

Cujusmodi sunt epithemata, fomenta, balnea, olea, unguenta: emplastra, cataplasmata, sacculi, &c.

Ideò hæc Sectio secunda tribus articulis comprehendetur.

In primo, *internorum medicamentorum componendorum regulæ tradentur: in* secundo, *mediorum, in* tertio *deinde externorum.*

SECTIONIS SECUNDÆ

ARTICULUS PRIMUS.

De Compositione Medicamentorum Internorum.

CAPUT PRIMUM.

De Apozemate Alterante.

APOZEMA est forma medicamenti liquida, multorum simplicium decoctione conflata, saccharo, vel melle dulcorata, clarificata, & aromatisata, in tres, quatuor, aut quinque doses, ad alterandum vel purgandum comparata.

Ideo duplex esse solet, alterans scilicet & purgans.

Apozema alterans componitur ex radicibus, corticibus lignis, foliis, seminibus, fructibus & floribus: quorum quantitas talis esse solet.

Radicum ℥. iiij. vel vij.

Corticum ℥. j. vel ij.

Lignorum, eadem quantitas.

Foliorum m. v. vel viij.

Seminum ℥. j. vel ℥. j. ß.

Fructuum minorum, ut passularum, ℥. j. interdum numero mensurantur, ad paria xij. vel xvj. Majores verò fructus tantum numero mensurantur, eoque pari, ut ficus, ad paria vij. vel octo; maximi verò, impari numero, ut poma.

Florum pugil. iiij. vel vj.

Hæc omnia decoquuntur in liquore ideneo, qui vulgò est aqua fonti., interdum etiam aqua hordei in affectibus biliosis, vel hydromel tenue in pituitosis. Nonnunquam etiam in obstructionibus fit decoctio in æquis partibus aquæ fontis & vini albi, sub finem additi, vel duabus partibus aquæ fontis, & una vini albi, arbitrio Medici.

Liquoris quantitas non definitur, sed hac præscribitur formulâ: *Fiat decoctio in aqua fontis, verbi gratiâ sufficienti quantitate.*

Decocti tamen colati quantitas determinari debet, scilicet ad ℔. j. pro tribus dosibus, ad quartaria quinque pro quatuor dosibus, ad ℔. j. ß. pro quinque dosibus hâc formulâ: *de colatura cape* ℔. j. ß.

Postea dissolvuntur syrupi, ea quantitate, ut pro unaquaque dosi apozematis, sit ℥. j. syrupi, hac formula: *in qua* (scilicet colaturâ) *dissolve syrupi*, v. g. violacei, & capillor. ven. ana ℥. ij.

Interdum, saccharum præscribitur eadem dosi, præcipuè quando succi aliqui dissolvuntur, qui apozema reddunt efficacius.

Illi autem succi utilissimè præscribuntur in apozemate, ad ℥. ij. hac formula: *in colatura dissolve succorum depuratorum*, borraginis, verbi gratia, & acetosæ, ana ℥. j. sacchari albi ℥. iiij. ut plurimùm verò sacchari quantitas non definitur, sed dicitur; sacchari albi quantitate sufficienti.

His præstitis, apozema condiri solet aliquo aromate, quo jucundius evadat. Frequentissima autem & magis grata aromata sunt santalum citrinum, vel electuarium trium santalorum in apozemate refrigerante, cinamomum verò in calefaciente: & horum aromatum dosis est ʒ. j. ß. ʒ. ij. hac formula: *Fiat apozema clarificatum & aromatisatum*, verbi gratia ʒ. ij. cinnamomi electi; pro iiij. dosibus (matutinis.)

CAPUT II.

De Apozemate Purgante.

Apozema purgans est, quod humores non solùm præparat, sed etiam una eademque opera evacuat: purgantibus medicamentis cum alterantibus admixtis.

HOdie usitatissimum est hoc apozematis genus, & solùm ferè in usum revocatur. Illud enim, quod simpliciter alterat, Julepi nomine ut plurimum usurpari solet.

Et quadruplex esse solet pro quadruplici catharticorum differentia. Cholagogum scil. phlegmagogum, melanagogum & hydragogum.

Componitur ex eadem alterantium materia, eademque forma, qua alterans apozema. Ac præterea cathartica adduntur, cum suis correctivis, & inter fructus & flores collocantur ea proportione, ut totidem sint catharticorum doses, quot apozematis.

Usitatissimum autem est in omni apozemate sennam pro basi præscribere, ferè ad ℥. ij. cui adduntur polypodium & semen carthami, eadem quantitate, vel saltem ad ℥. j. utriusque. Deinde alia præscribantur cathartica, pro humoris peccantis ratione quorum alia decoqui solent, ut turbith, hermodactyli, agaricus epithymus, helleborus niger, semen ebuli: alia verò infunduntur, ut rabarb. agaricus, tamarindi.

Illa autem, quæ non decoquuntur, sed tantum infunduntur, hac formula præscribi debent: Rhabarb. verbi gratia, seorsim infusi ℥. ß. ea verò quæ decoquuntur, simpliciter enumtiari. Dosium verò computatio ita fieri debet, ut unica sennæ dosis in decoctione, sit ℥. j. turbith hermodactyl. & agarici ℥. ß. rhabarb. infusi etiam ʒß. polypodii verò, sem. carthami, & Epithymi nulla ferè habetur ratio, quia sunt exiguæ virtutis.

Sic, quando apozema componimus in quatuor doses, possumus præscribere, sennæ ℥. ij. turbith. & agarici, ana ℥. ß. Ita enim erunt quatuor doses purgantium, videlicet duæ sennæ, una turbith, & una agarici, quorum loco alia substituere possumus, prout indicatio exigit, eadem semper methodo observata.

Correctiva statim post omnium purgantium enumerationem præscribuntur, quæ ut plurimum sunt zingiber & garyophylli, utriusque ʒj.

In decocto colato dissolvuntur iidem propemodum syrupi, qui in alterantibus apozematis præscripti fuerunt. Interdum verò, quando apozema sufficienter purgans non æstimatur, syrupi purgantes dissolvuntur, & frequentissimè syrupus rosatus solutivus. Aliquando syrupus de cichorio compositus cum rheo, in affectibus biliosis, & syrupus de fumariâ cum rheo, in affectibus melancholicis.

Nonnunquam etiam veris tempore dissolvitur succus rosarum pallidarum, vel infusio earumdem completa, ad ʒ. iiij. *in affectibus biliosis, & tunc nulli præscribuntur syrupi, sed sacchari q. s.*

In usu autem omnium apozematum hoc observandum, ut initio humores, in prima regione contenti medicamento cathartico vacuentur, & in fine illius omnes humorum reliquiæ expurgentur, quod sæpissimè fit ipso apozemate, si prima & ultima, illius dosis validius purgans efficiatur; dissolvendo in illa opiatæ vel electuarii purgantis ʒ. iij. *plus, minus, pro dispositione ægrotantis, syrupi purgantis* ℥. j. *hac formula*: In prima & ultima dosi dissolve *electuarii diacarthami v. gr.* ʒ. *syrupi rosati solutivi.* ℥. j. *Misce, fiat potio, capiat æger cum regimine.*

Aliquando minorans medicamentum præscribitur ante Apozema, & tunc in ultima tantùm dosi purgantia illa dissolvuntur.

Nonnunquam etiam in affectibus capitis & partium à ventriculo valde remotarum, pilulæ præscribuntur post apozema, & tunc nihil dissolvitur in ultima dosi.

CAPUT

CAPUT III.

De Potione Purgante.

POtio est medicamenti forma liquida, in unicam dosin præscr benda, ex variarum rerum decoctione, infusione, aut dissolutione, in liquore idoneo composita.

Eaque multiplex est secundum varias indicationes, in quibus usurpatur, videlicet purgans, corroborans, somnum concilians, lumbricos enecans, partum promevens, &c.

Potio purgans multis modis parari solet, & in ea tria considerantur: 1. decoctio. 2. infusio. 3. dissolutio.

Decoctio magis usitata præscribitur, ex senna ad ʒ.ß. vel ʒ.vj.sem. anisi ʒ. j. ad correctionem sennæ, vel sem. anisi & garyophill. ana ʒ. ß. herbarum affectui propriarum M. j. ß. vel manip. ij. liquiririæ ras. & passular. mundat. ana ʒ. iij. (in omnibus ferè potionibus hæc duo præscribuntur, præterquam in nonnullis mulieribus, quæ à dulcedine abhorrent) florum appropriatorum purg. j. vel ij. & fit decoctio ad ℥. vj.

Vel sumitur decoctum commune medicinæ purgans, quod in officinis haberi solet.

Interdum etiam in affectibus pectoris præscribitur decoctum commune pectorale purgans, eadem methodo.

Infusio fit ex rhab. in affectibus biliosis: agarico, in pituitosis: vel utroque, in mixtis: & illorum quantitas est à ʒ. j. ad ʒ. j. ß. addito correctivo, scilicet spicâ nardi, vel cinamomo, vel santalo citrino, à gran. vj. ad ℈. ß. Spica soli rhabarbaro correctivum est, cinamomum utrique; sed in affectibus minùs calidis: santalum citrinum in febribus vehementissimis.

Liquor autem, in quo solet fieri infusio, est aqua stillatitia, affectui appropriata, vel etiam decoctum purgans prædictum.

In dissolutione præscribuntur composita purgantia, opiatæ, vel electuaria, varia dosi pro majori vel minori quantitate purgantium, quæ in decoctione vel infusione præscripta fuerunt, & syrupus aliquis purgans, ut rosatus solutivus, frequentissimè. Interdum syrupus de cichorio compos. cum rheo, vel de fumaria compositus, qui minùs purgant quàm prædictus. Syrupi autem quantitas perpetuos est ℥. j. nonnunquam verò in affectibus pulmonum, manna dissolvitur, ab ʒ. ß. ad ℥. j. & tunc syrupi quantitas minuitur ad ʒ.ß.

His variis modis potiones catharticæ componuntur: scilicet vel tribus hisce præparationibus, vel duabus tantum, vel unica.

Ex tribus præparationibus variæ etiam componuntur formulæ, pro varietate decoctionis vel infusionis.

Si enim fiat decoctio magistralis cum infusione in eadem decoctione, ita præscribitur: ℞. fol. sennæ &c. *Fiat decoctio* ad ℥. v. *in colatura infunde* rhabarb. verbi gratia ʒ. i. ß. spicæ nardi gr. vj. *expressione facta dissolve* diaprun. solut. verbi gratiâ ʒ. iii. syrup. rosat. solut. ℥.i. *misce, fiat potio, quæ detur cras manè, cum custodia & regimine artis.*

Si verò fiat decoctio magistralis, cum infusione in aqua stillatitia, hac formula præscribitur: ℞. &c. *fiat decoctio* ad ℥. *v. in colatura dissolve* rhab. verbi gratia in aqua cichorii cum spica infusi & expressi ʒ. i. electuarii de succo rosarum ʒ. iij. syrupi de cichorio compos. cum rheo ʒ.i. *Misce fiat potio, quæ detur*, &c.

Si fiat ex decocto officinali cum infusione in aqua stillatitia, hac formula præscribitur: ℞. verbi gratiâ, rhab. elect. & agarici trochisc. ana ℈.ii. cinamom. ℈.ß. *Infundantur in aqua* betonicæ, *expressione facta dissolve* electuarii diacarthami & diaphœnic. ana ʒ. i. ʒ.i.ß. syrupi rosat. solut. ℥. j. decocti communis med. purgantis ℥. vj. vel decocti commun. pectoral. purgant. ℥.vj. *Misce fiat potio quæ detur.* &c.

Nota interdum nulla electuaria præscribi, quando scilicet benigniùs est purgandum; sed tantùm decoctum commune & syrupum.

Ex duabus tantùm præparationibus conflatæ potiones, duplices sunt: vel scilicet ex decoctione & dissolutione; vel ex infusione & dissolutione.

Ex decoctione & dissolutione fiunt potiones hac formula ℞. &c. *fiat decoctio* ad ℥. iiij. *in colatura dissolve* electuarii, &c. syrupi, &c. *Misce, fiat potio.*

Ex infusione & dissolutione fiunt potiones hac formula: ℞. Rhab. &c. *Infundantur*, &c. *expressione facta dissolve electuarii*, &c. *syrupi*, &c. *Misce, fiat potio.*

Ex unica tantùm præparatione fiunt potiones, quæ simplici dissolutione constant, quod fit in casibus valde urgentibus, ubi decoctionibus vel infusionibus tempus non suppetit: & tunc electuaria purgantia dissolvuntur cum jusculo vel aqua appropriata, ad ℥. vi. aut ℥.j. hac formula. ℞. *Electuarii*, verbi gratia, diacarthami ℥.j. *detur cum jusculo.* vel ℞. *elect.* &c. *syrupi* rosar. solut. ℥. j. *aquæ*, verbi gratia, betonicæ, q. s. *Misce, fiat potio.*

Interdum dissolvitur rhab. pulverat. cum jusculo, in diarrhœa vel disenteria, hac formula. ℞. Rhab. pulverat. ʒ. j. *detur cras mane cum jusculo.* Datur etiam Rhab. cum jusculo ad ʒ. ß. pueruli, qui ferre nequeunt vehementiora cathartica.

Pueris etiam exhibetur manna cum jusculo dissoluta ad ℥. j. & grandioribus, in affectibus pulmonum, ad ℥.ij. & ℥. ij.ß.

CAPUT IV.

De potione corroborante, somnum conciliante, lumbricos enecante, & similibus.

POtiones istæ, quia unica tantùm dosi præscribuntur, sub potionum titulo exponuntur; licet hodie usus invaluerit in Medicina facienda, ut frequenter vocentur Julepi pro unica dosi ad differentiam vulgarium Juleporum, qui pro tribus dosibus ut plurimum præscribuntur.

Fiunt autem potiones cardiacæ ex aquæ cardiacæ ℥. iiij. syrupi cardiaci ℥.j. confectionis cardiacæ ʒ.i. pulverum cardiacorum ℈. i. hac formula. ℞. &c. *Misce, fiat potio* (vel fiat julep. pro unica dosi) *quam capiat* tali hora, omnis enim hora apta quidem est huic remedio propinando; sed potissimum manè & sero usurpatur.

Somnifera potio fit ex syrupi de papavere ℥.j. aquæ cardiacæ ℥.iiij. confecta. alkermes ʒ.ß. vel ʒ.i. hac formula.

℞. &c. *Misce, fiat potio, quæ detur hac nocte, hora somni.*

Potus contra vermes fit ex aqua portulacæ vel graminis ℥. iij. syrupi de limonibus ℥. i. confect. de hyacyntho, ʒ. i. pulveris contra vermes ℈. i. vel alio modo consimili.

Ad reliquas indicationes adimplendas, eandem ingredientium proportio perpetuò erit observanda, ut sint aquarum ℥. iii. aut iiij. syrupi ℥. i. confect. ʒ. i. pulver. ℈. ʒ.ß. vel ℈. ii. ad summum.

CAPUT V.

De Julepis.

JUlepus duobus modis componi solet, nimirum vel ex aquis stillatitiis, vel ex simplicium decoctione, aut aqua fontana.

Præscribitur autem ut plurimum pro tribus vel quatuor dosibus, ea proportione, ut pro unaquaque dosi sint aquarum ℥. iij. vel iiij. syruporum ℥.i. hac formula. *Aquarum*, &c. *Misce, fiat Julep. pro tribus dosib. mane & sumendis.* Interdum succi aquis admiscentur, ea proportione, ut pro unaquaque dosi sint succorum ℥. ß. vel. ʒ. vi.

Nonnunquam etiam in julepis refrigerantibus præscribuntur spiritus vitrioli guttæ aliquot, quæ non definiuntur, sed hac formula usurpantur, *spiritus vitrioli q.s. ad gratam aciditatem.*

Ex decoctione julepi componuntur eadem methodo, qua apozemata alterantia, minori paulò simplicium dosi. In eo tamen differunt, quod in fine non præscribatur clarificatio & aromatisatio, sed talis eorum sit formula: ℞. *Rad.* &c. *fiat decoctio ad* ℔. i. *In colatura dissolve* syruporum ℥.iij. *Misce, fiat Julep. pro tribus dosibus, mane & serò sumendis.*

CAPUT

CAPUT VI.

De Syrupis, Ac Primùm De Alterante.

SYruporum duo ſunt genera, alterantium ſcilicet, & purgantium.

Alterantes ſyrupi rarò componuntur à Medicis, quia quàm plurimi habentur in officinis, ad omnes indicationes adimplendas idonei.

Ideò nunquam, aut rariſſimè ſyrupi magiſtrales alterantes præſcribuntur; ſed ſoli officinales uſurpantur, idque duplicitèr, vel enim in aliis liquoribus diſſolvuntur; vel ſoli per ſe exhibentur.

Quomodo in aliis liquoribus diſſolvantur, ſupra monſtratum eſt in apozemate, potione, & julepo.

Sed præterea diſſolvi ſolent nonnulli ſyrupi cum aqua communi, vel ptiſana, ad reſtinguendam ſitim. Tales ſunt ſyrupus capill. ven. de limonibus, cydoniorum in alvi fluxu, & hac formula præſcribi ſolent. ℞. *Syrupi*, verbi gratia, capill. ven. ℥.iv. *utatur cum aqua potabili, ſitis tempore, extra paſtum.*

Soli & per ſe exhibentur in affectibus ventriculi & pulmonum. Potiſſimùm in imbecillitate ventriculi frequentiſſimus eſt ſyrupus de abſynthio, qui manè per ſe exhibetur hac formula. ℣. *ſyrupi de abſynthio* ℥. *j. capiat manè duabus horis ante paſtum, continuando per triduum.*

In affectibus pulmonum bechici ſyrupi præſcribuntur hac formula. ℞. *ſyrupi de tuſſilag.* verbi gratia ℥.iv. *utatur frequenter ex cochleari, ſenſim lambendo.*

CAPUT VII.

De Syrupo Purgante Magiſtrali.

SYrupus magiſtralis eodem modo componitur, quo apozema purgans, & ex eadem materia, parique ſimplicium alterantium doſi. Purgantia verò dupla ferè apozematis quantitate præſcribuntur, cum ſuis correctivis, dupla etiam doſi.

Interdum efficaciſſimi componuntur ſyrupi ex ſuccis herbarum & fructuum depuratis, quibus purgantia infunduntur & decoquuntur, & illi ſucci ad ℔. iv. v. vel vj. præſcribi debent: quòd decoctione & infuſione cathartico rum plurimùm abſumantur.

Decoctio fieri ſolet ad ℔. j. vel ℔. i. ß.

Et in ea diſſolvitur ſaccharum, quantitate circiter decocto pari.

Interdum ſyrupi diſſolvuntur purgantes, vel alterantes, a ℥. v. vel vj. & tunc ſacchari quantitas minuta præſcribitur; ad ſyrupi quantitatem proportionata, quia ſyrupus pro ſaccharo habetur.

Aliquando ſucci diſſolvuntur ad ℥.vj. vel vij. quando ex aqua ſimplici facta fuit decoctio, & tunc nulli ſyrupi diſſolvi debent, ſed ſolum ſaccharum.

Nonnunquam in affectibus pulmonum frigidis mellis portio ſaccharo conjungitur; ſed valdè rarò. Poſtea coquitur in ſyrupum, qui in uſum aſſervatur.

Doſis eſt ab ℥. j. ß. ad ℥.ij. pro majore vel minore ſyrupi efficacia, idque ſemel, aut bis in menſe.

Sumitur tandem cum juſculo, herbis convenientibus alterato, vel à melancholicis cum ſero lactis, aut decocto florum & fructuum cordialium.

Quæ omnia hac formula præſcribi ſolent ℞. &c. *fiat decoctio ad* ℔.j. *in qua diſſolve* ſacchari albiſſimi ℔. j. *fiat ſyrupus perfectè coctus, clarificatus, & aromatiſatus cum* ℥.ij. verbi gratia, cinamomi, *qui ſervetur in vaſe vitreo, de quo capiat* ℥. j. ß. vel ℥. ij. *bis in menſe, cum Juſculo*, foliis, verbi gratia, borraginis, buglofſi, capill. ven. & ſcabioſæ alterato.

Si ex ſuccis fiat ſyrupus, hac formula præſcribitur. ℣. *Succorum depuratorum*, &c. *in quibus decoque* ſolia ſennæ, &c.

CAPUT VIII.

De Vomitoriis.

VOmitoriorum compoſitio tam varia & multiplex eſt, ut vix certas eorum componendorum regulas proponere valeamus; ſed variæ eorum formulæ ex variis authoribus ſunt mutuandæ. Præcipuæ tamen ſequentes eſſe ſolent, quæ ex triplici vomitoriorum genere, ſcilicet mitiorum, mediocrium, & vehementiorum deſumuntur.

Mitiora fieri ſolent ex aquæ tepidæ ℥. viij. cum olei vel butyri ℥.iij. vel ex aquæ hordei tepidæ, aut juſculi valde pinguis bono hauſtu.

Vel ex radicis peponis ℥. ij. contuſæ & infuſæ in ℥. viij. aquæ hordei, vel hydromelitis.

Vel ex decoction. ſem. atriplic. ℥.ß. florum anethi P.j. ad ℥. viij. diſſolvendo oxymel. ſimpl. vel ſyrupi acet. ℥. ij.

Uſus horum omnium hac formula præſcribitur. ℣. &c. *Fiat vomitorium quod ſumatur tepidè: deinde poſt paucam deambulationem indatur digitus in fauces; aut penna oleo inuncta vomitus proritetur.*

Mediocria fieri poſſunt ex radicis raphani ℥. j. agarici ℥.ß. coctis in ℥.x. aquæ hordei, addendo oxymel. ſcillit. ℥.ij. ſi craſſa pituita luxuriet. vel ſyrupi acetoſi ſimpl. ſi bilis exſuperet.

Vel ex radicis aſari ℥.ij. ſem. urticæ ℥. ß. flor genitæ p. ß. coctis in ℥. viij. hydromelitis.

Vel ex radicis aſari pulverati ℥. ß. in aqua hyſſopi aut menthæ diſſoluta, vel ex foliis Aſari infuſis.

Vehementia fiunt ex vitrioli albi præparati ℥. ß. aut ℈. ij. in juſculo diſſoluti: vel ex croco metallorum, [quod *hepar antimonii* appellant quidam] infuſo in vini albi, vel aquæ cardui benedicti ℥iii. cum pauco cinamomo.

CAPUT IX.

De Emulſione.

EMulſio fit ex amygdalis dulcibus exorticatis ad ℥. i. ℥. j. ß. quatuor ſeminum frigidorum majorum ℥. ß. vel ℥.j. ſeminum lactucæ & papaveris albi, ubi adſunt vigiliæ, ℥. ß. contunduntur omnia & diſſolvuntur cum aquæ hordei ℔.j.ß. pro iij. doſibus, & dulcorantur vel ſaccharo ſolo ad ℥.iij. vel iv. aut ſyrupis gratioribus, ut violacee & capillorum veneris.

Formula autem præſcribendi talis eſt, ℣. &c. *contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo* aquæ hordei ℔.j.ß. *in colatura diſſolve* ſyrupi violacei, & capillor. Ven. ana ℥.ij. *fiat emulſio pro* ℥. doſibus, *manè & ſerò ſumendis.*

Interdum nuclei pinei prædictis adduntur, in affectibus thoracis.

Aliquando decocto hordei additur aquæ roſarum ℥.j. quæ ſuaviorem reddit emulſionem.

CAPUT X.

De Lacte.

LAc exhibetur phthiſicis, & febre hectica conſumptis: reliquis præſtat aſininum, ubi refrigerandum & detergendum; caprillum verò, ubi nutriendum & reficiendum.

Præſcribitur illius uſus per menſem integrum, menſe Majo præſertim, corpore priùs purgato, & exhibetur prima die ad ℥.iv. cum ſacchari roſacei ℥. j. augendo ſingulis diebus ℥. j. donec ad ℥. viii. perveneris, ſacchari quantitatem proportionaliter augendo ad ℥. ij. in eadem quantitate poſtmodùm perſiſtendo.

Hora aſſumendi eſt matutina, quatuor horis ante cibum, quibus neque dormiat, nec ſeſe vehementiùs commoveat æger.

Formula autem, qua præſcribitur, talis eſſe poteſt: *Utatur lacte aſinino, recenter ab ubere extracto, per menſem integrũ; ſumendo prima die* ℥iv. ſacchari ℥.j. *augendo ſingulis diebus lactis quantitatem ad* ℥.j. *donec proveneris ad* ℥.viij. *ubi poſtmodum ſubſiſtat, eademque aſſumat quantitatem quotidie*

manè, quatuor *horis ante cibum*, *quibus neque dormiat*, *nec sese vehementius commoveat.*

CAPUT XI.

De Sero Lactis.

SErum lactis præscribitur etiam verno tempore, per quindecim dies, aut mensem integrum.

In eo macerantur per noctem herbæ refrigerantes, ut fumaria, cichorium, acetosa, ad M. j. ß. vel frequenter epithymum in melancholicis, ad ʒ. ß. in quo casu etiam dissolutum interdum succus pomorum redolentium, ad ʒ. j.

Dosis est ʒ. viij. vel ℔. j. manè, quatuor horis ante pastum.

Tali autem formula præscribitur. ℞. *Seri lactis* q. s. *bulliat leviter & coletur*, & in ejus libra una *macerentur per noctem fol.* &c. *coletur manè addendo* sacchari albi ʒ. i. *capiat manè quatuor horis ante pastum singulis diebus, continuando per mensem integrum.* Vid. Rod. Castrens.

CAPUT XII.

De Decoctis Sudorificis.

DEcocta sudorifica vulgò componi solent ex quatuor illis præcipuis sudorificis, ligno guaiaco, sassafras, radicibus Chinæ, & salsæ parillæ, ex quibus diætæ tam sudorificæ quàm simplices instituuntur.

Quantitas sudorificorum præscribitur ad ʒ. iiij. vel vj. eaque unius tantùm, vel duorum Mensium, pro varia ægrotantis dispositione; hac perpetua observatione, ut guaiacum in frigidioribus naturis; radix chinæ, in calidioribus magis conveniat.

Postea infunduntur in ea aquæ fontis quantitate, ut pro singulis unciis sudorifici, sint totidem aquæ libræ. Infusio autem fit per viginti quatuor horas supra cineres calidos, ac tandem decoquuntur ad mediæ partis consumptionem.

Dosis decocti est ʒ. viij. manè, corpus tegendo plus solito, ut faciliùs sudores eliciantur.

Formula verò præscribendi, talis esse potest. ℞. v. g. *Rasuræ ligni guaiaci* ʒ. iiij. *corticis ejusdem* ʒ. ij. *infundantur per horas viginti quatuor in* ℔. vj. *aquæ fontis, supra cineres calidos coquantur in vase duplici, lento igne & sine fumo, ad mediæ partis consumptionem, colentur per manicam Hippocratis, colatura servetur in vase vitreo, de qua capiat* ʒ. viij. *singulis diebus manè, corpus tegendo plus solito, ut excitentur sudores, continuando per viginti aut triginta dierum spatium.*

Aliquando in delicatioribus dulcoratur sacchari ʒ. iij. vel iiij. cinamomi ʒ. ij.

Totum illud tempus, quo æger decocto sudorifico utitur, *Diæta* appellatur: propterea quòd victus observetur valdè exquisitus, attenuans & exsiccans, & pro potu ordinario præscribatur *decoctum secundarium*, ex prioris residentia paratum, quod etiam *Bochetum* appellatur.

Illa autem residentia vel sumitur sola, vel ut efficacior decoctio evadat, additur sudorifici recentis ʒ. j. Infunditur per horas octo in ℔. xij. aquæ fontis, coquitur ad quartæ partis consumptionem, dulcoratur, & aromatizatur hac formula. ℞. *Residentiam prædictæ decoctionis, infundatur in* ℔. xij. *aquæ fontis supra cineres calidos per octo horarum spatium, coquatur ad quartæ partis consumptionem, coletur per manicam Hippocratis, addendo sacchari & cinnamomi* q. s. *ad saporis gratiam. Fiat Bochetum, quo utatur pro potu ordinario toto diætæ tempore, utendo interea pane biscocto & anisato, carnibus assis & non elixis, aviculis montanis, garyophyllis, aut cinnamomo transfixis, passulis, amygdalis torrefactis, nucleis, pineis, &c.*

Si diæta simplex instituenda sit, in qua potiones sudorificæ non exhibentur, sed victus tantùm exsiccans cum usu bocheti præscribitur, componitur bochetum ex ʒ. ij. sudorifici, infusi & decocti in ℔. xij. aquæ fontis, & reliqua eodem modo præstando, ut in decocto ex residentia, hac formula. ℞. v. g. *Radicis chinæ in tabellas divisæ* ʒ. ij. *infundantur per horas xij. in* ℔. xij. &c. *fiat bochetum, quo utatur pro potu ordinario æger per spatium viginti vel tinginta dierum, utendo interea pane biscocto.*

Interdum etiam decoctum secundarium eodem modo paratur ex recentis sudorifici ʒ. ij. rejecta residentia prioris decoctionis, cujus virtus est ferè deperdita.

In omni diæta sudorifica hoc *observandum.* Alvum perpetuò ferè esse adstrictam quæ laxanda est quarto quoque die, injecto clystere emolliente. Ac propterea quia per sudores tenuior tantùm materia vacuatur, crassior verò remanet; ideo consultissimum erit octavo quoque die purgans medicamentum exhibere, abstinendo tunc temporis ab usu potionis sudorificæ.

CAPUT XIII.

De Decocto Galli Veteris.

USurpatur non rarò hujusmodi decoctum in morbis chronicis, ut melancholia hypochondriaca, asthmate, obstructionibus diuturnis.

Et duplex parari solent: alterans scilicet & purgans.

Alterans componitur ex materia eadem, quæ fuit proposita in apozemate alterante, & præterea adduntur sudorifica, ad ʒ. ij.

Maximè tamen differunt præscribendi modo; nam in hoc decocto sudorifica, semina, & fructus priùs præscribuntur, iisque venter galli veteris impletur: postea verò radices, folia, & flores in decocto adduntur, hac formula ℞. *Radicis chinæ*, v. g. ʒ. ij. *seminum*, &c. *contundenda contundantur, & misceantur omnia simul, iisque impleatur venter galli veteris eviscerati, & antequam juguletur, cursu & verberibus fatigati, fiat decoctio in sufficienti quantitate aquæ fontis*, vel quando sunt obstructiones, *in tribus aquæ partibus, & in una vini albi, addendo radicum*, &c. *florum*, &c. *Coquantur, donec galli caro ob ossibus separetur, coletur decoctum, & fortitur exprimatur, serveturque in vase vitreo, in loco frigido, omni pinguedine detracta: de quo capiat* ʒ. viij. *omni manè per multos dies.*

Purgans eodem modo præscribitur, addendo prædictis purgantia simplicia, eadem dosi, qua in apozeme purgante: & illa miscentur iis, quibus venter galli impletur. Vulgò autem in hoc decocto præscribi solent senna, polypodium, carthamum, epithymum, agaricus, turbith.

Formula hujus decocti talis est, ℞. &c. *coquantur donec galli caro ab ossibus separetur: de colatura cape* ℔. ij. *quæ serventur in vase vitreo in loco frigido, omni pinguedine detracta: de quibus capiat.* ℔. ß. *manè per quatriduum, singulis mensibus repetendo.*

CAPUT XIV.

De Jusculis.

IUscula duplicia sunt: alterantia, & purgantia.

Alterantia fiunt ex herbis convenientibus, cum pullo gallinaceo, vel jusculo communi: ita ut herbarum sint manipulli iij. vel iiij.

Omnium vulgarissima sunt juscula refrigerantia, in febribus bilioss, & calidis hepatis intemperiebus, hac formula. ℞. *fol.* &c. *coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat jusculū, quod capiat manè, continuando per* 8. *vel* 9. *dies.*

Fiunt etiam interdum in affectibus calidis pectoris, ex thoracicis simplicibus, cum pullo decoctis, quarta tantum parte, apozemata thoracis, quibus additur rad. Chinæ ad ʒ. j. antea alia simplicia præscribenda. Sæpe etiam usurpantur juscula aperientia ex radicibus, herbis & semin. aperientibus, dicta quantitate cum jusculo communi semiconfecto decoctis.

Juscula *Restaurantia* conficiuntur ex capone pingui exenterato & in frustula conciso, qui ponitur sine ullo liquore in ollam vitream accuratè clausam & lutatam, ne quid exspiret: idem coquitur in balneo Mariæ ad putrilaginem. Exprimitur succus, è quo pinguedo separatur, servaturque in vase vitreo, & loco frigido ad usum.

Nonnunquam jusculi singulis libris adduntur succi cardiaci ʒ. ij. vel iij. sacchari tantundem. Eo utitur æger per se, vel cum jusculo.

Juscu-

Jusculi hujus restaurantis formula peculiaris non proponitur, propterea quòd ab iis, qui ægro ministrant, parari soleat, & Medici illius componendi modum verbo tenus tantùm docere sint assueti.

CAPUT XV.

De Bolo.

BOlus duplex est: *purgans, & corroborans.*

Purgans fit interdum ex cassia sola ad ℥.i. qui lenitivus tantùm est.

Vel ex cassiæ ʒ.ß. cum alterius opiatæ purgantis ʒ.ii. iii. vel ʒ. ß.

Vel ex opiatis purgantibus, una vel pluribus, ad ʒ. ß. ʒ. vi. ℥. i.

Vel ex opiatis electuariis purgantibus, ea proportione, ut perpetuò major opiatæ quantitas quàm electuarii, & omnia simul ʒ. i. quantitatem nunquam excedant.

Formula omnium illorum talis est: ℞. v. g. *Cassiæ recenter extractæ*, &c. *cum saccharo fiat bolus, quem cap. manè cum syrup. capill. ven.* vel alio convenienti, & palato grato.

Interdum fiunt boli ex terebinthina ad ʒ. ß. vel ℥. vi. ad renes detergendos. Ea verò abluitur vino albo, aut aqua aliqua aperiente. Formula talis est: ℣. *Terebinth. Venetæ*, &c. *fiant boli, qui nebulis involvantur, & in cochleari cum syrupo capill. devorentur manè 4. aut 5. horis ante prandium, continuando per triduum.*

Bolus *corroborans* fit ex confervæ alicujus ʒ.iij. vel ʒ.ß. confect. ß. vel ℈.ij. pulveris ℈.j. hac formula, ℣. &c. *cum saccharo fiat bolus, quem capiat mane, duabus horis ante pastum.*

Præscribi solet passim bolus corroborans, postridie purgationis, ad ventriculum, aliasque partes roborandas, quæ purgatione molestiam subierunt.

CAPUT XVI.

De Opiatis.

OPiata duplex est: *purgans, & corroborans.*

Purgans componitur ex opiatis purgantibus officinalibus, electuariis purgantibus, pulveribus simplicium purgantium, & syrupo purgante idoneo hac proportione, ut pro singulis opiatæ ʒ.ij. sint electuarii ʒ.ij. vel iij. pulveris simplicis purgantis ʒ. j.

Interdum fit tantùm ex opiatis & electuariis, pulveribus simplicibus omissis.

Aliàs ex opiatis & pulveribus simplicibus tantùm; electuariis omissis.

Aliàs ex opiatis solis.

Frequenter etiam, ubi benignior efficienda est opiata, cassiæ portio opiatis permiscetur, vel solis, vel enim electuariis & pulveribus permixtis.

Quantitas verò opiatæ totius, ℥. iiij. non excedat.

Dosis verò ab ℈.ß. ad ʒ. j. per se in forma boli, vel cum decocto herbarum appropriatarum, semel in hebdom. vel bis in mense.

Formula autem præscribendi talis est, ℣. &c. *cum syrupo* rosato solut. v.g. *fiat opiata, de qua capiat* ʒ.ß. v. g. *per se, vel dissolvendo in decocto* borraginis, fumariæ, & cichorii, *semel in septim. cum custod. & regimine artis.*

Roborans opiata componitur ex confervis ad ʒ. j. ℥. j. ß. condituris ad ʒ. ß. ʒ. j. confectionibus ad ʒ. ij. ʒ. ß. pulveribus ad ʒ. iij. ʒ. ß. ʒ. vi. cum syrupo idoneo.

Interdum ad ornatum permiscentur foliola auri N. ij. vel iij. post pulveres præscribuntur. Dosis ij. vel ʒ.iij. aut quod frequentius, ad magnitudinem castaneæ, superbibendo liquorem convenientem, ut aquam stillatitiam appropriatam, vel vinum album, vel vinum rubrum dilutum.

Quæ omnia hac forma præscribi solent, ℣. &c. *cum syrupo*, &c. *fiat opiata, de qua capiat magnitudinem castaneæ singulis diebus manè, duabus horis ante prandium, superhausto vini diluti memento: vel superbibendo parum aquæ* borraginis, verbi gratia.

Interdum præscribi solet assumenda duabus horis ante cœnam, si horis matutinis aliquod aliud remedium sit assumptum.

CAPUT XVII.

De Conditis.

COnditum eodem modo fit, quo Opiata corroborans, eadem scil. confervarum, confectionum, & pulverum quantitate, addenbo sacchari albi, vel rosacei ad pondus omnium, hac formula ℣. *Confervarum*, &c. *sacchari rosacei, ad pondus omnium. Fiat conditum aurò coopertum, quo utatur frequenter, per se, ex chochleari,* vel dissolvendo in jusculis, vel cum aqua potabili, sitis tempore, extra pastum.

In hoc tamen differt conditum ab opiata, quod hæc ad omnes partes præcipuas corroborandas, vel etiam alterandas præscribatur; illud verò ad cordis & pulmonum affectus tantùm usurpetur.

CAPUT XVIII.

De Eclegmate, seu Looch.

ECclegmata solis affectibus Thoracis conveniunt, ad humorem in pulmone contentum expectorandum, asperitates leniendas, & hæmoptysin conpescendam.

Fiunt passim ex pulveribus bechicis ad ℥.iij. ʒ.ß. sacchari canti, vel penidati, vel rosati tabulari ad ʒ.vj. ʒ.j. syrupi convenientis, q. s.

Vel prædictis addi solent frequenter pulpæ fructuum, scil. passularum, ficuum, vel jujubarum, ad ʒ. ß.

Multis etiam aliis modis eclegmata parari solent; sed minùs usitatè, quæ tamen apud Authores varios videri possunt. Sequenti verò formula præscribuntur. ℣. &c. *cum syrupo*, &c. *fiat looch, quo utatur frequenter cum baculo liquiritiæ, sensim lambendo.*

CAPUT XIX.

De Tabellis.

TAbellæ duplices sunt: *purgantes*, & *corroborantes*.

Purgantes in officinis habentur, & nunquam, aut rarissimè magistrales præscribuntur.

Roborantes fiunt ex pulveris simplicis aut compositi ʒ.ß.ʒ.vj. sacchari in aqua appropriata dissoluti ʒ.iiij. vel vj. hac formula: ℣. &c. *Fiant tabellæ ponderis* ℥.ij. *quarum unam capiat singulis diebus, duabus horis ante pastum, superbibendo*, &c. eodem modo ac in opiata corroborante.

Fiunt etiam frequenter tabellæ ad affectus pulmon. ex pulver. appropriatis, eadem methodo.

CAPUT XX.

De Pilulis.

PIlulæ duplices sunt: *Officinales* & *magistrales*.

Officinales passim præscribuntur in affectibus frigidis præsertim, & hyemis tempore, ad partes à ventriculo remotas vacuandas.

Formula eas præscribendi talis est, ℣. *massæ pilul.* &c. *malaxentur cum*, &c. [aqua vel syrupo idoneo] *formentur pilulæ, vj. vel vij. deauratæ, quas capiat post primum somnū.*

Si pilulæ infirmiores videantur, adduntur diacridii, vel trochis. alhandal. gr. iiij. vel v.

Magistrales, quæ à Medicis ad varias indicationes frequenter componi solent, usuales etiam vulgò nuncupantur, quia earum usus frequens esse debet, nempe semel in septimana, vel bis in mense.

Componitur ex variis purgantibus, nempe Senna, agarico, turbith, hermod. rhab. diacrydio, trochiscis alhandal, cum correctivis, omnibus in pulverem redactis, & syrupo convenienti exceptis.

Omnium harum pilularū perpetuò ferè aloë basis esse solet, & præscribitur ferè ad ʒ.iij. vel ʒ.ß. reliqua verò purgātia

simul sumpta, ʒ. ß. quantitatem non excedant: correctiva verò ad ʒ. j. ß. surupi quantitas non definitur. Dosis pilularum metienda est pro purgantium efficacia, ita ut non admodum vehementer purgent, & à ʒ. ß. ℈. ij. non excedant.

Interdum ad obstructiones purgantibus admiscetur gummi ammoniacum vel bdellium, aceto dissoluta, ad ʒ. ij. vel ʒ. iij.

Hac autem formula præscribi solent. ℞. *aloës, hepaticæ*, &c. *fiat omnium pulvis, & cum syrupo*, v.gr. Rosat. solut. *fiat massa pilularum, ex cujus* ʒ. jj. *formentur pilulæ* vj. *deauratæ, capiat num.* iij. *vel* iiij. *manè duabus horis ante prandium semel in septimana* (Præstant maximè Marocostinæ, & Francofurt. ℈. ß. pondere.)

CAPUT XXI.

De Trochiscis.

TRochisci rarò præscribuntur à Medicis, quia officinalibus sunt contenti. Si quis tamen componere voluerit, id facilè præstabit: sumendo pulveres suæ intentioni aptos, ad ʒ. j. vel ij. eosque excipiendo liquore convenienti aut mucilagine, ex quibus permistis fiat pasta, & ex illa orbiculi, in umbra exsiccandi, v.gr. Trochisci Gordonii in Gonorrhœa.

CAPUT XXII.

De Pulveribus.

PUlveres ad purgandum, corroborandum, & alias intentiones præscribi solent.

Purgantes ex simplicibus gratioribus gustui, cum correctivis & saccharo, in delicatioribus: quorum dosis erit metienda pro purgantium efficacia.

Sumuntur verò illi pulveres, cum jusculo vel alio liquore dissoluti, manè cum custodia & regimine.

Inter pulveres roborantes frequentissimi sunt stomachici, qui vulgo *digestivi* appellantur. Fiuntque ex stomachicis suavioribus, ut coriandro, anisò, fœniculo, cinamomo & similibus ad ʒ. ij. cum sacchari æquali vel dupla quantitate, hac formula ℒ. &c. *ad pondus omnium duplum: Misce, fiat pulvis, de quo capiat cochlear unum post singulos pastus, nihil insuper edendo vel bibendo.*

SECTIONIS SECUNDÆ
ARTICULUS SECUNDUS.
De Compositione Medicamentorum Mediorum.

CAPUT PRIMUM.

De suppositoriis.

SUppositoria ad alvum laxandam vulgo usurpantur: interdum verò, licèt valdè rarò, ad quosdam ani & recti intestini affectus.

Alvum laxantia componi solent ex melle ad ℥. j. cocto & indurato, additis pulveribus idoneis ad ʒ. j. vel ℈. iiij. Pulveres autem illi sunt sal commune, hiera picra, vel ubi fortiùs est agendum, sal gemmeum, ammoniacum, hiera diacolocynth. helleborus pulveratus.

Formula eorum talis est. ℞. &c. *Fiant suppositoria, quorum unum oleo vel butyro illitum immittatur in anum*, quoties opus videbitur. His add. globul. sacchar.

CAPUT II.

De Clystere.

CLysteres alii sunt mollientes & laxantes, alii detergentes, alii adstringentes, alii anodyni, & ad alias intentiones parati.

Mollientes & laxantes fiunt ex decocto herbarum emollientium, ad ℔. j. opiatis laxantibus ad ℥. j. ß. interdum melle, melle mercuriali, rosaceo, aut violaceo, ad ʒ. ij. oleo liliorum communi aut violaceo, ad ʒ. iij. sale communi, aut gemmeo, ad ʒ. ij.

Quia decoctum emolliens in officinis paratum haberi solet, ideò nunquam ferè præscribitur, sed absolutè enuntiatur.

Hujus ergo clysteris formula erit. ℞. *Decocti communis emollientis clysteris,* ℔. j. *in quo dissolve*, &c. *Misce: fiat clyster, qui injiciatur hora commoda.*

Detergens clyster componitur ex decoctione hordei, furfuris macri, & rosar. rubr. singulor. pugillo uno. Si simul leniendum sit, flores chamomillæ ex meliloti præscribuntur, ad p. j. vel ij. Si verò lumbrici sint eliciendi in pueris, adduntur passulæ & liquiritia, ad ℥. j. singulorum.

Quantitas decoctionis clysteris non excedat ℔. j. & in ea dissolvatur saccharum rubrum ad ʒ. ij. vel cum eo mel rosaceum, diminuta sacchari dosi. Dissolvatur etiam vitellus ovi N. j. pro pueris, duo verò pro adultis.

Pueris etiam decocti quantitas minuitur à ℔. ß. ad quartaria iij.

Adstringentes clysteres fiunt ex decoctione simplicium adstringentium, dosi apozematis paulò minori, & in decocti ℔. j. dissolvuntur saccharum, mel rosaceum, & vitelli ovorum dosi prædicta.

Anodyni clysteres fiunt ex lacte caprillo, aut ovillo, vel decocto capitis & intestinorum vervecis ad ℔. j. dissolvendo saccharum & vitellos ovorum dicta quantitate.

Interdum in gravissimis doloribus intestinorum, aut partium adjacentium, renum v.gr. etiam dissolvitur Philonium Romanum ad ʒ. j. vel ij. aut laudanum opiatum ad gr. v. aut vi.

Fiunt etiam aliquando clysteres nutrientes ex jusculo, saccharo, & vitellis ovorum: quibus interdum ad corroborandum dissolvitur confect. Alkerm. aut de hyacinth. ad ʒ. ij.

Ad colicum dolorem præscribuntur clysteres carminantes, ex decocto simplicium flatus discutientium, qualia sunt quæ pituitam attenuant, eodem modo, ut diximus in adstringente; dissolvendo in decocto oleum rutaceum, laurinum, ad ℥. iiij. Vel fiunt clysteres ad eundem scopum ex vini generosi & olei nucum, utriusque ℔. ß.

Ad calculum renum expellendum fiunt clysteres ex decocto simplicium aperientium, dissolvenda olea aperientia ad ʒ. iij. vel iiij. quorum præcipuum est oleum scorpionum: additur etiam terebinthina, vitello ovi dissoluta, ad ʒ. j.

CAPUT III.

De Injectionibus.

INjectiones in varias partes fieri solent, uterum, vesicam, aures, & alias partium cavitates, natura vel morbo factas, ut fistulas, & similes.

In uterum fiunt injectiones ad menses movendos, sordes detergendas, dolorem & inflammationem sedandum, & multas alias intentiones.

Fiunt autem hujusmodi injectiones decocto simplicium idoneorum, dosi apozematis paulò minore. Fit decoctio ad ℔. j. quæ frequenter in uterum injicienda per syringam, quam *metrenchytam* vulgò appellant.

Vel fiunt tales injectiones ex succis herbarum depuratis, vel ex aquis stillatitiis.

Et non rarò prædictis liquoribus quædam dissolvuntur, ut syrupi, electuaria, trochisci, pulveres, & similia.

Reliquæ verò injectiones eadem ferè methodo præscribuntur: quæ tamen, sicut & prædictæ, quia sunt particularia remedia, ex praxi particulari erunt mutuandæ.

CAPUT IV.

De Pessariis.

PEssaria ad varios uteri affectus in illius cervicem immittuntur, & in crassioris longioris que digiti figuram efforman-

efformantur: nonnunquam tamen instar globuli effinguntur pro virginibus, ut facilius ab iis admittantur, & *nascalia* appellantur. Fiunt autem pessaria. *Primò*, vel ex unguentis aut opiatis solis, ad ʒ.j.ß. ʒ.ij. stupis mollioribus exceptis, & panno serico vel lineo involutis. *Secundò*, vel ex pulveribus ideneis ad ʒ. j. ʒ. ij. melle cocto exceptis, instar suppositorii, unde pessarium efformatur. *Tertiò*, vel ex succis herbarum cotone exceptis, quibus pulveres pro arbitrio possunt admisceri ad ʒ. ß. ʒ. vj.

Hac denique formula præscribi solent. ℞. &c. *Fiat pessarium magnitudine digiti crassioris, quod panno serico involutum, & filo alligatum, in uteri cervicem immittatur.*

CAPUT V.

De Errhinis.

ERrhinum est medicamentum liquidum, quod naribus attractum, humores à cerebro, pituitam potissimùm evacuat, & ad multos etiam narium affectus usurpatur.

Componitur ex succis herbarum errhinarum, qui extrahuntur ex fol. contusis Milii, cum vini albi ʒ.iiij. vj. vel viij. His ad correctionem folia cephalica adduntur, ac aquæ vitæ nonnunquam ad penetrandum. ʒ. j.

Vel ex decocto simplicium idoneorum, dosi dimidia apozematis, ad ʒ. viij. in quo dissolvuntur interdum succi ad ʒ.ij. vel iij. mel, aut syrupus ad ʒ.j. vel ij. pulveres ad ʒ. ß. vel ʒ.j. Hac verò formula præscribi solet. ℞. &c. *Fiat errhinum, quo utatur tepide mane, duabus horis ante pastum, ore priùs aquæ repleto.*

CAPUT VI.

De Sternutatoriis.

FIt etiam sternutatorium, ad pituitam è cerebro eliciendam, & cerebri sopitam facultatem expultricem irritandam, in affectibus comatosis.

Componitur ex pulveribus rerum acrium, quales sunt piper, pyrethrum, semen sinapi, staphisagriæ semen, radix hellebori albi, euphorbium, tabacum.

Quantitas horum omnium, ʒ. ij. non excedat, quibus addere poteris, ad cerebri defensionem, majoranæ siccæ ℈. j.

Adverte, euphorbium esse vehementissimum nec ultra gran. iij. iiij. esse præscribendum, aceto correctum.

Formula præscribendi talis est. ℞. &c. *Misce, fiat pulvis tenuissimus, qui pennula suffletur in nares.*

CAPUT. VII.

De Gargarismate.

GArgarisma fit ad varios oris & partium ei adjacentium affectus.

Componitur ex decoctione simplicium, dosi apozematis, ad ℔.j. in qua dissolvuntur syrupi convenientes ad ʒ.iij. vel iiij. Quia verò frequentissimè parantur gargarismata adstringentia ad fluxiones repellendas; ideò usitatissimè in eis dissolvuntur diamorum, dianucum, syrupus, myrthinus, & de rosis siccis: non raro etiam mel rosaceum, ubi detergendum.

Fit etiam interdum ex aquis stillatitiis ab ℔.j. dissolvendo in iis syrupos prædictos.

Hac denique formula præscribitur: ℞. &c. *Fiat gargarismæ, quo utatur omni hora.*

CAPUT VIII.

De Masticatoriis.

MAsticatoriis etiam pituita è cerebro copiosè attrahitur.

Fiunt autem ex rad. pyrethri sola, in frustula incisa, & in aceto macerata.

Vel ex multorum simplicium pulveribus, cera excep-

tis, ut inde globuli conficiantur. Illa autem simplicia magis usitata sunt, ad pyrethri, zinziberis, iridis sem. sinapi, staphisagriæ, piper longum, mastiche, quibus adduntur cephalica, caryophylli, nux moschata.

Pulveris quantitas non excedat ʒ. ß. ceræ quantitas non definitur.

Formula præscribendi talis est. ℞. &c. *fiat omnium pulvis*, qui *cera alba excipiatur, fiantque plures globuli. Masticetur unus manè, prono capite, frequenter spuendo.*

CAPUT IX.

De Collyriis.

COllyria pluribus formis componi solent; scil. vel liquoris forma, vel linimenti, vel cataplasmatis.

Usitatissima tamen sunt liquida, quæ verè & propriè collyria appellantur.

Componuntur ex aqua stillatitia ad ʒ. iij. vel iiij. cui admiscetur pulvis conveniens, v.g. tuthia præparata, trochisci albi Rhasis, antimonium lotum, sarcocolla in lacte muliebri nutrita, &c. ʒ j. vel ʒ. j. ß.

Interdum succi permiscentur, vel albumen ovi agitatum, ad ʒ. j. vel ij.

Formulla præscribendi talis est. ℞. &c. *Fiat collyrium, quod instilletur oculis, manè & serò.*

Reliquæ collyriorum formulæ ex praxi peculiari sunt desumendæ: propterea quod exquisitum remediorum delectum & exactam præparationem ac dosin desiderent, ob eximium partis sensum.

SECTIONIS SECUNDÆ ARTICULUS TERTIUS.

De Compositione Medicamentorum Externorum.

CAPUT PRIMUM.

De Epithemate.

EPITHEMA cordi & hepati potissimum admoveri solet, ad partes illas alterandas & corroborandas.

Et duplex est: liquidum & solidum.

Liquidum fit ex aquis stillatitiis, ad ʒ. viij. vel ℔.j. succis fructuum v. g. limonum, granatorum, pomor. redolent. ad ʒ. ij. vel iij. aceti rosacei ad ʒ.j. aut ʒ.j.ß. pulverum cardiacorum, ad ʒ. ij. vel iij. *Nota*, quando præscribuntur succi acidi limonum, vel granatorum, non esse opus aceto.

Nota etiam, in epithemate cordis, si pulmones sint peculiariter affecti, acida non esse præscribenda, quia sunt pectori noxia.

Item in epithemate hepatis majorem quantitatem succorum acidorum vel aceti esse præscribendam, quàm in epithemate cordis.

Interdum præter pulveres cardiacos permiscentur confectiones cardiacæ, alkermes, vel de hyacinthio, ad ʒ. j. vel ij. trochisci de caphura, in epithemate refrigerante, ad ℈. ß. Crocus, in calefaciente, ad gr. v.

Formula præscribendi talis est. ℞. &c. *Fiat Epithema liquidum, applicandum regioni cordis tepidè, frequenter, cum pannis scarlatinis, hoc liquore imbutis & expressis.*

Solidum cordi tantum admovetur, & componitur ex conservis cardiacis, ad ʒ.iij. confectionibus, ad ʒ.ß. pulveribus, ad ʒ. j. ß. aut ʒ. ij. cum aqua cardiaca convenienti.

Formula illius talis est. ℞. &c. cum aqua rosarum v.g. *Fiat Epithema solidum, applicandum regioni cordis, cum panno scarlatino.*

Solidum hoc Epithema solum non tarò præscribitur; ubi major roborandi, quàm alterandi necessitas apparet. At verò liquidum nunquam usurpatur, quin post usum

illius solidum statim admoveatur: ideo solent Medici in illo casu liquidum & solidum consequenter præscribere, & in fine formulæ addere: *Fiat epithema solidum, applicandum regioni cordis, statim post liquidum.*

Ad epithemata referuntur juniora animalia per medium secta, pulvere cardiaco conspersa, & cordis regioni admota. Illa autem animalia sunt pullus columbinus, vel catellus. Horum verò præscribendorum formula talis est. *Admoveatur regioni cordis pullus columbinus, per medium sectus, & pulvere electuarii diamarg. frigidi sinapizatus.*

Vel ℞. *pulv. electuarii diamarg. frigidi* ʒ.ij. *sinapizetur pullus columbinus per medium sectus regioni cordis applicandus.*

Interdum ea animalia syncipiti raso admoventur, pulvere cephalico conspersa, ad cerebrum corroborandum, v. g. gallina in Phrenitide.

CAPUT II.

De Fomento.

FOtus fit in variis partibus: sed frequentiùs in latere, ad dolores pleuriticos; in ventriculo, ad corroborandum; in hypochondriis, ad solvendas obstructiones.

Pro latere fiunt decocta ex simplicibus emollientibus, additis anodynis & resolventibus, quæ omnia dosi apozematis ferè præscribuntur, hac formula, ℣. &c. *fiat omnium decoctio, qua foveatur latus dolens calidè frequenter, cum vesica fuilla hoc decocto semiplena.*

Pro ventriculo præscribuntur simplicia stomachica, dosi apozematis minori, quibus adduntur aromata vel cariophylli, nux moschata, spica nardi, satis magna dosi, nempe singulorum ʒ.ii. iii. vel ℥.ß. *fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis, & vini nubri adstringentis, sub finem additi.* Vel ubi magis adstringendum, loco aquæ fontis, aqua ferrata præscribenda.

Formula hujus talis est. ℣. &c. *fiat decoctio in æquis partibus,* &c. *qua foveatur regio ventriculi calidè, longè à pastu, duobus facculis prædictis simplicibus semiplenus.*

Pro hypochondriis fiat decoctio ex simplicibus aperientibus, in dosi dicta, admistis quibusdam emollientibus, in æquis partibus aquæ fontis & vini albi, sub finem additi, dummodo calida intemperies non impediat.

Formula hujus talis. est. ℞. &c. *fiat decoctio,* &c. *qua foveantur hypochondria calide frequenter, cum filtris imbutis & expressis.* Si alterum tantùm hypochondrium laboret, præscribendum est, ut foveatur regio hepatis vel lienis, prout hæc vel illa pars fuerit affecta, admixtis in decoctione iis simplicibus, quæ partes illas peculiariter respiciunt.

CAPUT. III.

De Balneo.

BAlnea parari solent ad multas intentiones, scil. ad refrigerandum & humectandum, menses movendos, conceptum juvandum, & ad externos affectus, scabiem, & elephantiasin.

Componuntur ex radicibus tribus, quatuor, aut quinque, ad ℔. i. ℔. i. ß. herbis 5.6. vel 7. singularum fasc. i. seminibus, ad ℔.ß. ad ℔.i. fructibus, à ℔.i. ad ℔.iiß. floribus ad M. iii. vel iv.

Formula præscribendi est. ℣. &c. *Fiat decoctio pro balneo, quod ingrediatur tepidè, sine sudore, bis in die, per biduum aut triduum.*

CAPUT IV.

De Semicupio.

SEmicupium nihil aliud est, quàm dimidium balneum, quo immergitur æger umbilico tenus.

Componitur ex iisdem balnei simplicibus dimidia tantum dosi, & sequenti formula præscribitur. ℣. &c. *Fiat decoctio pro semicupio, cui æger insideat à genibus usque ad umbilicum, manè & vesperi, longe à pastu per biduum aut triduum,* vel *urgente necessitate,* si ad dolores sedandos præscribatur.

CAPUT V.

De Oleis.

OLea rarissimè componuntur à Medicis, quia in officinis ad omnes ferè intentiones parata habentur. Si quis tamen olea componendi rationem desideret, ita progrediatur.

Præscribatur primò olei vel communis, vel officinalis, unius vel plurium, v. ℔. ß. simplicium pulverat. ℥. i. succi, vini, vel alterius liquoris, ad scopum facientis, ʒ. ij. vel iij. coquantur ad succorum consumptionem, fortiter exprimantur, fiatque oleum usui reservandum.

Si olea officinalia sola, (ut frequenter fit) præscribantur, sive à Medico seorsim componantur; talis erit formula. ℣. &c. *Misce, inungatur talis pars calide, vel tepide, admotis linteis tepidiusculis.*

Vel ℣. &c. *Misce, fiat embrocatio supra talem partem, admotis,* &c.

CAPUT VI.

De Linimentis.

LInimenta vulgò fiunt ex oleis officinalibus, cum axungiis, butyro, medullis, aut mucilagibus, ea proportione, ut sit oleorum quantitas ad reliqua, dupla unde linimenti consistentia emergit, quæ est media inter oleum & unguentum.

Vel loco butyri, aut axungiarum, cera præscribitur ea quantitate, ut pro olei ℥. i. sit ceræ ʒ. i. Passim tamen ceræ quantitas non definitur, sed præscribitur in fine, ceræ q.s. Interdum pulveres admiscentur ad ʒ. ß. pro olei ℥. i.

Vel denique fit limentum ex unguentis officinalibus cum oleis, dupla quantitate, additis etiam pulveribus si lubet, proportione dicta.

Quantitas linimenti præscribitur pro partis affectæ magnitudine, passim tamen ad ʒ. iv. vel vi.

Formula illius talis est. ℞. &c. *Fiat linimentum, quo illinatur pars affecta calide, admotis linteis calidiusculis.*

CAPUT VII.

De Unguentis.

COmponuntur vulgò unguenta ex oleis, pulveribus & cera, ea proportione, ut pro olei ℥.i. sit pulveris ʒ.i. vel ʒ. i. ß. ceræ ʒ.ii. ut plurimùm tamen ceræ quantitas non definitur; sed dicitur q. s.

Quantitas totius massæ pro partis inungendæ magnitudine, & temporis diuturnitate præscribenda est, ad ℥. v.vi. vij. Formula verò talis est, ℣. &c. *Fiat unguentum, quo inungatur pars affecta.*

Frequenter etiam fiunt unguenta efficacissima ex oleis, ad ℥. iv.v. vel vi. pulveribus, ad ℥.ß.ʒ. vi. succis dimidia oleorum quantitate, vel majore: ita ut bulliant ad succorum consumptionem, addendo postea ceræ q.s. vel aliquando unguenti officinalis ad ℥. i. ß. q. s.

Hujus formula talis est. ℞. &c. *bulliant ad succorum consumptionem: expressione facta distolve ceræ,* &c. *fiat unguentum,* &c. *Nota,* prædictis unguentis sæpissimè misceri pinguedines, medullas, butyrum, & mucilagines, loco olei: gummata verò, ut ammoniacum, bdellium, &c. ceræ locum obtinere.

Fiunt etiam unguenta ex unguentis officinalibus, ad ℥.ij. olei, eadem plus minùs quantitate: pulveribus, ad ʒ. ij. vel ceræ q. s.

Vel interdum unguentum officinale solum sine ulla additione præscribitur.

CAPUT

CAPUT VIII.

De Emplastris.

EMplastra vulgò componuntur ex oleo, pulveribus, & cera, aut iis quæ olei consistentiam ferè habent, ut sunt axungiæ, medullæ, butyrum, mucilagines; aut iis quæ ceræ naturam referunt, ut gummata, pix, resina.

Horum talis est proportio, ut pro olei ʒ.j. sint pulveris ʒ.vj. ceræ ʒ. i.ß. Quantitas totius massæ eadem, quæ unguenti.

Fiunt etiam emplastra ex emplastris officinalibus ad ʒ.j. aut ʒ.ß. pulveribus, ad ʒ.ß. vel ʒ. vj. oleo, ad ʒ.j. cera, q.l. addendo terebinthinæ parum.

Vel ex solis emplastris officinalibus, quantitate Parti affectæ proportionata.

Formula præscribendi talis est, ℞.&c. *Fiat emplastrum quod extendatur super alutam, & parti applicetur.*

Nota, figuram emplastri in multis partibus designari ut in sincipite, ad formam literæ T. vel etiam ovalis figuræ: in ventriculi regione, in formam scuti: lienis, ad formam linguæ bovis: uteri, rotundum; renum, quadratum. In aliis partibus non definitur sed dicitur: *Fiat emplastrum magnitudinis debitæ.*

CAPUT IX.

De Cataplasmate.

CAtaplasma vulgò fit ex radicibus, foliis, seminibus, fructibus, dosi Fotus. Hæc decoquuntur in liquore idoneo, postea contunduntur, & trajiciuntur per setaceum addendo pulverum, vel farinarum ʒ.ii. iij. vel iiij. oleorum, vel axungiarum ʒ. iij. vel iiij.

Hac autem formula præscribi solent, ℥. &c. *decoquantur omnia, pistentur in mortario marmoreo, & per setaceum trajiciantur, addendo*, &c. *fiat cataplasma, applicetur parti affectæ.*

Sæpissimè post usum fomenti cataplasma admovetur, & ex illius residentia paratur, quando scilicet intentio est emoliendi, resolvendi, &c. hac formula, ℥. *Residentiam prædicti fomenti, contundatur in mortario, &c.*

Interdum fit ex fructibus sub cineribus coctis, ut in alvi fluxu & dysenteria, ex cydoniis coctis sub cineribus, N.iij. vel iiij. pro eorum magnitudine, vel certiùs ad ℔.j. ℔. j. ß. contusis & trajectis, addendo pulveres adstringentes, dosi dicta, & tantillum vini rubri, si lubet.

Fit etiam in alvi fluxu ex crusta panis in vino macerata ad ℔.ß. aut quartar. iij. cui adduntur pulveres roborantes & adstringentes ad ʒ. j. vel ij.

Vel ad dolorem sedandum in inflammationibus fit cataplasma *de mica panis*, vulgò dictum, ex mica panis albi, in lacte macerata ad ℔.ß. vitellis ovorum duobus, & croci ϑ. j. nonnunquam olei rosacei q. s.

CAPUT X.

De Vesicatorio.

VEsicatorium duplex est: officinale; & magistrale. In officinis habetur emplastrum vesicatorium, quod frequentissimè præscribitur à Medicis hac formula. ℥. *Massæ emplastri vesicatorii* ʒ.i. vel ʒ. i. ß. *extendatur supra alutam, fiat emplastrum magnitudinis dimidiæ volæ manus, applicandum* posteriori parti cervicis, vel alteri parti, si opus videbitur.

Magistrale præscribitur ex fermenti acrioris ʒ. i. cantharidum pulveratarum ʒ. ij. cum aceto rosaceo, fiat cataplasma vesicatorium.

Interdum ad affectus oculorum vel dentium applicantur vesicatoria ponè aures, in formam Semilunæ, hac formula. ℥. *Massæ emplastri vesicatorii* ʒ. i. *formentur duo emplastra ad formam semilunæ, applicanda ponè utramque aurem.*

CAPUT XI.

De Sacculis.

SAcculi duabus potissimum intentionibus præscribi solent: vel scilicet ad humorem frigidum, crassum, & impactum in aliqua parte resolvendum, ut in capite frequenter per diætas sudorificas tales sacculi admoventur, post assumptam sudorificam potionem, vel ad roborandum, cor præsertim & ventriculum.

Resolventes sacculi fiunt ut plurimùm ex milio ad ℔. i. sale communi ad ℔. ß. seminibus discutientibus, aut anisi, fœniculi, fœnugræci, baccis lauri ad ℔. ß. ʒ. iij.

Illi autem hac formula præscribuntur: ℞. &c. *torrefiant in sartagine, sensim affundendo vini generosi, q. s. includantur duobus sacculis, qui vicissim applicentur, aquâ vitæ priùs irrorati.*

Roborantes fiunt ex pulveribus radicum, lignorum, corticum & aromatum, ad ʒ.ij. ʒ. iij. ß. quibus aliquando pulvis cyprius aut violaceus adjungitur, ad ʒ. ß. item moschus, ambra, ad grana iiij. v. ϑ. ß.

Hac autem formula præscribi solent, ℥. &c. *Fiat omnium pulvis, qui excipiatur cotone moschato, & cum panno serico rubro interpuncto fiat sacculus, qui collo appensus gestetur supra regionem cordis, stomachi.*

CAPUT. XII.

De Cucupha.

SAculos roborantes æmulatur cucupha, cerebro roborando & calefaciendo dicata.

Fit ex cephalicis magis odoratis, radicibus ad ʒ.i. foliis ad M. ij. vel iij. floribus ad P.ij. vel iij. aromatis ad ʒ.ß. quibus addi possunt pulvis violaceus & cyprius, ad ʒ.ß. storax benzoinum ad ʒ.i. vel ij. moschatus ad ϑ. ß.

Formula autem talis est, ℥. &c. *Fiat pulvis, qui excipiatur cotone moschato, & cum panno sericeo interpuncto fiat cucupha, supra caput gestanda vel pileo assuenda.*

Interdum duæ præscribuntur cucuphæ, una interdiu, altera de nocte gestanda. Et tunc pulveris quantitas est duplicanda, atque ita præscribuntur: *Fiant duæ cucuphæ quarum unam pileo assuat, alteram de nocte gestet.*

CAPUT XIII.

De Frontali.

ADmovetur frequenter frontale, ad capitis dolorem sedandum, & somnum conciliandum, ex seminibus quatuor frigid. major. lactuc. & papav. albi, ad ʒ.ß. aut ʒ. vii. floribus rosar. violar. & nympheæ ad p.iij. adduntur sæpè ad robur grana chermes, ad ʒ. ß. vel pulvis trium santalor. ad ʒ. i. interdum florum chamom. & meliloti ana p. ß. qui dolorem sedant, nec valdè calefaciunt.

Formula horum talis est: ℞. &c. *Fiat omnium pulvis crassior, qui includatur duobus pannis lienis, & vapore aceti irroratus fronti applicetur hora somni.*

Fit etiam frontale forma humida, quod ad oxyrrhodini naturam accedit, & intentiùs refrigerat, ac somnum conciliat in phrenitide & febribus ardentibus, aut diuturnis vigiliis.

Componitur ex unguento populeone ad ʒ. i. oleo rosaceo ad ʒ.ß. parte dimidia albuminis unius ovi, addendo parum aceti rosacei, hac formula, ℞. &c. *agitentur omnia simul, excipiantur stuppis cannabinis, ac fronti applicentur duobus linteis inclusa.*

Aliquando adduntur conservæ rosarum, violarum, &c. ad ʒ. ß. aut ʒ. vi.

FINIS TOMI PRIMI.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER PRIMUS.

DE AFFECTIBUS CAPITIS.

PRÆFATIO.

IN capitis affectuum serie illos tantùm comprehendimus, qui cerebri substantiam aut meninges occupant. Licèt enim oculi, aures, lingua, dentes, gingivæ, fauces, & columella, capitis constitutionem ingrediantur: earum tamen partium affectus, clarioris doctrinæ gratia, separatis libris exponere visum est, & cerebri ac meningum morbos, capitis affectuum nomine, per excellentiam insignire. Illi autem affectus ex cerebri actionum læsionibus erunt desumendi, quæ quidem actiones sensum & motum respiciunt; tum etiam actiones naturales, quæ ad illius nutritionem spectant. Sensus verò dividuntur in internos, & externos. Interni principes actiones comprehendunt; imaginationem, ratiocinationem, & memoriam; tum etiam somnum & vigiliam. Ad quarum functionum symptomata referuntur phrenitis, mania, melancholia, coma, lethargus, carus, apoplexia, catochus, & coma vigil. Sensus verò externi quinque vulgò statuuntur: visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus. Quia tamen quatuor prioribus partes peculiares, tanquam propria eorum organa, destinatæ sunt, quæ varios patiuntur morbos, in propriis libris explicandos; ideo in hoc libro symptomata tantùm exponemus, quæ sensum tactus respiciunt; quandoquidem illa à cerebro affecto, vel illius membranis immediatè procedunt: & vel paralysin in sensu tactus abolito, aut imminuto; vel dolorem capitis in depravato respiciunt. Motus autem voluntarii læsiones reperiuntur in convulsione, epilepsia, paralysi, apoplexia, vertigine, tremore. Denique affectus, ad actiones cerebri naturales spectantes, vel in intemperie consistunt, vel in excretorum vitio, quo catarrhus generatur. Nos omnes illos affectus ad propria capita reducimus, eo tamen ordine, qui ad therepeiam instituendam magis conveniens est. Atque ita primùm frigidam cerebri intemperiem, mox omnes affectus, qui ab illa oriuntur, subjungimus, quia eorum curationis fundamentum ab illius curatione desumi debet: Postmodùm verò affectus à calida intemperie, & calidis humoribus oriundos exponimus. Quæ omnia in singulorum capitum perlustratione clariùs apparebunt.

CAPUT PRIMUM.
De Frigida Cerebri Intemperie.

OMnes intemperies vulgò dividuntur in pathologia in simplices & compositas, materiales & immateriales. Simplices rarò inveniuntur, tum etiam immateriales; nec nisi à causis procatarcticis producitur: & vel sponte, vel levissimis remediis evanescunt. Materiales verò, omnes capitis affectus producunt: illarum ideò tractationi sedulò incumbendum est; quod tamen seorsim pauciissimi auctores præstiterunt, propterea quod in expositione affectuum, qui ab illis intemperiebus producuntur, earum etiam explicatio sufficienter proponatur. Nos itaque eorum vestigiis inhærentes, calidæ cerebri intemperiei, tùm etiam humidæ & siccæ theoriam, ad affectuum, qui ab iis producuntur, tractationes, remittimus. Sed quia maximus capitis affectuum numerus à frigida & pituitosa cerebri intemperie dependet; operæ pretium censuimus, illius theoriam in hujus tractationis limine seorsim proponere, ut postmodũ illius curatio sit veluti basis curationum omnium, quæ dictis affectibus erunt adscribendæ, & remedia, quæ eorum causæ debebuntur, ex hoc capite depromi valeant: atque ita inanis eorum repetitio, [qua omnes propemodum practicæ Medicinæ scriptores laborare solent, & inde sua volùmina inutiliter augere, artemque difficiliorem, ac magis tyronibus laboriosam atque tædiosam reddere, [à nobis evitetur.

Frigida igitur cerebri intemperies composita, & cum materia conjuncta, utplurimum pituitosa est: quia cerebrum est metropolis pituitæ, & frigiditas diu durans sibi accersit humiditatem. Quamvis enim interdum humori melancholico copulata sit, rarò tamen ille humor in cerebro gignitur, quemadmodum pituita, sed in hypochondriis utplurimum cumulatur, & ad cerebrum transmittitur, in eoque gravissima symptomata producit.

Causæ frigidæ ac pituitosæ cerebri intemperaturæ sunt alimento frigida & humida, quæ facilè in pituitam abeunt, tum etiam, dum coquuntur. Ventriculum & hepar refrigerando, faciunt ut multam pituitam producant, quæ postmodum magna copia ad cerebrum transmittitur.

Nimia alimentorum, non solùm frigidorum, sed etiam laudabilium quantitas: quæ calorem nativum obruit, & cruditates gignit.

Cibi assumpti statim à somno, vel ante somnum, vel antequam priores sint concocti: ex iis enim cruditates plurimæ oriuntur, quæ materiam pituitosam cerebro suppeditant.

Omissa naturalis consuetudo pituitam evacuandi per vomitum, aut secessum, vel artificialis per medicamenta purgantia, diuretica, sudorifica, vel frequentes exercitationes.

Ortus ex parentibus frigida cerebri intemperie laborantibus.

Ætas senilis, quæ propter caloris inopiam multam generat pituitam, tum quoque puerilis, propter ingluviem & incautam victus rationem.

Regio frigida & humida: quales sunt, quæ stagnis paludibus, aut majoribus fluminibus sũt vicinæ, ac boreæ, nivibus, imbribusque expositæ, & quæ sunt magis septentrionales.

Somni longi, & præsertim à cibo.

Vita sedentaria, otiosa, sine curis, studio, mœrore, aut cum his valdè excedentibus, quia calorem nativum dissipando, præcipuè in cerebro, illud refrigerant.

Ad has causas etiam referri potest hepar calidum & humidum, quod multos vapores transmittit ad cerebrum,

rebrum, qui in eo concrescunt, & in materiam pituitosam abeunt.

Signa frigidæ intemperaturæ cerebri desumuntur tum à causis supra propositis, quarum præsentia intemperiei hujus magnam conjecturam faciet, tum præcipuè ab effectibus, qui ut sigillatim examinari queant, à suis fontibus illos mutuabimur, nempè ab actionibus, passionibus, excrementis, & habitu corporis.

Actiones animales, frigidam cerebri intemperiem indicantes, sunt mens torpida & hebes, ingenium tardum & obtusum, infelix memoria; maxima ad somnum propensio, & somni longiores ac profundiores, nisi catarrhus, dolor capitis, aut animi pathemata obstiterint.

Insomnia frigoris, aquarum nempe, pluviarum, nivium, fluminum, stagnorum, marium, & rerum albarum.

Sensuum omnium inerta & hebetudo.

Motus tarditas, sed in eo duratio, qua spiritus crassiores minùs dissolvuntur.

Passiones frigidam cerebri intemperiem indicantes, sunt morbi frigidi, ut paralysis, lethargus catarrhus & alii quamplurimi: quibus si æger antea obnoxius fuerit, eum hac intemperie laborare conjiciendum est.

Idipsum confirmabit, si æger cœlo sereno, & in calida & sicca aëris constitutione melius habeat: in frigida verò & humida, hyemali nempe, pluviosa & austrinâ, pejus.

Excrementa pituitosa, per os & nares frequenter & copiosè rejecta, manifestimè humoris pituitosi redundantiam in cerebro ostendunt.

Ex habitu corporis desumuntur signa tam generalia, quàm specialia hujus intemperiei.

Generalia ex toto habitu corporis desumuntur. Si enim totus corporis habitus frigidus sit & humidus, cerebrum procul dubio, omnium corporis partium frigidissimum & humidissimum, tale futurum est.

Cutis ergò ad tactum frigida, mollis, lævis & alba, totius corporis habitus mollis & obesus, non autem carnosus, & venarum angustia, frigidam temperiem significant.

Signa specialia, frigidam cerebri temperiem indicantia, in capite considerantur, ut sunt faciei pallor, venarum carentia in oculis: capilli molles, læves, ac tenues ab initio, tardè orientes, deinde rufi ac minimè crispi, ac tota vitâ sine calvitie perseverantes; à frigore externo capitis facilis læsio, à calefacientibus juvamentum.

Quod ad prognosin attinet, hæc intemperies curatu difficilis est, sæpe gravissimos capitis affectus producit. Quæ à longo tempore contracta est, difficilius curatur; quæ à nativitate nunquam; tum etiam quæ est hæreditaria, & quæ in corpore sensile reperitur, si per longum tempus illud obsederit. Tempus hybernum huic curationi idoneum non est, æstate verò melius curatio succedit.

Curatio duabus indicationibus perficitur, nimirũ pituitæ redundantis evacuatione, & ipsius intẽperiei per contraria correctione. Quibus indicationibus debet satisfieri triplici instrumento, diætetico, chirurgico, & pharmaceutico.

Diæta calefaciens & exsiccans instituenda est. Ac primùm eligatur aër purus, ad calidum & siccum vergens, qui tamen in caliditate non multùm excedat; humores enim capite contentos fundere ac liquare posset, sicque catarrhos, aliosque affectus producere; quod sæpe contingit iis, qui sub Solis radiis morantur, vel caput ad ignẽ calefaciunt. In siccitate verò non potest nimium excedere modò in activis qualitatibus sit temperatus; ad calidum magis tamen, quàm ad frigidum deflectat. Cubiculum, in quo æger degere consuevit, non angustum sit, nec depressum, nec humescens, aut aliquo situ obductum; sed pervium & perflatum, siccioribus ventis expositum. Temporibus humidis, nebulosis, ac frigidis, alteri interdùm poterit aër cubiculi herbis calidis ac odoratis, pavimento stratis: ut salviâ, majoranâ, lavendulâ, roremarino, thymo, serpillo, vel etiam iisdem in ignem conjectis, aut etiam lignis siccioribus accensis, ac præcipuè juniperino. Ignis autem sit luculentus, qui aërem conclavis sufficienter exsiccet. Suffitus in ædibus excitati, nisi admodum graves sint, siccando absumendoque humiditatem, non parum conferre possunt. In eorum tamen usu cautio magna adhibenda est, tum ut moderatissimi excitentur. Si enim nimii sunt, quoscunque homines offendunt, & humores fundendo, graves catarrhos excitant. Tum etiam, ut patientis constitutio advertatur: nonnullorum enim capita tam facilè replẽtur, & à suffitibus alterantur, ut quilibet odor capitis dolorem indicat: Suffitus temperatus & utilis parabitur ex succino puriore, cujus tenuia ramenta carbonibus erunt, injicienda. Minus gravis est, & optimè siccat roboratque cerebrũ suffitus ex Indico succino, quod *gummi animæ* nominatur, vel magis cõpositus ita præscribi poterit.

℞. Ligni aloës & benzoini, ana ʒ. ii. styracis calamitæ ʒ.i. ß. thuris & sandaracæ, an. ℈. ii. gumi animæ & caryoph. an. ʒ. ß. Fiat pulvis crassior, supra prunas injiciendus.

Vitetur aër austrinus & pluviosus, tum quoque nocturnus, & imprimis caput non exponatur radiis lunaribus, qui cerebro mirum in modum sunt infensi. Vitandus est, quoque aër valdè frigidus & aquilonaris: præcipuè quando subitò ad eum ab austrino fit mutatio. Is enim cerebrum, humidis excrementis refertum, non minùs quàm manu comprehensam madentem spongiam, exprimit, & in partes subjectas deturbat.

Secundò alimentorum ratio maximè adhibenda est: quandoquidem (ut docet Hipp. *lib. de natura humana*) morbi fiunt partim à victu, partim à spiritu cujus attractione vivimus. Itaque cibi sint boni succi, facilis coctionis, nec frigidi, nec excrementitii. Atque adeò in frequenti usu erunt carnes vervecinæ, hœdinæ, vitulinæ. His verò præcedunt pulli columbini, gallinacei, capones, gallinæ, perdices, turdi, omne genus avicularum montanarum, & ovorum recentium vitelli, prædictæ carnes magis assæ, quàm elixæ usurpentur. Vitentur autem carnes duræ & concoctu difficiles, ut bovinæ, porcinæ, cervinæ, leporinæ, anserum, anatum, aliarumque avium aquatilium. Ad hoc genus referuntur capita, intestina, extrema, & interanea animalium. Piscium usus sit rarissimus, utique eligendi, qui carnem habent solidam friabilem; in rivis rapidè fluentibus, aut juxta saxa viventes, saxatiles ideò dicti, in vino præcipuè decocti, addendo acetum, butyrum, & aromata. quorum usus etiam in aliis cibis concedendus est, nisi calida hepatis intemperies contra indicet. Ex his præcipuè sunt nux mosch. macis, caryophylli, cinamomum. Herbarum refrigerantium & humectantium, ut lactucæ, portulacæ, spinachiæ, nullus aut rarissimus sit usus: Æstivo tamen tempore earum, quæ mediocriter refrigerando siccare aliquantulum, & membris robur addere massæque sanguinis, quo minùs evaporet, firmitudinem qualemcunque conciliare valeant, mediocris usus concedi potest. Tales sunt endivia, cichorium, acetosa, quæ tamẽ coctæ, non crudæ usurpandæ sunt. Conveniunt autem radices petroselini, dauci, apii & pastinacæ; folia menthæ, hyssopi, nasturtii. Vitanda quoque omnia, quæ facilè caput tentant, illudque replent. Ea verò diversorum sunt generũ. Unum eorum, quæ acrimoniâ suâ humores fundunt, ut cepæ, alium, sinapi, eruca, raphanus. Alterum eorum, quæ crassis vaporibus caput replere solent, ut lac & lacticinia omnia, & legumina. Ex quibus tamen minùs nocent cicera rubra, propter eximiam aperiendi & detergendi vim, quâ prædita sunt. Ideò concedentur præcipuè juscula eorũ. Fructus omnes recentes, & præcipuè fugaces, multa aquea humiditate prædìti, ut frequens cruditatum materia, vitandi. In bellariis fructus sicciores usurpari poterunt, ut passulæ, amygdalæ, nuclei pinei, dactyli, & similes, quorum tamen usus parcus esse debet, quia majori ex parte difficilè concoquuntur. Pyra cocta saccharo contecta, vel conditura corticis citri, limonis, arantii, in fine mensæ usurpari poterunt. Sed multò utilis erit pulveris digestivi cochlear unum sumere post pastum, cujus vapor aromaticus, & cerebro amicus, cum alimentorũ vaporibus sursum elevatur, sicque cerebrũ roborat & exsiccat. Parabitur ex coriandro, fœniculo, anisо, cinamomo, nuce moschata, cum dupla quantitate sacchari rosacei. Panis ex optima tritici farina conflatus, sit bene coctus & fermentatus, cui etiam aliquid salis & anisi aut carvi utiliter addi poterit. In majori intemperie biscoctus erit utilior. Potus sit vinum tenue, ac oligophorum, quod caput vaporibus non

replet, & aquâ multâ dilutum. Tum etiam valde confert, per horam ante paſtum, vinum aquæ miſcere, ut illius vapores infringantur; nec non coriandri tantillum in aquâ decoquere, quo vis roborandi cerebrum & ventriculum ipſi conciliabitur. In graviori affectu, ſi vinum etiam cum prædictis cautionibus uſurpatum, ſuſpectum eſſe videatur, illius loco hydromel tenue ſubrogari poterit. Hoc autem in omni cibatione ſemper obſervandum, ut cibi moderata quantitate ſumantur, & cœna ſit levior prandio. Sobrietas, ut in omnium morborum curatione & præcautione magni momenti eſt, ſic præcipuè in omnibus capitis affectibus maximè commendatur. A plurimo enim ingeſto alimento caput vaporibus & humoribus repletur, & contra ab ejuſdem penuriâ plurimùm inanitur.

Tertiò, corporis exercitatio moderata eſſe debet, & ſingulis diebus, quantum fieri poterit, continuari. Otium enim, & quies corporis nimia, calorem nativum debilitant, ac torpidum reddunt, ita ut coctiones ſuas non ritè peragat, & corpus excrementis repleat. Contra verò motus & exercitatio calorem nativum ſuſcitant, concoctiones adjuvant, excrementa diſcutiunt, ſpiritus purificant & exhilarant. Debet autem fieri exercitatio ante ſingulos paſtus: & utilius eſt, à paſtu per aliquot horas quieſcere, aut ſaltem non valdè concitato motu corpus movere.

Quarto in ſomno & vigilia modus adhibendus eſt. Ut enim ſomno mediocri reficiuntur vires: ita longiore torpeſcit corpus, refrigeratur, & oneratur excrementitiis humoribus, præcipuè verò cerebrum. Nimia verò vigilia corpus extenuat, ſpiritus abſumit, & quod in corpore ſanum eſt, depaſcitur. Somnus itaque longior non ſit: is tamen metiendus pro conſuetudine, & rebus incidentibus. Vulgò ſeptem horis determinatur. Quod ſpatium produci vel abbreviari poteſt, præ ægrotantis ætate vel conſuetudine. Si in alterutro peccetur, præſtat in vigilia immodica, quàm in ſuperfluo ſomno delinquere. Non ſtatim à cœna ſomno indulgendum eſt, ſed duabus ſaltem horis interjectis, in quibus levis deambulatio prodeſt. Capite altiore & in alterutrum latus dormiendum. Supinus decubitus improbatur.

Quintò, omnium corporis partium excrementa ſuis temporibus ſunt evacuenda: cerebri potiſſimum. Atque adeò quotidiè manè ſcreando è palato, emungendo è naribus, pectinando, & linteo aſpero vel ſpongia caput confricando, è futuris cerebri ſuperfluitates evocandæ. Alvus libera & mollis ſervanda eſt: & ſi ſponte non obediat, glande vel enemate ſollicitanda, vel etiam interdùm levia medicamenta purgantia per os exhibenda, v. g. pilulæ Francof. aut Marocoſt. ad ℈.ß. Non ſolum enim alvi excrementa iſtis auxiliis evocantur; ſed etiam paulatim & ſucceſſivè revellitur aliquid à capite: aut ſaltem retinetur, derivaturque, quod eò, tanquam ad partem imbecilliorem, amandabatur.

Denique animi affectuum maxima ratio habenda eſt: utpotè à quibus corpus noſtrum mirum in modum alteratur, & de ſede ſua dejicitur. Inter cæteros maximè cavendæ ſunt triſtitia & ira. Illa calorem nativum imminuit, & ſpiritus conterit; unde concoctiones infeliciter obeuntur, & multus fit excrementorum proventus: hæc verò magnam ſanguinis ebullitionem, & ſpirituum agitationem efficit; unde humores funduntur, liquantur, commoventur, & ſi quæ pituitoſa excrementa in cerebro fuerint, affatim in partes debiles infirmaſque præcipitantur, quæ graviſſimos affectus parere conſueverunt.

Reliqua duo inſtrumenta medica, nempe chirurgia & pharmacia, hujus affectus curationi in ſequentem modum aptari poterunt.

Generalis evacuatio, in omnibus ferè morbis humoralibus fieri ſolet venæ ſectione & purgatione.

Sanguinis evacuatio ratione pituitæ conſentanea non eſt. Si tamen in reliquo corpore ſanguinis abundet, hepar ſit calidius, ætas florens aut conſiſtens, eum detrahere convenit. Sic enim vaporum ad caput effumatio impeditur, & ſuperfluum alimentum demitur, ut natura poſtea, quidquid crudum & pituitoſum in ſanguine eſt, facilius concoquat; & purgantia medicamenta tutiùs poſtea uſurpari valeant.

At verò, niſi plethora vehementer urgeat, melius erit venæ ſectioni præmittere potionem phlegmagogam, bolum, pilulas aut pulverem. Quorum formulæ tales eſſe poterunt.

℞. Sennæ mundat. ʒ. ß. ſem. aniſi & caryophyll. ana ʒ.ß. fol. menthæ & betonicæ, ana M.ß. ſummitatum thym. P.ß. Coquantur ad ʒ.iiii. Incolat. infunde agarici recenter trochiſcati ℈.ii. cinamomi ℈. ß. In expreſſo diſſolve diaphœn. ʒ. iii. ſyrupi roſat. ʒ. i. Fiat potio, quæ detur cum regimine. Vel

℞. Catholici duplicati, & diaphœn. ana ʒ.ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Cui poteſt etiam addi electuar. diacarth. ad ʒ. i. vel iii. detrahendo partem diaphœn. tum etiam catholicum pro arbitrio detrahi, & bolus ex diacarthamo & diaphœnico componi poterit. Vel

℞. Maſſæ pilular. cochiar. min. ℈. ii. Malaxentur cum aquâ betonicæ. Fomentur pilulæ x. vel xi. deauratæ, quas capiat ſummo manè, præcedente levi cœna.

Pilulæ de agarico, & cochiæ majores, huic etiam uſui accommodari poterunt. Vel

℞. Sennæ mundat. turbith. hermodactyl. ana ℈. i. diagrydii gr. v. caryophyll. n. i. Fiat pulvis, qui detur cum juſculo.

Poſt venæ ſectionem, ſi quidem neceſſaria fuerit; aut eâ omiſsâ, ſi minùs utilis videatur, ſtatim ad humoris præparationem & purgationem veniendum eſt, quod fiet apozemate ſequenti.

℞. Rad. cyperi, ireos Florent. angelicæ, zedoariæ, & enulæ campanæ. ana ʒ. i. fol. beton. majoran. meliſſæ, pulegii, origani, calamenthi, ana M. i. ſummitatum thymi & ſalviæ, ana M. ß. ſem. aniſi, ſeſeleos, & fœniculi, ana ℥. iii. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundat. ana ʒ.i. ſennæ mundatæ, aquâ vitæ irroraræ ʒ. ii. ſem. carthami contuſi, & polypod. querc. recentis, ana ʒ.i. agarici recenter trochiſcathi, turbith. hermodactyl. ana ʒ.iii. ziniberis & caryophil. ana ℥. i. flor. ſtœchados, anthos. ſalviæ, & lavendulæ, ana P. i. Coquantur ad ℔. i. ß. In colatura diſſolve ſaccharı albi ʒ.iv. Fiat apozema, clariſ. & aromatizata ʒ.ii. cinam. electi pro iv. doſibus matutinis.

In prima & ult. doſi diſſolve electuarii diacarthami vel diaphœnici ʒ. iii. Capiat cum regimine.

Vel ſi nihil addatur ultimæ doſi, poſtridie illius pilulæ purgantes exhiberi poterunt, quales ſupra deſcriptæ ſunt.

Poſt purgationem, ut cerebrum alteretur & roboretur, & purgantium noxa corrigatur, capiat æger bolũ ſequentẽ.

℞. Theriacæ veter. ʒ. i. conſervæ anthos & roſarum, ana ℈. ii. Cum ſaccharo fiat bolus, quem capiat manè duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Quia verò malum hoc ſæpe pertinax eſt, & generoſis etiam remediis non ſemper cedit, ad potentiora præſidia confugere neceſſe eſt. Ac primùm, corpore purgato, diæta ſudorifica inſtituenda eſt, quæ cerebrum & totum corpus calefacit & exſiccat, crudos humores concoquit, craſſos attenuat, viſcidos incidit, lentos abſtergit, & quidquid aquoſum eſt, per urinam educit ac perſudores aut inſenſibilem tranſpirationem diſcutit. Ad quæ omnia multùm etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ tempore diætæ adhiberi ſolet.

Illa autem diæta componi poterit vel ex decocto guaiaci, ſolius, vel addendo lignum ſaſſaffras, aut radicem ſalſæparillæ, aut etiam cephalica ſpecifica, prout videbitur Medico prudenti, varias corporum diſpoſitiones, variaque temperamenta ſedulò contemplanti. Quorum etiam reſpectu longiorem aut breviorem illius uſum imperat, v. g. per xv. xx. vel xxx. dierum ſpatium.

Decoctum verò ſudorificum in hunc aut ſimilem modum componi poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci & radix. ſalſæparillæ, ana ʒ.ii. Infundatur per 24. horas in ℔.iv. aquæ fontis, ſupra cineres calidos. Bulliant lento igne: & ſine fumo, ad mediæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis. Colatura ſervetur in vaſe vitreo, de qua capiat ℔.ß. calidè manè, corpus tegendo plus ſolito, ut excitentur ſudores.

℞. Rul.

℞. Radic. falfæ parillæ ʒ.ii. Infundantur per horas xii. in ℔.xii. aquæ fontis. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis, addendo coriandri & liquiritiæ, vel ſacchari & cinamomi, quantum ſatis ad ſaporis gratiam. Fiat bochetum, quo utatur pro potu ordinario, toto diætæ tempore, utendo interea pane biſcocto & aniſato, carnibus aſſis, & non elixis, amygdalis torrefactis, paſſulis, nucleis pineis, prunis cum ſaccharo coctis, & ſimilibus.

In uſu decocti ſudorifici hoc perpetuo obſervandum eſt, ut ſemel in ſeptimana purgans aliquod medicamentum propinetur, omiſſa eâ die portione ſudorifica. Quandoquidem per ſudores tenuior humorum portio tantùm educitur, remanente craſſiore, quæ per alvum expurganda eſt. Præterea, quia ut plurimum in uſu diætæ alvus conſtringitur, clyſter tertio aut quarto quoque die injiciẽdus.

Si adhuc pluribus machinis morbus iſte oppugnandus videatur, durante diætâ, ſæculi ſequentes capiti admoveri poterunt.

℞. Sem. aniſi, fœniculi, baccarum lauri contuſ. ana ʒ. iii. milii ℥. i. ſalis communi ℥. ß. Torrefiant omnia in ſartagine, ſenſim affundendo vini generoſi quantum ſatis. Iiſque impleantur duo ſacculi, qui applicentur ſincipiti raſo, calidè, per vices, poſt aſſumptam potionem ſudorificam.

Deterſo ſudore, emplaſtrum caput roborans capiti admoveatur, in ſequentem modum compoſitum.

℞. Succini pellucidi, thuris, maſtiches, ana ʒ. i. ß. galbani, opopanacis, ana ℈. i. viſci quercini ʒ.ii. ſem. pœoniæ maris ʒ. ß. olei nucis moſchat. q. ſ. Fiat ex omnibus maſſa emplaſtri, quæ extendatur ſuper alutam in formam ovalem, & applicetur ſyncipi raſo, poſt deterſum ſudorem.

Vel admoveri poteſt emplaſtrum caput roborans, quod in officinis Monſpel. Pharmacopœorum habetur, licet in diſpenſatoriis non reperiatur; cujus deſcriptio talis eſt.

℞. Storacis, benzoini, ladani, ana ʒ.iv. radic. pœoniæ, ireos Flor. viſci quercini, maſtiches ana ℥. i. ſtyracis liquid. q. ſ. Fiat emplaſtri maſſa de cujus ʒ.i. fiat emplaſtrum ovalis figuræ, applicandum ſuturæ coronali.

Si verò emplaſtrum magis attrahens & reſolvens habere cupias, quod epiſpaſticum vulgò nominatur, in hunc modum parari poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilag. ʒ. ii. rad. ireos florent. hermodact. pyrethri, ſem. ſtaphiſagriæ, cubebarum, ſtercoris columbini, & ſem. ſinapi, ana ℥. i. nucis moſchat. caryophyl. cinam. piperis longi & nigri, ana ℈. ß. ſtyracis liquidæ q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri, cujus portio extendatur ſuper alutam in formam ovalem, & ſyncipiti applicetur.

Poſt univerſales evacuationes, particulares etiam commodè uſurpari poterunt: quæ fiunt per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos quorum formulæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Fol. majoranæ, ſalviæ, & betonicæ, ana M. i. Terantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo aquæ betonicæ & vini albi, ana ℥. ii. Exprimatur ſuccus & fiat errhinum, quod paulò acrius efficietur, ſi radic. ireos ℥. ß. prædictis adjiciatur.

Uſus hodie invaluit, folia nicotianæ ſicca & digitis contrita in nares immittere, vel pulverem eorum naribus attrahere, ſicque paratu facilè errhinum habetur, quo magna humoris copia è cerebro elicitur.

Sternutatoria verò ſic parari poterunt.

℞. Fol. majoranæ, ſalviæ, & roriſmarini ſiccorum, ana ʒ. ß. radic. pyrethri & hellebori albi, ana ℈. i. moſchi grana iii. Fiat pulvis, qui pennæ tubulo ſuffletur in nares. Vel

℞. Radic. zinziberis & ireos Florent. ana ℈. i, caſtorei ℈. ß. euphorbii gr. vi. Fiat ſternutatorium. Præſtantiſſimum ſternutatorium fit ex helleboro nigro, cum parte æquali ſacchari canti in ſubtiliſſimum pulverem redacti. Quod etiam ad catarrhi curationem plurimùm confert.

Apophlegmatiſmi componuntur in formam maſticatorii, vel gargariſmatis. Maſticatorium ita parari poterit.

℞. Rad. pyrethri ʒ. ii. ſem. ſinapi, ſtaphiſagriæ, ana ʒ. i. Excipiantur cerâ albâ, & formentur globuli; quorum unus maſticetur, prono capite mane continuò ſpuendo.

In vulgari uſu habetur radix ireos Florentinæ maſticata, quæ in levioribus affectibus poteſt ſufficere. Minor adhuc eſt maſtiche ſola, quæ humorem attrahit ad os citra illius calefactionem: quod reliqua præſtant.

Gargariſma verò in hunc modum erit præſcribendum.

℞. Sem. ſtaphiſ. ʒ. ß. ſem. ſinapi ʒ. iii. rad. pyrethri ʒ. i. Coquantur in hydromelite ad ʒ. vi. in quibus diſſolve oxyme. ſcyllit. ʒ ii. Fiat gargariſma.

In uſu tamen horum remediorum hoc obſervandum eſt, eam evacuationem, quæ per palatum fit, eſſe commodiorem, quandoquidem illa à natura cerebri expurgationi ſimpliciter deſtinata eſt. At naſus odoratus & reſpirationis gratia factus eſt, eoque natura abutitur, quando humores in cerebro majori copia redundantes, per hanc viam expurgat. Præterea per palatum via ſecurior eſt, neque eâ excretione tantopere cerebrum concutitur, quemadmodum illa, quæ fit per nares. Attamen errhina humores potentiùs educunt, quia non ſolùm medicamenti qualitas, aut vapor, ut in apophlegmatiſmis; ſed & ipſa ejus ſubſtantia cerebrum ſtimulat.

Obſervandum etiam, errhinorum uſum eſſe ſuſpectum dum oculi ſunt affecti, vel nares ulceribus obnoxiæ, vel æger in hæmorrhagiam facilè incidit, aut etiam vertiginem, quam ſternutatoria in primis excitare valent, cerebrum vehementiùs concutiendo.

Errhina liquida in nares ex vola manus attrahuntur vel ſupino corpore naribus infunduntur: ore tamen priùs aqua vel vino repleto, ne liquor per palatum in os influat, quanquam quod ſic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit.

Apophlegmatiſmi cautè uſurpandi ſunt iis, qui fluxioni in pectus, & tabi ſunt obnoxii.

Ad particularem etiam capitis evacuationem utiliter adhibentur veſicatoria poſteriori parti cervicis, in formam emplaſtri quod à Pharmacopæis Monſpelienſibus compoſitum habetur, licèt in ordinariis diſpenſatoriis non habeatur. Illius autem formula talis eſt.

℞. Galbini, ammoniac. ana ʒ. v. pulveris cantharid. ℔. i. ß. ſinapi, piperis ana ℥. ß. viridis æris, pyrethri, an. ʒ. ii. ß. euphorbii ʒ. i. ß. ceræ ℥. i. picis, reſinæ terebinth. ana quartaria iii. olei parum. Fiat maſſa emplaſtri, cujus ʒ. i. vel ii. extendantur ſuper alutam, & poſteriori parti cervicis admovetur.

Exterius capiti admoventur pulveres & cucufæ, quibus cerebrum roboratur, ejuſque calor intenditur, ac humoris reliquiæ diſcutiuntur.

℞. Pulveris ireos Florent. ℔. ß. ſtoracis & benzoini, ana ℥. ii. Fiat pulvis tenuiſſimus capillis inſpergendus in lecti introitu, & manè pectine decutiendus.

Hic pulvis eſt odore gratiſſimus, cerebrum roborat, & capillos valde exſiccat, ita ut delicatioribus in uſum revocari valeat. Si tamen illius efficaciam intendere volueris, caryophyllos, nucem moſchatam, & cinnamomum addere licebit.

℞. Flor. ſtœchados, anthos, & roſar. rub. ana P. ß. betonicæ ſiccæ ℈. ii. ſem. coriandri, ligni rhodii, thuris, maſtiches, nucis moſchatæ, ireos Flor. ana ℈. i. benzoini, vernicis, macis & caryophyl. ana ℈ ß. (ii.) Fiat omnium pulvis, qui excipiatur raſura ſcarlatæ, vel cotone moſchato, & cum panno ſerico rubro fiat cucufa interpuncta, pileo aſſuenda, vel in formam calantinæ perpetuò geſtanda. Sequenti etiam ſuffumigio caput nõ parũ exſiccari poterit.

℞. Ligni aloës, thuris, maſtiches, ſuccini pellucidi; ſantali citrini, roſar. rubr. & fol. betonicæ ſiccorum, ana ʒ. i. cinamomi, macis, caryophyl. ſtiracis calamitæ, ana ℈. i. Fiat ex omnibus pulvis craſſior, aſpergatur ſuper prunas, & fumum hauriat mane, jejuno ſtomacho, ore & naribus apertis, capite linteo circumvoluto, ne fumus tam facilè exhalet, eoque utatur bis aut ter in ſeptimana.

Vel ſi à ſuffumigio dolor capitis excitetur, eo ſaltem ſuffumigentur ſingulis noctibus operimenta capitis. In quem uſum poteſt etiam præſcribi ſequens paratu facilius.

℞. Thuris, maſtiches, ſtyracis calamitæ, benzoini, & ſandaracæ, ana ʒ. ß. macis caryoph. ana ʒ. ii. Fiat pulvis craſſior pro ſuffitu.

Quia verò hujusmodi intemperies contumaciſſima eſt, novumque pituitæ proventum, etiam poſt univerſales & particulares evacuationes, ſolet efficere, uſualia etiam remedia præſcribenda ſunt; quibus per intervalla humor educatur, & in cerebro melior illa diſpoſitio, quæ prædictis remediis inducta eſt, diutiùs conſervetur. In hunc finem ſyrupus magiſtralis componi poterit, ex materia, in apozematis ſuprà propoſitis, triplicatâ purgantium doſi, quo utetur bis, aut ter in menſe ad ʒ. ii. vel iii. cum decocto betonicæ & majoranæ.

Vel in locum ſyrupi, ſequentibus pilulis uſualibus aſſueſcere poterit.

℞. Aloës optimæ ʒ.ß. turbith. gummoſi, hermodactyl. & agarici recenter trochiſcati, ana ʒ.ii. diagrydii ʒ.i. zinziberis & caryophyl. ana ℈.ß. croci & ſalis gemmei, ana g. vii. Pulverentur omnia, & perfundantur ſucco majoranæ, ac denuò exſiccentur in umbra. Poſtea excipiantur oxymelite ſcillitico, & fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ.ß. vel ℈. ii. ſemel in ſeptimana duabus horis ante prandium.

Poſtridie ſyrupi, aut pilularum, etiam bis aut ter in ſeptimana capiat doſin opiatæ ſequentis.

℞. Conſerv. rad. acori, aut zinzib. & cort. citri condit. ana ʒ. i. conſerv. flor. ſalviæ & roriſm. ana ʒ. vi. nucis moſchatæ condit. ʒ.ß. myrobal. condit. N. i. theriacæ veteris & confectionis alkermes, ana ʒ. iii. pulveris electuarii diambræ & diamoſchi dulcis, ana ʒ. i. Cum ſyrupo condituræ corticis citri fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ, manè duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo parum vini generoſi mediocriter diluti.

Potentiùs cerebrum roboravit balſamum ſequens, cujus guttæ iii. vel iv. per intervalla ſumi poterunt, cum vino vel juſculo.

℞. Ol. nucis moſchatæ ʒ. iiii. pulv. majoranæ, anthos & carabes, an. ʒ. ß. moſchi, ambræ griſeæ, an. ℈. i. Cum ſufficienti quantitate olei cranii humani, reducantur ad balſami conſiſtentiam.

Oleum cranii humani huic uſui idoneum parabitur ponendo raſuram cranii non humati in retorta cum vini albi ſ. q. ut digerantur in B.M. per aliquot dies poſtea diſtillentur in arena ad ſiccitatem: prodibit oleum aquæ ſupernatans.

Hoc balſamo poſſunt etiam inungi nares interiores horâ ſomni, ad cerebrum efficaciter roborandum. Aliud tamen balſamum paratu facilius, ad nares ſaltem interius inungendas, & valde efficax, componi poterit in hunc modum.

℞. Ol. è flor. arantiorum ʒ. iii. ceræ albæ ʒ. i. Liquentur leviſſimo calore. Deinde adde ol. ſuccini puriſſimi ʒ.ß. olei ſtillatitii ſalviæ & roriſmarini, ana gutt. xv. olei ſpicæ gut. v. Fiat Balſamum.

Utiliſſimum etiam erit cauſticum inurere poſteriori parti cervicis, ut materia, quæ in cerebro ſenſim colligitur, per hanc etiam viam ſenſim evacuetur.

Denique ad cerebrum exſiccandum atque roborandum efficaciſſimæ ſunt aquæ thermales ſulphureæ, nitroſæ ac bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Bellilucanæ, & German. Uvisbadenſes potiſſimùm. Ex quibus fiunt embrocationes ſeu irrigationes capitis, per aliquot dies, præmiſſis vacuationibus univerſalibus. Harum enim uſu graviſſimos capitis affectus diſcuti, quotidiana docet experientia.

Utiliſſimæ etiam erunt aquæ thermales (maximè Emſenſes, & Aquenſes) in potu uſurpatæ, ad roborandum ſtomachum, qui cerebro maximè compatitur. Ad eundem finem præſcribendus erit pulvis digeſtivus in hunc modū.

℞. Coriandri præpar. ʒ. i. ſem. aniſi, fœniculi dulc. ana ana ʒ. iii. cinam. & nuc. moſch. ana ʒ. ii. coralli præpar. raſuræ eboris, & marg. præp. ana ℈. i. ſacchari roſat. ad pondus omnium, vel pro delicatioribus ad pondus omnium duplum, fiat pulvis, de quo capiat cochl. i. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo, vel bibendo.

CAPUT II.

De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia.

Omni præternaturalis quatuor præcipuæ proponuntur differentiæ: coma, lethargus, carus, & apoplexia. Quæ cùm plurimùm ab iiſdem cauſis oriantur eamdem curationem poſtulant; Ideò unico hoc capite comprehendi poſſunt.

Differunt autem inter ſe quatuor iſti affectus, quod in comate, ſeu cataphora, ſeu ſubetha Avicennæ, eſt quidem ſomnus profundus; ſed à quo æger excitatur, & oculos aperit & reſpondet, moxque iterùm profundè dormit; in lethargo fit ſomnus comati ſimilis, ſed cum febre, & delirio: in caro æger febre careat, ut in comate, ſed in eo ſomnus ſit profundior: ita ut æger excitatus oculos vix aperiat: & non reſpondeat, ſicuti in prædictis; attamen vellicatus ſentiat, & integra maneat reſpiratio: In apoplexia ſomnus ſit profundiſſimus, & omnimoda ſenſus & motus privatio, excepta reſpiratione; atque ita ægri neque oculos aperiant, neque reſpondeant, neque ſentiant, & reſpirationem habeant difficilem.

Cauſæ horum affectuum plurimæ aſſignari poſſunt.

Prima & potiſſima eſt humor pituitoſus, vel aquoſus, in cerebro præternaturaliter contentus, qui in minori copia cumulatur, & cerebri ſubſtantiam irrorans ac refrigerans, ejuſque meatus inſenſiles obturans, coma generare ſolet. Si verò in eadem copia collectus putredinem concipiat, ſivè in tumorem collectus ſit, ſive per totam ſubſtantiam diſperſus, lethargum producit. Quando verò majori copia collectus & ſine putredine, & toti propemodum cerebri ſubſtantiæ imbibitus, carum efficere conſuevit. Ac denique ſi copia adhuc majori affluens, non ſolùm cerebri ſubſtantiam, ſed etiam ventriculos oppleat, aut ſaltem mole cerebri concidente comprimat & anguſtet; necnon principium nervorum, in baſi calvariæ à cerebro prodiens, premat, & ſpiritui animalium tranſitum præcludat, apoplexiam facit. Conſulantur Recentiores hac de re, maximè Schneiderus de Catharris.

Secundò, à ſanguine etiam redundante in cerebro ſoporoſi affectus generari ſolent. Si nimirum nimia copia illius vaſis contentus, crudior, ſeroſior, ac frigidior fuerit; ſpiritus animales condenſat, & motus ineptos efficit; tum copia cerebrum gravando, liberum eorum commeatum impedit, ac pro majori vel minori copia, majori vel minori frigiditate, graviorem aut leviorem affectum producit. Sicque tum coma, tum carus, tum apoplexia ab hac cauſa generari poſſunt.

A ſanguine etiam extravaſato, & cerebri ventriculos opplente vel comprimente, affectus ſoporoſi, præſertim apoplexia, generari ſolent. Id autem contingit, ruptâ vena in cerebro, vel ob plethoram ad vaſa, vel ob contuſionem capitis inſignem, vel etiam ob vulnus, punctim aut cæſim factum, quo venæ in cerebro dividi, multumque ſanguinem profundere conſueverunt. Sola etiam cranii fractura, cerebrum comprimendo, ſtuporem ac comatoſum affectum producere poteſt.

Tertiò, à tumore in cerebro genito, & pondere ſuo gravante, comatoſum affectum generari poſſe, dubium non eſt. Et hujus rei exemplum refertur à Platero, in Barone quodam obſervatum, qui longe tempore attonitus & ſomnolentus, nihil ſecundum rationem agebat, cibum nec petebat, nec niſi per vim intruſum capiebat, ne lectum niſi coactus accedebat; ſed ad menſam tota die, brachio innixus, oculiſque clauſis, veluti dormiens ſedebat, nec niſi interrogatus, ſæpiuſque admonitus, quicquam & hoc quoque ad rem minimè pertinens, reſpondebat. At poſt obitum illius, apertâ calvariâ, inventa eſt in cerebro glandula magna, dura, ſupra calloſum corpus genita, cujus cauſa eſſe potuit ictus quem in capite longè ante morbi principium acceperat.

Quartò, vapores immodici ad cerebrum delati, comatoſi affectus ſympathici cauſa eſſe poſſunt. Si enim copioſi & halituoſi ſint, ſpiritus animales aggravant, & veluti caligine ſuffundunt; quemadmodum nubes in majori mundo Solis radios obtenebrant. Si verò crudiores fuerint cerebrum adeo humectant, ut languidum ad actiones obeundas fiat. Sic ebrii ſopore profundiſſimo, à vaporum, ex vino & crudis alimentis elevatorum copia detinentur. Sic pueri lumbricis laborantes, comatoſis affectibus corripiuntur, à craſſis & copioſis vaporibus, ex crudorum & pituí-

pituitosorum humorũ copia elevatis. Sic in febribus nonnullis intermittentibus sopor inexpugnabilis accessionis initio contingit, ob crudorũ & pũtrescentium in venis humorum, præsertim mesaraïcis contentorum copiam qui à calore febrili paroxysmi attenuati, multos vapores ad caput transmittunt, talemque soporem inducunt, qui interdum, cessante frigore vel rigore, cessat; interdùm verò usque ad finem paroxysmi permanet, prout vapores crassiores, aut tenuiores, magis aut minùs copiosi, facilius aut difficilius discutiuntur.

Quintò à medicamentis narcoticis, nimia copia assumptis, somnus tam profundus excitatur, ut multi ex imprudenti opii usu in somnum perpetuum demersi fuerint. Talis etiam vis narcotica in quibusdam animalibus reperitur, ut in torpedine. Sic etiam ex morsu Aspidis soporem lethalem induci, refert Plutarchus in Cleopatræ interitu. In humanis etiam corporibus qualitas hæc narcotica generatur ex maligna humorum putredine, quæ in malignis ac pestilentibus febribus reperitur, unde comatosus affectus in hujusmodi febribus sæpissimè contingit, qui malignitatis certissimus est index, & futuræ mortis non rarò prænuntius.

Signa diagnostica, varias soporosorum affectuum differentias indicantia, in eorum distinctione, in principio hujus capitis fuere proposita. At signa causarum hos affectus producentium, ita se habent.

A pituitosis humoribus, in cerebro reslagnantibus, affectus soporosos produci, testantur habitus pituitosus, ætas senilis & puerilis, regio & tempestas frigida & humida, consuetæ per os & nares pituitosæ excretionis suppressio, & quòd ægre ante invasionem capitis gravitate, oculorum obtenebratione, & totius corporis segnitie affectus fuerit, quodque non rarò in ipso morbo pituita per os & nares effluat, aut in gulam defluens, ab ægro frequenter deglutiatur.

A sanguine verò soporosum affectum generari, significant plethorica dispositio, rubor faciei, & capitis dolor, affectum præcedens.

Tumor in cerebro genitus vix ullis indiciis internosci potest: sed sola calvariæ apertione post obitum ægrotantis detegitur: ut in casu suprà proposito ostenditur.

Sympathicum affectum, & à vaporibus ad cerebrum elevatis oriundum ostendunt primo, absentia eorum signorum, quæ idiopathicum affectum significant. Secundò, signa indicantia peculiarem affectum partium, à quibus vapores ad cerebrum transmittuntur. Sic à ventriculo vapores hujusmodi elevari, testantur crapula præcedens, ructus acidi aut nidorosi, aliaque crudorum humorum, in ventriculo aliisque partibus ventris inferioris redundantium indicia. Si verò à lumbricis oriantur, propria eorum signa apparebunt, proprio capite descripta.

Quod ad prognosin attinet, omnis soporosus affectus periculosus est; sed quo major & profundior est somnus, à quo æger difficilius expergiscitur, eo majus portendit vitæ periculum. Atque ita carus comate & lethargo periculosior est, apoplexia caro, quæ si fortis fuerit, omnino incurabilis censetur ab Hipp. *Aphor.* 42. *sect.* 2. qui sic habet: *Apoplexiam fortem solvere, est impossibile: debilem verò, non facile.* Fortis verò dicitur apoplexia, in qua respiratio inæqualis, inordinata, & interdùm intermittens est.

Si verò ita se habens respiratio, magna vi exerceatur, fortior censenda est: si autem respiratio penitus prohibeatur, fortissima est. Contrà verò, ubi respiratio aliquem servat ordinem, debilior existit, quæ doctrina proponitur à Gal. *Comment. Aphor. prædicti.*

Valde periculosus est comatosus affectus, qui acutissimo morbo supervenit. Vel enim caloris nativi extinctionem significat, vel malignam & venenatam qualitatem, quæ in febribus malignis cerebrum plerumque solet impetere. Qui, per consensum partium inferiorum fit comatosus affectus, & à vaporibus ex iis elevatis, minus infert periculũ.

Lethargo affecti septem diebus moriuntur: si verò hos effugerint, evadunt. Hipp. *secundo de morbis.*

Affectus comatosi in senibus utplurimum lethales esse consueverunt. Cùm enim, propter caloris nativi inopiam, debilem habeant facultatem concoctricem & expultricem fit ut materiam morbificam superare & expellere nequeant, eam in primis, quæ in cerebro redundat. Siquidem cerebrum, cùm sit pars corporis frigidissima, advertente senio, caloris imminutionem, tandem extinctionem, citiùs quàm reliquæ, pati consuevit.

In lethargo parotides supervenientes, vel pus ex auribus effluens, cum imminutione symptomatum, salutare. Significat enim dominium naturæ supra causam morbificam, quam vel expellit ad emunctoria nondum perfectè concoctam, vel in pus conversam per ductus naturales evacuat.

Qui ex lethargo servantur, empyici fiunt, ex Hip. *in Coac. & 3. de morbis.* Hæc sententia, ut sonat, & ut plerique eam interpretantur, experientiæ non respondet. Vix enim verum empyema, ex lethargo genitum, ulli videre contingit. Sed veritati est consentanea Mercurialis interpretatio, quæ empyicos seu suppuratos hoc loco intelligit, quibus per aures vel nares materia purulenta evacuatur. Docuit enim Gal. *con. Aphor. 7. sect. 5. & Aphor. 44. sect. 7.* per empyema Hippocratem non solùm quæ in thorace sed quæ etiam in singulis partibus fit, suppurationem intelligere.

Soporoso affectui, à causa frigida oriundo, phrenitidem succedere, bonum: quandoquidem à calore intensiore, plirenitidem efficiente, materia pituitosa, affectum soporosum producens, concoquitur.

Apoplectici in septem diebus pereunt; nisi febris apprehendit. Hipp. *12. de morbis, Aphor. 51. sect.* Illa autem febris acuta esse debet & essentialis, ab humorum & spirituum effervescentia oriunda, ut possit materiam morbificam discutere. Si autem remissior fuerit, & simptomatica, qualis apparere consuevit in apoplexia, quæ à dipositione inflammatoria cerebri, & nimiâ sanguinis copia, in venis illius contenta exoritur, morbum non imminuit, quin potius phrenetica quædam symptomata accersit, quæ facultates animales debilitant. Et in hac causa phrenitis, soporoso affectui superveniens, non est bona, ut in superiori prognostico dicebatur. Præterea febris morbum solutura, alia conditione indiget, ut nimirum à principio morbi accidat, dum natura, adhuc in suo robore consistens, validos conatus exercere potest. Quæ enim progresso morbo supervenit, salutaris non est, ut docuit Hip. in Coacis. *Apoplecticæ*, inquit, *affectiones, derepentè exolutorio modo fientes, febre temporis progressu accidente, perniciosæ.*

Apoplectico ἴφ' ἑρωσις superveniens mala; illa enim sudatiuncula summam naturæ oppressionem significat.

Ad horum effectuum curationem, sicut & reliquorum omnium, tria instrumenta medica necessaria sunt; diæta, chirurgia & pharmacia.

Diæta in horum affectuum principio tenuissima est imperanda, quia morbi sunt acutissimi. Ideò solis jusculis ægri nutriendi sunt, per dilucida intervalla usurpatis. In declinatione verò & curatione, prophylactica eadem diæta convenit, quæ in frigida cerebri intẽperie descripta est.

Reliqua duo instrumenta sequenti methodo sunt usurpanda.

Quando quidem hujusmodi affectus soporosi præcipites sunt, & periculo pleni, sedulam Medici diligentiam postulant & in talibus casibus remedia festinanter administranda sunt.

Primo igitur medicus, ad effectum aliquem soporosum vocatus, ægrũ confestim à gravi illo somno excitare conabitur, omnibus sensibus objecta vehemẽtia offerendo. Atque adeò oculi radiis solaribus & luci splẽdidæ objiciẽdi,

Aures clamoribus, strepitu, & sonitu concutiendæ: & inprimis æger proprio nomine magna voce sæpè appellandus est.

Naribus acria, ut ruta, castoreum, acetum objicienda, in os & palatum itidem acria injicienda.

Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum evulsionibus, ligaturis digitorum complicationibus, & aliis hujusmodi, irritandus.

Clyster laxans præscribatur, primùm ex decocto communi, ut citiùs paretur, in hunc modum.

℞. Decocti communis clysteris ℔ß. i. hieræ picræ, & diaphœn. ana ʒ. i. ol. lilior. & rutac. ana ʒ. i. ß. mellis anthosati ʒ. ii. salis ʒ. i. Fiat clyster injiciendus statim.

Dum hæc fiunt seriò apud se meditari debet Medicus, an venæ sectio celebranda sit, quandoquidem in hisce affectibus, quod dixit Celsus de apoplexia, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Convenit autem venæ sectio, si sanguis causæ principalis, adjuvantis, velsine quâ non rationem habeat, viresque ferant.

Vires autem non actionum animalium ablatione æstimandæ sunt, sed quales ante morbi invasionem fuerant. Si enim tùm satis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, nisi planè fortis sit apoplexia. Neque vires sunt debiles per resolutionem, sed per oppressionem.

Si verò nullo modo sanguis peccet, aut vires sint verè dejectæ, aut æger admodũ senex, venæ sectio omittenda.

Statim verò & sine omni mora, sive noctu, sive interdiu affectu qui corripiatur, venæ sectio instituatur, & quidem ante clysterem, si quam primùm injectus non fuerit. Fricetur tamen prius corpus, & aperiatur vena in brachio.

Hoc etiam advertendum est, utilius ac tutius esse, non unâ vice mittere, quantum opus est sanguinis, sed per vices, intra tamen paucarum horarum spatium. Nam per iteratam illam sanguinis missionem & materia facilius movetur, & vires non dejiciuntur. Inspiciatur post primam venæ sectionem ægri facies, & pulsus exploretur. Et si color faciei vividior reddatur, & respiratio facilior, ac pulsus benè habeat, optimè sperandum, & confidentiùs venæ sectio repetenda.

Vulnus in venæ sectione fiat ampliori foramine: alias enim sanguis, qui crassior est, statim subsistit.

Quò magis abundat sanguis, eo liberaliùs detrahi debet. Si verò pituita magis luxuriet, parciori manu mittendus est: ne calor nativus, ad hunc affectum discutiendum tantoperè necessarius, quandantenus infringatur.

Copiosæ & frequentis sanguinis detractionis in apoplexia exemplum singulare proponitur à Zacuto Lusitano, *lib. 1. historiæ Medicorum principum, hist. 33.* his verbis: *Nobilis quædam fœmina juvencula, in omnium rerum oblivionem, deinde in veram apoplexiam, cum menstrui effluvio incidit. Cui cùm plurima tam in superioribus, quàm in inferioribus partibus essent celebrata auxilia, per ligaturas, acres clysteres, scarificatas cucurbitas, dorso applicatas, neglecta indicatione, quæ à menstruo actu fluente desumitur, ob urgens ex procrastinatione periculum, cum viribus esset valentibus, factis frictionibus crurum, & cucurbitulis femoribus appositis, octo horarum spatio quater è cephalica copiose sanguinem mitto, à quo præsidio loqui cœpit, & convaluit.*

Quidam practici recentiores audent in apoplecticis jugulares venas aperiri, sicque omnes propemodum liberari affirmant, in eaque apertione hac methodo progrediuntur. Primo collum leviter constringunt linteo, apertione facta statim laxant. Sanguis sponte fluit sine ligatura, quæ posset sanguinem ad caput attrahere. Vulnus post eà occludunt amplastro glutinante, sine ligatura, eoque facilè sanguinem cohiberi asserunt. Quod confirmat Zacutus Lusitanus, qui tamen ligaturã adhibet, *observat. 79. l. 1. Praxeos Medicæ admirandæ*; ubi refert historiã anginæ acutissimæ, in qua periissimorum Medicorum consilio venæ jugulares apertæ fuerunt, unde sequutus est irrepabilis (ut ipse loquitur) sanguinis fluxus, quo æger in omnimodam virium jacturam lapsus est. Vocatus Zacutus accurrit, emplastrum Galenicum superimposuit, quo ipse *lib. 5. meth. 4.* ad arteriarum & jugularium hæmorragias feliciter utitur: sicque collo commodè ligato, æger jam exhaustus reficitur & è morbo liberatur. Emplastrum verò componitur ex thure, aloë & pilis leporinis, albumine ovi subactis, dupla thuris ad aloën quantitate, ut docet Gal. *loco citato*; aliquando verò æquali utriusque quantitate, in durioribus scilicet corporibus superiorem operationem Gal. comprobat, cùm dicit, hoc emplastrum venarum jugularium profluvium citra vinculum sistere. Hoc etiam animadverti velim, in apoplexia sanguinem ex vena aperta tanto impetu non profluere, quemadmodum in angina, quia in illa sanguis est refrigeratus, ac veluti congelatus, ut docuit Hip. 2. *de morbis*, & ea ratione creditur venas & arterias carotides obstruere, in hac verò fervidus est ac tenuis, cum anginosi febre acutissima laborare soleant.

Purgatio instituatur paucis horis post venæ sectionem, neglectâ temporum electione. Neque enim in purgando cunctabundus nimis aut timidus esse debet Medicus: cum morbus valdè urgeat, & brevi sua percurrat tempora. Et illa purgatio forti medicamento debet fieri, quia humor contumax est, & obruta facultas, nec nisi vehementioribus irritatur.

Illud autem medicamentum vulgò fieri solet ex ʒ. i. electuarii diacarthami, dissoluta cum aqua betonicæ, addendo castorei ℈. ß. Vel

℞. Turbith. electi ℈. iiii. agarici recenter trochisc. ʒ. ii. zinzib. ℈. ii. sem. fœniculi ℈. i. castorei gr. vi. Infundatur in sufficiẽti quantitate aquæ betonicæ. In colat. ℥. iiii. dissolve electuarii diacarthami ʒ. iii. sirupi ros. ʒ. i. fiat potio. Vel

℞. Massæ pilul. coch. min. ʒ. i. castorei gr. iii. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ septem, & si æger non possit glutire, dissolvantur in aquâ salviæ, lavendulæ vel betonicæ. Vel

℞. Massæ pilul. coch. maj. & de agarico, ana ʒ. ß. trochisc. alhandal, diacridii & castorei, ana gr. iii. Fiat massa cum melle anthosato, quæ dissolvatur in aqua salviæ. Vel fiat talis potio.

℞. Fol. sennæ ℥. ß. agar. albi ʒ. i. ß. turbith. elect. ʒ. i. zinzib. & galangæ, an. ʒ. ß. Coquantur in aqua salviæ & rorismar. Colar. ℥. iiii. ß. adde electuarii diacarthami ʒ. ii. castorei ℈. ß. oxymelitis simplicis ℥. ß. Fiat potio.

In lethargo purgatio ab initio mitior esse debet propter febrem continuam conjunctam, ex agarico; cui aliquid rhab. addi potest, vel scammonii, aut pilulis de hiera cum agarico, cùm bilis plerumque humorum ad caput vehiculũ sit. In morbi tamen progressu, cùm jam materia ad caput fluxit, & in eo hæret purgãtibus etiã prædictis utendũ est.

Trallianus scammonii ℈. ß. cum castorei ℈. ii. in oxymelite exhibet, quo multos lethargicos deploratos se restituisse refert. Et Oribasius ex Ruffo Ephesio refert, nullum aliud esse lethargo correptis æquè utile, atque efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit, ac scammonium cum castoreo exhibitũ. Sæpe verò facultates tam sunt oppressæ, ut medicamenta in actu minimè deducantur, atque adeò etiam nihil operentur, quod mali ominis est, & ita affecti utplurimùm pereunt. Attamen, ut inquit Celsus, quando hujusmodi tempestates ingruunt, remedia etiam cum aliqua temeritate rapienda, sunt, & omnino periculum in hoc morbo aliquid tentare permittit. Nam ut Serenus habet *Medici hæc potiora putant, quàm dulci morte perire.* Et ut idem Celsus, *multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs essent omittenda.* Ideò propositis remediis non proficientibus, ad ea quæ ex antimonio parantur, licet transcendere, præsertim minùs vehementia: quale est aqua benedicta, ex croco metallorum composita, quæ per superiora & inferiora potenter expurgans, tantum pituitæ copiam non solùm è ventriculo, partibusque inferioribus, sed etiam è cerebro educit, ut hac evacuatione interdùm ægri liberentur. Et bonâ fide testari possum, me virum nobilem ex primoribus hujus civitatis vidisse, ter intra biennium ab apoplexia hoc solo remedio liberatum. Quamvis autem nonnuli etiam viri doctissimi, vomitorium usum in hisce affectibus improbent; tamen experientiæ magis credendum est, quæ etiam nos docet quotidianis experimentis, pueros comate affectos, tali vitrioli vomitivo promptiùs & tutiùs, quàm ullo remedio liberari.

Tinctura nicotianæ aqua vitæ extracta, ad ʒ. ii. cum melle excepta, & in os infusa, potenter educit.

Interim, medicamento purgante exhibito, antequam operari incipiat, & dum etiam operatur, revellentia omnium generum in usum revocanda sunt, non solùm frictiones & ligaturæ anteà propositæ; sed etiam cucurbitulæ, dorso, scapulis, brachiis, femoribus affixæ, sine sacrificatione, si sanguinis missio sufficiens celebrata sit: cum scarificatione, saltem earum aliquæ si phlebotomia fuerit omissa.

In apoplexia non admoveantur cucurbitulæ posteriori thoracis parti, aut hypochondriis, ne contractis thoracis & abdominis musculis, respiratio magis impediatur.

Summum & unicum remedium habentur, præsertim in apoplexia, cucurbitulæ capiti impositæ. Quod remedii genus insignis ille Medicus Fracastorius, apoplexia correptus nutib. suis indicasse fertur; sed non intellectus periit.

Zacutus Lusitanus *hist. 21. lib. 1. de Medic. princ. histor.* refert desperatam apoplexiã, cucurbitulâ bis occipiti admota cum profundis scarificationibus, à se curatam fuisse.

Vesicatorium posteriori parti cervicis & scapulis admoveatur.

Clysteres acres injiciantur, duo vel tres, eadem die.

℞. Fol. parietar. hyssopi, calamenthi, origani, salviæ, rutæ, & centaurii minoris, ana M. i. sem. carthami ʒ. ß. sem. fœniculi & cumini, ana ʒ. iii. agarici albi in nodulo inclusi ʒ. ii. pulpæ colocinth. in eodem nodulo inclusæ ʒ. i. ß. Coquantur ad ℔. i. In colat. dissolve hieræ picræ ʒ. ß. diaphœnici ʒ. i. olei rutacei ʒ. ii. Fiat clyster.

Chymici clysteribus admiscent aquæ benedictæ ʒ. ii. vel iii. & sic potenter purgant.

Aquæ autem hujus dosis augeri potest ad ʒ. iv. & ʒ. v.

Imò verò, antequam è phiala educatur, aliquantulum agitari debet, ut nonnihil pulveris in fundo residentis admisceatur, unde vires efficaciores evadunt. Ideò ut plurimùm clysteres ex aqua benedicta, seu vino Emetico, hac formula præscribere soleo, qui in multis affectibus, præsertim colici doloris miranda præstant.

℞. Decocti emollientis ℔. i. diaphœnici ʒ. i. aquæ benedictæ turbidæ ʒ. iv. Fiat clyster.

Si clyster debito tempore non reddatur, glande alvus proriretur.

℞. Pulv. hieræ picræ Gal. ʒ. ii. pulpæ colocynthidos, agarici albi, ana ʒ. ß. diagridii ℈. i. salis gemmei ʒ. ii. mellis ad debitam consistentiam cocti quantum satis, fiant suppositoria.

Sæpè tamen accidit, ut sphincter ani resolvantur, unde anus planè pateat, ac clysteres sine fructu injiciantur, cùm retineri nonpossunt, qui casus plerumque desperatus est.

Naribus admoveatur castoreum cum aceto, quod specifica proprietate somnum excutere creditur.

Efficàx etiam remedium est, si acetum acerrimum supra laminam candentem effundatur, & vapor ab ægro naribus excipiatur. Adhuc efficacius erit, si aceto addatur semen nigellæ, rutæ, & castoreum, ipsum etiam acetum modicè calefactam & naribus adhibitum excitat potenter si acerrimum sit, & adhuc potentius, si ei piper & castoreũ admisceantur. Excitat etiã à somno suffitus sulphuris.

Pili capræ usti, & cornu cervi & capræ ustum & naribus admotum, potentissima sunt ad excitandum altissimè dormientem.

Succini albi fumus ad apoplecticos excitandos præstantissimus est: item si illius oleo tempora & nares sæpè illinantur.

Fiant etiam frictiones in plantis pedum cum sale & aceto, manibus inunctis oleo rutaceo & de castoreo: linguæ palatum inungatur theriaca veteri, in aqua cœlesti, aut apoplectica dissoluta. Sed advertendum est, ne theriaca recens adhuc sit. Nam ratione opii somnum inducit. Ad eundem usum revocari poterit aurea Alexandrina, & confectio anacardina. Sinapi etiam potest coqui in vino forti, & eo palatum inungi Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præstant. Omnibus verò hisce castoreum utiliter admiscetur.

Universali evacuatione peracta, & purgato corpore, caput evacuendum est, tam sensibiliter, quàm insensibiliter.

Sensibiliter, per nares & palatum, errhinis, & sternutatoriis, in curatione frigidæ intemperiei cerebri propositis, & inunctionibus palati suprà descriptis. Hisce omnibus addantur ruta, castoreum, acetum.

At de sternutatoriis hoc advertendum, si affectus perseveret, & æger difficulter excitetur, eorum usum commodissimum esse. Non tamen diutiùs iis insistendum, ne caput impleant, humores commoveant, ac fundant. Sed initio morbi ab intempestivo sternutatoriorum usu abstinendum, cùm magis ab iis tum materia fundatur, & partibus impingatur: unde morbus fit contumax, vel interdùm levior affectus in apoplexiam degenerat.

Tandem insensibiliter resolventia applicanda, quæ in sequentem modum componi poterunt.

℞. Baccarum lauri & juniperi, ana ʒ. i. ß. radic. angelicæ, zedoariæ, imperatoriæ, ana ʒ. i. fol. beton. salviæ, roriſmar. an. M. i. rutæ, satureiæ, majoranæ, flor. lavendulæ, ana M. ß. Coquantur in aceti sufficienti quantitate. Hoc decocto spongia, aut linteum, aut stupa imbuta, capiti calidè applicentur. Mirum quantum auxilii soporosis affectibus hoc remedium afferat. Brachia quoque & manus eo abstergantur, eoque crura & pedes fricentur.

℞. Castorei ʒ. ß. capill. hominis ustorum ʒ. iii. succi rutæ, aceti & olei cõmunis, ana ʒ. ii. Coquantur ad unguẽti consistentiam, quo illinatur caput calidè post fotum. Vel

℞. Olei costini, castorei, & de euphorbio, ana ʒ. i. pulv. sinapi, euphorbii, ana ʒ. i. aceti cochlear i. ceræ quantum satis. Misce. Fiat unguentum.

Si prædictis remediis non cesserit affectus, vesicatoriũ magnum vertici & sincipiti erit applicandum.

Efficacius multò evadet vesicatorium, si euphorbium ei addatur, quod è profundioribus capitis partibus humores attrahit ad superficiem.

Nonnulli etiam cùm morbi vis maxima est, cauterium actuale occipiti inter primam & secundam vertebram applicant.

Zacutus Lusitanus plura eodem tempore applicuit cũ felici successu, ut testatur *lib. 1. praxeos admirandæ, observat.* 14. his verbis: *Vocatus ut inviserem ægrum, qui post dies triginta inexpugnabili dormiẽdi necessitate correptus, cũ febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat, profundo somno immersus. Hic varia revellentia & vacuantia erat expertus, quibus cum non levaretur, ad cauterium accessi, cum utilitate. Quare candenti fermento crustas in vertice capitis excitavi, in occipite iuam, & circumcirca mulas: ex quibus cum excitaretur, æger, & ichores effluerent, expergefactus ad mentem rediit. Hoc auxilio, præter omnium spem, omnibus tentatis, memini me bis caroticos persanasse. Hi enim ignis ope, liquata & per multos dies per os & nares excreta, convaluere.*

Alii, ex antiquorum præscripto, sartaginem candentem capiti admovent, ea distantia, ut pilos, non cutim capitis possit comburere.

Commodè quoque in hujusmodi affectibus, aliquid aquæ cœlestis, vel apoplecticæ ægro infunditur. Aquæ enim hæ, ob summam penetrandi vim, præstantissimum sæpè afferunt auxilium, & multos ab imminente apoplexia, vel etiam jam præsente liberarunt, modo sanguis non valdè abundet, qui aquarum istarum usu posset fundi.

Aquarum autem apoplecticarum multæ descriptiones habentur apud Langium, Uvecchervm, Quercetanum, Crollium, & alios. Unam tantùm, exempli gratia, ex selectioribus simplicibus, à nobis compositã, hîc afferre lubet.

℞. Radic. pœoniæ, visci quercini, ana ʒ. ii. calami aromat. galang. cyperi, ana ʒ. i. fol. beton. salviæ, majoranæ, ana M. i. sem. pœoniæ, anisi, fœniculi, cervi, ana ʒ. iii. flor. lavendulæ, stœchados, & roriſm. ana P. i. nucis moschat. macis, caryophyll. cubebar. granor. paradisi, cardamomi, ana ʒ. ß. cinamomi ʒ. ii. croci ʒ. i. ß. specierum diambræ, & diamoschi, ana ʒ. ii. Contundantur & incidantur, ut artis est, & reponantur in alembico vitreo, desuper affundendo spiritus vini optimè rectificati q. s. ut tribus digitis materia superemineat. Digerantur in B. M. per octo dierum spatium, postea distillentur, & aqua servetur in vase vitreo bene clauso.

Si tandem morbus ad declinationem translatus esse videatur, somnusque ille profundus jam discussus fuerit, omissis prædictis remediis, soli roborationi cerebri incumbendum est. Quod satis commodè fiet usu quotidiano epiatæ cephalicæ, pro frigida intemperie cerebri descriptæ. Vel si potentiùs agendum, aqua apoplectica usurpari poterit.

Imprimis verò castorei usus continuetur, si malum protrahatur, & manè per aliquot dies ejus gr. iii. vel iv.

cum

cum oxymelite ſimplici, vel ſcill. exhibeantur. Teſtatur Trallianus, multos iſto morbo victos, hoc ſolo remedio mortem evaſiſſe.

Exteriùs etiam utiliter admoventur balſama apoplectica, quorum variæ extant formulæ apud Chymiatros. Nos unicam, e. g. hîc tantùm ſubjiciemus.

℞. Olei nucis moſchat. per expreſſionem parati ʒ. ß. ambræ griſeæ, moſchi optimi & zibetæ, ana ϑ. i. ol. deſtillati lavendulæ, ſuccini, cinamomi, roriſmar. caryophyll. ana ϑ. ß. Miſce, fiat balſamum, quod naribus & auribus inſtilletur palatoque illinatur ſingulis diebus manè. Ad hanc rem valdè commendatur oleum nucis moſchatæ deſtillatum, eodem modo uſurpatum.

Denique in horum affectuum generali curatione diligenter advertendum eſt, in iis qui fiunt à ſanguine, minùs calefacientia medicamenta eſſe adhibenda, at phlebotomiam largiori manu celebrandam, poſtea venam frontis aperiendam: tum etiam purgantibus phlegmagoga cholagoga eſſe admiſcenda.

Qui hiſce affectibus ſemel affecti, ab iiſque liberati ſtint, in eos utplurimum ſolent recidere. Quod ut præcaveatur, frigidior cerebri intemperies corrigenda eſt, eademque illius cura inſtituenda, quæ ſuprà fuit propoſita. Eademque via & methodo imminens apoplexia, vel carus, vel lethargus, vel comá præcavebitur. Et ſi cerebrum valdè refrigeratum eſt, poſt univerſales vacuationes, aqua apoplectica in uſu frequenti eſſe poterit. Vel etiam uti poterit æger tabellis in ſequentem modum compoſitis.

℞. Ambræ griſeæ ϑ. ß. olei deſtillat. aniſi, cinamomi, nucis moſchat. ana guttulas iii. olei caryophyll. gutt. i. ſacchari in aqua flor. arantiorum diſſoluti ʒ. iv. Fiant tabellæ, capiat ʒ. i. vel duas manè.

Pilulæ caput roborantes etiam uſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Cubeb. maſtiches, nucis moſch. caryophyll. ana ʒ. i. ambræ griſeæ ʒ. ß. moſch. g. vi. Cum ſucco majoranæ formentur pilulæ, capiat ϑ. i. hora ſomni, bis in ſeptimana.

Comendatur etiam, & apud multos in uſu eſt hic pulvis.

℞. Succini albi ʒ. ß. pulv. electuar. diarrhod. abbatis ʒ. ii. radic. pœoniæ ʒ. i. ß. Fiat pulvis, de quo capiat ʒ. i. aqua conveniente, ante novilunium.

Utile quoque eſt nucem moſchatam ſæpè ore detinere & maſticare.

Tum etiam odoramenta ſæpè naribus admovenda ſunt, & in primis balſama apoplectica.

Aromata in cibis uſurpantur: poſt paſſus pulvis digeſtivus, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptus.

Si è ſanguinis copia affectus ſoporoſus metuitur, illius imprimis quantitas imminuenda eſt, dandaque ſedulo opera, ut hæmorrhoïdes profluant, quibus nihil utilius eſſe poteſt.

His etiam purgationes inſtituendæ ſunt ex ſenna & rhabarbaro: eaque remedia eligenda, quæ minùs calefaciunt.

Si denique ab humore melancholico metuatur apoplexia, fluxus hæmorrhoïdum etiam utiliſſimus eſt. Purgantia iterata humoris melancholici, & medicamenta propoſita ad roborandum cerebrum, præcipuè verò pulvis ex ſuccino, diarrhodone, & pœonia ſupra deſcriptus, etiam conducunt.

CAPUT III.

De Comate Vigilii.

LIcet coma ἀγρυπνον ſeu vigiliũ ad ſoporoſos affectus referri ſoleat; tamen quia longè diversã à cæteris conditionem obtinet, ſeorſim in hoc capite explicandum eſt.

Eſt autem coma vigilii affectus, in quo ægri clauſis oculis decumbunt, ut dormire videantur, cùm tamen vigilent & delirent, ac ſi eos tetigeris, ſtatim oculos aperiant, & torvè aſpiciant, & iterum delabantur in ſomnum, quia variis imaginibus & deliramentis impediuntur, ita ut vigilare cogantur. Hunc affectum Gal. medium conſtituit inter phrenitidem & lethargum, & tiphomaniam appellat.

Cauſa hujus affectus vulgariſſima eſt bilis, pituitæ permiſta, à quibus humoribus cerebrum, vel tantùm irrigatur, vel tumorem atque inflammationem concepit, unde eryſipelas œdematoſum, vel œdema eryſipelatoſum exoritur. Cùm autem ea humorum miſcella variis modis & proportionibus fieri valeat, varii in diverſis ægrotantibus illi etiam affectus apparent. Si enim bilis in mixtione prævaleat, delirium majus eſt; & ægri, licet clauſos habeant oculos, minùs dormiunt. Si verò pituita prædominetur, ægri magis dormiunt, minùs delirant, & expergefacti minùs vociferantur ac deſipiunt.

Fit etiam coma vigilii per ſympathiam, à vaporibus bilioſis & pituitoſis ſimul mixtis, in cerebrum tranſlatis: quod non rarò ſolet contingere, in febribus ex humorum miſcella oriundis, præcipuè hemitritæis, ex tertiana & quotidiana compoſitis. Non eſt tamen inconveniens afferere, vapores ſimpliciter calidos & humidos in febribus ſatis intenſis hunc affectum producere, quia ab humiditate fit ſomnus, à calore autem vigilia.

Diagnoſis hujus affectus ex iis, quæ antea dicta ſunt, ſatis elucescit. Eo enim laborantes clauſis oculis permanent, & ſomnum capere videntur: attamen dormire nequeunt, & ſe variis modis exagitant, ſeſe ſubitò erigunt, à lecto ſurgere nituntur, & iterum in ſomnum relabuntur. Cauſarum varietas ex prædictis etiam facilè dignoſcitur.

Periculoſus affectus maxime cenſendus eſt. Sive enim tumore & inflammatione cerebrum afficiatur, grave malum eſſe conſuevit: ſive alio quovis modo à prædictis humoribus obſideatur, ſive à vaporibus ex febrium malignarum materia oriundis afficiatur.

Deliria vehementiora in comate vigilii convulſionem efficiunt. Fiunt enim ab humore vel vapore acerrimo, qui partes nervoſas feriendo, convulſionem facile concitare poteſt.

Curatio comatis vigilii idiopathici iiſdem inſtrumentis perficitur, quibus phrenitis & lethargus curari conſuevit. Quod ſi magis ad phrenitidem deflectat, illius remedia magis adhibentur. Si verò magis ad lethargum inclinet, ejuſdē remedia magis uſurpantur. Sympathici verò comatis curatio à febris malignæ curatione dependet, à qua ſumit originem. Peculiariter tamen remedia, vapores illos à cerebro revellentia & repellentia, uſurpanda ſunt in principio: ut phlebotomia ex brachio & malleolo, & cyrrhodina fronti & ſyncipiti admota; quibus accedent clyſteres frequenter injecti, cucurbitulæ, tùm ſiccæ, tum humidæ, ſcapulis, dorſo, naribus, & cruribus affixæ, veſicatoria cervici, brachiis, & femoribus admota: & ſi quid cerebro infixum videatur, derivatio per apertionem venæ frontis, aut hirudines, pone aures & temporibus affixas molienda erit, ſimulque reſolutio procuranda animalibus tenellis calentibus, capiti admotis.

CAPUT IV.

De Catocho, ſeu Catalepſi.

QUædam apud authores confuſio reperitur circa catochi nomen, quod alii pro comate vigilii, alii pro catalepſi uſurpant. Illis autem occaſionem dedit Paulus, qui *lib.* 2. *cap.* 8. de duplici catocho agit, & primùm ſub illius nomine de comate vigilii tractat: in fine verò ſub eodem nomine, catalepſin explicat. Uſu tamen invaluit, ut catochus & catalepſis pro uno & eodem morbo apud omnes propemodum authores habeantur. Latini vulgò congelationem appellant.

Rariſſimus eſt affectus, & admiratione digniſſimus, & quicumque ex authoribus aliquem ejus caſum viderunt, obſervatione digniſſimũ cẽſuerunt, ejuſque hiſtoriam deſcripſerunt. Primus omnium Gal. *comment. in* 1. *prorrhet. ſect.* 2. *part.* 56. ejuſdem condiſcipuli ſui hiſtoriam proponit, qui cùm aſſiduo ſtudio ſe fatigaret, catalepſi correptus eſt. *Jacebat*, inquit, *veluti lignum, prorſus inflexus, rigiduſque, atque extenſus. Videbaturque oculis apertis ita nos intueri, ut ne conniveret quidem, nihil tamen loquebatur. Is quoque eodem tempore quæ loqueremur audire ſe dixit, quãquam non evidenter, clarêque. Nonnulla item & memoriæ tenens referebat, præſenteſque omnes ſe conſpicere dixit: ita ut quorundam actiones recordatus exponeret, ſed neque*

post loqui poterat, neque membrum ullum movere. Fernelius verò *lib.*3. *de morborum partibus, cap.* 2. duas refert historias, quæ sic habent *Unus dum literis & chartis sedulo invigilaret, repente hoc vitio percussus, ita quidem obriguit, ut sedens calamumque digitis premens, oculis in libro defixis, putaretur in eadem studia incumbere, donec vocatus ac impulsus deprehensus est, omni sensu atque motu carere. Alterum mortui ritu jacentem invisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam. Facilis tamen inerat respiratio, & quicquid in os ingerebatur promptè vorabat, é lectulo sublatus solus insistebat, impulsusque incedebat, & quocunque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum vel stabile permanebat. Expressam quamdã dixisses larvam, aut arte progredientem statuam.*

Similes historias videre est apud Schenkium, Marcellum Donatum, Rondeletium, Jacotium, Tulpium, & alios; ex quibus colligitur, in hoc affectu sensuum internorum & externorum abolitionem, cum membrorum rigiditate utplurimum reperiri; interdum tamen sensus non esse prorsus abolitos, ita ut ægri coloquentes audiant; interdum etiam membra non esse rigida, sed ab adstantibus flecti posse, & in varios situs moveri.

Causæ hujus affectus variæ assignari possunt. Galen. *comm. Aphor.* 3.*sect.* 2. frigidæ & siccæ cerebri intemperiei catalepsis generationem tribuit, quæ quidem intemperies partem cerebri posteriorem præcipuè occupat, constipat, & condensat; unde nervi ab ea oriundi etiam condensantur, & tensi ac rigidi evadunt. Talis etiam intemperies totum nervosum genus occupare potest, ab externa vel interna causa producta. Hanc tamen causam nonnulli in dubium revocant, existimantes talem frigiditatem in vivente corpore reperiri non posse, quæ talem nervis congelationem inferat. Verùm hoc tacitè redarguit Galen. *lib. de diff. morb. cap.* 5. ratione ab experientia desumpta, his verbis. *Nam ij quos in itinere usque ad mortem frigus oppressit, talibus rigoribus corripiuntur, quales Græci emprosthotonos, opisthotonos, tentanosq; appellant, nonnulli verò his passionibus, quas congelationes nominant affliguntur.* Docet igitur Galen. à frigore externo catalepsin generari posse. Et ratio facile persuadet, in iis, qui in itinere ex intenso frigore rigescunt & intereunt rigiditatem mortem præcedere, atque adeò minorem frigiditatem eam posse inducere, quam sit illa, quæ mortem inducit. Sicque congelatio nervorum, seu catalepsis à frigida intemperie produci poterit, quæ citiùs talem affectum pariet, si siccitatem comitem habuerit.

Frequentiùs tamen generatur hic affectus ab intemperie frigida & sicca, cum materia conjuncta. Illa autem materia est humor aut vapor melancholicus, à quibus constipatio partis cerebri posterioris, & nervorum tensio, atque rigiditas inducitur, non solùm qualitate sua frigida & sicca; sed etiam quantitate, quæ replendo distensionem facit.

Aëtius *lib.*6.*c.*4. à sanguine etiam fieri posse catalepsim asseruit, cui subscribit Rondeletius, dicens: illud contingere, quando venæ & arteriæ cerebri opplentur, unde rigescit corpus, & distentum, in modum corporum à frigore congelatorum conspicitur. Hanc sententiam confirmat historia nobilis mulieris febre synocho laborantis, quæ 16. die catalepsi correpta est, sed largo tandem fluente è naribus sanguine liberata.

Sennertus novam excogitavit causam, quam dicit esse spiritum quendam congelantem, à quo spiritus animales figuntur & immobiles redduntur. Illam autem vim congelativam & fixativam ab intemperie frigida & sicca dependere negat; sed à qualitate quadam occulta exoriri asserit, cujusmodi spiritus congelantes in Macrocosmo reperiuntur, ut in fulmine, à quo interdum homines rigidi, & veluti congelati redduntur; quemadmodum refert Cardan. octo messores sub quercu cœnantes fulmine percussos fuisse, & eadem figuram corporis servasse, ut unus comedere videretur, & alter manum poculo admovere, alius bibere, licèt omnes essent exanimati. Vulgò etiã asseritur, vinũ in dolio à fulminis spiritibus interdum congelari; in terræ motibus aliquando spiritus quosdam è terra erumpere, à quibus homines & reliqua animalia repentè consistunt & rigida manent. Addit Sennertus, vim congelandi in nitro & pluribus mineralibus insignem reperiri. Exempla eorum non affert. Nos unum proponimus ex plumbo desumptum, cujus vapor mercurium ita figit & congelat, ut malleabilis evadat. Hoc Sennerti inventum non esse prorsùs recipiendum; nisi ille hanc unicam catalepseos causam statuens, reliquas omnes expungeret. Quæ enim à Galeno, aliisque præstantissimis Medicis stabilita sunt, temererè non sunt rejicienda. Neque ulla necessitas cogit ad causas occultas confugiendi, quando manifestæ habentur, talem affectum producendi capaces, ut in earum enumeratione satis demonstratum est. Et cùm Sennertus hujusmodi spiritum congelantem ab humore melancholico excitari dicit, illius sententia à communi parùm distat, quæ humori aut vapori frigido & sicco, atque adeò melancholico, catalepsis generationem tribuit.

Diagnosis hujus affectus satis manifesta est ex historiis supra ex Galen. & Fernel. propositis. Malum enim subito hominem invadit, eumque in statu detinet, in quo primò eum offendit. Sicque immodum servat, ac si congelatus esset. Diversitas verò symptomatum, in differentiis proposita, sensibus discernitur.

Prognosis hujus affectus eadem propemodum instituenda est, qualis in soporosis affectibus fuit proposita. Nempè affectum esse periculosum, & pro majori aut minori intensione symptomatum, majus aut minus portendere periculum.

Curatio autem duplex instituenda est: una in paroxysmo, altera extra paroxysmum. In paroxysmo ad ægrum excitandum conveniunt ea remedia, quæ in soporosis affectibus descripta sunt. Extra paroxysmum curatio melancholiæ hîc omninò conveniet, si catochus ab humore aut vapore melancholico generetur: quæ quidem causa frequentissima est. Si autem frigida intemperies sola, à causa externa vel interna producta, huic malo originem dederit; quæ illam emendant remedia, è capite primo hujus libri erunt depromenda. Ac denique, si copia sanguinis hunc affectum generet, vel foveat, illius imminutio per venæ sectionem erit consentanea.

Victus ratio calefaciens & humectans præscribenda erit, sicut in affectibus ab humore melancholico oriundis.

CAPUT V.

De Paralysi.

PAralysis est privatio motus & sensus, in quibusdam partibus, ob impeditum influxum spirituum animalium.

Variæ sunt illius differentiæ. Vel enim omnes, quæ sub capite sunt, partes occupat, & παραλυγία dicitur, vel dimidiam tantùm corporis partem, & ἡμιπληγία nominatur: vel unicam tantùm particulam obsidet, & paralysis particularis appellari solet. Quamvis nonnulli authores paralysin, hemiplegiam, paraplegiam, paresim & resolutionẽ, pro una & eadem motus & sensus privatione, quæ dimidiam corporis partem occupat, indiscriminatim usurpent.

Duplex iterum paralysis constituitur. Una perfecta, in qua sensus & motus omninò abolentur. Altera imperfecta in qua functiones illæ tantùm imminuuntur. Et si levis sit earum imminutio, nondum paralysis, sed torporis vel stuporis nomen obtinet: quia via est ad veram paralysin, & prodromus illius.

Alia est species imperfectæ paralysis, quando motus læditur illæso sensu; vel vicè versa.

Causæ paralysis in genere sunt omnes, quæ spirituum animalium influxum in nervos, & musculos impedire possunt.

Omnium frequentissima est humor pituitosus, qui nervos obstruendo, comprimendo, densando vel refrigerando, dictum spirituum animalium influxum prohibere solet.

Humor ille pituitosus influit à cerebro in nervos & medullam spinalem. Sic apoplexia levis degenerat in paralysin, quia humor illam efficiens, è cerebro excutitur in medullam & principium nervorum, sicque vel in eorum substantiam se insinuat, meatusque insensibiles, per quos spiritus influunt, occludit; vel per cavitatem vertebrarum dorsi descendens,& spinalis medullæ ac nervorum ductus sequens eos comprimit & angustat, sicque spirituum animalium commeatum etiam impedit. Potest etiam idem humor frigiditate sua nervi substantiam densare,ut deinceps spiritibus animalibus pervia non sit. Ac denique simplici intemperie frigidiori & humidiori, spirituum influxum impedire potest, quandoquidem,dum nativum nervi temperamentum, & calor illius insitus, à nimia refrigeratione destruuntur,spiritus animalis officio suo fungi non potest. Calor enim illius influens, cum partis calore insito conjungi debet, ad propriam illius actionem obeundam.

De aliis humoribus controvertitur, num paralysis causæ esse possint? Attamen licèt infrequentiores sint, non sunt omnino abdicandæ.

Trallianus *lib.* 1. *cap.* 6. refert quemdam in paralysin ex mœrore incidisse: deinde sumpta hiera adeò læsum, ut totus immobilis fieret, & propemodum interiret, nisi in contrarium mutatus fuisset, & humectantibus omnibus, tum cibis, & aliis, quæ temperatum ipsum redderent, usus fuisset: maximè verò balneis compluribus, & unctionibus ex hydræleo.

Paulus *lib.* 3. *cap.* 28. & 43. paralysin proponit ex colica biliosa, cui refrigerantia maximè conferunt. Et nostro sæculo notissima est colica Pictonum, quæ in paralysim ut plurimùm degenerat, eamque ab humore bilioso produci apud omnes in confesso est, de qua fusiùs agetur in colici doloris theoria.

Ejusdem rei exemplum proponitur à Foresto *observ.* 97. *lib.* 10. cujusdam adolescentis cum earundem partium extenuatione & atrophia. Qui cum calefacientium & exsiccantium medicamentorum usu ab aliis Medicis præscriptorum, in pejus continuo rueret, tandem solis humectantibus assumptis & admotis ab eo restitutus est.

Ratio id ipsum convincit. Bilis enim melancholica, & quivis alius humor in nervos influens, meatus eorum insensibiles occludere potest, si eorum interiora petat,vel eosdem comprimere, si extrinsecus ambiat.

Neque rationes Rondeletii, contrarium sentientis,ullo modo convincunt,dum ait,bilem & melancholiam siccare potiùs quam emollire nervos, bilem ad convulsionem, magis, mordendo & vellicando,quàm ad paralysin faciendam esse idodeam: siquidem emollitio nervorum ut in paralysi à pituita concedi potest, in omni tamen paralysi necessaria non est; licet vulgò paralysis nervorum resolutio nominetur, cùm illius essentia à sola privatione influxus spirituum animalium dependeat, quæ dum à compressione nervorum, aliisque causis producitur, eorundem emollitio ad illius generationem minimè concurrit. Hujus autem relaxationis & emollitionis nervorum opinio inde exorta est,quod partes paralyticæ,tensione destitutæ emollitæ videantur. Motus enim membrorum fit per tensionem musculorum & contractionem versus suam originem: qua tensione cessante, resoluta dicuntur,licèt nulla humectatio aut emollitio extraordinaria illis acciderit. Deinde cùm bilis variæ sint species, variique gradus,non est necesse, ut omnis talem habeat acrimoniam quæ convulsionem efficere valeat. Adde quod varia sit humorum permixtio: & pituita, aut serosus humor bili paralysin producenti misceri possit, quæ illius acrimoniam contemperet. Talis permixtio in febribus tertianis nothis præcipuè contingit, quales esse credibile est eas,quas dicit Fernelius in paralysin migrare.

Denique res manifesta evadit ex paralysi scorbutica, quæ convulsionem sæpè habet comitem, ut docet Eugalenus multis in locis, & Sennertus *lib. de scorbuto, cap.* 5. Et licèt verus scorbutus Gallis penè ignotus sit, non rarò tamen scorbuticas quasdam affectiones nobis videre contigit, in quibus nonnulla hujus morbi symptomata elucebant. Unde duo exempla paralysis scorbuticæ,cui convulsiones frequenter superveniebant, recensuimus in observationibus nostris, nempe observatione 74. cent. 1. & observatione 98. centur. 2.

Aliæ causæ paralyseos, minùs frequentes, variæ esse possunt. Ac primùm, frigida & humida intemperies nuda & sine materia, tum spiritus congelando, eorum influxum impedire potest, tum nervi temperiem destruendo eum reddere potest ineptum ad spiritum animalem recipiendum. Eaque excitari potest ab aëre ambiente frigidiore, & cujusvis rei frigidæ contactu, quemadmodum docet Galenus 4. *de locis aff. cap.* 4. quendam tempore frigido ac pluvioso, cùm madidum pallium collo diutius obvolvisset, in manus paralysin incidisse, nervis nimirum, qui à spinali medulla ad manum feruntur, refrigeratis & humectatis.

A vi etiam narcotica, medicamentis, venenis, & ipsis interdum humoribus insita, paralysin generari posse. Neoterici nonnulli censuerunt: & ab hac causa produci paralysin existimant, quæ ex contactu torpedinis exoritur, quamvis ab hoc animali stupor quidam potius,quàm vera paralysis excitari soleat. Ejusdem generis est, quæ à contactu hydrargyri contingit auri fabris, & iis artificibus, qui specula parare solent, quod Venetiis frequenter conspicitur. Vinum etiam virtute narcotica censetur à Platero stuporem & paralysin inducere, licet alii aliter sentiant. Fernelius tamen huic sententiæ favere videtur: asserens loco suprà citato, se vidisse aliquando universam corporis cutem, ex crapula & vinolentia stupore affectam. Et Petrus Fabius Diversus *in notis in Altimarum, cap.* 24. refert historiam cujusdam tonsoris, qui cùm vino gulæ nimium indulsisset, nocte media expergefactus, incidit subitò in paralysin omnium corporis partium intra faciem existentium: in qua adeo motus & sensus erant deperditi, ut nec acu profundè perforatus, nec gladiolo scarificatus quicquam sentiret. Hic tamen solutus in totum ebrietate & crapulâ, intra tertium diem omnino sanatus est, factis tantummodo nonnullis revulsionibus ac inunctionibus quibusdam resolventibus ad spinam. Attamen hic author non virtuti narcoticæ,sed vaporibus crassis, ex crapula oriundis, & nervos obstruentibus, paralysis hujus generationem adscribit. Quam causam supra propositis addere, non est à ratione alienum. In humoribus etiam corruptis, & malignam qualitatem adeptis, vim narcoticam residere,in soporosorum affectuum expositione ostensum est: qui humores, si ad nervos deferantur, actionem eorum labefactare possunt. Et cum humores scorbutum producentes malignam qualitatem adepti sint, vis illius narcoticæ possunt esse participes, quæ etiam ad paralysin scorbuticam efficiendam concurrere potest, quamvis sola obstructio, vel compressio, ad eum affectum producendum sufficiat, ut anteà monuimus.

Tumores etiam, juxta spinam aut nervos concreti,eos comprimendo, paralysim sine dubio efficere possunt.

Sic etiam præcisio nervorum, & quæcunque continuitatis solutio eundem effectum parit.

Luxatio vertebræ, aliorumque articulorum, spinam & nervos comprimendo, idem præstat.

Ac denique condensatio nervorum spirituum influxum impedire potest; eaque fit, vel exsiccatione nimia, vel ab humore crassiori terrestriori, eorum substantiæ imbibito. Sic in elephanticis perit sensus multarum partium, propter earum densitatem nimiam, quæ inducitur ab alimento crasso & terrestri, quo illæ nutriuntur.

Causæ differentiarum ita se habent. In perfecta paralysi, quæ integram motus & sensus privationem supponit materiæ morbificæ copia major est, quæ integram nervi obstructionem, vel adstrictionem producit: in imperfecta verò minor, quæ spirituum animalium influxum penitus non impedit, sed aliquam eorum portiunculam commeare sinit.

Motus læditur interdum illæso sensu, quia ad motum efficiendum major virtus requiritur,quàm ad sensum. Sentire quippe est quoddam pati; motus verò in actione omninò consistit. Sensus autem læditur illæso motu, quia in aliquibus partibus nervi, aut eorum ramuli, sensui inservientes,

vientes, motui non inserviunt, quemadmodum illi, qui ad cutem feruntur. Si igitur illi nervi tantum afficiantur, solus sensus læditur. Quod tantùm contingit in paralysi particulari, quæ unicam particulam occupat. Si enim afficiantur nervi insigniores, qui ad musculos feruntur, non potest lædi sensus, illæso motu.

Diagnosis hujus affectus ad tria dirigenda est; affectus speciem, partem affectam, & causam affectum producentem. Affectus species per se notissima est, cùm motus impotentia, & sensus privatio, aut imminutio, oculis ipsis pateant.

Partis affectæ dignotio difficilior est; ea tamen universa ex anatome desumitur, in qua nervorum origines & insertiones docentur.

Si enim pars faciei dextra vel sinistra resolvatur, reliquis partibus illæsis; cerebrum tantùm afficitur secundùm eam partem, à qua nervi ad partes eas deferuntur. Si verò partis capiti subjectæ unà cum facie lædantur; spina dorsi & cerebrum afficiuntur. Et si partes subjectæ lædantur facie illæsâ, in sola spina vitium consistit. Et quidem in principio illius; si omnes simul lædantur. Si verò dimidia pars corporis paralytica sit; dimidia tantum spinæ portio obsidetur. Cruribus resolutis, affectio est circa finem spinalis medullæ, juxta vertebras ossis sacri. Sic in cæteris inquirendus est locus, quo nervi exoriuntur, qui ad partem paralyticam deferuntur.

Aliquando etiam causæ externæ inquisitio ad loci affecti dignotionem plurimùm confert: cujus rei exempla duo apud Galenum inveniuntur, quorum unum suprà propositum est *ex* 4. *de loc. affect. c.* 4. cujusdam hominis qui tempore frigido ac pluvioso madidum pallium collo diutius obvolvisset, in manus paralysim incidit. Alterum habetur 1. *de loc. affect. c.* 5. de Pausania Syro, qui in tribus digitis sensum amiserat. Quem cum Galenus è vehiculo in dorsum prolapsum cognosceret, conjecturam fecit, in primo exortu nervi post septimam vertebram prodeuntis, partem quamdam ab ictu fuisse læsam. Ideoque medicamentum digitis frustrà admotum, huic parti apposuit; & curatio subsequuta est.

Causarum diagnosis ex causis procatarcticis, morbis prægressis, & temperamento ægrotantis eruitur. Atque adeo, causæ externæ refrigerantes & humectantes prægressæ, ætas senilis, aut temperamentum pituitosum, tempus hyemale victus frigidus & humidus, apoplexia præcedens à frigida intemperie & humore pituitoso, morbum exoriri significant.

Paralysin verò à bilioso humore, melancholico exoriri, testantur febres prægressæ, & interdum præsentes; temperamentum biliosum, aut melancholicum, tempus æstivum vel autumnale, usus aromatum, salsorum, aliorumque ciborum calidiorum; animi pathemata gravia & diuturna; humorum biliosorum aut melancholicorum, vel seri acidi aut acris excretio. Fluxiones acres in varias partes decumbentes, & dolores in iis concitantes; ac denique cum motus & sensus imminutione adsunt dolor & convulsio; & laborantes à calefacientibus & exsiccantibus remediis læduntur: à frigidis & humidis juvantur. Tumores, luxationes, & solutiones continui; paralysin efficientes, per se satis innotescunt.

Quod ad prognosin attinet, paralysis ab humore pituitoso, nervorum substantiæ impacto genita, curatu difficilis est: quia ægerrimè discutitur propter frigiditatem partis & situm spinæ nervorumque profundum, ita ut ad eas partes vis remediorum integra pervenire non possit. Et cum diuturnus eorum usus necessarius sit ægri ut plurimū tædio affecti, curationi adeò protractæ subjicere se nolunt.

Paralysis apoplexiæ succedanea rarissimè curatur, & plerumque in apoplexiam iterum degenerat, ex novo ejusdem materiæ ad cerebrum affluxu, quod ex priori morbo debilitatum est.

Tremor paralysi superveniens, salutaris. Significat enim meatus nervorum aliquo morbo aperiri, per quos aliquid spiritus animalis, ad musculorum motum efficiendum, transire incipit.

Si pars paralytica calore actuali prædita sit, sanitatis spes est, si verò actu frigida continuò sentiatur, difficillimè curatur.

Atrophia, aut insignis extenuatio, parti paralyticæ adveniens, & pallor ingens, curationis spem adimunt. Non solùm enim spiritus animalis defectum, sed & calorem naturalem propemodum extinctum arguunt.

Si resoluti lateris oculus imminuatur, exigua curationis spes est: summam enim spirituum penuriam in ea corporis parte significat.

Crurum & pedum resolutio faciliùs curatur, quàm partiū superiorum: quia illi nervi duriores ac robustiores sunt.

In senibus paralysis incurabilis est, ob caloris nativi inopiam.

Hyemis tempore paralysis curari nequit; vere autem & æstate curatio obtineri potest: si cetera consentiant.

Paralysi febris valida superveniens, bona: materiam enim morbificam absumere potest.

Paralysi debili & recenti diarrhœa superveniens, bona: dicit enim Rhasis 1. *contin.* se multos paralyticos ex diarrhœa superveniente curatos vidisse.

Curatio paralysis juxta varietatem causarum varianda est: Et cùm ut plurimum fiat à pituita & frigida intemperie, hujus causæ ablationi præcipuè incūbendū est. Hæc autē ab universali totius corporis evacuatione inchoanda est.

Et quidem quod ad venæ sectionem attinet, vix ea conferre potest, cùm sanguis non peccet, sed pituita: & plerumque hoc malum senibus, pituitosis, naturâ frigidis accidere soleat: Si tamen crudi sanguinis copia humorem pituitosum producere videatur, eumque fovere; venam in brachio partis sanæ aperire licet: attamen parca manu, ne languidus calor extinguatur.

Prætermissâ igitur phlebotomiâ, aut parca manu, ut dictum est, celebrata: reliqua curatio inchoanda est à sublatione causæ antecedentis, quæ est frigida cerebri intemperies. Ejus curatio eadem omninò instituenda est, quæ antea fuit proposita, per apozemata, pilulas, diætam sudorificam, sacculos, emplastra, errhina, sternutatoria, apophlegmatismos, vesicatoria, pulverem cephalicum, cucufam, suffumigium, syrupum magistralem, pilulas usuales, opiatam roborantem, causticum, pulverem digestivum, & aquas thermales.

Diæta ad hunc affectum parari debet ex decocto guaiaci solius & corticis ejusdem. Post cujus haustum admovendi partibus paralyticis lateres igniti, extincti in decocto cephalico, facto in vino albo cum pauco aceto, & involuti linteo, ut partium calor languidus excitetur. Et quarto, aut quinto quoque die purgatio repetenda. Melius tamen erit, si decocto sudorifico purgans præmittatur ad xv. dies, ut tota humorum crudorum saburra melius educatur, ac postmodùm illorum reliquiæ per habitum corporis discutiantur. Illud autem ita parari poterit.

℞. Rasuræ ligni guaiaci ℥.iij. cort. ejusdem ʒ.j. aquæ fontis ℔. viij. Infundantur per xxiv. horas. Deinde ebulliant ad mediæ partis consumpt. addendo sub finem, sennæ mund. ʒ. j. turbith, hermodact. ana ʒ. ij. Colaturæ capiat. ℔. ß. manè, sine sudore per xv. dies.

Causticum applicetur occipiti vel brachio sano, si alterum sit affectum, utrique, si tibiæ tantùm laborent.

Post diætam utatur, pro potu ordinario, bocheto ex guaiaco, vel hydromelite, in quo tantillum roris mar. bullierit, à vino abstinendo, quod in hoc affectu valdè nocivum est. Si tamen ægrum vini cupiditas teneat, betonica & salvia in eo infundantur. Et longè efficacius erit, si tempore vindemiarum prædictæ herbæ in dolium vino recenti plenum conjiciantur.

Si affectus sit contumax, post diætæ usum, omissis syrupo magistrali, & pilulis usualibus prædictis, fortiores usurpandæ sunt, in hunc modum compositæ.

℞. Massæ pilul. fœtidar. major. & cochiar. min. an. ʒ. ß. trochis. calhandal. gran. iv. Capiat semel in septimana.

Sed quia humor ante quamlibet purgationem præparatione indiget; ideò per biduum, aut triduum, ante singulas doses pilul. capiat ʒ. iij. vel iv. aquæ sequentis, manè duabus horis ante pastum.

℞. Rasur. ligni guaiaci ʒ.iv. corticis ejusdem ʒ.i. radic. sassafras paril. ʒ. i. ℈. rad. chinæ ℥. i. ligni aloës, galang. an. ʒ. i. ℈. rad. angel. pœoniæ, fæniculi, an. ℈. iiij. sem. pœoniæ ʒ. ij. Infundatur per 24. horas in aquæ fontis ℔. iv. vini albi ℔. iv. Postea adde fol. betonicæ. ivæ arth salviæ, an. M. i. flor. tiliæ, primulæ veris, ℔æchad. & anthos, an. P. ij. lavendulæ P. i. theriacæ ver. ʒ. ß. sem. & cortic. citri. an. ʒ. ii. ß. polypod. ʒ. ß. cinamomi ʒ. v. Fiat secundum artem destillatio in B. M. pro ℔. ij. ß. liquoris destillati, adde manus Christi cum oleo cinam. paratæ ʒ. iv. Vel loco illius aquæ, opiata caput roborans, in frigida cerebri intemperie descripta, usurpari poterit. Sed multò efficaciùs, & cum majori fructu, opiata Montagnanæ, in epilepsiæ curatione descripta.

Cæteris purgantibus parum proficientibus, haud erit inutile ad vomitoria chymica transcendere, si æger satis robustus sit: qualia in soporosis affectibus fuere proposita. Illa enim humores contumaces ex alto trahunt, & morborum interdum, qui vulgaribus remediis extirpari nequiverunt, curationem absolvunt.

Diebus vacuis ab usu aliorum remediorum, utatur opiatâ cephalicâ, descriptâ in curatione frigidæ intemperiei cerebri, vel aquâ apoplecticâ vel tabellis pro soporosis affectibus propositis.

Post universales evacuationes ad topica veniendum est quæ & parti resolutæ applicanda ad calorem & spiritus revocandos; & spinali medullæ, ubi ut plurimùm mali causa hæret, ad eam exsiccandam & discutiendam.

Pars ergo affecta pannis calentibus quotidie fricetur sed leniter: ne quod de naturali calore & spiritibus attractum est, iterum dissipetur.

Cucurbitulæ etiam applicentur capitibus musculorum partis affectæ, eæque sint angustioris orificii & cum multa flamma adhibeantur: nec tamen diu affixæ maneant, ne quod attractum est dissipetur. Postea emplastr. ex pice & resina pini applicetur, ut quod attractum est, ibi conservetur. Vel membrum resolutum urticis viridibus leniter percutiatur, aut ipsi sinapismi imponantur, donec pars tubescere incipiat, ea tamen non sunt tamdiu in parte relinquenda ut vesicas excitent, sic enim spiritus & sanguis dissiparentur: sed tamdiu solùm donec pars rubicunda digito pressa non albescat, sed rubicunda permaneat.

Postea inunctiones fiant & parti affectæ, & spinali medullæ, oleis, unguentis & balsamis, quorum descriptiones apud Autores numerosæ habentur. Ad hanc rem peculiaris est efficaciæ balsamum Guidonis quod apud Pharmacopœos nostros perpetuò paratum invenitur. Hoc vel solo utimur, vel cum aliis permixto in hunc modum.

℞. Ol. vulpini, lumbricorum & castorei, an. ʒj. balsami Guidonis ʒ. iij. aquæ vitæ ℥. ß. olei rorismar. destill. ʒ. i. ß. Misce, fiat linimentum, quo inungatur tota spina dorsi, & partes resolutæ calidissimè, supertegendo eas linteis calidiusculis. Sequens etiam unguentum à Valeriola in observationibus plurimùm laudatur.

℞. Fol. salviæ, majoranæ, betonicæ, lauri, rorism. & primulæ veris, an. M. i. radic. acori veri, & ireos recentis, an. ʒ. iij. olei vulpini, de nuce Indica, & rutacei, an. ℔. i. olei terebinthinæ ℔. ß. vini potentissimi ℔. i. aquæ vitæ ℔. ß. Coquantur simul ad vini consumptionem, & colentur. Colaturæ adde serapini, opopanac. bdellii, an. ʒ. ij. castorei ʒ. ß. macis nucis moschat. styracis calamitæ, benzoini, an. ʒ. iij. piperis longi, pyrethri, an. ʒ. i. axungiæ cati pinguioris, axungiæ serpentis, & anseris, an. ʒ. i. medullæ cruris bovis ʒ. ij. succorum ebuli, salviæ, & Melissæ, an. ʒ. iv. ceræ propoleos ℥. ij. Misce, & cum ceræ q. s. in prædictis oleis liquatæ reducantur omnia ad formam unguenti mediocris consistentiæ, quo universa dorsi spina calidè inungatur, desuper admotis lanis mollibus, vel linteis calidis.

Majoris etiam efficaciæ, & minoris operæ unguentum parari potest in hunc modum.

℞. Succi scillæ ʒ. iv. succi cucumeris sylvestris, succi rutæ, an. ʒ. i. euphorbii, castorei, sagapeni, ammoniaci, bdellii in aceto solutorum, ad. ʒ. i. ß. myrrhæ, thuris, pyrethri, nitri, an. ʒ. i. olei sambuci. terebintinæ, & de euphorbio, an. ʒ. ß. ceræ q. s. Fiat unguentum secundùm artem.

Hujusmodi linimentis præcipuè utendum est tempore diætæ, post detersum sudorem, & in usu thermarum etiam post sudorem; quia tunc temporis pori cutis & partium reserati, unguenti penetrationem facilius admittunt.

Linitea post inunctiones applicanda suffumigentur, & incalescant suffitu sequenti.

℞. Succini, mastiches, myrrhæ, an. ʒ. i. thuris ℈. ii. caryophyll. nucis moschat. cinnam. macis, an. ʒ. ß. ligni aloës ℈. ß. Pulverisata irrorentur spiritu vini, postea exsiccentur, & iterum irrorentur quinquies; & exsiccentur. Et fiat pulvis, qui injiciatur prunis pro suffumigio.

Si his malum non cedat, cerata & emplastra supra spinam dorsi erunt applicanda.

℞. Massæ empl. de be. on. de melilot. & de baccis lauri, an. ℥. i. thuris ʒ. ß. castorei, euphorbii. an. ʒ. i. sem. nigell. nasturtii, sinapi, radic. pyrethri, salis nitri, ana ℥ ß. Cum oleo de lateribus redigantur in formam emplastri, quod super alutam extensum applicetur. Longè majoris erit efficaciæ emplastrum in hunc modum compositum.

℞. Picis navalis, galbani, segapeni, & gummi ammoniaci, an. ʒ. i. radic. Pyrethri, & sem. sinapi, an. ʒ. ß. euphorbii ʒ. ii. ceræ flavæ ʒ. iij. olei terebinth. q. s. Fiat massa emplastri.

Sudores quoque in parte provocare utile fuerit, per evaporationes ex decocto herbarum & radicum cephalicarum, cum vino albo ita parato, ut halitus partem affectam attingant. Si nimirum decoctum calens in vas aliquod infundatur, in quo æger jejunus ita sedeat contectus, ne decoctum attingat, sed vaporem tantùm excipiat. Vel in balneo sicco, quod stupham vulgò appellant, vapor ex decocto prædicto, silicibus candentibus insperso, excipiatur.

Ad sudores hujusmodi movendos, valdè commendatur decoctum rad. barbanæ, seu lappæ majoris. At nostrates mulieres ad hos affectus, & dolores artuum diuturnos, utuntur decocto eb. lli, quo sudores copiosi eliciuntur. Ubi æger satis sudarit, in lecto componatur, exhibita theriacæ ʒ. i. cum aqua conveniente. Ejusmodi autem balneis bis, aut ter in septimana utendum est. Autumni quoque tempore, vinaceis effervescentibus membra per horam unam aut longius spatium immergere, & postea linimento convenienti inungere, toto vindemiarum tempore, summè utile fuerit.

Denique thermæ sulphureæ, nitrosæ, & bituminosæ supra recensitæ, maximè conveniunt, & reliquorum remediorum vires plerumque superare solent, si iis æger utatur per aliquot dies in potu, balneo, & lotione capitis, & post sudorem, ungatur linimentis prædictis.

Chymici commendant multa remedia ad hujus morbi curationem. Ex quibus non infimum locum obtinet elixir proprietatis, spiritus tartari, & balsamum galbani.

Toto morbi decursu partes resolutæ probè muniantur pellibus vulpinis, leporinis, agninis, & similibus.

Paralysis verò, quæ, à billoso humore, aut melancholico producitur, eandem curationem postulat, quæ ad melancholiam hypochondriacam præscripta est: ita tamen: ut in affectu magis bilioso, remedia magis ad frigiditatem inclinantia eligantur.

CAPUT VI.

De Convulsione.

SPasmus, seu convulsio, est nervorum musculorumque, versùs suam originem, involuntaria & perpetua retractio.

Duplex autem est convulsio. Altera propriè dicta, cui jam proposita definitio competit: Altera impropriè, quæ potiùs motus convulsivus dici debet. Eæ ita distinguuntur, quòd in vera cõvulsione retractio musculorũ sit perpetua, seu continua & indesinens; in motu verò convulsivo interpolata. Præterea in vera convulsione membrum est immobile; in motu convulsivo variè agitatur ut in epilepsia, quæ inter motus convulsivos principem locũ obtinet.

Differunt etiam inter se ratione causarum. Vera enim

convulsio

convulsio fit à repletione & inanitione: motus verò convulsivus ab irritatione. Denique in eo distinguuntur quod convulsio à solo morbo fit; motus verò convulsivus à sola facultate. Quæ ut rectè à junioribus intelligantur, sciendum est ex Gal. 2. *de sympt. caus. c.* 1. depravati motus symptomata inter se distingui, quòd alia solius naturæ sint opera, quæ tamen à morbosa quapiam causa violenter moveri sit coacta: alia morbosos comitentur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minimè ferente: alia denique concurrente simul naturâ & morbo fiant. Naturæ autem nomine Galenus facultatem intelligit. Facultatis ergo opera sunt sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Unius autem morbi opera sunt palpitatio, & convulsio. Utriusque verò, morbi scilicet & facultatis opera sunt, tremor & imperfecta resolutio.

Ex Galeni dictis supra positis gravis difficultas emergit, cùm ille singultum recenset inter opera, quæ à facultate fiunt: Fit enim perpetuò ab irritatione, & est motus convulsivus: convulsionem verò inter opera, quæ à solo morbo fiunt, Gal. recenset. Attamen Hippoc. *Aphor.* 39. *sect.* 6. convulsionem & singultum à repletione & inanitione fieri affirmat; cùm tamen repletio & inanitio veram tantùm convulsionem efficiant. Ad cujus difficultatis resolutionem dicendum est repletionis nomen latè sumptum, irritationem etiam comprehendere, juxta multorum authorum sententiam; quia causæ irritantes materiales sunt, atque adeo replent aliquo modo partes, in quibus continentur. Sed hoc modo repletio non est causa proxima singultus; sed tantùm mediata, quatenus partem, in qua est quantitate vel qualitate sua irritat ad expulsionem.

Denique sciendum est, & diligenter annotandum, Hippocratem & Galenum motum convulsivum communi & generico convulsionis nomine simpliciter enuntiare: ita ut non, nisi per supra positas differentias, invicem distingui possint.

Vera autem convulsio rursum dividitur in universalem, quâ totum ferè corpus contrahitur; & particularem, qua certum aliquod membrum convellitur.

Universalis, vel causam habet in cerebro; quando nimirum cum universo corpore, musculi etiam faciei convelluntur: vel in exortu spinalis medullæ, cùm musculi caput & spinam moventes, vel anteriores, vel posteriores, vel utrique convelluntur: unde tres exurgunt convulsionis differentiæ. Prima Emprosthotonos dicitur, quando corpus cum cervice & capite violenter ad anteriora contrahitur, ut mentum pectori annectatur, & corpus carinam navis referre videatur, imò verò interdum in arcum contorqueatur, quandoque in orbem, ægrique caput genibus annexum habeant. In hac differentia duo musculi, caput ad anteriora flectentes, præcipue afficiuntur. Secunda Opisthotonos nominatur, quando corpus ad posteriora convellitur, & in ea musculi duodecim caput extendentes, aut eorum nonnulli convelluntur. Tertia Tenatos dicitur, quando musculi & nervi, tam anteriores, quàm posteriores contrahuntur æqualiter, partesque ab oppositis musculis extractæ, velut in æquilibrio positæ, rigidæ & erectæ permanent, & ille motus Tonicus appellatur; qui omnium violentissimus est, cùm ex omnium musculorum contentione oriatur.

Particularis convulsio fit ex contractione musculi partis alicujus, à nervo illius motioni destinato, malè affecto & interdum ab affectu vel symptomate particulare nomen sortitur. Sic convulsio musculorum oculos moventium, strabismus nominatur: mandibularum & musculorum temporum, τρισμος dicitur; oris convulsio, ex contractione lati musculi, ex una tantùm parte oriunda, spasmus cynicus, convulsio canina, & oris tortura nominatur, si verò in utraque parte contractio fiat risus sardonicus appellatur. Interim tamen oris tortura sine convulsione contingit; nempe ex paralysi alterius musculi, quo relaxato, ejus antagonista os ad partem sanam contrahit, & distortio in ea apparet, quæ convulsio impropriè nominatur. Musculorum penis convulsio, satyriasis vel priapismus dicitur. Reliquæ verò convulsiones propriis nominibus destituuntur.

Causæ veræ convulsionis immediatæ juxta Hippocratis, & Gal. placita ad repletionem & inanitionem referuntur ut antea dictum est. Et confirmatur hæc doctrina exemplo chordarum, quæ in lyris & citharis tendi consueverunt: quod sæpè & elegantissimè inculcatur à Galeno, nempe *lib. de tremore, palpit. & convuls. cap.* 8. *tertio de locis affectis, cap.* 6. *secundo de symptom. caus. cap.* 2. *& comment. Aphor.* 39. *sect.* 6. Dum enim chordæ ab humore replentur, quod in austrinis constitutionibus solet contingere, tenduntur & disrumpuntur. Si verò præter modum arescant, ut in constitutione Aquilonia fit, contrahi, & disrumpi etiam contingit. Eodem modo lora, prope ignem siccescentia, tenduntur & contrahuntur. Idem nervis omnino solet contingere, qui vel ab humore repleti, vel nimium rarefacti, tenduntur & contrahuntur, & musculos simul, ad quos inseruntur, retrahunt ad suum principium, unde totum membrum convellitur.

Causæ mediatæ convulsionis, quæ repletionem aut inanitionem efficere possunt, variæ sunt. Ac primùm causæ repletionis referuntur à Galeno, *lib. de tremore, capite ultimo*, ad humoris pituitosi affluxum & inflammationem. Humor pituitosus ad nervos influens eos distendere censetur secundum latitudinem, unde secundum longitudinem contrahi necesse est.

Verum hîc gravissima sese offert difficultas, quænam scilicet differentia sit constituenda inter causam paralysis & convulsionis; Et quando utraque fit ab humore pituitoso, in nervos influente: cur materia paralysin efficiens, nervos ita replendo, ut omnes illius meatus occludantur unde spirituum animalium transitus impeditur, non faciat nervi distensionem in latitudinem, atque adeò convulsionem; Et cur materia convulsionem efficiens, nervos replendo, meatus illorum obstruat, ut paralysin efficiat; cùm tamen in convulsione sensus integer maneat, & pars affecta ut plurimùm gravissimo dolore torqueatur. In hoc dubio resolvendo auctores variè se torquent, & qui inter subtilissimos principem locum obtinent, ingenii sui captum superare fatentur. Acutissimus Averroes *tertio collige* in hæc verba erumpit: *Utinam scirem, cur distendantur in latum nervi, & non in longum.* Mox subjicit: *Scias, Medicorum verba in hoc symptomate inverse propriora esse verbis musicorum seu fabellas canentium, quam demonstratorum.* Et subtilissimus Argenterius *comment. Aph.* 26. *sect.* 2. sic loquitur. *Non est facile profecto reddere omnium rationem, & præsertim, cur pituita, quæ resolutionis nervorum, & convulsionis causa dicitur, nunc unum nunc aliud ex iis malis inferat: cùm enim eadem materia sit & eadem pars affecta, nempe nervus, cur idem non semper sit affectus?* Hæc Argenterius. Summa rei difficultas in varias sententias Auctores distraxit, ita ut nonnulli ab Hippoc. & Gal. doctrina omninò desciverint, inter quos recenseri possunt Averroës, Erastus, Platerus, Cæsalpinus, Sennertus, aliique quorum varias cogitationes, & prolixas hac de re disputationes recensere, instituti nostri ratio non patitur, qui summam brevitatem in hoc opere affectamus, & omnes controversias ablegamus, iis tantum inhærentes, quæ ad medicinam faciendam maximè necessaria sunt. Saniorum decisio, à Galeni placitis recedere nolentium, eò revolvitur: convulsionem fieri ab humore crassiori, qui nervos secundum latitudinem extendit, & secundum longitudinem coarcta, paralisim verò ab humore tenui, qui per nervi substantiam decurrit, eamque emollit, poros autem illius non extendit. Hæc tamen animum veritatis avidum omninò non explent. Si enim humor crassus, nervum replendo, eum in latitudinem extendit; cur poros illius, & meatus insensibiles non implet, & spirituum animalium influxum non impedit, atque adeò paralysin inducit? Et cur paralysi, saltem successu temporis, non succedit convulsio, cùm humor tenuis, in parte diu hærens, necessariò crassescat, ita ut etiam serosa materia, arthritidem efficiens, longa mora in parte tophaceam materiam acquirat. Alii dicunt, in convulsione partem tantùm nervi exteriorem & membranosam ab

humore obsideri in paralysi verò medullarum. Sed hoc multò minus satisfacit. Cum enim nervi majori parte exiles admodum sint, non est facile concipere, quomodo humor partem tantùm nervi exteriorem occupet, illæsa interiori, aut vice versa. Vel saltem, si hoc ita posset contingere, paralysi ut plurimùm convulsio succederet, & convulsioni paralysis, multiplicata materia morbifica, & quæ exteriorem partem solùm, vel interiorem tantùm ab initio occupabat, successu temporis totum nervum invaderet.

Nos igitur licèt in tanta difficultate nobis ipsis satisfacere nequeamus, nec certiora ab aliis proponantur, existimamus prædictas objectiones dilui posse dicendo, convulsionem & paralysin in eo differre, quod paralysis ab humore pituitoso puro & impermixto generetur, qui quidem humor tensionem non efficit in partibus, sed eas potiùs relaxat, ut in œdemate videre est: convulsio verò ab eodem humore fiat, non quidem sincero sed plurimis flatibus permixto, à quibus flatibus præsertim tenduntur nervi ac musculi, & versùs suam originem contrahuntur. Nulla etiam causa excogitari potest aptior ad tam vehementem contractionem efficiendam, quàm spiritus flatuosus, quam etiam agnovit Galenus 2. *de sympt. causa cap.* 1. & docet experientia, maximas distensiones à flatibus præsertim fieri, ut videre est in hydrope tympanite, & colico dolore. Adde, quod in convulsione ut plurimùm gravissimi dolores reperiantur, quos à flatibus distendentibus fieri credibile est. Hac decisione dilui possunt omnes objectiones supra propositæ. Si enim quæratur, cur pituita convulsionem efficiens, paralysin non afferat, spiritus animalis influxum impediendo? dicere poterimus, eam esse in perexigua quantitate, ut meatus nervi insensibiles occludere non possit, & multis flatibus permixtam ita attenuari, ut obstructionem parere non valeat. Vel certè dicamus; spiritum flatuosum præcipuam esse causam convulsionis, quam Galenus *loco citato*, & *lib. 6. de loc. aff. cap. ult.* priapismi (qui à membri virilis convulsione fit) causam unicam proposuit spiritum flatuosum.

Altera causa convulsionis à repletione factæ, quam proponit Galen. *loco citato*, est inflammatio partium nervosarum, præcipuè in nervorum principio, aut prope ipsum, qua nervi tenduntur & contrahuntur. Et excitatur illa inflammatio vel à causa interna sola; nempe à fluxu sanguinis in partem; vel à causis externis, ut vulnere, contusione, punctura nervi.

Causæ convulsionis ab inanitione sunt omnes immodicæ evacuationes per hæmorrhagiam, vomitum, alvi fluxum, sudores, tum etiam maximæ humidi primigenii consumptiones, quæ contingunt in febribus ardentibus & colliquantibus, laboribus immodicis, vigiliis sollicitudinibus, venere immodica, fame & siti, & usu diuturno alimentorum & medicamentorum calefacientium & exsiccantium.

Hæc etiam convulsio ab inanitione à non paucis rejicitur, existimantibus, tantam siccitatem in corpore vivente reperiri non posse, ut inde nervi contrahi valeant: illa quippe in febre hectica & marasmo præcipuè contingeret. Quibus tamen abundè satisfieri potest, dicendo non omnem inanitionem aut siccitatem idoneam esse convulsionem efficere; sed eam tantùm, quæ confertim & inæqualiter fit. Quando quidem subita interni humidi facta inanitione, partes connivent, & in se concidunt, vacuum fugientes. Si verò æqualiter undique & sensim exhauriatur humiditas, nulla fit contractio quia inanitæ partes ingressu aëris occupantur.

Motus convulsivus fit à materia ingente, vellicante & irritante partes nervosas: estque ut plurimum humor, vel vapor, acrimonia aut alia quavis maligna qualitate præditus, qualis in febribus malignis sæpissimè contingit. Fiunt autem isti motus convulsivi plerumque, cerebro & nervis per simpathiam affectis, & convulsio sympathica nominatur. Compatiuntur autem vel per nudam condolentiam, & generis, officii aut vicinæ societatem; vel à prava qualitate, aut aura venenata ad initium nervorum transmissa; Sæpissimè autem fit per consensum oris ventriculi, à bile æruginosa, vermibus, veneno, aut alia materia acri & vellicante: tum etiam per consensum uteri, sicut in hystericis affectibus contingit.

Diagnosis convulsionis ex iis, quæ in principio hujus capitis proposita sunt, facilè elicitur. In vera enim convulsione pars contrahitur, ac rigida & immota manet, ut flecti aut moveri pro arbitrio non valeat. In motu verò convulsivo pars variè concutitur & agitatur.

Quod ad prognosin attinet, convulsio quæ multas partes, & præsertim cerebro vicinas occupat, periculosior est: Tum etiã, quæ musculos thoracis obsidet. Metus enim est, ne ob difficilem respirationem æger suffocetur.

A cogioso sanguinis fluxu vel hypercatharsi convulsio, lethalis, ex Hippocr. in Aphorismis, quia, ut docet Galenus in commentariis, talis convulsio ab inanitione fit. Attamen fieri potest, ut talis convulsio interdum ab irritatione fiat, commotis humoribus acribus bilioisque, & ad partes nervosas translatis, vel à qualitate maligna venenati medicamenti, ut ex assumptione hellebori contingit.

A phrenetide convulsio lethalis. Aëtius affirmat se neminem ex iis, qui ita convulsi sunt, servatum vidisse neque qui vidisset, audivisse.

Febrem convulsioni supervenire, melius est, quam febri convulsionem. Aph. 5. *sect.* 2. Febris enim convulsioni superveniens, illius causam absumit. Convulsio autem febris superveniens, à materia maligna oritur, quæ vitæ periculum minatur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: si verò effugerint, sani fiunt *Aph.* 6. *sect.* 5. Maxima enim tensio omnium musculorum respirationem impedit, ita ut ægri suffocati moriantur. Et notanda est causa interitus in convulsione, quæ non videtur alioqui periculosa ratione causæ nervos obsidentis, quer admodum paralysis à simili ferè causa oriunda, ad multos annos producitur. Sed lethalis evadit convulsio ex eo solùm, quod suffocationem inducat, convulsis musculis respirationi dicatis.

Curatio hujus affectus varia est pro varietate causarum. Quæ ab inanitione fit, rarissimè contingit, & incurabilis est, ideò illius therapeiæ non immorandum. Authores humectantia omnis generis præscribunt, & inunctiones ex oleis chalasticis. Ea verò, quæ fit ab irritatione, ab aliis morbis dependet, & illorum curationi subjicitur. Superest igitur ut convulsionis à repletione curationem proponamus: quæ cum à pituita & flatu potissimùm dependeat, ad illorum sublationem dirigenda est. Eaque primùm à venæ sectione auspicanda, si sanguis abundet, & vires sint validæ. In qua tamen evacuatione satiùs est peccare in defectu quàm in excessu; cùm illa causæ principali, quæ pituita est contraria sit.

Post venæ sectionem, aut ea omissâ, si conveniens non sit purgatio instituenda est per pilulas, quæ satis potenter evacuant, (habita tamen virium ratione) juxta formulas in frigida cerebri intemperie descriptas. His verò adjungenda sunt castorei gr. iii.

Si pilulas fastidiat æger, potionis, pulveris, aut alterius medicamenti forma usurpari poterit, prout dicto capite habentur.

Post purgationem admoveantur cucurbitulæ cum scarificatione, si sanguis non fuerit detractus alioqui siccæ, primò quidem partibus remotioribus, postea affectæ parti vicinæ. At si crura sint convulsa, natibus & lumbis applicentur: si brachia, collo & scapulis. Hoc in omnibus observando; ut fluxio versùs originem retrahatur.

Vesicatorium etiam partibus affectæ oppositis utiliter admovetur.

Interim post primam purgationem materia præparanda est apozemate descripto in curatione intemperiei frigidæ. Purgante quidem, si vires & reliqua consentiant sin minùs, detractis purgantibus.

Finito apozemate, iterum pilulæ exhibendæ, castoreum illis & omnibus purgantibus adjiciendo.

Si apozema tantum alterans usurpetur, durante illius usu, clysteres acres frequenter injiciendi, & quales in soporosis affectibus fuerunt propositi.

Fiant

Fiant etiam inunctiones supra partem affectam, linimento convenienti.

℞. Unguenti de althæa ʒ.vi. ol. terebinth. & chamæmel. an. ʒ.j. ol. lavendulæ ʒ.iii. ol. vulpini ʒ.ß. styracis liquidæ ʒ. ii. fiat linimentum, quo inungatur pars affecta calidè frequenter, & spina dorsi. Vel

℞. Ol. anethini & chamæm. ana ʒ.j. unguenti martiati ʒ.ß. ol. petrolei & de spica, ana ʒ.j. spiritus vini ʒ.iii. Misc.

Maximè laudatur axungia anseris, aut anatis, in sequentem modum parata.

℞. Anatem aut Anserem pinguem deplumatum, & exenteratum, quem reple materia sequenti.

℞. Fol. salviæ, majoranæ, & stœchad. an M.j. gummi ammoniaci & bdellii, ana ʒ. i. calami arom. nucis moschat. macis, caryophyl. ana ʒ. ß. Contundantur in mortario, & malaxentur cum ol. lumbricorum, postea includantur ventri anseris, qui benè consuatur, ne quid effluat, & in veru affetur. Pinguedo exstillans excipiatur vase aceto semipleno, eaque illinantur partes affectæ.

Efficacius operabitur, si usurpetur in sequentem modum.

℞. Pinguedinis prædictæ ʒ.vj. oleor. ceræ, nucis moschat. & salviæ arte chymica extractorum, ana ʒ.iii. Misce, fiat linimentum.

Post inunctionem partes convulsæ contegantur pelle arietis adhuc calente: & cùm refrixerit, si novarum non sit copia, recalescat oleo anethino, aut simili valdè calente.

Utiliter etiam parti convulsæ adhibentur pulmones vervecini calentes, tum etiam pulli columbini, catuli, galli, gallinæ per medium sectæ.

Pars etiam affecta in intima bovis, aut vervecis, aut majoris alius animalis recens cæsi, immittitur: Et ibi tandiu detinetur, quamdiu animal calet.

Balnea decocto herbarum cephalicarum etiam conveniunt, addita olei tertia parte, vel inunctis mox à balneo partibus convulsis.

Alii hoc emplastrum commendant.

℞. Colophoniæ ʒ. ii. resinæ, picis navalis, ana ʒ. j. thuris, mastiches, cerussæ, ana. ʒ. ß. sanguinis draconis, salis communis, salis ammoniaci, terebinth. ana. ʒ. ii. ceræ novæ ʒ. ii. vitrioli albi ʒ. ii. matris perlarum ʒ. ii. lapidis magnetis ʒ. ß. succini flavi ʒ. i. ß. ol. ovor. rosac. ana ʒ. ii. Fiat secundùm artem emplastrum, quod alutæ inductum imponatur.

Præstantissima verò sunt balnea sulphurea in diuturnis præcipuè convulsionibus. Conveniunt etiam balnea sicca, seu vaporosa ex decocto salviæ, rorismar. stœchados, chamæp. origani, & similium, cum vino albo lapidibus ignitis, cupro, aut scoriis ferri ignitis infuso.

Optimum etiam est fovere occiput & cervicem aquavitæ calente.

Penotus sequens linimentum mirè prædicat, ad convulsionem brevi tempore dissolvendam.

℞. Ol. terebinth. ʒ. ß. ol. cariophyll. gutt. vi. mucilaginis bryoniæ, q. s. ad consistentiam linimenti. Misce, inunge locum affectum cum radice sui nervi.

Alii oleum seu spiritum salis cum oleo terebinthinæ, ceræ, chamæmeli & similium commixtum, membra convulsa citò restituere asserunt.

Linimentum sequens eximiæ est efficaciæ.

℞. Butyri rancidi, & laridi veteris, an. quart. i. bdellii, ammoniaci, an. ʒ.j. myrrhiæ, castorei, an. ʒ. ii. flor. stœchad. & anthos, P. j. nucis moschat. & garyophyl. an. ʒ. i. catum parvum exenteratum, excoriatum, & in frusta divisum. His infarciatur anser, & consuatur, ac torreatur in veru. Primus qui stillabit succus magis aqueus, abjiciatur; secundus verò pinguior, colligatur in vase aqua semipleno, eoque illinantur partes convulsæ & tota dorsi spina.

Interdum verò dolor tam intolerabilis sentitur, ut ad eum priùs cura dirigenda sit. Illi igitur convenit sequens linimentum.

℞. Olei violacei, lilior. & chamæmeli, an. ʒ. j. ß. olei amygdalarum dulcium, mastiches, & rosac. ana ʒ. j. Misce, inungatur pars affecta. Si potentiùs agendum sit, paretur sequens balneum.

℞. Rad. altheæ, & liliorum, ana ℔.ß. fol. malvæ, violariæ, origani, salviæ, absinthii, M. ii. sem. lini & fœnugr. ana ℔. j. Decoquantur pro balneo, in quo diu non immoretur æger, sed dolore sedato confestim egrediatur. Sufficiet autem partes convulsas tantùm immergere.

Alii parant balneum ex oleo puro, & si æger sit dives, in eo decoquunt vulpem unam, aut alteram.

Dum hæc fiunt, cerebri expurgationi incumbendum est apophlematismis & errhinis, suis capitibus descriptis.

Tum etiam eadem pars roboranda est opiatâ cephalicâ, aquâ apoplecticâ, theriacali aut aliâ earundem virium.

Rondeletius de aqua sua hirundinum hæc habet: *Aqua ex hirundinibus & castoreo parata, exhibita, convulsionem à repletione subitò cessare facit.* Ejus descriptio est in cap. de epilepsia, apud Autorem dictum.

CAPUT VII.

De Epilepsia.

EPilepsia est convulsio totius corporis, non perpetua, sed interpolata, cum mentis & sensuum læsione.

Convulsionis nomen hic propriè & strictè non sumitur pro vera convulsione; sed impropriè pro motu convulsivo. Sed convulsionis nomen retinere voluimus, imitatione Galeni, qui eam passim convulsionem appellat.

Hac autem definitione ex Gal. desumpta 3. *de loc. aff. cap. 7. & lib. de diff. sympt. cap.* 3. perfectam & integram Epilepsiam proponimus, in qua totum corpus convellitur, & omnes sensus, tum interni, tum externi abolentur. Dantur tamen imperfectæ Epilepsiæ, in quibus caput tantum, vel brachium, vel tibia, & femur, vel dimidia corporis pars convellitur. Datur etiam Epilepsia, in qua integra mens remanet, sensus etiam exteriores vigent, necnon quarundam partium motus voluntarius. Vidi Monialem, quæ in paroxysmis epilepticis contractiones varias patiebatur, nunc brachiorum, nunc crurum, nunc capitis, nunc trunci totius corporis: videbat tamen adstantes, & loquebatur: imo verò contra motum partium, quæ convellebantur, motu voluntario obnitebatur, ita ut motum involuntarium quodammodo minueret. In paroxysmo leviori interdum stabat, & in cubiculo ambulabat; sed motu admodum inordinato, saltando scilicet, & motus præposteros edendo, instar histrionum, quibus reliquis Monialibus risum concitabat, & cum illis etiam ridebat, & pro arbitrio loquebatur.

Omnis motus convulsivus, ut superiori capite dictum est, fit ab irritatione. Irritatio autem fit à materiæ quantitate, vel qualitate. Quantitas, materiæ morbificæ naturam gravans, eam irritat ad expulsionem ejus, quod sibi molestum est. Unde stabilitur, me judice. Galeni doctrina, à quam plurimis neotericis variè exagitata, qua sancitum est ab obstructione imperfecta ventriculorum cerebri Epilepsiam generari. Si enim humor obstruens naturæ molestus est, quidni cerebrum insurgere poterit ad illius exclusionem? De qualitate nulla est difficultas. Omnes enim id consentiunt, facultatem explutricem singularum partium irritari ab acrimoniâ, & pravâ quavis qualitate naturæ infensâ.

Causæ irritantes vel in ipso cerebro continentur, & Epilepsiam idiopathicam efficiunt; vel aliunde ad cerebrũ transmittuntur, & sympathicam Epilepsiam generant.

Illa autem irritatio Epilepsiam facit, quandoquidem cerebrum, dum rem noxiam expellere conatur, seipsum concutit, & consequenter nervos sibi adnexos.

Triplex à Galeno constituitur Epilepsiæ differentia & ab omnibus propomedum authoribus recipitur. Prima, qua cerebrum afficitur, consistente in ipso affectu. Secunda, in qua cerebrum per ventriculi consensum afficitur. Tertia cum aliis corporis partibus ad cerebrum affectus transmittitur. Et propria etiam nomina, apud nonnullos, sortitæ sunt istæ differentiæ. Prima enim tanquam præcipua, generis nomine, Epilepsia nominatur; secunda, analepsia; tertia, catalepsia. Verum (pace Galeni, aliorumque dixerim)

dixerim,) superflua est illa divisio, & frustrà separatur Epilepsia à ventriculo genita, ab aliis, quæ per aliarum partium sympathiam oriuntur: cùm omnes uno sympathicæ Epilepsiæ nomine comprehendi debeant. Neque satisfacit, dicere: Epilepsiam à ventriculo seorsim enuntiari, tanquam frequentissimam: siquidem ea, quæ ex uteri aut lienis consensu oritur, non minùs frequens, aut certè frequentior esse consuevit.

Dividatur ergo Epilepsia in idiopathicam & sympathicam. Sympatica rursum juxta varias partes, à quibus vapores acres aut maligni ad cerebrum transmitti possunt. Nulla autem propemodum pars in toto corpore reperitur, à qua malignus vapor ad cerebrum transmitti nequeat. Harum historiæ duæ proponuntur à Galeno *loco citato*. Una de puero decimum tertium ætatis annum agente, in quo paroxysmus à tibia initium capiebat, mox illinc rectà ascendebat per femur & superposita illa, ac per latera ad cervicem, donec ad caput perveniret, quod cum primum tangeret, ipse haudquaquam sibi constabat. Altera est de adolescente, qui invadentis paroxysmi initio, veluti frigidam auram ascendere sentiebat.

A ventriculo autem, intestinis, & materia verminosa, tum etiam ab utero, aliisque partibus Epilepsiam, plerumque generari notissimum est, & variorum authorum historiis confirmatum.

Constat igitur ex prædictis, quomodo defendi possit Galeni doctrina, ab imperfecta ventriculorum cerebri obstructione idiopathicam Epilepsiam generari asserentis, quam tamen causam perpetuam esse, defendere non possumus, ut Galenus innuere videtur, nullam aliam proponens; quin potiùs, eam cæteris infrequentiorem esse confiteri cogimur.

Neque tamen argumenta adversus Galenum proposita ullo modo convincunt: quorum præcipua hæc sunt.

Primò enim inquit Fernelius, si Epilepsia ab humoris copia fieret, in sopore ea maximè contingeret, in quo magna humoris copia reperitur. Respondeo, humorem, à quo sopor excitatur, esse in substantia cerebri, non in ventriculis; & ideo facultatem expultricem non irritare, quæ in ventriculis magis residet.

Secundò, ex eodem Fernelio, cùm Epilepsia citò solvatur, desineret in paralysin, ut apoplexia, excusso in nervos humore. Respondeo, in apoplexia humores excuti ad partes viciniores, propter debilitatem expultricis, à copia humoris oppressæ: quæ cùm liberior sit in Epilepsia, ad vias naturales, expurgationi dicatas humores amandat. Falsum tamen est, quod asserit Fernelius, nunquam Epilepsiam desinere in paralysin; nos enim paralysin Epilepsiæ succedaneam vidimus. Et non rarò apoplectici in prima invasione convulsionibus Epilepticis corripiuntur, nondum perfecta obstructione ventriculorum cerebri, tum etiam multi Epileptici tandem apoplexia pereunt, quando dimidiata obstructio in integram degenerat.

Tertiò, contra Galenum nonnulli ita argumentantur. Sicut completa ventriculorum obstructio functiones penitus tollit in apoplexia, ita incompleta eas tantum imminueret, non depravaret, neque motus illos convulsivos ederet, sanis plerumque validiores. Respondeo, naturam omnino oppressam ab integra obstructione non excitari ad expulsionem: in dimidiata verò obstructione satis habere virium, ut cerebrum commoveat, & exagitet ad expulsionem. Confirmatur doctrina exemplo catarrhi in pulmonem delabentis, qui si totum pulmonem repleat, summam spirandi difficultatem efficit sine ulla tussi, ut in asthmate contingit. Si verò minor fluentis humoris copia extiterit, pulmo irritatur ad expulsionem, unde tussis excitatur.

Signa Epilepsiæ diagnostica in tres ordines distribuenda sunt quæ scilicet imminentem Epilepsiam significant, quæ præsentem demonstrant, & quæ illius differentias patefaciunt.

Imminentis Epilepsiæ signa dupliciter considerari possunt: vel prout primam morbi invasionem præsagiunt; vel prout imminentem paroxysmum significant. Eadem autem signa utrique indicio inserviunt, sed multò certiùs in iis, qui ab Epilepsia actu possidentur, imminentem insultum indicant. In iis enim, qui nunquam hactenus morbo affecti sunt, æquivoca majori ex parte sunt hujusmodi signa, & multos alios capitis affectus prænuntiare possunt. Integra tamen eorum congeries aliquam certitudinem afferre potest.

Omnia igitur imminentis Epilepsiæ signa proponenda sunt: hac præmissa admotione, non omnia in omnibus Epilepticis concurrere, sed nonnulla in his, alia in illis pro varia causarum & corporum dispositione. Ut autem ea debito ordine proponantur, fontes signorum percurrendi sunt, qui ab actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus excrementis, qualitatibus immutatis, & propriis accidentibus scaturiunt.

Ratione functionem animalium, Epilepsiam minantur animi & corporis insueta conturbatio, capitis gravitas cephalalgia, vertigo, vigiliæ, aut plurimus somnus, à quo nullum levamen emergit, insomnia turbulenta, mentis torpor vel anxietas, oblivio, mœstitia, pavor, formido, segnities, artuum gravitas. Saltus & tremores membrorum, sensuum hebetudines, obtutus defixus, scintillæ oculis observantes, & interdum nubeculæ, aut marmygyes. Aurium tinnitus, fœdi odoris perceptio, lingua inflexibilis, ejusque inordinata motio, oscitatio, sternutatio.

Ratione functionum vitalium, Epilepsiam minantur, cum aliorum signorum concursu, iracundia, cordis palpitatio, pectoris constrictio, anhelitus mutatio.

Ratione functionum naturalium, Epilepsiæ prodromi sunt cibi fastidium, aut appetitus immodicus, nausea molesta, cardiogmos, seu oris ventriculi morsus.

Ratione excretorum, Epilepsiam portendunt, salivæ per os effluvium, urinæ tenues & crudæ, pollutio nocturna frequentior.

Ratione qualitatis mutatæ, & propriorum accidentium, Epilepsiam portendunt faciei pallor, & præcordiorum inflatio.

Præsens Epilepsia etiam vulgo notissima est, si omnibus suis numeris absoluta sit. Multis tamen habet differentias, quæ difficilem interdum faciunt diagnosin, ut ex sequentibus videre est.

In paroxysmo Epileptico integro & absoluto sensus omnes, tum interni, tum externi intercipiuntur. Æger subitò in terram concidit, & totum corpus, aut partes tantùm nonnullæ variis motibus concutiuntur: adest præterea oculorum prominentia, stridor dentium, respiratio suffocatoria, velut in iis, qui laqueo strangulantur; semen, stercus & urina involuntariè aliquando profunduntur; & circa finem accessionis spuma per os & nares effluit: quæ non nisi in vehementi Epilepsia contingunt, & finita accessione, rerum omnium quæ in paroxysmo actæ sunt oblivio remanet.

Antiquorum nonnulli tres Epilepsiæ differentias faciunt: unam quæ somno similis altissimo videtur: aliam quæ variis motibus corpus exagitat; tertiam denique, ex utriusque commixtione conflatam. Primam speciem recentiores quidam admittere nolunt, dicentes, illam comæ potius aut carum esse, quam Epilepsiam: & non alia ratione distingui inter se hos duos affectus, quàm ex eo, quod comate sit somnus profundus sine convulsione, convulsio autem sit signum pathognomonicum Epilepsiæ. Verum aliter docet Avicenna, dicens, sæpè evenire epilepsiam sine spasmo sensato, id est, nulla convulsione apparente. Et docet experientia multos Epilepticos habere paroxysmos comati persimiles. Esse autem Epilepsiam, non coma, vel carum, ex eo tantùm cognoscitur, quod sopor ille per intervalla periodicè recurrat, cùm coma semel tantùm invadat, neque periodico recursui obnoxium sit.

Idiopathica Epilepsia à sympathica distinguitur: quòd in idiopathica multa appareant cerebri affecti indicia. Mentis torpor vel tarditas, memoriæ imminutio, insomnia turbulenta, sensuum hebetudo, corporis gravitas & segnities, capitis dolor, aliaque: præterea æger venientem paroxysmum non percipit, sed ab eo incautus subitò opprimitur. Tum paroxysmus in coïtu Solis & Lunæ ut plurimum contingit. Hanc diagnosin confirmat bona

bona partium inferiorum diathesis, & nullum vitium in iis apparens.

Dextram verò, aut sinistram capitis partem magis affici & mali mineram continere, ex eo dignoscitur, quod visio alterius oculi obtusior sit, vel auditus in altera aure hebetior, aut tinnitus eam afficiat, & partes dextræ vel sinistræ ad motum, aliasque actiones ignaviores sint.

A quo verò humore præsertim Epilepsia generetur, ex signis pituitam, bilem, aut melancholiam in toto corpore, & capite præsertim redundantem, indicantibus dignoscere poterimus.

Simpathica verò Epilepsia inde dignoscitur, quòd nulla appareant cerebri affecti signa; æger venientem paroxysmum percipiat, & interdum veluti auram quandam, à partibus inferioribus ad cerebrum ascendentem: aut pars aliqua inferior peculiari quodam vitio labefactata est, aut tempore invasionis gravi aliquo symptomate affecta.

Sic à ventriculo communicari Epilepsiæ causam, ostendunt cibi fastidium, difficilis inediæ tolerantia, nausea, vomitus, ventriculi dolor, erosio, compunctio, vel distensio, vel etiam interdum cordis palpitatio, ventriculo cordi affectum communicante.

Ab hepate, vel liene malum oriri, significant flatuum frequens & copiosa excretio, ventris inflatio, rugitus, borborygmi, ructus acidus, præcordium molesta coarctatio, eorumque dolor ad dorsum usque interdum procedens. Quibus addere licet vitia peculiarem ventris inferioribus partem obsidentia.

Ab utero affectum procedere indicat hysterica passio, convulsionibus epilepticis implicita; tum si mensium aut seminis retentio præcesserit.

Si à parte aliqua externa Epilepsia oriunda sit, aura quædam percipitur à parte illa elevari, & minera morbi in ea delitescens, vellicat interdum, aut titillat, quod imminentem paroxysmum prænuntiat. Et si pars illa constringatur vinculo, impeditur paroxysmus.

Denique à lumbricis procedere affectum ostendunt signa lumbricos indicantia, ut anhelitus, fœtor acidus, narium pruritus, ventris dolor, fæces cineritiæ, stridor dentium, sopor, & similia tùm præcipuè si lumbrici per alvum interdum excernantur.

Rariores verò causæ & extraordinariæ, ut abscessus, ossis caries, urinæ suppressio, anadrome, & similia, ex propriis signis mutuari poterunt.

Quod ad prognosin attinet: Epilepsia morbus est diuturnus, & contumaciissimus, & infantibus ut plurimum lethalis.

Epilepsia hæreditaria incurabilis est, quæ verò à causis externis, & prava victus ratione ducit originem, curationem admittit.

Epilepsia ante pubertatem eveniens, curabilis est, eadem verò post 25. annum, curationem non admittit, ex Hipp. *Aphor.* 8. *sect.* 5. Siquidem in pubertate magna fit caloris nativi eclampsis, quæ causas morbificas discutere potenter valet. Adde quod tunc temporis in fœminis menstrua erumpere incipiant, per quæ impuritates corporis expurgari solent. Licet autem post 25. annum incurabilis dicatur Epilepsia ab Hipp. hoc tamen non est perpetuæ veritatis. Multos enim ætate provectos, ab hoc morbo liberatos fuisse, plurimis observationibus relatum est, quamvis tamen hoc raro contingat; sicque Aphorismum prædictum ut plurimùm, & ferè semper verum esse statuendum est.

Vehemens Epilepsia sæpe in paroxysmo ægrotantem abripit, & de medio tollit, vel etiam in apoplexiam degenerat, vel propter pravitatem symptomatum & violentam cerebri concussionem, tota illius œconomia vertitur, ut interdum particulæ illius diffringantur; & contigerit aliquando, processuum mammillarium particulas per nares explosas fuisse.

Epilepsia à melancholico humore oriunda, in melancholicam insaniam nonnunquam degenerat: quando videlicet ille humor à ventriculis cerebri in substantiam ejusdem transmittitur. Idem etenim humor, dum cerebrum afficit, ut partem instrumentalem, ventriculos illius obstruendo, aut tunicas eorum divellendo, epilepsiam efficit. Dum verò ipsam cerebri substantiam, quæ functionem principium sedes est, ut similarem partem offendit, naturale ipsius temperamentum vitiando, & animales spiritus corrumpendo, atque obtenebrando, delirium melancholicum inducit. Unde apud Hipp. 6. *epid. sect.* 8. *textu* 40. melancholici plerumque fiunt epileptici, & epileptici fiunt melancholici. Degenerant autem isti affectus in se invicem dupliciter: vel per materiæ morbificæ transpositionem, sede derelicta, & sic uno exoriente alter desinit; vel per materiæ propagationem, & tum uterque affectus permanet.

Epilepsia pituitosa in apoplexiam vel paralysin degenerat.

Quartana febris, Epilepsiæ superveniens, & diu perseverans, eam solvit: quandoquidem à calore febrili materia morbifica sensim absumitur, si pituitosa sit; vel si melancholica fuerit, à parte affecta transmittitur in locum, ubi minera morbi residet, ut novis paroxysmis materiam suppeditet.

Curatio Epilepsiæ duplex instituitur, alia in paroxysmo, alia extra paroxysmum.

Ad paroxysmi curationem rarò vocantur Medici, nisi ipse interdum longiùs protrahatur. Quo in casu conveniunt eadem remedia, quæ pro soporosis affectibus fuere proposita. Præsertim verò aqua apoplectica, cinnamomi, aqua vitæ & aliæ multùm spirituosæ, ad paroxysmi materiam discutiendam efficaciissimæ.

Extra paroxysmum curatio varianda est pro varietate causarum. Ac primùm Epilepsiæ idiopathicæ curatio proponenda est, quæ in totius corporis evacuatione, materiæ morbificæ discussione, pravæque illius qualitatis emendatione, cerebri roboratione consistit. Cùm autem materia peccans, in idiopathica epilepsia utplurimùm pituitosa sit; nos ad illius oppugnationem curationem universam dirigemus, tyrones alioqui admonentes, ut si humores bilioši, aut melancholici in vitio esse videantur. medicamenta illos præparantia & expurgantia substituantur. Specifica verò remedia, à quacumque causa morbus oriatur, eadem perpetuò usurpanda sunt.

Ad integram ergo curationem sequenti via procedendum est. Primò potio phlegmagoga erit propinanda, aut aliud medicamentum, ægrotantis naturæ accommodum, ex iis, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt proposita, injecto prius clystere, si alvus non sit libera.

Postea si plenitudinis notæ appareant, aut æger sit sanguineo temperamento præditus, phlebotomia erit celebranda: sin minùs, omittenda.

Mox cura universalis frigidæ intemperiei cerebri supra proposita sigillatim celebranda erit, hoc observando: ut decoctis, apozematis, diætæ sudorificæ & syrupo magistrali, tum etiam masticatoriis, & pulveribus cephalicis addantur radix & semen pœoniæ, & viscus querci-nus, quæ proprietate specifica epilepsiam curare tota credidit antiquitas.

In diæta verò ex sudorificis guaiacum præferant: cujus usu se multos epilepticos curasse refert Jachinus. Continuetur autem per triginta, vel quadraginta dies.

Singulis dosibus decocti sudorifici aliquot guttæ spiritus vitrioli addantur, qui etiam specificus creditur ad epilepsiam.

Notandum est, purgantia usualia, nimirum pilulas, aut syrupum magistralem, in frequenti usu habenda nempè semel aut bis in septimana, prout vires ægrotantis ferre poterunt; & per plures menses purgationes esse continuandas: imò ad fortiora interdum purgantia esse transeundum, juxta præceptum Massariæ, qui hinc fieri dicit, quod epilepsia rarò curetur, quòd Medici semper levioribus inhæreant.

Hac ratione Chymici purgantia mineralia usurpare solent, quæ à remotissimis partibus humores attrahunt: at non sine periculo; præsertim si à peritissimo artifice præparata non fuerint. Si tamen in hoc casu felix eventus ex hujusmodi remediis aliquando contingat; ille in primis sperandus est ex mercurio, per se, vel cum auro calcinato,

in furno arenæ, longo ignis regimine : probè cavendo, ne qua illius portio cruda adhuc & volatilis maneat, quæ ſummam vehementiam medicamento conciliaret, alioqui ſatis blandè purganti, ſi cum pilulis cochiis, aut quod melius erit, cum extracto aliquo phlegmagogo vel panchymagogo, pondere gr. iv. vel v. uſurpetur.

Recens autem epilepſia ſale vitrioli aliquando curatur quemadmodum refert Angelus Sala, ex hoc remedio, quarto quoque die exhibito, ſe epilepſiam tertia exhibitione curaſſe. Poſterius verò *curat.77. cent.2.* gloriatur ſe ſtibio calcinato ter exhibito puellam undecim annorum ab epilepſia hæreditaria liberaſſe.

Syrupus de peto Quercet. maximam vim habet ad curandam epilepſiam. Sed nonniſi à prudenti Medico uſurpandus, quia vehementiſſimum eſt medicamentum.

Loco opiatæ, dicto loco propoſitæ, ſequens, magis huic affectui ſpecifica, erit ſubroganda.

℞. Conſervæ flor. anthos, pœoniæ, bugloſſi, ana ℥.ß. corticis citri ſaccharo conditi ʒ.ij. pulv. viſci querni, ſem. pœoniæ, decreſcente luna collecti, & ungulæ alcis, ana ʒ. ß. cranii humani non humati, ad albedinem calcinati ʒ.i.ß. corall. præp. marg. præp. & cornu cervi præp. ana ϑ.iv. lapid. bezoard. veri ϑ.j. diamoſchi dulcis, diatriaſant. ana ϑ.ij. theriac. ver. & confect. de hyacinth. ana ʒ.ij. ſpiritus vitrioli gut. xv. Cum ſyrupo condituræ corticis citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem avellanæ, ſuperbibendo aquæ cinnamomi parum.

Sequens verò efficaciſſima eſt ad morbum radicitus tollendum, poſt diligentem corporis purgationem.

℞. Conſervæ flor. betonicæ & roriſm. ana ℥.ij.ß. rad. eryngii conditæ, & mithridatii, ana ℥.j. pulv. ligni ſaſſafras ℥.vi. caſtorei ʒ. iij. cranii humanis non humat. ungulæ alcis, ana ʒ.ij. rad. & ſem. pœoniæ, nigellæ, rutæ ſylveſtris; & rad. pyrethri, ana ʒ.j. oxymel. q.ſ. Fiat opiata, de qua capiat ʒ.ij. & iij. Reliquas omnes efficacia ſuperat opiata Montagnanæ, cujus beneficio multi epileptici liberantur. Illius deſcriptio talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ maris, ſtœchados, coſti an. ʒ.x. agarici ʒ.v. pyrethri, carvi, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & arittol. rot. ana ʒ.ij.ß. ſucci ſcillæ, & mellis electi, ana ℔.j. & ℥.ij. Scilla & mel ſimul coquantur lento igne, uſque ad bonam conſiſtentiam; deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electuarium, de quo capiat æger ʒ. ij. vel iij. iiij. pro ætatis ratione, continuando per 20. aut 30. dies.

Poſt uſum emplaſtri epiſpaſtici, veſicatorium etiam ſincipiti erit admovendum, & cauterium poſteriori parti cervicis.

At ſetaceam multò efficacius humores extrahit à cerebro. Refertque Fabricius Hildanus ſe juvenem, quotidie epilepſia laborantem, & cui fruſtra alia remedia adhibita fuerant, & puellam 18. annorum, ab ipſa infantia epilepticam, ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

Si conjectura ſit, vapores ad cerebrum exhalantes à partibus inferioribus affectum producere, vel fovere utiliſſimum erit, cauſticum ſincipiti admovere, vitatis futuris : refert enim Carolus Piſo, duos epilepticos hoc cauterio fuiſſe curatos. Tum etiam ſi à partibus inferioribus affectus producatur, aquæ acidulæ mirabiles ſæpè effectus producunt, & morbum interdum radicitus tollunt; ſi priùs evacuationes univerſales, & venarum inferiorum ſectiones celebrentur.

Peculiariter verò, ab utero procedens epilepſia, curationem ſortitur, pulvere granorum actes à Quercet. deſcripto in Pharmacop. reſtit. per triduum exhibito ad ʒ.i. cum aqua quadam hyſterica.

Si cætera non profuerint, extremum remedium erit ſinciput terebello perfodere, vitatis futuris, ut hoc veluti ſpiraculo aura maligna exhalare poſſit. Hoc remedio aliquando deſperatæ epilepſiæ curatæ ſunt. Et ſine periculo celebrari poteſt, ſi periti Chirurgi manus adhibeatur. Utatur æger pro potu ordinario hydromelite, vel bochero ex guaiaco, & rad. pœoniæ.

Sacculus de collo ſuſpenſus continuò geſtabitur, in ſequentem modum paratus.

℞. Rad. pœoniæ, viſci querc. ana ℥.j. ungulæ alcis ʒ.ij. nucis moſch. caryophyll. macis. ana ʒ.ij. fol. rutæ & hyſſopi, ana ʒ.j.ß. Pulveriſentur, & rubro ſindone excipiantur. Fiat ſacculus, deferat appenſum collo, ſæpe illum odorando.

Poſt univerſales evacuationes inter aliorum remediorum uſum, ſpecificis præſertim morbus oppugnandus eſt, quorum infinitus ferè numerus reperitur apud Authores. Nos ex ſelectioribus nonnulla proponemus, præter opiatas ſuprà deſcriptas, quæ ad hunc morbum expugnandum non infimum locum obtinent.

Rondeletius maximè commendat aquam hirudinum, quam etiam ab eo mutuatus eſt Quercetanus in pharmacopœa. Non minoris eſt pretii aqua theriacalis cephalica, ſyrupus antepilepticus, ab eodem Quercetano dicto loco deſcriptus.

Radix valerianæ ſylveſtris à Fabio Columna tantopere celebratur, ut ſemel, aut bis exhibitam ab epilepſia liberare affirmet. Refertque ſe hanc multis amicis dono dediſſe, qui deinde divino priùs numine & fautore glorificato, pulvere hujus radicis ſibi reſtitutam ſanitatem affirmarunt : Doſis autem eſt cochleare ſemis cum vino, aqua, lacte, aut quovis liquore appropriato. Pueris verò in minori doſi cum lacte datur.

Chymici valdè commendant mixturam ſpiritualem qua in epilepſia nullum medicamentum præſtantius exoptari poſſe aſſerunt. Illius autem compoſitio talis eſt.

℞. Spiritus vitrioli partem unam, ſpiritus tartari partes tres, aquæ theriacalis camphoratæ partes quatuor. Miſceantur, & vitro bene clauſo, per tres, aut quatuor ſeptimanas digerantur. Doſis eſt ʒ.j. in convenienti vehiculo.

Rulandus oleum ligni heraclei (quod corylinum eſſe affirmant Chymiatri,) in frequenti uſu habebat; & nonnullas hiſtorias refert in centuriis eorum, qui hujus medicamenti uſu ab eo morbo liberati ſunt. Doſis autem eſt trium, vel quatuor guttarum, cum liquore idoneo per quinque dies.

Huic nullo modo cedit, aut fortè multò præſtantius eſt oleum ſuccini albi, à perito artifice extractum, quod nullum empyreuma redolet, imò verò fragrantiſſimum expirat odorem. Doſis à ϑ. ß. ad ϑ. j.

Oleum buxi ad gutt. iiij. cum pari quantitate ſpiritus ſulphuris, & aquæ flor. tiliæ arboris ℥.iiij. per aliquot dies exhibitum inſignis eſt efficaciæ, & à multis creditur verum ligni heraclei oleum, & per deſcenſum elicitur.

Crato cinnabarim nativam epilepſiæ magnetem vocat, ex eaque talem pulverem parat.

℞. Cinnabaris nativæ pellucidæ limatæ, & in tenuiſſimum pulverem tritæ ℥.ß. coralli rubri & margarit. præpurat. ana ϑ.ij. croci orientalis ϑ.j. fol. auri n.xv. Terantur omnia ſubtiliſſimè ſuper lapidem. Doſis in ipſa acceſſione à granis vj. ad ϑ.j. in aquis appropriatis.

At non minori, virtutis cenſetur à non paucis Chymiatris cinnabaris antimonii quæ poſt mercurii vitæ extractionem elicitur. Si enim æquali pondere jungatur cum magiſteriis perlarum, corallorum, & cranii humani, ſpecificum eſſe ajunt in epilepſia etiam inveterata. Doſis à granis x. ad xv. in liquore idoneo.

Sympathicæ epilepſiæ curatio ad partem primariò affectam dirigenda, eaque remediis convenientibus, è propriis capitibus deſumendis, evacuanda, & roboranda eſt : non omiſſis ſpecificis & antepilepticis, quæ in omni epilepſia perpetuò uſurpanda ſunt. Attamen ſi à parte aliqua externa concitetur epilepſia, præter curationem univerſalem ad eam peculiariter reſpiciendum eſt, & materia maligna in ea contenta educenda, cucurbitulis ſcarificatis, veſicatoriis, & cauteriis admotis. Et ſi malum perſeveret, ſupra cauterium, poſt eſcharæ caſum, cucurbitula frequenter admoveatur; ac tandem, urgente neceſſitate, ad cauterium actuale confugiendum eſt. Si à cranii carie malum oriatur, trepano & uſtione illa auferanda eſt.

CAPUT VIII.

De Epilepſia Puerorum.

QUia iſte morbus pueris familiaris, in iiſque plerumque acutus & valde periculoſus eſſe conſuevit; ideò

ideò peculiaris illius curatio hic seorsum subnectenda est, utpote ab adultiorum curatione valde diversa.

Primò igitur suppositorio vel clystere alvus solvenda est.

Posteà, & ferè eodem tempore, purgans medicamentum exhibendum, satis validum, pro ætatis robore, ita ut non dubitemus in puerulis unius anni electuarium diacarthami ad ʒ.ij. exhibere, si sit affectus ex lacte corrupto. Vel

℞. Hieræ picræ ϑ. ß. j. pulv. de gutt. ϑ. ß. Cum liquore specifico, vel cum melle rosato, fiant pilulæ, quæ dentur.

Cucurbitulæ scapulis & lumbis admoveantur, & cum scarificatione, & si puer sit grandior.

Vesicatorium applicetur posteriori parti cervicis.

Si purgatio non rectè processerit, aut parum profecerit vomitus provocandus est vitriolo albo præparato, vel etiam sale vitrioli. Quod bis, ter, aut quater exhiberi poterit, si affectus protrahatur. Pulvis epilepticus, *de gutteta* vulgò nominatus, frequenter exhibeatur cum lacte, jusculo, & panatellis, ϑ.ß. ad ϑ. j.

Ille autem pulvis de gutteta in vulgaribus Pharmacopœis descriptus non habetur; sed in Monspeliensibus officinis vulgò componitur ex traditiva descriptione, quæ talis est.

℞. Rad. pœoniæ, sem. ejusdem, dictamni albi, visci querc. ana ʒ.ß. sem. atriplicis ʒ.ij. cranii humani ʒ.iij. corall. rubr. præparati, hyacinthorum præpar. ʒ.j.ß. unguiæ alcis præp. ʒ.ß. moschi. ϑ.j. fol. lauri ʒ.j. Misce, fiat pulvis.

Exhibeatur etiam aquæ alicujus antepilepticæ cochlear exiguum, vel ejus defectu aqua cinam. vel imperialis vel guttulæ aliquot mixturæ spiritualis cum liquore idoneo.

Occipiti admoveatur emplastrum de ammoniaco; derasa capillitio, fluxionem enim impedit, à capite in spinam ruentem, per partes exteriores.

Synciput verò sequenti pulvere sinapisetur.

℞. Nucis mosc. ʒ.ß. granor. pœoniæ ʒ. j. flor. lavendulæ P.j. succini ϑ.ij. Fiat pulvis.

Vel roborans emplastrum applicetur, in curatione frigidæ intemperiei cerebri descriptum.

Olei succini guttæ ij. vel iij. cum pari quantitate spiritus vitrioli, in aqua betonicæ exhibitæ, puerulos à paroxysmo epileptico statim plerumque liberant. Idem oleum naribus illitum multùm confert. Loco olei succini, oleum buxi per descensum paratum, utiliter exhibetur, tum etiam aqua flor. tiliæ arboris; aqua betonicæ utilior in hoc casu censetur.

Fumus tabaci pueros ab insultu epileptico liberat si minister eum, tubulo attractum, in os pueri apertum frequenter sufflaverit.

Spina dorsi, & membra quæ contrahuntur, inunguntur sequenti linimento.

℞. Ol. rutacei, lumbricorum, ana ʒ.ij. ol. de castoreo ʒ.j. aquæ vitæ parum. Fiat linimentum.

℞. Theriacæ vet. ʒ.j. confect. alkermes, & de hyacintho, ana ϑ.j. aquarum betonicæ, salviæ, majoranæ, & cinam. ana ʒ.ß. Misce, foveantur nares, tempora, & aures.

Ejusdem aqua cochlear j. per os poterit exhiberi.

Majori tamen efficacia inunguntur nares, tempora, & vertex capitis, balsamo apoplectico, ad soporosos affectus descripto.

Interim etiam os & palatum, urgente necessitate, eodem balsamo inungi possunt.

Schenckius exotericorum experimentorum cent. 5. n. 85. ex Georgia Kufnero hæc habet. *De epilepsia puerorum expertum medicamentum. Detur de moscho fino ex mero subtili, bis vel ter in die parum, & sic perfectè curantur.*

Dum hæc omnia fiunt, clysteres semel aut bis in die injiciendi sunt, in hunc modum compositi.

℞. Rad. aristol. rotundæ, polypodii quercini, sem. carthami, ana ʒ.ß. sem. pœoniæ, cumini, ana ʒ.iij. flor. chamomil. & anthos, ana P. j. Coquantur ad ℔.j. De colat. cape ℔.ß. hieræ picræ ʒ. iij. mellis anthosati ʒ. j. olei rutacei & liliorum, ana ʒ.iij. Fiat clyster.

Inter specifica duo sunt maximè laudata, quæ ideò nerentur ad experimentum revocari.

Unum est radix valerianæ sylvestris, suprà à Columna commendata, quam ipse asserit in pulverem redactam, & cum lacte exhibitam, multos puerulos liberasse.

Alterum est fel catelli lactentis, quod ab Unzero hisce verbis prædicatur. *Sume catellum parvum nigrum, adhuc sugentem (pro fœmella verò epileptica sume catellam) eumque strangula ac interfice. Ex interfecti, & per sectionem aperti corpore, extrahe totam cystim felleam vix iij. vel. iv. guttas sinceræ bilis in se habentem. Illum biliosum succum omnem puerulo, in paroxysmo epileptico, cum pauxillo aquæ flor. tiliæ propina, & miraculi instar videbis illum ab hoc morbo è vestigio sanari & curari.*

Si puer epilepticus, adhuc lac sugat, habenda est cura nutricis: illiusque lac diligenter examinandum, ne vitio aliquo laboret. Victu nihilominus attenuante utatur, & laudabili vino interdicatur, bibat aquam, vel hydromel, vel bochetum salsæparillæ.

Pueri denique nonnulli adeo huic morbo obnoxii sunt, ut semel curati, tamen soleant recidere. Imò verò in quibusdam familiis omnes liberi hoc morbo solent interfici. Ideò tum iis, qui nuper in lucem editi sunt, tum qui à morbo convaluerunt, debetur prophylaxis.

Primò igitur recens natis, antequam lactari incipiant, detur pulveris de gutteta ϑ.j. cum pauco lacte, eademque dosi ter repetatur intra duos dies.

Iisdem verò post aliquot dies à partu, tum etiam iis qui semel epilepsia correpti sunt, causticum occipitio inurere utilissimum est. At multò utilius cauterium actuale, quod apud nostrates neutiquam usurpatur, à vehementioribus remediis, ut terrorem aliquem incutientibus, abhorrentes. Rondeletius tamen hujusmodi cauterium actuale Florentiæ tam usitatum esse affirmat, ut ipsæ mulieres illud, ut torrem ignitum, plerumque applicare soleant. Idipsum testatur Aquapendens in operationibus chirurgicis, & modum applicandi docet cap. proprio de exustione occipitii in infantibus & puerulis.

Purgetur puer bis in mense, cum manna, syrupo rosaceo, aut de chicorio cum rhabarbaro.

Singulis interluniis capiat dosin pulveris epileptici, de gutteta dicti.

Paretur cucufa cerebrum roborans, & suffumigium pro tegumentis capitis, juxta descriptiones in curatione frigidæ intemperiei cerebri propositas. Tum etiam poterit inspergi capillis pulvis ad curationem hujus affectus supra descriptus.

Nonnulli denique ad præservationem hoc remedium commendant.

℞. Spiritus vini ℔.iv. castorei. ʒ.i. rad. pœoniæ ʒ. iij. Macerentur, & colentur. Colatura totum corpus infantuli abluatur calidiusculè.

CAPUT IX.

De Vertigine.

VErtigo est falsa imaginatio, in qua omnia objecta & caput ipsum rotari ac circumagi videntur, ut æger sæpè in terram decidat, nisi propinquis adminiculis nitatur.

Objici potest, in vertigine non esse læsam imaginationem: quia si hoc esset, vertiginosi putarent objecta verè in gyrum verti: quemadmodum phrenetici & melancholici verè putant illud esse, quod imaginantur. Respondemus, in vertigine rationem manere integram, quæ cognoscit imaginationis errorem: in phrenitide verò & melancholia rationem cum imaginatione affici.

Duæ illius propohuntur differentiæ. Una vertigo simpliciter, δῖνος, Græcis nominatur, in qua visio illæsa permanet. Altera σκότωμα, tenebricosa vertigo nominatur, in qua oculi simul obtenebrantur, illisque veluti fumus aut nubes quædam aufertur.

In utraque vertiginis specie visio aliquantulum læditur, quia spiritus, qui ad oculos tendere recta solent per nervos visorios transversum moventur, unde oculus illis non adeo commodè fruitur. Sed in vertigine tenebricosa

vehementior est spirituum commotio, ita ut minùs ad oculos ferantur, unde visio obtenebratur.

Causa proxima vertiginis est circumvolutio spirituum, producta à materia vaporosa vel flatulenta, quæ in cerebri ventriculos, ac plexum choroïdem irruens, spiritus animales exagitat, & in gyrum commovet, unde species objectorum, per spiritus illos delatæ pari motu cientur; atque ita objecta ipsa eodem motu cieri videntur.

Verùm hîc dubitare licet, cùm vertigo sit symptoma actionis læsæ, & omnis actio læsa ab aliquo morbo immediatè dependeat: quomodo circumvolutio spirituum possit esse causa proxima vertiginis, cùm illa ad nullum morbi genus referri valeat; Cui dubitationi respondendum est, circumvolutionem spirituum esse morbum in situ; tunc enim spiritus non servant eum situm, quem debent naturaliter obtinere, sed perperam & præternaturaliter moventur.

Hæc tamen responsio gravem patitur instantiam. Morbus enim est affectus veræ partis, spiritus autem non sunt veræ partes. Respondemus, axioma illud verum esse utplurimùm, non autem perpetuò. Et ut consistere possit Galeni doctrina, qua sancitum est, illud quod primò & per se actionem lædit, esse verum morbum: dicendum est nomen partis latiùs paulò usurpari debere, ut ea omnia comprehendat, quæ ad corporis constitutionem concurrunt, & quæcunque alicujus partis actionem lædunt, morbi nomine esse afficienda. Si color flavus in oculo visionem lædit immediatè, & ideò dicitur esse morbus in numero. Sic sapor amarus in lingua, & sonitus aurium sunt morbi in numero excedente, quatenus in iis partibus est aliquid præter illa ex quibus naturaliter constituuntur, quod actionibus afficit. Eodem modo circumvolutio spirituum in ventriculis cerebri est morbus in situ, propter rationem dictam.

Vapores autem illi ex pravis humoribus elevantur, non continenter & assiduò; sed per circuitus & intervalla, quoties à causa aliqua externa excitantur. Illi autem humores sunt, quicunque vapores vel flatus emittere nati sunt: sanguis nimirum, bilis, pituita, melancholia, & humor serosus; cùm tam calidus, quàm frigidus vapor vertiginem excitare possit, ut docet Gal. *de loc. affect. cap.* 8. *& comment. Aphor.* 25. *sect.* 3.

Humores illi pravi vel continentur in cerebro, vel in partibus inferioribus. Hinc duplex emergit vertiginis differentia: idiopathica scilicet & sympathica.

Humores aquei & pituitosi in cerebro cumulati, flatus & vapores emittunt à ventriculo ejusdem, qui in iis rotantur, & vertiginem excitant. Atque ideo vertigo idiopathica plerumq; est epilepsiæ aut apoplexiæ prænuntia.

In partibus verò inferioribus, ventriculo præsertim & liene, humores contenti facilè ad cerebrum vapores transmittunt, qui si ventriculos & arterias subeant, vertiginem efficiunt.

Causæ externæ sunt, quæcunque humores subitò fundere, & in vapores dissolvere, vel flatibus illis & spiritibus motum inordinatum conciliare possunt. Inter illas recensetur ab Hipp. *aphor.* 17. *sect.* 2. austrina constitutio, & subita aëris mutatio. His addantur Solis ador, cibi vaporosi & flatulenti, allium, sinapi, raphanus, legumina, tum etiam ebrietas, ingluvies, excercitia immodica & intempestiva, evacuatio solita suppressa, ira, balneum, inedia, maximè in picrocholis; frequens ac diuturna corporis circumgyratio, diuturnus rotarum, & rerum in circulum motarum intuitus, & aquarum præcipiti cursu labentium prospectus ex loco altissimo in profundum, casus, ictus & percussio capitis vehemens: fractura, vel depressio cranii, cerebri compressionem inducens.

Diagnosis hujus affectus in genere nulla proponenda est, quandoquidem affectus per se satis patet. Attamen in specie signa partem affectam & morbi mineram continentem, tum etiam humorem peccantem indicantia, proponenda sunt.

Idiopathicam vertiginem ex cerebri affectione ortam ostendunt capitis dolor & gravitas, alicujus sensus oblæsio, ut visus caligo, seu hebetudo, aurium tinnitus, & gravis auditus, olfactus, gustusque imminutio. Arteriarum capitis pulsatio, & aliarum partium incolumitas.

Materiam peccantem signa indicantia hæc sunt. Pituitam exuberantem significant sensuum interiorum & exteriorum hebetudo, capitis gravitas, ad motum pigrities, somnolentia, spuitio multa, inappetentia, sitis carentia, urina alba & cruda, & reliqua pituitæ redundantis indicia.

Biliosam verè materiam peccare ostendunt vigiliæ, iracundia, actionum promptitudo, sitis, oris amaror pulsus celeritas, urina tenuis & flava, & similia.

Atrabilarium humorem significant timor, mœstitia, cogitationes turbulentæ, vigiliæ importunæ, insomnia horrenda, ructus acidi, & similia.

Sanguinem verò redundare ostendunt venarum tensio & tumor, faciei rubor & calor; pulsatio temporum, capitis gravitas ac tensio, somni longiores, insomnia rerum rubrarum, lassitudo, pandiculatio, urina rubra & crassa, aliquando tenuis & perspicua, ex translatione sanguinis ad caput.

Vertigo sympathica dignoscitur ex absentia symptomatum à capite manantium, & quod nullum vitium in cerebro appareat, quin aliqua pars inferior sensibilem noxam patiatur.

A ventriculo procedere vertiginem ostendunt inappetentia, nausea, ructus acidi, vel nidorosi, dolor ventriculi, aut inflatio.

Jecoris, lienis, aut uteri consensu fieri vertiginem, ostendunt eadem signa, quæ pro Epilepsia sympathica, ab iisdem partibus oriunda, superiore capite fuere proposita. Prognosis hujus morbi in hunc modum instituenda est.

Vertigo recens, & rarò invadens, quæ nonnisi à causis externis excitatur, levior est, ac curatu facilior: contra verò, quæ gravior est, frequentior, & antiqua, in Epilepsiam aut in apoplexiam plerumque degenerat.

Vertigo in senibus magis periculosa; quia ipsorum cerebrum frigidius ac debilius est, pituitaque abundans.

Vertigo, in qua non solùm res externæ, sed etiam caput, & totum corpus circumagi videntur, & quæ cum visus læsione accedit, periculosior: majorem enim causæ vehementiam significat. Et si æger in terram concidat, imminentem Epilepsiam aut apoplexiam prænuntiat.

Vertigo à calidis humoribus oriunda citiùs solvitur, quàm quæ à frigidis, quia humores calidi faciliùs discutiuntur.

Curatio vertiginis cum epilepsiæ curatione multùm convenit, cùm ab iisdem propemodum causis uterque affectus oriatur. Unde fit, ut vertigo sæpè in epilepsiam degeneret. Attamen cùm vertigo sit levior affectus, non tanto indiget remediorum apparatu, ut epilepsia: sed ea sufficient, quæ nos hîc summatim indicabimus, ubi simul, quid hic morbus peculiariter desideret, breviter exponemus.

Primò itaque si sanguis in toto corpore, vel in capite abundet, phlebotomia celebranda est, & sanguis per intervalla educendus, clystere præmisso aliquantulũ acriori.

Deinde purgatio solemnis instituatur apozemate proposito in curatione frigidæ intemperiei cerebri.

Postea ad particulares cerebri evacuationes veniendum est per errhina, sternutatoria, & apophlematismos dicto loco propositos.

Cucurbitulæ tum siccæ, tum scarificatæ; frictiones partium extremarum, & apertio hæmorrhoïdum celebrentur revulsionis gratia.

Vesicatoria & cauteria ad derivationem applicentur; tandemque adhibenda, quæ cerebrum roborant, vapores & humores discutiunt, tam interna, quàm externa, ut opiata, pulvis & cucusa, secundùm formulas loco dicto descriptas.

Neque omittatur pulvis digestivus, quia ventriculi imbecillitas etiam idiopathica, ad hujus morbi generationem sæpissimè concurrit.

Ac denique usurpanda ea remedia, quæ proprietate specifica vertiginem curare æstimantur: qualia sunt, quæ pro epilepsia curanda fuerunt proposita. Nimirum aquæ antepileptica, balsamum pro inunctione narium, tempo-

rum,

rum, & verticis capitis, oleum ſuccini, puls cinnabari, & alia permulta.

Laudatur etiam à Quercetano in Pharmacopœa c.20. remedium ex ſtercore pavonis, cujus præparationem & utendi modum apud Authorem videre eſt.

Si morbus pertinaciter obſiſtat remediis propoſitis, ad diætam ex guaiaco veniendum eſt.

Conſerva florum calendulæ à nonnullis tanquam ſpecificum vertiginis maximè commendatur.

Cauterium ſyncipiti admotum maximè laudatur à Zacuto Luſitano *lib.*1. *Praxis admirandæ, obſ.*28. his verbis. *Vir quidam tenebricoſa vertigine adeò vexabatur, ut illi cerebrum ferè continuò in gyrum ageretur. Cumque plura expertus eſſet auxilia, & de futura apoplexia timor eſſet, nullo alio præſidio (præter vacuationes univerſales & particulares, celebrataſque in variis partibus fontanellas, ſetonemque nuchæ affixum) quàm cauterio bregmati impoſito, potuit perſanari. Quo ſolo plurimos, cerebri morbis exitialibus correptos, præter Medicorum votum, ad ſanitatem, ulceribus diu fluidis permanentibus, perduxit.*

CAPUT X.

De Tremore.

TRemor Græcis τρόμος dictus, eſt motus involuntarius depravatus, quo membrum per vices elevatur & deprimitur, ex mutua facultatis & gravitatis membri contentione.

Dicitur motus depravatus à Gal.2. *de ſympt. cauſ.c.*1. idemque repetit *lib. de ſympt. different. c.*3. Sibi tamen videtur contradicere, dum *lib. de tremore, cap.*4. tremorem recenſet inter motus diminutos. Verum conciliari poteſt illa contradictio dicendo, motum dupliciter conſiderari poſſe; vel ſecundum ſeipſum, vel ratione facultatis. Si conſideretur ſecundum ſeipſum, eſt depravatus: quia non fit eo pacto, quo deberet. Si ſecundum facultatem, eſt motus diminutus: quia fit à facultate debili, quæ ſatis fortes motus edere non poteſt.

Inſtabit aliquis, à facultate debili ſemper imminutam actionem fieri, non autem depravatam. Reſpondeo, id verum eſſe, ſi tota actio à ſola facultate dependeat. Sed tremor fit partium à facultate, partim à gravitate partis, ideò eſt motus depravatus.

Facultas motrix membrum attollere, & in eo ſitu continere nititur, gravitas verò membri illud deorſum deprimit, unde motus ille tremulus contingit.

Cauſa proxima tremoris eſt imbecillitas facultatis motricis, ſeu potiùs inſtrumenti proximi illius, nempe ſpiritus animalis, qui non ſufficit ad motum voluntarium perfectè exercendum.

Debiliores fiunt ſpiritus, vel ob vitium proprium ipſorum, vel ob nervorum defectum, qui ſunt canales, per quos illi deferuntur, & actiones ſuas excercent.

In ſpiritibus vitium reſidet, vel quando ſufficienti copia non generantur, vel geniti diſſipantur.

Non generantur in ſufficienti copia, vel ob frigidam cerebri intemperiem, ut ſenibus plerumque contingit; vel ob inopiam vitalium ſpirituum, qui ſunt materia animalium.

Diſſipantur verò ſpiritus à multis cauſis externis, ut immodicis evacuationibus, venere immoderata & intempeſtiva, dolore magno, diuturno jejunio, mœrore, & morbis vehementioribus diuturnis.

Nervorum defectu vitiantur ſpiritus, ac debiliores fiunt, cum illi vel frigida intemperie laborant, vel maligna quadam qualitate inficiuntur, vel obſtruuntur, vel comprimuntur.

Frigida intemperie afficiuntur ab aëre valdè frigido, uſu alimentorum frigidorum, & largo frigidæ potu, natatione frequenti in aqua frigida, & aliis hujuſmodi.

Maligna qualitate afficiuntur ab uſu opii, hyoſcyami, papaveris, vel ab hydragyri vapore, ut in aurifabris contingit, vel ab lue venerea affectis, qui per cinnabari ſuffitum curati ſunt. Sic in febribus malignis tremores eadem cauſa ſæpè contingunt, qui tamen ad motus convulſivos potiùs referendi, ab irritatione partium nervoſarum frequenter oriuntur.

Obſtruuntur non totaliter, ut in paralyſi, ſed multo leviùs, ab eadem tamen cauſa humore nempe pituitoſo nervos leviter irrigante, qui à crapula, vinolentiâ, aliiſque cauſis produci ſolet.

Denique à nervorum compreſſione poteſt interdum fieri tremor, quando humores excrementitii, in toto ambitu redundantes, nervos comprimunt, & liberum ſpirituum animalium influxum impediunt.

Hercules Saxoniæ, præter cauſas propoſitas, à Galeno mutuatas, alium tremorem agnoſcit à flatibus excitatum: Cardanus alium, qui à vellicatione partium nervoſarum fiat. Verùm in eo decipiuntur, quòd motus ab illis cauſis oriundi, ad palpitationem, aut motum convulſivum referri debeant.

Diagnoſis hujus affectus nulla alia neceſſaria eſt, ſiquidem tremor per ſeipſum patet. Cauſæ verò illum producentes, ex propriis ſignis dignoſcendæ ſunt: tum cauſæ externæ, quæ præceſſerunt, diligenter inveſtigandæ.

Quod ad prognoſin attinet, tremor per ſe periculoſus non eſt, ſed inclinante ætate advenies, ad mortem uſque ægrum comitatur. Per accidens tamen lethalis eſſe poteſt, quatenus paralyſin aut apoplexiam ſæpè præcedere ſolet.

Curatio tremoris eadem inſtituenda eſt, quæ pro paralyſis curatione fuit propoſita, ut eam hîc fruſtrà repetere non opus ſit.

CAPUT XI.

De Phrenitide.

PHrenitis eſt inflammatio cerebri, & membranarum ejus, cum delirio perpetuo, & febre acuta continua.

Inflammationis nomine verum tumorem intelligimus, qui vulgò ſyſtrophica inflammatio nominatur, ex ſanguine extravaſato, in partis ſubſtantiam effuſo, oriunda. Ille autem ſanguis calidus atque bilioſus eſt, & in cerebri membranis, ipſaque ſubſtantia eryſipelas exquiſitum, vel eryſipelas phlegmonodes, vel phlegmonem eryſipelatodem inducit.

Per delirium autem, ratiocinationis errorem præcipuè intelligimus. Nam imaginationis ſolius errorem ſine vitio ratiocinatricis in phrenitide contingere non poſſe cenſemus, quiquid alii ſentiant, Galeni authoritate perſuaſi, qui *lib. de ſympt. different. cap.* 3. exemplum proponit Theophili Medici, qui tibicines quoſdam angulum domus, ubi decumbebat, occupaſſe, aſſidueque ſonare putabat; atque illos ſe intueri videbatur partim ſtantes, partim verò ſedentes, & continuò exclamabat, ut foras ejicerentur. In eoque dicit Galenus imaginationem fuiſſe læſam, illæſa ratiocinatione. Primò enim dicere poſſemus Theophilum illum phrenitide non fuiſſe affectum. Galenus enim hunc morbum ipſe non deſcribit, cujus verba hæc ſunt, de delirio verba faciens, *quod genus Theophilo Medico ægrotanti contingit*, ſed eum potiùs melancholia morbo affectum fuiſſe, quandoquidem melancholici non rarò errant tantùm circa unum objectum, & in reliquis conſtant & benè habent. Sic de Theophilo dicit Galenus, quod in reliquis illi prudentia fuerit, & diſputandi; & præſentes exactè noſcendi. Verùm ulteriùs dicimus, in Theophilo non ſolùm imaginationem, ſed etiam ratiocinationem fuiſſe læſam. Quia verè putabat tibicines adeſſe, eoſque ejici cupiebat. Nam quando ſola imaginatio læditur, ratio illæſa illum imaginationis errorem agnoſcit, ut in vertigine contingit, in qua ægris videntur omnia circumvolvi. Attamen ratio agnoſcit, non revera ita fieri, ſed in eo imaginationem errare.

Neque tamen recipienda eſt in hoc caſu Euſtachii Rudii ſententia, qui ſtatuit nunquam fieri poſſe, ut imaginatio lædatur, ratiocinatione illæſa. Quia ratiocinatio circa phantaſma operatur ab imaginatione decepta. Atque adeò ſi ratiocinationi abſurda phantaſmata offeratur, neceſſe eſſe putat, ut intellectus prava illa phantaſmata ſpeculando, pravè quoque & abſurdè ſpeculetur. Et hinc colligit Euſtachius Rudius, in vertigine non eſſe imaginationem

depravatam; sed meram fieri & simplicem visionis hallucinationem. Dicimus enim intellectum ab uno ad aliud discurrere, & circa species memoria retentas enim occupari. Atque adeò licet phantasia aliquid absurdi menti offerat; attamen si species antea perceptæ in memoria adhuc retineantur, & rationi offerantur, errorem illum phantasiæ cognoscere & corrigere potest: si nempe judicet absurda illa phantasmata, quæ illi ab imaginatione depravata offeruntur, neque loco, neque tempori, neque aliis circumstantiis, quæ adhuc in memoria habentur, & vera esse scit convenire. Sic in vertigine ratione se bene habens rerum omnium externarum, quæ visui offeruntur, ut parietum, laquearium, & pavimentorum circumvolutionem impossibilem esse judicat, atque adeò falsò imaginationem repræsentari. Sic Philosophus ille, qui à cane rabido demorsus fuerat, dum illi imaginatio lædi incipiebat, baleum ingressurus, falsam canis imaginem in balneo percipiebat, quem tamen imaginationis errorem ratio adhuc integra redarguens, hæc illi verba suppeditavit: *quid cani cum balneo?* Et statim in balneum se conjecit, cujus opera morbi imminentis, nempè hydrophobiæ periculo liberatus est.

Phrenitidis species duæ sunt præcipuæ. Vera nempè & legitima, quæ proposita definitione exprimitur, alia non vera, sed spuria, quæ paraphrenitis appellatur. Vera phrenitis alia est in dispositione, quæ frequentissima est: alia verò in habitu, quæ hectica nominatur: in hac bilioſi humores altiùs cerebro infiguntur; & plures illius partes occupant, ac tinctura instar adhærent. Paraphrenitis verò fit, dum calida intemperies cerebro communicatur, vel à toto corpore, ut in febribus ardentibus contingit; vel ex cujusdam partis inflammatione, ventriculi v. g. hepatis, pulmonis, & potissimùm diaphragmatis; quod inflammatione delirium, veræ phrenitidis æmulum, scilicet perpetuum excitari solet. Quod fit ex magno consensu, qui inter cerebrum & diaphragma intercedit, propter nervos insignes, qui ad illud feruntur, & ex motu perpetuo diaphragmatis, cujus ratione perpetuos vapores ad cerebrum transmittit.

Causa verò phrenitidis est sanguis biliosus, cui etiam bilis excrementitia ut plurimùm admixta est; & pro variis illius gradibus, majori scilicet, vel minori fervore aut adustione, graviorem aut leviorem phrenitidem producit. Sic bilis pallida omnium mitissimam, adusta verò, ferinam excitat phrenitidem.

Ut verò fiat inflammatio cerebri & membranarum, oportet sanguinem illum biliosum extravasatum, & in dictarum partium substantiam effundi: quod duobus præcipuè modis fieri consuevit, vel cerebro primariò affecto; vel secundariò.

Primariò afficitur cerebrum, quando immediatè à causa aliqua externa incalescit; ut radiis solaribus, meri potu, ira, & similibus, ut sanguis in venis cerebri commotus extra vasa feratur; quod etiam à vulnere, percussione, contusione capitis fieri potest. Et phrenitis hoc modo genita primaria phrenitis dici potest.

Secundaria verò phrenitis illa est, quæ febribus ardentibus vel malignis succedit, quando homoris morbifici portio ad cerebrum detruditur.

Fit enim portio plerumque in hujusmodi febribus, ut natura, à causæ morbificæ malitia perturbata, illius portionem ad viscus aliquod deponat. Unde vidimus pleuritides, peripneumonias, anginas, hepatitides, aliarumque partium inflammationes, illis febribus supervenire. Ita si humores illi ad cerebrum transmittantur, veram phrenitidem efficiunt; & tunc febris delirium præcedit: in primariis verò delirium ab initio cum febre apparet.

Signa phrenitidem imminentem indicantia sunt, vigiliæ, somni turbulenti, sermo immodicus, urina primùm crassa, mox tenuis, & diaphana; calor capitis. Hæc enim indicant materiam calidam ad caput ferri. Oculi immutantur, quia læso cerebro, spiritu animali destituuntur. Dolor circa occiput persentitur, quia venæ jugulares ad eam partem feruntur, & sanguinem biliosum refundunt.

Præsentem verò Phrenitidem indicant delirium assiduum, quia cerebrum indesinenter afficitur: vigiliæ turbulentæ, ab intemperie calida cerebri productæ, respiratio magna & rara, quia phrenitici respirare oblivisCuntur. Cum enim per oblivionem, aut maximam mentis occupationem, infinitis phantasmatis, quæ in imaginatione delira repræsentantur, & spiritus animales evocant, rara fiat respiratio, magnitudine raritas compensatur. In phrenitide etiam sitis nulla est, aut saltem perexigua, quamvis præsentes sint intensæ sitis causæ, quia mens ægrotat, & quia animales spiritus ob læsum cerebrum non mittunt radios sufficientes ad os ventriculi superius, ad quod sitis pertinet. Pulsus parvus est, quia cor compatitur, durus, ob membranam inflammatam; celer & frequens, propter magnam necessitatem; nonnihil undosus, quia cerebrum afficitur. Febris etiam est continua; quia inflammatio cerebri necessariò febrem accersit. Lingua denique aspera, & admodum nigra vel citrina; propter vapores bilioſos, illius humiditates absumentes.

Hectica phrenitis ex eo dignoscitur, juxta Hippocr. præceptum 2. *prorrhet. text.* 3. quòd in ea delirium sit mite & obscurum, ægri non loquantur, sed quieti maneant, atque dormire videantur.

Phrenitis vera à paraphrenitide distinguitur ex eo, quòd affectus, qui hanc producit, multò citiùs manifestetur, quàm delirium, & eo ingravescente vel mitescente, delirium intentetur vel minuatur, imò per vices intermittit, & non est continuum. At verò paraphrenitis, ex septi transversi inflammatione orta, in qua delirium est continuum, aliis signis distinguitur: Quòd nimirum in vera phrenitide respiratio sit magna & rata, in ista verò parva & frequens. Parva quidem, quòd diaphragma inflammatione obsessum, non possit facilè extendi & dilatari: frequens verò, propter necessitatem, ut frequentia parvitas compensetur. Deinde in vera phrenitide vox est gravis, & in ea ægrotantes admodum vociferantur; in hac verò vox acuta, quia respirationis organum est impeditum. Ac denique in septi transversi inflammatione hypochondria sunt rursum revulsa, secundum Hippocr. *in Coacis.* Et ratio est, quia diaphragma inferiori parte tegitur membrana à peritonæo mutuata: atque ita, dum inflammatur, peritonæum retrahit, & cum peritonæo hypochondria.

Causarum denique signa ex humoris in toto copore prædominio, tum etiam ex modo delirii mutuari poterunt. Pallida enim bilis phrenitidem efficit mitiorem; flava ferociorem, adusta ferociissimam. Sanguis verò biliosus, omnium mitissimam & cum risu conjunctam.

Prognosis hujus affectus utplurimùm lethalis est, pauci enim evadunt, quia pars nobilis graviissimè afficitur.

Maximam tamen solutionis spem præbent delirium cum risu, omnium symptomatum vehementia minor, virium constantia, tum si post summum morbi vigorem insignis aliqua evacuato contingat, per sudores, hæmorrhagiam, aut alvi fluxum.

Lethalem verò affectum ostendunt, lingua & manus tremulæ, stridor dentium, convulsio, rigor in principio morbi apparens, & quando ægri floccos & sarcinas colligunt, & festucas carpunt. Ejusdem efficaciæ sunt ad prognosin lethalem efficiendam, stilla sanguinis nigri è naribus emanans, albæ dejectiones, urinæ albæ & pellucidæ. Hæc enim omnia significant magnam cerebri oppressionem, vel bilis à toto corpore in partem affectam translationem.

Ad hujus affectus curationem sanguis ad caput affluens, evacuandus, revellendus, derivandus, repellendus, intercipiendus; qui jam affluxit evacuandus & discutiendus est, partis intemperies corrigenda, robur illius & totius corporis observandum.

Hæc omnia præstari poterunt sequentibus remediis.

Ante omnia mox ab initio, & quacunque diei hora, quia morbus est acutissimus, venæ sectio instituenda est, præmisso clystere, ex cephalica; vel si magna adsit sanguinis copia, ex basilica, vel mediana primùm, & post aliquot horas ex cephalicâ.

Si

Si ex menſium, vel lochiorum, vel hæmorrhoïdum ſuppreſſione malum oriatur, ſaphena in pede aperienda. Poſteà ad cephalicam veniendum, ut quod in capite receptum eſt, vel proximè in id movetur, educi valeat.

Unica phlebotomia ad hujus affectus curationem utplurimùm non ſufficit; ſed bis, ter, & amplius principio vel augmento morbi, pro humoris copia & conditione, ægrotantis ætate, temperie, viribus, repetenda.

Si febre continua laboranti phrenitis ſupervenerit, (ut non rarò fit in earum febrium augmento vel ſtatu, quibus naturam errantem, & materiæ morbificæ malignitate perturbatam, biliosos humores ad caput tranſmittere videmus,) licèt anteà ratione febris ſanguis detractus fuerit; repetenda eſt venæ ſectio. Sed quia vires à febre & prægreſſa evacuatione debilitatæ ſunt, parciùs ſanguis detrahendus eſt. Ideò tunc temporis vena cephalica aperiatur, vel ſi vires id non ferant, ſaphena, in alterutro pede, vel utroque: cujus venæ in talibus morbis apertio plurimùm utilitatis affert. Neque minoris tamen eſt efficaciæ, hæmorrhoïdum apertio per hirudines.

In omni autem venæ ſectione, quæ præſente delirio fit, hoc obſervandum: ut foramen non amplum fiat. Sic enim vulnus citò coaleſcit; quod etiam accuratè obligandum eſt, ne ab ægro diſſolvatur: Tum ad promptiorem coalitum utile erit emplaſtrum ex aloë, albumine ovi, & pilis leporis paratum applicare.

Poſt venæ ſectionem provocetur ſomnus. Nam ſi à ſanguine evacuato procedunt vigiliæ, de novo accenſis humoribus, æger ferocior evadit. Conciliatur verò ſomnus tùm repellentibus remediis ſincipiti admotis, tùm etiam refrigerantibus & hypnoticis, quorum ſeriem infrà proponemus.

Cùm venæ ſectioni non eſt locus, cucurbitulæ cum ſcarificatione profunda applicentur, primò partibus inferioribus, poſteà ſuperioribus. Tum etiam cucurbitulæ non ſcarificatæ cruribus & aliis partibus applicentur.

Frictiones in iiſdem partibus, ligaturæ in tibiis celebrentur, revulſionis gratia. Veſicatoria etiam ſcapulis & brachiis utiliter admoveri poterunt.

Clyſteres ſingulis diebus injiciantur, ex refrigerantibus & humectantibus parati. His enim humorum acrimonia temperatur, eorumque motus ad inferiora promovetur. Eorum autem formula talis eſſe poterit.

℞. Radicum althææ ʒ. j. foliorum malvæ, violarum, lactucæ, parietariæ, betæ, an. M.j. florum nymphææ & ſummit. anethi, an. P.j. prunorum par. vi. Coquantur in aqua hord. In colaturæ ℔.j. diſſolve caſſiæ recenter extractæ, & diaprun. ſimpl. an. ʒ.vj. ſacchari rubri ʒ.j. Fiat clyſter.

Hujuſmodi clyſteribus ne miſceantur olea; quia facilè inflammantur.

Purgatio in phrenitide primaria, quæ ſcilicet alteri morbo non ſuccedit, nullo modo convenit. In ea verò, quæ febri continuæ ſupervenit, aliquando confert. Si nimirùm magna ſit cacochymia, & phrenitis incipiens: tunc etiam materia eſt errabunda, & pro turgente habetur, atque adeò ex conſilio Hip. *Aphor.* 22. *ſect.* 1. per initia ſtatim evacuanda eſt.

Purgatio etiam debet inſtitui ex decocto refrigerante, cum purgantibus benignioribus, ut ſenna, rhab. caſſia, tamarindis, catholicone, & ſyrupo roſaceo.

Statim verò poſt venæ ſectionem ad repellentia veniendum eſt, quæ humorum acceſſum impediunt, caputque refrigerant. In hunc finem oxyrrhodina uſurpantur, quæ ex oleo roſaceo & aceto ab antiquis componebantur. Recentiores verò aquas ſtillatitias & ſuccos herbarum adjiciunt; & magis vel minùs refrigerantia ac repellentia fiunt, prout magis vel minùs fluxio & inflammatio urget, cui rei diligenter attendendum eſt. Idcò plures eorum formulas hîc deſcribamus, ut caſibus particularibus aptiores eligi poſſint.

℥. Ol. roſac. ʒ.iiij. aceti roſac. ʒ.j. aquæ roſar. & plantaginis, ana ʒ.ij. Admoveantur ſincipiti raſo, & temporibus cum pannis quadruplicatis. Vel

℥. Aquæ roſar. ʒ.iv. olei roſac. ʒ.ij. aceti roſac. ʒ.ß. albumina ovorum n. ii. Conquaſſata miſceantur. Vel

℥. Ol. violar. roſar. nimphææ, ana ʒ.ß. aquæ roſar. lactucæ, ſempervivi, ana ʒ.ij. aceti ʒ. ß. Miſce. Vel

℞. Succi lactucæ, portulacæ, ſolani, umbilici Vener. ana ʒ.ij. ol. roſac. ʒ. iij. aceti roſac. ʒ.ß. Miſce. Vel

℥. Ol. roſac. omphac. ʒ.j. ß. unguenti popul. recentis, (nam vetus calefacit) ʒ.i. aceti roſac. ʒ.ß. albumen ovi n.j. Agitentur omnia ſimul, excipiantur ſtupis cannabinis, & applicentur.

Lac mulieris quæ puellam peperit, cum ſucco lactucæ, & oleo roſaceo ſubactum, inſtar oxyrrhodini admotum, mirè delirium ſedat.

Circa hujuſmodi refrigerantia hoc obſervandum, ut cautè, & cum judicio uſurpentur, cùm cerebrum ſuapte natura frigidum ſit, & membrum princeps, ac metus ſit, ne diuturniori horum remediorum uſu æger in contrarium affectum, ſcilicet comatoſum, inducatur, præſertim ſi ſenex fuerit, aut admodum debilis. Ac licèt nunc longiori, nunc breviori tempore eorum uſus continuandus ſit; tamen circiter ad dies tres poteſt extendi.

Ut verò iſta medicamenta haud facilè diffluant, neque oculos & faciem, aliaſque partes inquinent, corona ex panno lieno, vel lana convoluta, anteriori capitis parti imponatur, ut caput circundet parte anteriore in medio fronte ex lateribus ſupra aures: Parte poſteriore versùs occiput, & in medio coronæ remedia applicentur. Iſta verò remedia, juxta Gal. præceptū 2. *de compoſ. med. c.* 2. hyeme actu calida vel tepida; æſtate frigida applicanda ſunt: In ſene tamen aut debili melius eſt actu frigida non admovere.

Si inflammatio ad cutem & partes exteriores vergere videatur, quod nonnunquam accidit, tunc temporis à repellentibus, præſertim fortioribus, abſtinendum eſt: ne materia ad cerebrum repulſa, gravius malum efficiat.

Ad humoris quoque ad caput fluentis impetum intercipiendum, faſciæ, aqua roſar. & aceto madidæ, inter initia collo circumjiciendæ.

Cauſtica & veſicatoria, tibiis admota, humorum revulſionem ad inferiora plurimùm adjuvant.

Interim dum hæc fiunt, quæ totum corpus & præcipuas partes refrigerant, tùm interna, tùm externa, in uſum revocanda ſunt.

Interius uſurpari poterūt julepi, emulſiones, & electuar.

℥. Aquar. lactucæ, portulac. roſar. & papav. rhœados, an. ʒ.iiij. ſyrupi violac. & granat. an. ʒ.j. ß. ſalis prunellæ ʒ.iij. fiat julep. pro iij. doſib. bis aut ter in die ſumendi. Vel

℥. Fol. lactucæ, portulacæ, plantag. ana M. ij. flor. nymphææ, & violar. ana P. i. Coquantur in aqua hord. ad ℔.i. In colat. diſſolve ſyrupi violac. ʒ. iij. ſalis prunellæ ʒ.iij. Fiat julep. pro iij. doſibus.

Julepis perpetuò, præter ſalem prunellæ, optimum erit ſpirituum ſulphuris aut vitrioli admiſcere, his enim bilis fervor optimè temperatur.

℥. Quatuor ſeminum frigidorum maj. mundat. ʒ. vj. ſem. papav. albi ʒ.ij. aquæ hord. ℔.ß. aquar. lact. & nymphææ, an. ʒ.ij. aquæ roſar. ʒ. j. Fiat emulſio ſecundùm artem, pro duabus doſibus, addendo ſyrup. violac. ʒ. ij.

℥. Conſervæ viol. & roſar. an. ʒ.j. conſervæ flor. nymphææ, & caulium lactucæ condit. an. ʒ.ß. pulv. electuarii diamarg. frig. ʒ.ß. Cum ſyrupo violaceo fiat electuar.

Parari etiam poteſt electuarium ex ſem. papav. albi in mortario marmor. contuſo, & cum ſaccharo permixto, quod diacodium album poteſt nominari. Humores enim calidos & acres temperat, & ſomnum conciliat. Fit ex ſem. papav. ʒ.j. contuſo, cum tantillo aquæ roſar. deinde adde ſacchari ʒ.ij. vel utriuſque partes æquales.

Exteriùs verò admoventur epithemata refrigerantia cordi & hepati.

℥. Aquæ roſar. ʒ.iv. aquar. borrag. bugloſſ. & acetoſ. ana ʒ. ij. aceti vini albi ʒ.ß. pulv. trium ſanta. ʒ.i.ß. ſpodii ʒ.ß. ligni aloës ϑ.j. croci gr. viij. camphoræ. gr. vj. Fiat epithema cordi.

℥. Aquar. lactuc. & roſar. ana ʒ.iij. aquarum endiviæ & portulac. ana ʒ.ij. aceti roſac. ʒ. j. ſantali albi, rubri, ſpodii, ana ϑ.j. camphoræ, & ſpicæ nard. ana gr. v. pulv. electuarii diarrhod. abbat. ʒ. j. Fiat epithema hepati.

Item

Item hepatis & lumborum regio inungatur sequenti inimento.

℞. Unguenti rosac. ʒ. j. ß. cerati santal. ʒ. j. succi lactuc. & olei rosac. ana ʒ. ß. Fiat linimentum.

Pectus etiam oleis relaxantibus, ut violaceo, inungatur.

Testes linteis oxycrato madidis involvantur, vel quod erit præstantius, aqua rosarū cum tantillo aceti usurpetur.

Lotio pedum ex decocto refrigerante actu calido commendatur: nam calore humido eas partes relaxat, & humorum motum ad inferiora promovet. Frigiditas verò illius potentialis per nervos toti corpori, & cerebro in primis communicatur, somnusque conciliatur. Illius autem formula talis est.

℞. Fol. violar. malvæ, salicis, vitis; nymphææ, ana M. ij. flor. nymphææ, rosar. ana M. i. cap. papaverum n. x. fiat decoctio ad usum dictum.

Aqua pura ad lotiones pedum sufficere potest, in aqua subfrigida si pedes ægrotantis mergantur per tres aut quatuor horas, à delirio liberatur, somnusque conciliatur.

Similem effectum præstat sedum majus contusum instar cataplasmatis, & plantis pedum admotum; tum etiam cucurbita contusa, & eodem modo apposita.

Odoramenta etiam naribus frequenter admota cerebrum refrigerant, in sequentem modum parata.

℞. Florum violarum, nymphææ, ana P. j. rosar. P. ij. santali citrini ℈. j. Ligentur in nodulo raro, qui aqua rosar. adspersus naribus offeratur. Vel

℞. Santali citrini flor. rosar. nymphææ, ana ʒ. camphoræ ℈. ß. Includantur in vase angusti orificii cum aqua rosar. & supra ignem ebulliant, vaporque naribus excipiatur.

Quia verò in hoc affectu vigiliæ maximè urgent, omni arte somnus conciliandus est, ab ipso morbi initio. Cui usui non parum conferunt repellentia medicamenta antea proposita. Præsertim, si ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur; quod in vigiliis maximè proficuum est, tum etiam convulsionibus ex hoc morbo oriundis. Idipsum tamen efficacius sequentia præstare poterunt.

℞. Capit. papav. albi cum sem. n. vj. florum nymphææ P. ij. Contundantur omnia, & cum aqua rosar. & lactucæ q. s. Fiat instar cataplasmatis, quod fronti applicetur duobus linteis incluſum.

Nota, medicamentis somnum conciliantibus acetum non esse permiscendum, nisi quantitate pauciſſima, quia vigilias excitat.

℞. Flor. lact. M. j. ß. ros. M. ß. sem. papav. albi ʒ. ß. Coquantur in aqua ad mollitionem. Contusis adde farinæ hordei, lact. mulieb. an. ʒ. ß. ol. viol. q. s. Miscentur pro frontali. Vel

℞. Ol. violac. nymphææ, unguenti popul. recent. an. ʒ. iij. opii, olei nuc. mosch. gr. iij. misc. Fiat linimentum, quo frons & tempora inungantur.

Sedum majus contus. & cum lacte muliebri mixtum, syncipiti admotum, mirè sedat phrenitidem & somnum conciliat. Sed statim ac dormire cœperit æger, detrahendum, ne in comā præcipitetur. Kamenta cucurbitæ recentis idem præstant, & minori periculo.

Penotus sequens epithema miris laudibus effert, quod sic habet.

℞. Moschi gr. xij. camphoræ gr. xx. aquæ rosar. rubrarum, tinctura santalorum rubror. imprægnatæ ʒ. xx. Misce. Capite derasō madefiant lintea duplicata in hoc liquore, & tepida, per omnes capitis futuras applicentur. Ubi resiccata fuerint, iterùm imbibe, & per 24. horas applicationem continua, & somno conciliato, cerebroque confirmato, ægrum mirificè convalescentem prospicies, nisi ipsamet cerebri substantia fuerit corrupta.

Interiùs verò cum julepis, aut emulsionibus interdum exhiberi poterit syrup. de papav. simp. ℥. j.

Vel ladani opiati gr. ij. aut iij. exhiberi poterunt, quod etiamnùm in clysteribus usurpatum, satis potenter & tutiùs somnum conciliat.

Attamen in narcoticorum usu cautus esse debet Medicus. Exhiberi enim non debent, si vires sint valdè debiles, ne spiritus & calor ab iis extinguatur.

Celebratis sufficienter prædictis materiæ fluentis evacuationibus, revulsionibus, derivationibus, & interceptionibus, ad materiæ fluxæ eductionem veniendum est.

Ac primùm vena frontis aperienda, si manifesta sit; & secari possit, fascia collum non adstringendo, ut vulgò solet fieri; sic enim sanguis sursùm impellitur.

Utilissime etiam aperiendum venæ narium, & si ullo modo morbus est sanabilis, hoc præcipuè curabitur: sanguisque satis copiosè per eas emittendus, idque satis maturè, & statim post universales evacuationes faciendum est. Aperiuntur autem hujusmodi venæ, nares interiùs seris aliisque asperis frequenter pungendo atque lancinando. Vel adhibitis post aures, naribus, fronti, podici hirudinibus, sanguis exsugendus est.

Capiti verò applicentur resolventia simul cum repellentibus, ea proportione, ut primò parum addatur de resolventibus; quo verò morbus magis ad declinationem vergit, eorum quantitas urgeatur, ut tandem sola resolventia usurpentur, ad materiæ morbificæ reliquias discutiendas. In hunc finem usurpari poterit oleum chamæmel. vel anethinum, cum oleo ros. permixtum.

Sed inter resolventia primas obtinent animalia tenella mactata capiti statim admota, vel eorum partes, ut Gallinæ, pulli columbini, & gallinacei, catelli per spinam secti, & pulmo vervecinus: suo enim calore naturali partem roborant, humorem discutiunt, illiusque acrimoniam contemperant.

Quibus uno aut altero die tentatis, si nihil commodi consequaris, docet Mercatus summo capiti cucurbitulam affigere, ut per futuras aliquid expiret, evoceturque ad cutem: ac si rubor compareat ac tumor subtus cucurbitulam ipsa scarificare. Quo auxilio asserit Medicum consequi posse, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè si mox adhibeatur lavacrum aquæ dulcis, in quo aliquid ex discutientibus coctum sit. Hoc tamen monet, in ea solum inflammatione faciendum esse, quæ per se inceperit, non aliis autem febribus supervenerit.

Hoc remedium confirmat Zacutus Lusitanus referens, se desperatam phrenitidem curasse, admota syncipiti cucurbitula cum scarificatione.

Quidam majori audacia vesicatorium syncipiti admovent, quod aliquando successisse aiunt; sed maxima indiget præmeditatione.

Pro potu utatur æger decocto hordei, vel rad. acetosæ, cum syrupo granatorum, berberis, aut limonum. Vel sequens infusum propinetur.

℞. Aquæ fontis ℔. ij. fol. acetosæ, & parv. rhœados an. M. ß. flor. borrag. nymphææ, viol. an. P. ß. spiritus vitrioli ʒ. j. santali rubri limati ℈. ij. Stent in infusione per aliquot horas frigidè. Colentur per chartam emporeticam, addendo sacchari albi, q. s. ad saporis gratiam.

Urina in hoc morbo ut plurimùm supprimitur, quia ægri eam emittere negligunt, unde partes illæ distenduntur, ac tandem inflammationem concipiunt, quæ vel sola interitum ægro afferre potest. Itaque ægri ad urinam reddendam sæpius incitandi sunt. Mox vesicæ regio fovenda aqua tepida. Dein manu comprimendo urina propellenda, aut ea elicienda penem contrectando. Et si levioribus hisce symptoma non cedat, ad sequentia veniendum erit.

℞. Fol. parietariæ M. ij. petrosel. cum rad. M. j. Fiat decoctio. In colatura dissolve olei scorpionum ʒ. iij. Fiat fotus supra pectinem.

Hujus decocti residentia frigatur in sartagine cum oleo scorpionum, & post fotum applicetur.

Si decoctum efficacius desideretur: adde sem. apii, petroselini, milii solis, seseleos, an. ʒ. ij.

Utiliter etiam post fotum, sequens unguentum potest applicari.

℞. Pinguedinis cuniculi, olei scorpionum, ana ℥. ij. sem. apii, petros. asari, & seseleos subtiliss. pulverat. an. ʒ. ß. Fiat unguentum.

CAPUT XII.

De Cerebri abscessu, & sphacelo.

CErebri abscessu & sphacelus à pauciſſimis Auctoribus describitur, licèt ab Hipp. annotatus fuerit 3. *de*

de morbis, & in uſu practico interdùm occurrat, minuſque exercitatos Medicos alterius morbi ſpecie deludat.

Eſt autem cerebri ſphacelus ſubſtantiæ cerebri ſuppuratio, vel corruptio, quæ gangræna, vel ſyderatio etiam nominatur.

Cauſa illius immediata eſt cerebri ſubſtantiæ inflammatio, quæ tamen à phrenitide diſtinguitur eo quòd in ea membranæ potiſſimùm inflammentur, & ab iis inflammatio parti tantùm exteriori & contiguæ communicetur. In hac verò inflammatio partes cerebri interiores, ac totam propemodùm illius ſubſtantiam occupat. Magna autem illa inflammatio, in parte molliſſima & humidiſſima, brevi ſphacelum accerſit.

Hujus inflammationis cauſa eſt ſanguis ſupercalefactus, vel admodùm bilioſus, in cerebri corpus, & partes ejus internas affatim irruens.

Cauſæ procatarcticæ ſunt illæ omnes, quæ ſanguinem calidum copioſum in toto corpore cumulare, & ad caput transferre valent, ut exercitatio vehemens, inſolatus vel capitis ad ignem calefactio, ita & ſimilia. Sed frequentiùs hunc affectum inducere ſolent vulnera capitis gravia, & contuſiones. Ab hac tamen cauſa oriundus abſceſſus vel ſphacelus, à dicto diverſus aliquo modo eſt. Quia ex contuſione factus abſceſſus, tot cerebri partes utplurimùm non occupat, ſed uni præcipuè adhæret. Undè ſymptomata leviora, ſaltem ab initio eſſe ſolent, & affectus ad plures dies prorogatur.

Signa abſceſſus & ſphaceli, quia ſine vulnere aut contuſione producitur, ità ſe habent.

Invadente affectu ingens capitis dolor ægrotantem adoritur, qui per occiput collo & univerſæ ſpinæ communicatur. Cui mox ſuccedit ſenſuum omnium, tùm internorum, tùm externorum abolitio, ſicut in apoplexia contingit; à qua tamen ſignis infra deſcribendis diſtinguitur.

Variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitant, ut vix uno loco contineri valeant. Manibus interdùm partes ſuperiores invadunt, eaſque divellere ac laniare conantur, faciem unguibus dilacerant, crines avellunt. At procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens efficitur.

Febris acutiſſima & intentiſſima hunc perpetuò comitatur affectum, quæ ab ingenti cerebri inflammatione procedit.

Denique in hoc affectu ægrotantes neque cibum, neque potum admittunt, vixque aliquid ſtomacho illorum quocunque artificio ingeri poteſt: undè cita advenit virium exſolutio.

Abſceſſus, ex vulnere aut contuſione genitus, ſequentibus ſignis dignoſcitur. Poſt acceptam contuſionem capitis torpor quidam & mœſtitia apparet, animalibus ſpiritibus à materia extravaſata lebefactari incipientibus. Morbo invaleſcente, febricula exoritur, materiâ putreſcere incipiente. His capitis dolor ſuccedit, & ſomnolentia. Mox auctâ putredine omnia ſymptomata ingraveſcunt. Febris intenſior evadit, æger è profundiori ſomno emergens, ſubitò vociferatur, ſurgit è lecto, ſtatimque iterùm decumbit. Frequenter manum ad caput adducit. Ex his plerique ante obitum purulentam materiam, & vireſcentem ore, aut naribus rejiciunt.

Quod ad prognoſin ſpectat, affectus iſte periculoſiſſimus eſt, & utplurimùm lethalis, imò intra triduum ægrotantes interimit, ut docet Hippoc. *Aphor.* 31. *ſect.* 7. *Quibus*, inquit, *cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt, ſi verò hos evaſerint, ſani fiunt.* Galenus *in comm.* docet, per ſphacelum hîc non eſſe intelligendam factam & completam partis corruptionem, quoniam hæc ſanationem non admittit, ſed quæ eſt in fieri, imminetque, ob inflammationis magnitudinem.

In iis, qui covaleſcunt (quòd rariſſimè contingit,) nulla eſt præteritorum memoria: ægri enim nec morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis, meminerunt.

Ad curationem hujus affectus magna feſtinatione opus eſt. Niſi enim in principio illius remedia ſtatim adhibeatur, nullus ampliùs ſupereſt curationi locus.

In prima igitur morbi invaſione ſtatim ſanguis detrahendus eſt magnâ copiâ, & iteratis vicibus, bis, ter, quater eadem die, quantum vires ferre poſſunt, in hoc enim unico remedio tota curationis ſpes reſidet. Cùm enim magna ſanguinis copia cerebri ſubſtantiam occupet, quæ magna eſt, mollis & humidiſſima, ab ea ſufficienter revelli ac derivari nequit, niſi totus ferè ſanguis in venis contentus educatur. Et in hoc caſu locum habet vulgaris illa Celſi ſententia; *Multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs eſſent omittenda.*

Poſt venæ ſectiones clyſteres acriores injiciendi ſunt, ut humores ſuperiora petentes, ad inferiora revellantur, iique ſingulis diebus iterandi.

Eodem tempore oxyrhodina admovenda ſunt ſyncipiti & fronti, qualia in phrenitide deſcripta ſunt.

Ad majorem revulſionem & derivationem cucurbitulæ ſcapulis & dorſo cum profundis ſcarificationibus admovendæ ſunt, frictiones & ligaturæ extremorum celebrandæ; venæ primum malleoli, poſteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirudines ponè aures, & hæmorrhoidibus applicandæ; veſicatoria cervici & brachiis admovenda, & reliqua ramedia uſurpanda, quæ in phrenitidis curatione à nobis propoſita ſunt.

Ac tandem ſi morbus ad declinationem vergat, leniter reſolventia capiti admovenda ſunt, inter quæ pulmones vervecini, ex animali ex tempore mactato calentes principem locum obtinent.

CAPUT XIII.

De Mania.

MAnia eſt delirium ſine febre, cum furore, & audacia. A phrenitide diſtinguitur, quia in ea febris acuta viget, à cerebri & membranarum ejus inflammatione oriunda. Mania verò febre caret, ſaltem ratione propriæ eſſentiæ; nihil enim impedit, quin febris cum mania complicari poſſit; ſed ab alia cauſa oriunda, non autem ab ea quæ maniam producit. Atque ideò in phenitide febris eſt ſymptomatica; in mania eſſentialis & primigenia, ab alia cauſa procedens, & ſic Gal. 3. *de loc. affect. c.* 7. explicandus eſt. *Quemadmodum*, inquit, *alter atræ bilis ſuccus qui ex præaſſata flava bile naſcitur, ferina deliramenta inducit, modò ſine febre, modò cum febre.*

A melancholia diſtinguitur per ſymptomata pathognomonica; ſiquidem mania eſt cum furore & audacia; melancholia verò cum timore & mœſtitia.

Cauſa maniæ proxima & immediata, juxta Galeni mentem, eſt calida & ſicca intemperies, ab humore atrabilatio oriunda; quæ tamen graviſſimis urgetur difficultatibus.

Si enim tanta eſſet intemperies in cerebro, ut mentem de ſua ſede dejicere valeret, febrem debere parere, cùm calor remiſſior, delirium efficere non valens, febrem pariat, qualis eſt, quæ ab inſolatu exoritur.

Ad hoc dubium varii varia reſpondent: Solidiorum reſponſio eſt, calorem, qui febrem excitat, debere eſſe fuliginoſum, ut ad cor delatæ fuligines febrem efficiant; calorem fuliginoſum autem in materia humida conſiſtere debere, qualis eſt materia febrium putridarum; in mania verò humores eſſe aduſtos & incineratos, ità ut ab iis nullæ eleventur fuligines. Uno verbo aiunt, calor in mania eſt, velut in pruna; in febribus verò, ut in flamma.

Hæc tamē reſponſio fortiſſimâ urgetur inſtantiâ: Quòd nimirùm in febre hectica major ſit humiditatum conſumptio, quam in mania; attamen febris uſque ad integram & abſolutam omnium humiditatum, & ipſius humidi primigenii conſumptionem, ægrique interitum perſeveret.

Platerus hac ratione, aliiſque nonnullis, perſuaſus, exiſtimat, præter calidam & ſiccam intemperiem, adeſſe quoque malignam & venenatam quandam qualitatem, quæ ſit præcipua cauſa delirii. Magna hujus ſententiæ probabilitas indè elici poteſt, quòd furor uterinus à ſemine corrupto, & malignam ac venenatam qualitatem adepto exoriatur: Quod hydrophobia, quæ eſt ſpecies maniæ, à

morsu venenato canis rabidi, in quocumque temperamento, sine atræ bilis concursu inducatur; quod morbus, qui à morsu Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ species appelletur; ac denique venena quædam maniam inferre possint, ut de cerebro mustelæ & solano maniaco referunt. Ideò verisimile est, peculiare quoddam venenum, in corpore humano genitum, maniæ causam esse præcipuam: cùm etiam febres melignæ, quæ non rarò mitissimæ sunt, ut in iis pulsus ac urinæ sanis simillimæ appareant, deliria producere soleant potiùs, quàm febres ardentes, malignitatis expertes. Et docet experientia, maniam contingere frequenter, non tantùm atrabilario temperamento præditis; sed etiam omnibus naturis & ætatibus, præsertim si hæreditario jure contigerit: ac denique illam calidioribus medicamentis, specifica virtute præditis, non rarò curari. Etsi diffiteri minimè oporteat, in melacholicis & atrabilariis hunc morbum frequentiùs & utplurimùm produci; quia ille humor tali veneno susci piendo magis idoneus est. Et Galenus ipse malignitatem istam, humori atrabilario advenientem, agnoscere videtur *Comment. Aphor.* 56. *sect.* 6. ubi dicit, maniæ causam esse melancholicum humorem, non semper; sed cùm supra modum exustus, aut putrefactus malignam induerit acritudinem.

Sed manet adhuc difficultas, ex eo desumpta, quod maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiantur, & præterea ad tactum calidi sentiantur, quod indicat calorem intensissimum in iis vigere.

Verùm respondemus, hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus aversari, vestibusque plurimis gaudere. Alios verò aëre externo non affici, propter consuetudinem, quia ab assuetis non fit passio. Sic videmus puellas delicatulas hyemis tempore pectus denudatum habere, quod tactu calidum sentitur: quamvis ex Hippocrate frigus sit pectori valdè inimicum.

Materia hunc affectum producens, in venis & arteriis continetur, vel totius corporis, vel cerebro propioribus, vel ipsis cerebri vasis: undè ex locorum varietate varia symptomata, eaque graviora vel leviora emergunt. Non rarò etiam in uteri vasis, ex sanguine vel semine corrupto, materia morbifica continetur, ex qua furor uterinus generatur.

Si materia peccans est in omnibus venis, aut cerebro vicinis, insania sit perpetua & indesinens. Si verò in parte tantùm aliqua concluditur, delirium quasdam habet intermissiones, & per intervalla recurrit.

Signa diagnostica alia imminentem, alia præsentem maniam significant.

Ad imminentem vel futuram maniam dignoscendam primò consideranda est ægrotantis nativa dispositio, quæ scilicèt ad biliosam seu atrabilariam temperiem accedit. Sic apud Hippoc. 2. *Epid.* 5. *Cui vena in cubito pulsat, furibundus est, & ad iracundiam præceps: cui verò sensim movetur; torpens est ac stupidus.* Arterias nomine venarum Hippocrates afficit. Non autem simplicem pulsationem intelligit, sed vehementem, cui opponit illud, *quando sensim movetur*, ut sensus hujus sententiæ ità se habeat. Qui habent pulsum magnum, velocem, & vehementem, à nativa constitutione, ad iram & furorem, maximè proclives sunt: qui verò tardum habent pulsum, torpidi sunt & stupidi.

Secundò; sexus ratio habenda est. Viri enim frequentiùs furore exagitantur, quàm mulieres. Quod intelligendum est de affectu primigenio: ex utero enim mulieres non rarò in furorem aguntur.

Tertiò ætas consideranda est. Juvenibus enim frequentiùs mania contingit, quàm pueris & senibus.

Quartò, anni tempus advertendum. Sæpè enim verno tempore contingit hic affectus, sæpiùs æstate, sæpissimè autumno, ex Hipp. & Gal. *sententiis Aphor.* 20. 21. & 22. *sect.* 3. Vere humores, aliis temporibus geniti, & per hyemem asservati ac quiescentes, commoventur & exagitantur, morbosque analogos pariunt. Æstate multa bilis non solùm flava, sed etiam atra in dispositis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum usque, majori copia cumulata, morbum producit.

Hæc signa remotiora sunt, & in genere tantùm dispositionem ad hunc morbum significant. Proximè verò imminentem affectum ostendunt, dolor capitis assiduus, vigiliæ contumaces, somni levissimi atque brevissimi, insomnia turbulenta, curæ & sollicitudines molestæ, terrores ex levi causa, præceps & frequens iracundia ex minima vel nulla occasione, splendores oculis obversantes, erium sonitus, proclivitas ad Venerem insueta, pollutio nocturna frequentior, risus præter assuetudinem & rationem, loquacitas insueta & ferè assidua, & interdùm taciturnitas meditabunda. Posteriora hæc incipientem maniam significant.

Factum verò, & præsentem maniam ostendunt ea, quæ in definitione prolata sunt: nempè dilirium sine febre, cum furore & audacia. Varia tamen sunt hujusmodi delitia in variis ægrotantibus, tum etiam in iisdem, diversis temporibus, pro majori vel minori causæ vehementia. Alii enim feroci iracundia rapiuntur, & obvios quosque invadunt, proprias vestes proscindunt, & sibi interdum violentas manus inferunt, sibique vitam eripere conantur. Alii verò mitiores & pacatiores sunt, nullamque adstantibus noxam inferunt, sed tantùm varios sermones & ridiculos proferunt; interdùm canunt & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac symptomata patiuntur iis aliquo modo similia, quæ in melancholia & stultitia solent contingere.

Ex illa autem varietate symptomatum, causarum varietas dignoscitur. Risus enim immodicus, hilaritas, & cantillatio, materiam peccantem multo sanguine dilui significant. Iracundia verò, inquietudo, clamor, percussio, pallidus & flavescens faciei color, bilem flavam in vitio esse ostendunt: Insania verò admodum furiosa, ut ægri obvios impetant, & aliquando interficiant, à flava bile exusta, quæ atra bilis dicitur, ducit originem. Si verò atra bilis non ex flava bile, sed à melancholia exusta & putrefacta generetur, ægri truculento vultu præditi sunt, manent interdùm in diurno silentio, quod nonnumquàm in sermonem importunum erumpit, immites sunt, pertinaces, ingenti mœrore interdùm ac luctibus afficiuntur.

Prognosis hujus affectus in hunc modū instituenda est.

Mania gravissimus est affectus, & non solùm per menses, sed per annos aliquandò & usque ad mortem perseverat: præsertim si hæditaria sit. Cùm omnes morbi ab atra bile sint curatu difficillimi, iste præ cæteris difficilior est, quòd ægri Medicis non obtemperent, & necessaria remedia usurpare minimè velint.

Facilius curatur mania, quæ cum risu, & mitioribus symptomatis copulata est, quā quæ cum studio ac furore.

Brevi succesuram morbi curationem ostendunt quæcumque evacuationes, ex motu naturæ contingentes, per sudores, alvi fluxum, hæmorrhagiam, per nares, aut hæmorrhoides, aut si varices supervenerint: undè Hippocrat. *Aphor.* 21. *sect.* 6. *Si insanis varices, aut hæmorrhoides contigerint, morbi solutio fit.*

Dysenteria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ superveniens, eam tollit: fit enim metastasis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus novum morbum producunt.

Ad hujus morbi curationem materia peccans evacuanda, revellenda, & repellenda est; calida intemperie corrigenda, cerebrum aliæque partes principes roborandæ. Quæ omnia sequentibus præsidiis adimpleri poterunt.

Primò sanguinis missio celebranda est, præmisso clystere, ex vena brachii insigniori: postridiè verò iteranda ex altero brachio, idemque remedium frequenter usurpandum. Asserit enim Platerus, innumeros hac ratione curatos fuisse à Chirurgis & aliis, qui ex professo hisce morbis curandis operam dabant, qui vigesies, imò sexagesies venas aperiebant. Non solùm enim venæ brachii utriusque, sed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices, si appareant, & salvatellæ: idque per

inter

intervalla, interjectis clysteribus, & medicamentis purgantibus infra describendis. Cucurbitulæ etiam, scapulis & dorso cum scarificatione admotæ, post multas venæ sectiones: tum etiam hirudines temporibus, & pone aures ultilissimæ sunt.

At frequentibus illis phlebotomiis materiæ peccantis præparationes & purgationes interjiciendæ sunt: eæque diù, multumque continuandæ. Cui usui conferent omnia, quæ ad bilis & melancholiæ præparationem, & expurgationem usurpari solent, quibus & sequentia, utpotè selectiora, adjicere possumus.

℞. Lapid. Lazuli ʒ. i. ß. diagryd. ʒ. ß. turbith. ʒ. i. sennæ ℥. ß. epithymi, cremor. tartari, ana ʒ. ii. cinam. & cort. citri, an. ℈. i. croci ℈. ß. Fiat pulvis, cujus dosis erit ʒ. i. vel ℈. iv. cum jusculo, vel liquore appropriato.

℞. Rament. helleb. nigri ℥. i. Infundantur per triduum in aquæ pluviæ ℥. iv. Decoquantur lento igne ad tertias. Colaturæ adde mellis optimè despumati ℥. ii. Misce, capiat cochlear i. cum jusculo pingui. Vel

℞ Extracti hellebori nigri ℈. ß. syrupi violac. ℥. i. Misce pro una dosi.

Omnia medicamenta, ex helleboro confecta, ut vinum, syrupus & oxymel, ad hujus affectus curationem plurimùm conferunt. Undè olim ferunt Melampum, Amythaonis Medici filium, vino helleborato, Prœti Argivorum regis filias, quæ se boves existimabant, liberasse.

Antimonium in hoc morbo non solùm à Chymiatris, sed etiam à Galenicis omnibus commendatur: cùm quòd humorem atrabilarium è toto corpore evacuet: tum quia eo ægrotantes commodè falli possunt, remedia alioqui in suavia renuentes. Desis varia est pro variis illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter & post singulas purgationes usurpanda sunt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talis est: ut primò apozema alterans & purgans per tres aut quatuor dies exhibeatur, post venæ sectionem in utroque brachio celebratam. Deindè purgantia mediocria ex potionibus, pulveribus, aut syrupo magistrali bis in septimana exhibeantur. Vehementia verò bis in mense, interjectis continuò venæ sectionibus, ut anteà dictum est.

Diebus verò intermediis balnea, julepi præparantes, aut jusculà alterantia, tũ etiã opiatæ robonantes exhibeantur.

Præter julepos vulgares, sequens ex succis paratus erit ultissimus.

℞. Succorum borrag. buglos. & pomo. redol. an. ℥. iii. aquar. fumariæ & cichor. an. ℥. iv. sacchari albi ℥. vi. Coquantur, depurentur, & aromatisentur santalo citrino. Capiat ℥. vi. manè & serò.

Opiata etiam in sequentem modum concinnari poterit.

℞. Conservæ Rosar. violar. & buglos. an. ℥. i. conservæ flor. tamarisci, caryophylli hortensis, caulium lactuc. cond. & cortic. citri condit. an. ℥. ß. myrobal. emblic. condit. n. i. conf. alkerm. & de hyacint. an. ʒ. iii. pulv. elect. diamarg. frig. & lætif. Gal. an. ʒ. i. coral. præpar. & margarit. præpar. an. ʒ. ß. Cum syrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem castaneæ, superbibendo parùm julepi, aut aquæ cujusdam appropriatæ.

Tabellæ etiã usurpari poterunt in hunc modũ cõpositæ.

℞. Confect. alkerm. ʒ. ii. pulv. electuar. de gemmis, & diamarg. frig. an. ʒ. ß. sacchari in succo pomorum dissoluti ℥. iv. Fiant tabellæ pond. ʒ. ii. Capiat unam pro dosi.

Interdùm etiam tentari poterunt specifica & amuleta, quorum non exiguum numerum collegit Sennertus. Nos verò unum adjiciemus, quod in illustri quadam familia Monspelienſi, pro secreto gentilitio & hæreditario habetur, illiusque descriptio talis est.

℞. Fol. melissæ M. i. Incidantur minutim, & infundantur in spiritus vini ℥. iv. Deindè adde margarit. præp. ʒ. ß. Misc. Dosis est cohlear. ii.

Interìm dum hæc fiunt, somnus omni arte conciliandus est, & somnifera per intervalla usurpanda. Quæ non alia esse debent, quàm quæ in phrenitidis curatione proposita sunt, tam interna, quàm externa.

Ac præter somnifera externa admovenda quoque capiti sunt topica medicamenta, quæ æstum ac furorem ferè hementem temperent ac demulceant. Illa verò non solùm refrigerantia, sed multò magis humectantia sint & in principio morbi nonnihil repellentia.

Ideò in principio morbi oleum rosac. conveniet, cum violac. anethino, & chamæmelino: posteà verò eade m olea detracto rosac. Ubi verò magis refrigerandum est, olea ex semine cucurbitæ & pav. addenda erunt. Ac denique ut in formam linimenti reduci queant, mucilagines sem. lini, fœnugr. & butyrum addi poterunt.

Plurimum etiam confert epithema in sequentem modum compositum.

℞. Aquæ nymphææ ℔. i. salis prunellæ ℥. i. camphoræ ℈. i. Misce, & cum linteis complicatis admoveantur tepidè syncipiti.

Epithema ex sale Saturni & aqua rosarum utilissimũ est.

Utilissimum quoque erit epithema ex aqua rosarum, santali rubri tinctura imprægnata, cum moscho & camphora composita, quæ superiori capite descripta est.

Chimici verò balsamo Saturni palmam tribuunt, eòque caput inungunt instar linimenti.

Maximè etiam conveniunt, in summo furore, animalia tenella per medium secta, vel eorum partes, ac præsertìm pulmo vervecinus. Ubi semel refrixerit, iterùm potest calefieri in aqua fervente.

In declinatione nonnulli discutientia validiora adhibẽt. Imò verò in ipso vigore morbi, post evacuationes sufficiẽtes, fomentum sequens admirandæ creditur efficaciæ.

℞. Herbarum cephalicarum cum floribus q. s. Decoquantur in aqua fontana. Deindè ℞. baccarum lauri & rad. hellebori nigri veri, an. q. s. Contundantur crassiusculè, & insuantur sacculo oblongo interbastato. Sacculus parùm bulliat in prædicto decocto.

Tandem per novem dies continuos ℞. istius decocti ℔. ii. Eòque calefacto foveatur caput rasum per integram horam, cum linteis duplicatis. Postea sacculum istum applicata futuræ coronali cum bona ligatura, linteis calidis involvendo. Patiens decumbat in lecto, & si fieri potest, quiescat. Tum mirè expurgatur per omnia capitis emunctoria, & alvus simul aliquantulùm fluit. Sic enim fuligines inhærentes cranio & cerebro mirabiliter dissolvuntur, quod vix alia remedia præstare poterunt.

Denique cauterium futuræ coronali applicatum maximè probatur à Gordonio, ejusque utilitatem confirmat historiâ cujusdam maniaci, cui cùm esset inflictum vulnus capiti cum cranii fractura, quamdiù fuit vulnus apertum, tamdiù benè habuit; vulnere sanato, reversa est mania.

Quamvis autem cerebrum in hoc affectu præcipuè laboret; tamen aliæ etiam partes alterandæ præcipuè cor & hepar, epithematis & linimentis, in phrenitidis curatione propositis.

CAPUT XIV.

De Melancholia.

MElancholia est delirium sine febre cùm timore & mœstitia.

A phrenitide distinguitur per carentiam febris; & à mania, per timorem & mœstitiam, quia hæc est cum furore & audacia.

Dicimus autem febrem abesse ab hoc affectu, quòd intelligendum est ex propria natura, & per se; attamen ex accidenti febris cum illa copulari potest. Nihil enim impedit, quin febris continua, vel intermittens melancholiâ laboranti contingat; sed illa febris non erit de essentia melancholiæ, quemadmodùm in phrenitide febris est de essentia illius.

Dubitare licet, quòmodò timor & mœstitia dicantur esse de essentia melancholiæ, cùm in multis melancholicis gaudium & lætitia maximè vigere videantur. Alii enim continò rident, alii canunt; alii se ditissimos, alii Reges & Monarchas esse putant.

Respondemus, varios esse melancholiæ gradus, & varias humoris melancholici cum aliis humoribus permixtiones, indèque maximam diliriorum varietatem emergere. Ita ut qui multum sanguinis, aut pituitæ, cum humore melancholico permixtum habent, gaudio & lætitiâ affici possint. Ast ille affectus tunc temporis non est vera & legitima melancholia; sed potiùs ad stultitiam & fatuitatem accedit.

Ex varia autem humoris melancholici dispositione maxima deliriorum varietas emergit: undè alii se Reges, Principes, vates, alii vitreos, testas fragiles, grana tritici à gallinis devoranda; alii ceram igne liquabilem, alii se canes, feles, lupos, cuculos, luscinias, gallos esse putant, horumque aut aliorum animalium voces imitantur. Alii se mortuos, nec quicquam edendum, aut bibendum esse imaginantur. Alii mingere non audent, ne diluvium indè oriatur. Alii se capite, vel membris truncatos esse, vel orbem digito sustinere, vel passeres in capite, serpentes, ranas, mures, aliaque animalia in ventre habere arbitrantur.

Causa melancholiæ proxima & immediata est spiritus tenebricosus, & (ut Galeni verbis utar,) nigro colore infectus. Cum enim spiritus animales, naturâ suâ puri, tenues & perspicui esse debeant, ad actiones cerebri alacriter exercendas, & alacritatem ac lætitiam inducendam; si ab ea constitutione dejiciantur, & opaci ac tenebricosi evandant, mœstitiam & timorem inducunt. Undè Galenus 2. *de symptom. caus. cap.* 6. à tenebris exterioribus mutuato exemplo rem explicat. *Eorum*, inquit, *quæ extra corpus sunt, nihil videmus quod nos perindè terreat, ac tenebræ: ergò cùm tenebræ rationalis animæ parti sunt circumfusæ, necesse est hominem timere, qui semper, una cum corpore, sui timoris causam circumferat.*

Causa verò pravæ hujus spirituum dispositionis est humor melancholicus: qui crassitie, opacitate, & colore nigro præditus, spiritus animales inficit, & tenebricosos reddit. Et cùm humor melancholicus frigidâ & siccâ temperie donatus sit, ad figendos & densandos spiritus maximè conducit, quæ quidem densatio & fixatio spirituum ad mœrorem & tristitiam necessaria est. Si enim humor tenuis sit & calidus, qualis est atra bilis, à qua mania producitur, furorem potiùs & audaciam excitat. Ergò causa proxima melancholiæ est opacitas, & tenebrositas spirituum animalium. Conditio verò necessaria, & sine qua non, est frigida & sicca intemperies.

Si quis verò instet, in melancholia hypochondriaca, ex Galeno 3. *de locis affect. cap.* 7. esse inflammationem in hypochondriis, atque adeò calidam intemperiem prævalere.

Respondebimus, illam inflammationem, seu potiùs phlogosin hypochondriorum fieri ex eo, quòd sanguis melancholicus, in liene & venis mesaraicis diutiùs retentus, propter obstructiones incalescat, undè multi vapores elevantur ad cerebrum: qui licet calidi sint, vincuntur tamen à frigiditate cerebri, & facilè ad temperiem, humori melancholico propriam, nempè frigidam & siccam, reducuntur. Si verò tantus sit illorum vaporum calor, ut cerebri temperiem invertat, & in calidam & siccam permutet; tunc mania non melancholia generatur. Ità ut mania & melancholia in eo præsertim differant, quòd in illa sit calida & sicca intemperies; in hac verò, frigida & sicca.

Prædicta spirituum tenebrositas, à Galeno sancita, rejicitur ab Averroë: ex eo, quod tenebræ spiritibus animalibus inductæ, & color niger humoris melancholici non possunt afficere sensus internos, juxta vulgarum illud axioma: *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.* Atque adeò, cùm color ille niger, aut tenebræ interiores oculis non offerantur, à sensibus externis percipi non possunt.

Respondemus, colorem nigrum humoris melancholici, aut spirituum tenebrositatem, non afficere sensus internos sub ratione coloris; sed quatenùs aliquid præter naturam existens in cerebro, quo actiones illius lædat. Quia nimirùm spiritus animales ad actiones cerebri perfectè obeundas debent esse puri, tenues & perspicui. Si contra impuri, crassi, & tenebrosi extiterint, actiones cerebri vitiant, quatenus species à sensorius transmissas inficiunt veluti, & inquinant, sicut vitrum coloratum, aut aliter infectum, species objectorum eodem modo infectas oculis repræsentat.

Frigida etiam & sicca intemperies, quæ tanquàm conditio necessaria proposita est ad melancholiam efficiendam, hoc argumento impugnari potest, ab Avicennæ authoritate desumpto, qui *fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 18. *Balbi*, inquit, *sunt plurimum dispositi ad melancholiam.* Sed balbi sunt valdè humido temperamento donati: quod probatur ex Gal. *comment Aphor.* 52. *sect.* 6. ubi Hippocrates sic habet, *Balbi ab alvi profluvio maximè capiuntur.* Galenus verò dicit, Balbos habere humidiorem temperaturam, quemadmodum & pueros, ratione cujus alvi profluvio sunt maximè obnoxii.

Respondemus, contextum Avicennæ non de verè balbis esse intelligendum, qui literam R. pronuntiare non possunt de quibus loquuti sunt Hipp. & Galenus *Aphor. prædicto*, & illi quidem humidiori temperie prædita sunt; sed de illis, qui trauli nominantur, qui scilicèt eandem syllabam sæpiùs repetunt, antequàm verbum integrum pronuntiare valeant. Quod fit ex præcipitatione mentis, cùm celerius loqui contendunt, tunc enim lingua sese implicat, & in verborum prolatione hæsitare cogitur. Et illi trauli sunt melancholico temperamento donati.

Denique dubitare licet, quomodò tenebrositas spirituum sit causa immeditata delirii melancholici, cùm omnis actio læsa dependeat immediatè ab aliquo morbo; hæc autem tenebrositas ad nullum morbi genus referri valeat.

Respondemus, tenebrositatem illam esse morbum in numero, quatenus illius accessu augetur numerus eorum, quæ necessaria sunt in cerebro, ad actiones animales obeundas. Instantia verò, quæ contra hanc responsionem afferri potest, quod scilicèt morbus sit affectus veræ partis, in vertiginis explicatione resoluta est.

Signa melancholiæ pathognomonica in definitione proposita sunt timor nempè & tristitia, sine causa manifesta, quæ in omni melancholiæ specie reperiuntur. At verò singulæ melancholiæ species propriis signis innotescunt. Sicque primariam in solo capite residentem melancholiam significant, cerebri vitiosa constitutio, aut morbi calidi prægressi, quibus sanguis in venis illius contentus, exustus & torrefactus est, tandemque in humorem melancholicum conversus. Somni breves & interrupti, insomnia turbulenta, vertigines, aurium tinnitus, & symptomatum in reliquo corpore, ac præsertim ventre inferiori absentia.

A toto corpore provenire hunc affectum, ostendunt habitus totius corporis melancholicus, vel naturalis; qui ex colore nigro, hirsutie, macilentia, aliisque dignoscitur: vel ascititius, ex curis, laboribus, vigilii, victu crasso, & similibus contractus.

Ab hypochondriis procedere hunc affectum, testantur æstus in præcordiis sine siti, sputatio frequens, ructus acidi, flatus per superiora, vel inferiora frequenter emissi ventris rugitus, compressio interdùm diaphragmatis, anxietas, nausea, appetitus interdùm insatiabilis, cordis palpitatio, tumor aliquandò & renitentia in hypochondriis. Et reliqua, quæ fusiùs in affectione hypochondriaca exponentur.

Ab utero affectum procedere, indicant ea signa, quæ hystericas affectiones præcedere suo loco dicentur.

Prognosis hujus affectus in hunc modum instituenda est. Chronicus est iste morbus, & contumaciissimus, si semel altas in corpore radices egerit. Humor enim melancholicus, præcipuè qui per adustionem genitus est, & ad atræ bilis naturam accedit, vim remediorum eludit, mitiora contemnit, & à fortioribus efferatur. Undè humor melancholicus flagellum Medicorum, crux seu opprobrium Medicorum, vulgò nominari consuevit.

Recens tamen melancholia, & à causis procatarcticis oriunda, facilè curatur. Refert enim Gal. 3. *de loc. affect. cap.* 7. se melancholiam incipientem solo aquæ dulcis balneo frequenter curasse.

Melancholicis hæmorrhoides aut varices supervenientes:

tes, curationem interdùm afferunt; si criticè à naturâ humores ad illas partes inferiores detrudantur. Interdũ enim symptomaticè contingunt, & per epigenesin, multiplicatâ materiâ morbificâ, indèque ad plures partes diffusâ.

Solvitur etiam interdùm melancholia per fluxum hæmorrhoidum, & per scabiem, alioſque cutaneos affectus.

Quod curationem spectat, undecumque morbus primam traxerit originem, duo perpetuò advertenda sunt. Primum, ut totum corpus ab humore melancholico, omnique aliorum humorum illuvie liberetur. Rarissimè enim contingit, ut unica pars hoc humore obsideatur. Secundum, ut ad hypochondria curatio præcipua semper dirigatur: quandoquidem in hepate & liene prima humoris melancholici generatio, & in iisdem partibus, totaque hypochõdriaca regione, illius collectio fieri consuevit: Ideò curatio, pro affectione hypochondriaca proposita, ad reliquarum melancholiæ specierum curationem sufficere poterit. Vix enim hypochondria ab illius humoris redundantia, & nova ejusdem generatione liberari possunt, quin totum corpus consequenter ab eodem immune fiat.

Pro omnium igitur melancholiæ specierum curatione, sufficient remedia, quæ in affectionis hypochondriacæ curatione proposita sunt.

CAPUT XV.

De Catarrho.

CAtarrhus est humoris excrementitii è capite in subjectas partes præternaturalis effluxus.

Est ergò symptoma tertii generis, nempè vitium in excretis.

Cerebri substantia, eximâ mole prædita, multo indiget alimento, ex quo necessariò copiosa generantur excrementa, concurrente potissimùm frigidâ humidâque partis temperie: quæ si naturalem & modicam quantitatem servaverint, in prioribus cerebri ventriculis excipiuntur, & per choanam seu infundibulum ad glandem pituitariam transmittuntur, ac per palatum, quotidiè excernuntur. Si verò paulò uberiùs redundaverint, in statu tamen naturali constituta, circa cerebrum, & meninges dispergunter, commodè tamen, non solùm per palatum, sed etiam per nares expurgantur.

Cum verò cerebrum intemperie atque imbecillitate affectum est, vel alimentum copiosius & improportionatum recipere cogitur, quod sufficienter concoquere nequeat, magnus fit excrementorum proventus. Adde quod cerebrum) ut inquit Hippoc.) tanquàm cucurbitula corpori imposita, humores & vapores à partibus inferioribus attrahere non desinat: hinc non parum adaugetur excrementorum cumulus, quæ quantitate & qualitate suâ facultatem expultricem stimulantiâ, & retentricem superantia, quâ data porta, ruunt immodicè & inordinatè, per vias & loca non conferentia, magna cum corporis afflictione.

Cùm igitur fluxio sit motus materiæ ab una parte in aliam, in ea perpetuò (ut in omni motu) quinque consideranda sunt. Termimus à quo, terminus ad quem, movens, mobile, & viæ, per quas ipsa movetur. Terminus à quo, est cerebrum; terminus ad quem, partes cerebro subjectæ; movens, est facultas expultrix irritata, vel retentrix debilitata: mobile est humor excrementitius, viæ per quas movetur, sunt ductus patentes, nempè palatum, nares, oculi, aures, & meatus insensibiles, tùm etiam venæ, arteriæ & nervi.

In termino à quo, seu parte mandante; duo causarum genera consideranda sunt. Unum est earum, quæ humoris pituitosi copiam in corpore gignunt & cumulant: alterum earum, quæ fluxum ejusdem excitant & promovent. Illæ generantes, hæ impellentes dici possunt.

Generantes, consistunt in frustratione facultatis concoctricis: quæ contingit vel vitio ipsius facultatis, vel alimenti.

Concoctrix cerebri facultas læditur potissimùm ab intemperie, eâque frigidâ vel calidâ.

Frigida intemperies efficit, ut alimentum ad cerebrum delatum malè concoquatur, & in pituitam commutetur: tum etiam, ut vapores à partibus inferioribus translati, sufficienter non discutiantur; sed in aqueum humorem condensentur.

Calida verò intemperies copiosius alimentum & copiosiores vapores allicit, ut non possint à natura sufficienter discuti ac resolvi.

Vitio alimenti concoctrix cerebri frustratur, cùm illud vel nimiâ copiâ cerebro suppeditatur, vel alienis qualitatibus infectum difficiliùs concoquitur. Sic frigida, crassa, & viscida alimenta, immoderatiùs ingesta, perfectè concoqui nequeunt, sed crudum alimentum cerebro suppeditant. Sic alimenta acria & vapposa multos vapores ad cerebrum transmittunt.

His adjungendæ sunt causæ externæ, quæ superflua humiditate caput replere solent, ut austrina constitutio, somnus longus, præcipuè meridianus; vita deses & otiosa, & alia hujusmodi.

Licet autem cerebrum pars mandas præcipuè dici soleat; non est tamen pepetuò causa fluxionis præcipua, sed plerumque fluxionis materia aliundè ad cerebrum transmittitur. Postquàm enim vitiosi humores vel in toto venoso genere, vel in aliqua parte peculiari, ventriculo nimirùm, hepate, liene, mesenterio, utero, aliisque collecti sunt: non solùm ab iis ad caput vopares multi ascendunt; sed etiam ipsi humores vitiosi ad caput feruntur, & indè rursùm ad subjectas partes descendunt. Istorum autem viscerum vitia præcipua, ad catarrhos generandos idonea, sunt intemperies variæ & obstructiones.

Calida viscerum intemperies copiosam facit anathymiasin, ex qua velut in alembico distillatione generantur. Frigida verò, propter concoctionis defectum, humores crudos generat, qui datâ occasione ad caput transferuntur.

Obstructiones verò partium infimi ventris liberam excrementorum expurgationem impediunt: undè fit, ut illa sensim cumulata, cùm liberum exitum non inveniant per vias naturales & ordinarias, ad superiora refluant, & ad cerebrum transferantur. Ad hoc autem opus eo modo perficiendum, concurrere necessariò debet cerebri imbecillitas, horum excrementorum receptioni idonea: quandoquidem (ut anteà dictum est,) partes robustiores ad debiliores sese exonerant. Frequentissimè autem contingit, ut cerebrum sit debilius reliquis partibus, propter substantiam suam mollem & laxam, quæ compactis & solidioribus minorem habet resistentiam.

Causæ impellentes sunt nimia cerebri calefactio, vel refrigeratio, aut alia quævis humorum commotio. Nimia cerebri calefactio humores in eo contentos attenuat, & fundit meatusque reserat, per quos illi fluere consuevere. Talis est capitis calefactio à sole, igne, nimio capitis tegumento, olfactu aromatum calidiorum, irâ, alioque animi pathemate excedente.

Refrigeratio verò cerebrum comprimit, & humores in eo contentos exprimit, ut in spongia aquâ repleta & manu compressa contingit. Talis alteratio hyeme frequens est; sed præcipuè contingit in subitis aëris mutationibus: quandò scilicèt constitutio austrina calida & humida in aquiloniam frigidam & siccam convertitur, vel quandò aliquis è loco calido egrediens, aëri frigido subitò se exponit. His annumeranda est pedum refrigeratio, quæ sympathicè per nervos cerebro communicatur.

Prædictam cerebri compressionem, à frigore factam, multi negant; quia frigus humores densat & incrassat, minùsque fluidos redditi. Neque quadrare videtur exemplum spongiæ aquâ repletæ, quæ aëri exposita nullo modo comprimitur.

Verùm hæc sententia ab Hippoc. tradita *lib. de locis in homine*, veritati consentanea est *Fluxiones*, inquit, *propter frigus fiunt, cùm caro in capite & venæ tensæ fuerint; hæ enim horrente carne & ad angustias perveniente adstrictaque ac excludente, humiditatem exprimunt. Et simul carnes ipsæ contrà exprimunt, ad angustias provenientes, & capilli sursùm erecti fiunt, utpote simul undequaque*

fortiter compressi. Quicquid igitur indè expressum fuerit, idipsum quocumque contigerit, fluit.

Ex quibus coarctationem & compressionem partium à frigore fieri, indèque humorem exprimi, manifestum est.

Neque obstant densatio humorum & incrassatio à frigore supra proposita; siquidem hæc locum habere potest, quandò totum corpus sensim & æqualiter refrigeratur. At cùm à frigore subitò irruente partes externæ offenduntur, tunc illæ subitò coarctantur, & humores intùs coërcitos exprimunt.

Multò minoris est efficaciæ, quod de spongia dicebatur, eam nimirùm à frigore aëris non exprimi. Alia enim est ratio partium viventium, quarè calor & spiritus ad frigoris sensum refugiunt, undè partes iis destitutæ consequenter coarctantur, quod in spongia aquâ repleta, fieri nequit.

Attamen confiteri oportet, non hunc unicum esse modum, quo fluxio à frigore excitatur. Etenim refrigeratio pedum catarrhum inducit, intemperie frigidâ cerebro communicata per nervos insignes, qui ab eo ad pedes deferuntur per spinæ medullam. Illa autem refrigeratio intimas cerebri partes petit, non verò externas, ut frigiditas aëris caput immediatè afficiens, facere consuevit. Ideò potiùs existimandum est, in hoc casu retentricem cerebri facultatem debilitari, quæ ex refrigeratione non potest humores superfluos in eo contentos (si quidem illi copiâ luxurient,) ampliùs retinere, sed eosdem effluere patitur.

Est & alius modus admodum efficax & frequens, quo catarrhus à frigore generari consuevit, nempè pororum externorum constipatio, eo præsertim tempore facta, quo maxima fieri solet per corporis habitum diaphoresis. Hinc fit, ut excalefacti, frigidum aërem subitò incurrentes, catarrhis maximè afficiantur. Sic in primis autumni frigoribus catarrhi maximè fiunt, quia per æstatis decursum, habitu corporis rarefacto, & poris valdè apertis, multa fit per transpirationem insensilem excrementorum dissipatio: quæ si derepentè . constricto corporis habitu, cohibeatur, vapores & humores in centrum cerebri & corporis repercussi fluxionibus materiam suppeditant: ità ut circa autumni initia non solùm catatrhi contingant, sed etiam copiosa fiat in omnibus ferè hominibus serosæ materiæ per urinas excretio, & in nonnullis per alvum, undè alvi fluxus dictis temporibus frequentes esse consueverunt.

Si quis verò quæsierit, cur per totum hyemis decursum catarrhi non perseverent, cùm perpetua fiat à frigore ambiente pororum externorum constrictio? Respondebimus, naturam per alias vias superfluitate expurgare hyemis tempore magis, quàm per diaphoresin: nempè per alvum, urinas & sputa.

Quàm copiosa autem sit evacuatio, quæ per insensilem transpirationem fieri consuevit, luculenter docetur à Sanctorio, *libello de Statica medicina*, ubi dicit perspirationem insensilem esse longè pleniorem omnibus evacuationibus sensilibus simul unitis, ità ut si cibus & potus unius diei sit ponderis octo librarum: transpiratio insensilis ad quinque circiter libras ascendat. Curiosa & laboriosa isthæc circa transpirationis mensuram speculatio, quantam lucem in morborum causis introspiciendis, eorumque curationibus instituendis afferre valeat peritioribus & solertioribus quibusque judicandum relinquo.

In parte recipiente consideranda est imbecillitas, vel alia quævis dispositio, fluxioni recipiendæ vel attrahendæ idonea. Ratione imbecillitatis vulgatissimum est Medicorum axioma, partes robustiores in debiliores perpetuò onus superfluum deponere, sicut in Republica Magnates & potentiores in debiliorem plebem gravia onera deponunt.

Imbecillitas verò partium, vel insita est & nativa, vel adventitia. Insita pendet à mollitie & laxitate partium: undè glandulæ & pulmo fluxiones facilè recipiunt. Adventitia verò fit ab intemperie, vel solutione continui.

Frigida intemperies calorem nativum debilitando facit ut pars minorem habeat resistentiam, sicque faciliùs humorem influentem recipiat.

Solutio continui partem etiam debilitando, fluxioni recipiendæ magis reddit idoneam. Hinc ortus est cauteriorum usus, quia in partem ulcere debilitatem humores ab aliis partibus decurrunt. Sic etiam pulmo in phthisi ulceratus, humores à cerebro & toto corpore influentes recipit.

Inter alias verò dispositiones, fluxioni attrahendæ idoneas, calor præcipuè annumerandus est. Undè videmus partes inflammatas copiosos humores attrahere. Sic etiam in phthisi non solùm propter ulcus, sed etiam propter calidam humoris intemperiem humores copiosi à capite proliciuntur. Undè Hip. *de morbis* agens de phthisi, sic loquitur; *Pulmo à calore ad se trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite. Caput verò calefactum ex corpore hanc putrescentem subcrassam exspuit.*

Viæ per quas humores feruntur à capite in partes subjectas, duplices statuuntur, internæ & externæ. Internæ sunt, cùm è partibus, sub calvaria contentis, potissimùm è ventriculis cerebri, humor defluit per vias interiores, & pro natura partium, ad quas defertur, varios morbos, variaque symptomata producit quorum nonnulla propria nomina sortiti sunt, juxta vulgares illos versiculos Scholæ Salernitanæ:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma, catarrhus.
Si ad fauces, bronchus: si ad nares, esto coryza.

In pectus defluente humore, affectus generis nomen retinet: ad fauces verò & asperam arteriam, bronchus, seu raucedo generatur: si verò ad nares defluat, non solùm coryzam, sed etiam ozænam, & polypum efficit, si humor insignior est malignus,

In aliis etiam partibus varios producit affectus: in nervis torporem, paralysin, convulsionem, tremorem; in auribus surditatem, tumorem; in oculis ophthalmiam, lachrymas, cæcitatem: in uvula tumorem, laxitatem, ulcus; in gutture anginam; in pectore & pulmone pleuritidem, peripneumoniam, tussim, asthma, hæmoptoen, phthisin; in ventriculo vomitum, inappetentiam; in intestinis diarrhœam & dysenteriam, ità ut maxima morborum corpus humanum infestantium pars à capite ortum ducere jure meritò censeatur.

In venas etiam cum sanguine humor à cerebro defluit, undè febris catarrhalis generatur; quandò scilicèt natura ad humoris superflui expulsionem acriùs commovetur, undè commoti vehementer spiritus accenduntur, & febrē Ephemeram efficiunt: hinc catarrhus inter febris Ephemeræ causas recensetur. Sic ante invasionem arthritidis, aut erysipelatis eruptionem, tales sæpissimè contingunt.

Externæ autem viæ, per quas humor à capite defluit, sunt illæ, quæ calvariæ adjacent, & sub cute continentur. Undè censuit Fernelius, inter carnem & cutem humores utplurimùm deferri: quamvis etiam per continuitatem musculorum, membranarum & nervorum, tunc etiam per venas & arterias defluere soleant in oculos, dentes, maxillas, cervicem, scapulas, brachia, articulos, & alias partes externas.

Differentiæ catarrhi nonnullæ ab Authoribus proponuntur quarum præcipuè sunt, quod alius dicatur ferinus, alius suffocans, alius epidemicus.

Catarrhus ferinus est, qui suâ acrimoniâ pulmonem exulcerat, & tabem inducit: sitque ab humore acri & salso, in hepate fervido genito, & in cerebrum translato, undè in pulmones propellitur. Suffocans verò catarrhus fit, quandò fluxio in bronchia pulmonis confertim irruit, ac subindè renovatur: undè suffocationis imminet periculum. Catarrhus denique epidemicus malignâ qualitate præditus est, & populariter grassatur, à vitio aëris dependens.

Diagnosis hujus affectus ad tria dirigitur, subjectum, morbum & causam.

Subjectum vel corpus catarrhis obnoxium indicant rara corporis & capitis textura, facilem aëri frigido vel calido penetrationem præbens: tum etiam eadem textura nimis densa,

denſa; liberam tranſpirationem impediens: cerebrum frigidum & debile, vapores ad ſe tranſmiſſos diſcutere non valens, vel proprium alimentum ſufficienter non concoquens: cerebrum item calidum, vapores copioſos attrahens: ventriculi & hepatis ἀντιπαξία, ut unum ſit calidum, alterum verò frigidum.

Signa morbum indicantia, vel imminentem prænuntiant, vel præſentem oſtendunt.

Imminentem catarrhum prænuntiant cauſæ prædictæ, ſed magis præcisè capitis gravitas, ſenſuum hebetudo & torpor, ſomni longiores, ſternutatio frequens, emunctionarium, & exſpuitio ſolito copioſior, alvi ſegnities, & flatuum copia.

Præſentis verò catarrhi indicia manifeſta ſunt. Humor enim è cerebro defluens, vel manifeſtè percipitur, vel tumoribus ac doloribus in partibus, quas invadit, ſatis manifeſtatur.

Signa cauſarum ſatis etiam conſpicua ſunt. Si enim ab humore frigido catarrhus excitetur, aderit ſenſus frigoris, faciei pallor, ſapor pituitæ dulcis, ructus acidus, materia viſcoſa vel aquoſa, & univerſum temperamentum corporis pituitoſum.

Calidum verò humorem diſtillantem oſtendunt rubor faciei, ſitis, ſalſedinis vel acrimoniæ ſenſus in ore, inflammationes, dolores & ulcera in partibus affectis, & temperamentum totius corporis bilioſum.

Fluxio verò externa ab interna dignoſcitur, quòd in illa dolor magis externus ſit, imprimis ſub cute verticis, ubi interdùm tumor mollis percipitur; ſæpiùs verò pilorum inverſio dolorifica eſt, ſæpè ægri humorum deſcenſum per partes exteriores cum dolore, calore aut frigore perſentiunt.

Prognoſis hujus affectus à Cornelio Celſo eleganter proponitur his verbis: *Si ex capite in nares deſtillat humor, leve eſt: ſi in fauces, pejus: ſi verò in pulmonem peſſimum eſt.* Hippocrates verò in validè ſenibus catarrhum difficillimè concoqui aſſeruit.

Ubi magna humorum copia redundat, ſivè ea â plethora ſit, ſivè à cacochymia, periculoſus inducitur catarrhus. Metuendum enim eſt, ne affatim irruens copioſus humor ſuffocationem aut grave aliquod aliud malum inducat.

Hujus affectus curatio duplex inſtituenda eſt, alia quæ frigidum catarrhum, alia quæ calidum reſpiciat.

Tota catarrhi frigidi curatio in eo conſiſtit, ut materia peccans præparetur & evacuetur, & ſi ad pectus aliamve partem influat, revellatur, illiuſque motus inhibeatur, tandèmque intemperies cerebri corrigatur.

Primò itaque ſi materia copioſa ſit, aut nimio impetu ruat, & metus ſit ne à reliquo etiam corpore affluat, præſertim ſi hepar ſit calidum; (contingit enim non rarò, ut catarrhis obnoxii habeant cerebrum frigidum, & hepar calidum,) ſanguis mittendus eſt, ſed parciori manu. Si verò materia ſit pauca, & lentè moveatur, ætas verò ſenilis, aut temperamentum hepatis minimè calidum, unde nulla ſit ſuſpicio, humorem aliundè cerebro ſuppeditari, venæ ſectio omittenda eſt.

Materia verò peccans plurimùm imminuenda eſt potione aut pilulis, vel alio quovis medicamẽto purgante, ex his, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita.

Mox reliquiæ humoris præparandæ apozemate dicto loco deſcripto: aut ſi nimia humoris exagitatio non metuatur, apozema purgans poterit inſtitui.

Ac tandem pilulis fortioribus, aut alio cathartico, integra purgatio erit abſolvenda.

Si catarrhus admodum contumax fuerit ad vomitoria confugiendum eſt, quæ illius materiã potenter eradicant.

Colocynthis ad cerebrum potenter expurgandum efficaciſſima eſt; ſed ſummo amarore infenſa eſt, vehemenſque illius eſt operatio. Corrigitur utrumque infuſione in urina, ſic enim amaritudinem deponit, & ferè inſipidum remedium evadit, tùm vehementia illius infringitur, ut ad ʒ. j. tutò exhiberi valeat, fitque excellens ad omnes capitis morbos à cauſa frigida oriundos remedium.

Interdùm verò contingit, ut humores excrementitii, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catarrhum efficiant. Motum autem illum præternaturalem nanciſcuntur, obſtructis meatibus ordinariis, per quos humores illi expurgari ſolebant. Et tunc temporis oportuniſſimè curatur catarrhus apertione viarum, tum etiam blandâ, miti, & continua purgatione, quia humores ἀναῤῥπτοι ad partes inferiores deturbantur, iiſque motus contrarius ſenſim conciliatur.

Hujuſmodi autem purgationes blandæ fieri poſſunt per decocta vel juſcula, ad multos dies uſurpata. Interìm tamen roborantia medicamenta non erunt omittenda.

Ad revulſionem verò admovebuntur cucurbitulæ, & veſicatorium ſcapulis & cervici; tùm etiam cauteria occipiti, vel brachio. Zacutus Luſitanus *lib. Praxis admirãdæ, obſervat.* 160. cauterium retrò aures, tanquàm præſtantiſſimum ad omnes diſtillationes à capite manantes, remedium plurimùm commendat. Et nos in fluxionibus, oculorum præſertìm, laudabiles effectus vidimus. Errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmi, & maſticatoria erunt uſurpanda, eâ tamen adhibitâ cautione, ut quandò catarrhus in fauces, pulmones, aut ventriculum decumbit, errhina & ſternutatoria tantùm uſurpentur; quandò verò in oculos & nares influit, maſticatoria & apophlegmatiſſimi.

Horum omnium formulæ capite prædicto fuerunt propoſitæ. In his tamen advertendum, quandò materia tenuitatis cujuſdam particeps eſt, ne fortius reſolventia uſurpentur: his enim humoris impetus ad pectus & pulmonem, aliaſque partes adaugeri poteſt. Sed nonnulla incraſſantia, aut humoris impetum cohibentia erunt admiſcenda, ut roſæ rubræ; maſtiche, coriandrum, nux moſchata, aliaque in catarrho calido fuſiùs proponenda. In hunc ſenſum errhinum in ſequentem modum componi poterit.

℞. Aquæ majoranæ ℥. iv. ſucci betonicæ ʒ. j. ſem. nigellæ pulverat. ʒ. ß. nuc. moſchar. ϑ. j. Fiat errhinum. Pro ditioribus addi poterunt moſchi & ambræ griſeæ an. g. ij. Vel

℞. Ligni guaiaci limati ʒ. j. aquæ puræ ℔. j. Infundantur per noctem ſupra cineres calidos, deindè coquantur ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem majoran. & roſarum rubr. an. P. ij.

Sic etiam maſticatorium, ſubtenui exiſtente materiâ, vel fiet ex maſtiche ſola, vel in hunc modum.

℞. Nucis moſch. ʒ. i. maſtiches, gummi Arabi, an. ʒ. ß. Redigantur in pulverem, & cum aqua roſar. fiant trochiſci maſticatorii.

Præſtans ſternutatorium componitur ex hellebori nigri & ſacchari partibus æqualibus quod cerebrum potenter expurgat.

Extractum nicotianæ cum aqua vitæ paratum, linguæ impoſitum ad piſi magnitudinem, magnam pituitæ copiam inſtar apophlegmatiſmi per os educit. Verùm ſi nimiâ copiâ uſurpetur, aut ſi in ventriculum effluere ſinatur, vomitum excitat etiam vehementem.

Supra dictum eſt cauteria brachiis, occipiti, & pone aures inuſta plurimùm conferre, quod etiam efficaciter præſtant poſteriori parti cervicis & inter ſcapulas admota, quæ hodiè in maximo uſu ſunt, & Practicis noſtris paſſim uſurpantur. Notus etiam locus à quibuſdam inventus eſt, nempè in cervice prope venas jugulares, in muſculorum interſtitio: hujus cauterii beneficio catarrhus inveteratus, raucedinem efficiens, in duobus curatus eſt.

Tandem poſt convenientes evacuationes, cerebrum roborantia & exſiccantia, tam interna quàm externa; eruint utiliſſima, ut opiatæ, pulveres, cucufæ, ſuffitus, prout in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcripta fuerunt.

Notandum eſt opiatæ prædictæ, aut aliis ſimilibus, in catarrhi curatione conſervam roſarum, nucem moſchatam, & thus albiſſ. utiliter admiſceri.

Decoctum ligni lentiſcini, in modum decocti ſudorifici uſurpatum, cerebrum exſiccat, & fluxionem cohibet.

Præterea ſequentes morſuli ad hunc uſũ utiliſſimi ſunt.

℞. Sem. coriandri præparati ʒ. ß. nucis moſch. thuris an. ʒ. iij. glycyrhizæ, maſtiches, an. ʒ. ij. cubebar. ʒ. j. conſervæ roſar. rubr. ʒ. j. ſacchari albi in aqua roſar. diſſoluti ʒ. x. Fiat confectio in rotulis, pond. ʒ. iij. Capiat unam manè & veſperi.

Trochiſci

Trochiſci ſequentes valdè commmendantur à Solenandro *conſ.*10. *ſect.*4. quos ab antiquis, tum Græcis, tum Arabibus mutuatur.

℞. Thuris maſculi, ſucci liquiritiæ, an. ʒ.j. opii, croci myrrhæ, an. ℈.j. Cum ſyrupo papav. forma trochiſcos, vel pilulas, urgente catarrho exhibendas per intervalla. Doſis erit ℈. ij. vel ʒ ß.

Tabellæ ſequentes etiamnum uſui eſſe poterunt.

℞. Pulver. electuar. diambr. & diamoſchi dulcis an. ʒ. j. ſuccini albi ℈.j. ol. aniſi gutt. iij. ſacchari in aqua lavendulæ diſſoluti ℥.iv. Fiant Tabellæ pond. ij. Capiant unam manè & ſerò.

Inter remedia interna, capite de intemperie frigida cerebri deſcripta, ſummæ eſt efficaciæ, ad catarrhi inveterati curationem, balſamum cephalicum ibidem, poſt opiatam deſcriptum, quod intùs aſſumi poterit & in narium cavitates immitti.

Lac ſulphuris, & flores ejuſdem, ad catarrhum exſiccandum maximè laudantur à Chymiatris, tum etiam Galenici in Tabellis flores ſæpiſſimè uſurpant.

Recentem catarrhum aqua nucum, cum hydromelite exhibita horâ ſomni per triduum, valdè imminuit.

Ad cohibendum catarrhum utiliter admovetur ſyncipiti raſo cataplaſma ex fermenti ℥. ij. & carabes ʒ. ij. compoſitum. Si verò æger caput radere noluerit, ſupra ipſum capillitium aliqua ex parte detonſum, ſacculus ex chamæpit. & carabe conflatus apponi poterit.

Præter ſuffitus prædictos, qui ex gummi Tacamahaca fit, ſummæ eſt efficaciæ: catarrhum enim exſiccat, ejuſque motum cohibet, neque vehemens eſt illius odor, ità ut conclave ægrotanti eo ſine moleſtia perfundi valeat.

Commodiſſimum eſt etiam caput exſiccarre ſacculis ex furfure, milio, ſale, foliis ſalviæ, betonicæ, ſtœchados, ſem. fœniculi, aniſi, & ſimilibus.

Denique ſi affectus ſit contumax, omnia conveniunt remedia, quæ pro frigidæ cerebri intemperiei curatione fuerunt propoſita.

Calidus catarrhus curatur remediis materiam peccantem evacuantibus, incraſſantibus, & revellentibus; tùm etiam partium mandantium & recipientium intemperiem corrigentibus.

In hunc finem primò phlebotomia inſtituenda eſt, ſi cætera conſentiant; quâ humor fluens revellitur, ejuſque acrimonia temperatur.

Deindè humoris ejuſdem portio ducenda eſt blando cathartico, quod humores nullo modo commoveat, in hunc aut ſimilem modum.

℞. Rhab. electi ℈.iv. myrobolan. citrinor. ol. amygdal. dulc. confricat. ʒ. ß. ſantali citrini ℈. ß. Infundantur, in aqua lactucæ & portulacæ. In expreſſione diſſolve mannæ granat. & ſyrup. roſar. ſolut. an. ℥. j. Fiat potio.

Vel loco aquarum prædictarum poteſt fieri decoctio ex herbis refrigerantibus & tamarindis, cui purgantia prædicta permiſceantur.

Deindè humor alterandus & incraſſandus eſt julepis convenientibus.

℞. Fol. lactuc. portulac. & plantag. an. M. j. ſem. quatuor frig. maj. & papavetis albi, an. ʒ. ij. flor. violat. nymphææ, & papaveris rhœados, an. P. j. Coquantur ad ℔ j. In col. diſſolve ſyrupi violac & roſar. ſiccar. an. ℥. j. ß. Fiat julep. pro tribus doſibus, bis in die ſumendis.

Vel loco decocti, aquæ ſtillatitiæ prædictarum herbarũ, vel emulſiones quatuor ſem. frig. maj. ſubſtitui poterunt.

Deindè purgatio paulò fortior uſurpanda, addendo purgantibus prædictis ſennã, catholicum, diaprunũ. & ſimilia.

Lene ac blandum remedium incraſſans, humoriſque acrimoniam demulcens, deſumitur ex vitellis ovorum recentium, quorum duo in unciis quinque vel ſex aquæ fontis diſſolvantur binario numero, addendo ſacchari albi ℥. j. Coquantur parùm ſine ebullitione, ſemper movendo, & capiat calidè quantum ferre poterit, manè & ſerò per triduum.

Ac tandem majori humorum incraſſationi & fluxus cohibitioni incumbendum eſt: quod fiet ſyrupo ſequenti.

℞. Syrupi violac. & de roſ. ſiccis, an. ℥. j. ſyrupi de papavere ℥. ß. Detur ex cochleari ℥. j. horâ ſomni.

In eundem finem uſurpari poterit opiata ſubſequens.

℞. Conſervæ roſar. antiquæ ʒ. vj. pulveris electuar. diatrag. frig. ʒ. ij. boli armen. loti in aqua roſar. ℈. ij. Cum ſyrupo roſar. ſiccatum fiat opiata; capiat ad magnitudinem avellanæ horâ ſomni.

Hordeatum ſequens utiliſſimum etiam eſt.

℞. Hord. mundat. q. ſ. Maceretur per horas vj. poſteà coquatur perfectè, & trajiciatur. Deindè accipe amyg. dulc. excort. ℥. iij. ſem. cucurbitæ mund. ℥. j. ß. ſem. melon. ℥. j. papav. albi, & lactuc. ana ℥. ß. Contuſis omnibus cum aqua hord. ejiciatur lac, quod cum ℔ ij. pulpæ hord. permixtum coquatur parum, addendo ſacchari portionem. Bibat ℥. x. aliquot matutinis, ſuperdormiendo, & nonnunquàm in introitu lecti. Tum etiam trochiſci ſequentes in ore frequenter erunt detinendi.

℞. Gummi tragacanthi & Arabici, anà ʒ. ij. boli Armen. terræ ſigillat. lotor. in aqua roſac. ana ʒ. j. ſem. papav. albi, ſucci liquiritiæ, ana ʒ. ß. ſacchari penidiat. ℥. j. Cum mucilag. ſem. cydon. extract. cum aqua roſar. fiant orbiculi parvi, quos diu noctuque in ore detineat.

Spiritus ſulphuris vel vitrioli ad gutt. iij. vel. iv. exhibitus manè & ſerò, cum liquore idoneo, contra omnes fluxiones magnas vires habet, præſertim verò eas, quæ à calida viſcerum intemperie ducunt originem. Poteſt etiam in minori doſi potui permiſceri, quia cùm eo venas omnes pervadit, & motum humorum cohibet.

Cryſtallum etiam minerale, ad eundem uſum, julepis aliiſque remediis admiſceri poteſt.

His nihil proficientibus, neceſſitas cogit uti narcoticis. Inter quæ principatum obtinet laudatum opiatum, à gr. j. ad ij. aut iij. horâ ſomni exhibendum. Vel ſyrupi de papav. ℥. ß. vel ℥. j. exhiberi poteſt. Hæc ab initio morbi uſurpata, miranda præſtant. Eandem habet vim theriaca recens, ad ℈. j. vel ʒ. ß. noctu exhibita.

Benedictus Faventinus ſequentibus pilulis uſus eſt in catarrho ſalſo, feliciſſimo cum ſucceſſu.

℞. Succi glycyrrhizæ ʒ. ij. aloës lotæ ʒ. j. pilul. de cynogloſſo ʒ. ß. Cum ſyrup. violac. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈. ß. horâ ſomni. Trochiſci Solenandri, ſuprà deſcripti, erunt utiliſſimi.

Huic uſui etiam maximè conferre poteſt diacodium album, in curatione phrenitidis deſcriptum.

Interdùm revellenda eſt materia fluens per clyſteres, cucurb. frictiones, & ligaturas extremorum, omniumque potentiſſimè per veſicatoria, poſteriori cervicis parti admota, ac denique cauterium occipitio vel brachio, ſi catarrhus ſit diuturnus.

Ad caput etiam roborandum fluxionem retinendam, ejuſque reliquias abſumendas, convenium pulveres, cucufæ & emplaſtra.

℞. Succini albi, ſandarac. Arab. (*Gum. junip.*) maſtiches, bezoini, nucis moſchatæ, ana ℥. j. thuris, grano. ker. mes & roſar. rubrar. ana ℥. ß. ſantalor. omnium, myrtill. & balauſt. ana ℥. ij. Fiat pulvis, qui inſpergatur capiti, horâ ſomni, manè pectine decutiendus.

℞. Gummi juniperi ℈. ij. roſar. rubrar. P. ij. myrtill. ʒ. j. macis, nucis moſchat. ana ℈. j. thuris, ſem. pœoniæ, cortic. papav. ana ℈. ij. nuc. cupreſſ. ℈. ß. Pulveriſentur, & cum floccis panni coccinei, aç ſindone rubra, fiat cucufa interpuncta, perpetuò geſtanda.

℞. Maſtiches, cortic. thuris, ana ʒ. ß. ſandaracæ, coralli rubri, roſar. rubrar. myrtill. balauſt. cortic. granat. an. ʒ. i. la dani ʒ. ii. ceræ, & olei roſacei q. ſ. Fiat emplaſtrum, applic. ſuturæ coronali.

Quia verò hujuſmodi catarrhus à calida plerumque hepatis intemperie ducit originem; ideò remedia, quæ illius intemperiem emendant, erunt etiam uſurpanda.

Denique hoc imprimis notatu digniſſimum eſt, quod etiamnum ſupra in catarrhi frigida curatione propoſitum eſt; nimirùm, non rarò humores excrementitios, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublatos, catarrhos efficere, & motum acquirere præternaturalem, obſtructis meatibus ordinariis, per quos expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportunè curatur catarrhus apertione viarum, ſimulque, blandâ & continuâ purgatione per juſcula, aut alia decocta, ad multos dies inſti-

tuto

tuta. His omnibus jungenda sunt, quæ tradit Sneiderus de Catarrhis.

CAPUT XVI.

De Dolore Capitis.

CEphalalgiæ nomen pro omni dolore capitis generaliter usurpatur. Sed in specie, & magis strictè, recentem capitis dolorem significat; cephalæa verò, inveteratum; & hemicrania, cum qui dimidiam tantùm capitis partem occupat.

Sunt & aliæ doloris capitis differentiæ, quibus dividitur in internum & externum, sympathicum & idiopathicum, & ex his denuò alius pungitivus, alius tensivus, alius gravativus, alius pulsatorius.

Dolor capitis internus in meningibus locum habet, qui profundus est, & ad radices oculorum pertingit: externus verò, in pericranio situs, pilorum radices inverti non sinit, & ad capitis compressionem exacerbatur. Hæc est Galeni doctrina, quam proponit 3. *de loc. aff. c.* 1. *& lib.* 1. *de comp. med. secundum locos, c.* 3. ubi disertè asserit, dolorem capitis internum hoc peculiari signo distingui ab externo, quòd internus ad radices oculorum pertingat, externus verò minimè. Et rationem reddit, quia tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeunt, undè dolor eò usque facilè propagetur.

Attamen Fernelius huic doctrinæ contradicit *lib.* 5. *suæ Pathologiæ, cap.* 1. asseritque, externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quod pericranium, cui insident, ad oculorum cavum pertingat.

Huic respondet Rondeletius *lib.* 1. *meth. med. cap.* 5. *ad* dolorem pericranii oculi cavum non dolere, licet illud eò usque pertingat, quòd pericranii dolor à frigore externo ut plurimùm oriatur; quia pars frigida à simili facillimè patitur qualitate. Illud autem frigus ad oculi cavum non potest pervenire, quia à calore oculorum, spiritibus, & sanguine conservatur. Si verò interdùm ab æstu, aut simili causa, dolor capitis externus excitetur; tunc autem capitis tantùm affici affirmat, non autem pericranium in profundiori loco situm.

Verùm hæc Rondeletii doctrina non omnem omninò tollit difficultatem. Licet enim omnia, quæ ille adstruit, ipsi concederentur; tamen si dolor excitetur ab aliquo tumore juxta pericranium collecto, aut ab alia causa continuum solvente, nulla ratio erit, cur dolor ad oculi cavum non feratur.

Dicere possumus ad Galeni defensionem, duplici ratione hoc signum fuisse à Galeno propositum. Primò, quia membrana, quæ in pericranio ad oculi cavum fertur, est hebetioris sensus, atque ità non compatitur dolori pericranii, nisi admodum obtusè: tunicæ verò oculi, quæ prodeunt è meningibus, sunt exquisitissimi sensus atque adeò insigniter dolent. Deindè membrana illa, quæ à pericranio oritur, non adeò intrinsecè & profundè attingit oculum versùs nervos opticos, sicut tunicæ quæ à meningibus procedunt. Undè dolor ille externus non potest sese extendere ad fundamenta oculorum, ut loquitur Gal.

Idiopathicus dolor stabilis & permanens est, nec aliarum partium sequitur affectus: Sympaticus verò ab alterius partis affectu dependet; ita ut dum affectus ille susceperit incrementum, dolor capitis intendatur; dum verò remittitur, conquiescat. Ille autem sympathicus dolor fit vel ex consensu totius corporis, sicut in febribus contingit; vel determinatæ partis, putà ventriculi, hepatis, lienis, vel uteri.

Quænam verò sit illa pars quæ dolorem capiti communicet, ex cujusque partis affectæ propriis indiciis facilè innotescet.

Dolor pungitivus ab acri & bilioso humore vel vapore, membranas feriente excitatur. Gravativus à copioso humore crasso, frigido, pituita scilicèt, vel melancholia partes sensibiles comprimente. Tensivus fit à flatibus aut humoribus mitioribus intra membranas sese insinuantibus, easque distendentibus. Pulsatorius denique fit à tenui bilioso que sanguine, vel spiritu redundante; quo turgentes, ac distentæ arteriæ vehementiùs pulsant; membranasque concutiunt: sicque partes vicinas percutiendo sensum pulsationis in iis efficiunt, ut fusiùs docetur à Galeno 2. *de loc. aff. cap.* 3.

Ex supra propositis causæ præcipuæ doloris capitis satis declarantur, quæ in universum ad solutionem continui, tanquàm ad causam proximam & immediatam referuntur. Quæcunque igitur continui solutionem manifestam vel occultam inferre possunt, ea capitis dolorem etiam inducere apta nata sunt.

Signa etiam diagnostica tum specierum doloris capitis, tum causarum eas producentium, ex superioribus desumi possunt, ut prognostica tantùm exponenda superstint. Dolor capitis externus perpetuò minùs periculosus & curatu facilior est interno.

Dolor capitis in febre acuta, cum urina tenui & alba, periculosus. Significat enim raptum materiæ biliosæ ad cerebrum, undè phrenitidis periculum impendet.

Dolor capitis fortis, subitò delitescens, nulla subsequente evacuatione, aut morbi imminutione, lethalis. Significat enim facultatis animalis abolitionem, quæ objectum dolorificum ampliùs non sentiat.

In vehementi capitis dolore extrema frigescere, malum; ex doloris enim vehementia magna fit caloris retractio ad partem affectam, undè periculum imminet inflammationis.

Quibus ex morbo partium inferiorum convalescentibus dolor capitis vehemens supervenerit, si non præcedat excretio manifesta, iis in cerebro futurus est abscessus; materiæ enim morbificæ translationem ad cerebrum significat.

Qui in doloribus capitis æruginosa vomunt, & cum surditate vigilant, ii citò vehementer insaniunt. 1. *Prorrh.* Significat enim bilis adustæ in cerebro collectionem, quæ ventriculum in consensum trahat.

Capitis dolores, & sonitus aurium sine febre, aut vertigo, aut surditas, aut manuum torpor imminentem apoplexiam aut epilepsiam significat. Hipp. *in Coacis.* Fiunt etiam ista symptomata è pituitæ crassæ copia, in cerebro cumulata.

Utero gerentibus capitis dolores soporosi cum gravitate fientes, mali. 1. *Prorrh.* Significant enim humorum transfluxum ad cerebrum, qui cum multi & copiosi sint in muliere gravida, ob purgationis menstruæ defectum; hinc gravius malum metuendum est.

Dolor capitis, qui à morbi principio non apparuit, agitato & perturbato copore obortus, imminentem crisin per hæmorrhagiam, aut vomitum significat.

Cùm igitur capitis dolor tum à frigida causa, tum à calida dependeat: ad utriusque oblationem curatio dirigenda est.

Ad prioris curationem materia pituitosa primùm evacuanda est convenienti præparatione adhibitâ, ut superiori capite dictum est. Deindè intemperies cerebri frigida corrigenda, ac reliquiæ humoris discutiendæ sacculis, superiori etiam capite propositis, vel iis, qui in frigida cerebri intemperie descripti sunt. Quibus calentibus confricetur caput derasum manè per sesqui horam, singulis diebus, dum doloris causa fuerit exhausta.

Post frictionem capitis per sacculos, inspergatur pulvis sequens, cotone, aut lanâ superpositâ.

℞. Nuc. moschat. caryophyll. piperis, pyrethri; ana ʒ.ß. fol. salviæ, baccarum lauri, ana ʒ. ii. sem. sinapi, nasturtii contus. an. ʒ. vi. Fiat pulvis, capiti inspergatur ut dictum est, & manè pectatur ante usum sacculorum, ut pulvis pridiè inspersus excidat.

Utilia etiam erunt errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi: quorum descriptiones supra fuerunt propositæ.

Utilis etiam erit syrupus magistralis, in hunc modum compositus.

℞. Ras. ligni guiaci, & rad. chinæ in taleolas divisæ, an. ʒ.j.ß. Infundantur per horas xii. in ℔.iv. aquæ fontis. Bulliant ad mediæ partis consumptonem addendo sub

finem fol. verbenæ M.i. flor. ſtœchados & major. ana P.j. In colatura diſſolve ſacchari albi ℔. ß. Coquantur in ſyrupum, & antequàm ſit perfectè coctus, in eum conjice in nodulo, ſennæ mundat. ʒ.iij. agarici recenter trochiſcati ʒ.ii. rhab. opt. ʒ.iij. Capiat ʒ.ij. vel iij. ſemel in ſeptimana.

Conferent etiam plurimùm pilulæ ſequentes, quæ in Italia olim magno in pretio habitæ ſunt tempore Euſtachii Rudii, in Academia Patavina profeſſoris Practicæ primarii, qui earum autor prædicabatur, & pro magno ſecreto habebat; ideòque uni duntaxàt Pharmacopœo conficiendas dederat, ne aliis innoteſceret earum deſcriptio, quam tamen mutuatus fuerat à Weckero, qui eam proponit ex Andernaco. Illa autem talis eſt.

℞. Colocinth. ʒ. vi. agarici troch. diacrydii, hellebor. nigri, turbith, an. ʒ.ß. aloës ʒ.j. ſpecier. diarrhod. abbatis ʒ.ß. Contundantur purgantia, & ponantur in vaſe vitreo cum ſpiritu vini, ut octo digitos ſuperemineat, & digerantur per octo dies in loco calido, poſteà adjiciatur pulvis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies. Mox colentur omnia & fortiter exprimantur. Liquor expreſſus deſtilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam craſſitiem, quæ pilulis efformandis idonea ſit: quarum doſis eſt ℈. i.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur, quarum ſe tantam vim experiendo cognoviſſe affirmabat, ut nullam cephalalgiam aut hemicraniam offenderit, quam non curaverit.

℞. Aloës opt. ʒ. ß. pulv. electuar. de gemmis, trium ſantal. roſar. rubrar. ana ʒ. iij. Cum ſyrupo abſinthii, vel roſat. fiat maſſa. Detur ʒ. i. bis in hebdomada hora i. vel ij. ante cœnam.

Ac denique in contumaci dolore & inveterato omnia convenient remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt propoſita. Inter quæ non infimum locum obtinent emplaſtra epiſpaſtica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli auſi ſunt capiti admovere emplaſtrum de ranis Vigonis cum mercurio, quo multis pituitoſis humoribus per ſputa evacuatis, inveteratos capitis dolores interdùm ceſſaſſe aſſerunt.

Thermæ ſulphureæ ac bituminoſæ in hoc caſu efficaciſſimæ ſunt, tum balneo, tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt, in dolore inveterato, decocta ſudorifica, quibus multos fuiſſe liberatos, apud celeberrimos Autores legere eſt.

Quibus non conferentibus Mercatus ad ſtibii uſum audet confugere, eumque cum elogio commendat *lib.* 1. *de intern. morb. curatione*, *c.* 8. In dolore autem diurno plus præſtat caput frequentiùs roborare, quàm pertinaciter vacuationibus inſiſtere, ideò conferent pulveres & cucufæ, aliaque topica, in frigidæ intemperiei cerebri curatione propoſita.

Magis tamen probantur pulveres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex ejuſdem ſorditie dolor excitari poteſt.

Prætereà fieri poterit inunctio ex ol. amyg. in quo ſerpillum, lauri folia, maſtiche, ſpicia, mentha, majorana, thymus, pulegium, nux moſchata, cariophylli, & cinamomum, aut horum nonnulla bullierint, addendo, dum fit ebullitio, vini rubri parùm,

Vel ſequens oleum arte chymicâ paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔. i. maſtiches, nucis moſchatæ, cinamomi, ana ʒ. j. caryophyll. zedoar, galangæ, ladani, ana ℥. i. ß. ſucci ebuli, & cucum. agreſt. ana ʒ. i. ol. chamom. & liliorum, ana ℔. ß. vini rubri ℔. i. ß. ſerpilli virid. M. i. Pulveranda pulverentur & conjiciantur in retortam vitream, extrahaturque oleum, quo deraſum caput illinatur.

Oleum ſuccini ad idem eſt efficax, eoque tempora inungere ſufficiet. [Efficacior Balſ. vitæ Bilgeus.]

Dum prædicta remedia adminiſtrantur, ab ipſo etiam curationis initio ſpecifica remedia uſurpari poterunt, quale eſt hoc epithema.

℞ Pulv. zedoar. ʒ. i. aquæ betonicæ, verbenæ, ſambuci ana ℥. i. Miſce, applicentur calidè parti dolenti cum pannis ſcarlattinis.

Inter ſpecifica doloris capitis à quacumque cauſa oriantur, principem locum obtinet verbena, cujus aqua deſtillata & capiti admovetur, & intùs aſſumitur ad ʒ. iv. cum ſpiritus ſalis gut. iij. Imò verò ipſa verbena viridis, de collo tantùm ſuſpenſa, duos ægros ſanavit apud Foreſtum, cum multa remedia fruſtra uſurpata fuiſſent.

Zacutus Luſitanus *lib.* 1. *Praxis Med. mirab. obſerv.* 7. 8. & 10. quatuor proponit remedia experimentis ibid. enarratis confirmata: nempè fonticulum in ſumma manu, hirudines temporibus affixas, apertionem venæ frontis, & juxta canthum oculi, quorum hiſtorias dictis locis videre eſt.

Circa illas obſervationes hæc notanda. Primò, fonticulus inter pollicem & indicem admotus, aliis experimentis comprobatus eſt, & rebellem capitis dolorem curavit.

Secundò, in curatione quæ per hirudines fit, Zacutum non eſſe contentum duas vel tres admovere, ut vulgò ſolet fieri; ſed decem aut duodecim circulariter temporibus affigere: undè maxima ſequitur ſanguinis attractio, quæ totam materiam morbificam exhaurire poteſt.

Tertiò, in curatione quæ fit ſecta vena frontis, notandum eſt, eam venam bis ſectam fuiſſe; undè innuitur primam ſectionem ſatis non profuiſſe: cùm tamen practici noſtri rarò eam operationem repetant, ſi primâ vice non ſucceſſerit.

Cauſa calida, dolorem capitis primarium & eſſentialem efficiens, eſt ſanguis aut bilis. Eademque utique conveniunt remedia, ſed magis minùſve potentia, pro majori vel minori cauſæ efficacia.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum eſt, præmiſſo clyſtere. Major tamen ſanguinis copia educenda eſt, cùm dolor fit à ſanguine, minor, bile redundante.

Deindè medicamentum purgans bilem exhibendum eſt, non ſolùm quando bilis cauſæ principalis rationem obtinet, ſed etiam quando ſanguis luxuriat, cujus portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si unica evacuatione materia peccans ſufficienter educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita intervalla.

Poſteà admoveantur capiti repellentia, & oxyrrhodina, qualia in curatione phrenitidis fuerunt propoſita, mitiora eligendo.

Ac conſequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias diſſolvendas & dolorem demulcendum, erunt utiliſſima.

In dolore capitis, qui per febres continuas affligit, pulmo vervecinus ex recens mactato animali extractus, & calidè admotus, dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplaſma ex cucurbita contuſa, vel ſempervivo majore plantis pedum admotum.

Apertio ſaphænæ, præmiſsâ ſufficienti phlebotomia in brachio, capitis dolorem in febribus, ſæpè in momento fugat.

Interìm revulſiones per cucurbitulas tam ſiccas, quàm ſcarificatas, & frictiones extremorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decurſu, ſi alvus non ſit fluida, clyſteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt injiciendi.

Tum enim derivatio rectè & utiliter celebratur poſt generales evacuationes & revulſiones, ſecta vena frontis, aut eidem admotis hirudinibus, & veſicatoriis cervici applicatis,

Dum hæc fiunt, tota humorum maſſa erit temperanda julepis, emulſionibus, & juſculis, in curatione phrenitidis propoſitis.

Si denique dolor valdè urgeat, ad narcotica veniendum eſt, tam externa, quàm internan: prout in dicta curatione phrenitidis uſurpata ſunt.

Apertio venarum frontis, & hirudines temporibus, ex Zacuto Luſitano ſupra commendatæ, hîc etiam conferre poterunt.

Paræus *lib.* 16. *cap.* 4. hemicraniam deſperatam arteriotomia in temporibus celebrata curatam eſſe refert, nullumque in ea periculum eſſe teſtatur. Aperitur arteria ut in

in phlebotomia, & sanguinis impetu ac saltu prosilientis, ℥.vj. detrahendæ. Mox appositis, ut decet, plagulis deligatio facienda, & per quatriduum detinenda.

Eadem dicit Botallus in vetustis capitis doloribus, quasi miraculo conferre. Nos etiam illius usu atrociſſimam hemicraniam curavimus, & nullum in ea arteriarum apertione periculum esse advertimus.

Vulneri emplastrum admovendum est, ex thure, mastiche, bolo armeno, & pilis leporinis, albumine ovi subactis. Deindè fascia admovenda, qualis in vulneribus capitis concinnari solet.

In omni dolore capitis, à quacumque causa fiet, si aliis remediis non cesserit, & doloris atrocitas ad extrema confugere cogat, vesicatorium toti capiti admotum, derasa capillitio, curationem absolvere poterit.

Cauterium sututæ coronali admotum, dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abstulit.

Multò majoris est efficaciæ si temporibus admoveatur, de quo vide Poterium *observationum centur.* 3. *c.* 8. & observationes nostras publico communicatas.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER SECUNDUS.

DE AFFECTIBUS OCULORUM.
PRÆFATIO.

OCULORUM affectus tam varii sunt atque multiplices, ut difficillimum sit eos perspicuè ac dilucidè enarrare, ab invicemque distinguere. Quod tamen ut nos, (quantum fieri poterit,) assequi nitamur, & tractationem istam praxeos usui maximè accommodemus, eos ita partiemur, ut morbi à quibus visio immediatè læditur, primum exponantur: postmodum verò reliqui morbi explicentur, qui partibus oculum componentibus, aut illi adjacentibus, citra ullam, aut saltem perexiguam visionis læsionem contingunt. Læditur autem visio imminutè, abolitè, depravatè. Abolita visio τυφλότης Græcis, Cæcitas, Latinis nominatur. Imminuta verò, pro variis imminutionis gradibus & modis, varia nomina sortita est, quorum præcipua sunt, Amblyopia, Myopia, Nyctalopia & acies sivè acuties vespertina.

Cæcitas vel à nervorum opticorum obstructione absoluta (& tunc Amaurausis nominatur) vel à suffusione integra, vel aliis humorum & tunicarum vitiis gravioribus exoritur. Amblyopia, quæ Latinis visus obscuritas, hebetudo, vel caligo nominatur, in qua objecta non satis clarè & perspicuè cernuntur, in quacumqne distantia posita, ab iisdem cæcitatis causis producitur, sed levioribus & imperfectis, ut nervorum opticorum obstructione imperfecta, suffusione levi, spirituum inopia, vel crassitie, & aliis hujusmodi. Myopia Latinis lusciositas dicitur, in qua objecta non nisi propinqua & ferè oculis admota cernuntur; dissita verò minimè, vel saltem imperfectè, ut ita affecti notos, & amicos prætereuntes non agnoscant. Fitque secundum Galeni & omnium ferè recentiorum doctrinam, paucitate & tenuitate spiritus visorii, qui non eget medii illuminati copia, ad perfectè visionem efficiendam; sed ab ea dissipatur. Contra verò, qui spiritus habent crassos, remota meliùs vident, quia spiritus ille crassus majori indiget collustratione, quæ in majori medii illuminati copia reperitur. Verùm hæc doctrina falsissima, ex Opticæ ignorantiâ oriunda, ex illius theorematis apertè demonstratur, & ex humoris crystallini situ diverso, has visionum diversitates emergere. Cùm enim species objectorũ per pyramidem recipiantur in crystallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur, si crystallinus ad anteriora & versùs pupillam magis vergat, objecta remotiora meliùs videntur, quia ut conus pyramydis ad crystallinum perveniat, & in eo terminetur, objecta remotiora esse necesse est. Si enim ad oculum magis accedunt, conus pyramidis crystallinum transgreditur, & objecta magis confusa percipiuntur: contrà verò si crystallinus in profundo oculi magis situs sit, & ab uvea tunica magis remotus, objecta debent oculis esse viciniora, ut conus pyramidis ad eum accedere valeat. Undè patet myopiam non aliter fieri, quàm ex situ crystallini profundiori, atque ita affectum hunc esse connaturalem, neque remediis superabilem. Affectus verò myopiæ contrarius in quo nimirùm objecta remotiora melius videntur, plerumque solet contingere, in quibus humoris aquei portio cõsumpta est, ut crystallinus ad pupillam accedat. Adde quod à longa capitis inclinatione, quæ vitæ decursu fit, vel in legendo, scribendo, vel alia negotia tractando, humor crystallinus sensim ad anteriora vergat. Hæc demonstratur usu specillorum, siquidem myopiâ laborantes juvantur specillis concavis, à quibus radii specierum visibilium dispergũntur, sicque efficiunt, ut conus pyramidis longiùs protendatur, atque adeò res, quæ ob distantiam majorem à myopicis percipi non poterat, postmodum percipiatur; protenso nimirùm pyramydis cono usque ad crystallinum, qui antea in pupilla, vel humore aqueo seu albugineo desinebat. Senes contra juvantur specillis convexis, quibus radii uniuntur & conus pyramidis abbreviatur, atque ita res propinquæ meliùs cernuntur, quarum conus antea crystallinum pupillæ propiorem transgrediebatur.

Nyctalopia, seu nocturna cæcitas, fit quando interdiu quidem satis vident occidente sole obscuriùs, noctu verò nihil. Fitque à spiritibus, humoribus, aut tunicis crassioribus, vel pupillâ angustiore. In iis enim omnibus majus lumen necessarium est ad rectè videndum, quo deficiente, sub Solis occasu, vel noctu ad lucernam, parum aut nihil vident.

Vespertina acies sivè acuties est, quando obscuriùs interdiu, noctu verò melius vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata est, ut videre est apud Hippocr. 2. prorrhet. *Usus tamen retinuit apud recentiores Græcos, ut nyctalopia pro nocturna tantùm cæcitate usurpetur. Fitque à tenuitate nimia spirituum, qui multo splendore dissipantur, vel à pupillæ dilatatione, in qua nimiũ luminis interdiu oculum ingreditur, & visionem lædit, noctu verò exiguum lumen magis illustrat, quàm in eis, qui minùs dilatatam pupillam sortiti sunt.*

Quomodò imminutè, abolitè & depravatè visio lædatur, diligentiùs exponemus, dum omnium oculi partium morbos sigillatim explicabimus. Cum enim omnes particulæ oculum constituentes, ad actionem illius, puta visionem, conferant, iisdem partibus vitiatis, visionem etiam malè affici necesse est.

Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus, & nervo optico, ad quarum partium actionem spiritus animalis tanquàm agens principale & universale concurrit. Atque ut earum partium morbos percurramus, à nervi optici vitiata constitutione ordiemur: mox ad humorum & tunicarum affectus progrediemur.

Spirituum autem vitia, vel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alii sensus quoque læduntur; vel ab ipsius oculi vitiis, quibus curatis, pristinam atque debitam

conſtitutione ſpiritus recipiunt, ut peculiaris eorum tractatio neceſſaria non ſit. Sed in oculorum affectibus curandi, quibus viſio læditur, ea quæ ſpiritus viſivos reficiunt, & viſum confortare dicuntur, reliquis remediis perpetuò admiſcenda ſunt. (*Conf. Metet. l.* 40. *II.* 105.)

CAPUT I.

De gutta ſerena.

QUando viſio aboletur, nullo ſenſibili vitio in oculis apparente, Amauroſis, ſeu Gutta ſerena, affectus ille nominatur. Fitque dum ſpiritus animales à cerebro ad oculum tranſmeare nequeunt. Cùm autem ſpiritus animales à cerebro per nervos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in nervis opticis quærendum eſt. Multis autem modis affici poſſunt nervi optici, potiſſimùm verò obſtructione, adſtrictione, & ſolutione continui.

Obſtructio communiſſima eſt, & maximè ordinaria guttæ ſerenæ cauſa, quæ ab humore pituitoſo generatur, à cerebro in nervos illabente, non ſecus ac alii nervi in paralyſi ab eodem humore obſtruuntur; ita ut conſimiles affectus, ratione illius obſtructionis, dici poſſint.

Certum tamen eſt, ab adſtrictione & compreſſione nervorum opticorum hunc affectum etiam generari, quæ quidem compreſſio fieri poteſt tum ab humore pituitoſo circa nervos opticos collecto, eoſque comprimente; tum etiam à ſanguine, pure, aliave materia in eodem loco cumulata. Undè tumores quilibet in iis partibus geniti, ſimilem affectum poſſunt producere. Docet enim experientia, cerebri inflammationi, tum etiam phrenitidi, in febribus malignis cæcitatem interdùm in uno oculo, interdùm in utroque ſupervenire. Et refert Platerus *lib.* 1. *obſervationum*; cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo, in cerebro enato, & nervos opticos comprimente, ortum duxerat, quod per diſſectionem cadaveris poſt ægri obitum innotuit.

Deniquè vulnera capiti inflicta, in quibus nervi optici præſcinduntur, ſine controverſia efficiunt, quod ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus, quod oculi in ſtatu naturali conſtituti videantur, nullumque vitium in iis conſpiciatur, niſi quòd pupilla nigrior & amplior appareat. Verùm in cauſarum differentiis diſtinguendis maxima difficultas eſt. Licet enim à ſanguine aut pure genitus affectus ex inflammatione, abſceſſu, aut vulnere prægreſſo dignoſcatur, nullum tamen ſignum certum dari poteſt, per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtinguere poſſimus. Conjecturâ tamen id quodammodo aſſequi poſſumus, quandoquidem in obſtructione ſola nervi optici ſolus oculus afficitur. Si verò ejuſdem nervi compreſſio ſit ab humoribus pituitoſis, circa oculorum radices & proceſſus mammillares collectis, vel illa materia alias etiam cerebri partes occupet; tunc reliqui ſenſus læduntur, aut eorum nonnulli. Si verò nervos tantùm opticos obſideat, materia pituitoſa ſolito copioſior per nares excernitur; & gravitatis ſenſus in anteriori capitis parte præſertìm circa ſupercilia percitur.

Quod ad prognoſin ſpectat, hic affectus, ſi abſolutus ſit, id eſt, ſi integra ſit viſus abolitio, ab obſtructione nervi optici præſertìm oriunda, plerumque incurabilis eſt. Quemadmodùm etiam videmus obructiones aliorum nervorum, à quibus generatur paralyſis, vix aut nunquàm curari, præcipuè in iis qui ætate provecti ſunt. Si verò imperfecta tantùm ſit obſtructio, quæ viſus tantùm imminutionem, non autem cæcitatem efficiat, major ſalutis ſpes eſt: licet ea non niſi magno labore & longiſſimo remediorum uſu obtineri poſſit.

Si verò hic affectus fiat ab humoribus in anteriore cerebri parte collectis, & nervos comprimentibus, facilius curari poteſt. Sic refert Fabricius Hildanus *obſer.* 19. *cent.* 5. virum quemdam, ex aſſumpto vomitorio vehementi viſum amiſiſſe, eumque ejuſdem medicamenti beneficio recuperaſſe: quandoquidem vehementi vomitorio humores nimium exagitati, & verſus nervos opticos propulſi, eoſdem comprimendo, ſpirituum ad oculos commeatum impediebant, iiſdem vero eodem medicamento evacuatis, morbus ſolutus eſt. Similis ferè hiſtoria refertur à Sennerto de quodam ſtudioſo, cui cùm medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcæcatus eſt. Idem etiam teſtatur, fœminas quaſdam, cùm in utero conceptiſſent, ex nervotum opticorum anguſtia obcæcatas fuiſſe, malùmque hoc poſt quatuor aut quinque menſes, vel tempore partus, omninò deſiiſſe. Nos etiam nonnullos vidimus, qui ſubitò in maximam viſus imminutionem inciderant, vacuationibus univerſalibus & revulſionibus quibuſdam, intra quindecim dies reſtitutos. Ex facilitate curationis conjecimus, humorem non intra nervi ſubſtantiam impactum, ſed in cerebro tantùm circa eoſdem nervos congeſtum fuiſſe.

Ad hujus morbi curationem, materia nervis impacta vel adhærens, quæ obſtructionem vel adſtrictionem efficit evacuanda eſt. Quod fieri non poteſt, niſi priùs univerſum corpus evacuetur, quemadmodùm docuit Galen. 4. *meth.* oculum non eſſe ſanandum ante totum caput; neque caput ante totum corpus.

Atque ut remedia convenient methodo deſcribantur, victus ratio huic morbo conveniens primùm inſtituenda eſt, quæ quidem attenuans & moderatè ſiccans eſſet debet. Ac primum aër ad calidum & ſiccum inclinare debet; craſſus verò, frigidus, nebuloſus ac pluvioſus omninò vitandus. Cibi laudabiles ac boni ſucci uſurpentur, vitando eos, qui craſſum ſuccum generant, quales ſunt caro porcina, anſerina, piſces, legumina, caſeus, & ſimilia; tum etiam, quæ vaporoſa cùm ſit, caput replent, ut lacticinia, & aromata calidiora, piper nimirùm, zinziber, &c. Panis conficiatur cum aqua fœniculi, aut ejuſdem ſemen permiſceatur, ſedulò cavendo, ne tritico, ex quo panis conficitur, lolium admiſtum ſit, quod viſui maximè obeſſe tota credidit antiquitas. Undè apud Comicum ille qui alteri viſus defectum exprobrat, *lolio* inquit, *credo victitare te.* In ciborum condimentis & juſculis utatur iis, quæ extenuandi vim habent, ut hyſſopo, fœniculo, majoranâ, betonicâ, ſalviâ, euphraſiâ, ac præſertim nuce moſchatâ, quæ cerebrum roborat, viſumque clarificat. Raparum uſus frequens eſſe debet, quia oculos acutiores reddere creduntur. Idem etiam præſtant paſſeres & columbæ, frequenter uſitatæ. Vitandæ herbæ frigidiores, ac imprimis lactuca, quæ oculis infenſa eſt.

Ciborum quantitas moderata ſit, neque unquàm æger iis ſe immodicè repleat. Cœna ſit parcior prandio; & ſemel, aut bis in ſeptimana, à cœna abſtinere utiliſſimum eſt. In paſtu loco ſalis conferet ùti pulvere ſequenti.

℞. Salis communi ʒ. ij. eupraſiæ ſicc. ʒ. ij. nuc. moſc. ʒ. j. cinamon. ϑ. ij. M. fiat pulvis. Poſt ſingulos paſtus capiat æger pulveris ſequentis cochl. i.

℞. Sem. coriand. præparati ʒ. ß. ſemin. aniſi, fœniculi, ana ʒ. ii. cinamom. nuc. moſch. ana ʒ. i. euphraſiæ ſiccæ ʒ. iij. ſacchari roſac. duplum pondus omnium, fiat pulvis.

Vinum in hoc affectu non convenit, quia vaporoſum eſt, & caput replet, fluxionibuſque promovendis maximè idoneum. Ideò decoctum ſalſæparillæ, liquiritia dulcoratum, & coriandro aromatizatum, erit utiliſſimum. Sed quia diuturnus admodum eſt affectus, & omnes tam longam vini abſtinentiam ferre nequeunt, ſi illius uſus concedendus ſit, eligatur oligophorum, quodque minùs generoſum minùſque potens eſt. Multòque utilius erit, ſi euphraſia ſicca in eo ante maduerit. Atque ut ad longum uſum paretur vinum euphraſiatum, doliolo muſto repleto, vindemiarum tempore, euphraſia immittatur, eoque vino utatur æger pro potu ordinario.

Somnus conſueto brevior ſit, & decubitus ſupinus quantum fieri poteſt, ſomnuſque fugiatur meridianus, tanquàm maximè noxius. Exercitia moderata ſint, eorùmque loco frictiones inferiorum partium celebrentur. Alvus laxa perpetuò ſervetur; & gravia animi pathemata fugiantur.

Inſtitui

Inſtitutâ hoc modo victus ratione, curatio ab univerſali evacuatione incipienda eſt. Ac primùm purgatio inſtituenda eſt ſequenti medicamento.

℞. Sennæ mund. ʒ. ß. ſemin fœnic. ʒ. j. folior. beton. euphraſ. & verben. ana. M. ß. liquiritiæ ʒ. iij. Coquantur ad ℥. v. In colatura diſſolve diaphœnici ʒ. iij. ſyrup. roſar. ʒ. j. Fiat potio, quæ detur manè cum regimine.

Poſt primam illam purgationem, ſeriò apud ſe cogitare debet Medicus, an phlebotomia uſurpanda ſit. Quandoquidem ea ab omnibus ferè practicis in hoc caſu rejicitur, cum affectus ſit chronicus à frigida intemperie & materia pituitoſa oriundus. Undè metuunt, ne per ſanguinis evacuationem cerebrum magis refrigeretur, ſicque majorem pituitæ copiam generet, & ne cauſa morbi conjuncta magis incraſſetur, atque ita difficiliùs diſcuti ac diſſipari valeat. Verùm, ut eorum ſententia in ſenibus, & pituitoſo temperamento prædictis locum habere debet: in iis tamen, qui aut in juvenili ætate conſtituti, aut calido temperamento prædicti ſunt, admittenda non eſt, præſertim ſi ſanguinis redundantis notæ manifeſtæ appareant, tunc dubium non eſt, quin phlebotomia maturè uſurpata plurimùm conferre valeat. Imò verò, ubi ſanguinis mittendi indicationes prædictæ reperiuntur, utile erit ex Pauli & Aëtii ſententia, poſt venæ ſectionem in brachio celebratâ, venas capitis particulares & oculis vicinas aperire, nempè venam frontis, temporum, & eas quæ ſunt in angulis oculorum juxta naſi radicem. Temporibus tamen commodiùs hirudines applicabuntur, quæ etiam pone aures admotæ, non parum conferre poterunt. Referunt practici nonnulli, ob frontis vulnera nonnullos à cæcitate fuiſſe liberatos. In quibus cæcitatis cauſam veriſimile eſt fuiſſe nervorum opticorum compreſſionem, à venis & arteriis vicinis ſanguine turgentibus, quas dicta vulnera deplevere. Undè Spigelius, referente Plempio *in ophthalmographia*, in gutta ſerena non ſine fructu mediam frontis venam pertundere ſolebat, ſanguinemque tandiù evacuabat, donec ſua ſponte erumpere deſineret.

Si verò menſium ſuppreſſio hunc affectum præceſſerit, ex venis inferioribus ſanguis detrahendus eſt: aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ, ſi æger earum fluxum anteà paſſus fuerit, qui tunc temporis ſuppreſſus ſit, vel ſi hepate calidiori, aut melancholico temperamento donatus ſit.

Poſtmodum verò totum corpus exactiùs vacuandum eſt apozemate ſequenti.

℞. Rad. fœnic. ſalſæ paril. ireos Florent. & enulæ camp. ana ʒ. j. folior. beton majoranæ, meliſſæ, euphraſ. fœn. verben. & chelidon. major. ana M. j. liquiritiæ raſæ & paſſular. mund. ana ʒ. j. ſemin. aniſi & fœnic. ana ʒ. iij. ſennæ mund. ʒ. ij. turbith. gummoſi & agarici recenter trochiſc. ana ʒ. ij. zinzib. & caryophyllor. ana ℈. j. flor. ſtœchad. anthos, & lavandulæ, ana P. j. Coquantur ad ℔. ij. ß. In colatura diſſolve ſacchari albi ʒ. iij. Fiat apozema clarificat & aromatizat. ʒ. ij. cinamomi electi, pro iij. doſib. matutinis. Finitis apozematis, exhibeantur pilulæ ſequentes.

℞. Maſſæ pilular. lucis maj. & cochiar min. ana ʒ. ß. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſex (vel xii.) deauratæ, quas capiat ſummo mane.

Præmiſſa hac univerſali evacuatione, cauſa antecedens revellenda eſt, conjuncta verò dirivanda ac diſcutienda.

In hunc finem frictiones partium extremarum, & præcipuè inferiorum, matutinis hotis celebrandæ ſunt.

Cucurbitulæ ſcapulis & dorſo ſine ſcarificatione admovendæ. Ac præſertim cucurbitula occipitio cum ſcarificatione admota, tanta efficaciâ humores à partibus anterioribus & nervorum principio detrahit, ut nonnulli, poſt illius applicationem, quaſi momento viſum recuperaverint.

Eodem tempore veſicatorium poſteriori parti cervici, admoveatur, & veſiculæ excitatæ ſerventur diu apertæ: betæ aut braſſicæ foliis frequenter admotis.

Exſiccato veſicatorio, admoveatur cauſticum occipiti, inter primam & ſecundam vertebram; (vel quod jam apud nos in frequenti uſu eſt) duo cauſtica applicentur poſteriori parvi cervicis, juxta quartam & quintam colli vertebram, ita ut ſpina dorſi utrique cauterio intermedia ſit, & utrumque eodem emplaſtro curari valeat.

Loco cauteriorum, ſetaceum eidem parti admotum efficaciſſimum eſt; ſed noſtrorum hominum mollities illius uſum penè abolevit.

Si prædicta cauteria non profuerint, ſuturæ coronali admoveri poteſt cauſticum potentiale, quod aliquando profuit, reliquis non conferentibus.

Dum hæc fiunt, ſtatim poſt purgationem univerſalem diæta ſudorifica inſtituenda eſt ex decocto ligni guaiaci, ſaſſafr. & rad. ſalſæ paril. juxta methodum, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita eſt. Hoc tamen advertendo, ut decocto ſudoriſico, & circa finem illius addantur ea, quæ oculos peculiariter reſpiciunt, ut verbena, fœniculum, euphraſia, & chelidonia major.

Et ad cerebrum potentiùs exſiccandum, ſacculi loco prædicto deſcripti, tempore ſudoris, capiti admovendi ſunt, ſi nimia illius calefactio non metuatur.

Imò verò, poſt diætam ſudorificam, uſus thermarum ſulphurearum & bituminoſarum, tum balneo, tum capitis irrigatione erit convenientiſſimus; cùm hujuſmodi aquæ ad frigidam & humidam intemperiem corrigendam, pituitam abſumendam, & cerebrum roborandum efficaciſſimæ ſint.

Præter univerſales totius corporis & capitis evacuationem, peculiares etiam inſtitui poſſunt per apophlegmatiſmos, quibus pituita per palatum è cerebro elicitur, qui quidem forma gargariſmatis aut maſticatorii præſcribi poſſunt juxta formulas in cerebri frigidi intemperiei curatione deſcriptas.

Errhina & ſternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt. Si tamen poſt exactam totius coporis & capitis evacuationem mitiora & benigniora per aliquot dies uſurpentur, utilia eſſe poterunt: ſiquidem materiam morbificam, nervis opticis impactam ſenſim educere acderivare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam eliciant ad partes anteriores. Alioquin omni derivatione, quæ eſt evacuatio per partem affectam, aut ipſi vicinam, perpetuò metuendum eſſet, ne ad ipſam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab univerſalibus evacuationibus, quæ ipſam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex ſucco betæ & majoranæ, cum vino albo extracto, in quo manna diſſoluta fuerit.

Potentius autem & nihilominùs totum errhinum parari poteſt ex pulvere nicotianæ, præcipuis cephalicis & oxydorcicis correcto. Ab eo enim per palatum magis, quàm per nares pituita educitur, & cerebrum ita roboratur, ut non adeò facilè humorum influxum ab aliis partibus recipiat. Illius igitur compoſitio talis erit.

℞. Nicotianæ ſiccæ ʒ. j. fol. ſalviæ majoran. beton. euphraſ. Flor. caryophyll. noſtratis roſar. rub. an. ʒ. j. Fiat pulvis, qui naribus attrahatur manè per aliquot dies.

Neque ſufficit purgatione univerſali totum corpus ab humoribus excrementitiis ſemel liberare; ſed in eo ſtatu conſervandum eſt toto curationis decurſu, atque adeò purgationibus interpolatis, quæ in dies congeruntur excrementa, educenda ſunt. Quod fiet pilulis uſualibus in hunc modum compoſitis.

℞. Aloës optimæ ʒ. ß. ſennæ mund. turbith. hermodactyl. & agar. recenter trochiſc. an. ʒ. ij. diacrydii. ʒ. j. macis, caryophyl. & croci Oriental. an. gr. vii. Irrorentur ſucco majoranæ & chelidoniæ maj. Deindè iterùm exſiccentur in umbra, & cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ. ß. vel. ℈. ij. bis aut ter in menſe.

Dum hæc ſunt, cerebri & oculorum roborationi perpetuò inſiſtendum eſt, & varia medicamenta per vices uſurpanda: ne æger unum & idem continuò ſumendo, nimium faſtidiat, nève natura eidem remedio aſſueſcat: inter ea verò, quæ hac dote prædita ſunt, recenſetur theriaca vetus, quæ ʒ. j. pondere ſumi poteſt horâ ſomni, cum aqua fœniculi, euphraſ. & chelidoniæ, bis aut ter in ſeptimana.

Commendatur etiam nux moſchata manè, jejuno ſtomacho comeſta, & dentibus diu atrita, ut vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viſcerum calorem, exſpui poteſt comeſtionem.

Myrobalani conditæ, manè aſſumptæ, viſum maximè clarificare exiſtimantur.

Opiata etiam uſualis ità componi poterit.

℞. Conſervæ flor. beton. & antho, ana ʒ. ij. myrobalanos conditos num. ij. theriacæ veter. ʒ. ij. pulveris folior. euphraſ. ʒ. iij. ſem. fœn. ʒ. ij. nucis moſcat. cinam. & cariophil. ana ℈. ij. Cum ſyrupo ex ſuccis fœnic. rutæ, chelidon. cum melle confecto, fiat opiata, de qua capiat æger ad magnitudinem caſtanæ, ſuperhauſto vini, aqua fœniculi diluti momento.

Neque omittenda ſunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt, & exſiccant: qualia ſunt pulvis cephalicus, capillis inſpergendus, cucuſa & ſuffitus, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita ſunt.

Denique topica roborantia, oculis admovenda, ab Autoribus paſſim proponi conſueverunt, quæ tamen nullius aut exiguæ ſunt efficaciæ, quod eorum vis ad nervos opticos penetrare non poſſit. Si quis tamen eorum nonnulla uſurpare deſideret, ex ſuffuſionis curatione (ubi ingens copia eſt) deſumere poterit.

In caſu deſperato, poſtquàm omnia remedia fruſtrà uſurpata ſunt, veſicatorium toti capiti raſo inſtar cucuphæ admotũ, multùm aliquando profuit, etiam bis aut ter admotũ, ubi priores veſiculæ & excoriationes exſiccatæ fuerint.

CAPUT II.

De humoris vitrei affectionibus.

HUmor vitreus cryſtallino ſubjectus eſt; & ideò diaphanus à natura factus, ut ſpecies puræ ac limpidæ ad nervum opticum deferri poſſint. Si igitur perſpicuitas illius, humoris cujuſvis admixione turberur, eique opacitas inducatur, pro majori vel minori illius gradu, viſum imminui aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato, ſi nimirùm quædam illius portio per ictum & contuſionem ante cryſtallinum transferatur: tunc enim viſus obtenebratur, quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies objectorum puræ & ſinceræ ad cryſtallinum deferre nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur, ſod ſola ratione fieri poſſe judicatur. Vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci, coguntur que praxim medicam exercentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena confundere, idque ſine ullo ægrotantium damno: cùm humores extranei, in vitreum effuſi, iiſdem remediis diſcuti debeant, quibus gutta ſerena curari conſuevit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt, quod ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes & procatarcticæ diligenter advertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus, neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt. Id tamen à natura fieri contingit, atque adeò totum negotium illi eſt committendum.

CAPUT III.

De humoris cryſtallini affectibus.

CRyſtallinus humor, præcipuum viſionis inſtrumentũ, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem & perſpicuitatẽ retinere debet, ut viſio perfectè exerceri valeat. Et ſi ab ea puritate deflectat, viſio plurimum læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur, eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucũ colorẽ mutatio. Fitque hic affectus quando humor cryſtallinus cõdenſatur per exſiccationẽ, quæ in ſenectute contingit, concurrente tamen cauſa aliqua exſiccante & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quòd circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum & nebulam videantur. Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat. Undè factum eſt, ut autores quamplurimi glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verum diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt illi duo affectus, quod in ſuffuſione albedo in ipſa pupilla, & ferè juxta corneam; in glaucomate verò profundior appareat.

Incurabilis eſt hic affectus, præcipuè in ſenibus, in quibus ſiccitas partiũ emandari non poteſt. Si tamen non ſatis conſtet, in cryſtallino affectũ reſidere, ſed ſuffuſionis quædã conjectura ſit, illius remedia in uſũ revocari poterunt.

Præterea laborare poteſt humor cryſtalinus ſitu vitiato, cùm nimirùm latiori ſua parte, quæ lentis inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectà opponitur; ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, tuncque res geminæ ſolent apparere, ſi unus tantùm oculus hoc vitium patiatur; quia amittitur parallelus, qui in utroque oculo idem eſſe debet, ut res à duobus oculis percepta eadem appareat. Et ſi in eadem planitie conſtituti non ſint, res geminæ apparent, quod facilè experitur, quicunque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim amiſſo parallelo res duplices apparent. Hæc tamen viſionis depravatio, qua objecta duplicia apparent, non ſolùm ex cauſa propoſita exoritur, ſed etiam à vaporibus, aut tenui pituita, cryſtallinum inficientibus, à quibus ſpiritus viſorii diſcinduntur. Undè fit, quod ejuſdem rei ſpecies in duobus locis recipiatur: quod etiam in ebriis ſæpè ſolet contingere.

Secundò, ſitus cryſtallinus vitiatur quando verſus anteriora aut poſteriora inclinat. Si verſus anteriora & pupillam, tunc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò diſſitæ, quod in ſenibus plerunque contingit. Si verò verſus poſteriora & nervum opticum magis ſitus ſit, propinqua rectè videntur, diſſita verò minimè: & tunc fit Myopia, quæ in præfatione explicata eſt, dictumque eſt ibidem, hos affectus ſolis ſpecillis eſſe reparabiles.

Tertiò ſitus cryſtallini vitiatur, quando ad dextram vel ad ſiniſtram nimium inclinat. Hic affectus Strabiſmus nominatur, cùm pupilla rebus videndis non directè, ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio oculi apparet, ſed ab eo declinat: ità ut in una oculi parte plus albi appareat, quàm in alia.

Fit tamen hic affectus non ſolùm à cryſtalini ſitu vitiato, ſed etiam ex prava muſculorum oculos moventium diſpoſitione, quæ vel naturalis eſt, vel à dictorum muſculorum paralyſi, aut convulſione oriunda.

Verum à quacumque cauſa producatur, ſi connaturalis eſt, incurabilis cenſendus. Si verò à prædictorum muſculorum paralyſi aut convulſione fiat, eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus deſumenda eſt.

Denique ex majori vel minori inverſione cryſtallini, aliæ viſus depravationes poſſunt contingere, quando nimirùm quæ recta ſunt, curva apparent, vel quando objecta quaſi inverſa videntur. Hoc contigit Medico cuidam, ut refert Sennertus, qui cùm ſcalam, librum aliquem è forulis petiturus aſcenderet, & occulos fortiùs ſurſum converteret, accidit ut omnia ei poſteà inverſa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur. Illud quod ex ſitu cryſtallini mutato contigit, ſiquidem poſt anni quadrantem, cùm fortè iterùm oculos ſurſum converteret, naturalis viſio rediit, & omnia in recto ſitu vidit. Undè patet, violento oculi motu cryſtallinum è ſua ſede dejectum, ſimili poſtmodum motu ad eundem iterùm tranſmiſſum fuiſſe. Eam autem cryſtallini mutationem ita contigiſſe exiſtimo, ut cryſtallinus humor ſic fuerit inverſus, ut pars illius anterior, quæ reliquis depreſſior eſt, pupillæ directè oppoſita non fuerit, ſed potiùs pars illius lateralis: quæ cum gibboſior & magis convexa ſit, ſpecies objectorum inverſas repræſentare potuit, quemadmodùm videmus in ſpeculis rotundis, objecta inverſa apparere. Idque eà ratione contingere, ex Opticæ

præceptis

præceptis docetur, ubi in medio convexo & densiores radii specierum visibilium ita refranguntur ut sese cruciatim intersecent, & qui à parte objecti superiori feruntur, eam tanquàm inferiorem repræsentent, & vice versa.

Si verò minor fuerit humoris crystallini inversio, ita ut tum pars crystallini depressa, tum ejusdem convexa, pupillæ aliquatenus opponatur, objecta incurva apparere possunt. Quamvis etiam alia ratione fieri possit illa visus depravatio, quâ objecta incurva apparent : nempè si portio humoris crystallini pituitoso humore suffundatur. Tunc enim, propter diversam crystallini tenuitam & crassitiem, diversæ fiunt refractiones, quæ causæ sunt illius visus depravationis, quâ objecta incurva apparent. Hoc dilucido exemplo demonstrari potest, scilicèt baculi, cujus media pars in aquam demersa sit; tunc enim incurvus apparet, ex eo, quòd portionis in aquam demersæ species, quando ex aqua in aërem defertur, utpotè à medio densiori ad tenuius, refrangatur à perpendiculari : portio verò quæ est in aëre, non refrangatur, quia non transit per diversa media, quemadmodum ea, quæ est in aqua; indè fit, ut baculus incurvus appareat. Eodem modo species objecti, quæ fertur in portionem crystallini densiorem, magis refrangitur, quàm dum fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ scilicèt in statu naturali constituta est, pituitoso humore minimè suffusa, atque ità propter varias refractiones objecta incurva apparent.

Cùm autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in iis inquirendis frustrà laborandum non est.

CAPUT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de suffusione.

HUmor aqueus à sua naturali constitutione dejicitur, cùm quantitate vel qualitate peccat. Dum quantitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum, & pupillæ dilationem aut constrictionem efficit, qui affectus suo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, crassior evadit, quod fit ab humore extraneo in eum effuso, & Suffusio nominatur, quæ hîc explicanda est. Licet enim Galenus 1. *de sympt. caus. cap.* 2. ab ipsius humoris aquei condensatione fieri interdùm suffusionē doceat, sine humoris excrementitii affluxu : tamen quia rarissimè id contingit, & imaginatione potiùs, quàm artis usu dignoscitur, & si talis affectio detur, prorsùs incurabilis est : illa omissa, de ea, quæ fit humoris excrementitii affluxu tantùm agemus. Hæc autem ὑπόχυμα Græcis, Latinis suffusio, Arabibus aqua, vulgò *cataracta* nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter se distinguenda esse volunt ut varios hujus morbi gradus significent. Incipiens enim affectus, in quo levis quædam visus obtenebratio contingit, suffusio ab iis nominatur. Cùm verò ulterius progressus est morbus, & aliquid in pupilla collectum, aquæ instar apparet, aquam peculiariter nominant. Cùm denique materia in pupilla omnimodè concreta est, visionemque prorsus aufert cataracta ab iis nominatur. Fit igitur suffusio ex seroso vel pituitoso humoris, in illud spatium, quod inter corneam & crystallinam est, affusione. Cùm autem in illo spatio humor aqueus contineatur, jure merito inter aquei humoris affectu recensetur.

Hæc quidem veræ suffusionis causa est. Alia tamen datur suffusio spuria, quæ fit à vaporibus à ventriculo aliisque partibus in oculos translatis. A capite etiam vapores ad oculos transmitti, & suffusionem spuriam efficere posse, docuit Galen. 4. *de loc. aff. cap.* 2. Quamvis autem duæ suffusionis differentiæ, inter se distinctæ, ab Auctoribus proponantur, ut plurimùm tamen complicatæ sunt. Saltem legitimæ suffusioni spuria complicari solet : quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrum translati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ sunt. Id quidem ex eo docetur, quod omnes suffusione laborantes, minùs lædantur, ac perspicaciùs videant matutinis horis, quàm meridianis & vespertinis; quia nimirùm à prandio & cœna multi vapores à ventriculo ad oculos elevantur, & visum conturbant. Imò docet experientia, in dictis laborantibus visum esse hebetiorem & caliginosiorem statim à pastu, quam paucis post horis ab ipso. Præterea omnes suffusione laborantes, referunt sibi videri in aëre corpuscula quædam volitantia, velut calices, muscas, pilos, telas aranearum, & similia, quæ non fiunt, nisi à vaporibus crassis ad oculum translatis, & in eo sese commoventibus. Licet enim Auctores existiment, hujusmodi repræsentationes dependere à particulis crassioribus humoris pituitosi, in oculo contenti & suffusionem efficientis, hoc tamen credibile non est, quia oporteret humorem illum pituitosum, suffusionem efficientem, perpetuò moveri in oculo, ut species illas corpusculorum in aëre volitantium præpræsentare posset: quod quidem rationi penitus adversatur. Quin potiùs haud dubium est, vapores esse in perpetuo motu; atque adeò phantasmata illa volitantia repræsentare posse.

Humor quidem pituitosus præcipua est ac magis ordinaria suffusionis causa : alii tamen humores, exiguâ saltem portione ei commisceri possunt : & si bilis misceatur, citrina; si melancholia, nigricans suffusio apparet.

Humores autem isti ad oculos confluere solent, quando aliquâ debilitate affecti sunt, seu nativâ, seu adscititia.

Ad nativam debelitatem pertinet oculorum prominentia. Qui enim tales oculos habent, suffusioni obnoxii sunt. Oculi siquidem prominentes magni esse solent, atque adeò virtus diffusa in iis debilior est; tum etiam magni & prominentes oculi humores & vapores facilè suscipiunt. Debilitatem verò adscititiam faciunt causæ externæ, ut ictus, contusio, balneum, austrina & pluviosa constitutio, insolatio, fumus, lectio assidua, præsertim ad lucernam, & alia hujusmodi. Quæ etiam causæ humorum fluxionem ad oculos commovere possunt.

Fluunt autem humores à cerebro ad oculos per venas, uveam tunicam, & nervum opticum. Venæ, per quas humores deferri possunt ad eas partes multiplices sunt, quæ scilicèt vel feruntur à pericranio ad conjunctivam tunicam, indè ad corneam, & uveam; vel à meningibus cerebri, à quibus rami ad oculi membranas derivantur. A quibus membranis, percipuè verò uvea tunica, ad humorem aqueum, sibi contiguum, excrementitii humores facilè instillari possunt.

Denique per nervos opticos facilè deferri possunt humores è cerebro per tunicam retiformem & araneam ad humorem crystallinum, tùmque materia suffusionis crystallini superficiei adhæret. Licet autem ut plurimùm suffusio per fluxionem fiat; potest tamen aliquando per congestionem fieri : quando nimirùm oculi nutrimentum probè non immutatur, & facultas expultrix debilis illius residua excrementa sufficienter non expurgat, ita ut sensim congesta circa pupillam ea excrementa suffusionem efficiant. In quo casu, alii etiam humores plerumque labefactantur, & difficillimi affectus producuntur.

Suffusionis differentiæ desumuntur ex humoris eam efficientis crassitie, quantitate, & loco, in quo humor ille residet.

Ratione crassitiei majoris vel minoris, major vel minor visionis læsio efficitur. Si enim tenuis & serosus humor existat, à quo suffusionem fieri, & punctione evacuari docuit Gal. *lib.* 4. *meth. c. ultimo*, visio parùm minuitur, & suffusio incipiens nominatur. Si crassior paulò fuerit, visionis obscuritas major. Si verò crassior, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis & loci, vel humor totam pupillam occupat, & tunc visio æqualiter læditur, quocumque modo ad objecta dirigatur, vel unam partem pupillæ magis quàm aliam occupat, & objecta directo intuitu integra non cernuntur, nec uno tempore multa. Si verò humor perexiguus sit, & medium pupillæ occupet, objecta feneſtrata apparent. Si verò materia divulsa fuerit, & in varia corpuscula, varias pupillæ partes occupantia, distincta; culicum species ante oculos versari videbuntur : quæ omnes differentiæ exactè distinguuntur à Galen. 1. *de sympt. causis*, *cap.* 2.

Ratione loci etiam, vel situs materiæ, aliæ possunt desumi

ſumi differentiæ: quod ſcilicèt aliquando materia in ipſo uveæ foramine, juxta corneam tunicam ſita ſit; aliquando juxta uveam, & inter hanc & humorem aqueum; aliquando ipſi humori aqueo permiſta; ac denique interdùm inter criſtallinum & aqueum.

Poſſunt & quædam differentiæ à figura materiæ deſumi quas recenſet Gal. 1. *de ſympt. cauſis, cap.* 2. & 4. *de loc. affect. cap.* 2. Proùt enim varia eſt humoris pupillæ adjacentis figura, ægris ræpræſentantur in aëre volitantes culices, pili, telæ aranearum, circa candelam, & alia quamplurima.

Diagnoſis hujus affectus primò dirigenda eſt ad legitimam ſuffuſionem à ſpuria diſtinguendam; poſteà verò variæ legitimæ ſuffuſionis differentiæ internoſcendæ ſunt.

Vera ſuffuſio alterum tantùm oculum plerumque occupare ſolet, aut utrumque, non tamen ſimul, nec ſimiliter, quòd in ſpuria accidit.

Secundò, in legitima ſuffuſione tenebroſum quiddam in pupilla apparet, quod in ſpuria non contingit. Hoc tamen ſignum perpetuum non eſt. Si enim à tenui & ſeroſo humore ſuffuſio generetur, cùm ille humor aqueo ferè craſſior non ſit, nulla in oculo immutatio apparet. Quo decepti plerumque Medici, eam ſuffuſionem non agnoſcentes, guttam ſerenam eſſe exiſtimant, cùm nempè nullam in pupilla mutationem percipiant. Sed facilè diſtinguitur hæc ſuffuſio à gutta ſerena. Primò, quòd in gutta ſerena viſio vel abolita, aut valdè imminuta ſit, nulla in oculo læſione apparente. Contrà verò in ſuffuſione, quæ ſenſui non patet, eſt levis tantùm viſus immutatio, quia humor ſeroſus à quo illa producitur, tenuis eſt & diaphenus, ita ut à ſpeciebus objectorum, vitri inſtar, penetrari poſſit. Secundò, ex eo, quod ut plurimum in ſuffuſione viſio in omnibus pupillæ partibus æqualiter non lædatur; ſed objecta aliquando directè oculis oppoſita, aliquando versùs angulum collocata, melius videantur: quia nimirùm major eſt plurimum humoris craſſities vel tenuitas in una pupillæ parte quàm in alia.

Tertiò, in vera ſuffuſione ſymptomata ſunt continua, nec ulla habent intervalla. In ſpuria verò per intervalla augentur & remittuntur, proùt vaporum anathymiaſis major vel minor ad cerebrum effertur. Sicque, jejuno ſtomacho, multò minora ſunt, quàm eo cibis repleto, præcipuè paulò poſt paſtus; tunc enim plus vaporum ſurſum attollitur. Qui vapores ad oculos translati, muſcas, culices, aranearum telas, & alia hujuſmodi corpuſcula viſui quidem repræſentant, non continuò, ſed tantùm per intervalla quædam. Quæ quidem exigua corpuſcula, in aëre repræſentata, à vaporibus dependent, ut antea dictum eſt, attamen, quia dum oculi à vera ſuffuſione debilitati ſunt, continua ferè fit ad eos vaporum tranſmiſſio, ideò continua eſt propemodum hujuſmodi corpuſculorum in aëre volitantium apparitio. Præterea, in vera ſuffuſione, viſus obtenebratio, qua omnia objecta, veluti per nebulam aut vitrum denſum conſpiciuntur, (quod eſt primum ſymptoma & pathognomonicum hujus affectus,) continua eſt, & ſemper eodem modo ſe habet. In ſpuria verò ſuffuſione, nunc major, nunc minor, & aliquando ferè nulla eſt viſus obſcuritas, proùt vapores vel majori copia, vel minori, vel nullo modo transferuntur ad oculos.

Denique vera ſuffuſio brivi tempore incrementum ſuſcipit, & plerumque intra ſex menſes confirmata evadit. Interdùm etiam paucis diebus creſcit: & refert Fernelius 5. *pathol. cap.* 5. conſummatàm ſuffuſionem uno die ſubortàm; quod nobis etiam non ſemel videre contigit. Spuria autem per multos annos ſine incremento perſeverat.

Veræ autem ſuffuſionis differentiæ ſequentibus ſignis erunt diſtiguendæ.

In ſuffuſione incipiente corpuſcula quædam, ut pili, culices, muſcæ volantes, lanarum aut aranearum fragmenta oculis obverſantur.

Dum verò incrementum ſumit, aër nebuloſus apparet, & objecta veluti per vitrum denſius conſpiciuntur: color pupillæ immutatus eſt eaque vel turbida, vel nebuloſa, aut vitro contaminato ſimilis, aut colore cæruleo infecta apparet. Quando ſuffuſio perfecta eſt, viſio omninò perit, pupillæ color albus apparet, aut alio colore infectus.

Ex colore etiam quædàm ſigna deſumuntur. Color enim margaritæ ſimilis, pituitam adhuc fluidam & diaphanam ſignificat; gypſeus, craſſam & compactam, citrinus pituitam cum bile mixtam; niger cum humore melancholico.

Locus ſuffuſionis dignoſcitur ex eo, quod materia inter uveam & corneam ſita ſit, & pupilla magis obtenebrata conſpiciatur, quia materia oculis intentis propinquior eſt. Denique pupilla dilatata apparet; ab humore enim contento diſtenditur. Et in affectu confirmato albæ & virides, fibræ, aut ſtriæ ſupra iridem protenſæ conſpiciuntur, aut puncta quædam albicantia circa pupillam apparent.

Si materia inter cryſtallinum & uveam contineatur, contraria prædictis apparebunt ſymptomata, tum etiam pupilla anguſta apparebit, ſi profundior materia ſit; amplior verò, ſi minùs profunda.

Prognoſis hujus affectus, pro variis illius temporibus varia ſtatuenda eſt. Incipiens enim ſuffuſio, in qua ægri objecta poſſunt diſcernere, eaque per nebulam conſpicere videntur; curabilis eſt, juxta Gal. ſententiam 14. *meth. cap. ult.* & Celſi *lib.* 6. Quæ tamen ſententia reſtrictione indiget, modo ſcilicèt æger in ætate florenti ſit conſtitutus: in ſenibus enim hi affectus incurabiles ſunt, & ſi oculi ex nativa conſtitutione debiles non fuerint. Nos enim nonnullos in ſuffuſionis principio, etiam quinquageſimum annum prætergreſſos, ſola evacuatione univerſali, dieta ſudorifica, & veſicatorio ſine ulla topicorum applicatione, intra quindecim dies curatos vidimus.

Curatio autem feliciùs ſuccedit in aëre calido, & tempore æſtivo; quia pori aperiuntur, materia morbifica mobilior & obſequentior redditur; ita ut ſponte ſua ſæpè ad alvum deferatur. Qui motus, quantum momenti habeat ad hujus morbi ſolutionem, docuit Hipp. *Aph.* 17. *ſect.* 9. his verbis: *Lippientem alvi profluvio corripi, bonum.*

Si ex febre acuta, peripneumoniâ, phrenitide, aut dolore capitis intenſo ſuffuſio proveniat, difficillimè curatur.

Suffuſio confirmata, in qua materia jam contracta eſt, diſcuti medicamentis non poteſt, & ſola compunctione, curabilis eſt.

Hæc tamen operatio, quæ compunctione perficitur, & acu in oculum immiſſa ad inferiores oculi partes ſuffuſio deprimitur, tuta non eſt, & ſæpè malè ſuccedit. Vel enim uvea tunica laceratur; vel ex dolore & inflammatione nova fluxio in oculum jamdiù debilitatum influit, & alia contingunt incommoda, quibus viſio in perpetuum afficitur. Cùm tamen aliquando ſuccedat hæc operatio tentari poteſt ab iis, quibus nulla curationis ſpes ſupereſt. Satius enim eſt, ut docet Celſus, anceps experiri remedium quam nullum.

In confirmata ſuffuſione, ſi altero oculo clauſo pupilla dilatetur, curatio per acus immiſſionem ſperabilis eſt: ſi verò non dilatetur, viſus non recipitur, docente Gal. 1. *de ſympt. cauſis, cap.* 2. quia nervus opticus obſtruitur, & ſpiritus ad pupillam, licet aperta foret, pervenire nequit.

Licet autem altero oculo clauſo pupilla dilatetur, æger acu immiſſa viſum non recipiet, ſi lumen non percipiat, quia ſpiritus viſivus turbidus & obſcurus redditus eſt, atque adeò viſioni ineptus.

Suffuſio nigra, & omni ſplendore orbata, neque medicamentis, neque chirurgia curari poteſt, quia ſpiritus viſorii deſtructi ſunt. Pellucida verò & ſplendorem aliquem oſtentans curabilis eſt.

Curationem etiam plerumque non admittit viridis, obſcura & multùm citrina, dura & quæ hydrargyrum colore & mobilitate repræſentat.

Suffuſio, quæ objecta feneſtrata repræſentat tentanda non eſt. Cum enim materia in centro pupillæ conſiſtat, periculum eſt, ne acu immiſſa, tota pupilla impleatur, & integra viſionis jactura fiat.

Operatio, quæ per acus immiſſionem fit, felicius ſuccedit in oculo pleniore, & naturalem magnitudinem ſervante

vante. Si verò oculos minor & marcidus evaſcerit ſuccedere non poteſt.

In ſenili ætate prædicta operatio tentanda non eſt, neque in puerili. In illa morbus eſt incurabilis; in hac verò humor mollior eſt, & non ſatis maturus. Curationi aptiſſima ætas eſt juvenilis, & conſiſtens.

Si operatio exerceatur, quando oculo digito compreſſo ſuffuſio nonnihil diffluit, & latior aliquantulum apparet poſtmodum verò ad priſtinam magnitudinem & figuram revertitur, non ſuccedit: quia ſuffuſio nondum matura eſt, ſed adhuc tenuis & cruda. Si verò digito compreſſa nullam patiatur figuræ mutationem, matura eſt, & acu decuti poteſt.

Notandum tamen, iſtam ſuffuſionis, quam vocant, maturitatem ſeu concretionem, moderatam eſſe debere, ut deponi facile poſſit. Debet enim eſſe inſtar pelliculæ; quæ acu circumvolvitur, & ad inferiora oculi deponitur. Si enim craſſior & ſolidior ſit, diſcuti non poteſt: quod inde diſgnoſcitur, quando gypſi aut grandinis ſpeciem colore præ ſe fert. Contra verò, quæ mediocrem maturitatem nacta eſt, colorem cœli, aut maris, ferri, aut plumbi non admodum, nigri repræſentare ſolet.

Suffuſionis curatio non ſolùm ad cauſam conjunctam, ſed etiam antecedentem dirigenda eſt. Atque ita, primò totum corpus, & præcipuè cerebrum exactè evacuandum eſt. Mox humor pupillam obſtruens diſcutiendus, aut alio quovis modo amoliendus eſt.

Quæ indicationes, cùm eædem fermè ſint, quæ ad guttæ ſerenæ curationem fuerunt propoſitæ, eadem remedia, quæ victus rationem, totius corporis evacuationem, humoris peccantis revulſionem, & capitis atque oculorum roborationem reſpiciunt, hîc etiam aptari poterunt, ut non opus ſit eadem hîc fruſtra repetere.

Præmiſſa igitur tota illa curatione, quæ pro gutta ſerena inſtituta eſt, ad ea remedia veniendum eſt, quæ peculiarem materiæ juxta pupillam contentæ eductionem reſpiciunt. Et quamvis topica remedia non multum conferre exiſtimentur, juxta Gal. ſententiam 2. κατὰ τόπον, qui dicit ea plus promittere, quàm præſtare: attamen legitimus eorum uſus rejiciendus non eſt. Et docuit experientia, probatiſſimorum auctorum fide confirmata, ſuffuſiones incipientes, præmiſſis univerſalibus, uſu topicorum fuiſſe diſſipatas.

Primò igitur à mitioribus reſolventibus incipiendum eſt, quæ non valdè exſiccent, ne materia ſuffuſionis induretur, & reſolutioni inepta evadat. Tum reſolventibus emollientia admiſcenda ſunt, ut prædicta induratio impediatur, & reſolutio faciliùs perficiatur. In hunc finem fotus ſequens ab initio uſurpari poterit.

℞. Fol. rutæ, fœnic. euphraſ. chelidon. major. ana M. i. ſem. fœnugr. ʒi. flor. chamom. & melilot. ana P. i. Coquantur in tribus partibus aquæ font. & una vini albi, ſub finem additi. Colatura foveantur oculi manè & ſerò, cùm ſpongia molli.

Ex eodem decocto ſuffitus parari poterit, fumum illius excipiendo oculis, undique capite contecto.

In ipſo morbi principio, dum fluxio fieri incipit, dumque revellentia remedia uſurpantur, utile eſt fovere oculos ſimpliciter vino rubro auſtero, quod aſtrictione ſua fluxionem impedit, parte verò ſpirituoſa diſcutit ac reſolvit.

In proceſſu morbi, fotus ex vino albo, cui crocus metallorum infuſus fuerit, utiliſſimus eſt.

Non parum etiam utilis eſt pueri halitus manè oculis exceptus, ſi prius aliquandiu puer ſemen fœniculi maſticaverit.

Neque minùs conducibile eſt, oculos lingere per longum tempus, matutinis horis, linguâ pueri aut catelli.

Ad ſuffitum etiam referri poteſt panis, cum ſemine fœniculi contuſo ſubactus, & dum calens è furno extrahitur, per medium ſectus: ſi ejus vapor oculis recipiatur, panem ſcilicet ita oculis admovendo, ut fixo intuitu in panem oculi vapore illius madeſcant.

Remedia prædicta matutinis horis præcipuè uſurpanda ſunt. Noctu verò ſequens cataplaſma admoveri poterit.

℞. Farinæ fœnugr. ʒ. i. aloës ʒ. ß. croci ʒ. i. Fiat pulvis ſubtiliſſimus, excipiatur vino albo, in quo crocus metallorum infuſus fuerit, & fiat cataplaſma applicandum calidè hora ſomni.

Multi laudant ſanguinem columbinum, in oculum calidè inſtillatum. Eo enim calore nativo animalis, perfecta pars valdè corroboratur, & materia excrementitia diſſolvitur. Sed quia in illo ſanguine calor citò evaneſcit, multò conducibilius foret pullum columbinum juniorem, & nondum plumis contectum, ac per ſpinam ſectum oculo applicare.

Prædictis remediis, præſertim materiæ conjunctæ diſſipatio obtineri poteſt, ſi illa ſeparabilis eſt. Topica enim varia, quæ oculis inſtillantur, collyria vulgò dicta, exiguæ ſunt efficaciæ, & illa ſunt de quibus dixit Galenus, ea plus promittere, quàm præſtare. Tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè abſumitur, neque poteſt ad interiores partes penetrare, niſi ea inſigni acrimonia prædita ſint, qua dolores in oculis excitantur, & fluxio ad illos magis promovetur; unde non pauci immodico eorum uſu, ex leviori affectu, in omnimodam cæcitatem perducti ſunt. Quia tamen multæ reperiuntur apud authores collyriorum deſcriptiones, quibus præſtantiſſimi affectus ab iis tribuuntur, ne hîc aliquid deficere videatur, nos ſelectiſſimas nonnullas proponemus, ut unuſquiſque eorum effectus explorare valeat.

℞. Mellis optimi ℔. ii. rad. fœnic. ariſtoloch. long. & rotund. ana ℔. i. fol. rutæ, euphraſ. chelidon. major. & ſummit. fœnic. ana M. vi. centaur. min. M. iii. roſar. recent. P. iii. urinæ pueri impuberis ℔. ii. Miſceantur omnia ſimul in vaſe vitreo, & deſtillentur in balneo Mariæ. Hæc aqua inſtilletur oculis frequenter.

Vel parari poteſt panis ex tota farina cum rutæ chelidon. euphraſ. betonic. & fœnic. pulveribus, addito melle, qui recenter ex furno extractus, in parteſque diſſectus, intra vaſa duo ſtannea vel argentea concluditur, inde aqua quædam colligitur, quam guttatim in oculos inſtillatam mirificè conducere Zechiut affirmat. Sequens etiam collyrium ab eodem autore miris effertur laudibus.

℞. Fol. viol. alb. ſeu leucoij, M. i. ſem. raphani hortenſis ʒ. i. ammoniaci ʒ. ß. Miſceantur, & pulverata macerentur per horas 24. in aquæ fœnic. ℔. i. Deinde bulliant unica ebullitione levi. Poſteà colaturæ adde ſucci fœnieuli depurati ʒ. i. balſami Peruviani ʒ. ii. Fiat collyrium, quod manè & veſperi inſtillatum (inquit Zechius) corpore (ut decet) prius evacuato, antiquas oculorum ægritudines ita detergit ac diſſipat, ut cataractam, etiam citra ferrum, mirabiliter auferat.

Hollerius aquam deſcribit, quam dicit reſtituiſſe viſum cæco uovem annorum, quæ talis eſt.

℞. Succi apii, fœnic. verben. chamedr. pimpinellæ, caryophyllatæ, ſalviæ, chelidon. rutæ, centinod. morſus gallinæ, caryophillorum, farinæ volatilis, ana ʒ. i. piperis craſſiuſculè triti, nucis moſchat. ligni aloës, ana ʒ. iij. Omnia immergantur urinæ pueri incorrupti, & ſextæ parti vini malvatici. Bulliant brevi tempore. Tum exprime, percola, & repone in vaſe vitreo obturato: hora ſommi ſingulas guttas ſingulis oculis inſtilla.

Succus anagallidis aquaticæ ſolus in oculos per aliquot dies inſtillatus curavit aliquando ſuffuſionem incipientem; cui tamen plurimùm adjumenti attulit cauterium futuræ caronali inuſtum.

Non minoris ſunt efficaciæ ſucci chelidoniæ & calcitrapæ ſimul mixti.

Quercetanus in Pharmacopœa aquam ex infuſione croci metallorum paratam valdè commendat, quæ in hunc modum componitur.

℞. Aquar. chelidon. maj. ʒ. v. croci matallor. ʒ. i. Infundantur ſimul. Et hujus aquæ tepidæ guttas tres vel quatuor infunde intra oculos ter aut quater in die per longum tempus. Hanc aquam ſe expertum eſſe dicit Fonſeca viſionem reſtituiſſe cuidam, qui eam offuſcatam habebat per plures menſes. Habet autem hoc egre-

gii, ut ſine morſu validiſſimè abſtergat, quod vix in alio medicamento reperitur.

Idem Fonſeca aquam ſequentem tanquam mirabilem prædicat.

℞. Plures hirundines. Contundantur integræ cum ſuis pennis in mortario, illarum cuilibet libræ adde medulæ panis ʒ. iv. vini albi maturi ℔. iv. Infundantur per ſex dies & deſtillentur per balneum uſque ad ſiccitatem. Deinde expone illam aquam in vaſe vitreo ad ſolem per dies viginti, & inſtilla in oculos manè & ſerò.

Ex floribus roriſmarini liquor elicitur, nebulis diſcutiendis admodum idoneus, qui in hunc modum paratur.

℞. Flor. roriſmar. q. ſ. Impleatur ampulla vitrea, quæ probè obturetur, & ſoli meridiano exponatur ad parietem. Inde liqueſcit oleoſus quidam humor, quo oculi pennâ illinantur.

Auctores fella animalium commendant, quod potentiſſimè abſtergant & diſcutiant. Sed acrimonia ſuâ dolorem excitant, & ideò rarò in uſum revocantur.

Foreſtus *obſ.* 53. *lib.* 11. piſciculum quendam patriæ ſuæ familiarem commendat, ex cujus jecore ſuccus quidam elicitur, quo ſuffuſiones quæſi momento & miraculo curari teſtatur; ejus hiſtoriam & utendi modum vide loco cicato. Guillelmus Lozellus ſe plures curaſſe refert nullâ lucis uſurâ fruentes, aqua ſequenti, poſt univerſalia remedia uſurpata.

℞. Hepatis hirci ſani & recentis ℔. ij. calami aromat. & mellis, ana ʒ. ß. ſucci rutæ ʒ. iij. Aquæ chelidoniæ, verbenæ, fœniculi, euphraſiæ, ana ʒ. iv. piperis longi, nucis moſch. cariophyll. ana ʒ. ij. croci ℈. j. flor. roriſmarini aliquantulum contritor. M. ß. ſarcocolæ, aloës hepaticæ, ana ʒ. iij. fellis avium rapacium, vel caponum, aut perdicum ʒ. j. Incidenda indicantur, terenda terantur, deinde omnia ſimul miſceantur, addendo ſacchari albiſſ. ʒ. ij. mellis roſ. ʒ. vj. ponantur in alembico vitreo. Deſtillentur in B. M. igne lento. Hæc aqua ſervetur in vaſe vitreo bene obturato, tanquam pretioſa, in oculum laborantem inſtilletur bis aut ter in die.

Zacutus Luſitanus aquam ſequentem maximè commendat his verbis. *Ophthalmiæ diuturnæ, noctiſque oculorum affectionibus, quæ ex nimia humiditate craſſiſque humoribus, & caliginoſis ſcaturiunt, ut denſitati, albugini, ungui, & ſuffuſioni. Et hanc aquam principatum obtinere diutino experimento compertum habeo, ſi corpore exquiſitè vacuato, noctu ſolùm tribus horis poſt paſtum juxta oculum ſex guttas ejuſ inſtilles, actu frigidas. Poſt duas horas tanquam è fonte perenni, manabunt ichores in copia multa.*

℞. Aloës ʒ. iij. rutæ fœniculi betonicæ, ana M. ij. verbenæ, tormentillæ. ana M. j. ſarcocollæ ʒ. iij. ſpumæ nitri ʒ. ij. ß. ſacchari candi ℥. iij. ſyrupi roſac ℥. iv. urinæ pueri impuberis ℔. ß. ſtercoris lacerti ʒ. iij. marrubii M. iij. euphraſiæ M. j. ß. zinzib. ſpicæ nardi piperis longi caryophyll. tuthiæ, ana ʒ. ij. balſami ʒ. iij. mellis roſati ℥. j. viridis æris ʒ. j. licii. ℈. ij. fol. raphani M. j. Pulveranda pulverentur, miſceantur omnia & infundantur in vino albo generoſo, in vaſe diſtillatorio, additâ quartâ parte mellis optimi, decem dierum ſpatio, dummodo quotidiè agitentur, & deinde deſtillentur, & aqua, quæ exierit, reſervetur.

Idem Zacutus ſequens unguentum maximè commendat his verbis. *Ad ſiccandas humiditates, ad oculos à capite confluentes, ſimulque valentiſſimè per canthos expurgandas, unguentum fit magiſtrale nulli ſecundum, aplicitum poſt totius corporis, capitis, & oculorum vacuationem univerſalem. Et bis in die, manè & noctu, tribus horis poſt cœnam, palpebræ ſuperiores leviter illinantur. Poſt horam humoris ſeroſi rivuli per angulum præſertim majorem efluunt ubertim.*

℞. Ol. roſac. ℥. iij. aquæ roſ. ℥. ix. camphoræ ʒ. j. tuthiæ ℈. j. mellis ℥. ij. fellis hirci ℥. ß. farinæ lupinorum ʒ. ß. aloës ſocotrinæ ʒ. j. ſaccari candi. ʒ. ß. ſucci marrubii, fœniculi, rutæ, ana ℥. ß. myrrhæ ℈. j. ammoniaci ʒ. ß. ſarcocollæ ʒ. j. ß. Pulverata pulveranda miſce, & lento igne coque modicè, & cum pinguedine hircina & arietina, & momento ceræ, fiat ſecundum artem unguentum.

Denique, reliquis remedus non conferentibus morbo propemodum ad deſperationem verſo, ad experimentum reduci meretur inunctio ex hydrargyro, quam à ſe excogitatam ait Fonſeca, non tamen in uſum revocatam, *Conſultatione* enim 19. *lib.* 1. ſic loquitur: *Aliquando cogitavi inunctionem argenti vivi, ea ratione, qua adhibetur in morbo Gallico, magna efficacia poſſe extirpare cataractas incipientes & increſcentes, quod viſum eſt in ophtalmiis gallicis, ubi humorum reſidua viſionem impediunt; ſed etiam in non gallicis. Iſto remedio caput ita expurgari poterit, ut diſſolvantur veſtigia cataractæ, & aliquando experiri decrevi.* Huic ſuæ cogitationi maximè applauſiſſet Fonſeca, ſi Schenckii obſervationem 309. *lib.* 1. vidiſſet quæ ex Alexandri Trajani Petronii *lib.* 5. *de morbo Gallico c.* 1. deſumpta eſt. *Quidam*, inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, ſuffuſione denſiſſima (vulgus cataractam vocat) oculum occupante, hydrargiri inunctione & à morbo Gallico, & à ſuffuſione, quod maximè mirum eſt, evaſit. Neque à ratione alienum eſt, inunctione illa cataractas poſſe diſſolvi, cùm frequens experientia doceat, præduros tumores ex pituita craſſa & concreta genitos, illitu hydrargyri potenter diſſolvi.*

Cùm nullis medicamentis diſſolvi poteſt cataracta, ultimum remedium eſt Chirurgica operatio, qua acu in oculum immiſſa, materia pituitoſa ſuffuſionem efficiens, condenſata, & in pelliculam converſa, ad inferiores oculi partes decutitur, & apertâ veluti feneſtrâ viſus recuperatur. Quæ operatio aliquando ſuccedit feliciter, pluries verò infeliciter, ita ut ex ea non pauci viſum in perpetuum amiſerint. Quando tamen res eò devenit, ut nulla alia ſuperſit viſionis recuperandæ ſpes, ſatius eſt, juxta Celſi ſententiam priùs laudatam, anceps experiri remedium, quàm nullum. Hæc autem operatio propter incertum éventum à Chirurgis ordinariis non ſolet exerceri, ſed ab Operatoribus vulgo dictis, qui per varias urbes vagantes, frequentiùs ſeſe in operationibus exercent: atque ita operandi tempus & modus illis prorſus committuntur. Quia tamen à medico ignorari non debent, apud Practicos non paucos exactè deſcripta inveniri poterunt.

Curata ſuffuſione, ſive reſolventibus medicamentis, ſive operatione Chirurgica, prophylaxi per longum tempus incumbendum eſt, quia recidivæ maximum eſt periculum: oculi enim, ex longo affectu debilitati, admodum diſpoſiti ſunt ad fluxiones è cerebro denuò excipiendas. Idcircò purgationibus uſualibus incumbendum eſt, ſonticuli ad fluxionis averſionem continuò geſtandi, & oculos roborantia frequenter uſurpanda, qualia in guttæ ſerenæ curatione propoſita ſunt. Quibus addi poteſt ablutio oculorum, quæ ſingulis diebus manè uſurpanda eſt in hunc modum. Ab exitu lecti maſticetur ſemen fœniculi aliquandiu, deinde os vino repleatur, eoque vino tantillum in ore calefacto, abluantur oculi, donec acrimoniâ ſuâ eos vellicet, & dolorem aliquem inferat, qui ceſſante ablutione ſtatim etiam ceſſare conſuevit.

Prætera viſus conſervationi plurimum conferunt ſpecilla, quæ objecta, prout naturaliter ſe habent, nempe neque majora neque minora repræſentant. Nec non utile eſt per vices ſpecillis viridibus aut cæruleis viſum recreare.

Ac denique ea omnia vitanda, quæ viſui nocent, & uſurpanda, quæ ipſi conferunt, prout in victus ratione pro guttæ ſerenæ curatione inſtituta, annotata ſunt.

CAPUT V.

De Dilatione pupillæ.

UVea tunica, ex Galeno 1. *de ſymptomatum cauſis, capite* 2. variis morbis obnoxia eſt, ac præcipuè ruptionem, diſtorſionem, dilatationem, & conſtrictionem pati conſuevit.

Ruptio fieri poteſt, tum à cauſa externa, ut percuſſione & contuſione: tum ab interna, humore ſcilicet copioſo tunicam uveam diſtendente & rumpente. Cùm autem ea arte reparabilis non fit, medicam tractationem non poſtulat.

Diſtorſio uveæ tunicæ non poteſt contingere niſi à

prima

prima conformatione, cùm illa corneæ tunicæ undique adhæreat. Ideo Galenus ipſe, *loco citato*, nudam illius enumerationem facit, inter differentias ſymptomatum uveæ tunicæ: in ea autem explicanda non immoratur, quia nullius eſt uſus in praxi medica. Nos etiam prioribus duabus differentiis prætermiſſis, dilatationis & conſtrictionis pupillæ explicationi tantùm incumbemus.

Dilatatio igitur pupillæ, quæ eſt uveæ tunicæ foramen, per quod ſpecies objectorum oculum ingrediuntur, Mydriaſis Græcis appellata, viſionem lædit, quòd lumen nimiâ copiâ oculum ingrediatur: unde fit, ut ea laborantes in obſcuriori loco magis videant, quàm in lucidiori. Quod oſtendunt naturales & ordinariæ pupillæ mutationes, quæ in locis ſplendidis & obſcuris contingunt. Dum enim viſio fit in loco ſplendidiori & multum illuminato pupilla conſtringitur, ut minori copia lumen oculum ingrediatur & ne majori copia viſionem lædat, ſpiritus diſſipando ac diſgregando. Et hinc fit, ut qui è loco valde lucido obſcuriorem ingrediuntur, primo ingreſſu nihil ferè videant: quandoquidem pupilla conſtricta in loco lucido, non ſatis luminis recipit ad viſionem integrè perficiendam. Poſteà verò cùm aliquandiu in loco obſcuro morati fuerint, pupilla ſenſim dilatatur, ut majorem luminis copiam recipiat, quæque primo ingreſſu non videbantur, clarè percipiantur. Contrà verò, qui à loco obſcuro in valde lucidum tranſeunt, lumen ferre non poſſunt ab initio, & eorum oculi graviter perſtringuntur. Quia cùm pupilla magis dilatata fuerit in loco obſcuro, ut ſufficiens luminis copia oculum ingrediatur, ſi hoc modo dilatata, ſubitò magno lumini objiciatur, nimiaque copia lumen oculum ingrediatur, eum perſtringit, ac viſionem turbat. Unde patet, lumen viſioni neceſſarium, copia mediocri oculos ingredi debere, & ad illius receptionem, pupillæ latitudinem moderatam eſſe neceſſariam.

Fit autem dilatatio pupillæ præternaturalis, vel à primo ortu, quæ immedicabilis eſt; vel poſt ortum à cauſis præternaturalibus & adventitiis, quæ vel internæ ſunt, vel externæ.

Internarum proxima eſt & immediata, tenſio uveæ tunicæ: illa autem tenſio vel à ſiccitate fit, vel à repletione.

Siccitas uveam tendit, & foramen pupillæ amplius efficit, quemadmodum coria perforata cùm exſiccantur, patentiora foramina efficiunt. Fit autem ſicca illa intemperies à vigiliis diuturnis, febribus, aliiſque cauſis exſiccantibus.

Repletio uveæ tunicæ, dum eam omni ex parte diſtendit, ampliorem pupillam efficit, eâque producitur vel à flatibus & vaporibus in oculum tranſmiſſis, vel ab humoribus in eundem confluxis; vel ab aqueo humore ſuprà modum aucto, vel denique à tunicæ ipſius uveæ tumore. His cauſis addere poſſumus convulſionem uveæ tunicæ, quæ in paroxyſmis epilepticis præcipuè apparet. Cum enim tunc omnes partes nervoſæ & membranoſæ diſtendantur; uvea etiam tunica ſuam diſtenſionem patitur. Et hæc præcipuè ac manifeſtè apparet in puerorum convulſionibus epilepticis, in quibus tanta fit pupillæ dilatatio, ut totam ferè iridem occupet, & illius ratione viſio prorſus aboleatur.

Cauſæ externæ ſunt percuſſio vel caſus ab alto, vel ſpiritus retentio ut in parturientibus & tibicinibus. Percuſſio & caſus fluxionem ad oculos promovent, unde diſtenſio pupillæ. Spiritus retentio, flatus & humores ad oculos impellit, à quibus diſtenſio producitur.

Diagnoſis hujus affectus difficilis non eſt. Siquidem pupillæ dilatatio oculis eſt conſpicua, præſertim ſi ante morboſam conſtitutionem pupillæ amplitudo naturalis Medico innotuerit: tum etiam ſi cum latitudine, pupillæ mediocritatem excedente viſionis læſio adfuerit.

Præterea naturalis amplitudo pupillæ dignoſcitur ex eo quòd clauſô uno oculo, alterius pupilla magis dilatetur: quod non fit in dilatatione morboſa, quia tunica uvea à cauſa præternaturali diſtenſa amplius diſtendi nequit.

Si denique dilatatio pupillæ in uno tantum oculo appareat; & præternaturalis eſt, & unicum tantum oculum affici ſignificat.

Quod ad prognoſim ſpectat pupillæ dilatatio ab ortu contracta incurabilis eſt: quæ verò poſt ortum accidit, difficile curatur, maximè verò quæ à ſiccitate producitur. Quæ verò ab aliis cauſis fit, ſi adhuc recens fuerit, curabilis eſt, cùm affectus oculorum recentes, juxta Gal. doctrinam, curationem recipiant; inveterati verò nunquam, aut ſaltem difficillimè tollantur.

Curatio pro varietate cauſarum varianda eſt. Si à ſiccitate fiat, cùm vix illud valeat contingere à cauſa interna, quin totum etiam corpus eadem intemperie afficiatur, ideo remediis atque alimentis humectantibus & analeticis tòtum corpus reficiendum eſt, qualia in febre hectica uſurpari conſueverunt. Peculiariter verò corpus humectandum eſt balneo aquæ tepidæ, & lactis recenter mulcti, quod etiam in oculos frequenter inſtillabitur, præſertim muliebre.

Si fiat ab humore oculum replente, cùm ille capite defluat, etiam caput & totum corpus erit vacuandum, mox humor oculis impactus diſcutiendus. Quæ quidem, cùm ſufficienter perfici valeant remediis pro ſuffuſionis curatione propoſitis, ea hîc fruſtrà repetenda non ſunt, ſed in curatione prædicta deſumenda.

Quæ etiam ea remedia ſuppeditabit, quæ humori in oculo contento diſcutiendo ac diſſipando idonea ſunt. Iis tamen ſuccedere poſſunt quædam aſtringentia, quæ pupillam nimis dilatatam anguſtiorem efficiant. In hunc finem collyrium ſequens uſurpari poterit.

℞. Roſar. rub. ſiccar. ℈. ij. croci, ſpicæ nardi, corticis thuris, an. ℈. ß. tuthiæ præparatæ, ſpodii, acaciæ, ana ℈. j. In pulverem redacta includatur panno lineo raro, & fiat nodulus, qui infundatur in aquæ roſar. ℥. iij. & illa aqua inſtilletur in oculum frequenter, toties nodulum exprimendo, quoties aqua uſurpabitur.

Si fiat à flatibus, poſt univerſales evacuationes, ea medicamenta erunt uſurpanda, quæ flatus diſcutiunt in toto corpore & ipſis oculis. Atque ita illi foveri poterunt decocto fœniculi, rutæ, anethi, roſar. rub. myrtillorum, facto in aqua pediculi roſarum, cum quarta parte vini albi.

Si denique à percuſſione fiat, pro contuſionis magnitudine varianda curatio eſt; & ſi adſit inflammatio, inſtar ophthalmiæ curanda eſt. Si verò inflammatio non ſit, admovebitur in principio cataplaſma ex farina fabarum, foliis plantaginis, & roſis rubris, cum aqua roſarum paratum. Poſteà verò ſanguis columbinus ex pennis expreſſus frequenter inſtillabitur, qui in omnibus oculorum vulneribus ac contuſionibus excellens eſt remedium.

CAPUT VI.

De Pupillæ anguſtia.

PUpillæ anguſtia viſui etiam officit, quemadmodum dilatatio, ut dictum eſt capite ſuperiori, quandoquidem moderata pupillæ amplitudo neceſſaria eſt ad ſpecies viſibiles perfectè recipiendas. Sic quando in ſtatu naturali, oculo in loco ſplendidiori poſito, pupilla conſtringitur, ne lumen nimium recipiat, ſi ſubito in obſcuriorem locum transferatur, res in eo contentæ primo ingreſſu vix aut parum videntur, propter dictam anguſtiam. Poſteà verò quando pupilla dilatata eſt, omnia ritè percipiuntur. Igitur in loco mediocri lumine affecto, pupillæ latitudo mediocris eſſe debet, ut mediocre lumen recipiat, ad viſionem rectè efficiendam. Si verò pupilla debito anguſtior ſit, ſufficiens lumen non recipit. Ideò in iis qui hoc vitio laborant, viſio imminuta eſt. Illi tamen in loco valde lucido rectè viſionem exercent, quia ſufficiens lumen tunc temporis per anguſtum foramen ingreditur, niſi alii oculorum morbi cum hoc affectu conjungantur.

Fit autem pupillæ anguſtia, vel ab ortu & prima formatione, & tunc parum nocet. Si enim eâ affecti minùs videant in loco obſcuro, aut mediocriter lucido, quam mediocri pupillæ latitudine præditi: in loco tamen lucido meliùs & perſpicaciùs vident. Unde dixit Gal. *de ſympt. cauſis*, *cap.* 2. eos, qui à nativitate pupillam anguſtam habent, acutiùs videre.

Vel fit angustia pupillæ à causis præternaturalibus, nempè nimia humiditate, siccitate, defectu humoris aquei, & spirituum inopiâ.

Ab humiditate fit angustia pupillæ, quando ab eadem tunica uvea relaxatur, & relaxata foramen angustius efficit. Licèt enim ab eadem humiditate fiat pupillæ dilatatio; non tamen contrarii effectus ab eadem causa fiunt: quia ut causa eadem dici possit, debet eodem modo se habere ad suum effectum. At non eodem modo se habet humiditas, quando facit dilatationem. Eam efficit siquidem replendo & distendendo membranam; angustiam verò efficit relaxando. Distendit, quando in illius capacitate continetur: relaxat, quando substantia illius imbibitur.

De iccitate eadem est difficultas, quandoquidem illa inter causas dilatationis pupillæ recensita est. Hæc autem est differentia. Quando uvea tunica exsiccatur, humoribus in debita quantitate permanentibus tunc facit pupillæ dilatationem quandoquidem tensionem suam, quam antea habebat, non amittit, quemadmodum (ut superiori capite dictum est) coria tensa, quæ exsiccantur, foramina sua amplion reddunt. Si verò uvea tunica, dum exsiccatur, corrugetur & concidat, tensionemque priorem amittat, propter defectum & imminutionem humorum oculi; tunc pupillæ foramen angustius efficitur.

Et sic constrictio pupillæ à siccitate eadem fermè erit, quæ à defectu humoris aquei contingit; quamvis etiam possit fieri sine exsiccatione, dum humore aqueo effuso tunica uvea concidit.

Denique ex spirituum defectu vel paucitate fit angustia pupillæ, quando propter obstructionem nervi optici, aut aliam causam, spiritus visivus non potest confluere ad oculum qui eo repletus, tunicarum suarum tensionem conservat, eoque deficiente, illæ laxantur & concidunt, unde pupillæ constrictio evenire solet. Hoc apparet in valdè senibus, in quibus pupilla angustior efficitur propter spirituum defectum.

Hic affectus ex se facilè dignoscitur, & sensui patet. Si enim unus tantùm oculus afficiatur, alterius comparatione angustia pupillæ dignoscitur. Si verò uterque oculus laboret, aliorum hominum rectè se habentium oculus inspiciendo, laborantis pupillæ angustiores comperiuntur.

Quoad prognosin spectat, pupillæ angustiæ, quæ ab humoris aquei jactura procedit, incurabilis est: quandoquidem ille semel effusus regenerari nequit, præcipuè in grandioribus. In pueris tamen aliquando per vulnus effusus humor aqueus reparatus atque regeneratus est. A siccitate etiam producta pupillæ constrictio, vix aut difficillimè saltem curari potest. Illa verò quæ ab humiditate fit in suo principio adhuc recens, facilè curari potest, inveterata verò difficillimè.

Curatio hujus affectus à præcedente non variat, quandoquidem ab iisdem causis producitur, nimirum siccitate vel humiditate: quæ intemperies, quamvis contrarios effectus pariant, modo ante explicato, iisdem tamen remediis auferendæ sunt.

CAPUT VII.

De Albugine, seu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis.

NAturalis corneæ constitutio evertitur, quando perspicuitatem suam amittit, vel colore alieno inficitur.

Perspicuitatem suam amittit, quando crassior evadit. Crassescit autem cornea tunica vel per exsiccationem, ut in senibus, quæ affectio irreparabilis est; vel ab humoribus crassis in eam impactis, quod contingit frequenter in ophthalmia, quando vel à nimio resolventium medicamentorum usu tenuioes humoris partes discutiuntur, crassæ verò remanent; vel cùm importuno refrigerantium usu humores incrassantur. Et non solùm crassior evadit cornea tunica, in ea parte, cui humor ille impactus est, sed etiam album colorem contrahit, unde Leucoma, seu Albugo nominatur. Fit enim talis affectus à cicatrice ex ulcere relicta, in qua cornea densior redditur, & diaphaneitatem suam amittit.

Variæ sunt illius differentiæ, prout alia magis, alia minus crassa est. Alia corneæ superficiem tantùm occupat, alia in profundo consistit, in totam corneam penetrat; alia major est, & totam pupillam obsidet, vel maximam illius partem; alia minor, & exiguum pupillæ spatium comprehendit; tuncque propriè macula nominatur.

Colore etiam alieno inficitur cornea, quando sanguis in eam effunditur, qui affectus Sugillatio nominatur, & tunc omnia objecta rubra apparent: vel quando bilis sese in eam insinuat, quod in ictericis contingit, & tunc objecta flava apparere solent, juxta Galeni doctrinam. Quod tamen intelligendum est de magna bilis effusione in corneam. Si enim leviter tantum tincta fuerit cornea, quod plerumque contingit; [major enim bilis receptio in tunica adnata fit quàm in cornea;] tunc objecta colore flavo minimè infecta, sed prout naturaliter se habent conspiciuntur.

Hi affectus peculiari non indigent diagnosi, quia sensibus conspicui sunt. Speciatim verò albugo, quæ crassior est, magis albicat, & magis visum offendit. Sic etiam quæ magis superficiaria est, magis albicat: quæ autem profundior, ad nigredinem declinat, utpote uveæ tunicæ propior. Quæ cum nigra sit, aliquid sui coloris illi communicat. Causæ eam producentes ex iis, quæ præcesserunt, facilè dignoscuntur: si nempe ophthalmia, vulnus aut ulcus præcesserit.

Quod ad prognosim spectat, albugo, quæ à pituita fit, humoreve crasso ex ophthalmia relicto, satis facilè curatur, præsertim si inveterata non sit. Quæ verò à cicatrice relicta, difficillimè quandoquidem in parte exquisito sensu donata, remedia acriora, exercendæ citatrici, idonea, vix tolerari possunt.

Curatio albuginis, ab humore pituitoso in corneâ concreto productæ emollientibus, attenuantibus, & discutientibus remediis perficitur, præmissis tamen universalibus, quæ causæ antecedentis sublationem respiciunt, & novum humorum influxum ad oculos perhibent, qui facilè proritari posset à topicis remediis, præcipuè iis quæ acrimonia quadam, aut calefaciendi vi prædita sunt, nisi illius materia prius submoveretur.

Itaque primùm universales evacuationes usurpandæ sunt, tum etiam pervulsiones & derivationes, quæ in cura suffusionis & guttæ serenæ traditæ sunt.

Postmodum verò, ad materiam concretam emolliendam, fotus admovendus est, cum spongiis mollioribus, ex decocto fœnugræci, meliloti, chelidoniæ, & fæniculi paratus.

Vel ejusdem decocti vapor oculis excipiatur, & in hunc finem sequens etiam decoctum parari poterit.

℞. Rad. alth. ℥.i. fol. malvæ, euphras. chelid. maj. ana. M.i. semin. lini & fœnugr. ana ʒ. iij. flor. melilot. P.i. Fiat decoctio in aqua fontis, cujus vapor recipiatur in oculum manè & serò.

Mox discutientia remedia usurpanda sunt, qualia in suffusionis curatione descripta fuerunt. Illa enim hic etiam plurimùm conferre poterunt, atque ita collyria attenuantia, & humorem oculo impactum resolventia inde erunt desumenda, præcipuè ea, quæ ex melle cum oxydorcicis remediis destillato componuntur. Aqua enim mellis destillata, etiam sola usurpata, multum præstat ad omnes oculorum maculas extergendas, si illius usus diu continuetur.

Ad idem præstat saccharum candidum, in aquâ euphrasiæ, chelidoniæ, aut fœniculi dissolutum.

Tum etiam valde conferet, si oculus linguâ pueri vel puellæ quæ fœniculum mastigaverit, frequenter lambatur.

Amatus Lusitanus nubeculas crassas, in puella duodecim annos nata, se curasse refert, post decocti salsæ parillæ exhibitionem per viginti dies, sequenti collyrio.

℞. Mellis in ipso favo ℔. ij. summitatem fœniculi, flor. sambuci, euphras. ana P. ij. sacchari candi ℥.iv. Destillentur in B. M. & aqua instilletur in oculos.

Semen hormini oculo impositum hora somni, purgat oculum

oculum à sordibus, eumque abstergit, sicque albuginis curationi conducit.

Potenter etiam albuginem discutit succus fœniculi recenter extractus, cui balsami Peruviani gutta una admista sit.

Idem præstat oleum ex linteis combustis, cum saliva pueri mixtum, & penna illitum. Elicitur hoc oleum, lintea accendendo, & inter duas patinas suffocando: materia refrigerata, guttæ illius olei patinæ adhærentes inveniuntur.

Albugo verò seu macula à cicatrice producta, curatur iis remediis, quæ cicatricem emollire, attenuare, ac dissolvere possunt. Cum autem ea quæ cicatricem conterunt, acrimonia non careant; majori cura universales evacuationes ac revulsiones præmittendæ sunt, ut fluxio humorum attrahatur ad partem. Illis igitur, ut suprà dictum est, usurpatis; primùm fotus emollientes, aut suffumigia adhibere convenit, quæ suprà proposita sunt. Deinde abstergentia & discutientia remedia admovenda sunt: Primò leniora, qualia sunt suprà proposita, præsertim aqua mellis composita. Postea verò ad fortiora veniendum est, qualia sunt fella piscium, ut uranoscopi, pastinacæ, lucii; tum etiam aliorum animalium, ut perdicis, galli, anseris, bovis, & aliorum. Eodem modo usurpari poterunt succi chelidon. maj. centaur. minor. anagallidis, & similium, quæ melli permiscenda sunt, tùm quòd mel abstergendi & discutiendi vi præditum sit; tum quia liquores in oculum infusi, diffluunt ad canthos, nec in pupilla morantur, in qua eorum actio desideratur, sed cum melle inspissato facilè pupillæ adhærent. Si tamen eorum mordacitas tolerari nequeat, dicti succi aut fella inspirari poterunt mucilagine gummi tragacanthi, psyllii, aut cydoniorum, extractâ cum aqua fœniculi, euphras. aut aliâ ophthalmicâ. Formulla collyrii ex succis talis esse poterit.

℞. Succi fœniculi, chelidon. & anagallidis, ana ʒ. iij. succi centaur. min. ʒ. ß. mellis albi. ʒ. i. M. instar linimenti. Si cum albugine adsit oculorum rubor, utile erit collyrium ex vino albo, sale, & tritico paratum, in ophthalmia descriptum. Vel sequens.

℞. Aloës & agarici, ana ϑ. i. Pulverentur, & includantur nodulo, qui maceretur in aqua euphrasiæ vel fœniculi, & confricentur oculi manè & serò. Aloë abstergit, roborat & fluxionem sistit, agaricus potenter abstergit.

Sugillatio, seu color oculi rubeus, ex sanguine in eum effuso productus, si recens adhuc fuerit, optimè curatur sanguine columbino in eum instillato. In illius verò defectu lac muliebre instillari poterit cum pauco thure & croco: vel ovi vitellus cum vino admovebitur, quod remedium à Gal. laudatur 4. *de comp. med. sec. loc. cap.* 8. Si verò contumax fuerit affectus, fovendus erit oculus decocto fœnugr. althææ, fœniculi, rutæ, chelidon. vel illius decocti fumus oculo excipiendus est. Ac denique ea omnia, quæ pro suffusione descripta sunt, ad hujus affectus curationem poterunt esse idonea. Speciatim verò, in malo inveterato, quando rubor ad nigredinem declinat, à Gal. commendatur hyssopi coma trita, linteo inclusa, in aquam ferventem demersa, & oculo admota. Et docet experientia, hoc remedium tantæ esse efficaciæ, ut cruor sensibiliter attrahatur, & linteo adhæreat.

Ac denique color flavus ictericorum, qui in oculis maximè apparet, curato morbo, sponte discutitur. Si tamen illius dissipationem accelerare lubeat, suffitu aceti, oculis excepto, id præstari poterit.

CAPUT VIII.

De Ophthalmia.

TUnica adnata ita corneæ conjuncta est, ut quamplurimi affectus utramque tunicam occupent. Sicque oculorum inflammatio, licet tunicæ adnatæ propria sit, ad corneam tamen non rarò extenditur, in eaque varios affectus producit, ulcera nimirum, hypopyon, albuginem, & alia. Sic etiam pustulæ aliique tumores, vulnera & ulcera, utrique tunicæ communia sunt. Ita ut omnes harum tunicarum affectus seorsim tractari nequeant. Ideò nos adnatæ tunicæ affectus aggredi cogimur priùs quam corneæ morbos ulteriùs persequamur.

Ab Ophthalmia igitur incipientes dicimus, illam, quæ ut verbum sonat, nihil aliud est, quàm oculi inflammatio, ab omnibus authoribus pro tunicæ adnatæ seu conjunctivæ inflammatione usurpari. Lippitudo à Latinis post Cornelium Celsum nominatur.

Hæc autem inflammatio prout major vel minor est, triplicem differentiam sortita est. Prima, τάραξις Græcè, Latinis conturbatio dicitur, quæ juxta Pauli sententiam, à causa extrinseca oritur, nempè sole, fumo pulvere, oleo, & similibus. Sed nihil impedit fieri etiam à causa interna, vitio scilicet ventriculi, post vini potationem, vel alios errores; estque levis inflammatio, seu phlogosis, cum exiguo rubore & dolore miti, quæ tamen in veram ophthalmiam non rarò degenerat, & est illius principium.

Vera autem ophthalmia à causa externa perpetuò producitur, estque vera inflammatio cum tumore, rubore, & dolore, Lippitudo à Celso nominatur, quia in ea crassum excrementum, quod lippa vocatur, oculis adhæret.

Tertia χήμωσις Græcè, Latinè etiam chemosis appellata est, quando inflammatio ita ingravescit, ut magna sit cum dolore vehementi, & utraque palpebra inversa sit, ut vix ab eis oculi contegantur, & album oculi sublimius evaserit, rubrumque magna ex parte itidem occupet. In pueris oculos prominentes habentibus, sæpiùs contingit, fitque à magna plethora & pituitosis humoribus.

Alia desumitur differentia ophthalmiæ ex Hippocr. *Aph.* 14. *sect.* 3. qua nimirum ophthalmia dividitur in humidam, & siccam. Humida illa est, quæ jam fuit proposita, & lacrymarum effusionem secum habet conjunctam. Sicca verò, quæ ex eodem Hipp. ξηροφθαλμία nominatùr, & in sicciori æstate & autumno contingit. Fit à bile aut melancholica exaflata, cujus pars humida & aquosa absumpta est, ideò nullas humiditates, aut lacrymas emittit. Alias etiam patitur subdivisiones ab adjunctis. Si enim fit cum pruritu, ψηροφθαλμία dicitur: si cum duritie palpebræ, τηλεροφθαλμία nominatur.

Alia etiam desumi potest differentia ophthalmiæ ex Gal. 1. *de diff. febr. cap.* 11. ubi quandam dicit ophthalmiam esse periodicam, quæ scilicet per intervalla repetit in iis, qui illi valdè obnoxii sunt, & qui caput habent calidum & humidum, oculosque debiles, fluxioni recipiendæ idoneos. In iis autem postquam frequenter per multos annos ophthalmia affecti sunt, oculi tandem contabescunt, & visus prorsus amittitur, unde tabida ophthalmia nominatur; vel potiùs ophthalmia in oculi tabem degenerat.

Alia denique desumitur differentia à causa proxima & immediata, quæ est fluxio, vel congestio. Per fluxionem ut plurimùm fieri solet ophthalmia: Aliquando tamen per congestionem generatur, si nimirum aliqua intemperies seu imbecillitas conjunctivæ acciderit, ex qua ἔμφυσις in parte rectè non exercetur, sed multa excrementa in ea congeruntur, à quibus pars sese eximere sufficienter non potest, unde inflammatio succedit.

Causa ophthalmiæ conjuncta est sanguis biliosus, pituitosus, aut melancholicus, in oculos defluens, vel in iis per congestionem cumulatus.

Fluxionis causæ sunt multiplices, tum externæ, tum internæ, etiam vulgò notissimæ.

Congestionis verò causæ sunt illæ omnes, quæ oculos intemperie aut imbecillitate afficiunt; ita ut, quæ à sola fluxione initium duxerat, successu temporis partem debilitans, illius coactionem vitiet, & ophthalmia partim à fluxione, partim à congestione fiat, quod in chronica ophthalmia plerumque solet contingere.

Cùm autem ophthalmia per vim fluxionis generatur, à capite ut plurimùm fluxionem eam derivari certum est, & omnes propemodum authores hanc unicam fluxionis originem agnoscunt. Verùm docet experientia, contumaces ophthalmias ab hepate non rarò exoriri;

& humoribus ab eo in oculos confluentibus; ita ut tunc temporis cauteria occipitio admota, morbum foveant, quæ alioqui fluxioni à capite oriundæ maximè conducũt: tunc enim humorum motum ad partes superiores magis promovent. Et vidimus sæpè veteres ophthalmias, nullisque cedentes remediis, clauso fonticulo, qui diu in occipitio gestatus fuerat, brevi & sponte desiisse, cessante nimirum humorum motu à partibus inferioribus ad superiores, qui à cauterio continuò fovebatur, naturâ humores amandante ad illum emissarium, quorum portio ad oculos, tanquam partes vicinas, & à longo affectu debilitatas ferebatur.

Quæ à capite fit fluxio, vel à partibus interioribus ad oculos defertur, per venas scilicet quæ sub cranio existunt, vel per partes externas, quod frequentius est, per venas scilicet & arterias, quæ à pericranio per se frontem, & tempora ad conjunctivam deferuntur.

Diagnosis ophthalmiæ facillima est, quandoquidem sanguis in conjunctivam effusus, oculis objicitur. Et si rubor sine tumore appareat, atque ab externa causa genitus fuerit τάραξις seu conturbatio dicetur. Si verò præter ruborem, tumor & calor cum lachrymis adfuerunt, vera erit ophthalmia. Ac tandem, si adeò ingravescat, ut nigrum oculi occupet, & palpebræ invertantur, χήμωσις erit appellanda.

Signa causarum indè repetenda erunt, quod si fiat à plethora & sanguine propriè dicto, non solùm in adnata tunica, sed etiam in tota facie rubor apparebit: tum etiam venarum latitudo, sensuum gravitas, & totius corporis tumor erit.

Si à sanguine-bilioso oriatur; aderit lachrymarum acrimonia, ut non solùm oculorum anguli, sed etiam genæ ipsæ erodantur: dolor aderit pungitivus & intolerabilis; tumor parvus cum rubore ad citrinitatem vergente: exercitationes immodicæ, insolatus, ira, & acrium esus præcesserunt: temperamentum erit biliosum, ætas florens, & tempus æstivum.

Si fiat à pituita, aderit dolor gravans, calor exiguus, non intensa rubedo, dolor parvus, lachrymæ non acutæ sed cum multa lippitudine & viscositate.

Si fiat à melancholia, tumor erit exiguus, rubor ad fuscum vergens, lachrymæ paucæ, pauca viscositas, sed densa, temperamentum melancholicum, & alia melancholiam indicantia.

Si ab interioribus capitis partibus fluxio oriatur, dolor capitis apparet, isque magis internus, & ad radices oculorum pervenit. Si verò per vasa exteriora fluxio in oculos irruat; dolor capitis externus est, frontis venæ distenduntur, & pulsatio in temporibus persentitur.

Prognosis respicit ophthalmiam imminentem, vel præsentem.

Imminens lippitudo cognoscitur ex eo, quod pruritus quidam aut punctura in oculis cum calore percipiantur. Illiusque præsagium auget dispositio oculorum ob fluxiones recipiendas. Sic qui oculos prominentes habent, huic affectui sunt magis dispositi. Malo etiam huic generando maximè conducit constitutio temporum, quemadmodum docet Hip. *Aph.* 11. *sect.* 3. *Si hiems fuerit sicca & aquilonia, ver verò pluviosum & australe: æstate lippitudines fieri consueverunt, præcipuè in mulieribus, & viris naturâ humidioribus.*

Alvi fluxus ophthalmiæ superveniens, bonus: ex eodem Hip. *Aph.* 17. *sect.* 6. quia humorum abundantia evacuatur, & ad inferiora retrahitur.

Dolor oculorum valdè diuturnus, malus est. Causæ enim contumaciam arguit, & periculum est, ne suppuratio aut exulceratio succedat.

Ophthalmia in uno oculo incipiens, ad alterum utplurimùm transire consuevit.

Ad ophthalmiæ curationem causæ externæ primùm submovendæ sunt; tum antecedens evacuanda, revellenda, ac repellenda; conjuncta derivanda ac discutienda, & pars affecta roboranda. Quibus adimplendis indicationibus tria medica instrumenta de more aptanda sunt.

Victus itaque sit refrigerans & humectans, ex alimentis euchymis, elixis potiùs quàm assis, forbilibus potiùs quàm solidis, quia mandendo oculi exagitantur. Vitet æger acria, salsa & piperata; tum etiam vaporata, quæ caput replent; tum quæ in bilem facilè convertuntur, ut lac, saccharum, mel, & omnia dulcia. Vinum in principio non convenit: cujus loco ptisana ex hordeo & liquiritia, aut alia refrigerans usurpanda est.

Somnus valdè utilis est, quia oculus quiescit à motu qui dolorem & fluxionem irritat; tum somno dolor sedatur, & materia morbifica concoquitur. Æger dormiat elevato capite, & in latus magis sanum.

Motus omnis corporis vitandus est, & quies imperanda: quæ tantopere utilis, ut Celsus primo die a sermone quoque abstinere jubeat, nec motu illo materia ad caput attrahatur.

Alvus fluida servanda est, lippientem enim [ait Hip.] alvi profluvio corripi, bonum.

Vitentur animi pathemata, & præ cæteris ira.

Aër sit temperatus ac purus, expers fumi, pulveris, & ventorum: obscurior etiam & tenebricosior. Lux enim fluxiones commovet, spiritus agitando. Linteolum nigrum, viride aut cæruleum oculo obducatur, habeatque æger non solùm oculum ægrum; sed etiam sanum clausum, vel rectum: quia sanus oculus, dum ad objecta movetur, ægrum etiam commovet, unde doloris incrementum. Et hæc ratio est, cur uno oculo tantùm inflammato majores fiant dolores, quam utroque affecto.

Victus ratione hoc modo instituta, Taraxis curatio primùm exponenda est. Et cùm ea à causis externis plerumque oriatur; illæ statim submovendæ sunt, ne morbum foveant, & in ophthalmiam convertant. Mox collyrium paretur ex aqua rosarum, plantaginis, albumine ovi, & lacte muliebri, idque instilletur in oculum pluries in die, tum pannus linteus in eo madefactus applicetur. Eodem tempore æger somno indulgeat quantum poterit: plurimum enim valet somnus ad materiam morbificam concoquendam & discutiendam. Si his non sedetur affectus, ad veræ ophthalmiæ remedia confugiendum est, quæ hac serie usurpanda sunt.

Statim ab initio morbi vena secanda est, præmisso clystere: eaque è directo partis affectæ aperienda, sæpeque iteranda phlebotomia, donec sufficiens evacuatio, & revulsio facta fuerit; docetque Avicenna in vera ophthalmia sanguinem mittendum esse usque ad lipothymiam. Galen. verò *lib. de curatione per sanguin. miss. cap.* 1. refert historiam cujusdam œconomi, qui à gravissima ophthalmia liberatus est, sanguine detracto, primum ab ℔. iij. deinde verò post quatuor horas ad ℔. j. & capit. 16. *ejusdem libri*, testatur ophthalmias sæpe sola phlebotomia intra unam horam fuisse curatas: quod non potuit contingere, nisi magna sanguinis copia detracta fuerit, quemadmodum eo tempore passim fieri consueverat. Moderanda tamen est ista sanguinis *missio*, juxta temperamenti, ætatis, sexus, virium, & speciei ophthalmiæ rationem. Major enim quantitas sanguinis detrahenda est in ophthalmia, quæ fit à sanguine, & in corpore plethorico: minor verò in ophthalmia biliosa, melancholica, aut pituitosa, aliis circumstantiis magnam sanguinis detractionem dehortantibus. Si sanguis in toto corpore redundet, primum basilica, vel mediana aperienda est, postea verò cephalica. Si verò minori copia sanguis mittendus esse videatur, statim cephalica erit aperienda.

In iis autem, quibus aliqua sanguinis evacuatio consueta suppressa est per menses aut hæmorrhoïdas, venæ inferiores aperiendæ sunt, hirudines hæmorrhoïdibus affigendæ.

Postquam verò sufficiens sanguinis copia per venæ sectionem detracta est, est ulterius molienda revulsio per cucurbitulas, scapulis & dorso affixas, tum siccas, tum sacrificatas.

Ad eandem revulsionem non parum etiam conferent frictiones & ligaturæ, in partibus inferioribus celebratæ. Revulsionibus prædictæ derivationes quoque adjungendæ sunt, quæ fiunt per apertionem venarum frontis

&

& temporum, quibus addunt nonnulli apertiones venarum, quæ sunt in angulo oculi. Alii hirudines temporibus admovent, alii pone aures. Quæ omnia derivationum genera post sufficientes evacuationes utilissima sunt.

Galenus 13. *meth. capit.* 22. arteriotomiam laudat in arteriis temporum celebratam, quando ophthalmia fit à sanguine valdè calido & ferventi. Et quamvis hoc remedii genus nostris temporibus ferè obsoletum sit; præstantissimum tamen atque utilissimum est, omnis expers periculi. Sola enim ligaturâ impeditur sanguinis arterioſi effluxus in minoribus illis arteriis. Neque necessarium est emplastrum â Galeno propositum *loco cicato* ex bolo armento, thure, masticke & pilis leporinis cum albumine ovi compositum: quod tamen ad majorem cautelam, qui hanc arteriarum apertionem reformidant, in usum revocare poterunt. Quæ de hac arteriarum apertione à nobis sunt dicta, in doloris capitis curatione videri poterunt.

Vesicatoria quoque in hoc affectu utilissima sunt, tum posteriori parti cervicis, tunc ponè aures admota.

Sangnine sufficienter detracto, purgatio etiam celebranda est, ut bilioſi humores, præsertim qui sanguini fervorem & impetum conciliant, evacuentur. Eam autem maximè convenire, docuit Hipp. *Aphor.* 17. *sect.* 6. ubi ait: *Lippientem albi profluvio corripi, bonum.* Galenus 13. *meth. cap.* 11. *Ex his*, inquit, *quibus oculi tentari phlegmone cœperant, nonnullos sola purgatione per alvum uno die sanatos vidimus.* Debet autem fieri purgatio ex medicamẽtis blandioribus ac sanguinis fervorem cohibentibus, vitatis diacrydiatis, quæ in sequentem aut consimilem formulam reduci poterunt.

℞. Tamarindor. ʒ.ß. sennæ mund. ʒ. iij. semin. anisi ʒ. ß. folior. endiv. cichor. fumar. ana M. ß. Coguantur ad ad ʒ. vj. In colatura infunde rhabarb. electi & myrobolanor. citrin. oleo amygdalar. dulcium confricatorum, an. ʒ. j. santali citrin. ʒ. ß. In expressione dissolve mannæ & syrupi ros. ana ʒ.j.M. Fiat portio. Vel. in forma boli.

℞. Cassiæ recenter extractæ ʒ. vj. cathol. dupl. ʒ. iij. rhabarb. pulverati ʒ. j. Cum saccharo fiat bolus.

In ophthalmia pituitosa pilulæ non rarò præscribuntur, nempe lucis majores, de agarico, & aliæ hujusmodi: quæ quidem, licet in statu morbi commodissimæ sint; satius tamen est in principio ab iis abstinere, ne vehementi medicamento humore commoti matis in partem irruant.

Neque unica purgatio sufficit; sed ea per intervalla repetenda, si morbus in longitudinem abeat, præmissis præparationibus convenientibus per apozemata, vel julepos, humori peccanti appropriatos. In primis verò ab initio morbi humorum fervor temperandus est julèpis refrigerantibus & incrassantibus, vel emulsionibus semin. quatuor frig. major. lactucæ, & papaver. albi, in decocto refrigerante, addita aquâ rosaceâ.

Præmissis universalibus evacuationibus & revulsionibus, ad topica veniendum est: quæ quidem ab initio repellentia esse debent. Monent tamen seniores Practici, ne primis statim diebus collyria repellentia oculis admoveantur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Galenus enim *comment. Aphoris.* 31. *sect.* 6. Ocularium quendam reprehendit, qui hisce remediis ab initio inflammationis uti proposuerat. Suspecta enim esse ait ab initio, quòd vehementer fluxiones non reprimant, sed ne excernantur, prohibeant. Unde, si acres, humores extiterint, corneam exulcerari accidit: si verò multi, distenti, & irritari vehementer, & interdum disrumpi. Avicena verò *fen.* 3. *tract.* 1. *cap.* 9. sic loquitur: *Et oportet, quantum possibile est, ut retardetur in ophthalmia collyriorum administratio, usque ad tres dies.* Et paulò post: *Oportet*, inquit, *ut in principio non adhibeantur inspissantia fortia; & quæ sint vehementer styptica; quoniam inspissant tunicas, & prohibent resolutionem, & augent dolorem.* Non tamen tam exactè dierum numerus præfiniendus est, cùm morborum tempora in quibusdam breviora, in aliis longiora esse soleant. Utiliter tamen adstringentia fronti & temporibus statim à principio admoveri poterunt; illis enim venæ, per quas humores defluunt ad oculos comprimuntur, humorque influens repellitur. Horum formula talis esse poterit:

℞. Boli armenæ, sanguin. dracon. thuris, mastiches, ana ʒ. j. rosar. rubr. balaustior. & farinæ lentium, ana ℈. ij. Excipiantur albumine ovi & aceto rosaceo. Fiat cataplasma fronti & temporibus applicandum.

Ad fluxionem etiam cohibendam plurimum valere creditur cataplasma ex succo urticæ & farina tritici, fronti & temporibus applicatum, quandoquidem urticæ succus specificâ vi omnem sanguis fluxum cohibet, & narium hæmorrhagiam iisdem partibus admotus potenter sistit; tum ore sumptus eamdem hæmorrhagiam, aliaque sanguinis profluvia efficaciter cohibet.

Interim tamen, si dolor vadè urgeat, qui fluxionem ad oculos magis ac magis promovere consuevit, anodyna medicamenta ipsi oculo admovenda sunt. Inter quæ lac recens, præsertim mulieris benè sanæ, primum locum obtinet, idque ex ipso ubere in oculos emulgendum & sæpè mutandum. Citò enim acescit, sicque oculo infensum est. In ejus locum suffici poterit caseus ovillus recens, qui etiam sæpè mutandus est, ne butyrescat, sicque oculum inflammet.

Ovi albumen diu agitatum, & in aquam conversum maximè commendatur à Galeno; quia dolorem lenit, & fluxionem leniter cohibet.

Pomum sub cineribus coctum, dolorem oculorum etiam valdè temperat.

Mucilagines seminum psyllii, cidoniorum, fœnugr. extractæ cum aqua rosar. dolorem valdè leniunt. Illæ tamen biduo quoque renovandæ, quia diutiùs servatæ acorem contrahunt.

Ex his variæ formulæ in rem præsentem concinnari poterunt. V. g.

℞. Medullæ pomi dulcis sub cineribus cocti ʒ.j. mucilagin. semin. psyllii & cydoniorum extractæ aquâ rosar. ana ʒ. vj. liquoris albuminis ovi recentis, & lactis mulieris ana ʒ.j. Fiat cataplasma oculo applicandum. Vel

℞. Pulpæ pomi cocti ʒ.j. micæ panis albiss. ʒ. ß. ovum num. 1. Cum lacte muliebri fiat cataplasma.

Laminæ carnis recentis, hœdinæ, vitulinæ, aut vervecinæ oculis frequenter admotæ, dolorem potenter demulcent.

Simplicius cataplasma parari potest ex medulla panis, in lacte muliebri, & aqua rosarum macerata.

Si dolor vehementissimus sit atque intolerabilis ad narcotica confugiendum est; quibus tamen parcè & cum religione utendum; quia spiritus visorios condensant, humores & tunicas incrassant, sicque visum hebetant. Inter narcotica ocularia primas tenent trochisci albi Rhasis cum opio, qui in hunc modum præscribi possunt.

℞. Aquæ rosar. ʒ. ij. liquoris albuminis ovi fortiter agitati ʒ. j. trochiscor. alb. Rhasis cum opio ʒ. j. Fiat collyrium in oculum instillandum.

Sedato aliquantulum dolore, ad repellentia veniendum est, quæ tamen mitoria esse debent, & iis anodyna quædam perpetuò admiscenda; in hunc finem collyrium sequens præscribi solet.

℞. Aquar. Plantag. rosar. [vel magis repellendum] pediculi rosar. ana ʒ. j. ß. liquoris albuminis ovi ʒ. j. trochisc. alb. Rhasis sine opio ʒ. j. Fiat collyrium, in oculos frequenter instillandum.

Si dolor sit acerbior, possunt addi collyrio lac muliebre, & mucilagines prædictæ.

Remedium sequens inflammationem potenter sedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen ovi unius. Agitetur cum frusto aluminis satis magno in patina stannea, & tandiu moveatur, donec unguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur supra linteum, & oculis tepidè applicetur. Post duas aut tres horas auferendum est remedium, ne longiori mora & adstringendi vi satis insigni, quam ex alumine habet, humores in oculo retineat.

Aqua

Aqua etiam aluminis, distillata in alembico supra cineres, & oculo cum linteis madidis admota, inflammationem efficaciter temperat.

Sal Saturni in aqua rosarum vel oxycrato dissolutum, vel cum pomata permixtum, oculorum inflammationes potenter extinguit.

In augmento morbis digerentia repellentibus miscenda sunt; atque ita collyriis prædictis addi poterunt aquæ euphrasiæ, fœniculi, chelidoniæ, & mucilagines seminum lini, althææ, fœnugræci Gal. 13. *meth.* decoctum fœnugræci præcipuè commendat; quod digerit, concoquit, & modicè repellit. Debet autem fœnugræcum, antequam decoquatur, vel ex eo mucilago extrahatur, excuti per cribrum, ut pulvis, quo abundet, auferatur, postmodum verò aqua frequenter ablui. Collyrii formula talis esse poterit.

℞. Mucilagin. semin.fœnugr.& cydoniorum, extractæ aquâ rosarum & euphra. ana ℥.j.ß. trochiscor. albor Rhasis sine opio ʒ. j. tuthiæ præparatæ ʒ. ß. Fiat collyrium.

Quando morbus ad statum magis vergit, sarcocolla etiam collyriis additur, quæ paulò potentiùs digerit. Sed cùm siccitate sua & acrimonia quadam oculos lædere possit; priùs lacte nutrienda est, macerando scilicet in lacte per dies aliquot, lacte frequenter mutato. Et parva illius quantitas una vice præparanda est: diu enim asservata acescit, & oculis infensa est. Illius usus talis esse poterit.

℞. Florum chamomil. melil. rosar. rubr. ana P. j. sem. fœnugr. optimè mundati ʒ. j. Coquantur in aqua plantaginis. In colatura ℥. iiij. dissolve sarcocollæ nutritæ ʒ. j. tuthiæ præparatæ & trochiscorum albor. Rasis sine opio, ana ʒ. ß. Fiat collyrium.

Aquæ etiam nonnullæ ab authoribus commendantur tanquam efficaciſſimæ.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat infusionem croci metallorum in aqua euphrasiæ & fæniculi, quæ satis efficax est, & nullo morsu oculum afficit, quemadmodum reliquæ ferè omnes.

Crollius & reliqui Chymici miris laudibus efferunt sal Saturni in aqua rosarum dissolutum, cui etiam salis ammoniaci grana aliquot addunt. Hujus formula talis esse poterit.

℞. Salis Saturni gr. xij. salis ammoniaci gr. iij. aquæ rosar. ℥. ij. M. Instilletur in oculum manè & serò.

Ex plumbo etiam calcinato, vel lythargyro, aut minio in aceto infuso paratur aqua, quæ cùm primò linteo oculis admota, eorum inflammationibus citissimè medetur.

In vulgari usu habetur aqua ex vitriolo albo, in aqua rosar, aut plantag. dissoluto, quæ inflammationes temperat, discutit & fluxionem arcet. Eorum proportio talis est.

℞. Vitrioli albi ℈.j. aquæ rosar. vel plantag. ʒ. iiij. Vitriolum pulveratum in aqua ad ignem dissolvatur. Coletur aqua per linteum, & in oculos instilletur. Si acrimonia sua nimiùm eos vellicet, additione aquæ rosac. vel plantag. ad libitum temperabitur. Sequens minoris acrimoniæ particeps est, & magis resolvit.

℞. Radic. ireos Flor. & rosar. rubr. ana ʒ. i. aquæ rosar. & plantaginis, ana ℥. iiij. Bulliant lento igne ad tertias. Colaturæ adde vitrioli albi pulverati gr. viii. Fiat collyrium.

Unguenta etiam quamplurima ad ophthalmiæ curationem usurpari solent, ex quibus tria sequentia cætera longè superant, & mirabiles non rarò effectus producunt. Primum describitur à Renodæo in Pharmacopœa, titulo unguenti ophthalmici in hunc modum.

℞. Boli armenæ aquâ rosar. lotæ ℥. i. lapidis calaminaris aqua euphrasiæ abluti, tuthiæ præparatæ ana ʒ. ii. margaritarum tenuissimè lævigatarum ʒ. ß. camphoræ ℈. ß. opii gran. v. butyri q. s. Fiat unguentum secundum artem, ad oculorum angulos, & palpebrarum oras adhibendum.

Secundum est Joannis Cratonis, quod proponitur in consiliis Medicis à Laurentio Scholzio collectis, consilio 6. in hunc modum.

Accipiatur butyrum, si haberi potest, mense Maio factum, aut aliud recentissimum diligenter elotum, vel loco illius medulla bovina è cruribus, vel cervina: atque huic admisceatur lapidis calaminaris in tenuissimum pulverem triti quantùm excipere poterit. Fiat unguentum.

Tertium habetur apud Penotum in denario in hunc modum compositum.

℞. Tuthiæ præparatæ ℥. j. ß. camphoræ ʒ. j. viridis æris gr. xij. Tuthiam cum camphora simul contere in mortario, æs seorsim, omnia verò ad pulveris impalpabilis consistentiam. Tum ℞. Butyri recentis ℥. j. aquæ rosar. ʒ. j. Bulliant leniter simul, & ab igne remotis, primùm tuthiam cum camphora, deinde æris viride sensim immisce, agitato optimè, & in vase vitreo reconde. Fiet unguentum, quod per sericum transcoletur. Inunge interiores palpebras, præsertim circa angulos, & brevissimè sanabitur. Probatissimum est ad oculorum inflammationes, tam materiales, quàm siccas, & palpebrarum pruritus, & lachrymas singulare remedium.

Aliud unguentum habetur magnæ efficaciæ in cista medica, quod tamen acrimoniæ valdè particeps, idcircò palpebris tantùm admovetur. Illius descriptio talis est. Cæteris omnibus nihil conferentibus, hoc remedium profuit in rebelli ophthalmia. Quod fit ex succo nicotianæ & butyro maiali, simul coctis ad unguenti consistentiam, quod clausis palpebris admoveatur, in loco obscuro, quamprimum pariens oculos aperit, statim mordicare incipit, & feliciter curat.

In statu resolventia remedia repellentibus prævalere debent. Ideò eadem remedia, quæ pro augmento descripta fuerunt in statu etiam convenient, si resolventium quantitas augeatur, repellentium verò minuatur. Præcipuè verò unguenta duo posteriora non solùm in statu, sed etiam in ipsa declinatione, & usque ad perfectam curationem usurpari poterunt.

Fotus in primis ad discutiendum materiam morbificam in statu idonei sunt, qui in hunc modum parari possunt.

℞. Florum chamomil. meliloti & rosar. ana P... sem. fœnug. ut supra dictum est, præparati ʒ. ij. Fiat decoctio, quâ foveantur oculi cum pannis lineis tenuibus quadruplicatis. Hic fotus in fine augmenti, & principio status conveniet, & calidè applicabitur hyeme, æstate verò tepide, aut subfrigidè.

In fine status & declinatione magis resolvens fotus efficietur, si prædictis simplicibus addantur folia euphrasiæ, majoranæ, betonicæ, & tantillum vini albi.

Præstantissimum etiam, & paucis notum ad discutiendas ophthalmias remedium paratur ex oleo, seu liquore, qui ex linteis accensis, & inter duas patinas suffocatis elicitur; cujus liquoris gutta una cum saliva pueri permiscetur, & pennæ apice oculis admovetur.

In declinatione non solùm remedia prædicta, sed etiam collyria magis resolventia usurpari poterunt, in hunc modum.

℞. Thuris & aloë ana ʒ. ß. sarcocollæ nutritæ in lacte muliebri ʒ. j. ß. croci ℈. ß. mucilagin. fœnug. ℥. ß. aquæ fœniculi, & euphrasiæ an. ℥. j. ß. Fiat collyrium. Vel si magis siccandum & simul digerendum est.

℞. Sarcocollæ nutritæ ʒ. j. ß. tuthiæ præpar. ʒ. ß. aloës ℈. j. myrrhæ ℈. ß. mucil. sem. fœnugr. ℥. ß. aquar. verbenæ & chelidoniæ ana ℥. ß. Fiat collyrium.

In fluxione pituitosa potenter resolventia, non solùm in declinatione, sed etiam in statu & augmento audaciùs usurpari possunt.

Præterea in declinatione, duo insignia remedia ab auctoribus proponuntur, nempe balneum & vini usus: quæ primùm ab Hipp. tradita sunt *Aph.* 41. *sect.* 6. his verbis: *Doloros oculorum, vini potio, aut balneum, aut fomentum: aut venæ sectio, aut medicamentum epotum solvit.* Galen. *in commentario hujus Aphorismi*, distinguit casus & tempora, in quibus prædicta remedia conferunt: quæ etiam à nobis exposita sunt, quod venæ sectionem, purgationem & fomentum spectat. Balneum verò docet Galenus *dicto loco, & cap.* 22, *lib.* 13. *Meth.* tunc temporis convenire, quando ophthalmia fit ab humoribus acribus, &

& corpus sufficienter per phlebotomiam & purgationem evacuatum est. Quandoquidem humorum acrimoniam temperat, eorumque motum atque fluxionem sistit, maxima eorum parte per insensilem transpiratum excreta; sic quod supereſt humeris bilioſi, contemperatum facilius vincitur à natura. Convenit etiam balneum ex Galeno in ophtalmia pituitosa præmissis perpetuò evacuationibus idoneis, quando quidem humores crassi oculis impacti per balneum attenuantur, sicque facilè discutiuntur.

Vini autem meracioris potio, ex eodem Galeneo *com. prædicto*, utilis est in quibus sanguinis copia crassioris in oculorum venulis continetur, sine plethorica in toto corpore dispositione, quia sanguinem illum crassiorem liquat, fundit ac discutit, tum etiam obstructionē aperit.

Ad ruboris & inflammationis reliqua auferendas, fotus sequens parari poterit.

℞. Folior. euphras. pulegii, ana M. j. flor. chamomil. meliloti, rosar. rubr. & paleæ avenæ, ana. P. j. semin. fœnugr. ʒ. iij. semin fœniculi ʒ. j. Fiat decoctio in ſ. q. aquæ, addendo sub finem parum vini albi, qua foveantur oculi cum pannis lineis, vel sacculis prædictis simplicibus semiplenis.

Aqua fœniculi sola, vino adstringenti permista, utiliter admovetur pro fotu, ad reliquias discutiendas, & oculum roborandum.

Ovum ad duritiem coctum, detractâ testâ, & permedium sectum, calidè oculo admotum, ruboris reliquias absumit.

Fotus ex decocto hyssopi solius, ruboris reliquias etiam efficaciter discutit.

Ophthalmia inveterata, & quæ per multos sæpè annos perseverat, diversam aliquantulū, & longiorem curandi rationem postulat, & illa non rarò magnum Medico curanti facessit negotium; cùm difficillimè impedire possit, quo minùs pars nobilissima & delicatissimà, à longo tempore debilitata, fluxionē recipiat. Adde quod non solùm per fluxionem foveatur hic affectus, sed etiam sæpenumero per congestionem, ex intemperie in parte contracta, quæ difficilimè corrigi potest.

Ad illius curationem primò advertendum est, num à calidiori hepatis intemperie, quod non rarò fit affectus, iste fovetur; & tunc remedia calidam illam intemperiem corrigentia, primùm administranda sunt. Et in primis post phlebotomiā & purgationes convenientes, maximè conferunt balnea, serum lactis, & aquæ minerales vitriolatæ, tum etiam hirudines hæmoroidibus affixæ.

Si verò opthalmiæ materia à sola cerebri intemperie oriatur, cujus ratione humores pituitosi ad oculos defluant, cum aliqua sanguinis portione permisti; tunc temporis cerebri expurgationi incumbendum est per pilulas usuales (post evacuationes universales per apozemata, aut alia hujusmodi remedia) bis, ter aut quater in mense usurpatas; quæ similes esse poterunt iis, quæ quo frigida cerebri intemperie præscriptæ sunt.

Si purgationes prædictæ, cum aliis remediis infra descriptis, ad curationē non sufficiant, ad purgationes mercuriales per intervalla repetitas, tanquàm ad sacram anchoram confugiendum est.

Tum etiam ad humoris influentis diversitatem, cauterium occipitio admotum erit utilissimum. Cujus loco setaceum posteriori cervici infixum, multò felicius operabitur in iis qui hoc remedii genus ferre poterunt. Vesicatorium syncipti admotum mirificè profuit in vetula quadam, lippitudine contumaci laborante, ut refert Forestus *obs.* 11. *lib.* 1.

Rondeletiusverò cauterium futuræ coronali affixum magis prodesse asserit, quàm in aliis partibus.

Masticatoria etiam ad fluxionis derivationem proficua futura sunt, minimè verò errhina, quæ propter partium viciniam, humores ad partem affectam attrahere possunt.

Si autem cerebrū majori exsiccatione indigere videatur, ad diætam sudorificam confugiendū est, ex china; salsa parilla, & aliis etiam sudorificis confectam.

His accedunt topica resolventia & oculos roborantia, qualia sunt in primis fotus & unguenta pro statu & declinatione ophthalmiæ supra proposita, quæ etiam inveteratas ophthalmias discutere plurimum valent.

Neque ommittenda est ablutio oculorū supra memorata, ex aqua fœniculi & vino rubro, ad ruboris reliquias discutiendas, & oculos roborandos, quæ singulis diebus manè iteranda est. Ad hujusmodi etiam ophtalmias inveteratas aqua sequens magnæ est efficaciæ.

℞. Aloes opt. & tuthiæ præparatæ, ana ʒ. vj. sacchari albissimi ℈. j. aquæ rosar. & vini albi non acidi, an ℥. vi. Infundantur in ampulla vitrea benè clausa ad solem per 40. dies. Hujus aquæ non colatæ instillentur guttæ aliquot in oculum.

Vel ℞. vini alb. ℔ iij. aquæ ros. ℥ß. tuthiæ præpara. ʒ. iij. caryophyl. pulver. ʒ. j. camphoræ ʒ. ß. Misceatur omnia in vase vitreo benè clausa, & agitetur per duas horas, ac soli exponantur per mensem integrum, ea cautione, ut singulis diebus ante solis occasū ab aëre removeantur, nec illi unquàm, nisi à sole illuminato, exponantur. Hujus aquæ per filtrum trajectæ guttæ duæ, vel tres in oculum instillentur hora somni, vel etiam horâ unâ aut alterâ ante exitum è lecto vel cubiculo. Ruborem oculorum etiam inveteratum tollit; lacrymantes oculos, & fistulosos siccat; omnem superfluam humiditatem circa membranas exteriores absumit, visum acuit.

Sequens etiam præstantissima est. ℞. Tritici M. ij. salis triti M. j. Ponantur in vase cupreo, & affundatur vinum album, ut materiæ supernatet altitudine duorem digitorum transversorum. Tegatur vas & simul stent in umbra per 5. aut 7. dies donec liquor colorem viridem acquirere incipiat, movendo pluries in die cum spatula ligniea. Liquor tandem effundatur per inclinationem, & coletur si opus fuerit, per chartā emporeticā. Ejus gutta una instilletur in oculum. Ruborem discutit, fluxionem arcet, oculos abstergit à maculis, omnibusque sordibus, & visū acuit.

Solenander plurimùm laudat decoctum foliorum cotoniorum quæ primo vere integra & illæsa colligenda sunt & diligenter asservanda, ne situ, pulvere, aliisque inquinamentis oblædantur & usus tempore eorum manipulus incoquatur aquâ puriſſimâ; eaque sæpenumero oculi abluantur. Mirum (inquit,) oculos præservant, ruborem discutiunt, & influentem humorem arcent.

Aliquando cum opthalmia pertinaci sordes quàm plurimæ, puris instar, in oculis colliguntur, quæ vix collyriis aliisque remediis curari possunt. Attamen hoc casu maximè confert gossipium optimè carptum, aut digitis discerptum, & ad prunas diligenter exsiccatū, cujus paucâ quantitate instar plumaceoli oculi contegātur, fascia superinducti. Manè gossipium auferatur dictis sordibus imbutum, hocque remedio per plures noctes continuato, morbus curatur, qui aliis remediis non cesserat. Et præcipuè succedit in pueris & infantibus, tali morbo laborantibus.

Pro hujus capitis coronide, non erit abs re, Zacuti Lusitani experimentū proponere, qui ophthalmiam desperatam, & omnibus remediis per annum integrum pertinaciter obsistentem, unguento mercuriali curavit. Quamvis enim nulla luis venereæ apparerent indicia, Mercurialis admotione persuasus, qui *lib. de Morbo Gallico*: *Cùm videritis*, inquit, *morbum quempiam communibus remediis non curari, putate esse morbum Gallicum cognominatum*; ægrotantem interrogavit, num esset passus aliquando luem veneream, aut cum fœda obscœnaque fœmina concubuisset; omnia negavit, unum solum confessus, se per noctem in lecto, hujus contagiosi morbi suspicione non carente decubuisse. Hac sola fretus conjectura, diætam sudorificam ex decocto salsæ parillæ per viginti dies præscripsit, attamen circa fructum; quamobrem licet in superis partibus premeret affectio, ut timor esset; ne vacuato humore per os, mercurii vi fluxio rueret in oculos, & ingravescceret ampliùs affectus; tamen cùm esset diuturnus, & confluentis humoris impetus sedatus, unguentum merburiale corpore exquisitè purgato præscripsit, eoque admoto septem dierū curriculo, post copiosam sputi evacuationem, dolores cessarunt, evanuit inflamatio, mitigatus pruritus, qui antea percipiebatur in

palpebris cum acrimonia multa: & relicto solo in brachio sinistro fonticulo, ut spiraret cerebrum, & servato victu, pristinam recuperavit sanitatem.

Idem Zacutus Lusitanus in praxi ad historias, ad ophthalmiam inveteratam, admodum contumacem valdè commendat aquam & unguentum, quæ à nobis descripta sunt cap. de suffusione.

CAPUT IX.

De Hipopyo, seu pure sub cornea.

OCulorum inflammationes, quando insignes sunt, & in magnum tumorem elevatæ, aliquando per resolutionem terminari nequeunt, sed in suppurationem abeunt, quod maximè metuendum est, & omni ratione avertendum. Inde enim ulcera succedunt, & aliquando pus sub cornea colligitur, qui affectus ὑπόπυον dicitur. Contusionibns etiam oculorum non rarò succedit, & sugillationibus inde ortis. Interdum totam pupillam contegit, & visionem impedit. Interdum verò iridis circuitum amplectitur, & unguis resecti figuram refert, eaque ratione ὄνυξ seu unguis nominatur.

Cognoscitur hic affectus non solùm ex colore albicante, puris naturam referente, sed etiam ex præcedente inflammatione, aut sugillatione. Commoto etiam oculo, pus sub cornea commoveri videtur: adest color rubeus in oculo, & dolor pulsans, aut saltem præcessit.

Ad curationem, præmissis universalibus remediis, si inflammationis reliquiæ supersint, auferendæ sunt remediis in ophthalmia descriptis. Postmodum leviter discutientia admovenda sunt remollientibus permista, ne tenuiori parte resoluta, crassior materia fiat, & resolutioni minimè idonea, Fiant igitur fomenta ex decocto florum chamomil. meliloti, semin. psyllii, fœnugr. cum pannis lineis, vel sacculis applicanda. In progressu verò addi poterunt decocto folia euphras. chelidon. & semin. fæniculi: vel sequens collyrium usurpari poterit.

℞. Aquar. verbenæ, rutæ, chelidon. ros. fœniculi, ana ʒ. ß. aloës opt. tuthiæ præparatæ, ana ʒ. ß. sacchari canti ʒ. i. Pulverisentur & misceantur, addendo lactis muliebris tantillum, & fiat collyrium; de quo bis terve in die guttæ aliquot oculis instillentur.

Sequens erit valdè efficax.

℞. Croci, aloës, myrrhæ ana ʒ. j. vini ʒiij. mellis ʒ. vj. Dissolvatur crocus in vino. Deindè cum aloë & myrrha misceantur. Tandem mel addatur. Hoc remedio oculi illinantur,

Denique ea remedia quæ in declinatione ophthamiæ, in oculorum maculis, & suffusione præscripta sunt, hic etiam conveniunt.

Si resolventibus medicamentis materia discuti nequeat, ad alia remedia confugiendum est. Galen. 14. *meth.* refert, Ocillarium quendam sui temporis Medicum, cui Justus nomẽ erat, concussione capitis multos hypopyos sanavisse. Collocans enim eos in sella rectos, ac capita eorum utrinque à lateribus apprehendens, mox quatiebat adeò ut manifestè descendere pus ipsi videtur.

Si neque hac ratione pus visũ impediens admoveri valeat, Galenus *loc. cit.* ad chirurgiam confugit, (quem sequitur Aetius & alii quamplurimi) quæ oculi punctione perficitur, qualis in suffusione consuevit. Quæ quidem operatio ut parum nostris temporibus usitata est; sic peritissimi Chirurgi manum desiderat, & verendum maximè est, ne apertâ corneâ, cum pure humor aqueus effluat.

CAPUT X.

De Phlyctænis.

IN cornea & adnata tunica, quemadmodum in reliquis corporis partibus, generari solent vesicæ parvæ, aqua repletæ, bullis su vesiculis similes, quæ à cõbustione aquæ ferventis excitantur, φλυκταίναι Græcis, Arabibus *Bothon* nominantur: suntque tumores quidam parvi instar granorum millii, acri quodam aut humore oriundi.

Harum pustularum cognitio facillima est, cùm sensibus pateat. Quæ in adnata oriuntur, rubrum colorem referunt: quæ autem in cornea, subnigrum si in illius superficie consistant; album verò, si in parte corneæ profundiore sitæ sint.

Quod ad prognosin spectat, phlyctænæ in adnata minùs periculosæ sunt, quàm in cornea. Superficiariæ pustulæ, minùs periculosæ; profundiores verò magis. Metuendum enim est, ne tota corneæ densitas erodatur, & vel humor aqueus effluat, vel uveæ procidentia contingat.

Curatio in materiæ conjunctæ resolutione tota versatur, & causæ antecedẽtis aversione. Et omnimodò pustularũ suppuratio prohibenda est, quæ in ulcus degenerat.

Universales igitur evacuationes, revulsiones, ac derivationes, quæ in ophthalmiæ curatione propositæ fuerunt hìc etiam celebrandæ sunt.

Postmodum topica administranda, quæ leviter repellant in principio, tùm etiam discutiant, qualia in ophthalmiæ augmento proposita sunt, quæ magis convenient, quando inflammatio pustulas comitatur, quod plerumque fieri consuevit.

In progressu verò, magis exsiccantia & resolventia erunt usurpanda, qualia in statu & declinatione ophthalmiæ descripta sunt, ac præsertim unguenta ibidem proposita, quæ pustulis illis discutiendis & exsiccandis aptissima sunt.

CAPUT XI.

De corneæ & adnatæ ulceribus.

OPthalmiæ succedere solent ulcera, in cornea tunica & adnata, quando in suppurationẽ versa est. Succedunt etiam phlyctænis, seu pustulis, in cornea oriundis, iisque disruptis. Fieri etiam solent ab humoribus acribus & erodentibus, in oculos confluentibus.

Variæ eorum differentiæ ab auctoribus proponuntur, ex variis circumstantiis desumptæ, prout scilicèt vel superficialia sunt, vel profunda, lata, vel angusta, varias figuras habentia, & alia hujusmodi. Sic ulcus, cavum, anguſ.ß; & durum βόθριον, fossula nominatur. Latum & minus profundum κνίλωμα dicitur. Quod in iridis circulo situm est, ἄρχιμον appellatur, & à nonnullis *ulcus coronale*. Quod denique profundum, solidius asperum, quasi crustosum est ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocatur.

Cognitio ulcerum non est difficilis, cùm per se oculis pateant. Si ulcus sit in cornea, ulcusculum album appareat in nigro oculi: si in tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conspicitur, ob illius tunicæ venas sanguine refertas.

Ulcera oculorum curatu difficilia & periculosa sunt: multò magis tamen in cornea, quàm in adnata. Ulcus, quod è regione pupillæ situm est, magis periculosum, quia in eo sanato relinquitur cicatrix, quæ corneæ diaphaneitatem aufert, sicque visionem lædit. Quod si tota tunica erodatur, fit effluxus humoris aquei, & uveæ procidentia.

Curatio hujus affectus, quemadmodum & reliquorum ulcerum, detergentibus & exsiccantibus perficitur, quæ tamen mitissima esse debent, propter partis molliem, & exquisitum sensum. Præmittenda tamen ea, quæ fluxionem ab oculis revellunt, eamque reprimunt; qualia in ophthalmia, tunc recente tum antiqua fuere proposita. Et si inflammatio ulceri conjuncta sit, remedia illam respicientia prædictis erunt permiscenda. Quibus etiam dolorem lenientia addere conveniet, quoties ille partem infestaverit.

Detergentia & exsiccantia moderata sunt, saccharum, mel, crocus, myrrha, thus, aloës, sarcocola, tuthia, & cerussa; ex quibus formulæ sequentes componi poterunt.

℞. Decocti hordei & fœnugr. ʒ. iv. mellis optimi ʒ. ß. vel syrupi de rosis sic ʒ. j. Fiat collyrium, quo oculi sæpe abluantur. Vel,

℞. Aquar. vervenæ, & plantag. ana ʒ. ij. sacchari canti ʒ. ß. Misce pro collyrio. Vel

℞. Aqua

℞. Aquæ mellis B. M. deſtillatæ, & aquæ roſar. ana partes æquales. Vel

℞. Ovum coctione induratum & à putamine mundatum. Dividatur in duas partes, & detracto vitello repleatur fovea ſaccharo cando pulverato. Optimè ligetur & ponatur in cella vinaria. Extillabit liquor, qui detergendis ulceribus ſine morſu valdè idoneus eſt. Et ſi potentiùs remedium deſideres, myrrha pulverata ſaccharo cando admiſcenda eſt,

Montanus pulverem ſequentem valdè commendat.

℞. Albumina ovorum recentium n. xx. Ponantur in vaſe ſtanneo ad ſolem, donec exſiccentur, poſtea Pulverentur ſubtiliſſimè cum æquali pondere ſacchari, & pulvis immittatur in oculos, qui ſine eroſione plurimum adjuvat.

In progreſſu morbi, ſi potentiùs detergendum ſit & exſiccandum, adde collyriis prædictis trochiſcos albos Rhaſis, thus, aloën, myrrham, ſarcocollam, & alia hujuſmodi, in parva tamen doſi, ne oculos exaſperent, quibus etiam lac, albumen ovi, mucilagines, aliaque anodyna addi poterunt.

Tuthia præ cæteris valet, quia minimè dolorifica eſt, & ſine morſu ſiccat, ac cicatricem inducit, ideò collyria & unguenta ex ea parata, utiliſſima ſunt. Et præ cæteris unguentum in ophthalmiæ curatione deſcriptum, quod magnam tuthiæ quantitatem recipit, erit utiliſſimum.

Collyrii valdè detergentis & exſiccantis, ac cicatricem inducentis formula talis eſſe poterit.

℞. Sarcocollæ nutritæ in aqua roſar. ceruſſæ & aloës lotæ, myrrhæ, tuthiæ præparatæ ana ʒ. ß. ſacchari candi ʒ. j. cum mucilagine gummi tragacanthi extracta in aqua roſar. Fiat collyrium, quo palpebræ illinantur.

CAPUT XII.

De corneæ cancro.

UT ſingulis corporis partibus cancer ſolet accidere, ſic etiam oculis aliquando contingit. Et cùm, quæ communem cancri theoriam & praxim reſpiciunt, è morborum externorum tractatibus deſumenda ſint; nos hinc tantùm ea, quæ ad oculum peculiariter tali morbo affectum pertinent, paucis attingemus.

Cancer vel occultus eſt, vel ulceratus. Occultus ad tumorum genera refertur, & in oculo tumor cancroſus, ſeu cancer oculi nominatur. Ulceratus verò, ulcus cancroſum oculi dicitur.

In utroque tamen adeſt durities inæqualis & renitentia, color plumbeus & liveſcens, dolor intenſus & pungitivus, caput & tempora præſertim occupans; venæ lividæ & varicoſæ, in tumore & partibus vicinis apparent. Sanguis acerrimus & aduſtus à parte affecta non rarò effluit, quando cancer ulceratus eſt. Ac denique medicamentis tantillum calefacientibus dolor admodum exaſperatur.

Incurabilis eſt affectus in oculo, quemadmodum reliquis corporis partibus, quando jam radices egit, niſi operatione chirurgicâ radicitus exſtirpetur.

Curatio duplex ab auctoribus proponitur, vera ſcilicet, & palliativa. Vera, ut dictum, in cancro jam genito, & parti valde radicato, non poteſt obtineri, niſi chirurgiâ. Recens tamen cancer, ac ferè incipiens, curari poteſt frequentibus evacuationibus humoris atrabiliarii, præmiſsâ venæ ſectione convenienti, ut docet Galen. 2. *ad Glanconem, cap.* 10. ubi gloriatur, ſe hunc morbum per initia ſæpe ſanaſſe, adjungendo remediis prædictis optimam victus rationem.

Curatio palliativa, quæ ad ſymptomatum mitigationem dirigitur, non ſolùm per dictas evacuationes, ſed etiam topica convenientia perficitur.

Primùm igitur victus ratio refrigerans & humectans, qualis humori atrabiliario debetur, inſtituenda eſt.

Poſteà ſanguis detrahatur à directo oculi affecti, hirudines pone aurem ejuſdem lateris applicentur: tum etiam hæmorrhoidibus; ſi aliquantulum tumeant. Cucurbitulæ ſcapulis admoveantur, & reliqua revulſionum genera celebrentur.

Purgationes & præparationes humoris atrabiliarii fient per potiones, apozemata, juſcula medicata, ſyrupos magiſtrales, & alia hujuſmodi. Sed præ cæteris multum confert ad humorem atrabiliarium evacuandum, helleborus niger ritè præparatus: ejuſque extracto bis aut ter exhibito, cancer incipiens aliquando à nobis ſanatus eſt.

Hæc remedia humoris affluxum ad oculos, dolores, & reliqua ſymptomata vehementia valdè imminuunt. Ad id tamen non parum etiam conferunt topica remedia, qualia ſunt in ophthalmia, ad dolorem leniendum deſcripta. Præcipuè autem collyria cum mucilaginibus, trochiſcis albis Rhaſis, & tuthia præparata, cum aqua roſarum, ſolani, & plantaginis.

Aqua ſequens pro collyrio & oculi ablutione erit præſtantiſſima.

℞. Radic. ſcruphulariæ maj. & geranii Robertiani, an. M. ij. arnogloſſæ, ſolani, borraginis, bugloſ. portul. euphraſ. beton. ana M. j. ranarum viridium, & albuminum ovorum, ana num. xij. ſem. fœnugr. & cydonior. ana ʒ. j. Radices & ſemina contundantur, & folia incidantur. Deindè affunde aquæ roſar. & euphraſ. ana ℔. j. Miſceantur omnia, & diſtillentur in alembico plumbeo.

Pullorum caro ad doloris ſedationem plurimum poteſt, & morbum ipſum aliquando hoc ſolo remedio curatum fuiſſe, à nonnullis creditur. Sic Mauritius Cordæus, *Comment. 7. in lib. 1. Hipp. de morbis mulierum*, refert hiſtoriam nobilis cujuſdam fœminæ, cui tota pars dextra faciei cancro, eoque ulceroſo obſeſſa fuit diutiſſimè, quæ cùm variis auxiliis, à medicis Italis, Gallis, Germanis, Hiſpanis petitis uſa eſſet, tandem vulgari hoc barbitonſoris remedio ſanata eſt. Pullos gallinaceos in partes tenues & latas concidebat, quas ſæpiuſculè commutando interdiù admovebat parti affectæ. Alii admovent carnes pullorum columbinorum, ſectas & adhuc tepidas.

Denique curatio vera cancri confirmati, ſola expiratione obtineri poteſt, quæ fit omnimodâ oculi extractione: quam tutò, & ſalutariter fieri poſſe docet Fabricius Hildanus, & extractionis modum, omneſque illius circumſtantias fuſiſſimè deſcribit *obſ.* 1. *cent.* 1. ut eas hîc fruſtrâ repetere non opus ſit.

CAPUT XIII.

De ruptura corneæ.

COrnea tunica tantam aliquando patitur continui ſolutionē, ut humor aqueus interdum tunicâ uveâ egrediatur, & illa ſolutio ruptura corneæ ab auctoribus nominatur.

Hujus cauſa eſt ulcus, aut vulnus illius membranæ, aut magnus humorum affluxus, à quo dicta membrana ita diſtenditur, ut media crepet, & contenti humores effundantur: ut in muliere quadam Pariſienſi contigiſſe refert Paræus *lib.* 16. *cap.* 13.

Incurabilis eſt plerumque hæc affectio, & viſus privationem relinquit, quandoquidem humores oculi effuſi regenerari nequeunt. Si tamen vulnus ſit exiguum, ex quo portiò tantùm humoris aquei effluat, curationem ſuſpicere poteſt: quandoquidem aqueus humor interdum generari poteſt, ut docuit Galen. 4. *de ſympt. cauſ. cap.* 2.

Curatio hujus affectus glutinantibus remediis tentanda eſt. Et præmiſſis univerſalibus evacuationibus, venæ ſectione ſcilicet, & purgatione, ſi eæ neceſſariæ ſint, adſtringentia & glutinantia oculo admoveantur, & in oculum inſtilletur albumen ovi, cui trochiſci albi Rhaſis admiſceantur.

Eadem pars foveatur decocto roſar. rubr. fol. polygoni, rubi, burſæ paſtoris, & plantag. in vino adſtringente patato, ſi non adſit inflammatio, alioquin in ſimplici. Vel

℞. Carnis cydonior. ℔. ß. rosar. rubr. P. iij. acaciæ ʒ. ij. croci ϑ. j. decoquantur in vino adstringente, & fiat cataplasma parti applicandum.

Ad integram consolidationem sequens collyrium adhibeatur.

℞. Aloës lotæ, tuthiæ præparatæ, & sarcocollæ nutritæ in lacte muliebri, ana ϑ. ß. croci gr. v. cum mucilagine gummi tragacanthi, fiat collyrium.

CAPUT XIV.

De uveæ procidentia.

UVeæ procidẽtia corneæ rupturæ non rarò succedere consuevit, quæ Græcis προπτωσις ῥαγοειδὴς nominatur. Quatuor illius differentiæ ab auctoribus, & præsertim Paulo, proponuntur: quarum prima μυοκέφαλον dicitur, quod formam capitis muscæ habeat; & contingit quando exigua portio uveæ egreditur. Secunda staphylomadicitur; & fit, quando major portio uveæ excidit, ut acini uveæ figuram repræsentet. Tertia verò μῆλον nominatur, quando maxima est uveæ eruptio, ut ad pomi magnitudinem accedat. Quarta denique ἦλος, id est, clavus dicitur, quando uveæ providentia inveterata est, & callosa reddita.

Curatio hujus affectus difficillima est, & eo difficilior, quo major est uveæ procidentia. Si verò minor sit, ut in myocephalo, curationem admittit, quæ adstringentibus moderatis perficitur, qualia in corneæ ruptura supra fuere proposita.

Antiqui, ut Paulus, Aëtius, & Celsus, procidentias inveteratas, quæ medicamentis non cedunt, chirurgiâ perficere tentant. Hæc tamen nostris temporibus obsoleta est, propter summam illius difficultatem, & ancipitem eventum. Si quis tamen eam tentare cupierit, exactè descriptam inveniet apud Hieron. Fabric. ab Aquapend. *cap. de staphylomate.*

CAPUT XV.

De Ægylope & fistula lachrymali.

HActenus affectus oculorum, qui in humoribus, & tunicis eorum contingunt, expositi sunt. Superest jam ut angulorum & palpebrarum morbi explicentur.

Ac primum sese offert tumor inter majorem angulum & nasi radicem apparens, qui ægylops & anchylops nominatur. Anchylops quidem, si nondum sit ruptus; ægylops verò, postquam ruptus est.

Tumor iste, seu potiùs tuberculum, duplici modo se habet, cum inflammatione scilicet, vel sine ea.

Quando inflammationem habet comitem, est veluti phlegmone parva, furunculo similis, rubore in ambitu perfusus, cum dolore lancinante. Fitque à sanguine tenui & bilioso, per temporum, frontis, facieque venas in partem delato. Unde in abscessum plerumque degenerat, qui apertus, ulcus producit, quod sinuosum brevi efficitur, unde fistula lacrymalis nominari consuevit.

Si autem fistula per annum perseveret, cariem in osse producere consuevit, juxta Aph. Hipp. 45. *sect. 6. in ulceribus annuis os abscedere necesse est.* Et insuper caries jam facta dignoscitur ex cavitate, quæ digito comprehenditur, saniei ex ulcere manantis fœtore, asperitate, specillo demonstrata.

Sine inflammatione etiam dictum tuberculum sese prodit, tuncque generatur ab humore crasso & viscido, pulti, aut melli persimili, & ad tumores illos accedit, qui atherometa, steatomata, & melicerides nominantur, quique doloris expertes esse consueverunt.

Curatio ægylopis valdè difficilis est, tum quòd medimenta difficilè admoveri possint, propter oculi vicinitatem; tum quod ob partium mollitiem abscessus in ulcus sinuosum facilè degeneret, ut ante dictum est. At multo adhuc difficiliùs curatur, si abscessus ad nares rumpatur, & pus per illas effluat, qui subjectorum ossium corruptio ut plurimùm consequitur.

Aliquando verò ægylops ad cancri naturam accedit, quod dignoscitur ex dolore pungitivo, venarum tensione cutis duritie atque lividitate, tuncque satius est omninò non attingere, quia remediis magis efferatur, doloresque acerbiores excitat.

Fistula lacrymalis recenter genita, & quæ orificium habet extrinsecum ac manifestum, medicamentis curabilis est: quæ verò profunda & inveterata, ac cum ossis carie conjuncta, vix sine cauterio auferri potest.

Varia horum affectuum tempora, variam remediorum administrationem desiderant. Ac primum ægylope incipiente, fluxio, quæ ad partem fit, revellenda est phlebotomiâ & purgatione: simùlque repellentia fronti admovenda, quibus aliquando morbi progressus prohibetur, & suppuratio impeditur. In hunc finem ceratum sequens concinnari poterit.

℞. Cortic. malor. granator. acaciæ, balaustior. gallar. nuc. cupressi, aluminis rochæ, boli armenæ, ana ʒ. j. ceræ albæ ℥. iiij. terebinthinæ ʒ. iij. Fiat ceratum.

Post usum repercutientis remedii, per aliquod tempus resolventia parti affectæ admovenda sunt: quale est hoc decoctum.

℞. Mellis puri, aloës, ana ℥. ij. myrrhæ ℥. j. croci ʒ. j. ß. aquæ ℔. ij. Coquantur lento igne ad mediæ partis consumptionem. Hoc decocto imbuatur frustulum spongiæ mollioris, & mediocriter exprimatur, ac parti applicetur calidè. Postea fascia deligando, & sæpe iterando.

Amatus Lusitanus ceratum contra ægylopas describit *curatione* 60. *cent.* 5. & multis laudibus effert, quod ita se habet.

℞. Pulver. testar. cochlearum ʒ. ij. myrrhæ, aloës, lotæ, thuris, ana ʒ. ß. sarcocollæ, sanguin. dracon. cerussæ, ana ʒ. iij. opopanacis aceto soluti, & lapidis hæmatitis, ana ʒ. j. ß. croci. ϑ. ij. ceræ & resinæ, ana ℥. iij. M. simul ad ignem secundum artem, & fiat ceratum angulo oculi applicandum.

Si prædictis remediis tumor resolvi nequeat, sed ad suppurationem tendat, illa juvanda est emplastro diachylo simplici: aut si dolor & inflammatio urgeant, cataplasma de mica panis utiliter admovebitur. Si sponte abscessus non rumpitur, ferro aperiendus est, idque quamprimum: si enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fistulam incurabilem sæpe producit. Multi cauterio aperiunt; sed ferrum non ignitum tutius est.

Aperto abscessu ulcus detergendum est, & ad cicatricem ducendum, more aliorum abscessuum. Si verò ulcus pertinacius evadat, & in fistulam abeat, curatio sequens illi adhibenda est.

Ac primùm vacuatio universalis per phlebotomiam & purgationem repetenda. Fluxio à capite avertenda per cucurbitulas, vesicatoria, & caustica, idoneis locis apposita, quibus succedere poterit decoctum chinæ, vel salsæ parillæ, per plures dies exhibitum. Eodemque tempore cerebrum exsiccandum suffumigiis, pulveribus cephalicis, & aliis in catarrhi curatione propositis.

Cauterii loco setaceum cervici utiliter admovebitur; eo enim solo curatam fuisse fistulam lachrymalem refert Fabr. Hildanus *obs.* 41. *cent.* 1.

Si jecoris intemperies fluxionis causa antecedens (ut sæpe fit) esse videatur, illi peculiariter est providendum remediis idoneis.

Ad topica veniendo, ulceris orificium aperiendum & dilatandum est lentè & paulatìm, cum penicillo ex medulla sambuci, spongia præparata, vel radice gentianæ confecto. Eoque satis aperto, sequens medicamentum à Foresto commendatum, *obs.* 17. [15.] *lib.* 11. apponatur.

℞. Mellis communis ℥. ij. viridis æris ʒ. j. aquæ *rutæ* ℥. iiij. Æs viride pulverisetur, & cum aliis lento igne decoquatur ad tertiæ partis consumptionem: & colatura per syringam tepidè ac suaviter imponatur. Si acrius medicamentum videatur, aquâ rutæ ulcus abluatur quotidiè, & post lotionem exiguum ungenti apostolorum admoveatur. Hæc remedia per vices ad tres septimanas continuanda, superponendo emplastrum conveniens, & oculum aqua rosaceâ defendendo.

Ulcere

Ulcere ſatis repurgato, ad incarnandum & cicatrizandum, ſequens collyrium uſurpabitur.

℞. Thur. ſarcocoll. aloës, ſanguin. dracon. balauſtior. *alumin.* antimonii. ana ʒ. j. viridis æris gr. v. Subtiliter pulveriſentur, cum aqua rutæ fiat collyrium, ſatis liquidum, inſtillandum leviter cum ſtipite rutæ ter in die, & turunda in eo modefacta immitatur, ſuperimpoſito emplaſtro diapalmæ. Turunda paulatim minuatur, & circa finem omninò auferatur, abluendo tantùm partem collyrio prædicto, & diapalma imponẽdo. Hæc methodo fiſtulas recentes curatas fuiſſe, refert Foreſtus *loco citato*, ab inſigni quodam ſui temporis Chirurgo.

Si os carie affectum manifeſtè appareat, ſolo cauterio actuali curari poteſt, cujus adhibẽdi modus exactè deſcribitur à Paræo, Fallopio, & Aquapendente *in operibus chirurgicis* Fabric. tamen Hildanus *obſ.* 22. *cent.* 5. ſe fiſtulam lacrymalem cum oſſis carie, à quatuor annis infeſtantem, & pro deplorata habitam, in puero tredecim annorum, ſolis medicamentis feliciter curaſſe gloriatur, eam dilatando cum ſpongiis præparatis uſque ad ipſum os, poſteà euphorbium per ſe fiſtulæ inſpergendo, & quidem in copia, deinde emplaſtrum ex ſolo gummi elemi applicando. His eâ, quâ fieri potuit dilligentiâ, per ſeptimanas aliquot adhibitis remediis, ſquamula oſſis ſe obtulit, quæ exacta eſt, & poſtquam per paucos dies ſemiguttulam balſami tolutam, ſemel in die cum filamentis ulceri impoſuiſſet, fiſtula brevi pleniſſimè conſolidata eſt.

CAPUT XVI.

De Rhyade, & Encanthide.

FIſtulis lacrimalibus ut plurimum ſuccedit alius affectus, qui Rhyas nominatur, & carunculæ anguli majoris abſumptio vel imminutio, à qua & angulus latior evadit. Fit tamen ab aliis cauſis, nempè ab humoribus acribus & erodentibus in eam partem decumbentibus; vel à medicamentis cathæriticis, pro fiſtulæ curatione adhibitis.

Rhyadi oponitur Encanthis, quæ eſt ipſius carunculæ immodica excretio & eminentia, eâque generatur à ſanguine redundante ad partem translato, & ulcere ejuſdem partis non ſatis maturè exſiccato.

Rhyadis curatio ſarcoticis & conſolidantibus medicamentis perficitur, qualia ſunt quæ ſequuntur.

℞. Roſ. rubr. P. j. nucum cupreſ. & myrtillor. ana ʒ. ii. aloës ʒ. j. ß. vini auſteri ℔. j. Coquantur ad quartæ partis conſumptionem. Hoc decocto abluatur pars frequenter. Vel

℞. Aloës, thuris, ana ʒ. j. ſanguin. dracon. ʒ. ß. roſar. rubr. & granor. ſumach, ana ϑ. j. atque roſar. ℥. j. Bulliant ad quartæ parais conſumptionem. Fiat inſtar collyrii.

Encanthis curatur ablatione carnis ſuperfluæ, oculi angulo adnatæ, quod perficitur exedentibus medicamentis, à mitioribus ad potentiora progrediendo. Igitur alumen uſtum priùs admovendum eſt; quod ſi non ſufficiat, ad unguentum Apoſtolorum, vel ægyptiacum, vel vitriolum uſtum progrediendum. Quod ſi ne hæc quidem ſufficiant, ferro abſcindenda eſt caruncula, vel cauterio actuali abſumenda.

Antequam autem hæc fiant, corpus priùs præparandum eſt evacuationibus convenientibus, ne nova fluxio ad pertem attrahatur.

In exciſione autem & cauterii adminiſtratione, vel etiam in abſumptione carunculæ, quæ medicamentis fit, hoc diligenter obſervandum, ne tota caruncula abſumatur, ſed illud tantum, quod ſuperfluum eſt, auferatur; alioquin in contrarium affectum, rhyadem puta, deducetur.

CAPUT XVII.

De Epiphora.

EPiphoræ nomen, humoris fluxum generatim ſignificat, in quamcumque partem irruat. Uſus tamen obtinuit, ut pro tenuis humoris per oculos effluxu ſpeciatim accipiantur, unde, lachrymæ involuntariæ etiam nominantur, quæ per oculorum angulos aſſiduè defluere conſueverunt.

Ad harum autem lachrymarum præternaturaliter effluentium generationem, concurrunt pravæ partis mandantis & recipientis diſpoſitiones. Pars mandans eſt cerebrum, quod frigidiori aut calidiori intemperie præditum ſeroſos humores congerit, eoſque ad partes inferiores, & fluxioni recipiendæ idoneas tranſmittit. Pars recipiens eſt glandula, juxta oculi angulum majorem conſtituta, & caruncula eidem angulo ſuperpoſita: quarum partium raritas, aut denſitas, aut alia quævis imbecillitas efficit, ut humorum influentium decubitum facilè recipiat. Ideo ſæpe ſolet contingere epiphora in ægylope, fiſtula lachrymali, rhyade, & encanthide; quod nimirùm humores ſuperflui ad partes laborantes facilè tranſmitti ſoleant.

Fertur hujuſmodi humor à cerebro in oculorum angulos, interdum per venas internas, & interdum per externas, ut propriis ſignis paulò inferius diſtinguemus.

Ille autem humor, epiphoram efficiens, aliquando frigidus eſt, & nullum aliud incommodum ægrotanti adfert, præter fluxionis moleſtiam: aliquando verò acrimoniæ & ſalſedinis particeps, dolorem, ardorem, ruborem, tum etiam exulcerationem palpebris afferre ſolet.

Signa præſentium lachrymarum nulla ſunt, cùm ipſa ſatis per ſe pateant. Apparet etiam ex prædictis, num lachrymæ frigiditatis, an caliditatis & acrimoniæ ſunt participes. Supereſt tantum diſtinguere an per interna vaſa, an per externa efferantur. Cùm per internas venas humores defluunt, dolores in intimo capitis perſentiuntur, & acres ſternutationes nonnunquàm excitantur. Si verò per venas externas, quæ extra calvariam poſitæ ſunt, humores defluant vaſa in fronte & temporibus diſtenta apparent, & caput veluti revinctum ſentitur, & ab adſtringentibus remediis exteriùs applicatis ægri juvantur.

Quod ad prognoſin ſpectat, recentes epiphoræ, & à cauſis externis præcipuæ oriundæ, facilè curantur, maximè verò in juvenili ætate. Antiquæ & in ſenibus difficillimè curationem recipiunt, Quæ verò ex aliis morbis procedunt, ut ægylope, fiſtula lachrymali, & ſimilibus ab illorum affectuum curationibus omninò dependent.

Curatio hujus affectus in fluxionis ablatione, & partis recipientis roboratione conſiſtit.

Fluxio auferenda eſt humoris peccantis evacuatione, revulſione, derivatione, & partis mandantis roboratione.

Humor peccans, ſeu ſeroſus humor, in cerebro redundans evacuabitur venæ ſectione & purgatione.

Venæ ſectio in frigida cerebri intemperie non convenit, niſi manifeſta plethoræ ſigna adfuerint. In calida verò intemperie, quando humores acrimoniâ præditi ſunt maximè convenit, eaque bis, aut ter, ſi opus videatur, iterari poterit.

Purgatio fieri poteſt per potiones, apozemata, pilulas, & alia hujuſmodi, quæ ægrotantis naturæ aptari poterunt.

Revulſio humoris affluentis fiet per cucurbitulas, ſcapulis frequenter admotas: veſicatoria, poſteriori parti cervicis appoſita, & cauteria occipiti aut brachiis inuſta.

In contumaci affectu veſicatorium ſincipiti admotum, mirificè prodeſt, ut narrat Foteſtus *obſ.* 11. *lic.* 11. de vetula quadam, quæ cùm oculos haberet lippientes, lachrymantes, & ſanioſos, cum intenſo dolore, & prurigine, & nullis remedis curari poſſet; admoto capiti raſo emplaſtro, ex pulvere cantharidum, fermento, & melle, perfectè cucurata eſt.

Rondeletius verò cauterium, ſupra commiſſuram admotum, magis conferre aſſerit, quàm ſi aliis partibus applicetur.

Ad derivationem conferunt, hirudines poneaures admotæ, & maſticatoria horis matutinis uſurpata.

Ne verò humores ſemel evacuati de novo generentur, cerebrum roborandũ atque exſiccandum eſt. Et quidem, ſi frigida fuerit illius intemperies, omnia remedia, quæ pro intemperiei frigidæ cerebri curatione à nobis propoſita ſunt, uſurpari poterent. In calidiori verò ea, quæ in

calidi catarrhi curatione præscripta sunt, præcipuè cerebrum respicientia, hîc convenient.

Dum prædicta remedia usurpantur, parti recipienti providendum est topicis remediis. Ac primùm si humor fluat per venas externas, adstringentia fronti & temporibus admovenda sunt, & si fluxio fiat ab humore calido, & acri, sequens cataplasma admovendum est.

℞. Boli armen. sanguin. dracon. balaustior. & myrtillor. ana ʒ. j. ß. acaciæ & hypocistidos, ana ʒ. j. thur. mastich. ana ℈. ij. rosar. rubr. P. j. Pulverentur & excipiantur albumine ovi, & pauco aceto. Fiat cataplasma, quod linteo inductum, dictis partibus applicetur, & quoties exsiccatum fuerit, renovetur.

Si fiat ab humore frigido, ceratum sequens admoveatur.

℞. Thur. mastich. ana ʒ. j. ß. gummi animæ, tacamahacæ, & lapidis hæmatitis, ana ʒ. j. gummi juniper. ℈. ij. terebinthinæ, & ceræ q. s. Fiat ceratum.

Ipsi verò parti affectæ collyria adstringentia & exsiccantia admovenda sunt, in sequentem modum composita.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒ. j. sarcocollæ nutritæ ʒ. ß. thur. mastich. ana ℈. ß. spicæ nardi gr. vj. Fiant trochisci. qui ovi albumine vel succo cydonierum excepti, cantho oculi applicentur.

Vel tuthia præparata linteo raro excipiatur & filo alligetur, in vino austero immergatur, eoque oculus sæpe abluatur. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ, cortic. ovorum pulverisator. aloës optimæ, ana ʒ. j. Involvantur in panno lineo, & fiat pila; quæ infundatur in aqua fœniculi suspensa cum filo, posteà sæpe in die exprimatur pila in oculos.

Sola aloë pulverata, & in pilam, ut dictum est, concinnata, & in aqua rosar. posita, non parum conducibilis est. Vel

℞. Aloës. nucis cupres. thur. mastich. myrrhæ, ana ʒ. ij. tuthiæ præparatæ, sarcocollæ nutritæ, ana ʒ. j. ß. sanguin. dracon. berberis, sumach. rosar. rubrar. ana ℈. j. Pulverentur tenuissimè, & excipiantur aquâ fœniculi, fiatque collyrium.

In calida fluxione sequens præcipuè convenit.

℞. Tronchiscorum albor. Rhasis sine opio, sarcocollæ nutritæ, lycii, acaciæ, olibani, ana ʒ. j. ß. ossium myrobalan. adustorum, coralli albi & rubri, ana ʒ. ß. margaritar. ℈. ß. succi mali punici, ad medietatis absūptionem cocti quantum satis. Fiat collyrium.

Si rubor oculorum epiphoræ conjunctus sit, sequens erit utile.

℞. Granor. sumach. contusor. ℈. j. aquæ plantagin. calidæ ℥. j. Macerentur aliquandiu, deindè fortiter, exprimantur, addendo aquæ rosar. euphras. aquæ album ovi diu concussi, ana ℥. ß. sacchari candi subtilissimè triti, & cum pauca aqua colati ℈. j. Fiat collyrium.

Denique ea collyria, quæ pro ophthalmia inveterata præscripta sunt: hîc etiam aptari poterunt.

CAPUT XVIII.

De Pterygio, seu ungue oculorum.

UNguis oculi est membranula dura & nervosa, quæ ex angulo oculo majore prodiens, album oculi primum contegit, mox & successu temporis ad nigrum tenditur, & pupillam tegendo visionem impedit.

Aliquando tenuis est hæc tunica, colore albicante prædita: interdum verò carnosa evadit, venis multis cruentis contexta, diciturque *panniculus*, & *sebel* ab Avicenna. Quamvis nonnulli panniculum ab ungula distinguant, quòd scilicet ungula sit nervea quædam tunica, sine venarum repletione, & tunicam tatùm adnatam contegat: Sebel verò, seu panniculus tantum oculum cooperiat, & rubro colore præditus sit, ac venulis intertextus.

Oritur hic affectus ab exulceratione carnis, quæ est in angulo oculi, aut tunicæ adnatæ, unde scabrities parti & inæqualitas emergit, quam dum facultas nutriens adæquare, & complanare nititur, copiosiorem sanguinem affundit, eique incrementum præternaturale producit, aut quoddā veluti tegumentū ei ingenerat. Quæ tamen in oculum male affectum quamplurima excrementa confluunt; ideò non ex sanguine puto, sed pluribus excrementis permixto unguis generatur. Unde variæ illius differentiæ exsurgunt, quod alius durus, alius mollis, alius albo, alius citrino, alius rubro, alius fusco colore præditus sit. Alius facilè separabilis ab adnata & cornea, alius tenaciter adhærens. Alius simplex & pravæ qualitatis expers, alius putridus & cancrosus.

Hujus affectus diagnosis ex dictis facilè intelligitur. Tum causæ illum producentes, humores scilicet ex quibus generatur, ex colore internosci poterunt: rubra enim ungula fit à sanguine puro, citrina à bile; alba, à pituita; fusca ac nigricans, à melancholia.

Quod ad prognosin attinet, malum hoc difficilè curatur & non nisi longissimo tempore: siquidem remedia acria, ungulæ conterendæ necessaria, non nisi sensim & paulatim usurpari possūt, propter exquisitū oculorūsensū.

Si oculus affectus minor evaserit, malum est signum: partis enim debilitatem arguit.

Recens ungula & magnitudine mediocris, pharmaceuticis remediis curari potest. Quæ verò aucta est, ad nigrum oculi se extendens & jam inveterata, nonnisi manuali operatione curari potest.

Ungula, quæ crassa est, eversa, eminens, indurata & nigricans, curari non potest, cancrosam enim naturam obtinet.

Curatio adcausam morbi antecedentem & conjunctam dirigenda est.

Ratione antecedentis, primùm victus ratio idonea præscribenda est, qualis in aliis oculorum affectibus à fluxione oriundus suprà proposita est.

Simulque evacuationes ac revulsiones, in dictorum affectuum curationibus præscriptæ, etiam hîc usurpari poterunt: nempè purgationes, phlebotomiæ, cucurbitulæ, vesicatoria, & alia hujusmodi.

Ac sufficienter corpore purgato, ad topica veniendū est, quæ ungulam absumere valeant, àminoribus incipiendo; qualia sunt omnia, quæ pro macularum curatione supra proposita sunt. Quæ si non sufficiant, ad fortiora veniendū est, quæ ab auctoribus passim descripta inveniuntur. Forestus collyrium sequens maximè commendat.

℞. Succi fœniculi ʒ. iiij. succi chelidon. ʒ. iij. succi rutæ ʒ. ij. succi malvæ ʒ. ij. ß. aloës ʒ. j. vitrioli ℈. ij. æruginis æris ℈. j. zimziberis & cinamomi, ana ʒ. ß. fellis anguillæ ʒ. ß. fellis tauri, bovis, aut porci ʒ. ij. sacchari candi ℈. ij. bulliāt succi, addēdo reliqua, & depurētur. Fiat collyriū.

Sequens etiam ab eodem commendatur.

℞. Lapid. hæmatitis Drach. ij. vitrioli albi, viridis æris, ustorum ana ʒ. iij. myrrhæ & croci ana Drach. j. piperis longi Drach. ß. sacchari candi ʒ. ß. Pulverisentur subtilissimè ut alcohol. Hujus pulveris ʒ. j. misceatur Drach. ij. aquæ raphani, & applicetur bis, terve in die, prout æger tolerare poterit.

Ante usum horum remediorum, pars fovenda est decocto emolliente, quod etiam post eorum applicationem iterandum est, ad dolorem leniendum.

Inter remedia minùs vehementia, sequens cum fructu usurpari poterit.

℞. Ossis sepiæ ℈. ij. sacchari candi Drach. j. vitrioli ℈. ß. tuthiæ præparatæ Drach. ß. M. Fiat pulvis subtilissimus, ungulæ inspergendus.

Si topicis hisce remediis ungula absumi nequeat, ad chirurgicam operationem veniendum est, quæ fit hamulo perforando ungulam ab basim, deindè filum lineum duplicatum acu trajiciendo, utrinque ab basim arctè deligando, atque sic apprehensam inciforio instrumento abscindendo, prout fusiùs docetur à Celso, Paulo, Aëtio, Hieronymo ab Aquapedente in operationibus chirurgicis, aliisque quamplurimis.

Facta incisione, linteum aquâ rosaceâ & albumine ovi imbutum est apponendum, ad dolorem sedandum, & inflammationem prohibendam. Ac denique siccantibus medicamentis, collyriis ex tuthia, thure, aloë, trochiscis albis Rhasis, aliisque siccantibus medicamentis cicatrix induenda.

PRA-

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER TERTIUS.

DE AFFECTIBUS AURIUM.

PRÆFATIO.

AURE S pluribus morbis conflictari solent; similaribus, organicis, & communibus, ut docet Galenus de sympt. caus. c. 1. *qui; cùm nonnisi per symptomata cognoscantur, ad symptomatum seriẽ eos reducere est animus. Symptomata verò quæ auribus contingunt, ad actiones læsas, aut vitia excretorũ referuntur. Actio læsa, vel est auri propria, vel communis omnibus sensoriis. Actio auri propria, nimirùm auditus, læditur abolitè, imminutè. & depravatè. Abolitè, in surditate: imminutè, in gravi auditu: depravatè in sonitu aurium. Actio communis omnibus sensoriis est sensus tactus, cujus ratione doloribus obnoxia sunt. Vitia denique in excretis ea omnia continent, quæ ab auribus præternaturaliter egrediuntur. Sicque totus hic tractatus quatuor concluduntur capitibus. Primum erit de surditate, & gravi auditu. Secundum, de tinnitu aurium. Tertium, de dolore auriũm. Quartum, de exeuntibus præter naturam ex aurium cavitatibus.*

CAPUT I.

De surditate, & gravi auditu.

SUrditatem & gravem auditum eodem capite complectimur, quia fiunt ab iisdem causis, secundum magis & minùs tantùm differentibus: ita ut valdè excedentes auditum prorsus auferant, remissiores verò eum tantùm imminuant. Imò verò uterque affectus vulgò surditas nominatur; qui enim alios audire nequeunt, nisi altâ voce loquentes, surdi esse dicuntur.

Surditas autem propriè dicta κώφωσις Græcis nominatur, cùm nempè auditus omninò aboletur, adeò ut ea affecti vel nullum penitus sonum audiant; vel si sonũ aliquem auribus percipiant, illius tamen differentias percipere nequeant. Hi etiam sæpe muti sunt, si nimirùm ab ortu surdi nascantur; non solùm ex eo, quod per auditum homines loquendi formulas addiscunt; sed etiam propter maximum consensum, qui est inter auditus & loquelæ instrumenta, per nervũ quintæ conjugationis, cujus rami præcipui ad aures quidem feruntur, nonnulli tamen ad linguam & laryngem protenduntur. Unde fit, ut aurẽ interiorem vellicando, tussis excitetur. Et ratio evidens est. Si quidem surdi à nativitate, si loquelæ instrumenta non haberent vitiata, aliquam vocem articulatam ex naturali instinctu ederent: quemadmodum reliqua animalia, etiamsi à nativitate ab aliis ejusdem specie animalibus segregentur, ut nunquàm ea audire valeant, vocem tamen sibi connaturalem proferunt. At surdi à nativitate nullam vocem articulatam edunt, sed sonum tantùm confusum, qui partium loquelæ inservientum læsionem manifestam arguit. Læsio autem illarum partium potissimum est ab humiditate, quæ cùm nervum illum afficiat, qui ad aures, linguam, & laryngem protenditur, auditum & loquelam simul affici necesse est.

Gravis auditus βαρηκόια Græcis appellatur, eoque affecti ægrè sonum percipiunt. nec loquentes intelligunt, nisi alta voce clamantes. Alii verò ne sic quidem audire satis possunt, nec nisi colloquentes in aures ipsis loquantur, ac vociferentur.

Uterque affectus à cerebri, vel auris vitio exoritur.

Cerebri intemperies frigida, aut repletio, aut imbecillitas, aut alia quælibet læsio, in ea præcipuè parte, quæ nervi auditorii exortum aut progressum occupat, surditatem, aut gravem auditum potest efficere.

Auris affectus vel in exteriore, vel in interiore auris parte versantur.

In exteriore cavitate auditus defectum efficit obturatio perfecta, vel imperfecta, à tumore, abscessu, sanguine, pute, pituita, aliisque rebus tum intrinsecus, tum extrinsecus incidentibus. Advertendum tamen est, meatus exterioris obturationem, integram & absolutam surditatem non posse efficere, sed tantùm gravem auditum: quandoquidẽ per os etiam soni ad aures deferri possunt. Etenim meatus patens est ab auris interna cavitate ad palatum, per quem soni facilè ingrediuntur & ad aures sese insinuant, qui etiam meatus aurium expurgationi dicatus est. Et sonum per os opertũ excipi, multa ostendunt experimenta. Videmus enim surdastros, ut melius loquentes audiant, aperto ore sermones eorum excipere. Et si utraque aure deligẽter obturata, musica instrumẽta baculo contingas, quem dentibus apprahenderis, exquisitiùs audiuntur. Et in via noctu alicujus procul advenientis strepitum captamus, & è longinquo magis audimus, si baculi aut ensis alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus.

In parte auris interiore, surditatem, aut gravem auditum efficiunt humores in cavitate interiori collecti, & à capite præsertim defluentes: qui plerumque pituitosi sunt, nonnunquàm tamen bilioſi, ut patet *Aph.* 28. *sect.* 4. ubi Hipp. bilioſas dejectiones surdis prodesse asserit; interdùm etiam sanguinei, siquidem surditatem, quæ crisim comitatur, ex sanguinis fluxu per aures fieri compertum est. Illi autem humores à toto corpore interdum ad aures transmittuntur, ut in febribus continuis, & præcipuè malignis. Eundem affectum producit mala auditus organorum conformatio, qualis est, si tympanum nimis laxum evaserit à sono violento vel humectatione: (Eâ ratione surdastri quamplurimi in constitutione austrina graviorem habent auditum: quia membrana aëris humiditate relaxatur) aut nimis tensum exsiccatumque, post morbos acutos, vigilias, aut jejunia, aut disruptum ab iisdem motibus ingentibus, aut erosum à pute. Egrediuntur tamen aliquando pus, ex suppurata aure, & sanguis, in magnis concussionibus, sine læsione auditus, quando exitus est inter os & membranam; sic enim septum illæsum permanet. Vel si reliquæ auris particulæ ab ortu, aut aliqua causa externa, ut ictu, casu, aliisque, à debito naturali statu dejectæ sint. Intemperies denique frigida ab aëre frigidiore, vel aqua frigidissima in aurem immissa, vel narcoticorum, aliorumque medicamentorum usu nimio hunc effectum producere solita est.

Has omnes causas per propria signa diagnostica sigillatim distinguere difficillimum est. Arte tamen & conjectura in hunc modum elucidari possunt.

Si à cerebri vitio surditas contingat, aut alii etiam sensus lædantur, aut aliquis affectus peculiaris in cerebro apparuit, aut dolor capitis, aut gravitas, apoplexia, lethargus, aut alii hujusmodi.

Obturatio externæ auriũ cavitatis oculis ipsius dignoscitur; si ad Solem cavitatem illam introspicias, tùmque apparebit, num tumor, aut materia crassa, aut alia quæpiam substantia heterogenea cavitatem illã repleat. Tum etiam;

etiam, ſi aliquid extrinſecus in aurem illapſum ſit ex relatu ægrotantis dignoſcitur.

Si verò cavitas interior aliquo humore repleatur, pituitam eſſe judicabimus, ſi fluxio pituitoſa ægrotantem prius infeſtaverit, aut ſi ille hujuſmodi fluxionibus frequenter fuerit obnoxius.

Bilioſum verò humorem hunc affectum producere, indicabit febris bilioſa prægreſſa, aut jam ægrotantem detinens, & acutiſſimi doloris præſentia. A ſanguine verò fieri oſtendit dolor gravans, & ſanguinis redundantia in toto corpore. Et hæc in perturbationibus criticis præcipuè contingit.

Tympani laxitas & humectatio dignoſcitur ex cauſis prægeſtis humectantibus, & humida intemperie aliquam aliam partem affligente: vix enim fieri poteſt, ut cauſæ humectantes hanc unicam particulam affecerint.

Ejuſdem tympani tenſio & exſiccatio nimia ex totius corporis ſiccitate & cauſis exſiccantibus prægreſis erit dignoſcenda.

Tympani etiam diſpoſitionem aut eromne m conjicere poterimus, ſi cauſæ vehementes rumpenteſque aut erodentes enumeratæ præceſſerint.

Prognoſis hujus affectus in hunc modū inſtituēda eſt.

Surditas è nativitate, & quæ longo tempore contra eſt, eaque integra & abſoluta, incurabilis eſt. Quæ verò non abſoluta, ſed diuturna, difficillimè, & ut plurimum nunquàm curatur.

Surditas à bile, aut ſanguine oriunda, cùm in febribus continuis & acutis tantùm ſoleat contingere, cum earum febrium cutatione ſolvi conſuevit.

Gravis auditus, ſi brevi tempore non curetur in omnimodam ſurditatem degenerat, teſte Gal. 3. *de compoſ. med. ſec. loc. cap.* 3.

Membrana tympani ruptura, vel cicatrix, in ea relicta, incurabilem ſurditatem efficit.

Surditas per intervalla creſcens & decreſcens curabilis eſt: ab humore enim mobili, qui interdum minuitur & augetur, eam produci ſignificat.

Surditas, quæ à vitio cerebri excitatur faciliùs curatur, quàm quæ à proprio auris affectu producitur.

Curationem quod attinet, illa ſurditas, quæ ab aliquo cerebri affectu dependet, non aliam curationē requirit, quàm quæ dictis affectibus deſtinata eſt, è propriis capitibus repetenda. Quæ à tumore exoritur, ſi ille durus ſit & inveteratus, curationem non recipit: ſi verò calidus & inflammatorius, illius curatio in aurium doloris curatione proponetur. Si verò à pure in aure collecto producatur, ex capite ultimo hujus tractatus curatio erit deſumenda, ubi de his agetur, quæ præternaturaliter ex aure egrediuntur.

Si à ſiccitate hic affectus oriatur, curandus eſt, juxta Rhaſis præceptum, victu humectante, ſomno longiori, & capitis perfuſione cum aqua tepida: quibus addi poſſunt humectantia in aurem immiſſa, ut oleum amygdal. dulc. & ſimilia. Si ab aliena re, extrinſecus in aurem illapſa, ſurditas, vel gravis auditus oritur; ea protinùs auferenda eſt eluendo, aut excutiendo, aut extrahendo: & ſi animalcula quædam ſint, quæ auris cavitatem ſubierint, alliciendo, aut enecando. Eluuntur infundendo, quæ viam hanc lubricam reddunt, & humectant, dilatanque: ut lac, oleum amygdal. dulc. vel decoctū aliquod emolliens & relaxans. Executiūtur impetu quodā, ut ſternutatione motâ; ſic enim ſpiritus impulſu, commotis illis partibus, quod in meatu auris latet, ſæpè excluditur, idque citiùs, ſi prius via, ut dictum eſt, dilatata & lubrica facta fuerit. Prodeſt etiam inclinatâ aure affectâ, ſupra pedem illius lateris ſaltare; qua ratione pueri poſt natationem aquam auribus influxam excutiunt. Si hæc non ſuccedant, extractio molienda eſt auriſcalpio, cavendo tamen, ne dum intromittitur, illud quod adhæret, ulteriùs propellatur. Ideò auriſcalpii cochleare admodum tenue ſit, ut faciliùs in aure contentis poſtponi poſſit. Vel forcipe ad id accommodata, utrinque acutâ & aſperâ, illa apprehendi & eximi debent. Vel ſi neque hoc ſuccedat, cùm corpora dura ſunt, ut nucleus, vel lapis; alio inſtrumento apprehenſa confringenda ſunt; deindè ut, dictum, humore infuſo eluenda. Si auriſcalpium intromitti nequeat, ſpecillum cotone involvatur in extima ſui parte, deindè immergatur in therebinthinam, aut in aliquod aliud viſcidum: poſt immittatur in aurem, ut agglutinet id, quod obſtruit. Idem fit ex candela cerea, extrema ſui parte viſco inducta. Quod ſi aliquid viſci aut glutinis poſt extractionem intus inhæſerit, in auriſcalpio extrahendum. Sunt qui calamum aperiunt in extremis ejus partibus, unam ejus partem in aurem immittunt, alteram ore comprehendunt; ut indè frequenti ſuctu, quod intus conditum eſt, attrahant.

Animacula ex aure alliciuntur, admotis quibuſdam quæ illis grata ſunt, ut extrorſum repant; ut ſi lac cum ſaccharo in ſpongiola auri adhibeantur, vel leniter intrudantur, uel ficus inverſa, vel pulpa pomi dulcis; vel lardum, quo vermiculi citiùs alliciuntur; idque præſertim, ſi aures Soli obvertantur, dum hæc contineant. Peculiariter verò hirudines caſu ingreſſæ, alliciuntur ſanguine immiſſo in aures. Pulices verò pilis caninis in aurem introductis. Si autem viva ſint animalia, enecanda ſunt; mortua enim non ampliùs auditui obſtrepunt, & faciliùs extrahuntur. Enecantur autem, ſi ſaliva auribus inſtilletur, aut propria urina infundatur.

Amara autem citiùs infecta enecant, ut centaurii, vel abſynthii ſuccus, aut decoctū aloës, & fella quælibet. Acria idem præſtant, ut acetum, ſuccus ceparum, & ſimilia.

At cum frequentiſſima ſurditatis & gravis auditus cauſa ſit frigida intemperies, & humoris pituitoſi influxus in eam partem; ad illius oppugnationem hæc præcipuè curatio dirigenda eſt.

Quia verò hujuſmodi pituitæ influxus à cerebro ducunt originem; curatio ad eam partem dirigenda eſt, non abſimilis ei, quæ frigidæ cerebri intemperiei aſſignata eſt: quam prudens Medicus, pro vario intemperiei gradu, ejuſdemque contumacia moderari poterit.

Summa autē hujus curationis erit, ut præmiſsâ victus ratione attenuante, & modicè calefaciente, atque exſiccāte, qualis in gutta ſerena præſcripta eſt, vitando in primis ventos auſtrinos, & abiis aures muniendo, vaporoſa alimenta, & in primis allium & cepæ, quæ auditui nocent: tum etiam quæ humores craſſos ac pituitoſos generant, ut inquam, primùm evacuatio univerſalis inſtituatur per pilulas, apozema cephalicum & purgans: tum etiam per phlebotomiam, ſi illius indicationes adfuerint. Cui ſubnectatur, ſi affectus ſit contumax, diæta ſudorifica, eique ſuccedant particularia remedia, fluxionem revellentia; ut cauteria, veſicatoria, errhina, ſternutatoria, masticatoria apophlegmatiſmi. Peculiariter verò maſticatoria ſunt maximi uſus in hoc morbo, propter meatum, qui ab interna aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Ac denique morbo in longitudinem abeunte, ad pilulas uſuales, aut ſyrupum magiſtralem, opiatam cephalicam, pulverem, aut cucupham caput roborantem, & alia hujuſmodi veniendum erit. Quæ omnia in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

In uſu diætæ, ſi affectus ſit contumax, conveniunt etiam ſacculi poſt aſſumptam potionē ſudorificam capiti admovendi, quales in dicta curatione deſcripti ſunt, iique non ſincipiti tantùm, ut ibi dictum eſt, ſed etiam auribus erunt admovendi.

Peculiariter verò conducunt ad hujus affectus curationem thermæ ſulphureæ & bituminoſæ, cum balneo, tum lotione capitis. Balneo ſiquidem ſudores copioſi provocantur, & materia fluxionis antecedens educitur. Lotione verò capitis cerebrum roboratur & exſiccatur, & humores in ipſam aurem impacti diſcutiuntur. Utendi modus peculiaris à Pennoto deſcribitur, & valdè commendatur his verbis. *Nihil æquè conducit in ſurditate, etiam poſt centum remediorum uſum, quàm ut patiens, optimè prius corpore mundato, & deinde capite purgato, ſulphureis balneis caput madefaciat, hoc modo. Et ſpongiis magnis conſutis veluti cucupham ferat in capite, ad ſupercilia & infra aures deſcendentem. Sedeat ſub canali balneorū, & verſo epitomio aquam accipiat, qua abſorpta ſpongiis, caput*

caput continuo calore ſuo fovebit, atque omnes capitis ſuturas auriumque commiſſuras diducens atque aperiens, vapores tollet, vel materiam impactam nervis viiſque auditoriis reſolvet per habitum, aut adeo mutabit, ut brevi ſit abitura. Bis in die ita ſedere eum convenit ad horas duas, ac deinceps ſtatim ſudare in lecto, diætamque adhibere tenuem ex ſuccis & jure carnium. Vino, niſi oligophoro, planè abſtinendum eſt.

Tandem ad topica materiam auri impactam diſcutientia veniendum eſt; quæ in hunc modum adminiſtrari poterunt.

℞.Fol.orig. abſinth.pul.ſerpil. ſalv.menth.centaur.min. malv.& alth.ana M.j.flor.chamom.melil.ſtœchad. & anth. an.P.j.cinam. & caryoph.ana ʒ.ß. Decoquantur in æquis partibus aquæ font. & vini albi, ſub finem additi. Colatura foveatur auris affecta cum ſpongia, calidè, manè, & ſerò.

Et eodem decocto poterit fieri ſuffitus in aurem per infundibulum, quem maximè prodeſſe, certum eſt ex eo, quod vapor, ex decocto calente elatus, penitiſſimas auris partes facilè penetret.

Fomenti loco adhiberi poteſt panis cum ſemine carvi ſubactus, & calens è furno per medium ſectus.

Vel panis ordinarius ex clibano ſumptus, & inferiori cruſtâ ablatâ ſpiritui vini immergatur, & calidè quantum æger ferre poterit,ad aurem applicetur,ut vapor intromittatur. Efficacior erit panis ex farina vulgari factus, & cum ſemine carvi, baccis lauri, juniperi, & nuce moſchata ſubactus, antequam coquatur: deindè poſt levem coctura, dum adhuc calet, diruptus, & auri laboranti impoſitus.

Si decoctum pro fomento & ſuffitu præſcriptum fortius deſideres, pulpa colocynthidis, & radix hellebori albi ad ʒ.j. vel ij. addi poterunt. Idem decoctum ex vino albo ſolo, vel ex vino & aceto parari poterit ut magis penetret, & potentius diſcutiat.

Pro ſuffitu etiam utiliter excipi poterit in auris meatum, per infundibulum, fumus caryophyllorum,caput muniendo linteo calidiſſimo, dum fumus excipitur.

Poſt fotum & ſuffumigium, liquor aliquis in aurem injiciendus eſt eaque poſtmodū cotone moſchato obturanda.

℞.Olei amygdal.amar. & rutacei, ana ʒ.j. M. infundantur calidè in aurem. Vel

℞.Olei de caſtoreo & lilior.albor.ana ʒ.j.olei aneth.ʒ.ß. hellebori albi ʒ.ß.aquæ vitæ ʒ.j. Bulliant in B.M.ad aquæ vitæ conſumptionem. Colentur ad uſum dictum. Vel

℞. Radic. cyperi, baccar. lauri, ſemin. aniſi & cumini pulverator.ana ʒ.j. caſtorei pulverati ʒ.ß. olei rutæ quantum ſatis. Miſceantur, iiſque impleatur cepe magnum excavatum, quod poſteà coquatur ſuper prunas, & exprimatur ſuccus in aurem inſtillandus.

Olea chymica efficaciſſimè operantur,qualia ſunt oleum roriſmarini, majoranæ, ſalviæ, fœniculi, de ſpica, caryophil. Quæ tamen propter nimiam vehementiam ſola non ſunt uſurpanda, ſed cum prædictis in parva quantitate admiſceri poſſunt, in hunc aut ſimilem modum.

℞. Oleorum prædictorum ʒ.ij. olei de ſpica, fœniculi, aut caryophil. aut alterius cujuſvis ʒ.ß. vel ʒ. j. Miſc.

Aquæ enim nonnullæ in aurem inſtillantur,quæ ad ſurditatem maximè conferre exiſtimantur. Sic plurimùm laudatur ab auctoribus aqua fraxini, quæ elicitur ramos viridis fraxini unâ extremitate igni admovendo, & ex altera extremitate aquam ſtillantem uſui aſſervando. Præcipuè confert, quando ſurditas à cauſa valida oriunda eſt, & remedia valdè calefacientia ſuſpecta ſunt. Si caliditas non timeatur, pari aquæ vitæ portione admiſta, efficacior evadat. Mathiolus hanc aquam ſuccis quibuſdam permiſcet, eamque ſic compoſitam valdè prædicat his verbis,*Fraxini ſpumam, quæ à viridi ligno igni expoſito manat, additis ſuccis cyclaminis, ſcillæ, rutæ, æqualibus partibus,omnibus ſimul parumper ferveſactis, plurimum valere ad ſurditatē ſcimus,ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur,cùm ſe cubitum receperit æger,atque eum ſuper affecta aure jacere oportet.Ubi verò utramque aurem ſurditas occupaverit in eam fundatur,quamvis affecta fuerit,& ſuper alterā jaceat.*

Spiritus vini, in quo helleborus albus infuſus fuerit, in aurem affectam inſtillatus, magnæ eſt efficaciæ.

Alii multum commendant ſuccum hæderæ depuratum, cum vino albo potenti permiſtum.

Fella animalium, ut leporis, capræ, perdicis, maximè laudantur, ſi recentia uſurpentur, cum pari mellis portione miſceantur, & in cepæ pellicula incaleſcant.

Pinguedo anguillæ maximo in uſu eſt. Ea autem colligitur dum anguilla magna in veru aſſatur, & ſuppoſitis lauri foliis excipitur,eaque tepidè in aurem inſtillatur.

Zechius ova formicarum prædicat his verbis: *Ova formicarum contrita & cum ſucco cepæ in aurem infuſa,quàm vetuſtiſſimam ſurditatem perſanant.*

Sanguis lupi junioris calens in aurem inſtillatus ſurditatem curare creditur.

Denique, ſi affectus contumaciſſimus propoſitis remediis non cedat, non eſſe abs re, extremum tentare remedium quod à Fonſeca proponitur *conſult.*58.*tom.*2. inunctionem nempe factam ex hydrargyro,quia ſurditas ex lue venerea contracta ita curari ſolet; quare etiamſi hæc talis non ſit,fortè curari poterit.Et ratio huic ſententiæ videtur ſuffragari,quia hydrargyrum tumores duros emollit & diſcutit, ac humores concretos, & partibus impactos,potentiſſimè diſſolvit: atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remediis non cedentem, fortè poterit diſſolvere.Hoc tamen remedium,non niſi in deſperato caſu tentandum eſt; anceps enim & dubius admodum eſt illius eventus.Siquidē ab inunctione hydrargyri cerebrum valde labefactatur, & variæ fluxiones concitantur, ita ut nonnullis, à lue venerea per hydrargyrum curatis, ipſa ſurditas aut gravis auditus interdum contingat; quamvis, ut antea dictum eſt,ex ipſa luè venerea contingens ſurditas interdū curetur.Fit debitè adminiſtrata hydrargyroſis, poſt ſufficientes purgationes, ſi nullam cerebro noxam relinquat.

In topicorum remediorum adminiſtratione hoc perpetuò obſervandum, ut non frigida, ſed ſemper tepida, aut calidiuſcula in aurem immittantur.Præterea nunquàm medicamenta inſtillanda ſunt,quin priora abſtergantur.Inſtillato verò medicamento,auris perpetuo cotone moſchato obturanda, ille enim ſolus, & per ſe ſurditati maximè conducit:quod confirmatur à Foreſto *obſer.*15.*lib.*12. his verbis: *Mulier Delphenſis,cùm ex diuturno morbo convaluiſſet, incidit in ſurditatem ſatis diuturnam, quæ cum ſatis purgata eſſet, & deindè à medicamentis abſtineret,& longo tempore adhuc ſurditate laboraret,vetula quædam ei conſuluit,ut granum unum vel alterum moſchi optimi in bombyce miſceret, & auri perpetuò imponeret. Hoc remedio,præter omnem ſpem, ab omni ſurditate liberata eſt. Ego multos quidem, quibus auris ſanie longo tempore maderet, curavi ſola impoſita bombyce, vel cotone, in quo moſchus reſervatur, quod & aurem exſiccaret, & ſimul ſurditatem tolleret.*

CAPUT II.

De Sonitu aurium.

AUditionis ſenſus depravatur in ſonitu aurium. Quemadmodum enim oculus debet eſſe omnis coloris expers, ut colores omnes objectorum ritè percipiat, & ſi aliquo colore præternaturaliter afficiatur, ut in ictero, tunc depravari viſionem neceſſe eſt; ita auris nullum in ſe debet habere ſonum, ut omnes ſonos extrinſecus advenientes percipere valeat.Et ſi in ea ſonus aliquis præternaturaliter efficiatur, auditus depravatur. Hæc autem depravata auditio παραϊτησις Græcis, Latinis Obauditio nominatur, vulgò etiam tinnitus aurium appellari conſuevit, quamvis tinnitus propriè unicam tantùm depravati auditus differentiam conſtituat: ut ex ſequentibus patebit.

Fit autem ſonitus in aure, ex commotione præternaturali aëris vernaculi ſeu congeniti,in auris cavitate contenti. Quamvis enim aër ille congenitus naturaliter in aure moveatur, ut docuit Ariſtoteles,ſonus tamen ex eo motu non exauditur, niſi quando aurem manu concava, aut aliâ re ſimili obturamus, tunc enim meliùs fit auditio in aure interna, cùm aëris externi ad aurem ingreſſus impeditur,ut docetur vulgari experimento. Si nimirum teſtudinis, aut alterius inſtrumenti muſici manubrium dentibus apprehendamus, aures obturando; tunc enim ſonus quadruplo major percipitur, quàm ſi apertis auribus excipiatur;

piatur; quia ſonus teſtudinis per continuitatem manubrii in os ingreditur, & ad auris cavitatem ſeſe inſinuat per patentem canalem, qui ab aure fauces exporrigitur. Motus autem ille naturalis aëris implantati, fit à ſpiritu ἀκουστικῷ ſeu auditorio, qui continuò in aurem influit, & aërem illum tenuem & mobilem leviter exagitat. Si verò aër ille implantatus ſolito vehementiùs moveatur; tunc ſonus intra aurem percipitur, qui præternaturalis eſt, & auditum vitiat.

Cauſæ verò aërem vernaculum præternaturaliter commoventes, quamplurimæ ſunt. Præcipua tamen & frequentiſſima eſt vapor, flatus, aut ſpiritus, in aurem ab aliis partibus tranſmiſſus, vel, in ipſa aure genitus. Si ab aliis partibus feratur, vel à toto corpore, vel, aliqua parte peculiari ducit originem. A toto corpore promanat in febribus, unde Hipp. *in Coacis, Bombus in acutis, & ſonitus aurium lethalis.* Et ille aurium ſonitus fit à ſpiritu flatuoſo, per arterias à toto corpore ad aures tranſmiſſo. Frequentiùs tamen accidere conſuevit in principio paroxyſmorum, & inſtante criſi per hæmorragiam. A parte peculiari flatus elevati ad aures transferuntur, nempè à ventriculo, hepate, liene, meſenterio, utero, aliiſque partibus. Undè in vomitu vehementi, melancholia hypochondriacâ, & hyſterica ſuffocatione, aurium tinnitus frequenter ſolent contingere. A capite etiam frequentiùs ſpiritus flatuoſus, ex frigidis pituitoſis humoribus excitatus à calore debili, in aures defertur per venas, arterias, & quintam nervorum conjugationem, per quas etiam vias vapores & flatus ab inferioribus partibus tranſmittuntur.

In aure ipſa generatur flatus ex materiâ pituitosâ in auribus contentâ; unde fit, ut gravis auditus cum tinnitu aurium ſæpiſſimè conjunctus ſit. Ab humore enim fit obſtructio, à qua ſurditas, aut gravis auditus, dum in minori copia redundat; à flatibus verò, ex eodem humore, elevatis, aurium tinnitus generatur.

Aliæ verò cauſæ ſonitum aurium excitantes ſunt, percuſſio capitis vehemens, ſonus vehementior, aurium ulcera, calida intemperies, debilitas, & ſenſus exquiſitior.

Percuſſio capitis vehemens, ſpiritus in capite contentos violenter commovendo facit, ut illi in aurem confertim propellantur, & ſonitum edant.

Sonus vehemens in aurem violenter impulſus, aërem implantatum maximè exagitat, ut commotio illius diutiùs perſeverans, ſonitum diuturniorem efficiat.

Aurium ulcera, puris, aut ſaniei fervore ſtrepitum quendam in aure excitare ſolent; quod etiam fieri poteſt a ſpiritibus majori copiâ in partem ulceratam tranſlatis, & in auris cavitatem effuſis, aëremque implantatum commoventibus.

Calida intemperies arteriam auris interiora ſubeuntem multo ſpiritu replet, unde contingit, ut pulſatio fiat vehementior, & ſonus pulſans in aure excitetur. Vel copioſior ſpiritus, per arteriam illam effuſus in aurem, aërem vernaculum commovet, & ſonitum producit. Et ab iſta cauſa ſonitus aurium diuturnus efficitur, per menſes interdum perſeverans.

Auditus debilitas ſonitum aurium efficere ſolet, ut in convaleſcentibus, quia omnis ſenſus debilitatus ab objecto, non ſolùm vehementiori, ſed etiam mediocri offenditur. Sic illi, qui debilam habent viſum, à lumine etiam moderato læduntur.

Ac denique ſenſus exquiſitior, ex Gal. *lib.* 3. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 1. tinnitum aurium efficit eadem ratione, quia ſcilicet objecta, etiam moderata, illum nimiùm affi-ciunt. Ille autem ſenſus exquiſitior præternaturalis eſſe debet, ut affectum præternaturalem efficiat. Nam ſenſuum perſpicacitas per ſe actionem depravatam non poteſt producere: quin potiùs, quo exquiſitior eſt ſenſus, eò minùs aberrare debet. Præternaturalis autem efficitur à calida intemperie, ulcere, aut alio conſimili affectu; quemadmodum partes inflammatæ contactus moderatos depravatè ſentiunt, nempè dolorificè. Vel ſi exquiſitus ſenſus in ſtatu naturali conſiſtat, exiſtimandum eſt, cauſam tinnitum efficientem eſſe præternaturalem, & excedentem, ratione illius exquiſiti ſenſus: vapor enim v.g. tam exiguus, ut à ſenſu obtuſiori non percipiatur, ſicque actionem non lædat, ab eo, qui exquiſitiori ſenſu præditus eſt, percipietur, & tinnitum efficiet; atque ita in hoc præternaturalis erit, in alio verò ſanitatis limites non excedet.

Variæ dari poſſunt aurium ſonitus differentiæ, quæ à vaporum multitudine vel paucitate, craſſitie vel tenuitate, motu celeri aut lento oriuntur: ſi enim vapor aut flatus multus ſit, craſſus, & celeriter moveatur; ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum fragore fluentis, vel tympani, vel id genus inſtrumentorum muſicorum, vel venti reborantis, vel id genus ſimilia. Quod ſi paucus ſit, craſſus, & celeriter moveatur; arboris confractæ; vel domus collabentis, ſubitæque ruinæ, vel catapultæ ſpeciem refert. Si multus ſit, tenuis, & celeriter moveatur, ſibilum excitare ſolet, & torrentis cujuſdam lenioris imaginem. Si paucus ſit, tenuis & celeriter moveatur, tinnitum excitat. Si multus ſit, craſſus, & lentè moveatur, murmura quædam excitare ſolet. Si paucus ſit, craſſus, & lentè moveatur ſuſurrum repræſentat. Si multus ſit, tenuis, & lentè moveatur; ſibilum remiſſiorem refert. Ac denique cum gradus innumeri dari poſſint craſſitiei & tenuitatis, multitudinis & paucitatis, motus celeris & tardi; pro eorum ratione innumeri prope modum ſonorum modi in auribus produci poterunt, prout magis, vel minùs, ad hanc, vel ad illam accedere videbuntur.

Diagnoſis prædictarum cauſarum certa haberi non poteſt, docente Gal. 3. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 1. Artificialem talem conjecturam ex cauſis prægreſſis, aliiſque circumſtantiis elicere poſſumus.

A flatuoſo ſpiritu fieri ſonitum aurium, inde colligi poteſt, quod interdum ceſſet, & intervallo poſito revertatur, tum etiam, ſi præceſſerint cibi, flatibus generandis idonei.

Per conſenſum ab aliis partibus fieri oſtendunt, ſi aliqua alia pars affectu peculiari laboret, & affectus per intervalla repetat.

A cerebro præſertim fieri, teſtatur dolor capitis præcedens, aut gravitas ejuſdem, & ut plurimùm nocumentum aliis ſenſibus communicatur.

In ipſis auribus vitium eſſe, teſtatur ſonitus continuus, & ſine ulla intermiſſione infeſtans.

A materia frigida affectum produci cognoſcimus, ſi æger à calidis medicamentis juvetur, & ſi ſanitatis tempore omnes ſtrepitus facilè perferat.

A vaporibus craſſis vel tenuibus, paucis vel copioſis effectum produci, oſtendunt ſonorum differentiæ, quæ in aure percipiuntur, ſupra propoſitæ.

A facultatis imbecillitate exoriri, facilè patebit ex iis, quæ præceſſerunt, utpotè morbis præcedentibus, ex quibus vix dùm ægri convaleſcere incipiunt.

A calida intemperie, & exquiſitiori ſenſu inde orto fieri conjicimus, dum æger percipit caliditatem in capite circa aures, cauſæ calefacientes præceſſerunt, & flatus diſcutientia medicamenta malum augent, tum etiam æger ſanitati tempore magnos ſtrepitus, propter ſenſum exquiſitum, perferre non poteſt.

Quod ad prognoſin ſpectat, recens aurium tinnitus facilè curatur, chronicus verò difficilè, eòque magis, ſi à lue venerea ortum duxerit. Qui à cauſa calida ortum ducit, faciliùs curatur, qui à frigida, difficiliùs.

Diuturnus aurium tinnitus, è materiâ pituitosâ in aure contentâ oriundus, in ſurditatem degenerat: auctâ enim materiæ illius copiâ, meatus auditorius obſtruitur, & ſpiritus influxus ad aures inhibetur.

Curatio hujus affectus pro varietate cauſarum varia eſſe debet.

Ac primùm curatio ſonitus aurium, qui per conſenſum aliarum partium generetur, à curatione affectuum illarum partium dependet, & ideò ex propriis cujuſque capitibus erit deſumenda.

Qui verò ab aure primario affecta exoritur, peculiarem curationem deſiderat. Et ſi à frigida intemperie, craſſoque flatu generetur, eandem curationem deſiderat, quæ in gravi auditu deſcripta eſt. Conſimiles enim ſunt affectus, qui ſæpè ſimul complicantur, aut unus in alium degenerat: tinnitus enim non rarò gravis auditus, & ſurditatis prodromus eſſe conſuevit.

Omnia

Omnia igitur remedia, tum universalia, tum particularia, superiori capite ad surditatis, & gravis auditus curationem proposita, huc transferri poterunt.

Si ab aurium ulcere tinnitus provenit, non aliam postulat curationem, quàm quæ ulceri debetur : qualis capite sequenti proponetur.

Si à sensus debilitate procedat, ut in convalescentibus ab aliquo morbo graviori, instauratione ac refectione totius corporis sponte affectus evanescit. Poterunt tamen interim olea quædam temperata in aurem infundi, ad symptomata demulcendum, ut chamæmelinum, anethinum amygdalar. dulc.

Ac denique, si à calida intemperie, vel exquisitiori sensu ducat originem, victus refrigerans & humectans præscribendus est, tum etiam refrigerantia in aurem immittenda, à mitioribus ad fortiora progrediendo. Ac primum instillari poterit decoctum hordei, violarum, lactucæ, nymphææ, quibus ad penetrationem aliquid melissæ, aut chamæmeli addi poterit. Quibus non conferentibus, succi lactucæ, portulacæ, hyosciami usurpandi sunt: imo ad papaveris succum, & ipsum opium confugit. Gal. quibus tamen parcè & summa cum cautione utendum est, ne calorem nativum partis debilitando, auditum nimis hebetent.

CAPUT III.

De dolore Aurium.

AUrium dolor, ὠταλγία Græcis nominatur. Estque gravissimus affectus, tum propter partem affectam, membranam puta interiorem, auris cavitatem ambientem, tum propter cerebri viciniam, cujus ratione illud non rarò in consensum trahitur.

Cùm autem omnis dolor à solutione continui oriatur: quæcumque partium illarum sensibilium auris cavitatem ambientium continuitatem solvere possunt, aurium dolorem excitare solent. Horum præcipua sunt intemperies, tum immaterialis, tum humoralis, seu cum materia conjuncta, vulnera, ulcera, & res externæ in auris cavitatem illapsæ vel immissæ.

Frigida intemperies sæpè aurium dolorem excitat, inducitque à ventis frigidioribus, balneo aquæ frigidæ, aliisque causis impensiùs refrigerantibus. Calida intemperies sine materia rarò aut nonnunquàm aurium dolorem producit, quemadmodum frigida. Nam frigidum partibus hisce nervosis & membranosis inimicum est, calidum verò amicum : neque dolorem in auribus efficere potest, quin multum excedat, sicque humorum defluxum ad partem alliciat, unde materialis intemperies producitur. Hac de causa nec Galenus, neque alius Græcorum calidæ intemperiei mentionem fecerunt, quamvis Avicenna & Arabes ferè omnes eam proposuerint.

Materia verò frigida, dolorem aurium efficiens, est pituitosa, vel serosa, in aures à cerebro defluens : vel flatus, ab eodem cerebro, aut partibus inferioribus transmissus.

Materia verò calida vel biliosa est, ex venis & arteriis in prædictas partes ellapsa, vel sanguinea, per dictas etiam vias effusa, à qua inflammatio generatur.

Prædictæ causæ solutionem continui occultam producunt, à qua dolor excitatur. Solutiones verò manifestæ, ut vulnera, & ulcera, non est dubium, quin dolorem etiam inferre possint. Vulnera fiunt à causis externis pungentibus, incidentibus, & contundentibus, ita ut contusio ad hanc classem referatur. Ulcera verò fiunt post inflammationem, abscessu, rupto, vel ab humoribus acribus partem erodantibus.

Denique res externæ in aurem immissæ, si duræ, acutæ, aut alio quovis modo mordentes aut vellicantes sint, dolorem procul dubio efficere consueverunt.

Diagnosis harum omnium causarum ita instituenda est. Si intemperies immaterialis sit, nulla sentitur gravitas in aure, neque ulla tensio, & nullus tumor apparebit. Frigidam autem esse intemperiem cognosces ex eo, quod causæ refrigerantes præcesserint, ut peregrinatio tempore hyberno. A frigore externo dolor intenditur, & admotis calefacientibus lenitur. Calidam verò intemperiem indicabunt externæ calefacientes, ut insolatio, vel aër calidior, & noxa è remediis calidis in aurem injectis ; levamen verò à refrigerantibus.

Si ab humore pituitoso dolor excitetur, gravitas quædam in aure & ipso capite percipietur tum fluxio pituitosa interdum aliam aliquam partem infestabit. Præterea causæ refrigerantes præcesserunt, ut aër frigidus & aquilonius alimenta frigidiora : adestque tempestas hyemalis, senilis, & similia.

Si à flatu oriatur, dolor erit vehemens, sine pondere aut gravitate, interpolatus, non continuus, & cum tinnitu conjunctus.

A seroso humore fieri ostendunt alii affectus, ab eodem producti, & simul ægrum infestantes, ut fluxiones acres & tenues in dentes, oculos, aures, pectus, aliasque partes; & serosi humoris per vomitum, alvum, urinas, aut sudores evacuatio.

Si ab humore bilioso ducat originem, dolor erit pungens & acutus; cum caloris sensu adjuncto; à refrigerantibus juvabitur, & biliosæ quædam humiditates interdum è capite manabunt : quibus accedunt calidum & biliosum temperamentum, ætas juvenilis, tempus æstivum, victus ratio calidior, aliquæ causæ calefacientes, à quibus lædi æger consuevit.

Inflammatio cognoscitur ex dolore intenso & pulsatili, cum calore insigni, & robore, interdum ad malas & tempora sese extendere : quibus febris adjuncta est continua & intensa, nec non aliquando delirium, convulsio, syncope, & frigiditas extremorum.

Vulnus ex sanguine ab aure profluente cognoscitur : ulcus verò à pure vel sanie. Sed quia puris effluxus interdum à cerebro fit per aures, distinctione opus est. Si enim procedat à cerebro, dolor capitis aliaque apostematis cerebri signa præcesserunt, & primò sanies magnâ copiâ effunditur ; deindè sensim minuitur, donec ex toto consumpta sit. Potest quidem magnâ copiâ effundi ex abscessu auris; sed inflammationis in aure conceptæ signa præcesserunt. Huic posteà ulcus succedit quod postmodum, sivè ab abscessu, sivè à fluxione humoris acris duxerit originem sequentibus signis innotescit. Paucâ puris, aut saniei quantitas sensim & continuò profluit; dolor, ardor, & punctionis sensus in ipsa aure percipitur, præcipuè dum auriscalpium immittitur. Imò verò ulceris differentias conjectura quadam assequi poterimus. Si enim ulcus sit in osse; cognoscitur ex sanie tenui ad citrinum colorem vergente, & ex affectus longitudine. Si sit profundum, ex puris multitudine si mundum sit, ex pure laudabili : si sordidum crassitie & copia ejusdem : si virulentum ex sanie tenui : si putridum, ex fœtore puris : si corrosivum, ex eo, quod post saniem sanguis egrediatur, si fistulosum, ex vetustate ulceris sanie virulenta, & carne callosa, ac duriori. Denique extrinsecus in aurem immissa, vel illapsa, aut sensibus percipiuntur, in auris cavitate contentà, aut ex relatu ægrorum addiscuntur.

Prognosis doloris aurium varia est pro varietate causarum. Qui à nuda intemperie ducit originem, facilè curabilis est. Qui à materia frigida, pituitosa, serosa, vel flatuosa producitur, non est quidem valdè periculosus, sed chronicus utplurimùm esse consuevit. Qui verò à calidis humoribus, & præsertim inflammationem efficientibus exoritur, admodum periculosus est. Cerebum enim propter viciniam trahitur in consensum, unde delirium & convulsio subsequi solent. Juvenes in hoc morbo magis periclitantur. Cùm enim calidiori temperie præditi sint, & sanguine calidiori, intensior fit inflammatio, quæ calorem nativum cerebri dissolvit, prorsùsque hominem extinguit : unde fit, ut ægri plerumque intra septimum diem intereant. Senes verò cùm humores habeant frigidiores, minore inflammatione afficiuntur, sicque minùs periclitantur.

Ulcera in auribus difficilè curantur, quia cerebrum vicinum ad eas partes excrementa deponit. Ea tamen quæ abscessus consectaria sunt, faciliùs curantur ; tum etiam, quæ pus laudabile generant. Ubi verò sanies virulenta, fœtida,

aut aliâ pravâ qualitate prædita fuerit, difficillimam curationem arguit, idque magis si ulcus fistulosum, aut cum ossis carie copulatum fuerit.

Curatio, non secus ac diagnosis & prognosis, juxta varietatem causarum varianda est.

Si enim à frigida intemperie nuda producatur, calefacientia remedia, auri admota, ad illius curationem sufficiunt, qualia in surditatis curatione fuere proposita, ac præcipuè fotus & suffitus, tum etiam olea calefacientia ibidem descripta. Calida verò intemperies, si aliquando sine materia contingat, topicis refrigerantibus, quæ paulò inferiùs proponentur, edomari poterit, ac præcipuè ovi candido cum lacte muliebri subacto, & in aurem instillato.

Si à frigida intemperie cum materia conjuncta, pituita scilicet aut flatu, aut serosa materia, eadem curatio erit administrandâ quæ ad surditatis curationem fuit proposita. Ut primùm totum corpus evacuetur, cerebri intemperies corrigatur, & topica remedia calefacientia ad discutientia auri admoveantur, è curatione prædicta desumenda.

Si à calida intemperie, cum biliosi humoris affluxu, aurium dolor producatur, qui chronicus sit, aut per intervalla recurrat. Primùm humor ad partem affluens revellendus erit phlebotomia, quâ etiam calida intemperies totius corporis, nedum ipsius hepatis, in quo humor biliosus generatur, emendari poterit. Deindè humoris peccantis evacuatio fiet purgationibus idoneis. Dicta hepatis intemperies calidior emendabitur julepis, aut jusculis refrigerantibus, sero lactis caprini, aquis mineralibus & acidulis & vitriolatis, balneis aquæ tepidæ, & similibus. Ac denique ea omnia convenient, quæ in doloris capitis, à calida intemperie oriundi, curatione fuere proposita. Dolor verò ipse demulcebitur topicis refrigerantibus & anodynis, pro inflammatione infra describendis.

Inflammatio auris curabitur, misso priùs sanguine ea quantitate, quæ tum plenitudini satisfaciat, tum humorem ad aurem affectam confluentem revellere possit, idque præmisso clystere emolliente, refrigerante & laxante. Debet autem sanguis detrahi magnâ copiâ, iteratis saltem vicibus: id enim postulat morbi magnitudo, & acuties. Secanda est autem vena cephalica è directo auris affectæ. Si à suppressione mensium aut hæmorrhoïdum affectus originem duxisse videatur, venæ inferiores aperiendæ sunt demptâ prius plenitudine per venam brachii. Imò & absentibus hujusmodi causis, venarum inferiorum apertio optimam revulsionem præstabit ad opposita distantissima, cui etiam usui conferent hirudines ano affixæ.

Revulsiones etiam commodè fiunt per frictiones, & ligaturas brachiorum & crurum, cucurbitulas scapulis, & dorso admotas, tum siccas, tum scarificatas.

Interdum etiam ad derivandum, cucurbitula scarificata ponè aures apposita, multùm juvat, ut docetur historiâ luculentâ à Zacuto Lusitano appositâ *observ. 69. lib. ...praxis admirandæ*, his verbis: *Divinus senex lib. 2. epid. sect. 6. post medium sic præfatur: Ad auris dolorem cucurbitam affigito. Hæc memoranda sententia summam attulit opem misero cuidam, qui ex dolore aurris atroci malè habens, omnibus præsidiis destitutus vigiliis debilis & amens factus, continuò febriens, & in horas moriturus sperabatur. Hic cùm ex venæ sectione, cucurbitulis costis, humeris collo affixis, revellëtibus clysteribus, expurgantibus, cæterisque revulsoriis auxiliis, sicut & anodinis intra aurem inditis, nullam sentiret utilitatem, cucurbitula scarificata, juxta aurium glandulas applicata, levatus est. Extracto enim copioso sanguine, inflammationeque resoluta, hujus auxilii beneficio omninò sanus permansit.*

Idem Zacutus Lusitanus, *in praxi ad historias*, laudat hirudines ponè aures admotas quaternario numero, quas maximum levamen attulisse refert juveni cuidam, saevissima auris inflammatione laboranti.

Mirandum etiam interdum effectum profert arteriotomia in temporibus celebrata, ad aurium dolorem atrocissimum compescendum; sanguinem fervidum & spirituosum educendo, qui symptoma illud gravissimum producebat. Operandi motus à nobis expositus est in curatione doloris capitis, à materia calida oriundi.

Purgatio etiam in hoc affectu utilissima est, ex cholagogis composita; humores enim biliosi, sanguini permixti, eique fluxibilitatem & antirropiam conciliantes, ad inferiora retrahuntur, & foras educuntur.

Postmodùm verò julepis refrigerantibus tota humorum massa contemperanda est, qui fiunt ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, acetosæ, & similium, cum syrup. limon. granat. aut papaveris rhœados.

Interim verò dum prædicta remedia usurpantur, topica continuò administranda sunt, quæ perpetuò anodina esse debent, propter doloris vehementiam, cujus mitigatio reliquas indicationes superat. Harum tamen ratio potent, si prædictis anodynis, in principio & augmento leniter repellentia admisceantur; in statu verò & declinatione resolventia, quorum exempla talia esse poterunt.

℞. Lactis mulieb. recenter mulcti ℥.ij. album ovi agitati, ut in liquorem abeat, ʒ. ß. M. instillentur tepidè in aurem.

Vel lac solum, ab ubere in aurem instillatum, valdè dolorem lenit.

℞. Fol. plantag. & solani, ana M. j. flor. chamomil. & melis. ana p. j. Fiat decoctio, cujus fumum æger excipiat in aurem, per infundibulum.

℞. Ol. viol. nymphææ & rosac. ana ʒ.j. M. instillentur in aurem per suffumigium.

Aselli prædictis oleis infusi & expressi, præstantius faciunt anodynum. Hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem sedandi, eàque ratione in doloribus dentium hæmorrhoidum, aliisque usurpantur. Vel dicti aselli vivi capiuntur & in oleis cum aqua decoquuntur, ad aquæ consumptionem.

Si ardor sit valdè intensus succi refrigerantes oleis prædictis admisceri poterunt, in hunc modum.

℞. Ol. nymph. & rosac. ana ʒ.j. succi solani & plantag. ana ℥.ß. M. instillentur in aurem.

Oxyrrhodinum à Practicis non paucis usurpatur, ex olei rosacei partibus duabus, & aceti parte una compositum, quod tamen suspectum esse debet, quemadmodum omnia quæ potenter repellunt. Periculum enim est, ne humor defluens, in cerebrum vicinum retrocedat. Estque præceptum generale perpetuò observandum, in inflammationibus quæ partibus nobilibus proximæ sunt, repellentia admoveantur. Admisceri tamen possunt leviora repellentia anodynis & relaxantibus. Sic enim fluxionem moderatè reprimunt, nec tamen eam longiùs propellunt, cujusmodi sunt ante proposita, quibus etiam sequens commodè addi poterit.

℞. Ol. rosac. & nymph. ana ʒ.j.ß. aquæ rosar. & plantag. ana ʒ.ß. lactis muliebris. ʒ.j. mucilag. semin. psyllii & cydon. extractæ cum aqua rosar. ana ʒ.vj. M. injice in aurem guttulas aliquot hujus liquoris tepentis, & circum aures lintea, eo liquore macerata, appone.

In dolore vehementissimo ad narcotica interdum confugere cogimur. Sed rarò ea usurpanda sunt, & maxima cautione adhibita, quia cerebro infensa sunt. *Novi quendam* inquit Gal. 3. *de comp. med. sec. loc. solo usum opio, & cui & sensũ ægro ademisse, ut ne opobalsamo quidẽ, aut aliis injectis calefacientibus, homo ampliùs restitui potuerit.* Si igitur magna urgeat necessitas, in hunc modum præscribenda sunt.

℞. Ol. de semin. pavaveris ʒ.j.ß. camphoræ, opii, ana gr. ij. M. instillentur in aurem.

℞. Ol. amygdal. dulc. ℥ij. succi malvæ ʒ.ß. myrrhæ ʒ.ß. croci ℈.ß. opii gr. iij. vi. M. utatur ut suprà.

In topicorum administratione diligenter observandum est Galeni præceptum, quod habetur *lib. de compos. medic. sec. loc.* 1. ut scilicet auris inflammatione affecta non attingatur, sed medicamenta in eam instillentur per auriculare specillum, lanâ mollissimâ obvolutum, & in iis intinctum; tum æger interrogetur, num medicamentum tepidum ei videatur, & num calidius ipsum ferre possit, & ad tantam caliditatem procedatur, ut ipsum non offendat. Tinctum itaque pharmaco specillum ad principium meatus auditorii moderatè imponendum est, ut ex eo in altum medicamentum defluat: idque toties iterandum, donec meatus impleatur; mox lana eodem medicamento imbuto tum meatus osculo, tum auri universæ imponenda est.

In

In ſtatu morbi olea leniter reſolventia anodynis permiſcenda ſunt, in hunc modum.

℞. Ol. chamæmel. amygdal. dulc. & violac. an. ℥ß. i. ol. lilior. ℥. ß. M.

Sed fomenta & ſuffumigia potentiùs reſolvunt, quæ ex decocto ſequenti parari poterunt.

℞. Rad. alth. ℥. i. fol. malvæ, ſolani, hyperici. ana M. i. ſemin. lini ℥. ß. ſemin. malvæ, alth. & papav. albi, an. ℥. ij. flor. chamom. aneth. & roſar. an. P. i. Fiat decoctio in aqua, vel lacte, pro fotu vel ſuffitu. Aqua è ſtipitibus fraxini educta, in aurem inſtillata, mirificè dolorem ſedat, ejuſque cauſam reſolvit. Stipites fraxini virides igni admovendi, & aqua ab eorum extremitatibus ſtillans uſui reſervanda.

Si tumor reſolvi non poſſit, ſed ad ſuppurationem tendere videatur, quod ex doloris incremento, pulſatione majore, & febre intenſiore dignoſcitur: naturæ motus adjuvandus erit, & cataplaſma ſequens admoveri poterit.

℞. Reſidentiam prædicti decocti, pro fotu & ſuffitu deſcripti, cui adde adipis anſeris, gallinæ, medullæ vituli, mucilagin. ſemin. pſyllii & fœnugr. ana ℥. i. olei chamom. violac. an. ℥ß. i. butiri recentis ℥. ß. croci ℥. ß. Fiat cataplaſma.

Cataplaſma de mica panis hîc etiam erit convenientiſſimum; dolorem enim ſedat, & ſuppurationem leniter ſine calefactione juvat, eaque ratione in omni phlegmone feliciter uſurpatur. Illius compoſitio talis eſt.

℞. Medullæ panis albiſſimi, ℔. i. Coquantur in lacte caprino ad pultis conſiſtentiam, deinde adde vitellos ovor. num. ij. ol. roſac. ℥ij. croci ℈. j. Fiat cataplaſma.

Maximè etiam commendatur cataplaſma ex cepa, Victorii Faventini, quod in hunc modum componitur.

℞. Cepam num. i. butiri recentis ℥ij. ol. chamom. & roſac. an. ℥i. croci. ℈. i. Fiat cataplaſma, quod moderate calidum parti applicetur.

Factâ ſuppuratione abſceſſus rumpitur, & pus egreditur per auris membranam rarefactam, aut eroſam. Tumque æger in aurem affectam decumbere debet, ut pus commodè effluat; & in aurem infundenda, quæ pus eluere & abſtergere valent.

℞. Decocti hordei ℥. iv. mellis roſac. ℥. i. M. inſtillentur tepidè in aurem.

Si à puris acrimonia ulcus generetur, peculiaris cura illi adhibenda eſt, quæ etiam conveniat ulceri, ab humorum influxu oriundo.

Ac primum quia ex ſententia Gal. *de compoſ. med. ſecund. loc.* topica alicui membro adhiberi non debent, niſi priùs toto corpore repurgato: Evacuation. ſolennes inſtituendæ ſunt per phlebotomiam & catharſin, ægrotantis naturæ, & temperamento appropriatam; eæque per curationis decurſum repetendæ, quoties opus videbitur. Mox topica abſtergentia & exſiccantia uſurpanda, à mitioribus ad validiora progrediendo. Quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Mellis optimi, & vini albi antiqui an. ℥iij. Bulliant ad deſpumationem, & inſtillentur in aurem, cotone poſtmodum, eodem liquore imbuto obturandam.

Deindè, ut medicamentum potentius efficiatur, ſuccum marrubii, apii, abſinthii, centaurii minoris, aut cyclaminis melli admiſce, leviter decoque, & in aurem inſtilla. Vel

℞. Succi betæ ℥. i. marrubii ℥. ß. mellis opt. ℥. vj. Coque parum, poſtea adde ſyrupi abſinthii ℥. ij. M.

Fortius medicamentum ita parabitur.

℞. Succi cyclaminis ℥. i. myrrhæ ℥. i. croci ℈. ß. thuris ℈. i. viridis æris ℈. ß. vini antiqui ℈. i. Bulliant leviter ad vini conſumptionem: liquor bis, aut ter in die infundatur.

Nota, ante qualibet liquoris infuſionem aurem eſſe abluendam hydromelite tepido, probeque abſtergendam penicillis, ex mundis linteis confectis, vel ſpecillo auriculario, cotone obvoluto.

Deterſum ulcus ſufficienter ad cicatricem perducendum eſt medicamentis epuloticis, in hunc modum paratis.

℞. Ariſtolochiæ rotundæ, cortic. granat. & gallar. an. ℥. ß. Coquantur in aquis partibus vini & aquæ ferratæ ad ℔. ß. Colat. adde ſucci plantag. & polygomi, an. ℥. i. mellis roſac. ℥. ij. M. inſtillentur in aurem. Vel

℞. Thuris, myrrhæ, an. ℥. j. gummi juniperi ℥. ß. ſarcocollæ, ladani, an. ℈. j. Fiat pulvis qui excipiatur terebinthina, & fiant paſtilli ſupra carbones injiciendi, quorum fumum recipiat æger in aurem per infundibulum.

Vel pulvis iſte miſceatur alicui ſuccorum prædictorum, & auri inſtilletur. Vel alumen uſtum cum vino mixtum in aurem infundatur, potentiſſimam enim exſiccandi vim obtinet.

Si ulcus contumax fuerit, & vetuſtatem contraxerit, à fluxione foveri neceſſe eſt, cujus remotioni incumbendum eſt purgationibus uſualibus, diætâ ex guaiaco & ſalsâ parillâ, errhinis; maſticatoriis, cauteriis, aliiſque remediis fluxionem avertentibus. Mox ulceris exſiccationi incumbendum eſt remediis fortioribus, quale eſt antea præſcriptum, ex ſucco cyclaminis, myrrhâ, viridi æris, aliiſque compoſitum. Vel ſequens Valeſii, quo ſe aurium ulcere laborantem Preſbyterum ab octo annis, curaſſe refert.

℞. Mellis ℥. x. aceti ℥. viij. Coque ad ignem, & deſpuma, deinde adde viridis æris ℥. i, M.

Hæc remedia manè & ſerò in aurem infundenda ſunt, & antequam inſtillentur, auris abluenda eſt ſequenti decocto.

℞. Folior. abſynt. althææ, & agrimon. an. M. i. Fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis & vini albi ſub finem additi ad ℔. ß. In colatura diſſolve oxymel. ſimpl. ℥. i. ß. alum. pulverat. ℥. i. M. Abluatur auris calidè, & poſtea exſiccetur ſpecillo cotone obvoluto.

Si dolor excitetur à remediorum acrimonia, immittatur ol. amygdal. dulc. vel amarar. cum myrrha, aloë, & croco. Et ſi major ſit dolor, miſceatur parum opii, vel inſtilletur oleum ex vitellis ovorum, in mortuario plumbeo ſubactum.

Si ulcus valdè ſordidum appareat, unguentum Ægyptiacum ſuccis prædictis diſſolutum, uſurpandum erit.

Denique plurimùm commendatur à Galen. Aëtio, aliiſque, tum Græcis, tum Arabibus, tum Neotericis, ſcoria ferri, ad ulcus aurium potenter exſiccandum. Galen. 3. *de comp. med. ſec. loc.* ſcoriam ferri, cum aceto acerrimo tritam, vel decoctam uſurpat. Hollerius *in commentario illius capitis*, Arabum præparationem magis probat, qui ſcoriam cum aceto terunt, & poſtea exſiccant, idque ſepties repetunt, poſteà in pollinem redigunt, & cum aceto acerrimo coquunt longa coctione, dum mellis craſſitudinem acquiſierit: atque ita ſiccant, & in uſum revocant, cum melle aliiſque liquoribus diſſolutam.

Si auris dolor excitetur ab aliquo corpuſculo in aurem immiſſo, ut lapillo, nucleo ceraſi, aut aliis hujuſmodi, quæ interdum dolorem parere conſueverunt, & interdum inflammationem, convulſiones, ac mortem accerſere; ut refert Matthæus de Gradibus, puero cuidam decem annorum nucleum ceraſi in aurem immiſſum, & malè à chirurgo tractatum, inſignem dolorem ac mortem intuliſſe. Eorum corpuſculorum extractio ſic molienda eſt.

Primùm advertendum eſt, an auriculario ſpecillo corpuſcula illa extrahi poſſint: quod cautè admodum agendum eſt, nec ab eodem ſpecillo penitiùs immittantur, quòd non rarò ſolet contingere. Ideò ſi res in aurem immiſſa totum foramen impleat, ſatius eſt ab uſu ſpecilli omninò abſtinere, & reliqua auxilia tentare, quæ in hunc modum adminiſtranda ſunt.

Pualus ſpecillum lana involutum in reſinam ſeu terebinthinam, aut gummi, aut aliud quoddam glutinans medicamentum demittendum eſſe ſcribit: ibique vertendum, donec ſenſim res in aure contenta extrahatur.

Si hoc modo nihil efficitur, oleum calens meatui continuò inſtillato, ut pars illa relaxetur, & res in aure contenta lubrica fiat; ſic enim faciliùs excidere, aut extrahi poterit.

Adhibeantur ſternutamenta naribus, nareſque claudantur, & os comprimatur; ita enim à vehementi ſpiritu

explosiones id quod in aure continetur, expellitur.

Hæc auxilia indesimenter usurpanda sunt, donec æger liberetur. Si enim res in aurem immissa diutiùs perstiterit, inflammatio orietur, & post modum multò difficilior erit corpusculi extractio, & grave impendebit periculum.

Arculanus *in nonum Rhasis* refert, caput lacertæ auri admotum, corpuscula illa extrahere, & propriâ experientiâ confirmat his verbis: *De expertis per me in extractione rerum infixarum in aurem est, ut lacerta viva, aut noviter mortua applicetur cum capite suo auri, & ligetur sic per tres horas retenta: cum eam amovebis, invenies rem infixam adhærentem capiti lacertæ. Et hoc valet in extractione cujuscumque rei ubicumque fixæ.*

Denique, si prædicta remedia non sufficiant, ad extractionem veniendum est, quæ fit per instrumenta chirurgica; quæ fusè & eleganter docentur à Fabricio Hildano *cent.* 1. *observ.* 4. 5. 6. & ab Aquapendente *in operationibus chirurgicis, & capite de aurium chirurgia.*

Pulices aliquando in aurem sese insinuant, & in illius cavitate sese commoventes magnam molestiam pariunt. Ad illarum extractionem globulus ex pilis caninis compositus in aurem demittatur, & pulex sese in eum inferet ob sympathiam, quam habent pulices cum canibus. Vel ex lana molli compressa pessulum componito, & in aurem frequenter demittito. Vel dictum pessulum terebinthinâ illinito, & altiùs in aurem demittito.

Aqua in aurem introducta natando, aut caput irrigando, sæpissimè molesta esse consuevit, & dolorem efficere. Illa utplurimùm facilè excutitur, si quis alteri pedi innixus ejusdem lateris cum aure affecta, capite parumper declivi saliat. Si hoc non sufficiat, extractio molienda est exsuctione facta per fistulam, aut arundinem peritissimè in aurem immissam, aut folle parvo in eandem introducto, & posteà dilatato. Extremitas autem fistulæ, quæ in aurem demittitur, cotone obvolvatur, ut foramini auris arctius uniatur, neve aër externus ingrediatur, qui attractionem impediret.

Galenus, & Aëtius assiduè oleum infundunt, & aurem irrigant, mollique lana fovent; deindè molli etiam lana extergunt, rursumque infundunt; idem sæpiùs repetendo.

Ac denique spongiæ molliissimæ & siccissimæ frustula in aurem demittantur, donec sicca, nec ampliùs humida extrahantur.

CAPUT IV.

De exeuntibus præter naturam ex aurium cavitatibus.

EX auribus multa præter naturam exgrediuntur, quæ sigillatim commemoranda sunt: iisque propria remedia sigillatim adscribenda.

Primò igitur rupto abscessu, post inflammationem genito, aut ex ulcere ab humorum acrimonia pus aut sanies solet effluere, cujus curatio à prædictorum affectuum curatione dependet, quæ superiori capite fuit proposita.

Sanguis etiam aliquando ex auribus profluit, ut in vulneribus capitis ac percussionibus, in quibus venæ aurium rumpi, aut lacerari possunt. Si autem modicus sit ille fluxus cohibendus non est, quia intus retentus inflammationem efficeret. Si verò immoderatus sit aut diuturnior, cohibendus est venæ sectione in brachio celebrata, & cucurbitulis affixis scapulis cum scarificatione. Deindè astringentia & refrigerantia in aurem instillentur, qualia sunt succus plantaginis, polygoni, vel decoctum rubi, rosar. rubr. mastiches, acaciæ, hypocistidis, balaustiorum, sumach. & simil. in vino & aceto, aut aqua ferrata.

Aquosus humor per aures è cerebro nonnunquàm effluit, idque pueris plerumque solet contingere; qui humor cohibendus non est: nam importunè suppressus epilepsiam, aut gravem alium cerebri affectum parit. Natura enim per hanc viam, licet minùs idoneam, excrementa deponit: nimiaque humiditas, in capitibus puerorum luxurians, non solùm per vias ordinarias, huic usui à natura destinatas, nares scilicèt & palatum; sed etiam per aures, oculos, & totam capitis superficiem, (unde ulcera & achores capitis) expurgatur. Cùm tamen ista evacuatio symptomatica sit, & humor ad aures posfluens, eas tandem exulcerare, & auditum lædere valeat, illius curationi convenienti methodo incumbendum est.

Ac primùm humores superflui, in cerebro redundantes educendi sunt blandis, & frequenter repetitis purgationibus; tum etiam derivationibus, per vesicatoria, posteriori parti cervicis admota, & causticum occipitio inustum.

Posteà meatus aurium detergendus & exsiccandus est tali medicamento.

℞. Succi agrim. & absinth. an. ℥.iv. vini albi & mel. rosac. an. ℥.i. Bulliant parùm, & in aurem instillentur, sordibus prius absterstis; posteà verò aures cotone obturentur, eodem liquore imbuto. Vel

℞. Vini albi ℥.iv. succor. agrimon. absinth. & centaur. minor. an. ℥i. Bulliant simul, & in aurem instillentur.

In adultioribus verò, si aquosus humor per aures effluat, & diu perseveret, totum corpus, & ipsum cerebrum evacuandum est apozemate cephalico & purgante. Postmodùm humiditas superflua absumenda dictâ sudorificâ; derivanda, vesicatoriis, cauteriis, & cucurbitulis, cæteraque remedia administranda, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione proposita sunt.

Vermes denique in auribus aliquando generantur ex putridis ulceribus, & ex iis emanere solent, qui curatis quidem ulceribus cessant. Quia tamen ulceris sanatio non tam brevi tempore obtineri potest, vermium extinctio interim molienda est remediis convenientibus. Hoc unicum exempli loco haberi poterit.

℞. Ol. amygdal. amar. succi apii, centaurii minor. an. ℥.ij. aceti ℥.ß. Bulliant parum, deindè adde myrrhæ, alioës, an. ℈.i. M. instillentur in aurem. Si fortius desideres, colocynthidis ℈.ß. addi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER QUARTUS.

DE NARIUM AFFECTIBUS.

PRÆFATIO.

NARES varios affectus præter naturam pati consueverunt; qui ad morborum, vel symptomatum seriem referuntur. Ad morbos referuntur ulcus & Ozæna, sarcoma & polypus. Ad symptomata verò reducuntur, olfactus læsio, fœtor narium, coryza, sternutatio, hæmorrhagia. Ideò quartus hic liber septem absolvetur capitibus. Primum erit de narium ulcere & ozæna. Secundum, de sarcomate & polypo. Tertium, de læso olfactu. Quartum, de narium fœtore. Quintum, de coryza. Sextum, de sternutatione. Septimum, denique de hæmorrhagia narium.

CAPUT

CAPUT I.

De Narium Ulcere & Ozæna.

ULcus narium, aut recens & simplex est, aut vetustum & putridum, quod Ozæna nominatur.

Recens & simplex fit vel à causis externis, aut vulnere aut contusione; vel ab internis, humorum quippè acrimoniâ ad illas partes decurrentium, aut præcipuè pituitæ salsæ à cerebro profluentis.

Ozæna verò fit ab ulcere simplici, si negligatur, aut propter causæ malitiam, & majorem acrimoniam magis penetret, putridumque & sordidum efficiatur.

Diagnosis utriusque petitus ex eo, quod ulcus simplex nullum aut exiguum dolorem inferat; sed tantùm aliquid sanguinis frequenter emittat, præsertim cum attingitur, aut irritatur. Alioqui crustula sicca eàque nigra obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquàm excutitur, Ozæna verò majorem dolorem infligit, crusta illius sordidior est, tum graveolens mucus ex ea profluit. Æger ipse tùm sibi graveolet, tum adstantibus tetri odoris exspiratione molestus est, & à fædo illo odore ozæna Græcis nominata. Sæpè ulcus illud serpit, & vel narium pinnas, vel earum insterstitium, vel interdum tenella illius loci ossa exedit ac putrefacit, exesumque palatum aliquando perforat, idque maximè, si ad cancri naturam accedat, vel ex lue venereâ (quod frequenter contingit, (aut elephantiasi originem duxerit.

Quod ad prognosin attinet, ulcera recentia, & ab humore benigno, minorisque acrimoniæ participe genita satis facilè curantur. Vetusta verò, sordida, putrida, difficile: & si in cancrum degenerent prorsus insanabilia sunt. Si à lue venereâ, aut elephantiasi oriantur, curari non possunt, nisi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conveniens instituenda, quæ humorum acrimoniam contemperet eorumque generationem prohibeat. Mox totum corpus evacuandum est phlebotomiâ, & purgatione convenienti; tum cucurbitulæ affigendæ cum scarificatione. Et si fluxio humorum acrium in nares sit valdè contumax, vesicatoriis & cauteriis, posterioribus partibus admotis, erit derivanda, tum capiti roborantia administranda.

Præmissis universalibus remediis, ad topica veniendum est. Ac primùm advertendum, num ulcera crustosa sint; & antequam ulteriùs progrediaris, crusta auferenda est; eam emolliendo fotu aquæ tepidæ, butiro insulso, adipe anseris aut gallinæ recenti, oleo amygdalarum dulcium, & similibus. Emollita crusta, vi excutienda non est, ne irritetur ulcus, & fluxio exasperetur; sed expectandum est; dùm sponte decidat, nares emungendo, aut saltem leniter & blandè summitate digiti oleo amygdalarum dulcium inuncta detrahenda.

Ablata crusta, astringentia & exsiccantia remedia usurpanda sunt. In simplici ulcere sufficit, aquâ hordei cum melle rosaceo ulcus abluere, deindè unguento de tuthia, vel albo Rhasis, vel oleo ex vitellis ovorum illinire, quod erit efficacius, si in mortario plumbeo priùs agitetur.

Ad ozænam verò sequentia parabuntur.

℞. Hordei integri P. i. fol. agrimon. plantag. absinthii, & centaurii min. ana M. i. rosar. rubr. P. ß. Coquantur in aqua ferrata. In colat. dissolve mellis ros. ʒ. iv. Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Post aliquam detersionem, sequens decoctum usurpandum est.

℞. Balaustiorum & cortic. gran. ana ℥. ij. fol. plantag. caudæ equinæ, pilosellæ & herniariæ ana M. i. radic. bistortæ ℥. i. aluminis crudi ℥. i. ß. Fiat decoctio in s. q. aquæ.

Aqua aluminosa ad idem etiam est efficax tum ea remedia, quæ ad polypum adstringendum & exsiccandum capite sequenti proponentur, erunt efficacia.

Ad idem facit unguentum Ægyptiacum, in qua hordei dissolutum.

Deindè fiant unguenta, quæ adstringant, detergant, & summè exsiccent, ut unguentum pompholygos, addito alumine, chalcitide, & cortice mali granati. Vel sequens unguentum præscribatur.

℞. Omphacii ʒ. ß. cortic. mali granati, balaustiorum, ana ʒ. iij. myrrhæ. aluminis; ladani. ana ʒ. ij. chalcitidis aloës, cortic. thuris, ana ʒ. i. olei rosac. & myrtin. ana ʒ. ij. ceræ rubræ quantum satis. Fiat unguentum, quod applicetur ulceri: vel dissolvatur in vino, aqua plantag. pediculi rosar. aut myrtillor. & frequenter naribus attrahatur ore aqua pleno.

Si hæc non sufficiant, abluatur ulcus aqua sublimata, bis, quaterve in die. Siccat enim egregiè, & citra ullum morsum detergit. Illius præparatio talis est.

℞. Aquæ plantag. ʒ. iv. sublimati crudi pulveris. gr. xij. Bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis consumptionem. Potest augeri vel minui sublimari quantitas, prout fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Ulcere probè deterso, ad illius exsiccationem veniendum est: cui rei confert pulvis rosarum rubrarum insufflatus. Et si efficaciùs id præstare velis, pulveres unguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad ulcera exsiccanda, post sufficientem detersionem, nihil efficacius esse testatur suffumigio, quod partes illas profundas attingit & siccat, idque parandum esse docet ex potentissimè exsiccantibus, ut auripigmento & cinnabari, quibus addenda sunt aliqua odorata, ex quibus fuligo excitatur, & ulcera siccantur, ut myrrha, thus, mastiche, benzoinum, &c. quæ in hanc formam reduci possunt.

℞. Ladani duri, hypocystidos, mastich. myrrhæ, ana ʒ. iiij. styracis rubræ, & calamitæ. cortic. thuris, sandaracæ, auripigmenti, ana ʒ. ij. Excipiantur omnia terebinthinâ, & fiant trochisci, quibus sufflatur æger serò & manè in cubiculo.

Optimum etiam est parare candelas ex cera rubrâ, nam fuligo talis candelæ narium ulcera potenter exsiccat, maximè si æger contineatur in cubiculo bene clauso & angusto. Quod autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeletius) cùm diutiùs in Musæolo moram trahimus noctu; nam posteà sputum & excrementa narium fuligine illa denigrata redduntur. Deindè hæc addit. *Hac ratione nos ulcus curavimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari potuerat.*

CAPUT II.

De Sarcomate, & Polypo.

NArium ulceribus excrescentiæ carneæ interdum superveniunt, quæ aliud morbi genus, nempè tumorem præter naturam constituunt. Earum autem duplex est differentia, quarum una Sarcoma nominatur, altera verò Polypus.

Sarcoma est excrescentia carnea in naribus genita, certæ figura carens & ulcerum, quæ partibus externis adveniunt, hypersarcosi quàm simillima.

Polypus verò est excrescentia carnea, radicibus exilibus adhærens, in latum sese porrigens, & ad inferiores narium partes propendens, ita ut polypi piscis speciem referat, unde nomen sortitus est. Rhasis narium hæmorrhoidas appellat, quoniam hæmorroïdibus, quæ in ano succrescunt, quodammodo similes sunt. Hæc autem caruncula mollis est, modò alba, modò rubra, ac interdum livida, & si multum excrescat, aliquando extra nares propendet, si verò in summis narium partibus adnascatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obstruit, & post uvulam facilè conspici potest. In austrina constitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio & sicciore existente tùm etiam in novilunio, plurimum imminuitur. In hoc etiam à sarcomate differt, quod sarcoma magis intimis narium partibus, quæ carnosiores sunt, succrescere, polypus verò in summis ac superioribus juxta nasi radicem soleat.

Utriusque tumoris causa est humor crassus, viscidus, ac pituitosus, è cerebro defluens, alicui sanguinis portioni admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam

quædam admixta est; tuncque metus est, ne in cancrum degeneret. Ex superfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, sarcoma sæpè generatur ideò curatu facilius est.

Horum affectuum diagnosis ex his quæ dicta sunt, facilè intelligitur, tum ipsis oculis per se patet.

Prognosis verò ita instituenda est, ut sarcoma plerumq; facilem curationem incipiat, polypus verò admodum difficilem. Ille tamen qui mollis est, albus vel ruber, vel colore ex albo & rubro composito præditus, faciliùs curatur. Purus verò ac lividus, difficillimè. Et periculum est ne in cancrum degeneret. Item qui in ima aut media narium parte resident, faciliùs curatur, qui verò in summa parte radicatur, difficilem curationem suscipit: quoniam remedia ad eam partem vix possunt pertingere.

Uterque affectus iisdem remediis curatur, quæ ad hunc scopum redigenda sunt, ut caro superflua auferatur. Sed priùs causa antecedens tollenda est, humor scilicet pituitosus à capite defluens: quod fiet victus ratione attenuante & exsiccante vacuatione universali, revulsione, derivatione, & capitis exsiccatione. Quæ omnia perficiuntur remediis, in frigidæ cerebri intemperiei curatione propositis cum Medici curantis prudentia usurpandis. Quamvis enim multi authores testentur, decoctum guaiaci, cum victu exsiccante, in hoc affectu plurimùm sæpè contulisse, cavendum tamen est, ne calidi humores pituitæ admixti sint; eorum enim efferatione polypus in cancrum converti tandem posset.

Postmodum verò caro superflua absumenda est caustici medicamentis, vel ferramentis idoneis abscindenda, & ulcus relictum cicatrice obducendum. In principio tamen, dum adhuc morbus recens, solis adstringentibus & valdè exsiccantibus interdum curatio obtineri potest, & perpetuo mitiora illa remedia priùs tentanda sunt antequam ad vehementiora deveniatur.

Primò igitur tentandum est medicamentum compositū ex tribus generibus malorū granatorum, à Galeno propositum *lib.* 3. *de comp. medic. sec. loc. cap.* 3. quod sic habet: Accipiantur tria mala granata, ex tribus generibus eorum, acidis scilicet, dulcibus, & mediis, eaque matura ac recentia terantur simul in mortario. Deindè succus exprimatur, & coquantur in linimenti formam. Specillum ex lana, vel linteo confectum eo succo imbuatur, & frequenter in narem demittatur. Hoc remedium siccat & adstringit sine morsu, & excrementitium humorem absumit.

Sequens verò aqua eundem effectum præstat efficaciter.

℞. Uvarum immaturarum ℔. iij. cortic. mali granati, balaustiorum, sumach. ana ℔.ij. Macerentur in aceto & destillentur, deindè adde aluminis ℔.j. vitrioli ʒ.iij. Destillentur iterùm omnia simul, & aqua illa tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non sufficiant, ad potentiora veniendum est: & aquæ prædictæ sandaracha & auripigmentum adjicienda sunt.

Vel spiritus vitrioli, aut aqua separationis auri, quæ secunda vulgò nominatur, aquâ plantaginis temperanda est, iisque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali, in ulceris narium curatione descriptâ.

Vel immittatur turunda, succo radicis ari imbuta, & si succus acrior fuerit, aquâ plantaginis etiam temperari poterit.

Inter præcipua annumerari debet mercurius præcipitatus rubeus, qui si plurimis lotionibus dulcoretur, hypersarcosin egregiè absumit, sine ullo, aut exiguo dolore. Ille pulvis melli rosaceo permiscendus est, eoque intincta turunda in nares demittenda.

Emplastra etiam in hunc usum revocantur, quæ sine insigni dolore polypum absumere valent, quorum formula talis esse poterit.

℞. Massæ emplastri de mucilaginibus ʒ. ß. pulveris sabinæ ʒ. ij. Malaxentur, & incorporentur simul. Ex hac massa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in nares immittendi. Vel

℞. Viridis æris, auripigmenti, vitrioli aluminis crudi, ana ʒ. j. ß. antimonii ʒ. vj. Macerentur in aceto, deindè exquisitè terantur, post siccentur, eadem triturâ & maceratione octies repetitâ, dein in aqua plantaginis denuò macerata siccentur. Posteà recipe olei rosacei ʒ.iv. lithargyri ʒ. ij. Nutriantur & coquantur; addendo sub finem coctionis, prædicti pulveris ʒ.ii. Coque in emplastrum satis glutinosum, ex quo formentur cereoli, ut supra.

In usu medicamentorum caustico rum primò notandum est, ante eorum admotionem nares esse muniendas unguento refrigerante Galeni, vel nutrito vel populeo, vel ovi albumine agitato, cum oleo rosaceo, & similibus.

Secundò observandum est, medicamenta caustica ne nares lædant, per fistulam argenteam immitti posse, ita ut fistulæ extremitas polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri possint naribus intactis.

Tertiò notandum est, dicta medicamenta decrescente luna esse usurpanda. Tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia faciliùs ac radicem usque immitti possunt, cùm tumor eorum introitum impediat.

Denique si medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum est quæ describitur à Paulo Ægineta, Cornelio Celso, Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, aliisque recentioribus.

CAPUT III.

De Læso olfactu.

OLfactus, quemadmodum & reliquæ omnes corporis actiones, tribus modis læditur, imminutè, abolitè, & depravatè.

Imminuti & aboliti olfactus eædem sunt causæ, secundùm magis & minùs tantùm differentes: intemperies scilicet, obstructio, & adstrictio.

Intemperies frigida & humida cum materia pituitosa conjuncta, ut quemlibet sensum obtundere nata est, sic olfactum imprimis imminuit, aut abolet: unde in catarrho & coryza frequens esse solet hujusmodi olfactus læsio. Frigiditas enim sensum imminuit, aut abolet, quatenùs calorem nativum partis, actionum omnium opificem obtundit ac debilitat.

Obstructio ab eodem humore pituitoso producitur, qui meatus tum sensiles, seu narium ductus; tum insensiles, seu poros ipsis cerebri, & processuum mammillarium replet, ut odores ad eas partes pervenire nequeant. Potest etiam fieri à sarcomate, polypo, & alia quavis causa narium meatus replente & obturante.

Adstrictio etiam interdum potest contingere ab humore pituitoso, in anteriore cerebri parte collecto, & processus mammillares comprimente, ut de visus imminutione, à nervorum opticorum adstrictione, à nobis dictum est. A nativa etiam narium conformatione eadem adstrictio potest contingere: si nimirum illæ ita depressæ & angustæ fuerint ut liber odoribus aditus non pateat.

Depravati olfactus causa est odor pravus, nares continuò feriens, qui quidem aut ex ulcere narium exhalat, aut putrida pituita, circa nares vel os ethmoides contenta. Nā quæ ipso olfaciendi sensu aut prope hunc intra meninges putrescunt, sensum ipsum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, sed quivis assidens deprehendit. Ut enim quippiam odoratum feriat, oportet aliundè ad ipsum sensum deferri. Potest etiam teter ac fœtidus vapor ab aliis partibus, ut ventriculo, gingivis, & cerebro ipso, ad processus mammillares exhalare, eosque ita inficere, ut omnes odores eò delati simili fœtore infecti appareant, quemadmodum lingua, bile amara infecta existente, omnia quæ gustantur, sapore amaro prædita esse videntur.

Harum causarum quælibet satis facilè dignoscetur. Frigidam intemperiem, & pituitæ redundantiam ostendunt frigida & humida cerebri intemperies & mucosa pituita è cerebro stillans.

Obstructio verò, si à pituita originem duxerit, iisdem signis

signis indicabitur. Si à sarcomate, vel polypo, ex propriis capitibus diagnosis erit desumenda.

Locus verò, in quo materia residet, obstructionem efficiens dignoscitur ex eo, quod si narium meatibus hæserit, vocis ablæsio contingat, quia nares ad vocem efformandam plurimum conferunt. Si verò anteriori cerebri parti, aut processibus mammillaribus dicta materia hæserit, vox integra permaneat.

Odor pravus olfactus sensorium feriens, à qua parte ducat originem, ex proprio cujusque vitio erit dignoscendum.

Quod ad prognosin attinet: olfactus læsio recens & à simplici coryza genita, facilè curatur, in vetere verò, & à confirmata intemperie proveniens difficile: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis est.

Curatio pro diversitate causarum diverso modo instituenda est. Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adhibenda sunt, quæ pro frigido catarrho proposita sunt.

Ad obstructionem verò, ab eadem pituita ductibus narium, aut processibus mammillaribus impactâ auferendam: partes illas expurgantia remedia usurpanda sunt, errhina nimirùm, sternutatoria, & apophlegmatismi, quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis proposita sunt.

Si denique à sarcomate aut polypo nares obstruantur, ex præcedente capite eorum curatio erit desumenda.

CAPUT IV.

De fœtore narium.

NArium fœtor, & fœtor anhelitus valdè differunt inter se. Ille enim ex naribus tantùm procedit, hic verò ex variis partibus ventriculo nimirùm, pulmone, gengivis, ac faucibus ulceratis, quæ vel sensu ipsò, vel propriis signis discerni possunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus, vel in naribus ipsis genitis, ut in ozæna, sarcomate aut polypo putrefactis, vel ad nares transmissis, ex humoribus putridis in ipso cerebro, & parte illius anteriore: vel circa processus mammillares, aut os cribrosum contentis producitur. Putrescunt autem humores pituitosi in dictis partibus, quando in iis præter modum retinentur præsertim si calida & humida cerebri temperies accesserit. Retinentur verò propter obstructionem earum partium, aut constrictionem nimiam ut in nimis & depressioribus contingit.

Narium affectus, talem fœtorem producentes propriis signis supra propositis dignoscentur: quorum si nullus adfuerit, ab humore putrido, in ipso cerebro, aut processibus mammillaribus, aut osse cribroso contento, gravem illum odorem pervenire conjiciendum erit.

Prognosis fœtoris narium, qui ab ulcere, polypo, aut sarcomate promanat, ex eorum prognosi dependet.

Qui verò à corruptis humoribus, in cerebri anteriori parte contentis exoritur, si recens fuerit, facilè curatur; si inveteratus, incurabilis est, maximè si à mala narium conformatione, nempè simitate & depressione nimia contingat.

Curatio perficitur causarum ablatione, & symptomatis lenitione.

Ulceris, sarcomatis, & polypi curatio supra posita est. Humor verò putridus in cerebro processibus mammillaribus, aut osse ethmoide contentus, vacuantibus & abstergentibus auferendus erit.

Ac primùm evacuationes universales instituendæ sunt, quæ totum corpus, & ipsum cerebrum excrementis pituitosis liberent, per apozemata, pilulas, & alia id genus. Quibus, si magna humorum saburra redundare videatur, diæta sudorifica addi poterit. Mox errhina abstergentia, & materiam conjunctam educentia erunt administranda.

Ac primùm manè & vesperi, è vola manus vinum album attrahatur, cui centaurium minus, & calamentum incoctum fuerit.

Deindè betæ succus, cum aqua majorana extractus instar prædicti attrahatur. Vel

℞. Rad. cyperi & calami aromar. ana ʒ.ß. rosar. rubr. P.j. myrrhæ ʒ.ij. Coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam, sequens componi poterit.

℞. Rad. ireos Flor. ʒ.ß. ellebori albi, pideris longi, an. ϑ.ß. sem. anisi & majoranæ siccæ pulver. ana ϑ.j. euphorbii gr. j. ol. nardini, cheirini, & viol. ana quantum satis. Fiat unguentum molle, quo intincta minimi digiti extremitate fricentur nares internæ: vel turundâ, aut alio limimento, lentis magnitudine in nares immittatur.

Denique ad fœtidam odorem fallendum, suaveolentia naribus sæpè attrahenda: ut galla moschata, in vino odorato dissoluta; aqua angelica, & alia ejusmodi.

CAPUT V.

De Coryza.

COryza, quæ & gravedo à Latinis nominatur, est catarrhi species, in qua fluxio è cerebro in nares defluit. Illa autem defluxio est humoris crudi, in anterioribus cerebri ventriculis contenti, qui à causa plerumque externa concitatur, æstu Solis nimirum, in vinipotu largiori, balneo calidiori & similibus: quæ pituitam in cerebro collectam fundere ac liquare possunt. Fit etiam à causis externis cerebrum refrigerantibus; comprimitur enim tunc temporis spongiæ instar, & humorem in se contentum ad partes subjectas amandat. Tum etiam cerebri refrigeratione novus fit pituitæ proventus: illud enim caloris penuriâ malè concoquit alimentum, unde plurimi excrementi proventus, quod à facultate expultrice per vias patentes excluditur.

Effectus ille per se patet, in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi species, quæ in nares fit, leviissima & tutissima est, ac citò curatur, si recens fuerit, & à causa externa concitata. Quæ verò diuturna est, à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficilè curatur. Tum etiam, si à calida hepatis intemperie producatur, quæ non rarò catarrhos calidos & acres invehit, à quibus nares sæpè exulcerantur, alioque affectus graves patiuntur.

Curatio hujus affectus à catarrhi curatione desumenda est. Eadem enim evacuationes, & revulsiones, & derivationes postulat. Nisi quod errhina hîc usurpanda non sint, ne nimiùm ad partem affectam attrahant; sed apophlegmatismi & masticatoria, post universalia maximè conveniant.

Ac præter dicta remedia, authores nonnulla commendant, quæ coryzæ compescendæ peculiariter conveniunt, ut vapor decocti majoranæ, naribus exceptus, vel aqua majoranæ naribus excepta. Vapor aceti, in ferream laminam candentem infusi, ad id confert: idque efficaciùs, si in aceto rosæ rubræ priùs infundantur.

Si fluxio valdè frigida fuerit, suffitus sicci ex nigella, thure, aliisque in prunas conjectis erunt utilissimi. His enim frigida cerebri intemperies corrigitur, & superflua humiditas absumitur.

CAPUT VI.

De Sternutatione.

LIcet Sternutatio in statu sano sæpissimè contingat, & tam levis affectio ut plurimùm esse soleat, ut symptomatis nomen non mereatur; aliquando tamen adeò molesta efficitur, ut Medici curantis opem desideret, quemadmodum apud Forestum videre est, qui *observatione* 127. *lib.* 10. historiam proponit cujusdam ancillæ, quæ tam gravem & molestam ex catarrho acri & salso sternutationem patiebatur, ut ad plurium Medicorum opem confugiendum fuerit. Idem confirmat vetus consuetudo sternutantibus benè precandi, quam nonnulli inde ortam existimant, quod Gregorii Magni temporibus morbus epidemicus sævierit, in quo ægrotantes sternutando moriebantur,

quamvìs alii antiquiorem esse illam consuetudinem asseverent.

Est igitur sternutatio cerebri motus velox, quo per nares confertìm acto spiritu molesta excernere conatur. Per cerebrum autem non solùm cerebri substantiam, sed totum aggregatum ejus cum membranis intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur. Quod ex eo licet colligere, quod dum caput attollitur, facilìùs sternutemus; tunc enim materia irritans, quæ utplurimùm vaporosa est, & sursum suâ naturâ fertur, faciliùs ad illam partem defertur.

Ille autem motus, qui sternutatione contingit, ad cerebri & membranarum facultatem expultricem naturalem spectat, juxta Galeni doctrinam 2. *de sympath. caus. cap.* 1. ubi distinguens sternutationem à tremore & palpitatione, dicit palpitationem à solo morbo fieri, tremorem verò à natura & morbo, sternutationem denique à sola natura.

Sibi tamen prima fronte contradicere videtur Galenus, qui *cap.* 4. *ejusdem libri*, tussim & sternutationem voluntariæ facultatis symptomata esse dicit. Nulla tamen contradictio est, seque ab ea disertè liberat Galenus, innuens, facultatem animalem in sternutamento concurrere tantùm secundario, quòd videlicèt in sternutamento è capite & à pulmone spiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere. Cùm enim quæ in naso offendunt persequi properat, utriusque emittendi spiritus viis simul utitur, altera quidem, quam ipsum per se facit; alterâ, quam per nervos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus descendant: unde idem Galenus *comm. Aph.* 52. *sect.* 7. docet: antecedente inspiratione sternutamentum fieri, natura aggregante aëris copiam ad sternutationem. Tum enim aër, qui è pectore egreditur, conjunctus ei, qui per nares ad cerebrùm attrahitur, quidquid narium membranis, exquisito sensu donatis molestum est, cum impetu & sono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur, irritationem sternutationem excitantem, in naso potissimum fieri. Quod etiam confirmatur aliâ sententiâ, quæ habetur *in comm. Aph.* 51. *lib.* 7. ubi: *Soli*, inquit, *ex his ita affectis illi sternutant, quibus mordax est ea, quæ à capite fluit humiditas; seu & si quid mordax naribus imponas. Sicut enim tussis motus quidem naturalis est, ad expurgandas eas, quæ sunt in pulmone, asperas arterias; sic & sternutamentum manifestè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm objici potest, quod multi caput nudantes, aut alio quovis modo aëri frigido exponentes sternutamentum illic patiantur, ut videatur tunc temporis cerebrum immediatè irritari. Respondendum est, aërem frigidum esse causam sternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit, sed quia cerebrum ejusque membranas exprimendo, in causa est, ut acris materia ad nares descendat. Quamvìs igitur in hoc symptomate cerebri membranæ possint etiam irritari; non priùs tamen sternutatio promovetur, quàm noxa ad narium membranam, quæ exquisitissimo sensu prædita est, pervenerit.

Causæ sternutamenti ex dictis colligi possunt, quæcunque nimirùm tunicam narium internam irritare possunt, quales sunt humores, aut vapores acres, vel à cerebro delabentes, vel à partibus inferioribus transmissi. Unde ie febribus interdùm sternutationes consurgunt, ut ait Avicenna, quia vapores acres à toto in caput transferuntur; vel exteriùs in nares acria immittuntur, quemadmodum medicamentis acrimonia præditis, quæ ptarmica nominantur, sternutamentum excitamus. Hæ quidem causæ externæ sternutationem immediatè producunt. Dantur tamen aliæ quamplurimæ, eandem mediatè efficientes, internas scilicèt generando vel commovendo, quales sunt omnes aëris alterationes, ut de frigido aëre supra dictum est. Galenus *lib. de instrum. odoratus*, *cap.* 6. dicit à Solis aspectu sternutationem excitari, quia cerebri spiritus, vapori similes, à Sole funduntur.

Diagnosis ipsius affectus per se manifesta est. Causæ externæ ex ægri relatione patent, internæ verò ex signis partium affectarum, à quibus materia irritans ad nares & anteriorem cerebri partem transmittitur.

Quoad ad prognosin attinet; hic affectus ex se omni vacat periculo. In principio tamen catarrhi & coryzæ valdè nocet, quia humor concoquendus quiete indiget. Interdùm autem in febribus adeò urget, ut vires dejiciat, & fluxum sanguinis è naribus interdùm excitet. Sæpè tamen nullo modo nocet, & in sanis cerebri superfluitates expellit. In ægris verò pro bono signo habetur. In febribus præcipuè malignis, etiam rebus omnibus desperatis, salutem promittit. Hysthericæ mulieri aut difficulter parienti, si sternutatio accidat bonum. *Aph.* 35. *sect.* 5. Medicamentis ptarmicis provocata sternutatio, apoplexiæ, aliisque gravioribus cerebri affectibus prodest. At si provocata non adveniat, signum lethale est: naturam enim succumbere significat.

In morbis pulmonum, pleuritide præsertim, & peripneumonia, sternutatio mala est, ex Hipp. 2. *progn.* quia ex concussione illa sternutantis cerebri lacerantur & violenter divelluntur partes thoracicæ, unde inflammatio valdè augetur, & nulla præterea fit materiæ morbificæ vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam, potenter expellendam quæ tussi rejicis non potuerat sternutamentum conferre docet Gal. 2. *de sympt. caus. cap.* 5. & 6.

Curatio quando necessaria est, dum scilicèt sternutatio alia infert incommoda, perficitur primò causarum externarum amotione, si ab iis excitetur. Si verò fiat à causa interna, illa etiam auferenda est evacuantibus, revellentibus, derivantibus, & discutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri, aut alterius partis intemperies, vapores acres ad nares & interiores cerebri meninges transmittat, venæ sectio celebranda est: mox purgatio idonea instituenda. Deindè vapores illi revellantur frictionibus & ligaturis extremorum, cucurbitulis scapulis admotis; tùm reliqua revellentia, derivantia, & discutientia usurpentur; caput pectinetur, aures vellicentur, oculi confricentur, nares emungantur, spiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam & narium irritationem compescendam, utile erit aquæ tepidæ vaporem naribus excipere; vel eadem oleo violaceo, rosaceo, amygdal. dulcium, aut butyro recenti illinere, vel lac tepens naribus attrahere, quo solo remedio Forestus ancillam à gravi sternutatione, in principio hujus capitis proposita, confestim liberavit.

CAPUT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagiæ nomen quemlibet sanguinis fluxum à quacumque parte profluentis, vulgò significat. Peculiariter tamen quando simpliciter absque ulla partis affectæ mentione enuntiatur ab Hippocrate, id tantùm profluvium significat, quod è naribus fit tanquam speciem primariam & evidentissimam, ut annotavit Galenus *comm.* 1. *in epid.*

Est autem hæmorrhagia narium symptoma in excretis eorum, quæ sunt toto genere præter naturam. Sanguis autem per nares effluens, aut è venis & arteriis, cerebri basim perreptantibus effunditur, aut è vasis è palato ad nares descendentibus, quæ sunt instar venarum hæmorrhoidalium in ano & utero.

Cùm verò omne symptoma pendeat à morbo tanquam à causa proxima & immediata: hujus causa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex est, vasorum apertio, quæ ἀνασόμωσις Græcis dicitur, & rarefactio, διαπόρωσις appellata. Communis etiam duplex: eorundem vasorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur: & erosio, διάβρωσις appellata.

Causæ istos morbos immediatè producentes sunt, sanguinis quantitas, vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis est; idem verò qualitate peccans, si nimirùm calidior tenuiorque sit, per anastomosin effluere potest, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, ut faciliùs effluere possit. Eædem qualitates diapedesin etiam efficiunt. Calor enim

rare

rare facit tunica vatorum: & ſanguinis tenuitas efficit, ut per poros earum tunicarum transfluere poſſit. Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, & diabroſim parit.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant caſus, ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere, aut dividere valent. Mediatè verò operantur quæcumque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt, ut victus plenior, crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo deſumuntur, quod alia critica ſit, alia ſymptomatica. Critica ſit in febribus acutis vi naturæ, cauſam morbificam per has vias expellere conantis præſertim in iis, quæ viſceris alicujus inflammatione conjunctæ ſunt; ac in primis hepatis & lienis, quæ per has vias ſæpiſſimè ſolvuntur. Fit etiam interdùm ſine febre, naturâ ſeſe à ſuperfluo ſanguine exonerante; unde vidimus quamplurimos ætate juvenili periodicam hæmorrhagiam pati; alios etiam per alias vias ſanguinem utiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis præcipuè contingit, in quibus ſanguis vitioſus ab hepate debili, & inſigni aliqua intemperie laborante producitur, qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem, per venas illas effluit, vel ab expultrice rejicitur, tanquàm onus inutile, cum ſanguis impurus & vitioſus corpori alendo idoneus non ſit.

Cognoſcitur per ſeipſam hæmorrhagia. Cauſæ verò illius hoc modo diſtinguuntur. Ea quidem quæ fit per ἀναστόμωσιν hoc habet commune cum ea, quæ per ῥῆξιν; quòd in utraque ſanguis copioſè fluat. Sed in eo diſtinguuntur, quòd ſi præceſſerit ictus, vel caſus, ῥῆξιν potiùs adeſſe conjiciendum ſit. Cùm autem à plethora & ſanguinis multitudine ruptio & apertio vaſorum poſſit contingere; ità diſtingui poſſunt quòd rupto vaſe ſanguis continuò effluat; aperto verò, tantùm per intervalla, quia vaſorum orificia conſtringi ſolent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit. Vaſa autem rupta ſemper aperta manent; & ideò ſanguis continuè effluit, donec ſolutio continui in iis facta iterùm uniatur. Præterea diſtinguitur apertio vaſorum à ruptione, ex ipſius ſanguinis ſubſtantia. Si enim tenuis ſit, ab apertis vaſis potiùs; ſi craſſus, à diruptis emanat. Hinc fit, ut hæmorrhagia plerumque in juvenibus à vaſorum apertione fiat, quia ſanguinem habent tenuiorem: in ſenibus verò à ruptione, quia craſſiorem obtinuerunt.

Si à venarum eroſione fiat hæmorrhagia, adſunt ſigna cacochymiæ, ulceriſve, & pus aut ſanies interdùm egreditur aut ſaltem catarrhus ſalſus præceſſit. Si per διαπνοὴν effluat ſanguis, ille tenuis eſt, & admodum paucus.

Cauſæ verò antecedentes & externæ facilè diſtinguuntur. Si enim à copia ſanguinis hæmorrhagia cõtingat, adeſt rubor in facie, & tenſio venarum: tum etiam præceſſit victus largior & calidior, aut cauſa aliqua externa fundens & attenuans ſanguinem: hæc autem præcipuè contingunt iis, qui calidiori hepate præditi ſunt.

Si à cacochymia affectus proveniat, illa propriis ſignis diſtinguetur, quæ bilem, aut melancholiam redundantem oſtendunt. Præterea ſanguis effluens, aut per venam brachii detractus, corruptus, aut pravâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat, pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præceſſit, à quo hepar in primis debilitatum eſt, ac denique ſanguis paucus & per intervalla effluit.

Si ſanguis è venis narium immediatè effluat, adſtringentibus remediis, naribus admotis, facilè ſedatur, & nullibi capitis dolor percipitur. Contra verò ſi à cerebro profluat, in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè ſedatur, & naſo impoſita nihil conferunt. Ab aliis etiam partibus ſanguis interdùm profluit, ut hepate, liene, utero, quarum indicia dabunt dolores & tenſiones circa eaſdem partes.

Si ſanguis fluat ab arteria, cùm impetu egreditur, calidus eſt, purus, floridus & rutilans: ex vena verò, rubeus, in fuſcum tendens, craſſus interdùm impurus, & cum parvo impetu egreditur.

Prognoſis imminentis hæmorrhagiæ præcipuè critica, ab actionibus læſis, excrementis & qualitatibus mutatis deſumitur; ſicque futuram hæmorrhagiam indicant inſomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis & cervicis dolor ſubinde ortus, temporum gravitas, & pulſatio magna in arteriis illorum; tinnitus, vel ſonitus aurium, occulorũ hebetudo, & marmaryges illis obſervantes, rubor eorundem, ac totius ferè faciei; lucis averſio lachrymæ involuntariæ, pruritus naſi, ſanguinis ſtilla die indice, ſpirandi difficultas, tenſio hypochondriorum ſine dolore.

Quorum ſignorum ratio talis eſt. Quando ſanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum, tum per inſomnia, tum etiam inter vigilandum, ut juveni Romano contigit, cujus mentionem facit Gal. *lib. de præſagitione ad Poſthum. cap.* 12. Is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem ad cubiculi laquearia oberrantem videre viſus eſt, quo perterritus, è lecto ſubinde exſiliit. Unde Gal. adventantem hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſionem impedivit, quam alii Medici præſcripſerant. Dolor capitis & cervicis ex eadem ſanguinis tranſlatione ad partes ſuperiores exoritur; qui membranas divellens diſtendenſque, doloris ſenſum parit. Pulſant autem arteriæ temporum extraordinario motu, propter earum compreſſionem: quæ à venarum repletione fit; Aurium tinnitus fit ex vaporibus ad cerebrum magna copia tendentibus. Viſus hebetudo fit, quia copioſi & craſſi vapores, ad ſuperiora elati, meatus obſtruunt: unde fit, ut denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obverſantes, nihil aliud ſunt, quàm tenuia quædam, & divulſa corpuſcula variorum colorum, intra corneam tunicam & cryſtalloidem contenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta, quæ licet interiùs ſint, exteriùs tamen poſita, deceptione viſus apparent, quandoquidem oculus, externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intus ſunt, extra eſſe judicat. Rubor faciei & oculorum à ſanguine fit; qui majori copiâ ad illas partes cumulatur. Lucis averſio ex eo proficiſcitur, quod diſtenti oculi humorum copiâ, ex nimia luce magis diſtendantur, quia lux diſgregat ſpiritus, unde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem ut evitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ involuntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adjacentium, quæ præter modum diſtente, comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla, die indice apparens, verbi gratia quarto vel undecimo, oſtendit futuram hæmorrhagiam die judicatorio, nempè ſeptimo, vel decimo quarto: quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficiliſ redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora tranſfertur, diaphragma comprimit. Tenſio denique hypochondriorum fit, quia ſanguis in ſuo fonte & radicibus venarum moveri incipit, ſed fugax eſt ea diſtenſio & ſine dolore, quemadmodum & difficilis reſpiratio; ſi enim diutiùs & contumaciter perſeverarent, ſigna eſſent potiùs hepatis inflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatâ quantitate fluens, ſalutaris. Quamvis hæc ſententia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur *lib.* 2. *de ſanguinis miſſione, cap.* 1. dicens: nullum ſanguinis profluvium, licet criticum, ſalubre eſſe. Quoniam licet deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen morbum penitus evellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanente. Idque ex eo probatur, quod ſanguis ex nare profluens, colore & ſubſtantiâ laudabilis appareat, cùm ſanguis eodem tempore vena detractus, impurus & corruptus appareat.

Specioſa quidem eſt hæc Fernelii doctrina, non tamen

absolutè recipienda. Verum quidem est, in plurimis morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam sæpè morbum penitùs non solvere, quemadmodum nec sudores in iisdem febribus perpetuò salutares sunt, quia tales evacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificæ malitiâ plerumque fiunt. Attamen non rarò morbi acuti hæmorrhagiâ solvuntur: ut docuit Gal. *lib.*3. *de crisi.cap.ultimo*, & passim alibi. Quod autem sanguis per nares excretus, purus semper appareat, ratio inde desumitur, quòd nimirùm ille guttatim effluat, sicque statim refrigeretur, ut partes impuræ separari nequeant,& illæ puriores partes, reliquis permixtæ, rubrum colorem toti massæ concilent. Sanguis verò è brachio detractus, quia affatim effluit, calorem in vasculo diu retinet à quo partes impuræ separantur, ita ut crassa & fœculenta fundum petat, biliosa verò & pituitosa, quæ magis alterata & impurior est, supernatet: & ita sanguis impurus ac sordibus appareat. Contra verò, si sanguis è brachio guttatim effluat, purus apparebit, quia citò concrescit,antequam partes heterogeneæ à calore secerni potuerunt. Imò verò sanguis copiosè effluens, si in pelvi latiore recipiatur,purus etiam appareat, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copiosæ & vehementes, pessimæ: nam ad convulsionem deferunt. Fit enim aliquando, ut natura copiâ sanguinis gravata, & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat; & supercrisin efficiat,quam Medici sæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi mala, quia symptomatica est, & fit, natura ante tempus irritatâ ad excretionem, à materiæ morbificæ malitiâ.

Hæmorrhagia,quæ è directo partis affectæ incidit,bona, contra verò, mala. Sic in hepatis inflammatione, sanguis effluens è nare dextra, bonus: è sinistra verò, malus. Contra, liene inflammato, è sinistra bonus; è dextra verò, malus; quia omnis bona evacuatio κατὰ ἴξιν debet fieri.

Stillæ Sanguinis paucæ per nares effluentes,malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem & malignitatem morbi. Omnis siquidem excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hipp. quia major est securitas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quàm in quibus pauca & inutilia, siquidem concoctioni esse intentam tunc temporis arguitur. Quòd si stilla appareat, signum est, ante tempus naturam irritari. Stilla tamen die indice prodiens signis concoctionis utcumque apparentibus,futuram crisin per hæmorrhagiam die critico significat.

Hæmorrhagiæ longo tempore perdurantes,hepatis imbecillitatem & refrigerationem, & inde cachexiam atque hydropem portendunt.

Quibus in febribus quartanis sanguis è naribus fluxerit, pravum, Hipp. *Aph.*87.*sect.*7. quia, ut docet Avic. sanguinis fluxus in melancholicis & pituitosis noxius, ab eo enim magis refrigerantur.

Quibus febricitantibus sanguinis fluxerit multitudo, quacumque ex parte, cùm reficiuntur, alvi iis humectantur, Hipp. *Aph.*17.*sect.*4. quia ut docet Gal. *in comm.* calore nativo debilitato ex profluvio sanguinis, neque cibi benè concoqui, neque in sanguinem transmutari, neque distribui possunt per corpus. Et propterea alvos fieri humidiores par est, donec processu temporis vires suas natura recuperarit.

In hæmorrhagiæ curatione, primùm advertendum est, an illa critica sit, vel simptomatica. Critica enim cohibenda non est: sed ad insignem quantitatem sanguis fluere permittendus. Ait enim Avicenna, sanguinem è naribus interdùm criticâ expulsione ad libras quatuor sine virium insigni lapsu profluisse. Idque videtur desumptum è Gal. qui *lib. de præcog. ad Posth.cap.*13. juveni Romano, hæmorrhagia correpto, sanguinem fluere permisit ad libras quatuor cum dimidia, priusquàm remedia fluxum cohibentia usurparet.

Quod quidem, ut in valdè plethoricis corporibus aliquando utiliter contingere; ita in aliis vitæ periculum inferre potest. Et certum est, criticam hæmorrhagiam, quantumvis operâ naturæ fiat,modum non rarò excedere, Natura siquidem sanguinis multitudine gravata, & ad illius expulsionem excitata, modum aliquando tenere non potest, nimiamque evacuationem facit, unde maximam virium dejectionem, & mortem metuere oportet: & tunc cohibenda est, quoties nimirùm ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam sanguis, qui sine febre,ex consuetudine fluit, cohibendus non est; sed naturæ arbitrio relinquendus, nisi immoderatior fuerit. Multi enim per hujusmodi hæmorrhagias periodicas, à gravissimis morbis immunes fiunt, in quos earum suppressione incidere consueverunt.

Symptomatica verò hæmorragia cohibenda est. Quod fiet sanguinem ad nares confluentem revellendo,ab iisdem, & vicinis partibus repellendo, venas apertas occludendo, sanguinis motum præposterum inhibendo, & humores acriores, aut tenuiores sanguini permixtos, hæmorrhagiæ causas præcipuas, exacuando, corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis & venarum roborando. Quæ omnia sequentibus præsidiis præstari poterunt.

Ac primùm sanguinis missio inter revulsoria remedia principem locum obtinet, quæ maturè celebranda est, antequam vires admodum debiles evaserint, idque è vena brachii è directo partis, à qua sanguinis profluit,dextri nimirùm, si è nare dextra; vel sinistri, si è sinistra sanguis emanaverit. Et Gal. *lib. de sang. miss. cap.*11. hujus remedii efficaciam confirmat, asserens se validas sanguinis è naribus fluxiones repentè venæ sectione sedasse. Debet autem detrahi sanguis, & satis largâ manu, si vires ferant, & amplo foramine: Quamvis maxima Medicorum, tum antiquorum, tum neotericorum pars aliter censeat, qui angusto foramine, & exiguâ quantitate sæpiùs repetitâ, sanguinem detrahendum esse censeat, sicque revulsionem meliùs fieri. Nam ut sanguini motus contrarius concilietur, vehementiori motu agitandus est, siquidem motus vehementior debiliorem rapit. Ideò quo ampliori foramine, & magis confertim sanguis effluit per venam sectam, eò promptiùs è naribus profluentem sanguinem abducit, ita ut non rarò hæmorrhagia vehemens, phlebotomiâ hoc modo celebratâ, sine plethora in instanti fuerit cohibita. Attamen si unica phlebotomiâ, aliisque remediis inferiùs describendis hæmorrhagia cohibita non sit; illa reiterari poterit pro virium modulo. Tum etiam vena pedis secari poterit, ut revulsio fiat ad distantissima, quæ etiam sæpè plurimùm confert, ut testantur Avicenna, Paulus, & Trallianus.

Post venæ sectionem, vel etiam ante ipsam, fient frictiones & ligaturæ partium extremarum, & cucurbitulæ satis magna hypochondrio admovenda: dextro, si à nare dextra; sinistro vero, si è sinistra sanguis profluxerit. Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in juvene Romano, cucurbitula hypochondrio admota, sine venæ sectione, ut ipse refert *lib. de præcognitione ad Posthumum caph.* 13.

Non est tamen usquequaque tuta cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni. Sanguis enim tunc temporis efferveſcens ad hepar, aut lienem nimiâ copiâ attrahi potest, & inflammationem in iis partibus efficere. Cujus rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum *obs.*47. *cent.*2. de quodam aulico, maxima hæmorrhagia narium laborante, cui præter alia remedia, cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ sunt. Sanguis quidem substitit; sed inflammatio hepatis sequuta fuit. Cautè igitur agendum est in cucurbitularum admotione regione hypochondriorum, & ad eam confugiendum non est, nisi reliquis remediis non conferentibus & post iteratas phlebotomias. Copia enim sanguinis in vena imminuta, minus est periculum, ne sanguis nimia copia ad hepar attrahatur, ut inflammationem excitare valeat. Attamen quocumque modo applicentur cucubitulæ hypochondriorum regioni, sanguinem, & spiritus attrahunt ad illas partes, & sic calorem earum augent; quod adversari videtur sententiæ Hippocratis *Aph.*13.*sect.*5. ubi in his, unde sanguis fluit, aut fluxurus est frigidis utendū esse

esse præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida esse admovenda, unde motus sanguinis incipit, qualia sunt hepar & lien.

Forestus commendat cucurbitulas supra pedes, insigni experimento, quod habetur *obs.*14.*lib.*13. his verbis: *Vir generosus sanguinis narium profluvio cum extremè laboraret,neque remedia commodè adhibita juvarent,circiter duodecim libræ sanguinis ex utraque nare per vices effluxere. Cùm ad eum accitus essem, & per integrum diem sanguis effluxisset, ut duas ventosas absque scarificatione, unam supra hepatis regionem, alteram supra lienis locum poneret, mandavi: quibus parum videbatur fluxus subsistere. Verùm post meum discessum, uxor cùm videret sanguinem iterùm ex utraque nare cum impetu erumpere, & quod ventosæ hypochondriis adhibitæ nullo modo juvarent, alias duas, unam supra pedem dextrum, alteram supra sinistrum affigi jussi, dictu mirum, sanguis præter spem subitò restrictus est. Verùm cùm aliquo tempore ventosæ cuti adhærerent,æger in animi deliquium incidit, quare iisdem ventosis detractis, aqua in faciem conspersa excitatus est; mox odore vini recreatus ad se rediit, & à fluxu sanguinis narium, miraculi aut incantamenti instar, præter omnium spem pristinæ sanitati restitutus est.*

Cucurbitulæ etiam scapulis admotæ, tum siccæ, tum humidæ, fluentem sanguinem è naribus retrahunt. Attamen non est usquequaque tutum remedium. Possunt enim à partibus inferioribus ad superiores sanguinem attrahere, & novo fluxui occasionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachiis admovent supra musculum bicipitem, quibus etiam sanguis ad nares profluens revellitur.

Crato *in consiliis*, inter revulsoria remedia proponit incurvationem digiti minimi, in dextra manu, si ex dextra nare fluit, vel in sinistra, si è sinistra. Cum enim vehemens illa compressio intensum dolorem pariat, ab illo dolore sanguinis retractio fieri potest.

Sed multò potentius sanguis & spiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium, cujus interventu contumacissimam hæmorrhagiam curatam vidimus in Illustrissimo Episcopo Lodovensi, anno 1629. qui febre maligna laborans, cum renis dextri inflammatione, qui postmodum in abscessum abiit, die 7. morbi, tam vehementi correptus est hæmorrhagia,ut intra quatuor horas sanguinis libras duas excreverit. Sed cùm adhuc sanguis affatim afflueret,viresque collaberentur,de hæmorrhagia cohibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia usurpata. Quibus nihil proficientibus, æger se alvum deponere velle dixit,nec potuit cogi, ut in lecto dejiceret. Præmonuimus, si è lecto surgeret cum tanta virium ex solutione, fore ut in syncopem rueret, eam tamen syncopem cohibendæ hæmorrhagiæ futuram esse perutilem. Ita ferè successit, nam postquam surrexisset, animi deliquium passus, à quo statim excitatus est vino exhibito, & aqua frigida in faciem projecta, posteà copiosè dejecit, & postquam in lectum delatus fuisset, sanguis multo minori impetu fluebat, & exhibito sale prunellæ ad ʒ. j.ß. in aqua frigida dissoluto,statim sanguinis fluxus omninò fuit cohibitus; cùm tamen anteà idem remedium & quamplurima alia frustrà in usum revocata fuissent.

Quamvis autem animi deliquium à vulgaribus practicis inter hæmorrhagiæ remedia non proponatur, habetur tamen apud Hipp.*lib.*5. *Epid.sect.*1. his verbis: *Sanguinis venarum suppressiones faciunt,animi deliquium,figura alterata,interceptio,linamentum intortum, appositio, deliquatio,* Idem quoque docuit Gal.3. *meth.cap.*5. his verbis: *Porrò sanguis confluere prohibetur, & propter animi deliquium,& cùm ad contraria revellitur, & cùm ad vicina derivatur, & per refrigerationem tum corporis totius, cum verò præcipuè ipsius partis afflictæ. Notandum tamen est; animi deliquium tantùm convenire, quando sanguis affluit è venis, quæ ad corporis superficiem desinunt, quod innuit Hipp. dum eidem linamenta, deligationes, & alia ejusmodi præscribit.* Quando enim sanguis è partibus interioribus profluit, ut in hæmoptoë; mensium fluxu immodico ut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere potest, retracto calore ad interiora, & ad eas partes à quibus sanguis profluit.

Zacutus Lusitanus, *praxis admirandæ, observ.* 66. refert se desperatam hæmorrhagiam, & nullis aliis remediis cedentem appositio cauterio actuali in utraque planta pedum cohibuisse. Quod remedium similem successum habuisse refert in magna sanguinis excretione per os, ex venæ raninæ apertione praducta, quæ ab acri catarrho erosa fuerat, & cùm per biduum sanguis ad libras viginti effluxisset, multâque emplastica, & astringentia parti admota fuissent, revellentia & incrassantia remedia, tum etiam narcotica usurpata, cauteria in eadem pedis parte indito, fluxus omninò cessavit.

Revulsionibus prædictis aliquandiu usurpatis si fluxus nihilominus perseveret, ad ea remedia veniendum, quæ fluentem sanguinem repellunt, qualia sunt ea quæ anacollemata vulgò nominantur, fronti & temporibus applicanda quæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ sigill, sanguinis dracon. thuris, mastiches, & aloës,ana ʒ.j. farinæ volatilis,& pilor. leporis minutim incis. ana ʒ.ß. albumen ovi num.j. succi plantag. & solani ana q.s. fiat cataplasma fronti & temporibus applicandum.

In casu urgente promptissimè parari potest cataplasma ex bolo armeno solo, cum albumine ovi & aceto subacta, fronti ac temporibus appositum.

Efficacissimum etiam paratur cataplasma ex gypso cum aceto subacto, & ad crassitiem duorum digitorum fronti & temporibus admoto. Et si prima applicatio non succedat, iterabitur, & certò curare creditur.

Amatus Lusitanus laudat pileum ex dictis astringentibus cum oxycrato subactis, capiti raso appositum, quod in summa necessitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri potest ex aqua valdè frigida, vel oxycrato fronti & temporibus, cum linteis frequenter immutatis, quamprimùm scilicet calefieri incipiunt. Vel idem fotus fieri potest ex succo plantag. polygoni, equiseti, bursæ pastoris, & similium, addito aceto ad penetrationem.

Ubi notandum, caput non esse aquâ frigidâ perfundendum, neque repellentia fronti admovenda, donec revulsiones sufficientes præcesserunt; alioqui sanguis per refrigerantia intrò compulsus, venas quæ in alto sunt replebit, ut docet Galen.5.*meth, cap.* 6. atque ita fluxus sanguinis augebitur, calore auctò per antiperistasim, à quo sanguinis motus & impetus adjuvatur, aut si sanguis retineatur,convulsio, apoplexia, dyspnœa, aut alius quispiam gravis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum sanguinem fluentem cohiberi potest, si eo frons cum spongia foveatur.

Eadem spongia aceto imbùta, & in nares immissa ad idem est efficax.

Conspersio faciei aquâ frigidâ, non solùm repellit sanguinem fluentem, sed etiam eundem retrahit ad interiora interventu timoris, qui ex aqua frigida in faciem ex improviso injecta oritur. Quemadmodum enim syncope, ut anteà dictum est, fluxum sanguinis cohibet, propter caloris retractionem ad interiora, eadem ratione timor, à quo similis retractio potest conducere,

Atque ita,quocumque modo excitetur,conferre potest.

Aqua autem frigida,satis magna copia in faciem conjici debet, nempè ad duos, vel tres cyatos per brevia intervalla projectos.

Vulgò etiam usurpatur ad sanguinis impetum ad superiora retundendum, illiusque ascensum prohibendum, fotus cervicis, ex linteo aceto frigido imbuto, quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incalescat.

Idem oxycratam in ore detentum, & sæpè immutatum, sanguinem etiam ad partes superiores confluentem repellit, tum etiam impedit, ne sanguis è naribus ad gulam defluat, quod sæpè contingit.

Ad idem valet acetum instillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina est, sic enim vena per quam fluit sanguis, refringitur.

Faba, aut numiſma argenteum radici narium inter cilia admotum, & faſcia rectè alligatum, ut fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiam animadvertendum eſt, an in temporibus, aut fronte venæ aut arteriæ tumeant: tunc enim eas numiſmate aliquo, aut fabâ ſicca per medium in longitudinem ſectâ comprimere, faſcia interveniente, optimum & ſupremum remedium eſt. Et ad majorem compreſſionem ſupra fabam aut numiſma, albumem ovi concuſſum, adjecto gypſo & ſtupa exceptum admovendum eſt.

Vapor aceti, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Ad idem confert oxycratum naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in uſum revocanda ſunt, quæ ipſas venas apertas occludere & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueverunt.

Galenus *lib. de paratu facilibus, c.* 13. thus & aloëm in pulverem redacta albumine ovi excipit, & cum linteolo, aſperſis prius pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in hunc modum parari poteſt.

℞. Thuris, aloës, ſanguin. dracon. farinæ volatilis, telæ aranearum, & pilorum leporinorum minutim inciſorum ana ʒ. ß. Excipiantur ſucco plant. & goſſypio fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulveres in nares inſufflari poterunt. Cui etiam uſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis, cinerem teſtarum, ovorum & chartarum. Verùm, circa horum pulverum uſum, obſervandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere; ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſypium atramento infectum, quod in thecis ſcriptoriis aſſervari ſolet, ſi aliquantulum expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſypium atramento imbutum, & fronti admotum cum faſcia, fluentem ſanguinem potenter ſiſtit.

Tandem hæmorrhagiâ prædictis remediis, tum etiam infrà proponendis pertinaciter obſiſtente, ad eſcharotica veniendum eſt, quæ venarum extremitates apertas comburendo cruſtam inducunt, & ſanguinem inhibent. In iis tamen magna cautio adhibenda eſt, quia dum eſchara decidit, vaſorum apertio plerumque renovatur, & ſic fluxus redintegrari ſolet.

Inter eſcharotica autem principium obtinet vitriolum uſtum, quod præterquam quod eſcharam inducit, ad quemvis ſanguinis fluxum cohibendum eſt efficaciſſimum.

Si mitius remedium habere deſideres, vitriolum aliis permiſcendum eſt, in hunc modum.

℞. Gallarum ℔ß. ß. aluminis quartarium j. Comburantur, & calcinentur, fiatque pulvis in naris profundum demittendus. Vel

℞. Boli armenæ, ſang. dracon. thuris, aloës, gipſi, vitrioli uſti; ſarcocollæ, maſtiches, an. ʒ. j. Fiat pulvis ſubtiliſſius.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum uſtum, neque valdè eſcharoticum eſt, hæmorrhagiam tamen potenter cohibet, orificia venarum conſtringendo, ſi in nares cum turunda ex goſſipio confecta immittatur.

Remedia verò, quæ ſanguinis motum cohibendo, refrigerando, incraſſando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent, in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Salis prunellæ ʒ. j. trochiſcorum de carabe ʒ. ß. lapidis hæmatitis, coralli rubri præparati; an. ϑ. j. ſyrupi de roſis ſiccis ℥. j. aquæ plantag. ℥iiij. fiat julep. qui detur bis, aut ter in die.

℞. Conſervæ roſarum & mivæ cydoniorum. ana ʒ. j. trochiſcor. de ſpodio & de terra ſigillata, an. ʒj. coralli præparati & cornu cervi uſti, ad ϑ. j. Fiat opiata de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratum ſatis copioſè ſumptum hæmmorrhagiam efficaciter ſedat.

Exteriùs verò, ad ſanguinem refrigerandum, illiuſque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum variis partibus applicanda ſunt: ſicque aqua frigida brachiis affundenda, pedes in aquam frigidam immergendi, teſtes oxycrato frigido fovendi, tum etiam ſurſum, propterea quod vena cava eam regionem occupat, & ita ſanguis in ea fervens refrigeratur.

In maximo autem fervore ſanguinis qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totum corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt, quod tamen, jam debili ægro exiſtente, periculo non vacat.

Optimum etiam eſt hepar & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fovere, ad ſanguinis ebullientis fervorem temperandum.

Denique in contumaciſſimo affectu, & aliis remediis non cedente, ad narcotica veniendum eſt, quæ omnem tum fluxionem, tum evacuationem, & quemcumque humoris motum citiſſimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr. iij. vel iiij. exhibitum, principem locum obtinet.

Cavendum tamen eſt, ne ægro valdè debili exhibeatur, periculum enim eſt ne calor nativus admodum debilis, narcoticâ vi omninò ſuffocetur.

Syrupus de papavere idem præſtare poterit ad ℥j. in julepo adſtringente, horâ ſomni exhibitus.

Tandem ſpecifica remedia, quæ ſcilicèt proprietate occulta ſanguinem fluentem cohibent, multa ab autoribus proponuntur, quorum præcipua & frequenti uſu comprobata ſunt quæ ſequuntur.

Succus urticæ miris laudibus effertur ad quemlibet ſanguinis fluxum ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per os exhibetur ad ℥.iiij. ſemel atque iterùm; tum per nares attrahitur; tum fronti & temporibus admovetur, in formam cataplaſmatis cum farina ſubactus, vel tota urtica contuſa dictis partibus admovetur. Nonnulli aſſerunt radicem urticæ in ore detentam ſanguinis fluxum ſtatim conſtringere.

Fimus porcinus inter præſtantiſſima ſpecifica etiam recenſetur, ſi adhuc calens fronti & temporibus admoveatur vel olfaciendus præbeatur, vel ſiccus in nares immittatur. Poſterioris formula talis eſſe poterit.

℞. Stercoris porcini exſiccati ʒ. iij. pulveris roſac. ad fœtorem auferendum ʒ. ß. Excipiantur ſucco plantag. in eoque intingatur bombax in nares immittendus.

Laudatur etiam ab authoribus ſtercus aſininum eodem modo uſurpatum, ut de porcino diximus. Et narrat Rodericus à Caſtro *lib.* 1. *de morbis mulierum, cap.* 5. Medicum quendam ſeptuagenarium, hæmorrhagiæ maximè obnoxium, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſula ſemper geſtare ſolitum, cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertìm ſi ſucco urticæ commixtum, & ſi ſiccum, aut recens per ſe naribus adhibeatur.

Zacutus Luſitanus *lib. ult. praxis Hiſtoriarum, c.* 2. ſtupendam narium hæmorrhagiam, ſeptuagenario excarni & debili, ſe hoc remedio curaſſe refert, cui reliqua remedia fruſtrà adminiſtrata fuerant, & ſeptendecim ſanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque aſinimum in exactiſſimum lævorem redactum omni juri potuique permiſcebat, ex eodem tabellas cum ſaccharo efformabat; ægroque edendas præbebat cum aqua chalybeata; quo auxilio ſolo ſeptem dierum ſpatio æger à fluxu ſalvus evaſit.

Sanguis per nares effluens non ſolùm apud vulgus commendatur, ſed etiam à quibuſdam Medicis præſtantiſſimis probatur, tanquàm ſpecificâ vi hæmorrhagiam cohibens, eumque frigunt in ſartagine, ægroque inſcio eumdem exhibent. Tum etiam olla figulinâ exuſtum & in pulverem redactum, cataplaſmatis adſtringentibus ſupra propoſitis admiſcent.

Alii laudant pulverem limacum cum cruſta combuſtorum, alii pulverem ranarum etiam combuſtarum, in nares immiſſum. Alii Comp. Sperniol. Crollii.

Refert Peteda vetulam quandam Monſpeſſulanam, ſola menthâ naribus impoſita, ſanguinis profluvium è naribus trium dierum curaviſſe.

Inte-

Inter cætera autem remedia præstantissimum est, & nobis frequenti usu expertum, spica nardi in tenuissimum pulverem redacta, & ad ʒ.j. cum jusculo, aquâ plantaginis, aut alio liquore exhibita, non solùm enim specificâ vi, sed etiam hepar roborando, sanguinis fluxum cohibet.

Finkius testatur, bufonem exsiccatum, pulverisatum in sindone rubra, axillis suppositum, vel manibus retentum ut incalescat, sanguinem statim figere, eumque velut Gorgonis conspecto capite statim rigescere. Alii bufonem sub dio suspendunt, donec caro universa absumpta sit, os femoris denudatum servant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in instanti cohibere asserunt.

Dum remedia prædicta in usum revocantur, de omnimoda causæ ablatione cogitandum est, quæ ut plurimum esse solet humor tenuis, serosus, aut biliosus in sanguine redundans, eique motum præposterum concilians, naturamque ad illius excretionem irritans, unde fit ut humore illo evacuato, sanguine repurgato, natura eum tanquàm amicissimum, & familiarissimum, ac vitæ thesaurum retineat, neque ampliùs excernat. Ideò purgatio instituenda est, bis terve iterata, si opus fuerit, ex purgantibus adstrictione præditis, & refrigerantibus composita, in hunc aut similem modum.

℞. Tamarindor. ʒ.ß. fol. plantag. M.j. Coquantur ad ʒ.iiij. In colat. infunde rhabarbari electi ʒ.j. myroban. citrin. ʒ.ß. spicæ nardi gr.vij. In express. dil. syrupi rosacei ʒ.j. rhabarb. pulv. ℈.j. Fiat potio.

In affectu inveterato & frequenter recurrente, talis purgatio semel in septimana repetita erit efficacissima, & interim julepi astringentes post singulas purgationes, vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterunt. Opiata supra descripta huic usui inservit. Julepi verò in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum bistortæ & consolidæ majoris, ana ʒ. j. fol. plantag. centinodiæ, herniariæ, fumariæ, ana M.j. sem. 4. frigid. major. ana ʒ.j. Coquantur ad ℔.j. In colat. diss. sacchari albi ʒiij. Fiat julep. pro iij. dosibus matutinis.

Loco juleporum vel opiatæ, aut post eorum usum per aliquot dies continuatum, syrupus usurpari poterit ex succo urticæ cum saccharo partibus æqualibus compositus, & ad cochlearia duo, singulis diebus manè exhibitus.

Neque sufficit causam hæmorrhagiæ præsentẽ auferre, scilicèt peccantem humorem evacuare; sed etiam nova illius generatio impedienda est, viscera roboranda, eorumq; intemperies corrigenda, præcipuè hepatis, in quo humores illi generari consueverunt. Atque ita julepi refrigerantes supra præscripti, huic usui inservient, tum etiam tinctura rosarum, ad hepar refrigerandum, & maximè roborandum efficacissima est. Exteriùs verò epithemata eidem parti admoveri possunt, in hunc modum composita.

℞. Aquæ rosar. plantag. portulacæ, acetosæ, cichor. ana ʒ. iiij. portulacæ acetosæ, cichor. ana ʒ.j. trochisc. de caphura & santali citrini, ana ʒij. aceti. ʒij. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda descripta sunt.

Interdùm etiam calida lenis, aut renum intemperies, huic affectui præbet originem, & tunc refrigerantia medicamenta his etiam partibus admovenda sunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quæ ab ipso curationis principio sedulò instituenda, atque ita primùm aër in quo decumbit æger, frigidus sit, & si tempus sit æstivum, alteretur, irrorando pavimentum aceto & aqua rosacea, tum sternendo folia vitis, salicis, nymphææ, & similia.

Cibi sint incrassantes & pauci nutrimenti, ut pedes vituli, arietis, hœdi & aliorum animalium, oryza, caseus recens & pinguis, ova indurata, & similia. Fructus acerbiores, astringentes, aut aciduli ex usu esse poterunt, ut pyra, cydonia, mespilla, sorba, & condimenta ex succis granatorum, limonum, arantiorum, acetosæ. Quidam laudant usum lentium in aceto decoctarum; quia astringendi & incrassandi sanguinis, ejusque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abstineat æger, saltem in principio morbi, dum vires adhuc non sunt debiles, à vino, carnibus; & ovis sorbilibus & tremulis; quæ copiosiorem & liquidiorem sanguinem generant.

Alimenta autem liquida præsente sanguinis fluxu, & sorbilia, quantum fieri potest, exhibenda sunt, ut jusculà refrigerantia, hordeata, avenata, & oryzata cum aqua, non jusculo parata. Masticatio enim hæmorrhagiam promovet. Si vires sint debiles, juscula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum sine calce paratum, aut gummi arabicum dissolvantur.

Potus sit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur, quæ quidem utilior erit, si radices urticæ prius in ea incoctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur, ita ut æger nec ambulet, nec tussiat, nec vociferetur, nec loquatur; motus enim linguæ, & maxillarum, sanguinis fluxum commovet.

Teneat caput detectum, & oculos clausos, ne sanguinem fluentem videat, quoniam illius conspectus, mota imaginatione, sanguinem commovet.

Vigiliæ immodicæ maximè vitentur, quia sanguinem acriorem, biliosiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contra humores contemperat, eorumque motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ sanguinem sursum impellunt, ut ira, risus & gaudium.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER QUINTUS.

DE AFFECTIBUS LINGUÆ.

PRÆFATIO.

LINGUA tum gustus, tum loquelæ instrumentum est. Utraque actio læditur per tumores varios, qui linguæ adnasci consueverunt. Speciatim verò unaquæque actio à peculiaribus causis imminuitur, aboletur & depravatur. Quæ omnia ut sigillatim describantur, quintus hic liber in quatuor capita distinguendus est, quorum primum erit de inflammatione, aliisque linguæ tumoribus. Secundum erit de ranula sub lingua, quæ licet ad tumorum genus pertineat, seorsim tamen tractanda est, quod diversissimam à reliquis tumoribus curationem desideret. Tertium erit de gustu læso. Quartum denique de paralysi linguæ, aliisque multis illius læsionibus,

CAPUT I.

De Linguæ inflammatione, aliisque ejusdem tumoribus.

QUemadmodum omnes corporis partes, præcipuè carnosæ, inflammatione effici consueverunt, sic etiam lingua

lingua eâdem aliquando tentatur, ex ſanguinis in eam affluxu, qui prout vel purus ac ſyncerus, bilioſus, pituitoſus, ac melancolicus eſt, phlegmonem veram, aut eandem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhosā producit, quæ interdùm etiam ad ſuppurationem deſinit. Cujus rei exemplum habetur apud Foreſtum *obſ. lib.* 14.. cujuſdam cereviſiarii, qui ingentem linguæ inflammationem patiebatur, qui in ſuppuratum abiit.

Patitur etiam lingua, idque multò frequentiùs tumorem mollem & laxum, ac purè œdematoſum, ex pituitæ à cerebro in eam affluxu. Cujus exemplum proponit Gal. *lib.* 14. *meth. c.* 8. in quodam homine, cui lingua ita tumefacta erat, ut ore contineri non poſſet.

Interdùm etiam lingua in magnitudinem excedentem excreſcit, quæ tamen neque ſub œdematis, aut ſcirrhi, aut alterius cujuſvis tumoris genere collocari poteſt, ut docet Galen. *lib. de diff. morb. cap.* 9. ſe cujuſdam linguam vidiſſe, quæ in ingentem molem excreverat abſque ullo doloris ſenſu: neque enim prementi manui cedebat, neque dolore infeſtabatur, ſed nudum linguæ incrementum erat ipſius ſubſtantiâ nullo modo vitiatâ, quod ex nimia copia utilis alimenti ejus in ſubſtantiam converſi acciderat. Ejuſque rei exemplum proponit Claudinus *conſult.* 9. puellæ 12. annos natæ, cujus lingua in tumorem excreverat, qui neque ad œdema, neque ad ſcirrhum referri poterat, quoniam indolens erat, nec prementi manui cedebat, ut fovea remaneret, nec ſenſu naturali carebat; cujus prima origo fuerat ex violenta frænuli linguæ diruptione, cui dolore ſanguis ad partem attractus fuit, & continua poſtmodum ejuſdem tranſmiſſione tale incrementum productum. In hoc autem caſu peculiariter notat Claudinus, tumorem illum veſpere decreſcere, manè verò augeri, & ſemper liveſcere. Quorum eventuum rationem reddit, quoniam in coctione & aſſimilatione ſanguinis illius, alioquin pituitoſi (qualis in pueris ob ætatem humidiſſimam & ingluviem generatur) multi flatus, potiſſimum autem per noctem, retracto & coacto calore concitantur, qui linguæ tumorem augent. Per diem verò ob motum linguæ, & ambientis aëris calorem diſſipantur, unde tumor parum decreſcit. Lividitatem refert ad aërem ambientem, in quo lingua continuò verſatur: ab illius enim frigiditate ſanguis ad ſuperficiem linguæ affluxus, antequam aſſimiletur, concreſcit aliquo modo, & ſic lividitatem contrahit, à frigore enim ſanguinem nigreſcere ſcribit Galen. 3. *de ſympt. cauſis, c.* 2. quod tamen in aliis corporis partibus non contingit, quoniam ad illas ea ſanguinis tantùm portio quæ pro nutritione ſufficit ſed non ſuperfluit, amandatur.

Horum tumorum diagnoſis difficilis non eſt, quando quidem magnitudo aucta præter naturam, viſui ſubjicitur. Tumorum autem differentiæ ita diſtinguuntur. Si fuerit inflammatio, adeſt dolor & caliditas in lingua, tum etiam rubedo, qua etiam facies aliquantulùm inficitur. Si verò à pituita tumor duxerit originem, lingua albicat, multumque pituitæ effluit, cujus ſapor dulcis, aut inſipidus eſt. Si nudum ſit linguæ incrementum, aliorum tumorum, ac vitioſorum humorum ſigna non adſunt.

Quod ad prognoſin attinet, tumores linguæ ut plurimùm vitæ periculum non afferunt, niſi in tantam molem excreverint, ut inde ſuffocatio metuenda ſit, aut ex humore quodam maligno atque atrabiliario ortum duxerint; unde cancroſus tumor generari poteſt, quod diuritie, lividitate ac dolore pungitivo internoſcitur.

Curatio inflammationis linguæ revellentibus ac repellentibus remediis inchoanda eſt, atque ita primùm præmiſſo clyſtere laxante, venæ ſectio celebranda eſt, & ſanguis ſatis magna quantitate detrahendus, pro virium modulo.

Mox cucurbitulæ cũ ſcarificatione ſcapulis admovẽdæ.

Poſtmodum gargariſmata refrigerantia ac repellentia uſurpanda, & inter cætera commendatur à Gal. 14. *meth. c.* 8. ſuccus lactucæ, quo lingua frequenter abluenda eſt. Vel magis compoſitum gargariſma parari poterit ex decocto plantaginis, ſolani, lentis decorticatæ, & cortic. granatorum, addendo ſyrupum de roſis ſiccis, vel diamorum.

Poſt venæ ſectionem, purgatio etiam inſtituenda ex medicamento ex cholagogis & plegmagogis compoſito, quandoquidem pituita è capite defluens ad horum tumorum productionem particulariter ſaltem concurrit.

Sedata fluxione evacuantibus, revellentibus, an repellentibus remediis, humoris parti impacti derivatio molienda eſt, & in hunc finem venæ ſub lingua aperiendæ, quod ſi fieri non poſſit, propter linguæ magnitudinem, cucurbitula ſub mento cum ſcarificatione erit admovenda.

Si tumor ad ſuppurationem deſinat, promovenda erit ficu per medium ſecta frequenter admota, vel gargariſmate ex decocto hordei, malvæ, violar. ficcum paſſularum, ſeminum cydoniorum, & fœnugræci compoſito, addendo ſyrupum violaceum & jujubinum.

Factâ ſuppuratione, ſi abſceſſus ſponte non aperiatur, ſcalpello aperiendus eſt. Mox ulcus detergendum decocto hordei, agrimonii, plantag. cum melle roſaceo.

Tumor verò mollis & laxus è pituitæ influxu oriundus curatur primùm revulſione facta per phlebotomiam, ſi æger ſanguine abundet, deindè purgans medicamentum ſatis vehemens eſt exhibendum, quales ſunt pilulæ cochiæ minores ex aloë, ſcammonio, & colocynthide paratæ, quæ à Galen, feliciter uſurpatæ ſunt in quodam ſexagenario *generatio* 24. *meth. ſupra citato.* Quod ſi æger pilulas deglutire nequeat, medicamentum componi poterit ex ſenna, agarico, diaphœnicone, & ſimilibus.

Poſt hujuſmodi evacuationes, refrigerantia & repellentia in principio admovenda ſunt, quemadmodum in inflammatione dictum eſt. Et Galenus *loco citato*, dictum ſexagenarium oris collutione ex ſolo lactucæ ſucco poſt purgationem uſurpata ſanavit.

Poteſt etiam utiliter linguæ collutio fieri ex ſucco limonum, granatorum, acetoſæ, & plantaginis: quandoquidem prædicti ſucci non ſolùm frigiditate ſua repellunt, ſed etiam acetoſitate humiditatem linguæ impactam educunt.

Utiliter etiam lingua illinetur oxymelite ſimplici, cui in augmento addi poterit parum zinziberis, ſalis gemmei, aut ammoniaci.

Collui etiam os poterit decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Zacutus Luſitanus *lib.* 1. *hiſtoriæ Medicorum principum. obſ.* 47. in caſu valdè præcipiti, ubi linguæ tumor in molem ingentem excreverat, ut inde ſuffocatio metuenda videretur, vacuantibus ac revellentibus remediis fruſtrà tentatis hirudines quatuor linguæ affixit, & brevi tempore copioſa ſanguinis vacuatione ſequuta, ipſa exilis tenuiſque facta eſt, & ſic æger à periculo evaſit.

Idem Zacutus *obſ.* 48. *ejuſdem libri*, decem annorum puero ex catarrhoſa fluxione linguæ tumore ingenti laboranti, ut ipſius ore contineri non poſſet, poſt revulſiones per venæ ſectionem, cucurbitulas ſcarificatas, & acres clyſteres, cum linguæ tumor mollis, laxuſque eſſe profundis linguæ ſcarificationibus uſus eſt, moxque aquâ ſalitâ linguam ablui juſſit, unde tanta aquoſi humoris vacuatio facta eſt, ut illicò ſanitatem æger recuperaverit. Quam obſervationem è Joachimo Camerario deſumpſit, qui libro obſervationum ſuarum narrat, quendam tumente linguâ ſuffocatum, ipſam ſibi acuto cultello decuſſatim inciduſſe, multoque ſanguine effluente fuiſſe perſanatum.

Denique tumor linguæ carnoſus, ſeu linguæ incrementum nimium, ex ſuperflua ipſius carne proveniens licet curationem ſuſcipere non poſſe videatur; illa tamen à Claudino proponitur, *loc. cit.* per operationem chirurgicam: ut ſcilicet, quidquid linguæ ſuperfluum eſt, cultello abſcindatur, adhibitis priùs præparationibus neceſſariis, quæ omnia dicto loco fusè ab eo deſcribuntur.

CAPUT II.

De Ranula ſub lingua.

QUamvis ſuperiori capite varii linguæ tumores à nobis expoſiti ſint; unus tamen adhuc explicandus ſupereſt

ſupereſt; qui βάτραχος Græcis, Ranula Latinis nominatur. Cùm enim ille naturam à prædictis maximè diverſam obtineat, ac diverſum planè curandi modum requirat; ſatius eſſe diximus, peculiari capite illius deſcriptionem exponere.

Eſt autem Ranula tumor, qui ſub lingua colligitur, in ea parte, qua illa vinculo alligatur. Et tantus ut plurimùm apparet tumor, ut dentes inferiores ſuperet: rima autem media, dexteram tumoris partem à ſiniſtra dirimente, ranæ poſteriorem partem refert, undè affectui nomen. Alii verò Batrachum indè dictum exiſtimant, quòd eo affecti loquelæ impedimentum patiantur, & non niſi coaxando loqui poſſint, ranarum inſtar. Ad œdematis aut meliceridis naturam accedit, è quo aperto materia profluit, ovi candido, aut melli perſimillis. Et cùm dicta materia in folliculo continuatur, ideò inter Melicerides à nonnullis reponitur. In iis folliculis interdùm calculus inventus eſt, ut plurimorum authorum obſervationibus conſtat, quas collegit Sckenkius *obſ.* 388. *lib.* 10.

Diagnoſis hujus affectus difficilis non eſt. Dum enim ſublevatur lingua, quædam veluti carnoſitas laxa & mollis ſub ea continetur; & ab utraque parte ligamenti quædam prominentia ſphærica, ciceris, vel fabæ, vel interdùm caſtaneæ magnitudinem æquans, conſpicitur.

Periculo vacat ut plurimum hic affectus. In pueris tamen aliquando ſuffocationis periculum intentat, propter aſperæ arteriæ & laryngis viciniam. In adultis etiam, ſi dolor & febris adſint, vitæ periculum affert, quandoquidem in anginam degenerare poteſt. Periculoſa etiam eſt Ranula, quæ nigra, aut fuſca, & dura eſt, ad cancri naturam accedens, & illa non eſt attingenda.

Ad curationem hujus affectus, primùm cauſa antecedens auferenda eſt venæ ſectione & purgatione, ægro tantis naturæ & ætati accommodata. Et ſi affectus ſit inveteratus, ad cauteria & decocta ſudorifica veniendum eſt.

Poſtmodum topicis medicamentis reſolutio tumoris tentanda eſt in hunc modum.

℞. Cortic. granat. hyſſopi ſicci, ſalis commun. ana ʒ. ii. Fiat pulvis ſub lingua detinendus, & frequenter iterandus. Refert Foreſtus puellam 12. annorum, intra biduum fuiſſe curatam hoc ſolo remedio, cujus auctor eſt Nicolaus Florentinus, qui in adultis loco ſalis communis utitur ſale ammoniaco, quod magis penetrat, & potentiùs diſſolvit. Foreſtus verò in ſtudioſo quodam prædictum pulverem ſale communi paratum uſurpavit; tum etiam decoctum ex balauſtiis, alumine, & gallis, æquis partibus paratum, ac denique partem ſale toſto & gemmæ frigari juſſit, & æger curatus eſt ſine operatione chirurgica, quod rariſſimè ſolet contingere; quia tumores iſti ad naturam abſceſſuum accedunt, & in quodam veluti folliculo continentur, ita ut diſcuſsâ quadantenus materiâ contentâ, iterùm repleatur.

Si diſcutientibus remediis tumor curari nequeat, ad illius apertionem veniendum eſt, quod ut plurimum faciendum: rariſſimè enim per reſolutionem curatur.

Apertio autem exiguo foramine facienda non eſt, qui materia, folliculo contenta iterùm colligitur, & folliculus impletur, cui rei maximè conducit ſumma partis laxitas, & mollities recipiendis excrementis maximè idonea. Sed per ſummum tumorem, longiſſima ſectio facienda eſt in utraque eminentia, ut tota materia ſimul effluat. Poſteà ulcus abluendum eſt primùm lenientibus, ut decocto malvæ; poſteà verò detergentibus, ut vino albo cum melle roſaceo, aut diamoro, ac demum oxymelite, donec purum appareat ulcus, & folliculo liberum. Ac denique ad cicatricem inducendum, vino nigro, in quo alumen diſſolutum ſit, os frequenter colluendum.

Foreſtus ſimilem abſceſſum curavit in quadam muliere ruſtica, ſectione utrinque factâ, & poſtmodum ore frequēter colluto poſcâ, cui exiguum ſalis admixtum fuerat.

Si affectus ſit inveteratus, & ulcus prædictis remediis exſiccari nequeat, tangatur oleo ſulphuris bis in die, temperato tamen cum aqua roſacea, ita ut ad unam guttam olei quinque vel ſex guttæ aquæ roſaceæ miſceantur: ita enim intemperies corrigetur, & exſiccabitur pars, quæ ad roborationem vino nigro, admixto alumine, ſæpè abluenda eſt. Si poſt hæc remedia debitè uſurpata morbus redeat, ad cauterium actuale veniendum eſt, cujus adminiſtrationem docet Paræus *lib.* 7. *cap.* 5.

CAPUT III.

De guſtu læſo.

GUſtus, quemadmodum reliqui ſenſus, omneſque corporis actiones, tripliciter læditur; imminutè, abolitè, & depravatè, imminuitur, cùm ſapores remiſſos vix percipit, intenſos verò remiſsè. Aboletur, cùm prædictos ſapores, ſive intenſi ſint, ſive remiſſi, nullo modo ſentit. Depravatur denique, cùm objectum alieno ſapore infectum judicat.

Imminutionis & abolitionis guſtus cauſæ eædem ſunt, magnitudine tantùm differentes. Si enim leviores ſint, guſtum imminuunt: ſi graviores, abolent. Et illæ cauſæ ſunt, vel defectus ſpiritus animalis in ipſa parte, vel nervi à tertio pari in linguam tranſlati intemperies, vel lingua ipſa aliquo affectu præternaturali afflicta.

Spiritus deficiunt, vel ob ſui penuriam, ut in moribundis; vel propter obſtructiones nervorum tertii paris, per quod deferuntur; vel propter tumorem in ea cerebri parte genitum, à qua nervi oriuntur.

Lingua vel humida & pituitoſa materia obducitur; vel tumoribus, piſtulis, aut ulceribus afficitur; & hinc propria illius actio, ſeu guſtus, imminui, vel aboleri poteſt.

Guſtus depravatur, quando lingua vitioſo aliquo humore inficitur, ut in febribus ſæpè contingit, cùm bile infecta lingua, omnia quæ guſtantur, amara eſſe judicat. Alias pituita ſalſa, vel humore melancholico imbuta, omnia ſala vel acida judicat. Objecta enim externa, linguæ admota, vitioſum ipſius ſuccum commovent, qui tunc temporis linguam magis feriens ſaporem ſuum in eam fortius imprimit: & ita, quæ guſtantur, tali ſapore infecta videntur. Contingit tamen non rarò, linguam ſuccorum in ſe contentorum ſapores percipere, etiam ſi nullum objectum externum ipſi admoveatur ut docet Gal. 1. *de ſympt. cauſis*, *cap.* 4. Et quotidiana confirmatur experientia in febricitantibus, quorum lingua bile perfunditur; quæ ſi valdè amara ſit continuum amarorem in lingua perſentiunt, licet nihil extrinſecum deguſtetur.

Cauſarum prædictarum diverſitas ex ſaporum varietate, & linguæ ipſius diſpoſitione cogniſcitur. Dulcis enim ſapor, & linguæ rubedo, ſanguinem ſignificant: amaror & color flavus, bilem: albedo cum dulcedine, pituitam: color fuſcus & aciditas, melancholiam. Sapor abominabilis, pravos humores in ventriculo contineri oſtendit. Puſtulæ tumores & ulcera, oculis patent. Ac denique, ſi nulla in lingua permutatio appareat, & guſtus imminuatur, aut aboleatur; in cerebro, vel nervis cauſam latere cenſendum eſt.

Curatio admodum varia eſt, pro varietate cauſarum. Et ideò ſi in cerebro vel nervis affectus lateat, illi remedia aptanda ſunt, præſertìm ea, quæ ad paralyſis curationem præſcribi ſolent. Cùm verò à pravis humoribus guſtus depravatur, illud ſymptoma ut plurimum ab aliis morbis dependet: præcipuè verò febribus, quibus curatis, illa etiam ſymptomata tolluntur.

Si à tumoribus lædatur guſtus, illius curatio ex dictorum tumorum curatione dependet, quæ ſupra propoſita eſt.

Si denique à puſtulis, aut ulceribus linguæ affectus oriatur, curatio horum affectuum inſtituenda eſt per venæ ſectionem, purgationem humorum acrium, quibus accedant topica refrigerantia & adſtringentia, & exſiccantia, ad gargariſmatis formam redacta, & ſi ulcera ſordida ſint, abſtergantur melle roſaceo, addito oleo ſulphuris, aut vitrioli, ea quantitate, quæ linguam moderate feriat. Vel etiam ad potentiùs exſiccandum, oleis prædictis

puris & impermixtis, pars affecta ſemel atque iterùm tangenda eſt. Sic enim aphtæ, omniumque oris & linguæ ulcera certiſſimè ſanantur.

CAPUT IV.

De Paralyſi linguæ, ejuſque motu læſo.

ACtio linguæ præcipua, loquela eſt. Ea aboletur, imminuitur, & depravatur à variis cauſis, quæ ad morbos ſimilares, organicos, vel communes referuntur. Quod ad ſimilares attinet; humida intemperies, cum materia conjuncta, linguam molliorem & laxiorem efficit, ut motus ſuos libere exercere nequeat: Siccitas etiam nimia loquelam vitiat, ut in febribus contingit. Morbi verò organici ſunt, magnitudo aucta, ut de tumoribus antea dictum eſt, qui liberum linguæ motum impediunt; figura vitiata, ut ſi lingua brevior ex nativa conformatione, aut præciſione apicis illius, aut ſi fræno ſeu vinculo ſuo arctiùs alligetur; & obſtructio nervorum ſeptimi paris, qui ad muſculos linguam moventes deferuntur. Morbo denique communes ſunt ſolutiones continui, ſeu vulnera ejuſdem partis.

Nimia linguæ humiditas balbutiem efficit, qua affecti literam R. pronuntiare nequeunt. Ea nativa eſt in pueris, qui ob nimiam humiditatem hoc affectu laborant, ab eoque liberantur ætatis progreſſu, quo ſuperflua illa humiditas abſumitur. In quibuſdam verò intemperies humida tota vitâ perſeverat, & illi perpetuò balbi remanent, de quibus agit Hippocr. *Aph.* 32. *ſect.* 6. his verbis: *Balbi ab alvi profluvio diuturno maximè capiuntur.* Galenus *in comm.* dicit, eos qui naturâ balbi ſunt, aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut utrumque, à cerebro humido multas profluere humiditates, quas in ventrem delabi par eſt, undè alvi profluvia. Lingua verò admodum humida naturâ exiſtente, & ventriculum talem eſſe par eſt, (ut qui alteram tunicam communem habet cum lingua, imbecillemque ex humiditate. Vẽtriculi autem humidi propria paſſio eſt diuturnum profluvium.

Attamen Avicenna propoſitæ doctrinæ adverſari videtur dicens *fen.* 1. *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 18. balbos eſſe maximè diſpoſitos ad melancholiam, cùm tamen melancholia à ſicciori cerebri intemperie procedat. Conciliatur tamen illa contrarietas, dicendo: Per balbos ſeu traulos Avicennam intelligere non balbos propriè dictos, qui literam R. pronuntiare nequeunt; ſed eos, qui linguæ hæſitantia laborant, quive eandem ſyllabam multoties repetunt, antequam dictionem proferant. Hæc enim linguæ hæſitantia ex calido & ſicco cerebri temperamento oritur, in quo adeò promptæ fiunt cogitationes, ut linguam præcurrant, ejuſque motum præcipitent, unde conturbatio ipſius atque hæſitantia exoritur. Prædicta autem balbuties, à nativitate contracta, incurabilis eſt.

In quibuſdam verò balbuties accidentaria contingit à catarrho; & copioſo humoris pituitoſi defluxu in fauces & linguam, quæ evacuatione, revulſione, & derivatione humoris influentis, tum etiam capitis roboratione & exſiccatione curatur. Cùm autem remedia, propoſitas indicationes adimplentia, paralyſi linguæ jam deſcribendæ conveniant, ex illius curatione erunt repetenda.

Ad linguam deferuntur duo nervorum paria, tertium videlicet ad guſtandi & ſentiendi actionem exercendam; & ſeptimum ad loquelam, & linguam variis modis movendam. Ex horum igitur nervorum, qui à ſeptimo pari oriuntur, obſtructione & relaxatione, paralyſis linguæ procedit, quæ eſt privatio, aut imminutio motus illius partis. Eaque ſuccedere conſuevit frequenter apoplexiæ; cerebro ipſo ſecundum poſteriorem partem humore pituitoſo imbibito: Et tunc aliæ quoque partes, & plerumque dimidia corporis pars, paralyſi tentantur. Interdùm tamen ſolitaria eſt, nervis tantùm, aut muſculis linguam moventibus, humore pituitoſo imbibitis & repletis. Et præciſione etiam eorum nervorum linguæ paralyſis generari poteſt, cujus rei exemplum habetur apud Avic. *fen.* 6. *lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 12. his verbis. *Quidam homo jam ventoſatus fuit, & percuſſus eſt cum ſcalpello villus nervi, in ſubſtantia pannniculi conjuncti cum lingua, quare mollificata eſt lingua.* Has autem cucurbitulas in cervice & juxta occiput admotas fuiſſe, conjiciendum eſt; cùm enim nervi linguam moventes à principio ſpinali medullæ oriantur, quæ eſt in occipitio, ex profundiori ſcarificatione cujuſpiam illius rami præciſionem contigiſſe certiſſimum eſt.

Quamvis autem materia hunc affectum producens pituitoſa ſit; interdùm tamen craſſior & frigidior, interdùm tenuior & calidior eſſe conſuevit, pro ratione humorum in corpore prædominantium, quorum diagnoſis proponitur ab Avicenna *fen.* 6. *lib.* 3. *tr.* 1. *cap.* 6. his verbis: *Et quandoque ſignificat, quod materia ſit ſanguinea, rubedo linguæ, & caliditas ejus. Et quandoque ſignificat, quod materia ſit ſubtilis & aquoſa, multitudo curſus ſalivæ aquoſæ, & paucitas juvamenti ex reſolutivis, & juramentum ab eo, in quo eſt ſtypticitas.*

Affectus iſte, ſi à cerebri vitio dependeat, & apoplexiæ ſit conſectarius, ita ut aliæ quoque partes afficiantur, rarò curationem recipit, præſertim ſi æger ætate provectior fuerit. Si verò ſimplex & ſolitarius fuerit, curationem recipit, idque multò facilius, ſi æger in ætate florente conſtitutus fuerit.

Curatio Paralyſis linguæ perficitur ablatione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet in cerebro redundantis; & diſcuſſione ac reſolutione cauſæ conjunctæ, humoris ſcilicet nervis linguam moventibus impacti, & imbibiti.

Cauſa antecedens eliminabitur iis remediis, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Ac primùm purgatio inſtituetur potione aut pilulis dicto loco propoſitis. Mox ſi ſanguis redundare, & affectus cauſa principalis vel adjuvans eſſe videatur, detrahendus eſt quantitate, quæ viribus & ætati conveniat. Poſtmodum apozema cephalicum exhibendum. Et ſi affectus contumax eſſe videatur, ad diætam ſudorificam tranſeundũ eſt, quorũ omnium formulæ dicto loco propoſitæ ſunt.

Poſt univerſales evacuationes, ad materiæ morbificæ derivationem deveniendum eſt, per cucurbitulas & veſicatoria poſteriori parti admota; tum etiam cauterium occipiti inuſtum. Avicenna curcubitulam ſub mento affigit, quod etiam à recentioribus probatur.

Vena etiam ſub lingua utiliter aperitur, præmiſſis evacuationibus univerſalibus, ad derivationem humoris muſculis linguæ imbibiti.

Ad diſcutiendum verò & extrahendum eundem humorem, gargariſma ſequens frequenter uſurpabitur.

℞. Rad. ireos Flor. ʒ. ß. fol. origani, ſalviæ, ſtœchad. roriſmar. ana. M. ß. cubebarum ʒ. iii. liquiritiæ ʒ. j. Coquantur in æquis partibus aquæ & vini albi ſub finem additi ℔. j. In colatura diſſolve oxymelitis ſcillitici ʒ. j. Fiat gargariſma Quod ſi non ſatis efficaciter operetur, addi poterit decocto radix pyrethri ad ʒ. ii. cel iii. vel etiam ſemen ſinapi pari quantitate. Addi etiam poteſt caſtoreum, niſi ægro nimiùm ingratum videatur.

Ad eundem uſum poteſt frequenter lingua confricarī oxymelite ſcillitico ſolo, cui etiam ſemel ſinapi addi poterit. Succus ſalviæ ad linguæ paralyſin multùm commendatur, ſi eo lingua frequenter confricetur: Cui etiam, ſicut in præcedenti, ſinapi addi poterit.

Pilulæ etiam ſequentes ſupra linguam frequenter detineri poterunt in eundem finem.

℞. Succi betonicæ & liquiritiæ, ana. ʒ. j. ß. caſtorei & aſſæ fœtidæ, ana. ʒ. ß. nucis moſchatæ, ſpicæ nardi, ana. ℈. j. Incorporentur cum melle, & fiant rotulæ inſtar lupinorum.

Hîc etiam conferre poterunt gargariſmata, maſticatoria, & errhina, in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita.

Ad cerebrum verò roborandum, & humoris pituitoſi in eo contenti reliquias diſcutiendas, convenient ſuffitus, pulvis capillis inſpergendus, & cucupha dicto loco propoſita.

Ac

Ac denique, ad novum pituitæ proventum quem cerebri intemperies, etiam post universales & particulares evacuationes solet efficere, usualia remedia præscribenda; nempè syrupus magistralis, aut pilulæ usuales; quibus opiata roborans adjungenda est, eorumque remediorum descriptio à prædicta curatione desumi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER SEXTUS.

DE AFFECTIBUS DENTIUM, GINGIVARUM, Faucium, uvulæ, & laryngis.

PRÆFATIO.

PARTES ore & faucibus contentæ, varios affectus patiuntur, quorum præcipuos tantũ describere animus est, & reliquos minoris momẽti, quos à solis Chirurgis ut plurimùm curari consueverunt, consultò prætermittere. Hic igitur liber septem concludetur capitibus. Primum erit de dolore dentium. Secundum, de dentium nigredine & erosione. Tertium, de gingivarũ erosione, & exulceratione. Quartum, de fluxu sanguinis ex gingivis. Quintum, de oris & faucium ulceribus. Sextum, de uvulæ relaxatione Septimum de angina.

CAPUT I.

De dolore dentium.

DEntes non solùm secundum nervos, eorum radicibus insertos, & membranulam, dentis cavitatem intus succingentem: sed etiam in propria substantia sentire, docuit Galen. 5. *de compositione medicamẽtorum secundum locos*, *cap.* 8. & 16. *de usu partium*, *cap.* 2. ubi dicit, dentes & cæteras oris particulas, una cum lingua sapores percipere. Tum etiam *lib. de ossibus*, *c.* 5. inquiens, ex ossibus dentes tantummodo mollium cerebri nervorum esse participes, ob idque solos manifeste sentire. Dolor igitur non solùm nervulis & membranulæ interiori, sed etiam ipsi dentium substantiæ contingit.

Fit autem dolor dentium ab humorum influxu, qui vel frigidi & pituitosi sunt, vel calidi & serosi, salsi & acres; unde particularum dictarum distensio aut vellicatio contingit. Illi autem humores vel in maxillarum & dentium alveolorum membranas confluunt, vel in nervulum radici dentium insertum, vel in ipsam dentis substantiam. Quamvis enim multi existiment, dentes humorum affluxum ac distensionem in propria substantia recipere non posse, cum sint corpora densissima & durissima, tamen id docetur ab Avicenna. *Fen.* 1. *lib.* 1. *doctrinâ. cap.* 5. & *Fen.* 7. *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 4. *Et quandoque*, inquit, *est materia apostemans dentem ipsum.* Quam sententiã confirmat, ac perspicuè disputat. *Fen.* 1. *lib.* 5. *tract.* 3. *cap.* 1. his verbis: *Non enim est, quemadmodum quidam existimant Medicorum, quòd cerebrum ipsum non apostemetur, sic ratiocinantes. Nam quod lene est, sicut cerebrum, & durum sicut ossa non extenditur, & quod non extenditur, non apostematur. Hic autem sermo est erroneus, & illud ideò, quoniam lene viscosum extenditur, & ossa etiã apostemantur. Gal. illud confessus est, & non monstrabimus sermonem in capitulo dentium. Imò dicimus, quod omne, quod nutritur, extendatur & augmentetur cum nutrimento, & similiter est possibile, quod extendatur, & augmẽtetur cum superfluitate, & illud est apostema.* Hoc verò docet Avicenna ex Galeni sententia, qui *lib.* 5. *de compositione med. sec. loc. cap.* 8. *Cùm*, inquit *impossibile sit, dentes incremẽtum accipere citra nutrimentum, omninò duabus affectionibus & iis contrariis obnoxii erant, inopiæ videlicèt, & redundantiæ alimenti, quod eis suppeditatur. Inopiâ igitur aridiores & macriores alimentumque non sentientes, & ob id tenuiores eos reddet: redundantia verò consimilem in iis affectionẽ excitare potest, qualis est circà carnosas partes inflammatio.* Hæc Galenus. Verisimile tamen est, dolorem frequentiùs fieri (si modò ille valdè intensus fuerit) in partibus illis exquisito sensu donatis, nervulo nimirũ & membranula alveolum succingente, dentiumque radices proximè ambiente: Quæ humoribus influentibus non solùm distensionẽ ac vellicationẽ, sed etiam interdùm inflammationem patiuntur, si nempè sanguis aliis humoribus admisceatur: tunc enim dolor à duplici causa exoritur, distensione, videlicèt & cõpressione, quæ fit à dentis duritie; quam ferre non potest sine dolore, mẽbranula inflammata. Hanc autẽ membranulæ inflammationem comitatur utplurimùm gingivæ inflammatio; quæ ideò à Gal. & Avic. inter causas doloris dentium recensetur.

Fluunt autem humores in dentes & parte adjunctas utplurimùm à capite: interdùm tamen è partibus inferioribus promanant. Cùm enim vitiosi aliqui humores, præcipuè serosi, in parte aliqua geniti, in venis cumulantur, natura illorum onus excutere tentans, ad partes debiliores eos præcipitat. Et si dentes propter intemperiem, cariem, aut erosionem tales extiterint, ad eos præsertim fluxio decumbit. Hujus rei experimentum proponit Carolus Piso (qui etiam existimat dolorem dentium à seroso humore ut plurimùm fieri) *lib. de morbis ab illuvie serosa*, *obs.* 7. ubi refert se ipsum dolore dentium per multos dies afflictum, ab assumpto medicamento purgante post sesquihoram, sinceram aquam ad ℔. j. & amplius evomuisse tanto successu, ut posteà vel decem annis ab hujusmodi dolore immunis prorsus fuerit. Quo edoctus experimento simili affectu laborantibus, medicamenta, serosos humores educentia præscripsit, felici successu. Præterea hunc affectũ à tali causa utplurimũ dependere, hoc signo probare nititur, quòd assidua salivatio doloris dẽtiũ cões ferè perpetua esse soleat.

Præter causa enumeratas, vermes in dentibus carioſis geniti, doloris dentium causa esse possunt: iique producuntur ex qualibet materia in illis cavitatibus retentâ & putrefactâ; sivè ea excrementitia sit, sivè ex alimentis putredini obnoxiis, carnibus præsertim & dulciariis, quæ propter lentorem cavitatibus dentium adhærescunt.

Nonnulli etiã existimãt, dolorem dentiũ interdùm fieri à spiritu flatulento, intra dẽtis cavitatẽ & nervulũ inclusо, ac membranulã interiorẽ violenter divellente, unde dolor atrocissimus ac penè intolerabilis excitari solet.

Causæ externæ & procatarcticæ dolorem dentiũ producentes, sunt illæ omnes, quæ humorum fluxiones promovere solent, quarum præcipuæ sunt aër frigidus, vel austrinus, mora in solè ardẽte aut in aëre nocturnò, crapula, omnes denique errores in victus ratione commissi. His adde eas, quæ partim debilitate & fluxioni recipiẽdæ magis idoneam reddere valent, qualis est præsertim

caries & perforatio dentis, quæ pertinaces non rarò dentium dolores efficere consuevit.

Causarum diversitas variis signis dignoscitur. A calidis enim humoribus dolor oriundus, intensior multò est, tēperamentum calidius, ætas florens, tempus æstivum, caliditatis sensus in parte percipitur, & sæpè gingivarum inflammatio continit, à frigidis remediis juvantur, læduntur, autem à calidis. Si verò à frigido humore dolor oriatur, signa prædictis contraria apparere solent.

Si vermis causa doloris extiterit, dolor erit interpolatus, exiguis intervallis desinens ac rediens; tum motus vermis in parte aliquando percipitur.

A spiritu flatuoso dolorem produci testantur illius atrocitas, & divulsionis sensus, qui in parte percipitur, quive exiguo tempore desinit, ac discutientibus remediis, parti admotis, facilè curatur.

Prognosis varia est pro causarum varietate. Dolor enim, qui ab humore calido, tenui & sero acri & salso producitur, vehementior quidē est; sed citiùs desinit, ob humoris illius subitas mutationes. Qui verò ab humore frigido & pituitoso excitatur, mitior est; sed multò diuturnior.

Tumor in gingivis aut maxillis obortus, doloris dentiū solutionē affert, translata fluxione ad partes exteriores, ita ut non ampliùs ad internā dentis cavitatē decumbat.

Curatio ad doloris causam auferendam, & ipsum dolorem mitigandum dirigenda est. Licet enim anodyna parum prosint, nisi fluxio auferatur: Ita tamen non rarò urget, ut non solùm anodynis propriè dictis sed etiam interdùm narcoticis ante causæ ablationem demulcendus sit. Humor igitur qui ab dentibus confluit, revellendus, evacuandus & repellendus est: qui verò jam influxit, derivandus & discutiendus.

Primò igitur, si dolor ab humoribus calidis oriatur, venæ sectio celebranda est è brachio ejusdem lateris, quâ fluens humor plurimùm revellitur. Si verò dolor à frigidis humoribus excitetur, minùs venæ sectio convenit, ratione tamen fluxonis etiam usurpari poterit, cùm inter revellentia remedia principem locum teneat. Sed minori copiâ tunc temporis sanguis detrahendus, nisi plethoræ signa appareant, cujus ratione etiam si ea pituitosa sit, liberalis venæ sectio instituenda, juxta præceptum Gal. qui largam sanguinis detractionem plenitudini respondentem, omnium dolorum promptissimum esse remedium asseruit, quod nos frequentissimâ experientiâ, tum in aliis doloribus, tum præcipuè in dolore dentium, verissimum esse comperimus.

Sequenti die purgans medicamentum exhibeatur, humori peccanti accommodatum, & in forma, vel potionis, si humor peccans calidus extiterit; vel pilularum, si frigidus, & pituitosus humor doloris causa fuerit.

Postmodum, perseverante dolore, cucurbitulæ scapulis cū scarificatione applicentur; vel cucurbitula magna inter scapulas sine scarificatione affigatur. Vesicatorium posteriori parti cervicis, vel pone aures admotum, humores fluentes potentissimè retrahit ad posteriora.

Ad fluxionem etiam inhibendam, adstrigentia temporibus utiliter applicantur, qualia sunt emplastra ex gummi elemi, vel mastiche sola, supra pannum sericum liquata, cum pistillo æneo calefacto, emplastrum de mastiche officinarum, vel contra rupturam, vel tale in rem præsentem præscribatur.

℞. Thuris hypocist. ladani, ana ʒ. j. ß. picis, mastiches, ana ʒ. j. opii. ℈. ß. olei lentisci. q. s. Fiat massa emplastri.

Radix consolidæ majoris recens, contusa & admota tēpori in formâ emplastri, fluxionem efficaciter intercipit.

Fiat etiam emplastrum ex pulvere aluminis & gallarum cum pice subacto efficacissimum.

Riverius Henrici magni Archiater emplastrum sequens pro secreto habebat.

℞. Nucum expressi, rosar. rubr. seminis nasturtii torrefacti, mastices, terræ sigillatæ, an. ʒ. j. ß. Macerentur in aceto rosaceo per horas 4. postea siccentur, & adde opii in aqua vitæ dissoluti ʒ. iii. picis navalis, colophoniæ, ana j. ʒ. ceræ flavæ in oleis expressis seminū hyosciami, & papaveris albi liquatæ q. s. Fiat emplastrum, quod applicetur arteriis, vel etiam loco dolenti:

In aures quoque immittuntur medicamenta ad dolores dentiū, quia venulæ, per quas fertur alimentū ad dētes, per illas partes excurrunt. Ideò infunditur oleū amygdal. amar. in aurē vicinam denti dolenti, aut excipitur fumus aceti, in quo pulegiū aut origanum cocta sint.

Alii acetum in aurem infundunt, quo fluxio cohibetur efficacissimè, & in fluxione calida præcipuè confert.

In frigida verò fluxione, succus alii cum theriaca mixtus, & in aurem tepidè instillatus, mirum in modum dolorem cōpescit. Idem præstat alii bulbus detracto cortice in formam suppositorii scissus, & in aurem intrusus.

Adstringentia etiam ipsi parti dolenti admoventur in fluxionis principio, eaque refrigerantia, si materia calida sit; frigidâ verò existente, calida cum repellentibus sunt permiscenda. In qualibet autem causa, si dolor vehemens fuerit, anodyna repellentibus erunt admiscēda. Materia verò hisce usibus idonea talis esse poterit.

℞. Rad. bistortæ, pentaphylli, tormentillæ. ana ʒ. j. fol. verbenæ, plantag. & tapsi barbati, ann. M. j. nucum cupressi gallarū, calycum glandium, an. ʒ. ij. santali rubri & crystallorum ana ʒ. i. ß. rosar. rubr. & balaustiorū; ana P. i. Fiat decoctio in vino styptico, & aceto, qua abluatur pars dolens tepidè frequenter. Hæc in fluxione calida usurpari poterit ab initio, in frigida verò addi poterunt radix cyperi, cortex buxi, folia hæderæ, & similia.

Simplicius mendicamentum componitur ex aqua plantag. & rosar. cum aceti tantillo ad formam oxycrati.

Vel gallæ decoquantur in aceto, quo abluantur dentes. Vel.

℞. Rad. pentaphylli ʒ. ß. fol. salicis M. ß. gallarum ʒ. ii. Fiat decoctio in vino styptico, qua colluatur os. Hæc decoctio sistit fluxionem, & dolorem sedat.

Postmodum ea usurpanda erunt remedia, quæ dolorem sedant, ejusque causam discutiunt, quorum maximus apud autores, imo & apud vulgús, numerus habetur. Nos efficaciora hîc proponemus, ex quibus eo judicio delectus habendus est, ut quæ non solùm resolvūt & discutiunt, sed etiam fluxionem cohibent, astringentiùm admixtione, in principio & augmento magis usurpentur, quæ verò tantùm discutiunt, in statu & declinatione.

℞. Succi semper vivi & solani, ana ʒ. ii. lactis vaccini, aut ovilli. ʒ. viii. olei rosacei, omphacini ʒ. i. ß. opii, croci, ana gr. iij. Misceantur, & linteo exceptus liquor maxillæ dentis dolentis tepidè applicetur frequenter.

℞. Medullæ pomorum dulcium coctorum ʒ. ii. furfuris aceto macerati ʒ. iii. olei rosacei omphacini ʒ. j. croci ℈. ß. opii gr. ii. Misce, fiat cataplasma parti dolenti applicandum. Vel.

℞. Farinæ hordei & fabarum, ana ʒ. iii. olei rosati completi & amygdal. dulc. an. ʒ. ß. succi sempervivi majoris ʒ. i. ß. lactis q. s. Fiat cataplasma parti dolenti applicandum tepidè frequenter. Vel.

℞. Albumina ovor. num. ii. Agitentur cum aqua rosacea; & excipiantur stupis canabinis, quæ aspergantur piperis pulverati ʒ. ii. & parti dolenti applicentur, ut totam genæ sedem comprehendant.

Hîc tamen sedulò advertendum ne astringentia maxillis applicentur, si tumor eas occupet; periculum enim est, ne humor ad fauces repellatur, ægrumque suffocet. Cujus rei exemplum proponit Malescus de Tanranta, cujusdam Medici, dolore dentium laborantis, cum maxillæ inflammatione, qui oleum rosaceum cum aceto admovit, undè incidit in anginam, & mortuus est.

Aliæ oris collutiones, in morbi decursu parari poterunt in hunc modum.

℞. Vini albi generosi ʒ. iiii. radicis hyoscyami albi ʒ. ii. Bulliant ad consumptionem tertiæ partis. Colaturæ adde aceti ʒ. i. vernicis ʒ. i. iterùmque bulliant unicâ ebullitione. Colaturâ abluatur os frequenter.

Decoctum verbenæ simplex ad eundem usum à quamplurimis commendatur.

Laudatur etiam decoctum guaiaci in aqua, vel vino

no paratum; cui sal interdùm permisceri doterit. Vel.

℞. Fol. persicariæ, & cortic. rad. hyoscyam. ana partes æquales. Coquantur in aceto rosaceo, & hoc decocto colluatur os. Et si à causa calida dolor producatur, radix hyoscyami sola in aceto decoqui poterit.

Si persicariæ acrimonia offendat, illius quantitas minuenda est. Imò penitus omitti potest in fluxione à causa calida, & in illius locum subrogari persicaria maculata, quæ refrigerandi & astringendi facultate prædita est, cujusque succus, aut decoctum ad omnes fluxiones acres & biliosas coërcendas per os tutò exhiberi potest. Folia etiam hyoscyami loco radicis usurpari possunt.

Quidam foliis hyoscyami, & persicariæ cumulatæ pro remedio magnetico utuntur; eaque decoquunt in aceto, cocta comburunt igne luculento, dentes aceto abluunt, & dolorem evanescere aiunt, quamprimùm folia combusta sunt. Ego verò effectum aceto tribuere malim quo dentes abluuntur.

In prædictis decoctis, si aceti acrimonia tanta sit, ut eam æger difficilè ferre valeat, ex æquis partibus vini & aceti parari poterunt; imò verò in causa frigidâ vinum solum usurpabitur.

Amatus Lusitanus sandaracham valdè laudat in aceto & vino decoctam, hoc modo.

℞. Sandarachæ ʒ. i. vini & aceti ana ℔. ss. Coquantur, & colatura calida teneatur diù in ore.

Decoctum radicis urticæ majoris, cum pauxillo nucis moschatæ & croci, in æquis partibus vini & aceti paratum, & calidè in ore detentum, humores illapsos mirabiliter extrahit. Ab initio quidem videtur dolor augeri, sed paulò post mitigatur & desinit.

Radix lapathi acuti, vere, ante germinationem collecta & exsiccata, denti dolenti admota specificâ proprietate dolorem dentium tollit, quod confirmatur Forestì experimento, quod habetur *obsc.* 6. *lib.* 14. ubi etiam dictam radicem recentem in taleolas concisam denti dolenti feliciter applicavit in puella quadam, quo etiam remedio in aliis quamplurimis, præcedentibus universalibus remediis, se feliciter usum testatur.

Si corpus ritè purgatum fuerit, & caput pituita non sit admodùm repletum, masticatoria ad humores à parte affecta extrahendos, erunt efficaciſſima, quæ parantur vel ex pyrethro solo dentibus diù præmanso, vel sequens componi poterit.

℞. Masticbes, pyrethri, & staphisagriæ ana ʒ. i. ss. hyoscyami ʒ. ss. Pulverentur, misceantur, ex iisque fiant globuli in panno lineo raro, quos diù masticet, frequenter exspuendo.

In vulgari usu habetur oleum caryophyllorum, quo frustullum gossipii intinctum denti amovetur, & si erosus fuerit, cavo illius inseritur, sicque humor parti adhærens extrahitur, & illa roboratur.

Oleum camphoræ ad eum usum mirè est efficax.

Vel in olei caryophyllorum ʒ. i. dissolve camphoræ g. viii. iisque eodem modo utere.

Verùm præ cæteris commendatur, & miris laudibus effertur oleum buxi, quod gossipio per stylum excipiatur, & in foramen dentis gutta una, vel altera injiciatur, illicò dolorem tollit. Fit autem hoc oleum, concisо ligno buxi in multas particulas; deindè destillatur per descensum duobus vasis, altero infra terram, altero supra posito, & circa hoc apponitur ignis ex carbonibus validior, & oleum exstillat in vas inferius.

Præter olea prædicta, Chimici etiam laudant oleum ligni, quod vocat, Heraclei, seu corylini, eodem modo usurpatū.

Si dolor ita vehemens sit, ut prædictis remediis cedere non valeat, ad narcotica veniendum est, quæ sub variis formulis à practicis proponuntur: & denti dolenti admoventur, quorum tamen effectus, non minùs quam cæterorum topicorum, admodùm incertus est. Verùm eadem assumpta dolorem certò consopiunt. Inter cætera laudanum opiatum principem locum obtinet, quod non solùm dolorem sedat, sed etiam fluxionem cohibet, & tutò exhiberi potest post remedia universalia ad g. iii. vel iv. modò à perito artifice præparatum sit.

Topica verò remedia ex narcoticis parata multa circumferuntur. Sequentia duo nobis sint instar omnium.

℞. Opii, myrrhæ & laudani, ana ʒ. i. Pulverentur, & cum vino albo decoquantur in formam liniменti, quod pauco gossipio exceptum denti applicetur.

Alterum est emplastrum Riverii, Henrici magni Archiatri, supra descriptum.

Si vermes in dentem ruerint, amaris enecandi sunt, & inter alia sequens conferre poterit.

℞. Aloës ʒ. i. camphoræ ℈. ss. aquæ vitæ ʒ. ß. Misceantur & cum bombace denti admoveantur.

Notandum est, rarò dentes dolere, nisi perforati fuerint, & erosio usque ad cavitatem internam penetret, ac nervum tangat, ideò ut doloris sensus auferatur, nervus adurendus est cauterio actuali, vel aquâ forti, aut oleo vitrioli in cavum dentis immisso; quod si frequenter iteretur, & dens valdè corrosus fuerit, in fragmenta sensim rumpitur, & extrahitur.

Si hisce omnibus dolor dentium non cedit, & dens valdè exesus fuerit, ferro extrahendus est, eoque extirpato dolor statim cessat, non amplius reversurus. Cavendum tamen est, ne dens evellatur eo tempore, quo fluxio impetu ruit, aut caput dolet, aut tumet gingiva, aut dolor atrox sentitur. Et monendus est Chirurgus ne violenter & affatim, uno scilicèt ictu dentem evellat, ne violentam extractionem consequatur maxima cerebri concussio, & ossis maxillæ disruptio, quam sæpè magna hæmorrhagia, febris, & interdùm mors consequitur. Evulso dente, ea pars à qua extractus est, digitis undequaque comprimatur, ut ad naturalem statum redeat; postmodum æger os colluat oxycrato tepido, caveatque ab aere frigido, ne nova fluxio in alios dentes delabatur. Si verò sanguis in tanta copia effluat, ut vix cohiberi possit (quod interdùm contingit, etiam sine maxillæ ruptione, ex vena vel arteriâ dicissa, & refert Valeriola historiam cujusdam, qui dente sine ulla vi & sine ferro, solis digitis extracto, sanguinis ℔. i. uno impetu ejecit, & altero die ferè tantumdem ex arteria gingivæ suppositâ.) sistitur ut plurimùm ille sanguinis fluxus, appositо globulo solidiori ex linteo confecto, & digitis per horam unam, aut alteram compresso. Quod si non succedat, vitriolum ustum admovendum est, & linteum in aceto marceratum superimponendum, idque digito comprimendum; donec crusta inducta fuerit. Postremum remedium est cauterium ignitum, quo sanguis erumpens statim cohibetur.

Si quis meticulosus Chirurgi manum refugiat, & aliis remediis sibi dentem extrahi cupiat, ea tentanda sunt quæ ab authoribus passim proponuntur, & dentis casum promovere censentur, qualia sunt pasta ex lacte tithymali, & thuris pulvere simul incorporatis cum pauco amylo in cavum dentis immissa, radix ranunculi, cortex radicis mori cinis vermium terrestium, pirethrum in aceto infusum, radix cucumeris agrestis in aceto infusum, & similia. Sed præ cæteris efficaciſſimam vim obtinet ad dentium casum promovendum elleboraster, si ejus folio contrito dens confricetur, sed diligenter cavendum est, ne alii dentes hoc remedio tangantur eorum enim casum etiam promoveret. Quidam rusticus cum dolore dentium acerbissimo premeretur, suasit alteri ut elleborastro dentem confricaret, ille incautè hoc utens remedio, majorem partem dentium maxillæ afflictæ confricuit, & intra paucas horas omnes propemodum deciderunt. Si quis igitur tam vehemens remedium experiri cupierit, suaserim ut reliquos dentes cera diligenter obducat; ita ut ille qui evellendus est, nudus relinquatur, & actioni medicamenti pateat.

Quamvis tumor in maxillis obortus, ut plurimùm doloris solutionem afferat, translata materia ad partes exteriores: ut tamen illi citò resolvatur, quædam remedia usurpanda sunt, cui rei conferet sequens linimentum.

℞. Butyri recentis, & axungiæ gallinæ, an. ℥. i. pulveris ireos Flor. ʒ. i. croci ℈. ss. ol. chamæmel. & amygda. dulc. an. ʒ. ss. Fiat linimentum.

Promptiùs operatur cataplasma ex ficubus, pane, & aceto, Urtica contusa maxillæ admota citò dolorem solvit.

Hæc est doloris dentium præsentis curatio. Si autem ille frequenter

frequenter recurrere consueverit, ut in multis huic affectui obnoxiis contingit, prophilaxis adhibenda est, quæ in eo consistit, ut humorum ad partes istas fluentium generatio impediatur, & dentes ipsi roborentur, ne tam facilè fluxionem excipiant. Si igitur ab humoribus calidis affectus producatur, eadem curatio adhibenda est, quæ in calida hepatis intemperie catarrho calido fuit proposita. Si verò à frigidis, & pituitosis humoribus ducat originem, frigidæ cerebri intemperiei, & catarrhi frigidi curatio usurpanda est, dentium verò roboratio ex sequenti capite erit desumenda.

CAPUT II.

De dentium nigredine & erosione.

DEntes non rarò nigrum, lividum, aut flavum colorem contrahunt, ab humoribus vitiosis, illorum superficiai adhærentibus, qui longâ morâ eos tandem corrodunt, & carie afficiunt. Producuntur etiam iidem affectus à vaporibus terris sursum exhalantibus, qui ex pravis alimentis ingestis, aut à ventriculi intemperie cibos corrumpente exoriuntur. Plurimùm ad dentes denigrandos confert hydrargyrum, sivè toti corpori admotum, ut in lue venereâ contingit, sivè facies tantùm eo illinatur. Undè mulieres, quæ fucis ex mercurio utuntur, dentes nigros, aut fœdo colore infectos habere consueverunt.

Ad curationem, causa antecedens priùs auferenda est, & si humores pravi in ventriculo redundantes huic malo originem dederint, evacuandi sunt, & partium eos producentium intemperies corrigenda, optimaque victus ratio instituenda, eaque alimenta eliminanda, quæ dentes corrumpere nata sunt, præcipuè verò dulcia.

Infinita propemodum ad dentes decalbandos proponuntur remedia apud authores: quæ unusquisque experiri poterit. Nobis unicum saltem sufficere poterit, quod in instanti dentes dealbat, ab omni sorditie liberat, à carie præservat, nempè spiritus sulphuris, aut vitrioli, in quo exiguus bacillus demergendus est, ejusque extremo dentes confricandi, moxquè linteo detergendi. In magna dentium sorditie purum & putum oleum usurpari poterit aliàs verò cum melle rosaceo permiscendum, aut aquâ simplici temperandum erit, ne usu frequenti gingivas erodat. Montanus *cons.* 113. refert se id didicisse Romæ ex quadam muliere, quam Mariam Græcam appellabant: ad quam cum venisset admodum juvenis, atque illa esset annorum 20. posteà quinquagenariam in eodem ferè statu eam reperit; quæ formæ atque virium integritatem oleo vitrioli acceptam tulisset, atque significasset, se ex ejus usu dentes, quos in juventute pessimos habuerat, pulcherrimos habere & firmissimos, gingivas etiam firmas, & addidisset, quod videretur sibi ob ejus usum tardiùs senescere. Usa erat autem singulis diebus unâ aut alterâ guttulâ gingivas & dentes leviter fricando.

Cinis tabaci ad dentes abstergendos & dealbandos est etiam mirè efficax.

Ad præcautionem verò, & dentes conservandos, primum ii à sordibus, & cibis quotidiè mundandi sunt dentiscalpio ex ligno lentiscino, aut aliâ materiâ idoneâ, mox vino os colluendum, dentes verò confricandi pulvere sequenti.

℞. Rad. bistortæ, aluminis, & corrali albi ana ʒ. j. Fiat pulvis tenuissimus, quo dentes confricentur. Vel aqua sequenti abluantur.

℞. Aluminis usti subtilissimè pulverati ʒ. ii. cinamomi integri ʒ. ß. aquæ fontis & rosarum, ana ʒ. iv. Bulliant in phiala vitrea supra cineres calidos, ad tertiæ partis consumptionem. Hoc liquore dentes confricentur manè cum linteo in eo madefacto.

CAPUT III.

De gingivarum erosione & exulceratione.

ERodũtur gingivæ, & exulcerantur ab humoribus acribus & erodentibus ad eas confluentibus. Partes autem mandantes sunt cerebrum, ventriculus, lien, aliæque partes. Lienosi præsertim ulceribus gingivarum maximè obnoxii sunt, unde in scorbuto, magna earum partiũ exulceratio, & corruptio contingit. Interdùm etiam ex lumbricis, aut corruptis humoribus ex quibus illi generantur, gingivarum erosiones solent contingere, ita ut illæ diù perseverantes, lumbricorum intus latentium indicia esse soleant. Sic refert Fabricius Hildanus *observ.* 59. *cent.* cujusdam civis Dusseldorphensis puerum erosione gingivarum à longo tempore gravissimè vexatum, cùm varia multaque remedia tam interna quàm topica adhibita fuissent, tandem vitam cum morte commutasse. Et aperto corpore tantam inventam esse vermium copiam, ut aliquibus in locis intestina eroserint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Curatio primùm ad causam antecedentem dirigenda est, & humores vitiosi vacuandi per venæ sectionem & purgationem, acres & calidi temperandi per apozemata, julepos, juscula medicata, & alia hujusmodi. Eorumdem humorum fluxio avertenda per cucurbitulas, & cauteria partibus idoneis admota. Ac denique partis præcipuè affectæ vitia corrigenda.

Postmodùm verò ad topica veniendum est, quæ pro magnitudine affectus varianda sunt, ita ut simplici erosione ea tantùm admovenda sint, quæ astringendi & exsiccandi vi prædita sunt, atque ita lotio sequens primùm usurpari poterit.

℞. Gallarum immaturarum, calycum glandium, & balaustiorum, ana ʒ. j. rosar. rubr. Pialuminis crudi ʒ. ii. Coquantur in aquæ ferratæ partibus duabus, & una vini rubri austeri; hoc decocto sæpè gingivæ abluantur.

Si hoc decocto non tollatur erosio, opiata sequens adjungenda est.

℞. Sang. drac. ʒ. iii. ligni aloës. rosar. rubr. spodii, cornu cervi ad albedinem usti, & nucum cupressi, an. ʒ. j. mirrhæ & cineris tabaci, an ℈. ii. aluminis ʒ. i. Fiat omnium pulvis, qui excipiatur melle, additis spiritus vitrioli aut sulphuris guttis aliquot. Fiat opiata, quæ extenditur supra linteola instar lamellarum, gingivis applicanda hora somni.

Spiritus sulphuris aut vitrioli, quemadmodum dentes mundificat & dealbat; sic etiam gingivarum putredinem arcet solus vel cum aqua, aut melle rosaceo permixtus, ut superiori capite dictum est.

Si ulcus profundum fuerit, aut sordidum, sequente balsamo illinatur.

℞. Myrrhæ electæ, & sacchari candi, ana partes æquales. Pulverentur, iisque impleatur album ovi ad duritiem coctum, & per medium sectum; posteà filio probè alligetur, & suspendatur in cella vinaria, supponendo vas vitreum, instillabit liquor, seu balsamum, quo pars sæpiùs in die illinatur.

Quod si prædictis remediis ex parte administratis affectus non tollatur, & dens ulceri vicinus cariè affectus sit; ad illius avulsionem veniendum est, & ulcus citò curabitur, aliquio incurabile prorsus remanebit.

CAPUT. IV.

De Fluxu sanguinis ex gingivis.

SAnguis magnâ copiâ interdùm à gingivis fluere consuevit, idque vel criticè, vel symptomaticè. Quamvis autem hæmorrhagia critica rarissimè per gingivas fieri consueverit, id tamen interdùm accidere docet experientia & authorum observationes. Si refert Dodonæus *obs.* 14. cuidam Latomo ecthymatis laboranti sanguinem è gingivis erupisse, eumque repressum ad urinarios meatus translatum fuisse, unde cruenta urina subsecuta est, quæ cùm adstrigentibus cohibita fuisset, iterùm ad gingivas se contulit, nec fluxus cessavit, donec æger à morbo liberatus est. Amatus Lusitanus *curatione* 5. *cent.* 5. refert quibusdam sanguinem à gingivis utiliter effluxisse, eoque cohibito nonnulla sanitatis incommoda prodiisse. Zacutus etiam Lusitanus *obs.* 86. *lib.* 1. *praxis admirandæ*, refert aurifabrum quendam, cùm ex multo labore juxta fornacem in ardentem

rem febrem incidiſſet, & eſſet firmus ac fortis, copioſam celebraſſe phlebotomiam, cujus vi ita levatus eſt, ut in 7. die præcedente gingivarum pruritu, & labii inferioris ingenti dolore, ex gingiva inferiori rivuli ſanguini profluerent per tres continuos dies, in tanta quantitate, ut libras ampliùs quinque excederent, & quanto plus ſanguinis effluebat, tantò magis remittebatur febris, qua omninò extincta, ſanguis ſponte ſuâ ceſſavit omninò.

Symptomaticè verò ſanguis è gingivis profluit, ob ſuam acrimoniam, & vitioſam hepatis aut lienis conſtitutionem. Sic in ſcorbuto familiaris eſt hujuſmodi ſanguinis è gingivis effluxus.

Interdùm etiam ſanguis copiosè profluit à dente avulſo, lacerata ſcilicet arteriolâ, quæ radici dentis inſeritur; undè tanta interdùm ſanguis copia emergit, ut indè quibuſdam mors contigerit.

Fluxus ſymptomatici curatio perficitur ſanguinis detractione & purgatione, aliiſque remediis viſcerum affectorum vitia corrigentibus. Quibus ſuccedent topica remedia adſtringendi ut prædita, in gargariſmatum, ſeu collutionum pulverum, & linimentorum, aut opiatarum formam redacta. Si evulſo dente copioſa accedat hæmorrhagia, revulſio primùm inſtituenda eſt per venæ ſectionem & cucurbitulas, & parti adſtringentia admovenda, quale eſt catapſalma ex bolo armeno, terra ſigillata, ſang. dracon. aliiſque adſtringentibus, albumine ovi exceptis paratum: Tum gypſum ſolum albumine ovi exceptum ſanguinem fluentem potentiſſimè cohibet. Quæ ſi non ſufficiant, patientis digitus loco imponendus eſt, ex quo ſanguis erumpit, & tandiu detinendus, donec ſanguis ſupra orificium arteriæ coagulatus, non ampliùs effluat.

Si levioribus hiſce ſanguis cohiberi nequeat, quod ſæpe contingit, ad potentiora veniendum eſt. Valeriola *obſ.* 3. *lib.* 5. refert, in vetula ex dente putrido, ſine ulla vi, ac ſine ferro evulſo, ſed ſolo digito apprehenſo & leniſſimo concuſſu educto, ingentem ſequutam fuiſſe hæmorrhagiã ex arteria gingivæ ſubdita. Quem ſanguinis fluxum cohibuit, cùm leviora ſiſtere nõ potuiſſent, chalcitide uſta impoſita, quæ in ſiſtendo ſanguine mirificam vim obtinet: Nam & vehementer aſtringit, cauſticâ virtute inſtar ignis fluorem omnẽ reprimit. Zacutus Luſitanus *obſ.* 84 1. *Praxeos Medicæ admirandæ*, refert hiſtoriam cujuſdam qui cùm dentis dolore premeretur immaniter, illum violento concuſſu ferri ope eduxit. Extracto eo, ex laceratâ arteriâ gingivæ ſubdita, copioſa ſequuta eſt hæmorrhagia, quæ cùm venæ ſectione, cucurbitulis, & aſtringentibus appoſitis cohiberi non potuiſſet, neque digito vulneri impoſito, neque chalcitide uſtâ admota, tandem illius conſilio, locus pulvere gummi Arabici impletus eſt, quod auxilium ita profuit, ut poſt tres horas ſanguis fuerit omninò reſtrictus, hoc enim gummi obſtruendi, refrigerandi, glutinandi & exſiccandi vim habet. Idem Zacutus *obſ.* 85. *ejuſdem libri* refert militem quendam ſtrenuum dentem, cujus ſæviſſimo cruciabatur dolore, ferro cum extraxiſſet violentiâ ſummâ vehementem paſſum eſſe ſanguinis fluxum ex arteria, cui dens innitebatur. Sanguine biduo ubertim fluente, peritiſſimi Medici, omnis generis obſtruentia extra apponunt, revellentia conſulunt, arteriam candenti ferro inurunt. At incaſſum omnia: Nam ſanguis majori impetu proſiliens, eum in ſtatum moti valde propinquum, viribus penè exhauſtis deduxerat. Vocatus Zacutus Galenicum emplaſtrũ ex aloë, thure, & pilis leporinis exactiſſimè trituratis, & mixtis cum candido ovi impoſuit, quo intra paucas horas ſanguis fuit omninò ſuppreſſus, & æger à mortis faucibus ereptus. Hoc pretioſiſſimo auxilio à ſe primum invento gloriatur Gal. *l.* 5. *Meth. c.* 7. inciſam in Gibberto arteriam, fuiſſe conglutinatam, & *c.* 4. *ejuſdem libri*, tum etiam *lib. de curandi ratione per ſang. miſc. c. ult.* hujus remedii præſtantiam confirmat, & quibuſdam hiſtoriis illuſtrat.

CAPUT V.

De oris & faucium ulceribus.

LEvia & ſuperficialia oris ulcera vulgo Aphthæ nominari ſolent, quamvis apud Hip. & Galenum interdùm hoc nomen pro aliarum partium ulceribus uſurpatum reperiatur, quæ verò profundius ſe dimittunt, oris, vel faucium ulcera abſolutè nominantur, qualia ſunt ea, quæ lue venereâ affectis contingere ſolent.

Hæc autem ulcera generari ſolent ab acribus humoribus, aut vaporibus à variis partibus in fauces tranſlatis. Sic in febribus malignis hujuſmodi ulcera ſæpiſſimè contingunt, & in iis qui calidiori hepatis, aut aliarum partium intemperie laborant, aut corruptorum humorum illuvie ſcatent, unde puerulis aphthæ ſæpiſſimè contingunt, ex Hip. *aph.* 4. *ſect.* 3. tum ob lactis acrimoniam, quæ in tranſitu partes illas molliſſimas exulcerat, ut docet Gal. *in comment. illius aphoriſmi*: tum quia lac in ventriculis puerulorum ſæpe corrumpitur, & acres vapores ad os trãſmittit, ut idem Gal. *aſſert.* 9. *de compoſ. med. ſec. loc. cap. ult.*

Variæ autem ſunt hujuſmodi ulcerum differentiæ non ſolùm quòd alia leviora, alia deteriora ſint: Alia pueros, alia adultiores infeſtent, ſed etiam quòd alia cum inflammatione conjuncta ſint, alia verò minimè. Hi varii gradus reperiri ſolent, pro varietate humorum, à quibus generantur. Vel etiam fiunt à ſanguine, vel à bile, vel pituita, vel melancholica, ſeu potiùs atra bile, quæ non ſolùm exurentem, ſed etiam plerumque malignam qualitatem obtinet, & ulcera καρκῶδη generare ſolet.

Hæ autem differentiæ propriis ſignis diſtinguuntur; ſiquidem ulcera rubicundiora à ſanguine oriuntur; flaviora à bile, albeſcentia, à pituita livida, ab atra bile. Fœtida putredinem adeſſe ſignificant.

Quod ad prognoſin attinet, aphtæ propriè dictæ facilimè curantur, ulcera verò profundiora, aut putredinem adepta, νόμαι à Græcis appellata difficiliùs curantur. Et in pueris illa periculoſiora ſunt tum propter carnis mollitiem quam hujuſmodi ulcera magis depaſcuntur, tum quod remedia potentiora, ob eandem carnis mollitiem, ferre nequeant: unde fit quod pueri interdùm ex hoc affectu intereant, ſi malignitatem & putredinem comitè habuerint. Ratione cauſæ, etiam minùs periculoſa ſunt ulcera, quæ à pituita, magis quæ à ſanguine vel bile; maximè quæ ab atra bile generantur.

Ulcera nigra & cruſtoſa, peſſima & lethalia ſunt, præſertim in pueris.

Fauces exulceratæ cum febre, difficiles ſunt: ut docet Hipp. 3. *prog.* quia, ut Gal. explicat humoris erodentis malitiam indicant.

Curatio inſtituitur primùm idoneâ victus ratione, quæ refrigeret & exſiccet, ac cauſæ antecedentis generationẽ impediat. Pueris itaque ſi à lactis vitio malum contraxerint, nutricis mutatio præcipiatur, aut propriæ nutricis lac corrigatur cibo & potu laudabili, tum etiam venæ ſectione & purgatione, ſi opus fuerit. Præſertim verò nutricibus præſcribantur edulia refrigerantia & adſtringentia, qualia ſunt cidonia pyra, meſpilla, ſorba lactuca, & portulaca. In adultis eadem præſcribantur, & vitentur acria, ſalſa, & piperata.

Deinde cauſæ antecedenti proſpiciendum eſt univerſalibus evacuationibus, pro ætatis ratione uſurpatis. Ac primùm phlebotomia humores ad partem fluentes potenter revellit, eorumque acrimoniam temperat, totum corpus refrigerando.

Huic ſuccedere debent cucurbitulæ ſcarificatæ, hirudines pone aures & ſub mento affixæ, veſicatorium poſteriori parti admotum.

Poſterâ die à venæ ſectione purgatio præſcribenda eſt humori peccanti & ætati congrua.

Eodem tempore, nempè ab ipſo curationis principio, topica adminiſtrentur, ſtomatica à Galeno appellata, eaque ab initio mitiora ſunt, qualia ſunt gargariſmata, vel oris collutiones ex aquis plantaginis, matriſylvæ pediculi roſarum, ſyrupo de roſis ſiccis, & de moris paratæ. Vel decocta ex foliis plantaginis, rubi, centinodiæ balauſtiis, ſantalo rubro & ſimilibus, cum ſyrupis prædictis. Et ſi inflammatio adfuerit, utiliter addi poterunt ſucci ſolani ſemper vivi, portulacæ, & ſal prunellæ: ea quantitate, quæ acrimonia non feriat, vel illius loco alumen crudum in parva doſi admiſceri poterit.

Si

Si non ſit inflammatio, unicum ac ſummum remedium eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris, qui in adultis purus ac putus uſurpari poterit, intincto in eum goſſipio, bacilli apici alligato, eoque ulceri admoto, leviſſimo contactu: ſic enim apthæ ſimplices momento ferè curantur. In pueris verò permiſcetur dictus ſpiritus melli roſaceo, eâ proportione, ut aciditas linguam leviter feriat, & penicillo ex linteo bacillo alligato, aphthæ illinuntur frequenter, & citò curantur.

Si admodum dolorifica ſint ulcera, cum inflammatione conjuncta, lacte frequenter gargariſato demulcentur, vel lactis defectu, emulſionibus ſem. frigid. vel mucilag. ſem. pſyllii & cydon. cum aquis roſar. plantag. & ſolani extractis.

Si denique dolor pertinax revulſionibus propoſitis & topicis non ſedetur, ab illius vehementia copioſi humores acres continuò attrahantur, undè vigiliæ continuæ exoriuntur, & corporis conſumptio ſequitur, quæ vitæ ſummum periculum mitatur; extremum remedium eſt ad narcotica confugere, quæ dolorem ſedant, & humorum influxum inhibent, eorumque doſis metienda eſt pro ætate & viribus.

Ego aliquando puerum quatuor annorum ab orci faucibus, Dei beneficio, liberavi exhibito laudani gr. j. cum ejus fauces & lingua profundis ulceribus ſcaterent, cum tanta inflammatione, ut nec juſcula, nec topica remedia ferre poſſet, & tanto humorum acrium affluxu, ut illi continuò ex ore rivuli inſtar emanarent, & puer dies noctesque inſomnes ejulando tranſigeret.

Si ulcus ſordidum ac putridum evaſerit, abluatur primùm decocto hordei & melle roſaceo, & in Pueris lacte chalybeato, cum conſerva roſarum agitato, mox ad fortiora tranſeundum eſt, & in primis mel roſaceum ſupra laudatum, & guttis aliquot ſpiritus vitrioli acidum redditum, multùm confert.

Si hæc non ſufficiant, aquis, vel decoctis ſupra deſcriptis addi poterunt alumen uſtum, collyrium Lanfranci, vel unguentum ægyptiacum, majori vel minori doſi, prout affectus vehementia poſtulare videbitur. Si denique à lue venereâ faucium ulcus procedat, non niſi lue ſublatâ curari poteſt.

CAPUT. VI.

De uvulæ relaxatione.

UVulæ relaxatio contingit ab humore pituitoſo, à capite in eam delabente, cui non rarò ſanguinis quædam portio admiſcetur, & tunc cum relaxatione inflammatio conjuncta eſt, quin etiam tonſillis frequenter evenire ſolet. Harum tamen inflammationem curationem omittimus, cum iiſdem remediis perfici valeat, quæ ad linguæ inflammationem, & oris ulcera, inflammationi conjuncta, propoſita ſunt.

Humor igitur pituitoſus in columellam defluens, eam humectat, emollit & relaxat: ut longior facta partem ſuperiorem œſophagi tangat, & nauſeam pariat.

Tum etiam laborantes bolum quendam in ſummo œſophago habere videntur, quem fruſtrà devorare conantur, ut hoc ſolo ſigno, ſine inſpectione, uvulæ relaxatio dignoſci valeat.

Illius curatio primùm ad cauſam antecedentem dirigenda eſt, ſicque humores è capite fluentes evacuandi, revellendi ac derivandi, iis rem ediis, quæ in catarrhi curatione fuere propoſita.

Topica verò in principio ſint adſtringentia & repellentia, qualia in gingivarum & faucium ulceribus fuere propoſita & in curatione Anginæ capite ſequenti proponentur, quibus poſtmodum reſolventia & exſiccantia erunt admiſcenda. Et licet gargariſmata, dictis locis propoſita, hîc utilia ſint, tamen ubi nulla eſt inflammatio, pulverum uſus efficacior eſt: iis enim uvula relaxata potentiùs conſtringitur & exſiccatur. Atque ita primùm admovebitur cortex granatorum ſubtiliſſimè pulveratus, cui in progreſſu tantillnm piperis admiſceri poterit. Vel

℞. Ros. rub. balauſt. cort. gran. an. ʒ. ß. rad. biſtortæ, tor-ment. gallar. immat. ireos Flor. an. ʒ. j. alum. uſti ʒ. ß. Fiat pulvis. Vulgus Chirurgorum piper longum pulveratum admovet, quod non vacat periculo, ſiquidem metuendum eſt, ne humores affatim à cerebro ad partem affectam attrahantur, & grave aliquod damnum afferant.

Modus autem hujuſmodi pulveres adhibendi talis eſt. Linguæ ſpeculo oris depreſſa, mox ſpatula chirurgicâ, aut cochleari perexiguè ad id concinnato, pulvis uvulæ admoveatur: quod pluries in die repetendum eſt, donec humor columellæ imbibitus prorſus aſſumptus ſit. Ut autem pulvis uvulæ undique aſpergi atque inſufflari poſſit, utile eſt inſtrumentum à Fabricio Hildano inventum, & deſcriptum *obſ.* 22. *cent.* 2. quod indè mutuari curioſus quivis poterit.

Denique ſi relaxata columella prædictis remediis ad priſtinum ſtatum reduci non valeat, ſed elongata permanens gravem continuò moleſtiam inferat, ultimum erit, ſummitatem ejus præſcindere. In qua operatione quædam cautiones adhibendæ ſunt. Prima deſumitur ex Hipp. *progn. text.* 21. ubi *gurguliones*, inquit, *cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quod rubidi magnique fuerint: Inflammatio enim ſupervenit, & ſanguinis fluor. Sed, hos oportet aliis moliminibus extenuare eniti per illud tempus. Ubi verò penſile fuerit omne id quod uvam appellant, fitque pars gurgulionis ſumma major ac orbiculata, ſuperior verò tenuior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed præſtat, ubi alvum ſubduxeris, uti chirurgia, ſi liceat per tempus, ne æger ſtranguletur.* Galenus *in comm. hujus loci*, verba Hipp. explicans, dicit gurgulionem inflammatione laborantem non eſſe præſcindendum, aut ſcarificandum; ſed eâ tantùm ſedatâ, ita ut pars ſuperior ſaltem gurgulionis extenuata ſit.

Altera cautio deſumitur ex Paul. Æginetæ *lib. 6. c. 31.* ut ſcilicet columella ferro non attingatur, quando livida aut ſubnigra eſt, nempè malignitatis cujuſdam particeps, vel ad cancri naturam accedens. Sed, ex eodem Paulo, in iis operatio tutò perfici poteſt, quæ tenues ſunt, oblongæ, albicantes, & ut ait Hippoc. in ſuprema parte imminutæ hujus operationis feliciter peractæ exemplum habemus. Apud Amatum Luſit. *obſ.* 65. *cent.* 3. in quodam ſtudioſo, qui gurgulionem habebat lori modo oblongum & exſanguem: cui cum nulla remedia profuiſſent, portio ejus ſuperflua forcipibus præciſa eſt, & illicò oleo vitrioli contacta, ſicque æger ab eo incommodo liberatus eſt.

Tertia denique cautio in hac operatione adhibenda eſt, ne nimia gurgulionis quantitas abſcindatur. Inde enim vocis & reſpirationis læſionem exoriri docuit Gal. 11. *de uſu part. cap.* 11. & ex integrâ illius conſumptione ut in lue venereâ aliquando contingit, tabes & mors non rarò ſubſequuta eſt.

CAPUT VII.

De angina.

ANginæ nomen, in genere ſumptum, omnem faucium & gutturis affectionem ſignificat, qua reſpiratio & deglutitio impeditur, nullo exiſtente in pulmone aut thorace vitio. Eaque duplex eſt, legitima & ſpuria.

Legitima fit ab inflammatione, quâ maſculi faucium & laryngis tumefacti, reſpirationis & deglutitionis vias coarctant & anguſtiores reddunt. Illa autem inflammatio vel laryngen occupat, vel fauces, quæ pharyngis nomine enuntiari conſueverunt. Utraque pars muſculos habet internos & externos. Ac licèt plurimùm pharynx & larynx propter viciniam & continuitatem in Angina patiantur; modò tamen hîc, modò ille magis afficitur, undè non exigua ſymptomatum differentia emergit, quorum ratione quatuor à Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 5. propoſitæ ſunt anginæ differentiæ, quas recentiores Græci, qui paulò ante Galeni ſæculum vixerunt, propriis nominibus, nimis curioſo (ut idem Galenus cẽſet) verborum aucupio deſignarunt, primam vocantes, *συνάγχην*, ſecundam *κυνάγχην*; tertiam *παρασυνάχγην*; quartam *παρακυναγχὴν*. Si inflammatio interiores proprioſque laryngis muſculos occupet, *κυνάγχη*; ſi interiores pharingis muſculos, *συνάγχη* ſi exteriores laryngis

laryngis musculos, παραγχνάγχη, ac denique si exteriores faucium musculos invadat, περιγχνάγχη appellatur.

Non solùm autem plerumque faucium & laryngis musculi simul inflammantur, ut antea dictum est; sed etiam interdùm ad vicinas partes & cervicem ipsam exteriorem inflammatio protenditur, ut in diagnosi & prognosi hujus affectus dicetur.

In hisce omnibus speciebus, cùm periculosior est morbus, deglutitione impedita, solent assumpta ad nares resilire, præcipuè liquidiora, quorum deglutitio difficilior est; quod liquida, cùm sese latiùs diffundant non possint tam facilè à musculis comprehendi, ut ad œsophagum detrudantur, sed eorum majori contractione indigeant, quæ ob inflammationem sufficienter non fit. Solida verò alimenta cùm magis corpulenta sint, superficiaria tantùm musculorum actione indigent, & levi eorum contractione deglutiuntur. Contingit tamen aliquando, ut solida difficiliùs, liquida verò faciliùs deglutiantur, quod ex partium affectarum diversitate dependet. Siquidem musculi laryngis non solùm ad vocem efformandam, sed etiam cibum devorandum destinati sunt. Dum etiam cibus in œsophagum impellitur, larynx cum lingua sursum effertur. Ad potum verò hauriendum magis lingua utimur, quæ dum intus retrahitur, ex labiis liquorem ducit ad fauces. Si igitur musculi linguam moventes magis afficiantur, potus deglutitio difficilior est: Si verò laryngis musculi magis lædantur, cibus difficiliùs ingeritur.

Hîc obiter annotandum Hip. aliquando, nomine Anginæ, laryngis tantùm inflammationem intelligere, & sic magis stricte hoc nomen usurpare. Ejus rei exemplum habetur 6. *Epid. sect.* 8. *text.* 1. ubi sic loquitur: *Quibusdam verò faucium inflammationes aderant, aliis anginæ*: Ubi nomine anginæ, musculorum laringis inflammationem intelligit, & a faucium inflammatione distinguit.

Spuria angina febris est expers, & duplex iterùm statuitur. Prima communissima est, quæ ab humore pituitoso producitur, in fauces & partes laryngi vicinas delabente. Alter verò fit à luxatione vertebrarum cervicis, qua gulæ gutturisque introitus premitur & coangustatur.

Veræ anginæ causa, ut & aliarum inflammationum, est sanguis vel sincerus, vel biliosus, vel pituitosus, vel melancholicus, qui è venarum jugularium ramis in dictas partes effunditur, isque vel attractus à calore aut dolore illarum partium, vel transmissus aliundè, si partes illæ debiles aut laxæ ad suscipiendam fluxionem idoneæ fuerint: tum si humidorum copia adfuerit in toto corpore, vel in capite, vel in partibus faucibus vicini. Sanguis enim in toto corpore redundans, vel prava qualitate affectus, dum ad caput transfertur, cerebrum verò robustum est, ab eo non recipitur; sed per easdem venas ad subjectas partes retruditur, unde in iis variæ inflammationes fiunt, parotides, ophthalmiæ, anginæ & similes.

Juvenes anginæ magis obnoxii sunt, quàm senes, quia multo biliosoque sanguine abundant. Tum etiam, qui habitu corporis sunt crasso, ac multo sanguine abundant, præsertim in capite.

A nonnullis authoribus annotatum est, viros magis esse obnoxios anginæ quàm fœminas: Quod videtur Hip. observasse 6. *Epid. sect.* 7. Ubi epidemicam constitutionem describens, in qua anginæ, tusses, peripneumoniæ vagabantur, pauciss imas fœminas ægrotasse affirmat. Cujus rei non aliam causam refert, nisi quòd minùs in publicum prodibant quàm viri, & ita aëris externi injuriis lese non objiciebant. Quæ ratio propositioni universali non convenit, quòd fœminæ minùs anginæ sint obnoxiæ, quàm viri. Vera autem ratio esse potest, quòd fœminæ sanguinem frigidiorem laryngem minorem, & gutturis venas angustiores exilioresque habeant. Quorum ratione partes illæ fluxionem tam facilè non recipiunt.

Ad causas internas revocari possunt morbi præcedentes, ut febres continuæ, putridæ, ardentes & in primis epidemicæ: Qualis fuit illa, quæ recensetur à Foresto *obs.* 2. *lib.* 9. quæ contigit anno 1517. in qua omnes laborantes gravissimâ faucium inflammatione corripiebantur: & intra sedecim aut viginti horas moriebantur, nisi ante sex horas ab invasione sanguis detraheretur. In hac autem horas febris symptomatica non est, sed potiùs essentialis, & angina illius veluti symptoma, quando materiæ morbificæ pars ad hunc locum propellitur. Fiunt autem in febribus epidemicis aliquando anginæ, alias pleuritides, peripneumoniæ, dysenteriæ, & similes affectus, ab occulta quadam vi, & astrorum influxu, quo nunc hæ, nunc illæ partes magis afficiuntur.

Quidquid autem fluxiones humorum ad istas partes excitare potest, inter causas hujus affectus externas recenseri debet. Talis est austrina constitutio diuturna, juxta *Aphor. Hipp.* 16. *sect.* 3. *Morbi in pluviarum multitudine magna ex parte fiunt, febres lõgæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ.* Ad hunc etiam affectum producendum maximè facit temporum inæqualitas, quando à calore laxantur partes, & à frigore subito superveniente humores ad eas propelluntur. Idem præstat subita refrigetario ac incalescentia, frigidæ potus post eandem: Cum etiam, si caput pluribus tegumentis incalescat, vel nudum aëri frigido exponatur.

Primæ spuriæ anginæ specie causa proponitur ab Hip. 4. *de vict. rat. in morb. acut. tex.* 35. ubi sic loquitur: *Synanchus fit, cum hyeme vereque multa fluxio & viscosa à capite ad venas jugulares descendit. Cum autem frigida & glutinosa fuerit, spiritus obstruit permeationes.*

Alterius denique spuriæ anginæ speciei causa proponitur ab Hipp. 2. *Epidem. sect.* 2. Tumor nempè seu tuberculum, juxta vertebras cervicis obortum, ac præcipuè illam, quæ dens seu dentiformis ab eodem Hipp. nominatur, à quo tumore vertebræ ad interiora trahuntur, & consequenter cavitas in parte exteriori apparet. Hic autem tumor vel ab humore pituitoso fit, copiâ sua vertebras à propria sede dimovente; vel à sanguine in musculos effuso, unde inflammatio fit, qua musculi contracti vertebras ad anteriora trahunt. Et tunc vera est angina, ab inflammatione scilicet dictorum musculorum oriunda. Potest etiam fieri luxatio vertebrarum ab humore pituitoso, earum vincula laxante, & internodia lubrica reddente. Ac denique potest fieri à causis externis, casu scilicet vel percussione, quemadmodum reliquæ omnium totius corporis articulorum luxationes.

Angina primò in genere dignoscitur ex illius signis pathognomonicis respirandi nempè, & deglutiendi difficultate, absque aliquo thoracis, aut pulmonum vitio. Dolor præterea circa fauces & guttur percipitur; tum etiam in legitima angina, rubor, calor & febris.

Differentiæ verò propriis etiam signis distingui possunt. In synanche enim minor est respirandi difficultas deglutiendi verò maxima, ut liquida vix transire possint, sed potus ferè per nares rejiciatur.

In Paralynanche minor est respirationis difficultas, imò perexigua, cum musculorum faucium externorum inflammatio parum respirationi officiat. Dolor etiam & rubor foris in cervice percipiuntur, cùm inflammatio partes externas occupet.

In Synanche maxima est respirationis læsio, ita ut ægri strangulari videantur; & paucis etiam horis aliquando strangulentur, ac non nisi erectâ cervice, & aperto ore spirare valeant. Fauces vehementer dolent, nullus tamen rubor ant tumor, neque in faucibus intus, neque extra in cervice apparet. Lingua livida est, nigra, inflexa vel retorta, ob summam venarum circa linguam repletionem. Acutissima etiam febris adesse consuevit. Hujus speciei descriptionem accuratam videre est apud Hip. 3. *de morbis*. Hoc autem notatu dignissimum est, quod tamen à paucis animadversum non tantùm in hac specie musculos laryngis interiores afficci, sed ipsum etiam pulmonem, unde tanta respirationis difficultas & suffocatio exoritur, quod à Donæo luculenter observatum est *obs. medecin. c.* 18. ubi refert historiam cujusdam lanionis, qui cùm meridie circa laryngem & fauces dolorem sensisset, & quamdam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem, nocte strangulatus interiit. Hujus in corpore aperto inventa est pulmonis substantia in pus conversa. Alia exempla annotavit anno 1565. in quo multi angina correpti, apparente circa

laryngem dolore, & tandem desinente, in peripneumoniam inciderunt, iisque defunctis pulmones vel purulenti fuere, vel abscessum habuere: Juxta verò laryngem, aut ejus musculos nihil occurrit, quod vel adesse, vel adfuisse inflammationem ostenderet. Et in his casibus censet laryngem non primario, sed per consensum laborasse & verisimile esse, destillante humore à capite, asperam arteriam ejusque ramos impleri atque distendi, deindè eodem ad alia vasa transmisso, asperam arteriam & laryngem dolore liberari, pulmones verò affici, & hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. In hac autem angina pulmonem non rarò affici, colligere possumus ex dictis Hippocr. quæ habentur 4. *acut. text.* 30. & 31. ubi duas anginæ species proponit pro humoris diversitate: Alteram, in qua fluxio pituitosa, hyeme & vere, ad venas jugulares fertur, alteram in qua humores biliosi infestant, quod æstate & autumno contingit. De hac autem posteriori sic loquitur: *Cum ex capite fluerit calida & nitrosa fluxio, utpotè acris, mordet, ulcerat, spiritu implet, orthopnœam parit, siccitatemque multam. Prætereà, quæ intuenti apparent, haud quaquam tumentia videntur: Tendines quoque cervicis posteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi. Vox abrepta, spiritus parvus, spiritusque revulsio frequens & violenta accedit. Talibus arteria ulceratur, intenditurque pulmo, neque extremum aërem admittere intrò queunt.* Hæc Hippocrates. Dicit autem calidam & acrem fluxionem orthopnœam parare, quia mordet, ulcerat, & spiritu implet. Feruntur enim spiritus ad locum demorsum, hinc pulmonis repletio, unde orthopnœa, cùm non sit locus, in quem externus aër admittatur, quantumcunque thorax dilatetur. Eandem sententiâ confirmare videtur Hippocr. 3. *de morbis*, ubi in curatione Anginæ dicit, venam secandam esse sub mamma; nam hac parte concomitatur ex pulmone spiritus calidus. Et paulò post inquit: Faciendum, ut quam certissimè spuat, & pulmo gracilis fiat, quasi intumuerit pulmo ex spiritu calido replente. Notissimum autem est: Cùm spiritus ad partem aliquam defertur, magnâ copiâ cum eo etiam sanguinem transferri. Hic si tanta copia affluat, ut à natura commodè regi nequeat, inflammationes & abscessus efficere solet: Undè non mirum est, si in tali angina pulmones purulenti evadant.

In parachynanche respiratio minus difficilis est, quam in cynanche: Difficilior autem, quàm in synanche. Rubor ac tumor aliquis in faucibus deprehenditur.

Angina spuria ex pituita dignoscitur, febris carentia, & humore pituitoso, ad os magnâ copiâ confluente.

Spuria verò angina, ex luxatione genita, cognoscitur ex motu capitis ac cervicis læso, & cavitate, quæ in cervice præternaturaliter apparet, ob vertebram intus depressam.

Causarum dignotio cùm ex universalibus humoris in toto corpore dominantis, signis elicitur, tum etiam particularibus. Quando angina fit à sanguine, in facie calor & rubor apparent, & major distensio in parte affecta. Quando fit à bile, dolor & calor major est, cum siti, oris amaritudine, & acrimoniæ sensu. Et si à pituitoso sanguine fiat, dolor & rubor minor est & febris exigua.

A parte affecta quædam etiam humoris peccantis diagnosis haberi potest. Sanguis enim biliosus plerumque in laryngis musculis potiùs inflammationem facit: Pituitosus fauces magis aggreditur. Cùm enim exiles sint laryngis venæ, nõ nisi sanguis tenuis ad eas penetrat. Fauces verò quæ laxæ & spongiosæ sunt, pituitosos humores facilis recipiũt.

Denique ex anni tempore humoris peccantis diagnosis desumi potest. Anginæ enim biliosæ maximè æstate & autumno proveniunt, quòd in æstate bilis generetur, & in autumno retineatur. Pituitosæ verò hyeme & vere fiunt, quòd hyeme maximus sit pituitæ proventus, tum etiam vere: Quia collecti humores in hyeme, tum temporis liquantur, & à capite in partes subjectas decumbunt.

Quod ad prognosin attinet, angina vera morbus est acutissimus, & valdè periculosus, propter respirationem impeditam, & strangulationem, quæ non rarò contingit à constrictione meatus, per quem fit respiratio. Ideò quò major fit constrictio, eo majus periculum. Et sic prima species anginæ omnium periculosissima est, quia inflammatio musculorum internorum laryngis meatum magis præcludit. Undè Hip. *Aphor.* 34. *sect.* 4. sic loquitur. *Si febrem habenti suffocatio repente superveniat, nullo tumore in faucibus existente, lethale est.* Quam sententiam confirmat *in Coac. & progn.* dicitque hujusmodi anginas eadem die 2. 3. & 4. strangulare.

Secunda species anginæ, licet admodum periculosa sit, paulò minùs tamen lethalis est, quàm prima; quia inflammatio musculorum externorum laryngis tantam, tamque subitam constrictionem non facit. De hac loquutus est Hip. 3. *prog. tex.* 17. his verbis. *Quæcunque verò*, id est anginæ, *dolorem alioquin alteri simile inferunt, in faucibus verò tumorem & ruborem excitant, valdè quidem lethales sunt; præcedentibus verò diuturniores, si rubor fuerit magnus.*

Tertia species minùs periculosa est, quia in ea minùs læditur respiratio, quam deglutitio ab inflammatione musculorum faucium internorum. Læsa autem deglutitio non adeò periculosa est. De hac etiam loquitur. Hip. *lib. antea citato textu* 18. his verbis. *Si quibus verò fauces rubent, & cervix, hæ diuturniores sunt. Maximè verò ii servantur, si cervix ac pectus traxerit ruborem, nec sacer ignis intrò recurrat.*

Quarta denique anginæ species omnium leviissima est & securissima, quia inflammatio longiùs à gutture abest. Hinc Hip. *Aph.* 37. *sect.* 6. sic loquitur. *Anginâ correpto, si tumor in collo appareat, bonum: Extra enim vertitur morbus.* Idem confirmat, *progn. text.* 20. his verbis: *Securissimum verò si tumor aut rubor quam maximè foras vertatur.*

Has omnes differentias unicâ sententiâ complexus esse visus est Hip. 6. *Epid. sect.* 7. ubi signis anginæ Epidemicæ loquens, hæc habet: *In summa qui solum deglutire non poterant, his valdè mites & toleratu faciles erant, pessimæ verò his, quibus unâ spiritus sublimis erat.*

Si anginæ materia in pulmonem transferatur, vel moriuntur ægri, vel in desipientiam aguntur, vel empulci fiunt, ut docet Hip. *Aph.* 10. *sect.* 5. & 3. *progn.*

In angina valdè urgente, si spuma circa os appareat, lethale est ex *Aph.* 24. *sect.* 2. Summam enim cordis angustiam significat, fervoremque intensissimum, à quo propria pulmonis humiditas exprimitur & ad spumæ formam in os transfertur.

Anginâ laborantes, nisi celeriter cocta exspuant, sed pauca, viscida, crassa sputa reddant, malè & lethaliter habent. Hip. *in Coacis.*

Tumores faucium in angina, sine ulla ratione repentè evanescentes lethales sunt. Hip. *in Coacis.* Sine ulla ratione, id est, sine præcedente evacuatione, per artem vel crisin facta. Significant enim materiæ ad interiora recessum, unde periculosior morbus in partibus internis excitari potest. Vel quod interdùm accidit, materia ad eandem partem iterùm delata, subito suffocationem inducit.

Anginæ curatio iisdem indicationibus perficitur, quæ in omnium inflammationum curationibus observari consueverunt. Sicque humor ad partem confluens, revellendus & repelendus est: Qui jam fluxit, derivandus & resolvendus. Quod si resolvi nequeat, concoquendus & suppurandus: Quæ omnia sequẽtibus præsidiis perfici poterunt.

Primò victus ratio instituetur tenuissima, refrigerans & humectans, ex cremore hordei, jusculis pullorum, aut caponum, herbis refrigerantibus alteratis, & aliis hujusmodi. Si ob œsophagi angustiam, ab inflammatione contractam, æger deglutire nequeat, ut inde virium defectio & interitus metuatur: Ab eo periculo liberari poterit, immisso in œsophagum cathetere, cui syringa aptabitur, per quem jusculum in ventriculum immitti poterit. Practici clysteres nutrientes usurpant, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas mesaraicas transferri potest. Potus sit aqua hordei, & reliqua in febribus acutis observari solita. Aër sit temperatus, & omnis illius excessus arceatur. Frigidior namque metus constringit. Calidior verò fluxionem & inflammationem auget. Æger capite sublimi, & erectâ cervice decumbat, ut facilùs respiret. Somnus, ut in omnibus internis inflammationibus, maximè arcendus est. Nam, ut docet Hippoc. sanguis

in

in ſomno ad interiora recurrit, ſicque humorum confluxus ad partem affectam augetur.

Cùm autem angina ſit morbus acutiſſimus, & uno interdùm die hominem de medio tollat; magna remedia ſumma cara & diligentia uſurpanda ſunt. Ideò quacunque diei hora vocetur Medicus, ſanguinem ſtatim detrahat è directo partis magis affectæ, è vena cephalica: Aut ſi ea ſatis conſpicua non ſit, è mediana, ad ℔. i. ℔. i. ß. ℔. ii. quantùm vires ferre poterunt. In hoc enim remedio præcipua ſalutis ſpes conſtituenda eſt. Non tamen una vice magna illa ſanguinis copia detrahenda eſt, ne æger in animi deliquium incidat, ex quo non exiguum vitæ periculum emergeret; ſed partitè, & per aliqua intervalla, tertia nimirùm, aut quarta quaque hora. Hæc autem ſanguinis miſſio tantoperè eſt neceſſaria in hoc affectu, ut à nullo contradicente retardari debeat. Si fluentibus menſibus aut lochiis, & quocũque graviditatis tempore, ſanguis magnâ copiâ detrahendus eſt. Cujus rei exemplum habemus apud Zacutum Luſitanum *lib. Praxis admir. cap.* 135. de quadam muliere, quæ gravida ſeptimeſtris, anginâ ſævâ correpta, ſepties unâ die phlebotomiâ celebratâ, liberata eſt.

Si morbus non vehemẽter urgeat, venæ ſectioni præmittatur clyſter laxans: Sin minùs, à venæ ſectione injiciatur.

Dum iteratur phlebotomia eadem die, aliæ revulſiones fiant per cucurbitulas, tum ſiccas, tum ſcarificatas, ſcapulis & lumbis admotas, item frictiones partium extremarum & ligaturas dolorificas.

Detracto ſufficienter ſanguine, ad purgationem veniendum eſt, quæ ſequenti die uſurpanda, non expectata hmorum coctione, quia morbus non dat inducias. Sit potio purgans humori peccanti accommodata. Imò verò ſi morbus admodùm urgeat venæ ſectio & purgatio eadem die celebranda eſt, ut ſe feciſſe refert Trallianus *lib.* 4 *c.* 1. his verbis: *Ego ſanè memini me, cùm uſus valdè urgeret, venam manè aperuiſſe, diluculo venas linguæ ſubjectas ſecuiſſe, & verſperi ex cremore ptiſanæ extractum ſcammonii exhibuiſſe, atque ita laqueum ex inflammatione obortum, vix potuiſſe diſolvere. Imò alium quendam novi, me poſtquam brachiorum duorum venas in cubito ſecuiſſem, repurgaſſe, ſequenti die non expectato.* Potio autem purgans ex blandioribus eſſe debet, ſi à bile morbus originem duxit, ne vehementius commoti humores ad partem affectam irruant. Tum etiam ſi à ſanguine ſincero producatur inflammatio, ſatius eſt, purgatione prorſus abſtinere. Si verò pituitoſa cacochymia concurrat, ad fortiora confugiendum, & cum ſenna agaricus & diaphœnicum præſcribi poſſunt. Imò verò ad ea medicamenta, quæ vomitum excitant, etiam ſatis vehemẽtia, tranſcendere licet in angina pituitoſa, & inter reliqua palmam obtinet in hoc caſu aqua benedicta, quæ ad ℥. ii. exhibita miranda præſtat, & morbum ut plurimum inter duas horas diſſolvit. Adde, quod nullo ingrato ſapore prædita, facilè pitiſſando ingeri poſſit, quod in aliis medicamentis fieri non poteſt, quæ propter ſaporis ingratitudinem non poſſunt niſi uno hauſtu ab ægrotis ſorberi. Ideo ut plurimum anginoſi purgari nequeunt, donec meatuum anguſtia majori parte ſublata ſit. Sed frequentibus clyſteribus purgandi indicationi aliquo modo ſatisfit. Atque ita, quibus aqua benedicta non convenit, propter inflammationis naturam, vel ægri imbecillitatem, (vires ſiquidem robuſtæ in hujus remedii uſu neceſſariæ, ſunt) neque alia medicamenta exhiberi poſſunt, frequentibus clyſteribus alvus ſubducenda eſt, iſque ſatis acribus, ut revulſio humorum ad inferiora fiat.

Ad eandem revulſionem cucurbitulæ ſcarificatæ, cervici & ſcapulis admotæ, frictiones & ligaturæ partium inferiorum, & lotiones pedum ex aqua calida plurimum conferre ſolent.

Ac potentiùs revellit humores, à capite defluentes, veſicatorium poſteriori parti cervicis admotum, quod ſtatim ab initio poſt ſanguinis miſſionem admovendum eſt.

Revulſionibus ſufficienter ac diligenter adminiſtratis, ad derivantia veniendum eſt, quæ humorem parti impactum evacuant. Ac primùm ranularum, ſeu venarum ſub lingua apertio, ab Hipp. Gal. & recentioribus commendatur, quæ ſanguis, inflammationem immediatè efficiens, educitur.

Antiqui in angina deſperata venas jugulares aperiebant. Quod remedium licet à recentiorum plurimis etiam comprobatum, noſtris ferè temporibus obſolevit, quòd periculoſum cenſeatur, ob ſanguinis fluxum, qui difficilè cohiberi poteſt, propter venarum aplitudinem. Verùm experientia docuit, non adeò periculoſam eſſe hanc operationem, ſi debitè adminiſtretur. Primò enim caput ægrotantis ad latus intorquèri debet, quantùm fieri poteſt, ut mentum humerum ferè attingat, mox vena aperienda ſine ligatura, anguſto foramine, ſecundum illius longitudinem, (ſic enim faciliùs coaleſcit) & extracta ſanguinis quantitate ſufficiente, caput reducendo ad ſitum naturalem, ſanguis plerumque ſponte cohibetur. Attamen vulneri ſtatim admovendum eſt emplaſtrum à Gal. deſcriptum 5. *meth. cap.* 4. ex pilis leporinis, aloe, thure, & albumine ovi confectum, ſicque fluxus ſanguinis certò cohibetur. Refert Trallianus *lib.* 4. *cap.* 1. plures anginoſos, venarium jugularum apertione à ſe curatos eſſe, & Zacutus Luſitanus *obſ.* 89. *lib.* 1. *Prax. admir.* refert hiſtoriam cujuſdam Hiſpani, qui hujus auxilii beneficio, ab acutiſſima angina liberatus eſt.

Ad derivationem etiam plurimùm confert cucurbitula ſub mento ſcarificata: Cujus ope curatum fuiſſe mulierem angina caninâ laborantem, refert Zacutus Luſitanus *obſ.* 88. *lib.* 1. *Praxis admirand.*

Non minoris efficaciæ ſunt ſcarificationes ſub maxillis, & ſupra collum, altioribus plagis inflictæ: Quarum beneficio ſcribit Benivenius *lib. de abditis morb. cauſ. cap.* 83. Nicolaum Rotam à deplorata angina liberatum fuiſſe, cujus integram hiſtoriam tranſcripſit Sennertus. *Prax. Med. lib.* 2. *p.* 1. *cap.* 24.

Dum prædicta remedia uſurpantur, topicis remediis inflammatio gutturis & faucium oppugnanda eſt; eaque varianda, juxta varietatem temporum, ut in aliis inflammationibus, Sicque in principio conveniunt repellentia, ad gargariſmatis formam redacta, ut partem inflammatam immediatè attingere valeant.

℞. Aquar. plantag. ſolani & caprifolii, ana ℥. iii. ſuccĩ granator. ℥. ii. diamori. ℥. iii. ſalis prunellæ ʒ. i. ß. Fiat gargariſma. Vel ex decocto in hunc modum.

℞. Fol. Plantag. acetoſæ, & ſummit. rubi, an. M. j. granorum ſumach. ʒ. ß. malum granatum cum cortic. & granis contuſum num. 1. roſar. rubr. P. i. Fiat decoctio ad ℔. i. In colatura diſſolve diamor. & dianuc. ana ℥. i. ß. ſalis prunellæ ʒ. ii. Fiat gargariſma.

De gargariſmatis hoc notandum, ea ſuſpecta eſſe poſſe, quia gargarizando partes inflammatæ commoventur, quæ quiete indigent. Sed hoc incommodum vitari poteſt, ſi gargariſmata in ore detineantur, reſupino corpore, citra illam agitationem, ut partem affectam contingant.

Sine gargarizatione uſurpari poſſunt ſpiritus acidi, ſalis, ſulphuris, aut vitrioli, qui aqua temperati, ut eorum aciditas ferri valeat, paulatim ſorbendi ſunt. Tranſeundo enim per partem affectam, illius inflammationem temperant, & à ventriculo ad hepar & venas tranſlati, ſanguinis fervorem coërcent. Quod remedium in faucium & tonſillarum inflammationibus eſt etiam efficax.

Dum gargariſmata repellentia uſurpantur, laxantia & reſolventia linimenta exterius cervici admovenda ſunt, ut materia morbifica exteriùs evocetur, eaque in hunc modum parari poterunt.

℞. Olei chamomil. lilior. & amygdalor. dulc. ana ℥. i. axungiæ gallinæ, & butyri recentis, an. ℥. j. ß. croci ϑ. i. Fiat linimentum cervici admovendum, cum lana ſuccida.

Hoc linimentum dolori leniendo etiam conferre poterit: Qui ſi vehementer urgeat, demulceri ulteriùs poterit gargariſmate ex lacte parato, vel emulſione quatuor ſem. frigidor. major. vel mucilaginibus liquidis ex ſem. pſylii & cydonior. cum aqua roſarum extracti, addito ſyrupo violaceo, vel diluto caſſiæ, cum ſero lactis aut decocto radicis althææ parato.

Tranſacto morbi principio, eoque ad augmentum & ſtatum progrediente, in gargariſmatis digerentia & reſol-

yentia repellentibus admiſcenda ſunt, quod ſecundo ſtatim die faciendum, quia morbus acutiſſimus eſt.

℞. Fol. hyſſopi & plantag.ana M. i. liquiritiæ raſæ & paſſular. mundat. an. ʒ. i. caricarum ping.num.xii. roſar. rubr. & hordei integri. ana, P. j. Fiat decoctio ad ℔. i. In colatura diſſolve mellis roſac. & ſyrup. violac. ana ℥. i. Fiat gargariſma.

Nota, quandiù viget inflammatio, reſolventibus & adſtringentibus aliquid repellentium ſemper eſſe admiſcendum, ne pars ſuâ naturâ mollis & laxa magis relaxetur, & fluxioni recipiendæ magis idonea reddatur.

Exteriùs verò magis reſolventia admovenda ſunt, addito etiam nido hirundinum, quem ſpecificâ proprietate huic affectui conferre, omnium practicorum conſenſu ſancitum eſt.

℞. Pulveris nidi hirundinum, & ſtercoris canis jejunio macerati, an. ʒ. i. rad. ireos Florent. & flor. chamon. pulverat. an. ʒ. ß. axungiæ gallinæ, & olei lilior. ana ℥. j. ceræ flavæ parum. Fiat linimentum.

Vel formâ cataplaſmâtis in hunc modum componi poterit.

℞. Nidum hirund. num. i. fol. malvæ, violar. an. M. i. rad. althææ & lilior. an. ℥. ß. ficuum ging. par. iii. flor. chamom. & meliloti, ana P. i. Coquantur & contundantur, deindè adde farinæ hordei, ſem. lini & fœnugr. ana ʒ. iii. croci ϑ. i. butyri recent. ℥. i. olei chamom. & amygdal. dulc. ana q. ſ. Fiat cataplaſma interiori colli parti admovendum.

Interim etiam eclegmata per intervalla uſurpanda, ut materia, quæ à parte affecta exſudat, vel à capite defluens ipſi hæreſcit, ſenſim abſtergatur.

℞. Pulv. elect. diatragacanth. frig. ʒ. ii. diairios ſimpl. ʒ. i. ſacchari canti & penidiati, an. ʒ. ß. diamor. ℥. i. ſyrupi jujub. q. ſ. Fiat looch.

Si tumor diſcuti nequeat, & ad ſuppurationem vergat, quod plerumque quarto vel quinto die ſolet accidere, ea adjuvabitur cataplaſmate prædicto, aliiſque emollientibus & ſuppurantibus. Simulque in ore frequenter erunt detinenda, quæ dolori leniendo ſupra propoſuimus. Vel

℞. Liquirit. raſ. & paſſul. mund. an. ℥. j. caricarum ping. num. vi. ſem. althææ & cydonior. an. ʒ. ii. flor. chamom. P. i. Coquantur in hydromelite. In colatura diſſolve ſapæ ℥. ii. Fiat gargariſma.

Utile etiam eſt medullam caſſiæ recenter extractam ore detine, ut paulatim liqueſcens in gulam deſcendat, lenit enim, reſolvit, & maturat.

Si tumor tandem ſuppuratus fuerit, quod ex ſymptomatum remiſſione cognoſcitur, nec tamen is ſponte rumpatur, æger aut aliquis miniſtrorum, digitis in fauces immiſſis abſceſſum rumpere conetur. Quod ſi fieri non poſſit, ægri os per ſpeculum oris valdè aperiatur, & ubi apparuit tumor, ſcalpello incurvo quod biſtortum vocant, incidatur. Ruptâ vomicâ, æger caput inclinet, ne pus in pulmones irrumpat. Poſtmodum ulcus decocto hordei cum melle roſaceo hydromelite, aut œnomelite detergendum, deterſum aquâ aluminoſâ exſiccandum, & ad cicatricem perducendum.

Alii candelam ceream oleo amygdal. dulc. illitam in œſophagum immittunt, ut rumpatur abſceſſus. Quod ſi obtineri non poſſit, cultro ligneo acuto, vel tandem ſcalpello aperiunt.

Alii oleo vitrioli abſceſſum attingunt, & mox plerumque rumpitur abſceſſus. Arculanus cuſpide ferreâ, ligno infixâ, apertionem abſceſſus molitur, ne alias oris partes attingat. Idem remedium probat Faventius his verbis: *Accipiat lignum ſubtile rotundum, in cujus extremitate apponat ferrum acutum, cujus longitudo ſit tantæ quantitatis, quantæ eſt medietas digiti: Deindè ore aperto, ponendo lignū intra dentes ægrotantis, ac ſi eſſet frænum, ponat cannulam illam cum ferro ad locum apoſtematis, ac ſcindat. Aperto apoſtemate, pronus declinet caput inferiùs, ore aperto, ut exeat ſanies.*

Schenkius ex Dovyneto, decocto agarici abſceſſum rumpi aſſeverat, & ſequenti hiſtoria confirmat, ab eodem Dovyneto relata *apologiæ lib. 3, cap. 1. Illuſtris mulier, Gabriella Gouſier, Domina à Saultomo, cùm angina Autumnali omnium periculoſiſſima detineretur, venit in mentem, legiſſe me apud Aëtium lib. 15. c. 6. agaricum occultos abſceſſus abſorbere, vel foras materiam evocare. Statim agaricum in talleolas conciſum in decocto radicis althææ, ficuum, cum momento zinziberis, & quarta parte vini albi macerati, addidi ſyrup. de althæa, portionem ægrotæ dedi, monuique ne illam ſtatim deglutiret, ſed aliquod tempus in imis faucibus contineret, ſi hac potione vitam ſibi redimere vellet. Obſequitur ægrota. Interim dum cum illa ſermonem confero, ecce magna puris albi copia, tum putridi, & graveolentis ore rejicitur, ut filia, quæ ad matrem cum pelvi adſtabat, excipiendi puris ergò, nec opinato prægravi illius puris fœtore, concideret animo, reliqui cuſtodes magnæ corporis contentione foras proruperint, [accurunt alii, purulenta detrahunt, detergunt, feſtinant aliæ, ut intolerabilem gravis odoris fœditatem ſuffitu quodam depellerēt, quâ ſublatâ ad ægrotam redii, quam planè & vocis vitio, & reſpiratione difficili, & gravi deglutitione, & febre levatam reperi, & ab omni vitæ periculo tutam, qua nunc fruitur incolumis.]*

Si pus ad partes externas quodam modo vergere videatur, apertio exteriùs molienda eſt, quod ſe feliciter præſtitiſſe refert Lanfrancus, *Chirurgiæ majoris doctrina 2. tract. 3. cap. 5.* his verbis: *Quoniam bona caſuum variatio multùm corroborat operantem, ponam hoc loco, quid mihi accidit in civitate Mediolani, de quadam Domina quinquagenariæ quinta, quæ ſquinantiam phlegmaticam patiebatur, quæ totam occupavit gulam, intus & extra, ita ut extra tumor maximus appareat, & cum his non loquebatur, nec poterat tranſglutire. Cùm eſſem vocatus, tangens pulſum, in ultima inveni debilitate: Tangens locum corruptum, ſenſi materiam in profundo, & cognovi quod potiùs ſuffocaretur, quam exteriùs apoſtema, vel interiùs rumperetur. Tunc mihi præparavi raſorium, & locum palpans cum digitis, inveni maturam materiā inter mentum & epiglottum, pluſquam in alio loco congregatam, & vulnus ibi feci profundum, per quod de corrupta & malè fœtente materia magnam partem extraxi, magnamque partem dimiſi, quam tunc evacuare poteram. ſecundum rationem nolui, quam ſciviſti. Tunc ægra leniorem habuit anhelitum, pulſuſque fuit fortificatus. Tunc adminiſtrans ei brodium, per vulnus magna ipſius quantitate exibat, tunc ingeniavi, ut cum argentea cannulla, quæ poſita in ore totum vulnus tranſibat, ſuâ curâ reciperet ad ipſius neceſſaria nutrimenta: Gulam totam, & collum cum mediciniis mundificantibus, & reſiduum materiæ maturantibus circumdabam donec extrahi de vulnere fruſtum magnū viſcoſæ materiæ, & fœtentis, quæ fuerat ſicut quoddā inteſtinum, longum unius majoris digiti quantitate, quæ quidem materia calore fuerat extraneo condenſata. Qua remota, remanſit locus ſine fœtore, & ægra incepit maximè confortari, tamen in ea continuavi mūdificativa, & incarnativis, & cicatrizativis vulnus optimè ſigillavi, & ægra fuit ſalui priſtinæ reſtituta.*

Huc referri poteſt hiſtoria Benivenii, cujus ſupra mentionem fecimus, de quodam anginoſo, qui cùm ab aliis Medicis pro deplorato relictus fuiſſet, ab eo liberatus eſt profundis ſcarificationibus ſub maxillis & ipſa cervice celebratis, à quibus multa ſanies effluxit.

Si abſceſſus intus in ore rumpatur, decocto hordei, aut hydromelite, ut dictum eſt, detergitur. Verùm aliquandò ulcus ſordidum redditur, & tunc ad potentiora remedia confugiendum eſt, in hunc modum.

℞. Fol. ſcabioſæ & agrim. ana M. j. nucum cupreſſi ʒ. j. rad. ireos Florent. & ariſtol. rotund. ana ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. roſar. rubr. P. ii. Coquantur in hydromel. ad ℔. i. Colatura colluantur frequenter ulceratæ partes.

Hoc decoctum ulceri ſordido abſtergendo plurimum conferet; attamen ſi non ſufficiat, ad collirium Lanfranci confugiendum eſt, quod mirabilis eſt efficaciæ

Ulcere probè deterſo illius conſolidatio molienda eſt bolo armena, melle roſaceo permixto ad formam eclegmatis, cui etiam thus & myrrha utiliter addi poterunt.

Fit autem interdùm, ut defervente inflammatione tumor neque reſolvatur, nec ſuppuretur, ſed duritiem contrahat. Quo in caſu cataplaſmatis emollientibus & reſolventibus curatio perficienda eſt, eaque in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad.

℥. Rad. althææ, bryoniæ, & cucumeris agrest. an. ℥. j. fol. malvæ, parietariæ, origani, & centaurii min. ana M. i. caricarum ping. par. vi. sem. lini & fœnugr. ana ℥. i. Coquantur, pistentur, & per setaceum trajiciantur; deindè adde pulveris hirundinum combustarum, & stercoris canis ossa rodentis, ana ʒ. iii. sulphuris vivi ʒ. i. butyri recentis, & axungiæ anatis, ana ℥. i. olei anethini ℥. ii. Fiat cataplasma.

Pro coronide aliquid dicendum est de Laryngotomia, quæ ab antiquis, & à neotericis non paucis proponitur, & propriis experimentis confirmatur. Cùm nempè in anginâ desperatâ quâ ægris suffocatio omnimoda præ foribus est, incisio fit in asperam arteriâ, per quam aëri ingressus datur in pulmonem, & fuliginum ab eodem exspirantium egressus. Hanc probat Avicenna *Fen. 9. lib. 3. cap.* 11. Paulus *lib.* 6. *cap.* 33. Rhasis 3. *continentis.* Alsaharavius, Avenzoar, Albucasis, & Halyabbas. Eandem ponit Gal. ex Asclepiade *in introductorio, cap.* 13. Ex recentioribus Brassavolus *comment. in lib. 4. Hip. de victus ratione in morbis acutis, sect.* 35. se propriis manibus hanc operationem fecisse testatur, cum felici successu. Rarissimè tamen in usum revocatur hæc operatio, propter metum infamiæ, quæ Medicis & Chirurgis impendet, dum æger post operationem occumbit, quod ut plurimum contingit & mors operationi potiùs, quàm morbo tribuitur, quantumvis Medicus præmisso prognostico sese adversùm calumniam munierit. Adde, quod in angina valdè pituitosa pulmones plerumque affecti sint, & multis humoribus repleti, unde plerumque suffocatio contingit, & tunc incisio asperæ arteriæ nihil conferre potest. Quæ advertens pericula Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Chirurgus expertissimus, se hanc operationem nunquàm molitum esse, neque eam à sui temporis Chirurgis administratam fuisse testatur. Eam tamen posse in usum revocari fatetur, modò pulmo & aspera arteria colluvie non sint repleta. Operandi modum exactè describit in operationibus Chirurgicis, & capite proprio, quem inde desumere quis poterit. Confert *Fontanum* de laryngotomia.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER SEPTIMUS.

DE MORBIS THORACIS.

PRÆFATIO.

THORACIS nomine comprehendimus eas tantùm partes, quæ respirationi inserviunt. Licet enim Cor thorace contineatur; illius tamen affectus peculiari libro, qui hunc sequuturus est, exponendi sunt. In hoc verò eos tantùm exponemus, qui respirationem lædunt, & partes respirationi inservientes frequentiùs infestant, quales sunt asthma, pleuritis, peripneumonia, empyema, hydrops pectoris, hæmoptoë, & phthisis, quorum uni cuique caput proprium destinavimus.

CAPUT I.

De asthmate.

REspiratio læditur à variis causis, tum sympathicè, tùm idiopathicè.

Idiopathica respirationis læsio fit ex vitiato pulmone, atque adeò omnes pulmonis morbi actionem illius lædunt, qui quidem morbi vel in ipsa partis substantia, vel in vasis illius residunt.

In pulmonis substantia contingunt inflammationes, tubercula, abscessus, ulcera tum etiam interdùm ipsius partis exsiccatio & atrophia: Interdùm & humor serosus ac pituitosus spongiosæ pulmonis substantiæ imbibitur, & liberam ipsius dilationem impedit. Rarùs scirrhi, & carunculi, & grandines in eadem parte generantur.

In pulmonis vasis frequentissimæ sunt obstructiones, quæ liberum aëris commeatum impedientes, difficilem faciunt respirationem.

Sympathicè læditur respiratio ex consensu aliarum partium, non solùm vicinarum, sed etiam remotiorum. Sic inflammatâ membranâ costas succingente, vel diaphragmate, vel mediastino, respiratio læditur. Sic corde intemperie calidâ laborante, ut in febribus, aucto respirationis usu, magna & frequens respiratio evadit: Contra verò, eodem frigida intemperie laborante, ut in moribundis, imminuitur, & tandem omninò cessat. Idem contingit in syncope, cessante actione cordis, & cõsequenter cessante respirationis usu. Sic in empyemate aut hydrope thoracis, pus aut aqua in capacitate thoracis, collecta, pulmonis dilationem impedit & respirationẽ lædit. Sic musculorum respirationi inservientium læsio eandem actionem vitiat, ut in vulneribus ac tumoribus eorum contingit: Tum præcipuè in apoplexia, denegato influxu spiritus animalis ad eos musculos. Musculorum etiam laryngis inflammatio spirandi difficultatem efficit in angina.

Affectus etiam hypochondriorũ sympathicè respirationem lædunt, ut tumores hepatis, lienis, pancreatis, pondere suo diaphragma, cui annectuntur, ad inferiora retrahunt ejusque motum liberum impediunt. Sic etiam vapores & flatus, ab illis partibus elevati, diaphragma comprimunt, ejusque actionem lædunt, unde asthma flatulentum exoritur. Idem contingit à flatuum vel serosi humoris copia, in hydropicorum abdomine contenta, & diaphragma cõprimente. Ab utero denique vapores elevati respirationem vitiant, unde hic affectus suffocatio hysterica nominatur.

Inter prædictas respirationis læsiones asthma ab autoribus seorsum tractatur, quia reliquæ ab aliis morbis dependent, suis locis explicandæ.

Licet autem asthma interdùm, genericè & latâ significatione usurpatum, omnem respirandi difficultatem complectatur, in specie tamen eam imprimis significat quæ à pulmonum infarctu & bronchiorum illius obstructione exoritur, quæ ex se & ratione propriæ essentiæ febre carere solet, licet interdùm febris ei adjungi valeat. Et iterùm in tres alias species subdividitur, quarum una Dispnœa nominatur, secunda idem Asthmatis nomen retinet, tertia verò Oethopnœa nuncupatur.

Dyspnœa est difficilis respiratio, in qua crebrior densiorque fit spiritus tractio, ex infarctu pulmonum oriunda. Hæc Asthmate & Orthopnœâ minor est, & à minori materiæ obstruentis copiâ oriunda, & magis ipsam pulmonis substantiam obstruit, quàm bronchia, unde stertoris carentia, qui fit ab humoris, in bronchiis pulmonis contenti & commotione, & allisionibus cum aëre, per ea continuò oberrante.

Asthma & magna & frequens respiratio, in qua diaphragma, musculi intercostales, tum etiam abdominis violenter moventur, cum stertore & sibilo conjuncta. In vero enim propriè dicto asthmate bronchia pulmonis humore pituitoso opplentur, qui (ut dictum est) ab acre commotus talem strepitum edit.

Orthopœa verò est maxima spirandi difficultas, sub qua ægrotantes non nisi sedentes & erecta cervice respirare possunt & non solùm musculi prædicti, sed etiam superiores

riores, pectoris scil. & scapular. vehementer exagitantur.

Dyspnœæ etiam & Orthopnœæ nomen, quemadmodũ de asthmate diximus, communiter non rarò in omni difficultate spirandi usurpatur, quæ in pleuritide, peripneumonia, aliisque affectibus contingit. Idem dicendum est de Apnœa, quæ non depravatam, ut prædictæ, sed imminutam, vel abolitam respirationem significat, eaq; contingere solet in syncope, hysterico affectu, & apoplexia fortissima.

Humor asthma efficiens, est ut plurimum pituita è capite in pulmonem defluens; ejusq; bronchia obstruens. Interdùm tamen fit ab humoribus crudis & serosis à venoso genere per arteriam venosam in pulmonem translatis. Hi si ad bronchiorum canales profluant, verum asthma cum stertore producunt, si verò in pulmonum substantia vel in levibus arteriis subsistant, asthma spurium generant sine stertore.

Hæc asthmatis species, quæ vulgaribus Medicis ignota est, (nullam enim aliam causam præter fluxionem à capite agnoscunt) confirmatur, non solùm ex stertoris carentia, sed etiam ex eo, quod urinæ ægrotantiũ crassæ & turbidæ esse soleant, præsertim in paroxysmo, quia humorum crassorum & crudorum in venis agitatorum portio ad renes & vesicam transmittitur. Et nonnulli asthmatici urinæ difficultati obnoxii sunt, eaque vigente asthmate liberi sunt, ab asthmatis verò paroxysmo præsente, cessat urinæ difficultas, ob materiæ morbificæ, in venis contentæ, ad hanc vel illam partem decubitum. Vidimus etiam quosdam asthmaticos alvi fluxui obnoxios, ita ut præsente alvi fluxu ab asthmate liberi essent, eo verò cessante, asthmatis paroxysmi redirent. Adde, quod hæc asthmatis species, quæ sine stertore fit, venæ sectione ita efficaciter oppugnatur, ut eâ in paroxysmo celebratâ, quam primùm sanguis fluere incipit, ægri statim meliùs spirare incipiunt, & in fine illius aut post exiguum saltem intervallum a paroxysmo penitus liberati apparent. Ac denique hujusmodi asthmatici plerumque cachexia & pedum tumore œdema ofo laborant. Quod ostendit causam asthmatis tunc temporis ab hepate proficisci, & in venis contineri, ita ut tandem in pleurisque hydrops consequatur. Inde Aretæus inter signa asthmati imminentis flatus in præcordiis & eructationes præter rationem enumerat, quæ procul dubio à materiâ crudâ in præcordiis exagitatâ proveniunt.

Illa tamen flatulenta materia primò, & per se aliam asthmatis speciem interdùm producit, quæ asthma flatulentum, seu hypochondriacum nominatur; quando scilicet flatus crassi & copiosiores, & ab hypochondriis elevati, diaphragma comprimunt, ejusque motum impediunt, unde summa respirandi difficultas sine stertore procedit.

Diagnosis hujus affectus, & specierum illius, ex propositis innotescit.

In dyspnœa enim spiritus est densus citra sonum & anhelationem, cum minori molestia.

In asthmate gravitas pectoris est major, spiritus crebrior & densior, cum anhelatione, stertore, ac sibilo.

Orthopnœa verò non nisi erectâ cervice respirare permittens; decumbentibus suffocationem minatur.

Signa causarum in hunc modum se habent.

Si à crassis humoribus in pulmone collectis, asthma generetur, difficultas spirandi sensim & paulatim accrescit, eaque continua est & indesinens.

Si verò humores aliunde in pulmones per intervalla affluant, difficilis respiratio continua non est, sed per intervalla recurrit. Licet enim asthma, quod à materia in pulmone contenta excitatur, exarcerbari plerumque soleat à causis externis, ita nimirùm, aëre austrino, & similibus; in asthmate tamen, quod à materia aliunde affluente producitur, exacerbatio illa longè manifestior est. Si asthmatis materia à cerebro defluat, catarrhi signa adsunt: Si verò nulla catarrhi indicia appareant, per venas materiam affluere conjiciendum est. Hepatis affecti & partis mandantis rationem habentis indicium, est tumor pedum & cachexia.

Si humor crassus in bronchiis pulmonum contineatur, respiratio fit cum sonitu & tussi, tum pituita per tussim excretâ, cessat vel imminuitur affectus.

Si humor in venis aut substantia pulmonis hæreat, nullus adest sonitus, & rarò aliquid per tussim excernitur.

Quod ad prognosin attinet, asthma chronicus est affectus, & curatu difficillimus, saepeque in cachexiam & hydropem degenerat. Juvenes aliquando liberantur, sed & non sine magno labore: Senes verò nunquàm. Infantes nisi maturæ curentur, superveniente catarrho suffocante, intereunt.

Qui ex asthmate vel tussi gibbi evadunt, ante pubertatem moriuntur. (VI. *aph.* 46.) quia gibbositas conveniens pectoris incrementum impedit, pulmo nihilominùs debitam magnitudinem acquirens, non habet sufficiens spatium, in quo dilatari commodè possit ad libaram respirationem; unde calor cordis, non sufficienter ventilatus, marcescit, & hominem ad interitum perducit.

Asthmati pleuritis aut peripneumonia superveniens lethalis. Quia pulmo à longo morbo debilitatus, non potest gravissimo morbo supervenienti resistere, & materiam morbificam expellere.

Asthmatis curatio duplex instituitur, altera in paroxysmo, altera extra paroxysmum.

In paroxysmo statim vena secanda est, præmisso clystete, si sanguis mediocriter abundare videatur: Nam depletis sanguine venis liberior erit respiratio. Quod si affectus sit antiquior, plurieſque sanguis fuerit detractus, satius est à phlebotomia abstinere, quia calorem nativum imminuendo, majorem promovet pituitæ copiam.

Sectio malleoli præstans est, præcipuè in affectu sympathico.

Post venæ sectionem, vel etiam eâ omissâ si non videatur idonea, purgans phlegmagogum erit exhibendum, ex iis, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione descripta sunt, adjectis perpetuò quibusdam thoracicis, quantum remedii forma permittere poterit.

Vomitoria verò, licet à nonnullis improbentur in hoc affectu, tamen convenientissima sunt, ut frequens experientia docuit, & non rarò hoc solo remedio paroxysmus solutus est.

Inter alia autem vomitoria, principem locum obtinet aqua nicotianæ, exhibita ad ℥.j. Reduci potest in syrupum cum saccharo. Dosis cochlearia ij. in cujus penuria usurpari potest sal vitrioli, vel aqua benedicta. Ratio autem, cur vomitoria in hoc affectu tantoperè prosint, elegantissima est, quia dum pituita tenuior à capite defluens, in asperam arteriam, & pulmonis bronchia sese insinuat, crassior illius portio in ventriculum delabitur, illiusque parietibus ita affigitur, ut ægerrimè avelli possit. Interim verò, dum calor illius debilis materiam illam exagitat, flatus crassiores producuntur qui ventriculum inflantes diaphragma comprimunt, & difficilem respirationem efficiunt. Unde fit, ut vacuato ventriculo cesset paroxysmus, aut mirum in modum remittat. Adde quod asthma interdùm (imò frequentissimè juxta Sennerti sententiam) ab humoribus crudis generetur citrà hepar, & in venis collectis, qui per venam arteriosam ad pulmones feruntur, & bronchia comprimendo asthmatis causa sunt. Hisce autem humoribus purgandis & à pulmone revellendis maximè conferunt vomitoria. Quamvis etiam, hujus causæ rationes, remedia, quæ per inferiora humores expurgant, convenientissima sint.

Vomitum etiam in hoc affectu leniter movet, simulque per inferiora purgat succus ireos nostratis ad ℥.ß. in vini hippocratici ℥j. quem se feliciſſimo cum successu usurpasse refert Platerus in observationibus.

Potest augeri dosis succi ireos nostratis ad ʒ.ij. si minori exhibitus sufficienter operatus non fuerit.

Clysteres etiam acriores frequentes injici poterunt revulsionis gratiâ. Eorum tamen quantitas sit exigua, ne intestina admodum replendo diaphragma comprimant.

Tum etiam frictiones in partibus inferioribus celebrandæ, iisdemque cucurbitulæ plures affigendæ: Tum etiam cervici. Postmodum humores crassi aliquando & attenuandi; flatus ab iisdem humoribus excitati resolvendi, atque discutiendi. In quem usum utiliter exhibetur aqua cinamomi ex cochleari, per se, vel cum syrup. violoc. mixta. Ut

℞. Aquæ cinam. ℥.ij. syrup. violac. ℥.j. Misce. Loco syrup. violac. oxymel admisceri poterit, ad lentos humores potentiùs discutiendos.

Utile

Utile etiam est ol. salviæ, roriſmar. vel anisi, arte chymica extractum, ad guttulas iii. iv. vel v. cum vino exhibitum. Vel his aspergantur tabellæ diatragacant. frigid. quas æger deglutiat.

Alii commendant croci ℈.j. cum vini cochleari exhibitum. Utilis etiam est aqua clareta, in hunc modū cōpositа.

℞. Aquæ vitæ ℥. iv. aquæ tussilag. & scabios. ana. ℥. iii. sachari ℥. jj. cinam. ʒ. vi. Trajiciantur per manicam Hippocratis. Capiat æger ℥. ij. vel iij.

Fumus nicotianæ per tubulum haustus paroxysmum cohibet. Idem præstat eadem nicotiana linguæ tantùm admota, idem quoque præstat fumus caryophillorum per tubulum haustus.

Interim expectorantia usurpanda sunt, quæ crassiorem materiam per anacatharsin educant.

℞. Syrup. de prassio, de liquirit. & de tussilag. ana. ʒ. ii. oxymel. simp. ℥. j. M. utatur ex cochleari, sensim lambendo.

℞. Terebinth. claræ ℥. j. Gum. ammoniaci ℈. ii. florū sulphuris ℈. j. Misce, fiant pilulæ molles, quarum una singulis duabus horis deglutiatur cum syrup. de hyssopo. ℥. ß.

℞. Ol. amygd. dulc. recenter sine igne expressi. ℥. vi. sachari canti ℥. ij. Misce, capiat sensim labendo.

℞. Rad. enulæ camp. saccharo condit. ʒ. iii. sacchari canti ℥. ß. syrup. de hyssopo, de prassio, ana ʒ. j. gummi ammoniac aqua vitæ dissoluti ʒ. ß. Misce, fiat looch. Vel

℞. Conserv. violar. rad. enulæ camp. ana ʒ. vi. pulv. elect. diatragacanthi frig. diaireos Salomonis, ana. ʒ. j. syrup. violac. & capil. ven. ana q. s. fiat looch.

℞. Rad. altheæ ℔. j. rad. enulæ camp. ℥. iv. cydoniorum vel eorum loco carnis cydonior. condit. ʒ. xvi. Bulliant in aqua ad exsiccationem. Contundantur, trajiciantur per setoceum, addendo mellis ℔. ij. Coquantur leviter, abstrahe ab igne, & adde cinam. ʒ. j. flor. sulphuris ℥. ß. liquirit. cum moscho, & aqua rosac aromatizat. ʒ. ij. fiat electuarium molle, de quo teneat in ore ad magnitudinem avellanæ per intervalla. Utilissimum etiam extra paroxysmum, si de eo sumatur ℥. ß. manè & serò.

Exteriùs etiam pectori admovenda unguenta & linimenta laxantia & discutientia, in hunc modum composita.

℞. Ol. chamæmel irini, Aygdal. dulc. ana ℥. ß. axungiæ gallinæ recent. ʒ. j. pulv. rad. altheæ, ireos Flor. ana ʒ. j. farinæ sem. lini & fœnugr. ana ʒ. ij. gummi ammoniaci, cum vino dissoluti ʒ. j. ß. ceræ q. s. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. sem. cydonior. lini, fœnugr. extractæ cum aqua tussilag. vel scabiosæ, ana ʒ. vi pulv. radicis ireos, hyssopi ana. ℥. ß. croci ℈ j. ol. lilior. alb. amygd. dulc. ana, ʒ. ij. ceræ q. s. fiat linimentum.

Si paroxysmus protrahatur, vesicatorium applicetur posteriori parti cervicis.

Extra paroxysmum humoris fluxio impedienda est, tum qui jam influxit, & in pulmone continetur, incidendus, detergendus est, & expectorandus.

Ad fluxionis impetum cohibendum, ea omnia conveniunt remedia, quæ in frigidi catharri curatione supra proposita sunt.

Attamen circa nonnulla remedia, eo loci proposita, cautiones quædam adhibendæ sunt.

Primò, in apozematis, aut syrupis, aliisque remediis, ne calida nimium & exsiccantia præscribantur, quæ partes tenuiores absumenda, reliquum incrassare possunt, & ita affectum contumaciorem reddere. Sed potiùs humectantia permisceātur, qualia sunt passulæ, ficus, liquiritia, jujubæ.

Secundò, in prædictis remediis, loco cephalicorum, thoratica supra enumerata usurpentur.

Tertiò, ad derivationem humoris in capite redundantis, proponuntur errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi. Verùm in hoc casu non conveniunt apophlegmatismi, ob vicinitatem partium, per quas decurrit humor ad pulmonem. Sed errhina & sternutatoria utiliter usurpari poterunt.

Quartò, ad caput roborandum & exsiccandum inter alia remedia commendantur suffitus; qui tamen in hoc affectu non conveniunt, saltem ore & naribus excepti: Prò rereà quod difficiliorem anhelitum efficiunt, & asthmatis paroxysmum excitant. At verò iis operimenta capitis extra ægri cubiculum tutò fumigari poterunt.

Ad detersionem & expectorationem humorum crassorum, pulmonum bronchiis impactorum, expectorantia supra descripta usurpari poterunt, tum etiam sequentia.

℞. Rad. enulæ camp. & polypodii querc. ana ℥. ß. folior. origani, calament. hyssopi, satureiæ, capil. ven. scabios. & tussilag. ana M. j. sem. althææ, bombacis, & carthami, ana ʒ. iii. liquirit. rasæ & passul. mundat. ana ʒ. vi. jujubar. sebesten. & ficuum pinguium, ana n. v. Fiat decoctio ad quartaria v. in hydromelite. In colat dissolve sacchari albi quartaria v. Fiat syrup. perfectè decoctus, quo utatur ex cochleari frequenter, sensim lambendo.

Majoris efficaciæ, & paratu facilior syrupus componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. enulæ camp. ʒ. iij. tabaci indici ʒ. j. Infunde per noctem in ℥. vi. aquæ vitæ vulgaris. Manè fiat colatura cui adde sacchari crystallini ℥. iv. Incendatur continuò agitando; adde syrupi de erysimo aut tussilagine ℥. j. ol. sulph. q. s. ad gratam aciditatem. Utatur ex cochleari, vel bacillo glicyrrhyzæ contuso, sensim lambendo & deglutiendo.

Sequentia verò remedia pulmonibus ab infarctu liberandis specifica sunt efficacissima.

℞. Gummi ammoniaci & bdellii in aceto scillitico dissolut. ana. ℥. ß. flor. sulphuris. ʒ. iii. fol. tussilag. & satureiæ siccor. & pulverat. & diaireos simpl. ana ʒ. ß. Cum syrupo de hyssopo, vel oxymelite scillit. fiat massa pilul. de cujus drach. i. formentur pilulæ vi. Sumat. n. iii. duabus horis ante cœnam, bis in hebdomade. Vel

℞. Aloës succotrinæ ℥. ß. myrrhæ, ammoniaci; ana drach. ß. croci ℈. ℔. fluorum sulph. ʒ. ß. cum syrup. de tussilag. fiat massa pilul. cujus ʒ. i. capiat duabus horis ante prandium per aliquot dies.

Aqua quæ educitur ex rad. bryoniæ evacuata, destilletur in B. M. Hujus ℥. viii. misce spirit. vitriol. vel suph. ℥. ß. Capiat singulis diebus cochlear. i. jejuno stomacho.

℞. Fol. peti, hyssopi, prassii albi, capil. ven. ana. M. ii. rad. ireos Flor. & liquirit. ros. ana ℥. ß. Coquatur in aqua ad ℔. ii. ß. In colat. dissolve sacchari albi ℔. i. mellis albi ℔. ß. Fiat syrup. perfectè coctus, clarif. & aromatizet tantillo croci & cinam. Capiat coclear. ij. vel iii. horis matutinis.

Ejusdem virtutis sunt oximel & syrupus de peto, Quercetani in pharmacopœa. Tinctura péti sicci extrahitur cū aqua vitæ, melle excipitur pauca illius quantitas, & ad pisi vel fabæ magnitudinem in ore detinetur, sensim deglutiendo, pituitam copiosè trahit à ventriculo & à pulmone.

Millepedes seu aselli, n. xii. panno linteo involuti, in vino albo macerantur; hinc facta expressio potui datur, quæ brevi saburratos pulmones deplet.

Oleum sacchari crassos & glutinosos humores in pulmone contentos poter dissolvit, & expectorat. Sed multo potentiùs atque excellentiùs id præstat oleum sacchari compositum, cujus formula talis est.

℞. Rad. ireos Florent. & enulæ camp. pulverat. ana ℥. ß. pulpæ dactyl. & passul. purgat. ana ʒ. iii. cortic. citrior. & arantior. ana ʒ. ß. benzoini ʒ. ij. croci ʒ. i. Infunde, biduī spatio, in spiritu vini sæpissimè rectificato. Mox separetur liquor per inclinationem. Admisce liquori sacchari canti pulv. quantum in eo dissolvi poterit, & accende spiritum vini, spatula continuò agitando, donec in spissum, olei æmulum liquorem flamma extincta abierit. Cui admisce olei sulph. q. s. ad gratam aciditatem.

Decoctum caulium rubrorum cum pauco saccharo per plures dies sumptum, asthmaticos multum juvat.

Efficacior multò est succus caulium rubrorum cum saccharo rosac. vel syrupo tussilaginis exhibitus ad julepi formam, per plures dies.

Spiritus sulphuris viscidam pituitam dissolvit & bronchia aperit, si illius guttæ iv. aut v. sumantur cum juscu. lo, aut syrupo convenienti.

Terebenthina ad hunc etiam usum valdè commendatur ad ʒ. ii. vel iii. frequenter exhibita, cum ol. amygd. dulc. conserva viol. Vel in opiatæ formam reduci poterit in sequentem modum.

℞. Terebinth. aqua tussilag. diligenter lotæ ℔. j. ficuum pinguiū ℔. ß. pen. ℥. iv. ol. amygd. dulc. ℥. i. misc. fiat opiat.

Crocus

Crocus in condimentis pectori utilis est. Tum etiam bellarium sinapis cum mellæ paratum egregiè expectorationem juvat.

Oxymel cum agarico utilissimum etiam est ad pulmones expurgandos, cujus cochlear. ii. manè exhiberi poterunt.

Flores sulphuris cum butyro recenti ad pilularum formam redacti, per triduum exhibiti manè, ad ℈. j. asthmaticis multùm opitulantur. Lac sulphuris idem præstat majori efficaciâ, & minori dosi, quæ gr. viii. transcendere non debet.

Tabellæ etiam sequentes præstantissimæ sunt.

℞. Pulpæ rad. altheæ. & rad. symphyti majoris, an. ʒ. ii. flor. sulphuris ʒ. ii. flor. benzoini ʒ. ß. sacchari in aqua lilior. alborum dissoluti ʒ. viii. Fiant tabellæ, quas teneat æger in ore frequenter.

Decoctum galli veteris commendatur etiam non parùm ad hunc affectum expugnandum, ejusque formula talis est.

℞. Rad. enulæ campanæ, & ireos Florentin. ana ʒ. ß. folior. hyssopi, & prasii siccorum, ana. ʒ. vi. sem. carthami ℥. j. sem. anisi, & anethi, ana ʒ. ii. liquirit. ras. & passul. mundat. anat. ʒ. iii. pulmonis vulpis præparati ʒ. ii. Contundantur, iisque impleatur venter galli veteris, qui decoquatur in aquæ ℔. xv. donec caro ab ossibus separetur. Colatura post fortem expressionem ponatur in loco frigido, ut quod crassum est subsideat, pars verò clara separetur. Cujus capiat æger ʒ. vi. cum oxymel. simpl. ʒ. j.

Si purgans efficere volueris, addi poterunt folia sennæ ad ʒ. ii. vel iii. pro singulis dosibus. imò dissolvi poterit alicui dosi mannæ, ℥. ß. vel [si fortiùs purpugandum] electuarium aliquod phlegmagogum per intervalla. Platerus sequentem galli præparationem reliquis anteponit.

℞. Gallum aliquot annorum jugulatum, deplumatum, & evisceratum. Infarciatur sequentibus, pulmonis vulpis frusto recenti, vel præpar. & siccati ℥. j. passular. enucleat. & sicuum, ana. ʒ. ii. rad. enulæ ʒ. j. herbarum hyssopi, satureiæ marrubii, thymi, calamentæ, pulegii, siccar. ana. ʒ. j. sem. fœn. anisi, ana. M. j. sem. carthami contusi, rad. polypod. ana. ℥. ß. tartari albi ʒ. j. salis ʒ. ß. vitellis ovor. n. ii. butyri recent. ʒ. ß. Incidantur, contundantur, ut artis est, & insuantur gallo, decoquantur donec caro ab ossibus secedat, in multa aqua vase amplo, ne opus sit novam affundere. Dein eam colato, & in ℔. x. adde mellis despumati ℔. j. necitò corrumpatur. Capia scutellam unam manè, in qua dissolve mannæ, & cassiæ recentis, ana. ʒ. ß. continuando ad multos dies, aut mensem, & ampliùs. Quod eo meliùs juvabit, si mox etiam terebinth. ʒ. j. cum penidiis, in forma boli ter assumat.

Ludovicus Septalius, *in animadversionibus practicis*, hæc jura galli veteris damnat, tanquàm inutilia, vel potiùs noxia. Rationes illius sunt, quod experientiæ non respondeant, & irrito successu à se & aliis Medicis Mediolanensibus fuerint usurpata. Quod ex longa ebullitione nitrosæ illæ partes, quibus maximè prodesse jura illa creduntur, subsideant atque in percolatione rejiciantur: Viscidæ autem, glutinosæ, crassæ, tum & perpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, musculosis, & nervosis partibus promanentes, maximè remaneant. Undè crassior redditur materia morbifica, & expectationi inidonea. Purgantia verò & alterantia longa ebullitione vires suas amittunt

Verùm non debet Septalii experientia tot tantorumque celebrium Medicorum, tum antiquorum, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedii maximè commendatur, experientiæ præferri. Si enim quibusdam ægrotantibus, à se aliisque curatis, non contulerit, multa alia obstare potuerunt, nempè vel prava ægrotantium dispositio, morbique contumacia, vel cætera ad curationem spectantia non benè administrata, vel ipsum remedium malè præparatum. Quod verò dicit nitrosas partes longâ ebullitione subsidere, & in percolatione rejici, ridiculum est, subsident enim tantùm partes terrestriores. Nitrosa verò substantia in liquore simul recepta nunquàm separatur. Undè fit, ut juscula, quo diutius coquuntur, eo salsiora evadant. Salsedo autem illa incidit, attenuat, deobstruit, tantùm abest ut jusculum salsedine illa præditum incrassare possit marteriam morbificam. Neque habent carnes, aliæque partes gallorum, substantiam tam glutinosam, ut ille fingit, qualis fortè in vitulorum pedibus, aliorumque animalium reperitur, sed potiùs attenuantem, cum nitrosa substantia maximè refertæ sint. Ac denique purgantia & alterantia, si juxta Pharmaciæ præcepta, & secundum artem decoquantur, vires suas integras in decocto relinquunt; cum quotidiana apud nos experientia constet hujusmodi juscula galli veteris perbellè purgare. Et si experientiam nostram, Septalii experientiæ opponere liceat, bona fide referri possumus, nos ex hujusmodi decoctis mirabiles effectus in asthmaticis affectibus & doloribus colicis diuturnis & contumacissimis percepisse. Hoc tamen in horum jusculorum præparatione immutare solemus, quod nimirùm pro una tantùm dosi singulis diebus iteranda præscribimus; metuentes scilicet, ne ad plures dies asservata corrumpantur, aut saltem deteriora fiant. Formulæ autē à nobis præscribi solitæ, in asthmatis curatione exemplum tale erit.

℞. Rad. enulæ camp. & ireos Flor. an. ʒ. j. ß. fol. hyssopi, & tussil. an. M. j. liquirit. ras. & passul. mund. an. ʒ. ii. ficuum ping. n. iv. sennæ mundat. ʒ. iii. polypod. querc. & sem. carthami contus. ana. ʒ. ß. sem. anisi ʒ j. ß. Coquantur cum tertia, vel quarta parte galli veteris secundum artem, & fiat jusculum, quod capiat æger per xii. vel. xv. dies.

Vino purgante infra describendo Platerus mulierem curavit dyspnœâ laborantem, & ad hydropem inclinantem.

℞. Rad. iridis ʒ. j. rad. enulæ, scillæ præparat. an. ℥. ß. marrubii M. j. cortic. sambuci, & ebuli. ana. ʒ. j. sennæ ℥. j. ß. agaric. ʒ. ii. zinzib. ʒ. j. Conquassentur omnia, & adde vini albi ℔. iv. Coquantur parum in duplici vase. Bibit cubitum ituri haustum per dies sex, cessavitque dyspnœa & tumor evanuit, pulchreque curata fuit.

Notandum autem est, purgantia in hoc affectu esse iteranda, idque sub variis formulis, ne uni eidemque remedio natura assuescat. Sic etiam remedia detergentia, incidentia, expectorantia, aliaque per vices immutanda sunt, propter eandem causam.

CAPUT II.

De Pleuritide.

Pleuritis alia vera & legitima est, alia notha seu spuria.

Vera pleuritis est, inflammatio membranæ costas succingentis, vel musculorum intercostalium internorum.

Nota verò est inflammatio musculorum intercostalium externorum.

Dantur etiam alii lateris, aliarumque thoracis partium dolores, qui ad nothan pleuritidem referuntur, quando nimirùm mediastinum inflammatur, pulmo costis agglutinatur, humores serosi vel pituitosi à capite in thoracis musculos defluunt, flatus eosdem musculos aut thoracis membranas divellunt, & vapores à ventre inferiori elevati easdem partes vellicant aut distendunt, ut in lumbricis sæpè contingit.

Diximus in vera pleuritide non solùm pluram, sed etiam musculos mesopleuricos internos inflammari, quia impossibile est, quin inflammatio membranæ musculis contiguis communicetur: Nonnulli præterea pulmonem etiam in omni pleuritide inflammari contendunt, & sententiam suam authoritate, ratione, & experientia confirmant. Authoritas est Hippocratis *lib. de locis in homine*, ubi dicit, utraque pulmonis parte inflammata fieri peripneumoniam: Si verò altera tantùm pulmonis pars inflammetur, esse pleuritidem. Id ipsum ratio convincere videtur. Siquidem signa pluritidis sunt etiā signa peripneumoniæ, tussis nimirùm, febris continua, respirandi difficultas, & sputum cruentum. Prognosis etiam curatio eadem est in utroque affectu. Asserunt denique sibi experientia compertum esse, in apertis pleuriticorum cadaveribus pulmonem inflammatum semper apparuisse. Verùm concedendum quidem est, in plurimis pluriticis pulmonem cum pleurâ simul affectum esse; facilè enim fluxio in utramque partem decumbit, cùm pulmo pleuræ superioti parte alligetur. Asserendum tamen, solam pleuram sæpissimè inflammatione affici, illæso pulmone, aut saltem tam leviter affecto, ut morbus illius partis affectus dici

dicit nequeat. Authoritas verò Hippocratis à nonnullis rejicitur tanquam ſpuria,& aliis quam plurimis contraria, in quibus Hippocr. ſolam pleuram tanquam partem affectam agnoſcit præſertim *lib.* 1. *de morbis*, ubi pluries repetit, bilem & pituitam ad latus affigi & dolorem vehementem excitare.

Martianus verò eam ita conciliat, dicens Hippocr. eo loco agere de peripneumonia, quæ fit à defluxione à capite, cujus portio decidit in pleuram, & ea ratione,ut diſtinguat eam, quæ unam tantùm pulmonis partem afficit, ab ea quæ utramque, pleuritidis nomine eam afficere. Similitudinem verò ſymptomatum in pleuritide & peripneumonia facit morbi utriuſque natura eadem, quæ in inflammatione conſiſtit, & partium affectarum vicinià.

Quod verò in plurimis ex pleuritide ſublatis pulmo affectus inveniatur, inde concludendum non eſt, ſemper ita contingere, nam pleuritides vehementiores,quæ mortem inducere conſueverunt, in peripneumoniam ut plurimum degenerant. Sed plurimi teſtantur, & nobis etiam experientia compertum eſt, in multis pleuriticorum cadaveribus ſolam pleuram corruptam & putrefactam inveniri.

Dubitare licet cur pleura frequentius quàm aliæ membranæ inflammatione afficiatur; Reſponſio verò deſumitur ab Hip. *de morb. textu* 124. juxta Salii diviſionem, ubi dicit, latus eſſe partem maximè debilem, quia carne nudum eſt præ reliquis corporis partibus, & non habet aliquid, quo renitatur; ideò commotis humoribus ab aliqua cauſa procatarctica, iiſque excalefactis, eorum defluxus in illam partem facilè concitatur.

Materia pleuritidem efficiens eſt ut plurimum ſanguis bilioſus, qui faciliùs denſam membranam penetrat; & Avicenna de pleuritide loquens, *in membranam*, inquit, *non penetrat, niſi humor tenuis & cholericus.* Alii tamen humores hunc affectum etiam producere valent, modo humorem ſeroſum aut bilioſum pro vehiculo ſecum admixtum habeant; alios humores dico, non excrementitios, ſed naturales, qui ſub forma ſanguinis continentur, & vel ſanguis propriè dictus, vel ſanguis pituitoſus aut melancholicus nominatur. Obſervandum tamen eſt, humores tenuiores veram pleuritidem magis efficere,craſſiores verò notham.

Ille autem ſanguis per vaſa thoracem nutrientia,venam præſertim axillarem & azygon defertur, & ſi quantitate, vel qualitate, vel motu peccet, in membranam & muſculos vicinos effunditur.

Pleuritidis differentiæ à loco affecto & cauſis deſumuntur.

Ratione loci,vel ſitu doloris, dividitur ab Hipp.2.*acutor.* in aſcendentem, cùm dolor ad jugulum magis tendit; & deſcendentem, cùm versùs hypochondria vergit. Nonnunquàm etiam versùs dorſum magis extenditur, cujus mentionem facit Hip.3.*de morbis*, interdum etiam magis versùs anteriora deflectit.

Ratione cauſæ ſeu humoris peccantis, alia dicitur ſanguinea, alia bilioſa, alia pituitoſa, alia melancholica.

Inſignis alia differentia proponitur ab Hipp. 1. *acutor.* quia pleuritis dividitur in ſiccam & humidam. Sicca dicitur ea, in quâ nihil perexiguum exſpuitur, non ſolùm in morbi principio, ſed etiam in progreſſu illius. Cujus rei variæ poſſunt eſſe cauſæ,nempè materiæ morbificæ cruditas, craſſities & viſciditas, vel facultatis imbecillitas, vel bronchiorum obſtructio, vel doloris vehementia.Humida verò eſt, in qua ſputum ab ipſo morbi initio ſatis copioſum apparere incipit.

Diagnoſis hujus morbi per ſigna pathognomonica ſtabilitur à Gal.5. *de loc.aff.c.*8.*& aliis in locis*,quæ numero quinario comprehenduntur,nempè 1. Dolor lateris punctorius. 2.Febris acuta continua. 3. Difficilis reſpiratio. 4. Pulſus durus & ſerratilis. 5. Tuſſis frequens & moleſta.

Dolor punctorius eſt membranis proprius, præcipuè à materia bilioſa proveniens. Ille autem dolor, latus occupans, ad vicinas partes ſe extendit, & tunc ad jugulum, nunc ad hypochondria exporrigitur per continuitatem membranæ, quæ totam thoracis cavitatem inveſtit.Hoc ſigno pleuritis à peripneumonia diſtinguitur, in qua nullus aut perexiguus lateris dolor apparet, niſi cum pleuritide complicata ſit.

Febris acuta continua ex phlegmone, parte cordi vicina,ducit originem,atque adeò ſymptomatica eſt;quamvis interdum febris eſſentialis pleuritidi conjuncta ſit, imò verò illi primam originem dederit. Contingit enim ſæpè in principio febrium continuarum, ut ſanguis in venis ebulliens expellatur à natura in partem receptioni illius magis idoneam, quales ſunt partes laterales, & inflammationem pariat. Hujus rei indicium eſt,quòd febris primùm ægrotantem invadat, mox ſecundo tantùm vel tertio die lateris dolor appareat.Quando verò febris eſt ſymptomatica, tunc dolor lateris ad initio ægrotantem corripit,febris verò paulò poſt aut eodem tempore apparet.

Reſpiratio difficilis in hoc affectu neceſſariò contingit, cùm partes inflammatæ diſtendi ſufficienter non valeant ad magnam aëris copiam attrahendam, quæ ad cordis æſtuantis refrigerium neceſſaria eſt.

Pulſus durus ſit ob membranam affectam,illiuſque tenſionem, quæ arterias etiam diſtendit,& illæ propter eandem tenſionem,eam pulſus differentiam efficiunt,quæ ſerratilis nominatur, quando ſcilicet, dum plures digiti arteriæ admoventur, una illius pars magis attolli, quàm alia videtur, ut ſerram hoc modo aliquatenus repræſentet.

Tuſſis moleſta in pleuritide contingit, quia natura continuò rem moleſtam è parte affectâ expellere nititur, tum etiam ex illa aliquid in pulmones reſudat, quod ejus facultatem expultricem commovet, undè tuſſis oritur.

Propoſitis ſignis adjungitur ſputum cruentum, quod quidem neque in omnibus pleuriticis, neque in omnibus morbi temporibus apparet; ideò inter ſigna pathognomonica non recenſetur. Qui pulmonem perpetuò affici in pleuritide affirmant, ſputum cruentum à pulmone efferri aſſerunt, idque à membrana coſtas ſuccingente,ad pulmonem tranſire poſſe negant, cùm membrana denſiſſima ſit, tum etiam membrana pulmonem inveſtiens ſit ejus naturæ, quæ à ſanguine illo extravaſato penetrari non poſſit.

Verùm hos Galenus manifeſtè redarguit 5. *de loc. aff. cap.*3. ubi primùm oſtendit, materiam in thoracis cavitate contentam tranſſumi in pulmonem, & per anacatharſin expurgari, duobus exemplis luculentis. Unum eſt eorum, qui vulnus in thorace acceperunt, in cavitatem illius penetrans. Si enim mulſa in cavitatem pectoris injiciatur, & vulnus confeſtim occludatur, parvo interjecto tempore mulſa per os cum tuſſi ejicitur, & æger mulſæ ſaporem in ore percipiet. Alterum exemplum deſumitur ex oſſium fractura, quæ fit illæſa cute. In ea enim dum callus conficitur, & oſſa fracta conglutinari incipiunt, portio ſanguinis, qui ad partem affectam confluxit, ad cutem defertur, eamque pervadit, ita ut vittas faſciaſque membro obductas irriget & conſpurcet. Docet etiam modum Galenus, quo ſanguis, pus, aut alia quævis materia in cavitate thoracis contenta à pulmone tranſſumi ſoleat,nimirùm per orificia extrema bronchiorum, ſive ramorum aſperæ arteriæ, qui per pulmonem diſperguntur, & ad illius ſuperficiem deſinunt. Quamvis enim venæ arterioſæ & arteriæ venoſæ orificia ad pulmonis ſuperficiem etiam deferantur, bronchiorum tamen orificia reliquis ampliora & potentiora ſunt. Quantò enim aſpera arteria ratione caudicis major eſt caudice venæ arterioſæ aut arteriæ venoſæ,tantò rami majores ſunt ramis, & orificia orificiis, cum omnia hæc vaſa æquali quadam diviſione ſcindantur, quò in univerſum pulmonis corpus diſtribuantur. Deindè aſperæ arteriæ & bronchiorum ejus ſubſtantia cartilaginoſa eſt; unde fit, ut non tamen convenire ac concidere valeant, ut reliqua vaſa, eorumque orificia magis aperta maneant, ſicque materiam in thoracis cavitate contentam faciliùs excipiant.

Iſta autem tranſſumptio materiæ in thorace contentæ fit, docente Galeno, in conſtrictione thoracis, dum exſpiratio perficitur: Tum enim thorax,quæ in ſua cavitate continetur, premit versùs pulmonem, & in ipſum impellit, ut portio ſaltem eorum in bronchiorum orificio exprimatur. Neque obſtat pulmonis mollities quæ compreſſioni cedit, atque ita materiam ad eum impulſam recipere non cogitur. Hæc enim mollities facit quidem, ut tota materia impulſa non recipiatur; Non impedit tamen,quin

portio quædam illius in partis ſubſtantiam ſeſe inſinuare valeat, quamvis maxima pars in cavitate remaneat ob mollitiem prædictam.

Addamus & nos huic Galeni doctrinæ admirabilem naturæ providentiam, quæ paſſim invenit vias non ſolùm manifeſtas, ſed etiam incognitas & ſæpè incomprehenſibiles, per quas res noxias & moleſtas expurgare conſuevit. De ſanie in fracturis dictum eſt, quæ per poros inſenſiles muſculorum & ipſius cutis expurgat.

Spuria pleuritis à legitima diſtinguitur, quòd in hac dolor exacerbetur, dum æger decumbit in latus oppoſitum: Tunc enim pars inflammata pondere ſuo devellitur, majoremque patitur diſtenſionem: In illa verò muſculi externi inflammati comprimuntur, quando ſupra latus affectum æger decumbit.

Tempora hujus morbi ſequentibus ſignis indicantur. In principio omnia ſymptomata pathognomonica debiliora ſunt, dolor & febris exigua, tuſſis ſicca; vel certè ſputum exiguum & crudum. In augmento febris & doloris incrementum adeſt, ſputum copioſius. In ſtatu ſymptomata vehementiora, inquietudo, delirium, dolor capitis, ſi morbus ſalutaris ſit, ſputum concoctum, liberum & copioſum. In declinatione ſputum perfectè coctum, libera anacatharſis, omniumque ſymptomatum remiſſio.

Signa cauſarum diagnoſtica generaliter deſumuntur ex temperamento ægrotantis, anni tempore, regione, victus ratione, aliiſque communibus. Specialiter verò à ſanguine puro fieri pleuritidem oſtendunt, ſputum rubrum & ſanguinolentum, dolor tenſivus pungitivo mixtus, venarum plenitudo, præſertim circa tempora & frontem, rubor faciei totius, pulſus plenus, urina rubra & craſſa, cum corona interdum liveſcente.

Bilioſum ſanguinem oſtendunt ſputum flavum, febris ardentior, ſitis vehementior, pulſus durior & velocior, dolor pungens acutior, vigiliæ & inquietudines majores, oris amaritudo, urina tenuis & intensè flava.

Pituitoſum ſanguinem demonſtrant ſputum album, viſcidum, aut ſpumoſum, dulce & tardè erumpens, febris remiſſa, ſitis pauca, ſaliva & excretio multa, dolor remiſſior & gravativus, ſomnus major, pulſus parvus & minùs durus, urina pallida & craſſa.

Sanguinem melancholicum oſtendunt ſputum nigricans tenax & tardè erumpens, febris, dolor remiſſior, urina rubra obſcura, tuſſis ſiccior, lingua nigricans & aſpera, alvus adſtricta.

Prognoſis primùm ex ſymptomatum remiſſione & vehementia deſumitur. Si enim dolor, ſpirandi difficultas & febris non multum moleſtaverint, morbum remiſſiorem ſignificant; ſi verò dolor vehemens fuerit, & tuſſis magna, in qua nihil excernitur, febris item valida, & anhelitus difficultas maxima, periculoſam pleuritidem exiſtimare oportet.

Pulſus in pleuritide parvus, frequens, & valdè durus mortem prænuntiat. Ex eo nullum ſanatum eſſe affirmat Gal. 4. *de præſag. ex pulſ. cap.* 5.

Pleuritis exquiſita, in qua nihil exſpuitur, aut in qua ſputum, poſtquam apparere incepit, iterum ſuppreſſum eſt, doloris lateris & pectoris gravitate ſuperſtite, periculoſiſſima eſt. Crudeliſſimum enim morbum ſignificat, qui aut brevi hominem jugulat, vel non niſi longo temporis ſpatio finitur.

Sputum initio & intra tertium diem apparens, brevem morbum ſignificat; ſin verò poſteriùs, longum. Hippocr. *Aph.* 1. *ſect.* 12.

Flava bilis, pituitæ vel pauco ſanguine valdè permixta cum ſatis copioſo ſputo, in principio morbi apparente ſalutaris.

Sputum valdè ſanguinolentum periculoſum eſt, venarum enim aut carnis ruptionem ſignificat, unde ſuppuratio expectanda eſt. Paucus verò ſanguis per reſudationem effluere cenſetur.

Sputum album ac glutinoſum rotundum, malum eſt. Lentor enim & viſciditas ab igneo calore materiam adurente proficiſcitur.

Sputum viride & æruginoſum, malum; nigrum verò peſſimum. Summam enim aduſtionem, vel caloris nativi extinctionem ſignificat.

Anacatharſis copioſa, quæ dolorem aliaque ſymptomata non ſedat, mala. Magnam enim materiæ copiam arguit.

Pleuritis in ſenibus, mulieribus utero gerentibus, aſthmaticis, & iis, qui bis, terve hunc morbum paſſi ſunt, pernicioſa.

Quicunque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, empyici fiunt. *Aph.* 8. *ſect.* 6: Alii ad vigeſimam diem expurgationem extendunt.

Diarrhœa pleuritidi aut peripneumoniæ ſuperveniens, mala. *App.* 16. *ſect.* 6. Quod intelligendum eſt de pleuritide, in qua tanta eſt inflammatio, ut hepar & ventriculum in conſenſum trahat, aut quando proſtratis à morbo viribus, retentrix facultas ferè abolita eſt. Si verò pleuritis adeò magna non ſit, & in corpore contingat multâ cacochymia laborante, alvi fluxus interdum ſalutaris eſſe ſolet; Præſertim ſi quædam concoctionis ſigna præceſſerint.

Vomitus bilioſus & copioſus in principio pleuritidis ſalutem prænuntiat. Levata enim natura ab illa evacuatione bilioſæ cacochymiæ, morbum faciliùs ſuperat.

Pleuritidi ſi peripneumonia ſuperveniat, malum. *Aph.* 11. *ſect.* 7. Fit enim tranſlatio materiæ ad partem nobiliorem.

Si pleuriticus dolor cum ſputis bilioſis ſine ratione evanuerit, ægri in delirium incidunt. Hip. 3. *Prorrhet.* Humor enim bilioſus ſurſum ad caput rapitur, & tunc etiam urinæ tenues & albæ apparent.

Pleuritis, quæ diuturno morbo ſuccedit, aut corpori cachectico accidit, periculoſa.

Denſa & exercitationi dedita corpora citiùs ex pleuritide & peripneumonia intereunt. Hip. *in Coac.* Et quotidiana docet experientia, foſſores pleuritide correptos, omnes propemodum interire. Quia robuſta illa corpora nonniſi ex graviſſima cauſa in morbos incidunt, & propter denſitatem non facilè tranſpirant, ut morbi reſolutio fieri non poſſit.

Quibus in morbo laterali plurimus ex ſputo ſtrepitus in pectore ſonat, & vultus demiſſus eſt, oculuſque aurigine ſuffuſus, & caligine obductus, in his mors expectanda eſt. Hipp. *in Coac.*

Quibus pleuriticis lingua circa initia bilioſa eſt, hi intra ſeptimum judicantur; quibus verò tertio aut quarto die, circa nonum.

Ad pleuritidis curationem primò humor illam committens, revellendus, derivandus, & diſcutiendus eſt. Ac ſi totus diſcuti nequeat, concoquendus maturandus, & expectorandus. Tum febri, quæ non rarò eſſentialis in pleuritide, non ſemper ſymptomatica eſt, propriis remediis ſuccurrendum. Quæ omnia ſequentibus auxiliis perfici poterunt.

Et quidem ab initio ſanguis detrahendus eſt è baſilica ejuſdem lateris, præmiſſo clyſtere, ſi affectus non valdè urgeat, alioqui poſt phlebotomiam ille poterit injici.

Mitti autem debet ſanguis ſingulis diebus, donec dolor & febris multò mitiores evaſerint. Imò verò interdum bis in die, cùm peracuta pleuritis eſt.

Hippo. 2. *de rat. victus in acutis, text.* 16. inſignem regulam, & in praxi utiliſſimam poſteritati tradidit, ut mittatur ſanguis uſque ad doloris mutationem. Si nimirùm prima aut ſecunda phlebotomia ſanguis apparet crudus, pituitoſus, aut aquoſus; continuanda ſingulis diebus, aut bis in die vacuatio, donec ſanguis detractus appareat rubicundus, vel flaveſcens. Si verò in principio appareat ruber, iteranda toties phlebotomia, donec lividus, aut niger appareat. Significatur enim ſanguinem illum poſteriorem à parte affecta, aut venis ipſi vicinis effluere; qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus eſt, & ex crudo ruber factus, vel ex rubro niger, aut lividus per aduſtionem.

Licèt autem hujus præcepti obſervatio in praxi ut plurimum optimè ſuccedat, aliquando tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non eſt, ſed priùs à ſanguinis miſſione deſiſtendum; cùm videlicet aut vires ſunt debiles

debiles; aut æger habitu raro, aut valdè resolubili præditus, aut tempus calidissimum.

Quamvis autem sanguinis missio in principio morbi præcipuè conferat, si tamen ea fuerit omissa, aut insufficienter celebrata, etiam post septimum, nonum, aut undecimum, venam secare licet, exemplo Hippocratis, qui 1. *Epidem.* Anaxioni venam secuit octava die, vel quòd citiùs non fuerit vocatus; vel quòd in pleuritide crudissima, quæ undecimo die vix coqui cœpit, morbus inducias dedit.

Cùm verò anacatharsis libera & liberalis fieri incipit, tunc temporis à phlebotomia abstinendum, quia anacatharsis supprimitur, & æger in vitæ discrimen conjicitur.

Adeò autem necessaria est venæ sectio in hujus affectus principio, ut nunquàm omitti debeat, nedum in senibus, pueris, gravidis mulieribus, puerperis, & menstruas purgationes patientibus, quibus omnibus experientia docuit phlebotomiã, præsente hoc affectu, fuisse utilissimam. Cautiones autem in venæ sectione observandæ in mulieribus puerperis, aut menstruas purgationes patientibus, videantur infra *lib.* 15. *c. ultimo*, in morborum acutorum puerperarum curatione.

Ab ipso etiam morbi initio bis aut ter in die exhibendi sunt julepi refrigerantes, humoris ardorem & ebullitionem cohibentes, & fluxionem sistentes, in hunc modum compositi.

℞. Aquæ papav. rhœad. ℥.iv. syrupi violac. vel ejusdem papaveris ℥. j. salis prunellæ ʒ. j. Fiat julep.

Post primam phlebotomiam inungatur latus dolens sequenti linimento, cutem posteà tegendo lanâ succidâ linteo insutâ.

℞. Ol. lilior. chamæ. amygdal. dul. an. ℥. j. butyri recentis, axungiæ gallinæ, an. ℥. j. Fiat linimentum.

Multi addunt ceram hujusmodi linimentis, quæ tamen non convenit, quia obstruit poros, ut neque mucilagines, quæ emplasticæ sunt, quia refrigerant & adstringunt.

In pluritide maligna & pestilendi utiliter additur hujusmodi linimentis oleum scorpion. Matthioli, vel theriaca.

Post iteratam venæ sectionem fotus admovendus est, in sequentem modum compositus.

℞. Radic. althææ, & lilior. an. ℥. ij. fol. malvæ, vio. pariet. an. M. j. sem. lini, & fænugr. an. ʒ. j. florum. chamæm. memilot. sambuci, violar. an. P. j. Fiat omnium decoctio, qua foveatur latus dolens, cum vesica suilla.

Post fotum admovebitur linimentum prædictum, cui in progressu morbi addi poterunt olea magis resolventia, ut anethinum, irinum; tum etiam pulvis ireos & crocus. Imò verò ipsi fomento addi poterunt herbæ discutientes, ut origanum, calamintha, hyssopus, & semina valdè discutientia.

Multa alia topica, pleuritidis curationi valdé proficua, ab auctoribus usurpantur, quorum præcipua hæc sunt.

Priùs inungatur pars unguento de althæa posteà cumini pulvis inspergatur. Vel post inunctionem brassicæ folium ad ignem calefactum & inunctum admoveatur.

Faventinus miscet unguentũ de althæa cum ol. amygdal. Post inunctionem aspergit pulv. cumini & superimponit folium caulis, & miris laudibus effert.

Item cataplasma sequens utilissimum est.

℞. Residentiam decocti pro fotu supra descripti. Contundatur in mortario marmoreo, addendo ol. amygdal. dulc. lilior. & chamæmel. an. ʒ. ij. pinguedinis gallinæ ʒ. j. farinæ hord. fabar. an. q. s. Fiat cataplasma.

Item gallina viva per spinam secta, pulvere ireos Florent. conspersa, & admota multum prodest.

Omentum vervecis recenter ab animali extractum, vel in aqua calida calefactam, optimum est anodynum. At pulmo ejusdem animalis idem efficaciùs præstat.

Oleum ceræ arte chymicâ extractum, linimentis admixtum dolorem lenit & materiam morbificam potenter discutit.

Panis recens è furno extractus, per medium sectus, & in butyro recenti liquato madefactus, & admotus, materiam lateri impactam potenter resolvit.

Post tres aut quatuor doses julepi prædicti, usu pari porerunt julepi pectorales, in hunc modum compositi.

℞. Hord. integri P. j. liquir. ras. & passul. mundat. an. ℥. j. jujubar. par xx. sem. quatuor frig. maj. an. ʒ. iv. flor. buglossæ & violar. an. P. j. Coquantur ad quartaria. v. In colat. dissolve syrup. violac. jujubini. an. ℥. ij. Fiat julep. pro quatuor dosibus, manè & serò sumendis.

Vel si febris valdè acuta sit cum vigiliis conjuncta, emulsiones usurpari poterunt in sequentem modum.

℞. Amygdal. dulc. excortic. & aqua frig. macerat. ℥. ß. quatuor sem. frig. major. an. ʒiii. sem. lactuc. & papav. albi, an. ʒ. ij. Contundantur in mortario marmoreo sensim affũdendo decocti hord. & liquirit. ℔. j. ß. In colatura dissolve syrup. violac. ℥. iii. fiat emulsio pro iii. dosibus manè & serò sumendis.

Quidam practici urgentibus vigiliis audent exhibere narcotica, ut syrup. de papav. philonium roman. & laudanum opiatum. Quæ tamẽ in hoc affectu pernicioſa sunt; sputum enim retinent, & pectus coarctant. Unde non rarò præceps exitium consequitur.

Quod tamen intelligendum est de integra narcoticorum dosi; nam in perexigua quantitate exhibita prodesse possunt in dolore vehementissio, tussi molesta, & inani, à valdè tenui humore oriunda & vigilliis assiduis. In quibus casibus sæpè laudani gr. j. felici cum successu exhibui, & pluries aliquando iteravi. Sed illius usus præcipuè in principio morbi convenit; tunc enim humor influens in partem, cohiberi potest, & morbi incrementum impediri.

Quando tussis importuna est, & natura incipit per anacatharsin aliquid evacuare, teneat æger frequenter in ore saccharum rosaceum, cantum, aut penidiatum, vel tabellas diatragacanthi frigidi. Tum utatur syrup. violac. vel jujubino ex cochleari frequenter. Vel utatur eclegmate sequenti.

℞. Sacchari canti, & penidiat. an. ℥. j. pulv. electuar. diatragacant. frigidi ʒ. ij. sirup. violac. & jujubini an. q. s. Fiat looch, quo utatur frequenter cum baculo liquirit. sensim lambendo. Vel fiat eclegma ex butyri, mellis, & sacchari æqualibus portionibus.

Oleum sem. lini vel amygdal. dulc. recenter sine igne extractum, cum saccharo mixtum & exhibitum egregiè tussim lenit, & dolorem pleuriticum demulcet. Præsertim si cum jusculo, aut alio decocto affatim bibatur.

Si sputa crassiora sint, quædam incidentia & attenuantia erunt permiscenda ut syrup. de tussilag. de liquirit. oxymel simplex, pulvis diaireos, & alia hujusmodi.

Eclegmata autem supino corpore sumenda, quia sic melius pulmonem subeunt.

Progrediente morbo, ad corroborationẽ virium conditum restaurans usurpari potest.

℞. Conservæ flor. violar. j. conservæ flor. borrag. & rad. buglossæ, an. ℥. ß. confect. alchermes ii. pulv. electuarii diamarg. frig. & diatragacanth. frigid. an. ʒ. i. sacchari rosati ad pondus omnium. Fiat conditum auro coopertum, quo utatur frequenter ex cochleari.

Purgatio in pleuritide vera non convenit, nisi omninò ad declinationem pervenerit: Et tunc sequenti medicamento illa potest instituì.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. sem. aniss. ʒi. sol. buglosæ & capil. ven. an. M. ß. liquirit. ras. & passul. mundat. an. ʒ. iv. flor. bugloss. & violar. an. P. i. Coquantur ad ℥. iv. In colat. dissolve rhab. in aqua scabiosæ cum santalo citrino infusi ℈. iv. mannæ granat. & syrup. rosac. an. ℥. i. Fiat potio. Toto morbi decursu utatur æger pro potu ordinario decocto hordei & liquiritiæ, vel decocto papav. rhœad. cum syrup. capill. ven. Potus verò non sit actu frigidus, quia pectori nocet. Vinum in hoc affectu merum est venenum quemadmodum acida omnia, quæ tussim excitant, constringendo anacatharsin impediunt.

In declinatione, post purgationem & febrem valdè imminutam, si dolor perseveret, admoveri poterit ipsi parti dolenti cucurbitula cum scarificatione. Imò & sequenti die iterùm applicari, ad sanguinem denuò extrahendum. Possunt etiam applicari ante declinationem post iteratam

phlebotomia, bis aut ter. Et si dolor augeatur, vel redeat post aliquod tempus, iterum secabitur vena, & post iterum cucurbitula applicabitur.

Zacutus Lusitanus locis scarificatis detracta concurbitula, hirudines sex admovit felici successu, ut ipse testatur *observ.* 104. *lib.* 1. *praxis admirandæ.*

In eundem finem, ad reliquias materiæ morbificæ discutiendas, tentatis priùs fomentis & linimentis potenter discutientibus, utiliter parti applicabitur emplastrum de sulphure, vel de baccis lauri.

Præter remedia vulgaria huic morbo valdè proficua alia quædam usurpari possunt propria & specifica, nempè rasura dentis apri, cinis priapi tauri vel cervi, flores papaveris rubri, corallus præparatus.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat pomum excavatum, & thuris masculi ʒ. j. repletum, & ad ignem coctum, quod æger deglutiat, superbibendo aquæ card. bened. ℥. iij. postea verò benè contectus suder. Hoc remediũ post tertium morbi diem usurpandum esse vult, eoque multos asserit fuisse restitutos.

Flores buxi adeò sanguinem purgare feruntur, ut si eorum pulveris ʒ. j. cum aqua papaveris rhœad, exhibita, sanguis post horam mittatur, floridus is appareat.

Stercus equinum in aqua cardui benedicti dissolutum & colatum, pleuriticum dolorem & humorem illum producentem, potenter discutit.

Idem præstat stercus album gallinæ, ad ʒ. j. cum eadem aqua exhibitum.

Stercora illa multum habent salis volatilis, qui maximâ penetranti ac discutiendi vi præditus est.

Ex duobus illis stercoribus potest fieri potio efficax in hunc modum.

℞. Sem. cannabis ℥. j. Contundatur in mortario, deindè adde stercoris albi gallinæ, & stercoris equini, an ℥. ß. Dissolvatur in aquæ card. bened. ℥. v. coletur per linteũ, & exhibeatur.

Sanguis hirci sylvestris ad ʒ. ß. exhibitus cum aqua prædicta, potenter discutit pleuritidem. In illius defectu sanguis hirci domestici usurpari poterit. Sed cùm vires illius sint infirmiores, ad ʒ. j. exhibendus. Ejus autem præparatio in hunc modum se habet.

Hircum suspende cornibus, & crura posteriora reflecte ad cornua, testes absciende, sanguinem fluentem excipe in vase amplo, & exsicca sole, si æstas sit, vel retrò furnum pistoris. Longissimè distat ab hircino sanguine officinarum.

Fuligo camini ad ʒ. j. exhibita multùm confert, sed multò magis spiritus fuliginis, ab Hartmanno descriptus in praxi medica.

In pleuritite epidemica sudorifica, aut diaphoretica medicamenta usurpanda sunt, qualia in febribus malignis præscribi solent, quæ tamen hunc modum, quantùm fieri potest, peculiariter debent respicere.

Diarrhœa pleuritidi superveniens, periculosa est. Ideò temperari debet syrupo myrtino, qui eam sistit, & nihilominùs expectorat, atque ita cum aliis syrupis permiscendus est. Venter & renes astringentibus inungantur, ut in omni diarrhœa fieri solet. Clysteres injiciendi, ex decocto hordei excorticati, quod ut Galen. docet refrigerat & astringit, additis rosis rubris, & in eo dissolvendo ovorum vitellos.

CAPUT III.

De Peripneumonia.

PEripneumonia eandem habet cum pleuritide essentiam, & parte affectâ tantùm distinguitur, quod illa sit pulmonis inflammatio, hæc verò membranæ, costas succingentis. Materiâ etiam aliquatenùs differunt. Siquidem pleuritis frequentiùs fit à bile; peripneumonia frequentiùs à pituita: quamvis omnes humores (ut de pleuritide dictum) hunc affectum producere valeant: humores, inquam, massam sanguinis constituentes, & sub forma sanguinis contenti. Quemadmodum humores crassi densam pleuræ membranam difficilè penetrant, tenues verò & biliosi eam facilè pervadunt; sic contra pituitosi & crassi in mollem & raram pulmonis substantiam facilè transferuntur, eique tanaciter adhærent, biliosi verò & tenues facilè prætertubuntur. Hoc tamen non impedit, quin sanguis biliosus interdum pulmonis inflammationem efficere valeat, quemadmodum Hip. 1. de *morbis*, Erysipelas pulmonis describit.

Fit autem inflammatio erysipelatosa, ex sanguine biliosо à dextro cordis sinu per venam arteriosam in pulmonem delato. Oedematosa verò, ex sanguine pituitoso per viam fluxionis à capite in subjectas partes irruente. Sola tamen pituita excrementosa, per viam catarrhi à cerebro defluens, peripneumoniam efficere potis est, quatenùs in pulmone putrescens sanguinem atrahit, ex cujus admixtione inflammatio oritur, & hæc sæpissimè in senibus contingit.

Mesue tamen peripneumoniam magis fieri à bile asseruit, quia pulmo sanguine biliosо nutritur, qui magna copia affluit per viam patentissimam, nempè venam arteriosam.

Respondemus, sanguinem floridum, tenuem & vaporosum in dextro cordis sinu elaboratum ferri in pulmonem, qui propter puritatem facilè regitur & natura, & per arteriam venosam ad sinistrum cordis ventriculum transmittitur: ideòque rarò tantùm subire à naturali statu recessum, qui, peripneumoniam efficere natus sit. Contrà verò fluxione à capite irruente, & per vias amplissimas ad brachia delata, si ibi putrescat, sanguinem accersere & peripneumoniam excitare.

Generatur verò peripneumonia interdùm primariò, sine alterius morbi interventu: interdùm verò aliis morbis succedit, ut anginæ & pleuritidi. Gall. *in comm.* 11. *sect.* 7. *Aph.* docet, duobus modis peripneumoniam pleuritidi succedere; vel quando morbus lateralis in peripneumoniam transmutat, vel quando morbo laterali pulmonis inflammatio supervenit. Hæc autem transmutatio fit, quando priore cessante morbo advenit alter; supervenit autem, quando altero manenti alter adjicitur.

Causa igitur interna & immediata peripneumoniæ sanguis est, frequenter pituitosus, rariùs biliosus, rarissimè melancholicus. Qui vel à toto fluit corpore plethorico, vel cacochymo, vel ab aliqua parte similiter repleta, aut præter naturam affecta.

Causæ externæ peripneumoniæ & pleuritidis eædem omninò sunt, quæcumque videlicet fluxiones ad eas partes commovere possunt, quarum præcipuæ sunt: Primò motus corporis & exercitiũ vehemens, præsertim post magnam quietem & multas epulas: tunc enim humores, ex ciborũ multitudine aslervati, & præcedendi quiete intùs detenti, superveniente exercitio funduntur, attenuantur, & incalescunt, ac postmodùm ad partes debiliores, & fluxioni eorum recipiendæ magis idoneas propelluntur, inter quas thorax & pulmo principem locum obtinent, quia valido exercitio anhelitus magnus & creber efficitur, sicque partes prædictæ maximè fatigantur, & pulmonis substantia mollis & laxa humorem influentem facilè recipere potest.

Secundò inter causas externas efficaciores ponitur aër frigidus & aquilonius austrino & tepido subitò succedens, à tepidiusculo siquidem aëre pori laxantur, & humores fluidiores evadunt, qui adveniente aëre frigido, comprimuntur, & ad partes debiles exprimuntur.

Denique ex Hipp. *lib. de aëre, locis & aquis*, usus aquarum lacustrium & stagnantium peripneumoniæ generandæ idoneus est. Dicit enim Divinus Senex, in regionibus lacustribus & paludosis frequentes peripneumonias observari.

Signa etiam peripneumoniæ cum signis pleuritidis majori parte conveniunt. Duo prorsus eadem, febris acuta, tussis, quæ aliquando sicca, aliquando humida est seu cum sputo mahis pituitoso, colorato ex bile aut sanguine: imò & in progressu sputa fiunt purulenta, materia morbificâ à calore coctâ & naturatâ, quod fit plerumque illæsa pulmonum substantia, alioqui enim, ea exulceratâ, phthisis succede-

ſuccederet. Sic paſſim videmus in oculi ophthalmia laborantibus & pure ſordidis, humores in pus converti, non ſuppuratâ neque ulceratâ partis ſubſtantiâ.

Reliqua ſigna differunt ratione partis affectæ. Difficultas ſpirandi major eſt quàm in pleuritide, ob anguſtiam inſtrumenti inflammati, ut ægri ſuffocati videantur, & nonniſi erecti reſpirare valeant; pars enim ob tenſionem & repletionem comprimi nequit, neque ampliùs dilatari quamvis magna adſit pulmonis dilatatio; paucum tamen aërem capit, ideò celer & frequens eſt reſpiratio cum ſtertore. Augetur neceſſitas ex febre, cum afflatione calidioris ſpiritus, & aëris frigidi deſiderio.

Pulſus magnus, languidus, mollis ob pituitam & pulmonis laxitatem; aliqua interdùm duities ex bile & ſanguine, inæqualis ob compreſſionem arteriæ prope cor, in craſſis humoribus magis; interdùm verò intermittens, intercurrens, undoſus, vermicularis, cùm ex immodica humiditate pulmo computruit.

Dolor gravans & profundus ex imo ad pectus & ſpinam pertingens, quandoque inter ſcapulas, quandoque ſub una tantùm ſcapulâ dolor percipitur, & jugulo ac mammæ communicatur, præſertim in tuſſi. Quandoque dolorem non ſentiunt, niſi cùm tuſſire inceperint. Quandoque etiam dolor apparet pũctorius in latere cùm pleuritidi conjuncta eſt peripneumonia, quod ſæpiſſimè contingit. Licèt autem membrana pulmonem inveſtiens ſit ejuſdem naturæ cum membrana coſtas ſuccingente, ut docuit Gal. 4. *de loc. aff. cap.* 5. dolor tamen tam intenſus non percipitur in peripneumonia, quemadmodum in pleuritide, propter duplicem differentiam, quæ ab eodem Gal. proponitur *loco citato*. Prima eſt, quod nervi, qui feruntur ad membranam pulmonis, ſint pauci & exigui; qui verò ad pleuram, plures & inſignes. Altera eſt, quod thorax conſtet oſſibus & carne, quæ reſiſtunt tenſioni, unde major dolor, pulmo verò mollis cedat tenſioni, unde minor dolor.

Rubor genarum apparet ob vapores calidos ad caput exhalantes, & tenuiorem ſanguinem ſecum rapientes, cujus color in malis præſertim effloreſcit, quia earum cutis tenuior.

Propoſitis ſignis accedunt anxietas, impotentia, jactatio, cùm caloris ingentis ſenſu in toto copore. Color linguæ flavus, deindè proceſſu temporis rubeſcens, ſitis ingens, oculorum extumeſcentia, & venarum temporum elevatio. Delirium, quando peripneumonia ab humore bilioſo; & coma, ſi ab humore pituitoſo generatur.

Si à ſanguine bilioſo morbus oriatur, ſputa erunt flava, æſtus major & ſitis; major reſpirationis anguſtia cum minore gravitate; expiratus aër calidior, febris ardendiſſima, cum pulſu creberrimo, delirium ingens, urina tenuis, citrina, & pellucida. Ætas, anni tempus, regio, victus præcedens bilem atteſtantur.

Si pituita) quod frequentius eſt) morbum producat, ſputum erit album, viſcidum & ſpumans; febris, thoracis incendium, ſitis, linguæ ſiccitas minor: Thoracis gravitas major, pulſus rarior, & mollior, ætas ut plurimùm ſenilis, habitudo, annui tempus, regio frigida & humida.

Si ex ſanguine puro affectus ortum duxerit, ſputum erit rubrum, urinæ rubræ & craſſæ, faciei rubor major, venarum temporum evidentior elevatio, cum totius corporis gravitate ac tenſione, & reliquis, quæ ſanguinis abundantiam oſtendunt.

Si denique melancholicus ſanguis in cauſa fuerit, ſputum apparebit nigrum aut ſublividum, lingua à principio nigra, ſicca & ſcabra: Aderunt etiam triſtitia & magna inter reſpirandum ſuſpiria, ac reliqua melancholiæ in toto corpore dominantis ſigna apparebunt.

Prognoſis hujus affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Peripneumonia pleuritide periculoſior eſt, & ut plurimum lethalis, ob reſpirationis neceſſitatem & cordis viciniam. Hoc ſanè morbi genus, (inquit Celſus) plus periculi quàm doloris habet, & plerumque in calamitatem abire ſolet.

Spem tamen ſalutis oſtentant virium robur, minor ſymptomatum vehementia, ſputa ſubflava, non multo permixta ſanguine, circa initia excreta, ſanguinis fluxus è naribus copioſè & die critico erumpens, vel alvi fluxus bilioſus & ſpumoſus, vel menſium aut hæmorrhoidum conferta eruptio.

Abſceſſus circa aures vel partes internas debitè ſuppurati & aperti, ſalutem oſtendunt, ut docet Hippocr. *in Prognoſticis*.

Si peripneumonia in pleuritidem tranſmutetur, bonum eſt. Quamvis id raro contingat, ut docet Gal. *comment. Aphor.* 11. *ſect.* 7. Quia ex morbo periculoſiore ad minus periculoſam fit trãſitus. Et cognoſcitur hujuſmodi tranſmutatio ex ſuperveniente lateris dolore punctorio & imminuta ſpirandi difficultate.

Periculoſam verò ac lethalem peripneumoniam portendunt morbi & ſymptomatum vehementia ſputi carentia, vigiliæ aſſiduæ, delirium vel coma, extremorum frigiditas, ſtertor cum maxima reſpirationis anguſtia, unguium livor & incurvatio.

Præterea pleuritidi peripneumonia ſuccedens periculoſiſſima eſt, ut docet Hipp. *Aph.* 11. *ſect.* 7. quia humoris tranſlatio à parte ignobiliore ad nobiliorem mala eſt; & vires à prægreſſo morbo fatigatæ, novi & deterioris vim perferre non poſſunt.

Urinæ circa initia craſſæ, & poſtmodum ante diem quartum tenues factæ, mortem portendunt. Hippocr. *in Coacis*.

Peripneumoniæ curatio pleuritidis curationi ſimillima eſt. Ac primùm in ea utramque paginam implet phlebotomia, quantùm vires ferre poſſunt, ſemel aut bis in die, donec morbus miteſcat. Cùm enim pulmo multo ſanguine abundet, & à corde æſtuante magnã illius copiam attrahat; minimè verendum eſt, ter, quater, quinquies & ſexies ſanguinem detrahere.

Si tamen peripneumonia anginæ & pleuritidi ſuccedat; majori cum religione ſanguis mittendus eſt; quia vires afflictæ ſunt priori morbo.

Mitti verò debet ſanguis è baſilica utraque, ſi totus pulmo æqualiter afficiatur; vel ab alterutra, quæ lateri affecto magis reſpondeat, in quo ſcilicet æger dolorem, aut gravitatem majorem percipiat, & ex quo ſputum potiùs evehi ſentiat.

Mulieribus peripneumonicis, quibus ſanguis menſtruus actu fluit à talo primo, & mox intra ſex horas à brachio ſanguinem mittere oportet, niſi adeò urgeat periculum, ut cogat primo acceſſu ſanguinẽ è brachio fundere. Quo in caſu, toto venæ ſectionis tempore, & parùm ante illud, cucurbitulæ femoribus ſunt affigendæ.

Poſteaquàm verò non videntur vires ulteriorem venæ ſectionẽ ferre poſſe, cucurbitulæ admovendæ ſunt ſcapulis & dorſo, tum ſiccæ, tum maximè ſcarificatæ, quantum vires ferre poſſunt.

Clyſteres etiam emollientes & lenientes revulſorii ſint; ne tamen iis vehementiora cathartica miſceantur, metu alvi fluxus, qui in hoc morbo periculoſus eſt.

Si humor crudus & pituitoſus à capite irruens morbum afficiat, vel foveat, veſicatorium poſteriori cervicis parti admotum, ſummoperè proderit.

Interim uſurpentur julepi & emulſiones, in cura pleuritidis deſcriptæ. Pectus illinatur oleo viol. amygdal. dulc. butyro recenti, & ſimilibus, vel ſequenti linimento.

℞. Olei violac. & nimphæ æ, ana ʒ. j. ß. butyri recentis & mucilag. ſem. pſyllii, ana ʒ. j. ol. roſac. ʒ. ß. trochiſc. de caphura ʒ. j. Fiat linimentum. Vel

℞. Ol. violac. ʒ. iij. ol. de ſem. cucurbitæ, & lactis muliebris, ana ʒ. j. butyri recentis ʒ. j. ß. Miſce, fiat linimentum.

Anacatharſis promovetur ſyrupo violac. jujubino, aliiſque in cura pleuritidis propoſitis. Similiter eclegmata & condita, ibidem deſcripta, uſurpari poterunt, hac cautione adhibitâ, ut in materia tenuiori incraſſantia, in craſſiori attenuantia uſurpentur.

Potus ordinarius ſit decoctũ hordei & liquiritiæ, quemadmodum in pleuritide.

Purgatio in hoc affectu non convenit niſi declinante

morbo, illiusque materia seligenda qualis in cura pleuritidis proposita est.

CAPUT IV.

De Empyemate.

Licèt empyematis nomen omnem suppurationem significet, usus tamen obtinuit, ut non nisi pro puris collectione in thoracis capacitate usurpetur.

Hæc autem puris inter pulmonem & thoracem collectio triplicem agnoscit causam: Prima est inflammatio suppurata, quæ in pleuritide aut peripneumonia contingit: Et rupto abscessu, pus in thoracis cavitatẽ effunditur. Idem fieri potest in angina, ut docuit Hip. *Aph.* 10. *sect.* 5. his verbis: *Quicunque ab angina liberatur, iis ad pulmonẽ vertitur, & in septem diebus pereunt: Si verò hoc effugerint, suppurantur.* Secunda est sanguis in thoracem effusus, ubi moram trahens necessariò suppuratur. Sic apud Hipp. *Aph.* 20. *sect.* 6. *Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necessariò suppuratur.* Illa autem suppuratio (ut docet Gal. *in comm.*) non semper est vera & propriè dicta suppuratio, sed potiùs corruptio dicẽda, ex qua materia quædam puri analoga generatur. Effluere autem potest ille sanguis in thoracem, ex vulnere aut venâ quadam disrupta. Tertia est pituita à capite vel aliis partibus in thoracem emissa & ibi putrefacta. Sic apud Hip. *Aph.* 38. *sect.* 7. *Distillationes in ventrem superiorẽ suppurantur intra viginti dies.* Gal. *in comm.* per ventrem superiorem, thoracem intelligendùm esse affirmat. Illa autem pituita putrescens non verum ac legitimum pus, sed quippiam ipsi analogum producit, quemadmodum videmus tumores pituitosos, ut atheromata, steatomata, & mericerides quasdam abscessuum species constituere.

Signa diagnostica duorum sunt generum: Quædam recentem & incipientem affectum ostendunt, alia verò diuturnum & confirmatum.

Incipientis suppurationis tria proponuntur signa ab Hipp. 2. *Prognost.* Primum est, si pleuritide, aut peripneumonia non expurgatâ febris intensior evadat; dum enim pus conficitur, febris intenditur, ex Hippoc. *Aph.* 47. *sect.* 1. Secundum est rigor, qui fit, dum puris acrimonia partes vellicat membranosas. Tertium est pondus & sensus gravitatis in parte; humor enim in cavitate contentus magis gravat, quàm dum in partis substantiã effusus est. Addit Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 9. fluctuationem. *Eam ubi quis* (inquit) *affatim à decubitu transmutatur, idque maxime, si ab uno latere in aliud se convertens despuere aliquid sentiat, puris multitudinẽ ibi contineri haud dubia conjectura est.* Quin etiam in his fluctuatio sæpenumerò haud obscurè auditur, nisi puris crassities aut copia, quæ totam thoracis cavitatem impleat, fluctuationem impediat. His etiam accedit respiratio difficilor. Quamvis enim rupto abscessu dolor lateris sedetur, & hinc diaphragma & thoracis musculi liberiùs moveri possint, quia tamen pulmo à circumfuso pure gravatur, ut liberè moveri non possit, & præterea quædam puris portio spongiosâ pulmonis substantiâ imbibitur, indè pulmo gravior redditur, bronchiaque à pure imbibito obstruuntur, & respiratio redditur difficilior. Ex illa etiam puris in pulmonem & bronchia transmissione sputum purulentum exoritur, quod etiam factum empyema significat, non per tamem puris excretio fit propter illius crassitiem, ob quam ad bronchia pervenire non potest.

Diuturniorem verò ac confirmatum affectum significant febris lenta, continuò infestans, quæ partim putrida, partim hectica videtur, interdiù mitior, noctu verò vehementior, sudores multi, noctu præsertim advenientes. tussis frequens & molesta. Temporis verò processu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concavi redduntur, ungues incurvantur, pedes intumescunt, & pustulæ circa pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremam usque cutem penetrante.

Latus affectum distinguitur ex iis quæ habentur apud Hipp. 2. *Prognost. text.* 21. *Si empyema* (inquit) *in altera tantùm parte existat, hos convertere ac discere oportet, doleantne in altero latere, & an alterũ altero calidius sit, atque cubantem supra sanum latus interrogare, an videatur sibi onus aliquod desuper suspendi. Si enim ita est in quocumque latere pondus sit in altero suppuratio existit. Quẽadmodum si utrinque calor & pondus sentiatur, in totâ thoracis cavitate pus continetur.* Addit Avicenna aliam conjecturam, quam deprompsit ex Hippoc. 2. *de morbis.* *Applicetur* (inquit) *linteum thoraci madefactum, secundum utramque partem, dextram & sinistram, citiùs enim exsiccabitur illud, quod supra partem pus continentem appositum est.* Aliud denique signum ab experientia nostra desumptum proponere liceat, quod ab authoribus non fuit animadversum; quod nimirùm in latere affecto tumor ut plurimum œdematosus appareat, ex tenuiore materiæ collectæ portione, in thoracis musculos resudante. Et quando in suspicione empyematis hujusmodi tumor aut cutis inflatio in alterutro latere apparet, certò pronuntiare licet, empyema intus latere, & apertionem lateris tutò fieri posse.

Signa prognostica præcipua proponuntur ab Hippocr. insigni contextu, qui habetur 2. *Progn. text.* 6. 3. his verbis: *Suppuratorum ii potissimum supersunt, quos febris eadem die dimiserit post ruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & siti liberati sunt, & venter exigua ac consistentia dejicit, & pus album, leve concolorque est, & vacans pituita, & absque labore ac valida tussis expurgatur. Ita optimè, quidem sic ac celerrimè judicantur: Sin minùs, qui ad hoc proximè accedunt. Moriuntur verò ii, quos febris non deserit, aut cùm videatur deserere denuò recalescens innotescit, & sitiunt, nec cibum appetunt, alvus humida est, pus viride, lividumque spuunt, vel pituitosum spumosumque. Pereunt, si hæc desint omnia. At quibus alia veniunt, alia non, horum quidam intercunt, quidam multo tempore incolumes evadunt.* His & nos sequentia Prognostica adjungamus.

Empyici, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in respiratione attollitur, celerrimè suffocantur, ex Gal. *de loc. aff. cap.* 7.

Empyema si 40. dierum spatio per sputum non repurgetur, in tabem degenerat, quæ mortem accersit ex Hipp. *Aph.* 15. *sect.* 5.

Suppuratio quæ utramque thoracis partem occupat, periculosior est, quàm quæ unicam. Item quæ sinistram occupat, periculosior est, quàm quæ dextram propter viciniam sinistri cordis ventriculi, qui à pure in illa parte collecto graviùs afficitur.

Quicumque suppurati uruntur vel secantur, pus purum fluxerit & album, evadunt. Si verò subcruentum, fæculentum ac fœtidum, pereunt. *Aph.* 44. *sect.* 7.

Si pus Empyicorum per alvum & urinam, validis viribus existentibus satis copiosè expurgetur, salutem portendit. Licet rara sit puris hæc per alvum, aut urinas evacuatio: Tamen à Galeno, Paulo, & Aëtio proponitur: Tum viæ, per quas fit, à Galeno proponuntur 3. *de loc. aff. cap.* 4. *& comm. Aph.* 30. *sect.* 7. In priori sic loquitur: *Hæc quæstio Erasistrati sectatores non parũ urget, quippe qui putant solum spiritum in arteriis contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, utpotè intelligentibus quod lævis arteriæ pulmonis, quantum puris ex rupta vomica susceptit, id in sinistrum cordis sinum deferre potest quod inde per arteriam magnam in renes fluit.* In posteriori loco dicit, materiam in pulmone contentam primùm ad ventriculos cordis pervenire, & inde vel ad arteriam magnam, vel per cavam ad gibba hepatis, deinde illinc ad cavæ, & ita per portas ad intestina. Ex quibus facilè patent viæ, per aquas empyema per alvũ & urinas expurgari potest. V. Severin.

Empyici meliùs habentes, & qui ferè expurgati videntur, si sputum fœtidum excernant, cum recidiva intèreunt. Hipp. *in Coacis.*

Quibus specillum à pure velut ab igne coloratur, ii ferè moriuntur. Hipp. *in Coacis.*

Pro hujus affectus curatione. Primùm, si materiæ in thorace collectæ suppuratio prohiberi nequeat, adjuvada est cataplasmatis convenientibus.

℞. Rad. althææ ʒ. iij. ficuum pinguium n. x. paſſul. mundat. ʒ. j. florum chamæm. & melilot. ana P. j. Coquantur omnia perfectè, deindè contundantur, & per cribrum trajiciantur. Poſtea adde farinæ ſem. lini, fœnugr. & tritici, ana ʒ. j. ol. amigdal. butyri recentis, & terebinth. an. Unc. j. Fiat cataplaſma.

Ad concoctionem & maturationem intus etiam adjuvandam, apozema ſequens in uſum vocari poterit.

℞. Rad. althææ, ſymphyti major. ana Unc. j. foliorum agrimonii, tuſſilag. ſcabioſæ, capil. ven. ana M. j. quatuor ſem. frig. major. ana ʒ. j. ſem. aniſi. ʒ. j. liquir. raſ. & paſſul. mund. ana ʒ. j. flor. trium cord. & chamæm. ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ß. In colat. diſſolve ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. Sacchari canti, una Unc. j. Fiat apozema aromatizat. pulv. rad. ireos Florent. ʒ. j. pro v. doſibus matutinis.

In eundem finem utatur eclegmate ſequenti.

℞. Pulpæ ficuum pinguium Unc. j. butyri recentis Unc. ij. ol. amigdal. dulc. recenter ſine igne extracti Unc. j. ſacchari canti Unc. ij. amyli ʒ. Fiat looch. capiat lambendo.

Terebinthina Veneta, aquâ hordei lota, ad ʒ. iij. exhibita cum pulvere liquiritiæ, multùm prodeſt ad maturandum, diſcutiendum, & detergendum.

Si denique per anacatharſin empyema ſolvi non poſſe videatur (quemadmodum ut plurimùm non fit) ad lateris apertionem veniendum eſt, quæ fit inter quartam & quintam coſtam, ab inferioribus & nothis incipiendo, multis cautionibus adhibitis, quæ apud Chirurgiæ ſcriptores, & præſertim Hieronymum Fabricium ab Aquapendente, libro de operationibus Chirurgicis, eleganter deſcriptæ reperiuntur. At verò multo utilius eſt, abſceſſum, qui pleuritidi ſuccedit, aperire, antequam diſrumpatur, & pus in thoracis capacitatem effluat. Quod dignoſcitur ex tumore, qui juxta ſuppurationis locum elevatur, aliiſque ſignis empyemati omni communibus. Tum verò apertio molienda eſt, non in parte thoracis inferiori, & inter quartam & quintam coſtam, quia aperto foramine longè ab abſceſſu, pus nullum exiret; ſed in medio tumore admoto priùs cauſtico. Si verò nullus tumor appareat, difficillimum eſt apertionem tentare ante abſceſſus ruptionem.

Si tamen eam quis aggredi voluerit, eligere debet locum, in quo æger dolorem & pondus percipit, & qui majori calore pollet. Fieri autem debet apertio inter duas coſtas, ſupra partem coſtæ ſuperiorem, quia inferiori adjacet vena & arteria: quod in omni empyematis apertione obſervandum eſt. Dum pus, aperto thorace, per intervalla educitur, utatur æger bis in die potione vulnerariâ, quæ ſanguinem expurget, ulcera detergat, & putredinem inhibeat.

℞. Saniculæ, bugulæ ſeu conſolidæ mediæ, ſcabioſæ, betonicæ, hyperici, card. benedicti piloſellæ, pimpinellæ, vincæ pervincæ, agrim. plantag. ana M. j. Sem. hyperici, card. bened. ana ʒ. ſem. flor. card. ana P. j. Coquantur in hydromel. ad ℔. j. ſem. cujus capiat Unc. v. j. ſingulis vicibus.

Hoc eodem decocto poterunt fieri injectiones in thoracis cavum.

Pro potu utatur hydromel. vel aqua hordei ſaccharatâ, vel ſaccharatâ ſimplici.

Si aperto thorace pus debitè non fluat, ſequenti emplaſtro eliciendum eſt, quod ex omnibus abſceſſibus potentiſſimè pus attrahit, & foras educit.

℞. Reſinæ pini recentis claræ, & odoratæ, ℔. ß. ol. laurini, & therebinthinæ, ana ʒ. j. gummi elemi ℥. ij. Primò reſina & gummi in igne liquentur, donec ſimul miſceantur. Poſtea adde terebinthinam & oleum, omniaque ſimul bulliant tantillum, & per linteum craſſius tranſcolentur. Maſſæ iſtius portio extendatur ſuper alutam, & fiat emplaſtrum, quod mutetur ſemel in die tantùm hyemis tempore, bis autem in die æſtate. Perforetur in medio duabus aut tribus inciſuris oblongis, ut pus attractum effluat.

CAPUT V.

De hydrope pectoris.

EMpyemati ſimillimus eſt hydrops pectoris, qui fit ſeroſo humore, in pectoris capacitate collecto. Practicorum vulgus hunc morbum non deſcribit, licet ab Hippocrate graphicè delineatus ſit 2. *de morbis*, ſub nomine hydropis pulmonis, in hunc modum: *Febris & tuſſis tenet, & acervatim reſpirat, & pedes tument, & ungues contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is, qui ſuppuratus eſt, ſed debilius & diuturniùs. Et ſi quid infundas, aut fotum aut ſuffotum adhibeas, pus non ſequitur. Atque ex hoc ſanè cognoveris, non pus, ſed aquam intus eſſe. Et ſi multo tempore, aure ad latera adhibita, audire tentaveris, ebullit intus velut acetum. Et hoc quidem aliquando patitur, poſteà erumpit ad alvum, & ſtatim quidem ſanus eſſe videtur ac morbo liberatus. Verùm progreſſu temporis alvus incenditur, eademque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumeſcunt ventre, ſcroto, & facie.* Hæc Hippoc.

Hic morbus rariſſimè contingit, frequentior tamen eſt, quàm vulgò creditur: ſed plerumque non agnoſcitur. Plures illius hiſtoriæ à Schenkio collectæ ſunt, ex quibus patet, eum non niſi poſt diſſecta cadavera ex hoc morbo defunctorum, innotuiſſe. Ideò exactè deſcribendus eſt, ut Medici curantis paritiam non ſubterfugiat.

Seroſus iſte humor vel in ipſo pulmone gigni poteſt, proprio ipſius vitio, dum ſcilicet proprium alimentum non benè concoquit, ſed illud in ſeroſum humorem convertit, qui ſenſim ad thoracis cavitatem tranſmittitur, quod etiam fieri poteſt veſiculis hydatidibus in pulmone excitatis, iiſque diſruptis, quæ ab Hippocrate recenſitæ ſunt *lib. de internis affectionibus*, & à quibuſdam autoribus obſervatæ: Vel aliundè in thoracem tranſmittitur, præſertim ab hypochondriis quando ſcilicet hepar aut lien intemperie, ſchirrho, aut alio gravi morbo afficitur, unde ſeroſi humoris copia generatur, ſeroſus ille humor vel per venas ad pulmonem naturâ aut caſu debilem tranſmittitur, vel à cavitate abdominis ad thoracem per cæca ſpiracula transfertur. Facilem autem eſſe illam ſeroſi humoris ab uno ventre in alium tranſmiſſionem, docetur experientiâ, quandoquidem hydrops pectoris in hydropem abdominis tandem degenerat, & vice versâ humor, in aſciticorum abdomine contentus, in thoracem ſæpiſſimè transfertur, unde illi ſubitò & ex improviſo ſuffocati pereunt.

Diagnoſis hujus affectus (ſicut anteà dictum) difficillima eſt, & omnia ferè ſigna cum aliis thoracis morbis communia ſunt. Hoc tamen illi & empyemati tantùm peculiare, murmur ſcilicet aquæ fluctuantis, quod intra pectus exaudiri poteſt, ſi corpus ſurſùm ac deorſum, tranſverſimque commoveatur, vel à valido homine ſcapulis apprehenſum agitetur.

Omnia verò ſigna ex Hippocr. ſuprà recenſita, collectivè ſumpta diagnoſin ſatis certam ſtabilire poſſunt. Quibus hoc unicum addere licet, tanquam pathognomonicum, & quo ſolo hydrops pectoris à cæteris difficultatis reſpirandi ſpeciebus diſtinguitur. Quando nimirùm ſpirandi difficultas primo quoque ſomni tempore invadit, eumque intercipit, ac per noctem magis urget, procedente verò die ſenſim lenteſcit.

His accedit interdum brachii álterius vel humeri dolor, vel paralyſis, vel quæ fit ab humore à capite in pectus delabente, cujus portio in brachium vicinum defluit, vel è ſero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exſudante, vel à refrigeratione muſculorum intercoſtalium à quibus ad brachia nervi derivantur, vel alia quavis ſympathia viciniæ lege oborta. Hanc enim pectoris & brachiorum ſympatiam notavit Hip. *in Coacis*, his verbis; *Si vehementer inflammantur appendentes utrinque pulmonis partes, aut in latus incumbat, reſolvuntur ea parte corporis.*

Graviſſimus eſt affectus, & difficillimè curationem ſuſcipit. In iis enim, qui eo laborant, calor nativus admodum

debilis

debilis est, virésque naturales languidæ ex gravi aliquo viscerum affectu: unde fit, ut quamvis collectus humor in thorace remediis idoneis evacuetur, quod tamen difficillimum est, novus subindè fiat novæ materiæ affluxus; unde morbus non solùm fovetur, sed etiam deterior in dies evadit, ita ut tandem in hydropem ascitem corpus incidat, multiplicata materiâ, & in abdominis cavitatem transfusâ. In principio tamen, antequam viscera insignem læsionem susceperint, curationem interdum admittere potest.

Ad curationem hujus morbi duæ indicationes ante oculos proponendæ sunt, ut scilicet materia in thorace contenta evacuetur, & nova illius generatio impediatur.

Materiæ in thorace contentæ evacuatio difficillima est, quia non sunt viæ patentes, per quas educi possit. Ideò Hipp. lateris apertionem præcipit, quam tamen, quia in usum revocatam non vidimus; neque felicem illius successum apud ullum autorem legimus, probare absolutè non possumus. Et de ea idem dici potest, quod de paracentesi in hydrope ascite capite proprio dicimus.

Satius ergo est hydragogis medicamentis humoris illius evacuationem tentare. Cui rei conferent ea omnia, quæ in hydropis curatione à nobis proponuntur. Ubi tamen diligenter observandum, quod si morbo jam confirmato, & multa serosi humoris copia in thorace collecta; purgans validius exhibeatur, humores illi valde exagitentur, unde suffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum subitò de medio tollit. Ideò cautè agendum est; & in minori dosi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda sunt eaque cum potentioribus aperientibus ac diureticis miscenda, ut simul viæ aperiantur, & serosæ materiæ portio ad urinæ vias deducatur.

Inter hydragoga, ea quæ ex mineralibus desumuntur, in hoc affectu maximè conveniunt, qualia sunt mercurius vitæ, ita correctus, ut per inferiora tantùm evacuet.

Diuretica etiam sola frequenter usurpata multum conferre possunt, quia materiam antecedentem ad thoracem confluentem avertunt, & per urinas evacuant; tunc etiam consequutione quadam ab ipso thorace educunt.

Sudorifica etiam ad serosam illam materiam educendam utilissima sunt, & nos vidimus virum sexagenarium usu decocti sudorifici ex guajaco, & salsa parato per 15. dies, sudores excitando cum vapore spiritus vini, fuisse liberatum.

Ad eandem serosi humoris à thorace aversionem plurimùm conferent cauteria cruribus aut tibiis admota.

Generatio verò illius serosæ materiæ impedietur, vitia corrigendo earum partium, quæ hanc materiam suppeditant. Sic pulmone ipso laborante, illi remedia appropriata erunt usurpanda. Si hepar aut lien intemperie, obstructione, scirrho, aut alio quopiam vitio laboret, illorum affectuum curationes ex propriis capitibus erunt repetendæ.

Universaliter verò ea, quæ partes vitales & naturales roborant, semper convenire poterunt, qualia in virium imbecillitate, hydropis, & fluxus hepatici curatione descripta sunt.

CAPUT VI.

De Hæmoptisi, seu sanguinis sputo.

LIcèt vulgò hæmoptisis omnem sanguinis per os excretionem significet, à quacunque parte procedat sive à thorace, pulmone, aspera arteriâ, sive à faucibus, gingivis, palato, columellâ, cerebro, ventriculo, hepate, & liene; propriè tamen à Gal. 1. *de crisi. cap.* 5. hæmoptisis nomen pro ea sanguinis exspuitione sumitur, quæ à partibus vitalibus, thorace nimirùm, pulmone, asperâ arteriâ procedit.

Est symptoma in excretis eorum, quæ sunt toto genere præter naturam.

Cùm autem omne symptoma pendeat à morbo, tanquā causâ proximâ & immediatâ; hujus causa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex est, vasorum apertio, quæ ἀναῤῥηξις Græcis dicitur, & rarefactio διαπόρησις appellata. Communis etiam duplex est, eorundem vasorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur; & erosio διάβρωσις appellata.

Causæ internæ, istos morbos immediatè producentes sunt, sanguinis quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis est, atque ita rhixin aut anastomosin efficere.

Idem verò qualitate peccans, si nimirùm calidior tenuiorque sit, per anastomosin effluere potest, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, ut faciliùs effluere possit. Eædem qualitates diapesin etiam efficiunt; calor enim rarefacit tunicas vasorum; tenuitas verò sanguinis efficit, ut per poros earum tunicarum faciliùs transfluere possit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, ac diabrosin parit. Id ipsum præstare possunt humores acres vel salsi à capite destillantes, vel aliundè ad pulmonem confluentes.

Causæ etiam externæ ad horum morbum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè. Immediatè id præstant ictus, casus, vulnus, & alia id genus. Mediatè verò operantur, quæcumque sanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare possunt, ut victus plenior, aut calidior, mensium aut hæmorroidum suppressio, exercitatio nimia, clamor ingens, longa in sole morā, & alia quamplurima.

Frigus etiam externum vasorum disruptionem potest adjuvare, eorum tunicas duriores & ad extensionem difficiliores reddens. Ad hoc tamen concurrere debet motus vehemens, aut humorum abundantia.

Diagnosis hujus affectus satis difficilis est ratione partis mandantis, quam tamen Gal. paucis absolvit 4. *de locis affectis, cap.* 6. quod nimirùm sanguis è gula & ventriculo excernatur vomitione; ex spiritalibus partibus tussi, ex faucibus & gurgulione screatu, ex ore simplici exspuitione. Quæ quidem clariori explicatione indigent. Siquidem sanguis, à capite ad gurgulionis partes internas & ad fauces affatim irruens, tussiendo educitur, sicque ab eo, qui ex partibus spiritalibus effertur, hoc saltem signo non distinguitur.

Prætereà cum sanguis è pulmone & à thorace promanans, tussi educatur, alia signa necessaria sunt, quibus partes affectæ invicem distinguantur.

Primò igitur, à capite profluens sanguis, licet tussim interdum moveat, major tamen illius portio screatu excernitur & titillatio percipitur in palato, qualis ex catarrho solet contingere: tum etiam palatum inspectum, sordidum apparet & cruentum. Ac denique omnimodam certitudinem facit, si eodem tempore aliquid sanguinis stillet è naribus.

A pulmone prodiens sanguis, ab eo, qui à thorace, distinguitur, ex Gal. *loco citato*, ex eo quòd à pulmone sit spumosus, majori copia, & sine dolore; à thorace verò nigricans, paucior, & cum dolore.

Objici tamen potest, quòd sanguis à thorace prodiens per pulmonem feratur, ac per consequens spumosus sit, quia cum aëre inspirato permiscetur, quemadmodum ille qui à pulmone immediatè defertur. Et Avicenna dixit, ex thorace sanguinem spumescere. Respondendum est, aliud esse nonnihil spumæ permixtum educi, aliud, ex toto spumescere, quod solius substantiæ pulmonum proprium est. Ita tres spumæ gradus in concreto sanguine notari possunt. Aut enim ex toto spumans est è pulmonis carne, cujus induit similitudinem, est enim pulmo coagulata spuma: aut plurimùm spumans è pulmonis vasis, aut spumæ permixtus ex thorace.

Verùm certissimum thoracis affecti indicium desumitur ex dolore, qui fixus est & perdurans juxta illum locum, in quo est solutio continui.

Advertendum verò est, sanguinem interdum ab hepate, liene, utero, aliisque partibus in pulmonem transmitti, & per sputum excerni, ita ut pectus secundariò tantùm, non primariò afficiatur. Cujus rei diagnosis perquàm difficilis est. Illam tamen conjecturâ assequi poterimus; si nimirùm aliqua prædictarum partium dolore, inflammatione,

aut

aut aliquo alio affectu laboret, & nullum aliud in pectore vitium adfuerit, aut præcesserit.

Signa causarum ex iis, quæ superiùs dicta sunt, elici possunt. Si enim per anastomosin venarum sanguis feratur causæ vasorum orificia aperientes præcesserunt, & sanguis egredietur mediocri quantitate, & sine dolore. Per diapedesin verò effluens sanguis serosus est paucus, & sine dolore.

Per rhixin erumpens copiosus est, si plethora præcessit, vel causa aliqua externa, ruptionem vasorum efficere valens.

Si denique per ῥῆξιν seu venarum erosionem sanguis profluxerit, salsæ vel acres à capite destillationes præcesserunt; sanguis salsedinis, vel acrimoniæ particeps percipitur, & malè coloratus apparet, præcesserunt causæ humores acres generantes. In principio sanguis paucus exspuitur, in progressu verò, aucta erosione, copiosior; tandemque puris sputum consequitur.

Prognosin hujus affectus Hippoc. generatim instituit. *Aphr.25. sect.4. Sanguinem superne quidem efferri, qualiscunque sit, malum.* Omnibus enim vasorum apertio, quæ sanguinem effluere sinit periculosa est, præcipuè in pulmone, de qua in primis audiendus est aphorismus. Fit tamen interdum, ut talis sanguinis excretio innoxiè contingat, naturâ motu quodam critico sanguinem superfluum per illas vias expurgante. Et observatum est, quasdam mulieres, suppressione mensium laborantes certis periodis sanguinem ex pulmone, per illius venarum anastomosin, innoxiè excrevisse.

Ratione causarum, diapedesis minùs periculosa est: Anastomosis magis. Rhixis adhuc periculosior; nisi enim intra tertium vel quartum diem consolidetur inflammatio succedit, quæ in suppurationem versa ulcus producit, à qua phthisis consequitur. Unde Hippoc. *Aph.15. & 16. sect.7. A sanguinis sputo, puris sputum, à puris sputo, phtisis.* Diabrosis verò omnium periculosissima est, & Galenus incurabilem pronuntiat, proprer ulcus insanabile, quod illam consequitur.

Hæmoptoës curatio perficitur, revellendo sanguinem à pulmone, malam illius qualitatem corrigendo, & venam apertam obturando, astringendo, & conglutinando.

Primò igitur instituenda est venæ sectio ex brachio illius lateris, in quo gravitas, aut punctio percipitur, in pauca quantitate, & per intervalla repetita, ad majorem revulsionem.

Post sectionem venæ brachii, in pede etiam aperienda est: Sicque fiet revulsio ad distantissima. Adhuc multò magis conducit si affectus ex suppressione mensium traxerit originem.

Si æger sit obnoxius hæmorrhoïdibus, utiliter etiam aperientur admotis hirudinibus.

Cucurbitulæ etiam scarificatæ admovebuntur scapulis & dorso: Vel cucurbitulæ sine ferro hypochondriis; inguinibus Frictiones & ligaturæ partium extremarum celebrentur; præsertim cucurbitulæ in hypochondriis per intervalla repetantur, toto curationis decursu.

Interim julepus sequens ab initio ter in die repetendus.

℞. Aquar. plantag. & papav.rhœad. an.℥.ii. syrup. de rosis siccis ℥.j. salis prunellæ ʒ. i. Misce. Fiat julep.

Denique humores serosi, bilioси, sanguinem tenuiorem & fluidiorem efficientes, repurgandi medicamentis astringendi vi præditis, & eo nomine humores minimè commoventibus, in hunc modum.

℞.Rhab.elect.ʒ.j. myrob. citrin. ʒ.ß. tamarind.℥.ß. infundatur in aquæ plantag. ℥.iij. Expressione facta dissolve rhab. pulverat. ʒ.ß. syrup. de rosis siccis. Unc. j. Fiat potio.

Demùm exhibeantur medicamenta, quæ oscula referata occludant vi emplastica & astringente: Ita tamen, ne nimia astrictione sanguinem in pectore retineant. Quin potiùs ea interdùm permisceantur, quæ sanguinem extravasatum & concretum dissolvant, & expectorent.

Ex omnibus, quæ ad hanc rem maximè faciunt, sequentia præstantissima sunt.

℞. Boli armenæ, terræ sigillatæ, coralli utriusque, & lapid. hæmat.an. ʒ.ß. sacchari rosac. ℥.ß. album, ovi cum aqua rosarum fortiter agitari ñ.j.Fiat. looch, quo utatur ex cochleari frequenter.

Vel gustu gratius, & paratu facile, in hunc modum componi poterit.

℞.Liquoris albuminis ovi fortiter agitati ʒ. ij. sacchari rosac. Unc.j. amyli ʒ.iij. Misce. Fiat looch.

℞. Conservæ rosar. & symphiti major. an. ℥. j. bolì armenæ; terræ sigillatæ an.ʒ. j. cum syrup. rosar. siccar. fiat opiata, teneat in ore frequenter, & sensim deglutiat.

Conservæ rosar. siccar. ℥.ij. trochisc. de carabe, & de terra sigillata, ʒ. sem. margarit. præp. ℈j. sacchar.rosacei ad pondus omnium; Fiat cum syr. ros. sicc. conditum, capiat cochlear unum, hora una ante pastum.

℞.Succi portulacæ ℥.xij. sacchari. Unc. viij. Coquantur in syrupum, quo utatur frequenter sensim labendo. Hic syrupus in hæmoptosi præ cæteris excellit.In portulacæ defectu ex succo plantag. componi poterit.

Ad idem summè est efficax syrupus ex symphito Fernelii, à Bauderono descriptus.

℞. Millefolii flore albo, & flore luteo, an. M.ij. radic. tormentillæ recentis, cum foliis, si haberi possit; sin minùs, siccæ. Unc. j. pimpinellæ majoris M.j. conservæ rosar.rubr.℔.ß. aquæ fontis ℔.xvi. Ponantur in olla vitreata, quæ cum suo operculo diligenter lutetur, ut vapores non exspirent. Coquantur postea in B. M. bulliente per horas xvj. Colatura servetur in vase vitreo, de qua capiat ℥.vj. manè, meridie, vesperi.

℞.Trochis. de carabe ʒ. j. aquæ plantag. & rosar. an. Unc.j.sem.syrupi myrtini, & de rosis siccis, an.Unc. sem. Misce. Fiat julep.

℞.Spirit.vitrioli ℈. sem. aquæ plantag.Unc.iv. Misce, fiat potiuncula; subitò sistit sanguinem, tussi vel vomitu rejectum.

Syrupus corallorum, ad cochlearia ij. singulis diebus exhibitus, omni sanguinis fluxui convenientissimus est. At tinctura ejusdem, cum succo limonum recenti aut spiritu Panis extracta, potentiùs operatur.

Quercetanus in Pharmacopœa sequentem aquam describit ad hæmoptosin, quæ est magnarum virium.

℞. Rad. bistortæ, symphiti major. tormentillæ, an. Unc.j. herbar.centinod. millefolii, veronicæ, pyrolæ, saniculæ, bursæ pastoris cum rad. an. M.j. summitat. rubri lentisci, an. M. sem. gran. sumach. myrtill. sem. plantag. berberis, papaveris albi, an.ʒ.vi. florum nymphææ, cucurbitulæ cydon.rosar.rubr.an.P.ij. Contusa & commixta omnia macerentur per quatriduum ad ignem balnei in succor.depuratorum plantag.portulacæ, acetosæ,agrimonii, an. ℔.ij. Denique fortiter exprimantur. His adde acaciæ, hypocistid. an. ℥. ij. terræ sigillatæ, boli armeni veri, an. Unc.ß. electuarii diatrag. frig. ℥.j. Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres ad siccitatem destillentur.Hujus aquæ capiat æger cochlearia duo vel tria per se aut cum syrupo convenienti.

Oleum de carabe chymicè extractum potentissimè penetrat, astringit, & siccat, si guttæ duæ in potu dentur cum aqua plantag. ut docet Cæsalpinus *in speculo artis Medicæ.*

Mercurialis *in consultationibus* valdè commendat semen papaveris albi, vel hyoscyami albi, singulo manè, si ejus capiat æger ʒ.j. plus minùs, cum saccharo rosac. & syrup. de portulaca mixtum.Sed etiam diacodium album, in cura phrenetidis descriptum, utiliter usurpari poterit.

Amatus Lusitanus succum urticæ mirè prædicat his verbis: *Qui sanguinem ex pectore rejectarunt, & à Medicis tanquam deplorati sunt habiti, solo urticæ succo convaluerunt. Post multa autem machinata remedia, nullum ita contulit, ut sanguis cohiberetur, ac urticæ succus, quem ad 5. vel 6. dies ebiberunt, singulis scilicet diebus quatuor uncias, jejuno stomacho. Imo & ipsam urticam concoctam in jure pulli aut vervecis sæpe comedebant.*

Sanguis draconis omnem venarum apertionem inter-

nam mirè conglutinat, ad ʒ.ß. cum aqua plantag. aut alio liquore convenienti exhibitus, vel cum aliis medicamentis permixtus.

Pilulæ ſublinguales uſitatiſſimæ ſunt, & in ſequentem modum componi poſſunt.

℞. Mucag. gum. arab. & tragac. extract. cum aqua plantag. ʒ.ij. mumiæ, maſtiches, ana ʒ.j. ſacchari roſati q.ſ. Fiant pilulæ ſublinguales, quarum unâ teneat in ore perpetuò.

Juſculis etiam pulvis ſequens permiſceri poterit.

℞. Coralli rubri, margarit. præparat. ana. ʒ.ß. gummi arabici, tragacanth. an. ʒ. j. Fiat Pulvis.

Vel in juſculis ſemina papaveris albi & ſumach. in panno lineo ligata decoquantur.

Narcotica in hoc affectu multum præſtant, eaque in hunc modum uſurpanda ſunt.

℞. Syrup. de papaver. jujub. & de roſis ſiccis, an. ℥.j. Capiat cochlear j. hora ſomni. Vel

℞. Syrup. de papav. & de portulaca, an. ʒ. iij. terræ ſigillatæ ʒ.i. aquæ portulacæ & plantag. an. ʒ.j. ß. Fiat potio, detur hora ſomni. Vel

℞. Syrup. myrtini & de papav. an. ℥.j. boli armenæ ʒ. ß. Miſce, utatur noctu ex cochleari.

Vel etiam interdum theriaca recens quatuor menſium, ut docet Gal. 5. *meth. cap.* 13. philonium romanum, aut laudanum opiatum, ſed cautè uſurpari poterunt.

Refert Platerus, ſe hæmoptoïcum curaſſe ſola exhibitione trochiſcorum alkekengi, cum opio in lacte caprino diſſolut. per aliquot noctes. Idem mulierem ſimili affectu laborantem curavit purgatione ex mannæ ʒ.j.ß. cum juſculo, venæ ſectione, & uſu ſequentium tabellarum, per multos dies manè & ſerò continuato.

℞. Semin. hyoſcyami albi ſubtiliſſimè pulverati ℈. ij. coralli rubri ʒ. ß. gummi arabici ℈. j. violas recentes n.x. ſucci berberis ʒ.ij. ſacchari in aqua roſar. & plantag. diſſoluti ℥.ij. Fiant tabellæ.

Trallianus *lib.7. cap.*1. mirum in modum commendat lapidem hæmatitem, quo dicit ſe multos hæmoptoicos curaſſe, exhibendo ad ℈.iv. cum ſucco mali punici aut polygoni, iis qui copioſum ſanguinem ſpuebant. In quibus verò ſanguis non copiosè evacuabatur, cum aquâ purâ tepidâ. At levigandum eſſe curiosè monet, ut ſi aëreus & vento perſimilis, tum frequenter exhibendum, ut commodiùs diſtribuatur; & in vino etiam infuſum exhibet ad præcautionem.

Antonius Valerius *exercitat. ad c.27. lib.*1. *Hollerii de morbis internis*, refert quendam hæmoptoïcum, qui alternis temporibus multum ſanguinis rejecerat, neque ullis remediis ſaneſcere poterat, uſu ſequentis pulveris à Julio Scaligero ſibi præſcripti, brevi convaluiſſe.

℞. Spodii, roſar. rubr. boli armenæ, terræ ſigillatæ, lapid. hæmat. an. ℥.ß. coralli rubri, carabes, margarit. non perforat. an. ʒ.ij. ß. gummi arabic. tragacanthi, an. ʒ.ii. ſemin. portulacæ, malvæ, arnogloſſæ, ſem. roſar. rub. cornu cervis uſti amyli torrefacti an. ʒ. iii. Fiat pulvis tenuiſ. Doſis ʒ. iij. cum aqua pluviali. Hunc pulverem Scaliger mutuatus fuerat à Serapione, qui eum trahit *cap. de ſputo ſanguinis.* tanquam remedium expertum, quem etiam valdè laudat Valeſcus. Ex eo etiam poſſunt fieri tabellæ, cum ſaccharo in aqua plantag. & roſar. diſſoluto.

Ad hunc pulverem quadantenus accedit, ſed paratu faciliùs electuarium Hælidei ad hæmoptoſin, in Germania olim celeberrimum, & à Geſnero, Eraſto, & Cratone commendatum, quod ſic habet.

℞. Semin. hyoſcyami & papav. albi, an. ʒ.x. terræ ſigillatæ, coralli rubri, an. ʒ.v. ſacchari roſar. antiquiſſimi q.ſ. Fiat electuarium, cujus doſis ℥.j. manè & ſerò, præmiſſis univerſalibus.

Quia verò aſtringentium uſu ſputum ſupprimitur, & difficultas ſpirandi exoritur, per intervalla recurrendum eſt ad ea quæ pectus leniunt, & nihilominùs ſanguinis ſputum cohibent. Qualia ſunt ea, quæ componuntur ex gummi arabico tragacantho, amylo, & ſyrupis de roſis ſiccis, cydonior. myrtil. jujubino, de ſucco portulacæ aut plantaginis.

Dum aſtringentia remedia in uſum revocantur, ſi alvus non procedat, clyſtere ſubducatur, vel purgante medicamento, adſtrictionem aliquam relinquente.

In toto curationis decurſu, ſi ſanguinis concreti, inque thorace contenti ſuſpicio ſit, diſſolvendum erit oxycrato. Quod ut Gal. docet 5. *method.* in hoc caſu ita componendum erit, ut potu ſit jucundum, nec ob acetum copioſius tuſſim excitet: Ita enim ſanguinem ſolvit, & leviter adſtringit. Hujus capiat æger ʒ.vi. tepidè, bis aut ter in die ſi tamen adhuc tuſſim moveat, ſaccharo dulcorandum erit. Eſt autem eo utendum, cùm jam aliquo modo fluere ceſſat ſanguis. Huic etiam rei conferunt carabe & mumia, quæ cum aſtringentibus & glutinantibus permiſcenda ſunt, ut in formulis nonnullis ſuprà præſtitum eſt.

In eodem curationis decurſu, ad fervorem hepatis temperandum, epithema refrigerans hyponchondrio dextro admoveatur.

℞ Aquæ roſar. plantag. & cichorii, an. ℥.iv. aceti roſac. ℥.ij. pulver. electuar. trium ſantal. ℥.ß. camphoræ ℈.j. Fiat epithema applicandum tepidè regioni hepatis.

Poſt uſum epithematis inungatur eadem pars unguento roſac. vel cerato ſantalino, addendo aceti roſacei parum, unctionis tempore.

Lumbi etiam & ſpina dorſi illinantur oleo roſac. & nymphææ, lotis in aceto, addendo parum camphoræ, ut ſanguinis in venâ cavâ contenti fervor temperetur. Cavendum tamen eſt ab iis, quæ vehementer aſtringunt, quia ſanguinem è venâ cavâ in pulmonem propellerent.

Plurimùm etiam ad ſanguinis fervorem temperandum, ejuſque fluxum cohibendum conducit oxycrato frigido teſtes fovere; maximus enim eſt conſenſus inter ſpiritalia & genitalia membra.

Balneum in hoc affectu conveniret ad viſcerum calorem temperandum. Sed quia relaxare, & venas magis referare poteſt, ideo illius uſus fugiendus eſt.

Pro potu utatur æger ſyrupo myrtino, de portulac. aut de roſis ſiccis, aut ſaccharo roſaceo cum aqua hordei, aut cum aqua infuſionis lapid. hæmatit. vel terræ ſigillatæ, aut conſerva roſarum, cum earum aqua permixtâ, vel cum aquâ infuſionis coriandri præparatâ, & acidulâ reddita cum ſpiritu vitrioli, vel cum tincturâ roſarum.

Leve decoctum millefolii, pro potu ordinario uſurpatum ad quemcumquè ſanguinis fluxum cohibendum efficaciſſimum eſt.

Si acris fluxio, in pulmonem è capite irruens, cauſa ſit hujus ſymptomatis, præter ſupra dicta, convenient ea remedia, quæ pro catarrhi calidi curatione ſupra propoſita ſunt.

Sedato ſanguinis fluxu, ad impediendam recidivam, vitanda primùm ea omnia, quæ humores exagitare ſolent, ut vehemens exercitium, ingens calor, incandeſcentia, vociferatio, vina generoſa, cibi præditi ſale, aut aromate conditi.

Conſerva roſar. vetus teneatur in ore frequenter, præſertim ſub lecti ingreſſum.

℞. Conſervæ roſar. & rad. ſymphyti, an. ℥.j. trochiſcor. de carabe, & de terra ſigillata, an. ʒ.ß. coralli rubri & margarit. præpar. an. ℈.j. ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, de quo capiat cochlear 1. per intervalla horâ unâ ante paſtum.

Purgetur quater in anno, vel etiam ſæpius, ſi opus videatur, potione ex rhab. & myrobolanis ſuprà deſcripta, cui addatur loco ſyrupi mannæ granatæ. ℥.j.

Utiliter etiam ſumi poteſt per aliquod tempus à ſedata hæmoptoë, rhab. torrefacti ℈.j. ſingulis diebus manè, hora una ante paſtum. Imò verò ſi ſanguis valde aqueus & ſeroſus ſit ut plerumque in omni hærmorrhagia ſolet contingere, idem Rhab. non torrefactum, ſed tantùm pulveratum dicta doſi maximè conveniet; ſic enim ſanguis, expurgatis paulatìm ſeroſis illius humoribus, priſtinam ſuam craſſitiem recuperare poterit. Vel poterit idem rhab. ſumi ad ʒ. j. ſemel in ſeptimana.

Poterit etiam in uſum revocari ſyrupus magiſtralis, ad ſanguinem mundificandum à ſeroſis & tenuibus ichoribus & humoribus.

℞. Fol. Bugloſ. utriuſque fumariæ, lupul. cichorii, endiviæ

endiviæ, agrimon. plantag. polytrichy, ana M.j. summit. asparagi, verbenæ, euphrasiæ, ana M.ß. sem. cucurbitæ, melonum, ana ʒ ß. semin. endiviæ, cuscutæ, ana ʒ.ij. liquirit. ras. & passul. mundat. ana ʒ.j. prunor. dulcium. par. vj. sennæ mundat. ʒ.iv. polypod. querni ʒ.ij. agarici in panno raro ligati ʒ.vi. macis ʒ.i. flor. iij. cordial. & cicer. rubror. ana P.i. Coquantur in aqua simplici vel verbenæ ad ℔. i. ß. In colat. dissolve succi pomor. redolent ʒ.iiij. sacchari albi quartaria quinque. Fiat syrup. perfectè coctus, aromat. santalo citrino. Postea in syrupo infunde rhab. elect. contusi, & in panno raro ligati ʒ. i. capiat ʒ. ß. vel ʒ.ij. cum jusculo bis in mense.

Cauterium affigatur tibiæ dextræ, vel sinistræ, prout hepatis aut lienis affectus huic symptomati occasionem syppeditant.

Denique lactis asinini chalybeati usus, per mensem integrum, ad hujus affectus præcautionem erit utilissimus. Vel ad potentiùs hepar refrigerandum, serum caprillum chalybeatum illius loco poterit substitui.

Pro potu utatur aquâ leviter coctâ, cum semine coriandri præparato, vel decocto hordei & liquiritiæ.

CAPUT VII.

De Phthisi.

LIcet phthiseos nomen generaliter omnem corporis consumptionem significet, propriè tamen & specialiter pro ea corporis extenuatione usurpatur, quæ ulcus pulmonum sequitur.

Hæc autem corporis extenuatio provenit à febre putrida & lenta quæ in hecticam degenerat. Febris verò ab ulcere pulmonis exoritur, à quo propter viciniam, putridi vapores ad cor continuò exhalant, & in eo febrem accendunt. Postmodum verò calor ille febrilis à corde in totum corpus diffunditur, sicque partes omnes intemperie calidâ & siccâ laborantes, & calorem influentem, intemperatum, ac putredinosum recipientes, alimentum commodè non concoquunt, & malè nutriuntur; unde sensim propriæ substantiæ consumptio succedit.

Febris autem illa propter longitudinem & causæ perseverantiam in hecticam degenerat; cui tamen non raro putrida conjuncta est, quod ex urinis dignoscitur, & exacerbationibus, quæ certis horis non raro contingere solent. Imo verò interdum paroxysmi febrium intermittentium in phthisicis observantur.

Ulceris pulmonis causa proxima & immediata est humor acer & erodens, qui vel aliundè in pulmonem influit vel in ipso pulmone generatur.

Influit imprimis à cerebro pituita acris & salsa, catarrhum ferinum efficiens, qui pulmonem exulcerare facilè potis est. Interdum verò pituita effluens à cerebro, etiam salsedinis & acrimoniæ expers, exulcerationem pulmonis efficere potest, si nimirùm in eo diutiùs remoretur, & putredinem contrahat: à putredine autem acrimonia exoriens partem corrodit, & exulcerat.

Non semper tamen pituita putrescens in pulmone, illũ ulcerat. Siquidem videmus sæpe in catarrho pituitam putridam excerni, cùm tamen pulmo nullam læsionem conceperit. Sed ad ulcerationem efficiendam duæ requiruntur conditiones, altera ex parte materiæ fluxæ, altera ex parte pulmonis. Ex parte materiæ conditio necessaria est, ut illa talem habeat dispositionem ac temperiem, quæ per putredinem acquirat insignem acrimoniam, quæ exulcerationem efficere valeat. Ex parte verò pulmonis concurrere solet mollis præter modum, tenella, ac corruptioni parata illius substantia, quæ uno verbo vitiosa pulmonis constitutio vocatur, ab ortu & semine parentum plurimùm contracta, de qua paulò inferiùs agetur.

A vicinis etiam partibus humores pulmones exulcerantes & putrefacientes, solent influere, ut pleurâ, mediastino, diaphragmate, asperâ arteria; & in primis ex earum partium inflammatione suppuratâ, quæ in Empyema convertitur, de quo Hip. *Aph.* 15. *sect.* 5. *Qui ex pleuritide empyici fiunt, si è ruptione empyematis intra dies* 40. *repurgentur, liberantur, alioqui transeunt in tabem.*

In ipso pulmone generantur quando à vase illius, rupto vel eroso, aut ex vulnere aperto, sanguis effusus putrescit, aut à variolis ulcus in eo relinquitur.

Interdum verò ex ipso pulmonis vitio pravi humores generantur, qui illius substantiam corrumpunt, & phthisin efficiunt. Tale autem vitium, seu vitiosa pulmonis constitutio, plerumque à primo ortu contrahitur, & à semine parentum, simili labe infectorum. Unde phthisis inter morbos hæreditarios principem locum obtinet, ita ut multas familias viderimus, inevitabili fato, hujus morbi malitiâ è medio sublatas.

Hæc autem vitiosa pulmonum constitutio non in primis qualitatibus sita est, sed malignam quandam ac venenatam qualitatem agnoscit, hujus ratione contagiosa est.

Quamvis negandum non sit, mobiliorem & laxiorem pulmonum substantiam, atque adeò corruptioni magis paratam, ad cujus morbi generationem plurimùm conferre.

Hæc autem pulmonum vitiosa constitutio efficit interdum, ut nullâ præcedente destillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, aut aliâ causâ evidente, ægri in tabem incidant, ex solo partis vitio proprium alimentum corrumpente.

A tuberculo etiam in pulmone genito, suppurato, & disrupto, phthisis interdum generari solet. Est autem tuberculum pulmonis, tumor exiguus in quadam illius particula.

Duplex illius genus ab Hippoc. constituitur 1. *de morbis*, quorum unum crudum tuberculum ab eo nominatur, quod nunquàm ad suppurationem venit, sed sensim increscens spiritus vias præcludit, & tandem ægrotantem interimit.

Alterum est, quod ad suppurationem venit, & vomica pulmonis nominatur. Fit autem dupliciter, per fluxionem, vel congestionem, & materia collecta vel in cystide concluditur, vel sine vesicula, in ipsa partis substantia. Vesiculæ illius densitas sæpe facit, ut hujusmodi vomica per multos annos in pulmone gestetur, nullis signis indicata, & nullâ aliâ corpori noxâ communicatâ. Unde Hippocrates *Aph.* 51. *sect.* 6. *Quibus suppuratio in corpore existens non innotescit, iis ob crassitudinem puris, aut loci non innotescit.* ita ut multi omnia corporis munia ritè exercentes, rupta derepentè vomica è medio sublati sint, quorum exempla aliquot proponuntur à Fernelio *lib.* 5. *de part. morb. & sympt. c.* 10. è quorum numero fuerunt duo Medici, qui nullis signis impendens periculum prævidere potuerunt.

Si pus è rupta vomica effluens in cordis ventriculos feratur, ægri subitò intereunt, si verò ad bronchia transmittatur, per anacatharsin expurgari potest, si corpus sit validum, & materiæ quantitas exigua, ut plurimùm tamen relicto ulcere in pulmone phthisis inde exoritur.

Causæ etiam externæ ad hujus affectus generationem concurrere possunt: inter quas principem locum obtinet contagium, hic enim morbus est valde contagiosus, ita ut videamus utplurimùm uxores, maritis phthisicis assiduò inservientes eodem affectu corripi, & vice versâ. Sic etiam liberi ejusdem familiæ ex eodem affectu sigillatim intereunt non solùm propter impressam labem à semine parentum, sed etiam propter frequentationem illius, qui primus hoc affectu laboravit.

Inter consanguineos enim faciliùs & promptiùs communicatur hujusmodi contagium, ut tutum non sit fratribus aut sororibus, fratris, aut sororis, phthisi laborantis cubiculum ingredi. Siquidem μιάσματα illa quæ à phthisicorum pulmonibus exhalant, & cubiculi totius aërem inficiunt, ab aliis (præcipuè dispositionem aliquam ad hunc morbum habentibus) in pulmonem attracta, similem in eo dispositionem generant.

Aliæ verò causæ externæ sunt: primò aër impensè calidus aut frigidus; calidus enim humores acres in capite contentos fundit & liquat & in pulmonem præcipitat. Frigus constringendo & comprimendo, ejusdem humoris defluxum promovet. Sed maximè noxius est aër in primis autumnalis, qui inæqualitate frigoris & caloris acres & salsas destillationes concitat, unde apud Hip. *Aph.* 10. *sect.* 3.

Autumnus tabidis malus. Secundò ad phthiſim producendam maximè conferunt cibi potuſque acres & ſalſi, & qui caput vaporibus huſmodi replent: Ac denique omnes aliæ cauſæ, tum internæ tum externæ, quæ hæmoptoën inducere ſolent, cùm ea plerumque in phthiſin degeneret.

Inter cauſas antecedentes præcipuè recenſentur humores vitioſi, in totò corpore collecti, qui ubi à cauſis externis commoventur, ad cerebrum tranſmittuntur, & inde in pulmonum confluunt. Huc pertinet menſium, hæmorrhoidum, aut alterius evacuationis conſuetu ſuppreſſio, quæ materiam catarrhis & fluxionibus ſuppeditat.

Prædictæ cauſæ hunc affectum inducunt præcipuè in diſpoſitis, qui φθινώδεις & φθισικώδεις ab Hip. (*II. Prorrh. XII. III. Epid. III.* 142.) nominatur, qui habent pectus anguſtum & depreſſum, collum oblongum & ſcapulas alatas, quibus ſi pulmonis mollities & hæreditaria diſpoſitio accedat, inevitabili fato eos ex hoc mobo concidere, neceſſarium eſt. Sunt etiam ad phthiſin diſpoſiti, qui caput habent debile, quod facilè ſuperfluis humoribus impletur, eoſque ad ſpiritus organa dimittit.

Venæ & propriæ dictæ phthiſeos differentiæ aliæ non ſunt, quàm quæ à cauſarum varietate deſumuntur. Hip. tamen plures tabis ſpecies proponit natutu digniſſimas quæ non ad veram phthiſin, ſed ad tabem generaliter ſumptam reduci debent, & ſine pulmonis exulceratione contingunt. Ac primùm *lib.6. Epid.ſect.8 tex.47.* tabem ex gonorrhœa proponit hiſtoria ſequenti. *Satyrus in Thaſo, cognomento Gripalopex, cùm eſſet annorum circiter viginti quinque ſemen per ſomnum effudit ſæpè, & interdiù quoque ſæpè ipſi prodibat: cùm autem ad trigeſimum perveniſſet, tabifiebat, & mortuus eſt.* Ex continua autem ſuperflua ſeminis profuſione corporis alimentum ſubripitur, unde partes ſolidæ abſumuntur & exſiccantur, ac tandem in tabem incidunt.

Alia tabis ſpecies proponitur ab Hip. 2. *de morbis*, tabes dorſalis appellata, quæ fit ex nimia venere, corporis habitum univerſum abſumente, ſolidiſque partibus alimentum ſubripiente. Hæc recenter ſponſis, effrænatæ libidini deditis, ſolet contingere, & eſt præcipua tabis dorſalis ſpecies: quatuor enim illius ſpecies in Hip. ſcriptis reperiuntur. Prima eſt jam deſcripta ex immodica venere oriunda. Secunda deſcribitur *lib.2. de internis affection. textus* 13. pendens à nimia ſanguinis & nutrimenti copia in medullam ſpinalem irruente, ex qua calor ejus innatus ac facultates omnes obruuntur ac ſuffocantur. A ſanguinis autem copiâ emaciari corpus, docuit Hip. 5. *Epid. in hiſtoria viri in Oeneade*, qui cùm ab alimentis non reſtauratur, ſed in dies magis contabeſceret, vena ſecta in utraque manu, ſanguineque extracto, quouſque exſanguis redderetur, hoc ſolo remedio perfectè liberatus eſt, cùm omnia in caſſum anteà tentata fuiſſent. Tertio ſpecies loco citato propoſita eſt, quando ſpinalis medulla reſiccatur, & inde totum corpus areſcit & contabeſcit.

Hujus autem exſiccationis cauſæ in Hippocratis doctrina duæ inveniuntur. Una eſt obſtructio venarum quæ ad ſpinam tendunt, quorum humore nutritur, eoque deficiente, reſiccatur. Altera eſt bilis influxus à capite in ſpinam, quem Hip. *lib. de locis in homine proponit.*

Quarta deſcribitur *in libro de locis in homine*, quæ fit ex deſtillatione in medullam ſpinalem irruente, his verbis: *Porrò, cum retro in ſpinã fluxio proceſſerit, tabes fit hujuſmodi, lumbos dolet, & interiores capitis partes vacuæ videntur ipſi eſſe*: In eodem etiam *libro, n.* 18. hæc habentur. *Cùm verò in medullam fluxio contigerit, tabes occulta ac inconſpicua exoritur.* Occultam eam dixit, quoniam hinc langueſcente corpore morbi cauſa non ita facilè patet. Inconſpicuam autem, quia nec deſtillationis, nec tabis nocumenta, deſtillationi in medulla ſpinali firmata, & non ultrà progrediente, ſenſibus clarè deprehenduntur. Deſinit tamen eſſe occulta & conſpicua, ſi fluxio non in ſola ſpinali medulla firmetur, ſed ultra progrediens in os ſacrum & coxendicem irruat. Cum enim evidentior apparet diſtillatio, & dolores, ac motus impedimenta cum ſumma animi demiſſione prodeunt.

Hæc ab eodem Hippocrate clariùs explicantur *lib. de glandulis, num.* 10. his verbis: *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam, inde autẽ in os ſacrum impetũ facit, quo medulla ipſa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula ſive juncturas deponit, & ſi tabem fecerit homo marceſcit, atque hoc modo contabeſcit, & vivere non expetit. Statim enim ſcapulæ dolent, amboque pedes, ac crura conſequuntur, & ſemper tandem pereunt multo tempore curati. Sic defloreſcit homo, ac moritur.* Hæc tabis ſpecies à Medicis obſervanda eſt, quia aliquando in praxi occurrit; & iis præcipuè contingit, quibus nervi langudi & tabefacti hujuſmodi fluxiones facilè recipiunt.

Ad tabis ſpecies etiam referri poteſt tabes ex inedia & fame cujus mentionem facit Galen. *lib. de Maraſmo*, cùm deficiente nutrimento corpus abſumitur & contabeſcit. Deficit autem nutrimentum in ſolidis partibus, non ſolùm ob ciborum penuriam, quos ventriculus concoquit, & ad hepar, generando ſanguini, totius corporis alimento, tranſmittit, ſed etiam quando chylus, in ventriculo ſufficienter concoctus, venas meſaraicas pervadere non poteſt, propter graves earum obſtructiones, ut in ſtrumis laborantibus ſæpiſſimè contingit, quorum meſenterium utplurimùm glandulis refertum eſt, à quibus venæ lacteæ comprimuntur, unde totum corpus contabeſcit, & illi tabidi moriuntur.

Privantur etiam partes ſolidæ neceſſario alimento quando ſanguis ſalſuginoſus & parùm nutritioni idoneus in venas congeritur, qui niſi per epicraſin curentur, ut docuit Galen. 5. *meth.* omninò inſanabiles ſunt, & inevitabiliter tabidi evadent. Ac denique Galen. *lib. de Maraſmo, decimo methodi*, & aliis locis tabem proponit ex inflammatione manifeſta, vel occulta ex ſyncope cardiaca, vel ſtomachica, & alias minùs frequentes, quæ dictis locis videri poſſunt.

Veræ phthiſeos ſigna diagnoſtica alia imminentem, alia incipientem, alia verò confirmatum affectum oſtendunt. Quæ omnia praphicè deſcribuntur ab Hip. 1. *de morbis.*

Imminentis phthiſeos ſigna proponuntur ab Hip. lib. prædicto, text. 9. his verbis.

Fit autem & ſuppuratus, ſi pituita à capite in pulmonem deſtillet. Et primùm quidem utplurimùm latenter defluit, tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paulò amarius ſolito & aliquando tenuis adeſt calor. In hac ſententia quatuor ſigna continentur phthiſis imminentis.

Primum ſignum eſt, quod fluxio à principio latenter defluat ad pulmonem, quia tunc temporis materia deſtillans quantitate eſt pauca, & tenuior humoris portio, quæ defluit per parietes aſperæ arteriæ, non irritat pulmonem qui alioqui à principio magis reluctatur, nondum à morbo labefactus: Unde fit, ut cùm ex his minima ſequatur læſio, hæc materia dicatur latenter defluere.

Secundum ſignum eſt, quod humor ille defluens tuſſim tenuem excitet; cùm enim in principio paucus ſit, & tenuis, levem tantùm tuſſim excitare debet.

Tertium ſignum eſt, quod ſputum amarius ſolito appareat. Quia humor defluens, pulmoni exulcerando idoneus, dulcedinis acrimoniæ, vel ſalſedinis particeps eſſe neceſſariò debet, quæ qualitates, ulteriori calore & præternaturali alteratæ, in amaram qualitatem degenerant. Notum enim eſt, dulcia & ſalſa, dum præter modum coquuntur, amaritudinem contrahere. Cùm autem ille calor præternaturalis in principio non ſit valdè intenſus, ideo ſputum levem tantùm præ ſe fert amarorem, & ſubamarum tantùm efficitur.

Quartum ſignum eſt, quod aliquando tenuis adſit calor; id eſt, quandoque illis aliquæ accedunt febres, leviores tamen, & non vehementes. Cùm enim materia non ſit conculcata, ſed potiùs ex diuturna mora, & ex loci continentis calore præternaturali aliquam concipiat putredinem, hinc febris non poteſt eſſe intenſa. Habet enim materia putreſcens multa ſpiracula, per quæ diffllari poteſt: Quare non eſt mirum, quod principio febres non urgeant, & ſint leviores.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adjungere poſſumus malam thoracis conformationem, & ætatem juvenem

lem

lem. Si enim illa duo cum prædictis concurrant, phthisin in procinctu esse, certò pronunciare possumus.

Prava thoracis confirmatio in iis reperitur, qui habent thoracem angustum, & scapulas prominentes, alarum modo, in similitudinem avium, quæ partem thoracis anteriorem angustam, posteriorem autem latam habent: Quare & pravitatem & malam conformationem thoracis simul possident. Thoracis angustia penuriam caloris nativi, mala confirmatio ejusdem imbecillitatem significat. Si enim calidum insitum plurimum ac vegetum fuisset, thorax amplus & magnus, extensa ab eo validè materia, formatus fuisset. Tanta autem & talis est hæc dispositio ad tabem, ut eam Hippocrates nativam tabem appellaverit, quòd ab intimis ortus primordiis & naturæ principiis concepta sit. Quamobrem necessarium ferè videtur, ita affectos in phthisin tandem incidere, nisi ab aliis gravioribus morbis præveniantur. Notandum enim est obiter, eos qui talem habent dispositionem, si gravi aliquo & acuto morbo corripiantur, ut plurimùm interimi. Cùm enim in his calor nativus existat, paucus in quantitate, & debilis in virtute, causis morbificis vehementibus facilè succumbit. Ideò cautiores Medici in hujusmodi naturis & habitibus, si gravi aliquo morbo corripiantur, mortem potiùs quam salutem, aut saltem grave periculum præsagient.

Ætas verò juvenilis in dispositis ad hunc morbum producendum maximè est idonea, quam definit Hip. *Aph.* 9. *sect.* 5. à decimo octavo ad 35. in illa enim ætate adest maxima sanguinis copia, ruptioni venarum efficiendæ idonea. Adest etiam ejusdem sanguinis tenuitas & acrimonia, apertioni, aut erosioni vasorum producendæ dispositа. Contrà verò in pueris catarrhi humido multo hebetantur, in senibus frigore torpent: Cùm in media ætate, propter rationes dictas, frequentiùs exulcerent. Adde quod in adolescentia & juventute plurimi errores committantur in victu, & quibus pravorum humorum copia cumulari solent, & prava qualitas massæ sanguinis induci, tum etiam ob vehementiora exercitia in cursu, luctа, saltu, armis, & insolatu, ruptio vasorum in pulmone & ab ea phthisis excitari potest.

Incipientis phthiseos sign proponuntur ab eodem Hip. *de morbis, antea citato textu* 10. his verbis: *Temporis autem progressu exasperatus pulmo, & intus ulceratur à pituita inhærente & putrescente, & gravitatem exhibet pectori, & dolorem acutum antè, & retrò, caloresque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad se trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore. Et hanc putrescentem subcrassam spuit.* In hoc contextu sex signa continentur phthiseos incipientis.

Primum signum est, quod temporis progressu exasperetur pulmo: Hoc est, tussis vehementior, & molestior efficiatur. Procedente enim morbo, destillatio invalescit, ab eaque pulmo lancinatur, atque irritatur ad expulsionem rei noxiæ. Quæ quidem tussis non solùm à materia fluente excitatur, sed etiam ab ea quæ antea fluit. Cùm enim illa sufficienter non expurgetur, diuturna mora putredinem contrahit, & pravam concipit qualitatem, à qua pulmo magis irritatur ad expulsionem, unde tussis vehementer exoritur.

Secundum incipientis atque finientis phthiseos signum est gravitas thoracis, quæ ex materia in pulmone congesta exoritur. Licet enim pulmo ex se parum aut nihil sentiat, & dolorificos affectus in se ipso non percipiat, quia tamen thoraci per membranas illigatur, ideò illi gravitatis sensum communicat, quando à majore copia gravatur.

Tertium signum est, dolor acutus antè & retrò. Materia enim pulmone contenta, etiam pravâ qualitate & putredine, pulmonis membranas pungit & vellicat, unde acutus dolor exoritur; dolor enim membranis proprius pungitivus est. Percipitur autem ille dolor ante & retrò quoniam hæ membranæ sterno alligantur ex parte anteriore, & dorso ex parte posteriore. Infertur etiam talis dolor à molestissima tussi, quæ tussis ratione ingentis molestiæ & turbationis, quam infert, maligna & ferina ab Hippocrate nominatur.

Quartum signum est quod calores acutiores in corpus incidant, hoc est, febres insignes & vehementes superveniant. Cùm enim progressu morbi major ex diuturniori mora materiæ morbificæ putredo inducatur, majores inde febres excitari necesse est. Quamvis enim in solo pulmone ab initio materia illa putrescat, attamen ex suppuratione in thorace facta, & ulcere superinducto, putredo, humoribus, in venis existentibus communicatur; quibus putrescentibus, varia putridarum febrium genera oxoriuntur. Et hæ febres de putridarum genere sunt, toto genere diversæ à febricula illa, quæ ulcere pulmonis excitatur ex putridis vaporibus, ab eo in cor translatis: Quæ febricula temporis progressu in hecticam degenerat, & ideò in phthisicis complicatio febris hecticæ cum putrida plerumque annotatur.

Quintum signum est, quod magna pituitæ copia descendat à cerebro in pulmonem, quod indicavit Hippocrat. causam referens magni illius defluxus, quoniam scilicet pulmo à calore ad se trahit pituitam ex toto corpore. Hinc patet humores in toto corpore contentos fieri materiam fluxionis continuæ & copiosæ, quæ phthisicos infestat. Pulmo ex putredine concepta caliditatem contrahit, cujus ministerio pituitam attrahit è cerebro, cerebrum verò ex toto corpore: Et hæc est una ex præcipuis extenuationis & consumptionis totius corporis causis. Humores enim omnes, tum pravi, tum laudabiles, ad illas partes deferuntur sicque totum corpus exhauritur.

Sextum signum est, quod æger pituitam putrescentem subcrassam expuat; quandoquidem materia fluxa jam putredinem concepit, & supervenienti ulcere, necessariò pus ex eo excernitur, & ideò purulentum sputum creatur; Est autem pituita subcrassa, id est, inter crassam & tenuem mediocris. Quia cùm ex mora, quam facit, in pulmone crassitiem acquisierit admixtione saniei, quæ ex ulcere pulmonis exsudat, tenuior efficitur; atque adeò mediocrem quandam crassitiem acquirit cujus ratione subcrassa ab Hippocrate nominatur.

Prædictis signis ab Hippocrate propositis hoc tanquàm certissimum adjungendum est, nempè corporis extenuatio cum febre lenta & continua. Nam præter febres putridas, suprà enumeratas, quæ per vices accedunt & recedunt, & ex humoribus in venis putrescentibus oriuntur, adest semper febris lenta & assidua, ex vaporibus ab ulcere ad cor continuò translatis, quæ nutritionem in toto corpore corrumpit, eique calidam siccamque intemperiem imprimit, unde extenuatio necessariò consequitur.

His etiam adjungendi sunt sudores nocturni, quibus ut plurimum phthisici vexari consueverunt, simul atque somno corripiuntur. Per somnum enim calor concentratur, & pulmonis inflammatio augetur, eo calore autem intùs augescente, magna fit evaporatio, quæ in cute condensatur, & in sudorem vertitur.

Addi etiam possunt rigores frequentes nullum typum servantes, qui ex puris acrimonia, membranas vellicante, oriuntur.

Ac denique addi potest sputi dulcedo, quæ in pure incipiente generari solet, siquidem illa est principium salsedinis.

Factæ denique ac confirmatæ phthiseos signa proponuntur ab Hip. *lib. prædicto textu undecimo*, his verbis. *Quanto verò magis tempus progreditur, tantò magis pus sincerum exspuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens ac fortis, & inedia vexat, & tamen alvus infernè turbatur. Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite descendit. Hic cùm ad hoc pervenerit, perit.* His dictis quinque signa confirmatæ phthiseos continentur.

Primum signum est, quod sputum reddatur magis purulentum, imò pus sincerum expuatur.

Secundum signum est, quod febres fiant vehementiores & acutiores, putredine semper ulteriùs procedente, & ulcere magis sanioso ac purulento reddito.

Tertium signum est, tussis frequens ac fortis, id est,

frequenter ac fortior quàm anteà fuerat. Frequentior quidem, quoniam plurima est irritatio, pauca verò expurgatio; unde natura iteratis vicibus perficere conatur, quod unica non potest. Fortior autem est tussis, non solùm quia major puris acrimonia facultatem expultricem acriùs stimulat: sed etiam, quia emaciatis solidis partibus, thorax quoad cavitatem amplior factus est, unde fit tussis quædam rauca & resonans, ut in illis rebus contingit, quæ ex cavo & recondito loco resonant.

Quartum signum est, inedia seu inappetentia, quæ ægrotantes vexat, & majorem corporis extenuationem inducit. Fit autem illa inappetentia ex eo, quod destillatio à capite defluens, non solùm ad spiritalia membra descendat, sed etiam naturalibus partibus communicetur, ventriculo præsertim, cujus orificium, inde labefactatum, functionem propriam, nimirùm appetentiam amittit. Adde, quod ex putridis exhalationibus, quæ partim ratione febrium putridarum, partim ratione putridæ pulmonum affectionis oris ventriculi communicantur, appetitricis facultatis robur destruatur.

Quintum & ultimum signum est alvi fluxus, qui à pituita ex capite defluente producitur; unde successu temporis ventriculus, & intestina labefactantur, ac facultas retentrix debilitatur, hincque alvi fluxus exoritur, qui ad interitum ægrotantem deducit, ut in prognostico fusiùs dicetur.

His signis ab Hippocrate propositis adjungenda sunt alia. Primum est, summa totius corporis extenuatio, ita ut in illo statu caro musculosa universa absumpta sit, & ossa omnia se prodant, sola cute contecta. Hinc ungues incurvantur, absumptâ carne, quæ in summis digitis existebat, ungueſque fulciebat.

His etiam addenda est respiratio difficilis, tum quia facultas est debilis, tum quia bronchia pulmonis à materia putridâ & purulentâ obstruuntur, tum quòd ipsum viscus, majori parte consumptum & putrefactum, aërem sufficientem non trahat ad cordis refrigerium, ita ut quod unica respiratio præstare non potest, pluribus atque iteratis perficere conetur.

Ac denique addendum est, quod in phthisi confirmata & ad interitum vergente capilli defluant, malæ livescant, nisi quod post cibū, elevatis sursum vaporibus, rubescant, pediculi magna copia generentur, & pedes intumescant.

Neque tamen in eo statu tanta signorum speculatione opus est. Si quis enim vel plebejus (inquit Aretæus) hominem videret pallentem, imbecillum, tussientem, macie confectum, hunc vera phthoë laborare pronuntiat.

Advertendum tamen est diligenter, quod in praxi maximi est momenti, catarrhum contumacem in pulmonem defluentem sæpè veram phthisim ementiri, siquidem pituita putrida puris æmula per tussim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres, ac corporis extenuatio consequitur: attamen ita affecti diligenti curatione adhibita facilè liberantur. Ideò attente distinguendus est hic affectus à vera phthisi; quòd fit præcipuè, distinctione pituitæ putridæ à verò pute: Quæ distinctio his præcipuè signis perficitur, quod videlicet pus coloris, est cineritii & minùs album quàm pituita, & interdum varii coloris, & in aquam tepidam projectum, fundum petit, in eaque dissolvitur. Pituita verò aquæ innatat, & propter visciditatem cohæret ac minimè dissolvitur: si verò sputi portio dissolvatur, alia verò minimè, tale sputum fit ex pute cum pituita mixto, quod utplurimùm in phthisicis contingit.

Quod ad prognosin attinet, recentis ulceris pulmonis sanatio difficillima est, inveterati omninò impossibilis: quia ulcus continuo pulmonis motu & tussi magis laceratur, tantùm abest, ut coalescere valeat. Tum medicamentorum vis longo tractu ferè exolescit, & deperdita pulmonum substantia nulla arte resarciri potest. Adde quod ulcus, sputum, febris & macies, contraria remedia exposcant. Illa enim quæ ulcus exsiccant, sputum impediunt, febrem augent & maciem: humectantia verò, quæ febri & maciei obsistunt, ulcus sordidius efficiunt. Interdum tamen quibusdam ulcus sanatum videtur, crustâ superinductâ, quæ tamen, levi occasione decidens, morbum renovat, ægrumque ad priorem statum reducit.

Phthisis, quæ ab ulcere parvo & non diuturno provenit, licet curatu difficillima sit, non est tamen omninò incurabilis, si curatio idonea maturè adhibeatur. Et non pauca curatorum phthisicorum exempla apud observationum collectores reperiuntur. Spem autem aliquam curationis præbere possunt vires robustæ, sputum album, æquale, unius coloris, & quod facilè expectoratur. Si humor à capite defluens ad nares convertatur, indeque febris remittat; si appetitus vigeat, sitis absit, alvusque quotidiè compacta & assumptis convenientia deponat. Si æger bono habitu præditus sit, in ætate puerili, aut pectus habeat amplum & hirsutum.

Quibus phthisicis sputum graviter olet, aut alvi fluxus supervenit, aut sputum supprimitur, aut facies Hippocratica apparet, mors in propinquo est, docente Hip. *progn. & Aph.* 11. *&* 12. *sect. & Aph.* 16. *sect.* 7.

Phthisis acuto morbo superveniens, brevi interimit. Ab aliis verò causis genita, chronica interdum evadit, & ad multos annos perseverat. Refertque Avicenna, se mulierem phthisicam vidisse, quæ per 23. annos vixerit. Et Matthæus de Gradibus dicit, aliam mulierem phthisicam, quæ circa furnum & ignem quotidiè occupabatur, plus viginti octo annis vixisse.

Curatio hujus affectus, ut anteà dictum est, utplurimùm impossibilis est, si nimirùm affectus altiores egerit radices: quia tamen incipiens affectus interdum curari potest, & multò facilius imminens; in iis scilicet, qui ex dispositione hæreditaria in phthisin incidere proclyves sunt, nondum tamen in eam inciderunt, ideò prophylactica curatio priùs proponenda est, postea verò affectus jam geniti cura erit instituenda.

Ad cotrigendam igitur pravam illam in tabem propensionem conveniunt victus refrigerans & humectans, & ea omnia, quæ sanguinem corrigere, eumque mitem ac blandum reddere possunt; omnemque illius acrimoniam & salsedinem corrigere, qualia sunt aquarum dulcium balnea, lactis usus, & cibaria similis naturæ. Tum etiam decoctum radicis chinæ in potu ordinario exhibitum. Sed multò efficacius erit decoctum santalorum, quod non solùm in curatione tabis instantis, vel incipientis; sed etiam in destillationibus salsis, præcipuè autem tenuibus, in diuturnis sanguinis fluxibus, ab illius ardore productis, miranda præstat: & fit simili omninò ratione, quâ guaiaci decoctum componi solet, idque vel in aquis stillantiis, modò additâ portione vini, vel albi, vel rubri, pro ratione affectus. Paratur autem decoctum santalorum, ut guaiaci decoctum, cùm primarium, tum secundarium, & eodem modo exhibetur. His addenda est mutatio aëris, quæ ad imminentis affectus præcautionem, & incipientis curationem plurimùm potest. Ac denique illa convenient remedia, quæ in morbi jam facti curatione primò loco usurpanda proponere aggredimur.

Tota igitur jam factæ & confirmatæ phthiseos curatio versatur in ulceris absterſione & conglutinatione, causarum producentium, vel foventium ablatione, febris lentæ & hecticæ oppugnatione, ac consumptionis restauratione.

Primò igitur, quia cacocymia redundans in corpore, ulcus pulmonis fovere & augere solet, blandis purgantibus auferenda est, per intervalla repetitis, quandiu corpus non est valdè consumptum. Eæque purgationes componantur ex rhab. manna, cassia, aut syrup. rosac. in hunc modum.

℞. Hordei integri P. ß. liquirit. rosæ, & passul. mundat. an. ʒ iij. jujub. par. ij. flor. bugloss. & viol. an. P. semis. Coquantur in aqua simpl. vel destillatâ convenienti, v. gr. scabiosæ aut veronicæ ad ʒ. iiij. In colat. dissolve rhab. in aqua scabios. cum santalo citrino infusi ϑ. iiij. mannæ ℥. j. syrup. rosac. ʒ. semis. Fiat potio.

Vel mannæ ℥. ij. cum jusculo pulli, aut communi exhiberi poterunt.

Vel parari potest bolus ex cassiæ ʒ. j. cum pulver. liquirit. scrup. j.

In principio phthiseos valentiora etiam purgantia

usurpari

usurpari possunt, ad catharrum acrem & salsum, præcipuam ulceris causam, potentiùs revellendum, qualia in catarrho calido proposita sunt.

In eodem etiam phthiseos principio, antequàm corpus sit emaciatum, convenit venæ sectio, ad febrem temperandam, & humoris acrimoniam demulcendam.

Ab ipso etiam curationis initio catarrhus, si affectum istum foveat, sistendus, & à pectore avertendus est. Alioqui frustrà cæteris remediis pugnatur. Huic autem negotio conferunt ea omnia, quæ in catarrhi calidi curatione proposita sunt.

Ac præter illa remedia setaceum cervici admotum summè est efficax. Refertque Fabricius Hildanus, se nonnullos phthisicos hoc præcipuè remedio curasse.

Tandem ad ulceris ipsius curationem veniendum est: Cui usui maximè conferunt, quæ abstergunt, consolidant, & expectorant. Ad hanc rem infinita usurpari solent medicamenta. Efficacissima verò sunt, quæ sequuntur.

Lac omnes intentiones ad phthisicorum curationem propositas adimplet. Abstergit serosâ suâ parte, conglutinat caseosâ, corpus nutrit & reficit butyrosâ. Cum autem varia sint lactis genera, omnibus præferendum est muliebre, ut potè naturæ nostræ magis familiare, utiliusque erit, si ex ipso ubere sugatur. Hujus usu se aliquos restitutos vidisse testatur Platerus: Ex iisque unum non solùm convaluisse, sed etiam tantas vires recepisse, ut ne lac sibi in posterum deficeret, nutricem de novo imprægnarit.

At quia multi ab eo lacte abhorrent usitatius est asininum. Quod quia valde serosum est, facilè venas penetrat, & ulcus optimè detergit, huic verò succedit caprillum. Asina nutriatur foliis plantag. rubi, vitis polygoni, gramine, hordeo, & secali. Lac autem recentissimè mulctum & adhuc calens hauriatur. Idcircò inducta propè cubiculum asina, in vas calefactum mulgeatur. Assumatur primùm in parva quantitate ad ℥.iij. vel iv. ut ventriculus illi assuescat, quantitatem illius sensim augendo, usq; ad ℥.viij. x. & ℔.j. Ne verò acescat, aut coaguletur in ventriculo, atque pulmoni magis fiat amicum, saccharum rosaceum ei permisceatur, ea proportione, ut ad lactis ℥.viij. sit sacchari ℥.j. Post assumptum lac non dormiat æger, sed levi deambulatione per cubiculum se exerceat. Non prandeat, donec lac bene coctum à ventriculo secesserit, & æger fame provocetur ad cibum. Ut denique hoc commodè usurpari possit, non debet adesse magna febris, aut dolor capitis, aut hypochondriorum tumor, aut biliosus alvi fluxus, juxta Aphor. Hip. 61. *sect.* 5.

Vulgò sumitur lac semel tantùm in die, sed melius est bis in die sumere. Et adhuc melius, si æger solo lacte nutriatur. Nam præterquam quod in majori copia sumptum, majores exerat effectus, magnum vitatur incommodum, quod ex jusculis & carnibus cum lacte permixtis exoritur, facilè enim putrescunt. Si ergo in morbo desperato curatio tentanda sit, exhibeatur lac præmissâ purgatione, sextâ quaque horâ, addita manu Christi perlata & corallata. Et ne vires deficiant per intervalla, potionibus lactis intermedia capiat destillatum restaurans, & continuetur hæc methodus, donec vires refici videantur.

Saccharum rosatum phthisicis utilissimum est, tùm etiam conserva rosar. Cujus usu refert Avicenna, quandam mulierem phthisicam & desperatam ita curatam fuisse, ut non solùm sana, sed etiam pinguis redderetur.

Eadem testatur Mesue multos fuisse restitutos, præscripsitque, ut conserva rosar. recens sit, non excedens unum annum, magnâ quantitate, & frequenter assumatur cum medicamentis, cibis & potibus tum etiam per se, omni horâ. Priùs tamen mundificantia usurpentur, quia materiam purulentam & excrementitiam in pulmone retinet.

Quoties verò contingit restringi anhelitum, aut sputum supprimi, expectorantia ut syrup. de hyssopo, de tussilag. eclegmata, & similia usurpentur.

Si denique contingat calefactio propter desiccationem, dentur syrup. violac. jujubinus, mucilago seminis psyllii, cydoniorum, & similia.

Saccharo rosac. se quosdam vidisse curatos, testantur Montanus, Valeriola, Foresius, quo ægri in maxima quantitate utebantur. Quidam Pharmacopœus phthisicus, nobis notus, ingentem sacchari rosacei quantitatem sibi ipsi præparabat, idque perpetuò comedebat, & hoc solo remedio sanatus est.

Phthisicis etiam maximè confert infusum ex millefol. torment. pimpinel. conserva rosar. in B.M. paratum, & in cap. de sputo sanguinis descriptum, si per xx. dies illius usus continuetur.

Decoctum bugulæ, in jusculo vervecis, phthisi & internis ulceribus mirè prodest, parum & clementer ventrem laxat, contra naturam consolidarum.

Trallianus *lib.7. c.1.* se multos phthisicos curasse gloriatur usu lapidis hæmatitis. Cujus præparationem & utendi modum proposuimus in curatione sputi sanguinis.

Syrupus ex succo hederæ terrestris commendatur à Quercetano, ejusque descriptio talis est.

℞. Succi hederæ terrestris ℔.j.ß. Digeratur & purificetur ad ignem in B.M. Huic succo perfectè depurato adde sacchari rosat. ℔.j. penidiat. ℥.iv. Coquantur in syrupum, quo utatur æger ex cochleari.

Huic etiam syrupo idem Quercetanus flores sulphuris admiscet, ad consistentiam looch, de quo exhibet quater in die, eôque se multos phthisicos desperatos & proclamatos restituisse gloriatur.

Syrupus ex florib. hyperici per infusionem præparatus in B.M. huic etiam affectui, quemadmodum omnibus ulceribus internis consolidandis, convenientissimus.

Syrupus de symphito optimus: nam detergit, consolidat, & astringendo roborat, tum etiam radix symphyti, decocta in jusculo.

Hydromelite sequenti quosdam phthisicos fuisse curatos à nonnullis asseritur.

℞. Rad. chinæ in taleolas sectæ. Unc.vj. rad. tussilag. idoneo tempore collectæ. Unc.iij. rad. bardanæ, & garyophyllatæ, ana Unc.iij. rad. enulæ camp. Unc.ij. Fol. pulmonariæ, scabiosæ totius, veronicæ utriusq; ulmariæ, nummulariæ, an. M.ij. capillor. omnium, h.e. adianti, polytrichi aurei, rutæ murariæ & trichomam. an. M. j. summit. florum bugulæ, betonicæ, flor. herbæ paralyseos, & veronicæ rubræ, an. P.iv. hederæ terrestris totius. M.iij. jujub. dactyl. sebesten. passul. mund an. Unc. j.ß. liquirit. hispanicæ Unc.j.ß. Omnia debitè concisa bulliant debito ordine, in aquæ fontis purissimæ ℔.xxxij. ad mediæ partis consumptionem, subdito calore lento. Colaturæ clarificatæ adde mellis Narbonensis ℔.iv. Coquantur iterum despumando ad supernatantis ovi terminum. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. inter. ℥.ß. sem. coriandri Drach. vi.ß. anisi & fœniculi dulcis, an. Drach. iij. Ponatur liquor in dolium satis capax, & sinatur fermentari, quod promptiùs fiet si dolium in sole manserit; hoc enim modo intra 4. dies satis erit fermentatum, alioqui multò longius tempus necessarium est. Semper autem vas apertum, plenum servari debet, ut optimè despumetur. In hunc finem major quantitas hydromelitis conficienda est, quàm quæ in dolio contineri possit. Imò verò si morbus urgeat, recens, & non fermentatum usurpari potest, dum aliud in dolio fermentatur, quod etiam duplâ, vel triplâ quantitate componi poterit, quia per plures menses est usurpandum. Hujus capiat æger bonum haustum bis aut ter in die.

Syrupus sequens paratu facilior eximias habet vires.

℞. Succor. hederæ terrestris, veronicæ, & card. bened. depurat. an. Unc. viij. in quibus bulliat leviter fol. adianthi, polytrich. scabiosæ, & lactucæ, an. M. sem. In colat. dissolve sacchari albiss. ℔.j. sem. fiat syrupus perfectè coctus, addendo in fine extracti juniperi Drach. iij. succi liquirit. & extracti card. bened. an. ℈.iv. Capiat æger cochl. j. horâ unâ ante prandium, & ante cœnam, & sub ingressum lecti.

Cardanus se multos phthisicos, etiam desperatos, restituisse testatur sequenti regimine. Ut scilicet non utatur æger alio alimento, quàm hordeato, sine jusculo carnium cõfecto. Potus sit aqua saccharata. Et singulis diebus manè capiat Unc.iij. decocti caudarum & bronchiorum cancrorũ fluviatiliũ, facti in aqua hordei cum sacchari Drach. ij.

Admiratio-

Admiratione dignum eſt, quod teſtantur Arcæus, Ingraſſias, Fracaſtorius, & Eraſtus ſe multos phthiſicos curaſſe uſu decocti ligni ſancti, per longum tempus continuato, cùm illud rationi cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet calidi & acris, maximè adverſum videatur.

Refert Avenzoar, ab avo ſuo quendam phthiſicum perfectè curatum fuiſſe, cibando eum pane benè fermentato cum oleo olivarum. Tum etiam ſe ipſum alium ægrotantem eodem morbo, eadem ratione liberaſſe.

Pulvis ſequens à Valeſco de Taranta valdè commendatur & Haly Abbati tribuitur: Eoque præcipuè verum phthiſicum ſe reſtituiſſe affirmat. Eodemque Foreſtus fratrem proprium curaſſe teſtatur.

℞. Sem. papav. albi Drach. x. gummi arab. amyli, tragacanth. an. Drach. iij. ſem. potulac. ſem. malvæ an. Drach. v. ſem. cucur. melon. cucumeris, citrulli, cydonior. mundat. ana Drach. vj. ſpodii, ſucci liquirit. an. Drach. iij. penidiat. ad pondus omnium, fiat pulvis, dentur omni manè Drach. ij. cum ſyrup. de papav. vel jujubino. Eo etiam utatur æger in hordeatis, amygdalatis, aliiſque cibis.

Capivaccius & Claudinus probant oleum vitrioli ad ulcus exſiccandum, ad guttas ii. vel iij. cum aqua roſar. vel ſuccо plantag. & modico ſaccharo.

Crollius etiam valde commendat elixir proprietatis, quod ex ſpiritu ſulphuris cum ſpiritu vini, myrrha, aloë & croco componitur.

Chimici medicamenta ex ſulphure, ut flores, lac & balſamum maximè laudant, ut in eorum ſcriptis videre eſt, illorum uſus commodiſſimus talis eſſe poteſt.

℞. Florum ſulphuris, & thuris pulverat. an. ℈.j. Includatur pomo appiano (*vel Borſtorffiano*) excavato. Coquatur pomum, & ſaccharo conſperſum comedatur ab ægro manè, per viij. aut x. dies. Vel

℞. Conſervæ roſar. antiquæ, diamarg. frigid. diapenid. an. ℥.j. flor. ſulphur. pulverat. ʒ.iij. Cum melle deſpumato q.ſ. fiat opiata, de qua capiat magnitud. avellanæ, bis aut ter in die. Vel

℞. Flor. ſulphur. ʒ.iv ſacchar. in qua roſar. diſſoluti ℥.iij. Fiant tabellæ, quas teneat in ore frequenter. Vel

℞. Lactis ſulphur. ʒ. ß. magiſterii perlar. & coral. an. ℈.ß. emulſ. ſem. melon cum aqua tuſſilag. vel veronicæ factæ, ℥.ij. julep. roſac. ʒ.vj. aquæ cinam. & manus Chriſti perlat. an. ʒ.ij. Miſce, capiat cochlear unum vel ij. ſingulis diebus manè.

Laudant etiam Chymici nonnulli (*Hartman. in Praxi*) antimonium diaphoreticum, cum triplo ſalis petræ probè calcinatum, ut omnis vis vomitiva ablata ſit. Quod ſingulis diebus exhiberi debet, in tabellas redactum cum ſaccharo roſaceo, vel conſerva roſarum permixtum, vel cum aliis remediis ſuprà deſcriptis.

Balſamum Peruvianum ad ulcera pulmonum ſananda multum conducit, ſi ejus gutta una, cum ſaccharo in pilulam redacta, ſingulis diebus exhibeatur.

Pulvis pimpinellæ, ad Drach. j. cum juſculo ſingulis diebus exhibitus, maximæ etiam creditur efficaciæ.

Pilulæ Ruffi à nonnullis commendantur tanquam efficaciſſimæ, ſumendo Scrup. j. ſingulis diebus. Verùm in ſequentem modum compoſitæ mirabiles edunt effectus.

℞. Maſſæ pilular. Ruffi Unc. j. antimon. diaphoret. (*recentis*) & gummi guaiac. an. Unc. ß. cum balſamo Peruviano fiat maſſa, de qua capiat Scrup. j. per menſem integrum.

Syrup. Corallorum, & gelatina cydonior. huic affectui etiam maximè conducunt.

Rodericus à Fonſeca decoctum ſantali citrini commendat, tanquàm præſtantiſſimum remedium ad fluxionem à pulmone inhibendam, quod parat in ſequentem modum.

℞. Aquæ cichorii, acetoſæ, an. ℔. iv. ſantali citrini minutìm conciſi, Unc. iij. Fiat infuſio per unam diem. Deindè fiat coctio in B.M. ferventi, obturato vaſe, per tres horas. Hujus decocti capiat Unc. iij. manè, & bibat in potu per 40. dies.

Omnia denique remedia, quæ ad venam pulmonis ruptam conglutinandam in hæmoptoës curatione propoſuimus huic etiam affectui prodeſſe poſſunt.

Suffumigia etiam utiliter uſurpari poterunt, ad ulcus pulmonis potenter exſiccandum, & illa ore, naribuſque frequenter attrahenda ſunt. Compoſitio autem talis eſſe poteſt.

℞. Gummi hederæ Drach. j. ß. thuris Drach. j. myrrhæ Drach. ß. ſucci Scrup. j. benzonii, ſtyracis, an. Drach. ß. hypociſt. Scrup. ij. ſem. coriandri. roſar. rubr. ſantali rubri an. Scrup. j. Pulverentur, & excipiantur mucilag. gummi tragacanth. vel reſinâ lariceâ. Fiant trochiſci ſuper prunas injiciendi.

Vel ſimpliciùs fiant ſuffumigia ex thure, myrrhâ, maſtiche, , benjoino, quæ ſemper ſint in thalamo, ut ſiccus aër & odoratus attrahatur.

Efficacius ſuffumigium, ſed non niſi in robuſtioribus corporibus, quidam parant ſic.

℞. Gummi animæ, vel guaiaci ʒ. ij. tabaci Indici ℥.ß. fol. ſiccor. tuſſilag. ʒ. j. hiſſopi, marrubii albi, roriſmar. auripigmenti, an. ʒ.iij. Fiat omnium pulvis, cujus portiuncula indatur fiſtulæ, qua fumus tabaci hauritur, accendatur & hauriatur fumus bis in die, longè à paſſu, & poſt dimidiam horam capiat doſin decocti ſequentis.

℞. Rah. chinæ, ſalſæ parill. an. Unc. ß. fol. ſcabioſæ, tuſſilag. hederæ terreſtris, ulmariæ, capill. ven. & caryophyllatæ totius, an. M.j. hordei integri P.j. liquir. raſ. & uvar. corinth. an. j. Coquantur ad ℔.ij. Colaturæ adde ſacch. roſac. ℥.iv. capiat ℔. bis in die, ut dictum eſt.

Pro delicatioribus ſuffitus humidus uſurpari poterit, ex decocto herbarum compoſitus, qui proceſſus utiliſſimus eſt, ſic enim vires herbarum recta via ad pulmonem feruntur. Omnes autem pulmoni appropriatæ & ulceribus curandis idoneæ uſurpari poſſunt. Sequens formula pro exemplo habeatur.

℞. Tuſſilag. viridis M.viij. hyſſopi M.iij. Incidantur, & includantur in olla, cum tantillo aquæ, luteur operculum perforatum in ſummitate, ita tamen, ut foramen ſit etiam lutatum. Immittitur olla in clibanum circa medium coctionis panis, qui cùm extrahitur, dematur olla, & aperto foramine imponatur infundibulum, atque ita per os attrahatur fumus in pulmones, per nares rejiciendus. Mirabiliter movet exſpuitionem.

Exterius verò linimentum refrigerans & leniens pectori admovendum eſt, manè & ſerò.

℞. Gummi tragachanti & arabici, an. ʒ. j. Infundantur in aqua roſacea per diem & noctem; adde olei violac. Unc. ſem. butyri recentis Unc. ſem. ſalis prunellæ ʒ. ij. camphoræ ℈. j. lactis muliebris q.ſ. Miſceantur in mortario, & fiat unguentum.

Ad conſumptionem reparandam, aut ſaltem impediendam, vel retardandam, præter victum analepticum, ad quem præcipuè referuntur hordeata, amygdalata, pineata, oryzata, avenata, & inſtaurantia varii generis, quæ paſſim apud auctores inveniuntur, maximè conveniunt, lac ab initio laudatum, & balneum aquæ tepidæ, vel ex decocto hordei mundati, & amygdal. contuſarum. Quod tamen præſenti catharro non convenit, aut quandiù febris putredinis particeps eſſe judicatur, aut quando pulmo multis ſcatet excrementis.

Potus ſit aqua ſaccharata, decoctum hordei, & liquirit. hydromel tenue, vel leve chinæ decoctum. De ſuffitibus ſequere Bennetum, qui fuſiùs exponit hanc rem in Theatro Tabidorum N.B. Auripigmentum tutò non adhibetur.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER OCTAVUS.

DE AFFECTIBUS CORDIS.

PRÆFATIO.

COR varios patitur morbos ſimilares, organicos & cõmunes; cùm tamẽ pauciſſimi ſint, qui Medici curantis ditioni ſubjiciantur, quandoquidem viſcus nobiliſſimũ graves affectus diù ferre non poteſt, quin homo confeſtim de medio tollatur, ſicque nullis remediis locus relinquatur. Nos ideo qui omnes labores noſtros ad uſum artis conferre jam diu conſtituimus, tres tantùm cordis affectus explicare decrevimus, qui frequentiùs in praxi medica occurunt, & multorum remediorum apparatu oppugnari poſſunt. Atque adeò tria illis capita deſtinavimus, quorum primum erit de ſyncope: Secundum, de palpitatione: Tertium denique de virium imbecillitate.

CAPUT I.

De Syncope.

Syncope definitur à Galeno 12. *meth. c.* 5. præceps omnium virium lapſus. Licet enim in ea ſolum cor patiatur, & ſola facultas vitialis intercipiatur, ea tamen collabente cæteras perire neceſſe eſt, cùm ab ea continuum & neceſſarium influxum recipiant.

Dicitur præceps omnium virium lapſus, ut ab aliis affectibus diſtinguatur, in quibus vires paulatim deficiunt donec mors ſubſequatur. Neque obſtat doctrina Avicennæ *fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 2. *cap.* 2. proponentis ſigna ſyncopes paulatim advenientis: licèt enim cauſæ ſpiritus diſſolventes, aliquando ſenſim & paulatim operentur, attamen ingraveſcentes ſubitò ſyncopen efficiunt, & ideò Avicenna proponit potiùs ſigna antecedentia ſyncopen, quàm ipſam ſyncopen præſentem.

Demùm hæc definitio videtur etiam apoplexiæ competere, in qua contingit præceps omnium virium lapſus; quod tamen non eſt veritati conſentaneum, ſiquidem vires cordis in apoplexia permanent, pulſus ut plurimùm magnus ac plenus reperitur. Adde quod reſpirationi læſio, quæ in apoplexia inſignis reperitur, etiam ut plurimùm cum ſtertore, maximè eam à ſyncope diſtinguat, in qua reſpiratione nullo modo læditur.

Quæritur cur ceſſante actione cordis, actio cerebri ſtatim ceſſet: cùm ſpiritus animalis ex vitali generetur per viam coctionis, & in cerebro aliquandiu manere debeat, licèt vitalis continuò non influat. Reſpondemus, cerebrum, ut & alias omnes partes, ad actiones ſuas perficiendas indigere continuo affluxu caloris influentis: quo ceſſante, illæ ſtatim ceſſant. Calor autem influens per ſpiritus vitales defertur.

Alii dantur affectus ad ſyncopen maximè accedentes, & ab ea tantùm ſecundum magis & minùs differentes, nempè Ἔκλυσις, λειποθυμία. & ἀσφυξία. Ἔκλυσις leve eſt animi deliquium. λειποθυμία, ſeu λειποψυχία, ſeu ἀπψυχία, gravius: ſyncope graviſſimum, quæ ſi eo uſque deveniat, ut in toto corpore pulſatio aboleatur ἀσφύξια nominatur, quæ proximus ad mortem gradus eſt.

Apud Hippocratem & Græcos antiquiores vox iſta σύγκοπη uſitata non fuit, affectum hunc lipothymiam, lipopſychiam, & aſphyxiam appellarunt. Sed paulò ante Galeni tempora hæc vox inventa, & in medium adducta eſt, & in ſpecie graviori malo tribuitur, quàm ſit lypothymia & lipopſychia. Sic apud *Gal.* 1. *ad Glauc. c.* 14. lipothymia eſt ſyncope imperfecta, & ſyncopen ſemper præcedit.

Ex prædictis patet, partem affectam in ſyncope eſſe cor; ſpirituum vitalium officinam, quorum influxu initus ſingularium partium calor ac ſpiritus in actum deducitur; ideò ceſſante illa actuatione, ob prohibitum ſpirituum vitalium influxum, omnium partium vires collabi, actioneſque ceſſare neceſſe eſt.

Cauſa hujus affectus proxima & immediata eſt ſpirituũ vitalium defectus, non totalis; mortem enim ſubitaneam affert, ſed tantus ut natura cogatur (ne vires cordis penitus exſolvantur) ſpiritus ab aliis partibus ad ipſum cor retrahere, unde illæ à functionibus ſuis feriari coguntur.

Ille autem ſpirituum defectus quatuor modis potiſſimùm contingere ſolet. Vel quia ſufficienti copiâ non generantur, vel quia geniti diſſipantur & evacuantur, vel quia præter naturam alterantur & corrumpuntur. Vel denique, quia ſuffocantur & obruuntur. Non generantur vitio facultatis, vel materiæ. Facultas ſpirituũ generatrix læditur, vel proprio cordis affectu, vel per conſenſum.

Morbi proprii cordis inſigniores ſunt intemperies malæ, nativam temperiem evertentes, aut ſubſtantiam partium & caloris nativi depaſcentes. Quales ſunt febres ſyncopales, acutæ, & malignæ, ſyntecticæ ſeu colliquantes, & peſtilentes, hecticæ maraſmodes. His accedunt morbi organici, ut conſtrictio & dilatatio nimia, & continui ſolutiones, quæ ad ventriculum cordis penetrantes, citiſſimè interficiunt.

Per conſenſum facultas cordis læditur à reliquis principiis, cerebro & hepate, quæ maximam cum corde ſympathiam habent. Sæpiſſimè etiam ab ore ventriculi, ob viciniam ſenſumque exquiſitum, unde orta eſt diviſio ſyncopes in cardiacam, & ſtomachicam. Cardiaca eſt illa, quæ fit corde primariò affecto. Stomachica verò, quæ per conſenſum ſtomachi producitur. Non rarò etiam ab utero exoritur, ex tetris vaporibus ex parte ad cor tranſmiſſis: unde uteri præfocatio, apnœa, & ſyncope hyſterica proficiſcuntur, prout vapores illi pulmonem, diaphragma, aut cor impetunt & invadunt.

Vitium materiæ eſt defectus, vel corruptio aëris & ſanguinis ex quibus ſpiritus vitales generantur. Aëris defectus contingit ex reſpiratione, vel tranſpiratione læſa; ſanguinis verò defectus, ex læſa nutritione. Utriuſque corruptio accidit, cùm alienam qualitatem induunt. Sic aër inquinatus in conſtitutione peſtilenti, lypothymiam & ſyncopen non rarò inferre ſolet: Sic tetri odores nonnullis eundem affectum præſtant, imò verò ſuaves mulieribus quibuſdam: ſic ex pravis eduliis corruptus interdùm ſanguis generatur.

Spiritus diſſipant evacuationes nimiæ, tum ſenſiles, tum inſenſiles. Senſiles fiunt primò ipſius ſanguis per os, nares, uterum, alvum, hæmorrhoïdes, phlebotomiam, aliaque vulnera inſigniora: ſecundò aliorum humorum, qui licèt excrementitii ſint, majori tamẽ copiâ excreti maximam ſpirituum diſſipationem faciunt, & ſyncopen inferunt. Tales autem humores exerceri ſolent per vomitum, alvum, urinas, ſudores, magni abſceſſus apertionem, præcipuè introrſum, ut empyematis; tum etiam extrorſum, ut in hydrope, aperto umbilico, contingit.

Inſenſiles evacuationes fiunt ex nimia cutis raritate &

contentorum tenuitate, & acrimonia, immodico æstu, balneo, vel laconico calidiori, immodico labore. Dissipant etiam vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata Venus, ira vel gaudium vehemens, ægritudines longæ & acutæ. His adde ingentes dolores cordis, ventriculi, intestinorū, renum, aurium, dentium, & partium omnium nervosarum.

Spiritus alterant & corrumpunt prava viscerum dispositio, & quæcunque malignam & cordi inimicam qualitem obtinent, ut aër & halitus rancidus, venenosus & pestilens, respiratione, vel transpiratione attractus, vel in corpore ex putredine humorum genitus. Idem præstat venenum assumptum, vel admotum, vel morsu animalium venenatorum communicatum.

Denique suffocant & obruunt spiritus vitales, sanguinis & spiritus ad cor vehemens refluxus: copiosa fuliginum pravarum circa cor & membra vina congregatio: nimia sanguinis frigidi & crassi circa cor, ejusque venas & arterias, & membra vicina redundantia.

Syncopen gravissimam, quam mors repentina subsequuta est, à sanguinis & spirituū subito refluxu ad cor, nuper vidimus in nobili virgine, quæ ab ineunte ætate huic symptomati erat valdè obnoxia, ita ut ex quovis animi pathemate, etiam leviori, in lipothymiam aut syncopen incideret. Cùm autem egregio adolescenti, qui illam ardenter deperibat, matrimonio jungeretur, facto celebri parentum consanguineorum, affinium, & amicorum conventu, postquam ipsi calamus à tabellione traditus fuisset, ut nuptialem contractum subscriberet, vix dimidiam syngraphi sui partem exaraverat, cùm subitò in terram concidit exanimis, & omninò demortua. Undè facile fuit conjicere, ex vehementi animi pathemate, maximam & subitaneam sanguinis & spirituum retractionem ad cor factam fuisse, quæ calorem nativum & spiritum insitum suffocaverit, unde mors repentina subsequuta est.

A sanguine verò frigido, crasso, copiosè circa cor, & in majoribus vasis congregato, syncopē oriundam vidit Petrus Salius Diversus, ut ipse refert *lib. de affectibus particularibus, c.* 4. in puella quartum decimum annum agente: quæ cùm per diem capitis gravitatem, vertiginem, & anxietatem passa esset, die sequenti subitò extincta est. Secto post mortem cadavere, in arteria magna, & vena cava totus sanguis concretus apparuit, ut apprehenso illius altero principio, integer ex vena & arteria educeretur, ut gladius è vagina extrahi solet. Quare judicatum fuit subitam hanc mortem à sola inceptione venarum & occlusione à sanguine concreto causatam fuisse. Casus ille rarus est, cùm sanguinis concretio in venis in cadaveribus quidem rarò contingere soleat. Tanta enim est venarum sanguinis continendi proprietas, cùm sint propriū illius conceptaculum, ut etiam post mortem illum fluidum conservent, qui in omnibus aliis locis illicò concrescit. Hujus autem extraordinariæ concretionis rationem desumit Salius ex analogia sanguinis extravasati, qui simul atque refrigeratur statim concrescit, quòd magis ei admixti sint humores frigidiores, crassiores, & viscidiores, pituitosi nimirum & melancholici, quorum ratione intemperiem consequutus frigidiorem ad concrescendum majorem aptitudinem & promptitudinem recepit. Simile quippiam evenire potest sanguini intra venas coërcito, qui vitiosis abundans succis, crassioribus & frigidioribus, venas majores adeò replet, ut spiritum intercipiens, & penetrare non permittens, in extinctionem ducat, eoque extincto, sanguis refrigeretur ac concrescat, propter humores frigidos & concretioni idoneos, illi admixtos, qui si præsto non fuissent, sanguis liquidus & incorruptus permansisset. Spagyrici hunc affectum referunt ad spiritum quemdam coagulantem & congelantem, ex peculiari & extraordinaria humorum diatesi genitum, quæ cùm rarissimè contingat, rarissimus etiam solet esse iste affectus. Et certè simplex refrigeratio concretionem istam efficere non potest, alioquin in defunctorum cadaveribus, hyemis tempore præsertim, sanguis in venis perpetuò concresceret, cùm tamen omni tempore fluidus reperiatur. Spiritum autem hunc, congelandi vi præditum, existimare possumus similem esse illi, qui catalepsin indutit; in qua membra frigida & congelata redduntur, ut inflecti nullo modo valeant. Spiritus hujusmodi fixantes & congelantes, Chymici in multis animalibus, vegetabilibus, & mineralibus agnoscunt: tales etiam è tertia interdùm suscitari docent historiæ quorundam hominum & brutorum, & tetris vaporibus in terræ motibus, aut etiam à cavernis quibusdam erumpentibus congelatorum, ut repentè corpora illorum rigida facta fuerint. Tales denique spiritus fulminibus misceri, docet Cardanus, historia octo messorum sub quercu cœnantium, qui fulmine percussi, rigidi omninò facti sunt, & in eadem specie permanserunt, ut unus comedere, alius manum poculo admovere, alius bibere videretur.

Signa hujus affectus diagnostica vel respiciunt subjectum, ad illum recipiendum magis idoneum, vel paroxysmum imminentem, vel eundem præsentem, vel denique causas illum producentes.

Subjecta magis ad syncopen dispositā sunt homines, debilitate quadam nativâ vel adscititiâ, à morbo aut alio casu prædititi, pusillanimes, fœminæ potiùs quàm mares, virgines menstrua patientes, mulieres gravidæ, tum etiam illi, qui sunt raræ texturæ, icterici, splenici, & melancholici.

Syncopen imminentem significant, in illis præsertim qui illi obnoxii sunt, improvisa anxietas, animi peturbatio, capitis gravitas, vertigo, alieni & varii coloris, viridis & flavi observatio, coloris faciei, tum etiam pulsus frequens ac subita mutatio.

In lypothymia præsente prædicta etiam signa reperiuntur, sed paulò graviora, quibus non rarò sudor frigidus adjungitur, tum ægrotantes (quod præcipuum est) de animi defectione conqueruntur.

Præsentem verò syncopen demonstrant præceps omnium virium lapsus, pulsus rarissimus, formicans, obscurus, tandemque abolitus, color faciei summo pallore, aut livore suffusus; totius corporis, præsertim extremorum frigiditas, sudor frigidus, syncopticus ideò dictus, præcipuè in temporibus, collo & thorace.

Signa causarum majori ex parte per se manifesta sunt. Febres enim malignæ, acutæ, syncopales, synthecticæ, syncopen idiopathicam efficientes, per se satis conspicuæ sunt: causæ etiam externæ, repentinam syncopen inducentes, sensibus obviæ sunt, ut ira, & gaudium immodicum, terror subitus & repentinus, odores tetri, hæmorrhagia larga, aliæque evacuationes copiosæ, vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata Venus, dolores atrocissimi.

Humores tenuiores & corporis raritatem significant nares acutæ, oculi concavi, collapsa tempora. Flavæ bilis abundantiam ostendunt morsus oris ventriculi, anxietas, vellicatio, calor & dolor insignis.

Humorum crudorum copiam significant totius corporis moles amplior, præcordiorum timor, color faciei albidus, nigricans aut livescens; pulsus minor, obscurus, & inæqualis.

Syncope verò sympathica, ex aliarum partium vitio producta, ex earundem partium affectarum signis innotescit. Si ex affecto ventriculo si proveniat, ejusdem partis affectus præcesserunt, ut nausea, vomitus, ventriculi morsus, oris amaror, sitis, & similia. Idem de aliis partibus esto judicium. Si verò nullum alicujus partis affectæ judicium appareat, ex primario cordis affectu syncopen exoriri, indicio est.

Ab aliis affectibus syncope propriis etiam signis distinguitur. Ab epilepsia quidem, quòd in ea fit convulsio, non autem in syncope; ab Apoplexia, quòd in ea insigniter lædatur respiratio; etiam utplurimùm cum stertore, & pulsus non admodum imminuatur, nisi in morti proximis: In syncope verò pulsus ferè aboleatur, & respiratio libera permaneat. Ab uteri suffocatione distinguitur quòd in ea partes spirituales utplurimùm maximè afficiantur, ægrotantes strangulari videantur, pulsus tamen non valdè immutetur, neque faciei color, qui statum naturalem servat, imò frequenter rubicundior apparet: in syncope verò respiratio non lædatur, pulsus verè abolitus sit, & facies admodum palleat. Aliquando tamen syncope

cum

cum uteri ſuffocatione conjungitur, & tum pulſus interdùm non percipitur.

Prognoſis hujus affectus ex Hipp. primum deſumitur *Aph.41.ſect.2. Qui frequenter ac fortiter ſine cauſa manifeſta deficiunt animo, derepente moriuntur.* Quia, ut ante dictum eſt, ſyncope gravior vires cordis penitus opprimit vel exſolvit, unde mors conſequitur.

Syncope, à qua homo non reſtituitur poſt irrorationẽ faciei cum aqua roſacea, poſt vini exhibitionem & ſternutatoria naribus immiſſa, eſt lethalis.

Cùm quis à ſyncope ſuſcitatur, non ſtatim ſalus promittenda eſt. Si enim pulſus non reſtituitur, & calor vividus non redit, ægerque frigidus ſemper manet, in ſyncopen citò relabitur, ex qua periculum impendet.

Quæ ab immodicis evacuationibus, timore, triſtitia, aut alia evidenti cauſa ſyncope exoritur, minùs periculoſa eſt, quàm quæ ab interna cauſa procedit.

Quod ad curationem ſpectat, cùm ſyncope à variis cauſis dependeat, illarum ratione diverſum curandi modum deſiderat.

Aquacunque tamen ſiat cauſa, urgente paroxyſmo ſequentia conveniunt: Supinus decubitus, injectio aquæ frigidæ in faciem, ſternutamenti concitatio, vino generoſi, aquæ cinam. imperialis, vitæ, cœleſtis, & ſimilium in os immiſſio, admotio propè nares panis è furno calentis, vociferatio & ægri agitatio, narium compreſſio, & digitorum contorſio, pilorum evulſio, frictiones, ligaturæ, & concurbitulæ.

A ratione cauſarum diverſarum curatio varianda eſt ſequentem modum.

Si ex defectu alimenti ducit originem, vino generoſo aſſumpto reparetur, & cruſtâ panis, in eodem madefactâ & aſſumpta, tum etiam alimentis ſorbilibus & valdè nutrientibus, ut juſculis deſtillatis, reſtaurantibus, & ſimilibus.

Inter alia plurimùm valet ferculum ex ovis, ſaccharo, vino, & cinamomo, ſequenti capite deſcriptum.

Si ab humorum tenuitate, quà ſpiritus facilè exhalant, odoramenta & cibi boni ſucci, incraſſanteſque exhibeantur: cutis pori conſtringantur ol. roſaceo, maneat æger in aëre frigidiori.

Si ab hyſterico affectu, remedia illi appropriata adhibeantur.

Si à maligna qualitate, cardiaca, & alexipharmaca uſurpentur, qualia in febrium malignarum curatione præſcribi ſolent.

Si à veneno hauſto, venenum illud evacuantis, & tum manifeſtis qualitatibus, tum peculiari proprietate oppugnantia propinentur. Ideòque vomitus ſtatim provocetur, poſtmodum theriaca exhibeatur. Deinde ſi ſentiatur ardor, vel eroſio ventriculi; lac vel butyrum accipiat, vel juſcula pinguia, aut portiones cardiacas refrigerantes.

Si ab immodica evacuatione, æger doloribus, cibo, potu, ſomno & quiete reficiendus.

Si à nimia profuſione ſanguinis; ponatur æger ſupra lectum, capite declivi, aquâ frigidâ facies irroretur, detur parum vini, aqua frigida diluti.

Si à ſuperpurgatione, detur theriaca recens, vel in ejus defectu, antiqua, cum opii gr. i. aut ii. vino diſſoluta: vel quod melius eſt, ladani gr. i. ii. iii. Totus venter oleis ſequentibus inungatur.

℞. Ol. myrtin. & cydon. ana Unc. i. ſemis, ol. abſinthii Unc. i. aceti roſacei parum. Miſce, fiat inunctio frequens.

Injiciatur, ſi opus fuerit, clyſter ex lacte chalybeato, addendo vitello ovorum n. iii. philonii Romani ʒ. i. ad ii.

Fiant frictiones brachiorum & partium ſuperiorum.

Mica panis, vino madefacta, aut etiam vinum ipſum exhibeatur.

Ac denique evacuatio quævis, ſive ſanguinis ſit per nares, uterum, aliaſque partes; ſive aliorum humorum, per vomitum, aut alvi fluxum, remediis propriis capitibus deſcribendis, erit cohibenda.

Quæ à ſudore nimio exoritur ſyncope, curatur remediis ſudorem coërcentibus, ut aqua frigida, vel roſaceâ, ſolâ, aut cum modico aceto, in faciem & manus aſſatim conjectâ. Aër etiam prædictis aquis, aut flabellatione refrigeretur. Epytemata frigida cordi adhibeantur ex aquâ roſar. acetoſæ, borrag. & pulv. diamarg. frigidi, cum tantilo vini, penetrationis gratiâ.

Julepi etiam refrigerantes ex ſyrupo acetoſo, violaceo, de pomis, aut de limonibus, cum aquis refrigerantibus, & ſale prunellæ frequenter exhibendi. Obſtruantur pori inunctionibus cutis ex ol. roſac. myrtino, maſtichino: A vino æger abſtineat. Nullo pacto fricetur, ſed ſæpe locũ mutet, & leviter operiatur. Lectus ſequẽti pulvere ſinapiſetur.

℞. Flor. nymphææ & roſar. rubr. ana ʒ. iii. ladani puri ʒ. ß. ſtyrac. ʒ. ii. myrtill. & granor. ſumach. ana ʒ. ii. Fiat pulvis.

Si ex ſuffocatione ſpirituum, ad ambitum corporis illi revocandi ſunt frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, & ſimilibus remediis. At ſi à plenitudine oriatur ſuffocatio, ſanguinis copiosè, ſed per intervalla detrahendus eſt.

Si à terrore & metu, ſanguinis miſſio etiam uſurpanda eſt, ne affluxu ſanguinis, obſtructio aliqua vel inflammatio excitetur.

CAPUT II.

De palpitatione cordis.

UT in ſyncope motus cordis imminutus; ſic in palpitatione eſt depravatus. Malè à quibuſdam tremor cordis nominatur, cùm tremor ſit paſſio motus animalis & voluntarii, & non niſi partibus voluntario motu præditis competat.

Galenus *lib. de tremore, palpit. & convulſ.* dicit palpitationem à ſolo morbo fieri, nempe, ſolâ cauſâ morbificâ, partem attollente & deprimente, ſine ullo facultatis concurſu; tremorem verò partìm à morbo, partìm à facultate. Hinc multi, palpitationis vocabulum cordi & aliis partibus univocè tribuentes, eodem morbo, fieri exiſtimant in corde, ac in cute & muſculis, in quibus palpitatio contingit à ſpiritu flatulento, ad eas partes violenter impulſo. Si enim ab eodem ſpiritu impletum, atque iterum evacuatum cor moveatur utris inſtar, (in quo tale aliquid à liquore violenter infuſo vel ſpiritu inflato & rurſum compreſſo contingit) palpitationem pati exiſtimant. Verùm diſpar admodùm eſt ratio, cutis enim & muſculi non habent naturalem ſeſe dilatandi ac conſtringendi vim, ſed tantùm à cauſis morbificis motum illum acquirunt. Cor verò cùm naturalem habeat dilatandi ſeſe ac conſtringendi facultatem; Palpitatio cordis ſine motu illius fieri non poteſt. Et fruſtrà à nonnullis multa loca congeruntur ex Galeno, quibus probare conantur, palpitationem cordis non fieri à naturâ, ſed à morbo, vel potius cauſâ morbificâ, Galenus enim in omnibus iis locis agit tantùm de palpitatione, quæ in cute & aliis partibus externis fit, non verò de palpitatione cordis, quæ alterius naturæ eſt. Ipſe Galenus *de ſympt. cauſ. cap.* 2. palpitationem cordis & arteriarum ab aliarum partium palpitatione diſcernit.

Eſt igitur cordis palpitatio, immoderata & præternaturalis illius partis concuſſio, vehementi diaſtole ac ſyſtole moleſta; quæ tanta interdùm eſt, ut (docente Fernelio) ſæpè ſit animadverſa, thoracis vicinas coſtas effregiſſe, ſæpè & eas, quæ ſupra mammas ſunt, de propria ſede depuliſſe, ſæpè etiam arteriam foras dilataſſe in aneuriſma, contrahi pugni magnitudine, in quo & tactu & viſu conſpicua erat pulſatio.

Fit autem moderata illa cordis concuſſio, ex facultate pulſificâ ſtimulatâ, & irritata à re moleſtâ, & uſu illius plurimùm aucto.

Hic objici poteſt, in febribus hæc omnia reperiri. Immoderata enim fit ſyſtole & diaſtole, facultate irritatâ à re moleſta, vel uſu aucto, ob calorem immodicum cordi impreſſum.

Reſpondemus, motum cordis in febribus diſtingui à

palpitatione tantum per magis & minùs: & motum cordis depravatum dici palpitationem: quando insignis & vehemens est: si verè tantam vehementiam non habeat, pulsus frequens, magnus, velox, aut celer nominatur, ad aliasque pulsus immutati & præternaturalis differentias refertur.

Causæ igitur palpitationem cordis efficientes, ad tria capita reduci possunt. Vel enim est res molestans & irritans: vel refrigerationis necessitas, vel spirituum defectus: quæ duæ causæ posteriores ad usum auctum referri possunt.

Causa molestans omnium frequentissima est, ita ut quamplurimi authores haud unicam agnoverint, reliquæ verò rariores. Ista autem causa molestans, utplurimùm est vapor, vel flatus, qui quantitate, vel qualitate, vel utraque cordi molestiam parit. Qualitas autem vel manifesta est, vel occulta.

Vapor manifestâ qualitate molestus, vel in ipso corde est; & partibus vicinioribus; vel aliunde ab aliis partibus remotioribus transmittitur, iisque subitò, in abditos cordis sinus ingressus, expultricem visceris stimulat, quod summo robore naturaliter præditum, potenter insurgit, & vehementiori nisu hostem expelle nititur.

In corde aut partibus vicinis, potissimum pericardio humores frigidi & crassi interdùm colliguntur, è quibus vapores elevantur, & ad cordis ventriculos transferuntur, biu palpitationem efficiunt.

Ab aliis verò partibus remotioribus vapores & flatus ad cordis ventriculos elevantur putà ventriculo, liene, utero, cæterisque ventre inferiori contentis.

Vapor occultâ qualitate molestus cor non rarò afficit in febribus malignis, pestilentibus, in venenis assumptis; & aliquando vermes putrescentes, sanguis menstruus retentus semen corrumptum, alia putrida materia, vapores malignos ad cor mittunt, qui facultatem illius vehementer irritant.

Humores varii cordi molestiam exibent, quantitate, vel qualitate peccantes; sic sanguis nimia quantitate venas & arterias, tùm & cordis ventriculos gravans, ut liberè moveri nequeant, cordis palpitationem efficit, motum illius liberum impediens, quem defectum ut resarciat facultas, violentiùs movet. Sic aqua in pericardio contenta, nimiâ copiâ luxurians, cordis substantiam comprimit, illiusque ventriculos, ut liberè dilatari valeant. Idem præstant humores confertim ad cor affluentes, ut fit aliquando in vulneribus formidine, ac terrore.

Humores qualitate peccantes cordi infensi sunt, eique molestiam afferunt, si venenati, putridi, corrupti, acres, & calidi nimis fuerunt. Ejusmodi est præcipuè bilis torrida & exusta, in cordis substantiam impetum faciens, illiusque vim expultricem irritans.

Tumores etiam, licèt rariùs, hujusmodi effectum excitant, ut inflammatio cordis, abscessus, tuberculum arteriis pulmonum prope cor exortum, quod Antipatro Medico contigisse refert Gal. 4. *de loc. aff.* unde post pulsum inæqualem, in palpitationem & asthma incidit, ex quo subitò interiit. Sic refert Dodonæus, se callum in arteria magna, loco cordi proximo, obsevasse; unde palpitatio orta erat, multis annis perseverans.

Tumores etiam in pericardio excitati, sive humoris expertes, & scirrhosi sint, sive humorem in se contineant, ut sunt pustulæ hydatides: In corde ipso calculi osscula, polypi & carnis frustula interdum generantur, quæ palpitationem efficiunt. Sic refert Platerus, in quodam diuturna cordis palpitatione vexato, & tandem è medio sublato, osseum quiddam in corde deprehensum fuisse. Schẽkius verò refert, Sacerdoti cuidam, qui à teneris annis usque ad annum 42. quo è vita discessit, cordis palpitatione laboraverat, in cordis basi carnis excrescentiam repertam fuisse, quæ sex drachmas pendebat, & alterum corculum repræsentabat.

Secunda palpitationis causa suprà proposita fuit refrigerationis necessitas, quæ tum præcipuè adest, cùm calor præter naturam in corde augetur, à quo spiritus intùs acceduntur, ac propterea motus cordis & arteriarum augetur, ut quod absumitur, restituatur, & calor refrigeretur. Id quidem fieri solet interdùm à causis internis, quod tamen rarissimum est, ut anteà diximus, frequentiùs verò ab externis, ut, irâ exercitatione vehementi, & similibus. Quemadmodum observavit Platerus juvenem quendam admodum calentem, cùm in ludo parvæ pilæ irâ corriperetur, sicque duæ causæ conjungerentur, palpitatione cordis adeò vehementi correptum fuisse, ut inde mors consequuta sit.

Tertia causa fuit spirituum defectus, qui fit per inediam, vigilias, iram, gaudium, metum, pudorem, morbos vehementes, aliasque causas, subitò & copiosè spiritus dissipantes. Quem spirituum defectum cor resarcire contendens, ut illos, promptiùs & copiosiùs regeneret, & ad totum corpus celeriùs transmittat, motum suum intendit, ac celeriorem efficit.

Notandum est pro coronide, palpitationem cordis longè frequentiorem esse, quæ fit per consensum aliarum partium, quam ipso corde primario affecto. Habet enim cor cum omnibus corporis partibus consensum per arterias & venas, per quas vapores, flatus, & humores transmittuntur. Quæ omnia suo loco in diagnosi jam proponenda clariùs innotescent.

Diagnosis hujus affectus vel ad ipsum affectum, vel ad causas illam producentes refertur.

Affectus ipse sensibus conspicuus est, æger enim manifestè palpitationem in se percipit, & adstantes, manum regioni cordis admoventes, motum illum vehementem percipiunt. Imò verò visui etiam & interdùm auditui sese objicit, subsultans enim arteriarum motus, præcipuè in jugulo, visu deprehenditur: aliquando etiam eum audiri, testatur Forestus exemplo juvenis cujusdam, cujus cor adeò palpitabat, ut prætereuntes, fenestræ cubiculi clausæ auream admoventes, clarè exaudirent.

Causæ palpitationem producentes suis etiam signis distinguuntur. Calida intemperies dignoscitur ex pulsus magnitudine, celeritate, crebritate, febre, & calore thoracis, magna & frequenti respiratione, & frigidorum appetentiâ.

Si è vapore aut flatu generetur cordis palpitatio, citò fit & citò desinit, à levi corporis motu excitatur, respiratio interdùm difficilis est, interdùm etiam tremor genuum contingit; oculorum tenebræ, sonitus aurium, & dolor non rarò alicujus parti, subito evanescens. Cujus autem naturæ & qualitatis sit vapor aut flatus palpitationem committens; ex signis humoris corpore aut partibus quibusdam redundantis colligitur, cùm vapores & flatus ab humoribus perpetuò elevari soleant.

Si ab humoribus cordis palpitatio generetur, affectus non adeò subitò invadit, & diutiùs perseverat. Qualis autem humor causa mali sit, ex signis humoris in toto corpore redundantis, facilè internosci potest. Ac præcipuè sanguis copia, à qua frequentiùs quàm ab aliis humoribus hic affectus generatur, cognoscitur ex pulsu vario & inæquali, ita ut nunc magnus, nunc parvus: tardus, iterumque velox existat: cui etiam respiratio proportione respondet, cor ægrotanti constringi & opprimi videtur, quod ipsum testantur calor excedens, distensio venarum, rubor faciei, tempus vernum, ætas, regio, & victus ratio sanguinem multiplicans.

Quæ per consensum aliarum partium palpitatio exoritur ex propriis illarum partium affectarum signis innotescit. Sic ventriculi consensum indicat inappetentia, nausea, humorum pessimorum vomitus, & stomachi morsus. Molesta circa pancreas aut lienem pulsatio, aut alius lienis affectus, materiam in iis partibus latitantem significat, à qua vapores & flatus ad cor transmittuntur. Sic mensium suppressio, & affectiones hystericæ, ab utero malum exoriri significant.

Aqua in pericardio redundans difficiliùs cognoscitur; conjectura tamen eam suspicari possumus, si pulsus mollis & languidus sit, & æger conqueratur, sibi cor velut aquæ innatare & suffocari, si malum sit continuum, & in atrophiam vel hecticam denegeret.

Si humores maligni & venenati huic affectui originem dederint,

dederint, magna in pulsu varietas apparet, virium maxima dejectio; & interdum lypothymia, aliaque malignitatis signa conspiciuntur.

Si à tumore palpitatio oriatur, notabilis in pulsu apparet varietas & motus cordis à naturali valde recedit, admodum inæqualis & inordinatus est, & si humor sit calidus, ingens in corpore erit inflammatio, sitis magna, difficilis respiratio, succedit lipothymia, & tandem mors consequitur. Si verò tumor durus sit in pericardio, affectus est continuus, & æger sensim & sine causa manifesta contabescit. Si caro vel quippiam aliud solidius cordi adnascatur, palpitatio à morbi principio usque ad mortem continuò hominem infestat.

Denique spirituum defectus, cordis palpitationem excitans cognoscitur ex causis præcedentibus, à quibus magna spirituum exsolutio fieri potuit; tum etiam ex pulsu crebro, celeri & parvo, & quod ex quovis labore, etiam levissimo palpitatio contingat. Simile enim quippiam convalescentibus accidit, quibus ex deambulatione, aut quavis alia corporis agitatione, etiam leviori, pulsus immutatio fit satis insignis, & palpitationi analoga.

Prognosis hujus affectus ita instituenda est, ut periculosus dicatur, ob læsum cordis motum, quo vita conservari debet, & frequenter ad syncopen deducit, tandemque hominem de medio tollit. Verissima enim est observatio à Gal. proposita, *comm. Aph.* 41. *sect.* 2. *&* 5. *de loc. aff. cap.* 2. omnes, qui juvenes, aut in declinante ætate, cordis palpitationi maximè obnoxii fuerunt, ante senectutem tuos esse. Frequens enim palpitatio signum erat facultatis vitalis admodum debilis.

Palpitatio idiopathica est sympathicâ periculosior; imò ut plurimùm lethalis. Tum etiam illa, quæ ab interna causa fit, periculosior est illâ, quæ ab interna producitur: nisi magna sit externæ causæ vehementia, ut veneni, vel alicujus vulneris insignioris.

Si à cordis tumore, vel solutâ unitate palpitatio procedat, insanabilis & deplorata.

Curatio palpitationis cordis varia esse debet pro varietate affectuum, à quibus dependet. Ac primùm ea, quæ à peculiari affectu cordis est, aut pericardii, curationem non recipit. Ideò tota practicorum curatio ad sympathicam dirigitur, quæ à variis partium inferiorum affectibus dependet, quorum curatio è propriis locis depromenda est.

At præter illa remedia, quæ causæ sublationem respiciunt, usurpanda etiam sunt, quæ symptomatis sedationi aut lenitioni conferunt, cor reficiendo roborandoque, nec non flatus & vapores ex humoribus melancholicis, crudis, & pituitosis elevatos discutiendo. Qualia sunt julepi cardiaci, opiatæ, epithemata, & odoramenta in virium imbecillitatis curatione describenda, etiam sequentia.

℞. Conservæ, melissæ, anthos, flor. borag. & caryophylli nostratis, ana ʒ. j. confect. alkerm. & theriacæ vet. an. ʒ. j. diambræ Spec. & diamoschi dulcis, ana ℈. j. Cum syrup. de cortice citri, fiat opiata, qua utatur frequenter.

℞. Aquar. bugloss. rosar. & flor. arantiorum, ana ʒ. ii. syrupt. aryoph. nostr. ʒ. j. ß. aquæ cinamomi. ʒ. ß. spiritus rosar. ʒ. ii. confect. alkerm. ʒ. j. Misce, dentur cochlear. ii. per intervalla.

Liquor sequens ad imitationem succi ex cordibus, sequenti *cap.* describendi, erit utilissimus.

℞. Corda porci, aut vervecis num. iii. cinam. & caryoph. ana ʒ. j. sem. acetosæ & lactucæ, ana ʒ. j. ß. vini albi Unc. ii. (vi) aquar. borrag. scabios. & rosar. ana Unc. j. sem. (iii.) confect. alkerm. ʒ. j. Bulliant omnia inter duo vasa. De hoc liquore capiat cochl. ii. mane & vesperi.

℞. Rosar. rubr. & flor. roriſm. ana ʒ. ii. flor. lavendulæ Drachm. j. sem. angelicæ, cortic. citri, caryophyll. cinamon. macis, ana ʒ. ß. croci Scrup. i. moschi, ambræ, ana gr. vi. Cum sindone rubro fiat sacculus, qui irroretur vino albo, & aquâ rosar. Applicetur tepidè regioni cordis.

℞. Unguenti rosac. ʒ. ß. olei cinam. & caryophyll. ana gutt. vi. moschi, ambræ ana gr. iv. Misce, fiat linimentum quo illinatur regio cordis.

Clysteres purgantes & carminantes, frequenter injecti, flatuosam materiam potenter evacuant & discutiunt.

Sed venæ sectio omnibus remediis præstat in hoc affectu urgente paroxysmo. Et Gal. testatur 5. *de locis affectis. c.* 2. se nunquam inutiliter venam secuisse in palpitatione cordis.

Quidam practici admovent thoraci cucurbitulas sine scarificatione, quibus magnam vim tribuunt discutiendis ac dirigendis flatuosis spiritibus, qui in partibus internis inclusi continentur. Alii hypochondriis admovent, quando in iis locis mali minera resident.

At Zacutus Lusitanus, cucurbitulam scarificatam regioni cordis admovit, si credere fas est, cum miro successu, ut videre est in historiâ ab eo descriptâ in *Praxi Medica admiranda observ.* 133, *lib.* 1.

Alii verò commendant rhaponticum verum, ad ℈. ii. cum vino exhibitum, aut vinum, in quo eadem radix macerata fuerit.

CAPUT III.

De imbecillitate virium.

ETsi virium imbecillitas omnium actionum, scilicet animalium, vitalium, & naturalium læsiones generatim comprehendat; strictè tamen, & peculiariter vitales significat, quæ pulsu debili & infirmo denotantur. Illa autem virium imbecillitas in omnibus morbis gravibus, in quibus natura vel succumbit, vel ægerrimè resistit causæ morbificæ, reperiri solet.

Quemadmodum igitur in palpitatione actio cordis nimirum pulsatio, est depravata; sic in virium debilitate est imminuta: in quo quidem cum syncope coincidit. Ab ea tamen differt, quòd pulsus imminutio in syncope tanta sit, ut ille fit ferè abolitus & ægerrimè percipiatur: at in debilitate virium, manifestus & conspicuus, neque adeò imminutus, quemadmodum in syncope.

In hac perpetuò facultas animalis etiam offenditur, motus impotentia sequitur, quæ sine ullo cerebri, nervorum, aut musculorum vitio contingit, sed tantùm procedit à spirituum vitalium defectu, qui sufficienter cerebro non communicantur, ut ex iis spiritus animales generentur.

Causa proxima virium imbecillitatis est caloris nativi & spirituum defectus; à quibus vita & robur partium dependet. Contingit autem ille defectus in singulis partibus, ex defectu spirituum vitalium caloris influentis à corde. Deficiunt autem spiritus vitales, vel quòd sufficienti copiâ non generentur, vel quòd geniti dissipentur, corrumpantur, aut suffocentur, quemadmodum in syncope fieri diximus. Ubi tamen hæc differentia reperitur, quod in syncope causæ defectum spirituum producentes, subitò & derepentè effectum suum producant: in virium autem imbecillitate sensim & paulatim operentur. Atque adeò in syncope & lypothymia spiritus vitales penè & toti & subitò deficiunt; at in virium imbecillitate pauciores, quàm debeant singulis partibus communicantur.

Præterea cùm calor nativus non solùm calore influente, sed etiam humido primigenio, tanquam pabulo indigeat: si humidum istud deficiat aut imminuatur, etiam calorem nativum debilitari & vires labefactari necesse est.

Causæ autem efficientes, ut spiritus non generentur, vel dissipentur, vel corrumpantur, vel suffocentur, in syncopes theoria propositæ sunt.

Diagnosis hujus affectus nullâ explicatione indiget, siquidem malum per se patet, & ægri sponte virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò causarum in syncope fuere proposita.

Prognosis etiam ex varia causarum dispositione dependet. Prout enim causæ virium imbecillitatem producentes, leviores aut graviores sunt, majus vel minus inde periculum emergit.

Curatio hujus affectus ad duo dirigenda est: causarum sublationem, & cordis ac spirituum vitalium restaurationem.

Causæ sunt omnes ferè morbi graves, in quibus vel natura succumbit, vel ægerrimè resistit causæ morbificæ; Ergò causarum sublatio omnium ferè morborum curationes respicit, quæ à suis locis erunt desumendæ.

Cordis verò roboratio, & spiritualium vitalium restauratio seorsim instituenda est, imò interdùm causarum morbificarum curationi præferenda, cùm mortis periculum impendet; cavendo tamen perpetuò, ne vires reficiendo causas morbificas augeamus. Atque adeò in calido morbo cardiaca magis temperata; in frigido, calidiora potiùs usurpentur.

Primò igitur alimentis cardiaca permiscenda sunt, ut confectio alkermes, vel de hyacintho, cum jusculis, vel etiam cum vino odorifero, aut aqua cinam. si summa sit imbecillitas.

In jusculo etiam decoquatur inter duas patinas frustulum coxæ vernecinæ, detractis membranis & pinguedine. Postea colatum jusculum capiat æger uno haustu.

Caro caponis, detracta pelle & pinguedine, in frusta divisa, ponatur in ollam vitreatam bene lutatam, & maneat in B. M. bulliente, per quinque horas. Tum liquoris inde manantis capiat æger cochlear. ij. vel iij. cum singulis jusculis.

Vel poterit fieri destillatum restaurans in hunc modū.

℞. Caponem vel gallinam, detractis pelle & pinguedine, ac in frusta divide. Deinde affunde aquar. buglossæ, borrag. acetosæ rosar. & flor. arant. ana ℔.ß. pulv. aromat. rosar. triasantal. & cinam. elect. ana ʒ.ß. santal. citrin. ʒ.j. limones incisos num. iii. Fiat destillatio secundum artem, quæ detur ex cochleari omni hora.

Succus carnis vervecinæ solus ac simplex in usu est frequentissimo. Coxa vervecina in veru assatur, & inter assandum, cum semicocta est, mucronato cultro pungitur. Expressus succus parum adhuc in patina coquitur, & exhibetur per se, vel cum jusculis, aut vitellis ovorum permixtus.

Valeriola succum ex cordibus vervecinis extractum miris effert laudibus. Et Zacutus Lusitanus propriâ experientia confirmat, dicitque se hoc remedio per mensem exhibito, divitem quendam virum liberasse, qui frequenter in syncopen incidebat ex debilitate facultatis vitalis, sanguinis, & spiritus resolutione; cùm multa alia remedia anteà usurpata nihil profeciissent. Extrahendi hujus succi hæc est ratio. Acceptum vervecis cor, aut hædi, finditur medium, & probè aqua eluitur, & ultimò aqua rosacea fovetur, in taleolas oblongas dissecatur, inque vitreato vase testaceo cùm caryophyllis aliquot imponitur, sine ullo liquore. Probèque operculato vase pastâ, vel luto sapientiæ, in calentem furnum, extracto pane, inditur, quoad calore contabescens, in succum eliquatur. Inde post extrahitur, & aperto vase sumitur inventus in vase succus, & ægro propinatur [*vix est operæ pretium.*]

Itali in usu habent sorbitionem ex vitellis ovorum, vino, saccharo, cinamono paratum, quæ optima & valde reficiens est.

Zacutus Lusitanus ex viginti ovorum vitellis ferculum parat, ut videre est *observation.* 107. *lib.* 2. *Praxis admirandæ.*

Poterunt etiam fieri julepi cardiaci in sequentem modum.

℞. Aqua. bugloss. rosar. & flor. arantior. ana ʒ.j. syrup. de pomis, & de limonib. ana ʒ. ß. confectio. alkerm. ʒ. ß. aquæ cinam. ʒii. ii. Fiat julep.

Vel paretur mixtura sequens.

℞. Sacchari albiss. ʒ. ii. Humectetur cum aqua cinam. optima, & nonnihil fluidum reddatur saccharum. Deinde adde spiritus vitrioli q.s. ad manifestam aciditatem, essentiæ cinam. gut. iv. essentiæ macis, nucis moschat. & anisi, ana gut. iii. essentiæ caryophillor. gutt. ij. misce, utatur per se, vel cum jusculo.

Parari etiam poterit opiata restaurans in sequentem modum.

℞. Conservæ rosar. buglossæ, borrag. & caryophylli nostratis, ana ʒ.i. cortic. citri condit. & nucis moschat. condit. ana ʒ. iiii. myrobal. condit. num. j. confect. alkerm. ʒ. ß. spiritus rosar. & essentiæ citri, ana ʒ.ß. essentiæ cinam. gut. vi. Cum syrup. de pomis, fiat opiata, quâ utatur frequenter.

Aqua sequens præstantissima est.

℞. Gelatinæ cornu cervi cum vino albo extractæ ℔.iv. sanguinis agni, & vituli, manibus agitati, & ab omnibus fibris liberati, ana ℔. ii. vini moscatelli, canarini, aut malvatici ℔. iij. Corda vituli per frusta secta & valdè recentia num. iv. micæ panis albissimi recentis lacte vaccino inebriatæ ℔. ii. sem. succi melissæ recenter expressi ℔. j.ß. aquæ rosar. fragrantis, & flor. arantiorum, ana ℔. j. mala citria majora in taleolas secta num. iii. cinam. opt. ʒ. iv. macis. Unc. j. Ponantur in alembico vitreo capaci, & distillentur in B. M. Aquæ dimidia pars, quæ primò prodibit, servetur ad usum.

Liquor cardiacus excellens & pretiosus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ grisea Drach. ii. moschi opt. scrup. ii. ligni aloës ʒ. i. sem. partis albæ benzoini purissimi ʒ. iii. contusis & simul mixtis affunde spirit. vini, ut quatuor digitis supernatet; & ad leniss. cinerum calorem extrahatur tinctura saturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporet cam colatura, (*aut simplex decantatio*) & evocetur dimidia pars spiritus in cineribus, lentissimo igne per alembicum. Liquor in cucurbita restans servetur in ampulla vitrea forti, optimè obturata subere, cerato, & vesicâ. Cujus guttæ ii. iii. iv. poterunt sumi cum jusculo, vino, julepis, aliisque liquotibus prædictis, vel cum syrupo sequenti.

℞. Aquæ cinam. Unc. iv. aquæ flor. arantiorum fragrantissimæ, aquæ rosar. admodum odoratæ, ana Unc. vi. Misce, & in his dissolve sacchari canti quantum dissolvi poterit; & fiat sine ullo calore veluti syrupus, cujus cochleari uni permisceantur guttæ iv. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate residuo illius liquoris, addito pari pondere rosarum damascenarum, & quadrupio benzoini, poterunt fieri pastilli valdè suaves pro suffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata, tum liquida, tum solida, & pulli columbini per medium secti, & pulveribus cardiacis consperssi.

Ventriculo admoveantur sacculi ex aromatibus in vino madefacti. Testes & pudenda foveantur confectione alkerm. in vino dissoluta.

Arteriæ temporum, manuum, & pedum eodem confect. illinantur, addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta offerantur naribus, in sequentem modum composita.

℞. Fol. melissæ, ocymi, & majoranæ ana Drach. ii. cort. citri, santal. citrin. caryophyll. ana Drach. i. croci. scrup. sē. ambræ gris. gr. vi, moschi gr. iv. Ligentur in nodulo, & irrorentur aquâ cinam. & rosar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis destillatis ex nuce mosch. cinam. & caryophillis, cum tantillo ceræ, fiant balsama, quibus nares illinantur.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER NONUS.

DE AFFECTIBUS VENTRICULI.

PRÆFATIO.

VT ventriculi variæ ſunt actiones, ſic variæ earum læſiones diverſos affectus conſtituunt. Cùm enim illa pars ciborum coctioni, & confectioni chyli deſtinata ſit, ad illud opus perficiendum primò inſtituta eſt cibi & potus appetentia, quæ imminui, aboleri, & depravari ſolet. Abolitâ ciborum appetentiâ, anorexia, & apoſitia nominatur. Imminuta, inappetentia, & cibi faſtidium. Depravata verò caninam famem, & picam, ac malaciâ conſtituit. Nimia potus appetentia ſitis morboſa nominatur. Vitia prædicta attractricem facultatẽ reſpiciunt. Ea verò, quæ ad ciborum concoctricem ſpectat, prout imminuitur, aboletur, aut depravatur, unico læſæ concoctionis nomine comprehenditur. Retentio & expulſio læſæ in vomitu & ſingultu verſatur. Vomitus tamen variæ ſunt ſpecies, pro diverſæ materiæ, quæ excernitur, natura & conditione. Quia verò ventriculus ſenſu tactus exquiſito præditus eſt, propter nervum, quẽ à ſexta conjugatione recipit ſatis inſignem, doloribus ideò, quemadmodum aliæ partes ſenſibiles, obnoxius eſt. Ac denique tumores, quemadmodum aliæ partes, præſertim inflammationes, tum etiam abſceſſus, & ulcera pati conſuevit.

Ut igitur omnes ventriculi affectus, qui frequentiùs in praxi Medica occurrunt, in hac ſectione explicemus, eam prorſus undecim concludemus capitibus. Quorum primum erit de inapetentia, & cibi faſtidio. Secundum, de fame caninâ. Tertium, de picâ & malaciâ. Quartum, de ſiti morboſâ. Quintum, de concoctione læsâ. Sextum, de ſingultu. Septimum de vomitu. Octavum, de vomitu ſanguinis. Nonum, de colera morbo. Decimum, de dolore ventriculi. Undecimum, de ventriculi inflammatione, abſceſſu, ulcere.

CAPUT I.

De inappetentia, & cibi faſtidio.

INappetentia, & cibi faſtidium actionem ventriculi abolitam & imminutam comprehendunt. Abolita vocatur ἀνορεξία, & ἀποσιτία. Imminuta verò δυσορεξία. Uſus tamen obtinuit, ut ἀνορεξία & δυσοσιτία pro imminutâ & abolitâ appetentiâ uſurpentur. (Conf. Melet. II. 101.)

Cauſæ hujus affectus variæ ſunt atque multiplices, quæ ut in ordinem quendam redigantur, conſiderandæ ſunt cauſæ naturales, quæ famem, ſeu appetitum naturalem efficiunt. Illæ autem à Galen. 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 7. ſymptomata impropriè nominantur, & quinario numero comprehenduntur. Prima eſt inanitio partium. Secunda eſt inanitarum partium appetentia naturalis, & tractio alimenti à jecore & venis, uſque ad ventriculum continuata. Tertia eſt venarum meſaraïcarum (ad quas omnium partium attractio terminatur) ſuctio & attractio ab inteſtinis & ventriculo. Quarta eſt ſuctionis ſenſus in ventriculo. Quinta appetentia animalis, quæ ſenſu tactus, orificio ſtomachi implantato, per nervum inſignem à cerebro communicato perficitur. Hanc etiam actionem non parum adjuvat humor melancholicus, à liene in ventriculum tranſmiſſus, qui aciditate ſua & aſtrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat & corrugat, eſtque illi inſtar acetarii, ad excitandam appetentiam. Ut igitur appetentia ſecundum naturam ſe habeat, omnes iſtas cauſa benè conſtitutas eſſe neceſſe eſt. Si verò aliquod vitium in quamlibet earum contigerit, appetitus læſio exoritur.

Prima ergò cauſa, quæ eſt partium inanitio, ſi quacumque de cauſa defuerit, non fit earum attractio ex aliis partibus & ventriculo, ſicque appetẽtia non excitatur. Deeſt autem illa partium inanitio, vel quando repletæ ſunt crudorum ſuccorum copiâ, ob crapulam & ingluviem, vel ob intermiſſas exercitationes, aut evacuationes conſuetas; vel quando tanta eſt pinguedinis moles, ut partibus ipſis ad alimoniam ſufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororum cutis conſtipatio magna, vel ingens caloris nativi imbecillitas, ut nihil, aut perexiguum ſubſtantiæ partium diſſipare valeat, vel ejuſdem caloris ad morbificæ cujuſdam materiæ pepaſmum revocatio, neglecta interim partium nutritione, ut in febribus fieri conſuevit.

Secunda cauſa erat apperentia naturalis, & tractio alimenti uſque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur, quando partes, licèt inanitæ ſint, non trahunt tamen à venis ob exſolutum ſui robur, ſed velut effœtæ, ac muneris ſui oblitæ, languent & feriantur, ut ſolet contingere in febribus acutis, malignis, peſtilentibus, ſynectícis & hecticis. Idem contingit in immodicis ac diuturnis evacuationibus, ut in fluxu hepatico, uterino, hæmorrhoïdali, hæmorrhagiâ è naribus, ſudore diaphoretico, venere effrænatâ, inedia longâ, & ſimilibus.

Tertia cauſa erat tractio, quæ fit è ventriculo per venas meſaraicas, quæ vitari ſolet per obſtructiones inſignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non poſſunt materiam chyloſam attrahere, neque orificio ventriculi divulſionis ſenſum inferre. Sic videmus ſæpè pueros ſtrumis laborantes, cum alvi fluxu chyloſo, eoque diuturno, ſenſim contabeſcere, & ad meraſmum deduci: propterea, quod in iis univerſum meſenterium glandulis refertum eſt, quæ venas illius obſtruunt, & chyli ad jecur commeatum impediunt; unde fit, ut ille ſemiconfectus per alvum excludatur, sicque partes alimento neceſſario priventur.

Quarta & quinta cauſa quæ ſunt ſuctionis ſenſus & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri, & nervorum diſpoſitionem requirunt. Ideò quacunque illas diſpoſitiones evertere poſſunt, appetentiam quoque dejicere valent. Sic quæcunque intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat, præcipuè calida & ſicca. Calor enim ingens humidam ventriculi ſubſtantiam diſſipando, appetentiam aufert. Frigidus etiam valdè intenſum appetentiam vitiat, non ſolùm poſitivum, quando nimirum viſcera ab externo aëre, aquâ, gelu, nive, & ſimilibus ita refrigerantur, ut in narcoſin incidant; ſed etiam privativum, ab exhauſto calore nativo, quod Galenus Narcoſin appellat, ut per longas hæmorragias, febres ardentes, & ſimilia: quibus exhauritur ventriculi & aliarum partium robur. Sic etiam humores pravi & excrementitii tum calidi, tum frigidi, inapetentias excitare ſolent. Calidi quidem, ut bilioſi, aduſti, putridi, aut virulenti, ſive in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, ſive ex aliis partibus malè affectis transferantur. Frigidi verò, ut pituitoſi, viſcidi ac lenti, in ventriculo collacti, ex malè concoctis alimentis, vel illapſi ex toto corpore. Ut in illis, qui per vomitiones conſuetas aliarum partium impuritates in ventriculum allicere conſueverunt; vel ex cerebro per catarrhos, in quibus frequenter ventriculus ab humore

more pituitoso gravari consuevit, supressis mensibus, aut hæmorrhoïdibus, calorem suffocando, appetentiam minuit.

Cerebri etiam & nervorum vitia faciunt, ut in stomacho suctionis sensus non percipiatur: in quibus scilicet facultas animalis concidit, vel depravata est, atque adeò, quibus mens ægrotat, ut in apoplexia, lethargo, phrenitide, maniâ, & similibus contingit, (quemadmodum etiam in paralysi, propter obstructionem nervi sextæ conjugationis, qui ad ventriculum defertur: vel propter ejusdem obstupefactionem, ex usu refrigerantium narcoticorum contractam.

Diagnosis hujus affectus per se satis innotescit: æger enim ipse de appetentiâ dejectâ & alimentorum aversione satis conqueritur. At signa causarum partim conspicua sunt, partim verò artificiosè elicienda.

Ac primùm illæ, quæ inanitionis defectum pariunt, cognoscuntur ex victu liberaliori prægresso, corpore admodum repleto, intermissis exercitationibus, aut evacuationibus, somno longiore, & aliis causis, crudorum succorum copiam congerere idoneis; tum etiam si corpus obesum, & venæ distentæ appareant. Eundem inanitionis defectū significat cutis densitas, quæ humoris alimentarii dissipationem impedit: tum etiam morbus aliquis gravis, peculiare membrum obsidens, à quo facta est caloris nativi dissipatio in toto corpore, ita ut summa debilitas illius non possit attractum ad partes alimentum sufficienter conficere, ejusque penuriam inferre.

Secundæ causæ signa satis conspicua sunt: nimirum febres acutæ, malignæ, pestilentes, aut synthecticæ, vel evacuationes immodicæ, aliæque causæ, à quibus magna caloris nativi exsolutio producta est in partibus, ut non possint necessarium alimentum attrahere.

Tertiæ causæ signa ad obstructiones præsertim referuntur, quarum signa in hepatis, lienis & mesenterii affectibus innotescent.

Quartæ & quintæ causæ signa majori indagine opus habent. Ac primùm calidam ventriculi intemperiem, & biliosi humoris redundantiam significant æstus in præcordiis, ac præsertim in regione ventriculi, sitis, linguæ & faucium ariditas & amaror, febris interdùm adest, & si ab alia parte humores calidi & biliosi influant, illius partis affectus innotescet, ut hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si verò nulla alia pars laborare videatur, in ipso ventriculo intemperiem residere conjiciendum est, aut vitiosorum alimentorum usum præcessisse. His utplurimum accedunt cardialgia, nausea, vomitus, vel alvi fluxus, & ab eorum, quæ excernuntur, qualitatibus, humoris peccantis natura innotescit. Frigida intemperies & pituitosorum humorum copia ex causis refrigerentibus prægressis, vel nativum calorem insigniter dissipantibus & extinguentibus innotescit; tum etiam ex gravitatis sensu in regione stomachi, ructu acido, humore viscido & crasso per os aut per alvum excreto. Eandem etiam significant catarrhus frequens aut diuturnus, & affectus alicujus partis, quæ humorem pituitosum aut melancholicum ad ventriculum transmittere potest, ut lienis, uteri, & similium. Cerebri denique & nervorum vitia per propria indicia erunt distinguenda.

Quod ad prognosin spectat, quemadmodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis est, ut docuit Hippocr. *Aph.* 33. *sect.* 2. Mente constare, & bene se habere ad ea, quæ offeruntur, bonum: sic etiam inappetentia, malum omne esse consuevit. Magnam enim à statu naturali aversionem significat, orituque, ut docet Galen. *comment. in* 3. *Epid.* aut à pravis malignisque humoribus, ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipsius facultatis extinctione, cujus munus erat alimenti indigentiam sentire, idque consequenter appetere. Sic Hippocr. *in* 1. *Epid.* de tabidis in Epidemica constitutione mortuis, ait: *cibos omnes perpetuò fastidiebant, non sitiebant.* Sic etiam Galen. *comment. in* 3. *Epid.* multos se vidisse affirmat, in quadam pestilenti constitutione qui nihil quicquam ciborum assumebant, & de medio tollebantur. Quidam tamen, ut ipse ait, fortiores quippe, qui vim sibi ipsis afferentes, cibum oblatum assumpserunt, superstites manserunt. Ita apud Hipp. 3. *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 2. *Hermocrates*, qui die 27. mortuus est, *cibum adversabatur toto morbi tempore, & ultimis diebus ne degustare quidem poterat.* Et sect. 2. ejusdem libri, Ægr. 6. *Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam, sine siti, neque aliquid bibebat effatu dignum*, ex quo morbo interiit post diem duodecimam.

Advertendum tamen est, cibi fastidium esse quidem funestum, si à caloris nativi exsolutione prodeat; sed non esse tam perniciosum, si ab humorum pravorum redundantia & cacochymia oriatur, ut videre est apud Hippoc. 7. *Epid.* in Cleomenis filio, cibi fastidio citra febrem totos duos menses laborante, ex pituitæ crudæ & viscidæ copia, quæ tamē vomitu copioso fuit excluſa. Sic in morborum ac febrium præcipuè initiis, non est adeò periculosa inappetentia: quia tunc natura, putrescentium humorum pepasmo intenta, minùs appetit alimentum, quo ab instituto suo revocaretur. Postmodùm enim, sedatâ febre, & humoribus morbificis exclusis, sponte suâ munus suum repetit intermissum.

In pueris inappetentia gravior est, quàm in alia ætate, propter humidam valdè & dissipabilem substantiam, qua præditi sunt, & quæ majori restauratione indiget, usu alimentorum, quibus privantur per inappetentiam.

In convalescentibus cibi fastidium recidivam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ, inapetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi fastidium & dejectionis synceræ, malum. *Hippocr. Aph.* 6. *sect.* 7. Cibi fastidium per seipsum pravum est signum in morbis diuturnis; in iis enim, qui à talibus morbis sunt evasuri, contrarius affectus solet accidere, vehemens scilicet ciborum appetentia. At dejectiones synceræ, iis supervenientes, deterius multò præsagium efficiunt; quandoquidem per synceras dejectiones intelligit Hippocr. impermixtas aquosæ humiditati, quando solus humor sero suo destitutus ejicitur, sive is biliosus sit, sive melancholicus. Nam dejectiones hujusmodi exustam esse omnem humiditatem nativam significant à calore febrili.

In longis difficultatibus intestinorum cibi fastidium malum, & cum febre pejus. Hippocr. *Aph.* 3. *sect.* 6. quando in dysenteria profundiora & putrida ulcera sunt ventriculus ipsis compatiens non benè concoquit, quâ offensione, magis ac magis ad superiora perveniente, quando os ventriculi unà afficitur, tum ægrotantes cibi fastidio laborant. Sunt quidem dysenterici non rarò ab initio morbi cibum fastidientes, ob pravos humores ab hepate confluentes: pars enim eorum superfluitans ad eos ventriculi effertur, quod tamen non est perpetuò periculosum. Sed in longis difficultatibus intestinorum, cùm hic casus adveniret, duorum alterum est, vel putredo aliqua circa ulcera, vel magna inflammatio, quorum utrumque admodum est exitiosum.

Curatio hujus affectus, si ab aliarum partium vitio dependeat, ab earum curatione desumenda est. Si verò proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam vel frigidam illius intemperiem, cū materia conjunctam, reducenda est.

Calida intemperies curanda est primùm humoris biliosi expurgatione, blandè & frequenter repetitâ. Eaque parari poterit ex rhab. myrob. tamarind. syrup. ros. vel de cichorio, compos. cum rheo. Aut si æger sit ad vomitum proclivis, blandis vomitoriis provocari.

Idem humor alterabitur julepis aut jusculis refrigerantibus, in quibus nòn omittendus est spiritus vitrioli, aut sulphuris. Quandoquidem acida omnia, præterquam quòd bilem valdè contemperent, appetitum etiam maximè excitare valent. Unde fit, ut acetaria æstatis tempore ad excitandam apperentiam frequenter usurpentur.

Vel simul & semel humor ille biliosus alterari & expurgari poterit apozemate convenienti, cui ratione ventriculi, addi poterunt absynthii pontici M. sem. myrobal. citrin. Unc. sem.

Post purgationem ad ventriculum roborandum, conveniet miva cydonior. aut cydoniatum ipsum, vel syrupus cydon.

cydon. cum syrupo de absinthio pontic. mixtus ; tabellæ diamarg. frig. vel triasantal. vel etiam diarrhod. abbat. si quædam obstructionis suspicio fuerit. Vel opiata sequens.

℞. Condituræ lactucæ & cucurbitæ, ana ʒ.j. conservæ acetosæ rosar. flor. cichorii, buglossæ, ana ʒ.ß. santal. rubri, coral. præparat. & margarit. præp. ana ʒ.ß trochis. de spodio, & sem. acetosæ ana ℈. j. cum syrupo limon. (*malim endiv.*) fiat opiata, cujus capiat ad magnitudinem castaneæ manè & serò superbibendo parũ vini dilutissimi.

Exteriùs verò sequenti unguento regio ventriculi inungatur.

℞. Ol. rosar. myrtini, & cydonior. aceto rosac. lotot. ana ʒ.ij. santal. omnium, coralli rubri, coriandri præp. rosar. rub. ana ʒ. j. gran. Kermes, & spodii, ana ʒ.ß. ceræ albæ q.s. Fiat linimentum, quo subtepido, & in vola manus tantùm calefacto, inungatur dicta regio bis, aut ter in die, addendo etiam aceti rosac. parùm, unctionis tempore.

Vel eidem parti admoveatur placenta panis rosac. aceto irrorata, aut in eodem parum macerata quæ removenda erit priùs quàm incalescat.

Denique in perseverante affectu plurimùm proderit balneum, vel semicupium refrigerans & humectans, bis aut ter repetitum. Quo maximè recreantur convalescentes, & in priorem statum atque appetentiam sæpè restituuntur.

In alimentis acetum & acida omnia erunt utilissima.

A frigida intemperie producitur inappetentia, quando humores pituitosi & melancholici, in ventriculo collecti, functionem illius destruunt, vel aliunde illapsi à toto corpore, ut in illis qui per assuetas vomitiones allicere solent aliarum partiũ impuritates in ventriculum, aut à cerebro, liene, utero, aliisque partibus. Illiusque curatio primùm respicere debet intemperiem partium mandantium, quæ corrigenda remediis è propriis capitibus desumendis.

Ipsi verò ventriculo medicatio adhibenda est per evacuationem humoris morbifici, & partis corroborationem.

Vacuatio potest fieri per vomitum & secessum.

Per vomitum quidem, si æger sit nauseabundus, & facilè vomat, medicamentis ciendo vomitui destinatis.

Si verò illi humores crassi sint, & tunicis ventriculi impacti, ægerque vomitui non sit assuetus, per alvum deturbandi sunt, pilulis præcipuè, quæ hîc magis conveniunt, quia diutiùs in ventriculo morantur, ut docet Gal. *cap.* 7. *lib.* 4. *de sanitate tuenda.* Qui etiam valdè commendat pilulas de hiera, quæ exhiberi possunt ad ℈.ij. vel ʒ.j. manè duabus horis ante passum, vel recenter in hunc modum componi possunt.

℞. Aloës electæ, succo absinthii diligenter nutritæ ʒ.j. agarici trochis. ʒ.ij. rhab. pulverat. & vino albo irrorati, ʒ.j. nucis mosch. & spicæ nardi, ana ʒ.ß salis tartari, mastich. & cinam. ana ℈.j. cum syrup. de absinthio, fiat massa pilular. de cujus ʒ.j. formentur pilulæ vj. deauratæ. Capiat summo manè, si velis integrè purgare, vel sumat ʒ.ß. horis duabus ante prandium, bis aut ter in septimana. Possunt acui, si validiùs purgare volumus.

Si metus sit calidoris jecoris, poterunt misceri quædam refrigerantiæ, ut rosæ rubræ, santala, pulv. diamargariti. Et fieri massa cum syrup. de chicor. composito.

Validiores pilulæ non conveniunt, quia humores ab aliis partibus ad ventriculum alliciunt.

Si pilulæ devorari non possint, hiera propinanda est cũ decocto convenienti. Vel si potio videatur ingrata, fiat infusio fol. sennæ, myrobalan. rhei, & agrici, in vino absinthite vel decocto stomachico ; dissolvendo tantillum electuarii de citro-solutivi, si magis purgans medicamentum componere sit animus.

Si à pituita admodum lenta viscidaque oriatur his affectus, ante purgationum dissolvenda est usu mellis rosac. oxymel. syrup. de hyssopo, aliisque cum decocto incidente & abstergente. Vel sequenti apozemate utrumque simul præstari poterit.

℞. Rad. acori vulgaris, cyperi, calami aromat. ana ʒ.ij. cortic. citri sicci, & rad. salsæpar. ana ʒ.vi. fol. absinthii pontic. menthæ, majoranæ, chamæd. chamæp. ana M.j. sem. citri & anisi, ana Drach.ij. sennæ mundat. Unc. ij. sem. carthami contusi Unc. j. agarici trochiscat. Drac. iij. ephimymi, flor. salviæ, anthos, lavendulæ, ana P. j. Fiat decoctro ad ℔. j.ß. In qua dissolve syrup. de absynthio pontic. & condituræ cortic. citri, ana ʒ.j. Fiat apozema clarum & aromat. pauco cinam. & pulv. electuarii aromat. rosar. pro iv. doribus matutinis. In quarum prima & ultima dissolvi possunt ; ad uberiorem purgationem, electuar. de citro solut. ʒ.iij. cum rhab. pulverat. ℈. j.

Terebinthinæ usus opportunissimus est, quia viscera omnia commodè repurgat ; maximè si ex eâ & rhab. pilulas confeceris.

Venæ sectio in hoc affectu non convenit, nisi jecur sit calidius.

Post purgationem sufficientem ad roborantia veniendum est, tam interna, quàm externa : quæ in sequentem modum præscribi poterunt.

℞. Syrup. de absynthio pontic. ʒ.j. Capiat. manè jejuno stomacho per aliquot dies. Vel illius loco vinum absinthites substitui poterit.

℔ Conservæ anthos, menthæ, cort. citri conditi, nucis moschatæ condit. ana ʒ.ß. myrobal. Chebul. condit. num. j. confect. alkerm. ʒ. iij. tunicar. interior. ventriculor. gallinæ præparat ʒ.ij. cinam. pulver. & pulver. aromat. rosat. ana ʒ.j. Cum syrup. de mentha fiat opiata, vel cum saccharo rosac. fiat conditum Utatur manè, superbibendo parum vini generosi.

Dictis remediis utiliter additur sal absintnii, vel ol. de mentha, arte chymica extractum.

Vel sal absinthii, & cortic. arantior. vel alterutrum, ad ʒ.ß. in vino, vel jusculo dissolutum exhibeatur.

Sequens etiam syrup. efficacissimus est.

℞. Syrup. cydonior. & condit. cortic. citri, ana ʒ.ij. aqua cinam. ʒ. j. ol. sulphur. gutt. xij. Misce, capiat cochlear. j. per intervalla.

Aqua clareta frequentissimo in usu apud multos habetur, cujus compositio talis est.

℞. Cinam. crassiusculè triti ʒ.ij. Macerentur in ℔. j. aquæ vitæ per se in vase vitreo. In alio vase vitreo per se. & seorsim macerentur sacchari albiss. ʒ.vj. aquæ rosar. ℔.ß. Stent hæc omnia seorsim in infusione, per duos aut tres dies, agitando quolibet die pluries hæc duo vasa. Tandem simul misceantur materiæ in ipsis contentæ, & per manicam transmittantur. Colatura servetur in vase vitreo benè obturato. Sumat. cochlear j. aut ij.

Apud Parisienses maximo in pretio habetur syrupus de absinthio Penæ. Cujus descriptio in hunc modum se habet.

℞. Cort. citri saccharo conditi & in taleolas dissecti ℔ ß. Coquantur in æquis partibus aquæ cichorii & agrimonii usque ad putrilaginem. Expressioni fortiter factæ adde succi cydon. & aquæ stillat. absinth. pont. ana ℔.ß. Quibus simul mixtis infunde per quatriduum schœmanth. ʒ.iv. in vase benè clauso vitreato, supra cineres calidos, in expressione fortiter facta dissolve sacchari albis. q. s. Coquantur postea in syrupum perfectum, in quo calente dissolve ambræ cineritiæ Drach. j. Servetur posteà in vase vitreo benè clauso.

In maxima frigiditate ventriculi aqua cinam. sola præstantissima est. Sin minùs, cum aliis medimentis permiscenda, v.g. cum syrupo de absinthio, de mentha, corallor. quibus etiam ambra grис. utiliter addi poterit.

Non minoris est efficicaciæ syrupus cinam. cũ aquæ vitæ confectus, prout describitur à Quercetano in Pharmacop.

Aqua cinam. cum succo cydon. destillata præstantissima est.

Ad idem præstat spiritus mastiches, in hunc modum compositus.

℞. Mastiches ʒ. iij. galangæ ʒ. j. spiritus vini ℔. ß. Digerantur ac destillentur.

Utile est etiam elixir proprietatis à Crollio descriptum. Cuius guttæ xij. aut xv. (ad xx.) cum vino exhibitæ mirè stomachum roborant.

Tabellæ etiam ad eundem usum componi poterunt in hunc modum.

℞. Pulpæ cortic. arantior. recent. & pulv. aromat. rosar. ana ʒ.ij. sacchari albi in aqua flor. arantior. dissoluti ʒ.iv. Fiant tabellæ.

Eundem usum præstant tabellæ aromat. rosar. opiata Salomonis, & theriaca.

In affectu inveterato plurimùm conducit decoctum ligni guaiaci, aut sassaffras, in plures dies sumptum, cum levi sudore, aut sine eo in debilioribus.

Aquæ etiam thermales sulphureæ & nitrosæ, & quales nostræ Bellilucunæ, magnâ copiâ per plures dies sumptæ, crassos & mucilaginosos humores, omnemque ventriculi & intestinorum illuviem potenter abstergunt & evacuant.

℞. Fol. agrim. cent. minor. & absinthii vulgaris ana M. sem. Coquantur ad ℔. sem. Dissolve sacch. Unc. j. Fiat potio præstans, & in causa frigida, & calida efficax.

Hartmannus zedoariæ usum valdè commendat, his verbis: *Frequens usus Zedoariæ ventriculum malè affectum adeò roborat, ut nihil suprà. Ideoque usum ejus toties comprobatum magni facere licet, cùm nusquam non effectus consequatur petitus. Sæpiùs autum zedoria est comedenda.*

Costæus vini calidi usum prædicat in sequentem modum. *In potu ordinario vinum calidum ebibitum ventriculi imbecillitatem corrigit. Non infrequens enim est observatio eorum, qui cùm ventris flatibus, doloribusque ob malam coctionem perpetuo torquerentur, ubi calido potu uti cœpere, omni prorsus ejusmodi molestiâ soluti, meliorem multos jam annos vitam vivunt.*

Cum vino aqua potus ordinarii permiscenda est, quæ prius cum semine coriandri parùm bullierit.

Notandum autem est diligenter, si cum frigida ventriculi intemperie calida hepatis concurrat, ut sæpè fit, calida medicamenta esse caute adhibenda, & temperatoria potiùs usurpanda.

Zechius sequentem bolum his verbis commendat: *Ut stomachus moderatè calefiat, neque exsiccetur, nullum ex internis valentibus hoc præsidium usurpari potest.*

℞. Terebinth. claræ ʒ.ij. mastich. pulver. ʒ. sem. pulver. aromat. rosat. ℈. sem. Fiat bolus, duabus horis ante cibum dandus.

Pulvis digestivus, ad concoctionem ventriculi adjuvandam, in frequenti usu esse consuevit.

℞. Coriandri præp. Unc. ß. sem. fœn. dulc. & anisi, an. ʒ.ij. cinam. caryophil. an. Drach. sem. sacchari ad pondus omnium duplum. Fiat pulvis, de quo capiat cochl. j. post singulos pastus, nihil desuper comedendo, vel bibendo.

Balsamum Peruvianum, ad roborandum ventriculum, præstans & efficax est remedium, si ejus guttæ aliquot cum vino hippocratico, vel alio, horâ unâ ante pastum exhibeantur.

Vel balsami Peruviani gutta una, aut altera, cũ saccharo permixta in formam pilularum sumatur per multos dies.

Magis familiaria medicamenta ventriculo roborando & calefacto idonea, sunt vinum hippocraticum, bochetum ex decocto anisi & coriandri, cum saccharo & cinam. paratum, pro potu ordinario. Pulvis dulcis vulgò dictus ex duabus sacchari partibus & una cinam. conflatus, omnibus alimentis insperfus. Sal ad condiendos cibos confectum ex pulvere coriandri, anisi, piperis longi, galangæ, & nuc. moschat. mixto cum pari portione salis communis: Piperis grana aliquot, integra vel contusa, ventriculo jejunio sumpta. Nuces juglandes, caryophyllis & cinam. transfixæ, & saccharo conditæ. Cortex citri & arantior. pariter conditus. Semina anisi, fœniculi coriandri, & frustula cinam. saccharo incrustata. Quæ omnia ægrotantes ad libitum usurpare poterunt.

Ex prædictis cortex citri gustui gratissimus est. Sed quia sæpe ab exsiccatione duritiem contraxit, ut dentibus facilè comminui non possit, cogimur non rarò eum in mortario marmoreo contundere cum aqua rosarum, in formam opiatæ.

Myrobalani condit. & nuc. moch. condit. in eundem finem usurpari possunt, & si opus fuerit, eodem modo contundi, quamvis utplurimùm sufficientem mollitiem obtineant.

Essentiæ anisi, cinam. cortic. citri, nuc. moschat. & caryophyll. ad ventriculum roborandum efficacissimæ sunt. Earumque usus erit, quemadmodum suprà in affectu cordis propositus est.

Ex alimentis salsa appetentiam plurimùm excitant. Imo verò & acida usurpari poterunt in parva quantitate, cum aliis permista, ne ventriculum refrigerent.

Exteriùs verò admoveantur fomenta, linimenta, & emplastra, in sequentem modum composita.

℞. Rad. cyperi. galangæ, ireos Flor. & cort. citri sicci, ana Unc. ij. fol. menthæ, hyssopi, salviæ, rorismar. & majoran. an. M. j. sem. anisi, baccar. lauri, nucis moschat. caryophyl. & cinam. an. Drach. iij. flor. stœchad. schœnan. & rorism. an. P. j. Incidenda incidantur, & contundenda contundantur, ut artis est, includanturque duobus sacculis interpunctis, qui macerentur in vino generoso; & applicentur regioni stomachi calidè per vices.

℞. Ol. de absinthio, de mentha, & nardini, an. ʒ. ß. ol. nucis moschat. ʒ. ij. ligni aloès, macis, cinam. an. ℈. j. Ceræ parum, fiat linimentum. Quod præstantius evadet, si addideris olei caryophyll. gutt. vj. moschi & ambræ griseæ, an. gr. vij.

Linimentum ex ol. nucis moschat. & balsamo Peruviano: vel ex oleo absinth. mastic. & balsamo Peruviano.

℞. Massæ emplastri de mastiche. ʒ. j. pulv. aromat. rosat. ʒ. j. ol. moschat. q. ſ. Fiat emplastr. scutiforme, applicandum regioni stomachi.

Crato sequens emplastrum miris laudibus effert.

℞. Ladani ʒ. ij. ceræ ʒ. iv. olei nucis mosc. ʒ. iij. Fiat emplastri massa ad usum, adde Tacam. Mastic. an. ʒ. j.

Admonet Gal. 7. *meth.* hujusmodi emplastra diutiùs non esse in parte detinenda, quia tandem calorem dissolvunt.

Multi practici hujusmodi remedia admovent non solùm parti anteriori, supra cartilaginem xiphoidem; sed etiam posteriori supra 13. vertebram, quia orificium ventriculi superius ad posteriora fertur.

℞. Rad. galangæ, & calami aromat. an. ʒ. iij. mastiches & caryophyll. an. ʒ. ij. nuc. moschat. n. j. cort. citri sicci Unc. ß. sem. anisi ʒ. j. ß. ex his contusis fiat sacculus interpunctus cum sindone rubro, & corone moscato, perpetuò gestandus supra regionem stomachi.

Ad idem valdè laudantur pelles lupinæ, & vulturis præparatæ, & supra regionem ventriculi gestatæ, earum defectu pelles leporis, aut pannus scarlatinus usurpari poterit.

CAPUT II.

De Fame canina.

CUm superiori capite de appetentia imminuta & abolita actum sit, ordinis ratio postulat, ut depravata explicetur. Depravatur autem appetentia duobus modis, quando scilicet vel quantitate, vel qualitate peccat. Quantitate peccat, dum majori copia alimenta expetuntur, quàm naturalis ordo requirit, & ille affectus βουλίμια, seu fames canina nominatur: qualitate verò, cùm cibi absurdi, aut ea, quæ extra rationem alimenti sunt, expetuntur, & pica seu πίκα appellatur. De priori hoc capite: de posteriori capite sequenti agendum est.

Nomen igitur βουλίμιας, ἀπὸ τῦ βῦ καὶ λιμῦ deducitur; quia βῦ particula, aliis vocibus addita, significationem auget, ac si bovis magnitudini conferatur. Vocatur etiam φαγέδαινα, quod nomen ulceribus quoque tribuitur, quæ carnem excedunt, & continuum incrementum capiunt; eaque ideo authores ulcera φαγέδαινα id est, depascentia nominant. Fames etiam canina nominatur, quoniam sic affecti vehementi appetitu, canum more, in cibos feruntur.

Notandum autem est, hæc duo nomina, nempè bulimiam & famem caninam, interdum confundi & pro uno & eodem usurpari; interdum verò distingui, ut fames canina dicatur quando post nimium assumptum alimentum vomitus consequitur: & ita ægroti canum more afficiuntur, qui cibos, nimia quantitate assumptos, vomitu rejicere solent. Quibusdam tamen alvi fluxus potiùs quàm vomitus accidit, natura copiam illam alimenti, quàm ventriculus concoquere non potest, per alvum detrudente. In bulimia verò vomitus non accidit, sed eam interdum lipothymia comitatur. Sunt etiam quidam, qui insatiabili illo comedendi desiderio premuntur, non tamen

vomunt,

vomunt, nec alvi fluxu tenentur, ſed omnes cibos ingeſtos probè concoquunt, niſi mox alium ſumant, malè habent. Quemadmodum narrat Sennertus de quodam ſtudioſo, nigro corporis habitu prædito, qui non ſolùm de die, ſed noctu etiam comedebat, cibum tamen, quem ſumebat, ſine vomitu concoquebat, imò verò cibis delicatis ſatiari non poterat, ſed craſſos expetebat: unde nec panem à piſtoribus confectum, ſed à ruſticis in vicinis pagis emptum, ut ſolidiorem, comedebat; ſæpe manè tempore æſtivo paſtinacæ ſativæ radices tot, quot ſex nummis emuntur, crudas ſine damno comedebat. (*conf. Melet. II.* 101.)

Ex his patet, hunc affectum eſſe ſymptoma actionis depravatæ, reſpectu quantitatis, quæ actio aucta nominatur, nempè appetentia modum naturalem excedens. Pars affecta præcipua eſt os ventriculi ſuperius. Cauſa continens, eſt ſenſus ſuctionis & vellicationis vehemens & immodicus, appetitum ſubinde irritans.

Galenus 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 7. cauſas hujus affectus proximas ad duo genera reducit, his verbis: *Vitioſæ appetentiæ, quæ modum in quantitate excedunt, vocanturque à quibuſdam caninæ, tum exiſtunt, cùm vel acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculum mordet, vel totum corpus immodicè digeſtum inops alimenti redditur. Vitioſus namque ſuccus, qui frigidus eſt, ſimilem ſuctui morſum infert, appetentiam verò proritat naturalis affectus ſimilitudine.* Cauſa igitur proxima auctor præter naturam appetentiæ, juxta Galeni mentum eſt primò humor vitioſus & acidus in ventriculo hærens: ſecundò, alimenti indigentia ob nimiam digeſtionem.

Humores vitioſi, in ventriculo hærentes, famen immodicam excitant, quatenus nimia ſua frigiditate, aciditate, & auctoritate orificium ventriculi conſtringunt, corrugant, ac vellicant, adeoque ſenſum naturali ſectioni ſimilem, & ſpuriam famen inferunt. Talis humor eſt vel pituita acida in ventriculo reſtagnans, vel ut plurimùm melancholia à liene in ventriculum transfuſa, quæ in ſtatu naturali exiſtens, & moderata quantitate & qualitate prædita naturalem & moderatam excitat appetentiam, ſi verò præter naturam ſe habeat, & in prædictis excedit, eam intenſiorem ac præternaturalem efficit.

Alimenti indigentia, ob quam venæ continuò ex ventriculo ſugunt, vel à nimiis oritur evacuationibus, per hæmorrhagiam, alvi fluxum, vomitum, ſudorem, & ſimilia; vel ex nimia ſubſtantiæ alimentariæ conſumptione, ob calorem partium immoderatum; aut humorum tenuitatem, corporis raritatem, & pororum laxitatem, vigilias, balnea, exercitia immodica venerem effrænatam. Quæ omnia humiditatem ſubſtantificam maxime diſſolvunt, ab iiſque facta inanitione & alimenti penuriâ, cibus citiùs quàm debeat, à ventriculo abripitur.

A lumbricis etiam chylum depaſcentibus, poteſt fieri fames canina, quemadmodum refert Trallianus *lib. 7. cap.* 4. de quadam muliere bulimia laborante, quæ ab uſu hieræ vermem duodecim cubitos longum excrevit, & liberata eſt.

Hermetici aliam hujus ſtypentis appetitus cauſam ſtatuunt: nempè ſpiritum quemdam diſſolventem in corpore genitum, qui inſita proprietate quidquid ciborum ingeritur, tam promptè conſumit & reſolvit, ut legitimum & neceſſarium nutritioni terminum naturæ non concedat. Hunc ſpiritum vocant famelicum, eſurinum, voracem; ſalinum, acidum, & vitriolatum prout ex variis ſalibus, vitriolo, nitro, ſale communi, ammoniaco, & ſimilibus, ſpiritus, ſeu liquores, quos aquas fortes vocant, arte chymica eliciuntur, qui lapides duriſſimos; & duriſſima metalla, brevi temporis ſpatio in liquorem reſolvunt; ita ut aurum, quod ne igne quidem fortiſſimo intra menſis ſpatiũ diſſolvi poteſt intra horæ quadrantem in aqua regia ſolvatur & in liquorem aquæ ipſi perſimilem convertatur.

Hæc doctrina diligenti examine digna eſt. Sicut enim digeſtio ventriculi, naturaliter ſe habens, ſedulis rerum indagatoribus quippiam mirabile, & ſtupendum oſtentare videtur: ſic eadem, immoderata & præternaturalis reddita quippiam habet admiratione digniſſimum. Hoc autem admirabile eſt in digeſtione ventriculi naturali, quod cibi duriſſimi in eo diſſolvantur, & trium vel quatuor horarum ſpatio in liquorem chiloſum convertantur tam tenuem, ut per anguſtiſſimos venarum lactearum ramos tranſcolari, ac veluti filtrari valeant: Nec minus, quod canes oſſa duriſſima in eundem liquorem convertant: quod certè calori intenſiori validè concoquenti tribui non poteſt, cùm cibi in olla, igne, quantumvis luculento, intra 24. horas ac plures dies in ſimilem ſuccum converti nequeant. Dicunt Galenici à facultate ventriculi illud dependere. Sed facultas non agit ſine inſtrumento, quod etiã aſſignatur idioſyncraſiæ partis; quæ tamen idioſyncraſia, ſi eſt certa primarum qualitatum proportio, ut vulgo circumfertur, præcipua illius actio erit à calore. Frigiditas enim, humiditas, & ſiccitas nihil faciunt ad eximiam illam ciborum liquationem. Calor autem, ut dictum eſt, non habet illam efficaciam. Eſt igitur illa idioſyncraſia aliquid aliud ignotum & inexplicabile. Liceat ergo illud inquirere per ea, quæ fiunt in macrocoſmo, quorum analogia quædam eſſe poteſt in microcoſmo. Et ideò dicunt Hermetici acutiores ſpiritum quendam, ſeu liquorem acidum, transfundi à liene in ventriculum, qui ſolidiora diſſolvit alimenta, & in liquorem chyloſum brevi tempore convertit; ita ut ſpiritus ille, ſeu liquor acidus ſit præcipuum digeſtionis inſtrumentum. Et quædam hujus rei conjectura ex eo elici poteſt; quod aves quæ duriſſima alimenta conficiunt, lienem habeant, ventricum undequaque ambientem, caro enim illa, quæ ventriculis avium circumducta reperitur, lienis ſubſtantiam omnino repræſentat; unde nobiliorem lieni uſum tribuunt, quàm qui ab antiquis eſt traditus, qui eum ſolum modo limoſæ ſanguinis parti expurgandæ dicatum cenſuerunt, cùm alimentorum concoctioni, juxta novam hanc doctrinam maximè inſerviat. Si igitur ſpiritus aut liquor ille acidus à liene promanans, naturaliter ſe habens, digeſtionem naturalem & moderatam perficit: ille idem ſpiritus à naturali ſtatu dejectus, & vitioſus redditus, acutiori, nempè & nimia diſſolvendi vi præditus, ſolida alimenta promptiùs liquabit & conficiet, iiſque diſſolutis & à ventriculo confeſtim deturbatis, nova fames, eaque immodicá exſurget. Novam hanc doctrinam certam & indubiam non ſtatuimus; ſed eam tantum proponimus, ut à ſolidioribus ingeniis ſedulò examinetur. Eamque inferiùs iterum diſcutiemus; dum læſæ concoctionis cauſas inquiremus.

Signa hujus affectus diagnoſtica ſatis manifeſta ſunt. Per ſe enim agrotantibus & adſtantibus apparet appetentia depravata & excedens, quæ plures cibos aſſumere cogit; qui tamen poſtmodùm nimium gravantes, per vomitum rejiciuntur, & eſt fames canina; vel ſi vomitus non ſubſequatur, animi deliquium adeſt, cum extremorum refrigeratione, & tunc eſt bulimia.

Signa cauſarum ex antecedentibus, comitantibus, & conſequentibus facilè deſumi poſſunt. Frigidæ intemperiei & humorum acidorum in ventriculo reſtagnantium ſigna ſunt ructus & vomitus acidi, dejectiones crudæ, ſitis carentia, & cauſæ externæ refrigerantes prægreſſæ. Si à defectu alimenti dependeant, ægri emaciantur, & cauſæ humiditates corporis diſſolventes adſunt, vel præceſſerunt, ac denique lumbricorum ſigna ex proprio capite erunt deſumenda.

Prognoſis hujus affectus ita inſtituenda eſt, ut ſi à cauſis externis omninò dependeat, periculoſus non ſit, modò illæ citò auferantur: à lumbricis etiam oriundus parum infert periculi, quia illis ſublatis effectus etiam tollitur.

Maximè autem periculoſus eſt, ſi ingentes evacuationes aut colliquationes corporis conſequantur, præcipuè ſi poſt ingeſtum alimentum, ventriculo adhuc pleno exiſtente, animi deliquia contingant; quando enim ea, quæ maximè juvare debent, inutilia exiſtunt, magnam ſignificant ventriculi atoniam.

Sic etiam canina appetentia, cum vomitu aut crebra dejectione perſeverans, periculoſa eſt: in cachexiam enim, hydropem, lienteriam, marcores, alioſque lethales affectus degenerare ſolet.

Quod ad curationem ſpectat, quia ut plurimùm fames canina ab humoribus malancholicis aut pituitoſis, ventriculi tunicis impactis & imbibitis, ducit originem; ad ea præſertim remedia dirigenda ſunt, quæ tum humoris peccantis evacuationem & alterationem, tum partis laborantis roborationem reſpicient.

Evacuatio inſtituenda eſt per vomitum, vel ſeceſſum remediis ſuprà in curatione inappetentiæ à frigida cauſa ortæ propoſitis. Licèt enim hi duo affectus invicem contrarij ſint, ab iiſdem tamen humoribus, ſed frigiditatis gradu & ſecundis qualitatibus admodum diverſis, ac ventriculum diverſimodè afficientibus, produci ſolent.

Remedia etiam ventriculum calefacientia & roborantia, tam interna, quàm externa, ibidem propoſita, maximè conveniunt. Quæ non ſolùm conferunt, frigidam intemperiem corrigendo, ſed etiam exſiccando & ſitim inducendo. At urgente ſiti fames imminuitur.

Præterea vinum meracum ſatis copiosè ſumptum famem potentiſſimè reſolvit, juxta Aph. Hippoc. 21. ſect. 1. Idque potentiùs adhuc præſtat illius ſpiritus, aqua vitæ vulgo nuncupatus.

Famem illam peculiariter obtundunt, quæ ventriculum potenter humectant & relaxant, humoriſque aciditatem leniunt. Qualia ſunt pinguia omnia & oleaginoſa ut adipes, olea, extremitates animalium. Quemadmodum Villanovanus refert, quendam hoc affectu percitum panem calentem amurcâ olei imbutum comediſſe, & mulierem bovis liquatum ad pem, cum pari calentis olei quantitate, duabus vicibus bibiſſe, & in tantum cibi faſtidium utrumque incidiſſe, ut nihil per quinque dies comederint, & à priori affectu liberati ſint.

Narcotica medicamenta, ſenſum ventriculi nimis exquiſitum obtundendo, famen illam caninam poſſunt imminuere. Et inter alia, theriaca recens magis ex uſu eſt. Quia præter vim narcoticam, humorum etiam malignam qualitatem, quæ à nonnullis in hoc affectu ſubeſſe creditur, virtute alexiteriâ corrigere valet.

Quia verò narcotica rarò, & nonniſi ſumma urgente neceſſitate uſurpanda ſunt, aliis temporibus theriaca antiqua, propter rationem dictam, tum etiam roborationis causâ erit uſurpanda.

Ambra griſea ad gr. v. vel vj. cum ovo ſorbili ſumpta, non ſolùm ventriculum roborat, ſed etiam proprietate ſpecificâ huic affectui prodeſſe creditur, (*conf. Hipp. V. Epid. II. &c.*)

CAPUT III.

De Pica & malacia.

Pica & malacia ſunt appetitus depravatus, quo ægrotantes res abſurdas, inutiles, & noxias appetere conſueverunt.

Κίττα ſive pica nominatur à pica ave, ſive ob varietatem coloris, quo donata eſt, ſive quòd terræ globos eſitet; mulieres autem hoc affectu laborantes, terram, gypſum, & ſimilia plerumque comedere ſolent. Malacia etiam ex Plinio appellatur, quia mulieres hujuſmodi, præ animi impotentia & mollitie, à recto & naturali alimentorum appetitu deficiunt. (*v. Melet. II.* 101.)

Producitur hic affectus à pravis & certo modo corruptis humoribus, qui in ventriculo ob læſam illius coctionem colliguntur, vel ab aliis partibus in eum transferuntur.

Ad horum autem humorum productionem maximè diſpoſita ſunt corpora pituitoſa & melancholica, præſertim verò mulieres, quibus hic affectus proprius & peculiaris eſſe videtur, quamvis pueri interdum, imò etiam viri, ſed rariùs, eo affligantur. Ad hanc rem maximè faciunt pravorum eduliorum uſus, ſuppreſſa aliqua evacuatio naturalis, præcipuè menſtruorum, animi mœrores, hepatis & lienis intemperies, obſtructiones, & imbecillitates: uteri effectus varii, & ſimilia.

Illi autem humores vitioſi, pro variis intemperierum aliarumque diſpoſitionum gradibus, variam & diſſimilem naturam obtinent; unde variæ rerum abſurdarum appetentiæ oriuntur. Cùm enim hujuſmodi humores aliàs crudi & incocti, aliàs exuſti & præaſſati exiſtant; ſic quorundam appetitus ad res acidas, auſteras, acerbas, & valdè frigida feruntur, ita ut fructuum immaturorum, aceti, omphacii, ſucci limonum, granatorum, & arantiorum, aquæ frigidæ, nivis, glaciei & ſimilium uſu aſſiduo & copioſo delectentur: alii terrea, ſicca & exuſta appetunt, ut caryophillos cinamonum, nucem moſchatam, aliaque aromata, ſal, cineres, gypſum, & ſimilia.

Familiaris eſt hic appetitus virginibus chloroſi laborantibus, & gravidis mulieribus, ob ſuppreſſionem menſtruorum, quæ in corpore moram trahentia, vitioſam induunt qualitatem, ad partes ſuperiores delata ventriculum inficiunt pravo illo ſucco à quo actiones illius depravantur, & appetitus in primis à ſtatu naturali maximè dejicitur. Pueri interdum hoc affectu detinentu, præcipuè qui à matre chloroſi laborante oriundi ſunt. Neque viri ab eo omninò immunes ſunt, quamvis rariùs id contingat, & præſertim illi obnoxii ſunt, qui melancholico temperamento præditi ſunt, obſtructionibus laborant, aut fluxus hæmorrhoïdum conſueti ſuppreſſionem patiuntur.

Apud autores maximè controvertitur, an appetitus depravatus feratur ad ea, quæ diatheſi ventriculi præternaturali ſimilia ſunt, an verò ad contraria. Dubitandi anſam dedit Galen. *cap. 3. art. parvæ*, ubi docet, ventriculum præter naturam ſe habentem appetere contraria, & in ſtatu naturali appetere ſimilia. Quam doctrinam ſequutus Avicen. *fen. 13. lib. 3. tract. 2. c. 20.* ſic loquitur: *Quando in ſtomacho aggregatur humor malus, diverſus à conſueto in qualitate ſuæ naturæ, tunc requirit aliquid ſibi contrarium. Quapropter incidit quibuſdam appetitus luti, imò carbonum, & terræ, & gypſi, & rerum hujus generis: propter qualitatem, quæ in iis eſt, exſiccantem, aut incidentem, contrariam qualitati humorum.* Saniorum tamen judicium eò dirigitur ut ſimilia potiùs quàm contraria appetantur. Cùm enim ad appetentiam excitandam phantaſia maximè concurrat, quæ à diſpoſitione corporis maximè excitatur, veriſimile eſt, dominantem humorem ad ſimilium appetitum phantaſiam movere. Sicut enim bilioſi, in ſtatu tum ſano, tum morboſo, ignis & irarum inſomnia patiuntur; pituitoſi, nivium, glaciei, & aquarum: quarum rerum phantaſmata ab humore in corpore prædominante excitantur, ſic etiam affecta ſede appetentiæ, humores vitioſi, in ea diu ſtagnantes, ſui ſpeciem phantaſiæ imprimunt, quæ ab ea obſeſſa ſimilium appetentiam excitat, etiam ratione repugnante, quæ à vehementi illa imaginationis vi ſuperatur. Adde, quod ſi contraria morbo aut illius cauſæ appeterentur, continuato illorum uſu, morbus tandem curaretur, cùm tamen ab iis deterior in dies reddatur. Huic ſententiæ quotidiana experientia ſuffragari videtur, qua docetur, virgines chloroſi laborantes & prægnantes mulieres ea plerumque appetere, quæ ipſarum temperamento & præſenti cacochymiæ conſentanea ſunt, ut ſcilicet illæ, quibus ſalſi & aduſti inſunt humores, carbones, ſalem, aromata, & ſimilia expetant: quibus verò melancholia, aut acida pituita dominatur, ad acetum, fructus immaturos, & ſimilia ferantur.

Quod ad Galeni authoritatem ſpectat, quidam penitus eam rejiciunt, dicentes: quòd ſi verum eſſet, morboſas diſpoſitiones contraria appetere; ægrotantes omnes convaleſcentes, & reliqui cacochmiâ laborantes, cibos euchymos expeterent, quod tamen veritati non eſt conſentaneum. Videmus enim ſæpe ægrotantes & convaleſcentes pravos cibos appetere, laudabiles verò reſpuere. Videmus etiam corpora excalefacta, ſive in ſtatu præternaturali, ut in febribus, ſive in naturali, ut per exercitia immodica, refrigerationem expetere.

Alii verò hanc Galeni ſententiam conciliare nituntur, dicentes: In pica intemperiem ventriculo impreſſam eſſe velut habitualem & connaturalem, & ideo facere appetentiam ſimilem naturali, quæ eſt ad ſimilia. Quod in hunc modum explicari poteſt dicendo, omnem temperiem naturalem appetere ſimilia: præternaturalem verò contraria; intelligendum eſſe poſtremum de intemperiebus, quæ fiunt ſine ſucci redundantia. Quæ enim ſunt cum ſucci abundantia, quando ſucci admodum imbibiti ſunt

tunicis

tunicis ventriculi, appetunt potius ipsis succis, quibus madent similia, quia humor, qui totas tunicas jam penetrat, quamvis noxius sit, molestiam non infert. Contra verò quando humor partem tantùm aliquam ventriculi occupat, vel est solum in cavitate, ventriculus appetat contrarium ei, quod sibi noxium est. Si autem humor totum ventriculum occupet, illiusque tunicis imbibitus, tunc facultas illius naturalis obruitur, & ita immutatur, ut non appetat nisi similia humori imbibito. Et ita rectè dici potest, illum humorem factum fuisse veluti connaturalem.

Platerus & Sennertus ab hisce difficultatibus facilè se expediunt, ad qualitatem occultam confugientes, hujusque perfugii occasionem quærunt ex eo, quod si hujusmodi ægrotantes appeterent similia causæ morbificæ, ex eorum usu copioso maximè augeretur affectus: cùm tamen videamus pica laborantes gypso, calce, carbonibus, aliisque rebus noxiosissimis sese ingurgitare, ex iisque levissimam noxam percipere, à quibus benè sani ad internecionem usque læderentur. Præterea dicunt, prægnantes mulieres humores salsos & acidos sæpe rejicere, cùm tamen salsa & acida non appetant, sed toto genere diversa. Ac denique nullam esse inter carbones, calcem, carnes crudas, aliaque cum humoribus convenientiam, constanter asseverant; atque adeo in qualitatibus manifestis non esse acquiescendum censent; ex iisque symptomatis hujus appetentiæ mirabilis causam desumi non posse, sed ad qualitatem quandam occultam & inexplicabilem esse confugiendum.

Fatetur tamen Sennertus, probabile esse à simili potius quàm contraria qualitate appetentiam istam depravatam provenire. Quænam verò sit illa qualitas, explicari non posse. cùm res, quæ appetuntur, nullam cum humoribus vel dulcibus, vel salsis, vel acidis, in manifestis qualitatibus ut plurium convenientiam habeant.

Hæc omnia conciliare possumus, dicentes, rerum absurdarum appetentiam ab humoribus simili naturâ & temperie præditis excitari, sed illos humores, præter nativam temperiem, vitio quodam peculiari, è corruptelâ quadam oriundo, esse præditos: quod vitium cum difertè explicari nequeat, ad qualitatem occultam revocari potest.

Diagnosis hujus affectus per se satis facilis est: ex sola enim ægrotantis relatione, partem præcipuè affectam esse orificium ventriculi, notissimum est; cùm illud sit sedes appetentiæ. Causa etiam ex suppositâ similium appetentiâ, conjecturâ indagari potest. Si enim appetant carbones, saltem, & similia: colligere possumus, ab humoribus salsis & exustis affectum dependere: quæ omnia clariùs innotescent, si humorum prædictorum portio per vomitum vel alvum rejiciatur; si ructus acidi, vel nidorosi, sapor amarus, acidus, vel salsus adfuerint.

Quod ad prognosin spectat, chronicus est iste affectus; non tamen ad modum periculosus si naturâ vel arte corpus ad pristinum statum revocetur, quod non adeò difficilè contingit. Excluditur enim successu temporis humor noxius crebris vomitionibus, vel medicamentis convenientibus evacuatur, & suppressæ mensium aut hæmorrhoidum evacuationes, quæ huic malo ansam præbebant, cum tempore restituuntur. Quæ tamen si negligantur & natura oneri succumbat, gravissimi morbi succedere possunt. Vitiatâ enim prima coctione, necesse est secundam & tertiam corrumpi, unde graves obstructiones, cachexiæ & hydropes contingunt. Vel etiam, si humor majori copia in ventriculum feratur, & majoris malignitatis particeps sit, cardialgias insignes interdum producit, ex quibus lipothymia & syncope, & nonnunquàm mors succedere solet.

Si mulieres hoc affectu laborantes ab eduliis pravis abstinere incipiant, & laudabilibus uti cum minori fastidio; proximæ salutis & curationis incipientis signum est certissimum.

Grævidæ mulieres à malacia ut plurimum liberari solent circa quartum gestationis mensem; quia fœtus, grandior factus, majorem humorum copiam absumit, & ipsa mater crebris vomitionibus istam illuviem excludit. Quod si malum ulterius progrediatur, periculosum est. Significat enim altiùs impressam fuisse pravam istam diathesin, quæ difficili negotio exterminari valet.

Melius est, hoc affectu laborantes, acida & acuta appetere: pejus, si res plenè à natura alienas exoptent, ut docet Avic. *fen.* 13. *lib.* 2. *tract.* 2. *c.* 10. Majorem enim significat à statu naturali recessum qui difficiliùs emendari valet.

Curatio hujus affectus varia instituenda est, pro varietate corporum ægrotantium.

In gravidis enim mulieribus pauca celebrantur remedia, ob subjecti ineptitudinem, & abortus periculum. In illis tamen leviora usurpari possunt & benigniora ex iis, quæ ad ventriculum evacuandum & roborandum in curatione inappetentiæ fuere proposita. Neque omittenda erit venæ sectio: quæ parcâ manu celebrata, & frequenter, si opus fuerit, repetita, maximum ad hujus affectus curationem momentum habet.

In virginibus autem chlorosi laborantibus curatur iste affectus iisdem remediis, quæ ad ipsius chlorosis curationem suo loco proponentur.

Quæ verò pica contingit in viris, quod tamen rarissimum est, cùm ab obstructionibus hepatis & lienis dependeat, eliminabitur harum curatione, suis locis proponendâ.

CAPUT IV.

De Siti morbosa.

SItis seu potus appetentia non minus ac fames tripliciter lædi potest, imminutè, abolitè, & depravatè. Imminuitur non rarò à dulci & insipido humore, ventriculi tunicas irrigante, vel ab humiditate nimia in toto corpore dominante: unde fit, ut partes porulentam materiam à ventriculo non trahant. Aboletur verò in morbis acutis propter interceptionem primi sensorii, quando mens ægrotat, aut quia concidit omninò facultas naturalis, extincto propemodum calore nativo; unde Hipp. *In causa sitifera non sitire, malum*; cùm sitis imminuta ab iisdem causis pendeat, à quibus inappetentia ciborum. Abolita verò, morborum acutorum sit consectatio. Neutrius tamē ratio peculiaris hîc habenda est. Sed sufficiet nobis de siti depravata, tanquam frequentiori, specialiùs agere. Quæ quidem sitis depravata etiam bifariam dividi potest, quemadmodùm fames, ut altera ad potulentorum varia genera feratur; altera verò sit aucta, & potus quantitatem ac frequentiam respiciens. Quæ potus genera absurda respicit, ad picam refertur: quando scilicet ægrotante appetunt acetum, succum limonum, vel aquam salsam. Superest igitur, ut sitim auctam contemplemur, quod symptoma frequentissimum esse consuevit, dum appetitus humidi quantitate peccat, & potus immodicè expetitur.

Causa illius proxima est defectus alimenti humidi, & siccitas ventriculi, aliarumque partium, quæ stomacho penuriam suam communicare valent.

Illa autem siccitas, vel humoris penuria exoriri solet ab omnibus iis, quæ roridam humiditatem ventriculi, totiusque corporis absumere & exsiccare valent, quæ omnia ad calefacientia & exsiccantia referuntur. Exsiccantia, per se & primariò exsiccant; calefacientia secundariò, humidum absorbendo.

Est autem sitis hæc morbosa idiopathica vel sympathica. Idiopathica fit, cùm innata ventriculi humiditas alteratur & exhauritur ab inæquali intemperie sicca, vel calida, vel utraque; interdum, & rariùs simplici; frequentiùs, cum materia conjuncta; cum humore scilicet acri, salso, aut putrido, ventriculi tunicis impacto, vel in illius cavitate incluso. Sympathica verò si ex consensu totius corporis, vel aliquarum partium, quarum venæ, exhausto humido, è ventriculo sugunt, ut in febribus hepatis, pulmonis, & aliarum partium inflammationibus contingit; tum etiam intemperiebus calidis & siccis, præcipuè renum, ut videre est in diabete, quæ eo nomine dipsacus nominatur, propter sitim ingentem, quæ illam comitatur.

Causæ externæ sunt quacumque impensè calefacere vel exsiccare valent, ut aër valdè calidus & siccus, diuturna in sole vel ad ignem mora, usus ciborum salsorum, acrium & aromatibus conditorum, usus copiosus vini antiqui &

generosi, vigiliæ nimiæ, nimia corporis evacuatio, præcipuè per medicamenta purgantia.

Hermetici sitim immodicam & præternaturalem à spiritibus quibusdam sitibundis, ex impuritatibus sulphureis genitis exoriri contendunt, qui non simplici refrigeratione & humectatione, sed spiritibus aliis sibi analogis satiari volunt: quemadmodum videmus in febrium accessionibus sitim intensam multo aquæ potu parum inhiberi, quæ tamen spiritibus acidis, vitrioli, sulphuris, salis, & similium, cum longè minori aquæ quantitate permixtis, facilius cedat.

Diagnosis nihil habet difficile: satis enim ægri de siti urgente conqueruntur. Causæ etiam propriis signis dignoscuntur, ut calida & sicca intemperies, ventriculo, aut aliis partibus inhærescens. Tum humores acres, salsi, vel amari, (quorum portio interdum excluditur, vel saltem similes sapores in ore repræsentat:) si in ventriculo contineantur, vel si per consensum aliarum partium sitis excitetur, affectuum eorundem signa sese prodent.

Quod ad prognosin attinet, sitis, quæ à causis procatarcticis excitatur, tutissima est: illa enim potu assumpto facile sedatur. Quæ verò à causis internis procedit, pro illarum varietate magis vel minùs periculosa existit.

Sitis, quæ in febribus contingit, aliisque affectibus curatu facilibus, cum eorum solutione sponte evanescit. Si verò à gravibus morbis & periculosis dependeat, est valdè periculosa, ut in hydrope contingit, in quo affectu sitis potu non sedatur; sed potius magis intenditur.

Curatio sitis morbosæ frequentiùs occurrit in febribus, & quarumdam partium inflammationibus, quæ tamen sufficienter descripta est in methodo nostra curandarum febrium, *sect.5. cap.2.*

Si verò sitis à sicca ventriculi intemperie, ex immoderatis evacuationibus, aliisque causis contracta sit; illius curatio perficitur vacuationes illas supprimendo, tum partes inanitas restaurando remediis humectantibus.

Instituto igitur primus victu analeptico, qualis in febre hecticâ, phthisi, & marasmo concedi solet, omnium præstantissima erunt duo remedia à Galen. proposita 9. meth. scilicet lac, & balneum. Quamvis enim Hippoc. *Aphorism.95. sect.5.* lac siticulosis interdicat; illud tamen intelligendum est de iis qui ob bilioši putridique humoris copiam siti afficiuntur, in quibus lac facillimè corrumpitur: non de iis, qui siti ex siccitate & consumptione laborant. Lactis usum in curatione phthiseos edocuimus.

Balneum verò fiat ex decocto rad.altheæ & lilior. fol. malvæ, violariæ, vel ex decocto capitis pedum & intestinorum vervecis. Aut butyrum recens, vel oleum violaceum, in aqua tepida dissolvatur pro balneo, quod tepidum esse debet, & frequenter usurpari.

In exitu balnei inungentur lumbi, dorsum, & ventriculus ol.violac.medullâ cruris vituli, & similibus, quibus immiscеatur lactis muliebris, aut caprilli, quantum ebibere poterit.

Utatur intereà æger syrupis, & tabellis instaurantibus, aliisque remediis, quæ in febris hecticæ curatione latiùs proponentur.

Sequens etiam opiata erit utilissima.

℞. Conservæ rud.eryngii, buglossi, ana ʒ. ii. conserv. flor. violar. & burrag. an. ʒ.i. confect.alkermes ℥.ß. diapenidij sine specibus recenter præparati, ʒ.ii. Cum syrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem castaneæ sitis tempore, superbibendo parum aquæ borraginis.

CAPUT V.

De Ventriculi concoctione læsa.

VEntriculi concoctio, chylosis appellata, quemadmodum & reliquæ omnium partium actiones, tripliciter læditur, imminutè, abolitè & depravatè. Imminuta concoctio βραδυπεψία dicitur: abolita, ἀπεψία: depravata, δυσπεψία quæ omes differentiæ unico cruditatis nomine comprehenduntur. Hæc autem cruditas duplex constituitur, nidorosa scilicet, & acida: cruditas nidorosa fit, quando alimentum in nidorosam & ustam quasi materiam mutatur, ut per eructationem odor ovorum & piscium corruptorum, vel olei frixi efferatur: qui ructus nidorosi in calidis ac biliosis naturis frequentiùs contingunt. Acida verò cruditas fit, cùm cibi in acidam naturam mutantur, & ructus acidi excluduntur, & hæc à frigida intemperie procedit. His & tertia addi potest cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitosam quandam materiam mutatur, citra tamen aciditatem.

Causæ ventriculi concoctionem lædentes, ad tria capita reduci possunt, vitium scilicet organi, objecti, & rerum externarum, seu extrinsecus advenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur: sive similares sint, sive organici, sive communes, qui omnes illius actionem evertere possunt. Intemperies tamen frequentissima est læsæ concoctionis causa. Cùm enim concoctio à moderato calore, rectè & secundum naturam se habente, perficiatur: sive ille à debita moderatione recesserit, coctionis læsio contingit. Sive frigida ventriculi intemperies, quæ caloris immutationem facit, si remissior fuerit, concoctionem imminuit, bradypepsiam parit. Si verò intentior, concoctionem abolitam & apepsiam producit. Calida verò intemperies concoctionem depravat, & dyspepsiam generat. Illæ autem intemperies interdum simplices sunt, ut in iis, qui ab ortu calore debili & ventriculi imbecillitate præditi sunt, vel calorem acrem & exurentem obtinuerunt; ut plurimùm autem cum materia conjunctæ: unde in melancholia hypochondriaca pituitæ copia & fermentatio nigri humoris, cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructusque acidos excitare solent.

Vitium objecti, alimenti scilicet, quod est ventriculi proprium objectum, multis modis contingit, dum scilicet peccat in substantia, quatitate, qualitate, tempore, & ordine assumendi.

Vitiosa sunt alimenta ratione substantiæ, quæ duriora sunt, & concoctu difficiliora: ut carnes cervinæ, leporinæ, præcipuè vetustiores, sale vel fumo induratæ, panis furfuraceus, tubera, radices, legumina, & similia, quæ dyspepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimiâ copiâ assumuntur, & eo nomine à calore vinci & superari nequeunt, unde cruditates oriuntur illis maximè familiares, qui genio & crapulæ indulgent. Minor etiam, quàm par sit, alimenti quantitas speciem quandam cruditatis inducere potest, quando cibi pauciores in ventriculo, in primis biliosо, exuruntur & præassantur.

Qualitatè peccant alimenta, quæ nimis frigida & humida, flatuosaque existunt: vel quæ calidiora tenuiorem chyli portionem exurunt, & in nidorosos vapores convertunt.

Ad hoc genus reducenda est concoquendi & condiendi ratio. Varii enim elixandi, assandi, & condiendi modi novas alimentis dispositiones inducunt, propter quas concoctu faciliora vel difficiliora redduntur.

Tempus & ordo assumendi præposterus concoctionem etiam vitiare possunt. Ut si horam cibandi consuetam omittens, nocte intempesta, & immediatè ante somnum cibis stomachum repleat: vel si post solidorum & astringentium, ut casei, pyrorum, cydoniorum, & similium assumptionem, liquida postmodum & corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare possunt, si immoderatæ sint. Atque ita aër frigidior, calorem nativum obtundendo, si debilior fuerit vel calidior, eundem calorem dissipando, coctionem evertere potest. Tum etiam exercitationes immodicæ, præsertim à pastu calorem nativum eliciendo à ventriculo ad partes exteriores, eumque præter modum dissipando, nec non chylum adhuc imperfectum præcipitando versus intestina: Alvi & aliorum excrementorum suppressio, aut fluxus immodicus; vigiliæ immoderatæ, somnus diuturnus, animi pathemata graviora

graviora, præcipuè mœror, & profunda meditatio statim à pastu, & similes causæ externæ, ventriculi actionem non parum vitiare possunt.

Præter causas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minùs tritam, & ab antiquis minimè perspectam, quæ quidem ab iis perspicuè non demonstratur: quibusdam tamen conjecturis minimè contemnendis stabilitur, cujus etiam supra in famis caninæ causis explicandis mentionem fecimus. Primum itaque statuunt coctionem ventriculi naturalem à solo calore non perfici; sed promptam illam ciborum solidorum liquationem ac dissolutionem, quâ in chylum convertuntur, ab alia causa dependere: cum experientia doceat, cibos in olla bullientes, igne luculento, etiam per plures dies continuato, nunquam talem dissolutionem pati, cùm tamen ossa in ventriculis canum brevi temporis spatio dissolvantur, & in chylosum liquorem convertantur, & in ventriculis piscium, nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingesti eodem modo dissolvantur & concoquantur. Causam itaque præcipuam hujusmodi liquationis esse statuunt spiritum quendam, aut liquorem acidum, à liene in ventriculum transfusum, qui eximiam dissolvendi facultatem habeat. Quam sententiam ex Galenicorum doctrina eliciunt, qua sancitum est, humorem melancholicum, à liene in ventriculum tranfusum, excitare appetentiam, idque vel constringendo ac corrugando tunicam interiorem ventriculi; vel aciditate sua vellicando. Quod quidem impugnari potest ex eo, quod si constringendo id faceret, omnia adstringentia idem præstare possent: & si vellicando, acria quælibet potentiùs, quàm acida appetentiam excitarent. Probabilius igitur existimant, humorem illum appetentiam excitare per accidens; penuriam scilicet alimenti inferendo per dissolutionem illius, quod ingestum est, ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni usum tribuunt, quam qui ab antiquis fuit propositus; nempè ventriculo subministrandi præcipuum coctionis instrumentum. Hujus rei conjectura satis valida ex avibus elicitur, quæ durissima plantarum semina dissolvunt, & lienem habent ventriculo undequaque circumductum, ut potentius spiritum illum dissolventem inspiret, vel liquorem acidum commodiùs communicet. Validum autem avibus inesse acidum illum spiritum, ostendit Helmontius proprio experimento. Refert enim, se in pueritia, cùm passerem aleret, ipsi aliquando linguam obtulisse, quam ille rostro apprehendens deglutire conabatur: se verò linguæ apice, passeris guttur contingente, maximam in eo aciditatem percepisse. Spiritus verò dissolvens, avium ventriculis inhærens, probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad juvandam concoctionem passim præscribuntur in pulveribus digestivis, quos hunc affectum præstare credibile est, ciborum dissolutionem adjuvando, cùm iidem gallinarum ventriculi calculosis etiam præscribantur, quibus calculorum dissolutio maxime juvatur. Idque manifestiùs elicitur ex eo, quod ex avium ventriculis sal eliciatur, maximâ calculos dissolvendi efficaciâ præditum. Ex quo quidem sale, ventriculis avium magnâ copiâ infixo, natura sagax & provida spiritum elixere novit in vivente animali, cujus adminiculo, concurrente calore nativo, solidorum alimentorum dissolutionem moliri possit. Et vulgò notissimum est, ex salibus dissolventibus, putà vitriolo, nitro ammoniaco, & sale communi, spiritus elici, longè efficaciori dissolvendi vi præditos.

Ille igitur spiritus, seu liquor acidus à liene in ventriculum transfusus, dum secundum naturam se habet, bonam ac laudabilem ciborum concoctionem efficit: si verò à statu naturali recedat, ventriculi actionem evertere potis est. Sicut antea dictum fuit, ex hisce præsuppositis caninam appetentiam excitari, quando spiritus ille seu liquor acidus nimiam activitatem, & potentiorem dissolvendi vim obtinuit. Sic etiam ex adverso, si vis illa dissolvens debilior efficiatur, aut omninò deficiat, coctio ventriculi imminuta, aut abolita sequetur. Hinc dicit Helmontius, Aphorismum Hippocratis primum, sect. 6. qui sic habet: *In longis lævitatibus intestinorum, si ructus acidus superveniat, qui prius non erat, signum bonum*, interpretandum esse: ut scilicet ructus acidus superveniens significet, fermentum illud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, restitui incipere.

Fulciamus & nos novam hanc doctrinam proprio experimento. Cùm enim anno præterito 1648. alvi fluxu pituitoso & melancholico, per quatuor menses integros afflicti essemus, & ab eo ad extremam maciem & veluti marcorem perducti; quandoquidem omnia alimenta in pituitosam & mucilaginosam substantiam convertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquere nequeuntis; post multa remedia, per totum illud tempus usurpata, quorum maxima pars parum aut nihil profuit: tandem aceti acerrimi usu frequenti, intra paucos dies à sævo illo affectu integrè liberati sumus: cujus equidem aceti vi acidum illud naturale penè deperditum, plurimùm adjutum ac restitutum fuisse conjicere possumus. Usus autem aceti fuit in pastibus cum ovis induratis, quæ frustulatim dissecta aceto intingebamus, & per aliquot dies hoc solo edulio in omnibus pastibus utebamur: Tum hoc manifestè percipiebamus, quod si acetum non esset valde acre, exiguum ventriculo adjumentum ferret.

Diagnosis hujus affectus, juxta læsæ coctionis differentias, varia est. Ac primùm apepsia & bradypepsia iisdem signis indicantur, per magis & minùs tantùm differentibus. Illa autem signa sunt ructus acidus, alimenti incocti, vel semicocti per os aut alvum rejectio, causæ ventriculum refrigerantes prægressæ, gravitas, tensio, & inflatio in regione stomachi, læsio à frigidis assumptis, urinæ tenues, aquosæ, & decolores. Interdum tamen urinæ crassæ & rubræ apparent, ex succo impuro ac fæculento, qui ob primæ coctionis imperfectionem à chylo sufficienter separari non potuit, sed ad renes usque transmissus cum seroso humore, impuras etiam urinas reddit, quales interdum, à melancholicis præsertim & scorbuticis excerni solent. Fusiorem hujus urinæ explicationem, vide apud Sennertum *lib. 3. pract. part. 8. sect. 2. cap. 6.* Dyspepsiam verò seu depravatam coctionem, ostendunt ructus nidorosi, sapor similis, aut putredinosus in ore; sitis & æstuationis sensus, à calidis assumptis læsio.

Si idiopathice ventriculus laboret, propria ejusdem morbosæ dispositionis signa aderunt. Si verò sympathicè afficiatur, ex propriis partium affectarum signis illa sympathia est elicienda. Si verò ex errore causarum externarum, vel objecti vitio symptoma dependeat, ex earum præsenti aut prægressa constitutione, ægri vel astantium relatu, innotescet.

Prognosis hujus affectus ita instituenda est. Coctionis vitium quod à causis externis excitatu, facilè corrigitur, causis illius sublatis, & idonea victus ratione instituta.

Faciliùs etiam curatur læsa concoctio, ex humoribus ab aliis partibus in venticulum translatis, quàm dum à proprio ventriculi vitio exoritur. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem stabilem in ventriculo excitent, coctionis officium restituitur.

Abolita ventriculi coctio omnium deterrima est, quia totius corporis nutritio frustratur, unde morbi lethalissimi, ut lienteria, hydrops, atrophia, & similes consequuntur.

Coctio imminuta sua etiam parit incommoda, ut colicos dolores, cachexias, ac tandem hydropis varias species.

Depravata concoctio multorum etiam malorum causa est: putà obstructionum, scabiei, febrium, & similium.

Curatio perficitur sublatione causarum externarum, antecedentium, & conjunctarum, quæ affectum istum efficiunt, augent, vel conservant.

Ac primùm advertendum erit, utrum ab aliis partibus ad ventriculum humores transferantur; & in hoc casu humores illi erunt evacuandi ac revellendi, partis mandantis affectus corrigendus, & ventriculus roborandus. Affectarum aliarum partium curationes ex propriis capitibus erunt desumendæ. Ventriculi verò roboratio ex inappetentiæ curatione desumi poterit.

Quæ

Quæ verò ex proprio ventriculi vitio coctionis læsio contingit, ea ut plurimùm ab humoribus frigidis aut calidis ducit originem ; atque adeò eandem curationem obtinet, quæ pro inappetentia à similibus causis oriunda fuit proposita, quam hîc frustra repetere non opus est.

Si denique Hermeticorum causa peculiaris supra proposita animadversione digna sit, illi providendum erit, primò lienis pravam diathesin corrigendo, & spiritus dissolventes restituendo substantia quadam acidâ, cujus generis sunt spiritus sulphuris, vitrioli, salis, succi limonum, granatorum, arantiorum, & acetum.

CAPUT VI.

De Singultis.

SIngultus est motus ventriculi depravatus, quo rem sibi noxiam expellere nititur.

A vomitu distinguitur ex eo, quod materia, quæ vomitu rejicitur, in ventriculi cavitate contineatur, & ille totus invertatur, ut materiam illam excludat ; in singultu verò materia peccans tunicis ejusdem infixa sit ; ideo ventriculus sese constringat, ac fibras suas concutiat, ut eam excludat. Et ut nauseam quoque in hac definitione comprehendamus : dicimus, motus ventriculi expulsivos tripliciter fieri : vel enim natura quandoque vult insurgere ad expellendum, & non potest, aut non sufficienter ad hunc motum irritatur, & tunc nausea fit : aliquando insurgit & expellit, & fit vomitus : vel denique insurgit, ut expellat, sed non potest expellere, & tunc fit singultus.

Ille autem motus convulsivus est, non autem vera convulsio, quæ solis musculis competit, & partibus voluntario motu donatis.

Causæ singultus immediatæ proponuntur ab Hippoc. *Aph.* 39. *sect.* 6. inanitio & repletio, sicut & convulsionis. Gal. & Avicenna tertiam addunt, nempe irritationem à materia acri. Alii anxiè laborant, ut materiam irritantem ad repletionis genus trahant, quo sententiam Hipp. illæsam tueantur. Verùm ubi res ipsa loquitur perspicuè, non opus est rerum evidentias propter Authorum verba confundere & obscurare. Quid enim clarius est, quàm singultum fieri à facultate expultrice irritata ? Quæcunque igitur irritationem illam efficere possunt, erunt causæ proximæ singultus : Jam verò humores & vapores, quantitate vel qualitate peccantes, ventriculum irritare possunt ad expulsionem, & sic repletio & acrimonia erunt causæ diversæ toto genere distinctæ. Inanitio verò quomodo singultum excitare possit, non est facile explicare. Cùm enim illius essentia consistat in defectu, nemo dixerit, naturam insurgere ad defectum expellendum ; quin potiùs movebitur ad illum reficiendum ac reparandùm, & sic attractionem potiùs, quàm expultricem facultatem movebit. Si verò interdum singultus magnas evacuationes sequatur, ut in acutis & malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit : id non evacuationi simpliciter tribuendum ; sed potius malignæ cuidam qualitati, à morbo, vel medicamento ventriculo impressæ.

Materia autem singultum efficiens, vel in ipso ventriculo colligitur, vel aliundè ab hepate, liene, intestinis, aliisque partibus, vel etiam toto corpore communicatur. Sic alimenta vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti, singultum idiopathicum producunt. Sympathicum verò inferunt vicinarum partium inflammationes, transmisso ad ventriculum ichore, aut vapore acri ; tum etiam, quòd tumor, hepate præsertìm inflammato, ventriculum comprimit : unde facultas expultrix assiduè irritatur. Denique à toto corpore possunt transferri ad ventriculum humores, vel vapores acres, in affectibus totum corpus occupantibus, ut interdum in febribus acutis & malignis contingit.

Diagnosis hujus affectus per se conspicua est. Causæ verò signa ita distinguenda sunt, ut si idiopathicè contingat affectus, magis continuus sit, & humorum in ventriculo contentorum signa appareant, & affectio vomitu sedetur. Humor verò peccans, in ventriculo collectus vomitu, aut ructu, aut oris sapore, aliisque signis internosci poterit. Si denique ab alterius cujusdam partis morbo oriuntur, ejusdem signa ex propriis capitibus erunt desumenda.

Quod ad prognosin attinet : Singultus, qui à causa aliqua procatarctica, ut cibo, potu, aut frigore exoritur, periculosus non est ; tum neque ille, qui crisin per vomitum interdum antecedit, sed tunc reliqua signa in bonum consentire, & salutaria esse debent.

Si quis in laboriosa febre singultiat, morbo laborat pessimo. Hippoc. *in Coacis*. Fit enim ille singultus ab humoribus acribus & malignis, tunicam ventriculi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem stimulantibus. Et dicit Vallesius, se nullum vidisse servatum in extenuatis, aut febre ardente vel malignâ correptis, cui singultus supervenerit. Sic apud Hipp. 3. *Epid. sectione secunda, Ægr.* 12. Mulier, quæ in foro habitabat, die 12. frequentes singultus patiebatur, & 14. interiit. Observavit etiam Platerus, singultum, febribus ardentibus supervenientem & perseverantem, plerumque mortis esse prænuntium, eundem etiam in dysenteria esse lethalem.

A vomitu singultus & oculorum rubor, malum. Hippocr. *Aphor. sect.* 7. duo hæc signa si vomitui superveniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perseverent, ideò lethalia habenda sunt, quia inflammationem cerebri, aut ventriculi denuntiant : quæ inflammatio non modò ipsius singultus ac ruboris oculorum causa sit, sed etiam vomitus. Si enim vomitus excitaretur ab acribus humoribus, os ventriculi ejusque tunicas mordentibus ; excretis per vomitum illis humoribus, cessarent vomitus & singultus : nec à vomitu ullus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret. At cùm vomitus non solùm non profuerit, sed etiam post se singultum & oculorum ruborem invexerit, certissimum est, illa tria, vomitum, singultum, & oculorum ruborem, ab inflammatione cerebri, aut ventriculi dependere. Cerebrum enim inflammatum sanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & in extimam oculi tunicam effundit ; unde oculorum rubor, cui ventriculus consentiens, per nervos sextæ conjugationis admodum insignes, ab ea cerebri inflammatione facilè in vomitum ac singultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu singultum, & unà cum singultu ruborem oculorum invehit, facto concursu sanguinis fervidioris ad oculos, propter maximum consensum, qui inter istas partes intercedit : quem facilè ostendunt suffusionum initia, imaginumque ante oculos appariciones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt. Unde meritò Hippocrates, *in libro de locis in homine*, à vomitu oculos maximè lædi asseruit.

A jecoris inflammatione singultus, malum. Hippoc. *Aphor.* 17. *sect.* 8. Singultus tum jecoris inflammationi supervenit, ut docet Galen. *in comment. Aphorismi*, quando inflammatio auctior & deterior evasit. Tunc enim magna inflammatio in hepate eò usque accrevit, ut vehementer superiori ventriculo incumbat, & singultum inducat : imò verò, affluente materia, nonnumquam inflammatio aut erysipelas gignitur in ipso ventriculo. Sin minùs, ab ea, ventriculi tunicis imbibitâ, morsus excitatur. (*Melet. III.* 62.)

Curatio hujus affectus ad causas dirigitur, quæ ut anteà dictum est, vel sympathicè hunc affectum producunt, vel idiopathicè. Sympathicè afficientes causæ sunt *aliarum* partium affectus, quibus curatis singultus etiam aufertur ; quamvis ea remedia, quæ symptomati demulcendo idonea sunt, & inferiùs proponentur, interim usurpari valeant.

Idiopathicus verò affectus fit à pituita, flatibus, bile, aliove humore acri, aut malignæ qualitatis participe.

Qui fit ab humore pituitoso, tunicis ventriculi imbibito, curatur remediis humorem illum incidentibus, detergentibus, expurgantibus, ac ventriculum roborantibus ; qualia in curatione inappetentiæ à frigidâ causâ oriundæ

oriundæ fuerunt propoſita. Quibus ſequentia, velut affectui magis appropriata, adjicienda ſunt.

℞. Caſtorei ʒ.j.ſucci menthæ ℥.iiij.Miſce, capiat æger cochl.ij.vel iij. urgente ſingultu.Eodemque remedio poteſt inungi ventriculus calide, bis aut ter in die.

Acetum ſcillit. ſumi poteſt frequenter, ad materiam tunicis ventriculi impactam incidendam & reſolvendam; vel illius loco oxymel ſcilliticum.

Caryophylli in ore frequenter detenti non parùm juvant.

Utile eſt etiam elixir proprietatis, à Crollio deſcriptum.

℞. Seminis anethi ʒ. ij. vel iij. decoquantur leviter in vini generoſi ℥. viij. de quibus ʒ. j. capiat æger, manè & ſerò. Idem ſemen incluſum linteolo naribus frequenter objiciatur.

In affectu contumaci pilulæ ſequentes erunt efficaciſſimæ.

℞. Caſtorei & myrrhæ,ana ʒ.iij. ſalis gemmæ ℥.ß. diagryd. & maſtiches, an. ʒ.j.agarici recenter trochiſc.ʒ.iij. aloës electæ ad pondus omnium.Excipiantur ſucco menthæ, & fiat pilular. maſſa, de cujus Drach. j. fomentur pilulæ vj. deauratæ.Capiat ij.vel iij.manè duabus horis antè cibum, bis in ſeptimana.

Simpliciores pilulæ, nec parùm efficaces fieri poſſunt ex pulvere hieræ cum oximelite, quarum Drach.j. exhiberi poterit.

Intermediis verò diebus utetur pulvere ſequenti.

℞. Sem. anethi ℥. ß.zedoariæ, ligni aloës, nuc. moſchat. caryophyll. pulv.diambræ,an. Drach.j. Capiat manè ℈.ii. cum pauco vino odorifero. Vel adde ſalis communis ʒ. iij. utatur pro condimento ciborum ordinariorum.

Ventriculo admoveatur ſequens cataplaſma.

℞. Rad. ariſtoloch. longæ,ireos Florent. baccar.lauri, fol.rutæ,&menthæ ſicchor.an.Drach.iij.caſtorei,myrrhæ, ana Drach. ij. caryophyll. hypociſt. ana Drach. vj. cum melle anthoſato fiat cataplaſma.

Tandem in affectu contumaci ad decoctum, guaiaci,& thermarum ſulphurearum uſum, tanquam remedia generoſiſſima, confugiendum erit.

Qui à flatibus producitur, iiſdem remediis curatur; quibus adduntur ſtatus diſcutientia. Admoveantur etiam cucurbitulæ regioni ventriculi, quæ inſtar miraculi,flatulentos infimi ventris affectus repentè mitigant & tollunt.

Qui ab humore acri & bilioſo oritur, præter ea remedia,quæ pro inappetentia, à calida intemperie genita,fuerunt propoſita, huic etiam affectui convenientiſſima, curari debet phlebotomiâ (ſi plethora adfuerit,vomitione, aut purgatione blanda) tertio quoque die repetita in hunc modum.

℞. Rhab. elect. pulverat. & aquâ endiviæ donec molleſcat irrorati ℥.ß.pulpæ tamarind. ʒ. ij.ſem.endiviæ,portulac. & ſpodii, ana ʒ. j. ſantali citrini, & diagrydii, ana ʒ. i. Cum ſyrup. de limon. fiat maſſa pilular. de cujus ʒ.ß. formentur pilulæ iv.vel v. quæ dentur manè, ut dictum eſt.

Aliis verò diebus ſumat conſervas roſar.& borrag.pauco pulvere triaſantali aſperſas: vel opiatam in prædictæ inappetentiæ curatione deſcriptam.

Emulſiones frequentes, ex ſeminibus frigidis paratæ, dicti humoris acrimoniam potenter demulcent, vel in affectu minùs calido lac amygdal. dulcium.

Syrupus de pomis, cum ſyrupo cydonior. mixtus, ex cochl. exhibendus.

Juſculum affatim & ſæpè propinandum.

Aqua frigida, vel calida, aut ptiſana copiosè bibenda.

Oleum amygdal. dulcium, humorum acrimoniam retundit.

Foveatur regio ſtomachi cum ſpongia in aceto roſac. macerata.

℞. Cerati ſantalini, & unguenti roſac. ana ℥. j. maſtiches ʒ. ß. cortic. citri & carnis cydonior. ana ʒ. j. Cum ſucco ſempervivi, & pauçâ terebinthina, fiant emplaſtra duo, quorum alterum anteriùs, alterum poſteriùs ſtomachi ſedi applicetur.

Inungatur regio hepatis unguentis refrigerantibus: Quia ab ea parte humores in ſtomachum confluere ſoliti ſunt.

Si verò malignæ cujuſdam qualitatis ſuſpicio ſit,theriaca, aliaque alexipharmaca erunt præſcribenda, & regio ventriculi ol. ſcorpio. Matthioli inungenda.

A quacumque verò cauſa oriatur ſingultus, ſequentia utiliter uſurpari poterunt.

Primò humoris peccantis evacuatio per vomitum inſtituenda, ſi æger facile ferat.Et reiteranda vomitio,ſi affectum imminuat, non autem prorsùs auferat; etiam fortioribus exhibitis, ſi neceſſitas exigat; quemadmodùm docet Platerus in ſua praxi.Cujus rei experimentum proponit in obſervationibus,his verbis. *Chirurgus æger factus mox ſingultire cœpit adeò continuatis vicibus, dies noctesque ut nec dormire, nec rectè loqui, aut cibum capere poſſet. Ad extremũ hoc pacto debilitatus,cùm nihil juviſſet, & jam in agone eſſet,dedimus illi non ſine metu, ipſo tamẽ ſummoperè rogante,vomitorium ſatis validum chymiſticum,quod Medicus ad manum habebat.Unde immenſam bilis aruginoſæ & nigræ copiam evomuit aliquoties,ceſſavitque ſingultus,ipſeque ſenſim convaluit.*

Si æger vomitum averſetur, per inferiora expurgandus eſt.

Præparandus humor antè vacuationem aut ipſius iterationem, incidentibus & abſtergentibus. Poſteà ſequentia conveniunt.

Cucurbitula admota deorſo in regione ventriculi, vel etiam parti anteriori ejusdem.

Ventriculi per faſciam conſtrictio, quo minùs dilatari queat.

Extremorum ligaturæ.

Semen aniſi aſſumptum, quod peculiariter ſingultum ſedare creditur.

Clyſteres frequentes, qui humores noxios à ventriculo revellunt.

Animalia juniora ventriculo admota.

Sternutatio materiam in ventriculi tunicis impactam excutit. Quemadmodùm Chryſimachus Medicus apud Platonem,Ariſtophanem ſingultientem, qui ſpiritus cohibitione & aquâ frigidâ gargariſatâ curari non potuerat, ſternutamento excitato curavit.

Galen. 8.*de comp. medic. ſecundum lac.* proponit medicamentum Aſclepiadis: Cujus ſingula examinat ſimplicia, idque probat, quaſi omes habeat facultates ad hanc intentionem idoneas, ſcilicet diſcutiendi & evacuandi materiam noxiam per alvum & lotium,roborandi ventriculum, &poſtremò mitigandi acrimoniam humorum. Compoſitio eſt talis,quæ recipit coſti, vel illius loco,galangæ, croci, ſpicæ nardi, roſar. recent. maſtiches, ana ℈.iiij. aſari, aloës, ana ℈. ij. opii ℈. j. cum ſucco pſyllii fiant paſtilli; de quibus detur ℈. j. ſingulo manè.

Ad hujus imitationem breviùs parari poſſunt pilulæ pro una doſi, ex aloës ʒ. j. laudani opiati gr. i. ii. vel iij.Si animus ſit magis purgare,addi poſſunt diagrydii gr. iii. vel iv.

Quàm inſignes vires habeant in hoc affectu medicamenta ex aloë parata, teſtatur Duretus his verbis:*Permulti cum ſingultiendo frangerentur, ducta alvo per quinque dies, hierâ, glutinoſis & nigris humoribus ejectis, ſingultiendi finem fecerunt.*

Platerus in obſervationibus refert, ſe puerum decem annorum per octiduum dies noctesque ſingultientem curaſſe aquâ nucum viridium, cum raphano priùs in aceto maceratarum deſtillatâ, quam vomitionis excitandæ gratia propinare ſolebat. Verùm etſi minimè vomuerit, tamen ſtatim ſingultum deſiiſſe, & cùm ſub noctem denuò hauſtum bibiſſet, ab hoc ſymptomate penitus fuiſſe liberatum.

Foreſtus narrat, ſe hominem, gravi ſingultu laborantem, curaſſe unico hauſtu decocti ſeminum anethi,carvi portulacæ, & papav. albi in cereviſia tenuiori.

Claudinus valdè commendat diaphœnicum cum philo-

nio Romano, ubi cauſa & ſymptoma valdè urgent.

Narcotica denique ſola pertinacem ſingultum, & aliis remediis minimè cedentem, facilè compeſcunt, ſenſum partis obtundendo nimis exquiſitum.

CAPUT VII.

De Nauſea & Vomitu.

NAuſea & vomitus differunt tantùm ſecundum magis & minùs. Uterque affectus eſt motus ventriculi, quo res in cavitate ſua contentas expellit, vel expellere nititur. Eſt igitur nauſea inane vomendi deſiderium cum anxietate, & tenuis ac pellucidi humoris, per ſimplicem ſalivationem excretione. Eam excitare ſolet quidquid ventriculo quantitate vel qualitate moleſtiam infert: nec tamen propter ventriculi imbecillitatem, aut orificii ejuſdem ſuperioris robur, vel materiæ craſſitiem & viſciditatem excludi poteſt.

Vomitus verò qui Græcis ἐμετος, vel ἐμεσις nominatur, eſt motus ventriculi depravatus & concuſſivus, quo vix expultrix irrita, contractis fibris partis inferioris, laxatiſque ſuperioris, materiam in capacitate contentam ſibi moleſtam, ſenſibiliter per ſuperiora violento impetu rejicit. Dicitur motus depravatus, tùm ratione objecti moleſtantis, tùm ratione motus ipſius, qui fit à fundo verſus orificium, quaſi per ſubverſionem; cum motus ventriculo naturalis versùs inteſtina & pylorum compulſivus fiat.

Vomitus differentiæ à cauſis deſumuntur, quæ vel internæ ſunt, vel externæ. Ideò vomitus primùm dividitur in naturalem & artificialem. Naturalis rursùm vel extra conſtitutionem morboſam accidit, vel ipſo morbo præſente: unde triplex exſurget illius differentia, ut alius ſit periodicus, alius criticus, alius ſymptomaticus.

Periodicus eſt qui extra morboſam conſtitutionem & velut naturâ aſſuetâ exercetur præcautionis gratia, & certis temporum ſpatiis repetitur: unde apud Hippocratem legimus, antiquos bis in menſe, continuis, aut interjectis diebus, vomere ſolitos. Et noſtris etiam temporibus multi reperiuntur, quorum per quædam intervalla alii ſingulis menſibus, alii ſingulis ſeptimanis, alii ſingulis diebus humorum bilioſorum, & frequentiùs pituitoſorum copiam vomitu rejicere conſueverunt; quibus evacuationibus tanquam prophylacticis à multis morbis præſervantur. Et hic vomitus verè ſymptoma non eſt, quia ſine ullo morbo præſente excitatur; ſed potiùs motus naturæ nominandus.

Criticus vomitus non rarò contingit in morbis, eoque materia morbifica (priùs coctione præparata) ſalutariter evacuatur, vel tota; undè perfecta morbi ſolutio; vel majori parte, undè magna illius imminutio ſuccedit.

Symptomaticus vomitus fit à naturâ irritatâ & debilitata; & ſine ægri allevatione, quia vel non ſatis copioſè, aut confertim fit, vel continuo materiæ morbificæ affluxu fovetur & perſeverat.

Aliæ vomitus differentiæ petuntur ab excretis. Quandoque enim materia, quæ excernitur, alibilis eſt, quandoque excrementitia. Alibilis materia eſt cibus, aut chylus, aut ſanguis purus, vel permixtus. Excrementitia materia eſt pituita, bilis, melancholia, ſerum, pus, lumbrici, & ſimilia.

Vomitus artificialis generali vocabulo à nobis appellatur, quicunque à cauſis externis inducitur.

Illæ autem cauſæ externæ, quæ vomitum excitare valent, ſunt præcipuè ictus vel caſus, compreſſio circa epigaſtrium, aër auſtrinus vel contagioſus, aura venenata, fœtidus odor, exercitationes violentæ & moleſtæ: ut ſuccuſſatio equi inſueta, navigatio in mari, potiſſimùm flante auſtro, aſpectus vel imaginatio rei fœdæ & exoſæ, & ſimiles cauſæ externæ, quæ naturam irritando, vel humores commovendo vomitum excitare ſolent. Ac præ cæteris aſſumpta maximam vim habent ad vomitum excitandum, non ſolùm medicamenta, & emetica ideo nominata, & venena toto genere nobis infeſta: ſed etiam alimenta, vel ſuâ naturâ noxia, vel alicui peculiariter exoſa; ut eſt apud Hippocr. de illo, qui ab eſu fungorum vomitu vehementi excitato interiit. Idem contigit aulico Antonini Imperatoris ex caſeo putri magna copia comeſto. Idem præſtat alimentorum qualitas pinguis & oleoſa tum etiam ordo aſſumendi præpoſterus, quando humectantia & relaxantia poſt aſtringentia ſumuntur, denique alimenta nimia quantitate ingeſta, quantumvis euchyma & laudabilia, vomitum excitare poſſunt, ut crapulæ deditis ſæpè contingit. Tum enim natura, nimiâ mole gravata, inutile pondus, cujus coctioni par eſſe non poteſt, excludere tentat; ad quam etiam excluſionem excitatur mala qualitate, quæ illis alimentis per corruptionem, ob pravam coctionem, inducitur.

Cauſæ internæ ſunt antecedentes, vel conjunctæ.

Antecedentes vel à corpore univerſo, vel à peculiari aliqua parte in ventriculum confluunt. A toto corpore feruntur in plethorâ, cachexiâ, febribus, aliiſque affectibus totum corpus occupantibus. A parte aliqua peculiari derivantur ſæpè humores in ventriculum, ut in hepatis inflammatione, lienis aut meſenterii obſtructione, ſuppreſſis menſtruis, aut hæmorrhoidibus; catarrhoſa conſtitutione, & ſimilibus. His addenda eſt prava pori cholidochi conformatio, quandò ſcilicet non in duodenum inteſtinum, ſed in ipſum ventriculum implantatur, unde picrocholi ἀνω nominantur, qui vomitu bilioſo, propter pravam hanc conformationem, frequenter divexantur. Fit etiam vomitus interdum in periſtaltico inteſtinorum motu, quando obſtructa inteſtina, in colico, vel iliaco affectu, humores liberum exitum invenientes, ad ſuperiora propellunt. Lumbrici etiam non rarò, in ventriculum aſcendentes ab inteſtinis, ejuſque tunicam interiorem vellicantes, vomitum efficiunt. Ac denique abſceſſus diſruptus in liene, meſenterio, aliiſque abdominis partibus, vomitum purulentum & ſanioſum excitare ſolet.

Cauſæ vomitus conjunctæ ſunt eædem ſuprà memoratæ, quando ad ventriculum fluxerunt. Quandiu enim in aliis partibus continebantur, erant cauſæ antecedentes: Poſtquàm verò ad ventriculum tranſlatæ ſunt, in eoque commorantur, cauſæ conjunctæ rationem obtinent. Tales cauſæ ſunt præcipuæ humores varii, quorum etiam nonnulli in ipſo ventriculo generantur; pituita potiſſimum, cujus maximus proventus non rarò fit in ventriculo per cruditates & apepſias; quando ſtomachus debilis alimenta probè non concoquit, eaque in pituitoſum excrementum convertit. Sic etiam in ventriculo interdum generatur bilis porracea ex corruptis alimentis, ut docet Galenus *comment. in prognoſtic.* & hoc luculenter apparet in pueris lactantibus, qui ex lactis corruptione in ventriculo, fæces porraceas & æruginoſas excernere conſueverunt.

Hæc tamen bilis porracea, ex corruptis alimentis in ventriculo genita, non eſt ejuſdem naturæ cum ea, quæ ex bile flava per aduſtionem & torrefactionem generatur.

Signa vomitus diagnoſtica per ſe manifeſta ſunt. Cauſæ verò, prout variæ, ſic etiam variis ſignis innoteſcunt.

Primò igitur, ſi ventriculi ipſius vitio vomitus contingat, ejuſdem partis laborantis ſigna apparent: ut cibi faſtidium, gravitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi, tarda & difficilis concoctio, ructus acidi, vel nidoroſi, aliaque ſigna debilitatem & intemperiem illius partis demonſtrantia. Sic etiam, ſi ex morbo organico vel communi, ventriculo inhærente (ut tumore, vel ulcere) vomitus oriatur, eorum morborum ſigna ſeſe produnt. Si verò per ſympathiam totius corporis, aut aliarum partium vomitus contingat, affectus totum corpus, vel aliquam partem obſidentes apparebunt.

Totum corpus afficitur in febribus, cachexia, ictero, atrophia. Partes verò peculiares, à quibus frequentiùs humores ad ventriculum tranſmittuntur, ſunt cerebrum, hepar, inteſtina, & uterus.

Si

Si è cerebro humores ad ventriculum confluant, deſtillationis ſigna apparebunt. Tum etiam vomitus erunt ſpumoſi ac pituitoſi, nauſea erit magis moleſta, quo tempore cibus aſſumitur.

Si ex hepate humor tranſmittatur, is plerumque bilioſus eſſe conſuevit: atque adeò bilis vomitu rejicitur, & vomitus ante cibum, quàm eo aſſumpto, moleſtior eſt: tum aliquis affectus, ut dolor, tumor, aliuſque in hepate apparet.

Si ex inteſtinis materia, ad ventriculum feratur, dolor colicus aut iliacus aderit, vel lumbricorum ſigna ſeſe oſtentabunt.

Si denique per uteri ſympathiam vomitus concitetur; conceptio aderit, vel menſium ſuppreſſio, vel alia ex utero ſymptomata prodibunt.

Quibuſdam etiam ſignis conjicere poſſumus, utrùm humor in cavitate ventriculi contineatur, vel tunicis ipſius adhæreat. Si enim in cavitate ſit; leviſſimo conatu rejicitur, & ineſt ventriculo tenſio & anxietas ab aſſumpto alimento, quæ non ceſſat, donec humores vomitu rejecti ſint qui ſoli plerumque excernuntur, alimentum verò retinetur. Si verò humores tunicis adhæreant, ab ingeſto cibo præcipvè vomitus contingit, & alimenta ſine humoribus rejiciuntur: citra verò cibum nauſea admodùm moleſtat, & quod rejicitur, craſſum ac viſcidum eſt, magnoque conatu, extruditur.

Cauſæ externæ ex ægrorum relatu innoteſcent, ut ſi nimio cibo & potu ſeſe ingurgitaverint, vel ictum aliquem gravem in illa regione acceperint, vel pravum aliquod edulium aut venenoſum ingeſſerint.

Imminentis denique vomitus ſigna proponuntur à Galen. *lib. 3. de criſ. cap. ultimo*, qualia ſunt, dolor capitis, vertigo tenebricoſa, tremor labii inferioris, oris ventriculi morſus, frequens & copioſa ſalivatio.

Prognoſis hujus affectus in hunc modum inſtruenda eſt.

Vomitus ex bile flava & pituita mixtus, qui nec valdè craſſus eſt, nec admodùm copioſus, & qui duos iſtos humores habet exquiſitè permixtos, bonus. Talis enim vomitus in ſubſtantia, quantitate, qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis. pituita & flava bilis ſunt omnium mitiſſimi. Si autem quantitate & conſiſtentia mediocri, ac benè invicem permixti per vomitum egerantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi aut pituitoſi die critico erumpentes, boni. Non ſolùm enim vomitus permixti ex utroquo humore boni ſunt; ſed etiam qui fiunt ſeorſim ex alterutro humore, ſi talis humor morbum committat quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus criticè erumpens, aut pituita in pituitoſis, morbi ſolutionem afferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alvi profluvio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperveniens, morbum ſolvit. *Aphor. 15. ſect. 9.* Fit etiam revulſio materiæ morbificæ in contrariam partem. Et illa revulſio oſtendit naturam refici, ac vires reſumere. Ut enim Medicus eorùm, quæ ad partem aliquam fluunt, retractionem molitur, ita natura, cùm prævalere incipit, humoris ad partem affectam confluentis revulſionem facit, dum illa pars refici ac roborari incipit.

Vomitus paucus & laborioſus in acuta febre, malus. Nihil enim eorum, quæ decretoria ſunt, exiguè ſecerni convenit; ſed quæ ita vacuantur omnia, duorum alterum ſignificant; aut materiæ copiam, quam natura tolerare nequit, ſed ex ea aliquid ſymptomaticè effundit, vel naturæ imbecillitatem, quæ ſuperflua expellere fruſtrà nititur.

Vomitus variegati ex multis humoribus conſtantes, mali; ſignificant enim varios humores in corpore latitare, qui eo majus negotium naturæ faceſſunt, quò difficilius eſt pluribus inimicis reſiſtere. Si enim adverſus varia alimenta pugnare naturæ grave eſt, quantò difficilius erit, & periculo plenum, tentare varios humores præter naturæ modum exiſtentes concoquere & edomare: præcipuè in morbis acutis, in quibus breve eſt tempus pugnæ, quod deberet eſſe longiſſimum, ut major ſpes victoriæ ex parte naturæ haberi poſſet.

Vomitus porraceus, æruginoſus, lividus, niger, fœtidus, lethalis. Significat enim hujuſmodi vomitus bilem porraceam, æruginoſam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes biles ſpecies malignos morbos atque lethales ſolent producere. His verò ſi fœtor adjunctus ſit, inſignem humorum corruptelam ſignificat, cum qua natura diu conſiſtere nequit.

Vomitus ſinceri & impermixti in acutis febribus malig. Hipp. 1. *prorrhet.* humor enim ſincerus non ſolùm crudus eſt, ſed etiam incoctilis: quippè qui tùm actum coctionis, tùm potentiam excludit. Hippocrates ἄκρητον vocat humorem omnem mixtionis expertem, vel omne excrementum fervidum & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cujus generatio vel partis alicujus vitio fit, vel fervore ac incendio febrili, exauſtâ aquosâ & ſerosâ parte. Ideoque in acuta febre magnum intus incendium latere oſtendit, plerumque à naturâ invincibile. [*Melet. III. 27. 28. 29.*]

Quod ad curationem ſpectat, ſi vomitus ab aliarum partium affectu dependeat, non aliis indiget remediis, quàm iis, quæ morbo, à quo procedit, conveniunt.

Si verò fiat ab humoribus bilioſis, pituitoſis, aut melancholicis, quantitate aut qualitate ſuâ ventriculum ſtimulantibus, humores illi vomitoriis medicamentis excludendi ſunt.

Si verò craſſi & glutinoſi ſint, incidendi & abſtergendi, quemadmodum in curatione innappetentiæ dictum eſt.

Vomitus etiam in hoc caſu plurimum confert, qui provocandus eſt emetico mediocri, non imbecillo, quale eſt oleum tepens; neque etiam vehementi, quod à longinquis partibus trahat, ut quæ ex antimonio parantur. Sed illud tantùm maximè convenit; quod valida detergendi ac diſſolvendi glutinoſum humorem virtute præditum eſt: talis eſt gilla Theophraſti, ſeu vitriolum album præparatum, ac paulò efficaciùs id præſtat ſal ex vitriolo ad intenſam rubedinem calcinato extractum.

Si vomitoria non arrideant, clyſteribus frequentibus & catharticis blandis materia peccans detrahenda eſt, addito rhab. quod purgando aſtringit, & ventriculum roborat.

Sic in vomitu bilioſo pilulæ ſequente præſcribi poterunt.

℞. Aloës opt. aqua roſar. lotæ Drach. iij. rhab. pulv. & aqua borrag. irrorati Drach. j. Maſtiches, ſantali rubri, coralli præparat. an. ℈. j. Cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat maſſa pilular. cujus capiat ʒ. ſ. vel ʒ. alternis diebus, donec ſedatus ſit vomitus. Vel

℞. Rhab. pulv. ʒ. j. cortic. myrobol. citrin. ℈. j. ſpodii, & raſuræ cornu cervi, an. gr. vj. Fiat pulvis, qui detur bis in ſeptimana, cum pauco juſculo.

Vel fiat bolus ex hieræ picræ, aut catholici ʒ. iij. cum ʒ. j. rhab. pulverati.

In vomitu vehementiſſimo dentur laudani gr. [ij.] iij. cum cochiar. min. ℈. ij. ß. Sedabitur vomitus; & poſt 5. horas purgatio fiet per inferiora. Satis magna ponitur purgantium quantitas, quia infringitur à laudano, quod ideò miſcendum eſt cum diagridiatis & colocynthiatis. Si reſiſtet medicamentum, clyſtere acriori evocandum.

Poſt ſufficientem purgationem vomitus cohibendus erit partem roborantibus, ut ſyrupo cydon. de granatis acidis, conſervâ roſar. veteri, vel rad. ſymphyti, mixtâ cydoniâ vel julepo ſequenti, ſi vehementiſſimus vomitus ſit valdè bilioſus, ut in cholera morbo.

℞. Succi granat. acidor. ℥. vj. ſucci menthæ depurati ℥. ij. aquæ oxalidis ℔. j. ſacchari albi ℔. ß. Fiat julepi, in cujus clarificatione leviter bulliant in nodulo, ſantali citrini, roſar. rubr. & ſpodii, ana ʒ. ij. Capiat ℥. iiij. manè & ſerò.

℞. Terræ ſigillatæ, boli armenæ, coralli rubr. margarit. præp. ſem. portulac. & acetoſæ, an. ʒ. j. raſuræ cornu

cervi, fol menthæ cichor. an. ℈. j. rosar. rubr. P. ß. Fiat pulvis, aspergendus jusculis & panatellis, aut sumendus ex cochleari, cum pauca aqua ferrata. Ex eo etiam poterunt fieri tabellæ cum saccharo, aqua plantag. dissoluto; vel opiata cum syrupo cydon. addendo conservam rosar. aut symphyti.

Mastiches aliquot grana puriora, manè sumpta, non parùm valent ad vomitum compescendum.

Balsami Peruviani gutt. iij. in ovo sorbili, aut cum saccharo in formam pilularum redactæ, idem efficaciùs præstant.

Laudatur etiam decoctum fabarum aut lentium abjectâ priori aquâ, & addito pauco aceto. Succus cydon. crudus miraculosè vomitum sistit, si ejus cochlear j. vel ij. exhibeantur.

Camphora naribus frequenter admota, vel illita, atque tiam sumpta cum pauca aqua rosar. & tantillo pulv. diamoschi, ad idem est efficax.

Spiritus vitrioli cum aqua plantag. vel communi mixtus, & ad moderatam aciditatem exhibitus, vomitum etiam potenter cohibet.

Si verò admotum pertinax fuerit vomitus spiritus vitrioli quantitas augenda est; ut aqua vadè acida reddatur. Cum vino generoso utiliter etiam misceri potest. In spiritus vitrioli penuria acetum fortissimum usurpari potest: cujus cochlear unum vel alterum, purum, & impermixtum exhibendum est.

Salis absinthii scrup. j. cum succi limunum cochleari mixtus, remedium est præstantissimum, præsertim in vomitu, qui à febribus malignis solet contingere.

Si vomitus vires valdè dejiciat, detur laudanum cum miva cydon. vel syrupo de rosis siccis & illicò applicetur cucurbitula ventriculo, & catap. ex fermento, pulv. absinth. & cortic. arantior. subactis cum succo menthæ.

Exterius verò regioni stomachi admoveantur fotus ex spongia nova, in aqua rosacea & aceto rosarum immersa, iique subfrigidi. Vel dicta spongia bulliat in aceto forti, & calidè ventrinulo applicetur. Vel componatur fotus ex decocto rad. bistortæ, fol. plantag. portul. mentæ, summitatum rubi, & salicis. Deindè inungatur unguento sequenti.

℞. Acaciæ, hypocist. granor. sumach. & myrtill. an. ℥. i. mastiches & granor. kermes, an. ℥. j. olei myrthini ℥. ij. ceræ q. s. Fiat unguentum. Vel sequens cataplasma admoveatur.

℞. Carnis cydonior. in aqua rosac. & aceto decoctor. aut cydoniati fortiter contusi ℥. iij. pulveris mastiches, granor. kermes, myrtill. & sem plantag. an. ℥. ij. Cum succo menthæ, vel sydonior. vel syrupo absinthio, fiat instar cataplasmatis.

Vel crusta panis in aceto rosac. macerata, & sequenti pulvere conspersa.

℞. Rosar. rub. balaustior. sem. coriandri præp. ana Drach. j. ß. mastiches coralli rubri, sem. acetosæ, spodii ana Drach. ß. santali citrini ℈. j. Misce, fiat pulvis.

Vel emplastrum sequens applicetur.

℞. Massæ empl. de mastiche ℥. j. pulv. myrtill. & rad. bistortæ, ana Drach. ß. cum oleo lentisc. Fiat emplastrum scutiforme.

Si vomitus sit vehementissimus, & febrem symptomaticam inducat, & corpus sit plethoricum, utile est nonnunquàm sanguinem detrahere, ad præcautionem inflammationis, quæ in partibus internis ex concussione illa potest contingere. Id tamen cautè agendum, & parca manu, metu dejectionis virium.

Prætereà conveniunt cucurbitulæ dorso & umbilico admotæ, frictiouis, & ligaturæ partium extremarum.

Fauces & collum obvolvi possunt linteis oxycrato imbutis, ut humores repellantur. Manuum injectio in aquam frigidam omnem vomitum compescit.

Ac tandem reliquis non conferentibus, ad narcotica veniendum erit, quæ omnes evacuationes citissimè cohibent.

In vomitu pituitoso (si vomitoriis prædictis sedari nequeat) exhibendæ sunt pilulæ de hiera, addito rhab. & agariço, aut cathartica huic usui idonea.

Posteà ad ventriculum roborantia veniendum est, qualia in curatione inappetentiæ proposita sunt, quibus addi possunt sequentia.

℞. Conservæ rosar. & rad. symphyti, ana Unc. j. confection. de hyacinth. Drach. iij. pulveris electuar. diambræ, & aromat. rosat. ana Drach. ß. trochisc. de spodio, terræ sigillatæ, & granor. Kermes, ana ℈. j. cum syrupo cydonior. fiat opiata.

Spiritus vitrioli cum aqua absinthii, vel succo menthæ mixtus, vomitum potenter cohibet, & ventriculum roborat.

Vel aquæ imperialis cochl. j. aut duo post vomitum exhibeantur, si magna sit ventriculi frigiditas.

Exteriùs verò sequentia admoventur.

℞. Absinthii, menthæ, melissæ, ana M. iij. Coquantur in s. q. vini & aceti, ad tertiæ partis consumptionem. Fiat fotus pro stomacho.

Posteà admoveatur emplastrum prædictum, vel cataplasma ex cydoniis, substituendo pulverem nucis moschat. & caryophill. loco myrtill. & plantag. Vel

℞. Absinthii, & menthæ viridis, ana ℔. j. crustæ panis assatæ, & in aceto rosac. infusæ ℔. ß. pulpæ cydonior. vel cydoniati Unc. ij. mastiches Unc. ß. macis, & nucis moschat. ana Drach. ij. Omnia pistentur fortissimè cum oleo cydonior. & fiat emplastrum.

Vel fiat cataplasma ex cydoniis in aceto fortissimo coctis & contusis, addendo parum sem. sinapi, & pulveris caryophyllorum.

Vel admoveatur crusta panis torrefacta, & in vino generoso cum succo menthæ madefacta, & pulv. nucis moschat. caryophyll. thuris, mastiches, & granor. Kermes sinapisata.

Villanovanus plurimùm commendat fermentum, acre, quod aceto accerrimo & succo menthæ maceratum, applicatur ventriculo, & bis aut ter renovatur. Certissimè enim sedat, post convenientes evacuationes & revulsiones.

In diuturniori vomitu, ubi magna est ventriculi laxitas, ad valdè astringentia veniendum erint, in sequentem modum composita.

℞. Rad. bistortæ, tomentillæ, cort. malorum granator. balaust. & hypocist. ana Drach. ij. fol. menth. & absinthii siccor. ana M. ß. granor. sumach. & myrtill. ana Drach. j. rosar. rubr. P. j. cinam. caryophil. & mastiches ana Drach. ß. gallar. viridium, & nucum cupressi, ana Drach. ij. Fiat decoctum in aqua ferrata & vino rubro, in qua dissolvi possunt grana aliquot moschi, quia odorata maximè faciunt. ad vomitus compescendos. Cujus dectocti capiat æger manè ℥. ij. & ex eodem foveatur regio ventriculi.

Post fotum admoveatur emplastrum vel cataplasma aliquod ex supra propositis.

CAPUT VIII.

De Vomitu sanguinis.

SAnguis è ventriculo per os exclusio, quæ vomitus sanguinis vulgò nominatur, hoc cum omnibus aliis hæmorrhagiis commune habet, quod per anastomosin, rixin, diabrosin, aut diapedesin, sanguis è venis egrediatur, qui quidem venarum affectus in hæmoptysis theoria pathologicè expositi fuerunt.

Causæ etiam sanguinis vomitum efficientes, cum hæmoptysis causis coincidunt.

Ac primùm causa conjuncta, istas sanguinis effusiones producens, est illius quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis est; sicque rixin, aut anastomosin efficere, quod in plethoricis corporibus, & athlerico habitu præditis contingit.

Idem verò qualitate peccans, si nimirùm calidior tenuiorque fit, per anastomosin effluere potest; quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, ut faciliùs effluere possit.

Eædem

Eædem qualitates diapedesin etiam pariunt; calor enim rarefacit tunicas vaserorum, tenuitas verò sanguinis efficit, ut per poros earum tunicarum faciliùs transfluere possit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, ac diabrosin producit.

Causæ antecedentes eædem sunt, quas conjunctas appellavimus, loco tantùm differentes. Quando enim sanguis quantitate, vel qualitate peccans, venas immediatè aperit, causa conjuncta nominatur; idem verò sanguis, in venis contentus, causæ antecedentis rationem habet.

Ad causas etiam antecedentes referuntur partes mandantes, quarum præcipuæ sunt caput, hepar, lien, & uterus.

Plerumque fertur sanguis à capite ad ventriculum, per palatum, & œsophagum: sæpè etiam catarrhus ferinus, ex pituita acri & salsa genitus, ventriculum erodit, venasque illius aperit.

Ab hepate & liene, per venas, quæ ad ventriculum feruntur, & cum illis partibus communicant.

Ab utero denique sanguis refluens in suppressione mensium, ventriculi venas aperit; ita ut quædam mulieres repertæ fuerint, quæ purgationes menstruas per vomitum sanguinis periodicum passæ fuerint.

Frequentiùs contingit sanguinis vomitus ab hepate & liene, quàm ab aliis partibus: & a liene etiam sæpiùs, quàm ab ipso hepate: majorem enim consensum habet lien cum ventriculo, quàm hepar. Patet siquidem ex Anatome, maximum ramum venæ portæ in lienem demitti, à quo venæ multæ ad ventriculum feruntur, tum ad partem superiorem, tum ad interiorem seu fundum ventriculi, & quidem insigniores; ità ut interdum flatibus & sanguine distentæ, medii digiti crassitiem æquent, quod ex dissectione cadaverum innotuit. Præterea vas breve patentissimum, ut excrementum melancholicum in statu naturali continuò in ventriculum eructat, sic in præternaturali sanguinem magnâ copiâ in illius capacitatem effundere potest. Advertendum autem hîc est, non solùm per vomitum; sed etiam per alvum in hoc affectu sanguinem excludi: tum quia portio illius, qui ad ventriculum confluxit, ad inferiora deturbatur: tum etiam, quia venæ mesaraicæ aperiuntur, & intestina sanguinem profundunt; qui quidem sanguis in longo intestinorum anfractu denigratur, & picis liquidæ instar rejicitur.

Causæ externæ sunt omnia, quæ vulnerare aut contundere possunt: tum etiam æstus vehementior ob ebullitionem, quæ in sanguine commovetur, unde juvenes ad 35. annum sanguinis vomitui aliisque hæmorrhagiæ speciebus maxime sunt obnoxii. Frigus etiam immodicum, constringendo, venarum ruptionem moliri potest; idipsum quoque efficiunt motus intempestivi & labores, ac exercitationes insuetæ, clamores, & vociferationes magnæ, quæ sanguinem in venis vehementer commovent.

Ac denique omnes causæ, quæ hæmoptoën excitare possunt, proprio capite recensitæ. Sanguis enim in venis & arteriis à quâcunque causâ, sive internâ, sive externâ vehementer commotus, ad eam partem faciliùs irrumpit, quæ debilior, & illius receptioni magis disposita est. Atque ita, si ventriculus, aut venæ, quæ ad ipsum feruntur, talem dispositionem habeant, vomitus sanguinis excitabitur potiùs, quàm alia quævis hæmorrhagiæ species.

Diagnosis hujus affectus in eo potissimùm versatur, ut pars, à qua sanguis profluit, nobis innotescat.

Si ex ipso ventriculo sanguis effundatur: situs partis, & in ea doloris aut gravitatis sensus ferè, continuus illud demonstrabunt. Deindè minor est illius copia; graciles enim sunt stomachi venæ cum nausea sanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur. Tum sanguis aliquando cum cibo, aliquando cum bile, vel pituita mixtus ejicitur.

Si à capite sanguis profluat, quædam circa fauces & palatum titillatio percipitur, pars sanguinis aliquando per nares emungitur, muco permixta, capitis dolor, aut gravitas præcessit quæ post talem hæmorrhagiam sedatur.

Ex liene & jecore sanguis copiosior effunditur, & plerumque tumor aut dolor in illa parte apparet. Ex liene crassus, globosus, ac niger; ex jecore rubicundior, & quodammodò spumosus. Præterea sanguis, quia ab hepate fluit, magis per partem inferiorem elabitur, quàm per vomitum: quia ab hepate per venas mesaraicas plerumque fluit ad intestina; & ab iis, ut vomitum efficiat, ascendere debet in ventriculum. Faciliùs verò descendit in alvum, cùm via sit proclivior. Contrà qui à liene fluit, per vomitum potiùs, quàm per intestina purgatur, quia venæ à liene ad ventriculum sunt breviores, & minùs amplæ.

Si denique vomitus sanguinis fiat a suppressione mensium, ipsa suppressio ab ægrotantis relatu innotescet, & sanguinis excretio periodica erit, quæ augebit conjecturam, si nullus aliarum partium affectus conspiciatur.

Quod ad prognosin spectat, vomitus sanguinis à quacumque causa oriatur non expers periculi. Vel enim ex nimia sanguinis effusione mortis subitaneæ periculum imminet, vel si in ventriculo grumescat, corrumpatur, & putrescat, lipothymias, syncopen & suffocationes parit.

Minùs tamen periculosus est vomitus sanguinis ex suppresione mensium oriundus, quàm si ex hepate, vel liene procedat. Provocatis enim quomodocunque mensibus, curari solet, ut docuit Hippocr. *Aph.* 34. *sect.* 5. his verbis: *Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentibus salutio fit.* Et in his sæpè solâ venarum inferiorum apertione menstruâ provocantur, aut saltem paucis aliis remediis melanagogis adhibitis, & sic vomitus sanguinis cohibetur.

Qui ex vomitu sanguinis in hydropem ascitem prolabuntur, ex eodem pereunt. Testatur Dodonæus, se neminem à tali hydrope servatum vidisse. Et docet experientia ex quacumque sanguinis profusione hydropem excitatum, esse lethalissimum: quia ex summa caloris nativi dissipatione exoritur, quæ irreparabilis est.

Ad hujus affectus curationem opus est remediis, sanguinem à ventriculo revellentibus, ejusdem intemperiem corrigentibus, & apertionem venarum constringentibus ac glutinantibus. Quibus jungenda erunt, quæ partem primariò affectam respiciunt, à qua sanguis in ventriculum transmittitur.

Ac primùm quia victus ratio in hoc affectu maximum momentum habet, illius præcipua capita hîc subnectenda.

Alimenta igitur ordinaria debent esse astringentia & emplastica, tum etiam refrigerantia, actu & potestate talia, ut hordeata, amygdalata, pryzata, panatellæ, gelatinæ, & in primis amylum sine calce paratum, cum lacte coctum, quod ad hæmoptysin compescendam eximium est; his omnibus semper aliquid succi mali punici, vel aceti rosacei addi poterit, (*at acida omnia lac coagulant. ideo cum lacte metuenda sunt*) his accedere poterunt, ova indurata aceto intincta, mica panis aquâ frigidâ macerata, jusculapullorum cũ oxalyde, portulacâ, plantagine, & granis uvæ immaturæ parata; pedes & intestina vervecum, hædorum & vitulorum, ad putrilaginem usque decocta. In principio mensæ sumatur aliquid astringens, ut malum cydonium, pomum, aut pyrum austerum sub cineribus coctum, mixa cydoniorum, aut gelatina ex cerasis acidis, mespillis, aut sorbis confecta.

Abstineat æger ab omnibus cibis acrioribus, salsis, piperatis, & frixis: tum etiam cuchymis quæ multùm sanguinis generant, nisi aliquando vires collabi videantur, ad quarum refectionem illa aliquando, sed parcâ manu erunt exhibenda. Parcè admodum ægri nutriendi sunt, quominùs enim sanguinis generabitur, eò minor erit fluxio, & partes inanitæ, sanguinem magis attrahendo, illius effluxum prohibebunt.

Potus erit perexiguus, ex aquâ ferratâ, cum pauco succo granatorum. Vinum interdicendum est, nisi sit crassum & austerum: quod nos tortivum appellamus, & tunc etiam febris carentia esse debet.

Aër sit frigidiusculus, extrà ventorum flatus, Solis, & Lunæ radios. Somnus sit modicus, & non diurnus. Quamvis enim in somno omnes fluxiones cohiberi dicantur, hæc tamen ex diuturniori caloris concentratione renovari potest. Alvus sit semper libera, & omnia animi pothemata vitentur.

Diætâ in hunc modum inſtitutâ, ad chirurgica & pharmaceutica remedia progrediendum eſt.

Ac primùm venæ ſectio ſtatim celebranda eſt parcâ manu, & repetitis vicibus, ut major fiat revulſio. Idque ex baſilica cubiti dextri, ſi à jecore; vel ſiniſtri, ſi à liene malum exoriri videatur; vel ex vena malleoli, ſi ex menſium ſuppreſſione profluxerit.

Fiant frictiones & ligaturæ partium extremarum. Clyſteres detergentes injiciantur.

Applicentur cucurbitulæ naribus, cruribus, & lumbis; imò & hypochondriis, ut ſanguis retineatur.

Camphoræ ſcrup. ſem. exhibeatur cum oxycrati, vel aquæ plantag. ℥. iiij. Quod remedium Rondeletius in conſilio quodam, tanquam præſtantiſſimum commendat.

Oxycrati cyathus exhibeatur, ſi ſanguinis concreti ſuſpicio fuerit: eo enim facilè diſſolvitur ſanguis, & à ventriculi venis propellitur, eademque conſtringuntur.

Eodem oxycrato ventriculi regio foveatur ſubfrigidè.

Abſente vomitu, ut venæ conſtringantur, ſequentia uſurpanda.

℞. Album ovi n.j, aquæ roſar. & aceti, ana ℥.j.ß. Agitentur fortiter, deinde adde amyli ʒ.ij. Miſce, utatur æger ex cochleari. Vel

℞. Corall. præpar. terræ ſigillat. boli armenæ, lapidis hæmat. & trochiſc. de carabe, ana ʒ. j. aquæ plantag. & ſyrupi myrtini, ana ℥. ij. Miſce, utatur ut ſuprà. Vel prædicto pulvere utatur cum juſculis. Vel

℞. Succi plantag. ℥.iiij. Exhibeatur actu frigidus, manè & ſerò. Teſtatur Galen. hoc ſucco nihil eſſe præſtantius, ad quodlibet ſanguinis profluvium cohibendum.

Succus portulacæ & polygoni, cum ſaccharo ſumptus, ad idem eſt efficax.

℞. Aquæ plantag. & portulac. ana ℥. j. ß. ſyrupi myrtini ℥. ß. ſyrupi de papavere ʒ. ij. vel iij. ſalis prunellæ ʒ.j. Miſce, fiat julep. frequenter iterandus. Vel ex decocto prædictar. herbar. idem julepus utiliter componi poterit.

℞. Conſervæ roſar. antiquæ, & rad. ſymphyti, ana ℥.j. cydoniati ʒ. ſem. mirobal. condit. n.j. trochiſc. de carabe, & de terra lemnia, ana Drach. ij. corall. præpar. & croci Martis ana ʒ. j. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis fiat opiata, quâ utatur frequenter. Trochiſci de carabe non ſolùm aſtringunt, ſed etiam ſanguinem concretum diſſolvunt, ideò frequenter uſurpandi.

Syrupus corallor. utiliter etiam uſurpari poterit, multò utilius eorum tinctura, cum ſucco limonum recenter parata.

Ubi magno impetu ſanguis excernitur, nec prædictis remediis illius vomitus ſedatur, ut mortis periculum immineat, ad narcotica veniendum eſt, vel aſſumendo ea, vel per clyſterem injiciendo.

Exteriùs verò inungatur regio ventriculi ol. roſac. & myrtino, lotis in aceto: & poſt unctionem aſpergatur pulvis coralli, boli armenæ, terræ ſigillatæ. Vel inungatur unguento ſequenti.

℞. Succi plantag. & centinod. ana ℥.j. ſem. aceti roſac. ℥. j. olei omphac. ʒ. vj. Bulhant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ſang. drac. maſtiches, cortic. granat. & myrtill. ana ʒ. ij. camphoræ ℈.j. ceræ rubræ q. ſ. Fiat unguentum.

Pro potu utatur aqua ferrata, cum ſyrupo cydonior. & ſpir. vit. Juſcula etiam cum aqua ferrata decoquantur.

Foveantur hypochondria & lumbi ſubfrigidè decocto plantag. & portulac. facto in oxycrato.

Manus demittantur in aquam frigidam, ſic enim omnis vomitus ſedatur.

Poſteà unguentum refrigerans Galeni in aceto lotum dictis partibus illinatur.

Celebrata ſufficienter phlebotomiâ ad cauſæ ſublationem, & integram morbi ſolutionem, purgatio blanda & frequens inſtituenda eſt, qua ſanguis à ſeroſis & bilioſis humoribus, hunc affectum producentibus, repurgetur. Cujuſmodi purgationes à Medico prudenti celebratæ miranda præſtant, ut nos experientia didicimus. Debet autem fieri ex rhabarb. myrobalanis, tamarindis, & tryphera perſicâ: quæ medicamenta purgando aſtringunt, & humores nullo modo exagitant, ut inde non metuenda ſit vomitus ſanguinis concitatio. Illa autem exhiberi poterunt vel in forma boli, cum ſyrupo myrtino, aut de roſis ſiccis: vel potionis, cum decocto cichorii, acetoſæ, portulac. & ſimilium.

Dum purgatio celebratur (quæ per tres aut quatuor dies poteſt continuari, parcâ purgantium doſi:) veſpertinis horis exhiberi poterit opiata prædicta, aut ſyrupus corall. aut aliud ex prædictis medicamentis aſtringentibus & roborantibus.

Denique ad præcautionem, rhab. pulv. ʒ.j. ſemel in ſeptimana per longum tempus exhiberi poterit; vel ſyrupus magiſtralis, ad hæmoptyſeos præcautionem deſcriptus. Tum reliqua ferè remedia, quæ ad illius affectus curationem & præcautionem propoſita ſunt, in hoc etiam caſu convenire poterunt.

CAPUT IX.

De Cholera morbo.

CHolera morbus eſt, violentiſſima humorum bilioſorum, acrium, aut corruptorum, per vomitum & alvum excretio.

Cholera dicitur ἀπὸ τῆς χολῆς, à bile flava, ut docet Gal. ex ſententia Gliidiorum medicorum, 1. *meth. c.* 2. cùm ex bile flava & humore pravo, bilem æmulante, & ſuprà & infra erumpente, hoc malum oriatur. Attamen Alexander Trallianus *lib.* 7. *cap.* 14. non vult, hoc nomen ab humore bilioſo eſſe deductum, quia non ſemper bilis evomitur, ſed etiam ſæpe ſeroſus & pituitoſus humor: ſed potius ἀπὸ τῶν χολάδων, id eſt, ab inteſtinis, quæ ab antiquis χολάδες nominata ſunt; quoniam ab inteſtinis & inferaneis humores iſti eructantur. Prior tamen etymologia magis probanda eſt, quia non ſolùm à Galeno, ſed etiam ab Hipp. 7. *epid. textu* 19. Celſo *lib.* 4. *c.* 11. & Aureliano *lib.* 3. *acutor. cap.* 9. recipitur. Et quamvis bilioſus humor non ſemper rejiciatur; eſt tamen acer, mordax & corruptus, ad bilis naturam accedens.

Partem affectam alii ſtatuunt ventriculum, alii inteſtina, alii ventriculum & inteſtina ſimul. Verùm Galeni ſententiæ inhærendum eſt, aſſerentis *de ſympt. cauſis c.* 2. partem primariò affectam eſſe ventriculum, cujus facultas expultrix vehementer irritatur, ut per utrumque orificium humorem noxium expellat. Secundariò verò gulam, & inteſtina affici dubium non eſt.

Eſt igitur hic affectus ſymptoma facultatis expultricis læſæ, & vehementer irritatæ. Non poteſt autem dependere à retentrice debilitata, quia in ea humores paulatim effluunt, ut in lienteriâ & cœliaca paſſione. Fateri tamen oportet, vehementiorem fieri affectum, ſi retentrix debilis expultrici non reſiſtat. Concurrit etiam ad hoc opus concoctio læſa, ob quam pravi humores in ventriculo generantur, & expultricem irritant; ſed hæc cauſa tantùm antecedentis rationem habet. Hippocr. 4. *de victus ratione in acutis*, *textu* 2c4. duas proponit choleræ ſpecies: unam humidam, alteram verò ſiccam. Humida eſt illa, quæ hactenus deſcripta eſt, quæve ſolâ propoſitâ definitione deſcribitur, tanquam frequentior & magis uſitata. Sicca verò longè infrequentior eſt, fitque à ſpiritu flatuoſo à ventriculo & inteſtinis exeunte, parteſque, per quas tranſit, mordicante. Generantur iſti flatus, vel à ventriculi calore igneo, cibos corrumpente, & in nidorem convertente; vel à cibis flatuoſis & nidoroſis, ut ſunt cepæ, raphani, & ſimilia. Sennertus aliam cauſam addit ab Hermeticorum doctrina mutuatam: nempè humores ſalſos & aduſtos, circa hypochondria cumulatos, & alterius humoris permixtione effervеſcentes. Quantam enim [inquit] ſpirituum copiam ſales & ſpiritus ſalini cum ſpiritibus acribus permixti ſuppeditent, ex olei vitrioli, & aquarum fortium cum ſale tartari mixtione apparet. Tale ergo quidpiam etiam in corpore humano accidere, & ex humoris ſalſi atque aduſti cum aliis ſpiritibus commixtione magnam

magnam spiritus flatuosi copiam excitari posse, incredibile non est.

Causa proxima hujus affectus est humor biliosus, exustus, acidus, vel putrescens in ventriculo, intestinis, hepate, liene mesenterio, vel pancreate collectus: vel alimentum pravâ substantia præditum, medicamentum vehemens & deleterium aut venenum assumptum, Hipp. 7. *Epid. ext.* 90. causas ferè omnes, à quibus pravi isti humores generantur, diligenter enumerat, his verbis: *Cholericæ sursùm & deorsum eruptiones è nimio esu carnis, potissimum suillæ crudioris: item ex cibis insuetis, & ebrietate vini veteris & dulcioris, & ex granis pini, locustis, nucibus rancidis, atque ex esu alliorum, porri, & cæparum, maximè à lactucis coctis, brassica, & similibus crudioribus, à placentis etiam & dulciariis, & mellitis, fructibus horariis, potissimum cucumere & pepone. Fiunt autem magis æstate quia tunc facilius recensita corrumpuntur, vel inconfecta manent.*

Animadversione dignum est, unde tanta humorum copia derivetur, quæ per vomitum & alvum in cholera rejicitur. Vulgò respondetur, illos humores in mesenterio & locis ei vicinis contineri: nonnunquàm etiam è toto corpore confluere Quod cùm veritati consentaneum sit, dicere tamen possumus, humores corruptos, in ventriculo aut partibus vicinis contentos, malignâ qualitate alios quoque humores corrumpere, eosque à naturâ irritatâ ad ventriculum & intestina protrudi: quemadmodum venenata medicamenta, ut antimonium, colocynthis, elaterium & similia, bonos humores corrumpendo, hypercatharsim efficiunt.

Signa hujus affectus diagnostica sunt humoris biliosi, acidi, vel aliis modis corrupti, per vomitum, & secessum, frequens & copiosa excretio: ventriculi & intestinorum morsus, inflatio & dolores, sitis cum æstu & anxietate: nausea vehemens, quæ frigida nonnihil sedatur; sed calefacta statim rejicitur: pulsus non rarò parvus & inæqualis: sudor interdùm diaphoreticus, crurum & brachiorum convulsio, syncope, extremorum frigiditas, aliaque gravissima symptomata.

Causæ etiam hunc affectum producentes facilè internosci poterunt. Ac primùm externæ, ex ægrorum & adstantium relatu innotescent. Si nimirùm æger alimenta nimiâ copiâ, vel prava qualitate infecta ingesserit: si venenum aliquod, aut vehemens medicamentum hauserit. Internæ verò ex humorum, qui rejiciuntur, qualitate, eorumdemque intus genitorum copia dignoscuntur. Primarium esse affectum ex ventriculi vitio oriundum conjicimus, si reliquæ partes benè constitutæ sint, nulloque affectu laborent. Prærereà adsunt nausea, perpetua angustia, morsus, & dolor ventriculi: materia rejicitur viridis & æruginosa. Si verò in venis sit genitr, febris utplurimùm maligna adest.

Prognosis hujus affectus ita instituenda est, ut nimirùm morbus dicatur acutissimus, subitam plerumque mortem inferre solitus. Si tamen ex assumptorum vitio oriatur, minùs periculi est: quia iis exclusis plerumque solvitur.

Quo graviora sunt in cholera symptomata, ut syncope, convulsio, & extremorum frigiditas; eo breviores historiam, & mortem propinquiorem expectare oportet.

Hippocrates *in Coacis*, choleras quasdam criticas esse docuit, quæ lipyriis febribus adveniunt, & alio modo ex illius sententiâ solvi non possunt, nisi ingenti bilis eruptione, sursum & deorsum facta: quæ tamen crises rarissimè contingunt, & valdè suspectæ esse debent, utpote bonæ crisis & salutaris conditiones non habentes.

Si vomitus mitigari & sedari incipiat, si faciei color cadaverosus, & habitus Hipp. in meliorem restituatur, salutis spes affulget.

In hujus morbi curatione primùm, affectu incipiente, evacuatio aliquantulum permittenda est, dum pravi & corrupti humores exierint. Tum etiam interdum eorum exclusio molienda, vomitione concitata hausta aquæ tepidæ, cum syrupo acetoso mixtæ, aut jusculo pulli magna copiâ sumpto. Quod si non vomitum, humorum acrimoniam, saltem contemperat. Vel dictorum humorum exclusio perficiatur rhab. exhibito cum syrupo de absinthio, in formam pilular. redacto, necnon clysteribus nonnullis detergendi vi præditis.

Præterea clysteres pingues & lenientes identidem injiciendi, ex lacte, ol. rosato, butyro insulso, loto cum aqua rosar. vel ex decocto pupilli, carnis vitulinæ, vitellis ovor. quibus interdum, urgente affectu, narcotica permiscenda.

Clysteres etiam ex oxycrato plurimùm conferunt; vel ex decocto lactucæ portulacæ, plantaginis, addito aceto, syrupo de nymphæa, & vitellis ovorum.

Internis etiam humorum acrimonia demulcenda, ut decocto portulac. & plant. cum syrupo cydonior. & de rosis siccis, & sale prunellæ, si ardor & sitis urgeant.

Ac denique vomitus cohibendus medicamentis, tam internis, quàm externis, quæ pro vomitu biliosо fuerint descripta.

Inter quæ narcotica principem locum obtinent ac præcipuè theriaca recens quæ ad Drach. ij. exhibita vehementes illas evacuationes velut in momento cohibet. Idem præstat laudanum opiatum, ad gr. iv. exhibitum [*nimia dosis medicamenti, summa circumspectione proponendi, nisi Riverius habuerit aliquam præparationem mitiorem, veluti laudanum tutissimum Pharmac. Lugd. quod ad grana iiij. aut v. exhibetur. Idque notandum passim in hac praxi. Laudanum enim verum ad gr. jr aut ij. datur.*]

Si magna sit vinum exsolutio (ut sæpissimè contingit) integra laudani dosis tuta non est: sed melius est gr. j. vel ij. tantùm exhibere, & semel in die repetere, atque etiam bis, si res admodum urgeat. Sic enim impetus humorum cohibetur, & naturæ dantur induciæ, ut eos concoquere ac edomare valeat.

Cohibito vomitu & alvi fluxu, remediis supra propositis, & viribus aliquantulum instauratis cardiacis remediis, ægri à periculo liberati videntur: quod non solùm astantes, sed etiam medicos interdùm fallit: symptomata enim post unum aut alterum quietis, & intermissionis diem, fortiora ac vehementiora resurgunt, & ægrum à priori insultu valdè debilitatum, de medio tollunt [*maximè ex opiatis.*] Cui ingenti periculo occurrendum est, non solùm vires instaurantibus, & humoris fervorem demulcentibus suprà propositis, quæ etiam sedato insultu continuari debent; sed præcipuè venæ sectione, quæ sanguinem illum torridum & æstuantem revellit, & maximè contemperat: eaque semel, bis, terve erit iteranda, si vires à prima evacuatione nullo modo debilitatæ, sed potius recreatæ appareant. Quidam practici in ipso insultu, etiam valdè prostratis viribus, venam secare audent, quas dicunt esse oppressas non exsolutas. Attamen sine periculo tunc temporis sanguis mitti non potest. Et interdum ægrotantes paulò post illam evacuationem è medio sublati sunt, non sine remedii opprobrio. Ac licèt virium oppressio quædam agnoscenda sit ab humore superfluo, & naturæ infesto, in venis contento; maxima tamen earum exsolutio negari non potest, ab horrendis evacuationibus per vomitum & secessum subsecuta. Satius ergo est humorum impetum primùm cohibere, mox pacatis symptomatibus, ad venæ sectionem confugere.

Quia verò in hoc affectu vires ex maximis evacuationibus citissimè concidunt, earum restaurationi diligenter incumbendum ex iis auxiliis, quæ in virium imbecillitatis curatione proposita sunt.

CAPUT X.

De dolore Ventriculi.

DOlor ventriculi est tristis ejusdem partis sensatio, à rebus mordentibus aut distendentibus, sicque continuitatem illius solventibus excitata.

In ventriculo autem tres partes, plurimùm inter se discrepantes, considerandæ sunt, orificium nempè illius superius; orificium inferius, pilorus nominatus, & reliquum corpus, totam cavitatem constituens.

Orificium ventriculi superius exquisitissimo sensu donatum est, propter nervum insignem, quem è sexta conjugatione

gatione mutuatur,& ideò dolores in eo fiunt acutiſſimi, quia viſcus nobiliſſimum, ſibique viſcinum, cor nimirum, in conſenſum trahunt; unde cardialgia & cardiogmos nominatur. Tantus enim eſt ille cordis cum orificio ventriculi ſuperi conſenſus, ut veteres illud orificium καρδίαν nominaverint.

Si verò membranæ, ventriculi cavitatem conſtituentes, aut pylorus,dolore afficiantur;dolor ventriculi ſimpliciter nominatur, & interdum colica ventriculi,præcipuè quando à flatibus excitatur.

Proxima hujus doloris cauſa eſt ſolutio continui, à rebus mordentibus vel diſtendentibus excitata. Illæ autem res mordentes vel diſtendentes, præcipuæ & frequentiores ſunt humores,vel flatus. Quibus addi poſſunt lumbrici tunicas ventriculi vellicantes.

Humores acres, vel maligni, ut bilis porracea, æruginoſa,vel atra, pituita ſalſa, corrupti ichores, pus fœtidum, ex dirupta hepatis aut thoracis vomica in ventriculum effuſum, & quicumque alii humores acrimonia prædiți, dolores in ventriculo excitare poſſunt.

Vapores etiam acres, ex iiſdem humoribus elevati, hunc dolorem efficere conſueverunt.

Flatus verò in cavitate ventriculi contenti,inflationem & tenſionem dolorificam efficiunt: ſed multò magis intra tunicas illius coërciti, quia affectum contumaciorem efficiunt, cùm difficiliùs inde excuti valeant.

Morbi etiam, tum ipſius ventriculi, tum partium vicinarum, hunc dolorem parere conſueverunt, ut intemperies quælibet excedens, tum calida, tum frigida, & multò magis inflammatio: interdum verò ſcirrhus, aut alius tumor durus gravantem dolorem efficiens. Ac denique vulnera & ulcera ejuſdem partis, vicinarum etiam partium tumores & inflationes, ventriculum comprimendo, dolorem ipſi inferre poſſunt.

Humores autem & flatus, ventriculi dolorem excitantes,vel in ipſo ventriculo generantur, vel à toto corpore, vel à quibuſdam partibus in eum confluunt. A toto corpore in febribus, vel dum corpus pravis humoribus refertum eſt. Ab aliis partibus verò, ſcil. præcipuè ab hepate,liene, & cerebro: ab hepate bilis,à liene melancholia, vel atra bilis: à capite pituita ſalſa.

Ab aliis etiam cauſis extraordinariis & infrequentioribus talis dolor excitari poteſt, ut de lapidibus in ventriculo genitis,enarrat Schenckius *lib.* 3. *obſervationum.* Et de corio lardi,fumo exſiccati,refert Fabricius Hildanus *obſervat.* 13. *lib.* 4. cujus fruſtum deglutitum matrona quædam in ventriculo ſevaverat per duos annos, continuis exercitata doloribus, idque tandem, aſſumpto vomitorio medicamento, vomitu rejecit, & liberata eſt.

Cauſæ externæ hunc effectum producentes, ſunt alimenta vel prava qualitate infecta, aut ſumma acrimonia prædita, quæ per ſe talem dolorem inferre poſſunt, vel flatibus generantibus idonea, vel nimia quantitate aſſumpta;ita ut putreſcant & acrimoniam induant: vel calidiora plus juſto, ut ex iis copia bilis producatur. Sic etiam medicamenta fortiora vel acriora, vel deleteria facultate prædita, vel nimiâ quantitate aſſumpta, vel non ſatis correcta item venena exhibita hunc dolorem facilè inferre poſſunt.

Signa diagnoſtica ad partem affectam & cauſam dirigenda ſunt. Ac primùm ſitus doloris orificium ventriculi ſuperius affici oſtendit, quando ſcilicet ſub cartilagine xiphoide percipitur. Sed multò certiùs hanc partem affici, & veram eſſe cardialgiam ſignificant, dolor acerbiſſimus ab exquiſito partis ſenſu promanans,anxietates & jactationes,ut æger in uno ſitu conſiſtere non poſſit; quibus etiam ſæpe accedunt lipothymiæ & animi defectiones, propter cordis conſenſum, cujus ſumma eſt cum ventriculo ſympathia, non ſolùm propter viciniam, ſed etiam propter magnam ſpirituum, diſſipationem, quæ per iſtos cruciatus contingit. Interdum etiam cerebrum trahitur in ſympathiam, ob inſignem nervum, qui huic parti implantatur,& vapores acres,qui indè rectâ viâ ad caput elevantur, undè cephalalgiæ,& hemicraniæ,& aliquando vertigines, & epilepſiæ oriuntur.

In aliis verò ventriculi partibus dolores fiunt quidem acerbi, ſed tam gravibus ſymptomatis comitati non ſunt; atque adeò dolores colicos æmulantur,ſitu tantùm doloris differentes.

Cauſæ iſtos dolores efficientes propriis ſignis diſtinguuntur, quorum magis perſpicua ab excretis deſumuntur. Si enim bilis,vel pituita, vel flatus, vel lumbrici per os aut alvum excernantur; facile eſt conjicere ab hujuſmodi cauſis affectum dependere. Attamen etiamſi nulla materiæ morbificæ excretio fiat, ſignis peculiaribus bilis, aut pituitæ,aut flatuum redundantiam internoſcere poſſumus; tùm etiam ſigna lumbricorum intùs latitantium ex proprio capite erunt deſumenda. Quemadmodum etiam morbi peculiares, tum ventriculi ipſius, tum partium vicinarum,hunc affectum producentes, ex propriis cujuſque ſignis innoteſcent. Colligitur etiam diagnoſis humoris dolorem committentis, ex tempore invaſionis incrementi,aut ceſſationis doloris. Quibuſdam enim ante cibum dolor acerbatur, & hoc bilis dominium ſignificat, quæ jejunii tempore exagitatur,& in ventriculum attrahitur, aut magis intenditur & acrior evadit. Aliis ſtatim ab aſſumpto cibo dolor commovetur,quia humores crudi & mordaces, qui antea quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab aſſumpto cibo commoventur, vel qui in fundo ventriculi hærebant, ſurſum attolluntur, & orificium ventriculi afficiunt. Aliis dum cibus concoquitur, dolor exacerbatur, quia vapores acres & mordaces elevantur ex materia morbifica,à calore aucto in ventriculo tempore concoctionis. Aliis quatuor aut quinque horis à paſtu, quia ex concoctione depravata cibi corrumpuntur,& corrupti ventriculum vellicant. Quibuſdam denique poſt ſomnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per ſomnum,qui majori copia cumulatus, dolorem in vigilia producit. Sedatur verò interdum dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur.

Quod ad prognoſin ſpectat, Certum eſt, cardialgiam reliquis ventriculi doloribus eſſe longè periculoſiorem, propter exquiſitum oris ventriculi ſenſum, & maximum illius cum partibus principibus conſenſum.

Major vel minor cauſæ morbificæ pravitas,& ſymptomatum vehementia majus vel minus periculum portendunt.

Febris continua & acuta, cum inſigni ventriculi dolore conjuncta, magnum minatur periculum, quod docuit Hippocrates *Aphor* 65. *ſect.* 5. *In febribus circa ventriculum vehemens æſtus & cardiogmos, malum.* Magnam enim ventriculi inflammationem vel humorum vitioſorum copiam in ventriculo contentam ſignificat.

Ventriculi dolor,à lumbricis vel flatu oriundus,utplurimùm minùs periculoſus eſt, quia cauſam minùs rebellem, & parti minimè affixam habet. Aliquando tamen ex lumbricis in ventriculo contentis, eumque mordentibus, graviſſima ſymptomata oriuntur, ex quibus ægri derepentè intereunt. Sic etiam ubi intemperies flatus generans rebellis facta eſt hæc veluti habitualis, non caret periculo, quia in hydropem ſiccum degenerat ex Hippocrat. *Aphor.* 1. *ſect.* 4. In Cardialgia extremorum frigiditas mortem proximam prænuntiat.

Curatio hujus affectus pro cauſarum varietate maximè varianda eſt. Si enim ab aliarum partium affectibus oriatur, illorum affectuum therapeia adhibenda eſt. Si verò in ipſo ventriculo cauſa ſtabiliatur, dolor vel à flatu,vel humoribus acribus & bilioſis, vel ab inflammatione,aut ulcere procedit.

Qui à flatu generatur,curandus eſt remediis diſcutientibus & evacuantibus flatulentam illam materiam, tum etiam pituitam, à qua flatus concitantur.

Ac primùm injiciendus eſt clyſter emolliens & laxans, cui ſtatim ſuccedat alter carminans & diſcutiens, ex decocto fol. origani, calamenthi, pulegii, rutæ, centaurii majoris, ſem. anis. fœnic. dauci, cumini,& ſimilium. In quibus diſſolvantur benedicta laxativa, ol. anethinum, rutaceum, mel anthoſatum.

Si dolor perſeverat, ex oleo rutac. aut nucum. & vini generoſi, aut hippocratici partibus æqualibus clyſter erit componendus, addendo aquæ vitæ ℥. ij.

Vel

Vel paretur clyſter ex vino albo, cum olei juniperi, aut cinam. aut cariophyll. chymicè extracti gutt. viii. qui miraculi inſtar liberat.

Poſteà admoveatur fotus ſequens regioni ſtomachi.

℞. Rad. cyperi, galangæ, calami aromat. ana ℥.i. fol. menthæ, origani, pulegii, majoranæ, hyſſopi, ſalviæ, an. M. i. ſem. aniſi, fœniculi, carvi, dauci & baccar. lauri, ana ℥.j. ſem. flor. chamomil. meliloti, anthos, & lavendulæ, ana P.i. Contundantur contundenda, & incidenda incidantur, includanturque duobus ſacculis, bulliant in vino generoſo: dein expreſſi, ventriculo, & toti ventri alternatim admoveantur.

At in materia minùs frigida poteſt parari fotus ſequens, maximè laudatus à Foreſto, ut qui reliquis, remediis non conferentibus, ægrum à dolore citiſſimè liberavit.

℞. Rad. althææ ℥. ſem. roſar. rubr. flor. chamom. ſummit. abſinthii, ana M. i. Coquantur in aqua communi, ad ℔. i. ſem. in fine addendo vini Rhemenſis opt. aquæ roſac. & aceti, ana parum. Fiat fotus.

Poſt fotum fiat illitus ex ol. rutaceo & anethino mixtis cum aqua vitæ, quibus aliquid addatur ol. ſalviæ, aut caryophyll. chymicè extracti.

Poſt inunctionem admoveatur emplaſtrum de baccis lauri: vel ejus loco cataplaſma ex melle, & ſemine cumini.

Interim dum hæc fiunt, ſi nauſea adſit, excitabitur vomitus blandiori vomitorio: aut catharticum exhibebitur pituitam evacuans.

Purgato corpore, exhibeatur ol. amygdal. amar. recenter expreſſ. & cum vino albo mixtum aut vinum Hipp. aqua clareta, vel aqua cinam.

Julepus ſequens ad dolorem ſedandum, flatus diſcutiendos, pituitam detergendam, & ventriculum roborandum efficaciſſimus eſt.

℞. Fol. abſinthii vulg. centaurii minor. & agrimon. ana M. ſem. Coquantur ad ℥.v. In colat. diſolve ſacchari albi Unc. i. Capiat. manè per biduum.

Amatus Luſitanus valde commendat aquam è floribus chamæm. diſtillatam, tanquam præcipuum, leniendis ventriculi & inteſtinorum doloribus auxilium; cujus Unc. iii. calidè exhibeantur. Vel in aquæ illius penuria, decoctum flor. chamæm. uſurpari poterit, maximè laudatum à Foreſto: Qui ſe mercatorem quendam, ingenti ſtomachi dolore affectum cum inſigni clamore hoc ſolo decocto ſemel exhibito curaſſe refert. Quo epoto, emiſſis ructibus, in ſudorem ſolutus eſt, & incantamenti inſtar omnis dolor evanuit, ut nullis aliis præſidiis opus fuerit. Ex hoc autem decocto, cum ſemine anethi parato, aut etiam agarico, vel radice aſari, diſſolvendo oxymel, ſyrupum acetoſum, aut roſatum ſolutivum, parari poteſt vomitorium, ab initio morbi exhibendum, quod evacuando mitigare dolorem poterit.

Docet Galen. cucurbitulam ventriculo admotam, illius dolores citiſſimè reſolvere, inſtar incantamenti. Hæc tamen cautio adhibenda eſt, ut nihil, aut parum humoris crudi in ventriculo lateat, alioqui dolorem intendit.

Utiliter etiam admoveri poteſt eidem parti panis recenter è furno extractus, per medium ſectus, tum per ſe, tum pulveribus aromaticis conſperſus.

Tandem, dolore pertinaciter adhærente, confugiendum eſt ad balneum ex decocto herbarum emollientium & calefacientium, quod tutiſſimum & efficaciſſimum eſt: flatus enim diffundendo, & per poros apertos reſolvendo, à dolore liberat. Quod citiùs efficitur, ſi in ipſo balneo remedium aliquod diſcutiens ægro exhibeatur. Concurrente enim utroque præſidio, tum interno, tum externo, opus ritè peragitur.

Balneum eſſe debet valdè calidum, ut faciliùs flatus diſcutiantur, & humores craſſi colliquentur.

Quod ſi propter doloris vehementiam clyſteres vel injici, vel retineri nequiverint: in ipſo balneo catharticum propinandum eſt, & in eo per horam integram, aut dimidiam immorandum, donec vis cathartica ventriculum & viſcera attingat.

Aliquando autem, ubi ex doloris vehementia periculum imminet, ad narcotica eſt confugiendum. Quibus prudenter exhibitis, admirandus non rarò ſubſequitur effectus.

Nonnulli etiam, (*ut Platerus*) purgantibus narcotica permiſcent, ut ſimul & dolor ſedetur, & materia peccans educatur: quale eſt medicamentum Elidæi, à Foreſto laudatum, quod ſic habet.

℞. Diaphœn. ℥. ß. philonii Romani ℈. ii. Cum aquâ vel decocto chamomillæ. Fiat potio.

Dolore prorſus ſublato, in iis, qui ei ſunt obnoxii, ſemel aut bis in menſe purgatio iteretur, ut proxima flatuum cauſa auferatur: tum remedia roborantia uſurpentur, qualia in læſæ concoctionis curatione propoſita ſunt.

Qui verò à bile dolor excitatur, curandus eſt humoris peccantis evacuatione, vomitorio blando, aut cathartico medicamento, aut clyſteribus frequentibus, emollientibus quidem, non acribus, aut calefacientibus.

Poſtmodùm demulceatur humorum acrimonia, julepis refrigerantibus & incraſſantibus, emulſionibus ſemin. frig. major. lacte recenter mulcto; oleo amygdal. dulcium recenti, vitellis ovor. & ſimilibus.

Interim non omittantur opiatæ, aliaque roborantia, in ſuperioribus curationibus deſcripta.

Extrinſecus admoveatur cataplaſma ex mica panis in lacte decocta, additis vitell. ovor. & croco.

Vel admoveatur panis recenter ab igne extractus, per medium ſectus, & in aceto madefactus.

Vel foveatur eadem pars decocto flor. chamomill. violar. & nymphææ. Aut quod multò præſtantius, demergatur æger in balneum aquæ tepidæ; id enim ad hujus affectus curationem præcipuam vim obtinet.

Dolore ſedato, ne forte revertatur, æger purgabitur bis in menſe, & viſcerum intemperies calida corrigetur victu refrigerante, & remediis convenientibus.

Qui verò dolor fit ab inflammatione, abſceſſu, vel ulcere, remediis in ſequenti curatione proponendis oppugnabitur.

CAPUT XI.

De inflammatione, abſceſſu, & ulcere Ventriculi.

LIcet ventriculo, quemadmodum omnibus aliis partibus, omnia tumorum genera contingere poſſint, nos tamen hîc tantum de inflammatione ſeu phlegmone agemus, quæ frequentior eſt: cùm reliqui tumores rariſſimè eveniant, & eadem methodo qua reliquarum partium internarum tumores, curari valeant.

Eſt igitur inflammatio ventriculi, tumor præter naturam, à ſanguine per venas quibus alitur, à venæ portæ ramis derivato, in ventriculi ſubſtantiam, ejusque membranam effuſo.

Ille autem ſanguis vel purus eſt ac ſincerus, & phlegmonem propriè dictam producit; vel cum bile, pituita, aut melancholia permixtus, & phlegmonem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſchirroſam efficit.

Cauſæ externæ plurimæ eſſe poſſunt, quæcunque videlicet ſanguinem fervidiorem efficiunt, ut alimenta calidiora & meri potio: vel eum ad illam partem promovere poſſunt, ut contuſio ventriculi, dum præſertim cibo turget. Quibus addi poſſunt calidiſſima & acerrima aſſumpta, ut cantharides, ſublimatum, & ſimilia.

Signa hujus affectus diagnoſtica ſunt ingens dolor, ardens & pungens, diſtendens & pulſans, & in dorſum uſque protenſus: tumor adeſt tractu conſpicuus, imò & interdum viſu. Scapulæ deorſum trahuntur; reſpiratio difficilis eſt, ſicut & deglutio, atque eructatio. Cruentum nonnunquam aliquid evomitur, febris adeſt ardentiſſima, ſæviſſimis comitata ſymptomatis.

Si inflammatio eſt pura, à ſolo ſanguine oriunda, mitior aliquantulum eſt. Si verò eryſipelatoſa, ſymptomata graviſſima ſunt, & ſpeciatim febris lipyria adeſt, in qua exteriora rigent, & interiora uruntur, & ſitis adeſt inextin-

gubilis quæ etiam febris inflammationi inteſtinorum eryſipelatoſæ advenire ſolet.

Huic ventriculi inflammationi plurimùm affinis eſt inflammatio, quæ vel ſummam jecoris partem, qua ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat, quæ ſolâ ſymptomatum vehementiâ & pernicie diſtinguitur. Nempè ventriculum obſidens inflammatio omnia ſæviſſima & periculoſiſſima præ ſe ferre conſuevit.

Ex prædictis facile eſt prognoſin elicere, & affectum valdè periculoſum, imò utplurimum lethalem nuntiare.

Periculoſior tamen eſt, qui totum ventriculum aut ſuperiorem ejus partem occupat; vel qui ad eryſipelatis naturam accedit.

Galen. *in* 3. *prorrhet.* nauſeam, & conturbationem ventris plurimam ac frequentem cauſam eſſe docet. Oſtendit enim pravos humores ventriculi tunicis pertinaciter adhærere, eaſque vellicare, & ad expluſionem irritare.

Si inflammatio non interimat, neque reſolutione curetur, in abſceſſum degenerat, qui cognoſcitur doloris & febris remiſſione, tumore perſeverante.

Rupto abſceſſu ulcus relinquitur, quod puris excretione per vomitum & ſeceſſum rejecti, innoteſcit.

At verò ulcus ventriculi non ſolùm ex abſceſſu diſrupto, ſed etiam ab aliis cauſis producitur, quæ hîc etiam numerandæ ſunt, ne quippiam in illius theoria deficiat.

Cauſæ igitur ulceris ventriculi ſunt vel internæ, vel externæ.

Internæ ſunt humores acres in ventriculo geniti, vel aliunde in eum tranſmiſſi, ut bilis flava, vel atra, vel pituita ſalſa.

Externæ cauſæ ſunt medicamenta acria erodentia, aut venena. Huc etiam referri poſſunt vulnera ventriculi malè curata quæ in ulcus degenerat: tum etiam ruptio alicujus venæ inſignioris quæ coaleſcere ſufficienter non potuit, poſt vomitum ſanguinis copioſum.

Cognoſcitur ulcus in ventriculo genitum, præcipuè ex pure, quod vomitu aut ſeceſſu rejicitur. Cui ſigno primario alia addenda ſunt. Primò enim percipitur in ventriculo dolor pungens cum ardore conjunctus, præcipuè dum quippiam, excedènte aliquâ qualitate præditum, aſſumitur: acre ſcilicet, ſalſum, vel acidum; aut intensè calidum vel frigidum. Adſunt præterea dejecta appetentia, ructus fœtidus, febris lenta & aſidua.

Prognoſis funeſta utplurimùm inſtituenda eſt, niſi ulcus ſit perexiguum, & ſuperficiem tantum occupet, ac febrem conjunctam non habeat. Membrana enim ventriculi ulcerata, utpote pars ſpermatica, difficillimè coaleſcit: alimenta ventriculo manè affecto non bene concoquuntur, & ante abſolutam coctionem rejiciuntur, ulcus lancinantia. Præterea medicamenta parùm præſtant, quia detergentia, ulceris curationi neceſſaria, dolorem excitant: exſiccantia verò, quæ alteram ulcerum curandorum indicationem implent, impediuntur continuò ab eſculentis & potulentis & chyloſâ materiâ aliiſque humoribus, qui in ventriculo debili continuò reſtagnant.

Curatio prædictorum affectuum ſigillatìm inſtituenda eſt.

Ac primùm inflammationis curatio inchoanda eſt à venæ ſectione pluries repetitâ, in utroque brachio, quantùm vires ferre poſſunt. Ac licet ob ſyncopen, & extremorum refrigerationem, vires ab initio dejecta videantur: illa tamen virium infirmitas eſt ab oppreſſione, quæ vacuationem poſtulat, atque ita venæ ſectionem prohibere non debet.

Præterea apertio hæmorroïdum, ſi æger huic evacurationi aſſuetus ſit ſanguinem à ventriculo utiliter avertere poterit. Quod etiam munus utiliter præſtabunt cucurbitulæ capulis, dorſo, & natibus admotæ, tum ſiccæ tum humidæ; frictiones & ligaturæ partium extremarum; & calefactio earundem partium, [quæ frigere plerumque ſolent) admotis linteis calentibus, & inunctione olei irini, nardini, aliorumque calidorum.

Purgantia in hoc affectu improbantur, quia humores conturbant, & ad partem affectam attrahunt.

Attamen Avic. tamaridorum decoctum; aut caſſiæ ʒ. ß. cum aqua endiviæ, vel ſero lactis diſſolutum commendat, ſingulis diebus uſque ad ſeptimum diem exhibitum: Quia molliendo, non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam, & lenit dolorem. Satius tamen eſt ab omni purgatione in principio abſtinere. Septimò elapſo, apparentibus quibuſdam concoctionis & declinationis indiciis, poteſt etiam inſtitui purgatio ex hab. ʒ. i. cum ſantal. rubr. ϑ. i. in aqua borrag. infuſa, addendo ſyrupi roſar. ℥. j. vel ii. ut ſordes parti hærentes paulò valentiùs ducantur.

Interim clyſteres mollientes, refrigerantes, & lenientes ſingulis diebus erunt injiciendi, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Juris pulli, vel decocti malvæ, & violariæ ℔ß. i. caſſiæ recenter extractæ ʒ. i. olei roſac. & violac. ana ℥. ii. ſacchari ʒ. i. ß. vitell. ovor. num. ii. Fiat clyſter.

Alterantia & roborantia, per os aſſumenda, eadem eſſe poterunt, quæ in curatione doloris ventriculi ab humore bilioſo, fuerunt propoſita.

Peculiariter autem conferre poſſunt ſyrupi de nimphæa, & de ſucco portulacæ, potiſſimum in principio, quia repellentis medicamenti vicem implere poſſunt.

Conferunt etiam non parum emulſiones iv. ſem. frig. maj. & ſem. papav. albi, dolorem enim leniunt, & calorem comtemperant. Tum etiam julepi ſequentes.

℞. Aquæ roſar. ʒ. iiij. aquæ plantag. Unc. iii. ſuccі acetoſæ, vel vini granat. Unc. i. ſacchari roſar. Unc. i. Bulliant parum & colentur. Capiat Unc. ii. bis, aut ter in die.

Si dolor vehementer urget ſyrupus de papav. exhibe poteſt.

Pro potu utatur decocto hordei cum ſyrup. violac. & frigidum bibatur.

In progreſſu morbi alia medicamenta prædicta erunt permiſcenda, quæ reſolutionem adjuvent. In hunc finem julepi ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Syrup. nymphææ, de pomis, & de ſucco portulacæ, ana Unc. i. ſyrup. de abſinthio pontico Unc. ß. aquar lactulæ, acetoſæ, & fœniculi, ana Unc. iii. pulveris electuar. diamarg. frig. ʒ. i. Fiat julep. pro iii. doſibus, in die ſumendus.

His addere licet opiatas inſtaurantes, narcotica, & ſimilia. Quæ omnia varianda erunt multis modis, pro Medici judicio & prudentia.

Terebinthina cum aqua abſinthii lota, ſi bis, terve detur, vel reſolvit, vel maturat ventriculi apoſtema.

Exteriùs verò fotus ſequens in principio admoveatur.

℞. Rad. acetoſæ Unc. ii. fol. end. cichorii, & malvæ, ana M. i. ſeminis lactuc. & papav. albi, ana ʒ. iii. ſantali albi & rubri. ana ʒ. ß. florum violar. & nymphææ, ana P. i. Fiat decoctio, addendo aceti roſacei parùm; foveatur regio ventriculi tepidè.

Vel ex aquis ſtillatitiis endiv. lactuc. & nymphææ; cum tantill. aceti, & pulv. triaſantali, idem fotus parari poterit.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo roſac. & violaceo invicem permixtis, vel unguento ſequenti.

℞. Ol. roſac. Unc. i. ol. viol. aceti roſac. ſuccі hieraciі, ana. Unc. ß. Bulliant ad ſucc. conſumptionem, deinde adde ſantali rubr. ʒ. i. roſar. rubrar. ʒ. ß. ſpicæ & camphoræ, ana ϑ. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat unguentem.

Cataplaſmata in principio non conveniunt, quia partem pondere ſuo gravant, & calorem retinendo inflammationem augent.

In declinatione, ſi contingat, & tumor reſolutione finiatur, quod maximè eſt exoptandum, fotus reſolvens admoveri poterit, in hunc modum compoſitus.

℞. Rad. ireos Florent. Unc. ii. fol. menthæ, majoranæ, pulegii, & abſinthii pontici, ana M. i. ſeminis fœnugræci & aniſi, ana ʒ. ii. granor. kermes ʒ. i. florum ſtœchados, anthos, chamomillæ, ana P. i. Fiat decoctio, addendo ſub finem parum vini albi, quo foveatur regio ventriculi.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo abſinthii; nucis moſch. nardino, & ſimilibus, quibus addita cera,

&

& pulv. ireos Florent. aut cinam. poteſt concinnari unguentum. Emplaſtra verò & cataplaſmata, quia pondere gravant partem, hîc non conveniunt.

Si verò tumor ad ſuppurationem tendere videatur, foveatur pars decocto flor. chamæm. & roſar. rubr. Poſteà cataplaſma ſequens admoveatur.

℞. Rad. althææ Unc. ii. fol. branc. urſinæ & roſar. ana. M. i. Coquantur optimè, & contundantur; deinde adde farinæ hordei, ſem. lini, fœnugræci, & pulv. chamæm. ana. Unc. ſem. ſantali albi & rubri, ana ʒ. ii. Cum oleo roſar. & chamæm. & pauca pinguedine gallinæ. Fiat cataplaſma ſæpè renovandum.

Rupto abſceſſu, ulcus detergatur hydromelite in potu exhibito. Cui addenda eſt interdum manna thuris, Galeni præcepto. Vel aqua hordei cum ſaccharo roſaceo, in principio, & conſtitutione calidiori exhibenda.

Ulcere verò in vetuſtatem abeunte, ſive ab hac cauſa, ſive ab alia quavis, ut humoribus acribus, & erodentibus, vel aſſumptis cauſticis, & venenatis rebus genitum fuerit, convenient primùm juſcula, herbis refrigerantibus & modicè aſtringentibus alterata, hordeata, amygdalata, cum ſaccharo roſac. parata, lac recens mulctum cum ſaccharo & tantillo mellis, ac tandem chalybeatum; tum etiam aqua ferrata pro potu ordinario, aut in quâ boli armenæ, vel terræ ſigillatæ fruſtula maduerint. Cui addi poterit vinum rubrum auſterum, ſi perexigua caliditas in parte apparuerit.

Deinde apozema ſequens in uſum revocetur.

℞. Hordei integri P. i. ſcabioſæ, agrimon. pimpinell. & capill. ven. ana M. ß. ſem. melon. Drach. ii. roſar. rubr. ſiccar. P. j. Fiat decoctio ad ℔. i. In qua diſſolve ſyrup. de roſis ſiccis ʒ. iii. Fiat apozema pro iii. doſibus frequenter iterandis.

Ad interna etiam ulcera plurimùm confert decoctum rad. chinæ, ubi febris abfuerit, per viginti aut plures dies ſumptum, leviter ſudores provocando: ſic enim ulcus paulatim exſiccatur. Si verò tabes & corporis conſumptio timeatur, decoquatur prædicta radix in jùſculo pulli gallinacei vel columbini, cum herbis prædictis & hordeo mundato.

In diuturniori ulcere potus aquar. mineralium vitriolatarum, ferratarum, aut aluminoſarum, quales ſunt noſtræ Meinenſes, per menſem integrum ſumptæ, non parùm conferunt.

Toto morbi decurſu, ad ventriculum ab illuvie repurgandum, conferunt leviora cathartica, ut rhab. tamarindi, mirobal. ſyrup. roſac. & catholicum, ſemel in ſeptimana uſurpata.

Denique ad ulceris occluſionem ſequentia uſurpari poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, coral. rubr. lapid. hæmat. aquâ roſar. diligenter lotor. ana Drach. ii. ſang. dracon. gummi arabici, & tragacanth. ana Drach. ß. ſem. papav. albi leviter contuſi, & aſſi: hypociſt. thuris & ſarcocollæ, ana ℈. i. ſacchari roſac. Unc. i. Fiat pulvis, cujus capiat Drach. i. cum aqua plantag. aut conſerva roſar. ſingulis diebus.

Vel ex eodem pulvere poteſt fieri opiata cum conſerva ſymphyti, & roſar. ſyrup. cydonior. aut myrtino exceptis. Vel etiam poſſunt fieri trochiſci ex eodem pulvere cum mucilagine ſem. pſyllii, aut tragacanthi. Quibus omnibus viciſſim uti æger poterit, ne ejuſdem remedii tædio afficiatur.

Exteriùs verò, ad ulceris occluſionem, admoveri poterit regioni ventriculi fotus ex decocto abſynthii, roſar. malicorii, gallar. balauſtior. myrtillor. thuris, maſtiches, ac ſimilium. Ac deinde pars eadem inungenda erit unguento aſtringente, vel emplaſtrum aſtringens eidem admovendum.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER DECIMUS.

DE AFFECTIBUS INTESTINORUM.

PRÆFATIO.

SUMMA totius nutritionis perfectio in tribus hiſce operationibus conſiſtit; optimâ ſcilicet ingeſtione, digeſtione, & egeſtione. Prima appetitum reſpicit: ſecunda concoctionem, & ad ventriculum pertinet. Tertia verò inteſtina: quarum egeſtio moderata, & ſecundum naturæ leges peracta, maximum toti corpori commodum afferre ſolet: Contrà verò ſi deficiat, ut in aſtrictione alvi; vel exſuperet, ut in variis alvi fluxibus contingit, maxima inde incommoda, & graviſſimi morbi emergunt. Præterea ſuperfluorum retentio in inteſtinis dolores colicos, iliacos, & hæmorrhoidales inferre ſolet. Ac denique putredines in inteſtinis genitæ, non ſolùm alvi fluxus prædictos, ſed etiam lumbricos generare ſolent. Ut hæc omnia ſigillatim exponantur; univerſus hic tractatus undecim comprehendetur capitibus: Quorum primum erit de dolore colico: Secundum, de iliaco: Tertium, de aſtrictione alvi: Quartum, de lienteriâ & affectione colica: Quintum de diarrhœa: Sextum, de dyſenteriâ: Septimum, de teneſmo: Octavum, de fluxu hepatico: Nonum, de lumbricis: Decimum, de fluxu hæmorrhoïdali: Undecimum, de hæmorrhoïdum dolore.

CAPUT I.

De dolore Colico.

COlicus dolor nomen deſumit à parte affecta quæ eſt colon inteſtinum; quod longum & anfractuoſum eſt, & totius ferè corporis excrementis recipiendis deſtinatum. Illa autem excrementa, diutius retenta, dolores hujuſmodi parere conſueverunt.

Cauſæ igitur colici doloris ſunt, materiæ excrementitiæ, quæcunque ſolutionem continui diſtendendo, pungendo, aut erodendo efficere poſſunt; eæque ſunt flatus, vel humores.

Flatus ex cruditatibus, aut frigida ventriculi vel inteſtinorum intemperie geniti, ſi commodè non excludantur, propter induratas fæces, aut alias cauſas inteſtina obſtruentes, magnâ copiâ in inteſtinis craſſioribus, colo præſertim cumulantur, & dolorem intenſiſſimum efficiunt.

Humores etiam craſſi, frigidi, & pituitoſi, tunicis inteſtinorum impacti, ejuſmodi dolorem efficere poſſunt, tum mordendo, ſi acrimonia quadam aut ſalſedine prædîti ſint; tum refrigerando partem, quæ conſequenter cruciatum & divulſionem patitur, quemadmodum

dum Galenus de se ipso narrat, se dolorem colicum acerbissimum patientem, pituitam vitream actu frigidam excrevisse; tum denique flatus emittendo, qui facile ex humore crasso, viscido, ac lento, à calore debili elevantur.

Humores denique bilioſi & acres, tum etiam melancholici & acidi, pungendo ac vellicando intestina, hujusmodi dolores efficiunt. In harum autem causarum actione dubitare licet, quomodo colicus iste dolor suas exacerbationes & remissiones habeat, eadem materia in intestinis remanente, quæ quamdiù præsens est, distentionem aut morsum inferre debet. Cui dubio respondemus, materias illas interdum quietas permanere, & nullum tunc temporis, aut exiguum dolorem efficere: interdum verò commoveri & excitari per fermentationes varias, quæ in humoribus contingunt, ut solet fieri in epilepsia, hysstericis affectibus, & febrium accessionibus.

Advertentum autem est diligenter, flatus illos aut humores non tantùm in cavitate intestinorum residere, tunc enim facilè excluduntur ab evacuationibus, detergentibus, & carminantibus medicamentis; sed plerumque ipsis intestinorum tunicis infixos esse. Unde fit, ut non tam facilè inde avelli possint, morbumque longiorem ac contumaciorem efficiant, qui prædictis remediis non adeò facilè oppugnari valet, si humores crassi, pituitosi, aut melancholici, per vasa intestinorum, in eorum substantiam sensim ac paulatim confluunt, nec statim dolorem efficiunt, donec sufficienti copia cumulati naturam irritent ad expulsionem, sicque commoti & exagitati dolorem inferunt; vel flatus ex ea elevantur, qui inter intestini tunicas concluſi, eas distendunt ac divellunt facilemque exitum non invenientes dolorem inferunt diuturnum. Bilis etiam eodem modo per vasa intestinorum, in eorum tunica effusa, iisque imbibita, dolores acerrimos excitat, qui diuturni ac contumaces esse consueverunt, quia difficillimo negotio ab intestinorum substantia avelli potest.

Est alia colicæ bilioſæ species, quæ in paralysin degenerat, veteribus parùm nota, quæ fit ab humore bilioso, non in colon intestinum, quemadmodum prædicta, sed in abdominis membranas repentè effuso, qui eò transfertur à cystide fellea vel mesenterio, in crisi diuturna febrium, aut à vehementi iracundiâ, aliâque causa externa: quando propter obstructiones ad vias communes effundi non potest, sed motu præpostero ad prædictas abdominis membranas repentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudelissimus, colicum imitatus, qui tamen neque clysteribus, neque fomentis, neque aliis remediis cedit, ad plures menses perseverans. Hinc corpus contabescit, febris interdum, alicujus ex intermittentibus typum referens, molestat; estque interdum, idque sæpiùs, continua ac lenta, tandemque doloribus remittentibus, paralysis succedit, humore illo per abdominis membranas in spinam dorsi sensim irrepente. Illa autem paralysis partes superiores magis occupat. Crura verò & tibiæ plerumque dolent, in paucis resolvuntur omninò, bile scilicet ob levitatem superiora petente. Imò verò interdum in ipsum cerebrum irrumpit, & convulsiones epilepticas producit, unde mors utplurimum solet succedere.

Dantur & aliæ colici doloris causæ, sed minùs frequentes, nimirùm calculi in intestinis geniti & lumbrici glomerati, intestina obstruentes: compressio intestinorum à tumoribus vicinarum partium, vel angustia ab inflammatione, aliisque tumoribus intestinorum, vel contorsio eorundem à flatibus excitata, quæ via est ad iliacam passionem. Interdum etiam materia, quæ colicam excitat, est venenata, maligna, & colicam pestilentem efficit, sicut Paulus Ægineta refert, colicam pestilentem in Italia exortam multas Romanorum Provincias infestasse. Omnia denique corpora dura, intestina obstruendo vel distendendo, colicum dolorem efficere valent, ut calculi in intestinis geniti, nuclei ceraſorum magna copia ingesti, caseus durus, & similia. Sic refert Platerus Præfectum quendam colicis doloribus diu vexatum, convulsionibusque laborantem, post clysmatum usum casei indurati magnam copiam per alvum rejicere, qui per longum tempus in intestinis hæserat, propterea quod antequam ægrotaret, eo sese immoderatè repleverat.

Causæ externæ sunt aëris constitutio frigidior, alvum comprimens & constringens ac indurans; vel calidior, à qua fæces etiam indurantur: (Ex iis enim color omnem humiditatem exsugit) usus ciborum & potuum, hominis temperamento minùs convenientium, fructuum crudorum & stypticorum, ciborum crassorum & concoctu difficilium, quies nimia, somnus immodicus, exercitia intempestiva, immoderata venus, aliæque causæ externæ, quæ ventriculi concoctionem invertere possunt.

Diagnosis hujus affectus in genere satis facilis est. In primis enim dolor acerbissimus est, adeò ut si levior fuerit, verè colicus appellari non debeat, ex sententia Galeni *lib. 6. de locis affect. cap.* 2. Deinde dolor iste interdum vagus est, & modò in hac, modò in illa parte gravius urget, ita ut nunc hepatis, nunc lienis, nunc ventriculi, nunc renum regionem occupet, nunc supra, nunc infra umbilicum appareat, ac sæpè in sinistro latere plus urgeat, ex eo, quod in ea parte sit quædam angustia, primum à Bauhino observata. Quando enim excrementa, in superiori capacissima coli parte, in globos magnos, prout capacitas illius fert, indurata, à flatu versus illam partem magna cum violentia pelluntur, fit ut non nisi magno cum dolore permeare possint: quo symptomate dolor colicus cum splenico & nephritico sæpè confunditur, ab iisque satis difficili negotio reliquorum signorum comparatione distinguitur. Interdum verò dolor magis fixus est, & in una parte stabilis, terebro perforanti, aut palo infixo similis. Ducto in consensum ventriculo, vomitus sæpè excitatur, quo interdum pituitosa, interdum bilioſa, porracea, & æruginosa rejiciuntur. Post cibum dolor intenditur, quia repletus ventriculus comprimit intestina. Alvus utplurimùm astricta est, ut nihil per alvum ægrotantes, ne flatum quidem, emittere possint. Si verò aliquid excernatur, vel sponte, vel arte, id majori parte flatulentum est, ac bovino stercori simile, & aquæ supernatans, utpote majori parte pituitosum, quia pituita per alvum excreta, aquæ & serosis excrementis supernatare consuevit. Tanto autem interdum est supradicta alvi astrictio, ut sæviente dolore medicamenta purgantia exhibita, etiam vehementiora nihil operentur.

Signa causarum in hunc modum distinguenda sunt.

Si dolor fiat à pituitâ, non adeò vehemens est, nisi flatum habeat adjunctum, qui ex iis locis, quibus continetur, nequeat erumpere. Tunc enim gravissimi dolores fiunt, modò in una parte, ac si illa terebro vel infixo palo perforetur, modò in pluribus, si flatus ille divagetur. Ægri à calidis juvantur; à frigidis læduntur Præcessit victus ratio generandæ pituitæ idonea, urina crudior & albidior interdum est, non tamen perpetuò, quod juniores & inexpertos medicos fallere solet; interdum enim etiam in colica pituitosa ac flatulenta, urina flava ac rubicunda apparere consuevit, propter vehementem dolorem, qui spiritus & humores in venis & arteriis contentos accendit & inflammat. Quod sapienter annotavit Avicenn. *fen.* 13. *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 11. *Non oportet*, inquit, *ut decipiatur aliquis per id, quod fortè sit de siti & inflammatione, & rubedine aquæ, ut existimet, quod ægritudo sit calida, illud namque est commune omnibus.*

Si à flatibus colicus dolor oriatur, dolor tensivus aderit, & quædam ventris inflatio: ægri flatum multitudinem, & ventris rugitum percipiunt; à flatuum exclusione maximè levantur, victus ratio flatibus generandis idonea præcessit, ut aquæ frigidæ potio intempestiva, usus frequens leguminum, raparum, castanearum, olerum, fructuum, & similium. Et si flatus in cavitatibus intestinorum contineantur, dolor vagus est, neque in uno loco consistit, sed per intervalla renovatur. Si verò intra eorum tunicas coërceatur, dolor fixus est, quia flatus locum mutare non possunt; continuus item & pertinax, quia flatus exitum non inveniunt.

Si colicus dolor ab humore acri & bilioso oriatur; ille acerbissimus esi, vellicans, & pungitivus. Æstus adest, sitis, & plerumque febris, urinæque sunt valdè bilioſæ. A calidis

calidis alimentis & medicamentis malum intenditur, à frigidis verò levatur: Materiæ biliosæ excretione malum immituitur,& victus ratio bili generadæ idonea præcessit.

Dolores reliquarum partium, in imo ventre contentarum, à colico dolore propriis signis facilè distinguuntur, excepto dolore nephritico,cujus signa cum doloris colici signi tantam habent affinitatem, ut Medicos, non rarò etiam peritissimos, in eorum distinctione errare contingat. Quod ipsi Galeno contigit, qui ut ipse fatetur, *secund. de loco. aff. capit. quinto*,colico dolore vexatus,se nephritico laborare, ex lapide alteri ureterum impacto arbitrabatur: donec humore per alvum excreto, & inde sedato dolore, colicum esse animadvertit. Sequentibus tamen signis hi duo affectus satis dilucidè invicem distingui possunt, si accuratè examinentur.

Primò, dolor nephriticus fixus in rene est, & ab eo ad testem exporrigitur, secundum longitudinem ureteris, Colicus verò vagus est, & cinguli instar medium ventrem affligit.

Secundò,à pastu colicus dolo augetur,ob compressionem in testini, quæ fit à ventriculo repleto: nephriticus verò neutiquam augetur, sed potiùs imminuitur, quia aliquid humoris alimentarii ad renes transfertur, quod dolorem aliquantulum demulcet.

Tertiò, in colico dolore vomitus est vehementior, & alvus strictior; quia colon intestinum fundo ventriculi adjacet, & intestina distenta, aut vehementer irritata sese constringunt, ut inimicum expellant. Utrumque tamen symptoma utrique affectui commune est, ut eorum intensio, & remissio difficilem habeant diagnosin: quandoquidem dolor nephriticus intensior majorem vomitum,& alvi adstrictionem majorem efficere potest, quàm dolor colicus remissior.

Quartò in colico dolore,ab excretionibus per alvum & vomitum majus levamen emergit, quàm in nephritico.

Quintò, in dolore nephritico urina primùm clara, & tenuis, & transcolata est, posteà aliquid subsidet, & tandem arenulæ, aut lapilli excernuntur. At in colico urinæ ab initio crassiores existunt.

Quoad prognosin spectat,colicus dolor utplurimùm, si lenior ac remissior sit,neque admodùm diuturnus, neque constans in una parte, sed vagus & instabilis per vices intermittat, & alvum omninò non constringat, curabilis est, & periculo vacat. Si verò dolores sint acerbissimi, in uno loco firmiter fixi, nunquam intermittentes, nihil per alvum excernatur, urgeant vigiliæ, ac demùm sequatur vomitus, singultus, delirium, refrigeratio extremorum,& sudores frigidi, lethalis est affectus.

Colicus dolor contumax,à materia acri & biliosa præsertim oriundus,in alios affectus,eosque gravissimos sæpe degeneret, arthritidem epilepsiam, & frequentiùs paralysin.

Colicus dolor epidemicus, contagiosus, & pestilens,lethalis utplurimùm esse consuevit.

Curatio hujus affectus pro varietate causarum varia instituenda est.

Ac primùm flatulentæ & pituitosæ eadem curatio adhibenda est,quæ incipit à clysstere emmolliente,cui postmodùm succedat carminans & discutiens (qualis in dolore ventriculi à simili causa descriptus est) qui reiterandus est eâdem die bis,ter, quater, donec dolor dispareat.Si tamen uno aut altero clysstere alvus non deponat, ut interdum contingit, acri suppositorio sollicitanda. In uno autem prædictorum clysterum utiliter admiscentur aquæ benedictæ ℥. iiij. vel colocynthidis ʒ. ij. vel iij. in clysstere emolliente & carminante decoquuntur.

Si clysteres dolorem non solvant, iis pertinaciter insistendum non est sed satius est levi aliquo medicamento sisti:Observatum est, cùm æger quidam triginta clysteres sine fructu accepisset, alium Medicum mannæ ℥. j. ß. cum ol. amygd. dulc. ʒ. ij. in jusculo gallinæ pingui exhibuisse, & ægrum à dolore liberasse.In dolore tamen, qui fit à pituitâ crassâ, fortiora medicamenta exhibenda.

Posteà verò fomenta, inunctiones, balnea, emplastra, aliaque remedia convenient, quæ in doloris ventriculi curatione supra proposita sunt. Quibus addenda sunt specifica nonnulla, huic affectui maximè proficua.

Intestina lupi vino albo abluantur, posteà in furno siccentur in vase terreo,donec in pulverem reduci queant. Hujus pulveris capiat æger ʒ. j. cum vino albo,subito dolorem sedat.

Aqua simplex bulliat,eique ferventi adde ol. commun. quartam partem, & grana aliquot piperis crassiusculè triti: capiat æger cochl.iij. vel iiij.calidè, quantum ferre poterit. Sedatur dolor ferè in momento.

℞. Aloës opt.ʒ.j. laudani opiati gr. ij.diacrydii gt.vj. Misce, formentur pilulæ vj. deauratæ: capiat æger horâ commoda (*quatuor, & nisi remiserit dolor, superstites quatuor.*) Dolorem post horam sedant,& posteà humores noxios evacuant. His etiam pilulis substitui potest medicamentum ex diaphœnico & philonio Romano, in dolore ventriculi descriptum.Hipp. *lib.de internis affect.* proponit purgationem ex peplio & meconio.

Olei amygdal. dulc.aut amarar. recentis ʒ.vj.exhibitæ dolorem demulcent, & materiam intestinis adhærentem per inferiora deturbant.

Cum sequentibus etiam oleum mixtum utilissimum est.

℞. Ol. amygdal. dulc. vel alterius pro pauperibus, ℥. iiij. vini generosi unc.j.sem. syrupi papav. alb. ʒ. j. Misce, fiat potio.

Cum manna etiam exhibitum oleum amygdal. dulcium in jusculo pingui, ut suprà dictum est, dolorem lenit, & materiam peccantem evacuat.

Semen ameos pulverat. cum vino exhibit. ad ʒ. j. in urgente dolore, eum subito sistit, & secundâ exhibitione morbum plerumque aufert, admovendo simul cataplasma ex terebinth. ʒ. iij. stupis exceptum, sinapisatum piperis & sang. dracon. subtiliss. pulv. an. ʒ. j.

Galbanetum Paracelsi humori discutiendo idoneum est, si totus venter eo illinatur. Illius descriptio à Cratone talis proponitur.

℞. Gummi elemi, hederæ, galbani, ol. laurini, ana partes æquales. Distillentur in arena per retortam, servantur seorsim, primùm aqua: deinde ol. clarum: tertio ol. crassum instar mellis, quo imprimis utendum est.

℞. Calami aromat. ʒ. i. galangæ ʒ. iij. flavedinis exterioris corticis arantior. ʒ. iiij. cinam. electi, sem. anisi, & fœniculi, ana ʒ. iij. cumini ʒ. vj. baccar. juniperi recent. ʒ. ß. bacc. lauri ʒ. iii. Pulverentur subtilissimè, & infundantur in vini malvat. opt. ℔. vj. Stent in infusione in loco calido per vj.dies.Posteà distillentur in balneo Mariæ Dosis ʒ. j. præmissis evacuationibus.

Ventri admoventur utiliter gummi caragna & tacamahaca: si priùs cucurbitula magna umbilico affigatur.

Etiamsi emplastra prædicta ventri non admoveantur, omittenda tamen non est cucurbitula umbilico admota, quæ ipso Galeno teste, dolorem à flatibus excitatum discutit instar incantamenti.

Si affectus sit diuturnior, decocto guaiaci, per multos dies continuato feliciter curari poterit, purgando per intervalla, & clysteres frequenter injiciendo. At si colicus dolor fiat à pituitâ vitrea, decoquatur guaiacum cum vino, quemadmodum usurpavit Amat. Lusit. cum felici successu. *curat.* 32. *cent.* 1.

Sedato dolore, apozema pituitam evacuans præscribendum est,quo reliquiæ omnes educantur.Vel ejus loco decoctum galli veteris cum incidentibus, attenuantibus, & catharticis compositum.Vel julepus efficacissimus, in colica ventriculi descriptus.

Colica biliosa curatur clysteribus emollientibus, & acrimoniam humorum temperantibus.

Foveatur venter decocto emolliente & anodyno, aut quod melius erit, paretur semicupium ex eodem decocto.

Conveniet etiam cataplasma infino ventri ex farina hordei, & sem. lini coctum in ol. chamæmel.

Tum etiam epithema refrigerans hepatis regioni admotum, in hunc modum compositum.

℞. Succi endiviæ & cichorii, ana ℔. ß. succi lactucæ & aceti rosac. ana ʒ. ij. Misce, fiat epithema.

Julepi exhibeantur ex aquis capav. rhœad. lactuc, endiviæ, acetosæ cum syrup. violac. de pomis,& de limonibus.

Si doloris atrocitas urgeat, ad narcotica confugiendum erit.

Mitigato aliquantulum dolore, expreſſio rhei in aqua cchorii cum ſyrupo roſaceo exhibenda erit, & frequenter repetenda, donec tota humorum ſaburra evacuata fuerit.

Si purgatio iſta benignior morbo eradicando non ſufficiat, confugiendum eſt ad mercurium dulcem, qui aliquoties exhibitus, cum purgantibus diacrydiatis, curationem abſolvit. Quibus ſuſpectum eſt diacrydium, ſolus exhibeatur mercurius dulcis, in pilulam efformatus, cum conſerva roſarum, ſuperhauſta infuſione ſennæ & rhab. additâ mannâ, & ſyrupo roſaceo.

Poſtea utiliter uſurpantur aquæ acidulæ, & vitriolatæ.

Sæviente dolore, ad balneum & laudanum confugiendum eſt, cui aliquando purgantia miſceri poterunt, ſed majori doſi, quia eorum vis retunditur à laudano.

Galbanetum Paracelſi, quamvis calidum ad humorem diſcutiendum idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio ſuprà propoſita eſt.

Phlebotomia in hac colicæ ſpecie aliquando convenit, cum metus eſt, ne caloris vehementia ſanguis incaleſcat, febriſque generetur. Si verò febris adfuerit, ſtatim celebranda eſt.

Urgente admodum ſiti, aqua frigida exhibenda eſt, docente Galen. *lib.* 12. *meth. cap.* 7. Ejuſque uſu teſtatur Amat. Luſit. ſe talem dolorem ſubitò, incantamenti inſtar, ſuſtuliſſe. Eadem ſe uſum feliciter, tum ſumptâ, tum admota, teſtatur Septalius duabus hiſtoriis, *lib.* 7. *animadverſionum practicarum* deſcriptis.

Ad colici doloris, qui in paralyſin degenerat, curationem, alvo variis clyſteribus ſolutâ, primiſque viis cathartico apertis, demittatur æger in balneum tepidum, ex decocto emollientium paratum, bis, ter, quater, quinquies in die ut acrimonia humoris temperetur, ac pori membranarum aperiantur. Poſtero die cathartico accommodato humor ille purgetur. Deinde repetatur balneum. Idque alternis diebus faciendum, ſi vires ægri ferre nequeant: donec expurgatis humoribus, & ſedato dolore, æger in tuto ſit.

Interim clyſteres continuentur: præſertim qui ex lacte parantur, ad dolorem demulcendum utiliſſimi, quibus caſſia, ol. violaceum, & liliorum admiſceri poterunt.

Venter ol. chamæmel. anethino, amygdal. dulc. lilior. cum butyro frequenter inungatur.

His ſeri lactis & acidularum uſus tandem ſubjicitur.

Ac denique affectu in longitudinem abeunte, ea quæ in melancholiæ hyponchondriacæ curatione relata ſunt, hîc aptari poterunt.

Neque omittenda eſt ab ipſo morbi initio, phlebotomia: eaque purgationi præmittenda, ac ſæpe iteranda, ſi ſanguis prava qualitate infectus appareat, aut ſi dolor rheumatiſmi particeps eſſe videatur.

Denique omnia remedia, quæ in colica bilioſa propoſita ſunt, hîc etiam aptari poterunt. Quibus non conferentibus, nonnulli Medici confugiunt ad potionem ſequentem, quam licèt ſordidam, & delicatorum hominum ore indignam, exhibent, & dolorem ſtatim mitigari affirmant.

℞. Stercoris equini ℥.j. Minutim dividatur, & infundatur in ℔.j. aquæ papav. rhœad. in qua ſpiritus vini guttæ viij. vel x. diſſolutæ fuerint. Colentur cum expreſſione levi, & dividantur in tres doſes ſatis amplas, ſumendas horis exacerbationis doloris.

Si verò affectus in paralyſin degeneret, linienda ſunt ſpina dorſi & partes paralyticæ balſamo reſolvente, & nervos roborante, modò febris adfuerit. Si enim adſit, lana ſuccida oleo, aut unguento digerente imbuta, partibus paralyticis alligetur, cavendo diligenter frigus, quo humor partibus impingitur, illiuſque difflatio impeditur.

Galbanetum Paracelſi hîc præcipuè confert, ſi partibus prædictis, tum etiam umbilico admoveatur.

CAPUT II.

De Iliaco affectu.

ILeos, ſeu Iliaca paſſio nomen accipit, ut nonnulli volunt, ab ileo inteſtino quòd ut plurimum in hoc affectu laboret, quamvis alia tenuia inteſtina, imò & interdum craſſa eodem tentari valeant. Vel potius ab ἰλιόω, quod circumvolvi & circumcingi ſignificat; ideo Latinis volvulus, ſeu convolvulus nominatur, quòd in eo inteſtina manifeſtè convolvi, & motu præpoſtero ad ſuperiora moveri videantur. Χορδαψὸς etiam nominatur, quod inteſtina manum admoventi chordæ quaſi tenſæ, & veluti convolutæ ſpeciem repræſentent. Barbari *miſerere mei* vocant: quod miſerabile ſit malum, & ut plurimùm lethale, atque adeo miſeratione divina opus habeat.

Eſt autem iliacus affectus, motus inteſtinorum præpoſterus & inverſus, in quo alvus omnino conſtricta eſt, & quæ per inferiora dejici deberent, ad ventriculum feruntur, ac per vomitum rejiciuntur.

Notum eſt, inteſtina motum habere naturalem, quo chylus & fæces ad inferiora ſenſim propelluntur, qui periſtalticus nominatur. Hic motus fit per fibras orbiculares & transverſas, inteſtina contrahentes, & comparatur motui lumbricorum terreſtrium, qui partes corporis ſucceſſivè movent. Invertitur autem motus iſte aliquando à cauſis præternaturalibus, ut inteſtinorum fibræ, quæ à ſuperioribus verſus inferiora contrahi debent, ad ſuperiora contrahantur; & quæcunque in inteſtinis continentur, non verſus alvum, ſed verſus ventriculum protrudantur; & tunc affectio illiaca generatur. Simile quidpiam in vomitu animadvertimus. Dum enim fibræ œſophagi à parte ſuperiore verſus ventriculum ſe contrahunt, fit deglutitio ciborum, cum verò inverſo hoc agendi ordine à parte inferiore verſus ſuperiora ſe contrahunt, vomitus, excitatur. Fit autem motus iſte periſtalticus inverſus à facultate inteſtinorum expultrice vehementer irritata, quæ quando materias ſuperfluas & excrementitias per inferiora deturbare non poteſt, eas ad ſuperiora violento motu propellit. Adeò autem violentus interdum eſt ille motus, ut non ſolùm chylus & flatus, & humores excrementitii, ſed etiam fæces non rarò per vomitum excernantur, imò verò ea, quæ per anum immittuntur, ut clyſteres & ſuppoſitoria, rapiantur ac vomitu rejiciãtur. Sic refert Matthæus de Gradib. puellam quandam. annos natam duodecim., ileo laborantem, poſtquam per triduum non ſolùm fæces, ſed etiam clyſteres injectos vomitu rejeciſſet, tandem ſuppoſitorium oblongum in anum inmiſſum, poſt breve tempus vomitu excreviſſe. Cùm verò deinde ſuppoſitorium aliud filo ad coxam alligarerur, illud ſtatim diſrupto filo ſurſum aſcendit ad vẽtriculum, idque ægra cum parte fili appenſi evomuit. Et cum tertio ſuppoſitorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, illud etiam paulò poſt, ruptis filis, per os, cum parte fillorum rejectum fuit. Tandem cùm medicus juberet, ut manè aliud ſuppoſitorium admitteret, tantâ violentiâ ſurſum attractum fuit, ut mater ne ſurſum raperetur illud extrahere coacta fuerit. Similis quædam hiſtoriæ apud autores reperiuntur, quas brevitatis causâ omittimus.

Illa autem facultatis expultricis inteſtinorum irritatio à pluribus cauſis dependet: quarum præcipuè & frequentiores ad obſtructionem referuntur. Quæcunque igitur inteſtina vehementer obſtruere poſſunt, ut nihil inferiora deſcendere valeat, hunc affectum producere ſolent. Poſtquam enim facultas diu enixa eſt fæces & alias ſuperfluitates per viam ordinariam excernere, fine ſuo fruſtrata & excluſionis neceſſitati ſatisfacere tentans, aliam viam aggreditur, & motu præpoſtero ad ſuperiora propellit, ut ſuperfluitates illæ per vomitum rejiciantur.

Cauſæ autem obſtruentes ſunt fæces induratæ ac retentæ, flatus craſſi, magna copia in inteſtinis collecti, eaque vehementer diſtendentes, inflãmatio, aliique tumores magni, qui cavitatem internam inteſtini penitus occludunt, & inteſtini circumvolutio & complicatio, ut veluti nodus in ipſo fiat: quæ quidem complicatio, & conſtrictio inteſtinorum

norum in hernia sæpè contingit, tum etiam in colico dolore, cui sæpè succedit ileos, quia intestina flatibus distenta se convolvunt, ut interdum veluti nodum efficiant.

Causæ verò infrequentiores, intestinorum facultatem expultricem ita irritantes, ut motum suum invertere cogantur, sunt exulcerationes insignes, aut humores acerrimi, intestina vellicantes. Quando enim fæces, aut alii humores ad inferiora delabentes partem ulceratã attingunt, eam acriter vellicant, ita ut ea irritata rem noxiam præterfluere non patiatur, sed sursùm impetu propellat: quem motum reliqua intestina per sympathiam irritata sequuntur, donec materia noxia ad ventriculum feratur, qui motum eundem sequens, prædictæ facultatis expultricis ministerio, foras eandem per vomitum expellit.

Signa iliaci affectus alia communia sunt cum dolore colico, alia verò propria.

Communia sunt dolor in regione abdominis, inflatio & distensio ventris, alvus adstricta, cibi fastidium, nausea, vomitus, inquietudo, spirandi & mingendi quædam difficultas.

Propria verò, & peculiaria passioni illiacæ sunt, dolor acutissimus & sævissimus, inflatio & distensio vehemens; tumor in hypogastrio eminens & durus, omnimoda alvi supressio, ut nihil per inferiora descendat. Progrediente malo vomitus accedit enormis, primùm bilis, pituitæ, & chylosæ materiæ, ac denique stercoris, vel potiùs materiæ stercori similis, cibalis nempè corruptæ ac fætidæ. Rarissimè enim fæces rejiciuntur: brevi morituris sudor frigidus copiosus, extremorum refrigeratio, cordis tremor, inquietudo, & animi deliquium succedunt.

Galenus *comment. in Aphor.* 10. *sect. septimæ*, asserit proprium & inseparabile hujus affectus signum esse, nihil per inferiora descendere. Hippocrates tamen contrarium asserere videtur *tertio Epid. sect. secund. textu.* 7. in historia mulieris volvulosæ, quæ apud Tisamenum habitabat, dicens: *Dejectiones tenues, crudæ, paucæ.* Cui difficultati respondendum est, dejectiones quasdam emitti posse in principio morbi, ex fæcibus contentis intrat intestinum affectum, quæ à natura vel arte excludi possunt per inferiora, antequam omnia intestina in consensum trahantur, & propriam naturalemque facultatem amittant. Postquam verò morbus confirmatus est, & motus omnium intestinorum peristalticus omninò inversus, nihil amplius per inferiora emittitur.

Signa causarum in hunc modum se habent. Si ileos ab inflammatione fiat (quod ut plurimùm contingit) morbus est acutissimus, velociter ad statum properat, febris adest intensa, dolor vehementissimus, vomitus bilioši & pituitosi citissimè apparent, quos brevi fæcum rejectio consequitur, & reliqua signa exitialia suprà proposita.

Si à fæcibus induratis alvi constrictio præcessit, per plures dies perseverans, & in principio non est dolor, postea accedit; morbus longiùs protrahitur, nec adeò est acutus, ut in inflammatione; nec dolor adeò vehemens, neque adeò intensa febris, imò interdum nulla.

Si à flatibus vel pituita iliacus affectus generetur, ille dolori colico ut plurimùm succedit, & præcesserunt signa colici doloris, à pituita vel flatibus oriundi, superiori capite proposita.

Quod ad prognosin spectat, ileos omnis periculosus est, sed alios longè periculosior. Ille igitur est magis exitialis, cui vomitus supervenit, primum quidem materiæ bilosæ, vel pituitosæ; postmodum verò fæculentæ. Et ex his nullum salvari asserit Gal 6. *de loc. affect.* 2. Docet tamen experientia, nonnullos evadere, quando ex fæcum retentione vel hernia intestinali affectus oritur. Quibus in stranguria ileos supervenit, intra septem dies moriuntur nisi febre superveniente copiosior urina fluxerit. Hippoc. *Aph.* 44 *sect.* 6. Si stranguria fiat ab humoribus crasis & pituitosis, qui etiam magnâ copia in intestinis & in venis redundent, superveniente febre, possunt illi concoqui, liquari, & attenuari, ac per urinas excerni unde solutio ilei contingit. Licet Gal. *in comment. hujus Aphoris.* se ignorare asserat, quæ Hipp. dixit in hoc Aphor. eaque ratione & experientiâ confirmari non posse.

Si symptomata remittant, & medicamenta vel alimenta ore assumpta, per inferiora descendant, salus expectanda est.

Curatio hujus affectus juxta causarum varietatem varianda est. Ac primùm si à fæcibus induratis, vel à crassis & viscida pituita obstructio intestinorum dependeat, emollientia, & relaxantia remedia, interna & externa, erunt usurpanda.

Primò igitur injiciantur clysteres ex decocto althææ, malvæ, violariæ, chamomillæ, meliloti, cum sem. lini & fœn. vel ex ol. communi solo ad ℔. j. in quo butyri tertia pars dissolvi poterit, vel ex decocto intestinorum, & omenti vervecis, in quo dissolvatur butyrum, mel, & sal gemmæ. Quibus decoctis, si flatus adfuerint, ut plerumque solent, carminantia & discutientia addere convenit.

His demùm clysteribus emollita aliquantisper materia, purgantia priùs mediocria, mox paulò vehementiora erunt admiscenda, ac tandem ad vehementissima transeundem erit.

Interim fomenta & linimenta emollientia toti ventri erunt admovenda, diuque continuanda; omentum castrat i in aqua fervente calefactum, ventri applicandum; & quod utilius multò, balnea emollientia administranda, quæ erunt efficaciora, si ex oleo solo componantur.

Interiùs verò exhiberi poterit oleum amygd. dulc. vel solum, vel vino albo permixtum. Quibus, si dolor valde urgeat, syrup. de papav. alb. addi poterit, ut in colici doloris curatione dictum est.

Ac denique, si vehemens dolor & flatuum copia adfuerit, reliqua remedis, in colici doloris curatione proposita, usurpari poterunt. Non omissis purgationibus, quæ opportunè institutæ mali causam evacuant.

Quæ fit ab inflammatione intestinorum, curanda est venæ sectione frequenter repetitâ, si vires ferant, tum in brachio, tum in pede; cucurbitularum admotione inguinibus cum scarificatione. Clysteres etiam emollientes & refrigerantes injiciendi erunt, in hunc modum compositi.

℞. Rad. alth. ʒ. ij. fol. malv. violariæ, an. M. j. sem. cucurbit. ʒ. ß. sem. lini & psyllii, ana ʒ. ii. flor. nymph. & rosar. ana P. j. flor. chamæm. P. ß. Fiat decoctio, in cujus ℔. i. dissolve ol. rosar. ʒ. ij. cassiæ recenter extractæ ʒ. j. Fiat clyster. In progressu verò addendum erit ol. viciac. & chamæmelinum.

Prædicta emollientia in oxycrato decoqui debent.

Vel lac recenter multum cum pauco saccharo & albumine ovi, vel mucilag. seminis psyllii ʒ. i. ad dolorem leniendum injici poterit.

Vel parari potest clyster ex lacte amygdal. dulcium, aut cremore hordei, ex illius mundati decocto expresso, addendo butyri recentis & sacchari parum.

Ex oxycrato simplici parari potest enema, & singulis diebus injici, quod ad inflammationem intestinorum cohibendam plurimùm valet.

Inunctiones fiant ex oleo violato, amygd. dulc. & chamæm. additis mucilag. sem. lini, fænugr. cydonior axungiis gallinæ, anatis, butyro recenti.

Tum etiam fotus admoveantur ex decocto simplicium, pro enemate supra descriptorum.

Tum ex oxycrato simplici fotus in principio parari poterunt. In progressu verò prædicta simplicia in oxycrato decoquantur.

Necnon cataplasma ex residentia ejusdem decocti, vel ex farina hordei, fænugr. lini, cum butyro, axungiis & oleis prædictis compositum.

Ac denique balneum aquæ dulcis tepidum, huic etiam affectui erit convenientissimum, in quo emollientia & refrigerantia bullierint.

Post venæ sectionem exhibeantur olei amygdal. dulc. ʒ. ii. ad dolorem leniendum; & si dolor valde urgeat, ad narcotica veniendum erit.

Si vomitus non adsit, provocandus est hausto aquæ tepidæ cum ol. violaceo; eo enim purgantur superiora, & humores revelluntur ad partem affectam defluentes. In toto morbi decursu propinandi sunt julepi, & emulsiones in ventriculi inflammatione propositæ.

Potus

Potus ſit aqua hordei. Et in principio morbi abſtineat æger ab omni alimento, per viginti quatuor horas, ut materiæ morbificæ portio abſumatur; poſtea juſculum pulli exhibeatur. Summa enim cura tractandus eſt hic affectus, quia utplurimum lethalis eſt.

Præcipuum autem curationis negotium in abſtinentia verſetur; idque exemplo à vulneribus inteſtinorum deducto. Qui enim ita vulnerati ſunt, penè fame conficiuntur per 40. dies. Hoc igitur affectu laborantes, per 4. aut 5. dies, tria tantùm cochlearia juſculi ſumant ſingulis diebus, ut vomitus impediatur, qui morbum graviter auget. Adde, quod alimentum exhibitum nullum ſolatium afferat ægrotanti; non enim in nutritionem cedit, ſed planè corrumpitur, & chylus à ventriculo in inteſtina prolabens, excrementis retentis permiſcetur, & vomitionem auget.

In potu paulò major poteſt eſſe libertas, quia facilè tranſit ad hepar, & illius materia morbo expugnando idonea eſſe poteſt, ſi oxycratum exhibeatur valde temperatum, & in prava quantitate.

Denique à circumvolutione inteſtinorum quandoque contingit iliacus affectus, quod rariſſimum eſt, vel à flatibus producitur inteſtina contorquentibus; vel ab hernia, quæ enterocele nominatur.

Qui à flatibus exoritur, iisdem remediis curatur, quæ ad flatulentam colicam præſcripta ſunt. Si verò omnibus iis remediis, ſatis diu uſurpatis, alvus non aperiatur, ſed omnia aſſumpta per vomitum excernantur, ut ſpes ſalutis in anguſto poſita ſit, extremum remedium erit uſurpandum, quod proponit Hipp. *de morbis*, ut ſcilicet follis fabrilis ano adaptetur; & eo flatus in ventrem immittatur. Poſtmodum clyſter emolliens cum trochiſcis alhandal injiciatur, ut fæces educantur. Valet hoc remedium, non ſolùm ad ileum ex contorſione inteſtinorum; ſed etiam ad eum, qui fit ex obſtructione gravi & contumaci: dilatando enim inteſtina obſtructionem ſolvit. Amat. Luſit. *curat. ult. cent.* 1. teſtatur ſe iliacum deſperatum hoc remedio curaſſe; tum etiam Epiphanius Ferdinandus, *in ſuis hiſtoriis Medicis. hiſt.* 74. refert Neapoli filium Joannis Altimari, Medici expertiſſimi, qui ex colica & iliaca periturus erat, hoc eodem remedio ab orci faucibus fuiſſe revocatum. Verùm Aurelianus hoc remedii genus improbat ex eo, quod ventus à ſolle immiſſus frigiditate ſua multum lædere poſſit. Attamen hoc incommodum evitare facilè eſt, ſi juxta ignem follis aëre impleatur.

Aliud præterea remedium valde inuſitatum à Paræo proponitur, quo multos ab ileo deſperatos, imminente morte, liberatos eſſe refert; hauſtis ſcilicet, argenti vivi in aqua ſola, libris tribus. Pondere enim ſuo inteſtinum velut vinctum expedit & evolvit, prædura ſque & obſtruentes fæces deorſum deturbat. Quod remedium ab aliis etiam authoribus non paucis approbatur, qui & illud innoxiè ſumi poſſe teſtantur.

Verùm tanta mercurii quantitas valdè permiſcenda eſt, ne frigiditate ſua calorem nativum extinguat, & ſanguinem in venis coagulet. In caſu igitur deſperato ſatius eſt minorem quantitatem exhibere. Quidam exhibent ℥. ii. in ovo ſorbili, & iterandum cenſent, ſi prima exhibitio non ſuccedat. Unius tamen unciæ exhibitionem felicem ſucceſſum habuiſſe, in obſervationibus noſtris videre eſt.

Quando verò iliacus effectus procedit à prolapſu inteſtinorum in ſcrotum, tota cura eò dirigenda eſt, ut illa in ſuum locum reponantur. Quod fiet blandâ & prudenti manu Chirurgi, locum affectum diu antea fovendo decocto emolliente, & oleis relaxantibus, clyſteribus etiam emollientibus, carminantibusque frequenter injectis; ægrum ita collocando, ut caput ſit valde declive, crura verò elata. Imo nonnuilli, cùm pedibus ſuſpenderentur, citiſſimè liberati ſunt.

Si hernia fiat cum inflammatione inteſtini fotu ex aqua frigida curatur. Si flatus inteſtinum diſtendant, fotu ex ſpiritu vini diſcutiuntur. Utriuſque curationis exempla vide in obſervationibus noſtris.

CAPUT III.

De adſtrictione Alvi.

PEr adſtrictionem alvi non intelligimus omnimodam alvi ſuppreſſionem, qua nihil per inferiora dejicitur, qualis in ileo contingit; ſed tantum pigram & tardam alvi dejectionem, qua fæces & cibi reliquiæ rarò, nec pro aſſumptorum ratione excernuntur. In hac fæces neceſſariò indurantur, quia diutiùs retenta, caloris vi continenter exſiccantur, ab iisque nonnihil ſuci ſemper exſugitur per venas meſaraïcas, non modò ad tenuia, ſed etiam ad craſſa inteſtina propagatas. Eſt ſymptoma facultatis expultricis imminutæ, vel retentricis auctæ. Cauſa tamen eſt multorum morborum, ideo excreta retenta in numero ſex rerum nonnaturalium recenſentur, quæ debitam naturæ legem non ſervantes, infinitos morbos producunt. Sicque alvus adſtricta, vapores ad caput mittit; catharrhos aliosque cerebri affectus producit, ventriculi coctionem, aliarumque partium actiones perturbat.

Cauſæ hujus ſymptomatis quamplurimæ ſunt. Ac primum fæcum durities & ſiccitas non eſt effectus aſtrictionis alvi, ut ſuprà dictum eſt, ſed etiam cauſa efficiens, quia fæces induratæ difficiliùs excernuntur, & facultatem expultricem non irritant. Duræ autem fiunt & ſicciores præcipuè & frequentiùs ab hepatis calore excedente, qui omnem humiditatem in inteſtinis contentam potenter attrahit, & fæces ſicciores relinquit. Cui rei etiam plurimùm conferre poteſt motus vehementior, præſertim equitatio, excrementorum paucitas ex inedia proveniens, vel dum acrimoniam non habent, quâ inteſtina vellicare poſſint, quod ex cibis frigioribus contingit, & quando flava bilis ad inteſtina non deſcendit, ut in ictero fieri videmus. Ac denique morbi inteſtinorum non pauci hanc alvi conſtrictionem efficere poſſunt, ut frigida & ſicca intemperies, tumores, obſtructiones, ani ſtupor, & paralyſis aliique non pauci.

Signa diagnoſtica ex cauſarum diagnoſi dependent, quæ, ex propriis fontibus haurienda. Calidæ enim hepatis intemperiei ſigna ex proprio capite deſumenda ſunt, tumores etiam, aliique inteſtinorum morbi, propriam habent diagnoſin. Ac denique cauſæ externæ, ut ciborum paucitas, frigiditas, equitatio, & ſimilia, ex ægrorantis relatione innoteſcent.

Quod ad prognoſin ſpectat, conſtrictio alvi magis & minùs periculoſa eſt, pro majori vel minori gravitate cauſarum. Si enim ab inflammatione, aut alio inteſtinorum tumore fiat, valde periculoſa eſt. Ab aliis verò cauſis oriunda, minùs habet periculi. Contumax, & diuturna plerumque eſſe ſolet, quando à fæcibus induratis producitur: inde enim ſæpe colici dolores excitantur, qui ſemel ſedati, frequenter recurrunt, tum propter novam fæcum exſiccationem, tum quia, licèt purgantibus alvus ſufficienter ſoluta videatur, & excrementa liquida permulta evacuata ſint; non pauca tamen interdum excrementa ſolida & dura in inteſtinis ſubſiſtunt, quæ novos dolores pariunt, & nonniſi clyſteribus quamplurimis, etiam poſt purgationem injectis avelli poſſunt.

Curatio hujus affectus à cauſarum ſuarum ſublatione dependet, quæ ex propriis capitibus deſumenda eſt. Cùm tamen illa curatio utplurimum longa eſſe conſueverit: præcipuè quando à calida hepatis intemperie, aut ſicca inteſtiuorum dependet, & interim alvus adſtricta graviſſima parit incommoda, illius correctioni ſeorſum incumbendum eſt. Quod fiet in univerſum remediis emollientibus ſimulque alvi excretionem promoventibus, in ſequentem modum.

℞. Rad. alth. & lilior. ana ℥. ii. fol. malv. alth. mercurial. viol. branc. urſinæ ana M. j. ſem. lini & fœnugr. ana ℥. ß. ſem. aniſi ʒ. i. ß. prunor. dulc. part. iii. flor. chamomil. & melilot. ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolve olei liliorum, & ſem. lini, ana ʒ. ii. butri recentis ℥. i. ß. catholic. duplic. & diaprum. ſimpl. ana ʒ. vj. Fiat clyſter, injiciendus quoties opus fuerit.

In

Interdùm verò loco hujus clysteris utatur ægrotus sequenti.

℞. Decocti intestinorum vervecis ℔. i. buryri recentis Unc. ii. cassiæ recenter extractæ, catholici optimi, vel diaprun. simpl. ana Unc. ß. sacchari rubri Unc. i. Fiat clyster.

Parari etiam potest bis aut ter in mense clyster ex oleo communi solo, ad ℔. i.

Adnitendum tamen est aliis remediis alvum mollire, quandoquidem frequentiori clysmatum usu natura segnior evadit, & tandem assuescit nunquam alvum deponere, nisi clysteribus irritata.

In hunc finem pruna dulcia, vel poma cocta, cum saccharo, per horam ante prandium erunt assumenda, ut docet Gal. 2. *de alim. facult. c.* 31. Alioquin si immediatè ante prendium assumantur, nihil operantur. Vel jusculum pulli, aut commune, in quo fol. borrag. betæ, & poma aliquot bullierint, vel ol. amygd. dulc. recenter extracti sine igne cochlear. i. cum syrupi capill. ven. pari quantitate, vel cochlear. ii. syrupi sequentis.

℞. Mucilaginis sem. psyllii & cydoniorum, cum aqua malvæ extract. ℔. i. ß. sacchari albi ℔. i. Fiat syrupus secundum artem.

Ut pruna meliùs operentur, vinum lymphatum ante & post eorum assumptionem hauriendum est; ita tamen ut tota illius quantitas dimidium cyathum non excedat. Idem præstabit butyrum recens per horam ante prandium assumptum, magnitudine nucis majusculæ, superbibendo vinum lymphatum.

Semel in septimana utatur aliquo ex sequentibus.

℞. Cass. recent. extract. ʒ. i. cremor. tart. ʒ. i. Cum saccharo fiat bolus.

℞. Mannæ granat. ʒ. i. ß. Capiat manè cum jusculo. Vel

Olei amygdal. dulc. & mannæ granat. ana ℥. i. dissolvantur cum jusculo, & capiat manè duabus horis ante prandium.

℞. Pulpæ cassiæ ʒ. ii. palpæ tamarind. & mannæ gran. ana ℥. i. fol. sennæ tenuiss. pulverat. ʒ. ß. cremor. tart. ʒ. iii. Cum syrupo rosato solutivo fiat opiata, capiat Unc. ß. vel Unc. i.

Vel in decocto prunorum, mannæ Unc. ß. Unc. i. dissolvatur, capiat horâ unâ ante prandium, quæ omnia quemadmodum prædicta per horam ante pastum exhibenda sunt, sic enim meliùs operantur.

Ptisana cichor. agrimon. & acetosa, in aquam fervere incipientem conjectis, & per noctem infusis, pro potu ordinario usurpata, vel sola, vel cum vino permixta, alvum liberam servat.

Jusculum sequens alvum certissimè laxat, eamque diebus sequentibus laxiorem relinquit.

℞. Fol. betæ mercurialis, an. M. i. Coquantur in jusculo communi, quod capiat per horam ante prandium

Vel parari potest conserva rosar. laxans, è rosis pallidis non explicatis, præcisis unguibus, cum manna & saccha. anaticè sumptis dosis Unc. i.

Denique balneum, vel semicupium frequens, ex decocto herbarum emollientium paratum, ad partes omnes naturales humectandas, & alvum emolliendum, utilissimum erit.

CAPUT IV.

De lienteria, & cœlica passione.

Lienteria est species alvi fluxus, in quo cibus non immutatus, sed prout assumptus, per alvum celeriter excernitur. In cœliaca verò passione alimenta cruda & imperfectè cocta per alvum rejiciuntur. Unde patet, duos istos affectus differre inter tantùm secundum magis & minùs, ut lienteria ad actionem abolitam, cœliaca passio ad imminutam referatur. Licèt autem cibi vel omninò incocti, vel imperfectè cocti rejiciantur; non ideò tamen ad concoctionem læsam hi affectus referuntur, sed potiùs retentionem. Malè enim, vel nullo modo concoquuntur, quia nimis citò dejiciuntur, nec satis diu in ventriculo retinētur, ut concoctionem subire valeant. Hinc etiam colligitur, in hoc affectu, licèt inter morbos intestinorum referatur, ventriculum valdè affici, & plerumque magis quàm intestina; unde Gal. 6. *de locis affect. c.* 2. lienteriam, & cœliacam passionem, tum ventriculi, tum intestinorum vitio fieri scribit.

Causæ lienteriæ & cœliacæ affectionis plurimæ proponuntur ab auctoribus, quas omnes ad tria capita referre possumus; frigidam ventriculi, & intestinorum intemperiem, earundem partium irritationem, & summam facultatis retentricis debilitatem, ex gravi ac lethali morbo.

Frigida intemperies magnam crudorum, pituitosorum, ac glutinosorum humorum copiam gen[illegible], quæ ventriculi rugas obducit & oblinit, ut alimenta in eo retineri nequeant. Unde mirari licet, Gal. *Aph.* 1, in veteres Græcos invehi, qui hunc affectum lienteriam seu lævitatem intestinorum idcircò nominarunt, quòd interna ventriculi superficies lævior reddita cibos non retineat: quando quidem ventriculus non tam asperitate tunicæ interioris, quàm innata sese constringendi proprietate, cibos tamdiu contineat, donec concoctio peracta sit. Ut enim concedendum est, præcipuam retentionis causam esse facultatē: sic etiam fateri oportet, facultatem illam instrumentis indigere certo modo dispositis, sine quibus actionem exercere non potest. Atque adeò, cùm tunica ventriculi interior aspera & rugosa facta sit, ut alimenta in ventriculo commodè retineantur: non est dubium quin si illa asperitas tollatur, dum rugæ implentur humore pituitoso, retentio ventriculi lædatur, ita ut alimenta incocta præterlabantur. Simile quidpiam in utero contingit, cujus tunica interior aspera & rugosa facta est, ut semen faciliùs retineat ad conceptionem. At si lentis & glutinosis humoribus obducatur, non retinet, sed statim effluit: unde sterilitas non paucis mulieribus inducitur.

Advertendum tamen, si quis hanc nomenclaturam rigidè examinare voluerit, ventriculi lævitatem potiùs, quàm intestinorum hoc symptoma esse nominandum. Neque tamen eo omnes illius species comprehendi, sed illam tantùm, quæ ab humore pituitoso producitur, quæ cùm omnium frequentissima sit, reliquarum denominatio ab ea sumi potest.

Irritatio ventriculi & intestinorum ab acribus humoribus fit, qui vellicando partes illas ad excretionem præmaturam excitant: quemadmodum in vesica contingit, quæ ab urinæ acrimonia vellicata, frequenti micturitione laborat, unde stranguria exoritur. Galen. 6. *Aph.* 1. dicit, ab illis humoribus acribus fieri in ventriculo ulcerosam dispositionem, eo modo, quo apthæ in ore puerorum fieri consueverunt.

Summa facultatis retentricis imbecillitas in gravibus & lethalibus morbis sæpè lienteriam efficit, ut videre est frequentiùs in dysenteria, quæ naturâ succumbente, in lienteriam denegerat, ventriculo in consensum intestinorum graviter affectorum pertracto, ejusque facultatibus omninò dejectis. Sic etiam in febribus malignis alvi fluxus lientericus sæpissimè contingit, in quo jusculà statim ferè ac assumpta sunt, per alvum incocta rejiciuntur. Idem potest contingere à rebus venenatis, aut noxiâ qualitate prædictis assumptis.

Est & alia causa à prædictis diversa, quæ peculiariter cœliacam passionem efficere consuevit, nempe obstructionis venarum mesaraïcarum, quæ transitum impediunt chylosæ materiæ ad hepar; unde necesse est illam per alvum rejici. Verùm ut hæc affectio fiat, oportet omnes venas mesaraïcas, aut majorem illarum partem obstrui, quemadmodum contingit in pueris strumosis, quorum mesenterium glandulis innumeris refertum invenitur, à quibus venæ mesaraïcæ præcluduntur: & hi continuo alvi fluxu chylosо & cœliaco laborant, multùm comedunt, & in dies emaciantur, donec in marasmum incidant.

Aëtius & Celsus, multique eorum sequaces, aliam etiam lienteriæ causam proponunt, nempè levem & densam cicatricem intestinis ex magna dysenteria relictam, ob quam, venarum osculis obstructis, alimenti distributio

impeditur, & ita fit lienteria. Quæ tamen causa non videtur recipienda, quandoquidem oportet universa intestina fuisse ulcerata, & in iis postmodum genitam cicatricem omnes propemodùm venas mesaraïcas occlusisse, quod rationi nullo modo videtur consentaneum: siquidem impossibile est universa intestina ulcerari, quin homo intereat.

Signa horum symptomatum præcipua ex antè dictis patent. Si enim alimenta cruda & inalterata celeriter & frequenter per inferiora descendant, lienteriam significant. Si verò aliquantulùm, immutata, & nonnullam chyli speciem adepta effluant, cœliacam affectionem ostendunt.

Signa verò causarum inde colliguntur, si lienteria aut cœliaca passio fiat à frigida intemperie, & pituitosis humoribus, ructus addi apparent: pituitosa excrementa per alvum dejiciuntur: sitis & doloris carentia: & si à capite fluat pituita, quod frequenter contingit, dejectiones sunt spumosæ, major est fluxus post somnum, & aliæ causæ caput alterantes, aliaque catarrhi signa apparent.

Si verò ab irritatione proveniat, mordicatio interdùm in ventriculo sentitur: calor in hypochondriis percipitur; sitis interdùm urget, & dejectiones acres, ac bilioſæ apparent.

Quod ad prognosin attinet, lienteria, & cœliaca passio, diu perseverans, periculosa est, quia toti corpori nutrimentum subripit, unde atrophia, vel hydrops consequitur. Et si gravissimos acutissimosque morbos consequatur, lethalis utplurimum esse consuevit.

Curatio hujus affectus pro varietate causarum illum producentium, varianda est. Ac primùm qui ab humore pituitoso producitur, iis remediis curari poterit quæ pro inappetentia à frigidâ causa oriundâ, fuerunt proposita: eligendo ea, quæ majori astringendi vi prædita sunt, ut ventris fluxum possint compescere.

Incipiendum itaque erit à purgatione humoris peccantis, medicamentis compositis ex aloë, rhab. & myrobal.

Clysteres hîc parùm conferunt, cùm ventriculus præcipuè laboret: nisi immoderata dejectio accedens, ut in aliis alvi fluxibus, eos requirat. Tùmque astringentes & roborantes esse debent, juxta formulas, quæ in sequentibus curationibus proponentur.

Post sufficientem purgationem roborandus ventriculus opiatis, pulveribus, fotibus, emplastris, aliisque remediis dicto loco propositis: in quibus, ut dictum est, adstringentia non erunt omittenda, ut mastiche, cortex citri, sem. coriandri, rad. bistortæ, tormentillæ, corallia, &c.

Ac præter illa remedia conveniet opiata sequens ab Amato Lusitano maximè commendata, quâ senem quendam lientericum, post multa alia remedia frustrà usurpata, liberatum esse refert.

℞. Conservæ ros. antiquæ ℥. vi. theriacæ opt. ʒ. vi. mivæ cydonior. quantum satis. Fiat opiata, de qua capiat ℥. ß. manè, nihil superbibendo.

Quæ fit ab humore bilioso, curanda erit iis remedlis, quæ in diarrhœæ bilioſæ curatione describentur.

Quæ à retentricis facultatis imbecillitate oritur, in gravi & lethali, aut saltem valde periculoso morbo, curanda est primùm fomentis, ventriculi regioni admotis, in hunc modum compositis.

℞. Rad. bistortæ, tormentillæ, & corticis citri sicci, ana Unc. ii. fol. menthæ, plantag. & absinthii pontici, ana M. i. nucis moschatæ, caryophyl. & cinam. ana ʒ. iii. ros. rubrar. P. iiii. Contundantur & incidantur, ut artis est, iisque impleantur duo sacculi interpuncti, qui macerentur in æquis partibus aquæ ferratæ, & vini rubri astringentis: vel in vino solo, si magna febris non adfuerit, & applicentur regioni ventriculi calidè per vices.

Posteà admoveatur unguentum, vel emplastrum aliquod ex iis, quæ pro vomitu bilioso proposita sunt.

Totus venter etiam oleis, vel linimentis astringentibus inungatur.

Clysteres injiciantur ex jusculo communi, in quo rosæ rubræ bullierint, dissolvendo saccharum & vitellos ovorum: tum etiam interdùm confectionem de hyacintho si æger sit valde debilis.

Ac denique per os roborantia & astringentia, in curatione vomitus proposita, exhiberi poterunt: tum etiam ea, quæ pro alvi fluxu proponentur.

In cœliaca passione alimenta cruda & imperfectè concocta per alvum rejiciuntur. Differt tantùm à lienteria secundum magis & minùs, iisdemque remediis profligatur.

Si verò omninò chylosæ sint dejectiones, non à vitio ventriculi, sed ab obstructione venarum mesaraïcarum dependet hic affectus, qui satis frequens est, & infantibus præcipuè familiaris. Ideòque remediis obstructiones aperientibus curandus est, & hepar roborantibus, quia illius imbecillitas sæpe conjungitur, non autem adstringentibus nisi alia alvi fluxus species subsequatur. Horum materia in hepatis affectuum curationibus fusè describitur.

CAPUT V.

De Diarrhœa.

DIarrhœa est illa species alvi fluxus, quâ humores excrementitii sine sanguine aut alimento, & sine exulceratione intestinorum excernuntur.

Hisce conditionibus diarrhœa propriè dicta ab aliis alvi fluxùs speciebus distinguitur: quia in lienteria & cœliacâ passione alimentum incoctum, aut semiconfectum ejicitur: in dysenteria & tenesmo sanguis cum humoribus excrementitiis permiscetur, quemadmodum in fluxu hepatico & hæmorrhoïdali sanguinolenta excretio reperitur.

Plurimæ sunt illius differentiæ, quæ ut dilucidè exponantur, ad tria capita referendæ sunt, quorum primum respicit materiam, quæ excernitur: secundum continet locum, à quo illa materia profluit: tertium verò modum & causam efficientem, quæ alvi fluxum producit.

Ratione materiæ, quæ excernitur, alvi fluxus dividitur in bilioſum, pituitosum, melancholicum, & seroſum.

Ratione loci, à quo humores profluunt, vel alvi fluxus provenit à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari, putà cerebro, ventriculo, intestinis, hepate, liene, mesenterio, utero, aliisque partibus.

Tertiò ratione modi, & causæ efficientis, alia diarrhœa est critica, alia symptomatica, alia à causa interna, ut intemperie, vel pravâ aliâ partium internarum diathesi; alia ab externâ, ut medicamento, aut veneno assumpto.

Istæ autem differentiæ simplices utplurimùm non reperiuntur, sed in uno eodemque alvi fluxu sæpè complicantur. Sic alvi fluxus bilioſus est ab hepate, vel toto corpore; pituitosus, à cerebro, aut ventriculo, melancholicus, à liene; seroſus, à toto corpore.

Complicantur etiam utplurimùm istæ differentiæ varia humorum miscellâ: ita ut non rarò bilis, & pituita, & seroſus humor, eodem alvi fluxu excernantur.

Est & alia diarrhœæ species, à prædictis diversa, quæ συλλικτικὴ, seu colliquativa nominatur, orta ex colliquatione substantiæ corporis & humorum, ab intensè calida partium solidarum intemperie: qualis contingit plerumque in viscerum inflammationibus, febre ardente intensiori, hecticâ, & pestilenti; in quibus materia pinguis, quasi adipe vel oleo perfusa, per alvum dejicitur.

Denique ad alvi fluxus species refertur fluxus stercoroſus, in quo magna copia stercoris liquidi frequenter ejicitur, quæ ex cibis excrementitiis, in ventriculo corruptis, aut magna excrementorum copia, in intestinis cumulata, exoritur.

Diagnosis in genere manifesta est, quando scilicet per alvum dejiciuntur excrementa liquidiora & frequentiora, quàm instituto naturæ conveniat.

Signa etiam differentiarum, quæ petuntur à materia, conspicua sunt; cùm sensibus ipsis pateat, utrum excrementa bilioſa, pituitosa, melancholica, vel seroſa dejiciantur.

Partes verò mandantes difficiliorem habent diagnosin, sed tamen ita distinguendæ sunt.

Si

Si à toto corpore humores profluunt, adeſt, vel præceſſit febris continua, vel aliquis alius totius corporis affectus, ut cachexia, leucophlegmatia; vel ingeſtorum ciborum & potuum copia præceſſit, & nullius partis peculiaris affectus innoteſcit.

Si autem critica ſit illâ diarrhœa, fit cum bonis ægri rebus ac facili tolerantiâ: & inde morbi ſolutio, aut maxima illius imminutio ſequitur.

Contingit etiam interdùm critica diarrhœa ſine ullo morbo, in corporibus nonnullis, pravos humores cumulare ſolitis. Quæ cum robore inſigni prædita ſint, pravos illos humores, dum copiâ luxuriant & naturam gravant, per intervalla deponunt, ut docuit Gal. *7. meth. c.* 11. de quo alvi fluxu Celſus etiam mentionem facit *lib.* 4. *c.* 16. his verbis; *Una die fluere alvum, ſæpè pro valetudine eſt; atque etiam pluribus, ſi febris abſit, & intra ſeptimam diem conquieſcat. Purgatur enim corpus, & quod intùs læſurum erat, utiliter effunditur.*

Inter criticos etiam referri debet alvi fluxus ſeroſus, qui ſine ullo morbo præcedente contingit hominibus, ſerum in venis plurimùm redundat, indeque potiſſimùm tempore autumnali; cùm videlicet frigus autumni nocturnum, vel matutinum, apertos ab æſtate prægreſſa cutis & partium externarum meatus offendens, ac propterea ſeſe altiùs in corpus inſinuans, ſeroſos humores in venis contentos exprimit ad inferiora, quos deinde natura, à nimiâ illorum copiâ gravata, per venas meſaraïcas ad inteſtina protrudit, quamvis ſæpiſſimè accidat eos per urinas excerni, unde contingit, multos in principio autumni, & primis illius frigoribus, magnam urinarum copiam per aliquot dies profundere.

Si verò diarrhœa ſymptomatica ſit, magnam facit rem ægrotanti, vires plurimùm dejicit, & morbus qui ſupervenit augetur, vel ſaltem in eodem ſtatu perſeverat.

Iſte autem fluxus ſymptomaticus in febribus ardentibus & malignis ſæpè fit colliquativus, & inde dignoſcitur, quòd excrementa oleo aut pinguedine perfuſa appareant; tum corpus confeſtim emaciatur & abſumitur, ac ferè in maraſmum deducitur.

Si à cerebro diarrhœa oriatur, dejectiones fiunt ſpumoſæ, ut docuit Hip. *Aph.* 30. *ſect.* 7. Quod tamen non eſt perpetuum quandoquidem pituita poteſt à cerebro defluere citra flatuum permixtionem, quæ unica eſt ſpumoſitatis cauſa; tum etiam humoribus genitis aut contentis in ventriculo & inteſtinis poſſunt permiſceri flatus, unde excrementa erunt ſpumoſa, licèt non à capite profluant. Ideò huic ſigno alia adjungenda ſunt, nempè ſi cerebrum aliquo affectu manifeſto laboret, ut catarrho, ſurditate, lethargo, apoplexia; aut inſignis ſaltem capitis gravitas, aut dolor, aut ſomnolentia appareat, & noctu magis alvi fluxus, quàm alio tempore fatiget.

Si à ventriculi vitio procedat alvi fluxus, ſigna aderunt, quæ vitioſam ventriculi coctionem demonſtrare ſolent. Verbi gratiâ ſi alimenta corrumpantur, recipiantque acrem & nidoroſam qualitatem, ex qua deinde irritata facultas expultrix, cogatur ea per alvum expellere, tumque ſigna calidæ ventriculi intemperiei aderunt. Sic etiã, ſi cruda & pituitoſa dejiciantur, & tarda ac imminuta fuerit alimentorum concoctio, à frigida intemperie læſam ventriculi coctionem arguimus. Ac denique vitium in ventriculo reſidere cognoſcimus, ſi æger anteà pravis eduliis ſeſe impleverit, quæ facilè in ventriculo corrumpi potuerint.

Ab inteſtinis procedit alvi fluxus præcipuè, cùm illa lumbricis referta ſunt, & tunc ſigna lumbricorum apparebunt, ex proprio capite deſumenda.

Si ab hepate procedat alvi fluxus, dejectiones erunt bilioſæ, quia bilis in hepete generatur, & ſigna calidæ intemperiei, inflammationis, obſtructiones, aut alterius cujuſdam hepatis affectus apparebunt.

Si à liene diarrhœa procedat, dejectiones majori parte nigræ, aut ad nigrum vergentes erunt; in ſiniſtro hypochondrio tenſio, gravitas, aut dolor, & alia lienis laborantis ſigna conſpicientur.

Si à meſenterio procedat, tenſio vel dolor in illa parte apparebit: Verùm humores in meſenterio collecti, ab hepate vel liene plerumque oriuntur.

Si ab utero procedat alvi fluxus ſuppreſſio menſium, vel ſymptomata affecti uteri aderunt, quæ magis ſævire ſolent & præſertim alvi fluxus ingraveſcit, quo tempore menſtrua fluere conſueverunt.

Prognoſis diarrhœæ in hunc modum inſtituenda eſt.

Alvi fluxus, qui cum facili tolerantia contingit, & ex quo æger levamen aliquod percipit, bonus. Contra verò, qui laborioſus eſt ac vires dejicit, malus. Ille enim criticus cenſendus eſt, hic verò ſymptomaticus.

Alvi excrementa liquida, quæ in progreſſu morbi ſenſim craſſeſcunt, bona. Virtutem enim bene operantem ſignificant, quæ pravos humores concoquit, cum concoctio fiat incraſſando.

Fluida alvi excrementa cum dolore, & laborioſa ac frequenti dejectione, mala. Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ inteſtina vehementer vellicat, ſtimulat, erodit.

Liquida dejectio, quæ non ſentientibus effertur, valdè mala. Aut enim errorem mentis & delirium ſignificat; aut caloris nativi exſolutionem, quam ſenſus abolitio conſequuta eſt.

Liquida dejectio, quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perſeverat, mala. Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem, quæ naturam cogit ad præcocem iſtam diarrhœam.

Si leucophlegmatiâ detento fortis diarrhœa ſupervenerit, malum ſolvit. Hipp. *Aph.* 28. *ſect.* 7. Materiæ enim toto corpore reſtagnantis evacuatio fit. Id autem limitatione indiget. Verus ſiquidem eſt Aphoriſmus, ſi talis alvi fluxus in morbi principio, adhuc conſtantibus viribus accidat: alioqui non morbum, ſed ægrum de medio tollit.

Mulieri uterum gerenti, ſi alvus multùm fluat, periculum eſt, ne abortiat. Hipp. *Aph.* 14. *ſect.* 5. Alimenta enim fœtus nutritioni neceſſaria per alvum majori parte excernuntur, & vires dejiciuntur; tum vincula uterum continuo humorum in illas partes affluxu laxantur; tum fœtus ac uterus tetro excrementorum continenter dejectorum vapore inficiuntur.

Alvi dejectiones vitellinæ, virides, æruginoſæ, lividæ, nigræ, variegatæ, aut valdè fœtidæ, malæ. Hæ dejectiones malæ ſunt propter eas rationes, quas de ſimili vomitu capite proprio retulimus.

Quod ad curationem ſpectat, cùm diarrhœa ſymptomatica plerumque oriatur ex pravis corruptiſque humoribus bilioſis, pituitoſis, melancholicis, aut ſeroſis, & præcipuè bilioſis, acrimoniâ ſuâ facultatem inteſtinorum expultricem irritantibus; illius curatio ab humoris peccantis evacuatione auſpicanda eſt: quod fiet medicamento, quod purgando ſtringit, ne humoribus commotis alvi fluxus nimiùm irritetur: & in ſimilem modum continuari poterit.

℞. Rhab. elect. ʒ. i. myrobab. citrin. ʒ. ß. ſantal. citrin. ʒ. ß. Infundantur in aqua plantag. In expreſſione diſſolve rhab. pulverati ʒ. ß. ſyrupi roſat. ℥. j. Fiat potio. Poterit addi catholicum, vel aliud medicamentum purgans, pro conditione humoris expurgandi.

Vomitus etiam interdùm convenire poterit, quia revellit & evacuat materiam morbificam.

Si ſanguis redundantis indicia fuerint & robur virium, phlebotomia initio celebranda eſt. Ac ſi febris adfuerit, ſanguis detrahendus eſt, etiam ſi nulla plethora appareat.

Ante & poſt purgationem clyſteres detergentes injiciendi ſunt, quorum deſcriptio talis eſſe poterit.

℞. Hordei integri P. ii. furfuris macri & roſar. rubr. ana P. i. liquirit. raſæ & paſſul. integr. ana ℥. i. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolve ſacchari alb. ℥. i. vitellos ovor. n. ii. Fiat clyſter.

Corpore ſufficienter evacuato, tum medicamentis purgantibus, tum ipſo alvi fluxu, aſtringentia & roborantia uſurpanda erunt, tum per os aſſumenda, tum per clyſterem injicienda, tum ventri admovenda: quorum formulæ à curatione dyſenteriæ erunt repetendæ.

Præterea verò ſequentia utiliter uſurpari poterunt.

℞. Aceti chalybeati partem unam, aquæ chalybeat. partes duas, fol. & fructuum myrti, cydonior. meſpilor. ſorborum, ana M. i. nucum cupreſſi part. vi. Coquantur ad medias. Colatura foveatur totus venter, tepide, frequenter.

℞. Ol. maſtiches, cydonior. & myrtin. ana Unc. i. ſang. dracon. thuris, gummi tragacanth. ana ʒ. i. ceræ quantum ſatis. Fiat unguentum, illinendum poſt fotum. Vel

℞. Micæ panis aſſatæ, & in aceto chalybeato infuſæ, & carnis cydonior. ſub cineribus coctorum, vel cydoniati, ana Unc. iii. thuris, maſtiches, ſang. drac. ana Drach. i. Cum ſyrupo de abſynthio & cydonior. ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

℞. Maſtiches ʒ. ii. Bulliant in ℔. iii. aquæ fontis pro potu ordinario. Præſtat aqua fera.a, quia alvum turbat, ſed in affectu calido non valet: in cujus curatione convenit tinctura roſarum, vel conſerva roſar. cum aqua fontis permixta, vel aqua intinctionis auri, cum ſyrupo cydoniorum agitata.

Amatus Luſitanus refert quendam curatum diarrhœa biliosa largo frididæ potu in æſtate. Nos verò cuidam viro ſanguineo, diarrhœa biliosâ æſtate media laboranti, cum ſiti intensâ, præſcripſimus ſalem prunellæ in potu ordinario. Tum etiam julepos, cum aqua lactucæ & portulacæ, ter in die ſumendos, & intra viginti quatuor horas curatus eſt.

Si humor fuerit valdè acer & aduſtus, parcius & mitioribus medicamentis purgandus eſt æger, alioqui affectus ingraveſcit; ſed refrigerantibus & humectantibus tẽperandus eſt, tum etiam ſanguine parcâ manu detracto.

In eodem caſu plurimùm confert ſemicupium tepidũ, cujus exemplum habetur in obſervationibus noſtris.

Folia plantaginis, in juſculis decocta, ad hunc affectum utiliſſima ſunt.

Ne verò diarrhœa in dyſenteriam tranſeat, ac demulcendam humoris acrimoniam, clyſteres ex lacte chalybeato uſurpandi ſunt; tum etiam emulſiones ex ſeminibus frig. maj. & ſem. papav. albi.

Ad eandem diarrhœam biliosam ſyrupus ſequens erit convenientiſſimus.

℞. Succi cydonior. Unc. vi. ſucci endiviæ & acetoſæ, an. Unc. iii. ſem. acetoſæ, & plantag. ana Drach. ii. coral. rubr. ʒ. i. aquæ plantag. ʒ. iv. Coquantur ad mediæ partis conſumptionem. Colentur & fortiter exprimantur. Adde ſacchari parem colaturæ quantitatem, fiat ſyrupus, de quo capiat Drach. ii. manè & ſero.

In omni autem diarrhœa, præmiſſis univerſalibus, bolus ſequens uſurpari poterit.

Conſervæ roſar. antiquæ ʒ. ß. cydonior. condit. ʒ. i. pulveris tormentillæ ℈. i. boli armeni ℈. ß. cum ſaccharo q. ſ. Fiat bolus frequenter iterandus. Vel ſi affectus ſit diuturnior, ex iiſdem aut ſimilibus, majori quantitate præſcriptis opiata concinnari poterit, ad plures doſes ſumenda.

Vel ad potentiùs adſtringendum utatur æger pulvere ſequenti.

℞. Sang. drach. thuris, maſtich. mumiæ, terræ ſigill. lapidis hæmatit. trochiſc. de carabe, ana Drach. i. boli arm. veri Drach. iii. Fiat pulvis, de quo capiat ℈. ii. cum liquore idoneo.

Rhab. bis infuſum, & poſteà aqua roſar. lotum bis aut ter, & exſiccatum, utile.

Tabellæ triaſantali, quadruplicato rheo, bis in die exhibito, pondere Drach. ii. alvi fluxus materiam auferunt, & viſcera corroborant.

Coryzæ (*Pulicariæ*) folia ſuper prunas injecta, ut fumus in cathedra perforata recipiatur, ſpecificâ vi alvi fluxui medentur. Tum ſi eadem herba, cum aceto trita, regioni ſtomachi admoveatur.

Suffitus etiam thapſi barbati in cathedra perforata receptus, inſignis eſt efficaciæ, cujus exemplum habetur in obſervationibus noſtris.

Syrupus corallorum ad diem eſt efficax, & multò magis illius tinctura, vel magiſterium.

Conſerva cynorrhoidi per ſe ad diarrhœam biliosam utiliſſima eſt: tum etiam ſi opiata aſtringentibus permiſceatur.

Ubi verò ex fluxu frequentiori & acriori periculum eſt ne vires deficiant, laudanum opiatum cum maſtiche & terra ſigillata utiliter exhibetur.

In contumaci alvi fluxu clyſter ex juſculo & theriaca recenti utilis.

Pilulæ de bdellio bis aut ter in ſeptimana, vel alternis diebus uſurpatæ, ad diuturnos & contumaces avli fluxus ſiſtendos utiliſſimæ ſunt.

Ad idem valet meſpilorum uſus frequens, ut ſe experientiâ comprobaſſe teſtatur Foreſtus *obſerv. 1. lib. 22.* his verbis: *Quidam diuturno alvi fluxu laborabat, & omnem ſuam ſubſtantiam fruſtrà in Medicorum ope conſumpſerat: conſilii causâ ut ab hoc malo liberari poſſet, ad me accеſſit. Cui conſilium dedi, ut meſpila etiam immatura in maxima copia devoraret. Quibus comeſtis, alvi profluvium paucis diebus ceſſavit. Uti & cuidam evenit mercatori Zelando, ad Joannem Spirinchium, quendam Medicum Lovanienſẽ celebriorem profecto, ut ab eo curaretur. Qui cum multis menſibus laboraſſet profluvio, & tandem etiam dyſenteria, neque ab ullis Medicis curari poſſet: tandem meſpilis comeſtis, ex ejuſdem Medici conſilio, ſanitatẽ conſequutus eſt, & Medico trecentos aureos, pro ſola meſpilorum præſcriptione numeravit, quibus ſolis in priſtinam ſanitatem fuerat reſtitutus.* Hæc Foreſtus.

Verùm advertendum eſt, ut ante meſpillorum uſum corpus ab excremẽtis & omni cacochymia liberũ præſtetur.

In diarrhœa inveterata ſequentia utiliſſima ſunt.

℞. Raſ. eboris ʒ. iii. confect. alkerm. ʒ. i. ſacchari aqua roſ. diſſoluti Unc. iv. Fiant tabellæ.

℞. Croci martis reverberati g. vi. bezoard. miner. ℈. ß. conſervæ roſ. ʒ. ii. ſpirit. vitr. gut. iii. Miſce, fiat bolus, qui detur bis in die, longè à paſtu.

℞. Succi perſicariæ maculatæ, & ſempervivi maj. an. ʒ. iii. bulliant ad tertiæ partis conſump. & dentur manè. Certè curant quemlibet fluxum, quantumvis inveteratum.

Mercurius diaphoreticus per aliquot dies ad gr. xii. exhibitus, omnes corporis impuritates aufert, quæ contumaces interdùm alvi fluxus parere conſueverunt.

Decoctum granorum juniperi, in vino paratum, per triduum exhibitum, multùm confert. Tum pulvis cicadatum, cum vino albo exhibitus, ad Drach. i. Hæc duo conferunt materiam alvi fluxum committentem derivando ad urinæ vias. Paratur autem decoctum juniperi in ſequentem modum.

℞. Granor. juniperi M. i. vini rubri ℔. i. ß. Bulliant ad duarum partium conſumptionem, colaturam capiet manè per triduum.

Potus aquarum ſulphurearum, totum corpus expurgando, & ventriculum roborando, inveteratam diarrhœam curat. Cujus rei exemplum habetur in obſervationibus noſtris.

Si diarrhœa fiat à catarrho, cerebro proſpiciendum eſt velut parti mandanti, iis remediis, quæ in catarrhi curatione propoſita ſunt. Si verò pendeat ab hepatis, aut lienis obſtructione, vel imbecillitate, illis affectibus mederi oportebit, prout in peculiaribus eorum curationibus docebitur: tumque aſtringentium medicamentorum uſus nullus, aut parciſſimus eſſe debet. Platerus in cura hæmorrhoïdum, dicit ſanguinem calentem injectum mirabiliter alvum fluentem cohibere.

CAPUT VI.

De Dyſenteria.

DYſenteria eſt frequens & cruenta alvi dejectio, cum ventris dolore ac torminibus, ab inteſtinorum exulceratione dependens.

Dyſenteriæ nomen apud veteres plerumque ſumitur communiter pro omni cruenta alvi dejectione: ſtrictè tamen & propriè eam tantùm alvi fluxus ſanguinolenti ſpeciem ſignificat, quæ ab ulcere inteſtinorum exoritur.

Gal.

Gal. 3. *de ſymptomat. cauſ. cap.* 1. quatuor cruentæ dejectionis ſpecies proponit, quibus etiam dyſenteriæ nomen communiter uſurpatum tribuitur.

Prima eſt, quando propter aliquam partem præciſam corporis, aut intermiſſam aliquam exercitationem, aut ſanguinis evacuationem per alias partes, puta nares, vel uterum ſuppreſſam, ſanguinis copia luxurians, per vaſa meſaraïca ad inteſtina detruditur, & per alvum evacuatur.

Secunda eſt, quando propter jecoris imbecillitatem ſanguis aquoſus, & loturæ carnium ſimilis excernitur, quod in fluxu hepatico cõtingit, de quo infra tractabimus.

Tertia eſt, quando ſanguis melancholicus & ſplendens ejicitur, qui propter nimiam moram in hepate aut liene uſtionem concepit, & cum humore melancholico permixtus eſt. Splendor uſtionem ſignificat, quandoquidem ſanguis, qui ex refrigeratione nigreſcit, ſplendorem non habet, imò verò eum, quem priùs habebat, amittit.

Quarta eſt, ubi brevibus quibuſdam intervallis ægri cum humoribus & excrementis ſanguinem rejiciunt, cui interdùm puris aliquid admixtum eſt, idque cum dolore & torminibus, quibus inteſtinorum ulcus arguitur. Et hæc eſt propriè dicta dyſenteria, de qua tantùm hîc agimus.

Cauſæ internæ dyſenteriam efficientes, ſunt humores acres & exulcerantes, ut bilis flava; porracea, æruginoſa, & atra; tum etiam pituita ſalſa, ab intenſo calore genita, vel putredinem in ventre aut ſalſedinem adepta, & ad inteſtina delata, ubi propter lentorem diutiùs hærens, aſſiduè detergendo, tandem exulcerat.

Hinc dubium non leve proponitur ab autoribus, quomodo bilis flava interdùm brevi temporis ſpatio dyſenteriam faciat, cùm tamen non rarò bilis porracea & æruginoſa ſimplicem faciant diarrhœam, ad longum tempus perdurantem, quæ tamen nunquam in dyſenteriam degenerat: cùm bilis porracea & æruginoſa ex flava generentur ulteriori aduſtione, & proindè majorem habeant acrimoniam.

Reſpondet Mercatus, cum humorum acrimonia requiri lentorem, & viſciditatem, cujus ratione diutiùs morentur in inteſtinis, eaque magis corrodant. Et ita ſi flava bilis lentorem habeat, dyſenteriam efficit: contra verò, ſi porracea & æruginoſa fluidior ſit, & minorem in inteſtinis moram faciat, ſimplicem producet diarrhœam. Sennertus hanc reſponſionem probabilem eſſe dicit, eam tamen omninò dubium non ſolvere exiſtimat, quod ſæpe alvi fluxus dentur, in quibus viſciditas & lentor cum acrimonia reperiuntur, & tamen dyſenteria non excitatur. Contra verò viſciditas & lentor ſæpè non adſunt in biliоſis humoribus, dyſenteriam excitantibus, ideò cenſet humores, qui dyſenteriam pariunt, peculiarem & occultam quandam qualitatem habere, quâ peculiariter inteſtinis infenſi ſunt, eâque exulcerant, ſicut lepus marinus pulmonem, & cantharides veſicam exulcerant, non autem alias partes. Illam verò qualitatem malignam & inteſtinis utplurimùm infenſam probat ex eo, quod dyſenteria plerumque contagioſa ſit, ita ut miaſmata ex dejectionibus in dyſenteria exhalantia, ſola inteſtina afficiant iis, qui contagium recipiunt, non autem alias partes. Idem contingit in aliis morbis epidemicis & contagioſis, in quibus venenum graſſatur parti cuidam peculiari infenſum. Sic dantur pleuritides & peripneumoniæ, & anginæ peſtilentes. Sic venenum canis rabidi ſoli cerebro infenſum eſt. Id apertiùs in medicamentis purgantibus videre eſt, quæ peculiarem vim obtinent, humores in corpore commovendi, & ad inteſtina propellendi. Cùm enim illa, non ſolùm ore ſumpta, ſed etiam umbilico admota, imò vapore ipſum naribus attracto, alvum movere & purgare ſoleant, veriſimile eſt, illa per poros cutis, & vaſorum extremitates penetrantia, agitationem quandam & fermentationem in humoribus excitare, quâ vitioſi humores à bonis ſeparantur, & ii deinceps, naturam ſtimulantes ad inteſtina propelluntur, vi medicamenti ad ea loca expulſionem dirigẽtis. Pari etiam ratione, ſed modo diverſo, ſudorifica ad cutem, & diuretica ad veſicam inſitâ vi humores propellunt. Ex quibus licet colligere, contagium dyſentericum, quòquò modo & loco intra corpus admiſſum, fermentationem quandam in humoribus excitare, & ſibi ſimilem diſpoſitionem imprimere; quæ inteſtinis inimica, ad ea curſum humorum promovet, eaque labefactat atque exulcerat, & illa demùm, tali diſpoſitione infecta, humores & alimenta inficiunt, unde vera & propriè dicta dyſenteria emergit.

Quæritur etiam apud autores, quidnam ſit illud mucoſum, & album, quod magnâ copiâ plerumque in dyſenteria excernitur cũ ſanguine, aliiſque humoribus permixtum. Quidam putant eſſe pinguedinem inteſtinorum abraſam: alii mucum, quo inteſtina oblinuntur ad faciliorem tranſitum excrementorum: alii pituitam à cerebro aliiſque partibus defluentem: alii pus ex viſceribus manans. Nos verò ſtatuimus, hanc mucoſam ſubſtantiam nihil aliud eſſe, quàm inteſtinorum excrementum præternaturale. Inteſtina ſiquidem labefactata, & à naturali conſtitutione dejecta, proprium alimentum ritè convertere nequeunt in ſuam ſubſtantiam, ſed illud imperfectè aſſimilando, in mucoſam illam ſubſtantiam commutant, quæ cum nutritioni illarum partium inepta ſit, expellitur foras, & pars demum nutritionis indigat, novum attrahit alimentum, quod denuò cùm perfectè tranſmutari non poſſit, ob vitium partis in ſubſtantiam illam heterogeneam mucoſam convertitur, cujus magnus eſt proventus, quoniam pars ad ſui nutritionem continuò ſanguinem attrahit à venis, qui in mucoſam ſubſtantiam convertitur, atque adeò pars, ſuo genio fraudata, novum iterum attrahit ſanguinem ad ſui nutritionem, quam perpetuò intendit, qui cum propter depravatam homojoſin in prædictam ſubſtantiam commutetur, magnus fit mucoſi illius excrementi proventus. Idem in quamplurimis aliis partibus contingit, & præſertim in iis, quæ magna & profunda ulcera patiuntur. Pars ſiquidem ulcerata cum ob pravam diatheſin probè nutriri nequeat, ſanguinem continuò attrahit à venis, qui in purulentam ſubſtantiam commutatur, unde totum corpus ſenſim exhauritur, & tandem contabeſcit. Neque ſolùm partibus ulceratis hoc vitium contingit, ſed etiam aliis, nullo ulcere aut abſceſſu affectis, ita ut licèt excrementum prædictum puris naturam æmuletur, non ſit tamen verum pus, quod non niſi ex ulcere vel abſceſſu procedit. Id præcipuè apparet in ophthalmia, in qua oculus ſimplici inflammatione affectus, copioſum excrementum puri ſimile continuò emittit, quod ex ſola partis intemperie & depravata homojoſi procedit. Idem contingit ſæpè aſthmaticis & aliis, qui pulmonum affectibus laborant. Eorum enim pulmones, malè affecti, proprium alimentum malè concoquunt, & in excrementum pituitoſum, atque interdùm puri ſimile convertunt, quod per anacatharſin expellitur, & tamen nullum ulcus eſt in pulmone, quod multi Medici etiam periti ſtatim pronuntiant, conſpectâ illâ materiâ, puris ſpeciem referente.

Cauſæ externæ dyſenteriæ ſunt, quæcumque humores acres & vitioſos generare poſſunt, vel jam genitis parvam illam diſpoſitionem, dyſenteriæ excitandæ idoneam, inducere. Inter illas primum locum tenent cibi acriores, vel putredini valdè obnoxii, ut fructus horarii, & alii omnes, qui non ſatis mutati devorantur. Idem præſtant aquæ valdè crudæ, aut minerali aliquo infectæ, in potu ordinario uſurpatæ, tum etiam medicamenta aſſumpta, deleteriâ qualitate prædita.

Prava etiam aëris diſpotio ad dyſenteriam efficiendam maximè efficax eſt. Sic Hip. dicit *Aph.* 11. *ſect.* 3. ſi hyems plus juſto frigidior & ſiccior extiterit, ver autem pluvioſum & auſtrinum, æſtate futuras eſſe dyſenterias. Et *Aph.* 12. ejuſdem ſectionis, ſi hyems admodum auſtrina fuerit & pluvioſa, ver autem ſiccum & aquilonium, dyſenteriæ producendæ tempeſtates illas eſſe maximè idoneas.

Peculiare etiam aëris vitium, dyſenteriæ generandæ idoneum, reperitur in epidemicâ dyſenteria, quæ aliquando peſtilens eſt, ac valdè pernicioſa, aliquando verò minus infert periculum, & ex qua utplurimùm ægrotantes evadunt. Ad hanc etiam claſſem revocandum eſt contagium, quod ab ægrotantium excrementis exhalat, & ſuam ſæpè labem adſtantibus communicat. Imò verò, ſi talia excrementa

menta in latrinas effundantur, multos ejusdem familiæ inficere solent.

Signa dysenteriæ diagnostica ex definitione ab initio proposita facilè eliciuntur. Adest enim frequens & cruenta dejectio, cum dolore & torminibus ventris. His accedunt plerumque febris, vigiliæ, sitis, fastidium cibi, & alia multis morbis communia.

Quænam verò intestina, tenuia nimirum, an crassa, ulcere afficiantur, dignoscere difficilius est. Vulgò dicitur, si dolor sit supra umbilicum, tenuia intestina affici: si verò infra, crassa maximè laborare. Quod tamen rationi manifestè repugnat, cùm & tenuia & crassa intestina ad partem superiorem & inferiorem circumagantur. Melius igitur elicietur ista diagnosis ex qualitate doloris, & iis quæ excernuntur. Si enim tenuia intestina affecta sint, dolor est acutissimus, ut ægri aciculis compungi videantur; quia tenuia intestina magis membranosa sunt, & sensu exquisitiori prædita. Deinde alvus statim post tormina & dolores non deponit, ac denique sanguis stercoribus omnibus permixtus est. Cùm enim via à superioribus intestinis ad anum longior sit; sanguis & purulenta materia, antequam per alvum excernantur, in longiore itinere magis stercoribus permiscentur. Si verò intestina crassa afficiantur, dolor est minùs vehemens & diuturnus, à torminibus & cruciatu ventris statim fit excretio, cruor, & purulenta materia alvi excrementis supernatant, aut parum permixta apparent. In majori exulceratione veluti carunculæ excernuntur.

Signa causarum ab excrementorum colore præsertim desumuntur, quatenus illa citrina flava, viridia, albicantia, vel atra conspiciuntur. Quibus adjungenda sunt signa abundantium in corpore humorum, quæ ab ætate, temperamento, anni tempore, & vitæ genere desumuntur.

Prognosis hujus affectus in hunc modum instituenda est. Si tenuia intestina exulcerentur, majus est periculum; substantiâ enim pollent magis nervosâ, & hepati viciniora bilem synceriorem recipiunt.

Dysenteria ab atra bile proveniens lethalis est. Hip. *Aph.* 24. *sect.* 4. qui tale ulcus ad cancri naturam accedit, qui etiam in externis corporis partibus rarò curationem admittit. Si tamen per crisim excreta atra bilis dysenteriam movit, adeò periculosa non est. Cavendum tamen hîc est, ne sanguis concretus, aut diutius retentus pro atra bile accipiatur.

Dysenteria à flava bile aut cibis acribus proveniens facilè curabilis est.

A pituita salsa dysenteria veniens, crudelior, & contumacior est, quàm quæ à flava bile: quia propter lentorem diutius intestinis hærens, gravius affligit, & magis exulcerat.

In longis difficultatibus intestinorũ cibi fastidium, malum, & cum febre pejus. Hip. *Aph.* 3. *sect.* 6.

Si dysenteria detento veluti carunculæ dejiciantur, mortiferum. *Aph.* 26. *sect.* 4. profundum enim ulcus significat, quod intestini particulas abradit.

Vigiliæ immodicæ, dejectiones sinceræ, nigræ, fœtidæ, sanguinis excretio copiosa superveniens lienteria, singultus, vomitus bilioſi, jecoris & præcordiorũ dolor, sitis intensior, lethalem utplurimum dysenteriam prænuntiant.

Podagricis, & lienosis superveniens dysenteria, bonum. Hip. *Prog.* & *Aph.* 46. *sect.* 6. hæc tamen dysenteria talis revera non est; sed potiùs ad simplicem diarrhœam referenda: quæ materiam morbificam, illos morbos producentem, evacuat.

Senes & pueri hoc morbo sæpius pereunt, quàm in media ætate constituti. Hip. 2. *progn.* Pueri quidem, quia citò dissolvuntur ob mollitiem, tùm quia præceptis minùs obtemperant: senes verò quia viribus sunt exhausti, & quia magna status naturalis eversi significatur. Talia siquidem excrementa, dysenteriæ producendæ, idonea, non facilè gignunt.

Curatio hujus affectus perficitur medicamentis humores acres lenientibus, abstergentibus, evacuantibus, ulcus consolidantibus, fluxumque constringentibus.

Humoris peccantis evacuatio statim ab initio molienda est, ut citò educatur, antequam graviùs lædat: imò verò repetenda, donec magna ex parte sublatus sit.

Et si tutum non videatur, singulis, vel alienis diebus purgare, fieri potest tertio, vel quarto quoque die. Huic usui cæteris præstat medicamentis rhabarbarum, vel in substantia cum jusculo usurpatum, vel in potionis formam, ut in diarrhœæ curatione dictum: vel in sequentem modum redactum.

4. Fol. plantag. M. ß. liquirit. raf. & passul. integr. an. Drach. iii. rosar. rubr. P. i. tamarind. Drach. vi. corticis myrobal. citrin. ol. amyd. dulc. confricat. Drach. ii. Coquantur ad Unc. iii. In colatura dissolve rhab. in aqua plantag. cum spica infusi, Drach. i. syrup. cydonior. ℥. i. Fiat potio. Vel

℞. Tamarindor. Unc. sem. myrobolan. citrin. Drach. ii. Coque in aqua hordei & plantag. In colatura infunde rhab. Drach. i. sem. Santal. citrin. ℈. ß. Colaturæ Unc. iv. adde syrupi rosar. solut. Unc. i. Fiat potio.

Commendatur à nonnullis decoctum myrobal. in plures doses exhibitum, hoc modo paratum.

℞. Corticum myrobal. chebulor. Drach. x. citrin. ʒ. v. passular. minor. Unc. ii. Coque omnia in aquâ Unc. xxvi. ad consumptionem tertiæ partis. Posteà colentur. Adde colaturæ sacchari Drach. x. Clarificetur, aromatizando cinam. Unc. sem.

Penotus sequentem potionem laudat, tanquam singulare remedium ad dysenteriam, & diarrhœam desperatam.

℞. Corticis guaiaci contriti Unc. ii. Bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad medias, cui impone rosar. rubr. balaust. sem. plantag. an. Drach. ii. Bulliant per horam. Deinde colaturæ adde rhab. pulverat. Drach. i. (ii) cathol. Drach. iii. Fiat potio.

Quamplurimi practici rhab. torrefactum exhibent, ut vis purgans ex parte auferatur. Sed Amatus Lusitanus secundum rhabarbari infusionem usurpat, dicitque, primâ infusione omnem ejus acrimoniam auferri, & melius esse hoc modo usurpatum, quàm torrefactum: illa enim torrefactione empyreuma acquirere nõ pauci existimant. Præparatio autem talis est.

℞. Rhab. elect. Drach. i. sem. Infundatur in aquâ plantag. ℥. iii. per aliquot horas. Colentur & leviter exprimantur, iterumque infundantur in novâ aquâ plantag. Unc. iii. In expressione dissolve cassiæ recenter extractæ Unc. sem. Fiat potio.

Si propter humorum crudorum copiam magis purgare est animus, syrupus rosaceus, Elect. catholic. aliaque mitiora admiscenda sunt, abstinendo à vehementioribus.

Vomitus aliquando convenire potest, si æger sit nauseabundus, & humores in ventriculo reflagnare videantur: fit enim revulsio à parte affecta. Quod disertè innuit Amatus Lusitanus *curat.* 34. *cent.* 2. *in scholia*, his verbis: *Si ad intestina corrivantem biliosum & acrem humorem, dysenteriam gignentem, Medicus per superiora retrahere posset & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum esset, & contra Galeni præcepta libro artis Medicinalis: & methodi suæ curativæ, per intestina ulceribus scatentia materiam ducere. At cùm hæc Medicus non sic assequi possit, tametsi tentare pro ulceribus debeat, consequens medicamentis purgatoriis id efficiat, præsertim rhabarbaro.* Illud ipsum docuerat Hipp. *Aphor.* 15. *sect.* 6. *A longo alvi profluvio habito, spontaneus vomitus superveniens, morbum solvit* Galen. verò *in com. hujus Aph. Hoc*, inquit, *exemplum ex eorum esse numero, quæ rectè fiunt à natura, quæ Medicum imitari oportet.* Idem confirmat Mercatus, his verbis: *Aliò humores transferes, sanguine misso, si opus fuerit, item expurganti pharmaco exhibito, vel vomitibus, maximè in salsa pituita. Nam hac una diuturnas dysenterias curari conspeximus.* Angelus Sala in dysenteria sequens præscribit vomitorium.

℞. Sal. vitriol. ʒ. ß. vel Drach. i. syrup. cydon. & aq. beton. an. ℥. i. aq. cinam. Drach. x. Misce & propina.

De phlebotomia in hoc affectu magna est dissensio inter authores. At peritorum sententia est præsente febre, & intestinorum inflammatione (quæ non rarò ulceri copulata est) debere celebrari eam in principio morbi, antequam vires ab alvi profluvio diuturniori fuerint attritæ: sic

ſic enim fit revulſio ſanguinis, & humorum acriorum, ad inteſtina profluentium. Imò verò Valeſcus de Tarenta,& Amatus Luſitanus in antiqua dyſenteria ſanguinem detrahunt. *Valde ſenex*, inquit Valeſcus, *dyſenteria tribus jam menſibus miſerè torquebatur. Vocatus in conſilium, reluctantibus omnibus aliis Medicis, juſſi veniam aperire. Mox convaluit.* Amatus verò ſic habet: *Ad virum illum, qui dyſenteriam diuturnam, & fortè trigintæ dierum, ingenti cum febre patiebatur, & poſt multa ac varia adhibita remedia, imbecillis & gracilis erat factus, perſeverante etiam fluxu ventris multo cum ſanguine, Medicus cordatus ingreſſus eſt, qui ſanguinem ex baſilica dextri brachii extraxit. Sed quanto juvamine, audite. Illicò, mirum dictu, ſanguis cohibitus fuit, perſeverante adhuc fluxu ventris. Cæterùm ſaccharo roſaceo ad aliquot dies, & nonnullis ingeſtis clyſteribus, ac topicis aſtringentibus remediis applicitis, alvus in totum reſtricta eſt.*

Interim varii injiciuntur clyſteres, primùm levientes & detergentes, poſteà verò glutinantes & adſtringentes. Non rarò autem uni eidemque clyſteri omnes prædictæ indicationes permiſcentur, aut earum plures.

Clyſteres lenientes & anodyni parantur ex lacte, vel ſolo, vel cum vitellis ovor. n. ii.aut iii. vel mucilag. ſeminis pſylli & cidonior. Unc. iv. vel ad ſimul aſtringendum, cum ſacchari aut mellis roſacei Unc. i.vel ad glutinandum, cū ſevi hircini recentis Unc. ß. aut ferro, auro, vel ſilicibus ignitis in lacte extinctis, ut ſeroſa illius portio abſumatur, ſicque glutinoſum magis evadat.

In lactis verò defectu, lac. amygd. dulc. vel cremor. hord. ſeu oryzæ,quem oryzogalon vocant,ſola vel invicem mixta, tum etiam juſculum vervecis, pulli, aut caponis, vel capitis & inteſtinorum vervecis, uſurpari poterunt, iiſque reliqua permiſceri. Vulgare autem eſt,roſas, & caudam equinam (*equiſetum*) cum capite vervecis decoquere. Vel decoctum ſequens erit præſcribendum.

℞. Rad. alth. Unc. i. hord. mundat. vel oryzæ P.i.ſem. lini,& cydonior.ana ʒ.i.Sem.pſyllli,Drach.ſem.flor.cham. P. i. Fiat decoctio in lacte vel juſculo, addendo ſevum, vitellos, & alia præſcripta.

Vel fieri poteſt ex lacte ſolo, cum rad. alth. decocto in principio ad tergendum & dolorem demulcendum.

Dolore admodum urgente, narcotica interdùm dictis clyſteribus admiſcenda ſunt, ut philonii Perſici Drach. i. vel ii.pilul.de cynogloſſo. ʒ.i.vel ii.ſyrup.de papav.Unc. i. ſem.laudani opiati gr.v.vel vi. (N.*B.doſes nimias eſſe.*)

Si inflammatio inteſtina obſidere videatur, quod ex dolore ventris continuo, & contrectando ſeſe exaſperante; tum etiam febre, ac linguæ ſiccitate dignoſci poterit; iteretur phlebotomia;clyſteres injiciantur ex aqua roſarum, in qua ſal Saturni diſſolutum fuerit, & venter oxycrato foveatur.

Idem Sal Saturni per os exhiberi poterit ad gr.x.cum conſerva roſarum.

Clyſteres detergentes fiunt ex decocto hordei, furfur. macri, roſ. rub. cum ſaccharo, aut melle roſaceo.

Ad majorem verò deterſionem, & ulceris glutinationē addi poterit terebinthinæ ʒ. ß. cum vitello ovi diſſoluta. In ſordidioribus ulceribus ad fortiora interdùm detergentia erit confugiendum, ut betam & parietariam, in prædicto decocto uſurpanda. Fortiſſima verò ſunt centaurium, abſinthium, gentiana,muria ex Gal.12.*meth.* 1.*c.* & ſimilia, quorum uſus hoc tempore rariſſimus eſt, propter dolores, qui graviores multò ſolent evadere.

Zacutus Luſitanus auſus eſt uti arſenico, cum felici tamen ſucceſſu, ut videre eſt *obſerv.*18.*lib.*2. *Praxis Medicæ admirandæ*: fides ſit apud Aut.

Chymici nonnulli oleum ceræ in clyſteribus diſſolvunt ad Drach. i. eoque ventrem inungunt.

Ad ulcus glutinandum, clyſteres primò leniter ſiccantes & parum aſtringentes conveniens, ad eos poſtmodum deſcendendo,qui majori ſiccandi,aſtringendique vi prædiți ſunt. Atque ita fient primùm ex lacte chalybeato, in quo roſæ decoctæ ſint,vel ex decocto hordei,aut oryzæ torrefactæ, & roſar. rubr. P. i. addendo utrique clysmati interdùm vitellos ovor. leviter aſſos, n. ii. aliquando & mel. roſac. & cùm magis operari vis, ſucci plantag. Unc. i.

Ad magis aſtringendum & glutinandum, in hunc modum parabitur.

℞. Radic. conſolid. maj. & tapſi barbati, ana Un. i. Fol.plantag. conſolid.ana M.i. roſar.rubr.hord.torrefacti, an. P. myrtillor. Drach. ii. Fiat decoctio in aqua ciſternæ. In colaturæ ℔. i. diſſolve mellis roſac. ʒ. i. album ovi. n. i. vel mucilag. gummi tragacanth. Unc. ſervi hircini Unc. i. ß. ſucci millefolii vel Polygoni Unc. i. Fiat clyſter. Vel

℞. Rad. biſtort. vel tormentil. Unc. ſem. rad. conſol. maj.Unc.i.ſol.burſ.paſtor.i.polygon.equiſeti,piloſell. an. M. balauſt. calycum glandium,nucum cupreſſi,an.Drach. ii. oryzæ toſtæ P. i. Fiat decoctio in aqua fabrorum. In colat. ℔. i. diſſolve ſucci plantag. Unc. ii. vitellos ovor. aſſos n. ii. Fiat clyſter.

Angelus Sala mirum in modum commendat clyſterem ſequentem.

℞. Caput vervecis per medium ſectum, decoquatur donec caro ab oſſibus ſeparetur. Juri colato adde ſummit.hypericiM.ii.vel iii.Rad.tormentill. craſſo modo contuſæ Unc. ii. infunde per 3. vel 4.horas ſupra cineres calidos. Colatura bis, terve in clyſteris formam injiciatur.

Succus plantag.ſolus,vel lacte,& decocto hordei contemperatus, utilitur injicitur.

Gummi tragacanth.Drach.ii.vel hujus gummi in aqua pediculi roſar.& plantag.clyſteribus utiliter permiſcetur, cum ſucco plantag. etiam addito ſevo hircino, efficaciſſimum enema componet. Loco tragacanthæ aut etiam cum illa, utiliter uſurpari poterunt gummi arabicum, thus, maſtiche, ſarcocolla. Quæ omnia, in prædictis liquoribus ſoluta, glutinando operantur, nec ut valde adſtringentia ulcus exaſperant. Amatus Luſitanus valdè probat clyſteres ex Emplaſticis prædictis paratos, quia internam inteſtinorum ſuperficiem, contra fluentis materiæ morſum, cruſtæ inſtar obducunt, eoſque ita componit.

℞. Aquæ hord. Unc. x. album ovi optimè concuſſum n. i. gummi Arabici, adipis caprini, an. Unc.ſem. ol. roſac. Unc. ii. bol. armen. & gum. tragacanth.an.Drach. i. Miſce, fiat clyſter.

At ne clyſteres iſti emplaſtici ſuo lentore acres materias, tanquam carcere retentas, inteſtinis affigant, ad clyſteres detergentes deveniendum eſt qui non diu retinendi,tum etiam clyſteribus adſtringentibus detergentes identidem interjciendi ſunt.

Clyſteribus adſtringentibus utiliter admiſceri poterunt acacis, hypociſtis,ſanguis draconis,lapidis hæmaticis ſuccus rubeus, lævigatione cum aqua roſar. vel plantag. elicitus bol. armen. terra ſigill. trochiſc. de ſuccino, albi Rhaſis ad ʒ. vel ii. Alii verò pulveres, qui à nonnullis præſcribuntur, noxii potiùs ſunt; cùm in liquore ſubſideant, partemque vellicando irritent.

Imò verò ſatius eſt, etiam prædictos pulveres liquori vel decocto infundere, & factâ collaturâ injicere.

Dum clyſteres injiciuntur, medicamenta, iiſdem viribus prædita, per os exhibenda ſunt, idque multò frequentiùs,quando ſuperiora inteſtina ulcerata ſunt,ad quæ clyſterum materia pervenire nequit.

Lac caprinum, ubi magis detergere; vaccinum ubi magis glutinare eſt animus, cum ſaccharo roſac. utiliter exhibetur, modò febris abſit. At chalybeatum efficaciùs conglutinat:illius ʒ.iiii.cum ſucci plantag.& ſacch. roſac. ana ʒ. i. præſtans efficiunt medicamentum. Vel ſymphyti majoris radix in lacte chalybeato utiliter decoquitur, & exhibetur.

Vel fiat panis ex ſubtiliſſima & puriſſima hordei farina cum vitellis ovorum. Coquatur in furno poſt extractionem panis. Micas ejus lacti ſaccharato immiſce ad pulticulæ conſiſtentiam, de qua æger capiat cochlear.v. vel vi.bis aut ter in die.

Juſculum carnis vitulinæ,optimè & diu coctæ ulcerum dolores lenit.

Cremor oryzæ mundæ benè coctæ, ulcera conſolidat.

Refert

Refert Lertius in ſua hiſtoria, multos dyſentericos in longinqua navigatione fame propemodùm enectos, oryza in lacte decocta, aditis vitellis ovor. & ſucco hederæ terreſtris, fuiſſe reſtitutos.

In lacte etiam amygdaligno oryza poterit decoqui, & utrumque lac priùs auro uſtulari.

Hordei verò cremor cum ſaccharo paratus detergit & refrigerat.

Juſculum ex decocto pimpinellæ cum butyro paratum & per triduum exhibitum, manè & ſerò, dyſenteriæ curationem mirabiliter promovet: idque magis, ſi ejuſdem decoctum eodem tempore pro potu ordinario exhibeatur.

Cortices duorum aurantiorum ſub viridium, in ℔.viii. aquæ decocti, pro potu ordinario, curationẽ accelerant.

Raſuræ cranii humani Drach. 1. bis aut ter exhibita cum juſculo, aut alio liquore idoneo, dyſenteriæ curationem citiſſimè abſolvit.

Mucilaginis gummi tragacanthæ extractæ cum aq. roſar. cochlear. ii. vel gum. arab. Drach. ſem. in ſingulis juſculis panatellis utiliter diſſolvitur, tum etiam gelatinæ cornu cervi cochlear. i.

Tandem decocta adſtringentia ad integram ſanationem corpore benè evacuato, exhiberi poterunt. Quæ fient ex rad. biſtortæ, tormentillæ, ſymphyti, fol. plantag. millefol. burſæ paſt. equiſeti, piloſellæ, agrimonii, ſem. plantag. acetoſæ, ſumach. vinaceorum, roſis rubris, &c. in quo ciſternæ, diſſolvendo ſyrup. cydonior. myrtin. aut de roſ. ſiccis; tum etiam interdùm acaciam, hypociſt. bolum armenam, aut ſpodium addendo

Succus cydoniorum coctus ſine additione ad conſiſtentiam ſyrupi, vel rob. & ad cochleare i. vel i. frequenter exhibitus valdè prodeſt. Similes ſucci ex pyris, cornis, aliiſque fructibus auſteris parari poſſunt.

Inteſtina vervecis pinguis decoquantur in olla, donec juſculum reddeat ad mediam ſcutellam, huic adde olei dulcis parem quantitatem, capiat æger per os. Dyſenteriã non valde contumacem, una vel altera exhibitione ſiſtit.

Idem præſtant oleum amygd. & aqua roſarum, pari quantitate exhibita.

Vitelli quoque ovorum indurati & in aqua roſarum diſſoluti inſtar panatellæ condiantur ſaccharo, & pauca nuce moſchata, & bis aut ter exhibeantur.

Succus plantag. crudus ad Unc. iii. vel iv. exhibitus ſolus, vel cum aliis permixtus, præſtantiſſimus: & ſi inflammatio adfuerit, eam compeſcit.

Teſtatur Hollerius, hederæ terreſtris ſuccum propinatum plurimos à morte liberaſſe.

Julepi ex aquis, vel decoctis, & ſyrupis adſtringentibus, frequenter etiam exhibendi.

Syrupus corallorum, tinctura, & magiſterium huic affectui ſunt valdè idonea, quibus utatur æger ex cochleari frequenter, vel ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi de agreſta, myrtini, de ſucco plantag. cydonior. de roſ. ſiccis, & de ſucco portulacæ, ana ʒ.j. Miſce ad uſum dictum.

In fine dyſenteriæ valdè confert ſuccus abſinthii & menthæ benè depuratus, & cum ſaccharo in ſyrupum redactus: habet enim mentha, abſinthio mixta, miram vim coroborandi ventriculum.

Imò verò, ſi dyſenteria à multo fruſtuum uſu contigerit, in ipſo principio valdè conducit ſyrupus de abſinthio cum aqua cinamomi, vel theriacali, ventriculo interim admovendo fomenta & emplaſtra roborantia.

Malũ cydonium excavatum, cerâ albâ derasâ impletum, & ſub cineribus coctum, ac poſteà exhibitum per aliquot dies, ſpecificum eſt dyſenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excavato & gummi arabici ac raſura ceræ albæ, an. Drach. i. repleto & ad ignem cocto. Pomo devorato, ſtatim exhibet hauſtum decocti adſtringentis.

Alii uſurpant pullum columbinum cerâ infarctum & aſſum, ac in prandio exhibitum.

Meſpilorum uſus dyſenteriam inveteratam curat, ut teſtatur Foreſtus hiſtoriis duabus *lib.* 22. *cap.* 1. propoſitis qui locus ſupra citatus eſt in diarrhœæ curatione.

Bruyerius verò *lib.* 8. *de re cibaria. cap.* 22. ſcribit, ſeipſum deſperata dyſenteria laborantem, anus cujuſdam conſilio, ſorba cruda largiſſimè devoraſſe, indeque ſanitati reſtitutum fuiſſe.

Nec omittenda eſt illa uva quercina, à Martino Rulando deſcripta, quam dicit eſſe concretitium quiddam, in formam uvæ, ad radices quercuum ſub terra tempore veris pullulans, ſaporis ſtyptici, colore foris purpureo, intùs candido, & quaſi lactifero, quæ in æſtate pereat, & quaſi fiat lignea: ideòque tempore veris debeat exſiccari in umbra, & deinde pulveriſari, hocque pulvere nihil præſtantius eſſe ait in dyſenteria, omnique ſanguinis profluvio. Illius etiam uvæ mentionem faciunt Encelius, Bauhinus, & Schenkius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur inteſtina pane biſcocto, qui in aceto fuerit decoctus, & poſtea exſiccatus. Bis tervè repetita ea præparatione ille pulveriſetur, & juſculis indatur ad mediocrem craſſitiem.

Pulveres ad eundem affectum varii etiam parantur in ſequentem modum.

℞. Rad. biſtort. & tormentill. ana Drach. ii. ſem. acetoſ. & plantag. ana Drach. i. corall. rubr. & margarit. præparat. ana Drach. ſem. Fiat pulvis tenuiſſimus, de quo capiat Drach. i. cum juſculo, vel liquore idoneo. Poſſunt addi huic pulveri, ad majorem adſtrictionem, roſæ rubræ, myrtilli, balauſtia, cornu cervi uſtum, ſpodium, aut trochiſci de ſpodio; vel ad majorem adhuc adſtrictionem, ſanguis draconis, acacia, gallæ, bolus armena, terra ſigilla, lapis hæmatites. Si ſimul glutinare deſideres, ſem. pſyllii, amplum, gum. tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ʒ. i. cum juſculo, ſtatim ſedat dyſenteriam, ſi purgatio ſufficiens præceſſerit. Vel

℞. Pulveris tragacanthæ Drach. i. nucis moſchatæ, coralli præparati, ana Drach. ſem. Miſce, capiat duas vel tres doſes, cum ovo ſorbili, aut cum juſculo. Vel

℞. Gummi arab. Drach. i. coralli præparati, bolli armenæ. an Drach. ſem. Miſce, utatur loco prædicti. Vel

℞. Cornu cervi uſti, boli armen. corall. utriuſque, ſantalor. omnium, maſtiches, an. Drach. ſem. thuris, tragacanthæ, ana ℈. ſem. Miſce, fiat pulvis, de quo capiat Drach. ſem. frequenter.

Foreſtus valde commendat pulverem ſequentem, aliquoties uſurpatum.

℞. Myrobalan. citrin & rhab. parum torrefact., a ʒ. ℈. i. Fiat pulvis pro una doſi.

Hercules Saxonia ſequenti pulvere dicit omnes dyſenterias recentes, niſi fluxio admodum urgeat, ſtatim & certò ſanari.

℞. Oſſis ſepiæ uſti Drach. ii. ſpongiæ picæ imbutæ, & in ollula uſtæ, & cortic. ovor. indurator. ablata pellicula interiori, an. Drach. i. Fiat pulvis, Doſis Drach. i. in liquore idoneo.

Non minoris efficaciæ, imò frequenti experientia confirmatus eſt pulvis granor. Actes à Quercetano deſcriptus in Pharmacopœa, cujus utendi modi ibidem videri poteſt.

Opiatæ etiam in ſequentem modum præſcribi poſſunt.

℞. Conſervæ roſar. antiquæ & cydoniati, an. Unc. i. conſervæ rad. ſymphyti ʒ. ſem. corall. præparati ʒ. i. ſ. croci Martis, bol. armenæ, terræ ſigill. ſem. plantag. an. ʒ. i. ſpodii ℈. ii. Cum ſyrupo de roſis ſicc. vel myrtino, fiat opiata, de qua capiat æger magnitudinem caſtaneæ, bis aut ter in die. Vel cum ſaccharo roſac. ad pondus omnium poterit fieri conditum ad uſum frequentem.

Mycleta Nicolai ad dyſenteriam & reliquos alvi fluxus utiliter uſurpatur.

Sapienter monet Crato, ante ſeptimum diem, priuſquam ulcera inteſtinorum probè abſtergantur, adſtringentia per os non convenire, nec foris etiam applicanda eſſe. Verùm poſt ſeptimum à levioribus incipiendum. Montanus verò adſtringentia penitus abdicat, detergentibus, lenientibus, & incraſſantibus contentus. Verùm materiâ morbificâ probè evacuata, retentricis facultatis imbecillitas, quâ fluxus alvi fovetur, adſtringentibus remediis opportunè tollitur.

Utile

Utile ergo fuerit, poſt purgationem ſufficientem, bolum armenam, terram lemniam, pulverem granorum actes, aut alia adſtringentia & exſiccantia per plures dies cum ſaccharo exhibere; uſque ad integram ſanationem. Quod ſi adſtrictio nimia nocere videatur, purgandum iterùm, & denuò adſtringendum, ac rurſus purgandum. Advertendum autem, terras prædictas dupliciter conferre, adſtringendo ſcilicet, & malignam qualitatem, quæ dyſenteriæ conjuncta eſt, oppugnando. Obſtructio verò, quæ ex horum adſtringentium uſu metuitur, ſacchari admixtione prohibetur.

Ad ulcus leniendum & conſolidandum electuarium ſequens utiliſſimum eſt.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. mucilag. rad. conſolidæ, & gummi tragacanthæ, extractarum cum aqua roſar. ana ʒ.j. amyli ℥.j. coralli rubri ʒ. ij. boli armen. præp. ʒ. j. balauſt. ʒ. ß. rob. de ſorbis vel cydoniati ℥. ij. ſacchari roſac. ℥. j. Fiat inſtar electuarii, doſis ʒ. ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præſtant: dolorem enim ſedant, fluxum cohibent, ſomnum conciliant, & ſic quoque veres reficiunt. At multò erunt utiliora, ſi adſtringentibus, & roborantibus permiſceantur. Exempli gratia.

℞. Conſervæ roſar. antiquæ ʒ. ij. laudani opiati. g. (j. ij.) iij. Confectionis alker. ℈.ß. Fiat bolus.

In dyſenteria maligna & epidemica bezoardica & ſudorifica multum poſſunt. Compertum enim eſt, per hujuſmodi remedia, evacuata materiâ, dyſenteriam ceſſare: ideòque mox à principio, & dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura advertenda eſt. Si enim is malignus ſit, qualis in dyſenteria epidemica eſſet, fruſtrà laboratur reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad hunc uſum revocari poſſunt ea omnia, quæ febribus malignis conveniunt. Ac præterea, quæ diaphoretica ſunt, ut lapis bezoardicus, aqua theriacalis. Conferunt etiam plurimùm cornu cervi, terra ſigillata, bolus armena, unicornu, corallium, carabe, ſcordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella, & alia innumera.

Exteriùs verò admoveantur toti ventri olea cydonior. roſac. & ſi magis adſtringendum, omphacinum, vel addita aceti tertia parte, & coquendo ad conſumptionem aceti. Si ventriculus ſimul affectus ſit, addatur maſtichinum, vel abſinthinum.

Poſt inunctionem eadem pars conſpergatur pulvere aliquo adſtringente, conflato ex myrtillis, cortice granator. gallis, nucibus cupreſſi, calycibus glandium, roſis rubris, balauſtiis, thure maſtiche. Cui ad majorem adſtrictionem addi poſſunt bolus armena, terra ſigillata, &c.

Et iiſdem pulveribus, oleis prædictis exceptis, additâ cera, poſſunt parari unguenta ad eundem uſum. Vel etiam unguentum comitiſſæ ſolum, aut aliis permixtum, admoveri poteſt.

Cataplaſma ad diarrhœam præſcriptum hîc convenire poteſt, tum etiam ſequens, quando potentiùs adſtringere deſideras.

℞. Bol. armen. ʒ. vj. thuris ℥. ß. ſang. drac. maſtiches, mumiæ, ana ʒ. ii. Fiat pulvis, qui excipiatur albumine ovi & aceto, & cum panno ventri ſub umbilico apponatur. Vel

℞. Telæ aranear. ℥. iij. album ovi diu concuſſum, n. j. frigantur in ſartagine, & calidè umbilico applicentur.

In dyſenteria epidemica laudatur cataplaſma ex theriaca & terra ſigillata, ventri appoſitum.

Cataplaſma ſequens, hepar roborans, à Solenandro multùm commendatur in omni alvi fluxu, tam hepatico, quàm dyſenterico, & antiquâ diarrhœâ. Neque ob adſtringentia metuendum eſſe docet, quia hepar roborantibus temperatur.

℞. Eupatorii, ſchœnanthi, ana M. j. ſpicæ indicæ P. ſem. maſtiches, macis, ana ℥. ſem. ligni aloës ʒ. iij. myrobalan. chebul. & emblic. torrefact. ana ℥. j. bol. armen. terræ ſigill. lapid. hæmatit. an. ʒ vj. coriandri præpar. Unc. ſem. ſpodii ʒ. ij. roſar. Unc. j. ſpecierum triaſantal. ſine camphora, ℥. ſem. ſcoriæ ferri præp. ℥. j. farinæ hordei ℥. ij. olei de maſtiche & myrtill. an. quantum ſatis. Fiat emplaſtrum, quo totus venter contegatur, à cartilagine xiphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri poteſt toti ventri, ex decocto adſtringentium, facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

℞. Roſar. rubr. M. ij. abſinthii, mentæ, ana M. j. nucis moſch. rad. cyperi maſtic. galangæ. an. ʒ. i. Cum lineo albo fiat ſacculus juſtæ magnitudinis, qui in vino rubro vel aceto calefactus, ventri imponatur. Vel

℞. Abſinthii, menthæ, plantag. fol. quercus, ſummitatum rubi, equiſeti, centinodiæ, ana M. j. flor. chamom. P. ii. roſar. rubr. M. ſem. myrtillor. ʒ. j. ſem. ſumach. plantag. coriandri, an. ʒ. vj. nuc. moſchat. num. iij. Fiat decoctio in aqua chalybeata & vino rubro, qua foveatur venter.

Rulandus ventri admovet ſacculum ex furfuribus in aceto decoctis.

Si dolor valdè urgeat, ventri admoveantur lintea, in lacte chalybeato calente madefacta.

Quod ſi fomenta non ſufficiant, ad inſeſſus devenire poſſumus, qui à Matthæo de Gradi, Savonarola, & Jachino præcipuè laudantur. Idemque Jachinus ad pueros maximum eſſe ſecretum aſſerit. Nam calore actuali nonnihil humores ad cutem avertunt: qualitate verò adſtringente fluxum cohibent. Iis tamen utendum non erit, ſi corpus humoribus vitioſis refertum fuerit; ſi dyſenteria fuerit maligna, & febrem comitem habuerit. Fiunt autem ex teneris germinibus quercuum, baccis cupreſſi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis & corticibus, aliiſque aqua decoctis.

Ex prædictis fotuum decoctis poſſunt etiam fieri ſuffumigia: ſi nempe eorum vaporem recipiat æger in ſella perforata.

Præcipuè commendatur ſuffitus ex decocto tapſi barbati, qui etiam in diarrhœa laudatus eſt.

Faventinus commendat ſuffumigium ex terebinthina, ſupra laminam candentem injecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum ſequens, ano admovendum.

℞. Meliſ. ℔. ß. verbaſci M. j. Includantur ſacculo oblongo, qui poſtea in vini rubri ſtyptici, & aceti fortiſſimi an. quantū ſatis, coquatur ad tertias, & calidus ano imponatur.

Rulandus verò ano admovet fotum ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Faventinus hanc lotionem proponit, tanquam ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum.

℞. Scoriæ ferri aceto præparatæ, limaturæ chalybis aceto præparatæ, an. ℔. i. Bulliant in ℔. ij. aceti fortiſſimi ad mediæ partis conſumptionem. In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per mediam horam manè & veſperi.

In affectu diuturno & ubi ulcera contumacia inteſtina occupant, mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert, ſi cum unguento roſaceo permiſceatur, eoque venter illinatur.

Huic addi poſſunt clyſteres pro ſordidis ulceribus ſuprà propoſiti.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cum ſyrupo myrtino.

Item balſami veri ʒ. j. cum nebula exhibita, ulcera interna mirabiliter conſolidat.

Ad dolores leniendos, omentum caſtrari, aut vervecis recenter mactati, ventri admotum, & faſciis alligatum, multùm prodeſt, præcipuè in pueris: ſed pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar aut ventriculus, aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda, ea perpetuò ſeligendo, quæ adſtringendi & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua, cum conſerva roſar. tinctura roſ. decoctum fol. quercus, vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro uſtulata, cum ſyrup. cydon. myrtino, aut de roſis ſiccis. Vel abſente febre leve decoctum maſtiches cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententia Cratonis, exhibendus non eſt: non enim adſtrigit, ut vulgò creditur, ſed turbat alvum. Alii laudant decoctum graminis, quia ſiccando prodeſt, & per urinam divertendo.

Denique obſervatione dignũ eſt, quod tradunt Aëriùs *lib.*3.*cap.*8. & Paulus *lib.*1. *cap.*35. inveterata alvi profluvia per venerem exſiccari. Quod prius dixerat Hip. 7. *Epid. in fine. Impudens ſcortario difficultati intestinorum medetur.* Hujus rei veritatem experientiâ didicit Amatus Luſitanus *curat.*47. *cent.*2. *Dyſentericus*, inquit, *cùm graviter opprimeretur, noctu cum uxore hymenæum exercuit, & illicò dejectiones ceſſarunt, indèque ſanus evaſit.*

Hîc pro coronide addatur, quod in curatione diarrhœæ ex Platero in cura fluxus hæmorrhoïdum relatum eſt, ſanguinem fervidum injectum mirabiliter alvum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPUT VII.

De Teneſmo.

TEneſmus eſt aſſidua deſidendi cupiditas, quâ nihil præter mucoſum quiddam & ſubcruentum, aut purulentum excernitur.

Cauſa proxima hujus affectus eſt ulcus recti inteſtini, à quo ſanies quædam aut materia purulenta continuò emanat, & facultatem expultricem irritat; unde aſſidua deſidendi cupiditas emergit. Prætereâ mucoſum quiddam ſanguini aut puri permixtum excernitur ex depravata homoioſi partis ulceratæ, quæ proprium alimentum probè non concoquit, & ſibi aſſimilat; ſed in ſubſtantiam illam heterogeneam & mucoſam convertit, ut de aliis ulceribus inteſtinorum in dyſenteria fuſiùs expoſuimus. Cum verò in dyſenteriæ theoria dubium ſit nobis omnia inteſtina in eo affectu poſſe ulcere tentari, hinc ſequi videtur, etiam recti inteſtini ulcera ad dyſenteriam eſſe referenda. Uſus tamen invaluit, ut quando ſolum inteſtinum rectum afficitur, peculiari teneſmi nomine donetur; cùm tamen aliis inteſtinis affectis, ſi rectum etiam afficiatur, licet dyſenteriæ nomen obtineat, frequens illa deſidendi cupiditas reperiatur, & ita teneſmus & dyſenteria ſint ejuſdem naturæ, & eaſdem habeant generationis cauſas, ut tota eorum affectuum differentia in loco affecti diverſitate conſiſtant. Atque ita omnes dyſenteriæ cauſæ, ſuperiori capite propoſitæ, teneſmum etiam producere valent, ut eas repetere non opus ſit.

Ad diagnoſin hujus affectus nihil aliud requiritur, quàm eum à dyſenteria diſtinguere, quod facilè obtinetur per ea, quæ in definitione propoſita ſunt. In teneſmo enim aſſidua eſt egerendi cupiditas: in dyſenteria verò interpolata, & dilucida habens intervalla. Prætereà in teneſmo poſt magnum deſidendi conatum exiguus mucus, iſque ſanguinolentus, aut purulentus excernitur, in dyſenteria verò, tum excrementa, tum humores, ſingulis dejectionibus excernuntur.

Signa cauſarum eadem ſunt, quæ in dyſenteriæ cauſis dignoſcendis fuere propoſita.

Quod ad prognoſin attinet: Celſus *lib.*4. *cap.*19. teneſmum facilè tolli aſſerit, & nunquam per ſe hominem jugulare. Gal. *tamen* 5. *de uſu partium, cap.*4. inter morbos, qui ventri accidunt, graviſſimos enumerat. Et certè, ratione moleſtiæ & durationis gravis morbus dici meretur: periculoſus tamen non eſt, niſi ab atra bile excitetur, tunc enim ad cancri ulcerati naturam accedit; prætereà gravia incommoda afferre poteſt, ut abortum mulieribus. Sic apud Hipp. *Aph.*27. *ſect.* 7. Mulieri uterum gerenti, ſi teneſmus ſupervenerit, abortum facit. Aſſiduus enim dejiciendi conatus uterum, recto inteſtino vicinum, maximè fatigat: deinde muſculi, fæcum excluſioni deſtinati, ad fœtus etiam excluſionem inſerviunt, ideò quando illi aſſiduè ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique ulcera recti inteſtini, ano vicina, ſi diutiùs durent, in fiſtulam immedicabilem degenerant.

Teneſmi curatio à dyſenteriæ curatione parùm abeſt. Atque ita primùm humores acres & erodentes, ab hepate aliiſve partibus profluentes, expurgandi ſunt medicamentis adſtringendi vi præditis, quale eſt imprimis rhab. quod eò uſque iterandum eſt, donec exhauſta & inhibita fluxio videatur.

Si adſit inflammatio (quæ febre potiſſimùm dignoſcitur) aut multitudo ſanguinis phlebotomia uſurpanda eſt. Imò verò, ſi inflammatio poſt venæ ſectionem perſeveret, ut etiam ſtranguriam efficiat, (quod non rarò ſolet contingere) venarum hæmorrhoïdalium apertio per hirudines erit utiliſſima.

Tum clyſteres, nunc lenientes, cum dolor urget plurimum, nunc abſtergentes, glutinantes, aut adſtringentes pro variis ulceris temporibus injiciendi ſunt, quorum formulæ ex dyſenteriæ curatione deſumendæ ſunt.

In clyſterum autem uſu obſervandum eſt primò, ut ſæpè in parva quantitate, ſcilicet ad ℔. ß. injiciantur, quia difficilè ob conatum aſſiduum retinentur; deinde ut canula in podicem blandiſſimè inſeratur, ne locum irritet, doloremque augeat.

Tum pars affecta ſedulò tractanda eſt fotibus, inceſſibus, ſuffumigiis, ſuppoſitoriis, & inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit:

℞. Fol. tapſi barbati, & abſintii, an. M.vj. Decoquantur in lacte recenti, & includantur duobus ſacculis, quī alternatim ano & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor. chamæmel. & roſ. ana M. j. vini rubri ℔.ij. infundantur per duas horas ſupra cineres calidos. Foveatur anus calidè, quantum ferre poteſt, cum linteis quaduplicatis, Poſtea ſuper ſpongia, in eodem liquore expreſſa ſedeat æger, ipſamque ſedendo comprimat.

Vel impleantur duo ſacculi ſurfure tritici, & in aceto bulliant. Inſideat æger, modò uni, modò alteri calido, quantum ferre poteſt.

Si multùm ſanguinis excernatur, fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbaſci cum radic. M.ij. roſar. rubr. P.j. cortic. granat. & gallar. ana ℥. ſem. Coquantur in duabus partibus aquæ ferratæ, & una vini rubri, pro fotu quem efficaciorem efficies, ſi aluminis ℥. ſem. addideris.

Inceſſus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus in aqua vel jure extremitatum vervecis decoctis: quibus, ſi ador increverit, addi poterunt violæ, ſolanum, cucurbitæ, & melonis ramenta. Ad ulceris verò ſanationem, ex adſtringentibus, pro fotu ſuprà deſcriptis, erunt cõponẽdi.

Suffitus ulceri exſiccando idonei ſunt ex thure in ignem conjecto, vel ex decocto ſabinæ facto in oxycrato, aliſque in curatione dyſenteriæ propoſitis, quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foreſto.

℞. Maſtiches ʒ.j. thuris ϑ.j. myrtillor. ʒ. j. ß. roſar. rubr. ϑ.ij. Fiat pulvis pro ſuffumigio.

Suppoſitoria in hoc affectu multum poſſunt, ſi blanda ac lenia ſint, ne partem admodum ſenſibilem exaſperent. Fiunt autem commodè ex ſevo hirci vel capræ, in formam ſuppoſitorii ſecto & indito: dolorem enim ſedat, & ulcus conſolidat. Sed ad dolorem ſedandum erunt præſtantiora, ſi ſemen papaveris vel hyoſcyami ſubtiliſſimè tuſum permiſceas, & in nodulum chartaceum ſuppoſitorii forma effundas. Longè magis, ſi horum loco oleorum ex dictis ſeminibus expreſſorum guttas tres cuilibet ſuppoſitorio addideris, vel opii gr. j. in olei amygd. dulc. ϑ. ß. diſſolutum.

Ad ulcus ſanandum efficacius fiet, ſi ſevo, ut dictum, ſoluto, vel ſimplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth. tritum vel infuſum priùs in aqua plantaginis miſceas. Vel in ſequentem modum componi poterit.

℞. Gum. tragacanth. quantùm ſatis. Affunde tantillum aquæ plantag. ut intumeſcat tantum, neque nimium liqueſcat; adde mucil. ſem. pſylli, aut cydon. tantundem, & vitellum ovi aſſum. Miſce, iiſque parum calentibus adde ceræ albæ liquatæ q.ſ. ad ſuppoſitorii conſiſtentiam. Huic etiam narcotica addi poſſunt. Tum etiam, quemadmodum in prædictis, ad majorem eroſionem curandam, pulveres ceruſæ, tuthiæ, boli, balauſtior. aliorùmque citra acrimoniam ſiccantium; qui tamen ſubtiliſſimè lævigari debent, ne partis ſenſum exaſperent.

Olea & unguenta admoveri poterunt, tum ventri, quæ in dyſenteriæ curatione popoſita ſunt; tum ano, ut unguentum roſac. popul. vel ex mucilaginibus, vitellis ovor.

oleo

oleo rosac. &c. paratum, ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliâque in hæmorrhoidum dolore proponenda; vel ad ulceris sanationem, unguentum album Rhasis, pompholygos, in hydromelite liquatum, & alia innumera.

Denique in graviori affectu ad narcotica confugiendum est, non solùm admota, sed etiam assumpta. Cæteris autem præstat laudanum opiatum gr. (j. ij.) iij. vel iiij. (*per vices*) cum mastiche & terra sigillata exhibitum, vel clysteri permixtum ex decocto flor. chamam. parato.

CAPUT VIII.

De Fluxu hepatico.

FLuxus hepaticus est, in quo serosi & sanguinei humores, loturæ carnium similes, excernuntur.

Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate & atoniâ propter quam bonum & laudabilem sanguinem producere non potest, sed chylosam materiam in sanguinem tenuem, & serosum convertit, qui cùm alendis partibus idoneus non sit, à natura expellitur ad intestina, unde fluxus ille hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas & atonia à qualibet intemperie produci potest. A quocumque enim primarum qualitatum excessu robur hepatis nativum, & vis illius sanguifica dejicitur. Quod tamen dubitationem habet, ab experientia desumptam; quandoquidem videmus sæpè graves hepatis intemperies, & insignes primarum qualitatum excessus, alios morbos producere: istum verò ab illis minimè induci. Contra verò fluxum hunc hepaticum sæpè apparere, sine insigni primarum qualitatum excessu. Ut igitur affectus istius natura integre stabiliatur, dicendum est cum Sapientissimo Varandæo, præceptore meo, præter vulgarem intemperiem aliquid superius & majus reperiri quod istum affectum producere valeat. Et illud dicit esse occultiorem quandam intemperiem, quæ exolutionem sive consumptionem humidi primigenii, sive radicalis in hepate inducit, ad quam sequitur ipsius caloris innati maxima exolutio.

Hanc pravam diathesin & occultam intemperiem producere possunt febres ardentes & syntecticæ; intemperies viscerum calidior, oleosam substantiam colliquans, occulta putredo, humorum corruptela, refrigeratio summa à pituitæ vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem nativum opprimente ac corrumpente. Id ipsum præstare possunt causæ externæ, ut larga frigidæ potio, nivis aut glaciei haustus, oleorum frigidorum ac crudorum usus immodicus, venena assumpta, & medicamenta cathartica vehementiora. Sic enim vinum meracum copiosè haustum, salsa, acria, piperata, aliaque insigni qualitate prædita, jecoris substantiam exhauriunt & extorrent. His addere licet omnes alias causas, quæ impensè refrigerando vel calefaciendo, hepatis robur ac tonum dissolvere possunt.

Verus igitur ac legitimus fluxus hepaticus hactenus expositus est, qui hunc peculiariter habet characterismum, quòd in eo dejectiones liquidæ ac serosæ & loturæ carnium similes appareant. Et hic ab hepatis imbecillitate procedit, ob quam sanguificatio non rectè perficitur, vel ab intemperie maligniori calidum & humidum nativum partis vitiante.

Datur verò præterea fluxus hepaticus spurius, qui à simplici intemperie, sine ullo humidi primigenii vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipsa facultas non læditur, sed tantùm illius opus corrumpitur: ita ut loco puris sanguis impurus & corruptus proveniat, vel bonus sanguis in parvum degenere, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquàm bonus & laudabilis sanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur sanguis, fluxum istum spurium committens, vel ex permixtione bilis flavæ, aut atræ, alteriusque cujusdam materiæ impuræ, vel ex diuturniori in hepate lociisque vicinis mora, ob quam crassior redditur, aut aduritur, aut etiam interdum putrescit, vel propter vitium lienis, fæculentam sanguinis portionem non trahentis. Et in hoc spurio fluxu sanguis interdum crassus, interdum niger, interdum variis humoribus, diversis coloribus infectis, permixtus excerniutr.

Signa hujus affectus ex his, quæ dicta sunt, facilè elici possunt.

In fluxu enim hepatico legitimo dejectiones liquidæ, & loturæ carnium similes apparent, quod in aliis fluxibus sanguineis non contingit: saltem ut in omnibus dejectionibus tales materiæ appareant, in dysenteria enim si aliquando talis excretio fit, id rarò contingit, & consequenter bilis, pituita & fæces varii coloris excernuntur. Adde quod in dysenteria adsunt dolores & tormina ventris, in fluxu verò hepatico nullus est dolor.

Causarum verò signa propriis characteribus distinguenda sunt. Si enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta sit, febres ardentes aut colliquantes præcesserunt: vel vomitus æruginosi, aut dejectiones, sitis, & febris adest, corporis squalor & inappetentia & dejectiones valdè fœtidæ apparent. Si verò à frigida intemperie ortum duxerit, dejectiones minùs fœtent, nec sitis, nec colliquatio adest: totum corpus frigidius efficitur, & livido colore perfusum.

Interdùm tamen ex humorum putredine febris exoritur, quæ dicta symptomata aliquantulum immutat: sed causæ prægressæ examinandæ sunt, quæ utramque intemperiem facilè manifestare possunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generosi ac meracioris desiderio tenentur.

Humidior verò ac siccior intemperies ex contrariis affectibus deprehenduntur. Humidior enim plurimam ac crebram dejectionem facit, & valdè tenuem: contra verò siccior paucam & crassiorem reddit, quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Causæ denique externæ ex relatione ægrotantium & adstantium facilè innotescent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè signa habet communia cum dysenteria, nisi quod in eo nullus adsit ventris dolor, neque tormina molestent, nequo ulla ramenta aut carunculæ in dejectionibus conspiciantur.

Prognosis hujus affectus nonnisi mala & utplurimùm funesta instituì potest. Cùm enim pars princeps gravissimè laboret, ex hausiu scilicet & consumptione humidi primigenii, cujus reparatio vix separabilis est, nonnisi certum exitium utplurimum expectandum est: præcipuè quando à calida intemperie affectus ducit originem.

Quando enim in febribus hic affectus contingit, colliquationes corporis, & putredines ingentes brevi succedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus verò malignis & pestillentibus propter causæ cacoëthiam, periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigidâ intemperie ducit originem, diuturnior est dolor, & in hydropem immedicabilem plerumque degenerat.

Denique fluxus hepaticus spurius, licet admodum periculosus sit, minùs tamen habet periculi legitimo, quia à simplici & vulgari intemperie, & prava humorum diathesi tantùm exoritur, tono robore hepatis integris remanentibus, & sublatis causis sanguinem vitiantibus evinci potest.

Curatio hujus affectus perficitur remediis hepar roborantibus ejus intemperiem corrigentibus, fluxumque cohibentibus. Et quia longè frequentiùs atque utplurimùm à calida intemperie ducit originem, ideò huic imprimis intemperiei curationem aptabimus, cùm ille, qui à frigida intemperie producitur, rarissimè contingat, & eandem cum hydrope curationem desideret.

Primò igitur, quamvis nullus vacuationibus locus esse videatur, cùm fluxus immodicus sui tantum cohibitionem indicet; rhab. tamen vel solum, vel cum myrobalanis exhibitum, juxta formulas in dysenteriæ curatione propositas, interdum prodesse poterit, quia hepar roborat, idque imprimis, si quædam impuritates dejectionibus permixtæ videantur. Imò verò nonnulli ægrotantes rhab. Scrup. j. cum conserva rosar. in multos dies exhibito. liberati sunt.

Clysteres hîc parum prosunt, cùm hepar affectum sit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter astringente, interdum injici poterunt, ne intestina nimis relaxentur.

At julepi hepar roborantes, ejusque intemperiem corrigentes, in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. cichor. gramin acetos. ana Unc. j. fol. endiv. agrim. cichor. plantag. cuscutæ, ana M. j. absinthii pontici M. ß. santali rubr. Drach. j. rasur. eboris & spodii, ana Scrup. ij. coriandri præparati Drach. i. rosar. rubr. P. i. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura dissolve syrupi cydoniorum & acetos. simp. ana Unc. j. fiat julep. pro iv. dosibus, serò & mane sumendis. Vel

℞. Aquæ plantag. Unc. iij. syrup. de rosis sicc. Unc. j. spiritus vitrioli q. s. ad moderatam aciditatem. Fiat julep. frequenter iterandus.

Poterit etiam æger uti frequenter ex cochleari syrupis sequentibus.

℞. Syrupi myrtini, cydonior. & de rosis siccis, ana Unc. j. syrup. de cichor. simpl. aut compos. cum rheo, Unc. i. sem. Misce.

Fit syrup. præstantissimus ex tinctura rosar. facta in aqua rosar. & cum sacchar o rosac, redacta in syrupum.

Pulvis etiam frequens ad Drach. sem. vel Drach. i. semel aut bis in die, in ovo sorbili, jusculo, aut alio liquore idoneò usurpari poterit.

℞. Sem. plantag. & acetosæ, ana Drach. j. Sem. endiv. portul. cuscut. coriand. præp. ana Scrup. j. Rosar. rubr. trochisc. de spodio, cum tragacanth. torrefacto, ana Drach. sem. pellicul. interiorum ventricul. Gallinæ exsiccatar. Scrup. sem. Fiat pulvis tenuissimus.

Vel tabellæ triasantali duplicato rheo ad ʒ. ii. pro dosi exhibitæ ad hepar roborandum erunt utilissimæ, tum etiam opiata sequens.

℞. Conserv. rad. cichorii, ʒ. j. conserv. rosar. veter. ʒ. ß. pulpæ passular. corinth. ʒ. vj. croci Martis ʒij. coralli præparat. rasuræ eboris & cornu cervi, ana ℈. j. cum syrupo de ros. siccis, fiat opiata, addendo spirit. vitrio. ℈. ss. De qua capiat magnitudinem castaneæ tribus horis ante passum. Potest etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquam specificum.

Passulæ majores vel corinthiacæ, quia hepati amicæ, in hoc affectu commendantur, ideò magna copia cum seminibus sunt comedendæ. Quod ut commodiùs fiat, priùs in mortario erunt contundendæ.

Vel rob passulatum fieri potest, coquendo eas in vino rubro, vel alio generoso, si calor non obstiterit, & postea succum ex iis exprimendo, rursumque in formam rob decoquendo. Quod simplex usurpari poterit, vel cum sequentibus componi in formam opiatæ.

℞. Passular. corinth. ad ℔. ß. Coquantur ad pultis consistentiam in vino veteri. Transfundantur seraceo, & colaturæ admisce corticis citri condit. pistati Unc. ss. sem. pulv. electuar. triasantal. & diamarg. frig. ana Drach. j. coralli præp. & rosar. rubr. ana ℈. iv. jecoris lupi præp. Drach. iij. Fiat opiata.

Syrupus corall. ad hepar roborandum & fluxum cohibendum præstantissimus est. At longè præstantior illius tinctura. Cui etiam substitui poterit exactum vel magisterium in aqua plantag. exhibitum.

Succus ex surculis tenuioribus urticæ per se ad ʒij. vel cum aqua & aceto exhibitus manè per triduum, fluxum sistit, & sanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu corpus valdè absumitur, destillatum restaurans fluxus etiam cohibendo idoneum, vel per se frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiscendum est.

℞. Caponem pinguem & perdicem, iisque deplumatis & exenteratis, repleantur ventres fol. cichorii, agrim. & carnis testudinum ana M. j. conservæ ros. ʒ. iii. sem. plantag. coriand. præp. ana ʒ. ij. myrobolan. citrin. ʒ. i. fol. sanguinariæ, M. ß. trochisc or. de carabe, & spodio, ana ℈. iv. pulv. elect. de gemmis, triasantali, diamarg. frig. an. ʒ. i. Irrorentur omnia vino styptico, & simul in ventres avium immissa coquantur in aquæ ℔. iv. ad mediæ partis consumptionem vase clauso. Postea reponantur omnia in alembicum vitreum cum vini optimi Unc. iij. Distillentur in balneo Mariæ ad usum dictum.

Pro potu utatur æger tinctura rosar. vel decocto cichorii & graminis, cum syrupo cydonior. addendo aliquot guttulas spiritus vitrioli.

In cibis hordeata & amygdalata, ac præcipuè oryzata conveniunt.

Exteriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ in dysenteriæ curatione præcipua sunt: addendo hepatica nonnulla, ut absinthium, rosas, santala omnia, spodium, &c. Quæ inunctiones ventris ad hepatis usque regionem debent pertingere.

Hepati verò sequens epithema admoveri poterit.

℞. Fol. endiv. & cichorii, ana M. j. cuscutæ & absinthii utriusque ana M. ß. rosar. rub. P. j. santali rub. ʒ. j. sem. spodii Scrup. ij. Coquantur ad ℔. j. sem. In colatura dissolve aceti rosac. ʒ. ij. Iterum bulliant leviter & colentur. Fiat epithema.

Eadem pars sequenti unguento illinatur.

℞. Cerati santalini ʒ. ij. olei cydonior. & absinthii, ana Drach. iij. Misce. Fiat linimentum.

Denique si vigiliæ plurimùm ægrotantem infestent, ut non raro solet contingere, quia hic fluxus noctu solet ingravescere, ad narcotica erit deveniendum, qualia in superioribus alvi fluxibus fuerunt.

CAPUT IX.

De Lumbricis.

QUamvis lumbrici in variis corporis partibus generentur, quia tamen id rarissimè contingit, & frequentissimè in intestinis magnus sit eorum proventus. ideo nos tantùm de his hoc loco agere instituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectum præter naturam lumbrici referendi sint: omnem tamen dubitationis ansam facilè auferre possumus, dicentes, pro diverso respectu ad omnia genera referri posse. Prout enim intestina vellicant & pungunt, vel obstruunt, aliosque morbos producunt, causæ morbificæ dici possunt. Prout verò sunt substantiæ superadditæ iis, quæ naturaliter in intestinis contineri debent, inter morbos in numero aucto toto genere præter naturam à Galeno recensentur, quemadmodum & calculus: ac denique prout excernuntur per alvum præternaturaliter, aut etiam per os, ad vitium excretorum sunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno *comment. Aph. 27. sect. 3.* teretes seu rotundi, qui in tenuibus intestinis frequentiùs generantur, unde sæpè in ventriculum ascendunt, ascarides, seu tenues lumbrici, filorum particulas referentes, qui in parte inferiori crassorum intestinorum, & juxta sphincterem musculum residere solent: & lati lumbrici, fasciæ etiam nominati, quia lati & longi sunt instar fasciarum, quibus infantes obvolvuntur. Ista species rarior multò est cæteris, & medico, praxin exercenti, vix ter aut quater in vita videre contingit. Magnæ tamen de eo apud authores habentur controversiæ, aliis scilicet asserentibus esse vermem unicum: aliis verò ex plurimis vermiculis simul unitis compositum: quos vermiculos cucurbitinos appellant, & lati lumbrici particulas esse asserunt; alii verò quartam lumbricorum speciem faciunt, cucurbitinos continentem, quorum rationes & experimenta sigillatim recensere, & toties ab aliis decantata repetere, instituti nostri ratio non patitur; sed ea curiosus lecto apud Rondeletium, Platerum, Sennertum, aliosque innumeros videre poterit.

De causa etiam lumbricorum efficiente admodum controvertitur, aliis calorem putredinosum, aliis nativum accusantibus, aliis utrumque vicissim concurrere asserentibus. Primi, omnia insecta ex putredine secundum Aristotelem exoriri contendunt. Secundi asserunt, calorem putredinosum esse intensum, igneum, & destructivum, atque adeo corporis viventis generationi non esse idoneum. Tertii, ut pugnantes hasce sententias concilient. dicunt, à calore putredinoso materiam disponi ad generationem vermium, eamque ita præparatam à calore nativo per viam concoctionis in lumbricos converti. Quæ tamen conciliatio subsistere non potest. Siquidem ex axio-

mate

mate physico, ejusdem est materiam disponere, & formam inducere, atque ita præparatio materiæ & inductio formæ, ab eodem agente proficisci debet. Deinde in cadaveribus generantur vermes, in quibus nullus est calor nativus. Dicendum itaque est, calorem qui putredinosus est, respectu materiæ putrescentis, fieri nativum respectu lumbrici: quia calor naturalis & putredinalis differunt tantùm gradibus. Sed ad diversorum animalium generationem diversi caloris gradus requiruntur, atque adeò calor, qui putredinosus est respectu nostri, potest esse naturalis respectu alterius animalis. Sic calor, qui leoni naturalis est, nobis febrilis, & per consequens putrefactivus. Multi confugiunt ad calorem Solis, qui est causa universalis omnium generationum. Sed agnoscenda est perpetuò causa peculiaris, à qua immediatè producitur effectus, concurrente & cooperante causa universali. At longè gravior hìc etiã occurrit difficultas, ex eo, quod vulgatissimo theoremate sancitum sit, nihil posse seipso nobilius generare, atque ita calorem non esse præcipuum agens in generatione lumbricorum, qui ad substantiæ categoriam referendi sunt, calor verò est accidens, & quicquid de sole dicatur, perpetuò forma lumbrici, utpotè forma viventis, nobilior est forma solis, quæ tantum est forma mixti. Hæc dubitatio in gravem illam atque prolixam de generatione æquivocâ disputationem nos conjicit; in cujus ambagibus præstantissimi quidam philosophi integris volumibus sese exercuerunt, ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortunium Licetum *lib. de spontaneo viventium ortu.* Sufficit hoc loco dicere, multorum opinionem eo deduci, ut credant multiplicia rerum semina in variis substantiis, latitare quæ juxta varias illarum permutationes in lucem emergunt, prout videlicet materia per putredinem, aut aliam quamvis alterationem, ad hanc vel illam formam recipiendam magis disponitur, & semen illi dispositioni magis analogum suscitatur in actum, formamque sibi propriam in materiam introducit. Hæc sententia non valde recedit à veteri philosophia, quæ docet formas educi è potentia materiæ. Sed hi tutius esse existimant, semina rerum in materia recondere, quæ verè sint efficientia, quàm solam materiæ potentiam agnoscere, quæ nullam habet efficiendi vim. Cum illa enim materiæ potentia inquirendum est aliquod efficiens, quod formas illas educat, aut potiùs in eam introducat.

Causa materialis lumbricorum vulgatissima est pituita dulcis putredinem concipiens, cujus putredinis ope eam acquirit dispositionẽ, ut in lumbricos transmutetur. Verũ nullo modo necessarium putamus ut alimenta, vermibus generandis idonea, in pituitam priùs convertantur. Ex eis enim immediatè, dum putrescunt, vermes generari possunt, quemadmodum videmus in carne, caseo, castaneis, pomis, pyris, cerasis aliisque innumeris fructibus, vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore nostro præcipuè puerorum, qui ingluviei maxime dediti sunt, prædictis alimentis sese ingurgitant, & plerumque nova assumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit, ut illa putredinem concipiant, ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones advertant, quod in praxi quotidie observatur, pueros lactantes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè infestari, propterea quod tenelli eorum stomachi solidum illud alimentum concoquere non possint, atque ideo corrumpitur, & in lumbricos facessit. Adde quod lac citissimè conficiatur in ventriculo, confectum ad intestina deferatur, quod si carnem admixtam habeat, quæ tam citò confici non potuit, secum simul ad intestina ducit, ibique putrescit, & in lumbricos convertitur.

Observent etiam juniores, ex lacte solo nunquam lumbricos generari: ita ut quoties de morbo infantis alicujus ambigitur, utrum scilicet ex lumbricis laboret, (quos mulierculæ perpetuò accusant, omnesque morbos infantiles ac pueriles ad lumbricos referunt, quamadmodum omnes mulierum affectus utero adscribuntur:) Medicus certò pronuntiare possit, infantem illum, si lacte solo vescatur, neque carnem aut jusculum ex ea gustaverit, lumbricis non laborare. Hoc docuit disertè Gal. *Comment. Aph. 26, sect. 3.* dicens in pueris lac sugentibus vermes non generari. Cujus rei ratio perspicua non est. Multi dicunt in pueris lactantibus, calorem non esse satis fortem ad lumbricorum generationem. Et fulcitur responsio authoritate Galeni dicentis *loco citato*, ad generationem lumbricorum requiri calorem fortem; unde fieri dicit, ut lumbrici magis generentur in pueris adultioribus, quàm in infantibus, quod docet Hipp. *Aph. prædicto.* Cui tamen doctrinæ ipse Hip. refragari videtur 5. *de morbis*, dicens in pueris, dum utero clausi sunt, generari vermes: at illi non habent intensiorem calorem pueris lac sugentibus. Et idem Hipp. aliam reddit rationem, cur in pueris in utero conclusis vermes generentur; *quia* inquit, *fæces in iis retinentur, postquam verò in lucem exierunt, non generant, quia in iis amplius fæces non retinentur.* Quod tamen satisfacere non videtur, siquidem in puerulis extra uterum fæces sæpe retinentur, & lumbrici tamen in iis non proveniunt, quandiu solo lacte utuntur. Cùm igitur prædictæ rationes solida ingenia non expleant, novas hac in re sapientum cogitationes expectamus, & interim quid nobis videamur, paucis aperiemus, id doctiorum criterio libenter subjicientes. Dicimus igitur lac putrescens aciditatem contrahere, quæ inepta sit lumbricorum generationi, imò verò illi fortiter obsistat: acida enim omnia vermes enecare, notissimum est. Hinc succus limonum ad hanc rem utilissimus & usitatissimus est. Et in potu ordinario aqua spiritu vitrioli acidula reddita, in hoc affectu mirabilis est.

Inter causas materiales lumbricorum dulcia primum locum obtinere vulgò existimant. Quod tamen dubitatione non caret, cùm vulgari axiomate sancitum sit, dulcia bilescere, & bilem amaritudine lumbricos enecare. Huic tamen dubitationi facile est respondere: in corporibus biliosis, & caloris acrimonia præditis, dulcia facile bilescere, quia ulteriori coctione amaritudinem contrahunt, ut in coctione artificiali quotidie experimur. Verùm in aliis temperamentis minùs calidis dulcia non bilescunt, sed potius in pituitam convertuntur, dum à ventriculo citiùs, quàm par sit, attrahuntur ad intestina, & ita cruda ac semicocta putrescunt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de saccharo & melle, quæ cùm substantiam habeant putredini minimè obnoxiam, imò verò cætera omnia, quantumvis putredini obnoxia, ab ea præservent; prohibeatur tamen eorum usus iis qui lumbricis laborant. Itaque dicendum, ex saccharo & melle lumbricos non generari, cùm habeant substantiam incorruptibilem; sed jam genitos excitari ac commoveri, quia lumbrici, dulcia maximè appetentes, ad mellis & sacchari occursum sese exagitant, & versus ventriculum feruntur, necnon citissimum incrementum capiunt, unde symptomata emergunt, lumbricorum confectaria.

Signa lumbricorum præsentium, & in intestinis latitantium varia sese offerre solent: non omnia quidem in omnibus, sed plura in pluribus. Frequentiora tamen, & magis ordinaria sunt, oris fœtor peculiaris, ad aciditatem vergens. [Ideo mulierculæ nostræ acidum anhelitum vocant] & dejectiones stercori bubulo similes, ac griseo colore infectæ, ita ut argillam dissolutam repræsentent. Alia signa infrequentiora sunt febres continuæ, quæ pluries in die exacerbantur ex motu vermium, cùm anxietate, sudore frigido interdum & animi deliquio, nausea, vomitu, & siti inexplebili. Pulsus est inæqualis, genæ alternatim rubent, aut livescunt, oculi splendent, narium pruritus adest, dentium stridor, & interdum tremor. Tussis adest sicca & exigua; saliva præter solitum ex ore effluit. Interdum etiam capitis gravitas & sopor, interdum deliria, interdum convulsiones epilepticæ. Dolor in ventre plerunque affligit morsum & erosionem repræsentans; interdũ etiã venter inflatur ac distenditur, instar hydropicorum; interdum horrifica est in somno expergescentia, nonnulli in somno tremunt, ac surgunt, atque iterum sopiuntur; interdum totum corpus præter rationem decrescit, & nonnunquam æger fame caninâ laborat, atque insatiabili,

quod in lato lumbrico magis contingit, qui omnia alimenta assumpta devorat & absumit. Præterea vermes cucurbitini, si excernantur, latorum sunt indicia. Ascarides verò ex pruritu ani molesto cognoscuntur, & fæces non rarò iis conspersæ apparent.

Pro coronide, inter signa lumbricorum in corpore latentium, censeri debet gingivarum erosio vel putredo, quod sequenti observatione confirmatur. Puer quidam erosione gingivarum à longo tempore gravissimè vexabatur. Multa variaque remedia, tam interna, quàm topica, ipsi præscripta & adhibita fuerunt: frustrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutavit. Aperto corpore tanta inventa est abundantia vermium, ut aliquibus in locis intestina eroserint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Quod ad prognosin spectat, lumbrici plures pauciori-bus sunt deteriores, majores minoribus. Non rarò periculosi sunt, & graves morbos accersunt, ut febrem intensam & inordinatam, syncopen, aphoniam, delirium, epilepsiam, colicam, caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam vivos, quàm mortuos, potissimum si soli, & sine stercore exeant. Vivi enim summam cruditatem, aut alimenti penuriam significant: mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & jam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, salutem portendunt: ostenditur enim tum naturam excrementis dominari.

Curatio lumbricorum ad eorum expulsionem dirigenda est, cùm sint toto genere præter naturam. Illa autem expulsio commodè perficietur catharticis medicamentis, quæ vermes enecant & expellunt, tum etiam putridam materiam, ex qua generantur, evacuant.

At verò inter purgantia præstantissimum est rhab. quod etiam præsenti alvi fluxi & febri convenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos enecantia, aut saltem quæ ipsos ad inferiora intestina detrudant, per os assumpta; tum quæ eosdem deorsum evocant, per clysterem injecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum habentur.

℞. Aquar. gramin. & portul. & ana ʒj. sem. syrup. de limon. ʒj. confect. de hyacinth. ʒj. pulveris contra vermes ℈j. fiat potio, quæ detur statim, & paulò post clyster sequens injiciatur.

℞. Hord. integr. furfur. macri rosar. rub. an. P. j. liquirit. ras. & passul. mundat. an. ʒß. coquantur ad ℔b. sem. vel quartaria pro puerulo. In colatura dissolve sacchari rub. ʒj. vitellum ovi n. j. Fiat Clyster. Potest addi cassia vel catholicum, si magis laxare est animus.

Quibus remediis semel aut bis usurpatis potio sequens propinanda est.

℞. Rhab. electi ʒ. j. santali citrini ℈. ß. Infundantur in aquæ graminis aut portulacæ ʒij. vel iij. In expressione dissolve rhab. pulverati, & pulv. contra vermes, ana ℈j. syrup. rosac. ʒj. Misce, fiat potio. Vel

℞. Rhab. pulverati, & corallinæ, an. ʒß. plus minus pro ætate; aquæ gramin. ʒ. ij. syrup. violac. ʒ. j. Fiat potio.

Si febris magna non adest, hieræ picræ ʒ. ij. plus minùs, potioni admiscendæ sunt: illa enim propter amaritudinem lumbricos potenter enecat & expellit.

Si verò prædictis remediis non cesserit affectus, ad sequentia transeundum est.

℞. Rad. gram. & acetos. an. ʒj. fol. endiviæ, cichorii, acetosæ, portulacæ, an. M. j. summitatum hyperici, scordii, & centaurii minor. an. P. j. corallin. ʒ. iij. Coquantur ad ℔j. In colatura dissolve syrup. de limon. ʒ. iij. fiat julepus pro iij. aut iv. dosibus bis in die sumendis.

℞. Unguenti de arthanita ʒ. iij. mercurii crudi ʒ. j. Misce, inungatur totus venter.

Deinde purgatio repetenda est, imò frequenter iteranda, donec impuritati corporis sit satisfactum.

Imò verò prædicto decocto senna, agaric. rhab. &c. addi poterunt, & tunc semel tantùm in die erit exhibendum.

Rondeletius valde probat electuar. diacarth. tanquam remedium potentissimum ad vermes dejiciendos & pituitam expurgandam, ac etiam clylum corruptum, ex quibus generantur & nutriuntur vermes, tum etiam infusionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè convenient si febris non adfuerit.

Quia verò sæpè nisi magno labore, & longo tempore, verminosi affectus in nonnullis pueris expugnari possunt, quam plurima remedia, eaque præstantissima, ab Authoribus inventa & usurpata sunt, tum interna, tum externa.

Inter interna primum recenseri debent pulveres varii, quorum formulas apud authores passim videre est.

Ad præcipuos verò sequentes referendi sunt, quorum dosis erit à scrup. j. ad ʒ. j. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. santonici, quod contra vermes vulgò vocant Unc. sem. corallinæ ʒ. iij. rasuræ cornu cerv. ʒ. ij. Fiat pulvis. Vel

℞. Sem. contra vermes, corallinæ, & cornu cervi, ad summam albedinem usti, ana partes æquales. Vel

℞. Pulv. hieræ simp. ʒ. ij. sem. contra vermes, scordii, centaur. minor. corallinæ, an. ʒ. j. Fiat pulvis.

℞. Rhab. & agarici, an. ʒ. j. trochisc. alhandal. ℈. j. diacryd. ℈. ß. corallinæ, cornu cervi usti, ana ʒ. ß. myrrhæ, zedoar. flor. tanaceti, an. ℈. j. salis absinthii & tartari, ana ʒ. ß. Fiat pulvis tenuissimus.

Hi autem pulveres, ex calidioribus medicamentis compositi, in calidis naturis & febricitantibus, rarò & in minori dosi usurpentur.

Mulierculæ vulgò pueris, à lumbricis male habentibus, exhibere solent sem. contra vermes sacchâro incrustatum, vel nudum semen melli permixtum. Quod remedium præstantissimum est, si quidem lumbrici, dulcium rerum avidi, mel devorant, & cum melle semen, quo interficiuntur.

Quia verò semen illud valdè calidum est, temperari potest, si in acetum infundatur per duas horas; postea verò cum melle cocto misceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Lusitanus prædicat, tanquam primum adversùs lumbricos remedium.

Cornu cervi ustum à Foresto maximè laudatur, cum passulis, aut alio quovis modo exhibitum, ut nonnulli hoc solo remedio curati sint. Iis præcipuè convenit, qui lumbricis cum alvi fluxu laborant. In qua affectuum complicatione commendat etiam succum plantaginis, & decoctum centinodiæ, in potu exhibitum. Quibus addi possunt topica ventri admota, partim astringendi, partim lumbrico enecandi virtute prædita.

Vulgò etiam usurpatur à mulieribus oleum commune, cum vino exhibitum. Illud autem lentore suo, animalium eorum, quæ sola transpiratione vivunt, spiracula occludens, ipsa suffocat & interimit. Vinum etiam, acrimoniâ suâ eadem interficit. At præsente febre, melius est oleum cum succo limonum, vel granatorum admiscere, vel quod multò præstantius est, oleum amygdal. amar. cum prædictis succis, vel qua florum arantiorum.

Stocherus in Emperica sua, oleum è ligno exsiccato coryli seu avellanæ, per descensum paratum laudat, si una vel duæ guttæ puero exhibeantur: grandioribus verò tres, vel quatuor cum mica panis. *Immediatè*, inquit, *interficit, & educit per secessum, imò verò lumbricos & pediculos extra corpus levi contactu enecat.* Volunt autem Authores peritissimi, hoc oleum, à ligno corylino extractum, esse oleum illud Heraclinum, quo Martinus Rulandus pueros à lumbricis ferè in momento liberabat, labra & umbilicum eodem illinendo, ut passim in illius centuriis videre est.

Nos autem experti sumus, oleum juniperinum, ad guttam unam exhibitum cum jusculo, puerulis hisce lumbricis laborantibus, multùm opitulari, modò febris absit.

At reliquis omnibus remediis fortè præstaret mercurius crudus, si eum per os exhibere auderemus; quod tamen magnorum virorum suffragia fieri posse testantur. Quorum nonnulla in medium proferam: ut qui hoc remedii genus tentare voluerint, id minimè sine authore feciisse existimentur.

Mat-

Mathiolus epiſt. 4. ad Stephanum Laureum, medicum Cæſareum: *Cum*, inquit, *argentum vivum nulla ullâ lethiferâ facultate (ut Dioſcorides inquit) interimat, quam quòd ſuo ingenti pondere inteſtina laceret: nihil ſanè verendum videtur, minima quantitate id poſſe moliri unquam, præſertim cum ſua gravitate & ſphærica forma facilè è corpore per inferiora labatur. Idcircò mirari non debemus, ſi Braſſavolus, tam clarus ætatis noſtræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum vivum nullo incommodo, ſcriptum reliquit; & eo tam feliciter uſus ſit alius quidam clariſſimus Medicus Patavinus, quanquam parandi dandique rationem minimè unquam docere voluerit. Atqui ego, etſi hoc medicamento nunquam ſum uſus, vidi tamen dari ſæpe illud, ſcrupuli, vel ſeſquidrachmæ pondere, à Gloritienſibus obſtetricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorſus incommodo, ſed felici ſemper eventu.*

Fallopius *tract. de morbo gallico, cap. 76. Si bibatur*, inquit, *argentum vivum, illud non facit, quod unctum. Vidi mulieres, quæ libras ejus bibebant, ut abortum facerent, & ſine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorum, & nullum parit ſymptoma; ſolum necantur vermes.*

Platerus in curatione lumbricorum: *Argenti vivi*, inquit, *guttam unam vel alteram, vel ℈.ß. aliqui deglutiendum propinant: quia vermes, quibus maximè adverſum, citò fugat, poteſtque innoxiè, ut alibi etiam dictum, ſumi.*

Apud Fabricium Hildanum *obſerv. 72. cent. 2.* in qua deſcribitur hiſtoria cujuſdam mulieris, lumbricis laborantis, à Giberto Saraceno, ad dictum Fabricium maſſa, ſequentia habentur, poſt quorundam remediorum enumerationem. *Hiſce additum eſt ex hydrargyro præſtantiſſimum remedium. Illud enim ad ſeſquidrachmam purum, & per corium trajectum hauſit, & ab eo infeſtare ceſſarunt eum dira hæc animalia.*

Joannes Baptiſta Zappata *lib. de ſecretis mirabilibus. c. 5.* inſignes proponit hiſtorias lumbricis laborantium, mercurii uſu ſanatorium, in quibus infinita alia remedia, tum aloë & abſinthium, fruſtrà uſurpata fuerant. Illius autem exhibendi modus duplex ab eo proponitur. Primus talis eſt.

℞. Arg. vivi ʒ.j. pro pueris verò ℈. j. vel ij. benzoini ℈.ß. aquæ vitæ rectificatæ guttas iv. vel v. Miſceantur ſimul in mortario vitreo cum piſtillo vitreo. Poſtea adde conſervæ roſar. aut violar. q.ſ. ad incorporandum, ut fiat bolus, quem capiat æger manè per ſe, vel in pane hoſtiario. Secundus talis eſt.

℞. Sacchari valde rub. (*Thomæ*) parum, aquæ commun. guttas iij. vel iv. Miſceantur in mortario vitreo ad conſiſtentiam mellis. Deinde adde arg. vivi quantitatem dictam. Incorporentur ſimul, addendo ol. amygd. dulc. guttas vj. aut vij. quæ impediant, ne mercurius vivificari poſſit. Miſceantur omnia. Tandem cum pauca conſerva roſar. fiat bolus.

Baricellus in hortulo geniali, hæc habet. *Hydrargyrum, quod à multis venenum exiſtimatur, feliciſſimo ſucceſſu contra vermes exhibetur, tantæque certitudinis illud in Hiſpania reputatur, ut mulieres tenellis pueris, qui lactis vomitu laborant, ad quantitatem granorum iij. in propria ſubſtantia propinare audeant. Hac autem via morbus ceſſare videtur frequentatis experimentis.* Ego *quidem viduam mulierem curavi, quæ novem dierum ſpatio vomitibus continuis ex vermibus laboraverat, & ferè triduo nec comederat, nec cibum retinere valuerat. Huic cum hydrargyri ℈. ij. cum tantillo cydonii mortificatos propinaſſem, abſque ulla moleſtia per alvum centum & plures emiſit vermes, & eadem die liberata eſt, & ſolicita exercuit domi & foris negotia, magna profectò parentum admiratione, cùm prius debilis: & bono ſemper eventu, domique continuò aquam habeo, in qua hydrargyrum infuſum retineo, illamque puerulis pro vermibus libentiſſimè concedo: nec adhuc quempiam ex illo noxam accepiſſe expertus ſum. Uſus eſt hoc remedio ad vermes enecandos, Mathiolus, Horatius Augenius, & plerique alii celebres viri, qui omnes hujus auxilii maximè extollunt beneficia. Datur pueris in ſubſtantia ℈. j. grandioribus ℈. ij. vel ʒ. j. Corrigitur illud & mortificatur in mortario vitreo ſacchra rubro, & tandiu conteritur, ut in partes inſenſibiles diſſolvatur. Ne autem in priſtinam formam redeat, olei amygdal. dulc. guttulas binas addere oportet, & ſic cum ſaccharo raſac. violato, vel cydoniato, jejuno ſtomacho, languentibus propinatur.* Hæc Baricellus.

Sanctorius *in meth. vitand. error. lib. 5. cap. 1. Niſi*, inquit, *in lumbricis necandis ad valida præſidia confugiamus, ut ad aloem non lotam, vel ad mercurii ℈. j. cum aloë & terebinthina, ad pilulæ perexiguæ formam recepta, nihil fit.*

Qui mercurii crudi uſum reformidant, eodem præparato uti poſſunt, nempè mercurio dulci, non ſolùm ter, ut vulgò fit; ſed etiam ſexies ſublimato. Ulteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur, admixtis aliquot granis diagrydii, ut citiùs è corpore eliminetur, ſimulque lumbricos, eorumque materiam expellat.

Quantitas autem illius augenda vel minuenda eſt pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris, octo aut decem annos natis, ita præſcribi poterit.

℞. Mercurii dulcis gr. xij. diagryd. gr. (iij.) v. vel vj. fiat pulvis qui detur cum pomo cocto, ſaccharo conſperſo, vel panatella ſaccharata.

Pro potu ordinario, aquæ ſuprà laudata erit utiliſſima, ex hydragyri infuſione parata, vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea ſemiplena agitatum fuerit.

Utilis etiam eſt aqua, in qua ſtannum fuſum ſæpe extinctum fuerit. Si verò hydrargyro uti lubeat, ſatius eſt aquam cum eo parum ebullire, ſic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè eſt efficaciæ aqua fontis cum ſpiritu vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot acidula reddita: ſunt enim acetoſitates illæ ſpecifica materia, quâ moriuntur vermes. Aqua verò, prout puer eſt grandior, magis vel minus acida eſt efficienda.

Vulgo autem uſurpatur pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum ſyrupo limonum, aut granatorum mixtum. Vel decocto graminis ſaccharum cum aceti tantillo admiſceri poterit.

Dum prædicta remedia uſurpantur, clyſteres toto morbi decurſu frequenter injiciendi ſunt. Primùm attrahentes lumbricos, ex dulcibus compoſiti, ut ab initio dictum eſt. Qui non ſolùm ex decocto liquiritiæ, paſſularum, & ficuum parari poſſunt, ſed etiam ex juſculo pulli, admixto ſaccharo & melle roſaceo, vel ex lacte, ſi febris abfuerit, alioqui facilè corrumpitur.

At ſi lumbricos, in craſſis jam inteſtinis eſſe conjiciamus, quia tunc vix amplius in tenuia poſſunt aſcendere, medicamenta illos enecantia per clyſterem infundere poſſumus, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. gram. Unc. j. fol. betæ, malv. mercurial. & portul. an. M. ß. corallinæ P. j. coriandri præpar. & ſem. contra vermes ſeu ſantonici, an. Drach. ij. In ℔.ij. aquæ fiat decoctio. In colaturæ ℔.j. diſſolve olei roſac. Unc. ij. caſſiæ recenter extractæ ʒ.vj. hieræ picræ ʒ.ij. mellis violacei ℥.j. Fiat clyſter.

Si fortiorem deſideres

℞. Rad. gentian. Unc. j. abſinth. vulgaris, & abrotani, ana M. j. centaur. min. M. ſem. lupinor. Unc. ß. ſem. Santonici. ʒ. ij. Fiat decoctio. In colaturæ q.ſ. diſſolve olei abſinthii ℥. j. ſalis ʒ. j. ſem. Fiat clyſter, qui iterandus eſt, & in poſteriori, ut vermes enecati educantur, diſſolve benedictæ laxativæ, & hieræ picræ, ana ʒ. iij. vel ℥. ß.

Si præſens ſit alvi fluxus, clyſter ſequens injiciendus eſt.

℞. Rad. tormentillæ, & ariſtol. rotund. an. ʒ.j.ß. cortic. granat. & mirobalan. an. ʒ.j. lentium P.j. beccarum myrti ʒ.j. roſar. rubr. P.j. Fiat decoctio. In colatura diſſolve olei menthæ, vel abſinthii ℥. j. Fiat clyſter.

Exteriùs verò ventri admoveri ſolent topica varia, non ſolùm antea propoſita, ſed etiam ſequentia.

℞. Rad. gentian. ℥.j. rad. ariſtoloch. ℥.vj. cort. arant. ʒ.j. colocynthid. ʒ.j. cornu cervi uſti ʒ.ij. corci ʒ.ß. Fiat pulvis, qui ſubigatur cum oleo de abſinthio, vel amygd. amar. & additâ cerâ, fiat uguentum.

Item

Item oleum ſimplex cum pulpa colocynthid. decoctum efficaciſſimum eſt.

Item oleum de abſinthio & hyperico toti ventri manè & ſerò admovendum.

℞. Ol. abſinthii, menthæ, & amyd.amar. ana ʒ.ß. ſucci abſinthii, rutæ, ana g.ii. tormentillæ, diſtamni albi, zedoar. ana ʒ. ß. fellis bubulli ʒ. iii. aloës, ℈. j. Pulveriſentur & cum modica cera fiat unguentum. Vel

℞. Colocynthid. Drach. vj. Terantur, & cum felle bovis & vino imponantur umbilico. Quo remedio & vermes interficiuntur, & venter ſolvitur.

℞. Myrrhæ ʒ.vij. maſtich. ℥.viii. aloës hepat. ℥.xviii. ſal comm. ℔.i. Converſa omnia deſtillentur per retortam, lento igne, & magna diligentia. Exibit primò aqua deinde oleum. Quo ſi illinatur infantium umbilicus, omnem putredinem corrigit, quæ in eorum meſenterio reſtagnat.

Cataplaſma etiam in hunc modum concinnari poterit.

℞. Farinæ lupinor. ℥.ii. myrrhæ, aloës ana ʒ.ii. fellis bovis quantum ſatis, olei dę abſinthio ℥. ii. Fiat cataplaſma ventri admovendum.

Si alvi fluxus diutiùs perduraverit, cataplaſma ſequens admoveri poterit.

℞. Ol. cydonior. & abſinthii ana ʒ. i. ſucci portulacæ cum aceto extracti Unc. i. ſem. farinæ lentium Unc. i. farinæ lupinor. Unc. ſem. coralli rubr. cornu uſti, ana ʒ. iii. Incorporentur ſimul, & cum pauca terebinthina fiant ad formam cataplaſmatis.

Ex ſola hiera picra cataplaſma conflatum efficaciſſimum eſt.

Fotus etiam interdum adhiberi poſſunt, quando magna ventris inflatio & tenſio apparet, in hunc modum compoſiti.

℞ Fol. abſinthii, abrotani tanaceti, ſcordii, malvæ, violariæ, ana M. i. lupinor. contuſor. Unc. ſem. centaur. P. i. Coquantur in aqua & aceto. Foveatur totus venter calidè frequenter.

Denique ad latos lumbricos, & aſcarides, clyſter ex amaris compoſitus erit utiliſſimus. Cui addi debent purgantia toties repetita, donec corporis impuritas, ex qua illi generantur, exſtirpata fuerit.

CAPUT X.

De Hæmorrhoidum fluxu immodico.

LIcet moderatus hæmorrhoïdum fluxus ſalutaris ſit, & à multis morbis, iiſque graviſſimis hominem præſervare, ac liberare ſoleat, quemadmodum docet Hip. in Epidemiis, & Aphoriſmis; nempe pleuritide, peripneumonia, nephritide, mania, melancholia, aliiſque innumeris. Immoderatus tamen periculoſiſſimus eſt, alioſque morbos pernicioſos inducit; nempe totius corporis imbecillitatem, omnium viſcerum, & præſertim hepatis refrigerationem, atrophiam, cachexiam, & hydropem, propter caloris nativi deperditionem, effuſo vitæ theſauro, & totius corporis fomento.

Ille autem fluxus immodicus eaſdem habet cauſas quæ alia ſanguinis profluvia excitare ſolent; ſanguinem nimirum quantitate, vel qualitate peccantem. Dum quantitate peccat, & magna copia ad venas hæmorrhoïdales defertur, eas impensè dilatat, & oſcula illarum aperit, quod quidem fit tunc temporis, robore facultatis expultricis: ſed nimia interdum copia ſanguis ad eas venas propulſus, retentricem opprimit, unde fit, ut illa in officio ſuo deficiente, fluxus fiat immodicus, qui artis miniſterio cohibendus eſt. Dum verò ſanguis qualitate peccat, acrimoniâ, vel tenuitate niniâ facultatem irritat expultricem, quæ non ſolùm inutilem ſed etiam utilem ſanguinem per illas venas excernit. Sanguis autem hujuſmodi fluxum immodicum efficiens, acrior redditur ex permiſſione bilis, aut ſeri acrioris.

Cognoſcitur immodicus hœmorrhoïdum fluxus ex viribus proſtratis, & imbecillitate, quam æger percipit, & ex diuturnitate fluxus, ac copiâ ſanguinis excreti; tum etiam fœdo totius corporis colore, ad citrinum vergente, ut ægri ictero laborare videantur.

Si à ſanguinis quantitate procedat, affectum præceſſere cauſæ ſanguinem multiplicantes, & patientes in principio leviter ferunt, alacrioreſque fiunt: poſtmodum verò, perſeverante fluxu, debilitantur, ac vires eorum maxime dejiciuntur.

Si verò à ſanguinis acrimonia, vel tenuitate nimia fluxus immodicus oriatur, cauſæ bilem generantes aut ſerum acre multiplicantes præceſſerunt: temperamentum corporis adeſt biliоſum & exuſtum, ſanguis magno impetu effunditur, & effuſus admodum rubicundus, rutiles, ac veluti flammeus apparet, cùm aliàs, ſi ſola quantitate peccet, ſubniger, & melancholicus eſſe ſoleat.

Prognoſis ex prædictis ſufficienter colligitur, cum graves affectus, qui fluxum hæmorrhoïdum immodicum conſequuntur, enumeravimus.

Quod ad curationem, ſanguis immodicè fluens cohibendus, aut ſaltem moderandus eſt, quod fiat revellentibus, derivantibus, incraſſantibus, & adſtringentibus remediis.

Ac primùm phlebotomia, in omni ſanguinis profluvio revulſorium eſt remedium. Ideò in profluvio hæmorrhoïdum ſanguinis ex vena brachii erit detrahendus, majori quidem copia, ſi plenitudinis quædam ſigna appareant, & nondum maxima ſanguinis quantitas per hæmorrhoïdas effluxerit. Alioquin in exigua quantitate, & partitis vicibus tantùm erit detrahendus.

Sanguinem etiam per dictas venas effluentem revellunt frictiones, & ligaturæ partium ſuperiorum: tum cucurbitulæ ſcapulis, mammis, & hypochondriis admotæ, quæ ad majorem revulſionem in ſcapulis ſcarificari poterunt. Omnibus autem locis prædictis plures, & frequenter erunt admovendæ.

Purgatio etiam blanda humores biliоſos, ſanguinis impetum conciliantes ad inteſtina derivat, eaque fieri debet ex purgantibus, adſtringendi vi præditis, ut rhabarbaro, myrobalanis, & tamarindis, qualis ad vomitum ſanguinis fuit propoſita. Docetque Mercurialis, tamarindos præcipuè, ad compeſcendum hujuſmodi ſanguinem fluentem, miram quandam poteſtatem habere, tam decoctos, quam in ſubſtantia uſurpatos. Imò pruna noſtratia acidula, quæ aliquo modo tamarindos æmulantur, frequenter uſitata ante alios cibos, huic rei etiam conducere. Illorum præterea uſus erit convenientiſſimus, ut alvus laxa ſervetur; ac ſi non ſuffecerint, alia etiam addenda erunt, quæ ad alvi adſtrictionem fuerunt propoſita: quandoquidem uſu medicamentorum adſtringentium alvus conſtipatur, & in conatu, qui ad fæces duriores expellendas neceſſarius eſt, hæmorrhoïdes magis aperiuntur, ac copioſum ſanguinem effundunt.

Poſtmodum ad ea remedia veniendum eſt, quæ ſanguinem incraſſant, & venas laxiores conſtringunt: qualia ſunt, quæ ad ſanguinis vomitum, & ſanguinis ſputum, in forma julepi, pulveris, opiatæ, aliorumque ſuprà propoſita ſunt. Deveniendum etiam ad narcotica, ut ibidem dictum eſt, ſi maxima neceſſitas poſtulaverit.

Ac præter illa remedia, valdè laudantur ab auctoribus pilulæ de bdellio: quas tamen rejicit Rondeletius proterea, quod verò bdellio Pharmacopœi careant, & illius loco myrrham uſurpent, quæ ſanguinis fluxum promovet. Verum huic obſiſtit Solenander, illiuſque experientiæ propriam opponit, aſſerens ſe in uſu harum pilularum, ut ſunt præſcriptæ, atque cum uſitato bdellio compoſitæ, effectum quem promittunt, tam evidentem comprehendiſſe, ut de compoſitione dubitare vix queat. Niſi quis putet ab adjectis ſiccantibus & adſtringentibus hoc qualecumque, quod recipiunt myrrhæ, obtuſum ſuperatumque eſſe. Hic addere poſſumus, Bauderonium in Pharmacopœa, alioſque recentiores aſſerere, verum hodie bdellium, Dioſcoridis deſcriptioni conveniens, ex Judæa nobis afferri, & à myrrha non difficile diſtingui. Illarum pilularum uſus talis eſſe poterit.

Pilu-

℥. Pilular. de bdellio ʒ. i. trochisc. de carab. & de terra sigillata, an ϑ. i. Cum mucilag. sem. cydonior. extractâ cum aqua rosacea, fiat massa pilularum, de qua capiat ϑ. i. bis in die, ante prandium & cœnam.

Topica remedia eodem tempore usurpanda sunt, in varias formulas redacta.

Fotus ex verbasci seu tapsi barbati decocto in aqua ferrata, vel vino adstringente parato, convenientissimus est: hæc siquidem planta hæmorrhoïdum fluori & dolori appropriata est. In usu verò fomenti diligenter observandum, ut frigidè vel saltem temperatè admoveatur.

Magis composita decoctio in hunc modum præscribi potest.

℥. Radicis bistortæ ℔. ß. folior. plantaginis, verbasci, summitatum rubi, & quercus, ana M. ii. ß. granorum sumach. balaustior. gallar. viridium, & malicorii, ana M. i. myrtillor. ʒ. sem. rosarum rubrar. P. ii. aluminis ʒ. i. Coquantur in tribus partibus aquæ ferratæ, & una vini rubri austeri pro fotu.

Martinus Rulandus fomentum laudat ex duobus sacculis, alternatim calidè admotis, ex rubro panno conflatis, & glandibus contusis, ac quercus foliis repletis, & in forti aceto multum decoctis, quibus ocyus fluxus cõsistit.

Ex decoctis superioribus, aucta dosi simplicium, potest fieri insessus, quo utatur æger subfrigide, ut de fomento dictum est.

Unguentum Comitissæ ad fluxum cohibendum utilissimum est, eoque inungi debent dorsum & hæmorrhoïdes, vel in rem præsentem tale componi poterit.

℥. Olei rosar. omphacini, & myrtyllorum, ana ℥. ii. succi plantaginis & tapsi barbarti, ana ℥. i. sem. aceti vini rubri ℥. i. Bulliant ad succorum consumptionem, deinde adde boli armenæ, sanguinis draconis, thuris, & scoriæ ferri subtilissimè pulverat. an. ʒ. i. ceræ q.s. Fiat unguentum.

Rondeletius magis probat unguenta, quæ sine oleis parantur, quia magis adstringunt, eaque in hunc modum parat.

℥. Succi plantag. bursæ pastoris, & tapsi barbati, ana ℥. ii. syrup. acetosi simplicis ℥. iii. Coquantur simul leviter. Postea misce sanguinis draconis ℥. i. boli armenæ, terræ sigillatæ, & radicis bistortæ subtilissimè pulverat. ana ʒ. i. sem. cerussæ lotæ ϑ. ii. Misceantur ad formam linimenti.

Si hæmorrhoïdes sint exulceratæ, sequens parari poterit.

℥. Olei rosac. Unc. ii. thuris & aloës, ana ʒ. sarcocollæ, sanguinis draconis, boli arm. an. ʒ. sem. spodii, carabes, an. ϑ. i. amyli ʒ. iii. succi plantag. Unc. i. Fiat unguentum.

Pinguedo anguillæ, quæ dum torretur, exsudat, unguentis addita, proprietate quadam agens, illa efficaciora reddit.

Cataplasma etiam dictis partibus utiliter admovetur, in hunc modum compositum.

℥. Boli armenæ, aloë, masticbes, thuris, sanguinis draconis, an. ℥. sem. oss. myrobalan. indorum, & gallarum, ana ʒ. i. Subigantur cum albumine ovi, & succo plantag. fiat cataplasma.

Vel pili leporis combusti, & tela aranearum minutissima, misceantur cum albumine ovi, & fiat cataplasma, quod ipsi venæ apertæ, si appareat, utiliter admovebitur, aut in podicem blandè inseretur.

Suppositoria huic usui sunt valdè idonea, quia penitiùs in partem demittuntur. Horum autem forma talis est.

℥. Colophoniæ, thuris, ana Drach. iii. boli armenæ Unc. sem. cerussæ, plumbi usti, ana ʒ. i. acaciæ ʒ. sem. Subtilissimè trita excipiantur sevo hircino pro formandis suppositoriis.

Injectiones per syringam in anum fiunt ex succo plantaginis, aliisve supra dictis, ad fotum propositis. Sanguis cujusvis animalis recenter extractus, & adhuc fervidus injectus, mirabiliter sanguinem ex alvo profluentem cohibet.

Pulmo arietis adhuc calens & cruentus, podici subjectus, magnam in sistendo sanguine habet efficaciam.

Suffitus etiam in eundem finem utiliter usurpantur, ex decoctis fotuum prædictorum parati. Quibus etiam addi possunt, qui in dysenteriæ curatione fuerunt propositi. Tum etiam sequens.

℥. Thuris, aloës, masticbes, rosat. rubr. myrtyllor. & absinthii, ana ʒ. sem. trochisc. de carabe ʒ. i. Fiat pulvis crassior, carbonibus injiciendus. Cujus fumus recipiendus est in cathedra perforata, per infundibilum amplum, cujus angusto orificio aptetur tubulus ex ligno vel argento, in anum demittendus.

Suffitus ex decocto tapsi barbati omnium ferè utilissimus est.

Si venæ ipsi fluenti remedia applicari possint, reliquis ea præferenda sunt. Ideòque, ut illa apparere possit, æger supra mensam collocatus podicem exprimere debet, quasi dejicere velit, donec conspicua sit; adhibito insuper, si opus fuerit, instrumento ad eum nonnihil invertendum. Tuncque venæ cataplasma prædictum, ex telis aranearum & pilis leporinis, vel bolus armena, alumen, aut vitriolum ustum. Oleo etiam vitrioli venam tangere efficax est remedium, vel in extremo periculo, aquâ forti appellatâ.

Quibus non conferentibus, Hippocrates *libro de victus ratione in acutis, & libro de Hæmorrhoïdibus*, deligationem, sectionem & ustionem hæmorrhoïdum proponit, unicâ servatâ; quæ tamen operatio, tanquam laboriosissima, & valdè periculosa, nostris temporibus obsolevit. Quanquam Massarias hanc semel operationem se vidisse referat, cujus historiam proponere erit utilissimum: siquidem ex ea operandi modus, ejusque eventus apertè docetur. Ea autem talis est: *Federicus Corsicus Vincentinus laboraverat primùm dolore, deindè immoderatâ fluxione hæmorrhoïdum. Et cum ille multa præsidia expertus fuisset frusta, tandem Patavium se contulit, ubi Medici communi consensu statuerunt sanguinem esse cohibendum. Sed cùm ille varia præsidia, tum interna, tum externa, ab iis viris proposita, frustrà expertus fuisset: uno verbo, cùm nullum suis malis remedium inveniret, statuit hanc manus operationem experiri. Cùm autẽ apud nos nullus esset Chirurgus idoneus, advocato Chirurgo Neapolitano, qui hanc rem profitebatur Fabricio, hæmorrhoïdes incisæ, ligatæ, & combustæ fuerunt. Summa autem hujus administrationis est hujusmodi. Hominem primùm accommodatè vinciant, ut nullo modo possit dimoveri. Deinde extrema capita hæmorhoïdum quotquot illa fuerunt, ab intestino excoriant leviter, & separant; tum propria quadam acu, forti obducta filio, fere ad extremum tota perforant, & strictè obvinciunt, consuuntque. Hoc facto, demum, forcipe amputata venarum portiuncula, quæ ex sutura supererat, ignito ferro eam comburunt. Opus sanè est dolorificum & fastidiosum. A ligatura, sectione, & ustione Federico febris atque insignis dolor supervenere. Sed nonnulla sua præsidia adhibente Chirurgo, ille paucis diebus, & à febre, & dolore, & sanguinis fluxione, non sine multorum admiratione, liberatus, integram suam sanitatem visus est recuperasse. Verumtamen non est prætermittendum, cùm ille sibi nimium fideret, neque solum prætermisisset sectionem venæ & purgationem, ut necessarium fuerat; sed & nullam probam vivendi rationem servasset, proximo anno febre pestilenti correptus obiit. Unde observandum venit diligenter Hipp. præceptum Aph. 12. sectionis sextæ, ut una hæmorrhoïs aperta servetur. Nisi, ut docet Aëtius, maluerit æger, quæ à suppressione imminent per cula, victu frugali, exercitio, venæ sectione, & purgatione cohibere.*

In ordinaria autem curatione, quæ per medicamenta fit, hepatis & lienis ratio habenda est, cum venæ mesaraïcæ visceribus hisce inserantur, præsertìm si hæc calidiora sint, aut debiliora. Ideoque non inutiliter epithemata atque unguenta refrigerentia & roborantia applicantur, qualia in fluxu hepatico fuerunt proposita, & fusiùs in earum partium calida intemperie & inflammatione describentur. Aliquando etiam obstructiones viscerum & venarum mesaraïcarum huic malo dant origineem. Quæ omninò solvendæ sunt, ut æger ab hoc affectu liberetur.

Et nos aliquando fluxum hunc communem pilulis ex chalybe, in hepatis obstructione descriptis, prorsus sustulimus.

Toto autem curationis tempore utatur æger, pro potu ordinario, aquâ ferratâ, vel decocto millefolii.

Eodem tempore, præ cæteris omnibus, summâ curâ sanguinis vitium emendandum est, quòd primaria hujus fluxus causa esse videatur. Ideò si acer & biliosus fuerit, infuso rhei & tamarindorum sæpe repetito, corrigendus est. Si calidus & tenuis, & incrassantibus & refrigerantibus. Si aqueus, desiccantibus. Si multus victu tenui. Nam frustrà de sistendo fluore consilium suscipitur, ni mali origo priùs tollatur. Quod abundè observavit Solenander *conf.* 22. *sect.* 4. sequenti historia. *Memini* (inquit) *me Annam, ex Ducibus Clivensium prognatam, gravissimo hæmorrhoïdum, diuturnoque fluxu, curantem, magnâ diligentiâ, summoque nisu, quia videbam viribus labefactatis, spiritibusque dissolutis summum discrimen imminere, profluvium obstirmasse. Verùm, cùm illa inde primo die recreata, sequentibus mirificè gravari, & circa præcordia tumere ac inflari inciperet, revocatus sexto die, coactus venis reclusis profluvium rursus movi. Neque potui securè & tuto restringere priùs, quam corpori, lenibus vacuationibus, hepatique necessariò aliis alterantibus atque roborantibus prospexissem.*

Curato tandem hæmorrhoïdum fluxu, de præcautione cogitandum est, ne iterum redeat. Quod fiet victus ratione convenienti, phlebotomiâ bis aut ter in anno usurpatâ, purgatione usuali ex syrupo magistrali, aut alio medicamento, cum causlico tibiæ admoto, aliisque hujusmodi, quæ varianda sunt juxtà varias corporum dispositiones. Præterea aquæ minerales vitriolæ, aluminosæ, & ferratæ erunt convenientissimæ. Fonseca commendat ad præcautionem hujus affectus decoctum lentisci, vel ejusdem infusionem in vino, paratam hoc modo.

℞. Rasuræ lentisci ℥. ii. Infundantur in libris xii. vini per 24. horas in loco tepido. Deinde colentur, & de hoc vino bibat pro potu ordinario per mensem integrum. Habet enim vires sistendi hæmorrhoïdes; tum etiam ventriculum roborandi.

CAPUT XI.

De dolore Hæmorrhoïdum.

VEnæ hæmorrhoïdales, in recti intestini extremitatẽ & anum desinentes, sæpè tumore afficiuntur, ex quo gravissimus dolor non rarò excitari solet.

Fit autem ille tumor ex eadem causa, quæ fluxum hæmorrhoïdum excitare potest; sanguine videlicet quantitate, vel qualitate peccante; qui si viam non inveniat & venarum illarum extremitates aperire nequeat, in iisdem congeritur, easque replendo tumorem efficit cum inflammatione & dolore, qui acerbitate sua omnes intentiones curationis ad se trahit. Causa autem præcipua, cur sanguis ex illis venis effluere nequeat, est ejusdem crassities, quippe qui melancholicus est: dicuntur enim vulgò hæmorrhoïdales venæ, præcipuè internæ, humorem melancholicum à liene excipere, & interdùm expurgare.

Multæ proponuntur ab autoribus hæmorrhoïdum differentiæ, à magnitudine, numero, figura & loco desumptæ: unde aliæ magnæ, aliæ parvæ, aliæ plures, aliæ pauciores, aliæ uvis, moris, verrucis, aut vesicis similes, unde uvales, morales, verrucales, aut vesicales nominantur: aliæ denique internæ, vel externæ dici consueverunt.

Ex his diagnosis facilè elicitur. Siquidem ex tumore, in ani extremitatibus apparente, ejusdemque magnitudine, colore, & consistentia, variæ illius differentiæ cognoscuntur. Præterea tamen ab aliis affectibus distinguendæ sunt, qui ano accidere consueverunt, quales sunt rhagades, condylomata, thymi, fici, aliique.

Rhagades sunt ulcera quædam in fissuras diducta, iis ferè similes, quæ in manibus & labiis à vehementi frigore excitantur. Nullam habent cum hæmorrhoïdibus similitudinem, sed eas cum subsequentibus paucis exponimus, ut omnes affectus anum obsidentes, cum hæmorrhoïdibus innotescant: licèt illi ad morbos externos propriè referendi sint.

Condylomata sunt tumores quidam pelliculæ ani, quæ cùm natura suâ rugosa sint, si ad eam confluentibus humoribus, ruga aliqua intumescat, affectio illa dicitur condyloma. Distinguitur ab hæmorrhoïde, quoniam hæc major est, nigra, & rotunda, venam aliquam occupans, cùm illa sit oblonga, concolor, & venas non attingens.

Thymi sunt tubercula carnosa, quæ non modò in ano, sed etiam in pudendo virili ac muliebri solent exoriri, verrucæ consimilia, & florum thypi formam referentia, unde nomen sortita sunt. Parvi sunt hujusmodi tumores, colore candido, vel subrubro, & doloris expertes, cùm hæmorrhoïdes sint majores, nigriores, & utplurimùm dolorosæ.

Fici sunt etiam tubercula carnosa, sed magnitudine thymos superantia; tum etiam livida, & dolorosa, ideò hæmorrhoïdibus similiora sunt. Sed ab iis distinguuntur, quòd carnosa omninò sint; hæmorrhoïdes verò venarum extrema dilatata, & sanguine turgida repræsentent. Adde, quod fici plerumque ulcerentur, & malignitatem quamdam præ se ferant, quæ tanta interdùm est, ut cancri naturam accedant.

Hujusmodi ficis finitimæ sunt carunculæ illæ, quæ ano subcrescere solent, cristarum nomine donatæ, in Italia familiares; apud nos verò infrequentes; quandoquidem ex impuro, & præposteroconcubitu solent exoriri. Pulliorum Gallinaceorum cristas referunt, unde habent similitudinem, distinctioneque ulteriori non indigent. Hoc saltem pro coronide dicendum prædictos omnes affectus ano innascentes, solâ chirurgiâ sanari, ut peculiaris eorum Therapeia proponenda non sit.

Quòd ad prognosin tumentium hæmorrhoïdum spectat: illæ utplurimùm periculosæ non sunt. Aliquando tamen adeò gravem inflammationem concipiunt, ut gangrenæ periculum immineat, aut saltem pro doloris acerbitate, ægrotantem vehementer excrucient.

Hæmorrhoïdes si suppurentur aut exulcerentur, fistulam sæpè in ano relinquunt, eamque utplurimùm incurabilem, propter partis mollitiem, & summam humiditatem, quæ ulceris exsiccationem difficillimè patitur.

Ad hujus curationem primò sanguis detrahendus est ex venis brachii, ut fiat revulsio à parte affecta. Quâ sufficienter celebratâ, derivationis gratiâ vena malleoli etiam aperienda est.

Cucurbitulis etiam idem beneficium consequimur, admotis hypochondriis, ad revellendum; coxis verò, ad derivandum.

Purgantia potentiora in hoc affectu non conveniunt; quia humorem ad partem attrahunt, & tumorem irritant; Attamen alvus continuò emollienda est, quia dura excrementa, & cum aliquo conatu emissa, dolorem exasperant. Ad alvi autem lenitionem infusum cassiæ, manè & serò exhibitum, maximè conveniet, in hunc modum paratum.

℞. Folior. lactucæ, buglossi, & summitat. malvæ, ana M. i. liquiritiæ ras. & passul. mundatar. ana ℥. ß. Folior. buglossi, borraginis & violariæ, ana P. i. Coquantur ad ℥. viii. In Colatura infunde cassiæ recenter extractæ ℥. i. Colentur & clarificentur, addendo postmodum syrup. violacei ℥. i. Capiat bis in die, ut dictum est.

Interdùm etiam, ad humoris acrimoniam demulcendam, emulsiones quatuor seminum frigidorum, cum prædicto decocto extractæ, exhiberi poterunt.

Interim topica varia parti admovenda sunt, ad dolorem leniendum, inflammationem auferendam, & tumorem discutiendum. Oleum amygdal. dulcium recenter extractum, parti dolenti admotum, dolorem demulcet. Idque multo efficaciùs præstant olea ex nucleis malorum persicorum, vel ex seminibus cucurbitæ, papaveris, & hyoscyami.

Præ cæteris autem efficacissimum est oleum buxi, est enim narcoticum. Et sicuti dentium dolores quosvis ad miraculum sedat, ita & reliquos dolores, ac præsertim hunc hæmorrhoïdalem mitigat, si illius gutta una supra

ſupra hæmorrhoïdes apponatur cum ſtylo, goſſipio involuto; aut ſi cum oleo ſeminis lini miſceatur, ea proportione, ut prædicti olei ʒ. ß. olei buxi ℈. recipiat.

Quercetanus valde commendat oleum nucum expreſſum in quo millepedes ſeu aſelli bullierint. In oleo communi, eoque dulci poſſunt etiam aſelli decoqui, & dolorem mirabiliter ſedant.

Oleum ovorum ſimplex, vel in mortatio plumbeo agitatum, ad idem eſt efficax.

Linimenta & unguenta ad eundem uſum varia præſcribi poſſunt. Quorum alia dolorem tantum leniunt; alia tumorem etiam diſcutiunt, & exſiccant, alia ulceratis hæmorrhoïdibus medentur. Eaque cum linteis, lanâ, aut goſſipio parti admovenda ſunt.

℞. Vitellum ovi n. 1. olei roſac. vel viol. quantum ſufficit. Fiat linimentum. Cui ſi unguentum populeum addatur, efficacius erit ad dolorem ſedandum: tum etiam in dolore acerbiori apii grana aliquot admiſceri poterunt. Vel

℞. Axungiæ gallinæ ʒ. ß. pulpæ pomi cocti ſub cineribus ʒ. i. croci orientalis ʒ. ß. unguent. popul. ʒ. ß. vitellum ovi n. i. Fiat linimentum. Vel

℞. Olei violac. ʒ. ii. unguenti populei ʒ. ß. Cum ovo integro fiat unguentum. Vel album ovi, cum lacte muliebri agitatum, parti admoveatur cum pannis lineis hoc liquore imbutis.

℞. Mucilag. ſem. pſyllii ʒ. ii. olei violac. ʒ. iii. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. ſem. pſyllii & fœnugr. extract. cum vino, ana ʒ. ii. butyri recentis ʒ. iii. ſevi hœdini ʒ. i. Agitentur ſimul in Mortario plumbeo. Fiat linimentum.

Vel butyrum ſolùm, in mortario plumbeo ductum ad Solem, donec nigreſcat, eſt egregium remedium.

Pomata etiam recens, parti admota, eſt valde anodyna. Vel

℞. Succi portulacæ & mellis, an. ʒ. iv. Miſceantur in mortario plumbeo, ad formam linimenti. Vel

℞. Unguenti roſac. ʒ. ii. mercurii crudi. ʒ. ii. Fiat linimentum. Vel

℞. Drachyli albi cum oleo chamæmel. mollificati ʒ. ii. croci ℈. i. opii gr. iii. Fiat unguentum.

Horſtius plurimùm commendat linimentum ex linaria herba, & floribus coctis cum adipe porcino. Cum expreſſo, & parumper refrigerato, vitellum ovi permiſcet, idque cũ lana vel groſſipio dolenti parti applicat. Dicitque hoc linimentum ejuſmodi dolores ad miraculum uſque confeſtim ſiſtere, ſeque illud accepiſſe à Joanne Vulſio, celeberrimo in Haſſia Medico, qui principi ſuo Haſſiæ Landgravio, tanquam ſecretum eximium, revelare noluit, donec ipſi annuatim bovem ſaginatum promitteret.

Ad tumorem diſcutiendum ſimul & dolorem leniendum ſequentia linimenta utiliter uſurpari poterunt.

Porrorum radices, ſub prunis cum ſtupis madefactis decoctæ, & cum butyro piſtatæ, dolorem & tumorem auferunt. Idem præſtat cepa rubra, cum pulpa lilii decocta, & cum oleo myrtino piſtata & ſubacta. Vel

℞. Ol. nucl. perſicor. & olei amygd. amarar. ana ʒ. ii. ſtyracis liquidæ, bdellii, ana ʒ. ii. Omnia diſſoluta in oleo corporentur in mortatio, fiat linimentum

Balſamum ſulphuris, ex floribus ſulphuris & ſpiritu terebinthinæ paratum, præſtantiſſimum eſt ad dolorem ſedandum, & tumorem diſcutiendum: tum etiam ulcera earum partium mundificat & detergit. Idque potentiùs, ſi loco ſpiritus terebinthinæ, oleum hyperici & ovorum ſubſtituatur. Cum etiam in tumentibus & valdè inflammatis hæmorrhoïdibus, loco prædicti ſpiritus, oleum roſaceum, aut violaceum ſubrogari poterit.

Cataplaſmata etiam ad eoſdem uſus commodè uſurpantur. Ex quibus vulgatiſſimum eſt, ad omnes dolores ex inflammatione demulcendos, cataplaſmata de mica panis, compoſitum ex medulla panis albi in lacte decocti, addendo oleum roſaceum, & vitellos ovorum.

Aquapendens commendat cataplaſma ex plantagine, parietaria, & malva, in aqua coctis, & cum oleo roſaceo decoctis & ſubactis; cui interdùm, cùm magis exſiccare eſt animus, farinam hordei & milii admiſcet. Si verò dolor urgeat, lac omne adjicitur. Idem etiam laudat cataplaſma ex radicibus porrorum, in oleo communi, aut myrtino coctis; tum etiam ex ſcrophulariâ in aqua decoctâ.

Folia ſambuci viridis coquantur ad putrilaginem in aqua communi. Poſteà extendantur ſuper pannum, magnitudine volæ manus. Applicentur calidè, ægro prono exiſtente, prius tamen parte affectâ oleo communi illita. Renovetur ſæpe applicatio, & continuetur per multas horas. Ante applicationem foveatur pars decocto eorundem foliorum.

Eadem folia ſambuci contuſa, & frigidè admota, tertia applicatione dolorem ſedant.

Portulaca etiam contuſa, & admota, dolorem ſedat; tumorem imminuit, ulcera conſolidat, & excreſcentias carneas abſumit.

Cepa alba ſub cineribus cocta, & cum butyro recenti ſubacta inſtar cataplaſmatis, dolorem ſedat, & tumorem diſcutit.

Fotus admoventur eidem parti, ad dolorem ſedandum, ex decocto tapſi barbati, malvæ, biſmalvæ, parietariæ, ſeminis lini, fœnugræc. althææ, flor. chamæm. & anethi, in lacte parato. Vel lactis defectu, idem decoctum parari poteſt in hydrelæo, vel juſculo inteſtinorum vervecis.

Inſeſſus ex eodem decocto, auctâ quantitate ſimplicium parari poteſt.

Aqua frigida ſola pro fotu utiliſſima. Inſeſſus in eadem præſtans, hyeme ſit tepida.

Fotus etiam utiliſſimus fit ex aqua roſarum, in qua ſal ſaturni diſſolutum fuerit; præſertim, ſi pars admodum inflammata fuerit.

Ad tumorem diſcutiendum convenit fotus ex alumine, in vino rubro decocto.

Polypodium quercinum & hypericum coquatur in æquis partibus aquæ & vini, prono corpore decocto inſtilletur in hæmorrhoïdes, guttatim ex ſpongia expreſſa. Hæmorrhoïdes ſenſibiliter detumeſcunt.

Ad idem conferunt aquæ thermales, pro fotu cum ſpongiis admotæ, vel inſeſſus in iiſdem calidiuſculè.

Aquapendens admovet ſpongiam ex aqua calcis expreſſam, & ſupra partem alligat.

Suffitus ex decocto ſupra dicto, dum fervet, exceptus, vel ex paucioribus, aut ſolo tapſo barbato, in lacte cocto, cum tritico ſecalino, dolorem quoque compeſcit. Vel

℞. Sempervivi maj. M. ii. Decoquantur in vino albo, & fumum excipiat æger in ſellâ perforata.

Ad hæmorrhoïdes abſumendas & exſiccandas conveniet ſuffuminium ex pulveribus lolii, tapſi barbati, ſcrofulariæ, ſuper prunas conjectis. At efficacius fiet ſuffumigium, ſi ſulphur ſimul uratur. Imò verò ex ſulphure ſolo ſuffumigium paratur, & per tubulum exceptum hæmorrhoïdes cæcas & latentes potenter exſiccat. Suffitus ex lapide pyrite, in aceto extincto optimus ad hæmorrhoïdes abſumendas.

Ad eaſdem hæmorrhoïdes cæcas & latentes mirum in modum confert injectio ſequens, frequenter uſurpata.

℞. Succi plantaginis & olei violac. ana ʒiv. balſami naturalis ʒ. ß. Miſce, fiat injectio in anum.

Amatus Luſitanus *curatione 91. cenſur. 2.* ſuppoſitorium ſequens hiſce verbis prædicat: *Romana, quæ pontem ſancti Angeli habitat, cum uteri procidentiam pateretur, de dolore hæmorrhoïdum querebatur. At cùm illi multa & ſelecta medicamenta admota eſſent, quibus non juvabatur, ad balanum ex ſevo hircino cum opio confectum confugimus quo dolor evanuit, nec poſtea rediit. Ac poſtea calidis roborantibus locum; prout poſt admota ſtupefacientia fieri ſolet, fovimus.*

Idem Amatus *curatio 6. centur. 3.* ſequens topicum cemmendat his verbis: *Reverendiſſimus ille, qui ab hæmorrhoïdum dolore graviter cruciabatur, poſt varia & multa à Medicis tentata præſidia, hoc remedio a nobis præſentato uſus fuit, & brevi ab illo infeſtiſſimo dolore liber evaſit. Habet autem remedium ſic:*

℞. *Arantium pomum, & id cultro excava, in quo oleum roſaceum, & pſeudonardi, lavendulæ dictæ, ſemina infunde;*

& ad cineres calidos a lixivio, & calicum applica, & sæpè innova, est enim mirum.

In communi usu est pulmo hœdinus, exanimali adhuc calens parti appositus; vel illius laminæ, inter duas patinas calefactæ, cum tantillo aquæ etiam admoventur. Sic enim dolor admodum demulcetur.

Ad hæmorrhoïdes ulceratas conveniunt tum balsamus sulphuris prædictus, tum unguenta sequentia.

℞. Olei ovor. recentis ʒ. ii. Agitentur in mortario plumbeo, & applicentur.

℞. Ol. rosar. Unc. iv. cerussæ Unc. i. lythargyri Unc. sem. ceræ novæ Drach. vi. opii, gr. iv. Fiat unguentum Vel

℞. Thuris, myrrhæ, croci ana ʒ. i. opii, gr. ii. vitellum ovi n. i. olei rosac. & mucilag. semin. psyllii, ana q.s. Fiat unguentum.

Si non facilè resolvi possint, post convenientes revulsiones aperiendæ sunt, confricando panno asperiori madefacto in succo ceparum, in quo dissoluta fuerit aloës Drach. i. Est secretum Hartmanni. Promptiùs tamen & cũ minore dolore scalpello, aut hirudinibus admotis apèriuntur.

Per os etiam assumuntur specifica nonnulla, ad dolorem sedandum, & hæmorrhoïdes absumendas idonea; quorum præcipua hæc sunt.

Decoctum millefolii in potu ordinario per triduum exhibitum, hæmorrhoïdum dolorem feliciter solet discutere.

Semen trifolii hæmorrhoïdalis ad ʒ. i. cum vitello ovi; per plures dies exhibitum, ad idem est efficax.

Tapsi barbati pulvis exhibitus cum lacte, vel alio modo, valdè probatur ad hæmorrhoïdes tumentes absumendas. Pulvis millefolii & tormentillæ idem præstare valent.

Succus tapsi barbati per se, vel cum saccharo rosaceo, aut penidiato mixtus, vel cum saccharo in syrupum redactus, ad idem utelis est.

Denique pilulæ de bdellio, frequenter usurpatæ, tumentes hæmorrhoïdas absumunt, earumque causam insensibiliter detrahunt.

In iis, qui huic affectui valdè obnoxii sunt, causticum tibiæ utilissimæ admovetur.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER UNDECIMUS.

DE AFFECTIBUS HEPATIS.

PRÆFATIO.

HEPAR, quemadmodum aliæ partes, omnibus morborum generibus obnoxium est. Quatenus enim ex partibus simularibus componitur varias patitur intemperies: quatenus verò est pars organica, tumoribus, & obstructionibus afficitur: ac denique solutione continui, vulneribus putà, & ulceribus tĕtari solet. Et quamvis hydrops totum abdomen occupet, ut in ascite, & tympanite, vel etiam corpus, ut in anasarca: prima tamen illius radix utplurimum à vitio hepatis dependet. Nos hîc affectus præcipuos, & qui frequentius in Praxi Medica occurrunt, exponere aggredimur, eosque sex capitibus comprehendimus: quorum primum est de calida hepatis intemperie. Secundũ, de hepatis inflammatione, abscessu, & ulcere. Tertium, de obstructione. Quartum, de ictero. Quintum, de scirrho. Sextum, de hydrope.

CAPUT I.

De calida Hepatis intemperie.

CAlida hepatis intemperies in quamplurimis hominibus accusatur, eaque ferè congenita, & à primis generationis principiis oriunda. Quæ cùm in latitudine sanitatis posita sit, de ea hîc non agimus: sed tantùm de præternaturali & morbosâ, quæ hepatis actiones manifestè lædit.

Illa autem intemperies vel simplex, vel composita esse potest; vel sine materia, vel cum materia conjuncta. Ut plurimùm tamen conjunctam habet materiam, quandoquidem calida hepatis intemperies calidos ac biliosos humores producere consuevit.

Causæ hujus rei intemperiei sunt calidior aër, exercitationes immodicæ, vigiliæ immoderatæ, ira frequens, & alia animi pathemata graviora, & præsertim alimenta vel medicamenta calidiora frequenter assumpta, vel aromatis condita, & vinum meracum ac potens largiùs potum. His accedit partium vicinarum caliditas, sicut in febribus vehementioribus à calore cordis & ipsum hepar incalescit.

Signa diagnostica calidioris hepatis intemperiei sunt, cibi fastidium, & præcipuè carnis; sitis, alvus adstricta, calor vehemens in toto corpore, præcipuè in volis manuum ac pedum: macies totius corporis: ægri à calidis læduntur, juvantur à frigidis; & si præterea calidiores humores exsuperent, bilis per vomitum, aut secessum interdùm excernitur, oris amaror adest, & plerumque febris.

Quod ad prognosin attinet: Calida hepatis intemperies non valde periculosa est, cùm hepatis constitutioni non ita adversetur: sed multorum morborum, non solùm propriorum, verùm etiam aliarum partium causa esse solet. Difficilis etiam est curationis, præsertìm si ventriculus frigidus sit, ut plerumque contingit. Illa enim, quæ ad hepar refrigerandum exhibentur, ventriculo nocent, & illius intemperiem intendunt.

Curatio omninò consistit in correctione illius intemperiei, per refrigerantia remedia, & biliosi humoris, qui ab ea producitur, eamque vicissim fovet, aliorumque morborum causa existit, evacuatione.

Ac primùm venæ sectio hepar maximè refrigerat, biliosi sanguinis portionem educit, & obstructiones à bile solvit. Mittendus igitur sanguis est è basilica dextra, quantitate plenitudini ac virium robori respondente, vel una vice, vel per intervalla, pro affectus magnitudine & duratione; idque præmisso clystere, vel medicamento primas vias expurgante.

Deinde bilis, quæ in hoc intemperamento continuò luxuriat, educenda est cholagogo medicamento benigniori, per intervalla repetito; aut apozemate in plures doses exhibito, aut syrupo magistrali, aut etiam syrupo de chicorio composito quadruplicato rheo, qui convenientissimus est. Siquidem innoxiè biliosos humores expurgat, jecur refrigerat & corroborat, ejusque obstructiones aperit.

Dictorum remediorum formulæ talès esse poterunt.

℞. Sennæ mundat. & tamarindor. ana ʒ. ss. semin. anisi Drach. i. fol. chicorii, & acetosæ, an. M. i. liquirit. ras. Drach. ii. flor. quatuor cordial. ana P. s. Coquantur in aquæ q. s. ad Unc. vi. In colatura dissolve rhab. in aqua cichorii cum spica infusi Drach. i. s. Cathol. dupl. Drach. iii.

Drach. iii. syrup. ros. Unc.i. Fiat potio,detur manè cum regimine.

Pro delicatioribus fiunt potiones clarificatæ, à recentioribus inventæ, quæ julepi formam referunt, ac gustui parùm ingratæ. In iisque dupla purgantium quantitas præscribitur, eo quod de eorum vi clarificatione plurimùm amittatur, ita ut robustiora corpora nunquàm sufficienter evacuent, in hac potissimùm regione, quæ propter intemperiem siccam, humores minùs fluidos minùsque purgantibus obsequentes efficit. At verò Lutetiæ, in aliisque regionibus multò humidioribus, hujusmodi medicamenta feliciùs operantur. Horum igitur potionum clarificatarum sequens esto exemplum.

℞. Sennæ mundat. Unc. i. sem. anisi ʒ. i. fol. cichorii, & capill. ven. ana M.i. liquirit. rasæ Unc. ß. Coquantur in aq. q. s. ad ʒ. x. In colat. infunde rhab. elect. drach.ii. cassiæ recenter extractæ,& cathol. dupl.ana Unc. i.tamarindorum contusor. Unc. sem. coriandri Drach. i. syrup. rosacei Unc. i. Colentur & clarificentur, ut artis est, & fiat potio.

Apozema bilem evacuans ita componi poterit.

℞. Rad. acetosæ, gramin. cichorii, & oxylapathi, ana ʒ. i. fol. endyviæ, cichorii, dentis leonis, & capillor. ven. ana M. i. sem. iv. frig. maj. ana Drach. iii. liquiritiæ rasæ Unc. i. flor. cichorii, buglossi, & violar. ana P. i. sennæ mund. ʒ. ii. tamarind. Unc. i. macis & caryophill. ana Drach. i. Coquantur ad ℔. i. ß. In colat dissolve expressionem Unc. sem. rhab. in prædicto decocto cum cinamomo infusi, syrup. de cichorio compositi, & rosati solutivi, ana Unc. ii. Fiat apozema clarificatum, & aromat. Drach. ii. santali citrini,pro iv. dosibus matutinis.

Syrupus magistralis componi potest ex materia prædicti apozematis, triplicatâ dosi purgantium, & addita sacchari quantitate decocto æquali.

Usitatissimus apud nos est syrupus ex succis, summæ efficaciæ ad chronicos omnes morbos, qui à calida hepatis intemperie, & bilis flavæ,aut exustæ proventu oriuntur, & in sequentem modum præparatur.

℞. Succor. recenter expressorum & per residentiam deputatorum ex foliis endiviæ,cichorii acetosæ,fumariæ, borrag. & buglossi ℔. iii. succi promor. redolentium recenter expressi & depurati ℔.ii.polypod. querc.recentis ℔. ß. sennæ mundat.Unc.viii. epithymi Unc. iii.agarici recenter trochiscat. Unc.ß.macis & caryoph.ana Drach. ß. Infundantur, & decoquantur,ut artis est, donec colaturæ ℔. i.ß. superfit. In aqua dissolve rhab.elect. in prædictis succis cum spica infusi & expressi. Unc. i. sacchari albi ℔. i. ß. Fiat syrupus perfectè coctus, clarificatus, & aromat. Drach. ii. pulv. electuarii triasantali,qui servetur in vase vitreo. Dosis Unc. ii. vel iii. bis aut ter in mense cum jusculo pulli, foliis endiviæ, cichorii, & acetosæ alterato, vel cum sero lactis.

Ad hepatis refrigerium sequentia utilissima sunt. Ac primùm pro potu ordinario usurpatur vel ptisana vulgaris,ex hordeo & liquiritia confecta; vel addita graminis aut acetosæ radice. Vel hujusmodi decocta permiscentur syrupo de limonibus, aut capill. ven. Vel iis, qui palato sunt delicatiori, simplex aqua fontana, prædictis syrupis permixta exhibetur. Quod si potentiùs refrigerandum sit, addi possunt spiritus sulphuris aut vitrioli q. s. ad gratam aciditatem. Et in vehementiori æstu additur etiam salis prunellæ Drach.i. Fit etiam ad sitim potus gustui gratissimus ex conserva rosar. cum aqua fontis permixta & colata. Cui adduntur spiritus sulphuris aut vitrioli guttæ aliquot: iisque gratam aciditatem & colorem rubellum, vino persimilem, acquirit. Huic substitui poterit tinctura rosarum, in hunc modum composita.

℞. Rosar. rubrar. siccar. Unc. i. aquæ tepidæ ℔. iii. spiritus sulphuris, aut vitriol. Drach. i.ß. Infundantur per iii. aut iv. horas. Colaturæ adde sacchari albi quartaria iii. Servetur ad usum.

Ad eosdem usus refertur julepus Alexandrinus, qui vulgò sic parari solet.

℞. Aquæ fontis ℔. j. aquæ rosar. succi limonum, & sacchari albi, ana Unc. iv. Coquantur lento igne, dum despumaverint.

Posteriora duo remedia duobus modis solent usurpari: vel pro potu ordinario, vel in forma julepi bis, aut ter in die sumendi.

Varii etiam julepi hepar refrigerantes,præscribi solent, quorum sequentes formulæ exempli loco esse poterunt.

℞. Radicis acetosæ, cichorii, graminis, lapathi acuti ana ʒ. i. fol.endiviæ cichorii,acetosæ,capill.ven.ana M.i. flor. cichorii, buglossi & borrag. ana P. i. Coquantur ad ℔.i. In colatura dissolve syrupi de limonibus Unc.iii. Fiat julepus clarus pro iii.dosibus,bis in die sumendis. Si magis refrigerare studeas, adde singulis dosibus spiritus sulphur. aut vitrioli q. s. ad gratam aciditatem. Potest enim misceri salis prunellæ Drach. i. ad majus refrigerium.

In herbarum penuria componantur julepi ex aquis stillatitiis. V. g.

℞. Aquarum endiviæ, acetosæ & cichorii, ana Unc. iii. syrup. de limon. & granatorum, ana Unc. i. sem. Fiat Julep. pro iii. dosibus.

Possunt etiam parari julepi ex succis efficacissimi, & gustui gratissimi: quorum hoc, omnium loco, esto exemplum.

℞. Succi pomor. redolent. recenter extracti, & per residentiam depurati Unc. iv. succi limon. Unc. iii. aquæ rosaceæ Unc. ii. succi malor. granat. Unc. sacch. albiss. ℔. sem. Fiat julep. pro iii. dosibus.

Juleporum loco juscula medicata delicatioribus exhibentur, ex herbis prædictis cum pullo gallinaceo parata. Quibus ad majus refrigerium salis prunellæ ʒ. i. addi potest, vel acidula redduntur guttis aliquot spiritus vitrioli.

Sanguis cichorii & chamædryos, ad sanguinem depurandum, obstructiones reserandas, & hepar refrigerandum utilissimus est, in syrupum redactus in hunc modum.

℞. Aquæ cichorii in B. M. paratæ q. v. folio.cichorii, partes duas, chamædri partem unam. Macerentur simul, & digerantur per triduum in B. M. postea exprimantur: liquori adde nova folia cichorii, chamædryos; digerantur iterum per triduum, deinde exprimantur,& infusiones illæ octies, vel decies repetantur. Liquor evadet rubeus instar sanguinis, cui adde sacchari parem liquori quantitatem, & fiat syrupus.

Præterea opiatæ & tabellæ, hepar refrigerantes & roborantes, ita componi poterunt.

℞. Conservæ flor. cichorii, violarum, nymphææ, & buglossi. an. Unc. i. pulv. elect. triasant. Drach. i. sem. Cum syrupo de limon. fiat opiata, quæ utatur æger frequenter.

℞. Tabellarum triasantali duplicato rheo Unc. iv. capiat tabellam unam pond.Drach.ii. singulis diebus,manè, duabus horis ante pastum.

Conserva ex fructu cynorrhodi, seu rosæ caninæ, optimè mundato, & cocto cum sacchâro, ad formam cydoniati, hepar potentissimè refrigerat, si ea utatur æger loco opiatæ prædictæ.

Tinctura corallorum, cum succo limonum parata; hepar refrigerat & corroborat, si ejus cochlearia duo singulis diebus exhibeantur, aut saltem bis in hebdomada.

Balneum aquæ tepidæ, frequenter usurpatum, totum corpus refrigerat & humectat multò potentiùs, & utiliùs quovis alio remedio, in emaciatis præsertim corporibus.

Serum lactis ad idem est efficax, si ad 15. dies, aut plures usurpetur. Elicitur autem commode per lactis ebullitionem, affundendo parum aceti vel succi limonum, & postea colãdo. Amatus Lusitanus ipsum præparat in hunc modum.

℞. Seri lactis ℔. i. syrupi acetosi valdè acidi. Unc. iii. Misce, & facta una ebullitione, capiat more aquar. mineralium, scilicet per duas aut tres vices, postea deambulando. Antiqui eo utebantur ad heminas, hoc est ℔. v. Quercetanus verò in hunc modum præparat.

℞. Seri lactis ℔. ii. succi limon. ʒ. ii. succi pomor.

redolent. recenter extracti Unc.iii. Omnia simul cum albumine ovi priùs agitata ad ignem clarificentur addendo parum sacchari. De colatura cape Unc. vi. vel viii. continuando per 15. aut 20. dies.

At si emaciatum & consumptum fuerit corpus, lac integrum, & præsertim asininum, in plures dies exhiberi poterit.

Decoctum chinæ, cum succo limonum paratum, huic etiam usui confert: præsertim si obstructiones adfuerint. Cujus compositio talis esse poterit.

℞. Rad. chinæ tenuiter incisæ Unc.i. aquæ fontis ℔. vi. succi limon. Unc. iii. Marcerentur per 24. horas, deinde coquantur ad 3. partis consumptionem: postea colentur per manicam Hippocratis. Capiat Unc. v. manè & vesperi, vinumque eo diluatur.

Denique aquæ minerales vitriolatæ, utpotè aperiendi & refrigerandi vi præditæ, quales sunt nostræ Meynenses, erunt utilissimæ.

Perseverante affectu, hæmorrhoïdes per hirudines aperiantur, semel aut bis in mense.

Ac tandē exteriùs regioni hepatis epithemata & unguenta refrigerantia admoveantur. Epithemata fiunt ex aquis acetosæ, cichorii, rosar. plantag. aceto, & caphura; quibus ad robur partis additur pulvis trium santalorum. Unguenta verò sunt, rosaceum, refrigerans Galeni, & ceratum santalinum.

CAPUT II.

De Hepatis inflammatione, Abscessu, & Ulcere.

HEpatis inflammatio est tumor calidus, ex sanguine extravasato, & in illius substantiam effuso, oriundus.

Prout autem sanguis vel purus est ac sincerus, vel aliis humoribus permixtus, sic varias tumoris differentias producit. Si enim à sanguine puro, phlegmonem exquisitam parit. Si verò ab eodem cum bile, pituita, aut melancholia permixto generetur, phlegmonem erysipelatosam, œdematosam, aut scirrhosam generat. Et vice versa, si prædicti humores sanguini prædominentur, erysipelas phlegmonosum, œdema, aut scirrhum pariter phlegmonosum efficit.

Est & alia differentia ratione loci, in quo fit inflammatio, prout illa vel partem gibbam hepatis occupat, vel cavam. Quod tamen ita accipiendum est, docente Galeno 5. *de locis affect. cap.* 7. ut in neutra hepatis parte, exquisitè distincta, inflammatio possit consistere, ut altera integra, & omnis mali immunis conservetur: quia visceris caro continua est in omnibus suis partibus, ideò una patiente, altera etiam quodammodo afficitur.

Præterea animadversione dignum est, quod docuit Galen. 13. *meth. c.* 24. Cavâ hepatis parte laborante, inflammationem necessariò venis mesenterii communicari, quæ ex vena porta oriuntur. Et docet experientia, in iis qui ex tali inflammatione perierunt, abscessum non solùm in hepate, sed etiam in mesenterio repertum esse.

Notandum etiam est ex Hipp. *Aph.* 45. *sect.* 7. inflammationem aliquando solam inembranam, hepar vestientem occupare: aliquando verò ipsam hepatis substantiam, & proprium parenchyma. *Quorum*, inquit, *hepar suppuratum aduritur, si pus purum fluxerit, & album, evadunt: in tunica enim his pus continetur. Si verò qualis amurca fluat, pereunt.* Galen. *in comment.* sic loquitur: *Quibus in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis salvantur omnes: quibus verò usque ad carnem hepatis, corruptio pertingit, non absque ratione moriuntur.*

Causæ hujus affectus immediatæ sunt sanguinis quantitas nimia, vel ejusdem effervescentia, tenuitas & acrimonia, commotio & exagitatio in venis, in quibus propter dictas causas facilè extravasatur, & in partes magis dispositas effunditur. Hepar autem magis dispositum redditur ad sanguinem influentem recipiendum, si calidius sit, vel dolore aliquo tentetur: calor enim & dolor attrahunt; vel denique, si nativâ quadam, aut ascititiâ imbecillitate laboret; quia omnes partes humore aliquo gravatæ, ad debiliores sese exonerant. Ad harum etiam causarum numerum referri debet hepatis obstructio, quæ facit, ut humores crassi retineantur, putrescant, & dolore præternaturali inflammentur.

Causæ verò externæ plurimæ esse possunt: ut nimia corporis calefactio, ex immodico motu, Sole, vel igne acquisita: cibi calefacientes, acres, vel aromatibus conditi: vini generosi potus immodicus, effrænata venus, excandescentia, percussio, casus circa hepatis regionem. Idem præstant medicamenta calefacientia, regioni hepatis præpostere admota: sicut refert Fabricius Hildanus, cuidam intemperie frigida ventriculi laboranti, emplastra & unguenta calida ex pipere, cardamomo, oleo garyphyllorum, & similibus admota fuisse, atque inde inflammationem hepatis excitatam. Hepar enim ventriculum contegit, ut medicamenta ventriculo admota ipsum primò afficiant.

Idem præstare possunt cucurbitulæ regioni hepatis admotæ. Cujus etiam rei exemplum affert idem Fabricius Hildanus, de quodam hæmorrhagia narium laborante, cui cùm magnæ cucurbitulæ ad hepatis regionem admotæ fuissent, sanguis quidem substitit; sed hepatis inflammatio sequuta est.

Signa diagnostica hujus affectus plurima proponuntur à Galeno aliisque authoribus, quæ hîc sigillatim exponenda sunt; quandoquidem sæpè in recta illius diagnosi errare Medicos contingit.

Primum signum est Gravitas in dextro hypochondrio, quæ à repletione & distensione hepatis contingit, quandoquidem viscus suaptè natura amplum, & valdè compactum, si humore multo repleatur, summam gravitatem nanciscitur, quæ ab ægrotante præcipuè percipitur, dum sese ab uno latere in aliud convertit.

Secundum signum est dolor, qui aliàs in uno, aliàs in duobus & tribus locis percipitur. In ipsa hepatis regione dolor percipitur gravativus. Aliquando etiam in nothis costis, isque tensivus, quando inflammatio ligamentis hepatis suspensoriis communicatur, quæ costis nothis connectuntur. Aliquando etiam dolor communicatur jugulo per continuationem membranarum quæ communionem habent cum membrana hepar vestiente.

Tertium signum est febris, quæ noctu utplurimùm exacerbatur, & magis vel minùs acuta est pro ratione humoris peccantis: in biliosa enim inflammatione ardentissima est, in pituitosâ mitis, & in sanguineâ medio modo se habet.

Quartum signum est difficultas spirandi, propterea quòd hepar diaphragmati contiguum est, eique alligatur; atque adeò gravitate suâ illud deorsum trahit, tùm magnitudine & intumescentiâ illud etiam comprimit; ita ut utroque modo liberum ejus modum impediat.

Prædicta signa univoca sunt, & pathognomonica. Multò verò alia dantur æquivoca, & ad certam diagnosin stabiliendam non parùm conferentia; qualia sunt tussis sicca, & molesta: pulsus durus, inæqualis, & quodammodo serratilis: color linguæ primùm ruber, deinde niger: cibi fastidium vehemens: sitis inexplebilis: vomitus biliosi, & interdùm pituitosi: color totius corporis pallidus, ad ictericum vergens: urina rubra, flammea, & acris: decubitus supinus facilis, difficilior supra latera, quia in dextro decubitu hepar premitur à ventriculo; in sinistro tenditur & suspenditur: alvus adstricta, à calore omnem humiditatem chylosæ materiæ absumente: interdùm tamen liquida est, si nimirùm inflammationi summa hepatis imbecillitas conjungatur; tunc enim liquida excrementa dejiciuntur, & loturæ carnium interdum similia.

Signa differentiarum ita instituenda sunt: si gibba, vel convexa hepatis pars afficiatur, tumor adest in dextro hypochondrio tactui conspicuus, & figuram hepatis, instar semilunæ referens: dolor inter respirandum major, & usque ad dextram juguli partem protensus, ut detrahi videatur; tussis & respiratio crebrior, & gravitas major.

Si

Si verò cava hepatis pars laboret, tumor ad tactum non eſt adeò conſpicuus. Attamen quia, ut anteà diximus una pars hepatis inflammari non poteſt, quin alia etiam aliquid patiatur, dolor aliquis in viſcere tangendo & comprimendo percipitur: deinde quia hæc pars ventriculo incubat, majus adeſt cibi faſtidium, major vomitus, ſitis, & ventris laxitas, ex corruptis alimentis in ventriculo propter viciniam graviter affecto.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si inflammatio à puro ſanguine oriatur, rubor adeſt faciei interdùm purus, interdùm verò ſubfuſcus: pulſus magnus, mollis, & undoſus, urina rubea & craſſa; corporis habitus carnoſus, dulcedo quædam in ore; ætas juvenilis; victus præcedens plenus, & liberalis.

Si verò bilis prædominetur, color eſt citrinus in facie, pulſus, velox, durus, & inæqualis; urina tenuis, intensè citrina, & interdùm flammea: habitus macilentus & extenuatus, oculi concavi: oris amaror: vomitus bilioſi: præceſſerunt cauſæ bilem multiplicantes.

Quia verò inflammatio muſculorum abdominis cùm hepatis inflammatione magnam habet ſimilitudinem, ideò hæc ab illa propriis ſignis diſtinguenda eſt.

In muſculorum abdominis inflammatione cutis circumtenſa eſt, ut ſi quis digitis apprehenſam attrahere velit, ea minimè ſequatur. Rectorum muſculorum tumores oblongi, & per totum ventrem extenſi, umbilicum comprehendunt. Sic etiam aliorum muſculorum inflammatio, eorum figuram quodammodò repræſentat. Contrà verò hepatis inflammatio partis laborantis figuram & circumſcriptionem præ ſe fert: tùm ſi muſculi manibus tractentur, tactui cedere videntur, & tumor profundior apparet. Prætereà totius corporis color eſt magni momenti ad hoſce affectus diſtinguendos: ſiquidem in muſculorum inflammatione vividus permanet, & ferè in naturali ſtatu conſtitutus: at hepatis in inflammatione pallidus & citrinus apparet, ad ictericum vergens. Hujus rei inſigne exemplum habetur apud Gal. 5. *de loc. aff. c. 7.* de quodam Steſiano, qui cum ab aliis Medicis judicatus fuiſſet abſceſſum habere in hepate: Galenus vocatus, ex ſola faciei inſpectione ſtatim pronuntiavit, non eſſe abſceſſum in hepate, & ventre poſtmodum explorato, in muſculis abdominis latere comperuit. Hoc autem ita judicavit, quòd æger non haberet faciem ita immutatam, ut in hepatis inflammatione vel abſceſſu eſſe debuiſſet. Simile exemplum habetur apud Valeriolam *lib. 4. obſervationum cap.* 5. de quadam muliere quæ ab alio Medico judicata fuerat habere tumorem phlegmonoſum in hepate. At ille. *Quum verò*, inquit, *ægra me ad curam adhibuiſſet, non pati illam ſecundum hepar phlegmonoſum tumorem judicavi; ſed in muſculis ſuprà poſitis*: Et paulo poſt: *Ut primum ad hanc vocatus, locum tango, invenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui ſe ad umbilicum proferebat: tumor porro ſeſe mox tactui offerebat: color in facie rubicundus, vividus, roſeus, ex rubeo & albo mixtus, per omnem morbi decurſum in eodem ſtatu permanens, urinæ optimæ conſiſtentiæ, coloris, atque contentorum apparebant. Ex quibus omnibus deprehendi non jecur in hac, ſed ſolùm muſculos abdominis ſupra poſitos morbo teneri. Ubi namque hepar afficitur, vitiatum in facie colorem apparere neceſſariò oportet.* Ex colore namque plurimos, ſecundùm hepar laborantes, deprehendiſſe Galenũ, ipſemet teſtis eſt *lib. 5. de loc. aff. cap. 7.* hepaticorum enim color ad citrinitatem & albedinem, cum fuſco quodam virore plerumque inclinat.

Prætereà pleuritidem ab hepatis inflammatione diſtinguere ſatis operoſum eſt: quemadmodum apud Galen. 5. *de loc. aff. cap. 7.* videre eſt in hiſtoria Siculi Medici, qui in ſeipſo deceptus eſt, ſe pleuritide laborare arbitratus ex eo, quod illi adeſſet febris, reſpiratio parva & frequens, tuſſis exigua, & dolor inferiores coſtas attingens. Galenus tamen, eum hepatide tentari, cognovit ex alvi dejectionibus, quæ loturæ carnium erant conſimiles. Tales enim dejectiones fluxum hepaticum conſtituunt, & hepar maximè laborare oſtendunt. Verùm illud ſignum facere perpetuò non poteſt ad diſtinguendam pleuritidem ab hepatis inflammatione: ſiquidem, docente Galeno, *loc. citato* dejectiones huiuſmodi liquidæ & cruentæ accidunt tantùm in hepatis inflammatione, quando cum ea ſumma debilitas conjuncta eſt; alioqui unum ex ſignis hepatis inflammationis, ab eodem Galeno propoſitum, eſt alvus adſtricta. Ideò deficiente illa hepatis imbecillitate, quærenda ſunt alia ſigna, quibus pleuritidem ab hepatis inflammatione diſtinguere poſſimus. Si itaque inflammatio pleuram versùs dextrum hypochondrium occupet, dolor erit vehementior & punctorius, difficultas ſpirandi major, nulla erit coloris faciei mutatio, tuſſis vehementior ac moleſtior eſt, non planè ſicca; ſed plerumque, ſaltem procedente malo, cruento ſputo aut aliquantum ſaltem colorata conjuncta; ac denique pulſus durus eſt ac ſerrinus. In hepatis autem inflammatione dolor mitior eſt, cum gravitatis ſenſu conjunctus, color corporis ad flavum accedit, tuſſicula adeſt arida, dilucida habens intervalla: pulſus minùs durus: tumor denique aliquis in dextro hypochondrio apparet.

Denique, ſi inflammatio ſit in meſenterio, tumor infra regionem hepatis apparebit: coloris mutatio in facie nulla erit; alvi dejectiones erunt liquidæ, in quibus primò tenuis & cruda quædam ſanies conſpicitur: poſteà materia quædam concocta puris ſpeciem referens, præſertim ubi ſanationis ſpes eſt.

Prognoſis hujus affectus ità inſtituenda eſt.

Omnis hepatis inflammatio periculoſiſſima eſt, plerumque lethalis, ſi non citò jugulat, in hydropem, aut atrophiam terminatur. Unica autem ſalutis ſpes in virium robore conſiſtit, ex Gal. 10. *meth. cap.* 5.

Inflammatio gibbam hepatis partem occupans, periculoſior eſt ea, quæ cavam obſidet, propter majorem viciniam cordis, ſepti tranſverſi, & venæ cavæ.

A bilioſo ſucco inflammatio proveniens periculoſior eſt ea, quæ à puro ſanguine fit; quia febris intenſior, & reliqua ſymptomata graviora.

In hepatis inflammatione ſingultus, malum, ex Hipp. *Aph. 17. ſect. 7.* Indicat enim augmentum inflammationis, ejuſque malignitatem, quæ ventriculum per conſenſum vehementer afficiat.

Alvi fluxus, hepatis inflammationi conjunctus, lethalis eſt, niſi materia, quæ excernitur, concocta appareat, & fluxus ille criticè auferatur.

Si inflammatio hepatis per reſolutionem diſcuti non valeat, quod rariſſimè contingit, in abſceſſum denegerat, ſi facultas valida ſit; alioquin in gangrænam ſphacelum convertitur. Et ſuppuratio ut plurimum intra viginti dies contingit. Et ille abſceſſus etiam periculoſiſſimus eſt, ab eoque pauci evadunt. Si tamen exiguus ſit, particulam tantũ hepatis exiguam occupans, & pus album ac æqualè per alvum vel urinas effluat, liberantur. Sic etiam, tumore extimam & convexam hepatis ſuperficiem occupante, ita ut in ſumma cute eminentiam faciat cum quodam fluctuationis ſenſu, cauterio actuali aperiri poteſt, & ſi pus album & purum effluxerit, evadunt; in tunica enim pus continetur: ſin qualis amurca, intereunt.

Rupto abſceſſu, ſi æger ſuperſtes fuerit, ulcus remanet; quod etiam Medico curanti magnum facit negotium. Ac niſi ſuperficiarium ſit, in hydropem, aut maraſmum ægrotantem perducit.

Poteſt etiam ulcus in hepate fieri ab humoribus acribus & erodentibus, præſertim bilioſis, per hepatis ſubſtantiam diffuſis, qui ſenſim putreſcentes, malignam & virulentam qualitatem acquirunt.

Hujus ulceris, ſine præcedente inflammatione, ex humorum acrimonia geniti diagnoſis difficillima eſt. Quibuſdam tamen ſignis internoſci poterit. Ac primum dolor quidam ulceroſus in hypochondrio dextro percipitur, æger ſenſim contabeſcit: & ſi ulcus ſit in cavo hepatis, dejectiones alvi purulentæ apparent. Interdùm & quippiam cruentum excernitur, cum dolore inteſtinorum, ob materiæ acrimoniam, ut dyſenteriam æmuletur, quæ ab hoc affectu diſtinguitur ex eo, quod ſenſus gravitatis & punctionis circa hepar hæreat. Interdùm verò jecoris portiunculas per alvum excretas fuiſſe, ab authoribus obſervatum. Si verò in parte gibba ulcus lateat, urina purulenta

rulenta apparet, absque ullo affectu renum aut vesicæ indicio. Febris in progressu morbi, lenta oritur typum non servans, quæ tandem in hecticam denegerat. Color faciei citrinus apparet, & nonnunquam pustulæ parvæ, ex humorum adustione, in ea efflorescunt. Ciborum omnium præcipuè carnis, magum est fastidium; fœtor anhelitus adest; ac tandem frequens animi deliquium accedit.

De prognosi simul dictum est, quod hæc affectio febrem lentam & hecticam accersat.

Præterea, nisi ulcus exiguum sit & superficiale, & inter initia curetur, exitiale est.

Periculosiores sunt hepatis exulcerationes, quæ inflammationes & abscessus sequuntur, quàm quæ sine iis incipiunt.

Curatio inflammationis hepatis eadem ferè instituenda est, quæ in ventriculi inflammatione fuit proposita, & imprimis, quod ad phlebotomiam attinet, purgationem, & alterantia remedia, in principio morbi exhibenda.

Clysteres etiam frequenter injiciendi, quales in ventriculi inflammatione descripti sunt.

At in progressu julepi refrigerantes, detergentes, & aperientes erunt propinandi, quales superiori capite fuerunt descripti. Cavendo tamen, ne admodum dulces sint: nam dulcibus hepar inflammatum in majorem molem attollitur, ut docet Trallianus *lib.* 4. *cap.* 10.

Pro potu utatur æger decocto hordei & graminis, cum tantillo liquiritiæ, vel syrupo violaceo, aut capil. ven.

In declinatione adduntur prædictis julepis radices apii, & petroselini: fol. agrimonii, capil. ven. &c.

Ac tendem terebinthina cum aqua agrimonii vel petrosel. lota, bis, aut ter exhibita, morbi reliquias abstergit.

Si verò morbus sit contumacior, & diutiùs protrahi videatur, apozema ex aperientibus & laxantibus erit præscribendum in sequentem modum.

℞. Rad. apii, petrosel. ana Unc. ii. polipodii querc. recent. Unc. ii. folior. agrimon. pimpinel. cerach. capill. vener. ana M. i. sem. anisi, fœniculi, & petrosel. ana ℥. i. florum chamom. violar. ana P. i. sennæ mundat. ʒ. i. Coquantur ad ℔. i. ß. In colatura dissolve rhabarb. in aquâ cichorii cum spica infusi ℥. ii. syrupi acetosi simpl. ʒ. iv. Fiat apozema pro iv. dosibus alternis diebus sumendis.

Exteriùs verò varia conveniunt topica, toto morbi decursu admovenda. Ac primum ab initio morbi conveniunt epithemata, linimenta, & cataplasmata refrigerantia, fluxionem inhibentia, quorum compositio talis esse poterit.

℞. Aquar. endiviæ, cichorii, acetosæ plantag. & rosar. an. ʒ. ii. aceti rosac. ʒ. i. pulveris electuarii trium santalor. ℥. i. ß. camphoræ ℈. ß. Fiat epithema admovendum regioni hepatis, tepide, frequenter. Vel

℞. Flor. endiviæ, cichorii, scariolæ, plantag. buglossi, borrag. & flor. nymphææ, ana M. i. absinthii Roman. M. sem. rosar. rubrar. P. ii. santali rubri & citrini ana ℥. ii. Coquantur ad ℔. i. semis in colatura dissolve aquæ rosar. ℔. ß. aceti rosacei Unc. i. camphoræ ℈. i. Fiat epithema.

Si magis refrigerare est animus prædictarum herbarum succi alterutri epithemati addi possunt.

℞. Olei rosar. ʒ. ii. olei de absinthio ʒ. sem. Misce, abluantur oxycrato, & inungatur eadem regio post usum epithematis. Vel

℞. Olei rosac. & myrtyni, ana ʒ. ii. succi endiviæ & cichorii, ana ʒ. i. aceti ʒ. sem. Bulliant ad succorum consumptionem; deinde adde pulv. santali rubri, & rosar. rubr. ana Drach. i. ceræ albæ quantum satis. Fiat unguentum.

Vel unguentum rosac. solum, aut refrigerans Galeni oxycrato lotum potest admoveri.

In progressu morbi, mitescente febre ac dolore, resolventia refrigerantibus permiscenda sunt. æquali, vel inæquali dosi. prout morbus ad statum, aut declinationem magis vel minùs accedere videtur, quæ à Medico prudenti temperari debet. Ut tamen eorum materia innotescat, nonnulla exempla annotabimus.

℞. Ole. rosac. ʒ. ii. ol. de absinth. i. ol. chamom. ʒ. ß. pulv. trium santal. ʒ. i. spicæ nardi ʒ. ß. ceræ q. s. Fiat linimentum.

℞. Dactyl. mundat. n. x. passular. integrar. Unc. iii. Coquantur in oxycrato, postea contundantur, addendo flor. chamomil. melilot. rosar. rubrar. P. i. spicæ nardi, schœnanthi, an. ʒ. i. sem. apii, petrosel. an. ʒ. ß. endiviæ portul. ana ʒ. i. olei de absinth. & rosar. ana ℥. i. farinæ hordei ʒ. ii. Fiat cataplasma.

Vel minùs calidum sic parabitur.

℞. Farinæ hordei Unc. iii. santali rubri Unc. ii. olei rosar. Unc. iii. Misce, cum decocto endiviæ & cichorii, fiat cataplasma.

In declinatione, febre profligatâ, resolventia erunt admovenda, additis emollientibus, ne qua durities supersit, & nonnullis adstringentibus, ad robur partis conservandum.

℞. Rad. althææ ʒ. iii. rad. cyperi & calami aromat. ana ʒ. sem. fol. malvæ, violar. agrimon. ana M. i. absinthii utriusque ana M. i. sem. lini, fœnugr. anisi & fœniculi, ana ʒ. sem. flor. chamæm. melilot. anethi, ana P. i. spicæ nardi schœnanthi, mastiches, ana ʒ. i. sem. Fiat omnium decoctio, quâ foveatur pars affecta calidiusculè.

℞. Ol. chamæmel. lilior. & amygd. dulc. ana ʒ. i. olei de absinthio & nardo, ana ℥. ß. pulv. schœnanthi, rosatæ novellæ, & absinthii ana ʒ. i. ceræ q. s. Fiat linimentum in declinatione usurpandum.

Si durities partis persistat, gummi ammoniacum in aceto dissolutum prædicto linimento addere conveniet, vel etiam sequens emplastrum erit admovendum.

℞. Empl. de meliloto, & dyachylonis ireati, ana ʒ. i. Misce, extendantur super alutam. Fiat emplastrum ad formam semilulæ, admovendum parti affectæ. Vel

℞. Gummi amoniaci in aceto remolliti Unc. i. laudani & mastiches, ana ʒ. ii. olei absinthii & ceræ, ana q. s. Fiat emplastrum.

Si inflammatio ad suppurationem vergat, quod cognescetur ex febris & doloris intensione, juxta *Aphor.* 47. *lib.* 2. maximum est periculum, & pauci evadunt. Attamen suppuratio adjuvanda est emplastris prædictis, quæ materiam resolubilem resolvent, & suppurabilem suppurabunt, tum etiam admotis cataplasmatis emollientibus: intùs verò exhibendo jus pulli, alteratum malvâ, althæâ caricis, prunis. Rupto abscessu, si pus album effluat per alvum, aut urinas, abstergendum est aquâ hordei vel sero lactis, cum melle rosaceo, tum iis remediis, quæ ad ulceris ventriculi curationem proposita sunt. Si verò suppuratio vergat in partem externam, cultello ignito aperienda est, secundum Hippocratem. Et si pus effluat album & coctum, spes est sanationis. Si verò rubrum, fœculentum & fœtidum, tendit æger ad interitum.

CAPUT III.

De obstructione Hepatis.

HEpatis obstructio est angustia & occlusio præternaturalis propaginum venæ portæ & cavæ, quandoque etiam ipsius parenchymatis, transitum humorum naturalium, alimentique distributionem impediens, a materia ipsarum cavitatem opplente producta.

Hinc patet, obstructionem esse morbum organicum, nempe in via, & meatu obructo, qui sanguinis distributionem impedit ad membra nutrienda. Viæ autem illæ & meatus non solùm venæ sunt, per totum hepatis parenchyma dispersæ; sed etiam pori, & meatus insensibiles, quibus tota hepatis, sicut & reliquarum partium substantia referta est, quibus ab humore præternaturali occlusis, nec calor hepatis insitus ventilari, nec halituosa & tenuia excrementa evacuari possunt.

Materia obstructionem efficiens, utplurimum est humor crassus, viscidus, & lentus, qui liberè præterfluere non valens, in meatibus illis subsistit, & à calore partis magis ac magis incrassatur, ita ut obstructiones, quo diuturniores sunt, eo contumaciores evadant.

In

Interdum etiam humorum quantitas & copia obstructionem efficere solet, ut docuit Galen. 11. *meth. c.* 2. his verbis: *Jam verò obstructionum ipsarū alia est, quæ ex abundantia; alia, quæ ex qualitate succorum, scilicet qui aut lenti, aut crassi sint, incidit. Præferatur autem inter remedia in ea quam copia facit, sanguinis missio: in ea quæ ex humoris qualitate consistit, attenuantium usus.*

Illa autem obstructio, à copia humorum oriunda, præcipuè in vasis & cavitatibus contingit, quando illa nimis repleta ita distenduntur, ut non possint sese contrahere ad exclusionem materiæ contentæ; quemadmodum sæpè observavimus vesicam à nimia urinæ copia ex diuturniori illius retentione distentam, sese contrahere non posse; unde urinæ suppressio, aut difficilis illius exclusio succedit.

Non solùm autem humores, sed etiam interdum flatus crassi & copiosi, qui non facilè discuti possunt (quòd illis non pateat exitus, ut in colico dolore contingit) obstructionis causa esse possunt, docente Galen. 3. *de locis aff.* Quæ tamen causa rarissima est, & à nonnullis absolutè negatur.

Humor crassitie obstruens est in primis pituita, quæ facilè crassitiem, & visciditatem contrahit. Hanc sequitur melancholia, quæ frigiditate, crassitie, & fœculentiâ obstructionem parere potest. Sanguis verò ratione quantitatis & crassitiei idem præstare valet. Ac denique bilis, in hepate diutiùs hærens, crassescit, & pernitiosas obstructiones parit. Causæ antecedentes & procatarcticæ sunt, quæcunque humores crassos & viscosos producere valent: ut aër crassus & nebulosus, cibi crassi, succi viscidi, ac difficilis coctionis & distributionis, adstringentes, frigidi, ad esum parùm apti; ut pyra, cydonia, sorba, mespila, fungi, caseus, legumina, caro bovina & porcina, pisces viscosi, & fumo indurati, panis non probè coctus, rapæ, castaneæ, vinum crassum, rubrum, stypticum & cerevisia crassa.

Mala autem hepatis dispositio, frigida præsertim intemperies, etiam ex laudabili cibo obstructiones gignere potest, si nempe oblatum chylum non benè concoquat; sed eum in materiam tartaream & mucilaginosam convertat. Ventriculi etiam intemperies causa obstructionum esse potest, dum chylum crudiorem generat, qui ab hepate postmodum rectè subigi non valet; siquidem vitium primæ concoctionis non corrigitur in secunda.

Signa hujus affectus diagnostica in varias particulas dividenda sunt, ut alia morbi speciem, alia partem affectam, alia causam morbum producentem significent.

Signa morbi speciem indicantia, omnibus partibus naturalibus, obstructionibus obnoxiis, communia sunt. Indicant enim solùm obstructiones in imo ventre latitantes, & ita hæc diagnosis obstructionibus lienis & mesenterii præsertim cognoscendis inserviet.

Obstructiones igitur in dictis partibus latitantes ostendunt alvi excrementa à naturali statu recedentia præsertim liquidiora, humida, alba, chylosa, & interdum sanguinolenta: urina alba, tenuis, aquosa & velut transcolata; quia partes crassiores propter obstructiones transire non possunt, sed sola aquositas tenuior impermixta præterlabitur; potest tamen esse citrina, si calidi tas adsit: difficilis respiratio, præcipuè si æger concitatiori gressu ambulet, vel montes, aut scalas ascendat; qui partes obstructæ diaphrama deorsum trahunt, ejusque liberum motum impediunt: faciei color pallidus, macies, & segnities totius corporis, pulsus inæqualis; ac denique gravitatis sensus in hypochondriis illi persimilis, quem percipiunt ii, qui sese cibis plurimis impleverunt. Ideò Hippocr. 4. *de victus rat. in acut.* gravitatem illam vocat satietatem hypochondriorum, affectionem hypochondriis tribuens, quæ propriè ventriculo debetur. Quotiescumque enim hepar & lien pravis humoribus replentur & intumescunt, ab assumpto cibo, etiam leviissimo, & in pauca quantitate ingesto, comprimuntur, & gravitatem inferunt, similem gravitati eorum, qui immodicè cibis & potibus sese impleverunt. Hoc signum hypochondriorum obstructionem tam certò indicat, licèt nullus dolor, nec tumor in illis partibus appareat; ut Prosper Martianus *comment. in libr. Hippocr. prædictum*, asserat se hoc solo signo, viscerum obstructiones, ante hypochondriorum contrectationem, affirmare non dubitasse.

Partem affectam indicant, cum signis prædictis, tensio & renitentia in dextro hypochondrio, & aliquando dolor in eadem parte, isque gravativus & obtusus, qui à sumpto cibo ingravescit, præsertim si ab hujus ingestione vehementior exercitatio subeatur: tussis interdum sicca, respiratio difficilior propter majorem cum diaphragmate viciniam, & gravius visceris pondus, quàm reliquarum partium.

Signa causarum sunt: Si fiat ab humoribus dolor magis gravans, tensivus, & fixus: si à flatibus, acutior, & vagus: Si à frigidis humoribus, major gravitatis sensus in dextro hypochondrio, color faciei albidior; nulla febris, neque sitis, victus ratio frigida, crassa, & vita otiosa præsit. Si à calidis humoribus; gravitas minor adest, major sitis, facies citrina à bile, rubra à sanguine; febris, & dolor interdum pungitivus, & victus calidus præcessit.

Prognosis hujus affectus in hunc modum instituenda est.

Obstructio recens facilè tollitur, inveterata difficulter.

Obstructio hepatis etsi citò penitusque tollatur, infinita mala inferre consuevit, nempe humorum putredines, febres, inflammationes, alvi fluxus varios, diuturnos, ac vehementes; quia alimenta ad partes nutriendas penetrare nequeunt, colicam, icterum, cachexiam, hydropem, scirrhum, aliosque infinitos morbos, ut Avicenna obstructionem ægritudinum matrem vocaverit.

Obstructio, quæ fit ab humoribus, deterior est, quàm quæ à flatu generatur.

Quæ à crudis & pituitosis humoribus, vel à flatu producitur, febre superveniente interdùm dissolvitur: siquidem calor febrilis flatum discutit, pituitam attenuat, & fluidiorem reddit, ac resolvit.

Curatio obstructionis auspicanda est ab universali totius corporis evacuatione, quæ fit primùm potione purgante ægrotantis naturæ appropriatâ; mox, si quædam plethoræ indicia appareant, nisi corpus sit valdè emaciatum, detrahendus erit sanguis ex basilica dextra.

Postea verò sequens apozema erit præscribendum.

℞. Rad. apii, petrosel. fœniculi in vino albo per noctem infusar. an. Unc. i. rad. chelidon. maj. Unc. ij. rad. filicis; enulæ camp. cortic. rad. cappar. mediani fraxini, & tamarisci, an. Unc. sem. fol. absinth. agrimonii, capilli ven. chamædr. summitatum hyperici, & centaur. min. an. M. ij. semin. apii petrosell. anisi & fœniculi, an. Unc. sem. sennæ mundatæ, polypod. querc. & medullæ semin. carthami, an. Unc. ij. epithymi cretici Unc. i. zinzib. & caryophyl. an. Drach. j. florum tamarisci; calendulæ ciceris rubror. an. P. i. Fiat decoctio ad quartaria 5. In colat. dissolve syrupi de 5. radicib. & rosar. solut. an. Unc. ij. Fiat apozema clarificatum, & aromat. Drach. ij. cinam. elect. pro iiij. dosibus matutinis, addendo unicuique dosi crystalli tartari Drach. j. salis absinthii & tamarisc. an. scrup. sem.

In ultimo dosi dissolve (si priores sufficientes non purgaverunt) elect. de citro solut. & diacartham. ana Drach. i. sem.

Prædicto decocto interdum additur vinum album, interdum aceti parùm, pro ægri natura.

Si æger fuerit delicatior, & apozematis usum ferre nequeat, in ejus locum sequentia jusculà erunt usurpanda.

℞. Rad. apii, petrosel. & asparagi an. Unc. sem. fol. agrimon. hyssopi, capill. ven. an. M. j. crystalli tartari Drach. i. Bulliant cum pullo gallinaceo, vel cum frustulo colli vervecini. Fiat jusculum, quod capiat manè per ix. dies.

Melius est crystallum tartari in jusculo jam confecto & colato dissolvere, quia in decoctione refrigerat, concrescit iterùm majori parte, & ab ea separatur. Imò verò,

dum exhibetur cùm jusculo, moveri debet diligenter, cochleari argento, immediatè priusquam assumatur, alioqui bona illius pars fundo scutellæ relinquitur.

Alternis jusculis infunde, & leviter decoquè, sennæ mundatæ Unc. ß. sem. anisi. Drach. j.

Quandiu utitur æger remediis prædictis, vel etiam post eorum usum, quoties opus videbitur, foveatur regio hepatis manè, horâ unâ ante haustum apozematis, & vesperi horâ unâ ante cœnam, fotu sequenti.

℞. Rad. althææ & bryoniæ. an. Unc. i. sem. rad. ebuli. cyperi, eryngii, cortic. rad. capparis, & mediani tamarisci, an. Unc. i. Fol. malvæ, altheæ, violariæ, agrimonii, Chamædr. menthæ, & absynthii, ana M. i. Sem. lini, fœnugræci, & bacar. juniperi. an. Unc. sem. Coriandri, & santal. citrin. an. Drach. iij. flor. genistæ, sambuci, chamæm. & melilot. an. P. i. Fiat omnium decoctio in duab. partib. aquæ chalybeatæ, & ana vini albi, sub finem additi. Colaturæ adde aceti ℔ß. ß. Foveatur pars, ut dictum est.

Post fotum inungatur eadem regio unguento sequenti.

℞. Ol. lilior. de capparib. an. Unc. ij. succi rad. bryoniæ, & apii an. Unc. iij. Bulliant ad succorum consumptionem, addendo unguenti de althæa, & gummi ammoniaci in aceto solut. & trajecti, ana ʒ. i. Sem. dauci, & spicæ nardi, ana ʒ. i. sem. Ceræ flavæ. q. s. Fiat unguentum, quo utatur æger, ut dictum est, addendo aceti rosacei parùm, unctionis tempore.

Post horum remediorum usum, ad obstructionum reliquias conterendas, & partis robur instaurandum, convenit opiata sequens.

℞. Conservæ fol. absynthii capill. ven. & flor. tamarisci, ana Unc. i. conserv. rad. enulæ. camp. & cortic. citr. conditi, an. ʒ. ß. myrobalan. condit. n. i. nucis moschat. condit. ʒ. iij. confect. alkerm. Drach. ij. pulver. elect. diarrhod. abbatis ʒ. j. salis absinthii, & tamarisci, an. ℈. ij. croci ℈. j. ambræ griseæ ℈. ß. Cum syrupo condituræ citri, fiat opiata, de qua capiat magnit. castaneæ singulis diebus manè, duabus horis ante pastum, superbibendo vini Hippocr. parùm.

Plurimùm etiam conferent balnea tepida in quibus emollientia & aperientia bullierint.

Si obstructiones contumaciores sint, pilulæ sequentes in usum veniant.

℞. Aloës optim. succo absinthii diligenter nutritæ, Unc. sem. gummi ammoniaci aceto soluti & trajecti ʒiij. myrrhæ electæ in vino calente solutæ, & trajectæ, Drach. ij. pulver. electuar. triasant. & cryst. tart. ana ℈. i. agarici recenter trochisc. & rhabarb. elect. ana Drach. ij. salis absinthii & tamarisci ana Drach. sem. croci. Scrup. sem. Cum surup. rosar. solut. fiat massa pilular. de qua capiat Drach. sem. duabus horis ante prandium, bis in septimana.

Loco apozematis prædicti, decoctum galli veteris utiliter substitui poterit, in diuturnis & contumacibus obstructionibus.

℞. Polypod. querc. & sem. carthami, ana Unc. i. summ. thymi & epithymi, ana P. i. Sem. anisi, fœniculi carvi, ana Drach. ij. sennæ mundat. Unc. ij. cryst. tart. Unc. sem. Contundantur omnia, misceantur, iisque impleatur venter galli veteris eviscerati. Coquantur in tribus aquæ partibus, & una vini albi, donec galli caro ab ossibus separetur. Fiat jusculum, quod capiat æger in quatuor doses matutinas.

Vel quod melius erit, ex quarta prædictorum simplicium parte, fiat decoctio pro una dosi, in singulos dies usurpanda.

Huic etiam jusculo addi possunt herbæ & radices aperientes in parva quantitate.

Ad obstructiones inveteratas, maximè commendat Quercetanus in Pharmacopœa pulver. rad. aronis compositum, cujus Drach. ij. cum liquore idonea ad aliquot dies exhiberi possunt.

Sed præ cæteris omnibus medicamentis, ad delendas obstructiones inveteratas, maximè conferunt remedia ex tartaro, vitriolo, & chalybe conflata.

Ex tartaro fiunt crystallus, sal, & spiritus, & cum variis medicamentorum formis exhibentur.

Crystalli tartari usus supra propositus est in apozemate, & jusculis medicatis, tum ex pullo gallinaceo, tum ex Gallo veteri conflatis. Circa hoc medicamentum juniores medici monendi sunt, id majoris esse efficaciæ quàm vulgò creditur, quandoquidem illam in usu practico rarò animadvertimus, propter incuriam Pharmacopœorum, & fraudem pseudochymicorum, seu plebeiorum illorum destillatorum, qui chymica medicamenta Pharmacopœis vendunt, quorum nullum ferè syncerum est, sed omnia adulterata. Incuria Pharmacopœorum majori parte talis est, ut crystallum tartari à destillatoribus illis emere malint, quàm propriâ manu conficere, (quamvis nulla medicamentorum præparatio in tota arte facilior reperiatur) quia vilissimo pretio illis venditur, & non nisi majori sumptu ipsimet præparare possent: libra siquidem illius, septem vel octo assibus tantùm ab illis impostoribus venditur. Ex hoc solo, Pharmacopœi fraudem arguere deberent, damnum potiùs inde emergere videntes, quàm lucrum aliquod, si fideliter præparetur. Fraus verò in eo versatur, quod impostores illi parum tartari, & multum aluminis decoctis suis admisceant, non quòd tartarum cariùs vendatur, sed quòd exiguam crystallorum copiam præbeat; alumen verò totum in crystallos abeat. Hinc medici suo fine fraudantur, cùm alumen astringendi vi præditum sit, aperiendi facultati, quæ ab iis desideratur, contraria. Aliud præterea damnum huic medicamento infertur, quòd nimirum crystalli hujusmodi eliciantur per decoctiones factas in cacabis æneis, à quibus maligna æris qualitas medicamento imprimitur. Notissimum enim, & vulgatissimum est Pharmaciæ præceptum, ne acida in vasis æneis decoquantur, quia facilè penetrant, & quandam æris tincturam maximè noxiam attrahunt. At crystalli tartari acidissimi sunt, & à nonnullis acidum tartari nominatur. Qui tamen error ut plurimùm ab ipsis Pharmacopœis committitur, & omnes ferè eorum, qui hos crystallos propriâ manu præparant, vasis æneis utuntur; ut viderim interdum apud quosdam Pharmacopœos, crystallos tartari colore cæruleo infectos, à viridi æris ex vase cupreo attracto. Plurimum ergo Medici & conscientiæ, & existimationi suæ, & ægrorum saluti consulent, si Pharmacopæos cogant crystallum tartari propria manu, & in vasis vitreis, ferreis, aut terreis vitreatis conficere.

Sal tartari maximam habet deobstruendi vim, & apozemati, opiatis, ac pilulis aperientibus utiliter admisceri potest. Sed præcipuus illius usus est in ptisana laxante, quæ fit ex sennæ Drach. ij. in aquæ frigidæ Unc. viij. infusis, cum ℈i. vel Drach. sem. salis tartari, à quo sennæ tinctura potenter extrahitur, ut ptisana hæc multò potentius purget, quàm ptisana vulgaris, & ad multos dies continuata, omnes obstructiones solvat, quò affectu non rarò quartanas contumaces hujus ptisanæ usu per xv. dies continuato, radicitùs curatas videmus. Si salis tartari metuatur acrimonia, corrigi potest spiritu sulphuris, aut vitrioli, ut pro Drach. sem. salis, sint guttæ xv. spiritus.

Spiritus tartari usus ex hydropis curationibus in observationibus nostris descriptis elici potest, sub nomine spiritus diuretici.

Ex vitriolo verò, oleum tantùm & spiritus usurpantur in apozematis, syrupis, aliisque remediorum formulis. Exemplo esse poterit sequens syrupus, in omnibus jecoris, mesenterii, & venarum obstructionibus perutilis, quo plurimi per diuturnas febres in cachexias, ac hydropes devoluti, pristinam sanitatem rursus adepti sunt.

℞. Rad. apii, enulæ, camp. asparagi, eryngii, ana Unc. ij. fol. agrim. ceterach. capill. ven. cuscutæ, cardui bened. ana M. i. summit. absinthii pontic. & centaur. min. ana M. sem. granorum alkekingi Unc. i. aquæ fontis ℔vi. Coquantur donec colaturæ ℔ij. supersint. In quibus dissolve succorum cichorii, & pimpinellæ depuratorum, ana ℔j. sumariæ, & lupul. ana Unc. vj. fœniculi & petrosel. ana Unc. iij. aceti scillitici ℔i ß. sacchari albi ℔v. Fiat syrupus, cui

adde

adde olei vitrioli q.s. ad gratam aciditatem, de quo capiat æger cochlearia iij. ante jentaculum,& totidem ante prandium & cœnam.

Vitrioli autem efficaciã ostendunt aquæ naturales acidæ & vitriolatæ, quarum usus frequentissimus & utilissimus est, in omnibus morbis ab obstructionibus oriundis.

At spiritus vitrioli cum sale, aut spiritu tartari permixtus,valdè commendatur à Spagyricis, ex iisque conficiunt tartarum vitriolatum, & mixturam spiritualem ex spiritu vitrioli, tartari, & theriacali aqua conflatam, quæ cum aliis multis aperientibus admisceri possunt.

Denique ex chalybe varia præparantur medicamenta, tum à Dogmaticis,tum à Spagyricis, quæ evidenti effectu obstructiones brevi resolventia, omnes coëgerunt ad usum eorum frequentem, etiam illos, qui omnia remedia ex metallis petita, tanquam naturæ nostræ minimè analoga, atque adeo infesta respuunt & abominantur. Illa autem medicamenta, ex chalybe parata, componuntur in formam vini, syrupi opiatæ, pilularum, & tabellarum.

Vinum chalybeatum hoc modo confici potest.

℞. Limaturæ chalybis Unc.iv. rad. eryngii, enul.camp. ana Unc.i.ß. santali citr.Unc.i. coralli rubr. raſ. eboris an. Drach. vj.caryoph.nuc.moschat.cinam. an.Drach.ij. flor. genistæ, anthos, & epithymi, ana P. ij. vini albi generosi ℔.vj.Macerentur per octiduum in B.M. vel retro furnum. Deinde transcolentur per manicam Hipp. ut vinum optimè clarificetur; de quo capiat æger ℥. ij. vel iij. manè duabus horis ante pastum, per xv. dies, aut plures, si opus fuerit. Vel in hunc modum fieri poterit.

℞.Chalyb.præp. cum sulphure ℥.j. rad. enul. camp. & cort.med.tamarisci, ana Unc.ß. sennæ Unc.iij. epithymi. Unc.j. fæculæ,brioniæ & cinam. ana Drach.ij.pulv.trium santalor. Drach.j.ß. aquæ agrim. & vini albi, ana ℔.j. Infundantur per triduum in B.M. Colaturæ capiat Unc.iij. vel iv. tribus horis ante pastum.

Vulgò autem usurpatur infusio limaturæ chalybis facta in vino albo vel clareto, pro potu ordinario, cum multa aqua permixta, per duos vel tres menses continuanda.

Syrupus ex chalybe ita præparatur.

℞. Limaturæ chalybis, in aceto maceratæ, Unc. ij. cort. med. tamarisci Unc. sem. ceteras ch.M. sem. cinam. Drach.ij.aquar.absinth. & agrim. ana ℔.sem.vini albi ℔.j. infundantur per dies sex in loco tepido. Colaturæ adde sacchari ℔.j. Fiat syrupus, capiat æger ℥.ij. vel iij. manè, singulis diebus.

In prædicta præparatione chalybs maceratur in aceto ad Solem, donec acetum exsiccetur; idque tertiò repetitur, postea levigatur super marmore.

Hujusmodi syrupus purgans & efficacior evadet, si cum saccharo dissolvatur aquæ cisternæ ℔.i. in qua sennæ ℥. iij. rhab. Unc. ß. per noctem maduerint.

Pulvis ex chalybe talis erit, ex Quercetani Pharmacopœa depromptus.

℞. Limaturæ chalybis communiter, vel cum sulphure præparatæ, Unc.i.fæculæ.rad.aronis ʒ.i.ß. ambræ griseæ ʒ.ß. [pro pauperibus species cordiales loco ambræ sufficient] corall. & margarit.præparat.ana ʒij. succini præp. & cinam. ana ℈.iv. sacchari q.s. ut fiat pulvis gustui gratus, cujus capiat cochleare semis vel ʒ.ij. cum vino per xv. dies.

Ex eodem pulvere, cum saccharo in aqua naphæ dissoluto, & confectione alkermes, possunt fieri tabellæ gustui gratissimæ, eodem modo sumendæ. Vel

℞.Chalybis præp. cum sulphure Unc.sem.Confect. alkermes ʒij. ambræ griseæ ℈. j. sacchari in aqua naphæ & rosac. dissoluti Unc.iv. Fiat tabellæ, capiat ʒij. singulis diebus manè.

Loco pulveris potest usurpari extractum chalybis,cum vino albo paratum, pro delicatioribus.

Opiatæ ex chalybe variis modis fiunt. Præstantissimæ sunt sequentes.

℞. Conservæ flor.tamarisc. & capill. ven. ana Unc.i. sem.Conservæ rad. enulæ camp. Drach.vi. chalybis præp. cum sulphure vel aceto Drach.ij. Salis tamarisc. Drach.i. spiritus vitrioli ℈. sem. cum. syrupo condituræ citri fiat opiata, de qua capiat Drach.ij. aut iij. singulis diebus, manè. Vel

℞. Limaturæ chalybis ℔. ß. vini albi ℔.i. sem. Misce in vase vitreo. Vas igni apponito. mollissimè fervere sinito, semper agitando sursum, & deorsum, usque ad x. vel xi. ebullitiones, quousque spumosum sursum feratur. Tunc spumosam & pinguem chalybis partem, quæ fervore separatur, simul cum vino in aliud vas transpone. Atque id quater fac prædicto modo, infundendo novum, fervefaciendo, & separando. Deinde separatum vinum ex 4. ebullitionibus igni appone lento, donec leviter fervens, mellis crassitudinem acquirat, & servetur in usum qui talis est.

℞. Chalybis prædicto modo præparati Drach.vj, sem. petrosel. dauci,specier. diacucurmæ; & diarrhod.abbatis, ana Drach.i. Cinam. Drach. sem. Cum melle despumato fiat opiata, de qua capiat Drach. iij. vel Unc. sem.singulis diebus manè. Vel

℞.Chalyb. præparat. cum sulphure Unc.Sennæ mundat.rhab.elect. & agarici recenter trochiscat. ana Drach.ij. diarrhod. abbatis Drach.j. croci ℈.j. Cum syrupo rosato solut.fiat opiata, de qua capiat Drach.ij. manè, tribus horis ante pastum, continuando per xv. dies.

Pilulæ ex chalybe reliquis remediis non cedunt, & in modum sequentem concinnari possunt.

℞. Chalybis præparat. cum sulphure Unc. sem. aloës optim.Sennæmundat.Agaric.recenter trochiscat. & rhab. elect. ana Drach.i. pulver. elect.diarrhod. abbatis Drach. sem. croci ℈. sem. Cum syrupo rosar. solut. fiat pilul. De cujus Drach.i.formentur pilulæ vj. deauratæ, quas capiat manè singulis diebus, tribus horis ante pastum, continuando per xv. dies.

Hisce pilulis addi possunt, pro specie morbi, & ægrorum opportunitate, gummi ammoniacum, sagapenum, opopanax, myrrha, gentiana, aristolochia, masticke, nux moschata, aliaque.

In omnibus medicamentis chalybeatis hoc perpetuò observandum, ut post eorum assumptionem deambulatione corpus exerceatur, ut hujus beneficio medicamenti vires in actum meliùs reducantur, ac in partes obstructas transmittantur. Eaque deambulatio continuanda est per duas horas. Quibus transactis capiat æger jusculum; in quo herbæ & radices aperientes nonnullæ decoctæ fuerint.

Præter omnia prædicta remedia Chymici commendant purgationes mercuriales, ex mercurio dulci, præsertim cum pilulis ordinariis, vel per extracta paratis, quia mercurius valdè penetrat, & obstructiones aperit.

Bezoardicum minerale plurimùm etiam commendatur; & cum mercurio dulci exhibitum miranda præstat. In hunc autem modum præscribi poterit.

℞.Bezoard.min.gr.xij. mercurii dulcis gr.vj. conservæ rosar.Drach.i. vel Drach.ij.Fiat bolus, qui detur per plures dies.

Si obstructio hepatis reperiatur in corpore bilioso,cum calida & sicca partis intemperie, aperientia frigida, aut temperata erunt usurpanda. Qualia proponentur in curatione affectionis hypochondriacæ, inter effectus lienis, à nobis explicandæ.

Pro potu ordinario utatur æger aquâ ex infusione chalybis parata, cum vino tenui. Vel utatur levi decocto marisci, agrimon. ceterach.capill. ven. pimpinellæ, iisque simul mixtis, aut seorsim usurpatis, etiam cum vino.

Quidam laudant infusionem ligni nephritici pro potu ordinario; alii decoctum rad. cynosbati, quod potenter aperit, & roborat, eoque solo multos à gravibus affectibus liberatos contendunt.

Potentius autem operatur infusio limaturæ chalybis facta in vino albo, vel rubro tenui, cum aquis prædictis, aut etiam aquæ simplici permixta. Hoc enim solo remedio quam plurimæ virgines à chlorosi liberantur. Et adhuc potentiùs operatur vinum istud chalybeatum, si præter potum ordinarium, meracum manè sumatur ad ℥.iij.

CAPUT IV.

De Ictero.

ICterum est color flavus totius corporis, à bilis in cutem universam effusione proveniens.

Est igitur symptoma qualitatis mutatæ : verùm statim sese offert difficultas illa vulgatissima, ab omnibus propemodùm Pathologicis exagitata, quod ille color flavus in cornea visionem immediatè lædat, efficiens nempe, ut omnia objecta appareant flava. Quæ ut uno verbo expediatur, missis aliorum ambagibus, dicendum est, esse morbum in numero aucto ; cùm enim cornea debeat esse omnis coloris expers, ut species objectorum puras & immutatas transmittere possit ; si colore aliquo extraneo præternaturaliter afficiatur, laborat morbo in numero aucto eorum, quæ necessaria sunt ad naturalem illius constitutionem.

Authores duplicem Icteri speciem faciunt, flavum scilicet & nigrum. Ictерus niger à liene dependet, & rarissimus est. Ideo hic affectus hepatis exponentes, de flavo tantùm agimus.

Effusio bilis in cutem à multis causis producitur, quæ quidem ad tria capita reduci possunt, pravam scilicet diathesim, vesicæ felleæ obstructionem, & bilioši humoris pravitatem.

Prava hepatis diathesis varia esse potest, ut intemperies, inflammatio, obstructio, scirrhus, & quæcunque partem ita debilitare possunt, ut bilis excrementitia à sanguine separari non valeat ; sed cum eo ad totum corpus destribuatur.

Obstructio cystidis felleæ, bilis commeatum impedit ad intestina ; unde illa in hepate restitat, & inde cum sanguine corpus universum pervadit. Hæc autem obstructio fit vel à pituita crassa, interdum à bile crassa & copiosa, interdum à calculis, qui sæpè in cystide fellea generantur. Potest denique fieri vesicæ felleæ, aut illius meatuum angustiâ, à compressione partium vicinarum inflammatione vel scirrho laborantium.

Pravitas humoris biliosi consistit vel in quantitate nimia, quæ non potest regi à natura, neque à massa sanguinis secerni ; aut etiam quâ ita repletur vesica fellea, ut non possit sese contrahere ad illius expulsionem : Vel in prava qualitate, quæ humores corrumpendo debitam eorum secretionem impedit, vel etiam interdum naturam ad subitam illius propulsionem irritat, ut Ictero critico & simptomatico contingit. Corruptio contingit febribus putridis biliosis ; tum etiam ex veneno assumpto, aut morsu quorundam animalium venenatorum, quo totus sanguis in biliosam naturam commutatur.

Signa Icteri flavi per se manifesta sunt, color scilicet flavus in toto corpore, maximè in albis oculorum conspicuus : quem sequitur corporis pruritus, segnities, linguæ amaror, vomitus biliosus interdum, & singultus.

Signa causarum ex propris fontibus desumenda sunt. Si enim calida hepatis intemperies, inflammatio, obstructio, aut scirrhus huic malo originem dederint, eorum affectuum diagnosis ex propriis capitibus desumenda est.

Obstructionem cystidis felleæ peculiariter indicant fæces albæ, & alvus adstricta, ex bilis defectu, quæ fæces colore flavo vel rufo tingere consuevit, & facultatem expultricem intestinorum excitare, ut se habeat instar clysteris naturalis. Urinæ sunt colore flavo intensè saturato, ad rubrum vergense, infectæ ; quæ linteum immersum colore flavo imbiunt.

Si à pravitate humoris biliosi fiat, fæces alvi sunt valdè coloratæ, tum etiam urinæ ; præsertim si febribus putridis succedat, quando Ictерus est symptomaticus ; tumque febris post Icteri adventum perseverat. Si verò criticus fit, febris cessat ; cum alvi excrementa, & urinæ benè colòratæ apparent. Causæ externæ, ut venenum assumptum, & morsus animalium venenatorum, ab ægro & adstantibus referendæ sunt.

Prognosis Icteri varia instituenda est, pro varietate causarum. Curatu facilior est, qui ab obstructione vesiculæ felleæ producitur, quia illius meatus intestinis propiores sunt, & materiæ illis adhærescentes ad ea facilè decutiunt, modò obstructio non sit à calculo ; qui cùm dissolvi non possit, morbum facit incurabilem.

Ictерus ab inflammatione, aut scirrho hepatis proveniens, periculosissimus est : illa enim plerumque in abscessum ; hic in hydropem degenerat.

Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum. Hipp. *Aph.* 62. *sect.* 4. cui Aphorismo opponitur alia ejusdem Hippocratis sententia, quæ habetur 4. *de victus ratione in acutis*, his verbis : *In febre biliosa morbus regius, ante septimum diem natus, cum rigore morbum solvit ; sine rigore, pestiferum.* Huic etiam sententiæ ratio adstipulatur. Cùm enim die tertiâ, quartâ, & quintâ contingant crises salutares per sudores, urinas, & alvi fluxum, quid ni etiam Ictерus criticus iisdem diebus poterit contingere ; Et testatur experientia, à multis probatis authoribus proposita, sæpè Ictерum ante septimum diem salutariter contingere. Illi autem authores prædictum Aphorismum ita interpretantur, quod nempe Hippocrates per diem septimum intelligat quamvis diem criticum : septimum enim enumerat, tanquam nobiliorem criticum, ut præ aliis omnibus intelligatur. Verè autem criticus ille audiendus est, quem legitima concoctio materiæ febrem efficientis præcessit.

Curatio Icteri ad causarum sublationem dirigenda est. Si enim à calida hepatis intemperie, aut aliquo ejusdem visceris tumore oriatur, illorum affectuum curationes ex superioribus capitibus depromendæ sunt. Qui verò in febribus putridis contingit, si criticus sit, nulla curatione indiget. Si verò symptomaticus sit, curatio illius dependet à curatione morbi à quo exoritur.

Qui verò à cystidis felleæ obstructione dependet, illius ablatione curandus est : quæ convenienter perficietur remediis superiori curatione propositis. Quibus suppositis, nonnulla etiam huic affectui magis propria & specifica subnectenda sunt.

Primò igitur humoris peccantis portio educetur bolo sequenti.

℞. Elect. de succo ros. & diaprun. solut. ana Drach. iij. rab. pulv. Drach. i. croci ℈. sem. Cum saccharo fiat bolus, qui semel atque iterum exhiberi poterit, si cacochymia urgeat. Vel apozema aperiens & purgans erit exhibendum.

Quod ad phlebotomiam spectat, licet ea improbetur à Gal. quemadmodum ratione ipsius affectus non prodest, tamen si multitudo sanguinis in venis contineri videtur, illius imminutio utilissima est.

Post universales evacuationes sequens infusum per sex, vel septem dies usurpatum, ictericum affectum plerumque radicitus evellit, si recens adhuc, ac minimè invereratus sit.

℞. Rad. rub. tinctorum ℥. ß. fol. chelidon. maj. M. i. Summit. absinthii pontici, centaur. min. an. P. i. cinam. ℥. ß. croci ℈. sem. Infundantur per noctem cum ℥. viij. vini albi. Colaturæ adde sacchari albi ℥. sem. Capiat manè tribus horis ante pastum.

Vel potest fieri sequens decoctum.

℞. Chelidoniæ cum toto M. i. Fol. & flor. hyperici, an. M. ß. rasuræ eboris pulv. stercoris anseris, an. ℥ iij. croci ℥. ß. Pulvis stercoris anseris & crocus ponantur in nodulo & omnia coquantur ex æquis partibus vini albi, & aquæ absinthii, ad ℔ i. In colat. dissolve sacchari Unc. i. Detur in tres doses matutinas, quæ postmodum iterari poterunt.

Ad hunc usum valdè commendat Quercetanus stercus anserculi, verno tempore herbam pascentis : tum etiam stercus album gallinæ exsiccatum, & ad ℥. ß. vel ℥. i. exhibitum per aliquot dies ; dicitque horum aëreorum animalium stercora esse nitro sulphurea, & miram habere incidendi, attennuandi, ac dissolvendi facultatem.

Commendat Dioscorides succum marrubii ad morbi regii curationem, & post eum recentiores, ac præsertim Forestus, qui nonnullos refert usu syrupi ex succo marrubii fuisse persanatos, cùm multa alia remedia frustrà usurpata fuissent.

Gesnerus.

Geſnerus laudat radicem urticæ, in hunc modum præparatam.

℞. Rad. urticæ ℔ß. i. croci ℈. i. Contundantur diligenter. & cum vino albo ſuccus extrahatur, de quo capiat æger ʒ. iv. per 4. aut 5. dies manè, poſteà tegatur, ut ſudet.

Dum interna remedia exhibentur, illinatur regio hepatis ſequenti linimento.

℞. Succor. apii, petroſel. & cichorii ana ʒ. i. aceti albi ʒ. ſem. olei tamariſci Unc. ij. Bulliant ad conſumptionem ſuccorum & aceti. Mox adde ſantali citrini, & ſpicæ nardi, ana ʒ. i. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

Sublatis obſtructionibus, flavus ille color brevi evaneſcet, diſcuſſo humore cuti imbibito, per ſolum nativi caloris miniſterium. Ut tamen promptiùs evaneſcat, parari poteſt balneum aquæ tepidæ, corpus in eo confricando ſacculo farinâ hordei & fabarum referto.

CAPUT V.

De ſcirrho Hepatis.

SCirrhus Hepatis eſt tumor durus, renitens, & indolens, ab humore craſſo, in hepatis ſubſtantia impacto, atque indurato genitus.

Duplex autem eſt ſcirrhus, exquiſitus, & non exquiſitus. Exquiſitus tantùm propoſitâ definitione comprehenditur, qui indolens eſt, & ſenſus omninò expers.

Non exquiſitus verò quemdam habet doloris ſenſum, & fit à materia minùs indurata. Uno verbo, eſt ſcirrhus incipiens, & nondum confirmatus: exquiſitus verò eſt confirmatus, ita ut differant tantum per magis & minùs.

Duobus modis in hepate ſcirrhus generari ſolet, per fluxionem ſcilicet, aut congeſtionem humoris craſſi & glutiniſi in partis ſubſtantia, vel ab inflammatione, aliiſque tumoribus induratis, per reſolutionem partium tenuiorum humoris illos committentis, relicta ac ſuperſtite parte craſſiori.

Materia prioris eſt humor pituitoſus, aut melancholicus, vel ab aliis partibus tranſmiſſus, vel in ipſa viſceris ſubſtantia, ex prava homoioſi genitus & coacervatus. Huic humori producendo non parum facit victus ratio prava, ex craſſis, frigidis, ac viſcoſis alimentis conſtans: pituitoſum aut melancholicum temperamentum, & nativa hepatis anguſtia. Unde Gal. 13. *meth.* ſcirrhum in hepate, liene, & renibus facilè generari docet. In hepate quidem, quòd viæ ſtrictæ ſint, & ſanguine craſſo nutriatur. In liene verò, quòd ſanguinem craſſum recipiat. In renibus denique, quòd ſanguine craſſo nutriantur.

Poſterioris ſcirrhi, ſeu aliis tumoribus ſuccedanei cauſæ ſunt, immodicus diſcutientium medicamentorum uſus, vel etiam repellentium, quæ refrigerando & conſtringendo materiam incraſſant, ejuſque reſolutionem impediunt. His accedunt materiæ morbificæ frigiditas propria, & craſſities quæ reſolutioni non cedit, vel partis imbecillitas, quæ diaphoreſin ſufficienter promovere non poteſt. Ac denique victus ratio refrigerans & incraſſans.

Signa ſcirrhi in hepate geniti ſunt duities & renitentia in dextro hypochondrio, hepatis circumſcriptionem referens, & multò major quàm in obſtructione: gravitas in eadem parte, & ponderis ſenſus, præcipuè quando magna fit reſpiratio: febris carentia, & doloris, quibus diſtinguitur ab inflammatione, aut ſaltem dolor eſt exiguus in ſcirrho non exquiſito, difficilior decubitus in latus ſiniſtrum; quoniam hepar durum & grave ventriculum comprimit, eique dolorem infert: color faciei pallidus, & quaſi vireſcens, quia ſanguis laudabilis in hepate ſcirrhoſo non generatur. Corpus etiam emaciatur, quia neque hæmatoſis, neque anadoſis rectè perficiuntur.

Prognoſis hujus affectus à Galeno proponitur 2. *ad Glauc. cap.* 4. his verbis: *Scirrhus inſenſibilis curationem non recipit: qui verò difficulter ſentit, non incurabilis quidem eſt, non tamen facilè curationem admittit.* Idem Galen. *cap.* 5. *ejuſdem libri*: *Scirrhum*, inquit, *jecoris ab initio ſanavimus ſæpius, ubi verò ad plures dies fuerit extenſus, neque ipſe potui ſanare, neque alium vidi, qui poſſet.*

Scirrhus inveteratus & incurabilis in hydropem inſanabilem degenerat: & pereunt quidem nonnulli tempore longo, alii verò breviori, quibus ſcilicet alvi fluxus ſupervenit, & diutiùs perſeverat. Scirrhus ictero ſuccedens, aut illum generans, pernicioſus. Unde Hippoc. *Aph.* 42. *ſect.* 6. morbo regio laborantibus, ſi fiat hepar durum, malum.

Scirrhi curatio fiet primùm, cauſæ antecedentis ablatione per apozema in obſtructione hepatis deſcriptum. Cui etiam alia remedia, obſtructionibus reſerandis idonea, ſubjici utiliter poterunt.

Poſtmodum verò materia indurata emollientibus & aperientibus diſcutienda eſt. In hunc finem maximè conveniunt pilulæ ex chalybe ſuprà deſcriptæ, præcipuè ſi iis addantur bdellium, ammoniacum, & ſagapenum.

Si verò durities contumaciſſima fuerit, ſequentes pilulæ ad multos dies erunt uſurpandæ.

℞. Gummi ammoniaci in aceto ſoluti & trajecti, atque iterum inſpiſſati ʒ. ij. bdellii, ſtyracis, an. ℈. iv. Miſce, capiat ʒ. j. alternis diebus.

Intermediis verò diebus utatur opiatâ, vel tabellis roborantibus & aperientibus, in obſtructionis curatione deſcriptis.

Sequentes verò pilulæ, ad ſcirrhum emolliendum ac diſſolvendum, mirabilis ſunt efficaciæ.

℞. Aloës optimæ, & gummi ammoniaci in aceto ſoluti, & trajecti per ſetaceum, atque iterum inſpiſſati. an. Unc. ſem. mercurii dulcis Drach. ij. diacredii ʒ. j. Cum oxymel. ſcillit. fiat maſſa pilular. de qua capiat Drach. ſem. quatuor horis ante parandium, ſingulis diebus per 20. aut 30. dies.

Zacutus Luſitanus *obſ.* 41. *lib.* 1. *Praxis admir.* refert, ſcirrhum contumacem, conſervâ marrubii 40. diebus uſurpatâ, curatum fuiſſe.

Quidam Practici commendant uſum terebinthinæ in hunc modum præparatæ.

℞. Terebinthinæ lotæ cum vino albo Unc. i. ß. ſacchari pulverati Unc. ſem. Capiat. ʒ. i. ſingulis vel alternis diebus; eſt enim remedium aperiens, urinam movens, & alvum emolliens.

Toto curationis decurſu utatur æger pro potu ordinario vino albo, aut clareto tenui, ex infuſione chalybis parato.

Tum etiam aliæ chalybis præparationes ſuprà deſcriptæ, hîc etiam maximè convenire poterunt.

Exteriùs verò admoveri debent fomenta, unguenta, & emplaſtra, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. althææ, & bryoniæ & lilior. ana Unc. j. fol. malvæ, violar. parietariæ, abſinth. agrimonii, ana M. j. Semlini, fœnugr. aneth. ana Drach. ſem. flor. chamæm. meliloti, roſar. ana P. j. Coquantur in tribus partibus aquæ, & unâ vini albi, ſub finem additi, vel in aqua & aceto. Colaturâ foveatur regio hepatis manè & ſerò.

Si ſcirrhus ſit contumacior, addantur decocto rad. ireos noſtrat. cucumer. agreſt. & ebuli. Et paretur decoctio in aqua decoctionis inteſtinorum vervecis vino albo.

℞. Ol. lilior. chamæm. meliloti & amygdal. dulc. ana Unc. j. ol. roſat. & abſinthii, ana Unc. ſem. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ℥iij. ceræ ʒij. Fiat linimentum, quo inungatur dicta pars poſt fotum.

Si fortius linimentum deſideres.

℞. Succor. bryon. & cucumeris agreſt. an. Unc. ij. ol. de capparib. & tamariſci, ana Unc. iij. vini albi Unc. j. Bulliant ad ſuccor. & vini conſumpt. deinde adde abſinthii pulverat. Drach. ij gummi ammon. in aceto ſoluti. Unc. ſem. ceræ parùm: fiat linimentum.

℞. Maſſæ empl. de mucilag. Unc. j. empl. de meliloto Unc. ſem. gummi ammoniaci liquati in ſucco abſinthii Drach. iij. Malaxentur cum oleo abſinthii & liliorum. Fiat emplaſtrum admovendum poſt inunctionem.

Utiliter etiam parti admoventur folia hyoſcyami in aceto decocta, addito oleo amygd. amarar. & in formam cataplaſmatis redacta.

His etiam addere licet ſemicupia, ex emollientibus, digerentibus, & roborantibus parata, qualia pro potu

descripta sunt; iisque alternatim æger uti poterit.

Ac denique causticum tibiæ dextræ inurendum, ut materiæ peccantis portio per id loci derivetur.

CAPUT VI.

De Hydrope.

DUæ hydropis differentiæ repetiuntur apud Hippocratem, universalis scilicet, & particularis. Universalis dicitur ille, qui totum corpus, vel abdomen universum occupat. Particularis verò, qui unicam tantùm corporis partem. Unde hydrops capitis, pectoris, & uteri, de quo hîc non agimus; sed tantùm de universali.

Hujus autem hydropis universalis tres proponuntur species à Galeno, ascites, tympanites, & anasarca seu leucophlegmatia.

Ascites est tumor abdominis, ab humore seroso in illius capacitate collecto, oriundus.

Neque solum abdomen ut plurimùm intumescit, sed etiam pedes, tibiæ, femora, & scotum eodem tumore plerumque afficiuntur. Quinimò ascites non rarò à pedum tumore incipit, qui postmodùm tibias, deinde crura, ac tandem abdomen ipsum invadit.

Humor autem ille serosus, seu aquosus, quatenus aquæ naturam retinet, frigidus quidem est: sed quatenus etiam salsedinis est particeps, calorem in se habet, qui tum è viscerum vicinia augetur, tum etiam, & multò infensiùs, ex putredine, quàm diuturnâ morâ contrahit; unde febris exoritur, & sitis à vaporibus salsis ac putridis, os ventriculi inficientibus, excitatur.

Contingit autem interdum, ut humor ille aquosus non in cavitate abdominis, sed in vesiculis quibusdam, partibus ventris inferioris adnatis, contineatur. Cujus rei historiæ proponuntur à Schenkio *lib.* 3. *observat.* & Mauritio Cordæo *comm.* 3. *&* 5. *in Hippocr. lib.* 1. *de morbis mulierum.* Censuit Galenus (eumque sequuta est tota ferè Medicorum, tum antiquorum, tum neotericorum cohors) omnem hydropem fieri ab hepate frigidiore, & hæmatosin non exactè perficiente, ita ut pro laudabili sanguini, multam aquam, pituitam aut flatum generet. Quæ sententia, ut de anasarca verissima est, & omnium consensu receptissima, sic de ascite & tympanite à recentioribus non paucis controvertitur, propterea quod in multorum hydropicorum dissectionibus hepar incolume & illæsum inventum sit, ut ex plurimis historiis constat ab authoribus propositis. Præterea Hippocr. 2. *Prorrhet.* disertè asserit, hydropem fieri vel ab hepate, vel parte inani. Per partem verò inanem intelligit totum illud spatium, quod à costis ad illa extenditur, & partes in eo contentas. Idem Hippocr. 4. *de morb. &* 1. *de morbis mulierum*, hydropem ex liene describit. Quibus authoritatibus vulgò responderi solet, hepar perpetuò affici, primariò, vel secundariò: ita ut nunquam hydrops contingat, quin hæmatosis vitietur, & loco laudabilis sanguinis, aquosus generetur. Verùm duæ rationes hanc doctrinam acriter urgent: prima desumpta est ab experientia suprà proposita, quòd nimirum si necessarium esset hepar perpetuò affici, in dissectione cadaverum nunquam illæsum reperiretur. Secunda, quòd si hepar sanguinem aquosum generaret, ille in totum corpus distribueretur, quemadmodum in anasarca sanguis pituitosus in omnes partes transfertur. Neque sufficiens ratio reddi potest, cur serosus humor, in hepate genitus, in solum abdomen, non in alias partes deferatur.

Quod ad frigidam hepatim intemperies spectat, illa etiam impugnatur Tralliani, Avicennæ, & aliorum authoritatibus: qui statuunt, etiam à calida intemperie hydropem excitari, & non nisi refrigerantibus remediis curari. Quod etiam Hippocratis authoritate fulciri potest *ex* 2. *Progn.* mutuata. *Hydrops*, inquit, *morbo acuto superveniens, malus, febrem enim non tollit.* Si igitur hydrops supervenit, perseverante febre, manifestum est, calidam intemperiem permanere. Neque mihi unquam placere potuit, quòd vulgò dicitur à Galeni mancipiis; à calida intemperie calorem nativum dissolvi, ac plurimùm imminui, & calorem illum imminutum frigiditatis nomine donari. Sic enim in febre hectica, & febribus aliis diuturnis, in quibus calor nativus plurimùm imminuitur, frigida intemperies esset perpetuò accusanda, & symptomata, quæ illas sequuntur, huic intemperiei essent adscribenda, non autem caliditati. Unde magnam confusionem in symptomatum causis inquirendis excitari, quis non videt.

Inter recentiores Carolus Piso, quem sequutus est Sennertus, in veras hydropis ascitis causas altius penetravit, statuitque hunc generari ex materia serosa in potu & cibis humidioribus contenta, quæ ab aliqua causa præternaturali in venis portæ & cavæ diutiùs retenta, in totum corpus non distributa [ut in statu naturali fieri consuevit] in abdominis capacitatem effunditur. Retinetur autem humor ille serosus in venis, & ad totum corpus non distribuitur, ex læsa, vel impeditâ facultate attractrice partium, ad quas deferri solet, vel ob errorem externum.

Partes autem præcipuæ, quæ primùm serosam materiam attrahere solent, sunt hepar & lien. Illa enim viscera chylosam materiam ad se trahunt, in qua substantia humida & aquosa ciborum & potuum continetur. Tum etiam lien potulentam materiam ad se trahit puram & impermixtam, ut docuit Hippocr. & testatur experientia, eos qui potui maximè indulgent, illius portionem effatu dignam emittere per urinas statim à pastu, quod fieri dicunt authores peritissimi, à liene aquosam illam materiam attrahente, antequam ciborum concoctio in ventriculo peracta sit.

Læditur autem hepatis & lienis attractio à variis causis, præcipuè ex defectu seu imbecillitate caloris nativi. Debilitatur autem calor nativus à frigida vel calida intemperie, & à suffocatione.

Frigida intemperies à nimio alimentorum refrigerantium usu, larga sanguinis evacuatione, spiritus confestim exhauriente, vel quavis alia causâ excitata, cum per se calori adversa sit, etiam nativum hepatis & lienis calorem obtundit, ejusque actiones lædit.

Calida verò intemperies nativum calorem dissipat, unde ille debilior factus, actiones hepatis & lienis minùs fœliciter exercet. Inducitur autem calida illa intemperies à febribus ardentibus, vini meracioris largo potu, ciborum & medicamentorum calidorum usu nimio.

Denique debilitatur calor nativus per suffocationem, quando sanguis nimiâ copiâ redundat in venis, præcipuè impurus, qualis cumulari solet in mensium, vel hæmorrhoïdum suppressione: per illas siquidem evacuationes corporis impuritates expurgari solebant, quæ iisdem suppressis retentæ, totam sanguinis massam inficiunt.

Læditur etiam, vel impeditur prædictorum viscerum attractio ab obstructionibus, quæ liberum materiæ serosæ transitum intercipiunt. Sic scirrhum hepatis & lienis hydrops consequitur; non tantùm quòd illæ partes debilitatæ sanguinem laudabilem generare nequeant, sed præcipuè, quod totam illam materiam, quæ potu assumitur, attrahere non valeant, & ad alias partes transmittere.

Hîc objici potest, in hydrope totum corpus nutriri sanguine in hepate genito, ex chylosa materia, quam ad se necessariò attrahit. Cùm autem chyli portio, ex qua sanguis generatur, crassior sit serosâ materiâ, nihil impedit, quò minùs serosa illa materia etiam attrahatur. Respondemus primùm hepar meliùs attrahere, quod sibi familiarius est & idoneum, ut in sanguinem convertatur; illud autem attrahit minori copiâ quàm par sit, propter attractricis imbecillitatem, unde totius corporis macies exurgit, & cum ea chyli portione, sibi magis analoga, portionem etiam serosæ substantiæ pro vehiculo trahit; reliquam verò in venis mesaraïcis & epiploïcis relinquit, quæ ibi moram faciens, in abdominis capacitatem sensim effunditur.

Non negamus tamen, in hydrope sanguificationem lædi. Præsente enim frigidiori, aut calidiori intemperie, aut gravi obstructione, vel scirrho, non potest esse sanguificatio integra. Sed negamus illam esse proximam & immediatam hydropis causam; imò potiùs consectarium quid,

quid, & interdum hydropis effectum, cùm scilicet aqua in abdomine contenta corrumpitur, sibique innatantia viscera corrumpit.

Post hepar & lienem, serosam materiam, ad venam cavam translatam, attrahunt renes, & totum corpus à superflua illius copia liberant, ita ut si functio eorum cessaverit maxima seri copia in venis retineatur; quæ in abdomen effusa, hydropem ascitem brevi producit. Cessare autem potest renum attractio ex multis causis, frigidiori intemperie, tumoribus, ulceribus, & obstructionibus, quæ functionem eorum imminuere, abolere, vel intercipere valent.

Denique ob errorem externum seri distributio impeditur, quando magna copia aquæ frigidæ hauritur, quæ non possit regi à naturâ, & in venas sufficienter distribui. Sic refert Carolus Piso, quendam adolescentem tertianâ laborantem, cùm in paroxysmo aquam intemperantiùs bibisset, in ascitem incidisse, à quo tamen unius tabellæ diacarthami usu liberatus est aquâ in abdomine restante confertim redditâ. Si tamen diutiùs continuatus fuerit nimius ille aquæ potus, hydropem inducit non adeò facilè curabilem, propterea quod graves inde fiant obstructiones, & frigida inducatur viscerum intemperies, calore nativo admodum labefactato, unde hydrops curatu difficilis emergit

Per quas autem vias serosa illa materia è venis in capacitatem abdominis transferatur, à nonnullis dubitatum est. Quibus tamen simpliciter satisfieri posset, dicendo ex doctrina Hippocratis, in corpore vivente omnia esse transfluxibilia & permeabilia, ita ut urgente necessitate non solùm humores tenues ac serosi, sed etiam crassiores per meatus insensibiles partium transmittantur. Sic in pleuritide sanguis & pus, densam pleuræ membranæ pulmonem vestientis substantiam penetrant, ac per anacatharsim expelluntur. Sic in tibiæ ac cruris fracturâ, quæ illæsis musculis & cute contingit, sanies ex osse fracto manans, prædictarum partium substantiam penetrat, & inficit lintea fasciarum. Sic in hydrope ipso, sæpè ingens aquæ quantitas unâ die per alvum excernitur, exhibito hydragogo potentiori, quod fieri non potest, nisi aqua in abdomine contenta tunicas intestinorum pervadat.

Neque obstat, quod à Fernelio objicitur, frustrà conditas fore à natura tot patentes vias, si per cæcos meatus humores transferri possent.

Respondemus in motu humorum ordinario & naturali, totius corporis nutritioni destinato, necessarios esse ductus, per quos illi continuò, facilè, affatim fluere possint: Sed in casu extraordinario & urgente, providam naturam vias extraordinarias invenire, per quas materias noxias excernat, aut saltem in locum minùs incommodum deponat.

Objicit iterum Fernelius, in iis, qui ex urina per 20. dies suppressa extincti sunt, aquæ nihil deprehensum esse per cæcos illos ductus in abdomen defluxisse.

Respondemus, naturam non semper eodem modo operari circa causas præternaturales, neque humores noxios ad eadem loca deponere, sed ad eas partes præsertim, quæ magis dispositæ sunt eorum receptioni, utpote imbecilliores. Sic in urinæ suppressione, serosus humor per venas & arterias patenter decurrit, easque implet, & si quædam pars debilior reperiatur, in eam impetu ruit: unde fit, ut quidam comatosi, alii orthopnoici, alii ex alterius partis insignis læsione moriantur. Sic etiam nihil impedit, quin si partes abdominis, ad quas venarum & arteriarum extrema desinunt, debiliores reperiantur, humor serosus in illius capacitatem transferri valeat.

Neque verum est, quod Fernelius adstruere velle videtur, nunquam hydropem ex urinæ suppressione exoriri. Imò multoties ab hac causa produci, ratio & experientia docent; quemadmodum nos suprà ostendimus, ex læsa renum attractione, ab aliquo insigni illius vitio, hydropem contingere.

Hoc tamen advertendum est, urinæ suppressionem seri redundantiam efficere in venâ cavâ magis quàm in portæ ramis, per quos in primis humorem aquosum in abdominis capacitatem effluere, ex sequentibus apparebit.

Posset igitur satisfieri quæstioni propositæ, simpliciter dicendo, per cæcos & insensibiles partium ductus serosos humores transferri in abdominis capacitatem. Facile tamen est ductus conspicuos & patentes indicare, per quos liber est humoris serosi à venis in capacitatem illam commeatus.

Horum autem ductuum notitiam nobis indicavit Hippocrates. *Aphor. 55. sect. 7. Quibus*, inquit, *jecur aquâ repletum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, & moriuntur.* Cujus Aphorismi sensus talis est (à Galeno non satis perspectus) aquam ab hepate in ramos venæ portæ per omentum sparsos influere, & cùm illi repleti fuerint; vel tunicis eorum rarefactis per diapedesin, aut osculis patefactis per anastomosin, in cavitatem abdominis deferri. Idem in liene potest contingere, & fortè frequentiùs; cùm lien aquam magnâ copiâ è ventriculo trahat, ut ex multis Hippocratis locis innotescit. Et ex liene in omentum traduci, constat ejusdem Hippocr. sententiâ, 4. *de morbis* proposita, his verbis; *In ventriculum autem etiam potus fertur, quo cùm expletus fuerit, ab eo lien recipit, & ad venas omenti transmittit.* Ex prædictis videre est, per omenti venas, præcipuè quæ Epiploïcæ & Gastrepiploïcæ nominantur, aquam in abdomen effluere; quamvis per alias etiam venas exstillare possit.

Præter causas hydropis prædictas, quæ frequentiores sunt & magis ordinariæ, aliæ dantur minùs frequentes, ab Authoribus relatæ, & quibusdam observationibus confirmatæ, quæ scilicet ex peculiari quorundam partium vitio contingunt, non solùm hepatis, & lienis; sed etiam mesenterii, pancreatis, ventriculi, intestinorum, renum, vesicæ, & uteri: læsâ nimirum illarum partium homiosi à gravi quodam affectu, ut proprium alimentum corrumpant, & in serosum humorem colliquatione quadam convertant. Sic apud Gal. *comment. Aphor. 55. sect. 7.* vesiculæ hydatides in hepatis superficie interdum excitantur, quæ disruptæ, serosum humorem profundunt in capacitatem abdominis, ex cujus collectione hydrops emergit. Sic Fernelius existimat, hepar valdè exsiccatum findi, & rimis quibusdam dehiscere instar terræ siccæ, ac per illas rimas serum continuò effluens abdominis capacitatem replere. Alii verò dicunt, ex intestinis hydropem fieri posse, si illa perforentur, & homo statim non moriatur: sed humor aquosus in abdominis capacitatem ex iis stillet. Tum etiam ex renibus si valdè ulcerentur, & per ea ulcera serosus humor erumpat. Sic refert Platerus, in quodam hydropico utrumque renem multis ulceribus perforatum fuisse, unde sanies & serum in abdominis cavitatem effluxerat. Hydropis denique ex uteri vitio prognati habetur historia apud Sennertum, ex Joanne Heinzio, de ancillâ quadam hydropicâ, cujus viscera omnia salva inventa sunt, exceptis testibus, qui tumidi sunt reperti ad magnitudinem capitis infantis recens nati, tum etiam lividi, fungosi, & plurimis ulceribus conspersi, ex quibus serosa materia hydropem committens effluxerat.

Hydrops tympanites à tympano nomen habet; siquidem abdomen instar tympani tensum est, & si manu percutiatur, sonum consimilem edit: tensio autem illa est à flatibus in abdominis capacitate conclusis. Aliquando tamen contingit, flatus tympanitem efficientes, non in capacitate abdominis, sed in cavitatibus intestinorum contineri, quod observavit Platerus, dicens in quibusdam, qui tympanici putabantur, post mortem dissectis, nullum flatum è ventris cavo erupisse, nec ventrem subsedisse; sed intestina præsertim tenuiora, flatibus adeò distenta & convoluta prosiliisse, ut in ventrem denuò reponi nequirent.

Observandum autem est, rarò flatum tympanitem efficientem, solum in abdomine contineri; sed plerumque aquæ permixtum, quemadmodum etiam in ascite non aqua sola, sed flatus etiam in abdomine continetur, & uterque à prædominante nomen mutuatur. Si nimirum major flatuum, minor aquæ copia collecta sit; dicitur tympa-

tympanites: si verò aqua flatibus prævalet, ascites nominatur: si denique æqualis utriusque portio cumuletur, ambigit inter utrumque, ut dubitare liceat, utrum ascites, vel tympanites talis hydrops dici debeat.

Flatuum causa materialis est humor crudus & crassus, sive pituitosus ille sit, sive melancholicus, qui à calore exagitatus & attenuatus vapores crassos emittit, qui difficillimè discutiuntur, & illi vapores flatus nominantur.

Humor autem ille crudus & crassus in ventriculo & intestinis aliqua ex parte residet, sed multò magis intra diaphragmatis & intestinorum membranas continetur, unde difficilius quàm è cavitatibus partium prædictarum, evelli potest. Hujus rei fortem conjecturam facit Aphorismus Hipp. 11. *sect.* 6. *Quibus tormina, & circa umbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neq; aliter solvuntur, in hydropem siccum firmatur.* Cùm enim mesenterium parte anteriore intestinis alligetur, posteriore verò lumbis; facilè videre est, dolores ad umbilicum & lumbos spectantes, ex mesenterio prodire. Adde, quod dolorum contumacia causam denotet in profundo corporis & partium substantia conclusam, quæ nullo modo deturbari valeat. Si enim in ventriculi & intestinorum cavitatibus contineretur, facilius excludi posset.

De causa verò efficiente discrepant inter se authores, aliis frigidam intemperiem accusantibus, aliis verò calidam. Qui frigidam intemperiem accusant, se fautorem habere putant Galenum, dicentem flatus generari à calore debili. Quibus respondendum est calorem posse dici debilem respectu materiæ, quæ ab eo non potest discuti ac resolvi. Sed hoc potius adscribendum est ipsius materiæ defectui, non caloris, qui sæpè intensior est ac præternaturalis. Et certè agnoscendum est cum doctissimis Authoribus, materiam tympaniti generandæ magis idoneam esse humorem melancholicum adustum & atrabiliarium, qui à calore viscerum torrefaciente generatur. Qui quidem calor eandem materiam exagitat, & ex ea flatus crassos ac difficilè resolubiles educit.

Hydrops anasarca fit ab humore pituitoso, in totum corporis habitum effuso, qui ideò tumidus & albus appareat, unde leucophlegmatia nominatur. Generatur autem humor ille pituitosus ab hepate frigidiori, quod pro laudabili sanguine crudum & pituitosum producit, qui cùm substantiæ partium in homoiosi sufficienter agglutinari nequeat; portio illius crudior, & nutritioni inepta, restat in partibus, easque tumidas reddit, hincque anasarca seu leucophlegmatia exsurgit.

Affectus incipiens dicitur cachexia, quæ ab eadem causa procedit & eadem habet generationis principia; ita ut facilè cachexia in leucophlegmatiam degeneret, cùm differant tantùm secundum magis & minùs.

Causæ antecedentes sunt, quæcumque hepar impensè refrigerare valent, illiusque vim concoctricem plurimùm infringere ut alimenta frigida & humida largiùs assumta, suppressiones mensium & hæmorrhoidum, obstructiones & tumores frigidi, quales sunt scirrhosi: tum etiam hæmorrhagiæ copiosæ, aliorumque humorum magnæ ac diuturnæ evacuationes, à quibus calor nativus plurimùm imminuitur.

Signa hydropis, & cujusque illius speciei, ex prædictis satis manifesta sunt. In ascite enim aquosus humor in abdomine contentus, indicatur ex abdominis mole grandiori, tumore molliore ac latiore, qui per latera compressus, fluctuationis sensum manifestum repræsentat, & æger ipse, dum sese in alterutrum latus convertit murmur velut fluctuantis aquæ percipit, tum universa ventris moles in latus illud provolvitur. Hinc pedes & scrotum intumescunt; superiores verò partes graciliores evadunt ac contabescunt; urinæ sunt paucæ, crassæ atque interdum rubræ, quia exigua seri quantitas ad renes & vesicam transit, in iisque diu moratur & in illa mora crassescit ac coloratur. In progressu mobi difficultas respirandi adest, ob aquæ copiam diaphragmati incumbentem, præcipuè æger decumbit, ut ea de causa erectus manere ac sedere cogatur. Sitis etiam adest molesta, ex humoris salsedine, cui ventriculus natat. Ac denique febris continua & lenta excitatur ex ejusdem aquæ putredine, quæ viscera omnia sibi innatantia tandem labefactat & corrumpit.

In tympanite verò, venter percussus instar tympani sonum edit; moles abdominis minùs gravis est, quam in ascite: tormina præcesserunt circa umbilicum, & lumborum dolor; ægro supino jacente venter distentus ac durus manet, neque dum se convertit æger, ad latera devolvitur.

In anasarca denique non solùm venter, crura, & tibiæ, sed etiam manus, brachia, pectus, facies, & totum corpus intumescit, & ubicumque digito premitur, vestigium relinquit. Color cutis pallidus & cadaverosus; carnes molles & laxæ; urinæ tenues, albæ, respiratio difficilis, febris lenta non rarò consequitur.

Quod ad prognosin attinet, omnis hydrops periculosus est, & curatu difficilis: eoque difficilior, quò magis inveteratus. Sed inter species anasarca minus habet periculum: ascites verò & tympanites inter se ambigunt: ut nunc hic, nunc ille periculosior sit, pro majori vel minori gravitate causarum, à quibus dependet. Sic ascites à scirrho hepatis oriundus, aut ab ulcere alicujus partis internæ, periculosior est tympanite: si verò à nimio aquæ potu, aut obstructionibus non adeò inveteratis, minus infert periculum.

Hydrops faciliùs curatur in servis, quàm in liberis: in rusticis, quàm in nobilibus: quia cum desiderat famem, sitim, & multa alia tædia longamque patientiam, promptiùs succurritur his, qui facilè coguntur, quàm quibus noxia libertas est.

Hydrops à duritie lienis minùs periculosus est, quàm à duritie hepatis: quia lien minùs princeps membrum est, quam hepar.

Hydrops morbo acuto superveniens, malus: neque enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert ac mortem. Hipp. *Prognost.*

Quibus hepar aqua plenum erumpit in omentum, iis venter aqua impletur, & moriuntur. Hipp. *Aph.* 55. *sect.* 7.

Ab aqua inter cutem habita, si aqua, quæ in venis est, in ventrem confluxerit, morbi fit solutio. Hipp. *Aph.* 14. *sect.* 6. Hic aphorismus priori contrarius videtur. Sed contrarietas solvitur, dicendo Hippocr. in priori per ventrem intelligere capacitatem abdominis; in hoc verò, alvum. Si nimirum aqua per alvum affluxerit, morbi fit solutio. Quæ sententia clarius explicetur ab eodem Hipp. *in Coacis*, his verbis: *Incipiente hydrope alvi profluvium, sine apepsia, seu cruditate proveniens, morbum solvit.* Notanda est illa conditio, *incipiente hydrope*: nam si morbo inveterato contingat profluvium alvi, non est adeò tutum; quia ut plurimùm vitium aliquod, per morbi longitudinem contractum, in visceribus relinquitur, ut scirrhus, aut substantiæ corruptela, quod novæ aquæ proventum efficit, & mortem tandem inducit. Unde idem Hipp. *in Prorrhet.* eos qui ab hydrope servari debent, ἐυπλάγχνους esse debere affirmat, hoc est, sana & integra viscera habentes, seu à gravioribus illis affectibus immunia. Alioqui si cum scirrho, aut hepatis corruptione contingat alvi fluxus, citissimè moriuntur, docente Galeno 2. *ad Glauconem, cap.* 5. & Avicenna, qui sic loquitur: *Constrictio anhelitus, & solutio ventris, in tribus diebus mortem significant.*

Urinæ paucitas in hydropicis mala, & quò minor illius quantitas redditur, eò deterior est morbus, quia materia potulenta in ventrem confluit, & nihil ferè illius ad renes pervenit. Hinc Hipp. *in Coac. hydropico febriculoso urina pauca turbataque, lethalis, Contra verò, si urinæ quantitas augeatur, bene sperandum.* Quod eleganter à Celso proditum est. *Et tum demùm*, inquit, *secundæ valetudinis spes est, cùm plus humoris per urinam excernitur, quàm assumitur. Ideò bonum est singulis diebus urinam & potum metiri: tum etiam ventrem, lino circumducto, præsertìm dum remedia usurpantur, ut videamus, num ille decrescat, quod in bonis habendum est. Si verò augeatur, non obstantibus remediis, res in angusto est.*

Abscessus, vel maculæ in hydropicorum cruribus erumpentes, lethales. Hoc confirmat Hipp. 7. *epidem.* historiâ Biontis,

Biontis, & Cteſiphontis, quorum iſte, oborto abſceſſu in genu ſiniſtro, & ſuppurato, obiit. Huic verò, paulò ante mortem collectio cum rubore aliquantulum livido in femore dextro apparuit.

Hydropici, qui remediorum efficaciâ liberantur, ſi in eundem affectum reciderint, deſperati ſunt. Hippoc. *in Coac.* Significatur enim vitium aliquod immedicabile intra viſcera latitare, quod evacuatis aquis, novam earum generationem promovet.

Si æger ἐυσπλάγχνῳ ſit, & bonis viſceribus, ac conſtantibus viribus, cibum libenter aſſumat, bene concoquat, nec ab eo ingeſto affligatur, bene ſpiret, non doleat, neque tuſſis, neque ſitis adſit, lingua ne in ſomno quidem non inareſcat, alvus medicamentis celeriter moveatur, extra purgationem non admodum cita ſit, & naturaliter excernat, urina pro victus ratione mutationem ſubeat, laſſitudinis expers ſit: ſi hæc omnia adſint, æger bene ſe habet: ſi plurima, aliqua convaleſcentiæ ſpes eſt: ſi nulla, res deſperata eſt.

In ſicco hydrope ſtillicidium urinæ malum eſt Hippocrates *in Coacis.*

Tympanites in corpore atrabiliario, aut qui ſit ab atra bile multa in corpore redundante, lethalis eſt, & fruſtrà illi remedia adhibentur.

Si leucophlegmatiâ detento fortior diarrhœa ſupervenit, morbum ſolvit Hipp. *Aphor.29. ſect. 7.* Talis autem diarrhœa morbo incipiente, aut ſaltem non inveterato fieri debet, & viribus adhuc conſtantibus. Si enim ægro jam debili exiſtente contingat, periculoſa eſt.

Hydropis curatio verſatur in materiæ hæterogeneæ evacuatione, ſive illà in abdomine, ſive in toto habitu contineatur; cauſæ illam materiam producentis ablatione, & viſcerum, præſertim hepatis, roboratione. Cauſæ autem præcipuæ, & magis ordinariæ, ſunt obſtructiones graves & contumaces, tum etiam ſcirrhi: quorum affectuum curationes ex propriis capitibus deſumendæ ſunt. Si verò illæ ſufficiant, ad ſequentia hydropi magis appropriata erit progrediendum, eaque pro varietate cauſarum, & corporum ægrotantium, à prudenti Medico erunt varianda.

Ac primùm purgatio ſolemnis inſtituenda eſt, per apozema aperiens, phlegmagogum, & hydragogum in hunc modum compoſitum.

℞. Rad. eryngii, rubiæ tinctorum, apii, petroſel. & enulæ camp. an. ℥. j. rad. valerianæ aſari ebulli, & ireos noſtratis, an. ʒ. ß. cortic. rad. cappar. median. fraxini, & tamariſci, an. ʒ. vj. fol. agrimon. ceterach. capill. ven. chamædr. hyperici, abſinthii, centaur. min. an. M. j. ſoldanellæ M. ß. Sem. dauci, petroſel. maced. & fœniculi, an. ʒ. ß. liquiritiæ raſ. & pariul. mund. ana ℥. j. ſennæ mundat. Unc. j. ß. agarici in nodulo ligati ʒ. iij. Sem. ebuli. & rad. jalapæ, ana drach. j. Sem. zinzib. & caryophyll. an. ʒ. j. flor. geniſtæ, ſambuci, & tamariſci, an. P. j. Coquantur in æquis partibus aquæ chalybeatæ, & vini albi, ſub finem additi, ad ℔. i. ß. In colat. diſſolve ſyrup. de cichorio compoſiti cum rheo Unc. iv. fiat apozema clarum & aromat. ʒiij. cinam. pro iv. doſibus matutinis.

Poſt purgationem univerſalem utatur æger ſemel in ſeptimana pulvere ſequenti.

℞. Sennæ mundat. turbith. gummoſi, hermodactyl. Sem. ebuli, jalapæ, mechoacanan. Drach. j. cremor. tart. ʒ. ij. guttæ gummi Drach. ſem. pulv. diambræ, diarrhod. abb. & ſem. fœnic. an ℈. j. ſacchari canti Drachm. iij. fiat omnium pulvis, cujus ʒ. ij. vel ʒ. ij. ß. infundantur per noctem in vini albi ℥. iv. Capiat manè vinum & pulverem.

Syrupus rhamni cathartici, ex ſucco fructus illius cum ſaccharo compoſ. ad Unc. j. exhibitus, aquas mirabiliter educit. Sumendus eſt immediatè ante prandium.

Vel utatur ſyrupo magiſtrali, ex decocto apozematis conflato, aucta doſi purgantium, vel etiam ſequenti.

℞. Succi roſar. pallid. ℔. ij. ſuccor. rad. ebul. ireos noſtratis, fol. cichorii & agrim. an. ℔. ß. Sem. ebuli, rad. mechoac. & rhab. elect. ana ℥. ij. ſpicæ nardi ʒiij. ſantali citrin. ʒ. ij. cryſtalli tart. ℈. j. ſem. Infundantur per noctem, & poſt levem ebullitionem colentur. Deindè adde ſacchari albi parem colaturæ quantitatem. Coquantur in ſyrupum, cui adde ſalis abſinthii Unc. ſem. Capiat ℥. ij. cum juſculo aperiente, ſemel in ſeptimana.

Vel loco ſyrupi, aut alternatim cum ipſo pilulæ ſequentes uſurpari poterunt, quæ ſimul humores noxios expurgant, & obſtructiones reſerant.

℞. Aloës opt. ſucco abſinthii diligenter nutritæ Unc. ſem. Gummi ammoniaci in aceto ſoluti & trajecti, myrrhæ electæ & croci Martis cum ſulphure parati, an. drach. iij. ſalis abſinthii, tamariſci, an. Drach. ij. diacrydii & trochiſc. alhandal. an. Drach. j. croci, zinzib. & ſalis gemmei an. ℈. j. Cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul. de qua capiat Drach. ſem. bis in ſeptimana, duab. horis ante prandium.

Vina etiam purgantia ad hydropis curationem valdè commendantur, quorum variæ extant formulæ. Hæc verò efficaciſſima eſt.

℞. Rad. aſari & mechoac. ana Unc. ij. rad. ireos noſtrat. cort. rad. ebuli & ſambuci, an. Unc. j. rad. enulæ camp. Unc. ſem. abſinthii ſicci & epithymi, ana P. i. ſennæ mundat. ℥. j. ſoldanellæ ʒ. ij. trochiſc. de rhab. & eupator. ana ʒ. i. macis, & cinam. ana Drach. ß. ſcammonii ℈. iv. vini albi libr. ij. ß. Infundantur per triduum in B. M. vaſe probè clauſo. Servetur ſine colatura. Capiat. ℥. ij. vel iij. manè, aut ter in ſeptimana.

Inter remedia, aquis extrahendis idonea, maximè laudatur ſuccus ireos noſtratis, cum vino albo extractus, qui ad Unc. iij. exhiberi poteſt; alvum enim & urinas poterter movet. Quia verò aſperitate ſua faucibus & ventriculo moleſtus eſt cum manna, aut melle permiſceri ſolet. Maſſarias ita præſcribit.

℞. Succi ireos recenter extracti Unc. iij. mannæ calabrinæ ℥. i. ß. Miſce, fiat potio.

Platerus in obſervationibus: *Hydropico*, inquit, *cuidã propinavi ſuccũ ireos, ut biberet ad* ℥. ij. *addito melle, unde plurimùm & ſæpius minxit & dejecit. Et poſtquam repetiiſſet bis vel ter, detumuit venter, pedeſq; ſubſederũt, ſicq; ſanatus eſt.*

Rhabarbarum à nonnullis commendatur, quia purgando humores noxios hepar valdè roborat. Et Stocherus ſe multos curaſſe refert uſu rhab. ad ʒ. j. vel ij. ter tio, aut quarto quoque die exhibiti cum decocto aperiente. Tum etiam apud Scholtzium in Epiſtolis, habetur inſignis hiſtoria cujuſdam hydropici ſolo uſu rhab. perfectè ſanati, quod ſingulis diebus deglutiebat ea quantitate, quæ neceſſaria videbatur ad alvum ſubducendum.

Trochiſci de rhab. ab omnibus authoribus laudantur. Et Matthæus de Gradi. refert, ducem quendam Mediolanenſem hoc ſolo remedio fuiſſe curatum, cujus Drachm. ij. ſumebat bis in hebdomada.

Iiſdem trochiſcis ſe alium hydropicum curaſſe teſtatur Michaël Paſchalius, quos in pilulas efformabat propter amaritudinem.

Chymici extractum hellebori nigri, aquilam cœleſtem, & mercurium vitæ commendant, eaque aliis medicamentis vulgaribus permiſcent, unde copioſa ſequitur ſeroſi humoris evacuatio. Sed viribus admodum robuſtis opus eſt ad horum medicamentorum vehementiam tolerandam.

Mitiùs operatur mercurius dulcis, & mercurius diaphoreticus. At ſine manifeſta evacuatione, antimonium diaphoreticum, cum ſale petræ ad albedinem calcinatum; ac multò efficacius diaphoreticum ex butyro antimonii paratum, omnes hydropis ſpecies curat.

Verùm in omni purgantium adminiſtratione obſervandum eſt, purgantia, ſaltem validiora, non eſſe frequentiùs uſurpanda, ut docet Galen. 9. κατὰ τόπους, quia corpus debilitant, ut poſtea major aquarum proventus exoriatur. Ideò roborantia & aperientia frequentiùs quam purgantia erunt præſcribenda. Et experientia nos docet, evacuationem in hoc morbo, quæ fit per urinas, melius ſuccedere eâ, quæ fit per alvum.

Purgationum vice clyſteres injici poſſunt, quibus flatus diſcutiantur, aquæ educantur, & venter imminuatur, in hunc modum compoſiti.

℞. Fol. malvæ, mercurialis, braſſicæ rubræ, ana M. j. ſoldanellæ M. ß. ſem. aniſi, caryi, & anethi, ana ʒ. iij. flor. chimom. melilot. ſtœchad. & geniſtæ, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſolve catholici ℥. j. hieræ picræ ʒ. ß.

olei anethi, liliorum, & mellis comm. ana ʒ.ij. Fiat clyster, bis in hebdomade injiciendus. Vel

℞. Fermenti acrioris ʒ.ß. salis comm. P. i. Coquantur in aquæ q.s. In colat. dissolve urinæ pueri impubis ʒ.iv. olei rutacei ʒ.iij. mellis despumati ʒ.j. Fiat clyster, quem valde commendat Valeriola.

Sequens verò clyster insignem aquarum copiam educit.

℞. Pulpæ colocynth. ʒ.j. Infunde per noctem in vini albi ʒ.iij. Colaturæ adde decocti intestinorum vervecis ℔.j. olei communis ʒ.ij. salis petræ fusi ʒ.j. aceti fortis cochl. j. Fiat clyster. Vel

℞. Pulpæ colocynthid. ʒ.j. furfuris macri M.j. Decoquantur in vino albo, & fiat clyster. Vel

℞. Sem. carth. Unc.j. agarici opt. ʒ.ß. pulpæ colocynth. ʒ. iij. fol. centaur. minor chamædr. & absinthii utriusque, ana M.ß. Coquantur ad ℔.i. In colat. dissolve olei chamœmel. rutæ, & de cappar. an. ʒ.j. mellis rosac. ʒ. ij. Fiat clyster. Vel

℞. Decocti emollient. ℔.i. vini emetici turbidi ʒ. iv. diaphœn. ʒ.j. Fiat clyster.

Venæ sectio in hoc affectu meritò rejicitur, nisi fiat à suppressione mensium, vel hæmorrhoidum. Et tunc etiam, non nisi ab initio morbi, vena est aperienda, antequam hepar frigidam diathesin contraxerit.

Cauteria, vesicatoria, & scarificationes in hydropicis gangrænam sæpè afferre solent, quia calor partium pusillus facilè extinguitur. Ideoque satius est, ab hujusmodi remediis prorsus abstinere, licet nonnullis aliquando profuerint.

Paracentesis etiam rarò, aut nunquam celebranda est, quia ex eo pauci evadunt, præsertim cùm ægri, & affines illorum, eam operationem fieri nolint; nisi confirmato morbo; quando videlicet, corruptis visceribus, nulla salutis spes est. Ideo ut plurimùm, secundo, aut tertio ab operatione die intereunt. Prudentiores volunt apertionem esse faciendam in principio, vel augmento morbi, antequàm viscera labem contraxerint. Sed neque tunc temporis necessaria est, cùm aliis remediis, iisque tutioribus, morbus adhuc levior curari valeat.

Inter evacuantia remedia huic affectui proficua recensentur sudorifica, quæ ut in anasarca perpetuò prosunt, sic in tympanite ascite aliquando nocent, si nempe hepatis siccitas, ut non rarò fit, morbo originem dederit. Adde, quòd in hydropicis sudorem elicere ut plurimùm impossibile sit. Si tamen illa hepatis siccitas abfuerit, sudorifica in omni specie hydropis convenire possunt, præcipuè in declinatione morbi ad serosi humoris reliquias per habitum discutiendas. Sic Valeriola refert à se curatum asciticum decocto ligni sancti per 40. dies exhibito. Utile autem erit, idem decoctum cum aqua chalybeata, & vini albi portione componere. Chymici commendant antimonium diaphoreticum.

Martinus Rulandus sudorificum parat ex baccis juniperi; quæ cum urinas etiam movendi vim non exiguam habeant, utraque ratione plurimum prodesse poterunt. Illius compositio talis est.

℞. Granor. juniperi contus. M.iij. Vini generosi q.s. Decoquantur ad medias, & exhibeantur Unc.vj. singulis diebus manè, corpusque optimè regatur.

Horatius Reserus apud Scholtzium, se multos pueros, & nonnullas mulieres, anasarcâ laborantes curasse gloriatur usu syrupi sancti Ambrosii, qui sudorificus est, illiusque descriptio habetur in veteri dispensatorio, quod Luminare majus appellatur, quæ ita se habet.

℞. Milii excorticati Unc. ij. aquæ fontis ℔. ß. Bulliant donec Unc. iij. vel iv. illius aquæ supersint. Quæ percolata, cum æquali vini albi generosi portione misceatur, deturque calidum hydropico: copiosissimè enim sudabit, si texeris diligenter.

At verò cæteris præstant medicamentis, quæ per urinas serosos humores evacuant, & felicior ut plurimùm curatio hac viâ solet succedere.

Inter præcipua habetur succus chærefolii, cujus Unc. ij. exhibentur manè cum vino albo per plures dies.

Vina aperientia diuretica in hoc casu plurimùm etiam conferre solent: quorum exemplum tale esse potest.

℞. Rad. enulæ cam. apii, fœniculi, iridis, siccarum ana unc.j. sem. rad. valerianæ, gentianæ, asari, scillæ, ana Drach. j. corticis med. sambuci & ligni sassafras, ana Drach. vj. fol. absinthii, agrim. chamædr. capill. ven. siccort. ana Drach. ij. summit. centaur. min. & flor. genist. ana Drach. j. sem. petrosel. ammeos anethi, ana Drach. i. sem. cinamomi Drach. ij. spicæ nardi Drach. sem. Conquassentur omnia, & infundantur in vini albi mensuris ij. vel iij. per aliquot dies. Deinde hoc vino utatur omni manè.

In eundem usum referri potest vinum chalybeatum compositum, in obstructione descriptum.

Inter diuretica etiam censendum est decoctum juniperi suprà relatum. Quod etiam, si nimia ejus caliditas timeatur, in aqua parari poterit, eique spiritus vitrioli tantillùm admisceri.

Fonseca commendat usum terebinthinæ cum aqua hordei lotæ, ejusque ʒ. sem. exhibet bis in septimana.

Ac denique spiritus salis, tartari, & vitrioli, justa dosi exhibiti, cum apozemate, aut alio decocto aperiente, per aliquot dies, miranda præstant, quia summa tenuitate prædita in omnes corporis meatus facilè penetrant, eosque aperiunt. Idem præstant sales absinthii, juniperi stipitum fabarum; & similes cum vino albo exhibiti. Vel salium defectu lixivia ex eorum cineribus parata sufficiant.

Mathiolus *ad cap. 87. lib. 2. Dioscorid. Lixivium*, inquit, *ex vino albo, & juniperi cinere paratum 4. aut 5. unciarum pondere potum, valentissimè urinam pellit, ita ut nonnullos viderim hydropicos hoc tantum auxilio sanatos.*

Præterea in toto curationis decursu roborantia hepar nunquam omittenda. Quia frustrà aquas educimus, nisi novam earum generationem inhibeamus. Quod non nisi hepar reficiendo, & ad pristinam temperiem revocando consequi possumus.

Inter præcipua roborantia recenseri debet aqua cinamomi; Cujus cochlear unum manè vel antè cœnam interdum exhiberi poterit.

At maximè laudatur à Gal. 8. κατα τόπους electuarium cyphoides, ab Arabibus *de vino* appellatum. Cujus Unc. sem. manè exhiberi poterit, illius compositio ab Hollerio correcta ita se habet.

℞. Passul. corinth. mundat. ℔ sem. Coquantur in vino veteri generoso ad pultis consistentiam. Tusas excerne per setaceum. Tum admisce conservæ anthos., cortic. citri conditi, cinam. acuti inter. an. ʒ.i. pulver. aromat. ros. diamarg. calidi, diacinam. ana Scrup. ij. ligni aloës odorif. ʒ. sem. croci ℈. sem. Misce, fiat electuarium molle.

Opiata ad obstructiones hepatis præscripta hîc etiam erit utilissima.

Plurimùm etiam valet conserva absinthii pontici, ex una parte comarum illius, & tribus sacchari partibus composita. Cujus usu nonnullos hydropicos percuratos fuisse testatur Mathiolus, *cap. de absinthio.*

Posterius opiatam componit ex conserva rosar. specifico stomachico, croco martis, & ol. vitrioli quo solo remedio se hydropicos curasse gloriatur. Specificum autem stomachicum est antimonium fixum.

Cæterùm in potu hydropicorum maximum versatur curationis momentum. Illius idcircò curam exactam habere opus est, ut parcissimè bibat æger, & sitim toleret, quantùm potest. Multos enim omnimodâ potus abstinentiâ & assorum usu, sine alio remedio convaluisse, notum est. Pro potu utatur æger vino enulato, vel absinthite, vel juniperino, vel chalybeato, vel prædictis etiam chalybeatis. Jubet Avicenna, ne aquam quidem videant hydropici. Si tamen nimia calefactio aut exsiccatio metuatur, vel æger sit abstemius, uti poterit decocto juniperi, ligni sancti & sassafras, vel decocto rad. rubiæ tinctorum, quæ urinas potenter movet; iisque vel solis, vel cum vino albo permixtis. Cùm autem, ut anteà dictum est, potus abstinentia maxima esse debeat, sitis tamen admodum urgeat; illa per vices fallenda est, vel oris collutione cum aqua chalybeata & aceto, frequenter mandendo grana aliquot mastiches, vel quidvis ejusdem facultatis. Aquam enim plurimam in os eliciet. Non ut quibusdam videtur, è capite solo, sed ex ventriculo, & ex abdominis

minis capacitate, ſicque multis eſt hominibus profutura.

De cibis, hoc tantum dicemus ſicciores eſſe eligendos, & dulcia, ut peſtem, eſſe fugienda.

Dum remedia interna celebrantur, externa etiam adminiſtranda ſunt. Illa enim non parùm conferunt ad ventris tumorem diſcutiendum. Ad hanc rem componuntur fomenta, ſacculi, unguenta, cataplaſmata, & emplaſtra, quorum præcipua in hunc modum ſe habent.

℞. Rad. althææ, liliorum, cyperi, cortic. rad. capparis mediani fraxini, tamariſci, ebuli, & ſerpentariæ major. ana ℥.iij. fol. abſinthii, agrimonii, majoranæ, origani, calamenti, pulegii, rutæ, chamædr. chamæm. abrotani & ſambuci, ana M.j. Sem. petroſel. aneti, & cumini, an. ℥.j. Flor. chamæm. melilot. & geniſtæ, ana P.iij. ſpicæ nardi ſchœnanthos, nucis moſchat. caryophyll. & cinam. ana ℥. ſem. ſalis & aluminis, ana ℔.ß. Fiat omnium decoctio in lixivio facto ex cineribus quercus vel ſarmentorum, qua foveatur totus venter calidè ante cibum, cum ſpongiis in ea imbutis & expreſſis. Vel

℞. Urinæ pueri mund. ℔.iv. ſalis prunellæ ℥.iij. Bulliant ad tertiæ partis conſumptionem pro fotu.

Aquapendens aquam calcis prædicat, in qua ſpongiam novam, quæ totum abdomen comprehendat, exprimit, eamque ſuperligat. Sic enim aquas hydropicorum inſenſibiliter abſumi, & frigidam humidamque ulcerum intemperiem tolli, & lienem induratum aliquando ſanari aſſerit. Claudinus verò calcem in aqua thermali ſalſa, ſulphurea, aut nitroſa extinguit, ſpongiam in ea expreſſam faſciis arctè ventri alligat, & diu ibi detinet, ſubindeque permutat. Sacculi parari poſſunt ex materia prioris fomenti, in vino albo decoqui, & calidè ventri admoveri.

Poſt fotum lineatur venter ol. anethino, rutaceo, irino, cum pulvere ammoniaci, galangæ, aneth. baccarum lauri, & ſimilibus.

Inunctio ex ol. ſcorpion. Mathioli, cum pauco oleo roriſmarini utiliſſima eſt.

Multi unguenta, & linimenta componunt ex purgantibus validioribus, quæ hydropicorum aquas potenter detrahunt, & diſtentum abdomen remittunt.

Verùm illa periculoſa ſunt. Inſerta namque muſculis & membranis vis purgatoria, lethale ſæpè alvi profluvium ciet.

Poſt linimenta, vel etiam iis omiſſis, cataplaſma vel emplaſtra imponi poterunt. Sequens præſtantiſſimum eſt.

℞. Rad. cucum. agreſt. optimè contuſæ, & in aceto ſcil. per 24. horas macera. ℔.j. mellis deſpumati ℔.ij. Miſce, & bulliant ad conſiſtentiam cerati, & in fine adde cumini ſubtiliter pulverati ℥.iv. Fiat emplaſtrum abdomini applicandum, & ſingulis diebus renovandum. Vel

℞. Stercoris bovini ſiccati ℔.j. ſulphuris vivi, & ſem. cumini pulverat. ana ʒ.ij. ſapæ vel urinæ pueri q.ſ. Fiat cataplaſma.

Cataplaſma ex raphanis contuſis, umbilico & lumbis admotum, alvum & urinas movet.

Galenus commendat cataplaſma ex cochleis cum ſuis teſtis contuſis, quod ventri admotum ibi detinendum eſt, donec ſponte cadat; aquas hydropicorum potenter abſumit. In emplaſtri formam redactũ tale componitur à Valeriolâ.

℞. Stercoris vaccini lib.j. ſterc. caprini ℔.ſem. Bulliant ſimul in aceto fortiſſimo, & in mortario contundantur, addendo ſulphur. vivi ℥.iiij. alumin. ℥.j. ſuccor. thymelææ & ebuli recent. extractorum, an. ℥iij. farin. lupin. & orobi, an. ℥.ij. pulver. ſoldanell. quart. j. aniſi, marathri, cumini, an. ℥.ij. ſalis comm. torrefacti ʒ.iij. terebinth. ℥.iv. picis navalis ℥.vj. Miſce, fiat emplaſtrum.

Obſervatione dignum eſt, quod ſibi experientiâ compertum eſſe teſtantur Uvierus & Varignana, bufonem ſylveſtrem, qui in nemoribus reperitur, per ventrem ſectum & renibus obligatum aquas hydropicorum per urinas educere, & cum amplius evacuare volumus applicationem eſſe renovandam.

Petræus verò refert ejuſdem bufonis pulverem in clybano ſiccatum & calcinatum ʒ. ſem. pondere in vino, vel alio liquore propinatum, per urinas hydropem mirificè expellere. Cujus experimenti inventor primus, mortis acceleratione in eo quærens inſperatò convaluit. Sequens etiam ceratum ex bufone paratum utiliſſimum eſt.

℞. Bufonum ℔.ij. ſucci ebul. ℔ ij. olei lib.j. ceræ ℔.ß. Bulliant in olla lutata ad mediæ partis conſumptionem. Colentur fiat ceratum, quod extenditur ſupra alutam, & regioni lienis applicetur, aquas omnes evacuat.

Toto curationis decurſu roborantia ventriculo admovenda ſunt. Et in primis hepati, dum tumor ſubſidere incipit, aut non eſt adeò inſignis, ut topicorum penetrationem ad hepar impedire queat.

℞. Ol. flor. arantiorum ℥.j. olei dè ſpica ʒ.iij. unguenti roſac. cerati ſtomachici Gal. ana ʒ.ij. ol. maſtich. ſtillatitii ℈.ij. abſinthii ſtill. ℈.j. ol. nucis moſchat. ʒ.j. ſem. Ceræ albæ parum. Miſce, fiat linimentum ventriculo applicandum.

℞. Comas abſinthii pontic. ʒ.iij. marrubii. roriſm. ana Drach.ij. roſar. rubr. P.ij. flor. chamæm. fol. lauri, ana M.ß. cortic. arantiorum, ligni aloës odorif. ana Drach.iij. rad. cyperi, ſchœnanthos, ſpicæ nardi, ana ℥. ſem. cum vini optimi partibus duabus, aquæ abſinthii & agrim. ana parte unâ, fiat decoctio, qua foveatur regio hepatis cum ſpongia vino abſinthite elota.

℞. Unguenti roſac. cerati ſantal. Unc.iij. roſar. rubr. ſem. endiviæ & acetoſæ, ana Drach.j. ſpicæ nardi ſchœnanth. abſinthii ſicci, ſtyrac. calamit. ana Scrup. iv. ol. maſtich. vel de abſinthio q.ſ. Fiat linimentum applicandum eidem parti poſt fotum.

Ut plurimum in hydrope crura, tibiæ, & pedes cœdemaroſo tumore afficiuntur, ad eumque diſcutiendum conveniet lixivium, in quo rad. ebuli & enulæ camp. folia roriſm. majoran. thymi, lauri, origani, ſal, & alumen incocta fuerint.

Quamvis autem ut plurimum propoſita curatio uſurpanda ſit, aliquando tamen minùs conveniens eſt, quando nimirum hydrops in calido & ſicco temperamento, à cauſis calefacientibus, calorem nativum diſſipantibus, productus eſt, quemadmodum in febribus bilioſis & vehementibus ſolet accidere. Tum enim hepatica frigida cum aperientibus minus calidis conveniunt, qualia in febribus diuturnis uſurpari ſolent. Tum etiam ſyrupus magiſtralis ſuprà deſcriptus, ex ſuccis roſar. cichorii & agrim. compoſitus, in hoc caſu maximè conveniet.

Pro potu ſumatur decoctum rad. cichorii, & calcitrapæ, guſtui non ingratum, vel aliorum aperientium temperatorum; ſed liberaliore quantitate, quam quæ ſuprà propoſita eſt, quæ nimirum ſitim leniat, jecoris ardorem temperet, idque reſiccatum humectet. Quam doctrinam quamvis ab Avicenna, Trallrano, aliiſque ſancita eſt, quia tamen à nonnullis paradoxa videtur, & magni eſt in uſu practico momenti, non erit inutile inſigni exemplo confirmare, à Baptiſta Montano relato *conſ.* 263. his verbis: *Vidi*, inquit, *Veneti religioſum quemdam Ordinis Prædicatorii, hydropicũ ex aſcite & tympanite, qui fuit curatus. Adfuerunt mecum excellentiſſimi Medici plurimi, ſcilicet Papienſis, Eugubinus, Trincavella, & alii. Habebat is, ut dixi, aſcitem cum tympanite, & tabem cum febre hectica. Oportebat eum exſiccare & humectare. Quare eramus in maxima diſcordia. Ego volebam, ut multum biberet, ſed quæ aperirent, quia habebat plurimas obſtructiones, præterea ut humectaretur, quia ad tabem pervenerat. Ordinabam ego ſyrupum acetoſum, cum omnibus quæ provocant urinam. Eugubinus nolebat quicquam eſſe bibendum, & narrabat de quodam hiſtoriam, qui per ſicca fuit curatus. Papienſis, ut litem dirimeret, concluſit neque liberaliter, neque omnino nihil eſſe bibendum. Res extrahebatur uſque ad noctem. Deducebant nobiles unumquemque Medicum ad ſuam cymbam. Ibi tum Papienſis, quòd anteà diſſimulaverat, converſus ad magnificum quemdam, dixit; Si vultis curare hunc dominum, profectò non aliud erit faciendum, quàm quod conſuluit Baptiſta Montanus.*

In hoc etiam caſu maximè conveniunt medicamenta ex chalybe, tartaro, & vitriolo, quia citra inſignem calefactionem potenter aperiunt & urinas movent.

At cæteris remediis palmam prætripiunt in hoc caſu aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, quæ viſcera potenter deobſtruunt, aquas per urinas evacuant, & viſcerum intemperiem corrigunt. Unde experientiâ conſtat, multos

hydropicos quotannis aquarum Spadanarum usu percurari.

Narrat Avicenna *cap. de cura ascitis*, historiam mulieris cujusdam, *quam hydropisis attrivit*, ut ipse loquitur, & *magnificata est super eam, & ipsa mulier comedit quantitatem malorum granatorum, tam maximam, quod ejus relatio est incredibilis, & sanata est.*

Et Varignana refert ex Plateario, quòd quædam vetula coxit in olla succum plantaginis ad medietatem, & dedit hydropico de causa calida, ad bibendum quotidie, & sic curatus.

Quibus exemplis patet, hydropem aliquando refrigerantibus curari. Iisque addere possumus Christophori à Vega testimonium, qui *lib.* 3. *art. medic. sect.* 8. *cap.* 12. *Tympanitem*, inquit, *vidimus à calida jecoris intemperie natum, quem refrigerantibus curavimus, jecori superponentes succum endiviæ, & cichorii, cum pauco aceto, & cichorium edendum dantes, atque endiviam.*

PRAXEOS MEDICÆ LIBER DUODECIMUS.

DE AFFECTIBUS LIENIS.

PRÆFATIO.

QUAMVIS lien omni morborum genere, tam similari, quam organico, & communi affici valeat: eos tamen solummodo, qui in praxi frequentius occurrere consueverunt, explicare decrevimus, & sex capitibus comprehendere. Quorum primum erit de inflammatione. Secundum, de dolore. Tertium, de obstructione & tumore, seu inflatione. Quartum, de scirrho. Quintum, de melancholia hypochondriaca. Sextum, de scorbutica affectione.

CAPUT I.

De inflammatione Lienis.

INflammatione lienis ejusdem est naturæ cum hepatis inflammatione. In eo tantùm differt, quod rarius sit à sanguine puro; frequentiùs à sanguine melancholico. Easdem etiam habet causas, tam conjunctas, quam antecedentes. Diagnosis verò diversa est.

Signa igitur inflammati lienis sunt, tumor & dolor in sinistro hypochondrio, qui interdum ad diaphragma & sinistrum humerum extenduntur, gravitas etiam adest, & pulsatio in eodem hypochondrio: febris assidua, cibi fastidium, sitis, lentor nigricans linguæ adhærens, molestus dexter decubitus, propter visceris gravitatem ventriculo incumbentis: interdum etiam sinister, si tumor ingens fuerit, quia comprimitur tunc à ventriculo & hepate: tumor interdum lienis figuram retinet, interdum totum sinistrum hypochondrium implet, interdum etiam infra umbilicum apparet, multiplicatâ materiâ, & inflammatione vicinas partes, præcipuè umbilicum, occupante.

Intensiora autem & remissiora prædicta signa apparent, cum aliqua etiam varietate, pro varia humorum miscella. Si enim sanguini melancholico bilis admixta sit, urinæ sunt rubicundiores, os amarescit, sitis intensior, febris ardens, & tertio die ingravescens, vigiliæ tensæ, & interdum deliria. Si sit admixta pituita, color est pallidus, febris & sitis minor, & dolor remissior. Si verò sanguis melancholicus purus sit, durities major est, color corporis nigricat, interdum urina: aliaque dominantis melancholiæ indicia apparent.

Prognosis ferè eadem est, quæ hepatis inflammationis; attamen paulò minus periculosa, cùm hepar sit nobilius. Si ægrum non interimat, vel crisi terminatur, vel resolutione solvitur, vel suppuratione, vel induratione, qua ad scirrhum degenerat. Crisis bona sæpè contingit per hæmorrhagiam naris sinistræ, urinæ, vel alvi profluvium.

Curatio hujus affectus eadem instituenda est, quæ in hepatis inflammatione fuit proposita; si sequentes tantùm adhibeantur differentiæ.

Primò, quòd venæ sectio, liene inflammato, in brachio sinistro celebranda sit, & non tam frequenter, ut in hepatis inflammatione: quia hepar, fons sanguinis, largiori indiget evacuatione. Quod verò de apertione salvatellæ ab Authoribus circumfertur, quam lienem peculiariter exonerare aiunt, superstitiosum quibusdam, & jam ferè in usu practico obsolevit. Utiliùs enim multò è basilica vena, ad omnes implendas indicationes, sanguis detrahitur, ex multorum opinione.

Secundò, quòd topica, quæ in inflammatione hepatis hypochondrio dextro admovebantur, hîc sinistro applicentur.

Tertiò, quòd in dictorum topicorum usu, adstringentia non sunt tanta cura, & tam diu continuanda: quia cùm lien sit pars minùs princeps, illius robori tantoperè studendum non est.

Reliqua ex inflammationis hepatis curatione desumantur.

CAPUT II.

De dolore Lienis.

DOlor interdum lienem affligit citra febrem & duritiem, quæ tactui renitatur, isque à flatu exoritur, qui non solùm lienis substantiam, quæ ferè insensilis est, sed etiam membranam ipsum vestientem distendit.

Ab inflammatione facilè distinguitur, per febris & renitentiæ absentiam. Difficilius verò à colico dolore, quia colon intestinum spleni subjicitur & incumbit: distinguuntur tamen, quod dolor splenicus gravis sit, & in uno loco fixus; colicus verò distendens, acutus, mobilis, & ad totum ventrem excurrens.

Curatio hujus doloris perficitur clysteribus carminantibus, purgatione convenienti, fomentisque emollientibus ac discutientibus, aceto adjecto. Tum etiam linimentis compositis ex ol. lilior. chamæm. capparum, absinthii, cum modico spicæ & aceti.

Si post horum remediorum usum dolor persistat, cucurbitula sinistro hypochondrio erit admovenda, modò nulla inflammationis aut fluxionis suspicio fuerit.

CAPUT III.

De obstructione, & tumore, seu inflatione Lienis.

LIen obstructionibus obnoxius est non minùs, quàm hepar, imo & frequentiùs; quandoquidem crassiori sanguinis

ſanguinis parti recipiendæ deſtinatus eſt, ac magis fœculentæ; quæ ideò facilius in venis illius retinetur, vel in meatibus inſenſibilibus hæret, propter mollitiem & laxitatem partis, craſſorum humorum receptioni magis idoneam. Et quando humor craſſus ſubſtantiæ lienis hæret, tumorem in parte efficit, ac inflationem. Et quidem ſi humor ille diuturnâ morâ craſſeſcat ac duritiem nanciſcatur, ſcirrhum generare ſolet, quandiu verò liquidior manet admixtione pituitæ, ad œdematoſi tumoris naturam accedit, qui illis præcipuè familiaris eſt, qui in locis paluſtribus humidiſque degunt: vel qui frigidis alimentis veſcuntur, aut frigidæ potu largiori utuntur. Si verò tumor ille mollior & laxior fuerit; inflatio ſimpliciter appellatur, cujus cauſa eſt materia partim pituitoſa, partim flatulenta. Hujuſmodi obſtructionibus, tumoribus, & inflationibus affecti, lienoſi vulgò nominantur.

Cauſæ lienis obſtructiones generantes, eædem omninò ſunt, quæ in hepatis obſtructione fuere propoſitæ, & hanc vel illam partem afficiunt, prout magis, vel minus diſpoſitæ ſunt ad eas recipiendas. Non raro autem utrumque viſcus ſimul afficitur. Vix enim humores craſſi poſſunt in uno viſcere luxuriare, quin portio eorum ad aliud quoque deferatur.

Diſtinguitur obſtructio lienis ab obſtructione hepatis, ex ſitu partis affectæ. Gravitas enim percipitur in ſiniſtro hypochondrio, & interdum dolor, præſertim in curſu, vel concitatiore ambulatione, aut equitatione, & contractándo hypochondrium, tenſio & renitentia quædam invenitur; tum color faciei lividus percipitur, & reliqua melancholiæ dominantis indicia apparent.

Affectus eſt pertinax & diuturnus, ob partis mollitiem & laxitatem, cujus ratione ab humore imbibito ſeſe facilè expedire non poteſt; & ſi in vetuſtatem abeat, nec citò curetur, in ſcirrhum degenerat.

Curatio eadem competit, quæ in hepatis obſtructione fuit propoſita, addendo ea, quæ peculiariter lienem reſpiciunt, & humori melancholico præparando expurgandoque dicata ſunt.

His autem pilulæ de ammoniaco ſequentes, tanquam efficaciſſimæ, addendæ ſunt, & in frequenti uſu habendæ.

℞. Ammoniaci pinguis in aceto ſcillitico ſoluti Unc. j. extracti aloës Unc. ſemis, Cryſtalli tart. Drach. j. myrrhæ, croci, ana ʒ. ſem. maſtiches benzoini, ſalis fraxini, & abſinthii ana ℈. j. Cum oxymel. ſcillit. fiat maſſa pilular. Doſis Drach. ſem. bis in ſeptimana, purgationibus interjectis.

In apozematis, aliiſque aperientibus remediis liquidioribus, oxymel ſimplex, & ſcilliticum utiliter diſſolvuntur, ad craſſos & terreſtres humores potenter diſſecandos.

Præ cæteris autem remediis quæ ex chalybe componuntur, ad lienis obſtructiones referendas ſunt efficaciſſima.

Imò verò pro potu ordinario aqua ferrata, vel chalybeata uſurpanda eſt, quæ lienem imminuere, ut inquit Celſus, ex eo cognoſcitur; quòd ea animalia, quæ apud fabros ferrarios educata ſunt, exiguos lienes habent.

Fomentis acetum addatur loco vini albi, quòd majorem penetrationem conciliet, quæ neceſſaria eſt in humore craſſiori. Adde quòd Galen. in affectibus lienis acetum valdè commendet, in remediis tum internis, tum externis uſurpatum.

Cataplaſmatis addatur cicutâ, tanquam efficaciſſima ad tumores emolliendos & diſcutiendos.

Efficax fit cataplaſma ex nicotiana viridi, cocta in oleo & vino albo.

Ex oleo etiam cocto cum nicotiana & vino albo, ad vini conſumptionem, fieri poteſt litus admodum efficax. Amatus Luſit. *curat.* 61. *cent.* 5. curationem proponit obſtructionis lienis, à quartana febre relictæ, quæ ſublata eſt decocto rad. chinæ, per 20. dies, poſt convenientes purgationes uſurpato.

CAPUT IV.

De Scirrho Lienis.

MAteria lienis obſtructionem efficiens diuturnâ morâ craſſeſcit magis ac magis, & ſcirrhoſam duritiem contrahit. Cùm autem eadem ſit natura ſcirrhi, lienis & hepatis; quæcumque de hepatis ſcirrho à nobis dicta ſunt, in hunc etiam locum transferri poſſunt.

Diagnoſis etiam ſcirrhi lienis eadem eſt, cum ſcirrhi hepatis diagnoſi, niſi quòd in illo durities & renitentia percipiantur in ſiniſtro hypochondrio.

A tumore flatuoſo, ſeu inflatione diſtinguitur, quòd in ſcirrho major ſit gravitas, quàm in flatuoſo tumore, qui etiam digitis compreſſis cedit, & murmur ac ſonum edit, qui in ſcirrho non reperiuntur.

Si à ſola melancholia fiat, inſignia atque evidentia prædominantis melancholiæ ſigna apparent: Si verò pituitam admixtam habeat, cachexia pituitoſa in toto corpore apparet.

Prognoſis etiam eadem eſt cum hepatis ſcirrhi prognoſi; niſi quòd lienis ſcirrhus faciliorem aliquantulum curationem obtineat; propterea quòd viſcus ignobilius fortiora citra noxam toleret remedia.

Ac denique curatio ſcirrhi lienis eadem omninò eſt cum ea, quæ pro hepatis ſcirrho fuit propoſita.

Quia tamen per gradus ineunda curatio eſt, & à mitioribus ad valentiora progrediendum, ea priùs remedia uſurpanda erunt, quæ obſtructionibus hepatis & lienis convenire diximus. Et inter medicamenta chalybeata ibidem laudata, maximè conveniunt pilulæ ex chalybe, de ammoniaco, aliiſque compoſitæ, in obſtructione hepatis deſcriptæ.

Ex remediis verò pro hepatis ſcirrho propoſitis, magno in pretio habendæ ſunt pilulæ ex aloë, ammoniaco, & mercurio dulci; quæ tamen non abundè ſatisfaciunt. Opiata ſequens utramque paginam implebit, niſi morbus ſit prorſus incurabilis.

℞. Gummi ammon. opopanac. & bdellii, an. ʒ.ij. Diſſolvantur in vino albo, colentur, & coquantur: deinde adde confect. hamech. & diaphœn. an. ʒ.ij. catholici dupl. ʒ.ß. pilular. fœtid. ʒ.ij. Fiat opiata de qua capiat ℥.ß. addendo mercurii dulcis gr. xx. continuando per plures dies conſequentes, ſicque tumor & durities evaneſcent.

At præter illa remedia & præcepta in prædictis curationibus propoſita, ſequentia in hoc morbo obſervanda ſunt.

Primò quòd de ſanguinis miſſione valde dubitetus. Hæc tamen difficultas reſolvitur, concludendo eam convenire poſſe in principio. At morbo inveterato minime prodeſſe.

Secundò, inter ſpecifica remedia commendantur à Solenandro & Fonſeca urtica mortua; quæ Geliopſis dicitur, ſeu lamium Plinii. Itali herbam lienis vocant. Hanc cum vino tenui decoctam ad ʒ. j. exhibent, vel Pulveris illius Drach. j. cum eodem vino, aut alio liquore idoneo, feliciſſimo ſucceſſu.

Tertiò, præter fomenta ibi enumerata, Aquapendens in Chirurgia, abdominis fotum, ex ſpongia in aqua calcis expreſſa admotum prædicat, eoque ſcirrhum lienis & hydropem curatam aſſerit.

Quartò, præter unguenta, dictis locis propoſita, ſequens, tanquam mirabile, laudatur ab Amato Luſitano, cujus uſu ſe ſcirrhum lienis, curaſſe gloriatur, idque à Medicis Ferrarienſibus accepiſſe refert.

℞. Ol. commun. ℔. iij. medullæ crurum bovis ℔. j. butyri recentis ℔.ß. ſucci bryoniæ: & cyclam. an. ℔. j. Bulliant lento igne ferè ad conſump. ſuccorum. Colaturæ adde ceræ citrin. ʒ.viij. ceterach. cortic. capparis, tamariſci, Sem. agni caſti, an. ʒ.ij. Miſce, fiat unguentum.

Ita deſcribitur ab Amato. Sed nimia eſt illius quantitas pro unico ægrotante. Poterit ergo imminui in hunc modum.

℞. Ol. com. ʒ.iij. medullæ cruris bovis ʒ.j. butyri recent. ʒ.ſem. Bulliant lento igne ferè ad conſumpt. ſuccor. Colaturæ adde cort. citrin. ʒ.j. pulv. ceterach. cort. capp. tamariſci, & Semin. agni caſti, an. ʒ.ij. Fiat unguentum.

Quintò cataplasmata sequentia maximæ sunt efficaciæ.

℞. Rad. cucumer. agrest. ℔.j. fol. malvæ & violar. ana M.ij. Coquantur ad putrilaginem. Contundantur & trajiciantur per setaceum: deinde adde ol. de cappar. & tamarisci an. Unc.j. aceti scillitic. parum. Fiat cataplasma.

℞. Fermenti acrioris ℔. ij. Coquantur in æquis partibus olei & vini ad formam cataplasmatis.

Denique præter emplastrum in scirrho hepatis propositum, sequentia erunt efficacissima.

℞. Gummi ammon. ℥. iv. Dissolvantur in aceto forti, postea colentur & bulliant ad consumptionem aceti; deinde adde ceræ parum. Fiat emplastrum.

℞. Cicutæ M.iv. ammoniaci ℔.ß. Infundantur aceto dies octo, deinde bulliant dum ammon. solvatur, hinc per pannum lineum valide exprimatur, iterumque expressus liquor ebulliat parum, adjecta cerâ ol. amygdal. fiat emplastrum.

℞. Succi malvæ, nasturtii aquatici, caulium, & rad. filicis, an. ℥.ij. gummi ammoniac. Unc. iv. aceti parum. Dissolve simul lento igne, postea coquantur; postremò colentur, tandem recoquantur ad syrupi consistentiam, & cum ℥.j. ol. de capparibus, & ceræ q.s. fiat spanadrap. regioni lienis applicandum, & tertio quoque die renovandū.

Aquapendens loco citato, lienes induratos sequenti emplastro plures sanatos fuisse asseverat, quod sit ex duabus partibus ammoniaci ex aceto dissoluti, una succi nicotianæ, unâ, resinæ pini, terebinth. & succi ebuli, unâ ol. de cappar. & ceræ novæ q.s. ad emplastri seu cerati formam adipiscendam.

CAPUT V.

De Melancholia Hypochondriaca.

LIcèt omnes partes hypochondria constituentes, in hoc morbo afficiantur, lien tamen pars affecta præcipua censetur, cùm sit humoris melancholici conceptaculum, ut non ineptè inter morbos lienis collocari valeat.

Fit igitur hæc affectio à melancholia præternaturali, quæ atra bilis nominatur, & ex aliis humoribus exustis ac torrefactis generatur, præcipuè sanguine, aut bile, aut melancholiâ naturali.

Hic tamen humor melancholicus, purus ac sincerus non est, sed plerumque aliis humoribus, iisque vitiosis permixtus, putà biliosis, pituitosis, ac serosis, ex quibus magna sumptomatum varietas exurgit, inferiùs referenda. Generantur verò humores isti vitiosi in liene, præsertim calidiori intemperie affecto: tum etiam in hepate pariter intemperato, unde fit, ut cibum & potum crudum & non satis cocta ad se trahant, & quidem tenuem & aquosam chyli partem maturiùs, crassam verò tardiùs: hinc postea crassior, vehiculo destituta, in venis mesaraïcis subsistit, ibique diutiùs hærens ulteriùs incrassatur, sæpeque aduritur, & postmodum ad prædicta viscera perveniens, non rectè concoquitur. Adde quod concoctio illorum viscerum quæ in statu naturali per elixationem fieri debet, ab iis intemperatis per assationem potiùs fiat; unde humorum adustio major consequitur. Fieri tamen potest, ut citrà viscerum intemperiem hæc affectio generetur, ex pravis scilicet alimentis, & sanguini melancholico producendo idoneis. Imò verò ex ipso sanguine laudabili, diutiùs in vasis retento, & quantitate superfluo, quod in suppressione mensium & hæmorrhoïdum contingit, qui quidem sanguis, in prædictis vasis diutinam moram trahens, exuritur, & atræ bilis naturam induit.

Oriri etiam potest hæc affectio ex vitio ventriculi, alimenta probè non concoquentis, sed ea in nidorosam cruditatem convertentis, ex qua deinde in hepate & liene vitiosi illi succi generantur. Imò verò Gal. 3. *de loc. affect. c.7.* Dioclem sequutus, censuit propriam melancholiæ hypochondriacæ sedem esse in ventriculo, ex eo quòd utplurimum in hoc affectu ventriculi laborantis indicia appareant. Veritati tamen magis consonum est, ventriculum frequentiùs secundariò affici, hepatis aut lienis vitio ipsi communicato ut in sequentibus clariùs ostendemus.

Colliguntur autem vitiosi illi humores in venis & arteriis, quæ in infimo ventre continentur, ramis præsertim venæ portæ majoribus, splenicis, mesentericis, epiploïcis, gastricis, & gastrepiploicis, in quibus magis & sæpè horrendas fermentationes patiuntur: unde anathymiases tetræ & malignæ ad cerebrum, cor, & diaphragma elevantur, quæ symptomata varia in iis partibus excitant, inferiùs enumeranda.

In ipsis etiam visceribus humores prædicti continentur, liene præsertim, & pancreate, glanduliscque in mesenterio residentibus, quarum omnium partium substantia mollis & spongiosa, prædictis humoribus facilè imbuitur, & semel imbibitos difficillimè deponit. Præterea glandulæ per totum mesenterium dispersæ, ut venis & arteriis fulcimento & firmamento sint, & obstent, ne illæ à repletis intestinis, vel aliâ de causa comprimantur: Si autem præter modum intumescant, ipsa vasa comprimunt, & liberum humorum commeatum impediunt: unde obstructiones in illius ductibus generantur.

Pueri & adolescentes huic affectui minimè obnoxii sunt, propter humidum temperamentum, humori melancholico generando ineptum: sed ætati consistenti frequentissimè contingit, quia humores in juventute à calore acriore aduruntur, & ubi calor ille deferbuit, tenuioresque partes exhalarunt, magnus fit humoris melancholici proventus. Causæ hujus affectus antecedentes & procatarcticæ sunt: primò, cibi pravi succi, concoctu difficiles, & qui generando humori melancholico idonei sunt, ut panis furfuraceus, aut non bene fermentatus; aut crusta ejus, legumina, caseus, ova indurata & frixa, aves aquaticæ, carnes bovinæ, cervinæ, leporinæ, & omnes sale & fumo induratæ, aliaque innumera alimenta, crassiori & duriori substantiâ prædita.

Secundo, animi pathemata gravia & diuturna, præcipuè mœror & mœstitia, ad hunc effectum generandum maximam vim habent; ab iis enim maxima fit spirituum dissipatio, cujus ratione coctiones debilitantur, & magnus fit cruditatum proventus, quæ à visceribus calidioribus exustæ, in humorem atrabiliarium degenerant.

Tertiò, quies & otium huic malo producendo occasionem præbent, quia efficiunt ut plurima excrementa in corpore retineantur, in primis si meditationes plurimæ ac lucubrationes accedant. Unde literati, qui vitam sedentariam agunt, huic affectui maximè obnoxii sunt.

Denique suppressio mensium & hæmorrhoïdum, non solùm ratione quantitatis, ut anteà dictum est, sed etiam qualitatis, morbum hunc producere potest. Cùm enim per venas hæmorrhoïdales sanguis melancholicus à natura evacuari soleat, & cum eo multi humores salsi & adusti; tum in purgationibus menstruis multi etiam humores vitiosi educantur: si evacuationes illæ substiterint, fit refluxus illorum humorum ad hypochondria, qui huic morbo occasionem præbent.

Diagnosis hujus affectus ex symptomatis petenda est, quæ illum consequi solent, eorumque maximus est numerus: etenim omnes propemodum corporis partes in hoc affectu labem aliquam percipiunt, quando is ad summum exaltationis gradum pervenit. Eorum serium explicare aggredimur, hoc priùs admonendo, non omnibus ægris contingere, sed alia his, alia illis pro varia humorum peccantium natura, & variis partibus, quæ afficiuntur.

Primò igitur ventriculus ut plurimum laborat, non quidem primario affectu, at Galenus ex Diocle censuisse visus est; sed potiùs secundario; quando scilicet sanguis, pro nutritione ventriculi è venæ portæ ramis effluens, non bene se habet, unde ventriculus malè nutritur, malè alimentum concoquit, idque in alienam ac vitiosam substantiam convertit. Hinc reciproca quædam & circularis noxa exoritur, dum hepar & lien pravum sanguinem ventriculo nutriendo suppeditant: & ventriculus demùm pravum chylum generat, ex quo iterum sanguis vitiosus producitur.

Ventriculus igitur in hoc affectu plerumque cibos malè concoquit, & bonam eorum partem in materiam nunc aqueam, nunc acidam vel acerbam, nunc viscidam mutat;

mutat, quæ cùm ab inteſtinis & venis meſeraïcis, utpotè alendo inepta, non attrahatur; in ventriculo moratur, & nunc ſurſum repens, linguam & os ſaliva & humiditate aquea replet, ut continuò ægri exſpuere cogantur, ſæpe etiam per vomitum humores illos in ventriculo collectos rejicere.

Sæpe etiam materia in ventriculo contenta ebullit & fermentatur: unde flatuum copia excitatur, qui non ſolùm ventriculum, ſed etiam vicinas partes diſtendunt, ac tantam in præcordiis moleſtiam pariunt, ut ægri interdum in lipothymiam incidant. Interdum verò flatuum illorum pars per ſuperiora & inferiora rejicitur, pars verò per inſenſibilem tranſpirationem diſcutitur, aut eorum materia per vomitum excluditur.

Advertendum tamen eſt, non omnia, quæ vomitu rejiciuntur, in eo generari; ſed etiam non rarò à liene, aliiſque partibus tranſmitti. Humores etiam interdum evomuntur, tanta aciditate præditi, ut ſtuporem dentibus afferant, quos è liene in ventriculum per vas breve transfundi, minimè dubium eſt.

In aliis ſanguis è liene in ventriculum per vas breve, cum humore atrabiliario, aliiſque vitioſis humoribus tranſmittitur: quia partium per vomitum partim per feceſſum rejicitur, ut in vomitus ſanguinis theoria fuſiùs expoſuimus.

Ructus etiam frequentes hoc affectu laborantibus, tum etiam rugitus & murmura hypochondriorum ſolent contingere, propter copiam flatuum, qui ex crudis, ac melancholicis humoribus generantur: unde ab antiquis hic morbus affectio flatuoſa nominatus eſt. Quomodo autem flatus ex melancholico humore ſuſcitentur; id in tympanite dictum eſt.

Dolores etiam non rarò in ventriculo & hypochondriis ab iiſdem flatibus excitantur, & interdum ad dorſum & lumbos extenduntur, ut nephriticos æmulentur; præſertim, ſi urina rubra & craſſa, hypochondriacis familiaris, excernatur.

Alvus adſtricta ſæpè in hoc affectu; quòd nimirum cibus in materiam viſcidam ac glutinoſam commutetur, quæ cùm inteſtinis hæreat, alvi conſtrictionem parit, cùm facultas expultrix viſcidum illum humorem excernere nequeat, niſi à medicamentis adjuvetur. Quo fit, ut hujuſmodi melancholici frequentiùs catharticis, aut enematis alvum reſolvere cogantur.

Alvi fluxus etiam interdum contingit, ſi humores acrimoniam acquirant, & bilem, aut fervidam melancholiam admixtam habeant.

Æſtus in hypochondriis perſcipitur, & inflammatorius quidam affectus, cum ardore & fervore interno, nunc in uno, nunc in utroque hypochondrio ægros affligente, ex humoribus calidis ac fervidis, in iis contentis. Et ſolet iſte calor ac æſtus ſe magis exerere, quando humores illi calidi ab aliqua cauſa interna, vel externa commoventur & exagitantur; ita ut ex vaporibus inde elevatis facies incaleſcat, ac rubore ſuffundatur, imò verò interdum febris ephemera excitetur, ex iiſdem vaporibus in totum corpus diffuſis.

Urina in hoc affectu varia eſt, nunc tenuis, nunc craſſa. Tenuis quidam, quando humores craſſi urinæ vias obſident, per quos illa quodammodo tranſcolatur, ut partes tantùm tenuiores & ſeroſæ permeare valeant. Craſſa verò, rubra, & turbida ob materiæ craſſæ admixtionem, quæ multo ſale ſaturata eſt, & ideò tartarea nominatur, tum in fundo matulæ inſtar ſedimenti craſſioris colligitur: vel etiam quædam illius portio matulæ parietibus adhæret, inſtar arenularum rubrarum, quæ multis calculi metum incutiunt, quamvis immeritò, cùm hujuſmodi arenulæ non in renibus, ſed in hepate generentur, ex materia aduſta & ſalina. Cujus rei indicium eſt, quod hujuſmodi arenulæ, digitis attritæ, facilè diſſolvantur, ſalis inſtar; quod in arenulis, à renibus oriundis, non contingit.

Cordis palpitatio in hoc affectu interdum accidit, ob vapores ad cor aſcendentes, quos dum expellere nititur, ipſum violenter, & inordinatè movetur: & tunc ægri ſe in magno vitæ periculo conſtitutos exiſtimant, & auxilium anxiè requirunt.

Pulſatio in ſiniſtro hypochondrio nonnunquam percipitur, quando ſcilicet humores fervidi in iis locis exagitantur, & vapores inde excitati arteriarum ſyſtolen & diaſtolen majores efficiunt; ita ut tum ab ægrotantibus, tum ab adſtantibus, manum hypochondrio admoventibus pulſatio illa percipiatur, quæ tùm in primis commovetur, quando ægri ab ira, motu vehementiore, aut meri largiore potu incaleſcunt. Et hæc in primis palpitatio in arteria cœliaca fit, quæ inſignior eſt in illa parte. Aliquando etiam continua eſt indeſinens in morbo inveterato, & quocumque tempore manum admovens, perpetuò pulſationem advertit, quod morbum habitualem & incurabilem ſignificat. Continuam autem illam pulſationem interdùm ſequitur aneuriſma, ex arteriæ cœliacæ, aut alterius cujuſdam arteriæ inſignioris dilatatione, à ſanguine fervidiori in iis contento, qui valdè attenuatus, & multis ac fervidis ſpiritibus permixtus, arteriam continuo dilatat ac diſtendit; donec aneuriſma integrum contraxerit, quale obſervavit Fallopius *lib. de tumoribus præter. cap.* 14. in vetula quadam, cujus cadavere aperto, inventum eſt aneuriſma in abdomine, in quod pugnum immittere potuit, & immiſit. Ubi obiter notanda eſt ſumma naturæ providentia, quæ arteriæ diſruptionem præcavens, ex nimia dilatatione, tunicam illius adeò induraverat, ut oſſea appareret, ſicut annotavit Fallopius loco citato. Pareus etiam lib. 6. ſui operis, cap. 28. ſimilem hiſtoriam refert aneuriſmatis, non quidem in abdomine, ſed in thorace reperti: ſcilicet in arteria venoſa, quæ in eam amplitudinem diſtenta erat, ut manum in pugnum complicatam capere potuerit; tum etiam tunica illius interna oſſeâ evaſerat. Et nos etiam ſimilem caſum ante duos annos in hac urbe vidimus, nempe aneuriſma in pectore, ex arteriæ dilatione, quæ pueri quindecim annorum pugnum recipere poterat: tunica verò arteriæ cartilagineam craſſitiem ac duritiem acquiſierat.

Vapores autem tetri, ab hypochondriis elevati ad partes ſuperiores, quamplurima ſymptomata producunt. Ad palatum enim, & linguam tranſmiſſi, eas partes exſiccant, & ſitim levem inducunt: diaphragma verò & pulmonem obſidentes, difficilem reſpirationem efficiunt; dum verò ad membranas cerebri feruntur, dolores capitis inducunt; & dum cerebrum ipſum impetunt, aurium tinnitus, oculorum caliginem, vertiginem, metum, mœſtitiam, deliria melancholica diverſa inferre conſueverunt. Quod ſi vapores illi ſummam acrimoniam, aut malignitatem induant, epilepſiæ cauſa efficiuntur: ſi verò iidem vapores nervos occupent, in iis etiam convulſiones generant: ac ſic virtute narcoticâ præditi ſint, torporem & paralyſin ſpuriam inferunt, tum etiam comatoſos affectus, & apoplexiam, ſi cerebrum penitius invadant. Si autem vapores illi calidi & ſicci fuerint cerebrum exſiccant: & vigilias moleſtas, aut ſomnos perturbatos, inſomniaque terrifica efficiunt. In primis verò vigiliæ poſt mediam noctem pleroſque infeſtare ſolent. Etiamſi enim poſt cœnam ad mediam noctem, aut paulò ulteriùs ſatis benè dormiant; poſteà tamen evigilant, & alii duabus vel tribus horis vigilant, & iterùm manè circa horam tertiam vel quartam dormire incipiunt; alii verò iterùm dormire non poſſunt. Quorum eventuum ratio talis reddenda eſt, quòd nimirum, dum chylus ad partes ſecundæ concoctioni deſtinatas vel inſervientes defertur, tum humores vitioſi in membris & vaſis latentes agitentur, ex iiſque vapores eleventur, qui venas arterias ad caput delati vigilias excitant, & ſi brevi diſcutiuntur, ſomnus iterum revertitur, ſi verò diutiùs perſeverent reliqua noctis pars inſomnis tranſigitur.

De his omnibus ſymptomatis anteà dictum eſt, & iterum repetendum, omnia in omnibus non reperiri; ſed plura, vel pauciora, pro humorum & partium affectarum varietate.

Hoc etiam annotandum eſt, non eſſe de eſſentia melancholiæ hypochondriacæ, ut in hypochondriis tenſio, durities, dolor & tumor percipiantur, cùm mali fomes plerumque in ramis venæ portæ & arteriis vicinis hæreat, & inde vapores ad cor cerebrum tranſmittat. Sæpè tamen

men tensiones in hepate vel liene reperiuntur, quæ humores in illis partibus hærentes significant. Si verò nullæ adfuerint, signum est humores vitiosos in venis mesenterii, omenti, pancreatis, & ventriculi latitare. Ventriculum autem præcipuè affici demonstrant peculiaria illius symptomata, ut ructus acidi, nidorosi, nauseæ, vomitus, apepsiæ, interdum alvi fluxus.

Quod ad prognosin attinet, affectus iste ut plurimùm lethalis non est, sed longissimus esse consuevit, & sæpe toto vitæ decursu perseverat, unde vulgò dicitur opprobrium medicorum, ex eo, quòd non satis feliciter curatio succedat: & si tandem post multa remedia ægri convalescere videantur; postea tamen intra paucos menses malum recrudescit, & omnia symptomata redintegrantur. Dicitur etiam flagellum medicorum, quia hujusmodi melancholici nova quotidie postulant remedia, usque statim satiantur, & assiduis querimoniis Medicos infestant, eosque sæpissimè mutant.

Hæmorrhoidum fluxus, melancholiâ hypochondriacâ laborantibus superveniens, plurimùm juvat, modò fuerit moderatus: si enim diutiùs duret, periculum portendit.

Urina crassior melior est in hoc morbo tenui & aquosâ, quæ crassos humores in corpore retineri arguit. Nigræ quoque urinæ sine febre sæpè hunc morbum solvunt.

Alvum in hoc morbo laxam habere, bonum; adstrictam verò habere, malum. Vomitus quoque cum *lypopia* sæpè utilis; diu verò perseverans, pernicios.

Vertigo, & diuturnus capitis dolor in melancholia hypochondriaca, in epilepsiam, vel cæcitatem, vel apoplexiam degenerat.

Curatio hujus affectus in tribus potissimùm indicationibus versabitur: obstructionum apertione, intemperiei viscerum correctione, & humoris peccantis evacuatione, non omissis roborantibus, quæ dictarum partium vires reficiant & instaurent. In hunc finem sequentia remedia, adhibito sapientis Medici judicio & delectu, usurpari poterunt.

Præmisso clystere sequens potio primùm exhibeatur.

℞. Sennæ mundatæ Unc. sem. seminis anisi & crem. tart. an. ʒ. i. fol. borrag. fumar. acetosæ, an. M. ß. liquirit. ʒiij. Coquantur ad ʒ. iij. In colatura dissolve rhabar. in aqua buglossi cum spica infusi ʒ. j. sem. Cathol. dup. ʒ.ij. syrup. de cichor. compos. ʒ.j. Fiat potio, cui addere utiliter licet in valde melancholicis confect. alkermes ʒ. j.

Postridie potionis phlebotomia celebranda ex alterutro brachio, prout hepar, aut lien magis laborare videbuntur; sed præcipuè è sinistro.

Posteà sequentium jusculorũ usum æger æggrediatur.

℞. Radic. asparagi, gram. & cichor. an. ʒ. sem. fol. agrim. ceterach. capil. ven. buglossi & cichor. ana M. ß. Cremor. tart. Drach. j. Coquantur cum pullo gallinaceo & fiat jusculum per x. aut xij. dies continuandum. Ad magis refrigerandum, & efficaciùs obstructiones aperiendas, utiliter addi possunt spirit. vitrioli gutt. v.

Prædictis etiam simplicibus addi possunt in diuturnis obstructionibus, rad. chinæ, lignum sassafras, santalum album, rad. apii, filicis maris, fol. betonicæ, scabiosæ, semen coriandri præp. passulæ & similia.

Si alvus sit adstricta, aut cacochymiæ copia, in tertio quoque jusculo sennæ Unc. ß. cum sem. anisi utiliter infundi poterit.

Vel loco jusculi ad materiam peccantem potentiùs educendam apozema sequens erit convenientissimum.

℞. Rad. buglossi, asparag. cichor. & acetos. ana ʒ. j. cortic. median. fraxini & tamarisci, ana ʒ. ß. fol. agrim. ceterach. capill. vener. cuscutæ, cichorii, fumariæ, lupulor. buglossi & borrag. ana M. j. Sem. quatuor frig. maj. anisi & fœniculi, ana ʒ. ij. uvarum corinth. ʒ. j. sennæ mundat. & polypod. querc. recent. ana ʒ. ij. epithymi ʒ. j. agarici recenter trochisc. & rhabar. elect. seorsim infusor. cum cinam. ana Drach. ij. macis & caryophillor. ana Drach. j. flor. iv. cordial. ana P. j. Coquantur ad ℔. i. ß. In colatura dissolve syrupi de cichorio compos. cum rheo & rosar. solut. ana Unc. ij. Fiat apozema clarificatum, & aromat. ʒ. ij. santali citrini, pro iv. dosibus matutinis.

Loco apozematis utiliter subrogari potest decoctum galli veteris, in hunc modum compositum.

℞. Rad. asparagi, brusci, cortic. rad. capparis, & mediani tamarisci. ana Unc. sem. fol. agrimon. ceterach. capil. ven. ana M. j. sem. anisi, citri, & card. bened. ana Drach. j. sennæ mundat. Unc. sem. polypod. querc. & epithymi, ana Drach. iij. cinam. Scrup. i. Crystal. tart. ʒ. j. Coquantur omnia secundùm artem cum media parte galli vereris; fiat jusculum, quod capiat manè per iv. dies.

Post sufficientem purgationem, balneum, aquæ tepidæ convenientissimum est per aliquot dies usurpatum, utiliter in eo coquuntur herbæ refrigerantes, cum bona quantitate pomorum redolentium. Vel fieri non raro solet ex hordeo & amygdalis contusis, sacculo inclusis, & in aqua decoctis. Frequenter iterandum est, si tempus anni fuerit opportunum, quando quidem Gal. refert 8. *de loc. affect.* 6. *cap.* 6. solis balneis aquarum dulcium se multos melancholicos curasse absque alio medicamento. Si tamen æger ferre frequenter nequeat integrum balneum, semicupium subrogari poterit.

Et ne lotio frequens ventriculo noceat, sub ingressu balnei inungetur ventriculus oleo nucis moschatæ, aut alio simili linimento.

Ab exitu balnei inungatur hepatis regio cerato santalino, vel unguento rosaceo, in oxycrato lotis.

Post ultimum balneum prorirentur hæmorrhoides, subditis balanis acrioribus, vel anum confricando foliis ficulneis, aut pannis lineis asperioribus, affixis partibus eminentioribus hirudinibus duabus aut tribus. Extrahantur sanguinis ʒ. iv. vel vi. Eademque hæmorrhoïdum provocatio veré & autumno, imò interdum singulis mensibus iterari debet.

In iis, qui assueti sunt pati fluxum hæmorrhoïdum, qui tamen jam diu suppressus sit, & ubi hæmorrhoïdes non apparent, admotâ ano cucurbitulâ patefiunt.

Si postquam hirudines saturatæ ceciderunt, sanguis nimium profluat, ut non raro contingit, sistetur luto, aut carbonis pulvere, aut aranearum telâ, aut gypsi pulvisculo, aut pulveribus adstringentibus, albo ovi & stupis exceptis. At si hæmorrhoïdes commodè aperiri nequeant, oportunum erit ex venis inferioribus sanguinem detrahere, ut sanguis fæculentus per ea loca derivari queat.

Causticum, tibiæ sinistræ inustum, ab humoribus excrementitiis lienem, aliaque viscera repurgat, ideoque non erit omittendum.

Quia verò hic affectus contumacissimus esse consuevit, & post universales evacuationes novus parvorum succorum cumulus temporis progressu solet succrescere, purgationes periodicæ instituendæ sunt, ut per intervalla ab eorum noxa corpus liberetur. Quod commodissimè fiet syrupo magistrali, in sequentem modum composito.

℞. Succor. recenter express. & per residentiam depurat. ex fol. borrag. buglos. endiviæ, cichor. fumar. & oxalidis ℔. iij. succi pom. redolent. recenter expressi & depurati ℔. ij. polypod. querc. ℔. ß. sennæ mund. ʒ. viij. epithymi ʒ. iij. agar. recenter trochiscati ʒ. j. zinzib. & caryophyll. ana ʒ. j. Infundantur & decoquantur, ut artis est, donec colaturæ supersint quartaria quinque. In quibus dissolve expressionem ʒ. j. rhab. in prædictis succis cum cinam. seorsim infusi, sacchari albi quartaria quinque. Fiat syrup. perfectè coctus, clarif. & aromatis. ʒ. ij. pulv. elect. triasant. qui servetur in vase vitreo, & de eo capiat æger ʒ. ij. bis aut ter in mense, cum jusculo pulli vel hœdini, fol. endiviæ, acetosæ, borrag. pimpinel. alterato.

Vel loco syrup. pilulæ usurpari poterunt, hyemis præsertim tempore, quales in hepatis obstructione fuerunt propositæ, vel si earum nimia caliditas metuatur, sequentes magis correctæ in eundem usum componi poterunt.

℞. Polypod. querc. Unc. sem. Rad. asari, summit. genistæ, ana Drach. j. passul. corinth. Drach. iij. crystalli tart. Drach. j. ß. flor. buglos. & borrag. an. P. sem. Coquantur in aquæ font. q. s. De colat. opt. clarif. cap. ℔. sem. succi pomor. redolent. opt. depurat. Unc. iv. quibus infunde

sennæ

sennæ mundatæ, Unc. j. turbith. & agar. ana Drach. iij. macis, caryophill. cinam. & epithymi, ana Drach. j. Digerantur per quatriduum in B. M. postea colentur, & exprim. Colat. adde extracti aloës, facti in aqua endiviæ & acetosæ, Unc. j. myrrhæ in vino ad ignem dissolutæ colatæ. ʒ. ij. salis tart. ʒi. Evaporentur omnia, & inspissentur ad lentum ignem, addendo sub finem, dum ferè evaporata erit materia, species diarrhod. abbat. lætif. Gal. & trochis. dialacca, an. ℈. ß. Reducantur in massæ pilularis consistentiam, de qua capiat æger ʒ. ß. semel in septimana, duabus horis ante pastum.

Pereda, sequenti pulvere multos melancholicos curatos esse testatur, eumque benedictum & divinum appellat.

℞. Epithymi ʒ. ß. lapid. lazuli opt. & agar. recenter trochisc. ana ʒ. ij. scammon. ʒ. j. cariophyl. numero xx. Misce fiat pulvis, de quo capiat ʒ. ij. bis aut ter mense, cum sero lactis, vel aqua borraginis.

Si purgantia medicamenta satis frequenter exhiberi nequeant, aut ægri morbi diuturnitate fracti assumere nolint; consultissimum erit, clysteres alternis diebus injicere, ut vapores sursùm se efferentes revellant, & humoris peccantis portio educatur. Si enim intestina penitius subierint; à venis mesaraicis majorem illuviei partem exhauriunt. Novimus enim quemdam nobilem virum, affectione hypochondriacâ diu & graviter affectum, qui ex clysteribus frequenter injectis ita levatus fuit, ut omninò curatus videretur: cùm multa alia remedia frustrà usurpata fuissent.

Dum purgationes periodicæ usurpantur, intermediis temporibus curandum est, ut corpus universum balneis humectetur, aut saltem semicupiis, vel fomentis, quibus & humoris peccantis inclementia frænatur, ejusdemque reliquiæ conteruntur, & corpus humidius, ac fluidius redditur.

Roborantia etiam intermediis temporibus usurpanda sunt, quæ simul obstructionum apertioni inserviant, eaque frequenter componi solent in formam opiatæ; vel electuarii solidi, in tabellas redacti, in hunc modum.

℞. Conservæ rad. bugloss. ʒ. ß. conservæ flor. borrag. viol. ana ʒ. j. conservæ ros. & cortic. citri conditi, ana ʒ. ß. myrob. condit. numero j. confect. alkerm. ʒ. iij. rasuræ eboris, cornu cervi, & lapidis bezoard. an. ʒ. j. pulver. elect. lætif. Gal. & diarrhod. abbatis, ana ℈. ij. coralli præpar. & margarit. præp. ana ʒ. ß. ambræ grис. ℈. ß. moschi opt. g. v. fol. auri numero iij. Cum syrupo de pomis vel condituræ citri, fiat opiata, de qua capiat magnitudinem castaneæ horis duabus ante pastum, singulis diebus, superbidendo vini albi parùm.

Simplicior & gustui gratior opiata fit ex parte una confect. alkerm. & quatuor partibus conservæ flor. borr. Ad potentiùs obstructiones aperiendas, si calidiora non multùm metuantur, addi possunt opiatæ conservæ flor. tamarisci, rad. enulæ campanæ, fol. absinth. capill. ven. & sales absinth. tamarisci, &c.

Tabellæ in sequentem modum componi poterunt.

℞. Pulv. diambræ diamoschi dulcis, & lætif. Gal. an. ℈. j. confect. alkerm. Drach. iij. sacch. aqua borrag. & rosar. soluti Unc. iv. Fiant tabel. deauratæ pond. ʒ. j. Capiat unam singulis diebus, horis duabus ante pastum. Vel gustui gratiores ita parabuntur.

℞. Confect. alkerm. ʒ. ij. ambræ gris. scrup. j. sacch. aqua borragin. & rosarum dissoluti Unc. iv. Fiant tabellæ.

Ambra grisea sola ad gr. v. vel vj. singulis diebus exhibita, cum vino, aut aquâ rosarum, spiritus & calorem nativum vivificat, & cor maximè exhilarat.

Authores nonnulli lapidis bezoardici usum valdè probant adversus omnes morbos melancholicos, utpote qui vires cordis mirum in modum reficiat, ejusque g. v. vel vj. cum aqua rosar. aut alio liquore exhiberi debent.

Corpore sufficienter expurgato, tempestate idoneâ, nimirùm vere aut æstate, serum lactis utiliter exhibitur per 15. aut 20. dies: sic enim viscerum obstructiones aperientur, & calida eorum intemperies emendabitur. Extrahetur autem serum lactis per ebulitionem & clarificationem, eique commodè infundentur per noctem epithymi ʒ. ij. vel ʒ. ß.

Quantitas illius ad robur ventriculi metienda est. Si tamen facilè venas jam aliquatenus apertas pervadere queat, & per alvum & urinas dejici; in maxima quantitate exhibitum, instar aquæ mineralis, ut in calida hepatis intemperie docetur, multùm proderit: hâc cautione adhibita, ut ventriculus muniatur sacculis, aliisque remediis infra describendis, & vespertinis horis opiata roborans singulis diebus exhibeatur. Loco autem epithymi aliquando permiscentur sero succus cichorii & borraginis, aut alii refrigerantes & appropriati, in hunc modum.

℞. Seri lactis caprilli lb. iv. vel v. succi limon. recent. Unc. iv. succi pomor. redol. noviter extracti ʒ. vj. conservæ rosar. aut viol. aut sacchari albiss. ʒ. j. cum duobus albumin. ovor. clarificentur. Capiat mane poculatria, vel quatuor, vel plura, si stomachus ferre soleat.

In corporibus valdè emaciatis, reseratis aliquantisper obstructionibus, lactis asinini usus convenire poterit, cum sacch. rosaceo, & si obmurmurantia sint hypochondria, tantillum aromatici rosati, vel diarrhod. abbatis erit utilissimum.

At cæteris remediis præstant aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, quæ viscerum intemperiem corrigendo, obstructiones referant potentissimè. Tales sunt in Occitania nostra Meynenses, & Vellenses. Illæ magis refrigerant: hæ calidiores quidem, at obstructionibus tollendis, & humori terreno attenuando ac detergendo, multò efficaciores.

De potu aquarum thermalium non levis est inter Authores discrepantia. Nonnulli, ut Sennertus, omninò probant, quòd hujusmodi aquæ ob mineralia, à quibus suas vires habent, & primas vias eluant, & vitiosos humores qui in iis hærent, per alvum & urinas educant ventriculum calefaciant, hepar & lienem roborent. Calefactionem autem, & exiccationem ab hujusmodi aquarum externo usu, non autem interno esse metuendam. Alii, ut Claudinus, omninò rejiciunt, propter dictam exsiccandi vim. Alii denique nec omninò rejiciunt, nec omninò admittunt hujusmodi aquarum usum, ut Montanus, qui eas convenire sentit, propter frigiditatem ventriculi, quæ hujus affectus comes est individua, & obstructiones. Ratione autem hepatis calidioris, & fervidi sanguinis, vult muniendum esse hepar & lienem unguento refrigerante Gal. Tum etiam universam lumborum regionem eodem unguento inungendam. Hoc modo aiit non nocere aquam, quia magis figitur in ventriculo & locis frigidioribus, alia verò viscera solum pertransit, nec in iis moram facit. Nos verò earum aquarum usum convenire posse censemus, si ventriculus frigidior magnam crassæ & viscidæ pituitæ copiam cumulet, & non admodum insignis fuerit hepatis caliditas. Cujus partis noxa majori ex parte declinari poterit, si non solùm ungrientum prædictum admoveatur, sed etiam jusculà refrigerantia post ejectas aquas exhibeantur, & post integrum earum usum balnea refrigerantia & humectantia per aliquot dies usurpentur.

Non parùm præstare consueverunt ad obstructiones hypochondriacas aperiendas medicamenta ex chalybe composita, qualia in obstructionibus hepatis & lienis fuerunt proposita, vitando tamen ea, quæ multum calefacere aut exsiccare valent. Imò verò, in corporibus calidioribus conveniet chalybem cum sulphure aut aceto præparatum, conservæ borraginis & cichorii, ad formam opiatæ permiscere.

In delicatioribus, conveniet syrupus ex chalybe, prædicto loco descriptus, aut spuma, quæ manet in vase vitreo post vini pluries chalybeati evaporationem, cùm dictis conservis permixta.

At cæteris omnibus remediis palmam præripit sal, seu vitriolum martis, quod obstructiones aperit, viscera corroborat, eorumque calidam intemperiem emendat. Dosis illius est à gr. xij. ad xx. cum liquore idoneo, syrupo, aut conserva. Sed quia sapor illius admodùm ingratus est, soleo ego id in pilulas reducere cum mucilagine gummi tragacanthi. Usus illius debet esse diuturnus: & ideo magna illius quantitas habenda est, quæ facilè comparari

non potest, modo à Beguino aliisque descripto. Nos facillimam illius compositionem paucis cognitam hîc subnectemus.

℞. Spiritus sulphuris ℥. ß. spiritus vini ℔. j. ponantur in sartagine nova, & munda, & assere contegantur: intra quindecim dies fiet per se salina concretio, quæ Soli postmodum exponenda est, ut omninò exsiccetur, movendo interdum cum spatula ferrea. Hyeme poterit exsiccari supra ignem levissimum, aut in hypocausto. Sal probè exsiccatum in phiala vitrea recondatur, benè obturata, nam aëri expositum facilè humectatur. Pilulæ etiam ex eo compositæ cum mucilagine tragacanthi durjores fieri debent, addendo pulverem ipsius tragacanthi, ac postmodum in phiala recondi, alioqui humescerent. Per mensem unum vel plures potest continuari hujus remedii usus, non solùm innoxiè sed semper cum utilitate summa.

Ad obstructiones sensim aperiendas, & humorem melancholicum sensim expurgandum ac contemperandum, laudat Fonseca pilulas sequentes, quas diatartarũ apellat

℞. Sennæ pulverat. & salis tartari, an. ʒ. j. cinam. pulver. ℈. sem. Cum syrupo de limon. fiat massa, cujus capiat pilulas iij. pond. ʒ. sem. per horam ante cœnam. ut bis, aut ter dejiciat. Habet enim sal tartari magnam vim domandi humores melancholicos & atros; nam trahit ad se proprietate quâdam acetositates, ut videre est, quando permiscetur aceto, aut spiritui vitrioli, quorum aciditatem tollit. Sciendum autem est, Fonsecam per saltem tartari crystallum intelligere. Attamen non minùs efficaciter senna infundi poterit cum sale tartari, & guttis aliquot spiritus vitrioli in liquore idoneo.

Ad dictas obstructiones aperiendas, nonnulli Authores commendant decoctum radicis chinæ ut in obstructione lienis dictum est; quod à prudenti Medico utiliter interdum in usum revocari poterit.

Alii verò laudant succum absinthii concretum in forma pilularum, per se vel cum gummi ammoniaco exhibitum, cui statim oxymel, factum ex decocto rad. asari ac liquirit. superbibatur. Alii verò testantur decocto absinthii, aut vino absinthite per 30. vel 40. dies usurpato melancholiam hypochondriacam fuisse curatam.

Succus buglossi non quidem ad obstructiones aperiendas, quemadmodum absinthium, sed ad humorem atrabiliarium contemperandum efficassimus est. Ideò illius ℥. ij. cum sacchari ʒ. ij. vel cum vini optimi æquali portione per x. aut xij. dies manè utiliter exhiberi poterunt.

Inter præcipua hujus curationis hoc habendum est, ut alvus semper laxa servetur. Ideò æger plura medicamenta habere debet familiaria, quibus frequenter utatur ante cibum, modò hoc, modò illud, ne ullum ei veniat in fastidium. In hunc finem usurpari poterunt syrupus magistralis, & pilulæ prædictæ, tum etiam ea, quæ ad alvum adstrictam supra descripta sunt. Quibus addere licet ex Montano, terebinthinam cypriam, quam deglutiendam esse præcipit ad quantitatem avellanæ, tribus horis ante prandium, semel, aut bis, aut ter, singulis septimanis. Nam præterquam quod alvum mollem efficit, ventriculum etiam purgat, obstructiones aperit, urinam provocat, calefacit ventriculum, neque propterea hepar lædit; imò & illi mirum in modum confert aperiendo, abstergendo & mundificando.

Pro potu ordinario uti poterit aquâ extinctionis auri, vel infusionis tamarisci, agrimon. pimpinellæ, cum vino tenui simplici, vel medicato, tempore vindemiarium cum rad. buglos. & borrag. adjectis floribus anthos in parva quantitate, & santalo albo.

Decoctum radicis cynósbati pro potu ordinario à quibusdam plurimùm laudatur; aperit enim & roborat partes omnes naturales.

Decoctum ligni nephritici viscerum obstructiones citra ullam manifestam corporis alterationem referat. At frequentiùs usurpatur aqua ex infusione chalybis parata. Quæ omnes aquæ vel decocta vino commodè misceri possunt.

Dum remedia interna proposita, aut eorum nonnulla usurpantur externa etiam admovenda sunt, nimirum fomenta & unguenta hypochondriis, qualia ad obstructiones hepatis & lienis descripta sunt, vitando calidiora.

Ventriculo etiam roborantia admovenda sunt, quoniam illa pars in hoc affectu perpetuò laborat. Ideòque fomenta, unguenta, emplastra, & scuta, in affectibus ventriculi proposita, in usum revocari poterunt. Tum etiam interna, quæ hepar minùs calefacere possunt, ac præcipuè pulvis pepticus à pastibus sumendus. In paroxysmo, quando vapores ab hypochondriis elevati, cor, cerebrum, aliasque partes afficiunt, & gravia syptomata producunt, ut animi defectiones, palpitationes, tremores, convulsiones, dolores capitis, & similia; ea remedia usurpanda sunt, quæ in syncope, & effectu hysterico usurpari solent. Ac inter cætera laudanum prudenter usurpatum, miranda præstat.

CAPUT VI.

De Scorbutica Affectione.

SCorbutus septentrionalibus regionibus familiaris est & non pacis earum plagis endemius. In nostris verò meridionalibus hactenus ferè incognitus: ità ut omnes Medicinæ practicæ scriptores, qui medicam artem exercuerunt, nullam illius mentionem faciant, & nos etiam ipsum penitus omittere debere videamur, qui in hujus libri præfatione protestati fuimus, nos morbos tantùm lienis usitatiores, & qui frequentiùs in praxi occurrere consueverunt, esse descripturos. Verùm usus nos docuit, hanc nostram regionem hoc affectu non omninò carere, qui si omnibus circumstantiis stipatus non sit, quæ ab Authoribus septentrionalibus referuntur, quædam tamen symptomata præ se ferat, ad illius naturam stabiliendam sufficientia. Si quidem prædicti Authores unicum symptoma, scorbuto peculiare, sufficere aiunt, ad morbum istum detegendum. Nos verò sæpè hujusmodi symptomata non pauca in plurimis ægrorantibus animadvertimus. Quia tamen scorbutus hisce regionibus, ut anteà dictum, non est familiaris, & non ab illo prorsùs immunes esse omnes Medici nostrates existimant; noluimus eum absolutè scorbuti nomine donare; sed satiùs esse duximus, affectionem scorbuticam appellare, quæ scilicet ad scorbuti naturam proximè accedat, verus tamen scorbutus non sit.

Est autem scorbutus nihil aliud, quàm affectio hypochondriaca, peculiarem quemdam malignitatis gradum adepta, à qua quidem malignitate nonnulla symptomata oriuntur supra illa, quæ in affectione hypochondriaca solent contingere. Illa verò malignitas fit ex humoris melancholici corruptione, non qualibet, siquidem sæpè corrumpitur ac putrescit humor melancholicus, ex quo alii affectus producuntur, non autem scorbutus, ut febris quartana, & abscessus mesenterii, aliarumque partium; sed peculiari & propriâ, cum tali malignitate analogâ. Hæc autem malignitas innotescit ex contagio, quod in hoc affectu reperitur, siquidem contagiosum esse, ab omnibus Authoribus, qui de eo scripserunt, sancitum est. Quemadmodum autem omnes malignitatis gradus & species, in humoribus latentes, ex quibus varii morbi producuntur, nos latent & humanam cognitionem effugiunt, sic malignitas scorbutica etiam occulta est. Et certè mirum est, quanta morborum varietas emergat ex variis malignitatis gradibus, in humores introductis; ex quibus febres malignæ & pestilentes, variolæ, morbilli, cancer & elephantiasis, lues venerea, aliique quamplurimi ac diversissimi affectus oriuntur. Et spaciatim elephanthiasis ex malignitate quadam peculiari, in humore melancholico residente, ducit originem. Scorbutus etiam ex peculiari malignitate, in eodem humore melancholico latente producitur: cùm tamen isti duo morbi toto cœlo differant inter se, & nemo possit varios illos malignitatis gradus explicare.

Magnam scorbuti & melancholiæ hypochondriacæ similitudinem ostendunt symptomata varia, utrique affectui communia. Omnia enim symptomata, superiori

capite

capite à nobis enumerata, quæ in melancholia hypochondriaca reperiri docuimus, in scorbuto etiam reperiri solent, ut cruditates ventriculi, dispepsiæ, salivationes frequentes, vomitus materiæ pituitosæ, acidæ aut nidorosæ, murmura & rugitus hypochondriorum, eructationes, & flatuum per inferiora explosiones, sanguinis vomitiones, & per alvum excretiones, dolores ab iisdem flatibus in ventriculo & hypochondriis excitati, alvus adstricta interdum, & aliàs alvi fluxus, æstus hypochondriorum, urina nunc tenuis, nunc crassa, cordis palpitatio, pulsatio sinistri hypochondrii, sitis, & oris siccitas, difficilis respiratio, dolores capitis, aurium tinnitus, oculorum caligines, vertigines, metus & mœstitia, & deliria melancholica diuersa, convulsiones, epilepsiæ, torpores, comatosi affectus, vigiliæ, somni perturbati, & insomnia terrifica. Quorum omnium symptomatum rationes, superiori capite propositæ, in affectione scorbutica, etiam hîc militare poterunt.

Si verò præter symptomata prædicti alia etiam appareant, quæ in melancholiâ hypochondriacâ non reperiuntur, neque ab Authoribus illi tribuuntur, neque ad aliam affectionem cum hypochondriaca complicatam revocari possunt; magna debet esse scorbuti conjectura. Horum autem symptomatum præcipua in hunc modum se habent, quæ in uno ægrotante omnia non reperiuntur; sed unicum sufficit, ad judicandum, talem morbum ad scorbuticam affectionem accedere.

Primum igitur, atque evidentissimum scorbuti signum est, affectio gingivarum, oris, & dentium. In gingivis contingit rubor, pruritus, ac putrefactio, & ex iis plerumque sanguis effunditur, necnon teterrimus odor expirat. Quæ affectiones interdum faucibus & palato communicantur, tum etiam dentibus, qui vacillantes, ac nigreci e infecti reddunt ur.

Secundum, atque evidens scorbuti signum petitur à maculis, crura & tibias invadentibus, quæ in principio rubræ, & in progressu purpureæ, lividæ ac nigræ apparent. Nonnunquàm verò in tibiis spatia latiora, imò verò interdum totam partem occupantia, livida, vel cum nigrore aut livore purpurea apparent. Fiunt autem hujusmodi maculæ, ex serosa atque ichorosa sanguinis parte ad corpus alendum inutili, quæ ideò à natura extra venas in cutem protruditur per nausiosin venarum, ut loquitur Hippocr. *lib. de fracturis.* Quod quidem frequentiùs in tibiis & cruribus contingit: quia natura vitiosos humores ad partes ignobiliores ac remotiores expellere consuevit. Aliquando tamen, ubi major est materiæ copia in dorso, brachiis, cervice, ac facie efflorescunt.

Tertium signum est, difficilis respiratio, & pectoris angustia, quæ sit plerumque è crassis vaporibus, ex hypochondriis elevatis, ac diaphragma impetentibus: tum etiam ex tumoribus atque inflamationibus earundem partium, à quibus diaphragma comprimitur: præsertim verò à tumore pancreatis, quod utplurimùm in hoc affectu humore illo crasso ac melancholico impletur: undè ægri nihil de thorace conqueruntur, sed locum affectum, in quo gravitatem sentiunt, & cujus causâ difficilè spirant, sub daphragmate & ventriculi regione ostendunt, ut diligenter annotavit Eugalenus, qui in hoc morbo sese plurimum exercuit, & multas circa illius phænomena, collegit observationes. Hujus tamen gravitatis causam, nempè tumorem pancreatis, non annotavit: neque ullus alius eorum, qui de scorbuto scripserunt, illius mentionem facit. Nos tamen eum observavimus in Domino Audeyer, in Senatu Gratianopolitano Præside, quem affectione scorbuticâ laborare existimavimus, ut in prolixiori ejus historia videre est, à nobis relata in observationibus nostris, *cent.* 3. *observat.* 85. Cùm autem valdè macilentus esset ac strigosus, facile fuit, summos digitos profundiùs adigendo duritiem ac renitentiam, eamque dolorificam percipere in ea regione, in qua pancreas situm est: & partem contrectando, æger ipse pronuntiabat, difficilem respirationem, ac pectoris angustiam, qua ipse continuò premebatur, inde totam exoriri.

Quartum signum est, lassitudo spontanea & gravitas corporis, præcipuè verò in cruribus, quæ fit à serosis ac vitiosis humoribus per venas ad habitum corporis, & musculorum genus delatis.

Quintum signum petitur ex urinis, quæ quidem variæ sunt, ut in melancholia hypochondriaca; sed in hoc differunt, interdum quòd claræ & rubræ sint instar lixivii, ab humoribus salsis, magnâ copiâ admixtis. Illa autem rubedo eò intensior est, & ad fuscum declinans, quò major salsæ materiæ quantitas permiscetur. Quemadmodum enim lixivium eò majorem rubedinem acquirit, quò plures salsæ & adustæ partes ipsi insunt: sic etiam urinæ, quò plus salsi & adusti humoris iis admiscetur, eò rubicundiorem colorem acquirunt. Interdum verò sunt admodum crassæ, sedimentum rubrum ac crassum instar farinæ laterum habentes. Ac tanta interdum est materiæ hujus crassæ & tartareæ copia & acrimonia, ut urinæ ardorem atque stillicidium excitet, præcipuè is, quibus suppressio hæmorrhoïdum malo originem dedit; tum etiam post subsidentiam urinæ, tertia vel quarta pars matulæ, crassâ illa, mucosâ & nigricante materia repleatur quæ incautioribus calculi, aut ulceris vesicæ suspicionem parit.

Sæpe etiam ita variant urinæ sine causa manifesta, ut quæ hodie turbidæ ac crassæ, cras tenues & aqueæ appareant; hodie pallidæ, cras citrinæ, aureæ, vel rubræ.

Sextum signum ex pulsu desumitur; qui nunc debilis est & inæqualis, ac ferè formicans, ut mirum sit, hominem cum tali pulsu vivere posse; nunc magnus & durus, absque inflammatione. In eo etiam hoc notatur, quod imminente animi deliquio, in summis illis angustiis, quibus ægri sæpè divexantur, pulsus major ac fortior fit, quàm aliis temporibus. Quod procedit ex contentione cordis, vapores crassos, à quibus tunc temporis maximè affligitur, expellere conantis.

Septimum signum petitur ex doloribus varias corporis partes affligentibus. Adest enim interdum dolor crurum obtusus, aliquando tensivus, plerumque ἰσιοχέτ@ aliàs dolores excitantur in suris, aliàs circa talos, aliàs in plantis pedum; aliàs circa manuum & digitorum extrema: aliàs in genuum, vel coxæ, aliarumque partium articulationibus, cæterisque corporis partibus, prout humores salsi, acres, & serosi ad eas deferuntur; nonnunquàm ventris dolor contumax & acerbus ægrotantem exercet, qui colicam bilioſam æmulatur; fitque à prædictis humoribus in peritoneum effusis. Illi autem dolores, præsertim quibus brachia, coxas, & tibias occupant, dolores illos æmulantur, qui lue venereâ infectos affligere solent, & Medicis facilè imponere possunt, in hac potissimùm regione in qua scorbutus rarissimus est, lues autem venerea frequentissima. Verùm distingui possunt ex eo, quod dolores venerei plerumque internodia occupent, seu medias artuum partes, & si diu perseverent, exostoses in iis partibus generentur; tum etiam alia luis venereæ symptomata adsint, aut aliàs adfuerint, ut gonorrhœa, caries pudendi, bubo venereus, & similia; aut impurus concubitus præcessit. Dolores autem scorbutici quascumque partes indifferenter invadunt; alia adsunt scorbuti indicia, aut saltem temperamentum melancholicum admodum prædominatur, & res certò denominari poterit, si æger constanter asseveret, se cum impuris mulieribus rem non habuisse. Quod suspicionem nostram confirmavit in Magistratu Nemausensi qui gravissimis pedum, tibiarum, & crurum doloribus diu affectus fuerat, & ad extremam maciem deductus, ut in marasmum omnino incidisse crederetur, & cùm nulla remedia per longum tempus usurpata ipsi profuissent, nos ex temperamento illius valdè melancholico, & quibusdam aliis signis, præsertim quòd castissimam vitam egisset, & quòd à multis annis sanguis illi è gingivis per intervalla fluere consuevisset, scorbuticum affectum esse conjecimus, & antiscorbuticis remediis, per aliquod tempus usurpatis, omnino convaluit.

Interdum etiam in hypochondriis dolores isti residunt; interdum verò lumbos afficiunt, ut ægri quasi elumbes reddantur ac vix progredi, & sese loco movere

possint, Unde à nonnullis hic affectus lumbago nominatus est.

Quandoque verò dolores isti nephriticos æmulantur, & cum iis urinæ impensè rubræ, aut etiam acres minguntur, & nisi diligenter considerenter, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo læsis provenire creduntur: cùm tamen ex materiâ tartareâ & scorbuticâ, à liene vicinisque partibus ad urinæ vias effusâ proveniant.

Nonnullos etiam, atque eos præcipuè, qui ex suppressione hæmorrhoidum hoc malum contraxere, capitis dolor & calor circa vesperam infestant, ex vaporibus ad caput ascendentibus, & posteà totâ nocte, calor quidam præter naturam, instar febrilis, in toto corpore sentitur, qui manè per sudores evanescit.

Dolor dentium aliquando frequens, ac præter rationem recurrens, hunc affectum comitatur, qui non eodem loco persistit; sed vagus est, nunc dentem hunc, nunc illum invadens ac relaxans: qui rursùs sponte firmantur, dolore ac tumore discusso.

Latera etiam interdum invadit scorbuticus iste dolor, pleuritidem ementitus, à qua tamen facilè distinguitur, quòd febris non adsit, aut saltem admodum lenta: respiratio parum læditur, nulla tussis, nulla anacatharsis, neque dolor est continuus; sed per intervalla recurrens.

Articulos etiam invadere dolores istos scorbuticos, anteà dictum est. Sed quomodo à vera arthritide distinguantur, explicare oportet. Arthritis enim scorbutica, fixa & permanens non est, atque in uno & eodem loco consistens; sed per varios articulos vagatur, & ab uno in alium atque alium ejusdem vel oppositi lateris tranfertur: interdum etiam evanescit, ac subinde revertitur, ut qui jam à dolore prorsùs liberatus, & integræ sanitati restitutus videbatur, iterùm, & ex improviso, dolore, cum & sine tumore, corripiatur. At vera arthritis locum rarò mutat & ad solutionē usque, partem quam apprehendit obsidere non desinit. Habet etiam hoc peculiare arthritis scorbutica, quòd plerúmque cum levi paralysi juncta sit, ob quam membrum affectum movere ægri nequeunt, & illâ cessante, dolor cesset; eoque reduente, revertatur.

Octavum signum desumitur ex variis motus læsionibus. Interdum enim contingit in hujusmodi ægrotantibus spuria quædam paralysis, cujus exempla quædam in observationibus nostris proposuimus; & à vera paralysi distinguitur, quod hæc permanens sit, neque ulla habeat intervalla: in illa verò, sæpè accidit, ut qui heri pedem vix loco movere poterat, hodie cruribus insistat, & levi adminiculo nixus ambulet, paulò post verò omni motu iterùm privetur. Deinde cum ea conjunguntur sæpè motus tremuli & convulsivi, quod in verâ paralysi non contingit. Fit autem hujusmodi paralysis à materia quadam ichorosa, vel vaporosa ac musculos invadente. Quod si materia illa acrimoniæ particeps fuerit, partes nervosas vellicando, tremores & convulsiones efficit.

Non solùm autem in parte aliqua peculiari convulsiones contingunt; sed etiam interdum in toto corpore, epilepsiæ characterem referentes, vaporosâ, aut serosâ materiâ, acrimoniâ atque malignitate præditâ, ad cerebrum elevatâ, quæ discussa sæpè inducias dat, atque iterum collecta, novas convulsiones inducit.

Contractio membrorum in hoc affectu etiam contingere solet, interdum omnium, ut ægri nullum articulum habeant, quem extendere valeant: aliàs verò unum, aut alterum, & hoc præcipuè in cruribus contingit, tendinibus, ad crus movendum destinatis, duris ac rigidis in poplite evadentibus. Talis autem contractio inde exoritur, quòd tartareus humor, multo sero dilutus, ad nervos & tendines deferatur: parte verò serosâ & tenuior, successu temporis discusâ, crassiores exsiccentur & indurentur, unde contractiones nervorum ac tendinum efficiuntur.

Interdum etiam contractio in œsophago contingit, ut ægri cibum cum summa difficultate deglutiant, & in strangulationis metu versentur. Quod fit ex vaporibus stypti is, œsophagum contrahentibus.

Nonum signum desumitur ex alvi fluxu, vel simplici, vel sanguineo. Simplex à vulgari alvi fluxu in eo tantum distinguitur, quòd excrementa in eo crassiora reddantur & majori parte stercorosa, ac ciborum assumptorum quantitatem superantia, cùm vulgaris alvi fluxus liquidior sit, & ex solis ferè humoribus compositus. At sanguineus alvi fluxus à dysenteria distinguitur, quòd sine ventris dolore ac torminibus efferatur: fitque à sanguine crasso & fæculento, qui per arterias mesaraïcas in intestina effunditur. Interdum etiam venæ hæmorroïdales sanguinem istum fæculentum recipiunt, & per alvi fluxum evacuant. At si diu talis alvi fluxus perseveret, venæ illæ varicosæ evadunt, & dilatatæ non solùm copiam sanguinis, sed etiam multos alios humores tartareos & mucilaginosos educunt.

Decimum signum est, oris gravis anhelitus, qui omnibus scorbuticis familiaris est, ut testatur Eugalenus; ita ut astantes eum vix ferre possint, & nares avertere cogantur.

Undecimum signum est horror frequens, quem nullus, aut minimus calor sequitur, & eodem diebis, ter, vel etiam pluries invadit.

Duodecimum signum petitur à febribus intermittentibus quæ interdùm scorbuticis accidunt, & cataceres habent à vulgarium febrium characteribus longè diversos. Pulsus enim in iis debilis est, tardus, inæqualis, præsertim in declinatione: in vigore enim plerumque magnus & durus esse consuevit. Præterea in principio accessionum tantæ plerumque fiunt membranarum in variis partibus, cruribus præsertim, vellicationes, ut carnes lacerati atque divelli videatur: quibus interdum motus convulsivi junguntur. At licet nonnunquam quotidianæ, tertianæ, aut quartanæ typum servent; sæpè tamen rariores & inordinatos paroxysmos habent, ut semel tantùm, aut bis in mense sine certis periodis invadant.

Decimum tertium signum petitur ex tumoribus, qui in variis partibus varii contingunt, nunc duri, nunc molles, & vesicarum speciem referentes, nunc ad erysipelatis naturam accedentes.

Decimum quartum signum est atrophia, quæ tanta interdum in hoc affectu contingit, ut nihil præter ossa & pellem in ægris remaneat, hique sceleton repræsentent, præsertim affectu diu perseverante. Quod fit à vitioso sanguine, & à naturali statu valdè recedente, ita ut partibus alendis assimilari nequeat.

Plura alia scorbuti signa proponuntur ab Engaleno, Sennerto, aliisque, quorum nonnula quam plurimis aliis morbis communia sunt, quæ nos supprimenda censuimus, ne confusio quædam in hac diagnosi inducatur. Ac licet, ut ab initio diximus, scorbutus in hac regione familiaris non sit ut in Polonia, aliisque locis septentrionalibus, imò apud nos ferè sit incognitus; si quis tamen, in Medicina facienda, omnia melancholicorum symptomata penitus investiget, quosdam reperiet ad scorbuticam affectionem accedentes, in quibus nonnulla ex superioribus symptomatis scorbuto peculiaribus apparebunt.

Quod ad prognosin spectat morbus iste curatu difficillimus est, quemadmodum omnes ab humore melancholico oriundi. Sed hîc multò magis, in quo humor melancholicus prarvam atque malignam qualitatem adeptus est, quæ corporis œconomiam crudeliùs evertit, & maximam remediorum partem contemnit.

Periculosus etiam est, quia ægros non rarò in atrophiam aut hydropem deducit, alias morte subitaneâ, per apoplexiam, syncopen, alioque acutissimos morbos subripit.

Curantur tamen non rarò, qui pro deploratis habebantur, magis in hoc morbo, quàm in alis quam plurimis. Et nos vidimus nonnullos, in omnimodam atrophiam perductos, ex diuturnis doloribus, aut contumaci alvi fluxu sanguineo quos affectus ex multis circumstantiis scorbuticos censuimus, feliciter convaluisse.

Præterea sæpè deludit pulsus, qui in febrium paroxysmis præcipuè tam frequens, parvus, & inæqualis interdum fit, ut æger intra paucas horas moriturus videatur, qui tamen finito paroxysmo surgit è lecto, & ad consueta munia revertitur, ut peculiariter annotavimus in studioso Hollando,

Hollando; ad quem vocati, in vigore paroxysmi eum brevi moriturum existimavimus. Postquam verò eum prostridiè benè habentem vidimus, reliquis morbi circumstantiis diligentiùs examinatis, eum scorbuto laborare comperimus, quem ille ex patria sua, in qua frequentissimus est, ad nos attulerat.

Curatio hujus affectus eadem instituenda est, quæ in hypochondriaca melancholia fuit proposita: quandoquidem, ut ab initio dictum est, ab eodem humore generatur, sed à statu naturali magis recente. Ideò plerumque potentioribus indigent remediis. Quia tamen hæc est generalis medendi regula, ut omnis curatio à lenioribus incipiatur, ad fortiora postmodùm progrediendo, si illa non sufficerint, optimum erit in hoc affectu integram melancholiæ hypochondriacæ curationem instituere, & remedia, proprio capite à nobis descripta, sigillatim usurpare: quandoquidem morbus iste chronicus & contumax, nonnisi longo remediorum usu evinci potest. Et si morbum penitùs extirpare nequiverint, ad ea tandem veniendum erit, quæ proprietate specificâ illum oppugnare creduntur. Non erit tamen inutile, etiam ab initio nonnulla eorum illis admiscere.

Illa autem remedia specifica, antiscorbutica dicta, plurima proponuntur ab authoribus, qui de hoc morbo scripserunt: quorum vis præcipuè dependet à sale quodam volatili, cujus magna copia in iis reperitur, & cujus operâ humorem illum crassum terrestrem, ac tartareum attenuant, fluxiliorem reddunt, ac tandem discutiunt. Imò verò virtutem quandam alexipharmacam habent, contra venenum illud scorbuticum, humori melancholico impressum. Inter illa autem primo loco laudatur cochlearia Batavica, quæ in nostris regionibus non reperitur. Alia verò sunt, nasturtium utrumque (præsertur tamen aquaticum) becabunga, seu anagallis aquatica raphanus rusticanus, chelidonium minus, absinthium, & fumaria. Quibus etiam adduntur alia quamplurima, sed minoris efficaciæ; suntque ea omnia, quæ melancholicum humorem præparare, corrigere, & edomare valent. Unde non sine ratione dictum est à nobis, curationem, adversus melancholicam hypochondriacam institutam, hîc etiam plurimùm conferre. Illa autem sunt carduus benedictus, ceterach. & capillares omnes, hyssopus, chamædrys, betonica, agrimonia, borrago, buglossum, radices enulæ campanæ, asari oxylapathi, polypodium quernum, cortices capparum, fraxini, & tamarisci, flores ejusdem tamarisci, sambuci, & epithymum.

In harum autem plantarum delectu hoc perpetuò observandum; ut illæ, quæ calidiores sunt, minori dosi usurpentur; frigida verò, aut temperata semper admisceantur: idque utplurimùm in majori dosi, præsertim in nostris plagis meridionalibus, in quibus humor melancholicus adustus est, & ad atræ bilis naturam accedit. Ac præter capillares herbas, borraginem, buglossum & agrimoniam, suprà enumeratas, ubi febris adest, aut calor major metuitur, addi possunt endivia, cichorium, acetosa, siccus citri, limonum, arantiorum, imò & spiritus sulphuris, aut vitrioli; aut etiam serum lactis.

Ex prædictis autem plantis quamplurimæ remediorum formulæ parari possunt, quæ omnes à Sennerto collectæ sunt, ab omnibus Authoribus excerptæ: quas unusquisque pro arbitrio suo imitari poterit. Hoc saltem diligenter annotandum, quod ab omnibus Authoribus proponitur, plantas prædictas efficaciùs oporari, si expressus earum succus usurpetur, vel in conservas redigantur: quia sal illud volatile, in quo tota earum efficacia residet, per decoctionem evanescit: tum si planta exsiccetur, majori parte resolvitur.

Nos verò formulas sequentes feliciter usurpavimus.

℞. Succorum depuratorum nasturtii aquatici & becabungæ, an. ℥. j. succi fumariæ ℥. ij. sacchari albi ʒ. iij. fiat potio. Vel

℞. Succi fumariæ & nasturii aquatici, an. ℥. ij. Misce. Vel

℞. Succorum acetosæ, fumariæ & nasturtii aquatici, an. ℥ ij. Misce.

Succus acetosæ augeri potest, si impensiùs refrigerare est animus: tum succus limonum, aliique refrigerantes addi possunt.

Major erit remedii efficacia ad dissolvendum tartarum illud tenax & glutinosum, si sal tartari addatur ad ʒ. i. cum spiritu sulphuris aut vitrioli ad ϑ. j. vel ʒ. ß. Et quia in usu hujusmodi remediorum purgationes frequenter usurpandæ sunt, optimum erit in prædictis succis sennæ ʒ. j. vel ʒ. ij. per noctem infundere, singulis vel alternis diebus, vel tertio quoque die exhibere.

His verò chalibeata remedia per vices adjungere, operæ pretium est, qualia in melancholiæ hypochondriacæ curatione proposita sunt: tum etiam opiatæ roborantes & aperientes, aliaque remedia ibidem descripta interserenda, pro prudentis Medici arbitrio.

Ac dedique aquæ minerales, acidulæ, & vitriolatæ, convenienter, & debito tempore usurpatæ, ad hujus affectus curationem plurimùm conferre poterunt.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER DECIMUS TERTIUS.

DE AFFECTIBUS MESENTERII PANCREATIS ET OMENTI.
PRÆFATIO.

IN explicandis Mesenterii, Pancreatis, & Omenti affectibus, Autores admodum steriles sunt: & major pars illorum penitus eos omiserunt, quòd cognitu difficillimi sint, & majori parte non nisi ex dissectis cadaveribus innotescant; ut ex historiis constat à Schenkio, Sennerto, aliisque collectis. Frequentissimi tamen esse consueverunt. Unde verè Fernelius asserit, sæpè in Mesenterio latere plurimorum morborum causas, ut choleræ melancholiæ, diarrhœa, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum, errantiumque febrium, vomitionum, dolorum colicorum, tumorum, & abscessuum. Sylvius verò Mesenterium infinitorum morborum parentem nominavit: ab aliis autem, Medicorum nutricula vocatur. Idem de pancreate & omento dici potest. Sunt enim partes illæ ignobiliores, & velut corporis sentina, ad quam membra nobiliora excrementa sua deponunt. Licèt autem prædictæ partes, quemadmodum & reliquæ totius corporis, omnibus morborum generibus affici valeant, similaribus, organicis, & communibus, variaque inde symptomata emergant: Nos tamen iis tantùm inhærentes, quæ ad usum praxeos maximè faciunt, universum hunc tractatum quinque comprehendemus capitibus, quorum, Primum erit de obstructione: Secundum, de inflammatione. Tertium, de abscessu, scirrho, & ulcere Mesenterii. Quartum, de morbis Pancreatis. Quintum, de morbis Omenti.

CAPUT I.

De Obſtructione Meſenterii.

OBſtructiones in meſenterio ab iiſdem cauſis generantur, quæ in hepatis & lienis obſtructionibus propoſitæ ſunt; ſed frequentius & faciliùs contingunt propter venarum meſaraicarum anguſtiam, & præcipue lactearum, quæ chyloſam materiam devehunt ad ſecundæ concoctionis officinas: & cùm illa materia chyloſa crudiori & craſſiori ſucco ſæpè referta ſit ut illa liberum commeatum non habens, in illis venulis hæreat, & obſtrictiones pariat. Venæ etiam meſaraïcæ obſtruuntur ab humoribus craſſis, ab hepate, liene, aliiſque partibus tranſmiſſis, ibique diutius remorantibus, in qua mora majorē in dies craſſitiem acquirunt, ita ut interdum tumorem ſcirrhoſum generent. Humoribus etiam interdum flatus craſſi commiſcentur, qui graviſſimorum ſymptomatum cauſæ eſſe ſolent. Ad obſtructionē etiam, vel potiùs anguſtiam illarum venarum referimus compreſſionem, quæ fit à glandulis per totam meſenterii ſubſtantiam diſperſis: illæ enim præter modum increſcentes, ut in ſtrumoſis diſpoſitionibus contingit, venas meſaraïcas comprimunt, & tum chyli, tum ſanguinis commeatum impediunt.

Signa obſtructionum diagnoſtica in tres claſſes dividenda ſunt, ut in hepatis obſtructionibus factum eſt, quæ ſcilicet morbi ſpeciem, vel partem affectam, vel cauſam eum producentem ſignificant.

Signa morbi ſpeciem indicantia, id eſt, obſtructiones in hypochondriis latitantes, tum etiam earum cauſas, communia ſunt obſtructionibus hepatis, lienis, & meſenterii: ideò ex diagnoſi obſtructionis hepatis repetenda. Quæ verò meſenterium peculiariter affectum ſignificant, ſunt tenſio & renitentia in medio ventre, & ſubventriculo, ac regione umbilicali gravitatis ſenſus in eadem regione, & interdum dolor obtuſus, nonnunquàm etiam acutiſſimus, quando flatus in iis partibus continentur: dolor etiam aliquando in dorſo percipitur, propterèà quod meſenterium huic parti alligetur: murmura & rugitus in ventre fiunt, ructus excitantur, vapores in caput attolluntur, unde varia ſymptomata contingunt: ac denique ea omnia quæ in melancholia hypochondriaca accidere conſueverunt, meſenterii obſtructiones indicant: quandoquidem illa ab hujuſmodi obſtructionibus producitur ac fovetur.

Quod ad prognoſin attinet, affectus ex ſe periculoſus non eſt, quia pars ignobilis gravia mala ferre poteſt ſine vitæ periculo: deinde remedia generoſa ad illius curationem adhiberi poſſunt, quæ convenienter adminiſtrata, exoptatum effectum utplurimum conſequuntur: niſi melancholia hypochondriaca inde exorta fuerit, quæ opprobrium Medicorum vocari conſuevit, propter rebellem humoris melancholici naturam. Cùm tamen hæc pars ſenſu exquiſitò donata non ſit, & obſtructiones plerumque grave incommodum ægrotantibus non afferant; ſæpè negliguntur, & aliorum morborum maximè periculoſorum cauſæ eſſe ſolent.

Curatio hujus affectus eadem inſtituenda eſt, quæ in hepatis obſtructionibus fuit propoſita, eaque inde erit repetenda.

CAPUT II.

De inflammatione Meſenterii.

CUm Meſenterium, ut antea dictum eſt, ſit velut ſentina, ad quam partes nobiles ſuperfluitates ſuas deponunt, quæ poſtmodùm per vomitum aut feceſſum à naturâ excluduntur, ut in nonnullis videre liceat, inſignem vitioſorum humorum copiam, per intervalla vomitu aut feceſſu excerni: ſi vacuationes illæ impediantur obturatis viis, per quas ferri ſolebant, vel aliâ quapiam cauſâ, humores illi retenti, & diu in parte commorantes, calorem præternaturalem concipiunt, unde putredines, inflammationes, febres variæ, & abſceſſus oriuntur. At inflammatio ſpecialiter concitatur, quando ſanguis, in venis meſaraïcis cumulatus, per alicujus rami apertionem in meſenterii ſubſtantiam effunditur: cùm autem in iis venis propter obſtructiones maximè cumuletur, ideò omnes cauſæ ad inflammationis cauſas etiam referri poterunt.

Ad hanc etiam inflammationem efficiendam plurimùm confert humorum congeſtorum acrimonia & eroſio: lapſus aut percuſſio regionis hypogaſtricæ: facultatis hepatis attractricis, concoctricis, aut retentricis debilitas: corporis calefactio nimia, vel refrigerantium uſus intempeſtivus: motus criticus naturæ, in febribus malignis, aut variolis, humores peccantes in hanc ſentitam demandantis: diarrhœa, vel dyſenteria, intempeſtivè ſuppreſſæ.

Signa inflammationis meſenterii diagnoſtica ſunt febris languida, occulta & lenta, abſque ſiti, gravioribus ſymptomatibus, anorexia, tenſionis & gravitatis ſenſus ſubter ventriculum, citra magnam duritiem, & quæ non niſi preſſu dignoſcitur: citra dolorem etiam, ſaltem effatu dignum, & quia pars obtuſo ſenſu donata eſt: egeſtiones chyloſæ, quas plerumque ichor tenuis conſequitur, ſine ullo doloris ſenſu, modò ſeorſim ac ſincerus, modò fæcibus permixtus.

Mitiora ſunt omnia ſymptomata prædicta, ſi meſenterium ſolum inflammatione afficiatur: ſi verò hepar, aut lien, aut inteſtina ſimul inflammatione tententur, vehementiora ſunt omnia ſymptomata, ac præterea peculiaria prædictarum partium affectarum ſigna apparebunt, ex ſuis capitibus deſumenda. Cùm enim hujus partis inflammationes & abſceſſus maximè lateant, ſi ſolitarii ſint, propter obtuſum partis ſenſum, & quia nullam in corpore edit actionem, cujus læſio internoſci valeat, ſed uſum tantùm habet, chyli, & ſanguinis diſtributioni inſervientem, ideò obliquè magis, quàm directè & artificioſâ conjecturâ internoſcendi ſunt: ſi nimirùm præſente febre, aliiſque ſymptomatis, nulla affecti hepatis, lienis, aut inteſtinorum ſigna appareant. Speciatim verò inteſtina ſimul cum meſenterio inflammari, oſtendit febris hemitritæa, quam obſervavit Spigelius plerumque ab harum partium inflammatione exoriri. A muſculorum etiam abdominis inflammatione diſcernitur hic affectus, quod tumor ac dolor ſecundum eorum ductum, & figuram, ac poſitum procedant. Plerumque verò illi muſculorum abdominis tumores oblongi ſunt, aut per totum ventrem diffuſi, & partes externas magis occupantes, ut levi contactu ſtatim percipiantur, & inſignem dolorem ac febrem inferre ſoleant.

Denique diſtinguendus eſt hic affectus à diaphragmatis tumoribus, qui pauciſſimis hactenus Medicis innotuerunt. In illis autem perpetuò inſignis eſt reſpirandi difficultas hypochondria revulſa, pulſus durus ac parvus, citra omnem tumorum in hypochondriis ſenſum, aut apparentiam. Tum ſi tumor fiat à materia calida, febris acuta, dolor intenſus, deliria, & convulſiones inſequuntur, quæ ſymptomata in meſenterii inflammationibus ſolitariis nunquam contingunt.

Quod ad prognoſin attinet: periculoſiſſimus eſt hic affectus, qui plerumque in abſceſſum degenerat, vel putredo ac corruptio meſenterio inducuntur. Sæpè etiam materia morbifica aliò à natura tranſmittitur, non tamen planè tollitur, unde malum recrudeſcit, & ſæpè ad multos annos, & per totum vitæ tempus perſeverat, nunc febre redeunte, nunc eadem in colicos dolores permutata, ac inflammatione, vel phlogoſi ſaltem redeunte.

Curatio inflammationis meſenterii, ab hepatis & lienis inflammationis curatione abſimilis non eſt, illa ideò è ſuis capitibus huc erit transferenda.

CAPUT III.

De abſceſſu, ulcere, & ſcirrho Meſenterii.

INflammatio meſenterii ſæpè in abſceſſum degenerat. Omnis tamen abſceſſus meſenterii non fit ab inflammatione; ſed plerumque à vitioſis humoribus, in ea parte cumulatis ac putreſcentibus; ita ut hujuſmodi abſceſſus

ſenſim

ſenſim producantur ſine febre præcedente, aut alio gravi ſymptomate, quemadmodum videmus in aliis partibus atheromata, ſteatomata, & melicerides, & alia abſceſſuum genera, ſine inflammatione præcedente generari. Et dum illi abſceſſus diſrumpuntur, evacuato pure, ulcus remanet, quod difficilem curationem recipit. Si verò illi humores valdè pituitoſi ſint, aut melancholici, & putredini ac corruptioni reſiſtant, concreſcunt non rarò & indurantur, atque in ſcirrhum degenerant: imò verò interdum lapideam duritiem acquirunt, prout multorum obſervationibus conſtat, lapides in meſenterio fuiſſe repertos.

Diagnoſis abſceſſuum meſenterii interdum facilis eſt, interdum verò difficillima. Si enim ab inflammatione ejuſdem partis fiat, eâ anteà præceptâ ſignis ſuperiori capite propoſitis, & diutiùs perſeverante, indicium eſt, inflãmationem diſcuti non potuiſſe, ſed fuiſſe ſuppuratam, atque in abſceſſum converſam. At verò, quando abſceſſus ab humoribus, pravis, in meſenterio diu commorantibus, ac tandem putreſcentibus exoritur, difficillima eſt illius diagnoſis, ita ut plurimi Authores, qui talium abſceſſuum obſervationes ſcripſerunt, eos non niſi poſt mortem & diſſecta cadavera, innotuiſſe referant. Licèt enim ut plurimùm tactu dignoſci valeant, aliquando tamen tam altè ſepulti ſunt, ut neque ipſo tactu deprehendi poſſint, & partis ſenſus adeò eſt obtuſus, ut nullo dolore ſeſe interdum probat. Quia tamen iſta variis modis contingunt, in ſequentem modum diſtinguenda ſunt.

Si abſceſſus meſenterii tumorem habeat conſpicuum; ille primum ab inflammatione & ſcirtho diſcernendus eſt. Ab inflammatione diſtinguitur, ſi ab ea ortum non duxerit, nulla adeſt febris, aut certè perexigua, nulla etiam præceſſit, neque alia ſigna, quæ inflammationem indicare potuerint. Si verò inflammationem ſequatur, non aliter diſtingui poteſt, quàm duratione ac perſeverantia: ſi enim inflammationis ſigna per 30. aut 40. dies, aut ampliùs perſeveraverint; ſignum eſt eam in abſceſſum abiiſſe. A ſcirrho verò diſtinguitur per duritiem, quæ maxima eſt in ſcirrho, in abſceſſu verò quædam mollities apparet; tum etiam ex doloris carentia omnimoda, cùm in abſceſſu aliquis ſemper dolor perſentiatur, ſaltem ex violenta compreſſione. Præterea ille tumor ab aliarum partium tumoribus diſcernendus eſt per ſitum, quemadmodum ſuprà de inflammatione meſenterii dictum eſt.

Si verò abſceſſus in meſenterio lateat, ſine ullo tumore conſpicuo, nulla dari poteſt certa illius tecmaſis: artificiosâ tamen conjecturâ ad magnam illius ſuſpicionem pervenire poſſumus: ſi nimirum cibi faſtidium, nauſea, vel vomitus adſit, citra ventriculi vitium manifeſtum; & magna veluti ſatietas poſt aſſumptum cibum, etiam pauciſſimum, laſſitudines totius corporis ac languores ſine cauſa manifeſta, alvus vel ſuppreſſa præter conſuetudinem, vel fluidior, ex qua fœtidiſſima excrementa dejiciuntur, & interdum ſanguinolenta, citra ullam dyſenteriæ ſuſpicionem. Quibus addere licet vigilias continuas; & ſi ſomnus aliquando irrepſerit, eum ægri difficilè ferunt, & animi exſolutionem ad ſudores frigidos incurrunt. Ac licet interdum nulla febris, nulluſque dolor appareat; ut plurimùm tamen febris quædam lenta conſpicitur, cujus ſi nulla cauſa manifeſta appareat, ab hoc malo dependere conjiciendum eſt, ſi nonnulla ex ſignis propoſitis adjuncta fuerint. Tum etiam, ſi abdomen violenter comprimatur, dolor aliquis interiùs ab ægrotante percipitur. Verum quidem eſt, in partibus etiam ſanis dolores excitari vehementi compreſſione, attamen ſi dolor major in una parte abdominis percipiatur, quàm in alia, ita ut cum omnes partes illius & omnia loca ſigillatim contrectantur, dum manus contrectans ad certum & peculiarem locum pervenit, in eo perpetuò, & contrectatione iteratâ, major dolor percipiatur, magnam facit conjecturam abſceſſus in eo loco latitantis.

Si verò tandem purulenta materia excernatur, tunc abſceſſus latens fiet manifeſtus. Ut plurimùm autem per alvum pus excernitur, variis conditionibus donatum, pro varia partis affectæ & vicinarum diatheſi. Hinc modò pus ſincerum & albicans, magnâ copiâ, nulloque doloris ſenſu, per vaſa meſaraïca & in inteſtina profunditur: modò abſceſſu ad craſſiora poſtrema inteſtina vergente, fœcibus alvi permixtum redditur: modo ad renes propellitur, & cum urina excernitur: modò inter peritonæum & abdominis muſculos copiosè profuſum, vel in cavitatem ventris, rupto peritonæo profluit, vel per abſceſſum exteriùs erumpit: ita ut interdum magna puris copia per umbilicum effundatur, & nonnunquam vermes ex meſenterii corruptelâ geniti pure emittantur. Et quidem per alvum excretum pus (quæ viâ frequentior eſt) modò ſincerum, ut antea dictum eſt, modò ſanguini, aut ſaniei permixtum apparet: modò ſanguis niger ac fœtidus, modò alia materia nigra aut variis coloribus infecta excernitur. Utrùm verò purulenta materia à meſenterio hepate, aut alia parte procedat: ex propriis cujuſque partis affectæ ſignis innoteſcet.

Rupto abſceſſu, & puris affluxu perſevevante, ulcus in meſenterio latere certiſſimum eſt, quod interdum brevi curatur, interdum diutiſſimè permanet, & nonnunquam partem univerſam in putredinem ac ſphacelum perducit.

Quod ad prognoſin attinet: Abſceſſus meſenterii periculoſiſſimus eſt. Si enim in parte diutiſſimè aſſervetur, ut ſæpè contingit, malignam acquirit putredinem, & vel parti gangrænam inducit, vel ægram in tabem, aut hydropem præcipitat. Si verò rumpatur, & ulcus citò non curetur, pravamque conditionem acquirat ſimilem habet exitum, gangrænam, atrophiam, aut hydropem inducens. Interdum etiam, rupto abſceſſu, & pure valdè corrupto in abdominis capacitatem effuſo, æger ſubitò perimitur. Scirrhus verò meſenterii minùs periculoſus eſt, & ſi recens fuerit, curationem admittit. Si verò admodum inveteratus ſit, in hydropem ægrotantem perducit.

Curatio horum affectuum juxta eorum diverſitatem varianda eſt. Ac primum abſceſſus jam genitus, ſui apertionem & evacuationem indicat: eaque molienda erit aperientibus & purgantibus medicamentis, qualia in obſtructionibus hepatis & lienis propoſita ſunt, non omiſſis externis emollientibus & relaxantibus, fomentis, cataplaſmatis, & linimentis, quæ materiam abſceſſus attenuant & vias relaxant, ut commodiùs evacuatio puris obtineri valeat.

Aperto abſceſſu, ulcus detergendum & conſolidandum eſt. Cui uſu plurimùm conferre poterunt remedia in ulceribus ventriculi, hepatis, renum, & uteri propoſita: quorum delectum prudens Medicus habere poterit, pro varia corporum & affectuum diatheſi.

Scirrhus verò meſenterii iiſdem remediis curandus eſt, quæ pro hepatis & lienis ſcirrho propoſita ſunt.

CAPUT IV.

De morbis Pancreatis.

PAncreatis actionem antiqui Anatomici nullam agnoverunt, ſed uſum tantum, ut vaſa fulciat, ne ruptionis periculo ſint expoſita, & ut ventriculo ſit pulvinaris inſtar, ne nimium repletus à vertebrarum duritie lædatur. At recentiores Anatomici actionem ipſi, eamque magni momenti tribuerunt; nimirum primam chyli præparationem, illiuſque defæcationem; ut magis elaboratus hepati ſubminiſtretur. Cujus rei conjecturam manifeſtam exhibere videntur venæ lacteæ quæ in pancreas omnes deferuntur, ac in illius ſubſtantiam variis anfractibus diſſeminantur. Præterea in medio pancreatis ductus potens repetitur, qui ad inteſtina protendit, per quem chyli excrementa repurgari, rationi conſentaneum eſt: Ideò pancreas ſuos etiam patitur morbos, qui maximam toti corpori noxam inferre poſſunt; ac præſertim obſtructiones atque tumores, quemadmodum meſenterium: quando materia chyloſa crudior ac craſſior, neque ſatis in ventriculo elaborata, ad ipſum transfertur, ab eoque liberum non habet effluxum.

Scyrrhum pancreatis obſervavit Riolanus in Anguſto Thuano

Thuano, qui ſui temporis hiſtoriam Latino idiomate elegantiſſimè ſcripſit) qui cùm per quatuor annos inter alia ſymptomata gravitatis ſenſum in regione ſtomachi continuò perciperet, præcipuè dum ſtaret, vel ambularet; hypochondria verò nec tumida, nec dura apparent; poſt obitum tandem pancreas inventum eſt, hepar magnitudine æquans, totumque ſcirroſum, multis globulis, ſpecie ovi columbini refertum.

Cum autem pancreas à ventriculo tegatur, tumores illius difficilime tactu deprehendi poſſunt. Et hæc cauſa eſt, cur eorum mentio vulgò à practicis nulla fiat, & qui eos obſervarunt, poſt obitum tantùm & diſſectis cadaveribus deprehenderint. Non exigua tamen eorum conjectura haberi poteſt ex iis, quæ in Thuano Riolanus notavit, ſi nempè ponderis & gravitatis ſenſus in regione ventriculi percipiatur, & nullus tumor, nullaque durities in hypochondriis appareant, alia tamen obſtructionum latentium indicia adſint; qualia in hepatis, lienis, ac meſenterii obſtructionibus propoſita ſunt. Quibus etiam ſignis addi poſſunt dolor, & alia ſymptomata ventriculi, propter viciniam patientis, reſpiratio difficilis, ob diaphragmatis compreſſionem. Quibus ſignis aliàs conjecimus nos, D. Audeyerium, in Senatu Gratianopolitano Præſidem, ſcirrhum habere in pancreate, eumque etiamnum tactu deprehendere potuimus, manu ad latera ventriculi verſus medium profundiùs adacta, cùm eſſet valdè macilentus: & duritiem in ea parte animadvertimus, quæ digitis compreſſa dolorem ipſi non mediocrem inferebat: quæ hiſtoria fusè à nobis deſcripta eſt obſervatione 65. centur. 3. Et in Scorbuti diagnoſi hoc p. 404. annotavimus (quod à nullo hactenus eorum, qui de ſcorbuto ſcripſerunt, eſt animadverſum) in omnibus propemodum ſcorbuticis tumores hujuſdodi pancreatis generari, cùm in iis anguſtia, oppreſſio, & gravitas in regione ventriculi percipiantur; & hoc ſignum veluti pathognomonicum ſcorbuti, ab Eugaleno, Sennerto, aliiſque proponatur.

Abſceſſuum etiam in pancreate repertorum hiſtoriæ nonnullæ apud Authores reperiuntur, qui vivis ægrotantibus detecti non fuerant. Attamen ex ſymptomatis, quibus affecti fuerant, aliquatenùs internoſci poſſunt, quorum nonnulla cum prædictis, ſcirrhum ejuſdem partis indicantibus, communia ſunt; iiſque addi poſſunt febris lenta, abſceſſuum internorum (ſaltem majori parte) comes individua; vigiliæ juges, ac ſomni breviſſimi, ab iiſque labores, lipothymiæ & ſudores frigidi.

Curatio obſtructionis, ſcirrhi, & abſceſſus pancreatis eadem eſſe debet cum ea, quæ iiſdem morbis, hepar, lienem, & meſenterium affligentibus deſcripta eſt, & ideò ex illis capitibus erit depromenda.

CAPUT V.

De Affectibus Omenti.

CUm Omentum pars mollis ſit & adipoſa, & recipiendis humoribus, aliunde confluentibus, propter laxitatem maximè idonea, pluribus etiam morbis, non minùs ac meſenterium atque pancreas; obnoxium eſt, qui tamen ab Authoribus non deſcribuntur, quia vix ac ne vix quidem in viventibus diſcerni queunt, ſed ex apertione cadaverum tantùm innoteſcunt, ut ex hiſtoriis quibuſdam in obſervationibus propoſitis, videre eſt. Sic narrat Veſalius, ſe in diſſecto cadavere omento vidiſſe, adeò tumefactum, ut quinque librarum pondus æquaret, cùm naturaliter ſeſe habens vix libræ ſemis pondus excedat. Rouſſetus *lib. de partu Cæſareo*, refert Lutetiæ in aperto cadavere inſignem abſceſſum in omentum fuiſſe repertum. Riolanus in Antropographia, ſe omentum nobilis adoleſcentis 19. annos nati vidiſſe teſtatur, multis glandulis refertum, quibus inſignem humorum illuviem exceperat, meſenterio & pancreate ex abſceſſu putrefactis, & liene valdè imminuto ac penè conſumpto. Nos verò in Canonico Monſpelienſi omentum vidimus ſcirrhoſum, totam Epigaſtrii regionem occupans, & quatuor digitorum tranſverſorum craſſitudinem æquans: ille autem tumor, lienis colorem referebat, ut veriſimile fuerit, humorem melancholicum à liene in eam partem translatum & cumulatum fuiſſe, cùm æger temperamento valde melancholico donatus fuiſſet, & via patentiſſima ſit per ramos ſplenicos, à liene ad omentum: per quos etiam ramos in hydrope non rarò, (ut docuit Hippocrates) aqua fertur à liene ad omentum, à quo in capacitatem abdominis ſenſim exſtillat.

Cùm autem omenti tumores à meſenterii tumoribus nullâ arte diſtingui valeant: ideò certa illorum diagnoſis ſtatui non poteſt. Verum quidem eſt tumores omenti primo contactu faciliùs percipi, cùm peritonæo immediatè ſubjectum ſit, meſenterium verò profundiorem obtineat ſitum: ſed tumores meſenterii grandiores ad peritonæum aſcendunt, imò verò cum eo & muſculi Epigaſtrii ita interdum uniuntur, ut ſuppuratione facta per umbilicum aut partes alias externas expurgentur.

Hæc tamen diagnoſis difficultati curationis non officit, quandoquidem omnibus tumoribus ejuſdem ſpeciei ventris inferioris partes occupantibus, eadem adhibetur medela: quæ tamen in omento infeliciùs ſuccedit, quandoquidem non habet vias ita idoneas, quemadmodum reliquæ partes, per quas expurgari valeat.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER DECIMUS QUARTUS.

DE AFFECTIBUS RENUM ET VESICÆ.

PRÆFATIO.

RENES & veſicæ varios & omnis generis patiuntur affectus: ſimilares, organicos, & communes, ex quibus varia etiam ſymptomata, tùm in actionibus læſis, tùm in viis excretorum, oriuntur. Nos horum affectuum præcipuos novem capitibus complectemur. Quorum primum erit de calculo renum & dolore nephritico. Secundum, de calculo veſicæ. Tertium, de inflammatione renum & veſicæ. Quartum, de mictu ſanguinolento. Quintum, de ulcere renum & veſicæ. Sextum, de diabete. Septimum, de urinæ incontinentia. Octavum, de iſchuria, & ſtranguria. Nonum, de dyſuria, ſeu ardore urinæ.

CAPUT I.

De Dolore Nephritico, & calculo Renum.

DOlor nephriticus ille nominatur, qui renes aut ureteres affligit. Apud vulgus colica nephritica dicitur propter maximam affinitatem, quæ ipſi cum colico dolore intercedit, ita ut ſæpè non parùm difficile ſit utrumque affectum invicem diſtinguere, ut diagnoſi patebit.

Multiplex

Multiplex hujus doloris causa statuitur: frequentissima tamen est calculus, aut pituita crassa, Calculus in rene moram trahens, dolorem, aut nullum, aut obtusum efficit, propterea quod renum substantia obtuso sensu donata sit. Si verò in caput ureteris demittatur, vel illius carnalem subeat, eumque distendat, neque ad vesicam propter magnitudinem propelli valeat, tunc dolores atroces movet, & ægrotantem mirum in modum excruciat. Pituita verò crassa, ureteribus impacta, eos etiam distendit, & dolorem nephriticum producit.

Minùs verò frequentes causæ, sunt grumus sanguinis, ureteribus impactus, vel pus crassius, è renibus, aut aliis partibus superioribus in ureteres deductum. Interdùm enim flatus in ureterũ cavitates sese insinuant, & dolores atrocissimos inducunt.

De calculo, doloris nephritici præcipua causa, & magis ordinaria, quamplurimæ apud authores agitantur controversiæ, quas accuratè persequi instituti nostri ratio non patitur. Sed ea tantùm attingemus, quæ ad illius naturam & causas stabiliendas necessaria sunt.

Ac primùm dubitatur, sub quo affectuum genere calculus constituendus sit. Galenus inter morbos in numero collocat eorum, qui sunt toto genere præter naturam, quemadmodum & lumbricos. Licèt enim propriè morbus in numero respiciat partes viventes, quorum numerus auctus, vel imminutus, morbum istum organicum constituit; ea tamen, quæ præternaturaliter addita sunt numero eorum, ex quibus corpus naturaliter componitur, ad morbos in numero referri debent; ita ut etiam qualitates nudæ interdùm ad morbos in numero referantur, quando immediatè actiones lædunt, ut color flavus in oculo icterici, sonitus excedens in aure, & sapor amarus in lingua.

Plerumque tamen calculus inter causas morbificas collocandus est, quatenus obstructionem, vel distensionem parit.

Inter symptomata etiam collocari potest, excreta scilicet & retenta. Si enim in renibus, ureteribus, aut vesica retineatur, cùm excerni meliùs foret; ad præternaturaliter retenta revocandus est: dum verò excernitur, ad excretum toto genere præter naturam est referendus.

At verò circa calculi causam tum materialem, tum efficientem, major est difficultas. Galenus cum assectis censuit, causam calculi materialem esse materiam pituitosam, crassam, viscidam & lentam, concretioni idoneam, & ut recentiores loquuntur, fæculentã, limosam, & tartaream: efficientem verò calorem, materiam illam exsiccantem & indurantẽ atque in lapidem tandem convertentem: Quæ doctrina gravissimis impugnatur rationibus.

Primò enim, si ex materia pituitosa, viscida, & crassa calculi generarentur, in cerebro & ventriculo frequenter producerentur, in quibus talis pituita maximè redundat. Neque sufficit dicere, in illis partibus calorem non esse sufficientem ad concretionem efficiendam. Siquidem ex Hippocratis & Galeni doctrina, calor remissus, actione diuturniori sufficit ad concretionem efficiendam. Et hìc ratio petitur, cur senes ad calculorum generationem sint magis dispositi, cùm juvenes habeant renes longè calidiores; quia nimirùm materia calculi diutiùs moratur in renibus senum propter imbecillitatem facultatis expultricis; & ita diutiùs coquitur à calore renum, ab eoque tandem induratur, licèt longè remissior sit.

Secundò ex Aristotel. 2. *meteor. cap.* 4. quæ concrescunt à calore, liquantur ab humido: sic lutum, à calore satis induratum, in humido liquatur. Calculus autem nunquam dissolvitur in aqua. Neque obstat dicere, fortem calorem tantam concretionem efficere, ut in humido solvi nequeat; quemadmodum in lateribus contingit, qui probè cocti in fornace, postmodum in aqua non solvuntur. Nam primùm in corpore humano tantus calor non reperitur, deinde laterum concretio, ab aqua non solubilis, minimè dependet à calore intensiori, sed potiùs à dispositione argillæ, ex qua lateres conficiuntur quæ habent materiam, lapideæ consistentiæ & indissolubili acquirendæ idoneam. Lutum enim ex terra vulgari conflatum, quamtumvis coquatur in fornace, nunquam lateritiam consistentiam acquiret; sed perpetuò in humido liquescet.

Tertiò ex eodem Aristotele *loc. citat.* calor, concretionem efficiens, debet esse siccus: hoc enim præstat per exsiccationem, & partium humidarum resolutionem. At perpetua fit humiditatis serosæ effusio in renes, & vesicam. Ergò talis exsiccatio & induratio in iis partibus non potest fieri.

Quartò, in fluviis & fontibus lapides generantur, in quibus nullus est calor, imò verò in cavernis & speluncis frigidioribus nonnullis, aqua stillans condensatur in lapidem: unde pyramides & aliæ figuræ exurgunt. Ergò alia causa efficiens inquirenda est præter calorem, & alia materia, præter humorem viscidum ac glutinosum.

Quintò, Pituita indurata gypseam induit naturam, & semper friabilis est, ut in tophis articulorum videre est. At calculi non raro silicei sunt, quam consistentiam ex pituita obtinere non possunt. Neque tantus calor in corpore humano reperitur, qui siliceam illam consistentiam tali materiæ indere possit.

Omnium sæculorum Medicos decepit mucosa illa pituita, quæ in multorum calculosorum urinis reperitur, ipsamque proximam calculi materiam esse putaverunt; in quo tamen longè à veritate aberrarunt. Nam primò, in renum calculo mucosæ illæ urinæ utplurimùm non apparent; sed frequentiùs in calculo vesicæ. Si autem hæc esset calculi materia, in utriusque partis calculo æqualiter apparet. Ergò ex affectu vesicæ proprio & peculiari hæc materia maximè dependet. Est nimirum vesicæ malè affectæ excrementum: hìc autem vesicæ affectus talis est. Docuit autopsia, in eorum cadaveribus, qui ex calculo vesicæ obierant, & humorem illum mucosum diu multumque cum urinis excreverant, vesicæ corpus carnosum evasisse, & digiti, aut pollicis crassitiem adeptum esse, ita ut totam illius cavitatem interdùm impleat & ipsum calculum proximè amplectatur; donec tandem urinam supprimens, ægrum miserè jugulet: In iis verò, qui urinam tenuem, claram & aquosam reddiderant, vesicæ substantia membranosa, & in statu naturali constituta apparuit. Quorũ eventuum ratio desumitur ex Hipp. *Aph.* 66. *sect.* 5. *Si in vulneribus pravis & magnis tumor non appareat, ingens malum.* Rationem reddit Galenus, quia suspicio oritur, humores qui ob dolorẽ ad vulnera defluunt, jam ad partes principaliores transmeare. Præterea omnibus partibus insitum est, docente eodem Gal. *lib. de differ. febr. cap.* 11. ut quæcumque robustior est, id quod noxium est, aut superfluum, ad debiliorem transmittat, nec cesset illa transmissio, donec ad imbecillimam ventum sit. Cùm autem pars vulnerata admodum debilis sit, ac proinde ad excipiendos humores maximè disposita: si illi ad eam non deferantur, signum est alias partes admodum esse debiles, quæ talem transmissionem moliri nequeant, aut alias esse vulneratâ debiliores, ad quas humores deferantur. Non solùm autem humores vitiosi ad partem vulneratam deferuntur; sed etiam sanguis laudabilis, quem natura majori copiâ ad partem afflictam transmittit, ut illi suppetias ferat quantùm potest. Hæc omnia locum habent in vesica à calculo oppressa. Calculus grandior, aut inæqualis, vel aculeis præditus, vesicæ tunicam interiorem vellicat: unde dolor, & imbecillitas parti accedit. Natura verò illi suppetias ferens, solito copiosiorem sanguinem ad eam mittit: tum reliquæ partes robustiores, superfluitates suas ad eam deponunt. Hosce humores vesicæ substantia concoquit & assimilat, quantum potest, sicque ex copiosiori sanguine copiosius sumens alimentum accrescit, & crassior atque carnosior evadit. Cùm autem totum sanguinem affluentem, multò minùs humores vitiosos sibi assimilare nequeat; inde multa exoritur excrementorum illuvies, quæ ex propria partis naturâ, pituitosam illam ac mucilaginosam formam induere consuevit. In iis autem calculosis, qui urinam claram, tenuem, & aquosam reddunt, vel quiescens calculus dolorem non parit, qui talis attractionis causa sit; vel aliæ sunt partes vesicâ debiliores, ad quas reliqua mẽbra sese exonerant.

Quia verò hæc doctrina præconceptam multorum

læculorum opinionem diruit, luculento uteri exemplo roboranda est. Uteri substantia, sicut & vesicæ, membrana est: at in prægnantibus tota penè carnea evadit, atque tam crassa, ut postremis mensibus duorum digitorum crassitiem æquet. Quia natura toto gestationis tempore multum sanguinem ad uterum mittit, fœtus nutriendi gratiâ, qui cum à fœtu totus non absumatur, portio quædam illius utero apponitur, & inde cum fœtu ad partum usque continuò augetur. Idem in vesica contingit, quamvis præternaturaliter, (cùm in utero naturaliter id fiat) ut quando major sanguinis quantitas ad eam confluit, portionem illius in propriam substantiam convertat, & illa inde majorem crassitiem acquirat. Si verò contingat, extra gravitatem, uterum intemperie aliqua insigni, aut alio quovis affectu laborantem, debiliorem reddi; tum humores superflui ab aliis partibus ad eum transmittuntur, qui cum sufficienter assimilari nequeant, multa inde emergit excrementorum illuvies, quæ per fluorem muliebrem, seu menstrua alba quotidiè expurgatur. Et ille fluxus albus mulierum est proprium uteri excrementum, quemadmodum mucilaginosa urinæ portio est excrementum vesicæ. Idem in renibus contingit, quamvis non adeò frequenter, ut quando à calculo, eorum substantiæ impacto dolor atque imbecillitas iis inducitur, ad eos natura multum sanguinem multosque humores dimittat, qui cùm parti assimilari nequeant, saltem majori parte, in excrementum crassum ac mucilaginosum convertuntur, quod magnâ copiâ cum urinis excernitur, idque adstantes, ac Medici vulgares purulentam materiam esse putant, quæ tamen mere pituitosa est, aut saltem exiguo puri permixta, quando scilicet à calculo per attritionem ulcus in renibus genitum est.

Recentiores nonnulli, prædictis rationibus convicti, causam materialem calculi statuerunt succum lapidescentem; efficientem verò spiritum quendam lapidificum. Succum lapidescentem vocant humorem quendam innatâ & peculiari vi præditum, ut in lapidem convertatur. Hunc verò probare contendunt ex generatione lapidum, quæ fit in majori mundo. Siquidem quamplurimis historiis constat, à non paucis Authoribus collectis, aquas quorundam fontium in lapides & saxa converti; alias quæcumque injiciuntur, ligna, stirpes, animalia intra paucos dies, crustâ lapideâ obducere; liquores in quorundam montium cavernis, in stirias & columnas converti, ac denique videmus quandam vini portiunculam, lapideam duritiem acquirere, quæ doliorum parietibus adhærescit, & tartarum nominatur; tum etiam in ipsis urinis, quæ claræ ac limpidæ redduntur, postquam refrigeratæ sunt, in lapideam quandam substantiam concrescere, & matulæ parietibus adhærere. Quamvis autem peculiaris illa materiæ aptitudo, ut in lapidem convertatur, satis cognita non sit, nonnulli tamen eam invenisse putant, dicentes; hoc ex salibus provenire, cum terrea quadam portione permixtis. Sales quidem soli ferè concrescunt; sed in humido etiam facilè solvuntur, ac si cum materia terrestri aut lutosa sibi analoga conjungantur, causæ efficientis vi lapideam naturam acquirunt. Sic videmus in vino, salem istum, cum materiæ fæculentæ portione mixtum, in lapideam duritiem juxta dolium concrescere: tartarum enim calcinatum totum ferè in salem abit, quod ostendit, illud ex sale potissimùm coagmentari. Sic etiam in urinis, plurimum salem in se continentibus, præcipuè illis, quibus limosa & lutosa materia permiscetur, tartaream ac lapidosam materiam concrescere videmus, matulæ parietibus adhærentem. Hæc autem salina materia, quæ cum urinis permiscetur, provenit ab esculentis & potulentis, quæ hujusmodi salibus abundant, qui corpore benè se habente foras ejiciuntur, neque in renibus retinentur, absente præsertim causa efficiente, quæ sivè potens fuerit in ipsa materia, sivè ex propria renum diathesi dependeat, calculorum concretionem promovet in renibus & vesica.

Causam igitur efficientem calculis vocamus spiritum lapidificum. Fernelius verò appellat calculosam dispositionem, quæ renibus insita est, hæreditario jure ut plurimũ adepta, cùm iste affectus inter hæreditarios principem ferè locum obtineat. Nos verò satius esse ducimus, causam istam efficientem spiritum lapidificum appellare, qui multò latiùs patet, quàm calculosa illa Fernelii, arenosaque renum dispositio. Nam primò, in iis qui talem à natura, aut hæreditario jure, renum dispositionem non habent, calculi etiam generabuntur, si alimentis continuò, & maximâ copiâ utantur, quæ plurimum succi lapidescentis in se contineant, aut aquas bibant, tali succo abundantes, quia illis aquis aut cibis non solùm adest causa materialis; sed etiam spiritus lapidificus illius insitus est, qui seminis instar, lapidis formam inducit: unde non male Hermetici causam lapidum efficientem ad propria semina referunt, quæ in materia dispositа, suæ speciei lapidem producunt.

Præterea à spiritu quodam lapidifico calculos generari, ostenditur historiis luculentis, à variis Authoribus relatis hominum, brutorum, aliarumque rerum à spiritu quodam è terra expirato, in lapides & saxa conversorum. Sic apud Aventinum *lib. 7. Annal. Bavaric.* legere est, anno 1343. ex terræ motu plures, quam quinquaginta rusticos, item vaccas emulgentes, cum ipsis vasis extinctos diriguisse, & corpora in salinas ac lapideas statuas redacta fuisse. Sic narrat Ortelius *in descriptione Russiæ*, de pecudum gregibus & armentis illicò petrefactis. Sic refert Camerarius de aura meridionali, certis anni temporibus flante, in locis montanis Provinciæ Chilensis in Armenia, cujus afflatu integræ equitum turnæ in statuas lapideas subitò conversæ sint, steteruntque in via, eo acier ordine, quo ante metamorphosin erant dispositæ.

Ille autem spiritus lapidificus non solùm in calculosorum renibus residet, sed etiam in succo lapidescente, ab esculentis & potulentis separato: ita ut, dum potentior non est, utriusque concursus necessarius sit: unde multi reperiuntur, qui cibis utentes ad calculi generationem aliquantulùm idoneis, calculos producunt, concurrente calculosa renum dispositione, vel spiritu lapidifico renibus infixo. Si verò renes à spiritu illo immunes sint, ex talibus cibis calculi non fiunt, quia vis illorum lapidifica satis potens non est, ut sine renum concursu, materiam illam in lapideam duritiem convertere valeat. Contrà verò, si vis lapidifica longè potentior sit in iis, quæ assumuntur, & frequens sit eorum usus, calculi producentur, etiamsi renes tali dispositione, aut spiritu lapidifico orbati sint. Sic videmus in quibusdam locis, ubi aquæ vel vina succo lapidescente plurimo abundant, maximam incolarum partem calculis laborare, ut de Ciconibus apud Ovidium videre est his versibus:

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod totis inducit marmora rebus.

Et vice versâ, si vis illa lapidifica in renibus calculosis maximè vigeat, ex quibuslibet alimentis, quanquam laudabilibus, calculos generabit. Sic ante triennium mihi videre contigit virum quendam, qui per tres aut quatuor menses plus quàm duodecim calculos exiguos singulis diebus cum urinis reddebat, cum tamen toto illo tempore solis jusculis, aut panatellis lecto affixus, & graviter laborans vesceretur.

Causæ calculi antecedentes & procatarcticæ, vel ad materiam calculi suppeditandam faciunt, vel respiciunt constitutionem renum, ob quam calculi facilius concrescunt.

Materiæ calculi generandæ ac cumulandæ plurimùm conferunt ventriculus, hepar, lien, & renes. Ventriculus primùm, si non benè concoquat, crudus chylus in hepar deducitur, indèque impuri ac terrestres succi cum sero in renes derivantur. Hepar calidius materiam chylosam torret, & calculo generando idoneam reddit: tum etiam frigidius sanguinem crudum producit, huic etiam operi aptissimum. Lien debilis vel obstructus, aut quoque modo intemperatus, fæculentam sanguinis partem sufficienter non expurgat, ejusque portionem ad renes amendat, quæ ad calculosæ materiæ elaborationem facilius disponitur. Ac denique renes, præter causam conjunctam, quæ est calculosa dispositio, duplici nomine causæ antecedentis rationem habere possunt, scilicet ratione temperaturæ, vel conformationis. Ratione temperaturæ cali-

calidioris, materiam calculosam attrahunt impensius, eamque magis incrassant: ratione verò conformationis, si venæ emulgentes laxiores sint, ut materiæ illæ crassæ & tartareæ facilius in renibus recipiantur, ureteres verò angustiores, ut & vasa serosam materiam ad eos transmittentia, ut materiæ illæ crassæ liberum exitum non habeant, sed in renibus retineantur.

Præcipuè verò materiam calculi suppeditant alimenta crassa & viscosa, salsoque excremento referta, ut carnes bubulæ, porcinæ, leporinæ, anserinæ, & quæ fumo aut sale conditæ sunt: pisces saliti duriores, & ostracei, & anguillæ; legumina, caseus, omniaque lacticinia, ova indurata, castaneæ, pyra, cydonia, mespila, panis azymus, & oryza, vinum crassum, austerum, & nigrum, vel novum & nondum defæcatũ: aquæ lacustres, aut succo lapidescente refertæ.

His addantur alimenta valdè calida, ut piper, zinziber, alia, cepæ, vinum vetus & potens, quæ hepar & renes impensè calefaciunt: diuretica nimis fortia, quæ materiam morbificam potenter ad renes deturbant: vestimenta densiora, lecti plumei nimis calefacientes, balnea, venus immoderatior, quæ renibus est inimicissima, exercitium vehemens, præsertim à pastu, nimia repletio, aut fames diuturna, ira vehemens, & alia animi pathemata.

Signa calculi diagnostica, seorsim spectata, æquivoca sunt, & aliis morbis communia: si tamen omnia simul & conjunctim considerentur, certam diagnosin efficient.

Primum signum est, dolor fixus & stabilis, circa lumborum regionem, qui ut plurimùm gravativus est, quando calculus infixus est parenchymati: illud enim obtusiori sensu donatum, gravantem dolorem percipit. Quoties verò calculus in caput ureteris sese insinuat; tunc dolorem acutum & pungentem excitat, qui dolor nephriticus appellatur, tamdiu perseverans, quamdiu calculus ibi hæret: neque ægrum excruciare desinit, donec calculus aut in vesicæ cavitatem protrusus fuerit, aut in renis cavum remeaverit.

Secundum signum est, urina cruenta, quæ fit ex apertis venulis aut erosis, in renis substantiam dispersis, ab attritione, quæ fit à calculo, ipsius parenchymati inhærente. At si pauciissimus sanguis excernatur, colorem sanguinis amittit, cum urina permixtus, & urina lixivium repræsentat. Perpetuum non est istud signum, & ab aliis causis non raro dependet: At quando apparet, unum ex præcipuis est, quod dolorem nephriticum à colico distinguit. Excitari autem solet ab equitatione ambulatione multa, & alia quavis exercitatione vehementi; quia tunc calculus, si asper & angulosus sit, è sua sede dimotus, tenerrimam renis carnem proscindit ac dilacerat.

Tertium signum est, urina tenuis, aquosa & pauca, circa initium paroxysmi nephritici, quam interdùm suppressio integra consequitur, si ambo ureteres fuerint obstructi. At dum solvitur paroxysmus, & calculus ureteri impactus in vesicam demittitur; urinæ crassæ, turbidæ, & copiosæ excernuntur, arenosum sedimentum habentes.

Quartum signum est, arenularum & lapillorum frequens excretio. De calculis res ipsa loquitur. Si enim æger nonnullos anteà excreverit, quantumvis exiguos, quoties doloribus affligitur, à calculo affectum provenire certa conjectura est. At de arenulis non adeò certò pronuntiare licet. Plurimos siquidem videre est, qui totâ vitâ multas arenulas cum urinis profundunt, nunquam tamen calculo laborant. Non rarò enim arenulæ proveniunt ab humorum adustione, quæ in hepate ac venis fit; & illæ vitri parietibus adhærent, nec in fundo subsident, ut illæ, quæ è renibus proveniunt. Præterea digitis contritæ dissolvuntur, & salinam substantiam referunt, cùm aliæ digitis non cedant, & dissolvi nullo modo valeant. At denique, cùm hujusmodi arenulæ salinam habeant substantiam, in calida urina dissolvuntur, neque ullo modo in ea apparent, dum adhuc calida est: postquam verò refrixerit, coalescunt, & matulæ parietibus adhærent, non secus ac crystalli tartari, quæ in aqua calente dissolutæ, dum illa refrigeratur, concrescunt, & vasis parietibus adhærent, ita ut valdè similis sit hujusmodi arenularum & crystalli tartari natura.

Quintum signum est, & omnium certissimum, calculus excretus. Si anim aliquod signum ex superioribus, quantumvis æquivocum, appareat, & alias calculus ab ægro excretus fuerit, calculosum esse affectum, certò pronuntiare possumus.

Sextum signum est, stupor cruris è directo renis laborantis. Calculus enim grandior nervum illum comprimit, qui in musculos lumbares inseritur, renibus substratos & ab Anatomicis ψοας nominatos, qui musculi ad coxam deferuntur, motui ejusdem inservientes. Talis stupor percipitur ex sessione suprà femur ob compressionem, vel etiam in brachio, ex decubitu supra illud diuturniori.

Septimum signum est, testis retractio, ejus lateris, in quo dolor est. Renes enim & ureteres, doloris acerbitate irritati, sese vehementer contrahunt, simulque vasa spermatica, & partes omnes vicinæ contrahuntur, quæ quidem vasa testiculum sibi annexum sursum retrahunt, ut inguini aliquando infixus videatur. Et ista partium prædictarum retractio usque ad vesicam & intestina extenditur: Siquidem in summa doloris acerbitate, urinæ & alvi excretio supprimitur, ita ut tunc temporis medicamenta purgantia nihil operentur, contractione illa ejus actioni obsistente.

Octavum signum est, nausea & vomitus ob connexionem renum cum ventriculo per membranam à peritonæo mutuatam, & per nervum sextæ conjugationis, cujus duo rami à stomacho in tunicam renum interiorem deferuntur. Ideò cùm partes illæ sentientes vellicantur in renibus, ventriculus compatiens ad rei noxiæ exclusionem irritatur, & primùm pituitam rejicit, mox bilem flavam, ac postmodùm æruginosam, si malùm protrahatur: quandoquidem ex diuturnis doloribus & vigiliis sanguis in venis alteratur, & portio illius magis disposita in bilem æruginosam commutatur.

Denique dolor nephriticus cum colico dolore tantam habet similitudinem, ut Galenus ipse in eorum distinctione deceptus fuerit, sicut à nobis relatum est, in colici doloris diagnosi. Ubi etiam signa proposuimus, quibus hi duo affectus à se invicem distingui valeant, ut non opus sit ea hîc repetere.

Signa hactenus proposita æquivoca esse diximus, & vix unicum eorum certam diagnosin posse constituere. Alia tamen nonnulla à quibusdam Authoribus proponuntur: quæ adhuc magis sunt æquivoca, & valdè incerta; sed cum aliis juncta diagnosin adjuvant, illa ideò enumerare non erit inutile.

Hipp. *Aphor.* 34. *sect.* 7. *Quibus*, inquit, *bullæ in urinâ natant, nephritica mala, diuturnamque ægritudinem significant.* Fiunt enim hujusmodi bullæ à crassis humoribus & flatu crassiori refertis, qui vel in renibus congeruntur, vel aliunde in eos transferuntur. Materia autem illa calculis gignendis idonea est, & non nisi longissimo tempore edomari potest, unde diuturnam ægritudinem significat. Galenus *in comm. hujus Aphorism.* dicit, ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum, ad renes appellentium, atque ita prodire spiritum aliquem, qui urinæ permixtus, bullas facit. Attamen verisimile non est, ex arteriis spiritum tam crassum & stabilem emanere posse, ut urina etiam refrigerata per longum tempus permanere valeat, quemadmodum videmus bullas hujusmodi per multas horas urinis innatare. Deinde apertis arteriarum osculis ab urinæ acrimonia, sanguis ab iis etiam efflueret. Imò verò orificia venarum tenuiori tunicâ constantium, faciliùs aperirentur, & ita perpetuò urinæ cruentæ cum hujusmodi bullis apparerent.

Idem Hipp. *Aph.* 76. *sect.* 4. *Quibuscumque cum urinâ crassa caruncula parvæ, ac veluti capilli quidã exeunt, iis è renibus excernuntur.* Carunculæ ab ulcere renum exeunt, de quibus infrà dicemus. Filamenta verò à Gal. *in comm.* referuntur in crudam lentamque pituitam, calore renum intensiori, in oblongam & teretem figuram conglobatam. Attamen idem Gal. 6. *loc. affect. c.* 3. palam profitetur, se post anxiam & tædiosam venationem, caulam tantæ longitudinis nescire. Avicenna dicit filamenta suam sortiri longitudinem in vasis renum vel aliis; cùm enim

per diuretica sanẽtur, fateanturque ægrotantes, se ex renibus laborare, in renibus formam nanciſci credibile eſt. Actuarius præcisè ad ureteres refert. Quandò enim renum sinus pituita abundat, cũ urina ad ureteres labitur, & lentore suo insigni uteribus adhærens, tum præ calore crasſescens, longam ac teretem effigiem, pilo consimilem, acquirit. Fernelius verò scribit, se animadvertisse, ea filamenta è vasis paraſtatis derivari, in quibus teretem & pilarẽ formam sortiuntur, ex seminis materia quæ vi morbi sensim defluens, calore crasſescit: apparere autem plurima in iis, qui fœdâ, exulceratâque gonorrhœâ non ita pridem affecti fuere, & iis mulieribus, quibus albicantes menses profluunt, aut uterus fœdâ colluvie turget, idem & sæpenumerò in urina, quæ prima redditur à concubitu. Alii denique arbitrantur, crasſos ejusmodi, & lentos humores, è quibus ista filamenta nascuntur, in venis quidem primitùs procreari, sed consiſtentiam & effigiem pilorum accipere in anguſtis renum meatibus, per quos veluti per cribri foramina capillaria trajiciuntur, posteà verò descẽdere in ureteres, in quibus adhuc magis exsiccantur, donec à lotione in vesicam protudantur, neque ob tenacitatem disrumpuntur.

Quidquid sit: cùm ex communiori Authorum sententia conſtet, hæc filamenta, à pituita crasſa in renibus genita, vel ad eos ab aliis partibus transmiſſa, provenire certum eſt, eam in calculum coagmentari posſe, si causa efficiens, calculis generandis idonea, concurrat, atque adeò ista filamenta signum calculi æquivocum suppeditare.

Quodad prognosin spectat, calculus renum valdè periculosus eſt; graviſſima enim mala, ut inflammationem, exulcerationem, dolores atroces, vigilias, virium dejectiones, febres, urinæ suppreſſiones, aliaque symptomata pernicioſa inferre consuevit.

Si affectus hæreditarius sit, à parentibus contractus, incurabilis eſt.

Cùm vitia renum & vesicæ in senibus difficulter curentur, ex Hipp. *Aph. 6. ſect. 6.* calculus renum in ea ætate, curatu difficilis, vel potiùs insanabilis eſt.

Si dolor nephriticus ad plurimos dies perseveret, neque ullis medicamentis curari valeat, mortis adeſt periculum, eaque jam in propinquo eſt cum frigiditas partes extremas, & sudor frigidus faciem occupat. Urinæ, quæ primùm tenues, postmodum verò crasſæ apparent, & arenæ in fundo resident, morbi solutionem portendunt.

Calculus cum ulcere renum conjunctus, incurabilis eſt. Illa enim, quæ lapidem frangunt, ulcus valdè exasperant.

Curatio doloris nephritici & calculi, renibus aut ureteribus inhærentis, perficitur viarum dilatione ac relaxatione, calculorum, aut alterius materiæ, dolorem efficientis, exclusione, causæ antecedentis revulsione ac sublatione, doloris ipsius mitigatione. Quibus indicationibus sequentibus satisfiet remediis.

℞. Rad. althææ, & lilior. an. ʒ.i. fol. malvæ, violar. parietar. branch. ursinæ, an. M. i. semin. lini, & fœnugræci, ana Unc. ß. ficuum pinguium par. iii. flor. cham. & meliloti, ana P.i. Coquantur ad ℔.i. In colat. dissolve catsiæ, & catholici, ana Drach. vi. ol. lilior. & violar. an. Unc. i. ß. butyri recentis Unc. ii. Fiat clyſter, injiciendus ſtatim.

Rejecto clyſtere, aperiatur vena Basilica cubiti dextri vel ſiniſtri, & mittantur sanguin. Unc. viii. vel ix. pro viribus aut plenitudine ægrotantis: maximè enim necessaria eſt phlebotomia ad præcavendam inflammationem, quæ à dolore perseverante excitari poteſt.

Post venæ sectionem clyſter sequens injiciatur.

℞. Flor. chamæm. & melilot. summit. anethi, parietariæ, rutæ, an. M. ß. Sem. anisi fœniculi, cumini, ana Unc. ſem. Fiat. decoctio ad ℔. i. In qua dissolve diaphœn. Unc. ſem. terebinth. vitello ovi dissolutæ Unc. i. ol. anethini, & scorpionum, ana Unc. ii. Misce, fiat clyſter.

Ad magis emolliendum, & dolorem leniendum, ex oleis componi poteſt in hunc modum, præmisſo laxante.

℞. Olei anethini & chamæmel. an. ℔. ſem. ol. amygdalar. dulcium ʒ. ii. olei rutacei Unc. i. Misce, fiat clyſter.

Eodem tempore fotus admoveantur parti dolenti, ex decocto primi clyſteris, (additis seminibus anisi & fœniculi) facto in hydrelæo, cum spongiis in eodem expreſſis.

℞. Ol. scorpionum compoſiti ʒ. ii. butyri recentis, axungiæ gallinæ, ol. lilior. & amygd. dulcium, an. Unc. i. Fiat linimentum, quod illinatur poſt fotum. Vel tale cataplasma admoveatur.

℞. Fol. malvæ, pariet. an. M. ii. petroſelini cum rad. M. i. rad. raphani Unc. ii. Decoquantur ad putrilaginem, & contundantur addendo cepas sub cineribus coctas n. ii. ol. lilior. amygd. amar. & butyri recentis, an. Unc. ii. Fiat cataplasma, quod duobus linteis raris incluſum, ventri applicetur calidè secundùm longitudinem ureteris: & quoties refrixerit, recaleſcat in sartagine.

Applicari etiam soleſt placenta ex parietaria, vel sola, vel ovis permixta, frixa in sartagine, cum oleo chamæmel. amygdal. amar. scorpionum, linteo raro obvoluta.

Vel fieri poteſt etiam placenta ex cepis minutim diſſectis, in sartagine frixis, cum axungia porci, aut oleis prædictis, additis ovis v. vel vi. calide applicanda.

Quia verò magna crudorum humorum saburra hunc affectum plerumque comitari soleſt, poſt aliquot clyſteres injectos, (qui subindè repetendi sunt, dolore perseverante) purgans aliquod medicamentum exhibendum eſt, præcipuè in forma boli, ne tam facilè revomatur, quia hujusmodi ægrotantes plerumque soleſt esse nauseabundi.

℞. Cassiæ recenter extractæ & ol. amygdal. dulcium Unc. i. diaphœnici ʒ. iii. thabar. pulv. ʒ. i. Cum pulveæ liquiritiæ, & tragacanth. fiat bolus.

Si æger non poſſit bolum devorare, dissolvantur purgantia in decocto malvarum.

Diligenter autem animadvertendum eſt, purgans medicamentum non esse exhibendũ priusquam dolor fuerit aliquantulum remiſſus. Nam dolore valdè urgente, cathartícum exhibitum, etiam vehemens, sæpè non purgat, quia tunc temporis omnes partes sese contrahunt, & medicamento non opitulantur.

Attamen eo tempore vomitus poterit convenire, quo etiam saburra humorum educitur, & fit revulsio à parte affecta, & non rarò natura ipsa per se, urgentibus doloribus, hanc molitur evacuationem, eaque absoluta, levamen subsequitur.

Vomitorium blandum ita componi poteſt, quod & dolorem demulcebit.

℞. Aquæ tepidæ Unc. iv. ol. crudi Unc. i. syrupi acetosi simplicis Unc. i. ß. Fiat vomitorium.

Si vehementioribus uti lubeat, ad saltem vitrioli, aut mercurium vitæ confugiendum erit, quibus se nephriticos dolores citò fugaviſſe Angelus Sala gloriatur.

Ante & poſt purgationem, per os exhibenda sunt, quæ vias laxant, & dolorem leniunt. Cui usui confert syrupus de althæa Fernelii, frequenter exhibitus. Sed quia hic syrupus paratus semper non habetur in officinis, simplicior in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. althææ Unc. iii. Coquantur ad ℔. i. In colatura dissolve sacchari ℔. ſem. Utatur frequenter.

Julepus sequens ad vias leniendas frequenter exhibendus.

℞. Hordei integri P. i. cicer. rub. P. ß. Sem. malvæ & althææ, an. ʒ. ii. ſem. quatuor. frig. maj. an. Drach. i. ficuum pinguium paria iv. ſebeſtem paria iii. liquirit. raſ. Unc. ſem. Coquantur ad ℔. i. ſem. In colatura dissolve syrupi capil. ven. Unc. iv. Detur in quatuor doſes, bis aut ter in die.

Pro potu decoctum ex rad. alth. Unc. i. ſem. hordei P. ii. liquirit. Drach. vi. in aquæ ℔. v. ad ℔. i. consumptionem, erit utiliſſimum.

Vel fiant juſcula ex malva, althæa, & ciceribus rubris, cum multo butyro & modico sale; vel eadem decoquantur in jure pingui.

Vel exhibeantur emulsiones ex quatuor semin. frig. majoribus paratæ.

At præ cæteris remediis vias emollit, & laxat, dolorem-que lenit ol. amygdal. dulcium, recenter extractum, quod ad ʒ. iii. vel iv. per se, vel cum vino albo, aut decocto malvæ, althææ, liquirit. & cicer. rubrorum exhiberi poterit. Vel fiat potio ex olei amydal. dulc. & amararum

partibus

partibus æqualibus, quia amygdalæ amaræ ad expellendum calculum etiam conferunt.

Postero die, ab hac venæ sectione, vena etiam poplitis, aut malleoli aperienda est, è directo partis affectæ. Sic enim ab ipsa fit derivatio, ex eaque utplurimùm ægrotantes levamen maximum solent percipere. Quod præceptum ab Hipp. nobis traditum est 6. *epid. part.* 1. *Aph.* 6. & ab Aëtio *lib.* 11. *c.* 5.

Imò verò, affectu ulteriùs procedente, apertio hæmorrhoïdum erit utilissima, juxta Aph. Hipp. 11. *sect.* 6. *Melancholicis & nephriticis hæmorrhoïdes supervenire, bonum.*

Nam ex eodem ramo splenico venæ sparguntur ad renes, vesicam, & hæmorrhoïdes.

Si fomentis, linimentis & cataplasmatis prædictis dolor non satis leniatur, in semicupium æger demittendus, ex decocto emolientium compositum, addito vino albo; hoc enim mitescet dolor utplurimum, saltem quamdiu æger in eo residet. Non tamen frequentiùs ægri demergendi sunt, quandoquidem vires diuturniori balnei usu admodum exsolvuntur.

Ac denique dolore nimium sæviente, ex quo vigiliæ diuturnæ, ac virium exsolutio sequitur, ad narcotica confugiendum est, & philonii romani ʒ. ii. clysteri admiscendæ, vel laudani opiati gr. v. aut vi. Vel ejusdem laudani gr. i. ii. iii. aut iv. per os exhibenda. Vel denique syrupi de papavere alb. ʒ. i. in julepo convenienti.

Prædictis topicis usupatis, in dolore diuturniori, non parum proderit emplastrum de meliloto, cum ol. chamæmel. vel anethino malaxatum.

Hisce remediis, aut etiam eorum nonnullis methodicè usurpatis, dolor nephriticus utplurimùm curari consuevit, iterata etiam purgatione, si opus videatur, aut medulla cassiæ frequenter exhibita. At verò si post eorum usum dolor adhuc excruciet, certũ erit, calculos grandiores renes & ureteres obstruere; qui diureticis remediis calculum frangentibus & expellentibus, deturbandi erunt. Quorum tamen remediorum delectus habendus est, ut primò mitiora usurpentur & magis temperata antequam ad acriora veniatur, quæ sanguinem & renes inflammare valent. Ubi etiam corporis habitus ratio ineunda est. Nam obesum corpus magis tenuãtia; gracile verò, minùs perferre potest.

Horum autem remediorum, calculos imminuentium, frangentium, vel expellentium materiam, infinita penè reperitur apud Authores. Nos selectiorem tantùm hîc proponemus.

℞. Rad. apii, petrosel. brusci, gram. & asparagi, ana Unc. i. rad. malvæ & althææ, ana Unc. ß. fol. parietariæ M. ii. sem. anisi, fœniculi, anethi, carvi, dauci, ameos, carthami, rutæ, cumini, & bacc. lauri, ana ʒ. ii. chamomill. meliloti, anethi, & stœchados, an. P. i. Coquantur in vino albo ad medias. In colat. ℔. i. dissolve butyri recentis ʒ. iv. mellis rosac. ʒ. ii. sacchari rubri ʒ. i. benedictæ laxativæ ʒ. ß. vitellum ovi numero i. olei nucum, anethi, vel lini Unc. iii. Misce. fiat clyster, qui retineatur duabus horis, si fieri possit.

℞. Aquar. fragariæ, & saxifragæ, an. Unc. ii. vini albi generosi Unc. vi. ol. amygd. dulc. Unc. ii, spirit. vitrioli ʒ. i. Misce pro tribus dosibus. Prima detur calidè quantum ferre potest. Post horas sex detur secunda pari modo. Si etiam hæc inefficax, [quod rarò contingit] tertia propinetur.

Paratu facilior fit julepus ex aqua saxifragæ, & syrupo violaceo; cum spirit. vitrioli guttis 15. aut 20.

℞. Succi parietariæ sine igne extract. Unc. iii. succi limonum recentis, & olei amygd. dulcium extracti sine igne, ana Unc. ß. Misce, fiat julep. qui detur tribus aut quatuor vicibus manè, & serò. Vel

Succi limon. & vini albi, ana Unc. ii. sacchari canti Unc. ß. Capiat loco julepi.

De succo limonum hoc notandum est, cautum esse debere illius usum, quia frequentiùs, aut nimiâ copiâ exhibitus, aphthas facit in ventriculo unde lienteria succedit.

Pilulæ sequentes sunt efficaciissimæ.

℞. Salis prunellæ, crystalli tartari, salis baccarum hederæ, & fol. nasturtii, ana partes æquales. Cum syrupo aliquo appropriato, vel terebinthina fiat massa pilul. de qua capiat ʒ. i. singulis diebus manè.

Pulvis sequens à Quercetano valde commendatur in Pharmacopœa.

℞. Tunicæ interioris ventriculorum gallinæ, & stercoris albi ejusdem, ana Unc. sem. pulveris pelliculæ interioris, quæ in putaminibus ovorum reperitur. Diarach. ii. sem. hermariæ, cinam. ana ʒ. iv. nucleor. mespil. ʒ. ii. ß. anisi, fœniculi ana ʒ. i. Reducantur in pulverem tenuissimum, de quo capiat ʒ. ß. vel i. cum vino albo.

Cinis corticum ovorum adustorum, à ʒ. ß. ad ʒ. i. exhibitus, cum vino albo, potenter expellit calculum in urinæ meatibus hærentem.

Sanguis hirci præparatus, ab omnibus, tum antiquis, tum neotericis commendatur, tanquam remedium excellens ad dissolvendum calculum. Dosis illius erit à ʒ. ß. ad ʒ. i. Aqua ex sanguine hirci destillata, per vitrea organa, in B. M. miranda præstat. Sed hircus per mensem nutriendus est saxifragâ, pimpinellâ, baccis juniperi, petroselino, aliisque diureticis, sine ullo potu.

Hartmannus urinam hirci, tanquam stupendum remedium, commendat his verbis: *In obstructione renum, à calculo totali, vel etiam, ubi ureteres & vesica à calculis, in eam regionem detrusis, omnino fuerint obstructi, ut ne gutta quidem urinæ prolabi possit, præstantissimũ est, si urina hirci, recentissimè ex vivente adhuc hirco cum vesica extracta, potanda detur, & omentum cum intestinis, ventri, pubi, & peritonæo fuerit applicatum. Sic enim calculus repente consumetur sine læsione vasorum, & patiens liberabitur.*

Pulvis millepedum ad dissolvendos calculos præstantissimus est, illiusque usus docebitur in calculo vesicæ.

Infusum etiam millepedum, in vino albo paratum, & diu continuatum, ad idem est efficax.

Vinum alkekengi ab Arnaldo Villanovano maximè commendatur, eoque materiam calculosam ita educi refert, ut manu colligi possit. Fitque hoc vinum, contundendo fructus alkekengi cum vino albo, & colaturam exhibendo.

Sequentia verò in communem usum revocari poterunt.

℞. Lapides Judaici, pulv. lithontriptici Justini, ana ʒ. i. nucleor. persicorum, gummi tragacanthi, & nucleor. ceraforum, ana ʒ. ß. Reducantur in pulverem, & cum terebinthina fiat bolus, qui detur in tres doses, manè & serò sumendas.

℞. Raphani acerrimi derasi ʒ. ii. vini albi ʒ. iv. Macerentur per aliquot horas, deinde fortiter exprimantur. Colaturam capiat æger bis aut ter, horis convenientibus.

Aqua sabinæ ad ʒ. i. vel ʒ. ii. sumpta, calculum & arenulas potenter expurgat.

℞. Rad. bismalvæ in vino albo mundat. ʒ. vi. rad. bardanæ & graminis, ana ʒ. iv. rad. asari, petroselini, valerianæ, fœniculi contusarum, ana ʒ. ii. fol. capill. veneris, saxifragæ, pimpinellæ, virgæ aureæ, betonicæ, ana M. iv, sem. basilici, bardanæ, cardui benedicti, sileris montani, nucleor. mespil. & persicor. ana ℥. i. milii solis ʒ. i. lapidis lyncii Judaici, ana ʒ. i. ß. terebinthin. ʒ. iv. sanguin. hirci præparati ℥. ii. ß. croci ℥. ii. vini albi ℔. iv. Contundenda contundantur, & misceantur omnia. Distillentur in B. M. Hujus aquæ capiat æger ʒ. ii. tribus horis ante cibum, superbibendo vini albi ʒ. iv.

℞. Cortic. rad. card. asinini ʒ. i. liquirit. ʒ. ii. Coquantur ad ʒ. vi. Colaturam capiat per multos dies. Calculos, & arenulas, renibus adhærentes, mirabiliter expellit.

℞. Cepārum albarum minutim concisarum ℔. iv. sacchari albi ℔. ii. vini albi ℔. i. ß. Distillentur in B. M. ad siccitatem. Dentur, manè, ʒ. ii. vel tres per multos dies.

Apud practicos commendatur cinis scorpionum, ad ʒ. i. exhibitus, cum aqua graminis, parietariæ, aut vino albo; cujus tamen usus rarissimus est. At frequentiùs usurpatur oleum scorpionum Mathioli, cujus ʒ. i. per os exhibita, cum prædictis liquoribus, calculi excretionem egregiè accelerat.

Chymici suos sales ad calculorum exclusionem maximè prædicant. Inter quos non infimum locum obtinet sal siliquarum & stipitum fabarum, cujus ʒ. ß. cum vino albo

egregiè operatur. Idem præstat tartarum vitriolatum, eadem dosi. Ab iisdem etiam laudantur spiritus salis, vitrioli, & mercurius dulcis, cum propriis vehiculis usurpati.

Exteriùs verò calculorum exclusio adjuvari potest, si tota renum & ureterum regio, calentibus manibus, oleo scorpionum inunctis, assiduè perfricetur.

Tum cucurbitulæ plures, à rene affecto ad pubem descendendo, secundùm longitudinem vreteris, sine scarisitione applicentur.

Illinatur denuò, eadem pars ol. scorpionum Mathioli aut cantharidum subtilissimè pulverat. portiuncula addatur. Vel fiat linimentum ex olei ceræ, de lateribus, & scorpionum partibus æqualibus, maximè penetrans & summæ efficaciæ; modò renum inflammatio non timeatur.

In usu medicamentorum calculum frangentium & expellentium, observandum est, non semel ea aut bis esse usurpanda; sed pluries, donec viæ obstructæ fuerint reseratæ. Dum autem exhibentur, renes & vesica fovendi sunt balneis, fomentis, unctionibus & cataplasmatis, quò faciliori negotio operentur. Nec non liquores aliqui tenuium partiũ, quale est vinum albũ vinosum, propinandi sunt per vices, usurpanda interna emollientia laxantia & vias lenientia, ut viæ magis dilatentur, & aliorum remediorum acrimonia.

Hisce remediis curatur dolor nephriticus, & calculorum dissolutio atque exclusio promovetur. Quia verò huic affectui dispositi & curati, sæpe solent recidere, ideò illius prophylaxis instituenda est, ut quantùm fieri potest recidiva inhibeatur.

Ac primùm, si plethora adfuerit, vel calida hepatis & renum intemperies, confert venæ sectio vere & autumno celebrata, præmisso clistere, aut leviori aliquo cathartico. Deinde materia calculo generando idonea evacuanda est antequam ad renes deducatur. Quod fieri poterit vomitu bis aut ter in mense excitato, in iis qui facilè vomunt.

Vel purgatio instituenda est bolo ex cassia, diaphœnicò & rhab. composito, in curatione descripto: aut convenienti alio medicamento, singulis mensibus, aut bimestri, vel trimestri spatio, secundum ægri habitum & humorum copiam, idque in ultima lunæ quadrâ commodius fiet.

Vel si cacochymia magis urgeat, apozemate convenienti, vere, autumnove usurpato, expurganda erit. Eo enim non tantùm antecedens causa & remota subtrahitur, sed etiam conjunctæ potio quædam; tum obstructiones viscerum, quæ hunc affectum frequenter comitari solent, admixtis incidentibus & detergentibus, convenienter dissolvuntur.

Vel apozematis vice decoctum galli veteris usurpari poterit, in hunc modum compositum.

℞. Polypod. querc. sem. carthami, ana ℥. i. ß. thymi, & epithymi, ana P. i. sem. cumini, anisi, anethi, fœniculi, carvi, cardui benedicti, ana ʒ. ii. fol. sennæ ℥. i. ß. turbith. gummosi ℥. ß. cinam. ʒ. i. crystalli tartari ʒ. ii. Contundantur & misceantur simul, ex qua mixtura venter galli veteris eviscerati impleatur, deinde coquantur, donec galli caro ab ossibus separetur. Colatum jusculum capiat quatuor dosibus matutinis.

Vel usurpari poterit pulvis sequens, à Solenadro commendatus, cujus usu testatur multos à doloribus nephriticis fuisse præservatos, imò verò liberatos; nam dolore præsente eum exhibet cum successu.

℞. Fol. sennæ Unc. ii. rhab. opt. ʒ. ß. turbith. ʒ. ß. hermodactyl. ℈. ii. polypod. ʒ. ß. cinam. zinzib. milii solis, saxifragæ, sem. genistæ, ana ʒ. i. Pulverentur subtilissimè. Dosis autem à ʒ. i. ad ʒ. i. ß. cum vino albo, vel rubello tenui, semel in mense.

Carolus Piso pulveris sequentis singulares effectus prædicat.

℞. Anisi, marathri, calvi, cumini, ana ʒ. i. coriandri præparat. ʒ. ß. liquir. sem. bardanæ: ana ʒ. i. sem. Cinam. galangæ, ana ℈. i. Sem. milii solis, genistæ ana ʒ. ß. pulv. diatrag. frig. ʒ. ii. diacrydii ℈. i. sennæ orientalis ad pondus omnium, fiat pulvis. Dosis ʒ. i. cum jusculo cicerum rubrorum.

Vel syrupus magistralis in hunc modum componi potest. ℞. Rad. asparagi, gram. althææ, brusci, & petroselini, ana ℥. i. fol. betonicæ, pimpinellæ, saxifragæ, parietariæ, adianti, polytrichi, ana M. i. Sem. ocymi, petrosel macedonici, milii solis, genistæ, bardanæ sileris montani. ana ʒ. ii. liquiritiæ rasæ, passularum mundatarum & polpod. querc. ana ℥. i. fiat decoctio ad ℔. i. ß. In colat. infunde sennæ mundatæ ℥. iv. agarici albi ℥. ii. zinziberis ℈. ii. bulliant parum, & fiat expressio. In qua dissolve sacchari albi ℔. i. Fiat syrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ii. semel aut bis, in mense, cum decocto hordei, graminis, & cicerum rubrorum.

Vel in magna cacochymia fiant pilulæ ex aloë & agarico, quarum duæ vel tres assumantur alternis diebus, ante prandendum.

Post purgationem quædam diuretica usurpanda sunt, ut materia mucilaginosa, tum etiam arenulæ, circa vias urinarias oberrantes, educantur.

In hunc finem parari possunt decocta ex diureticis in syrupo magistrali descriptis composita, & cum sacchar o in julepi vel apozematis formam redacta. Vel etiam cum pullo gallinaceo, vel carne hœdina, aut vervecina, parari possunt jusculà in multos dies sumenda, bis in anno post purgationes universales.

Tum post singulas purgationes nonnulla ex sequentibus usurpari poterunt, & semel aut bis in hebdomada continuari.

℞. Caudicum & flor. fabarum ℔. iii. calcitrap. ℔. i. Contundantur, addendo sacchari canti ℔. i. succi limonum ℔. i. succi arantiorum ℔. ß. Decocti malvæ & altheæ facta forti expressione ℔. ii. mellis ℔. i. distillentur lento igne, & non permittatur comburi, neque liquores ex toto consumi. Hujus aquæ capiat æger ʒ. iv. manè, ut dictum est.

℞. Nucleor. mespil. & pulver. elect. diatrag. frig. ana ℥. i. rad. ononidis siccæ. liquir. ras. sem. melonum, & milii solis, ana ʒ. ii. sem. saxifragæ, genistæ, raphani, brusci, calcitrap. ana ʒ. i. sem. althææ & asparagi, ana ℈. i. sacchari canti ℥. ii. Fiat omnium pulvis, de quo capiat cochlear i. manè, ter singulis mensibus, nempe circa noviluniũm, plenâ lunâ, & mediâ; superbibendo parum vini albi, aut decocti cicerum rubrorum, rad. eringii & glicyrrhyzæ, fortiter postea se agitando aut deambulando.

Carolus Piso eximiè laudat pulverem sequentem, eumque cum pulvere purgante, suprà ex eo descripto, usurpatum plures pyxides fragmentorũ lapidum excussisse refert, in quodam Præside Lotharingo.

℞. Sem. althææ & violarum, ana ℈. ß. sem. milii solis, & rad. liquir. ana ℈. i. lapidis Judaici & lapid. spongiæ, ana g. vi. pulv. ossis dactylorum, mespilorum, cerasorum ana ℈. ii. Sem. melonum ʒ. ii. fiat pulvis, dosis ʒ. i. sumenda cum pane azymo, vino albo madefacto, tribus diebus interlunii cujusque, & superbibendo jusculum cicerum rubrorum alteratum rad. altheæ, fœniculi, eringii, ononidis, petroselini, & granis juniperi contusis, addendo vinum album, mel, butyrum, & succum limonum.

Electuariũ sequens à Zapata describitur insignis efficaciæ.

℞. Sem. hyperici probè exsiccati, & in tenuissimum pulverem redacti ℥. ii. conservæ rosarum, aut violar. ℔. i. Misce, fiat electuarium, de quo capiat æger ℥. ß. manè biduum, tribus horis ante pastum, duabus primis septimanis, postea, semel in septimana per 15. dies; ac deinde semel in mense, vel per longiora intervalla, secundum affectus urgentiam.

Conserva rosarum melior, quia corrigit odorem terebinthinæ à semine hyperici impressum: licet conserva violarum rènibus magis conveniat.

Tabellarum sequentium usus poterit esse tutissimus & efficacissimus.

℞. Quatuor sem. frig. major. mundat. glycyrrhizæ rasæ, ana ℈. i. sem. pimpinellæ, ocymi, petrosel. macedon. nucis moschatæ, ana ʒ. ß. pulv. aromat. rosar. ℈. ii. sacchari in aqua alkekengi dissoluti Unc. iv. Fiant tabellæ pond. Drach. iii. Capiat unam manè tribus horis ante pastum, superbibendo aquæ ononidis, aut herniariæ ℥. iv. cum vini albi ℥. ii.

Vinum

Vinum alkekengi in curatione descriptum, si per intervalla exhibeatur, omnem materiam calculorum educere asserit Villanovanus.

In omnium diureticorum usu hoc perpetuo observandum, ea non esse frequenter usurpanda, quia trahunt ad partem affectam: ideò semel aut bis in mense, vel aliquando per majora intervalla exhibere sufficiat, corpore tamen priùs purgato, ne aliarum partium cacochymia ad renes deducatur.

Attamen terebinthina in usum frequentiorem venire poterit. Refert enim Amatus Lusitanus *curatione* 68. *centur.* 2. monachum quendam, cum articulari morbo, simul & nephritico corripi soleret, & nullo remediorum genere, multis frustrà tentatis, convalescceret, tandem terebinthinæ usu intra sex menses liberum à dictis morbis evasisse. Deglutiebat autem singulis diebus terebinthinæ particulam nucis magnitudine saccharo admixtam. Ratio autem, cur terebinthina frequentiùs usurpata non noceat, sicut alia diuretica, ea est, meo judicio, quia urinas amovẽdo simul alvum laxat, ita ut crassiores humores per alvũ deturbentur, qui ab aliis diureticis ad renes deducerẽtur.

Vulgò autem usurpatur terebinthina per intervalla, quemadmodum alia diuretica, tum sola, tùm aliis medicamentis admixta, in hunc modum.

℞. Terebinthinæ in aqua saxifragæ, vel parietariæ decies lotæ ʒ. ß. Cum saccharo fiat bolus. Vel

℞. Cassiæ recenter extractæ ʒ. vi. terebinthinæ ʒ. ß. pulv. liquirit. ʒ. ii. Misce, fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ʒ. ß. pulv. lithontriptici ʒ. ii. Misce, fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ʒ. ß. rhab. pulv. ʒ. i. Misce, fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ʒ. iv. Inuratur in lamina ferrea candente, ut possit in pulverem reduci, cujus dosis erit ad ʒ. ii. cum liquore idoneo.

Zacutus Lusitanus *observ.* 58. *lib.* 2. *Prax. admir.* balsami naturalis vires ad calculos expellendos mirè prædicat, còque liberatum esse virum sexagenarium, qui per dies octodecim urinæ suppressionem à copia calculorum passus fuerat. Is primò guttulas aliquot balsami cum oleo amygdalino, hauriens, dosin utriusque augendo, singulis diebus, ita ut tandem ad balsami ʒ. ß. & olei amygd. ʒ. iii. ascenderit, intra decem dies calculos sex excrevit; & ejusdem auxilii beneficio in posterum præservatus est, dimidiam ol. amygdalini unciam, sex balsami guttulis permixtam jejuno stomacho absorbens cujus præsidii ope, sabulosam urinam excernens, in multos annos vitam producit. Si balsamum orientale desit, Peruvianum erit usurpandum. Idem Zacutus *in eadem observatione*, aquam nicotianæ prædicat his verbis. *Memini me pluries calculos magnos, renum cavo tenaciter impactos, usu stillatitiæ aquæ ex nicotiana viridi extractæ, in potum exhibitæ, per urinã deturbasse. Si ea desit, ejus decocto uti cum utilitate multa.*

Sapientissimus Varendæus, præceptor meus, mirum in modum probat ad prophylaxin hujus affectus, usum aquarum nostrarum Balerucanarum, cujus etiam nos admirandos sæpè vidimus effectus. Hujus autem verba, summo judicio exarata, & ex diuturnâ magni illius viri experientia deprompta, hìc subnectimus. *Nullum est*, inquit, *me quidem judice, potentiùs præstantiùsve remedium, post accuratam corporis purgationem, ad vias istas excrementis suis liberandas & mundificandas, quàm potus aquarum nostrarum Balerucanarum; suo enim calore, ex bituminali vena profecto, fundunt liquantque quoscunque crassiores mucos, & ipsos calculos, si adhuc sint teneriores; nitrosâ autem substantia abradunt quasi & detergunt sordes istarum viarum, & quantitatem mirabili quæ assumuntur solent imputirates non tantùm intestinorum, sed etiam renum & vesicæ quasi torrente quodam abripere. Unde incredibile est dictu, quantam viderimus ex calculosis istis hominibus saburram illarum potu, cum urinis deturbatam. In quibus autem timuimus calefactionem viscerum, præscripsimus tunc temporis vini abstinentiam, juscula quoque pullorum refrigerantibus temperata, julepos temperantes, & similia. Quibus ita consideratis, non veremur etiam pituitosos ac pingues homines (dummodò firmissimis viribus) in balneum dictarum thermarum præcipitare, semel tantum in die circa auroram, munitis priùs renibus & hepate, propriis quibusdam inunctionibus, atque etiam duplici linteolo involutis: ut deinceps sudoribus concitatis, visque istis relaxatis, excrementa hujusmodi copiosè vacuentur. Licebit etiam postea, dum erunt domi, si ita videatur, emendare quidquid empyreumatis contraxerint, usu balnei domestici ex aqua dulci, & refrigerantibus ac humectantibus parati.*

Conferunt etiam non parum, ad hujus affectus præcautionem, aquæ minerales acidulæ vitriolatæ. Quia non solùm materiam mucilaginosam atque tartaream, ex qua coagmentantur calculi, dissolvunt, & arenulas deturbant, sed etiam hepatis & renum calidam intemperiem corrigunt; ideòque in calidioribus dictarum partium intemperaturis hujusmodi aquæ erunt convenientissimæ.

Cùm autem naturæ calidiores à prædictis remediis diureticis, majori ex parte calidis, aliquantulum lædantur; eorum loco alia magis temperata illis substitui poterunt, quorum præcipua sunt.

Aqua foliorum, & siliquarum fabarum recentium, vel aqua herniariæ.

Aqua limonum destillata etiam commendatur. Limones integri in taleolas dividuntur, & destillantur in B. M. ad magis refrigerandum, cum lacte destillantur utiliter.

Conserva fructus cynorrhodi, quæ diuretica est; attamen refrigerat, & à Cratone in hoc casu laudatur.

Conserva flor. althææ, vel malvæ, quæ leniendo & humectando vias urinarias, arenularum exclusione adjuvat.

Succus portulcæ inspissatus, & in pilulas redactus ʒ. i. pondere exhibitus, renes potenter detergit.

Flores granatorum exsiccati, & ʒi. i. pondere sumpti calculosam materiam expurgant.

Idem præstat spongia bedegaris exsiccata, pari pondere cum liquore idoneo propinata.

Butyrum recens cum saccharo canto partibus æqualibus mixtum, quotidiè manè sumptum jejuno stomacho, vias urinæ lenit & abstergit, ac calculi generationẽ impedit.

Idem præstant amygdalæ amaræ, si quotidiè x. aut xii. comedantur.

Nec minoris sunt efficaciæ nuces avellanæ ante pastum comestæ quæ à Cratone commendantur, dicente se compertum habere, non paucos, sævis crutiatibus calculi diu affectos, usu avellanarum liberatos. Quod quidem disertè confirmat Amatus Lusitanus *curat.* 73. *cent.* 7. ubi sic loquitur: *Vir, qui nephritim patiebatur, & de renibus non raro lapillos rubentes per virgam mittebat, multum querebatur, lumborum namque & illorum, imò totius ventris dolores & rugitus sæpe sentiebat. Pro quibus abigendis symptomatis, multis est usus remediis, frustrà tamen. At cum præter spem, ex cujusdam commendatione, avellanis in victu uteretur, liber & sanus à tantis affectionibus evasit. Consuluerat autem illi vir quidam si morbum profligatum vellet, avellanas cum internis suis membranulis comederet initio prandii & cœnæ. Cæterum ille remedium consideratis familiare, non solùm initio mensæ eas comedebat, sed medio & fine. Quarum assiduo usu ita valuit, ut nunquàm postea morbum persenserit.* Addit Amatus Lusitanus in scholio. *Non solùm vir hic, de quo agimus, per avellanarum esum sanus ex hac mala affectione fuit, sed plures alii. Sunt autem avellanæ hæ vulgares ponticæ nuces dictæ, quas Avic. inter eas medicinas, quæ lapidis renum materiam absumunt, reponit. Sed qua facultate operentur, dubium est. An fortè sua siccitate, & facultate in membranula interiore comperta? Sed non desunt alii, qui hoc operari sua nuclei parte oleosâ contendunt.*

Chymici spiritum salis laudant, illiusque guttas aliquot manè cum jusculo, aut alio liquore exhibent.

Aqua tepida excocta à Zechio commendatur, sex, vel septem unciarum pondere, ante omnem cibum bis, aut saltem semel in die potà. *Nihil enim*, inquit, *adeò renes ab excrementis vacuos temperatos reddit. Igneus enim eorum calor aquæ tepore tandem extingitur, ita ut in posterum calculos procreare non possint.*

Pro

Pro potu utatur æger vino tenui & paucifero, cum decocto radicis eringii. Quod quidem decoctum pro potu ordinario à Cratone commendatur: Et nos egregios illius vidimus effectus. Sed eryngium marinum vulgari multò præstantius est.

Nonnulli à calculo præservati sunt usu ad potum ordinarium vini expressi ab uvis acidulis, quæ vulgò apud nostrates *uniles* nominantur, ita ut vineam ex illis uvis ad hunc usum de industria condiderint

Ad prophylaxin etiam hujus affectus non parum conducit, renum intemperiem calidiorem corrigere, cui rei proderunt remedia calida in hepatis intemperie descripta, quæ etiam renum intemperiem emendare valent. Præterquam quòd caliditas immodica renibus non rarò ab hepate communicatur.

Inter cætera verò serum lactis, per mensem integrum, verno tempore usurpatum, præstantissimum est. Tum etiam aquæ minerales, acidulatæ, & vitriolatæ, omnia viscera interna potenter refrigerant.

Inter externa balneum aquæ dulcis tepidæ frequenter usurpatum, & natatio in flumine, æstatis tempore erit convenientissima.

Epithema sequens renibus etiam frequenter admoveri poterit.

℞. Aquarum lactucæ, nymphææ, & rosar. ana ʒ. iii. aceti rosacei ʒ. ii. Misce, admoveantur valde tepidè, manè & serò.

Convenit etiam sequens linimentum, præcipuè hyemis tempore.

℞. Ol. rosac. nymph. & violar. in aceto & aqua rosac. lotarum, ana ʒ. i. mucilag. althææ extractæ in aqua parietariæ ʒ. vi. ceræ tantillum, fiat linimentum pro unctione renum, manè & vesperi.

Temperatur & renum caliditas immodica, laminâ plumbeâ perforatâ, & supra regionem renum continuò gestatâ.

Ac denique, quia ventriculi cruditates materiam suppeditant calculis generandis; illius etiam ratio habenda est, & roborandus ventriculus sumptis & admotis, in illius partis imbecillitate descriptis.

CAPUT II.

De Calculo Vesicæ.

QUamvis ordinis ratio postulare videatur, ut omnes renum affectus seriatim persequamur: tamen ordo doctrinæ postulat, ut calculò renum, vesicæ calculum subnectamus; cùm eadem utriusque sit natura & conditio, & maxima pars eorum quæ de calculi renum generatione diximus, etiam calculo vesicæ conveniant.

Causæ igitur materiales & efficientes calculi vesicæ eædem omnino sunt, quas ad calculi renum productionem concurrere suprà retulimus. Hæc tantùm in eorum generatione differentia annotanda est, quod pueri magis calculo vesicæ laborent, senes verò calculo renum magis afficiantur. Cujus eventus ratio à Galeno tradita est *in* 6. *epid. sect.* 3. quia nimirum crassities urinarum, quæ in pueris frequenter ob ingluviem contingit, à calore illorum blando dissolvitur, ac simul diffunditur, nec in renibus moram trahit, adjuvante facultate expultrice renum, quæ fortior est in ea ætate: sed lapsa in vesicam, ibi residet, ac moratur diutiùs, quia pueri ludicris intenti, & diuturno somno indulgentes, longiora faciunt mejendi intervalla. Adde, quòd urina minùs acris vesicæ expultricem non irritat, donec copiâ gravans efficiatur: & sic fæx ista retinetur, neque potest deinde commodè expurgari per exiguum adhuc urinæ canaliculum. Præterea vesica ab urinæ copiâ valdè distenta, non potest tam exactè sese contrahere, ut tantam urinam evacuet, sed aliqua ejus portio in fundo remaneat, quæ est crassa illa fæx, calculis coagmentandis idonea. Senes contrà frequenter emingunt eam materiam, quæ in vesicâ continetur, ampliorque ductus patet ad ejus expulsionem. In renibus autem crassamentum illud moratur, quia viscidius est, neque potest dissolvi ab effœto calore, aut transcolari ob siccitatem, & quasi ariditatem, in renibus jam contractam; unde Hipp. *in Coacis*, vult lapidem in vesica non generari à decimo quarto ætatis ano usque ad sexagesimũ, nisi priùs extiterit.

Fernelius novam de calculi vesicæ ortu opinionem proposuit, dicens: omnem calculum, in vesica contentum, rudimentum è renibus traxisse, & in vesica postmodum incrementum sumpsisse. Quando nimirùm calculus è renibus excidit per dolorem nephriticum, si grandiusculus sit in vesica subsistit, ibique novæ materiæ appositione sensim accrescit. Asserit etiam, se in contritis vesicæ calculis nucleum quendam in medio reperisse, è renibus exturbatum, diversi à reliquo integumento coloris & substantiæ. Neque unquam se aliquem offendisse, calculum in vesica habentem, qui nephriticis doloribus antea divexatus non fuerit.

Verùm hæc sententia à probatis Authoribus non paucis rejicitur, qui sua experimenta prædictis contraria afferunt: quamplurimos nimirum calculos, ex puerorum vesicis extractos, se vidisse asserentes, nucleos habentes, à reliquo integumento, nec colore, nec substantia, ullo modo dissimiles. Et certè vulgaris experientia nobis apertè demonstrat, pueros calculo vesicæ laborantes, nunquam doloribus nephriticis affectos fuisse quod sæpissimè contingeret, si calculorum rudimenta, à renibus extruderentur. Verum quidem est, in adultioribus non rarò calculos è renibus deturbatos, in vesica contineri, & per novæ materiæ additionem paulatim increscere. Sed illud temper ita fieri, negandum est, & constanter asserendum, quamplurimos calculos exordium sumere in ipsa vesica.

Diagnosis calculi vesicæ difficillima est, præcipuè in principio, quando calculus exiguus est; gravior enim factus, satis evidentes notas præ se fert. Nos verò eam, quantum artis beneficio præstari potest, elucidabimus.

Primum signum est: Dolor in collo vesicæ qui circa finem mictionis exasperatur, & ad glandis extremum exporrigitur, omnino similis illi, qui in dysuria contingit, & ab ea vix distinguitur in principio, donec illa signa apparere incipiunt.

Secundum signum: Pruritus in pudendo, qui ægros cogit illud sæpe scalpere & contrectare, ac veluti dilacerpere, molestiam illam auferre conantes.

Tertium signum: Pondus in peritonæo & tota penis regione, cum dolore gravante, quod fit à calculo grandiori.

Quartum signum: in calculo grandiori summa mingendi difficultas, cum summo conatu, parturientium more, & urinæ stillicidio, guttatim effluentis, cum micturitione frequenti.

Quintum signum: Urinæ suppressio inter mingendum, ut in medio cursu subitò supprimatur, calculo ad vesicæ orificium cum urina delato, illudque obturante.

Sextum signum: Facilior exitus urinæ, resupinato corpore, quia calculus in ea positura à canali vesicæ longiùs recedit. Tum quando urina inter mingendum supprimitur si corpus resupinetur & concutiatur, liber fit urinæ exitus calculo ad vesicæ fundum translato.

Septimum signum: Frequens virgæ erectio, quæ tum à retentione urinæ procedit, tum à phlogosi vesicæ quæ calculi attritione inducitur.

Octavum signum: Tenesmus ac frequens desidendi cupiditas, quæ mingendi cupiditatem sequitur, propter consensum sphincteris ani & vesicæ. Uno enim irritato, alter etiam irritatur, quia ramos recipiunt ab eodem nervo.

Nonum signum est, quod ægri quiescere non possint, & in uno loco manere; sed valde inquieti sint, crebrò moveantur, & crura alternatim exagitent: & si major sit calculus, vix recti stare possint, equitare, vel ambulare per salebrosa loca, quia tunc temporis cervix vesicæ à lapide commoto valde contunditur.

Decimum signum est, quod ægri à nullo remedio leventur, sed ut plurimum pejus habeant. Quia medicamenta, quæcumque urinæ vias pervadunt, vel novam materiam ad vesicam deducendo, malum augent, vel pituitam abstergunt, quæ lapidi circumducta, eum mitiorem reddit, & contra is denudatus acriùs mordet tunicam vesicæ interiorem.

Upni-

Undecimum signum ex eo depromitur, quod cùm æger doloribus nephriticis obnoxius sit; & in fine paroxysmorum calculos excernere soleat, quos eorum dolorum causas fuisse certum est, si aliquando post dolores illos calculum nullum excreverit, ut antea solebat; signum est, eum calculum, qui dolorem efficiebat, in vesicam fuisse detrusum, in eaque retentum; ubi sensim excrementum sumit, & prædicta symptomata sensim inducit. Ideò si quis à dolore nephritico liberatus, nullum calculum excreverit, & post aliquod tempus urinæ difficultate urgeri incipiat, maxima est retenti calculi conjectura.

Duodecimum signum desumitur pex Hipocr. *Aphor. 79. sect. 4. Quibus in urinis arenosa subsident, his vesica calculo laborat.* Qui Aphorismus multorum ingenia torsit. Galenus *in illius commentario* dicit, eũ manifestè mancum esse, quòd Hippocrates dimidiam illius partem omiserit: sive enim in renibus, sive in vesica calculi generentur, arenosa cum urinis simul egrediuntur. Et ipse Hippocrates huic contradicit Aphorismo *lib. de internis affectionibus*, ubi veteres Medicos reprehendit, putantes arenam esse signum calculi in vesicã. Cardanus *in comment. ejusdem Aphorismi* testatur, se ab annis tringinta arenulas primò rubras, postmodùm verò albas, quotidie & copiosè excrevisse, sine ulla calculi renum aut vesicæ suspicione. Asserit etiam, vix è decem unum reperiri, qui arenas cum lotio non excernant; raros tamen esse, qui renum calculo laborent, ac rariores multo qui vesicæ. Referunt etiam, Hispanos magna ex parte arenas cum urinis excernere, qui tamen parùm lithiasi obnoxii sunt.

Nos superiori capite arenas distinximus, quæ calculum significare possunt, ab iis, quæ nullo modo inducant. Sed diximus, esse signum valdè æquivocum. Fit enim plerumque, ut robore facultatis expultricis arenulæ illæ penitus excludantur, nec ullo modo retineantur in renibus & vesica. Et quamvis hujusmodi arenulæ certius indicarent; nunquam tamen soli vesicæ tribui possent. Atque adeò Aphorismus, ut verba illius sonant, semper falsitatis convincitur.

De hujus Aphorismi interpretatione lis maxima orta est inter Beverovicium & Salmasium (viros doctissimos, & in Authorum sententiis obscurioribus, aut mutilatis, restituendis peritissimos) quæ integra utrinque peperit volumina. Nostrum non est, neque instituti nostri ratio patitur, in iis diutius immorari: hoc unicè statuentes, pro omnium criticarum dissensionum resolutione, Authorum sententias, quæ prima fronte veritati & quotidianæ experientiæ contrariæ videntur, ad eum perpetuò sensum esse retrahendas, qui veritati magis conformis & consentaneus est, etiamsi termini sententiarum eum sensum pati non possint, qui in tali casu censendi sunt supposititii, & ab aliis (fortè imperitis) adjecti; aut forte illas sententias integras esse ab aliis insertas, ut sæpè Galenus dicit de quibusdam Hippocratis sententiis, quas ab aliis adjectas pronuntiat, utpote Hippocratis majestatem præ se minimè ferentes. At verò Beverovicii interpretatio, circa arenosam subsidentiam, ad mentem Hippocratis non videtur instituta, neque magni usus in actu practico. Primò non videtur menti Hippocratis respondere, qui in præcedentibus Aphorismis signa desumit ex urinæ contentis: quod suum propositum sequens, sumit etiam signum ex arenulis in urina subsidentibus, quas dicit calculum vesicæ significare At Beverovicius, sensum illum invertens, dicit: Hippocratem esse intelligendum de arenulis, quæ per urinas antea excerni solebant, si subsistant in vesica, id est, retineantur, & non amplius excernantur, signum est illas arenulas retentas calculum in vesica coagmentare. Hæc interpretatio, ut dictum est, menti Hippocratis non respondet; deinde nihil confert ad usum praxeos. Illi enim, qui arenulas cum urinis emingere solent, quædam habent intervalla, in quibus tamen non fit calculus in vesica. Neque magnam habet vim; quod Beverovicius notat, in aliis Aphorismis Hippocratem, ubi ponit signa ex urinæ contentis desumenda, non uti verbo subsidentiæ, sed potiùs excretionis. V. g. *Qui pus aut sanguinem mingant. Quibus cum urina crassa furfurosa exeunt,* &c. At hîc utitur nomine subsidentiæ, ut aliud quippiam significare videatur.

Verùm nos ad usum artis omnia revocantes, dicimus Hippocratem in hoc Aphorismo non potuisse uti nomine quodam, excretionem tantum significante, quia distinguere debebat illas arenulas, quæ calculum significant, ab illis, quæ nullo modo eum indicare possunt; illæ autem arenulæ (ut cap. superiori diximus) subsident in fundo matulæ; aliæ verò minimè, sed tãtùm matulæ parietibus adhærent; & ideò rectè Hippocrates, ut illas arenulas ab his distinguat, dicit. Quibus fabulosa subsidet; quia aliæ arenulæ, quæ non subsident, non sunt calculi indiciũ.

Quandoquidem igitur hîc Aphorismus ad veritatem & usum artis revocandus est, quantum fieri potest, existimamus interpretationem à Joanne Zechio (in artis operibus exercitatissimo) propositam reliquis omnibus esse anteponendam; cujus beneficio signum pathognomonicum stabilitur calculi vesicæ, & magnus Aphorismi usus elicitur in Medecina faciendâ, cùm secundum omnes alias interpretationes inutilis reddatur. Atque ut debitus honor Zechio reddatur apud eos, qui ejus operibus carent; operæ pretium duximus, ipsa illius verba transcribere, quæ habentur in libro consultationum medicarum, consultatione 58. *Hippocrates*, inquit, *Aphor. 79. sect. 4. à nullo, neque ab ipso Galeno hactenus, ut decet explicatus, hanc protulit sententiam. Quibus in urina fabulosa subsident, his vesica calculo laborat. Quam quidem sententiam, si ea ratione admittamus, quam interpres Galenus sequitur, falsam prorsus esse, ex eo facilè constat, quod infiniti fermè homines urinam fabulosam, toto eorum vitæ tempore mingere observentur, (& unus ex illis sum) citrà tamen ullam vesicæ lithiasis suspicionem. Quo fit, ut non possim non valdè Galenum, tantum virum, & omnes alios post ipsum scriptores admirari, quippe qui tanti momenti ad Medicinam faciendam Aphorismum, vel non intellexerint, quod quidem vix adduci possum ut credam, vel saltem ob aliquam in eo ambiguitatem dissimularint. Totã autem propositæ difficultatis explicatio ex illius verbis, fabulosa, proprio significatu palam desumitur: etenim hac voce, fabulosa, Græcè, ψαμμώδη nihil aliud summus Hippocrates intelligere voluit, quam sabulum crassum cui veluti terra pinguis sit admixta. Hoc est, lutosum, sive argillosum quid, veluti eorum mucus, matulæ fundo tenaciter inhærescens. Signum sanè lapidis majoris in vesica concreti pathognomonicum. Sed quoniam in rebus humanis nihil est perpetuum, mirari non oportet, si interdum consimili affectu laborantes hoc signo destituantur, quod lapidis in vesica sit exiguus, ut in Illustrissimo, ac Reverendissimo Cardinali Paleoto observavimus. Causam autem hujus cœnosi excrementi alias fusiori sermone explicavimus.* Hactenus Zechius. Ubi autem cœnosi illius excrementi causam reddiderit, compertum nobis non est. Nos verò eam dilucidè exposuimus capite superiori, ubi ostendimus, mucosam illam materiam, esse vesicæ malè affectæ proprium excrementum, quando nimiam sanguinis copiam & superfluos humores ad se transmissos concoquere, & assimilare non potest, eosque in mucilaginosam istam materiam convertit; & illam pravam vesicæ diathesim à calculo utplurimùm excitari. Relegantur illa hoc loco, quia ad eorum, quæ supra dicta sunt, intelligentiam plurimùm faciunt.

Sed una adhuc remanet difficultas, quod nonnulli aliquando materiam pituitosam & mucilaginosam quotidiè cum urina excernant, quamvis à calculo vesicæ immunes sint. Et refert Cardanus *loc. supra cit.* Leonem quendam, mónachum Divi Augustini, tantùm pituitæ lentæ in matula concreta sæpè illi ostendisse, ut ovum anseris magnitudine superaret; & tamen lapidem nunquam habuisse.

Cui dubio respondemus, materiam mucilaginosam, è vesica procedentem, in eo distingui ab illa, quæ ex aliis partibus procedit, quòd quæ à vesica, magis tenax & glutinosa sit, ita ut fundo matulæ aut vitri euroscopi tenaciter adhæreat, nec post urinæ effusionẽ vehementi cõcussione excuti valeat. Quæ verò est ab aliis partibus, fundo matulæ

non adhæreat; sed eâ inversa statim cum urina effluat. Hoc usus nos docuit, quod è nullo Auctore hactenus est animadversum. Illa autem glutinositas major in excrementis vesicæ, à propria illius natura dependet, quæ membranea est, & glutini huic producendo idonea, quemadmodū videmus, ex pellibus membraneis aliorum animalium, gluten seu collam confici firmissimam, ad varios usus mechanicos idoneam.

Hanc autem materiam glutinosam seu argillosam, ut vocat Zechius, à prava vesicæ dispositione ex calculo contracta provenire, nos inde probare possumus, præter ea, quæ superiore capite dicta sunt, quod aliàs observavimus, puerum duodecim annorum calculo vesicæ laborantem, qui quotidiè cum urina mingebat materiam glutinosam, fundo vitri adhærentem. Postquam verò calculus sectione adempus esset, puer ille per mensem integrum eandem materiam post sectionem cum urina excrevit, postmodum verò nihil tale emisit. Quod apertè demonstrat, illam materiam ex vesicæ mala dispositione produisse, quæ cùm non illicò post exsectionem curari potuerit, sed per aliquod tempus perseveraverit, illa etiā continuaverit materiæ glutinosæ excretio; sed vitio vesicæ curato, nunquam ampliùs apparuit talis materia, quod ostendit eam non aliunde, quàm è vesica provenisse.

Sciendum etiam pro coronide, hanc quidem materiam mucilaginosam, prædictis conditionibus stipatam, quoties apparet, calculi vesicæ præsentiam indicare; non tamen contra, quando non apparet, ejusdem absentiam significare: quia sæpè contingit, ut calculus levis & politus, & nulla asperitate donatus, aut quantitate minor, vesicam tantopere non offēdat, ut inde prava illa diathesis oriatur, & tunc urinæ claræ perpetuò redduntur. Signum igitur istud pathognomonicum dici potest, quatenus præsens calculi vesicæ præsentiam indicat; quamvis absens ejusdem absentiam non significet.

Neque præterea digna esset viro cordato hæc objectio, vel potius cavillatio, quod ex nostra observatione supra proposita, talis materia cum urinis excreta sit, quamvis calculus non esset in vesica, qui anteà per excisionem ademptus fuerat. Sufficit enim, calculum anteà & nuperrimè adfuisse, qui hujus affectus causa fuerit. Atque adeò talis materia significat calculum, qui vel jam adest, vel nuperrimè adfuit.

Ultimum difficillimæ istius diagnosis signum petitur ab exploratione, quæ fit per catheterem, & digiti in anum immissionem; ad quam tandem confugiendum est, ut illa omninò indubia reddatur. Quod etiam intelligendum est de iis, quæ utplurimùm contingunt; non de iis quæ semper. Aliquando enim calculus substantiâ mucosâ, vel etiam cystide obvolutus est, ut certa illius exploratio fieri non valeat, & lithotomos aliquando in eo decipi videamus. Quod tamen de cathetere præcipuè audiendum est: nam exploratio, quæ fit per immissionem digiti in anum, longè certior est, & non solùm calculum adesse ostendit, sed etiam illius differentias quoad magnitudinē, figuram, & numerum patefacit.

Prognosis hujus affectus, non nisi laboriosa & periculosa institui potest. Laboriosa quidem ex eo, quòd minimi tantùm calculi per angustum vesicæ meatum excludi possint; grandiores verò, si duriores ac veluti silicei, conteri ac dissolvi nequeant; si verò molliores, gypsei aut tophacei, aut alio quovis modo friabiles; dissolvi quidem possunt longo efficacium remediorum usu, quem utplurimùm ægrotantes ferre nequeunt, & ideò talis curatio rarissimè succedit, ita ut sæpissimè ad sectionem veniendum sit, quæ quàm plena sit terroris, quotidianus eventus docet, cùm plurimi ex illa operatione moriantur. Unde Hippocr. in juramento discipulos suos monet, ne hanc sectionem aggrediantur, sed etiam lithotomis perficiendam relinquant. In mulieribus tamen facilior est operatio, & periculi expers, quòd latiorem habeant meatum urinarum, & nulla sectione, sed simplici dilatione perficiatur.

Curatio calculi, in vesica concreti, easdem habet intentiones, quæ suprà in renum calculi curatione propositæ sunt, ut nempe materia illius antecedens evacuetur, revellatur, ejusdemque generatio prohibeatur, materia verò conjuncta, seu calculus ipse imminuatur, atteratur, & dissolvatur. Quibus intentionibus prosunt remedia, etiam ibidem proposita.

Ex quibus maximæ est efficaciæ aqua ex cepis destillata, cujus usu per 40. dies continuato, nos calculum fabæ magnitudine superantem è vesica excretum vidimus.

Attamen & gravissimorum Authorum sententia, & quotidiana experientia docet, medicamentis ore assumptis vix ac ne vix quidem calculum vesicæ dissolvi posse. Unde fit, ut ad lithotomiam seu calculi chirurgicam extractionem, utplurimùm confugiendum sit. Quia tamen nonnullæ inveniuntur historiæ, calculo laborantium per medicamenta curatorum, nos præcipuas hîc annotabimus, ùt cuique liberum sit, efficaciora experiri remedia, priusquam periculosissimæ & terroris plenæ Chirurgiæ sese committat. Adde, quod reperiantur aliquando calculi tam molles & arenosi, aut recenter concreti, ut eos dissolvere non sit impossibile. Nam durorum & siliceorum dissolutio minimè sperabilis est.

Horatius Augenius *tom. 2. epist. medicinalium, lib. 9. epist. 8. Ego*, inquit, *bis in hunc diem calculum vesicæ fractum vidi primo casu, mox deliberatione atque maturâ consultatione additâ. Casus fuit. Filium Janeti, Pontificii Typographi, Romæ expurgandum susceperamus, ut posteà tutior ad ipsam sectionem accederet. Tentaverat enim antea omnia remediorum genera; tum à Medicis Venetis, tum Florentinis præscripta. Cùm verò nullam utilitatem subsequi deprehenderet, secari cupidus, Sacerdotem jussit accedere, ut si ex sectione moreretur, animæ fuisset consultum. Requisitus fuit ex Societate Jesu, qui auditâ confessione ab ægroto, & cognito morbi genere, proponit illi pharmacum, ut dicebat, magni usus, de quo & in seipso, & in aliis periculum fecisset. Experiri placuit, neque facti pœnituit. Nam qui proximè incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit. Pharmacum autem à Jesuita ei datum, hoc erat.*

℞. Pulv. mille pedum Drach. i. ad summum ℈. iv. aquæ vitæ Unc. sem. juris cicerum rubrorum Unc. ix. vel x. capiat horis ante prandium quinque.

Ego verò juvenem annorum 18. *calidi & sicci temperamenti totius corporis curaturus, duxi imminuendam quantitatem aquæ vitæ, & ubi singulis diebus datum alteri fuit antidotum, huic alternis dari jussi, & pro refrigeratione totius corporis, aquæ fabarum & fragorum, ana Unc. v. propinari inter medio die, cum gutt. vi. olei de calcanibo, & Unc. i. julepi violati. Hoc autem modo pharmacum præbebam.*

℞. Pulv. asellor præpar. ℈. i. aquæ vitæ ℈. ii. decoct. cicer. rubr. Unc. viii. Misce, capiat horis sex ante cibum. Hæc Augenius.

Sennertus *cap. de calculo vesicæ*, memorabilem historiam refert Wilhelmi Laurembergii, Professoris Rostochiensis, ab eodem acceptam, qui provecta jam ætate calculo vesicæ affectus, ac sectionis auxilio periculosissimo sese committere nolens de aliis remediis cogitare cœpit. Primò ergo liquorem illum nephriticum celeberimum, magnoque apud Principes, in pretio & usu habitum, expertus est, qui ita paratur.

℞. Salis tartari albi Unc. i. Affunde aquæ petrosel. ℔. i. Misce, & per chartam bibulam cola, & liquori color croceus corticibus aurantiorum concilietur. Usurpavit etiam gemmam illam indicam, *Igiada* Hispanis dictam, ad calculum frangendum celeberrimam. Sed utriusque remedii nullam vim deprehendit. Ergò inter reliqua, quæ ad calculum comminuendum commendatur, pharmacum ex asellis experiri voluit, quo duos adolescentes vesicæ calculo laborantes feliciter sanatos esse Horatius Augenius profitetur.

Ad cujus imitationem, præmissis universalibus, & exquisita victus ratione instituta, accepit asellor. præparat. ℈. i. spiritus juniperini ℈. ii. juris cicer. rub. Unc. x. quo manè assumpto, prima & secunda vice à sumpto medicamento, tribus, aut quatuor horis, quandam pectoris compressionem

nem percepit, & quasi imminens animi deliquium, ut necesse haberet theriacæ Drach. i. potioni admiscere. Atque ita remedio hoc totos 15. dies usus est. Sed toto hoc spatio ne nimium fabuli expurgari reperit. Itaque alia addenda ratus, sequenti medicamento usus est.

℞. Asellor. præp. Unc. ii. leporis præpar. sang. hirci præpar. spongiæ rosar. sylvestrium, semin. viol. purpurea Unc. i. specierum lithontrip. ʒ. ii. Misce, fiat antidotum. Cujus accepit ℈. ii. decocti diuretici ʒ. x. spiritus juniperi ℈. ii. Quod medicamentum ubi manè hora quinta hausisset, secunda vice, post horas plus minus quatuor, sub pubis osse, ad regionem ostii vesicæ, magnos sentire cœpit dolores. Paulò post parum urinæ profluebat, & cum ea lamellæ exiguæ, instar squamæ picis subrubeæ, quæ licet aliquam visciditatem habere viderentur, ad tactum tamen in sabulum resolvebantur, ita ut manifestè appareret, tunicam vel crustam esse à majore calculo solutam. Cujus medicamenti usum cùm continuaret, interdùm quarto, nonnunquam quinto die, hujusmodi lamellæ crassiores, & fragmenta sæpè grandiuscula profluxerunt, præsertim ubi lavacro aquæ dulcis uteretur. Cùm verò & à calculo & ab ejus fragmentis orificium vesicæ esset sauciatum, ad leniendum dolorem medicamentis usus est.

Atque horum medimentorum usu 17. septimanarum spatio à calculo liberatus est. Decoctum hoc fuit.

℞. Rad. glycirrhizæ, ℈. iv. althææ, gram. ononidis, ana ʒ. ß. baccar. halicacabi, num. xx. cicer. rub. ʒ. iv. uvar. passar. ℥. i. sem. quatuor frigid. major. ana ℈. i. hordei M. ii. Coque in aquæ alkekengi, ononidis, fragorum, flor. fabarum, ana ℔. i. sem. Colaturæ adde syrupi de althæa ℥. iv.

Millepedes ita præparantur.

℞. Asellor. vivorum ℔. ii. Abluantur aqua ononidis, & sordibus purgentur, deinde vino Hispanico Petrosimeno dicto, inebrientur, eoque sensim effuso, conjiciantur in ollas vitreatas, quantò plures, tantò meliùs, cùm in unam ollam conjecti, citra combustionem vel putrefactionem difficulter exsiccari possint. Hæ ollæ, luto diligenter occlusæ, in furnum, à panis coctione calentem, collocentur, ut moderato calore exsiccentur, & in pulverem redigi possint. Huic pulveri rursùm affundatur sensim vinum Hispanicum, quantùm imbibere poterit, & rursum exsiccetur. Istaque imbibitio & exsiccatio tertiò repetatur. Quartâ vice hoc liquore irroretur.

℞. Aquæ fragor. ℥. iii. spiritus vitrioli ʒ. ß. Misce.

Iterùm pulvis exsiccetur, & tenuissimè contritus in vitro usui servetur.

Præter dicta remedia, usus aquæ sanguinis hirci destillatæ, vel urinæ hirci recenter mactati, tentari potest, modo in calculo renum proposito.

Si medicamentis calculus frangi nequeat, ad operationem devenire, quantumvis periculosissimam, necessitas exigi, ut æget gravissimis & diuturnis doloribus tandem conficiatur. Ea autem peritum artificem & valdè exercitatum desiderat, ut debitè administretur: sic enim utplurimùm solet succedere, nosque quamplurimos hoc modo sanatos vidimus.

Medici autem hac in parte est, ante operationem corpus præparare per venæ sectionem, purgationem, vitamque idoneam, prout rei status indicabit. Notandum autem, minimè periculosam esse in mulieribus calculi extractionem, quippe quæ solâ meatus urinarii, qui brevissimus est, dilatione perficitur.

Si ægèr curationem per sectionem reformidet; aut desit peritus Chirurgus, interim, ne lapis vesicæ cervicem, in quam sæpe incùbit, asperitate sua exulceret, lenientia remedia usurpanda sunt, qualia pro ardore urinæ infrà describentur.

Quòd si fortè lapis, in cervicem vesicæ impactus, urinam supprimit, supino decubitu, cruribus elevatis, & corpore agitato, decutiendus est, dein fotu aut incessu emolliente, tum cathetere intromisso, qui lapidem in capacitatem vesicæ impellat.

CAPUT III.

De inflammatione Renum & Vesicæ.

QUia inflammatio renum & vesicæ iisdem curatum remediis, ideò utramque in eodem capite includimus, quamvis in diagnosi quandam habeant differentiam, quæ in sequentibus explicatur.

Est autem inflammatio renum & vesicæ, tumor illarum partium, ex effluxu humoris sanguinei vel bilioši, in propriam illarum substantiam effusi.

Non admodum frequens est partium illarum inflammatio, ob substantiam earum solidam ac densam, interdùm tamen fieri solet, quia renes carnoso præditi sunt parenchymate, sanguini recipiendo idoneo. Vesica verò, licèt exanguis & membranosa sit, cùm tamen sanguinem ad sui nutritionem, per venarum propagines recipiat, non est dubium, quin illo nimiâ copiâ influente & extravasato, inflammatio fieri possit; quemadmodum in aliis corporis membranis, ut meningibus cerebri, pleurâ, mediastino, aliisque contingit.

Dicimus istas inflammationes ex affluxu humoris sanguinei, vel bilioši produci: quandoquidem pituita & melancholia in sanguine redundantes, illum crassiorem reddunt, quominus densam earum partium substantiam subire possint: aut saltem exigua debet esse crassorum istorum humorum portio, sanguini permixta, ut hunc affectum producat, quod etiam rariùs contingit.

Causæ hunc affectum producentes, ex rebus naturalibus, non naturalibus, ac præternaturalibus desumuntur.

Ex parte rerum naturalium, infirmitas illarum partium congenita; & à parentibus contracta, vel magna substantiæ laxitas, fervor, & caliditas excedens illis ab ortu impressa, cujus ope humores copiosos attrahunt; ætas juvenilis & fervida, ad inflammationem inducendam plurimùm conferunt.

Ex parte verò rerum non naturalium, ad hujus effectus productionem plurimùm possunt, Venus immodica, partes istas maximè debilitans, & plurimum sanguinem aliosque humores ad eas alliciens, crapula, & usus vini generosioris ac meracioris; tum ciborum salsorum & piperatorum, animi pathemata graviora, supinus decubitus in culcitra molliori; exercitationes vehementiores, aut labores insueti, insignium evacuationum suppressiones, ut mensium, hæmorrhoïdum, aut hæmorrhagiæ è naribus, quæ causas internas, plethoram scilicet & cacochymiam multiplicant, & humores ad interiora viscera quasi refluxu quodam propellunt.

Res denique præternaturales, ad hujus affectus productionem concurrentes sunt, ictus, aut vulnera, renum, aut vesicæ regioni inflicta, compressio nimia, aut contusio illarum partium, febres continuæ, impuritates omnium vasorum, vel aliquarum partium, suam illuviem expurgantium per urinæ vias, ut pleuritide, empyemate, lienis obstructione, mesenterii infarctu, & similibus contingit: ac denique ipsarum partium affectu peculiares, ad inflammationem in iis accersendam, plurimum conferunt, ut calculus, dolor vehemens, à quacumque causa excitatus, exulceratio, urinæ ardor, vel suppressio, & similia.

Signa inflammationis renum diagnostica sunt: Dolor in renum regione gravis, & aliquando pulsans, si locus, in quo sunt arteriæ, afficiatur: & ille dolor ad partes vicinas extenditur, ut ægri neque sese erigere, neque pedibus inniti valeant: tum etiam difficile in latus oppositum sese convertere, neque in illud, neque in ventrem decumbere possint, quia suspenditur pars inflammata, ideò perpetuò in dorsum residere coguntur, & si sternutatio, vel alia corporis commotio accidat, dolor valde exasperatur. Stupor, aut etiam dolor in crure ejusdem lateris percipitur, ob nervi, qui inde ad crus tendit, condolentiam. Dysuria etiam laborant ægrotantes, ob ardorem urinæ communicatum, & ichores ei permixtos, à parte inflammata exsudantes. Urina in principio tenuis est & flava, in progressu verò rubicunda & crassior evadit, febris

assidua & acuta ægrotantem affligit, quam sæpe sequuntur vigiliæ, delirial, aliaque gravia symptomata, nausea & vomitus sæpe affligit, quo biliosa, pituitosa, ac varia rejiciuntur.

Colon intestinum aliquando inflammatione afficitur, quæ si eam partem occupet, quæ renibus vicina est, similia parit symptomata: in eo tamen distinguitur, quod in renum inflammatione dolor ad costas nothas, dorsum, & vesicam se extendat; coli verò inflammatio magis versùs ventrem, & major apparet mutatio in alvi dejectionibus, quàm in renum inflammatione.

In vesicæ verò inflammatione dolor pubis regionem occupat & perinæum, in quibus etiam partibus calor, & interdùm rubor apparet. Ardor urinæ perpetuus est, sed illa etiam supprimitur adstricto vesicæ ductu à tumore partis. Rectum intestinum affligitur propter viciniam, unde crebra desidendi cupiditas cum ardore procedit, aliquando etiam alvi suppressio, intestino à vesica inflammata compresso. Adsunt etiam alia symptomata communia, quæ in renum inflammatione enumerata sunt, ut febris, vigiliæ, delirium, sitis, & alia hujusmodi.

Prognosis horum affectuum non nisi mala, & valdè anceps proponi potest. Internæ enim inflammationes, præcipuè in partibus ad vitam necessariis, perpetuò mortis periculum minantur. Magis autem lethales sunt, si iis delirium, aut convulsio, aut gravia alia symptomata succedant. At si sudores frigidi ac perfrigerationes extremorum appareant, mors in propinquo est.

In renum inflammatione, si hæmorrhoïdes superveniant, bonum.

Si renum inflammatio suppuretur, rupto absceſſu per urinæ vias pus evacuetur, salutis spem præbet. Si verò per emulgentes ad hepar & intestina viam moliatur, periculosa est.

Levis vesicæ inflammatio, cum hypostasi in urina alba & æquali, spem salutis pollicetur.

Vesicæ inflammatio solvitur aliquando erysipelate in cute repente oborto, & urinâ copiosè emissâ.

Curatio inflammationis in renibus & vesicâ perficitur remediis revellentibus, derivantibus, refrigerantibus, ac modicè repellentibus, anodynis, resolventibus, vel suppurantibus, si opus fuerit, aliisque, quorum materia, & utendi modus sequentibus exponetur.

Ac primùm phlebotomia maximè necessaria est, aperiendaque basilica, respondens affecto reni, ter, quater, & pluries, modò vires constent, idque donec fluxio subsistat, quod ex doloris remissione cognoscitur. In vesicæ verò inflammatione eligenda est pars dextra, propter hepar, ex quo velut sanguinis fonte, præsumitur ejusmodi materia profluere.

Demptâ sanguinis multitudine, & factâ revulsione sufficienti per venas superiores, inferiores etiam aperiendæ sunt, derivationis gratiâ, in poplite, vel malleolo, tum etiam hæmorrhoïdes aperiendæ, potissimùm si tumefactæ, aut prominentes appareant.

Ad revulsionem etiam non parùm conferre poterunt cucurbitulæ superioribus & inferioribus partibus admotæ, cum scarificatione, frictiones, & ligaturæ dolorificæ extremarum partium, ad revocandos versus exteriora humores.

Ante & post venæ sectionem; clyster emolliens & refrigerans injiciatur, ac moderatè laxans, ejusque parva sit quantitas, ne tumorem comprimat hâc formâ.

℞. Rad. althææ ʒ. i. fol. malvæ, violar. lactucæ, ana M. i. prun. dulc. paria iv. hord. mundat. & flor. violat. ana P. i. Fiat decoctio ad ʒ. viii. vel x. In colat. dissolve cassiæ, vel diaprun. simplicis ʒ. i. ol. violac. ʒ. iv. vitellos ovorum num. ii. Fiat clyster.

Sanguinis fervor inhibeatur julepis & emulsionibus, in hunc modum compositis.

℞. Aquar. endiviæ, lactucæ, & portulacæ, ana ʒ. iv. syrupi granat. ʒ. ii. syrupi nymphææ ʒ. i. Misce, fiat julep. pro iii. dosibus, manè serò sumendis. Vel

℞. Rad. acetosæ ʒ. ii. fol. malvæ, plantag. portulacæ, & endiviæ, ana M. i. summitat. papav. albi M. ß. Sem. anisi & lactucæ, ana ʒ. i. flor. borrag. violar. & nymphææ, ana P. i. Coquantur ad ℔. i. ß. deinde adde succi granat. ʒ. iv. Vel

℞. Amygdal. dulc. excorticat. ʒ. j. pineorum recentium ʒ. ß. Sem. lactucæ, acetosæ, portulacæ, & papaveris albi ana ʒ. iii. Contundantur, ut artis est, sensim affundendo aquæ hordei, vel lactucæ, aut portulacæ ℔. i. ß. In colat. dissolve sacchari rosacei ʒ. i. Fiat emulsio pro iii. dosibus, in qua omissa fuerunt semina frigida majora, quia diuretica cùm sint, aliquid versus istas partes deducere possent, præcipuè dum fluxio adhuc est in motu: nam in declinatione ex usu esse poterunt. Utiliter etiam addetur emulsioni syrupus de papav. alb. ad fluxionem potentiùs cohibendam.

Per clysteres etiam partes inflammatæ refrigerari poterunt, paratos ex decocto julepi prædicti, cum olei rosar. aut violar. ʒ. iii.

In principio harum inflammationum purgatio non convenit, quia metus est, ne exagitati humores magis præcipitentur ad partes affectas; ita ut etiam alvi fluxus ingens, eo tempore superveniens, cohibendus sit propter eandem causam. At sedatâ aliquantulum inflammatione, & inclinante morbo, purgatio convenire poterit, ex benignioribus composita, ut mannâ, cassia, rhab. tamarindis, diaprun. simpl. catholicone & syrupo rosaceo, cum decocto lactucæ, portulacæ, aliorumque refrigerantium, in julepis descriptorum. Vel ex prædictorum nonnullis bolus componi poterit.

Exteriùs verò, ab ipso morbi initio, adhibenda erunt medicamenta refrigerantia, & modicè repellentia, ut epithemata liquida ex aquis vel succis plantaginis, acetosæ, endiviæ, solani, rosarum, cum pauco aceto, santalo rubro, & camphora. Linimenta ex oleo rosaceo, omphacino, viola. cerato santal. unguento albo refrigerante, vel populeone, solis aut mixtis, addito pauco aceto; quæ applicari debent partibus prædictis singulis horis subfrigidè.

Vel poterit fieri linimentum ex ovo integro fortiter agitato, affundendo parum olei, & aceti rosacei.

Vel poterit parari optimum ex oleo rosaceo omphacino, cum aceto & succo polygoni, aut portulacæ, cui etiã adde, si lubet, recentem ovi vitellum. His imbuti panni admoveantur subfrigidè.

Si dolor acerbissimus urgeat, non erit alienum in hujusmodi epithematis & linimentis parùm opii & croci dissolvere.

Poterit etiam fieri cataplasma ex farina hordei, cum succo intybi, portulacæ, & solani, adjecto oleo rosaceo, unguento populeone. Sed illud frequenter immutandum est priusquam incalescat.

Hîc autem tria diligenter observanda. Primò non esse diu immorandum in istis refrigerantibus, ne impediatur materiæ conjunctæ diaphoresis, vel ne tumores isti scirrescant. Secundò, in vesicæ inflammatione minùs adstringentia & refrigerantia esse admovenda, ne accidat ischuria, quod symptoma per se est valdè frequens in hoc malo, ac valdè periculosum. Tertiò, cataplasmata in vesicæ inflammatione minùs convenire, quàm unguenta & linimenta, quia partem pondere suo gravant, ita ut difficiliùs multo dilatari valeat.

Postquam igitur per brevissimum spatium refrigerantibus hisce remediis usus fueris, iis dimissis, post iteratam scilicet phlebotomiam, & fluxione magnâ ex parte cohibitâ, ad emollientia, leniter resolventia, & chalastica dicta veniendum. Talia erunt fomenta ex decocto rad. althææ, fol. malvæ, violar. parietar. sem. lini, fœnugr. malvæ, bombacis, cum flor. chamæm. meliloti, anthos & rosar, ad robur partis servandum.

Deinde admovenda erunt linimenta ex oleo lilior. & rosar. cum pauco chamæmelino.

Inter chalastica autem, & anodyna simul, non est præstantius ullum cataplasmate de mica panis, quod in hunc modum componitur.

℞. Medullæ panis albiss. ℔. i. Coquantur in lacte caprillo ad pultis consistentiam. Deinde adde vitellos ovorum n. iii. olei rosac. Unc. iv. croci ϑ. sem. Fiat cataplasma, sæpè immutan-

immutandum. Poterit addi tantillum opii & camphoræ, si dolor fuerit acerbior.

In vesicæ inflammatione, si metus sit gangrenæ, conveniet cataplasmata corroborans ex farinis fabarum, orobi, lupinorum, in vino decoctis.

Ubi jam maxima pars inflammationis sedata videtur tum purè resolventibus decoctis & linimentis utendum, ut reliquiæ absumantur, quòd est maximè optandum.

In toto morbi decursu, symptomatibus gravioribus, ut febri, dolori, vigiliis, suppressæ urinæ, & alvo, ventriculo, aliisque partibus compatientibus, erit accuratè prospiciendum.

Et quidem quòd ad febrem, dolorem, & vigilias attiner; certum est, vacuantia & alterantia proposita plurimùm facere, ad illorum mitigationem. Illis tamen addi possunt epithemata, linimenta, & oxyrrhodina, quæ hepatis, cordis, & cerebri regioni admoveri solent; necnon summâ urgente necessitate, narcotica, tum assumpta, tum per clysterem injuncta.

Peculiariter verò ad vesicæ dolores leniendos parari possunt glandes anodynæ, vel noduli, ex vitellis ovorum cum pauco opio, & succo hyoscyami, vel similibus confecti, in anum immittendi.

Ischuriæ verò aut dysuriæ, vesicæ inflammationi frequenter accidere solitæ, remedia ex propriis capitibus erunt desumenda.

Si renum inflammatio propositis remediis discuti non potuerit, sed ab suppurationem tendat, quod dignoscetur ex febris, doloris aliorumque symptomatum augmento, tum etiam horrore & vomitu, pondere circa partem majore, tùm præcipuè apparente, cùm æger in partem sanam inclinat, motus naturæ adjuvandus est admotis cataplasmatis ex radicibus & herbis emollientibus, sem. lini, flor. chamæm. Quibus coctis, tusis, & cribratis, adduntur farinæ, butyrum, axungiæ, & olea, iisdem viribus prædita. Quibus nisi abscessus ruptus cum urinis sese expurget, pus in abdominis capacitatem irrumpit, unde mors repentina, vel febris hectica succedit. Aliquando tumor foras prodit, tumque vel cauterio potentiali, vel scalpello aperiendus est.

Contingit etiam aliquando, tumores istos indurari, & scirrhosam naturam adipisci, cessante febre, dolore tamen perseverante, cum ponderis sensu majore & circumjectarum partium quodam stupore. Quod malum plerumque insanabile est, in cachexiam & hydropem hominem conjiciens. Tentanda tamen illius curatio est emollientibus, incidentibus & digerentibus remediis, qualia in scirrhi hepatis curatione fuerunt proposita.

CAPUT IV.

De Mictu Sanguineo.

Sanguis à multis partibus ad urinæ vias transferri potest, & urinæ permisceri, eamque sanguinolentam reddere; sed cùm id rarò contingat, & nos hic tantùm renum & vesicæ affectus elucubremus, de illa tantùm urinâ cruentâ agere instituimus, quæ è renum, aut vesicæ vitio cõtingit. Effluit autem sanguis ab illis partibus, quemadmodum ab omnibus aliis (ut in hæmorrhagia narium, hæmoptysi, vomitu sanguinis, & fluxu hæmorrhoidali diximus) per anastomosin, rixin, aut diabrosin, rarissimè verò per diapedesin venarum quæ ad illas partes deferuntur.

Causæ frequentiores sunt, sanguinis copia vel acrimonia, vel calculus renibus impactus: à copiâ sanguinis præsertim ruptio venarum potest contingere; ab acrimonia, erosio, vel apertio, seu anastomosis; & calculo etiam erosio, seu attritio venularum, & ipsius renum parenchymatis, quando calculus impactus per equitationem, ambulationem celerem, aut alium quempiam motum celerem commovetur, & in eo motu partes illas asperitate sua dilacerat.

Aliæ autem causæ præter repletionem, aut sanguinis copiam, ruptionem vasorum efficere possunt, ut casus, is, ponderis gravioris elevatio, vel gestatio, motus poris vehemens, & similia.

Qui à plethora inducitur fluxus sanguinis per urinas, n semper morbosus est, aut symptomaticus; sed interm contingit bonis ægri rebus, naturâ onus superfluum illas vias deponente, sicut refert Aretæus, nonnullos quosdam circuitus sanguinẽ mingere, eoque circuitu. sante, capitis dolores, oculorum caligines, & vertigi- excitari.

Vesica etiam sanguinem effundere potest, si à calculo eriori vulneretur, aut humore acri erodatur; sed pauest illius quantitas, quia vesica membranosa est & exguis. Si autem sphincter musculus afficiatur, aut vircanaliculus; inde copiosior sanguis emanare potest, n effrænata venere interdùm contingit, in primis si mmatio ex gonorrhœa adfuerit.

Diagnosis hujus affectus respicit illius speciem, partem ctam, & causam illam committentem. Affectus spe- sensibus obvia est. Facile enim est sanguinem urinæ mixtum agnoscere; est enim loturæ carnium similis, terdùm exigui quidam thrombi in ejus fundo resid. Alia verò urina lixivio similis est quando diutiùs matur in vesica, siquidem illa mora sanguis denigrati Partem affectam situs doloris ostendit. Si enim in rene lumborum percipiatur, renum affectum significa si verò in regione hypogastrii, vesicam. Deinde sanis, è renibus profluens, urinæ exquisitè miscetur, ex vea verò purus frequenter & impermixtus effunditur. Hc diagnosin expressit Hippocr. duobus Aphorismis, nere *Aph. 78. sect. 4. Quicunque sponte & repente sanguum mingunt, iis in renibus venula rupta significatur*; & *hor. 80. ejusdem sectionis: Si sanguinem mingant, aut gros, vel stillicidium urinæ habeant, & dolor in imum incat ventrem & pectinem, & perinæum; ad vesicam lal est.*

à calculo mictus sanguinis procedat, illius signa aprebunt, capite proprio relata. In horum defectu coiciendum est, sanguis copiam vel acrimoniam hunc efftum producere. Copia sanguinis, ex signis plethoræ aprebit; acrimonia verò, ex signis bilioši aut melanchici humoris, in corpore dominantis; tum etiam pituita lsa, quæ per urinas excernitur, gravem dysuriam & mium sanguinis efficere consuevit, quod in senibus freientius contingit, huic pituitæ falsæ generandæ valdèbnoxiis. Et hac ratione præsertim discernitur mictio sanguinolenta, quæ fit ab acribus humoribus, ab ea quæ fit calculo, quòd in hac nephritici dolores, aut etiam laporum excretiones præcesserunt; in illa vero æger nunquàm anteà calculo laboravit, & urinæ claræ ac limpidæ, nullis heterogeneis contentis infectæ apparent. Et nosolùm ab exercitiis immodicis, quod utrique causæ comune est; sed etiam à solis animi pathematis affectus excitatur, quando ab humoribus acribus procedit, qui ab ujusmodi pathematis maximè commoventur, ita ut huc affectui obnoxii post iram, aut mœrorem, aut animi cotentionem gravem, in mictum sanguinis plerumque soeant incidere.

Quod ad prognosin spectat, copiosa vel frequens sanguinis per urinas evacuatio valdè periculosa: potest enim ii tabem & hydropem ægrotantem deducere. Si verò diuturna sit, ulcus excitare potest in ea parte, unde sanguis emanat. Si affatim sanguis una vice mingatur, metuendum est, ne periculosam excitet ischuriam in vesica concrescens; vel alia gravia symptomata pariat, in eadem pravam induens qualitatem.

Curatio hujus affectus pro varietate causarũ varienda est.

Ac primùm, si à sanguis copiâ, vel acrimoniâ producatur, curandus est primùm phlebotomiâ è directo renis affecti celebratâ, parcâ manu & frequenter, ut major fiat revulsio. Cui etiam conferre poterunt cucurbitulæ, frictiones, & ligaturæ in partibus superioribus. Imò si sanguis copiosè fluat, cucurbitulæ hypochondriis erunt admovendæ.

Ad derivationem verò, sectio malleoli, & apertio hæmorrhoïdum convenire poteri.

Quando humores seroſi aut biliosi sanguinis excretiones promovent; illi expurgandi erunt purgationibus immoptoë propositis, per intervalla repetitis. Quibus a sequentia pro Medici arbitrio, subrogari poterunt.

℞. Rhab. parum torrefacti pulverat. Drach. i. di præparat. ℈. sem. feri caprilli, aut aquæ plantag. Un. Fiat potio.

℞. Cassiæ recenter extractæ Unc. sem. pulpæ tamd. Drach. vi. boli armen. orient. ℈. sem. Cum saccharat bolus.

Post debitas revulsiones & evacuationes, vel m dum illæ celebrantur, si res urgeat, ad ea veniendu quæ cohibere sanguinem, ac venas constringere & tinare possunt. Quæ tamen statim, apparente sangu fluxu usurpanda non sunt; ne citiùs quam par sit cc rus, incrassatus alicubi grumescat. In hunc usum mè commendatur succus plantaginis recenter extractus ℥. iv. vel v. manè & serò sumptus, qui etiam ad cu cunque hæmorrhagiam utilissimus est. Si tamen ita ventriculi refrigeratio timeatur, cum saccharo nihil decoquendus est.

Lac ovillum maximè laudatur à Foresto *lib. 20 obs. serv.* 13. *Sæpè*, inquit, *sanguinis mictum solo lacte llo. nempe sumendo ℥. iv. lactis & ʒ. i. boli armeni veri, cui,* Hoc idem expertum à Gatinaria; qui tamen præit, ne post ejus assumptionem aliquis dormiat, neque exerceat. Laudant etiam Hollerius, & Duretus, ex H. & Avicennâ.

Decoctiones etiam ex centinodiâ, equiseto, poraca, & summitatibus rubi, ad hanc rem sunt efficaces, ditâ tertiâ parte succi granatorum acidorum, vel cydonium.

Vel ad fervorem sanguinis temperandum, ut atupozemate in plures doses, manè & serò, in hunc ndum composito.

℞. Folior. lactucæ, portulacæ, plantag. & conſidæ major. ana M. i. Sem. frigid. major. & minor. ana ʒ. jujubar. par. iii. liquirit. ʒ. sem. flor. nymphææ, vio. & rosar. ana P. i. Fiat decoctio ad ℔. i. sem. In colat. dolve gummi trag. canthi Drach. i. sem. syrupi violac.: de rosis siccis, ana ʒ. i. sem. salis prunellæ Unc. sem. troisc. alkekengi sine opio Drach. sem. Fiat julep. pro quuor dosibus.

Ad magis incrassandum, & sanguinem potentiùs cohibendum, poterit addi prædicto apozemati syrupi papav. alb. Unc. i.

Pulveres etiam, sanguinis fluxum cohibentes, ut coralli rubri, lapid. hæmat. boli armen. terræ sigillatæ, exberi possunt cum aqua rosar. & plantag. aut decoctis præfatis.

Si morbus sit diuturnior, opiata in hunc modum parari poterit.

℞. Conservæ rosar. & rad. symphyti major. ana Unc. ii. terræ sigillatæ, boli armen. sanguinis draconis, crall. rubr. lapid. hæmat. & trochisc. de carabe, an. ℈. i. hocistidos, granor. Kermes, & sem. plantag. ana ℈. i. Cui syrupo de papavere & myrtino, ana part. æqual. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem castaneæ, manè & serò, superbibendo parùm aquæ plantaginis.

Affectu etiam perseverante, convenientissimum est, ægro per intervalla exhibere decoctum myrobalanorum, in sero lactis aut alio liquore paratum.

Hollerius affirmat, & cum eo Duretus, ad mictum sanguinis curandũ trochiscos Gordonii esse instar omnium.

Christophorus à Vega trochiscos de carabe commendat cum aqua plantaginis exhibitos: iisque, semel tantùm hora somni exhibitis, se hunc affectum curasse affirmat.

Pro potu ordinario conveniet infusum lentisci cum vino mixtum, quod etiam manè instar juleporum exhiberi poterit. Hujus compositio talis erit.

℞. Lentisci sicci minutim concisi Unc. i. aquæ fontis ℔. iv. Infundantur per horas xii. in B. M. valdè tepido vase benè clauso. Colatura servetur ad usum dictum.

Quia verò sanguinis gumi nonnunquam in vesica retineri solent, & sævissima symptomata inducere; pro illorum dissolutione conveniet posca tepida adhibita per intervalla, ex aqua malvæ & aceto non valdè acri. Acetum verò sit in minima quantitate, ut vix gustu sentiatur.

Exteriùs verò topica admoventur regioni lumborum, refrigerationi & constrictioni renum idonea.

℞. Rad. bistortæ & symphyti major. an. Unc. i. folior. plantaginis, portulacæ equiseti, polygoni bursæ pastoris ana M. i. malicorii. Unc. ß. granor. sumach. myrtillor. hypocistid. an. Drach. ii. calycum glandium, santali rubri & citrini an. Drach. i. rosar. rubrarum P. iii. Coquantur in aqua ferata & pauco aceto. Colatura foveantur renes tepidiusculè.

Ex eodem decocto poterit fieri insessus, auctâ dosi simplicium.

℞. Unguenti comitissæ & refrigerant. Gal. ana Unc. i. sem. Abluantur oxycrato diligenter, & inungantur lumbi frequenter. Vel ad magis constringendum.

℞. Succi plantaginis, sanguinariæ, ana Unc. ii. aceti Unc. sem. olei omphacini Unc. i. Bulliant ad succorum consumptionem. Deinde adde sanguinis draconis, mastiches, cortic. granator. ana Drach. ii. camphoræ Drach. sem. unguenti comitissæ Unc. iv. ceræ q. s. Fiat linimentum, addendo aceti parùm, unctionis tempore.

Lamina etiam plumbea, multis foraminibus perforata, & supra renes gestata, huic usui erit valdè idonea.

In eo sanguinis mictu, qui fiet ex humorum acrimonia, jecoris ratio ineunda est, epithematis & unguentis illius regioni applicitis.

Quando à calculo & arenulis fit sanguinis mictus, præmissis evacuantibus, revellentibus, & acrimoniam demulcentibus propositis, ad ea deveniendum est, quæ leniter abstergendo, renes ab infarctu liberare possunt. Ejusmodi sunt sequentia.

℞. Massæ pilular. de terebinth. cum rhab. ʒ. i. Capiat Drach. sem. manè cum syrupi de althæa cochlear. ii. alternis diebus.

Diebus verò vacuis ab usu pilular, summat æger alternatim pulverem & morsulos sequentes.

℞. Glycyrrh. rasæ Drach. ii. sem. iv. frig. major. mundat. ana Drach. i. sem. portulacæ, lactucæ, ana ℈. Sem. trochiscorum de carabe, ac cornu cervi usti præparat. ana ℈. i. sacchari ad pondus omnium. Fiat pulvis tenuis, de quo capiat ℈. i. cum aqua malvæ, in qua semen cydoniorum aliquandiu infusum erit.

℞. Amygdalar. excorticat. & pineor. mundat. ana drach. sem. Semina althææ, alkekengi, ana ℈. i. Sem. lactucæ, Papaveris albi, ana ℈. sem. amyli, tragacanth. ana Drach. sem. glycyrrhiz. Drach. ii. sacchari Unc. vi. Cum aqua parietariæ fiat confectio in morsulos. Capiat manè & vesperi Unc. sem.

Efficaciora diuretica non conveniunt, utpote quæ sanguinis fluxum promovere valent.

Ac denique aquæ vitriolatæ, ad sanguinem cohibendum, renes refrigerandos, & calculos expellendos, sunt efficacissimæ.

CAPUT V.

De ulcere Renum, & Vesicæ.

ULcus in renibus & vesica à tribus excitatur causis; abscessu disrupto, post inflammationem suppuratã: humorum acrimoniâ, qualis est ea, quæ mictum cruentum efficit, quæ intensior facta aut durans diutiùs, eas partes exulcerat; aut à calculo aspero, dictas partes erodente. Postrema hæc causa frequentior est, ac ferè ordinaria; reliquæ verò infrequentissimæ.

Inter signa diagnostica, primum ac præcipuum est, puris excretio cum urina, quæ diutiùs perseverans, ulcus in partibus urinariis latens certissimè ostendit. Utrum verò renes, an vesica ulcere afficiantur, cognoscitur ex situ doloris, prout vel in regione lumborum, vel in pube, aut perinæo infestat. Præterea pus à renibus procedens, meliùs coctum est: album scilicet, læve, & minimè fœtidum quia parenchyma renum carnosum meliùs concoquit: tum pus copiosius est, ac urinæ magis permixtum, quæ lacti

similis profunditur, donec longè post mictionem pus ab ea separetur, & in fundo resideat. E vesica verò emanans purulenta materia, pauca est, neque multùm urinæ permixta neque adeò concocta; sed cruda, variegata, & graveolens: pars enim exsanguis, & debili calore prædita, materiam sufficienter elaborare nequit. Ex collo autem vesicæ, aut meatu urinario, sincerum pus, absque urinâ sæpè excernitur. His adde, quod in ulcere vesicæ, aut illius cervicis, perpetua adsit dysuria, & continuus doloris sensus partem istam infestans, quod in ulcere renum minimè fieri solet, sed dilucida sunt dysuriæ & doloris intervalla.

Profundiori ulcere existente, sanguis interdùm copiosus effunditur, qui difficilè cohibetur, sæpiùsque ramenta partium, cum pure vel sanguine excernuntur, nempè caruncùlæ ex renibus, minutulæ utplurimùm, aliquando crassiores, quæ per ureteres difficilem transitum habẽtes, dolorem nephriticum pariunt: è vesica verò squamulæ seu pelliculæ membranosæ, ac veluti furfuraceæ crustulæ dimanant.

Ac denique in ulcere vesicæ diuturno & calloso mucosa illa pituita producitur, quæ in calculo vesicæ descripta est

Quod ad prognosin attinet, cùm omnia ulcera interna periculosa sint; ista etiam formidolosa & curatu difficillima censenda sunt, quandoquidem perpetuus fit ad eas partes humorum affluxus. Licet enim serum suaptè naturâ detergendi vi præditum sit; hoc tamen locum habere potest in statu naturali, quando serum alienis qualitatibus infectum non est: si verò pravi humores, acres, & salsi cum eo permisceantur, exulcerationem efficere, eamque fovere possunt.

Recentia renum & vesicæ ulcera curationem recipiunt, inveterata verò incurabilia sunt.

In senibus non curantur renum & vesicæ ulcera: in juvenibus aliquando; sed non nisi magno labore.

Ulcera, quæ à calculo fiunt & foventur non nisi priùs extracto calculo curari possunt.

Doctor aliaque symptomata, quæ ulcera prædicta comitantur, vigilias pariunt, corpus consumunt, homoque tandem in cachexiam vel atrophiam deducitur.

Curatio ulcerum renum & vesicæ, quemadmodum, & omnium aliorum ùlcerum, detersione, exsiccatione, seu consolidatione perficitur. Inter hunc finem sequentia utiliter usurpari poterunt.

Ac primùm si plethora adfuerit, vel in parte affecta inflammatio quædam, phlebotomia celebranda est; primùm in brachio, postea verò in polite.

Postmodum purgatio instituenda est, eaque frequenter repetenda, ut vitiosi humores, toto corpore redundantes & ad partem affectam confluentes, educantur. Quæ tamen fieri debet medicamentis blandioribus, tantùm lenientibus, ut cassiâ, mannâ, syrupo rosar. rhab. & agarico in formam boli, aut aliam solidiorem redactis; quia in forma liquida ad vias urinæ facilius deferuntur, ejusque acrimoniam augent. Sic opiata sequens usurpari poterit.

℞. Polypod. querc. & glycyrrhiz. ras. ana ℥. ß. sem. quatuor frig. major. an. Drach. i. flor. viol. & borrag. an. P. sem. jujubar. par. vi. prunor. damasc. par. iii. passular. minor. Unc. sem. sennæ mundat. ℥. ii. ß. Infundantur in aqua hordei noctem. Manè bulliant & colentur. Posteà dissolve mannæ, in q. s. decocti solutæ & colatæ Unc. i. sem. cassiæ recenter extractæ Unc. iii. Coquantur ad opiatæ consistẽtiam, addendo in fine rhab. pulver. ℥. sem. Dosis erit ʒ. i. semel in septimana, duabus horis ante pastum. Vel

℞. Cassiæ ℥. ii. mannæ ℥. sem. pulpæ sebest. & tamar. ana Unc. i. mucil. sem. psyllii Drach. vi. quatuor sem. frig. major. ana Drach. i. succi liquir. Drach. ii. Cum syrup. rosar. solut. Fiat opiata.

Utiliores erunt opiatæ prædictæ, si addatur mercurius dulcis, aut alius optimè præparatus. Siquidem mercurius eximiam vim habet omnia ulcera interna & externa mondificandi ac consolidandi.

Inter purgantia recensetur terebinthina, & in hoc affectu valdè commendatur, quia simul alvum laxat, & ulcus abstergit. Eaque cum pulvere liquiritiæ exhibenda est ad Unc. sem. cum aqua plantaginis lota. Præcipuè verò convenit, quando urina valde crassa mucosa est.

Vomitum in hoc affectu valdè commendat Avicenna, *cap. de ulceribus renum: Melius*, inquit, *quo renum ulcera curantur, est vomitus, propterea quod mundificat & evacuat, & trahit ad contrarium partis renum.* Aetius verò *cap. de suppuratis renibus*: *Si quis*, inquit, *omni mense audacter vomat, forte & renum ulcus, & quicquid inde mali accidere posset, dissolvet.* Hos sequuntur neoterici complures, quorum nonnulli aquæ & olei tepentis ante pastum exhibitione vomitum excitant. Quæ solo remedio sæpe repetito, referunt hunc affectum curatum fuisse. At Rondeletius vult à cibo id fieri, cùm à cibo melius vomant, & aquam tepidam exhibet, cùm pauco oleo, simul inungendo os ventriculi oleo lilior. ad ejusdem relaxationem. Advertendum tamen, vomitum prorsus tandem esse in iis tantùm, qui facilè vomunt; nam vehemens vomitus ulcus irritat.

Post debitas evacuationes & revulsiones, ad detergentium usum progrediendum est. Quorum præcipua sunt serum lactis, matutinis horis in magna copia exhibitum, hydromel tenue, quod etiam mane sumi poterit ad Unc. vi. vel viii. & in potu ordinario usurpari. Decoctum hordei & liquiritiæ cum saccharo, eodem modo etiam usurpatum. Cui pro potu hydrosaccharum simplex substitui poterit. In hydromelite autem, si caliditas illius metuatur, semina frigida majora, vel ad magis leniendum, radix liquirit. & summit. malvæ, coqui poterunt. Lac etiam asininum non solùm detergit serosa suâ parte; sed & caseosâ consolidat. Non tamen exhibendum præsente febre. Vel ad detergendum simul & leniendum, decoctum sequens componi poterit.

℞. Rad. althææ Unc. sem. fol. plantag. agrim. capill. ven. & summitatum malvæ, ana M. i. sem. malvæ & melonum, cum corticibus contusor. ana Unc. sem. granor. alkekengi Drach. vi. liquirit. ras. Unc. i. hord. integri. P. i. Coquantur ad ℔. ii. In colat. dissolve mellis rosar. Unc. iii. sacchari canti Unc. ii. Fiat julep. de quo capiat Unc. viii. manè per decem dies. Quæ ad renum, vesicæ, & uteri affectus exhibentur, magnâ dosi sunt præscribenda, ne eorum vis in media via dissipetur.

Loco istorum omnium, utiliter usurpari possunt aquæ minerales, aluminosæ & ferratæ, quales sunt aquæ nostræ Meynenses. Quarum diuturno usu corrigi potest intemperies calidior, ulcus mundificari, & ad cicatricẽ perduci.

Nonnuli commendant ad ichores ulcus foventes, absumendos, interneque ulcera expurganda & consolidanda (in ægris potissimum temperamenti pituitosi: vel si lue venereâ aliquando infecti fuerint, & febris ac sanguinis fluxus non adfuerint,) decoctũ sudorificum ex rad. chinæ salsæ parillæ, aut ligno sassafras, vel etiam guaiaco, per triginta, aut etiam plures dies exhibitum, cum decocto secundario, ad potum ordinarium, victuque tenui & exsiccante. Interea tamen, ne viscera nimis inflammentur usu istius decocti, jusculis refrigerantibus, circa vesperam exhibitis, & inunctionibus renum, ex unguentis refrigerantibus, temperari possunt.

Tutius & utiliùs in quolibet casu decoctum sequens usurpari poterit.

℞. Rad. salsæpar. Unc. iii. ras. ligni lentisc. Unc. ii. ligni sassafras Unc. i. rasuræ eboris, & cornu cervi, an. ʒ. vi. jubarum & sebest; an. Unc. sem. ligni nephrit. Unc. iv. hord. mund. ℥. ii. Infund. per hor. xii. in aquæ fontis ℔. v. Coquantur ad ℔. iii. pro vi. dosibus bis in die sumendis, aromatizentur ʒ. ii. cinamomi.

Post usum detergentium, ubi ulcus satis mundificatum fuerit, (quod cognoscitur, quando pus cum urina minore quantitate excernitur, idque album, & æquale, ac minimè fœtidum,) ea quæ exsiccant, astringunt, glutinant & consolidant, exhibenda sunt; quales sunt trochisci sequentes.

℞. Bol. arm. terræ sigill. coralli rubr. ana ʒ. iii. gummi arabic. & tragacanth. ana Unc. sem. Cum aqua agrimon. fiant trochisci pond. ʒ. ii. Capiat unum manè & serò cum lacte ovillo ustulato, vel decocto symphyti majoris.

At

At reliquis præferuntur, imò instar omnium habentur, ad ulcera renum & vesicæ detergenda & conglutinanda, trochisci Gordonii, qui simul dolorem leniunt, & ardorem urinæ contemperant. Eorum dosis est ad ʒ. ii. vel iii. cum hydromelite, vel decocto hordei, quando magis est detergendum; vel cum lacte caprillo, aut potius ovillo, cùm magis glutinandum est.

In eundem usum opiata sequens potest usurpari:

℞. Conservæ ros. antiquæ Unc. iii. sem. portulacæ, plantag. myrtill. boli armen. terræ sigill. sang. draconis, ana ʒ. i. rasuræ eboris, & trochisc. alkekengi, ana ʒ. sem. cum syrup. de ros. siccis, fiat opiata, de qua capiat magnit. castaneæ bis in die.

Julepi verò consolidantes in hunc modum componi possunt.

℞. Rad. symphyti major. Unc. ii. fol. plantag. & piloselle, ana M. i. summit. malvæ & capill. ven. ana M. sem. liquirit. ras. Unc. sem. amyli, gummi arabici, tragacanthi, boli armen. ana Drach. i. Sem. lactucæ & portul. ana ʒ. i. sem. ros. rubr. P. i. Fiat decoctio in aqua pluviali ad ℔. i. sem. In colat. dissolve sacchari Unc. iv. penidiati ʒ. ii. Fiat julep. de quo capiat Unc. iii. manè per x. aut xii. dies.

Pilulæ etiam sequentes non parùm conferre poterunt.

℞. Terebinth. aquæ plantag. lotæ Drach. i. succi liquirit. & gummi tragacanth. an. ℈. ii. boli armen. & trochisc. alkek. ana Scrup. sem. Cum succo equiseti, fiant pilulæ, capiat Drach. sem. manè & serò.

Majoris sunt efficaciæ in sequentem modum compositæ:

℞. Rad. althææ, & symphyti maj. siccar. an. Drach. ii. gummi arabici, cerasi, & prunor. ana Drah. i. olibani, myrrhæ, ana ℈. iv. sem. papav. alb. & alkek. ana ʒ. i. ß. camphoræ ℈. ii. Terantur omnia subtilissimè, & additâ tertiâ parte ponderis omnium cerussæ antim. seu diaphoretici vulgaris fixissimi, cum s. q. terebinth. Venetæ, fiat massa pilul. de qua capiat Drach. i. manè, & serò, longè à passu, superbibendo parum aquæ potus ordinarii.

Si dolorifica sit operatio terebinthinæ, ejus loco succus liquiritiæ sumatur, in aqua parietariæ dissolutus, ad formandam massam.

At præ cæteris lac vaccinum, recenter mulctum, ad cyathi unius quantitatem, cum boli armeni veri ʒ. ß. haustum singulis diebus matutinis, maximè conferre testatur Forestus, ad ulceris consolidationem. Dicitque hoc unum esse ex arcanis Præceptoris sui Helidæi, quod ulcus expurgat, & simul consolidat.

Quercetanus in Pharmacopœa, commendat aquam ad gonorrhœam. Quæ cùm ulcera ex gonorrhœa contracta consolidat, idem in renibus præstare potest.

Hartmannus verò laudat opiatam confectam ex conservæ ros. partibus duabus, & pulveris sem. hyperici parte una in fine curæ per aliquot dies vesperi exhibitam. Idem curationem ulcerum feliciter absolvi posse asserit usu mercurii dulcis ad ʒ. ii. vel iii. in aqua plantag. quotidiè semel atque iterùm exhibiti.

Majoris est efficaciæ mercurius diaphoreticus, exactâ ac frequenti calcinatione paratus, ut fixus tandem evadat, & igni satis valido resistat; qui omnibus ulceribus internis persanandis, justâ dosi, ac diu usurpatus, mirabiliter conducit.

In ulceribus admodum inveteratis decoctum aristolochiæ rotundæ, in vino albo paratum, & saccharo addito, multùm confert.

Præterea animadversione dignum est quod scribit Garcias ab Horto, in urbe Goa aloën probè tusam, & cum lacte mixtam, iis propinari, qui ulcere renum aut vesicæ laborant, vel qui purulentas excernunt urinas, & ægros illicò curari.

Exteriùs verò, ad consolidationem ulceris adjuvandam, sequens unguentum admoveri poterit.

℞. Succi plantag. & solani, ana ℥. iv. ol. rosac. omphacini ʒ. iii. aceti ℥. i. lithargyri tenuiss. pulverati ℥. i. ß. cerussæ lotæ ℥. ß. tuthiæ subtilissimè pulveratæ ʒ. ii. Sang. Drac. ʒ. i. Reducantur omni. ad formam nutriti.

Sequens etiam admoveri poterit, absente inflammatione.

℞. Olei rosac. mastich. & lentisc. an. ʒ. ii. myrrhæ, aloës, sarcocollæ, sang. draconis, an. ʒ. i. amyli, tragacanth. an. ℈. iv. styrac. calamit. ʒ. i. ceræ albæ q. s. Fiat unguentum.

In ulcere vesicæ peculiariter conveniunt injectiones, bis in die usurpatæ, primùm detergentes, ex hydromelite, sero lactis, aut decocto hordei, cum pauco melle rosaceo, postea verò adstringentes & consolidantes ex aqua ferrata, in qua rad. symphyti, myrrha, alumen, sarcocolla, & tragacanthum bullierint. Maximè verò conferent trochisci Gordonii in lacte dissoluti.

Fabricius Hildanus ulcus insigne vesicæ, injectione sequenti, cum nonnullis aliis remediis, curavit, *obs.* 69. *cent.* 3.

℞. Rad. consolid. major. ʒ. i. hordei integri M. i. fol. agrimonii, veronicæ, scordii, alchymillæ, saniculæ, ana M. ß. Coquantur ad ℔. i. In colat. dissolve mellis rosac. ʒ. ß. Misce, fiat injectio.

Advertendum, injectiones istas non tantùm per syringam immittendas esse, ut vulgò fit, quia in vesicæ cavitatem non penetrant, obstante musculo sphinctere exquisitè clauso; sed immisso in vesicam catheteri syringa aptanda est, sicque injectio ad locum affectum facilè deferetur.

Quia verò in hujusmodi ulceribus dolores plerumque infesti esse solent, eorum mitigatio, toto curationis decursu, quoties urgebunt, molienda est anodynis, interiùs, & exteriùs usurpatis. Interna erunt syrupus de papavere, laudanum opiatum: & huic usui peculiariter destinati trochisci alkeken. Tum etiam emulsiones sem. frig. cum sem. papav. albi; addito, si opus fuerit, ipso papaveris syrupo; ac denique conservâ florum althææ, frequenter exhibitâ.

Exteriùs verò fomentum sequens admoveri poterit regioni renum.

℞. Rad. althææ ℥. ii. fol. malvæ, parietariæ, violariæ, an. M. i. sem. lini, fœnugr. alkek. an. ʒ. iii. flor. chamæm. meliloti, nymphææ, an. P. i. Fiat decoctio, quâ fovetur pars cum filtris, non autem cum spongiis, propter salsedinem, quàm à mari habent.

Post fotum linimentum sequens admoveatur.

℞. Olei violac. & amygd. dulc. an. Unc. i. ß. olei rosac. ℥. i. mucilag. semin. althææ & fœnugr. an. ℥. ii. croci ℈. i. Fiat linimentum.

Ad vesicæ dolores sequens injectio parabitur.

℞. Sem. fœnugr. & cydon. an. ℈. i. Macerentur per horum in ℔. i. ß. decocti hordei. Postea per linteum exprimantur. Fiatque mucilago satis liquida. Cui adde ol. amygd. dulc. ℥. ii. mellis ros. collat. ʒ. i. Misce, fiat injectio.

At verò lac tepens, recenter mulctum, frequenter injectum, præstantissimum est anodynum. In quo trochisci Gordonii dissolvantur, omnes scopi, tum doloris sedandi, tum ulceris curandi adimpleri poterunt.

CAPUT VI.

De Diabete.

Diabetes est celerrima ac copiosissima potus non transmutati per urinas emissio, quam sequitur sitis intensa ac indefinens, & totius corporis colliquatio.

Dicitur diabetes ἀπὸ τῦ διαβαίνειν, à permeando seu transeundo, ob celerem urinæ transitum, seu traductionem, sicut aqua per siphonem trajicitur, quam Mechanici, teste Columella, *diaphilo* vocant. Dicitur etiam διψακὸς, à siti inexplebili, & hydrops ad matulam, propter urinæ copiam, quæ assiduè profunditur. Rarissimus est affectus, quem Gal. se bis tantùm vidisse refert 6. *de loc. affect. cap.* 3.

Causa proxima & immediata hujus affectus ex eodem Gal. *loco citato*, & omnibus illius sequacibus, est calida renum intemperies, cujus operâ serum hi è vasis copiosissimè trahunt, & ad vesicam transmittunt, tantam ejus copiam retinere nequeuntes; vasa exhausta à corde eandem trahunt materiam; Cor ab intestinis & ventriculo, unde sitis continua exoritur; potusque ingens cupiditas, qui simul atque assumptus est, à venis, & renibus denuò abripitur,

ripitur, & copia sua explutricem irritans, ac retentricem gravans; denuò ad vesicam deturbatur.

Nonnullis hæc causa videtur insufficiens, cùm calida renum intemperies frequentissimus sit affectus, diabetes verò rarissimus, ideò aliquid aliud valdè infrequens hîc contingere aiunt, nempe humorem acrem, aut salsum, renum parenchymati imbibitum, id est, bilem aut pituitam salsam, quæ virtutem partis attractricem continuò irritat, quemadmodum in febrium biliosarum paroxysmis continua sitis urget, quæ nullo potu sedatur, ex humore bilioso, tunicis ventriculi impacto, aut vaporibus bilosis, à partibus vicinis (ubi bilis restagnat. & in paroxysmo febrili commovetur) elevatis, & ventriculum impetentibus. Quæ sententia probabilis est: Illi tamen hoc addi posse existimamus, non solos renes in hoc casu tentari, cùm bilis, & alii humores adusti, in hepate primum generentur, atque ita eos non posse magna copia in renes influere, quin hepar eadem intemperie, eodemque vitio afficiatur. Imò verò, si ulteriùs nobis in re obscura, & in naturæ silentio reconditâ, per analogismum ratiocinari liceat; possumus dicere, venenatam quandam qualitatem, huic symptomati generando idoneam, præcipuè concurrere. Cùm enim illud serpentis genus, quod dipsas apellatur, & in Lybya præsertim reperitur, morsu suo venenum quoddam in homines insinuet, à quo sitis inextinguibilis inducitur, simile etiam venenum in corporibus nostris, ex certa ac peculiari humorum corruptelâ, generari poterit, ad similem sitim inducendam idoneum: cum ipso Galeno Authore, venena varii generis in corporibus nostris generari possint. Et magis adhuc præcisè, si venenum in corporibus nostris generari possit, maximam & horrendam potus aversionem inferens, quod in hydrophobia contingit, ut ægri ne visum quidam aquæ, alteriusve rei potulentæ, ferre queant: quidni etiam aliud venenum, contrariis dotibus præditum generari poterit, ut summam, & incompescibilem potus appetentiam excitet? Inde etiam ratio desumi potest, cur iste affectus adeò rarus sit: quia nimirum ratissima est talis veneni generatio, cùm tamen bilis & pituitæ salsæ productio, & morbi ab iis oriundi frequentissimè contingant. Ac denique, sicut fames canina diabeti comparatur, quod in ea sit insatiabilis ciborum cupiditas, & occultæ cuidam qualitati à cordatioribus adscribitur; sic etiam immane istud potus desiderium, qualitati cuidam peculieri & occultæ adscribi potest.

Signa hujus affectus diagnostica ex iis, quæ dicta sunt, satis elucescunt, quando scilicet immodicum adest urinæ profluvium, cum siti immensa, quæ assumpto potu nihil sedatur, quia statim atque assumptus est, subitò rejicitur, & totum corpus celeriter contabescit: cum materia enim potulenta humiditates corporis alibiles simul excernuntur, facta totius corporis colliquatione. Licèt autem non rarò urinæ profluvia copiosa contingant in febribus acutis, aliisque casibus; illa tamen ad diabetem referenda non sunt, quoniam in iis symptomata prædicta, ut sitis inexhausta, corporis colliquatio, aliaque non reperiuntur.

Prognosis hujus affectus non nisi funesta instituí potest: malum enim incurabile est, nisi in principio curatio adhibeatur, & hominem ad tabem cellerrimè deducit. In senibus etiam periculosior est, tum etiam, si post immodicam venerem, aut febres chronicas contingat.

Illius curatio consistit in calida renum, aliorumque viscerum intemperie corrigenda, eorumdem imbecillitate ac laxitate reparanda, humorum ad eos confluentium tenuitate incrassanda, & maligna qualitate oppugnanda. Quæ omnia sequentibus auxiliis præstari poterunt.

Venæ sectio in principio morbi, viribus adhuc satis validis existentibus, revulsionis & refrigerationis causa convenire potest, parvâ quantitate, & partitis vicibus celebrata. Si tamen vires jam dejectæ fuerint, aut hic affectus alteri succedat, non erit locus huic remedio.

Evacuatio excrementorum, per mollientes & lenientes clysteres molienda est, in hunc modum compositos.

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, malvæ, & plantag. ana. M. j. hordei mundati; & ros. rub. an. P. j. Fiat decoctio ab lb. j. sem. In colat. dissolve diapruni simpl. Drachi vj. mellis rosac. & ol. omphacini, an. Unc. ij. Fiat clyster frequenter injiciendus.

Tum etiã purgatio blanda instituenda est, cum medulla cassiæ, & pulpa tamarindorum, vel decocto plantag. portul. lactuc. tamarind. & myrobal. cum syrupo rosaceo.

Vomitus etiam à nonnullis commendatur ex decocto seminis raphani & ebuli, cum oxymelite; qui vacuat, & revellit à partibus urinariis.

Ad intemperiem autem dictarum partium corrigendam, & humores incrassandos, conveniunt julepi ex aquis vel decoctis lactucæ, portulacæ, plantag. cum syrupo myrthino, cycon. & similibus, atque etiam de papavere, in modica quantitate; addendo pulverem diatraganthi frig. trochiscos terræ sigillatæ, & similia.

Vel ad magis adstringendum in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. consolid. major. & plantag. ana Unc. j. sol. plantag. M. j. balaustior. & myrobal. citrin. ana ʒ. j. sem. plantaginis & portulacæ, ana ʒ. sem. rosar. rubr. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura dissolve syrupi cydonior. ℥. iij. Fiat julep. pro iij. dosibus.

In eundem finem pulvis, vel opiata confici poterit, in hunc modum.

℞. Sem plantag. portulac. coriandri præp. & rosarum rubr. ana Unc. j. coralli præp. boli. armen. margaritarum præp. & radicis tormentillæ, ana. ℈. j. nucis moschat. ʒ. sem. Misce, fiat pulvis.

℞. Conservæ ros. antiquæ Unc. iv. boli armeni, corralli præpar. & cornu cervi usti, an. ℈. j. Cum miva cydonior. fiat opiata.

Erastus valde commendat syrupum ex radice symphiti majoris, & prunis sylvestribus confectum: quem se summa cum felicitate in affectibus huic malo simplicibus usurpasse testatur.

Narcotica etiam, ut theriaca recens, syrupus de papavere, & laudanum opiatum, prudenter usurpata, in hoc affectu plurimùm prodesse poterunt.

Perseverante affectu, lac ovillum, aut bubulum, aut asininum erit convenientissimum: modò prius serum absumatur, injectis frequenter silicibus candentibus. Eòque æger uti poterit mane, prout in aliis affectibus dictum est.

Sudorifica etiam ab Authoribus commendantur, quibus serosus humor ad corporis superficiem evocatur. Ea tamen suspecta meritò esse debent, quandoquidem summam cum diureticis cognationem habent, viscerumque intemperiem augent. Si tamen iis locus aliquis unquam esse videatur, ex temperatioribus, utpote rad. chinæ, aut salsæparillæ, cum foliis endiviæ, borrag. acetosæ, decoctum parari poterit. Imò verò in consumptis fieri poterit ex decocto pulli, aut gallinæ junioris, ut simul renutritioni corporis consulatur. At verò tutius esse censemus, externis remediis sudores elicere, putà vapore decocti convenientis, in ligneo instrumento, (ut vulgò fieri solet) nudo corpore suscepto.

Prædictorum sudorificorum loco maximè conveniunt diaphoretica, quæ simul malignam qualitatem oppugnare possunt: qualia in febribus malignis proposita sunt, ex quibus ol. vitrioli præcipuum est, quia ad sitim extinguendam, fluxum cohibendum, & malignitatem infringendam præstantissimum est.

Pro potu utatur æger aqua ferrata, cum syrupis acidis & adstringentibus vel decocto prunorum sylvestrium, & corticis interioris quercus. Quo remedio ferè solo se hunc morbum in puero curasse testatur Erastus.

Exteriùs verò admoveatur fotus regioni lumborum, ex decocto rad. acetosæ, fol. plantag. cortic. granat. sem. sumach. & similibus, quibus aceti parùm addatur. Vel quod utilius erit; paretur insessus ex eodem decocto. Eademque pars inungatur unguento rosaceo, santalino & comitissæ, simul mixtus, vel sequenti linimento.

℞. Olei rosac. & myrtin. ana ʒ. j. santali rubri, rosar. rubr. & corall. rubr. ana ℈. j. succi plantag. ʒ. j. ceræ q. ſ. Fiat unguentum.

Denique ſymptomata hunc affectum comitantia, ut ſitis, vigiliæ, conſumptio, aliaque, remediis propriis capitibus deſcriptis mitigantur.

CAPUT VII.

De Urinæ incontinentia.

URinæ incontinentia in retentricis veſicæ actionis læſione conſiſtit; quemadmodum diabetes in vitio attractricis, & dyſuria expultricis. Illa verò duobus modis ſolet contingere, vigilantibus nempe, tunc cauſa gravior eſt, aut dormientibus, quod levius eſſe conſuevit, quandoquidem tunc temporis functiones animales minùs liberè exercentur. Et hoc etiam duobus modis fit, nempe debilitate & laxitate muſculi ſphincteris veſicæ, quod pueris omnibus lactentibus, multis decrepitis, & quibuſdam adultis accidit, aut imaginationis errore: non pauci enim reperiuntur, qui vel nimio potu, aut exquiſitiore ſenſu veſicæ, aut acriori urinâ lectum permingunt, concurrente quodammodo voluntatis imperio, dum per ſomnum imaginantur, ſe in parietem, aut alium locum urinam effundere, & huic vitio ita aſſueſcunt, ut ſine ulla veſicæ aut ſphincteris ejuſdem prava diatheſi id fiat, neque tam medicamentis liberentur, quam pravæ illius imaginationis mutatione, ut in pueris flagro, vel in adultis, ſi locus ille, quem per inſomnia permingere putant, rebus quibuſdam pretioſis aut venerandis exornetur, & illis ſæpè ſpectandus proponatur.

Affectus autem præternaturalis, & verè morboſus, urinæ incontinentiam committens, in muſculo ſphincktere conſiſtit, qui ſympathicè afficitur, vel idiopathice. Sympathicè quidem variis modis, ut quoties accidit ſumma totius corporis imbecillitas, & caloris nativi exſolutio, ſicut in morti proximis; vel quando totum corpus, aut dimidia illius pars afficitur paralyſi, aut illæ tantùm nervorum propagines, quæ ab oſſe ſacro exortæ, tamen veſicæ communicant. Fit etiam aliquando hæc muſculi reſolutio, ob ſimplicem condolentiam & vicinitatem, ut in gravidis mulieribus, & recti inteſtini affectibus.

Idiopathicè verò muſculus ſphincter variis modis afficitur: per vulnera ſcilicet illi inflicta, ut in lithotomia contingit; aut ulcera profundiora, illius contractionem & occluſionem impedientia. Potiſſima tamen cauſa & frequentiſſima eſt frigida & humida intemperies, quæ ad partem iſtam debilitandam & relaxandam aptiſſima eſt. Ad quam intemperiem producendam plurimùm conferunt nativum temperamentum frigidum & humidum, ætas puerilis aut ſenilis; ſexus muliebris, & morbi totius corporis, aut quarumdam partium, à frigida & humida intemperie oriundi: quibus addi poſſunt cauſæ externæ, huic intemperiei producendæ idoneæ, ſæpè aliàs recenſitæ.

Hîc tamen dubitare licet, quomodo contrarii affectus ab eadem cauſa producantur; Hippocr. enim *in Coacis*, à frigida intemperie urinæ ſuppreſſionem fieri pronuntiat: *Ex refrigeratione*, inquit, *interceptio urinæ peſſima*. Incontinentia verò interceptioni contraria eſt. Dicendum eſt, quando frigida intemperies ſolum veſicæ ſenſum imminuit, vel abolet; fieri ſuppreſſionem urinæ, quia veſica non irritatur ad expellendum: ſi verò facultas motiva lædatur, quæ eſt in muſculo ſphincktere, ab eadem intemperie fieri incontinentiam, eo muſculo relaxato.

Signa hujus affectus diagnoſtica, alia ſympathicum affectum demonſtrant, quæ deſumenda ſunt ex affectibus, incontinentiæ urinæ producendæ idoneis, ſuprà commemoratis, quæ ſi adfuerint, inde affectum exoriri conjiciendum eſt: illis autem abſentibus, de idiopathico affectu cogitandum eſt: qui ſi à vulnere, ulcere, aut alio affectu conſpicuo ſphincteris procedat, facilè cognoſcitur; at verò, ſi nihil horum appareat, ad intemperiem partis frigidam & humidam animus convertendus eſt: eadem deprehendi poterit ex cauſarum tam internarum, quàm externarum conſtitutione, & affectibus, qui ab illis dependent: quales ſunt totius corporis mollities, color albicans, nervoſi generis, & partium genitalium laxitas, ætas puerilis, aut ſenilis, cacochymia pituitoſa, & ſimilia.

Quod ad prognoſin ſpectat, affectus iſte in ſenibus immedicabilis eſt, ob exſuperantem humiditatem, & caloris nativi exſolutionem; quæ irreparabilis eſt.

In febre acuta, excretio urinæ involuntaria, admodùm periculoſa eſt: vel enim à delirio procedit; vel à ſumma facultatum omnium exſolutione, quæ caloris nativi extinctionem conſequitur.

In pueris curatur urinæ incontinentia ætatis mutatione, cujus beneficio humiditas ſuperflua ſenſim abſumitur, & partes laxiores conſtringuntur. Si verò ante 25. annum non curetur, immedicabilis eſt.

Curatio incontinentiæ urinæ, ad frigidam, & humidam intemperiem, & muſculi ſphincteris laxitatem corrigendam dirigenda eſt. Quæ enim per ſympathiam ab aliis primariis affectibus procedit, ad illorum affectuum curationem referenda eſt. Tum etiam, quæ à vulneribus, ulceribus, aliiſque affectibus conſpicuis exoritur, ab eorum curatione dependet. Hanc itaque curationem ita proponemus, ut tum pueris, tum grandioribus ſufficere valeat; modo remediorum delectus à perito Medico habeatur. Ut nempe leviora tantùm in pueris uſurpentur, & pro majori vel minori annorum numero, eorum quantitas & efficacia augeatur, vel minuatur.

Primò igitur phlebotomiæ locus hîc rarò eſſe poteſt, cùm frigida intemperies & pituitoſa illuvies hunc affectum producat. Niſi fortè totius plethora in juvenili corpore eam ſuadere videatur.

Purgatio autem in hoc affectu ſemper neceſſaria eſt, eaque componatur ex phlegmagogis medicamentis, quibus aſtringentia quædam miſceantur, non ſolùm alterantia, ſed etiam purgantia, ut rhab. myrobalani, & ſimilia.

Poſteà verò, ad exſiccandam materiam illam pituitoſam, partemque relaxatam conſtringendam, pulveres, opiatæ, vina medicata, & ſimilia uſurpari poſſunt, in hunc vel ſimilem modum compoſita.

℞. Nucum cupreſſi, & myrtill. torrefact. raſuræ eboris, coriandri præp. coralli rubri, & Karabes, an. ʒ. ij. ſpodii. ʒ. j. rad. cyperi & galangæ, ana ʒ. ß. Cum ſyrupo condituræ citri fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ, manè & ſerò, ſuperbibendo parùm vini rubri.

Vel pulvis ex prædictis, aut eorum nonnullis conflatus à ʒ. ß. ad ʒ. j. cum vino rubro exhibeatur, bis in die, longè à paſtu.

℞. Rad. conſolid. major. ʒ. ſ. rad. cyperi, galangæ, ana ʒ. j. fol. plantag. equiſeti, pentaphylli cum rad. an. M. j. nucum cupreſſi, calycum glandium, an. ℈. iv. ſem. rutæ, agni caſti, thuris, & raſuræ eboris, ana ℈. ß. roſar. rubr. P. j. vini rubri ℔. iij. Infundantur per 14. horas. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. ʒ. ß ſacchari q. ſ. Fiat claretum, de quo capiat ℥. iij. vel iv. bis in die.

Multa & ſpecifica proponuntur ab Authoribus, ad hujus affectus curationem maximè conducentia. Gal. *in medicamentis localibus, & in lib. de facilè parabilibus*, laudat cerebrum, & teſticulos leporis combuſtos. Item cochleam cum ſuâ teſtâ combuſtam potandam exhibet. Recentiores ſtercus leporis præbent, cinerem murium toſtorum, ungulam apri torrefactam, cinerem oſſium dactylorum, avellanas aſſas, pulverem corticum ovorum. Sed præ cæteris laudatur pulvis agrimonii, & tunicæ interioris ventriculorum gallinæ exſiccatæ; quæ ſeorſim, vel ſimul mixta exhiberi poſſunt cum vino rubro.

Teſtatur Solenander, ſe feliciſſimum vidiſſe ſucceſſum ex medicamento, à Giberto Horſtio Hollando, Medico Romano celeberrimo, in uſum revocato. Accipiebat gutur galli, urebat, ut non conſumptum, ſed toſtum exſiccatumque teri poſſet. Exhibebat pulviſculum ante cœnam, cum tantillo vini rubri, & ſi æger vino uti non poſſet, cum hauſtu oxycrati dulciſſimi: idque per aliquot dies iterabat.

In grandioribus, ratione cauſæ antecedentis, ad exſiccandum totum corpus, conveniunt decocta ſudorifica per xx. dies uſurpata, ex ligno guaiaco, aut ſaſſafras parata. Quibus & ſubſtitui poterunt ſtuphæ, laconica, & in primis

primis thermæ ſulphureæ & nitroſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ.

Pro potu utatur æger vino rubro auſtero meraciori, vel paucâ aquâ ferratâ diſſoluto. Hydropota verò ſolâ aquâ ferratâ, xel in qua ſemen coriandri, aut tantillum maſtiches bullierit. Vel denique, ad magis adſtringendum, aquâ, in qua tegulæ recentes ignitæ extinctæ fuerint. Eademque aquâ omnes cibi decoqui poſſint. Parum autem bibendum eſt, præſertim in cœna. Tum ſub ingreſſu lecti urinam reddat æger, ac rursùs mediâ nocte excitetur ad mingendum, necnon & ante auroram. Hoc non minimùm facere poterit ad mingendi in lecto conſuetudinem immutandam.

Exteriùs verò, pubi, ſcilicet & perinæo, topica admoveantur, quæ calefaciant, roborent, & exſiccent, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. enulæ camp. calami aromat. rad. acori, cyperi, an. ʒ. ß. fol. menthæ, ſalviæ, origani, calamenti, abſinthii, an. M. ß. nucum cupreſſi. myrtill. gallar. & balauſtior. ana ʒ. j. roſar. rubr. P. j. Coquantur in æquis partibus aquæ abrot. & vini rubri ad ℔. ij. In colat. diſſolve ſalis & aluminis, an. ʒ. j. Foveatur regio pubis & perinæi calidè, manè & ſerò.

Vel ex eodem decocto, auctâ doſi ſimplicium, fieri poterit inſeſſus, per multos dies uſurpandus.

Poſt fotum, vel ſemicupium, inungi poterunt eædem partes linimento parato ex oleis, vulpino, rutaceo, irino; unguentis, martiato, aregon. cum pulvere maſtiches, cyperi, myrtillorum.

Vel admoveri poteſt utiliter ſtorax liquida, vel balſamum indicum, pauco vino diſſolutum: vel pro ditioribus moſchi & zibetæ grana aliquot, in oleo moſchatelino diſſoluta.

Vel emplaſtrum ſequens dictis partibus applicetur.

℞. Ladani, maſtiches, an. ʒ. ij. ligni aloës. ſtyrac. calamita, cinam. terebinth. an. ʒ. j. myrtillor. rad. cyperi, an. ʒ. ß. ſucci menthæ & equiſeti cum vino rubro extract. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Denique ſi fluxio à capite in partes inferiores delabi videatur, quæ infirmitatem illam conciliet; derivetur errhinis, maſticatoriis, cauſtico, occipiti vel brachio admoto, aliiſque remediis, in catarrhi curatione propoſitis.

CAPUT VIII.

De Iſchuria, & Stranguria.

URinæ ſuppreſſio omnimoda ἰσχυρία ab Authoribus nominatur, imminuta verò mingendi actio, στραγγουρία dici ſolet: quamvis hoc vocabulum latius multò pateat, & ſimpliciter omne urinæ ſtillicidium comprehendat: quod ſi abſque dolore fiat, & urina ſtillatim effluat, etiam cum aliquo conatu, imminuta eſt iſchuria, ſi verò fiat cum dolore, ad dyſuriam potiùs, ſeu urinæ ardorem referenda eſt.

Iſchuria igitur, ſeu omnimoda urinæ ſuppreſſio, duplex ſtatuitur: vera ſcilicet, ſeu legitima, quæ fit veſicâ plenâ exiſtente, & notha, ſeu ſpuria, quæ fit cùm veſica vacua eſt, nihilque ad eam à renibus deſcendit.

Vera & legitima iſchuria à tribus cauſis dependet: quarum prima eſt, ſenſus abolitus in veſica, propter nervi, qui ad eam defertur, paralyſin & obſtructionem, aut ſpirituum averſionem; quorum defectu efficitur, ut veſica ſtimulum non ſentiat, & ad expulſionem non irritetur, ut in deliriis, & ſoporoſis affectibus contingit.

Secunda cauſa eſt, frigida veſicæ intemperies, à cauſis refrigerantibus, ſeu internis, ſeu externis contracta, quatenus ſenſum veſicæ hebetat, ejuſque expultricem debilitat.

Tertia cauſa eſt, anguſtia cervicis veſicæ, urinæ excluſionem præpediens. Hujus autem anguſtiæ tres aſſignantur cauſæ à Gal. 1. *de loc. affect. c.* 1. Aut enim muſculus, cervicem veſicæ circumdans, in tantum tumorem attollitur, ut meatus inde occupetur: ut ſi vel inflammatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quopiam tumore affectus ſit; aut in meatu caruncula quædam adnaſcatur ex præcedente ulcere; vel callus, aut alia quædam res, ex craſſo lentoque humore, paulatim, longo temporis tractu generetur. Obſtruitur etiam meatus à calculo crudo craſſoque humore, grumo ſanguinis, vel pure.

Præterea exitum urinæ intercludit compreſſio cervicis veſicæ, à tumore partium vicinarum incumbentium, nimirum uteri, ex fœtu grandiore turgidi, inteſtini recti fæcibus duris impleti, vel ani grandioribus hæmorrhoidibus tumefacti.

Fit etiam interdum hæc ſuppreſſio à nimia urinæ copiâ, diutiùs retentâ, quæ totum veſicæ corpus ita diſtendit, ut ad expellendum ſeſe contrahere nequeat, ex qua tenſione meatus etiam contrahitur & obturatur. Repletur autem veſica ab urina nimis diu retentâ, duobus potiſſimùm caſibus. Primò, quando ſanus aliquis, urgentibus negotiis, in foro, ſenatu, concionibus, comitiis, convivio, curru, aliiſque caſibus, ob loci & temporis non ſatis idoneam opportunitatem, urinam ſponte ſupprimit. Deinde veſica nimis repletur & diſtenditur, ut contrahere ſe amplius nequeat, dum urinæ ſtimulus non percipitur, propter obtuſum veſicæ ſenſum, affectis nervis, qui ad veſicam deferuntur: cùm tamen illi, qui muſculo ſphincteri conſtringendo dicati ſunt incolumes remaneant, quod cuidam accidiſſe teſtatur Gal. 6. *de loc. affect. cap.* 4. luxatis ſpinæ vertebris.

Notha verò iſchuria illa nominatur, in qua urina ſupprimitur, veſicâ vacuâ exiſtente, quia nihil ſeri ad eam defluit & deſcendit. Cauſa, cur nihil ſeri ad veſicam deſcendat, duplex eſt; vel quia renes urinæ materiam non attrahunt, deorſumque demittunt; vel quia ureteres non ſuſcipiunt. Renum igitur attractrix, vel expultrix læditur. Attractix læditur, vel læsâ facultate, vel errore objecti. Facultas læditur à valida intemperie, frigida præſertim; vel impeditur ob aliquam obſtructionem, in lenibus, aut venis emulgentibus reſidentem. Fiunt autem illæ obſtructiones à calculo, pituita craſſa, vel pure, ab aliqua parte ſuperiore ad illas vias confluente. Fit etiam interdum obſtructio venarum emulgentium à repletione nimia, ex ſanguine, & ſero copioſo in iis collecto; cujus rei hiſtoriam habemus in obſervationibus noſtris, *obſerv. 11. cent.* 1.

Objecti vitio renum attractio læditur, cùm ſerum vel abſumitur, ut in febribus ardentibus; vel ad alias partes tranſſumitur, ut in hydrope contingit.

Expultrix ſimiliter læditur ab iiſdem cauſis, intemperie ſcilicet, obſtructione à calculo, ſanguinis grumo, pure, pituitâ craſsâ, vel ab inflammatione.

Ureteres ſerum non ſuſcipiunt; nec ad veſicam demittunt, propter inflammationem, vel obſtructionem à calculo ſanguinis grumo, pure vel pituitâ craſsâ, vel ob compreſſionem à tumoribus partium vicinarum.

Notandum eſt, utrumque renem aut ureterem debere eſſe affectum, ut omnimoda urinæ ſuppreſſio contingat: alterutro enim aperto & libero exiſtente, urina fluere poteſt.

Cauſæ omnes prædictæ, ſi graviores ſint, integram urinæ retentionem facere poſſunt, quæ iſchuria nominatur; ſi verò remiſſiores, partialem tantùm & imminutam excretionem efficiunt, quæ ſtranguria dicitur. Uterque autem affectus, ab iiſdem cauſis, ſecundum magis & minùs tantùm differentibus, dependet.

Dignoſcitur vera & legitima iſchuria ex pondere & tenſione hypogaſtrii, ac tumore circumſcripto, veſicæ figuram referente. Cauſæ illius dignoſcuntur ex rebus prægreſſis & concomitantibus. Si enim fiat ex quantitate urinæ collectæ copioſiori, quæ veſicæ contractionem impediat, ex relatu ægrotantis percipitur, illum ob diuturniorem equitationem, loco, aut perſonarum præſentiam & dignitatem, mictionis officium longiori temporis ſpatio omiſiſſe, & nullum anteà in illis partibus affectum habuiſſe. Si verò delirio, paralyſi, aut alio affectu laboraverit; ex iis, qui in cauſis enumerati ſunt, meritò urinæ ſuppreſſio erit referenda.

Adſtrictiones, quæ fiunt à tumoribus illarum partium aut vicinarum, vel aliis cauſis ſuprà propoſitis, ex propriis

illorum affectuum indiciis innotescent. Obstructiones verò canalis vesicæ dignoscentur immissâ, candelâ, vel cathetere: quæ si penetrare non possunt, sed in via subsistunt, calculum, aut caruncúlam, aut aliam quampiam materiam obstruentem adesse demonstrabunt. Et illæ materiæ ita distinguentur: quòd nimirum, si calculus adsit canali impactus, dolores nephritici præcesserunt; si ille à renibus sit decidivus, aut si in vesica genitus, vel diu commoratus fuerit, signa præcesserunt calculi vesicæ, saltem leviora, qualia suo loco proposita sunt. Si caruncula urinæ commeatum impediat, præcessit gonorrhœa virulenta, aut ulcus in meatu virgæ, longo tempore materiam purulentam emittens. Si denique sanguinis grumus, pus concretum, vel pituita crassa obstructionem efficiat, portiunculæ quædam eorum per virgam excretæ, immisso catheteri adhærentes, satis patefacient.

Spuria verò ischuria ex eo cognoscetur quod nulla tensio, nullusque tumor aut pondus existat in pubis regione, sed potiùs vacuitas quædam in ea percipiatur: nullum adest mingendi desiderium, nullaque irritatio in vesica; & immisso cathetere, liber canalis aditus reperitur, & nulla urina educitur. Præcesserunt autem signa calculi in renibus, aut ureteribus; inflammationum, aut magnæ plenitudinis; aut potus largior præcessit, quem non sequuta est urina copiosa, unde venarum nimia repletio potuit contingere, aut denique febtis ardens, vel hydrops præsens serosæ materiæ aversionem testantur.

Prognosin quod attinet, urinæ suppressio valde periculosa est, si septimum diem excedat, plerumque certum affert interitum: serum enim retentum in venis, jecur opprimit, sanguinem inficit & inquinat, ac in totum corpus regurgitat, suffocationis periculum infert, & ad cerebrum delatum, comatosum affectum inducit.

Suppressio urinæ, quæ ob sauciatam spinam, aut casum, aut vertebræ luxationem accidit, incurabilis est.

Si odor urinæ naribus & ore ægrotantis emittatur, lethale prorsùs est.

Urinæ suppressioni si tenesmus supervenerit, in septimo moriuntur. Eidem singultus superveniens, mortem proximam denuntiat.

Curatio suppressionis urinæ, sive illa totalis sit, sive partialis, ad causarum sublationem dirigenda est. Ac primùm illa, quæ spuria dicitur, & à renum aut ureterum affectibus dependet, ex inflammationis doloris nephritici, aut calculi renum curatione desumenda est. Quæ verò fit à repletione venarum emulgentium, larga sanguinis missione & hydragogis medicamentis curanda est. Legitima verò ischuria curatur remediis, causas eam producentes auferentibus. Ac primùm, si fiat à vesicæ, aut partium vicinarum inflammatione; remedia ex vesicæ inflammationis curatione mutuanda sunt.

Si verò suppressio fiat à calculo, vesicæ cervici impacto, sequentibus remediis auferenda est.

Primò æger supinus collocetur, cruribus elatis, mox plurimùm diùque concutiatur, ut calculus in vesicam relabatur: Et si hoc modo deturbari nequeat; immisso cathetere impellatur. Si verò calculus altiùs penetraverit in penis meatum, omnimoda illius exclusio procuranda est, digitis molliter impellendo, & deducendo ad extremum virgæ: tum virgam in aquam tepidam, aut in lac tepidum demittendo, aut ægrum in semicupium mergendo, ut meatus laxetur, & amplior fiat. Si verò neque foràs extrahi, neque intrò impelli valeat, docent Practici, ligato pene, in superiori & inferiori loco, partem sectione factâ aperire, & calculum eximere.

Obstructio verò colli vesicæ, quæ ab inflammatione fit, propriis inflammationis remediis curabitur. Interim tamen, si urina diutius retineatur, candela cerea, oleo amygdal. dulcium illita, blandè immitti poterit, omninò vitando catheterem, ne dolore excitato inflammatio augeatur.

Quæ verò à caruncula fit urinæ suppressio, carunculæ ipsius extirpatione curatur. Hæc autem remediis appropriatis perficitur, per candelam ceream immissis, quæ à perito artifice, in hujusmodi Chirurgia apprimè exercitato, administranda sunt. Urgente tamen symptomate, quandoquidem caruncula interdum intumescit, & totum canalem obstruit, necessitas cogit, immisso cathetere urinam educere, quamvis periculum sit, ne irritata pars magis intumescat. Priùs tamen tentandum est revulsionibus per venæ sectionem, & vomitoriis celebratis, tum repellentibus pubi & perinæo adhibitis, carunculæ inflationem imminuere, ut retentæ urinæ via patefiat.

Si à pituita crassa oriatur urinæ suppressio, conveniat primùm purgatio ex diaphœnicone, cum Rhab. in boli formam radacto; ac deinde terebinthina, cum pulvere liquiritiæ frequenter exhibita, postmodùm radicum aperientium decoctum, cum oxymel. aut syrup. byzantino exhiberi poterit. Non omissis interim clysteribus, fomentis, & semicupiis emolljentibus & aperientibus: Eaque omnia convenient, quæ ad calculum dissolvendum & expellendum fuerunt proposita. At inter cætera peculiari efficaciâ sequentia conferre experientia docuit.

℞. Benedictæ laxativæ ʒ. ß. trochis. de myrrha ϑ. ij. decocti sabinæ Unc. iij. Misce, fiat potio, quâ urinæ suppressio in quadam muliere brevi curata est.

Si redundantis pituitæ copia toto corpore, vel capite luxuriare videatur, purgatio universalis per apozemata, ad tres vel quatuor dies instituta ab ipso morbi principio, erit utilissima, præmissâ phlebotomiâ.

Non parùm etiam huic affectui prodesse potest julepus ex succo parietariæ, fœniculi marini, & limon. cum ol. amygd. dulcium, in curatione calculi renum descriptus.

Syrupus Fernelii de raphano, ad Unc. ij. per vices exhibitus, est etiam utilissimus.

Refert Dodonæus *libro conserv. cap.* 47. quendam octogenarium, lixivio ex ovorum testis in cinerem redactis, cum vino Rhenano permixtis, semel tantùm assumpto, ab urinæ stillicidio integrè fuisse liberatum.

Arnoldus Villanovanus vinum alkekengi commendat sequenti historiâ, *in libro de venis* conscriptâ. *Fuit tempore meo Cardinalis quidam, qui jam per quatriduum urinæ abnegationem passus est turgidus, & ut dicitur, desperatus, nullis aliis proficientibus medicinis: qui de consilio parvi Medici per potum vini alkekengi liberatus est, & soluta est urina in quantitate, ut impleretur quasi concha una. Ex eo solo experimento, Medicus ille cum parva scientia & pauper, factus est magnus & dives, & multis quidem Deus dat gratiam, & affert utilitates, & contra, & totum est, quia judicia Dei abyssus multa.* Fit autem hujusmodi vinum, ut ibidem docet Arnoldus, accipiendo fructus alkekengi 5. aut 7. aut plures, contundendo cum vino albo; postea colando & exhibendo.

Asell. etiam, cum vino albo triti & exhibiti, ad urinam provocandam efficacissimi sunt. Oleum scorpionum Mathioli, ad gutt. v. vel vj. exhibitum, cum jusculo, aut alio liquore, urinam potenter educit.

Crystalli mineralis usus frequens suppressam urinam movet, præcipuè ubi metuitur inflammatio, quæ ab ipsa urinâ diu retentâ sæpissimè concitatur in tunica interiori vesicæ.

Spiritus salis idem præstat, & multò efficaciùs.

Ex vulgaribus succus parietariæ depuratus ad Unc. iv. exhibitus, cum sacchari Unc. ß. multùm prodest. Illi admisceri potest sal prunellæ, vel spiritus salis.

Si hujusmodi suppressiones urinæ, à materia pituitosa oriundæ frequenter recurrant, nihil erit præstantius aquis thermalibus nitrosis & sulphureis, quales sunt nostræ Balerucanæ, quæ tum potu, tum balneo materiam illam mucilaginosam dissolvere, abstergere, & absumere facilè poterunt.

Quidam vir nobilis hujus urbis, ab urinæ suppressione multos dies perseverante, post alia remedia, frustrà tentata, sequenti clystere injecto, & per duas horas retento, liberatus est.

℞. Rad. apii, petrosel. brusci, gram. asparagi malvæ, bismalvæ, ana ʒ. ij. parietar. M. ij. Sem. anisi, fœniculi, anethi, carvi, dauci, ameos, carthami, rutæ, cumini, & baccarum lauri, ana Unc. sem. flor. chamæm. mililot. aneti & fœnugræchad.

ſtœchad. an. P. ij. Coquantur in vino albo, ad media. In colaturæ ℔. j. diſſolve butyri recentis Unc. iv. mellis roſac. Unc. ij. ſacchari rubri Unc. j. benedict. laxat. Unc. ß. vitell. ovi, num. j. olei nucum, anethini, & ſem. lini, an. Unc. j. Fiat clyſter.

Chymici ſua etiam remedia ad hunc affectum prædicant, nimirùm ſpiritus ſalis, vitrioli, ſulphuris, & terebinthinæ, quos ad ℈. ß. exhibent cum aquis appropriatis vel juſculo pulli. Commendant & ſalem tartari, & ſalem ſtipitum fabarum, à ʒ. ß. ad ʒ. j. exhibitum.

Necnon, ad revulſionem humorum à parte affecta, vomitorio uſurpant, eorumque beneficio non paucos fuiſſe confeſtim liberatos gloriantur.

Toto curationis occurſu fomenta, linimenta, cataplaſmata, ſemicupia, aliaque externa uſurpanda ſunt, quæ non alia eſſe debent, quàm quæ ad dolorem nephriticum ſuprà fuere propoſita. Inter cætera valet cataplaſma parietariæ frixæ cum butyro, vel meliùs cum oleo ſcorp. Item veſica oleo ſemiplena: melius erit, ſi in hoc oleo cantharides coquantur.

Vulgo admovetur regioni pubis & lumborum cataplaſma ex cepis frixis cum axungia porci, additis oleis quibuſdam.

At longè efficaciùs operantur cepæ albæ crudæ in mortario tuſæ, addito oleo in formam cataplaſmatis, renibus admotæ, atque ureteribus, & regioni pubis.

Cataplaſma ex raphanis contuſis idem præſtare poteſt.

Quando à grumo ſanguinis iſchuria producitur, illius diſſolutioni incumbendum eſt, exhibitis iis, quæ id præſtare apta nata ſunt. In hunc cenſum referuntur trochiſci de carabe, coagulum hœdi, leporis munia, oxymel ſimplex & ſcilliticum, ſyrupus acetoſus, & ſimilia. Exteriùs verò ſtercus bubulum mira præſtat, juxta ſententiam Aërii *tetrab.* 3. *ſem.* 2. *c.* 27.

Cùm denique à pure urinæ ſuppreſſio, aut ſtillicidium producitur; tergentibus & incidentibus opus eſt, qualia potiſſimùm in renum & veſicæ ulcere propoſita ſunt.

CAPUT IX.

De Dyſuriâ, ſeu Ardore Urinæ.

DYſuriæ, ſeu urinæ difficultatis nomine omnem dolorificam mictionem intelligimus, quam etiam nomine ardoris urinæ recentiores enuntiare ſolent. Cùm ſtranguria ferè confunditur à quamplurimis Authoribus, qui in hanc dolorificam etiam mictionem conſtituunt; ſed etiam à dyſuria in hoc tantùm differre volunt, quòd major urinæ quantitas in dyſuria excernatur, minus verò in ſtranguria, quæ etiam ea ratione urinæ ſtillicidium nominatur. Verùm maluimus nos, clarioris doctrinæ gratiâ, urinæ quantitatem imminutam, quæ ſine dolore fit, ſtranguriam nominare, & ſub uno capite cum iſchuria comprehendere, ex eo, quòd utrique eadem curatio adhibenda ſit, omnem verò mictionem dolorificam ſub dyſuriæ nomine in hoc capite explicare, propterea quod ab iiſdem cauſis omnes producantur, iiſdemque remediis curentur.

Cauſa proxima & immediata mictionis dolorificæ eſt ſolutio continui in muſculo ſphincktere, vel canali veſicæ. Atque adeò quæcumque ſolutionem continui in illis partibus inferre valent, dyſuria ſeu ardorem urinæ excitare poſſunt.

Inter illas cauſas, præcipua & magis frequens eſt urinæ acrimonia, aliquando ſimplex, & ſine aliorum humorum permixtione, quam viſcerum, vel totius intemperies calidior, vel acriorum & calidiorum ciborum uſus excitavit; ſæpiùs verò ex permixtione humorum acriorum, ut bilis, & pituitæ ſalſæ, comparata. Aliquando pus, ex renibus aut veſica ulceratis emanans, talem urinis conciliat acrimoniam. Nonnunquam etiam materia alba & quaſi lactea, cum urina copiosè emittitur, ardorem urinæ inducit; quam quidem materiam vulgus Medicorum purulentam eſſe exiſtimat, & à renibus oriundam. Quam ſententiam reprobat *Sennertus*, huic innixus rationi, quod nimirùm, etiamſi toti renes in pus reſolverentur, non poſſet tanta ejus copia, quanta interdum per aliquot ſeptimanas ſingulis diebus excernitur, inde ſuppeditari. Sed arbitratur ipſe, hanc materiam provenire ex vitiata coctione, primò quidem ventriculi, deinde etiam hepatis; cùm error primæ coctionis non poſſit corrigi in ſecunda, unde chylus, & poſtea etiam ſanguis crudus relinquitur, neque à partibus ſalſis & tartareis mundatur, quæ in prima coctione ſeparari debent, & illæ poſtmodùm à renibus attractæ, & ad veſicam tranſmiſſæ, dolorem inter mingendum pariunt. In eam ſententiam ſe deductum eſſe profitetur ex eo, quod vir quidam doctus, qui per aliquot ſeptimanas ardore urinæ laborabat, & urinam quidem ſatis copioſam, ſed tali materiâ albâ ita refertam, ut dimidium urinalis occuparet, cum maximo dolore excernebat, & variis adhibitis remediis nihil levaminis ſentiebat, tandem ſolius vini malvatici potu curatus fuit.

Calculus etiam in veſica latens, ubi inter mingendum cervici veſicæ alliditur, dolorem excitat; quod etiam præſtare poſſunt arenulæ craſſiores, canalem in exitu vellicantes.

Inflammatio denique, vel ulcus iſtarum partium, urinæ ardorem excitat: quando quidem ſenſus exquiſitior ab illis affectibus redditus, ab urina etiam bene temperata graviter afficitur, quemadmodum videmus, partes externas inflammatas aut ulceratas, ab objectis etiam proportionatis, vel levi contactu dolore affici. Sic in gonorrhœa, quamdiu adeſt proſtatarum inflammatio, ardor urinæ continuò percipitur.

Diagnoſis hujus affectus ex ſe manifeſta eſt: dolor enim inter meiendum tàm evidens eſt, ut ægri non rarò ex illius moleſtia ejulare cogantur. At ſigna cauſarum ita diſtinguenda ſunt.

Si ex urinæ acrimonia procedat, illa tenuis apparebit, ac intenſo colore, atque interdum flammeo prædita; vel admiſto bilioſæ, pituitoſæ, aut purulentæ materiæ conſpicua fiet: viſcerum aderit intemperies, vel alimenta calida & acria: aëris æſtus, & ſimiles cauſæ calefacientes præceſſerunt.

Calculi denique, & inflammationes illarum partium ex propriis ſuis locis innoteſcent.

Quod ad prognoſin attinet, hic affectus per ſe periculoſus non eſt, ſed magnam affert laboranti moleſtiam: & pro varia cauſarum diſpoſitione difficilem non rarò curationem recipit; in ſenibus præſertim, qui ſi decrepiti ſunt, morbo commoriuntur. Atque in quacunque ætate ſi diutiùs perſeveret, veſicam tandem & illius cervicem exulcerat.

Curatio primùm ad cauſæ ablationem dirigenda eſt. Atque ita ſi à calculo, inflammatione, vel ulcere veſicæ, aut cervicis illius dyſuria oriatur, ex propriis capitibus eorum affectuum curatio deſumenda eſt, leniendo tamen ſymptomati, quæ inferiùs proponentur, plurimum conferre poterunt.

Quæ verò ab urinæ acrimonia & humoribus calidioribus, ei permixtis oritur; ſequentibus remediis oppugnanda eſt.

Ac primùm phlebotomia, ad hepatis aliarumque partium intemperiem corrigendam neceſſaria eſt. Eaque pluries repetita, pro plethoræ magnitudine aut inflammationis periculo, ex brachio dextro primùm, ad evacuationem & revulſionem, poſtmodum verò, ex venis inferioribus, ad derivationem à parte affecta, cujus ratione Hipp. eumque ſequutus Galenus, in omnium partium infra renes poſitarum affectibus, venas inferiores aperire præcipiunt.

Purgatio etiam in hoc affectu convenit, ſed ex lenientibus tantùm & refrigerantibus compoſita, alioquin ardorem urinæ maximè exaſperaret. Ideoque multi bolum ex caſſia ſimplici non audent tranſcendere. Et illa certè reliquis præferenda. Magis tamen refrigerans efficietur, ſi pulpa tamarindorum etiam adjiciatur. Vel dilutum caſſiæ, ex decocto lactucæ, portul. & ſummitatum malvæ paratum, ad plures dies exhiberi poterit, ut acres humores in partes urinarias confluentes, ad inteſtina ſenſim derivẽtur.

Si tamen humorum pravorum copia majorem purgationem poſtulare videatur; ad ſequentem potionem tranſcendere poterimus.

℞. Fol. lactucæ, portulac. plantag. & ſummit. malvæ, ana M. ß. tamarind. ℥. ß. mirobal. citrin. ʒ. j. Coquantur ad ℥. vj. In colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥. j. Colentur iterum, & poſteà diſſolve rhab. in aqua lactucæ cum ſantal. citrin. infuſi ʒ. j. ß. mannæ & ſyrup. roſ. an. ℥. j. Fiat potio.

In diuturna dyſuria conveniet opiata purgans, in ulcere veſicæ deſcripta.

Vomitus, blandis remediis concitatus, præſtantiſſimus eſt: revellit enim à parte affecta, & incommoda arcet, quæ à purgantibus per inferiora induci conſueverunt. In iis igitur erit proritandus, qui ſine magno labore illum ferre poſſunt, & ſemel, aut bis in ſeptimana iterandus.

Per clyſteres etiam frequenter injectos, non ſolùm humores acres ad inteſtina derivari, ſenſimque expurgari, ſed etiam veſicæ, partiumque annexarum intemperies atque inflammationes demulceri poterunt, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Rad. althææ ℥. j. fol. malvæ, violariæ, lactucæ, an. M. j. flor. nymphææ, & hordei mundati, an. P. j. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolve caſſiæ recenter extractæ ℥. j. ovum integrum unum, olei violac. ʒ. ij. Fiat clyſter.

Mucilagines ſem. althææ, cydonior. fœnugr. clyſteribus utiliter admiſceri poſſunt, ad dolorem leniendum.

Verùm ad contemperandum dolorem & ardorem, clyſteres ex lacte puro, vel cum prædictis admixto, efficaces eſſe conſueverunt, ut quoſdam viderimus ægrotantes, qui in diuturnis doloribus ex hoc ſolo remedio, & ſemicupio, de quo poſteà dicetur, levamen ſuſceperint.

Per os autem exhibenda quamplurima, quæ in uſu practico comperta ſunt, non parum conferre ad ardorem urinæ demulcendum, & partium affectarum intemperies corrigendas: quorum præcipua ſunt quæ ſequuntur.

℞. Aquar. portulac. lactucæ, roſarum & nymphææ, an. Unc. j. ſyrupi violacei & nymphææ, an. ʒ. vj. ſalis prun. ʒ. j. Miſce, fiat julep. ſæpe iterandus. Vel

℞. Rad. althææ ℥. j. fol. lactucæ, endiviæ, portulac. & ſummit. Malvæ, an. M. j. ſem. melon. cucurbitæ, malvæ, lactucæ, & papav. albi, ana Drach. iij. jujubar. ſebeſten, an par. vj. violar. roſ. & nymphææ, an P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolve ſyrupi violac. jujubini, & de papavere alb. ana Unc. j. ſem. Salis prunell. Unc. ſem. Fiat julep. pro iv. doſibus, bis in die ſumendis.

Emulſiones etiam uſurpari poterunt, quamvis ſint diureticæ, quia refrigerant, & veſicæ meatus leniter expurgant, in hunc modum compoſitæ.

℞. Quatuor ſem. frig. major. & papav. albi, an. Drach. iij. amygdal. dulc. excortic. & in aqua frig. infuſar. Unc. ß. Contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti hordei excorticati, liquir. portulac. & ſummit. malvæ ℔. j. ſem. Fiat emulſio pro iij. doſibus, addendo unicuique doſi ſyrup. violac. Unc. j. ſalis prunellæ Drach. j. Si dolor ſit acerbior, aliquid ſyrupi de papavere admiſceri poteſt. Tum etiam gummi arab. pulv. Drach. j. utiliter additur, vel ſyrup. alth. Fern. de mucilaginibus.

Juſcula etiam parari poſſunt in hunc modum.

℞. Rad. althææ Unc. ſem. malvæ M. j. liquirit. Unc. ß. Sem. cydon. Drach. j. Bulliant cum juſculo pulli vel gallinæ. Fiat juſculum, per plures dies iterandum.

Conveniet etiam non parum ſerum lactis caprilli, magno hauſtu exhibitum, ut in calida hepatis intemperie dictum eſt.

Imò & majori efficacia, abſente febre, lac integrum præſertim aſininum, propinari poterit; quod non ſolùm detergit, ſed etiam dolorem mulcet, & humorum acrimoniam contemperat.

In diuturno autem affectu, aquæ minerales, refrigerantes, præſertim aluminoſæ & ferratæ, aut parum vitriolatæ, plurimùm conferunt. Experientiâ enim compertum eſt, aquas noſtras Meynenſes ſimili virtute præditas, hujuſmodi affectus, quamvis inveteratos, interdum ſuſtuliſſe.

Loco juleporum prædictorum, ſimplex malvæ decoctum cum ſyrupo violaceo uſurpari poterit, quo ſeipſum Foreſtus *obſ.* 4. *lib.* 25. & graviſſima dyſuria liberatum refert: dicitque nihil æquè juviſſe, ac dictum decoctum, eoque ſe alios ægros ſimiliter laborantes curaſſe.

Idem Foreſtus *obſ.* 3. *ejuſdem libri*, dicit quendam Jacobum Joannis, Pharmacopœum, aqua roſaceâ cum albuminine ovi concuſsâ, & ad medium ſcutellæ ebibita, ſeipſum & alios curaſſe.

Tradit etiam ibidem Foreſtus, ſenem quendam Delphenſem, decocto flor. chamæmeli cum lacte bubulo, ex mulierculæ conſilio fuiſſe curatum.

Amatus Luſitanus *curatione* 56. *cent.* 6. dicit quandam mulierem, dyſuria laborantem, quæ multis remediis ibidem recenſitis curari non potuerat, uſu conſervæ florum malvæ fuiſſe perſanatam. Sumebat autem illius conſervæ ℥. j. manè & veſperi, ſuperbibendo aquæ malvæ. ℥. iij. Et idem *curatione ſequenti* 59. dicit, ſenem quendam, ab excreto lapillo dyſuria laborantem, eadem conſerva, eodem modo uſurpata, intra triduum fuiſſe liberatum, conſerva flor. althææ eſt ejuſdem, vel majoris efficaciæ.

Quidam Practici commendant trochiſcos alkekengi ad Drach. j. cum liquore idoneo exhibitos, quia diuretici ſunt, urinæ acrimoniam obtundunt, & ſtupefaciunt.

Dolore admodum urgente, non inutile eſt, dum urina redditur, penem demergere in lac tepidum, vel decoctum malvæ, & ſem. papav. albi. Imò & aqua ſola tepida non parùm conducit ad hujuſmodi dolorem & ardorem minuendum.

Pro potu, leve decoctum malvæ, cum ſyrupo violaceo, aut conſerva roſarum agitatum, erit utiliſſimum.

Ad eundem verò ardorem leniendum, fiunt etiam injectiones in veſicæ ductum, ex lacte, emulſione ſemin. frigid. aqua plantag. ſero lactis, quibus addi poteſt liquor albuminis ovi probè concuſſi, vel trochiſcor. alkekengi ℈. j.

Externa etiam remedia ad hujuſmodi ardores temperandos non parum conducunt, qualia ſunt balnea, vel ſemicupia, & fomenta pubi & perinæo admota, ex decocto herbarum refrigerantium parata. Linimenta ex oleo roſac. nymphææ, unguento roſaceo, refrigerante Galeni, populeone, cum caphura, & mucilag. pſyll. extr. in aqua plantag. Renibus etiam & jecori admovenda epithemata refrigerantia, & linimenta prædicta; tum ea, quæ ad jecoris, & renum intemperiem calidiorem ſupra propoſita ſunt.

Quando humores acres & bilioſi fluunt ab hepate, ad eorum derivationem conveniet cauſticum tibiæ dextræ, tum apertio hæmorrhoïdum, quæ omnibus renum & veſicæ affectibus utiliſſima eſt, juxta Aphor. 11. ſect. 6. quandoquidem ab eodem ramo ſplenico ad renes, veſicam, & hæmorrhoides venæ deſſeminantur.

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER DECIMUS QUINTUS.

DE MORBIS MULIERUM.

PRÆFATIO.

MORBI mulierum appellantur ij, qui mulieribus proprii sunt, & à vitio illius partis emanant, quæ mulieribus propria est, uteri *nimirum, de quo non sine ratione dixit Democritus in epistola ad Hippocratem, eum sexcentarum, & innumerarum calamitatum authorem esse. Nos igitur, ut affectus uteri præcipuos, & in Praxi Medica frequentiùs occurrentes, quadam methodo exponamus, eos ita dividemus, ut alii à vasis* uteri *dependeant, alii in ipso* uteri corpore, *illiusque* cavitate *resideant; alii verò præcipuam illius* actionem, *& opus nobilissimum nempe generationem respiciant. A vasis uteri male affectis & causis præternaturalibus ea obsidentibus, dependent chlorosis; mensium suppressio, & fluxus immodicus; fluores albi, seu fluor muliebris; furor uterinus, & hysterica passio. In ipso uteri corpore, illiusque cavitate resident inflammatio, ulcus, scirrhus, cancer, gangræna & sphacelus, hydrops uteri, procidentia & clausura. Illi autem affectus generationi quidem officere possunt, sed tantùm per accidens. Affectus verò, totum generationis opus, nimpe conceptionem graviditatem, & partum respicientes sunt, sterilitas, morbi acuti & chronici prægnantium, abortus difficilis, fœtus mortuus, secundinæ retentæ, fluxus lochiorum immodicus, suppressio lochiorum, tormina à partu, & morbi acuti puerperarum. Quos omnes affectus brevissimâ ratione, quantum rei dignitas ferre potest, elucubrare aggredimur.*

CAPUT PRIMUM.

De Chlorosi, seu pallidis Virginum coloribus.

HIc affectus ab Hippocr. Chlorosis, & recentioribus febris alba, febris amatoria, morbus virgineus, pallidi virginum colores, & icterus albus appellatur.

Definiri potest, vitiosus corporis habitus, ab obstructione venarum hepatis, lienis ac mesenterii, & præcipuè earum, quæ sunt circa uterum, quam sequuntur plerumque gravitas membrorum, palpitatio cordis difficultas spirandi, renum absurdarum appetitus, & alia symptomata.

Pendet igitur hic affectus immediatè ad obstructionibus partium infimi ventris, præcipuè earum venarum, quæ sunt circa uterum, quæ liberum sanguinis affluxum ad uterum impediunt, unde ille, copiâ luxurians in virginibus, quando menstruæ purgationes apparere incipiunt, si ab illis obstrictionibus impediantur, sanguis refluit ad partes superiores, & cor, hepar, lienem, diaphragma, aliasque partes opprimit, earumque calorem nativum obruit, & vasa obstruit, unde vitiosa fit in visceribus concoctio, & hinc crudi humores in toto corpore cumulantur, qui ad habitum corporis delati, cachexiam excitant; in reliquis verò partibus varia symptomata producunt. In hypochondriis enim viscerum intumescentiam pariunt, à qua diaphragma comprimitur, unde difficultas spirandi emergit. Quia verò sanguis crassus, & flatulentus spiritus, per venæ cavæ & magnæ arteriæ ramos ad cor deferuntur, quorũ noxam excutere contendens, ne suffocetur, frequenti arteriarum motu elevatur, palpitatio cordis emanat, quam etiam temporum pulsationes frequenter consequuntur. Præterea cibi fastidio hujusmodi virgines frequenter corripiuntur, quia ob malam concoctionem, & distributionem, ventriculus magnâ crudorum excrementorum copiâ refertus est. Quæ excrementa vitiosam, ex peculiari quadam corruptelâ, qualitatem adepta, pravorum eduliorum, imò rerum absurdarum minimè alibilium appetentiam inducunt, ut salis, aromatum, gypsi, carbonum, cinerum, & similium qui affectus pica & malacia nominantur, & à nobis inter affectus ventriculi, capite proprio fusè explicantur.

Causæ obstructionum, quæ in venis uteris & hypochondriorum contingunt, sunt humores crassi, viscidi & crudi ex prava plerumque victus ratione geniti. Virgines enim istæ largo aquæ frigidæ potù hora somni, vel manè jejuno stomacho utuntur; aliæ acetum, olera, fructus immaturos, vel ipsam nivem & glaciem avidissimè devorant; unde calor partium nativus obruitur, & magnus fit crudorum excrementorum proventus: aliæ nimio somno indulgent, aliæ otio immodico, ut quæ fuendi causa, pulvinaribus toto die affixæ, maximo sæpe frigore torquentur: aliæ intempestivis vigiliis & exercitationibus utuntur, ut choreis, statim à pastu, quas in longam noctem cum suis amatoribus perducunt, quibus utplurimùm accedunt gravissimæ curæ, & varia animi pathemata, ex quibus coctiones ordinariæ plurimùm everruntur, & multa cacochymia inducitur.

Diagnosis ex sequenti symptomatum serie manifesta evadet.

Primò sese offert faciei, & totius corporis color pallidus & subalbidus; interdum verò plumbeus, lividus, aut virescens. Cùm enim in hoc affectu humores crudi, pituitosi, ac serosi abundent, & ad habitum corporis deferantur, colorem toti corpori inducunt, & si pituita, bilis, aut melancholia permisceatur, color inde subflavus, virescens, aut lividus efficitur.

Secundò, inflatio & quædam intumescentia in facie & palpebris, apparet, præcipuè post somnum, quia per noctem conclusus calor plures vapores elevavit, quàm dissipare potuerit. Crura quoque & pedes, præcipue circa malleolos intumescunt, totùmque corpus laxum & molle evadit, ob eandem pituitosorum ac serosorum humorum abundantiam.

Tertiò gravitas & segnities totius corporis adest, crurum ac pedum tensiva lassitudo, devolutis sua gravitate humoribus ad partes illas decliviores.

Quartò, respiratio difficilis est, præsertim cùm se vehementer movent, aut loca alta & acclivia conscendunt. Tunc enim sanguis crassus incalescit, ex eoque multi vapores elevantur qui difficultatem spirandi pariunt.

Quintò, cordis adest palpitatio & pulsatio in arteriis temporum, dum corpus commovetur & exagitatur, propter eandem evaporationem, quæ ab humoribus crassis excitatur, aucto per exercitationem calore.

Sextò, dolor capitis gravans ac diuturnus sæpe ægrotantes affligit, & interdum in occipitio, dum uterus compatitur; in sincipite verò ac fronte, dum ab hypochondriis magni vapores elevantur.

Septimò, pulsus est celer & frequens, ut febricitare videantur, & ideò hic affectus dicitur febris alba, propter illam pulsus frequentiam, quæ talis efficitur, quia cum facultas vitalis debilis sit, unde pulsus parvus emergit, natura pravitatem frequentiâ cogitur compensare.

Octavò, somnus gravis est ac profundus, ita ut ad meridiem usque somnum producant, nisi expergiscantur, qui à vaporibus crassis ac copiosis, ex illuvie pituitosa elevatis excitatur.

Nonò,

Nonò, ingens adeſt ciborum, præcipuè, euchimorum faſtidium, propter maximam humorum crudorum in ventriculo ac vicinis partibus collectionem; qui humores, deteriorem tandem conditionem adepti, picam, & rerum abſurdarum appetitum inducunt.

Denique malo ingraveſcente, & multiplicatis obſtructionibus, ſuppreſſio menſium tandem conſequitur, quæ provectum affectum, ac veluti confirmatum oſtendit.

Quod ad prognoſin attinet: Affectus iſte utplurimùm periculoſus non eſt, & ad longum tempus perſeverat. Si tamen nimium negligatur, & altas radices agere permittatur, ita ut magna nutritionis depravatio contingat, partium naturalium graves affectus, ut ſcirrhi, aliique tumores, tum etiam propriæ ſubſtantiæ corruptiones contingunt, quæ per hydropem, febres longas, alioſque graves caſus ad interitum perduçunt.

Quando levior eſt affectus & à venarum uteri obſtructionibus potiſſimum oriundus, in juvenculis virginibus conjugio feliciter curatur.

Mulieres, quæ diutiùs hoc affectu laborarunt, aut ſteriles fiunt; aut prolem morboſam, debilem, ac parùm vitalem edunt.

Magna ſalutis ſpes eludet, quando menſtrua ſtatas periodos repetunt, & debitâ quantitate & qualitate donatâ progrediuntur.

Curatio hujus affectus perficitur obſtructionum apertione, vitioſorum humorum ex toto corpore vacuatione, & intemperiei viſcerum correctione, eorumque roboratione.

Obſtructiones auferuntur iiſdem remediis, quæ in obſtructionum hepatis & lienis curationibus fuere propoſita, additis nonnullis, quæ uterum reſpiciunt, & ad venarum ejus obſtructiones reſerandas magis appropriata ſunt.

Primò igitur medicamentum purgans exhibendum eſt, laborantis naturæ & temperamento congruum, ex benignioribus compoſitum, ut primam tantùm regionem evacuet, idque præmiſſo clyſtere, ſi alvus non ſit libera.

Poſteà verò venæ ſectio erit celebranda, ſi affectus non fuerit inveteratus admodum, & puella valde exſanguis vel ad cachexiam inclinans. Vena autem brachii ab initio erit aperienda, quamvis menſtrua ſuppreſſa fuerint. Si enim ex pede ſanguis tunc temporis detrahatur, majores fient venarum uteri obſtructiones, aucta earum plenitudine. Ex brachio denique ſiniſtro ſanguis detrahetur, ſi lien magis obſtructus ſit: è dextro verò, ſi hepar obſtructiones magis invaſerint.

Educta ea ſanguinis quantitas, quæ neceſſaria fuerit, ſolennis purgatio inſtituenda eſt apozemate aperiente & purgante, quale in obſtructionis hepatis curatione fuit propoſitum. Cui addentur herbæ utero peculiares, ut artemiſia, matricaria, pulegium: & ſi lien obſtructus fuerit, addi etiam poterunt, quæ illum peculiariter reſpiciunt, ut cortex capparis ceterach, ſcolopendrium. Si verò bilioſum fuerit temperamentum, & calidioris & ſiccioris hepatis indicia apparuerint; calidiora omnia ſimplicia apozematis erunt detrahenda, & aperientia frigida eorum loco ſubſtituenda.

In puellis delicatioribus, loco apozematis juſcula, in dicta curatione obſtructionis hepatis deſcripta, uſurpari poterunt, ejuſdemque ſimplicia immutari, ut de apozemate dictum eſt.

Interim fotus & linimentum, dicto loco deſcripta, admoveri debent, non ſolùm regioni hepatis; ſed etiam lienis & uteri.

Peractâ ſolemni purgatione, paretur ſequens balneum, ad vaſa aperienda & relaxanda, & materiam obſtructionum fundendam, atque digerendam. Cujus tanta eſt efficacia, ut aliquando viderimus, quibuſdam ægrotantibus menſtruas purgationes in tertio aut quarto balneo profluere incepiſſe, quæ longum tempus anteà delituerant.

℞. Rad. althææ, liliorum, enulæ campanæ, bryoniæ, cucumeris agreſtis, ana ℔. ij. foliorum malvæ, violariæ, mercurialis, pulegii, matricariæ, meliſſæ, ana M. iv. ſeminis lini & fœnug. leviter contuſi, ana Unc. ij. Coquantur in aqua fontis pro balneo, quod ingrediatur tepidè, bis in die ſine ſudore, longè à paſtu, per biduum, ſingulis diebus decocto renovato.

Poſtridie ultimi balnei, ſi menſium ſuppreſſio adfuerit, aperiantur venæ inferiores, & emittatur ſanguis ad Unc. iij. Idque bis, aut ter repeti poterit eo tempore, quo menſes fluere ſolebant. At ſi nunquam adhuc apparuerint, quo tempore ægra magis affici & graviùs laborare ſolita eſt.

Abſolutis hiſce remediis, ad viſcera roboranda, & obſtructionum reliquias conterendas, conveniet opiata aperiens & roborans, dicto loco deſcripta. Cui utiliter fæcula bryoniæ & ſal artemiſiæ utriuſque ad Drach. ij. addi poterunt.

Quia verò non rarò adeò contumaces ſunt obſtructiones, ut primis remediis non cedant; in hoc caſu ſyrupus magiſtralis parari poterit, ex materiâ apozematis præſcripti, auctâ purgantium doſi, quo utetur ægra bis aut ter in menſe.

Pilulæ etiam uſuales erunt efficaciſſimæ, quales in dicta obſtructionis hepatis curatione fuerunt propoſitæ: quibus utiliter addentur remedia, ex tartaro vitriolato & chalibe compoſita, ibidem deſcripta.

Zacutus Luſitanus *obſerv. 99. lib. 2.* proponit hiſtoriam cujuſdam mulieris, quæ chloroſim per decennium cum menſium ſuppreſſione paſſa erat, & variis purgantibus & aperientibus remediis, quibus chalybs etiam acceſſerat, curari non potuerat. Hanc ipſe curavit conſervâ artemiſiæ, triginta dierum ſpatio exhibita, ſuperbibendo aquam ſtillatitiam ſabinæ, in qua per noctem rhabarbarum maduerat.

Idem Zacutus *obſerv. 117. lib. 3.* aliam proponit hiſtoriam cujuſdam virginis, quæ multo ſale ſeſe ingurgitans ex diuturno atque aſſiduo illius uſu incidit in diarrhœam bilioſam, cùm tabe implicatam. Quam ipſe curavit poſt totius providentiam, lacte caprino chalybeato, & frigidis hepati applicitis.

In contumaciſſimis & diuturnis obſtructionibus, cauſticum tibiæ dextræ, vel ſiniſtræ, (prout hepar, aut lien afficitur) inuſtum, plurimùm conferre poterit.

Reſeratis magnâ ex parte obſtructionibus, humores pituitoſi ac ſeroſi, tum in venis reſidui, tum præcipuè in habitu corporis ſtagnantes, per ſudores reſolvendi ſunt. Cui uſui conveniet decoctum guaiaci, in naturis frigidioribus, vel radicis chinæ ac ſaſſæ parillæ, in calidioribus per quindecim aut viginti dies exhibitum. Hâc cautione adhibitâ, ut quarto aut quinto quoque die, intermiſſo ſudore, catharticum detur, quod humorem circum viſcera collectum, præparatum, ac concoctum [ad ſudores ineptum] per alvum detrahat. Alioqui intùs ſi reſtitet, ibi obdureſcens & putreſcens, febris & aliorum morborum occaſio erit. In eundem finem thermæ ſulphureæ uſurpari poterunt, quales ſunt noſtræ Belerucanæ, tam potu, quàm balneo. Potu enim iſtarum aquarum, expeditis priùs & liberatis viis, remediis anteà propoſitis, detergitur excluditurque humor, in prima & ſecunda corporis regione contentus, per alvi & urinæ profluvium: tertia verò regio, excitatis à balneo ſudoribus, ab humorum ſarcina liberatur.

Ac denique congreſſus, ſi legitimè fieri poſſit, poſt deobſtruentium remediorum uſum erit utiliſſimus, illo enim calor naturalis in partibus naturalibus multum excitatur, quo uteri vaſa impensè dilatantur. Et docet experientia, interdum primâ conjugii nocte pallidis iſtis menſium fluxum excitari, aliis verò, quæ optimâ fruuntur valetudine, tempus conſuetum anticipari.

CAPUT II.

De ſuppreſſione Menſium.

MEnſium ſuppreſſio adeſſe dicitur, quando in fœmina, ætate matura, quæ nec lactat, nec gravida eſt, ſanguinis per uterum evacuatio, quæ naturaliter ſingulis menſibus fieri conſuevit, rariùs aut parciùs procedit, aut omninò ſupprimitur.

Cauſa illius ſuppreſſionis vel ad uterum referenda eſt, vel

vel ad vasa illius; vel ad sanguinem, qui per illas fluit, aut fluere debet.

Uteri varii morbi supressionem istam efficere possunt: intemperies nimirum frigida & sicca, densando & constringendo corpus uteri: vel calida & sicca, partem eandem exsiccando, vel ejusdem alimentum exurendo, unde pravi humores generantur, qui parti infixi liberum mensium effluxum prohibent: Morbi etiam organici ejusdem partis nempe inflammatio, vel scirrhus, distorsio oculi interioris, vel compressio, facta à tumoribus partium vicinarum, aut omenti crassioris, ipsius uteri densitas & crassities nimia, ulcera, & cicatrices, ab iis relictæ, aut ex laceratione cotyledonum, in violento abortu.

Vasa uteri non rarò obstructiones patiuntur, quæ frequentissima est causa mensium suppressionis, ab humoribus frigidis & crassis oriundæ. Interdum etiam à constrictione earum venarum suppressio hæc contigit, quæ fit à partibus vicinis distentis vel tumefactis, ut de ipsius uteri adstrictone dictum est.

Sanguis quantitate, qualitate vel motu peccans, causa esse potest suppressionis mensium. Quantitate peccat auctâ vel imminuta. Auctâ, si nimiâ copiâ in venis reddundet: tunc enim venas nimiùm distendit, ut sese contrahere nequeant ad expulsionem: quemadmodum vesica nimis repleta urinam emittere nequit ob eandem distensionem; imminutâ verò, quia paucus & imminutus sanguis in corpore retinetur ad illius nutritionem.

Sanguis qualitate peccat, dum crassior & viscidior est ex se & propriâ naturâ propter frigidam hepatis aliarùmque partium intemperiem, vel ex humorum crassorum pituitosorum scilicet aut melancholicorum permixtione, unde plerumque obstructiones oriuntur.

Motu verò peccat, cùm per alias vias excernitur; ut per nares, vomitum, sputum, urinas, hæmorrhoides, & multas alias partes. Vidi puellam, pustulam habentem in capite; quæ singulis mensibus aperiebatur, & satis copiosum sanguinem fundebat. Multas verò vidimus sanguinem perlodicè per pulmonem rejicientes, quæ evacuatio purgationis menstruæ vicem gerebat.

Causæ externæ, suppressionem sanguinis promoventes sunt, aër frigidior & siccior, ut Aquilonia tempestas; ingressus præceps in aquam frigidam, aut nimia in ea mora, præcipuè dum fluunt purgationes menstruæ, cibi pauciores vel copiosiores, crassiores & frigidiores, vel adstringendi vi præditi; calidiores etiam id faciunt, ut nimius salis usus, & aromatum, exsiccando hepatis, aliarumque partium substantiam, & sanguinem ipsum absumendo atque exassando, unde crassitiem acquirit, obstructionibus efficiendis idoneam: exercitationes vehementes, & vigiliæ immodicæ sanguinem valde absumentes: somnus diuturnus & otium immodicum, calorem nativum enervans, & cruditates multiplicans: excreta & retenta, naturæ limites excedentia, ut hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoidum, diarrhœæ, aliæque evacuationes diuturnæ per vomitum, urinas, aut sudores. Accedenique animi pathemata graviora, ut iracundia vehemens, timor subitus, mœror perseverans, zelotypia gravis, & similia.

Diagnosis suppressionis mensium ex ipsius ægrotantis relatu mutuanda est. Sed quia illa vel à causis præternaturalibus procedit; vel à naturalibus, putà graviditate; signa utriusque suppressionis distinctiva proponenda sunt, ne Medicus à mulierculis, graviditatem ex illegitimo concubitu contractam regere conantibus, decipiatur, néve remedia menses provocantia gravidæ mulieri temerè præscribat.

Primò igitur gravidæ ut plurimùm naturalem retinent colorem, qui in aliis valde immutatur, & pallidus ac fœdus efficitur.

Secundò, symptomata, quæ gravidis in principio accidere solent, in dies paulatim mitescunt contrà verò in simplici mensium suppressione quò diutiùs menses subsistunt, eò magis symptomata augentur.

Tertiò, in gravidis post tertium mensem, motus & situs infantis sensibiliter percipitur, admota ventri inferiori manu: in aliis verò sentitur quidem aliquis tumor; sed œdematosus, ac minimè durus qui circumscriptionem non habet semper cum utero limitatam.

Quartò, si osculum uteri interius à perita obstetrice tangitur, non ita exactè clausum, ut in gravidis; percipitur sed potiùs durum contractum, & quodam dolore affectum.

Quintò, gravidæ utplurimum hilares sunt & parùm in animi pathematis mutantur: contra verò in suppressione mensium plerumque mœstæ, fiunt, & tristitiâ afficiuntur.

Signa causarum in hunc modum se habent.

Uteri vitia, quæ suppressionem mensium efficere valent; sequentibus capitibus erunt explicanda; maxima tamen pars eorum ex relatu ægrotantis, inspectione item & contactu earum partium percipi potest.

Obstructiones & angustiæ vasorum uteri cognoscuntur ex labore & molestia, quæ in lumbis & partibus utero vicinis, instante potissimum menstruæ purgationis tempore percipiuntur, & quid tunc temporis effluat, mucosum, subalbidum, aut subnigricans apparet. Affectus verò partium vicinarum, quæ uteri os aut venas occludere possunt, ex propriis signis apparebunt.

Sanguis in venis redundans sese evidenter profert ex venis admodùm distentis in cruribus & branchiis. Tum si fœmina carnosior & rubicundior evaserit; cibisque lautioribus sese per multum tempus impleverit. Defectus verò sanguinis erit conjiciendus, si fœmina obesior fuerit; si febrem diutùrnam, longam inediam, aut cibi fastidium passa fuerit. Prava verò sanguinis qualitas, ex pravo corporis habitu, hepatis aut aliarum partium vitio, & præsertim ex ipsius sanguinis consideratione, & si tantillum ex eo effluat, innotescet. Motus verò sanguinis præposterus, quando nempè per alias vias effluit, per se satis sensibus manifestatur.

Quod ad prognosin attinet: mensium suppressio periculosissima est, ex eaque multi atque gravissimi morbi oriuntur, & quidem alii in ipso utero, ut tumores, abscessus & ulcera: alii in toto corpore variisque partibus, ut febres, obstructiones, cachexiæ, cibi fastidium, hydrops, cardialgia, tussis, difficilis respiratio, lypothymia, ophthalmia, mania, melancholia, capitis dolor, arthritis, & alii non pauci. Progressum noxarum, quæ ex suppressione mensium oriuntur: eleganter proposuit Hippocr. *lib. de morbis mulierum*, his verbis: *Tertio mense post suppressa menstrua, incipiunt sentire sustocationes & horrores, lumborum gravitatem, & quandoque febrim. Quod si suppressio diutius perseveret; jam illi obdurescit venter, urina copiosior mingitur, cibi fastidium & vigiliæ ingravescunt; ita ut inter dormiendum dentibus strideat; & si adhuc retineantur, quinto mense his omnibus, & maximè doloribus urgebitur gravius, sed sexto mense infamabilis morbus redditur, qui antea curari poterat. Et cum hoc anxia sit, & animo linquitur, pituitam vomit: sit magna vexatur, dolebunt partes ventris & pectoris: febris accedit, supprimenturque alvi excrementa atque vesicæ, spina dorsi dolore vexabitur, estque & quasi balbuties. Posthac autem intumescunt crura, pedes, venter, & urina mingitur rubra sanguineàque, & dolor totum occupat corpus, maximè, collum, spinam, & inguina, atque sic moriuntur: scilicet exhydrope.* Hæc Hippocrates. In hoc contextu dubium facit quod dicit author sexto mense morbum esse insanabilem: contrarium enim docetur experientiâ: & ipse Hipp. 4. *eped.* refert ancillam quandam, cui per septennium suppressa fuerant menstrua, illis tandem redeuntibus, sanitati fuisse restitutam. Conciliari potest Hipp. cum seipso, dicendo, ultra sex menses morbum esse insanabilem, quandò menstrua in ipso corpore, aut cavitate uteri retinentur; quia ibi putrescunt aut suppurantur, ut in retentis lochiis contingit: hoc tamen non de quacumque suppressione esse intelligendum.

Minùs periculosa est illa suppressio, quæ à multitudine sanguinis laudabilis exoritur, vel à pinguedinis copiâ, hæmorrhagiâ, & vacuationibus aliis: causæ enim illæ; si non multùm invaluerunt, tolli facilè possunt.

Difficiliùs verò curatur, quæ à succorum gravitate, vasorum obstructione, vel angustia dependet; quia rebellis iste

humor, in pernitiores illos meatus insinuatus, non nisi multis remediis, & diuturnâ operâ, cujus mulierculæ sunt impatientes, educi potest.

Suppressio mensium, quæ ex proprio uteri affectu proficiscitur, omnium pessima est: quia pars illa, per idiopathiam læsa, difficilè curari potest, ob perpetuum excrementorum affluxum, quorum receptioni ea maximè disposita est: ita ut corporis totius sentina ac cloaca à nonnullis nominetur.

Curatio hujus affectus pro causarum varietate variè instituenda est. Ac primùm, si à nimia copia sanguinis suppressio oriatur, illius quantitas minuenda est phlebotomiâ in brachio largâ manu celebratâ. Si enim venæ inferiores priùs aperirentur; traheretur magis sanguis versus uterum: ubi majorem obstructionem & vasorum distentionem efficeret, cum raptionis eorundem, aut etiam uteri inflammationis periculo.

Sublatâ plethorâ, & sanguinis multitudine, sanguis ad inferiora retrahendus est, apertis venis inferioribus circa illud tempus, quo anteà laborans purgari consueverat: tum etiam frictionibus, ligaturis, concurbitulis, tam siccis, quàm scarificatis.

Hisce præmissis, partes uterinæ emolliendæ & relaxandæ sunt fomentis, semicupiis, & inunctionibus humectantibus & emollientibus. Quibus, si affectus pertinacior fuerit, addere poteris purgationes hystericas, & particularia medicamenta, menses moventia, quæ in posterum proponentur: eligendo ex iis, quæ mitiora & magis temperata fuerint.

Si propter sanguinis penuriam menstrua non procedant, ut post febres diuturnas, magnas evacuationes, & in quâvis corporis insigni extenuatione; eorum provocatio molienda non est, priusquam convenientibus alimentis putà analepticis, corpus instauratum fuerit, & sufficiens sanguinis copia procreata, ac morbus omnis, quia extenuationis causa esse potest, debitè expugnatus. Quibus præstitis, ut plurimùm contingit, menstrua sponte profluere. Quòd si non fiat, & natura sui muneris oblita ad pristinum officium non revertatur; apertis venis inferioribus erit incitanda, cum aliis remediis suprà descriptis ita tamen ut quantitas sanguinis, qui educetur, valdè sit moderata, metu virium jam dejectarum; & ne ægra in tabem præcipitetur. Hic autem diligenter est advertendum, quamvis corporis extenuatio penuriam sanguinis non indicaret; sed eam tantùm, quæ magnis evacuationibus, aliisque causis consumentibus succedit. Fit enim interdum, ut menses suppressi, & in venis retentis, pravam accersant qualitatem, ob quam alendis partibus minimè idoneus sanguis efficiatur; unde corporis macies & extenuatio succedunt. Licèt verò multo sanguine, pravo tamen refertæ manent, & tum temporis venæ sectio, etiam largâ manu celebratâ, plurimùm conferre solet. Quod quidem luculento Galen. experimento confirmatur, qui *comment. 3. in lib. 6. epid. Ego*, inquit, *cuidam mulierculæ, jam octo menses purgationis menstruæ suppressione laboranti, extenuatissima cùm esset, haud exiguo detracto sanguine, brevissimo tempore proprium habitum restitui, sicut & alias non paucas eodem modo ad sanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neque enim erat ignobilis) fuit valdè celebre. Ipsi quidem resciſſa vena est, Medicis ex remedio futuram utilitatem firmiter polliceri verentibus; quin etiam nonnulli mihi adversari audebant; non solùm propter mulieris maciem, sed etiam propter inappetentiam, ex venæ sectione sequuturam esse noxam affirmantes. Profectò hæc meliùs est longiori sermone persequi, quam utrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit diligenter invenire conari. Verum recentiores Medici ad magis sophisticam doctrinæ speciem defluerunt, ægrotis evenientia diligenter observare, & ipsorum affectus causasque, ex quibus curationis inventio adquiritur, indagare negligentes, quæ & ipsa per experientiam dijudicatur: In muliere sanè, quam memoravi, primò die sanguinis sesquilibram detraxi, rursùm posterò die libram unam, tertio non multò plus semilibrâ, erant enim unciæ octo.* Hæc Galenus. Quibus patet, in mulieribus, mensium suppressione laborantibus; etiam extenuatis, sanguinem larga manu interdum esse detrahendum: quamvis hujus sæculi mulieres tanta sanguinis evacuationem, quæ Galeni temporibus educebatur, ferre minimè valeant.

A motu sanguinis præposlero suppressio mensium contingit, quando is per narium hæmorrhagiam, vomitum, aut sputum, aut hæmorrhoïdas, aliàque loca non naturalia excernitur, ejusque curatio perficitur, repellendo sanguinem à partibus, per quas fluit præternaturaliter: eundémque retrahendo ad uteri vias. Primum perficitur (dum sanguis per superiora loca irrumpit) lotione brachiorum, capitis, & faciei, ex aqua frigida, & privatione exercitii earumdem partium, præcipuè cantus, & vociferationis. Secundum verò absolvitur venæ sectione partium inferiorum, factâ biduo; aut triduo, antequam sanguis erumpat; cucurbitulis femoribus & suris adhibitis, interdum siccis, sæpè etiam cum scarificatione: provocatione hæmorrhoidum, frictionibus, ligaturis, deambulationibus, fomentis, semicupiis ex herbis apetientibus, inunctionibus, pessariis, clysteribus uterinis, aliisque infra describendis. Præcipuè verò commendatur balnei naturalis usus, sulphurei ac bituminosi, quod laborans pluries ingrediatur, longè à passu, dummodò aqua hypochondriorum regionem non superet: eodemque tempore superiores partes flabello refrigerandæ sunt, ne calido balnei aëre etiam incalescant.

Si per hæmorroides fluat sanguis, & ab utero avertatur, difficillima erit curatio. Si enim trahentibus ad inferiora utaris, eadem ad sedem trahent. Si verò adstringentia sedi adhibeas: ea etiam propter viciniam repellent, quæ feruntur ad uterum. Hæc igitur una medendi ratio conferre poterit, ut post quam trahentibus ad inferiora usus fueris, localia utero adhibeas, quæ humorem commotum magis ad uterum alliciant.

At verò omnium frequentissima est illa mensium suppressio, quæ fit ab obstructionibus venarum uteri. Cujus curatio eadem propemodum est cum ea, quæ in pallidis virginum coloribus fuit proposita, nonnullis tantùm additis, quæ uterum magis specificè respiciunt.

Primò igitur ea omnia sigillatim usurpari poterunt, quæ ad chlorosis curationem fuêre descripta. Et ut plurimum contingit, ut reseratis viscerum obstructionibus menses sponte profluant. Quorum tamen eruptionem adjuvare poterunt quæ motum humorum ad inferiora promovent, ut sectio venarum inferiorum, circa consuetam menstruorum periodum celebrata: vel vicariæ ejus cucurbitulæ, coxis & suris admotæ, tum siccæ, tunc scarificatæ: frictiones earundem partium & ligaturæ dolorificæ.

Si rebellior affectus prædictis remediis non cedat, ad ea progrediendum est, que peculiari virtute & proprietate specificâ menses promovere valent, quæ sub variis formulis usurpari solent. Ac primùm pulveres efficaciſſimi, & gustui gratiores ita comparantur.

℞. Cinam. & succini an. ʒ. i. croci ʒ. ß. Misce, fiat pulvis sumendus aliquot matutinis. Vel

℞. Pulv. radic. rubiæ tinctorum, & sacchari pulverisati an. ʒ. i. Misce, dividatur in tres partes, quarum una detur tempore mensium, cum vino calido, summo mane in lecto, in quo maneat ægra bene cooperta per horas quinque. Si non fluxerint menses, rursus sub secunda periodo exhibeatur secunda pars. Si adhuc non apparuerint, rursus sub tertia, Vel

℞. Rad. aristol. rotundæ ʒ. ß. fol. sabinæ siccor. ʒ. i. ß. dictam. cretici & trochiscor. de myrrha, sive assa fœtida ob fœtorem, an. ʒ. i. cinam. elect. ʒ. ii. sacchari albiss. ʒ. ii. Fiat omnium pulvis subtilissimus, de quo capiat ʒ. ii manè per aliquot dies; cum jusculo cicerum rubrorum, in quo cinam. ʒ. ii croci ʒ. ß. bullierint.

Pilulæ præstantissimæ in hunc modum componuntur.

℞. Trochisc. de myrrha Drach. i. castorei ʒ. ß. Cum succo artemisiæ, fiant pilulæ parvæ.

Inter familiaria remedia & euporista habentur flores lavendulæ; cum melle per multos dies comesti vel conserva flor. lavendulæ ad Drach. ii. exhibita.

Maximas autem habet vires sanguis hircis sylvestris

tum

rum etiam domestici, ad menses suppressos educendos juxta præparationem & dosin, in pleuritidis curatione propositam.

In calidioribus naturis cremor tartari per plures dies usurpatus in jusculo, uel decocto aliquo melanagono, menses suppressos promovet.

At maximè laudantur pilulæ Montagnanæ, quæ ita se habent.

℞. Trochisc. de myrrha ʒ.i.ß. sem. petroselini, castoreicinam. ana ℈. i. mosch. gr. x. Cum succo apii formentur pilulæ xxii. deauratæ, capiat duas manè, vel in ingressu lecti per aliquot dies. Vel

℞. Rad. rubiæ tinctorum & aristol. rotundæ, ana ʒ. ii. agar. & cinam. ana ʒ.i. croici ℈.i. Cum succo artemisiæ fiat massa pilularum, cujus dosis est Drach. i.

Fermentum vetus à multis commendatur magnitudine castaneæ cum pari sach. quantitate, per tres dies continuos exhibitum. Magis tamen proderit, si pulvis trochisc. de myrrha, dictamni, aut similis permisceatur.

Decocta usitatissima sunt, eorumque utilissima in hunc modum se habent.

℞. Rad. petrosel. & rubiæ majoris, an. ʒ.ii. cicerum rubr. P. iii. Coquantur ad ℔. i. ß. In colatura dissolve pulveris cinam. ʒ. i. croci ʒ. ß. mellis q. s. Misce, capiat ʒ. vi. calidè, manè, bis in die, antequam menses prorumpant, vel etiam iis fluere incipientibus, si lentè procedant. Vel

Rad. apii, asparagi, fœniculi, an. Unc. i. fol. matricariæ, capill. veneris. nepetæ, pulegii, ana M. i. Coquantur ad ℔. ii. Colat. Unc. iv. adde syrupi de artemisia ʒ. i. Bibat calidum bis in die, ut suprà. Vel

℞. Rad. cyperi, angelicæ, valerianæ & rub. tinct. ana ʒ. ß. fol. artem. pulegii, sabinæ, an. M. ß. Sem. dauci, & seseleos, ana. Drach. i. dictam, cretici. Drach. i. ß. cinam. electi ℈. iv. croci ℈. i. Fiat decoct. ad Unc. iv. In colat. dissolve syrup. de artemis. & hyssopo, ana Unc. ß. Fiat julep. pro dosi unica, quæ alternis diebus exhibeatur.

Quercetanus in Pharmacopea duo decocta valde commendat: quorum primum se habet.

℞. Milii solis, anisi, visci quercini, ana Drach. iii. dictamni cretici ʒ. i. croci ℈. i. Contundenda contundantur, & macerentur per viginti quatuor horas, in vino albo generoso. Dein parum bulliant. De hoc decocto exhibe Unc. iv. Alterum decoctum ita describitur.

℞. Splenem bovis integrum. Hunc in frusta incisum in phialam vitream capacem injice, ita ut ad medietatem usque impleatur; addendo cinam. crasso modo contusi ʒ. i. cariophyll. ʒ. ß. croci ʒ. ii. vini albi optimi q. s. ad humectandam solùm materiam. Vas probè clausum ponatur in M. B. ferventissimo, adeò ut ebulliat per viginti quatuor horas, donec splen in particulas minutissimas coctus & consumptus fuerit, magnaque juris exquisitissimè cocti & fragrantissimi copia restet, de quo ægra capiat manè Unc. iv. continuando per quatuor, aut quinque dies, cùm menses fluere debent.

Aquæ stillatitiæ cæteris liquoribus præferendæ sunt, utpotè gustui gatiores, & quæ propter substantiæ tenuitatem faciliùs penetrant ad vasa uteri obstructa. Præ cæteris sequens à Mercato, Roderico à Castro, & Sennerto commendantur.

℞. Panem feré ad fermenti naturam redactum, mediocriter coctum & calidum, cui ablato cortice adde mellis ʒ. xii. pulveris seminum utricæ, dauci, ameos, anisi, & fœniculi, ana ʒ. i. trochisc. gallæ mosch. myrrhæ rubeæ, an. ℈. i, cotulæ fœtidæ ʒ. ß. infundantur omnia in ℔. iii. infra scriptæ decoctionis, quæ recipit phaseolorum rub. cicerum rub. an. P. ß. seminis juniperi unc. i. rad. rubiæ, rusci: rophani sylvestris, asparagi, apii, & petrosel. an. Unc. sem. chamædr. recentis M. i. ameos, anisi, fœniculi, an. Unc. ii. Coquantur omnia secundùm artem Deinde in B. M. stillatitium liquorem extrahes, cujus Unc. ij. summo manè laboranti porriges. Addi etiam potest syrupus capill. ven. de duabus rad. de artemis. Dosis etiam sequentibus diebus augeri potest, si ventriculus non offendatur.

Guajaci, aut sassafras, decoctum in pituitosis corpori bus utile est, etiam cum dictamno cretico; si per duodecim, aut quindecim dies sumatur, sine sudoris provocatione. Illius experimentum refert Jacchinus in nonum Rhasis cap. 66. *Ego*, inquit, *lignum Indicum coxi & adjunxi dictamnum. Unde mulieri, quæ jam per quinque annos nihil purgabatur, & sterilis erat, & purgationem evocavi, & partum.*

Chymici commendant tartarum vitriolatum, spiritum tartari, mixturã spiritualem, sales artemisiæ, melissæ, radic. chelidoniæ, valerianæ.

Aqua theriacalis sequens ad hunc usum mirè est efficax.

℞. Theriacæ vet. Unc. v. myrrhæ rubræ Alexandrinæ Unc. ij. ß. cinam. electi, croci orientalis, an. Drach. sem. camphoræ Drach. ij. Affunde optimum vini spiritum, ad eminentiam trium digitorum, & in leni calore tincturam extrahe. Cui per inclinationem effusæ adde spiritus tartari sextam partem. Dosis cochlear i. cùm vino, aut aqua appropriata.

Dum prædicta remedia usurpantur clysteres frequenter injecti maximè conveniunt, ob incumbentem recto intestino uterum; & ita componi possunt.

℞. Rad. lil. Unc. i. ireos, valerianæ, an. Unc. ß. mercurialis M. ij. artem. sabinæ, an. M. j. flor. chamæm. lavendulæ, ana P. j. sem. carvi, nigellæ, an. drach. j. Coquantur ad ℔. ji. In colatura dissolve hieræ simplicis & benedictæ laxativæ, an. Unc. ß. olei cheirini Unc. ij. elect. de baccis lauri, Unc. sem. Misce, fiat clyster.

Imò verò purgationes, per intervalla repetitæ, erunt præstantissimæ, quæ variis modis institui possunt.

Ac primùm laudantur maximè à Galen. pilulæ de hiera simplices & compositæ, quia præterquam quòd educant convenienter humores superfluos, habent etiam facultatem vias aperiendi, & expurgandi uterum. Vel

℞. Aloës Drach. iij. massæ pilul. coch. min. ʒ. j. Cum succo sabinæ formentur ex ʒ. j. pilul. xv. de quibus exhibeantur n. vjj. ad x. ante prandium, tertio quoque die. Vel

℞. Aloës Drach. j. Rhab. elect. ʒ. j. ß. diagrid. ℈. j. myrrhæ rad. asari, an. Drach. ß. spicæ ℈. j. Cum syrupo de artemisia fiat massa pil. Dosis à ℈. ii. ad Drach. j. Vel

℞. Massæ pilular. cochiar. minor. Drach. sem. mercurii dulcis gr. xx. Cum syrup. ros. solut. formentur pilulæ v. vel vj. capiat summo mane.

Exteriùs verò mensium suppressorum provocatio adjuvari solet topicis sequentibus, ad vias dilatandas, humores attenuandos, & facultatem expultricem excitandam.

℞. Rad. bryoniæ, lilior. ciperi, valerianæ, angelicæ, asari, ireos & petroselini, an. ʒ. i. fol. artemis. lauri, rutæ, sabinæ, thymi, rorismar, pulegii, nepetæ, malvæ, mercurialis an. M. j. flor. sambuci, cheiri, chamomillæ, an. P. ij. g. juniperi, ʒ. ij. Coquantur in aqua & vino albo. Colatura foveantur venter & inguina cum spongia.

Eodem decocto, aucta dosi, potest parari semicupium, in quo ægra umbilico tenus sedeat, & herbæ coctæ sacculo inclusæ ventri applicentur. Coveat tamen à sudore, qui menses potiùs sistit.

℞. Ol. lil. aneth. & ruracei. an. ʒ. sem. vini generosi, ʒ. iij. junci odorati. rad. cyclam. angelicæ, aristol. utriusque, fol. sabinæ, an. ʒ. sem. Bulliant ad vini consumptionem. Coletur & exprimatur oleum, quo inungatur regio pubis & pudendorum, calidè post fotum, vel semicupium.

Suffitus humidi fiunt ex vapore decocti fotus & semicupii, quod modicè calens operiatur patellâ perforata, cui annecti debet fistula oblonga, quæ collum matricis attingat excipiatque fumum manè & serò vestibus contecta.

Siccus suffitus ita confici potest.

℞. Catyophyll. cinam, macis, an. ʒ. ii. bacc. juniperi ʒ. sem. seminis nigellæ ʒ. i. styrac. calam. ʒ. ii. Fiat pulvis crassior. qui carbonibus, injiciatur, fumùsque excipiatur, ut suprà. Vel

℞. Styrac. calamit. ʒ. ii. thuris ʒ. i. benjoini, aliptæ moschatæ ana ʒ. sem. Caryoph. ligni aloës, cinam. an. ℈. ii. Cum mucilag. gummi tragacanth. extracta cum aqua cinam. fiant trochisci pro suffumigio.

Pessaria in hunc modum fieri poterunt.

℞. Fol. mercurial. contuſ. M. j. pulveris hieræ picræ, & benedictæ laxativæ, an. ʒ. ij. pulv. ariſt. longæ ʒ j. mellis & ſucci mercurialis q. ſ. Fiat peſſarium. Vel

℞. Agarici, myrrhæ, ana ʒ. ij. galbani ʒ. ſem. Croci ℈. j. Cum melle deſpumato fiat peſſarium, quod linteo raro inducatur, & non diù in utero relinquatur, metu inflammationis.

Pillulæ cochiæ minores, in parvi peſſarii formam redactæ, menſes egregiè movent.

Injectiones etiam in uterum fieri ſolent, quæ metrenchytæ, ſeu clyſteres uterini appellantur: abluunt enim ſordes uteri parietibus adhærentes, & orificia vaſorum interna referant. Parantur autem ex decocto fotûs præſcripti, demptis acrioribus, vel ficuum pinguium cum artemiſia, pulegio, mercuriali; vel ex ſolo ſucco mercurialis depurato, in quo parùm benedictæ laxativæ ſit diſſolutum. Ad acriora enim aſcendere nefas eſt, metu inflammationis. Imò poſt uſum illorum, quæ intus per horam tantùm unam morari debent, utile erit decoctum malvæ, hordei, & violarum injicere, vel parum hydromel. ſero caprillo diluti.

In affectu inveterato cauteria tibiis admota, plurimùm conferre poterunt. Quamvis enim illa à Sennerto reprobentur, ex eo quòd ab utero potiùs derivent; & humoribus, qui cum ſanguine ex utero fluere ſolent, aliam viam concilient, & inclinationem eorum ad uterum prohibeant. Attamen maximè prodeſſe, Mercurialis, Varandæi, & aliorum frequentibus experimentis comprobatum eſt. Per iſta enim ulcuſcula ſuperflui humores perpetuo vacuantur, & humorum curſus ad inferiora dirigitur. At tantùm abeſt, ut humorum ſuperfluorum derivatio ab utero fluxum menſium avertat; quin potiùs eum provocet, ſanguinem puriorem & naturæ regimini magis obedientem efficiendo, qui cum dictis humoribus ad cauteria retrahitur. Adde, quod iſti humores, niſi per has vias reducantur retenti in venis, obſtructiones geminent, & ita ſuppreſſionem augeant. Exiſtimamus tamen, reſtitutis menſtruis purgationibus ad naturalem ſtatum, cautateria eſſe occludenda, ut natura per uterum ſuperflua excludere aſſueſcat.

In prædictorum remediorum uſu quædam præcepta notatu digniſſima obſervanda ſunt.

Primum, Nunquam utendum eſſe remediis menſes moventibus, niſi præmiſſis evacuationibus univerſalibus: ne humores, ad venas uteri copioſiùs promoti, obſtructiones augeant, aut valdè attenuati ad partes alias irruant & gravia mala producant. Quemadmodum narrat Schenkius in obſervationibus, quendam Medicum Venetum mulieri, ſuppreſſione menſium laboranti, non evacuata priùs pituitâ venas obſtruente, apozema quoddam dediſſe, quo aſſumpto paulò pòſt illa in paralyſin incidit.

Secundum, in menſes moventium exhibitione à levioribus eſſe incipiendum, ad validiora ſenſim progrediendo.

Tertium, Medicamenta menſes moventia in majori copia eſſe exhibenda, quia eorum virtus retunditur in via à ventriculo ad uterum.

Quartum, Medicamenta prædicta eſſe exhibenda vel horis matutinis jejuno ventriculo, vel etiam aliquando ſub ingreſſu, aut egreſſu balnei: ita enim in calidum ac ſolutum corpus illabens medicina, vires ſuas potenter exerit: & multò adhuc efficaciùs, ſi ante venarum inferiorum apertionem illa exhibeantur.

Quintum, Peſſaria, & clyſteres uterinos nuptis & viro utentibus duntaxat præſcribi debere: virginibus verò fomenta, inſeſſus & ſuffumigia ſufficere.

Sextùm, In bilioſis, aut melancholicis temperamentis, calidiora omnia medicamenta eſſe devitanda, ac mitiora tantùm uſurpanda, iiſque aperientia temperata & humectantia atque emollientia eſſe permiſcenda.

CAPUT III.

De fluxu menſium immodico.

MEnſium fluxus moderatâ quantitate, ac debito tempore procedens, naturalis eſt; ſi verò quantitatis modum excedat, vel frequentiùs redeat, vel diutiùs perſeveret: immodicus ac præternaturalis cenſendus eſt.

Cauſæ menſium fluxûs immodici eædem ſunt, quas in hæmopthyſis productione concurrere, ſuo loco diximus: nempe anaſtomoſis, diapedeſis, diæreſis, & diabroſis, quæ fiunt à ſanguinis quantitate nimiâ, caliditate, tenuitate, vel acrimoniâ, ictu, vel caſu, aut vulnere, quæ in hæmopthyſis theoria fuſiùs expoſita ſunt, ut hic repetere non opus ſit. Ideò lectorem ad dictum caput perlegendum remittimus.

Diagnoſis ad dictum affectum, illiùſque cauſam dirigenda eſt. Fluxum menſium immodicum & præternaturalem oſtendunt, difficilis tolerantia, virium lapſus, inappetentia, cruditas & cachexia, color cadaveroſus, pedum intumeſcentia, & alii affectus graviores, qui caloris nativi exſolutionem conſequitur.

Cauſarum verò diagnoſis in hunc modum inſtituenda eſt.

Per diapedeſin ſanguinem fluere oſtendunt, rarus corporis habitus & carnium mollities, cibi & potus uſus, ſerum multiplicare idonei: ac præſertim ipſe ſanguis dilutus ac ſeroſus, qui facilè in linteis dignoſcitur.

Per anaſtomoſin, vel rhixin ſanguinem fluere oſtendunt, vulnera, caſus, aut contuſiones prægreſſæ, ſaltus, clamores, & geſtatio ponderis inſoliti in corpore plethorico, & multo ſanguine referto, vel ingens æſtus, frigus immodicum, coitus immoderatus, iracundia inſignis, & ſimilia. Idem contingit poſt partus laborioſos, vel ab imperita obſtetrice miniſtratos, poſt abortus, vel diuturnam menſium ſuppreſſionem, quæ collectum nimiâ copiâ ſanguinem, confertim deinde affluere facit.

Diabroſin, ſeu ulcerationem in utero factam indicant; ſanguis paulatim exſtillans, cum ſenſu doloris & acrimoniæ, humores ſalſi & acres in corpore redundantes. Sanguis verò affluens primo ſanioſus, ichoroſus, nigricans, aut flavus profunditur: poſtmodum verò, ſi ulceratio augeatur, fruſtula quædam partis deraduntur, à quibus deinde magna ſequitur ſanguinis effuſio, quam ſiſtere difficile, eſt. Præceſſerunt cauſæ cacochymiam generantes, ut uſus ciborum acrium, ſalſorum, putridorum, & ſimilium.

Prognoſin quod attinet: Omnis hæmorrhagia copioſior vel diuturnior periculoſa eſt, præcipuè ex utero, quæ non ſolùm individuo, ſed etiam ſpeciei noxia eſt.

Diapedeſis omnium minimè periculoſa eſt, quia minorem efficit caloris & ſpiritum jacturam, diutiùs tamen perdurat, propter crudioris & ſeriſioris ſanguinis proventum.

Rhixis & anaſtomeſis majus inferunt periculum, quia magnam ſubitò profundunt ſanguinis copiam: citius tamen curantur, quia corporibus benè ſanis & plethoricis ut plurimum contingunt.

Diabroſis verò omnium difficillima eſt, quia in ulcere fit ſubſtantiæ deperditio, quæ novum iſtarum partium coalitum impedit.

Si virium debilitas & ſymptomatum vehementia nullo modo minuantur, ſed in dies augeantur, ægræ interitum portendit.

In ſeneſcente muliere menſtruorum nimius fluxus plerumque incurabilis & lethalis eſt.

Curatio menſium fluxus immodici eadem ferè eſſe debet, quæ ad immodicum hæmorrhoidum fluxum fuit propoſita.

Primò enim phlobotomia revulſionis gratiâ in brachio celebranda eſt, partitis vicibus, & digito per vices foramini admoto. Magnâ copiâ ſanguis detrahendus eſt, quantum vires ferre poſſunt. Teſtatur Hollerius *com. aphor.* 50. *ſect.* 5. ſe multas vidiſſe mulieres, quæ detracto multo ſanguine è vena, convaluerunt, cùm nullis aliis remediis poſſet reprimi fluxus ſanguinis.

Frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ ad revulſionem etiam conveniunt, ut in dicta curatione, præcipuè verò mammis, juxta Aphor. Hippocr. citatum: *Mulieri*, inquit, *ſi placet menſtrua ſiſtere, cucurbitulâ quàm magnâ ad mammas appone.* Si tamen admotâ cucurbitulâ difficultas ſpirandi oriatur, ſubitò auferenda eſt.

Purgatio pariter eadem, ut in dicta curatione, convenire poteſt: eaque ſemel, aut bis in hebdomada erit repetenda do-

donec impuritati viſcerum & venarum ſit proviſum. Sublatis enim biliofis & ſeroſis humoribus, qui ſanguinem fluidum reddunt, ipſe ſponte conſiſtit. Si ſerum magis abundare videatur, radix mechoacan cum rhabarbaro conveniet.

Purgatio etiam per vomitum potenter revellit, & ab Hipp. laudatur 2. *de morb. mulierum*. Blanda autem debent eſſe vomitoria, & frequenter iterata, aut etiam digito in os ommiſſo vomitus provocari poterit. Imò verò ſufficiet, eritque utiliſſimum, ante prandium vomitum ciere, attamen non vomere, ſed ſolùm id tentare.

Poſtmodùm julepi, pulveres, opiatæ, pilulæ, aliàque remedia incraſſantia & adſtringentia, in dicta curatione propoſita, hic etiam convenient, additis etiam narcoticis, ſi urgeat neceſſitas. Quibus ſequentia utiliter addi poterunt, à doctiſſimis viris experta.

℞. Cortices duorum ovorum recentium uſtos, thuris, maſtiches, ana Unc. ſem. margarit. præparat. corall. rubri præp. carabes, ana ʒ. ii. lapid. hæmatit. ſmaragdi præp. ana ℈. ſem. farinæ hordei ſine furfure P. ii. albumina ovorum numero iv. & ſi opus fuerit, adde parùm aquæ chalybeatæ; & fiant duæ placentæ, quæ in furno coquantur, ut poſſint in pulverem redigi. Doſis à ʒ. ſem. ad ʒ. i. cum juſculo pedum vervecis ſummo mane. Hoc pulvere multas mulieres hoc affectu ſatis antiquo curatas fuiſſe teſtatur Joannes Michaël Paſchalius. Laudatur quoque pulvis ſolus corticis ovi ad ʒ. i. exhibitus in aurora per aliquot dies, & habetur pro ſecreto.

Foreſtus ſequentem pulverem commendat, quem dicit eſſe unum ex arcanis præceptoris ſui Helidæi. Accipit turturem moderatè pinguem, ab inteſtinis repurgatum, & lotum vino rubro adſtringente, & aquâ roſaceâ. Deinde maſtiches ʒ. i. in ventre ponit, & aſſuit, ne elabi poſſit, atque in veru ad ignem rotat, & inter aſſandum, loco butyri, aceto roſaceo aſpergit, pinguedinémque ex eo defluentem colligit, & uſui ſervat. Poſt perfectam aſſationem, turturem in ollam novam vitream conjicit, luto philoſophico obturatam; & in furnum calidum demittit, ut turtur perfectè exſiccari poſſit; quem poſteà in pulverem redigit. Cujus cochlear unum exhibet omni mane, cum aqua plantaginis, aut decocto adſtringente. Et pinguedine reſervata regionem renum, pubis, & inguinum inungit.

Noſtrates mulieres vulgare habent remedium ex floribus chameleontis, quibus lac condenſare ſolent. Exhibent cum juſculo, aut alio liquore. Aliæ utuntur coagulo hœdi, vel leporis ad ℈. ſem. quod & ſanguinem fluentem ſiſtit, & concretum in utero diſſolvit.

Succus plantaginis inter aliqua remedia præſtantiſſimum cenſetur à Gal. ſi recenter extractus ad ʒ. iii. vel iv. exhibeatur.

Solenander dicto ſucco colophoniam addit, & infallibile remedium aſſerit, his verbis: *Ad conſtringendum menſtruum rubeum antiquum; Accipe ſuccei plantaginis cyathum unum. Impone Drach. 1. colophoniæ pulveriſatæ, & tribue ægræ. Id fiat quater, & erit curata infallenter, Deo dante.*

Succus millefolli huic uſui etiam convenientiſſimus eſt, ſi ejus ʒ. ii. vel iii. exhibeantur cum ſyrupo coralliorum, aut alio convenienti.

Succus urticæ prædictis non cedit, vel etiam efficacior eſt: exhiberi poteſt, vel aliis permixtus: vel ex iis fieri poteſt ſyrupus ad uſum frequentem.

Aqua ex tenertimis & rubentibus quercûs foliis extracta prædictum profluvium ſiſtit.

Sequens autem aqua valdè efficax à Mercato in hunc modum componitur.

℞. Panem ex amylo, farina hordei, & oriza confectum. Affunde aquæ chalybeatæ ℔. vii. Quibus adde roſar. rubr. ſicc. P. iii. ſucci plantag. ℔. i. rad. conſolidæ major. virentis & conquaſſatæ ʒ. i. caudæ equinæ M. i. carnis pirorum agreſtium & cydoniorum, an. ʒ. ii. portulacæ M. ii. boli armen. ʒ. i. balauſt. & ſantal. omnium: an. ʒ. ſem. Deſtillentur omnia per alembicum, hujus aquæ capiat ʒ. iiii. cum ſyrupo de portul. aut de roſis ſiccis ʒ. ſem.

Pro fœmellis delicatioribus poterunt parari juſcula ex decocto pedum vituli, & fol. plantaginis, vel ſanguinariæ. Vel ad incraſſandum ſanguinem, poterit fieri juſculum ex aqua roſarum pura, & vitellis ovorum recentibus. Iiſdem quoque confert conſerva fructus cynorrhodi, frequenter exhibita, præſertim ſi calida hepati intemperies adfuerit.

Ad omne ſanguinis profluvium Practici utuntur oxycrato, largo hauſta per os exhibito. Verùm in menſium fluxu pertimeſcendum eſt, quia utero (utpote parti membranoſæ) eſt inimicum.

Inter ſpecifica recenſentur radix filipendulæ, & cortex radicis mori, quorum pulveres exhibentur ad ʒ. i. cum liquore idoneo.

Flores nucum, quando ſunt maturi & cadere incipiunt, collecti, & in pulverem redacti, exhibeantur ad ʒ. i. cum vino calido manè per plures dies. Ex hoc medicamine omnes habentes fluxum menſtruorum ſanantur, ut teſtatur Solenander. Specifica etiam vi ſuffocationibus uteri medetur.

Spica nardi tenuiſſimè pulverata & ſumpta ad ʒ. i. cum liquore idoneo, menſtrua cohibet; tum etiam, ſi ex ea naſcale componatur.

Lac chalybeatum per plures dies epotum in affectu inveterato multùm prodeſt: humorum enim acrimoniam contemperat, eoſdémque incraſſat, corpus reficit, & fluxui reſiſtit. Hoc commendat Avicenna, Rhaſis, aliique Arabes, & Augenius ad cœlum extollit. Cavendum tamen ab eo eſt, ubi aliquid vitioſi humoris in corpore ſupereſſe ſuſpicio fuerit.

Aquæ minerales acidulæ, vitriolatæ, ferratæ, vel aluminoſæ, in fluxu diuturno cohibendo, cauſis ejuſdem auferendi, & viſceribus roborandis, plurimùm conferunt.

Chymici tincturam coralliorum valdè commendant, tum etiam vitriolum Martis, & multa alia è ſuis Authoribus repetenda.

Pro potu utatur ægra decocto maſtiches, vel millefolii, vel lentiſci ſicci. Vino etiam lignum lentiſcinum infundi poterit, eique nigro & auſtero, quo maxime viſcera roborantur, & fluxiones cohibentur.

Diligenter obſervandum eſt, in affectu inveterato, multùm adſtringentia & incraſſantia non eſſe diù uſurpanda: Periculum enim eſt, ne meatus offarciant; occludant, & conſtringant; atque ita obſtructiones generent, & viſceribus præcipuis (quæ inſigne damnum in hoc affectu recipere ſolent,) plurimum officiant, Sed multò præſtabilius eſt, hepar roborantibus inſiſtere: quæ quidem adſtringunt; attamen tam moderatè, ut adſtrictione obeſſe nequeant.

Ludovicus Septalius *lib. 7. Animad. medic. art. 144.* decoctum corticum arantiorum, tanquam remedium certum, ita commendat, ut propria ejus verba tranſcribere non inutile fuerit. *Poſt*, inquit, *hujusmodi remedia ex ratione facta, cum ea quæ aut incraſſandi facultate, aut adſtringendi maximè conveniunt; unum in præſentia omittendum nullo modo eſſe cenſui, quo infinitas propemodum mulieres ab hoc morbo liberavi, inter ſecreta aliquando reſervatum, poſt adoleſcentibus, qui ſub noſtra tutela ad praxin medicam addiſcendam exercentur, etiam communicatum; nunc omnibus ad communem utilitatem, commune factum: quo ferè nunquam fruſtratus ſum, modò exulcerato aliquo vaſe in utero fluxus is menſtruorum aliquam non habeat occaſionem. Eſt autem omninò euporiſton, & facillimè parabile: Recipit autem aquæ* ℔. vii. *In qua incoquo corticis trium arantiorum aridorum, aliquanto adhuc ſubviridium, aut illos in phylliras incido, & excoquo ad duarum partium conſumptionem, & facta colatura* ʒ. viii. *vel* ix. *potandas manè do. Quod ſi valentius medicamentum parare hoc ipſum volo, manipulum herbæ piloſellæ in fine excoquendum addo. Validius adhuc redditur, ſi in aquæ Villenſis decoctio fiat, aut ſi in octo libris aquæ fiat, ubi duæ tertiæ partes per coctionem abſumptæ fuerint, & excolatum reliquum chalybe indito ignito ſæpius, adhuc magis roboretur.*

Exteriùs verò topicis medicamentis fluxus menſium immodicus cohiberi ſolet.

Ac primum fomenta in hunc modum parari poterunt.

℞. Rad. biſtortæ, tormentillæ, & corticum granatorum, ana. Unc. ſ. Fol. plantaginis, centinodiæ, burſæ paſtoris. equiſeti ana. M. i. nucum cupreſſi, balauſtior. granatorum. myrti, ſumac. ana, Unc. 1. Bulliant in aqua ferrata & vino auſtero. Colaturâ foveatur regio pubis valdè tepidè.

Item ſpongia marîna in aceto forti bulliat, quæ ſuprà pubem mulieris poſita, menſtrua potenter ſiſtit.

Semicupium ex priori decocto fotûs paratum, aucta doſi, etiam convenit. Sed cavendum ne calidum adminiſtretur, ſed tantum ſubfrigidum: alioqui calore ſuo vaſa uteri magis aperiet. Efficaciſſimum eſt balneum decoctionis aluminis, ſed ſterilitatem inducit.

Linimentum, vel unguentum poſt fotum vel ſemicupium, admovendum eſt pubi, perinæo & lumborum regioni, in hunc modum compoſitum.

℞. Ol. mirtini, de maſtiche, & cydoniorum, ana ʒ. i. boli armenæ, ſanguinis draconis, & Karabes, ana. ʒ. i. aceti cochlear. i. Fiat linimentum.

Vel admoveri poterit unguentum Comitiſſæ, aut unguentum de bolo, recenter diſpenſatum, vel ceratum ſequens ſummè efficax.

℞. Picis navalis ʒ. ſem. thuris maſculi ʒ. i. maſtich. ʒ. ſem. terebinthinæ ʒ. i. ſang. draconis, roſar. tubr. ana Drach. ii. Fiat ceratum, renibus applicandum.

Emplaſtra etiam umbilico & lumbis utiliter admoventur, ex maſſa emplaſtri contra ruptura, pro matrice, de maſtiche, ſolis, aut ſimul mixtis: vel ex maſſa emplaſtri de Vigo pro fracturis, quod præſtantiſſimum eſt & abſque calefactione operatur.

Cataplaſmata ſequentia multò efficaciùs operantur, & in largo ſanguinis profluvio, unde vitæ periculum immineat, plurimùm poſſunt.

Parantur autem, ſi vel bolus armena cum ſucco plantaginis & pauco aceto incorporentur & admoveantur. Vel pulveris gypſi ℔. i. cum gummi arabic. torrefacti ʒ. x. & quatuor albuminibus ovorum incorporetur, & placentulis goſſipit emplaſtrentur partes prædictæ. Dicit Solenander hoc cataplaſma omnem muliebrem fluxum ſiſtere uno die.

Benigniùs operatur, & ſpecificâ quadam vi potiùs, quàm adſtrictione, cataplaſma ex urtica cocta in ſartagine: pubis regioni admotum.

Injectiones etiam fiunt in uterum per metrenchytem ex ſucco plantaginis ſolo; qui valdè eſt efficax, & a Practicis celebratus. Ex ſucco polygoni idem præſtari poterit. Tum iiſdem ſuccis addi interdum ſolent mucilaginis gummi tragacanthæ ʒ. i. amyli ʒ. i. aquæ peculi roſarum ʒ. iii. Et in uterum infunduntur. Vel

℞. Fol. Polygoni, plantag. milleſolij. burſæ paſt. caudæ equinæ, ana M. ſem. Coquantur ad ℔. ſem. In collat. diſſolve acaciæ Drach. ii. ſang. dracon. boli armen. & lapid. hæmat. an. ʒ. i. Miſceantur, fiat clyſter uterinus.

Suffitus ex aceto ſupra laminam candentem effuſo, & in ſella perforata receptus, utiliſſimus eſt Vel in hunc modum componi poterit.

℞. Thuris, maſtiches ana Drach. ii. myrtillorum, ladani an. Drach. i. ſuccini, roſarum rubr. balauſtiorum, an. Drach ſem. Cum infuſione tragacanthæ in aqua roſarum, fiant trochiſci pro ſuffumigio.

Suffitu ranarum combuſtarum teſtatur Joannes Michaël Paſchalius, ſe fœminam quandam curaſſe, quæ ſeptem ferè menſibus hoc fluxu laboraverat. Idem etiam, ſuffitum ungulæ mulæ hunc fluxum mirificè ſiſtere, expertum eſſe ſcribit.

Peſſaria adſtringentia hic etiam uſurpantur. Quæ tamen parum utilia ſunt, cùm vix ad orificia venarum aperta poſſint pertingere. Si tamen venæ cervicis uteri apertæ ſint locum habere poſſunt, & in hunc modum componi.

℞. Succi plantag. vel centinodiæ ʒ. ii. pulv. trochiſc. de carabe, & acaciæ, an. drach. i. Miſceantur cum albumine ovi & panno ſerico involvantur. Fiat peſſarium. Vel

℞. Pulv. hypociſtidis acaciæ boli armenæ, ſang. draconis rad. conſolidæ, arnogloſſæ, gallarum, an. drach. ſem. Succi portulacæ, vel plantag. vel ſyrup. de roſis, ſiccis, aut myrtillorum, q. ſ. Excipiantur bombace.

Parantur etiam peſſaria ex foliis portulacæ, plantag. aut polygoni, vel alterius herbæ convenientis contuſæ, & in linteo involutæ; aut ex unguento Comitiſſæ lanâ excepto, & utero indito.

Neque omittenda eſt lotio tibiarum in aqua frigida, aut decocto adſtringente, à Practicis uſitata, quo cohibendo menſium fluxui non parum confert.

Circa topicorum adminiſtrationem hoc advertendum, ne ſcilicet adſtringentia medicamenta, ſaltem fortiora admoveantur, priuſquàm revulſiones ſufficientes celebratæ fuerint, præſertim illa, quæ venæ ſectione perficitur. Periculum enim eſt, ne tumores in utero, aut graviores alios effectum concitent. Ideò ſemper quantum morbus dare inducias poterit, tum revellentibus, tum incraſſantibus atque adſtringentibus internis curatio tentanda eſt, priuſquàm ad topica illa deveniatur.

Suprà deſcripta curatio fluxui menſium aptari poterit, ſive ab anaſtomoſi, ſive à drapedeſi, ſive à rhixi, ſeu ruptione vaſorum dependeat; adhibito judicio. At ſi ab eroſione, ſeu exulceratione oriatur, illius curatio erit inſtituenda, prout in ulceris uteri curatione docebitur.

In toto morbi decurſu, dum prædicta remedia uſurpantur, viſcerum roborationi, & correctioni ſanguinis incumbendum erit, quemadmodum in fluxu hæmorrhoidum dictum eſt.

Ac denique ſedato ſymptomate, prophylaxis ibidem inſtituta, hîc etiam conferre poterit.

CAPUT. IV.

De Fluore muliebri,

FLuor muliebris, uteri profluvium, ſeu menſtrua alba dictus, fit, quando humores excrementitii ex utero profluunt, vel continenter, vel ſaltem nullo ordine, nullòque circuitu.

Illi autem humores excrementitii modò albi ſunt & pituitoſi, ſero lactis, aut hordei cremori perſimiles: modò pallidi, aut flavi, aut virades, ex bilis permixtione: modò aquoſi, ex ſeroſis humoribus: modò ſubnigri, ex humore melancholico admixto: modò acres & erodentes ut partes uterinas exulcerent: modò tetri & graveolentes, modò nullo odore moleſti.

Fœminas adultiores; & ætate maturas, plerumque malum hoc ſolet corripere: virgines tamen ob eo non ſemper ſunt immunes, quod perperam nonnulli aſſerere auſi ſunt viarum anguſtiam accuſantes, & temerè pronunciantes, corruptas eſſe virgines, quibus fluores albi promanant. Etenim ſi virgines ſatis amplas habeant uteri venas, ut per earum ductus menſes ordinarii fluere valeant: quidni etiam fluores albi per eaſdem vias ſtillare poterunt, cùm ſæpè materia illius fluoris ipſo ſanguine tenuior: & fluidior ſit, utpotè ſeroſa. vel bilioſa? Idipſum confirmat experientia à doctiſſimis Medicis prolata, & quotidiano uſu à nobis etiam confirmata: caſtiſſimas atque integerrimas virgines, de quibus nulla corruptionis ſuſpicio eſſe potuit, hunc affectum paſſas eſſe. Et teſtatur Fernelius ſe puellam vidiſſe octavo ætatis anno, hoc malo obſeſſam, ac diù poſtea graviter afflictam.

Generantur autem humores iſti excrementitii, vel in toto corpore, vel in aliqua parte principali, vel in ipſo utero.

Si à toto corpore iſti profluant humores, vel ex pravo alimento: vel ex vitioſo & habituali totius corporis temperamento generantur, & ad uterum confluunt, tanquam totius corporis ſentinam, ac veluti cloacam, ad quam reliquæ partes ſeſe exonerant.

Partes verò peculiares quarum conſenſu in hoc morbo uterus afficitur, potiſſimùm ſunt cerebrum, ventriculus, hepar, lien, meſenterium, & veſica, quæ ſua excrementa ad partes debiliores, & receptioni magis diſpoſitas, mandant.

In utero generantur humores iſti excrementitii, quia proprium

propriùm alimentum commutare nequit, ob debilitatem retentricis, aut concoctricis, ideò illud majori parte in excrementitium humorem facescit, cùm imperfectè conficiatur, vel potiùs corrumpatur. Imperfectè conficitur, in frigida uteri intemperie: corrumpitur, in calidiori. Et cùm uterus ex concoctionis defectu nutritione suâ frustretur, novum alimentum continuò attrahit, quod in excrementum conversum, ab eo tanquam inutile expellitur, ac nova omninò fit attractio, unde continuus & copiosus fit pravi illius humoris per uterum effluxus. Debilitatur uterus, & horum excrementorum receptioni magis idoneus redditur, à graviditate, partu, abortu, contusione, inflammatione, abscessu, aut exulceratione.

Diagnosis ad ipsum affectam, partem affectam, & causam illum producentem dirigitur.

Affectus ipse ex ægrotantis relatu facilè dignoscitur, eùmque non rarò varia symptomata consequuntur: nempè color faciei pallidus, appetentia dejecta, nausea, spirandi difficultas, virium dejectio, oculorum tumor & instatio, mœror & tristitia, urinæ crassæ & turbidæ, aliàque non pauca, quæ pro humoris peccantis diversitate varia esse solent, ut inferiùs distinctè magis explicabitur.

Partem affectam & locum, in quo humores excrementitii fluorem istum efficientes generantur, sequentia indicabunt.

In toto corpore materiam istam generari, indicant lassitudo, spontanea & gravativa, à qua levatur ægra, copiâ humoris excretâ, & rursus gravari incipit novâ collectâ materiâ; venarum plenitudo, torpor pedum, manum ac crurum, quæ signa plenitudinem præcipuè ostendunt. Cacochymiam verò in toto corpore redundare significant pravus totius corporis habitus, manuum & pedum inflationes, pruritus & mordacitas in toto corpore, si humor acrimoniæ sit particeps, & alia non pauca.

In aliqua verò parte peculiari materiam peccantem ostendunt symptomata, & excrementa cuique parti propria & particularia. Verbi gratia, jecoris dolor, calor, aut tumor, & cum excrementis biliosis, jecur esse affectum significant: eadem verò symptomata in sinistro hypochondrio apparentia, cum excrementis, humorem melancholicum referentibus, ex liene fluxum procedere ostendunt. Pituitosa excrementa, nausea, inappetentia & aliquando ingens fames, frequens ciborum corruptio, & ructus accidi, vel nidorosi, certa sunt affecti ventriculi indicia.

Dolor capitis, spumosa excrementa, consueta per os & nares evacuatio suppressa, à capite humores affluere testantur. Si nulla prædictarum partium læsarum signa appareant ab ipso utero fluxum procedere conjiciendum est. Præterea fœmina est boni coloris, materia fluens pauca est, cùm solius uteri sit excrementum. Præcesserunt causæ, uterum labefactantes, ut partus laboriosus, vel abortus, casus supra ventrem aut dorsum, coitus immoderatus præsertim si fœmina nimis juvenis conjugio tradita sit; tumores, ulcera, aliique affectus uterum obsidentes, quorum signa propriis capitibus proposita sunt.

Humorem verò, fluxum istum efficientem, testantur in primis colores humoris effluentis in linteis, quibus ille excipitur, si, ut docet Hippocrates 2. *de morbis mulierum*, lintea illa arefacta simplici aqua laventur, ac in umbra exsiccentur. Tunc enim manifestè colorem referunt humoris in excrementis dominantis; quibus addi possunt, ex semeiotica generali, signa humoris, in toto corpore redundantis.

Signa denique proponenda sunt, quæ istum affectum à consimilibus distinguere valent. Consimiles autem sunt, excretio materiæ purulentæ ex matricis ulcere, & gonorrhœa.

A materia purulenta distinguitur, ex ipsius ulceris signis, proprio capite describendis, tum etiam, quia pus ipsum longè est crassius & albicans, & minoris quantitatis, si ritè concoctum sit, si verò sanioſum & ichorosum fuerit, quodam cruore perfusum est & interdum filamentis partium, & cum insigni doloris sensu exire solet: tum etiam mulieres, ulcera patientes in utero, aut illius cervice, non admittunt coitum, nisi cum molestia, quæ affectum ipsum exasperat: quæ verò muliebre profluvium patiuntur, liberè, & patienter venereos amplexus sustinent. In gonorrhœa verò materia effluit in minori copia, crassitie majore, albedine spendidiore, & longioribus intervallis, ac fariſſimè fœtet; tum si gonorrhœa sit virulenta, ex impuro concubitu contracta, ex ardore urinæ, pudendi ulcusculis, aliisque signis malignitatem indicantibus, innotescet.

Prognosis hujus affectus ex una parte bona est ex altera verò mala. Bona dici potest, quatenus ut plurimum vitæ periculum non infert: mala verò, quatenùs affectus est contumax ac diuturnus & curatu difficillimus: siquidem humorum superfluorum affluxus, qui semel hanc viam affectavit, difficillimè avertitur, cùm uterus, ut antea dictum est, sit sentina totius corporis, per quam, etiam in statu naturali, humores superflui singulis mensibus expurgantur.

Si gravior evadat affectus; multa alia mala inducere potest, nempe sterilitatem, uteri procidentiam, exulcerationem, cachexiam, hydropem, tabem.

Fluxus lividus cruentus, aut fœtidus, deterior est albo, pallido, minimè fœtido.

Quò diutiùs duraverit hic affectus; eò curatu difficilior est.

Vetulas hoc malum plerumque ad mortem comitatur, ob pituitæ copiam, & facultatis concoctricis imbecillitatem.

Curatio hujus affectus incipienda est ab universalis humoris peccantis evacuatione, quæ illius naturæ conveniat. Et quia hujusmodi fluxus à pituitosis & serosis humoribus plerumque fieri consuevit, illos humores purgantia medicamenta erunt præcipuè usurpanda: iisque cholagoga aut melanagoga erunt admiscenda, prout biliosi, aut melancholici humores admixti fuerint. Præscribi ergo poterit apozema conveniens alterans simul & purgans, pro quatuor aut quinque dosibus, pro solemni evacuatione; hoc continuò advertendo, medicamentis purgantibus quædam adstringentia, & roborantia esse permiscenda, ne humores commoti versus uterum magis præcipitentur.

De venæ sectione dubitatur, an scilicet in hoc affectu conveniat. Cùm enim hic fluor à cacochymia dependeat, & illa, per phlebotomiâ, ad venas attracta, massam sanguinis inquinare possit, nullus videtur esse venæ sectioni locus. Adde, quòd in chronico hoc affectu vires valdè deficiantur, & corpus non rarò ad tabem perducatur, hincque venæ sectione amplius labefactandum; & alimento suo fraudandum non videatur. Ita tamen deciditur. Quod si fluor iste non sit purus & solitarius, sed sanguini aliquo modo permixtus, & subruber appareat: tunc celebrari potest venæ sectio; tum etiam, si insignior sit jecoris caliditas, & biliosi succi acrimonia huic fluxui conjuncta. In aliis verò casibus, præsertim quando hic affectus inveteravit, melius est à phlebotomia abstinere.

Ligaturæ in superioribus partibus, & cucurbitulæ scapulis & dorso ad revulsionem, erunt utilissimæ, tum præcipuè frictiones, ex linteis primùm mollioribus, mox asperis, quibus quotidie Galen utebatur in uxore Boëti, quam intra tredecim dies curavit, ut ipse refert, *lib. de præcognitione ad Posthumum*, c. 8.

Ac præter purgationem universalem suprà propositam, usuales etiam purgationes administrandæ sunt, & frequenter repetendæ, ut magis illa excrementorum illuvies sensim educatur, & natura assuescat humores per alvum expurgare, qui ante ad uterum confluebant. In hunc finem syrupi magistrales, pilulæ, & opiatæ usuales componi poterunt: ægrotantis temperamento, & humoribus peccantibus congruæ. In affectu pituitoso laudat Mercatus syrupum ex decocto ligni guajaci cum senna, turpetho, & algarico, tum etiam pilulas sequentes.

℞ Pilul. de hiera ʒ. i. agarici trochisc. ʒ. i. ß. Cum melle rosaceo fiant pilulæ xxv. quarum summo mane capiat laborans sex, aut septem, tertio quoque die, postea verò earum tres tantùm, quinto, aut sexto quoque die. Vel ad magis adstringendum simul & purgandum, in quocumque temperamento, ita confici poterunt.

℞. Rhab.

℞. Rhab. electi, succo rosarum frequenter irrigati ʒ. ij bytomal. citrinorum, chebulorum, & indorum, infusorum in succo rosar. an ʒ. j. mastiches ℈. j. spicæ ℈. ß. Cum syrupo rosaceo, fiat massa pilularem, cujus dosis erit ʒ. j. bis in septimana.

In fluxu seroso radix jalapæ est præstantissima, eaque in hunc modum usurpari poterit.

℞. Rad. jalapæ subtilissimè pulverisatæ ʒ. ß. cinam. pulverisati ℈. ß. Misceantur, & cum jure pulli fiat potio, quam sumat sub aurora.

Ptisana laxans, per mensem quotidiè exhibita, contumax uteri profluvium curavit, quod aliis remediis non cesserat, ut in Observationibus nostris videre est.

Vomitus etiam in hoc affectu maximè commendatur, in iis præsertim, quæ facilè vomunt; quia humores crudi qui circa ventriculum cumulari solent, evacuantur, tum etiam ab utero potenter revelluntur. Inter idonea medicamenta, ad concitandum vomitum, laudatur diasarum Fernelii, cujus ʒ. sem. data cum aqua mulsa vel cum oxymelitis ʒ. j. & jure pulli tepido, bis, aut ter in mense, sine ullo labore vomitum ter, vel quater movet.

Post sufficientes purgationes, ad discutiendas humoris superflui reliquias, sudores excitari poterunt, quibus etiam num fiet conveniens revulsio fluxionis, ad uterum decumbentis. Huic rei conveniet decoctum guajaci & sassafras in pituitosis, vel chinæ & salsæparillæ in biliosis, & melancholicis; additis etiam herbis refrigerantibus, vel temperatis, ne magis isti succi exasperentur, & acriores evadant. Vel provocabuntur sudores herbarum calidarum decocto, ut nepetæ calamenthi, fœniculi, hyssopi, enulæ, chamon. anheti & similium; cujus evaporatio in solio idoneo recipiatur. Ex quo etiam decocto balneum fieri poterit, à quo sudores excitentur. At in calidioribus naturis sufficit balneum aquæ dulcis tepidæ, in quo modici tantùm sudores blandique provocentur.

Thermæ etiam sulphureæ sudores potenter excitant, & hujus morbis reliquias absumunt: hàrumque usu nonnullas mulieres curatas vidimus, quæ aliis remediis restitui nequiverant.

De diureticis non levis est difficultas, an scilicet huic affectui conveniant? Illa enim non solùm urinas, sed etiam menstrua provocant, calefaciendo scilicet & attenuando humores, in venis contentos. Attamen ab omnibus Authoribus approbantur, & à Gal. ipso, qui iis usus est in uxore Boëthi. Et ratio est, quia diuretica urinas primariò provocant, menses verò secundariò, & quasi accidenti. Deinde renes continuò serosam materiam attrahunt, uterus verò excipit tantùm. Unde credibile est, maximam istarum humiditatum partem ad vias urinæ profecturam.

Diureticum autem, in dicta muliere à Galeno usurpatum, fuit decoctum asari & apii, in aqua communi, attamen magis temperatum efficietur in aqua cichorii.

Magis compositum decoctum in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. asari, apii, an ʒ. j. fol. calamenthi, sodanellæ, an. M. j. fol. sambuci M. sem. polypod. & sem. carthami, an ʒ. sem. Coquantur ad ℔. j. Colaturæ dentur ʒ. v. mane. Et si purgans efficere volueris, adde decocto aliquid agarici, vel turpethi in ligatura inclusi.

Dubitatur de causticis tibiæ admovendis. Cum enim humores alliciant ad inferiora; fluorem istum uterinum augere possunt. Attamen in diuturnis affectibus convenire, experientia docuit, quod per hæc emissaria inutilis materiæ portio educatur.

Si humores biliosi & acres in vitio fuerint, non solùm exhibenda sunt purgantia cholagoga sed etiam alterantia, refrigerantia, incrassantia, & leviter adstrigentia, quales sunt julepi sequentes.

℞ Fol. cichorii cum rad. invidiæ, borrag. lactucæ, & portulacæ, an M. sem. jujubarum, & sebesten recentium ana num. vi. sem. quatuor frig. major. & papav. albi, an. Drach. ß. rosar. rubr. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissolve syrup. cydon. vel de rosis siccis ʒ. ijj. Fiat julep. pro ijj. dosibus.

Si verò humores melancholici redundent remediis etiam, illos respicientibus, alterandi & expurgandi sunt.

Utrique autem causæ maximè conferre poterit lactis chalybeati usus per 40. dies exhibiti mane ad ʒ. iv. vel v. Cui addi poterit circa finem tantillum boli armenæ, aut terræ sigillatæ.

In toto curationis decursu advertendum est, an aliqua pars corporis vitio aliquo laboret, ut possit esse pars mandans illius fluxionis; atque ita illi parti erit medendum.

Si enim à cerebro fluentes humores huic morbo originem dederint; remedia ad eam partem dirigenda sunt, præcipue fluxionem revellentia & derivantia, ut cucurbitulæ scapulis & dorso admotæ frequenter; errhina, masticatoria; vesicantia, & caustica occipiti, vel brachio inusta, quorum vicem, & multò efficacius subeunt setacea. Refertque Fabricius Hildanus, *curat.* 41. *cent.* 1. se mulierem quandam, diuturno fluxu muliebri laborantem, & inde ortam sterilitatem, adhibito setaceo curasse.

Si à ventriculo, hepate, aut alia quadam parte humores defluant; illi remedia appropriata adhibenda sunt.

Corpore præparato, & materiâ morbificâ magnâ ex parte vacuatâ, vel derivatâ, ad roborantia & adstringentia veniendum est. Quæ tamen nunquam sunt adhibenda, donec antecedens materia probè evacuata & derivata sit, Alioqui humores illi retenti ad partes nobiliores ruunt, & graviora symptomata excitant. Quemadmodum scribit Gal. *loco citato*, uxori Boëthi contigisse, cui abusu adstringentium præposterò venter intumuerat, retentis serosis humoribus, qui anteà evacuari solebant. Illud etiam advertendum, ut dum utimur adstringentibus, materia antecedens aliò divertatur, illiusque generatio prohibeatur remediis prædictis. Inter præcipua robotantia theriaca recensetur, in corporibus pituitosis usurpanda, cui conserva rosarum & absinthii admisceri poterit. Vel opiata sequens erit componenda.

℞. Conservæ anthos ʒ. i. conservæ rad. acori vulgaris ʒ. ij. species. diarrh. abbat. & aromat. rosat. an ʒ. j. coralli rubri præparati ʒ. ß. theriacæ ʒ. ij. Cum syrupo condit. cortic. citri. fiat opiata. Vel.

℞. Conservæ rosar. antiquæ rad. symphyti, buglossi & cortic. citri, ana ʒ. i. coralli rubri usti, rasuræ eboris, boli armenæ, terræ sigillatæ, sang. drac. ana ʒ. i. Cum syrupo de rosis siccis fiat opiata.

Pulvis ex salvia, salsap. & balaust. sumptus mane singulis diebus, cum jusculo, est remedium aulicatum mulierum.

Zecchius sequentem opiatam commendat, à se cum felici successu sæpe usurpatam.

℞. Gummi arabici, tragacanthi, ana ʒ. ij. coralli utriusque, cinerum putaminum ovorum, cornu cervi: seminis anethi, succini, an. ℈. iv. mellis rosat. q. s. Fiat opiata, cujus ʒ. ß. horis duabus ante cibum devoranda exhibeatur. Deinde statim superbibat ægra aquæ plantag. ʒ. iv. cum vini rubri ʒ. i.

Julepi fieri possunt ex aqua rosar. centinodiæ, plantag. cum syrupis myrtino, de rosis siccis, & similibus, adjectis quibusdam pulveribus, ex supradictis.

Mercurialis decoctum foliorum quercûs cum coagulo leporis se in frequenti usu habere testatur, eoque se multas, mulieres hoc affectu laborantes curasse, idque remedium ita parat.

℞. Decocti fol. quercus ʒ. v. vel vj. coaguli leporis ʒ. i. Capiat per vjjj. vel x. dies.

In affectu bilioso sequens syrupus roborans, adstringens, & refrigerans parari poterit.

℞ Aquæ rosar. ℔. jv. spiritus vitrioli q. s. ut aqua reddatur acidula, ac vix talis sentiatur ad gustum, rosar. rubr. siccarum. P. ijj. Infundatur frigidè per biduum. Colaturæ adde sacchari rosacei q. s. ut fiat syrupus.

Ac denique adstringentia medicamenta, in mensium fluxu immodico descripta, huc transferri poterunt.

Pro potu ordinario conveniet bochetum ex rad. chinæ vel ligno lentiscino cum vino adstringente.

Dum adstringentia & roborantia uterum per os exhibentur, topica & externa admovenda sunt, videlicet fotus, semicupia, unguenta, emplastra, injectiones, suffitus, & pessaria, qualia in fluxu mensium immodico præscripta sunt.

Ante

Antequam autem adstringentia hæc topica in usum revocentur, uterus probè detergendus est. Alioqui impuritates illæ in eo retinerentur, quæ sursum remeantes, graviorum morborum causa essent. In detergendo autem habenda est ratio humoris morbifici. Alia enim detergentia debentur humori pituitoso, alia humori bilioso.

Si humor sit bilioſus, fiant injectiones ex aqua hordei, sero lactis, aqua saccharata. Si verò pituitosus sit, parentur ex hydromelite, vel decocto absinthii, matricariæ, & similiū.

Pessarium detergens etiam fieri poterit ex theriaca & terebinthina; vel ex foliis mercurialis contusis, & panno lineo raro involutis.

Hisce utetur ante adstringentia, donec uterus probè detersus fuerit. Quod cognoscetur ex nullo, aut pauco humorum per eam partem transitu.

Ab usu detergentium, suffitus primùm administrandi sunt, quia uterum exsiccant & roborant. Iique commodè parabuntur ex thure, ladano, masticke, santalis, nuca moschata, rosis rubris. Postmodum verò ad alia adstringentia progrediendum erit.

CAPUT V.

De furore uterino.

FUror uterinus est species maniæ, ab intenso & effræna-to coëundi apetitu orta, qui mentem de sede sua dejicit; ita ut laborantes obscœna & impudica verba effutiant, abjectâ omni verecundia venerem furiosè expetant, & ad eam viros invitent.

Producitur immodicus iste coëundi appetitus à seminis copiâ, acrimoniâ, & fervore, naturæ leges excedente, quæ in vasis seminalibus immodicè turgens, genitalia vehementer excitat ad veneris appetitum, eàque veluti inflammat. Ex ea verò materia vapores ad cerebrum demittuntur, qui rationem perturbant, eàmque de sede sua dejiciunt, quamvis ipse coëundi appetitus immodicus, sine vaporum concursu, per se rationē superare possit & obtuere, quemadmodum omnia pathemata vehemētiora idem præstare possūt, præsertim amor immodicus, qui eroticus affectus nominatur.

Illas autem qualitates acquirit semen, quando nimis retinetur in corporibus salacibus, & multo calore præditis; atque adeo hic affectus virginibus, aut viduis junioribus proprius est; quamvis etiam nuptis contingere possit, quæ scilicet ignavos habent conjuges, aut non satis adamatos ut vasa spermatica sufficienter deplere, aut appetitum veneream satiare nequeant.

Quidam volunt semen etiam putrescere, & malignam qualitatem induere, quæ gravia ista symptomata producat. Verùm non facilè iis est differentiam ostendere, quæ inter hunc affectum & hystericam passionem intercedit, quæ à semine corrupto, & malignitatem adepto producitur. Licèt enim varii putredinis gradus, varios etiam malignitatis gradus efficiant, unde magna symptomatum varietas exurgit; sufficiunt tamen qualitates manifestæ, nempe seminis copia excedens, caliditas, acrimonia, & turgentia nimia, cum phlogosi partium genitalium ad istum affectum generandū.

Causæ verò, calidum istud semen acre, & copiosum producentes sunt, ætas juvenilis, temperies sanguinea & biliosa, vel melancholiæ adustæ particeps; cibi euchymi & opipara mensa, idque magis, si edulia aromatibus condiantur; odor ipse aromatum frequens, ut moschi, zibetæ, & similium, somni longiores, & in lecto, plumis mollioribus referto, blanditiæ amasiorum, lectio librorum impudicorum, choreæ, & aliæ voluptates, in adolescentium consortio susceptæ,

Diagnosis hujus affectus ex iis quæ dicta sunt, facilè alici potest. Sed quia sensim & per gradus apparere solet, illius progressus exponendus. In principio igitur, dum adhuc mentis compotes sunt, mœstiores ac taciturniores evadunt, seu cum oculorum jactatione, ac lascivia, & faciei rubore, qui per intervalla intenditur, præcipuè verò rei venereæ factæ commemoratione, ad quam respiratio & pulsus immutantur, per sympathiam cordis, unde Galenus se ex pulsu cognovisse gloriatur furibundos mulierum amores; quod ejusmodi amantes varias subito mutationes in pulsu patiantur, dum objecta expetita illis offeruntur, vel in memoriam revocantur. Postmodum verò, dum malum exacerbatur, incipiunt rixari & lachrymari, ac subindè in risum effundi, multa colloqui inconcinnè & imprudenter; ex quibus nihil certi colligas. Deinde resipiscunt; donec alter paroxysmus; ex materiæ motu inordinato & sine ulla certa periodo redierit. Hoc furore percitæ mulieres, morbo ad statum progresso, viros ad coitum palam & coram omnibus invitant, rem veneream proprio & vernaculo nomine passim inculcantes.

Quòd ad prognosin attinet: Morbus iste curabilis est, si maturè medela adhibeatur. Si verò diutiùs perseveraverit, & firmas radices egerit, in veram maniam degenerat.

Magna salùti spes est, quando longiora incipiunt esse intervalla, aut quando corpus emaciatum instaurari incipit & commemoratio rei venereæ, coram illis facta, eas non ampliùs multum afficit & perturbat.

Curatio hujus affectus ob dirigenda est, ut calida intemperies tum viscerum, tum uteri præsertim, tum sanguinis, & seminis corrigatur, & humores acres ac materia seminalis evacuentur: Quod quidem sequentibus remediis perfici poterit.

Ac primùm phlebotomia, pluries repetita, quantum vires ferre possunt celebranda est; ut tota humorum massa, & ipse uterus refrigerentur, & sanguis fervidus ab uteri venis revellatur.

Si verò mensium suppressio adfuerit, tundendæ postmodum erunt venæ inferiores, ut cursus ille naturalis humorum concitetur.

At si versus hæmorrhoidales venas sanguis pergere videatur, quod ex tumore & rubore illarum dignoscitur; admotis hirudinibus, aperiendæ sunt.

Postmodum purgatio instituenda est, ex benignioribus compositæ, bilem, aut melancholiam educentibus, prout alteruter humor redundaverit.

Purgationi succedent julepi præparantes humorem peccantem, refrigerantes scilicet, & leviter aperientes, per triduum usurpandi.

Mox purgans validius exhibendum erit, ad humores illos penitùs infixos evellendos. Cui usui conferre poterunt illa medicamenta purgantia, quæ in maniæ curatione fuere descripta, quæ per intervalla erunt repetenda.

Iterata purgatione, ad uterum & universum corpus refrigerandum, humoriſque fervorem temperandum; sequens balneum erit utilissimum; idque pluries in morbi decursu erit repetendum.

℞. Fol. lactucæ, salicis, nymphææ, vitis, portulacæ, umbilici veneris, an. fasc. i. flor. violar. nymphææ, & rosar. an. M. ii. Coquantur omnia pro balneo, quod ingrediatur ægra tepidè, sine sudore, bis in die, longe à passu.

Quia verò balneum integrum tam facile ad multos dies continuari nequit; saltem semicupium ex prædicti decocti portione, imo verò ex aqua simplici paratum frequenter iterandum est, & valde tepidè administrandum: summa etenim hujusce curationis in eo consistit, ut uterus valde refrigeretur. Quod confirmatur insigni experimento, ab Harvæo proposito, in tractatu de partu nobilis fœminæ, à furore & melancholia uterina, ultra decennium deliran-tis, cui postquam omnia frustra tentata essent, contigit uteri prolapsus, qui non fuit repositus, donec à frigore externo illius intemperies deferbuisset. Successit res ex sententia, brevique plānè convaluit, atque uterus demum loco suo restitutus est.

Ad ulteriorem corporis refrigerationem, serum lactis, per multos dies exhibitum, convenire poterit.

Denique ea omnia, quæ ad maniam & affectionem hypochondriacam proposita sunt, in hoc affectu etiam conferre poterunt, prout bilis, aut melancholia illi dederit originem.

Quibus omnibus addi possunt quæ proprietate specifica semen extinguere ac refrigerare valent, in quorum numero sequentia recenseri debent,

℞. Fol. nymphææ salicis, viticis, ana M. iv. fol. lactucæ, portulacæ, umbilici veneris, ana M. i. sem. quatuor fricæ, portulacæ, umbilici veneris, ana M. i. sem. quatuor frigid. major. lactucæ & papav. albi, ana ʒ. ß. anethi ʒ. ii. flor. nymphææ & violatum, ana M. i. Contundentur omnia recentia, & irrorentur succo limon. & destillentur in B. M. ac singulis aquæ libris addatur camphoræ ʒ. i. Capiat ʒ. i. frequenter.

Vel ex prædictis simplicibus, vel eorum nonnullis potest fieri decoctio, & saccharo dulcorari ad plures doses, addendo camphoræ parum.

Vel fiat emulsio ex sem. frig. major. lactucæ, & papav. albi extracta cum aquis nymphææ, lactucæ, & salicis; cum syrupo violaceo.

Opiata in hunc modum præscribi poterit.

℞. Conservæ flor. nymphææ, violar. & viticis, seu agni casti, ana ʒ. ß. conservæ rosar. ʒ. sem. caudicum lactucæ condit. ʒ. i. coralli & smaragdi præpar. an. ʒ. i. Cum syrupo violac. & nymphææ, fiat opiata.

In summa delirii vehementia somnum conciliantia utilissima sunt, tam interna, quàm externa, prout in phrenitidis & maniæ curatione descripta sunt.

In toto morbi decursu, clysteres refrigerantes & blandè purgantes usurpandi sunt, cavendo ab acrioribus & vehementer purgantibus, quæ materiam in utero, aut in ejus vasis contentam exagitant, unde symptomata exacerbari solent.

Injectiones etiam fieri possunt in uterum ex decoctis herbarum, pro balneo aliisque remediis præscriptarum, quibus utiliter sal Saturni addi poterit.

Clysteres frequentes ex oxycrato ad hoc quoque conferre poterunt.

Exteriùs etiam linimenta refrigerantia, lumbis, pubi, & perinæo admovenda sunt, ex ol. nymphææ, unguento rosac. vel albo refrigerante, cum succis solani, hyoscyami, nymphææ dissolutis, addendo parùm camphoræ.

Tum lamina plumbea perforata supra renes continuò gestanda.

Ratione causæ conjunctæ, quandoquidem seminis illius acrioris & corrupti evacuatio morbum solvere potest; optimè consultum foret, in morbi principio, antequam delìria sint valdè conspicua, aut in eorum intervallo, si satis dilucidum extiterit, hujusmodi virgines viro juveni ac valido jungere: Sic enim satiato utero, & effusa materiâ, quæ in vasis illius continetur, eas curari contingit.

Si verò non ita facilè nuptiæ celebrari valeant, aut vitæ conditio id minimè patiatur; consulunt nonnulli, ut à perita obstetrice fiant frictiones & contrectationes partium genitalium, quarum ope excernere possunt magnam istius seminis copiam. Sed quia illud nefas est, sufficiet, dum ægra est in balneo, perfricare leniter longè à pudendis uteri partes, ut aquæ tepore illo attemperentur, & madore laxiores fiant, discutiaturque sua sponte seminale excrementum, ita ut manus nihil aliud præstet, quàm levem aquæ subingressum ad penitiores uteri partes, quòd tantùm aqua operetur, quantum aliud auxilium ex iis, quæ adversùs semen pugnant.

Ad eundem usum pessaria componi poterunt ex foliis mercurialis contusis, cum pauca myrrha, aut pulvere aristolochiæ. Quæ supponi debent, dum ægra est in balneo, ne nimium incalescat uterus, & post unius horæ spatium auferri. Moxque fiat injectio in vuluam ex sero lactis, vel decocto hordei, cum pauco succo solani, semper vivi, aut cicutæ, quæ in hoc affectu peculiariter commendatur.

Ad semen expurgandum sequens bolus erit utilissimus. ℞. Terebint. Venet. ʒ. iii. agarici trochiscat. Drach. ß. sem. dauci, cannabis, pul. ligni aloës, ana gr. viii. Cum sacch. fiat bolus.

Si affectus perseveret, applicentur cauteria cruribus. Nihil enim præstantius est, quàm materiam ad inferiora per illos fonticulos derivare.

Quòd si lienis tumores & obstructiones supervenerint, ut sæpè fit, illis diligenter erit providendum propriis remediis.

Quia denique in hoc affectu cerebrum & cor graviter afficiuntur, ob vapores ab utero sursum elatos, utrique providendum erit: cerebro quidem frictionibus, ligaturis ad interiora, cucurbitulis supra coxas & inguina frequenter admotis; cordi verò epithematis, tam liquidis quàm solidis, in virium imbecillitate præscriptis.

CAPUT. VI.

De hysterica passione.

DUm semen & sanguis menstruus præter naturam retinentur in mulieribus, putrescunt ac corrumpuntur, necnon malignam & venenatam qualitatem acquirunt: unde vapores maligni elevantur, & ad varias corporis partes deferuntur, propter mirum consensum, quem uterus habet cum omnibus propemodum corporis partibus. Inde verò varia accidunt symptomata, tam diversa ut jure dixerit Democritus *in Epistola ad Hippocratem*, sexcentarum ærumnarum innumerarumque calamitatum autorem esse uterum; & ipse Hippocrates scripserit, *lib. de morbis virginum*, multis & incomprehensibilibus ferè affectionibus premi miserrimas mulieres, Nos illas omnes affectiones hoc capite explicare agredimur, & unico hystericæ passionis nomine comprehendimus, Galenum imitantes, qui *lib. de loc. affect. c.* 5. dicit, hystericam passionem unum quidem nomen esse, varia tamen & innumera accidentia sub se comprehendere. Quamvis neoterici ferè omnes suffocationem hystericam sub titulo hystericæ passionis explicent, symptoma peculiare generis nomine donantes, propterea, quòd omnium frequentissimum & molestissimum esse consuevit. In hoc tamen maximè superflui esse videntur Authores præcipui, qui de morbis mulierum scripserunt, quòd diversis capitibus varios ex utero affectus exponant, nempe hystericam suffocationem, capitis dolores, convulsiones epilepticas, cordis palpitationes, arteriarum in hypochondriis & dorso pulsationes, ventriculi, hepatis & lienis affectus ex utero oriundos, & varios in variis partibus dolores ab eodem conciatos, quòd omnes illi affectus ab iisdem causis oriantur, & iisdem remediis curari debeant, ita ut Authores prædicti in variis capitibus eadem sæpiùs non sine lectorum tædio, repetere cogantur.

Nos igitur, ut breviter & methodicè omnes istos affectus exponamus, operæ pretium ducimus, causas eorum universales præmittere, ut deinceps sigillatim ostendamus, quomodo illi affectus ab his causis oriantur.

Diximus itaque ab initio, duas causas præcipuas horum omnium affectuum esse, semen muliebre, & sanguinem menstruum, dum præter naturam retinentur, & corrumpuntur, malignamque ac venenatam qualitatem acquirunt, ex quibus maligni vapores elevantur, variasque partes afficiunt. Cui doctrinæ generatim propositæ, duo alia maximi momenti adjungenda sunt, quorum primum est, non solum semen & sanguinem menstruum hystericas affectiones producere, sed etiam varios humores excrementitios, in uterum confluentes, qui diuturnâ morâ putrescunt, & tetros vapores emittunt. Hujus rei fidem faciunt verulæ non paucæ, quæ sanguine menstruo & semine destitutæ, hystericis tamen affectibus sunt plurimum obnoxiæ. Alterum est, quòd non solum vapores, ex prædictis substantiis elevati, hystericos affectus producant, sed etiam isti humores, qui liberum exitum non invenientes per vias uteri (ad quem, veluti sentinam, natura humores superfluos deponit,) ob suppressionem mensium, vel fluoris uterini, ad partes superiores regurgitent, eàsque inficiant prava illa qualitate, quam in vasis uteri, diuturniori morâ, aut per contagium seminis aut menstrui corrupti contraxerunt.

His ita constitutis, videndum est, quomodo hysterici affectus à prædictis causis excitentur, à suffocatione incipiendo, quæ omnium præcipua & magis frequens hujusmodi mulierculârum affectio esse solet, multisque aliis, iisque gravissimis, plerumque stipatur symptomatis. Nam præter læsam respirationem, quæ interdum etiam aboletur, totius corporis refrigeratio locis & pulsûs interceptio, imò interdũ motus & sensus abolitio contingit, ut ægræ quasi

mortuæ

mortuæ jaceant, & quædam pro mortuis habitæ, sepulturæ destinatæ fuerint, cùm tamen postea revixerint.

Invadit autem hoc malùm per paroxysmos, qui nunc frequentiùs, nunc rariùs redeunt, nunc breviore, nunc longiore tempore durant, pro materiæ copia, quæ nunc citius, nunc tardiùs colligitur, nunc etiam citiùs, nunc tardiùs discutitur. Habent enim ejusmodi causæ in corpore humano sua digestionis & exaltationis tempora, quæ ubi attigerunt, subitò & quasi in momento ad agendum erumpunt. Imò verò collecti anteà in corpore hujusmodi humores, in corpore aliquandiu latere possunt, donec, à causâ aliquâ interna vel externa commoti, venarum auram in alias partes effundant. Frequentissimæ autem & notissimæ causæ hujusmodi commotionem & agitationem efficientes, sunt res odoratæ, naribus admotæ, vel alimenta dulcia assumpta, à quibus promptissimè mulieres, affectibus hystericis obnoxiæ, paroxysmum incurrunt: quod etiam non rarò præstant ita vehemens, terror, aliàque animi pathemata graviora.

Varii autem sunt hujus affectionis gradus, pro varia materiæ morbificæ copia & malignitate. Aliquando enim suffocatio & respirationis læsio levis est, & citò solvitur, aliquando gravis, ut omninò auferatur, & alias affectiones hystericas, ut vomitum, deliria, convulsiones, syncopem adjunctas habeat.

Communiter tamen ex semine corrupto graviora excitantur symptomata, quàm ex sanguine menstruo, aut aliis humoribus corruptis. Quantò enim semen, propriam servans naturam, essentiæ suæ bonitate menstruum superat; tantò etiam, ex superveniente corruptione, in majorem & deteriorem venenositatem degenerat.

Aliæ etiam hujus suffocationis hystericæ differentiæ adnotandæ sunt; quòd nimirum aliquando mulieres hystericæ magnam respirationis difficultatem patiantur; aliàs sese strangulari dicant, quasi fauces illis funè constringerentur; alias verò respiratio maximè imminuatur aut aboleatur, sine ulla molestia aut suffocationis sensu. Cujus diversitatis ratio indepetenda est, quod simplex suffocatio & respiratio difficilis pendet à flatuum copia, qui interdum magnâ copiâ cumulantur in mulieribus hystericis, præsertim, quando hysterica passio hypochondriacæ juncta est, qui quidem flatus diaphragma & pulmonem comprimunt, ut in asthmate flatulento contingit. Sensus verò strangulationis, in quo potissimùm fauces constringi videntur, à peculiari auræ venenatæ indole depẽdeat: quemadmodum alia venena reperiuntur in macrocosmo, quæ hanc fauces constringendi & strangulationem efficiendi vim obtinent, ut de quadam fungorum specie notum est. Varias autem esse venenatas illas qualitates, quæ in hystericis mulieribus generantur, satis innuit Galen. 6. *de loc. aff. cap.* 5. dum hujus vaporis malignitatem torpedinis veneno, phalangi morsui, & ictui scorpionis comparat: quæ venena, etsi mole sint exigua, viribus tamen maxima, in corpus humanum recepta, exiguo temporis spatio illud gravissimè afficiunt; & vehementissima symptomata inducunt. Imminuta verò aut abolita respiratio sit, ab iisdem vaporibus, narcoticâ quadam vi præditis; qui cordi maximè & spiritibus vitalibus adversi, actionem eorum impediunt, unde sequitur totius corporis refrigeratio ex defectu spiritus influentis, & respirationis cessatio deficiente usu. Cùm enim respiratio ad cordis refrigerium necessaria sit: dum ab aurâ istâ venenatâ cor impensè refrigeratur; non indiget illo refrigerio, sibi per respirationem communicato, & ita cessat respiratio, cessante usu. Dicere etiam possumus, auram illam venenatam & narcoticam cerebrum impetere, & spirituum animalium influxum impedire, unde motus diaphragmatis & musculorum respirationi inservientium, impeditur. Adde quòd destructo spiritu vitali, animalem etiam destrui necesse sit, qui ex eo generatur.

Dubium solvit Galenus *loco citato*, ex eo deductũ, quod passim circumfertur: hominem vivere non posse sine respiratione, atque adeò mulieres hystericas respirationis abolitionem pati nullo modo posse. Dicit enim, ex summa cordis refrigeratione tolli respirationis necessitatem, quæ si urgente corde impediretur, promptus sequeretur interitus, sed exiguum calorem, qui adhuc supersit in corde, sola transpiratione foveri, quemadmodum animalia, in latibulis per hyemem degentia, solâ transpiratione vivunt, quia frigidissima sunt, & exiguum habent calorem, qui respiratione non indiget.

Præter causam suprà commemoratam hystericæ suffocationis, nempè vaporem malignum & venenatum, quidam aliam addunt, scilicet uteri ascensum ad partes superiores, quo ventriculus ac diaphragma comprimuntur, & inde non solùm suffocatio hysterica, sed etiam alia symptomata emergunt. Hunc uteri ascensum proposuit Hippocrates *lib. de natura muliebri*, his verbis, *Conversi uteri impetunt hepar, & ad præcordia irruunt, sursum enim ad humiditatem feruntur, á labore nimium resiccati. Hepar autem gratiosi humoris fons est.* Fernelius verò *l. 9. pathologiæ, c. 16.* hunc uteri ascensum se frequenter tactu deprehendisse affirmat, eumq; instar globi cujusdam in ventriculum elatum ac graviter opprimentem, unde sæpè manu depressus est, manifesteque in propriam sedem propulsus. Idem testatur Eustachius Rudius *lib. 2. Practicæ cap. 51.* se nimirùm propriis manibus uterum ipsum usque ad umbilicum, & nonnunquam supra ipsum elevatum contrectavisse, & in propriam sedem paulatim propellendo deduxisse. Galenus verò 6. *de loc. aff. cap.* 5. hanc sententiam oppugnat, docetque, etsi uterus aliquo modo moveri possit atque ascendere, id tamen perexiguum esse: neque fieri ullo modo posse, ut uterus usque ad ventriculum ascendat, tantùm abest, ut illum prætercundo, ad septum transversum pertingere possit. Ratio firmissima ex Anatome petitur. Siquidem uterus quatuor, validissimus ligamentis in sua sede ita firmatur, ut sursùm tanto spatio attolli minimè valeat. Ad hanc tamen respondent hujus opinionis defensores, in procidentia uteri ligamenta illius ita laxari, ut extra pudenda prodire soleat; atque adeo quantùm descendit ad inferiora: tantùm posse ascendere ad superiora, ligamentis ita relaxatis. Respondemus: uteri procidentiam fieri paulatim, & longissimo tempore; per emollitionem & humectationem ligamentorum, à diuturno humoris pituitosi defluxu excitatam: uteri verò ascensum, quem vocant, fieri in momento, & citissimè restitui ac cessare. Et omninò necessarium foret anteâ relaxata fuisse illa ligamenta, atque adeò uteri prolapsu laborarent omnes mulieres, quæ huic ascensui obnoxiæ essent; quando quidem cessantibus causis, quæ illum ascensum promovere possunt, sponte & proprio pondere uterus ad inferiora prorueret, & continua procidentia laboraret.

Difficilius est respondere autopsiæ à Femelio, Rudio, aliisque propositæ, qui se manu propria uterum percepisse aiunt, globi instar, ad umbilicum, & ulteriùs ascendentem, & compressione ad suum locum propulsum. Ad hoc respondet Sennertus, corpus illud, quod tactu deprehenditur, non ipsum uterum esse; sed testes, & vas illud cæcum quod tuba Fallopiana dicitur, & Fallopio inventore, qui tubæ extremo orificio id comparavit. Cùm enim testes uteri sunt penduli, & corpus tubæ fistulosum, laxum, & vagum, dum semine corrupto & humoribus vitiosis, ac flatibus replentur & turgescunt; per hypogastrium hinc inde moveri, & ad umbilicum usque ascendere possunt. Talem autem tumorem rotundum in testibus & tuba uteri posse contingere, qualis interdum in fœminis deprehenditur, docere potest Riolani observatio in Anthropographia proposita, ubi refert, se in hystericis virginibus testes deprehendisse pugno grandiores, feroso semine turgentes, quin etiam tubam uteri amplificatam & valde dilatatam. Vesalius verò simile quippiam observavit in nobili quadam puella, uteri strangulatu laborante, in qua alter testis instar majusculæ pilæ protuberabat, croceo humore, simùlque gravissimè olente, ac venenosum quid & tetrum spirante refertus, qui humor conterminas sedes tingebat, non secus, ac colon intestinum, quà sub jecore fertur, à cystide fellea luteum reddi cernimus.

Verùm non valde recedit Sennertus à prædictorum sententia. Positò enim, quod ille asserit, testes & tubam uteri dum semine corrupto & humoribus vitiosis, ac flatibus re-

plentur & turgescunt, per hypogastrium hinc inde moveri, & ad umbilicum usque ascendere posse: cùm partes illæ utero sint contiguæ, per hypogastrium, & ad ipsum uterum moveri nequeunt, quin simul uterus moveatur, atque adeo toti utero ex partibus suis integrantibus eique connexis composito, motus iste facile tribui potest. Deinde, si testes & tuba uteri, dum vitiosis humoribus aut flatibus replentur, variè commoveri possunt, quidni etiam uterus, iisdem humoribus aut flatibus refertus, iisdem motibus cieri potest? Convincit quidem ratio Sennerti à Galeno mutuata, uterum quatuor ligamentis constrictum ad diaphragma non posse ascendere, imò ne quidem ad ventriculum; sed ad umbilicum usque proferri posse, ubi Authores prædicti globum illum perceperunt, negandum non est: tum quia ligamenta illa aliquantulum extendi possunt à materia turgente; tum quia uterus, dum inflatur, locum ampliorem occupat, & versus umbilicum percipi potest. Sive igitur totus uterus, sive partes illi annexæ, nimirum testes & tuba uteri sursum moveantur, semper ascensum uteri nominare possumus, doctrinæque Hippocratis adhærere.

Dolor capitis ex utero variis modis contingit: interdum enim totum caput obsidet, aliàs sinciput, aliâs occiput invadit, aliàs circa oculos percipitur, ut è sede sua quasi erupturi videantur.

Fiunt autem isti dolores à prædictis vaporibus acribus & malignis ad caput elevatis, & partes illius membranosas vellicantibus: humores etiam pravi, ab utero translati, hunc dolorem excitare possunt. Sanguis enim vitiosus, ex vasis uteri regurgitans, & præsertim tenuior ac serosior illius portio ad caput usque ascendit, & in membranosas partes effusas, dolores illos procreat, qui dolor interdum pungens & ulcerosus est, ex vaporum aut humorum acrimonia; interdum tensivus, à copia & multitudine, tensionem efficiente; interdum verò pulsatorius, quando vapores aut humores per arterias feruntur, vel quando arteriæ partis alicujus capitis peculiaris sanguine fervido replentur.

Epilepsia ex utero ab iisdem vaporibus acribus & malignis excitatur, qui cùm insignem acrimoniam atque malignitatem adepti sunt, partes nervosas vehementiùs & acerbiùs feriunt; unde fit, ut illæ contrahantur, & ad exclusionem rei noxiæ motibus convulsivis agitentur.

Palpitatio cordis ab iisdem vaporibus sæpè contingit ex utero ad cor elevatis, illiusque facultatem expultricem irritantibus.

In arteriis etiam dorsi & hypochondriorum pulsatio contingit, ex sanguine fervido, ex utero in illas arterias translato, easque distendente, unde pulsatio major fit, quæ partes vicinas feriens, pulsationis sensum in iis inducit. Fiunt tamen interdum hujusmodi pulsationes in melancholia hypochondriaca, quæ in horum affectuum diagnosi erunt distinguendæ.

Varii etiam in ventriculo, hepate, & liene affectus oriuntur ex utero. Ventriculi læsiones dejectam appetentiam, vel eandem intensiorem, vel ad absurda propensam, vel singultus, vomitus, aut ructus, aut cardialgiam excitant. Quæ omnia symptomata à prædictis vaporibus, in ventriculum transmissis, per arterias hypogastricas & cœliacas, vel alios cæcos ductus excitantur. Varia autem illa symptomata vapores isti inducunt, pro diversa eorum natura, diversoque putredinis & malignitatis gradu. Prout enim calidi sunt, inappetentiam & sitim excitant. Si verò frigidi fuerint, coctionem lædunt. Absurdorum verò appetentia & maligna humorum & vaporum qualitate dependet, ut in pica à nobis ostensum est: ac pro diversa malignitatis specie fit, ut appetitus magis ad hanc, quàm ad illam rem feratur, ut aliæ carbones, aliæ gypsum, salem, cinnamomum, aliaque absurda appetant. Ex certa etiam malignitatis specie dependet quorumdam eduliorum peculiaris aversio, & quod mirabilius est, in quibusdam apparuit potus omnimoda aversio: sicut narrat Ludovicus Mercatus de illustri quadam muliere, potum omnino aversante, & de alia, quæ licèt potum sibi porrigi expeteret, cum tamen vomitu rejiciebat, simulque gravibus aliis symptomatis vexabatur. Ubi conjicere licet, humores pravos in ea muliere malignitatem fuisse adeptos, illi consimilem quæ in hydrophobia generari solet. Negandum tamen non est, partium diversitatem, ad quas humores illi & vapores maligni deferuntur, non parum conferre ad symptomatum varietatem efficiendam. Si enim ad os ventriculi ferantur, appetentiam lædunt & cardialgiam inducunt. Si in ventriculi cavitatem effundantur, ructus & vomitus excitant. Si ventriculi tunicis hæreant, nauseam perpetuam inducunt. Si acrimoniâ insigni præditi sint, singultum aut dolores efficiunt; qui etiam dolores à copia gravante ac distendente exoriri possunt.

Hepatis læsiones ex sanguine menstruo retento, & per venas ad eam partem refluente, facilè generantur, hinc morbus virgineus à sanguineo pravo ab utero in hepar, & ab hepate in totum corpus effuso generantur. Hinc tumores, febres aliique affectus quamplurimi in toto corpore variisque partibus oriuntur, cum omnes ab hepate nutrimentum capiant.

Si verò sanguis ille vitiosus ab utero in lienem refluat, tumores, obstructiones, & affectiones melancholicæ atque hypochondriacæ excitari solent.

Ac denique mulieres varios in lumbis, cruribus, aliisque partibus dolores patiuntur, ex vitiosis humoribus atque vaporibus, ab utero ad eas translatis. Quæ omnia symptomata, ex utero oriunda ab aliis naturæ consimilis: aliunde provenientibus, ab aliis causis productis, sequenti diagnosi distinguentur.

Primò igitur diagnosis hystericæ suffocationis ab iis, quæ suprà relata sunt, majori parte desumi potest. Apparent enim in ea symptomata enumerata, non omnia quidem in omnibus; sed quædam in his, alia in illis, variâ causarum dispositione. Illa autem symptomata sunt læsa respiratio, in qua nonnunquam strangulari videntur, aliàs verò respiratio imminuitur, aut aboletur, sine ulla molestia aut suffocationis sensu; totius corporis refrigeratio; vocis & pulsus interceptio, interdum etiam motus & sensus abolitio: interdum deliria, convulsiones, syncope, vomitus & singultus prædictis sociantur.

Verùm ad clariorem diagnosin signa priùs proponenda sunt, quæ affectum imminentem indicant: qualia sunt, murmur abdominis cùm ructu vel nausea, lassitudines, oscitationes & pandiculationes, à materia flatulenta, quæ ab utero in varias partes elevari incipit; tristis aspectus & pallor faciei, à retractione caloris nativi versus suos fontes excitatus.

Ingravescente affectu sensus strangulationis urgere incipit, quasi ex grandiori bolo devorato, quem in faucibus se habere putant. Postmodum respiratio intercipitur, & suffocatio augetur. Ac tandem actiones omnes vitales & animales depravantur, imminuuntur, vel abolentur. Hinc deliria, convulsiones, aliàque symptomata gravia. In quibusdam uterus sensibiliter agitatur, & quasi conglobatur & in variis abdominis partibus globi instar percipitur. Declinante verò affectu, seu paroxysmo hysterico, humor quidam è locis muliebribus effluit, intestina obmurmurant, oculi attolluntur, genæ rubore suffunduntur, actiones animales restituuntur, corpus incalescit, suspiria profunda emittuntur, sicque ægra sensim restituitur.

Ex signis propositis affectio hysterica à cognatis & consimilibus affectibus, putà syncope, apoplexiâ & epilepsiâ facilè distinguitur. Differentia tamē, quæ inter illos affectus intercedit, peculiariter annotanda est.

Ac primùm tribus signis generalibus conjicere possumus symptomata quæ hystericæ passioni & prædictis affectibus sunt communia, ab utero dependere potiùs, quàm à primario cordis aut cerebri vitio. Quorum primum est, quòd si ægra hystericis affectionibus sit obnoxia, & prædicta symptomata pati non rarò consueverit, dum illa de novo adveniunt, de alio affectu cogitandum non sit. Secundum est, quòd mulieres, dum symptomata illa pati incipiunt, de utero malè affecto conqueratur. Tertium est, quod hystericæ mulieres fætidis, naribus admotis, & suaveolentibus, in pudenda immissis, magnum levamen percipiant, quod in aliis affectibus non contingit.

Peculiariter verò à syncope distinguitur hysterica affectio

fectio, quòd in illa respiratio & pulsus omninò amittantur; in hac verò aliquantulum remaneant, licét valdé imminutè; donec ad extremum periculum pervenerint. Secundò, syncope promptiùs invadit, & quasi derepente corripit ægrotantem. At in hysterico affectu signa evidentia procedunt futuræ accessionis. Tertiò, pallor faciei major est in syncope, minor autem in hysterica suffocatione. Imò verò, nonnullæ mulieres hystericæ in paroxysmo faciem habent rubicundam, & tunc hoc solo signo affectus certissimè distinguitur. Quartò, in syncope utplurimùm sudores frigidi & diaphoretici apparent, qui in suffocatione hysterica non reperiuntur. Quintô syncope brevior est, & citò ad salutem, vel ad mortem terminatur, hysterica verò suffocatio diuturnior est ad diem unum, vel plures interdum perseverat. Hoc tamen advertendum est, syncopem cum hysterico affectu aliquando complicari, quando nimirùm cor graviùs afficitur, vel vires admodum debilitatæ sunt ex diuturniori affectu; & tunc mixta esse possunt utriusque affectus symptomata.

Ab apoplexia distinguitur suffocatio uterina: primò quòd in hac parte non sint ita resolutæ, neque sensus tactus omnino abolitus sit, ut in apoplexia, sed si pungantur, aut pili avellantur, manu sufficienter indicant, se dolorem sentire. Secundò, in apoplecticis stertor perpetuò apparet: in hoc uteri affectu minimè. Tertiò, hystericæ mulieres post accessionem, meminerunt eorum quæ dicta, aut facta sunt, quod in apoplexia non contingit.

Ab epilepsia distinguitur: Primò, quòd convulsivi motus non perpetuò conjuncti sint cum hysterica suffocatione, nec, ubi adsunt ita universales sint, ut in epilepsia, sed unum vel alterum tantùm membrum concutiant. Secundò, pulsus in epilepticis major est etiam, quàm in statu naturali: in hystericis verò contrario modo se habet. Tertiò, in epilepsia spuma circa os apparet, in hoc verò affectu minimè. Quartò, epileptici non meminerunt eorum, quæ circa ipsos facta sunt; quod in hystericis fieri dictum est. Quintò, hystericæ mulieres in fine paroxysmi ut dormientes excitantur, cum murmure ventris inferioris, quasi utero quiescente, & in suam sedem redeunte, & interdum magna humoris copia per uterum effluente, quæ in epilepticis non contingunt.

Oportet etiam inquirere, quomodo hystericæ mulieres à mortuis distinguantur, cùm plurimis historiis proditum sit nonnullas pro mortuis habitas, & sepulturæ destinatas aut sepultas fuisse. Id quidem Authores variis modis explorant. Vel enim lanam carptam aut plumas leviores ori admovent, quæ si non moventur, ægram pro mortua habent, vel speculum tersum ori apponunt, quod halitu emisso infici debet, si ægra vel tantillùm spiret: vel cyathum aqua plenum pectori imponunt, & si aqua nullo modo moveatur ægram pro mortua habent. Hæc signa utplurimum locum habent; sed perpetua non sunt, nec omnimodam certitudinem præ se ferunt, cùm antea dictum sit, quasdam mulieres hystericas solâ transpiratione vivere, instar animalium, in latibulis degentium hyemis tempore, & omnino abolitam in iis esse respirationem. Quod licèt rarissimè contingat, cautio tamen illa observatione digna est, ne mulieres affectu hysterico defunctæ, ante tertium diem sepeliantur, aut saltem, donec fœtere incipiant.

Signa causarum etiam proponenda sunt, quæ ternario numero fuere comprehensæ, illæ sunt semen retentum & corruptum: sanguis menstruus, item retentus & corruptus & cacochymia in uteris vasis aut cavitate contenta.

Si à semine retento vel corrupto hic affectus oriatur aderunt, vel præcesserunt omnes causæ; quæ illud augere, coacervare, & corrumpere in vasis poterunt, ut florens ætas, Veneri matura, ut illi priùs assueta, quàm postmodum intermiserit, temperamentum sanguineum, vita otiosa, & voluptatibus dedita: victus lautus & opiparus, tum usus ciborum facilè corruptibilium. In his si contingat hysterica passio, menstruis commodè fluentibus, concludendum erit, à retento semine dependere.

Si à sanguine menstruo retento & corrupto affectio hysterica dependeat; illius suppressio, aut imminutio aderit, atque insufficiens expurgatio, muliere interim sufficiente coitu utente. Et suppressionem illam quædam symptomata sequentur, ut melancholia, iracundia, torpor, somnolentia, capitis dolor, mammarum inflatio, gravitas lumborum, & crurum.

A cacochymia verò exoriri affectum uterinum ostenditur, si menstruis commodè fluentibus, cum sufficienti Veneris exercitio hic affectus contingat, & mulier senio vicina sit aut valdè cacochyma, vel aliquo alio uteri affectu laboret.

Aliorum verò symptomatum, ex utero provenientium, & supra descriptorum diagnosis paucis proponenda est,

Dolor capitis ex utero proveniens, cognoscitur ex eo, quòd menses non debitè procedant, dolor præcipuè infestet, vel augeatur, inflante vel apparente fluxu menstruorum & uterus non rectè se habeat. Distinguere etiam possumus, an vapor vel humor hunc affectum excitet? Si enim dolor gravativus non sit, & per intervalla recurrat, à vapore fieri certum erit. Si verò continuus sit, cum gravitate conjunctus, humorem in parte contentum indicabit: qui si biliosus fuerit, dolor mordax, pungens, & acutus: si pituitosus, torporem inducet: melancholicus, tristitiam.

Cordis palpitationem, & arteriarum in hypochondriis & dorso pulsationes, ventriculi, hepatis, & lienis affectus, tùm etiam dolores varios, ex utero provenire conjiciendum erit, si alia uteri affecti signa, & symptomata suprà enumerata simul adfuerint. Tum etiam, si graveolentia naribus, & suaveolentia pudendis admovendo, quodam modo mitescant.

Quoad prognosin attinet. Rarò hic affectus interficit ægrotantes, sed valdè chronicus esse consuevit. Aliquando tamen propter syncopem supervenientem, aut insignem convulsionem, vitæ periculum ægrotantes incurrunt. Tum etiam si affectus sæpius repetat & difficilè solvatur, periculum est, ne respiratione toties læsâ, calor nativus suffocetur & vita deficiat.

Illa passio hysterica est deterior, in qua plures partes in consensum trahuntur: cum etiam illa, quæ à semine corrupto exoritur, vel diuturnâ suppressione mensium.

In senioribus vix curatur hic affectus, propter insignem cacochymiam, quâ se scatere solent. In juvenibus plerumque cessat, quando parere incipiunt.

In prægnantibus & puerperis periculosum est malum. In illis quidem propter metum aborsûs in his verò, ob virium post partum imbecillitatem.

Sternutatio hystericæ mulieri superveniens, bona, Robur enim significat cerebri: & illo motu maligni vapores cerebrum obsidentes, discutiuntur: tum humores vitiosi, in utero contenti evacuantur.

Curatio hysterici affectus duplex instituenda est: una in paroxysmo altera extra paroxysmum. In paroxysmo vapores illum efficientes discutiendi & revellendi: humores in utero contenti, unde vapores illi elevantur, evacuandi, & uterus ad propriam sedem, quando ad ea dimovitur, ut sæpè fit, juxta doctrinam Hippocratis reducendus. Quæ omnia sequentibus remediis impleri possunt.

Primô itaque ægra in lecto ita collocanda est, ut cervicem & scapulas acclives & elatas habeat. Inguina verò, & femora declivia; ita enim uterus faciliùs reducitur.

Postea verò fieri debent ligaturæ dolorificæ partibus inferioribus, tum etiam frictiones celebrandæ earumdem partium: nec non cucurbitulæ coxis admovendæ. Tum etiam cucurbitula magna, pectini admota, multum prodest: Cavendo tamen, ne suprà umbilicum applicetur: quod multi imperitè faciunt, sic enim uterus sursum retrahitur, ubi convulsiones adsunt, vel animi deliquia, frictiones asperæ conveniunt in plantis pedum, etiam cum sale & aceto; tum etiam avulsiones pilorum capitis & pudendorum, contorsiones digitorum, inclamationes altâ voce, & alia hujusmodi.

Utile etiam, plantis pedum admovere cataplasma epispasticum in hunc modum compositum.

℞. Fol. artemis. matricar, rutæ, ana M. j. salviæ M. sem. stercor. columb. pulver. ʒ. iij. saponis nigri Unc. j. ß. succini, thuris, mastiches pulverat. an. ʒ. j. ß. succi rutæ, & oxycrat. q. s. Fiat cataplasma.

Eodem tempore fœtida & graveolentia naribus admoventur, ut plumæ perdicum combustæ, vetera coria usta, & sulphur accensum; oleum gagatinum, pomum ex assâ fœtidâ, castoreo, galbano, rutâ: malaxatis cum syrupo artemisiæ, velaceto; serta ex ruta, tanaceto, absinthio. Ab iis tamen, quæ ex jam dictis fortiora sunt, abstinendum, si fœmina epileptica fuerit, quia ab iis cerebrum offensum agitatur, unde humores in illius ventriculos præcipitantur ac symptomata ingravescunt.

Fumus tabaci, ori & naribus ægrotantis insufflatus, eam à paroxysmo citissimè liberat.

Contrà verò suaveolentia utero admovenda, ut moschi aut zibetæ grana aliquot, cotone involuta.

Naribus pulvis sequens insufflletur.

℞. Piperis albi, sinapi, pyrethri, castorei, an ℈. j. Fiat pulvis tenuissimus.

Si mulier valdè summo sepulta videatur; proritetur sternutamentum (juxta *Aph.* Hip. 35. *sect.* 5. *Mulieri, quæ hysterici molestatur aut difficulter parit, supervenies sternutatio, bonum.*) Quod quidem etiam à prædicto pulvere non rarò proritatur. Sin minùs; tantillum hellebori albi, aut euphorbi correcti adjiciatur.

Naribus quoque oleum succini, vel etiam gagatinum illiniri poterit.

At verò clysteres laxantes & carminantes præ cæteris remediis conferunt, ad discutiendos vapores tetros paroxysmum producentes, quorum formula talis esse poterit.

℞. Fol. mercurial. pariet artemisiæ, pulegii, rutæ, calamenti, ana M. j. Sem. carvi, cumini, & baccarum lauri, ana ʒ. ii. Coquantur ad ℔. i. ß. In colat. dissolve hieræ picræ, & bened. laxat. an ʒ. vi. olei rutacei ʒ. ijj. camphoræ. ℈. ß. Misce, fiat clyster.

Si primus clyster non sufficiat; iterandus erit ex eodem, aut simili decocto, dissolvendo diaphœnici ʒ. x. terebinthinæ, vitello ovi dissolutæ ʒ. j. cum oleo prædicto, camphoræ in oleo nenuph. solutæ ℈. sem.

Ac denique perseverante affectu, tertius mèrè hystericus & discutiens, non autem purgans injiciendus est, qui valdè efficax ita componi poterit.

℞. Olei rutac. ʒ. iv. aquæ vitæ ʒ. i. vini generosi quartaria ijj. galban. ʒ. ij. Misce, fiat clyster, qui injiciatur, præmisso clystere laxante.

Clyster ex oxycrato hystericum paroxismum statim cohibet; vapores illum efficientes comprimendo & coagulando.

Idem præstat oxycrati ejusdem cyathus, ore assumptus.

Consulunt etiam Authores ventrem supra umbilicum fascia fortiter alligare, ut reducatur uterus, & vaporum ascensus prohibeatur.

De venæ sectione est magna dubitatio, utrum scilicet in ipso paroxysmo conveniat; Cùm enim tum ingens adsit virium dejectio, & aliquando de vita dubitatio, & refrigeratio totius corporis, à malignis vaporibus cor & cerebrum infestantibus, qui nullo modo per venæ sectionem excludi possunt: non est dubium, quin ex usu illius, accessionis tempore, maximum immineat periculum. Huic sententiæ adstipulantur Varandæus & Sennertus. Contra verò Mercatus & Rodericus à Castro statuunt, in talo venam esse aperiendam, quando effectus producitur à sanguinis menstrui copia, atque retentione: & nullo alio remedio vires onere pressas, vias nimia redundantia obcœcatas, & suffocationis periculum, levari posse. Siquidem in hoc casu neque fœtida, neque odorata, neque cucurbitulæ ægram à paroxysmo suscitare solent. Philippus Hœchstetterus *observationum parte secundâ*, nonnullis historiis ostendit venæ sectionem in pede plurimùm profuisse. Ita ut virgo quædam monialis, quæ aphona & convulsa per biduum fuerat, post duas horas à venæ sectione fari cœperit, comedere, ac biberet. Existimamus nos, venæ sectionem posse celebrari, si pulsus fuerit validus, & manifestæ plenitudinis notæ appareant. Si verò pulsus languidus appareat; esse abstinendum, & intervallum esse expectandum, in quo tutiùs sanguis detrahi possit.

Emplastra utiliter sub umbilico admoveri solent, ex massa emplastri ceronei composita, quod emollit & discutit, atque melius est emplastro pro matrice vulgari; quod aliquantulum adstringit; & sic vapores & humores malignos retinere potest. Fiunt etiam emplastra ex galbano & assa fœtida, vel ex gummi caragna & tacamacha, vel solis vel admixtis quibusdam aromatis. Exempli gratia.

℞. Gummi caragnæ ʒ. sem. pulv. nucis mosch. & caryophyl. an ʒ. ß. olei succini gutt. iv. terebinth. ʒ. j. Fiat empl. Hujusmodi emplastra ad formam scuti fieri debent, & in parte acuta, aquæ ad vulvam vergere debet, apponenda gr. aliquot moschi, vel zibetæ, ut gratum odorem utero inspirent, ipsumque retrahant, Moschi. g. ijj. excipiantur cotune, pauco oleo humectato, & intrudantur in foramen umbilici. Deinde admoveatur emplastrum parvum ex galbano liquato. Hoc quædam mulieres pro secreto utuntur.

Vel camphoræ g. jv. dissolv. in ol. amyg. dulc. & umbilico indantur, admoto desuper emplastro diapalmæ.

Si flatuum copia affectum fovere videatur; convenient fotus & semicupia, ex decocto fol. rutæ, artemisiæ, thymi & calamenti, sem. fœniculi, anisi, cumini, baccarum lauri, flor. chamæm. anethi & similium.

Sacculi etiam parari poterunt, quibus includuntur cuminum, anisum, semen dauci, fel. ruta, furfur, & bene calidi applicentur, ac sæpe iterentur. Vel

℞. Olei rutacei ʒ. jv. spiritus terebinth. ʒ. ß. Misce, immergatur panis recenter, è furno extractus, & umbilico applicetur.

Inunctiones quoque ventris inferioris, & totius uteri regionis, pectinis, & lumborum, non erunt inutiles: eò quòd vias dilatent, vapores attenuent & discutiant, Eæque parabuntur ex oleo nardino, de spica, anethino, sesamino, de croco, & lilior. & amygdal. dulcium.

Maximè commendant Authores suffitum ex verrucis, quæ tibiis equorum adnascuntur: quæ in calente furno exsiccentur, & in pulverem reddigantur, ac naribus suffumigium fiat, tanquam præsentaneo remedio, & magnâ adstantium admiratione. Solent mulieres ferè in instanti à paroxysmo liberari.

Si à semine retento affectus oriatur; nihil coitu conducibilius est, cùm mulier fuerit excitata, si viro conjuncta sit.

In coitûs penuria multi consulunt pudendorum confritionem atque titillationem ab obstetrice factam, immissis digitis in uteri cervicem, oleis aromaticis perunctis. Verùm, cùm id sine scelere fieri nequeat, à Medico Christiano nunquam est præscribendum.

Ad vapores istos malignos, paroxysmum hystericum producentes, discutiendos, multa per os exhiberi solent, è quorum numero sunt theriaca vetus, ad ʒ. j. exhibita cum aqua artemisiæ, pulegii, melissæ, trochisci de myrrha ad ℈. ij. vel ol. succini ad gut. v. vel sex cum iisdem liquoribus.

Pilulæ in frequenti usu esse consueverunt, quarum præcipuæ ita componi possunt.

℞. Castorei, myrrhæ & assæ fœtidæ, an. ℈. j. fæculæ bryoniæ ℈. ß. sum. rutæ & croci, an. g. vij. Cum syrupo de artemisia fiant pil. xij. Capiat tres vel quatuor: quas si ægra devorare nequeat; dissolventur in aqua artemisiæ.

Ad vehementissimum paroxysmum sequentes utilissimæ sunt, eùmque certò sedare solent.

℞. Assæ fœtidæ ℈. j. castorei g. vj. laudani g. ijj. Fiant pil. tres, vel iv. Capiat statim.

Pilulæ fœtidæ majores, licèt purgantes sint, tamen in paroxysmo utiliter exhibentur ad ʒ. ß. Blandè enim evacuant, nec nisi sedato priùs paroxysmo purgare consueverunt, ita ut ad operationem nullum sit metuendum periculum.

Aquæ etiam multæ exhiberi solent in paroxysmo: nimirùm aqua vitæ, cinamomi, vel theriacalis.

Vel aqua specifica in hunc modum componi poterit.

℞. Rad. zedoar. sem. dauci, rad. levistici, an ʒ. ij. myrrhæ rubræ, castorei, an. ʒ. ß. rad. pœoniæ, ʒ. iv. visci querc. decrescente lunâ collecti ʒ. ijj. Præparatis affunde aquæ matricariæ ℔. jv. sem. Spiritus vini ℔. sem. Digerantur per triduum, posteà distillentur, Dosis cochl. j. per se, vel cum aqua conveniente.

Paratu facilior, & gustui gratior, neque minùs efficax ita componi poterit.

℞. Suc-

℞. Succor. melissæ, borrag. depurator. an. ℔.ii. croci opt. ʒ.i. Infundantur, & destillentur in balneo. Dosis coch. i, cum jusculo. Hæc potiuncula in communi usu habetur.

℞. Aquæ cinam. ʒ. ß. aquæ naphthæ ʒ.iv. castorei g.iv. Misce fiat potio:

Oleum succini, ad gutt. iii. vel iv. exhibitum, cum aqua flor. arantiorum, vel alia specifica, paroxysmum hystericum citissimè discutit.

Potio sequens plurimùm conferre solet, ut in observationibus nostris videre est.

℞. Aquæ artem. ros. & flor. arant. an. ʒ.i. aquæ cinam. ʒ.iii. confect. de hyacintho ʒ. i. pulver. elect. diamarg. frig. ℈. ß. croci g. iv. Fiat potio.

Aqua naph. sola ad ʒ. iii. vel iv. utiliter exhibetur. Sed cum moscho & sang. draconis permixta, miranda præstat, quod testatur Solenander his verbis: *Mulier quædam sævissimis symptomatibus affligebatur, dolore capitis, ructu, cõtractione corporis, dolore inguinis, stridore dentiũ, aliquãdo in terram cadens sine voce, ore clauso, ut aperire non posset; atque ex matricis vitio omnia Remediis multis frustrà factis, superveniens mulier quædam vetula dedit tredecim grana moschi, & totidem sanguinis draconis vulgaris ex* ʒ. vi. *aquæ flor. arantiorum: sanata est, nec unquam in posterum istos dolores passa est. Idem medicamentum in simili casu à me exhibitum semper profuit, exhibitum autem aliquoties.*

Ungula alces ad hunc affectum est etiam utilissima juxta experimentum Appolonii Menabei, *tract. de alce c.* 10. his verbis: *Contra matricis suffocationem unguem alces præsentaneum esse remedium, & ab aliis audivisse, & periculo facto me cognovisse fateor. Nam accersitus, ut medicam manum adhiberem cuidam mulieri, suffocatione oppressæ, data hujus unguis rasura cum radice zedoariæ, aliisque auxiliis ex arte adhibitis, optatum finem cum honore sum consequutus. Cùm præterea intelligerem, eandem sæpe numerò eo ipso morbo tentari, ut partem hujus ungui collo appensam jugiter portaret, injunxi. Quòd cum sedulo fecisset, quamdiu ego interfui, tribus nempe mensibus, ea semper molestiâ caruit, unde mihi multoties gratias egit.*

Camphora accensa & in aquam conjecta, ibique manens, donec extinguatur, præstans est remedium, ad ʒ. i. exhibita, ut & aqua illa pota.

Juli, seu catuli nucis jùglandis, in epistolis à Laurentio Scholtzio collectis, epistola à Thoma Moufero ad Petrum Monavium scriptâ, hoc elogio commendatur. *In uteri strangulatu habeas singulare remedium. Iulos, sive catulos juglandis in pulverem exsiccatos contunde. Dentur ad ℈.iii. cum guttulis duabus olei succini. In eo affectu nihil unquam novi præstantius.*

In forma pulveris duo parari possunt remedia efficacissima, & à nobis pluries experta.

Unum fit ex secundina primi partus in camino exsiccata, & in pulverem redacta. Cujus dosis est ʒ. i. in liquore idoneo, confestim liberat à paroxysmo.

Alterum fit duabus partibus sulphuris, & una nucis moschatæ. Rediguntur in pulverem & ʒ. i. pondere exhibentur.

Pulvis gagates ad ʒ. sem. vel ʒ. i. exhibitus multùm potest.

Pulvis granorum actes seu sambuci Quercetani, cum vini cyatho sumptus ʒ. i. pondere epilepsiam hystericam submovet, illiùsque recursum impedit secundà exhibitione.

In pulveris illius defectu, fuligo caminiexhiberi potest, eadem dosi, in ovo sorbili.

Quia verò uterus non raro pravis & excrementitiis humoribus refertus est: unde tetri vapores elevantur: illius expurgationi incumbendum est, quod commodissimè fiet pessario sequenti.

℞. Diaphœnici ʒ. i. pulv. hieræ picræ ʒ. ß. terebinthinæ ʒ.iii. Excipiantur stupis, & fiat pessarium.

Pro potu ordinario bibat ægra leve decoctum cinamomi, vel carvi, vel anisi.

De vino est controversia, an in paroysmo hysterico sit exhibendum. Hipp. 1. *de naturâ mulierum*, commendare videtur. Illiùsque sententiæ ratio maximè favet. Nam summa corporis refrigeratio; & virium languor; non possunt meliùs sublevari, quâm exhibito vino generoso. Avicenna tamen omninò prohibet. Et certè, quia hic affectus ut plurimùm dependet à retento semine, vel sanguine, & vaporibus tetris, qui ab utero elevantur: vinum tenuitate suâ & summa penetrandi vi materiam morbificam magis exagitat. Unde communi experientiâ videmus, mulieres hystericas ex usu vini in ipso paroxysmo male se habere. Ut hæc difficultas dirimatur, dicimus: vinum ordinariè non esse exhibendum tempore paroxysmi, sed tantùm extraordinariè: quando scilicet ratione virium summè collapsarum, complicatæ syncopes, vel instantis mortis, cogimur ad præsentaneum illud auxilium recurrere, jam omnibus aliis frustrà tentatis.

In hac curatione diligenter advertendum est, in prægnante muliere, hysterico affectu laborante, prudenter remedia esse administranda; neque vehementiora illa ac valde fœtida esse exhibenda, ne abortus concitetur; & externis remediis magis, quàm internis, rem esse absolvendam.

In curationis decursu, cordis & cerebri ratio habenda est, & si valdè opprimi videantur, propriis remediis illis subveniendum est. Cordi, admovendo epithema ex vino & aqua florum arantiorum & imperiali, aut ex theriaca in vino dissoluta, aut animalia calentia eidem applicando. Capiti verò, usurpando ea remedia, quæ in soporosis affectibus fuêre proposita.

Extra paroxysmum curatio in prophylaxi, versatur, ut accessionis reditus impediatur, aut saltem retardetur. Quæ quidem causarum ablatione, & uteri corroboratione perficitur.

Primò igitur, tempore convenienti, præcipuè vere, vel autumno, solennis evacuatio instituetur, incipiendo à potione purgante, vel alio medicamento, ægrotantis naturæ congruo, additis perpetuò quibusdam hystericis.

Deinde, si sanguis redundare videatur; mittendus erit primùm ex brachio, posteà verò ex pede; eligendo, quantùm fieri potest, tempus remedium inter duas purgationes menstruas.

Postmodum verò, ut pravorum humorum illuvies sufficienter præparetur & expurgetur; componendum est apozema alterans, aperiens, & purgans, ad quatuor, vel quinque doses exhibendum.

Si natura ad sanguinis evacuationem per hæmorrhoides inclinare videatur; aperiendæ sunt, admotis hirudinibus. Eàsque in hoc affectu plurimùm profuisse testatur Mercatus *consilio* 13. & 14.

Post universam purgationem, ad materiæ morbificæ reliquias discutiendas, conveniet decoctum sudorificum, per plures dies exhibitum ex ligno sassafras, aut guajacino cum semine fœniculi, rutæ, & viticis puratum.

In eundem usum maximè convenient thermæ sulphureæ & bituminosæ, quales sunt nostræ Balerucanæ, quarum usu multas optimè habere quotidiana experientia patefacit.

In affectu diuturno, præter dicta remedia conveniunt purgationes frequentes, per pilulas usuales, syrupos, aut potiones. Quorum remediorum formulæ ita componi possunt.

℞. Agarici trochiscati ʒ.i. ß. hieræ diacolocinth. ʒ.i. sem. dauci, viticis, an. ℈.i. myrrhæ, castorei, diagridii, an. ℈. ß. terebinth. q. s. Fiat massa pilul. de qua capit ℈. sem. vel ℈.ii. bis aut ter in mense.

Syrupus sequens à Mercato maximè laudatur, tanquam mirabilis, & omnibus hystericis mulieribus maximè profícus, *cons.* 13.

℞. Succi mercurialis, & lactis seminis carthami an. ʒ. vi. aquæ scorzonera ʒ vii. sacch. q. s. ut fiat syrupus. Cui adde, dum coquitur, in ligatura, confectionis de hyacintho, alkermes, & pulveris electuar. de gemmis, an. ʒ.ii. Dosis iii. vel iv.

℞. Rad. bryoniæ ʒ.iii. fol. sennæ ʒ. ß. agarici ℈.ii. zinzib. ℈.i. cinam. ʒ. i. Infundantur per noctem in aqua fontis. Incolat. dissolve syrup. rosac. ʒ.i. Fiat potio, sumenda bis, aut ter in mense.

Pilulæ

Pilulæ fœtidæ majores, bis in menſe ad ʒ.ß. exhibitæ, ſunt utiliſſimæ.

In iis quæ facilé vomunt, utile eſt vomitum proritare ſemel aut bis in menſe, in hunc modum.

℞. Agarici trochiſcati ϑ.i.ß. oxymel. ʒ.i. aquæ meliſſæ, & artemiſiæ, ana ʒ.iii. Fiat vomitorium.

Chymici ſal vitrioli in aqua appropriata exhibent à ʒ. ß. ad ʒ.i. & hyſtericis affectibus ſpecificum prædicant.

Poſt ſingulas evacuationes roborantia nonnulla exhibenda ſunt, qualis eſſe poterit opiata ſequens.

℞. Conſervæ anthos betonicæ, meliſſæ ana ʒ. i. ß. pulv. electuar. diamoſchi, & diacalaminth. an. ʒ. ß. Cum ſyrup. de artemiſ. fiat opiata.

Theriaca ſola huic uſui eſt aptiſſima, quæ in calidioribus naturis temperari poterit admixtis conſervis nymphææ, capill. ven. & ſimil.

Sed longe efficacior eſt pulvis ſequens, qui diuturnas & contumaces affectiones hyſtericas ſanat, ſi frequenter aſſumatur ʒ. i. pondere cum vino, aut pane hoſtiario, vel in boli formam redactus, cum ſyrupo artemiſiæ.

℞. Rad. gentianæ, dictamni albi, tormentillæ, pyrethri, thapſi. biſtortæ, ariſtolochiæ rotundæ, carlinæ, baccarum lauri, angelicæ, imperatoriæ, Sem. coriandri præp. Sem. aniſi, gran. juniperi, maſtiches, boli armenæ oriental. terræ ſigillatæ, an ʒ. ii. ß. crochi orient. ʒ. ii. ß. Fiat pulvis tenuiſſ. in vaſe bene clauſo reſervandus.

Neque omittenda ſunt illa medicamenta, que virtute ſpecifica hyſtericis affectibus mederi conſueverunt. Quæ quia majori parte odore ac ſapore ingrata ſunt, in forma pilularum frequentiùs exhibentur, quarum exemplum tale eſſe poterit.

℞. Aſſæ fætidæ ϑ.ß. caſtorei, myrrhæ, galbani, ſagapeni ana ϑ. i. Cum melle mercuriali fiat maſſa, de qua capiat ϑ.ß. vel ϑ.i. frequenter.

Platerus etiam ex vehementer odoratis pilulas componit in hunc modum.

Moſchi gr. vi. benz. ʒ. ß. ſacchari ʒ. i. Cum aqua cinnam. fiant pilulæ. ϑ. i.

Aquæ hyſtericæ ſuprà deſcriptæ, in paroxyſmo exhibendæ, extra paroxyſmum etiam utiliter uſurpari poterunt, ſumendo cochlear i. vel ii. manè per intervalla.

Matthiolus bryoniæ radicem valde prædicat his verbis: *Bryonia mulieres, vulvæ ſtrangulationi obnoxias, mirum in modum juvat, adeo ut eas à ſtrangulatu liberet & ſanet. Equidem novi mulierem, quotidie ferè, per annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta; ut vinum album biberet, in quo vitis albæ radicis ʒ. i. efferbuiſſet dormitum ſitura. ſemel in hebdomada: cùm hac medicina per annum uſa fuiſſet, optimè ex illo morbo convaluit.*

Hepar lupi exſiccatum, & ʒ. i. pondere exhibitum, epilepſiam hyſtericam præcavere poteſt, ſi ter aut quater exhibeatur poſt uſualem purgationem.

Chymici ad hunc effectum vitriolum Martis commendant, ejuſque granum unum, vel duo, cum dupla ſacchari portione exhibent, per multos dies, cum vino, aut liquore idoneo.

Imo verò ad gr. xii. xv. & xx. exhiberi poteſt cum conſerva idonea; vel in pilulas efformari cum mucilagine gummi tragacanthi.

Cremor tartari frequenter exhibitus huic etiam affectui curando utiliſſimus eſt.

Hæc duo remedia non ſolum aperiendo; ſed etiam refrigerando conferunt. Sæpè enim calida intemperies in hoc affectu, utero infixa eſt, à ſanguine intra illius venas retento & excalefacto oriunda: quemadmodum dicit Galenus, in melancholia hypochondriaca eſſe phlogoſin in hypochondriis, à ſanguine, in iis propter obſtructiones retento & ſupercalefacto: ideò ea, quæ uterum refrigerare poſſunt hic maximè convenient; qualia ſunt ſemicupia, oxycratum ore aſſumptum, & per elyſteres injectum, & ſimilia quibus addere licet hiſtoriam ab Hervæo relatam in tractatu & partu mulieris, hyſtericis ſymptomatibus nulli remediorum generi cedentibus, diù laborantis, quæ tandem poſt multos annos ab uteri prolapſu ſanitatem recuperavit. Quia nimirum uterus aëri externo expoſitus refrigeratus eſt; ſicque phlogoſis illius & calida intemperies repreſſa.

Ipſius etiam chalybis uſus à quibuſdam Practicis maximè commendatur, tamquam omnibus affectibus uterinis opportuniſſimus. Cujus præparationes deſumentur excuratione obſtructionis hepatis.

Cauteria cruribus admota maximè etiam conferunt. Ab utero enim pravos humores derivant, ratione venarum, quæ utero & cruribus communes exiſtunt.

Neque negligenda amuleta de collo ſuſpenſa ſupra regionem umblici, quemadmodum anteà monuimus, ungulam alces hoc modo conferre. Alii laudant radicem peucedani geſtatam. Et noſtrates mulieres non infeliciter geſtare ſolent fruſtulum aſſæ fœtidæ, linteo raro incluſum. Alias vidimus, quæ vulpis veretrum exſiccatum cum teſticulis, de collo ſuſpenſum, ſupra umbilicum gerebant, & ſeſe hoc modo ab inſultibus hyſtericis præſervabant.

Aliæ geſtant fruſtulum carnis lupinæ exſiccatæ, vel hepatis lupi, non ſine fructu.

Quòd ad remedia externa attinet, poſt ſingulas purgationes, aut ſaltem ſemel in menſe, octo vel decem diebus ante purgationem menſtruam convenient fotus, aut ſemicupia, ut colliquatus humor, morbi cauſa, per reſeratas vias faciliùs effluat. Et parari poterunt ex rad. althææ, lilior. bryoniæ, ireos, rubiæ, valerianæ, angelicæ, fol. artemiſiæ. nepetæ, matricariæ, meliſſæ, baccis lauri, & ſimilibus.

Ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas, & uterum roborandum, poſt fotum, vel inſeſſum, emplaſtrum ſequens ſub umbilico admoveri poterit.

℞. Gummi tacamahacæ & caragnæ ana ʒ. ii. alyptæ moſchat. ʒ. ß. Sem. agni caſti ʒ. i. ß. ſantal. omnium, an ʒ. ß. terebint. ladani, ceræ, ana q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Si à ſemine retento hic affectus oriatur, uſurpantur illa remedia, quæ ad ſemen extinguendum & diſcutiendum ſuprà in furoris uterini curatione deſcripta ſunt.

CAPUT VII.

De uteri inflammatione.

UTeri inflammatio eſt tumor illius partis, à ſanguine in illius ſubſtantiam effuſo.

Illa autem inflammatio vel totum uterum occupat, vel aliquam illius partem. Et vel à puro ſanguine producitur ac phlegmone ſimpliciter appellatur; vel bilem ipſi permixtam habet, & phlegmo dicitur eryſipelatodes: vel jungitur cum pituita, aut melancholia; & phlegmo œdematodes, aut ſchirrodes nominatur.

Cauſæ ad hunc effectum producendum aut promovendum idoneæ, variæ eſſe poſſunt: temperamentum ſcilicet ſanguineum, plethoricum, aut biliоſum; naturalis uteri laxitas, & viarum amplitudo; aër impensè calidus humores inflammando, vel frigidus, conſtringendo, & profluentia menſtrua, vel fluere parata coërcendo; vehemens exercitatio, coitus immoderatus, ictus vel caſus ſupra regionem uteri; animi pathemata graviora, præſertim iracundia, alimenta acriora & calidiora, & quæcunque alia aſſumpta acrimoniâ inſigni, atque erodendi facultate prædita, ut de cantharidibus authores referunt, quas non ſolum veſicæ, ſed etiam utero valde infenſas aſſerunt; peſſaria acriora diutiùs uſurpata: medicamenta cathartica aut alterantia, qualia plerumque uſurpantur à ſterilibus mulieribus undecunque exquiſita; menſium retentio plethoram augendo, vel nimia profuſio vaſi relaxando, & motum humorum à toto corpore in hanc partem promovendo: cucurbitulæ etiam pubis regioni admotæ attrahere poſſunt violenter ad regionem uteri, in eàque cohibere ſanguinem, & alios humores. Idem præſtare poſſunt partus laborioſus, abortus; contrectatio violenta partium genitalium ab obſtetrice imperita; & geſtatio fœtûs moleſta,

Signa diagnoſtica ſunt, rumor, calor, & dolor in regione uteri cum febre continua. Sed quia rectum inteſtinum & veſicæ eandem regionem occupant: ideo aliis ſignis uteri inflammatio diſtinguenda eſt: qualia ſunt menſium ſuppreſſio, aut diminutio, eorùmque color pallidus, aut citrinus,

ad

ac dolorifica excretio; & in menſium abſentia ichorés quidam fætidi ac putridi reſudant, & locos muliebres irrigant. Quorum etiam inveſtigatio claram afferet diagnoſin, Oſculum enim interius tumidum, retractum, & dolorificum apparebit: cervix uteri rubicunda & inflammata erit; tumentibus venulis per eam diſperſis.

Si totus uterus laboret, omnia ſymptomata erunt vehementiora. Si magis uteri cervicem inflammatio teneat; calor & dolor maximè ad inguina & pudendum extenduntur. Si anterior pars laboret, major erit veſicæ ſympathia: ſi poſterior, rectum inteſtinum magis laborabit, & dolor ad lumbos exporrigetur. Si pars dextra, aut ſiniſtra inflammetur, tumor & dolor circa alterutrum inguen apparebit, & crus ejuſdem lateris gravitate quadam afficietur.

Signa cauſarum ita inveſtiganda ſunt. Si à ſanguine puro inflammatio fiat, omnia ſymptomata ſunt mitiora: ſi verò bilem admixtam habet; febris eſt ardentior & omnia ſymptomata ſunt vehementiora. Si verò ſanguis pituitoſus ſit, aut melancholicus; febris erit minùs acuta ſed morbus diuturnior ac contumacior. Tum etiam ad iſtam diagnoſin referenda erunt ſigna humoris, in toto corpore prædominantis.

Si inflammatio in ſuppuratum abeat; dolor & febris augentur, & horrores ſæpe ſine ordine oriuntur, plerumque tamen circa veſperam recurrunt. Omnia etiam reliqua ſymptomata intenduntur. Suppuratione factâ omnia miteſcunt, & tumor magis attollitur; ex quo interdum alvus, aut urina ſupprimitur. Si verò inflammatio ſine ſuppuratione diſcutiatur; tumor imminuitur, ſymptomatibus miteſcentibus.

Si denique in ſcirrhum degeneret; febris, dolor, & reliqua ſymptomata immituuntur, tumore perſeverante, & duritiem majorem adipiſcente: tum etiam pondus & gravitas permanent non ſolùm in utero: ſed in partibus etiam circumjacentibus, ut ægra corpus difficilè movere queat.

Prognoſis hujus affectus bona inſtitui non poteſt, quia periculoſiſſimus eſt, & utplurimum lethalis. Majus tamen vel minus periculum portenditur, pro magnitudine morbi, cauſæ, ſymptomatum in hunc modum.

Si inflammatio totum uterum occupat, morbus eſt deploratus: ſi verò aliquam tantùm partem; ſalutis ſpes adeſt.

Si mulieri gravidæ in utero ſit eryſipelas; lethale, ex Hipp. *Aphor.* 43. *ſect.* 5. fœtus enim propter inſignem inflammationem emoritur, unde ſequitur abortus. qui in graviſſimo morbo accedens, matrem jugulat. Gal. *in comment. hujus Aphor.* dubitat, num hæc ſententia de omni inflammatione pronuncianda ſit, & num, uterò inflammationem patiente, fœtus poſſit aliquando vivere.

Inflammatio uteri facilè in gangrænam degenerat: quia uterus, veluti totius corporis cloaca, excrementorum illuviem recipit, à quibus calor nativus facilè ſuffocatur.

Uteri inflammationi delirium, convulſio, ſingultus, extremorum frigiditas, ſudor diaphoreticus ſuperveniens, mortem brevi adventuram portendunt.

Si inflammatio uteri ſuppuretur, ſolutio illius ſperanda eſt: ſed ulcus ſordidum ſequetur, à quo ægra lentâ febre contabeſcit, vel in hydropem incidit.

Si inflammatio in ſcirrhum mutetur: malum diuturnum evadit, & ſæpè hydropem accerſit.

Ad curationem hujus affectus, ſanguinis ad uterum fluxus revellendus, repellendus, & derivandus eſt: qui fluxit & in parte continetur, reſolvendus: Et, ſi tumor ad ſuppurationem vergat, ea adjuvanda eſt, ruptòque abſceſſu, pus evacuandum. Quod fiet ſequentibus remediis.

Præmiſſo igitur clyſtere emolliente & refrigerante, mittatur ſanguis è baſilica lateris magis affecti, vel ab utraque, ſi totum uterum tumor occupet: & phlebotomia reiteretur bis, ter, quater, pro ægræ viribus & phlegmonis magnitudine.

Poſt ſufficientem revulſionem, & tranſacto morbi augmento, ubi nulla ampliùs ſuſpicio ex fluxionis adhuc ficientis: venæ inferiores aperiendæ ſunt ad derivationem à parte affecta. Quo ſenſu audiendus eſt Gal. *lib. de ſang. miſſione, & 13. meth.* cùm docet; in uteri inflammationibus venas poplitis & malleoli eſſe aperiendas. Attamen quamdiu aliqua revellendi indicatio perſeverat, ſatius eſt venas brachii aperire.

Ad revulſionem etiam conveniunt frictiones & ligaturæ ſuperiorum partium, item cucurbitulæ ſcapulis, lumbis, & dorſo admotæ.

Si vitioſi humores, præcipuè bilioſi in corpore abundent, qui reliquorum humorum influxu quaſi vehiculum ſint: ii lenibus medicamentis evacuandi, ut ſyrupo roſaceo & violato ſolutivo, mannâ, rhab. catholicone, vel electuario lenitivo: fortiora enim humores nimiùm commovendo fluxionem excitarent.

Vomitoria autem, licèt præſcribantur ab Avicenna, minimè convenire videntur. Si enim blanda & mitiora ſint; nihil penè evacuant. Si fortiora, magnam corporis agitationem efficiunt, unde humores commoti magis in partem irruere poſſunt.

Propter inſignem febrem refrigerantia medicamenta uſurpanda ſunt, ut julepi & emulſiones: quibus, ſi immenſæ vigiliæ, dolor, & inquietudo ægrotantem vehementer afficiant; narcotica erunt permiſcenda, quæ etiam ſeorſim exhiberi poterunt.

Poſt primas evacuationes, topica admoveantur imo ventri, inter umbilicum & pectinem, & circa renes: primò repellentia & refrigerantia, in forma linimenti, epithematis, & cataplaſmatis.

Linimentum ſit ex oleo roſaceo, loto in acero, vel unguento roſaceo, cerato ſantalino, refrigerante Gal. addito pauco aceto.

Epithema fiet ex aquis, vel decocto plantaginis, acetoſæ, ſolani, ſummitat. papav. albi & roſarum, addendo boli armeniæ, ſang. drac. vel terræ ſigillatæ tantillum.

Cataplaſma parabitur ex mica panis albiſſimi cum lacte cocta, cui parum olei roſacei, ſucci hyoſcyami, vel ſolani, cum vitellis ovorum addatur. Vel ex farina hordei, ſemin. lini, fœnugr. cum oleo roſaceo, quibus etiam prædictæ plantæ contuſæ addi poterunt.

Injectiones in uterum fieri debent, in hunc modum compoſitæ.

℞. Fol. plantag. nymphææ, ſolani, endiv. an. M. i. roſ. rub. P. ii. Coquantur ad tertias, & adde olei myrtini ʒ. i. aceti ʒ. ß. Fiat injectio.

Ex iiſdem herbis contuſis, cum oleo roſaceo & aceto, fieri debent peſſaria, & in uterum immitti.

Neque verò diutiùs utendum eſt repellentibus & refrigerantibus, ne tumor indureſcat, & in ſcirrhum degeneret: Ideòque repellentibus emollientia & reſolventia permiſcenda: ea cautione, ut quò longiùs phlegmone à principio diſtat, major ſit quantitas digerentium. Sic prædictis remediis malva, althæa, artemiſia, fœnug. chamomilla, melilotus, (auctâ, vel imminutâ, eorum doſi) admiſceri poterunt.

Interim ſi alvus eſt dura, emollienda eſt, blande purgantibus. Imò verò, ad temperandam inflammationem, clyſteres refrigerantes frequenter injecti plurimùm prodeſſe poterunt, cùm uterus recto inteſtino incumbat. Eorum autem minima ſit quantitas, ut diutius retineantur, & ne uterum comprimant: quorum tale ſit exemplum.

℞. Rad. althææ ʒ. i. fol. malvæ, viol. lactucæ, an. M. i. ſolani M. ß. flor. violar. roſ. an. P. i. prunor. acidor. num. x. Coquantur in aqua hordei. Colat. ʒ. vi. adde olei roſacei ʒ. iii. Fiat clyſter.

Si dolor valdè urgeat, prædictis clyſteribus addi poterunt vitelli ovorum, axungia gallinæ, lac muliebre, mucilago ſem. fœnugræci, lini, vel malvæ, imò & tantillum opii, cum pauco croco.

Tum etiam fiant injectiones in uterum ex lacte caprillo vel ovillo, cum opii & croci an. g. iii. vel iv. & pauca aqua roſarum.

Vel peſſariis addatur opii modicum cum pauco croco, vitellis ovorum, & oleo roſaceo. Vel etiam fiant peſſi ex philonio Romano cum cotone. Vel fotus anodynus in hunc modum paretur.

℞. Althææ cum rad. malvæ viol. an. M. i. chamomillæ, meliloti, roſar. an. P. i. Coquantur pro fotu.

Inclinante affectu, purgatio iteranda est blandioribus catharticis. At affectu ad resolutionem vergente (quod ex remissione symptomatum, & minori partis gravitate dignoscetur,) discutientia majori copia prædictis remediis addentur. Vel fiat tale cataplasma.

℞. Pulveris rad. althææ ʒ. i. flor. chamomillæ, meliloti an. ʒ. ii. fol. artemisiæ, pulv. farinæ hordei, & fabarum, an. ʒ. sem. Coque parum in vino austero; adde pinguedinis porcinæ recentis, olei chamæmel. & liliorum alborum, an. ʒ. i. Fiat cataplasma.

Fotus & insessus resolventes hîc etiam conferre poterunt.

Si tumor resolvi nequeat, sed ad suppurationem vergere videatur, adjuvanda est hæc sequenti cataplasmate.

℞. Pulveris radicis althææ, flor. chamom. meliloti. farinæ sem. lini, fœnugræci, an. ʒ. i. ficuum pinguium numero viii. Coquantur ad pultis consistentiam. Deinde ad vitellos ovorum num. iv, croci Scrup. ß. olei lilior. & butyri recentis an. ʒ. i. Fiat cataplasma.

Confecto pure, quod ex caloris & doloris remissione, ac quadam inundatione, tangendo dignoscitur, abscessûs disruptio procuranda est motu corporis, tussi, sternutatione, cucurbitulis admotis, injectionibus detergentibus & attenuantibus, vel pessariis rumpendi vim habentibus. Exempli gratia.

℞. Adipis anserini ʒ. sem. terebinth. ʒ. ii. pulveris, sem. rutæ, nitri, radicis iridis an. ʒ. ß. Misce, & cum lana fiat pessarium.

Rubto abscessu, puris expurgationi & ulceri detersioni ac consolidationi incumbendum est, prout in ulceris uteri curatione jam describenda docebitur.

CAPUT VIII.

De ulcere uteri.

INflammationem uteri suppuratam sequitur ulcus, quod etiam ab aliis causis dependet, quæcumque scilicet in utero erosionem efficere consueverunt.

Causæ igitur illius sunt abscessus disruptus, humores acres in uterum confluentes, acria & erodentia medicamenta in uterum immissa, vel etiam assumpta, ut de cantharidibus suprà relatum est.

Causæ antecedentes sunt illæ omnes, quas inflammationem efficere posse suprà docuimus: ut partus difficilis, violentus & effrænis concubitus, fluor muliebris acrior & diuturnus, vulnera, casus, & contusiones, præcipuè gonorrhœa virulentia, ac lues venerea, cujus contagium utero, illiusque cervici facilè communicatur.

Differentiæ petuntur à loco, magnitudine, figurâ, & complicatione cum aliis affectibus.

Ratione loci, nempe variarum uteri partium: modò ulcus cervicem uteri occupat, & internum illius orificium, modò in fundo residet, quòd rariûs contingit. Aliquando & frequentiùs internam uteri superficiem obsidet; aliquando, sed rariùs externam invadit: unde fit nonnunquam, ut pus, ab hujusmodi ulceribus emissum, per vesicam vel intestina vacuetur; vel si in cavitate abdominis subsistat, abscessus circa inguina appareant, de quibus loquitur Hipp. *Aphor.* 45. *sect.* 5.

Ratione magnitudinis: quædam magna, quædam parva: multum scilicet vel parum spatii ocupantia, in utero dicuntur. Quæ si sint parva, & superficiaria; parùm à scabie & pruritu differunt: si verò magna & gravia, ac veluti depascentia, nomæ ab Hipp. nominantur.

Ratione figuræ: ulcera dicuntur rotunda, oblonga, sinuosa, aut fistulosa.

Ratione complicationis cum aliis affectibus, dicuntur phlegmonosa, cancrosa, scirrhosa, dolorifica, saniosa, virulenta, & contagiosa.

Signa diagnostica ulceris, in utero geniti, sunt dolor & mordicatio in utero, vel illius cervice, & purulētæ materiæ ex utero emissio. Quæ diagnosis ampliùs illustrabitur, si causæ ulcus producentes suprà relatæ præcesserint.

Si ulcus cervicem uteri occupet; ipso visu deprehenditur, immisso speculo matricis: tum etiam contactu, manu obstetricis, vel in concubitu, in quo ægra dolorem percipit molestum. Si verò ulcus fuerit in uteri fundo, dolor percipitur versus regionem pubis, & excrementa profluunt copiosiora.

Si ulcus penetret ad extremam superficiem; urinæ, aut dejectiones purulentæ apparent, vel fluctuatio quædam in abdomine percipitur, vel tumor versus inguina, in quibus abscessum minatur.

Si ulcus simplex fuerit & benignum; pus effluit paucum, album, & minimè fœtidum. Si verò fuit malignum & depascens; sanies erit viridis, livida, & varii coloris, cum fœtore, & magno cruciatu effluens.

Si ex lue venerea duxerit originem; præcessit gonorrhœa, vel adhuc præsens est, & alia luis venereæ indicia apparebunt.

Prognosis desumitur ex Hipp. *lib.* 1. *de morb. mulier.* nullum scilicet ulcus uteri esse contemnendum, quia sit in parte exquisito sensu præditâ, quæ sympathiam habet cum præcipuis corporis nostri partibus, & ab iis illuviem excrementorum recipere valdè disposita est.

Si uteri ulcera cancrosa, phagedænica, sinuosa, aut fistulosa evaserint, sunt ut plurimûm insanabilia, & toto vitæ curriculo miserè ægrotantes crudeliter exercent.

Ulcera cervicem uteri ocupantia, faciliùs curantur, quia remedia iis mediatè admoveri possunt.

In mulieribus, quæ ab hoc morbo convalescunt, perfectæ valetudinis signum est, quando concipere incipiunt, & semen virile commodè recipere, aut menstrua convenienter, & sine dolore effundere.

Curatio ulceris uterini eò dirigenda, ut humorum acrium ulcus vel generantium vel foventium defluxus prohibeatur, & ulceris detersio ac conglutinatio procuretur. Ad quem finem sequentia in usum revocati poterunt.

Ac primùm, si corpus sit plethoricum, vel ulcus conjunctam habeat phlogosim, venæ sectio ex brachio celebranda est, eàque toties repetenda, quoties novæ fluxionis periculum instare videbitur. Tum præcipuè instante purgatione menstrua maximè convenit, ut illa imminuatur; quæ ulceri materiam suppeditare solet, & aliorum humorum in uterum effluxum promovere.

Purgatio etiam maximè necessaria est, ut à cacochymia corpus liberetur, Eâque institui debet ex benignioribus catharticis, ut sennâ, rhabarbaro, tamarindis, myrobalanis, catholico, & similibus; quæ frequenter iteranda est, ut vitiosi humores ab utero avertantur: eâque tanti est hac in re momenti, ut testetur Forestus *observat.* 48. *lib.* 28. Joannem Thiengium, Medicum Amstelrodamensem, nobilem matronam ab ulcere uteri saluti restituisse, cui dabat de quarto in quartum diem ʒ. v. decocti sennæ, epithymi, rosar. rubr. myrobalanorum Indorum, saccharo dulcorati, & abstergentia decocta in uterum injiciebat.

Ad usum frequentem syrupus magistralis componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. symphyti majoris, & polypod. quer. recentis, an. ʒ. i. corticis citri sicci ʒ. vi. fol. plantag. vincæ pervincæ, saniculæ, acetosæ, capill. veneris, an. M. i. liquiritiæ rasæ, & passularum mundatarum, an. ʒ. i. sennæ mundat ʒ. vi. sem. carthami contusi ʒ. ii. agarici recenter trochiscati in ligatura positi ʒ. x. sem. melon. & anisi, an. ʒ. iii. flor. cordialium, anthos, & epithymi, an. P. i. Fiat omnium decoctio in aqua hordei. In cujus portione infunde rhabarbari electi ʒ. ß. cinnamomi ʒ. i. In colat. ℔. i. ß. dissolve syrupi rosat. solut. ʒ. iii. sacchari q. s. Fiat syrupus perfecte coctus, de quo capiat ʒ. iii. vel iii. bis, aut ter in mense, cum decocto agrimonii, & plantag. vel infuso rhab. in aqua endiviæ.

Si ægra facilè vomat, purgatio per vomitum erit præferenda; quia humores ab utero revellit.

In purgationum intervallis decoctum vulnerarium diù usurpandum est, quod in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. agrimon. pimpinellæ. centinodiæ, plantaginis, an. M. ß. rad. chinæ ʒ. iii. sem. coriandri ʒ. i. passul. min. ʒ. ß. santali rubri ʒ. i. Coque in jure pulli gallinacei. Colat. capiat manè & serò. Vel

℞. Fol.

℞. Fol. artemis. plantag. millefolii an. M. i. rhapon. ʒ. ß. sem. viticis ʒ. i. Coque in mensura vini albi, & dulcorentur saccharo. Capiat ʒ. ii. aut iii.

Si febris urgeat, & magna saniei copia excernatur; serum lactis erit utilissimum, manè ad ʒ. vii. vel plures exhibitum, addendo mellis rosacei, vel sacchari parùm.

Si corpus tabescere incipiat, cum vestigio febris hecticæ; lac, præsertim asininum, cum saccharo rosaceo, per integrum mensem exhibeatur.

Sudorifica, absente inflammatione, & calidiori intemperie, etiam conferre poterunt ad ulcus exsiccandum, revellendòsque humores serosos versus habitum corporis.

Terebinthina lota in aquâ utero convenienti, ut artemisiæ, matricariæ, vel ulceri, idoneâ, ut Plantag. rosarum, cum saccharo rosaceo sumpta per intervalla, ulcera detergit, & consolidat.

Pilulæ de bdellio ad ʒ. i. pro una vice exhibitæ, vel singulis, aut alternis diebus, ad ℈. i. valdè etiam conferunt, & si sanguis fluat, eum compescunt.

Vel recentes eodem modo usurpandæ, sic parari poterunt.

℞. Bdellii ʒ. ii. myrrhæ, thuris, an. ʒ. i. sarcocollæ, styracis, succini, myrobalanorum chebulor. an. ʒ. ß. corall. rubri ℈. ii. Cum syrupo de papav. fiat massa pilularum, cui in dolore vehementi tantillum opii admisceri potest.

Trochisci alkekengi cum opio, dolore urgente, etiam soli pulverati propinantur.

Ad dolorem etiam leniendum usurpari possunt eadem remedia, quæ uteri inflammatione pro eodem symptomate fuerunt proposita.

Pulvis sequens ad ulcus exsiccandum erit noni parùm efficax.

℞. Acaciæ, hypocist. an. ʒ. i. sanguinis draconis, amyli, radicis plantag. aristolochiæ rotundæ, an. ʒ. ß. boli armen. ʒ. i. masticches, sarcocolæ, an. ʒ. ß. Fiat pulvis tenuissimus, cujus dosis erit ʒ. i. cum aqua plantag. rosarum, vel chalybeata.

Zacutus Lusitanus *observ.* 87. & 88. *lib.* 2. opiatam & aquam proponit, quibus se desperata uteri ulcera ad curationem perduxisse testatur. Earum descriptiones ex dictis locis repetere quis poterit.

Ad ulceris detersionem, exsiccationem, & conglutinationem variæ parantur injectiones. Quæ tamen usurpandæ non sunt, quin priùs inflammatio auferatur, quæ non rarò hujusmodi ulceribus solet esse conjuncta; simùlque dolor demulceatur, qui non solùm valdè molestus est, sed etiam partem irritando fluxionem augere solet.

Ratione igitur inflammationis illius & acrimoniæ, injicientur priùs in uterum emulsiones seminum frigidorum, serum caprinum, vel lac integrum, aut solum, aut cum succo plantaginis, & bursæ pastoris permixtum, vel si necessitas urgeat: decoctum capitum papaveris & summitatum malvæ. Quidam Practici solâ aquâ repente plurimùm juvari existimant hujusmodi ægrotantes si frequenter injiciatur. Nec immeritò. Sic enim fervor & inflammatio temperatur, dolor demulcetur, & sordes ulceri adhæruentes abluuntur. Valescus de Taranta etiam frigidam probat, his verbis: *Novi*, inquit, *aliquas mulieres se sentientes habere hujusmodi ulcera. Lavabant ea cum aqua frigida, mundabant deinde, & cum pannis lineis exsiccabant, & in matricem mittebant frequenter. Atque iisdem præsidiis sæpè mutatis, hæc ipsa ver se sæpè ad integram curationem sufficiebant.*

Ablatâ intemperie calidâ, & dolore sedato, aut saltem magna ex parte imminuto, ad detergentia veniendum est, à mitioribus ad fortiora progrediendo.

Mitiora sunt serum lactis cum saccharo, decoctum hordei cum saccharo, vel melle rosaceo, majoris detersionis gratiâ, vel hydromel simplex.

Paulò validior erit decoctio ex hordeo, lentibus, fabis non excorticatis, & foliis apii, parietariæ, plantaginis parata, addito melle rosaceo.

Ubi valdè sordidum est ulcus, decoctum vulnerarium aqua catapultarum vulgò dictum, principem locum obtinet; cujus compositio talis est.

℞. Rad. gentianæ, rhapontici, zedoariæ, & aristolochiæ rotundæ, an. ʒ. i. vini albi ℔. vi. Bulliant ad tertiæ partis consumptionem. In colat. dissolve sacchari albi ℔. sem. Servetur ad usum.

Vel sequens decoctio parari poterit.

℞. Hordei integri, furfuris macri & rosar. rubr. an. P. i. fol. agrimon. absinthii, caprifolii & apii an. M. i. fabarum & lentium an ʒ. ii. liquirit. ras. radic. ireos Florent. & zedoariæ, an. ʒ. i. Fiat omnium decoctio addendo circa finem parùm vini albi.

Si ulcera admodum fœtida, & putrilagine infecta fuerint, decoctioni addi poterit parum unguenti Ægyptiaci, collyrii Lanfranci, vel pulveris Mercurii dulcificati.

Ubi ulcus probè detersum atque mundificatum fuerit; ad exsiccantia & solidantia veniendum est, quorum formula talis esse poterit.

℞. Rad. consolidæ major. bistortæ, an. ʒ. i. fol. plantag. caudæ equinæ, bursæ pastoris, saniculæ, pilosellæ, millefolii, an. M. i. rosar. rubr. M. sem. Coque in mensura aquæ pro injectione.

Prædictæ, aut simli injectioni, pulvis sarcoticus sequens admisceri poterit.

℞. Rad. ireos, aristolochiæ consolidæ major. an. ʒ. sem. myrrhæ ʒ. i. aloës ʒ. iii. Fiat pulvis, cujus ʒ. sem. misceatur in qualibet injectione.

Terebinthina lota cum aqua plantagin. ad ʒ. ii. & dissoluta cum melle, & ovi vitello, injectioni mixta valdè prodest: idque magis, si pulvis sarcoticus etiam addatur.

Unguenta pompholygos, de cerusa, de plumbo, similiter cum injectionibus, an. ʒ. vi. pro una dosi mixta usurpantur. Sed reliquis præstat oleum ex vitellis ovorum in mortario plumbeo agitatum.

Suffumigia ad ulcera profunda versus uteri fundum inhærentia penetrant, eaque desiccant; quæ ita parari poterunt.

℞. Thuris, myrrhæ, masticches, styracis, calamitæ, gummi juniperi, ladani, an. ʒ. i. terebinth. q. s. Fiant trochisci pro suffumigio.

In ulcere contumacissimo cinnabaris addita suffumigio, omne feret punctum.

Thermæ quoque siccantes, sulphureæ, & aluminosæ in ulceribus diuturnis usurpantur, eòque mulieres desperatas tanquam ad extremum remedium, Medici ablegare solent.

Emplastra etiam convenientia epigastrio applicare non inutile fuerit. Siquidem eorum vires ad interiora usque, per insensibiles meatus deferuntur.

Si ulcus sit in collo uteri, linimentis inungendum est detergentibus & exsiccantibus. Detergentia in hunc modum componi poterunt.

℞. Succi apii ʒ. ii. mellis rosac. ʒ. i. sem. terebinth. ʒ. sem. farinæ hordei, vel orobi q. s. Leviter bulliant, & fiat instar linimenti. Vel

℞. Aristolochiæ rotundæ ʒ. ß. marrubii, centaur. min. agrim. an. M. sem. Coquantur in s. q. hydromel. Colaturæ adde pulv. rad. ireos Florent. ʒ. ii. farinæ orobi, mellis despumati, an. q. s. Fiat linimentum.

Admovetur etiam unguentum diapompholygos, addendo thus, mastychem, myrrham, aloën, prout ulceris ratio requirit.

Ulcere sufficienter mundato, exsiccans & cicatricem inducens unguentum admovendum est, cujus forma talis esse poterit.

℞. Tuthiæ lotæ ʒ. ß. lithargyri, cerussæ, sarcocollæ an. ʒ. ii. olei & ceræ q. s. Fiat unguentum.

Interdùm contingit ulcera uteri ad rectum intestinum penetrare, interdum verò ad vesicam: quòd ostenditur pure per illas partes excreto.

Si per intestinum rectum pus effluat, clysteres lenientes, detergentes, exsiccantes usurpandi sunt, quales in dysenteriæ curatione fuêre propositi.

Si verò per vesicam pus effluat, convenient diuretica leviora, & refrigerantia, quæ vacuent istas sordes in vesi-

cam transmissas, & ulceris curationem promoveant: quales sunt emulsiones sem. frig.major.quibus succedent terebinthina, aliaque remedia, pro ulcere vesicæ præscripta.

Si ulcus in fistulam degeneret, quòd præcipuè contingit, dum exteriùs versus coxam aperitur, quamvis etiam in ipso utero, ejusdémque cervice idem fieri possit: advertendum erit, utrum magis conducat ægrotanti, meatum jam assuetum relinquere intactum per quem natura vacuationem excrementorum multiplicium molitur, vel ejusdem curationem suscipere: Illud si magis è commodo ægrotantis sit, cura, saltem palliativa dicta, instituenda per purgationes frequenter repetitas, & sudorifica bis singulis annis exhibenda, tum injectiones detergentes & roborantes, atque emplastra diapalmæ, divinum, & similia superimponenda. Si verò sanatio sperari possit, eadem remedia usurpanda sunt, quæ ad aliarum fistularum curationem adhiberi solent.

Si à lue venerea in pudendo, vel sinu uteri fiant ulcera, citra universam hujus luis curationem sanari minimè possunt. In qua perficienda, per varios modos, ille, qui per suffumigia cinnabaris fit, maximè confert: non solùm enim ea conducent ad luem illam è toto corpore auferendum; sed etiam peculiariter, si uteri sinu excipiantur, ut hæc ulcera citiùs sanentur, efficient. Tum etiam in cura quæ per inunctionem hydrargyri fit, unguenta mercurialia in penitiora illa loca erunt demittenda.

In quibusvis uteri ulceribus, si pruritus molestus illius cervicem afficiat, ut non rarò solet contingere, ob humoris acris & salsi in eam partem defluxum; ad eum demulcendum conveniet pessarium imbutum unguento enulato cum mercurio; aut Ægyptiaco dissoluto in aqua marina, aut aqua aluminosa, aut butyro recenti, in quo hydrargyrum extinctum sit, addito sulphure.

CAPUT IX.

De scirrho uteri.

SChirrhi in utero geniti natura differentiæ, & causæ eædem sunt quæ in hepatis scirrho fuêre propositæ, ut eas frustrà hic repetere non opus sit, sed inde erũt depromẽdæ.

Inter causas tamen antecedentes hæc uteri schirrho propria est, eáque satis frequens dum scilicet mulieres, fluxum menstruorum aut lochiorum patientes, sese imprudenter aëri frigido exponunt, aut aquam frigidam potant: unde sequitur fluxus cohibitio, sanguisque retentus crassescit & condensatur, ac tandem in parte tumorem schirrhosum producit.

Signa scirrhi in utero geniti sunt, durities & renitentia in uteri regione, illius circumscriptionem referens, gravitas in eadem parte, & ponderis sensus, præcipuè quando ægra stat, quasi uterus prolapsurus sit in pudenda, sedentibus verò, aut decumbentibus, gravitate suâ rectum intestinum premit, febris carentia, & doloris, quibus distinguitur ab inflammatione, aut saltem dolor est exiguus in scirrho non exquisito, cùm in vero nullus sit. Si inflammationi succedat, cessat febris & dolor, manente duritie & renitentiâ. Si in ipso uteri corpore sit; regionem pubis contrectando facilè dignoscitur: si verò in cervice, digiti contactu explorari potest. A mola distinguitur ex causis præcedentibus: tum quòd in mola, menses si fluant, inordinate fluunt: in scirrho autem si fluant, ordinem servant, in mola etiam mammæ lacte turgent, in scirrho autem extenuantur.

Quòd ad prognosin attinet: omnis scirrhus curatu difficillimus est. Durities enim valida, semel contracta vix emolliri potest. Adde, quòd calor nativus in parte scirrho affecta admodùm debilis sit, ut ægrè materiam crassam, & ferè lapideam discutere possit.

Magnus & contumax scirrhus hydropem tandem accersit.

Scirrhus uteri, si calidioribus, & nimium humectantibus remediis tractetur, in cancrum degenerat.

Curatio hujus scirrhi ad duo dirigenda est: scilicet ad causam antecedentem & conjunctam.

Ratione causæ antecedentis, phlebotomia instituenda est. Primùm è venis brachii, si affectus non fuerit admodum inveteratus. Postea verò, ex venis inferioribus, præcipuè quando suppressa sunt menstrua.

Hæmorrhoidum apertio hîc etiam utilissima est. Nam & sanguinem fæculentum evacuant; & ab utero derivant, propter venarum communionem, quam habent cum utero.

Purgatio etiam necessaria est, per intervalla repetita, ex medicamentis, melancholiam educentibus, usurpando primùm mitiora, mox ad fortiora transeundo.

Purgantibus autem præmittenda erunt præparantia humorem melancholicum, & aperientia, in forma apozematum, juleporum, aut jusculorum, juxta dispositionem ægrotantis.

Ac præter aperientia vulgaria, etiam remedia ex chalybe usurpanda sunt, quibus validissimi isti infarctus rebellium & crassorum humorum, in utero aliisque partibus dissolvuntur.

Ut verò humores superflui ab utero deriventur; utiliter admoveri poterunt cauteria cruribus, tamdiu gestanda, donec purgationes menstruæ (quæ utplurimùm in hoc affectu supprimuntur,) ad consuetum ordinem, ratione temporis, quantitatis & qualitatis, redierint.

Ratione causæ conjunctæ emollientia & resolventia medicamenta exteriùs admovenda sunt, in hunc modum composita.

℞. Rad. althææ & liliorum, an. Unc. ii. fol. malvæ, violariæ althææ, brancæ ursinæ, an. M. i, fol. artemisiæ, neptæ, an. M. ß. sem. lini, & fœnug. an. ʒ. i. flor. chamæm. & meliloti, an. P. i. Fiat decoctio, quâ foveatur regio pubis & inguinum, cum spongia in ea imbuta & expressa.

Ad magis emolliendum, potest fieri decoctio in aqua, & oleo dulci, vel in decocto intestinorum vervecis.

Possunt etiam addi decocto ut potentius evadat, radices bryoniæ, & cucumeris agrestis. Nam à mitioribus incipiendum est, ad validiora progrediendo.

Ex eodem decocto, auctâ dosi simplicium, potest parare semicepium, quod huic rei est efficacissimum, & fotu potentius.

Clysteres etiam frequentes, tum injectiones in uterum, ex eodem decocto erunt conficiendæ, quibus olea liliorum, chamæmel. aut amygdalarum dulcium addi poterunt.

℞. Olei lilior. & amygd. dulc. an. ʒ. iii. mucilag. sem. fœnugr. extract. cum vino albo ʒ. i. pingued. gallinæ, anseris, & anetis an. ʒ. i. ß. butyri recentis, & axungiæ porci, an. ʒ. ii, ceræ & terebinth. q. s. Fiat unguentum.

Sequens verò in omni scirrho probatur, & à Rhasi describitur 7. *ad Almansorem.*

℞. Bdellii, ammoniaci, galbani, an. partes æquales. Terantur in mortario cum oleo de been, & liliorum. Deinde adde mucilaginum sem. fœnug. lini, & ficuum partem quantitatem. Fiat unguentum.

Ex eadem materia additâ cerâ, fit etiam emplastrum efficacissimum, admovendum regioni uteri ante & retro. Vel admoveatur emplastrum diachylum ireatum.

Cataplasma fiet ex residentia decocti fotus prædicti contusâ & per setaceum trajectâ, addendo farinæ sem. lilij, fœnug. an. ʒ. i. ficuum, num. vi. pulveris rad. iridis ʒ. ii. croci ʒ. ß. pingued. gallinæ, olei amygd. dulc. an. q. s. Fiat cataplasma.

Lutum bituminosum thermarum sulphurearum & bituminosarum, utiliter instar cataplasmatis admovetur.

Suffitus ex lapide pyrite candente, in aceto extincto, miris laudibus effertur à Galeno, ad omnes tumores scirrhosos dissolvendos, ita ut instar incantamenti operetur. In dicto aceto satureia & parietaria incoqui poterunt. Advertendum tamen est, ne lapis pyrites sit plumbarius, quia maximè nociturus esset.

Ac denique omnia remedia tam interna, quàm externa, quæ suprà in hepatis & lienis scirrhi curationibus fuêre proposita, hîc etiam conferre poterunt.

Hæc

Hæc tamen medicamenta in toto curationis decursu, summo judicio ac prudentia moderanda sunt: ne vel induretur scirrhus; vel, quod multò pejus est, in cancrum degeneret. Quod omnes Practici verentur, ex incauta, vel diuturniore auxiliorum administratione, à qua melius est per intervalla desistere, ut eorum successus advertatur. Frustrà enim pugnatur, quando scirrhus, omninò indolens, lapideam naturam adeptus est.

CAPUT X.

De cancro uteri.

CAncer uteri est tumor durus renitens, in uteri corpore vel cervice, dolorem acerbissimum, punctorium & lancinantem præ se ferens.

Fit ab humore atrabilario in ea parte collecto, vel à scirrho malè curato, qui facilè in cancrum degenerat, in ea præcipuè parte, ob sanguinis copiosum affluxum, qui in venis scirrho vicinis retentus, nec sufficienter per menstruas purgationes evacuatus, aduritur & malignam corruptionem acquirit.

Duplex vulgò statuitur: ulceratus, & non ulceratus. Quandiu materia morbifica minoris acrimoniæ, & malignitatis particeps est, carcinum efficit non ulceratum. Acrior verò facta per putredinem, vel adustionem, tumorem exulcerat, & cancrum producit.

Diagnosis ex definitione proposita facilè elicitur. Si enim tumor durus ac renitens in uteri corpore, aut cervice percipiatur, qui dolorem punctorium ac lancinantem efficiat; cancrum esse pronunciare possumus. Evidentiùs tamen distinguitur, si oculis percipi possit, ut quando est in uteri cervice, speculo matricis adhibito: apparebit enim tumor inæqualis ac tuberosus, livescens, aut nigricans, venarum propaginibus, quasi radicibus circum septus. Si verò ulceratus sit; saniem quandam emittit fulvam; aut nigram & graviter olentem, interdum etiam sanguinem, ob erosionem venarum, quæ in partem decurrunt, tantâ copiâ nonnunquam, aperto aliquo vase insigniore, ut ægra vitæ periculum incurrat. His accedit febricula, anxietas, nausea, pudendorum ardor, & similia.

De prognosi hoc tantùm pronunciare licet, cancrum esse incitabilem, sive ulceratus, sive non ulceratus sit. Quod quidem ut de omni cancro, etiam partes externas obsidente verum est; sic potiori jure de eo, qui uterum occupat sentiendum est, ob continuam superfluitatem illuviem, quæ ad eam partem decurrit.

Cùm igitur curatio integra sperabilis non sit; ad alteram quæ palliativa dicitur, confugiendum est. Eaque eò dirigenda, ut cancri non ulcerati ulceratio prohibeatur, & ne ulceratus majus incrementum suscipiat, & in utroque doloris atrocitas temperetur. Quod fiet primùm universalibus corporis evacuationibus, & aliis remediis, quæ humorem melancholicum & atrabiliarum alterent, evacuent, ejusque generationem impediant. E quorum numero sunt missio sanguinis ex brachio, malleolo, hæmorrhoidibus; potiones, apozemata, julepi, jusculæ, lac, serum lactis, aquæ minerales frigidæ, & alia hujusmodi, quæ ad cujuslibet cancri, in quacumque parte siti, curationem à Practicis vulgò præscribi solent. Et purgationes præsertim frequenter iterandæ sunt, ut antecedens cancri materia subtrahatur.

Tum etiam admovenda erunt topica, quæ moderatè refrigerent & adstringant, sine ulla mordicatione: linimentorũ formâ in primis usurpantur, quorum præcipua ita componi poterunt.

℞. Ol. myrthini & rosar. an. ʒ. ii. succi solani & sempervivi an. ʒ. i. Agitentur omnia in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo, donec nigrescant. Deinde adde lithargyri & cerussæ in aqua scabiosæ lotor. an. ʒ. iii. tutiæ præp. ʒ. ii. camphoræ ℈. ß. Fiat linimentum, quo illinatur ter aut quater in die. Vel

℞. Ol. ex vitellis ovorum, & rosac. an. ʒ. i. sem. sacchari Saturni ʒ. i. Agitentur in mortario plumbeo, donec colorem mutent.

Sequens cæteris præcellit, eòque tumores mammarum, qui cancrosi putabantur, prorsùs curati sunt.

℞. Ol. ex vitellis ovorum ʒ. ii. succi solani & veronicæ; vel sempervivi, an. ʒ. sem. mercurii crudi ʒ. ii. Agitentur mortario plumbeo cum pistillo plumbeo, donec crassitiem linimenti acquirant.

Linimenta prædicta in uterum immittenda sunt cum turundis oblongis, vel candelis cereis linteolo obvolutis. Injectiones tamen multò faciliùs immitti poterunt, in hunc modum compositæ.

℞. Aquæ hord. ℔. sem. aquæ solani, & plantag. an. ʒ. ii. aquæ veronicæ ʒ. i. trochiscorum alb. Rhas. Drach. ii. sacch. Saturni Drach. i. Fiat injectio.

Si dolor atrociter urgeat, adde Unc. iv. injectioni, syrup. de papavere unc. i.

Foveatur etiam pars affecta aquis plantaginis & solani; vel eorum decoctis, quibus addi poterunt folia nymphææ, papaveris albi, rosæ rubræ, & camphora. Quod etiam decoctum injici frequenter poterit in uterum: fiétque multò efficacius, si in mortario plumbeo agitetur, vel saccharum Saturni eidem permisceatur.

Inter specifica commendantur ranæ lotæ & coctæ, & cataplasmatis loco impositæ, vel earum decoctio per injectionem adhibita. Tum etiam decoctum, aut succus cancrorum fluviatilium in uterum injectus. Sicut & herba Roberti sumpta vel admota.

Si cancer ulceratus sit, linimentis prædictis mineralium dosis augeatur, iisque cinis cancrorum fluviatilium utiliter addi poterit. Injectionibus verò trochisci albi Rhasis, & aqua hordei cum superiori injectionis materia, permisceri.

Si dolor valdè urgeat: fomenta ex malva, althæa, nymphæa, papavere, hyoscyamo, coriandro viridi, anetho, semine psyllii, lacte, croco, & similibus, per intervalla usurpãda, vel cataplasmata ex eis parata imponenda. Ex quibus etiam decoctis injectiones & semicupia parari poterunt.

Hæc tamen omnia aliquandò non sufficiunt ad immanissimum dolorem placandum, qui interdum nullum quieti, & somno locum relinquit. Unde cogimur non rarò ad narcotica recurrere; quæ in hoc affectu propter intensum humorum fervorem, minùs nocent. Et vidimus nos mulierem, cancro in mamma laborantem, quæ singulis noctibus, per quatuor menses laudani gr. ii. vel iii. innoxiè & cum maximo solatio sumebat.

Si ex cancro ulcerato multus sanguis prodeat; ut sæpè fit, injiciatur in uterum succus plantaginis cum tantillo rhuris,

CAPUT XI.

De uteri gangræna, & sphacelo.

GAngræna est corruptio; seu morbificatio partis incipiens: ubi autem omninò corrupta & emortua fuerit, sphacelus, seu syderatio nominatur.

In mulierum genitalibus facilè hic affectus generatur, propterea quòd istæ partes humidiores sunt & molliores, totiúsque corporis excrementa facilè recipiant.

Inflammationi, abscessui, ulceri vel cancro malè curatis sæpissimè succedit, quando calor vitalis partis suffocatur, aut destruitur. Suffocatur in magnis inflammationibus, quando plus sanguinis affluit, quàm insitus calor partis digerere, aut in pus commutare valeat. Destruitur vel à frigida intemperiè, illum extinguente, vel à calida dissipante ac resolvente.

Cognoscitur gangræna incipiens ex eo, quòd calor insolitus in parte percipiatur; horror ac tremor invadant cum pulsu languido ac frequenti, & animi deliquio. Et cum utplurimùm cervicem uteri magis hic affectus invadat, atque adeò pars affecta oculis explorari possit, ea mollis, livida, nigra, & cadaverosa apparet, ut sine sensu pungi ac secari valeat, tùm fœtidum ac cadaverosum halitum expirat.

Quòd ad prognosin attinet, malum hoc gravissimum est ac periculosissimum, imò utplurimum lethale. Observa-

tum tamen à quamplurimis Authoribus, uterum putredine, & gangrænâ corruptum vel sponte cecidisse, vel sectione ablatum fuisse, cum incolumitate mulierum: quas Authorum observationes magno numero colligit Senenxius *lib.4. observationum.*

Curatio perficitur iisdem remediis, quæ ad aliarum partium gangrænas adhiberi solent, si grangræna sit in cervice uteri, vel ad externas partes vergat; ut scarificationibus, & ablutionibus, decocto absinthii, myrrhæ, & similibus; unguento Ægyptiaco, cataplasmate de tribus farinis dicto, quod sic habet.

℞. Farinæ hordei, fabar. orobi, an. Unc. ii. oxymel. ℔. i. Coquantur ad formam catapl. Cui si addatur farina lupinorum, myrrha, aloë, & absinthium, efficacius erit.

Quod omninò corruptum & emortuum est, amputandum sectione; aut in uteri procidentia, ligaturâ in dies magis ac magis coarctatâ, & constrictâ. Quarum operationum exempla quamplurima à Schenkio colecta *lib. 4. observationum.*

Refert etiam VVierus in observationibus, à se curatam mulierem annorum 25. cui æstuante caniculâ tuberculum quoddam in sinu muliebri, ex violento forsan mariti concubitu, productum fuerat. Illi autem cùm imperitus Chirurgus cataplasmata minùs idonea admovisset, intra dies non multos, pars universa putrescere, nigrescere, & emori cœpit, & incredibili celeritate anum versus malum progressum est. Ipse autem sequenti methodo ejus curationem instituit. Primò solani, & plantaginis succum uberrimum, syringua in utrumque meatum ter vel quater in dies injecit, deinde horis illis intermediis lini hapaũ iis succis, admixto aceto, imbutum applicuit, qui exsuccus eodem rursùs permaduit liquore. Ac in ejusmodi repetitâ aliquoties applicatione perseveratum est, donec restingueretur fervor, & desineret putrefactio. Assumebat interim quoque potionem, singulis diebus ter, ex decocto acerosæ, scabiosæ, pimpinellæ, prunor. damasc. summit. borrag. bugloss. flor. calendulæ, cum aqua, saccharo, & aceto, ad syrupi acidi longi formam apparatam. Victus erat paucus, sed refrigerans & acidus, putredinis occasionem præscindens. Tertio die incendii furia sævitiàque putredinis remisit. Quare carnem nigram mortuàmque exiguo forcipe attrahi circumquaq; à vivo sine doloris sensu, separari, resecarique jussit. Inde reliquum ad vivum usque Ægyptiaco unguẽto absumpsit. Eo demque modo ad cicatricis inductionem, ut in aliis ulceribus, progressus est.

Toto curationis decursu cordis roborationi incumbendum est, tam assumptis, quàm admotis. Tum etiam enemata emollientia, abstergentia, & refrigerantia frequenter infundenda, quæ propter viciniam partis affectæ plurimùm pitulantur.

CAPUT XII.

De uteri inflatione & hydrope.

UTeri inflatio, & idrops ab omnibus propemodum Authoribus confunduntur: ita ut inflationem vocent illum hydropem, qui fit à flatibus; cùm hydrops simpliciter dictus ab humore aquoso generetur. Distinguuntur tamen, & datur quædam uteri inflatio, quæ hydrops dici non debet, quando nimirum à flatu subitò irruente uterus inflatur ac distenditur, unde dolor intensus excitatur, quemadmodum in colico dolore contingit; atq; adeò si illa inflatio non diu perseveret, sed brevi discutiatur, hydropis nomen non meretur: talis sæpè accidere solet in hystericis affectibus.

Duplex igitur hydrops uteri statuendus est, unus à flatibus, qui tympanitis assimilatur; alter verò à seroso humore, qui asciti analogus est. Quidam tertium addunt à pituita, ut etiam leucophlegmatiæ similem speciem constituat, quæ in usu practico rarò contingit. Nos tamen nobilem mulierem vidimus, quæ unâ die tantam pituitæ crassæ copiam ex utero excreverat, ut sex vel septem librarum pondus æquare potuerit: quæ procul dubio pituita diutiùs retenta, hydropem uteri producere potuisset.

Flatus & serosus humor, uteri hydropem efficiens, velin cavitate uteri, vel intra membranas illius, aut vesculas continetur. De cavitate uteri est aliqua dubitatio, quon odo flatus & humores in ea contineri valeant; cum facilis pareat exitus per uteri osculum & cervicem. Respondemus, orificium uteri internum pluribus modis occludi posse, vel à pituitâ crassâ, illi parti impactâ & induratâ, vel à tumore scirrhoso, vel aliquâ aliâ causâ. Mercatus censet, pituitam mucosam excerni per orificia venarum, quæ purgationi menstruæ destinatæ sunt, & ex illa pituita fieri quandam pelliculam, totam uteri superficiem internam obducentem, in qua pellicula serum & flatus contineatur. Aëtius verò putat, ex illa pituita per venas uteri transmissa, quosdam produci folliculos, quibus serosus humor contineatur. Fernelius verò putat, sine osculi vitio, & ex simplici illius constrictione, aquam in utero contineri posse. Omnes isti modi recipiendi sunt, & variis exemplis confirmari possunt.

Ac primùm flatuum in cavitate uteri contentorum exempla referuntur à Sennerto *pract. lib. 4. part. 1. sect. 2. cap. 10.* quorum primum desumitur à Valesco de Tarenta, cujusdam Judææ Ulyssiponensis, quæ cùm prægnantem se esse putaret, eo tempore, quo partus adventurus putabatur, magna flatuum copiâ exclusâ uterus detumuit. Secundum est ex Matthæo de Gradi, qui idem propriæ uxori contigisse refert. Alia etiam exempla ex Dodonæo, Thadæo Duno, & aliis desumpta, similes casus ostendunt, & in usu practico talia videre non rarò contingit. Quibus addere licet historiam, à nobis infrà in curatione ex Solenandro relatam, mulieris, quæ ex suffitu nucis moschatæ flatum emisit ex utero, cum strepitu, instar sclopeti.

Aquæ verò seu materiæ serosæ, in uteri cavitate contentæ, exempla proponuntur ab eodem Sennerto, ex Rhasi, qui vidit fœminam, ex cujus utero viginti quinque cotylæ aquæ effluxerunt: tum etiam ex Jacobo de Partibus, & Dodonæo, simile quippiam referentibus. Vesalius verò fœminam dissecuit, in cujus uteri cavitate serosæ materiæ plusquam sexaginta mensuræ Augustanæ, quæ singulæ tres capiunt libras, repertæ sunt: os verò uteri mirum in modum occalluerat.

Interdum verò aquam intra vesiculas contineri in utero, plurimi testãtur Authores, qui hujus rei exempla viderunt in quibusdam mulieribus, quæ tales vesiculas aqua plenas per uterum excluserant. Ex eorum numero sunt Aëtius, Valeriola, Christophorus à Vega, Mercatus, Platerus, & Fabricius Hildanus.

Aliquando etiam hydrops uteri cum gravitate complicatur, ut de propria uxore narrat Fabricius Hildanus cujus venter in monstrosam magnitudinem intumuerat, & tempore partus primùm aquæ libras octodecim excrevit, post semihoram verò iterum libras novem, & consequenter puellum sanum & robustum peperit. Similis casus habetur apud Schenkium, sed eventu contrario mulieris, quæ à partu fœtus vivi ventris tumorem retinuit, qui successu tempotis, magis ac magis increscens ægram de medio sustulit, utero verò aperto, ingens aquæ copia in eo reperta est.

Denique ex sola osculi uteri constrictione, sine peculiari illius vitio, aquæ in utero retentæ exemplum habetur apud Fernelium *lib. 6. pathol. cap.* 15. cujusdam mulieris, hydrope uteri correptæ, quæ, quoties appetebat menstrua purgatio, omnem aquarum illuviem ex utero profundebat, pelvésque sex vel octo complebat aqua citrinâ ferventissimà, dum uterus totus subsideret, Collecta proximo mense par colluvies, flato tempore profluebat.

Causa mediata inflationis & hydropis uteri est caloris nativi imbecillitas, quæ vel in hepate & liene residet ex quibus partibus flatus, pituita, aut serosi humores in uterum transmittuntur, vel in ipso utero, unde prædictæ materiæ in eadem parte, per congestionem, cumulantur.

Causæ autem, quæ calorem nativum debilitare valent, vel per se, vel per accidens, quamplurimæ sunt, ex rebus præsertim non naturalibus, petitæ, Sic aër frigidor, præsertim

cim poſt partum imprudenter utero receptus; graviſſima eſt hujus affectus cauſa; quem etiam producere poteſt, ſi fluentibus menſtruis importunè aëri occurratur: demerſio frequens in aquam frigidam, præcipue fluentibus menſibus, idem præſtat: tum etiam ciborum frigidorum, aut flatulentorum, ut fructuum, olerum, leguminum, & aceti uſus diuturnus: aquæ frigidæ potus copioſus & intempeſtivus: ſomnus longior & profundior, partus vel abortus laborioſus, iſque frequenter recurrens, menſium fluxus immodicus, calorem nativum exhauriens; vel ſuppreſſio, eundem ſuffocans. His adde peculiares uteri morbos, ut tumores, ulcera, & ſimilia, quæ calorem partis reſolvunt; vel etiam oſculum uteri occludunt; & ſanguinis menſtrui atque excrementitiorum humorum exitum impediunt.

In diagnoſi hujus affectus multa inquirenda ſunt: Primò, quomodo iſte hydrops uteri particularis ab univerſali totius corporis diſtinguatur. Secundò, quomodo ſpecies illius diverſæ dignoſcantur, utrum à flatu, ſero, vel pituita producatur. Tertiò, utrum à primario ipſius uteri affectu; vel ex vitio aliarum partium oriatur. Quartò, utrum materia peccans in cavitate uteri, vel intra membranas illius, aut veſiculis contineatur. Quintò, quomodo ab aliis uteri tumoribus. Sextò, quomodo à graviditate. Septimò, quomodò à mola diſtinguatur.

Quòd ad primam quæſtionem attinet: Ab hydrope abdominis univerſali diſtinguitur ex eo, quòd in hydrope uteri tumor fundum ventris magis occupet, hydrops verò univerſalis abdomen univerſum æqualiter diſtendat, Præterea, in hydrope uteri non tam citò apparent pallor & extenuatio totius corporis, quemadmodum in hydrope univerſali, in quo etiam plerumque ſitis & linguæ ſiccitas conſpicua eſt, non autem in hydrope uteri, tum etiam in eo reliqua omnia ſymptomata ſunt longè mitiora. Duricies etiam & renitentia quando fit à flatibus; aut fluctuatio, quando ab aqua generatur, tantum ſpatium non occupat: quemadmodum in hydrope univerſali, Ac denique in eo aliquid ſtatus per intervalla ex utero erumpit; aut tantillum aquæ effluit; quæ manifeſtè oſtendunt, flatum vel aquam utero contineri.

Secundæ quæſtioni ſatisfaciendum in hunc modum. Species hydropis uteri ita invicem diſtinguuntur. Si à flatibus excitetur; imus venter percuſſus, ſonitum edit, venter doloribus premitur pungitivis, qui interdum per ſeptum tranſverſum, ventriculum, lumbos, umbicum, aliàſque partes excurrunt; nonnumquam flatus per uteri cervicem evidenter erumpunt. Sentiunt quoque ſæpe numero mulieres uterum ad ventriculum, inſtar globi cujuſdam efferri. Reſpiratio interdum difficilis eſt, & ægra à ſomno excitata, ſæpè cum anxietate ſpiritum ducere cogitur. A cibo & potu quocunque malum exacerbatum. Frequenter eructant & à ructu melius habent. Suffocationem uteri ſæpe incurrunt. Dolorem interdum in regione hypogaſtrica percipiunt, ut admotam manum ferre nequeant. Hæc ſigna inflationi uteri etiam conveniunt, cùm illa fiat quoque à flatibus: & in eo tantùm differunt inter ſe hi duo affectus, ut anteà diximus, quòd inflatio brevioris ſit durationis, hydrops verò à flatibus, multò longioris.

Si verò uteri hydrops ab humore ſeroſo fiat, regio illa mollis & flaccida apparet; cum flatus tenſionem efficiant: gravitas major adeſt in parte, & ſonus veluti fluctuantis aquæ: aliquid aquæ nonnunquam è pudendis extillat. Ac denique, ſi à pituita oriatur, major erit mollities & flacciditas partis, quæ in dies incrementum ſumit & partes circumſtantes, nempè hypogaſtrii, perinæi, ac lumborum, tumore œdematoſo affectæ conſpiciuntur.

Ad tertium quæſitum ita reſpondemus. Si apparentia ſint totius corporis malè affecti indicia, ut per febres acutas diuturnas, hæmorrhagias immoderatas, fluxiones à capite graviores, ventriculi imbecillitates, lienis, vel hepatis tumores, aliòſque earum partium affectus contumaces, cum quibus uteri hydrops inceperit, & cum iis incrementum ſuſceperit; maxima erit conjectura, uterum ab illis partibus per viam rheumatiſmi, materiam hydropis ſuſcipere. Si verò toto corpore, ſatis benè valente, tumor iſte acciderit, & particularibus ipſius uteri affectibus ſucceſſerit, quales ſunt partus laborioſi, ſuppreſſiones menſium, vel nimiæ eorum profuſiones, ulcera, tumores phlegmonoſi; vel ſcirrhoſi; conjiciendum erit, hydropem uteri à peculiaribus iſtis diſpoſitionibus dependere; & materiam illum producentem, per congeſtionem ex depravata illius homioſi cumulari.

Quarto quæſito ſatisfiet, dicendo; materiam, quæ in uteri cavitate continetur, multò ampliorem tumorem efficere, quàm dum intra membranas continetur. Deinde; quando ſit ex ſeroſa materia, major fluctuatio percipitur; quàm ubi intra membranas coërcita eſt. Si verò quædam veſiculæ, aquâ repletæ, ex utero dejiciantur; ſignum erit certiſſimum, ſeroſum humorem in veſiculis contineri.

Ad quintum quæſitum reſpondendum eſt, hydropem uteri à tumoribus ejuſdem partis phlegmonoſis, vel eryſipelatoſis diſtingui; ex eo, quòd in hiſce febris adſit & dolor, ad leviſſimum contactum ſeſe exaſperans: tum inflammatio uſque ad partes genitales exporrigitur. A tumoribus verò ſcirrhoſis & cancroſis diſtinguitur, quòd in eo non ſi tanta durities, quæ digitis comprimentibus reſiſtat; ſed potiùs cedat, ac veluti in foveam deprimatur.

Sexto quæſito ſatisfaciendum eſt in hunc modum. In graviditate tumor non eſt tam æqualis ac depreſſus; ſed acuminatus, & faſtigium atque eminentiam quædam circa umbilicum præ ſe ferens. Secundò, in gravitate poſt aliquot menſes, mulieres meliùs ſe habent ut plurimùm; quia grandior fœtus majorem humorum partem abſumit, qui in primis menſibus laborem faciebant. At hydrops, quò ulterius progreditur, eò majores procreat moleſtias. Tertiò; in graviditate fœtûs commotio manifeſtè percipitur poſt tertium menſem, vel quartum; quod in hydrope non contingit. Fit tamen aliquando, ut quandò hydrops à flatibus exoritur, palpitatio quædam in utero ſentiatur. Sed illa à motu infantis facilè diſtinguitur, qui magis æqualis eſt, & pluresventris partes occupare ſolet. Quarto in graviditate mammæ intumeſcunt, in hydrope verò extenuantur, ac graciliores evadunt.

Ad ſeptimum quæſitum reſpondemus in molâ gravitatem quandam à mulieribus in ventre ſentiri, quæ in hydrope uteri non apparet; & quandò ægræ decumbunt in alterum latus, pondus eas percipere in illud lapidis inſtar devolvi. Deindè, in molâ fluxus menſuum effrænes per intervalla, tertio ſcilicet aut quarto quoque menſe contingunt; quod in hydrope uteri non fit. Ac denique, in molâ mammæ intumeſcunt, & aliquandò lac in iis apparet, cujus rei contrarium accidit in hydrope.

Quòd ad prognoſin attinet; Simplex uteri inflatio, quia diuturna non eſt, periculo vacat. Si tamen citò non curetur; in verum hydropem degenerare poteſt.

Hydrops uteri, ſi ab humore benigno & minimè corrupto producatur; ſolet quidem malum eſſe diuturnum: ſucceſſu tamen temporis curationem recipere poteſt, imò interdum ex utero aqua ſpontè effluit, & mulier convaleſcit.

Si verò humor pravus ſit, acer; aut putridus, quod ex ſymptomatibus gravibus innoteſcit; morbus periculoſus eſt, & plerumque lethalis. Si enim à proprio uteri vitio affectus dependeat, integram denotat functionum naturalium iſtius partis ruinam, undè univerſalis hydrops tandem accerſitur. Si verò uterus per conſenſum aliarum partium patiatur, hepatis nempè, lienis, aut ventriculi, eò major erit labes, & inde totius corporis ruina impendet. Hinc rectè Aëtius, qualis eſt uterus in muliere, tale eſt ut plurimùm reliquum corpus.

Si flatus aut aqua in uteri cavitate contineantur, faciliùs curatur, quàm ſi intra membranas, aut veſiculas concludantur.

Hujus affectus curatio iiſdem ferè remediis perficitur quæ ad hydropis & chloroſeos curationem fuêre propoſita. Quibus etiam peculiaria quædam, huic affectui magis appropriata, ſubnectenda ſunt. Ad primum, quod ad phlebotomiam ſpectat, in affectu recenti, & ſuppreſſione menſium producto, & plenitudine aliquâ adhuc apparente, illa convenire poterit. Alioqui noxia futura eſt, cùm

calo

calor nativus admodùm debilitatus atque imminutus sit, & contumaces obstructiones, ab humore frigido productа, hydropis universalis metum incutiant.

Purgatio verò omninò necessaria est, eàque frequenter repetita, quemadmodùm in prædictis affectibus præcepimus.

Post sufficientem purgationem aperientia, diuretica, & menses moventia erunt usurpanda, in prædictis etiam locis descripta, quibus addi poterunt sequentia.

℞. Rad. apii & rubiæ tinctor. an. ʒ.ß. fol. sabinæ, matricariæ, pulegii, an. P. j. sem. dauci ʒ. j. Coquantur in jusculo pulli columbini, colaturam capiat manè per plures dies.

Ante jusculi assumptionem una è sequentibus pilulis deglutiatur.

℞. Castorei opt. myrrhæ, rubiæ tinct. an. Drach. ß. croci ϑ. j. Cum succo limon. formentur pilulæ jx.

A quibus medicamentis valido exercitio utendum est: Quo quidem non solùm excrementa in visceribus & in corporis ambitu concepta, calore mediante, dissipari possunt; verùm & totum id, quod in utero continetur, ruptis exercitii vehementiâ pelliculis, fotàs evocari potest.

Si mulier facilè vomat; bis in septimana utiliter vomitus provocabitur. Quo non solùm humores ad uterum confluentes, revocabuntur & educentur; sed etiam dictæ pelliculæ utero inhærentes, & interdum aquosum humorem continentes, motu & agitatione vehementi disrumpi forsam poterunt, unde humoris noxii fluxus consequetur.

Ad dictum humorem in utero contentum discutiendum, bolus sequens erit efficacissimus.

℞. Boracis mineralis Drach. ß. croci ϑ. ß. Cum succo sabinæ, fiat bolus, bis in septimana sumendus.

Sudorifica etiam in hoc affectu non parum proficuà sunt: iis enim humores serosi & pituitosi sive in utero, sive in toto corpore contenti, discutiuntur & evacuantur.

Interim innatus ventriculi calor roborabitur, tam assumptis, quàm admotis; in affectuum illius partis curationibus descriptis.

Exteriùs verò topica remedia admovenda sunt, ad uterum roborandum & humores in eo contentos discutiendos idonea.

Ac primùm parari poterunt fomenta & semicupia, ex decocto radicum bryoniæ, cucumeris agrestis, foliorum ebuli, mercurialis, sambuci, origani, calamenti, absinthii, rutæ, salviæ, majoranæ, thymi, lauri, pulegii, artemisiæ, seminum genistæ, dauci, cummi, anisi, feniculi, baccar. lauri & juniperi; florum chamomillæ, meliloti, roriſmarini. Ex quibus etiam fieri poterunt sacculi, decocti in vino albo. Vel decoqui poterunt prædicta, aut eorum nonnulla in lixivio cinerum sarmentorum.

Ut autem meliùs operentur prædicta fomenta applicanda sunt ante & retro; ægrâque sudare debet, si possit in lectò, vel stuphâ commodè paratâ. Quod quidem semicupii beneficio præstari etiam poterit.

In hydrope flatuoso fotus sicci magis erunt proficui ex sacculis paratis ex milio, sale, cumino, furfure, in sartagine torrefactis & vino irroratis.

Post fotum limiatur infimus venter oleo nardino, anethino, rutaceo, absinthite, abrotani. Quæ si arte chymicâ fuerint elicita, multò efficaciora futura sunt,

A litu admovebitur emplastrum de baccis lauri: vel cataplasma ex stercore vaccino, ovillo, seminibus apii, petroselini, cumini, & melle cocto.

Et ad eundem usum commendatur pellis recen. mactatæ ovis, vino meraciori calido irrorata, & ventri calidè admota.

Clysteres frequenter injiciendi sunt, ex decocto absinthii, origani, pulegii, rutæ, centaurii, & similibus. Vel ex oleo rutæ nucum, anethi, & vino albo, aut Hippocratico, aut malvatico. In quibus dissolve benedictam laxativam, diaphœnicum, hieram diacolocynthidos, terebinthinam confectionem è baccis lauri, mel anthosatum, & similia.

Injectiones in uterum, humoribus in eo contentis evacuandis, plurimùm conferre poterunt, in hunc modum compositæ.

℞. Rad, asari ʒ. iij. fol. pulegii, calaminthæ, an. M. sem. sabinæ P. j. mechoacan Drach. i. sem. anisi, cumini, an. ʒ. j. sem. Coquantur, & in colat. Unc. vi. dissolve oleiirini & sambucini, ana unc. j. Fiat injectio.

Ad eundem finem pessaria conficiantur ita parata.

℞. Colocynth. & mechoac. ana ʒ. j. salis nitri ϑ. ß, mellis cocti q. s. Fiat pessarium. Vel

℞. Rad. cyclam. esulæ, an. ʒ. j. sem. nigellæ romanæ ʒ. ß; mellis q. s. Fiat pessarium. Vel

℞. Elaterii ʒ. ß. caricarum contusar. q. s. Fiat pessarium.

Quando inflatio fit à flatibus, maximè conducit suffitus ex nuce moschata, à Solenandro commendatus, his verbis: *Mulier quædam puerpera se intempestivius ante tempus debitum ventis committens & æëri, incidit in intolerabiles dolores, neque potuit restitui. Tandẽ supervenit obstetrix vetula bene exercitata. Jussit sibi afferri nuces tres myristicas grossè contusas. Tum supponebat fictilem testam cum carbonibus ignitis ægræ mulieri, & statim insper sonucum myristicarum pulvere, testam ita supposuit, ut insperſi pulveris suffitum exciperet pudendis, per infundibulum inversum. Per superiora eodem tempore eundem suffitum excepit. Qui ubi penetrasset, mulier statim exclamat. Necessario reddenda mihi alvus. Qua voce vix edita, auditus est sibilus & strepitus, qualis elidituꝛ, cùm pulvis tormẽtarius, alicui pyxidi ãgustæ inclusus, accenditur. Qui spiritus ubi elisus prorumperat, ipse protinus momento mulier sanitati restituta est. Ista experientia monitus, in simili casu, aliquoties posteà, idem remedii genus admotum, utile & proficuum inveni sæpenümero.*

In eodem casu utiliter admovetur cucurbitula umbilico, cum multa flamma, flatus enim egregiè discutit.

In affectu verò humorali cauteria cruribus admovenda, ut per eos fonticulos uteri sentina sensim exhauriatur.

Sic etiam thermæ sulphureæ & nitrosæ à plerisque laudantur, tam potu, quàm balneo. Dummodò insignis fervor jecoris, aut totius corporis, non sit illi conjunctus.

Ad uteri dolorem, in hoc affectu sæpè infestantem, commendat Amatus Lusitanus aquam vel decoctum florum chamæmeli, ad ʒ. iv. vel v. exhibitum.

Ac denique, si à partu inflatio contingat, non opus est alià purgatione, quàm eâ, quæ per uterum fit. Quæ si non satis procedat, juvanda est pessariis attrahentibus, & cucurbitulis, femoribus affixis, cæterisque remediis, in mensium suppressione descriptis. Et si flatus adfuerit: suffitus ex nuce moschata suprà propositus, erit opportunissimus.

CAPUT. XIII.

De uteri procidentia.

QUando uterus situm suum naturalem amittit, & versùs pudenda prolabitur, uteri procidentia, seu prolapsus nominatur.

Variæ sunt illius differentiæ, secundùm magis & minus tantum differentes. Interdum enim sola cervix interior provolvitur in vulvam: aliàs totum uteri corpus procedit, sed non prominet extra vuluam, & in illius margine appareret osculum uteri interius, instar glandis virilis, aut ovi anseris perforati. Aliàs fundo etiam inverso prominet extra vulvam, instar feroti virilis, aut ovi struthiocameli, cùm tamen rugosus sit, ac superficie inæquali præditus: ac denique aliquando ita relaxatur, ut ad femora usque devolvatur.

Causa proxima uteri procidentiæ est ligamentorum, illius corpus, & cervicem in suo locó naturali continentium, ruptio vel relaxatio.

Ruptio ligamentorum fieri potest ab omnibus causis violentis, ut ictu, casu, saltu, oneris gravioris sublevatione; vel gestatione, compressione abdominis violenta, tussi vehementi & diuturniori, & sternutatione violenta, præcipuè in puerperio, alvi compressione forti, partu difficili, avulsione violenta fœtûs aut secundinæ, conatu vehementi

menti uteri ad expellendum aliquid sibi molestum, ut fœtum mortuum, molam, aut secundinam; tunc enim contingit utero, docente Galeno *l.3. de facult. nat.* quod duobus Athletis, cùm sese mutuò dejicere conantur, uterque in terram prolabitur; his adde frequentem cucurbitularum admotionem femoribus, & quamlibet corporis & animi agitationem vehementem.

Relaxatio ligamentorum excitatur etiam ex variis causis, ut cararrho diuturniori, cruditatibus variis, quæ in uterum velut sentinam totius corporis amandantur. Hinc mulieres, quæ fluore albo diutius laborant, vix hoc malum evitare possunt, præcipuè seniores, quæ illi maximè sunt obnoxiæ. His accedunt causæ externæ, ut balnei usus frequentior, & præsertim in aqua frigida; aër australis & humidior, præcipuè post partum in utero susceptus: alimenta humidiora, potus uberior; otium, somnus prolixior, & omnes aliæ causæ, quæ humoris pituitosi proventum, ejusque in uterum confluxum promovere possunt.

Signa diagnostica sensibus ipsis patent. Uterus enim in pudendo obvius fit instar ovi gallinacei, vel anserini, aut glomeris fili, cum sensu ponderis pudendo incumbentis, cum erecto corpore stant. Dum verò sedent, aut alvum exonerant, dolor vehemens percipitur circa regionem pudendi & ossis sacri. Si multum promineant, dolor & ardor major sentitur; urina paulatim egreditur & vulvam in transitu mordet.

Causæ procidentiam excitantes ita distingui possunt. Si à laxitate ligamentorum fiat, sensim generatur, minorem habet dolorem, & præcesserunt purgamenta alba, vel aliæ causæ uterum humectantes, ejusque ligamenta relaxantes. Si verò fiat à ruptione ligamentorum, dolor est vehementior, & sanguis interdum erumpit; ac præcesserunt causæ, quæ violenter ligamenta rumpere potuerunt.

Quòd ad prognosin attinet, affectus per se periculosus non est; valde tamen turpis & molestus, progressionem, ac deambulationem liberam, concessionem & convenientem menstruorum expurgationem impediens.

Interdum tamen mortem inferre potest, si dolor, febris, convulsio, aut alia quædam gravia symptomata accedant.

Interdum etiam ab aëris intemperie, aut violentâ impulsione corrumpitur, & grangrænâ afficitur, quæ partem amputare cogit.

Recens affectus, in quo uterus non validè prominet faciliùs curatur, quàm si inveteratus sit, & magis egrediatur.

In junioribus faciliùs, quàm in adultioribus uterus in proprium locum restituitur.

Quæ à ruptione ligamentorum orta est procidentia, incurabilis est.

Ad curationem, uterus in suum locum naturalem retrudendus est, ibidemque continendus; & ligamentorum vitium corrigendum. Si nempe disrupta fuerint, agglutinantibus; si relaxata, exsiccantibus, adstringentibus, & roborantibus. Quæ omnia sequentibus præsidiis perfici poterunt.

Primò itaque, quò uterus in suum locum faciliùs reponatur, alvus & vesica exonerandæ sunt, ne cervicem uteri comprimendo, illius reductionem impediant: siquidem cervix uteri recto intestino incumbit, sibique incumbentem habet vesicam.

Postmodum verò mulier in dorsum supina recumbens, divaricatis cruribus, genibusque sursum attractis manibus uterum introrsum premat, sursumque in cervicem trudendo, sicque invertendo adigat, donec in sinum usque omnia remearint. Vel, si ægrè succedat, obstetricis opera id peragat, ut bacillo crassiori obtuso linteis involuto hoc faciat, quo & in sinum profundiùs, quàm solis manibus potest repelli. Aut ut minùs lædatur pessarium ex panno lineo sæpiùs convoluto, filoque strictè ligato paretur, & huic usui accomodetur.

Ac si prolapsus uterus intumuerit, ita ut sinum denuò subire non possit, tumor ante omnia erit tollendus. Et si inflammatio sit, quæ huic sanandæ competunt, erunt adhibenda. Si alia inflatio: quæ eam discutiunt, usurpanda: potus nimirum, infessus, inunctiones emollientes & resolventes. Rodericus à Castro tumentem uterum betæ decocto abluit, deinde aceto & sale subindè inspersо, ac sic imminuto tumores reducit.

Idem Rodericus scribit, ad uteri repositionem plurimùm conferre, si Medicus, vel Chirurgus cauterium actuale, aut aliud ferrum candens manu ostentet, & in uterum inferere velle fingat. Ita enim natura contrahitur, & cum ea uterus ipse, tum etiam quæcumque alia pars extra prominens. Refert enim quendam exercitatissimum Chirurgum intestina per vulnus abdominis exeuntia, hac industria reposuisse, cum reliqua remedia non profuissent; Candens etenim ferramentum magnum coram patiente manu gestans, vulneri applicaturum se finxit. Cujus rei subito terrore intestina è vestigio in suum locum retracta fuêre.

Avenzoar. 2. *Theizir, tract. 5. cap.* 4. quippiã non absimile proponit. In principio, *inquit*, quando apparet hæc ægritudo, Medicus eam leniter poterit curare. Et reducitur omnibus istis modis, videlicet manu, si vis; & si non, fac eam supinam jacere, & fac quod aliquis sedeat super pectus suum, & alius super crura, & fac eam terrore, ponendo circa pedes ejus aliqua reptilia, sicut sunt mures & lacertæ aut ranæ, vel his similia: ex quibus multùm terrefiat, & velit fugere, trahendo pedes & crura ad se: & inde omnia membra, & corpus totum simul contrahantur. Et hac de causa matrix intrò redibit ad suum locum.

Zacutus Lusitanus Avenzoarem secutus; sequentem historiã *observ. 86. lib. 2.* proponit. Cùm, *inquit*, accederem adfœminam, quæ ab anno & dimidio uterum prolapsum habebat; cum duritie summa: difficile videbatur ob tensionem posse ad suum locum reduci, maximè cum dicat Avenzoar, in principiò hoc opus celebratum esse; cùm adhuc uterus non contraxit callum. Multa sum præsidia pro hoc morbo curando machinatus. Insessiones adstringentes, pessaria, emplastra, confectiones. Tandem laboriosè luctatus nihil profeci. Ad hoc præsidium accedo: Suppono mulieris cruribus mures filo alligatos. Quibus positis & per femora vagantibus fœminæ metus ingens incutitur, & repente (mirabile visæ,) uterus in propriam sedem reducitur. Hoc facto, emplastro contra rupturam uteri regioni, & inguinibus appositо, à malo in posterum tuta remansit.

Antequam uterus reponatur, priùs inungendus est mucilagine rad. consolidæ, vel infusione gummi tragachanti. Postea aspergendi pulveres, qui asperitatem nullam habeant, ne uterum, aut illius cervicem lædant, sed glutinandi magis, quàm adstringendi vi polleant. Qualis esse poterit in hunc modum præscriptus.

℞. Thuris, mastiches, & sarcocollæ lacte muliebri nutritæ, an. ʒ. i. mumiæ, gummi arabici, acaciæ, hypocistidis, an. Drach. sem. Fiat pulvis tenuissimus, inspergendus, ut dictum est.

Idem pulvis ad formam unguenti admoveri poterit, si cum dictis mucilaginibus, aut oleo hypericonis, aliove consolidante permisceatur.

Postquam uterus convenienter fuerit repositus, omni arte in suo loco continendus est, muliere in lecto remanente, aliquantulum inclinata, & cruribus extensis, molliter, & ita coaptatis, ut unum alteri incumbat. Ac per aliquot dies in hoc statu maneat, immisso etiam lanæ, aut bombycis, vel etiam spongiæ frustulo in sinum vulvæ, quod irrigatum fuerit vino austero, aut aqua rosacea, in quibus acacia, aut hypocistis dissoluta fuerit.

Ad hujusmodi retentionem juvandam, cucurbitulæ sub mammis & umbilico, cum multa flamma, frequenter erunt admovendæ.

Tum etiam bene olentia naribus erunt admovenda, & fœtida genitalibus subjicienda, nisi mulier hystericæ suffocationi sit obnoxia.

Foveantur dictæ partes decocto adstringentium, in vino rubro, & aquâ ferratâ purato.

Semicupium etiam ex eodem decocto à Practicis usurpatur. Quod tamen cautione indiget. Periculi enim est, ne ex illo situ uterus denuò provolvatur extra suam sedem, potissimum in principio, dum adhuc recens est affectus. Ubi

autem diutiùs ægrotantem detinuerit, eàque convenienti subligaculo præmunita fuerit, non parum conferre poterit.

Post semicupium, suffitus etiam erit utilissimus, ex thure, masticke sandaracha, & rosis rubris paratus. Alii verò commendant tanquam specificum, suffitum ex pelle anguillæ sale conditæ.

Injectiones in uterum multò efficaciùs operabuntur remediis, quæ exteriùs admoventur: eæque componentur ex decocto fotus, aut semicupii.

Linimenta & emplastra hîc etiam convenient, qualia in fluxu mensium immodico, & fluxore albo fuêre descripta, & infra etiam ad abortum præcavendum proponentur.

Per os assumptis medicamentis adstrigentibus & roborantibus, uteri retentio etiam adjuvari potest. Est inter illa pulvis sequens sæpe sumptus, huic affectui peculiariter accomodatus.

℞. Rad. tapsi barbati ʒ. ii. fol. myrthi, sem. pastinac. domesticæ, an. ʒ. i. raturæ cornu cervi ʒ. ß. cineris conchar. ʒ. i. coralli rubri Drach. ii. Fiat pulvis. Dosis ʒ. i. cum vino austero.

De adstringentibus hisce medicamentis tam internis, quàm externis, hoc observandum; cautè esse usurpanda si menstrua statis periodis adhuc profluant, ne supprimantur, & graviora mala inde oriantur. Tempus autem hujusmodi remediis magis idoneum est, ubi fluxus menstruus præteriit.

Ista remedia per duodecim aut quindecim dies erunt continuanda. Simùlque cura est habenda, ne alvus pigrior fiat, aut laxior. Si enim fæces duræ sint, uterus in iis egerendis facile præcipitatur, & fluida nimiùm alvus ligamenta uteri relaxat.

Dum prædicta remedia usurpantur, causæ antecedenti occurrendum est, iis, quæ humores pituitosos, uteri ligamenta relaxantes, evacuare & discutere valent.

Ac primum purgationes convenientes instituere oportet, Quæ tamen non sint perturbantes, violenter operantes, ne uterum de novo præcipitent, adductis in eas affatim partes humoribus.

Nonnulli vomitum probant, quod humorum fiat revulsio ad superiora. Et eo nomine quidem esset proficuus, in alia ratione esse metuendus. Quòd nimirum magno conatu perficiatur, & non minùs quàm sternutatio uterum propellet. Imo verò docuit experientia, nihil esse efficacius ad partum difficilem & fœtum citò excludendum, quàm vomitorium exhibitum.

Post sufficientem purgationem, decoctum guajaci per tres hebdomadas exhibendum est, ut singulis diebus mane sudor eliciatur. Vesperi autem fotus imo ventri adhibeatur ex salvia, origano, majoranâ, thymo, matricariâ, tanacero, absinthio, ruta, rosis rubris, radicibus cyperi, calamenti, nucibus cupressi, & similibus, decoctis in aqua fabrorum, & vino rubro. Post fotus, suffitus, & linimenta suprà descripta adhiberi poterunt.

Loco sudorifici, vel etiam post usum illius thermæ sulphureæ, quales sunt nostræ Balerucanæ, erunt præstantissimæ, earùmque usu multas convaluisse compertum est.

Ut autem à procidentia, quæ facile iterum recurrit, fœmina secura sit: aut si nulla perfectæ curationis spes sit, subligaculum adhibendum; quod vulgò *Zona Hippocratis* nominatur. Hoc enim munitæ mulieres, sine prolapsûs periculo ambulare, & munia quotidiana exercere possunt; tum uterus ab externo frigore defenditur. Paratur autem ad eum fere modum, quo fasciæ ad herniam parari solent.

Pessaria quoque in deploratis uteri procidentiis utilissima sunt, quæ à nonnullis componentur ex subere satis oblongo, & cera superinducta. Alij ex sola cera conficiunt, & ex iis nonnulli formâ rotundâ, alij ovali, quadratâ, triangulari, aliâve formâ, quæ in ipsam uteri cavitatem inducuntur, & nunquam eximuntur, atque uterum in suo loco retinent: ita tamen, ut mulieres omnia munia consueta exerceant, cum viris sine incommodo coeant, concipiant, utero gerant, & pariant. Quod pluribus exemplis confirmatur à Francisco Rosseto de partu Cæsareo *sect. 6. cap. 5.* & Bauhino *in Appēdice ad Rosseum*. Quæ omnia ad verbum transcripta sunt à Schenkio & Sennerto, capitibus propriis, ubi videri possunt.

CAPUT XIV.

De uteri clausura.

VIrgines, uteri clausurâ laborantes, atretæ, seu imperforatæ nominantur. Illa autem clausura in tribus locis fieri solet: scilicet in osculo uteri interno, in ejusdem cervice, & in osculo anteriori, quod vulva nominatur. Generatur verò aut à prima conformatione, quando membrana quædam uteri orificio aut cervici obtenditur: vel à vulnere, aut ulcere præcedente, quibus coalescentibus, fit partium cervicis uteri, aut labiorum coalitus, vel à tumoribus, meatum interiorem obturantibus. Vel denique à compressione strictura, aut distorsione, quæ pudendi virilis & seminis ingressum, tum etiam menstruam purgationem præpedire solent.

Diagnosis ex parte facilis est, ex parte verò difficilis. Si clausura sit in cervice, aut orificio uteri; non animadvertitur, nisi dum menstrua erumpere incipiunt, aut fœminæ generationis operi incumbunt. Adveniente nimirum menstruæ purgationis tempore, dolores, & tormina in regione uteri certis periodis sentiuntur cum ponderis sensu: nullus tamen sequitur mensium effluxus. Conjecturam augebit, si virgo bene habita sit, nullàque cachexia, aut obstructionibus affecta. Perseverante affectu, intumescit uterus, ut virgines gravidæ videantur, & interdum totum corpus, quod etiam livore quodam, ex redundantia sanguinis infectum apparet. Si verò clausura cervicem uteri occupet; in primis coitibus dignoscitur, quando scilicet pudendum virile non admittit.

Si denique orificium uteri clausum sit, difficilè cognoscitur, id tamen peritæ obstretricis manu aliquo modo explorari potest, illiùsque conjecturam faciet, si semen virile post jaculationem statim egrediatur.

Quòd ad prognosin attinet; si clausura sit in orificio pudendi, curatu facilis est, levi sectione resolvitur. Si verò penitiores partes occupet, longè difficiliorem curationem admittit.

Quando à membrana meatus clauditur, faciliùs curatur: quando verò à materia carnosa fit coalitus, ut post ulcera contingit, curatio est difficilior.

Clausura, interius uteri orificium occupans, incurabilis est: chirurgica enim instrumenta illic aptari nequeunt.

Curatio uteri clausuræ, cùm à Chirurgia maxima ex parte petatur, ideo eam paucis expediemus.

Si à primo ortu clausura uteri contracta fuerit, simplici sectione aperienda est. Cujus modus amplâ narratione describitur à Sennerto *cap. proprio*.

Si verò ex ulcere clausura ortum duxerit, ut in lue venerea contingit; advertendum est, an sit tantùm carnis excrescentia, meatum nou omnino claudens: an integer parietum cervicis, aut labiorum coalitus. Si enim caro tantùm excreverit, tentandum est, præmissis evacuationibus convenientibus, primùm, carnis augmentum prohibere siccantibus & discutientibus medicamentis: postmodum, carnem eandem imminuere medicamentis ex thure, aristolochiâ, cortice thuris, rosis, balaustris, masticke, myrrhâ, aloe, & similibus. Quæ si non sufficiunt, ad carnem absumentia minùs dolorifica transeundum est, ut alumen ustum, unguentum Ægyptiacum, & similia. Ac tandem, si ne hoc quidem modo consumptio obtineri possit; caro in gyrum præcidenda instrumento illo, quo polypi tolluntur, Si verò cervix uteri omnino coaluerit, tentandum est ulcus novare, & medicamentis prædictis carnem superfluam tollere. Sin minùs, sectio instituenda eo prorsus modo, quo naturalis cervicis uteri coalitus curatur.

Si à tumore aliquo meatus uteri occludatur, propria remedia illi decernenda sunt: qualia in uteri inflammatione, scirrho & cancro fuêre proposita.

Si fiat à compressione cervicis uteri, vel osculi illius interioris, causa comprimens auferenda, quæ varia esse potest, nimirum

nimirum calculus vesicæ, tumor recti intestini, omentum pinguius, crura, aut femora distorta ac divaricata, quorum curationes è suis locis repetendæ.

In strictura, quæ potissimum fit à duritie; vel siccitate; agendum est humectantibus, emollientibus, & laxantibus; semicupiis, fotibus, linimentis & pessariis: sicque relaxatæ parti immittatur canula plumbea vel ex sera alba optimè concinnatâ, & butyro, aut oleo emolliente irrigata; quam perpetuò gestet, vel saltem noctu; dum decumbit, & interdiu immittatur pessus; ex cotone convenienter constructus, & inunctus unguento de althæa, vel simili.

In distorsione, eadem ferè curandi methodus observanda est, saltem canula ita sit conformata, ut in contrariam partem distorsionis molliter deflectat: Sic uteri cervix ad locum debitum paulatim reducetur.

CAPUT. XV.

De Sterilitate.

STerilitatis nomen non adeò strictâ significatione hoc loco usurpatur, ut tantùm omnimodum concipiendi defectum & integram abolitionem significet; sed in ampla & lata: ut omnem concipiendi impotentiam, omnèque impedimentum comprehendat. Quando nimirum mulier eâ ætate quâ ad concipiendum habilis esse debet & viri consuetudine utens, non concipit. Et talis defectus ἀγονία seu ἀγεννία nominatur.

Hæc autem sterilitas, seu concipiendi impotentia, à pluribus causis excitatur: quas omnes, clarioris doctrinæ gratiâ ad quatuor capita revocare possumus, juxta quatuor operationes naturales; quæ ad conceptionem perficiendam requiruntur. Quorum prima est, ut mulier in congressu venereo virile semen in utero recipiat: secunda, ut semen receptum debito tempore retineat; tertia, ut illud utero foveat & conservet: quarta, ut debitam materiam suppediret ad embrionis conformationem & incrementum necessariam. Hinc quatuor conceptionis impedimenta oriuntur: si nempe mulier semen non recipiat, non retineat; non conservet & non nutriat.

Receptio seminis impeditur à pluribus causis, ex rebus naturalibus, non naturalibus, & præternaturalibus repetitis. Inter res naturales primùm recensetur ætas juvencula, in quâ, ob exiguitatem & strictiuram partium genitalium, mulier virile pudendum admittere non potest, aut certè nisi cum summo dolore, qui eam concubitum aversari cogat. Eundem affectum præstat ætatis provectio, siquidem in virginibus senioribus partes genitales, defectu exercitii veneri, macidæ ac vietæ factæ sunt, ac strictiores redditæ, ut penem virilem facilè postmodum admittere non possint. Quæcumque etiam naturâ claudæ, distortæ cruribus, vel depressa coccyge existunt, vix possunt commodam in concubitu figuram præstare, quæ ad seminis debitam receptionem necessaria est. His adde pinguedinem nimiam, quæ vias uteri angustat, & aqualiculo prominentiore, justum & commodum viri cum fœmina congressum impedit. Ac denique temperies uteri frigidior torpidas mulieres reddit, ut nulla propemodum voluptate in coitu fruantur, aut tardiùs saltem excitentur, ita ut interdum uteri orificium tempestivè non aperiatur, ad semen virile recipiendum.

Inter res non naturales animi pathemata principem locum obtinent, ac in primis odium inter conjuges, quo mulier ab hujusmodi voluptate aversa, non suppeditat spiritus sufficientes, quibus turgere debent genitalia tempore congressus, ut matrix quasi gestiens semini virili accurat, idque benignè excipiat, attrahatque in civitatem suam, simulque proprio semine, in ea voluptate effuso, perfundat & irriget atq; ex amborum commixtione conceptio oriatur.

Res verò præternaturales, quæ seminis receptionem impedire possunt, in morbosis dispositionibus versantur, quæ partibus genitalibus, aut illis vicinis, advenire solent: ut tumores, ulcera, obstructiones, adstrictiones, clausuræ, distorsiones, calculus vesicæ, & alia hujusmodi.

Secundum mulierum vitium, conceptionem impediens, quando scilicet semen non retinetur, vel à nimia uteri humiditate dependent, quando scilicet uterus multis excrementitiis humoribus refertus est, à quibus laxior factus, non debitè constringitur ad semen receptum exactè retinēdum; vel orificium illius laxius redditum, non potest sese sufficienter constringere, ad semen retinendum; quod præcipuè contingit ex abortu; vel partu laborioso, in quo fibræ uteri divelluntur; & nimium laxantur, cum orificio interno. Illa autem humiditas immodica & à proprio temperamento, & à causis externis humidioribus; ut balneo, otio; victu humidiori; vel præcipuè à fluore albo excitari potest: qui quidem fluor albus, sive fluor muliebris, frequentissimè accidit, cùm uterus sit veluti cloaca, ad quam omnes corporis partes suas superfluitates deponunt; ita ut hæc omnium frequentissima & magis ordinaria sterilitatis causa esse solent.

Tertia verò causa conceptionem impediens, quando nimirum semen non nutritur sufficienter in utero, ab iis dependet quæ semen corrumpere apta sunt, ut intemperies uteri quælibet; frigida nimirum, quæ semen extinguit: calida, quæ spiritus dissipet: humida, quæ debitam seminis crassitiem diluit: & sicca, quæ semen absumit: atque ita semen, ab hujusmodi intemperiebus corruptum à naturali sua constitutione dejectum conceptioni inepium efficitur. His addunt Authores maleficia & incantationes, à quibus conceptionem impediri posse, apud omnes in confesso est. Res etiam externæ, alimenta & venena, idem præstare possunt, quæ ab Authoribus recensentur. Nempè inter alimenta; acetum, mentha, & sisymbrium aquaticum, fabæ, & similia. Inter venena verò, aut saltem deleteriam quandam qualitatem, ad sterilitatem inducendam obtinentia, lapis gagates; vulva capræ; aut mulæ: noctiluca, sapphirus, smaragdus & similia; Ac denique morbi maligni; & labe quadam venefica inquinati, semen maximè corrumpere ac generationi ineptum reddere valent, ut phthisis, elephantiasis, lues venerea, ulcera fœtida & cancrosa.

Qnarta denique sterilitatis causa, quando scilicet fœmina debitam materiam non suppeditat, ad embryonis conformationem & incrementum, ex seminis aut sanguinis menstrui defectu dependet. Sic nimis juvenculæ & vetulæ non concipiunt propter utriusque materiæ defectum. Ætas autem conceptioni idonea vulgo definitur à decimo quarto anno ad quinquagesimum. Imò verò licèt materiæ illæ non deficiant, si dispositiones pravas adeptæ sint, generationis incapaces fiunt. Pravæ autem illæ dispositiones à variis intemperiebus, aliisque morbis induci possunt, tum etiam ex prava victus ratione, illaudabilem sanguinem producentis. Si fœminæ, multis fructibus crudis; & aquæ frigidæ potu sese ingurgitantes, serosum sanguinem cumulant, generationi ineptum. Fateri autem oportet, nonnullas mulieres concepisse, quibus numquam menses effluxerant, ut ex plurimorum Authorum observationibus colligitur. Verùm dicendum est, quòd si in illis mulieribus materia defuerit ad menstruas purgationes efficiendas, non defuit tamen ad conceptionem, sed tanta illius copia colligebatur, quanta superesse solet mulieribus, quæ purgantur, licèt non suffecerit ad menstruas purgationes.

Causis hactenus propositis adjungi debet certa seminum, virilis & fœminei improportio, qua fit, ut rectè invicem commisceri, & in unam embryonis generationem conspirare nequeant: licèt in neutro conjugum aliquis defectus sensibilis appareat. Et contingit interdum, ut idem vir cum alia muliere, & eadem mulier cum alio viro prolem suscipiat, cùm tamen simul juncti steriles permanserint. Fit etiam, mulier per decem aut plures annos viro cohabitet, & non concipiat: postea verò concipere & parere incipiat: cujus eventus causa est mutatio temperaturæ, quæ progressu ætatis fit, ob quam semen aliam temperiem recipit, quæ cùm antea seminis virilis temperaturæ improportionata esset, per ætatis mutationem proportionata evasit. Illa autem improportio in eo præcipuè versatur, quando viri valde intemperati cum mulieribus, eodem intemperaturæ excessu laborantibus conjunguntur, putò calidiores viri cum fœminis calidioribus, frigidiores

cum frigidioribus: ista enim intemperamenta nullam mediocritatem conciliare possunt duobus seminibus, & aliis causis ad generationem necessariis. Quidam etiam ad qualitates occultas confugiunt, ob quas semina convenire aut discrepare asserunt, etiamsi nullus primarum qualitatum excessus appareat.

His etiam addunt Auctores occultam quandam dispositionem, qua nonnullæ mulieres steriles redduntur, licèt nulla causa manifesta appareat.

Signa diagnostica sterilitatis, juxta quatuor propositas causarum classes percurrenda sunt.

Ac primùm causæ, seminis receptionem impedientes, difficilem non habent diagnosin, & ipsis sensibus conspicuæ sunt. Facilè enim dignoscitur ætas tenerior, aut provectior, mala partium uteri vicinarum conformatio, ut quando mulieres claudæ sunt, vel crura distorta, aut depressam coccigem habent, & pinguedinem nimiam. Frigiditas verò uteri in tertia causarum classe indagabitur. Odium inter conjuges, ex eorum, & adstantium relatu innotescit. Morbi etiam particulares, seminis receptionem impedientes, ut tumores, ulcera, obstructiones, adstrictiones, clausuræ distorsiones, partium genitalium exploratione; ab Obstetrice, vel Chirurgo innotescent.

Ex causis, seminis retentionem impedientibus; quæ secundam classem constituunt, humiditas nimia in tertia classe exponetur. Abortus verò, & partus laboriosus, ex mulieris relatu dependent.

Tertiæ classis causæ quæ scilicet semen corrumpere valent, accuratiorem requirunt diagnosin, quam nos in hunc modum persequimur.

Frigida uteri intemperies inde cognoscitur, quòd fœmina coitum non appetat, minorique in eo voluptate afficiatur: facies illi mollis, albicans, & obscura est, stupido sensu prædita est circa pectinem, lumbos, & crura, crudum ac tenue semen excernit, & cum exigua voluptate; menses supprimuntur, vel parcè atque inordinatè proceduut, sintq; pallidi ac decolores. His accedit prægressa victus ratio refrigerans, in fructuum & olerum usu diuturno, & largo frigidæ potu consistens.

Humidiorem uteri intemperiem arguunt, laxus & mollis fœminæ habitus, vita sedentaria; fluores albi frequentes ac fermè assidui, menses copiosi, tenues, & aquosi coitûs inappetentia, lumborum gravitas, ad abortum proclivitas, urinæ copiosæ, & victûs ratio humidior.

Calida intemperies cognoscitur ex habitu virili ac robusto, qualis in virginibus existit, facie rubicunda, pilis ac superciliis nigris, voce forti ac virili: his addatur iracundia frequens, ad omnes actiones promptitudo nimia, sitis inexpleta, urina flava, menstruorum paucitas, color tuber, obscurus, calor & acrimonia, ut sæpè pudenda exulceret, pruritus genitalium, magis ad venerem proclivitas, prompta & celer seminis excretio in coitu, pollutiones frequentes, ac libidinosa insomnia.

Siccam verò uteri intemperiem significant mensium paucitas, oris uteri siccitas, pruritus & fissuræ, quæ rhagades nominantur, pauca in coitu seminis excretio; ex nimio coïtu molestia, corporis gracilitas.

Si ex maleficio seminis corruptela & sterilitas contingat, aberunt omnia alia signa, quæ causas manifestas indicare possunt; aderit autem aliquod divortium inter conjuges, cujus neuter rationem satis appositè reddere potest, imò & interdum seminis utriusque ejaculatio rarò, difficulter & cum labore fit.

Alimenta aut venena, semen extinguentia, si assumpta fuerint; ex diligenti mulierum interrogatione, & adstantium relatu perdiscendum est.

Ac denique morbi maligni, semen extinguere valentes, ut elephantiasis, lues venerea propriis signis innotescent.

Quarta sterilitatis causa, quæ in menstrui sanguinis defectu, aut prava qualitate præcipuè consistit, dignoscitur primò, ex nimia totius corporis pinguedine, ad cujus nutritionem sanguis absumitur, & fœtui alendo non suppeditatur. Idem ostendunt corporis gracilitas & summa macies. Cùm enim sanguis non sufficiat ad corporis nutritionem, vix superesse poterit ad fœtûs incrementum.

Ac denique ea omnia, quæ sanguinem absumere & multùm imminuere possunt, si præcesserint, vel affuerint, ejusdem penuriam in corpore significant: ut labores immensi, vigiliæ immodicæ, jejunia austera, larga hæmorrhagia, febres acutæ, vel diuturnæ, ulcera fistulosa, & cauteria multùm fluentia.

Nimia etiam sanguinis quantitas interdum seminis atque embryonis nutritionem impedit. Obruitur enim semen à nimia illa copia, nec vim suam plasticam exercere potest. Hoc contingere solet in mulieribus plethoricis ac rubicundioribus, genio & crapulæ indulgentibus, quibus uterus perpetuo quasi madore proluitur.

Prava verò sanguinis qualitas, seu cacochymia, ex pravo mulieris habitu, menstruorum colore, aliisque conditionibus, alienis, & pravi victûs ratione prægressâ innotescet.

Seminum utriusque conjugis improportio difficilè cognoscitur. Si ambo calidiori admodùm, aut frigidiori temperamento prædicti sunt: ex illa intemperie improportionem provenire conjicimus, si aliæ sterilitatis causæ manifestæ non appareant.

Difficiliùs adhuc cognoscitur sterilitas, quæ ab occulta quadam dispositione dependet, nullis illius causis manifestis apparentibus. Apud Authores tamen multa reperiuntur experimenta, quibus internosci possit, an mulier à nativa constitutione sterilis sit. Quæ licèt omnimodam certitudinem non habeant, coguntur tamen interdum Medici ea in usum revocare, in gratiam Principum, & Magnatum, quibus licet sterilitatis causâ divortium facere.

Hippocrates *Aphor. 59. sect. Si mulier*, inquit, *non conceperit, scire autem velit an conceptura sit: pañis circumtecti inferne suffias. Et si odor videatur per corpus ire ad nares, & os: scito, quòd ipsa ex seipsa sterilis non est.*

Idem Hippocrates fœminam fœcundam dignosci putat, si caput allii derasum & purgatum in uterum subdatur. Si postridie odor ad os pervenerit, eam ad conceptionem aptam: sin minùs ineptam esse.

Vel galbanum ad ignem emollitum, serico que inclusum, muliebris uteri orificio nocte indito, capùtq; totum linteolo odorato obligato: manè si vertex mulieris galbanum redolet: mulier probè purgata fœcunda erit.

Idem experieris, si parum balsami, aquæ admixtum: & bombace exceptum, in uterum immiseris, & femori alligaveris, quod si tunc uterus traxerit, fœcunditatis est probatissimum signum.

Amatus Lusitanus sequens, ut probatissimum laudat, Capit coagali leporis 3. i. quam aqua calida dissolutam mulieri in aqua calida ex ieiuni, jejuno ventriculo propinat. Si mulier tunc dolores ventris sentit, fœcundam: sin minus, sterilem illam pronunciat.

Multi quoque ex urina sterilitatem colligere volentes eam hordeo affundunt. Hoc intra decimum diem si germinet, pro fœcunditatis nota: si non germinet, pro sterilitatis certo argumento agnoscunt.

Alii denique siliquis, vel furfuri urinam affundentes sterilitatis notam ex eo observant, si vermes in eo generari videant.

Pro hujus diagnosis coronide advertendum est ac diligenter inquirendum, num viri culpa aut defectu generatio impediatur. Frustrà enim mulier multorum, remediorum usu torqueretur. Sterilitas à viro procedès dignoscetur ex morbis partes genitales illius obsidentibus, ut erectione lætâ, seminis defectu, testiculorum tumoribus, gonorrhœa, aliisque. Hujus etiam rei conjecturam faciet, si vir timidus extiterit & effœminatus, frigidus naturâ sit, & barbâ careat, tardè semen excernat, idque frigidum habeat, taleque ab uxore excretionis tempore in utero sentiatur, nullam, aut exiguam habeat coitûs appetentiam, & quàm minimam in eo percipiat voluptatem. Ac denique si causæ præcesserint, quæ semen infœcundum reddere valeant.

Prognosis juxtà causarum suprà enumeratarum seriem instituenda est.

Ac primùm ætas tenerior conceptionem non impedit, nisi ad tempus, & illa ætate adultiore expectanda est: Ætas verò provectior omnimodam conceptionis desperationem indu-

inducit. Si tamen adhuc menstrua procedant ordinatis periodis, quædam superesse potest conceptionis spes; sed admodùm exigua, in his mulieribus in primis, quæ quadragesimum ætatis annum excesserunt: quia licèt mulieres, quæ juniores pepererunt, in ea etiam ætate concipere soleant, illæ tamen, quæ nunquam gravidæ fuerunt, exiguam spem habere debent in ea ætate concipiendi, quia uterus tandiu otiosus, marcidus ac vietus factus est, & ad concipiendum inhabilis.

Quæ à prava membrorum conformatione sterilitas inducitur, ut in iis, quæ claudæ sunt, aut crura distorta habent, vel coccygem depressam, incurabilis est.

Si verò à nimia pinguedine, aut aliqua uteri intemperie, non admodum inveteratâ, sterilitas procedat, curatio sperabilis est, maciem inducendo, & intemperiem corrigendo.

Illa verò, quæ ab aliis morbis inducitur, ut tumore, ulcere, obstructione, fluore albo, mensium defectu, uteri prolapsu, phthisi, elephantiasi, lue venerea, aliisque; curatu facilior aut difficilior est, prout dicti morbi facilem aut difficilem curationem admittunt.

Ad curationem hujus affectus, quæcumque ex causis prædictis eum producere valent, earum remotioni incumbendum est.

Ad primum angustia partium genitalium ob ætatem juvenculam, curatione non indiget; siquidē ætatis progressu ad convenientem amplitudinem reducitur. Interim tamen coitus abstinentia est necessaria, ab illo enim præmaturo partes istæ a naturali constitutione dejiciuntur.

Quæ verò à parva statura, aut ætate provectiore procedit, incurabilis est. Tentari tamen potest, emollientibus & relaxantibus medicamentis adhibitis, si adhuc menstruæ purgationes profluant.

Nimia obesitas extenuante victûs ratione, & convenientibus evacuationibus erit corrigenda.

Si ex prava victûs ratione sterilitas dependere videatur, ut in gulosis, ebriosis, aut hydropotis, ad exactam vivendi normam hujusmodi mulieres reducendæ sunt, omnisque excessus tum cibi, tum potus, penitus circuncidendus.

Virgines, & robustiores mulieres, ad naturam virorum quodam modo accedentes ut reddentur aptæ generationi, effœminandæ sunt omni artificio, & ad mores sexui congruos efformandæ, interdictis omnibus eduliis crassioris succi, laboribus, & exercitationibus, ac procurato convenienti menstruorum fluxu, ut illius immoderata copia enerventur ac mollescant. Tum si menstruorum fluxus ad id non sufficiat; frequenti purgatione, ac venæ sectione imminuantur humores, & balneis sæpiùs iteratis, aliisque alterantibus totus habitus humidior & frigidior reddatur.

Si ab uteri clausurâ, distorsione, obstructionibus, tumoribus, aut ulceribus sterilitas producta fuerit, illis providendum est remediis, in eorum curationibus propositis.

Quæ ab occulta quadam dispositione, eâque nativâ dependet; incurabilis est, eâque sedulò exploranda, ne frustrà remedia usurpentur.

Si à maleficio, aut incantatione, aut occulta pharmacorum vi sterilitas inducta fuerit; perexiguus est medicinæ locus, sed ad preces, atque orationes confugiendum est quæ à viris pietate præstantibus ardenti animo fusæ, divinum auxilium eliciunt.

Adversùs tamen pharmaca occultâ vi sterilitatem inducentia, nonnulla proponuntur ab Authoribus amuleta quæ proprietate quadam malignæ huic qualitati adversantur. Unde voluit Cardanus priapum lupi gestatum omnes illas fascinationes dissolvere. Alii valdè commendant adamantem & hyacinthum, Antiqui hypericum vocabant fugam dæmonum. Eadem vis etiam tribuitur scyllæ, eryngio, rutæ, sagapeno ab utroque conjuge gestatis. Deinde huic negotio plurimùm conducere certum est, ut hujusmodi fascinari confidenti animo ista conentur maleficia & incantationes aspernari. Tum, (si auctor maleficii ignoretur,) ut locorum mutatione, domos, cubilia, vestes, & suppellectilem relinquant, in quibus vis illa venefica & fascinatoria sæpè absconditur.

Si calidior intemperies sterilitatis causa fuerit; eadem curatio adhibenda est, quæ in calida jecoris intemperie fuit proposita Quòd si major fuerit caliditatis excessus, ad ea erit recurrendum, quæ pro furore uterino fuēre descripta. In quibus tamen remediis caphura non admitrenda est, quia fœcunditati plurimùm nocere creditur.

Siccitas immodica conceptionem impediens, curabitur victu analeptico; & si major sit consumptio, ad curam hecticorum erit revocanda, videlicet lactis usum, balneum frequens, & similia.

At verò, omnium frequentissima sterilitatis causa est frigida, & humida intemperies totius corporis & uteri, quam fluores albi sæpissime comitantur, eorumque curatio specialis ex proprio capite desumenda. Peculiariter verò dictis intemperiebus sequentia adhibebuntur remedia, quæ à prudenti Medico variari poterunt; ita ut magis vel calefaciant vel exsiccent, prout vel frigiditas, vel humiditas magis in vitio fuerit.

Ac primùm humores pituitosi, in corpore stagnantes; evacuandi sunt purgantibus medicamentis, diureticis & sudorificis. Necnon revulsiones quædam instituendæ sunt cauteriis brachiis, cervici, aut cruribus adhibitis. Tum partes principes roborandæ theriacâ, mithridatio, tabellis aromatici rosati, confectione alkermes, & similibus. Nec non purgationes per intervala repetendæ, si cacochymia redundare videatur.

Postmodum ad ea veniendum est, quæ proprietate specificâ uterum roborare conceptionem adjuvare, & veneri stimulos addere nata sunt, quorū innumeræ apud Authores describuntur formulæ. Nos præcipuas his seligimus.

Ac primùm opiata in hunc modum componi poterit;

℞. Rad. eryngii & satyrionis saccharo condit. an. ʒ. i. zinziberis viridis conditi ʒ. ß. avellan. nucleor. pini, pistacior. an. ʒ. vi. nucis moschat. saccharo condit. num. i. sem. erucæ & nasturtii, an. ʒ. ij. cineris priapi tauri, renum. scincor. & rasuræ eboris, an. ʒ. i. confect. alkermes ʒ. iij. diambræ, & diamoschi dulc. an. ʒ. i. ß. ambr. ʒ. ß. Cum syrupo condituræ cortic. citri, fiat opiata de qua capiat ad quantitatem unius castaneæ sub introitu secti, bis aut ter in septimana, superbibendo vini generosi vel Hippocratici parum.

In forma pulveris sequentia exhiberi poterunt.

℞. Sem. erucæ, sileris montani, an. ʒ. ß. rasuræ eboris, cinam. nucis moschat. an. ʒ. i. moschi (in iis quæ ferre eum possunt gr. iij. santali albi ʒ. iij. Misce, fiat pulvis, detur ʒ. i. ex vino generoso Vel

℞. Sem. erucæ, passinacæ sylvestris, cinam. nucis moscha; pulveris diambræ & diamoschi, an. ʒ. i. matricis leporis, testiculi apri priapi cervi, caryoph. an. ʒ. vi. moschi, ambræ, an. gr. vi. sacchari ad pondus omnium. Misce. fiat pulvis dosis ʒ. ii. cum vino generoso.

Summæ efficaciæ creditur secundina mulieris exsiccata & in pulverem redacta, ad ʒ. i. exhibita.

Alii pro secreto habent pulverem ex hepate & testiculis porcelli, quem solum scropha edidit: eùmque sterilitatem arcere asserunt, tam in viris; quàm in mulieribus.

Matthiolus in Dioscoridem ammi semen prædicat his verbis. *Ammi legitimi semen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præstat ad mulierum sterilitatem. Nam compertum est, hujus tantùm seminis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem, si propinetur manè, drachmæ pondere, ex vino meraco, aut carnium jure, in tenuem pulverem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem. Sed oportet maritum cum uxore rem habere iis tantum diebus in quibus illa semen non ebiberit.*

In quibus mulieribus viscerum calefactio timetur, rasura eboris erit utilissima, ad ʒ. i. cum vino albo sumpta, per quatuor aut quinque dies, post purgationem menstruam.

Essentia satyrionis à Crollio descripta hîc maximè excellit, si ea ad ℈. i. vel ij. usque ad ʒ. i. in vino malvatico exhibeatur.

Ejusdem satyrionis sal est etiam valde efficax, ad ℈. ß. cum vino malvatico, post purgationes menstruas exhibitum.

Decocta varia in eundem usum componi solent. Efficacissima sunt quæ sequuntur.

℞. Rad.eringii ā.j.artemisiæ, nepetæ, an.M.j.Coque in vino albo. Detur cyathus unus; manè & vesperi cum ʒ. i. triphetæ magnæ sine opio, per dies novem.

Quercetanus sequens maximè commendat.

℞. Testiculorum arietis præparatorum in vino, & exsiccatorum, matricis leporis, eodem modo præparatæ, & exsiccatæ, macis, cinnam.caryophyll.zinzib.albi, sem.ammeos, an. ʒ. jj. croci ʒ. j. ß. medullæ nucum communium, avellanarum, pistaciorum, an. ʒ. jjj. Contundenda contundantur: & tandem coquantur in ℔. jj. vini malvatici ad tertiæ partis consumptionem. Hujus decocti capiat post mensium fluxum ʒ. jjj. vel jv. manè tribus horis ante cibum, idque tribus diebus consequentibus; quartâ verò marito jungatur.

Aqua stillatitia sequens valdè efficax.

℞. Cinnam.caryophyll.nucis moschat.macis, an. ʒ. i. cubebarum, piperis longi, galangæ, zedoariæ, sem. ammeos, seseleos an. ʒ. ß. gr. juniperi. ʒ. j. vini albi generosi, aquæ rorismar. majoranæ, melissæ, an. q. s. Stent in digestione sex diebus, & postea destillentur, ac manè & vesperi cochlear, jj. vel jjj. exhibeantur.

Pena & Lobelius majoranæ tenuioris, delicatioris, & minutæ vocatæ oleum stillatitium coagulo leporino permistum, & muschi tantillo, tanquam arcanum proponunt, conceptui facilitando, nulli reserandum.

Si mulier salviæ hortensis succi heminam cum modico sale potaverit, quartâ menstruæ purgationis die, deinde post horæ quadrantem viro se commiscuerit, infallibiliter eam concipere multi graves viri testantur. Quo remedio etiam, post magnam pestilentiam, Ægyptias fæminas ad multam sobolem pervenisse, Aëtius testatur.

Prædictis remediis internis topica erunt adjungenda in quorum usu diligenter erit observandum, priùs quàm de exsiccatione, adstrictione, & corroboratione uteri cogitemus aut attrahantur priùs & expurgentur sordes, in illius cavitate contentæ; ne vel in partes nobiles refluant, vel illius substantiæ magis affigantur. Priùs igitur uterum expurgantia immittenda sunt, in hunc modum composita.

℞. Diaphœnic. & hieræ picræ, an. ʒ. ß. terebinthinæ & mellis mercurialis, an. ʒ. j. castorei ʒ. j. Misce, & ad convenientem consistentiam artificiosè reducantur, & fiant pessaria in uterum immittenda Vel.

℞. Hieræ picræ ʒ. ß. agarici troch. pulver. ireos Flor. an. ʒ. j. mithridatii veteris & diaphœnici, an. ʒ. jj. Cum succo mercurialis, fiat pessarium, linteo obvolutum, quod immitti debet hora somni, & per duas aut tres horas detineri.

Si uterus magna excrementorum copia luxuriet, pessarium validius inmittendum erit, præmissa injectione sequenti.

℞. Fol. absinthii, artemis. mercurialis, & rutæ. an. M. j. ß. pulpæ colocinth. ℈. j. agaric. trochisc. ʒ. ß. zinzib. & myrrh. an. ℈. j. Fiat decoctio in aqua & vino albo ad ℔. j. in qua dissolve mellis rosat. ʒ. jj. Injiciantur hujus decocti ʒ. jjj. in uterum, continuando per tres aut quatuor dies mane, & dum ibit cubitum, post fluxum menstruorum. Postea immittatur pessarium sequens.

℞. Hieræ picræ, & benedictæ laxat. an. ʒ. j. pulpæ colocynt. agarici trochisc. an. ʒ. ß. spicæ nard. sem. nigellæ rom. & fol. sabinæ pulv. an. ʒ. j. Incorporentur cum melle anthosato, & includantur panno serico. Fiant pessaria, quorum unum immittatur in vulvam, dum ibit cubitum, & ibi maneat per 2. horas, deinde abluatur pars vino albo.

Ad uterum roborādum, adstringendum & exsiccandum, sequentia usurpari poterunt.

℞. Rad. aristol. rotundæ ʒ. ß. ligni aloës ʒ. jjj. nucum cupressi, & rad. cyperi, an. ʒ. jj. calami aromat. ʒ. j. fol. dictamni cretici, satureiæ & fol. myrti, an. M. j. myrrhæ electæ styrac. calamit. & benjoini, an. ʒ. jj. ß. flor. stœchad. anthos, & majoran. an. P. j. Coquantur in s. q. vini albi generosi. In colat. ℔. j. ß. dissolve trochisc. de alipta moschata ʒ. jj. ambræ griseæ & moschi, an. g. vjj. zibetæ gr. v. Fiat injectio manè & seró calidè per aliquot dies.

Ante, vel post injectionem, suffumigium sequens usurpari poterit.

℞. Trochisc. galliæ & aliptæ moschat. an. ʒ. jj. styrac. calamit. benjoini, & ladani puri an. ʒ. ß. ligni aloës & rhodi. an. Drach. i. sem. nigellæ rom. cubebar. & caryophyl. an. ℈. iv. succini & gummi tacam. an. Drach. i. ß. macis ʒ. ß. Fiat omnium pulvis ex quo cum aqua flor. arantiorum, in qua aliquantulum fuerit gummi trag. formentur trochisci, quorum unus aut alter prunis injiciatur, & fumus excipiatur per infundibulum.

Pauperes suffumigentur cum æquis partibus myrrhæ, thuris ligni aloës, styrac. benjoin. cinnam. & caryoph. Post injectionem & suffumigium, sequens immittatur pessarium.

℞. Thuris, masty ches, an. ʒ. ii. trochisc. galliæ & aliptæ moschat. an. ℈. iv. radic. bistortæ, nucum cupressi, rasur. eboris & rosar. rub. an. Drach. i. styrac. benjoini & ladani, ana ℈. ii. calami aromat. & cyperi, an. Drach. ß. Malaxentur cum aqua flor. arantiorum; deinde cum panno lineo raro formentur pessaria duo debitæ magnitudinis, quorum unum immittatur sub introitu lecti, illito illius apice oleo nucis moschatæ cum zibeta permixto.

Cæterùm de allio hortensi refertur, si cum oleo despica conteratur, & in linteum rarum, oblongi sacculi modo conformatum, intrudatur, ac in vulvam profundè pellatur, cessantes menses potenter moveri, & uterum mira voluptate affici ac repurgari: ut hinc multis facta sit via ad conceptionem, diù ante desperatam.

Ante injectiones roborantes & suffumigia potest usurpari semicupium, per horam, ante lecti introitum, idque in hunc modum compositum.

℞. Rad. bryoniæ, imperat. valerian. ireos, enulæ campan. an. ʒ. iii. fol. majoran. artemis. nepetæ, pulegii, mercurialis, salviæ, lauri, an. M. iv. baccar. lauri & juniperi, an. ʒ. i. Coquantur pro semicupio.

At verò pro balneo thermæ sulphureæ & bituminosæ præstantissimæ sunt, & ad eas quamplurimæ mulieres, tanquam asylum, confugiunt.

Post balneum & suffitum, regiones pubis & perinæi inungendæ sunt sequenti linimento.

℞. Olei nardini & moschatellini, an. ʒ. i. ol. cheirini ʒ. ß. pulv. electuarii diambræ & diamoschi, an. Drach. i. ß. styrac. liquidæ Drach. i. zibetæ ℈. ß. moschi, ambræ gris. an. g. vi. ceræ albæ parum. Misce, fiat linimentum, quo inungantur dictæ partes, & interius inungatur zibeta, aut balsamo Indico naturali. Vel tempore coitûs viri penis zibetâ inungatur.

Tandem emplastra perinæi & lumborum regioni applicentur, quæ gestentur continuò, vel singulis noctibus, usq; ad ultimam, quâ menses erumpere solent septimanam. Eâque in hunc modum parabuntur.

℞. Massæ emplastri pro matrico ʒ. iv. massæ emplastri de masticke ʒ. ii. gummi tacamahacæ, & caragnæ, an. ʒ. i. pulv. rad. tormentil. & bistortæ, an. ʒ. iii. pulv. myrtil. ʒ. ii. pulv. aromat. rosat. ℈. iv. Malaxentur cum ol. cydonior. admixta ʒ. i. ol. nucis moschat. Extendatur super alutam, & formentur duo emplastra; quorum unum sit rotundum, pectini admovendum: alterum quadratum, lumbis applicandum.

CAPUT XVI.

De morbis acutis & chronicis prægnantium.

MOrbi acuti & chronici prægnantium non aliam habent essentiam, aliamve diagnosin, ac dum non prægnantes, aut etiam viros obsident, ideoque peculiarem eorum theoriam proponere non opus est, sed illa ex propriis capitibus repetenda.

Prognosis verò illorum morborum eadem non est, quandoquidem in gravidis longè periculosiores sunt, & sæpissimè lethales. Sic apud Hipp. *Aph. 31. sect. 5. Gravidæ mulierem morbo acuto corripi, periculosum.* Sive enim cùm febre morbus sit, duplex impendet à morbo periculum, ut docuit Gal. *in comm. hujus Aph.* unum à febre ipsa, fœtum perimente, alterum à victu tenui, qui ad morbi acuti curationem necessarius est, fœtui autem alendo non sufficit. Sive autem sine febre acutus morbus fuerit; ut epilepsia, apoplexia; retanus, morbi magnitudini ac vehementiæ

mulier

mulier & fœtus resistere nequeunt, neque vehementia remedia, quæ adillorum morborum curationem requiruntur, ferre possunt. Sciendum tamen est, istam prognosin non esse perpetuæ veritatis. Multas enim mulieres morbis acutis laborantes evadere, tum Authorum testimoniis & exemplis, tum quotidianâ experientia notum est.

Chronici verò morbi, ut febres intermittentes, catharri, tenesmi, aliique, abortûs periculum minantur, & si eum non inferant, vix ante partum curari possunt, sed usque ad tempus illius perseverant.

Morbi acuti, & chronici, in primis & ultimis gestationis mensibus periculosiores sunt, quàm in mediis. In primis enim mensibus vincula, quibus fœtus utero alligatur, sunt imbecilliora, ut facilius divellantur; & fœtus tenerior à causis illis præternaturalibus facilius opprimitur. In postremis verò mensibus, sexto nimirum, septimo, & octavo, fœtus grandior multo indiget alimento, quo in morbis prædictis destituitur. Adde, quòd prædicta ligamenta non adeo firmiter hæreant, quemadmodum in tertio, quarto, & quinto mense, in quibus minus est periculum aborsus, Ideo Gal. fœtum in utero egregie comparat fructibus ab arbore pendentibus, qui in ortus sui principio tenerrimos habent pediculos, ut facilè à vento aut quavis alia commotione violentâ excuti possint: dum verò ad maturitatem accedunt, minùs firmiter hærent, quàm in mediis temporibus.

Curatio etiam prædictorum affectuum in prægnantibus satis insignem habet diversitatem circa diætam, & magna remedia, venæ sectionem scilicet & purgationem, quibus addi possunt medicamenta, per alias vias evacuantia, nimirum menses moventia, diuretica, & sudorifica: quia metus est, ne ab hujusmodi evacuationibus aborsus concitetur. De his ergo tantùm hîc agere constituimus, reliqua ad peculiaria cujusque morbi capita rejicientes.

Quòd ad diætam spectat. Illa in morbis acutis non adeo tenuis imperanda est prægnantibus mulieribus, ne fœtus genio suo fraudetur: neque tamen adeo liberalis concedenda, ut eâ febris promoveatur; sed mediâ quadam viâ incedendum est: eâ tamen cautione adhibitâ, ut in primis gestationis mensibus tenuior victus instituatur, in postremis verò paulò crassior & copiosior, quia fœtus eo tempore majori indiget alimento. Si tamen in eà diætâ aliquid peccandum sit, satius est ad paulò pleniorem victum accedere, quàm nimis exquisitum, ex matris enim & fœtûs viribus præcipuè salus esperanda est.

Circa venæ sectionem, statim opponitur Aphorismus Hipp. 21. *sect.* 5, *Mulier utero gerês, sanguine ex vena misso, abortit, & præcipuè si fœtus sit grandior.* Et ratio redditur à Galeno *in comment.* quia sanguine detracto fœtus suo fraudatur alimento, unde abortus consequitur. Ex altera verò parte in pluribus prægnantium morbis, præcipuè verò acutis; ut pleuritide, peripneumonia, febre continua, & similibus, phlebotomiam esse necessariam, & posse administrari, non solùm primis, sed etiam mediis; imò & interdum postremis graviditatis mensibus, usu quotidiano ostenditur. Eàque omissa, tum mater, tum fœtus in summum vitæ discrimen conjiciuntur. Et huic posteriori sententiæ saniores Medici suffragantur, neque ab Hippocratis & Galeni mente dissentiunt. Eâ enim tantùm de causa mulierem gravidam sectâ venâ aboriire voluerunt, quia extracto sanguine subtrahitur alimentum fœtui. Si igitur talis venæ sectio dari potest, qua fœtui alimentum non subtrahatur, nullum ex ea imminebit abortûs periculum. Talis autem datur primùm prioribus gestationis mensibus, dum fœtus est minor, & minori alimenti copiâ indiget: tunc enim ipsi alimentum non subtrahitur, præsertim si quædam plethoræ indicia apparuerunt. Sicque à primo mense usque ad quintum venæ sectio tutò administrari poterit. In mediis verò & postremis mensibus majori circumspectione opus est, quia fœtus major, majorique egens alimento, non ita tuto phlebotomiam ferre potest. Attamen si mulier sanguine abundet, & copiosa admodum fiat venæ sectio, tuto potest mitti sanguis, quia hinc sedabitur morbus. Nec tantum alimentum fœtui subtrahetur, ut hinc mulier abortum incurrat. Si autem aliter videtur sensisse Hippocrates, animadvertatur quod modo longè diverso nos venam secemus ac antiqui faciebant, qui ad libras, nos vero ad uncias mittimus. Imo vero ad præservandas mulieres ab aborsu nullum est præstantius remedium, quando is contingit ex nimia sanguinis copia, fœtum obruente & suffocâte, in fœminis, quæ extra graviditatem menstruis temporibus copiosè per plures dies expurgantur. Sic Petrus Salius Diversus *l. de morbis particularibus c.* 22. *Testor ego*, inquit, *me plurimas ab abortu, in quem frequenter inciderant, sola sanguinis missione, primis mensibus facta, præservasse. Nō ita tamen censendum est de hac sanguinis missione. vel moderata, vel parca, in utero gerentibus administranda, ut unquam non veniat in usum. si copiosè fiat. Interdum enim in ultimo mense copiosa sanguinis missio facta non spernendum attulit iuvamentum. Et ego aliquando hanc venæ sectionem copiosè factam in ultimo mense, instante partus tempore, dum utero gerentes ardenti conflictarentur febre, plurimoque abundarent sanguine, tentavi, & hinc remissionem febris, ac partùs accelerationem sperans, utrumque ex sanguinis missione consequutus, summa cum utilitate administravi, fœtumq; & matrem una periclitantem ex hoc solo remedio salvavi. Quod remedium in aliquibus prætermissum, & à Medicis, verba solùm Hippocratis & non ipsam rem ponderantibus neglectum, fuit in causa, ut conceptus sæpe unà cum matre, à plenitudine & fervore sanguinis suffocatus, miserabiliter perierit.* Hæc Salius. Amatus Lusitanus *curat.* 57. *sect.* 1. mulieri, annos octodecim natæ, semestri utero gerenti, & causone laboranti, quater venam aperuit cum felici successu. Et Rod à Castro *lib.* 3. *de morbis mulierū cap.* 21. scribit, se mulieri Ulyssiponensi in octavo mense pleuritide correptæ, & ab aliis Medicis pro deplorata relictæ, quater etiā sanguinē mississe, eamq; convaluisse, ac filium sanum peperisse. Ac deniq; si nobis aliquid ex propriis experimentis depromere liceat, sequentē historiā, quæ insignis est & notatu dignissima hîc annotabimus. *Uxor Joañis Veculer civis Mōspelienſis, tres aborsus consequenter passa fuerat variis temporibus gestationis: dum quartò gravida esset, circa finem mensis secundi, correpta est iisdem ventris & lumborum doloribus, qui aliorum aborsū prodromi esse consueverunt. Vocatus ad eam, & adveriens mulierem sanguineo temperamento præditam, & plethoricam; statim sanguine mitti jubeo ad ℥. iv. & intra dimidiam horā prædicti dolores omnino quieverūt, & mulier tam bene habuit, ut reliqua remedia, ad præcautionem aborsus à me præscripta, admittere noluerit. Illa autem symptomata apparuerant eo prorsus tempore, quo ipsa extra graviditatem menstruas purgationes pati consueverat. Tertio demum graviditatis mense eadem periodo, similia redeunt symptomata. Illa me, statim vocatum, rogat, ut iterum venæ sectionem præscriberem, cùm præterito mense adeo præsentaneū levamen ab ea percepisset. Me igitur votis ipsius annuente, sanguis denuo mittitur pari prorsus eventu. Quarto itidē mense, quinto, sexto, septimo, & octavo, iisdem symptomatis periodicè recurrentibus, iterata phlebotomia, mulier statim liberata. Ultima phlebotomia celebrata fuit octo diebus ante principium noni mensis, cum eodem fructu: & circa finem noni mensis dicta mulier peperit filium vitalem & bene habitum.*

Non est tamen, quòd hisce exemplis persuasus junior Medicus, audacior fiat in sanguine mittendo, postremis gestationis mensibus. Sed morborum & mulierum habitus diligenter oportet circumspicere, ut illis remedia convenienter aptari valeant. Hoc perpetuò in memoriam revocans, peccata omissionis leviora esse peccatis commissionis, & satius esse in re dubia infrà subsistere, quàm ultra debitos limites progredi. Attamen ubi manifestas sanguinis mittendi indicationes intuetur, præmonitis adstantibus, multò majus ex morbi sævitia, quàm ex venæ sectione, tum abortus, tum vitæ matris ac fœtus imminere periculum; audacter sanguinem detrahet, hoc nihilominus advertendo, ut sanguinis missio sit parcior, non copiosa, quæ fœtui alimentum subtrahere possit. Et si multitudo sanguinis largiorem ejus detractionem desideret; partitis vicibus, nō semel id exequendum erit.

Prædictus igitur Hippocratis Aphorismus non absolutè venæ sectionem interdicit; sed tantùm admonet, ut Medici cautiores sint in ea celebranda. Quod à Cornelio

Celso

Celso eleganter proditum est *libro* 2. *cap.* 10. his verbis: *Antiqui primam ultimàmq; ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant. Persuaserantq; sibi, mulierẽ gravidam quæ ita curata esset, abortum esse facturum. Posteà verò usus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliàsq; potiores observationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat Interest enim, non quæ ætas sit, nec quid in corpore intus geratur; sed quæ vires sint. Ergo si juvenis imbecillis est, aut si mulier, quæ gravida non est, parum valet: malè sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si quæ supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens, tutò curantur.* Hæc Cels. Recentiores quidam ausi sunt venas inferiores aperire in gravidis mulieribus, ad curationem epilepsiæ ex utero, bubonis venerei & pestilentis, imò & abortûs præcautionem, ut videre est apud Zac. Lusit. *in Prax. Med. mirab. observ.* 23. *lib.* 1. & *observ.* 130. & 131. *lib.* 2. Qui propriis & aliorum experimentis ostendere nititur, eam phlebotomiam posse tutò celebrari. Quæ prudentibus Medicis pensitanda relinquo.

Diximus ab initio hujus capitis, nullam esse diversitatem in affectibus prægnantium curandis, nisi circa magna remedia, quæ in iis ita determinanda est, ut nimirum affectus qui non gravidas occupant, ut vomitus, inappetentia, & similes, in non gravidis magis indigeant purgatione, quàm venæ sectione, quia fiunt à cacochymia in ventriculo, & toto corpore redundante: in prægnantibus verò magis egeant phlebotomia; quia fiunt ex sanguine retento ab ipso graviditatis initio. Et docuit experientia, vomitum, quæ prægnantes frequenter infestare solet, primis gestationis mensibus, à purgationibus exacerbari; à venæ sectione verò plurimùm sublevari; imò verò in totum auferri, si usque ad solutionem symptomatis singulis mensibus uteretur.

Purgationis verò usum in gravidis mulieribus definivit Hippocr. *Aphor.* 1. *sect.* 4. *Uterogerentes*, inquit, *sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, & usque ad septimum. Sed minùs, à juniori autem fœtu, & seniori cavere oportet.* Gal. *in Comm.* dicit eandem esse proportionem fœtus, & fructuum arborum. Hi siquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt, quando vehementior ventus ipsos concesserit. Posteà verò aucti difficilem habent à plantis dissolutionem. Sicut rursus cùm perfecti sunt, sponte suâ, sine vi extrinseca decidunt. Eodem modo mulieres primis & ultimis mensibus abortum patiuntur, quia in illis fœtus minùs firmiter utero alligatus est. Attamen nostro hoc sæculo purgationes quolibet ferè graviditatis mense administrari solent, in morbis qui ab excrementorum dominatu & cacochymia producantur, turgente, vel concoctâ materiâ; quotiescumque majus impendet periculum ex parte illius cacochymiæ, morbum committentis, quàm ex commotione, à purganti medicamento excitata. Audaciores hac in parte Medicos fecerunt blanda & innoxia medicamenta, quibus hodie utimur, ut sunt rhabarb. myrobalani, cassia, manna, senna, agaricus, & similia. Attamen habenda perpetuò ratio sententiæ Hippocratia, tutiùsque mediis mensibus; cautiùs verò primis & ultimis purgantia medicamenta esse exhibenda. Præterea pilularum usus in gravidis perpetuò debet esse suspectus; tum quia corpus magis conturbant, tum etiam ratione aloes, qui propter insignem amarorem fœtui infensa est, & ora venarum aperire creditur. Quòd si aliquando illius usus necessarius videatur, in gravioribus ventriculi affectibus, qui prægnantes non raro primis gestationis mensibus infestare solent, lavetur diligenter cum aqua rosacea, ut ejus acrimonia tollatur, vel admisceatur, adstringentibus & roborantibus, ut rhabarbaro, mastiche & similibus.

Evacuatio autem, quæ fit per clysteres, non omnino tuta est, quia comprimendo uterum potest abortum excitare. Ubi igitur illâ opus fuerit, & in mulieribus assuetis huic remediorum generi, in minori quantitate componi debent, & ex iis, quæ molliendi & leniendi potiùs, quàm validè purgandi facultate prædita sunt.

Denique de sudorificis, diureticis, & menses moventibus ita pronunciandum est, menses moventia propriè dicta in gravidis nunquam esse usurpanda. Diuretica verò, quia mensis quoque movere apta sunt, debent esse suspecta: & si morbi necessitas aliquando eorum usum postulet, leviora erunt eligenda. Ac denique sudorifica tutiùs administrari poterunt, quia per habitum corporis humores educunt, unde nullum imminet abortûs periculum: ita ut nonnullæ mulieres in media graviditate à lue venerea, illæso fœtu, liberatæ fuerint.

CAPUT XVII.

De Abortu.

ABortus est immaturi fœtus exclusio, atque adeo, fœtus mortuus in utero, non dicitur abortus, donec excludatur. Sive ergo fœtus vivus, sive mortuus excludatur, qui nondum maturus est, neque debitum accretionis, quam in utero recipere debet, terminum attigit, aborsus dicendus est.

Causæ abortûs aliæ internæ sunt, alienæ externæ.

Internæ ad quatuor capita referri possunt, nempe ad humores, ad fœtum, ad uterum, & ad morbos matris.

Humores abortum efficere possunt, dum quantitate, vel qualitate peccant.

Quantitate peccant excedente, vel deficiente.

Quantitas excedens reperitur in plethora: sanguis enim copiosior quàm ad fœtus nutritionem requiritur, ad uteri venas fluit, & instar purgationis menstruæ excluditur, simùlque fœtum elidit.

Quantitas deficiens humoris alibilis ex iis causis procedit, quæ fœtui alimentum subtrahere valent, ut inedia, sive voluntaria sit, sive coacta, ut cùm gravidæ omnem cibum adversantur, aut vomitu rejiciunt, tenuis diæta in morbis acutis, immodica sanguinis evacuatio per nares, hæmorrhoides, profluvium uteri vel phlebotomia immodica, unde Hipp. *Aph.* 34. *sect.* 4. *Mulieris utero gerentis si alvus multum fluat, periculum est, ne abortiat.* Huc referenda est summa totius corporis gracilitas, in qua tantum sanguinis non suppetit, ut fœtui alendo sufficiat. De quo Hipp. *Aph.* 44. *sect.* 5. *Quæ præter naturam tenues uterum gerunt, abortiunt, donec habitiores evaserint.*

Ratione fœtus, aborsus accidere potest, si sit nimis grandis, ut propter molem utero contineri non possit. Hinc sæpe contingit parvas mulieres abortum pati, præsertim si viris grandioribus jungantur, quorum soboles magnum incrementum capessit, & non habet satis amplum locum ad illud perficiendum, unde Hipp. *lib. de superfœt. Mulier*, inquit. *si quæ concipiat quidẽ, & frequenter, sed fœtus bimestres, trimestres, aut quadrimestres, & vetustiores statoiempore, semper, & certò excutit, illud est referendum ad uteri angustiam, quæ augescentem fœtum amplius continere non potest.* Numerus etiam excedens abortum efficere potest: ut si duo, tres, vel plures in utero contineantur, periculum est, ne uterus, nimia sarcina gravatus, illos præmaturè excludat: unde frequens fieri solet gemellorum aborsus. Mortuus etiam fœtus ad hanc classem referri potest, ad cujus exclusionem natura continuò insurgit.

Ratione uteri abortus contingit, si non sit satis amplus & capax, ut sufficienter dilatari possit pro incremento fœtus, quemadmodum suprà relatum est ex Hipp. de superfœt. Tum, etiam si aliquid præter naturam in utero succreverit, ut inflammatio, tumor scirrhosus, abscessus, mola, & quamplurimi alii morbi. Ac denique si uterus sit humidior & laxior, ut fœtum satis commodè continere nequeat.

Ratione morborum matris, duplici ratione abortus contingere potest. Primò, cùm morbi fœtui communicantur, à quibus extinguitur, vel ita debilitatur, ut conveniens nutrimentum, aut incrementum recipere nequeat, quales sunt febres continuæ & intermittentes, lues venerea & alii complures. Secundò, cùm à dictis morbis magnæ evacuationes, aut graves corporis commotiones excitantur, ut hæmorrhagiæ copiosæ; à quacunque corporis parte fiant, alvi profluvia, gravis syncope, epilepsia, vomitus, & tenesmus; qui supra omnes alios morbos abortum efficere com-

consuevit, quandoquidem à frequenti ac ferè continuo egerendi conatu qui teneſmum perpetuò comitatur, muſculi abdominis aſſiduè contrahuntur, & uterum magis comprimunt, quàm inteſtinum rectum, cui ſuperjacet, & continuam illam compreſſionem fœtus excluſio tandem ſubſequitur.

Cauſæ externæ, abortum promoventes, aliæ fœtum enecant, aliæ cibum illius ſubtrahunt, aliæ fœtus acetabula, quibus utero alligatur, diſſolvunt.

Fœtum enecant animi commotiones graves: ut ira, triſtitia, terror, &c. cibi ardenter expetiti & denegati, medicamenta cathartica fortiora, menſes moventia, partum adjuvantia: quæ fœtum expellere nata ſunt, & quæ proprietate ſpecificâ fœtum enecare creduntur, odores terri & præcipuè fumus extinctæ lucernæ.

Cibum fœtui ſubtrahunt inedia, & immoderata ſanguinis evacuatio, præcipuè dum fœtus eſt grandior, docente Hippocr. *Aph.* 60. *ſect.* 5.

Uteri acetabula diſſolvunt, exercitatio vehemens, ſaltatio, curſus, equitatio, aut vectio durior: qualis eſt carrucarum; gravioris oneris geſtatio, aut è terra elevatio, caſus violenter concutiens, ictus ventris fœtum contundens, abdominis motus vehemens à tuſſi, vomitu, alvi fluxu, ſternutatione, convulſione, clamore, & immoderatâ venere, aut petulante. Ac denique motus brachiorum vehemens, aliquid violenter attrahendo, rotam agitando, aut aliquid ſimile agendo, abortum maximè promovere poteſt.

Signa abortus præſentis per ſe manifeſta ſunt. Abortum verò præcedentia & illum futurum demonſtrantia hæc ſunt: lumborum coxarùmque gravitas inſolita, & ad motum ſegnities, appetentia dejecta, rigor, aut horror per vices recurrens, capitis dolor præſertim circa oculorum radices; laterum, ventriſque ſuperioris conſtrictio; mammarum detumeſcentia, & extenuatio. Unde ex Hipp. *Aph.* 37. *ſect.* 5. *Si mulieri utero gerenti mammæ ſubitò extenuentur, abortus ſequitur.* Significat enim mammarum illa extenuatio ſanguinis defectum in venis, utero & mammis communibus, ob quem fœtus periclitatur. Si verò à cauſa aliqua externa abortus concitetur, unde ſequatur violenta fœtus agitatio & vaſorum diſruptio, cum dolore illarum partium; ſpiritus & ſanguis ad partes genitales ruunt, quibus mammæ deſtitutæ, extenuantur. Prætereâ lac copioſum è mammis effluens, partum imbecillem, & hinc metum abortus indicat, ex Hipp. *Aph.* 52. *ſect.* 5. Si verò dolores frequentes, & ferè continui, renes & lumbos excrucient, qui versùs pubem & os ſacrum exporrigantur, cum quodam ex utero egerendi conatu; certum imminentis abortus indicium eſt. Dolores enim illi membranas & ligamenta, à quibus fœtus utero alligatur, tendi ac divelli ſignificant. Quòd ſi dolores illos & conatus ſanguis purus vel ſeroſus, vel aqua ex utero profluens ſubſequatur; abortum inſtare, & diſrupta vaſa ac membranas, atque os uteri apertum eſſe ſignificat. Eodem tempore ſitus fœtus mutatur, & qui antea ſublimis & faſtigiatus, ventris medium occupabat, jam conglobatus, versùs pudenda provolvitur; tum etiam non rarò gravis ſymptomata conſequuntur, ut rigores, tremores, cordis palpitationes, animi deliquia, hæmorrhagiæ copioſæ.

His addere licet, quod docuit Hippoc. 2. *epid. text.* 71. quòd ſi à cauſis externis violentioribus putà ictu, vel caſu, & ſimilibus vehemens dolor & perturbatio in gravida excitentur; ſtatim, vel ſaltem eadem die ſequitur aborſus. Si verò minor fuerit vis cauſæ externæ, ad tertium diem aborſum differri poſſe, quo elapſo ceſſat aborſus periculum, quia vulnera hujuſmodi tertio, ad ſummum quarto die recrudeſcere ſolent, vel admodùm mitigari, unde fœtus denuò in utero confirmatur & retinetur. Quod præceptum maximi in praxi momenti, ut prægnantes mulieres poſt violentum cauſæ alicujus externæ inſultum, lecto per triduum aut ampliùs quieſcant, & remedia abortum prohibentia uſurpent.

Prognoſis aborſus varia inſtitui poteſt in hunc modum.

Ex aborſu mulieres magis periclitantur, quàm ex vero partu; quia violentior eſt, ac tempore alieno fit. Ut enim in fructibus maturis pediculi ab arbore laxantur, & fructus ſponte decidunt: ita in partu naturali vaſa & ligamenta, quibus fœtus utero alligatur, ſpontè laxantur & ſolvuntur, quæ in abortu abrumpi neceſſe eſt.

Quamplurimæ mulieres propter aborſum ſteriles evadunt, ob inſignes lacerationes, quæ uteri diſpoſitiones omninò evertunt.

Inſignes hæmorrhagiæ, ad quas ſyncope, delyria, & convulſiones ſequuntur, mortem inferre ſolent. Et teſtatur Aretæus, ſe nullas vidiſſe ſervatas ex iis, quibus in aborſu, aut poſt aborſum convulſiones ſupervenerunt.

Inflammatio uteri ex aborſu contracta, utplurimùm lethalis. Sanguis enim, in uterum magnâ copiâ profluens, non expurgatur; ſed in eo putreſcit, & ad ſuperiora regurgitat, unde febres æſtuoſæ, palpitationes cordis, cardialgiæ, aliàque ſymptomata ſupra enumerata.

Aborſus in primipara periculoſior, quia inaſſueta doloribus, & anguſtiores habens iſtas vias, diutiùs ac vehementiùs torquetur.

Mulieres admodum graciles aut craſſæ in aborſu magis periclitantur: illæ quidem, propter infirmitatem: hæ verò, propter conſtrictionem viarum, per quas excluditur fœtus.

Aborſus periculoſior eſt ſexto, ſeptimo, & octavo menſe, quia tunc grandior fœtus majori cum moleſtia & difficultate excluditur.

Fæminæ quæ laxiorem & humidiorem uterum habent, ſine noxa utplurimùm abortiunt, primis potiſſimùm menſibus, quia partes iſtæ facilè cedunt, unde minor ſequitur moleſtia.

Hippocrates 2. *epid.* aſſerit: aborſum ſexaginta dierum maſculinum conferre in menſium ſuppreſſionibus. Per menſium ſuppreſſiones intelligit tantùm imminutiones, quando ſcilicet mulieres ſufficienter aut commodè non purgantur menſtruis periodis. Per hujuſmodi enim aborſum aperiuntur viæ illæ obſtructæ; & ſanguinis allicitur versùs uterum, qui parciùs antea fluebat. Hujus Hippocratis ſententiæ veritatem obſervaſſe videntur noſtrates mulierculæ, quæ in aborſu paucorum menſium, vernaculo ſermone, & velut adagiali pronunciant: *La fenne avortade ex miege empreignade*, id eſt, fœminam abortum paſſam ſemi imprægnatam eſſe.

Curatio abortus in præſervatione poſita eſt: qui enim jam factus eſt, reſtitui non poteſt. At quæcunque eum conſequuntur ſymptomata, cum ſymptomatis enixarum; communia ſunt. Illa autem abortus præcautio duo præcipua habet capita. Unum, extra graviditatem, alterum in graviditate.

Extra graviditatem omnes pravæ corporis diſpoſitiones, quæ aborſum concitare ſolent, removendæ ſunt: ut plethora, cacochymia, & peculiares uteri morbi, v.g. intemperies, tumores, ulcera, & ſimilia.

Plethora, & nimia ſanguinis copia, uteri venas reſerat, aut fœtum intùs ſuffocat. Huic, ſi pura & ſimplex fuerit plethora, ſanguinis miſſio medetur, quæ illius redundantiæ ſatisfaciat.

Cacochymia verò aut bilioſa eſt & acrimoniæ particeps, ut venarum orificia aperiat: aut naturam ſtimulando, expultricem excitet, quâ etiam fœtus unà cum noxiis humoribus excludatur: aut propter excrementorum copiam, in prima regione cumulatam, ventrem diſtendendo, fœtum ſuffocat: aut in toto corpore ſanguinem vitiat, & fœtui alendo inutilem reddit: aut nimia humiditate fœtus retentionem impedit, vel uteri acetabula mucore plena reddit.

Huic cacochymiæ medebitur etiam phlebotomia, ſed parciori manu celebrata, cùm præcipuum curationis caput ſit, frequenti purgatione ſupervacanea corporis excremēta detrahere. Quibus interjicientur ea, quæ viſcerum intemperies humorum acrimoniam, ſi adfuerit, demulcent, vel tenuitatem incraſſant. Aut ſi humores pituitoſi luxurient, ſudorificis, diureticis, aliiſq; remediis erunt diſcutiendi. Hîc tamen ſeduló obſervâdum in quacumq; cacochymia cauteria mirum in modum prodeſſe ad præcavendum aborſum: quod ſpeciatim annotat Zacch. Luſit. his verbis, *Feliciſſimo experimento obſervavi, frequentẽ aborſũ ex vitioſis humoribus, ad uterũ à toto demãdatis ſuàq; pravâ facultate, vel copiâ fœtũ enecãtibus hoc ſolo præſẽtaneo auxilio impediri. Fœminæ plu-*

res hac ipsa de causa frequẽter abortiebant. Ex iis quadã fœtus septimestrem, quadrimestrémve, lacerũ tamẽ & omni putri-lagĩne infectum sæpius enixæ, non nisi hoc præsidio, tam in bra-chiis quã cruribus, semper tamen ad originem fluxionis cele-brato, à tãtis malis levari potuerunt, & debito ac constituto tempore fœtus sanos, & nulla labe fœdatos in lucem ediderε.

Peculiaria uteri vitia, ut nimia humiditas, tumores, ulcera & similia, erunt auferenda remediis, propriis cujusque affectus capitibus descriptis.

In graviditate, si eædem causæ adfuerint, major est difficultas; quia prægnantes non ita facilè quæcunque ferre possunt remedia. Ne tamen, auxiliis destitutæ, in summo abortus & vitæ periculo versantur: quædam remedia usurpanda sunt.

Præsente igitur plethora, etiam in gravida muliere, sanguis detrahendus est, primis potissimum mensibus: idque bis aut ter, si opus fuerit. Hoc perpetuò observando; ne magnâ copiâ unica vice detrahatur. De qua sanguinis missione fusiùs egimus præcedenti curatione.

Ubi verò insignis cacochymia redundaverit, purgatio blanda frequenter iteranda est, mediis præsertim mensibus gestationis. Et si intemperies humida, catarrhosa, mucosa, vel flatuosa infestaverit; ad diætam sudorificam in robustioribus, saltem leviorem, transcendere aliquando licet.

Interim toto gestationis decursu adstringentia & roborantia, quæ abortum prohibere nata sunt, in usum revocanda sunt. Quorum non pauca in fluxu mensium immodico descripta sunt, hisque sequentia utiliter addi poterunt.

℞. Granor. tinctor. rad. tormentillæ, an. ʒ. iij. mastiches ʒ. i. ß. Fiat pulvis, de quo per intervalla detur ʒ. ß. vel quantum in cuspide cultri contineri poterit. Vel.

℞. Coralli rubri Drach. ij. gr. Kermes, ossium dactyl. ana Drach. j. rasuræ eboris Drach. ß. margarit. non perforat. ℈. j. Fiat pulvis.

Vel grana aliquot mastiches singulis diebus mane devorentur.

Nostrates mulierculæ frequenti usu habent semen plantaginis, quod manè ad Drach. ß. circiter assumunt, cum vitello diluto, ovo, aut jusculo, vel per se; singulis ferè diebus toto gestationis tempore, non sine fructu.

In eundem usum componuntur opiatæ valdè efficaces, quarum exemplum sequens esse poterit.

℞. Conservæ ros. ʒ. ij. cortic. citri condit. ʒ. vj. myrobal. condit. pulpæ dactyl. an. ʒ. ß. coralli præp marg. præp. & rasuræ eboris, an. ʒ. i. Cum syrupo cydon. fiat opiata, de qua capiat magnit. castaneæ frequenter.

Si forma liquida magis arrideat, decoctum tormentillæ cum conserva rosarum utiliter exhibeatur.

Tabellæ sequentes sunt utilissimæ. Siquidem roborant, & corpus ab excrementis sensim liberant; licèt aliquando sensibiliter non evacuent.

℞. Macis, trium santal. rhab. sennæ, coral. margaritar. an. ℈. i. sacchari in aqua ros. dissoluti ʒ. jv. Fiant tabellæ, pond. Drac. jij. Capiat unam bis in septim. per se, vel in pauco jusculo dissolutam.

Exteriùs verò admovenda erunt unguenta & emplastra, in hunc modum composita.

℞. Picis navalis ʒ. ß. thuris ʒ. j. mastiches ʒ. ß. sanguinis draconis & ros. rubr. an. Drach. jj. Fiat ceratum. Vel.

℞. Olei myrtini & mastich. an. ʒ. j. santali rubri, citrini, hypocistidos, acaciæ, an. ʒ. ß. spodii, rosar. rubrar. an. Drac. jj. boli armen. terræ sigillat. rasuræ eboris, an. ℈. jj. terebint. cum aqua plantag. lotæ ʒ. j. ceræ q. s. Fiat ceratum, quod superextendatur lineo, & renibus applicetur.

Emplastra componuntur ex massa emplastri pro matrice & contra rupturam, regioni pubis & lumborum applicanda, vel in sequentem modum.

℞. Massæ empl. pro matrice ʒ. jjj. rad. bistortæ, acaciæ, hypocyst. cortic. malor. grana. an. ʒ. ß. ladani Diach. vj. Malaxentur cum succo cydon. & fiat massa emplastri ad usum dictum.

Circa emplastra hoc animadvertendum, ea non diù esse gestanda, sed per intervalla removenda. Alioqui diutiùs lumbis affixa adeò renes calefaciunt, ut miseræ mulieres aliquando urinæ ardore afficiantur; vel calculos, arenulas, & interdum sanguinem mingant.

Neque omittenda sunt ea, quæ ex proprietatè fœtum retinere dicuntur ut lapis melachites & aëtites de collo suspensus, magnes umbilico admotus, corallis jaspides, smaragdi, ossa de corde cervi legitima, & similia sub axillis gestata, vel de collo suspensa.

Zacutus Lusit. *observ.* 15. *lib.* 2. *Praxis adm.* inter cætera commendat zonam, ex corio equi marini confectam; & illius defectu corium lupi utiliter usurpari posse asserit.

Ut autem horum remediorum fœlix possit esse eventus, summa quies imperanda est, tum corporis, tum animi: tum etiam coitu abstinentia, qui uterum vehementer exagitat. Dum enim se uterus aperit ad comprehensionem seminis, quo maximè oblectatur, fœtum recentem, & nondum firmiter adhærentem propellit.

Si verò non obstantibus remediis prædictis, propter causæ vehementiam, sive illa interna fuerit, sive externa, abortus immineat; sequentibus auxiliis illi erit succurrendum. Ac primùm dolores & tormina, quamprimùm apparuerint in ventris fundo, versùs pubem, in lumbis & osse sacro, eorum sedationi incumbendum est, tam sumptis quàm admotis, pro varietate causarum adhibitis. Si enim obcruditates & flatus excitetur abortus, (quod est frequentissimum, quando incipit à causa interna,) exhibendus erit pulvis ex aromatico rosato, & sem. coriandri compositus. Imò aqua imperialis exhiberi poterit, si major sit pituitæ & flatuum congeries.

Eodem tempore applicentur abdomini carminantia, ut sacculi ex sem. anisi, fœniculi, fœnugræci, floribus chamom. sambuci, anthos, & stæchados compositi. Vel placenta rosacea frixa in sartag. cum vino generoso, & pulvere nucis mosch. & coriandri conspersa. Vel omentum vervecis recenter mactati, aut pulmo ejusdem calidè admotus.

Si hisce dolores non cesserint; injiciatur clyster ex vino & oleo confectus, in quo philonii Rom. Drach. jj. dissolvi poterunt. Aut etiam narcotica per os, in minori dosi exhibeantur, ad frænandum flatuum & humorum impetum ut in colico dolore fieri consuevit.

Si verò propter dolores contumaces, aut causæ externæ violentiam sanguis apparere incipiat, revellentia remedia administranda sunt, ut frictiones superiorum partium, & ligaturæ dolorificæ, tum cucurbitulæ scapulis, sub mammis & utrique hypochondrio admovendæ. Imò verò, si mulier fuerit plethorica; non erit abs re sanguinem detrahere, tum apparente sanguine, tum præcipuè antequam apparent, & partitis vicibus, non affatim educere.

Quæ si non sufficiant, fluxu sanguinis perseverante, ad adstringentia veniendum est & incrassantia, tum alimenta, tum medicamenta, atque ita pulveres & opiatæ suprà descriptæ exhiberi poterunt. Tum etiam succus plantaginis recenter extractus, nec non syrupus de papav. ad Unc. j. cum pulvere boli armenæ, aut sanguinis draconis.

Exteriùs verò admoveri poterunt fotus adstringentes & roborantes, ex corticibus granat. nucibus cupressi, calycibus glandium, balaustiis, acinis uvarum, & similibus, in aqua fabrorum & vino rubro decoctis.

Vel sacculus rosis & balaustiis impletus coquatur in vino rubro, & ventri calidè applicetur.

His etiam accedere possunt cerata & emplastra prædicta. Vel, ad magis adstringendum, fiat cataplasma ex pulveribus adstringentibus, cum terebinthina & albuminibus ovorum, quod extendatur super stupas, & alterum applicetur umbilico, alterum renibus calidè. Stupæ, applicandæ umbilico, madeant in vino: applicandæ renibus, in aceto.

Sequentia duo remedia pro secreto habentur, & fœtum certò retinere creduntur, si, antequam fœtus à cotyledonibus divulsus fuerit, usurpentur.

℞. Folia aurinum. xjj. spodii ʒ. j. germina trium ovorum non subventaneorum. Misceantur probè, donec aurum sit in minutissima divisum. Postea dissolvantur in dimidio cyatho vini albi, & detur per triduum.

Eodem tempore sequens cataplasma admoveatur.

℞. Thuris masculi pulverati Unc. jj. albumina ovorum num. v. Agitentur simul super prunas, semper movendo ne con-

concrescant; Addendo terebinthinam, ne nimis adhæreant Postea stupis excipiantur, & quantùm ferre poterit, calidissima umbilico applicentur bis in die, manè & serò, per triduum prædictum.

CAPUT XVIII.

De partu difficili.

PArtus difficilis appellatur, qui debitas, atque ordinarias naturæ leges non servat, sed longius tempus insumit, & dolores subitò vehementiores, aliaque symptomata graviora comitantia habet.

Plures illius causæ assignari possunt, tum internæ, tum externæ. Internæ depẽdẽt vel à matre, vel ab utero, vel à fœtu.

Ex parte matris partum difficilem reddere potest, debilitas totius corporis, vel nativa, vel propter ætatem, ut in juvenculis & vetulis; vel ob morbos, quibus in graviditate mulier afflicta fuit, aut adhuc affligitur. Ad hoc etiam conferre potest macies & siccitas nimia totius corporis, vel pinguedo & crassities vias uteri comprimens, & angustiores efficiens; ossium uterum ambientium mala conformatio, ut in claudicantibus; flatus intestina distendens; calculus, aut tumor præter naturam vesicã occupans, uterumque comprimens & pulmonis, aliarumque partium respirationi inservientium prava constitutio, quia spiritus cohibitio ad fœtus exclusionem valdè necessaria est.

Ex parte uteri, varii illius morbi partum difficilem reddere possunt: ut tumores, ulcera, obstructiones, adstrictiones, obturationes, à causis præternaturalibus oriundæ.

Ex parte fœtus contingit partus difficilis, quando virium aliquid in eo reperitur ratione substantiæ, quantitatis, figuræ, & illi adjunctorum.

Ratione substantiæ vitium in fœtu est, quando mortuus est, aut putrefactus, aut labe aliqua infectus, aut aliquo morbo debilitatus, ut nihil virium conferre possit ad suam exclusionem.

Ratione quantitatis fœtus partum non adjuvat, quæ vel continua est, vel discreta. Ratione quantitatis continuæ vitiosus est, si grandiori corpore aut capite præditus sit, unde laboriosa exclusio sequitur. Ratione quantitatis discretæ: ut quando plures sunt in utero. Sic partus gemellorum laboriosior ut plurimum esse consuevit.

Ratione figuræ, seu situs in utero, partus difficilis variis modis contingit: ut quando fœtus pedibus, aut manibus præviis exire conatur; vel unum tantùm pedem, aut manum alterutram exerit: vel duplicatus egredi conatur, nates aut ventrem ad uterum orificii offerens.

Ratione adjunctorum fœtus contingit difficultas in partu, quando membranæ fœtum obvolventes tenuiores sunt, ut citiùs quàm par sit, disrumpantur: unde sequitur præcox aquarum effusio, sicque resiccatum manet uteri orificium tempore exclusionis fœtus. Vel quando crassiores sunt & densiores, ut facile à fœtu dirumpi nequeant.

Externæ causæ dependent ex rebus necessariis & contingentibus. Res necessariæ sunt illæ, quæ non naturales vulgò nominantur. Sic aër frigidus & siccus, & flatus Aquilonaris, parturientibus valdè insensus est, quia totum corpus constringit, sanguinem, & spiritus ad interiora repellit, & infanti à tepentibus illis locis exeunti valde noxius est. Aër etiam fervidior spiritus dissipat, & fœtus ac fœtæ vires exhaurit; inflammationem febrilem facilè inducit, in corpore jam cacochymo, & exagitato.

Alimenta cruda, aut concoctu difficilia, aut adstringentia magnâ copiâ, ante partum assumpta, difficilem eum reddere possunt, debilitato ventriculo, & constipatis viis communibus, quæ hîc maximè patere debent.

Somnolentia & stupor, matris & fœtus, impetum retardant, & naturam invalidam ostendunt.

Motus parturientis intempestivus partum maximè retardat, cûm illa, ubi opus est, stare, ambulare, decumbere, vel in sella obstetricis sedere renuit; vel importunè agitatur; unde contingit, fœtum vel non posse exire secundùm debitam figuram, vel illam amittere ob matris motus præposteros.

Excretorum retentiones tempore partûs, ut urinæ vesicam distendentis; fæcum induratarum in recto intestino; & hæmorrhoides valde tumentes, uteri cervicem coarctant, & naturam à conatu parturiendi avertunt.

Ac denique animi pathemata vehementiora, ut timor, tristitia, iracundia, partus facilitatem plùrimùm impedire possunt.

Ad res contingentes referuntur ictus, casus, vulnera, quæ partui plurimùm nocere possunt: tum etiam adstantes, qui parturientem adjuvare debent, validæ nimirum mulieres & famulæ, quæ illam sublevent & fulciant, dum est in ipso enixu, & præsertim obstetrix perita, quæ universæ huic actioni præsidere debet. Si enim illa in officio suo erraverit, partus difficultatem inferre solet. Interdum enim obstetrices justo citiùs parturientes incitant ad conatus expulsionis, & spiritus cohibitionem, dum adhuc ligamenta fœtus utero firmiter adhærent; unde virium exsolutio subsequitur, quæ postmodum in ipsa partus hora non sufficiunt. Imò verò, dum obstetrices parturientibus præmaturè persuadent, tempus pariendi instare; fit, ut illæ omnes vires ad excernendum fœtum intendant, & sæpenumero vasis violenter divulsis, in non leve discrimen præcipitentur.

Cognoscitur partus difficilis, tum ab ipsa parturiente, tum ab adstantibus, & præcipuè ab obstetrice. Ac primùm, si longiori tempore maneat fœmina in laboribus partus v.g. per duos, tres, quatuor, aut plures dies, cùm vere naturalis partus intra 24. horas perfici debeat. Deinde, signum difficilis partus est, si dolores partûs sint languidi, & per longa intervalla recurrant, & dolores ad dorsum potius, quam versùs pudenda vergant. Causæ verò difficilis partus ex ipsarum parturientium relatu & ipsa autopsia majori ex parte dignoscentur. Sed debilitas ægræ, macilentia, aut pinguedo nimia, ex habitu corporis deprehenduntur. Morbi uteri propriis indiciis dignoscuntur. Fœtus debilitas ex debili & tarda motione dignoscitur. Fœtus verò mortui signa capite sequenti innotescent. Magnitudo fœtus ex parentum statura colligi potest, præsertim cùm vir magno corpore præditus, cum pusilla muliere conjunctus est. Quando verò hæc dificiunt & matris conatus satis validus est, fœtusque sese commovendo sufficienter exitum affectat, partus tamen difficilis ac laboriosus est; indicio est, secundinam esse fortiorem, quæ non facilè disrumpi valeat. Cujus rei conjecturam augebit, si aqua & humiditas in labore non profluit. Præpostera fœtus figura ab obstetrice deprehenditur, & reliqua, ut dictum est, ipsâ autopsiâ innotescunt.

Prognosin quod attinet. Partus difficilis ex se periculosus est, & in eo interdum mater, interdum fœtus, & interdum uterque extinguitur.

Si mulier quatuor diebus in partu laboret, vix fieri potest, quin fœtus moriatur.

Affectus soporosi & convulsiones in partu difficili supervenientes, sunt ut plurimum lethales.

Sternutatio in partu difficili superveniens, bona, ex Hippoc. *Aphorismis*.

Ac curationem partus difficilis, primò, omnes causæ quæ illum retardare valent, quantum fieri poterit, auferendæ. Deindè, partum adjuvantia remedia methodicè administranda.

Ac primùm vulgare est apud mulieres aquæ cinnamomi cochl. j. aut alterum exhibere. Vel ipse cinnamomi pulvis cum pauco croco, vel confect. alkerm. ʒ. ß. cum jusculo propinari poterit. Tum etiam crocus solus ad ϑ. ß. in singulis, jusculis aut singulis horis, cum modico vino sumptus, utilissimus est. Vel.

℞. Olei amyg. dulc. & vini, ana ʒ. jj. croci & cinnamomi, ana gr. xjj. confect. alkerm. Drach. sem. syrupi capill. ven. ʒ. j. ß. Misce, fiat potio.

Si hæc non sufficiant, & validioribus agendũ sit; sequens potio erit efficacissima frequenti usu à nobis comprobata.

℞. Dictamni cretici, aristoloch. utriusque, & trochiscorum de myrrha, ana ϑ. ß. croci & cinnam. ana gr. xjj. confect. alkerm. Drach. sem. aquæ cinnam. ʒ. ß. aquæ naphæ & artemisiæ, an, Unc. j. sem, fiat potio.

Inter efficaciora recenſentur oleum ſuccini, cinnamomi, & extractum croci; quæ in exigua quantitate multum operantur: ſcilicet extractum croci ad gr. v. vel vi. oleum cinnamomi ad gutt. iv. vel oleum ſuccini ad gutt. xii. vel xv. cum vino, juſculo aut alio liquore.

Sternutatio partum accelerat ex Hipp. *Aphor. 53. ſect. 5. Difficulter parienti ſuperveniens ſternutatio, bonum.* Illa provocabitur pulvere ſequenti.

℞. Hellebori albi Drach. ſem. piperis longi ʒ. i. caſtorei gr. v. Fiat pulvis, qui ſuffletur in nares ad piſi magnitudinem.

Idem Hippocrates aliud præſcribit remedium *lib. 1. de morbis mulierũ*, quod ab omnibus ferè Authoribus prætermiſſum. Illud autem eſt ſectio venæ inferioris, his verbis propoſita. *Si verò*, inquit, *prægnans multo tempore cohibeatur, & parere non poſſit. ſed diebus pluribus ex partus dolore laboret, ſit autem juvenis, & in vigore & multo ſanguine referta; ſecare oportet venas in malleolis, & ſanguinẽ detrahere; virium reſpectu habito.* Quamvis à Practicis noſtris nunquam in uſum revocetur hujuſmodi remedium, & videatur maximè reformidandum; cùm in partu vires unicè neceſſariæ ſint, quæ à venæ ſectione infringi poſſunt: Tamen, ſi à plethora difficultas pariendi oriatur, quod innuere voluit Hippoc. cùm dixit: *ſi mulier ſit juvenis, & in vigore, & multo ſanguine referta*; non eſt dubium, quin maximè conferre poſſit, cùm venæ, plurimo ſanguine refertæ, omnes vias interiores auguſtiores efficere ſoleant. Unde fit, ut in dolore nephritico ſimilis phlebotomia ſæpe miranda præſtet, & calculorum tum in renibus, tum in ureteribus contentorum excluſionem facilitet.

Non ſolùm autem internis remediis propoſitis; ſed etiam externis, partus difficilis adjuvari poterit.

Obſtetrix itaque uterum parturientis frequenter inungat oleo lilior. amygd. dulc. ſem. lini & ſimilibus.

Tum etiam foveatur venter inferior decocto emolliente, ex rad. alth. lilior. fol. malvæ, violar. artemiſ. ſem. lini, fœnugr. flor. chamom. meliloti.

Clyſteres acres injiciantur, quorum irritatione expultrix etiam uteri ſtimulabitur, & depleta inteſtina ampliorem locum utero relinquent.

Umbilicus inungatur oleo ſuccini. Quidam fel gallinæ nigræ laudant, eidem parti admotum.

In uſum etiam venire poſſunt ea, quæ proprietate ſpecificâ partum juvare creduntur: ut lapis aëtites, vel magnes, ſtyrax, calamita, & reliqua, coxis alligata.

Hartmannus oculos leporis, menſe Martio captos, laudat: Qui ſtudiosè eximendi, ne comprimantur nimis, & cum pipere in orbe exſiccandi. Horum unus ventri (vertici) cum pipere ita alligetur, ut venter (vertex) à pupilla tangatur, & fœtum, ſive mortuum, ſive vivum educet. Quo facto mox amoveatur, ne uterum planè propellat. In mola etiam valere aſſerit.

Cavendum etiam eſt, ne puerpera gemmas in annulis aut alio loco geſtet; ſed omnes deponat: nam multæ ex iis proprietate ſpecifica, fœtum retinere creduntur.

Si fœtus debilior videatur, reficiendus eſt: tum roborantibus matri exhibitis, ut vino calente, confectione alkermes, aqua cinnamomi: tum externis, ut cruſtâ panis, aut placentâ roſaceâ, pulvere nucis moſchat. ciñam. caryophyl. granor. Kermes ſinapiſatâ, & aquâ imperiali, aut vino repente irrigatâ. Vel fruſtulo carnis vervecinæ parum aſſo ſupra craticulam, & aquâ roſaceâ vel flor. arantio. irrigato, omento vervecis nuper mactati adhuc calente, & ſimilibus.

Si præpoſtero modo fœtus egredi incipiat, ut brachio uno aut pede primum emiſſo, vel altero quopiam modo, obſtetrix nullo modo talem partum excipiat; ſed in uterum retrudat, & ad legitimam formam convertat. Quod fiet, puerperam in lecto ſupinam collocando, capite demiſſo & clunibus elatis. Poſteà ventrem ipſius, versùs præcordia blandè comprimendo, & in uterum fœtum ipſum compellendo. Poſteà verò obſtretrix alia forma exeundi occaſionem infanti miniſtret artificioſâ manu procurans, ut faciem tergo matris obvertat, dein nates & crura versùs matris umbilicum elevet, & ad legitimum partum acceleret.

Sublata omni partûs ſpe, aut etiam matre jam morti proxima, nonnulli Authores ad ſectionem Cæſaream accedunt, de qua Franciſcus Roſſetus elegantiſſimum edidit tractatum, ubi multis rationibus & exemplis conatur oſtendere, illam poſſe aliquando ſuccedere. Attamen, quia hæc operatio eſt periculi & terroris plena; rarò aut nunquam tentanda eſt Medico prudenti, ſi nomini ſuo conſulere voluerit.

CAPUT XIX.

De fœtu mortuo.

IN partu difficili, ob magnos & diuturnos labores, ſæpè fœtus extinguitur. Interdum etiam ante labores partûs ex cauſis præternaturalibus, quales ſunt eæ, quæ abortum provocare conſueverunt, eum mori contingit, & ſi nondum determinatum pariendi tempus attigerit, abortum facit: ſi verò ad illud tempus pervenerit; facit partum difficilem, quia ad legitimum & naturalem partum fœtus cum matre cooperari debet, ut è carcere ſuo egrediatur.

Omnes igitur cauſæ, partum difficilem efficere valentes, ſi majores & graviores ſunt, fœtum extinguere poſſunt, In primis verò fœtus extingui ſolet, ſi adeò præpoſterâ figurâ prodeat, ut nullo modo excludi poſſit, neque ab obſtetrice, neque à Chirurgo extrahi: aut in meliorem ſitum converti. Cùm hoc modo in orificio hæreat, & omnem matris conatum eludat; ſic, ut in illis conatibus variiſque motibus & compreſſionibus, interdum mater & fœtus, interdum mater ſola, & interdum fœtus ſolus moriatur. Admiratione dignum eſt, quod refert Fabricius Hildanus de duabus mulieribus, ex partu laborioſo extinctis in quibus uterus diſruptus inventus eſt, & caput infantis in ventris capacitatem demiſſum. Unde colligere eſt, quantus ſit valdi fœtus impetus ad ſui excluſionem moliendam.

Cognoſcitur fœtus mortuus, quando motus illius ceſſat, quem priùs in utero aut mater ipſa ſentiebat; aut obſtetrix percipiebat, admotâ manu, aut aliis rebus repentibus & roborantibus, quibus illius vis ſopita ſolet exſuſcitari; major præterea ponderis ſenſus cum dolore abdomen infeſtat, quando fœmina de latere in latus ſeſe convertit, fœtum ex una parte in alteram inſtar lapidis dilabi percipit: ventris inferioris frigiditas tactu deprehenditur, extincto calore nativo, & diſſipatis ſpiritibus quæ in fœtu continebantur: oculi redduntur concavi & perturbati: facies & labra pallent: partes extremæ frigidæ ac lividæ apparent: mammæ flaccidæ evadunt, ac tandem, putreſcente fœtu, ichores fœtidi & ſanioſi ex utero emanant: abdomen ob vapores elevatos inflatur, teter odor & graveolens ſpiritus, non ſolùm ex ore matris, ſed etiam à toto corpore exhalat. Si ante fœtum ſecundina excludatur, certiſſimum eſt fœtus in utero mortui indicium.

Quod ad prognoſin ſpectat; periculoſiſſimus eſt fœtus in utero mortuus, & niſi maturè excludatur, febres, lipothymias, ſopore convulſiones, & mortem inferre ſolet.

Aliquando tamen fœtus in utero mortuus per longum tempus ſervari poteſt, ut plurimis hyſtoriis à variis Authoribus relatis conſtat: quas tanquam raros caſus magno numero collegit Schenkius, & tranſcripſit Sennertus, multarum mulierum, quæ fœtus in utero mortui & corrupti oſſicula, per uterum, alvum, veſicam, & tumorem in abdomine apertum excreverunt.

Nos unam vidimus, quæ omnia fœtûs oſſa per umbilicum excrevit, & poſteà coaleſcente umbilico, perfectè reſtituta eſt.

Curatio totâ verſatur in fœtus excluſione, vel extractione. Cùm enim maximum vitæ periculum immineat ex longiori fœtus mortui in utero morâ; quamprimum ex ſignis propoſitis certò concluditur, fœtum eſſe demortuum, ad illius excluſionem properandum eſt. Illa autem iiſdem remediis promovetur, quæ ad juvandum partum fuerunt propoſita. Ex iis tamen fortiora & efficaciora eligenda ſunt quibus

quibus nonnulla majoris adhuc efficaciæ addi poterunt in hunc modum.

℞. Fol. sabinæ siccor. rad. aristol. rot. trochisc. de myrrha, castorei, an. ʒ. i. cinnam. ʒ. ß. croci ℈. i. Misce, fiat pulvis, de quo capiat ʒ. i. cum aqua sabinæ. Vel.

℞. Dictamni cretici, sabinæ, boracis, an. ʒ. i. mirthæ, rad. asari, cinnam. croci, an. ʒ. ß. Misce, fiat pulvis, dosis ʒ. i. cum dicto ac simili liquore.

Interim admoveantur pudendo, pubi, & perinæo fotus emollientes prædicti, addendo rad. bryoniæ, cucumeris agrestis, ireos Florent. aristol. rot. & flores genistæ.

Post fotum inungantur eædem partes unguento de arbanira, vel sequenti.

℞. Aristol. rot. colocynth. & agarici, an. drach. i. gummi ammoniaci in vino soluti, & fellis tauri, an. ʒ. ii. ol. cheirini q. s. Fiat unguentum.

Pessarium etiam in vulvam immittatur.

℞. Rad. aristol. rot. ireos, hellebori nigri, colocynth. myrrhæ, an. ʒ. i. galbani, opopanacis, an. ʒ. ß. cum felle bovis, fiat pessarium. Vel.

℞. Ammon. opopan. castor, serap. hellebori nigri, staphis, aristol. rot. pulpæ colocinth. scam. an. ℈. i. euphorb. ʒ. i. Cum succo rutæ, cyclam. cucum. agr. & felle taurino fiat pessarium.

Zacut. Lusit. *observ.* 154. *lib.* 2. *Prax. adm.* fœtum novimestrem, in utero mortuum, & gravissima symptomata excitantem, exclusum fuisse testatur hujus pessarii vi, & balnei oleaginei, cum decocto medicamentorum aperientium, & vias dilatantium commixti.

Suffitus ex galbano, vel ungula asinæ per infundibulum recipiatur.

Si res cunctetur diutiùs, utile erit, constantibus viribus, catharticum medicamentum exhibere, quo simul educuntur vitiosi humores, qui in hoc statu facilè & citò colliguntur, & consequenter fœtus propellitur.

Angelus Sala in triumpho emeticorum testatur, se felicissimo cum successu pluries in hoc casu exhibuisse mercurii vitæ g. iv. vel. v. idque remedium potentissimè fœtum mortuum excludere & reliquis remediis prævalere. Quod tamen, propter vehementem suam operationem, summa cautione & Medici prudentiâ indiget.

Si medicamentis diù tentata fœtus mortui eductio obtineri nequiverit, ad Chirurgam operationem veniendum est. Eaque fit, vel instrumentis, quemadmodùm à Paulo Ægineta describitur, vel manus solius ministerio, prout docetur à Carolo Stephano, Bauhino & aliis; quæ omnia à Schenkio & Sennerto diligenter transcripta sunt.

CAPUT. XX.

De secundina retenta.

IN partu naturali secundina ut plurimùm statim post fœtum excludi solet: aliquando tamen in utero retinetur, unde gravissimum imminet vitæ periculum.

Causæ istius retentionis internæ sunt, nimia tunicarum istarum densitas & crassities: propter quam uteri parietibus firmiùs adhærent, earundem intumescentia ab humorum affluxu, qui in partu laborioso concitatur, virium exsolutio ex partu laborioso facta, ut non sufficiant ad secundinarum exclusionem, & oris uteri occlusio, post fœtum ejectum. Causæ verò externæ sunt aëris frigiditas, cujus vi secundina repellitur, & uteri orificium occluditur, odoramenta quædam, quibus uterus sursum allici, vel exagitari potest: animi pathema grave: ut timor, vel terror subitò adveniens, morositas parturientis, quæ in eo situ permanere non vult, vel eos conatus præstare, qui ad hoc opus perficiendum requiruntur; infantis pondus nimium, quo ex improviso umbilicus disrumpitur, remanente intus secundinâ, & imperitæ obstetricis error, quæ vasa umbilicalia citiùs resecuit, aut non tenuit sinistrâ manu, ut debeat: si enim dimittantur, retrahuntur ad uterum, & in eo cum secundinis latent; quæ earum extractioni inservire debebant.

Diagnosis secundinæ in utero retentæ per se facilis est: aliquando tamen frustulum illius separatur, & in utero remanet, cujus notitia non est adeo facilis. Cognosci tamen potest ex eo, quòd uterus post partum adhuc in excernendo laborat, quamvis leviores sint illius conatus: doloris & caloris sensus in utero percipitur, & post aliquot dies teter ac cadaverosus ab utero exhalat.

Periculosissima est secundinæ retentio, & si per aliquot dies in utero moretur, fœdam putredinem acquirit; unde febris acuta, nausea, lipothymia, dyspnœa, sudor diaphoreticus, extremorum frigiditas, hysterica suffocatio, epileptici insultus, & mors tandem subsequitur.

Hippocrates 2. *epid.* exemplo uxoris cujusdam coriarii, innuit bonum esse, si sanies copiosa brevi per pudendum effluat; spes enim est, membranas illas putrefactas, vel marcore consumptas, sexto, vel septimo die effluxuras.

Secundina retenta iisdem remediis expellitur, quæ ad fœtum mortuum fuêre proposita, quibus addere licet nonnulla specifica ab Authoribus tradita.

Gesnerus & Augenius plurimùm laudant equi castrati testiculos, frustulatim incisos, & furno siccatos. Illorumq; pulveris datur, quantum tribus digitis capi potest, cum jure pulli, idque, si opus sit, bis aut ter repetatur.

Rulandus olei juniperi guttas xxx. feliciter exhibuit.

Alii jubent puerperam dentibus cepam comprimere, succumque deglutire, idque ter, quaterve dentibus in cepam adactis, succòque semper elicito ac deglutito, repetere: postea vini calidi cyathum superbibere, unde citò liberatur.

Forestus refert de obstetrice quadam, quæ à Judæo Medico secretum sequens acceperat. Sumebat folia levistici viridia, contundebat, & succum exprimebat cum vino Rhenano optimo, ejusque cyathum propinabat.

Angelus Sala mercurium vitæ commendat, ut in fœtus mortui eductione.

His addenda erunt sternutamenta, suffitus, fomenta, linimenta, aliâque tum externa, tum interna, suprà descripta in partu difficili.

Sequens decoctio à muliere quadam nostrate usurpata miranda præstitit,

℞. Aceti rosac. ℔. viii. vel x. folior. lauri & baccarum ejusdem, an. M. iii. placentam rosaceam, ex aqua destillata relictam, in frusta dissectam, num. i. Bulliant in lebete, & eo decocto laventur diu coxæ & tibiæ calidè ab inguinibus ad pedes usque, ex eo uterus sponte apertus est, ac secundina decidit. Huic decocto commodè addi poterit myrrhæ & aristol. utriusque, an. ʒ. i.

Inter alia verò remedia multùm potest manus periti Chirurgi in uterum immissa, antequam inflammatio, vel inflatio augeatur. Sic enim apprehensas secundinas & molliter circumductas, poterit extrahere, mulierémque à tot symptomatis & remediorum molestiis liberare.

Si nullo modo secundina educi potuerit, sed firmiter utero hæreat, & in eo putrescat; suppurantia in uterum immittenda sunt; admixtis detergentibus, ut id, quod putrefactum est, sensim educatur. Ad id laudat Rondeletius unguentum basilicum, præsertim si dissolvatur in decocto sequenti.

℞. Fol. malvæ cum rad. M. iii. rad. aristol. utriusque an. ʒ. vi. sem. lini & fœnugr. ana ʒ. sem. violariæ M. i. florum chamom. & centaur. min. an. M. ß. Fiat decoctio in aqua: admiscendo, si magna suppuratione opus est, aliquid olei: si verò majori detersione, unguenti Ægyptiaci parum.

CAPUT XXI.

De fluxu lochiorum immodico.

FLuxus lochiorum immodicus non ex quantitate, aut tempore durationis æstimandus est; quia pro diversis naturis, ætatibus ac vitæ generibus, varius admodum est; sed ex difficili tolerantia, & virium dejectione, quæ ex eo contingit.

Causæ illius sunt, vasorum apertio nimia, vel laceratio

in partu difficili, vel secundinarum violenta extractio, vel sanguinis copia major, quæ per totum gestationis tempus in uteri venis collecta fuit, vel ejusdem tenuitas & acrimonia, quæ vasorum oscula nimium aperit, & naturam ad excretionem stimulat.

Cognoscitur fluxus lochiorum immodicus ex viribus, ut dictum est, quæ exhaustis spiritibus dejiciuntur, tum sanguis grumosus effluit: iisque accedit cibi fastidium, dolor in hypochondriis, cum ventris tensione, pulsus debilis & frequens, visus obtenebratio, aurium tinnitus, animi deliquium & convulsio.

Cùm omne sanguinis profluvium periculosum sit, ex eo, quòd sanguis vitæ nostræ thesaurus sit; fluxus lochiorum immodicus magis periculosus est, propter labores partus prægressos, à quibus facta est virium resolutio. Majus autem, vel minus adest periculum, pro majoris vel minoris sanguinis effluxu, & symptomatis levioribus aut gravioribus, quæ illi superveniunt, unde apud Hippoc. *Aph.* 35. *sect.* 5. *Si muliebri profluvio convulsio, aut animi deliquium superveniat; malum.*

Curatio sanguinis fluxus immodici in illius cohibitione tota versatur. Summa tamen cautio adhibenda est, ne quod per hujusmodi purgamenta excerni consuevit, intus retineatur, & gravissimorum affectuum causa evadat. Atque adeò, si affectus non vehementer urgent, à levioribus incipiendum erit, ad potentiora, si opus fuerit, sensim progrediendo.

Ac primùm sanguinis impetus cohibendus est alimentis incrassantibus, ut panatellis, gelatinis, oryza, amylo, cum jusculis pedum vituli, pytis, cydoniis coctis, carnibus assis, succo granatorum aspersis.

Cibus paulò copiosior exhibeatur: non tamen unâ vice; sed potiùs frequenter, cùm hoc modo calor, & spiritus, qui expulsionem in utero adjuvant, ab utero ad ventriculum avocentur, & vires instaurentur, vitelli ovorum huic usui conveniunt: nam & facilè coquuntur, & calorem ad ventriculum avocant.

Potus sit aqua ferrata, vel extinctionis auri, vel in qua parum mastiches bullierit. Deinde sanguinem ad partes superiores revellentia remedia usurpanda sunt, ut frictiones & ligaturæ partium superiorum, cucurbitulæ sub mammis, & utrique hypochondrio admotæ.

Utile etiam est manus fovere in vino calente, in quo confectio alkermes vel theriaca dissoluta fuerit.

Tum etiam venter fasciâ mediocriter constringatur: quia hoc modo comprimuntur vasa, & fluxus immodicus impeditur.

Lumbis admoveantur lintea oxycrato madefacta, quibus sanguis in vena cava contentus temperatur, illiusque motus inhibetur.

Si fluxus valde immodicus sit, viresque dejiciat, ut vitæ periculum immineat; ad fortiora remedia confugiendum est. Et inter alia sequens potio ut plurimùm succedit.

℞. Aquar. plantag. naphæ, & rosar. an. ʒ. i. syrupi corall. vel illius defectu, de rosis siccis ʒ. i. salis prunellæ ʒ. i. Sang. dracon. ℈. ß. Fiat potio.

Si diutiùs duret fluxio, pulvis, vel opiata ad plures doses præscribi potest in hunc modum.

℞. Lapidis hæmatitis ℈. iv. pulv. boli armen. coralli rubri, margarit. præpar. an. ʒ. j. Sem. plantag. coriandri præpar. & granor. sumach. an. ℈. ii. Misce, fiat pulvis tenuissimus, de quo capiat ʒ. i. cum decocto centinodiæ & syrupo cydoniorum.

℞. Conservæ rosar. & rad. symphyti, an. ʒ. i. boli armen. trochisc. de carabe & corall. an. ʒ. i. cum syrupo corallior. vel de rosis siccis, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinẽ castaneæ, superbibendo parum aquæ potus ordinarii.

Exteriùs verò fotus & unguentum utiliter admovebuntur, quorum formula talis esse poterit.

℞. Summit. lentisci rubri, plantag. cupressi, olivæ, & polygoni. an. M. i. rosar. rub. P. ii. granor. myrri ʒ. i. ß. nucum cupressi num. vi. corticum granat. P. i. Coquantur in aqua chalybeata & vino rubro adstringente, & colatura foveantur partes muliebres, valde tepidè & ferè subfrigidè.

℞. Unguenti comitissæ ʒ. ii. succi plantag. ʒ. i. Agitentur simul, & fiat linimentum, applicandum post fotum.

Injectio in uterum etiam potest fieri ex succo plantag. à Galeno laudato 5. *methodi*, vel decocto fotus prædicti.

Reliquis remediis non conferentibus, venæ sectio in cubito, præsentaneum est remedium, si paulatim & per quædam intervalla sanguis educatur. Sic enim multas deploratas convaluisse experientia docuit.

Ac denique, perseverante affectu, omnia remedia, quæ pro fluxu mensium immodico sunt descripta, hic etiam convenire poterunt.

Inter remedia autem, pro fluxu mensium immodico proposita, habentur cataplasmata, regioni pubis & lumborum applicanda, quibus sequens addi poterit, fluxui præsertim lochiorum immodico maximè conveniens.

℞. Fuliginis camini durissimæ ʒ. viii. Subigatur cum aceto fortissimo, & fiat cataplasma renibus applicandum.

De somno peculiariter hic annotandum, dum sanguis copiosè effluit, eum esse penitus arcendum. Multæ enim ex eo de medio tolluntur, quia calor ad interiora retractus, majorem fluxum efficit. Et si aliquando is concedendus sit; aliquis ex ministris semper adesse debet, qui ægrotantis pulsum & respirationem observet.

Denique si grumi sanguinis in utero subsistant, ibique dolorem & tensionem excitent; danda opera, ut maturè educantur, ne putredinem contrahentes, tetros vapores transmittant ad cerebrum & cor, febremque concitent. Ideò puerpera, si vires ferant, levi deambulatione uti debet, vel erecta aliquandiu stare, aut in sella perforata sedere, quasi vellet dejicere. Quod si non sufficiat; decocto hordei tepido, cum pauco oxymelite, vel melle rosaceo in uterum injecto, dissolvendi sunt. Caute tamen hic agendum est, ne, dum grumi educuntur, sanguis de novo concitetur.

CAPUT XXII.

De suppressione lochiorum.

BOnus ac felix puerperii successus ex convenienti lochiorum effluxu præcipuè dependet, quandoquidem impuritates, quæ per novem gestationis menses in venis uteri, ac toto corpore colliguntur, per istas evacuationes expurgari solent. Si verò illæ supprimantur, aut imminuantur, infinita mala & pericula inde oriuntur, nempe febres acutæ, phrenitides, maniæ, melancholiæ, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, uteri inflammationes, & alii tumores ut plurimum maligni.

Causæ istius suppressionis aut imminutionis sunt sanguinis crassities, vasorum angustia, vel obstructio, quæ liberum effluxum impediunt; aër frigidus incautè utero susceptus, quia vasorum orificia constringit, refrigeratio pedum, & aquæ frigidæ potus, metus, terror, tristitia, & alia animi pathemata, quæ sanguinem ab utero avertunt.

Diagnosis istius suppressionis per se manifesta est. Imminutio verò ex quantitate sanguinis effluentis desumenda non est, quandoquidem mulieres aliæ plùs, aliæ minùs sanguinis superflui habent. Sed integra illius cognitio ex symptomatis supervenientibus elicitur; qualia sunt, ventris intumescentia, dolor imum ventrem, lumbos, & inguina occupans; faciei rubor, spirandi difficultas, oculorum perturbatio, rigores, febres, animi deliquia, & alia symptomata suprà enumerata.

Prognosis elicitur ex symptomatis propositis, quæ huic affectui supervenire diximus. Cùm enim majori parte periculosa sint; causam etiam eorum valdè periculosam arguunt.

A prædicto periculo liberantur puerperæ, si quædam alia evacuatio fiat, quæ lochiorum vicem aliqua saltem ex parte supplere valeat, ut hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoidum: urinæ profusio cum fuliginoso sedimento, aut sudor copiosus. Aut si post aliquot dies ex utero livida, nigra, & graveolentia effluere incipiant. Metuendum tamen est, ne ex corrupto sanguine ulcera in utero excitentur.

Cura

Curatio ſuppreſſionis lochiorum, in eorum provocatione tota conſiſtit, eaque mollienda eſt remediis, quæ ſanguinem ad inferiora provocant, & uteri vaſa aperiunt.

Ac primùm clyſteres emollientes, laxantes, & aperientes injiciendi ſunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. althææ & lilior. an. ʒ. i. ariſtol. utriuſque, an. ʒ. iii. fol. malvæ, althææ, parietar. mercurial. an. M. i. Sem. lini & fœnugr. an. ʒ. ſem. flor. chamom. & ſambuci, an. P. ii, Coquantur ad ℔. i. In colat. diſſolve olei aneth. & lilior. an. ʒ. i. hieræ ſimpl. ʒ. ſem. unguenti de arthanita ʒ. i. Miſce, fiat clyſter.

Frictiones fiant in cruribus, deorſum verſus; ligaturæ dolorificæ digitorum pedis. Cucurbitulæ admoveantur inguinibus & coxis: nonnullæ ſcarificentur.

Si hæc non ſufficiant; aperiantur venæ poplitis, aut utriuſque cruris: vel etiam hæmorrhoïdum, ſi natura eò vergere videatur.

Si febris excitetur ex lochiorum ſuppreſſione, venæ ſectio in brachio celebranda eſt, ut in morbis puerperarum dicetur.

Fotus ſequens ventri inferiori & pudendo admoveatur.

℞. Rad. althææ, lilior. bryon. angelic. & ariſtol. utriuſq; an. ʒ. i. fol. Mercurial. artem. pulegii, ſabinæ, calamen. an. M. i. Sem. lini & fœnugr. an. ʒ. i. flor. chamom. melii. ſambuci, tanaceti, an. P. i. Cotundantur & incidantur ut artis eſt: & imponantur duobus ſacculis, qui decoquantur in aqua fontis, & applicentur calidè per vices.

Poſt fotum inungantur dictæ partes oleo lilior. amygd. dulc. & ſeſamino, addito croco.

His autem addi poſſunt peſſaria & ſuffumigia, in ſuppreſſione menſium propoſita, à mitioribus incipiendo.

Per os exhibeatur decoctum rad. aperitivarum, cinnam. & cicerum rubrorum cum pauco croco. Vel.

℞. Rad. aperitiv. an. ʒ. ii. fol. betonic. endiv. capill. ven. M. i. ſchœnanth. P. i. ſem. aniſi & fœnic. an. ℈. i. cicerum rubr. cochl. i. Coquantur ad ℔. i. ſem. Colaturæ adde aquæ cinnam. drach. ii. ſyrup. de 5. rad. ʒ. iii. Dentur ʒ. iv. bis in die.

Antequam febris augeatur, exhibere aliquando licet trochiſc. de myrr. Drach. i. cum vino albo vel aqua fœnic.

Foreſtus etiam præſente febre, ſequenti utitur decocto.

℞. Hordei mund. M. i. glycyrrh. raſ. ʒ. ſem. ſcœnanthi ʒ. i. ſem. Coquantur ad ℔. i. pro iii. doſibus.

Debilioribus verò ſchœnanthi ʒ. i. in jure pulli bulliri jubet, & exhibet.

Purgatio etiam convenire poteſt, ſeptem vel novem diebus à partu, ex infuſione rhab. agric. aut ſennæ; vel cum juſculo laxante ex herbis, ac rad. aperientibus cum ſenna parato; vel cum mannæ ʒ. i. ſum. in juſculo diſſolutæ.

CAPUT XXIII.

De Torminibus à partu.

TOrmina puerperis adeò frequenter contingunt, ut pauciſſimæ ab iis immunes ſint. Attamen horum dolorum ratione, Medicorum opem implorare non ſolent, quia intra biduum aut triduum ceſſant. Si quando tamen acerbiores ſint, aut diutiùs perſeverent; Medicos vocare coguntur, qui antequam remedia præſcribant, eorum cauſas perluſtrare valent.

Cauſæ igitur præcipuæ terminum & dolorum, qui à partu contingere ſolent, ſunt ſanguinis copia, craſſities, acrimonia, & vaſorum anguſtia. Cùm enim venæ uteri per novem menſes ab ordinaria ſanguinis excretione ceſſarint, & ille intereà magnâ copiâ congeſtus fuerit, necnon diuturniori morâ craſſitiem & acrimoniam adeptus; dum per anguſtas vias tranſit, dolores parit, qui per intervalla recurrunt; quoties uterus novam ſanguinis excretionem molitur, eaque peractâ ceſſant, donec iterum alius ſanguis egredi conetur.

Fiunt etiam interdum hujuſmodi tormina à flatibus, aut frigore in uterum ſuſcepto: ſed minùs frequenter.

Diſtinguuntur hi dolores ab aliis, qui ventrem infeſtare ſolent, ex continuitate & intervallis, quæ excretiones ſanguinis interpolatas ſequuntur. Et ipſæ mulieres eos facilè diſtinguunt.

Sanguis craſſior in grumos facilè concreſcit: tenuior verò ex tenuitate, & colore vivido, aut ſubflavo cognoſcitur.

Si à flatu oriatur dolor ʒ. ille magis vagus eſt, plures ventris partes occupat, neque ſequitur excretionem ſanguinis intervalla. Si aër frigidus in uterum admiſſus fuerit: ex iis, quæ circa ægram acta ſunt, deprehendi poterit.

Periculoſi non ſunt hujuſmodi dolores; ſed plerumque maximè moleſti. Ideò quamprimùm tollendi, aut demulcendi ſaltem.

Curatio hujuſmodi torminum eò dirigenda eſt, ut vaſa uteri laxentur, ſanguinis craſſities attenuetur, acrimonia temperetur. Quæ omnia ſequentibus præſidiis obtineri poterunt.

Ac primum puerperæ venter faſciâ leniter conſtringatur, ut uterus ſubſideat; neque hùc illùc commoveri poſſit, ut à partu non rarò propter ſubitam evacuationem ſolet contingere.

Deinde olei amydal. dulc. recenter extracti ʒ. ii. aut iii. cum ſyrupi violacei ʒ. i. ſem. vel vini hippocratici ʒ. ii. exhibeantur.

Clyſteres injiciantur ex lacte cum ſaccharo & vitellis ovorum.

Vel parari poſſunt ex decocto flor. chamæm. & vitello ovorum.

Inungatur venter oleis carminantibus & apetientibus, ut oleo anethino, rutaceo, jaſmino, vel ſequenti magnæ efficaciæ, quod ad hunc uſum tempore idoneo componi debet & in officinis aſſervari.

℞. Rad. ariſtol. rot. iridis, pœoniæ, an. ʒ. i. cyperi ʒ. ß. folior. ſiccor. artemiſ. matricar. origani, calamenti, pulegii, dictamni cretici, abſinth. ſabinæ, rutæ, betonicæ, ſalviæ, an. M. i. flor. anthos, ſtœchados, lavendulæ, chæmom, anethi, hyperici, ſambuci; an. M. ß. granor. lauri, & juniperi an. ʒ. ß. cumini, ſem. rutæ, pœon. dauci, & agni caſti, an. ʒ. iii. caryophyl. nuc. moſchat. cinnam. zinzib. an ʒ. ii. ſtyrac. & myrrhæ, an. ʒ. i. Omnia contuſa & inciſa miſceantur, & macerentur in olei veteris ℔. vi. addendo vini albi parum. Et ponantur in vaſe fictili benè clauſo, ſpatio unius hebdomadæ, & fiat ebullitio ſupra cineres calidos, ſpatio quatuor, aut quinque horarum, & poſtea exprimatur oleum, ac recondatur ad uſum. Si non habetur paratum urgente neceſſitate, bulliant ſimplicia dicta in æquis partibus olei & vini albi ad vini conſumptionem, poſteà exprimatur oleum.

Fotus etiam fieri poteſt ex decocto artemiſſæ, matricariæ meliſſæ, fol. lauri, calament. Sem. dauci, cumini, carvi, flor. cheiri & chamomillæ, in aqua & vino albo, vel lacte parato. Vel ſequens cataplaſma admoveatur.

℞. Cepas in aqua benè coctas num. iii. vel iv. Contundantur in mortario, addendo ſem. lini, & cumini contuſor. an. M. i. flor. chamom. tantumdem, farinæ hordei q. ſ. ut fiat cataplaſma. Et ſi opus ſit, adde parum aquæ, in qua cepæ decoctæ fuerint. Extendatur ſuper linteum, & umbilico calidè applicetur.

Utile etiam eſt, pelle vervecinâ ventrem munire cum adhuc calet, & recens detracta eſt: hujus enim calor, noſtro affinis, doloris cauſam concoquit & mitificat: tum etiam impedit, ne cutis abdominis contrahatur in rugas.

Per os verò ſequentia exhiberi poſſunt.

℞. Sem. dauci pulverat. ʒ. i. vini albi ʒ. iii. Miſce, detur calidè bis in die.

℞. Nucis moſchat. aniſi, cinnam. an. ℈. i. Miſce, fiat pulvis detur cum vino albo. Vel.

℞. Nucleorum dactylorum & perſicorum, an. ʒ. ſem. nucis moschat. ℈. iv. pulv. diamarg. calidi ʒ. ii. aniſi ʒ. i. cinnam. ℈. ii. croci ℈. ß. ſacchari ad pondus omnium. Fiat pulvis tenuiſſimus cujus dentur ʒ. ii. cum vino albo, bis aut ter in die, ſi urgeant dolores.

Foreſtus decoctum flor. chamom. in cereviſia, vel decoctum artemiſiæ, & chamæm. in jure pulli propinavit felici ſucceſſu.

Præſtat

Præstat mox a partu jus galli veteris tribus diebus summo manè, jejuno stomacho, porrigere cum modico cinnamomi & croci.

Sequens pulvis, statim post partum sumptus, à torminibus manè præservat. Ita, ut si primiparæ exhibeatur, sequẽtibus partibus nullo modo à dictis doloribus torqueri credatur.

℞. Rad. consolidæ major. exsiccatæ ʒ. i. nucl. persicor. nucis mosch. an. ℈. ii. succini ʒ. ß. ambræ griseæ ℈. sem. fiat pulvis, de quo capiat ʒ. i. cum vino albo, & si febris adfuerit, cum jusculo.

Pro potu ordinario utatur ægra decocto rad. petros. aut artemisiæ, & cinnamomi.

Si à biliosis & acribus humoribus tormina generentur, eodem ferè modo curantur, quo dolor colicus à bile. E.g.

℞. Syrupi violac. borrag. an. ʒ. i. mucil. de sem. cydoniorum, aquâ viol. extract. ʒ. sem. aquæ borrag. scorzoneræ, an. ʒ. iii. Misce, fiat julep. pro ii. dosibus. Vel.

℞. Ol. amygdalar. dulc. ʒ. ii. syrup. viol. ʒ. i. aquæ borrag. ʒ. sem. Misce, pro uno haustu.

Externa quoque medicamenta vias laxantia & emollientia adhibeantur, quæ eâdem operâ dolorem sedant.

Enixas post partum sæpè dolor exercet in inguine, ex utero in illo conglobato. Curatur admovendo umbilico emplastra ex galbano & assa fœtida, in cujus medio grana aliquot moschi ponantur.

CAPUT. XXIV.

De morbis acutis puerperarum.

Quod suprà de morbis acutis prægnantium diximus, id nunc de morbis acutis puerperarum possumus repetere: non aliam scilicet habere essentiam, aliàmve diagnosin, ac dum non puerperas, ac etiam viros obsident. Ut hîc peculiarem eorum theoriam proponere non opus sit, quæ ex propriis capitibus facilè desumi poterit.

Illi autem morbi acuti utplurimùm sunt febres continuæ, tum essentiales, ut synochus putrida, tertiana, continua, & reliquæ: tum symptomaticæ, quæ inflammationes internas, ut pleuritidem, peripneumoniam, hepatidem phrenitidem, & alias comitantur.

Est tamen peculiaris febris species, quæ omnibus propemodum puerperis contingit, *febris lactis* vulgò à mulieribus nominata, eàque circa tertium, aut quartum puerperii diem accidere solet, cùm lac in mammis copiosius generari incipit; orituque ex sanguinis ab utero ad mammas refluxu ejusdémque motu & agitatione. Quæ quidem febris inter ephemeras plurium dierum recensetur, neque ullis indiget rèmediis, quia intra triduum vel quatriduum, nempè circa nonum diem sudore solvitur. Distinguitur à putridis, quòd feré circa quartum diem invadat, mammæ lacte repleri incipiant, & duritie, dolore, ac calore affici, cum dorsi & scapularum gravitate & calore, tùm puerperia rectè fluunt, quod in putridis rarissimè contingit.

Febres autem putridæ puerperis supervenientes, à tribus causis oriuntur: nempè lochiorum suppressione, aut imminutione, pravorum humorum congerie gestationis tempore cumulatâ, ac in partu agitata, aut diætæ erroribus. Nonnulli addunt fluxum lochiorum immodicum, qui potiùs signum est latentis cacochymiæ, febrem excitantis, illius verò causa propria esse non potest.

In suppressione lochiorum sanguis, & vitiosi humores, qui per gestationis decursum cumulati sunt, ad venas majores regurgitant, ibique putrescunt, & interdum ad hepar, lienem, aliàsque partes feruntur, in iisque inflammationes concitant. Aut si in venis uteri morentur, putredinem concipiunt, atque ita febrem pariunt, etiam in iis fœminis, quæ antea inculpatâ valetudine frui videbantur.

Si verò ritè fluentibus lochiis febris oriatur; illa vel ex biliosо humorum apparatu, vel ex diætæ erroribus provenit. Pravi humores, ex partus laboribus ac doloribus agitati, calorem & putredinem facilè concipiunt, febrèmque excitant. Diætæ errores variis modis contingere possunt. Ac primùm in victu, in quo puerperæ plurimùm peccare solent, pluribus & copiosis ferculis sese ingurgitantes quæ sufficienter concoqui non possunt, & in corpore putredinem contrahunt. Alter error committitur, dum puerperæ frigido aëri sese imprudẽter exponunt, præcipuè urgente febre ex lacte, quæ per sudores & diaphoresin solvit consuevit. A frigore autem ambiente incautè admisso diaphoresis impeditur: unde fit, ut febris illa, quæ per se salutaris erat & paucis diebus cessatura, in putridam periculosam mutetur.

Est & alia causa satis frequens febris puerperarum, cum videlicet secundinæ integræ non excludũtur; sed quædam illius portio intus remanet. Id potissimùm contingit in hepate uterino, cujus portio interdum utero annexa relinquitur, eàque putrescit, unde lochia virescentia, male olentia & cadaverosa promanant: & nisi intra paucos dies ab utero separetur & excludatur; in maximum vitæ discrimen ægrotantem præcipitat, cùm ipsi utero sphacelismum inducere valeat.

Si sanguinis grumi, vel aliud quid præternaturale, post partum, in uteri cavitate remanserit, illud inde dignosci potest, quod cervix uteri mollis & aperta remaneat, nec internum illius orificium claudatur, neque sursum uterus retrahatur: cùm, omnibus rite se habentibus post partum, uterus sursum trahatur, illiùsque cervix atque orificium brevi tempore claudantur. Hujus rei experimentum proponitur ab Harvæo, tractatu de partu, de muliere, quæ febre maligna cum summa virium jactura laborans abortivit, & post exclusionem fœtus integri atque incorrupti, prostratis tamen viribus, cum pulsu vermiculante & sudoribus frigidis, moribunda videbatur. Ipse verò uterum explorans, ejus orificium laxum, molle, & patentissimum deprehendit, unâ cum malè olentibus lochiis: & digitis immissis, molam, ovi anserini magnitudine foraminibùsque aliquot (atram, viscidam & fœtentem putrilaginem in se habentibus) præditam extrahit, statimque inde à prædictis symptomatis liberata est, & brevi convaluit.

Contingit etiam in nonnullis, orificium uteri statim à partu adeò constringi, ut detentus intra uterum sanguis, subitò grumescens & putrefactus, sævissima inducat symptomata. Cùmque nullâ arte exitus ei parari possit; præsentaneam mortem inferat. Refert tamen Harvæus loco citato historiam mulieris à se curatæ, cùm tali affectu laboraret Pudendi labra tumida erant & fervida; orificium uteri durum & clausum. Ipse verò instrumento ferreo immisso per vim aliquantulum aperuit, ut injectionem per syphunculum admitteret: indeque grumescens, ater, fœtidùsque sanguis ad libras aliquot effluxit, cum præsenti ægræ levamine.

Prognosis harum febrium in eo tantùm differt à prognosi similium febrium, quæ non puerperis contingant, quòd ex laboribus partû vires sint magis dejectæ, & ex suppressione lochiorum major in venis humorum redundantia, & utrinque majus impendeat periculum.

Ad prognosin etiam facit, & crises imprimis prævidendas, celebris illa quæstio, an computatio dierum morbis debeat fieri à principio morbi, an à die partus. Cujus decisio paucis stabilienda est in hunc modum. Si partus fuerit naturalis, nullis symptomatis gravibus comitatus, & lochia optimè procedant, morbus verò post aliquot dies accedat, computatio non debet fieri à die partus, sed à die febris, quæ ab aliqua causa, eàque præternaturali, fuit concitata: nempè humoribus pravis intùs latentibus, vel aliqua causa externa. Si verò partus fuerit difficilis & præternaturalis; febris verò post tres aut quatuor dies oriatur, computandum est à die partus: quia tunc cœpit totius corporis œconomia everti, humorumque perturbatio fieri, quam deinceps febris consequitur, Sic in gravibus vulneribus, capitis præsertim, licèt febris non invadat, nisi post quartum, vel quintum diem; computatio tamen fieri solet à die accepti vulneris, quia tunc temporis humores commoveri cœperunt, & ad febrem disponi.

Curatio istarum febrium ab aliarum curationibus non differt, nisi circa magna remedia, venæ sectionem scilicet

&

& purgationem, in quarum administratione non exigua est difficultas, quam tamen nos breviter diluere conabimur.

Quòd ad venæ sectionem spectat, in acutis puerperarum affectibus celebrandam, tanta est Authorum dissensio, propter pugnantes invicem indicationes, ut vix duo reperiantur, qui in eandem omninò sententiam coëant. Nos eam, quæ ad sapientiorum mentem magis accedit, & in usu practico feliciùs succedit: omissis ambagibus, sequentibus theorematis hîc proponemus.

Morbus acutus puerperam aggreditur, vel in principio puerperii, vel in medio, vel in fine

Si contingat in principio, & mulier copiosè purgetur; nulla alia tentanda est sanguinis evacuatio, quam quæ à natura rectè & convenienter operante dirigitur. Si verò lochiorum expurgatio supprimatur, aut minuatur; secentur venæ inferiores & copiosè sanguis mittatur, quoniam tunc temporis copiosa esse debet, ex præscripto naturæ lochiorum evacuatio.

Si medio tempore morbus acutus superveniat, duo consideranda sunt. Unum, an materia morbifica in uno loco particulari cotineatur & conculcetur; an sit per venas dispersa. Alterum, an mulier convenienti expurgetur mensurâ, vel non Si morbus fiat à materia sparsa; ut in febribus, & mulier non perfectè purgetur, venæ inferiotes aperiendæ sunt; quia & materia morbifica minuetur & naturalis fluxus provocabitur. Si verò mulier sufficiente expurgetur, morbusque invalescat, nec evacuatio naturalis morbo satisfaciat; venæ inferiores etiam aperiendæ sunt, tantumque detrahendũ, ut ex duabus evacuationibus perficiatur, quod morbus exigit, ut docuit Gal. 9. *meth. c.* 5.

Si febris admodum intensa, magnumque incendium adfuerit, id fiat, quod in morbis à materia, in loco particulari conculcata & putrescente agendũ esse, jam dicturi sumus.

In morbo acuto particulari, ut pleuritide, peripneumoniâ anginâ, & similibus, advertendum est, an fluxio tantùm fieri incipiat; ita ut morbus sit tantùm imminens, vel incipiens, & perexigua sanguinis quantitas in parte collecta sit; Tum enim venæ inferiores aperiendæ sunt, ut revulsione factâ ab oppositâ distantissima præposterus ille humorum motus inhibeatur. Si verò jam bona ex parte fluxio facta sit; & inflammatio genita, eaque valdè urgeat sive mulier expurgetur sufficienter, sive non; statim venæ superiores aperiendæ sunt, è directo partis affectæ, quia talis evacuatio à parte affecta sanguinem educit. At si venæ inferiores aperiantur, quæ nec proximæ sunt parti affectæ, nec ab ea evacuari possunt: & virtus ab evacuatione labefactabitur, & materia loco particulari conculcata non minuetur. Atq; ita vel totum ferè sanguinem educes, ad revellendam materiam morbificam à parte affecta, vel priùs mulier à morbo perimetur quàm facta fuerit revulsio sufficiens. Neque metuendum est misso sanguine à venis superioribus, ne retrahatur sanguis ab utero, quia in illis casibus partes superiores sanguine abundant. Et quavis multus extrahatur, non ita inaniuntur venæ ut aliunde novum sanguinem attrahere cogantur. Ad majorem tamen cautelam non erit inutile, antequam sanguis mittatur, frictiones celebrare in cruribus, & consequenter ligaturas dolorificas facere in medio ipsorum, quæ detineatur, donec missus fuerit sanguis, & paulô post venæ sectionem solvantur, ac subinde cucurbitulas iisdem partibus applicare, vel saltem frictionem repetere. Hinc habere poterimus materiæ peccantis eductionem, & naturalis fluxus conservationem.

Idem faciendum est in febribus ardentibus & vehementibus. Quia, licèt materia sit sparsa, attamen incendium tantùm est circa cor & viscera, ut minoris & longinquæ venæ apertione non ita extingui possit, sicut proximæ & majoris, qualis est basilica.

Hæc curandi methodus non solùm in puerperis, sed etiam in reliquis mulieribus, morbo acuto correptis, & menstruas provocationes patientibus, observari potest.

Si in fine puerperii morbus acutus inciderit; idem agendum est, ut in medio, iisdem conditionibus observatis: hoc animaduerso, ut, quò magis distat mulier à principio, eò tutiùs venæ superiores aperiri valeant, quò autem illa vicinior est, etiam medio tempore, id ipsum majori cum præmeditatione exequamur. Et si morbus non inflet, neq; urgeat illius acuties. ac naturalis expurgatio copiosa fuerit, prorsus abstineamus. Si verò purgatio fuerit imminuta venas inferiores, ad supplementum debitæ quantitatis secabimus. Si tamen oppositum contigerit; servetur id, quod urgente acuto morbo agendum esse diximus.

Purgationis verò usus in puerperis, morbo acuto correptis, sequentibus concludetur theorematis.

Dum lochia naturaliter profluunt, nunquam purgatio administranda est: periculum enim est, ne ab opere suo natura divertatur.

Si verò puerperia præ naturam se habeant; considerandum est: an quantitate peccent, vel qualitate.

Si quantitate peccauerint, eáque imminutâ, & mulier vel omnino nihil, vel insufficienter purgetur; postquam omnia remedia, promovendis hujusmodi purgamentis idonea, frustrà usurpata sunt, & materia morbifica concocta apparet, transactis octo, decem, vel duodecim diebus à partu, secundùm majorem vel minorem morbi urgentiam, leviori pharmaco purgatio instituí poterit, à vehementioribus prorsùs abstinendo.

Si lochia qualitate peccent, ita ut fluxio albida, vel alterius coloris non naturalis prodierit, coctâ existente materiâ ultimo puerperii tempore tutò purgatio administrabitur.

In genere autem hoc perpetuò observandum, quo longius puerpera distat à die partus, eò tutiùs medicamentum purgans posse administrari: & contrà. Nam experientia docuit, mulieres purgamentorum suppressione laborantes, si post septimum, aut nonum diem alvi fluxu corripiantur, ad plurimùm liberari. Si verò primis diebus, videlicet secundo, tertio, vel quarto diarrhœa acciderit, utplurimùm interire.

Atque ita (Deo sit laus & honor) affectuum muliebrium curationes absolutæ sunt.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER DECIMUS-SEXTUS,

DE AFFECTIONIBUS ARTICULORUM ET RHEUMATISMO.

PRÆFATIO.

LICET omnes Articulorum affectus ab iisdem causis dependeant, & ratione tantùm loci affecti inter se differant; iisdémque remediis curari soleant; nõnulla tamen reperitur differentia inter ischiadem, & aliorum articulorum dolores, ob partium ischii articulum componentium structuram & amplitudinem, cujus ratione quandam in nonnul-

lis remediis diversitatem obtinet: ideò seorsim de dolore ischiadico agere constituimus. Et quia Rheumatismus cum arthritide magnam habet affinitatem; illius ideò expositionem hoc in loco subnectere visum est. Atque adeò Liber iste tribus absolvetur capitibus, quorum primum erit de arthritide: secundum, de dolore ischiadico: tertium de Rheumatismo.

CAPUT I.

De Arthritide.

ARthritis est dolor articulorum, ex intervallis ferè invadens, ab humorum influxu excitatus.

Partes dolore affectæ sunt, membranæ, tendines, nervi; omnésque partes nervosæ, articulis vicinæ, quæ ab humore in eas influente distenduntur, vel ab ejusdem acrimonia punguntur & vellicantur. Ligamenta verò ab ossibus oriunda sensus expertia sunt. Rarò autem cavitates influunt; nec nisi in affectus diutissimè perseverante, & ubi ampliores sunt cavitates, ut in dolore ischiadico diuturno, in quo nonnumquam os femoris excidit, laxatis ligamentis, aliisque partibus articulum connectentibus; & tunc articuli cavitas mucosâ pituitâ repletur, ut est apud Hipp. *Aph.* 50. *sect.* 6

Quæritur hoc in loco: cur ab humoribus, in partes nervosas & membranosas influentibus, easque distendentibus aut vellicantibus, non fiat convulsio? Respondemus: partes, quæ in arthritide magis afficiuntur, esse membranosas, quæ cùm motui nullo modo inserviant, convulsionem efficere non possunt, quantumvis distendantur, aut vellicentur. Licèt autem tendines & nervi, motui dicati, etiam dolore afficiantur, convulsionem tamen non pariunt, quia ut fiat convulsio, debent musculi retrahi versùs suum principium, & illa retractio debet fieri per contractionem nervorum, qui in eos inseruntur. Quando verò a musculis egressi sunt, aut ad extremitatem eorum pervenerunt, licèt distendantur, musculos contrahere non possunt.

Quatuor arthritidis differentiæ ab Authoribus vulgò constituuntur, ex diversis articulis affectis repetitæ: chiragra, cùm manum dolor occupat: ischias, cùm coxendicem invadit: gonagra, cùm genua: & podagra, cùm pedes hujusmodi dolores afficiunt. Reliquorum verò articulorum dolores generico arthritidis nomine donantur: licèt Paræus propria iis nomina imposuerit, à partibus affectis desumpta; dolorem in maxillæ articulis residentem syagonagram appellans; in cervice, trachelagram, in spina dorsi, rachysagram; in humero, homagram; in cubito, pechyagram. Sed istæ nomenclaturæ in usum medicum relatæ non fuerunt. Ideò sufficit, aliarum partium dolores ad commune & genericum arthritidis nomen referre.

Aliæ præterea dantur arthritidis differentiæ, quòd alia sit generalis, omnes aut saltem plurimos corporis articulos occupans: alia particularis, uni tantùm articulo inhærens: alia insita & congenita, à parentibus hæreditario jure contracta: alia adventitia, à causis externis & erroribus in victu commissis inducta.

Humores autem, arthritidem efficientes, non solum in articulos, sed etiam interdum in alias partes, ut caput, dentes, latera: imò & partes internas, ut jecur & lienem, influere possunt, in iisque varios dolores excitare, qui tamen arthritici dicendi non sunt, quamvis à materia arthritidem efficiente generentur.

Omnes autem dolores, articulos occupantes, arthritidis nomen non merentur: fiunt enim interdum tumores in articulis, præcipuè in genibus, à quibus etiam dolores excitantur, ab humoribus crassis, pituitosis, & melancholicis profecti & diutissimè perseverantes, qui ad dolores arthriticos non referuntur, sed diversam omnino naturam sortiuntur. Quæ diversitas ex peculiaribus arthritidis characteribus, in diagnosi describendis, clariùs innotescet.

Causa proxima & immediata arthritidis est humor serosus, suâ vel quantitate partes sensiles, articulos ambientes, distendens, vel acrimonia vellicans. Serosam esse illam materiam inde colligitur, quòd humores crassiores in articulos tam facilè confluere non possint, & tumorem in articulis magis conspicuum efficerent, qui perexiguus esse solet, imò verò in principio nullus apparet, licèt dolor acerbissimus excitetur. Adde; quòd ille tumor nunquam suppuretur, ceu aliis humoribus crassioribus sæpè contingit, sit tantillum sanguinis secum admixtum habeant. In arthritide autem sanguis ad articulos attrahitur, qui ex inflammatione partis innotescit: nunquam tamen suppuratio contingit, propter seri prædominium, quod suppurationi resistit.

Illud autem serum rarò purum atque sincerum est; sed alios humores, aut ichores eorum, secum admixtos habet: unde diversitas insignis exoritur, pro majori vel minori humorum permixtorum acrimoniâ; quibus major vel minor dolor excitatur. Tumor aliquando est notabilis magnitudinis, aliquando vix apparet: color aliis est rubicundus, aliis albus: in quibusdam malum citò solvitur, bicundus, aliis flavus, aliis albus: in quibusdam malum citò solvitur, in aliis longiùs protrahitur: interdum caliditas ingens & fervor partem affectam occupat, aliàs nulla aut perexigua apparet: quandoque calida admota prosunt, aliàs verò nocent, & frigida conferunt. Negandum tamen non est, serum per se majorem vel minorem acrimoniam habere, prout magis vel minùs salis secum admixtum habet. Cùm enim serum salia heterogenea, quæ ex alimentis in corpore cumulantur, dissolvere, & in sese recipere soleat; (hinc omne serum salsum est,) prout major, vel minor salis copia in eo recipitur, & prout salia illa majorem vel minorem acrimoniam obtinent; major vel minor dolor excitari consuevit.

Quia verò in arthritide, quemadmodum in omni fluxione, quatuor considerantur; materia fluens, pars mandans, pars recipiens, & viæ, per quas fit fluxio: postquam materiam fluentem exposuimus, de reliquis est agendum.

De parte mandante est aliqua dissensio. Fernelius omnem arthritidis materiam, quam pituitosam, & tenuem esse vult, à capite defluere existimat. Non quidem à cerebro ipso, cujus excrementa vel per nares excernuntur, vel per palatum effluentia, ad os, fauces, asperam arteriam, aut ventriculum propelluntur; sed ab externis capitis partibus, & extra calvariam positis. Cùm enim venæ quamplurimæ, ab externis jugularibus deductæ, eò excurrant, excrementa sua tenuia ac serosa ibi deponere asserit, & cùm capitis cutis crassa densáque sit, & humores per eam facilè non expirent, temporie progressu ibi cumulari, & per summa corporis sub cute ad articulos defluere existimat. Alii verò caput quidem fluxioni arthriticæ originem agnoscunt; sed à partibus illius interioribus, cerebro nimirum, effluere censent. Alii denique à visceribus, infimo ventre contentis, putà hepate, liene, utero, aliisque, tum etiam à toto corpore, humores illos noxios per venas & arterias in articulos defluere pronunciant. Quæ omnes sententiæ, meo quidem judicio, ex parte veræ sunt, & parte verò falsæ. Veras esse censemus in eo, quod humores, arthritidem committentes, à capite per internas & externas partes, & à visceribus, totòque corpore, per venas & arterias defluere pronunciant. Falsas verò asserimus in eo, quòd vel solas capitis partes externas vel internas tantùm, vel sola viscera inferiora materiam arthritidis suppeditare voluerunt. Cùm enim totum corpus confluxile sit, possunt omnes partes humores superfluos ad articulos transmittere, si illi eorum receptioni dispositi sint. Dispositio autem articulorum, humoribus illis recipiendis idonea, (ut partis recipientis conditionem, hîc datâ occasione explicemus,) est eorundem imbecillitas, vel nativa, à parentibus jure hæreditario contracta; vel adscititia, à causis præternaturalibus, inferiùs exponendis, oriunda. Cùm igitur certissimo theoremate ab omnibus Medicis receptissimo sancitum sit, partes, robustiores excrementa sua deponere in debiliores: asserendum est, omnes partes prædictas superfluitates suas in articulos posse deponere, si illi imbecilliores facti sufficienter resistere nequeant. Et ut sigillatim opiniones prædictæ confutentur: Fernelius quidem satis perspicuè ostendere videtur, humorem extra calvariam collectum, per summa corporis, & sub cute in articulos defluere, cùm interdum dolor in capite incipiat, inde ad cervicem, humeros, ac tandem in articulos excurrat. Sed nunquam

ab

ab aliis locis, aliisque partibus humores in articulos deferri, nullo modo probet, neque ullus post ipsum probare poterit. Sic etiam qui à solo cerebro fluxiones hujusmodi fieri dicunt, contra sensum pugnare videntur. Cùm enim partes articulos ambientes, venas & arterias recipiant, per quas sanguis nutritionis causà ad eas transfertur, quidni etiam serosus humor, in majoribus vasis collectus, ad easdem partes, per easdem vias deferri poterit; Hoc docuit præcisè Gal. *comm. aph.* 20. *sect.* 3. Ubi docet in tuberculis & doloribus articulorum profundum corporis expurgari vitiosis humoribus à partibus principalibus ad ambitum corporis protrusis. Hoc etiam ostendit febris, quæ in arthritidis principio sæpe excitari solet; fit enim illa à serosa illuvie, in venis contentâ, & commotâ, atque ebulliente, quando natura ad illius exclusionem sese accingit, & cùm foras omninò eam transmittere nequeat, ad partes ignobiliores & debiliores deponit. Tertia verò sententia, quam Sennertus defendit, à ratione etiam aliena est, & in eo peccat, quòd numquam à cerebro fluxiones podagricas fieri contendat. Cùm enim ad omnes alias partes, tum internas, tum externas, fluxiones à cerebro decumbant; quòmodo articuli ab iis poterunt esse immunes; Et si humores, catarrhum efficientes, per venas & arterias defluunt non rarò, unde febres catarrhales passim oriuntur; humores verò, in venis & arteriis contenti, (ut ipse Sennertus asserit) ad articulos facilè confluunt; demonstrativè concluditur, fluxionem fieri à cerebro in juncturas. Illum præterea humorum defluxum à cerebro per venas, ostendit copiosa urinarum profusio, quæ fit non rarò, cerebro ab insolatu, aut nimio frigore commoto. Tunc enim humores serosi, in cerebro collecti, agitantur à causis illis procatarcticis, & ad venas arteriâsque propelluntur per quas ad renes & vesicam confluunt, unde copiosa illa urina promanat.

Causa interna, proxima & immediata arthritidis sufficienter hactenus expositа: jam ad causas externas & procatarcticas transeundum est, quas in tres classes, clarioris doctrinæ gratiâ, distribuere possumus. Prima est earum, quæ materiam generandæ arthritidi idoneam suppeditant. Secunda earum, quæ articulos debilitant & relaxant. Tertia denique earum, quæ humoris morbifici affluxum ad articulos promovent.

Ad primam classem referuntur, quæcunque crudorum ac serosorum humorũ, omnisque cacochymiæ proventum adjuvare possunt: ut alimenta cassa, concoctu difficilia, ac valde excrementiria, crapula, & ebrietas frequens, Venus immoderata, unde arthritis Bacchi & Veneris filia dicitur; otium, & vita sedentaria, ac consuetarum exercitationum intermissio, somnus longior, & vigiliæ intempestivæ; evacuationum consuetarum, sive naturalium, sive artificialium intermissio; metus, tristitia, & sollicitudo diuturna.

Ad secundam classem referuntur labor & motus vehemens, Veneris usus frequens, illius præsertim quæ corpore erecto exercetur: articulorum refrigeratio & humectatio: balneatio frequens: articulorum contusio, luxatio, fractura.

Ad tertiam classem referuntur aër frigidus, humores exprimens, & calor, eosdem fundens ac liquans & exagitans, meatusque aperiens: cibi acres & salsi humores attenuantes: vinum tenue ac generosum, exercitium immodicum, venus effrænata, ira vehemens, aliaque animi pathemata immoderata.

Signa diagnostica alia imminentem, alia præsentem arthritidem significant.

Imminentis signa sunt: sensus in articulis solito exquisitior, ut à levissima causâ lædantur: putà novi calcei compressione, ambulationem longâ vel levi aliquo ictu, aut ad lapidem aliudve corpus duriusculum illisione. Febris plerumque arthritidis invasionem antecedit, quæ fit à serosis humoribus, aliisque, in venis & arteriis contentis, commotis, & exagitatis, dum natura eos ad partes illas ignobiliores expellere nititur. Viciniorem verò arthritidis insultum, & quasi incipientem significant torpor & formicationis sensus in articulis, & quidam in iis fervor, præter consuetudinem invadens,

Præsentem arthritidem significat dolor, jam actu articulum excrucians, quem plerumque tumor & rubor comitatur: si statim à principio non appareat, paulò post saltem excitatur. Pedis pollicem, & præcipuè sinistrum, dolor frequentiùs invadit & ad alios articulos non rarò postmodùm exporrigitur. Febris ante dolorem apparens interdum perseverat: interdum non antecedit, sed cum dolore invadit.

Signa causarum etiam advertenda sunt. Licèt enim humor, arthritidem efficiens, à prædominio serosus sit: aliorum tamen humorum cum sero permixtorum notitia necessaria est, ut iis remedia aptari valeant.

Ac primùm bilem cum sero redundantem significant, dolor vehemens lancinans, tumor exiguus, color subrubeus aut subpallidus, calor magnus, & febris in statu perseverans, febris intensa, urina tenuis, flava, subrubra, auxilium à frigidis, læsio à calidis.

Pituitæ cum sero redundantis signa sunt, tumor partium affectarum sublaxus, qui impressis digitis foveam relinquit: dolor minùs acerbus, urinæ crassæ ac perturbatæ, læsio à frigidis, auxilium à calidis, calor ferè nullus, color albus, è naturali parùm recedens.

Melancholiæ redundantis signa sunt, color partis obscurus ad livorem tendens, dolor profundus, urina tenuis & aquosa, lassitudo totius corporis, ejusdemque temperamentum, ad melancholicum accedens.

Quod ad prognosin attinet: Arthritis periculosa non est; sed dolorum vehementiâ molestissima, & durationè contumacissima, ut totâ vitâ plerumque perseveret, ægrosque ad senectutem comitari soleat, imò verò longævitatem nonnullis conciliet, ex eo, quòd natura humores vitiosos, ex quibus alii morbi periculosiores generari poterant, ad articulos per certa intervalla propellit; sicque partes nobiliores à pravis humoribus liberat.

Contingit tamen non rarò in corporibus debilioribus, vel jam senio confectis, ut, quando natura humores noxios intus coacervatos expellere non valet morbi inde lethales oriantur: ut febres acutissimæ, viscerum inflammationes, apoplexiæ, convulsiones, phrenitides, orthopnœæ, cordis palpitationes, aliique gravissimi affectus.

Licèt diathesis arthritica, visceribus penitissimè infixa & nativa articulorum imbecillitas radicitùs extirpari nequeant, possunt tamen arthritidis insultus maximè retardari: ita ut nonnulli solâ vini abstinentia, alii purgationibus usualibus frequenter iteratis, per multos annos sese ab arthriticis doloribus servaverint.

Hippoc. 2. *Phorret.* multos arthriticos sanari posse affirmat, eòsque ab illis, qui sanari non possunt, distinguit his verbis. *De podagra hoc dico: quicunque, aut senes sunt, aut circa articulos callos omphaceos habent, aut arumnosè vivunt, siccam alvum habentes: hi omnes sani fieri non possunt humanâ arte quantùm ego novi. Sanat quidem hos optimè dysenteria, si supervenerit; sed & aliæ eliquidationes valde prosunt, quæ adinfernos locos repunt. Qui verò juuenis est, & circa articulos nondum callos habet concretos, & accuratè vivit, & laboris amans est, & alvum bonam habet ad obediendum, pro studiorum ratione: hic janè Medicum intelligentem nactus sanari poterit.*

Insanabili etiam arthritidi meritò ea annumerari decet, quæ hæreditaria est.

Si podagricis varices supervenerint; solvitur podagra, ex Avicenna. Quia humores ad articulos fluere consueti, ad exteriores cutis partes derivantur.

Si arthritis suas periodos servare consueta non revertatur; gravissimos & sæpè lethales morbos portendit, nisi materia morbifica diligenti prophylaxi sublata fuerit. Si enim ob debilitatem naturæ materia intus cumulata non expellatur; maximos morbos & periculosissimos producit.

Quibuscunque morbi podagrici fiunt, ii sedatâ 40. *diebus inflammatione finiuntur.* Hippocr. *Aphor.* 49. *lib.* 6. In partibus enim exiguo calore præditis, materia morbifica nonnisi longo tempore discuti potest. Certa tamen & perpetua non est illa periodus ad Hipp. proposita nonnulli enim citiùs, alii tardiùs sanantur; quod dependet ex

materiæ morbificæ quantitate, craſſitie, vel contumaciâ, partium affectarum robore aut imbecillitate, & ægrorum obſequio, in victus ac remediorum adminiſtratione.

Omnis arthritidis curatio in eo conſiſtit, ut humoris ad articulos influxus inhibeatur; qui jam influxit, & articulis inhæret, ſubmoveatur, & dolor interim, ſi acerbus fuerit, leniatur. Quæ omnia ſequentibus remediis præſtari poterunt.

Ac primùm ſanguinis detractio erit convenientiſsima, ſi illius penuria non adſit, & humor pituitoſus non abundet; quia ab humoris in articulos fluentis motu ſanguis exagitatur, & quaſi ebullit, & à dolore in partem affectam attrahitur: illius ideò revulſio neceſſaria eſt, quæ fit ex oppoſito partis affectæ: atque ideò, ſi brachium dextrum afficiatur, in ſiniſtro vena ſecanda; ſi dexter pes laboret, vena dextri brachii aperienda. Idem quoque de brachio & pede ſiniſtro dicendum. Eſt autem ſanguis detrahendus ſtatim ab ipſo morbi initio, & quantum opus eſt, ſi vires ferant, unicâ vice detrahendum. Sin minùs, iteratis vicibus, donec plenitudini ſit ſatisfactum.

Hoc præ oculis ſemper habendum eſt copiam ſanguinis detractionem in iis qui illam facilè ferre poſſunt, morbum maximè abbreviare; ſi ſtatim ab initio celebretur, aut partitis ſaltem vicibus.

Purgatio etiam quamprimùm, & in ipſo paroxyſmi initio inſtituenda eſt: ſic enim fluens & fluxurus humor ab articulorum viis avocatur, & ad inteſtina attrahitur. In iſta autem purgatione duo notatu digna obſervanda ſunt, à Solenandro, practico inſigni, pluries annotata.

Primum eſt, ut purgatio illa fiat non blandiori aliquo & leniente medicamento, quo humores magis commoventur quàm evacuantur, & in articulos præcipitantur; unde dolor & tumor acerbior iis ſæpè ſolet ſuccedere; ſed aliquo ex fortioribus, quod humorem commotum evacuet, & ab articulis avertat. Alterum eſt, ut exhibito medicamento, artus ſupra genua & cubitos obvolvantur aliquo defenſivo, quo humor fluens, ſi quis aſſumpto medicamento commotus eſt, intercipitur, ut minùs, minoréque impetu in articulos decumbat.

In eum uſum ex bolo, muli corio, balauſtiis, radicibus biſtortæ, vel tormentillæ, roſis, cum albumine ovi & aceto conficit unguentum, idque inductum faſciis palmum latis & mediocriter longis, ſuprà dictis locis obvolvit. Si nec iſta ad manus ſunt; ſimplici poſcâ tinctas circumdat, atq; quod minimum eſt, diem totum relinquit. Ubi autem fluxio eſt vehemens; faſciæ inducit linimentum ex bolo, ſanguine draconis, albumine ovi & oleo roſac. omphacino; vel priùs ſine oleo compoſitum, cui, ne ſiccatum & induratum dolores excitet, parum olei prædicti, aut unguenti Comitiſſæ addendum erit.

Ad hanc autem purgationem exequendam, præſcribetur à perito Medico medicamentum, ægrotantis naturæ, & humoribus in toto corpore redundantibus accommodatum, vel aliquod ex ſpecificis purgantibus, quæ in præſervatione proponentur.

Evacuatio, quæ fit per vomitum, hîc etiam utilis eſt, in iis, qui facilè vomunt: qui breviore via humores evacuat, atque adeò non ita metus eſt, ut ad partem affectam ruant. Blanda autem vomitoria exhibenda ſunt, quæ tantùm partes ventriculo vicinas evacuant. Si enim vehementia ſint, & à venis attrahant humores, eoſdem ad articulos præcipitare poterunt. Tum poſt vomitiones purgatio per inferiora etiam molienda eſt: imò ſi unica non ſufficiat, erit iteranda.

Poſt ſufficientem purgationem, ſudorum provocatio maximè conferre poterit. Sic enim ſeroſa materia per habitum corporis diſcutietur. Verùm, cùm in arthritidis invaſione fiat quaſi quædam ebullitio, & plerumque febris adſit; calida ſudorifica non convenient, ſed tantùm temperata, ex quibus commendat Sennertus cornu cervi vel crudum, vel ſine uſtione præparatum, aut ſolum, aut cum aqua cardui benedicti. Tum etiam antimonium diaphoreticum. In affectu diuturno & abſente febre, decoctum chinæ, ſalſæparillæ, aut ſaſſafras poteſt exhiberi, & herbis refrigerantibus, ut cichorio, endiviâ, acetoſâ, borragine, alterari. Vel ſolummodò poſt deterſum ſudorem, juſculum pulli, prædictis alteratum, aſſumatur.

Martinus Rulandus ſequenti ſudorifico uſus eſt feliciter.

℞. Summit. centaur. min. M. jj. rad. aſari ʒ. jj. Bulliant in aquæ ℔. x. ad medias, & colentur. Capiat ʒ. viii. calidè manè, per aliquot dies, & ſudet.

Foreſtus verò laudat decoctum radicis bordanæ ſeu lappæ majoris, quòd indicat, diſcutiat, ſudores & urinas moveat. Refértque quemdam arthriticum, in lecto decumbentem ut nullum membrum movere poſſet, bibiſſe cereviſiam calidam, in qua radix lappæ majoris cocta erat; quâ epotâ, cùm nullis remediis à Medicis curari poſſet, plurima minxit alba, inſtar lactis, & à doloribus liberatus fuit.

Hercules Saxonia panis, recenter è furno extracti, decem aut duodecim ordines, ſecundum omnem corporis circumferentiam admovet, quibus ſudor copioſè provocatur, & dolores auferuntur.

Convenit etiam non parum ſtupha humida ex decocto ebuli, lauri, ſalviæ, roriſmarini, & ſimilium, cum vino albo parata, ut illius decocti fumum recipiat æger in doliolo, unde copioſius ſudor excitatur.

Aquæ etiam thermales balneo ſudores provocant, & materiam, in articulis contentam, promptè diſcutiunt. Ideò, cùm ægri eas adire nequeant, aquâ earum transferri ſolet, & in lebete calefieri pro balneo. Eraſtus *conſ.* 15. hoc reliquis præfert ad mitigandos dolores, ſed in quâ tantùm ſalis incoquit, ut guſtus clarè ſalſedinem percipiat.

In principio fluxionis, temporibus vacuationum intermediis, quæ eam ſiſtant, exhibenda ſunt: qualia ſunt quæ in calidi catarrhi curatione propoſita ſunt: præcipuè verò julepi ex aquis vel decoctis & ſyrupis refrigerantibus & incraſſantibus.

Imò verò interdum neceſſitate urgente narcotica exhibenda ſunt, nam & fluxionem ſiſtunt, & dolorem atrocem mitigant. Ex his theriaca recens erit opportuniſſima, & ſæpè iterari poterit ſine periculo ad ʒ. ß. vel ʒ. i. Cui utiliter ad fluxionem cohibendam, tantillum boli admiſceri poterit. Hujus tamen loco laudanum opiatum, aliáque narcotica ſubſtituere non erit inconveniens.

Poſt debitas evacuationes celebratas, aliáque interna exhibita, quæ cauſam antecedentem reſpiciunt, ad topica deveniendum eſt, quæ dolorem demulcent, & cauſam conjunctam diſcutiunt. Quæ ſtatim uſurpanda non ſunt, antequam univerſalia prædicta præmiſſa fuerint, alioqui plus damni, quàm commodi afferre ſolent. Vel enim materia, quam natura ad articulos expellere conatur, ad interiora repellitur, unde gravia ſymptomata excitantur, vel articulis impingitur, dolorque exalperatur, vel pars effœminatur laxatúrque, atque ita fluxus augetur.

Quæ cùm vulgò non obſerventur, & topica non ſatis tempeſtivè & cautè adhibeantur, plus plerumque damni, quam utilitatis inde ægri percipiunt. Topica autem iſta vel dolorem ſolum reſpiciunt, vel cauſam ſimul doloris humorem ſcilicet qui affluxit, doloremq; & tumorem excitat.

Dolorem lenientia hîc maximè neceſſaria ſunt, quia ſymptoma graviſſimum vires dejicit, & humores ad partes affectas attrahit. Prætereà uſu anodynorum partes relaxantur; & humor, qui anteà ad profundiores circa articulum partes fluebat, ad exteriores & ambientes diffunditur. Unde arthritici dolores, antequam pars intumeſcat, ſunt vehementiſsimi: mitigantur verò, ubi pars intumeſcit. Anodyna autem medicamenta, partibus arthritide laborantibus admovenda, plurima proponuntur ab Authoribus. Præcipua verò ſunt, quæ ſequuntur.

Lac tepens parti dolenti admotum, cum pannis lineis in eo intinctis, dolorem demulcet; tum etiam ſi pars eo irroretur, præcipuè cùm primùm ex mamma detrahitur, quod maximè commendat Amatus Luſitanus *curat.* 4. 1. *cent.* 6. his verbis: *Qui podagræ ingentes dolores patiebatur, capram intra cubiculũ ſuũ adducere, & ex ea lac ſupra membrum dolens, & malè affectum emulgere curabat: quo dolores evidenter imminui ſentiebat. Nec quidem injuriâ. Nam lac ſic recens emulctum, dolores demulcet, & mitigat, ac remittit. Eſt*

autem

autem remedium Turcarum Principibus commune, & familiare satis, à te qui lucrum, & honores petis, in pretio habendum.

Ex eodem lacte paratur cataplasma de mica pannis, quæ in eo incoquitur, addendo vitellos ovorum, & tantillum croci.

Folia etiam hyoscyami, aut violariæ, in lacte vel poscâ decoquuntur, & parti utiliter admoventur.

Paratur etiam cataplasma ex pulpa rad. althææ, cum lacte permixtâ.

Ex pulpa cassiæ fit etiam cataplasma, vel solâ, vel cum lacte, aut oleo rosaceo, aut sequentibus permixtâ.

℞. Medullæ panis albi in lacte decoctæ ℔. ß. medullæ cassiæ ʒ. iii. Fiat cataplasma. Vel.

℞. Medullæ cassiæ ʒ. iv. theriacæ recentis ʒ. ß. farinæ hordei & avenæ, an. ʒ. iii. micæ panis albi ʒ. iv. lactis vaccini ℔. ii. vel iii. Coquantur omnia in formam cataplasmatis, quod applicetur calidè partibus dolentibus. Si addideris vitrioli calcinati, & subtilissimè pulverati ʒ. ß. vel ʒ. i. multò præstantius efficies.

In principio arthritidis, quæ pedis pollicem tantùm adoritur, sequens admovendum erit,

℞. Album ovor. num. ii. salis triti parum, aceti ros. gutt. aliquot. Excipiantur stupis, & applicentur.

Alia etiam fiunt cataplasmata summæ efficaciæ, in hunc modum composita.

℞. Aquarum verbasci albi & filicis totius an. ℔. ß. vitrioli calcinati subtilissimè pulverati ʒ. i. ß. farinæ ʒ. iv. croci ʒ. ii. Fiat cataplasma.

℞. Malvæ cum radicibus quantum vis. Coque in fictili novo, cum æquis vini & aceti partibus, ad tertiæ partis consumptionem: deinde adde furfuris secalis crassioris q. s. ad conficiendum cataplasma. Quod bene subactum, & panno lineo inductum applicetur partibus dolentibus calidum, quantùm ferri potest. Hoc maximè commendat Solenander.

Refert Forestus, miraculosum esse cataplasma, compositum ex lenticula aquatica, & floribus chamæm. in lacte coctis, addendo farinæ hordei parùm.

Montagnana in acerbissimis doloribus sequens præstantissimum esse affirmat.

℞. Vitell. ovor. num. x. Conquassentur in frixorio, cum ℔. ß. olei rosacei. Coquantur leviter ad inspissationem, addendo croci ʒ. ii. & calidum applicetur.

Admoventur à plerisque in principio fluxionis cataplasma ex sale & fuligine, cum albuminibus ovorum subactis.

Vel ex flor. chamæm. ʒ. ii. ros. rubr. ʒ. i. ß. flor. verbasci ʒ. ß. Pulverisentur & coquantur in lacte dulci ad cataplasmatis consistentiam, addendo vitell. ovor. num. iii. vel iv.

Vel ex farinæ hordei, & fabarum, an. M. i. flor. chamæm. & ros. an. M. ß. aquæ verbasci, fol. salicis, an. q. s. vel aquæ plantag. & vini, an. q. s. Incorporentur omnia simul in formam cataplasmatis.

Fomenta etiam, partibus dolentibus admovenda, varia componi possunt, in hunc modum.

℞. Fol. verbasci ℔. vi. vini rubri ℔. ii. Trita macerentur per aliquot dies. Destilletur aqua, quâ foveantur partes dolentes tepidè, cum linteis eâ imbutis. Vel.

℞. Flor. verbasci q. s. Iis ampulla vitrea impletur; & orificio obturato Soli exponatur: sic enim in liquorem diffluunt, qui linteo parti affectæ impositus dolorem lenit,

Sal Saturni in spiritu vini tenuissimo dissolutum mirè dolores sedat.

Aqua spermatis ranarum mense Majo destillata, partibus dolentibus imposita, mirè dolores lenit, & partis inflammationem ac ruborem temperat. Cum illa etiam sequentia utiliter admisceri poterunt.

℞. Aquæ spermatis ranarum, tapsi barbati, & filicis, an ℔. i. ß. In quibus infunde tuthiæ, litargyri, an. ʒ. i. vitrioli calcinati, aluminis, an. ʒ. i. Foveantur partes dolentes tepidè.

Acetum ex infusione litargyri paratum, & nonnihil evaporatum, ut omninò dulcescat, admodùm prodest arthritidi calidæ.

Oleum ex pedibus vituli extractum, ad dolores arthriticos sedandos præstantissimum est, & hoc modo elicitur.

Pedes vituli contundantur, & ossa confringantur. Deinde coquantur ad putrilaginem. Oleum aquæ supernatans misce cum aqua vitæ & sale, iisque partes dolore affectæ illinantur.

Olea & pinguedines à plurimis etiam usurpantur. Sed cùm inflammatio quæ in membris, arthritide laborantibus, contingit, ad erysipelatis naturam utplurimum accedat; pinguia illa plus nocere, quàm prodesse non rarò possunt cùm poros obstruendo humorem noxium intus retineant & ita dolorem augeant.

Quemadmodum refert Sennertus, virum quendam arthriticum, summo cum fructu uti solitum ad dolores sedandos; caseo ovillo planè recenti imposito, verùm sæpè renovato. Quamprimum enim a calore partis calefactus pinguescere, & quasi butyrum fundere caseus incipiebat, dolor intendebatur. In quibusdam tamen corporibus oleum rosaceum, & simila convenire poterunt, saltem cum aliis medicamentis permixta: quandoquidem pro variis hominum naturis varia conferre solent. Ideo ingens remediorum numerus habendus est, ut passim immutari valeant: quia vix ullum inveniri potest adeò efficax, ut omnibus æquè prosit. Exempli loco sequentia habeantur.

℞. Medullæ pannis albiss. ℔. ß. Coque in lacte recenti ad pultis consistentiam. Deinde adde mucilaginis sem. altheæ ʒ. ii. farinæ seminis lini, fœnugr. an. drach. ii. pulv. flor. chamæm. meliloti, an. ʒ. i. croci drach. i. ros. unc. i. Misce fiat cataplasma.

Vel cataplasmati de mica panis suprà descripto oleum rosac. admisceri poterit.

Linimenta & unguenta etiam parari solent ad dolorem demulcendum.

℞. Vitell. ovor. num. ii. vel iii. dissolvantur cum oleo rosac. vel violac. vel vino, & tepidè applicentur.

Balsamum Saturni cum ol. violato, vel rosar. paratum, dolorem sedat efficacissimè.

℞. Cerussæ ʒ. ii. Dissolve in aqua endiviæ, & modico aceti. Fiat liquidum unguentum.

Ex eadem cerussa fit emplastrum magnæ efficaciæ, quod ab initio morbi admoveri potest, etiam tumore atque inflammatione præsente: ejusque compositio talis est.

℞. Ol. commun. ℔. i. vini ℔. i. ß. Bulliant ad mediam vini consumptionem. Deinde adde cerussæ subtilissimè pulveratæ ℔. i. camphoræ ʒ. ii. Coquantur ad emplastri consistentiam. Ubi magna est inflammatio, loco vini acetum est reponendum. Extendatur emplastrum super lintea, ut commodiùs partes obvolvantur.

Catellus vivus, parti laboranti admotus: dolorem valde demulcet.

Dolore admodum sæviente, ad narcotica licet confugere: quamvis ea diù parte retinenda non sunt; cùm calido nativo & nervis sint inimica.

℞. Fol. hyoscyami M. ii. solani, sempervivi, an. M. i. capitum papaveris hortensis P. i. rad. mandragoræ ʒ. i. florum chamæm. violar. an. P. i. Fiat decoctio in aqua vel lacte, quâ foveatur locus.

Residentia pistetur, addendo farinæ sem. lini ʒ. ß. farinæ tritici ʒ. ii. ol. chamæm. ʒ. iii. Fiat cataplasma. Vel

℞. Spiritus Vini, per croci infusionem flavescentis unc. iv. camphoræ ℈. i. Bulliant parùm. Deindè dissolve opii drach. i. Eòque liquore pars dolens illinatur. Tutum & efficacissimum est remedium.

Folia nicotianæ recentia, contusa, & admota, dolorem arthriticum sedant; & vim quandam narcoticam obtinere dicuntur.

Causam verò dolorem efficientem quòd attinet: fluenti in partem debentur repellentia; fluxa verò derivantia & resolventia.

Attamen repellentia hic improbantur; saltem sola, & sine aliorum permixtione adhibita. Nam si humorum in partem influxum omninò impediant, metus est, ne illi ad partes internas retrocedentes periculosos affectus inducant nisi ad aliquem alium articulum transferantur. Adde quòd

humor jam influxus ad partem intimiùs impingatur, unde dolores acerbiores excitantur. Attamen, si maximus in principio fiat humorum, præcipuè calidorum, affluxus, ex quo doloris acerbitas metuenda sit; eum quadantenùs reprimere conveniet, admotis repellentibus: non solis; sed cum anodynis permixtis, post universales & sufficientes evacuationes. Tunc enim nimis laxantia humorum affluxum promovent. Itaque prædictis cataplasmatis, aliisque remediis, plantaginem, lactucam, portulacam, sempervivum & similia addere licebit, ut & aceti tantillum. Exempli gratia.

℞. Farinæ hordei ʒ.iii. Coque in oxycrato, adde vitellos ovor. num. ii. croci ℈. i. Fiat cataplasma. Vel

℞. Ros. rubr. M. i. fabar. hord. & fœnugr. an. ʒ. i. santali rubr. ʒ. i. ß. chamom. P. i. Coctis & contusis addantur vitell. ovorum num. ii. aceti ʒ. iv. ol. rosacei q. s. Fiat cataplasma.

Inter derivantia remedia locum habent hirudines, parti dolenti admotæ, post sufficienter evacuatum corpus, tunc enim valdè prosunt, præsertim, cùm venæ in parte affecta distentæ, & sanguine turgidæ apparent.

Resolventia verò medicamenta sub variis formis usurpari solent: aquæ nimirum, olei, unguenti, balsami, fomenti, suffitus, cataplasmatis, emplastri, & similium, in sequentem modum composita.

℞. Vitrioli albi, & viridis, an. ʒ. i. camphoræ ʒ. ii. aquæ vitæ & vini albi, an. ℔. i. Misceantur, atque cum inunctis pannis applicentur.

In urina calx viva extinguitur, & cum ea per residentiam aut colaturam depurata, locus dolens foveatur. Idem ex calce & aceto factum probatur.

Martinus Rulandus in centuriis suarum curationum: aquam suam antipodagricam mirè prædicat, cujus descriptionem nunquam proposuit. Eam autem ita se habere existimant Libavius; Petræus, aliique.

℞. Aquæ fontis ℔. i. aquæ fortis ʒ. ß. sublimati ʒ. i. Bulliant per horæ quadrantem. Hoc liquore panni linei madefacti partibus dolentibus tepidè applicentur.

Quercetanus in Pharmacopœa sequentes proponit.

℞. Muriæ, salis, & urinæ pueri, ana partes æquales, Destillentur, aquâ foveantur partes cum linteis, sæpè renovandis.

℞ Folior. & flor. sambuci viridium, an. ℔. i. Contundantur & macerentur in aqua vitæ, idque per duos dies vel tres. Destillentur per vas vitreum vel cupreum, ad siccitatem.

℞. Spiritus vini rectificati ℔. ii. mellis purissimi ℔. i. Destillentur in balneo vaporoso. Sic duos destillabis liquores. Primus est aqueus. Secundus multò fortior, & sulphureus quem seorsim reserva. Magmati sive remanentiæ adde croci orientalis integri ʒ. i. sem. terebinthinæ Venetæ ʒ. ii. castorei ʒ. vi. tartari ad albedinem calcinati ℔. sem. salis fusi Unc. i. phlegmatis vitrioli à suo spiritu non separati ʒ. iv. lixivii sarmentorum ℔. ii. Macerentur per xxiv. horas. Deinde destillentur ad siccitatem. Liquor, qui inde emanabit, servetur etiam seorsim. Fæcibus remanentibus affunde priorem aquam reservatam. Macerentur & destillentur. Tandem omnes liquores destillatos misce, & denuò per balneum vaporosum destilla. Hanc dicit Quercetanus esse miræ facultatis, & sibi communicatam à quodum Germano celeberrimo, tanquam singulare donum, affirmante hanc esse ipsam aquam Martini Rulandi. Séque eximios illius effectus vidisse testatur in sedandis arthriticis doloribus, si linteola in eadem mediocriter calefacta & demersa membro dolenti applicentur.

Idem Quercetanus *in consilio de arthritide*, gloriatur se sibi reservare aquam suam antipodagricam, tanquam veterano militi aliquid athletici artificii. Quam dicit fieri ex aqua fontana simplici, in qua iteratè & aliquoties extinguit quædam metalla, cui addit duas substantias metallicas, quæ vel per os ritè præparatæ dari solent: quarum spiritus impressi in aqua prædicta, vim ei tribuunt penetrandi ad radices usque morbi, atque verè resolvendi & attenuandi materias tartareas, gypseas, atque sales in juncturis concretos, à quibus tam intolerandi dolores excitantur.

Huic fortè non absimilis, nec inferior est, quæ sequitur.

℞. Calcis vivæ ℔. iv. Extinguatur in aquæ fluvialis s. q. & relinquantur in cella vinaria, trium dierum spatio, ut meliùs sal extrahatur ex calce. Posteà parùm bulliant, & colentur per manicam Hippocratis. In colat. ℔. xx. extingue septies, aut novies, primò laminas chalybis ignitas; secundò laminas cupri ardentes; tertiò vitriolum ad albedinem calcinatum ad ʒ. x. quartò antimonium liquefactum in crucibulo ℔. ß. quintò lithargyri vel cerussæ in crucibulo calefactæ ℔. ß. mercurii præcipitati albi, unica lotione loti ʒ. i. ß. æris usti subtiliter triti ʒ. ß. Post extinctionem horum mineralium, aqua supersedeat in cella vinaria decem dierum spatio. Posteà parùm bulliat, & coletur per manicam Hipp. Hac aqua calente linea duplicata imbuantur, & applicentur frequenter.

Inter fotus paratu faciles commendatur ille, qui fit ex sale ammoniaco septies sublimato, & in vino aut aqua rite dissoluto. Vel ex urina juvenis bene sani usque ad medietatem cocta, & cum linteis admota.

Scribit Solenander *cons.* 24. *sect.* 4. quemdam senem podagricum sibi hoc modo facere medicinam solitum. Cùm tumor & dolor magnus, locùsque rubeus erat; accipiebat salem, cinerem, urinam pueri, & acetum. Iis commixtis madefactum & expressum pannum laneum album, applicabat aliquoties, sicque dolor magna ex parte sedabatur.

Quemadmodum anteà diximus, olea anodyna in arthritide parùm convenire, idem de oleis resolventibus hìc dicendum est, qui poros cutis occludunt, sicque liberam transpirationem impediunt, & calorem augent, sicque propter viscidam suam substantiam ad intimas articulorum partes penetrare possunt, ut humores salsos, acres, & tartareos in iis latitantes temperent ac resolvant. Attamen si prædicta olea per retortam destillentur, huic usui maximè idonea, utpote valdè penetrantia, ac minimè viscida efficientur. Ex illis præstantissima sunt oleum cheirinum, hyperici, & de vitellis ovorum, quæ simul mixta, & per retortam destillata, dolori sedando, ejùsque causæ discutiendæ utilissima sunt.

Oleum etiam scorpionum Matthioli, modo prædicto destillatum, præstantissimum est.

Oleum ceræ ad idem etiam est efficax.

At cæteris omnibus præfertur, & non solum à Chymiatris, sed etiam à Doctoribus dogmaticis, ut Cratone, Platero, aliisque laudatur oleum ex ossibus humanis, eodem modo paratum, quo oleum de lateribus conficitur: nimirum ossa humana non humata, confracta, & ignita in oleum vetus injiciuntur. Posteà verò oleo imbibita contundantur, & in retortam conjiciantur, sicque vi ignis extrahitur oleum.

In ossium humanorum defectu, aliorum animalium ossa subrogari poterunt.

Sequens etiam erit valde utile.

℞. Mastiches, thuris, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, bdellii, mumiæ, an. ʒ. ii. vitriol. ℔. ii. mellis ℔. ii. tartari unc. i. sem. spiritus vini ℔. iv. Destilletur oleum, ex quo penna illinatur pars dolens.

Ad dolorem sedandum & materiam arthritidis resolvendam, laudatur etiam liquor limacum, in hunc modum compositus.

In manicam Hippocratis conjice limacum integrorum M. i. Tum super illos injice salis communis M. i. super sale seminis ebuli subtilissimè triti M. i. sic vicissim, limaces, salem, semen, donec omnium sigillatim quatuor vel quinque strata confeceris. Manica dependeat in cella vinaria humida. Et post paucos dies destillabit ex ea liquor lubricus & pinguis, quem soli exponito per quatriduum, & locum affectum eo illinito.

Unguentum resolvens in hunc modum componi poterit.

℞. Chamæpit. absinthii vulgaris & summit. roris m. an. M. i. flor. chamom. meliloti, rosar, an. P. i. ol. & vini an. ℔. sem. bulliant ad vini consumpt. Expressioni adde ceræ q. s. ad unguenti consistentiam. Inungatur calidè pars affecta Intra 24. horas pars intumescit; & dolor cessat.

Catapla.

Cataplasmata item resolventia,& dolorem sedantia varia confici possunt. Præcipua verò sunt hæc.

℞. Furfuris tritici ℔. i. salis ʒ. i. sapæ q. s. Decoquantur ad formam cataplasmatis. Vel.

℞. Farinæ fabar. ℔. ß. sem. Decoquantur in vino,q.s.addendo aquæ vitæ & butyri parum. Fiat cataplasma. Vel

Ebuli folia tenera,aut sambuci contusa,applicentur,vel cum butyro frixa in sartagine,in formam placentæ.

Radix bryoniæ,contusa cum aqua vitæ,est etiam valdè efficax.

A nonnullis etiam commendatur radix aronis, cum stercore vaccæ permixta.

Sequens verò à Solenandro laudatur,quod sine insigni calefactione resolvit, dolorem sedat,& articulos roborat. Potestque tutò post paroxysmi principium,circa quintum morbi diem applicari.

℞. Pulv. ros. rubr. ʒ. ii. masticbes ʒ. i. camphoræ ʒ. ß. farinæ hordei ℔. ß. Coquantur in vino albo,continuè agitando, donec inspissetur, & calidum applicetur.

Emplastra demùm magno usui esse solent. Præcipua verò sunt hæc.

℞. Thuris, mumiæ, colophoniæ,an. Unc. i. masticbes, myrrhæ,coralli albi, an. Unc. ß. axungiæ humanæ ʒ. vi. gummi ammon.& bdellii aceto solut.an. ʒ. iii. terebinth. Unc. ß. olei vulpini & rosac. an. q. s. Fiat emplastrum.

℞. Rad. ireos Florent.& hermodactylorum pulverat. an. ʒ. vi. emplastri oxycrocei,& de mucilag.an.Unc. ii. resinæ pini ʒ. i. Maxalentur simul, addendo ol. lumbric. q. s. Fiat massa emplastri.

Emplastrum diapalma seu diachalciteos maximo in usu est,vel solum,vel additâ camphorâ,in hunc modum.

℞. Massæ emplastri diapalmæ ℔. sem. camphoræ, ʒ. ii. Misceantur simul, & applicentur partibus affectis. Vel in formam sparadrap.

℞. Massæ emplastri diachalcit. ℔. ß. de sulphure, ʒ. i. styrac. calamit.& benjoini,an. ʒ. sem. gumm. tacam. Unc. ii. olei hyperici & lumbric.an. Unc. i. styracis liquid. Unc. i. sem. ceræ novæ q. s. Liquefactis omnibus simul immergatur tela bis aut ter,quæ polita & siccata servetur ad usum.

At verò idem emplastrum cum sequentibus permixtum, inter excellentissima remedia arthritica censeri debet.

℞. Emplastri diachalc. vino rubro austero soluti,& ad vini consumptionem cocti ℔. i. myrtill.ros.rubr.masticbes, tartari vini rubri pulverat. an. ʒ. ii. chamæp. & chamæm. odorati veri pulverat. ʒ. ii. Fiat emplastrum, applicandum, ubi tumor valdè imminutus fuerit.

Tandem in dolore diuturno & valdè contumaci,à materia præsertim frigida oriundo, confugiunt nonnulii ad vesicatoria, partibus affectis admota. Eorum mentionem facit Sennertus,sed quæ anodynis permisceantur. At emplastro vesicatorio, quod in nostris officinis habetur,solo & impermixto sapiẽtissimus Varandæus,præceptor meus, feliciter usus est; eòque curavit magnum & contumacem tumorem genu occupantem,cùm alii Medici multas purgationes,& diætam sudorificam,nec non topica permulta frustrà usurpassent.

In omnium autem prædictorum remediorum usu hoc unicè annotandum est ut à juvantibus & lædentibus sumatur indicatio,quandoquidem variæ sunt hominum naturæ,varia temperamenta,& varii generis excrementa in iis colliguntur,unde summa in morbis varietas solet exoriri. Ideò, quod uni prodest, alteri sæpè est inutile.Quod maximè usu venit in arthritidis curatione:Eâque ratione unicuique practico medicamentorum sylva habenda est, ut si unum frustrâ tentetur,ad aliud atque aliud confugere possit:ea semper seligendo, quæ rationali methodo magis consentanea videbuntur.

Quando arthritis tophacea & nodosa est, difficillimè curatur,præsertim si inveterata sit. At nodi recentes emollientibus & resolventibus fomentis,unguentis,& emplastris dissolvi possunt. Specifica verò sunt quæ sequuntur.

Gal. valdè commendat emplastrum compositum ex caseo veteri & acri,cũ decocto pernæ suillæ salitæ sub acto.

Alii pedes suillos salsos decoquunt,quousque in mucilaginem convertantur. Posteâ admiscent casei antiqui partes duas, pulver. nasturt. partem unam;ut fiat emplastrum Vel

℞. Succi nicotianæ ʒ. iii. ceræ citrinæ unc. ii. resinæ pini ʒ. i. sem. terebinth. unc. i. olei chamon. q. s. Fiat ceratum molle. Vel

℞. Beccarum Orientalium (quas Galli vocant,*coques de Levant*) myrrhæ,an. ℔. ß. Pulverentur & simul misceantur cum aceto forti in formam cataplasmatis.

Gummi ammoniacum in aceto dissolutum potenter emollit.

Rulandus tumores istos duros inungit manè, meridie & vesperi oleo seu balsamo sulphuris calente;& desuper emplastrum diasulphuris caiens applicat.

At unicè confert emplastrum sequens,quod præter doloris sedationem, etiam ex articulis materiam tophaceam extrahit.

℞. Vitrioli rom. ℔. i. aluminis rupei ℔. sem. salis ʒ. iv. Hæc omnia conjunctim calcina in catino terreo evaporando salem,donec spiritus etiam exhalare cœperint.Quibus odore perceptis statim desiste à calcinatione, & refrigescant omnia,ac pulverentur.

℞. Hujus pulver. & farinæ hord. ana partes æquales. Misce cum fæcibus vini ad formam pulvis, quam supra laciniam extende,ad spissitudinem cultri, & applica loco affecto. Exsiccatam massam cum fæcibus vini iterùm dissolve,& applicare perge, donec primùm,discussus dolor, posteà verò ex articulis ipsis contortis omnes tophi consumpti fuerint. Interim tamen sæpe fit, ut cutis aperiatur, quod formidandum non est. Vel enim sponte sua posteà ulcera coëunt, vel cerâ saltem emplastri loco impositâ consolidantur, ipsis articulis denuò mobilibus & agilibus redditis.

Si denique nimis inveterata arthritis & prorsùs nodosa fuerit;præcedenti cura mitigatio quidem dolorum sperandа est, sed tophi vix cedunt; ideò causlico leviori curis aperienda, deinde emplastro attractivo ex gummatibus tophi eximendi.

Articularis doloris jam præsentis curatio prædictis perficitur.Sed quia hic affectus per intervalla,præcipuè vere & autumno, redire solet : illius prophylaxis instituenda est.Quæ quidem eò respicere debet,ut materiæ ad articulos ruituræ collectio impediatur : aut si quæ collecta sit auferatur. Ac denique ne articuli tam facilè humorem influentem recipiant, impedietur materiæ collectio,optima victûs ratione, & remediis, viscerum intemperiem corrigentibus. Materia collecta auferetur remediis evacuantibus, Et articuli non tam facilè recipient, si roborantibus confirmentur.

Diætam quòd attinet, licèt ea in hoc casu maximi, imo præcipui sit momenti, instituti nostri ratio eam describere non patitur.

De potu tantùm dicemus, vinum arthriticis esse maximè noxium,multóque ejus abstinentiâ penitùs fuisse liberatos. Si tamen æger propter alia valetudinis incommoda non possit ab eo omninò abstinere; bibat pauciferum seu aquosum & valdè dilutum. Hollerius loco vini commendat mellicratum valdè dilutum, scilicet ex aquæ partibus 40. vel 48. & mellis parte una, quod tamen non convenit picrocholis & sitibundis.

Bochetum sequens omnibus naturis convenit, & plurimis valdè profuit.

℞. Rad. salsæ paril. ʒ. ii. liquirit. Unc. i. cinnam. & sem. anisi an. ʒ. ß. Fiat pulvis tenuissimus. Cujus cochl. i. misceatur cum ea aquæ quantitate, quæ pro uno potu sufficit. Agitentur in duobus vasis ter, aut quater, posteà colentur pro potu ordinario, singulis potibus item iterando.

Vacuationes verò quod attinet, phlebotomia primùm instituenda est, præsertim vere & autumno; in iis, qui sanguine abundant, ejusque effervescentiæ obnoxii sunt.

Purgatio verò non solùm vere & autumno, sed etiam quater in anno, imò & singulis mensibus in valdè cacochymis celebranda est. In quem usum multæ purgantium formulæ circunferuntur, huic affectui specificæ: Præcipuæ verò quæ sequuntur, à prudenti Medico ita usurpandæ, ut plerumque immutari debeant, tum ratione

ne materiæ, tum ratione dosis, juxta varia ægrorum temperamenta.

℞. Sennæ mundat, turbith. hermodactyl. & rasuræ cranii non humati, an. Drach. i, diagrydii ʒ. i, Fiat pulvis, de quo capiat Drach. i. cum aquâ vivæ arthriticæ, vel jusculo. Vel.

℞. Salsæ parill. Unc. i, sennæ mundat. Drach. vi. turbith hermodactyl, jalappæ, mechoacan. Unc. ß. agaric. trochis. ʒ. ii. diagrydii, cinnamom. an Drach. ß. Fiat pulvis. Cujus Drach. i. infundatur in vino albo per noctem. Capiat æger mane vinum & pulverem.

Electuarium caryocostinum à Petro Bayro miris laudibus effertur, & ab omnibus Practicis approbatur, ejusque descriptio habetur in Pharmacopœa Bauderonii. Datur ad Unc. ß. Sed in calidioribus naturis illius usus poterit esse noxius.

Rhasis pilulas suas laudat eo encomio, quod *incedere non valentes faciant ire pedes*. Illæ autem ita se habent.

℞. Aloës optimæ Unc. sem. rosar. rubr. ℈. ii. hermodactyl. alb. à cort. exterioribus mundatorum ʒ. i. ß. diagridii ʒ. i. cum aqua vivæ arthriticæ & melle rosac. fiat massa pilul. Cujus dosis erit ʒ. i.

Utiles etiam sunt, quæ sequuntur.

℞. Aloës hermodactyl. an. ʒ. ß. chamæpit. Drach. ii. chamædr. stœchad. arabic. an. ʒ. i. sem. hyperici ʒ. ß. Cum terebinth. Veneta, fiat massa pilul. quia minùs purgant frequentiùs exhiberi poterunt.

Per vomitum etiam facta evacuatio in præservatione magno successu adhibetur, si æger eum facilè ferat. Quod indicavit Alsharavius insignis Medicus, his verbis. *Vomitus*, inquit, *utilior est laxativo, ad eradicationem grossorum humorum, qui sunt ab infra genu, & usque ad pedem; sicut in dolore sciatico & dolore genuum, & similium.*

Provocari autem poterit vomitus singulis mensibus per biduum sequens, quia secundus dies prioris reliquias extrudit. Hunc autem meliùs succedere quidam observarunt, cùm Luna in signo aliquo ruminante, ut Tauro vel Capricorno reperta fuerit. A cœnâ autem provocare utile est, ingestis priùs cibis variis pinguibus, acribus, aliisque in magnâ copiâ. Postea ventriculum fricando, & digitos in fauces immittendo. Quòd si non sufficiat, vomitorium exhibendum est, præsertim ex radic. asari & genistæ decocto conflatum, quæ alioqui in arthritide curanda idonea esse solent.

Illa etiam, quæ per sudores fit evacuatio, sanguinem à serosis excrementis repurgat, & causam arthritidis antecedentem educit. In hunc usum institui poterit diæta sudorifica, vere & autumno, ex decocto salsæparill. chinæ, saffafras, aut etiam guajaco, prout ægri temperies suadere videbitur.

At sine sudorum provocatione per simplicem diaphoresim, materiam morbificam educens decoctum, à recentioribus quibusdam Practicis in usum revocatum est cum eximio fructu. Illius compositio, & utendi modus talis est.

℞. Rad. salsæ parill. antimon. crudi, & putaminum nucum. ana Unc. vi. rad. chinæ Unc. i. ligni brasiliani parum, aquæ ℔. ix. Bulliant ad medias; antimonium, & putamina pulverisentur, & nodulo includantur, qui in olla suspendatur, ne fundum attingat. Colaturæ capiat bonum haustum manè, tribus horis ante pastum; post meridiem quatuor horis à prandio, & tribus horis post cœnam per xv. dies, præmissâ venæ sectione & purgatione universali.

Et residentia, cum pari aquæ quantitate, fiat bochetum, ad quartæ partis consumpt. pro potu ordinario, addendo coriandri & liquirit. q. s. ad saporis gratiam.

Ad arthritidem præcavendam, ejusque radices in visceribus latentes extirpandas, quidam Practici commendant usum antipodagricorum; per annum integrum exhibitorum, quibus multos in integrum fuisse liberatos pronuntiant. Ex multis eorum formulis sequens præcipua est.

℞. Salsæ parillæ ʒ. iv. sem. hyperici, fol. chamæp. & chamæd. an. ʒ. iii. aristol. rotund. ʒ. vi. angelicæ ʒ. iii. ciñam. ʒ. ii. caryophyll. ℈. iv. croci ℈. ii. Omnia in tenuissimum pulverem redacta incorporentur cum mellis Hispanici cocti q. s. Fiat opiata qua utatur æger per annum integrum, sumendo singulis diebus veris, autumni, & hyemis ʒ. i. ß. æstate tantùm ʒ. i. & abstineat omninò diebus caniculari-bus. Vinum bibat valdè dilutum, & abstineat à venere

Horum antipodagricorum instar forsan esse poterit decoctũ chæmœdryos, quod propterea à Carol. V. Imperatori à Genuensibus Medicis valdè commendatum erat: & refertur Solenander et plurimos, qui hoc medicamentum per sexaginta dies bibissent, penitus fuisse liberatos. Hujus decocti compositio talis est.

℞. Chamædryos dum floret, lectæ, & benè asservatæ M. i. uini mediocris maturi ℔. iii. Coque in duplici vase per hor. quinque. Colati vini capiat æger haustum, corpore ad sudorem composito, præmissâ purgatione.

De calidis autem istis medicamentis hîc notandum; ea non solùm calidis naturis non prodesse; sed etiam immedicabiles resolutiones, aut alia incommoda inducere, ideoque summa cum præmeditatione esse exhibenda.

Tutiùs, & forsan utiliùs, usurpari poterit opiata sequens, quæ minùs calefaciendo, totum corpus sensim, & per epicrasin ab omni superfluitatum illuvie repurgat.

℞. Sennæ mund. ʒ. ß. turbith. hermodact. an. ʒ. vi. ligni guajaci, sassafras, & rad. salsæp. an. ʒ. sem. rad. chinæ ʒ. i. sem. ligni nephritici ʒ. ii. trium santal. an. Unc. i. sem. anisi ʒ. ii. mellis optimè depurati Unc. xiv. Fiat opiata. Dosis Drach. i. per integrum annum, exceptis diebus caniculari-bus.

Inter vulgares homines quidam pro magno remedio prophylactico habent, ut tres alliorum bulbi integri manè deglutiantur, continuando per mensem integrum. Etenim ventriculum calefaciunt, & roborant, citra hepatis, aliorumque viscerum calefactionem: nam integri cum fæcibus externuntur, sed cocti, & pituitâ viscidâ obvoluti, quam à ventriculo, & intestinis deturbant.

In arthritide biliosa aquæ acidulæ, vitriolatæ, & refrigerantes plurimùm conferunt. Ita ut earum usu plures ab eâ immunes per longum tempus evaserint.

Ad eundem finem laudatur ab Hipp. *lib. de morbis*, usus lactis asinini, quod etiam pluribus arthriticis multùm conlisse experientia docuit.

Ac denique omnia remedia, quæ calidiori hepatis intemperiei corrigẽdæ, eique visceri roborando idonea sunt, hîc etiam convenire poterunt, prout suprà in ejusdem intemperiei curatione descripta sunt.

Si verò serosus humor, à cerebro defluens, ut plerumq; fit, huic affectui dederit originem; cerebri ratio habenda maximè est: ut nimirum intemperies illius corrigatur, & humores in eo geniti deriventur & discutiantur. Quibus usus convenient cauteria, vesicatoria, errhina, masticatoria, pulveres, cucuphæ, suffitus, aliaque remedia, in affectuum cerebri curationibus proposita.

Ultimum præcautionis caput est, ut articuli roborentur, ne tam facile humorem influentẽ recipiant. Advertendum tamen, roborantia medicamenta, non solum frustrà, sed etiam noxiè usurpari; nisi materia antecedens, & fluxivus humor remediis prædictis sollicitè auferatur. Alioquin hæc roborantia vel humorum ad articulos influxum impedire nequeunt; vel si impediant, ad partes nobiles refluunt humores isti, & multò graviora mala concitant.

Inter præcipua roborantia vinacea numeranda sunt, quæ materiæ morbificæ reliquias discutiunt, calore actuali adstringendi vi partes maximè roborant. Duretus in Hollerium ea ita commendat. *Sed mirificè prodest vinaceorum usus tempore vindemiarum, si vinacea exportentur ex torculari in horreum, & stragulis operta incalescant. In his æger contineat pedes, tibias, crura, aut brachia, vel etiam totum corpus. Postea verò addit Gallico idiomate;* Je l'ay pratiqué cent fois, il n'y a rien de meilleur sous la chappe du Ciel.

Solenander verò *conf.* 21. *sect.* 4. hoc remedium sequentĩ elogio prædicat. *Sed inter optima remedia, & intissima, quæ partes etiam affectas roborant, ac calorem innatum fovent, hoc ponendum, diligenter singulis annis, cùm amplius fieri nequeat*

neque at uſurpandum. Videlicet ut tempore vindemiæ immergantur pedes atque manus affectæ vinaceis, poſt expreſſionem calentibus adhuc, vel muſto calefactis: mane per dies quindecim. Ac poſſem nominare virum præſtantem, cui hoc medicamentum communicavi, atque ab eo præclaro munere ſum donatus; qui planè incedere non poterat, & iſto remedio, beneficio Dei, reſtitutus eſt; Quò autem uvæ maturiores ſunt, eò plus adjumenti uſus affert.

Thermæ ſulphureæ, & nitroſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ, non ſolùm ſudores evocando, ut anteà dictum eſt, materiã arthritidis diſcutiunt, ſed etiam roborando articulos ad præcautionem non parùm conferre poſſunt; quemadmodum ſuper modum embrochæ, vel duciæ capiti admoveantur. Earundem thermarum lutum partibus infirmis applicatum, eas etiam corroborat.

In thermarum defectu lotiones pedum, aut fotus aliarum partium parari poterunt, ex decocto herbarum nervalium, additis quibuſdam adſtringentibus, ut balauſtiis, myrtillis, nucibus cupreſſi, alumine, & ſale, cum aqua ferrata & vino rubro.

Commendantur etiam inunctiones frequentes uſurpatæ in hunc modum compoſitæ.

Ol. myrtini vel roſacei Unc. ii. ſalis ʒ. i. Miſce, fiat linimentum. Vel.

℞. Ol. omphacini Unc. ii. maſtichini Unc. i. ſalis torrefacti ʒ. ii. boli armen. ʒ. iii. ſang. dracon. hypociſt. thuris, maſtich. an. Drach. i. ſem. Terantur ſingula per ſe potiùs ſubtiliſſimè, tum oleis miſceantur in formam unguenti.

Non parùm etiam utile eſt ad articulos roborandos emplaſtrum diachalciteos, ſeu diapalma impoſitum: eſtq; utile in omni arthritide, à quocumque humore ducat originem. Scribitque Solenander *conſ. 25. ſect. 4.* ſe noviſſe quoſdam, qui aliàs frequenter podagræ paroxyſmis tentari conſueverant, uſu hujus emplaſtri continuò, & purgantibus per intervalla aſſumptis, quinquennium integrum ab iſtis doloribus liberatos fuiſſe. Atque emplaſtrum hoc non inquinat, non pruritum aut puſtulas excitat, neque odore, aut aliâ qualitate moleſtum eſt. Aptatur autem ad formam membri. In pedibus ex aluta tenui fiunt calcei, qui hoc emplaſtro obducti pedibus aptantur. Eadem aluta emplaſtro hoc oblita carpis, & aliis partibus applicari poteſt. At verò idem emplaſtrum diachalciteos, in vino decoctum, & cum pulvere myrtill. roſar. maſtiches, tartari, chamæpit, & chamomillæ permixtum, quale ſuprà in curatione deſcriptum eſt, ad eoſdem uſus multò præſtantius eſt. Et nos vidimus arthriticos, qui hujuſmodi emplaſtrum in pedibus & carpis continuò geſtarunt, feliciſſimo ſucceſſu.

CAPUT II.

De dolore iſchiadico.

DOlor iſchiadicus ab aliis arthritidis ſpeciebus in eo præcipue differt, quod in his dolor ſolos articulos occupat; in illo verò non in ſola eſt coxendice, ſed etiam ſummam natem, & lumbos & os ſacrum occupat, & in femur, tibiamque ad extremum pedem exporrigitur. Quod fit propter nervos à lumbis & oſſe ſacro emergentes, qui ad coxendicem feruntur, & inde ad femur, tibiam & pedes diſſeminantur.

Cauſa hujus doloris eadem eſt, quæ in aliis arthritidis ſpeciebus fuit propoſita.

Diagnoſis ex loco affecto deſumitur, unde etiam nomen habet: dolor enim præcipuè iſchii regionem occupat. Hoc etiam habet peculiare, quòd nullus tumor, nullaque inflammatio, aut coloris mutatio appareat, quemadmodum in aliis arthritidis ſpeciebus fieri ſolet, qui humores affluentes, in partes profundiores & ampliores, multaque carne contectas ſeſe inſinuant, & uſque ad corporis ſuperficiem, ipſamque cutem non diffunduntur.

Prognoſis doloris iſchiadici hoc habet peculiare, quòd diù perſeverans, coxæ luxationem inferat: humor enim ſeroſus & pituitoſus in articuli cavitatem, quæ ampliſſima eſt, ſeſe inſinuat; & ſi diu in ea moretur, pars illius tenuior diſcutitur, craſſiori remanente, quæ mucoſa redditur, & ligamenta, articuli oſſa connectentia, emollit, ac relaxat, ut os coxæ ex alveo ſuo exeat, unde luxatio contingit, ex qua etiam claudicatio ſequitur; & cruris totius tabes atque atrophia; quia os è ſede ſua elapſum muſculos, venas, & arterias comprimit, unde motus impeditur, & ſanguis ac ſpiritus in partes inferiores commodè fluere non poſſunt. Prædictam doctrinam confirmant duo Hipp. Aphoriſmi, nempe *Aph. 39. ſect. 6. Quibus diuturne coxendicum dolore infeſtati coxa excidit, rurſumque incidit, iis mucores ſuperveniunt.* Et Aphor. 60. ejuſdem ſectionis; *Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit; iis crus contabeſcit, & claudicant, niſi uranur.*

Curatio doloris iſchiadici cum reliquarum arthritidis ſpecierum curatione multa habet communia, in multis tamen differt, propter loci affecti ſtructuram & amplitudinem: ideò à prædictis diſtinguenda fuit, & ſeorſim in hoc capite deſcribenda.

Ac primum præmiſſo clyſtere, aut levi pharmaco, vena brachii ejuſdem lateris aperienda eſt; ad revellendum: poſteà verò ad derivandum ſecari debet in poplite, aut juxta malleolum exteriorem illa vena, quæ ob inſignem utilitatem quam affert in hoc affectu, iſchiadica nominatur, quæ & ſæpè ſola ſecta hunc affectum ſanat.

In crure dolente ſecari ſolet, licèt & in ſano apertam admodùm profuiſſe, ſubitoque omnem dolorem ſuſtuliſſe viſum fuerit.

Gal. *lib. de venæ ſect. 4. c.* 18. *Memini*, inquit, *iſchiadas uno die, facta ex cruribus evacuatione, curaſſe, nempe ubi nõ ex frigore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt; venis proveniſſent; quare ſecta in poplite vena illis commodior eſt, quam in malleolo.*

Et hæmorrhoidibus etiam ſanguis per hirudines eductus mirum in modum iſchiadicis opitulatur, quòd ſanguis in coxendicum venis contentus educatur: harum enim partium maximus eſt per venas conſenſus.

Purgationes fortiores hîc locum habent: nam leviores, humores magis ad partem affectam præcipitant. Ideo conveniunt maximè pulv. arthritici, caryocoſtinum, pilulæ de hermodactylis, & ſimilia. Chymici purgationes mercuriales & antimoniales in robuſtis corporibus feliciter aliquando uſurpant.

Mercurius dulcis cum ſcammonio, vel aliis purgantibus exhibitus, ſatis frequenter, humorem iſchiadem efficientem potenter eradicat.

Vomitoria à multis præferuntur purgantibus per alvum, cùm per locum à parte affecta remotiorem humores vitioſos evacuent. Aſarum reliquis præfertur à Rondeletio.

Poſt ſufficientem purgationem, ad topica veniendum eſt. Et quidem repellentis quòd attinet, illa minimè conveniunt, quòd metuendum ſit, ne humores ad partem affectam magis promoveantur; ſed ſtatim initio reſolventia admovenda ſunt: primò mitiora & minùs calida, ne magis humores ad partem attrahant; poſtea vehementiora, in hunc modum.

℞. Rad. bryoniæ ℔. ii. rad. ebuli ℔. i. baccarum juniperi ℔. ß. fol. ivæ arthriticæ, menthæ, major. ſalviæ, roriſmarini, flor. chamom. meliloti, an. M. iv. Fiat decoctio pro ſemicupio, quod ingrediatur bis in die, per biduum, aut triduum. In principio parari poterit decoctum ex aqua ſola; poſteà ex aqua & vino albo,

Ex eodem aut ſimili decocto poteſt foveri pars dolens calidè frequenter.

Sacculi etiam parari poterunt ex ſale, milio, & furfure, frixis in ſartagine cum vino generoſo, & calidè applicari.

Vel componi etiam poterunt ſacculi efficaces; ex ſolis granis juniperi contuſis, & prædicto modo in ſartagine calefactis.

Inunctiones etiam convenient ex ol. chamom. aneth. lilior. irino, nardino, & rutac. quæ partes exteriores relaxando, motum humorum ad eos conciliabunt, ut ſic internæ minùs afficiantur.

Oleum ſcorpionum Matthioli inunctum, eſt etiam valdè efficax.

Ad potentiùs reſolvendum aqua balſami Guidonis, inunctione admota, erit præſtantiſſima.

Unguentum de althæa partes exteriores laxat, & materiam morbificam blandè diſcutit: ideò circa initia eo inungi poterit totum crus, & tibia uſque ad extremum pedem, juxta ignem luculentum.

In progreſſu verò ſequens potentiùs & calidùs admoveri poterit.

℞ Ol. lumbric. de lateribus, & de terebinth. an. ʒ. ii. ol. vulpini ʒ. j. gummi ammoniac. & ſagapeni aquâ vitæ ſolutor. an. ʒ. vi. caſtorei pinguis ʒ. iii. euphorbii ʒ. ii. ceræ q. ſ. Fiat unguentum.

Sapo durus, cum ſpiritu vini diſſolutus, optimus, inunctione factâ ad ignem.

Oleum de lateribus ſolum, poſt ſex cucurbitulas parti dolenti, & in ambitu ejus admotas, calidè impoſitum poſteà regendo linteis valdè calidis, contumacem dolorem iſthiadicum una die curavit.

Lacuna *Comm. in Dioſc.* unguentum ſequens tanquam mirabile commendat.

℞. Succor. rad. & fol. ebuli, an. ʒ. i. olei chamom. ʒ. vi. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ceræ q. ſ. aceti guttulas aliquot ad penetrationem. Fiat unguentum.

Cataplaſma ex iberide multùm laudatur ab Authoribus, quòd hæc planta huic affectui curando ſit valdè efficax. Id componi poterit in hunc modum.

℞. Iberidis M. iv. Coquantur in vino, & contundantur, addendo farinæ lupin. orobi & fabar. an. ʒ. iii. pulver. rutæ ſiccæ, flor. chamæm. & rad. coſti, an. ʒ. i. ol. terebinth. Unc. ſem. ol. lumbric. q. ſ. Fiat cataplaſma.

Platerus primùm prodeſſe teſtatur, ſi ſalvia recens in tegulam cavam ignitam poſita, ſæpeque, ne aduratur, agitata, & hoc modo ſemicocta, aceto perfundatur, tegulaque linteis obvoluta ſub ægri coxa ponatur, vaporque indè excitatus excipiatur.

Non parum etiam conducit panis recenter è furno extractus, valdè calens, per medium ſectus, aquâ vitæ irroratus & admotus.

Ad materiam morbificam foras extrahendam convenit cucurbitula in ſumma parte doloris, quæ ad os ſacrum pertinet, quater repetita ſine ſcarificatione.

Ad idem valdè conferunt hirudines octo vel decem parti affixæ, quæ à Paulo & Aureliano probantur. Et Zacutus Luſitanus ſedecim horarum ſpatio dolorem iſchiadicum ſuſtuliſſe aſſerit, qui omnibus aliis remediis auferri non poterat.

Emplaſtra verò in frequentiſſimo uſu ſunt, & hac in re plurimum proſunt. In eorum tamen uſu hoc perpetuò obſervandum, quemadmodum de aliis in genere dictum eſt, ut primò mitiora admoveantur, quæ ſi parùm profuerint, ad vehementiora tranſcendere poterimus. Quem etiam ordinem nos in eorum formulis deſcribendis obſervabimus.

℞. Picis navalis ʒ. ii. ſulphur. commun. ſubtiliſſimè triti ʒ. iii. maſtiches ʒ. ii. terebinth. ʒ. ß. Miſce, fiat emp.

℞. Picis navalis ʒ. ii. gummi ammoniac. bdellii in aceto diſſolut. an. ʒ. i. ſulphuris vivi, turbith. hermodact. an. Unc. ſem. caſtorei. Drach. i. terebinth. parùm, ceræ q. ſ. Fiat. emplaſtrum.

℞. Gummi ammoniaci & ſagapeni in aceto diſſol. & denuò inſpiſſat. an. ʒ. ii. empl. diachylon cum gummi ʒ. i. ß. Liqueſiant omnia ſimul. Deinde adde cinnabaris, & æris uſti, an. Unc. i. auripigmenti & viridis æris, an. ʒ. ii. Fiat maſſa emplaſtri, Si veſicæ excitentur, ponatur linteum inter partem & emplaſtrum.

Si malum pertinaciter hæreat; ad veſicatorium tranſeundum eſt, quod parti admotum materiam morbificam evellit. Emplaſtrum igitur veſicatorium applicandum eſt, vel ſolum, vel, ut mitiùs agatur, cum aliquo ex prædictis, æquis partibus permixtum: ſic enim per longius tempus in parte poterit detineri. Vel ſequens de novo diſpenſari poterit.

℞. Picis navalis, ceræ, picis albæ, an. Unc. i. ſem. colophoniæ, thuris, maſtiches, an. ʒ. ii. euphorbii, ladani, ſulphuris vivi, opopan. ammon. ac bdellii. galbani. ſagapeni, an. ʒ. ß. ſtyrac. calamit. benjoin. ana ʒ. ii. cantharid. ʒ. iii. galangæ, caryophyll. an. ʒ. ii. ſtyrac. liquid. q. ſ. Fiat. empl.

In diuturno affectu cauſticum tibiæ lateris dolentis materiam morbificam derivat, & morbum interdum tollit. Zecchius admovendum eſſe vult parti tibiæ exteriori. Si verò ſuſpicio fuerit catarrhi à cerebro defluentis, alterum etiam occipiti admovendum eſt. Id enim aliquando iſchiadicum dolorem antiquum curavit, qui nullis aliis remediis vinci potuerat. Tum denique alia remedia cerebri intemperiem corrigentia non erunt omittenda.

Zacutus Luſit. cauterium retrò aures inuſtum, quando fluxio à capite irruit, cum miro ſucceſſu in uſum ſe vocaſſe aſſerit, & peculiari hiſtoriâ confirmat *obſ.* 160. *lib.* 2.

Toto curationis decurſu clyſteres frequentes injiciendi ſunt, ut materiæ morbificæ portio ad inteſtina derivetur. Tum etiam ad doloris cauſam proximam diſcutiendam ſequens aliquando profuit.

℞. Vini generoſi ℔. ſem. ol. nucum & rutac. an. ʒ. iii. ol. terebinth. Unc. ſem. Miſce, fiat clyſter. injiciendus quoties dolor urget.

Clyſter verò ſequens humores à parte affecta potenter extrahit, propter viciniam, quam habet cum inteſtinis.

℞. Pulpæ colocynth. Drach. i. furfurismacri M. i. vini albi ℔. i. ſem. Coquantur ad ℔. i. Ex colatura fiat clyſter, qui ſervetur per horam.

Dolor iſchiadicus interdum è bile, & humoribus calidis generatur, qui quidem dignoſcitur, cùm dolor eſt acerbiſſimus, & pungitivo ſimilis, exacerbationes alternis diebus ſæviores efficiuntur, habitus eſt gracilis, temperamentum bilioſum, ætas juvenilis, regio & tempeſtas calida, dolor à calefacientibus exacerbatur, morbi præceſſerunt bilioſi, victus calefaciens, exercitatio vehemens: tùnc enim ad bilem & calidam intemperiem remedia dirigi debent. Ideò convenient venæ ſectio, purgationes cholagogæ, nūc lenientes, nunc etiam vehementer purgantes, additis diagrydiatis, ut materia morbifica educatur; julepi refrigerantes, clyſteres mollientes, & refrigerantes, lac, aliaque remedia in calida hepatis intemperie propoſita. Hoc perpetuò caventes, ut aperientia vitentur, incraſſantia potiùs eligantur, qualia in catarrho calido & tenui propoſita fuerunt.

Dolore acerbiori exiſtente, narcotica exhiberi poſſunt, præſertim ſyrupus de papavere, quo dolor ſedatur & fluxio cohibetur, humoris incraſſatione.

At longè potentiùs operatur laudanum opiatum ad gr. ii. iii. vel iv. exhibitum, quod etiam in clyſtere ex juſculo, vel lacte diſſolutum; præmiſſio alio laxante, dolorem ſæpè in momento ſedat.

Topica erunt mitiora, ut ol. lilior. violac. chamæmel. & amigd. dulcium: cataplaſmata ex lactuca, ſolano, endivia, farina hordei, cum oleis prædictis; & circa declinationem fomenta, linimenta, emplaſtra mitiora, & minùs calefacientia.

Materia dolorem iſchiadicum efficiens aliquando ſuppuratur, in abſceſſum convertitur, quod docuit Hipp. 3. *epid. in hiſtoria Eupolemi*, qui talem abſceſſum paſſus eſt, & ex eo tabidus interiit. Si abſceſſus aperiatur, ulcus remanet ſordidum & cacoëthes, quod etiam ad tabem perducit. Eam tamen cum ulcere curatam ſæpè à ſe fuiſſe gloriatur Zacutus Luſitanus, *obſerv.* 126. *lib.* 1. decocto ligni ſancti, & radicis ſalſæparillæ. Quæ obſervatio legenda, & ſedulò meditanda eſt.

CAPUT II.

De Rheumatiſmo.

POſt arthriticos affectus, propriè dictos, de Rheumatiſmo agere operæ pretium eſt, propter magnam analogiam, quæ inter hoſce affectus intercedit: quæ ſane tanta eſt, ut vulgus Medicorum, qui Rheumatiſmi naturam ignorant, eum arthritidem univerſalem nominare ſoleant. In utroque enim affectu dolor articulorum reperitur; ſed in

in hoc differunt, quòd arthritide ſoli articuli doleant; in Rheumatiſmo verò non ſolum articuli, ſed etiam totum corpus, media ſcilicet inter articulos ſpatia, muſculi nimirum, eorumque membranæ, ac præſertim perioſtia, totiuſq; corporis habitus: imò verò interdum corporis partes internæ, ut ventriculus, inteſtina, uterus pulmo, rheumaticos affectus experiuntur.

Licèt autem catarrhus rheumatis nomine donetur apud Græcos; differt tamen ab eo rheumatiſmus; quia in genere quidem fluxionis eſt, ſed alterius naturæ ab ea fluxione, quæ vulgò catarrhus nominatur, qui quidem à cerebro tantùm exoritur, & unam aut alteram ſolummodò partem infeſtat, cùm rheumatiſmus ab internis viſceribus, tum venis & arteriis procedat, & in corpus univerſum effundatur.

Hic affectus, morbus novus non eſt, attamen à veteribus non eſt ſufficienter deſcriptus. Illius delineatio habetur apud Hipp. *lib. de loc. in homine*, & apud Galen. 1. *de differ. febr.* & 1. *de compoſit. med. ſecundùm genera*. Sed omniũ maximè inſignis ac perſpicuus locus hunc affectum explicans 1. *in lib.* 1. *de differ. febr. cap.* 7. continetur, his verbis: *Hujuſmodi quapiã ratione provenire ſcito rheumaticos nominatos affectus, toto videlicet corpore infirmo, principibus verò illius partibus, paululum licèt inſit ſanguinis, gravari tamen ſolitis, eùmque ad carneas cutis partes protudentibus*. Unde legitimam rheumaticæ affectionis naturam in eo ſitam eſſe conſtat, juxta Galeni doctrinam, quòd corpus univerſum ea impotentia ſit affectum, ut ubi principem ejus partem aliquo ſanguine gravari contingerit, licèt non ſit in copia plurimùm excedens, ad carnoſas partes, & habitum tranſmittat.

Illud autem crudè & ſimpliciter admitti non poteſt, quod dicitur à Galeno, partes principes, ſanguine gravatas, eum ad carneas cutis partes mittere, Inde enim inflammationes & tumores in illis partibus exorirentur. At conſtat experientiâ, in rheumatiſmo nullum tumorem, nullam inflammationem, nullamque coloris mutationem in partibus dolentibus utplurimum apparere.

Cauſa igitur proxima & immediata hujus affectus eſt humor ſeroſus, qui propter tenuitatem partes in tumorem non elevat, & propter ſubſtantiam minimè ſuppurationi idoneam, nullum unquam abſceſſum producit, ſed tantùm diſpoſitionem quandam inflammatoriam ex ſeri fervore oriundam.

Origo autem primaria hujus affectus hepati adſcribenda eſt, quod fervida intemperie affectum, atque debilius redditum alimentum non ſatis nutritioni conveniens generat, & totum corpus partis imbecillitate afficit, ut ita ſuperfluitatum receptioni reddatur maximè idoneum. Ex eadem verò hepatis intemperie ac imbecillitate, multus ſit pravorum humorum proventus, qui in venis & arteriis diutiùs retenti, pravam quandam acquirunt corruptelam, ibique colliquantur, & in ſeri, atque ichorum naturam abeunt, & tanquam onus grave expelluntur à natura ad partes ignobiliores; cùm ſatis robuſta non ſit, ut eos extra corpus omninò eliminare valeat. Illi autem humores ſeroſi & ichoroſi, ſummâ acrimoniâ prædíti, partes, ad quas deducuntur, lancinant & pungunt, unde dolores & cruciatus oriuntur. Licèt autem hepar primariam hujus affectus originem præ ſe ferre à nobis cenſeatur; à cerebro tamen humores iſtos interdum immediatè defluere ex eo patet, quòd ſæpe dolores in cervice incipiant, poſtmodum verò ad humeros & brachia deſcendant. Verùm prima humorum acrium generatio fuit in hepate fervidiori, qui ad cerebrum tranſlati, confluunt poſtmodum in ſubjectas partes.

Quamvis autem modo veluti critico humores iſti à venis expellantur; motus tamen eorum non eſt ita ſubitus, ſed lentè & paulatim efficitur: cùm nempè humores illi pravi & corrupti in venis fervent & ebulliunt, ac poſtmodum à venis ſenſim expelluntur, ac veluti evomuntur, unde nautioſis venarum, ſatis appoſitè, motus iſte appellari ſolet.

Humorem autem ſeroſum eſſe cauſam præcipuam horum dolorum, multiplici ratione convincitur. Primò, quòd nullám coloris mutationem, nullumque tumorem, utplurimùm partibus inducit, licèt aliquando, cùm humor valdè copioſus eſt, in exiguum ac prærubrum tumorem partem elevet, qui tamen facilè diſcutitur. Secundò, quòd dolores iſti admodum mobiles ſint, & nunc hanc, nunc illam partem invadant, & ab uno loco in alium ſubitò mutentur, priori ſubitò immuni reddito, ac dolore omninò vacuo: quæ repentinæ mutationes non niſi ab humore mobili, ſummaque tenuitate prædito, fieri poſſunt. Tertiò, quòd ſudoribus ſæpe morbus iſte terminetur. Quartò, quia pleonexiæ ſeroſæ multa in hiſce ægrotantibus apparent inducia; nempe urinæ tenues ac copioſæ, potûs quantitatem excedentes, & magna ſeri copia in ſanguine detracto apparens.

Licèt autem ſeroſus humor ſit cauſa præcipua & frequentiſſima dolorum qui in Rheumatiſmo contingunt; non eſt tamen à ratione alienum, flatus aliquando concurrere ad eorum productionem. Cujus rei conjecturam facere poteſt ſubita doloris permutatio de loco in locum, & quòd non ſit pondus, aut gravitas in partibus dolentibus. Hæc eſt Avicennæ ſententia, qui hunc affectum deſcribere videtur, illiuſque generationem flatibus tribuere, *fen. 1. lib. 3. tract. 2. cap. 7.* his verbis: *In dolore facto ex flatibus, extenſio augetur, & gravitas minuitur. & aliquando eſt cum punctione, quandoque etiam cũ corroſione; & in flatuoſo dolore quidem gravitas nulla eſt. Et quandoque etiam cum ipſo fit permutatio doloris frequens de loco ad locum.* Hæc Avicenna: quibus ſententia ſubjungit, quæ ad rheumatiſmi deſcriptionem propiùs accedere videntur. *Et flatus eſt quandoque in tunicis membrorum, & villis, ſicut in colica flatuoſa; aut in tunicis muſculorum, & ſub membranis, & ſuperoſſa; aut in circuitu muſculorum, inter carnem mollem & cutem; aut in ipſo membro latitans, ut in muſculis in pectore.*

Si quis verò objiciat, morbos à flatibus oriundos non tandiu durare, cùm flatus facilè diſcutiantur; Reſpondebimus, flatum in partibus dolentibus contentum facilè diſcuti, unde frequens dolorum parmutatio contingit, ſed mineram adeſſe in venis, ex qua fieri poteſt continua flatuum elevatio, qui poſtmodum ad partes prædictas deferuntur. Minera autem flatibus generandis idonea eſt humor craſſus, viſcidus, & pituitoſus, quem in rheumatiſmo laborantibus ſæpiſſime redundare oſtendit ſanguis ipſis detractus, qui non rarò craſſus & glutinoſus eſt, pituitam crudam & putridam referens.

Diagnoſis hujus affectus, ex iis quæ dicta ſunt, facilè elici poteſt: paulò uberiùs tamen explicanda eſt. Primò igitur partes doloribus afflictæ, nempe muſculi, eorumque membranæ & perioſtia hunc affectum à reliquis omnibus diſtinguunt. Licèt enim dolores venerei, artus & interna occupent, & maximè perioſtia; differunt tamen in eo, quòd non adeò univerſaliter corpus totum infeſtent, neque tam continui ſint, noctu tantùm, & parùm interdiu excruciantes, neque utplurimum à conſuetis officiis ægrotantes avertunt: cùm rheumatiſmus ipſi lecto penitùs affigat, ut ſeſe vix commovere valeant, neque à miniſtris, niſi cum maxima moleſtia, & dolorum exacerbatione, moveantur. Ac denique alia luis venereæ ſigna adſunt, vel præceſſerunt, ut gonorrhœa, bubo venereus, caries pudendi & ſimilia.

Alia etiam ſymptomata, hunc affectum concomitantia, ad illius diagnoſin plurimùm conferre poſſunt. Admota enim manu partibus dolentibus, caloris & acrimoniæ ſenſus percipitur, febris utplurimum adeſt, ſed ea perexigua, interdum verò nulla. Sanguis, qui detrahitur plan- corruptus eſt, craſſus & glutinoſus, tum poſt multas phlebotomias ſero copioſo diffluit, ita tamen mutatùs, ut ſanguinis ſpeciem amiſerit. Poſtquam ceſſavit, vel intermiſit dolor, nulla remanet imbecillitas in parte, ut in arthritide contingit. Purgantia medicamenta, & topica, ab initio uſurpata, nihil proſunt, imò morborum & dolorem augent: in declinatione verò utraque ſunt proficua.

Quòd ad prognoſin attinet, affectus iſte rarò, aut nunquam vitæ periculum infert, ſed longitudine ſuâ magnam parit moleſtiam, ad duos enim vel tres menſes perſeverat,

si fit sine febre; imò verò interdum, præcipuè si non rectè curetur, ad annum, vel plures annos extenditur. Franciscus Portus, qui eleganti carmine decadem medicam scripsit, agens de rheumatismo, refert seipsum per biennium ferè hunc morbum expertum esse, quem tandem superavit adnitentibus sex Medicis Parisiensibus; illius temporis illustrioribus, Basino, Ellino, Belliquerco, Sanjacobæo, Seguino, Hollerio.

Si cum febre rheumatismus oriatur; brevior esse solet, sed diris cruciatibus & acerbioribus ægrum exercet: & tunc intra 20. vel 40. dies solvitur, aut maximam saltem patitur imminutionem.

Rheumatismus aliis morbis superveniens, ut apoplexiæ, & convulsioni, periculum imminuit, translata materiâ morbificâ à partibus internis ad habitum corporis.

Sudores, in declinatione morbi advenientes, salutares.

Urinæ crassæ & multæ, in declinatione prodeuntes, morbi solutionem afferunt.

Ad curationem hujus affectus, materia morbifica revellenda, mitiganda, & evacuanda est, viscerum intemperies corrigenda, omniumque partium, tam mandantium, quàm recipientium robur conservandum est.

Quæ omnia sequentibus remediis præstari poterunt.

℞. Fol. malvæ, violar. betæ, lactuc. borrag. an. M. j. sem. anis. ʒ. jj. Coquantur ad quart. v. In colatura dissolve mellis viol. & butyri retent. an. ʒ. jj. Fiat clyster, injiciendus hora commoda, & iterandus singulis, vel alternis diebus per integrum morbi decursum.

Rejecto clystere, vena aperienda est alterutrius brachii, & detrahendæ sanguinis ʒ. vjjj. vel jx. Non refert, ex quo brachio sanguis primùm detrahatur, quandoquidem pluries iteranda est phlebotomia, atq; adeò utriusque brachii venæ sæpiùs erunt pertundendæ. Singulis igitur diebus ab initio sanguinis detrahendus est, donec morbus remiserit, & dolores imminuti fuerint. Nec refert si per 10. 12. aut etiam plures dies sanguis detrahatur, quando quidem isle morbus hoc habet peculiare, ut ex frequenti venæ sectione vires non dejiciatur, sicut in aliis morbis solet contingere. Ideoque mihi in usu est, in hujusmodi affectionibus, dum venæ sectionem adeò frequentem præscribo, ne ægrotantes, vel adstantes terreantur à toties repetita phlebotomia; hanc restrictionem addere, ut continuetur singulis diebus missio sanguinis, donec imminuti fuerint dolores, aut vires multum debilitatæ. Cùm autem hujus evacuationis usum continuando, virium dejectio inde non emergat, eam ægrotantes liberè patiuntur, ejusque frequenti iterationi facilem assensum præbent. Facilem autem illam tolerantiam facit sanguinis conditio, qui in hoc morbo admodùm putridus semper educitur. Copiosæ hujus sanguinis evacuationis utilitatem ostendit experientia; si quidem ex ea sedulò continuata morbus qui longus esse consuevit, ut in prognosi dictum est, intra satis breve spatium non rarò evincitur. Et docet eadem experientia, hæmorrhagiam largam, huic morbo supervenientem eum omnino resolvere. Hoc subinnuere visus est Hippocr. *Aphor. 74. sect. 4. Quibus speratur abcessus futurus ad articulos, eos liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba, qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam incipit fieri: si verò etiam ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodùm solutio sit.* Humorum enim decubitus, qui ad articulos fiunt, cum rheumatismo quandam habent analogiam. Tum etiam idem Hippocrates quandam rheumatismi adumbrationem proponere videtur 2. *Prorrhet.* Illiusque generationem suppressæ hæmorrhagiæ consuetæ adscribit, his verbis: *Quibus circa articulos dolores fiunt, & tumores, & sedantur non podagrico modo: in iis comperies viscera magna, & in urina subsidentiam albam,* & quæ sequuntur, posteà addit: *Fit autem hic morbus iis, quibus in pueritia & juventute sanguis ex naribus fluere solitus, defiit.*

Dum phlebotomiæ celebrantur, clysteres (ut anteà dictum est,) singulis vel alternis diebus usurpandi, tum etiam julepi exhibendi, qui viscerum intemperiem corrigere, & humorum acrimoniam atque agitationem cohibere valent. Huic usui maximè conducit aqua papaveris rhœados, quæ cùm valdè proficua sit in hoc affectu, sola exhibenda est manè & serò ad Unc. vj. cum syrupo limon. vel granat. ad formam julepi; quanquam sine syrupo non minoris sit efficaciæ.

Pro potu ordinario ptisana ex hordeo, gramine, & liquiritia, vel ex decocto rad. acetosæ, vel tinctura rosarum usurpari poterit: à vino prorsùs abstinendo, quod omnium fluxionum vehiculum est maximum.

Purgatio in hujus affectus principio, augmento, & statu nullum affert auxilium; imò verò noxi est: fluxiones enim irritat, & dolores intendit quemadmodum in omnibus inflammatoriis dispositionibus evenire solet. At in declinatione necessaria est, & multoties celebranda, idque blandis medicamentis, ut per epicrasin cacochymia in universo corpore restagnans educatur. Ad hunc finem potio sequens præscribi poterit.

℞. Sennæ mundat. & tamarind. an. ʒ. ß. semin. anis. & cremor. tart. an. ʒ. j. fol. acetos. M. ß. Coquantur ad ʒ. v. In colatura dissolve mannæ & syrup. rosac. an. ʒ. j. Fiat potio per intervalla iteranda pro arbitrio Medici curantis.

Si forma boli magis arrideat, ita componi poterit.

℞. Cassiæ recenter extractæ ʒ. vj. cathol. duplic. ʒ. jjj. rhabarb. pulv. & cremoris tart. ʒ. j. Cum saccharo fiat bolus.

Si efficacius purgare desideres; adde bolo, vel potioni rad. jalap. ʒ. j.

Si purgationes istæ non sufficiant ad affectum (sæpe admodum contumacem) prorsùs eradicandum; ad vehementiora purgantia, ut electuar. diaphœnic. diaprun. solut. & alia hujusmodi confugiendum erit, modò febris absit. Ego semper hunc affectum sustuli postquam prædicta remedia rem absolvere nequiverant, mercurio dulci sexies sublimato, aliquoties exhibito ad gr. xx. cum scammonii vel resinæ jalappæ gr. x. Cujus curationis exemplum videre est in observationibus meis, nempè *observ. 41. cent. 3.* & unicus clyster ex vino emetico paratus hunc affectum curavit in nobili muliere, ut habetur *observ. 22. ejusdem centuriæ.*

De sudorificis idem dicendum est, quod de purgantibus jam dictum: ea nimirum in principio, augmento, & statu non esse proficua, imò verò plurimùm nocere; quod vulgares Medici experiuntur, qui veri catarrhi specie delusi & morbi contumaciâ pertæsi, ad sudorifica confugiunt, unde morbus geminatur, & dolores intenduntur. Attamen in declinatione, post debitas purgationes, nullâ febre præsente, plurimùm conferre possunt; eaque parari possunt ex decocto chinæ, vel salsæ parillæ: vel prolici possunt sudores in laconico, cum vapore spiritus vini, aut decocto alicujus appropriati.

Post sufficientes evacuationes; imò dum illæ celebrantur, partium principum, & totius corporis roborationi incumbendum est, quam indicationem Galenus 1. *de diff. febr. c. 9.* ubi rheumaticam affectionem exponit, reliquis præferendam asserit his verbis: *Meritò ergo in his curandis scopus est non evacuatio, sed totius corporis roboratio,* Quod quidem ita intelligendum est, non quod nulla omnino competat evacuatio, (idem enim Galenus hujus affectus curationem orditur à missione sanguinis, ac si excrementa pravam qualitatem habuerint, etiam adhibet purgationem,) sed quòd magis & frequentiùs roborantibus; minùs verò, & parciùs purgantibus agendum sit. Certum tamen est, partes non posse roborari, nisi priùs excrementorum illuvies, quâ onerantur, expurgata fuerit.

Illa autem roborantia refrigerandivi prædita esse debent siquidem (ut anteà dictum est,) fervida hepatis intemperies primam huic morbo originem præbere solet. Horum maxima supellex apud Authores invenitur. Ex his nos quatuor proponemus, quæ efficaciora, & minùs ingrata existimavimus.

Primum est tinctura corallorum, cujus ʒ. jj. æger sumere poterit, manè, duabus horis ante pastum singulis diebus, vacuis ab aliorum remediorum usu.

Quia verò tinctura corallorum diù servari nequit ad usum longiorem in syrupum reducitur cum saccharo: cu-

cujus cochlearia duo manè ſumi poterunt: ſed multo minor eſt illius efficacia, quàm tincturæ ſimplicis.

Secundus eſt conſerva fructus cynorrhodi, quæ guſtui gratiſſima eſt, hepar refrigerat, & levi adſtrictione corroborat. Hanc ſumere poteſt æger ad nucis magnitudinem, manè & ſerò.

Tertium eſt electuarium triaſantali quadruplicato rheo in tabellas redactum, cujus ʒ. ii. ſingulis diebus ſumi poterunt, ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarii.

Quarum eſt tinctura roſarum, cujus cyathum unum æger haurire debet ſemel, bis, ter, in die, longè à paſtu. Illius præparatio talis eſt.

℞. Roſa. rubrar. ſiccar. ʒ. i. aquæ tepidæ ℔. iii. ſpiritus ſulphur. aut vitriol. ʒ. i. ß. Infundantur per horas vi. Colaturæ adde ſacchar. albi ℔. ß. Servetur in vaſe vitreo ad uſum.

Prædicta remedia, vel eorum nonnulla alternatim uſurpabuntur, ne natura eiſdem aſſueſcat.

Curato affectu, prophylaxis ad aliquod tempus eſt neceſſaria, ne novâ accumulatâ materiâ recidiva contingat. Illa igitur præcipuè verſabitur in purgatione periodicâ, ſemel aut bis in menſe iteranda, quod commodè fiet ſyrupo Magiſtrali ſequenti, qui magis alterando & roborando hepar, quàm purgando proderit.

℞. Succor. recenter expreſſor. & per reſidentiam depurat. ex foliis endiv. cichor. agrimon. fumar. lupulor. & bugl. ℔. iii. ſucci pomorum redolentium recenter expreſſ. & depurat. ℔. ii. ſennæ mund. ʒ. vi. epithym. ʒ. ii. rhabarb. elect. & agaric. recenter trochiſc. an. ʒ. i. macis & caryoph. an. ʒ. ß. Infundantur, & decoquantur, ut artis eſt; donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolve ſacchar. albi quart. v. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ʒ. ii. ſemel aut bis in menſe, cum juſculo pulli, aut vituli, foliis borrag. pinpin. ceterach. & agrimon. alterato.

Venæ ſectio etiam vere & autumno erit convenientiſſima.

Præterea ad hepatis fervorem temperandum utiliſſimum erit balneum aquæ tepidæ, quod per totam æſtatem frequenter erit iterandum: vel ut commodiùs uſurpari valeat, ſemicupium ſufficiet.

In eundem finem conſerva cynorrhodi, aut opiata iiſdem facultatibus prædita, & tabellæ triaſantali, frequenter uſurpari poterunt.

His accedet optima victus ratio ex cibis boni ſucci & concoctu facilibus ut perdicibus, capis, pullis gallinaceis, & pipionibus; præcipuè verò juſculis & conſummatis, juribus carnium expreſſis, & ſimilibus, quæ omnia ſumenda ſunt in mediocri quantitate, ut faciliùs concoqui valeant.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER DECIMVS-SEPTIMVS.

DE FEBRIBUS

PRÆFATIO.

MAGNA à non paucis Authoribus circa febrium theoriam & therapiam volumina conſcripta inveniuntur; in quibus controverſiæ innumeræ, & arduæ diſputationes agitantur. Quæ, ut in ſcholis utiliſſimæ ſunt, imò & neceſſariæ; ita pleriſque Medicis extra Academias artem exercentibus, tædium pariunt. Illi ſiquidem brevem atq; dilucidam morborum theoriam expetunt, quæ eorum naturæ, cauſis, & ſignis, tam diagnoſticis, quàm prognoſticis intelligẽdis, & curationi (cui toti incumbunt) ritè obeundæ ſufficiat. Nos in toto hoc opere, votis eorum ſatisfacere conãtes, omnes cõtroverſias ablegavimus, earum tantùm, quæ ad praxin maximè neceſſariæ viſæ ſunt, deciſiones breviter exponentes. Quod etiã in febriũ expoſitione obſervavimus: & prætermiſſis omnibus cõtroverſiarũ ambagibus, quæ in ſcholis ad nauſeã continuò tractãtur, ea tantùm quæ ad praxin maximè faciunt, expoſuimus. Hunc verò Librum clarioris doctrinæ gratiâ in tres ſectiones diſtribuimus, generalem illam diviſionem ſequentes, quâ febres dividuntur in ſimplices, putridas, & peſtilentes. Atque adeò hujus Libri Sectio prima febrium ſimplicium; Secunda, putridarum, Tertia verò, peſtilentium explicationem continebit.

SECTIO PRIMA.

De Febribus ſimplicibus.

PRÆFATIO.

FEbris, quæ ſimplex nominatur, in tres ſpecies ſubdividitur, quarum alia dicitur ephemera; alia ſynochus ſimplex, ſeu imputris; alia verò hectica. Ideo hujus ſectionis tria erunt capita. Primum, febris ephemeræ: Secundum, ſynochi ſimplicis; Tertium, hecticæ naturam & curationem explicabit.

CAPUT PRIMUM.

De Febre ephemera.

FEbris ephemera plerumque generatur à cauſis externis, & corporis animique moribus vehementibus, ut ira, curis, labore, dolore, vigiliâ & inediâ, quibus ſpiritus inflammantur: Item ſomno & mœrore, quibus humores & vapores calidi intùs coercentur. Item calefactione, à Sole, igne, hypocauſto, quibus fervidus aer inſpiratione attractus, & per inſenſiles poros admiſſus, ſpiritus inflammat: Item crapulâ, & præſertim cibo potuque calidiori, magnâ copiâ ſumpto, ut piperatis, & vino generoſo, quibus vapores ſuſcitantur plures, quàm exhalare queant. Item excrementorum calidorum retentione, non ſolùm fæcum & urinæ; ſed præcipuè fuliginum, quæ per halitum excludi ſolent, ſi pori inſenſiles claudantur à frigore, balneo aluminoſo; & ſimilibus.

A cauſis etiam internis generatur febris ephemera: ut bubone, aliiſque crurum, aut brachiorum tumoribus, præcipuè dum ſuppurantur; extremitatum eryſipelate, quando materia calido loco concluſa, non ſua putredine, ſed tantùm qualitate cor afficit. Item vaſorum obſtructione levi, quâ fuligines retentæ febrem accendunt; ut in diſtillationibus ſolet fieri, dum illæ in calidis naturis, aut denſiori corporis habitu contingunt. Hanc febrem ſignificant tum ex enumeratis cauſa aliqua prægreſſa; tum pulſus celer; frequens, magnus, reſpiratio etiam magna & frequens, capitis dolor; frigoris & humoris abſentia, nec non laſſitudines ſpontaneæ, aut inappetentiæ. Aliquando tamen rigor aut horror adeſſe poteſt, in iis videlicet, quæ à ſolis ardore, vel frigore initium habent. Calor etiam adeſt tangentibus ſuavis, ac blandus, urina concocta, naturali ſimilis, niſi ab obſtructione, vel cruditate immutetur. Intra 24. horas plerumque ſolet terminari, cum molli ſudore, licèt aliquando

quando ad tertium diem extendatur: quem si transgrediatur, in synochum simplicem, aut putridam, vel hecticam degenerat.

Ad illius curationem Antiqui maximè utebantur balneo aquæ tepidæ, cujus etiam in statu sano usus erat frequentissimus. Sed cùm nostris temporibus abierit in desuetudinem; in hujusmodi febre etiam obsolevit, & minimè tutus habetur, propter plethoram, cacochymiam, putredinem, aut fluxionem, quæ in talibus corporibus possunt existere, aut timeri ne accidant.

Potiùs curatur hujusmodi febris victu refrigerante & humectante, ut cremore hordei, jusculis refrigerantibus potu hydrosacchari, ptisanæ vulgaris, aut aquæ fontanæ, cum syrupo limon, aut capill. ven. permixto.

At verò pro causarum varietate curatio aliquantulum varianda est. Sicque ephemeræ ab æstu, vel Solis ardore, competit victus refrigerans: translatio ægri in locum frigidiorem; & oxyrrhoidinum fronti, sincipiti & temporibus admotum, si dolor adfuerit, qui ab insolatu ut plurimum generari solet.

Si à frigore producatur præsertim cùm æger ab exercitio æstuans in aerem frigidiorem repentè sese contulit; sudor provocandus est, maximè in fine accessionis.

Si acutis densitate & pororum occlusione; eadem debetur curatio, & utrique huic causæ vinum oligophorum valdè dilutum concedendum est, quia meatus aperit, & sudoris provocationem adjuvat.

Si à labore duxerit originem, quies imperanda est, & victus uberior, ac concoctu facilis concedendus. Si à lassitudine; frictiones celebrandæ. Iræ, animi tranquillitas & hilaritas opponenda est, bilisque frænanda cibo & potu refrigerante. Tristitiæ eadem animi recreatio convenit, & vini tenuis usus. Si à vigiliis febris duxerit originem, somnus erit conciliandus. Si ab inedia, victus euchymus & refrigerans instituendus. Si à crapula vel cruditate, inedia & cibi abstinentia conferet, non omissis stomachum roborantibus, sumptis & admotis: necnon clysteres molliente & laxante cruditatis portio erit auferenda; Si corruptio metuatur; vomitus proritandus est, vel purgatio instituenda. Si fiat obstructione; advertendum est, num plethora, vel cacochymia redundet: hisque phlebotomia, aut purgatio decernenda est. Et si obstructio facilè non resolvatur, in alias febres morbus degenerat, quarum curationes suis locis erunt describendæ.

CAPUT II.

De Synocho simplici.

CAusæ ephemeram excitantes si incidant in corpus plethoricum, & denso habitu præditum, febrem synochum inducunt. Solus tamen sanguis abundans venas infarciens, pluresque vapores producens, quàm expirare valeant, hanc febrem producere potis est.

Hanc significant corporis habitus crassus, tumidus: color corporis & faciei rubicundus, capitis dolor tensivus; somnolentia, pulsatio temporum, inquietudo, pectoris angustia, respiratio difficilis & frequens, pulsus magnus, æqualis, frequens, plenus, venæ sanguine turgidæ, unde lassitudo tensiva oritur; urina crassa, colore à naturali parùm recedens, sed paulò rubicundior; calor ad tactum mitis, halituoso vapore perfusus, febris æqualiter procedit: nempè vel in eodem tenore persistit; vel decrescit paulatim, vel crescit æqualiter non per intervalla remittit. Unde tres illius petuntur differentiæ. Quæ enim continuò augetur, epacmastica: quæ continuò decrescit; paracmastica: quæ eundem tenorem servat, homotonos seu acmastica nominatur. Ad quartum diem extenditur, & aliquando ad septimum, tum hæmorrhagiâ, vel sudore terminatur, ac si ulteriùs protrahatur, in Synochum putridam degenerat.

Illius curatio sanguinis evacuatione, refrigeratione, & meatuum apertione perficitur. Galenus 9. *meth. c.* 4. duobus remediis eam absolvit. missione sanguinis ad animi deliquium, & aquæ frigidæ largo potu.

Venæ sectio in hoc affectu absolutè necessaria est, cùm à sanguinis copia generetur: eaque statim celebranda, quacumque horâ vocatus fuerit Medicus, nisi ventriculus cibis refertus fuerit, quorum concoctio expectanda est per aliquot horas. Et licèt copiosè sanguis mittendus sit, dicatq; Gal. *loco supra citato*, se plerosque hac febre laborantes subitó curasse, phlebotomia usque ad animi deliquium instituta, quam sequebatur alvi fluxus, vomitus biliosus, & sudor copiosus. Attamen nostris hisce temporibus obsolevit longior illa sanguinis, evacuatio, quæ non vacat periculo, cùm referat ipse Gal. *lib. de cur. rat. venæ sect. c.* 12. tribus Medicis contigisse, talem phlebotomiam celebrantibus, ut pro animi deliquio mors advenerit. Satius igitur repetitis vicibus eam sanguinis quantitatem educere, quæ ad morbi curationem necessaria est.

Ante venæ sectionem, si alvus non sit libera, aut intestina cruditatibus scateant; clyster emolliens & laxans injiciendus est.

Aquam frigidam quod attinet, eam Galenus tantâ copiâ exhibendam esse præcipit, ut æger pallescat, tremat, & toto corpore refrigeretur: sicque asserit eam calorem igneum extinguere, solidas partes roborare; inutiles humores per alvum, per urinas, & per sudores externere. Ad illius autem exhibitionem multas cautiones adhibendas præcipit, nempè, ut in vigore febris, concoctionis signis apparentibus, exhibeatur; ut æger per sanitatem frigidæ assuetus sit, firma habeat viscera, & succi plena; corpus eusarcum & quadratum; viribus polleat validis atque constantibus, non sit refertus crassis viscidisque humoribus, neque tumorem aliquem habeat in visceribus, neque ventriculus, gula, aut nervosum genus debilia sint. Alioqui si conditiones istæ defuerint, periculum est, ne in spirandi difficultatem, hydropem, tremorem, convulsionem, lethargum, aut alium gravem affectum præcipitetur. Obsolevit etiam hoc remedii genus nostro hoc sæculo, cùm omnes istas conditiones observare difficile sit, & ex præposlero illius usu tanta immineant pericula. Satius enim est aliis remediis sanguinem, & totum corpus refrigerantibus, iisq; tutioribus uti; ut julepis, & aperientibus emulsionibus, epithematis, linimentis, & omnino victu refrigerante. Julepi parantur ex decocto hordei, aut acetosæ, & cichoraceorum; vel aquis cichorii, endiviæ, acetosæ, lactucæ, additis syrupis de cichorio simpl. limon. granat. oxysaccharo, &c. Quibus etiam, ad majorem aperiendi & refrigerandi vim in iis conciliandam, guttulæ aliquot spiritus vitrioli, aut sulphuris addi possunt. Si aquæ destillatæ crudiores videantur; leviter bulliant cum modico specierum trasantali, vel diamargariti frigidi.

Emulsiones in hunc modum parari poterunt.

℞. Amygd. dulc. excorticat. & macerat. in aqua ros. ʒ. i. quat. sem. frig. maj. & papav. albi an. ʒ. ii. Contundantur in mortario marm. sensim affundendo aquæ hordei ℔. i. ß. In colat. dissolve sacchari rosac. ʒ. iii. Fiat emulsio pro tribus dosibus, bis in die sumendis. Quæ maximè conveniet, & julepis præferetur, si vigiliæ adfuerint.

Epithemata, cordi & hepati admovenda, in hunc modum parabuntur.

℞. Aquæ rosar. bugloss., & lactucæ, an. ʒ. iii. aceti rosac. ʒ. i. pulv. elect. diamarg. frig. ʒ. i. sem. camphoræ. g. vi. Fiat epithema, admovendum regioni cordis.

℞. Aquar. endiv. cichor. acetosæ, an. ʒ. iii. aceti rosac. ʒ. i. sem. trium santal. ʒ. ii. sem. Fiat epith. admovendum regioni hepatis.

Linimentum refrigerans hepati & lumbis admovendum, ex oxyrrhodino, unguento rosaceo, refrigerante Galeni, vel cerato santalino, oxycrato ablutis.

Si morbus potrahi videatur, à phlebotomia purgatio instituenda est, ne serosa & biliosa excrementa putrescant, indéque putrida febris oriatur. Remedia tamen usurpanda, quæ citra calorem & agitationem id præstent, ut cassia, manna, syrupus rosac. tamarindi, catholicon, & similia.

Huic accedat conveniens victus ratio: nempe refrigerans & humectans, eaque tenuis, ex jusculis cum herbis refrigerantibus paratis; prunis & pomis acidis coctis, cremore hordei, vel panatellis.

Potus

Potus sit decoctum hordei, aqua simplex cocta, vel in quam panis immersus sit; vel cum syrupo capill. ven. limonum aut granat. permixta.

CAPUT. III.

De Febre hectica.

HEctica febris, seu habitualis, occupat partes solidas, quæ corporis habitum constituunt, & vulgò dicuntur spermaticæ, vel carnosæ: tum etiam ratione illarum partium magis fixa est & radicata quàm aliæ, quæ sunt in spiritibus aut humoribus. Eam quoque ob causam habitualis dicitur, quòd in habitu consistat, ac difficilè à subjecto removeri possit.

Multiplices habentur hujus febris divisiones. Primò enim alia est hectica primaria, quæ à principio invadit: alia secundaria, quæ in aliis febribus succedit. Secundò, febris hectica vel simplex est & solitaria; vel febri putridæ complicata. Tertiò, alia à corde incipit: alia ab aliqua parte, ut pulmone, hepate, liene, renibus, utero, aliisque partibus inflammatis, ulceratis, corruptis, aut aliquo alio gravi morbo obsessis. Et hæc febris quamvis ἐξ ὁ habeat in corde & toto corpore, symptomatica tamen vulgò dicitur, propter primam originem, quam ab aliis partibus sortita est.

Tres hecticæ gradus constituuntur à Galeno. Primus est ipsum febris hecticæ initium, in quo vix corpus extenuatur: rorida tamen corporis humiditas effervescit, absumitur, & exsiccatur. Secundus complectitur augmentum, in eòque est evidens corporis extenuatio, & carnosa atque adiposa substantia colliquatur. Tertius statum morbi, & postremum illius tempus continet: nunquam enim vergit ad declinationem, cùm in eo gradu sit incurabilis, tum namque substantia corporis fibrosa & membranosa consumitur, corpusque ita extenuatur, ut facies Hippocratica sit, & ossa pellibus tantùm circumtecta appareant. Postremus iste gradus marasmus nominatur, vel potius hectica marasmodes: cùm in vero marasmo frigiditas cum siccitate conjungatur.

Causæ febris hecticæ dividuntur in externas & internas. Ad externas referuntur, quæcunque reliquas etiam febres generare possunt, si continua & vehemens sit calefaciendi actio, vel corpus huic febri concipiendæ aptum occurrit. Tales sunt calor Solis, aut ignis, exercitium vehemens, cibi & potus calefacientes, excretiones immodicæ, ut in diarrhœa, & dysenteria; animi pathemata vehementiora, ac denique inedia in corpore bilioso, calido & sicco; cùm dicat Galenus: Diatritarios hujusmodi corpora in febres ardentes & hecticas, abstinentiâ cibi triduanâ perduxisse.

Causæ internæ sunt febres ardentes & pestilentes, quæ humidum cordis absumunt celeriter. Tum febris lenta diuturna. Tum etiam affectus peculiaris alicujus visceris: ut inflammatio, ulcus, vel putredo alicujus humoris in eo contenti: vel denique ipsius membri corruptio, quæ febrem lentam & hecticam facere solent.

Horum affectuum, membra peculiaria obsidentium, & febrem hecticam producentium exempla habemus satis manifesta. Nam quòd inflammationes attinet: Galenus ex inflammatione septi transversi se hecticam vidisse refert. Ex ulcere verò hecticam complicatam in phthisi quotidie animadvertimus. Putredo humoris, in viscere contenti, fit in obstructionibus magnis vel abscessibus frigidis. Membri denique corruptio in pulmone sæpè contingit; aliquando in jecore, in hominibus vinosis, & qui calidis multis utuntur aromatibus: Sanies enim quædam in hepate gignitur, quâ illius substantia corrumpitur. Hanc febrem se aliquando vidisse Fernelius affirmat, & signa illius esse dicit, quòd vinum avidissimè cupiant, carnes verò maximo odio prosequantur.

Cognoscitur febris hectica simplex, quòd continua sit, sine ulla accessione, semper sibi similis, non crescens, nec decrescens, nisi quòd augeatur una, duabus, aut tribus horis à cibo. Calor in hypochondriis primò tactu mitis, post acer, mordex, aridus. Pulsus parvus, frequens, & celer, febrem non percipiunt ægri, pigri sunt, & ad motum desides, & cum difficultate moventur, eò quòd virtus languet. Arteriæ calidiores sunt partibus circumstantibus, quod tactu post lotionem ex aqua frigida dignoscitur. Urina naturali similis est, tum colore, tum sedimento. In progressu oleosa supernatant, & sedimenta farinacea sunt, quod est signum colliquationis.

Speciatim verò non solùm singulos gradus; sed etiam imminentem febrem hecticam ita dignoscere possumus.

Imminens febris hectica dignoscitur, si causæ prædictæ præcesserint: nempè si febris ardens in corpore calido, sicco, raræ contexturæ, aëre æstuante præcesserit; periculum est, ne æger in febrem hecticam incidat. Et remedia eam præcaventia usurpanda sunt.

Primus hecticæ gradus, si cum putrida fuerit conjuncta, difficilimè dignoscitur: si sola sit, non facilè. Prima die omnia signa ephemeræ: die sequenti augetur ariditas, non calor. Tertiâ die non repetit, non aucta evidenter, non diminuta. Ac tandem unâ, aut duabus horis post cibum, caliditas nonnihil aucta apparet.

In secundo gradu æger non percipit se febricitare, quamvis percipiat alterationes à cibo. Ariditas manifesta est, pulsus minor & celerior, cum duritie quadam.

Tertij gradus signa sunt manifestissima: oculi concavi, sordes in iis siccæ, & squalor, ossium prominentia conspicua, vividus flos coloris extinctus, universa arida præcordia vehementer contracta, ut videantur cavere intestinis. Pulsus sentitur sub ventriculo in omnibus extenuatis.

Quia verò febris putrida cum hectica non raro copulatur: utraque exactè distinguenda est, cùm maximi sit in curatione momenti, quæ admodùm varia tunc temporis exsistit. Hæc autem complicatio dignoscetur, comparando signa hecticæ proposita cum signis febris putridæ, quæ infrà suo loco describentur.

Primus gradus facilè curatur. Tertius, ut dictum est, incurabilis est. Secundus medio modo se habet, & quo magis accedit ad primum, vel tertium, ita faciliùs, aut difficiliùs curatur. Frequentiùs accedit febris hectica à decimo octavo anno ad trigesimum quintum: eo enim tempore calor intensior est, faciliusque marcorem inducit. Qui verò ante hanc ætatem, vel paulò pòst, hecticâ corripiuntur; faciliùs evadunt ac nonnunquam curantur; vel longo tempore palliatione vitam protrahunt, præcipuè verò mulieres.

Ad curationem hujus febris primùm advertendum est, num hectica pendeat à partis alicujus morbo: tunc enim curatio ad eum morbum dirigenda est. Tum etiam; num simplex ea sit, an complicata cum febre putrida. Et in hoc casu, putrida primum tollenda est venæsectione & purgatione; nec non remediis aperientibus, & putredinem inhibentibus, febre interim hecticâ non neglectâ. At verò, si simplex & solitaria sit febris hectica; solis refrigerantibus & humectantibus, nec non analepticis curatio absolvitur, quorum materia ex diæta & pharmaciâ erit desumenda.

Diæta, ut in omnibus chronicis affectibus multùm potest, in hoc præsertim plùs præstat, quàm medicamenta. Illa idcirco exactè præcipienda est, ut scilicet ad totius corporis refrigerationem & humectationem dirigatur. Aër itaque, si naturâ suâ mediocriter frigidus sit, vel temperatus, tali utendum est: sin minùs, corrigendus, ita ut ad frigidum & humidum declinet: Ea ratione Galenus 10. *meth.* c. 8. æstatis tempore, aëre existente calidiori, ægrum degere præcipit in loco subterraneo, qui frigidissimus sit & maximè perflatus, & ad Septentrionem vergens. Quo solo remedio nos hecticum, extremâ macie confectum, intra mensem restitutum vidimus. Deinde caliditas aëris in conclavi alteranda est aquâ frigidâ de vase in vas transfusâ, cujus etiam strepitu somnus conciliatur: tum etiam pavimento aquâ frigidâ subinde aspersо, vel herbis refrigerantibus in illo frequenter sparsis: turbâ quoque hominum ingredi prohibita: nam hoc quoque cubiculum calefacit. Quando verò aër frigidissimus est,

eum

eum esse admittendum Galenus præcipit, quatenus respirando attrahitur, ut qui calorem cordis maximè refrigeret; quamvis minimè conferat; quatenus extrinsecus ægrum contingit, quòd cutis poros condenset, & transpirationem prohibeat. Attamen majus fore ex frigida inspiratione commodum affirmat, quam ex cute condensata incommodum, præsertim cùm illud vitari possit, operimentis corpus probè muniendo. Adverte tamen si febris hectica fuerit ex ulcere pulmonis, aërem frigidum non convenire, ratione ulceris; sed temperatum; in activis, ad calidum vergentem: in passivis, siccum. Quâ ratione Galenus phthisicos mittebat ad Tabias, montem Vesuvium dictum, ubi aër siccior erat.

Cibi esse debent refrigerantes & humectantes, citoque nutrientes: jusculapulli, gallinæ, capi, vituli, hœdi: vervecis, vitelli ovorum cum hordeo mundato, lactuca, portulaca, endiviâ, borrag. acetosa, carnes vituli, hœdi, porcelli, phasiani, perdicis, lepusculi, & similium: panatellæ, hordeata, avenata, oryzata, cum saccharo, & paucis amygdalis, vel potiùs cum sem. frig. majoribus. Carnes elixæ præferuntur assis, quæ faciliùs inflammantur, & in bilem vertuntur: elixa magis humectant. Si tamen assis æger delectatur, ea minùs coquenda sunt, & temperanda succo limonum, citri arantiorum, vel omphacio insulso.

Pisces usurpari poterunt, quia refrigerant & humectant. Sed eligendi saxatiles & qui tenera carne sunt præditi, in mari, aut aquis puris natantes.

Inter fructus poma laudantur, quia frigidum sanguinem generant. Conveniunt quoque pyra, pruna, damascena, & briniolensia, cocta cum saccharo: tum etiam passulæ mundatæ quæ in sequentem modum præparatæ, alunt citra calefactionem.

℞. Passul. mundat. ℔. j. Temperentur in aqua endiviæ, buglossi, & rosar. & abluantur diligentissimè, ut vis laxandi amoveatur. Postea in iisdem aquis decoquantur leviter, addito pauco saccharo ad perfectionem, cum quo serventur usui, iisque utatur æger manè & post singulos passus.

Quia verò hectici infixum habent solidis partibus calorem, quo alimenta facilè & promptè dissipantur, illis ideò præscribere solent practici alimenta solida & viscosa, extremitates animalium, carnes limacum, cancrorum, testudinum, ranarum. Cùm enim illæ carnes viscosæ sint & humidæ; facilè agglutinantur partibus, nec facilè absumuntur à calore febrili: sicque partium solidarum siccitatem remorantur. Non desunt tamen, qui hæc alimenta rejiciant, quia ægrè concoquuntur, & magnum ventriculo negotium faceśsunt. Quod dissidium ita conciliatur. In hectica incipiente, dum adhuc robusta est facultas coctrix, conveniunt hæc alimenta crassâ & viscosa. In confitmata verò non sunt exhibenda: quòd difficilè concoquantur. Adde, quòd ita præparata & elaborata exhibeantur, ut facilè concoqui possint, nempe vel elixantur ad consumptionem, vel contusa ex illis parantur. Inter alia testudines terrestres maximè laudantur, ad hecticas febres, non solum simplices, sed tabificas; & variis modis præparantur. Vel enim in aqua decoquuntur, donec dissolvantur. Mox corticibus abjectis, caro ab ossibus separata rursus coquitur, cum cichorio, acetosa, borragine, hordeo mundato, & prunis in hectica simplici. Ac in hectica pulmonis coquitur cum foliis rubi, portulacæ & plantaginis. Jus bibatur, & carnes edantur per dies viginti. Vel contusum ex iis paratum, vel conficiuntur pastili ex carne testudinum cocta in aqua hordei cum amygdal. dulcibus, pineis, sem. frigidis & saccharo, qui leviter concoquuntur in furno, & in prandio ac cœna exhibentur. Formula talis esse poterit.

℞. Carnis testudinis in aqua hord. elixatæ, ʒ. jv. amygd. dulc. infus. in aqua ros. ʒ. vj. pineor. eodem modo infus. ʒ. jj. quat. sem. frig. maj. an. ʒ. j. anisi non pulverati, sed in furno leviter cocti ʒ. j. sem. cinnam. ʒ. jj. sacchari in aqua ros. dissoluti ad pondus omnium, fiant morsuli.

Loco testudinum usurpatur pulpa caponis & perdicis, fitque confectio, quæ vulgò *pasta regalis* nominatur, ad hecticos instaurandos idonea, in hunc modum.

℞. Pulpæ caponis & perdicis elixatæ, an. ʒ. jjj. amygd. dulc. in aqua ros. macerat. ʒ. jv. pineorum ʒ. j. ß. sem. papav. albi ʒ. ii. gummi arabic. & tragacanthæ, an. ʒ. i. ß. manus Christi perlatæ ʒ. ii. Cum pauca aqua rosarum, fiat pasta regalis, auro obducta.

Iis qui infirmiorem habent ventriculum, gelatinæ jura & destillata instaurantia exhibentur. Gelatina in hunc modum parari poterit.

℞. Caponem electum, poplitem vituli, vel femur vervecis, pedes vituli num. 2. aut vervecinos num. 9. Coquantur in aqua fontana ad sufficientem consumptionem. Jusculum coletur per expressionem, & pinguedo removeatur. In colat. dissolve sacchari albi ℔. i. albumina ovor. num 6. croci, vel cinnam. parum. Agitentur simul. Posteà bulliant leviter, ac transmittantur per manicam Hippocratis bis aut ter. Tandemque jusculum excipiatur in vasculis, ubi concrescet in gelatinam. Si croci aut cinnamomi sapor displiceat, vel magis refrigerantem gelatinam desideres, adde eorum loco succum limonis vel citri unius.

Jura instaurantia variis modis parari possunt. Hoc cæteris longè præstat.

℞. Caponem benè habitum. Deplumetur, exenteretur, ac in frustra dividatur, à quibus pinguedo & pellis detrahantur. Adde, si vis, carnem vituli aut vervecis etiam in frustra divisam, & ab omni pinguedine liberam. Ponantur in olla vitreata, in cujus medio sit craticula ex ligno aut alia materia confecta, super quam frustula dicta ita concinnentur, ut ollæ fundum vacuum remaneat. Posteà olla optimè clausa suo operculo, probè lutato cum farina, aqua subacta ponatur in B. M. bulliente per quinque horas. Distillabit in fundum jus limpidum, cujus cochlearia duo vel iii. cum jusculis, aut per se, ter aut quater in die exhiberi poterunt.

Hujusmodi carnium distillationes per descensum factæ hecticis instaurandis sunt valdè idoneæ. Quæ verò per ascensum fiunt, licèt spiritus reficiant, minimùm tamen nutriunt, ac solidam substantiam non restaurant.

Potus sit aqua hordei, vel sola, vel cum syrupo acetoso, aut granatorum mixta, vel aqua panata cum pauco saccharo. Si tamen ventriculus admodum infirmus fuerit; vinum aquosum & valdè dilutum concedendum est, quod coctionem, & distributionem juvat. Galenus 10. *meth. cap.* 5. *& 6.* aquam frigidam exhibet, eaque se multos à marasmo præservasse gloriatur. Attamen in illius exhibitione maxima cautio adhibenda est. Dum enim corpus valde extenuatum est, metus est ne pusillus calor omninò extinguatur; Idcircò imminente hecticâ tantum conferre potest, aut in ejus principio, & in assuetis, & in corpore adhuc satis copioso sanguine referto.

Motus corporis non convenit; sed quies potius imperanda est, quamvis ante cibum, si vires ferant, idoneum esse possit leve aliquod exercitium, aut ejus loco molles frictiones, non multæ, instituí possunt, præcipuè statim à somno, incipiendo ab inferioribus partibus; nam internos humores ad exteriora evocant. Et fricandus tantùm æger, donec levis rubor apparere incipiat: nam si ulteriùs pergatur, corpus exsiccabitur. Coitus in primis fugiendus est, quo corpus maximè resolvitur.

Somnus nec longior, nec brevior sit. Nam longior viscerum calorem auget, recurrente ad interiora calore: brevior corpus magis exsiccat. Minùs tamen incommodi ex paulò longiori, quàm ex justo breviori oritur; quia somnus valdè humectat, quod in hac febre maximè expetendum est. Dormiat æger in molli strato, eòque laneo, non plumeo, commodamque latitudinem habente. Lintea sæpe immutet; quæ aquâ rosarum anteà irrorata fuerint.

Alvus si pigrior fuerit, protitetur glande aut clystere ex jusculo pulli cum hordeo, malva, & violaria parato: addendo cassiam, mel violaceum, butyrum, & vitellos ovorum.

Denique animus in tranquilitate & hilaritate servandus est, fugiendo vehementes animi perturbationes; ut iram, tristitiam, metum.

Ex

Ex pharmacia desumuntur medicamenta, hecticis idonea, tum interna, tum externa. Inter interna, primùm purgantia consideranda sunt: cùm adjectio hîc magis necessaria sit, quàm detractio, vix ea convenire possunt, nisi hæcticæ putrida adjuncta sit. Si tamen prima regio excrementis referta videatur, propter cruditates à debili ventriculo productas; tutò purgatio instituì poterit cassia, manna, aut syrupo rosaceo. Imò verò aliquando, si vires non sint debiles; exhiberi poterit infusum rhei: cum decocto prunor. tamarind. myrobal. buglossi & violar.

Alterantia verò medicamenta in formam juleporum, jusculorum, & emulsionum redigi poterunt in hunc modum.

℞. Aquar. endiv. lactucæ, acetosæ, an. ʒ. iv. syrupi violacei, nymphææ, pomor. an. ʒ. i. Misce. Fiat julep. pro tribus dosibus bis in die sumendis, & per plures dies continuandis. Vel

℞. Hord. integ. P. i. fol. endiv. cichor. lactucæ, pimpinellæ, ana M. 1. flor. borrag. buglossi. violar. & nymphææ, ana P. 1. prunor. damasc. par. iii. Coquantur ad ℔. i. ß. In colat. dissolve syrupi de cichorio simplicis, & de nymphæa, ana ʒ. ii. Fiat julep. pro iv. dosibus.

Ex iisdem simplicibus cum pullo gallinaceo, vel gallinâ juniori decoctis parari potest jusculum ad eundem usum. Vel

℞. Rad. chinæ ʒ. i. ß. hordei integri P. ii. quat. sem. frig. maj. ʒ. ß. Contundantur, iisque impleatur venter capi, aut pulli junioris. Fiat jusculum; cui adde sacchari ros. ʒ. ß. Capiat per longum tempus. Reficit, & impinguat.

℞. Amygdal. dulc. excortic. & in aqua frigid. infusar. ʒ. i. sem. quat. frig. maj. & papav. alb, ana ʒ. i. Contundantur in mort. marmor. sensim affundendo aquæ hord. ℔. i. In colat. dissolve manus Christi perlatæ ʒ. iv. Fiat emulsio pro tribus dosibus.

Si intensiùs refrigerare est animus: adde unicuique dosi julepi, vel emulsionis, salis prunel ℈. ii. vel ʒ. i.

In usu refrigerantium hoc observandum, ni potentiora statim, & frequenter usurpentur, calorem enim debilem possent extinguere. Utilius autem est sensim; quàm subitò refrigerare. Humectantia verò semper tutiora sunt, quàm refrigerantia, quia lente suas exercent operationes.

Dum prædicta remedia usurpantur, viscerum corroborationi incumbendum est opiatâ convenienti, quæ in hunc modum confici poterit.

℞. Conservæ flor. borag. buglossi, & violar. ana ʒ. i. conservæ flor. nymph. ʒ. ß. pulv. electuar. diamarg. frig. ℈. iv. rasuræ eboris, ossis de corde cervi, ana ʒ. ß. margarit. præp. & corall. præp. an. ℈. i. fol. auri, num. iii. Cum syrupo de pomis, fiat opiata.

In summa extenuatione, clysteres nutrientes frequenter injiciendi sunt, ex jusculo pulli, vel capitis vervecis, cum saccharo & vitellis ovorum. Eorum autem quantitas exigua esse debet, alioqui compressis intestinis vim expultricem irritarent.

At inter cætera remedia, hecticis maximè idonea, lac principem locum obtinet, cùm omnibus dotibus præditum sit, quæ in hoc morbo desiderari possunt, quippe quod refrigerandi & humectandi vi præditum est: multùm nutrit; & facilè distribuitur. In illius usu eædem cautiones adhibendæ sunt quæ in phthiseos curatione fuerunt propositæ.

Inter remedia externa balneum aquæ dulcis primas obtinet; potenter enim refrigerat & humectat, partésque externas relaxat, ut promptiùs alimentum excipiant. Apud veteres balneorum usus erat frequentissimus, & quatuor partes habebant. In prima, nonnihil calidâ, exuebantur. In secunda erat solùm aquæ calidæ. In tertia solùm aquæ frigidæ. In quartâ verò sudores, & madores absergebantur. Galen. 10. *meth. c.* 19. harum balnei partium usum ita moderatur, ut ægri in primam partem balnei deducantur, quæ vapore balnei incalescat, ut pori aperiantur, deinde oleo dulci perfusi, in aqua calida immergantur ad corporis humectationem: post repentè in aquam frigidam injiciantur, subitòque educantur, exsiccentur oleóque inungantur, ut poris condensatis humiditas inducta retineatur.

At verò cùm jam diu obsoleverit illa antiquorum in balneorum usu diligentia, à Practicis etiam nostris derelicta est illa hecticorum balneandorum methodus, quæ nec satis tuta judicatur. Si quidem metuendum esset, ne frigidæ occursu repentino corpus læderetur, ægérque subitum contrariarum qualitatum occursum ægrè ferret. Consultiùs enim, & compendiosiùs ab iis factum est, dum ægros in balneum aquæ moderatè calidæ conjiciunt; manè, depositis excrementis naturâ vel arte, duabus vel tribus horis post assumptum jusculum, vel lac, vel vitellos ovorum: in quo tamdiu æger immorari debet, donec sponte tepescat; ac tandem refrigeretur. Cùm enim Galenus balneum frigidum post calidum adeò necessarium censuerit, ut calidum sine frigido nihil prodesse existimet: frigidæ vices supplentur; si tamdiu æger in balneo moretur, donec sponte tepescat, & refrigeretur. At si nimis tardè hæ mutationes fiant, ut æger tædio afficiatur; aquæ frigidæ affusione balneum ad libitum tepescere & refrigerari poterit. Hæc tamen cautio adhibenda est, ut cùm triplex qualitas in eodem balneo haberi possit, æger in calida parùm immoretur, in tepida diùtiùs, in frigida minimùm.

Licèt autem antiqui ex aqua simplici balnea parare consueverint, utilius tamen est ea magis humectantia efficere, decoctis in iis herbis emollientibus & humectantibus, ut malvâ, althæa, violaria, &c. vel hordeo & amygdalis contusis præcipuè æstatis tempore, quia balneum, ex decocto herbarum citiùs corrumpitur. A balneo æger linteis mediusculis molliter detergendus est. Posteà verò inungendus oleo violaceo, amygdal. dulc. cum butyro insulso. Postmodum ubi parùm requieverit, jusculum, vel aliud ferculum ei exhibendum est.

Balneum ex hydrelæo à Zacuto Lusitano maximè laudatur *observ.* 35. *lib.* 3. *Praxis admirandæ*, eòque asserit juvenem quendam curatum fuisse, cui balneum ex aqua simplici, & lac caprinum nihil profuerant. Tantæ utilitatis rationem ex eo desumit, quod balneum ex aqua dulci paratum, cui olei copia adjuncta sit, tensas partes emollit, siccas & arefactas humectat, & poros obstructos, ac præ siccitate convenientes aperiendo, ad extimas, maximéque distantes corporis partes, alimentum attrahit.

Quando æger non potest uti balneis, admoveantur epithemata cordi, & hepati, in hunc modum composita.

℞. Aquæ rosar. nymphææ: & portulac. ana Unc. iij. succi granatorum ʒ. i. pulv. electuar. diamarg. frig. ʒ. ii. ossis de corde cervi ℈. i. camphoræ g. iv. Fiat epithema, cordi admovendum.

℞. Aquar. endiv. lactucæ, & cichorii, ana Unc. ij. aceti rosac. ʒ. i. trium santal. an. ℈. ij. spodii ex ebore ℈. i. Fiat epithema, hepati admovendum.

Poterit etiam inungi regio hepatis unguento rosaceo, vel cerato santalino. Verùm oleis & unguentis parciùs utendum, quia febrem aliquando augere possunt.

Inter symptomata, quæ huic morbo supervenire solent, præcipuum est alvi fluxus, qui ægros ad interitum solet perducere. Qui quidem frænandus est decocto hordei excorticati & tosti, pro potu ordinario, syrupo cydoniorum, rosar. siccarum, lacte chalybeato, oryzâ coctâ in lacte, & similibus.

SECTIO II.

De Febribus putridis.

PRÆFATIO.

FEbres putridæ dividuntur in continuas, & intermittentes. Continuæ generantur, quando putridus vapor, seu calor præter naturam, qui è putrescentibus humoribus oritur, continuò cor affligit, calorémque continuum in eo excitat, unde etiam febris calor in universum corpus continuò diffunditur. Intermittentes verò fiunt, quando iidem vapores per intervala quædam ad cor deferuntur.

Continuæ rursum dividuntur in essentiales, seu primarias & symptomaticas. Primariæ, seu essentiales dicuntur, quando

putredo in venis communibus, & extra partes privatas accenditur. Symptomaticæ verò, quando in parte peculiari inflammatâ putredo, aut ſuppuratio fit: è qua ob vaſorum communionem vapor putridus cordi continuò communicari poteſt; quales apparere ſolent in pleuritide, peripneumonia, hepatitide, aliarùmque partium internarum inflammationibus. Continuæ primariæ rurſum duplices ſunt. Aliæ enim ſine ulla exacerbatione, aut remiſſione, à principio ad finem porriguntur, & συνοχεῖς ſeu continentes appellantur. Aliæ verò manifeſtas habent exacerbationes & remiſſiones, & συνεχεῖς ſeu continuæ, generis nomine ſolent appellari. Et illæ rurſùm ab exacerbationum, & remiſſionum diverſitate, in tres ſpecies dividuntur. Aliæ enim tertianæ continuæ dicuntur, quæ tertio quoque die exacerbantur. Aliæ quotidianæ, quæ ſingulis diebus. Aliæ verò quartanæ, quæ quarto quoque die reduplicantur. Intermittentes etiam in tertianas, quartanas, & quotidianas dividuntur, prout earum paroxyſmi tertio, vel quarto quoque die, vel ſingulis diebus regredi conſueverunt. Aliæ etiam dantur febrium differentiæ, quæ vel accidentales ſunt, vel ex prædictarum compoſitione ortæ, quas omnes ſingulatim & breviter explicabimus.

CAPUT I.

De Febribus putridis continuis.

ETſi variæ ſint febris putridæ continuæ ſpecies, earum tamen omnium curationem ſimul deſcribere ſtatuimus, eò, quòd eadem fere omnibus conveniant remedia, quorum nonnulla ſecundùm magis & minus tantùm varianda ſunt: quod ex Medici judicio, & artis uſu magis, quàm præceptis particularibus dependet. Nos tamen, quantùm fieri poterit, in quo unaquæque differant, ſuis locis annotabimus.

Febres continuæ primariæ, ſeu eſſentiales, generari ſolent ex putredine humorum, qui in venis & arteriis majoribus continentur. Et pro varia humorum putreſcentium natura variæ ſpecies emergunt.

Sinochus putrida nullis paroxyſmis, aut exacerbationibus diſtinguitur; ſed illius univerſum tempus una veluti acceſſione conſumitur, quæ à principio ad finem pertingit. Ejùſque, ſicuti & ſimplicis, tres conſtituuntur differentiæ. Quarum prima eſt, quæ à principio ad finem æqualis perdurat. Secunda, quæ paulatim augetur. Tertia, quæ paulatim decreſcit. Prima acmaſtica, ſeu homotonos nominatur, ſitque toto morbi decurſu, cùm par eſt modus putredinis. Secunda epacmaſtica dicitur, cùm plus putreſcit, quam diſſipatur. Tertia paracmaſtica appellatur, cùm minus putreſcit, quàm diſſipatur. Licèt autem hujuſmodi febres continuò creſcant, aut decreſcant, aut eundem tenorem ſervent; hoc tamen non impedit, quin illæ quatuor habeant tempora, ſi ad ſalutem terminentur; ſed alia longiora, alia breviora, ſi juxta ſymptomatum vehementiam conſiderentur. Sic enim homotonos breviſſimum habet principium & augmentum; longum verò ſtatum. Epacmaſticæ longum habent augmentum: paracmaſticæ longam declinationem, reliqua autem tempora citiſſimè tranſeunt. Sciendum autem eſt, febrium putridarum tempora dupliciter conſiderari; vel quoad ſymptomata, vel quoad coctionem, & cruditatem; quæ duo in aliis febribus plerumque coincidunt: in ſynochis verò non item. Earum enim tempora non tam ex ſymptomatum incremento & decremento, quàm ex ſignis concoctionis æſtimari debent, quæ in urinis præcipuè apparent.

Duæ autem ſynochi, ſeu continentis febris ſpecies à Galeno proponuntur. Una ex ſanguine putreſcente, de qua agit 2. *meth. cap.* 1. & 9. 9. tum etiam 9. *meth. c.* 3. & 5. Altera ex bile putreſcente in majoribus vaſis, de genere febrium ardentium: quam explicat 2. *de diff. febr. c.* 1. & 2. *de criſ. cap.* 6. Prima dicitur ſynochus ſanguinea, altera verò ſynochus bilioſa. Licèt enim tota humorum maſſa, in venis contenta ſanguinis nomen obtineat; quatuor tamen illius partes agnoſcuntur, quorum magis temperata, ſanguis ſpeciatim nominatur: calidior, bilis; crudior & frigidior pituita; craſſior autem & fæculentior, melancholia. Jam verò, ſi pars illa magna temperata; quæ ſanguis propriè dicitur, reliquas copiâ ſuperet, & tota maſſa putredinem concipiat; ſynochus ſanguinea efficitur. Si verò tenuior ſanguinis pars, & calidior, quæ flavæ bilis naturam æmulatur, reliquas partes ſuperet, & putredinem concipiat; ſynochus bilioſa exoritur.

Ab iiſdem cauſis ſynochus putrida generatur, quæ ſynochum ſimplicem ſolent producere. Sicque non ſolùm conſtipatio: ſed vaſorum etiam obſtructio, à multo ſanguine, & craſſis ac lentis humoribus impactis, hanc febrem efficere ſolet. Cùm enim per hujuſmodi obſtructiones fuliginoſorum vaporum tranſpiratio impediatur; putredo generatur in ſanguine, intra venas redundante.

Tertiana continua, quæ tertio quoque die magis affligit, à ſanguine cacochymo bilioſo, in vena cava putreſcente, ducit originem. Illiùſque cauſæ ſunt ea omnia, quæ humorem hunc multiplicare poſſunt: ut hepatis calida & ſicca intemperies alimenta calida & ſicca ætas juvenilis: inedia, aut victus tenuis & parcior, exercitatio vehemens & frequens, calida & ſicca aëris conſtitutio, vigiliæ nimiæ, ſimilia.

Quotidiana continua, (quæ barbaris *latica* nominatur, quòd latentem atque abſconditum quendam calorem habeat) à pituitoſo ſanguine, intra venas putreſcente producitur, & ideò ſingulis diebus ſuas habet exacerbationes. Corpora pituitoſa ſolet adoriri, ut infantium & puerorum, tùm etiam ſenum, necnon eorum, qui habitu ſunt corporis obeſo, otio, & crapulæ dediti, locàque humida inhabitant. Minùs frequens eſſe ſolet hæc febris, quia pituita difficiliùs putreſcit.

Quartana continua, quæ quarto quoque die intenditur, fit à ſanguine melancholico, in venæ cavæ ramis putreſcente. Eámque omnia efficere poſſunt, quæ humorem melancholicum generare, eique putredinem inducere valent. Rariſſima tamen eſſe conſuevit.

Differentiæ febrium accidentales à pravis ſymptomatis deſumuntur, quæ eſſentialibus complicari ſolent, ab iiſque denominantur. Inter eas recenſeri ſolent, febris ardens, colliquans, horrifica, aſsôdes, elôdes, ſyncopalis, epiala.

Cauſus, ſeu febris ardens propriè ea dicitur, ex Galeno 3. *Epid. com. text.* 34. quæ duobus hiſce ſymptomatis perpetuò comitata eſt, calore ſcil. ardente, & ſiti inextinguibili, quantumvis ægri bibant. Dividitur autem ab eodem Galen. *com.* 4. *de vict. art. in acut. l.* 13. in legitimam, & notham. Legitima, ſeu exquiſita eſt, quæ dicta duo ſymptomata ſemper evidenter conjuncta habet. Notha verò, in qua illa ſymptomata ſunt minùs vehementia, ſitiſque eſt minus intenſa, nec corpus ita uritur. Legitima, & propriè dicta, fit ab humore bilioſo, intra majora vaſa cordi vicina putreſcente. Notha verò fit à bile, cui pituita permixta, vel pituitâ falsâ, in iiſdem vaſis putreſcente. Hinc patet, febrem ardentem legitimam nihil aliud eſſe, quàm febrem tertianam continuam, cujus materia acrior & copioſior ſit, & majoribus vaſis cordi maximè vicinis contineatur, cùm materia tertianam continuam ſimpliciter efficiens, ſit in vaſis cordi remotioribus. Rursùm, exquiſitæ febris ardentis duæ ſunt ſpecies. Una, quæ à principio ad finem unicam duntaxat acceſſionem obtinet, quam ſynochum bilioſam ſuprà nominavimus, & ſynochus ardens etiam nominatur, quæ fit, cùm bilis putreſcens vaſa omnia cordi propinquiſſima occupat. Altera, quæ plures in ſe continet acceſſiones, & ardens periodica dicitur, fit ab eadem bile, contenta in vaſis cordi vicinis, ſed non omnibus, aut non ita propinquis, quemadmodum in ſynocho ardente. Ita ut tertiana continua, ſynochus ardens & ardens periodica, inter ſe tantùm differant, prout bilis magis, aut minùs acris, copioſa, & cordi vicina eſt.

Febris colliquans eſt etiam de genere ardentium, quæ propter calorem ingẽtem, confeſtim pinguedinem, carnem, partiùmque ſolidarum ſubſtantiam, vel aliquando humores venis contentos colliquat, atque diſſolvit per inſenſibilem tranſpirationem, ſudores, urinas, aut dejectiones. Excitari ſolet à materiâ tenui, acri, & biliosâ, quæ vehemens

concipit

concipit incendium. Eique non rarò adjunctam esse malignam & pestilentem qualitatem, docet Gal. *comm. in 3. Epid. sect. 37. sect. 3.*

Horrifica febris, φρικώδης Græcis appellata, ea dicitur, in quâ horrores frequenter solent accidere. Fitque ex mixtâ materiâ, biliosâ scilicet, & pituitosâ, & serosâ, quæ cùm inæqualiter moveatur, horrores istos excitare solet: nempe vel succensâ bile, humores crudos putrefaciente & commovente; vel tenui acri & serosâ materiæ portione, partes sensibiles, & membranosas vellicante, vel denique natura crudum humorem frustrâ excutiente. Hinc retracto ad centrum colore, frigent extrema: mox eodem emicante, incalescunt.

Assodes etiam febris ad ardentem referenda est, in qua ægri jactantur; & frequentibus inquietudinibus anguntur, graviter morbum ferentes, cum nauseâ utplurimum, & vomitu. Quia exoriri solet ex affectione ventriculi, ab acri & bilioso humore, ejus orificium, vel tunicas mordente.

Elodes dicitur illa febris, in qua sudores perpetuò funduntur: fitque ab ingenti humorum putredine, aut malignitate, substantiam corporis dissolvente.

Syncopalis febris ea dicitur, in qua syncope, aut animi deliquium frequenter ægrotantem corripit. Duæ illius species ponuntur ab Avicenna. Altera, ex bile tenui, acri, & venenatâ. Altera, ex pituita multâ, aut crudorum humorum copiâ. Prior syncopalis minuta appellatur, quia fit ab humore pauco, sed tenui, & venenato. Posterior ab eodem vocatur syncopalis humorosa, sive repletionalis, quia à multa crudorum humorum copia generatur. Idcircò ad pituitosas febres referri consuevit. Et ab aliis tantùm differt, quòd in hac major crudorum & pituitosorum humorum copia redundet. Et præterea conjuncta est oris ventriculi debilitas, ex qua in primis ægri frequenter in syncopen incidunt.

Epiala febris dicitur à Gal. 2. *de differ. febr. c. 3. lib. de inæquali intemper. cap.* 8. quando eodem tempore, per universi corporis minimas particulas, calor & frigus sentiuntur. Quamvis enim una & eadem pars contrariis alterationibus affici nequeat: id tamen, quod de febre epiala dicitur, de minimis particulis quoad sensum, non autem revera minimis intelligendum est. Hanc febrem duobus modis fieri docet Galenus. Altero quidem, à pituita vitreâ cum bile amarâ permixtâ, & in universum corpus diffusâ. A bile enim caloris; à pituita, frigoris sensus infertur. Altero autem, à pituita vitreâ solâ, sed partim putrefactâ, partim putredinis experte. Cùm enim pituita vitrea frigidissima, item crassa & lenta sit; non promptè putrescit, nec tota simul, sed tantùm per partes; ita ut una ejus portio putrida sit, altera imputris remaneat. Istius igitur pituitæ per sentientes partes delatæ portio, quæ nondum putrescit, utpote frigissima, frigoris sensum inducit: ea verò, quæ putredinem concepit, caloris sensum infert. Atque ita corpus universum eodem tempore calorem & frigus percipit. Platerus etiam, febris epialæ generandæ modum excogitavit, quando scilicet febres intermittentes eodem die concidunt, ut frigus posterioris accessionis incipiat, antequam calor prioris desinat: vel etiam, quando intermittentes cum continuis concurrunt, ut unius febris calor cum alterius frigore eodem tempore possit coincidere.

Dantur etiam aliæ febrium continuarum accidentales differentiæ, quæ cùm ad febres symptomaticas referri soleant, in earum expositione jam delineanda discutientur.

Quamvis autem symptomaticarum febrium curatio, è morborum particularium, ex quibus oriuntur, curatione dependeat; earum tamen ratio proponenda est, ne cum essentialibus confundantur.

Illæ igitur febres symptomaticæ nominantur, quæ ab humorum accensione & putredine, in aliquo viscere contentâ, oriuntur. Cujus generis esse solent febres illæ, quæ sequuntur pleuritidem, peripneumoniam, phrenitidem, anginam, hepatitidem, aliasque partium internarum inflammationes, ulcera, vel abscessus.

Advertendum autem est diligenter, (quod maximi est in praxi momenti, & à paucis animadversum) non omnes perpetuò febres, quæ cum partium inflammationibus conjunguntur, esse symptomaticas, sed quasdam etiam esse essentiales, quibus inflammationes prædictæ succedere soleant. Fit enim plerumque, ut sanguis corruptus, aut pravis humoribus refertus, postquam febrem excitavit, exagitetur à natura, & tanquam sibi noxius expellatur ad partes debiliores, aut humori recipiendo magis idoneas: unde in iis inflammatio producitur; quæ febrem istam non efficit, sed illi potius succedanea est. Sic nobis frequenter in usu practico videre licet ægrotantes, ab initio febre continua laborantes, per unam aut alteram diem; antequam dolor lateris & alia pleuritidis signa appareant. Sic multi tertio, vel quarto febris die, in phrenitidem incidunt: sic arthritici ferè omnes, antequam dolore, tumore, & inflammatione articulorum afficiantur, febre continua per unam aut alteram diem laborare solent. Sic; qui erysipelate tentantur, febre aliquandiu afficiuntur, antequam erysipelas appareat. Idipsum ostendit urinarum dispositio, quæ in hujusmodi inflammationibus notas putredinis in venis contentæ manifestas produnt. In principio enim crudæ apparent, in progressu verò signa coctionis in dies increscentis ostendunt. Tum sanguis è vena admodum corruptus interdum educitur. Quæ non fierent, si febres ejusmodi essent tantùm symptomaticæ, aut ab illis inflammationibus simpliciter dependentes.

Illæ autem febres, sive symptomaticæ sint, sive primariæ; & comitatæ partium inflammationibus, suas habent differentias accidentales. Si enim inflammatio sanguinea sit; febris illa phlegmonodes nominatur: si biliosa, erysipelatis naturam referens, typhodes nominantur. Peculiariter verò erysipelas ventriculi & intestinorum, febrem lipyriam accersit, in qua exteriora rigent, & interiora uruntur. Incendium enim internum, sanguinem & spiritus ad locum inflammatum attrahit: unde calor ita intenditur, ut interiora uri videantur, cum siti inextinguibili: exteriora verò frigore afficiantur, calore & spiritu destituta.

Lenta febris etiam ad symptomaticas referri consuevit, quæ oritur ex latente obstructione, ac putredine, visceri adeò contumaciter adhærescente impactaque, ut substantia visceris plerumque labefactetur. Ea, cùm putredinis portio in venas affundatur, sanguinique permiscetur, febrem excitat lentam, & adeò mitem, ut nullo gravi symptomate ægro molesta sit, & æger vix se febrire sentiat. Putredinis tamen aliquæ notæ in pulsibus & urinis apparent. Interdum verò ex visceris alicujus putredine, ac corruptione exoritur febris lenta, quòd per venas, visceri insertas, putridi & calidi vapores ad cor expirent. Frequentissimè autem talis febris in phthisicis excitatur, quæ in hecticam degenerat. Fit etiam interdum: cùm hepatis aut lienis substantia putredinem concepit; vel cùm circa mensenterium, omentum, aut pancreas, aliasque partes putredo incidit; vel etiam interdum, cùm fœtus, aut secundina in utero putrescit. Hicque febres, non solùm lentæ; sed etiam aliquando acutæ, pro ratione putredinis diversâ oriuntur. Ac denique ad hoc febrium lentarum genus referuntur illæ febres, quæ in cachecticis reperiri solent, & virginibus chlorosi laborantibus; easque Fernelius ex serosæ pituitæ in corpus effusæ levi putredine provenire statuit.

Præter hactenus enumeratas febrium continuarum differentias, quæ frequentissimæ sunt, & vulgò ab Authoribus proponuntur, dantur etiam nonnullæ, à causis peculiaribus & extraordinariis oriundæ, quæ in usu practico interdum solent apparere. Exemplo esse poterit casus à Zecchio relatus *cons.* 46. de quodam infante, vix secundum ætatis annum agente, & febre continuâ laborante cum gravissimis symptomatis, nempe inquietudine, motibus convulsoriis & nauseâ continuâ; cui etiam malum morem esse conjunctum inde conjiciebatur, quòd tam gravia symptomata febri non responderent. Omnes etenim partes externæ frigebant, licèt internæ urerentur, quod ex calore circa thoracem in hypochondria, nec non ex arida nigraque lingua intelligi facile poterat. Cujus causa erit sanguis putrescens in ventriculo contentus. Cùm enim huic infanti loquela impedita fuisset, ob innaturalem linguæ cum partibus subjectis colligantiam, & præsertim cum ea membrana,

quæ frænum dicitur: ideo nuper illi à Chirurgo lingua cultello à subjectis partibus separata fuerat. In quo opere aperta vena aliqua sanguinem in ventriculum effuderat, qui illic putrescens, calidos, putridos, ac veluti venenatos vapores in cor & cerebrum expirando, omnium commemoratorum symptomatum causa fuit. Quomodo autem causa hæc animadversa, & sublata fuerit, operæ pretium est ex Zecch. hist. hic recensere. *Si quando*, inquit, in appẽdice hujus consilii, *mecum ipse diligẽtiùs cõsidero, quàm difficilà sit morbos internos, eorumque causas interiores assequi, in eã sententiam facilè descendo, Hippocratem 2. de morb. vulgaribus, sect. 4. non sine maxima præmeditatione scriptum reliquisse, in omnibus obscuris morbis tractandis oportere Medicum diligenter investigare primum morbi insultum, hoc est, primam occasionem, unde quis ægrotare cœperit. Illinc enim & morbi causæ cognitio ut plurimum dependet. Ecce exemplum. Nobilissimi infantis morbus sanè acutissimus, unà cum causa obscurus admodum erat, nisi mihi, de pueri & nutricis vita & conditionibus diligenter percontanti, ab ejus parentibus significatum fuisset, quod duobus diebus ante primum morbi insultum à Chirurgo quodam secta illi fuit membrana, quâ lingua cum partibus subjectis alligabatur. Rursus interroganti, num ab opere statim pronum collocaverint infantulum, atque hũc sanguis ab ore fluxerit, utrumque negarunt. Unde statim conjeci ego, sanguinem à loco vulnerato in ventriculum præcipitatum, ibique putrefactum, morbi & symptomatum commemoratorum causam extitisse. Nec me a me fefellit opinio, quandoquidem oleo amygdal. dulcium, ad ciendum vomitum propinato; sanguinis corrupti grumos permultos excrevit. Atque statim (DEO immortali favente) remissa fuit febris, cessaréque cœperunt symptomata omnia. Unde valenter & avidè mammis nutricis lac exjugere cœpit, totàque sequenti nocte placidè dormivit, neque in posterum quicquam mali persensit.*

Signa febrium putridarum continuarum diagnostica, alia continuitatem, alia putredinem, alia peculiares earum differentias ostendunt.

Continuitas facilè dignoscitur ex eo, quòd febris assidua sit, & ad apyrexyam non desinens.

Putredinem verò significant, calor acrior & mordacior, quam reliquarum, acri & mordaci fuligine, ex putridis humoribus exhalente, productus. Pulsus non solùm magnus & frequens, ac non rarò inæqualis; sed etiam hoc habet peculiare, ut systole velocior sit, quàm diastole: quia expulsio fuliginosorum excrementorum magis urget, quàm refrigeratio. Urinæ initio crudæ, aut parùm concoctæ. Exacerbationes certis temporibus factæ, quod tamen in synochis locum non habet. Rigor in primâ invasione apparens. His accedunt symptomata varias febres putridas plerumque comitantia, ut nausea, vomitus, gravitas corporis, dolor capitis, delirium, vertigo, singultus, anxietas, morsus oris ventriculi, sitis, asperitas & nigrities linguæ, tensio hypochondriorum, aliaque. Hanc autem præcesserunt lassitudo spontanea, motus gravis, somnus turbulentus, vigiliæ, hypochondriorum tensio, difficilis spiratio, capitis dolor & pulsatio, nausea, inappetentia, excrementa fœtida & copiosa, crebra pandiculatio & oscitatio, aut eorum nonnulla.

Peculiares verò febrium putridarum continuarum differentiæ sequentibus signis distinguuntur.

Synochus putrida eadem habet signa, quæ in simplici fuerunt proposita, sed vehementiora: calor enim acrior est, vigiliæ, dolor capitis, sitis, inquietudo, aliaque symptomata vehementiora. Tum pulsus inæqualis est: ut major systole, quàm diastole appareat, urinæ crudæ, rubræ, crassæ.

Biliosam febrem indicant calor deurens, pulsus valde frequens & velox, urina acris, flammea, initio semper cruda, sine sedimento, nausea, vomitus biliosi & dejectiones, magna anxietas, sitis ingens, oris amaritudo, linguæ ariditas & nigrities, vigiliæ, delirium, lassitudo ulcerosa præcedens, calor faciei pallidus, aut citrinus, ætas juvenilis, temperamentum calidum & siccum, tempus æstivum. Victus ratio calida & sicca, vacuationes biliosæ suppressæ. Tertiana verò continua à synocho biliosa distinguitur, quòd illa tertianas habeat exacerbationes, hæc verò illis omninò careat; & eodem tenore procedat.

Quotidianam continuam indicant, calor initio magis vaporosus quàm mordax, post nonnihil acer, sed inæqualis; propter humoris crassitiem, quæ difficulter dissolvitur, urinæ initio albæ, aquosæ, & conturbatæ, post nonnihil rubræ, & crassæ, pulsus rarior, tardior & minor, quàm in reliquis febribus; sitis nulla, aut exigua; sudor rarus, nisi adsit pituita salsa, facies subtumida, laxa & sublivida, somnolentia, inappetentia; excretiones pituitosæ, temperamentum frigidum & humidum; ætas senilis, tempus hyemale, victus frigidus & humidus, pituitæ evacuatio suppressa, quotidiana exacerbatio.

Quartanam continuam significant calor minùs acer, quàm à bile, sed acrior quàm à pituita; similiter quoque sitis major, quàm in quotidiana, minor quàm in tertiana: pulsus initio tardus, rarus, languidus: post validior, crebrior, valde inæqualis. Urina in principio tenuis, pòst varia: corpus aridum & macilentum, color fuscus aut obscurus, temperamentum frigidum & siccum, ætas inclinans, tempus autumnale, aut magnas inæqualitates habens: vita multis curis & sollicitudinibus implicata, hæmorrhoidum fluxus suppressus, tumor lienis, exacerbatio quartana.

Causi seu febris ardentis signa pathognomonica sunt anteà proposita: nempe calor corporis deurens, & sitis inexpugnabilis. Hoc tamen annotandum est: si tussis aliqua supervenerit, sitim inde minui, ab humore scilicet qui ex vicinis locis attrahitur: quamvis nunquam durante febre, illa auferatur. Signa verò assidentia sunt ea omnia, quæ febrem biliosam indicare supra declaravimus. Ea tamen, quæ notham ardentem significant, prædictis multò remissiora sunt.

Colliquantem febrem significant, subita corporis consumptio atque emaciacio: oculi concavi, collapsa tempora, nares acutæ: dejectiones rufæ, pingues, fœtidæ, viscosæ, corpulentæ, sinceræ, biliosæ, & spumosæ: urinæ pingues & oleosæ.

Febres horrificæ & assôdes cognoscuntur per ea quæ in earum descriptionibus proposita sunt.

In febre elôde madet continuò lento humore cutis, & calor ad tactum non multùm acer est. Distinguitur malignitas à copiosa putredine, quòd in causâ maligna urinæ ferè naturales, vel ab illis non admodum diversæ appareant; vel quædam urinis innatent instar telæ aranearum, quando sit colliquatio pinguedinis: vel si cum urina corpuscula ervi, vel hordei speciem referentia prodeant, quæ carnis colliquationem denotant: vel denique urinæ multitudo: per multos dies apparens quando sanguis & humores colliquantur. His omnibus accedit maxima virium exsolutio: pulsus parvus, contractus, neque valde frequens est. In magna putredine urinæ crassæ & confusæ, pulsus magnus, mollis, frequens.

Syncopalem febrem significant lipothymiæ & animi defectus, frequentes, Minuta verò, ab humorosa distinguitur: quòd in illa biliosæ, in hac pituitosæ febris signa suprà recensita appareant.

Epiala febris ex eo solùm dignoscitur, quòd eodem tempore calor & frigus in toto corpore persentiantur.

Febres denique symptomaticæ, tum etiam comitatæ cognoscuntur ex iis, quæ in earum historia proposita sunt.

In singulis autem febrium putridarum continuarum speciebus signa prognostica describenda sunt, quibus earum eventus præsagiri possit.

Ac primum, quòd ad synochum putridam spectat, cùm illa de genere sit febrium acutarum, periculo non vacat, Attamen si concoctionis signa evidentia appareant die quarto, & nullus committatur error, salutariter die septimo terminabitur. Si verô tardiùs signa concoctionis appareant, ad undecimum vel decimum quartum extendi poterit. Si verò concoctionis signa nulla appareant, egriq; tornatilem faciem, seu instar sphæræ turgidam habeant, morbi longitudinem significat. Urina quantò rubicundior ab initio, cæteris paribus, tantò securior, & citò morbum solutum iri significat, si in ea signa concoctionis appareant: at cum cruditatis signis mortis periculum minatur, præcipuè si vires sint debiles. Urina alba, pessima, mortem

temque utplurimúm portendit. Ex synochi differentiis paracmastica securior, acmastica periculosior, epacmastica periculosissima. Prætereà synochus exquisita & benigna ritè curata, secura: non exquisita, & malignitatis particeps, cum sævis symptomatis, & virium debilitate, periculosa.

Bilioſæ verò febres quatenus acutæ, sunt etiam periculosæ: idque magis vel minùs, pro majori vel minori intemperie, symptomatum vehementiâ, & virium robore. Intemperies æstimatur non solùm absolutè ex ipso caloris gradu, sed etiam comparatè, ad statum ægrotantis naturalem: ut quò major est ab eo recessus, majus immineat periculum. Sic febris ardens in sene, vel hyemis tempore adveniens, lethalis est utplurimum. Symptomatum vehementia consideratur in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus, in excrementis, qualitatibus mutatis, & propriis accidentibus: quorum enumeratio integrum opus exigit, prout à nobis exposita sunt in sectione tertia nostræ Semeioricæ, ex Hippocratis Aphorismis, prognosticis, prorheticis, & Coacis prænotionibus deprompta, quæ in hunc locum facilè transferri possunt. Ac denique vires cum symptomatum vehementia comparandæ sunt. Si enim validæ sint, & adversus hostium sævitiam sufficere posse videantur; bene sperandum est, sin minùs, meritò metuendum.

Quotidiana continua longa esse consuevit, ob humoris crassitiem & contumaciam: si tamen plures evacuationes accidant in illius decursu, brevior esse solet. Periculum illius metiri oportet, comparatione factâ symptomatum vehementiæ cum virium robore. Ac præcipuè metuendum est, ne in cachexiam aut hydropem degeneret; propter hepatis & lienis obstructiones, quæ in hisce longis febribus contingunt.

Quartana contingua primaria rarissima est: interdum tamen intermittens in eam degenerat, tuncque ut plurimum lethalis est.

Febris colliquans, horrifica, alsôdes, elòdes, & syncopalis, quia nomina sua mutuantur ex pravis symptomatis, quibus stipatæ sunt, ideo ratione illorum periculosissimæ sunt, & lethales utplurimum.

Febrium denique symptomaticarum prognosis ex partium affectarum præstantiâ, symptomatum vehementia, & virium robore desumenda est.

In omni autem febrium putridarum curatione indicationes desumendæ sunt à febre, ejus causa, & viribus. Priora duo sui ablationem indicant: tertium sui custodiam. Hæc fient trium communium instrumentorum therapeuticorum ministerio: diæta nimirum, chirurgia, & pharmacia.

Diæta in omnibus febribus bilioſis debet esse refrigerans & humectans; in pituitosis & melancholicis magis calefaciens & attenuans. Aër igitur frigidus & humidus sit, qui inspiratione ad cor attractus, illius incendium maximè contemperat. Attamen ad illius occursum corpus denudare nefas est, cùm diaphoresis maximè necessaria impediatur, & fuligines ac sudores intro repellantur. Interim tamen stragulis levibus mollibusque æger operiendus, neque nimis integumentis onerandus; tum plumea strata auferenda, laneis tantùm utendo; quibus etiam, magno urgente æstu, coria insternere conveniet. Lectus sit spatiosus, ut in eo æger locum mutare possit. Ejusdem linteamina, & indusia frequenter mutanda, contra vulgi opinionem, modò non sint recenter lota, aut lotionem redoleant, & non instet crisεos tempus, in quo nihil movendum, ne naturæ motus perturbetur. Radii solares à conclavi arcendi, hominumque frequentia vitanda. Aqua de vase in vas sæpius transfundenda. Pavimentum cubiculi aquâ cum aceto, aut aquâ rosaceâ conspergendum; vel herbis floribusque frigidis, ut foliis vitis, salicis, nenupharis, cannarum, floribus rosarum, violarum, & nymphææ, quæ in loco frigido asserventur, & sæpius in die mutentur, hæc enim siccata calefaciunt: Si nimia frigiditas sit, ut in hyeme, igne sine fumo aliquantulum contemperanda est. In febribus tamen pituitosis aër modicè calidus & siccus esse debet.

Alimenta quòd attinet, victus tenuis esse debet in acutis febribus. Et in eo ita severa fuit antiquorum diligentia, ut potissimum curationis partem in illo constituerent, ægrisque, febre acutissima laborantibus victum tenuissimum imperarent, ac solâ ptisana hordei ægros nutrirent, utpotè febricitantibus maximè conveniente cùm refrigeret & humectet, simulque extenuet & aperiat, nullamque evacuationem cohibeat. Duplex autem ptisana erat. Una simpliciter dicta, sive ptisana integra non colata; altera colata, quæ cremor hordei nominatur. Hordeum à corticibus mundatum, in aquâ simplici coctum, & in massam conglobatum, est ptisana integra: hæc postea, cum expressione colata, cremor, aut succus hordei dicitur.

At nostris temporibus, in hac saltem regione, mulierum contumaciâ, & Medicorum indulgentiâ factum est; ut in quibusvis febribus, quantumvis acutissimis, juscula semper concedantur ex decocto carnium gallinæ, capi, vervecis, eaque utplurimùm tertiâ, aut ad summum quartâ quaque horâ exhibeantur. Æstate verò pulli gallinacei; aut carnes hœdinæ, prædictis addi solent. Tum etiam per vices, ex pullo solo cum herbis refrigerantibus, ut lactucâ, endiviâ acetosâ, portulacâ, juscula conficiuntur. Vel ordinariis etiam jusculis succus limonum, arantiorum, aut granatorum, vigente magno ardore febrili, aut intensa putredine, permiscentur.

Prætereà in febribus minùs acutis panatellæ exhibentur bis aut ter in die, ex pane loco cum jusculo confectæ. Hordeata etiam aliquando usurpantur, ex ptisana colata antiquorum, cum jusculo carnium prædictarum, & saccharo parata, vel etiam sine jusculo, additis amygdalis dulcibus. Sed plerumque ea ventriculum gravant, ideoque jusculorum simplicium, & panatellarum usus commodior visus est: cùm tamen utilissimum sit hordei mundati tantillum cum carnibus decoquere, & inde juscula parare.

In longis febribus plenior victus carnibus pullorum, vituli, gallinæ, capi, perdicis, vervecis, aut earum contusis, & consummatis, similibusque convenit.

Circa tempus exhibendi cibos hoc in primis observandum ut numquam tempore exacerbationis, sed in remissione febris exhibeantur. Si verò exacerbatio longior fuerit, in declinatione ipsius æger cibandus erit.

Pro potu vulgò usurpatur in omnibus febribus continuis ptisana recentiorum, ex decocto hordei & liquiritiæ parata. Cui, si febris ardentior sit, addi potest aliquid lactucæ, acetosæ, tamarindorum. Frequentius tamen addi solet rad. graminis, vel acetosæ, quæ aquam vini colore eleganter inficit. In longis verò febribus addi possunt rad. fœniculi, petroselini semen anisi coriandri aut cinnamom. Posteriora tamen tantùm addenda sunt, quoties ventriculus debilis à potu offenditur.

℞. Ptisanæ vulgaris ex hord. & liquir. ℔. ii. spir. sulph. q. s. ad gratam acid. cornu cervi ab alb. calcin. ʒ. i. Utatur pro potu ordinario, vas usûs tempore agitando.

Usurpatur etiam aqua panata, vel sola, vel saccharo dulcorata, vel modico aceti permixta; vel aqua simplex decocta, ut cruditas ipsius auferatur, cui interdum permiscetur saccharum: tum aliquando nonnihil succi vel syrupi limonum, granatorum, berberis, aut cerasorum, vel spiritus vitrioli aut sulphuris, quod sufficit ad gratam aciditatem; vel salis prunellæ tantillum, si potentiùs refrigerandum sit.

Laudatur aqua, in qua macerantur tamarindi, berberes, aut pruna.

Decoctum prunorum brinolensium gustui gratissimũ est.

Vel coquitur hordeum cum tamarindis, & sub finem addito santalo citr. & cinnam. aromatisatur. Qui potus non solum sitim sedat, sed alvum laxat, hepar refrigerat & corroborat.

℞. Sacchari Uncias vjjj. salis prunellæ Unciam j. fiat pulvis, permiscendus ptisanæ pro potu ordinario. Cui etiam, siti admodum urgente, spiritus vitrioli admisceri poterit.

De spiritu vitrioli & sulphuris hoc diligenter advertendum, in febribus putridis magnum esse illius usum, quia insignem vim habet refrigerandi, aperiendi, putredini

reſtendi, inflammabilitatem humorum prohibendi; & ſitim ſedandi. Attamen in pleuritide, peripeumonia, hæmoptoë, phthiſi, cæterisque pulmonis affectibus (niſi à craſſa pituita vaſa illius obſtruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dyſenteria, ſanguinis mictu, renum & veſicæ ulceribus, plurimùm nocere & ab eo abſtinendum eſſe.

In febribus, à bile valde tenui & calida, aut tenui acrique diſtillationi conjunctis, acida non conveniunt, ſed potius leviter incraſſantia, ut ſyrupus violaceus, & de roſis ſiccis, cum aqua hordei, vel panatâ, vel coctâ ſimpliciter permixtus.

Ubi humores craſſi lentique abundant, ſyrupus acetoſus loco prædictorum erit utiliſſimus.

Solent etiam interdum conſervæ roſarum, violarum, bugloſſi, aquæ coctæ, vel aquæ hordei miſceri, & per manicam Hippocratis trajici, pro potu ordinario, cui aliquot guttæ ſpiritus vitrioli utiliter addi poſſunt. Vel paratur tinctura roſarum, colore, & ſapore jucundiſſima in hunc modum.

℞. Roſar. rubr. ſiccarum ʒ.i. aquæ tepidæ ℔.iii. ſpiritus ſulphuris: aut vitrioli ʒ. i. ß. Infundantur per iii. aut iv. horas frigidè. Colaturæ adde ſacchari albi ʒ. iv. aquæ roſar. ℔.ß. Fiat julep. clarus pro potu ordinario.

Julepus Alexandrinus non parum etiam utilis & jucundiſſimus eſt, qui ita componitur.

℞. Aquæ fontis ℔.i. aquæ roſar. ſucci limon. & ſacchari albi, an. ʒ.iv. Coquantur lento igne dum ſpumaverint.

Quòd ad reliqua diætam ſpectantia attinet, ſomnus maximè utilis eſt, vigiliæ noxiæ. Nimius tamen ſomnus calorem nativum obruit, & excrementorum evacuationem impedit. Quies neceſſaria eſt in febribus acutis, in longioribus verò levis exercitatio utilis. Danda etiam opera eſt, ne ea quæ ſecundum naturam expelli debent, retineantur, licèt omnis immodica evacuatio, quæ vires exhaurit, cohibenda, omneſque vehementes perturbationes eliminandæ.

Inter chirurgica præſidia phlebotomia principem locum obtinet. Non ſolùm enim plenitudinem evacuat, ſive ad vaſa ſit, ſive ad vires, ſive in toto, ſive in aliqua parte: ſed etiam influxum humorum obſtruentium revellit, totum corpus refrigerat & perſpirabile reddit, putredinem arcet, & putreſcentium humorum concoctionem adjuvat. Statim igitur, & ab initio morbi ſanguis detrahendus eſt (niſi virium infirmitas prohibeat, ut in febre ſyncopali, aliiſque caſibus) idque alvo prius laxata, enemate aut ſuppoſitorio. Quantitatem ſanguinis indicabit plethora, vires, ætas, anni tempus, conſuetudo, aliæque circumſtantiæ. Veteres in ſynocho putrida, & ardente febre, ſanguinem mittebant ad animi deliquium. Sed multò tutius eſt (ut in ſynochi ſimplicis curatione à nobis dictum eſt,) partitis vicibus quantitatem neceſſariam educere, quàm ægrum ſubitò in vitæ diſcrimen conjicere. Avicenna in febre ardente, & tertiana continuâ venæ ſectionem prohibet, niſi urina craſſa rubraque fuerit. Metuit ſiquidem, ne bilis magis efferveſcat, cujus frænum ſanguinem eſſe dicit. Verùm à ſapientioribus exploditur hæc ſententia, cùm hujuſmodi febres hæmorrhagiâ ſæpe à natura ipſâ judicentur; tum phrenitidas interdum, aliaſque inflammationes producant. Denique, cùm phlebotomia potenter refrigeret, ebullitionem potiùs cohibet, quàm excitet, cùm non ſolus ſanguis, ſed bilis etiam ei permixta, educatur, ita ut in ea maſsâ, quæ ſupereſt in venis majoribus, eadem maneat ſanguinis ad bilem proportio, quæ priùs inerat. Imò verò, cùm vena ſecatur, ſi vegetæ ſint ægri vires, & ſanguis confertim erumpat, ſolus putris, & naturæ moleſtus excernitur, remanente in venis puriore; quod à paucis Authoribus eſt annotatum, quamvis in uſu practico paſſim obſervetur. Si enim ſanguis è vena guttatim effluat, puriſſimus eſt, quia motu proprio è vena egreditur. At ſi cum impetu erumpat, impurus & putris apparet, naturâ deteriorem maſſæ ſanguinis partem expellente. Parciùs tamen ſanguis mittendus eſt in naturis admodum bilioſis, æſtate mediâ & ſub caniculâ, quàm in aliis naturis, & temporibus. In pituitoſis verò & melancholicis febribus minori copiâ ſanguis mittendus eſt, & perpetuò ſumma ratio habenda & coindicantium & contraindicantium, cùm febres quotidianæ utplurimum contingant in pueris aut ſenibus, regione frigidâ, aut tempeſtate hybernâ, quæ ſanguinis quantitatem à morbo vel causâ morbificâ indicatam imminuunt. Quando febris ſit à nimio labore, parciùs mittendus ſanguis. Si ex nimio veneris uſu febris contingat, phlebotomia perniciosa.

Circa tempus venæ ſectionis advertendum eſt, non ſtatim ab aſſumpto alimento venam eſſe aperiendam, ſed peracta ventriculi concoctione, & alvo ab excrementis liberâ. Prætereà tempore remiſſionis febris, ſanguis eſt detrahendus, non autem in vigore illius: tunc enim natura vim impetumque morbi, ac venæ ſectionem ferre nequit. Quòd ad iterationem phlebotomiæ ſpectat: ſi ea ad evacuationem neceſſaria eſt; eodem die inſtituenda: ſi revulſionis cauſâ, diverſis diebus. Nam ubi evacuandum eſt, præcipuè in acutis, ſubitò corpus in alium ſtatum transferendum: tum ſæpe accidit, ut morbus mox principium percurrat, ut poſteà venæ ſectione non ita commodè uti liceat. In revulſione verò reſpicimus ad motum humoris, quia rectiùs fit, ſi diverſis vicibus & intervallo interjecto, natura contrario motui quaſi aſſueſcat. Intervallo enim temporis ſanguis in partes effuſus regurgitat in venas, & iteratâ venæ ſectione utiliter extrahitur. Iterandam eſſe venæ ſectionem intelligimus, ſi ſanguis primò detractus valde putris fuerit, ejuſque in venis magna copia ſupereſſe videatur.

Imò verò licèt ſanguis ab initio purus, ac minimè corruptus appareat, non tamen deſiſtendum eſt ab illius detractione, quin potius ea continuanda eſt, donec impurior & corruptior appareat. Et certe utiliſſimè obſervari poteſt in febribus acutis præceptum ab Hippocrate traditum 4. *de victus rat. in morbis acutis*, in pleuritidis curatione, ut ſcilicet ſanguinis detractiones continuentur uſque ad caloris mutationem; ut ſi ab initio corruptus educatur, continuetur evacuatio, donec purior appareat: & contrà ſi ab initio laudabilis prodeat; eò uſque educatur, donec impurus corruptus extrahatur.

Eſt tamen quædam diverſitas adhibenda in utroque caſu. Si enim ab initio ſanguis laudabilis educatur, iteratio debet fieri ex eadem vena; ut ſanguis putridus in profundo corporis reſidens citiùs educatur. Si verò ab initio ſanguis putridus educatur, ex altero brachio ſanguis detrahendus, & conſequenter ex utroque brachio alternandæ ſunt phlebotomiæ.

Si verò ſymptomata demonſtrent putredinem ſubeſſe in interiore ramo venæ cavæ deſcendentis; ut æſtus & dolor lumborum, urinæ rubor & craſſities; poſt duas aut tres phlebotomias in brachiis celebratas, è ſaphena ſanguinem mittere conveniet, eàmque evacuationem bis aut ter repetere.

Si in poſtremis ſanguinis miſſionibus portio quædam laudabilis appareat, ita ut non adeo putridus videatur ut anteà ſignum eſt naturæ reſtaurantis & reſtituentis novum ſanguinem, & probum in putridi vacuati locum. Contra verò, ſi quò magis educitur, eò deterior appareat; ſignum eſt, morbum in pejus ruere, & putredinem augeri, unde partium interiorum narcoſis metuenda eſt.

Vena in cubito vel baſilica, vel mediana ut plurimum ſecanda eſt, ex brachio dextro frequentiùs, ex ſiniſtro verò interdum, cùm videlicet major tenſio in ſiniſtro hypochondrio, quàm in dextro percipitur. Aliquando tamen in pede vena utiliter aperitur, ſi revellendum ſit, & vires ſint debiles, & materia caput petat, & capitis dolor ac vigiliæ infeſtent.

Frictiones in febribus putridis rarò uſurpantur, niſi in ſyncopalibus: quarum curationem, in ſymptomatum curationibus, in fine hujus capitis trademus.

Cucurbitulæ verò frequentiùs uſurpantur, præcipuè cum ſcarificatione: & ſunt vicariæ venæ ſectionis, quando vires, aut ætas illius uſum non permittunt.

Pharmaceutica remedia duplici genere comprehenduntur, quorum alia evacuantia, alia alterantia nominantur. Sub evacuationibus comprehendimus purgantia, vomitoria

toria,sudorifica,diuretica.Subalterantibus verò refrigerantia,attenuantia,incidentia,aperientia,roborantia. Quorum omnium compositionem & usus, juxta praxeos ordinariæ methodum, seriatim describemus.

Atque ut à purgantibus incipiamus, maximè controvertitur apud Autores, an illa in principio febrium putridarum exhibenda sint. Quod dissidium, missis disputationum ambagibus, ita resolvendum est.Ratione materiæ febrem putridam continuam immediatè producentis,quæ in venis majoribus continetur, purgationem in principio non convenire, nisi ea turgeat, id est, ita exagiretur à natura irritata, ob pravam ejus qualitatem, eamque expellere conante, ut inde excretioni magis disposita sit, & ex illa turgentia metuendum sit, ne in aliquam partem nobiliorem irruat; quod tamen quia rarò contingit, utplurimum illius concoctio expectanda est, antequam per medicamenta purgantia ejusdem evacuatio suscipiatur.Ratione verò materiæ in prima regione contentæ, si plurima illa sit, quæ febrem augeat, naturam gravet,eámque à materiæ in venis contentæ concoctione avertat, purgantia,altero à venæ sectione die exhiberi poterunt, sed leviora, quæ primam tantùm regionem evacuent.Humores autem vitiosos & excrementitios in prima regione, hoc est, ventriculo,intestinis,mesenterio,aut circa præcordia redundare, cognoscimus ex nauseâ, oris amaritudine, siti, dolore stomachi, aut alterius partis in ventre inferiori contentæ, alvi fluxu, aliisque symptomatis, quorum ratione aliquando purgatio ipsi venæ sectioni præmittenda est. Erunt autem hujusmodi medicamenta, cassia, manna, tamarindi, catholicum, electuarium lenitivum, diaprunum simplex, syrupus rosaceus, de cichorio compositus cum rheo;quæ variis modis concinnari poterunt in hunc modum.

℞.Cassiæ recenter extractæ ʒ. j. pulpæ tamarind. ʒ. ß. Cum saccharo fiat bolus. Vel

℞. Catholici ʒ. vj. electuarii lenit. vel diaprun. simpl. ʒ.ß. cremoris tartari ʒ.j.Fiat bolus. vel

℞.Fol.endiv.cichor.acetos. an. M. ß.tamarind.ʒ. ß.Coquantur ad ʒ.vj. In colat. dissolve catholici ʒ. ß. mannæ & syrupi rosac. an. ʒ. Misce, fiat potio.

Si medicamentum paulò fortiùs desideres, addere potes rhab. ʒ. j. vel ℈. jv. in aqua endiviæ, vel cichorii,infusum cum santalo citrino. Imò vero & interdum,si febris non sit intensior, sennæ ʒ. jj. vel jjj. decocto addi poterunt.

Quidam rhabarbarum rejiciunt, quia calefacit: tum etiam mannam, & syrupum rosaceum, quia dulcia cùm sint, facilè in bilem vertuntur. Verùm aquis vel decoctis refrigerantibus rhabarbarum infusum, vel manna,aliáque dissoluta, nullum afferre possunt incommodum;præcipuè si dictis decoctis addantur tamarindi, qui ad hunc usum maximè commendantur, vel pulma eorum simul exhibeatur.

Nonnulli utuntur in biliosis febribus sero lactis caprini, idque appositè: nam & ardorem febrilem temperat; & bilem evacuat, & viscera corroborat. In cyatho uno seri lactis infundatur per noctem rhab. ʒ. j. vel ʒ. j. ß. Vel addunt syrupi rosac. ʒ. jj. aut tres, exhibent manè, & posteà alias duas libras propinant, ne totum serum medicamenti sapore inficiatur.

Purgationem,quæ fit in principio febrium putridarum, vulgus Medicorum vocat minorativam,eam verò, quæ fit concoctâ materiâ, eradicativam: quæ etiam in principio convenit (ut dictum est) ex sententia Hippocratis,si materia turgeat. Illa autem turgentia, seu orgasmus materiæ morbificæ cognoscitur ex eo,quòd æger percipiat in variis partibus dolores leves ac fugaces,admodùmque mobiles. Varias etiam patitur in facie, aliisque partibus, coloris mutationes, ut nunc rubeat, nunc palleat aliquâ faciei parte. Ac denique anxietatibus & inquietudinibus maximè torquetur.

Illud tamen Hippocratis præceptum de purgatione in turgentia materiæ, in praxi ordinaria non observatur; sed potiùs apparente humorum orgasmo ad phlebotomiam tutiùs confugimus, sicque faciliùs præcavemus,ne humores commoti irruant in aliquam partem nobilem, qui à medicamento purgante magis exagitati, promptiùs in eam præcipitari possunt.

Aliquando etiam in principio harum febrium vomitus provocandus est,cùm videlicet ægrum nausea aut vomitus valde urget: tunc enim natura per superiora materiam morbificam evacuare nititur,& Medicus illius motum adjuvare debet. Sæpéque accidit, ut magna materiæ copia in ventriculo & vicinis locis contineatur, quæ per vomitum quamprimum educenda est, cùm nulla tam copiosa & excrementitiæ materiæ concoctio expectari queat; & quodcumque ingeritur, in humorem consimilem immutetur, peccantem materiam augeat. Rectè enim annotavit Fernel. *lib.3.meth.med.c.*3. omnem illuviem in ventriculo, liene, pancreate, mesenterio,& cavis hepatis contentam, per vomitum commodè expurgari, quæ interdum medicamentis per inferiora purgantibus, etiam pluries exhibitis, deturbari nequiverit. Et non rarò fit ut materiâ per vomitum rejectâ,febris ab initio tollatur, quæ longa alioqui futura esset, materiâ illâ in penitiores corporis partes transmissâ, & sanguini permixtâ.

Ex vomitoriis autem medicamentis, cùm triplex eorum gradus constituatur, mitiora eligenda sunt,ut aqua hordei tepida cum oleo amygdalino, vel communi,vel cum aceti albi exigua quantitate. Item syrupus acetosus,aut oxymel simplex,cum jure pulli, vel decocto sem. anethi, raphani, atriplicis, quibus etiam oleum addi potest. Quæ omnia ad ℔. j. vel majorem quantitatem exhibenda sunt,nam in minori quantitate assumpta retinentur in ventriculo.Cùm autem debiliora hæc vomitoria non sint valde efficacia,ad mediocria aliquando confugere licet,quæ in tertiana intermittentis curatione infrà proponentur.

Clysteres verò non solùm in principio morbi, ante venæ sectionem,sed etiam toto illius decursu injiciendi sunt singulis,vel alternis diebus, si alvus liberè non fluat, compositi ex decocto emollientium & refrigerantium, ut hordei, prunor,malvæ, violariæ, mercurialis, brancæ ursinæ, atriplicis, lactucæ, endiviæ, sempervivi,nymphææ:dissolvendo catholicum, cassiam, diaprun. simpl. saccharum rubr. mel violaceum, mercuriale, ol. nymphææ, violac. &c. In febre tamen intensiori satius est olea non addere, quia facilè inflammantur.

Nota primò, semperuivi majoris in decocto unius clysteris, squamas tres, vel iv. tantum esse præscribendas, quia potissimè refrigerat, & majori copiâ usurpatum intestiua labefactare posset.

Nota secundò, in omni febre biliosa clysteres non actu calidos,sed levem tantùm teporem adeptos,esse injiciẽdos.

In pituitosis febribus fiunt decocta ex herbis emollientibus, cum sem. anisi, fœniculi, carthami, flor.chamom. & meliloti; dissolvendo hieram, diaphœnic.mel rosaceum, mercuriale, oleum chamæmel. anethinum, vel commune. Cùm verò, ut suprà annotatum est, integra & absoluta purgatio, quam eradicativam nominant, non nisi concoctâ materiâ instituenda sit, Medicus ab ipso morbi initio post primam venæ sectionem, & primarum viarum evacuationem, ea medicamenta usurpare debet,quæ humores crudos præparant ad concoctionem & evacuationem, simulque calorem febrilem contemperant; putredinem arcent, & obstructiones referant, qualia sunt julepi, juscula, emulsiones, aliáque infra recensenda.

Julepi componuntur in materia biliosa, ex syrupis de limonibus, granatorum, de agresta, acetosa simplici,de succo acetosæ, de cichorio simplici, oxysaccharo, cùm aquis endiviæ, & graminis, & cichorii.

Vel meliùs ex decoctis rad.acetosæ,cichorii,fol.acetos. capill. ven, scariolæ, dentis leonis, seminum frigidorum, tamarindorum, cum syrupis prædictis.

Interdum verò ad intensiùs refrigerandum, sal.prunellæ additur ʒ. i. pondere pro unaquaque julepi dosi vel spiritus vitrioli aut sulphuris q. s. ad moderatam aciditatem.

Acida in biliosis febribus nunquam omittenda; quia amara dulcificantur per acida: quæ si intensa sint in suo gradu, ut spiritus vitrioli,aut sulphuris, ipsius aloës,& colocynthidis amaritudinem delent. Bilis autem flava,suo amarore spoliata, mortua est & innoxia.

Ex

Ex ſuccis etiam parari poſſunt julepi, ſummæ efficaciæ, & guſtui gratiſſimi, in hunc modum.

℞. Succi pomor. redolent. recenter extracti, & per reſidentiam depurati ʒ. iv. ſucci limon. ʒ. jjj. aquæ roſar. ʒ. jj. ſucci granat. ʒ. j. ſacchari albiſſ. ℔. ß. fiat julep. clarificatus pro jjj. doſib.

Si bilis valdè acris & tenuis ſit, quæ orgaſmum faciat, diarrhœam, aut gravem aliquam aliam fluxionem pariat; incraſſantes julepi componendi ſunt ex aquis lactucæ, portulacæ, papav. rhœad. nymphææ, roſar. cum ſyrupis violaceo, jujubino, de roſis ſuccis, de ſucco portulacæ, papav. rhœad. papav. albi, vel ex decoct. lactuc. portul. plantag. flor. nymphææ, papav. rhœad. & viol. cum ſyrup. præd.

Notandum tamen ſyrupum violaceum, alioſque dulciores, ſolos non eſſe exhibendos: tum quia lavant ſtomachum: tum etiam, quia antequam in venas penetrent, ventriculi calore in vaporem calidum convertuntur, qui poſteà ſitim intendit. Idcirco aliquid ſyrupi cujuſdam acetoſi ſemper admiſcendum, ut faciliùs penetrent venas, & magis calori febrili reſiſtant.

In progreſſu febris, apparente concoctione, decoctis prioribus adduntur rad. aſpararagi, liquiritiæ, folia agrimoniæ, pimpinellæ, hepaticæ, capill. ven.

In febribus pituitoſis & chronicis magis incidentia, attenuantia, & aperientia præſcribuntur, à debilioribus tamen incipiendo, qualia ſunt ſyrupus acetoſus, capill. ven. byzantinus, cum decoctis, agrimon. capill. ven. betonicæ, liquirit. paſſul. In progreſſu verò prædictis adduntur ſyrupi de duabus, & quinque radic. acetoſus compoſit. de hyſſopo, oxymel. ſimplex & compoſit. Decocto verò adduntur rad. ʒ. aperitivæ, fol. hyſſopi, cardui bened. & (ſi materia ſit valde impacta, viſcida, & lenta) chamædryos, & centaurii minoris. Quibus ſi ſal tartari, & ſpiritus vitrioli addantur, feliciùs operantur.

In febribus melancholicis adduntur, quæ vim aliquam humectandi obtinent, ut ſyrupus violac. bugloſſi, borrag. de pomis circa initia: Poſtea verò de fumaria, de apithymo de ʒ. rad. oxymel ſcilliticum, cum decoctis primùm bugloſſi, borrag. ceterach. capill. ven. ſumariæ, lupulorum, deinde cuſcutæ, ſcordii, centaurii min. corticum caparum, fraxini, & tamariſci.

Ac denique in nothis febribus, ex variorum humorum miſcella oriundis, prædicta remedia commiſcenda ſunt, ita tamen, ut eorum, quæ prædominantem humorem reſpiciunt, major quantitas præſcribatur.

Pro delicatioribus juſcula medicata, juleporum loco, præſcribi ſolent: tum etiam, ne ægri ejuſdem remedii diutius uſurpati tædio afficiantur; eaque componuntur ex prædictis rad. & herbis, guſtui gratiora eligenda, cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo gallinæ, aut capi: iiſque interdum quando magis refrigerandum eſt, ſalis prunellæ drach. j. ſpiritus vitrioli guttæ aliquot addi poſſunt.

In febribus tamen lentis & diuturnis, à contumacibus obſtructionibus productis, chamædrys, licèt amara, cum cichoraceis, in juſculis decoqui poteſt, & Montanus in conſiliis decoctionem cichorii, & chamedryos in juſculis velut admirandam prædicat, in iis, quibus febris longa cum obſtructionibus conjungitur.

In febribus pituitoſis decoctum chamæm. præſtans, ex Zicut. *obſerv.* 29. *prax. admir. lib.* 3.

Emulſiones etiam hic locum habent, & julepis gratiores ut plurimum eſſe ſolent. Tum maximè uſurpantur, ubi febris ſiccam viſcerum intemperiem habet comitem, vel catarrhum tenuem, vel pulmonis, & partium ſpiritualium phlogoſin; vel denique, ut remediorum formulæ immutentur, ne æger longioris juleporum uſus tædio afficiatur. Harum autem emulſionum compoſitio in præcedentibus curationibus deſcripta eſt.

Aqua frigida, magnâ copiâ exhibita, in febribus etiam putridis continuis, à veteribus uſurpari ſolebat, & à recentioribus quam pluribus laudatur. Verùm, quemadmodum in ſynocho ſimplici ſuſpectum illius uſum eſſe diximus, ſic jam prudenti Medico conſultius fore dicimus, ab ea abſtinere, propter rationes dicto loco propoſitas.

Conferet tamen aliquando in magno æſtu febrili aquæ frigidæ bonum hauſtum ad ʒ. x. vel xjj. cum guttis aliquot ſpiritus vitrioli exhibere: ab ea enim iidem interdum affectus producuntur, quos Galenus aquæ frigidæ tribuit, ad ℔. jjj. vel jv. exhibitæ. Cùm tamen inde ea pericula metuenda non ſint, quæ Galenus ipſe ex præpoſtera magnæ illius aquæ frigidæ copiæ exhibitione ſæpe contingere fatetur. Spiritus enim vitrioli facit, quo minùs aqua obſtructiones augeat; quin potius eas aperit, & cito penetrat; atque viſcera pervadit, nec moratur in hypochondriis, ut aqua frigida ſimplex, ſed aquis mineralibus & acidulis valde affinis evadit, quæ licèt magna copiâ ſumantur, non gravant hypochondria, & citiſſimè rejiciuntur; necnon obſtructionibus reſerandis oportuniſſimæ ſunt.

Ad vires reficiendas, quæ in omni febre vehementi plurimum dejiciuntur, conveniunt opiatæ, & condita roborantia, compoſita ex conſervis rad. bugloſſi, fol. acetoſæ, acetoſellæ, ſtipitum lactucæ, flor. bugloſſi, borrag. violar. cichorii, roſarum, pulpæ citri, quæ vulgò acidum citri nominatur. Quibus adduntur pulveres coralli, margarit. raſuræ eboris, cornu cervi, diamarg. frig. triaſantal. diarrhod. abbat, confect. alkermes, de hyacintho; quæ vulgò in ſequentes, aut ſimiles formulas redigi ſolent.

℞. Conſervæ flor. borrag. bugl. & roſar. ana ʒ. jj. confect. alkerm. ʒ. j. ß. pulv. electuar. diamar. fr. raſuræ eboris, coralli præp. & margarit. præp. ana ℈. ß, ſacch. roſ. ad pondus omnium, folia auri num. jjj. Fiat conditum, auro coopertum, quo utatur frequenter ex cochleari per ſe, ſuperbibendo parum aquæ potus ordinarii, vel cum eadem aqua pro potu admiſceatur, vel cum juſculis.

℞. Conſervæ cichorii, acetoſæ, lactucæ, & acidi citri, ana ʒ ß. pulv. ſantali citrini, & margarit. præp. ana ℈ j ſpiritus vitrioli ℈. ß. cum ſyrupo violaceo, fiat opiata.

℞. Conſerv. flor. bugloſſ. roſarum & violar. an. ʒ. j. aquar. endiviæ, acetoſæ, & borrag. ana ʒ. jjj. Miſceantur ſimul. Calefiant ſuper cineres, per colum trajiciantur. Deinde adde confect. alkerm. ʒ. jj. pulv. elect. diamarg. frig. ʒ. ß. coralli præpar. margarit. præp. & raſur. eboris, ana ℈. j. ſyrupi de limon. & granat. ana ʒ. jjj. Miſce. Detur ſingulis vicibus cochleare.

Pro delicatioribus, & in magna virium exſolutione julepus ſequens guſtui gratiſſimus componi poterit.

℞. Aquar. acetoſæ, naphæ, & roſar. ana ʒ. j. ß. ſyrupi de limon. granat. an. ʒ. ß. confect. alkerm. ʒ. j. Miſce. Utatur ex cochleari frequenter.

Uſurpatis per aliquot dies remediis alterantibus, & humores noxios præparantibus ac concoquentibus, & eorum purgationi incumbendum eſt inclinante febre, & quando concoctionis ſigna apparent, vitando dies criticos. Idque paulò fortioribus medicamentis, quàm quæ in principio uſurpanda jubemus, cujus generis ſunt ſenna, rhabarbarum, agaricus, catholicon duplex & ſimilia, quorum materia & doſis peccantibus humoribus, & naturis ægrotantium, à perito Medico erunt accommodandæ. Nonnulli etiam ad diagrydiata audent tranſcendere, ut diaprun. ſolut. diaphenicum, electuarium de ſucco roſar. aut diacarthami. Quæ tamen in febribus continuis rariſſimè uſurpanda ſunt, cùm ſcammonium humores maximè inflammare ſoleat, & ſitim vehementer excitare; idque præcipuè in febribus ardentibus, quibus plurimùm noxia ſunt, diagridiata medicamenta. Imò verò rhabarbarum, etſi benignum, ac præſtantiſſimum medicamentum, in valdè biliоſis febribus apud nonnullos ſuſpectum eſt, propter calefaciendi, & exſiccandi vim, quâ inſigniter præditum eſt. Quamvis illius noxa magnâ ex parte præcaveri valeat, ut anteà dictum eſt, ejus infuſione factâ in aquis refrigerantibus, eàmque permiſcendo cum decocto tamarindorum, & herbarum refrigerantium, addendo caſſiam, ſyrupum roſac. de cichor. compoſ. & ſimilia.

Si febris protrahatur, purgatio erit identidem repetenda, interjectis præparantibus & concoquentibus, donec tota illius minera ſublata fuerit. Alioqui, ſi ante integram febris ſolutionem à purgatione ceſſetur, periculum erit recidivæ. Quod tamen præceptum reſtrictione quadam indiget. Si enim pòſt repetitas pluries purgationes febris lenta per-

perseveret, quæ ægrum sensim absumat, & in tabem præcipitare videatur; optimum erit purgationes intermittere, & febrem solâ victûs ratione, alterantibúsque remediis oppugnare. Contingit enim aliquando, ubi prava quædam est viscerum affectio, diuturnitatis febris causa, ut quandiù medicamenta exhibentur, tamdiù morbus persistat. Fatigatur enim natura, quæ deinde vires resumens morbi causam concoquit, & concoctam expellit.

Si tamen febris lenta ab obstructionibus oriatur, qualis in pueris sæpissimè contingit, frequens purgatio, eaque levissima, per epicrasin humores educens, morbum auferre solet, si præsertim ex rhab. componatur, quod & obstructiones aperit & viscera corroborat. Cujus elogium à Montano celebratum, *cons.* 10. *de febribus hic transcribi* meretur. Ille curam proponens pueri, febri lentâ ex obstructionibus laborantis: *Inter reliqua*, inquit, *quod semper certâ fide à me longo experimento probatum est, laudo, ut singulis diebus sumat infusionem rhab. in aqua endiviæ. Nunquam enim vidi febrem ex obstructione, hoc remedio non esse sublatam, si modo pertinaciter quispiam in ejus usu perseveraverit. Quandoque enim crassissimos humores impactos & obstructiones, quæ ob caloris imbecillitatem, facilè tolli non poterant, ex rhab. assumptione curatas vidi. Consuevi igitur accipere libram aquæ endiviæ, in qua drachmam rhab. infundo, in panno lineo involutam. Deinde singulis diebus* ʒ. iv. *illius infusionis facta aliqua expressione: accipi jubeo circa auroram: & est ejusmodi dosis puerorum: neque desisto ab hac potione, priusquam videam omninò & febrem, & obstructiones fuisse sublatas. Auferuntur enim procul dubio si reliqua rectè fiant; & curationi consentiant.* Hæc Montanus. Apud nos autem in communi usu est bochetum rhabarbari, quod hujusmodi pueris, febre lentâ cum obstructionibus laborantibus, feliciter exhibemus pro potu ordinario. Et fit rhab. drach. semis, vel drach. i. (prout puer ægrius, vel facilius saporem ferre potest) crassiusculè tritam, & nodulo inclusam infundendo in aquæ fontis ℔. ij. vel iij. frigidè per diem integrum. Ejúsque usus continuatur per mensem, aut diutius, si morbi contumacia id postulet. Eique interdum, si febris admodùm remissa sit, & corpus pituitosum, aliquid vini additur ad ingratum rhab. saporem corrigendum.

Post purgationem materiæ morbificæ, naturâ plerumque in morbi declinatione per urinas excernere reliquias consuevit, quod ex iis copiosioribus, vel crassioribus colligere licet. Illius motus adjuvandus est diureticis medicamentis, iisque temperatis: qualia sunt emulsiones, & aperientia in julepis & jusculis suprà descripta: quibus, si febris admodùm remissa sit, aliquid radic. fœnic. & petroselini, vel fol. absinthii, addi poterit, idque præsertim in febribus pituitosis, ut quotidiana continua.

Si verò natura ad habitum corporis materiæ morbificæ reliquias propellat; sudorifica usurpanda sunt: non calida illa quidem, quæ magis propriè sudorifica sunt, sed alia temperata; quæ eadem ferè sunt cum diureticis: & prout attenuandi vi prædita sunt, humores disponunt, ut facilius à natura per locum sibi magis convenientem expelli valeant. His tamen addi possunt aquæ cardui bened. scabiosæ, spiritus vitrioli, aliàque, in febribus malignis fusius describenda.

Præter interna remedia, extrinsecùs etiam varia adhibentur, ad calorem febrilem contemperandum, partium principum robur confirmandum, vel poros cutis relaxandos, & suliginem, caloremque febrilem foràs attrahendum, Epithemata nimirùm linimenta, aliàque cordi, hepati, aliisque partibus admovenda. Quæ calori temperando destinata sunt, nonnisi in statu, aut declinatione admovenda, dum calor ad exteriora sese diffundit; non in principio, vel augmento, dum circum viscera adhuc residet, nec etiam instante crisi.

Cordi epithema admovendum, in hunc modum componi poterit.

℞. Aquar. bugloss, acetosæ, nymphææ, rosar. an. ʒ. iii. aceti rosac. vel succi limon. ʒ. i. pulv. electuar. diamarg. frig. & triasantal. an. drach. i. camphoræ, & croci, an. g. v. Misce. Fiat epithema, applicandum tepidè cum panno scarlatino.

Ad magis roborandum, & odoris gratiam epithemati conciliandam, adde aquæ napha ʒ iii. confect. alkerm. drach. i.

Ubi magis roborare est animus, epithemata solida cordi applicantur, in hunc aut similem modum composita.

℞. Conservæ buglossi, & rosar. an. ʒ. i. confect. alkerm. drach. ii. pulv. electuar. diam. frig. drach. i. sem. Cum succo limon. vel aqua rosar. Fiat epithema solidum applic. post liquidum.

Vel formâ linimenti magis cardiacum ità paratur.

℞. Confect. alkermes & de hyacinth. an. ʒ. iii. pulv. elect. tria santali, & diamarg. frig. an. ʒ. ii. Cum aqua rosar. fiat instar linimenti, quo illinatur regio cordis.

Ad roborandum quoque, & fuligines, caloremque febrilem foras evocandum, maximè conveniunt pulli columbini, per spinam secti, & regioni cordis applicati, qui etiam non ratò sinapisari solent pulveribus cardiacis; ut diamarg. frig. & triasantali. Vel antequam applicentur, regio cordis confectione alkermes, & linimento cardiaco illinitur.

Hepati quoque epithemata admoveri solent, in hunc ferè modum composita.

℞. Aquar. endiviæ, cichorii, acetosæ rosar. an. ʒ. iij. aquæ lactucæ ʒ. ii. aceti rosac. ʒ. sem. pulver. electuar. triasan. ʒ. i. sem. spodii drach. sem. camphoræ scrup. sem. Fiat epithema.

Ad potentiùs refrigerandum, ex succis aliquando epithema confici poterit, in hunc modum.

℞. Succi cichorii, endiviæ, an. ℔. sem. succi lactucæ, & aceti rosac. an. ʒ. ii. pulv. trium santal. ʒ. ii. Misce. Fiat epithema.

Non solùm autem hepati, sed etiam universæ hypocondriorum regioni epithemata refrigerantia adhibere utilissimum est: illa enim non solùm pepasmum promovent, sed etiam viscerum intemperiem emendant, & impediunt, ne partes principes in marasmum lethalem incidant.

Eadem hepatis regio ungenda erit sequenti linimento, quod etiam renibus atque lumbis applicari poterit.

℞. Unguenti ros. ʒ. i. sem. Cerati santalini ʒ. i. succi endiviæ ʒ. i. sem. ol. rosac. & ceræ, an. q. s. ut fiat linimentum. Cui addatur aceti rosac. parum unctionis tempore.

Testibus etiam refrigerantia utiliter adhibentur, propter maximum consensum, qui ipsis cum partibus principibus intercedit: illis ideò refrigeratis, totius corporis incendium magna ex parte restinguitur. Ad hunc usum tale epithema componi poterit.

℞. Aquar. nymphææ, plantag. rosar. & cichorii, ana ʒ. iii. aceti rosac. unc. i. sem. vini unc. ii. Misceantur, hisque immergatur linteum, quo actu frigido testes involvantur.

Manuum & pedum refrigerationes maximum quoque juvamentum afferunt, ob eundem consensum, quem habent cum toto corpore propter arterias, & venas, & nervos, quæ ad illas partes desinunt.

Neque timendum est, ne excrementorum diffiationem impediant. Si quidem pauca sunt, quæ ex illis partibus effluunt; & ideò majus ex refrigeratione juvamentum, quàm nocumentum emergit.

Manibus itaque contrectantur pilæ marmoreæ, eburneæ, æneæ aut plumbeæ. Vel macerantur manus in aqua frigida, cui vini & aceti tantillum mixtum sit. Plantis pedum admoventur folia lactucæ nymphææ, aqua & aceto immersa. Vel ad utrarumque partium lotionem decoctum sequens parari poterit.

℞. Fol. lactucæ, violar. sempervivi, portulac. fol. vitis salicis, an. M. i. cap. papav. num. xii. vel fol. ejusdem (si adsint uigiliæ) M. i. aceti ʒ. i. vini albi ʒ. ii. aquæ fontis q. s. Fiat decoctio. Cui adde, si lubet, lixivii parùm ad corroborationem articulorum. Hoc laventur manus & brachia, pedes, & tibiæ tepidè, bis in die, aut semel horâ somni.

Advertendum porrò est, antiquos balneis aquæ dulcis frequenter usos esse in febrium putridarum cutatione,

ut videre est apud Gal. *lib. de marcore, cap.* 7. 11. *math. c.* 9. & 10 *com.* 1. *ad Glauc. cap.* 9. Eaque vel frigida administrabant in febre vehementissimâ, ut ardente exquisitâ; vel tepida in declinatione febrium, & concoctionis signis apparentibus. Verùm nostrâ ætate, non sine periculo hujusmodi balnea administrari possunt, & in uno tantùm casu conveniunt; quando scilicet febris in diuturnitatem abit, & corpus calidum & siccum ac squalidum occupans, in hecticam degenerare posse videtur.

Hoc etiam pro coronide addendum, solutâ per crisim febre, materiæ morbificæ reliquias purgatione esse auferendas, præcipuè si per sudorem, aut hæmorrhagiam facta fuerit crisis. Hisce enim evacuationibus tenuior tantùm materiæ portio educitur, crassior verò relicta novum concipit incendium, & recidivam efficit. Sola itaque crisis, quæ fit per alvi fluxum, solet esse secura. Cui tamen non ita fidendum est, ut ab omni purgatione prorsùs abstineamus. Sordent enim adhuc præcordia, & affluens alimentum corrumpunt, unde aut recidiva oritur, aut alterius morbi causa. Itaque multò satius est (quod à recentioribus nonnullis fuit observatum) semel atque iterùm repetito blando cathartico, ita reliquias omnes abstergere, ut omnes recidivæ motus, omnisque morbi alterius occasio tollatur.

CAPUT II.

De Symptomatis febres putridas comitantibus.

OMnes ferè Authores, qui de Febribus scripserunt, symptomata febres comitantia, vel illis supervenientia, eorùmque curationes, in fine operis descripserunt, ut omnibus febrium generibus optimè accommodari valeant. Quod eorum consilium tametsi minimè improbandum censeo; attamen commodiùs multò ad praxeos usum censuerim, si illa febribus putridis continuis immediatè subnectantur, cùm in iis potissimùm & vehementia esse soleant, & peculiares medelas expostulent.

Quamvis igitur plura symptomata, multis ex suprà enarratis remediis, causæ, morboque accommodatis, emendari soleant, non pauca tamen ipso morbo molestiora, peculiarem curam requirunt, quæ hîc summatim describenda est.

Dolor capitis, vigiliæ & deliria, iisdem propemodùm remediis curantur, revellentibus, repellentibus, derivantibus, resolventibus, & anodynis. Revellentia sunt clysteres, emollientes & laxantes, purgationes blandæ, phlebotomia, cucurbitulæ, lotiones pedum. Repellentia sunt frontalia, oxyrrhodina, unguenta, vel linimenta. Derivantia sunt sectio venæ frontis, vesicatoria. Ad resolventia referuntur olea nonnulla, & animalia capiti admota, quæ etiam sunt anodyna. Per usum autem prædictorum remediorum exhibentur julepi & emulsiones, ad humores calidos & acres temperandos ac demulcendos. Hisce omnibus accedunt narcotica, non nisi maximâ urgente necessitate, & reliquis non conferentibus, usurpanda. Quorum omnium medicamentorum materia in phrenitidis, & doloris capitis à causa calida curatione, descripta reperitur. In eorum tamen administratione hoc unicè observandum, ne instante crisi in usum vocentur: motum enim naturæ perturbare, & crisin impedire valerent. Quod tum de cæteris, tum de narcoticis præsertim est audiendum.

Ad vigilias & deliria plurimùm confert cataplasma plantis pedum admotum, ex cucurbitis recentibus contusis, foliis sempervivi majoris, lactucæ, & similibus etiam lotiones pedum, ex decocto herbarum refrigerantium. Sic enim frigiditas per nervos cerebro communicatur.

Convulsiones in febribus, præcipuè malignis, aliquando contingunt, à malignis vaporibus cerebri meninges vellicantibus. Quibus mederi oportet clysteribus revellentibus ac cucurbitulis; tum exhibendo frequenter in julepis, aut jusculis pulverem epilepticum, *de gutteta* vulgò dictum, aut alium consimilem. Ac denique, inungendo spinam dorsi oleo chamæm. violac. amygdal. dulcium, & de nuce indicâ,

Somno profundo febribus supervenienti eadem adhibentur remedia, quæ in soporosorum affectuum curatione fuere descripta; hoc tantùm observando, ut, quæ intus assumpta nimis calefaciunt, minimè usurpentur.

Sitis febricitantium sedatur præcipuè potu refrigerante & humectante. Attamen; si intensior sit, ut potus moderatus ei non sufficiat (immoderatus enim plurima infert incommoda, & ægrum non rarò in vitæ discrimen præcipitat,) aliis auxiliis fallenda atque demulcenda est.

Primò itaque frigidus aër inspiretur, æger in silentio maneat, ore clauso per nares expiret, & somno indulgeat.

Deinde abluatur os aquâ hordei tepidâ, aut aquâ in qua decoctæ sint jujubæ, sebesten, pruna, lactuca, portulaca, & similia.

Teneat in ore æger frustum rad. liquirit. à cortice mundatæ, & in oxycrato maceratæ. Vel colluat os aquâ hordei; aut simplici, cum modico aceti, aut cum succo granatorum, limonum, vel tantillo spiritus vitrioli.

Vel teneat in ore acinos granatorum, aut laminam mali citrii, limonis, vel aurantii, maceratam in aqua rosarum, saccharo adjecto; vel stolones lactucæ, endiviæ aut portulacæ, folia acetosæ, taleolas anguriæ, cucurbitæ, cucumeris, in aqua frigida priùs maceratas. Vel cerasa acida, vel ribes vel tamarindos, vel frustulum crystalli, vel prunorum acidorum nucleos quibus nonnihil pulpæ adhæreat, vel similia.

Utile est etiam ad sedandam sitim saccharum, aqua rosarum madefactum cum spiritu vitrioli, atque iterum exsiccatum.

Si levioribus hisce sitis tolli nequeat; permittendus est potus, non initio exacerbationum, neque in augmento; nisi pauciissimus; sed in vigore, & potissimùm ubi ad declinationem vergit: tunc enim largior potus calorem foràs diffundit, & sudorem aliquando movet, præcipuè in febrium intermittentium paroxysmis, in quorum declinatione ad satietatem non rarò potum haurire convenit. Varia potûs materia in hujusmodi febribus conveniens superiori capite descripta est.

Si verò sitis ab humore bilioso, in ventriculo contento; ducit originem; is per vomitum, aut dejectionem expurgandus est. Vomitus provocabitur, si æger sit nauseabundus, syrupi acetosi simpl. ʒ. j. ß. cum aqua hord. aut decocti raphani ʒ. v. Sin minus, purgetur bolo ex cassiæ ʒ. j. & pulpa tamarind. ʒ. jjj. vel mannæ ʒ. jj. in decocto prunorum & tamarindorum dissolutis, vel potione sequenti.

℞. Cassiæ recenter extractæ ʒ. vj. mucilag. sem. psylli ʒ. ß. decocti hord. prunor. & tamarind. ʒ. jv. syrupi rosar. ʒ. j. Misce. Fiat potio.

Linguæ & faucium ardor, siccitas, & scabrities curatur variis remediis, dictis partibus admotis, in ore detentis, in hunc modum compositis.

℞. Mucilag. sem. cydonior. ʒ. j. mucilag. sem. malvæ ʒ. ß. specier. diatrag. frig. & sacchari candi an. ʒ. j. sacchari albi q. s. Fiat eclegma. Vel.

℞. Mucil. sem. psylli, aut cydon. extract. cum aqua lactucæ, vel rosar. ʒ. ß. syrupi violac. limon. aut granat. Unc. j. Misce. Capiat parùm per intervalla, & in ore detineat. Vel.

℞. Sem. cucumeris ʒ. ß. sem. cydon. ʒ. jj. gummi tragacanth. ʒ. j. ß. Contundantur semina, & gummi dissolvatur in albumine ovi. Misceantur omnia, & fiant trochisci in ore detinendi.

℞. Sem. psyllii cydon. an. ʒ. j. ß. gummi tragacanth. ʒ. sem. sacchari candi drac. jjj. Cum mucilag. gummi tragacanth. fiant trochisci. Vel linteo raro includantur, ut fiant noduli, qui macerentur in aqua rosar. & in ore teneantur.

Si profundiùs asperitas hæserit, fiat gargarisma ex decocto hordei. rad. althææ, fol. lactucæ, portulac. flor. violac. addito melle rosac. syrup. violar. vel saccharo cando, vel oxymel. simpl. & simil.

Si sordes linguæ adhæreant, ut plerumque fit: sæpè detergenda est linteo asperiori intincto oxycrato. Cui etiam succus sempervivi, & sal prunellæ interdum addi poterit.

Si ardor sit intensior, cum infigui linguæ nigredine, magis

magis refrigerantia humectantibus permisceantur, in hunc modum.

℞. Succorum lactucæ, sempervivi, limonum, an. ʒ. j. mucilag. sem. cydon. sacchari candi, an. ʒ. ß. sacchari albi q. s. Fiat looch. Vel

℞. Semper vivi recentis M. j. aceti rosac. ʒ. iij. aquæ hordei ℔. j. Coquantur ad tertiæ partis consumpt. In colat. dissolve salis prunellæ drach. j. ß. alum. ℈. j. syrup. viol. & de moris, an. ʒ. j. Fiat gargarismus. Vel sal prunellæ solum in aqua sempervivi dissolvitur, eòque ultilissimè lingua & fauces abluuntur: necnon ejus particula absorberi potest, ut ad œsophagum simili ardore affectum pervenire possit.

Exteriùs verò guttur & collum illinantur ol. violac. & butyro recenti, in aqua rosarum lotis quibus veluti ustum guttur humectari possit.

Ad refrigerandum admoveri possunt, unguentum rosaceum, refrigerans Gal. & similia. Sed multò efficacius admoventur folia lactucæ, portulacæ, trita, ac duobus linteis inclusa. Vel millepedes contusi eodem modo admoveri possunt.

In magno pectoris ardore, qualis in febribus solet contingere, totum pectus inungendum est oleo violaceo, nymphææ, & amygd. dulcium. Imò verò, æstu plurimum urgente, fomenta eidem parti admoveri debent ex decocto hordei, lactucæ, nymphææ, borraginis, violar. & similium composita, quibus irrigationes ex oleis prædictis debent succedere; quandoquidem, ex præscripto Galeni & Avicennæ, in hujusmodi febribus, magna cura thoracis, utpote calori fornacis, habenda est. Ea verò remedia, juxta Tralliani præceptum, rarò frigida, quia intra calorem repellunt: nec tepida, quia laxant; sed actu calida, potentiâ verò frigida admoveri debent.

Dolor lumborum in febribus excitatur à sanguine fervido & copioso, in vena cava ebulliente. Sedati autem debet clysteribus emollientibus & refrigerantibus emulsionibus, ex seminib. frigidis paratis, addendo sal prunellæ inunctionibus earum partium ex unguento refrigerante Galeni, cum succo sempervivi majoris. & camphorâ, vel unguento populeone, vel ol. rosac. nymphææ, & papaverino, vel epithemate ex aqua plantaginis, rosarum, aceto, oleo rosaceo, & camphorâ, vel oxyrthodino ex aqua rosarum; oleo rosaceo, & aceto parato, quæ omnia actu frigida æstate, subtepida aliis temporibus admovenda sunt.

Inquietudines, quæ in febre assòde & paroxysmis tertianæ intermittentis solent contingere, curantur præcipuè purgatione humoris biliosi, ventriculum, aliàsque partes sensibiles vellicantis, idque per vomitum aut secessum, prout natura hanc vel illam viam magis affectare videtur: tum clysteribus ad inferiora revellitur. Mox quies omni arte procuratur & potus frigidus exhibetur, necnon julepi refrigerantes, quibus interdum syrupus de papavere, vel laudani tantillùm utilissimè permiscentur. Etiam in vigore paroxysmi syrupi de papav. ʒ. j. utiliter exhibetur.

Syncope in febribus syncopalibus vulgò dictis solet contingere: quarum duo genera constituuntur, ut superiori capite dictum & una dicitur syncopalis minuta, altera verò humorosa. Quarum curationes, utpote ab aliarum febrium putridarum curationibus longè diversas prædicti symptomatis ratione, huic loco reservavimus.

Syncopalis minuta, quæ à biliosis humoribus, acribus, & venenatis generatur, in hunc modum curanda est. Aer sit frigidus & humidus: parùmque adstringens, ut exsolutio prohibeatur. Victus tenuis, refrigerans, & instaurans, ex jusculis pullorum cum acetosa, portulacâ, &c. decoctorum, quibus addi potest aqua rosar. succus granat. & parùm sacchari. Panis infusus succo granatorum, vel aurantiorum exhiberi poterit, si victus paulò plenior sit concedendus, necnon cremor hordei, aut panatella cum succo granatorum, aut limonum. Tum juta restaurantia, ex carnibus expressis, cum dictis succis. Robustioribus exhibentur vitelli ovorum cum omphacio, testes gallorum, carnes pullorum, gallinæ, perdicis, iisdem succis alteratæ.

Potus tempore passûs, si non adsit inflammatio alicujus visceris; sit vinum aquosum non vetustum, nec vaporosum. Extra passum aut si a liqua sit inflammatiò, aqua hordei, aut aqua panata, cum syrupo granat. limon. acidi citri julepo rosac.

Somnus extra paroxysmum convenit, in eòdem nocet. Ac denique maximè fugienda, quæ iram, tristitiam, & similes concitant.

In paroxysmo flabellis refrigerantibus, & irrorationibus odoriferis, spirituum resolutio supprimenda est. Facies aspergenda aquâ frigidâ, vel rosar. cum aceto. Eadem quoque testes in viris, & mammæ in mulieribus frigidè foveri poterunt.

Si calor cum spiritibus è cordè ad exteriora non revocetur; revellendus est frictionibus extremorum, ac vellicationibus: tum nares sæpè apprehendantur, pili vellantur, nomine proprio sæpè æger inclametur. Detur mica panis succo granat. infusa, aut vinum tenue odoriferum, aqua rosar. dilutum: Et urgente necessitate, aqua cinnam. cum aqua rosarum. Interim jura restaurantia non omittantur, quibus confectio alkermes, aliàque admisceri poterunt. Potiones quoque cordiales sæpè ex cochleari exhibendæ, in hunc modum compositæ.

℞. Aquæ ros. ʒ. ij. aqua naphæ ʒ. j. aquæ cinnam. ʒ. ß. confect. alkerm. ʒ. j. margarit. præp. & coralli præp. an ℈. sem. manus Christi perlatæ ℈. vi. Misce. Fiat potio ex cochleari sumenda. His accedere possunt opiatæ, & condita, superiori capite descripta.

Medulla panis adhuc calentis aqua rosac. & aceto irroretur, & ori, naribusque admoveatur.

Cordi epithemata refrigerantia, & roborantia applicentur.

Ad poros densandos, & impediendam dissolutionem, involvatur æger linteo, consperso pulvere rosar. balaustiorum & santalorum; vel irrorentur lintea aquâ rosar. cum modico aceto.

Totum corpus, præcipuè dorsum, illinatur sequenti linimento.

℞. Ol rosar. omphac. an. ʒ. j. sem. myrtill. cydon. mucilag. sem. psyll. an. ʒ. vi. gummi arab. dissoluti in aqua ros. ʒ. ij. ceræ albæ. q. s. Fiat linimentum.

Ventriculi ratio præcipuè habenda est, quòd in eo præcipuè humor noxius cumuletur. Illinenda autem est illius regio oleo rosaceo, & cydon. tum imponatur panis tostus maceratus succo cydonior. & granat. acidorum. Vel magno urgente æstu foveatur tepidè decocto portulacæ & rosarum, vel etiam succo solani, portulacæ, uvæ acerbæ, adjecto ol. rosac & cydoniorum.

Sublata syncope, & refectis viribus, ad febrem, ejùsque causam tollendam convertendus est animus. Quod fiet alterantibus & evacuantibus quæ febribus ardentibus idonea superiore capite descripsimus.

Syncopalis humorosæ, quæ ab humorum pituitosorum & crudorum multitudine producitur, contraria ferè est curatio ei, quæ minutæ adscripta. Siquidem aër debet esse temperatus, ad calidum inclinans, lucidus, purus, & siccus, Cibi boni succi, & facilis concoctionis, præparati cum hyssopo, fœniculo, aliisque. Potus sit vinum tenue, & oligophoron. Somnus & vigiliæ moderatæ.

At frictiones in primis maximè commendantur à Gal. 12. *meth. cap.* 1. eæque ab initio morbi celebrandæ sunt linteis asperioribus supernè deorsum, primùm in pedibus & cruribus; post in brachiis, humeris, & dorso. Lintea prius suffiantur styrace, ligno aloës, thure, caryophyllis, &c. ubi à frictione artus abundè incaluerint, inungantur oleo anethino, chamæmel irino: costino, aliisque resolventibus. Hujusmodi frictiones plurimùm laudantur, quia calorem cum spiritibus, ac materiam noxiam, vires suffocantem, ad exteriora evocant.

In paroxysmo æger excitandus est narium apprehensione, aurium fricatione, pilorum avulsione, inclamatione &c. Præterea ori & naribus odorata admoveantur, ut aqua cinnam. flor. aurantiorum, acetum infusionis caryoph. mica panis intincta vino Hippocratico, quæ etiam per os exhiberi potest; aut ipsum Hippocraticum solum, aut aqua cinnamomi, aut potio cardiaca sequens.

℞. Aquar. meliſſæ, toriſm. & flor. aurant. an. ʒ. j. aquæ cinnam. ʒ. ſem. confect. alkerm. ʒ. j. ſyrupi condituræ cort. citri & caryophylli noſtratis, an. ʒ. j. Miſce. Fiat potio quæ detur ex cochleari frequenter. Opiata etiam in hunc modum componi poterit.

℞. Conſervæ flor. bugloſſi, anthos, & cort. citri condit. an. ʒ. ſem. nucis moſchat. condit. ʒ. iij. confect. alkermes ʒ. ij. ſpecier. diambræ, diamoſchi dulcis, an. ℈. j. cum ſyrupo condit. cort. citri, fiat opiata.

Cordi admoveri poſſunt epithemata, & pulli columbini; ventriculo & teſtibus fomenta aliàque adminiſtrari, quæ in virium imbecillitate fuêre propoſita.

Dum hæc fiunt, ad frictiones identidem redeundum eſt, quæ nunquam in hoc affectu ſunt omittendæ.

Refectis aliquantum viribus, materia morbifica educenda eſt per clyſteres & purgationes, (in quibus hiera cum agarico, ratione ventriculi, multum prodeſt) quæ blandæ & frequentes eſſe debent, interjectis tamen præparationibus idoneis.

Inappetentia omnibus propemodum febribus communis eſt. Dum enim ventriculus calida intemperie afficitur, fames imminuitur, & ſitis augetur. Aliquando tamen ita dejicitur appetentia, ut, ægri vix juſcula haurire poſſint. Fitque illud cibi faſtidium à vitioſis humoribus, in ventriculo collectis, aut illius tunicis imbibits, vel corruptis malignìſque vaporibus, ventriculum obſidentibus. Curari debet evariatione cauſæ morbificæ, per vomitum aut ſeceſſum, idque ab initio diluto rhab. & tamarindorum. In declinatione verò, ſi febris non ſit valida, cum hiera picrâ in decocto hordei, cicerum, abſinthij, aliorùmque detergentium diſſolutâ. His ſuccedere debent clyſteres detergentes, qui conſecutione quadam à ventriculo revellunt. Præterea exhibenda ſunt frequenter acida & refrigerantia, ut ſyru. limon. granat. ceraſa acida, &c. per ſe, vel cum aqua frigida exhibita. In declinatione, aut ceſſante febre, ſyrupus de abſinthio pontico utiliter dari poterit, vel ſolus, vel cum ſyrupis, aut ſuccis acidis permixtus. Cibi offerantur ægro magis grati. Ut enim docet Hippocr. *aph.* 38. *ſect.* 2. paulò deterior, ſed ſuavior cibus & potus, meliori, ſed inſuaviori præferendi. Per rara autem intervalla cibus non multus aſſumatur, frequentior enim & copioſior inappetentiam vel ſanis inducit. Condiantur verò cibi, modò tuſſis abſit, omphacio, aceto roſac. ſucco limon. Si æger ita abhorreat ab omnibus cibis, ut nihil omninò aſſumat; injiciantur clyſteres nutrientes, bis aut ter in die; eductis priùs excrementis clyſtere detergente. Solutâ omninò febre ſi remaneat inappetentia, æger modicè ſe exerceat, utatur capparibus, ſaxifraga, olivis, locum mutet, & migret ad aërem frigidiorem. Ac tandem, ſi hæc non ſufficiant, utatur vino abſinthite, & pilulis de hiera, quæ humores ventriculi tunicis impactos potenter abſtergunt.

Singultus & vomitus febribus ſuperveniens, variis oppugnant remediis, quorum materia ex ſingultûs & vomitûs curationibus, à nobis deſcriptis, erit repetenda, & ſingulis febricitantibus, hiſce ſymptomatis correptis, cum delectu ac judicio accommodanda. Cavendum tamen maximè eſt, ne vomitus criticus ulla ratione cohibeatur. Singultus interdùm ex immodico refrigerantium uſu procedit, ut teſtatur Lemnius, referente Schenkio, his verbis: *Singultus in febribus nonnumquam ſequitur intemperatum refrigerantium uſum juleporum. Quomodo affectos inconſultâ temeritate Medicorum plures vidi, idque ſymptoma contra omnium opinionem vini potu ſuſtulimus.*

Fluxus alvi, febribus putridis ſuperveniens, ſi criticus ſit, cohibendus non eſt: neque ſymptomaticus ſtatim initio, ſi vires admodùm non dejiciat, ne humor vitioſus ad partes principes recurrat. Quando cohibendus eſt, id fit purgatione blanda, & ſimul adſtringente, clyſteribus detergentibus & roborantibus; aſſumptis & admotis incraſſantibus roborantibus & adſtringentibus. Quæ omnia ex diarrhœæ curatione erunt deſumenda, à levioribus incipiendo, & ad fortiora, ſi neceſſitas urgeat, paulatim progrediendo.

Sudores, ſi critici non ſint, ſed ſymptomatici, vireſque maximè dejiciant, cohibendi erunt aëris refrigeratione, conſpergendo aquam frigidam, folia ſalicis, & vitis ſuprà pavimentum; & ſi opus ſit, feneſtras aperiendo, corporis eventilatione paulatim facta levibus integumentis, ac molli culcitrâ detractâ: Item facie oxycrato frequenter conſpersâ: ac denique uſu medicamentorum frigidorum adſtringentium: qualia ſunt epithemata refrigerantia cordi, hepati, ac toti ventri admovenda, & ſubinde immutanda. Unguenta ex oleo roſac. myrtino, mucilag. & pulv. adſtringentibus compoſita, toti corpori, & præſertim ſpinæ dorſi applicanda. Pulveres ex roſis, balauſtiis, malicorio, myrtillis, maſtiche, terrâ Samiâ, &c. collo, thoraci, alis, & inguinibus inſpergendi: vel æger involvatur linteo irrorato oxycrato cum pulveribus prædictis, cavendo tamen, ne inflammatio aliqua, aut tumor aliquis præter naturam in hypochondriis lateat, tunc enim ab adſtringentibus, ſaltem validioribus, eſt abſtinendum. Sudor abſtergendus non eſt; ſed ſinendus, ut ad poros cutis concreſcens alium affluere prohibeat.

Per os verò exhibenda incraſſantia abſtergentia, & roborantia, ut hordeata ex decocto lactucæ, & ſem. frig. parata, juſcula inſtaurantia cum ſucco granatorum, agreſtæ, pulveribus corallor. margarit. raſur. eboris, ſantalorum, aut balauſtiorum. Julepi ex aquis roſar. lactucæ, portulac. cum ſyrupo granat. de roſis ſiccis, aut cydonior. Opiatæ ex conſervâ roſarum, corallis, margaritis, terrâ ſigillatâ, pulv. diamarg. frig. triaſantali, &c.

APPENDIX.

In febrium acutiſſimarum & pernicioſarum curatione hoc diligenter advertendum: rariſſimè eas fieri ſine interna & peculiaris viſceris cujuſdam affectione; & plerumque inflammatione. Quare numquam omittenda cura hypochondriorum, capitis thoracis, uteri, renum & veſicæ: ut omni ratione inveſtigemus, quæ harum partium inſigniter laboret, & ei, quoad fieri poteſt, ſubveniatur.

CAPUT III.

De Febre tertiana intermittente.

FEbris tertiana intermittens fit à bilioſo humore excrementitio in prima corporis regione contento ac putreſcente.

Illa autem vel legitima eſt & exquiſita; vel illegitima, notha, ſeu ſpuria.

Legitima ſeu exquiſita horis 12. terminatur, & producitur à bile naturali putreſcente. Notha verò ſeu ſpuria paroxyſmos habet 12. horas excedentes. Quòd ſi 24. horas excedat, tertiana extenſa nominatur. Fitque vel à bile præternaturali putreſcente; vel à naturali, aliis humoribus, præſertim pituitæ, permixtâ.

Item tertiana alia ſimplex eſt, alia duplex, alia triplex. Simplex dicitur, cujus paroxyſmi tertio quoque die, hoc eſt alternis diebus, recurrunt. Duplex verò, quando paroxyſmi ſingulis diebus invadunt. Et quamvis in hoc è quotidiana non differat, utroque tamen diſtinguitur per ſigna propria, bilem, aut pituitam redundantem indicantia, quæ ſuis locis exponuntur. Aliquando tamen in tertiana duplici duo paroxyſmi eadem die apparent, altera die remanente libera: idque recentiores nonnulli vocant duas tertianas, & à tertiana duplici diſtinguunt. Quæ tamen dictio exigui momenti. Triplex tertiana fit, quando duorum dierum ſpatio tres apparent paroxyſmi. Rariſſima eſt hæc febris. Unum tamen illius exemplum proponitur à Galen. 2. *de criſ. cap.* 9. Et nos aliud vidimus anno 1637. In quodam viro nobili, qui ſingulis 16. horis febris tertianæ paroxyſmum patiebatur. Et ſinguli paroxyſmi intra 10. aut 12. horas per ſudores judicabuntur. Fiunt autem diverſi hi paroxyſmi à diverſa materia, in diverſis locis putreſcente, ita ut unaquæque peculiarem locum obtineat.

Humores autem, febres tertianas producentes, in prima potiſſimùm regione cumulantur: hepate nimirum cyſtide felleâ, ventriculo, meſenterio, pancreate, aut venis illarum partium.

Earum

Earum causæ sunt omnes, quæ bilem excrementitiam generant: nempè calida & sicca hepatis intemperies, ætas juvenilis, aëris constitutio calidior, vigiliæ, curæ, iræ, jejunia, ciborum calidorum usus, exercitatio nimia. His accedunt ad tertianæ nothæ productionem, causæ, pituitam & melancholiam generantes. Hinc illi, qui calidiori hepate præditi sunt, & ex crapula, ac prava victûs ratione; multas cruditates generant, ex bilis cum crudis humoribus permixtione, tertianis nothis obnoxii sunt. Hinc etiam æstatis tempore crudi humores, ex caloris nativi imbecillitate, fructuum esu, & nimio potu geniti, bili permixti, tertianas nothas pariunt.

Signa diagnostica tertianæ exquisitæ sunt, quòd hæc febris statim cum insigni rigore incipiat, quod à quotidiana distinguitur, in qua levis tantùm horror, aut frigefactio apparet. Deinde rigorem sequitur calor intensus, acer & mordax, sitis intolerabilis, respiratio magna & frequens, vigiliæ, capitis dolor, & interdum deliria. Rigorem etiam sequitur interdum vomitus biliosus, vel alvi fluxus. Urina aliquando flava est rufa, vel rubra. Accessiones ultra 12. horas non extenduntur, & sudoribus terminantur. Præterea præcesserunt causæ, bilem generantes, suprà enumeratæ.

In tertiana notha signa omnia prædicta sunt remissiora, quàm in exquisita; sed intensiora, quàm in quotidiana. Et prout major vel minor pituitæ copia bili admixta fuerit; paroxysmi ad tertianæ exquisitæ, vel quotidianæ paroxysmos magis vel minùs accedunt, tum ratione intensionis symptomatum, tum ratione durationis ipsius paroxysmi. Ita ut tertianæ nothæ paroxysmi ad sexdecim, octodecim, & plures horas extendantur. Quamquàm interdum possunt esse breviores, ob materiæ paucitatem, & intra octo, decem, aut duodecim horas terminari.

Prognosis desumitur ab Hippocr. *Aphor.* 50. *sect.* 4. *Tertianæ*, inquit, *exquisitæ septem circuitibus, ad summum, judicantur. Et Aph.* 43. *ejusdem sectionis. Febres quocumque modo intermiserint, periculum abesse significant.* Quod tamen intelligendum est de tertianis febribus, omnis malignitatis expertibus. Dantur enim tertianæ malignæ, & pestilentes, quæ quamvis evidentes habeant intermissiones, ægrotantes tamen non raro de medio tollunt. Præterea multa febri tertianæ possunt supervenire, quæ vitæ periculum inferre possunt, quamvis febris ex se periculosa non sit.

Scribit Haly, & vulgatissimâ docetur experientiâ tertianâ laborantibus, si ulcera, ut pustulæ in labiis & naribus erumpant, finem febris præsagire. Et enim quædam veluti crisis, quæ ad illas partes fit.

Alvi fluxus, febri tertianæ superveniens, materiâ jam concoctâ, eam solvit. Et hæc unica est via, quâ hujusmodi febres perfectè judicantur. Cùm enim illarum focus in cystide fellea, vel hepate vel mesenterio, aliisque partibus primæ regionis contineatur; etiamsi quæ singulis accessionibus effertur exhalatio, in habitum corporis irrepens, vel sudoribus, vel insensibili transpiratu, vel papulis expurgetur; manet tamen crassamentum: quod nisi beneficio naturæ, vel medicamentorum per alvum expurgetur; aut febris diuturnæ, aut obstructionum aut recidivæ, aut aliorum morborum contumacium causa esse solet.

Breves & securæ esse solent febres intermittentes, si bonus sit totius corporis habitus, si viscera benè sint affecta; si ver aut æstas adsit; æger non multo utatur alimento, & parcè bibat. Contra verò longiores & contumaciores esse solent, si prava adsit jecoris, aut lienis affectio; si æger abundet humoribus pituitosis, aut melancholicis; si hyems, vel autumnus vigeat; si æger multo utatur alimento, aut potu multo calorem opprimat.

Curatio, ut in aliis febribus, ad febrem, ejus causam, & vires dirigenda. Febris indicat refrigerantia: causa, eadem refrigerantia, tum concoquentia, & evacuantia: vires roborantia.

Ac victûs ratio primùm instituenda est refrigerans & humectans, eandem prorsùs in tertiana exquisita, quæ in febribus continuis fuit proposita. At in tertiana notha, eàque simplici, paulò plenior victus imperandus est, præcipuè si illa in longitudinem abeat: tunc enim solida alimenta exhibenda sunt die intermissionis, & quinque vel sex horis ante accessionem: In tertiana verò duplici quemadmodùm in tertiana exquisita, solis jusculis, aliisque sorbilibus alimentis æger nutriendus est.

Potus gratissimus in tertiana notha, ex Forestο.

℞. Aquæ fontis ℔. ii. cinnam. ʒ. sem. sacchari Uncias iii. Hæc cruda per manicam Hippocratis trajiciantur.

In accessione autem alimentum exhibendum non est; juxta sententiam Hippocr. *Aph.* 11. *sect.* 1. Natura enim, ut docet Galen. *in comment.* cibi concoctione avocatur à concoctione humorum morbificorum, addè quod in accessione tetro vapore universum corpus perfundatur, qui cibum recenter sumptum labefactat; & maxima parte corrumpit. Attamen, si accessio adeò longa fuerit, vel corpus ægrotantis adeò calidum & siccum, gracile, & tarætexturæ; ut facilè dissolvatur, & ad finem paroxysmi sufficere non valeat, etiam in accessione cibandus æger est; quod melius fiet in statu, quàm aliis temporibus. Quamvis etiam in principio, & augmento, urgente necessitate, cibus offerri possit. Si enim Galen. 10. *meth. cap.* 5. hac febre laborantes calido & sicco temperamento præditos, quibus adversissima est inedia, ne in syncopen inciderent, etiam in principio accessionum cibare coactus est. Ad ejusque imitationem Amatus Lusitanus *cur.* 98. *cent.* 4. pictocholo, & meram bilem evomenti, unde syncope oriebatur, panem lotum, agrestâ aspersam, paroxysmi initio exhibuit, sicque prædicta symptomata inhibuit.

Illud præterea tum in hac, tum in aliis febribus intermittentibus est observandum, ut æger ante paroxysmum, neque potum, neque cibum assumat, neque somno indulgeat. Utiliter tamen alvum deponet, injecto clysteres, si opus fuerit, modò ille ante initium paroxysmi injiciatur.

Institutâ igitur victûs ratione idoneâ, ad materiæ morbificæ evacuationem statim progrediendum est; quæ cùm in primis viis hæreat, non solùm clysteribus, sed etiam medicamentis assumptis, alvum laxantibus, tum vomitoriis educendâ est.

Clysteres, in tertiana exquisita fient ex decocto emolliente & refrigerante, cum cassia, catholic. diapr. simpl. aut solutivo. In notha verò fiet decoctio ex emollientibus & incidentibus, dissolvendo diaphœn. mel. rosac. &c.

Alvum laxantia medicamenta in tertiana exquisita erunt eadem, quæ in febribus continuis fuêre proposita. In notha verò addantur agaricus, senna, catholicum, diaphœnicum, aliâque ex curantis Medici judicio, juxta varias ægrorum constitutiones eligenda. In quacumque verò specie cremor tartari utiliter medicamentis addi poterit, qui obstructiones aperit, potenter detergit, & nihilominus refrigerat. Medicamenta purgantia die intermissionis exhibenda sunt, idque matutinis horis, ut vulgò solet fieri, si intermissio in eas horas incidat. Alioqui tempus inter duas accessiones medium eligendum. Et quâvis horâ diei ac noctis exhiberi potest medicamentum; modò illa ab accessionibus plurimùm distet, & ventriculus assumptum priùs alimentum concoxisse videatur.

In tertiana autem duplici difficile est horam exhibendi medicamenti eligere, cùm non raro tres aut quatuor tantùm horæ duobus paroxysmis intercidant. Imò interdum adeò longi sunt paroxysmi, ut alter incipiat, antequam prior desierit, unde febres subintrantes nominantur. Tunc enim occasio præceps exactam Medici diligẽtiam postulat. Commodior autem exhibendi medicamenti hora ita eligenda est, ut in tertiana duplici non subintrante, in fine paroxysmi exhibeatur, ea ad sequentem paroxysmum distantia, ut antequam ille invadat, operatio medicamenti absoluta sit. In febre autem subintrante exhiberi debet medicamentum in declinationis principio, simulatque tantillùm remittere incipit. Et in utroque tribus horis ab assumpto medicamento jusculum exhibendum est: ita tamen ut tres aliæ supersint horæ ab assumpto jusculo, antequam paroxysmus invadat. Atque adeò sex horis ad minimum exhibendum est medicamen ante proximum paroxysmum.

Quod ad vomitoria ſpectat: ea, quæ de iis in continuarum febrium curatione dicta ſunt, hîc etiam commodiùs aptari poſſunt; cùm humorum illuvies in ventriculo, meſenterio, & cavis hepatis contenta, quæ hujuſmodi febres ſolet producere, per vomitum aliquando educatur, quæ tamen interdum medicamentis, per inferiora purgantibus, etiam pluries exhibitis, deturbari nequiverit, ut rectè Fernelius annotavit. Atque ita, ſi in principio paroxyſmi æger vomitibus torqueatur, tunc naturæ motum rectè ſequetur Medicus. Et cùm mitiora vomitoria plerumque non ſufficiant, ad mediocria veniendum eſt: quale in primis eſt aſarum, cujus in pulverem redacti ʒ. ß. ℈. ij. vel ʒ. exhibetur cum juſculo: aut alio liquore convenienti. Alii decoctum illius exhibent; quod paratur ex ʒ. iij. rad. aſari decocti in juſculo pulli, vel aqua hordei & paſſularum. Chymici vitriolum album præparatum, & ſalem vitrioli uſurpant, tum etiam aquam benedictam, quæ ex croco metallorum fit. Quæ quidem ut & cætera medicamenta ex antimonio deſumpta ſicuti materiam in primis viis ſtabulantem nonnunquam feliciter evacuant; ita prudentem & peritum, qui ea exhibeat, Medicum deſiderant. Alioqui ſunt veluti culter acutus in manu infantis, aut gladius in manu furioſi.

Expurgatis primis viis, uno ſaltem medicamento, vena aperienda eſt die intermiſſionis. Imo verò, corpus ſi ſit plethoticum, & urinæ rubræ, ac craſſæ appareant, curatio utiliter à phlebotomia inchoabitur: meliùs enim poſtmodùm purgatio procedet.

Si ſanguis valdè calidus, aduſtus, aut putridus appareat phlebotomia erit iteranda: quod tamen à Medici judicio pendere debet, juxta propriam ægrotantis conſtitutionem.

Poſt purgationem & phlebotomiam, præparationi humorum incumbendum eſt per julepos, in febribus continuis propoſitos, quorum materia varianda eſt, prout pituita, melancholia bili permixta eſt, ut etiam dicto loco annotatum eſt.

Interim verò, cùm prædicta remedia fiunt, calor febrilis temperandus eſt epithematis refrigerantibus, cordi & hepati admotis, qualia in febribus continuis fuere propoſita. Hac cautione adhibitâ, ut nonniſi in ſummo febris vigore, aut potiùs in declinationis principio admoveantur. Hepati etiam, & lumbis unguentum roſaceum aut refrigerans Galeni applicari poterit.

Clyſteres emollientes & refrigerantes in fine paroxyſmi, ut ante illius invaſionem, erunt utiliſſimi.

Præparatâ materia, per aliquot dies, uſu juleporum, purgatio iterùm inſtituenda eſt, ex ſenna, rhab. catholicone, ſyrupo roſaceo; addendo agaricum, ſi redundet pituita. Et ſi æger ſit robuſtus, addi poteſt diaprun. ſolut. electuar. de ſucco roſar. vel diaphœnicum.

Purgato iterùm, poſt uſum juleporum; corpore ſi acceſſiones redeant, & ad longius tempus continuari videantur ſignum eſt, humores craſſos, & pertinaciter inhærentes, febrem fovere, & obſtructiones producere, quorum ratione abſtergentia, aperientia, & incidentia uſurpanda ſunt. Eorum autem præcipua ſunt abſinthium, quod valdè commendatur à Galen. 1. *ad Glauc. cap.* 9. & centaurium minus, quod ratione virtutis eximiæ, quam habet in curandis febribus *febrifuga* nominatur. Quia tamen ea calida ſunt frigidorum commixtione temperari poſſunt in hunc modum.

℞. Rad. gram. cichorii, & aſparagi. an. Unc. i. fol. agrimon. acetoſæ, cichorii, endiviæ, ana M. i. abſinthii vulgaris, & centaurii min. ana. M. ſem. Coquantur ad ℔. i. In colat, diſſolve ſyrupi limon. ʒ. iij. Fiat julep. pro tribus doſibus matutinis.

Finitis julepis purgans medicamentum iterùm exhibendum eſt. Vel vomitorium, ſi natura per illam viam evacuationem affectet, Tunc enim, apparentibus ſcilicet concoctionis ſignis, hujuſmodi febres feliciter per vomitum non rarò curantur. Et Galen. *ad Glauc. cap.* 10. multos ſolo vomitu ab hac febre curatos eſſe ſcribit. Imò verò quotidiana docet experientia, aquam benedictam hujuſmodi febres utplurimùm eradicare, niſi contumaces viſcerum obſtructiones obſiſtant. Multa hujus rei experimenta propoſita ſunt à Martino Rulando, in centuriis curationum. Sed vehemens eſt, ut anteà dixi, medicamentum, nec niſi ſumma cautione exhibendum. Quidam hujus aquæ ʒ. i. cum infuſione unc. ſemis fol. ſennæ exhibent; ſicque magis per ſeceſſum, quàm per vomitum operatur.

Alii uſurpant guttam gummi, alii mercurium dulcem cum ſcammonio. Quæ remedia cùm potenter evacuent, febres hujuſmodi ſæpiſſimè eradicant; ſed robuſtioribus tantùm corporibus exhibenda.

Hiſce remediis utplurimùm febres tertianæ, non ſolùm legitimæ, ſed etiam nothæ ſolent ſuccumbere. Si tamen adhuc pertinaciter obſiſtant, (ut ſæpè fit) ſolennis purgatio inſtituenda eſt apozemate per triduum propinato, ex materia juleporum addendo ſennam, rhabarbarum, agaricum, ſyrup. roſ. de cichor. comp. & ſimilia. Imò verò licèt ante hujus apozematis uſum tertiana febris ſoluta ſit, utiliſſimum eſt apozema exhibere, ſi ſpontaneum alvi profluvium non contigerit. Infida enim eſt illa ſolutio, & recidivam minatur, cùm reliquæ evacuationes, quæ per ſudorem, aut inſenſilem tranſpirationem fiunt, portionem tantùm humorum tenuiorem evacuent, craſſiori intus remanente quæ nonniſi per alvum educi poteſt.

Antequam apozema exhibeatur, ſi tenſio ſit in hypochondriis, admoveatur fotus emolliens, attenuans, & roborans in hunc modum compoſitus.

℞. Rad. althææ gram. & aſparagi, ana Unc. i. rad. enulæ camp. & cortic. median. tamariſci, an. Unc. ſem. fol. malvæ, violar. agrimon. capill. ven. & abſinthii, an. M. i. ſem. lini & fœnugr. an. Unc. i. flor. chamom. melilot. roſar. an. P. i. Coquantur in tribus aquæ partibus, & unâ vini albi ſub finem additi, cum aceti Unc. ii. Foveantur hypochondria calidè, manè, & ſerò per biduum ante uſum apozematis.

Poſt fotum illinantur eædem partes ſequenti linimento.

℞. Ol lilior. amygd. dulc. & tamariſci, an. Unc. i. unguenti de althæa U. ii. ceræ parùm. Fiat linimentum.

Si non obſtantibus hiſce remediis, pertinax febris in longitudinem abeat, & facies tumida, ac ſubpallida appareat; tum pedes veſperi intumeſcant; Iis remediis ægri tractandi ſunt, quæ ad hepatis obſtructiones vulgò præſcribi ſolent. Inter cætera verò maximè laudatur à Montano decoctum cichorii, & chamædrios in juſculo, quod dicit eſſe admirandum in febribus longis ab obſtructione pendentibus.

Notandum tamen eſt, febris tertianæ longitudinem à calida & ſicca jecoris intemperie aliquando foveri, quæ humorem bilioſum, novarum acceſſionum fomitem, continuò producit. Quod ſæpè obſervatur in multis, qui ſicco & ſqualido corporis habitu præditi, & omninò bilioſi, citra tenſionem viſcerum, & citra humoris copiam, per tres aut quatuor menſes, calidiori præſertim anni tempore, tertianam paſſi ſunt. His valida purgantia, valde aperientia, & calefacientia nocent. Sed victu refrigerante & humectante, julepis & juſculis ſimili facultate præditis, tractandi ſunt. Et ſuperflui humores clyſteribus emollientibus & refrigerantibus, caſſiâ, tamarindis, catholicone; & ſyrupo roſac. ſenſim expurgandi, Sed præſertim balnea aquæ tepidæ hîc miranda præſtant, calidam & ſiccam intemperiem viſceribus impreſſam extinguendo. Iis utatur æger die intermiſſionis citra ſudoris profuſionem.

Interdum etiam febris tertianæ longitudo à prava quadam diatheſi viſceris, alicujus jecoris præſertim, aut meſenterii dependet: quæ purgationibus quantumvis repetitis, curari nequit, quia prava illa qualitas in viſcere remanens, humorem novum quotidiè accumulat, quia acceſſiones fovet. Quæ quidem prava qualitas diureticis, ſudorificis, aliiſque reſolventibus auferetur.

Hiſce facultatibus prædita ſunt abſinthium, centaurium minus, carduus bened. rad. dictamn. pimpinella, tormentilla, aliàque, ex quibus fiunt decocta, pulveres, & ſimilia, per plures dies exhibenda ante acceſſionem.

Vulgò exhibetur theriaca ad Drach. i. cum vino albo, ante acceſſionem, tribus vicibus repetendo.

Alii

Alii nucem juglandem cum ſaccharo aut melle conditam, eodem modo exhibent.

Ubi theriacæ caliditas timetur, ſola primum exhibetur, & deſuper aquæ plantaginis cyathus propinatur. Hoc frequenter utebatur Varandæus, præceptor meus, tanquam ſpecifico.

Idipſum præſtare poteſt vini Hippocratici cyathus unus, ante acceſſionem exhibitus, eòque remedio gratiſſimo multi curati ſunt.

Sedulò tamen advertendum eſt, ut hæc omnia remedia, nonniſi præmiſsâ diligenti purgatione exhibeantur.

Zecchius in frequenti uſu habebat pilulas ſequentes, quæ & ad aperiendas obſtructiones, hepar roborandum, & viſcerum dyſcraſias tollendas, ſunt efficaciſſimæ.

℞. Trochiſc. de rhab. de cupatorio, & de abſinthio, an. Drach. ſem. pulver. elect. diarrhod. ʒ. j. Cum ſyrupo de abſinthio, fiat maſſa pilular. de qua capiat drach. j. manè per triduum ſuperbibendo juſculum ex cichoraceis & capillaribus paratum.

Montanus verò exhibebat per multos dies trochiſcorum de abſinthio, vel de rhab. ſcrup. j. cum juſculo, in quo hordeum, radix petroſel. cichorium, & borrag. bullierant.

Exteriùs illinatur hepatis regio, manè & veſperi, ante cibum, linimento parato ex cerati ſantalini Unc. jj. ſucci cichorii Unc. ſem. ſucci abſinthii drach. jj. & aceti roſac. momento.

Ventriculi pariter regio hoc illinatur linimento.

℞. Ol. nardini de abſinthio, & cydon. an. Unc. ſem. galliæ moſch. ʒ. j. ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum.

Præter remedia hactenus propoſita, quæ regularem & methodicam curationem reſpiciunt, multa alia dantur ſpecifica & empyrica, tam interna, quàm externa: tum à practicis laudata, tum apud vulgus uſitatiſſima; è quorum infinito propemodùm numero, nos hîc ſelectiora proponemus. In horum autem remediorum album referenda ſunt ea, quæ ſuprà ad corrigendam pravam diatheſin, jecori, aut meſenterio impreſſam, & febres longas efficientem, ſunt propoſita. Quibus ſequentia cum fructu addi poterunt.

Ac primum ſpiritus ſulphuris in tertiana legitima, vel ad legitimam plurimùm accedente, poſt venæ ſectionem, & purgationem, in vigore paroxyſmi, cum aqua portulacæ exhibitus, ardorem febrilem potenter extinguit, & ſi humor ſit tenuis, eum per ſudores expellit, ut novis paroxyſmis materia non ſuppetat, & ita interdum morbus radicitùs evellatur. Ejus datur à ℈. ß. ad ʒ. cum aquæ portulac. Unc. jv.

Aliquando verò dictus ſpiritus cum ſale abſinthii miſcetur, qui magnæ etiam eſt efficaciæ, ad curandas febres intermittentes. Compoſitio talis eſt.

℞. Salis abſinthii Drach. ß. ſpiritus ſulphuris ʒ. j. aquæ card. bened. Unc. jv. Miſce. Capiat æger inſtante acceſſione, & poſtmodùm pluribus veſtibus tegatur.

Aliqui ſuccum plantaginis depuratum, & epotum ad Unc. jv. per horam ante acceſſionem, tertianam febrem ſanare aſſerunt. Alii cum aceto, & croco exhibent in hunc modum.

℞. Succi plantag. Unc. jv. aceti roſac. Unc. ſemis: croci gran. jjj. Miſce, capiat duabus horis ante acceſſionem.

Manardus præ cæteris remediis commendat decoctum chamom. vel aquam ejus diſtillatam, ad unc. jv. per horam ante acceſſionem exhibitam.

In vulgari uſu habetur, & ſæpè feliciter ſuccedit potiuncula, confecta ex aquis roſarum, plantag. & aqua vitæ, ſingulis ad cochlearis menſuram, exhibenda ante acceſſionem.

Exteriùs verò ſequentia uſurpantur.

℞. Fol. hyſſopi, & tanaceti minutim inciſor. ana P. j. myrrhæ Drach. jj. macis, nucis moſch. caryophyll. & cinnam. ana. Drach. ſem. terebinth. Venetæ, & ſucci tanaceti, an. Unc. j. Miſc. omnia, & extendantur ſuprà placentam roſaceam frixam in ſartagine cum vino generoſo; quæ panno lineo involuta, applicentur calidè regioni ventriculi, per horam ante acceſſionem. Vel

℞. Abſinthii, menthæ viridis, ana ℔. j. cruſtæ panis aſſatæ, aceto roſac. infuſæ ℔. ß. pulpæ cydon. vel cydodii cum melle confecti Unc. jj. maſtiches Unc. ſem. macis, moſchar. ana Drach. jj. Omnia piſtentur fortiſſimè cum ol. cydonior. Fiat cataplaſma, quod calidè applicetur antè paroxyſmum, ſudorem provocat, & ventriculi dolorem aufert. Vel

℞. Nucis moſchatæ, caryophyll. & cinnam. an. ʒ. jjj. myrrhæ & zinziberis, an. Drach. jj. Fiat pulvis, qui excipiatur pice liquida, & fiat emplaſtrum, admovendum regioni ſtomachi.

Hepati quoque ſequens cataplaſma utiliter admoveri poterit.

℞. Santali albi, & rubr. an. Drach. j. farinæ hordei ʒ. jjj. aloës ʒ. ſem. flor. violar. & roſar. ſiccar. an. ʒ. j. Cum ſucco abſinthii & aceto, fiat cataplaſma, applicandum regioni hepatis, horâ unâ ante acceſſionem.

Neque omnino rejicienda ſunt ea remedia, quæ vulgò carpis applicari ſolent. Non ſolùm enim hiſce vulgi opinio expletur, quòd pleroſque hiſce remediis ſanatos exiſtimet. Sed etiam aliquid præſtari poſſunt, vires ſuas cordi communicando, per arterias inſignes, quæ ad carpos decurrunt. Horum verò præcipua, ſunt quæ ſequuntur.

℞. Fol. plantag. & chelidon. maj. ana M. j. telæ aranearum, ſem. urticæ, fuligitis camini, & ſalis communis, ana Drach. j. aceti fortiſſ. q. ſ. Fiat cataplaſma, applicandum carpis paulò ante acceſſionem, & ter, aut quater iterandum.

Auricula muris contuſa, cum ſale, & aceto, carpis admota ante acceſſionem, maximæ à nonnullis creditur efficaciæ.

Ab aliis laudatur ſempervivum minimum, ſeu mammilla muris eodem modo parata.

Alii folia burſæ paſtoris cum ſale & aceto trita commendant.

Platerus corticem interiorem ramorum nucis, aceto maceratam, carpis applicat, & ſe feliciter hoc remedio uſum teſtatur.

Alii denique veſicas excitantia, ut alia, cepas ranunculam & ſimilia applicant, quæ minùs tuta, & valdè incommoda ſunt.

CAPUT IV.

De Febre quotidiana intermittente.

QUotidiana intermittens ita appellatur, quòd illius paroxyſmi ſingulis diebus repetant. In quo tamen cum duplici tertiana, & triplici quartana convenit; ſed propriis ſignis ab iiſdem diſtinguitur. Rariſſima eſt hæc febris, atque ex ſexcentis ægrotis, febriles acceſſiones ſingulis diebus patientibus, vix unus quotidianâ laborat.

Generatur hæc febris à pituita putreſcente, in prima corporis regione. Ideoque ea omnia, quæ pituitam in corpore cumulare poſſunt, hujus febris cauſæ eſſe poſſunt. Qualia ſunt viſcerum temperies frigida & humida, ætas ſenilis aut puerilis, vita otioſa, tempus hyemale, alimenta frigida & humida, ſomnus longus, & ſimilia.

Signa diagnoſtica ea ſunt, quæ pituitam in corpore redundantem ſignificant: ut corporis moles ampla, mollis, & obeſa, calor albus, aut pallidus, ſenſus hebetes, ſomnus profundus, inſomnia aquarum. Tum hæc febris ut plurimùm nocturnis horis ſolet invadere, idque ſine rigore, ſed cum frigore tantùm, aut levi horrore, quando quidem materia benigna, & naturæ non adeò infenſa, minùs ipſam laceſſit, ideoque calor non cum impetu, ut in tertiana, ſed ſenſim ad interiora revocatur. Tranſacto frigoris tempore, calor ſegniter accenditur, & inæqualiter, ut modò frigus, modò calor ſentiatur. Calor deinde mitis eſt, ac minimè deurens, ſitis exigua. Urinæ in principio albæ, tenues & crudæ, in progreſſu verò craſſiores & coloratiores apparent. Pulſus parvus, rarus & tardus. Præcordia intumeſcunt, & magna ex parte inflantur ac diſtenduntur. Paroxyſmi ad 12. horas extenduntur, & non deſinunt in integram ἀπυρεξίαν; quia hæc febris ſimilis eſt igni in ligni[s]

lignis viridibus accenso, qui & tardè accenditur, & multum fumi relinquit. Aliquando paroxysmus ad 24. horas extenditur, & febris continua apparet.

Hæc autem signa plurimùm evariant, & intensiora vel remissiora apparent, prout pituita vel simplex est, vel aliis humoribus permixta; tum etiam pro varia specie pituitæ putrescantis. Unde ex Galen. *lib. de pleuritide, cap.* 11. à pituitâ salsâ, sticulosi: ab acida, famelici: à dulci, somnolenti: ab insipida inappetentes fiunt. Sic etiam quæ ab acidâ aut vitreâ pituitâ febres producuntur, cum rigore solent invadere.

Febris hæc perpetuò longa esse consuevit, ob materiæ morbificæ crassitiem & contumaciam, & ad 40. dies interdum ad 3. aut 4. menses extenditur. Nec periculo vacat, cùm in cachexiam, hydropem, lethargum, alioque gravissimos affectus degeneret. Major vel minor longitudo ex cruditatis & concoctionis signis indicabitur; tum etiam ex evacuationibus, quas plerumque natura per vomitum, alvum aut sudores molitur. Illæ enim apparentes, breviorem morbum significant. Si verò natura nihil moliatur, longiorem.

Quotidiana diurna periculosior est nocturnâ, ut docuit Hippoc. 3. *Epid. sect.* 5. *text.* 64. Diurnam appellat, quæ interdiu incipit, & noctu intermittit; nocturnam, contra. Cujus prognostici ratio est, quia diurnæ longiores habent accessiones. Cùm enim ad noctem usque extendantur, in qua densatur corporis habitus, fit, ut vapores putridi intus retineantur, nec tam liberè transpirent; unde longiores fiunt accessiones, ut ipse asserit Hippoc. ad tabem sæpissimè perducunt. Adde quòd, cùm intermissio noctu contingat, noctu etiam cibare ægrum cogamur, quod intempestivum est, & ægrum vigilare cogit, quo tempore dormire deberet: unde plurimum læditur, debilitatur, totaque illius œconomia subvertitur.

Curatio eadem ferè adhibenda est, quæ in tertiana notha & diuturnâ fuit proposita. Ita tamen ut inter præparantia humores, & obstructiones aperientia, seligantur ea, quæ majorem attenuandi & incidendi vim obtinent. Tum, etiam in hac febre peculiaris ventriculi ratio habenda est qui plerumque graviter laborat: ideoque roborantibus tam internis, quàm externis reficiendus est. In primis autem maximè conducit cataplasma ex menta & absinthio, in febris tertianæ curatione propositum.

Zacutus Lusitanus duo remedia proponit, quibus se febres pituitosas contumacissimas expugnasse gloriatur. Unum est decoctum chamæmeli, in hunc modum compositum.

℞. Flor. chamæm. P. jjj. comar. absinthii pontici, P. jj. Coque in ℔. jjjj. aquæ, ad mediæ partis consumptionem. Colaturæ adde sacchari alb. ʒ. jv. Capiat mane Unc. v. vel vj. singulis diebus.

Alterum est decoctum chinæ & guajaci ad xxv. dies exhibitum: quod licèt à Medicis timeatur in hujusmodi febribus, propter nimiam calefaciendi & exsiccandi vim; maximè tamen commendatur ab iis, qui de Indicis aromatibus peculiares libellos scripsere. Advertendum autem est Zacutum Lusitanum in regione frigida & humida Medicinam exercuisse, ubi tutiùs hæc remedia usurpari possunt. Ideòque in aliis calidioribus, nonnisi corporibus valdè pituitosis & cachecticis exhibenda.

CAPUT V.

De Febre quartana intermittente.

QUartans febris illa est, quæ paroxysmos habet quarto quoque die recurrentes. fitque ab humore melancholico in prima regione putrescente.

Humor autem melancholicus alius naturalis est, ex crassiori & terrestriori alimenti portione genitus, frigido & sicco temperamento præditus; Alius præternaturalis, ex bilis adultione oriundus, atque adeò calidus & siccus. Hinc duæ quartanæ species oriuntur. Quæ enim à melancholia naturali fit, legitima quartana nominatur: quæ verò à præternaturali, spuria. Quamquam spuria etiam generari possit à melancholia naturali cum bilis portione admixta.

Rursum febris quartana alia simplex est, alia duplex, alia triplex. Simplex est, cùm unus tantùm paroxysmus quarto quoque die contingit. Duplex verò, quando paroxysmi duo per duos dies continuos accidunt, tertius autem dies paroxysmo vacuus est. Triplex denique est, quando singulis diebus paroxysmi contingunt, quemadmodum in quotidiana & duplici tertiana. Hæ autem duplices & triplices quartanæ fiunt ab humore melancholico, in variis locis putrescente.

Signa diagnostica sunt primùm ea, quæ humorem melancholicum in corpore redundantem significant. Quibus addendus est quartanarius circuitus, tanquam signum pathognomonicum: Sed & forma paroxysmi, ab aliarum febrium paroxysmis diversa, ejus diagnosin constituit. Incipit enim cum oscitatione, pandiculatione, & gravitate totius corporis; quàm sequuntur frigus, postmodum horror & rigor, quo ossa confringi videntur: unde dolor, qui à quartanariis percipitur, ὀστεόπονος nominatur. Calor etiam paulatim accenditur in materia frigida & crassa. Pulsus rarior & tardior, quàm in reliquis febribus. Urinæ in principio albæ, tenues, aquosæ, in progressu verò coloratiores & crassiores redduntur. Talia autem signa in quartana legitima apparent. In spuria verò vehementia symptomatum major humorem tenuiorem & calidiorem significat. Attamen non in eo solùm spuria quartana à legitima distinguitur, quòd in illa calor, sitis, vigiliæ, & alia symptomata vehementiora sint; sed etiam, quòd legitima primo & per se affligere incipit, nulla alia febre prægressa, Spuria verò aliis febribus tum continuis, tum intermittentibus succedit, ex humoris adustione, dictas febres committentis, qui per illam adustionem in melancholiam præternaturalem degenerat.

Duplex quartana per accessionum periodos facilè dignoscitur. Triplex verò à tertiana duplici quotidiana distinguitur, non solum signis, humorem redundantem indicantibus, & paroxysmorum forma; sed etiam, quòd antequam fiat triplex, apparuit primum simplex, aut duplex quartana. Nunquam enim, aut perquam rarissimè febris quartana à triplici incipit; sed simplex, aut duplex, in eam degenerat.

Quòd ad prognosin attinet; febris hæc legitima esse consuevit; & quæ autumno incipit, ut plurimum tota hyeme perseverat, nec nisi accedente vere finitur. Imò nonnullæ ad annum unum, vel plures extenduntur. Æstivæ tamen breviores sunt. In omnibus autem perpetuò coctioni signa sunt attendenda, quæ eam brevi solutum iri significant: & cum his urinæ etiam nigræ bonis ægri rebus apparent.

Quartana legitima longior est spuria: quia hæc fit ab humore tenuiori, illa à crassiori.

Tutissima esse solet, præsertim legitima, nullo gravi alicujus visceris affectu comitata. Spuria verò periculosior est. Tum si hepar, aliave pars præcipua, grave aliquod damnum patiatur, in hydropem degenerat.

Senes, qui sexagesimum ætatis annum superant, febre quartana affecti, ut plurimùm moriuntur: quandoquidem calor eorum debilis, materiam adeò contumacem superare non potest.

Febris quartana intermittens, in continuam mutata, ut plurimùm lethalis est. Quia fit mutatio illius febris, quæ foras movetur, in eam, quæ intrò. Quod hyeme maximè contingit, dum excurrentibus succis frigus se opponit, eosque in intima corporis penetralia repercutit. Id etiam contingit medicamentorum purgantium, acriorum, & vehementiorum intempestivo usu. Inde enim ex simplicibus quartanis duplices, triplices, & continuæ generantur.

Quartana, epilepsiæ superveniens, eam solvit, juxta Hippoc. *Aphor.* 70. *sect.* 5. *A quartana correpti non admodum convulsionibus capiuntur. Si verò prius capiantur, & quartana supervenerit, liberantur.* Ratio autem hujus rei est, quam proponit Galen. *in Comment.* quia materia crassa, epilepsiam efficiens, longo hujus febris calore attenuatur & concoquitur. Necnon concussione

totius

totius corporis, quæ in rigore fit, facilius excutitur. Addere possumus pravos humores in cerebro, aliisque partibus, aut etiam in venis latitantes, ad hypochondria, & ignobiliores partes, ubi est quartanæ minera, transferri & prædictas partes deserere.

Dysenteria, febri quartanæ superveniens salutaris juxta sententiam Hipp. *Aphor.* 48. *sect.* 6. *Lienosis difficultas intestinorum superveniens, bonum.* At in quartana utplurimùm lien malè afficitur, & melancholicus humor quartanæ, lieni affecto, communis est. Hoc tamen intelligendum est de dysenteria, quæ intra breve tempus finitur: quæ enim longior est lethalis esse consuevit, ut habetur *Aphor.* 43. *ejusdem sectionis. Qui lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, iis supervenientem longam dysenteriam aqua inter cutem, aut lavitas intestinorum excipit, & moriuntur.*

Hæmorrhagia è naribus, febri quartanæ superveniens, pessima est. Quia humor, quartanam efficiens, nequit per nares evacuari propter crassitiem & frigiditatem. Et cùm talis evacuatio symptomatica sit, & diù perseverans, hydropem accersat, statim cohibenda est, apertâ vena basilicâ, è qua sanguis putris emanat, cùm è naribus purus excernatur.

Curatio quartanæ duplex instituenda est & ad duas illius species referenda. Longè enim diversa esse debent quæ spuriæ, ab iis, quæ legitima debentur remedia.

Atque ut à quartana legitima incipiamus; ad illius causam expugnandam statim animus convertendus est spretâ etiam ipsâ febre. Cùm igitur illius causa sit humor frigidus & siccus, crassus & terrestris, calefacientia, humectantia & attenuantia usurpanda sunt. Tum etiam opportunis temporibus materia peccans erit evacuanda, quod tamen nonnisi longo tempore præstari potest, propter summam humoris contumaciam, & morbi longitudinem. Antequam verò ea remedia in usum vocentur; victus ratio idonea præscribenda est. Utatur igitur æger cibis boni succi, facilis coctionis, tenuis substantiæ & mediocriter calefacientibus atque humectantibus, ut carnibus juniorum animalium, & avium montanarum, ovis recentioribus & forbilibus, piscibus faxatilibus. Conceduntur in statu & declinatione pisces saliti, cappares & olivæ. Gal. 1. *ad Glauc.* etiam piper & sinapi concedit. Ex herbis commendantur borrago, buglossum, pimpinella, spinacia, radix fœniculi, petroselini, ac præ cæteris rapæ quæ in aqua prius coquendæ postmodum in jusculo pingui, quod quartanariis utilissimùm est. Crato *in consiliis à Scholzo collectis*, se multos quartanarios curasse gloriatur secundo rapparum decocto, saccharo & butyro permixto. Ex fructibus poma, pruna cocta, passulæ, ficus pingues, amygdalæ, dactyli, nuclei pinei; Ac denique, ad condiendos cibos conveniunt, cinnamomum, nux moschata, crocus.

Abstineat ab iis alimentis quæ crassa & tenacia sunt, ac tardiorem exitum habent, ut carne porcina, bubula, cervina, leporina, & avium palustrium. A leguminibus, brassica, pane furfuraceo, caseo, nacibus, castaneis, & carnibus multo sale conditis, aut fumo induratis, & fructibus & oleribus crudis, aceto & omphacio, quia humorem melancholicum fermentare creduntur, quemadmodum omnia acida.

Potus sis vinum album, optimè defecatum, aut rubellum, tenue & oligophorum, cum aqua, in qua cortices tamarisci, aut folia agrimonij maduerint; vel decocto salsæ parillæ, vel aqua hordei chalybeata.

Exigua sit alimentorum quantitas, quæ vires tantùm conservare valeat; nimia enim ciborum copia cruditates generat, quæ diuturnitatem febri conciliant. Maximè verò parcè bibendum est, cùm nihil hanc febrem magis contumacem reddat, quàm nimia potus & humidorum copia: iis enim lien repletur ac distenditur. Crato, potum omninò interdicit in paroxismo, quod maximè conferre curationi asseverat. Die paroxysmi æger cibandus est sex horis ante illius invasionem. Posteà verò nihil sumat, donec finitus fuerit. Somnus prolixior utilis est, quia humectat; vitandus tamen est initio accessionis. Levis exercitatio ante cibum diebus intermissionis confert aut ejus loco frictiones totius corporis, depositis prius alvi excrementis. Alvus si pontè non fluat, glande, aut clystere excitetur. Hilaritas denique concilietur, mœstitia arceatur.

Instituta in hunc modum victûs ratione idoneâ, ab initio evacuatio levis instituenda est clystere injecto, & medicamento exhibito. Clyster in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. buglossi unc. ii. herbarum quatuor emollientium, mercurialis, betæ, ana M. j. prunor. dulc. par. v. 4. sem. frig. maj. & anisi, ana drach. ii. epithymi dracc. iiii. Coquantur ad ℔. j. sem. In colat. dissolve cathol. unc. j. olei violac. & chamæm. ana unc. j. sem. sacchari rubr. unc. j. Fiat clyster, injiciendus, pridiè sequentis potionis, horâ commodâ.

℞. Sennæ mundat. ʒ. ß. Sem. anisi ʒ. fol. borrag. & fumar, ana M. ß. liquirit. ʒ. iii. Coquantur ad ʒ. v. In colat. dissolve mannæ, & syrupi rosac. ana ʒ. i. Fiat opiata.

Gal. 1. *ad Glauc.* 11. præcipit, ut ab initio febris hæc blandis & benignioribus medicamentis tractetur; alioquì periculum est, si fortiora usurpentur, ne ex quartana simplici duplex, aut triplex, vel etiam continua efficiatur.

Post primam istam purgationem sanguis detrahendus est, è basilica sinistra. Si tamen hepar affectum sit; è brachio dextro etiam detrahi potest. Ridendaque est eorum sententia, qui expectandam esse volunt concoctionem, ut sanguis mittatur, quod tunc temporis fluxilior & tenuior sit: Melius enim concoquitur & præparatur, si priùs quantitas illius imminuta fuerit. Neque etiam audiendi sunt, qui, sanguinis missionem non admittunt in quartana, nisi illius redundantia per venarum turgentiam, aliaque signa apparuerint. Perpetuò enim ab initio est plethora ad vires, ni quartana aliis febribus longis successerit. At summa commendatione dignum est Galeni præceptum 1. *ad Glauc.* quo vult, ut si sanguis primò detractus niger & impurus appareat, major illius copia educatur: si verò ruber & purus sit; parca manu detrahatur, neque ampliùs phlebotomia iteretur. Dies accessionibus vacui sanguinis missioni, quemadmodum & purgationi, opportuni sunt. Nonnulli tamen ipso accessionis die sanguinem detrahunt quinque aut sex horis ante invasionem illius. Quod satis commodum est, cùm tunc temporis humores moveri incipientes, faciliùs educantur. Zacutus Lusitanus venæ sectionem, in plenilunio celebratam, plurimùm conferre asserit. Tunc enim ob lunæ vim humor ille terrenus ebullit, & fluxior fit, promptiusque venâ sectâ educitur. Hocque remedio eo tempore celebrato, plures levatos, alios à morbo prorsus immunes evasisse testatur qui pluribus aliis auxiliis non cesserat. Botallus verò contra Galeni, omniumque Medicorum placita phlebotomiam frequenter iteratam, quartanam curare asserit, etiam quæ hydropem minetur, suàmque sententiam rationibus & exemplis confirmare nititur. Quæ tamen veluti paradoxa rejicienda est cùm per refrigerationem, quæ toti corpori, multo sanguine detracto, inducitur, materia morbifica crassior & contumacior evadat.

Hæmorrhoidum fluxus in febribus quartanis utilissimus est, & multi quartanarij hac evacuatione liberantur, Cùm enim venæ hæmorrhoidales sint rami venarum mesaraicarum, in quibus morbi hujus materia continetur; dum aperiuntur, causam morbi proximam evacuant. Si igitur fluxus hæmorrhoidum contingat iis qui ei assueti sunt, impediendus non est. Si verò parcior fuerit; adjuvandus. Tum etiam, si natura eo inclinare videatur (quod per ani pruritum aut tumorem, aut guttas aliquot sanguinis emanantes cognoscimus,) proritandus est, affixis hirudinibus.

In quibus verò hæmorrhoides numquam fluere consueverunt, malleoli vena, post brachii phlebotomiam, utiliter aperitur: unde sæpè febris mox cessat, vel ut citiús desinat, unà cum aliis remediis usurpata, efficere potest. Idque imprimis mulieribus, quibus menstruæ purgationes suppressæ sunt, aut parciús fluxere.

Apertio salvatellæ manus sinistræ ab antiquis & neoteri-

cis non paucis probatur, & quartanam curare dicitur. Ab aliis verò quamplurimis rejicitur, quod nulla ratione fulciatur, cùm sit ramus à venis brachij productus. Attamen cùm pluribus experimentis à nonnullis celebretur; non omninò negligendam censemus. Alij autem in ipso lunæ coitu aperiendam statuunt. Alii verò, inclinante lunâ, duabus horis ante accessionem, & per tres vices, tribus accessionibus consequentibus; quod nonnullis feliciter successit.

Post primas illas evacuationes, humorum concoctioni & præparationi incumbendum est, julepis quibusdam, in hunc aut similem modum compositis.

℞. Rad. asparagi, brusci, cichorii, buglossi macerat. in vino albo, ana ʒ. j. cortic. tamarisci ʒ. ß. fol. borrag. buglossi, ceterach, capill. ven. fumariæ, chamædr. chamæpit. an. M. j. liquirit. ʒ. i. flor. iii. cordial. ana P. j. Coquantur ad ℔. i. ß. In colat. dissolve syrupi byzantini, & capill. ven. ana ʒ. ii. Fiat julep. pro iv. dosibus matutinis, quæ etiam ulteriùs continuandæ sunt ad multos dies: materia enim contumax longa indiget præparatione. Vel si æger sit delicatior, juscula componenda sunt ex portione simplicium prædictorum, gustui gratiora seligendo, iisque utiliter, tum etiam julepis, cremor tartari addi poterit.

Præparantibus hisce remediis purgantia interserenda sunt, ut tertio vel quarto quoque die, catharticum aliquod exhibeatur: hac cautione adhibitâ, quandiu materia est valdè cruda, mitiora usurpentur: increscente verò coctione, paulò validiora. Purgantium autem materia notissima est, ut peculiari illius enumeratione non opus sit.

Utile est aliquando apozema præparans simul & evacuans in quatuor, aut quinque doses præscribere, ut bona materiæ morbificæ portio educatur. Quod componi poterit ex materia juleporum prædictorum, additis purgantibus: Attamen si humorum crassities & contumacia, cum frigida viscerum intemperie, morbi longitudinem & hydropem minari videantur; ad potenter incidentia confugiendum est, ex quibus apozema sequens componi poterit.

℞. Rad. 5. aperit. in vino albo maceratarum, ana ʒ. j. rad. enulæ camp. gentianæ, aristoloch. & asari, an. ʒ. ß. fol. chamædr. agrim. lupulor. borrag. ceterac., absinthii, & centaurii min. ana M. j. liquirit. ras. & passul. mundat. an. ʒ. i. sennæ mundat. ʒ. i. ß. epithymi ʒ. i. agarici recenter trochiscati ʒ. iii. zinzib. & caryophyll. an. ʒ. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. dissolve syrupi de cichor. compositi cum rheo ʒ. v. trochiscor. de capparibus, salis absinthii & tamarisci, ana ʒ. j. Fiat apozema pro quinque dosibus matutinis.

In chronico hoc morbo obstinata perseverantia necessaria est, ut continua remediorum vicissitudo illius causam concoquat & expurget. Unica enim fere hæc causa est, cur multi quartanarii incurati maneant. Siquidem, post paucorum remediorum usum, tædio affecti, reliqua prorsùs abjiciunt & dedignantur.

Ad diuturniorem igitur usum purgantia quædam usualia habenda sunt, frequenter iteranda. Eàque in syrupi magistralis, aut pilularum usualium, aut aliam quamvis formam concinari possunt.

Syrupus magistralis ex materia apozematis, triplicatâ purgantium dosi, componi poterit.

Pilulæ usuales ita præscribi poterunt,

℞. Aloës opt. succo absinthii diligenter nutritæ ʒ. ß. gummi ammoniaci aceto soluti, & iterum inspissati, drach. ii. myrrhæ electæ drach. j. ß. turbith. gummosi & agarici recenter trochiscati, an. drach. ii. diacrydii ʒ. j. salis absinthii & tamarisci, an. ℈. ii. croci ℈. ß. cum oxymel simpl. fiat massa pilular. de qua capiat drach. sem. vel ℈. ii. bis in septimana.

Si æger calidiori temperamento præditus sit: sequentes pilulæ usurpari poterunt.

℞. Polypod. quer. ʒ. sem. rad. asari, sem. genistæ, an. ʒ. i. passul. corinth. ʒ. i. crystalli tartari drach. j. sem. flor. buglossi & borrag. an. P. sem. Coquantur in aquæ fontis ſ. q. de colat. optimè clarif. cap. ℔. sem. succi pomor. redolent. optimè depurati ʒ. iv. Quibus infunde sennæ mundat. ʒ. j. turbith. & agarici, an. ʒ. iii. macis, caryophyll. cinnam. & epithymi, ana drach. j. Digerantur per quatriduum in B. M. Postea colentur & exprimantur. Insuper adde extracti aloës cum aqua endiviæ & acetosæ parati ʒ. j. myrrhæ, vino ad ignem dissolutæ & colatæ drach. ii. salis tartari drach. j. Evaporentur omnia, & inspissentur ad lentum ignem, addendo sub finem specierum diarrhod. abbat. & lætif. Gal. ℈. j. salis absinthij & tamarisci, an. drach. sem. extracti croci ℈. sem. Fiat massa pilular. ad usum dictum.

Purgans etiam medicamentum valdè familiare, & paratu facillimum, sed utilissimum, componi potest ex decocti absinthij ʒ. iij. in quibus sennæ drach. ii. infusæ fuerint, sumendo per intervalla.

Purgantia hæc medicamenta exhiberi solent pridiè paroxysmi, quia ægri tunc temporis robustiores sunt. Non pauci tamen ante paroxysmum ea exhibenda esse contendunt, quia per accessionem agitata materia, faciliorad expulsionem redditur. Hanc sententiam fulciunt autoritate Hippocratis, *lib. de affectionibus* qui pharmacum deorsùm purgans exhibendum esse vult in ipsa apprehensione. Et quamvis ex Gal. sententia, liber ille Hippocratis non sit, sed generi illius Polybi; non tamen idcircò fidem ei derogandam esse volunt, cùm & Polybus ille vir doctissimus fuerit, & experientia frequens huic sententiæ subscribat; prout ab Arculano Gentili, Amato Lusitano, aliisque proponitur qui horis quatuor ante accessionem exhibendum esse medicamentum præceperunt. Quod tamen maxima curatione & Medici prudentia opus habet; cùm inchoatam evacuationem superveniens horror intercipiat, & in accessione fiat humorum motus, pharmaci motui contrarius, unde ingentes turbæ ægrotantis corpore excitari possunt. Ideò nonnisi in robustioribus corporibus hæc methodus tentanda est.

Major & communior est Medicorum consensus in vomitoriis medicamentis, initio paroxysmi exhibendis, quis natura eo tempore ad eam evacuationem magis prona est. Neque dubium est, vomitum, principio paroxysmi excitatum, & pluries, cùm paroxysmi incipiunt, repetitum, mitiorem, breviorémque morbum efficere. Vomitoriorum materia in febris tertianæ curatione exposita est. In febre tamen quartana asarum reliquis præferendum est, ad drach. j. in pulver. redactum, & cum vino albo exhibitum, ac ter aut quater repetitum.

Temporibus purgationum intermediis clysteres frequentes injiciendi sunt, qui naturam ad intestina humores noxios expellere assuefaciunt, & aliquid de materia morbificâ, in venis mesaraicis, contentâ sensim educunt.

Perseverante morbo, cùm plerumque diuturnus sit, & pertinax, interdum quiescere oportet, & à remediis per mensem, aut circiter abstinere, ut interea natura, diuturno remediorum usu fatigata, sese recolligat, & humoris morbifici concoctioni incumbat. Postea verò ad præparantia & purgantia redeundum erit.

At verò in morbo diuturno iisdem perpetuò remediorum formulis insistendum non est, ne iis natura assuescat, ægri verò nimio eorum tædio afficiantur. Tum quia à mitioribus ad validiora; tum purgantia, tum aperientia transeundum est. Variæ purgantium formulæ supra propositæ sunt. Aperientia verò, præter julepos & apozemata prædicta, sequentia in progressu morbi usurpari poterunt, concoctionis signis apparere incipientibus.

℞. Vini albi ℔. iii. rad. enulæ camp. unc. ii. cortic. rad. cappar. ʒ. ß. summitat. absinthii vulgaris sicci ʒ. j. Infundantur per triduum in B. M. Serventur omnia simul, & hujus vini capiat æger ʒ. ii. vel tres, singulis diebus, manè horis duabus ante pastum. Sequentes verò pilulæ, vel seorsim, vel simul, cum vino prædicto usurpari poterunt.

℞. Rad. gentianæ ʒ. ii. aristoloch. rotund. ʒ. i. sem. artemisiæ ʒ. i. bryoniæ siccæ ʒ. iii. myrrhæ, croci, ana ʒ. j. rad. asari drach. ii. aloës ʒ. i. Cum oxymel. scilit. fiat massa pilular. de qua capiat ʒ. i. singulis diebus per se, vel paulò ante assumptionem vini prædicti.

Hisce pilulis calybs præparatus utiliter addetur, si æger post-

post earum assumptionem deambulare valeat. Chalybis enim usus in omnibus febribus chronicis utilissimus est, obstructiones contumaces, quæ illas fovere solent, potenter dissolvendo.

Vel ad aperiendum simul & roborandum opiata sequens utiliter præscribi poterit.

℞. Conservæ rad. enulæ camp. conservæ fol. absinthii, & capill. ven. ana ʒ. i. cortic. citri condit. ʒ. ß. confect. alkerm. ʒ. iii. myrobalanos condit, num. ii. pulv. elect. diarrhod. abbatis ʒ. ii. salis absinthii & tamarisci, ana drach. i. croci ϑ. ii. Cum syrupo condit. citri fiat opiata, de qua capiat ad magnit. castaneæ, singulis diebus; manè, duabus horis ante prandium. Vel si manè æger sumat alia remedia; poterit capere opiatam, duabus horis ante cœnam.

Ad idem commendatur tanquam remedium præstantissimum extractum chamædryos, cum sale tamarisci permixtum, in formam pilularum.

His accedunt discutientia & diaphoretica, quæ in declinatione morbi, ad illius reliquias discutiendas, apparentibus concoctionis signis utilissima sunt: Non solùm enim dictas morbi reliquias discutiunt, sed etiam intemperiem, longo morbo contractam, corrigunt, habitum corporis malum emendant, ac ventriculum, hepar, aliaque viscera, diuturnitate morbi debilitata, corroborant. Ex his primum locum obtinet theriaca, ab antiquis & neotericis ad hunc usum commendata. Exhibetur horâ unâ ante paroxysmum ʒ. i. pondere, cum vino aut decocto chamædryos, Vel si nimia caliditas timeatur, cum decocto agrimonii, succo, vel aquâ plantaginis. Reiterandum est medicamentum per plures paroxysmos. Potest etiam exhiberi manè extra paroxysmum, per aliquot dies: Sed paulò ante paroxysmum feliciùs operatur; quia augmentum frigoris prohibet, humoremque febris causam, jam effervescere incipientem, commodiùs discutit, & hoc modo paroxysmum vel imminuit, vel si materia paucior sit, prorsùs tollit. Hîc tamen summa cautio adhibenda est; ne theriaca, vel similia medicamenta calidiora: cruditatis temporibus exhibeantur, fundunt enim humores putridos, unde confusio, & febris incrementum; ita ut quartana simplex in duplicem & triplicem, imò verò continuam aliquandò degenerat. Quemadmodum contigit Eudemo Peripatetico, ut refert Galen. *lib. de præcogn. ad Post. cap.* 2. & 3. In quo quartana simplex, exhibitâ à Romanis Medicis intempestivè theriacâ, in triplicem versa est. Postmodùm tamen, apparentibus concoctionis signis, exhibitâ eadem theriacâ, à Galeno curatus est.

Ex aliis diaphoreticis commendantur à nonnullis radices, chinæ, salsaparillæ, quarum decoctum primarium & secundarium, per 20. dies exhibitum, contumaces quartanas interdum curat. Efficaciùs autem operatur, si decocto primario purgantia misceantur.

Alia etiam remedia ante paroxysmum exhibentur, quæ huic febri creduntur specifica, & versus declinationem usurpata, sæpissimè paroxysmos inhibent, & quartanam curant. Horum autem præcipua hæc sunt.

℞. Fol. plantag. recentium M. i. acetosæ recentis M. ß, aceti & theriacæ, ana quart. i. Destillentur, & hujus aquæ capiat æger ʒ. iii. dimidiâ horâ ante paroxysmum. Vel

℞. Sacchari candi ʒ. iii. zinzib. ʒ. ii. camphoræ ʒ. i. Fiat pulvis, Detur drach. i. cum aqua calida.

Crocus in pulverem redactus ad ϑ. ß. cum vino albo exhibitus, ante accessionem, eam valdè imminuit.

Semen rutæ sylvestris, ante paroxysmum, exhibitum cum vino albo, curat.

Heurnius asserit, sequentibus trochiscis unicâ exhibitione, etiam hyemis tempore, multos fuisse liberatos à febre quartanâ.

℞. Seminis rutæ, petroselini, myrrhæ & theriacæ recentis, an. Drach. i. opii ϑ. ß. Fiant trochisci parvi. Dabis unum cum aqua, ante paroxysmum: Narcotica equidem eximiam vim habent, ad cohibendum paroxysmum: Sed nisi major humoris morbifici portio anteà evacuata sit, & obstructiones plurimùm imminutæ, noxam inferre possunt, cùm humores vitiosos in corpore retineant, & obstructiones, aliòsque morbos graviores generent. Attamen in exiguâ quantitate exhibita, & aperientibus, incidentibùsque permixta, uti in hisce trochiscis, minùs nocere possunt.

Ad cohibendum etiam paroxysmum, horâ unâ ante illius invasionem, purgantia leviora utiliter exhibentur, quæ sollicitando naturam potiùs, quàm purgando, humores revellunt. Eò nomine talia præscribi possunt.

℞. Sennæ mundat. polypod. querc. thymi, epithymi, ana drach. i. flor. borrag. P. i. Fiat decoctio ad ʒ. iv. Capiat horâ unâ ante paroxysmum. Vel

℞. Sennæ mundat. ʒ. iij. turbith. drach. i. cinnam. drach. ß. croci & zinzib. ana ϑ. ß. sacchari ad pondus omnium. Fiat pulvis, dividendus in tres partes. Capiat unam ante paroxysmum, cum vino albo.

Quercetanus in Pharmacopœa maximè laudat pilulas de sagapeno Camilli, quarum unam tantùm exhibet initio paroxysmi, continuando ad aliquot dies; & paulò post inungendo spinam dorsi linimento composito ex theriaca, aqua vitæ, & oleo laurino vel de spica. Tum duabus aut tribus horis, post pilularum devorationem, exhibendo jusculum, cum rad. aperientibus, borragine, bugloss, thymo, & pomo cuttipendulo paratum.

Dictæ autem spinæ inunctiones, ad rigorem leniendum utilissimæ sunt, & frequenter usurpandæ, etiamsi prædictæ pilulæ non exhibeantur. Sunt enim in frequenti usu, quando rigor & vehemens & importunus est. Fiuntque hujusmodi inunctiones non solum ex prædictis; sed etiam aliis quamplurimis medicamentis, ut oleo anethino, chamæmel. irino, costino, rutaceo, de piperibus, aliisque calidioribus cum aqua vitæ, theriacâ, caryophyllis, castoreo, sinapi, pipere, aliisque permixtis. Efficaciùs autem operantur hæc linimenta si horâ unâ ante paroxysmum spina ad ignem inungatur; deinde æger in lectum calidum deferatur, & lateres calentes, vino perfusi odorifero, ac linteis involutis plantis pedum, volisque manuum admoveantur.

Dum prædicta remedia usurpantur, lienis cura specialis habenda est, quoniam ea pars in hoc morbo perpetuò afficitur. Ideoque diù continuari poterunt fomenta, linimenta, & emplastra, quæ ad lienis obstructiones vulgò præscribi solent.

Imò verò interdum balneum aquæ tepidæ, post plures evacuationes, apprimè conducit, non solùm ad lienem emolliendum, sed etiam ad totum corpus humectandum & concoctionem materiæ morbificæ adjuvandam. Diebus intermissionis usurpari poterit, cavendo tamen diligenter, ut tepidum saltem administretur. Si enim calidius fuerit; periculum est, ne fusi humores in varias partes præcipitentur, & periculosissimos abscessus producant.

Denique non omninò negligenda sunt, quæ carpis admoveri solent cùm etiam non infimæ notæ Authores illis aliquid tribuant. Rondeletius enim sequenti remedio magno cum successu se usum esse asserit.

℞. Folior. sambuci, salviæ, pedis columbini, rutæ, an. M. ß. calthæ tertiam partem salis m. i. & vini parum. Omnia simul trita carpis admoveantur ante accessionem. Crato radices urticæ contusas, & cum aceto maceratas, brachiorum & pedum arteriis applicat. Et refert Sennertus, civem quendam, cùm totò autumno, & hyeme quartana laborasset, tandemque acutissimos in sinistra scapula dolores persentiret, mulieris cujusdam persuasu, ranunculum carpo applicasse, & pustula excitata, à febre & dolore liberatum fuisse.

Spuria quartana iisdem ferè remediis curari debet, quæ pro tertianæ curatione fuêre proposita; addendo decoctis juleporum & apozematum ea quæ humorem atrabilarium peculiariter respiciunt. His etiam accedere poterunt omnia remedia magis temperata, & minùs calefacientia, quæ pro quartana legitima hactenus fuêre proposita.

Convenient itaque in principio borrago, bugloss, fumaria, lupuli, acetosa, cichorium, ceterac. scolope dria agrim. poma redolentia. Quorum decocta, aquæ stillatitiæ,

& interdum ſucci depurati julepi, apozema is, aut ſyrupi magiſtralis formâ præſcribi poterunt.

In progreſſu verò prædictis addere licebit corticesradicum capparum, median, tamariſci, enulam campanam, polypod. abſinthium.

Dum utitur æger hiſce præparantibus, purgantia frequenter interjicienda ſunt, eaque uſurpanda pridiè acceſſionis & bis in ſeptimana iteranda. Ad hunc uſum variæ formulæ componi poterunt. Sed pro delicatioribus ptiſana laxans, ſyrupus de pomis Sapor, ſeu compoſ. aut juſculum pulli, borragine, bugloſſo, & pimpinella alteratum, cum ſennæ ʒ. iii. vel unc. ß. utiliter uſurpari poterunt.

Venæ ſectio non omittatur in principio, & ſanguinis copia detrahatur, quæ ſanguinis quantitati, & qualitati, & ægrotantis ætati ac temperiei convenire videbitur.

Si morbus in longitudinem abeat, ubi ſanguinis fervor ſe remiſerit, vomitoria utiliter uſurpari poterunt; in iis præcipuè qui nauſeam & vomitum in acceſſionum initiis patiuntur. Inter vomitoria febri quartanæ proficua aſarum (ut ſuprà dictum eſt) principem locum obtinet, in vino albo ad drach. i. exhibitum, & pluribus vicibus repetitum, ſi unâ aut alterâ exhibitione morbus diſcuſſus non fuerit.

His accedent fotus & linimenta hypochondriis adhibita, ad pravam viſcerum diatheſin corrigendam, (quæ novam continuò acceſſionibus materiam ſuppeditat) humoremque valdè impactum emolliendum & attenuandum; quæ in hunc modum præſcribi poterunt.

℞. Rad. althææ, lilior. enulæ camp. cortic. rad. cappar. & median. tamariſci, an. ʒ. i. fol. malvæ, althææ, parietariæ, borrag. bugloſſi, pimpinellæ, abſinthii. ana M. i. ſem. lini, & petroſel. ana. ʒ. ß. flor. chamom. meliloti, anethi, ana P. i. Fiat decoctio in tribus partibus aquæ, & unâ vini albi ſub finem addit, quâ foveantur hypochondria, bis in die longè à paſtu.

℞. Unguenti de althæa ʒ. i. ß. olei lilior. chamæm. roſacei, & abſinthii ana. ʒ. ſem. Fiat linimentum, aplicandum poſt fotum.

Vel olea ſola utiliter apponentur cum lana ſuccida.

Ac denique balneum aquæ tepidæ, vel ſolius, vel in qua emollientia & temperantia bullierint, vel ex hordeo & amygdalis, ut vulgò ſolet fieri ad hunc affectum expugnandum erit convenientiſſimum. Siquidem viſcerum intemperiem corrigit, atræ bilis ſiccitatem ac fervorem emendat, dura emollit, vias reſerat & laxat, crudos humores coquit. Quapropter frequens illius uſus erit convenientiſſimus, adhibitis cautionibus, quæ ſuprà enumeratæ ſunt.

Illius autem operatio maximè juvabitur, ſi ſub ingreſſu balnei præparantia medicamenta, & obſtructiones reſerantia exhibeantur, Inter quæ primas obtinet decoctum abſinthii, & enulæ campanæ, quod omnibus humoribus contumaciſſimis præparandis accommodatiſſimum eſt, modò nimius viſcerum fervor non contra indicet. Quo in caſu aliorum ſuprà enumeratorum admixtione temperari poterit.

Cùm verò hæc fiunt, leves purgationes frequenter itetandæ ſunt, ut ſupra monuimus. Et in vera declinatione, coctionis ſignis apparentibus, etiam eſpecifica, in quartana legitima deſcripta, in uſum vocari poterunt.

In toto autem morbi decurſu thoraci proſpiciendum eſt, ne æger in tabem præcipitetur: humor enim peccans vim erodendi habet.

CAPUT. VII.

De Febribus compoſitis, ſeu complicatis, & ſpeciatim de hæmitritæo.

GAl. *lib.* 2. *de criſib. c.* 7. & 9. *lib.* 2. *de diff. febr. c.* 7. & Avic, *fen.* 1. *lib.* 4. *tract.* 4. *c.* 19. multas proponunt febrium compoſitiones. Quatenus ſcilicet vel complicantur putridæ cum non putridis, ut dum hecticæ putrida complicatur; vel putridæ cum putridis, idque pluribus modis. Nempè vel continuæ cum continuis, vel intermittentes cum intermittentibus, vel intermittentes cum continuis.

Continuarum duarum compoſitio apud Authores controvertitur, & in praxeos uſu vix advertitur.

Intermittens complicatur cum altera intermittente, vel ejuſdem generis, vel diverſi. Ejuſdem generis intermittentis compoſitæ ſunt tertiana duplex, aut triplex, item quartana duplex, aut triplex, quæ ſuis locis fuerunt expoſitæ. Diverſi generis ſunt, quando tertiana cum quotidiana aut quartana complicatur; quod etiam rariſſimè in uſu practico obſervare licet.

Intermittentes cum continuis duobus modis complicantur: nempè tertiana intermittens cum quotidiana continua; vel quotidiana intermittens cum tertiana continua. Et utraque hemitritæus nominatur, quæ in duas eſpecies prædictas dividitur.

Illa tamen verè & propriè hemitritæus eſt, quæ fit ex tertiana intermittente & quotidianâ continuâ: atque adeò fit ex flava bile extra, & pituita intra vaſa putreſcente. Ab Hipp. & Galen. *in* 1. *epid.* horrifica nominatur, quia non ſolùm horrorem facit initio acceſſionis, ſed etiam toto morbi decurſu, & præcipuè in principio & augmento, coëuntibus in unum duabus acceſſionibus, febris tertianæ ſcilicet & quotidianæ cum multis reduplicationibus, quæ nihil aliud ſunt, quàm motus horrifici inæquales, eadem acceſſione certis intervallis recurrentes, ob mutuam pugnam duarum febrium: in qua ſi pituita ſuperaverit; ſequentur horrores, extremorûmque perfrigerationes. Deinde verò, vincente bile, corpus calefit, & febris ad vigorem tendere videtur; cùm rurſùs, redeunte ad pituitam victoria, denuò refrigerentur, horreántque: & pugna hæc durare conſuevit, donec febris ad vigorem pervenerit. Hinc fit ut alternis diebus tantùm iſti rigores appareant, dum ſcilicet paroxyſmus tertianæ urget, & cum quotidiana conjungitur.

Dum verò quotidiana ſola urget, nullus ſolet fieri horror. Notandum tamen eſt, quaſdam reperiri febres malignas: quæ ſine commixtione tertianæ, & quotidianæ, ſine ullo concurſu bilis & pituitæ horridæ ſunt, in iiſque horrores contingunt ex vaporibus acribus & malignis, qui ex materia corruptâ febrium malignarum elevantur, & partes ſenſiles feriunt ac vellicant.

Hæc autem ſemitertiana propriè dicta, vel exquiſita eſt, in qua æqualis bilis & pituitæ putreſcentis copia redundat, qualis jam deſcripta eſt; vel notha, quæ rurſum duplex eſt. Vel enim bilem habet exſuperantem, vel pituitam. In illa, majora ſunt tertianæ ſymptomata, in hac, quotidianæ. Atque ita, ſi bilis exſuperat, horridior fit tota febris, & aliquando rigorem ſibi aſſociat, tum fervidior fit hujuſmodi febris, & aliquid bilis per vomitum, alvum, aut ſudores excernitur. Pituitâ verò prævalente, frigus vehementius extremas occupat partes, & pauci adſunt horrores, ac pulſus magis, & diutiùs comprimitur, tardiùſque acceſſio invaleſcit, ac longum poſt tempus conſiſtit, non tamen, aut ſitim, aut magnum affert incendium.

Dignoſcitur, iſta febris ex iis, quæ dicta ſunt, quod continua & horrida ſit; cum multis reduplicationibus, maximiſque ſymptomatis, quòd acceſſio diebus imparibus invadat cum horrore: partibus verò, cum aliquo tantùm frigore extremorum. Pulsus in ea frequens & inæqualis. Urinæ crudæ tenues & decolores, interdum turbidæ ſunt, cum nullo, aut malo ſedimento. Differentiæ verò dignoſcuntur ex iis, quæ propoſita ſunt, æqualem vel inæqualem bilis & pituitæ quantitatem indicantibus.

Quòd ad prognoſin attinet, periculoſa eſt iſta febris, & in ea ventriculus, partèſque nervoſæ plurimùm afficiuntur. Et conſectariam habet linguæ ſiccitatem, ſitim, animi defectionem, vigiliam, & interdum delirium ac ſoporem. Inter acutos morbos, ratione bilis, & inter chronicos, ratione pituitæ, ab Hippocr. numeratur *in* 1. *epid.* Et dicit Avic. ad menſem uſque ſeptimum interdum prorogari, necnon in morbos chronicos ac febrem hecticam interdum deſinere.

Curatio hujus febris ex iis deſumenda eſt, quæ ad tertianam & quotidianam expugnandam neceſſaria ſunt. Et cùm continua ſit, eâ methodo erit tractanda, quam ad

ad omnes continuas putridas, *cap. hujus ſectionis*, propoſuimus. Ita ut bile magis dominante, ea, quæ bilem reſpiciunt, magis uſurpentur. Pituitâ verò prævalente, eam præparantia & purgantia magis præſcribantur. Ac denique, utroque humore æqualiter redundante, utraque remedia pari proportione miſceantur.

SECTIO III.

De Febribus peſtilentibus.

PRÆFATIO.

AUTHORES ferè omnes, qui de febribus ſcripſerunt, febrem peſtilentem à maligna diſtinguunt, ac de ſingulis ſeorſum diverſis tractant capitibus, ita ut febris peſtilentis nomine veram peſtem intelligant: malignam verò eam, quæ vulgò purpurata nominatur, aut quæ, licèt epidemica ſit & contagioſa, minùs periculoſa eſt, ex eàque plures ſervantur, quàm intereant: cùm veræ peſtis eſſentia in eo conſiſtat, ut ex ea plures intereant, quàm ſerventur. Attamen cùm hujuſmodi febres inter ſe differant tantùm ſecundùm magis & minùs, ſeu majorem & minorem malignitatis gradum, & eadem methodo curativa, eadèmque materiâ medicâ oppugnari debeant; conducibilius nobis viſum eſt, omnes illas febres eodem capite includere, & generali febris peſtilentis nomine donare. Atque ita ſectio hæc poſtrema duobus abſolvetur capitibus, quorum primum erit de febre peſtilenti; alterum verò, de Variolis & morbillis. Cùm enim iis febris maligna perpetuò adjuncta ſit, meritò hac parte ab omnibus Autoribus tractari ſolent.

CAPUT I.

De Febre peſtilenti.

FEbris peſtilens dicitur, quæ non intemperie ſolâ aut putrido tanto calore, ſed etiam malignâ & venenatâ qualitate infeſta eſt. Hæc, utplurimum, popularis & epidemica eſſe conſuevit, ut eodem temporo quamplurimos homines eâ correptos videre liceat. Aliquando tamen ſporadica eſt, ex pravis humoribus & venenatam qualitatem adeptis, oriunda.

Contagioſa etiam eſt, ita ut non ſolùm ex cauſa communi, aëris nempe & alimentorum vitio, ſed etiam ægrotantium conſortio, contrahi valeat.

Febris maligna etiam vulgò nominatur, cùm plurimi tamen morbi maligni & cacoëthes nominentur ob prava & ſæva ſymptomata, in quibus venenata qualitas nulla reperitur, in qua ſola peſtilentis morbi eſſentia conſiſtit.

In quacumque igitur febre venenata illa qualitas reperiatur, ſive diaria ſit, ſive hectica, ſive putrida, peſtilens jure merito dicenda eſt. Quamvis diaria & hectica valdè controvertantur, de quo videantur Autores.

Illa autem venenata qualitas ex humorum corruptione oritur, quæ non in ſimplici temperamenti immutatione, aut vulgari putredine conſiſtit, qualis in febribus putridis reperitur; ſed in totius naturæ, inſitæque ſubſtantiæ deſtructione. Quemadmodum vinum, dum in acetum convertitur, omnimodam corruptionem patitur; dum verò in vappam commutatur, ſimpliciter putreſcere cenſetur.

Differt autem febris peſtilens à peſte, tanquam ſpecies à genere; quia peſtis dari poteſt ſine febre, ut docuit Hipp. 3. *Epidem multis in locis*. tum etiam Gal. *in expoſitione ejuſdē libri, & lib. 9. de med. facultatibus, c. de terra Samia* Quapropter ratio ſuffragatur, cùm venenata qualitas non habeat neceſſariò ſibi adjunctam putredinem, à qua febris exoritur. Poteſt enim venenata illa qualitas produci in humoribus, per integram ſubſtantiæ eorum corruptionem, & novæ formæ introductionem, à qua dependet illa maligna qualitas. At certum eſt, quoties nova forma introducitur, priorem corrumpi, ad eaſdem mutationes eſſe neceſſarias alterationes prævias, non autem putredinem: ideòque humores talem corruptionem pati poſſe citra putredinem. Quia tamen humores corporis noſtri putredini maximè obnoxii ſunt, rarò tantam corruptionem pati poſſunt, quin putredo etiam interveniat. Quapropter rariores ſunt illæ peſtes, quæ febrem non habent comitem. Imò verò per intenſam, profundam, ac ſordidam (ut vocant) putredinem talis corruptio plerumque ſuſcitari ſolet. Ita multæ febres, quæ à principio non ſunt peſtilentes, ſi Medici ingnorantiâ aut negligentiâ, vel ægrotantium inobedientiâ, vel cauſarum externarum ſævitia malè tractentur, intenſiori factâ putredine, in malignas & peſtilentes deſinunt. Quòd verò ſæpè corruptio putredinem præcedat, colligitur ex iis, qui per contagium peſte afficiuntur; in quibus maligna & venenata qualitas priùs communicatur, eàque corrumpuntur humores, hancque poſtmodum corruptionem putredo ſubſequitur. Undè fit, ut peſte affecti primis interdum diebus febre careant, quæ deinde apparere incipit, cùm putredo accenditur. Simile quippiam apparet in parte, gangrænâ affectâ, quæ priùs corrumpitur; poſteà verò putreſcit.

Fit igitur febris peſtilens, quando humores corrupti & venenatam qualitatem adepti, ad putredinem deveniunt. Et ſic illa duplici modo cor afficit: nempe calore putrido, & malignâ qualitate.

Hæc autem humorum corruptio non ſemper eſt uniformis, ſed aliquando magis, aliquando minus intenſa eſt; & pro variis illius gradibus, venenata qualitas, ex ea producta, magis vel minùs pernicioſa eſt. Unde febrium malignitas major vel minor exoriri ſolet. Hincque exorta eſt vulgaris diſtinctio febrium peſtilentium apud Medicos, in peſtilentem ſimpliciter vel propriè dictam, & malignam; peſtilentem vocantes propriè dictam, in qua vera peſtis eſt, quæve peculiarem hunc habet characterem, ut ex ea plures intereant quàm ſerventur; malignam verò ſimpliciter appellantes eam, quæ minùs pernicioſa cùm ſit, ex ea plures ſerventur, quàm intereant.

Febris peſtilentis differentiæ deſumuntur, à materia in qua venenata illa qualitas producitur; vel à loco in quo eadem materia continetur. Et ita ſequuntur febrium putridarum differentiæ, quæ ratione materiæ putreſcentis dividuntur in ſynochos, tertianas, quartanas, & quotidianas; prout materia putreſcens eſt ſanguis, bilis, melancholia, vel pituita. Ratione verò loci, in quo humores putreſcentes continentur, in continuas & intermittentes dividuntur; prout dicti humores in venis, vel extra venas ſtabulantur. Ita febres peſtilentes aliæ dicuntur ſynochi, aliæ tertianæ, quartanæ, vel quotidianæ, aliæ continuæ, vel intermittentes. Quamvis dixerit Hipp. *aph.* 43. *ſect.* 4. febres intermittentes periculo carere, quomodocumque intermiſerint: quod tantùm intelligendum eſt de iis, quæ nullius ſunt malignitatis participes. Videmus enim ſingulis ferè annis, in hac ſaltem regione, febres tertianas intermittentes, quæ ſummæ malignitatis ſunt participes, tertiâ; vel quartâ acceſſione ægros de medio tollere: alias, quæ eos in graviſſimum vitæ diſcrimen conjiciunt, maximâ ſympromatum ſævitiâ.

Aliæ ſumuntur febris peſtilentis differentiæ ab intenſo & remiſſo, prout ſcilicet aliæ ſunt majores, aliæ minores, aliæ majoris, vel minoris malignitatis participes. Majores, vel minores ſimpliciter dicuntur, prout major, vel minor eſt putredo, tum calor præter naturam ex ea emergens, intenſior aut remiſſior eſt. Maligniores verò aut benigniores pro majore, aut minore qualitatis venenatæ intenſione. Hinc fit, ut aliquando febris peſtilens habeat ſummam putredinem, & malignam qualitatem in ſummo poſitam: tùmque ſæviſſima eſſe conſuevit, in eàque, ratione malignæ qualitatis, facultas vitalis maximè affligitur: ratione verò ſummæ putredinis, cæteræ quoque læduntur facultates, ſævâque ſubſequuntur ſymptomata. Aliquando verò in hac febre putredo eſt ſum̃a, & maligna qualitas remiſſa; tumque febris moleſta eſt ratione putredinis, vitalis autem facultas minùs affligitur. Contra aliquando putredo remiſſa eſt, prava verò qualitas intenſa: tùmque febris ratione putredinis non adeò prava proferet ſymptomata, & remiſſior apparet, vires tamen magis labe-

factantur. Quandoque enim tam remissa est putredo, ut ferè nulla sit; maligna verò qualitas admodùm intensa: tumque fit febris, quæ nec ægro, nec adstantibus videtur molesta; sed mitis omninò primo aspectu videtur; cùm tamen exitialis admodum sit. Adaucta enim maligna qualitate, vires dejiciuntur, corque omninò æger obruitur: Hæcque non solùm ægris & adstantibus, sed etiam ipsis interdum Medicis imponit; cùm nullo nec cruditatis, nec pravitatis humorum signo præsente, pulsu etiam in statu ferè naturali constituto & corporis calore ad tactum, prima fronte, miti ac blando apparente, ad interitum ducat. Simile quippiam in prima etiam differentia solet contingere cùm scilicet summæ malignitati conjuncta est. Evicta enim opportunis remediis putredine, ac signis futuræ salutis apparentibus; mors tamen interdum à non superatâ malignâ qualitate subsequitur.

Ac denique differentiæ febris pestilentis desumuntur ab adjunctis: eæque plurimæ sunt & evidentissimæ. Nullum enim est pravum symptoma, nec ullum morborum exitialium genus, quod cum hac febre interdum non conjungatur. Symptomata sunt, dolores capitis, vigiliæ, deliria, sopores, sitis, nausea & vomitus, appetitus dejectio, syncope, virium languor, singultus, inquietudines, alvi fluxus, sudores & similia, quæ aliis etiam febrium generibus sunt communia.

At unicum datur symptoma, febri pestilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit: maculæ nimirum purpureæ in toto corpore, ac præcipuè lumbis, pectore, & dorso apparentes, morsibus pulicum plerumque similes, quæ peticulæ, seu petechiæ ab Italis vulgò nominantur: & febres hoc comitatæ symptomate, purpuratæ, seu petechiales appellantur. Neque enim in omnibus febribus pestilentibus apparent, hujusmodi maculæ purpureæ; sed quando apparent, febris pestilentis indicium præbent certissimum. Purpureas autem maculas nominavimus, quia utplurimùm colore purpureo infectæ sunt. Non rarò tamen violaceæ, virides, lividæ aut nigræ apparent, & tunc longè deteriores, majorémque malignitatem significant. Licèt autem ut plurimùm hujusmodi maculæ pulicum morsibus similes sint; majores tamen aliquando sese prodant, ut referant vibices, seu livores flagellis inductos, tùmque deteriores sunt. Aliquando verò ampliſſimæ sunt & partes integras, magnàmque corporis partem; brachia nimirum, crura vel dorsum occupant, tumque partes rubore infectæ apparent; quæ intra paucas horas sæpè evanescit, atque iterùm revertitur, quasi per paroxysmos, dum febris suas patitur exacerbationes, in quibus sanguis ebulliens, ad superficiem corporis, exhalationes tenuiores emittit, à quibus nulla fit cutis elevatio; sed ea tantùm rubro colore inficitur. Non rarò tamen ex hujusmodi ebullitionibus cutis in variis partibus elevatur cum rubore quodam, & tumores quosdam in cute efficit molles & latos, qui intra paucas horas evanescunt, & vulgò ebullitiones sanguinis nominantur. In his atque prædictis est semper aliqua malignitas, sed tam levis, ut nullum minetur periculum, nisi morbi progressu intensior evadat. Differunt autem maculæ prædictæ, pulicum morsibus simillimæ, ab exanthematis, quæ etiam in hujusmodi febribus interdum apparere solent, eâque annotavit Hipp. *in Epidemiis*; habéntque eminentiam, & sunt de genere tumorum, qui ad suppurationem, vel exulcerationem quandoque deveniunt. Maculæ autem purpureæ nullam (ut dictum est) habent eminentiam, & antiquis incognitæ, posterioribus tantùm sæculis à recentioribus descriptæ sunt.

Quòd ad morbos attinet, qui febri pestilenti conjunguntur, idem quod de symptomatibus dictum est affirmare licet: plurimos nempe morbos exitiales cum his febribus conjungi, nempe phrenitides, anginas, pleuritides, peripneumonias, hepatis inflammationes, dysenterias, alioſque quamplurimos. Sed præcipui morbi, qui in febre pestilenti reperiuntur, duo sunt, nempe bubo pestilens, & carbunculus, qui intensissimam esse indicant venenatam qualitatem, & non nisi in vera peste reperiuntur, eàmque utplurimum comitari solent, ita ut ipsius pestis nomine apud vulgus indigitari soleant.

Causæ febrium pestilentium aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Internæ aliæ immediatæ, aliæ mediatæ.

Immediata hujus morbi causa (ut antea monuimus) est corruptio humorum putredini conjuncta. Ex corruptione, pravam & venenatam acquirunt qualitatem: ex putredine verò febris generatur.

Causæ verò mediatæ sunt plethora; cacochymia, & obstructiones. Plethoram autem non ad vasa sed ad vires intelligimus, quæ cùm non ita à natura regatur, facilè corruptionem & putredinem concipit. Cacochymia verò, seu pravorum humorum copia, facilè corrumpitur atque putrescit. Obstructiones denique, omnia febrium genera producere aptæ sunt: quatenus humores, in loco calido & humido concluſi; si non liberè transpirent, facilè putrescunt. Causæ internæ mediatæ ab Autoribus vulgò morbosus apparatus nominari solent; & tanta est illius efficacia, ut solus interdum febrem pestilentem remissiorem, quæ maligna simpliciter, aut purpurata vulgò nominatur, producere valeat, absque causæ externæ & communis interventu. Videmus enim sæpè; in constitutione minimè epidemica, & nullo morbo populariter grassante, quosdam ex prava humorum conditione febribus hisce correptos; quæ multis malignarum febrium symptomatis, etiam maculis purpureis, stipatæ sunt.

Circa obstructionem hoc advertendum; eam quidem necessariò concurrere, tanquam causam præcipuam in febribus malignis quæ fiunt à causis internis, & sporadicæ sunt: Epidemicas verò, quæ fiunt à causa communi, pestilenti scilicet aëris statu, vel per contagium generantur, non necessariò talem habere causam. Ex sola enim aëris corrupti inspiratione, vel ex solo contagio concipitur venenata qualitas, qua humores corporis, à propria natura deflectantes, sponte in putredinem dilabuntur. Quemadmodum enim fructus horarij, aliæque res facilè putrescibiles, licèt maximè perflentur, à putredine tamen vindicari non possunt; sic etiam humores, cùm qualitatem illam pernicioſam conceperint, proclives in putredinem redduntur: ita ut, etiamsi nulla sit præsens obstructio, in putredinem, febrem necessariò incidant. Attamen inductâ hoc modo humoribus putredine, cùm illi à natura ampliùs non regantur, obstructiones plerumque generare solent, quibus febris intenditur; sicque in his febribus obstructio concurrit, quæ licèt ab initio causa febris non fuerit; subsequitur tamen, & à causis labe pestilenti infectis fovetur.

Causæ externæ febrium pestilentium sunt sex res non naturales, quæ ut necessariæ sunt, ita necessariò corpus nostrum alterant: & quando à statu naturali valde recedunt; malignas & venenatas qualitates in nobis generant. Ex his principem locum obtinet aër ambiens, qui prout causa communissima est, ita morbi communes ab illius vitio utplurimùm exoriri solent.

Vitiosus autem fit, hominibúsque noxius, triplici potissimùm ratione. Prima, si salubribus ventis non diffletur. Secunda, si putrium ac fœtidarum exhalationum inquinamento polluatur. Tertia, si primarum qualitatum excedente, vel præposterâ conditione ita homines afficiat, ut inde pravæ & malignæ humorum putredines generentur.

Prima satis evidens est. Si enim aër non diffletur, & ventis agitetur, facilè corrumpitur. Unde Hipp. 3. *Epid.* pestilentem constitutionem gravissimam describens: *sine aura*, inquit, *usque annus hic fuit.*

Secunda verò efficacissima est & frequentissima; quando scilicet putridi, tetri & maligni vapores aëri commiscentur, eùmque inficiunt, qui à variis rebus excitari solent stagnis videlicet, lacubus, paludibus, piscinis, aliisque locis quietis aut cœnoso humore refertis, vel in quibus linum, aut cannabis maduerit. Vel ex cloacarum, sterquiliniorum, & angipottuum fœtore. Vel à strage cadaverum insepultorum; vel ex antris & specubus, in quibus aër diutissimè concluſus fœdam acquisivit putredinem; terræ motu, aut alio casu apertis.

Tertia verò ratio; quæ in primarum qualitatum excessu inæqualitate, vel præposterâ conditione consistit, variis modis

modis poteſt contingere, ac præcipuè, quando in caliditate & humiditate plurimùm excedit. Illæ enim qualitates, quando extraneæ ſunt & adventitiæ ac ſupra ſtatum naturalem auctæ; ſunt principia putredinis. Hinc conſtitutio auſtrina, per aeris tempeſtates diu perſeverans, apud Hippocratem *in Epidemiis*, fuit cauſa præcipua omnium febrium peſtilentium, quæ ibi deſcribuntur.

Sicca verò aëris conſtitutio, licèt ex ſententia Hipp. ſit humidiori ſalubrior, quia tamen omnis qualitatum exceſſus naturæ noſtræ inimicus eſt, certum eſt; ſicciorem conſtitutionem valdè excedentem & extraordinariam, febres peſtilentes producere, præſertim ſi cum calore exceſſu juncta ſit. Hujus exemplum habetur luculentum apud Livium *lib.* 1. *dec.* 4. ob nimium ſcilicet ſqualorem Romæ peſtem fuiſſe factam, quòd ſiccitate eo anno plurimum laboratum fuerit, neque cœleſtes modò aquæ parcè deſcenderint; ſed terra quoque ingenito humore egens, vix ad perennes aquas ſuffecerit. Hæc autem ſicca conſtitutio eatenus febres peſtilentes inducit, quòd humores ſupra modum exuſti in anthracum, carbunculorum, atque adeò peſtilentis febris materiam degenerant, & admodum inſpiſſati graves obſtructiones producunt, ex quibus maligna putredo in materia alioqui diſpoſita facilè generatur. Adde, quòd immodica hæc aëris ſiccitas fruges corrumpat debitam iis denegans maturitatem: cùm videlicet eas è terra citiùs evocat, nutrimentum deinde uberiùs, pòſt parcius largitur, unde inæqualiter concoquantur, cùm extrinſecus ſint aduſtæ, intrinſecus verò adhuc planè crudæ, inſtar carnium, nimia ignis violentia aduſtarum: ſic indigeſtionis variarùmque cruditatum cauſa exiſtunt.

Frigiditatem etiam immodicam peſtilentes febres producere probatur ex Hipp. 1. *Epid. ſect.* 5. *tempeſt.* 2. quo loco inquit: *In Thaſo paulo ante Arcturum, & ſub Arcturo multæ & magnæ ſpirante Aquilone pluviæ.* Ubi ex nimia frigiditate, illius tempeſtatis venenoſitatem & malitiam venantur. Tum apud Liv. *lib.* 5. *dec.* 1. peſtilentem conſtitutionem à vehementi frigore exortam, legere eſt, his verbis: *Inſignis annus hyeme gelidâ ac nivoſâ fuit, adeo ut viæ clauſæ, Tiberis innavigabilis fuerit. Triſtem hyemem, ſive ex intemperie cœli raptim mutatione in contrarium facta, ſive alia de cauſa, gravis peſtilénſque omnibus animalibus æſtus excipit.* Et hujus eventus ratio in promptu eſt, quòd nimirum prohibito naturali effluxu, ex cutis denſitate; ob ambientis aëris frigus factâ majorem fieri putrefactionem contingit, & gravius venenum; hincque periculoſiores febres; quàm æſtivis temporibus, in quibus ipſa aëris conditio, licèt quodam modo præſtet mali principium, meatus tamen reddit patentiores, per quos facilè quod putreſcit, exhalat, naturales ac præternaturales effluxus promptè exſpirant.

Inæqualitates temporum, harum febrium cauſæ eſſe conſueverunt; quando ſcilicet modò calor, modò frigus, modò ſiccitas, modò humiditas ſibi invicem ſuccedunt, vel frequenter recurrunt, vel diutiùs durant. Ut: quando poſt diuturnos æſtus, frigus glaciale irruit; vel poſt longas pluvias extrema ſiccitas ſuboritur, aut contrà. Vel cùm præpoſtero ordine hyeme calet, aut friget æſtate. Hæ autem temporum inæqualitates ad febrium peſtilentium generationem conferre poſſunt; quia in iis maxima humorum conturbatio, ex qua pravam acquirunt conditionem, & naturali ſtatu valdè alienam, morbiſque malignis producendis idoneam. In illis præcipuè corporibus, quæ per illorum temporum decurſum, ex pravâ victùs ratione, plethoram, cacochymiam, vel inſignes obſtructiones contraxerunt.

Ad hoc etiam cauſarum genus aeris nimirùm vitium, referuntur maligni ſyderum influxus, qui aerem immutando, variis modis corpora viventium afficere conſueverunt. Hujuſmodi eſſe aiunt coïtum planetarum ſuperiorum, Saturni, Jovis, & Martis in ſignis humanis, qualia ſunt Virgo & Gemmini, ac tum potiſſimum cùm Mars dominatur. Ab iis autem morbi inferuntur non alia ratione, quàm per aëris mutationem, quæ tanta eſſe debet, ut ejus naturam ac ſubſtantiam corrumpat. Illa verò immutatio duobus modis fit; uno per qualitates manifeſtas, quando ſcilicet a ſyderum influxu aër ad caliditatem & humiditatem, aliòſque primarum qualitatum exceſſus tantoperè & tam diu immutatur, ut inde tandem propriâ ſubſtantiâ vitioſus evadat: Altero per qualitates occultas, quando ſcilicet ab occulta ſyderum vi, abſque inſigni primarum qualitatum exceſſu, aëris ſubſtantia ita immutatur, ut certum quemdam corruptionis gradum acquirat, vitæ noſtræ inimicum. De primo nullus dubitat, cùm ex communi Philoſophorum conſenſu ſatis conſtet, hæc inferiora gubernari à ſuperioribus conſtellationibus. Et quemadmodum aëris alterationes, quæ quatuor anni temporibus contingunt, ab annuo Solis motu oriuntur: ſic maxima annorum diverſitas, qua unus valdè humidus, alter valde ſiccus exiſtit, cùm Sol eundem ſingulis annis in Zodiaco curſum teneat: non poteſt niſi à variis ſyderum aſpectibus dependere. Alter verò modus, quia occultus eſt, non æquè facilè ab omnibus conceditur. Attamen communi Aſtrologorum ſententiâ ſancitum eſt, aſtra triplici ratione agere in hæc inferiora: motu, lumine, & influentiâ. Motus & lumen hæc inferiora alterant ſecundùm primas qualitates, & præcipuè calorem. Influentia verò, tum primas illas qualitates, (frigiditas enim verbi gratiâ, quæ inducitur à Saturno, non poteſt à motu & lumine dependere) tum etiam latentes & occultas qualitates inducunt. Cùm enim morbi peſtilentes ſæpè eveniant, nullâ factâ in aëre, quoad primas qualitates, inſigni mutatione; ſed iis graſſantibus aër purus admodum appareat, & puriorinterdum, quàm ſub aliis conſtitutionibus non peſtilentibus, neque præceſſerint tempora admodum calida & humida ex quibus inſignes putredines ſolent exoriri; conjiciendum eſt, à maligno quodam ſyderum influxu morbos iſtos peſtilentes originem traxiſſe. Adde, quòd peſtes media hyeme ſævire ſoleant, quas nulla in primis qualitatibus inſignis alteratio præceſſit. Tunc enim occultis ſyderum viribus hujuſmodi morbi aſſignandi ſunt, cùm illo ex Aſtrologorum ſententia, vim habeant corrumpendi aërem, non factâ in eo inſigni aliqua mutatione, ſecundùm primas qualitates. Et illud eſt divinum in morbis, quod agnovit Hippocrates, & Galeno interprete, in aëre quidem eſt, ſed à cælo & minùs manifeſtis cauſis producitur. Tum etiam ab eodem Hipp. innuitur 2. *Epid. ſect.* 1. quando dicit, *morbum & tempus ſibi invicem correſpondere, niſi quid in ſuperiori natura innovetur.*

Neque obſtat, quod ex Platonis ſententia *Epinomide* adducitur: nempè, cælum & ſyderum concurſus ſemper bonum in hæc inferiora influere, ab iiſque non niſi conſervationem ac beneficium inferri. Et Ariſt. 9. *Metaph. c.* 10. dicit, in his quæ ſempiterna atque ætherea ſunt neque malum, neque errorem, aut corruptionem inveniri; Averroës verò 1. *Cœli. cap.* 24. *Corpora*, inquit, *cœleſtia continent elementa, conſervant ipſa, & univerſaliter ſunt eis quaſi forma.* Unde colligitur, non poſſe eadem veneno & maligna qualitate afficere. Adde quòd, ſi ex aſtrorum influxu morbi peſtilentes excitarentur; illi eodem tempore mundum penè univerſum afficerent, cùm illi influxus cauſæ univerſales ſint, & cœlorum circumactione, omnes mundi plagas afficiant. At hujuſmodi morbi aliquam tantùm regionem peculiariter invadunt. Ac denique, ſi aſtra dicerentur malefica, Deus, qui ea creavit autor maleficii dici poſſet, quod eſt impietate pleniſſimum.

Hæc, inquam, propoſitæ veritati nihil officiunt, iiſque in hunc modum ſatisfieri poteſt. Omnes ſubſtantiæ creatæ duobus modis conſiderantur: vel quetenus entia ſunt, & ad complementum univerſi, & perfectionem concurrentia, & tunc omnia bona ſunt: ens enim & bonum reciprocantur, nihilque à Deo opt. max. omnium bonorum autore, creatum eſt, quod malum ſimpliciter dici debeat. Vel conſiderantur ratione operationum, & tunc poſſunt dici malæ, quatenus alteri creaturæ damnum inferunt, ex inſita antipathia & inimicitia. Quamvis autem hujuſmodi antipathiæ penè innumeræ in mundo reperiantur, non deſinunt tamen omnes dici bonæ, ratione ſui autoris, nimirum Dei, & ratione univerſi, cujus perfectio in varietate potiſſimùm conſulit

consistit. Præterea rerum creatarum operationes duobus modis malæ dici possunt, absolutè & simpliciter, vel secundùm quid. Absolute malæ dicuntur, quando omni tempore, in omni loco, & occasione perpetuò malum efficiunt. Et nulla potest reperiri creatura, quæ hoc sensu mala sit. Secundum quid malæ dicuntur, quando uni nocent, & alteri prosunt. Et sic nihil adeò noxium reperitur in rerum natura, quin ex alia parte suos etiam habeat usus quorum gratia creatum est. Sic omnia venena, quamvis homini, aut aliis animalibus noxiosissima, tamen convenienter usurpata, multa bona & commoda iisdem afferre solent. Et in re medica nullum ferè reperitur adeò lethale venenum, quin ex eo, artis peritia, salutare medicamentum eliciatur.

Ac denique astrorum actiones in hæc inferiora duobus modis considerantur, vel respectu totius mundi sublunaris elementa omniàque mixta continentis: & tunc cœlorum ac syderum actio simpliciter benefica est, generans, conservans, vivificans, omniaque alia beneficia præstans, quæ ad conservationem universi necessaria sunt. Et hoc sensu verissimum est, hæc inferiora à cœli syderùmque influxu foveri ac conservari. Vel considerantur respectu peculiaris naturæ ac conditionis, hujus, vel illius elementi, hujus, vel illius viventis. Et tunc non est inconveniens dicere, dari quosdam influxus alicui elemento, vel viventi, hoc vel illo modo, secundùm aliquam sui partem affectis, noxios atque pernicioſos: quod quidem ex ipsorum astrorum vitio minimè dependet, (sunt enim perfectissimæ cujusdam naturæ,) sed potiùs ex rerum his subjectarum imperfectione, quæ insignem mutationem sine propriæ substantiæ corruptione pati minimè possunt. Variæ autem illæ astrorum naturæ, & variæ qualitates ex vario eorum concursu in hisce inferioribus productæ, à summo rerum opifice constitutæ sunt ad conservationem universi, quod tam variis, & tam invicem repugnantibus naturis conflatum, tantâ etiam in astrorum influxibus diversitate indiguit, ut omnia in quodam veluti æquilibrio conservaret. Ex qua tamen influxuum diversitate vix fieri potest, quin aliqua rerum adeò inter se dissitarum pericula interdum patiatur, non in tota, aliqua specie [quod tenderet ad destructionem universi,] sed tantùm in aliquibus individuis, minori resistentiâ præditis, & ut plurimùm malè affectis, & in aliqua tantùm aëris parte maligni influxus receptioni magis expositio. Unde concludendum est, ea vitia præcipuè dependere ex defectu rerum inferiorum. Siquidem multa loca videre est, adeò perfecta aëris conditione, & æquabili hominum temperie donata, utquantumvis maligni astrorum concursus influant, nunquam tamen pestiferâ lue tententur.

Ad idem causarum genus referri solent luminarium defectus & eclipses, insolita meteora, & præsertim cometæ, qui nunquam apparere solent, quin morbi epidemici ac pestilentes, variæque in mundo mutationes subsequantur, prout multarum historiarum experimentis confirmatum est. Unde ille pervulgatus Claudiani versiculus.

In cælo nunquam spectatum impunè cometam.

Cujus rei testis luculentissimus fuit cometa ille crinitus, qui anno 1681. versus Orientem apparuit die 27. mens. Novembr. & deinceps toto ferè mense Decembr. conspectus est mobilis & fulgidus. Illius pars densior, & solidior Soli obversa ortum intuebatur, & tum claro splendore, tum magnitudine in arctum compacta & conglobata Venerem longè superabat. Reliqua ejus pars tenuior, minùs à Sole, illustrata, propter tenuitatem suam in barbæ protensæ modum diffusa procedebat, & versus Occasum porrigebatur. Primum apparuit hic cometa sub Libra circa Æquatorem; sed primario & peculiari motu inde ferebatur ad Septentrionem, per pedes Virginis, per medium Bootem, & caudam Ursæ majoris. Ac tandem paulatim, decrescente lumine, dissipatâ materiâ, disparuit inter Ursam majorem & Draconem. Motu communi syderum ferebatur ab ortu ad occasum, sed paulò velociùs stellis moveri videbatur. Nam primis apparitionis suæ diebus oriri solebat paulò ante horam quintam matutinam; postea verò, horâ quartâ & ante quartam oriebatur, atque ita deinceps, donec mediam noctem & concubitum ortu suo antevertet. Hunc verò cometam morborum malignorum & pestilentium, necnon etiam bellorum, quibus universa penè Europa hactenus devastata est, præsagum ac prænuncium fuisse, credere non alienum est.

Quamvis autem aër inter causas mediatas febrium pestilentium & malignarum principem locum teneat; certum tamen est, alias res non naturales ad earumdem generationem etiam concurrere, prout jam breviter & sigillatim exponere aggredior.

Secundum post aërem locum obtinent alimenta; quamdoquidem ex parva victûs ratione contrahitur morbosus apparatus, qui est causa sine qua non, & efficiens interna febrium malignarum pestilentium. Unde à Gal. *lib. de cibis boni & mali succi, & 1. de diff. febr. c. 3.* ex pravis aut corruptis alimentis morbos pestiferos exoriri, demonstratum est. Illa autem alimenta prava dici consueverunt, & horum morborum causæ multis nominibus.

Primò quidem, quando fructus terræ & arborum, ex prava anni constitutione, putà humidiori, vel ficciori, vel nebulis corruptis, è cœnosis putridisque locis emissis; vel aliqua tempestate, aut maligno denique syderum influxu corrupti, pravos succos ingesti producunt.

Secundò, quando magna adest annonæ caritas & penuria; unde vulgare illud, *ὁλιμὸς μετὰ λιμὸν pestis post famem.* Tunc enim inops plebecula vilioribus praviſque alimentis sese implere cogitur, unde prava exoritur cacochymia. Et quod multo deterius est, quando penuriæ copia illicitò succedit, sese enim tunc multis cibis subitò ingurgitant, qui à languente partim calore rectè concoqui nequeunt, & inde malignam contrahunt putredinem.

Tertiò, quando alimenta, quæ naturâ suâ bona sunt, aliqua ratione putredinem quandam, aut pravam qualitatem acquirunt. Talia sunt triticum, hordeum, legumina, & aliæ fruges, quæ vel diutius asservatæ, vel malè expositæ loco humidiori, aut aliter malè affectæ, rubiginem, aut qualitatem quandam putredinosam acquisierunt. Tales sunt carnes diutiùs asseruatæ, aut malè olentes, vel quæ non manu hominis, sed vi morbi extinctæ sunt: quemadmodum narrat Julius Obsequens, in Insula quæ Lipata appellatur, cùm marè ab Æruæ montis ignibus, ex terræ motu magnâ vi evomitis, incaluisset, piscésque concoxisset, iisque ad littus rejectis cùm incolæ avidiùs vescerentur, grauem pestilentiam fuisse subsequutam.

Neque minor est in potu efficacia, quando vina putrida & corrupta sumuntur, vel aqua bibitur ex putridis & cœnosis lacubus, aut alio quouis modo infestis. Quemadmodum historiarum fide proditum est, numerosos exercitus ex hujusmodi aquarum usu, popularibus morbis fuisse devastatos.

Duæ res non naturales hactenus expositæ, nempe aër & alimenta, præcipuam vim obtinent ad febrium malignarum generationem. Reliquæ verò quatuor, nimirum excreta & retenta, motus & quies, somnus & vigilia, animi pathemata, minoris sunt efficaciæ, & concurrunt tantùm ut causæ adjuvantes, vel corpus disponentes ad malignam putredinem concipiendam, ut ex earum expositione statim apparebit.

Retentiones mensium in mulieribus, aut alterius vacuationis consuetæ in viris, ut hæmorrhoidum, & hæmorrhagiæ, & alvi fluxus, qui in nonnullis per intervalla solent contingere, si in constitutione epidemica accidant, morbum malignum solent producere. Illa enim, quæ tanquam superflua, & naturam onere gravantia excernuntur, si intra corpus retineantur, facilè concipiunt putredinem. Sic nimiæ evacuationes aut sanguinis, aut aliorum humorum, corpus maximè debilitant, efficiuntque ut calor nativus imbecilior factus, aeris vitiosi, aut pestilentis inquinamenta facilè recipiat.

Quòd ad motum & quietem spectat; certum est, nimium otium efficere, ut calor nativus liberam eventilationem minimè recipiat, atque adeo humores putredinem concipiant. Sic nimia exercitatio poros valde aperit & calorem dissolvit, unde fit ut corpus debilius redditum, & magis penetrabile, contagij seminaria facilè recipiat.

Ni-

Nimius etiam somnus multum faciat excrementorũ proventum, & corpus replet humiditatibus, quæ facillimè putrescunt. Nimiæ verò vigiliæ crud.tates generant, & illæ facile putrescunt, quia calore nativo satis commodè non reguntur: tum quia ex iis multæ fiunt obstructiones, à quibus prohibita transpiratio, & tãdem putredo generatur.

Denique animi pathemata corpus vehementer exagitare solent, humoresque conturbare: atque adeo ad hanc luem capessendam maximè disponunt; atque in primis timor & tristitia, quæ spiritus vitales introrsum revocatos quasi suffocant, unde cordis vires ita franguntur, ut minùs veneno resistere, primisque morbi insultibus obsistere valeant. Imò verò humores commoti in venis, & vehementer conturbati, à naturali constitutione dejiciuntur, malignámque putredinem concipiunt. Adeo ut nonnulli existimaverint, in obsidionibus & castris, morbos pestilentes non tam ex pravâ victus ratione, & cadaverum fœtore, quàm terrore, metu, anxietate, & mortis formidine provenire, quæ humores exagitet eòsque tumultuari ac fluctuare faciat.

Signa febris pestilentis alia futurum morbum indicant, alia præsentem demonstrant, alia peritum commemorant. Quæ omnia proponenda sunt, quia à primis præservatio desumitur, à secundis curatio, ab ultimis præcautio quædam in iis, qui nondum febre pestilente correpti sunt.

Quæ futuram febrem pestilentem prænunciant, à tribus desumuntur; nempe à corporis dispositione, præsentiâ causarum & à quibusdam mediis dispositionibus.

Corpora ad febrem pestilentem dispositа sunt, quæ pravos congressere succos ex prava victus ratione, & præposteros sex rerum non naturalium usu anteà enarrato. Vel quæ plethorâ onerata plurimum se ingurgitant, aut intempestivè, ac inordinatè se replent, Præterea quidem cacochymiæ & plethoræ expertes, ad hunc morbum concipiendum sua disponunt corpora dum molestissimis pathematis animum excruciant, vel immodicæ veneri indulgent, ab hisce enim duabus causis frequentiùs multò febris pestilens produci consuevit; quandoquidem ab iis, etiam in bonos humores corruptela facilè inducitur. Animi enim accidentia spiritus à propriis distrahunt operationibus. Venus nimia omnes virtutes labefactat. At distractis spiritibus, viribusque labefactatis humores in alienam transeant naturam, corruptelam quandam consequuti.

Demùm quibus membra principalia imbecilla, aut labe quadam affecta fuerint, sive ab ortu, sive à pravo victu, aut aliâ quapiam causâ externa, qui, calido & humido temperamento prædíti sunt, qui rariori, aut densiori habitu corporis donati, omnes febri pestilenti concipiendæ dispositi sunt. Siquidem corpora calida & humida, putredini obnoxia; rara, omnibus injuriis patent, densa non liberè transpirant.

Præsentia causarum, quæ febrem pestilentem producere possunt, eam futuram portendunt: atque adeo præpostera tempestatum conditio; annonæ caritas, bella, aliæ causæ suprà enarratæ, quando apparent, hunc morbum imminere significant.

Mediæ dispositiones sunt, quando præsente corporis dispositione, & causis supradictis, videmus in homine mœstitiam insolitam, timorem inexplicabilem, calorem facile immutatum, ad oblata non bene se habere, insomniis pravis perturbari, lassitudine spontaneâ, siti vigiliis, nauseâ infestari: facilè erit conjicere febrem pestilentem imminere: hæc enim omnia indicant, humores alienam naturam adipisci, & corruptelam concipere, à qua febris pestilens oriatur.

Præsentem febrem pestilentem declarantia signa exactè proponenda sunt. Ideo omnes fontes percurrendi, ex quibus morborum diagnosis elici potest. Qui quidem fontes è triplici genere symptomatum desumuntur, quia symptomata sunt affectus morborum, & causæ non nisi per suos effectus commodè significari possunt. Atque adeo alia signa ab actionibus læsis, alia ab excretis, alia verò à qualitatibus mutatis erunt desumenda. Quibus fontibus quartus erit adjungendus ab effectibus supervenientibus desumptus. Ad quorum rectam intelligentiam sequentia præmittenda sunt.

Primò sciendum est, eadem ferè symptomata febrem tum pestilentem propriè dictam, tum malignam simpliciter significare, & utriusque signa secundùm majus tantum & minus inter se differre: ita ut in pestilenti sit major symptomatum sævities, in maligna verò minor. Esse tamen nonnulla accidentia, quæ magis propria sunt uni, quàm alteri, ut suis locis indicabimus.

Secundò notandum est, nullum dari signum harum febrium verè pathognomonicum, quo scilicet posito, febris pestilens necessario ponatur, & sublato auferatur; nedum bubonem, aut carbunculum in verè pestilenti; cum in multis etiam verâ peste laborantibus non appareant, & dantur bubones ac carbunculi malignitatis expertes. Neque maculas purpureas in febre maligna, quamvis illa à pluribus Medicis purpurata nominetur; cùm in multis eâ laborantibus nusquam compareant, & interdum erumpere soleant in mulieribus; mensium suppressionem patientibus & in nonnullis pueris, ob levem quandam sanguinis ebullitionem, nullâ tamen apparente febre, quod nobis in utriusque non rarò videre licuit. Attamen, ex omnium signorum syndrome & collectione, certa harum febrium diagnosis facilè stabiliri potest.

Tertiò advertendum est, omnia signa à nobis proponenda, in omnibus ægrotantibus non reperiri, sed partem tantùm eorum, quæ tamen sufficiat ad morbi speciem, ad amussim constituendam. Pro varia enim corporum dispositione & morbi intensione, aut remissione, nunc hæc, symptomata, nunc illa magis elucere solent.

Denique sciendum est, febris pestilentis & malignæ signa (quamvis in aliis etiam febribus reperiantur,) fieri tamen quodam modo pathognomonica in hac febre, duplici ratione. Primò, quia in hisce febribus peculiarem quandam conditionem præ se ferunt, quæ in aliis febribus non reperitur. Nam capitis dolor, nausea, vomitus, caloris modus, & cætera signa, dum pestilentibus febribus accidunt, peculiarem conditionem & malignam acquirunt, quâ differunt à seipsis, dum in aliis febribus apparent; quod vel mediocriter exercitatis in operibus artis innotescit. Secundò quia symptomata inter se non servant eam proportionem in his febribus, quæ in vulgaribus reperitur: ita ut calor ad tactum mitis, pulsus non valdè immutatus, exiguam febrem ostendant: cum iis tamen dolor capitis ingens, vigiliæ & interdum deliria, aliàque symptomata, febrem ardentem consequi solita, plerumque conjungantur. His positis signorum seriem describamus ab actionibus læsis incipientes.

Quia igitur cor in hoc affectu potissimum afficitur à maligna & venenatâ qualitate; ideo illius actio nimirùm pulsus, variis modis immutatur, pro temporum varietate, ac diversa morbi conditione. Interdum enim in principio est ferè connaturalis; & sanorum pulsui simillimus, ut docet Gal. 3. *de præsag. c.* 4. In progressu tamen & morbi augmento, frequens, parvus, debilis, & inæqualis apparet. Frequentia tamen perpetuò major erit quàm pro ratione caloris adaucti: quia cor lacessitum à maligna qualitate, sese magis exagitat; quam eventilandi caloris necessitas requirat.

Hanc etiam febrem significare valent cardialgia, seu oris ventriculi dolor, quem tanquam malignum damnaverat Hipp. 1. *progn.* his verbis. *Oris ventriculi dolor cum præcordio distento, & capitis dolore, malignum.*

Sitis aliquando magna, quæ superat caloris febrilis copiam ac modum; aliquando verò ejusdem carentia, cum intensa febre, & linguæ siccitate, utrumque enim malignitatis est indicium.

Ingens ciborum inappetentia, quâ multa omnia alimentorum genera, non secus ac ingratissima medicamenta, horrent. Hæc autem solet exoriri à malignis vaporibus ventriculum afficientibus.

Nausea aut vomitus, ab eadem causa in principio præcipuè morbi eveniens, isque tam diversus, ut nonnulli assumptum alimentum statim evomant; alii statim

quidem ab assumpto jusculo,at non jusculum ipsum sed varios humores rejiciant, alii quævis alimenta probè retinentes, aquam, julepos, emulsiones, omnem denique potulentam materiam assumptam statim emittant:superstite interim siti ingente,cum linguæ siccitate & nigredine.

Horror frequens & inordinatus, sæpius in die contingens, ab halitibus acribus; mordacibus & à natura nostra alienis ad partes sensiles delatis,excitatus, qui in aliis febribus putridis rarò contingit, quoniam in ipsis halitus eadem non obtinent malignitatem. In febribus tertianis intermittentibus, malignitate prædictis, ex horrore & frigore, malignitatis signum interdum desumi potest. Contigit enim aliquando,ut in principio paroxysmi,accedente levi frigore, aut horrore,tanta caloris retrocessio accederet, ut caro prægelida esset faciésque moribundi similima appareret,pulsùsque adeo exiguus,ut omnino nullus videretur. Subsequebatur postea calor, qui tamen nec in augmento,nec in statu ad tactum validus, nec acer percipiebatur, imò caro vel tepido calore prædita, vel subfrigida usque ad declinationem perseverabat.Pulsus accenso calore magis apparebat,sed parvus,inæqualis,frequens,& admodum debilis erat:multàque alia febrium pestilentium symptomata comitabantur,quæ satis confirmare poterant,non solùm continuas,sed etiam intermittentes dari febres pestilentes, ut antea monuimus.

Totius corporis lassitudo,gravitas, & veluti membrorum confractio in principio morbi apparent,ob prædictos vapores in totum corpus delatos.

Capitis dolores, vigiliæ, & deliria,quæ omnia fiunt ab eadem causa, vaporibus scilicet acribus & venenatis: qui prout cerebri membranas impetunt,dolorem capitis efficiũt:prout verò ipsam cerebri substantiam calefaciunt, & exsiccant;si levis sit alteratio,vigilias tantùm efficiunt:si verò intensior, etiam deliria producunt. Ad hæc verò symptomata multùm confert, præter calorem & siccitatem, venenata qualitas: quando quidem in febribus vulgaribus talia symptomata non fiunt, nisi multò major sit intemperies. Dolor verò in hac febre hoc sibi peculiariter vendicat,ut varius admodum sit,nec semper eundem locum affligens. Interdum enim sinciput tantum,aliàs occiput, frontem, aut supercilium lancinans dolor occupat. Interdum & alias partes,ut scapulas, latus,dorsum,aliàmve corporis partem. Interdum eidem parti continuò affixus, aliàs locum mutans, & nunc hanc,nunc illam discrucians.

In nonnullis sopores & comatosi affectus contingunt, iis scilicet qui habent cerebrum pituitosis excrementis refertum: quæ quidem pituitosa excrementa vaporibus calidis, ex partibus inferioribus elevatis, liquantur,& functiones cerebri impediunt.

Urina aliquando urinæ sanorum similis, quando scilicet humores plùs peccant malignâ qualitate,quàm putredine: & primis interdum diebus talis perseverat, postea fit crassa & perturbata. Interdum in statu concocta apparet, licèt ad interitum ruant ægrotantes. Interdum tenuis est & cruda,nullum continens sedimentum,aut illud excrementi potius naturam referens,quàm veri sedimenti. Frequentiùs tamen crassa & turbida apparet, ac intensioris coloris; & crassum, rubrum, ac conturbatum, diffusumque habens sedimentum. Ac denique omnes pravæ urinarum dispositiones in hoc morbo possunt contingere, pro variis humorum putrescentium ac corruptorum alterationibus.

Alvi fluxus bilioſi, qui vel ex se oriuntur, vel à levi causa irritantur, vel levi clystere,aut pharmaco,& postea contumaciter perseverant, multòsque ad interitum perducunt. Sic refert Hip. 3. *Epid.* in spestilenti constitutione ibi descripti plurimos alvi fluxu & dysenteriâ fuisse sublatos. A maligna enim qualitate humores ferociores redditi, naturam impensè stimulant & irritant,ita ut hæc eos per vias ejicere conetur. Illis autem alvi excrementis ingens fætor inesse solet, ex ingenti putrilagine, humores occupante.

Lumbricorum copis, in principio potissimum hujus morbi,excerni consuevit; insignis enim putredo humores maximè disponit, ut ex iis lumbrici generentur.

Sudores frequentes, pravi,minuti, & inuptiles,principio morbi producti.

Calor ad tactum mitis ac blandus, ut vix febrire videantur:unde Galenus 9. *de simplic. c. de bolo Armena*, & Avicenna *sen. 4. libr. 1. cap. de febre pestilenti*, docent, febres pestiferas calorem mitem & placidum frequenter habere. Et ratio est, quia febres hujusmodi magis fiunt à maligna & venenata qualitate,quam à vulgari intemperie, vel putredine.

Oculorum rubor in hoc affectu frequentissimè apparet, quis à vaporibus acribus, sursum elevatis, cerebri meninges quandam veluti inflammationem concipiunt, eàmque tunicæ adnatæ, quæ ab iis ducit originem, facilè communicant.

Denique maculæ purpureæ, pulicum morsibus similes, peticulæ,vel petechiæ à recentioribus appellatæ;propriè & peculiariter febrem malignam significant. In nullo enim alio febris genere reperiuntur,utpote, quæ ex prava & venenatâ sanguinis, vel aliorum humorum qualitate putredini conjunctâ oriuntur. Apparent tamen aliquando in aliis affectibus, citra febrem pestilentem, maculæ quædam, prædictis consimiles, sed è diversissima causa prodeuntes; nempe à sanguinis tenuitate nimia, qui à calore,aut facultate expultrice agitatus, extra capillares venas in cute efflorescit. Illæ potissimum solent contingere iis,qui sanguinis fluxum patiuntur, ex eo quòd ille factus fuerit tenuior & aquosior: tum etiam in lienosis, ictericis,& diuturnas viscerum obstructiones patientibus, isque omnibus (ut summatim dicam) qui propter viscerum debilitatem, sanguinem generant aquosum, & in cachexiam proclives sunt. His enim sanguis tenuior factus, modo per nares, modò per aliam partem defluit, modò etiam à capillaribu exiens venis, in partes cutaneas transmittitur, ubi retentus, proprium amittit colorem, & vel lividus, vel niger, vel puniceus efficitur, variasque macularum differentias profert, quæ tamen à maculis febrium pestilentium diversissimæ sunt, & nihil aliud quàm sanguinis tenuitatem aquosam, atque imbecillitatem jecoris præ se ferunt. Hæ autem maculæ,febribus pestilentibus supervenientes, ab humoribus putrescentibus, & prevâ qualitate infectis oriuntur. Præterea hujusmodi maculæ aliquando criticè, aliquando symptomaticè erumpunt. Criticè quidem; cùm vel ex parte,vel totaliter superatâ putredine, pravaque correctâ qualitate, natura corruptum humorem ab internis ad externa transmittit, tùmque semper sequitur imminutio morbi. Symptomaticè verò,cum natura, materiæ morbificæ quantitate,vel qualitate pravâ stimulata, ante illius concoctionem, & pravæ qualitatis correctionem, ad partes cutaneas materiæ portionem transmittit. Et hinc nullum subsequitur ægrotanti levamen; sed potiùs facto inutili naturæ cum morbo certamine, devictæ magis, quàm vincentis naturæ indicium est.

Colores harum macularum diversi sunt & diversitatem humorum ostendunt,ex quibus generantur. Rubræ siquidem à sanguine puriori, virides, puniceæ, lividæ, & nigræ, à sanguine bilioso, & magis vel minùs adusto. Quòd ad quantitatem spectat,aliàs plures,aliàs pauciores hujusmodi maculæ apparent, quandoque majores,quandoque verò minores. Apparere incipiunt aliquando quartâ quintâ, septimâ, vel nonâ, vel aliâ indicatoriâ die, si ad bonum fuerit excretio, aliquando etiam aliis diebus, cùm minus fida & utilis fuerit. In omnibus interdum corporis partibus, frequentissimè tamen in lumbis,pectore, & cervice apparere solent.

Affectus verò, febribus pestilentibus supervenientes præcipui sunt, exanthemata,pustulæ oris, & ulcera,carbunculi, bubones & parotides.

Exanthemata à maculis purpureis differunt; quod maculæ ad qualitates mutatas ipsius cutis, cùm nullo modo emineant, exanthemata verò, ad tumorum genera referantur. Sunt enim variolarum instar aliquando, alias verò minora, granis milii simillima. Aliquando rubra sunt, à sanguine genita, aliquando alba, à pituita, vel serosa, flava

flava; à bile, punicea, à bile exustâ, livida vel nigra, à maxima exustione, vel mortificatione. Quædam symptomaticè, quædam criticè, quædam medio modo erumpunt. Alia exsicantur simpliciter, alia suppurantur, alia ulcerantur.

Ad hæc referri possunt postulæ, in ore apparentes, quæ omnes prædictas exanthematum differentias nanciscuntur, & aliquando adeò malignæ sunt, ut cibum & potum ægrotantes vix tolerent. In tenera ætate sæpè mortem afferunt, cùm sibi ipsis vim ad ingerendum cibum non inferant. Hæ pustulæ plerumque in ulcera degenerant, quæ maximam ægrotantibus pariunt molestiam, motum linguæ, & præcipuè deglutitionem impedientia.

Aliquando tamen immediatè, & nullis pustulis præcedentibus, generantur ulcera in ore, aphthæ Græcis appellata quorum plures sunt differentiæ. Alia enim sunt superficiaria, alia profunda: alia munda, alia sordida, alia benigna, alia maligna, alia cum crusta, alia sine ea. Et crusta aliquando est alba, aliquando flava, livida, aut nigra. Quæ sunt profunda, sordida & maligna, & cum crusta nigra, deteriora.

Carbunculi & bubones, in variis corporis partibus, sed præcipuè circa corpora glandulosa solent accidere; quia expultrix facultas, à maligna qualitate irritata, à partibus interioribus, præcipuè nobilibus, ad exteriores perniciosam materiam expellit: unde à cerebro ad glandulas post aures, à corde ad axillas, à jecore ad inguina, materia hæc transmittitur unde parotides & bubones generantur. Quæ tumorum genera in febre verè pestilente potissimum apparent, præsertim bubones, qui apud vulgus pestis nomine donantur. At carbunculi & parotides etiam in febribus malignis erumpunt, sed quæ summum malignitatis gradum adeptæ sunt, & ad verè pestilentium naturam proximè accedunt.

Signa commemorativa potissimum usu veniunt, quando vocantur Medici ad visitanda defunctorum cadavera illis temporibus, in quibus vagantur morbi pestilentes, aut quædam eorum est suspicio, ut judicetur, an ex iis morbis interitus acciderit.

Et primùm in dictis cadaveribus apparent aliquando maculæ, de quibus suprà mentio facta est; interdum verò vibices, ac si flagellis percussa fuissent, hæc enim sunt venenati morbi indicia, quandoquidem in iis, qui ex assumpto veneno perempti sunt, eadem signa apparere solent. Illæ autem maculæ pestilentem morbum magis significant, si livido, aut nigro colore infectæ sunt. Idem etiam testantur exanthemata supra enumerata, præsertim si pravo colore infecta sint, tum etiam multò magis bubones, parotides, & carbunculi. Quibus addi possunt signa, quæ in decursu morbi apparuerunt: Eorum enim commemoratio certam demonstrationem efficiet.

Prognosis febrium pestilentium adeo incerta est, ut nihil de earum eventu possit certo constitui, donec manifesta victoriæ alterutrius partis, naturæ scilicet vel morbi, indicia appareant; quod non solet contingere, nisi circa finem status, aut principium declinationis. Ideo prudens Medicus differre ac suspendere judicium suum debet de morbi eventu, in principio & augmento.

Proponenda tamen sunt indicia præcipua, ex quibus magnam elicere poterimus conjecturam, an morbus lethaliter, an salutariter finiturus sit, quorum adminiculo quid sperandum, aut metuendum si poterimus prævidere, sine certâ tamen fiduciâ, nam experientia nos docuit plurimos cum perniciosissimis signis evasisse; alios verò cum salutaribus è medio sublatos. Omnia autem signa prognostica prætermittimus, quæ omnibus morbis acutis communia sunt, de quibus fusè egit Hippoc. in Prognosticis, Coacis, Prorrheticis, & Epidemiis, tum in Aphorismis, quæ hîc etiam suum locum habere possunt. Sed illa tantum proponemus, quæ febribus pestilentibus magis peculiaria sunt, ab iisque certior prognosis elici potest.

Illa autem ex iisdem fontibus desumentur, ex quibus diagnostica desumpta sunt.

Primó igitur in hisce febribus pulsus æqualitatem ac tenorem servans, licèt febris maxima appareat, spei semper aliquid præstat. Contra verò inordinatus, inæqualis, & contractus periculosus, præsertim si à principio debilis appareat, Istæ autem pulsuum differentiæ non tam perniciosæ sunt in febribus malignis, quemadmodum in febribus vulgaribus. Quamvis enim pulsus intermittens in juvene tam sit lethalis, ut testetur Galenus, se plurimos senes & puteos cùm pulsu intermittente liberatos vidisse, juvenem verò neminem: In febribus tamen malignis nos juvenes non paucos, pulsum intermittentem per multos dies habentes, evasisse vidimus. Pulsus sanorum pulsibus similes, admodùm periculosi, significant enim naturam præ imbecillitate à coctione abstinere. Ubi enim prava & perniciosâ qualitate vires admodum debilitantur, natura debilis facta concoctionem materiæ non aggreditur, humorémque qui morbum excitavit, non attingit: unde non tentatâ coctione, nec labor sequitur, febrisque vel nulla, vel minima est. Hujus rei exemplum habemus in tumoribus externis, in quibus quamdiu pars ferè obruta à copia vel pravâ qualitate materiæ nec dolores, nec febres fiunt: cùm verò natura materiam illam oppugnare aggreditur, eámque in pus convertere tentat, febris plurimùm intenditur. Sic in febribus malignis ægri interdum à febre immunes videntur, cùm tamen in pejus, & ad interitum ruant, ut videre est apud Hippoc. 3. *Epid. sect.* 1. *ægr.* 2. ubi Hermocrates à 20. die ad 24. febris expers visus est, cùm tamen 26. obierit.

Delirium in hac febre frequentissimum est, neque metuendum, cùm à somno compescitur, tum præcipuè, si cum copioso sudore evanescat. Signum enim, est materiam à cerebro ad corporis habitum revoçari. At perseverans delirium pernicioſum, est, in veram enim phrenitidem degenerare significat.

Contractiones, & subsultus membrorum, in hac febre frequenter contingere soliti, convulsivi motus sunt, & admodum periculosi, idque magis, si delirio conjungantur; maximam enim cerebri læsionem significant.

Motus tremuli manuum & linguæ, funesti esse solent, & plurimùm damnantur ab Hipp. 1. *progn.* Maximam enim arguunt virium imbecillitatem, & naturam ostendunt à morbo devictam.

Surditas, licèt in principiis morborum acutorum periculosissima sit, juxta doctrinam Hippocratis; tamen in statu morbi apparens; salutem portendit, præsertim in febribus malignis. Et nos millies observavimus hisce febribus laborantes, quibus surditas in statu supervenerat, aliis symptomatis, quantumvis periculosis existentibus, omnes evasisse, indicium enim est, cerebrum satis validum noxios humores ab internis partibus ad exteriores detrudere.

Sternutamenta, ex Hipp. *in prognosticis*, in morbis etiam exitialibus, (modò non sint affecti pulmones) spem solutionis adferunt. At in febribus malignis, quantumvis sæva symptomata periculum portendant, securitatem pollicentur.

Cardialgiæ frequentes, aut singultus, periculum minantur, & ventriculum graviter à venenatâ qualitate affici significant.

Maxima ciborum aversio periculosissima est. Significat enim ventriculum à maligna qualitate superatum, ejùsque temperiem omninò eversam, ut laudabile alimentum, sibi in statu naturali familiarissimum, respuat & aversetur.

Suppressio omnium evacuationum, in principio, & augmento morbi, in bonis habetur. Significat enim, materiæ morbificæ tantam non esse malitiam: ut naturam irritet ante debitum tempus; sed naturam adhuc vincere, & suo tempore excreturam, modò non adsit nota aliqua decubitus humorum ad caput, ventrẽ, aut aliquam ex præcipuis partibus. At in statu morbi nihil excerni, sed signa in aliquo principalium membrorum deteriora apparere, malum est. Indicio enim est aut morbum diutiùs duraturum: aut dubiam admodum præstiturum salutis spem. Materia siquidem, quæ pluribus diebus evinci non potuit, aliquod gravius damnum in eodem membro adfert, ut phrenitidem, lethargum, aliàque post undecimum, vel 14. diem orientia, quæ difficillimè quibusvis adhibitis auxiliis expugnari valent.

Sanguis per venæ sectionem eductus si nullum præ se ferat vitium sed purus, & secundùm naturam se habere videatur, periculosus. Evidens enim signum est, plus adesse venenosæ qualitatis, quàm putredinis; aut putredinem in venis cordis proximis latitare, quæ venæ sectione educi non possit.

Ex urinis in febre pestilenti nulla ferè prognosis elicitur; aut admodum incerta. Non solùm enim confusa, perturbata; tenuior, aut crassior urina, ut in aliis febribus mala est; sed etiam illa, quæ urinis sanorum consimilis est. Imò verò multi coctionis signis manifestè in urinis apparentibus, isque denuò recrudescentibus, è medio sublati sunt. Attamen urinæ concoctæ, & laudabile enæorema habentes, idque multis diebus perseverans & de die in diem magis sese uniens, ac in matulæ fundum sensim descendens, certam salutem perpetuò pollicetur, etiam in febribus malignis ac pestilentibus. Fieri enim non potest, ut facultas naturalis valida & robusta, quæ in hisce urinis elucescit, adversus malignam qualitatem non insurgat, eámque tandem superet. Ideò sæpe febre maligna laborantibus, grayissimisque symptomatibus afflictis, & in maxima adstantium trepidatione, felicem eventum ex coctionis signis, in urinis perseverantibus, summâ fiduciâ prædiximus.

Urina pinguis & oleaginea, nigra, aut livescens, cum hypostasi nigra aut livescente, certum oxitum prænunciat.

Copiosa admodum urina, quam febris imminutio non sequitur, periculosa est, quia colliquationem significat.

Sudores in hac febre, etiamsi cum requisitis accidant conditionibus, nedum die decretorio, rarò solent eam ex toto judicare: Imò interdum primo die ex sudore febris remittit; deinceps verò symptomata ingravescunt alia, & post multos sudores succumbit æger. Sudores enim copiosi, morbum non imminuentes, ex colliquatione totius corporis oriuntur. Neque ob id credendum est, in hac febre nusquam prodesse criticos sudores. Nam quò minùs venenositatis febris obtinuerit, eo magis prodesse poterunt, ut in aliis febribus vulgaribus. Observatione etiam compertum est, longè utilius esse, si frequentibus sudoribus æger à principio morbi corripiatur, (dummodò ex sudore non se deteriùs habeat: Signum enim est, naturam paulatim materiam attenuare; & per sudorem excernere.

Alvi fluvus incertum omninò est præsagium. Nam in principio morbi sæpè salubriter fluit, quod etiam aliquando esse lethale signum experientia docuit. Rursum præmissa aliqua coctione visus est ab alvi fluxu laborans interimi: nonnunquam verò liberari. Ita tamen distinguendum est. Cùm venenosa qualitas præpollet, quo magis à principio per alvi fluxum prolabitur materia, eò securior est. At cùm ex humorum putredine majori parte morbus oritur; deteriùs se habent hi, quibus alvus à principio solvitur.

Maculæ purpureæ, cùm plures sunt, majores, & caloris benignioris, & criticè erumpunt, naturæ victoriam prænunciant. Si verò pauciores, minores, & pravi coloris, & symptomaticè excernantur, naturam succumbere significant. Prætereà si retrocedant, postquam apparuerint, pessimum signum est: indicant enim materiam morbificam ad interiora refluere.

Exanthemata in variis partibus apparentia, majoris malignitatis soboles sunt, quàm maculæ purpureæ: atque adeò majus periculum portendunt.

Carbunculi & bubones maximam testantur malignitatem, & maximum periculum minantur, cùm eas febres comitari soleant, quarum peculiaris character in eo constitutus est, ut ex is plures intereant, quàm serventur. Anthraces & bubones, quo longiùs à corde consistunt, citiùs increscunt, & ad maturitatem perveniunt; eò minùs periculosi sunt. Attamen si derepentè, & cum prævis symptomatis tumores augeantur, malum est. Carbunculi valdè magni, fœdi coloris, cum ulcere despascente, aut qui in grangænam mutantur lethales sunt. Quemadmodum etiam, qui cordi vicini sunt, aut guttur occupant. Experientiâ observatum est, carbunculos plures paucis esse periculosiores, & contrà bubones plures paucioribus esse securiores. Parotides in febribus malignis & purpuratis in augmento & statu lethales. Si verò vel tantillum inclinante morbo apparere incipiant, & ad suppurationem veniant, salutares.

Curatio febris pestilentis in duas partes dividitur: Quarum una continet præservationem illorum qui eâ nondum correpti sunt; altera curationem actu ægrotantium.

Præservatio præcipuè consistit in ablatione causarum, quæ corpora febri pestilenti recipiendæ idonea efficiunt, eamque in iis generare possunt. Illæ autem sunt internæ, vel externæ. Internæ sunt corporis dispositio; plethora, cacochymia, & obstructiones. Externæ præcipuè sunt aër vitiatus, & contagium vagans. Corpora huic morbo dispositа sunt quæ à natura, vel accidenti, sunt præter modum humida, debilia, laxa & rara, densa & compacta. Humidiora corpora exsiccanda: quæ autèm sicciora sunt, in eodem statu conservanda. Humidiora igitur vitare debent victum pleniorem, largiorémque potum, & omnia alimenta humidiora; qualia sunt in primis fructus horæi, olera, pisces, lacticinia: aërem australem, palustrem, & præcipuè nocturnum, otium, somnum longiorem, præsertim meridianum, balnea, & alia omnia, quæ corpus humectare possunt.

Corpora debilia victu analeptico, & roborantibus medicamentis instaurentur. Rara & laxa eadem quæ humida; præcautione indigent. Densa verò & compacta, quia febri pestilenti recipiendæ omnium maximè dispositа sunt, à plethora, cacochymiâ, & obstructionibus magis sedulò liberanda sunt. Quæ causæ cùm in omnibus corporibus hanc febrem producere valeant, tanquam causæ internæ, ut anteà dictum est, earum remotioni perpetuò incumbendum.

Plethoræ debetur venæ sectio, modò nihil contra indicet, ut tempus anni calidius aut frigidius, & pestilens aëris status, in quo non est mittendus sanguis, nisi plethora ad vasa manifestè urgeat; vel consueta aliqua sanguinis evacuatio per menses, hæmorrhoidas, aut hæmorrhagiam narium suppressa fuerit. Exhausto enim sanguine, facilius inspiratus aër pestilentem imprimet actionem, difficiliùsque, si morbus superveniat ab eodem, patiens, ob vires aliquantulum imminutas, evadet. Quemadmodum his, qui post sectam venam venenum hausérunt, faciliùs hoc penetrat, & illi difficiliùs liberantur, Tum etiam in metu veneni assumpti à venæ sectione abstinemus. Sic etiam Galenus *lib. 1. de diff. febr. c. 4.* ubi præservationem à febre pestilenti proponit, purgationem quidem & obstructionem apertionem præscribit; nullam verò phlebotomiæ facit mentionem.

Cacochymiæ debetur purgatio, eàque humoribus peccantibus appropriata præmissâ præparatione idoneâ, si ea necessaria videatur; hac cautione, adhibitâ, ut benigna tantùm usurpentur medicamenta, ab iis abstinendo, quæ malignam & deleteriam habent qualitatem. Quibus etiam utile erit admiscere nonnulla bezoardica, & vim alexipharmacam habentia.

Obstructiones fiunt ab humorum multitudine, crassitie, & lentore. Multitudo evacuantibus, crassities attenuantibus, lentor abstergentibus medicamentis aufertur.

Ratione causarum externarum præcautio instituenda est; primùm aëris excessus corrigendo, calidiorem scilicet refrigerando, ut in febribus continuis docuimus, humidiorem exsiccando accensis ignibus, tum in viis publicis tum in privatis domiciliis, idque ex lignis odoratis, tantum fieri poterit, junipero, lauro, roremarino, & similibus. Secundò omnes causas removendo, quæ aërem inquinare possunt & suprà recensitæ fuêre. Tertiò, inquinamenta in ipso aëre susceptа consumendo ac dissipando. Quod fiet accensis ignibus, ut in humiditate corrigenda dictum est, & suffitibus, ex odoratis atque alexipharmacis Tum etiam agitatione aëris vehementis, ad quam tormenta bellica, frequenter explosa, erunt efficaciissima.

Quòd si aër valdè pernicioſam qualitatem induerit, ut

inde febris verè peſtilens exurgat, omnium præſervationum præſtantiſſima eſt cœli mutatio. Illi tamen, qui manere coguntur, vel inter ipſa inquinamenta, & cum ægrotantibus verſari, multis aliis cautionibus indigent, & antidotis frequenter uti debent. Quæ omnes ab Authoribus, qui de peſte ex profeſſo ſcripſerunt, fusè explicantur, inde repetenda, cùm noſtrum inſtitutum ſit, ea leviori pede percurrere, quæ veræ peſtis curationi maximè propria ſunt: quandoquidem pauci melioris notæ Medici tam periculoſo exercitio ſeſe exponere audent. Contrà verò cùm per totos viginti annos & in Gallia, & in Europa univerſa plerique omnes Medici in febribus malignis, & purpuratis curandis occupati fuerint; operæ prætium duximus, hanc noſtram curationem ad eam febris peſtilentis ſpeciem, quæ maligna ſimpliciter, & purpurata vulgò dicitur, dirigere. Ita tamen, ut veræ peſtilentis curationi etiam inſervire valeat, cùm ut ab initio diximus, eâdem materiâ medicâ iiſdèmque indicationibus, utraque oppugnari valeat.

Curatio igitur actu ægrotantium dirigenda eſt ad febrem, putredinem, & malignam qualitatem. Febris oppugnanda eſt refrigerantibus & humectantibus. Putredo evacuantibus & alterantibus. Maligna qualitas alexipharmacis. Quæ omnes intentiones triplici inſtrumento medico adimplendæ ſunt, in ſequentem modum.

Victus ratio in hac febre eadem inſtituenda eſt, quæ in febribus continuis fuit propoſita. Hoc ſaltem obſervando, utacida in potu & juſculis præſcripta frequentiùs uſurpentur, utpotè putredini & malignæ qualitati oppugnandæ maximè idonea. Deinde circa potum hoc etiam annotandum, vini uſum in hac febre aliquando eſſe proficuum, utpotè inſigne cardiacum, & malignæ qualitati maximè adverſum. Sæpè tamen valdè nocere, febrilèmque calorem plurimùm intendere. Ideò Medici prudentia hîc apprimè neceſſaria eſt, ut morbi naturam, & ægrotantis temperiem contempletur: ex his enim vini exhibendi indicatio deſumenda eſt. Si namque febris ſit admodum exigua, venenata verò qualitas plurimùm intenſa, & corpus ægrotantis pituitoſum: tutò & feliciter vinum in potu exhibetur, ſed valdè lymphatum. Contra verò in febre intenſa, & bilioſo corpore, vinum exhibere, perniciosum eſt. Hæc à nobis obſervata ſunt infinitis experimentis, ac præſertim in febre purpurata, quæ Monſpelii graſſata eſt anno 1623. poſt urbis obſidionem; quæ tantæ malignitatis particeps fuit, ut tertia ad minus ægrotantium pars de medio ſublata fuerit, & à vera peſte ſolo bubone diſtincta fuerit: cùm non ſolùm ectymata & exanthemata rubra, livida & nigra, ſed etiam carbunculi & parotides frequenter apparent. Iis enim ægrotantibus, quibus pulſus erat parum frequens, & pulſui ſanorum ferè ſimilis lingua humida, & nulla ſitis, vinum exhibuimus felici ſucceſſu, illiùſque continuationem indicabit levamen inde emergens, & ex illius uſu febris nullatenus intenſior evadebat, neque ſitis, aut linguæ ſiccitas excitabatur. Iis verò quibus febris erat intenſior cum ſiti, linguæ ſiccitate, ſcabritie, aut nigredine, vinum prorſus interdicebamus, eòſque in refrigerantium, acidulorùmque potuum uſu perpetuo detinebamus. Advertendum tamem eſt primis morbi diebus vinum nunquam eſſe exhibendum, ne materiæ crudæ nimium exagitentur; ſed tantum circa ſtatum, cùm malignitatis ſigna ſeſe magis exerere incipiunt. Attamen Zacutus Luſitanus *obſerv. 93. lib. 1. praxis admirandæ* refert, ſe in febre maligna, præſente ſiti intenſa, cum linguæ ſiccitate & nigredine, ægro jam deſperato vinum exhibuiſſe feliciſſimo ſucceſſu, ut hoc ſolo remedio reſtitutus fuerit. Verùm hîc Celſi ſententiam adducere non alienum eſt; *Sæpe quos ratio non reſtituit, temeritas adjuvat.*

Inſtitutâ victus ratione, à phlebotomia inchoanda curatio eſt, præmiſſo clyſtere: ea enim maximè convenit ratione magnitudinis morbi, calidæ intemperiei, & putredinis. Verùm in quantitate ſanguinis metienda, ſumma prudentia neceſſaria eſt, cùm ratione malignæ & venenatæ qualitatis non conferat, imò potiùs noceat, ab ea enim facultas vitalis maximè labefactatur; & qui veneno aſſumpto ſanguinis miſſionem patiuntur, in exitum præcipitari ſolent. Ideò ſi maligna & venenata qualitas putredini prævaleat, quod ex propriis ſignis ſuprà propoſitis facilè internoſci poterit, minori copiâ ſanguis mittendus eſt. Si verò putredo magis infeſta ſit, quàm venenata qualitas, majori copia detrahendus. Atque ita, ſi ex morboſo apparatu potiſſimum, & putridis humoribus intrà venas coërcitis, febris maligna oriatur, iterari tutò poteſt phlebotomia, ſemel, bis, aut ter, donec ſarcina humoris vitioſi in venis contenti exonerata ſit. Idque in primis, ſi viſceris cujuſdam inflammatio adeſſe, aut imminere videatur, quod non rarò in febribus malignis ſolet contingere. Maturè autem, & à morbi initio inſtituenda eſt phlebotomia. Si enim progreſſum malum fuerit, & in totam maſſam ſanguineam malignitas diffuſa, non ſolùm non confert; ſed etiam naturam maximè debilitat, ita ut Authores quamplurimi, tranſactâ die quartâ ſanguinem mittendum non eſſe cenſeant. Imò verò, cùm febres malignæ variis temporibus diverſam admodum habeant naturam, ex diverſo malignitatis gradu oriundam, quando illæ graſſari incipiunt, ſedulò obſervandum eſt, quodnam ægri ex venæ ſectione emolumentum capiant. Nonnullæ enim de ſynochorum genere, & in quibus intenſior eſt putredo, malignitas verò remiſſior, venæ ſectione valdè imminuuntur. Aliæ verò, quarum natura in una propemodum malignitate conſiſtit ſectâ venâ, magis pernicioſæ fiunt. Hoc apparet in vera peſte, in quo multorum & probatiſſimorum Autorum experientiâ omnes ægri, quibus ſecta vena fuit, è medio ſublata ſunt: Ita ut etiam, in pleuritide peſtilenti, ſanguinis miſſionem inſignem noxam attuliſſe; & morbi ſævitiam intendiſſe affirment. Imò verò in aliis morbis epidemicis, minori malignitate præditis, in quibus tamen ſola ferè malignitas erat in vitio, idem eventus animadverſus eſt. Sic refert Wierus in catharro epidemico, qui anno 1580. per totam Europam vagatus eſt, & ex quo omnes ferè evadebant, ita ut vix milleſimus quisque moreretur; tamen ferè omnes, quibus ſecta vena fuerat, interiiſſe. Obſervandum autem eſt diligenter, quod docuit Galen. 44. *meth. c. 10.* in carbunculorum curatione venæ ſectionem ad lipothymiam convenire: ut ſanguis ebulliens, à quo fit carbunculus, magnâ copiâ educatur. Cùm tamen idem Gal. *lib. de curat. per venæ ſect. c. 14.* in phlegmonoſis tumoribus ſanguinem detrahendum eſſe præcipiat uſque ad coloris mutationem, niſi vires ſint debiles; aut phlegmone maligna fuerit. Quibus innuitur, Galenum copioſam ſanguinis miſſionem admittere in carbunculo ſimplici & malignitatis experte, in maligno verò & peſtilenti, minimè, quod ſuperiori præcepto à nobis propoſito ad amuſſim convenit.

Circa tempus & intervalla in venæ ſectionis iteratione adhibendâ, hoc advertendum; ut ſi morbus lentè procedat, ſanguinis detractiones accelerandæ non ſint: franguntur enim vires ante tempus: ita ut toti morbo exantlando ſufficere nequeant. Prout igitur morbus movetur; ſic Medicus celeriùs aut tardiùs venæ ſectionem celebrare debet.

An verò exanthematis ſeu maculis purpureis apparentibus, ſit ſecanda vena, maximè controvertitur. Nonnulli enim exiſtimant, piaculum eſſe, exanthematis apparentibus, ſanguinem ſectâ venâ detrahere, quòd tunc temporis humores ferantur à centro ad circumferentiam, qui motus omninò adjuvandus eſt; & per venæ ſectionem contrarius omninò motus humoribus concilietur, ſanguiſque trahatur à circumferentia ad centrum, cùm facta partium interiorum inanitione, neceſſarium ſit ſanguinem in exterioribus partibus contentum, ad interiores recurrere; quod diſertè docuit Galen. 9. *de ſanit. tuenda, cap. 10.* ſanguinem nimirum, ſectâ venâ, à corporis mole univerſa ad internas partes remigrare. Et idem Gal. *comm. in 6. Epid.* Simoni illi, de quo Hipp. ſermonem habuit, latas puſtulas habenti, vomitum eâ de causâ non profuiſſe conjectas, quòd ſucci ad cutem vergentes per eam ſint evacuati.

Attamen ſanioribus Doctorum ſententiis ſancitum eſt, maculis purpureis apparentibus in morbi principio, &

iis diebus quibus venæ sectio celebrari consuevit, si antea sanguis sufficienter detractus non fuerit; etiam quantitate moderata esse detrahendum; neque ullum inde imminere periculum, cùm illa exanthematum eruptio, quæ fit in principio morbi, critica non sit, sed tantùm symptomatica, ex insigni sanguinis ebullitione, & humorum malignorum ac putrescentium fervore oriunda; atque adeo non possit impediri naturæ motus, qui nullus est tunc temporis. Si enim corpore existente plethorico cum lotio crasso ac rubro, exanthematum apparentium ratione habitâ sanguinem non detraxeris; vix natura tantam humorum copiam superare poterit, & periculum erit, ne illi in partem aliquam interiorem irruant, in eàque pernicioſam inflammationem generent. Sanguis tamen eo tempore cautiùs, & minori copiâ detrahendus est, non ut venæ admodum inaniantur, unde retractio humorum ab exterioribus ad interiora possit succedere; sed tantùm, ut nimia earum plenitudo tollatur, quâ demptâ venæ novum sanguinem non attrahunt, sed in se concidunt, ac nonnihil laxantur & coarctantur; ut meliùs sanguinem in iis relictum continere ac regere valeant. Sinque juvatur motus & expulsio naturæ ad superficiem corporis. Levatâ enim parte oneris, quo premebatur, illud quod reliquum est, faciliùs excutit & expellit. Quod nobis in Medicina facienda passim innotescit, dum sæpe eadem die, qua secatur vena in acutis febribus, imò paucis interdum post venæ sectionem horis copiosos sudores, eòsque criticos ac salutares erumpentes conspicimus. Imo verò, quamvis satis valida esset natura, ut totum illum sanguinem redundantem regere sufficienter valeret; cùm in corporibus plethoricis sanguis plerumque crassior esse soleat, & per hujusmodi ectymata, tenuissima tantùm sanguinis portio exhalet, crassior in venis remanens magis ac magis computresceret & longe periculosiorem morbũ efficeret. Consultissimum tamen existimo, paulò post venæ sectionem plures cucurbitulas admovere, ut motus humorum ad exteriora magis adjuvetur: de quarum cucurbitularum administratione paulò inferiùs agetur. Notandum tamen diligenter, quod supra à nobis dictum est, tempus esse observandum, quo exanthemata apparere incipiunt. Si nempe in principio morbi,, & ante quartum diem id fiat, quo tempore eorum eruptio critica esse non potest, & nullum ægro levamen ex ea emergit; sed potiùs symptomata ingravescunt, unde venæ sectio nullo modo pertimescenda est. At si post quartum diem erumpunt, idque magnâ copiâ, ut inde æger melius habeat, ac symptomata remittantur; satiùs multò est à venæ sectione abstinere, & plures cucurbitulas cum scarificatione affigere, ut motus ille humorum ad exteriora multum promoveatur.

Quæ de venæ sectione hactenus à nobis dicta sunt, intelligenda veniunt de ea, quæ fit in brachio, quæ confestim multitudinem sanguinis imminuit. Aliquando tamen sectio venarum inferiorum utilissima est, si nempe vires debiliores fuerint, & prædictam venæ sectionem antea usurpatam ulteriùs ferre nequeant. Tum præcipuè confert hæc phlebotomia in mulieribus: est enim, ut inquit Oribasius *lib. 7. cap.* 10. mulieribus propria, multùmque efficax, quippe quæ naturalis excretionis modum imitetur. Imo verò circa mensium evacuationem mulieribus utilis est ista vacuatio; quia ex lege naturæ in venis utero vicinis plurimo sanguine abundant. Confert etiam iis, in quibus metuenda est translatio humorum ad cerebrum, quæ frequenter in hisce febribus solet contingere, & phrenitidem generare. Quod facilè indicabunt (ut suprà in prognostico dictum est) urinæ tenues, albæ, & decolores: iisque ita se habentibus, sectio venarum inferiorum erit utilissima. Refert etiam Oribasius *loco citato*, se febre pestilenti correptum, detractis per venas inferiores sanguinis ℔. ii. convaluisse: & omnes, qui eodem remedio usi essent, fuisse liberatos.

Easdem vires obtinent apertio hæmorrhoidum, quæ hirudinum applicatione perficitur. Cùm enim hoc modo sanguis paulatim educatur, minima consequitur virium exsolutio. Ab intimis tamen visceribus, in quibus solet incendium adesse, & mali fomes, sanguis revellitur. Melancholicis præcipuè plurimum convenit, quia iis natura plerumque per has vias limosum sanguinem educere consuevit.

Post sufficientem venæ sectionem, revulsiones celebrandæ sunt per cucurbitulas tum siccas tum scarificatas. Siccas quidem, quando simplex revulsio molienda est, scarificatas verò, quando sanguinis redundantis copia penitus ablata non est per venæ sectionem, quam vires ulteriùs ferre nequiverunt. Siquidem multò minori virium jacturâ sanguis per cucurbitulas educitur: & præterea venenati spiritus intus latitantes ad exteriora retrahuntur.

Sed de locis quibus applicandæ sunt cucurbitulæ, inter Authores non convenit. Alii enim, & imprimis Itali ferè omnes, censent partibus inferioribus, cruribus scilicet & natibus tantùm esse applicandas, ut materia venenata à corde ad distantissimas partes revellatur. In scapulis verò ac dorso non convenire, quia humores noxios attrahunt ab aliis partibus versùs cor. Alii contrà scapulis & dorso admotas cucurbitulas maximè convenire existimant, ut humores & vapores venenati trahantur è centro ad circumferentiam, qui motus naturæ motui in hoc morbo maximè consentaneus est. Nos autem in omnibus locis prædictis cucurbitulas admovendas esse censemus: opportunùmque esse, à partibus inferioribus incipere, ut portio quædam malignitatis ad remotiores partes retrahatur. Sed quia partibus illis inferioribus admotæ cucurbitulæ venatos humores, ac vapores à corde & partibus illi vicinis sufficienter retrahere nequeunt, conducibile est, partibus vicinis, scapulis scilicet ac dorso admovere. Hoc enim modo naturæ motus maximè juvatur: cùm experientia doceat macularum eruptionem ad illas præcipuè partes fieri, quæ frequenti cucurbitarum admotione plurimùm adjuvatur. Quod præ ceteris Mercatus eleganter tradidit his verbis: *Interim tamen dum corpus aliis remediis tractatur, cucurbitas parvas, seu plures aut pluries adhibere oportet. Quod si maxima fuerit imbecillitas, & venenositas, citra scarificationem, aut cum levissima. Sin autem & sanguinis vitiosi aliquid superesse cognoverimus, cum scarificatione. In quo sanè usu & indicatione consultissimum est eas scarificare, quæ in dorso é regione cordis affiguntur. Quod sanè inventum tanti sæpe esse momenti usus demonstravit, ut anxietates, & pulsus inæqualitatem, ac alia sævissima accidentia ab eis protinus visum sit. Quamobrem donec veneni accidentia quodam modo mitescere, ac supersedere visum sit, ab eis desistendum non est.*

Ratio verò, cui prioris sententiæ assertores innituntur parvi est momenti, quia metuunt, ne humores noxii ab aliis partibus ad cor retrahantur. Hoc enim forsan aliquem posset habere locum, si in principio morbi, præsente totius corporis plenitudine, adhiberentur. At post universalem evacuationem, phlebotomia sufficienter celebrata admotæ, nullum tale possunt inferre periculum. Quod luculentissimo pleuritidis exemplo fit manifestissimum, in cujus principio, si cucurbitula lateri dolenti admoveatur, attrahet sine dubio fluxionem magis ac magis ad partem affectam. Sed cùm post multas sanguinis missiones admoveri soleat, non solùm nihil ab aliis partibus ad affectam attrahit, sed illud, quod parti infixum & incuneatum est, ad exteriora potentissimè trahit, ut inde integra sæpe morbi solutio subsequatur. Quamvis in hoc affectu tractio ad partem affectam magis metuenda sit, quia externa ferè & cucurbitulæ vicinæ est.

Zacutus Lusitanus *obs. 3. lib. 5. praxis admirandæ*, plurimùm commendat cucurbitules scarificatas, prope inguina, & axillas admotas: his enim vitiosus succus ad partes ignobiles & communia emunctoria attrahitur, ad quæ natura solet eum utiliter deponere.

Inter revulsiora remedia meritò etiam referuntur frictiones partium extremarum, cum linteo asperiori, frequenter repetitæ. Sed præsertim commendatur illa, quæ fit in toto corpore, cum linimento Aëtii, quod in hunc modum componitur.

℞. Ol. amygdal. dulc. & aquæ fontis, ana ʒ. iii. salis nitris ʒ. ii. Bulliant ad aquæ consumptionem, & manibus

hoc

hoc oleo inunctis perfricetur calidè totum corpus manè & sero, Aëtius oleum sabinum præscribit: sed quia calidius est, meritò à Baptista Montano oleum amygdalarum dulcium substituitur. Hoc linimentum cutis poros aperit, ut natura commodiùs vapores venenatos ad eam transmittere valeat.

Potenter etiam pravos ac venenatos ichores attrahunt & revellunt vesicatoria, variis partibus admota. Vulgò adhibentur posteriori parti cervicis: hinc enim & materiem venesicam eliciunt, & à capite derivant, comatosisque affectibus, qui non rarò hisce febribus solent contingere, percurandis inserviunt. Item & utrique suræ. Attamen, ubi maxima est malignitas, totum corpus occupans, & sævissima symptomata urgent, unicum vesicatorium non sufficit; sed plura admovenda sunt. Soleo ea in magna morbi sævitia quinque locis admovere, cervici nimirum, utrique brachio, parte interiori inter cubitum & humerum, & utrique femori, parte etiam interiori inter inguina. & genua, cum felici successu.

Summum hujus remedii usum ex Galeno elicere possumus, qui *lib. 5. meth. cap.* 12. refert, ex febre pestilenti omnes evasisse, quibus exulcerationes in variis corporis partibus contigerant, evacuatâ nimirum per ea ulcera materiâ morbificâ. Cùm tamen ex hujusmodi vesicatoriis stranguria sæpissimè contingat (cantharides enim virtute specificâ impetunt vesicam) opportunum erit, eo tempore emulsiones exhibere, quibus urinæ acrimonia temperabitur. Hoc etiam symptoma præcaveri potest, si emplastro vesicatorio semina ammeos pulverata permisceantur, quæ hac facultate donata sunt, ut prohibeant, ne cantharides nocumentum vesicæ inferant.

Inter revulsoria remedia referri etiam potest cataplasma ex raphanis à Cratone laudatum: Raphanus, inquit, quia magnam vim habet attrahendi malignitatem materiæ, utile est scobem ejus pedibus, sale & aceto priùs mundatis alligare. Sequens verò cataplasma ad eundem usum utilius esse poterit.

℞. Rasuræ raphani, & bryoniæ utriusque, ana ʒ. ii. ß. nasturtii hortensis ʒ. i. granorum paradisi ʒ. ß. salis marini ʒ. iii. Mixta irrorentur aceto fortissimo, & excipiantur s. q. saponis liquidi. Fiat veluti cataplasma applicandum plantis pedum, è stupis pexis, calidè horâ somni.

Huic cataplasmati utiliter addi poterunt folia rutæ, urticæ, salviæ, scordii, stercus columbinum, succus rutæ, acetum.

Cataplasma ex cochleis contusis similem habet efficaciam, potenter attrahit ad inferiora humores, & vapores noxios; quemadmodum Galenus illud maximè commendat ad aquas hydropicorum potenter attrahendas & discutiendas.

Hæc revulsiora remedia locum habere solent toto morbi decursu, post universales evacuationes, phlebotomiam scilicet & purgationem, de cujus usu nunc agendum est, ut à remediis chirurgicis ad pharmaceutica progrediatur.

Plurimùm autem inter practicos controvertitur, utrum sub febrium malignarum initio purgatio debeat institui, Multi hanc omnino rejiciunt, non solùm propter vulgatum Hippocratis præceptum, *concocta esse medicanda, non cruda*: sed etiam, quia in hoc morbo humores malignià purgantibus medicamentis nimium exagitantur, & malignam qualitatem latiùs diffundunt, naturàmque acriter stimulantia pernicioſos alvi fluxus inducunt. Cùm alioqui in hisce febribus fluxus colliquantes sæpissimè contingere, ægròsque de medio tollere soliti sint. Alii verò contendunt, tantum esse interdum pravorum ac venenatorum humorum copiam, in primis viis stabulantem, ut nisi purgante medicamento in principio tollatur, aut valdè imminuatur, reliquam humorum massam inficiat, ut à naturâ, quantumvis alexipharmacis, roborantibùsque medicamentis adjuta, superari nequeant.

Nos hoc dissidium ita componendum esse existimamus: nimirum, in hujus morbi principio, quantùm fieri potest, à purgantibus medicamentis abstinendum esse obrationes in priori sententia allatas; & putridorum humorum illuviem, in primis viis stagnantem, [quæ maximo equidem curationi impedimento esse consuevit,] clysteribus frequentibus potiùs, quàm purgante medicamento esse educendam. Si tamen tanta sit in prima regione cacochymia, ut clysteribus sufficienter educi non posse videatur, quod præcipuè contingit, quando humores pravi in ventriculo redundant, tùmque adest summa inappetentia, oris amaritudo, nausea & vomitus, vel quando adest lumbricorum copia: utilissimum est, purgante medicamento eam educere, ut materia morbifica, in venis contenta, postmodum commodiùs edomari valeat. Quæ quidem materia ante concoctionem educi non potest, & in illa tantùm locum habet sententia Hippocratis, *concocta esse medicanda*. Sed materia in prima regione contenta, & excrementorum illuvies, nullâ præmissâ præparatione, ut concoctione educi potest, & solis clysteribus, ut antea dictum est, plerumque expurgatur. Illa autem medicamenta, primam tantum regionem evacuantia, ex benignioribus eligenda sunt, vitando vehementia, imò etiam mediocria. Atque adeo usurpari tutò poterunt cassia, manna, tamarindi, syrupus rosaceus, & de cichorio compositus. Vixque licet ad sennam & rhabarbarum transcendere, aut saltem non nisi in exigua quantitate, magna urgente cacochymia, cæteris permiscere. Horum medicamentorum formulæ in febrium putridarum continuarum curatione & purgatione, in principio earum instituenda, propositæ sunt.

Enemata verò non solum in morbi principio, ad primam regionem ab excrementis liberandam; sed etiam toto morbi decursu usurpanda sunt, si alvus sponte non fluat, idque singulis, vel alternis diebus. His enim quotidiana excrementa educuntur, & quædam materiæ morbificæ portio sensim detrahitur. Tum etiam humores, ad superiores partes vergentes, ad contraria loca eaque naturæ consentanea, retrahuntur. Hæc autem enemata ex decocto emolliente ac refrigerante componenda sunt, additis laxantibus benignioribus: acria enim & diacrydiata nimiùm irritant naturam ad excretionem, & sæpe alvi fluxus pernicioſos indicunt.

Imo verò satius est nulla purgantia in vigore morbi enematis admiscere, ne alvi fluxus excitetur, qui huic affectui frequentissimus est. Ita ut potiùs fomenti interioris rationem obtineant, quàm remedii laxantis.

Quòd si alvus in morbi decursu liquida appareat, non idcirco ab enematis abstinendum; sed modicè detergentibus & refrigerantibus utendum. Et in julepis dissolvendus est syrupus granatorum, cum pulvere coralli præparati.

Dum prædicta remedia in usum vocantur; febrillis caloris, putredinis, & malignæ qualitatis correctioni incumbendum remediis sequentibus.

Ac primum julepi alterantes, in febrium putridarum continuarum curatione propositi, erunt convenientissimi, ex decoctis præcipuè rad. acetosæ, cichorii, graminis, bugloss. lapathi acuti, fol. endiviæ, cichorii, acetosæ, pimpinellæ, capil. ven. tamarindorum. Quibus addenda erunt quæ proprietate specificâ venenatam qualitatem oppugnant, alexipharmaca vulgò dicta: ut radices pentaphylli, tormentillæ, carlinæ, fol. scordii, card. benedict. scabiosæ, scorzoneræ, ulmariæ, flores calendulæ, veronicæ rubiæ, frusta limonis, aut citrii, & semina eorumdem; cortices pomorum redolentium; rasura cornu cervi, &c. cum syrupis de limonibus, granatorum, acetoso simplici, de succo acetosæ, & oxysaccharo. In iisque frequentiùs acida medicamenta, ut succus mali citrii, vel limonii, spiritus sulphuris, aut vitrioli admiscenda sunt: putredini enim & venenatæ qualitati maximè resistunt.

De malo citrio refert Athenæus, in Ægypto quondam homines morte damnatos, feris expositos, ab aspidibus quidam demorsos fuisse, & nihil inde damni perpessos, eo quòd cùm ad supplicium ducerentur, quædam muliercula commiseratione ducta, citria poma, ad refectionem, & sitim compescendam, illis edenda obtulisset quibus assumptis nihil à lethali virulentarum bestiarum

ictu noxæ perſenſerint. Omnes autem mali citrii parte vim quandam alexipharmacam obtinent; ideo utiliter in taleolas diſſectum, cum rad.& herbis prædictis ad julepos conficiendos decoquitur,& præterea utiliter aquæ potus ordinarii infunditur,eique fragrantiam à cortice,& aciditatem à ſucco conciliat:quamvis ſolus ſuccus refrigerandi facultate præditus ſit.

Spiritus acidi ſulphuris & vitrioli à Chymiatris præcipuè ſummis efferuntur laudibus. Et præſtantes eorum dotes diutinâ experientiâ comprobatæ effecerunt, ut apud Galenicos jam diu recepti ſint, ac communiter uſurpati. Ut verò pateat, quanto in pretio apud priores habeantur, ſufficit nobis unius Mundereri verba hîc in medium afferre, quæ habentur *cap. 15. lib. de peſtilentia*, ubi de ſpiritu vitrioli, & ſulphuris, aliiſque ex ſulphure paratis medicamentis agens: *Nulla*,inquit, *eſt putredo, cujus vires non frangant:nulla infectio,quam non ſuperent:nulla humorum depravatio,quam iſta non ſuperent:Sane (ut liberrimè loquar) ſi mihi vitriolatorum medicamentorum uſus vel interdiceretur, vel inhiberetur, ego ad peſtis curationem nunquam vel ſaltem inermis accederem.*

Iiſdem julepis interdum addi poteſt ſal prunellæ,quod potenter refrigerat,& febrilem ardorem extinguit,habétque præterea vim quandam diaphoreticam, cujus ratione febribus malignis utiliſſimè accommodatur.

Juleporum loco pro delicatioribus interdum ſubſtitui poterunt juſcula medicata, ex foliis borraginis,acetoſæ, pimpinellæ, aliiſque herbis guſtui gratioribus, corticibus pomorum redolentium;pulpâ & acido citri,cum pullo gallinaceo,iiſque ſal prunellæ ad magis refrigerandum interdum addi poteſt.

Emulſiones etiam parari poterunt ex amygdalis dulcibus,ſemin. frig.maj.cum decocto juleporum. Et ad majorem qualitatis venenoſæ oppugnationem,ſeminibus prædictis addi poterunt ſemina citri,napi, aquilegiæ, & cardui benedicti.Ad ſaporis verò gratiam, ſyrupi prædicti admiſceri poterunt.

Toto autem morbi decurſu alexipharmaca uſurpanda ſunt, non ſolùm julepis, juſculis & emulſionibus permixta,ut antea dictum eſt, & jam ulteriùs dicetur, ſed etiam in alias formas concinnata.Quia verò non omnia indiſcriminatim uſurpanda ſunt, nec quolibet morbi tempore, ut eorum uſus legitimus probè diſtinguatur;in quatuor claſſes diſtinguenda ſunt. Prima continebit ea, quæ præter ſpecificam qualitatem qua venenis reſiſtunt,frigida & ſicca ſunt ac modicè adſtringunt, ſicque putredinem cohibent,confirmant & roborant, venenum coërcent, ne tam facilè in totum corpus diffundantur, partiùmque diſſolutioni compreſſione quadam obſiſtant, ut bolus armena, terra ſigillata, corallus, radix pentaphylli, tormentillæ. Secunda complectetur ea, quæ frigiditate ſua,& ſubſtantiæ tenuitate putredini reſiſtunt,& malignitatem coërcent, ut ſuccus limon. ſpiritus ſulphuris & vitrioli, tum acida omnia, ipſum & acetum. Tertia comprehendet calida & diaphoretica, quæ venenatos humores & vapores à corde expellunt, eòſque à centro ad circumferentiam educunt ut angelica, zedoaria, dictamnum, ulmaria, ſcordium, carduus benedictus, ſcabioſa, theriaca, mithridatium, aqua theriacalis.Quarta deniq; continebit ea,quæ ſpecificâ vi, ſine ullo primarum qualitatum exceſſu, venenatam qualitatem oppugnant, ut lapis bezoardicus, cornu cervi & monocerotis, trochiſci viperini, & ſimilia.

Primæ, 2. & 4.claſſis remedia in principio & augmento magis conveniunt. Tertiæ verò, in ſtatu & declinatione. Maximè autem varianda ſunt hæc medicamenta, & miſcenda, pro vario malignitatis aut putredinis gradu; pro varia febris intenſione,vel remiſſione, & vario ægrotantium temperamento, ſexu, ætate, aliiſque circumſtantiis,quarum deciſio ex Medici judicio atque prudentia tota dependet,neque certis regulis determinari poteſt. Hos tantùm admonebimus, quod eſt notiſſimum, quando ſcilicet vehemens febris exardet, & refrigerantibus & acidis præcipuè inhærendum, calida & diaphoretica calida non eſſe exhibenda, quæ tamen maximè convenient, ubi febris remiſſior eſt, & maligna qualitas præcipuum faceſſit negotium. Ex his igitur varia componi poſſunt medicamenta, pro arbitrio Medici curantis. Ne tamen tyrones eorum formulis omnino deſtituantur, nonnullæ hîc ſubnectendæ ſunt, ad quarum imitationem infinitas alias in rem præſentem concinnare poterunt.

Recipe radicis acetoſæ, bugloſſ. tormentillæ, ana Unciam j. fol. endiviæ, cichorii, acetoſæ, pimpinellæ, an. M. i.tamarindor. Unc.i. Coquantur an. ℔. i. In colat. diſſolve ſyrup. de limon. & granat.an. Unc. i. ſem. Fiat julepus pro tribus doſibus, bis in die ſumendis: addendo unicuique doſi confect. de hyacinth. drachm. i.lapid. bezoard. gr. vi.

Hæc julepi forma in febris initio convenire poterit. Eâ tamen intensâ admodum exiſtente,& temperaturâ corporis biliosâ, addi poterit unicuique doſi ſalis prunellæ ʒ. i. vel ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli q. ſ. ad moderatam aciditatem, vel utrumque ſimul. In febre verò non admodum intenſa addi poterunt decocto radices carlinæ, & pentaphylli, folia ſcordii, & ſcabioſæ.

Recipe amygdalarum dulcium excorticatarum Unc. i. ſem. melonum, cucurbitæ, napi, aquilegiæ, citri, & cardui benedicti, an. drachm. ii. Contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti julepi prædicti ℔. 1. lenis, ſyrupi de limonibus unc. iii. ſalis prunellæ drachm.iii. Fiat emulſio pro tribus doſibus, bis aut ter in die ſumendis.

Toto morbi decurſu utatur æger, in juſculis, confectione de hyacintho: vel pulvere ſequenti guſtui non ingrato.

℞. Coralli præparati,margaritarum præparatarum, raſuræ eboris, cornu cervi, & lapid. bezoard. ana ʒ. i. Miſce, Fiat pulvis, de quo detur ſcrup. ſem. cum ſingulis juſculis.

Novatores hodierni, gemmas, margaritas, corallium & omnia cardiata in univerſum, ab uſu medico proſcribere conantes, & febres omnes, etiamnum malignas, ſola venæ ſectione, & apozematis ſimpliciter refrigerantibus curantes; hoc ſaltem experimento, circa corallium & margaritas, convincantur, quòd illa in pulverem redacta, ſi aceto, limonum, aut ſpiritui vitrioli aut aquæ forti infundantur, omnem horum liquorum acrimoniam tollant. Unde videre eſt, eadem medicamenta intus aſſumpta, humorum acrimoniam & malignam qualitatem demulcere, & ad moderatam reducere. Qui ſolutiones perlarum aut corallorum, in ſucco limonum, aut aceto deſtillato factas deguſtarunt; hoc probè nórunt.

Ubi maligna & venenata qualitas plurimùm agit, alexipharmaca in julepis, juſculis,aquâ potus ordinarii, & omnibus, quæ aſſumuntur, exhibenda ſunt, ut aſſiduo & indefinenti conflictu infenſus hoſtis oppugnetur.

Lapis bezoardicus ſolus ad gr. v. vel vi. exhibitus cum aqua ulmariæ,ſcorzoneræ, cardui benedicti,aut alia conſimili, non ſolùm ad malignam qualitatem oppugnandam,ſed etiam ad diaphoreſin adjuvandam prodeſt,virtute ſiquidem ſudorifica pollere hic lapis vulgo creditur. Quam tamen probati Authores non pauci in dubium revocant, quòd nullum ſenſibilem effectum ex lapidis illius exhibitione videre potuerint.Et certè (ut ingenuè fatear) non poteſt magna fiducia huic lapidi adhiberi: quandoquidem,etſi vero ac genuino ſapidi bezoardico eæ facultates concedantur,quæ illi adſcribuntur; quia tamen magnum illius pretium efficit, ut quamplurimi propolæ in eo adulterando ſtrenuam operam navaverint, vix alios quàm adulterinos hodie habere poſſumus. Cujus rei teſtimonium luculentum inde elici poteſt, quòd rerum Indicarum ſcriptore teſtentur, lapidem bezoardicum apud ipſos Indos rarum, magnique pretii eſſe; cùm apud nos tamen magnâ copiâ, & ſatis vili pretio reperiatur.

Major fides haberi debet radici illi quæ noſtro ſæculo ab Hiſpanis ex India allata eſt, quam *contrayervam* nominant: quod vocabulum herbam alexipharmacam ſignificat; quoniam illius pulvis adverſus venena præſentiſſimum eſt remedium, eâque per ſudores, aut

aut inſenſibilem tranſpirationem evacuat. Illamque plantam exiſtimant commune eſſe alimentum, quo animalia lapidem bezoardicum generantia veſci conſueverunt, ex eàque præcipuè vim alexipharmacam tribui lapidi bezoardico. Radicis hujus pulveratæ ℈. i. vel ʒ. ß. exhiberi poteſt, cum aqua cardui bened. aut aliis medicamentis permiſceri.

Mindererus pulverem ſequentem prædicat.

℔. Sacchari canti ʒ. iii. zinzib. albi. ʒ. ii. camphoræ ʒ. i. Fiat pulvis, cujus doſis ʒ. i. cum liquore idoneo. Monet verò idem Author, in magnis capitis & ventriculi doloribus cautè eſſe utendum camphorâ, quam tamen maximè commendat in morbis peſtilentibus; & tempeſtivè datam plus prodeſſe aſſerit; quàm vel pretioſa quævis medicamenta bezoardica. Hunc pulverem calidiorem cenſeo ratione zinziberis, & ad illius imitationem ſequentem compoſui, quo uſus ſum fœlici ſucceſſu.

℔. Bezoardici miner. ʒ. iii. ſalis prunellæ ʒ. ii. camphoræ ʒ. i. Miſce. Doſis ʒ. i. cum aqua card. bened. aut alio liquore idoneo.

Ex fragmentis pretioſis etiam pulveres concinnari poſſunt, quorum tamen vires multi irridenᵗ, alij eas ſuſcipiunt: unde ab Arabum temporibus, uſque ad noſtram ætatem, variæ compoſitiones officinales ex iis paratæ inveniuntur, ut electuarium de gemmis; & confectiò de hyacintho. Verùm in morbis venenatis ſmaragdum inſignem vim habere prædicarunt nonnulli, inter quos numerandi ſunt Avenzoar, Mindererus, & Zacutus Luſitanus Avenzoar, 1. *teiſir. tract.* 1. *cap.* 5. refert, ſeipſum ex veneno laborantem, hoc ſolo remedio fuiſſe curatum. Mindererus *lib. de peſtilentia cap.* 15. narrat ſe mulieri, febre peſtilenti correptæ, quæ omnia remedia averſabatur, pulverem ſequentem exhibuiſſe, quem ſine odore, vel ſapore tranſglutire poterat; eòque aſſumpto, abactis ſævorum ſymptomatum ſeditionibus, & in ſalutem protinus converſo morbo, evaſiſſe.

℔. Smaragdi præpar. lapid. bezoard. orient. an. g. vi. hyacinthi præp. g. iii. Miſce. Fiat pulvis pro una doſi.

Zacutus verò Luſitan, *obſerv.* 87. *lib.* 3. *praxis admirandæ*; refert nobilem quendam Luſitanum, diuturno alvi fluxu ex veneno aſſumpto laborantem, & in tabem deductum, à quo affectu nullo abſtergentium & alexipharmacorum uſu liberari potuerat; ſolo ſmaragdi uſu curatum fuiſſe, cujus pulverem ſumebat in conſerva cydoniorum alternis diebus ad gr. xii. cùm quinquies ſumpſiſſet, à fluxu immunem evaſiſſe.

Medici Monſpelienſes utuntur in hac febre, tanquam alexipharmaco utiliſſimo, nulla calefaciendi vi prædito, trochiſcis viperinis, qui ad confectionem theriacæ vulgò concinnari ſolent, eòſque exhibent à ℈. i. ad ʒ. ſem. cum aquis cordialibus, vel julepis.

Melior tamen foret caro viperina exſiccata, nulla venenoſa qualitate prædita (ut vulgò creditur) ſed potiùs virtute alexipharmacâ potenti, quæ in decoctione multùm imminuitur; ad trochiſcos enim parandos in aqua decoquitur. Ideò præſtantiores effectus obſervamus ex corde & hepate viperarum; ſolâ exſiccatione præparatis.

Tertiæ claſſis alexipharmaca, quæ nimirum diaphoretica & ſudorifica ſunt, non niſi in ſtatu morbi, aut declinatione (ut anteà dictum eſt) exhiberi debent. Quod quidem intelligendum eſt, dum in febre maligna ſimpliciter, & purpuratâ uſurpantur: nam in vera peſte ab ipſo morbi initio uſurpanda ſunt, ut venenata qualitas, brevi hominem jugulatura, citò & potenter oppugnetur, malignique vapores diſcutiantur. Imò verò, in maligna ſimpliciter, ſi venenata qualitas putredini prævalere videatur, etiam à principio exhibenda ſunt in minori doſi; ea eligendo, quæ minori calefaciendi vi prædita ſunt, & permiſcendo julepis, aliiſque medicamentis refrigerantibus, ſuprà propoſitis.

Horum autem medicamentorum diaphoreticorum varii ſunt gradus. Alia enim calidiora, ut angelica, zedoaria, dictamnum, theriaca, mithridatium, aqua theriacalis. Quæ quidem nunquam exhiberi debent, quando febrilis ardor maximè viget ſed tantùm, eo plurimum remiſſo & malignitatis ſignis valdè prævalentibus. Alia verò minori caliditate prædita ſunt, ut ſcabioſa, carduus benedictus, ulmaria, ſcordium; quæ tutiùs etiam vigente febre adminiſtrari poſſunt. Et hæc in uſu practico maximè diſtinguenda ſunt. Quòd ad formulas ſpectat, unuſquiſque eas variare poteſt, pro vario caloris febrilis & malignitatis gradu. Nos tamen eas, quas majoris efficaciæ eſſe exiſtimamus, deſcribemus.

℔. Aquar. ulmariæ, & card. bened. an. Unc. ii. ſuccᵢ limon. Unc. i. theriac. veter. ʒ. ſem. ℈. ii. vel ʒ. i. prout major, vel minor calefaciendi metus eſt. Miſce. Fiat potio, ſumenda tepidè, corpus tegendo paulò plus ſolito. Si magna ſit vehementia ſymptomatum, recens theriaca magis conveniet, propter vires opii adhuc in ea vigentes, quarum ratione vehementia ſymptomatum temperabitur, & humorum efferveſcentia coërcebitur: imò verò, interdum, quando uſus theriacæ non videbitur idoneus, præcipuè morbi principio, vel augmento, laudanum opiatum ad g. ii. exhibitum, & alexipharmacis permixtum, multùm prodeſt. Illius enim virtute narcoticâ & congelante, ferventes ſpiritus, cordi infeſtiſſimi; figuntur quaſi, & materia morbifica, (quæ dum eſt in fluxu, perniciоſiſſima eſt,) ſiſtitur ac penè immota manet. Unde contingit, ut natura à malignis humoribus & ſpiritibus non laceſſita, recollectis viribus, alexipharmacorum virtutem faciliùs ſibi applicet.

Aqua theriacalis ipſi theriacæ præferenda videtur. Cùm enim tenuiſſima & valdè ſpirituoſa ſit; faciliùs citiùſque penetrat, totùmque corpus pervadit, ac ſudores prolicit. Quia verò plures habentur illius deſcriptiones, varia earum doſis eſſe debet, prout ex magis vel minùs calidis medicamentis compoſita eſt. Nos præcipuas hîc proponemus.

Ac primùm, aqua theriacalis Bauderoni præſtantiſſima eſt, utpotè valdè temperata. Non enim alium recipit liquorem, quàm acetum & ſuccum limonum, à quibus calida ingredientia valdè temperantur. Ideòque ab Unc. ſem. ad Unc. i. exhiberi poteſt, in aquis vel decoctis ſudoriſicis. Quamvis tamen præ cæteris quæ à variis Authoribus proponuntur, hæc minùs calefaciens exiſtat, nos tamen aliam excogitavimus, paratu facillimam, quæ majori refrigerandi vi prædita, non minùs febrem, quàm malignam qualitatem oppugnare, ſicque toto morbi decurſu, & quocumque illius tempore uſurpari valeat. Ejuſque compoſitio talis eſt.

℔. Limones recentes & ſuccᵘlentos num. xii. Cortices & ſemina eximantur, ſuccus exprimatur, eique adde cortices prædictos & ſemina ſucci ſcordii ℔. iii. ſucci acetoſæ, rutæ capprariæ, ſcabioſæ, & card. bened. an ℔. i. raſuræ cornu cervi Unc. iv. theriacæ veteris Unc. vi. Cortices limonum in tenues laminas dividantur, ſemina contundantur, & herbæ, quæ minùs habent ſucci, inter contundendum ſucco limonum irrorentur omniaque deſtillent in B. M. Hujus aquæ detur ʒ. i. per ſe, vel cum aliis liquoribus permixta.

Aquæ theriacales calidiores fiunt cum vino albo, aut ſpiritu vini, eæque cautius & in minori doſi exhibendæ, magis tamen penetrant, & ſudores movent, ac præcipuè in vera peſte locum habent. In certis tamen caſibus à Medico prudenti in uſum vocari poterunt. Ex variis earum deſcriptionibus nos duas inſigniores hîc proponemus.

℔. Rad. angelicæ carlinæ. gentianæ, tormentillæ, zedoariæ, cornu cervi, an. ʒ. i. trium ſantalor. ʒ. ß. theriacæ ʒ. iii. camphoræ ℈. i. Contundantur omnia, & infundantur in vini albi generoſi ℔. ii. in loco calido, per triduum. Deinde deſtillentur in B. M. & aqua ſervetur ad uſum. Doſis erit à ʒ. ii. ad ʒ. ß. in julepis refrigerantibus; addendo ſpirit. vitrioli, ad inflammabilitatem illius corrigendam.

℔. Spiritus vini opt. rectificati ℔. i. ß. theriacæ vet. ʒ. viii. myrthæ electæ ʒ. iv. croci Orientalis ʒ. i. camphoræ ʒ. ſem. Infundantur per 24. horas in B. M. Poſtea

destillentur in eodem balneo, & eliciatur aqua summè efficax.

Chymici bezoardica sua mineralia valdè prædicant, quòd sudorifica, aut saltem diaphoretica sint, nullam tamen calefaciendi vim habeant: idque probare contendunt ex insipido eorum sapore, ratione cujus etiam delicatioribus quibusvis ægrotantibus, & ingrata medicamenta respuentibus facilè possunt exhiberi. Laudant præterea illam, quam vocant mixturam simplicem, vel mixturam spiritualem, ex aqua theriacali camphoratâ, spiritu tartari & vitrioli compositam; ejusque ʒ. i. julepis, aut potionibus alexipharmacis admiscent.

Medicus febrium malignarum curationi incumbens, varia in promptu habere debet alexipharmaca, eàque per vices immutare, ne natura uni & eidem assiduè usurpato; nimiùm assuescat, illiùsque vires contemnat. Adde, quòd non una & eadem semper sit veneni natura, sed pro varietate corporum admodum diversa: ita ut, quod uni profuerit, alteri non conferat. Ideò, postquàm per aliquod tempus uno usu fuerit alexipharmaco, ad aliud & aliud transire erit utilissimum.

Dum prædicta diaphoretica usurpantur, si quando eorum operationem augere est animus, ut potentiùs venenum ad superficiem corporis educant, externa quædam remedia possunt admoveri: nempè cucurbitulæ, tum scarificatæ & pluries admotæ; & vesicatoria, de quibus anteà dictum est, quæ in statu morbi præsertim maximè conveniunt, & quo tempore sudorifica medicamenta exhibentur, ac etiam ol. scorpion. Matthioli, quod ab omnibus practicis multùm commendatur; virus enim, in profundo corporis residens, ad exteriora evocat. Ideò corporis emunctoria, ut inguina, & axillæ; tum etiam pulsus temporum, manuum & pedum hoc oleo calente frequenter inungi debent; nempe ter, aut quater in die, vel etiam tertiâ quaque horâ. In hujus olei penuriâ parari potest linimentum ex theriaca succo limonum dissolutâ, addendo croci & camphoræ tantillùm.

Si quando natura, veneni malignitate oppressa, & quasi devictâ, nihil prorsus agere, sed vinctis quodam modo manibus collum submittere videatur; fortissima quæque diaphoretica, etiam majori dosi, exhibenda sunt, ut conflemati cordis vires; quasi stimulis quibusdam concitentur. Tùmque aquæ theriacales, aut bezoardica potentiora, & majori penetrandi vi prædita (quæ etiam additâ camphorâ plurimum intendi poterunt) usurpanda sunt. Extèriùs verò tunc temporis fotus sequens assumptorum vim mirificè juvabit, malignorumque vaporum diaphoresin promovebit. Hac enim methodo non pauci ab Orci confinio liberati sunt.

℞. Rad. angelicæ & gentianæ, an. ʒ. ii. fol. melissæ, origani, scordii, an. M. sem. Card. bened. ʒ. i. flor. chamom. verbasci, meliloti, hyperici, centaurii minor. flœchad. anthos. & calendulæ, an. P. ii. Fiat decoctio in ℔. iv. aq. comm. addendo sub finem parùm vini albi, qua foveantur pedes, inguina, axillæ, & latera, calidè, cum spongiis.

Si linguæ siccitas, sitis, & alia febrem æque prævalere, ac malignam qualitatem ostendant; hoc fotu abstinendum est, & illius loco gallina, per spinam divisa, vel pulmo & omentum vervecis recenter mactati, ventri admoveantur.

In totò curationis decursu virium ratio maximè habenda est, quæ venenata qualitate valdè dejiciuntur. Eæque fulcientur primò jusculis convenientibus, ex decocto caponum paratis, quibus, urgente necessitate, jura carnium stillatitia addi poterunt, ac præcipuè aqua caponis, per descensum in B. M. parata, ut hodie vulgò fit. Confectio de hyacintho in jusculis vires recreat, & malignam qualitatem oppugnat. In iisdem jusculis gelatina cornu cervi utramque etiam indicationem implet. Labentibus omnibus, ad confectionem alkermes licet confugere, modò febrilis calor non vehemens urgeat. Ac denique vinum omnium cardiacorum potentissimum est, de cujus usu in hoc morbo, supra in victus ratione actum est. Solus vini odor vires admodum recreat, & multò magis frustum panis affatum, in vino odoro, & aqua rosarum maceratum ac naribus oblatum.

Tum etiam confectio alkermes & de hyacintho potionibus alexipharmacis admisceri solent. Vel in maxima virium imbecillitate potiones merè cardiacæ concinnari possunt, in hunc modum.

℞. Aquæ naphæ & rosar. an. ʒ. i. sem. Confect. alkerm. ʒ. i. syrupi de pomis ʒ. i. succi limon. ʒ. iii. Fiat potio. Si febris non sit intensa; aqua cinnam. ad ʒ. i. vel iii. addi poterit, & interdum ambra grisea ad g. v. vel viii.

Neque tamen, in maxima virium ruinâ, calida illa roborantia tantoperè metuenda sunt, ut febris augmentum formidantem ægrum ab imminenti mortis discrimine liberare nolimus quandoquidem urgentioris perpetuò major ratio habenda est; & refectis aliquantulùm viribus, quod roborantia calida plùs æquo inflammarunt, refrigerantibus validis, ut sale prunellæ, & spiritu vitrioli; julepis & potu ordinario permixtis, postmodùm contemperari potest. Hæc methodus à prudenti Medico observata, non solùm in roborantium, sed etiam alexipharmacorum & sudorificorum calidorum exhibitione feliciter succedit.

His accedent epithematum, & animalium applicatio regioni cordis; fotus genitalium, ex confectione alkermes in vino dissolutâ; sacculi ventriculo admovendi: aliaque tum interna, tum externa remedia in affectibus cordis, *cap. de virium imbecillitate*, paulò fusiùs à nobis descripta.

Quod ad epithemata spectat, in iis cautio adhibenda est. Siquidem Authores quamplurimi usum eorum rejiciunt, quod ex refrigerantibus & repellentibus componi soleant: aquis nimirum herbarum frigidarum, & aceto, à quibus venenata qualitas ad cor repercutitur, illiùsque diaphoresis, quæ perpetuò adjuvanda est, impeditur. Verùm ratio hæc usum epithematum nequit impedire, cùm ea ex aquis cordialibus & diaphoreticis, nullàque adstringendi, aut repellendi vi præditis, & sine aceto (quod tamen multi admittunt,) componere possimus, additis cardiacis, iisque simul junctis fient epithemata, non solùm cordis robur sustinentia; sed etiam poros cutis aperientia, ut per eos maligni vapores faciliùs transpirent. Hujusmodi epithematum exemplum tale esse poterit.

℞. Aquar. scabios. & card. ben. an. ʒ. iv. aquæ naphæ ʒ. ii. confect. alkerm. ʒ. ii. pulv. elect. diamarg. frig. ʒ. i. croci, & camphoræ, an. g. vi. Fiat epithema. applic. regioni cordis, tepidè, frequenter.

℞. Confect. alkermes ʒ. ss. Pulv. elect. triasant. & diamarg. frig. an. ʒ. i. sem. Aquæ naphæ parum. Fiat linimentum applicandum eidem parti, post usum epithematis prædicti.

Epithemata etiam, hypochondriis admovenda, hic etiam omittenda non sunt, propter rationes, in febrium putridarum curatione, circa eorum usum propositas, quorum etiam materia inde desumi poterit.

Devictâ tandem remediis prædictis malignâ & venenatâ qualitate, remissaque febre, ac morbo ad declinationem vergente, coctionisque signis manifestè apparentibus, purgatio instituenda est, quæ ægrotantis viribus & constitutioni, à Medico exercitato aptari poterit. Nos in tyronum gratiam unicum exemplum hìc proponemus.

℞. Sennæ mundat. ʒ. ß. Sem. ainsi ʒ. i. fol. scabios. & scordii, an. M. sem. liquirit. ʒ. iii. Coquantur ad Unc. iv. In colat. dissolve rhab. in aqua buglossi cum santalo citrino infusi ℈. iv. mannæ & syrupi rosac. an. ʒ. i. Misce. Fiat potio.

Neque verò utplurimùm in morbi declinatione & statu convalescentiæ, unica purgatio sufficit; sed ea non rarò bis, terve per intervalla repetenda, ut pravi humores funditus eradicentur. Alioqui periculum est recidivæ, aut saltem ægroti longè tardiùs convalescunt. Quî natura, etsi satis potens sit illas materiæ morbificæ reliquias conterere, id tamen non nisi multo tempore præstare potest, & interim corpus pristinum robur tardiùs recuperat.

Ad

Ad integrum hujus curationis complementum, ſupereſt tantùm ut de correctione ſymptomatum, quæ huic morbo ſupervenire ſolent, aliquid dicamus. Eorum autem curatio eadem propemodùm eſt, quæ *ſect. 2. hujus tract. capitul. 2.* fuit propoſita, ubi ſymptomatum, febres putridas comitantium curationes tradidimus. Et illa ſymptomata cum iis, quæ febribus malignis accidunt, eadem ferè ſunt ſecundùm magis tantùm & minus differentias ideo eadem remedia in utroque morbo iis aptari poterunt. Nos tamen hoc loco, quæ frequentiùs à nobis in febrium malignarum ſymptomatis edomandis uſurpata ſunt, quæve magis profuere, paucis adnotabimus. Simùlque morborum hiſce febribus ſupervenientium curationes proponemus.

Ac primùm in dolore capitis, vigiliis, & delirio, conveniunt in principio revellentia omnis generis: ut apertio venarum inferiorum & hæmorrhoidum, clyſteres emollientes, frictiones partium inferiorum, cucurbitulæ primò ſuris, poſteà dorſo & ſcapùlis admotæ, tum ſiccæ, cùm ſcarificatæ; & veſicatoria, quæ in delirio ſimplici, à materia biliosâ excitato, brachiis & femoribus erunt admovenda. Si verò cum delirio ſtupor & ſomnolentia adfuerint, etiam cervici, deinde repellentia fronti admovenda, & oxyrrhodina: de quibus hoc notandum, ea minus convenire in febribus malignis, quàm in putridis ſimpliciter, quia venenatorum vaporum diſſlatio omni arte procuranda eſt, non autem intùs retinenda. Ideò leviora prius repellentia admovenda ſunt, & ſi vehementia dictorum ſymptomatum ad fortiora confugere nos cogat; diu non ſunt uſurpanda.

Inter repellentia leviora recenſetur frontale commune, ex flor. nymphææ, violar. & roſar. ſem. frig. maj. & granis Kermes, vapore aceti irroratum. Quòd ſi non ſufficiat; ſequens admovebitur.

℞. Unguenti populei ʒ. i. conſervæ roſar. & violar. an. ʒ. ſem. ol. roſacei ʒ. vi. aceti roſac. ʒ. ii. Miſceantur omnia, & excipiantur ſtupis pexis, & duobus linteis incluſa fronti applicentur.

Interea emulſiones quatuor ſem. frigid. maj. uſurpari poterunt; quibus vapores frigidi & benigni ad cerebrum transferri, & dicta ſymptomata demulceri ſolent. Quæ ſi non ſufficiant; narcotica addentur, acrium & malignorum vaporum aſcenſum ad cerebrum mirum in modum prohibentia & ſomnum conciliantia. Ea tamen parva doſi uſurpanda, ut ſyrup. de papav. ʒ. ß. Vel urgente neceſſitate, laudani opiati gran. ii. cum conſerva roſarum utiliter exhibebuntur; vel in julepo aliquo diſſolventur, vel illius loco theriaca recens ad Drach. ß. Hæc tamen narcotica rarò & in parva doſi uſurpanda, quia venenum concentrant, quamvis ſudorifica à nonnullis habeantur.

Poſt repellentia, per unum aut alterum diem uſurpata, ad derivantia veniendum eſt, inter quæ recenſetur veſicatorium cervici admotum, de quo ſuprà, cui addenda eſt ſectio venæ frontis: ex eàque detrahendus eſt ſanguis ad ʒ. v. vel vi. & feliciter ſuccedit, dummodò ſufficienter anteà per venas brachii ſanguis detractus fuerit. Affigantur etiam hirudines penè aures. Quod remedium utile quidem eſt, ſed priori minùs efficax, quia per hirudines tenuiſſima tantùm ſanguinis pars educitur, cùm per venam frontis aliquando in phrenitide ſanguis impurior, & magis corruptus educatur quàm ex vena brachii. Tandem in ſtatu phrenitidis, aut declinationis principio, reſolventia admovenda ſunt, præcipuè verò animalia, aut eorum partes, ut pulmo vervecinus, qui pullis columbinis, & catellis commodior eſt, eo quòd totum ferè caput molliter amplectatur. Hæc autem animalia humores noxios in cerebro contentos partim reſolvunt, concoquunt, atque maturant, ut natura poſtmodùm eos faciliùs expellat. Malè à nonnullis in principio phrenitidis admoventur, quia calorem augendo, fluxionem ad cerebrum magis promovent, & delirium intendunt.

In linguæ inflammatione, ſiccitate & nigredine conveniunt remedia, dicto loco propoſita, præſertim, quæ ex aqua, vel ſucco ſempervivi, & ſale prunellæ compoſita ſunt. Quibus ſequens ex Minderero addi poterit, quippe quod maximè conferre, experientia docuit.

℞. Butyri recentis in aqua roſac. loti ʒ. ii. ſalis prunellæ ʒ. ß. Miſce, & ſervetur in aqua frigida, detur piſi, vel fabæ magnitudine ſæpiùs in die, & diu in ore detineatur. Curationis probè ſuccedentis ſignum eſt, ſi fuligo atra decedat, ac lingua rimis dehiſcens humeſcere incipiat, ſicque cutis ramenta; tanquam excoriationes decidant, ita ut faucium exuvias ægri ſcreatu rejiciant. Actum palatum dolitat, & tenuiſſima cuticula quâ conveſtitur, ob teneritudinem vix quicquam ferre poteſt, ſed levi acore, & vix perceptibili acrimonia offenditur, quod cùm prægreſſæ inflammationis ſtigmata adhuc ferat, nova pelle veſtiendum, ac ſit penitus & refrigerandum, & perſanandum occurrit. Huic uſui convenientiſſima erit ſequens gelatina.

℞. Sem. pſyllii, & cydon. an. ʒ. i. ß. gummi tragacant. ʒ. i. Cum aquæ roſar. ſ. q. extrahatur mucilago ſatis liquida, cui adde ſyrupi violacei parem quantitatem Fiat inſtar gelatinæ, utatur frequenter ex cochleari, diùque ore contineat.

Lac calens gargarizatum dolorem lenit, inflammationem temperat, linguam & fauces humectat, & venenum attrahit.

Pilulæ ſequentes commodè uſurpari poterunt.

℞. Sem. cucumer. mundat. & contuſ. ʒ. i. gummi tragacant. ſubtiliſſimè pulverat. ʒ. ſem. albuminis ovi. q. ſ. Formentur pilulæ, quas teneat in ore frequenter. Vel

℞. Sem. cucurbitæ, melon. mundat. & papav. albi, an. ʒ. i. liquirit. & tragacanth. an. ʒ. i. ſem. Contundantur & pulverentur, cum mucilag. ſem. cydonior. extractâ cum aquâ roſar. fiant pilulæ in ore detinendæ.

Quia verò hæc linguæ inflammatio, ſiccitas, & nigredo, ex interno incendio procedit, ad illius extinctionem convenient julepi valdè refrigerantes, quibus addentur ſal prunellæ, & ſpiritus vitrioli. Tum etiam aquæ potus ordinarii eadem permiſceri poterunt.

Sitis intentiſſimæ curatio dicto loco ſufficienter fuit propoſita. Sed in febre maligna feliciter extinguetur duobus remediis proximè laudatis, nempe ſale prunellæ, & ſpiritu vitrioli, in julepis, aquâ potus ordinarii.

Inappetentiæ, nauſeæ, vomitus, & ſingultus curationes ex dicto loco deſumendæ ſunt. De vomitu tamen hoc addimus, eum interdum febre maligna correptos ita divexare ut omnia injecta ſtatim rejiciant, & quamvis ſitis, & linguæ ſiccitas, & nigredo adſint; nullum tamen potulentæ materiæ genus ferre poſſint; ſed omnes julepos; emulſiones, ptiſanas, quam etiam ſimplicem ſtatim poſt aſſumptionem evomant. Huic ſymptomati graviſſimo ſtatim medetur, quaſi miraculo, ſal abſinthii ad ʒ. i. in ſuci limonum recentis cochleari exhibitum, ut experientiâ didici.

Alvi fluxus in hoc morbo frequentiſſimus eſt, in eòque Medici prudentia valdè neceſſaria eſt. Si enim cohibeatur præpoſterè, materia venenata intus retinetur. Si verò non cohibeatur, vires dejicit, ægrùmque non rarò ad interitum ducit. In illius curatione ita procedendum. Si ita moderatus ſit, ut vires non dejiciat; cohibendus non eſt, ſed clyſteribus roborantibus tantùm moderandus. Si verò immodicus ſit, & vires admodum dejiciat; colliquativus eſſe conſuevit, & audacter cohibendus, quod ſumma efficacia præſtabit theriaca recens, ad ʒ. ſem. vel laudanum opiatum ad g. ii. vel iii. Sæpè tamen obſervavi, alvi fluxum pernicioſum, ex quo æger ad interitum ruere videbatur, potionibus diaphoreticis magna doſi exhibitis, quaſi momento cohibitum fuiſſe, fugato ſcilicet veneno, quo inteſtina, aliaque viſcera vellicando: fluxum illum ſyntecticum efficiebat.

Lumbrici hoc morbo laborantes ſæpiſſimè infeſtant, & ex ſumma humorum putredine copioſi generantur. His è corpore educendis conveniunt clyſteres dulces, & potiones contra vermes, præcipuè quæ ex decocto ſcordii parantur. Siquidem ſcordium adverſus malignitatem &

lumbricos æqualiter confert. Ut autem illius caliditas temperetur, cum portulaca, acetosâ, & cornu cervi decoqui poterit. Tum etiam cornu cervi ustum utiliter decoquetur. Siquidem Forestus *obs.* 4. *lib.* 6. testatur, nullum remedium æquè profuisse febre maligna robotantibus, quibus lumbricorum copia & alvi fluxus aderant, ac cornu cervi ustum, cum julepis idoneis ad ʒ. i. exhibitum.

Quando maligna & venenata qualitas in hisce febribus valdè prædominatur, ut ad pestilentiam propriè dictarum naturam accedant, plerumque fiunt parotides & carbunculi. Eorum curatio hîc subnectenda est.

In parotidis principio, quamprimùm illâ apparere incipit, pars recipiens laxanda, & si tumor segniter increscat, attrahentibus admotis, & alexipharmacis, ac diaphoreticis exhibitis, naturæ ad eas partes materiam morbificam expellentis motus adjuvandus est. Ad partem laxandam fiet inunctio ex unguento de althæa, admotâ postmodum lanâ succidâ. Attractio fiet admotis catulis, aut pullis columbinis, quibus etiam dolor temperabitur. Validiùs attrahunt emplastra ex fermento, caricis, cepis, columbino stercore, addendo butyrum, pinguedinem gallinæ, axungiam suillam recentem, & ol. lilior. vel amygdal. dulcium. Si attrahentibus hisce pars nimiùm incalescat, & dolor nimis intendatur, fiat eorum intermissio per intervalla, admovendo interim cataplasma de mica panis, aut oleo prædicto, lanâ succidâ excepta, vel unguentum de althæa, ut suprà. Et quia pars non est capax materiam morbificam sufficienter recipiendi, ad portionem illius derivandam, admovendum est vesicatorium posteriori parti cervicis, simulque diaphoretica supra enumerata frequenter usurpanda. Evocatâ materiâ ad partes exteriores, tentetur suppuratio, admoto cataplasmate ex rad. althææ, lilior. caricis, farina lini, axungiis, & oleis prædictis composito. Suppuratione factâ tumor aperiatur, reliquum materiæ concoquatur, continuato cataplasmate, vel admoto emplastro diachylone. Ulcus mundificetur digestivo communi ex terebinthinâ, vitellis ovorum, & oleo rosaceo. Tum etiam ulcus teneatur diu apertum, admotâ turundâ, ut totum virus per illud sufficienter expurgetur, & tandem, ad cicatricem perducatur. Hoc tamen observandum, tumorem ita crescentem, ut periculum suffocationis immineat, ante perfectam maturationem esse aperiendum: sic enim aliquâ materiæ portione eductâ, tumor aliquantulum subsidebit, & suffocationis periculum evitabitur. Pari modo, si intensissima sit malignitas, ut æger morbo succumbere videatur, antequam tumor ad maturitatem perductus sit; aperiendus etiam est ante tempus, ut veneni vis expiret, unde salus ægri subsequi non rarò consuevit. Hàcque ratione in vera peste bubones ante suppurationem aperire solent.

Denique silentio præterire nefas est insigne experimentum quod mihi contigit in febre illa epidemica, quæ Monspelii sævissimè grassata est anno 1623. ita ut media ferè pars ægrotantium interierit: peculiariter verò, quibuscumque parotides superveniebant (quod solebat contingere circa nonum, vel undecimum morbi diem) omnes intra biduum interibant; præcedente, aut eodem tempore accedente delirio, stupore, motibus convulsivis; & pulsu inæquali, frequenti, minutulo, quasi formicante. Cùm autem plures hujusmodi vidissem, qui neque alexipharmacis frequenter adhibitis, neque attrahentibus parotidi admotis juvari poterant; animo revolvi, quâ via liberari possent à tam certo exitio: Tandem cogitare cæpi, ideò parotides febribus hisce supervenientes sinistri esse indicii, quòd locus, in quo fiunt, non sit capax totam materiam morbificam excipiendi, quæ intus retenta opprimit ægrotantem, ac proinde opus naturæ inchoatum solummodo avacuationibus suppleri posse; venæ sectione scilicet & purgatione; cùm etiam Galenus 3. *de compos. medic. secundùm loca, cap. de parot.* in earum curatione phlebotomiam præscribat. Verùm huic indicationi maximè obstabat summa virium imbecillitas, quæ tanta erat, ut jam versari ægrotantes viderentur in agone mortis, quæ etiam brevi succedebat. Galenus verò *loco citato*, dum præscribit venæ sectionem in parotidum curatione, duas proponit conditiones: nempe si adsit sanguinis redundantia, & vires ferant. Quæ conditiones hîc omnino deerant: priùs enim sufficienter sanguis detractus fuerat, tùm per phlebotomias iteratas, tum per cucurbitulas scarificatas: tum etiam maxima aderat virium ruina. Hisce omnibus perpensis, auream hanc Corn. Celsi sententiam, si aliàs unquam hic maximè locum habere censui; *multa scilicet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ aliàs essent omittenda: & satius esse anceps remedium in uno aut altero experiri, quam tot ægros certo exitio relinquere.* Hoc etiam animus addebat, quòd summa illa virium dejectio ab oppressione magis, quàm ab exsolutione proficisci videbatur. Ideò enim subito vires corruebant, quòd natura non posset grave onus excutere, ejùsque imminutione sublevatum iri sperandum fuerat. Adde, quòd phlebotomia ita poterat institui, ut nullum inde periculum esset metuendum, si nimirum Unc. ii. vel tres sanguinis primâ vice tantùm educerentur, tentandi gratiâ, & si ritè succederet, major deinceps quantitas detraheretur. Hac igitur viâ rem exequi placuit, Et cùm mercator Monspeliensis nomine *Bernadier*, primus occurreret, eique parotis pone aurem sinistram die morbi undecima erumperet, cum pulsu, aliisque symptomatis supra enumeratis; phlebotomiam præscribo ad Uncias iii. quam tamen Chirurgus senex & peritus celebrare renuebat, metuens ne æger ad extrema redactus, in ipsa operatione expiraret, meâ postmodum præsentiâ & authoritate confirmatus, sanguinem misit ad Uncias iii. tribus, aut quatuor horis elapsis, ægrum iterum inviso, & pulsum paulò validiorem invenio, minùsque inæqualem: iteratur phlebotomia ad Unc. iv. Pulsus inde multò melior & robustior. Sanguis detractus admodum corruptus apparuit. Sequenti die propinatur medicamentum ex senna, rhab. & syrupo rosaceo. Sicque æger à mortis confinio liberatus est. Omnibus deinceps ægrotantibus, quibus succrescebant parotides, venæ sectio plurimùm, idque partitis vicibus, sequenti die purgatio à me præscripta est: sicque omnes (Deo sit laus & honos) quotquot hoc modo tractati sunt, feliciter evaserunt, neque ullus ampliùs toto illo anno ex parotidibus interiit.

Advertendum tamen est (quod in prognosi notavimus) parotides sæpe criticè & utiliter apparere, & ex iis ægros à morbo liberari; quando scilicet in declinatione contingunt. Idque facilè apparet ex remissione symptomatum quæ illarum eruptionem solet præcedere; & tales accidere solent in febribus, minori malignitate præditis. At verò in prædicta temporis constitutione tanta erat febris epidemicæ malignitas, ut parotides sæpè in statu morbi; & symptomaticè, ac lethaliter erumperent, donec prædictis remediis earum pernicies sublata est.

In carbunculo, febri ardenti superveniente, si ante illius apparitionem sanguis sufficienter missus non fuerit; aut si æger ulteriorem venæ sectionem ferre non possit, aperiatur vena carbunculo vicinior, ut major fiat attractio materiæ virulentæ ad partem affectam. Postmodum tumor undique in circuitu scarificetur, idque satis profundis vulneribus; & aquâ salsâ calidâ foveatur aliquantisper, ut sanguinis concretio impediatur, ejusque effluxus adjuvetur. Mox caustici granum in pustulæ medio applicetur. Toti autem tumori sequens cataplasma admoveatur.

℞. Fol. rutæ, & scabiosæ, contus. an. M. i. ficuum sicc. contusar. par. iii. fermenti acris Unc. i. piperis pulverati ʒ. i. vitell. ovor. num. ii. Misce. Fiat cataplasma, quod per biduum applicetur.

Deinde verò sequens admoveatur.

℞. Succorum symphyti maj. scabiosæ, calendulæ, an. ʒ. i. theriacæ vet. ℈. iv. salis ʒ. i. vitell. ovor. num. ii. Misce. Applicetur tumori.

Potest etiam ab initio tumori applicari cataplasma de arnoglosso in Pharmacopœa Bauderon. descriptum.

Ipsi verò escharæ post caustici applicationem admoveatur unguentum basilicum, cui addatur theriaca, ol. scorpionum, & vitellum ovi.

Postquam

Postquam tumor incrementum susceperit, ne materia maligna refluat ad interiora; illius ambitus illinatur unguento de bolo, bis aut ter in die. Supra escharam verò, ut illius casus procuretur, applicetur unguentum basilicum, cum butyro, aut axungia suilla permixtum. Post escharæ casum ulcus detergetur unguento sequenti.

℞. Succorum calendulæ, absinthii, scabiosæ, & apii, ana Unc. i. myrrhæ electæ, rad. ireos Florent. aloës, sarcocollæ ana. Drach. i. mellis rosati Unc. ii. Fiat unguentum continuandum usque ad integram curationem.

CAPUT II.

De Variolis & Morbillis.

AD febres malignas & pestilentes meritò referenda est, quæ variolas & morbillos comitari solet; cùm epidemica & contagiosa sit, plurimòsque pueros, quibus præcipuè solet accidere, de medio tollat.

Quænam sit inter variolas & morbillos differentia, apud Autores omninò convenit. Usus verò obtinuit, ut variolæ nominentur pustulæ majores, variis persimiles, unde nomen sortitæ sunt; quæ ad suppurationem pervenire solent: morbilli verò sint pustulæ perexiguæ; & veluti cutis asperitates, cum intensa rubedine, instar erysipelatum: quæ intra quinque vel septem dies sine suppuratione discutiuntur, & ratione rubedinis intensæ, apud Gallos *la rougeole* vocari consueverunt, variolæ verò *la petite verole*, & in Occitania *la picote*. Est & tertium pustulatum genus, pueris familiare, variolis simile, quoad magnitudinem & figuram: sed in eo ab iis distinguitur, quòd variolæ cum rubore & inflammatione appareant: hæ verò albæ sint, & veluti vesiculæ, seroso humore repletæ, quæ intra triduum disrumpuntur & exsiccantur, nullùmque afferre solent periculum, & plerumque sine febre erumpunt. Id pustularum genus à nostratibus fœminis, *la verolette*, nominari solet; ab Italis, *ravaglione*. Ejùsque descriptio reperitur apud Vidum Vidium, his verbis: *Sunt qui præter duas species crystallos adjiciant. Sic enim appellant quasdam veluti vesiculas, plenas aqua, instar crystalli splendentes, quibus cutis variis locis distinguitur: has nunc vulgò nominant* ravaglione. *In quas non ita incurrunt omnes homines, sicut in variolas & morbillos: neque subipsis ita affliguntur. Quamobrem non videntur, tanquàm tertia species, morbillis & variolis hæ pustulæ adjiciendæ.*

De variolis & morbillis Autores multum disputant, ac præsertim, utrum hi affectus sint morbi novi, an veteribus incogniti, & à qua causa proximè atque immediatè producantur. Cùm autem nos summam brevitatem in prælectionibus nostris obnixè affectemus; omnes controversias prætermittere consuevimus, nudas & simplices earum decisiones proponentes, ideòque sic, quid de prædictis quæstionibus censendum sit, paucis explicabimus.

Ac primùm variolas & morbillos minimè novos affectus esse censemus: cùm ab antiquissima causa, nempe sanguinis materni impuritatibus oriantur; Quam cùm Arabes agnoverint; minimè novum morbum esse censuerunt. Si autem eorum temporibus primùm grassari cœpissent; illud speciatim ab iis fuisset annotatum. At quanquam ab iis primùm exacta eorum descriptio tradita sit, Hippocr. verò & Galenus, aliique antiquiores vix de iis mentionem fecerint: arbitrari oportet, ideò peculiarem de iis tractationem à veteribus hisce non esse institutam, quòd sint tantum accidentia, febribus synochis & malignis supervenientia, & eruptiones criticæ, proprium & peculiare morbi genus minimè constituentes. Vel quòd in Græcia, propter aëris clementiam, tàm levis fuerit affectus, ut Medicorum curam non meruerit. Quemadmodum apud Indos Occidentales, propter summam aëris clementiam tàm levis esse consueverat, ut vix animadversus fuerit ante accessum Hispanorum in eas regiones. Postquam verò Æthiops quidam, eò delatus, variolis pestilentibus correptus est, communicata per contagium maligna & venenata qualitate, tam immaniter grassari cœpit affectus, ut magna Indorum pars de medio sublata fuerit. Cùm enim anteà impuritates illæ, ex materno sanguine relictæ ob clementiam aëris à natura facilè discuti consuevissent, accedente postmodum venenatâ qualitate, graves morbos effecêre.

Sanguinem verò maternum esse veram causam variolarum & morbillorum, inde præcipuè colligitur; quòd ex hominum millibus vix unum reperire liceat, qui semel saltem in vita hos affectus non patiatur. At morbus omnibus communis à causa aliqua communi necessariò dependet: qualia sunt generationis principia, semen nimirum & sanguis maternus. At semen non potest esse causa variolarum & morbillorum, cùm ab eo morbi hæreditarii & totâ vita perdurantes oriantur. Superest igitur à sanguine materno, quo nutritur fœtus in utero, hos affectus provenire. In illo enim, quantumvis purissimo, quædam impuritates continentur, quæ partibus fœtus labem suam communicant; & illa labes partibus impressa massam sanguinis inficit, eique à causa procatarctica excitatæ, ebullitionem conciliat, cujus beneficio fit fermentatio & depuratio tum sanguinis, tum ipsarum partium. Hoc docent Arabes luculento vini exemplo, quod dum adhuc recens & musti naturam retinens in dolium mucidum, aut prava alia qualitate infectum infunditur, à dolio quidem malam illam qualitatem recipit. Dum verò per ebullitionem depuratur, non modo seipsum, sed etiam dolium purificat. Ista autem ebullitio, seu fermentatio, utplurimùm pueris contingit, aliquando tamen grandioribus, & virilem ætatem adeptis; quia semper à causa aliquâ externâ commoveri solet, qualis est in primis certa aëris dispositio, huic morbo analoga. Unde fit, ut nunc variolæ, nunc morbilli grassari soleant; quòd illa aëris dispositio nunc his, nunc illis sit magis analoga.

Neque impuritates illæ sanguinis materni ipsam matrem inficere possunt, in eâque similes affectus generare; quamvis dictum fuerit ab Hipp. *lib. de naturâ pueri*, tres esse partes in sanguine, unam purissimam, qua nutritur fœtus: alteram impuriorem, quâ nutritur mater: & tertiam impurissimam; quæ in venis uteri asservatur toto gestationis tempore, & post partum per lochia expurgatur. Primò enim cùm mater habeat partes duriores & solidiores, eæ non tam facilè recipiunt impressionem, quemadmodum fœtus corpus tenellum atque mollissimum. Deinde, portio illa sanguinis impurissima quæ asservatur in venis uteri & secundarum, toto gestationis tempore, inficit in transitu sanguinem, qui defertur per ea loca ad fœtus nutritionem, unde fœtus contrahit malam qualitatem, quæ suo tempore causa est ebullitionis in sanguine fœtus. At verò portio illa impurissima, in dictis locis remanens, non inficit corpus matris.

Præterea mirandum non est, tamdiu differri aliquando eruptionem variolarum & morbillorum, ut in virili ætate nonnullos corripiant. Non enim substantialiter in corpore remanent impuritates illæ, ut multi existimant: corrumperentur enim mora longissimâ & putredinem deterrimam acquirerent. Sed ab iis tantum prava quædã qualitas partibus fœtus imprimitur, quæ tandem humorum partẽ aliquã inficiens, naturæ molestior redditur, quæ tunc temporis insurgens, infectas illas humorũ portiones ad cutẽ propellit.

Cùm autem in sanguinis massa duplex excrementum reperiatur: unum crassum, alterum verò tenue, ex crasso variolæ generantur, ex tenui verò, morbilli. Et licèt una eadèmque sit prava & maligna qualitas, utrùmque excrementum inficiens; attamen, quia diversa est utriusque excrementi natura, diversa etiam est causæ externæ ad utrũque analogia. Unde fit, ut aliquando variolæ, aliquando morbilli populariter grassentur.

Quamvis autem variolæ in toto corpore erumpere soleant; majori tamen copiâ in facie, pedibus & manibus apparere consueverunt, cùm aliter evenire soleat in maculis purpureis, quæ in febre purpurata contingunt: illæ enim in pectore & dorso præcipuè apparent. Cujus differentiæ ratio inde desumenda est, quòd cùm variolæ oriantur ab ebullitione sanguinis, cujus beneficio fit excretio ad cutem excrementi, in eo latitantis: & prava qualitate affecti: hepar autem sit sanguinis fons & origo, ab eo

præsertim talis expulsio dependet, ac hepatis emunctoria sunt facies, manus & pedes: unde fit ut calidiori hepate præditi, faciei rubedine & pustulis laborare, caloremque intensum in volis manuum ac pedum percipere soleant; eaque ratione major fit expulsio ad eas partes. Contrà maculæ purpureæ in febre maligna apparentes, à corde præcipuè affecto oriuntur, ideòque circa partes cordi vicinas erumpunt, & præcipuè circa lumbos, quia in iis vena cava ascendens, & arteria aorta, cordi annexæ decurrunt.

Alia præterea differentia inter variolas & maculas purpureas adnotanda est: quòd nimirum variolæ & morbilli, apparentes tertio vel quarto die, à febris invasione, criticæ esse soleant, & utplurimùm salutares; maculæ verò purpureæ, etiam septimo die apparentes, plerumque symptomaticæ sint, & morbum reddant deteriorem, cùm aliter debere fieri videretur; morbus enim crudior est quarto die, quam septimo. Hujus tamen eventus ratio inde depromenda est, quòd in variolis & morbillis plerumque febris incipiat à summo vigore; ideò non solum tertio, aut quarto, sed etiam primo & secundo die excretiones in ea verè criticæ possunt contingere. At febres malignæ segniùs progrediuntur, & principium earum ad septimum plerumque extenditur: unde eo tempore excretiones contingentes, non possunt esse verè criticæ. Quod verò variolæ & morbilli tam citò ad statum perveniant, non autem febres malignæ: inde fit, quia febris variolarum & morbillorum à putredine levissimâ, & sanguinis ebullitione potiùs, quam ab intensa materiæ putredine proficiscitur, eam ideo cessare fecit natura mediante coctione, ante diem septimum, eò quòd levissima sit, & à facillimis causis orta. At in malignis febribus adeo est ingens ac sordida putredo, ut nec decimâ quartâ die, & interdum vigesimâ corrigi possit. Et ob id, maculis erumpentibus, ante id tempus exacerbatur quia citra coctionem & symptomaticè coacta fuit natura eas expellere.

Fit igitur expulsio variolarum & morbillorum, per sanguinis ebullitionem, Quæ quidem ebullitio, juxta doctrinam Avicennæ, duplex est, una perfectiva, altera verò corruptiva. Perfectiva, seu depurativa est in qua partes tantum impuriores & excrementitiæ sanguinis putrescunt, & à natura expurgantur, ut tota massa pura postmodùm relinquatur: & tunc variolæ fiunt salutares, quæ sine ullo medico auxilio curantur. Corruptiva verò est, in qua non solùm partes sanguinis excrementitiæ, sed etiam sanguis ipse sincerus computrescit, unde periculosæ & lethales variolæ oriuntur, & pro majori vel minori putredine, majoris vel minoris malignitatis participe, plures vel pauciores sanguinis partes occupantis, majus vel minus periculum emergit. Talis ebullitio corruptiva præcipuè contingit, dum epidemicè grassantur isti morbi, & à maligna aëris constitutione excitantur, à qua humorum effervescentia, & maligna putredo ducitur, unde variolæ multæ & periculosæ generari solent, quæ aliquando pestis prodromi & nuncii, juxta Rhasis sententiam, esse consueverunt.

Inter morbos acutos recenseri solent variolæ & morbilli, ut plurimum enim intra quatuordecim dies terminantur. Duplex autem temporum series à nonnullis ingeniosè statuitur: tempus nimirum ebullitionis & tempus eruptionis variolarum. Tempus ebullitionis quatuor utplurimum diebus perficitur: ita ut primus dies principium statuatur: secundus, augmentum: tertius, status: & quartus, declinatio: tunc enim febris & alia symptomata remittere solent. At principium exitus variolarum est ipsemet quartus dies: augmentum ad septimum protrahitur, status ad undecimum, declinatio vero ad decimum quartum, quo tempore variolæ exsiccantur. Non rarò tamen ad vigesimum usque protrahitur variolarum exsiccatio.

Differentiæ variolarum & morbillorum desumuntur, vel à substantia, ratione cujus aliæ sunt magis vel minùs pituitosæ, sanguineæ, biliosæ, aut melancholicæ; vel à quantitate, ratione cujus dicuntur majores aut minores, plures aut pauciores, profundæ aut superficiariæ; vel à qualitate, ratione cujus aliæ rubicundæ, aliæ albæ; subflavæ, violaceæ, lividæ, nigræ pro diversitate humorum ex quibus componuntur, vel à tempore, ratione cujus aliæ citò, aliæ tardè erumpunt, aliæ citiùs, aliæ tardius suppurantur, aut dissolvuntur; vel à loco, ratione cujus aliæ cutem tantùm occupant, aliæ etiam partes internas invadunt, ut fauces, pulmones, intestina, jecur, lienem, reliquaque viscera.

Diagnosis dirigenda est vel ad effectum jam præsentem, vel ad eundem imminentem. Variolæ & morbilli jam præsentes, cùm sensibus pateant, non aliis signis indigent. Imminentes verò sequentia indicant.

Dolor capitis, cum pulsationis sensu in fronte & temporibus: Somnolentia gravis: Terrores in somno: Deliria: interdum tremores & convulsiones: Sternutatio: Pandiculatio frequens, Raucedo, Tussis, Spirandi difficultas: Calor, rubor & punctionis sensus in toto corpore, Dolor dorsi, qui aliquando solus, aut cum paucis aliis symptomatis in febre synocho apparens; variolas imminentes significat. Cùm enim per dorsum ferantur vena & arteria magna, in quibus sanguis ebulliens malignus acres vapores ad nervos & membranas vicinas emittit; necesse est dolores in iis partibus præcipuè percipi. Magna anxietas, & inquietudo. Lacrymæ involuntariæ; Oculorum splendor & pruritus: Tumor faciei cum aliquo rubore. Vehementia symptomatum ab initio, ut morbus statim vigorem attigisse videatur.

Quæ omnia fiunt vel à vaporibus multis & crassis, per sanguinis ebullitionem in caput, diaphragma, aliàsque partes transmissis; vel ab ipsa variolarum materia, jam ipsas partes invadere incipiente; vel à fluxione, caloris vi excitatâ, humores in cerebro colliquantis.

Maximi est momenti, imminentes variolas prævidere: sed multò majoris, earum eventum prædicere: quem sequentia signa prognostica indicabunt.

Ac primùm salutares esse solent variolæ, quæ citò & facilè exeunt, ac brevi ad maturitatem perducuntur.

In quibus febris levis est, sine magnis symptomatis, quæ post exitum variolarum cessat; aut admodum imminuitur. In quibus vox libera est, & respiratio facilis. Variolæ primùm rubræ, & albæ, molles, distinctæ, paucæ, rotundæ; fastigiatæ, solam cutem, non autem partes internas afficientes, salutares esse consueverunt.

Omnia prædicta signa materiæ morbificæ paucitatem, obsequium, benignitatem & naturæ robur, validè eam expellentis, significant.

Contra verò periculosas aut lethales variolas ostendunt, febris ingens, & non imminuta post eruptionem variolarum. Significat enim humores malignos & venenatos non fuisse sufficienter ad cutem expulsos, sed maximam eorum partem adhuc in venis restitisse. Anxietas & inquietudo magna: ab iisdem humoribus, in venis ebullientibus. Difficultas spirandi, quæ significat pustulas, aut apostema in pulmonibus, anginam, aut virium lapsum. Sitis ingens, quæ internum incendium indicat: & si cum eâ angustia respirationis augeatur: mors in propinquo est. Alvi fluxus, aut dysenteria, quæ significat humores malignos ad interiora recurrere, motu omnino contrario naturæ motui, atque adeo lethalis. Ideò ex iis qui hujusmodi alvi flùxu post eruptionem variolarum corripiuntur, pauciissimi evadunt.

Urina sanguinea lethaliissimum est signum: tum etiam si per alvum sanguis purus & sincerus rejiciatur. Interdum etiam per nares: gingivas, aliasque corporis partes fiunt excretiones sanguineæ, quæ lethales sæpe esse consueverint. Significant enim summam sanguinis acrimoniam atque malignitatem, quæ naturam vehementer irritat, & ad præpostera illius excretionem compellit.

Pessimæ etiam sunt variolæ tardè apparentes, quæ materiæ contumaciam, aut naturæ imbecillitatem significant. Multæ, magnæ, duplices & continuæ, ejusdem materiæ quantitatem nimiam ostendentes. Duræ, ejusdem materiæ crassitiem & inoctibilitatem indicantes. Depressæ; expultricis imbecillitatem significantes: æquè deteriores sunt si in earum medio macula nigra appareat, quæ malignitatem insignem attestatur. Virides, lividæ, nigræ & quæ ex bile porraceâ, vel atrâ generantur.

Omnium

Omnium peſſimæ, quæ ubi egreſſæ ſunt, confeſtim, evaneſcunt, & tumor partium remittitur. Significant enim humorum retroceſſum ad interiora, & eorum, quibus iſta retroceſſio contingit, nullus evadit; ſed ut plurimùm intra viginti quatuor horas pereunt.

Periculoſæ etiam ſunt, quando maculæ febri purpuratæ familiares, illis permiſcentur: præcipuè, ſi maculæ illæ lividæ vel nigræ fuerint. Significant enim non ſolùm levem illam putredinem, quæ ex ebullitione ſanguinis in variolis ſoler contingere: ſed etiam intenſam illam & profundam (ut vocant) putredinem adeſſe, ex qua majus multò ægrotanti impendet periculum.

Fæces, aut urinæ in variolis lividæ, aut nigræ magnum in hoc morbo portendunt periculum: ſignificant enim humorem atrabilarium in venis redundare, & totam maſſam humorum inficere.

Curatio variolarum & morbillorum quatuor indicationibus perficitur. Quorum prima verſatur in humorum quantitate, peccantium evacuatione. Secunda in motu naturæ, ſeu variolarum expulſione adjuvanda. Tertia, in malignæ & venenatæ qualitatis oppugnatione. Quarta denique, in ſymptomatum correctione. Quæ omnia ut commode perficiantur, primùm idonea victus ratio inſtituenda eſt; quæ eadem eſſe debet, quæ in febrium putridarum curatione fuit propoſita: nonnulla tamen peculiariter advertenda ſunt.

Primò, ut æger in loco calidiuſculo detineatur, quo cutis pori aperiantur, & variolarum eruptio adjuvetur. Ideo detinendus eſt in cubiculo benè clauſo, quòd aër frigidus nullo modo ingrediatur. Multi enim pueri benignis alioqui variolis laborantes, frigidioris aëris appulſu de medio ſublati ſunt repercuſſa nimirum materiâ morbifica ad interiores partes. Eadèmque ratione veſtibus moderatè contegendi ſunt; ita tamen, ut aëris caliditas, aut integumentorum pondus febrilem ardorem non intendant. Dicta tegumenta ex pannis rubris plerumque concinnari ſolent, quia analogiâ quadam ſanguinem ebullientem ad exteriora movere creduntur. Solent etiam multi ovem, aut vervecem in cubiculo, vel etiam cubili detinere; quod illa animalia venenatam labem facilè recipiant, & in ſe attrahant; unde ægris levamen aliquod emergere poteſt.

In potu decoctum hordei, vel radicis acetoſæ, vel decoctum raſuræ eboris, aut cornu cervi utiliter uſurpari ſolet, præcipuè in principio, & dum febris eſt vehemens. Si verò non ita incandeſcat: decoctum hordei & caricarum erit utiliſſimum, utpotè humores ad cutem efficaciter expellens: eòque utebantur paſſim Amatus & Foreſtus cum felici ſucceſſu.

Præterea ſomnus toto morbi decurſu moderatus eſſe debet: in augmento tamen eſt, cùm puſtulæ erumpunt, diuturnior noxius eſt, & ſatius plùs ſolito vigilare.

Ut igitur indicationes prædictæ impleantur: à venæ ſectione inchoanda curatio eſt, (ſi ſanguis aliquatenus redundet, ætàſque ægrotantis ferre poſſe videatur) eàque quamprimum celebranda. Si tamen Medicus primo morbi die non fuerit vocatus; utiliter nihilominus ſanguinem detrahet ante eruptionem variolarum, vel dum adhuc paucæ apparent; quod tempus vulgo uſque ad quartum diem extendi conſuevit, à febris invaſione. In quo tamen cautio diligens neceſſaria eſt. Si enim, puſtulis erumpere incipientibus, febris imminutio, & ſymptomatum remiſſio ſubſequantur, ſatis eſt totum negotium naturæ benè operanti relinquere, quo totam materiam morbificam ad cutem ſufficienter expulſura eſt. Tum venæ ſectio neceſſaria non eſt, cùm experientia doceat, infinitos pueros, benignioribus variolis laborantes, neque plethorâ oneratos, ſine ſanguinis detractione feliciter curari. Quin potiùs aliquando in dicto caſu phlebotomia noxam inferre poterit, cùm variolarum expulſio fieri ſoleat per ebullitionem ſanguinis, quæ ſi levis ſit, à ſanguinis detractione multùm imminuetur, ſicque inſufficiens evadet ad ſanguinis maſſam ab impuritatibus perfectè depurandam. Contrà verò, ſi erumpentibus variolis febris intenſior, anxietas, difficultas ſpirandi, lotium craſſum & rubrum, aliàque ſymptomata majora appareant: ſignum eſt, naturam nimio humorum onere premi, eoſque non poſſe convenienter regere; ideo phlebotomiam eſſe neceſſariam, ut detractâ portione oneris, reliquum à natura faciliùs expellatur. Uno verbo, in ebullitione merè perfectiva, ſeu depurativa, ſanguis detrahendus non eſt; in corruptiva verò, venæ ſectio maximè neceſſaria eſt, etiam in ea, quæ minoris malignitatis eſt particeps: cujus gradus ſuprà fuerunt expoſiti. Tam autem neceſſaria eſt phlebotomia in periculoſis variolis, in quibus ebullitio corruptiva fieri conſuevit, ut tenellula puerorum ætas illam non impediat. Uſus enim invaluit, ut quarto, & non rarò tertio ætatis anno miſſio ſanguinis uſurpetur. Pariſienſes Medici in teneriori ætate, & lac ſugentibus pueris, à venæ ſectione non abſtinent.

Quod tamen ægerrimè admittit tenellula natura, leviſſimum lactis alimentum; & copioſus per cutem efluxus. Neque ullis è ſapientibus ſcriptoribus patrocinio defendi poteſt nova hæc mittendi ſanguinis licentia.

In paulò grandioribus pueris unica phlebotomia interdum non ſufficit; ſed illa erit iteranda, ſi febris intenſa perſeveret; vel delirium; aliudve grave ſymptoma urgeat, ſanguis denuò mittendus eſt, & ægri tractandi, ut febre continua putrida laborantes.

Si ſuſpecta ſit venæ ſectio, propter ætatem tenellam, vel quod tempus idoneum jam tranſactum fuerit; ſanguinis redundantia auferri poterit cucurbitulis ſcarificatis, dorſo, ſcapulis, & femoribus admotis, quæ etiam in ſtatu morbi conferre poterunt, cùm motus naturæ à centro ad circumferentiam per eas adjuvetur. Cavendum autem in puerulis ne profundiores fiant ſcarificationes: Contingit enim aliquando, ut penitiùs adacto ſcalpello ab imprudenti chirurgo, ſanguis fervidus & ebulliens, venulis diviſis, eo impetu per vulnuſcula effluat, ut difficili negotio prohiberi poſſit.

Purgatio in hoc affectu ſuſpecta eſt. Fit enim motus motui naturæ contrarius, nempe à circumferentia ad centrum. Et quibuſcumque variolis laborantibus alvi fluxus contingit introceſſio variolarum repentina, & mors utplurimum conſequitur, ut in prognoſi notavi. Adverte tamen utiliſſimè non rarò purgationem inſtitui ante eruptionem variolarum, & antequam febris incandeſcat, quando ſcilicet pueri ſunt veluti in neutro decidentiæ. Tunc enim, ſi abundet cacochymia, utiliter ea purgatione imminuitur, ut natura poſtmodum alacrius expulſionem moliatur. At variolis apparere incipientibus, purgatio futura eſt pernicioſa. Tùm etiam, ſi maxima vigeat malignitas, ut in conſtitutione epidemica, quando plurimi pueri ex morbo intereunt, ſatius eſt omnino à purgatione abſtinere, quia in morbis valdè malignis & peſtilentibus purgatio in principio morbi inſtituta, valdè noxia eſt. Ex blandis autem medicamentis componenda ſunt purgantia, rhabarb. ſcilicet, caſſia, manna, tamarindis, & ſyrupo roſaceo.

In morbi decurſu ſi alvus adſtricta ſit; ſollicitari blandiſſimè, non autem irritari poterit; idque ſuppoſitorio, ex ſolo melle, ſine ſale confecto; vel enemate ex juſculo, aut lacte, aut decocto hordei, paſſularum, & liquiritiæ, cum ſaccharo & vitellis ovorum.

Poſt venæ ſectionem, aliàſque evacuationes (ſi neceſſariæ fuerint) variolarum expulſio adjuvanda eſt, non ſolùm remediis ſpecificis, humores ad cutem propellentibus; ſed etiam diaphoreticis & alexipharmacis, præſertim ſi variolæ epidemicæ, & ſummæ malignitatis periculum portendant.

Vulgariſſimum eſt, & à Rhaſi, Avicenna, totàque Arabum familia commendatum ad cutem propellens medicamentum; quod etiam à potiſſima recentiorum parte uſurpatur; juxta Avicennæ deſcriptionem, quod ſic habet.

℞. Ficuum pinguium ʒ. vii. lentium excortic. drach. ii. laccæ ʒ. ii. ß. gummi tragacanthi & ſeminis fœnicul.

ana

ana. Drach. ii. Coquantur in ℔. i. ß. aquæ fontis, donec redeant ad tertiam partem. Detur in potu de ea. Rhasis addit prædictis simplicibus croci gr. xv. passular. 3. v. quia crocus aperit & corroborat, passulæ hepar firmant. Tragacanthum verò, licèt incrasset & adstringat, ideò reliquis miscetur, ut nimiam sanguinis ebullitionem prohibeat.

Lentes à quibusdam neotericis rejiciuntur, quòd adstringendi facultate præditæ sint, atque adeo variolarum eruptionem impediant. Sed non temerè rejicienda est tot, tantorùmque Medicinæ procerum autoritas, quin potius statuendum est summa cum ratione, lentes excorticatas, vel levem ebullitionem passas, huic compositioni addi; ut nimirùm suâ adstringendi & incrassandi vi fervorem nimium humorum coërceant, eorùmque impetum in aliquam partem nobilem prohibeant. In quem finem etiam tragacanthum additum est, ut antea monui. Hoc desumitur è Galeno, qui 1. *de aliment. facult. cap.* 18. lentes bis coctas partes naturales roborare, & adstrictione qua pollent, ventris fluxum cohibere docuit. Illæ igitur præscribi, vel omitti à Medico curante poterunt prout major, vel minor attenuandi, & humores ad cutem propellendi necessitas urgere videbitur. Si enim materia subtilis fuerit, & magna ebullitio fiat; utiliter lentes præscribi poterunt, ad intentiones prædictas. Si verò materia crassa videatur, quam natura segniter ad cutem propellat; tunc illæ erunt omittendæ, imò & tragacanthum, & reliqua attenuantia ac diaphoretica solùm permiscenda. Unde patet, remediorum formulis, ab Auctoribus propositis, non esse arctè insistendum; sed in variis casibus variè esse immutandas. Pro exemplo sit formula sequens, partim ex simplicibus prædictis, partim ex aliis diaphoreticis & malignitatem oppugnantibus composita; quæ ægrotantibus plerumque, variolas patientibus, in expulsionis conatu multum conferre poterit.

℞. Rad. fœnic. & acetos. an. ʒ. i. rasuræ cornu cervi ʒ. ß. fol. scabiosæ, scordii & hyperici, an. M. i. ficuum pinguium par. iii. gummi laccæ ʒ. iii. sem. napi & card. bened. an. ʒ. ii. lentium excort. ʒ. ß. gummi tragacanthi ʒ. i. ß. Coquantur ad ℔. i. ß. De colatura cape ʒ. iii. syrupi de limon. ʒ. i. Misce. Fiat julep. Detur bis, aut ter in die.

Si malignitas maximè urgeat, ut vulgò in variolis epidemicis fieri solet; alexipharmacis præcipuè insistendum est. Sicque ea omnia, quæ in febribus malignis à nobis proposita sunt, hîc convenire poterunt, habitâ virium, ætatisque ratione. Et inter alia frequenter usurpari poterunt, confectio de hyacinth. lapis bezoardicus: pulvis ex corallis, margaritis, rasurâ cornu cervi, lapide bezoardico: oleum scorpionum Matthioli, aliàque, quorum utendi modus è capite præcedenti desumi poterit.

Neque omittenda sunt vires instaurantia, tam interna, quàm externa, à præcedenti etiam capite repetenda, & à prudenti Medico opportunis temporibus usurpanda.

Advertendum autem est diligenter, ea medicamenta, quæ variolarum expulsionem adjuvant, in omnibus ægrotantibus non esse usurpanda. Interdum enim tanto impetu erumpunt, ut earum motus aliquantisper cohibendus sit, maxima enim ebullitio & fervor sanguinis immodicus nisi temperentur, ad exitium ægrotantes perducere consueverunt: ideo frænantibus, & modicè refrigerantibus tunc temporibus convenit. Pro exemplo julepus in hunc modum componi poterit.

℞. Hordei integri P. i. rad. pentaphylli & tormentillæ, an. ʒ. i. fol. acetos. endiv. & oxytriphylli, an. M. i. lentium excort. ʒ. ß. gummi tragacanthi ʒ. i. Coquantur ad ℔. ii. In colatura dissolve syrupi limon. aut granator. ʒ. iv. Fiant julepi pro iv. dosibus, bis in die sumendi.

Amatus Lusitanus *curat.* 18. *cent.* 3. exemplum proponit hujusmodi variolarum, à fervidioribus humoribus productarum, & solis refrigerantibus atque incrassantibus curatarum. Quod hic ad verbum subnectere libuit, ut tyronibus appareat, quibus in casibus curatio maximè varianda sit. *Puer*, inquit, *Altarasii*, *variolis corripi cœpit; ex quibus nonullæ ita percurrebant, ut miserum corpusculum intra duos dies ferè totum excoriatum reliquerint; quæ aliis quoque evenisse pueruli observavi. Contra quæ sic orsus sum. Primò cùm materia hæc plus justo acrior, eam obtundere conati sumus: nec tantum eam, verùm etiam jecinoris & membrorum internorum malam qualitatem infringendo, ne de novo altera gignereiur. Sed id refrigerantibus complebamus medicamentis, ut syrupo rosato, de cichoreo simplici, de endivia, de violis, adjectis similibus aquis. Exteriùs verò jecur ex sanialino unguento illinebatur. Sed victus ad id multum faciebat, qui ad frigidum cum humiditate declinabat. Quibus omnibus, materia crassior est reddita & variolæ crassæ & amplæ apparere cœperunt.*

Pro potu verò ordinario præscribatur decoctum hordei & radicum acetosæ. Eaque remedia continuanda erunt, donec fervor sese aliquantulùm remiserit: postea verò ea, quæ expulsionem promovent, erunt usurpanda, si natura eorum auxilio indigere videatur.

Hæc ad directam variolarum curationem possent sufficere. Sed quia illæ plurimis partibus tam internis, quàm externis, gravem noxam inferre possunt; earum præcautioni & curationi incumbendum est.

Internæ partes præservari maximè possunt decocto lentium, laccæ, & tragacanthi suprà descripto. Siquidem lacca jecur & lienem tuetur, lentes intestina, tragacanthum pectus.

Peculiariter verò pulmonem defendunt conservæ rosar. violar. syrupus jujubinus, violaceus, myrtinus, de rosis siccis; de papavere, tum etiam eclegmata sequentia.

℞. Conser. rosar. ʒ. i. ß. succi expressi ex lentibus tertiò elixis ʒ. vi, semin. papav. alb. drach. ß. gummi tragac. ʒ. i. Cum syrupo de rosis siccis fiat looch.

Vel illud Avicennæ; quod à Guainerio & Foresto laudatur.

℞. Lentium excorticatar. & subtilissimè tritarum. ʒ. iii. semin. papav. alb. ʒ. i. conser. rosar. ʒ. ii. julepi rosac. q. s. Fiat looch.

Vel ex solis syrupis tale lambitivum componi poterit.

℞. Syrupi violac. jujubin. & de ros. sic. an. ʒ. i, syrupi de papav. ʒ. ß. Misce. Utatur frequenter ex cochleari, sensim lambendo.

Si verò jam præsens fluxio in pulmonem irruat, & raucedinem ac suffocationem inducat; non solùm remediis prædictis cohibenda erit, sed etiam revellenda per cucurbitulas, tum siccas, tum scarificatas; & venæ sectionem, si cætera consentiant. Præterea in potu exhibebitur decoctum hordei, jujubarum, & liquiritiæ, & looch sequens in usum vocabitur.

℞. Sem. alth. melon. cucumer. & papav. alb. an. drach. ii. passular. mund. & jujubar. an. par. iiii. Coquantur ad ℔. i. In qua dissolve confer. rosar. & violar. an. drach. ß. pulver. elect. diatragac. frigidi drach. iii. sacchari canti & rosac. an. q. s. Fiat looch.

Fauces & guttur defendi poterunt, antequam variolæ erumpant, sequenti gargarismate.

℞. Hordei mundi P. i. folior. plantag. M. ii. rosar. rub. P. i. balaust. sem. sumac. an. drach. ii. bulliant in aquæ ℔. ii. ad tertiæ partis consumptionem. In colatura dissol. syrupi de moris & granat. an. ʒ. i. Misce. Fiat gargarisma.

Si tenella puerorum ætas gargarismatis usum non permittat, fiet lambitivum ex syrupo mororum, granat. de ros. sic. vel solis, vel cum aqua plantaginis & rosarum permistis. Quibus si fluxio cohiberi nequeat, ob nimiam illius copiam, unde suffocationis periculum immineat: ea, quæ vias laxant & excretionem juvant, usurpanda erunt in hunc modum.

℞. Mucilag. sem. psylii & olei amygd. dulc. recentis an. Unc. i. sem. sacchari albiss. Unc. ii. Misce. Fiat lambitivum, singulis horis exhibendum.

Si ex fluxionis acrimoniâ, aut copiâ variolarum, ulcus

in

in faucibus genitum fuerit; aquâ hordei cum melle rosaceo, vel aquâ aluminosâ detergendum est, & si in corruptionem vergat, Ægyptiaci tantillum prædictis erit admiscendum.

Intestina præservabuntur iisdem remediis, quæ ad pulmones præservandos fuere proposita. At si jam præsens alvi fluxus, vel dysenteria urgeat; primùm detergentia & lenientia remedia, postmodum verò adstringentia usurpanda sunt. Sicque parabuntur clysteres ex lacte chalybeato, saccharo; & vitellis ovorum: mox ex decocto hordei & rosar. rubr. cum ovi vitello, ac tandem ex decocto plantag. centinodiæ, & prunellæ, aliisque, ex curatione dysenteriæ desumendis. Advertendum autem alvi fluxum non rarò in pueris variolis laborantibus, à lumbricis excitari, eùmque toto ferè morbi decursu, perdurare, unde vitæ periculum imminet, quia expulsio variolarum impeditur aut imminuitur. Idque facile dignoscitur ex dejectionum crassitie ac viscositate, & colore griseo vel albicante: tunc enim lumbricos enecantia exhibendá sunt, & clysteres dulces injiciendi.

Renes etiam interdum afficiuntur, & exulcerationem patiuntur, unde sanguinis mictus exoritur. His confert emulsio sem. frig. maj. cum trochiscis alkekengi, de carabe; aliaque in mictus sanguinis curatione proposita.

Inter partes externas oculi maximè à variolis præservandi sunt. Cùm enim molli & humidâ substantia præditi sint; variolarum materia facilè ad eos propellitur, unde gravissima mala incurrunt, & interdum visus prorsus destruitur.

Antequàm igitur variolæ erumpant aut dum erumpere incipiunt, illinendi sunt oculi omni horâ, aquâ plantag. rosar. in qua tantillum croci dissolutum sit; vel collyrio sequenti, quod efficacius præservat.

℞. Aquæ rosar. & plantag. an. Unc. i. sem. Pulver. sem. sumach. Drach. ii. infundantur parum, & calidè: Colentur cum multa expressione. Colaturæ adde camphoræ ℈. sem. croci gr. i. Fiat collyrium.

Adhuc efficacius erit, si loco aquarum, succi centinodiæ & bursæ pastoris depurati cum reliquis permisceantur.

Si verò intra oculum ipsum pustulæ suboriri videantur; sanguis columbinus frequenter instillandus est, ut earum resolutio citò promoveatur. Tum etiam collyrium sequens usurpandum.

℞. Aquæ rosar. Unc. ii. aquæ euphras. Unc. sem. trochis. alb. Rhas. Drach. i. tuthiæ præparatæ ℈. i. camphoræ gr. v. croci gr. ii. Fiat collyrium, quo cum tenui linteo oculi sæpè illinantur.

Oculi verò ita intumescentes, ut aperiri nullo modo possint, frequenter abluendi sunt decocto sem. lini, fœnugr. cydonior. malvæ; sicque tumor subsidebit, & oculi aperientur. At si oculis apertis nebulæ in iis appareant saccharo canto in tenuissimum pollinem redacto, abstergendi sunt.

Ac tandem, si oculi exulcerentur, collyrio sequenti curabuntur.

℞. Cerussæ lotæ ʒ. iii. sarcocollæ ʒ. i. gummi tragacanth. ℈. i. opii gr. ii. Cum mucilagine tragacant. extracta cum aqua plantag. fiant trochisci: qui dissolvantur in lacte muliebri, vel aqua rosac ad usum, & in cæteris procedendum, ut in curatione ulcerum oculorum fusius à practicis docetur.

Ad nares præservandas acetum sæpe olfaciendum est, Ac efficacius operabitur collyrium ex succo polygoni & bursæ pastoris, semin. sumach, & camphorâ supra laudatum, quo intincta turunda sæpe in nares erit immittenda. Si nihilominus variolæ intra nares adnascantur, illæ citò in crustas abeunt, quæ oleo amyg. dulc. frequenter erunt illinendæ, ut brevi decidant. Ac denique si exulceratio contingat, linimento ex oleo in vitellis ovorum, & succo plantag. in mortario plumbeo subactis, tractanda erit.

Ad faciei custodiam, nonnulli eam aquâ rosaceâ aliisque adstringentibus abluunt. Quod mihi probari non potest: siquidem maxima impuritatum portio ad faciem propellitur. Illius enim cutis laxa & mollis, excrementis recipiendis maxime idonea est. Quamobrem si impuritates illæ, quæ à natura ad faciem amandantur, ad ea repellantur, intùs retentæ gravem noxam inferre poterunt; itaque naturæ motus neutiquam impediendus est. Sed huic tantum muneri incumbere debet Medicus, ut impediat, ne in facie germinantes variolæ foveas & cicatrices relinquant, à quibus facies deturpari non rarò consuevit. Id verò utiliter præstabit, si cùm variolæ jam maturuerunt & in medio albicantes eminent, (quod circa nonum morbi diem solet contingere) oleo amygd. dulc, recenter sine igne expresso, cum penna illinantur bis in die, usque ad crustarum casum. Hoc enim remedio temperatur bilis acrimonia, maturatio acceleratur, & crustularum casus promovetur, quæ alioqui adhærentes, cutem profundiùs exulcerant ob pus subtus delitescens. Oleum nucum recenter & sine igne extractum, cum aquæ rosac. pari quantitate subactum ad formam linimenti, ad eundem usum præstantissimum est.

Si ob neglecta prædicta remedia, vel insignem variolarum malitiam, vestigia & cicatrices remanent, illarum reparationi sedulò incumbendum est. Quod tamen integrè obtinere difficillimum est: quamvis plurimi in eo multùm desudarunt in gratiam virginum & mulierum; quæ pulchritudinis conservandæ studiosissimæ sunt. Ex infinitis autem remediis, quæ ad hanc rem ab Auctoribus descripta reperiuntur, nos selectiora tantùm proponemus.

Ac primùm, oleum ex vitellis ovorum cutem nutrit atque generat; ideò cicatricibus implendis maximè idoneum est.

Sevum vervecinum, recèns liquatum, & pennâ inunctum, ad idem est efficax.

Maximè verò reparantur fœda variolarum vestigia, si aquâ mille florum, seu è stercore vaccino, mense Majo destillatâ abluantur, & postea axungiâ humana inungantur.

Forestus unguentum sequens valde prædicat.

℞. Oléi amygd. dulc. liliorum albor. an. Unc. i. pinguedinis capi Drach. iii. pulver. radic. pæoniæ, ireos Floren. & lithargyri auri, ana Scrup. sem. sacchari canti Scrup. i. His omnibus in calido mortario bene mistis, & per linteum expressis, inunge dicta loca manè & serò. Postea verò aquâ è pedibus vitulinis destillatâ bene abluantur, in cujus defectu aqua mille flor. usurpari poterit.

Neque prætermittendum est, quod à multis practicis docetur, ut nimirum variolæ; ad maturitatem perductæ, acu perforentur aurea vel argentea ne pus diutius moram trahens, in parte cicatrices relinquat. Quod tamen fere jam obsoletum est, cùm experientia docuerit, variolas perforatas tardiùs curari, & crustas diutius retinere, ob caloris nativi imbecillitatem quæ à perforatione parti inducta est; unde cicatrices fœdiores relinquuntur. Itaque satius est ab hac perforatione abstinere, & puris evacuationem soli naturæ relinquere.

Pro hujus curationis coronide, affectuum variolis supervenientium pruritus nempe, & exulcerationis therapia subnectenda est.

Ac Primum, in eruptione variolarum, aut dum maturescere incipiunt, ingens dolor, vel pruritus interdum ægrotantes affligit, præsertim verò in plantis manuum & pedum, eò quod densior in iis partibus cutis eruptionem prohibeat.

Cui symptomati medeberis: si partes illas in aqua calida detineas, vel decocto emolliente diutiùs foveas. In facie verò cùm ingens adest pruritus, quo ægri eam scalpere coguntur, unde fœda illius deturpatio, & insignes cicatrices emergunt; sequenti remedio utere.

℞. Fol. parietar. M. i. flor. chamæmel. & melilo.

ana P. ſem. Decoquantur in aquæ ſcabioſæ ℔. i. Colaturæ adde aquæ caprifol. unc. iii. Colaturâ calidâ madefiant ſæpè variolæ prurientes cum bombace, aut linteo tenui.

Ulcera verò, quæ ex malignis & exedentibus variolis oriuntur, curanda ſunt unguento albo Rhaſis camphorato, vel unguento de plumbo, in hunc modùm compoſito.

℞. Plumbi uſti ʒ. ii. lithargyri ʒ. i. ceruſſæ lotæ, aceti, ana ʒ. ß. olei roſat. ʒ. iii. mellis roſac. ʒ. i. vitellos ovor. num. iii. myrrhæ unc. ſem, ceræ q. ſ. Fiat unguentum.

LAZARI RIVERII OBSERVATIONUM MEDICARUM ET CURATIONUM INSIGNIUM

CENTURIA PRIMA.

OBSERVATIO PRIMA.

Urinæ ſuppreſſio.

NOBILIS vir D. Antonius Meſtre ſexagenarius, ſanguineo temperamento, & habitu athletico prædituſ, cùm diebus æſtivis calidiſſimis Lutetiâ Monſpelium veniſſet magnis itineribus, multo potu ſeſe ingurgitaverat, ad ſitim extinguendam, ab æſtu contractam. Tribus verò aut quatuor diebus, à reditu ſuo, incidit in omnimodam urinæ ſuppreſſionem, ad cujus curationem vocavit Medicum ſeniorem, qui variis remediis per triduum contumacem affectum oppugnavit, clyſteribus, fotibus, ſemicupiis, linimentis, & diureticis aſſumptis. Ac tandem tertio die, reliquis non conferentibus, catheter in veſicam immiſſus eſt & nihil urinæ profluxit, unde perterritus Medicus, & de ægri ſalute deſperans, alium ſibi adjungi voluit. Vocatus ego in fine tertii à ſuppreſſione diei, & prædictorum relationem audiens; Quæro num dolorem aliquem in lumbis aut puba æger perſentiret, aut aliàs nephriticis affectibus obnoxius fuiſſet; Ille ſe nullo dictarum partium dolore affici, neque unquam dolores nephriticos paſſum eſſe, aut calculos arenulaſve excreviſſe, conſtanter affirmavit. Quibus omnibus diligenter perpenſis, cenſui hanc urinæ ſuppreſſionem à nullo renum aut veſicæ vitio dependere; ſed potiùs ab obſtructione venarum emulgentium, quam humorum multitudo pepererat, ſiquidem Galenus lib. 10. meth. cap. 2. duplicem obſtructionis cauſam ſtatuit, humorum ſcilicet multitudinem, eorùmque craſſitiem. Ratione multitudinis, vaſa nimium repleta & diſtenta, non poſſunt ſeſe contrahere ad expulſionem: Quod manifeſtè apparet in veſica, quæ à diuturniori urinæ retentione præter modum diſtenta, difficillimè interdum urinam excernit, propter contractionis defectum. Huic ſententiæ inhærens phlebotomiam propoſui larga manu celebrandam, ad ſolvendam venarum plenitudinem: cui cùm acquieviſſet Medicus ordinarius, extracta fuit ſanguinis lb. i. At vix horâ elapſa à venæ ſectione, ſenſit æger profluentem urinam à renibus ad veſicam per ureteres, & ſe brevi eam redditurum profeſſus eſt, ac paulò poſt matulam petiit, quæ cùm unica mictione repleretur, alia vaſa fuerunt afferenda, ita ut intra horæ ſpatium plures urinæ libras excreverit. Sicque omninò liberatus eſt, neque ſumere voluit purgans medicamentum, quod in craſtinum ipſi fuerat præſcriptum.

OBSERVATIO II.

Menſium ſuppreſſio.

MUlier quædam extera, ſanguineo temperamento donata, varios affectus patiebatur, à menſium præcipuè ſuppreſſione oriundos, quibus cùm præſentes Medici multa adhibuiſſent remedia, & illi contumaces apparerent, petitum eſt conſilium à Medicis Monſpelienſibus per literas. In relatione autem hoc in primis notaverant Medici ordinarii, de qua impensè mirabantur, & ſibi rationem reddi poſtulabant, quòd nimirum quoties ſecabatur vena malleoli, menſtrua cohiberentur dum verò ex vena brachii ſanguis mittebatur, ea largiùs profluerent: Qui eventus rationi & vulgaribus Medicorum placitis adverſari videbantur, quibus ſancitum eſt, venarum inferiorum apertione menſium fluxum provocari, à venis autem ſuperioribus apertis, eundem cohiberi. Huic dubitationi reſponſum fuit à Medicis Monſpelienſibus, hos eventus cum ratione & Galeni doctrina maximè congruere. Cum enim illa mulier plethorica eſſet, ac ſuppreſſionem menſium pateretur à nimia ſanguinis copiâ, uteri vaſa ita diſtendente, ut comprimi ſufficienter non valerent; attracto ſanguine ad ea vaſa per venarum inferiorum apertionem, augebatur obſtructio. Quando verò miſſo ſanguine à venis ſuperioribus retractio fiebat à vaſis uteri, eorùmque plenitudo & diſtenſio minuebatur, tunc illa faciliùs ſeſe contrahebant ad expulſionem naturalem & ordinariam, quæ per uterum ſolet fieri. Quæ ratio fulciebatur Galeni ſententiâ, ſuperiori obſervatione citatâ ex lib. 10. meth. cap. 2. ubi docet obſtructionem fieri non ſolùm à craſſitie humorum; ſed etiam à multitudine. Ideò monebantur Medici præſentes, ut largâ phlebotomiâ, in brachio celebratâ, plethoram imminuerent: Poſteà verò apertis venis inferioribus ſanguinem ad inferiora retraherent, præcipuè circa illud tempus; quo priùs laborans purgari conſueverat. Quibus addebantur alia remedia menſes cohibitos provocantia.

OBSERVATIO III.

Colica bilioſa.

UXor Joaniis Daumont Latomi Monſpelienſis 30. annos nata colica bilioſa afflicta fuit per octo menſes quorum ſpatio multis remediis uſa eſt, à duobus Medicis ſeriatim præſcriptis, quæ nihil profuerunt. Tandem à me conſilium capiens, tribus remediis ſequentibus intra quinque dies curata eſt.

℞. Decocti commun. clyſter. ℔. i. caſſiæ recenter extract. ʒ. i. hieræ picræ ʒ. ß. mellis violacei ʒ. i. ß. butyri recent. ʒ. ii. ſalis ʒ. ß. miſce, fiat clyſter injiciendus hora commoda.

℞. Polypod. querc. recent. & ſem. carthami ana ʒ. i. ß. Epithymi. ſummitat. thymi ſiccat. ana. p. j. ſem. aniſi, fœniculi carvi, & cardui bened. ana ʒ. ii. ſennæ mundatæ ʒ. i. ß. turbith. gummoſi ʒ. ß. cinnamomi ʒ. i. ß. cryſtallor. tartari ʒ. ii. ſalis gemmæ ʒ. ß. contundantur omnia, iiſque impleatur venter galli veteris eviſcerati, deinde coquantur in tribus aquæ partibus, & una vini albi, quouſque galli caro ab oſſibus ſeparetur, de hoc juſculo capiat ʒ. vi. vel vii. quotidie mane, continuando per ſeptem vel octo dies, ſi opus fuerit.

℞. Conſervæ fol. abſynt. & capill. veneris ana, ʒ. ß. corticis citri ſaccharo conditi ʒ. vi. myrobolan. condit. numero 1. confect. alkerm. ʒ. iii. croci martis aperitivi ʒ. ii. pul. diarrhodon abbat. drach. i. ß. ſpicæ nardi ʒ. i. cum ſyrupo condituræ corticis citri, fiat opiata, de qua capiat ʒ. i. ß. ſingulis diebus horis duabus ante cœnam, ſuperbibendo parum vini, aquâ cichorii multum diluti.

℞. Radicis Aronis præparatæ, ut docetur in pharmacopœa Quercetani ʒ. ß. radicis Acori vulgaris, & pimpinellæ ana ʒ. ii. cinnamomi ℈. ii. ſalis abſint. ʒ. ß. ſacchari roſacei ad pondus omnium, fiat pulvis, de quo capiat ʒ. ii. ſingulis diebus, tribus horis poſt cœnam, ſuperbibendo parùm vini, aqua cichorii, ut ſupra, diluti.

Cùm per quatriduum hiſce remediis uſa eſſet, & colico dolore eodem modo affligeretur, qui ſingulis diebus ſemel aut bis recurrere ſolebat, cum acerbis cruciatibus, per duas aut tres horas perſeverantibus; quinta die circa meridiem, dum juſculum purgans operationem ſuam exerceret, tanto ventris cruciatu correpta eſt, ut intolerabilis prorsùs videretur, & illa ſe nunquam ſimilem paſſam eſſe referret, qui tamen intra horæ unius ſpatium omninò ceſſavit, & nunquam ampliùs rediit. Atque ita ægra à ſævoiſſo morbo prorsùs liberata eſt. Credibile eſt materiam acrem & bilioſam, tunicis inteſtinorum aut peritonæi impactam; diutina mora incraſſatam, à medicamentis attenuatam, & vias reſeratas fuiſſe; per quas materia illa evacuata eſt.

OBSERVATIO IV.

Dolor iſchiadicus.

JOannes Ranquier, bajulus Monſpelienſis, magno vigente frigore, tibias in aquam per multas horas demerſerat, unde ingens dolor obortus eſt in Iſchio, ad femora & tibiã ſeſe exporrigens: ita ut nullo modo incedere valeret.

Injecto clyſtere, miſſus fuit ſanguis ex brachio ejuſdem lateris. Sequenti die purgatus fuit vehementi cathartico: triduo ſequenti accepit manè ſingulis diebus ſpiritus theriacalis guttas octo cum aqua cardui bened. Et copioſiſſimè ſudavit, atque ita omnis dolor ſublatus eſt. Spiritus theriacalis ſudorifici præparatio in ſequentibus centuriis docebitur.

OBSERVATIO V.

Chloroſis cum colico dolore.

ANcilla D. Petri Desfours, patroni Monſpelienſis, maximis laborabat hepatis & lienis obſtructionibus, ob quas non poterat ſcalas aſcendere gravi oppreſſa laſſitudine & anhelitus difficultate, Aderat præterea ſitis ingens, menſium ſuppreſſio, tenſio hypochondriorum & color fœdus totius corporis. Imprimis verò immaniter cruciabatur doloribus colicis, bis aut ter in die recurrentibus. Ad quorum affectuum ſublationem ſequentia uſurpata ſunt remedia.

Primùm quia conditio illius longum remediorum uſum ferre non poterat, unicam tantum potionem phlegmagogam præſcribo, præmiſſa pridie venæ ſectione: eàmque poſt triduum iterari jubeo.

Poſtea ſumpſit quotidie manè ſpiritus tartari ʒ. ß. cum decocto abſint, vulgaris. A ſecunda exhibitione, colici dolores prorsùs evanuere, & continuando per decem dies hujus remedii uſum, integræ ſanitati reſtituta eſt.

Pro potu utebatur vino albo, ex infuſione chalybis parato, quod per aliquod tempus continuandum juſſi.

OBSERVATIO VI.

Ictterus.

FIlius D. Trouſſellerii, juris utriuſque Doctoris, in oppido Aymargues dicto degentis, annos natus quatuordecim ictero tenebatur fœdiſſimo, quo univerſa cutis aureo colore tincta apparebat. Huic ſequentia remedia cum D. Pathequo, Medico Lunellenſi celeberrimo, præſcripſimus.

℞. Fol. ſennæ mundat. ʒ. ß. ſem. aniſi ʒ. i. ſummitat, abſint. pontici & fol. agrimonii ana m. ß. liquiritiæ raſæ drach. ii. flor. geniſtæ & cichorii ana p. ß. coquantur ad ʒ. iii. in colat. diſſolve rhab. in aqua abſinthii cum cinnamomo infuſi, & expreſſi ℥. iv. Electuarii de ſucco roſarum drach. ii. ſyrupi roſati ſolut. ʒ. i. fiat potio, capiat cum regimine.

℞. Rad. rubi. tinctorum ʒ. ß fol. chelidoniæ maris m. i. ſummitat: centaurii m inor. p. i. cin. drach. ß. croci ℈. ß. infundantur per noctem cum vini albi ʒ. viii. colaturæ adde ſacchari albi ʒ. ß. capiat manè per quinque dies; Poſt prædictã potionem, & poſt uſum hujus remedii, reiteretur potio laxans præſcripta. His ſolis remediis perfectè convaluit.

OBSERVATIO VII.

Oculorum rubor pertinax.

ELegans & venuſta puella; Antoneta De Loüis octodecim annos nata, à tribus aut quatuor annis fluxionem patiebatur in oculum ſiniſtrum procumbentem, quas totus oculus, palpebræ, & partes etiam circumjacentes, tumore ac rubore afficiebantur. Unde pulchra illius facies defœdabatur. Autumno præcipuè ingraveſcebat affectus, & tota hyeme perſeverabat, neque venæ ſectione aut purgatione ex potionibus & apozematis, aut veſicatoriis, aliiſque remediis quàmplurimis, quæ frequenter, & fruſtra uſurpata fuerant, ſedari potuerat.

Tandem ineunte autumno, quo morbus pari cum ferocia rediit, potentioribus remediis uti viſum eſt ad fluxionis contumacis radicem extirpandam. Itaque loco apozematis, quo antea uſa erat, præſcribo pilulas aperientes & diaphoreticas ex ſalibus tamariſci, abſinth. magiſterio tartari, & pulvere diaphoretico, de quibus capiebat duas manè, tribus horis ante prandium, & totidem ante cœnam, per quatuor dies. Quinto die ſumpſit pilularum catholicarum ʒ. ß. quibus optimè purgata eſt, unde rubor & inflammatio valde imminui cœperunt. Sumpſit iterum pilulas aperientes per quatuor dies, & quinto pilulis catholicis purgata eſt feliciter. Ac paucis poſtea diebus oculi rubor omninò evanuit, neque ampliùs reverſus eſt. Pilularum catholicarum baſis propoſita eſt in praxi medica noſtra c. 7. lib. 1. de Epilepſia.

In hac curatione miſſus non fuit ſanguis quamvis ægra prædita eſſet ſanguineo temperamento, quia paucis antea diebus detractus fuerat, tum ex brachio, tum ex malleolo. Sed peracta curatione decoctum menſes promovens præſcriptum fuit, quia illos imminutè patiebatur. Illud autem decoctum tale fuit.

℞. Rad. althææ & valer. ana ʒ. i. rad. fœniculi, aſparagi,

&

& apii an. ʒ. vi. folior. betonicæ, pimpinellæ, cerefol. artemisiæ sabinæ an. m. i. bulliant omnia in decocto cicerum rúbrorum ad quartaria v. In colatura dissolve sacchari albi ʒ. iii. fiat apozema clarificatum & aromatizatum ʒ. ii. cinnamomi & ϑ. i. croci, quatuor dosibus matutinis, quas capiat quatuor diebus antequam menses prodeant.

OBSERVATIO VIII

Dolores venerei.

CLarissimus Juvenis D. N. 25. annos natus togatæ & armatæ militiæ peritus, dolores venereos patiebatur, eòsque continuos diu noctuque affligentes à quatuor annis præcipuè in tibia sinistra, secundùm longitudinem illius. Per annum integrum emplastrum de vigo cum mercurio gestavit in ea parte ex consilio Chirurgorum, quibus solis se committebat. Tandem plurium Medicorum consilio quorum ego unus eram diætam sudorificam usurpavit per 20. dies; topica multa tibiæ admovit, fomenta nimirùm, suffumigia, unctiones, & emplastra: Quæ omnia nihil profuerunt. Me sólum passim interpellat, ut aliquid ulteriùs præstem, quod illum ab hoc malo inveteratissimo liberare valeat. Ipsi ut obtemperem, antivenereum exhibeo, per mensem integrum, in pilulas reductum; de quibus capiebat duas, horis matutinis, & totidem pomeridianis, horis tribus ante pastum. Quinto quoque cum pilulis catholicis purgabatur, & ita sensim dolor evanuit.

OBSERVATIO IX.

Luēs venerea.

CLarissimus vir D. N. 50. annos natus, venerea lue ab anno integro infectus, quæ ordinariis remediis non cesserat, duobus prædictis, nempe antivenereo & pilulis catholicis usurpatis, per 20. dies probè convaluit.

OBSERVATIO. X.

Catarrhus cum aliis symptomatis.

NObilis vir Guillelmus Hebrardus D. de Miravaulx, 31. annos natus pituitoso, & melancholico temperamento præditus, contumaci affectu laborabat, multis symptomatis stipato: graviditate totius corporis, interdum tam immani, ut se commovere non posset, cum tanta viriam imbecillitate, ut ferè animo deficeret. Horis verò pomeridianis, tum etiam vespertinis fluxio tenuis & acris in pulmonem decumbebat, quæ ipsi tussiculam inanem & molestissimam excitabat, unde phthisim imminentem admodùm verebatur quod eum mœrore conficiebat, quandoquidem duæ illius sorores ex eo affectu perierant, & ipse aliàs sanguinem ore excreverat. Quod omnium pessimum erat, nolebat Medicos consulere, quia omnia medicamentorum genera ita horrebat, ut statim ea vomitu rejiceret. Malo tamen in dies ingravescente, clarissima illius uxor me accersendum curat: Auditâ morbi historia, multa propono remedia, vulgari usu recepta quibus ipse nolens acquiescere, polliceor ipsi remedia gustui gratissima, quæ pristinam ei valetudinem restituere valerent. Impetrato sub hac conditione obsequio, primùm sequentia juscula præscribo.

℞. Rad. buglossi & asparagi an. ʒ. i. fol. agrimon. pimpinellæ, scabiosæ, & capilli ven. an. M. i. cremoris tartari ʒ. i. coquantur cum quarta parte galli veteris, fiat jusculum, quo utatur per sex dierum spatium. His alvus bis aut ter in die subducebatur, & æger aliquod inde levamen se percipere asserebat. Deinde sequentem pulverem præscribo.

℞. Salis tamarisci, magisterii tartari, & lactis sulphuris an. ʒ. i. Misce, fiat pulvis, de quo capiat ʒ. ß. manè singulis diebus, cum jusculo prædicto. Hoc remedio per sex dies usurpato, septimo purgatus fuit pulvere sequenti.

℞. Sennæ mundatæ, & cremoris tartari an. ϑ. diacrydii gr. viii. cinnamomi g. iv. pulveris cephalici specifici g. v. misce, fiat pulvis, quem capiat cum jusculo. Hoc remedio incredibilem humorum pituitosorum copiam excrevit; sine molestiâ, ut quasi sponte ferrentur è ventriculo, instar albuminum ovorum. E cerebro etiam ad os tanta copia ferebantur, ut vix æger eorum excretioni screando sufficeret. Urinas etiam multò copiosiores emisit. Eadem die ita sublevatus atque exhilaratus est; ut se curatum profiteretur. Quia tamen totum corpus ingenti humorum copiâ refertum erat; jussi ut per sex dies iterum prædictum pulverem assumeret, & septimo iterum purgaretur quod ille sedulò præstitit; & eodem modo quo antea successit: multò tamen minorem humorum copiam excrevit, quia præcedente purgatione imminuta fuerat. Post secundam purgationem balneum ingreditur ex hordeo, amygdalis, & seminibus frigidis confectum, idque tepidè, per biduum, manè & serò, ad humectanda viscera calidiora. Post balneum utitur per triduum pulvere prædicto, & ultimò purgatus est, ut supra, sicque pristinæ sanitati omninò restitutus est.

OBSERVATIO XI.

Cephalæa cum aliis affectibus.

LEctissima virgo, Margareta de Varanda, doctissimi olim viri, D. Davidis Varandæi Jureconsulti celeberrimi, & in Monspeliensi Universitate juris utriusque Professoris, filia, 20. annos nata capitis dolore accerrimo laboravit, cum dextri hypochondrii tensione, ventris doloribus, & aliis symptomatis. Multa quorannis usurpabat remedia, potiones, apozemata, pilulas, balnea, vesicatoria, & alia quamplurima, quæ parum proficiebant, Usu chalybis etiam parum adjuta est, quamvis hæc omnia ab obstructionibus dependerent, & pravis humoribus in hypochondriis stabulantibus, iisque adustis, vapores acerrimos ad caput demittentibus. Tandem vere ineunte anni 1625. sequentia remedia illi præscripsi.

℞. Conservæ fol. absinth. & capill. ven. an. ʒ. i. conservæ rad. enulæ camp. ʒ. ß. salis tamarisci, magisterii tartari, & pulveris aperientis specifici an. ʒ. ß. cum syrupo capill. ven. fiat opiata de qua capiat ʒ. ii. singulis diebus, mane, duabus horis ante pastum.

Quinto quoque die purgabatur pilulis catholicis ad ϑ. ii. & intra quindecim dies perfectè curata est.

OBSERVATIO XII.

Colicus dolor.

SUpra dictæ puellæ frater, Stephanus Varandæus 18. annos natus, colico dolore acerbissimo torquebatur ab aliquot diebus. Ipsum invisens, statim præscribo ad immanem dolorem coërcendum, quem vix sustinere poterat, laudani opiati gr. vi. quibus intra duas horas dolor omninò sedatus est, lautè cœnavit & tota nocte dormivit, qui plures antea insomnes transegerat.

Postridie manè surrexit, & ad consueta munia se contulit, neque ulla purgatione uti voluit, quam ipsi ad sublationem causæ præscripseram, dolor tamen non rediit.

OBSERVATIO XIII.

Colicus dolor.

CLarissimus vir D. Stephanus Dumoys in Curia præsidiali Monspelienſi Consiliarius regius colico dolore cruciatus, aliis remediis per biduum frustra tentatis, assumpta ʒ. ß. pilularum catholicarum, optimè purgatus est, & eadem die à colico dolore integre liberatus.

OBSERVATIO XIV.

Cephalæa.

UXor clariſſima D. Guillelmi Dortomanni, Patroni celeberrimi, quam primis nuptiis duxerat, temperamento melancholico donata, cephalæâ graviſſimâ multis annis tenebatur, quæ illam continuò ferè affligebat. Ad illius curationem infinita penè remedia à variis Medicis præſcripta fuerant; quibus cùm morbus pertinaciter obſiſteret, à me etiam remedia poſtulat, quæ ipſi in hunc modum præſcripſi.

℞. Conſervæ fol. abſinth. capill. ven. & rad. enulæ camp. an. ʒ. i. ſalis abſinth. & tamariſci an. ʒ. i. cum ſyrupo capill. ven. fiat opiata, de qua capiat ʒ. ii. ſingulis diebus mane, duabus horis ante paſtum.

Quinto quoque die capiat pilulas catholicas ad ℈. ii. His remediis, per decem dies uſurpatis, dolor ille acerbus & chronicus evanuit.

OBSERVATIO XV.

Vomitus in febre maligna.

EGregius vir Laurentius Boſchius, Pharmacopœus Monſpelienſis celeberrimus, febre illa epidemica, quam purpuratam vocant, graviter laborabat, menſe Decembri anni 1622. poſt Monſpelii obſidionem; & inter alia ſymptomata hoc in primis moleſtiſſimè urgebatur, vomitu nimirum omnem materiam potulentam, ſimul atque ebibita fuerat, aquam, vinum, julepos, emulſiones, omnia rejiciebat; ſola juſcula retinebat. Per quatriduum febris ſævierat, cum ardore & ſiti ingenti, quæ potu non poterat ſedari. Interiora adeò exſiccabantur & adurebantur; ut lingua ſummam nigredinem & ariditatem præ ſe ferret. Tam grave ſymptoma hoc leviſſimo remedio, meo conſilio ſublatum eſt.

℞. Salis abſinth. ℈. i. ſucci limonum recentis cochl. i. mixta fuerunt in ipſo cochleari, & exhibita. Statim vomitus ſedatus eſt, & ab eo tempore bibit quantum voluit, neque aliquid deinceps vomitu rejecit.

OBSERVATIO XVI.

Febris verminoſa.

FIlia Joannis Nivelle, in bipertitorum judicum exhedra procuratoris, annos nata 12. febre continuâ laborabat, cum alvi fluxu moleſtiſſimo, quo materias excernebat colore cinericio infectas, quales apparere ſolent plerumque in verminoſis affectibus.

Præſcripti initio fuerunt clyſteres detergentes, ex rebus dulcibus parati: tum potus vulgares contra lumbricos, & rhabarbarum pulveratum etiam bis iteratum, ex quibus omnibus nullum levamen obtinuit: imò febris & alvi fluxus in deterius urgebant; ut jam de ſalute puellæ dubitaretur: quandoquidem delicatula, & à longo tempore malè affecta erat, ac pallidis coloribus defœdata. Tandem ſequentem julepum ipſi præſcripſi.

℞. Rad. acetoſæ, graminis, & cichorii an. ʒ. i. fol. endiviæ, cichorii, acetoſæ, portulacæ, & hyperici an. M. i. ſcordii & abſinth. pontici an. M. ß. flor. cordialium an. p. i. coquantur in aqua hordei, ad quartaria V. in colatura diſſolve ſyrupi limonum ʒ. iv. ſpiritus vitrioli guttas aliquot, ad levem aciditatem; fiat julep. pro quatuor doſibus manè & ſerò ſumendis.

Intra illud biduum quo Julepo uſa eſt, febris & alvi fluxus omninò quieverunt: & perfectè curata eſt. Si quis miretur tam levi remedio ſublatum eſſe hunc affectum, ſciat hypericum & ſcordium mirabili efficacia putredini reſiſtere, & lumbricorum generationem prohibere, nedum jam genitos enecare. Ut etiam iſtæ herbæ veſtibus complicatæ, vermiculorum generationem impediant, veſtes laneas præſertim erodentium, qui tineæ & blattæ nominantur. Et verè teſtari poſſum, me hujuſmodi julepis in infinitis pene puerulis, lumbricis laborantibus, cum feliciſſimo ſucceſſu uſum eſſe.

OBSERVATIO XVII.

Ictерus.

CHirurgiæ ſtudioſus, Laroſe nominatus, apud D. Thierry Haguenot, Chirurgum celeberrimum tunc temporis habitans, qui jam à longo tempore chirurgiæ magiſterium exercet, Ictero laborabat. Et præſcripſi potionem cholagogam, mox infuſum ictericum, obſervatione ſexta deſcriptum, per quinque dies, & in fine iterum potionem cholagogam, unde cito convaluit.

OBSERVATIO XVIII.

In infantulo ictерus.

FIlius primogenitus D. Demanſe, Galliæ Quæſtoris generalis, natus erat ex matre, febre tertiana laborante, & ipſe in lucem editus quatuor acceſſiones ejuſdem febris paſſus erat. Deinde factus eſt ictericus, ita ut totum corpus flaviſſimo colore infectum eſſet, quod magnum parentibus terrorem incutiebat: erat autem tantùm bimeſtris. Cùm ad illum curandum vocatus ſum, dubitavi admodum quid fieri poſſet in tam tenero corpuſculo. Tandem hunc ſyrupum præſcripſi.

℞. Rad. rubiæ tinctorum & chelidoniæ majoris ana ʒ. ii. fol. chelidoniæ majoris, centaurii minoris & abſint. Pontici an. m. ii. cinnamomi ʒ. ii. croci ʒ. ß. coquantur in aqua fontis ad ℔. i. in colatura diſſolve ſacchari albi ℔. i. fiat ſyrupus, de quo capiebar exiguum cochlear mane per 20. dies & perfectè reſtitutus eſt, & nunc etiam bene valet, defuncti parentis ſedem honorificè occupans.

OBSERVATIO XIX.

Pleuritis, & ſynochus febris cum putredine.

DIe decima menſis Junii anni 1630. Gratianopoli D. de Boiſſuzel, ex nobili ſtirpe oriundus, adoleſcens xx. annos natus, temperamento ſanguineo præditus, circa veſperam cœpit tentari dolore lateris ſiniſtri, ſine febre. Eadem die injectus fuit clyſter carminans, & admotus ſacculus diſcutiens parti dolenti. Poſtridiè manè cœpit febricitare, perſeverante dolore, qui magis urgebat, cùm decumberet in latus oppoſitum. Iteratus fuit clyſter, & ſanguis miſſus ex brachio ſiniſtro. Julepus exhibitus ex aqua papav. rhæad. ſyrupo violac. & ſale prunellæ. Fotus emolliens, & carminans lateri admotus; & poſteà unguentum de althæa cum oleis chalaſticis. Sanguis apparuit valdè impurus, pomeridianis horis febris intenſior. Repetita ſanguinis miſſio; julepus & topica remedia etiam iterata. Die tertiâ manè iterata ſanguinis miſſio in duabus patinis; quarum una ſatis erat corrupta, altera verò purior. Julepus & topica continuata. Pro potu ab initio ptiſanam ſumebat ex hordeo & liquiritia, ſoliſque juſculis veſcebatur, iiſque interdum alteratis herbis refrigerantibus. Eadem die poſt meridiem febris exacerbata eſt, ſanguis detractus ex eodem vulnere ad ʒ. vi. qui ſatis laudabilis apparuit. Matutinâ phlebotomia dolor lateris omninò deſiit, qui nunquam admodum vehemens fuerat, neque tuſſim, difficultatem ſpirandi, aut ſputum cruentum ſibi junctum habebat; quod indicabat eum vel ex fluxione leviori, vel ex vaporibus acrioribus traxiſſe originem; cùm etiam ante febrem apparuiſſet. Ideò febris primaria fuit ex ſynochorum genere, à pleuritide minimè dependens. Poſt ultimam venæ ſectionem; cùm vehementi ſiti & æſtu vexaretur, ipſi propino aquæ frigidæ circiter ℔. i. cum ſpiritus ſulphuris guttis xx. Statim frigus percepit in toto abdomine: Aliquibus ſtragulis contectus eſt, & parùm ſudavit poſt horæ ſpatium. Deinde hauſit juſculum, & poſt horam alteram injectus fuit clyſter eoque

eòque rejecto novus sudor exortus est tam copiosus, ut undique diffluueret. Detersо sudore, iterùm sudavit, sed minùs copiosè, & tota nocte satis placide quievit. Die quarta mane iterum sudavit, & febris magna ex parte sublata est. Ita ut die septima febris expers omninò fuerit, & octava purgatus, nullis aliis remediis opus habuerit. In hac curatione hoc observandum: à spiritu sulphuris cum aqua exhibito sudores copiosos fuisse provocatos, quod multis experimentis nobis innotescit, qui plures tertianas febres curatas vidimus eodem remedio, in summo accessionis æstu, & urgente siti exhibito, unde copiosi sudores provocabantur, à quibus non solum paroxysmus sed etiam totus morbus integrè solvebatur. In minori aquæ quantitate spiritus quantitas minuenda est, ne nimiùm acescat.

OBSERVATIO XX.

Febris tertiana.

MAgister Berardus, Pharmacopœus Gratianopolitanus celeberrimus, quinquagenarius, mense Julio anni 1630. laborabat febre tertiana intermittente, ac postquam bis purgatus esset, bisque phlebotomia celebrata fuisset, neque meliùs haberet, sumpsit pilulas catholicas nostras, die intermissionis, & sequenti die accessio rediit multò remissior. Posteà ante sequentem paroxysmum, sequens potiuncula ei exhibita est.

℞. Aquæ cichorii ʒ. iii. salis absinthii ʒ. ß. spiritus sulphuris guttas xii. misce.

Ab hac potione accessio non rediit; sed per urinas plurimùm fuit evacuatus.

Eodem tempore D. de Manissieu, in Senatu Gratianopolitano Consiliarius regius, annos natus 24. post duas accessiones, unica venæ sectione curatus est absque ullo remedio; erat autem sanguis valde calidus ac biliosus.

OBSERVATIO XXI.

Febris purpurata.

DIe 18. mensis Junii anni 1630. Gratianopoli vocatus sum ad D. de Chapoullay, apud Quæstores generales advocatum regium, febre continuâ laborantem ab octo diebus, quorum spatio ter ipsi vena secta fuerat, & purgans medicamentum semel exhibitum ex præscripto Medici ordinarii Quàm primùm illum invisi, invenso pulsum valdè frequentem & inæqualem, unde suspicor febrem esse malignam, simùlque eum detegi jubeo, & totum corpus invenio exanthematis purpureis refertum. Urinæ erant satis laudabiles, & concoctionis rudimenta quædam ostentantes.

Præscripsimus cucurbitulas multas, secundùm spinæ longitudinem applicandas, tum siccas, tum humidas, epithemata, inunctiones ex oleo scorpionum Marthioli, confectionem de hyacintho in jusculis, & julepos refrigerantes cum cardiacis. Pro potu utebatur ptisana vulgari, cui nodulus cornu cervi immergebatur.

Hæc remedia continuavit usque ad undecimum morbi diem, cùm tamen, omnia in dies ruerent in pejus, ægèrque delirio & convulsionibus corriperetur. Dicta die undecima leviter sudavit sine fructu. Delirium cum stupore quodam conjunctum erat, ideò vesicatorium cervici admotum est, & cucurbitulæ continuatæ partibus inferioribus loco priorum Juleporum, qui ex radicibus & herbis refrigerantibus & aperientibus erant compositi, sequentes præscripti sunt.

℞. Hordei integri p. i. rad. buglossi ʒ. ii. fol. borrag. pimpinellæ, scordii. an. m. i. sem. citri & acetosæ an. ʒ. ß. tamarindorum ʒ. ii. flor. borrag. buglossi & rosar. rubr. an. p. i. dictamni cretici p. ß. fiat decoctio in aquæ ℔. vii. ad tertiæ partis consumptionem, in colatura dissolve sacchari albi ℔. ß. fiat Julep. de quo capiat ʒ. viii, manè & serò, addendo unicuique dosi salis prunellæ ʒ. i. spiritus vitrioli ℈. ß.

Pro potu præscripta fuit tinctura rosarum. In jusculis, pulvis ex margaritis, coralli, rasura eboris, cornu cervi, & lapide bezoardico. At postremis diebus, instante decimo quarto die, cùm omnia in pejus ruerent, loco illius pulveris, substitui bezoardicum minerale purum, cujus ℈. i. sumebat in singulis jusculis.

Cùm verò circa vesperam, febris, delirium & convulsio plurimùm intendi consuevissent, duabus horis ante exacerbationem, hunc pulverem exhibuimus.

℞. Salis prunellæ ʒ. ß. bezoardici mineralis ℈. i. camphoræ, g. vi. misce, capiat cum aquâ cardui benedicti. Decimo tertio die exhibitus est hic pulvis, eadèmque die bezoardicum prædictum sumere inceperat in jusculis, & non rediit ea die exacerbatio; sed meliùs habuit tota nocte, post mediam noctem idem pulvis iteratus est. Decima quarta die paulò meliùs habuit, attamen sine ulla excretione. Decimâ quintâ eodem modo. Decimâ sextâ, cùm appareret concoctio in urinis, & toto morbi decursu apparuisset, ac sensim progressa esset, medicamentum cathartitum exhibitum est ex sennæ ʒ. ii. rhab. ʒ. i. ß. decocto refrigeranti infusis, addendo colaturæ mannæ & syrupi rosacei an. ʒ. i. quo blandè purgatus est. Eadem die pustulæ quàmplurimæ animadversæ sunt, instar variolarum ad suppurationem tendentes, magno quidem numero circa vesicatorium, tum sparsæ per dorsum, lumbos & nates. Decimâ septimâ prædictæ pustulæ majori ex parte ruptæ apparuerunt, & ád exsiccationem tendentes.

Verum in parte anteriori, circa hypochondria & pectus, pustulæ perexiguæ, pellucidæ, & diaphanæ, humore seroso refertæ, infinito propemodum numero prodiere: febris valde remissa, & delirium valdè imminutum. Decimâ octava somnus multus fuit, & ferè continuus, diu noctùque, usque ad diem vigesimum. Purgatus est iterum die vigesimâ secundâ, & postea febris omninò desiit, ac paucis postmodum diebus perfectè convaluit. Ante duos annos Dominus de Rastenclieres curatus est à febre purpuratâ periculosissimâ, hoc præcipuè remedio, quòd scilicet unicuique hausti potus ordinarii, ex ptisana vulgari confecti, miscerem salis prunellæ ʒ. i. spiritus vitrioli guttas x. sic enim summa linguæ nigrities & siccitas, cum ingenti siti conjuncta, paucis diebus discussa est.

OBSERVATIO XXII.

Febris tertiana.

DDe Chaune sexagenarius, Quæstor Galliæ generalis die 18. Junii anni 1630. Gratianopoli laborare cepit tertianâ febre, & intra 12. dies semel purgatus est, terque ipsi secta fuit vena, nec non julepi exhibiti multoties, intràque illud tempus à febre liberatus est. Hoc verò animadversione dignum fuit in hoc ægrotante, quòd nullum unquam contentum apparuerit in urinis; liquor tamen ipsarum, in declinatione, colore, & substantia laudabilis apparebat. Cujus eventus ratio inde fuit desumpta, quod æger nephriticis affectibus diu obnoxius fuerit, quorum ratione urinæ transcolari consueverant.

OBSERVATIO XXIII.

Hæmorrhagia.

IDem D. de Chaune, cùm per multos dies à prædicta febre immunis permansisset, hæmorrhagia correptus est, adeò immodicâ, ut vires dejiceret. Ad eam autem cohibendam cùm multa usurparentur remedia; hoc unicum profuit nempe oxycratum per nares frequenter attractum, quo statim cohibitus est sanguinis fluxus. Eùmque post biduum denuò prorumpentem, oxycratum denuò simili modo usurpatum confestim cohibuit.

OBSERVATIO XXIV.

Febris maligna.

DIe 19. mensis Julii anni 1630. Gratianopoli vocatus sum ad filium Stephani Mercier, scribendi artem docentis,

docentis, ſedecim annos natum, febre maligna laborantem. Erat autem in quinta die morbi maculis violaceis conſperſus, cum delirio, alvi fluxu, aliiſque gravibus ſymptomatis. Semel ipſi ſecta fuerat vena, & nulla alia remedia adminiſtrata. Exhibeo ipſi pulveris ſudorifici ℈. ii. cum camphoræ g. xii. in aquæ cardui benedicti ʒ. iv. probe tectus copiosè ſudavit, & optimè habuit, delirium ceſſavit, alvi fluxus imminutus eſt. Poſteâ die febris ſatis magna vigebat, ſine ullo gravi ſymptomate. Sanguis detractus eſt, & eadem die febris expers omninò fuit.

OBSERVATIO XXV.

Gonorrhœa antiqua.

D Chevalier, civis Gratianopolitanus 30. annos natus, & temperamento ſanguineo præditus, Gonorrhœâ laborans admodum inveteratâ, à me conſilium petit, die undecima menſis Julii, anni 1630. Ipſi præſcribo primùm purgationem ex mercurii dulcis ℈. i. cum pilularum cochiarum minorum eadem quantitate, poſtera die venæ ſectionem; Ac deinde bolum ex rhab. pulverat. ʒ. i. cum terebinthinæ ʒ. iii. quem continuavit per quinque dies, eòque purgabatur ter aut quater in die. Iterum ſumpſit pilulas mercuriales, & bolum prædictum per alios quinque dies. Ac tandem aquam ſequentem per octo dies.

℞. Menthæ ſiccæ ʒ. iii. ſem. lactucæ, rutæ, agni caſti an. ʒ. ii. ß. dictamni cretici ʒ. x. ſacchari albi ℔. ii. omnia pulverentur, addendo terebinthinæ venetæ ʒ. v. Vini albi generoſi ʒ. xxx. fiat deſtillatio in balneo mar. capiat æger cochlearia duo, mane, duabus horis ante cibum.

Et his remediis à contumaci illo affectu liberatus eſt.

OBSERVATIO XXVI

Febris tertiana.

D Ie 25. Junii anni 1630. Gratianopoli vocatus ſum ad D. de Poulemies, 30. annos natum, ordinis Divi Joannis equitem, febre tertianâ laborantem. Erat autem tunc temporis in tertia acceſſione. Priùs tamen quam tres illæ acceſſiones ordinem cepiſſent, per aliquot dies ſine typo febricitaverat. Præſcripſi ad diem ſequentem qui erat intermiſſionis dies, calomelanos Torqueti ℈. i. diacridii g. v. in forma pilularum, quibus valdè purgatus eſt, & circa veſperam appetentiam ciborum percipere cœpit, qua priùs deſtitutus fuerat. Die verò acceſſionis ſumpſit ante paroxyſmum julepum ſequentem.

℞. Aquæ cichorii ʒ. iii. ſalis abſinth. ʒ. ß. ſpiritus ſulphuris ℈. i. fiat julep. quem hauſit duabus horis ante paroxyſmum, & corpore probè contecto ſudavit copioſiſſimè, sicque à febre liber evaſit.

OBSERVATIO XXVII.

Febris tertiana.

D Ie 30. menſis Junii anni 1630. vocatus ſum Gratianopoli ad Domini de Semiane, Quæſtoris generalis uxorem, febre tertianâ laborantem. Paſſa erat antea novem paroxyſmos, & à quodam Medico regio quinquies ei ſecta fuerat vena, nec non medicamentum exhibitum, ex ſennæ & caſſiæ infuſione paratum. Paroxyſmi tamen ingraveſcabant, in iiſque unum præcipuè ſymptoma eam graviter urgebat, nempè capitis dolor acerbiſſimus, pungens & lancinans, dimidiam tantùm capitis partem hemicraniæ inſtar occupans. Statim judicavi hunc dolorem procedere à vaporibus acribus, ex materia quadam biliosa, in ventriculo aut partibus vicinis ſtagnante, elevatis. Ideoque præſcripſi purgans medicamentum ex aquæ benedictæ ʒ. i. cum infuſione ʒ. ß. foliorum ſennæ paratum; quo per inferiora quater purgata eſt, & bis per ſuperiora vomitùque rejecit prima vice circiter ℔. i. bilis porraceæ; ſecunda verò parem quantitatem bilis æruginoſæ, & ſequenti acceſſione à dolore capitis omninò fuit libera, tum poſt julepos aperientes temperatos, & purgationem iteratam ex ſenna, rhab. & catholicone, omninò convaluit.

OBSERVATIO XXVIII.

Lumbrici.

F Iliolus Magiſtri Imberti, mercatoris Gratianopolitani, tres circiter annos natus, per multos dies vexatus eſt alvi fluxu, & nauſeâ ferè perpetuâ, cum febre acutiſſima, quæ à lumbricis, in ventriculo & inteſtinis contentis, exoriri videbantur. Varia remedia fruſtra tentata fuerant: & cùm jam omnia eſſent deſperata, ægèrque in ſummo vitæ periculo verſaretur, ipſi exhibui calomelanos Turqueti g. xii. ſtatim ceſſavit nauſea, & totâ ferè die dormivit: at noctu vomitus & alvi fluxus multo graviores excitati ſunt. In excrementis inveniebantur fruſtula vermium putrefacta, in maxima copia. Mane dormivit, & tota die ſequenti, neque ampliùs vomuit, & intra 24. horas febris expers apparuit, atque ita curatus, ut aliis remediis non indiguerit.

OBSERVATIO XXIX.

Febris maligna.

D De Beauboys, Juvenis Aulicus, principio menſis Julii anni 1630. laborabat Gratianopoli febre maligna cum exanthematis. Vocatus ſum ad eum die morbi nona: octies ei ſanguis miſſus fuerat, & reliqua remedia abnuebat, gravis urgebat diarrhœa, & interdùm delirabat. Die decima, febris & alvi fluxus intenſior, pulſus intermittens, in lecto excrementa deponebat. Undecimâ, omnia eadem. Duodecima, in pejus ruit. Decima-tertiâ, moribundus videbatur & in agone verſari. Admoveri jubeo veſicatorium cervici: & propino manè pulveris diaphoretici ℈. ii. camphoræ g. xii. cum aqua cardui bened. & tectus manſit per duas horas; non ſudavit. Veſperi eadem potio iterata eſt, & probè tectus copiosè ſudavit, multò meliùs habuit, per totum illius diei decurſum ſumpſit in ſingulis juſculis bezoardici mineralis ℈. i. Paucis poſtea diebus omninò convaluit. Ceſſante febre parotis oborta eſt valdè dolorifica, quæ per reſolutionem diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO XXX.

Dolor nephriticus.

D Ie 3. menſis Julii anni 1630. Petrus Bernardus, Pharmacopœus Gratianopolitanus celeberrimus, quinquagenarius, correptus eſt dolore nephritico vehementiſſimo, ſtatimque ſibi injici curavit duos clyſteres conſequenter valdè laxantes, ex confectione hamech & diaprunо ſolutivo cum terebinthina, iiſque nihil conferentibus me vocari juſſit; tertium clyſterem præſcribo, emollientem, & carminantem cum diaphœnici & diapruni ſolutivi, ſingulorum ʒ. ß. & aquæ benedictæ ʒ. iv. hoc enemate multum evacuatus eſt, dolòrque omninò ſublatus. Sentiebat enim æger materias ex lumbis totòque abdomine ſibi avelli, ſine ulla tamen moleſtia. Eodem tempore fomenta ex priori decocto admovebantur.

OBSERVATIO. XXXI.

Dolores arthritici.

D Ie octava menſis Julii anni 1630. vocatus ſum à Magiſtro Perdreau, eminentiſſimi Cardinalis Richelii Pharmacopœo. Gratianopoli decumbente ex doloribus articulorum, qui pedes & brachia, aliaſque partes affligebant, cum tumore, inflammatione & febriculâ. A viginti diebus hoc affectu laborabat, eique novies proprio nutu ſecta fuerat vena, ſanguiſque multo ſero abundans detractus; aliquoties etiam purgatus fuerat. Meo autem juſſu illi exhibetur pulvis in juſculo ex calomelanos ℈. i. diacridii g. viii. catyophyll.

caryophyll. num. 1. blandè & copiosè purgatus est; ac multò melius habuit. Deinde sumpsit manè & serò julepum refrigerantem, in cujus dosi matutina infundebantur sennæ ʒ. iii. cum seminis coriandri ʒ. ß. frigidè per biduum; postea sumpsit eundem pulverem pari successu, & integrè curatus est.

OBSERVATIO XXXII.

Hystericus affectus.

MEnse Octobri anni 1631. uxor D. Dalmeras, in suprema subsidiorum Curiâ Consiliarij regij hysterico affectu laborabat, cum vomitu & alvi fluxu, summàque virium dejectione, ut moribunda videretur. Post multa remedia usurpata, nempè fomenta roborantia ventriculo admota, pulsos cordi applicitos, & Epithemata eidem parti apposita, cucurbitulas femoribus & pubi affixas, clysterem ex jusculo & theriaca injectum; tum aquam cinnamomi exhibitam, sumpsit tàndem sequentem potionem, quæ mirum in modum ipsi profuit.

℞. Aquarum artemisiæ, rosar. & florum arantiorum ana ʒ. i. aquæ cinnamomi ʒ. iii. confectionis de hyacintho ʒ. i. pulveris electuarij diamargariti frigidi ℈. ß. croci g. iv. fiat potio.

Assumpta hac potione non ampliùs vomuit, & optimè habuit per duos dies, postea iterum affectus rediit, & per intervalla repetiit. At quoties dicta potio usurpatur, omnia symptomata cessabant.

OBSERVATIO XXXIII.

Diarrhœa.

VIr quidam robustus, & bilioso temperamento præditus, æstate media, correptus est diarrhœa biliosa, valdè urgente, cum siti intensissima. Vocatus ad eum, præscripsi sal prunellæ in potu ordinario, tum etiam in julepis, ex aquæ lactucæ & portulacæ paratis, ter in die sumendis, & intra 24. horas convaluit.

OBSERVATIO XXXIV.

Obstructio hepatis & lienis.

QUidam studiosus Polonus, & intempestivis lucubrationibus incidit in gravissimas obstructiones Hepatis & Lienis, quæ eum ad extremam maciem perduxerunt, cùm anteà esset εὔσαρκος & bono habitu præditus: postquam autem potionibus purgantibus, apozematis aperientibus, aliisque remediis usus esset, quæ parùm contulerant; pilulæ sequentes à me præscriptæ sunt, quarum usu intra mensem restitutus est.

℞. Aloës optimæ, & gummi ammoniaci in aceto soluti & per setaceum trajecti, atque iterum inspissati ana ʒ. iii. sennæ mundatæ & myrrhæ electæ ana ʒ. i. ß. croci ℈. ß. cum oxymelite scillitico; fiat massa pilularum, de qua capiat ℈. ii. alternis diebus duabus horis ante prandium.

OBSERVATIO XXXV.

Phthisis incipiens.

CLarissima & pulcherrima mulier, vidua D. de Ribera Sommeriensis, 25. annos nata, fluxione tenui & acri in pectus delabente graviter afficiebatur, cum tussi sicca ferè perpetua, macie, febre lenta, & genarum rubore, quæ vitia per contagium contraxerat ex marito suo, qui ante duos menses phthisicus perierat, ita ut illa ad eundem morbum ruere videretur.

Die decimâ quinta mensis Maij anni 1629. ei præscripsi potionem purgantem ex senna, rhab. mannâ & syrupo rosaceo, cum decocto pectorali. Postera die venæ sectionem: deinde juscula pectoralia & refrigerantia per duodecim dies, & in quarto quolibet jusculo senna coquebatur ad ʒ. ß. Post juscula, balneum ex decocto hordei & amygdolarum dulcium. Interim noctu sumebat cochlear unum syrupi fluxionem & tussim cohibentis, ex syrupo violaceo, jujubino, de rosis siccis, & de papavere, partibus æqualibus, compositi.

Hisce remediis perfectè convaluit, neque opus fuit causticò & lacte asinino, quæ præscripta fuerant. Nihilominus suasi, ut bis in anno purgationem renovaret.

OBSERVATIO XXXVI.

Gonorrhœa antiqua.

DQ. Juris utriusque Doctor, ab octo mensibus gonorrhœa laborans, à me consilium petiit. Illi primùm sequentem bolum præscripsi.

℞. Terebinthinæ venet. dach. iii. rhab. pulv. drach. i. fiat bolus, quem capiat per quinque dies, ab hoc remedio bene habuit, sed post aliquot dies fluxus reversus est. Posteà usus est aquâ ad gonorrhœam Quercetani, in illius pharmacopœa descriptâ. Primâ exhibitione omninò sedatus fluxus, & adeò per tres aut quatuor dies tantùm illius usum continuavit, neque amplius rediit.

OBSERVATIO XXXVII.

Dolor capitis lethalis.

DIe sextâ mensis Aprilis anni 1629. cùm essem Lodovæ, invisi filiam Francisci Fezon mercatoris, septem annos natam, quæ à duobus mensibus affligebatur gravissimo capitis dolore, circa frontem & supercilia, qui singulis propemodum horis recurrebat, tàm acutus, ut illa sibi cultro caput aperiri frequenter postularet. Jam verò à duobus diebus inciderat ter aut quater in paroxysmos epilepticos, cum spuma in ore. A Medico ordinario præscripta fuerant multa remedia, præsertim purgationes per apozemata; cucurbitulæ & vesicatorium cervici, sed omnia frustra. Cùm essemus de hoc casu consilium initurì; relatum nobis fuit, eam novo paroxismo fuisse è vivis ereptam, & post mortem puris aliquod per nares effluxisse. Inde conjiciendum fuit, in cerebro abscessum latitare, sed in aperto nihil inventum fuit præter serosum humorem, in cerebri substantiam & ventriculos effusum.

Hic casus mihi in memoriam revocavit historiam cujusdam virginis; quæ cum simili dolore per multos menses cruciata fuisset, & multa remedia frustra tentasset; à quodam Chirurgo totum caput, derasò capillitio, vesicatorio contectum est, instar cucuphæ, & vesiculis excitatis: magna serosi humoris copia effluxit, & ita liberata est, quod remedium huic etiam prodesse potuisset.

OBSERVATIO XXXVIII.

Uteri scirrhus.

DIe 29. mensis Decembris anni 1630. uxor D. Dugast Biterrensis, 20. annos nata, Monspelium venit, ut affectus, quo premebatur, curationi incumberet. Erat autem tumor scirrhosus, corpus uteri occupans, & à quinque mensibus exortus, cùm filium primogenitum peperisset, & aëri frigido incautè sese exposuisset; unde lochiorum reliquiæ suppressæ sunt, & in uteri corpore retentæ, ubi tumorem effecerunt, qui tractu temporis scirrhosam duritiem contraxit. Dolores interdum pungitivos in parte sentiebat, unde suspicio erat, ne tumor ille ad cancri naturam quodam modo accederet, Sequentia remedia illi à me præscripta sunt.

℞. Catholic. duplic. ʒ. ß. hieræ picræ & diaphœnici ana ʒ. i. ß. rhab. pulverat. ʒ. i. cum saccharo fiat bolus quem capiat manè cum regimine, sequenti die aperiatur vena basilica cubiti dextri mittantur sanguinis ʒ. viii.

℞. Radic. asparagi, brusci, petroselini & bryoniæ ana ʒ. i. cortic. rad. capparum & mediani tamarisci ana ʒ. ß. fol. agrimon. ceterach. capill. ven. artemisiæ, matricariæ

ana m. i. ſennæ mundatæ & polypod. querc. ana ʒ. i. epithym. ʒ. ß. agarici recenter trochiſcati ʒ. ii. zinzib. & caryophyllor. ana ℈. ii coquantur ad ℔. i. ß. in colatura diſſolve ſyrupi de cichorio compoſiti cum rheo ʒ. iii. fiat apozema pro tribus doſibus matutinis.

℞. Rad. alth. & liliorum ana ʒ. ii. rad. bryoniæ & cucumeris agreſtis ana ʒ. i. fol. malv. & violar. ana m. ii. fol. artemiſiæ, nepethæ ana m. i. ficuum pinguium par. xii. ſem. lini & fœnugr. ana ʒ. i. flor. chamomel. & meliloti ana p. ii. fiat omnium decoctio in tribus partibus aquæ, & una vini alb. ſub finem additi, qua foveatur pars affecta mane & ſerò.

℞. Butyri recentis & axungiæ porci, ana ʒ. i. ß. pinguedinis gallinæ, anſeris, & anatis ana ʒ. i. olei amygdalarum dulc. & liliorum ana ʒ. ii. mucilaginis ſem. fænugr. extractæ cum vino albo ʒ. vi. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ʒ. iii. croci ʒ. ß. ceræ q. ſ. fiat unguentum applicandum poſt fotum.

℞. Maſſæ emplaſtri de meliloto & de mucilaginibus ana ʒ. i. gummi ammoniaci in aceto ſoluti & trajecti, & iterum inſpiſſati ʒ. ß. cum oleo liliorum fiat emplaſtrum ſuper alutam debitæ magnitudinis & figuræ, applicandum eidem parti poſt inunctionem, & quinto quoque die renovandum.

℞. Aloës optimæ ʒ. ß. gummi ammoniaci in aceto ſoluti, & iterum inſpiſſati ʒ. ii. bdellij & myrrhæ ana ʒ. i. ſennæ mundatæ & agarici recenter trochiſcati ana ʒ. ii. fæculæ bryoniæ ʒ. i. cum oxymelite ſcillitico fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ. ß. ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum continuando per xv. dies.

Dùm horum remediorum uſum aggreſſa eſſet, frigus intenſiſſimum adveniens eorum continuationem impedivit, & illa in patriam rediit; eique diſcedenti præſcripſimus, ut verno tempore prædictorum remediorum uſum repeteret, eáque diu continuaret, quibus addidimus ſemicupium frequens cataplaſma emolliens, & bochetum rad. chinæ pro potu ordinario. Quibus per tres menſes continuatis præcipuè fomentis, unguentis & emplaſtris cum bocheto prædicto, perfectè, convaluit. Et menſtrua purgatio, quæ per octo menſes ſuppreſſa fuerat, iterùm apparuit, naturalem ordinem ſervavit, ab eòque tempore alios liberos peperit.

OBSERVATIO XXXIX.

Febris quartana.

ELegans puella filia D. Deſplans, in ſuprema ſubſidiorum curia Conſiliarii regii, quatuordecim annos nata, menſe Novembri, anni 1630. laborabat quartana duplici, à duobus menſibus. Ipſi præſcribo infuſionem ʒ. i. ſennæ, factam in aqua mea febrifuga, ſingulis diebus ſumendam, & quarta exhibitione, febris omninò ſublata eſt, & deinceps optime habuit.

OBSERVATIO XL.

Alia quartana.

DUarandæus Canonicus, annos natus 30. febre quartana laborans, menſe Decembr. anni 1610. prædicto remedio uſus eſt quotidie; & ſeptima exhibitione curatus eſt.

OBSERVATIO XLI.

Mammarum inflammatio.

CIrca initium menſis Januarij anni 1631. ampliſſimi viri D. de Rochemore, in curia computorum & ſubſidiorum Protopræſidis uxor puerpera, laborare cœpit inflammatione mammæ dextræ ob ictum, in illam partem inflictum. In ea autem continebatur lac quod non poterat exlugi. Facta fuit embrocatio prima die ex duabus partibus olei roſati completi & una omphacini. Secunda die & ſequentibus continuata illa embrocatio parti tantùm dolenti, & toti mammæ admotum eſt bis in die unguentum de althæa, & ſine alio remedio intra paucos dies curata eſt, affixæ fuerunt cucurbitulæ ſcapulis, neque ſecta fuit vena, cùm ſtatim viderem, affectum reſolutione diſcuti.

OBSERVATIO XLII.

Febris maligna.

MEnſe Aprili anni 1631. juvenis mulier, vidua Montaudi, civis Monſpelienſis, febre maligna laborabat cum exanthematis, eique vulgaria remedia adminiſtrata fuerant uſque ad octavam morbi diem, qua vocatus fui, & ægrotantem inveni in ſumma virium imbecillitate verſantem, cum ſiti ingenti, linguæ ſiccitate ac nigritie, tum lentoribus nigris, dentibus adhærentibus. Præter cardiaca varia, præſcripſi julepos valdè refrigerantes cum ſale prunellæ & ſpiritu vitrioli. Et in ptiſana ſumebat pro potu ordinario ſal prunellæ & ſpiritum vitrioli. Admovebantur fotus refrigerantes & humectantes pectori & hypocondriis; & intra biduum ſitis & ardor evanuit. Ac poſt modum purgatione aliiſque levioribus remediis intra paucos dies convaluit.

OBSERVATIO XLIII.

Febris maligna cum parotidibus.

ANno 1623. poſt Monſpelii obſidionem, graſſata eſt per plures menſes febris admodùm maligna, ex qua media ferè pars ægrotantium interibat. Peculiariter verò, quibuſcunque parotides ſuperveniebant (quod circa nonum, vel undecimum morbi diem ſolebat contingere) omnes interibant. Cùm autem plures hujuſmodi vidiſſem, neque ullis alexipharmacis liberare potuiſſem: cogitare cæpi, ideò cenſeri lethales parotides, quod pars illa non ſit capax recipere totam materiam morbificam, quæ intùs manens interimit, & ſupplendum eſſe naturæ opus. Ac quanquam ægrotantes pulſum haberent parvum & frequentiſſimum, ac pene formicantem, ut in agone mortis verſari viderentur, quæ etiam brevi ſuccedere ſolebat: attamen hanc Cornelij Celſi ſententiam animo revolvens, multa ſciliet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ aliàs eſſent omittenda, & ſatiùs eſſe anceps remedium in uno aut altero experiri, quàm tot ægros certo exitio relinquere; ſanguinis miſſionem præſcripſi partitis vicibus, propter virium imbecillitatem, bis aut ter eadem die, & ſequenti die purgationem. Qua via omnes quibus hæc remedia adminiſtrata ſunt, feliciter evaſerunt, neque ullus deinceps interiit. Primi ægroti hac methodo curati hiſtoria fusè deſcripta reperitur capite primo ſect. 3. methodi noſtræ curandarum febrium.

OBSERVATIO XLIV.

Colica ventriculi.

MEnſe Aprili anni 1631. uxor D. Guillelmi Dortomanni, Patroni Monſpelienſis celeberrimi, ſubitò correpta eſt doloribus vehementiſſimis, ventriculi & lienis regionem occupantibus, qui neque fomentis, neque purgatione ſedari potuerunt, ſed phlebotomiâ celebratâ, ſatis largâ manu, è brachio ſiniſtro, ſtatim evanuerunt.

OBSERVATIO XLV.

Vomitus ſanguinis.

PAulus Hilarius mercator Nemauſenſis vomitu ſanguinis, eòque copioſo afflictus fuerat, quatuor aut quinquies, intra ſex ſeptimanas, ad cujus cohibitionem multa præſtita fuerant à Medicis ordinariis. Tandem ſymptomate redeunte & diutiùs perſeverante, ut æger in maximo vitæ diſcrimine verſari videretur, ad eũ vocatus ſum die

die 2. menſis Maii anni 1631. Homo erat quinquagenarius, temperamento biliosus, & in actionibus promptiſſimus, quique anno præterito Conſulatum exercens, maximis laboribus, tum animi, tum corporis ſeſe exagitaverat, unde bilis proventus major, quæ exuſtione ad atræ bilis naturam accedebat, & magnam ſanguini commotionem præbens ejuſdem foras eductionem produxerat, cui rei maximè conferre videbatur ejuſdem humoris acrimonia venis reſerandis aptiſſima; tum maxima ſanguinis tenuitas à ſeri multa copia eidem permixta. Cenſui hunc ſanguinem per anaſtomoſim effluere, quandoquidem eum maxima copia evomuerat in thrombos concretum. Attamen per dilucida intervalla nihil emittebat, ita ut per menſem integrum à primo inſultu nihil ſanguinis excreverit. Adde, quòd non ſolùm per vomitum, ſed etiam per ſeceſſum ſanguinem fundebat: imo verò primus paroxyſmus ab excretione ſanguinis per alvum inchoaverat; quod oſtendit venas meſaraicas, ad inteſtina deſinentes, per anaſtomoſim fuiſſe apertas.

Die prædicta, quâ eum inviſi, ſanguinis eruptio à 24. horis cohibita fuerat, ea tamen denuò imminere videbatur, ut facilè apparebat ex inquietudine, ſiti, cardialgia, æſtu præcordiorum, capitis pulſatione & febre. Ideò cùm jam adveſperaſceret, julepus tantùm exhibitus eſt, ex aquis plantaginis & portulacæ cum ſale prunellæ, tota nocte non dormivit valdè anxius & inquietus.

Die 29. menſis Maii horis matutinis miſſus fuit ſanguis ex brachio ſiniſtro ad ʒ. iv. tantùm, quia æger cardialgiâ ita afficiebatur, cum tantâ virium dejectione, ut ſe brevi expiraturum putaret. Sanguis fuit valdè rubicundus, & totus pene in ſerum converſus, à phlebotomia robuſtior factus eſt, & meliùs habuit. Tùm urinæ, quæ antea prorſus aquæ fuerant, coloratiores evaſerunt. Injecto poſt meridiem clyſtere detergente, ſanguis denuò miſſus eſt ad ʒ. vii. priori perſimilis, unde æger meliùs habuit. julepi prædicti fuerunt iterati. Pro potu utebatur aqua ferrata cum ſyrupo cydoniorum & ſpiritu vitrioli. Juſculis, hordeatis & panatellis pulvis adſtringens immiſcebatur, tum etiam præſcripta eſt opiata roborans & adſtringens, fumenda ſemel in die, circa veſperam. Hypochondriis fotus admovebatur, ex decocto portulacæ & plantaginis, aliorùmque in oxycrato coctorum. Unguentum etiam refrigerans & adſtringens iiſdem partibus. Juſcula cum aqua ferrata parabantur. Nocte inſequente ſatis dormivit, ſed cum inſomniis turbulentis.

Die 30. ejuſdem menſis, urinæ coloratiores, habentes eneorema tenue: pulſus meliores. Supererant tantùm ſitis & pulſatio in capite, Mane exibitum eſt medicamentum ex rhab. pulv. ʒ. i. & trypheræ perſicæ ʒ. ii. quo quater aut quinquies dejecit biliosa ferosa multa, unde meliùs habuit, & urinæ meliores, tota nocte dormivit.

Die ultimâ ejuſdem menſis manè bene habebat; ſed urinæ eneorematis expertes, ſitis permanebat, & pulſatio in capite, propinatus eſt julepus refrigerans & adſtringens ex decocto paratus. Urinæ ſenſim pallidiores evadebant, eneorematis expertes, ſitis augebatur, non obſtante potu acido. Circa veſperam, febris aucta eſt, æger valdè inquietus, & ſitibundus, tum ſe æſtum maximum in ventriculo percipere querebatur. Inde metus ingens mihi incuſſus eſt redeuntis denuò ſanguineæ vomitionis, cujus cauſa videbatur eſſe tranſlatio bilis ad illas partes, unde urinæ pallidiores. Cauſam procatarcticam hujus recurſus eſſe cenſui, vel juſculorum nimis coctorum crebiorem exhibitionem, vel fotuum ab imperito Pharmacopœi famulo nimis calidè admotionem, cùm frigidè admoveri debuiſſent. Hujus rei indicio fuit, quòd æger retulerit ſe à prima fotuum admotione caliditatem in hypochondriis percepiſſe. Ut igitur ſymptomata imminens præcaverem, miſſionem ſanguinis præſcripſi è cubito ſiniſtro ad ʒ. viii. qui cum impetu effluit. Eodem tempore epithemata ex oxycrato hypochondrii ſubfrigidè admota, frictiones & ligaturæ celebratæ, clyſter injectus & julepus exhibitus, ex aqua portulacæ & papaveris rhœados, cum ſyrupo ejuſdem papaveris rhœados, & ſale prunellæ. Qui bus remediis intra duas horas liberatus eſt ab illo æſtu & ſiti. Noctis reliquum cum ſomno permodico peregit, manente perpetua capitis pulſatione.

Die primâ Junii, urinæ benè coloratæ, cum eneoremate apparuerunt. Exhibita eſt potio ex decocto foliorum cichorii, acetoſæ & portulacæ, cum tamarindorum ʒ. ß. addendo ſyrupi granatorum ʒ. i. rhabarbari pulverati ϑ. i. bis purgatus eſt horis matutinis, & ſeroſi humoris copiam excrevit. Poſt ſecundam ſedem vomitu correptus eſt cum valido conatu, ac juſculum pauló ante aſſumptum rejecit cum pituita, nihil verò ſanguinis. Pomeridianis horis bis aut ter dejecit billioſa & ſpumoſa, noctu mediocriter dormivit.

Die ſecunda Junii manè parùm turbatus apparebat in diſcurſu, ut verba rectè pronunciare non poſſet, nec ſenſu commodè expromere, quòd tamen ipſe perciebat dicebàtque ſe non habere mentem liberam. Pulſatio in capite continuò perſeverabat, ſumpſit prædictum medicamentum ex tamarindorum ʒ. ß. & rhabarbari ϑ. i. Cùm autem dicta mentis conturbatio perſeveraret, cucurbitulæ duæ admotæ ſunt ſcapulis; cum ſcarificatione; quibus ſanguis valdè ſeroſus eductus eſt, & frontale commune admotum. Intra unam horam leve illud delirium omninò ceſſavit, diei decurſu quater aut quinquies alvus ſoluta eſt cum euphoria, nocte placidè dormivit, & inde multò meliùs habuit.

Die 3. Junii ſe optimè habere profeſſus eſt, & capitis pulſationem eſſe valdè imminutam. Sumpſit iterùm prædictum medicamentum, quo purgatus eſt, ut ſupra. Admovebantur quotidie epithemata cordi, fomenta hypochondriis ex oxycrato, tum ſumebat veſperi opiatam prædictam.

Die 4. Junii æger in eodem ſtatu conſiſtebat, ſumpſit manè opiatam prædictam, atque iterùm veſperi, & poſt meridiem ſyrupum corallorum. Sed quia in liene inſignis durities apparebàt; admotus eſt fotus emolliens & aperiens, tùm etiam unguentum iiſdem viribis præditum.

Die 5. ſumpſit mane decoctum galli veteris cum herbis temperatis aperientibus, radice chinæ, & cremore tartari. Admotum eſt cauſticum tibiæ ſiniſtræ, fotus & inunctio lienis continuata. Jam remedia ſanguinem cohibentia ſenſim omittebantur, & ad ea tranſibamus quæ lienis obſtructioni, & humori melancholico magis erant idonea. Tum cœpit uti ſolidis alimentis, cum tantillo vini craſſioris, cùm à febre iminutus eſſet, alvi excrementa, & urinæ meliùs concoctæ, ſomnus ferè aſſiduus, tumor in liene ſatis inſignis apparebat ideò præſcriptum eſt decoctum galli prædictum ad 12. dies, addendo tertio quoque die ſennæ ʒ. ii. & continuatio fœtus & linimenti: emollientis & aperientis per idem ſpatium, & poſt 12. illos dies balneum, deinde aquas Meynenſes cum iteratione balnei ſemel in ſeptimana. Ac demum ſyrupum magiſtralem ex ſuccis, cum opiata deobſtruente.

Die 6. Junii, ſumpſit juſculum cum ſennæ ʒ. ii. eòque ritè purgatus eſt.

Die 7. diſceſſi & uſu prædictorum remediorum, præcipue ſyrupi magiſtralis, longo tempore continuati, probè convaluit.

OBSERVATIO XLVI.

Fluor Uterinus.

ILluſtris quædam religioſa, propter hepatis & renum calidam intemperiem, initio menſis Auguſti, anni 1630. correpta eſt fluore admodum copioſo & moleſto, à quo præpoſterè curata à Chirurgo qui vehementia purgantia ei exhibuerat, affectus ad ſequentem hyemem productus eſt, nec tunc temporis ceſſavit; ſed tantùm imminutus eſt, & ægra pallida & decolor permanſit. Vere autem ſequente, affectus paulatim in deterius vergebat; uſque ad æſtatis initium quo tempore inappetentia & febricula laborabat, quibus interdum tuſſis accedebat, ut metus eſſet, ne in tabem incideret.

Et primùm præſcripſi leve catharticum ex ſenna & rhab. poſtea phlebotomiam. Ac conſequenter ptiſanam laxantem per quatuor dies. Poſtea balneum tepidum ad hepatis & renum ardorem temperandum, per biduum ſequens.

A balneo correpta eſt alvi fluxu, à quo bene habere videbatur primis diebus: poſteà tamen ab eo vires infirmiores evadebant, febris interdum aderat, & ventriculus inappetentia laborabat. Juſſi ut per quinque vel ſex dies ſumeret mane rhab. pulv. ℈. i. cum ſympo de abſint. pontico, ad boli formam redactum, hora una ante prandium. Prima die alvus multùm & frequenter dejecit; Secunda, alvi fluxus omninò cohibitus, & ventriculus valdè confirmatus, febricula diſparuit, meliùs colorata in dies apparebat; ſed inappetentia perſeverabat. Juſſi ut rhabarbari uſum continuaret adhuc per 12. dies, ſed non amplius cum ſyrupo, ſed cum terebinthinæ ʒ. i. in bolum redactum, ad fluorem uteri melius compeſcendum. Et ſic ab omnibus prædictis affectibus liberata eſt.

OBSERVATIO XLVII.

Febris continua & maligna.

Die ultimâ menſis Januarii anni 1629. Reverendiſſimus Epiſcopus Nemauſenſis, annum agens quinquageſimum, laborare cæpit febre maligna, quæ ſingulis diebus exacerbationes habebat, ab hora undecima matutina, ad ſextam pomeridianam, nauſeam & ſingultum per intervalla patiebatur, urinæ rubræ & turbidæ, excrementa alvi liquida, bilioſa, & pauca, vigiliæ perpetuæ uſque ad ſeptimam diem. Cùm in villula quadam prope caſtra regia ægrotare cœpiſſet; ſtatim ſeſe contulit Bellicolam, ubi ſecunda die morbi à duobus Medicis ſanguinis miſſio fuit celebrata, eductùſque ſanguis valde corruptus, idque præmiſſo clyſtere.

Tertia die fuit iterata venæ ſectio, & ſanguis priori ſimilis eductus. Interim julepi refrigerantes & venenatam qualitatem oppugnantes fuerunt uſurpati. Eadem die ſudor apparuit levis, ſine præcedente rigore aut horrore, ſed nauſea ante ſudorem vehementiùs urgebat. Quartâ, quintâ, & ſextâ ſimilis ſudor rediit, ſine ulla febris remiſſione.

Circa finem quintæ, ſtillæ ſanguinis ex naribus prodierunt. Ego verò ad illum vocatus ſum die ſextâ, qua febris vehemens apparuit, cum pulſu magno & frequenti, ſiti, jactatione, & aliis ſymptomatibus. Eadem die ſanguinis miſſio iterata eſt ad ℥. viii.

Circa initium ſeptimi, rigore correptus eſt per horam integram. Hunc ſequuta eſt nauſea ſatis gravis per horam alteram, tandem ſudor copiosè erupit, tota ferè die perſeverans, ut ſepties lintea mutanda fuerint. A ſudore febris omninò ſedata, & urinæ, quæ antea rubræ & craſſæ fuerant, luteæ & laudabiles evaſerunt.

Die octavâ & nona, alvi fluxu moderato excreta fuit materia bilioſa & pituitoſa, quo priſtinæ ſanitati reſtitutus eſſe videbatur.

Die decimâ, tranſlatus fuit Nemauſum, propter Bellicolæ in ſalubritatem, & peſtem incipientem.

Duodecimâ, purgatus eſt medicamento ex ſenna, rheo, manna, & ſyrupo roſaceo.

Decimâ tertiâ, ſolidioribus alimentis uti cœpit parva quantitate; & decima quintâ, vino valde diluto. Eadem die lecto egreſſus eſt: & in menſa prandium aſſumpſit ut perfectæ valetudini reſtitutus videretur.

Nihilominus recidivam paſſus eadem 15. die, circa mediam noctem, cum nauſea frequenti, qua pituitoſa & pauca rejiciebat.

Circa initium decimæ ſextæ diei, injecto clyſtere, ſecta fuit vena, & ſanguis eductus valdè corruptus. Julepi ex refrigerantibus, aperientibus, & alexipharmacis parati, epithemata; inunctiones ex oleo ſcorpionum Marthioli, & confectio de hyacintho in juſculis præſcripta.

Decimâ ſeptimâ iteratus clyſter, & iterata phlebotomia. Sanguis priori ſimilis. Lapis bezoardicus in julepis, & bezoardicum minerale interdum in julculis uſurpatum. Ad nauſeam compeſcendam ſal abſinthii bis fuit exhibitum, non ſine fructu. Fomenta roborantia ventriculo admota. Inunctio ex oleo nucis moſchatæ, & cydoniorum eidem parti. Julepo ſemel atque iterum aqua theriacalis fuit commixta; cùm magna ſuſpicio eſſet luis peſtiferæ, huic morbo admixtæ, propter nauſeas, & lipothymias frequentes; ſpiritus vitrioli in potu ordinario.

Decimâ octavâ, rigore correptus eſt, quem excepit ſudor per quatuor aut quinque horas perſeverans, ſed exigua quantitate effluens cum dyſphoria & inquietudine, tum etiam nauſea, & vomitu frequenti.

Poſtea ad nauſeam perſeverantem exhibita ex ſalis abſynthii ʒ. i. in vino diſſoluta, quæ feliciter operata eſt, & rariſſimo poſtea vomitu afflictus eſt. Paucis poſt horis rigore iterùm correptus, deinde bis alvum depoſuit ſatis copiosè, ac tandem ſudor emanavit, quem diù ferre non poterat, propter inquietudines, iſque lentè ferebatur; ſed per multas horas perſeveravit. Ad motum illum adjuvandum ſemel exhibitus fuit lapis bezoardicus, cum juſculo, & cum altero juſculo poſt aliquot horas bezoar ſolare, quo ſudor copioſiſſimus effuſus eſt cum facili tolerantia, & inde febris maximè imminuta eſt.

Decimâ nonâ, febris multò remiſſior, injecto clyſtere laxante, cum aquæ benedictæ ʒ. iii. alvum quinquies depoſuit, totius diei curriculo, & multam bilem excrevit cum pituita mixtam. Nocte placidè dormivit, urinæ bene coloratæ cum hypoſtaſi tenui. Medicamentis roborantibus vires reficiebantur.

Vigeſimâ & vigeſimâ prima, omnia eadem: ſemel aut bis in die alvo dejiciebat materiam ſatis craſſam.

Vigeſima ſecunda purgatus eſt medicamento ſuperiori ſimili; & pluries dejecit bilioſa atque pituitoſa, nec non per vomitum excrevit pituitam craſſam cum exigua bile; poſtea placidè dormivit tota nocte, tum etiam die ſequenti, quæ erat 23. tùmque febris omninò expers fuit; & urinæ meliùs coctæ apparuerunt.

Ad reliquias humorum deturbandas 24. die ſumpſit juſculum aperiens, eoque die 26. incoximus ſennæ ʒ. ß. cum correctivis, quo quater purgatus eſt, indèque auctus ciborum appetitus cum ſiti nulla, ac continuatis juſculis aperientibus per aliquot dies, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

OBSERVATIO XLVIII.

Inflammatio & abſceſſus renum, Hæmorrhagia, febris maligna, cum gravibus ſymptomatibus.

Die 27. menſis Martii, anni 1629. vocatus ſum ad Reverendiſſimum Epiſcopum Lodevenſ. quinquagenarium, qui antea febre maligna laboraverat, ejùſque duas paſſus erat recidivas, ab iiſque liberatus multis criſibus, præcipuè per hæmorrhagias copioſiſſimas, & remediis quàmplurimis, à duobus Medicis Lodevenſibus mecum præſcriptis. Cùm multis diebus omninò convaluiſſe videretur; die 17. Martii circa horam duodecimam ægrotare cœpit, ac ſequenti, ſubitò correptus eſt dolore acuto & fixo circa renem dextrum, quem ſequuta ſunt hæc ſymptomata, vomitus frequens, ſingultus, urinæ turbidæ, rubræ aliquando & aquoſæ, interdum cum arenulis partim rubris, partim verò albis, interdum etiam conqueſtus eſt de cruris dextri ſtupore. Die 22. febris ſupervenit, quam exceperunt diebus ſequentibus horrores, bis aut ter in die invadentes; eoſque ſequebatur febris exacerbatio per duas vel tres horas.

Cùm igitur acceſſiſſem die 27. morbi, unà cum prædictis Medicis ſuſpicati fuimus in communi conſilio, calculum latitare in rene dextro, & à dolore excitatam eſſe inflammationem in eadem parte. Quia verò dolor tunc ferè nullus apparebat; exiſtimavimus inflammationem

jam

jam ad ſuppurationem fuiſſe progreſſam. Decretum fuit, mittendum eſſe ſanguinem primum ex brachio dextro, poſtea ex malleolo ejuſdem regionis, clyſteres mollientes & refrigerantes frequenter injiciendos, julepos, & emulſiones lenientes imperandas, Epithemata, fomenta, linimenta, & cataplaſmata præſcribenda. Incœpimus à venæ ſectione, quæ celebrata fuit die prædicta 27. hora ſecunda veſpertina ad ʒ. viii. Circa veſperam oborta eſt hæmorrhagia, quæ per quatuor horas perſeverans, ſanguinis ferè ℔. ii. æquavit, adhuc affatim fluebat & vires concidebant. Igitur cogitandum fuit de cohibenda hæmorrhagia, & præſcripta fuit venæ ſectio revellens in brachio dextro, ſal prunellæ in aqua frigida diſſolutum frontale adſtrigens, acetum in aurem inſtillandum, ſuccus urticæ ſumendus, cucurbitula regioni hepatis admovenda, linteum aceto madefactum, quo cervix erat volvenda, & ligaturæ extremorum quibus nihil proficientibus æger ſe alvum deponere velle dixit, nec potuit cogi, ut in lecto dejiceret. Præmonuimus, ſi lecto exſurgeret cum tanta exſolutione virium, fore ut in ſyncopem rueret: attamen eam ſyncopem cohibendo ſanguini fore perutilem. Ita ferè ſucceſſit, nam poſtquam ſurrexiſſet, animi deliquium paſſus eſt, à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito, & aqua frigida in faciem projecta, poſtea copiosè dejecit, & poſtquam in lectum delatus fuiſſet; ſanguis multò minore impetu fluebat. Poſtquam verò paululùm quieviſſet; exhibitum eſt ſal prunellæ ad ʒ. i. ß. in aqua frigida diſſolutum; quo aſſumpto, ſtatim ſanguinis fluxus omnino fuit cohibitus, nec aliis remediis opus fuit.

Die ſequenti, quæ erat 18. Martii, ſiti ingenti premebatur, & puſtulæ quædam dolentes, ex ſanguine aduſto genitæ, circa frontem, genas, labia, linguam, & in volis manuum obortæ ſunt, dolor verò renum nullus apparebat: ſed ingens alimentorum averſio, ut juſculum omninò renueret, multò magis julepos & emulſiones. Attamen tota fere die dormivit per intervalla, & per alvum bis dejecit bilioſa & valde fœtida. Urina erat decolor, tenuis, & ſine ſedimento, cum arenulis in fundo matulæ, In potu mane exhibuimus ſalis perlarum ʒ. ß. cum aqua cocta, & ſitis plurimùm contemperata eſt. Poſt meridiem, atque iterum veſperi, ſpiritus vitrioli gutt. 12. cum ʒ. i. ſyrupi capillorum ven. & aqua coctâ propinatæ ſunt, à quibus etiam ſitis & febris plurimùm ſedata. Inunctio frequenter fuit celebrata regioni lumborum, ex unguento populeo & refrigerante Galeni, cum oleo roſaceo. Lac amygdalarum dulcium juſculis miſcebatur ad cochlearia tria vel quatuor. Nocte ſequenti ſatis quietè etiam dormivit, ſeſe per vices expergefaciens cum planctu luctuoſo, ut ſolebat diebus præcedentibus.

Die 29. conqueſtus eſt mane de dolore renis dextri, ſed parum vehementi, non poterat tamen ſupra latus dextrum decumbere. Urinæ tenues & pallidæ, cum arenulis partim rubris, partim albis: puſtulæ oris inunctæ ſunt pomata recenti, tantillo ſalis prunellæ admixto. Præſcriptum fuit fomentum & cataplaſma emolliens & anodynum, renibus admovendum; tum etiam julepus ex decocto herbarum refrigerantium, cum ſemine lactucæ & papaveris albi, ſummit. malv. flor. violar. & bugloſſi.

Circa horam quartam promeridianam, levi horrore correptus eſt: quem excepit febris intenſior, ad aliquot horas perſeverans. Hora decima propinatus eſt julepus ad ʒ. viii. totâ nocte parùm dormivit.

Die 30. horâ tertiâ matutinâ, rigore vehementi afflictus eſt per horam dimidiam, poſtea febris adaucta, oris & faucium ulcera graviora & magis dolentia, quibus demulcendis diamorum uſurpatum eſt. Sitis ingens, alvi excrementa liquida, & valdè foetida. Poſt duas horas, ſumpto juſculo, ſudor erupit copioſus in capite & cervice, cum madore tantùm in reliquis partibus, in cujus medio alvus iterum ſoluta eſt, & uſque ad horam octavam quinquies dejecit, urinæ magis coctæ coloratiores apparuerunt, exiguam hypoſtaſin habentes: febris etiam imminuta; ſed vires admodum fractæ ex alvi fluxu. Circa horam quartam ſumpſit julepum cum ſpiritus ſulphuris guttis viginti. Quantitas autem julepi perpetuò fuit ʒ. viii. iterum dormivit uſque ad horam ſextam, & experrectus dixit ſe à julepo plurimùm fuiſſe adjutum, & refrigerationem percepiſſe in toto corpore, febris equidem remiſſior apparebat. Aſſumpto juſculo refrigerante, conqueſtus eſt de dolore in palato; quod inſpicientes, ulceratum invenimus ex ardore febris prægreſſæ. Ad hoc malum demulcendum uſus eſt decocto mororum conditorum; poſtea ſequens gargariſma præſcripſimus.

℞. Aquar. plantag. & matriſylv. ana ʒ. iv. aquæ roſar. ʒ. ii. aluminis crudi ʒ. ii. poſt levem ebullitionem diſſolve diamor. & mellis roſac. ana ʒ. i. fiat gargariſma. Præcepimus etiam ut palatum melle roſaceo frequenter inungeretur ex penicillo: colluebat etiam os frequenter ptiſana potus ordinarii, quæ ex hordeo & liquiritia confectat erat.

Ab eo etiam tempore ſatis placidè quievit uſque ad mediam noctem, quâ rigore iterum correptus eſt, ad duas horas perducto: poſtea febris aucta, quæ ſequenti die, quæ erat ultima menſis Martii, circa horam octavam multò remiſſior apparuit; urinæ ſemper tenues & valdè crudæ. Pomeridianis horis febris multò remiſſior, & in univerſum meliùs habere viſus eſt, quàm diebus præteritis. Alvus totâ die ter dejecit liquida & bilioſa, julepi bis in die iterabantur, ephitemata frequenter admovebantur.

In ſequenti verò nocte, circa, illud tempus, quo rigor accidere conſueverat, anxietate gravi, & inquietudine moleſtiſſima vexatus eſt, cum alvi fluxu partim bilioſo, partim pituitoſo, frequenti, ſed pauco. Totâ nocte vigilavit, neque in lecto ſubſiſtere poterat. Ut igitur motum illum naturæ, qui difficile ac laboriosè fiebat, juvaremus, ipſi exhibuimus medicamentum purgans primo die Aprilis, hora tertia matutina. Interim ulcera palati & oris erant moleſtiſſima, & fœtorem cadaveroſum referebant: urinæ continuò tenues & decolores nos valdè terrebant: inquietudines circa horam nonam remiſſæ ſunt, & purgatus fuit quinquies totâ die. Circa veſperam multò melius habuit, ſed urinæ perpetuò albæ & crudæ; ulcera oris perpetuò moleſta, puſtulæ labia & mentum occupantes, imò & partem genæ dextræ in fœdam cruſtam degeneraverant ut fit in variolis mul is, ſimul junctis. In media etiam crurum parte interiori obortæ ſunt puſtulæ, variolis conſimiles, inter ſe diſtinctæ & in unaquaque tibia manus magnitudinem æquantes maximæ malignitatis & aduſtionis teſtes.

Die 2. Aprilis, hora prima poſt mediam noctem, acceſſio iterum rediit, cum horrore leviſſimo, quem ſequutus eſt calor auctus cum inquietudine, præcedenti multò minore. Circa finem acceſſionis iterum exhibitum fuit medicamentum purgans, dejecitque bilem ſubviridem, cum pitulta copioſa. Poſt meridiem ceſſavit purgatio, & febri omninò expers fuit, ſeque appetentiam ad ſolidiores cibos percipere aiebat. Cruſtæ ulceroſæ menti & genarum fœtorem quendam exhalabant.

Die 3. Aprilis; poſt mediam noctem paroxyſmus febris tertianæ duplicis iterum reverſus eſt eadem hora, priori conſimilis. Urinæ coloratiores apparuerunt, fœtor ſatis inſignis in ulceribus menti & genarum. Decretum fuit reliquias materiæ morbificæ præparare ad ulteriorem purgationem, remediis internis & externis. Interna fuerunt julepi aperientes & refrigerantes, externa verò, fomentum emolliens, aperiens & humectans, ſuper hypochondria, præcipuè regionem hepatis, in qua tenſio quædam apparebat, tum etiam linimentum iiſdem viribus præditum. Ante meridiem febris imminuta eſt; ſed non prorſus intermiſit. Urinæ laudabiles cum hypoſtaſi parva apparuerunt. A meridie ad ſextam horam veſpertinam bis dejecit liquida & ſubflava, ulceribus menti & genarum admotum eſt unguentum ex

terebinthinâ, vitellis ovorum, & melle roſaceo. Hora ſeptima veſpertina rediit acceſſio cum rigore, qui ad dimidiam horam extenſus eſt, poſtea calor auctus ad mediam noctem perſeveravit, & duplici ſudore, eòque copioſo ſolutus eſt Poſtea ἄπυρετος evaſit, fœtor maxillarum uſu unguenti prædicti intra duodecim horas ſublatus eſt, & ulcera pus album & craſſum emittere cœperunt. In acceſſione exhibitus fuit, pro potu ſyrupus violaceus, cum ptiſana & ſpiritu ſulphuris.

Die 4. Apr, cùm eſſet febris expers, matutinis horis prædicta remedia iterata ſunt; & toto die febris expers apparuit. Hora ſexta veſpertina iterum reddit acceſſio cum rigore, & præcedente longior fuit.

Die 5. Apr. præmiſſo clyſtere, ſanguis detractus eſt, ad humorum fervorem & putredinem inhibendam, quæ duo paroxyſmi incrementum peperiſſe videbantur. Circa horam quintam veſpertinam exhibitum eſt febrile Crollii ex ſale abſinthii ſpiritu ſulphuris, & aqua cichorii. Cùm jam æger frigus extremorum perciperet, poſteà plus ſolito contectus eſt, linteis calidis membra munita, ſicque dilatum eſt principium acceſſionis ad horam ſeptimam, rigòrque per horam perſeveravit. Poſteà vi medicamenti prædicti evomuit pituitam & bilem ſatis magna copia, deinde calor erat mitis, & ſine inquietudine, ſaltem inſigni.

Die 6. Apr. ab exitu paroxyſmi, conquerebatur æger de calore igneo in ventriculo, qui per intervalla ſæviebat. Cõquerebatur æger etiã de dolore in ſiniſtro hypochondrio: quem cùm explorare voluiſſem non potuit ferre manus contactum, & tenſio manifeſta apparebat. Urinæ à triduo integro nullæ colligebantur, ſed quia æger dejicere ſolebat ter aut quater de die, cenſuimus cum dejectionibus urinas etiam profundi. Quia tamen præter dejectiones prædictas continua ferè aderat deſidendi cupiditas, magna nobis ſuſpicio aderat, ne gravis quædam affectio in renibus latitaret, præſertim cùm ſingultus frequenter ægrotantem urgeret. Tandem, circa horam ſecundam, emiſit in matulam verum pus, album, læve & æquale, minimè fœtidum, ad ʒ. iii. cum urina pauciſſima. Hinc certiſſimè apparuit, factum eſſe abſceſſum in renibus, qui intus retentus ſymptomata graviora afferebat. Imò verò æger totâ die dormivit, & uſque ad mediam noctem febris remiſſiſſima fuit. Ignea caliditas per intervalla ventriculum affligebat, & ſingultus per vices urgebat. Nocte concubia dolor & tumor hypocondrii ſiniſtri valdè immunuti ſunt, ut ſe contrectari pateretur: aliquid puris iterum per urinam excrevit, ſed tantùm ad ʒ. ß. bis aut ter per alvum excrevit materiam bilioſam, cui exiſtimavimus materiam purulentam eſſe permixtam, quamvis illud certò non appareret. Poſt mediam noctem rediit acceſſio, quæ non verè acceſſio dicenda eſt, ſed potiùs exacerbatio: non contigit enim cum horrore aut rigore, neque cum febre intenſiſſima, ſed potiùs cum inquietudine, & languore.

Die ſeptimâ Aprilis, mane ante lucem urinam reddidit, quæ vix Unciæ unius quantitatem exæquabat, in cujus fundo tantillum puris ſubſidebat. Circa horam ſeptimam alvus ſoluta eſt parva quantitate, & dejectionis medietas purulenta erat: Hinc conjicere licuit abſceſſum in capacitatem abdominis fuiſſe apertum, & per inteſtina expurgari, ſed propter admixtionem aliorum excrementorum, quando copioſa eſt dejectio, non apparere. Conjecimus etiam, urinam cum pure & fæcibus effundi in inteſtina, aut non attrahi à renibus, quia nihil aut perexiguum mingebat, nullùmque in veſica, ejùſque meatibus vitium apparebat. Adde quod dejectiones eſſent copioſiſſimæ, quæ niſi clyſtere frequenti prolicerentur, æger multo deteriùs habebat, & hac die, cùm inquietus ad deſperationem propemodum fuiſſet, uſque ad meridiem; poſt ejectum clyſterem, quo bis purgatus eſt, placide habuit. Calor intenſus in regione ventriculi perſeverat, & quod mirum eſt, nulla urgetur ſiti, julepi uſurpantur refrigerantes & lenientes, tum etiam emulſiones. Interdum juſculis lac amygdalarum dulcium permiſcetur. Pro potu utitur decocto hordei & liquiritiæ cum ſyrupo violaceo: interea vires in dies languent, & pulſus evadit infirmior. Circa horam quintam veſpertinam, ſatis copioſam urinam reddidit ſine moleſtia, in cujus fundo tantillum puris reſidebat. Optimè quievit, & horâ octavâ iterum minxit, cum minori puris quantitate, & pulſus multo melior apparuit. Totâ nocte placide quievit, ter copioſè minxit cum pure perpetuò in fundo matulæ reſidente: & febris exacerbatio perexigua ac breviſſima fuit.

Die octavâ Aprilis, hſummo manè julepus fuit exhibitus, poſt horam clyſter injectus, quo bis copioſe dejecit. In juſculo diſſolvebatur pulvis ex ſeminibus frigidis cum ſaccharo; nunc lac amygdalarum dulcium, nunc decoquebantur herbæ refrigerantes, & parum detergentes lumborum regio unguento refrigerante inungebatur. Pro potu decocto hordei, graminis, & liquiritiæ utebatur, quæ omnia detergendo ulceri, in renibus jam contracto, & reliquiis inflammationis earumdem partium temperandis deſtinata fuerant. Totâ die multo meliùs habuit, ac febris propemodum expers fuit. Hora ſextâ veſpertina acceſſio rediit, cum horrore levi tota fere nocte perſeverans; ſed non admodum vehemens. Urinæ purulentæ, dolor hæmorrhoidum.

Die 9. purgatus eſt blando medicamento ex ſennâ, rheo, mannâ. Satis bene habuit; ſed magna juſculorum averſio, & difficultas deglutiendi: febris perexigua, ſed vires infirmæ. Pondus veluti quoddam circa veſperam ſentiebat in fundo ſtomachi, ſingultus frequens, qualis toto morbi decurſu. Nocte nullam habuit acceſſionem aut exacerbationem; ſed tantùm ardorem in ore, qui eum vigilare, & os frequenter abluere coëgit. In labiis ſiccitas & aduſtio apparebat, tamen nulla ſitis.

Die 10. aderant oris ſiccitas, alvi fluxus, febris exigua, pulſus languidus, excrementa alvi male olentia, & quoties dejiciebat, quendam tetrum odorem in ore percipiebat. Urinæ crudæ cum pauciſſimo pure, nocte meliùs habuit, non rediit acceſſio, ſed levis tantum exacerbatio, quater dejecit bilioſa, urinæ copioſæ, crudæ cum exiguo pure.

Die 11. manè melius habebat, nihil moleſtum erat: præter ingentem laſſitudinem: alvi fluxus perſeverat, urinæ eædem. Poſt meridiem adhuc meliùs, & ſine laſſitudine, ciborum appetentia, & omninò convaluiſſe videbatur, ſi urinæ meliores extitiſſent; nocte inquietudo levis, vigiliæ, & febris paulo intenſior, alvum ſemel tantum depoſuit.

Die 12. Febricula perſeverat cum exigua laſſitudine, circa veſperam febris expers, uſque ad decimam horam, in qua febris exacerbatio redit, ſed levior, & minus moleſta. Alvum non depoſuit, urinæ ut ſuprà.

Die decima tertia, exigua febris perſeverat, meliùs tamen habuit.

Die 14. purgatus eſt prædicto medicamento, ſed moleſta oris ſiccitate afflictus, frequenter os colluere coactus eſt: febris luenta perſeverat.

Die 15. cibos ſolidos comedere cœpit cum appetentia, urinæ coloratiores, ſed purulentam continuò ſubſidentiam habentes, febris lenta perſeverat.

Die 16. manè bene habuit, hæmorrhagia rediit, venæ ſectione parca ſedata eſt, ter dejecit tota die, injecto clyſtere, urinæ eædem, febris eadem.

Die 17. cibos ſumpſit cum appetentia, febris minor, ſemel tantum dejecit excrementa ſolidiora, urinæ eædem, noctu quievit parum, ſine exacerbatione febrili.

Die 18. meliùs habuit, cibos ſumpſit cum majori appetentia, hirudo admota eſt hæmorrhoidi adhuc tumenti, ad revellendam hæmorrhagiam narium, quæ inſtare videbatur. Multum ſanguinis effluxit cum humore ſeroſo, & nocte ſequenti meliùs dormivit.

Die 19. ciborum appetentia, febris exigua pomeridianis horis, urinæ pallidæ & tenues, nullam ſubſidentiam habentes, & puris expertes.

Die 20. Omnia ſimilia diei præcedenti.

Die 21. diſceſſi, poſtea ſenſim convaluit, & intra paucos dies integræ ſanitati reſtitutus eſt, uſu potiſſimum ſeri lactis.

OBSER-

OBSERVATIO XLIX.

Rheumatica affectio.

VIr nobilis quinquagenarius, bilioso temperamento præditus, cùm per longum tempus multos in victu errores commisisset: præsertim in comessationibus, & exercitiis immodicis, ac intempestivis, jam à duobus annis cruciari cæpit variis doloribus, nunc brachia & manus, nunc pedes & tibias, aliàsque partes affligentibus, iisque errantibus, nec diu in una & eadem parte consistentibus, ita ut hodie manus dextra, cras sinistra afficeretur, postea verò dolor manus deserit, & ad pedes devolvitur. Cessante autem dolore in partibus summa in iis imbecillitas relinquitur, ut æger per plures dies decumbere cogatur. Nec articulos tantum hujusmodi dolores affligunt; sed etiam alias partes: interdum enim caput dolore afficitur, aliàs dentes & maxillæ dolitant, aliàs etiam hypochondria; ita ut nulla ferè corporis pars doloribus immunis videatur. In principio morbi longiora erant dolorum intervalla, ita ut postquam per 15. aut 20. dies afflictus fuisset; per mensem unum aut alterum à doloribus immunis esset. Nunc verò breviora multò sunt dolorum intervalla; & vix per octiduum integra fruitur valetudine. Febricula interdum laborat, præcipuè doloribus accedentibus, & ad summam maciem, totiùsque corporis debillitatem perductus est. Multa remedia à præsentibus Medicis usurpata sunt; ad contumacem istum affectum oppugnandum, præcipue vacuantia per intervalla usurpata, phlebotomia scilicet, & purgatio, sed omnia incassum; ideo Medicos Monspelienses consulere voluit, à quibus sequentia præscripta sunt.

Ex historia symptomatum, quibus Nobilissimus ægrotans jamdiu conflictatus est, conjicere licet eum illo morbo laborare, qui Rheumatica affectio nominatur, quod equidem nomen non juxta vulgarem & communem significationem usurpatum volumus, qua omnes ii affectus enunciari solent, in quibus à capite in aliquam partem aliquid transmittitur, ut de catarrhis vulgariter fertur; Sed propriè & peculiariter juxta doctrinam Hippocratis lib. de locis in homine, & Galeni 1. de febrium diff. & 2. de compos. med. secundùm genera, rheumaticum affectum nominamus illum, qui ex totius corporis habituali intemperie ducit originem. Ille autem graphicè depingitur à Gal. 1. febrium cap. 7. his verbis: hujusmodi quapiam ratione provenire scito rheumaticos nominatos affectus toto videlicet corpore infirmo, principibus verò illius partibus, paululùm licèt insit sanguinis, gravari tamen solitis eùmque ad carneas cutis partes protrudentibus. Hæc Galenus. Unde legitimam rheumaticæ affectionis rationem in eo sitam esse constat, quòd corpus universum ea impotentiâ adeò habitualiter sit affectum, ut ubi principem ejus partem aliquo sanguine gravari contigerit, licèt non sit in copia plurimùm excedens, ad carnosas partes sub cute, & in ipsam protinus transmittat, & hinc in articulos facilè delabitur. Illam verò principem partem quæ in hoc affectu maximé læditur, jecur esse statuimus; quod alimentum, non satis nutritioni conveniens, propter adscititiam quandam imbecillitatem generans, totum corpus pari imbecillitate, & maximâ molestiâ solet afficere. Hujusmodi autem imbecillitas ex intemperie quadam factâ ducit originem: quæ ut accuratius investigari queat, in memoriam revocandum est, quatuor modis innatum partium temperamentum alterari posse. Primò defectu innati caloris, & humidi primigenii. Secundò, per intensionem alicujus qualitatis ex quatuor, in quibus consistere fertur temperamentum. Tertò, ex vitiosa malignâ aut venenatâ qualitate, in partem introductâ. Quartò, cùm spiritus vitalis obtunditur, dissipatur, distrahitur, aut pravé corrumpitur. In nostro autem laborante, secunda in primis causa accusanda est, aucta nimirum caliditas hepatis, & præternaturalis facta, unde concoctio ipsius partis depravatur, sanguisque serosus, fervidus, & nutritioni ineptus redditur, eàque ratione ad varias partes distrahitur, eásque partim acrimonia sua vellicat, varioque dolores efficit, partim in flatus convertitur, alias que symptomata producit, donec tandem portio illius serosa & flatuosa per insensibilem transpirationem, aut urinam excludatur.

Hujus affectus curationem nondum assequi potuerunt præstantissimi Medici, duplici de causa. Primò, quia (ut antea dictum est) intemperies, rheumaticam illam affectionem propriè dictam & legitimam generans, habitualis est, & facta; atque adeo difficillimè mutabilis. Secundò, quia non videntur præceptum illud observasse; à Galeno propositum in hujus morbi curatione 1. febrium c. 6. quod sic habet. Meritò ergo his curandis scopus est, non evacuatio, sed totius corporis roboratio. Quæ quidem ita intelligenda sunt: non, quòd nulla omnino competat evacuatio idem enim Galenus ante hujus affectus curationem orditur à missione sanguinis, ac si excrementa pravam etiam qualitatem habuerint, unam adhibet purgationem) sed quòd magis & frequentiùs roborantibus, minùs verò & perciùs evacuantibus agendum sit.

Cum igitur intemperies calidior, ex insignibus maximisque vitæ erroribus, in hepate potissimum contracta, sui ipsius, totiùsque corporis imbecillitatem pariat; adversus eam omni arte colluctandum est, iis remediis, quæ dictam intemperiem oppugnent, simùlque specifica proprietate hepar roborent ac reficiant. Et quia temperies illa habitualis est, longissimo indiget remediorum usu.

Primò igitur inter omnia remedia, quæ hactenus ars invenire potuit, ad hepar præcalidum refrigerandum atque roborandum, primas obtinet tinctura corallorum; cujus cochlearis duo æger sumere poterit singulis diebus manè, duabus horis ante pastum, illius præparatio talis est.

℞. Coralli rubri crassiusculè triti ʒ. vj. reponantur in vase vitreo rotundo; (quod matracium vulgo nominant,) iisque affundatur succus limonum, ut supra materiam quatuor digitis emineat in penuria succi limonum substitui poterit succus berberis,) vase bene clauso, ponantur in balneo Mariæ per quatuor aut quinque dies continuos, & tincturam separa à fæce, & in alio vase serva ad usum dictum.

Gustui gratior fiet tinctura, si cum sacchari candi parĩ quantitate reducatur in syrupum; sed multo inefficacior evadet; at meliùs addetur saccharum cuilibet dosi, exhibitionis tempore.

Ad hunc eundem usum valde commendatur conserva ex fructu cynorrhodi seu rosæ caninæ confecta: scilicet fructus illos maturos mundando à seminibus, deinde coquendo in aqua, ac trajiciendo per setaceum, tandémque recoquendo cum sacchar̃o ad opiatæ consistentiam. Modus autem faciendi consimilis est ei, quo cydoniatum parari consuevit.

Hujus autem conservæ sumere poterit singulis diebus ad nucis magnitudinem, manè aut vesperi, & sub introitu lecti uti poterit electuario sequenti.

℞. Electuarii triasantali quadruplicato rheo in tabellas redacti Uncias 4. Capiat tabellam unam ponderis Unciarum duarum, surperbibendo parum aquæ potus ordinarii.

Tinctura etiam rosarum ad usum prædictum erit utilissima, quæ in sequentem modum componitur.

Recipe rosarum rubrarum siccarum Unciam j. aquæ tepidæ libras iii. spiritus sulphuris aut vitrioli Drachmam semis, infundantur per horas sex; colaturæ adde sacchari albi libram semis: capiat cyathum unum horâ commodâ.

Hæc quatuor remedia in usu continuo ita habenda sunt, ut mane alterutrum sumatur, horis duabus ante pastum, vesperi verò alterum, sub introitu lecti: postridie verò alia duo iisdem horis, ita frequenter remedia immutando, ne natura nimium iisdem assuescat. Quando verò omnia simul habere non poterit

terit, duobus aut tribus ordine prædicto utetur, imò verò circa initium ter in die: ſi lubet, dicta remedia uſurpare poterit: ſcilicet manè, veſperi, & horis duabus ante cœnam.

Tinctura roſarum omni etiam horâ uſurpari poterit tempore ſitis, extra paſtum, tum etiam ſtatim poſt aliorum remediorum uſum.

Inter roborantia remedia convenientiſſima eſt ambra cineritia, quæ ſpiritus & calorem nativum mirè reficit. Neque tantopere calefacit ut vulgò creditur: eſtque veluti balſamum humidi radicalis, ejus igitur g. viii. vel x. ſumere poterit, per vices, cum tinctura corallorum vel juſculo communi aut in ovo ſorbili.

Quia verò partium præcipuarum intemperies & imbecillitas excrementorum proventum ſolet efficere, ideo blandis purgationibus, ut antea dictum eſt, per vices expurganda ſunt, quod ſit ſyrupo magiſtrali ex ſuccis compoſito, qui magis alterando & roborando hepar, quàm purgando præſtabit.

℞. Succorum recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum, ex foliis endiviæ, cichorii, acetoſæ, ſumariæ, lupulorum, agrim. & bugloſſi ℔. iii. ſucci pomorum redolentium recenter expreſſi ℔. ß. ſennæ mundatæ. ʒ. vi. epithymi ʒ. ii. agarici recenter trochiſcati ʒ. i. macis, & caryophillor. an. ʒ. i. infundantur & decoquantur, ut artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolve rhab. electi. prædictis ſuccis ſeorſim infuſi, cum ſantalo citrino ʒ. i. ß. ſacchari albi quart. v. fiat ſyrupus perfectè coctus & clarificatus qui ſervetur in vaſe vitreo, de quo capiat ʒ. i. ß. vel ʒ. ii. bis aut ter in menſe, cum juſculo pulli, folii, endiviæ, cichorij, & acetoſæ alterato,

Intermediis verò temporibus, quando alvus non erit libera, quæ perpetuò molis ſervanda eſt, ſumere poterit ejuſdem ſyrupi ʒ. i. cum juſculo communi, hora una ante prandium.

Vel diſſolvere poterit eundem ſyrupum in decocto prunorum.

Vel in eodem decocto, loco ſyrupi diſſolvi poterit manna ab ʒ. ß. ad ʒ. i. ſumenda itidem hora una ante prandium.

Vel in dicto decocto prunorum decoqui interdum poterunt ſennæ mundatæ ʒ. ii.

Prædicta remedia frequentari poterunt bis in ſeptimana, ſi alvus non ſit libera.

Præterea ad hepatis fervorem demulcendum, nihil præſtantius eſt balneo aquæ tepidæ, quod per totam æſtatem uſurpandum erit frequentiſſimè, ſingulis ferè diebus, per horam, ante cœnam, in formam ſemicupij.

His addere licet optimam victus rationem ex cibis concoctu facilibus, & optimi ſucci, v. g. perdicibus, caponibus, pullis gallinaceis, & pipionibus, præcipuè verò juſculis & conſummatis juribus carnium expreſſis, aliiſque, quæ omnia ſumenda ſunt in mediocri quantitate, ut faciliùs concoqui poſſunt.

Pro potu utatur diluto rhabarbari, per longum tempus in hunc modum compoſito.

℞. Rhab. pulverat. craſſiuſculè ʒ. ß. aquæ fontis ℔. iii. bulliant parùm & colentur, ac colatura utatur pro potu ordinario, cum tantillo vini rubelli.

Interdum etiam, loco illius diluti, uti poterit decocto radicum cichorij cum vino, ut dictum eſt.

Vitabit maximè motus vehementes, tam animi quàm corporis; venerem, & alia, quæ ſibi maximè obfuiſſe non dubitat.

Si quando dolor firmetur in articulis; ſequentibus remediis mulceri, & diſſolvi poterit.

℞. Pulpæ radicis althææ. ʒ. iv. lactis recentis ʒ. ii. fiat inſtar linimenti, quod inducatur parti dolenti, vel.

℞. Maſſæ emplaſtri diapalmæ q. ſ. extendatur ſuper alutam, fiat emplaſtrum debitæ magnitudinis, applicandum parti dolenti.

OBSERVATIO L.

Tumor lienis.

SOror Dn. Nicolai, Canoni Monſpelienſis, 20. annos nata, poſt febrem tertianam malè curatam, incidit in tumorem lienis inſignem, qui totum ferè abdomen continebat, cum febre lenta, inappetentia, vigiliis, aliiſque ſymptomatis.

Præſcribo primum venæ ſectionem brachij ſiniſtri, præmiſſo clyſtere. Deinde apozema aperiens cum cremore tartari, ad duodecim dies. Tertio quoque die infundebantur ſennæ ʒ. ii. addebaturque ſyrupi de cichorio compoſiti ʒ. i. Eodem tempore admovebatur lieni fotus emolliens & aperiens manè & ſerò, & linimentum poſt fotum. Sumebat etiam veſpertinis horis ſcilicet hora una ante cœnam, opiatam ſequentem.

℞. Conſervæ florum tamariſci & radicis enulæ campanæ an. ʒ. i. conſervæ capillorum ven. ʒ. ii. conſervæ abſinthij vulgaris, & corticis citri condit. ʒ. ß. confectionis Alkerm. ʒ. iii. ſalis abſinthii & tamariſc. an. ʒ. ii. pulveris electuarij diarrhodon. Abat. ʒ. i. cum ſyrupo capill. ven. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, ſingulis diebus, manè, duabus horis ante paſtum; ſuperhauſto vini diluti momento.

Hiſce remediis convaluit intra 15. dies.

OBSERVATIO LI.

Sanguis coagulatus in ventriculo.

FRater Dn. Dumoys in curia præſidiali Monſpelienſi Conſiliarij Regij, quinquagenarius, poſt exercitia vehementia, in venatione aſſidua, parum ſanguinis evomuit & nonnihil etiam ejuſdem per alvum excrevit. Sequentibus diebus ventriculi gravitate premebatur cum cardialgia, ut alimentum frequenter expeteret, illiuſque abſtinentia per intervallum aliquod ſe deficere diceret. Vinum etiam frequenter ſorbillabat. Quando tractabatur regio ventriculi, dolorem ſentiebat, manus ſubfrigidas habebat; parum ſitiebat. Medicus ordinarius cum febre lipiria ex inflammatione ventriculi laborare dicebat. At cum mihi febris nulla pulſum tangenti appareret; ille virium imbecillitatem obſtare inquiebat, quominus febricitare videretur. Illam autem inflammationem colligebat ex ſanguine antea excreto, qui ejuſdem effuſionem in ſubſtantiam ventriculi argueret, ex dolore ipſius partis, manuum frigiditate, & cardialgia, indéque audacter pronunciabat, eum certò brevi moriturum. Ego verò omnia illa ſymptomata ex ſanguine in ventriculo concreto & corrupto provenire cenſebam; qui quidem ſanguis corruptus, ut docet Galenus, veneni naturam induit, & inde lipothymiæ aut cardialgiæ, extremorum perfrigerationes, âliàque ſymptomata emergunt. Neque enim fieri poſſe putabam, ut ventriculi inflammatio febrem intenſam ac ſitim non accerſeret. Deinde admotione regulæ calefactæ, & pannorum calidorum, ſupra ventriculum, æger delectabatur, nec non meri aſſumptione frequenti, & Juſculis valdè calidis; quæ omnia non tuliſſet ventriculus inflammatus. Injecto clyſtere thrombulos quoſdam ſanguinis cum eo excrevit, ſanguis detractus fuit valde pituitoſus. Ab emulſione, veſpere exhibita, ex præſcripto Medici ordinarij, graviter affectus eſt tota nocte. Remediis autem ſanguinem coagulatum diſſolventibus & expurgantibus, noluit acquieſcere dictus Medicus; ideo ego, qui per occaſionem ægrum ſemel tantum videram, integram illi curam reliqui. Sed poſtera die, nullo alio remedio uſurpato, per alvum depoſuit materiam fœtidiſſimam & nigricantem, ſicque liberatus eſt ab omnibus prædictis ſymptomatibus: quod manifeſtè indicavit, affectus hujus cauſam non aliam extitiſſe, quàm ſanguinem concretum in ventriculo, ut nos exiſtimavimus.

OBSER-

OBSERVATIO LII.

Partis atrophia & ſenſus imminutio.

ORnatiſſimi viri D. Paſchalii Conſiliarii Regii, & in computorum camera Grationopolitana Magiſtri uxor dilectiſſima, annos nata 22. temperamento prædita calido & ſicco, (prout ex actionum promptitudine, ingenii acrimoniâ, iracundiâ, venarum latitudine, habitu macilento, aliiſque ſignis facilè videre eſt, à ſeptem annis laborare cœpit imminutione ſenſus tactus, in manu ſiniſtra, cum partis ejuſdem macie & extenuatione, quæ primùm in pollice apparuit, cujus muſculi, veneris montem conſtituentes, primùm aſſumpti ſunt, moxque ejuſdem particulæ ſenſus imminutus, & conſequenter alii digiti eodem affectu tentati; donec tandem integra ferè ſenſus abolitio ſubſequuta fuerit, nunc etenim acum in pollicem immiſſam vix dolorificè percipit. Ad hæc veſiculæ interdum in extremitatibus digitorum exoriuntur, uſtionibus ſimillimæ, aliaque nonnulla in illius habitu apparent, quæ ſuo loco proponentur.

Caſus iſte difficillimus eſt, rariſſimus & intricatiſſimus, licèt de eo præſtantiſſimi Medici qui illius curam ſuſceperunt, parùm dubitaverunt: illam ſenſus tactus læſionem, ad incipientem paralyſin referentes. Quæ quidem ſententia, licèt rationibus non levibus confirmari valeat; Aliud tamen de hujus morbi natura judicium proferre, & validiſſimis rationum momentis ſuſtinere facile eſt. Eſſe nimirùm nudam partis atrophiam, quam ratione ſiccitatis ſenſus tactus læſio conſequuta ſit, citra ullam nervorum obſtructionem. Nos utriuſque partis rationes proferemus, ut ſaniorem eligere cujuſvis arbitrio ſit. Ac tandem demonſtrabimus, (quod erit egregium & ſingulare) eadem curandi methodo, iiſdem remediis hunc affectum, ſive ab hac, ſive ab illa cauſa dependeat, eſſe profligandum.

Primò igitur, hanc ſenſus tactus læſionem, ſpeciem eſſe paralyſis, inde conſtare videtur: quòd ab alia cauſa non poſſint in aliqua parte ſenſus ille imminui vel aboleri, quàm ab oſtructione nervorum, ſpiritus animales, ſimulque facultatem ſenſificam & motricem ad partes deferentium. Deinde, quòd nobilis hæc mulier tumorem aliàs paſſa ſit in parte dextra cervicis, & interdum auris dextræ tinnitum, nec non dolorem quendam circa cervicem percepit, quæ indicia ſunt fluxionis à capite irruentis.

Contra verò hunc affectum non ad paralyſim, ſed ad quandam potiùs atrophiæ ſpeciem referendum eſſe, ſequentes rationes poſſunt evincere.

Primò, in paralyſi non ſolùm ſenſus; ſed etiam motus læditur: præſertim, quando antiqua eſt & confirmata, quemadmodum iſta, quæ per ſeptennium affligit, licèt enim interdum lædi poſſit motus illæſo ſenſu; & contrà interdum ſenſus lædatur illæſo motu; hæc tamen adhibenda eſt differentia, quæ diſertè docetur à Gal. 1. *de loc. affect. cap.* 9. quòd nimirum in parte motus capaci non poſſit lædi ſenſus illæſo motu; cùm tamen motus lædi poſſit, illæſo ſenſu. Senſus enim in patiendo magis, motus verò in agendo conſiſtit. Et cùm idem ſpiritus malis per eundem nervum deferat ſenſum & motum; ſi minori copia affluat, quàm quæ motui poſſit ſufficere, & illa tamen ſenſui ſufficiet, at ſi tanta nervi fuerit obſtructio, ut ſenſus lædatur; multo major læſio motui continget. Quomodo igitur fieri poterit, ut interdum ſenſus lædatur, illæſo motu; hâc tantum ratione (docente Galeno *loco citato*,) quòd nimirum, ſi ſoli nervi qui ad cutem feruntur, afficiantur, illæſis iis, qui ad muſculos deſinunt, ſenſus tantùm peribit, illæſo motu, quemadmodum contigit Pauſaniæ Syrio ſophiſtæ, cujus hiſtoriam refert. Gal. 3. *de loco cap.* 12. tum etiam loco ſupra citato, qui Romam proficiſcens, & vehiculo decidit, & ictu accepto circa ſeptimam vertebram, unde nervulus ad cutem duorum minimorum digitorum defertur, in iis duobus digitis ſenſus perit, illæſo motu, quia nervi qui ad muſculos earum partium ferebantur, non erant affecti. Jam verò in caſu propoſito res non poteſt ita ſe habere; quandoquidem ſi affectus oritur ab obſtructione nervorum, concedendum eſt, nervos qui feruntur ad muſculos, eſſe graviter affectos, ſiquidem nunquam contingit macies & conſumptio in parte paralytica, quin priùs illa ſpiritus animalis influxu prorſus deſtituta ſit, ſiquidem facultas naturalis, feriante facultate animali, in conſenſum trahitur, & malè nutriens partem, atrophiam inducit. Sed cùm ex integritate motus nervorum integritas pateat; conjiciendum eſt, illam atrophiam non ſequi paralyſin; ſed potiùs ſenſus illam læſionem ab atrophia, & exſiccatione partium dependere. Neque enim verum eſt, ut nuper aſſerebatur; omem ſenſus imminutionem & abolitionem eſſe ſpeciem paralyſis, ſiquidem in elephantiaſi ſenſus imminuitur & aboletur à ſiccitate, in partes introducta ab humore atrabilario.

Secundò, ex dictis etiam aliud argmentum colligere fas eſt: ſiquidem macies & atrophia non contingunt partibus paralyticis, niſi paralyſis confirmata ſit. At iſta à ſuis authoribus dicitur tantùm incipiens, cùm ſenſus tantùm lædatur illæſo motu. Unde ſequitur neceſſario, atrophiam iſtam à paralyſi minimè dependere.

Tertiò, cùm dicatur paralyſis incipiens; mirum eſt, principium morbi per ſeptennium duraſſe, neque ulteriùs progreſſum, & fluxionem, quæ nervorum tantùm unum aut alterum, ad digitorum cutem excurrentem obſeſſit, nervos tandem majores, prædictis contiguos, & motum efficientes, non invaſiſſe. Ita ut inde motus & ſenſus læſio contigerit, & integra abſolutaque paralyſis prodierit.

Quartò, ante ſenſus imminutionem, primùm apparere cœpit macies & conſumptio muſculorum pollicis, quam deinde ſubſequuta eſt ſenſus imminutio. Ergo atrophia partis ab alia cauſa dependet, quàm à paralyſi, & ſenſus imminuti cauſa eſſe videtur.

Quintò, veſiculæ uſtionibus ſimillimæ, digitorum extrema non rarò affligentes, humorem arguunt in partes affectas delabi longè diverſum ab eo, qui ſolet efficere paralyſin. Qui quidem humor non ſolum digitis ab hepate ſuggeritur; ſed etiam univerſæ medietati corporis ſibi viciniori. Nam & digiti pedis dextri iiſdem veſiculis afficiuntur, & tibia dextra herperibus, & brachium dextrum rivulis quibuſdam inſignitur, à venis ordinariis diſtinctis, ſub cute recto tramite decurrentibus, & colorem rubrum, ſaturatum, ac ferè liveſcentem referentibus ut facilè appareat ſanguinem atrabilarium ad partes affectas defluere, qui nutritionem vitians maciem & ſiccitatem induxerit; à qua ſiccitate ſenſus tactus imminutus eſt, ſiquidem à ſapientibus artis medicæ proceribus litteris proditum eſt; motum juvari à ſiccitate, ſenſum verò ab humiditate. Atque adeo dum pars redditur humidior, ineptam fieri ad motum: dum verò ſiccior evadit ineptam fieri ad ſenſum. Similes etiam rivuli in tibia dextra ægrotantis apparent, varicum inſtar, qui hepatis vitium evidentiùs comprobant.

Denique hujuſce affectus naturam magis ac magis indicant juvantia & lædentia. Sicut enim nunquam hactenus remediis convenientibus uſa eſt; ſic uſu thermarum aliarùmque rerum calidarum, tunc medicamentorum potenter reſolventium, parti admotorum, multo pejus habuit.

Quamvis autem hæc poſterior ſententia veritati propior eſſe videatur, ſi quis tamen priori favere voluetit, ultimâ ratione perſuaſus, in illius gratiam adductæ: quæ certe minime contemnenda eſt, ſaltem hoc æſtimare poſſit, quendam forte humoris defluxum ſpinalis medullæ particulam aliquam afficere, unde ſenſus imminutio oriatur. At verò maciem & atrophiam partis huic cauſæ acceptam referre, impoſſibile eſt: quemadmodum id rationes illatæ evidenter convincunt. Et ſaltem juxta illam ſententiam aſſerendum eſſet, maciem & ſenſus imminutionem eſſe complicatos affectus, à diverſis cauſis oriundos. Quibus ita ſuppoſitis, in quamcumque partem animum convertere lubeat, eadem per-

petuò erit curandi ratio, quemadmodum ab initio fuimus polliciti.

Illam igitur curationem ex legitimis indicationibus deducentes, omni opera elaborandum eſt, ut calidior & ſiccior hepatis intemperies, omnium malorum ſoboles, emendetur; partis conſumptio & atrophia reparetur & renutriatur: à qua ſi læſio ſenſus prodeat; ſimul illa curabitur; ſublata cauſa, nimirùm ſiccitate. Si verò hæc ſenſus læſio à nervorum læſione oriri exiſtimetur; & à fluxione à cerebro in ſpinam ruente: non tamen idcircò calefacientia remedia exhibenda ſunt, quæ cauſam fluxionis primariam, ſcilicet hepatis intemperiem augerent. Neque refrigerantibus calida permiſcenda, mixtis indicationibus, ſiquidem illis intemperies hepatis nunquam corrigetur, præſertim cùm in formulis remediorum, juxta hanc indicationem antea præſcriptis, calida medicamenta frigidis longè prævaleant. Neque externa remedia reſolventia parti affectæ admovenda ſunt, quia illam magis ac magis abſument & exſiccabunt; & affectus curationi nullo modo inſervient. Obſtructio enim nervorum, ſi quæ eſt, non in manibus eſt; ſed juxta vertebras in nervorum origine. Sic Galenus imitandus veniet, qui in Pauſania Syro, antea nominato, remedia ab aliis Medicis admota duobus digitis ſenſu carentibus, ibíque nihil conferentibus, vertebris colli applicuit, felici ſucceſſu.

Imò verò paralyſes, quæ in corporibus calidioribus ſiccioribùſque contingunt, ſolis refrigerantibus & humectantibus remediis curari poſſunt, quemadmodum docet Trallianus *lib.* 1. *cap.* 16. his verbis. Cauſam reſolutionis effectricem magna ex parte internoſcere licet ex craſſo, viſcoſo, & frigido humore conſtitui; Sciendum etiam eſt, vitium hoc ex qualitate calida aut ſicca profiſci, ubi calida intemperies ſanguinem & humores nimium torrefecerit. Et paulò poſt, ſi nàmque qualitas ſola fuerit calida & ſicca; tunc extenuantia, calefacientiàque (omnia enim hujuſmodi nativum humorem conſumunt) magis adhuc aſſant materiam, craſſioremque reddunt. Ac tandem curationem ſubnectit ex victu & remediis purè refrigerantibus & humectantibus; quam quidem ab experientia deſumptam eſſe aſſeverat, inquiens: Novi ſanè ego quendam, reſolutionem ex mœrore, multâ ſollicitudine, & inediâ expertum: deinde ſumptâ hierâ, adeo læſum, ut totus ipſe immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, tum potionibus, tum cibis, & aliis quæ temperatum ipſum reddidiſſent, uſus fuiſſet; maximè verò balneis compluribus, unctionibus ex hydrelæo, mutatione aëris temperati, & omni hilaritate. Huic non valdè abſimilem hiſtoriam videre eſt apud Foreſtum *obſervat.* 97. *lib.* 10. cujuſdam adoleſcentis, qui à cruribus ad pedes ſenſu & motu deſtitutus, erat cum earundem partium extenuatione & atrophia. Cùmque calefacientium & exſiccantium medicamentorum uſu, ab aliis Medicis præſcriptorum, in pejus continuò rueret; tandem ſolis humectantibus aſſumptis & admotis, à Foreſto reſtitutus eſt.

Primò igitur victus ratio inſtituenda eſt refrigerans & humectans. Cibi ſint boni ſucci & concoctu faciles, & ex junioribus præſertim animalibus. In juſculis utatur herbis refrigerantibus, borragine, acetoſa, endivia, lactuca, portulaca. Vitentur omnia frixa, ſalſa, & piperata; legumina, caſeus antiquus, aliàque, cibi craſſiores & calidiores: vinum bibat valdè dilutum & oligophorum.

Vitentur in primis animi pathemata, præſertim triſtitia & iracundia: ſomnus ſit longiſſimus, quia nihil magis humectat, quàm ſomnus. Alvus ſit ſemper libera, naturâ, vel arte.

Quàm primùm erit à graviditate libera, tranſacto uno à partu menſe; ſequentium remediorum uſum aggrediatur.

℞. Rad. bugloſſi, graminis, & aſparagi ana ʒ. ß. fol. endiviæ, cichorii, acetoſ. bugloſ. ana M. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat juſculum, quod capiat manè per duodecim dies.

In tertio quoque juſculo infunde per noctem ſennæ mundat. ʒ. ß. ſem. aniſi ʒ. 1.

Poſt primum juſculum purgans, aperiatur vena baſilica cubiti dextri: mittantur ſanguinis ʒ. vii.

Finitis juſculis, ingrediatur balneum ſequens.

℞. Amygdal. dul. contuſar. & farinæ hordei ana ℔. 1. ß. decoquantur pro balneo, in ſacculo incluſa; quod ingrediatur tepide manè; & longè à paſtu, ſingulis diebus decoctum renovando.

℞. Unguenti roſacei & cerati ſantalini ana ʒ. 1. ſucci cichorii & olei roſac. ana ʒ. ß. trochiſcor. de caphura ϑ. 1. ceræ albæ parum. Fiat unguentum, quo inungatur regio hepatis ab exitu balnei, poſt deſertum madorem, hoc continuando, ſingulis diebus, in introitu lecti, per longum tempus.

℞. Seri lactis caprilli per lactis ebullitionem extracti, & probè clarificati ʒ. v. ſucci cichorii & pomorum redolentium ana ʒ. i. capiat manè duabus horis antè prandium per 15. dies.

Si tempus fuerit frigidius, quò minùs ſero lactis uti poſſit; illius loco decoctum chinæ ſubſtitui poterit in ſequentem modum.

℞. Rad. chinæ in taleolas inciſæ ʒ. i. aquæ fontis ℔. vi. ſucci limonum ʒ. iii. macerentur per 24. horas, deinde coquantur in vaſe terreo vitreato bene clauſo, ad tertiæ partis conſumptionem, colentur per manicam Hippocr. capiat ʒ. vi. vel viii. ſingulis diebus manè.

℞. Succorum recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum ex foliis borrag. bugloſſ. fumariæ, cichor. & acetoſ. ℔. iii. ſucci pomorum redolent. recenter expreſſi & depurati ℔. ß. quibus infunde ſennæ mundat. ʒ. viii. polypod. querc. recentis, & epithymi ana ʒ. ii. agarici recenter trochiſcati ʒ. i. macis & caryophyll. ana. ʒ. i. Poſtea coquantur ad ℔. i. ß. in colatura diſſolve rhab. electi in prædictorum ſuccorum portione ſeorſim infuſi ʒ. i. ſacchari albi ℔. i. ß. coquantur in ſyrupum, de quo capiat ʒ. iii. cum juſculo pulli, foliis borrag. bugloſ. fumariæ. & acetoſ. alterato.

Diebus intermediis capiat ſingulis diebus mane, duabus horis ante paſtum ʒ. i. opiatæ, confectæ ex fructu cynorrhodi, ſeu roſæ caninæ, probè maturo & convenienter cocto, & per ſetaceum trajecto, ac deinde recocto cum ſachari ſ. q. quemadmodum cydoniatum parari conſuevit.

Utatur etiam interdum tabellis triaſantali duplicato rheo; cujus capiat ʒ. ii. mane, loco opiatæ prædictæ, ſuperbibendo aquæ chichorii parum.

Si propter temporis injurias hoc autumno omnia prædicta remedia ad amuſſim exequi non valeat. Vere proximo illa erunt de integrò repetenda, tum etiam balneum frequenter iterandum, & ſerum lactis diu uſurpandum: in hiſce enim remediis præcipua curandi ratio verſatur.

Deniquead hunc affectum expugnandum utiliſſimæ ac longè præſtantiſſimæ ſunt aquæ Meynenſes, quas adire poterit circa initium menſis Julii, iſque utetur per menſem integrum.

Interea ab ipſo curationis initio topica remedia uſurpanda ſunt, brachio & manui affectæ frequenter admovenda.

℞. Olei amygdal. dulc. recenter extracti ſine igne ʒ. ii. olei chamæm. ʒ. i. miſce, inungatur pars calidè, mane & ſerò, mox linteis calidiuſculis eandem obvolvendo.

Poſtquam admotum fuerit oleum prædictum per 15. dies, uſurpetur ſequens per idem tempus.

℞. Olei catellorum, & lumbricorum ana ʒ. ii. olei amygdal. dulc. ʒ. iii. miſc. utatur ut dictum eſt: Poſteà per totidem dies utatur ſequenti linimento.

℞. Olei violar. & olivar. an. ʒ. iß. picis navallis ʒ. ii. ol. amygdal. dulc. ʒ. i. fiat linimentum.

Tandem, ſi affectus prædictis remediis pertinaciter obſiſtat; ad ſequentis decocti uſum erit tranſeundum.

℞. Rad.

℞. Rad. bryoniæ, liliorum & altheæ ana ʒ.iii. coquantur in jusculo capitis, pedum, & inteſtinorum vituli aut vervecis, & in hoc decoctum demergatur manus, & portio brachii, calidè, manè, & ſerò per duas horas, idque poſt uſum balnei per 15. dies.

Ut etiam ſuſpicioni provideatur materiæ nervorum principio impactæ; uſurpari poterunt unguenta & linimenta potenter reſolventia, à præſtantiſſimis Medicis præſcripta, iis inungendo calidè ſpinam dorſi per aliquot dierum ſpatium. Actum Monſpelii die 14. menſis Auguſti anni 1631.

OBSERVATIO LIII.

Aborſus præcautio.

QUædam mulier, uxor Joannis Vieules, civis Monſpelienſis, tres aborſus conſequentes paſſa erat, variis geſtationis temporibus. Jam verò à duobus menſibus gravida patiebatur dolores circa umbilicum & lumbos, qui aborſum minabantur. Alius Medicus duo emplaſtra præſcripſerat, lumbis & umbilico admovenda, ex maſſa empl. pro fracturis & diſloc. unde melius habuit ad aliquot dies, poſtea verò iidem dolores reverſi. Vocatus ego, advertens mulierem juvenem & ſanguineam, venam ſecari jubeo, unde intra paucas horas à doloribus & metu aborſus omninò liberata eſt. Sanguis erat valdè ſeroſus. Tamen ad præcautionem præſcribo rhab. pulv. ʒ. i. cum juſculo, iterandam ſemel in ſeptimana per menſem; unguentum adſtringens lumbis & ventri admovendum pridie purgationis; & opiatam adſtringentem poſtridie rhabarbari, quibus tamen non uſa eſt. Symptomata illa acceſſerant eo prorſus tempore, quo menſtruas purgationes pati conſueverat extra graviditatem. Tertio deinde graviditatis menſe eadem ſymptomata redierunt, & venæ ſectione ſtatim liberata eſt. Quarto itidem, quinto, ſexto, ſeptimo, & octavo, iiſdem ſymptomatibus periodicè recurrentibus, iterata eſt venæ ſectio; ſtatim liberabatur, ultima venæ ſectio celebrata fuit octo diebus ante principium noni menſis, cum eodem fructu, die ſcilicet 15. Januarii anni 1632. & in fine noni menſis peperit filium bene habitum, atque vitalem, ſed pallidiuſculum.

OBSERVATIO LIV.

Febris hemitritæa, capitis dolor.

DIe 12. menſis Octobris anni 1631. vocatus ſum ad Dominam de Leſignan, Picenis decumbentem ex febre continua, cum intermittente copulatâ; cui junctus erat occipitis dolor gravans, cum tendinum cervicis dolore & flexione, in dextrum oculum decumbente. Statim inde conjeci, dolorem capitis eſſe Idiopathicum; eumque acceperat ob aëris nocturni injuria, cui ſe expoſuerat. Febris erat ſatis lenta & pituitoſa, ſine ſiti. Inveni eam decimo quarto morbi die: anteà verò ipſi ſemel vena fuerat aperta, & bis purgans medicamentum exhibitum. Sudor copioſus apparuerat dicto die decimo quarto, omnia ſine fructu: febris eadem, quæ circa veſperam exacerbatur, cum extremorum perfrigeratione, unde paroxyſmi notabantur. Decimo quinto & decimo-ſexto, iterata eſt phlebotomia: poſteà medicamentum fuit exhibitum; & poſt aliquot dies iteratum, ex infuſione ſennæ cum ſale tartari: juſcula aperientia exhibita, quoniam julepos & alia remedia interna renuebat. Fotus & inunctiones factæ in hypochondriis, quæ tenſa apparebant. Ratione doloris capitis admotum eſt veſicatorium & emplaſtrum commiſſuræ. Hæc continuata ſunt uſque ad vigeſimum ſextum morbi diem, perſeverante febre, urinæ aliquando coctæ, cum enæoremate laudabili; ſæpiùs crudæ, cum enæoremate valdè divulſo, & non rarò ex tribus urinis, quæ noctu ſervabantur, prima & tertia crudæ erant, media laudabilis, quæ morbi longitudinem minabantur. Poſt tempus prædictum, cùm alia remedia reſpueret, exhibeo per triduum ſalis tartari ʒ. ß. ſpiritus vitrioli guttas xv. in decocto abſinthii, unde optimè habuit, febriſque ſuperata eſt, urinæ tamen tenues permanebant, cum enæoremate divulſo. Iterum purgata eſt, & omninò convaluit.

OBSERVATIO LV.

Tuſſis & Catarrhus Infantis.

FIlius Dn. de Boirarques, in camera computorum Monſpelienſi correctoris; undecimeſtris, tentabatur catarrho, cum tuſſi aſſidua & febre, pituitam frequenter evomebat; multum lac ſugebat, & parùm mingebat. Poſt multa remedia, cum perexiguo fructu uſurpata, juſſi ut inungeretur regio renum, oleo ſcorpionum Matthioli, ter in die, unde urinæ copioſiores redditæ, & catarrhus imminutus. Dicit enim Mercatus lib. de morbis puerorum cap. 8. in pueris contingere catarrhum aliquando ex vitio & imbecillitate renum non trahentium ſeroſum humorem: ut ille ſurſum translatus, fiat materia catarrhi. Si ſymptoma illud perſeveraſſet, uſurpata fuiſſent remedia, ab eodem Mercato propoſita cap. 15. de ſuppreſſa urina in pueris, ut clyſteres, juſcula aperientia, &c

OBSERVATIO LVI.

Pleuritis.

QUidam ſutor juvenis & bilioſus, pleuritide laborans, poſt multas phlebotomias, aliáque remedia ordinaria. Die quinta perſeverante febre intenſa, & lateris dolore, ſumpſit pomum coctum cum thuris Drach. i. ſuſperbibendo aquæ cardui bened. Unc. iv. & poſteà rectus eſt. Sudavit parùm ſine febris imminutione, ſequenti die multùm ſudavit, bis aut ter, & inde convaluit.

OBSERVATIO LVII.

Febris continua in puellula.

ANno 1632. menſe Januario, filia Dn. Darenes Cauſidici annos ſeptem nata, laborabat febre continuâ non admodum vehementi; ſed quæ per intervalla, ſcilicet circa veſperam exacerbabatur. Incepit febris cum vomitu pituitoſo, quem deinde ſequutus eſt alvi fluxus etiam pituitoſus, per unum tantum diem perſeverans, ſcilicet ſecundo die morbi. Urina erat pallida & turbata, anhelitus acidus & graveolens. Præſcribo potionem ex infuſo ʒ. i. rhei, ſyrupi roſacei ʒ. i. Antequam exhiberetur medicamentum, alius Medicus ſuperveniens, volebat illud omittere, & phlebotomiam potiorem eſſe contendebat; tamen exhibitum eſt medicamentum, quod paulò poſt evomuit cum pituita craſſa & valdè putrida. Deinde præſcribo clyſterem ex catholic. dupl. ʒ. ß. circa veſperam injiciendum, quo & reliquis medicamentis ſimul operantibus quinquies dejecit totâ nocte materiam pituitoſam, bilioſam, & valde fœtentem. Manè febris perexigua, & meridie febris expers ac ſanitati reſtituta eſt.

Ex hac obſervatione colligere eſt, quantum aberrent illi Medici, qui in omni febre continuâ indiſcriminatim à venæ ſectione inchoandam eſſe curatione exiſtimant. Cùm ſæpè in pueris dictæ febres à putridis humoribus, in prima regione ſtagnantibus, oriantur; qui purgatione facilè educuntur. In hac autem puellula vomitus pituitoſus & alvi fluxus talem humorum redundantiam indicabant.

OBSERVATIO LVIII.

Colicus dolor.

UXor Dn. Audifreti, civis Monſpelienſis, laborabat colico dolore graviſſimo die 22. Januarii anni 1632. Injectus fuerat clyſter carminans & purgans fruſtra, vocatus ego præſcribo alium clyſterem, ex decocto emollientium & carminantium, facto in æquis partibus aquæ & vini albi, diſſolvendo cathol. dupli. mellis roſacei ʒ. ii. aquæ benedictæ turbidæ ʒ. iv. ſtatim injecto clyſtere dolor quievit, per tres horas dormivit, poſtea mediocriter purgata eſt, & dolor non rediit.

OBSERVATIO LIX.

Colicus dolor.

DIe octavâ menſis Martii anni 1631. Domina de Varanda ſexagenaria graviſſimis doloribus vexabatur circa regionem lumborum, hepatis, ventriculi, & inteſtinorum: duo injecti fuerant clyſteres, quibus valdè purgata fuerat & cucurbitula magna admota, ante & retrò. Dolores perpetuò intenſi. Vocatus ego, exhibeo pulveris inteſtini lupi ʒ. i. cum vini ʒ. i. ſtatim ceſſavit dolor. Et poſteà exhibitum eſt purgans medicamentum ad reliquias materiæ morbificæ expellendas.

OBSERVATIO LX.

Aſthma, peripneumonia, cordis palpitatio.

DIe 8. Aprilis anni 1632. vidua Dn. de Scielory, civis Monſpelienſis, cùm paucis induta veſtibus à lecto in feneſtram tranſiliſſet circa mediam noctem, illicò correpta eſt magna reſpirandi difficultate, aſthmatis paroxyſmum æmulante, cum tuſſi, ſputo cruento, febre, & faciei rubedine. Vocatus ego venam cubiti dextri aperiri jubeo, & detractis ſanguinis ʒ. viii. ſtatim ſpirandi difficultas quievit. Poſteà clyſter laxans injectus eſt, & julepus exhibitus ex aqua papav. rhead, ſyrup. viol. ſale prunell. & confect. de hyacintho.

Die 9. horâ decimâ ante meridiem, eam iterum inviſo, & invenio febrientem, tuſſi laborantem, & ſanguinea ſputa excernentem; tum pondus grave ſentiebat in medio pectoris, cum ardore interno & puncturis, in variis thoracis locis. Impero phlebotomiam ex brachio ſiniſtro, clyſteris ac julepi iterationem, inunctionem pectoris ex oleo violaceo, ſyrupi violacei uſum frequentem. A venæ ſectione ſtatim levata, & ſenſus ille ponderis & ardoris in thorace valdè imminutus. Horâ quinta veſpertina ejuſdem diei, cùm exiſtimarem à partibus inferioribus vapores & humores in thoracem transferri, quod Orthopnœa illa ſatis indicabat, præſcribo miſſionem ſanguinis ex ſaphena, ex qua etiam meliùs habuit. Nocte ſequenti iteratus eſt julepus prædictus, parùm dormivit.

Die 10. mane meliùs habuit, febris, & reliqua ſymptomata valdè remiſſa. Circa horam tertiam veſpertinam, levem refrigerationem extremorum paſſa eſt, cum ſudore leviſſimo in pedibus & volis manuum: inde febris aucta, pulſus valdè oppreſſus, & gravitatis ſenſus in thorace plurimùm auctus. Vocatus eſt in conſilium Dn. Ranchinus Cancellarius, qui cenſuit hunc affectum eſſe pleuritidem anteriorem, ex inflammatione mediaſtini. Et ex communi conſenſu miſſus eſt ſanguis ad ʒ. vii. ex brachio dextro, unde etiam meliùs habuit. Reliqua remedia continuata, tùm etiam frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ in partibus inferioribus frequenter celebrabrantur.

Die 11. quæ erat tertia morbi, commotus iis quæ obſervaveram in alio morbo ejuſdem ægrotantis, qui fluxu alvi teneſmode, & catarrho in pectus viciſſim affligebatur, ita, ut quoties alvus reſtitabat, catarrhus graviter affligeret; & fluxu alvi redeunte, ſtatim catarrhus ceſſaret facta palindrome ad inteſtina, humoris in pectus defluentis, cenſui purgationem ipſi fore utiliſſimam, quam in hunc modum compono.

℞. Fol. bugloſſi & lactucæ ana M. i. tamarind. ʒ. ß. liquiritiæ ʒ. iii. flor. violar. p. i. coquantur ad ʒ. iv. in colaturâ diſſolve rhab. in aqua bugloſſi cum ſantalo citrin. infuſi ʒ. i. mannæ & ſyrupi roſacei an. ʒ. i. fiat potio, quam ſumpſit manè, & multa pituitoſa, ſeroſa, acria, fœtida que excrevit. Nihilominus exacerbatio circa veſperam rediit, ut die præcedenti: attamen pulſus non erat oppreſſus ut anteà, & gravitas pectoris minor. Sed dolorem percipiebat circa claviculam dextram, qui etiam tactu exaſperabatur, nox ferè inſomnis, emulſionibus frequenter utebatur.

Die 4. morbi, & menſis 12. cùm manè febris, & dolor ad claviculam perſeverarent, iterum vocatus eſt in conſilium Dn. Ranchinus, præter dicta ſymptomata autem maximam palpitationem cordis patiebatur, quæ etiam palpitatio apparuerat in hypochondrio dextro, tùm etiam in latere dextro; ſed exiguo tempore. At in regione cordis permanebat, & inſtar mallei violenter percutiebat. Iterum aperta eſt vena brachij dextri, præſcripta inunctio partis dolentis, & remedia ad inferiora revellentia. Circa veſperam rediit exacerbatio, cum palpitatione perſeverante. Poſt aliquot horas parum ſudavit toto corpore, unde aliquantulum levata eſt, At palpitatio & febris eadem. Cùm ſuſpicio eſſet, vapores ferri ab utero; præſcripta ſunt clyſter hyſtericus, frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ partibus inferioribus; Emplaſtrum hyſtericum umbilico, & Julepus ad ſudorem juvandum, ex aquis ſcabioſæ, & cardui bened. cam. lapid. bezoard. & aquæ naphæ ʒ. ß. ratione uteri. Nocte alvus ter copioſè dejecit fœtida & corrupta. Poſt mediam noctem placidè dormivit uſque ad matutinum.

Die 5. morbi mane eam invenio cum exigua febre, ſine ulla pectoris oppreſſione aut dolore, & cum exigua cordis palpitatione. Circa veſperam parùm ſudavit, & paulò melius habuit. Poſt rejectum clyſterem, cordis palpitatio aucta eſt, febriſque intenſior evaſit. Nocte mediocriter habuit.

Die 6. omnia eadem, veſperi admotæ cucurbitulæ ſcarificatæ cum fructu.

Die 7. menſtrua copioſè fluere cœperunt, unde omnia ſymptomata fuere valde remiſſa.

Die 8. meliùs habuit

Die 9. levis alvi fluxus tenemoſdes, quo pituitoſa pauca ejiciebat: & ante illum fluxum, per vomitum rejecit multa.

Præparabantur humores aperientibus temperatis.

Die 10. quæ erat 18. menſis, alvi fluxus minor, veſpere omnino ſubſtitit, febris nulla. Inde omnino convaluit.

Die 29. ejuſdem menſis Aprilis, cùm optime ſe habere videretur, & negotia domeſtica ageret, ſedens in ſellula, ſubitò in terram concidit exanimis, & verè mortua.

Aperto cadavere inventum eſt mediaſtinum plenum ſero ſanguineo, quod forte rupta membrana verſus partem ſuperiorem pulmonis, eumque atque aſperam arteriam comprimens, ſubito eam ſuffocaverat. Præterea inventa eſt pulmonis univerſa ſubſtantia referta materia purulenta, & gravitate inſigni prædita, tum etiam teſticulus ſiniſter exigui ovi magnitudinem æquabat, colore nigricante eóque aperto, ſubſtantia illius ſpongioſa, nigra & veluti gangræna affecta, viſa eſt. Imò verò, ſtatim ab apertione, excidit è teſticuli mediò materia quædam nuclei inſtar, & grumo ſanguinis putrefacto ſimillima. Inde oriri conjecimus affectus hyſtericos, quibus erat valde obnoxia; Imo verò, forſan cordis palpitatio indè oriebatur, à tetris nempe vaporibus ab ea parte elevatis.

OBSERVATIO LXI.

Ex abortu symptomata

CLariſſima uxor Dn. Deſgardies die 28. menſis Mart. anni 1632. abortum paſſa eſt, quo ſecundinas primum cum multo ſanguine excrevit, unde ſumma virium imbecillitas ad extremum periculum eam deduxit. Sedato ſanguinis profluvio, die ſequenti fœtum excluſit. Erat autem quatuor menſium, poſtea convaleſcere viſa eſt, & mediocriter purgabatur. Attamen fœtor inſignis & cadaveroſus apparebat in iis, quæ purgabantur. Die ſeptimâ, febre intensâ correpta eſt, & placentam illam carneam, quæ jecur uterinam nominatur, excrevit admodum fœtentem, ſanguine atro plenam; unde poſtea ſenſim convaluit.

Idem contigit Dominæ de Laroche quæ die 15. Aprilis ejuſdem anni, cùm gravida eſſet à quatuor menſibus, abortum paſſa eſt, & fœtum cum membrana excluſit, unde omnino liberata credebatur. Attamen febre intensâ poſtmodum laborabat, cum horrore frequenti, & animi defectibus. Tum purgamenta fœtidiſſima cum thrombis & carunculis excernebat. Die ſeptima placentam illam integram excrevit, eâmque fœtidiſſimam: unde meliùs habere cœpit, ac ſenſim convaluit.

Hæ duæ hiſtoriæ docent, purgamenta uteri, fœtorem cadaveroſum referentia, ut plurimùm ſignificare aliquam ſecundinarum portionem in utero reſtitiſſe.

OBSERVATIO LXII.

Scabies.

QUidam adoleſcens famulus Dn. Graſſeti Judicis regii, fœda ſcabie torquebatur, cum furunculis frequenter emergentibus: à quibus affectibus liberari nequiverat venæ ſectionibus & purgationibus multis, intrà ſex menſes per intervalla uſurpatis. Tandem ei exhibetur Mercuri dulcis ℈. i. cum diacrid. ℈. ß. quibus optimè purgatus eſt, & à fœda illa ſcabie intra paucos dies liberatus.

OBSERVATIO LXIII.

Ventris dolor.

UXor Dn. de la Faverie, poſtquam icterum aliquandiu paſſa eſſet, à quo imperfectè curata fuerat, incidit in febrem tertianam diuturnam, eàque ſoluta, febris lenta permanebat cum exacerbationibus tertianis, & hepatis duritie. His ſucceſſit dolor atrociſſimus, primo inſultu regionem hepatis infeſtans, poſteà verò totum ventrem occupans, præcipuè verò uteri regionem, cùm purgationes menſtruas valdè imminutas pateretur. Injecti fuerunt clyſteres, fomenta, & linimenta admota, quibus dolor valdè imminuebatur, ac præcipuè exhibito pulvere, ex ſulphuris ʒ. ß. cum nucis moſchatæ ʒ. i. confecto, ab alio Medico ſeniori, me abſente, præſcripto, quem ſecreti inſtar celabat. At neque ſublatus omninò dolor, & brevi iterùm rediit, non minori vehementia, ut jam in vitæ periculo conſtituta ægrotans videretur. Prædictis remediis fruſtra iteratis, ſequentes pilulæ à me præſcriptæ fuerunt die 19. Julii anni 1632.

℞. Aloës ſoccot. ℈. ii. Laudani opiat. gran. iii. diagryd. gran. vi. formentur pilul. vi. quas poſtquàm deglutivit ægra noctis initio; per horam dormivit, & experrecta, ſe à dolore omnino liberam profeſſa eſt. Nocte mediocriter dormivit, multum ſudavit, manè optimè habuit, doloris & febris expers. Nullo modo purgata eſt; ſed matutinis horis clyſter injectus, à quo multa dejecit excrementa, eòque ſingulis diebus per triduum iterato, dolor non ampliùs rediit.

OBSERVATIO LXIV.

Fluxus hepaticus, Dyſenteria.

QUidam piſtor dyſenteriam paſſus per duos menſes, incidit tandem in fluxum hepaticum, quò multùm ſanguinis diluti êmittebat, ſine aliis humoribus, cum febre, & virium dejectione ſumma, unde brevi moriturum æſtimantes proximi, Theologum & Tabellionem vocant. Vocatus etiam ego Laudani gr. i. exhibeo circa veſperam, & intra horam fluxus cohibitus eſt, nec nocte dejecit uſque ad meridiem ſequentem, in quo fluxus rediit, ſed minimè ſanguineus, erat enim tantum bilioſus; veſperi tamen aliquid ſanguinis permiſcebatur. Eadem die manè detractus fuit ſanguis ad ʒ. vi. in duobus vaſculis, quorum poſterius habebat ſanguinem fervidum & ſpumantem. Præſcripti ſunt julepi refrigerantes & adſtringentes, epithemata, unguentum hepati refrig. tinctura roſarum, pro potu ordinario. Hæc agebantur die 14. Auguſti, anni 1623 Nox ſequens fuit ſatis moleſta & inſomnis, cum pluribus dejectionibus bilioſis, & interdum ſanguineis. Die verò 15. ſumpſit potionem ex rhab. tamarind. & myrobolan. in decocto refrigerante & adſtringente, quâ multum purgatus eſt tota die, & admodum debilitatus. Veſperi reiteratum laudanum, & ſtatim alvi fluxus cohibitus eſt: nocte tamen nihil dormivit. Manè præſcriptus eſt fotus adſtringens ex rad. & herbis, aliiſque, ſacculis incluſis, & vino rubro & aceto decoctis, toti ventri admovendus: Item julepus ex ſucco portulacæ, plantag. & ſorborum; tum pulvis roborans & adſtringens, in juſculis & panatellis uſurpandus, & 24. horarum ſpatio omninò ſanatus eſt.

OBSERVATIO LXV.

Hyſterica Paſſio.

UXor Dn. Moureu, in curia præſidiali procuratoris, correpta eſt die 15. Auguſti anni 1623. nauſea frequenti, qua parùm pituitæ magno conatu rejiciebat, cordis dolore, & febre quadam, quæ pluries in die redibat & occultabatur. Tum menſtrua apparuerunt ante tempus conſuetum. Cenſeo eam laborare ab utero, & præſcribo clyſterem hyſtericum, emplaſtrum de galbano, & potiunculam ex aquæ naphæ ʒ. ii. cum gr. iv. caſtorei. His nihilo meliùs habuit; imò verò fluxus menſium cohibitus eſt. Die ſecunda, cùm nauſea urgeret, exhibeo potionem ex ſale vitrioli, qua ingentem pituitæ viſcidæ copiam evomuit cum maximo labore. Tertiâ, jubeo aperiri venam malleoli, indè multum levata eſt. Sed quarta die animi defectibus & languoribus afficiebatur, ut ſe vapores ad cor aſcendentes percipere aſſereret. Aperta eſt vena alterius malleoli ſine fructu. Quintâ die exhibita eſt potio ſequens, hyſtericis convenientiſſima.

℞. Moſchi, & ſang. draconis ana gr. xiii. aquæ naphæ ʒ. iv. fiat potio.

Hoc remedio maximè levata eſt, & tota die meliùs habuit. At ſexta die redeunt ſymptomata, quibus etiam ſeptima die plurimum vexata eſt. Octava ſumpſit pilularum fœtidarum ʒ. i. quibus optimè purgata eſt, & tam bene ſe habuit, ut nullis aliis remediis opus fuerit.

OBSERVATIO LXVI.

Dyſenteria.

FIliolus Dn. Dorthes bimulus dyſenteria contumaci laborabat, poſt multa alia remedia fruſtra uſurpata, exhibui extracti corallorum ℈. ß. cum aqua plantag. & eadem die fluxus cohibitus eſt.

OBSERVATIO LXVII.

Colicus dolor.

QUidam Aulicus, dum Rex Monſpelii eſſet, die 22 Octobris anni 1632. incidit in colicum dolorem graviſſimum, ad cujus ſublationem primo injectus eſt clyſter emolliens & purgans, poſtea carminans & evacuans, cum therebinthina quo levatus eſt; ſed brevi dolor redit. Tandem in decocto carminante diſſolvi jubeo aquæ benedictæ ʒ iv. diaphenici ʒ. i. à quo quater dejecit pituitoſa multa, & omnino liberatus eſt.

Eodem clyſtere Dn. Verchand, civis Monſpelienſis, prope divum Firminum, ante duos menſes, à ſimili dolore liberatus fuerat.

OBSERVATIO LXVIII.

Hepatis durities cum cachexia.

DOmina de la Faverie poſt morbum ſupra deſcriptum, obſerv. 33. laborabat cachexia cum duritie hepatis palpabili, ſequentibus pilulis uſa per 20. dies perfectè reſtituta eſt.

℞. Chalybis præp. cum ſulph. ʒ. ß. aloës optimæ, ſennæ mundat. agaric. troch. & rhab. elect. ana ʒ. j. pulv. diarrhod. abbat. ʒ. ß. croci ℈. ß. cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ. i. ſingulis diebus manè, leviter deambulando, & poſt tres horas capiat juſculum, in quo folia & rad. petroſel. bullierint,

Quia hæ pilulæ non purgabant; bis aut ter addita ſunt uni doſi diacrid. gr. iv.

OBSERVATIO LXIX.

Affectio hyſtericæ æmula.

UXor Dn. Salgues mercatoris Monſpelienſis, per multos dies conflictata eſt dolore, circa regionem hepatis graviter infeſtante, cum levi lipothymia & faucium conſtrictione quadam, atque vomitibus pituitoſis, per intervalla recurrebat dolor & interdum ad alias abdominis partes exporrigebatur. Tanta interdùm animi defectio eam corripiebat; ut brevi moritura videretur. Cùm affectio hyſterica putaretur; remedia ipſi congrua uſurpabantur, à quibus aliquando levabatur, ſed omnis ſymptomata poſt modùm recurrebant. Tandem balneis, fotibus, & clyſteribus uſa, per alvum excrevit materiam quandam pituitoſam, compactam, & latam, faſciæ inſtar, palmi magnitudine; poſteà verò, per aliquot ſedes, materiam mucoſam, ac poſtmodúm omninò ſanata eſt.

OBSERVATIO LXX.

Hydrops.

JUvenis quidam 25. annos natus coquus Dn. Marchionis de Varennes, poſt febrem continuam, & intermittentem, incidit in hydropem tympanitem, cum non exigua aquarum copia conjunctum. Poſt multa remedia & purgationes frequentes, quarum beneficio multùm ſeri & flatuum copiam emittebat, & venter imminuebatur, atque iterum ſpatio 24. horarum in priſtinam amplitudinem redibat, tandem ſequentibus duobus remediis, per 15. dies uſurpatis, convaluit.

℞. Rad. eryngii, rubiæ tinctorum, apii, petroſel. cortic. rad. capparum, mediani fraxini, & tamariſci ana ʒ. i. rad. aſari. ʒ. ß. fol. agrim. ceterac capil. ven. chamædr. hyperic. abſinth. & centaur. min. ana m. i. ſem. dauci & petroſèl. maced. ana ʒ. ß. coquantur ad quart. v. in duabus partibus aquæ, & una vini albi, ſub finem additi. In colatura diſſolve ſyrupi de cichorio compoſ. ʒ. iiii. fiat apozẽma pro iiii. doſibus matutinis, addendo unicuique doſi ſpiritus diuretici ʒ. ß. ſpiritus vitrioli ℈. i.

Poſt tertiam vel quartam doſim apozematis, purgabatur cum mercurii vitæ g. vi. ſcammonii gr. x. quibus vomitus non provocabatur.

Alterum remedium erat cataplaſma ex rad. cucumagreſt. cum pulvere cumini paratum, cujus deſcriptio habetur in praxi medica noſtra cap. de hydrope.

OBSERVATIO LXXI.

Variolæ cum dyſenteria.

PUer quinque annorum, filius Magiſtri Limonſini piſtoris, variolis prehenſus tertio die alvi fluxu cruento corripitur, cum frequenti egerendi conatu; pituitoſa, & muçoſa excernebat, cum magna ſanguinis copia. Exanthemata erant parva, alba, & depreſſa. Ad eum vocatus, ſequentia præſcribo.

℞. Roſar. rubr. p. i. ſantali rubr. ʒ. ß. liquiritiæ raſæ & paſſularum integr. ana ʒ. i. coquantur in juſculo capitis vervecis, in colaturæ quartar. tribus diſſolve confect. de hyacinth. ʒ. iij. conſervæ roſar. per ſetaceum trajectæ ʒ. ß. vitell. ovi num. i. fiat clyſter frequenter injiciendus.

℞. Aquar. ſcabioſ. & card. benéd. ana ℥. i. ß. ſyrupi de roſis ſiccis ʒ. i. corall. præp. & margaritar. præp. ana ℈. ß. lapid. bezoard. gr. iii. confect. de hyacinth. ʒ. ß. fiat julep. qui detur bis in die.

℞. Olei ſcorpionum Matthioli ʒ. ß. illinantur inguina & axillæ calidè, frequenter.

Bis injecto clyſtere, & bis ſumpto julepo, ceſſavit prorſus alvi fluxus, & exanthemata validiùs erumpere cœperunt, ac poſtmodum morbo placidè defunctus eſt ad perfectam ſanationem, ut noſtro amplius auxilio non indiguerit.

Quamvis vulgaria ſint remedia propoſita; hic tamen caſus obſervationem meruit, propter eventum non vulgarem. Ex omnibus enim pueris; variolis laborantibus, quos mihi tota vita videre contigit, hic unicus fuit, qui ex alvi fluxu ſanguineo evaſerit; Nam in cæteris certum mortis præſagium fuit, magnâ præſertim ſanguinis copia effluente.

OBSERVATIO LXXII.

Pleuritis maligna.

UXor D. Argelies Frontinianenſis, circa finem menſis Martii anni 1633. laborabat pleuritide dextrâ, eàque graviſſimâ. Die ſeptimâ circa finem & initium octavæ, ſubitò correpta eſt palpitatione cordis adeò gravi, ut Medicus illius ordinarius extremos eſſe naturæ conatus arbitraretur, eàmque brevi morituram palam pronunciaverit. Nos verò à putrida aliqua materia evaporante, in ventre inferiori contenta, hujuſmodi palpitationem procedere cenſuimus. Eventus rem indicavit; nam poſt duas horas ægra bis alvo ejecit valdè fœtida, & ab hujuſmodi palpitatione liberata eſt. Periculi ſuſpicionem afferebat, quòd affectus intra ſeptem dies nullis remediis, nedum frequenti venæ ſectione imminutus fuerat. Licèt autem ſymptomata imminuta apparerent; die undecimâ parotis apparuit, quæ poſtero die delituit, & 13. mortua eſt. Unde apparuit pleuritidem fuiſſe malignam, vel potiùs febrem malignam, pleuritide comitatam.

OBSERVATIO LXXIII.

Pleuritis ſpuria.

CIrca idem tempus ancilla Domini Germain, civis Monſpelienſis laboravit dolore lateris pungitivo, cum tuſſi & ſputis albis, quæ tamen bis aut ter cruenta apparuerunt, meliùs decumbebat in latus dolens, quod erat dextrum. Erat autem febris expers, quod ſignificabat non eſſe veram pleuritidem, cùm inflammatio talis non poſſet eſſe ſine febre acuta. Septimo die morbi, cùm dolor nunquam intermiſiſſet, ſanguinis ſputum apparuit copioſum per aliquot horas, cui ſucceſſit fluxus menſium; cui integra morbi ſolutio ſucceſſit. Cauſam hujus affectus cenſui ſeroſum quendam humorem acrem, in latus per venas translatum, qui dolorem efficiebat ſine inflammatione. Qui ſeroſus humor exagitatus die ſeptimo aperuit quaſdam venulas, unde contigit ſanguinis ſputum. At vincente natura, & ſeroſam illam materiam amandante ad venas uteri, facta fuit morbi ſolutio.

OBSER-

OBSERVATIO LXXIV.

Paralysis, convulsio, & affectio hypochondriaca.

DN. Fouquetus, Medicus Frontinianensis, passus est autumno prægresso febrem tertianam duplicem valde diuturnam, quæ ad hyemis initium perduravit anni 1633. Is erat temperamento melancholico donatus, annum agens quadragesimum, usus est tempore Quadragesimæ pravis eduliis, præterea animi pathematis admodum gravibus affectus est. Post festum Paschatis laborare cœpit catarrho, in omoplatam sinistram decumbente, ubi dolor excitabatur. Post aliquot dies incidit in motus & sensus imminutionem dolorificam ferè omnium partium, præcipuè verò tibiarum atque femorum; prætereà tensiones dolorificæ per intervalla contingebant iisdem partibus ut digiti pedum contraherentur, & musculi juxta inguina chordarum instar tensa apparerent. In partibus superioribus, brachiis præsertim, motus erat liberior. At in omnibus partibus sensus obtusus; ut in naso & facie se parum sentire affirmaret. Per os excernebat humorem tenuem, quem ipse æger dicebat saporem acrem & acerbum præ se ferre, instar vitrioli; singulis diebus febris exacerbabatur, & in exacerbatione tensiones musculorum fluxio, & alia symptomata intendebantur, nec non pectus admodum coarctabatur, ut suffocari videretur. In morbi principio bis phlebotomia usurpata, & toties purgato corpore ad thermas Baleruçanas se contulit; ubi quater mersus est in balneum per quatriduum, & caput lavit sine ullo fructu. Regressus è thermis, usus est nostro consilio. Judicavimus autem hunc affectum procedere ab humore seroso, à cerebro in spinam medullarem & totum genus nervosum confluente: illius autem serosi humoris collectionem fieri priùs in hypocondriis, præsertim venis mesaraicis, in quibus continetur humoris melancholici copia, ex causis prægressis. Ita ut hunc affectum ad hypochondriacam affectionem referendum esse censuerimus, cujus symptomata essent illa paralysis, & convulsio imperfecta, à seroso humore in dictas partes effuso progenita. Quod indicabat tum ægrotantis constitutio melancholica, tum copiosus ejusdem humoris efflux per os, tum febris, qua propemodum assiduè tenebatur, & ingravescente febre, omnia symptomata intendebantur; cùm tamen paralysis á pituita oriundæ febris soleat esse remedium. Talia autem symptomata ex humore melancholico contingere, refert Sennertus, agens de affectu hypochondriaco, & de scorbuto. Non est hæc paralysis propriè dicta, quæ fit affecto nervorum principio: sed abusivè sic appellata, quæ non totalis est sensus motùsque privatio, ob denegatum animalis spiritus per nervos influxum; sed potius functionis sensitivæ & motivæ depravatio, quia dolorificus sensus adest.

Præscripsimus ipsi apozema ad plures dies, ex aperientibus temperatis, alternis diebus purgans, & alternis tantùm alterans fotum hypochondriis emollientem, & aperientem, linimentum ejusdem facultatis, tum venæ sectionem post primam dosim apozematis, præmisso clystere, & purgante medicamento. Pro potu utebatur infuso corticis tamarisci, agrimoniæ, & pimpinellæ. At cùm sanguis detractus valdè cochymus videretur, iterum detractus est. Ex reliquis remediis nullum percepit solatium; sed morbus in pejus ibat.

Die 24. mensis Aprilis, eum iterum invisi, eùmque inveni infractis admodum viribus, cum febre assiduâ lenta, quæ tamen tertianæ paroxysmos habebat. In quibus hypocondria per intervalla ex flatibus intumescebant; præcipuè verò lien. Aliquando etiam ab iisdem flatibus ita comprimebatur diaphragma, ut se suffocari clamitaret: epoto aquæ cyatho, ructus duos, aut tres edebat, ac confestim ab illa suffocatione liberabatur. Urinis innatabat aliquid pingue, instar telæ aranearum, & sedimenta earum erant farinacea, quæ quidem urinæ lethales sunt ex Hippoc. progn. Die intermissionis laborabat ptyalismo frequenti, & humorem intra cranium & cutem, aut musculos faciei deferri sentiebat.

Die 29. Aprilis, eum iterum invisi ad extrema redactum pulsus erat minutulus, ptyalismus cohibitus, respiratio oppressa. At mente constabat. Die sequenti manè obiit.

OBSERVATIO LXXV.

Dolor pleuriticus ex lumbricis.

CIrca finem mensis Aprilis, anni 1633. filia Raymundi Michaëlis Frontinianensis, annos octo nata, laborare cœpit tussi & febre, quibus successit lateris dolor, ita ut pleuritica censeretur. Attamen quinta die morbi, tres aut quatuor lumbricos excrevit per clysterem, ac diebus sequentibus quamplures, tum exhibitis medicamentis lumbricos expellentibus, tum purgante medicamento, & ita curata est. Unde patet vapores ex materia putride (à qua lumbrici generantur) elevatos, dolores lateris & tussim, aliaque symptomata producere, quæ pleuritidem mentiuntur.

OBSERVATIO LXXVI.

Tumor strumosus.

DIe 6. Junii anni 1633. D. de Gaian ad nos adduxit filiam suam 13. annos natam temperamento sanguineo præditam, quod ex colore subrubro faciei apparebat; & ab undecimo ætatis anno menstruas purgationes patiebatur. Cùm ab octo mensibus fluxio quædam in partem faciei dextram decubuisset, paucis postea diebus decidit in cervicem, ita ut glandula illius loci paululum tumefacta apparuerit. Ab eo tempore tumor sensim increvit, ita ut jam ovi anserini magnitudinem superaret. A præsentibus Medico & Chirurgo, per duos menses multa præstita fuerunt remedia, purgationes, decocta sudorifica, causticum inustum; tum parti admota remedia, primùm resolventia & emollientia, posteà suppurantia & attrahentia validissima quibus nihil profectum est, imò contra tumor antea exiguus incrementum suscepit. Nos verò consilio inito cum Dn. Delort Universitatis Decano, & Magistro Thierri Haguenot, Chirurgo seniori, primùm eam misimus ad thermas Baleruçanas, ut iis uteretur in potu, balneo, & capitis embrocatione. Postea verò sequentia præscripta sunt.

Pulvis Arthriticus addito zinzibere sumendus singulis hebdomadis. Venæ sectio post primam dosin pulveris.

Fotus ex spongia in aqua calcis expressa, & arctè alligata per decem dies: Suffumigum ex lapide pyrite extincto in aceto fortissimo, bis in die acceptum per infundibulum, cujus tubulum totum tumorem contineat.

Post suffumigium, emplastrum de vigo, quadruplicato mercurio, cujus singulis unciis addatur vitriol. romani ʒ. i.

Bochetum salsæ parillæ per longum tempus, sine vino.

Infusio ad bronchocelem, in pharmacopœa Quercetani descripta, tempore plenilunii usurpanda.

Aquæ Meynenses per mensem, pro potu & fœtu partis, bis in die; posteà emplastrum prædictum, ex eadem aqua paretur bochetum.

Victus continuò exsiccans.

Post reditum ab aquis Meynensibus, si tumor non fuerit discussus, aperiendus erit causticò.

Omnibus remediis usa est, exceptis aquis Meynensibus, quia cùm reliqua nihil profeciissent, imò tumor incrementum sulcepisset, non fuit speranda salus ab hujusmodi aquis, sed ad apertionem statim veniendum censuimus, quæ fuit celebrata die 29. Septembr. 1633. cùmque admoto caustico, suprâ escharam facta fuisset incisio scalpelli ministerio, illicò erupit aqua tenuis & limpidissima, instar aquæ fontanæ, ac tumor statim subsedit, ad planitiem parti suppositæ propemodum æqualem, quod nobis admirationem peperit, & observatione dignum censuimus. Similes enim tumores ab aqua productos, præter hydroceles, & hydrocephalos à nemine Authorum descriptos exi-

stimo;

ſimo. Decem aut duodecim horis ab apertione, correpta eſt febre acuta, & magna fluxio facta in partem cum inflammatione. Tertie die ceſſavit febris, poſt venæ ſectionem bis factam, & purgationem: cataplaſma de mica panis tumori admotum, paululum ſubſedit, & pus quoddam pituitoſum effluebat. Decimâ tertiâ die ab apertione, decisâ antea eſcharâ, exivit per ulcus cyſtis integra, inſtar ſacci verè membranoſa, & paucis poſteà diebus curata eſt.

OBSERVATIO LXXVII.

Lues venerea.

JUvenis quidam bilioſo ac melancholico temperamento præditus, luë venerea infectus, menſe Junio anni 1633. aggreſſus eſt diætam ſudorificam, eàque peracta frictiones ex unguento mercuriali celebratæ fuerunt. Poſt ſecundam frictionem, cùm ptyaliſmus ritè procederet, ſubitò correptus eſt contractione brachiorum & tibiarum, cum tenſione ingenti abdominis, & ſuffocatione, ſubitoque ptyaliſmus ceſſavit. Frictiones vehementes celebratæ ſunt in partibus contractis; aqua imperialis & cinnamomi exhibitæ, quæ nihil præſtiterunt. Poſteà aquam noſtram theriacalem, ex ſpiritu vini conflatam, exhibuimus, à qua plurimum levatus eſt, & injecto cliſtere acri paroxyſmus deſiit. Poſt biduum, cùm parùm ſpueret, admota fuerunt emplaſtra mercurialia tibiis, femoribus, & brachiis quæ intra 24. horas ſputum ſatis copioſè promoverunt. At æger in prædictum paroxyſmum incidit. Cùm verò frictiones celebratæ fuiſſent, & prædicta aqua exhibita, tum clyſter injectus qui non poterat ejici; ſuppoſitoriis nullo modo levabatur, ſed omninò ſuffocari videbatur. Nos alium clyſterem acriorem ex diaphœnici & hieræ ana ʒ. ii. injici curavimus, quem ſecuta copioſa eſt evacuatio, & æger à paroxyſmo liberatus eſt. Sequenti die, præcedenti ptyaliſmo, iterum in eundem paroxyſmum incidit, cæteris multò graviorem, nam nec aqua theriacali, nec clyſteribus iteratis, quibus etiam multùm dejecerat, potuit ſedari. Tandem cùm ab initio cenſuiſſem hæc ſymptomata ex eo provenire, quòd excrementorum colluvies, ſuperiora petens, in ventriculo colligeretur, & non poſſet per os expurgari ob ſui craſſitiem, vel facultatis expultricis imbecillitatem, & magnâ copiâ cumulata, ac malignitate prædita, ventriculi orificium vellicaret, unde ortæ convulſiones per conſenſum generis nervoſi; Tum etiam prædictâ materiâ à calore exagitatâ multi vapores elevarentur, qui ventriculum diſtendentes, diaphragma comprimerent, unde ſuffocatio, & tenſio abdominis ſequebatur: Ventriculum eſſe vacuandum judicavimus, prompto & potenti remedio. Atque in hunc finem exhibuimus ſalis vitrioli ʒ. i. in aqua diſſolutam, qua intra horæ quadrantem humoris pituitoſi, viſcidi, & craſſi, cum melancholico permixti circiter ℔. ii. rejecit, & ſtatim à paroxyſmo liberatus eſt; Poſtea continuavit ptyaliſmus per multos dies; ſine alio ſymptomate, sicque integrè liberatus eſt.

OBSERVATIO LXXVIII.

Lues venerea.

AMe curata eſt in pluribus decocto, ex ſudorificis & purgantibus, per xx. dies uſurpato. Si hæc non ſufficerent; ad frictiones ex unguento mercuriali veniebam. Multi in media hyeme, hoc ſolo decocto curati ſunt, quibus dieta ſudorifica adminiſtrari non poterat, propter aëris inclementiam.

OBSERVATIO LXXIX.

Pleuritis in empyema degenerans.

FIlius Dn. de Calvieres, apud Nemauſenſes litium capitalium Judicis, 20. annos natus, incidit Monſpelii circa medium menſis Maji, anni 1633. in pleuritidem ſiniſtram, quâ ita detinebatur, ut in neutrum latus poſſet decumbere, ſed tantùm ſupinus jaceret. Hic multa remedia fuere præſcripta ex conſilio trium Medicorum, & decies aut ultra phlebotomia celebrata; attamen affectus diù perſeveravit, quamvis dolor lateris aliquando ceſſare videretur, & æger in utrumque latus ſeſe converteret. At febris permanebat, & dolor lateris redibat. Producta fuit febris uſque ad diem trigeſimam quintam, quâ latus aliquantulùm intumeſcere viſum eſt, & ad tactum dolebat, nonnullo rubore ſuffuſum. Judicatum fuit, pleuritidem in empyema converti, & admota fuere cataplaſmata ſuppurantia, quibus latus paulò magis intumuit. Sexto au ſeptimo ab hinc die, cùm apertio lateris nimium procraſtinata fuiſſet, quæ apparente lateris tumore ſtatim fieri debuerat, ruptus fuit abſceſſus ad interiora. Attamen æger pus facilè excrevit tuſſiendo, quod laudabile apparuit, & minimè fœtidum, magnâ copia, ſingulis diebus excernebatur primò purum, poſteà multa pituita permixtum. Poſt ruptum abſceſſum, in utrumque latus facilè convertebatur, febre perſeverante, cùm antea non poſſet converti in latus ſanum, quia pondus inſigne ſentiebat in latere dolente, quod ſignum notatur ab Hippoc. in prognoſticis. Octiduo elapſo à ruptionis die, purulenta excretio deſiit, & ſolam pituitam rejiciebat. Tum pondus in eodem latere iterum ſentire cœpit, ut ad latus ſanum converti non poſſet, nec non elevatio in parte lateris externa iterum apparuit. Novam collectionem in latere factam eſſe cenſui, & prompta apertione indigere, ne iterùm profuſa materia in thoracem, pulmoni laborem novum efficeret, unde phthiſeos periculum immineret. Cum tamen alii Medici duo, cum duobus Chirurgis, ſententiæ meæ aſſentiri noluiſſent, & mater illius diſceſſum urgeret: Nemauſum translatus eſt, ubi tandem empyema apertum eſt, cauſtico lateri admoto, & pus diutiſſime ab ulcere manavit, ac tandem æger integrè curatus eſt.

OBSERVATIO LXXX.

Lochia ſuppreſſa.

MUlier quædam plebeia, gravida octimeſtris, correpta eſt febre continua, die 5. Julii, anni 1633. Tertia die febris aborſum paſſa eſt, & à partu lochia omnino ſuppreſſa ſunt, maculæ purpureæ in toto corpore apparebant, præcipuè circa cervicem; febris erat intenſa. Præſcribo ſectionem venæ malleoli, & julepos, ex aperientibus frigidis compoſitos, frictiones partium inferiorum, fotus & linimentum relaxans pubi & perinæo: Ex his nullus fructus apparuit, imò ſub finem ſecundi ab aborſu dici, febris admodum exacerbata eſt, ut delirium pateretur, & facies valdè immutata eſſet, unde in ſummo vitæ diſcrimine ægram verſari, nemo non videbat. Tunc venam brachii aperiri jubeo, & ſanguinem mitti ad Unc. x. qui fuit valdè corruptus. Erat circiter hora quinta veſpertina, jubeoque, ut venæ ſectio iteraretur poſt horas quatuor, ſcilicet circa horam nonam. Præſcribo julepos valdè refrigerantes ex decocto lactucæ, portulacæ, acetoſæ, cum ſale prunellæ, clyſterem pariter refrigerantem mollientem: quibus remediis ità adjuta fuit, ut ſequenti die febris valde exigua apparuerit, lochia fluere inceperint, & paucis diebus ſine aliis remediis omninò convaluerit.

OBSERVATIO LXXXI.

Urinæ ſuppreſſio à caruncula virgæ.

LIctor quidam Senatus Divionenſis, cùm eſſet Monſpelii negotiorum causâ, die 7. Julii, anni 1633. incidit in urinæ ſuppreſſionem, ex caruncula virgæ, tumefactâ à coitu immodico. Chirurgus, quem primùm vocavit, catheterem immittens, magnam ſanguinis profuſionem excitavit; vulneratâ parte, & nihil urinæ excrevit; ſed Æger graviſſimis doloribus & mingendi contractibus preme-

premiebatur. Vocatus ego, præscribo phlebotomiam ad ʒ. xii. quia erat sanguineo temperamento præditus; clysterem emollientem & refrigerantem & semicupium subtepidum, injectionem refrigerantem, & inunctionem renum pubis, & perinæi, etiam refrigerantem, erat hora nona vespertina, tum jubeo, ut circa mediam noctem iteretur venæ sectio, quæ omnia præstita fuerunt. Manè erat in eodem statu; summos meiendi conatus patiebatur, & nihil emittebat, nisi guttulas iii. vel iv. urinæ, singulis conatibus. Iterùm vocatus præscribo vomitorium ex salis vitrioli ʒ. i. cujus ope bis evomuit pituitosa multa; At in secundo vomitu urinæ ʒ. i. vel ii. emisit, & sublevatum se dixit; quod hactenus non contigerat. Inde per intervalla urinam paulò copiosiorem excernebat, ita ut intra quatuor vel quinque horas vesica omninò depleta fuerit. Supererat partis affectæ inflammatio quædam, quæ emulsionibus cum sale prunellæ, injectionibus, clysteribus, semicupio & inunctionibus curata est.

OBSERVATIO LXXXII.

Difficultas spirandi.

Filius D. Hugonis, Mercatoris Monspeliensis, quinque annos natus, cùm malè educatus fuisset à nutricibus, inter varia symptomata hoc præcipuè pati solebat, ut cùm curreret; aut vehementius moveretur, spirandi difficultate laboraret. Tandem die tertia Julii, cùm ab exercitio multùm incaluisset, incidit in tussim cum difficultate spirandi, febricula, & alvi fluxu mediocri in quo flava, pituitosa, & aliquando subviridia apparebant. Hæc tamen symptomata adeo levia erant, ut de vocando Medico parentes non cogitaverint; sed à pharmacopœo admotum fuerat vesicans posteriori cervici. Die quintâ morbi vocatus ego, eadem invenio symptomata, ex quibus fluxionem conjiciens in pulmonem, cum metu peripneumoniæ, phlebotomiam præscribo, quæ non fuit celebrata, ex eo quod Chirurgus venam attingere nequiverit; sed cucurbitulæ scarificatæ statim fuerunt admotæ, & julepus pectoralis refrigerans fuit exhibitus. Hæc circa meridiem fiebant. At hora vespertina subitò æger correptus est lipothymia, à qua brevi excitatus est. Post modum verò pulsus apparuit parvus, languidus, frequens, & pulsibus morientium similis, venter admodum tensus & dolens, respirandi aderat summa difficultas, & sitis inexplebilis. Multa in hoc præcipiti casu usurpata fuere remedia, vocato consilio, quæ nihil profuerunt; sed æger continuò in pejus ruens media nocte interiit. Aperto cadavere, partes naturales benè constitutæ apparuerunt, nisi quod cystis fellea grandior, & humore nigricante referta erat. Sed pulmonis pars sinistra diaphragmati hærebat tam firmiter, ut separari non potuerit, unde difficultatem spirandi ex parte provenire censuimus. Sinistra verò cordis auricula, solito amplior, referta erat materia crassa & compacta, omnino alba, lardum coctum referente, quam subitaneæ mortis causam fuisse censuimus, cordis ventriculum sinistrum suffocando, & illius ventilationem impediendo.

OBSERVATIO LXXXIII.

Hæmoptoë.

Die 13. Augusti anni 1633. Dn. Duprat in curia Præsidiali Monspeliensi Consiliarius, circa noctem incidit in sputum sanguinis spumosi cum tussi, & magnam illius quantitatem excrevit tota nocte.

Die 14. mane vocatus, venæ sectionem præscribo ad ʒ. viii. deinde julepum ex aqua plantag. syrup. de ros. siccis & sale prunellæ. Postea injectus fuit clyster, cucurbitula admota regioni hepatis, looch incrassans, & adstringens usurpatum. Horâ decimâ iterata fuit venæ sectio ad ʒ. vi. syrupus ex succo portulacæ etiam præscriptus. Post meridiem sanguinis sputum magnâ copiâ, scilicet ad ℔. i. Iteratus fuit julepus, oxycratum admotum testibus. epithema refrigerans hepati, linimentum refrigerans eidem parti, & lumborum regioni, cucurbitula hypocondriis frequenter iterata; & circa vesperam sanguis denuo missus ex altero brachio ad ʒ. vii. præscripti julepi ex infusione millefolii, rad. tormentillæ, & conservæ rosar. in praxi medica nostra descripti cap. de hæmoptoë, qui magnæ sunt efficaciæ. Pro potu utebatur conserva rosarum, cum decocto hordei & liquiritiæ: ad noctem præscriptus est syrupus sequens.

℞. Syrupi de ros. siccis, de succo portulacæ, & papaveris albi ana ʒ. i. misce, capiat cochlear unum singulis duabus horis, ita ut intra noctem tres illæ unciæ absumantur. Mirum in modum profuit hic syrupus, & sequenti die, quæ erat 15. fuit iteratus, ut per longiora intervalla sumeret cochlear unum. Eadem die manè aperta fuit vena poplitis, & satis bona quantitas sanguinis educta est, tum reliqua remedia fuere continuata, aliàque addita; utopiata adstringens & conglutinans, & clyster denuò injectus. Toto illo tempore sanguinem non excrevit affatim, & sputa quæ per longissima intervalla extussiebat, erant sanguinea, Attamen difficultate spirandi laborabat, cum vocis raucedine. Sequentibus verò diebus nihil amplius sanguinis excrevit, & omnino convaluit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Gangræna.

Vir quidam è plebe; febre continuâ laborans, ab imperito Chirurgo venâ apertâ, incidit in tumorem illius brachii, cum inflammatione, quæ tandem in gangrænam desiit, ita ut totum brachium livescens appareret. At in duobus locis color magis immutatus erat, in iisque scarificationes non sentiebat. Igitur post multas scarificationes admovebantur remedia ordinaria, quæ parum proficiebant, imò brachium in deterius vergebat. Ego tandem vocatus, locos scarificatos humectari jubeo spiritu sulphuris, quo caro mortificata exusta est, ac veluti cauterisata. Postea foveri jubeo totum brachium calidè spiritu vini, in quo pulveres aloë & myrrhæ infundebantur, posteà inspergebantur toti brachio pulveres prædicti ex aloë & myrrha, magna quantitate, ac deinde supra pulveres admovebantur lintea, spiritu vini madefacta, quo remedio, per aliquot horas usurpato, brachium miraculi instar nativum colorem recepit, tumore imminuto; & gangræna fuit cohibita, ità ut sequenti die loca mortificata & exusta, à viva carne separari cœperint, quibus admotum fuit digestivum ex vitellis ovorum, terebinthinâ, & melle, ac post integram separationem, epuloticis curatio absoluta est.

OBSERVATIO LXXXV.

Dolor Nephriticus.

Die decimâ mensis Octobris anni 1633. Coquus Dn. de Miron, Regii Præfecti in Occitanica provincia, laborans à multis diebus dolore nephritico, qui vulgaribus remediis non cesserat, sumpsit bolum ex diaprun. solut. ʒ. ß. panaceæ ϑ. i. quo quater blande dejecit, eodèmque tempore crassas urinas minxit, & à dolore liberatus est. Dum medicamentum operabatur, sentiebat materias sibi à renibus avelli, & sine dolore.

OBSERVATIO LXXXVI.

Colicus dolor.

Principio mensis Novembris anni 1633. Domina de Varanda doloribus colicis acerbissimis conflictabatur, & post duos clysteres, frustrà injectos, sumpsit intestini lupi pulverati ʒ. i. cum vino, quod ipsi mense prægresso exhibitum fuerat pro eodem dolore, ut ex

obſ. 59. hujus centuriæ conſtat, & ſtatim dolor evanuit. Poſt decem aut duodecim dies, licèt per apozemata purgata fuiſſet, dolor rediit acerbior quàm antea; ac licèt in clyſtere philonii ʒ. ii. diſſolutæ fuiſſent, dolor non quievit. Prædictus pulvis iterum fuit exhibitus, & dolor imminutus eſt, ac poſt trium horarum ſpatium omnino ferè ſublatus. Sed poſtridie rediit acerbior, quàm antea. Exhibita fuerunt laudani grana v. & dolor omnino ſublatus eſt, nec amplius redjit.

OBSERVATIO LXXXVII.

Ulcus in corde.

Die 23. Januarii, anni 1624. vocatus ſum ad filiam Dn. N. annos 14. natam, quæ antea per multos dies laboraverat vomitu pituitoſo ſemel aut bis in die invadente, horis præcipuè matutinis, cum cardialgia per intervalla affligente. Item patiebatur dolorem in ſumma ſcapula ſiniſtra, & ſummitate brachii, qua humero committitur. Nocte inſequente, quæ erat quinta à prima invaſione, correpta eſt alvi fluxu & febre, quæ tota die eam detinuerunt. Sextâ ſumpſit rhab. pulverat. ʒ. i. cum juſculo & pluries dejecit, febris perſeverat, nocte bis tantum dejecit per duas horas dormivit. Septimâ, alvi fluxus perſeverat, ſed minùs frequens, ut locum dederit venæ ſectioni, quâ miſſus fuit ſanguis ad ʒ. iv. Hæc duo peculiariter à febris invaſione notavimus, quòd pulſus ferè ſemper erat intermittens; & cùm dolor prædictus in eadem parte fixus permanerer, neque ad thoracem ullo modo pertingeret, ægra tamen non poterat in illud latus, quod erat ſiniſtrum decumbere; quin ſtatim cardialgia & tuſſi corriperetur, ita ut perpetuò ſuper latus dextrum decumbere cogeretur. Tuſſis ſicca eam infeſtabat per intervalla, flatus emittebat interdum ſupernè & infernè. Octava, eadem ſymptomata perſeverant, præcipuè cardialgia per intervalla recurrens, & pulſus intermittens inæqualiter, ſomnus paucus. Continuabantur remedia cardiaca, ſumpta & admota; tum vermes enecantia ac ventriculum roborantia. Urgente admodum cardialgiâ, exhibitus eſt ſalis abſinthii ʒ. i. cum ſucci limonum cochleari uno, unde optimè habuit per horas aliquot; ſed ſymptomata redierunt. Noctu urinæ erant craſſæ & ſatis pallidæ. Nonâ admotum fuit veſicans cervici, quo tuſſis ceſſavit. Antea dolor humeri imminutus fuerat, & ſupra latus ſiniſtrum melius decumbebat. Eadem die ſumpſit medicamentum ex infuſione ʒ. i. rhei cum hieræ picræ ʒ. i. & ſyrup. de cichor. compoſ. ʒ. i. quo valde purgata eſt cum fructu, & alvi fluxus perſeveravit per aliquot dies, unde prorſus convaleſcere viſa eſt, cùm tamen pulſus continuò intermitteret in 3. 4. vel 5. pulſatione. Poſtquam è lecto ſurrexit, intermiſſio pulſus deſiit, manente tamen frequentia, & ægra tuſſi premebatur, noctu præcipuè, cum difficultate ſpirandi. Quæ ſymptomata per longum tempus perſeverarunt, ac præter difficultatem ſpirandi aderat per intervalla dolor lateris pungens, qui magis urgebat, cùm ægra in latus ſanum decumberet, & contrà gravior erat difficultas ſpirandi, quando ſupra latus dolens decumbebat. Febris perpetuò erat intenſa quæ omnia magnam ſuſpicionem faciebant abſceſſus in ſiniſtra pulmonis parte latitantis. Tandem die trigeſima quarta morbi, ſubitò correpta eſt ſanguinis ſputo, quem per tuſſim excrevit ad Uncias viii. circa meridiem, is autem ſanguis erat ſatis craſſus, & non ſpumoſus, quem ægra ipſa dicebat à capite deſcendiſſe, ſeque ante illius excluſionem in faucibus percepiſſe titillationem, tum aliquid ſanguinis emungendo per nares eductum fuerat. Attamen veſpertinis horis, ſanguinis ſputo redeunte, ſatis apparuit cum è pulmone ferri. Erat enim totus ſpumoſus, ejùſque quantitas fuit ad libram unam, tum miſſus fuit ſanguis de baſilica ſiniſtra, exhibitus julepus ex aqua plantag. & papav. rhœad. cum ſale prunellæ, & ſyrupo de roſis ſiccis. Urebatur tota nocte ſyrupis violaceo, de roſis ſiccis, & de papavere, ſimul mixtis, quibus tuſſis ſedabatur, excretionis reditus impediebatur, & per intervalla dormiebat. Poſtridie manè iterata fuit phlebotomia ex brachio dextro: iteratus julepus, & multa alia remedia, in hæmoptyſi uſitata, præſcripta fuere. In communi conſilio, habito cum Domino Ranchino Cancellario, & Delort Decano, ſputum ſanguinis rediit ad uncias viii. circa horam undecimam ante meridiem. Continuabantur remedia, & venæ ſectio malleoli uſurpata. Hora quarta veſpertina, redeunte ſanguinis ſputo copioſo, ſubitò extincta eſt. Diſſecto cadavere, inventus eſt pulmo colore albicante, coſtis utrinque, & diaphragmati undique adhærens; tum etiam pericardio undique adhærebat, ut unum corpus continuum efficeret. Cor verò albicans viſum eſt, & media fere ſui parte, quâ diaphragma reſpicit, exeſum atque exulceratum; ut fibræ carnoſæ ſemiputridæ ſummis digitis evellerentur. Et animadverſum fuerat, fruſtula quædam carnea, hujuſmodi fibris ſimillima, cum ſanguine per ſputum rejecta fuiſſe. Ita ut veriſſimum ſit, iſtam ægrotantem, cordis ſubſtantiam per ſputum rejeciſſe, quod eſt valde mirum. Cùm autem in capſula cordis nullus humor repertus fuerit; exiſtimandum eſt materiam, hujuſmodi abſceſſum ſeu ulcus efficientem, ſanguini permixtam fuiſſe, & per tuſſim excretam. Similes quædam hiſtoriæ reperiuntur apud Schenkium in obſervationibus libri ſecundi, titulo de tumoribus & apoſtematibus cordis.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Hydrops pectoris.

Uxor clariſſima Nobiliſſimi viri, Domini de Thomas in ſuprema Computorum, Subſidiorum, & Finci curia Monſpelienſi Conſiliarii Regii, à quinque menſibus laborabat fluxione humoris tenuis, in pulmonem decumbente cum tuſſi ſicca, difficultate ſpirandi, febre aſſidua & lenta, quæ ſingulis noctibus exacerbabatur, cum levi horrore, eàmque conſequebantur ſudores nocturni copioſiſſimi, ut ſingulis noctibus ter, quaterve induſia mutare cogeretur. Ab aliquot diebus exacerbationes bis in die redeunt, poſt meridiem & veſperi, in diurna non ſudat; ſed ſemper ſub ſomno. Tum ab ipſo morbi initio dolor adfuit lateris ſiniſtri in ipſa pectoris regione, cum difficili decubitu in eandem partem, ita ut cùm primum in dictum latus decumberet, tuſſi moleſtiſſima cum difficultate majori corriperetur. Imo verò interdum, comprimendo latus ſummis digitis, maxima pulmonis oppreſſio & ſpirandi difficultas orta fuit. His accedebat lienis inflatio, cum aliqua tenſione conjuncta, quæ reliquis affectibus originem dediſſe cenſetur.

Habito conſilio cum Domino Ranchino Cancellario, ſtatutum fuit præcipuum affectum in ſiniſtro illo latere reſidere, eùmque eſſe collectionem quandam, pectoris partem ſiniſtram opprimentem. Cujus autem materiæ ſit illa collectio, non omnino certò poſſe pronunciari. Hoc nihilominus aſſeritur, materiam illam eſſe aquoſam, vel purulentam; utriuſque enim ſigna concurrunt, & conſimilia ab Hippocrate recenſentur, dum ſecundo de morbis dicit, hydrope pulmones affectos, velut ſuppuratos affici, verum remiſſius ac diutius. Ad collectionem aquoſam magis inclinant ſententiæ, quod neque pleuritis, aut peripneumonia, aut hæmoptoë præceſſerint, neque quicquam ſputi purulenti unquam rejecerit. Phthiſica interiit, & apertionem cadaveris ante obitum prohibuit.

OBSERVATIO LXXXIX.

Urinæ ſuppreſſio.

Dn. Raymundus Ratte ſexagenarius, vir plethoricus & calculoſus, qui multos calculos innoxiè per inter-

valla

valla cum urinis excernere ſolebat; circa finem Jan. 1635. poſt plures calculos excretos, ab immodico exercitio, incidit in omnimodam urinæ ſuppreſſionem, quæ quidem ſuppremo (ut ex ſignis luculenter apparebat) erat in renibus, non in veſica. Jam per triduum integrum, nihil lotii emittebat, cùm vocatus ſum in conſilium, cum duobus Medicis ſenioribus, quorum unus erat ordinarius; qui per illud triduum varia præſcripſerat diuretica, tum externa, tum interna, clyſteres, ſemicupia, potiones, & ſimilia. Et antequam ipſe vocaretur, purgatus fuerat æger blando cathartico. Ego prior ſententiam ferens, dixi hujus affectus cauſam præcipuam, aut ſaltem jam hoc ſymptoma foventem eſſe venarum ſupra renes inſignem plenitudinem quæ propter diſtenſionem à copia ſeri per triduum retenti, non poſſent ſeſe contrahere ad expulſionem, quemadmodum videmus veſicam urinâ nimiâ diſtentam, non poſſe ſeſe facilè contrahere, unde non rarò meiendi difficultas ſolet exoriri. Maximam autem ſeri copiam adeſſe oſtendit, tum corporis plenitudo, tum quod æger multùm potare ſoleat, & urinæ libras tres aut quatuor ſingulis noctibus in ſtatu ſano reddere ſolitus ſit. Ideo cenſui diuretica eſſe omittenda, quæ humores ad vias urinæ deducendo, diſtenſionem in iis augent. Sed potiùs inſignes revulſiones eſſe moliendas, per phlebotomiam & purgationem, & quam primum ſanguinem eſſe mittendum magnâ copiâ, tum poſt quinque vel ſex horas potens medicamentum phlegmagogum & hydragogum eſſe exhibendum. Ejuſdem fuere ſententiæ reliqui Collegæ, & miſſus fuit ſanguis ad ℔. i. ante meridiem, veſperi exhibita fuit ʒ. i. pulveris diacarthami, detractis ſeminibus, pluries fuit purgatus, & poſt quatuor aut quinque ſedes cœpit mingere urinàmque reddidit ſubnigram prima vice ad ʒ. iv. paulò poſt valde rufam, majori copia, poſtmodum limpidam. Intra unum diem magnam excrevit urinæ copiam & liberatus fuit. Similis fere caſus propoſitus eſt obſervat. i. hujus centuriæ.

OBSERVATIO XC.

Ventriculi dolor.

Die 24. Januar. anni 1635. vocatus fui ad aurifabrum Monſpelienſem, qui à tribus menſibus laborabat dolore circa ventriculum acerbiſſimo, & indeſinente, ita ut præ dolore & vigiliis ad ſummam maciem perductus fuerit. Per dictum tempus à Medico ordinario præſcripta fuerant duodecim aut quindecim medicamenta purgantia, eaque blanda, aliàque non pauca remedia, tam interna, quam externa, non omiſſis fomentis, linimentis, & ſimilibus. Tandem advocatis in conſilium tribus Medicis, præſcribitur vomitorium ex decocto ſem. raphani, atriplicis, &c. quæ vulgo ad vomitoria præſcribi ſolent. Poſt vomitorium aſſumptum nihil vomuit, eòque iterato, ventriculus exoneratus eſt, & ſatis copiosè vomuit, ſine ullo doloris levamine. Poſtea iteratur purgans medicamentum & diæta ſudorifica præſcribitur. Biduo poſt purgationem ante uſum decocti ſudorifici, à quodam monitus æger me accerſit circa veſperam, & morbi ſui hiſtoriam exponit. Ego verò, ut oſtenderem, ſaltem ad tempus dolorem ſedari poſſe; præſcribo pro ea nocte laudani gr. v. quibus dolor protinus ceſſavit, & totâ nocte dormivit, cum tribus illis menſibus longior ſomnus non fuiſſet unius horæ. Manè ſe curatum prædicabat. Rediit tamen dolor, qui nullis remediis ſedari potuit, niſi laudano aliquoties exhibito, idque ad breve tempus, donec æger maraſmo confectus interiit. Aperto cadavere inventus eſt ingens ſcirrhus, totum pancreas, & meſenterii partem occupans; tum etiam pylorum, ac Jejuni inteſtini principium ambiens, ita ut ductum illum, qui eſt à ventriculo ad inteſtina; adeo anguſtaverit, ut fere occluſus eſſet, & ventriculus materiâ eſculentâ ac potulentâ plenus inventus fuerit. Cùm igitur alimentum non poſſet diſtribui, marcore conſumptus eſt. Scirrhus ille non apparebat tactui, quia ſub ventriculo & inteſtinis latitabat. Dolorem intenſum efficiebat, quia pylorum & extremam ventriculi partem, pyloro continuam attingebat,

OBSERVATIO XCI.

Lumbrici.

Filius D. Gerardi, Quæſtoris Franciæ generalis, annos quatuor natus, laborare cœpit 25. Jan. anni 1635. febre verminoſa cum vomitu bilis porraceæ, & nauſea continua. Præſcripſi potionem contra vermes vulgarem, cui addita ſunt propter malignitatem (quæ ex humore excreto, & tumefactione quadam totius corporis apparebat, lapidis bezoardici gr. iv. & clyſterem dulcem. Potione aſſumpta, evomuit duos lumbricos, unum cum clyſtere per alvum egeſſit. Noctu iterata eſt potio, & ſequenti die bene habuit, ut adſtantes nulla alia remedia expetiverint. Poſt biduum incidit in eundem affectum, & multo graviùs torquebatur cum inquietudine, planctu continuo, etiam per ſomnum. Statim præſcripſi potionem purgantem ex infuſo rhei, & ſyrupo roſaceo, in aqua portulacæ, ex qua ter dejecit materiam nigerrimam, ſed poſt purgationem omnia ſymptomata permanebant, tum etiam vomitus auctus; ita ut omnia juſcula & potulenta rejiceret; unde factum eſt, ut potio contra vermes prædictas, quæ tantopere profuerat ab initio, jam nullius effectus fuerit, cùm perpetuò evomeretur. Advertens itaque, eum non evomuiſſe confectionem de hyacintho, cum juſculo exhibitam, eam bis iterandam juſſi, additis lapidis bezoardici g. iv. Non ampliùs vomuit, & nocte dormivit ac multo meliùs habuit. Unde colligo, & obſervatione dignum cenſeo, lapidem bezoardicum, in affectibus verminoſis, ſumæ eſſe efficaciæ. Potionem purgantem prædictam iterum aſſumpſit, & alvi fluxus criticus eam ſequutus eſt, quo morbus admodum imminutus eſt, ac tandem julepis ſpecificis, ex decocto Scordii & Hypericonis, cum refrigerantibus paratis, omninò ſublatus, iterata poſt julepos purgatione, ex ſenna, rhab. & ſyrupo roſaceo.

OBSERVATIO XCII.

Abſceſſus Abdominis.

Die decimâ ſextâ Februarii, anni milleſimi ſexcenteſimi trigeſimi quinti, vocatus ſum ad filiam viduæ Joannis Peire, Mercatoris Monſpelienſis, annos 14. natam, quam ante duos annos curaveram ab hydrope incipiente, à quo tempore valetudinariam vitam agebat. Nunc verò è tribus ſeptimanis decumbebat, nullo vocato Medico. Invenio eam laborantem febre aſſidua, cum alvi fluxu moderato, quo pituitoſa & cruda rejiciebat. Refert præterea ſibi ventrem iterum intumuiſſe, in eoque per vices dolorem quendam punctorium percipere, tum etiam tibias per vices œdematoſas apparere. De redeunte hydrope ſtatim cogitabam, quod ut exactius explorarem, manum ventri admoveo, quem dum aliquantulum comprimere intenderem, illa ſtatim obſtitit, de dolore conquerens, qui comprimendo ipſi inferebatur. Ego verò ratus in hydrope dolores hujuſmodi non apparere, ventrem denudari jubeo, admota lucerna, ut rem attentius indagarem. Ventrem igitur inſpicio colore naturali præditum, ſed elevatum & tumentem, dum utraque manu blande contrecto, invenio tumoris circumferentiam in ambitu umbilici, quinque digitorum latitudine, extra quam circumferentiam ægra contactum indolenter ferebat; in tumore verò, etiam leviter compreſſa, plurimum dolebat; præcipuè in ſiniſtro latere, duobus digitis ab umbilico, ubi à principio morbi dolorem punctorium per vices percipiebat. Præterea in ipſo tumore fluxionem quandam animadvertebam; ex quibus pronuncio, abſceſſum latere inter peritonæum & muſculos abdominis, jam factam eſſe ſuppurationem; ac ſtatim Chirurgum advocari jubeo, qui ejuſdem protinus fuit ſententiæ. Itaque quamprimum aperiendum eſſe abſceſſum ſtatuimus, ne ſi in cavitatem abdominis rumperetur, mortem præcipitem afferret: Admovetur ergo cauſticum ei parti, in qua dolorem pungitivum

ab initio percipiebat, & tribus horis elapſis, facta eſcharâ immittitur ferrum ad latitudinem duorum digitorum, nullum tamen pus effluxit. At non auſus eſt Chirurgus ulteriùs phlebotomum immittere, ne fortè peritonæum confoderetur, ſicque materia ad cavitatem abdominis effflueret; immiſit ergo turundam in foramen & poſt quinque horas extracta turunda tantillum puris effluxit, poſtridie manè extracta iterum turunda, magna puris copia emiſſa eſt; pus autem erat pravi coloris & odoris. Nihilominus ægra in pejus ruebat, ita ut quinto ab apertionis die interierit. Aperto cadavere inventi ſunt muſculi abdominis in loco tumoris, putredine affecti circa partem ſiniſtram umbilicalem, in parte verò dextra hypogaſtrica inteſtina peritonæo adhærebant, & partes hujus loci etiam putrefactæ erant; hepar colore flaviſſimo præditum adhærebat peritonæo undique, & diaphragmati, & mole ſua mediam thoracis partem replebat, ut ipſi cordi eſſet omnino vicinum, pure & putrilagine omnia erant referta, ac deterrimum odorem ſpirabant; ſumma præterea macies aderat in toto corpore, quod maraſmo confectum videbatur, idque ob defectum hepatis ſanguinem non generantis.

Non ſolùm autem abſceſſus abdominis ex chronico morbo in corpore malè affecto lethales ſunt, ſed etiam ut plurimum ii, qui febribus ſive continuis, ſive intermittentibus ſuccedunt; quos damnavit Hippocr. in Coacis. Et vidit D. Pachecus Medicus Lunellenſis, amicus meus, juvenem tertianâ laborantem, cui ceſſarunt paroxyſmi poſt ſeptimam acceſſionem; factus tamen abſceſſus circa inguen, & apertus emiſit pus laudabile in principio; ſequentibus verò diebus prava ſucceſſerunt ſymptomata, pus deterius apparuit, & æger interiit vigeſimo die. Quem tamen abſceſſum ab initio lethalem judicare potuit, quòd eo apparente, ſæva ſymptomata etiam apparuerunt. At ſalutares abſceſſus allevationem ſymptomatum afferre debent. Si contrarium fiat, decubitum materiæ in illam partem ſignificat, non criticam expulſionem.

OBSERVATIO XCIII.

Partus difficilis.

UXor D. Baronis Daumales, Quæſtoris Franciæ generalis, in partu per triduum laboravit, ita ut tandem vires eſſent admodum dejectæ. Vocatus præſcribo ſequentem potionem.

℞. Dictamni cretici, ariſtolochiæ utriuſque & trochiſc. de myrrha, ana Scrup. ſem. croci & cinnamomi, ana gr. xii. confect. alchermes Drach. ſem. aquæ naphæ & artemiſiæ ana Unc. i. ſem. miſce, fiat potio, qua aſſumpta ſtatim conatus parturitionis excitati ſunt, & paulo poſt gemellos peperit. Idem contigit uxori D. Sartrei primiparæ, quæ eſt filia D. Boſchii Pharmacopæi Monſpelienſis.

OBSERVATIO XCIV.

Fluxus menſium immodicus cum hyſterica ſuffocatione.

ANcilla D. Baronis de Caſtries, menſium fluxum tam copioſum patiebatur, ut intra duas horas ſanguinis ℔. iv. aut v. excreverit, unde ſecuta eſt affectio hyſterica tam gravis, ut illa aphona, & quaſi mortua jaceret, cùm tamen apertos haberet oculos, & manu ſe ſtrangulari indicaret. Vocatus ad eam potionem ſequentem præſcribo, tum cohibendo fluxui, tùm hyſtericæ affectioni coërcendæ idoneam.

℞. Aquæ naphæ, roſar. & plantag. ana Unciam i. ſanguinis draconis grana xii. ſalis prunellæ Drachm. i. miſce, fiat potio, quæ poſt tres horas interjecto juſculo reiterabatur. Poſt primam exhibitionem omnia ſymptomata remiſſa ſunt, in ſecunda verò omnino ceſſarunt.

OBSERVATIO XCV.

Lues venerea in puero.

FIlius Dn. N. duos annos natus, à nutrice infectus fuerat lue venerea, quæ ſeſe prodidit primùm puſtulis latis & rubris, in perimnæo acervatis, iiſque ſucceſſerunt ulcera in natibus, juxta podicem, mox poſtulæ in facie, ac tandem ultra in faucibus & labiis. Quibus accedebat corporis conſumptio in dies progrediens. Vocatus ad eum, ſequentia præſcripſi.

℞. Sennæ mundat. ʒ. i. ß. rhab. elect. & agarici recenter trochiſcati ana ℈. ii. cinnam. ℈. ß. infundantur in aqua carduibened. in expreſſione diſſolve ſyrupi roſac. ʒ. i. fiat potio, detur manè, & reiteretur ſemel in ſeptimana.

Diebus intermediis utebatur ſequenti decocto.

℞. Ligni guajaci ʒ. i. corticis ejuſdem ʒi. ß. aquæ fontis ℔. iii. infundantur, & decoquantur, ut artis eſt, ad tertias, colaturæ capiat ʒ. iv. manè ſine ſudore, propter aëris inclementiam, hyems enim vigebat, tum etiam metuebam nimiam exſiccationem; propter corpus tenellum, eaque ratione victum etiam analepticum concedebam. Eodem decocto pro potu utebatur, ſed diluto æquali aquæ potione.

Cùm hæc remedia continuaſſet per 20. dies, omnia ſymptomata diſparuerunt, ægerque in ipſo remediorum uſu refectus, & denuo impinguatus fuit. Eramus autem media hyeme, curatus omnino videbatur.

Attamen intra unum menſem dicta ſymptomata redierunt, ægèrque extenuatus eſt.

Nos iterari juſſimus eadem remedia, decoctum tamen paulò efficacius efficiendo; coctione facta ad medias, eùmque ſtragulis operiebamus, ut ſaltem leviter ſudaret. Hac curâ iterùm reſtitutus fuit intra quindecim dies, quam tamen diutiùs continuaſſemus, metu recidivæ, niſi rigidiſſima hyems, quæ tunc etiam vigebat, obſtitiſſet. Intermiſſo itaque remediorum uſu per viginti dies, aut circiter, ulcera renovata ſunt. Et cùm tunc cœlum eſſet ſatis temperatum, menſe Februario ob Auſtrinam conſtitutionem, curam iterùm inſtauramus, ſed efficaciorem.

Exhibemus itaque primum mercurii dulcis gr. viii. cum diacryd. gr. iiii. in juſculo, quo valdè purgatus eſt per vomitum & ſeceſſum, & quarto quoque die hoc medicamentum exhibebatur; intermediis verò diebus ſumebat decoctum hoc modo paratum. Supradict. guajaci & corticis ejuſdem quantitas ponebatur per diem naturalem, ac poſtea deſtillabatur ad medias, juncturis alembici & recipientis probè munitis. Liquor ſuperſtes in alembico colatus miſcebatur cum aqua deſtillata, quæ erat acidula, hujus mixtionis dabantur ʒ. iii. manè calidè, corpus tegendo, & ſudores copioſiores effluebant. Per viginti dies continuata fuit hæc poſtrema curatio, ex qua morbus fuit omnino ſublatus.

Ulceribus narium admovebatur unguentum ex melle roſaceo, vitellis ovorum, terebinthina. Faucium verò ulcera brevi curabantur melle roſaceo, cum ſpiritu vitrioli acido reddito.

OBSERVATIO XCVI.

Lochiorum fluxus immodicus.

QUædam mulier poſt aborſum à ſanguinis fluxu immodico ſummam virium dejectionem patiebatur. Illi præſcribo frictiones & ligaturas partium ſuperiorum, cucurbitulas ſub mammis, epithemata, & pullos columbinos, fotu manuum cum vino calente, in quo confectio alkermes diſſoluta ſit, & ſequentem potionem.

℞. Aquarum plantag. naphæ & roſar. ana ʒ. i. ſyrupi corallor. ʒ. i. ſalis prunellæ ʒ. i. ſanguinis draconis ℈. ß. miſce, fiat potio. Quæ ſtatim fuit exhibita, antequam reliqua remedia fierent, & intra horæ quadrantem dolores ventris & lumborum quieverunt, & fluxus imminutus eſt.

OBSER-

OBSERVATIO XCVII.

Cancer.

DN. Chapuis Toloſa, à nobilis ſtirpe oriundus. Monſpelii degens, anno 1635. circa finem hyemis correptus fuit exiguo tuberculo, labrum ſuperius obſidente; quod in dies incrementum capiens in tumorem degeneravit, totum ferè labrum occupantem, cùmque durum ac lividum, cum dolore pungitivo & caloris ſenſu. Statim ab initio, alterius Medici præſcripto uſus eſt phlebotomia frequenti, cum levibus purgationibus, ex ſenna & caſſia paratis, præmiſſis julepis refrigerantibus. Cùm autem hæc remedia per aliquod tempus continuaſſet, & affectus nihilominus in deterius vergeret, priorem Medicum deſerens, curæ meæ ſeſe commiſit, die ſecunda Aprilis, anni ſupradicti. Ego verò prædicta ſigna conſiderans, num etiam, quòd omnia topica remedia, quæcunque admoverentur; malum exaſperarent, & dolorem pungentem, ac exurentem, intenſiorem efficerent, tumorem cancroſum eſſe exiſtimavi. Licèt autem iſte morbus incurabilis cenſeatur; illius tamen curationem ſuſcepi, edoctus à Galeno, cancrum in principio & dum adhuc recens eſt, ſanari poſſe, ut habetur 2. ad Glauconem cap. 10. ubi de cancro agens ſic loquitur. Hunc morbum per ſui initia ſæpè ſanavimus, ſed ubi in molem inſignem ſatis evectus eſt, nemo ſine manus opera potuit curare, & paulò poſt: Hunc igitur morbum, ut diximus, in principio ſanavimus, & tunc præſertim, cùm melancholicus humor non admodum craſſus videbatur exiſtere: nam hîc purgantibus medicamentis, ex quibus ſanitas ſequitur, promptè ſuccumbit: neque obſcurum eſt, hujuſmodi medicamenta debere eſſe atræ bili accommodata. Quod tamdiu faciendum eſt, donec ſanitas priſtina parti ſubſequatur, quemadmodum, ratio victus optimos generans humores, interim adhibeatur. Et ex ejuſdem Galeni præcepto, quod habetur lib. de atra bile, cap. 9. & comment. aph. 47. lect. 6. hoc morbo affectos, fortioribus medicamentis eſſe expurgandos. Ad potentiora remedia confugiendum eſſe cenſuit ex quibus principem locum obtinet radix hellebori nigri, quæ ad humorem melancholicum expurgandum, efficaciſſima eſt. Sic igitur curationem aggreſſus ſum.

℞. Rad. bugloſſi & cichor. an. ʒ. i. fol. agrim. borrag. ceterach. & veronicæ ana m. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, in colatura diſſolve cremoris tartari ʒ. i. fiat juſculùm, quod capiat manè per 12. dies.

In quarto quoque juſculo diſſolve ʒ. ii. ſyrupi ſequentis.

℞. Succorum recenter expreſſorum & per reſidentiam depuratorum, borraginis, bugloſſi, fumariæ, cichorii ℔. iii. ſucci veronicæ & pomor. redolent. an. ℔. i. ſennæ mundat. ʒ. vi. epithemi ʒ. ii. rhab. electi & agarici recenter trochiſcati an. ʒ. i. zinzib. & cariophyll. an. ʒ. i. infundantur & decoquantur, ut artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolve ſacchari albi quart. v. fiat ſyrupus perfectè coctus ad uſum dictum.

Poſtremæ doſi juſculorum adde extracti hellebori nigri gr. iv. capiat cum regimine.

Hoc medicamentum ſumma cum vehementiâ ægrotantem expurgavit, non ſolum per alvum, ſed etiam per vomitum, verum eadem die tumor valdè imminutus apparuit, ac doloris expers.

Poſt uſum juſculorum, uſus eſt balneo tepido per triduum, hirudines hæmorrhoidibus admotæ, cauſticum utrique tibiæ inuſtum, ſerum lactis cum epithymo per menſem uſurpatum, & balneum iteratum ſingulis ſeptimanis.

Poſt quindecim dies ab aſſumpto extracto hellebori, idem remedium iteratum eſt; eadem doſi, cum diapruni ſolutivi ʒ. iii. cujus operatio fuit priori ſimilis, & eadem die tumor imminutus apparebat.

Topica omnia tumorem exaſperabant, & dolorem intenſiorem efficiebant, excepto unguento ex ranis viridibus, quod maximè laudatur ab Aquapendente, Chalmetæo, & aliis, & in hoc affectu plurimùm præſtitit; ita ut illius curationem duobus præſertim remediis tribuendam eſſe exiſtimem, extracto ſcilicet hellebori nigri, & unguento de ranis viridibus. Non parùm tamen contulit ſyrupus magiſtralis, quo bis in ſeptimana utebatur.

Intra menſem, à curationis principio, tumoris portio ſuppurata, & ſponte aperta, cum pure ſatis laudabili. Ulceri & tumori univerſo admovebatur continuo unguentum prædictum, & ſenſim tumor imminutus ac tandem ſenſim reſolutus eſt, & ulcus ad cicatricem perductum.

Unguenti de ranis viridibus compoſitio talis eſt.

℞. Ranas virides in arboribus, vel aquis puris degentes, in vas fictile vitro illitum, multiſque exiguis in fundo foraminibus pertuſum conjicito: earùmque ora butyro impleto: vas ne quid exhalet, luto diligenter oblinito & operito, cui aliud effoſa terra concluſum ſupponito, ignem in ambitu ad diſtillandum accendito, oleum ſeu liquorem illum ſtillatitium colligito, & cum pulvere ranarum miſceto, ut fiat linimentum.

OBSERVATIO XCVIII.

Peripneumonia pituitoſa.

DN. Gaultier filci regii quæſtor generalis, ætatis 60. annorum, laborabat peripneumonia pituitoſa, quæ innoteſcebat ex tuſſi: difficultate ſpirandi, febre, dolore ſub humero ſiniſtro, & maxillarum rubedine. Cùm autem multa pituita refertus videretur, ejùſque ſatis bonam quantitatem evomuiſſet, tum clyſtere injecto ter aut quater alvus ſoluta eſſet, poſtridie venæ ſectionis, ſemel tantum celebratæ, purgans medicamentum fuit exhibitum ex infuſo rhei, cum manna & ſyrupo roſaceo, quo optimè purgatus eſt quarta die morbi, quæ erat 29. Maii, annī 1635. & poſtridie à febre aliiſque ſymptomatis liberatus apparuit. Unde patet purgationem in peripneumonia interdum convenire, quamvis ut plurimùm, ante ſeptimum diem uſurpata, perniciosa ſit.

OBSERVATIO XCIX.

Phthiſis incipiens.

MEnſe Maio anni 1635. uxor D. Thomas curiæ computorum, ſubſidiorum & fiſci Conſiliarii, phthiſica interiit, & poſt unum aut alterum menſem illius ancilla, quæ diu noctuque illi miniſtrabat, in ſimilem affectum incidere videbatur. Laborabat enim febre lenta, cum tuſſi ſicca, diu noctuque perſeverante, macie totius corporis, inappetentia, & vigiliis. Vocatus ad eam præſcribo venæ ſectionem & purgationem univerſalem ex apozemate, & balnea tepida, cum victus ratione incraſſante & refrigerante; quæ nihil contulerunt. Tandem mecum reputans affectum procedere ex maligna qualitate impreſſâ pulmonibus & cordi per contagium, præſcribo decoctum guaiaci ad 15. dies cum victu analeptico, ſine ſudore quo remedio perfectè curata eſt. Et febris, tuſſis, aliàque ſymptomata omnino deſierunt.

OBSERVATIO C.

Variolæ.

FIlius Dn. Boudon receptoris ſtipendiorum curialium præſidialium Occitaniæ, annos natus novem febre laborans, quæ videbatur variolas portendere, meæ curæ committitur menſe Junio anni 1635.

Prima die venam ſecari juſſi, & ſanguinem extrahi ad Unc. v. & veſperi eadem quantitate iterari, julepi præſcribuntur, inunctio ex oleo ſcorpionum, & reliqua ordinariâ; ſecundâ & tertiâ die parum delirabat. Variolæ apparent, minutæ, denſæ, & depreſſæ paulatim incraſſeſcebant, ſed admodum ſegniter, ita ut ſexta die facies nullo modo inflata videretur. Variolæ in facie & toto corpore depreſſæ, & in medio concavæ, imo verò nonnullæ in medio erant nigræ. Magis timebant parentes ex eo, quòd tres alios liberos amiſerant ex eodem morbo, & variolis omnino conſimilibus. Ego igitur ad efficaciora remedia confugiendum ratus, ſequentem julepum præſcripſi.

℞. Aquæ card.bened.ʒ.iii. aquæ theriac.ʒ.iii. trochisc. viperin.ℨ.i. lapid. bezoard. gr. vi. capiat horis vespertinis.

Cordi applicabantur pulli columbini, ac deinde linimentum ex theriaca, confect. Alkerm. & ol. scorpion. Matthioli.

In omnibus jusculis dissolvebatur bezoard. mineral. ℨ. ß. sequenti die quæ erat septima morbi, ter excrevit per alvum materiam satis crassam, sed omnino lividam. Eodem tempore copiosissimas excrevit urinas, & variolarum eruptio ita promota est, ut intra unum diem facies multum inflata fuerit, & variolæ ab eo tempore sufficienter increverint. Continuatum fuit bezoard. mineral. per alterum diem, & postea confectio de hyacintho, quæ ab initio usurpata fuerat. Donec tandem æger à sævo illo morbo protinus liberatus fuerit.

LAZARI RIVERII
OBSERVATIONUM MEDICARUM
ET CURATIONUM INSIGNIUM
CENTURIA SECUNDA.

OBSERVATIO PRIMA.

Colicus dolor.

DIE primâ Julii, anni 1635. Sarretus, Salinarum visitator generalis, quadragenarius, correptus est gravissimo dolore colico, qui neque clysteribus laxantibus, & carminantibus; etiam cum aqua benedicta, neque fomentis ac semicupiis intra 24. horas usurpatis, sedari potuit. Eoque continuo sæviente, sequentes pilulas præscripsi.

℞. Aloës optimæ ʒ. i. diacrid. gr. viii. laudani opiat. gr. v. fiant pilulæ sex deauratæ.

Has pilulas sumpsit media nocte, manè hora quarta dolor protinus quievit, & per diei decursum purgatus est quinquies, sicque omnino liberatus.

OBSERVATIO II.

Variolæ cum alvi fluxu.

FIlius D. Grasseti in curia Computorum Consiliarii, annos quinque natus, variolis laborabat cum alvi fluxu per totum morbi decursum perseverante. Septima die morbi, quæ erat 15. Augusti, anni 1635. multo gravior fuit alvi fluxus, febris intensa, sitis ingens, variolæ depressæ, quarum elevatio ab alvi fluxu impediebatur. Reliquis remediis usque ad id tempus parum conferentibus, sequentem præscribo julepum, alvi fluxum & malignantem respicientem.

℞. Rad. pentaphylli & tormentillæ ana ʒ. i. fol. scabiosæ, pimpinellæ an. M. i. scordii p. i. santali citrini ʒ. ii. coquantur ad ℥. iii. pro tribus dosibus bis in die sumendis. Addendo unicuique dosi confect. de hyacintho ʒ. ß. trochisc. viperin. ℨ. sem. lapid. bezoard. gr. iv.

Post primam exhibitionem alvi fluxus imminutus fuit variolæ tumefactæ, & sitis imminuta.

In aliis pueris quamplurimis eadem potio mirè profuit ad sedandum alvi fluxum, & variolas depressas tumefaciendas. Cui addebam aquam rosarum, & naphæ an. ʒ. ß. Etiam citra alvi fluxum; in depressis variolis mirum in modum contulit; & plerumque sic componebam.

℞. Rad. pentaphylli, & tormentillæ an. ʒ. i. fol. pimpinellæ & scordii an. M. i. santali citrini & rasuræ eboris an. ʒ. ii. coquantur ad ℥. iii. in colaturæ ʒ. iii. dissolve aquæ naphæ & rosar. an. ʒ. ß. trochisc. viper. in ℨ. i. lapid. bezoard. g. iv. fiat potio, quæ grandioribus detur uno hausu bis in die, lac verò sugentibus, ex cochleari frequenter.

OBSERVATIO III.

Secundina retenta.

CLarissima uxor Domini de Grasset in curia Computorum, subsidiorum, & fisci Consiliarii, principio mensis Octobris anni 1635. cùm abortum passa esset ex gestatione trimestri, fœtum optimè efformatum excluſit, retenta secundinâ. Hinc fluxu albo diu laboravit, & quendam oris fœtorem percipiebat, qui post aliquot dies desiit. Frustula quædam membranea excluſit, sed pauca & exigua. Ita, ut asserentibus mulieribus, illam secundinas frustulatim ejeciſſe, ego contrarium perpetuò censuerim. Paulatim ad pristinam valetudinem rediit, fluxu tamen albo perseverante. Attamen post duos menses cum dimidio, immodico mensium fluxu correpta est, cum quo secundina exsiccata per frustula excreta est. Quod notatu dignissimum secundinam tamdiu in utero, sine gravi noxa, retineri posse.

OBSERVATIO IV.

Hernia in infante.

FIlius Dn. D. Aumelas Franciæ Quæstoris generalis 11. menses natus, laborabat hernia aquosa, dextrum testem occupante, cum materia contentâ, in membrana testis propriâ, dartos appellatâ, ut testis ovi exigui magnitudinem æquare videretur; & hic tumor à nativitate ferè eum occupabat, quem diu cotone, suffitu thuris imbuto, discutere tentaverant. Tandem vocatus sequens præscribo cataplasma, principio mensis Novembris anno 1635.

℞. Farinæ fabarum ℔. ß. decoquatur cum vino generoso ad pultis consistentiam, deinde adde oxymel. simpl. ʒ. iii. fiat cataplasma admovendum manè & serò.

Intra octo dies, hoc solo remedio tumor omnino discussus est.

OBSERVATIO V.

Lumbrici.

DIe 25. Novemb. anni 1635. puer quatuor annos natus, ex lumbricis ita laborabat, ut gravi dolore ventris torqueretur, cum summa virium dejectione, ita ut pulsus in carpo non perciperetur, & oculi concavi essent, ut spiritibus orbati, quales in moribundis apparere solent. A tribus diebus laborabat, quatuor lumbricos mortuos per os excreverat cum vomitu humoris nigri. Pharmacopœus potiones contra vermes exhibuerat, & potionem purgantem ex electuario diacarthami, & rhabarbaro, sed nullo modo ex ea purgatus fuerat. Præscribo ipsi potentia ad lumbricos remedia ordinaria, tum interna, tum externa, quæ nihil profuerunt. Postera die in eodem statu persistebat. Jubeo ut exhibeatur calomelanos Turqueti gr. viii. cum gr. vi. scammonii, quo medicamento alvus soluta est, excrevitque materiam viscidam, glutinosam, putridam, cum duobus lumbricis, ter alvum deposuit, & maximè levatus est, ac posteà intra paucos dies omnino convaluit.

OBSERVATIO VI.

Hæmorrhoidum dolor.

DIe 21. Decembris anni 1635. De Joannes Charanton, civis Monspelienſis, cùm ad villam duobus milliaribus ab urbe distantem pedes iviſſet. multis vestimentis indutus, vehementer incaluit, unde facta est magna humorum commotio, eorùmque decubitus ad anum, unde hæmorrhoides valdè intumuerant, cum inflammatione, & dolore acerbissimo. Tota die sequenti valde excruciatus est, noctèmque insomnem transegit. Postridie ad urbem rediit

diit super equum, sed pedibus subnixus supra stapedes, cum magno labore, ita ut tumor inde irritatus fuerit. Vocatus ego post meridiem, sanguinem detrahi jubeo ad ʒ. vii. manè alvum dejecerat bis. Circa vesperam iteratur phlebotomia propter doloris urgentiam, vesperi accepit julepum cum syrupo de papavere; & usus est quater sub noctis decursu suffumigio, ex sempervivo majori cocto in vino albo; dormivit per intervalla, dolor & tumor imminutus hæmorrhoidesque relaxatæ, & suffumigii, ac linimentorum anodynorum continuatione brevi sanatus est.

OBSERVATIO VII.

Fœtus in partu morientes.

UXor tinctoris Nemausensis à conjugii initio ter peperit maturum partum, nono gestationis mense; labores patiebatur consuetos ante partum, quemadmodum aliæ fœminæ, sine majori molestia, ita ut neque partus admodum difficilis, aut laboriosus esset; neque mulier malè habita, ut aliquo affectu præternaturali laboraret, in ipsis partus doloribus, fœtus in utero movebatur sufficienter, attamen statim post excussionem mortuus inveniebatur, idque ter hactenus contigit. Medici post secundum partum purgationes præscripserunt, & diætam sudorificam, mutata etiam fuit obstetrix. Tertius tamen eodem modo interiit, Quæritur causa & medela. Cùm nulla causa in historia referatur, difficillimum est eam conjecturam assequi. Ut tamen sententiam nostram proferamus, dicimus, hos casus accidere, vel ob fœtus debilitatem, vel ob constructionem uteri, aut cervicis ejusdem tempore partus. Debilitas fœtus ex latente quodam seminis, aut sanguinis materni vitio contracta, potest efficere, ut cùm fœtus in partu, & maximo conatu exitum quærat, in eo exsolvatur, & moriatur, quemadmodum partus octimestris necessario interire solet, propterea quod conatum ediderit septimo mense quem si repetat octavo, exsolvitur & interit. Si igitur quilibet fœtus ex duplici conatu necessariò interit, qui debilis est, unico conatu potest interire. Alia etiam ratione debilitas illa mortis causa esse potest, quòd ille fœtus exclusus, ob dictam debilitatem, aërem & lucem ferre nequeat, ab iisque perimatur. Ac denique à constrictione uteri, vel cervicis id pendere potest: uterus in partu sese colligit & constringit, ad exclusionem fœtus, & si nimia fuerit illa constrictio, ac fœtus corpus tenellum vehementer comprimat, eam suffocare potest. Idem potest contingere ab uteri cervice, si dum fœtus ad eam pervenit, sese constringat, eâ enim constrictione potest fœtum opprimere. His ita propositis, remedia ad duo erunt dirigenda, imbecillitatem scilicet fœtus corrigendam, & uteri constrictionem nimiam impediendam.

Ratione prioris, conjuges ante conceptionem debent uti victu euchymo & laudabili, ut semen purum, & omni labe vacuum generetur. Tum mater, toto graviditatis tempore, eodem victu uti debet, ut sanguinem laudabilem fœtui suppeditet. Et præterea, bis in septimana, pulvere sequenti utetur.

℞. Granorum kermes, rasuræ eboris, corall. præparat. & margaritar. ana ʒ. i. mastiches ʒ. ß. manus christi perlat. ʒ. ii. fiat pulvis, dosis ʒ. i. in ovo sorbili, aut jusculo.

Alternis vicibus, loco pulveris, utatur opiata sequenti.

℞. Conservæ rosar. ʒ. ii. cortic. citri condit. ʒ. i. myrobal. condit. & nucis moschat. condit. ana ʒ. ſ. coralli præparati & margaritar. præpar. an. ʒ. i. rasuræ eboris ʒ. ſ. fiat opiata cum syrupo condit. citri, de quâ capiat magnitudinem castaneæ, semel aut bis in septimana loco pulveris prædicti.

Si utrumque tandem fastidiat, utatur tabellis sequentibus gustui gratissimis.

℞. Confect. Alkerm. ʒ. iii. ambræ gris. ℈. i. sacchari in aqua naphæ & ros. dissoluti ʒ. iv. fiant tabellæ, quibus etiam omni horâ uti poterit, per supra dictorum usum.

Dum ingredietur nonum mensem sequentia applicentur ventri, manè, per dimidiæ horæ spatium.

℞. Vini generosi ℔. iii. calefiat, & in eo dissolve olei nucis moschatæ. Unc. sem. pulv. caryophyl. & granorum Kermes ana Drachmas iii. misce, & spongia hoc liquore imbuta umbilico applicetur calidè, bis in septimana.

℞. Nucis mosch. macis, caryophyll. & cinnam. ana partes æquales, excipiantur melle calido, ad formam linimenti, & extendantur super crustam panis assatam, & umbilico applicentur manè, singulis diebus vacuis, ab usu fomenti,

℞. Aquæ naphæ & ros. ana ʒ. iii. aquæ cinnam. ʒ. i. misce, capiat cochlear. i. singulis diebus manè per totum noni mensis decursum.

Tempore partus exhibeatur cum singulis jusculis drachma ß. confect. Alkermes, secundum descriptionem Mesuæi paratæ, ratione dosis ambari, & horâ unâ post jusculum quodvis, exhibeatur aquæ cinnam. cochlear. unum.

Umbilico applicentur frequenter frustum semiassæ carnis calidum, pulv. cinnam. nucis mosch, & caryophyll. consperſum.

Ratione constrictionis uteri, aut cervicis illius, si mulier non sit gravida extra hyemem, utatur frequenter semicupio, ex decocto emollientium parato. In graviditate, à principio noni mensis, ad diem partus, illinatur cervix uteri & perinæum oleo seminis lini, sine igne extracto. Actum Monspelii, die 24. Decembris anni 1635.

OBSERVATIO VIII.

Dolores vagi circa thoracem.

D. Raymundus Arnaldus Melgoriensis, quinquagenarius, sanguineo temperamento præditus, è bello Italico rediens, conqueritur de sævissimis doloribus singulis noctibus affligentibus, post primum somnum; incipiuntque isti dolores in latere sinistro, simulque ad anteriorem thoracis partem, & posteriorem; tum ad latus sinistrum & scapulas extenduntur, tanta vehementiâ, ut subitò expergiscatur, & in nulla decubitus formâ consistere possit; sed assurgere cogatur. Perseverant isti dolores usque ad matutinum, & tunc temporis quiescunt. Nec totâ die ullatenus apparent. Jam à duobus mensibus iis vexari cœpit, neque ulla adhuc remedia adhibuit. Medicus, qui pro eo antea scripsit, existimat hosce dolores provenire à catarrho tenui, in eas partes decumbente, horis nocturnis, quo tempore pituitosus humor commoveri solet. Ego verò censeo hujusmodi dolores provenire à flatibus, qui illis horis tantum excitantur à calore intensiori, facto ex concentratione ipsius, per somnum. Materia ex quâ elevantur flatus hujusmodi, est illuvies pravorum humorum atque crudorum, in ventriculo, mesenterio, & præsertim regione hepatis congestorum. Hæc autem congestio facta est in castris ob pravam victus rationem. Hinc etiam ventriculi coctio debilitata est, unde fit ut ciborum portio crudior; à pravis humoribus etiam infecta, vertatur in flatus, qui quoquo versum transmittuntur. Peracta verò concoctione, non amplius flatus hujusmodi transmittuntur, & ita dolores cessant circa matutinum.

Ad curationem hujus affectus præscripsi primum evacuationem universalem per apozemata, & phlebotomiam; quibus absolutis præscripsi decoctum chinæ, ad 15. dies quorum usu affectus sensim imminutus est, & sine ullo alio remedio, intra mensem omnino sublatus.

OBSERVATIO IX.

Ictherus in gravidâ.

CLariss. uxor Dn. Daumelas, Franciæ Quæstoris generalis, circa finem septimi graviditatis mensis, occasione quadam concitata est à qua vomitum manè patiebatur cùm dolore stomachi, & icterica facta est. Hic autem ictherus duo habebat peculiaria, unum, quod in lecto color faciei & totius corporis remississimam flavitiem referebat: cùm verò surgeret, & sese aliquantulum commoveret; intensus multò, & quasi derepente flavescebat. Alterum est quod alvus non erat adstricta, ut vulgò fit in ictericis; sed potius liquida & biliosa dejiciebat. Urina erat rubra, sed lintea non tingebat. Ego Medicus ordi-

narius

narius D. Ranchinum in conſilium advoco, ut de phlebotomia decerneretur, ex una enim parte cauſa procatarctica ſuadere videbatur, omnibus enim morbis ab irâ, venæ ſectio eximiè convenit, propter maximam ſanguinis commotionem, quæ ab eâ excitatur. Prætereà evaporationes illæ bilioſæ ſubito ex levi mora invadentes ſanguinem valde exagitatum teſtabantur. Nequeab obſtructione meatus choledochi oriebatur hic affectus (in quo Galenus venæ ſectionem vetat. lib. de ſang. miſſ.) quia alvus fuiſſet obſtructa, & alba dejeciſſet, ſed potius ab hepate accenſo & præcalefacto: ex altera verò parte graviditas jam provecta phlebotomiam dehortari videbatur, & cùm ægra ex morbo in abortus periculo verſaretur; ſi poſt venæ ſectionem ille contingeret, culpa in eam rejici potuiſſet. His poſtremis de cauſis noluit Ranchinus phlebotomiæ aſſentiri: ſed decretum fuit rhab. in ſubſtantia exhibere ad ʒ. i. ut bilis per alvum ſenſim educeretur, quod factum fuit. Parum præſtitit rhabarbarum; ægràque poſt quinque vel ſex dies abortum paſſa eſt. Fortè venæ ſectione liberari potuiſſet. Sed noſtratium mulierum nequitia, omnes infauſtos eventus remediis adſcribentium, efficit, ut etiam prudentiores Medici, metu calumniæ ab utiliſſimis interdum abſtineant.

OBSERVATIO X.

Angina.

DIe decimâ octavâ Februarii 1636. Juvenis quidam foſſor anginâ laborabat tam vehementi, ut nec loqui, nec deglutire poſſet, reſpiratio tamen integrâ manebat. Cùm ad eum vocatus ſum, injectus fuerat clyſter, ſtatim verò ſanguinem mitti jubeo ad Uncias decem, poſtea admovetur veſicatorium poſteriori cervici, cucurbitulæ, ſcapulis admoventur cum ſcarificatione, & quatuor horis à venæ ſectione exhibentur aquæ benedictæ Unciæ duæ, quibus purgatus eſt per vomitum, & per alvum, & inde loqui ac deglutire cœpit, ac paulò poſt integrè curatus eſt.

OBSERVATIO XI.

Symptomata hiſterica & hypocondriaca.

DIe decimâ quintâ Martii 1636. Clariſſima uxor Domini de Clauſe, Conſiliarii Regii in Curia Computorum, Subſidiorum, & Fiſci Regii, annos nata 54. temperamento pituitoſo & melancholico prædita, adverſa multis annis fruens valetudine, incidit ex mœrore diuturno in varia ſymptomata, quæ eam frequenter, & præſertim nocte infeſtabant. Ea autem erant, dolores totius lateris ſiniſtri, à coſtis ad illa pertingentes, ut non poſſet ſupra illud latus decumbere, vomitus pituitoſi & acidi, capitis dolores, cardialgiæ, & lipothymiæ ita urgentes, ut ſeſe moribundam putaret, horrores, & tremores totius corporis, quos ſudores excipiebant: pulſus valdè parvi, languidi & debiles, eructationes frequentes à copia flatuum per os erumpentium. Cùm primùm ad eam vocatus ſum, præſcribo clyſterem carminantem & laxantem, potionem ex aquis naphæ, roſarum, & cinnam, ſaculos ſtomachicos, & oleum nucis moſchatæ regioni ſtomachi admovendum, quibus valde ſublevata eſt, & à prædictis ſymptomatis liberata. Sed cùm ea frequenter redirent, purgatio uſurpata eſt bis intra quatuor dies. Redeuntibus autem ſymptomatis exhibui laudani opiati gr. ii. cum conſerva roſarum, in forma bolt, hora ſomni, quo intra horam omnia ſymptomata omnino ſublata ſunt, & placidè dormivit, neque poſtea eadem ſymptomata redierunt adeo vehementia, ſed multo leviora. Poſt purgata eſt bis in hebdomadâ pilulis ſpecificis, quibus ad melius in dies vergebat. Et ſic tandem integræ ſanitati reſtituta eſt.

OBSERVATIO XII.

Colicus dolor.

VIgeſimâ ſecundâ Martii, anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo ſexto, Vidua Domini Dortes ſummâ duritie, & tenſione totius abdominis à multis annis laborans unde per intervalla dolores atrociſſimos, colicorum inſtar patiebatur, eodem dolore corripitur multo atrociori, quàm antea circa noctem. Vocatus Pharmacopœus duos clyſteres injicit ſine ullo fructu, quamvis eorum vi multum purgata fuiſſet. Vocatus ego manè præſcribo pilulam ex laudani granis quinque conflatam, & intra horam dolor penitus quievit, nec ampliùs rediit.

Eodem tempore Domina de Varanda, prædictæ mater, dolore colico vero, cui obnoxia eſt, corripitur, injicitur clyſter à Pharmacopœo, eòque nihil operante, advocor, invenio eam ex doloris gravitate clamantem, & vociferantem; præſcribo clyſterem ex decocti emollientis ℔. i. diapœnici ʒ. i. aquæ benedictæ ʒ. iii. quo dolor omnino quievit: & ægra multa pituitoſa, cum multis flatibus excrevit.

Ego ipſe ante unum menſem ſimili dolore vexatus, neque clyſtere emolliente carminante & laxante admodum levatus, ſimili clyſtere curatus ſum, ita ut ſtatim eo injecto dolor omnino quieverit; quamvis clyſter non niſi poſt duas horas rejectus fuerit.

OBSERVATIO XIII.

Sanguinis mictio.

CLariſſimus Dominus de Serres Conſiliarius Regius, in Curia Computorum, Subſidiorum, & fiſci Corrector, quinquagenarius, temperamento bilioſo & melancholico præditus, cùm per multos dies gravia quædam animi pathemata & mœrores paſſus eſſet, indeque noctem aliquam inſomnem tranſegiſſet, urinas ſanguinolentas reddidit quæ poſt equitationem immediatè apparuerunt, eodèmque tempore urinæ acrimoniam ſeu ardorem paſſus eſt. Hinc quoties equitando itineri ſe commiſit, urinas pariter ſanguinolentas reddidit, & ardorem prædictum inducentes. Imò verò prædictus ardor urinæ ſæpè ſolet recurrere, etiam ſi urinæ ſanguine infectæ non appareant. Præterea, cum urina, arenulas quaſdam matulæ parietibus adhærentes excernit, quas ipſe à multis annis excernere ſolitus eſt. Quæritur jam, à qua cauſa proxima & immediata hæc ſaguinis mictio dependeat. Cùm autem ſanguinis mictus in genere à pluribus cauſis ſoleat exoriri, in præſenti tamen caſu duæ tantum in controverſiam revocari poſſunt. Calculus nimirum in renibus contentus, & aſperitate ſua venulas collidens, ex iiſque ſanguinem eliciens, vel humores acres; ſalſi aut bilioſi, prædictarum venarum oſcula aperientes. Priorem cauſam duo potiſſimum videntur indicare: nempè arenulæ illæ quas æger à multis annis cum urina ſolet profundere: quaſi latentis calculi ſobolem eſſe poſſe, conjicere quis valeat. Et periodica illa excretio ſanguinis, eo ſolum tempore contingens, quo æger immodico exercitio utitur, equitandòque renes vehementer concutit, unde alliſio lapidis ad renis ſubſtantiam illiùſque venulas, colligenda videtur. Verùm hæc duo ſigna minimè ſufficiunt, ut calculum in renibus latitantem demonſtrare valeant. Præcipua enim ſigna, & perpetuo vel aſſidentia, vel præcedentia, omnino deficiunt. Quorum præcipuum eſt dolor lumborum, qui præſente calculo abeſſe minimè poteſt, ſed neceſſario affligit, & per intervalla recurrit, iſque vel gravans, ſi calculus renum ſubſtantia hæreat vel pungens ac lancinans, ſi in renis cavitate membranea contineatur. Adde quod clariſſimus æger nunquam tota vita nephriticis doloribus conflictatus fuerit, neque ullum unquam calculum excreverit; cùm tamen fieri vix poſſit, ut calculoſa diſpoſitio, quæ ut plurimum nativa & hæreditaria eſt, ad quinquageſimum annum otiari poſſit, & ea primum ætate in actum produci, quin prægreſſis temporibus quædam

ſui

sui indicia prodiderit, cùm præcipua conjectura mictus sanguinis, à calculo prodeuntis, ab Authoribus vulgò desumi soleat ex eo, quòd antea laborantes, calculos excreverint. Adde etiam, nullam in ægrotantis parentibus hujusmodi dispositionem calculosam fuisse observatam, quod non parvi est hac in re momenti. Omnia denique alia signa, calculum in rene contentum indicantia, hic protinùs desiderantur, ut stupor cruris è directo positi, testiculi retractio, nausea & vomitus, alimenta crassa diù antea usurpata, & similia.

Duo verò signa pro calculo stabiliendo proposita, ita confutantur. Arenulæ calculum intus latentem verè indicantes, in fundo matulæ subsident, & si digitis comprimantur, non facilè comminuuntur. Si verò matulæ parietibus hæreant, & digitis compressæ facile comminuantur (quales sunt illæ, quæ à nostro ægrotante excernuntur) calculi indicia nunquam esse possunt. Neque enim illæ in renibus aut vesica generantur, sed in venis ac hepate, ex humorum adustione, quorum particulæ crassiores & tartareæ, arenularum formam æmulantur, & cum sero in venis contento separantur, ac in renes & vesicam detruduntur. Quod cùm à paucis fuerit animadversum; fit, ut multi calculosi pronuncientur, qui ab eo malo prorsus immunes sunt. Et quotidiana docet experientia, multos à pueritia hujusmodi arenulas excernere tota vita, qui tamen nunquã calculo laborarunt, quibusve calculus non facile timẽdus.

Periodica verò sanguinis excretio, eo solùm tempore contingens, quo æger equitando sese vehementiùs exercet, licet ex allisione lapidis asperioris in substantiam renis possit contingere; minimè tamen dubium est, quin ille etiam ex calore, à motu immodico, in renibus, & tota sanguinis massa excitato citra calculi præsentiam generari possit. Humores enim biliosi & acres, vel pituitæ salsæ naturam redolentes, à motu & calore exagitati, ad renes amandantur unà cum sero, sanguini permixto, & renum venulas aperientes, sanguinis effluvium excitant. Et ita rem se habere in præsenti ægrotante prorsus asserero, cùm ille bilioso temperamento præditus sit, & ab animi pathematis vigiliisque suprà recensitis, sanguinis massa majorem adustionem adepta fuerit. Tum eorum humorum, qui per renes efferuntur acrimonia, ex urinæ ardore, quæ illum sæpissimè afficit, etiam citra sanguinis effluxum, facilè innotescit.

Hanc nostram sententiam doctissimorum virorum placitis esse consentaneam, infinitis exemplis facile esset ostendere. Nonnulla tantum annotare sufficiet. Hollerius vir in artis operibus, si quis alius, exercitatissimus, cap. 25. lib. de morbis internis. Quibusdam (inquit) naturis eodem modo sanguis per vias urinarias excernitur, quo aliis per nares, venas sedis, aut vomitum. At experientiâ constat, hujusmodi sanguinis excretiones in dispositis sæpè recurrere, quando vehementiori exercitio eorum corpora incalescunt. Potest igitur sanguinis mictio, illiusque recursus, à sanguinis & humorum calefactione suscitari. Multò apertiùs rem explicat idem Author comment. aph. 78. sect. 4. Sunt (inquit) nonnulli, qui si duriùs equitent, aut sese exerceant immoderatiùs, excalefactis renibus, sanguinem meiant. Doctissimus Montanus cons. 283. casum proponit cujusdam Episcopi Hungari, huic nostro tam similem, ut ad verbum hic describendus videatur. Ejus igitur verba hæc sunt: Arbitramur (inquit) sanguinolentam urinam, & turbidam reddi ab hoc Reverendiss. Episcopo, propter dilatationem, factam tum in cavitatibus renum, tum in vasis urinariis, propter intensam caliditatem à motu violento primò generatam, dum curru, salebroso itinere concuteretur; præcipuè circa dorsi regionem, deinde succedente ingenti calore, dum cum veste pellicea sub sole ardente montem ascenderet. Ex his igitur omnibus tantus calor circa partes renum fuit excitatus, ut ob nimiam dilatationem urina sanguinolenta excreta fuerit. Et inde est, quòd nunc quoque quotiescumque defatigatur, & corpus exercet, in idem symptoma incidat, turbidæ scilicet & sanguinolentæ urinæ. Excitatur enim dilatatio ob motum, quæ in quiete delitescit. Ardor autem excretione urinæ, simulque dolor circa anum, ab eadem causa provenit; videlicet ab illa urina fœculenta, habente in se partes acres & rodentes, vel bilis, vel humoris adusti, vel pituitæ salsæ, vel omnium simul. Dolor verò, qui circa ani regionem percipitur, est in ipsis musculis colli vesicæ, quod quidem collum illis partibus adjacet, & in ea potissimum parte non sine ratione dolor percipitur. Hæc Montanus. Ex quibus etiam apparet, unam esse calculi vesicæ suspicionem, quam æger noster sibi affigere voluit, ex ardore urinæ, & ani irritatione desumptam; cum ea symptomata ab iisdem causis proveniant, quas mictum sanguinis provocare ostendimus; Horstius obs. 37. lib. 4. Puer (inquit) annorum octo, magnifici Cancellarii Joannis Struppii filius, macilentæ constitutionis, dejectum patitur appetitum, siti premitur, & urinam omninò sanguineam amittit, absque omni dolore lumborum, nec etiam in ipsa excretione quicquam sentit, etsi cruenta mictio frequenter accidat, quod in calculo renum, in eorum, vicinarumque partium exulceratione, similibùsque morbis manifestum est. Rarùs tamen hic affectus est, respectu præsentis casus, ubi talis mictio sanguinis omninò sine dolore accidit, quo colligitur, nec à calculo, continuum solvente, nec etiam ab exulceratione quadam, cruentam hanc excretionem fieri. Restat igitur, in acrimoniâ biliosi sanguinis, & imbecillitate renum hujus affectus causam esse quærendam. Hæc Horstius. Quæ exempla hic paulò exactiùs adscribere volui, ut clarissimi laborantis animus à calculi in renibus aut vesica geniti metu, quo diutiùs, ex alterius Medici sententia, inquietatus est, prorsus liberetur.

Quòd ad curationem attinet; ea ad duas intentiones revocanda est: humorum scilicet acrimoniam temperandam, & renes corroborandos, ne humores acres, aliundè confluentes, tam facile recipiant. Ad hanc rem faciet primùm victus refrigerans & incrassans, quo fere æger ab aliquo tempore uti cœpit, & in quo diu perseverare debet utendo præsertim lactuca, plantagine, & portulaca in jusculis, tum etiam hordeatis, avenatis, oryzatis, & similibus, tum etiam in potu aqua ferrata, cum vino rubro, aliquantulum austero. Abstinendo semper à vehementibus corporis & animi motibus.

Licet autem clarissimus æger haud multo abundet sanguine, utile tamen censuerim, sanguinem brachio detrahere ad ʒ. vi. vel vii. ut totius massæ humorum calidior intemperies meliùs corrigi valeat. Imò verò, si affectus diutius consisteret, derivatio quædam per inferiora, apertâ venâ malleoli, aut provocatis hæmorrhoidibus, videtur consentanea.

Post modum verò purgatio blanda maxime conveniet, eàque per intervalla erit repetenda, ut humores ad renes confluentes, per alvum educantur, cujus compositio talis esse poterit:

℞. Fol. lactucæ, portul. plantag. & summit. malvæ, ana m. ß. tamarind. ʒ. ß. myrobal. citrin. ʒ. i. coquantur ad ʒ. vi. colaturæ infunde cassiæ recenter extractæ ʒ. i. colentur iterum, & postea dissolve rhab. in aqua lactucæ cum santalo citrino infusi drach. i. ß. mannæ, & syrupi rosac. ana ʒ. i. misce fiat potio.

Post primam purgationem, julepi, apozemata, jusculæ, vel emulsiones, prædictas indicationes respicientes, ad ægrotantis tolerantiam accommodari poterunt, iisque ad aliquod tempus usurpatis, lac ovillum, vel caprillum erit convenientissimum. Et maxime commendatur ab Hippoc. Avicennâ, & recentioribus, inter quos Gattinaria & Forestus se hoc solo remedio sanguinis mictum sæpè curasse gloriantur. Unicuique autem dosi boli armeni veri drach. i. permiscent, quod quidem ut graviori sanguinis mictui convenit, ita in hoc leviori rarò faciendum censuerim.

Quia verò æger sicco atque macilento habitu præditus est, eoque calido & sicco; ante & post lactis usum, balneum aquæ tepidæ illi convenientissimum esse censuerim, & toto æstatis tempore frequenter usurpatum, in formam semicupii.

Post usum lactis, utatur Meynensibus.

Intermediis temporibus, si ardor urinæ aliquando urgeat; aqua florum althææ cum aqua rosarum, vel conser-

va florum malvæ, vel althææ, aut denique emulſiones, aliàque prædicta uſurpari poterunt.

Ac denique pro curationis ſigillo, opiata roborans, mediocriter adſtringens & refrigerans, in uſum revocari poterit. Neque inutile futurum eſſet, perſeverante affectu, cauſticum tibiæ inurere, ad humores acres, in renes & urinas defluentes, ſenſim derivandos.

Toto curationis decurſu, topica renibus admota, erunt maximè proficua, eàque refrigerantia & adſtringentia.

℞. Unguenti Comitiſſæ, & refrig. Galen. ana ʒ. ii. abluantur oxycrato, diligenter, & inungantur lumbi frequenter.

Lamina etiam plumbea, multis foraminibus perforata, ſupra renes diu geſtari poterit.

OBSERVATIO XIV.

Caruncula virgæ.

SEquentia remedia tranſcripta ſunt in camera Computorum Monſpelienſi, quibus Geofroy Giannatus curavit Carolum IX. Galliarum Regem, anno 1584. Et donatus fuit duobus millibus aureorum.

Primò ℞. caſſiæ recenter extractæ ʒ. ß. ſucci liquirit. ʒ. i. elect. de ſucco, roſar. ʒ. ii. aquæ lupuli ʒ. iiii. fiat potio exhibenda manè, poſteà per decem dies bibat ſequentis decocti ʒ. viii. tepidas.

℞. Rad. liquirit. raſ. althææ, ſebeſten, paſſular. ana m. i. ſem. althææ, malvæ, apii, petroſel. ana drach. ſ. aquæ fontis ℔. ii. bulliant ad medias, de qua ſumat ʒ. viii. per decem dies, præcedente potione, vel bolo ex caſſia.

Modus primum unguentum conficiendi.

℞. Olei roſac. ℔. i. cerulæ venetæ Unc. iiii. caphuræ ʒ. ß. tuthiæ aquæ roſar. præp. ʒ. ſ. lithargyri auri præp. Unc. iii. antimonii optimè pulverati ʒ. i. ſ. opii, thuris maſculi, ſeu olibani, maſtiches, aloës hepatic. an. ℥. ii. miſceantur omnia, & in pyxide plumbea ſerventur.

Modus ſecundum unguentum parandi ad conſolidandum.

℞. Unguenti roſati Gal. recenter parati, & loti aqua roſar. unguenti albi Raſis camphorati ana Unc. i. pomatæ ſine ſpeciebus paratæ ʒ. ſ. miſceantur ſimul, & in pyxidem plumbeam reponantur ad uſum.

In applicatione unguenti ſic te gere.

℞. Candelam tenuiſſ. ex cera alba, tela vetuſtiſſima & tenuiſſima involutam. Ut autem appareat locus carnoſitatis. ℞. candelam prædicta craſſiorem, oleo amygdal. dulc. illitam, & in virgæ canalem intromittatur. Quod ſi obſtaculum appareat impediens, ne candela poſſit ulteriùs progredi; nota locum in candela, & menſura longitudinem candelæ intrantis, deinde involve candelam linteolo, eàmque illinc in extremitate unguento, & tunc immitte candelam in virgam, quouſque carnoſitatem attingit. Quòd ſi duplex carnoſitas appareat; tunc ita primum unguentum aptandum, ut utramque attingat, continuando per 15. 18. aut 20. dies juxta mali magnitudinem, & prout carnoſitas videbitur aperiri ac in pus diſſolvi. Cùm autem videbis urinam liberè & facilè reddi, pauco pure turbatam, tunc oportebit primum unguentum griſeum à candela tollere, ſed illines candelam totam ſecundo unguento, continuando octo, aut decem dies, quouſque pus non ampliùs effluat cum candela, nec ullus dolor inter meiendum percipiatur, quo tempore abſtinendum erit à remediis.

OBSERVATIO XV.

Dolor Nephriticus.

DEcimâ octavâ April. 1636. Vidua D. Dortes dolore Nephritico vehementiſſimo vexabatur, qui à rene ſiniſtro ad pubem uſque ſecundùm longitudinem ureteris exporrigebatur, cum urinæ acrimoniâ, & frequenti mictu-ritione: huic neque clyſteres cum aqua benedicta; neque cum terebinthina; neque cum laudano: neque vomitus ingens, qui ſponte veniebat; neque ſemicupium, neque laudanum aſſumptum quicquam profuere, dolore clamoſo per biduum perſeverante. Tandem aperta fuit vena malleoli, & ſtatim ſanguine miſſo, dolor ingens quievit, ſuperſtite tamen dolore obtuſiori.

OBSERVATIO XVI.

Lumbrici.

DIe Junii 1636. Puella trium annorum, filia paſtoris, nomine Roberti, laborabat febre acutiſſima, cum anxietate magnâ, & virium proſtratione. Vocatus ad eam circa veſperam, judico eam ex lumbricis laborare, & præſcribo potiunculam ex hieræ ʒ. ß. ſyrupi roſacei ʒ. ß. cum aqua portulacæ, quæ nocte eam purgavit, & inde plurimùm levata eſt: poſtridie præſcribo julepos ſequentes.

℞. Fol. acetoſæ, portulacæ, & endiviæ ana man. i. ſummit. hyperici & ſcordii ana p. i. coquantur ad ℔. i. in colatura diſſolve ſyrupi limon. ʒ. iii. fiat julep. capiat ʒ. iii. manè, meridie, & veſperi. Intra biduum omninò curata eſt.

Triduò poſt filia D. Beuf, Mercatoris, annos ſex nata, ſimili morbo laborabat, idque graviſſimè. Præſcribo eadem remedia cum eodem ſucceſſu, ſed hiera erat ad ʒ. i. ſyrup. roſac. ʒ. i. in potione.

OBSERVATIO XVII.

Dolor tenſivus abdominis

DIe 15. Junii 1636. Petrus Blanc, civis Monſpelienſis diuturno alvi fluxu laboraverat, undè valdè debilis & macilentus evaſerat. Tandem 15. Junii 1636. murmur ingens percepit in abdomine, ex quo vomitus conſequutus eſt, ac deinde tenſio dolorifica cum febre eum maxime afflixit; nihil per vomitum aut ſeceſſum omnino rejiciebat & clyſteres puros ſine ullo excremento reddebat. Juſſu imperiti chirurgi ſumpſit medicamentum purgans, ex quo nihil dejecit; ſed tenſio & dolor indè maxima ſumpſere incrementa. Vocatus ego, quinto die morbi, invenio hominem valdè debilem, facie hippocraticâ, & extremorum frigiditate, mortem imminentem indicantibus. Valdè anxius fui in hujus morbi diagnoſi, & nihil aliud potui excogitare, quàm ingentem inflammationem, quæ tumore inſigni inteſtina comprimeret, & excrementorum tranſitum impediret. Aperto cadavere, inventa ſunt inteſtina craſſa livida, & ſemicorrupta, unumque ex iis perforatum, in abdomine verò multi humores fœtidiſſimi, ex quibus apparuit, humores excrementitios, qui ad inteſtina confluere jamdiù ſolebant, & alvi fluxum efficere, tandem diutiùs moratos, ob facultatem expultricem debilitatam inteſtina corrupiſſe, ac tandem pondere ſuo eam partem, in qua humores dicti morabantur, magis putrefactam aperuiſſe, & impetu in abdomen irrupiſſe. Ac conſequenter alimenta & clyſterum partem, illud foramen, ad capacitatem abdominis fuiſſe tranſlata.

OBSERVATIO. XVIII.

Febris maligna.

DIe 4. Junij 1636. Petrus Stelle Conſul oppidi, Perolz nominati, quadragenarius incidit in cholerammorbum, qui intra 24. horas ope remediorum cohibitus eſt. Hinc ſequuta eſt tertio die morbi hæmorrhagia copioſiſſima, ex qua valdè debilitatus eſt; ſiti tamen ingenti à morbi principio tenebatur, & inquietudinibus, cum æſtu præcordiorum. Vocatus ad eum, invenio pulſum parvum & frequentiſſimum, cum facie hippocratica, mox habitum corporis perluſtrans, eum invenio maculis latis & lividis conſperſum: undè ſumma morbi malignitas colligitur, quæ tantorum ſymptomatum cauſa fuerat. Præter remedia ordinaria, & julepos cardiacos, cum ſale prunellæ, ter in die exhibendos, hunc pulverem præſcribo.

℞. Salis prunellæ ʒ. ß. camphoræ ʒ. ß. miſce fiat pulvis qui,

qui dividatur in quatuor partes, quarum unam capiat tertia quaque hora, Noctu hunc pulverem sumpsit, & manè multò melius habuit. Jubeo iterari pulverem cum aliis remediis, & eadem die à præsentaneo vitæ periculo liberatus est, ac paucis postmodum diebus omninò convaluit.

OBSERVATIO XIX.

Cholera morbus ex superpurgatione.

GLadiorum faber, qui pro insigni habet florem lilii; purgatus à tonsore, pulvere quodam valido, vigente æstu, & ipse admodùm bilioſus, nocte insequenti passus est superpurgationem violentam, quâ identidem bilioſa & aquoſa per alvum & vomitum rejiciebat, cum dolore ventriculi, siti intensa, & virium dejectione maxima. Postridie manè vocatus exhibeo statim laudani gr. vi. intra horæ quadrantem omnia symptomata quieverunt. Nihilominus admoti fuerunt sacculi roborantes ventriculo, vino rubro macerati, & eadem die omninò sanus fuit.

OBSERVATIO XX.

Alvi fluxus contumax.

DIe 8. Septembr. 1636. C. Petrus Hucherus, Joannis Hucheri, olim Universitatis nostræ Cancellarii celeberrimi filius, post febrem tertianam diuturnam, alvi fluxu corripitur tam vehementi, ut intra triduum vires omninò prostratæ fuerint, & ille de vita periclitaretur. Vocatus ego, præscribo primùm rhab. pulv. ʒ. i. qua multò pejus habuit; sequenti die hora somni bolum ex masticbes & terræ sigill. an. ʒ. ß. laudani gr. iii. alvus cohibita est, tamen non dormivit; sequentibus diebus alvum deponebat tantùm bis aut ter; intra paucos dies omninò convaluit. Eodem tempore Dn. Grassetus in curia Computorum Præses, post longam febrem continuam, cum accessionibus junctam, correptus est alvi fluxu molestissimo; quo vires admodum resolvebantur. Invisebam eum cum altero Medico seniori, & una tentavimus primùm roborantia varia, postmodum adstringentia, omnia incassum. Senior Medicus exhibitione laudani noluit unquam acquiescere, & fluxus ad viginti dies perduraverat, semper eodem impetu procedens, proposueram etiam sæpè tincturam corallorum, quæ roborando hepar, fluxus cohibet, tum potenter refrigerat, quod maxime optandum erat in hoc ægrotante, bilioso temperamento prædito. Ea verò per multos dies neglecta fuerat. Tandem me quotidie urgente illius præparationem & exhibitionem, in usum revocata est, ægerque de ea sumpsit ʒ. ii. bis in die per triduum, quo remedio alvi fluxus manifestè imminuebatur in dies, & excrementa concocta apparebant, ita ut paucis diebus integra sanitas inde revocata fuerit.

Nota illi antea fuisse exhibitum cum jusculo rhab. bis infusum in aqua cichorii, ac deinde exsiccatum, ex quo pejus habuerat.

OBSERVATIO XXI.

Dolor capitis ab insolatu.

DIe 8. Octobr. 1636. Dn. Guillelmus Dortomannus, Patronus celeberrimus, cùm esset in villa, circa meridiem sese soli exposuit, eundo pedibus in aliam villam, satis à sua distantem, hinc correptus est paroxysmis febris tertianæ duplicis satis levibus, & circa vesperam recurrentibus: hoc tamen symptoma in paroxysmo urgebat, nempè capitis dolor intensus, qui tribus primis diebus cum febre cessabat, matutinis horis. Interim secta fuit vena bis, & purgans medicamentum semel exhibitum. Quibus non obstantibus dolor capitis & æstus plurimum increvit, & continuus factus est post quartam accessionem, horis enim matutinis, non minùs quàm reliquis, sævissimè eum infestabat, neque febris omninò aberat. Cùm igitur ab insolatu dolorem istum concitatum fuisse appareret, metuendum erat, ne inflammatio fieret in cerebro, frontalia enim repellentia frustrà admota fuerant. Ut autem grave hoc symptoma tolleretur, venam frontis aperiendam consului ex eaque sanguinis ʒ. viii. eductæ sunt, à qua venæ sectione dolor capitis statim valdè remissus est, & sequens paroxysmus multò levior rediit, cum exiguo capitis dolore. At postera die mane doloris omninò expers fuit.

OBSERVATIO XXII.

Febris hectica cum putrida complicata.

DEcimâ tertiâ Octobr. 1636. Filia Dn. de Serres, in Curia Computorum Correctoris, annos nata 14. circa finem Ætatis, correpta est febre tertiana intermittente, quæ post quatuor paroxysmos sponte desiit, & post aliquod tempus iterum rediit, ac cessantibus iterùm paroxysmis febricula quædam eam occupavit, cum obstructionibus ventris inferioris, quibus menstrua suppressa sunt. In hoc statu permansit per tres menses, sine ullis remediis, cùm ruri esset. In principio Octobris ad eam vocatus, invenio febre lenta affectam, cum summa macie, & calore ad tactum valdè acri, qui nocte ingravescebat, illa tamen se febrire non percipiebat, ac licet calor igneus noctu appareret; siti tamen non afficiebatur, unde febrem illam in hecticam verti conjicimus, cùm & incalescentia post singulos pastus appareret, & circa longitudinem arteriæ brachii, calor intensior multò percipieretur, quod ipsi adstantes advertebant; & in urinis oleosum quippiam innataret. Cùm igitur appareret complicatio febris putridæ cum hectica incipiente, ad putridæ sublationem primò animum convertimus; ac statim sanguinem detrahi jussimus è basilica dextra ad ʒ. vii. Postera die purgata est blando medicamento. Tertia julepum hausit refrigerantem & aperientem. Quarta iterùm vena secta: sanguis enim valdè adustus & corruptus apparebat. Continuati julepi, fotus emolliens & aperiens regioni lienis admotus, emolliens & purgans injectus est, quo multum purgata est, ac febris valdè exacerbata est; pulsus erat parvus & frequens calor acer & mordax; quæ omnia tota nocte & media parte diei sequentis perseverarunt. Duobus diebus subsequentibus multò meliùs habuit, febris erat remissa, exacerbationes nocturnæ etiam valdè remissæ sunt; tumor lienis, & renitentia minor; tum dolor, qui tangendo, & aliquantulum comprimendo lienem percipiebatur ab ægra, ferè sublatus est. Interim fotus, linimenta & juscula aperientia continuabantur. Post illud biduum purgata est blando medicamento, quo multa pituitosa vomitu rejecit; & bis tantùm dejecit. Eadem die febris adhuc remissior apparuit. Posteà continuata sunt juscula aperientia, fotus & linimenta; tum in tertio quoque jusculo sennæ Unc. sem. infusa fuit. Sic paulatim ad pristinam valetudinem revocata est.

OBSERVATIO XXIII.

Pinguia corpuscula per alvum excreta.

FIlia Domini de Rochemore, in Curia Computorum & Subsidiorum Principis, nomine Lucretia, ætatis annorum trium, laborabat febre continua verminosa. Excrementa dejiciebat valdè cruda; & veluti gypsea, in quibus inveniebantur interdum globuli virides instar pisorum majorum, qui suprâ orbem positi; dum orbis, igni admovebatur, & tantillum incalescebat, statim butyri instar liquabantur. Cùm nunquam antea talem materiam vidissem, neque ullum Authorem de ea scribentem legissem, valdè dubius fui, unde ista materia suam duceret originem. Pharmacopœus senex & expertus retulit, se in propria filia similes excretiones observasse. Tandem cùm à pinguedine, aut humido oleoso ipsius corporis

non videretur hæc materia procedere : (hecticâ enim febre, aut colliquante ægra non laborabat.) Et excrementa admodum indigeſta apparerent ; conjeci hanc materiam procedere ex pinguedine aſſumpta cum carnibus, quæ nimia copia offerebantur ; vel cum juſculis, à pinguedine malè repurgatis, quæ pinguedo relaxando ventriculum coctionem læderet, malè in ipſo concoqueretur : præſertim cùm alia etiam alimenta, nimia copia ingeſta, malè cocta remanerent. Illa igitur pinguedo diù in ventriculo, aut inteſtinis retenta, à calore craſſitiem & colorem illum viridem obtinebat.

Duodecimâ Octobr. 1636. hanc meam conjecturam confirmavit alius caſus viri cujuſdam hypocondriacâ melancholia laborantis, qui ſibi frequenter venenum porrigi putabat, quod ut oppugnaret, magnam olei copiam frequenter ingerebat. Rejiciebat autem ſimiles globulos, quos ipſe liquabat ; & in phialis reſervabat. Hæc autem materia in phialis contenta amurcam referebat, nullius prorſus odoris. Unde conjeci, oleum magnâ copiâ ingeſtum, non poſſe totum à naturâ ſuperari, ſed craſſiores partes calore diuturno magis incraſſari, & in hujuſmodi globulos effingi, qui liquati amurcam referebant.

OBSERVATIO XXIV.

Angina.

DEcimâ quartâ Octobris 1636. quidam ſartor quadragenarius, vocatus Vendemiam, Angina laborabat, qua deglutitio impediebatur, eique ſecta fuerat vena, clyſteres injecti ; & admotum veſicatorium à Pharmacopœo. His non proficientibus me vocant : & advertens, eum vix tantillum juſculi, ex cochleari, magno conatu deglutire, ac per conſequens medicamentum purgans haurire non poſſe : præſcribo aquæ benedictæ ʒ. ii. quibus purgatus eſt pluries per vomitum & ſeceſſum, eadèmque die ab Angina liberatus.

OBSERVATIO XXV.

Dolor Iſchiadicus.

OCtavâ Januar. 1637. Dn. Greffueille, in ſuprema Computorum Curiâ Conſiliarius, coxendico dolore vexabatur, rigida hyeme : injectis clyſteribus, ſumpto medicamento purgante, & admotò emplaſtro parti affectæ, dolor nihilo ſeciùs perſeverabat ; tandem aperta eſt vena malleoli è directo partis affectæ, & intra paucas horas dolor remiſſus eſt, ac poſtmodum omninò deſiit, ut ſecundo à venæ ſectione die ad conſueta munia tranſire, & per urbem pedibus ire potuerit.

OBSERVATIO XXVI.

Affectus ſoporoſus, hypnotico curatus.

DIe vigeſimâ ſecundâ Octobr. 1639. Virgo quædam Melgorienſis 20. annos nata, nomine Liquiere, tentata fuerat febre tertiana duplici, circa initium Autumni per 12. dies, ab eaque poſt quorundam remediorum uſum liberata. Iterùm recidit in ſimiles paroxyſmos, qui ab initio more conſueto invadebant, ſed poſtmodùm nova quædam ſymptomata cum paroxyſmo acceſſerunt, nempè dolor inſignis, faciei rubor, oculorum prominentia, dolor lateris ſiniſtri pungitivus, & deglutiendi ſumma difficultas, perveniens tamen cibus & potus uſque ad extremum œſophagi ; & juxta orificium ventriculi, ſubitò rejiciebatur, ſi quid verò intromittebatur, id magno cum labore fiebat. Suſpicatus ſum hyſtericam affectionem cum paroxyſmo febrili complicari, & hyſterica remedia præſcripſi, quibus non obſtantibus malum perſeveravit. Poſt aliquot dies hujuſmodi ſymptomata ſine febre redibant, quod meam opinionem maximè confirmavit tum quòd dolor lateris ſiniſtri ad dextrum interdum tranſiliebat, interdum verò dolores pungitivi in variis abdominis partibus apparebant, ventriculum dolor & nauſea infeſtabant tum ægra ſuffocatione interdum premebatur. Tria in hoc affectu peculiaria obſervavi. Primum erat deglutiendi difficultas, quæ non eſt frequens in hyſterico affectu, ea tamen non erat perpetua ; ſed interpolata : impediebat enim cibi potùſque aſſumptionem per multas horas, deinde prorſus evaneſcebat, ut etiam pilulas ſine ulla moleſtia, me præſente, deglutierit. Secundum erat, quod iſti paroxyſmi hyſterici periodicè recurrebant ſingulis diebus, nempe veſpertinis horis, quemadmodum acceſſiones febriles. Tertium, quod urgente dolore ſtomachi cum aliis ſymptomatis, facculi roborantes & calefacientes, aliàque remedia calida augerent affectum, & ſuffocationem inducerent. Quod cùm mihi relatum eſſet, & principio unius paroxyſmi adeſſem, conquerente ægra de maximo ventriculi dolore ; juſſi, ut cruſta panis aſſata, & in vino calente madefacta, ac pulvere caryophyllorum, & nucis moſchatæ conſperſa, ventriculo apponeretur ; quo remedio aucta plurimùm fuit ſuffocatio ; ita ut illud abjicere neceſſarium fuerit. Tum tentandi gratia juſſi, ut linteum quadruplicatum in oxycrato maceratum ventriculo frigidè admoveretur, eòque admoto, ceſſavit illicò ſuffocatio, ac dolor ventriculi. Huic rei fuit aqua frigida eodem tempore aſſumpta, cujus guttulas aliquot magna vi deglutivit, earùmque frigiditatem in ventriculo percepit, & ſtatim levata eſt. Poſtea juſſi ut iterum cruſta panis calida admoveretur, quam tunc temporis patienter tulit ; cujus rei rationem eſſe puto ; quòd vapores commoti, & ventriculum afficientes, à calorificis magis commovebantur. At poſtquam frigidis remediis compreſſi fuerant, ventriculus ab iis vaporibus immunis, calida remedia facilè tolerare poterat. Puto à febre præcedente corruptum fuiſſe ſemen retentum, quod talia ſymptomata producebat. Fortè etiam reliquiæ ſanguinis menſtrui putrefactæ ad eoſdem affectus producendos concurrere poterant. At materia illa putrefacta motus habebat periodicos, quemadmodum videmus ſæpè materiam abſceſſuum internorum moveri etiam periodicè, & paroxyſmos tertianæ febris æmulari.

Antequam autem paroxyſmo corriperetur, cùm tunc temporis optimè deglutiret, ſumpſit meo juſſu quatuor exiguas pilulas, compoſitas ex laudani gr. iiii. & paulò poſt acceſſit paroxyſmus ſuprà enarratus ; ſed poſt duas horas, laudano operari incipiente, omnia remiſſa fuerunt, & totâ nocte bene habuit, cum prægreſſis noctibus maximè torqueretur. Poſtridie mane ſumpſit apozema hyſtericum & purgans, idque triduo continuavit, quibus abſoluta eſt curatio. Multùm dubitavi in exhibitione laudani, quod in paroxyſmo ægra ſopore gravi afficeretur, qui uſu laudani gravior effici poterat. At tandem hoc apud me conſtitui, ſoporem illum à vaporibus ex utero ad cerebrum affatim tranſlatis exoriri, quorum aſcenſum prohibendo, ſopor impediri poterat. Et eventus huic ratiocinio reſpondit. Unde vera elicitur concluſio, quæ prima fronte videtur valde paradoxa, nempe ſoporoſum affectum uſu laudani prohiberi poſſe.

OBSERVATIO XXVII.

Tormina puerorum.

DUodecimâ Decembris 1636. Filiolus meus Carolus, ætatis quatuor menſium, correptus fuit colico dolore ſæviſſimo, qui clamores, & ejulatus continuos ab eo extorquebat. Exhibui pulveris elect. diamoſchi dulcis ʒ. ß. cum lacte, quo dolor quievit per horæ quadrantem, & iterum rediit cum pari ſævitia. Injectus fuit clyſter ex decocto aniſi & chamomillæ, cum vitello ovi & ſaccharo, eoque dolor omnino ſublatus eſt. Poſt octiduum eodem dolore affectus eſt, tam acerbo, ut priori deterior appareret, prout ejulatus indicare videbantur ; ſumpſit pulverem prædictum, ſed fruſtra ; injectus fuit clyſter prædictus, etiam fruſtrà. Tandem admoveo fotum toti ventri ex decocto aniſi & chamomillæ in aqua vitæ : prima applicatione dolor omninò deſiit. Sequenti iterùm rediit dolor ; eòque aliquantulum mitigato

remediis

remediis prædictis, postera die manè exhibita fuit syrupi rosac. ʒ. i. quem assumendo vomuit pituitam instar albuminis ovi, sed nihil fere dejecit, tormina recurrebant. Iteratus syrupus cum ʒ. i. infusionis sennæ, etiam hoc medicamentum parùm præstitit. Tandem exhibui pulverem comitis ad ℈. ß. cum lacte, eòque blande & copiosè purgatus est, & ab hoc affectu omninò liberatus.

OBSERVATIO XXVIII.

Fluxio in pulmonem in Infante.

DEcimâ nonâ Januarij 1637. idem filiolus meus Carolus incidit post mensem à priori morbo, in catarrhum sævissimum, in pectus delabentem, quo frequenter tussiebat, & inter respirandum stertebat. Purgationem exhibùi ex syrupo rosaceo cum infus. sennæ, qua pituitam evomuit, sed parum dejecit. Syrupi pectorales exhibebantur, inunctiones pectori admovebantur. Perseverante affectu, eadem purgatio iterata est cum exiguo fructu. Tandem exhibeo pulveris comitis ℈. ſ. cum lacte, quo blandè & copiosè purgatus est, eademque die convaluit.

OBSERVATIO XXIX.

Urinæ suppressio.

VIgesimâ septimâ Januarij 1637. Dn. de Labaie, in Curiâ Computorum Auditor, urinæ suppressione omnimodâ, laborabat biduo, cum dolore renis sinistri, & ureteris ejusdem lateris. Injecti fuerant clysteres ex præscripto alterius Medici, & fotus admoti pubis regioni. Vocatus sum in consilium cum dicto Medico, præscripta fuit apertio hæmorrhoidum (quæ intumuerant:) admotis hirudinibus, iteratus clyster emolliens; cum dimidia oleorum portione, fotus admotus reni & ureteri, mox inunctio ex oleo scorpion. & amygdal. dulc. tum etiam catapl. ex fæce decocti emollientis, cum cepis coctis sub cineribus, eodemque tempore exhibitus julepus sequens.

℞. Succor. parietariæ, & fœniculi marini. ana ʒ. i. ß. succi limon. & ol. amygdal. dul. recent. ana ʒ. i. misce fiat julep. Intra horam ab assumpto julepo copiosè minxit & liberatus est, horis septem ab inito consilio, in quibus prædicta remedia administrata sunt. Ad sigillum curationis, sumpsit postridie manè bolum ex cassia, rhab. & cremore tartari.

OBSERVATIO XXX.

Gonorrhœa contumax.

SExtâ Februar. 1637. Dn. N. triginta annos natus, biliosо & sanguineo temperamento præditus, cùm gonorrhœam pateretur à duobus mensibus: & à Chirurgis multa incassum tentata fuissent remedia, meæ curæ sese commisit. Huic primùm præscribo phlebotomiam malleoli, postridiè mercurii dulcis ℈. i. cum diacrid. ℈. ß. in jusculo, postmodùm bolum ex terebinth. ʒ. iii. & rhab. ʒ. i. per sex dies integros, quæ nihil profuerunt. Iteratur pulvis purgans, & posteà sequenti aqua usus est per 12. dies, quæ statim profuit, isque omninò curatus est, detergebat ulcus internum tam potenter, ut urina in pavimentum effusa, illud inficeret colore albo, instar calcis dissolutæ.

℞. Menthæ siccæ ʒ. iii. sem. lactucæ, ruthæ, agni casti an. ʒ. ii. ß. ireos florent. ʒ. ii. dictamni cretici ʒ. x. sacchari ℔. ii. omnia pulverisentur, addendo terebinth. claræ ʒ. v. vini albi generosi ʒ. xxx. misce, destillentur in B.M. capiat æger cochlearia duo mane duabus horis ante cibum, & vesperi quatuor, à cœna.

OBSERVATIO XXXI.

Hysterica Epilepsia.

DEcimâ septimâ Februar. 1637. Uxor Dn. Palemarchi de Sumenes, per multos annos variis affectibus hystericis vexata est, qui epilepticos insultus referebant. Multa tentavit remedia, à multis Medicis præscripta, sed omninò incassum. Tandem cujusdam mulieris consilio sumpsit carnem lupi in pulverem redactam, & frustulum ejusdem carnis salitæ semper gestavit, à quo tempore immunis omninò fuit à prædictis affectibus.

OBSERVATIO XXXII.

Mensium fluxus immodicus.

DIe 6. Martii 1637. inter alia remedia, uxori Dn. de Vitrac præscripta, quæ ad extremà redacta fuerat, ex immodico fluxu mensium, post abortum concitato, sequens julepus mirum in modum profuit.

℞. Flor. chamæleontis, spicæ nardi, & sang. draconis subtilissimè pulverat. ana ʒ. i. aquæ plantag. & rosar. ana ʒ. i. ß. fiat julep. hujus cochlearia duo dabantur bis in hora.

Extractum coralli cum aqua plantag. profuit etiam non parùm.

OBSERVATIO XXXIII.

Colica biliosa.

DIe decimâ octavâ Maii 1637. mulier quædam patiebatur dolores colicos atroces & pungitivos, totum ferè abdomen afficientes. Ab alio Medico seniore curata fuit remediis ordinariis calefacientibus, carminantibus, & phlegmagogis, à quibus nullum levamen percepit. Tandem vocatus ego, ex specie doloris, situ ejusdem, temperamento mulieris præcalido, & urinis valdè rubris conjicio colicam esse biliosam; & præscribo statim venæ sectionem, clysterem refrigerantem ac lenientem, & julepum refrigerantem, quibus dolor valdè imminutus est, cùm verò sanguis valdè biliosus ac corruptus appareret: iterata est postridie phlebotomia, qua dolor prorsus evanuit. Ac tandem potione cholagoga, curatio absoluta est. Præscripseram ab initio semicupium, quo non usa est propter maximam doloris imminutionem.

OBSERVATIO XXXIV.

Febris maligna.

DIe septimâ mensis Junii, anni 1637. Dn. Patris in Curia Præsidiali Consiliarius, annos natus 55 correptus est levi frigore, & tota nocte febricitavit, eodemque modo perseveravit. Postridie manè febris expers, & vesperi iterùm febricitavit, eodèmque modo perseveravit febris intermittens, usque ad septimam diem, quâ facta est continua. Attamen frequentes patiebatur pedum & genuum ac interdum manuum perfrigerationes, urinæ, sanorum urinis similes; tamen omnia in dies in deterius vergebant, ut facilè appareret, febrem esse malignam, quam tandem indicarunt exanthemata, nono die apparentia, tum deliria, & motus manuum convulsivi, cum sopore quodam, & alvi fluxu. Cura ordinaria fuit administrata. Sed hoc peculiariter notandum, quòd sanguis fuerit missus tertiâ die, & laudabilis apparuerit. Quinta, fuit medicamentum purgans exhibitum, cùm adhuc febris esset intermittens. Septimâ, alvi fluxus copiosus & perseverans, usque ad undecimam, ulteriorem phlebotomiam impedivit. Cùm autem duodecimâ alvi fluxus sedatus videretur; dubitavi num venæ sectio esset celebranda; cùm alia evacuatio nihil contulisset, vires admodùm fractæ; & summum periculum, in quo æger constitutus videbatur, ut tanquam brevi moriturum affines lugerent, dehortari viderentur. Adde, quòd per duos dies præcedentes, plures cucurbitulæ fuerant admotæ cum scarificatione ut supplerent defectum phlebotomiæ. Tandem visum est veluti tentativam phlebotomiam usurpare, scilicet ad ʒ. iv. vel v. eo animo, ut si æger commodè ferret, iterari posset. Missus est sanguis niger & corruptus; cum euphoria ægrotantis; post quinque horas eadem quantitas

detracta eſt, conſtantibus perpetuò viribus in eodem ſtatu. Julepis refrigerantibus miſcebatur ſcordium, & hypericum. In diſſolutione ſal prunellæ, & ſpiritus vitrioli, in ſingulis juſculis bezoard. mineral. ad 3. i. Nocte ejuſdem diei duodecimæ, alvus copiosè fluxit, æger tamen meliùs habere viſus eſt. Vinum exhibitum pro potu valdè lymphatum. Multa in morbi decurſu edidit ſternutamenta, undè ſalutem ſperabam, etiamſi multa alia ſigna periculum portenderent. Decimâ tertiâ, & decimâ quartâ, alvi fluxus perſeverabat, cum virium debilitate ſumma. Injecti fuere clyſteres ex lacte quibus alvi fluxus temperatus eſt. Exhibitus julepus ex aqua naphæ & roſarum, cum confect. alkermes, & guttis aliquot aquæ cinnamomi, cujus cochlear unum ſumebat interdum, ad vires reficiendas. Imminuto alvi fluxu, ſopor imminutus eſt die decimâ quintâ, & delirium ceſſavit. Urinæ tamen nihil aut exiguum admodùm deponebant. Decimâ ſextâ, paulò meliùs: lingua antea ſicca, humida apparebat, poſteà verò ſenſim convaluit.

OBSERVATIO XXXV.

Alvi fluxus.

DIe decimâ quintâ Julij 1637. Domina de Graſſet octogenaria, ſed robuſtiſſimo corpore prædita; correpta eſt alvi fluxu teneſmode, quo pluries ſingulis horis dejiciebat cum graviſſimis torminibus. Variæ erant dejectiones, nunc flavæ, nunc porraceæ, & aliquando nigræ. Morbi minera ablata eſt quatuor purgationibus, per intervalla repetitis ex rhab. partim infuſo, partim in ſubſtantia, cum ſyrupo roſaceo: Intervallis clyſteres detergentes, anodyni, & roborantes injiciebantur; julepi refrigerantes, & incraſſantes, nec non emulſiones exhibebantur.

OBSERVATIO XXXVI.

Dyſenteriæ Prognoſis.

MEnſe Julio 1637. Filia Dn. Guilliminet Occitaniæ Comitiorum Scribæ, quinque annos nata, dyſenteria laborans varia excrementa rejiciebat, flava, viridia, & nigra aliquando. Circa finem morbi quædam exanthemata, pulicum morſibus ſimilia, in facie, aliiſque partibus apparuerunt, & manus altera tumore œdematoſo affecta eſt: quæ certa fuere mortis præſagia.

Eodem tempore R. Pater Guardianus, Cœnobii Franciſcanorum, qui Minores vocantur, præfectus: alvi fluxu dyſenterico afflictus, crebris ſingultibus tentabatur, qui fuere mortis prænuncii.

OBSERVATIO XXXVII.

Dyſenteria.

MEnſe Auguſto 1637. Filius Dn. de Mauſſac in Curia Computorum, Subſidiorum, & fiſci Præſidis, octo annos natus, dyſenteria tenebatur, multo ſanguine, dejectionibus viridibus & porraceis admixto, & febre continuâ. Tertiâ morbi die ſumpſit infuſum rhei ad 3. i. in aqua plantag. paratum cum ſantalo citrino, diſſolvendo rhab. pulv. ℈. i. ſyrup. roſac. ʒ. i. optimè purgatus eſt, multa excrementa rejecit ſine ſanguine, & febris ferè expers fuit tota illa die. Poſtridie ſanguinem purum rejiciebat, cui permixtæ erant veluti guttæ materiæ porraceæ; frequens erat dejectio cum dolore ventris, & febre; quæ perſeveravit uſque ad diem octavam, licèt omnia remedia ordinaria, interna & externa adhiberentur, tum etiam clyſteres varii. Septima die extractum corallorum ter exhibitum fuerat ad ℈. i. cum aqua plantag. roſ. & ſyrupo cydonior. ſed fruſtra. Principio octavi diei, cum & febris & fluxus ingraveſcerent, ac merus ſanguis excerneretur; ſecta fuit vena, & ſanguis detractus ad ʒ. v. circa meridiem. Nocte omnia eadem. Poſtridie mane exhibui laudani g. ii. cum extracto corallor. aquâ plantag. roſar. & ſyrupo cydonior. alvus omninò ſuppreſſa eſt, per horas quatuor placidè dormivit; ac per intervalla expergiſcebatur. Poſt quatuor horas iterùm alvum depoſuit ter, duabus horis, merum ſanguinem ut ſupra excernebat, & juſculum evomuit; hinc major metus impendentis periculi, cùm reliqua remedia nihil profuiſſent, neque ipſum laudanum; quod perpetuò confert in hoc affectu. Semel ſternutavit. Quarta dejectio ab aſſumpto laudano fæces habuit ſatis multas, ſine ullo ſanguine. Non amplius vomuit. Circa veſperam dejectiones frequentiores, minùs tamen, quam ante aſſumptionem laudani, neque erant adeò cruentæ, ſed ex parte ſtercoroſæ. Nocte inſequente dormivit per intervalla ſatis inſignia, & dejectiones rariores fuere. Manè ſumpſit medicamentum ex rhab. ʒ. i. myrobal. citrin. ℈. i. ſantal. rubr. ℈. ß. infuſ. in decocto plantag. portul. & tamarindor. diſſolvendo in colaturæ rhab. pulv. ℈. i. ſyrupi roſac. ʒ. ß. à quo materiam dejecit ſtercoroſam, & humoralem copioſam, cum pauciſſimo ſanguine, exiguiſque torminibus. Febris immutata eſt, & nocte inſequente rarius dejecit, meliùſque dormivit. Sequentibus diebus alvi fluxus perſeveravit per dilucida intervalla, ſine ullo ſanguine, ſine torminibus, ſine febre. Poſteà tamen alvi fluxu diuturno cum febre lenta vexatus eſt, per menſem integrum, cum appetitu ingenti, nocte in lecto dejiciebat, & frequenter in die, ut ad febrem hecticam vergere videretur. Tandem exhibitâ bolo armena orientali ad ℈. ii. cum juſculo, per biduum, alvi fluxu omninò curatus eſt.

OBSERVATIO XXXVIII.

Colicus dolor.

DIe vigeſimâ quintâ Septembris 1637. Uxor Dn. de Sarret, Conſiliarii Regii, in ſuprema Computorum, & Subſidiorum Curia, gravida novimeſtris, corripitur colico dolore graviſſimo, quo omnia revomebat in principio, & nihil inferiùs deponebat. Multis fructibus ſeſe ingurgitaverat, dolor erat fixus circa hypocondrium dextrum, ut de inflammatione hepatis metueretur, quia febris & ſitis aderat ſatis intenſa. Poſt multos clyſteres, fotus, & ſemicupia, excrementa alvi dejecit liquida & cruda. Dolor tamen perſeverabat. Tandem exhibitum eſt purgans medicamentum ex catholic. ʒ. ß. infuſ. in decocto cichoraceorum, & capillarium cum rhab. ʒ. i. etiam infuſo, mannæ & ſyrupi roſac. ana ʒ. i. ſepties dejecit copioſè, cum magna doloris imminutione. Poſtridie perſeverabat dolor, ſed remiſſior, injectus fuit clyſter, quo quinquies dejecit, & poſteà multas excrevit urinas, unde integra curatio ſubſequuta eſt.

OBSERVATIO XXXIX.

Teſtium inflammatio.

DIe vigeſima Septembris 1637. D. Texier, Nemauſenſis, I. V. Doct. ex equitatione violenta incidit in teſticuli dextri inflammationem cum tumore inſigni. Secta fuit vena brachii bis, ſemel in malleolo, purgans medicamentum exhibitum. Pars fovebatur aqua roſarum, & imponebatur cataplaſma ex farina fabarum cocta in oxycrato, ita ut quarta pars aceti cum tribus aquæ partibus miſceretur, quod cataplaſma nunquam me fefellit in hoc affectu. In hoc tamen ægro adeò tenera erat cutis ſcroti, ut excoriata fuerit ab aceto acriori, & cataplaſma ferre ampliùs nequiverit. Ego iterandum curavi cataplaſma, ſed ad tollendam acrimoniam aceti, illud decoquendum curavi, cum lithargyro; & ſic cataplaſma optime operatum eſt, ægèrque intra triduum à tumore liberatus.

OBSERVATIO XL.

Fluxus Hepaticus.

DIe undecima Octobr. 1637. Uxor Petri Banete Artocopi, poſt aliquot acceſſiones febris tertianæ influxum

fluxum hepaticum incidit, quo dejectiones erant omninò sanguineæ. Vocatus ego, præscribo statim laudani g. ii. cum conservæ rosar. ʒ. ß. & intrà horam fluxus desiit, postea verò rediens, humores tantùm, non sanguinem rejiciebat, aliisque remediis vulgaribus curata est.

OBSERVATIO XLI.

Erysipelas.

DN. De Gout nobilis Monspeliensis 25. annum agens, sæpe afficiebatur erisypelate in tibiis, cœpit vinum bibere multò meracius solito, & pauciſſimæ aquæ permixtum, ab eo tempore numquam erisypelate affectus est, & bene valet, licèt quatuor aut quinque anni effluxerint. Causam esse existimo, quod à vino roborata facultate expultrice, materia erisypelatis expellitur per alvum, urinas, vel insensibilem transpirationem.

OBSERVATIO XLII.

Febris tertiana cum vomitu, & alvi fluxu in paroxysmo.

DIe decima octavâ Augusti 1638. D. Durant quinquagenarius, Procurator in Curia Præsidiali Monspelienſi, quinque paroxysmos febris tertianæ passus erat, ab iisque liberatus sola venæ sectione. Per quindecim dies bene habuit, & fructus horæos comedebat. Recidit in eandem febrem, & in secundo paroxysmo, graviſſimo vomitu, & alvi fluxu vexatus est, in quo multa biliosa, supra infràque rejiciebat, cum inquietudine summa, & virium exsolutione, ita ut jam de vita periclitaretur. Sequentem præscribo julepum, quo statim omnia symptomata cohibita sunt, per duas horas dormivit, copioso sudore paroxysmus solutus est & intra paucos dies à morbo prorsus liber evasit.

℞. Aquar. lactucæ, rosar. & plantag. an. ʒ. i. syrupi cydonior. ʒ. i. confect. de hyacinth. ʒ. i. laudani opiati g. ii. misce, fiat julep. qui detur statim.

OBSERVATIO XLIII.

Aphthæ puerorum graviſſimæ.

DIe quartâ Septembris 1636. Filius meus Stephanus, annos quatuor natus, passus est fluxionem acerrimam in linguam & fauces, ut infinitis ulceribus scaterent, iisque albicantibus, & admodùm dolorificis, cum magna inflammatione. Non poterat cibum capere, neque lac sugere. Et diebus ac noctibus ejulabat insomnis, macilentus, ac ferè consumptus. Ex remediis non profuit mel rosaceum cum spiritu vitrioli, quòd aliàs mirificè conduxerat. Aderat alvi fluxus copiosus, quo bilem porraceam ejiciebat. Vesicatorium valdè profuit. Sed dolores & clamores perseverabant, & continuò æger per os humorem serosum & acrem emittebat, dolore & inflammatione magis ac magis attrahente.

Tandem exhibui laudani g. i. cum jusculo, eoque dolor sopitus est, somnus leviſſimus conciliatus, qui postmodùm perseveravit moderatus, & suis horis adveniens. Hinc cœpit convalescere & fluxio illa humoris, per os emanantis, omninò cohibita. Sequenti tamen die purgans medicamentum exhibitum est, quod multùm etiam profuit.

OBSERVATIO XLIV.

Dysenteria.

JOanna de Paravisol, octodecim annos nata, laboravit graviſſimâ dysenteriâ cum febre acutâ. Per septem dies fuit in manibus alterius Medici senioris, qui nihil aliud præscripserat, quàm clysteres detergentes & rhabarbarum, quo febris aucta, & dysenteria deterior evaserat. Eo absente, vocatus ego, exhibeo primùm laudanum ad g. iii. quo fluxus valdè imminutus est eâ nocte, & per tres aut quatuor horas dormivit. Manè secatur vena, & sanguis educitur fervidiſſimus. Dein exhibetur extractum corall. ad ʒ. i. cum aqua plantag. bis eadem die, sed sine fructu, noctem enim habuit acerbiſſimam tum ratione febris, tum ratione fluxus, ejùsque sanguinei, qui ad aliquod tempus fuerat cohibitus usu laudani. Sequenti die manè exhibeo iterùm laudanum, & fluxus cohibitus est; Vesperi vena iterum tunditur. Minor erat sanguinis excretio, sed bilem porraceam ejiciebat valdè erodentem, febre & siti plurimum urgentibus. Ad sitim præscribo julepos ex decocto portulacæ, & plantag. cum sale prunellæ, qui multum profuere, affectu tamen perseverante. Tandem exhibita est mane aqua rosac. cum ol. communi, meridie decoctum intestinorum vervecis valde consumptum, cum pulvere granorum actes. Magnum levamen inde consequuta est ægra. Et postera die, repetitis semel illis tribus remediis, ad statum convalescentiæ perducta est.

OBSERVATIO XLV.

Morbilli.

DIe vigesimâ octavâ Septemb. 1638. Nutrix filii mei Stephani, nomine Claudia, correpta est morbillis, quibus totum corpus contectum erat, cum febre intensa. His accessit symptoma graviſſimum, nimirum fluxio tenuis, in pulmonem descendens, quæ tussim frequenter excitabat, & suffocationis metum incutiebat, cum raucedine ingenti. Admotum est vesicatorium cervici, & exhibita sunt laudani g. ii. cum conserva rosarum. Fluxio cohibita est tota nocte. Postridie rediit, & iterum exhibitum est laudanum cum simili affectu, unde ad convalescentiam paucis diebus perducta est, manente raucedine ad longum tempus.

OBSERVATIO XLVI.

Febris Tertiana.

ANno 1638. Febres tertianæ longiſſimæ vigebant Autumno, à quibus multi liberati sunt, sumendo in declinatione, post phlebotomias, & purgationes frequenter iteratas, theriacæ ʒ. i. cum aqua plantaginis, mane, per triduum. In quibus caliditas magis timebatur, à cœna exhibebam. Unus autem sumpsit theriacam, sine consilio Medici, morbo adhuc crudo existente, cum urinis rubris, & febris aucta est. His confirmatur Galeni experimentum, quod habetur lib. de præcogn. ad Posthum. cap. 2. & 3. de Eudemo Peripatetico, cui morbo adhuc crudo existente, theriaca exhibita est à Romanis Medicis, quartana simplex in triplicem versa est. Eadem verò theriaca à Galeno exhibita, apparentibus coctionis signis feliciter curatus est.

OBSERVATIO XLVII.

Diarrhœa inveterata.

DIe decimâ quintâ Octobris 1638. Quidam nobilis vir triginta annos natus Monspelium venit, consilium petiturus pro alvi fluxu, ab octo annis infestante, quo quinquies aut sexies die ac nocte dejiciebat, partim biliosa, partim pituitosa. In hoc malum inciderat ex prava victus ratione, cui insistere coactus fuerat per multos annos, dum castra sequeretur, non erat valde ex eo debilitatus, quinimò faciem habebat rubram, saltem circà genas. Missus est à nobis ad thermas Balerucanas, quarum aquam potavit per sex dies, & alvi fluxus omninò fuit cohibitus, ita ut per octiduum, à quo aquas sumere desierat, nunquam noctu surrexerit, cùm anteà bis aut ter surgere consuevisset. Multa alia remedia usualia illi præscripta sunt ad partes naturales roborandas, quibus se usurum in patria asseruit.

OBSER-

OBSERVATIO XLVIII.

Vomitus contumaciſſimus.

DIe decimâ quintâ Octobris 1638. Dn. Enguarran, Eccleſiæ Monſpelienſis Cathedralis Canonicus temperamento melancholico & aduſto præditus, incidit in vomitum contumaciſſimum, ſine cauſa manifeſta, quo multa pituitoſa, viſcida, & mucilaginoſa excernebat, cum maximo conatu. Flatus enim multos eructabat ab aſſumpto juſculo. Ab aliis Medicis multa in caſſum uſurpata fuere remedia, per duos menſes. Principio ſumpſit pilulas de hiera per multos dies; poſteà purgatus eſt decocto ſennæ; & infuſione rhei, deinde per apozemata, in quorum uſu perſeverare non potuit. Poſtmodum lac fuit exhibitum, quia ſuſpicio erat ulceris ventriculi. Theriaca etiam frequenter; propter veneni aſſumpti metum; fomenta & unguenta plurima admota. Ego vocatus invenio hypochondria valde tenſa, præcipuè ſiniſtrum, pulſum ſatis firmum, licet æger admodum eſſet debilis, quoad vires animales. Conjeci humores fluere ab hypochondriis, & vomitum illum eſſe ſpeciem affectionis hypochondriacæ. Veſperi exhibentur ipſi laudani gr. ii. & totâ nocte non vomuit; ſed placide quievit. Sequenti die phlebotomia celebrata, quæ ab aliis Medicis omiſſa fuerat, & mittuntur ſanguinis ʒ. vi. qui valde fuit aduſtus, vomuit bis aut ter eâ die, clyſter injectus fuit circa veſperam. Præſcriptus etiam fotus emolliens & aperiens, hypochondriis admovendus, & linimentum iiſdem viribus præditum. Tertia die ſumpſit hunc pulverem.

℞. Rhab. pulv. ʒ. i. myrobal. citrin. ℈. i. ſpodii, & maſtiches ana gr. vi. fiat pulvis, detur mane cum juſculo. Revomuit medicamentum, & nullis aliis voluit uti remediis. Poſt menſem interiit, & aperto cadavere inventum eſt epiploon craſſum, rubrum, ſcirrhoſum, & contractum, ut hepar primâ fronte referret, ejùſque craſſitiem æquaret, ventriculus lividus in fundo, tenuis; parte verò ſuperiori, ſcirroſus; inteſtina livida, lien bene habebat. Humores melancholici in omento aſſervabantur, & inde in ventriculum refluebant.

OBSERVATIO XLIX.

Alvi fluxus diuturnus cum ulcere recti inteſtini.

DIe ſecunda Novembris 1638. D. Ludovicus Maſſanes febre tertianâ duplici afflictus eſt, per duos menſes, cum alvi fluxu partim ſtercoroſo, partim humorali, partim hæmorrhoidali, quo octies, aut decies ſingulis diebus dejiciebat. Tandem ab acceſſionibus liberatus eſt, manente alvi fluxu, quo dolor in recto inteſtino excitatus eſt, paulò ſuprà anum, perpetuò affligens, etiam dum non dejiciebat. Interdum fæces laudabiles excernebat, interdum verò materiam ſubrubram, colorem hepatis referentem, & interdum quaſi purulentam; conjecimus ex diuturno fluxu factum fuiſſe ulcus circà hæmorrhoidas internas. Remedia ferè omnia averſabatur. Ideò conſului uſum aquarum thermalium ad triduum. Prima die ſtatim appetentia, jam diu dejecta, reſtituta eſt, conſequenter dolor ani prorſus evanuit, manente alvi fluxu mediocri, eòque bis noctu, & totidem interdiu procedente, quo excrementa molliora, ſed bene concocta excernebat. Hinc ſingulis diebus in melius procedebat, ut iterato poſt 15. dies aquarum uſu, omninò convaluerit. Recepit tamen ſuffumigium ex decocto tapſi barbati, in cathedra perforata, quo fluxus maxime cohibitus eſt, licèt bis tantùm eo uſus fuerit. Senſibilis fuit effectus ſuffumigii.

OBSERVATIO L.

Dolores Arthritici.

DIe duodecimâ Novembris 1638. Dn. Mouretus Monſpelienſis, tentabatur doloribus arthriticis, varias partes affligentibus, & per univerſos articulos vagantibus. Per menſem unum & integrum, hunc affectum paſſus erat, & pluries purgatus fuerat, non omiſſa venæ ſectione. Tum uſus eſt bocheto ſequenti.

℞. Rad. Salſæ parill. ʒ. i. raſuræ ligni guajaci ʒ. ii. aquæ q. ſ. Bulliant ad quartæ partis conſumpt. colentur addendo cinnam. parum, fiat bochetum.

Poſtquam per octiduum uſus eſſet hoc bocheto, cœpit excernere cum urinis materiam pituitoſam, quæ fundo matulæ adhærebat. Eodemque tempore magnum à doloribus levamen ſenſit, donec prorſus curatus fuerit, excretâ per multos dies materiâ illâ pituitoſâ.

OBSERVATIO LI.

Dolores vagi.

DIe decimâ tertiâ Novembris 1638. D. Gaillard cognomine Balbus, ſubito correptus eſt doloribus vagis atrociſſimis, nunc crura, nunc genua, tibias, vel pedes, nunc lumbos diſcruciantibus. Vocatus alius Medicus, ſanguinem mittit ad quinque veſcula; intra horam, & dolore non remittente, poſteà exhibet pilulam ex laudano, qua dolores conſopiti fuêre, tum noctu, tum ſequenti die uſque ad meridiem. Pomeridianis horis dolores recurrunt pari acerbitate. Vocatus ego abſente altero Medico, præſcribo bolum ex diaprun. ſolut ʒ. ß. jalapæ ℈. i. etiam noctu ſumendum, quam inſomnem alioqui, & cum atrocibus doloribus traducturus erat. Purgatus eſt decies utiliter, nam dolores illi admodum imminuti ſunt, conſequenter brevi temporis ſpatio omninò diſcuſſi. Erat vir quinquagenarius, atrabilario temperamento præditus, multis antea animi pathematis agitatus, ex conſulatu, quem gerebat eo anno. Ideò conjeci, hoſce dolores provenire à ſeroſa materia tenuiſſima & acerrima, quæ huc & illuc velut orgaſmo ferebatur. Eàmque cito purganti medicamento eſſe educendam.

OBSERVATIO LII.

Hæmoptoë.

DIe decimâ Decembris 1638. Uxor Dn. Cagoni in Curia Computorum Auditoris, quinquagenaria, poſt mediam noctem, correpta eſt ſanguinis ſputo copioſo, quod per tuſſim ejiciebat, & præſalſum perſentiebat. Uſque ad matutinum perſeveravit, per intervalla recurrens; quo tempore vocatus ego, ſtatim venæ ſectionem impero, ex brachio dextro, ad ʒ. vii. poſt duas horas iterandam. Poſt ſingulas phlebotomias ſumpſit julepum ex aquis plantag. & lactucæ, cum ſyrup. violac. ʒ. vi. & de papavere ʒ. iii. frictiones & ligaturæ in tibiis, cucurbitulæ hypochondriis frequenter iterandæ fuerunt adhibitæ, looch incraſſans & adſtringens. Noctu ſumpſit ſyrupum compoſitum ex æquis partibus ſyrupi violacei, de roſis ſiccis, & de papavere, ſcilicet cochlear unum hora ſomni, alterum poſt mediam noctem. Et ſanguinis ſputum non ampliùs rediit.

OBSERVATIO LIII.

Tumor Cancroſus in hepate cum dolore Iſchiadico.

DIe decimâ ſeptimâ Decembris 1638. Vidua Petri Auberti, Mercatoris Monſpelienſis, per multos menſes decubuit, aſſidua febre affecta, patiebatur dolores atrociſſimos in iſchio ſiniſtro, qui ſe ad extremum pedem exporrigebant. Prætereà percipiebatur tumor inclinans, iſque durus, ita ut ſchirroſus putaretur, & in muſculis epigaſtrii ſitus, quia ſub cute ſtatim tangebatur; non erat dolorificus; niſi cùm premeretur. Aliquando dolores acres humerum dextrum occupabant, & latus ipſum, ut pleuritidem mentirentur. Exiſtimabamus dolores iſtos provenire à materia ſeroſa acerrima, quæ in hepate fervidiſſimo generaretur. Sanguis qui detrahebatur, erat ferventiſſimus, & lividus; Nullum levamen percepit

cœpit unquam, nisi à laudano, cujus ope dolores leniebantur. Cùm dolor in coxa gravior evasisset, & tumor in parte appareret, concolor tamen; tum etiam pars compressa multùm doleret; nec non ægra dolores lancinantes in eadem perciperet per vices; vocati fuere Chirurgi, qui abscessum profundum latitare firmiter asseruerunt: sicque consilio habito pars aperta est causlico, & scalpello; nullum pus effluxit. Post 15. dies ab apertione, venter anteà tumidus, magis intumuit, & hydropica facta est, ac tandem suffocata interiit. Aperto cadavere inventum est hepar tumoribus scirrhosis, & magna ex parte suppuratis refertum, in cujus extremo adnati erant duo tumores cancrosi, usque ab umbilicum prominentes, & pugni magnitudinem æquantes, qui cùm essent ferè contigui, tumorem illum abdominis jam dictum repræsentabant; neque in hepate esse putabantur, quia non erant in loco hepatis naturali, imò hepar seorsim ab illis tumoribus tangebatur, sed durum, & dolorificum: quia dicti tumores erant magis prominentes, quàm reliqua hepatis substantia. Totum illud hepar pendebat viginti libras, & amplius. Secta fuit coxa usque ad os in loco apertionis, & inventæ sunt parvæ quædam glandulæ suppuratæ, quæ pus concretum continebant, ita ut non potuerit effluere.

OBSERVATIO LIV.

Tumores Strumosi.

Die octavâ Januarii 1639. Puella quædam Nemausensis, 18. annos nata, patiebatur tumores strumosos in collo, qui multis remediis per longum tempus adhibitis suppurati fuerant, & postea consolidati. Attamen portio tumorum remanebat durissima, quæ nec emplastro de Vigo, quadruplicato mercurio, ulla ex parte dissolvi potuit. Tandem præscripsi emplastrum ex æquis partibus dictis emplastri de Vigo, vitrioli romani, & gummi ammoniaci in aceto soluti & inspissati cum terebinthinæ s. q. quo emplastro intrà mensem tumores illi integrè soluti. Adhibito interim idoneo victus regimine, & convenientibus evacuationibus interdum usurpatis.

OBSERVATIO LV.

Fluxus mensium inordinatus cum fluore albo.

Die decimâ quintâ Januarii 1639. Uxor Dn. de Rignac, in Curia Computorum, Subsidiorum & Fisci Regii Procuratoris generalis, pingui, obeso, & pituitoso corpore prædita, post abortum patiebatur fluxum mensium inordinatum, cum fluore albo. Feliciter curata est phlebotomia, purgatione, bocheto ex salsaparilla, & suffumigio ex thure, masticke, sandaraca, succino, styrace, benjoino, caryophyllis, nuce moschata, & rosis rubris, per infundibulũ excepto, mane & sero, per longum tempus.

OBSERVATIO LVI.

Dolor capitis immanis & diuturnus.

Die vigesimâ nonâ Martii 1639. Mulier Frontinianẽsi, quadragenaria, atrabilario temperamento donata, post abortum non ampliùs passa est purgationes menstruas, inde gravissimus capitis dolor per quatuor menses eam afflixit, nihil conferentibus venæ sectionibus, hirudinibus, fronti & temporibus admotis, aliisque remediis. Vocatus ego præscribo apertionem arteriæ temporalis, quæ optime celebrata fuit, neque sanguis saltu egrediebatur ob exilitatem arteriæ, & sanguinis crassitiem, sed guttatim; extractus fuit ad ʒ. v. ruber & floridus; tum internâ, tum externâ superficie. Vulnus occlusum fuit emplastro ex sola masticke, cum ligatura simplici, postquàm alia ligatura, quæ in vulneribus capitis solet fieri, per quinque horas adhæsisset liberata est à dolore capitis sine recidiva.

OBSERVATIO LVII.

Febris Tertiana.

Die decimâ quartâ Julii 1639. Dn. Devandiere, Medicinæ studiosus, post quinque accessiones febris tertianæ, secta vena bis, & semel purgato corpore, sumpsit initio paroxysmi aquæ benedictæ ʒ. viii. accessio fuit cohibita, tum etiam operatio medicamenti per duas horas, postea vomuit quinquies, aut sexies, sine molestia, quia in singulis vomitibus sumebat jusculi communis cum pisis parati ʒ. iv. aut v. Accessio brevior solito fuit, & in fine illius purgatus per alvũ, pluribus vicibus, & omninò curatus est.

OBSERVATIO LVIII.

Dolor Nephriticus.

Die vigesimâ secundâ mensis Julii, anni 1639. passus sum colicum dolorem, qui in imo ventre acriter urgebat, & renem dextrum obsidebat. Duobus enematis injectis, dolor ventris cessavit. Supererat dolor renis, qui per ureteris continuitatem exporrigebatur, cum sinistri testis retractione: ita ut verè nephriticus esset: Balneo calente dissolutus est, cùm tepidum augeret dolorem. Iterùm rediit dolor, cucurbitulis parti admotis discussus est. Postridie redit, & denuò cucurbitulis cessit; mox sumpsi bolum ex cassia, catholicone, rhabarbaro, & crystallo tartari, non amplius dolor rediit. Conjeci hunc dolorem nephriticum factum fuisse à flatibus, cum discutientibus remediis, puta balneo, calido, & cucurbitulis solveretur, & nulla materia obstruens scilicet calculus, arenulæ, aut pituita per urinas à me rejecta sit post solutionem morbi, neque in ipso morbo, neque unquam anteà. Neque impossibile est, eosdem flatus qui sese intra tunicas intestinorum insinuant, in renes & ureteres posse transferri, ibidemque graves distensiones efficere; cùm in omnes corporis partes flatus interdũ deferri soleant, in iisque dolores, aut palpitationes efficere. Imó verò, non pauci existimant, dolores dentium acerbissimos à flatibus exoriri, in vasculis, ad radices dentium, perreptantibus inclusis. Conjecturam meam auxit, quod operante medicamento cathartico, flatus à lumbis ad alvum sensibiliter ferebantur, cum sonitu blando, qui ab adstantibus facilè audiebatur.

OBSERVATIO LIX.

Diarrhœa.

Paucis diebus ab effectu prædicto correptus sum diarrhœa biliosa, tanta acrimonia prædita, ut anum eroderet, ardorémque urinæ concitaret, translata materiæ portione ad urinas. Dysenteria erat in procinctu. Ingressus semicupium tepidum, illico liberatus sum.

OBSERVATIO LX.

Epilepsia puerilis.

Quidam puer trimulus patiebatur insultum epilepticum à quo liberatus fuit fumo tabaci, quem minister tubulo attrahebat, & insufflabat in os pueri apertum, vomitus puero concitatus est, & paroxysmus solutus.

OBSERVATIO LXI.

Phthisis incipiens.

Die decimâ quintâ Octobris 1639. Filiùs Dn. Le Sage, Monspelienſis, 10. annos natus, duobus mensibus laborabat fluxione, in pulmonem decumbente, cum tussi frequenti spiratione, & febre lenta, ita ut in phthisim jam prolapsus videretur. Præscribo phlebotomiam, purgationem ex manna, jusculà medicata, & alia remedia

ordinaria, ſed præcipuum fuit cauſticum utrique axillæ, quod fluxiones ad pectus delabentes,& humores in eo contentos potentiſſimè derivat,hocque intrà menſem reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LXII.

Febris Maligna.

DIe decimâ octavâ Octobris 1639. Joannes Vezian. Aromatarius Monſpelienſis annos natus 24. laborabat febre maligna,ex qua tandem circa undecimam morbi diem incidit in delirium, & paucis poſtmodùm diebus in motus tremulos, & convulſivos nervorum, qui phrenitidi lethali ſupervenire ſolent; per menſem ferè integrum delirium perſeveravit, convulſiones verò per dies duodecim, tandem evaſit poſt multorum remediorum uſum.Ea quæ magis profuere,ſunt ſectio venæ frontis & julepi compoſiti ex aquæ card. bened.ʒ.iv. aquæ theriacalis ʒ.iii. bezoardici mineral.℈. ii. camphoræ g. xii.qui quinquies fuere exhibiti.

DIe 8. Decembris 1639.Petrus Randon Lapicida 30. annos natus, ſimili morbo correptus eſt, qui mitis admodùm videbatur uſque ad ſeptimum diem,in quo delirus factus eſt. Die undecima aperta eſt vena frontis;poſtridie ſumpſit julepos prædictos bis, & ſequenti die ſemel, iiſque omnis malignitas diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO LXIII.

Pleuritis.

DIe decimâ quintâ Decembris 1639.Uxor Dn.Clauſelii, in Curia Computorum ſubſidiorum, & Fiſci Regii,Conſiliarii, annos 20. nata, incidit in pleuritidem ſiniſtram,eadem die,qua menſtruæ purgationes apparere inceperant, quæ tamen ſuppreſſæ propemodum fuere; Quandoquidem perexigua humoris ſubruffi quantitas excernebatur, nihil verò, colorem ſanguinis referens,apparebat. Vocatus ego manè,antè lucem,hæſitavi aliquantulùm, an vena malleoli eſſet aperienda ad juvandum naturæ motum.Attamen quia dolor lateris admodum urgebat, & nihil effatu dignum per uterum excernebatur, cenſui ſatius eſſe venam brachii aperire ejuſdem lateris, quod bene ſucceſſit; dolor enim lateris admodum imminutus eſt. Statim à phlebotomia celebratæ ſunt frictiones crurum,admotæ ligaturæ tibiis, & cucurbitulæ femoribus, ad juvandam purgationem menſtruam. Poſt meridiem ſecta fuit vena maleoli, admota lateri fomenta & linimenta,injectus clyſter inter duas venæ ſectiones.Præſcripti Julepi cum ſale prunellæ, ſecundo & tertio die menſes aliquantulùm perſeverabant,ſed perexigua quantitate. Quia tamen malum non urgebat;naturæ negotium reliquimus, cùm præcipuè anacatharſis eſſet libera & liberalis,per quam excernebatur multa pituita,levi rubore ſuffuſa.Quarto die,cùm menſtrua prorſus deſiiſſent,& affectus non imminueretur, miſſus iterùm ſanguis fuit mane ad ʒ. ix. & poſt meridiem iterum ad ʒ. vi. Quinto iterum miſſus ſanguis mane ad ʒ. viii. qui ſimilis præcedentibus fuit, nempe valde pituitoſus, cùm mulier tamen macilenta, & bilioſo temperamento prædita eſſet;in fundo vaſculi aduſtus apparebat. Eadem die, poſt meridiem, iterata phlebotomia ad ʒ. vi.& ſanguis rubicundus apparuit in ſuperficie, qui anteà albus apparuerat. Hinc conjecimus, ſufficienter fuiſſe venam ſectam, cùm ſanguis detractus fuiſſet uſque ad coloris mutationem, juxta præceptum Hippocratis; & ægra meliuſculè habuit, nocte dormivit per tres aut quatuor horas, cùm omnes anteà inſomnes traduxiſſet. In emulſione tamen ſyrupi papaverini ʒ. ii. admixtæ fuerant; continuatæ emulſiones cum ſale prunellæ,& admotum lateri cataplaſma ex materia fotus cum farina ſem. lini.oleo lilior.amygdal.dulc. butyro recenti, & croco. Sexto die ſumpſit pomum coctum in quod immiſſa fuerat thuris pulver. drach. i. ſuperhauſtis aquæ cardui bened.ʒ.iv.& corpus tegendo plus ſolito, ad ſudores eliciendos. Mane hora nona fuit adminiſtratum hoc medicamentum, non ſudavit, ſed ſputa per tres aut quatuor horas majori ſanguinis copiâ tincta apparebant, & faciliùs expectorabantur. Circa ſecundam horam promeridianam, non ampliùs rubra ſputa apparuerunt; ſed omninò alba. Febris remiſſior erat,& dolor lateris omnino ſedatus, ut ægra in utrumque latus indolenter decumberet. Continuatæ emulſiones ad fervorem ſanguinis temperandum.Septimo purgationes menſtruæ eruperunt copioſè,& per quatuor dies perſeverarunt,undè febris admodum imminuta eſt, & dolor lateris omninò ſublatus. Duodecimo, purgata eſt medicamento ex ſennæ ʒ. ß. rhab. ʒ. i. mannæ & ſyrupi roſac. ana ʒ. i. benè ſucceſſit purgatio, & ægra omninò curata eſt.

Eodem tempore villica quædam eodem morbo laboravit : poſt ſeptimam phlebotomiam immunutus fuit morbus; die duodecimâ purgata eſt ſimili medicamento,unde maximè levata eſt,& morbus ad declinationem paucis poſtea diebus pervenit.

OBSERVATIO LXIV.

Febris Maligna.

DIe 11. Januarii 1640. Mulier quinquagenaria, nomine Martina, olei proxeneta, febre malignâ tenebatur, cum maculis latis & violaceis circa humeros & cervicem,ſed parva copia. Vocatus fui ſexta morbi die, pulſus erat humilis & languidus,magna ad ſomnum propenſio, & affectus comatoſus. Bis illi ſecta fuerat vena; Præſcribo enema molliens & laxans, veſicatorium cervici, Julepos refrigerantes, cum alexipharmacis. Septima die, omnia exacerbata. Octava iterum vocatus,præſcribo potionem diaphoreticam, ex bezoardici min. ℈. ii. camphoræ Gr. vii. cum aqua card.bened.quæ per tres vices fuit iterata, poſt primam exhibitionem additus eſt fotus diaphoreticus, toti ventri & pectori cum ſpongiis admovendus, poſt aſſumptam potionem,& pulſus validior factus eſt,ac magis ordinatus. Poſt biduum iterùm vocatus; invenio ſigna malignitatis adhuc vigentis; unde ægra in ſummo verſabatur periculo. Præſcribo Julepos ex decocto rad. pentaphylli, carlinæ, bugloſſi, foliis ſcordii, acetoſæ, &c. manè & ſeró ſumendos, & quatuor veſicatoria, brachiis & cruribus admovenda.Die undecima,parotis apparuit, quæ topicis medicamentis in ſuppurationem venit, & tandem ægra priſtinæ ſanitati reſtituta.

OBSERVATIO LXV.

Hydrops.

DIe 8. Novembris 1640.Ancilla uxoris Dn. Ducros, Patroni celeberrimi, poſt febrem tertianam incidit in hydropem, quia ſeſe in acceſſionibus aqua ingurgitaverat. Præſcribo infuſum ſennæ cum ſale tartari per 12. dies, unde meliuſculè habuit. Poſtea apozema ſequens illi exhibitum eſt.

℞. Rad. enulæ camp. gentianæ, valerianæ.Iridis noſtrati & ariſtoloch. longæ ana ʒ.i, corticum radicum capparum, median. fraxini & tamariſc. an. ʒ.ß.fol. agrimon. abſinth. utriuſque, chamædr. & centaur. min, ana M. i. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. an. ʒ. i.ſennæ mundat.ʒ.i. turbith. & agarici ana ʒ. ß. ſem. ebuli ʒ. iii. zinzib. & & caryoph. an. ʒ. i. coquantur ad ℔. i. ß. in colatura diſſolve ſyrupi de cichor. compoſ.cum rheo ʒ.iv.fiat apozema pro iii. doſibus matutinis.

Hoc apozemate univerſam humorum illuviem per alvum & urinas depoſuit, & omninò ſanata eſt.

Non parùm contulit ad curationem,quòd illa:dum uteretur aliquo ſuffumigio,ad tibiarum tumorem diſcutiendum, uſtionem in utraque tibia paſſa eſt,unde exulcerationes ſubſequutæ ſunt à quibus aqua multa fluxit per uſum apozematum.

OBSER-

OBSERVATIO LXVI.

Febris quartana.

DIe 15. Octobris 1640. Filius Magistri Rocheannos 12. natus, febre quartana liberatus est usu infusionis sennæ cum sale tartari, per septem dies.

Decima quarta Novembris Dn. Pellisserius 30. annos natus febre quartana detinebatur per tres menses, principio Novembris, post usum apozematis aperientis, quod paulò ante sumpserat per quatuor dies admixtis etiam purgantibus: tandem præscribo infusum sennæ cum sale tartari per 15. dies. At duodecima exhibitione cessavit febrilis accessio, neque amplius rediit. Est autem præditus temperamento melancholico, & difficillimè purgatur, vir robustus, & proceræ staturæ. Principio infundebatur ʒ. ß. sennæ cum ʒ. i. salis tartari in ʒ. x. quæ, semel tantùm in die purgabatur: post aliquot dies salis tartari ℈. iv. admiscebantur, & bis in die purgatus est.

Post usum hujus remedii, quamvis ab accessionibus liber esset, præscripsi opiatam roborantem & aperientem ad 12. dies, à qua pristinum faciei nitorem recuperavit.

OBSERVATIO LXVII.

Hydrops.

DIe vigesimâ Febr. 1641. Vidua Pauli Ducros, civis Monspeliensis, sexagenaria, hydrope cum asthmate correpta est, ita ut totus venter, femora, & tibiæ valdè intumuerint. Habitus fuerat totâ vitâ pinguis admodum, & pituitosus. Præscripsi post quædam alia remedia decoctum guajaci, cum senna, agarico, turpeto, & hermodactylis, per 16. dies continuos usurpandum.

Posteà sequentibus duobus remediis, per mensem continuatis, integrè restituta est.

℞. Rad. enulæ camp. apii, fœniculi, & Iridis siccarum ana ʒ. i. ß. rad. valerianæ, gentianæ, asari, scyllæ ana ʒ. i. cortic is mediani sambuci, & ligni saffafras ana ʒ. vi. fol. absint. agrim. chamædr. capill. Ven. siccorum an. ʒ. ii. sum. mit. centaur. min. & flor. genistæ an. ʒ. i. sem. petrosel. ameos, anethi, an. ʒ. i. ß. cinnam. ʒ. ii. conquassentur omnia & infundantur in vini albi ℔. iv. per aliquot dies; deinde hujus vini capiat ℥. ii. vel iii. singulis diebus, manè, duabus horis ante pastum.

Quarto vel quinto quoque die capiat dosin pulveris sequentis. ℞. sennæ mundat. turbith. gummosi, hermodactylor. sem. ebuli, rad. Jalapæ, & mechoacan. an. ʒ. i. cremoris tartari ʒ. ii. guttæ gummi ʒ. ß. pulver. diambræ, diarrhodon. abbatis, & sem. fœniculi an. ℈. i. sacchari canti ʒ. iii. fiat omnium pulvis, cujus ʒ. ii. infundantur per noctem in vini prædicti ʒ. iv. capiat manè vinum & pulverem.

OBSERVATIO LXVIII.

Ulcus gingivarum.

DIe vigesimâ tertiâ Februarii 1641. Filia Dn. de Rastenclieres annos 18. nata, cùm à duobus annis gingivarum erosiones contumaces passa esset in maxilla inferiori, ad radices trium dentium anteriorum, qui incisorii nominantur, ita ut dentes vacillarent, & usque ad alveolum carne denudati essent; ab eo affectu nonnisi multo labore, & multis remediis liberata est: propterea quod à lienis intemperie calida & sicca, atque adeò atrabilaria constitutione dependebat. Cùm per annum integrum curata remansisset, oborta est pustula in eodem loco, sed paulò inferiùs, scilicet juxta ipsam maxillam, & in ea parte, in qua labrum inferius à maxilla separari incipit. Post quatuor, aut quinque menses, cùm nulla remedia adhibuisset; pustula disrupa est, remansit ulcus cum denudatione ossis mandibulæ, quod intuentibus patebat omninò nudum, ad magnitudinem dimidiæ partis unguis.

Post phlebotomiam & purgationem sequenti balsamo intrà 15. dies ulcus omninò consolidatum est.

℞. Myrrhæ electæ, & sacchari canti ana partes æquales, pulverentur, iisque impleatur album ovi coctum, & per medium, sectum, filo probe alligetur, & suspendatur in cella Vinaria, supponendo vas vitreum, instillabit liquor, seu balsamus, quo pars sæpiùs in die illinatur.

OBSERVATIO LXIX.

Inflatio totius corporis in puero.

DIe tertiâ Junii 1641. Filius Roche civis Monspelienſis ætatis 18. mensium, toto corpore inflatus est, subito, cum febre; & alter filius ejusdem familiæ, ex eodem affectu interierat. Varia per 10. aut 12. dies à me præscripta sunt remedia, purgatio nempe, clysteres, Julepi aperientes; vesicatorium, inunctiones. Tandem præscribo syrupum ex decocto agrimonii, absinthii utriusque, & centaurii minoris, sumendū sex cochlearibus in die; Et intra triduū convaluit, succedente alvi fluxu, & urinæ profluvio.

OBSERVATIO LXX.

Hydrops.

DIe decimâ quintâ Junii 1641. Nobilis quidam extraneus, 30. annos natus, ante biennium passus erat luem veneream, ex qua malè curata relictus est dolor in brachio sinistro, totum ferè radium & cubitum continens, qui noctu exacerbabatur, & circa periostium sentiebatur. Præscribo purgationem universalem; & phlebotomiam iteratam. Postea diætam sudorificam per 12. dies, mane sumebat decoctum, & vesperi suffiebatur brachium decocto guajaci & herbarum cephalicarum; cum aqua & vino albo parato, quo irrorabantur filites candentes; sicque multus sudor in brachio excitabatur. Post sudorem, admovebatur emplastrum de vigo quadruplicato mercurio. Finita diæta, continuatum suffumigium per quinque dies, & serò & postea imponebatur emplastrum, in Ischiade præscriptum, ex auripigmento, viridi æris, &c. compositum, quod pustulas excitavit, & ulcuscula in iis locis, in quibus dolor maximè urgere solebat, sicque omninò curatus est.

OBSERVATIO LXXI.

Colica Biliosa.

REligiosus quidam obnoxius erat colicæ biliosæ diuturnæ & contumaci, quæ sæpe recurrebat. Cujusdam consilio sumpsit manè frustum butyri recentis, superbibendo parum vini. Hoc remedio per longum tempus continuato, ab affectu liber & immunis evasit.

OBSERVATIO LXXII.

Dolor Ischiadicus.

FIlius Dn. Pacheq. Medici Lunellensis, arctissimo amicitiæ vinculo mihi conjunctissimi, correptus est dolore Ischiadico, cui successit stupor quidam brachiorum, & actio digitorum quodam modo læsa, cum aliqua respirandi difficultate. Hæc omnia symptomata ab eodem affectu proveniebant, ratione quarti musculi thoracis, qui oritur ab osse sacro, & ab interno osse ilium, & scandens per lumborum vertebras, decem primis costis adhæret, ac inseritur septimæ cervicis vertebræ, ut non sit mirum, si dum in exordio afficitur hic musculus, tumore, vel dolore, vel lassitudine aliqua, quæ sit tensiva, vel ulcerosa, vel phlegmonodes; lædantur partes quibus annectitur. Cùm igitur inserviat respirationi; ea lædi-tur; hoc musculo affecto in sua origine: Et cùm inseratur vertebris cervicis, à quibus nervi, brachiis inservientes;

oriuntur, par eſt brachiorum & digitorum actiones lædi. Hæc fuſiùs explicantur à Sanctorio *lib. 2. cap.* 20. de vitandis erroribus.

OBSERVATIO LXXIII.

Febris maligna.

DIe vigeſimâ ſextâ Octobris 1641. Filia D. Conte, Mercatoris Monſpelienſis, 20. annos nata, correpta eſt febre maligna, quæ eo uſque proceſſit, non obſtantibus remediis ordinariis, ut circa undecimum morbi diem, in delirium, per intervalla recurrens, & nervorum contractiones, in carpis præcipue apparentes, inciderit; quibus accedebant interdum lipopſychiæ, & lentores nigerrimi dentibus adhærebant. Lingua erat ſcabra, nigra, & exuſta. In gravi illo periculo præter epithemata, & pullos columbinos; aliàque roborantia, tùm interna, tùm externa, ſequentia remedia præſcripſi, quæ in hiſce affectibus maximæ ſolent eſſe efficaciæ. Nempe veſicatoria quinque, cervici, brachiis, femoribus admovenda. Julepos ex aquæ cardui bened. ʒ. iii. aquæ theriacalis Bauderonij ʒ. iii. bezoard. mineral. ℈. ii. & camphoræ g. vi. qui Julepi per biduum uſurpati fuere, mane & ſero. Tum etiam dictum bezoard. mineral. exhibebatur in ſingulis juſculis ad ℈. i. Hiſce remediis intra paucos dies à gravi illo morbo liberata eſt.

OBSERVATIO LXXIV.

Gonorrhœa.

VIr quadragenarius ex impuro concubitu gonorrhœam contraxit, cui ab initio præſcripſi bolum ex caſſiæ ʒ. i. rhab. pulver. & cryſtalli tertari, ſingulorum ʒ. i. ſequenti die volebam ſanguinem mittere ex pede, quod ipſe æger renuit, Emulſiones præſcriptæ ſunt ad tres; aut quatuor dies, quibus urinæ acrimonia temperata eſt, fluxu eodem modo perſeverante. Poſtmodùm ptiſanâ laxante uſus eſt per ſeptem dies continuos, in hunc modum præſcripta.

℞. Temarindor. ʒ. ii. aquæ fontis ℔. iv. coquantur ad ℔. iii. colaturæ infunde frigidè per noctem ſennæ mund. ſem. coriandri, liquirit. & roſar. rubr. an. ʒ. ii. capiat cyathum unum mane, una hora ante paſtum. Hoc remedio fluxus valde imminutus eſt, ad quem omninò delendum ſequentem bolum præſcripſi.

℞. Terebinthinæ venetæ ʒ. iii. rhab. pulver. ʒ. i. fiat bolus, quem capiat manè per quinque dies.

Deinde aqua ſequenti uſus eſt per ſeptem dies.

℞. Mentæ ſiccæ ʒ. iii. ſem. lactucæ, ruthæ, agni caſti an. ʒ. ii. ß. ireos florent. ʒ. ii. fol. dictamni, ʒ. x. ſacchari optimi ℔. ii. omnia pulveriſentur addendo terebinth. Venet. ʒ. v. vini albi generoſi ʒ. xxx. Miſce, fiat deſtillatio in balneo, capiat æger cochlearia duo, mane, duabus horis ante cibum. Hoc modo gonorrhœa curata eſt. Quia tamen exigua quædam humiditas in extremitate glandis frequenter apparebat, ut in fine gonorrhœæ plerumque fieri conſuevit; Ad eam prorſus cohibendam & exſiccandam, ſequentes pilulæ præſcriptæ ſunt.

℞. Gummi arabici, tragacant, carabe, mumiæ, boli armen. an. ʒ. i. pulveriſentur, & cum ſyrupo de roſ. ſicc. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈. i. ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum, per 8. vel 9. dies. Et ita fluxus omninò cohibitus eſt.

OBSERVATIO. LXXV.

Empyema.

FIlius Dn. de Plantade in Curia Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regii, Conſiliarii, quintum ætatis annum agens, febre continuâ laborabat, per duos ferè menſes perſeverante, cum tuſſi frequenti ac moleſta, ita ut ad tabem vergere crederetur. Tandem vocatis in conſilium Medicis relatum fuit, illum conqueri de dolore lateris ſiniſtri, præcipuè, cùm circa illam regionem manu contrectaretur. Tum etiam relatum fuit, in febris principio illum perſenſiſſe aliquem dolorem in illo latere, qui tamen intra paucos dies deliuerat; Idcircò pleuriticus non fuit judicatus à Medico ordinario. Suſpicio fuit Empyema aliquod ibi latere, atque ut res clarior evaderet, decretum fuit, admovendum eſſe per aliquot dies cataplaſma emolliens & attrahens, quo per triduum admoto, apparuit elevatio quædam in parte, & in ea fluctuatio ſubobſcura percipiebatur. Convocato iterum conſilio de empyemate nemo amplius dubitavit: Et apertione facta pus copioſum effluxit, ejuſque vacuatio per duos menſes continuata eſt, donec tota materia evacuata, æger tandem priſtinæ ſanitati reſtitutus fuerit.

OBSERVATIO LXXVI.

Ulcus cum oſſis carie.

PUer 15. annorum ulcus habebat vetuſtum in metapedio, quod à perito Chirurgo per annum integrum curari non potuit. Alter Chirurgus Junior, cui poſtmodùm æger commiſſus fuit, dilatato ulcere cariem percipit, pulverem catagmaticum imponit ad tollendam cariem, & fruſtrà; Poſtea oleum ſulphuris admovet & fruſtrà: Poſtmodùm me conſuluit. Jubeo imponi pulverem euphorbii, prima applicatione cum plumaceolo, ex linteo detrito facta, multæ educuntur exiguæ oſſium ſquillæ. Secunda die plumaceolum nudum admovet, tertia die eundem pulverem denuò applicat, & plures iterùm ſquillæ egreſſæ ſunt, ut deinde os mundum, & à carie repurgatum apparuerit, atque ulcus poſtmodùm intrà breve tempus curatum fuerit.

OBSERVATIO LXXVII.

Difficultas ſpirandi cum pulſu valdè inæquali.

CLariſſima Domina de la Roquette, ſexagenaria, pinguis admodum & obeſa, vitam agens ſedentariam, admodum religioſa, & diuturnis orationibus dedita, à quindecim annis difficultate ſpirandi laborare cœpit, quæ paulatim incrementum ſuſceperat, ita ut jam ſcalas aſcendens, in tertio vel quarto quoque gradu conquiſcere cogeretur. Circa principium menſis Januarii anni 1642. cùm iter faceret in aëre Auſtrino & pluvioſo, ſubitò correpta eſt catarrho, partim in pulmonem, partim in mandibulas delabente. Inde aucta eſt difficultas ſpirandi, & tumor apparuit in genâ dextrâ, tùm mandibulæ ita erant coarctatæ, ut nullum cibum capere poſſet, ſed juſculum tantum ſorbillaret. Corripi ſolebat per intervalla, jam à multis annis Eriſypelate tibiæ ſiniſtræ, quod ſæpè exulcerari conſueverat; & ante hujus catarrhi invaſionem etiam apparuerat, cum ulceratione inſigni. Vocatus ego ad eam, octava die morbi, invenio pulſum admodum inæqualem, tertia vel quarta quavis pulſatione intermittentem, cum difficillima reſpiratione: Unde conjeci, grave eſſe malum; non ſolùm in pulmone, ſed etiam in corde, aut vaſis cordi proximis, & ægram morituram prædixi: Quod prognoſticum certius reddebatur ex eo, quòd ulcus Eriſypelatis ſubitò ac derepente exſiccatum fuerat juxta ſententiam Hippocrat. *aphor. 25. ſect. 6.* Eriſypelas foris intrò converti, malum. Præterea, reſoluto paucis diebus genæ tumore, mandibulæ nihilominus clauſæ permanſerunt, tùmque apparuit, illam conſtrictionem mandibularum, à muſculorum, eas moventium, convulſione dependere. Decimo quinto morbi die, matutinis horis dexter oculus clauſus apparuit, altero aperto exiſtente, quod contigit ex palpebræ paralyſi ſycquæ graviorem affectum minabantur, qui eodem die poſt meridiem contigit, ſcilicet apoplexia levis, à qua intrà duas horas aliquantulum reſurrexit, ſed media corporis pars, ſiniſtra nimirum, reddita eſt paralytica. Et triduò poſt, ſenſim fatiſcentibus viribus, extincta eſt,

Toto

Toto morbi decursu nulla tussis difficultatem spirandi comitata est, neque stertor, per unum diem, ante interitum. Aperto cadavere lien repertus est putredine affectus ita ut levi compressione in frusta discederet. Pulmonis substantia levida, & humore aqueo perfusa, unusque illius lobus, ad sinistram partem situs, pituita putrida, & purulenta refertus. Cordis ventriculus dexter, parte interiori, membrana denudatus, putridus, & exulceratus apparuit; Ut illius fibræ carnosæ, summis digitis contrectando, in frustula secederent. Auricula dextra solito major apparuit, & omninò referta substantia quadam carnosa, partim rubrâ, partim nigricante, sanguini concreto simili, quæ tamen manibus dividi non poterat. Hos duos affectus, auriculæ nimirum, & ventriculi dextri puto causam fuisse tantæ pulsus inæqualitatis; & intermissionis; dum cor, rem sibi molestam excutere tentans, variis motibus quateretur; Unde pulsus naturalis interruptio atque interceptio oriebatur, spirandi verò difficultatem à pulmonis infractu ortam esse satis manifestum est.

Similem pulsus inæ qualitatem mihi videre contigit in duobus aliis ægrotantibus, quorum unus erat filius D. Hugonis, Mercatoris Monspelienſis, quinque annos natus, qui tali pulsus inæqualitate diù vexatus, tandem interiit. In aperto cadavere nihil præter naturam apparuit, præter auriculam cordis dexteram, quæ multo major solito apparebat, & omnino referta erat substantiâ quâdam pituitosâ, & durâ, & concreta instar nucis majusculæ, quæ quidem liberum cordis motum impediebat, & dictam pulsus inæqualitatem pariebat. Similes pulsus apparuerunt in filia Dn. G. 20. annos nata, in cujus cadavere aperto inventum est ulcus in ipso corde, quo media fere illius substantia absumpta fuerat. Horum casuum historiæ superioribus observationibus descriptæ sunt.

OBSERVATIO LXXVIII.

Phthisis.

Filia Dn. Salmonis civis Monspelienſis, annos circiter 25. nata, bilioso admodum temperamento prædita, gravi fluxione, in pulmonem decumbente, ab aliquot mensibus detinebatur, cum tussi molesta dies noctesque affligente, vigiliis perpetuis, dolore pectoris; febre lenta, alvi constrictione, & macie totius corporis; ita ut phthisica omninò videretur, & è multis diebus lecto affixa, ad interitum rueret. Vocatus ego, calidissimam viscerum intemperiem advertens, & perpetuam alvi constrictionem, maximè importunam præmisso clystere molliente, jubeo sanguinem detrahi ad ʒ. vi. mox duo cauſtica adhiberi inter scapulas, juxta spinam dorsi. Ptisanam laxantem præscribo per quinque dies continuos usurpandam, cujus descriptio talis est.

℞. Tamarindor. ʒ.i. ß. aquæ fontis ℔. iii. coquantur ad lib. ij. in colatura. infunde frigidè per noctem sennæ mundat. coriandri, & liquirit. contusor. an. ʒ. ii. rosar. ʒ.i. colaturæ capiat cyathum unum, manè, hora una ante pastum.

Paucis hisce remediis ita restituta est, ut post quindecim dies è lecto surrexerit, & ad consueta munia sese conferre cœperit. Manebat tamen alvi constrictio & somni vacuitas, quibus affectibus eliminandis præscribo primùm bolum ex conservæ rosar. ʒ. i. & laudani Gr. i. compositum, quo per quatuor aut qninque horas dormivit, ac deinceps singulis noctibus ferè integris sine ullius remedii auxilio. Deinde jubeo, ut ptisanam laxantem reiteret per aliquot dies. Vere insequente, lacte asinino per mensem usurpato, omninò restituta est.

OBSERVATIO LXXIX.

Pleuritis.

Die 4. April. 1642. Filius D. Roche civis Monspelienſis, annos duodecim natus, laborabat pleuritide lateris dextri. Quinquies secta fuit vena, & alia remedia ordinaria administrata, usque ad septimam diem. Febris erat intensa, cum inquietudine magna, dolor valdè urgebat. Exhibita fuit die septima, fuliginis camini pulver. ʒ. ß. cum aqua cardui benedicti, intrà duas horas ab assumptione, omnia symptomata valde remiserunt, ægerque multò melius habuit, & postmodum sensim convaluit.

OBSERVATIO LXXX.

Raucedo.

Filia Dn. Viventii Lunellensis, nata annos 20. cum sese aëri frigido exposuisset, incidit in raucedinem tam gravem, ut nullam ferè vocem edere posset, sine tussi, sine difficultate spirandi, & sine catarrho apparente. Perseveravit affectus per sex menses, multa remedia fuere usurpata; sed frustrà. Tandem inter dormiendum aquosæ materiæ quantitas mediocris per aurem efflu xit, liberè loqui cœpit; ac vocem claram edere. Inde conjicere licet, dicti humoris collectionem, in cerebro factam, eum occupasse nervi ramum, qui à quintâ conjugatione fertur ad musculos laryngis, à quibus vox efformatur, unde illi musculi veluti paralytici evaserant.

Post quatuor menses altera virgo Lunellensis Rudaude nominata, eodem affectu laborans ab octo mensibus, meum consilium exposcit; Exemplo superiori edoctus censui omnem intensionem curativam ad materiam seroſam, aut pituitosam, in cerebro collectam, evacuandam vel discutiendam, dirigi debere. Et præmissa venæ sectione, ad purgatione, præscripsi, decoctum guajaci & salsæ parillæ, cum senna, agarico, turbit. & hermodact. per 20 dies sumendum, cum bocheto ex salsa parilla, & victu exsiccante, postea misi eam ad thermas Balerucanas; ubi sudavit per triduum, & affectus integrè curatus est.

OBSERVATIO LXXXI.

Lues venerea inveterata, cum calido & sicco temperamento, ac ferè atrabilario.

Nobilia quidam annos natus 35. dicto temperamento præditus; à duobus annis luè venereâ laborans, ulcera fœda in palato, labro superiori, & circa nasi radicem patiebatur. Primò tractatus fuerat per sudores & hydrargyrosin, quibus curatus videbatur; sed paucis postea diebus ulcera recrudescunt, & æger ad priorem statum redit. Iterùm curatio instituitur per sudorifica, & frictiones mercuriales, à quibus pejus habuit. Tertio instituitur curatio priori contraria, per refrigerantia & humectantia; omissis prorsus luem oppugnantibus, sed nullo profectu. Tandem Monspelium se conferens, & consilium trium Medicorum implorans, tale præscriptum retulit. Ut scilicet tum à calida & sicca viscerum intemperie, tum à luè ipsæ indicationes sumerentur, quod sequentibus remediis præstitum fuit.

Primò, clyster emolliens injectus.

Secundò, potio refrigerans & purgans præscripta.

Tertiò, venæ sectio ad ʒ. viii.

Quartò, apozema refrigerans & purgans.

Quintò, balneum tepidum per biduum.

Ab exitu ultimi balnei provocatio hæmorrhoidum.

Posteà diæta liberalis & temperata præscripta, ex falsa parilla & ligno guajaco, addendo sub finem decocti cichorium, endiviam, acetosam, & tamarindes, utatur per quinque dies, sudores leniſſimè provocando.

Interim utatur bocheto ex salsa parilla, cum victu liberali, & non exsiccante.

Post usum decocti sudorifici, per quinque dies reiteretur potio laxans prædicta.

Per biduum sequens reiteretur balneum.

Posteà utatur iterum decocto sudorifico per quinque dies, ex solis sudorificis prædictis parato sine additione herbarum & tamarindorum. Et provocabuntur sudores cum vapore spiritus vini, tinctura guajaci imprægnati.

Poſt ſudores, iteratos per quinque dies iterùm purgetur potione prædicta, quam ſequatur balneum per biduum.

Et iterum repetantur ſudores per quinque dies, cum decocto guajaci ſolius; elapſiſque quinque diebus, capiat iterum potionem purgantem, & poſtea utatur balneo tepido per biduum.

Hanc methodum continuabit, donec ulcera conſolidata fuerint. Atque ut eorum curatio magis promoveatur; topicis utetur ſequentibus.

Primò fiet gargariſma ex decocto raſuræ guajaci, additis radicibus ſymphyti majoris, & ariſtolochiæ rotundæ, foliis agrimonii. vincæ pervincæ, prunell. piloſellæ, betonic. ana M. j. ſummit. hyperici, roſis rubris, diſſolvendo poſteà mel roſaceum.

Ulcera externa curentur primò infuſione, lithargyri ex aceto parata. Et ſi cruſtis ablatis valde ſordida appareant ſequens unguentum uſurpabitur.

℞. Olei roſac. omphacini ʒ. i. ß. ſucci plantag. & ſolani an. ʒ. i. bulliant ad ſuccorum conſumpt. poſtea adde plumbi uſti & loti ʒ. vi. ceræ albæ q. ſ. fiat unguentum.

Si gargariſma nimis ingratum videatur; poterit fieri ſine ariſtolochia, & augeri quantitas mellis, aut loco illius poni ſaccharum roſaceum.

Curatis ulceribus, utatur adhuc per menſem unum aut alterum bocheto prædicto.

In fine diætæ reiteretur purgatio & balneum; & capiat juſcula refrigerantia per decem dies, in quibus diſſolvetur ſalis prunellæ ʒ. i. cryſtalli tartari ʒ. ß. ſacchari albi ʒ. iii. Cùm incipiet uti juſculis, applicetur cauterium utrique tibiæ.

Denique ad firmandam curationem utatur per aliquod tempus opiatâ, ex ſudoriſicis & purgantibus compoſita, cujus deſcriptionem in Renodæi pharmacopœa videre eſt.

OBSERVATIO LXXXII.

Urinæ ſuppreſſio.

QUidam ſeptuagenarius, cùm ſuccuſſorem equum conſcendiſſet per aliquot milliaria, incidit in urinæ ſuppreſſionem, quâ ægrè, & guttatim urinam excernebat. Ab alio Medico primùm injectus fuit clyſter, ſanguis detractus, & ſemicupium adminiſtratum; tum potiones quædam diuretinæ exhibitæ. Cùm non meliùs inde haberet; vocatus ego, adverto tenſionem & duritiem in regione veſicæ, cum dolore, qui comprimendo tantùm percipiebatur. Præterea ægeri patiebatur dolores in dorſo, ſcapulis, & pectore, ut ægrè ſeſe commovere poſſet. Tempeſtas erat Auſtrina & pluvioſa. Conjicio hæc omnia fieri à catarrho è capite delabente, & influxum humorum veſicæ corpus invaſiſſe, ibique tumorem quendam excitaſſe, à quo ſphincter veſicæ comprimebatur, ejuſdèmque veſicæ meatus anguſtior evaſerat. Ideò ad fluentis humoris diverſionem & evacuationem præſcripſi apozema purgans & temperatum, per triduum veſicatorium poſteriori parti cervicis, & fotum emollientem ac parum reſolventem, regioni veſicæ admovendum, ac linimentum, iiſdem viribus præditum. Per apozematis uſum urinæ in dies melius procedebant, ita ut triduo elapſo, multò commodiùs & liberalius eas reddiderit. Poſtmodum præſcripſi bolum ex terebinthina & pulvere liquiritiæ per triduum, fotum & clyſterem, ex decocto emolliente & magis reſolvente paratum, & cataplaſma ex reſidentia decocti, cum farina fabarum & fænugr. oleo anethino & chamæmelino. His ad priſtinam ſanitatem reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LXXXIII.

Febres puerorum.

FIlius Dn. Paul. civis Monſpelienſis, tres annos natus, laborare cœpit febre acutiſſima, quæ ſtatim ab initio ad vigorem pervenit; aderat ſitis perpetua & inextinguibilis, quæ ab initio ad finem perſeveravit, & intra quinque dies extinctus eſt. Extremorum frigiditas ſæpe apparuit, & poſtremis diebus perſeveravit, ita ut febrem lipyriam referret. Aperto cadavere nulla inflammatio apparuit in ventriculo, inteſtinis, aliave parte, cujus magna erat ſuſpicio, ex ſymptomatis propoſitis. Et cùm nulla cauſa appareret tantorum ſymptomatum, omniàque viſcera benè conſtituta eſſent; exiſtimavi, gravia illa ſymptomata à malignâ & venenata qualitate prodiiſſe, ex variolis nimirum, quæ tunc temporis graſſabantur, quas puer ille non potuit excludere, propter nativam quandam imbecillitatem, qua præditus erat, & veneni vehementiam. Hæc contigerunt circa mitium menſis Julii anni 1642.

Eodem tempore duæ puellulæ, octo menſes natæ, ægrotare cœperunt ex alvi fluxu frequenti, quo bilis porracea & æruginoſa excernebatur, cum febre intenſiſſima. Utriquæ præſcripſi clyſteres ex juſculo, vitello ovi, & confect. de hyacintho; linimentum ventri ex unguento roſaceo, comitiſſæ & oleo cydoniorum; Epithemata cordi refrigerantia & roborantia, & julepos ex aqua plantaginis, portulacæ, ſyrupo cydoniorum, confectione de hyacintho, & ſale prunellæ quibus utebatur ex cochleari frequenter, & intra biduum febris valde remiſſa eſt, ac propemodum extincta, alvique fluxus admodum imminutus. Nutrici victus refrigerans imperatus fuit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Dyſenteria.

DIe tertiâ Auguſti 1642. Uxor mea incidit in gravem dyſenteriam, pomeridianis horis, ab aſſumpto pridiè pharmaco leviori, qui morbus tunc temporis populariter graſſabatur. Circa horam ſomni exhibeo laudani gr. ii. cum conſerva roſarum; poſtridie, hora ſecunda pomeridiana, cùm perſeveraret affectus, exhibeo ejuſdem laudani gr. ii. continuavit alvi fluxus, ſine ſanguinea ejectione, qui per quinque vel ſex dies perſeveravit non admodum moleſtus. Ac tandem medicamento ex infuſione rhab. & myrob. cum rhab. pulver. & ſyrup. roſac, omninò ſublatus eſt.

OBSERVATIO LXXXV.

Hydrops.

JOannes Haguenotus Chirurgus, annos natus circiter 27. laboravit rheumatico affectu, cum doloribus univerſalibus, ex calida hepatis intemperie oriundis, qui affectus, per quatuor aut quinque menſes perſeverans, eum ad extremam maciem perduxit, cum febre lenta perpetua. Tandem, non obſtantibus variis remediis, quæ ad tanta mala expugnanda fuere adhibita, incidit in hydropem, partim aſcitem, partim tympanitem, ex quo venter in magnam molem intumuit. Poſt multa præſidia fruſtra tentata, & varias conſultationes irritas, cùm deſperatus omninò videretur, mihi ſoli committitur. Aderat extrema macies, ut muſculi omninò conſumpti eſſent, ſicut in febre hectica tertii gradus: Exiſtimabam ipſam hepatis ſubſtantiam eſſe valdè labefactatam, ut eam reſtituere eſſet impoſſibile. Ideò præmiſſo tali prognoſtico, tentandi gratiâ, curationem aggredior, die 4. menſis Auguſti, anni 1642. Ac primùm exhibeo pilulas panchymagogas cum calomelanos Turquети ʒ. i. Purgatus fuit ſexies cum euphoria, dejecit ſeroſa multa & pituitoſa.

Sequēti die aggreſſus eſt uſum apozematum ſequentium. ℞. Rad. aſparagi, bruſci, & enulæ campanæ ana ʒ. i. cortic. mediani fraxini & tamariſciana ʒ. ß. rad. valerianæ, ariſtolochiæ rot. & aſari ana ʒ. ii. fol. cichor. agrim. ceterach. & capill. ven. ana M. i. abſinthii utriuſque; chamædr, & centaur, min. ana M. ß. coquantur ad ℔. i. in colatura diſſolve ſyrupi capil. ven. ʒ. iii. fiat apozema pro iii. doſibus matutinis, addendo cuilibet doſi ſalis diuretici ʒ. i. ſpiritus diuretici gutt. xxx. Continuavit per ſex dies; dejiciebat

dejiciebat bis aut ter ſingulis diebus pituitoſa & ſeroſa. Septimo die ſumpſit iterum pilulas prædictas cum eodem effectu. Poſtea continuavit apozemata per quindecim dies & totus venter detumuit, quotidie enim dejiciebat quater, aut quinquies, ſeroſa, & pituitoſa, & copioſas urinas profundebat. Manebat extrema macies cum inappetentia: Præſcribo pulverem ex vitrioli martis ʒ. i. & raſur. eboris ʒ. ii. ſumebat primum ℈. i. manè, cum panatella, eodèmque tempore exhibebantur manè & ſero, tincturæ roſarum cochl. ii. Hæc per biduum tantum continuata fuere. Sed quia venter adhuc ſubtumidus erat, & materia pituitoſa ac valdè cruda per alvum ejiciebatur, rediit ad Julepos aperientes, qui ex decocto rad. & herbar. aperient. temperat. compoſiti erant, adjecto ſale & ſpiritu prædictis, quia ex longo prioris decocti uſu nimia ſiccitas timebatur. Sumebat eundem julepum veſperi, ſine ſale & ſpiritu, ſed cum ſyrupo limonum, ad ſitim temperandam. Dejiciebat, ut ſupra, pituitoſa, & aquoſa. Veſpertino Julepo addebatur interdum ʒ. i. tincturæ corallorum, ad hepatis robur & refrigerium. His per 12. dies continuatis, venter omninò detumuit, & interim cutis totius corporis mollior ad tactum apparebat, muſculi impleri, & totus habitus refici incipiebant, appetitus vigebat, & coctio in ventriculo rite conficiebatur. Tandem ad viſcera roboranda, & facultatem expultricem, quæ ſegnis remanebat, leviter irritandam ſingulis diebus exhibebatur rhab. ʒ. ß. cum ſyrupo de abſinthio pontico in boli formam redacto. Hic bolus per quinque dies continuatus fuit. Poſtea ab omni remedio abſtinuit per totidem dies. Poſtmodum ad maciem reparandam balneo uſus eſt, ex hordeo & amygdalis confecto, quod ſemel in ſeptimana iterabatur. Cùm autem per menſem integrum à purgatione abſtinuiſſet, doloribus quibuſdam in artubus cruciari cœpit, non tamen admodum vehementibus, qui cùm per plures dies continuaſſent, me iterum vocavit: Ego autem purgatione tollendam eſſe fluxionem aſſerui. Ille contra dicebat dolores prægreſſos, qui in principio morbi apparuerunt, à purgatione non parum fuiſſe irritatos. Hoc cauſæ fuit, quod purgantia vulgaria adhibere noluerim, ſed exhibitis pilulis prædictis blandè purgatus eſt, & dolores prorſus ſublati ſunt. Curatus ab hydrope omnino fuit; ſed cùm incauta admodum victus ratione uteretur, & cibos abſurdos identidem ingereret, in febrem tertianam incidit, à qua liberatus quibuſdam remediis, poſt 15. dies iterum in eam recidebat; & ſic per quatuor aut quinque menſes vixit, tertianæ paroxyſmis identidem redeuntibus, ex novis in victu erroribus, donec tandem è vivis diſceſſit; cùm tamen, per ſex menſes ante obitum, ab hydrope liber continuo degerit.

OBSERVATIO LXXXVII.

Gangræna ex Veſicatorio.

MEnſe Auguſto 1642. Filia Dn. Bonin Computorum, vectigalium, & Fiſci Regii, tunc Conſiliarii, tunc verò Protopræſidis, annos duos cum dimidio nata, laborans febre maligna, variis remediis curata eſt, & cùm inter cætera veſicatorium præſcriptum eſſet. Pharmacopœus ex emplaſtro veſicatorio officinarum compoſuit, & ad vim illius augendam, multo pulvere chantharidum ſinapiſavit, unde cutis exuſta eſt ſequenti die tota illa pars, quæ à veſicatorio continebatur, grangrænâ affecta apparuit. Ad cujus curationem celebratis ſcarificationibus, fotus admotus eſt ex aqua vitæ, diſſoluto. Intra triduum eſchara ſeparata eſt, & ulcus reſiduum curatum ſequenti unguento.

℞. Pinguedinis renum bovis ʒ. i. lithargyri præpar. & minii ana ℈. i. olei roſac. q. ſ. fiat unguentum.

OBSERVATIO LXXXVII.

Febris maligna.

JOannes Richardus, civis Monſpelienſis, cùm laboraſſet febre maligna, per ſex ſeptimanas, tanta virium dejectione detinebatur, ut brevi moriturus videretur. Ego tunc temporis eum videre incipiens & audiens, parum expurgatum fuiſſe toto morbi decurſu, ab humorem ſarcina vires opprimi cenſui, eas tamen adeò dejectas, vix purgationem ſuſtinere poſſe. Ideo per epicraſin purgationem inſtitui, & potionem præſcripſi ex infuſione ℈. i. ſennæ in aqua cichorii, cum ſalis tartari ℈. ß. addendo ſyrupi roſ. ʒ. i. continuata fuit potio per triduum. Ex ea bis dejiciebat ſingulis diebus, vires paulum recreatæ, quarto die ſumpſit ſyrupi de abſinthio pontico ʒ. i. quinto exhibita infuſio ʒ. i. ſennæ, & per biduum continuata, blande purgatus eſt cum fructu. Unde meliùs habere cœpit, ſenſim convaluit, repetitis per intervalla purgationibus. Per aliquod tempus recidivam paſſus eſt, & Medicum non vocavit, donec ad extrema redactus fuerit, atque ita ultimum diem clauſit, hoc tantùm in hac obſervatione notatu dignum eſt, medicamentum purgans exhiberi poſſe in ſumma virium dejectione; modo perexigua doſis præſcribatur.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Alvus fluxus in puero.

FIlius Dn. Audeſſan in Curia Computorum, &c. Conſiliarii, annos quatuor natus diuturno, alvi fluxu laborabat, cum inappetentia & dejectione virium. Origo illius alvi fluxus erat ex prava victus ratione, eum enim pluribus cibis ingurgitabat, & metum aliquando ei exhibebat; inde calor nativus ita attritus eſt, ut alimenta in cruda & pituitoſa excrementa converterentur; nihil enim ferè, niſi meram pituitam dejiciebat, quo tempore eum videre cæpi; cùm tamen antea flava, viridia, æruginoſa & ſanguinolenta rejeciſſet, ut mihi relatum eſt. Inſtituta victus ratione præſcribo medicamentum, ex ſyrupi de cichorio compoſiti ʒ. i. cum rhab. ʒ. ß. per triduum exhibendum, deinde tincturam corallorum manè & ſerò ſumendam, ad cochlearia duo; intra quinque dies meliùs habuit, & continuatis remediis, paucis diebus reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LXXXIX.

Alvi fluxus diuturnus, & dolor capitis contumax.

DIe ſeptimâ menſis Octobris, anni 1642. Vocatus ſum Lodovam ad Dominum Fleury, Fiſci Regii Quæſtorem, octogenarium, laborantem alvi fluxu diuturno, à duobus menſibus eum infeſtante, quo multa ſeroſa & cruda excernebat; præcipue verò nocturnis horis alvi fluxus exacerbabatur; ex quo & aliis ſignis conjicere licuit à cerebro potiſſimum influxum dependere. Præterea laborabat dolore capitis atroci, partem ſiniſtram à ſummo vertice ad aurem & tempus ejuſdem lateris occupante, qui dolor, cùm ſuprà partem affectam decumberet, pulſans manifeſtè apparebat. Illius curationem aggrediens, primum ratione alvi fluxus ſequentem potionem præſcribo.

℞. Rhab. electi ʒ. i. myrobalan. citrin. ʒ. ß. ſantali citrini ℈. ß. infundantur in aqua plantag. expreſſione facta diſſolve rhab. pulver. ʒ. ß. ſyrupi roſar. ʒ. ß. fiat potio, à cujus aſſumptione ter alvum depoſuit interdiu, & nocte conſequente bis tantùm dejecit, cùm prægreſſis noctibus quinquies, aut ſexies dejiceret.

Sequenti die eadem potio laxans exhibita eſt, addita in infuſione fol. ſennæ ʒ. i. Quinquies aut ſexies dejecit per diei decurſum nocte verò nihil, & ita alvi fluxus omninò curatus eſt.

Tertia die, ad dolorem capitis pulſantem & diuturnum auferendum, cùm multa alia remedia fruſtra tentata fuiſſent, ad arteriæ temporis apertionem venio, qua ſanguinis ʒ. iii. detractæ ſunt, & deſuper admotum eſt emplaſtrum ex thure, maſtiche, bolo armena. pilis leporinis & albumine ovi, cum bona ligatura; Et eadem die dolor omninò ſublatus eſt.

OBSER-

OBSERVATIO XC.

Catarrhus in pulmonem defluens.

CIrca finem menſis Octobris anni 1642. incidi in gravem catarrhum ab inſolatu,qui in pulmonem defluens, difficultatem ſpirandi efficiebat cum ſtertore. Venæ ſectio celebrata eſt, deinde purgatio per biduum, ex ptiſana laxante, cum vini abſtinentia, & magna cibi parcimonia: His ſtertor deſiit, & difficultas ſpirandi valde imminuta eſt. Sed eorum loco tuſſis ſucceſſit valde moleſta, quæ cùm per biduum perſeveraſſet,manè tabaci fruſtulum ori admovi,leviter prius dentibus contritum,quod cùm per mediam horam ſupra linguam detinuiſſem,quædam capitis conturbatio oborta eſt, mox nauſea levis, quam ſequutus eſt vomitus ſatis exiguus feroſæ materiæ, quæ in fine amarorem referebat. Conturbatio capitis per duas horas perſeveravit, & tuſſis ſedata eſt, uſque ad veſperam,in qua leviter denuò infeſtare cœpit,per intervalla repetens. Circa horam cœnæ, capitis dolor obortus eſt, cum calore quodam,præſertim in parte ſiniſtra. Poſt cœnam (quæ fuit ſatis liberalis) dolor capitis multò gravior efficitur, eùmque comitabatur nauſea moleſta, quæ cùm per horam perſeveraſſent, & dolor capitis magis ac magis ingraveſceret, immiſſo penitiſſimè in os digito, vomitum excitavi, quo omnia alimenta in cœna aſſumpta ejecta ſunt, cum pituita multa, inde dolor capitis imminutus,mox in lectum me compono, ubi ſomno correptus noctem placidè tranſegi, & ſequenti die à tuſſi & catarrho prorſus immunis fui.

OBSERVATIO XCI.

Cephalæa ex Lue venerea malè curata.

VIr quidam lue venerea infectus,curatus fuit per diætam ſudorificam, & litum ex hydragyro, unde per aliquod tempus à morbo immunis viſus eſt, Poſtea verò idem affectus recurrit, & iterum curatus eſt decocto ſudorifico, per aliquot dies aſſumpto,ac deinde ſuffitu cinnabaris, iterum perfectè curatus viſus eſt. Poſtea tamen tentari cœpit gravi cephalæa, ſiniſtram capitis partem obſidente, quæ in mutationibus tempeſtatum, ac præcipuè ineunte autumno, graviter eum excruciabat, & in eodem loco clavi inſtar ſemper infixè permanebat. Et cùm multa remedia èvacuantia, revellentia, derivantia, & anodyna fruſtra tentaſſet; ad nos venit. Nos verò ſtatuimus gravem illam cephalæam ex reliquiis luis venereæ, non perfectè curatæ,procedere. Cauſam tamen illius proximam,& immediatam, aut ſaltem foventem & augentem illum dolorem, propter virulentiam veneream, eſſe vel humorem acrem ac mordentem, ad eam capitis partem confluentem,vel mercurium ipſum in parte congeſtum,vel cariem in oſſe capitis contractam. Quæ duæ cauſæ poſteriores, licèt infrequentes ſint, aliquando tamen contingunt, ut multis hiſtoriis, ab authoribus relatis, conſtat.

Ut igitur harum omnium cauſarum habeatur ratio, primò præſcripſimus evacuationem univerſalem per ſanguinis miſſionem, & purgationem, per apozemata ad quatuor dies.

Deinde diætam ſudorificam ex decocto ligni guajaci & ſalſæparillæ ad 30. vel 40. dies, habita ratione temperamenti, quod ſi calidius fuerit, (neque enim hominem coram videre licebat, ſed ex ſcripta relatione conſilium petebatur, non expoſito ægri temperamento) balneis & juſculis refrigerantibus corrigatur. Sæpe enim lues venerea, quæ hydrargyro curari non potuit,longo uſu decocti ſanatur. Et ſi cephalæa ab humoribus tantùm virulentis, membranas vellicantibus oriatur; ſola diæta longiori curari poterit.

Si verò dolor ille capitis, decocto diu uſurpato, non ceſſerit, videndum erit, num mercurius in parte collectus ſit,quod internoſci poterit, ſi globulus,ex foliis auri confectus, in narem ſiniſtram profundè immittatur, & poſt aliquam moram ex nare albicans extrahatur, ſignum enim erit adeſſe mercurium. Idem tentari poterit contegendo emplaſtrum cephalicum foliis auri,& parti dolenti imponendo, ſi enim albeſcat aurum ſignum erit,adeſſe mercurium, qui paulatim extrahetur,ſi lamina aurea tenuis ſupra partem dolentem continuò geſtetur, & globulus aureus ſolidior frequenter in narem immittatur.

Si neque hoc præſidio ceſſet dolor;aperienda erit pars, & terebello perforanda.Sæpe enim ab acribus humoribus & virulentis corroditur cranium, eique caries inducitur, cute integra remanente. Et licèt caries non appareat;trepanum tamen ſæpe confert, educendo materiam virulentam, ſupra meninges cerebri collectam.

OBSERVATIO XCII.

Pleuritis.

FIlia D. Divoul,civis Monſpelienſis,ſanguineo temperamento prædita, 20. annos nata, ſæva pleuritide affecta eſt lateris ſiniſtri, principio menſis Martii, anni 1643. Secunda die morbi ſecta fuit vena ejuſdem lateris,& ſanguis detractus ad ʒ. viii. ſequenti die, cùm Chirurgus vellet iterare phlebotomiam, non potuit venam attingere, quia virgo illa erat admodum obeſa, & vena in profundo brachii ſepulta, ita ut cùm in brachio dextro vena magis pateret, eam aperire coactus fuerit,ex eàque detraxit ſanguinis ʒ. viii. quæ tamen phlebotomia nihil profuit. Cùm igitur pleuritis admodum urgeret, me in auxilium vocarunt, & cùm maximam iterandæ phlebotomiæ neceſſitatem viderem,ex eo quòd ægra ferè ſuffocabatur, ac febre intenſiſſima laborabat, juſſi alios vocari Chirurgos, ut aliquis eorum venam aperiret, cùm igitur unum ex peritioribus vocaviſſent,eum monui, ut ſi venam aperire poſſet, amplo foramine id efficeret,& magnam ſanguinis copiam una vice detraheret, cùm venæ ſectionem iterare eſſet tam difficile. Ille rem præſtitit,ut monueram & ſanguinis circiter ʒ.xiv. detraxit,qua evacuatione ægra maxime ſublevata fuit, ſine ulla virium jactura. Poſt quatuor, aut quinque horas miſſus fuit iterum ſanguis ad ʒ.x. quam etiam vacuationem ægra facile tulit, & ſequenti die à pleuritide & febre omnino liberata eſt.

OBSERVATIO XCIII.

Epilepſia.

FIlius D. Roche, civis Monſpelienſis, annos natus 12. ab aliquot menſibus, epilepticis acceſſionibus affligebatur, quæ primum ſemel in ſeptimana, poſtmodum verò ſingulis diebus invadebant. Purgatus fuerat ſemel aut bis, ſanguiſque detractus, & á multis annis cauterium habebat in brachio. Vocatus ad eum præſcribo apozema ex cephalicis, & Epilepſiæ ſpecificis,cum purgantibus,ad quatuor doſes. Deinde inuritur cauſticum futuræ coronali,& his duobus remediis à morbo liberatus eſt.

Erat puer iſte calido & bilioſo temperamento præditus, & in actionibus promptiſſimus, quod conjecturam faciebat, hunc affectum à vaporibus tetris exoriri,qui per iſtud emiſſarium diffari poterant,

OBSERVATIO XCIV.

Hydrops.

FIlia Dn. Patris in Curia Præſidiali Conſiliarii, annos ſex nata, & hydrope detenta, ſequentibus remediis curata eſt menſe Martio, anni 1643.

Primò injectus fuit clyſter ſic paratus.

℞. Pulpæ colocynthid. ʒ. i. furfuris macri M. i. coquantur in vino albo ad quart. iii. fiat clyſter,qui pituitoſa & ſeroſa eduxit,ſine moleſtia,& fuit continuatus per triduum. Eodem tempore admotum fuit toti ventri cataplaſma ex rad. cucum. agreſtis,cumino,& melle paratum,cujus deſcriptio habetur in praxi noſtra cap. de hydrope,cùm autem venter

detur

detumeſcere inciperet, & ægra remedia interna ſumere nollet; iteratus eſt clyſter alternis diebus, ter aut quater, & continuatum cataplaſma. Ex quibus major ventris imminutio ſequuta eſt. Tandem præſcriptus fuit pulvis purgans ex ſenna, turbith, aliiſque paratus, cujus deſcriptio habetur in praxi fol. 286. cujus doſis erat ʒ. i. ex eòque parum purgata eſt, cùm medicamentum vomitu rejiceret, & venter adhuc tumidus apparebat. Poſtmodum præſcribo Julepos ex rad. & herbis valdè aperientibus cum ſale, & ſpiritu diuretico, ad quatuor doſes, quorum uſu majorem urinæ copiam redidit, ſed venter adhuc tumidus permanebat. Poſtmodum præſcripſi pulverem ex rad. jalap. gr. xv. ſcammon. gr. viii. calomelanos Turqueti gr. xii. quem ſympſit cum juſculo, & ſepties purgata eſt, multùmque ſeri ac pituitæ rejecit per alvum, & ſemel vomuit pituitoſa multa, unde tumor ventris, dimidia ſui parte imminutus eſt, intra horas 24. Iteratus eſt julepus prædictus per triduum; quarto verò die iterum ſumpſit pulverem prædictum cum eodem ſucceſſu, & cùm venter admodum imminutus eſſet, ac ægra è lecto ſurgere inciperet, cibòſque lautè appeteret, à remediorum uſu ulteriori abſtinuit, sicque ſenſim convaluit.

OBSERVATIO XCV.

Lues venerea in puerulo.

PUer 30. menſes natus, Luë venerea laborans, & fœda ſcabie, totum corpus occupante, quam à nutrice acceperat, ſequentibus remediis curatus eſt.

℞. Raſuræ ligni guajacii ʒ. ii. aquæ fontis ℔. ii. infundantur per 24. horas, deinde bulliant, ad tertiæ partis conſumptionem. Colaturæ capiat ʒ. iii. ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum corpus tegendo paulo plus ſolito, & continuando per 20. dies.

℞. Scammon. pulver. gr. vi. calomelanos gr. v. fiat pulvis tenuiſſimus, qui detur cum cochleari uno vel altero panatellæ ſaccharatæ, & ſuperbibendo parum juſculi, continuetur hoc remedium quinto quoque die, augendo doſim utriuſque medicamenti, juxta operationem.

℞. Reſidentiam prædicti decocti, aquæ fontis ℔. iii. fiat bochetum pro potu ordinario addendo ſacchari, & liquiritiæ q. ſ. ad ſaporis gratiam. His remediis per menſem continuatis probè convaluit.

OBSERVATIO XCVI.

Abſceſſus juxta ſpinam dorſi.

INtra illud tempus quo medicinam facio, quinque abſceſſus, mihi videre contigit, dorſum occupantes, juxta ejus ſpinam, qui materia frigida ſenſim collecta geniti fuerant ſine dolore, aut inflammatione, & partis colore nullo modo mutato. Molles erant tumores, œdemati ſimiles, pugni magnitudinem ferè adæquantes. Ex iis tamen apertis pus laudabile effluebat. Tres priores de medio ægros ſuſtulere, intra trium aut quatuor menſium decurſum, cùm ulcus ex abſceſſu aperto relictum, ſinuoſum admodum evaſerit, ex eòque continuo magna puris copia effluxerit; unde corpus univerſum exhauſtum, & in atrophiam converſum eſt, licèt multis remediis ulcerum curatio tentata fuerit. Quartus curatus fuit inciſionibus magnis in dorſo factis, quibus omnes ſinus detecti ſunt; mox fotibus ex aqua catapultarum, aliiſque topicis ulcera ſanata ſunt, interim tamen cauſæ antecedenti providebatur frequenti evacuatione & uſu decocti ſudorifici. Quintus denique curatus eſt ſine inciſione, ſed magna aperſione factâ per cauterium potentiale, mox deterſione ulceris per injectiones ex decocto catapultarum, & fotu ex eodem ac denique valida compreſſione partis, cum faſciis & ſpleniis, & valdè adſtringentium emplaſtrorum continua admotione in ambitu ulceris. Interim verò cauſæ antecedenti providebatur remediis prædictis.

OBSERVATIO XCVII.

Hydrops in puero ſeptem annorum.

FIllius D. Saget civis Monſpellienſis, graves obſtructiones patiebatur, unde venter intumuit magnam in molem, ut jam hydropicus factus eſſet. Vocatus ad eum die 28. menſis Aprilis anni 1643. ſequentia præſcripſi.

℞. Sennæ mundat. ʒ. ii. ſem. aniſi & cremoris tartari ana. ʒ. i. abſinth. pontic. p. i. coquantur ad ʒ. iji. in colaturâ diſſolve electuarii diachartami ʒ. i. ß. ſyrupi roſac. ʒ. ß. fiat potio. detur mane cum regimine.

℞. Rad. apii, petroſel. & aſparagi ana ʒ. ß. fol. agrim. capill. Ven. ceterach. & hyſſopi ana M. ß. polypod. querc. & ſem. carthami ana ʒ. ii. ſem. apii, & petroſel. ana ʒ. i. cremoris tartari ℈. ii. coquantur cum quarta parte galli veteris, in colatura diſſolve ſalis abſinthii & tamariſci ana. ℈. i. fiat juſculum, quod capiat manè per 12. dies.

In tertio quoque juſculo infunde per noctem ſennæ mund. ʒ. ii. capiat cum regimine.

℞. Olei de capparibus & tamariſci ana ʒ. ii. ſucci ebuli, & cucumeris agreſtis ana. ʒ. i. ß. bulliant ad ſuccorum conſumpt. in colatura diſſolve ſem. agnicaſti, & petroſel. macedonici ſubtiliſſime pulverat. ana. ʒ. ß. olei nucis moſchat. ʒ. ß. ceræ q. ſ. fiat linimentum quo illinatur totus venter calidè in introitu lecti.

Utatur pro potu ordinario infuſione chalybis, & rhab. in forma bocheti.

Hiſce remediis ventris tumor minutus eſt, ſed non omninò ſublatus, ita ut ad ſequentia remedia tranſeundum fuerit, quæ intra tres ſeptimanas morbum integrè diſcuſſerunt.

℞. Conſervæ flor. tamariſci & capill. ven. ana ʒ. i. ß. conſervæ rhad. enulæ campanæ ʒ. ß. confect. alcherm. ʒ. iii. ſalis abſinthii. tamariſci ana. ʒ. i. raſſuræ eboris, & pulv. electuar. diarrhod. abbat. ana ℈. ii. cum ſyrupo capillor. ven. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, ſingulis diebus, manè, duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

℞. Calomelanos gr. viii. diacryd. gr. vii. fol. auri num. 1. fiat pulvis, qui detur ſemel in ſeptimana, cum duobus cochlearibus panatellæ ſaccharatæ, ſuperbibendo parum juſculi.

OBSERVATIO XCVIII.

Paralyſis ſpuria.

HOneſta mulier Aquiſextiana, quinquaginta circiter annos nata, cùm aborſum paſſa eſſet, & adhuc ex eo decumberet, affecta eſt primùm ſenſu obtuſo, in regione abdominis, quem (manu ventrem contrectando) facile percipiebat. Hunc aborſum poſt aliquot menſes ſequuta eſt graviditas, per cujus decurſum illa ſenſus obtuſio crura etiam & tibias invaſit; cuique longe deterius ſymptoma acceſſit; nempe motus impotentia. Poſt partum multa remedia purgantia, ſudorifica, & alia quamplurima calefacientia & exſiccantia fuere uſurpata ſine ullo fructu, ita ut jam à duobns annis gravi hoc affectu detineatur. Non eſt in dictis partibus omnimoda ſenſus privatio; ſed tantùm imminutio: motus verò omninò abolitus eſt. Hoc tamen peculiare, & animadverſione digniſſimum occurrit; quod dum tibiæ à miniſtris extenduntur, aut alio quovis modo commoventur; ſtatim rigidæ evadant, & convellantur, ita ut tetanus efficiatur. Huic accedit motus quidam convulſivus, epilepticorum motui conſimilis, qui etiam ſponte non rarò accide conſuevit, per quædam intervalla. Dum autem iis ſymptomatis ægra corripitur, quendam motū percipit in hypochondriis, præterea doloribus vagis frequenter affligitur, varias partes, præcipuè verò thoracem occupantibus, ita ut nunc anterior, nunc poſterior, nunc dextra, nunc ſiniſtra thoracis pars illis doloribus fugatibus afficiatur. Hæc eſt morbi hiſtoria ab ipſa ægrotante relata, quæ à thermis rediens, fruſtrà uſurpatis, à nobis conſilium petiit die 4. Julij anni 1643.

Optarem equidem ut illius enarratio à peritis Medicis, qui illius curationi præfuerunt, exactiùs fuiſſet exarata, quo affectus intricatiſſimi atque difficillimi natura & curatio, ex omnium circumſtantiarum attenta meditatione ſolidiùs ſtabiliri poſſet. Non deſinam tamen; ægrotantis voto ſatisfacturus, ſententiam meam proferre, & peritiſſimorum Medicorum (qui omnia morbi momenta captare potuerunt, rémque penitiùs introſpicere,) judicio ſubjicere.

Cenſeo itaque, hunc affectum non eſſe veram paralyſin, ab humore pituitoſo nervos laxante ac reſolvente oriundam, ſed potiùs mixtum quemdam affectum, ſpuriæ paralyſeos, & convulſionis participem. Spuriæ autem hujuſmodi paralyſes, diſtenſionibus nervorum ac convulſionibus complicatæ, in partibus illis inferioribus ſæpe produci ſolent ab humoribus biliоſis, melancholicis, aut ſeroſis, in hypochondriis, aliiſque partibus in ventre inferiori contentis & in ſpinam dorſi transfuſis; à qua cùm nervi oriantur, motum & ſenſum partibus inferioribus, tum etiam muſculis & cuti abdominis tribuentes; non eſt mirum earum partium actiones animales plurimùm oblædi. Hæc longiori diſcurſu authorum placitis, & rerum uſu confirmari poſſent, ſed peritis viris ſufficiet paucula quædam indicare; quæ hujus rei conjecturam ſatis probabilem reſficere poterunt.

Primò itaque hoc; tanquam fixum ratùmque ſtatuendum eſt: non omnem ſenſus motùſque privationem ab humore pituitoſo originem ducere; ſed eam aliquando à calida ſiccaque intemperie, humoribuſque talem temperiem conſequentibus proficiſci. Hoc vel unius Tralliani ſententia confirmari poteſt, qui c. 16. lib. 1. talem cauſam adſtruit, eamque luculento exemplo confirmat his verbis. Novi ego ſane quendam, reſolutionem ex mœrore, multa ſollicitatione, & inediâ expertum, deinde ſumpta hiera adeò læſum, ut totus ipſe immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, tum potionibus, tum cibis, & aliis, quæ temperatum ipſum reddidiſſent, uſus fuiſſet. Maximè verò balneis compluribus, unctionibus, ex hydrelæo, mutatione aëris temperati, & omni hilaritate. Huic non valdè abſimilem hiſtoriam videre eſt apud Foreſtum obſ. 97. lib. 10. cujuſdam adoleſcentis qui á cruribus ad pedes ſenſu & motu deſtitutus, cùm earumdem partium extenuatione & atrophia; cumque calefacientium & exſiccantium medicamentorum uſu, ab aliis Medicis præſcriptorum, in pejus continuò tueret; tandem ſolis humectantibus aſſumptis admotis, ab eo reſtitutus eſt.

Præterea jamdiu apud practicos pervulgata eſt colica biliоſa, quæ in paralyſin frequenter degenerat, & hanc paralyſin à bile produci nemini dubium eſt.

Ac denique, ab humore melancholico & ſeroſo ſymptomata produci paralyſeos, & convulſionis æmula, ab iis Auctoribus, qui de ſcorbuto & affectione hypochondriaca ſcripſerunt; paſſim relatum eſt, ut apud Sennertum videre eſt, dictorum morborum ſymptomata explicantem in lib. de ſcorbuto & de affectione hypochondriaca.

Jam verò ſenſus & motus læſiones, quæ honeſtam hanc mulierem affligunt à calidis & exuſtis humoribus produci, conjicere primò licet à juvantibus & lædentibus. Cùm enim à calefacientibus atque exſiccantibus remediis minimè adjuta ſit, ſed ab iis perpetuò pejus habuerit, conſequens eſt, illa morbo minimè contraria fuiſſe. Et hæc fuit unica via, quæ Trallianum & Foreſtum deduxit, in hiſtoriis ſuprà memoratis, ad dignotionem paralyſis, à calidâ & ſiccâ intemperie oriundæ.

Secundò, ſiccam intemperiem in hac ægrotante inde colligere licet, quòd cauteria, variis partibus admota, exiguum humorem reddiderint, & brevi exſiccata fuerint.

Tertiò, paralyſes à pituita oriundæ, ex cerebro, tanquam humoris illius fonte ducunt originem, & partes capiti viciniores primam ut plurimùm atque majorem læſionem ſentiunt, At hîc nulla humoris à capite fluentis indicia apparent, neque nulla partibus ſuperioribus læſio contingit: ita ut brachia, manus, & aliæ partes ſuperiores integrè functiones exerceant.

Quartò prima morbi invaſio, in ventre, & muſculis abdominis ſenſum obtuſum præbuit, quod oſtendit nervos, à ſpinâ dorſi per vertebras lumborum oriundos, primùm fuiſſe læſos, ac poſtmodùm affectum fuiſſe propagatum ad nervos, qui ab oſſe ſacro oriuntur, & ad crura tibiaſque perreptant. Quo innuitur à partibus in ventre inferiori contentis, humorem noxium ad eos nervos fuiſſe tranſlatum, non ſecus ac in paralyſi, colico dolori ſuccedenti, hujuſmodi tranſlatio fieri conſuevit.

Quintò, dolores varias partes, præcipuè circa pectus infeſtantes, iique fugaces, vapores arguunt acres atque mordaces, ab hypochondriis ad illas partes tranſlatos, quemadmodum dolores conſimiles melancholiâ hypochondriaca detentis ſæpiſſimè contingunt.

Sextò, quoties pedes & tibiæ huic ægrotanti commoventur, tenſio, & motus tremulus ſtatim oboritur: quod innuit materiam nervis impactam, tenuem eſſe & mobilem, atque vel levi motu agitatam commoveri, sicque tenſiones & vibrationes nervorum efficere.

Septimò dùm convulſiones mulierem aggrediuntur, præcedit motus quidam in viſceribus, qui ab ea manifeſtè percipitur & ille motus fit à dicta materia, ſeſe commoveri incipiente; vel à vaporibus, ab eadem materia per commotionem illam elevatis, quemadmodum in epilepſia ſympathica, à partibus inferioribus oriundâ, tales in ventre commotiones apparent, invadente paroxyſmo.

Denique hîc affectus poſt aborſum apparere cœpit, & conſectariæ graviditatis tempore incrementum habuit, quod ſignificat humores pravos, in uteri venis collectos, & per menſtruas purgationes non ſatis commodè evacuatos, ad partes illas nervoſas decubuiſſe, & hujuſmodi ſenſus & motus oblæſiones tandem produxiſſe.

His poſitis, ad curationem veniendum eſt, quæ ad iſtas indicationes erit dirigenda, ut calida, & ſicca viſcerum intemperies corrigatur, humores melancholici & exuſti (quos præcipuam horum ſymptomatum cauſam eſſe exiſtimo,) præparentur & evacuentur, viæ obſtructæ reſerentur, & viſcera præcipua, tales humores producentia, roborentur. Materiam, hiſce indicationibus adimplendis idoneam, eamque ſelectiorem, ſummatim proponemus, hoc præmiſſo prognoſtico, affectus, ab humore melancholico oriundos eſſe curatu difficillimos: quòd ſi nervoſum genus invadant, multo difficiliores. Affectus verò nervorum confirmatos, & qui jam in vetuſtatem abierunt, eſſe deploratos. Unde ſequitur, propoſitum caſum vix remediis eſſe ſuperabilem, exiguamque ſpem curationis ſupereſſe. Tentandam tamen hanc curationem ſuaſerim, quandoquidem multa præter ſpem quotidie eveniunt, & multi affectus curationem recipiunt, qui pro deploratis habiti fuerant.

Primò igitur victus ratio inſtituenda eſt ex cibis boni ſucci, & facilis coctionis, aliquantulum refrigerantibus & valde humectantibus. In horum cenſu carnes juniorum animalium & ova ſorbilia recentia principem locum obtinent. Cæteræ victus minutiæ Medicis ordinariis præſcribendæ relinquuntur.

Reliqua curatio à clyſtere laxante inchoanda eſt, quem ſequetur poſterâ die miſſio ſanguinis, ex brachio ſiniſtro ad ʒ. viii. & ſi ſanguis corruptus, aut prava aliqua qualitate infectus videatur; repetenda erit phlebotomia poſtridie, ex altero brachio, pari quantitate. Poſt venæ ſectionem ſequentium juſculorum aggredietur.

℞. Rad. bugloſſi & aſparagi ana ʒ. i. fol. agrim. ceterach. capillor. ven. & cichor. ana M. i. coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat juſculum, in quo diſſolve cryſtalli tartari ʒ. i. capiat per 12. dies.

In quarto quoque juſculo infunde per noctem ſennæ mund. ʒ. iii. aniſi ʒ. i. in colaturâ diſolve mannæ electæ ʒ. i. ß. capiat cum regimine.

Finitis juſculis, utatur ſemicupio tepido, ex decocto hordei, & amygdal. dulc. per triduum, bis in die longè à paſtu.

Poſtridie ultimi ſemicupii, aperiatur vena malleoli ſiniſtri, emittantur ſanguinis ʒ. vi.

Utatur deinde ſero lactis caprilli per xv. aut xx. dies

mende-

sumendo primis diebus cyathum unum, deinde duos, vel tres; prout ventriculus ferre poterit, quo enim major quantitas assumetur; eò utilius usurpabitur. Debet autem serum lactis parari immediatè, antequàm assumatur, & ex lacte educi recenter ab ubere extracto, coquendo dictum lac unâ ebulitione, & quamprimùm bullire incipit, irrorando pauca quantitate succi limonum vel aceti, & subinde ab igne removendo. Fiet enim statim sero separatio à caseosa substantia, quod colatura, & clarificatione cum albumine ovi, limpidissimum evadit, & magna copia sumi potest, sine ventriculi offensa, ita ut non rarò instar aquarum mineralium à nonnullis cum maximo fructu assumatur.

Quarto vel quinto quoque die, in primo seri cyatho mannæ ʒ. ii. dissolventur.

Per reliquum æstatis decursum, semicupium iterandum est, semel aut bis in septimana, ut hypochondria humectentur, & noxii humoris acrimonia temperetur.

Si alvus sponte non fluat; clysteribus alternis diebus sollicitabitur.

℞. Conservæ fructus cynorrhodi ʒ. iv. conservæ flor. borrag. Violar, & tamarisci ana ʒ. ii. conservæ rad. enulæ campan. & cortic. citri condit. ana ʒ. ß. rasuræ eboris ʒ. ii. salis absinthii & tamarisci ana ʒ. i. ß. myrobolan. condit. num. ii. confect. alkerm. ʒ. ß. cùm syrupo capill. ven. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem castaneæ, singulis diebus, manè, duabus horis ante pastum, superhausto vini diluti momento.

Quia verò morbus est valde contumax, & non nisi remediis diutissimè continuatis expurgari potest: Ineunte Autumno curatio de integro instituenda est, incipiendo à clystere injecto, quem sequetur venæ sectio in brachio, ac postmodum apozema sequens ad xii. dies usurpabitur.

℞. Rad. asparagi, bruci, & buglossi ana ʒ. i. rad. enulæ campan, cortic. rad. capparum, mediani fraxini, & tamarisci ana ʒ. ß. fol agrim. borrag. pimpinellæ, cichor. ceterach. & capil. ven. ana, M. i. poma redolentia bene, & in talleolas secta num. ii. flor. borrag. viol. & tamarisci ana. P. i. coquantur ad ℔. i. pro iii. dosib. addendo unicuique dosi crystalli tartari ʒ. i. salis absinthii, & tamarisci ana ℈. i. syrupi capill. ven. ʒ. i. capiat per dictum tempus manè, tribus horis ante pastum, tertio quoque die decoctum renovando.

In quarta quaque dosi infunde per noctem sennæ mund. ʒ. iii. fem. anisi ʒ. i. in colatura dissolve mannæ electæ ʒ. ii. capiat cum regimine.

Post usum apozematum reiteretur semicupium per triduum, ut supra præscriptum est.

Postridie ultimi semicupii, anus confricetur panno asperiori, & affigantur duæ hirudines partibus eminentioribus, extrahanturque sanguinis ʒ. v. vel vi.

Sequenti die affigatur causticum utrique tibiæ parti interiori, & ulcera, decisâ echarâ, teneantur diu aperta.

℞. Succorum recenter expressorum, & levi igne depuratorum borrag. buglossi, fumariæ, cichor. endiviæ ℔. iii. succi pomorum redolent. recenter expressi & depurati ℔. ii. sennæ mundat. ʒ. vi. epithymi ʒ. iii. agarici recenter trochiscati & rhab. electi ana. ʒ. i. ß. macis & caryophyllorum ana ʒ. i. infundantur, & decoquantur, ut artis est, donec colaturæ supersint quart. v. in quibus dissolve sacchari albi quart. v. fiat syrupus perfectè coctus, de quo capiat ʒ. ii. bis aut ter in mense, cum jusculo pulli, foliis borrag. buglossi, & agrim. & pimpinell. alterato.

Continuet usum opiatæ prædictæ, singulis diebus, vacuis ab aliorum remediorum usu.

OBSERVATIO XCIX.

Vomitus in febre maligna.

FAmula Dn. de Rozel, nomine Laprune, febre malignâ laborans, die decimâ morbi, vomitu detinebatur tam importuno, ut omnia jusculà & potum rejiceret, cùmque per triduum perseverasset affectus; Medicus qui ejus curationi præerat, meo consilio exhibuit salis absinthii ℈. i. cum succi limonum cochleari uno, & vomitus subitò cohibitus est ac postmodum omnia assumpta retinuit. Triduo post idem vomitus rediit & eodem remedio statim sedatus est.

Post aliquot dies, idem remedium ab eodem Medico exhibitum est duobus pueris, decem, aut duodecim annos natis, eodem symptomate laborantibus, cum eodem successu.

OBSERVATIO C.

Falsa graviditas.

MUlier Giniacensis annos nata circiter 45. Monspelium venit, de affectu suo consilium petitura, retulit nobis se, cùm nunquam viro nupsisset, & rem habuisset cum adolescente, in utero concepisse, unde sequuta est inappetentia, macies, & pallor totius corporis, quorundam eduliorum desiderium, cum aliis graviditatis signis.

Post quadragesimum à conceptione diem percepit palpitationem quandam versus hypochondrium dextrum, ab eoque tempore melius habuit, & appetitus restitutus est. Venter in dies augebatur, mammæ intumescebant, in quibus tandem lac colligit cæpit, nempe quarto mense in mamma sinistra, idque subrusum, postea album in dextra.

Quarto mense, fluxus menstruorum apparuit copiosus, triduo perseverans, inde ventris tumor imminutus est. Posteà tamen sensim denuò augebatur. Menstruæ purgationes singulis mensibus prodibant, quemadmodum ante graviditatem; Motus in ventre sentiebatur illi consimilis, quem fœtus in utero conclusus solet exercere.

Nono mense, dolores parturientium passa est, ut ita vocata obstetrice, omnes adstantes partum expectarent. Illi tamen dolores post 24. horas quieverunt, & nihil exclusum est.

Ab eo tempore menstruorum fluxus adhuc ordinatus fuit, usque ad decimum tertium mensem, in quo iterum parturientium dolores passa est, sine effectu. Postea verò nunquam ampliùs menstrua prodierunt, ventris tumor permansit, cum motu interpolato, instar fœtus inclusi. Jamque elapsi sunt triginta duo menses à principio graviditatis, neque tumor ventris est admodum insignis, vix enim æmulatur semestrem gestationem. Duo tumores apparent sensibiliter distincti, ut quoddam interstitium medium appareat: Illi tumores ad hypochondria vergunt, decumbente muliere. At eadem erecta, veram graviditatem referunt, medium ventrem occupantes: compressi recedunt, & iterum accedunt, Moventur sæpè motu proprio, instar fœtus, utero inclusi.

Mammarum tumor jamdiu evanuit, & iliæ admodum molles ac flaccidæ evaserunt, è quibus exprimuntur lactis viridis guttulæ perexiguæ.

Toto graviditatis tempore, mœrore & jejuniis sese confecit; domi inclusa remanens, quod graviditas illa sine conjugio legitimo contracta fuisset.

Casus iste rarissimus est, & intricatissimis difficultatum labyrinthis involutus, è quibus tamen rationis & conjecturæ filo nos expedire conabimur.

Primò quidem esse veram imprægnationem, arguere possent appetitus depravati, lac in mammis collectum, & motus ipsius fœtus, cui nihil deesse videtur, quam tempus partus consuetum, quod quidem tempus ex eo retardatum fuisse quis dicere possit quod longa jejunia, & fluxus mensium fœtum debito alimento fraudaverint, unde illius perfectio ad longius intervallum producta, hincque mora in utero diuturnior consequuta fuerit. Attamen convenit inter Medicos, Philosophos, & Jurisperitos, à quibus sæpe hæc controversia disputata est, ultimum humani partus terminum ultra undecimum mensem extendi non posse. Neque est, quòd dicere quis valeat, præter naturalem & ordinarium pariendi terminum, raros quosdam, extraordinarios casus posse contingere, quemadmodum apud nos recens adhuc est historia

Dominæ de Cardet, quæ ſe primùm ad decimum quintum menſem, poſtea verò ad annum, duos, & tres, fœtum in utero geſtaſſe aſſerebat; quâ de re duo æmulant conſilia invicem pugnantia doctiſſimorum virorum Hucheri cum Varandeo ex una parte; & Saportæ cum Pradillæo ex altera. Tum etiam apud Schenckium quædam hiſtoriæ proponuntur infantium, per biennium in utero geſtorum, qui ſtatim, ac in lucem editi eſſent, & loqui & incedere cœperunt. Haſce enim hiſtorias, non hiſtorias, ſed fabulas eſſe aſſerimus, idque ex earum lectione confirmari facile eſt, nam quod ad Dn. de Cardet ſpectat, rationibus in conſilio Saportæ & Prædillæi propoſitis abunde convincitur; illam fuiſſe melancholicam, & imaginationis errore laboraſſe; quod non ſolùm ructus frequentes, cordis palpitationes, anathymiaſes ad caput & faciem delatæ, aliáque teſtabantur; ſed in primis quòd ipſa ſe puerum in utero clamantem audiviſſe teſtaretur; quod eſſe impoſſibile, vel tantillum initiatis in Arte medica notum eſt. Et ea quæ ab eo tempore ſubſequuta ſunt, errorem illum mentis ſufficienter oſtendunt. Illa enim Domina, cùm adhuc in vivis ſit, ſe etiamnum hodie à viginti duobus annis gravidam pronunciat, quæ aſſertio reliquarum omnium ab ea prolatarum fidem facilè abrogat. Hiſtoriæ verò, à Schenckio collectæ, ex eo falſitatis arguuntur, quòd aſſerant, in lucem editos ſtatim loqui cœpiſſe. At nemo neſcit, loquelam eſſe ex diſciplina. Ejuſdem farinæ eſt, quòd Avicenna refert ſe à fideli quodam accepiſſe, mulierem poſt decimum quartum menſem periſſe. Auritum enim teſtem ſe, non oculatum profitetur. Cùm igitur nullâ verâ hiſtoriâ tales caſus aliquando accidiſſe conſtet, ac demùm in noſtro caſu conceptus circa diem quadrageſimum moveri cœperit, cùm verus fœtus tertio vel quarto tantùm menſe moveatur, ſatius eſt aſſerere, noſtram hanc mulierem verum fœtum non habere in utero. Tantùm enim abeſt, ut inedia & purgationes menſtruæ fœtum retardare potuerint, quæ potiùs eundem accelerare potuiſſent, quemadmodum docet Hippocr. gravidam mulierem ex ſanguinis miſſione in abortum incidere. Dicendum ergo eſt: in hujus fœminæ utero eſſe præternaturale quippiam, quod ad unum ex quatuor generibus referendum ſit aquam, flatum, molam, vel monſtrum. Aquam eſſe nemo auſit aſſerere. De flatu major eſſet conjectura: ſi quidem non rarò contingit, ut flatus, utero concluſus, motus edat fœtuum motibus ſimillimos, qui veram graviditatem diu mentiantur. Attamen flatum non eſſe, duo convincere videntur: unum quidem, quòd ille utero tandiu contineri nequiviſſet, ſed tandem excluſus, aut diſſipatus fuiſſet: Alterum, quod lac in mammis apparens, aliquid flatu majus conteſtari videatur. Molam autem eſſe, tutius eſt aſſererere: tum quod illius generatio ſatis frequens rei novitatem imminuit; tùm quod propoſita indicia illi ſatis videntur reſpondere, nimirum motus palpitans ad quadrageſimum diem, lac in mammis crudum, menſium fluxus graviditatis tempore, idem lac poſt nonum menſem evaneſcens, & mammarum detumeſcentia, quibus addere eſt tumoris ventris duritiem, qui premendo locum mutat, & iterùm regreditur. Quamvis autem Hippocr. 1. de morbis mulierum aſſerat; ex mola lac in mammis non colligi, id de vero & perfecto lacte audiendum eſt, non autem de Ichoroſo, quod in hujuſmodi caſibus reperiri ſolet. Cùm autem duo tumores diſtincti tactui ſubjiciantur; veriſimile eſt duas adeſſe molas.

His equidem acquieſcere poſſet animus, niſi quædam obſiſterent, ex quibus ſumma difficultas, ab initio propoſita, exoritur. Primò enim ex doctrina Hippocr. mola nullum habet proprium motum: ſed tantùm movetur ad motum uteri, & ſi quis motus tangentibus appareat; ille palpitans tantùm eſt. In hac verò muliere major motus percipitur, & veri fœtus motibus conſimilis, qui ab adſtantibus facilè conſpicitur. Secundò, mola convertitur in utrumque latus, lapidis inſtar, cum ponderis & gravitatis ſenſu; In hac muliere nihil tale apparet. Tertiò, in mola venter dilatatur in omnem dimenſionem æqualiter, cùm in vero fœtu acuminetur verſus umbilicum, coarctatis utrinque lateribus, cujuſmodi ſe habet venter hujus mulierculæ. Quartò, mola ad pubem & inguina propendit; In hac mulierè tumor eſt ad hypochondria. Denique, mola continuò augetur, & ſpatio trium ferè annorum ad ingentem molem perveniſſet; At in hoc caſu tumor ventris perexiguus eſt graviditatem quinque tantùm vel ſex menſium referens, neque à longo tempore ulterius augetur. In harum difficultatum concurſu, licèt ſatiùs duxerimus molæ generationi, tanquam frequentiori inſiſtere; Attamen omnibus phænomenis melius ſatisfieret, ſi liceret aſſerere, monſtrum quoddam in hujus fœminæ utero latitare, quod ad præfinitam quandam magnitudinem auctum, nullum ampliùs incrementum ſuſcipiat; ſed tantummodò viventis humani fœtus inſtar nutriatur, indèque fiat, ut neque uterus ampliùs extendatur, neque fœtus alimento privatus intereat. Ita enim nonnullas mulieres, ſerpentes, talpas, ranas, mures, aves, aliàque animalia enixas fuiſſe, inter hiſtorias relatum eſt. Imò verò in Apulia & Lombardia frequentem eſſe talium animalium generationem, multi Authores referunt, idque genus animalium ideò vocari fratrem Lombardorum; à Gordonio, Tornamira, aliiſque barbaris Medicis Arpa ſeu Arpia nominatur, quod hujuſmodi Monſtrum multos plerumque habeat pedes; quo etiam ſermone illo barbarico arpas nominant. Hoc, inquam, ſuppoſito, omnibus phænomenis poteſt ſatisfieri. Nam in talis graviditatis initio, omnia veræ graviditatis ſigna apparere potuerunt, ſcilicet lac in mammis, motus veri fœtus motui conſimilis qui quadrageſimo die potuit apparere ex eo, quod tale animal citiùs conformatum fuerit, quàm verus fœtus: Deinde, abſoluto animali venter non amplius creſcit, illud tamen non irritat naturam ad ſui exclusionem, quia ſolâ tranſpiratione vivit, & uteri tempore fovetur. Duplex autem eſſe animal conjiciendum eſt, quando dúo corpora diſtincta in utero percipiantur. Per hujuſmodi conjecturas incertus divagari poteſt animus, donec rei latentis excluſio rem totam oculis ſubjiciat. Quam equidem excluſionem (ut hoc tantum de curatione dicam,) nollem arte promovere, ne mulier in aliquod vitæ diſcrimen conjiciatur; ſed tantiſper expectare, donec vel natura ſponte onus excutiat, vel ad tumorem ampliorem venter aliquando perveniat, quod tamen non eventurum ex propoſitis fundamentis aſſerere teneor. Poſt aliquot annos relatum mihi fuit, hanc mulierculam fuiſſe liberatam: ſed quo eventu, expiſcari non potui, quia illa rem ſtudioſè celavit.

Ad hujus hiſtoriæ illuſtrationem non parùm conducit alius caſus, à vetula obſtetrice mihi relatus, de quadam muliere Monſpelienſi, cui primùm menſtruæ purgationes defecerunt, mox inappetentia, & quorundam peculiarium alimentorum appetitus eam invaſit; præcipuè verò piſcium oſtraceorum appetentia eximia premebatur, ut iis continuò veſci cogeretur. Poſt ſecundum graviditatis menſem, motum fœtus in utero perſenſit, qui deinde ſequentibus diebus, & menſibus perſeveravit: quod tamen ipſi, aliiſque mulieribus mirum videbatur, cùm ante tertium menſem fœtus in utero moveri non conſueverit. Poſt ſeptimum menſem, lac in mammis apparuit, ſed pravo colore, ad viridem vergente, infectum. Partus ad finem uſque decimi menſis protractus eſt. Quo tempore mulier, doloribus parturitionis afflicta, obſtetricem vocavit, & in iis doloribus per triduum integrum perſeveravit. In eo autem prædicti dolores à vulgaribus parturientium doloribus erant diſſimiles, quod ægra ſe in ventre pungi ac lancinari ſentiebat, & uterum ſibi laniari dicebat. Tanta autem erat doloris illius pungitivi atrocitas, ut magnis ejulatibus vociferari cogeretur. Tandem poſt plures enixus, animal quoddam, ſeu monſtrum peperit, bufoni non abſimile, ſed plus quàm viginti pedibus in toto corporis ſui ambitu munitum. A mulieris utero in obſtetricis ſinum exceptum, inde in terram proſiliit, & ſupra pavimentum ſatis celeriter curſitavit, ac tandem infrà lectum ſe recepit; unde extractum ſubitò enecatum eſt, & in cella vinaria ſepultum, ut mulieris opprobrium celaretur. In pedum extremitatibus ungui-

unguiculi erant satis acuti, à quibus sine dubio dolores pungitivi & lancinantes oriebantur, quas mulier parturiens percipiebat, Disruptis enim membranis, quæ tempore gestationis animal continebant, illud exitum quæritans, uteri membranam anteriorem unguiculis discerpebat, & dolores illos atroces concitabat. Quamvis hujusmodi monstra varias formas & figuras obtineant, quia casu, & fortuitò; ac naturæ errore generantur; Attamen ea, quæ frequenter in Apulia generantur, & fratres Lombardorum nominantur, ad jam descriptam figuram frequentiùs accedunt, ut ex Authorum, qui hac de re scripserunt, relationibus videre est.

LAZARI RIVERII

OBSERVATIONUM MEDICARUM

ET CURATIONUM INSIGNIUM

CENTURIA TERTIA.

OBSERVATIO PRIMA.

Testis sinistri inflammatio.

DOMINUS B. Mercator Monspeliensis, cùm gonorrhœam ex impuro concubitu contraxisset, Chirurgum consuluit, qui venam pedis aperuit, bolum ex cassia exhibuit, & sequenti die bolũ ex terebinthina, aliàque remedia consequenter, quibus gonorrhœa suppressa est, unde facta metastasi materiæ fluentis, testiculi tumor cum inflammatione obortus est, ita, ut intra duos dies ad pugni magnitudinem excreverit. Tandem ad me venit, die octavâ mensis Julij anni 1643. jubeo iterari venæ sectionem ex pede; emulsiones præscribo, & cataplasma ex farina fabarum cocta in oxycrato. Per biduum usurpata hæc remedia nihil profuere, tumore & dolore testiculi perseverante, non sine febre. Peto mihi ostendi cataplasma, quod à Chirurgo confectum fuerat nimis durum, & cum oxycrato valde diluto, ideò inflammationem non sedabat defectu aceti, & partem calefaciebat nimia soliditas. Præscribo venæ sectionem ex brachio, fotum testiculi cum aqua rosaceâ, & idem cataplasma iterandum cum æquis partibus aquæ & aceti, atque iterùm emulsiones eum decocto refrigerante paratas, quæ omnia apud Pharmacopœum ex arte præparata fuere. Sequenti die meliùs habuit, febris & inflammatio imminuta, tumore in eodem statu perseverante. Purgationem præscribo ex senna, rhab. manna, & syrupo rosaceo: bene purgatus est, febris omninò sublata, inflammatio valdè imminuta est, sed testis adhuc tumidus permanebat. Iteratur venæ sectio in brachio, cataplasma componitur ex farina fabarum cocta in aceto puro; tumor valdè imminuebatur, sed aceti acrimonia scrotum vellicabat, ad cujus sublationem jubeo, ut acetum cum lithargyro priùs decoquatur; sic enim prorsus aceti acrimonia tollitur, ex quo paratum est denuò cataplasma cum farina fabarum. Optimè successit, & intra quatuor aut quinque dies tumor ita imminutus est, ut testis affectus vix magnitudine sanum superaret.

OBSERVATIO II.

Dysenteria.

DOmina Luquissa. Soror Baronis de la Roquette, correpta est dysenteria gravi, decima quarta die mensis Julij anni 1643. æstu maximè sæviente. Ad eam vocatus sum tertia die morbi, præscribo clysterem detergentem & venæ sectionem. Quartâ, purgata est medicamento ex rhab. ʒ. i. ß. myrobal. ʒ. ß. infus. in aqua plantag. dissolvendo rhab. pulv. ℈. i. syrupi rosac. ʒ i. his dejecit humores excrementitios, sed in reliquis dejectionibus, quæ erant frequentes, mucosum quid, sanguine perfusum. Vesperi exhibeo laudani grana duo, quibus tormina parùm remiserunt, & dejectiones paulò rariores fuerunt, tum per brevis intervalla aliquantulum dormivit, cùm prægressis noctibus pervigil omnino fuisset. Quinta, tormina eadem, dejectio frequens, eàque sanguinea, clysteres ex lacte & vitellis ovorum frequenter injiciebantur. Vesperi sumpsit iterùm laudanum ad g. ii. cum conserva rosarum, & illicò dolores sedati sunt, ac semel tantùm in hora dejiciebat, dormivit per intervalla. Sextâ die, manè, dejectiones iterùm frequentiores cum doloribus intensis: iterùm secatur vena; & post tres horas sumpsit decoctum intestinorum vervecis, cum pulveris granorum actes ʒ. i. dolores omninò sublati sunt, & dejectionum intervalla multò longiora reddita, sed statim à venæ sectione totus venter inungebatur oxyrrhodino ex oleo ros. aceto & aqua ros. parato, quod singulis horis admovebatur, ad sedandam intestinorum inflammationem, quæ ex febre dignoscebatur, & ex eo, quòd levis ventris contractus dolorem inferret, & hoc remedio multùm levabatur. Vesperi injectus fuit clyster ex lacte cum ʒ. iii. succi plantaginis, ad eandem inflammationem intestinorum demulcendam; nam mihi maximi momenti visum est, in tempestate calidissima & æstuosissima, ad inflammationem illarum partium præcipuam curationem dirigere, quia ex ea præcipuum solet impendere periculum: ut plurimùm enim, qui ex dysenteria intereunt: præcipuam mortis causam, intestinorum gangrænam agnoscunt, quæ ex assidua pravorum humorum illuvie, in partes inflammatas & ulceratas confluente, facile inducitur. Noctu etiam exhibitus fuit julepus ex aqua plantaginis, cum ʒ. i. pulv. granorum actes compositus. Totâ nocte non dormivit, & frequenter admodum dejecit, sed sine dolore. Septima die dejectionum frequentia continuavit, sed sine dolore: clysteres continuati. Octavâ sumpsit rhab. pulv. ʒ. i. cum julculo, unde majora dejectionum intervalla. Postmodum verò per triduum, sumpsit manè decoctum myrobalanorum, quo integrè curata est, illud autem decoctum ita compositum fuit.

℞. Cortic. myrobal. chebulor. ʒ. i. citrinor. ʒ. ß. passular. corinthiac. ʒ. ii. coquantur in aquæ ℔. ii. ad tertiæ partis consumpt. colat. dissolve sacchari ʒ. i. clarificentur & aromatizentur cinnam. ʒ. ii. capiat in quatuor doses, mane & sero.

OBSERVATIO III.

Lumbrici.

DOminus de Saint André, vir nobilis, sexagenarius laboravit dysenteria per multos dies postmodum febre tertianâ. At tandem cùm convalescere videretur, pulsus apparuit intermittens, per tres aut quatuor dies, cum animi angore, & viriũ prostratione. Causa hujus pulsus intermittentis neque à Medico ordinario, neque à me in consilium vocato internosci potuit. Sed illa se ipsam prodidit, quæ erat lumbricus crassitie digitum æquans, & longitudine brachij dimidium. Eo excreto pulsus ad pristinũ statũ rediit, & æger, qui peregrinus erat, ad suos reversus est.

OBSERVATIO IV.

Dyſenteria.

DIe 2. Auguſti 1643. Filius meus Carolus, ſeptennis, correptus fuit dyſenteriâ, à frigore repentino productâ, quod illis diebus contigit. Excernebat frequenter pituitoſa multa, ſanguine permixta, ſed ſine dolore & febre. Secundâ die, eadem. Tertiâ die febris eum corripuit, dejectiones pauciores, ſed frequentiores porraceæ, & cum torminibus: clyſteres ex lacte injecti, & ſanguis miſſus ad ʒ. vi. veſperi, cùm fluxus urgeret, exhibeo laudani granum ſemis, fluxus aliquantulum retardatus eſt, ut rariores eſſent dejectiones, & minùs dolorificæ. Quartâ exhibeo potionem ex rhab. ʒ. i. infuſa in aqua plantag. cum ejuſdem pulv. ℈. i. & ſyrupi roſ. ʒ. i. cùm febris admodùm remiſſa eſſet multam pituitam & bilem excrevit per plures vices, cum levamine, ſed nocte inſequente graviſſimis torminibus vexabatur, iiſque ferè aſſiduis, cum perpetuâ & inani deſidendi cupiditate. Exhibeo circa mediam noctem laudani granum unum, quo dolores illi ſedati ſunt, & fluxus imminutus, ut non niſi ſemel in hora dejiceret.

Pro potu ſumpſit perpetuò decoctum raſuræ eboris, cum conſerva roſarum agitatum, cui interdum miſcebam ſalis prunellæ ℈. i. Hæc erant juleporum loco, quos pertinaciter renuebat. Quintâ die dejectionem intervalla rariora, ita ut aliquando per duas aut tres horas non dejiceret, & humores pituitoſi ac bilioſi excernebantur, ſine ſanguine & febre. Sextâ & ſeptimâ, eadem. Octavâ ſumpſit rhab. ʒ. i. cum juſculo; multa dejecit, per dilucida intervalla. Nonâ, rariores dejectiones & craſſiores, appetentiâ cibi premebatur, & ſequentibus diebus ſine aliis remediis, Deo ſit laus & gloria, ad integram ſanitatem perductus.

OBSERVATIO V.

Purgatio in Canicula.

ANno 1643. ardente Sirio, circa initium Auguſti, tres pueruli, duorum aut trium annorum, à Medicis, quorum curæ commiſſi fuerant, purgati blandis medicamentis, eadem die convulſi perierunt. Horum duo laborabant catarrho in pectus delabente, tertius verò dyſenteria. Alij etiam pueruli ex catarrho in convulſiones inciderunt, eodem tempore, & eadem die è vivis ſublati ſunt. Fiunt autem hujuſmodi convulſiones Epilepticæ, colliquatis humoribus ab aere calidiori. Hinc patet, ſumma cautione utendum eſſe in ægrorum purgatione, diebus canicularibus, juxta præceptum Hippocratis.

OBSERVATIO VI.

Alvus adſtricta.

QUidam Religioſus Ordinis ſancti Dominici, temperamento melancolicus, alvum habebat valdè adſtrictam, ita interdum per ſex aut ſeptem dies non dejiceret. Cui incommodo medebatur ſumendo duabus horis ante cœnam pruna cocta cum eorum decocto, quibus addebat vini valdè lymphati cyathum ſemis, cujus mediam partem ſumebat ante pruna, alteram verò medietatem iiſdem aſſumptis; & ſic alvus commodè laxabatur, ac multò efficaciùs, quàm ex ſolis prunis fieri conſuevit. Idem præſtabat interdùm ſumendo butyrum recens ad nucis majuſculæ magnitudinem, & deſuper hauriendo vinum lymphatum.

OBSERVATIO VII.

Hæmorrhoidum dolor.

IDem Religioſus quintâ die Auguſti 1643. correptus eſt dolore hæmorrhoidum acerbiſſimo, cum tumore inſigni atque inflammatione. Vocatus ad eum, venæ ſectionem præſcribo ex brachio ſiniſtro, præmiſſo cliſtere, poſteà fotum anodynum cum cataplaſmate de mica panis quod ferre non poterat propter exquiſitiſſimum partis ſenſum. Secundâ die iteratur phlebotomia ex brachio dextro, ſumpſit julepos emollientes, & aliquantulum lavantes, ut alvua liquida ſervaretur, ſiquidem fæces induratæ dolorem admodum exacerbare ſolent. Julepi autem erant hujuſmodi.

℞. Fol. lactucæ, bugloſſi, & ſummitat. malvæ ana M. i. liquirit. raſæ & paſſular. mundat. ana. ʒ. ß. flor. bugloſſi, borrag. & violar. ana P. i. coquantur ad ʒ. vij. in colatura infunde caſſiæ, recenter extractæ ʒ. i. colentur iterùm & clariſicentur. addendo ſyrupi violacei ʒ. i. capiat bis in die.

Parti verò ſequens unguentum admotum eſt.

℞. Olei roſ. & violac. ana ʒ. i. unguenti popul. ʒ. ß. fiat linimentum.

Cùm autem tumor & dolor perſeverarent, admotæ ſunt duæ hirudines hæmorrhoidibus, extractùſque ſanguis ad ʒ. iv. & tenſio atque inflammatio aliquantulùm remiſſa eſt. Poſteà verò ſuffumigium ſequens præſcriptum eſt.

℞. Sempervivi major M. i. vini albi ℔. ii. bulliant, & hujus decocti ſumum recipiat in carhedra perforatâ. Deinde ſequens unguentum parti admoveatur.

℞. Unguenti roſ. ʒ. i. mercurij crud ʒ. ii. miſce, fiat unguentum.

Quamvis autem mercurius eximiam vim habeat emolliendi, & tumorem diſcutiendi, durities tamen in parte permanebat. Ideò, ad emolliendum ac diſcutiendum tumorem, duo remedia præſcripta ſunt. Primum fuit ſuffumigium aceti in quo ſilices igniti extinguebantur, quo ſcirrhoſos tumores emolliri Galenus docuit; Alterum fuit ſequens linimentum, poſt ſuffitum, admovendum.

℞. Ol. amygdal. amar. ʒ. ii. bdellij & ſtyracis liquidæ an. ʒ. ii. fiat linimentum.

His dolor & tumor ſingulis diebus multùm imminuebatur. Cui rei etiam multùm contulit decoctum millefolii, quod per biduum ſumpſit pro potu ordinario, cum pauco vino.

Quia verò alvus continuò adſtricta erat; ad eam laxandam & ſimul cauſam antecedentem per epicraſim auferendam, pilulæ ſequentes præſcriptæ ſunt.

℞. Maſſæ pilul. de bdellio ʒ. ii. ſennæ mundat. rhab. electi, & agarici recenter trochiſcati an. ʒ. i. cum ſyrupo roſ. ſolut. fiat maſſa pilular de qua capiat ʒ. i. ſingulis diebus manè, donec maſſa aſſumpta fuerit. Et hiſce per aliquot dies continuatis omninò convaluit. Suffitus ex aceto ad tumorem diſcutiendum mitè profuit.

OBSERVATIO VIII.

Aſthma & Hydrops.

VIr pauperculus & ſenex, aſthmate à multis annis laborans, hydropicus factus eſt. Cùmque non poſſet multis remediis tractari; clyſter ei præſcribitur ex furfuris M. i. & colocynthid. ʒ. i. coctis in vino albo, quo multa ſeroſa & pituitoſa excrevit. Idem remedium tertio quoque die iteravit, & ſemel in ſeptimana electuar. diacarth. ʒ. ß. ſumpſit cum juſculo, & intra menſem hydrops ſublatus eſt. Aſthma verò cùm curari non poſſet ob vetuſtatem, & æger tantùm aliquod remedium peteret, quo in paroxyſmo uteretur, eoque ab imminente ſuffocatione liberaretur; aut aliquot graviſſimæ ſpirandi difficultati ſolatium afferret, ſequens ei præſcriptum eſt.

℞. Aquæ cinnam. ʒ. ii. oxymel, ſcillit. ʒ. i. miſce, utatur ex cochleari in paroxyſmo.

Hoc remedio multam pituitam craſſam & viſcidam expectorabat, & brevi à paroxyſmo liberabatur, qui ſuffocationem integram minabatur.

OBSERVATIO IX.

Dyſenteria.

ADoleſcens 20. annos natus, circa finem Auguſti 1643. laboravit dyſenteria, per duodecim dies quam nullo remedio, oppugnare conatus eſt, donec ad

xenodo-

xenodochium deductus sumpsit expræscripto Medici xenodochij salis vitrioli ʒ. i. in aqua dissolutam, multa evomuit biliosa & pituitosa, sicque facta est revulsio humoris ad intestina defluentis, & hoc solo remedio curatus est.

OBSERVATIO X.

Tertiana duplex.

QUidam adolescens, Jacobus Durand. nominatus, ætatis 17. annorum, mense Septembri anni 1643. laborabat duplici tertiana, ejùsque octo accessiones passus erat, antequam nullo remedio uteretur. Secta fuit vena, injecto prius clystere; postridie verò sumpsit guttæ gummi cum spiritu vini & sulphuris præparati grana decem, non purgatus fuit; sed tantùm levissima quadam nausea; eaque inani affectus est: Accessio ea die anticipavit, brevior tamen fuit, & nullam aliam deinceps passus est, atque à morbo immunis fuit.

OBSERVATIO XI.

Alia Tertiana duplex.

PEtrus Alegre 10. annos natus, patiebatur duplicem tertianam, à sex septimanis, in quarum decursu aliquoties vena secta fuerat, & purgantia medicamenta exhibita. Tandem sumpsit bolum ex mercurij præcipitati rubri, sine corrosivis parati, granis decem, scammonij pari quantitate, & conserva rosarum compositum. Laborabat alvi fluxu satis moderato, ab octo vel decem diebus, ante assumptionem medicamenti, quod tamen Medico curanti non retulerat. Attamen operatio medicamenti ita succesit, ut ab eo æger non purgatus fuerit, & alvi fluxus cohibitus sit, febrilesque accessiones desierint.

Eodem tempore alius, eadem febre laborans, idem medicamentum sumpsit, & ab eo decies purgatus, nauseàque interdum affectus est, & ab accessionibus liber evasit.

OBSERVATIO XII.

Hæmoptoë.

VIr militaris, nomine Beaulaguet Anianensis, triginta annos natus, temperamento sanguineo & bilioso præditus, ab octo mensibus incidit in sanguinis excretionem per os, quem vomitu rejecit prima vice ad libras octo, à quo affectu frequenti phlebotomia liberatus est. Idem tamen vomitus sanguinis post aliquod tempus semel atque iterum recurrit; sed minori copia, & jam per intervalla sputa cruenta, sincerum sanguinem per sputum rejicit. Huic sequentia præscripta fuere remedia, principio Augusti anno 1643.

Injecto clystere laxante aperiatur vena basilica cubiti dextrj, mittantur sanguinis ʒ. vi. vel vii.

Postridiè venæ sectionis brachij, aperiatur vena malleoli sinistri, mittantur sanguinis unciæ totidem.

℞. Fol. plantag. m. i. tamarindor. ʒ. ß. coquantur ad ʒ. vi. in colatura infunde rhab. electi ʒ. i. myrobalanor. citrin. ʒ. ß. santali citr. ℈. ß. in expressione dissolve mannæ & syrupi rosac. an. ʒ. i. rhab. pulv. ℈. i. fiat potio, quæ detur postridiè ultimæ sectionis, cum regimine.

Postridie purgationis applicentur duo causlica posteriori parti cervicis, inter tertiam & quartam vertebram.

℞. Radic. bistortæ, tormentillæ, & symphyti majoris an. ʒ. i. fol. plantag. pimpinellæ, pilosellæ & vincæ pervincæ an. m. i. santali, rubr. ʒ. ii. coquantur ad ℔. i. ß. in colat. dissolve syrup. de ros. siccis ʒ. iv. fiat julep. quatuor dosibus matutinis, addendo unicuique dosi salis prunellæ ℈. i.

Finitis julepis, reiteretur potio purgans prædicta, addendo pulv. jalapæ ℈. i. & totidem rhab. infundendo.

℞. Radic. consolidæ major. ʒ. i. fol. plantag. pimpinellæ bugulæ, prunellæ & pilosellæ an. m. ß. coquantur cum jusculo colli vervecini, & colaturam capiat, manè tribus horis ante prandium, continuando per xii. dies.

Post quartum quodlibet jusculum capiat potionem purgantem prædictam.

Finitis jusculis utatur opiata sequenti.

℞. Conservæ rosar. & radic. symphytiana ʒ. i. trochisc. de carabe & de terra sigillata ana ʒ. ß. coralli præparati, margaritar. & lapid. hæmatit. ana ʒ. i. gummi arabici & tragacanth. anà ℈. i. cum syrupo de rosis siccis, fiat opiata; de qua capiat magnitudinem avellanæ, duabus horis ante pastum, superbibendo parùm aquæ potus ordinarij, quæ erit ptisana, confecta ex decocto hordei & liquiritiæ, vel aqua ferrata, cui pimpinella vel pilosella infundatur.

In principio autumni utatur per xv. dies lacte caprillo, vel ovillo leviter chalybeato.

Quam primùm agressus est homo remediorum usum, sanguinis sputum cessavit, neque unquam ampliùs in toto eorum decursu comparuit, neque deinceps.

OBSERVATIO XIII.

Ex tumore in genu aperto, loco puris, ventus egreditur.

MUlier 30. annos nata, ab octo mensibus tumorem patiebatur, partem femoris inferiorem occupantem; & ipsum genu. Nullus rubor aderat, sed dolor eam infestabat, ut claudicare cogeretur. Multis remediis resolventibus adhibitis, tumor in eodem statu permanebat. Tandem in duobus locis, parte scilicet interna & externa, elevatio satis insignis apparuit, eàque circumscripta, cum mollitie & fluctuatione; ita ut purulentam materiam adesse omnes existimarent. Admotum est causticum potentiale parti magis tumenti, quæ erat exterior, postmodum scalpello incisa eschara, & aperto tumore flatus quidam emanavit, & nihil aliud. Simile exemplum habetur apud Zacut. Lusit. l. 2. prax. admir. obser. 163. ubi ex Gal. & Avic. docet hujusmodi tumores in genu sæpe à Medicis aperiri, pus intus latere existimantibus; & nihil aliud tamen, quàm flatuosum spiritum egredi.

OBSERVATIO XIV.

Punctura apum.

MErcator Monspeliensis, nomine Claparede, quinquagenarius, cùm summo mane ex urbe egressus esset, peregrè discessurus, & mille passuum iter ab urbe perfeciset, examen apum in aere volitans eum subitò invasit, & totam faciem ac cervicem infinitis aculeis compunxit. Unde gravissimi dolores statim exorti sunt, qui eum domum repetere confestim coëgerunt. Ad illum statim vocatus, hominem invenio maxima doloris impatientia oppressum, ut vix in lecto se continere posset, facies intumescebat, & rubore undique infecta erat. Jubeo statim partes compunctas illiniri theriaca, quæ cùm doloris atrocitatem non compescceret, fotum præscribo ex eadem theriaca, in aqua vitæ dissoluta, qua dolores aliquantulum mitigati sunt, & tumor faciei imminutus. Postmodum locis magis dolentibus admotæ fuerunt cepæ contusæ, in modum cataplasmatis. Lac ficulneum etiam quibusdam particulis admotum, ac deinde inunctiones factæ ex oleo scorpionum Matthioli. Doloris acerbitas remedia sæpè mutare cogebat, quæ per duas horas continuata, & exhibita potione cardiaca & alexipharmaca, dolores in omnibus ferè partibus cessarunt. Adhuc tamen infestabat dolor acutissimus in auris sinistræ cartilagine, qui prædictis remediis sedari non potuerat. Animo revolvens non solùm apes parti admotas venenum attrahere, & dolorem sedare; sed etiam alia muscarum genera, existimavi cantharides duplici nomine conferre posse: tum quod inter muscarum species numerentur; tum etiam quòd attrahendi vi potentissima præditæ sint. Et cùm emplastrum vesicatorium quod in officinis habetur, magnam cantharidum copiam in sua compositione recipiat; ex paratum emplastrum auri admoveo, quod intrà horæ quadran-

quadrantem, dolorem omninò ſubmovit, veſicis non excitatis, propter moram exiguam.

OBSERVATIO XV.

Catarrhus cum raucedine.

CIrca finem menſis Octobria anni 1643. cùm primùm Auſtri flare inciperent; catarrho affectus ſum, in pectus delabente; ſummam vocis raucedinem, ac pene aphonium efficiente; cui ſtatim medelam faciens, purgationem inſtituo ex ptiſana laxante, quam ſumo bis quotidie per biduum. Hoc remedio ceſſavit raucedo, & interdiu à catarrho immunis videbar; ſed noctu fluxio ingraveſcebat circa mediam noctem, tuſſimque continuam efficiebat, méque è lecto egredi cogebat. Huic mederi cupiens ſanguinem detraho ad ʒ. x. ſequenti tamen nocte eadem tuſſis rediit, quæ non aliâ viâ quàm ſurrectione è lecto ſedari poterat. Poſtridiè venæ ſectionis, liberatus à catarrho videbar, ſed nocte mediâ iterùm tuſſis rediit; ad quam potentius cohibendam, ſumo eadem hora laudani grana tria, & lectum repetens; poſt mediam horam, noctis reliquum, ſine tuſſi & fluxione, cum ſomno ſuaviſſimo tranſegi, ac noctibus inſequentibus nec tuſſis, nec catarrhus ampliùs comparuit. Urgente affectu à vino abſtinebam, utens pro potu ptiſana, ex coriandro & liquiritia confecta.

OBSERVATIO XVI.

Febris tertiana duplex cum hydrope.

ANtonius Sany Monſpelienſis, annos circiter 40. natus, homo humilis ſortis, & pauperculus menſe Septembri anni 1643. correptus eſt febre tertianâ duplici, eàque vehementiſſimâ, quam per menſem integrum ſubſtinuit ſine remediis, & pravis veſcens eduliis, undè primum lien intumuit, & ſcirrhoſam duritiem contraxit, ac tandem hydrops conſequutus eſt. Dum eſſet in eo ſtatu Medicum xenodochii vocavit, qui primùm potionem purgantem præſcripſit, poſteà venæ ſectionem, deinde apozema pro tribus doſibus refrigerans, aperiens, & purgans, ſimùlque fotum emolientem & aperientem regioni lienis per biduum, & iteratam venæ ſectionem poſtuſum apozematum. Cùm hæc nihil profuiſſent, exhibuit meo conſilio bolum ex mercurii vitæ correcti, & per inferiora tantum purgantis g. xii. cum conſerva roſarum: bis dejecit, ſine nauſea & vomitu & poſtera die paroxyſmus mitior ac brevior fuit, qui anteà vehementiſſimus eſſe conſueverat. Duobus interjectis diebus, iterum exhibitum eſt idem medicamentum, quo per alvum rejecit atra, porracea, & fœtida quamplurima, ac bis tantum purgatus eſt, & paroxyſmus adhuc magis imminutus. Duobus iterum interjectis diebus, tertia medicamenti doſis exhibita eſt, & nulla evacuatio ſubſequuta, ſed paroxyſmi non amplius redierunt, ab eòque tempore æger à febre illa tertiana prorſus liberatus eſt. Manebat tamen hydrops cum tumore lienis, & dolore intenſo ejuſdem partis, ad quorum affectuum curationem exhibitus fuit bolus ex calomelano Turqueti g. xx. & dacrydii g. x. cum conſerva roſarum, idque remedium per ſex dies continuo uſurpatum fuit, ab eòque movebatur alvus bis aut ter ſingulis diebus, ſine moleſtia. Et poſt quartam exhibitionem, ventris tumor reſolutus apparuit, durities & tenſio lienis diſcuſſa, ut æger omnino curatus videretur. Ad majorem tamen cautelam, per biduum adhuc continuatum fuit remedium, ac poſt modum relictus fuit æger, alimentis tantummodò reſtituendus, cùm nullus affectus præter naturam in eo appareret. Tam ſubita verò reſolutio tumoris abdominis, tenſionis & doloris lienis, conjecturam facit flatuum copiam in ægri abdomine contentam fuiſſe, quæ brevi diſcuſſa fuerit, reſeratis viis & meatibus partium naturalium.

OBSERVATIO XVII.

Hydrops in Puero.

FIlius D. Chaugerii, in Computorum Curia Procuratoris, ſex annos natus, principo æſtatis, anni 1643. affligi cœpit dolore ſatis moleſto in regione lienis, qui ad umbilicum ſeſe exporrigebat. Hunc ſequutus eſt tumor abdominis; ſenſim increſcens, cum macie totius corporis. Quæ tamen cùm non valdè urgerent; neglecta fuit curatio à parentibus, uſque ad finem menſis Octobris, quo tempore me conſulunt. Præſcribo primùm potionem purgantem, poſtmodum juſcula aperientia per duodecim dies, addendo tertio cuique juſculo ſennæ ʒ. ii. & ſyrupi cichor. compoſ. ʒ. i. Eodem tempore illinebatur totus venter unguento deobſtruente, ſumebat pro potu ordinario bochetum rhabarbari, cum aqua infuſionis chalybis paratum. Hæc diligenter uſurpata nihil contulerunt. Ideò ad potentiora confugiens, præſcribo opiatam aperientem & roborantem, ſingulis diebus uſurpandum, tum purgationem ex jalapæ & ſcamonii ana granis decem, calomelanos Turqueti g. xii. quæ in formam boli reducebantur cum conſerva roſarum. In primâ exhibitione fuerunt tantùm grana ſex ſcammonii & jalapæ; ſed cùm medicamentum duas tantùm ſedes moviſſet grana decem utriuſque in ſecundâ doſi uſurpata ſunt, à quibus æger quater dejecit ſine moleſtia, & poſtera die manè ſemel alvum diſpoſuit, & in dejectionibus inventa eſt veſicula hydatides, nucis juglandis magnitudinem æquans, cui adhærebat ſatis magna copia pituitæ craſſæ & viſcidæ. Tertio quoque die purgationes iſtæ uſurpatæ ſunt, & quinquies iteratæ, unde ventris tumor valdè imminutus eſt, ægérque multò alacrior factus, ſed cùm glacialis aëris frigiditas urgeret purgationes iſtæ ad aliquod tempus intermiſſæ ſunt. Poſt duos menſes umbilicus ſponte apertus eſt; & magna puris copia excreta, undè æger interit. Dolores in principio morbi apparentes abſceſſum indicare potuiſſent, ſi à Medico attentè animadverſi fuiſſent. Sed cùm tunc temporis vocatus non eſſet, & mater doloris illius in primâ morbi relatione mentionem non feciſſet, ac tumor univerſum abdomen occuparet; vulgaris hydropis conjectura facta eſt.

OBSERVATIO XVIII.

Ulcus Cancroſum.

MAter Petri Renaldi, Chyrurgi Monſpelienſis, ſexagenaria, ulcus patiebatur in tibiâ ſiniſtra, magnitudinis volæ manus, lividum & cacoëthæa, carnem habens præduram, & ſenſu prorſus orbatam, ita ut ſine dolore ſecaretur, quod ab humore atrabilario partis ſubſtantiam adurente procedebat. Erat autem menſe Octobri anni 1643. vigente frigore, ita ut ſemicupia, quæ alioqui viſcerum intemperiei corrigendæ admodum neceſſaria fuiſſent, uſurpari non potuerint. Ideò juſſi tantùm, ut inſtitutâ victus ratione refrigerante & humectante, uteretur per multos dies juſculis refrigerantibus & humectantibus, & ſemel in ſeptimanâ purgaretur ptiſanâ laxante. Parti verò admovit mercurium præcipitatum rubrum, ad carnem illam emortuam abſumendam, & factâ eſcharâ ſatis profundâ, admotum eſt ulceri emplaſtrum ſtipticum Crollii, cujus beneficio intrà unum menſem ulcus carne repletum, & ad cicatricem perductum eſt.

OBSERVATIO XIX.

Vulnus contuſum.

SAcerdos ſeptuagenarius, conſtanti virium robore præditus, vulnus contuſum accepit in ſuperiore humeri parte, à fuſte inflictum, undè dolor acerbus cum cruciabat, & pars livida admodum apparebat. Illi ſtatim ſecta fuit vena, & admotum emplaſtrum de cumino poſtridie exhibitum blandum catharticum. Perſeverabat dolor, qua de

de causa oleo ceræ pars affecta inuncta est calidè frequenter, desuper admoto prædicto emplastro, sicque intra 24. horas dolor omnino sublatus est, & pristinus color parti restitutus.

OBSERVATIO XX.

Febris tertiana simplex.

JUvenis 25. annos natus tertianâ simplici laborans, circa finem mensis Sept. anni 1643. sequentibus remediis curatus est. Primum catharticum medicamentum exhibitum est. Secunda die celebrata phlebotomia. Tertia die exhibitus mercurius præcipitatus ruber, sine corrosivis paratus, cum scamonio, ad grana decem utriusque. Excrevit biliosa multa & porracea, bis per vomitum, & bis per secessum. Perseverante morbo, eadem dosis utriusque exhibita est, eodem modo purgatus est, & febris non amplius rediit.

OBSERVATIO XXI.

Asthma.

SEnex septuagenarius, à multis annis asthmaticus, ad eam redactus erat angustiam, ut vix spiritum ducere posset, etiam erecta cervice; & hianti ore continuo sterteret, neque ullo modo quiescere posset, quin statim suffocari videretur. Sequentium remediorum usu stertor desiit; facilior respiratio fuit, & æger multum levatus est.

℞. Aquæ cinnam, ʒ. ii. oxymel. scillit. ʒ. i. misce, utatur ex cochleari frequenter.

℞. Radic. enulæ campanæ. saccharo conditæ ʒ. iii. sacchari candi ʒ. ß. syrupi de hyssopo ʒ. ii. gummi ammoniaci aqua vitæ dissoluti ʒ. ß. misce, fiat looch. de quo capiat cochlear unum, & manè & sero, sensim lambendo.

OBSERVATIO XXII.

Hysterica Passio.

DIe 19. mensis Decembris, anni 1643. clarissima Matrona uxor Dn. de la Roche in Suprema Computorum, Subsidiorum, & Fisci Regii Curia Monspel. Consiliar. correpta est dolore colico acerbissimo, quo tota lumborum & hypogastrii regio vehementissimè premebatur. Laboraverat autem per duos menses rheumatismo, qui omnes ferè corporis partes seriatim, & vicissim pervaserat, in iisque partibus dolores excitaverat, neque adhucà dictis doloribus liberata erat. Ad quorum expugnationem sanguis fuerat detractus frequenter, ex venis tum superioribus, tum inferioribus; enemata frequenter injecta; sed purgationes paucæ & leves usurpatæ, quia ægra mollis & delicatula eas ferre non poterat. Ad dolorem hunc immanem auferendum, præscribo clysterem, ex decocto emollientium & carminantium confectum, in quo dissolvuntur catholic. dupl. ʒ. i. diaphœnic. ʒ. ß. aquæ benedictæ. ʒ. iv. intra dimidiam horam ab assumpto clystere, vomitu rejecit pituitæ crassæ & viscosæ patinam dimidiam, & post alteram dimidiam horam, eandem pituitæ quantitatem vomitu rejicit, & iterum post horam, eandem pituitam evomuit, sed paulò minori copia & bile flava suffusam, Per alvum bis purgata est, intra trium horarum spatium ab injecto clystere, à dolore omnino liberata fuit. Nocte insequenti optimè dormivit, & dolores prægressi, à rheumatismo oriundi, prorsus quieverunt.

OBSERVATIO XXIII.

Hydrops.

JAcobus Mignot, pistor Monspelienſis annum agens 36. cùm mense Augusto anni 1643. febre tertianâ duplici intermittente per aliquod tempus afflictus esset, ex incauta victus ratione incidit in febrem continuam, quæ ad 20. dies extensa, in tertianam duplicem iterum commigravit, eaque per mensem integrum perseveravit, & cùm æger nullis aut paucis remediis uteretur, ac multo potu se ingurgitaret, tandem in hydropem Ascitem incidit, quo à duobus mensibus detinebatur, cùm ad eum vocatus sum. Tunc temporis tumore insigni abdominis conflictabatur, crura etiam, tibiæ, & scrotum valde intumuerant, ac totum corpus ita debilitatum erat, ut in lecto perpetuò decumbere cogeretur, Illius curationem ita aggressus sum.

Prima die, quæ erat 27. mensis Novembris, purgans medicamentum ei exhibitum est, ex senna, agarico, manna, & syrupo ros. quo mediocriter purgatus est. 28. sanguis detractus est è brachio dextro ad ʒ. viii. multo sero refertus. Vigesima nonâ sumpsit bolum ex calomelanos g. 24. jalapæ ℈. i. cum conserva rosarum, quo quinquies dejecit excrementa crassa & nigricantia. Trigesima die ejusdem mensis sumpsit calomelanos g. 24. jalapæ ʒ. ß. septies purgatus, primùm crassa & nigra excrementa ; postmodùm serosi humoris copiam excrevit, crura & tibiæ valdè detumuerunt, scrotum media parte imminutum. Prima die Decembris idem remedium iteratum est, cum eadem operatione. Secundâ Decembris; idem remedium iteratum & eadem fuit operatio, sed paulò minor: crura, tibiæ & scrotum omninò detumuere; sed venter in eodem statu permanebat, die tertiâ ejusdem mensis clyster injectus est, ex pulpæ colocynthid. ʒ. i. ß. furfuris m. i. in vino albo decocti. Non diu retinuit, bis tamen dejecit satis copiosè, Quartâ die ejusdem mensis idem clyster iteratus ex ʒ. i. colocynthid. cui addita est olei communis ʒ. i. ut minùs irritaret facultatem expultricem, diutiùs retinuit, sed bis tantùm dejecit. Die 5. Decembris sumpsit pulverem hydropicum, & copiosè purgatus est, nigra multa dejecit qualia etiam per clysteres evacuata fuerant, pulvis autem talia est.

℞. Sennæ mundæ, turbith. gummosi, hermodactylor. Sem. ebuli, jalapæ, mechoac, an. ʒ. i. cremor. tartari ʒ. ii. guttæ gummi. ʒ. ß. pulv. diambræ, diarrhod. abbat & fem, fœniculi ana ℈. i. sacchari canti ℥. iii. fiat omnium pulvis, cujus ʒ. ii. infundantur per noctem, in vini albi ʒ. iv. capiat manè vinum & pulverem.

Die sextâ ejusdem mensis sumpsit julepum sequentem.

℞. Radic. apii, petrosel. enulæ camp, an. ʒ. i. cortic. median. fraxini & tamaris. an. ʒ. ß. radic. azari ʒ. ii. fol. agrim. ceterach. capillor. ven. cichor. chamædr. centaurii min. & absint. utriusque an. m. i. sem. anisi & petros. ana ʒ. iii. flor. genistæ & sambuci ana P. i. coquantur ad quartaria quinque: in colatura dissolve syrupi de limonibus ʒ. iv. fiat julep. pro iv. dosibus matutinis, addendo unicuique dosi salis diuretici ʒ. i. spiritus diuretici ʒ. ß. in prima exhibitione julepi nullus effectus sensibilis apparuit; sed in secunda urinæ copiosiores.

Post secundam dosin julepi, scilicet octava die Decembris, pulvis hydropicus iterùm exhibitus est, quo multùm purgatus est. Die nonâ & decimâ ejusdem mensis, julepus iteratus est, venter mollior & imminutus apparuit. Die undecima, pulvis hydropitus iteratus, multas aquas ejecit, venter magis imminutus: tota fere die levibus deambulationibus in cubiculo exercebatur. Die 12. 13. 14. & 15. julepus aperiens iteratus & urinæ copiosiores apparuere, & venter in dies magis imminuebatur, ita ut jam convalescere omninò videretur, & potentioribus remediis non indigere. Ideò præcepi, ut tantùm exactam victus rationem servaret; & pro potu ordinario uteretur vino albo, ex infusione chalybis parato, cùm ptisana consueta, quæ à principio curationis continuò utebatur; ex decocto agrim. ceterach, capillor. ven. corticibus medianis tamarisci composita. Hoc præscripto per quinque vel sex dies non eum invisi, quibus elapsis retulit mihi, se adhuc siti importuna detineri qua etiam toto morbi decursu vexatus fuerat. Consulo ad sitim extinguendam, ut in ptisanæ ordinariæ ℔. iii. dissolveret salis petræ optimè purificati ʒ. ß. eaque uteretur pro potu ordinario, cum vino chalybeato prædicto. Quibus per quinque vel sex dies continuatis, sitis omnino disparuit, & urinæ hujus remedii usu multò copiosiores excernebantur: ita ut, eo continuato, per decem aut duodecim dies, tumoris ventris reliquiæ

liquiæ omnino diſcuſſæ fuerint, & æger, Deo ſit laus & honor, priſtinam valetudinem recuperaverit. Conſului tamen, ut vino chalybeato adhuc per longum tempus uteretur in potu, ejuſque ʒ. ii. ſumeret ſingulis matutinis. Ante duos annos hæc contigere, & ab eo tempore ille pancraticè vixit, & nunc inculpata fruitur valetudine.

OBSERVATIO XXIV.

Sanguinis fluxus immodicus in gravida, cum fœtu mortuo.

UXor Joannis Chauvet, Curiæ Computorum, ſubſidiorum, & Fiſci Regii Lictoris primarii, 30. annos nata, principio noni menſis graviditatis ſuæ, quod erat circa medium menſis Decembris anni 1644. ictum accepit in ventre ſatis levem, ſed die ſequenti, valida brachiorum contentione lectum adoraverat, unde exortus eſt exiguus ſanguinis fluxus ab utero, qui per duos aut tres dies perſeveravit. Poſtea cohibitus eſt per totidem dies atque iterum rediit, & ceſſavit per intervalla uſque ad 28. diem ejuſdem menſis, in quo tanta copia ſanguinis effluxit, ut intra tres aut quatuor horas vires admodum dejectæ fuerint: eòque perſeverante, Medicos in auxilium vocare coacta fuerit qui primum phlebotomiam ex brachio præſcribunt, & julepos adſtringentes, quæ remedia cùm nihil conferrent, & fluxus immodicus perſeveraret, ſine ullo parturitionis indicio, relatùm eſſet ab ægrâ, ſe à multis diebus nullum fœtus motum percepiſſe, qui etiam manum ventri admovendo, glomeratus & immobilis ſentiebatur, cum interiiſſe cenſuimus, & uterum, onus inutile excutere conantem, ſeſe aſſiduò contrahere, ſanguinèmque per proprias venas expellere, neque poſſe ſufficienter edere motum illum; qui ad partum neceſſarius eſt, ideo opus eſſe omni arte partum provocare, ut immodica illa ſanguinis profuſio cohibeatur, quæ alioqui ægram ad interitum perductura erat. Ad hunc finem primum clyſter injectus eſt ex catholic. & diaphænic. an. ʒ. vi. olei lilior. ʒ. iii. ſalis ʒ. i. cum decocto emolliente, quo bellè purgata eſt, & ſtatim, poſt illius rejectionem, ſanguinis fluxus valdè imminutus, quod mirum videri poteſt; cùm hujuſmodi clyſteres ſanguinis profluvium augere potiùs videantur. Sed illud ea ratione factum exiſtimo, quòd uterus ab excrementis, recto inteſtino contentis, premebatur. Ab illa oppreſſione liberatus, ſeſe colligere cœpit, & motum illum præpoſterum cohibere, ut ad magis genuinum ac naturalem ſeſe accingeret. Cùm autem poſt ejectum clyſterem uterus nihil moliretur; ſed aliquis ſanguinis effluxus ſemper contnuaretur, & de fœtu mortuo conſtaret; ad illius exclusionem exhibita eſt ſalis vitrioli ʒ. i. in aquæ bugloſſi ʒ. iv. diſſoluta. Quod ſane duplici nomine conferre videbatur; primò quod vomitum ciendo, uterum etiam irritaturus eſſet ad excluſionem; quandoquidem in vomitu omnes partes in imo ventre contentæ ſeſe vehementer contrahunt: ſecundò, quod ſal vitrioli maxima adſtringendi vi præditum eſt, qua ſanguinis fluxui cohibendo conferre poteſt. Exhibito medicamento, bis vomuit, ſatis vehementer, ac multa pituitoſa, ſeroſa, ac bilioſa excrevit, & paulo poſt dolores parturitionis apparere cœperunt: qui cùm per quatuor, aut quinque horas perſeveraſſent, neque frequentiores aut intenſiores evaderent; ad partum ulterius adjuvandum ſequens potio exhibita eſt.

℞. Dictamni cretici, ariſtolochiæ utriuſque & trochiſc. de myrrha an. ʒ. ß. croci & cinnam. an. g. xii. conf. alkerm. ʒ. ß. aquæ cinnam. ʒ. ß. aquæ naphæ & artemiſiæ an. ʒ. i. ß. fiat potio, quâ aſſumptâ intra horæ quadrantem, validis conatibus, iiſque geminatis ter aut quater, fœtum excluſit, cujus cutis putreſcere incipiens, variis in locis lacerata viſebatur. Paulò poſt etiam ſecundinas ſemiputres excluſit, & ab eo tempore lochia valde mediocria effluxere.

OBSERVATIO XXV.

Ophthalmia.

QUidam Ruſticus quinquagenarius, ophthalmia inveterata laborans, ex Medici præſcripto; victu refrigerante & aquæ potu, longo tempore uſus fuerat, ſine ullo levamine. Tandem ab alio ruſtico perſuaſus fuit, ut victum illum refrigerantem deſereret, & meri potui indulgeret. Poſt aſſumptum primum meri cyathum, ſe oculis meliùs habere ſenſit, & intra paucos dies, eodem potu continuato, ab ophthalmia prorſus liberatus eſt. Idem aliis duobus contigiſſe mihi relatum eſt, quod confirmat aphoriſmum Hippocratis, dolores oculorum interdum meri potione curari; quando ſcilicet ophthalmia ſit à ſanguine craſſo & pituitoſo, oculorum tunicis impacto, qui meri uſu liquatur, attenuatur, atque reſolvitur.

OBSERVATIO XXVI.

Iliaca Paſſio.

DIe 29. menſis Januarii 1644. Dn. Cuillelmus Patris in Curia Præſidiali Monſpelienſi Conſiliarius, laborare cœpit colico dolore vehementi, ex intenſo frigore concepto, quod tunc temporis vigebat. Vocatus Pharmacopœus, injecit ſtatim clyſterem emollientem, carminantem & laxantem, quo fæces multas excrevit. Dolore perſeverante iteratus fuit idem clyſter, adjectis oleis carminantibus, quem non rejecit. Dolore adhuc ſæviente, tertius poſt modum injectus eſt, quem etiam retinuit, pluribus immiſſis ſuppoſitoriis, clyſterum portionem excrevit, ſine ulla materia fæculenta. Die ſecunda morbi vocatus ego, præſcribo fotum emollientem & anodynum, toti ventri admovendum, & clyſterem ex fotus decocto paratum, quem etiam diu retinuit, & exiguam illius portionem rejecit, ſine ulla materia, nullus dolor aderat, neque ulla febris, vomitus autem per intervalla infeſtabat. Hinc conjicere licuit, ægrum iliaca affectione laborare, ſed à qua cauſa fieret, valdè dubitatum eſt in conſultationibus pro tanto affectu convocatis. Inflammationem enim teſtari videbatur febris, quæ tertio die ſupervenit, ſitis & linguæ ariditas. Sed quomodo inflammatio inteſtinorum adeſſe poſſet citra dolorem, concipere non poteram: videbatur potius fieri à fæcibus induratis, vel contorſione alicujus inteſtini. Multa remedia uſurpata fuere, venæ ſectio ter repetita, bis in brachio, & ſemel in pede; julepi refrigerantes exhibiti, clyſteres ex decocto inteſtinorum vervecis injecti, omni hora; fotus emolliens continuò admotus toti ventri. Uſque ad ſeptimam diem vomitus perſeveravit; quo juſcula & potulenta excernebat, cum materia biliosâ, pituitosâ, & ſtercorosâ. Nihil verò per alvum effluebat. Circa finem ſeptimi diei alvus fluere cœpit, fœces multas excrevit per intervalla, ceſſante prorſus vomitu. Alvi fluxus continuavit per quinque dies, manente tamen febre & virium imbecillitate; liquida in fine dejiciebat, qualia ante vomere conſueverat. Die decima tertia morbi, gravibus inquietudinibus affectus eſt, cum virium languore, quibus ſenſim deficientibus, è medio ſublatus eſt. Aperto cadavere, inventum eſt inteſtinum ileon tribus complicationibus convolutum, & quaſi compactum in unam maſſam, circa finem illius, tota autem illa inteſtini portio complicata, gangræna affecta erat, cum portione meſenterii ſibi adjuncta. Inteſtina reliqua ampliſſima apparebant, ut brachii magnitudinem æquarent. Præterea inteſtinum, gangræna affectum, perforatum erat ſupra complicationem. Exiſtimo, à pondere materiæ contentæ in ſuperioribus inteſtinis fuiſſe diſruptum, poſtquam ſphacelo affectum eſt. Per illud foramen tota excrementorum illuvies in abdomen effluxerat, & mora ſua partem ani interiorem corruperat, in qua etiam foramen aliud apparuit, per quod excrementa effluebant per alvum, & obſtructionis inteſtinorum apertionem mentiebantur. Unde patet, alvi fluxum, ileo ſupervenientem, poſſe interdum Medicis imponere.

OBSERVATIO XXVII.

Sitis inextinguibilis.

DIe 17. menſis Februarii anni 1644. Vocatus ſum Lodovam, pro illuſtriſſimo Epiſcopo Lodovenſi annos

annos sexaginta quatuor nato, sanguineo temperamento prædito. Is cùm per aliquot dies arthriticis doloribus conflictatus esset, subitò dolores valde imminuti sunt, eodemque tempore febris eum corripuit, cum siti inextinguibili, ita ut, postquam duos cyathos aquæ bibisset, sitis nullo modo imminuta appareret. Existimavi hos affectus provenire ex retentione humorum, qui ad articulos antea ferebantur; illi enim intus coërciti febrem ac sitim efficiebant; unde maximum impendebat vitæ periculum, Arthritici enim plerumque interire solent in senectute, quando facultas expultrix debilitata, non potest sufficienter humores superfluos deponere ad articulos, sed ii. in visceribus retenti, gravia damna inferunt, & plerumque lethalia. Ad horum affectuum curationem præscripsi clysterem laxantem & refrigerantem, bis in die iterandum; tum etiam phlebotomiam, bis in die, per biduum, & in singulis hausti bus potus ordinarii, qui erat ex decocto hordei & graminis, dissolvebam salis prunellæ ʒ. i. spiritus vitrioli guttas xii. Hisce remediis intra biduum sitis illa ingens extincta est, & febris admodum remissa. Ac paucis postea diebus blandis purgationibus, cum jusculis refrigerantibus, per intervalla usurpatis, integrè restitutus est.

OBSERVATIO XXVIII.

Catarrhus in pulmone defluens.

SUb fine mensis Februarii anni 1644. afflictus sum catarrho gravissimo, in pulmonem decumbente, unde tussis vehemens, diu noctuque perseverans, cum difficultate spirandi, ita ut in lecto non possem decumbere. Aderat præterea febris exigua, quæ peripneumoniam minabatur. Adversus istum affectum pugnavi quatuor venæ sectionibus, & totidem purgationibus intra quindecim dies usurpatis. His accedebant cucurbitulæ, vesicatorium, incrassantia bechica permulta. Licèt bis aut ter in anno hujusmodi catarrhis affligi soleam; nunquam tamen antea tam diuturnus & contumax fuerat, ita ut valdè metuerem, ne in phthisin tandem degeneraret: cùm irrita essent omnia remedia, quæ aliàs statim prodesse consueverant. Itaque ad efficax quoddam remedium confugiendum esse ratus, quo fluxionis radices evellerentur sumpsi calomelanos gr. xx. cum jalapæ gr. x. quo remedio per alvum excreta sunt pituitosa ac biliosa multa, qualia in aliis purgationibus non apparuerunt: per os autem multam pituitam excrevit & screatu, quâ evacuatione, per biduum perseverante cessavit, postea catarrhus, & tussis omninò disparuit, sicque à gravi illo morbo Dei beneficio liberatus sum.

OBSERVATIO XXIX.

Contusiones.

QUidem adolescens ex alto ceciderat & omnia membra admodum contusa fuerant, ut brevi moriturus videretur; Pater ipsius accepit favos cum melle, & coxit in vino ad consistentiam unguenti, quod extendit super corium vervecis recenter mactati, eoque ægrum involvit. Reiteratâ per triduum operatione, æger omninò curatus est.

OBSERVATIO XXX.

Febris lenta, cum doloribus lumborum & crurum.

FIlius Jacobi de Ladevese, civis Monspeliensis, septem annos natus: ab aliquot mensibus febre lenta detinebatur, qua corpus valdè emaciatum fuerat, eamque comitabantur dolores, lumborum regionem & crura affligentes. Multa remedia in usum revocaverat, sed frustra. Vocatus ad eum die 16. mensis Aprilis anni 1644. præscripsi bolum ex calomelanos g. x. diacryd. g. v. cum conserva rosarum, quem sumpsit die vigesima, bis purgatus est abundè, & inde meliùs habuit. Die vigesimâ prima ejusdem mensis assumpsit calomelanos g. xii. diacryd. g. vi. bis etiam blandè purgatus est, & multò melius habuit. Die vigesima secundâ, eandem dosin sumpsit cum eadem operatione, & integræ sanitati restitutus est.

OBSERVATIO XXXI.

Tussis & difficultas spirandi, cum doloribus humerorum & brachiorum.

UXor Petri Florens agricolæ, Vivatesse nominata, ab octo mensibus laborabat humerorum & brachiorum doloribus, cum pectoris angustia, tussi, & difficultate spirandi, mul.am extussiendo materiæ pituitosæ aquosæ copiam excernebat. Pluribus potionibus & apozematis, aliisque remediis usa fuerat, ab alio Medico præscriptis malo in eodem statu perseverante. Tandem meam opem implorat die decima octavâ mensis Aprilis anni 1644. eique exhibeo bolum ex calomelanos g. xxi. diacryd. g. x. cum conserva rosarum. Horis duabus ab assumptione remedii, bis copiosè sudavit, postea pestres vices alvum copiosissimè deposuit; & postera die dixit se perfectè curatum esse. Tamen triduò post jubeo ut idem remedium repeteret, a quo quater purgata est, & ab eo tempore a prædictis affectibus omninò liberata est.

OBSERVATIO XXXII.

Febris chronica intermittens, sine typo, cum affectione hypochondriacâ.

DIe 10. mensis Junii 1644. dum essem Gratianopoli, Nobilis vir Dn. de S. Martino de Vercors, 30. annos natus, ad me venit contumaciss imi affectus curationem postulans. Laborabat à triennio paroxysmis febrilibus, bis aut ter in mense invadentibus, sine typo, ita ut nunc post decem, nunc post duodecim, aut quindecim dies accessio invaderet. Incipiebat cum levi horrore, quem ingens calor sequebatur cum atrocibus crurum doloribus. Ad quindecim, viginti, & viginti quatuor horas extendebatur, & nonnisi copiosâ sudoris & urinæ profusione sedabatur. Diebus intermediis omnes corporis functiones ritè exercebat, nisi quod alvum adstrictam habebat, & excrementa rejiciebat cum magno labore, viscida, & ceram æmulantia. Ortum duxerat hic affectus ex febre continuâ, quam ante triennium in castris Italicis passus erat, neque in fine illius ritè purgatus fuerat. Ita ut morbi reliquiæ in mesenterio præsertim latitantes crassitiem adeptæ fuerint, & contumaces obstructiones pepererint. A quibus impeditus humorum commeatus affectionem hypochondriacæ similem efficiebat, & in calido ægri temperamento febres hujusmodi concitabat. Quæ quidem febres à serosa illuvie ebulliente & putrescente oriebantur, eâque per sudores & urinas excreta, cessabant. Dolores verò crurum à crassis vaporibus concitabantur, ab hypochondriis ad eas partes translatis. Multis remediis usus fuerat, per illud triennium à peritis Medicis præscriptis. Ego in hunc modum curationem aggredior.

℞. Sennæ mund. ʒ. ii. aquæ fontis ℥. viii. salis tartari ʒ. i. spiritus sulphuris gutt. xxx. infundantur frigidè per noctem, colaturam capiat mane cum regimine.

Sequenti die aperiatur vena basilica cubiti sinistri, mittantur sanguinis ℥. iv.

Post venæ sectionẽ, reiteretur infusũ sẽnnæ per triduũ.

Per usum horum remediorum foveatur venter decocto emolliente & aperiente, manè, per horam ante sumptionem infusi, & vesperi, per horam ante cœnam.

Post fotum, illinantur eædem partes unguento emolliente & aperiente.

Deinde utatur pilulis ex chalybe, per quindecim dies.

Eodem tempore statim ab assumptis pilulis capiat infusionẽ ʒ. i. sennæ, cum sale tartari, & spiritu sulphuris paratã.

Per usum pilularum continuetur fotus & litus manè & serò.

In medio & fine pilularum utatur balneo tepido, per biduum,

His perfectè curatus viſus eſt, neque enim redibant acceſsiones febriles, neque alvi excrementa ceream illam conſiſtentiam amplius obtinebant. Ad perfectiorem tamen curationem, ad aquas acidulas eum dimiſi, per quindecim dies ſumendas. Præſcripſi per æſtatis decurſum ſyrupum magiſtralem, bis in menſe ſumendum, & opiatam roborantem, & aperientem, frequenter uſurpandam. Autumno verò, ut præmiſſa purgatione & venæ ſectione pilulas ex chalybe repeteret, per duodecim dies, cum fotu & linimento. Deinde pilulas uſuales aperientes & purgantes bis aut ter in menſe per totam hyemen ſumendas, ac denique opiatæ continuationem, diebus intermediis, Poſteriora remedia, nempè ſyrupum, pilulas, & opiatam, non uſurpavit, quia priorum effectu à contumaci morbo liberatus eſt.

OBSERVATIO XXXIII.

Menſium fluxus immodicus, cum principio hydropis.

AMpliſſimi viri Dn. de Burcin, in Senatu Gratianopolitano Præſidis, uxor clariſſima à ſeptem menſibus fluxum menſtruorum patiebatur ferè continuum, à quo in cachexiam & principium hydropis inciderat, cum maxima virium imbecillitate, Vocatus ſum ad eam, die 12. menſis Maii anni 1644. dicebat ſe à remediis magis lædi, quia purgationes menſium fluxum augebant, tum etiam ea omnia, quæ ad obſtructiones reſerandas præſcribebantur. Ego verò præſcripſi purgationem ex decocto plantaginis & myrobal. in quo rhab. pulv. ʒ. ß. diſſolvebatur. Blande purgata eſt hoc remedio, per triduum uſurpato, & ſimul menſium fluxus ferè cohibitus, tum ſitis, qua perpetuo premebatur, valde imminuta. Ad obſtructiones autem reſerandas & univerſam humorum illuviem educendam, pilulæ ſequentes præſcriptæ ſunt.

℞. Chalybis præparat. cum ſulphure ʒ. i. ſennæ mundat, rhab. elect. & agarici recenter trochiſc. an. ʒ. i. pulv. elect. diarrhod. abbat. ʒ. ß. cum oxymel. ſimpl. fiat maſſa pilular. de qua capit ʒ. i. tribus horis ante paſſum, poſtea deambulando.

Hiſce pilulis, per quindecim dies continuatis, à fluxu menſium immodico, & à cachexia liberata eſt. Ad robur autem hepati conciliandum, conſerva abſinthii pontici per multos dies uſa eſt. Et per quatuor aut quinque dies ante adventum purgationis menſtruæ, ne immodicè profflueret, unde maxima virium dejectio ſequebatur, ſumebat, manè ſpicæ nardi grana octo, cum croci martis adſtringentis granis quindecim, in pilulas redacta, cum conſerva abſinthii pontici, ſicque fluxus menſium immodicus cohibitus eſt.

OBSERVATIO XXXIV.

Dolor dentium cum tumore ſupra mandibulam ſuperiorem.

DIe decima quinta Auguſti anni 1644. correptus ſum dolore dentium, quem ſecutus eſt tumor ſupra mandibulam ſuperiorem ſiniſtram, cum inflammatione, & dolore inſigni. Poſt venæ ſectionem, ex eodem latere, parti admoveo, per totam diem, cataplaſma de mica panis quod renovabam tertia quaque hora, & ante applicationem, partem fovebam per dimidiam horam aqua roſacea, in qua ſal ſaturni diſſolvebatur. Nocte inſequente cùm dolor perſeveraret, ſumo laudani grana tria, inde ſomnus placidus, cujus vacuitas nocte prægreſſa adfuerat, dolor ſedatus eſt, ac fluxio cohibita, tumor verò multum imminutus poſtridie mane apparuit, & in diei decurſu majori ex parte diſcuſſus eſt.

OBSERVATIO XXXV.

Aphthæ contumaciſſimæ.

QUædam mulier laborabat aphthis contumaciſſimis, quæ neque venæ ſectionibus, neque purgationibus multis, neque julepis refrigerantibus, neque illitu ex ſpiritu ſulphuris curari potuerant. Noctes inſomnes traducebat, & vix cibum devorare poterat, quia omnes oris partes hujuſmodi ulcuſculis ſcatebant. Sumpſit noctu laudani grana tria, idque remedium continuavit per triduum, & ſic fluxio acris, in oris partes defluens, cohibita eſt, ac conſequenter oris ulcera paucis diebus percurata ſunt.

OBSERVATIO XXXVI.

Febris maligna.

DIe decimaquarta menſis Auguſti, ancilla uxoris meæ febre maligna laborare cœpit, quæ eam ad deliria & convulſiones deduxit. Et quia paupercula erat, & parcebat ſumptibus, paucis remediis curata eſt, in ſequentem modum.

Quater ſecta fuit vena, cucurbitulæ plures admotæ, humidæ & ſiccæ, pro potu utebatur decocto radicis acetoſæ, in quo diſſolvebam bis in die ſalis prunellæ ʒ. i. ſpiritus ſulphuris guttas xv. in juſculis ſumebat frequenter bezoard. min. ℈. i. Die undecima morbi exhibui ſpiritus fuliginis ʒ. ii. in aqua cardui benedicti, & parum ſudavit; die duodecima exhibui ejuſdem ſpiritus ʒ. iii. cum eadem aqua, copioſè ſudavit, eademque die febris remiſſa eſt, deliria & motus convulſivi deſierunt, & intra paucos dies poſtmodum convaluit.

OBSERVATIO XXXVII.

Hemicrania.

FIlia nobilis Viri Dn. de Larcate. Picenenſis, annos nata duodecim, laborabat hemicrania, ab aliquot annis infeſtante, quæ nullis remediis ceſſerat, ſed corpus emaciatum permanebat, nullum ſumens incrementum. Miſſa eſt meo conſilio ad thermas Balerucanas, & aquis earum uſa eſt in potu, & lotione capitis, ſicque perfectè curata eſt.

OBSERVATIO XXXVIII.

Vulnus in brachio curatu difficile.

DN. de Rochemore annos natus circiter 25. vulnus acceperat in brachio, paulo ſupra carpum & verſus cubitum aſcendens. In curatione fluxiones novæ frequenter obortæ ſunt, quibus totum brachium & manus intumeſcebant, iiſque ſuppurationes ſuccedebant, quæ aliis in locis tum brachii, tum manus apertæ ſunt, licèt debita curatio adhiberetur, brachium, & manus tumore œdematoſo afficiebantur, & ex ulceribus pus ſeroſum efluebat. Poſt multa remedia cauſam antecedentem & conjunctam reſpicientia, curatio peracta fuit per ſplenia, locis tumentibus admota, cum bona ligatura, quibus humorum in partem affluxus impediebatur, & ſinuoſorum ulcerum unio procurabatur. Sicque æger intra quindecim dies curatus eſt, qui antea per duos menſes laboraverat.

OBSERVATIO XXXIX.

Pleuritis.

IN principio menſis Septembris anni 1644. Filius Dn. Audifret, civis Monſpelienſis quinque annos natus correptus eſt pleuritide lateris ſiniſtri, cum febre acutiſſima. Poſt remedia ordinaria per quinque dies uſurpata, & quatuor phlebotomias, juſſi ut cucurbitulæ duæ lateri dolenti applicarentur, cum profundis ſcarificationibus. Contigit autem, ut ex ſcarificationibus illius cucurbitulæ, quæ dolentem locum propius attingebat, ſanies multa effluxerit, per totum diem, ſimulque dolor ac febris deſierint. Juſſi, ut admoverentur folia betæ ſupra loca ſcarificata, & per duos dies ſaniei fluxus continuatus eſt, ac denique in fine verum pus è vulneribus emanavit. Atque ita æger omnino curatus eſt. Credo ſcarificationes ad locum

locum pleuritidis perveniſſe, & materiam morbificam per ea vulnera emanaſſe.

OBSERVATIO XL.

Dolor capitis in hemitritæo.

ILluſtriſſimus Princeps, Janethinus Doria, claſſis Hiſpanicæ Præfectus, cùm in arce Monſpelienſi bello captus detineretur, afflictus eſt principio menſis Septembris febre hemitritæa, quæ inter cætera ſyptomata, capitis dolorem graviſſimum inferebat, eumque continuum, & extra acceſſionem æque moleſtum, qui tamen poſt quatuor phlebotomias, in brachiis celebratas, eodem vigore perſeverans, intra horam ſublatus eſt ſanguinis miſſione ex malleolo dextro in fine diei ſextæ uſurpata. Tam promptus effectus obſervatione dignus fuit, ut tyrones videant quam bona fiat revulſio à capite per ſaphenarum apertionem.

OBSERVATIO XLI.

Rheumatiſmus.

DOminus de Barri, filius natu major Dominide Rochemore, in Suprema Computorum Subſidiorum Curia apud Monſpelienſes Protopræſidis, principio menſis Auguſti, anni 1644. laborare cœpit rheumatiſmo univerſali, omnes propemodum corporis articulos infeſtante, cum febre aſſidua, & ſumma urinarum cruditate. Contigerat præcipuè hic affectus ex natatione intempeſtiva. Cùm enim ad flumen, longe ab urbe diſſitum, æſtu vigente proficiſceretur, corpus calefactum in aquam demergebat, unde catarrhus iſte univerſalis prodiit. Per ſex ſeptimanas fruſtra uſurpata fuiſſe remedia videbantur, cùm nihil proficerent, & dolores in varias partes vagarentur, acſæpè recurrerent. Præcipua autem remedia fuere venæ ſectio decies uſurpata, & julepi refrigerantes & incraſſantes quibus bis aut ter acceſſerunt leves purgationes. Tandem malo perſeverante, exhibitus eſt bolus ex conſerva roſarum cum calom. gr. xx. extracti jalapæ gr. vi. tertio quoque die multa ſeroſa & porracea dejiciebat, quo remedio quater uſurpato, dolores omnino ſublati ſunt, poſtmodum tumores œdematoſi qui in nonnullis articulationibus, præſertim pedum remanebant, emplaſtris reſolventibus & roborantibus diſcuſſi ſunt.

OBSERVATIO XLII.

Singultus.

PUella tredecim annos nata, ab anno integro laborabat ſingultu admodum moleſto, quater aut quinquies in die infeſtante, nunc per horæ quadrantem, nunc per dimidiam horam, nunc per horam integram. Per totam hyemem prægreſſam ſymptoma hoc eam infeſtaverat: æſtate verò, ab eo ferè immunis fuerat, ut per dilucida admodum intervalla rediret. Adventante Autumno, rediit cum priſtina ſævitie. Parens illius à me conſilium petiit die ſecunda menſis Octobris, anni 1644. Sequenti die exhiberi jubeo calomelanos gr. xvi. diagryd. gr. viii. quo ſolo remedio affectus in totum ſublatus eſt eadem die.

OBSERVATIO XLIII.

Aneuriſma.

FIlius Petri Veſian, mercatoris Monſpelienſis, quinque annos natus, febre laborans, menſe Julio anni 1644. ex venæ ſectione incidit in aneuriſma, propter apertam arteriam, quod integrè curatum eſt, admotis cataplaſmatis adſtringentibus ex bolo, terra ſigillata, aliiſque compoſitis, aceto & albumine ovi ſubactis, & tertio quoque die immutatis, quibus faſcia arctiſſima ſuperinducebatur, & trium menſium ſpatio, curatio peracta eſt.

OBSERVATIO XLIV.

Catarrhus in pulmonem decumbent.

DIe decimaquarta menſis Octobris, anni 1644. cùm Auſtri per menſem integrum viguiſſent, ſubitò tempeſtas calida & humida in frigidam & ſiccam, nempe Aquiloniam mutata eſt, ex qua, licèt per biduum immediatè præcedens, ptiſana laxante, & manna purgatus fuiſſem, fluxio in pulmonem mihi concitata eſt, tuſſim, & ſpirandi difficultatem patiens cum levi ſtertore. Levis fuit affectus per biduum, ut nihilominus per urbem ambulare non deſinerem. Tertio die, ingraveſcente affectu, ſumpſi mannæ ʒ. i. cum reſinæ jalapæ gr. iv. quibus parùm purgatus ſum, ideò ſumpſi eadem nocte circa horam undecimam, ptiſanam laxantem cum manna, & copiosè purgatus ſum per noctis decurſum. Quartâ die leviter pranſus ſum, & quinque horis à prandio ſumpſi eandem ptiſanam laxantem, qua mediocriter purgatus ſum per noctis decurſum. Quintâ die, horâ ſomni, cùm catarrhus perſeveraret, licèt admodùm imminutus, ſumpſi laudani gr. iii. ceſſavit illico catarrhus, & tota nocte placidè dormivi. Cùm tamen ſexta die mane ſtertor levis in pectore audiretur, cum levi ſpirandi difficultate, decrevi jejunio reliquias illas abſumere. Ideò manens in lecto tota illa die, ſumpſi tantum juſculum unum hora prandii, & hordeatum hora cœnæ. Placidè dormivi tota nocte inſequente & catarrhus omninò diſcuſſus eſt. Dolor tamen in mandibula dextra ſatis levis exortus eſt, qui fluxu ſanguinis ex gingiva, ubi dens corroſus eſt, protinus ſublatus fuit. Fluxit autem ſanguis ferè guttatim cum pituita permixtus ad ʒ. iii.

OBSERVATIO XLV.

Oculi macula.

FIliæ Dn. de Merviol octo annos natæ, ex diuturna ophthalmia, relicta eſt macula denſiſſima in oculo, mediam iridis partem occupans. Quæ abſumpta fuit aqua roſarum, in qua diſſolvebatur ſal armoniacum, eâ quantitate, ut linguam leviter feriret, eaque detinebatur per biduum, aut triduum, in vaſe, ex auricalco confecto, donec cæruleum colorem acquireret.

OBSERVATIO XLVI.

Catarrhus cum raucedine.

DIe decima ſeptima menſis Novembris anni 1644. flante Auſtro, correptus ſum catarrho cum raucedine. Secundâ morbi die manſi in lecto, & nihil ſumpſi tota die, præter hordeata duo, horis prandii & cœnæ. Tertia ſumpſi ptiſanam laxantem; cum mannæ ʒ. i. Quartâ die quievi, & raucedo valdè imminuta erat. Quinta tuſſis ſicca aderat, cujus ratione venam aperui. Sexta tuſſis perſeverabat. Ideo ſumpſi calomelanos gr. xx. cum reſinæ jalapæ gr. viii. Medicamentum tota die nihil præſtitit; ſed tantum circa veſperam duas ſedes movit perexiguas. Tuſſis tamen omnino diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO XLVII.

Difficultas ſpirandi cum tuſſi & raucedine.

UXor D. Dortomanni Patroni celeberrimi laborabat tuſſi, raucedine, & difficultate ſpirandi à viginti diebus in quorum decurſu ter purgata fuerat, cum infuſo ſennes & mannæ ʒ. i. Vocatus ad eam in principio menſis Decembris anni 1644. præſcripſi venæ ſectionem ad ʒ. ix. ſanguis fuit valde corruptus, deinde uſa eſt per ſeptem dies iuſculis pectoralibus, in quorum primo & ultimo ſenna infundebatur, & manna diſſolvebatur. Nihilominus tuſſis & difficultas ſpirandi, quamvis remiſſiores, perſeverabant, quia illa pulmonem habet debilem, & cerebrum

valdè humidum. Qua ratione proponitur ab adſtantibus uſus decocti ſudorifici; quem me non improbare dixi, ſed prius tentandum eſſe unicum remedium, ad contumaces fluxiones eradicandas efficaciſſimum. Quare præſcribo calomelanos gr. xx. cum reſinæ jalapæ g. x. à quo remedio ſepties purgata eſt, & à fluxione omninò liberata, ita ut aliis remediis opus non fuerit.

OBSERVATIO XLVIII.

Dolor colicus antiquus cum alvi fluxu.

HOneſta virgo Antonia de Paraviſol. 25. annos nata laborabat ab octo menſibus dolore ventris, colico non abſimili, quem comitabatur alvi fluxus, quo pituitoſam atque bilioſam materiam, nec non purulentam excernebat. Pauciſſima remedia uſurpaverat, donec ad extrema redacta, & ſe morti proximam exiſtimans, auxilium meum implorat. Præſcribo primùm, ad demulcendum dolorem, qui acrox & continuus erat, Laudani gr. iii. cum conſervæ roſar. drach. i. quo dolor ſaltem ad tempus ſedatus eſt, & alvi fluxus imminutus. Deinde ad eum dolorem leniendum, obſtructiones reſerandas, & tenſionem, quæ in ventre tactui ſubjiciebatur, tum etiam alvi fluxum cohibendum, ſequentia à me præſcripta ſunt.

℞. Rad. altheæ Unci. ii. folior. malvæ, pariet. violar. ãã. m. ii. ſem. lini & fœnugr. ana Unc. i. flor. chamom. & meliloti ana P. ii. fiat omnium decoctio, qua foveatur pars dolens, manè & ſerò.

℞. Unguenti de althea Unc. ii. olei chamom. & lilior. ana unc. i. fiat linimentum, quo illinatur eadem pars, poſt fotum.

℞. Rad. gram. aſparag. bruſci ana Unc. ii. fol. agrim. pimpinellæ, piloſellæ & plantag. ana m. i. tamarindor. Unc. i. tartari crudi Unc. ß. myrobal. citrin. drach. ii. coquantur ad ℔. i. fiat apozema pro tribus doſibus matutinis, addendo unicuique doſi rhab. pulv. drach. ß. ſyrupi de roſis ſiccis, Unc. i.

His remediis ita imminutus eſt dolor, & alvi fluxus, ut ægra ipſa ſe integræ ſanitati proximam putaret. Sed elapſis quindecim diebus, ſymptomata rediere, cum eadem vehementia. Vocatus iterum, ſequentia præſcribo.

℞. Rhab. pulv. drach. i. conſervæ roſar. drach. iii. fiat bolus, qui detur manè cum regimine.

℞. Terebinthinæ aquæ plantag. lotæ drach. iii. rhab. pulv. drach. ß. miſce, fiat bolus, qui detur per triduum, poſt uſum prioris.

Hiſce duobus remediis, quanquam levioribus, omnino liberata eſt.

OBSERVATIO XLIX.

Febris tertiana diuturna.

PUella, decem annos nata, febre tertiana laborans, tribus menſibus, in Noſocomio, poſt multa remedia fruſtrà tentata, ſumpſit die octava Januarii anni 1645 febrifugi mei gr. xii. quæ erat dies intermiſſionis. Quinquies purgata eſt per alvum, acceſſio venit eadem die præter morem, ſequenti die non apparuit, neque deinceps. De hoc febrifugo plura dicemus in fine hujus centuriæ.

OBSERVATIO L.

Febris quartana.

MUlier quadragenaria, in Noſocomio decumbens, laborabat febre quartana à quatuor menſibus. Die decima Januarii anni 1645. ſumpſit febrifugi mei gr. xx. pridie acceſſionis. Sexies purgata eſt per alvum. Sequenti die, loco acceſſionis, paſſa eſt quoſdam labores & inquietudines, ſine rigore aut frigore præcedente, & ſine calore ſenſibili. Die ſequentis acceſſionis eædem inquietudines rediere, ſine acceſſione. Poſtridie purgata eſt medicamento ex ſennæ ʒ. ß. diaphœnic. drach. iii. ſyrupi roſ. ʒ. i. ſepties dejecit, & inde nullam amplius aut acceſſionem, aut inquietudinem paſſa eſt.

OBSERVATIO LI.

Febris quartana.

UXor Ludovici Lauterii, ſutoris, annos 23. nata propè portam Latenſem habitans, & duplici quartana laborans, à quinque menſibus, ad me venit die 27. Januarii anni 1645. cui exhibeo die 28. febrifugi mei gr. xx. horis matutinis, cùm circa veſperam prima acceſsio expectaretur. Purgata eſt ſexies, & ſemel vomuit, circa meridiem, tribus horis ab aſſumpto juſculo, & cùm prandere inciperet. Veſperi acceſsio rediit ſine frigore, ſed calor ſolitò longior fuit. Secunda acceſsio poſtridie non rediit, neque ulla alia deinceps.

OBSERVATIO LII.

Hydrops.

MEndicus quidam, nomine Rafeau, hydropem patiebatur à tribus menſibus ex quo venter in ampliſſimum tumorem increverat, & cùm, propter inopiam, Medici auxiliis uti non poſſet, ex ruſticæ mulieris conſilio uſus eſt per menſem integrum decocto radicis bruſci. Purgatus eſt bis aut ter, ſimplici ſennæ infuſo, & his ſolis præſidiis perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO LIII.

Febris hectica cum ſuſpicione phthiſeos.

FIlius Domini Paſchalii, quatuor annos natus, per ſex menſes integros febrem hecticam patiebatur cum tuſsi & ſputis ſubputridis, unde phtiſicus putabatur, & tandem pro deplorato relictus eſt à Medico ordinario, hecticam eſſe in tertio gradu, palam profitente. Mater in hac deſperatione victum tenuem inſtituit, cùm antea ſolidioribus alimentis veſceretur, juſcula enim tantum hauriebat per diei decurſum, veſperi verò hordeatum ſumebat. Bis verò in ſeptimana infuſum drach. ii. ſennæ capiebat, in decocto cichorii & bugloſſæ paratum, cum aniſo, in quod decoctum calens ſenna injiciebatur, & in eo pernoctabat ſine alio calore. Hac ſimplici cura intra menſem reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LIV.

Febris quartana.

DOmini Athanaſii Salinarum Conductoris Socrus, annos nata 52. Febre quartana laborans, ſex menſium ſpatio die quinta menſis Februarii, anni 1645. ſumpſit febrifugi mei gr. xx. Bis purgata eſt per alvum, & ſemel vomuit amara, poſt aſſumptum juſculum. Erat pridiè acceſsionis, quæ poſtridiè rediit horâ conſuetâ, eadem formâ & duratione. Die verò ſequenti acceſsionis nihil apparuit, neque deinceps.

OBSERVATIO LV.

Febris quartana.

LUdovica Bevonſe annos 45. nata, propè fanum ſanctæ Crucis habitans, & febre quartanâ laborans à quatuor menſibus, ſumpſit die octavâ Februarii anni 1645. Febrifugi mei gr. xx. pridie acceſsionis, à quo primum purgata eſt per vomitum, rejecitque bilem multam, eamque amariſsimam, tribus horis ab aſſumpto medicamento, & poſt vomitum ſumpſit juſculum, quod paulò poſt vomitu rejecit, cum bile minus amara. Poſt mediam horam dejecit per alvum copioſos humores, & ſemel tantum per hanc viam purgata eſt. Sequenti die rediit acceſsio prioribus conſimilis, & ab eo tempore nullam amplius acceſsionem paſſa eſt.

OBSER-

OBSERVATIO LVI.

Febris quartana.

FIlia Dn. de Boitargues, in Curia Computorum, Subsidiorum, & Fisci Regii Correctoris, quindecim annos nata, à tribus mensibus quartanâ laborans, post multa remedia, frustra usurpata, sumpsit die nona Februarii. anni 1645. febrifugi mei gr. xx. pridie accessionis. Sexies purgata est per alvum. Sequenti die accessio rediit, sed tribus horis retardata est; & multò brevior fuit. Secunda accessio non rediit; sed loco illius quasdam passa est inquietudines. Tertia accessio iterum rediit; sed perexigua. Quarta major fuit. Sumpsit iterum remedium pridie quintæ accessionis, quæ rediit paulò minor, & ab eo tempore nulla ampliùs apparuit.

OBSERVATIO LVII.

Febris quartana.

MUlier quadragenaria nomine Jeanne Guillarde, à sex mensibus quartanâ laborans, die decimaquintâ Februarii sumpsit febrifugi mei gr. xx. pridie accessionis. Sexies purgata est per alvum, & nihil per vomitum rejecit. Postridie accessio rediit dimidio brevior, & non amplius deinceps comparuit.

OBSERVATIO LVIII.

Febris quartana.

MUlier quinquagenaria, nomine Motana, propè puteum templi habitans, febre quartanâ laborabat à septem mensibus, eàque vehementissimâ. Sumpsit die decimaseptimâ Februarii anni 1645. febrifugi mei gr. xxv. Ter purgata est per alvum, & semel vomuit bilem amarissimam; accessiones perseverabant, sed multò remissiores. Post tertiam accessionem ab assumpto medicamento, sumpsit ejusdem febrifugi gr. xxx. & purgata est per alvum duodecies; bis verò per vomitum excrevit bilem porraceam pituitæ mixtam, & ab accessionibus omninò liberata est.

OBSERVATIO LIX.

Febris quartana.

PUella tredecim annos nata, nomine Andrea Delona, Filia Jacobi Delon fratrum minorum hortulani; à quatuor mensibus quartanâ laborans, sumpsit die decimaseptimâ Februarii, anni 1645. febrifugi gr. xx. per vomitum bis purgata est, & nihil per secessum excrevit. Accessiones eædem perseverabant. Post tertiam accessionem, die scilicet vigesimatertiâ ejusdem mensis, sumpsit febrifugi gr. xxiv. purgata est quinquies per alvum, & nullo modo per vomitum, sicque morbus omninò sublatus est, nulla accessione deinceps redeunte.

OBSERVATIO LX.

Febris quartana.

MAria Delona, prædictæ soror, annos undecim nata, eandem febrem patiebatur ab eodem tempore. Sumpsit die decimaseptima Februarii anni 1645. febrifugi gr. xvi. ter dejecit per alvum ea die, postridie bis, & à morbo protinus curata est.

OBSERVATIO LXI.

Febris quartana.

DIe secunda mensis Martii, anni 1645. Antonius Bayle, quinquagenarius, propè fanum divæ Annæ habitans, quartana laborans à quinque mensibus, sumpsit febrifugi mei gr. xx. ter purgatus est per alvum, sine nausea vel vomitu, & sine ullâ molestia. Postridie rediit accessio, sed dimidio minor, & ab eo tempore non ampliùs apparuit.

OBSERVATIO LXII.

Febris quartana.

CLarissimus vir Dn. de Lespine in suprema Computorum, Subsidiorum & Fisci Curia Consiliarius, à septem mensibus febre quartanâ laborans, post multa remedia frustrà tentata, & cachecticum habitum adeptus, undè hydrops metuebatur, quod ille in accessionibus multo potu sese ingurgitaret, & aquæ ℔. vi. aut vii. hauriret; sumpsit die octava Martii, anni 1645. febrifugi mei gr. xx. purgatus est per 24. horas, ad minimum duodecies, vomuit verò ter aut quater, quæ omnia sine molestia passus est. Die nonâ ejusdem mensis, accessio, quæ hora meridianâ recurrere solebat, rediit tantùm horâ septimâ vespertina, sine frigore, & cum calore, minori quidem intensivè, sed majori extensivè. Die decimâ quæ accessionem sequuta est, bene habuit. Die undecimâ mane dolore insigni correptus est colico persimili, sinistrum hypochondrium occupante, cum hæmorrhagia narium, qua sanguinis circiter ʒ. iv. excrevit. Dolor nunc intensior, nunc remissior, totâ die perseveravit, cum assidua desidendi cupiditate: Per dilucida tamen intervalla pravos quosdam humores excernebat. Circa vesperam, molestam micturitionem passus est, cum ardoris sensu in fine mictionis. Die duodecimâ bene habuit tota die, & accessio, quæ tunc temporis expectabatur, non rediit. Die decimatertiâ multoties urinas reddidit nigerrimas, atramenti instar, cum sedimento crasso & nigerrimo. Die decimaquartâ, dolor sinistri hypochondrii iterum apparuit, per intervalla rediens, & intensior factus est die decimaquintâ; tumque dolorem esse in liene certò constitit ex tensione illius partis, & inflammatione, quæ anteà non apparuerat. Admota fuere fomenta parti affectæ, clysteres injecti, unde levis alvi fluxus sequutus est, laxatis viis, & attenuatâ materia, quæ intus retenta dolorem efficiebat. Die decimasexta sumpsit infusionem ʒ. ii. sennæ cum salis tartari ϑ. i. ter purgatus est, sequenti verò die, iterato medicamento quinquies dejecit, unde meliùs habuit. Attamen diebus subsequentibus quosdam horrores passus est, illis scilicet, quibus accessiones redire consueverant, donec tertia invasione accessio integra apparuit, sed prioribus levior. Sumpsit iterum sennæ infusum per biduum, quo purgatus est mediocriter, accessio tamen rediit priori similis. Die prima mensis Aprilis, sumpsit iterum febrifugum eadem dosi. Ter purgatus est copiosè per alvum, nullus vomitus concitatus est. Die secunda rediit accessio prioribus similis. Die quinta ejusdem mensis accessio quæ expectabatur, non rediit. Die undecimâ accessio rediit priori intensior, ita ut febris ad priorem statum recurrere videretur. Ideò die decimatertiâ idem remedium iteratum est duplicata dosi, unde copiosè purgatus est per biduum, & ab eo tempore accessio non ampliùs rediit.

OBSERVATIO LXIII.

Pleuritis spuria.

DIe octava mensis Martii, anni 1645. cùm tempestas Austrina in Aquiloniam & frigidissimam subitò conversa esset, laborare cæpi horis matutinis dolore gravissimo latus sinistrum & sternum occupante, à quo summa respirandi difficultas oriebatur. Quem statim discutere tentavi fomentis calidis, quamvis febris apparere inciperet, quæ tamen erat satis exigua. A fomentis dolor factus est intensior, unde, vocato chirurgo sanguinem missi è brachio ejusdem lateris ad ʒ. x. qui fervidus admodum apparuit. Duabus horis à venæ sectione, assumpto ante horam jusculo, clyster injectus est. Post secundum jusculum iterata est venæ sectio ad ʒ. xii. Licèt enim à flatibus

bus præcipuè dolor ille exoriri videretur. Verebar tamen, ne doloris atrocitas fluxionem ad partem attraheret, quæ duobus annis præteritis pleuritide vera bis affecta fuerat. Hic dolor aliquantulum fuit imminutus. Eo tamen ſequenti die perſeverante, alium clyſterem injiciendum præcipio, ex decocto emolliente paratum in quo diaphænici ʒ. i. diſſoluta eſt cum aquæ benedictæ ʒ. iv. à quo alvus copiosè ſoluta eſt, & vomitus ſemel concitatus; tùm inter vomendum flatus in partibus thoracicis contentus ſubitò exploſus eſt, ita ut poſt vomitum à dolore lateris & ſterni me prorſus liberatum ſenſerim, nulliſque aliis remediis opus habuerim.

OBSERVATIO LXIV.

Febris quartana.

DIe duodecimâ menſis Martii anni 1645. Joannes Rey laternarum faber, quadragenarius, in via Lapeyre dicta habitans, & febre quartanâ laborans à ſex menſium ſpatio, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ter purgatus eſt per alvum, pluries vomuit ſeroſa & bilioſa. Sequenti die, quæ erat decima tertia ejuſdem menſis, acceſſio rediit hora ſolita, ſed minor. Die decima ſexta loco acceſſionis levem calorem paſſus eſt ſine frigore. Die decima nona, qua acceſſio expectabatur, nihil apparuit, & abeo tempore liber omninò fuit.

OBSERVATIO LXV.

Febris quartana.

DIe decimâ ſeptimâ menſis Martii, anni 1645. mulier quadragenaria, nomine Marie Courbiague, ante ædes Domini d'Argencour habitans, paupercula, & peſſimâ victus ratione utens, ac vino frequenter ſeſe ingurgitans, à duobus annis quartanâ laborabat, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. (nullâ præmiſsâ præparatione, una exceptâ venæ ſectione, quæ paucis anteà diebus celebrata fuerat) quod omnino rejecit. Purgata eſt vigeſies, quia corpus erat impuriſſimum; bis aut ter vomuit. Poſtridie levem acceſſionem paſſa eſt, & nullam deinceps.

OBSERVATIO LXVI.

Febris quartana.

EAdem die, ſcilicet decima ſeptimâ menſis Martii, mulier quadragenaria nomine Toinette Boyſſiere, vidua Joannis Alquier ſartoris, juxtà domum prædictæ Mariæ habitans, & ſeptem menſibus quartana laborans, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ſepties purgata eſt per alvum, quater vomuit & poſtridiè manè iterùm ter dejecit per alvum copiosè. Eadem die acceſſio quæ reditura erat hora tertia veſpertina, poſt mediam noctem apparuit, ſed cum levi frigore, & levi calore, per tres aut quatuor horas, cum ante acceſſio vehementiſſima per quatuordecim horas durare conſueviſſet. Et inde nullam ampliùs acceſſionem paſſa eſt.

OBSERVATIO LXVII.

Febris tertiana duplex.

PEtrus Palat, quindecim annos natus, in hoſpitio habitans, cui ſignum eſt Aquila argentea, febre tertiana duplici laborans quadraginta diebus, poſt venæ ſectionem & purgationem aliquoties repetitam, & julepos pluries exhibitos, ex alterius Medici præſcripto, ſumpſit die decima octavâ menſis Martii anni 1645. febrifugi mei gran. xiv. Sexies purgatus eſt per alvum. Sumpſerat medicamentum hora quarta matutina, quamvis acceſſio hora octava redire ſolita eſſet, quæ etiam hora dicta apparuit: & modo conſueto, ſed nullam ampliùs ab eo tempore acceſſionem paſſus eſt.

OBSERVATIO LXVIII.

Febris quartana.

SEreniſſimus Princeps Janethinus Doria, Genuenſis, Claſſium Hiſpanicarum Præfectus, cùm illius triremis à procelloſis ventorum tempeſtatibus ad oras Catalauniæ propulſa fuiſſet, à noſtris militibus captus, & in arcem Monſpelienſem deductus eſt, ubi per biennium moratus, æſtate prægreſsâ incidit in febrem tertianam, quæ per quatuor menſes perſeveravit, nunc ſimplicis, nunc duplicis typum referentem, non obſtantibus omnibus remediis, quæ à Medico ordinario præſcripta fuerant, aliiſque in conſilium vocatis, è quorum numero unus interdùm fueram. Tandem ineunte hyeme febris tertiana in quartanam migravit, quæ trium menſium ſpatio multis etiam remediis oppugnata fuit à duobus Medicis, ſereniſſimo Principi ſeriatim opem ferentibus. Tandem perſeverante affectu, meam opem implorat, eique morem gerens, exhibui die vigeſimâ ſeptimâ menſis Martii 1645. febrifugi mei gr. xx. Tribus horis ab aſſumpto medicamento bis vomuit ſeroſos humores, & nihil dejecit tota die. Circa mediam noctem ſemel dejecit copiosè. Poſtridie manè bis. Eadem die expectabatur acceſſio hora ſextâ veſpertinâ, quæ non apparuit, neque deinceps, & inde ad perfectam valetudinem perductus eſt.

OBSERVATIO LXIX.

Catarrhus cum tuſſi.

DIe quartâ menſis Aprilis anni 1645. cùm ex catarrho ſatis diuturno, moleſta tuſſi laborarem quæ noctu potiſſimùm ingraveſcebat, & aliquot purgationibus non ceſſerat, ſumpſi laudani opiati gr. iii. quibus tuſſis ſedata eſt. Illà tamen rediit poſt biduum, ex injuria aëris, qui una die valdè calidus fuit, poſtero verò valdè frigidus, flante Aquilone. Die Octavâ ejuſdem menſis, ſumpſi ejuſdem laudani grana duo, & tuſſis omninò ſedata eſt.

OBSERVATIO LXX.

Febris quartana.

DOminus Pithory in Curia Computorum, ſubſidiorum, & Fiſci Regii Conſiliarius, à febre quartana liberatus eſt caſu rariſſimo. Cùm ſecta illi fuiſſet vena, paulò poſt occluſum vulnus, & ligatum brachium, fluere cœperunt ex vulnere guttulæ quædam aquæ limpidiſſimæ, quæ faſciam penetrabant, & induſia ſæpè mutare cogebant. Perſeveravit ille fluxus per multos dies, donec febris quartana ceſſaverit. Notandum eſt, illum poſt multos annos ex hydrope interiiſſe.

OBSERVATIO LXXI.

Oeſophagi obſtructio.

QUidam ruſticus famelicus, pedem ſuillum elixum comedendo, ejus fruſtulum ſatis magnum devoravit, in cujus medio oſſiculum carne contectum latitabat. Illud autem propter magnitudinem & glutinoſitatem œſophago adhæſit, eique agglutinatum eſt, ut neque vomitu, neque ſorbitione ulla excuti potuerit. Per biduum in eo ſtatu fuit, cum tanta anguſtia, ut brevi moriturus videretur. Poſt multa tentata, Chirurgus filum ferreum oblongum in apice duplicavit ad formam hami, quo piſces capiuntur, & filum illud penitiſſimè demiſit in œſophagum, cujus unco fruſtum illud pedis porcini arreptum eſt, & magna vi ab œſophago avulſum, foràſque extractum.

OBSERVATIO. LXXII.

Angina.

QUidam Anginâ verâ correptus, tam arctè occluſum habebat ab inflammatione ſuperius œſophagi oſculum

lum, ut nihil omnino deglutire posset. Dum verò remedia usurpabantur, ad vires reficiendas, ut copiosas sanguinis missiones aliàque remedia ferre posset, immissus fuit catheter in œsophagum, & syringa catheteri aptata; per quam jusculà in ventriculum demittebantur, tum etiam alia remedia, quorum ope à morbo liberatus est.

OBSERVATIO LXXIII.

Ictterus.

PAter Jesuita laborabat ictero, ventriculi imbecillitate ex bile in eum refluente, unde vomitus frequens oriebatur. Pharmacopœus Collegii exhibuit ei succum fumariæ ad ʒ. iii. Prima exhibitione cohibitus est vomitus, & per aliquot dies, continuato remedio, ictterus omnino sublatus est. Factus fuerat ille ictterus ex calida hepatis intemperie, cum obstructione pori colidochi conjuncta. Ad utrumque autem affectum fumaria plurimum valet, cujus vires in succo longe potentiores sunt, quàm in decocto.

OBSERVATIO LXXIV.

Catarrhus ferinus, cum variis febrium complicationibus.

DIe primâ mensis Maii, anni 1645. vocatus sum ad Dominam de Beau-fort, apud matrem Dominam du Peyous decumbentem, in Castello Bayart nominato, apud Vivarienses non longe à Rhodano, erat autem nata annos 35. sanguineo temperamento prædita. Per mensem integrum ægrotaverat ex catarrho ferino, cum febre continua, cui jungebantur accessiones febris intermittentis, bis in die recurrentes, nempe hora 10. matutina & hora 6. vespertina. Cùm his tussis molestissima dies noctèsque eam infestabat, ex qua pituitam crudam ingenti copia rejiciebat, ut nullus somno relinqueretur locus. Per mensis decursum quinquies celebrata fuerat venæ sectio à D. Chaumel Medico ordinario peritissimo, & ter purgatio administrata, aliàque multa remedia usurpata, ex quibus unum maximè profuerat, nempe bolus ex laudani gr. iii. cum conserva rosarum: à quo per 12. horas tussis & catarrhus omnino sedabantur, & ægra se curatam prædicabat, ob summum levamen quod ex eo remedio percipiebat. Quamprimum eam inviси, in consilio, habito cum duobus aliis Medicis, censui, quoad typum febrium prædictarum spectat, esse febrem continuam, & duas tertianas duplices simul complicatas. Quoad remedia verò, esse mittendum sanguinem ex brachio sinistro, cùm dolor pungitivus adesset in latere sinistro cum febre intensissima, & linguæ nigredine, quam tussis ferè indesinens comitabatur. Die igitur primâ mensis Maii circa vesperam, missus est sanguis ad Unc. ix. & exhibitus est julepus refrigerans & incrassans. Noctem transegit cum paulo minori molestia. Postridie manè, quæ erat secunda mensis Maii, cùm febris intensa adhuc vigeret, iterata est phlebotomia ad Unc. viii. ex qua febris remissior facta est, & dolor lateris evanuit. Circa vesperam ejusdem diei, ægra conquesta est de dolore lateris dextri, qui sensim increscens, gravis admodum factus est horâ nonâ vespertinâ, ut venam ejusdem lateris aperire coacti fuerimus eadem horâ, unde lateris dolor imminutus est, & intra noctis decursum prorsus evanuit: nox tamen insomnis fuit & molesta, cum tussi ferè assidua, Accessiones febriles omninò desierant. Una ex medicamento purgante, pridie mei adventus. Altera, ex priori venæ sectione, sed febris continua perseverabat cum eodem tenore. Die tertiâ ejusdem mensis, cum tussis & febris vehementer urgerent, exhibita est ante meridiem boli prædicti, ex laudani gr. iii. compositi, qui paratus habebatur, media tantum pars, quæ intra horam tussim omnino sedavit, & ægra bene habuit usque ad mediam noctem; tussis tamen per intervalla recurrebat, quâ pituitam crassam, viscidam, & valdè putridam excernebat; ita ut multa sputa essent flava & viridia, febre intentâ continuo perseverante. Cùm autem vesperi tussis admodum urgeret, & ægra inquietudinibus plurimum affligeretur exhibita est boli prædicti altera pars dimidia, ex qua rodem placide transegit, cum pauciissimo tamen somno. Die quartâ manè tussis rediit, sed cum libera admodum & liberali anacatharsi, qua sputa valde putrida excernebantur, & nonnulla eorum sanguine tantillum conspersa erant. Post duas horas cessavit tussis usque ad meridiem, quo tempore iterum rediit satis molesta, & cùm diutiùs perseveraret, ægramque graviter affligeret, ac sputa crudiora apparerent, ita ut ex fluxionis renovatione procedere videretur; exhibita est alterius boli ex gr. iii. laudani compositi dimidia pars, quâ tussis iterum sedata est. Alvus, mane soluta fuerat, & ægra dejecerat biliosa multa, & subviridia, cùm antea perpetuò alvus adstricta fuisset, & clysteribus parum solveretur, Circa vesperam injectus est clyster ex decocto ʒ. ß. sennæ cum Catholic. & diaphœnic. an. ʒ. i. quo quater purgata est, & in ultima excretione multam pituitam rejecit, viridi colore perfusam, eique similem, quæ per anacatharsim excernebatur. Post ejectum clysterem dormivit placidè per horas tres, & se adeo suavem somnum toto morbi decursu non percepisse asseruit. Horâ decimâ noctis, cùm tussis aliquantulum rediisset, sumpsit alter. part. dimid. boli prædicti partem quartam, quæ laudani granum dimidium non continebat, eâ tamen tussis sedata est, & noctu ægra placidè quievit. Die quintâ matutinâ sumpsit manè purgans medicamentum ex sennæ ʒ. ß. in jusculo pectorali, quo bis in die utebatur, infusa, in quo post colaturam mannæ ʒ. ij. dissolutæ sunt. Eadèmque die discessi, ordine agendorum in posterum cum Medico ordinario sedulo deliberato, & scriptis mandato. Quibus intra viginti dies, à meo discessu, pristinæ sanitati restituta est. Horum præcipua fuere jusculapectoralia continuata, venæ sectio, & purgatio iterata. Sed præ cæteris palmam retulit bolus ex laudano, per plures dies consequentes parva dosi usurpatus, quo omnia symptomata tandem sedata sunt.

OBSERVATIO LXXV.

Tumor pedis dextri diuturnus.

NObilis Matrona, uxor Nobilissimi viri D. de Langon, quinquagenaria, tumorem œdematosum cum dolore insigni in dextro pede patiebatur, cujus origo talis fuerat. Cùm aliquando iter faceret, equus cui insidebat, in terram cecidit, & super dextrum dictæ matronæ pedem, quo ictu gravissimo calcaneum depressum est, & à parte pedis interiori ad exteriorem detrusum, unde dolores acerbissimi cum movendi impotentia exorti sunt. A multis, tum Chirurgis, tum Empyricis pluries vexata est, nec os luxatum in pristinam sedem protinus reponi potuit, unde dolores, & ambulandi impotentia, cum pedis tumore œdematoso, eam continuò affligebant. Jam à quatuor mensibus in his angustiis erat, cùm eam invisi, quod contigit die 20. mensis Maii, anni 1645. Explorans autem diligenter partem affectam, video luxationem satis levem remanere; eàmque callum contraxisse, atque adeo esse protinus immedicabilem. Dolorem autem præcipuum esse in vola pedis; non in parte luxata, quod nervi, partem illam occupantes, humore multo imbuti essent. Ideo ad curationem oportere humoris ad partem debilem affluxum impedire, & eum, qui parti impactus erat, discutere, partemque ipsam roborare. Quæ omnia octo dierum spatio sequentibus remediis præstita sunt.

℞. Radic. salsæ parill. ʒ. iv. aquæ fontis ℔. iv. infundantur per viginti quatuor horas, deinde bulliant ad mediæ partis consumptionem, addendo sub finem sennæ mundat. ʒ. i. turbith. hermodactylor. ana ʒ. ii. colaturæ capiat ℔. ß. manè per octo dies.

℞. Olei ceræ ʒ. i. illinatur pars affecta manè & serò, deinde sequens emplastrum admoveatur.

℞. Massæ emplastri diapalma, vino rubro austero soluti, & ad vini consumptionem cocti ℔. ß. rosar. rubr. myrtillor. mastich. & tartari vini rubri pulveratorum an. ʒ. i. chamæpit. & chamæm. pulveratorum an. ℥. ii. fiat massa de qua formentur emplastra, quibus pes universus post inunctionem

ctionem contegatur. His tumor & dolor ablatus eſt, manente tamen claudicatione, propter oſsis luxationem.

OBSERVATIO LXXVI.

Morbilli.

EAdem Matrona Domina de Langon febre continua correpta eſt, cum tuſsi & raucedine, die vigeſimâ ſextâ Junii 1645. Per triduum ſymptomata non valdè urgebant; ideo tempus illud ſine remediis tranſegit. Quartâ die cum febris intenſior evaſiſſet ſanguis detrahitur, & julepus refrigerans exhibetur. Eadem die totum corpus morbillis conſperſum apparuit. Vocatus ego die quinta, præſcribo circa veſperam julepum, ex æquis partibus aquæ ulmariæ & cardui benedicti, cum bezoardici mineralis gr. xx. Duabus horis aſſumptis ab aſſumpto julepo, copioſè ſudavit, febris valdè imminuta, & portio morbillorum diſcuſſa eſt: poſt ſudores, alvus ſoluta eſt. Poſtridie manè idem julepus iteratus eſt, ac copioſiùs ſudavit poſt duas horas, ac febris omnino ablata eſt, omniàque propemodum exanthemata diſcuſſa ſunt.

OBSERVATIO LXXVII.

Nephritis.

QUidam vir quinquagenarius, nephriticis doloribus valdè obnoxius, ſumpſit per duodecim dies decoctum radicis cardui aſinini & liquiritiæ, quo multos lapillos & arenulas excrevit, & poſtmodum per plures annos ab affectu liber permanſit. Erat autem radicis ʒ. ß. cum liquiritiæ ʒ. ii. in ſingulis doſibus.

OBSERVATIO LXXVIII.

Cholera morbus in febre tertiana maligna.

JUvenis quidam bilioſo temperamento præditus, incidit æſtate mediâ in febrem tertianam, quæ duabus primis acceſsionibus ſatis mitis apparuit, ſed in tertia acceſsione, tanta fuit humoris bilioſi malignitas & ferocia; ut concitato vomitu, atque alvi fluxu frequenti, cum maxima virium jactura, ſummum ægro periculum impenderet. Vocatus ad eum, præſcribo clyſterem, ex juſculo cum confect. Alkermes ʒ. iii. theriacæ recentis ʒ. i. quo ſtatim vomitus & alvi fluxus ſedatus eſt. Quia verò in hujuſmodi febribus malignis ſæva illa ſymptomata in ſingulis paroxyſmis redire ſolent, & ægrum ſecunda, vel tertia invaſione de medio tollere; ad præcautionem præſcripſi victum incraſſantem, & laudani gr. iv. duabus horis ante paroxyſmum ſumenda, ſicque ſymptomata prædicta non rediere, levis acceſsio fuit, & julepis refrigerantibus, incraſſantibus, atque alexipharmacis curatio abſoluta eſt.

OBSERVATIO LXXIX.

Lochiorum ſuppreſſio.

ELegans quædam mulier, triduo à partu, nimiam partium genitalium dilatationem emendare cupiens, vulvæ adſtringentia applicuit, quibus lochia ſuppreſſa fuere, & tantâ copiâ ſanguis cumulatus eſt in utero, ut rectum inteſtinum, & veſicæ cervicem comprimendo, omnes evacuationes cohibuerit, & venter in utris modum intumuerit. Vocatus ad eam, primùm immitti jubeo catheterem in veſicam, & magna urinæ copia excreta eſt. Poſteà peſſarium acre præſcribo, in uteri cervicem immittendum, quo lochia affatim fluere, ac tandem clyſter laxans injectus eſt, quo fæces plurimas dejecit, & ita omnes viæ apertæ ſunt.

OBSERVATIO LXXX.

Sudores nocturni.

VIr quadragenarius, melancholico temperamento prædius, ſudores nocturnos patiebatur à longo tempore, qui per quatuor, aut quinque dies perſeverabant, & poſteà ceſſabant. Recurrebant verò bis aut ter in menſe. Satis apparebat, hos ſudores procedere à colluvie ſeroſa, quæ per intervalla colligebatur, & à natura poſtmodum per ſudores expellebantur. Ideo cum ſatis pauper eſſet, & multorum remediorum ſumptus ferre non poſſet, conſului, ut bis in menſe ſumeret pulveris j. lapæ drach. ß. cum cremoris tartari pari quantitate. Quibus, per trium menſium ſpatium continuatis à tædioſo affectu liberatus eſt.

OBSERVATIO LXXXI.

Fluor muliebris.

MUlier quadragenaria, diuturno fluore albo laborans, poſt multa remedia fruſtrà tentata, ptiſanâ laxante, per menſem integrum, ſingulis diebus uſurpata, protinùs liberata eſt. Hujus autem ptiſanæ compoſitio talis fuit.

℞. Sennæ mundat. drach. i. ſem. coriandri præpar. liquirit. raſæ ana drach. i. ß. aquæ fontis, in qua tamarindor. drach. iii. & ligni lentiſcini drach. i. bullierint, cyathum unum, infundantur frigidè per noctem, & colaturam capiat manè, duabus horis ante paſtum.

OBSERVATIO LXXXII.

Enterocele.

VIr quinquagenarius enterocelem graviſsimam paſſus erat per quatuor dies continuos à qua nullis auxiliis revocari potuerat. Vocatus ad eum, pulſum valde languidum invenio, cum extremarum partium frigiditate. Tum pars affecta valde frigida ad tactum ſentiebatur, ut de illius narcoſi metueretur. Inter alia remedia præſcribo fotum ex aqua vitæ calente, inguini admovendum, quo per duas horas continuato, inteſtinum repoſitum eſt blanda impulſione, & æger ab imminente exitio liberatus.

OBSERVATIO LXXXIII.

Hyſterica paſſio.

MUlier 20. annos nata, bilioſo temperamento prædita, cum hyſterica ſuffocatione premeretur, & faciem haberet rubicundam, injecto clyſtere, ex oxycrato parato, confeſtim liberata eſt, ita ut aliis remediis, quæ ipſi præſcripta fuerant, non indiguerit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Dyſenteria.

QUidam dyſentericus omnia remedia reſpuens, ſolo uſus eſt pimpinellæ decocto, cum aqua & butyro confecto, cujus ſcutellam ſumebat manè & ſerò, & intra triduum curatus eſt. Plurimùm valet pimpinella ad depurandum ſanguinem, & levem habet adſtringendi vim, ideò non eſt mirum, ſi dyſentericis conferat.

OBSERVATIO LXXXV.

Tumor Pancreatis ſcirrhoſus, cum affectione hypochondriaca.

ILluſtriſſimus vir Dominus Audoyer in Senatu Gratianopolitano Præſes Ampliſſimus, annos natus 57. graviſſimis & contumaciſſimis torquebatur affectibus, quorum idea ut exactiùs introſpici valeat ſeries affectuum, quibus à viginti annis conflictatus eſt, paucis exponenda.

Ac primùm ſciendum eſt, eum temperamento bilioſo ac melancholio eſſe præditum, gracili habitu & macilento. Prima autem malorum origo in doloribus arthriticis conſtituenda eſt, qui ab anno 1622. eum per intervalla infeſtare cœperunt. Et illis poſtmodum ſucceſſére leves quidam inſultus epileptici, qui circa annum 1626. primùm invadentes, & per dilucida intervalla redeuntes, poſt exactum biennium prorſus deſiere, eodèmque tempore dolores arthritici iterum reverſi ſunt, qui per totum illud tempus, quo inſultus epileptici ſævierant, omnino delituerant.

Illi autem arthritici dolores bis aut ter ſingulis annis eum exercuere, ut interdum per duos aut tres menſes lecto affixus fuerit, cum perexiguo ex variis remediis uſurpatis auxilio: hoc imprimis obſervans, ſe ex frequenti phlebo-

phlebotomia parùm adjutum fuiſſe: imò verò ex ea dolores arthriticos intenſiores ſemper redditos fuiſſe.

Poſtquàm verò per octo annorum ſpatium, nempè ab anno 1631. uſque ad annum 1639. doloribus hiſce per intervalla prædicta conflictatus eſt; in graviora mala poſtmodùm delapſus eſt, à mœrore acerbiſsimo, ex mulieris aulicæ, & magnatis affinitate, & amicitiâ ſibi conjunctiſsimæ, ſuiſque rebus maximè neceſſariæ, interitu. Undè primùm correptus eſt motu quodam palpebrarum involuntario, ad hunc uſque diem perſeverante, quo oculi per intervalla clauduntur & aperiuntur; ut ſit veluti tremor quidam illarum partium, quo etiamnum manus & pedes frequenter (leviſſimè tamen) corripiuntur.

Eodem tempore doloribus arthriticis vexatus eſt, trium menſium ſpatio, quos ambulandi impotentia ſubſequuta eſt, per ſex menſes perſeverans. Cùm autem Pariſiis tunc temporis degeret, aquis Villecomitenſibus, ex D. Delormei Medici clariſſimi præſcripto uſus eſt, à quibus magnâ ſtomachi refrigerationem paſſus eſt, ac deinceps ſcabies pruriginoſa, admodùm moleſta totum corpus invaſit, quæ confeſtim curata eſt unguento quodam (ni fallor mercuriali) carpis manuum, & plantis pedum admoto, ex conſilio D. de Labroſſe Medici Pariſienſis; Quam inunctionem ſequuta eſt ingens diarrhœa, per 20. dies perſeverans, cum graviſſimis ventris torminibus: ita ut interdum alvi fluxus dyſentericus apparuerit. Interim pedum & tibiarum incommoda perſeverantia ambulandi facultatem per annum integrum ſuſtulere. Eo verò tempore, tùm maximis animi contentionibus in libris, aliiſque chartis evolvendis; tum graviſſimis animi pathematis, & mœrore ingenti, ob infelicem negotiorum ſucceſſum agitatus eſt. Quæ reliquis affectibus infrà deſcribendis originem dediſſe meritò exiſtimantur.

Anno 1640. in gravem incidit ſpirandi difficultatem, & pectoris anguſtiam, cum dolore quodam ventriculi regionem obſidente, quæ quidem ſymptomata per 15. dies acerbiùs afflixere, ac deinde non levem remiſſionem paſſa ſunt; ſed poſt aliquod temporis intervallum iterùm atque iterùm vires novas reſumere viſa ſunt, ita ut ad hunc uſque diem nunc remiſſiùs, nunc intenſiùs ab iis obſeſſus fuerit æger illuſtriſſimus.

Pro contumaci affectu expugnando varia à variis Medicis remedia per quatuor annorum decurſum præſcripta ſunt: purgationes variæ per apozemata, potiones, ſyrupos magiſtrales, ptiſanas laxantes, & ſimilia. His acceſſerunt phlebotomiæ frequentes, cauteria, veſicatoria, apertiones hæmorrhoidum, ſemicupia, juſcula medicata, ſerum lactis chalybeatum; lac integrum, aquæ minerales ſulphureæ, ut Borbonienſes & Dinienſes, tum etiam vitriolatæ, ut Aurelianæ, opiatæ roborantes & aperientes, ſyrupi pectorales, & alia quamplurima, quæ variis temporibus per quadriennium uſurpata, maximum aliquando, aliàs verò minimum ægrotanti ſolatium attulere. Verùm habitualis affectus ſemper in orbem rediit, & perilluſtris æger iiſdem hactenus affectibus vexatus eſt.

Cùm autem nos ad eum inviſendum accerſiti fuerimus, circa principium menſis Maii, anni 1644. curationem univerſam ad inſignia duo ſymptomata ſuperiùs recenſita dirigendam eſſe cenſuimus, pectoris nimirùm anguſtiam & ſpirandi difficultatem, quorum cauſæ primò introſpiciendæ ſunt, in quo maxima difficultas & ſumma obſcuritas reſidere videtur. Illa enim ſpirandi difficultas nullam veri aſthmatis, aut fluxionis, à capite in pulmonem irruentis ſpeciem præ ſe ferre videtur, licèt pro aſthmatico à præſtantiſſimis quibuſdam Medicis tractatus fuerit. Nulla enim tuſſis, nullus ſtertor, & nulla humoris pituitoſi per anacatharſim excretio apparet. Secundò illa difficultas ſpirandi à cauſis procatarcticis in momento ferè concitatur & deſinit; ut, ſi paulò vehementiùs corpus commoveat, aut in leviſſimam iracundiam feratur; ſtatim anhelitu difficili corripiatur, & paulò poſt ſpirandi libertatem iterùm recuperet. Tertiò, quamquam veſpertinis horis hoc ſymptomate magis premitur, ita ut erectâ cervice, & ſedens in lecto uſque ad mediam noctem manere cogatur; attamen ſimul atque ſomno corripi incipit, protinùs evaneſcit ſpirandi difficultas, & capite in pulvinar demiſſo æger decumbit; ſicque noctis reliquum tam placidè pervadit, & cum tanta ſpirandi facilitate, ut nullum in pulmone affectum latitare, facilè appareat.

Illius igitur anhelitus difficilis cauſa immediata alibi quærenda eſt: nempè in infimo ventre, cujus partes moleſtiſſimis affectibus obſeſſæ, omnium malorum mineram in ſe continent.

Hoc primum demonſtrat doloris & anguſtiæ ſenſus, de quo nobilis æger perpetuò conqueritur, ejuſque ſedem ſub diaphragmate, & circa ventriculi regionem oſtendit, & quoties difficultate ſpirandi premitur; dolor ille & anguſtia, atque oppreſſio (ut ipſe nominat) toties augetur, & vice verſa: ita ut unum ab alio dependere manifeſtum ſit. Nos autem doloris illius & anguſtiæ ſeu oppreſſionis cauſam diligenter inquirentes, & ventriculi regionem contrectantes, eam quidem ſatis tractabilem invenimus, quoties manum ſuſpenſam aliquantulum adhiberemus; ſed poſtquam eam penitus adegimus ſatis vehementi compreſſione facta, duritiem quandam & renitentiam profundiùs, & ſub ventriculo ſitam percepimus, eàmque in pancreate reſidere cenſuimus, quod tumore duro & ſcirroſo affectum arbitramur. Et cum pancreas ſub diaphragmate ſedeat; non eſt mirum, illud tumore affectum, partem eam reſpirationi maximè inſervientem comprimere, ejuſque motum liberum, impedire. Verùm enim verò, illa cauſa per contactum explorata, non planè ſatisfacit. Si enim anhelitus difficultas ab ea ſolummodò dependeret; eſſet perpetua, non interpolata, neque à cauſis externis corporis nimirùm, aut animi commotione tam facilè induceretur. Equidem ita convincit hæc ratio, ut alia cauſa huic adjungenda ſit, nempe materia quædam tenuis, quæ levi momento commoveatur, ac deinde facilè ejuſdem agitatio ſedetur. Quænam autem ſit illa materia, & quam præcisè ſedem occupet; ad amuſſim definire, facillimum non eſt. Licebit tamen, cum præſtantiſſimis Medicis qui nobilis ægri curationem ſuſcepèrunt, ad communem, & magis probabilem rationem confugere, vapores & flatus à liene, ventriculo aliiſque partibus tranſlatos, accuſantem. Hæc autem flatuum & vaporum in ventriculo commotio inde facilè dignoſcitur, quòd nobilis æger poſt ſingulos paſtus à prædictis ſymptomatis graviùs torqueatur. Siquidem ex coctione difficili & laboriosâ, in ventriculo debili, multi flatus generantur, qui ventriculum diſtendentes pancreas & diaphragma comprimunt, unde major anguſtia & difficultas ſpirandi, per aliquot horas à paſtu, exoriri conſuevit. Præterea in maximis aëris mutationibus, quando Aquilonia tempeſtas in Auſtrinam convertitur, maximè ingraveſcunt ſymptomata prædicta, ex eo, quòd ab illa aëris mutatione excitantur rheumatiſmi, qui aliàs dolores arthriticos parere conſueverant, & jam in partes interiores, diuturnis intemperiebus & obſtructionibus deliberatas, confluunt, pravòſque humores in iis contentos exagitant: vel quod ab humidiori aëre inflentur humores, ac veluti fermententur, unde anathymiaſis elevatur, quæ diaphragma, & pulmonem impetens, pectoris anguſtiam, & ſpirandi difficultatem parit.

Si hæc ſymptomata ad aliquod morbi genus referenda ſint; nos ea protinus ad melancholiæ ſpeciem, quæ hypochondriaca nominatur, reducenda cenſemus: cum ex mœrore gravi & diuturno primam duxerit originem, in corpore calido & ſicco, unde magna humoris melancholici congeries, quæ obſtructiones contumaces, in hypochondriis peperit. Imò verò, quamvis ſcorbutus, in Septentrionalibus plagis frequentiſſimus, hiſce regionibus noſtris infrequens omninò ſit; Hic tamen affectus ad ſcorbuti naturam accedere videtur, cùm prædicta duo ſymptomata, nimirum pectoris anguſtia, & difficultas ſpirandi, frequentiſſima ſint hujus morbi ſymptomata, ut quàm plurimis obſervationibus annotavit Severinus Eugalenus, in cujus patria morbus iſte frequentiſſimus eſt, & ad illius imitationem Daniel Sennertus lib. de ſcorbuto cap. 4. ubi illius morbi ſigna proponit, & art. 9. illius capitis hæc duo ſymptomata ita deſcribit, ut illuſtriſſimi ægrotantis noſtri ſtatum graphicè depingere videatur.

Quamvis autem (ut jam dictum eſt) morbus ille, ſcor-

butus appellatus, hiſce noſtris regionibus inſolens, ac pene inviſus ſit; Nos tamen, ne in tanti affectus curatione aliquid neglexiſſe videremur, ſpecifica hujus morbi remedia ſtatim uſurpavimus, cum aliis permixta, quæ obſtructiones reſerare, humorem melancholicum obtundere, & foras excludere valerent. Atque ita primùm naſturtii aquatici, beccabungæ & fumariæ ſuccos per multos dies exhibuimus, iis admiſcendo ſalem tartari, & ſpiritum vitrioli, in quibus etiam ſennæ tantillum paſſim infundebamus; sìcque humores craſſi, glutinoſi, tartarei, ſenſim educebantur. Interdum verò ſuccos prædictos cum decoctis rad. enulæ camp. cortic. tamariſc. fol. agrimon. abſint. pimpinellæ, permiſcebamus. A quibus remediis à 7. menſis Maii, ad 28. continuatis, plurimùm adjutus æger noſter videbatur. Cùm verò ea die tempus ſiccum & ſerenum in Auſtrinum & pluvioſum fuerit converſum, prædicta ſymptomata de integro renovata ſunt, quæ ad diem tertium menſis Junii perſeverantia, duplici phlebotomia parca manu celebrata, plurimùm immutata ſunt. Ab eo tempore, ſale ſeu vitriolo martis, per menſem integrum uſus eſt, quod quidem ad obſtructiones reſerandas, viſcera roboranda, eorùmque calidam intemperiem corrigendam, vires habet eximias. Interdum tamen, tertio videlicet aut quarto die, purgatiunculas ex ſenna, prædictis decoctis infuſa, interjiciebamus, interdum etiam pilulas ex chalybe exhibebamus, & aquam ex infuſione chalybis paratam in potu ordinario cum vino tenui & oligophoro propinabamus. Quibus per menſem (ut dictum eſt) continuatis nobilis æger ad multò meliorem ſtatum perductus eſt ita ut, qui antea neque in equo, neque in carruca, ſine magna moleſtia iter facere non poterat, jam & carrucæ motum velociorem, & equi celerem ambulationem facilè toleraret. Præterea totius corporis vigor, & ipſius faciei color plurimum reſtitutus eſt. Hoc in primis annotatione digniſſimum eſt, quòd nobilis æger à ſemicupiis & fotibus, regioni ventriculi admotis, maximè lædebatur, & in inſignem anhelitus difficultatem conjiciebatur; ita ut eorum uſum, quamvis huic curationi maximè neceſſarium, prorſus abjicere coacti fuerimus.

Hæc uſque ad diem quartam Julii à nobis acta ſunt, quo tempore impetrata ab illuſtriſſimo Præſide diſcedendi veniâ, Monſpelium rediimus, relicto ipſi præſcripto eorum, quæ in poſterum agenda videbantur.

A diſceſſu meo, per totum autumni & hyemis ſequentis decurſum, prædicta remedia alternatim & per debita intervalla, ex clariſſimi viri D. Joannis Matthæi, Medici illius ordinarii præſcripto uſurpavit, nempe ſalem Martis, pilulas ex chalybe, & infuſionem ſennæ in prædicto decocto; cum ſale tartari, & ſpiritu vitrioli paratam, quibus addebatur opiata roborans & aperiens, à nobis ante diſceſſum præſcripta. Cùm verò poſt aliquot menſes maxima ſymptomatum imminutio appareret, conſului per litteras, ut fotum & ſemicupium tentaret, ſiquidem ſperandum foret, ut cauſis morbificis valdè imminutis, minor fiat humorum commotio, quæ dictorum remediorum uſum impediebat. Res ex voto ſucceſſit, & fotus ſine moleſtia æger ferre potuit, à quibus maximum fructum percepit. Vere autem ſequenti non ſolùm fotus, ſed etiam ſemicupia uſurpavit, & prædicta remedia ſedulò continuavit, aliis nonnullis additis, à quibus tandem, Deo ſit laus & gloria, ad optimam valetudinem perductus eſt.

[Conf. lib. xii. c. vi.]

OBSERVATIO LXXXVI.

Hydrops tympanites.

CLariſſima Matrona, uxor D. de Gevre, Coſtenſis Juris utriuſque Doctoris 30. annos nata, bilioſo temperamento prædita, laboravit per 10. menſes tumore ventris ſatis inſigni, cui tenſio maxima adjuncta erat, ut hydropis tympanitis naturam omnino referret. Prima affectus origo huic præſertim cauſæ adſcribebatur, quòd ægra, fluorem albũ à longo tempore patiens, in balneum actu frigidum ſeſe demerſerit, à quo fluor ille ſuppreſſus eſt. Cui etiam cauſæ varii errores in victu acceſſerunt. Multis remediis uſa eſt per dictum tempus, à peritiſſimis Medicis præſcriptis. Potionibus, nempe, apozematis, & julepis aperientibus ac diureticis, opiatis hepar roborantibus, aliiſque quamplurimis ſine ullo fructu; tandem circa finem menſis Maii anni 1645. curæ meæ ſe commiſit, quam ſequentibus remediis aggreſſus ſum.

℞. Rad. aſparagi, bruſci, & cichorii an. ʒ. ß. rad. enulæ camp. & petroſel. an. ʒ. ii. fol. agrimon. ceterach. capil. ven. ana M. ß. abſinthii utriuſque ana P. ß. coquantur ad ʒ. vi. in colatura infunde frigidè per noctem ſennæ mund. ʒ. i. ſalis diuretici ʒ. i. ſpiritus diuretici gutt. xxx. cap. manè cum regimine, per ſex dies continuos. Purgabatur quater aut quinquies ſingulis diebus, & materiam viſcidam cineritii coloris excernebat. Poſt ſecundam doſim ſanguis detractus fuit ad ʒ. viii. in fine apozematum ſumpſit pilulas ex calomelanos gr. xx. diacr. gr. x. quibus ſepties purgata eſt, & ſequenti die ventris tumor reſolutus apparuit; qui tamen circa veſperam iterum inflari cœpit. Tumore ſubſidente, dum hypochondria contrectarem, percepi tenſionem inſignem & dolorificam, circa ventriculi regionem: cujus ratione præſcripſi (cum juleporum continuatione) fotum emollientem & aperientem, univerſæ regioni hypochondriacæ ſingulis diebus admovendum, ſiquidem tenſio etiam non levis in dextro hypochondrio apparebat. Quibus per 4. dies uſurpatis menſtruæ purgationes prodiere, quæ per aliquot menſes latuerant. Cùm tamen illæ ſegniter admodum procederent, triduo elapſo iterum uſurpati ſunt tum fotus, tum apozemata, ſine ſenna parata. A quibus moderata menſium copia provocata eſt, & ab eo tempore tumor ventris omnino diſcuſſus apparuit. Ad firmandam tamen curationem præſcripſi pilulas uſuales aperientes & laxantes, bis aut ter in menſe deglutiendas; tum etiam opiatam roborantem & aperientem, ſingulis diebus per menſem integrum uſurpandam.

OBSERVATIO LXXXVII.

Febris quartana.

JOannes Goſſel Lotharingus, bonarum literarum candidatus, in Delphinatu, prope oppidum Revel nominatum, apud nobilem virum, cujus filios erudiebat, tunc temporis habitans, ad me venit die 16. menſis Junii anni 1645. ut ei febre quartana ab anno integro laboranti opem ferrem. Ejus autem hypochondria explorans, maximam tenſionem & duritiem in regione hepatis & lienis invenio, quam tantæ morbi contumaciæ atque longitudinis cauſam eſſe exiſtimans, eam prius demoliendam cenſui apozemate aperiente & laxante, [præmiſſa venæ ſectione,] tum etiam fotibus mollientibus & aperientibus, ac pilulis ex chalybe paratis. Quæ omnia ipſi præſcripſi ad xx. dies uſurpanda. Tum febrifugi mei doſim ei tradidi poſt dicta remedia ſumendam. Cùm autem ille non poſſet commodè Pharmacopœis uti, qui à loco ubi degebat, ſatis longè diſtabant, & ſumptus remediorum vix ferre poſſet, omiſſis iis omnibus, quæ præſcripta fuerant, febrifugum ſtatim ſumpſit, à quo multùm purgatus eſt. Prima acceſſio aſſumpto remedio dimidio minor fuit; ſecunda priori adhuc minor. Et ita minuentibus ſenſibiliter acceſſionibus, poſt quintum paroxyſmum, à febre quartana omnino liber fuit, de quo me per litteras monuit, addens, ſe tuſſicula infeſtari à febre ſibi relicta. Cui reſcripſi, ut remedia à me antea præſcripta uſurparet, pro hypochondrii utriuſque obſtructionibus reſerandis, quas adhuc perſiſtere, & tuſſim illam ſiccam perducere non dubitabam.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Vomitus antiquus.

UXor D. Antonii de Maniſſy, Medici Romanenſis & Univerſitatis Valentianæ Doctoris aggregati meritiſſimi, annos nata 24. laboravit per triennium vomitu moleſto, cum dolore lumborum ad regionem lienis ſeſe exporrigente,

porrigente, vomebat autem post singulos pastus, omnem propemodum cibum & potum cum pituita viscida permixtum: unde ad summam maciem perducta est. Præterea quasdam velut accessiones febriles patiebatur, bis aut ter in mense per 12. aut 15. horas perseverantes. Multi Medici ex eis, qui pro ea consilium inierant, hæc symptomata à calculo, renum parenchymati infixo, provenire existimabant. Alii verò obstructiones, & hystericos affectus accusabant. Quorum omnium ratione varia remedia usurpata fuerant sine ullo fructu. Donec tandem ægra ad tantam maciem perducta fuerit, cum febre lenta conjunctam, ut febre hectica confecta putaretur. Ego autem rogatus à marito, ut quædam remedia ipsi præscriberem, censui præcipuam mali originem in liene residere, eùmque tum obstructionibus, tum intemperie calida siccâ laborare. Quorum ratione, præmissâ parcâ venæ sectione, sequentia præscripsi remedia.

℞. Rad. cichor. asparagi, brusci, & bugloss an. ʒ. ß. fol. agrimon. ceterach. capill. ven. & pimpinellæ an. M. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, in colat. dissolve cremor. tart. ʒ. j. fiat jusculum, quod capiat manè per 16. dies.

In quarto quoque jusculo infunde per noctem sennæ mund. ʒ. iii. sem. ainsi ʒ. i. capiat cum regimine.

℞. Hord. integri & amygd. dulc. an. ℔. i. contundantur & decoquantur pro semicupio, quod ingrediatur tepidè bis in die per triduum, post usum jusculorum.

℞. Chalyb. præp. cum sulph. ʒ. i. aloës opt. sennæ mund. rhab elect. & agarici recenter trochisc. an. ʒ. ii. pulv. diarrh. abb. ʒ. ß. croci ℈. ß. cum oxymel. simpl. fiat massa pilular. de qua capiat ʒ. i. singulis dieb. manè tribus horis antè pastum, postea deambulando, & continuando per xv. dies.

Finito usu pilularum, reiteretur semicupium per quatriduum.

Hisce remediis ordine usurpatis, à prædictis effectibus liberata est, & in integram sanitatem restituta.

OBSERVATIO LXXXIX.

Febris tertiana.

ANcilla Domini de Sautereau in Senatu Gratianopolitano Consiliarii Regii, triginta annos nata, febre tertianâ intermittente detinebatur, ejùsque accessiones 15. passa erat, in quarum decursu bis ei sanguis detractus fuerat, & medicamentum catharticum bis etiam exhibitum: plurèsque julepi refrigerantes & aperientes præscripti à Medico ordinario; qui post decimum quintum paroxysmum febrifugi mei gr. xx. illi exhibuit die intermissionis, quæ erat 25. Julii 1645. Quinquies purgata est per alvum, blandè, & sine molestia. Postridie accessio rediit multò intensior. Et ab eo tempore nullam amplius accessionem passa est.

OBSERVATIO XC.

Febris tertiana.

DOminus de Pourroy, in Senatu Gratianopolitano Præses amplissimus, quinquagenarius, febris tertianæ intermittentis accessiones viginti passus erat, quando ad eum vocatus sum. Bis ei sanguis detractus fuerat: julepi refrigerantes multi exhibiti, & aqua benedicta Rulandi bis propinata, unde magnam bilis & pituitæ copiam excreverat, per vomitum, & secessum. Vocatus ego in accessione vigesima prima, eam valde intensam invenio, quatuordecim horarum spatio, ægrum valde affligentem, cum siti ingenti, & gravi inquietudine, quæ tandem sudoribus in fine paroxysmi prodeuntibus, discussa est. Urinæ erant rubræ, & quasi flammeæ, nullum concoctionis indicium exhibentes. Ideo sanguinem detrahi jubeo satis magnâ copiâ: julepos valdè refrigerantes præscribo; succum limonum in ptisana potus ordinarii: & spiritum vitrioli in eadem ptisana, tempore accessionis. Quibus intra biduum color urinæ ruber valdè remissus est, & leve enæorema in ea apparuit. Nihilominus accessio vigesima secunda ejusdem fuit durationis, sed cum minori inquietudine, quæ epithematis liquidis regioni cordis admotis, valdè temperata est. Sequenti die exhibui febrifugi mei gr. xxv. cujus nulla fuit operatio per totam diem, nisi quòd circa horam tertiam vespertinam semel alvum deposuit, & submediocrem materiæ biliosæ copiam excrevit. Postridiè vero, horâ octavâ matutinâ, iterum dejecit, sed multò copiosiùs, excrementa autem biliosa & serosa erant. Horâ nonâ rediit accessio, quæ multò remissior & brevior fuit, ad horas octo tantùm perseverans. Post accessionem ter alvus soluta est. Contigit ista accessio die ult. mensis Julii 1645. Die 1. Augusti nulla accessio fuit, quia erat dies intermissionis. Die verò secundâ, in qua accessio expectabatur, nulla etiam apparuit, ita ut æger curatus videretur. Attamen die tertia, quæ erat dies intermissionis, nova accessio prodiit. Sequenti die, quæ erat quarta ejusdem mensis, secta fuit vena, cùm urinæ adhuc rubræ apparerent, post meridiem verò alia accessio contigit, ita ut febris tertiana simplex in duplicem versa videretur. Die quintâ ejusdem mensis rediit accessio priori similis. Hic amplum critici, insultandi campum invenere, quòd febrifugo meo tertianam simplicem in duplicem, convertissem. At die sexta iterum exhibui febrifugum ad gr. xxxvi. quo sexies purgatus est, multàque dejecit biliosa, ac pituitosa. Accessio rediit eadem hora, sed priori aliquantulùm remissior. Post accessionem ter aut quater iterum alvum deposuit. Postridie manè iterum ter aut quater. Et accessio non rediit, neque diebus consequentibus, & intra paucos dies ad consueta munia rediit. In eòque statu permansit per 24. dies, in quorum decursu varios errores commisit in victu, qui eum in recidivam conjecere. Itaque die trigesimâ, ejusdem mensis, novâ accessione correptus est, horâ secunda post meridiem, quæ decem horarum spatium peragravit. Die ultima mensis, alia accessio rediit hora quarta vespertina, sed multò levior. Die primâ Septembris rediit accessio hora decimâ matutinâ, priori consimilis, censui illas accessiones ex nova cacochymia ab incauta victus ratione cumulata exoriri, quæ levem quandam putredinem nacta sit, & nondum esse partibus firmiter infixam, neque tenaciter fermentatam, atque adeo eam levioribus remediis evacuari posse, neque ad febrifugum esse confugiendum. Præscripsi itaque purgans medicamentum ex infus. ʒ. iii. sennæ in decocto tamarindor. cichorii, & agrim. cum sem. anisi & crystal. mineral. an. ʒ. i. addendo colaturæ mannæ & syrup. ros. an. ʒ. i. pulv. jalapæ ʒ. i. Optimè purgatus est, & accessio sequens minor fuit. Tum per biduum sequens sumpsit juscula aperientia & laxantia, sicque ab accessionibus omnino liberatus est, & debito victus regimine cautius observato, ad perfectam valetudinem perductus est, quæ ad hanc diem usque feliciter fruitur.

OBSERVATIO XCI.

Febris quartana.

FRater Theotimus, juvenis Religiosus, Ordinis Recollectorum Cœnobii Gratianopolitani, incidit in febrem quartanam versus finem mensis Julii anni 1645. Quinque accessiones passus erat, cùm ad eum vocatus sum. Sanguis ei detractus fuerat sine ullo alio remedio. Sumpsit die septimâ Augusti febrifugi mei gr. xxx. pridie accessionis. Multùm purgatus est per inferiora, & aliquoties per superiora. Accessio postridie rediit multò minor, quam nulla alia subsecuta est.

OBSERVATIO XCII.

Febris quartana.

FRater Paschalius, ejusdem Cœnobii Religiosus, 10. accessiones febris quartanæ passus erat cùm eum invisi. Ei exhibui febrifugi mei gr. xxiii. die 25. mensis Octobris anni prædicti, octies purgatus est per alvum, & bis per vomitum, eâque evacuatione morbus omnino sublatus est.

OBSERVATIO XCIII.

Febris quartana.

UXor clarissimi viri D. de Chappoulay, apud Quæstores Franciæ Gratianopolitanos Advocati regii, quinquagenaria, à quinque septimanis febre quartanâ laborabat, adeò graviter, ut in lecto perpetuò decumberet, & solis jusculis vesceretur, nunquam enim aderat integra ἀσυμξία. Die primâ mensis Septembris sumpsit febrifugi mei gr. xv. sexies purgata est per alvum, idque blandissimè, sequenti die bis iterum purgata est, & accessio, quæ reditura erat post meridiem, usque ad horam septimam retardata est, multòque remissior fuit. Sequentibus verò diebus non ampliùs comparuit. Cùm autem sese reficere inciperet, & solidis alimentis uteretur, uvas immaturas in singulis pastibus comedebat, unde in febrem quartanam recidit; quæ consequenter duplex & triplex facta est, cùm ego tunc temporis Gratianopoli discessissem, & Monspelium rediissem. Contigit autem, ut mense Decembri ejusdem anni Gratianopolim iterum vocatus fuerim, eam verò tunc temporis invisens, triplici quartana graviter oppressam inveni. Quamobrem ei exhibui febrifugi mei gr. xx. die decima nona dicti mensis quibus septies purgata est per alvum, & bis per vomitum. Febris ea die non rediit, neque per biduum sequens. At verò die 23. cùm lautè prandisset, longa accessione correpta est. Quâ de causa sumpsit sequenti die febrifugi parem quantitatem, & quinquies dejecit per alvum, nihil verò per vomitum, consequenter à febre immunis fuit.

OBSERVATIO XCIV.

Febris quartana.

MUlier quinquagenaria, in Nosocomio Gratianopolitano, per annum integrum febre quartanâ conflictata fuerat. Die 5. mensis Septembris anni 1645. sumpsit febrifugi mei gr. xx. & copiosè purgata est per alvum, semel verò per vomitum; idque septem horis ab assumpto medicamento. Die sexta accessio rediit paulò minor, & retardata est per horas quatuor. Ab eòque tempore nullam ampliùs accessionem passa est.

OBSERVATIO XCV.

Febris quartana.

ANcilla Uxoris Domini de Servien, in Camera Computorum Gratianopolitana Præsidis, febre quartana laborabat à quinque septimanis. Sumpsit die 6. Septembris anni 1645. febrifugi mei gr. xvi. pridie accessionis, quo multùm purgata est, per inferiora tantùm. Secunda die rediit accessio sine frigore, sed prioribus longior, & retardata est per horas sex, sequentibus verò diebus non ampliùs rediit, & in eo statu permansit per mensem integrum. Incautam verò victus rationem servans, ancillarum more, in febrem quartanam recidit, quæ primum in duplicem, mox in triplicem migravit, idque post meum discessum. Cùm autem Gratianopolim rediissem mense Decembri, ipsi exhibui febrifugi mei gr. xx. die 23. ejusdem mensis, rigidâ hyeme, atque glaciali existente. Matutinis horis materiam viscosam & glutinosam, eàmque copiosam vomitu rejecit, vespertinis verò plurimùm per alvum expurgata est, & sic omnino liberata fuit à triplici quartana.

OBSERVATIO XCVI.

Febris tertiana.

PEtrus Faiole, in Senatu Gratianopolitano Procurator, unus ex Consulibus illius anni, annos natus 40. febre tertiana duplici laborabat 25. diebus, per quos vulgaribus remediis ex alterius Medici præscripto abundè usus fuerat. Vocatus ego die 24. Augusti anni 1645. eum lecto affixum invenio, & solis jusculis utentẽ, gravibùsque paroxismis quotidie afflictum. Illi autem exhibui febrifugi mei gr. xv. quibus septies purgatus est per alvum, idque blandissimè, & à paroxysmis febrilibus omnino liberatus.

OBSERVATIO XCVII.

Febris quartana.

GAbriel Pyot famulus D. Marcha civis Monspelienſis, annos natus 24. febre quartanâ duplici laborans à tribus mensibus, & nullis usus remediis, per illud tempus sumpsit febrifugi gr. xxiv. die 10. Novembris anni 1645. quæ erat dies intermissionis; purgatus est septies ea die per alvum, sine ullo vomitu, aut nausea, & sine ulla molestia: sequenti die bis alvum deposuit. Accessio, quæ hora quintâ vespertina expectabatur, retardata est usque ad 3. matutinam sequentis diei. Secunda accessio quæ vespertinis horis redire consueverat, nullo modo comparuit, & ab eo tempore æger nullam ampliùs accessionem passus est.

OBSERVATIO XCVIII.

Febris quartana.

UXor Joannis Alles Chirurgi Montfrinensis, triginta annos nata, febre quartana laborabat à quatuor mensibus, & cùm per illud oppidum transirem circa finem mensis Octobris anni 1645. rogatus sum à marito, ut quædam remedia illius curationi idonea præscriberem. Video mulierem admodum pallidam & macilentam, cui menses non fluxerant à principio morbi, & contrectans hypochondria, lienem invenio durissimum, ac ferè scirrhosum. Ideo censui febrem quartanam curari non posse, quin obstructiones illæ graves prius auferrentur. Præscripsi itaque primum potionem purgantem, & postridie venæ sectionem. Postmodum pilulas ex chalybe, aloë, ammoniaco, aliisque per 15. dies usurpandas, totum emollientem atque aperientem, per usum pilularum singulis diebus hypochondriis admovendum. Quibus diligenter usurpatis, tensio hypochondrii sinistri admodum remissa est, sed accessiones febriles in eodem tenore consistebant: sumpsit itaque febrifugi mei gr. xx. à quo sexies purgata est per alvum, & ab eo tempore nullam amplius accessionem passa est.

OBSERVATIO. XCIX.

Febris quartana.

INgenuus adolescens Michaëli Pineau Romarantinianus, Medicinæ studiosus, cùm febre tertiana per quatuor menses afflictus fuisset, tandem in quartanam incidit, eaque laborabat à sex septimanis, cùm ad me venit remedium exposcens. Dedi itaque febrifugi mei gr. xx. die 29. mensis Novembris, anni 1645, ea die bis tantùm purgatus est per inferiora, idque circa vesperam. Sequentidie quæ erat dies accessionis, decies purgatus est per alvum, & bis per vomitum, nempe horis prandii & cœnæ, & cum assumptis alimentis bilioſos humores excrevit, & accessio non apparuit ea die neque deinceps.

OBSERVATIO C.

Febris quartana.

PUella sancti Ægidii, nomine Joanna Brunetta decem annos nata, febre quartana laborans à quatuor mensibus, sumpsit febrifugi mei gr. xxi. die 29. mensis Novembris anni 1645. Quinquies purgata est per alvum sine molestia: sequenti die rediit accessio more consuetò, & ab eo tempore non ampliùs comparuit, atque ita ægra à morbo libera omnino evasit.

APPENDIX.

QUia omnes febrium quartanæ curationes, sub diversis titulis propositæ, centuriæ limites excederent, ideo sequentes sub eodem titulo comprehendimus, ut ad hanc usque diem, quâ hæc prælo subjiciuntur, curationum nostrarum series extendatur. Tum ut ea quæ de febrifugo nostro inferiùs dicturi sumus, illustriora evadant.

Cum

Cum Gratianopoli Monſpelium peterem menſe Octobri anni 1645. Valentiam tranſeunti occurrit mihi caupo quidam, qui Claudius Boudon nominatur, febre quartana laborans à tribus menſibus; ad cujus oppugnationem nullum remedium uſurpaverat, præter unicam venæ ſectionem. Præſcribo primùm potionem purgantem, ad cacochymiam, in primis viis reſtagnantem evacuandum; quæ febrifugi operationi obſiſtere potuiſſet, ex ſennæ ʒ. ß. diaphæn. ʒ. iii. ſyrupi roſac. ʒ. i. ſumendam poſtridie acceſſionis, qua copiosè purgatus eſt. Sequenti die ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ter purgatus eſt per alvum ſine moleſtia, idque tantum circa veſperam. Poſtridie rediit acceſſio ſolito multò longior, & poſtmodum nulla alia ſubſequuta eſt.

In eodem itinere tranſiens per oppidum, quod *le Bourg Saint Andiol* nominatur apud Vivarienſes, rogavit me D. Henricus Chays Chyrurgus peritiſſimus, ut febrifugi mei doſin ipſi concederem pro muliercula quadam, à longo tempore febre quartanâ laborante: cujus voto ſtatim ſatisfeci; ille poſt aliquod tempus mihi retulit, illam mulierem à febre quartana, hujus remedii vi ſtatim fuiſſe liberatam.

Joannes Rideletus in Senatu Gratianopolitano Procurator annos natus 54. febre quartanâ laborabat à tribus menſibus, eàque duplici & ſæviſſimâ; ita ut lecto affixus decumberet, & ſolis juſculis veſceretur. Summa macie confectus erat, tum faciem, pedes, ac tibias tumore œdematoſo affectas habebat, ut in hydropem ruere videretur. Poſt multa remedia fruſtra tentata, meam opem implorat die 13. Decembris anni 1645. rigida hyeme exiſtente. Ego verò in peſſimo illo ſtatu eum conſtitutum videns, negabam me ſpecificum meum exhibiturum, ne infamaretur remedium. Attamen uxoris & fratris precibus tandem cedere coactus, remedium exhibeo ad grana xx. die 24. ejuſdem menſis. Septies purgatus eſt per alvum ſine moleſtia, primò bilioſa, mox pituitoſa multa excrevit. Die 25. ter iterum dejecit eandem materiam. Acceſſiones perſeverabant. Die 27. ſumpſit febrifugi gr. xxiv. ſexies purgatus eſt per alvum ſine moleſtia. Sequenti die levem acceſſionem paſſus eſt. Et ab eo tempore febris quartanæ acceſſiones non rediere; ſaltem per ſeptem dies quibus ego poſt ultimam acceſſionem Gratianopoli moratus ſum; neque, quid poſt meum diſceſſum acciderit, reſcire hactenus potui; imminens enim hydrops maximum periculum minabatur.

Claudius Mouſſeau, artocopus Gratianopolitanus, cui ſignum eſt enſis regius, annos natus 40. febre quartanâ duplici laborans, à quatuor menſibus, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. die 25. Decembris anni 1645. hyeme rigidâ & glaciali exiſtente. Quater purgatus eſt per alvum blandiſſimè. Die 24. & 25. acceſſiones iterùm paſſus eſt. Die 26. ſumpſit febrifugi gr. xxx. Bis tantùm purgatus eſt, ſed copiosè, & ab eo tempore nullam ampliùs acceſſionem paſſus eſt.

Michaël Gounſelin faber ferrarius Gratianopolitanus, à quatuor menſibus quartanâ laborans, ſumpſit febrifugi mei gr. xxxii die 26. Decembr. anni 1645. frigore intenſiſſimo ſæviente. Septies purgatus eſt per alvum, bis verò per vomitum. Sequenti die rediit acceſſio, prioribus intenſior. Die 29. ejuſdem menſis ſumpſit idem remedium, & ſexies purgatus eſt per alvum ſine vomitu ullo, acceſſio nulla poſtmodum apparuit.

Martinus Lebreton Pariſienſis, Eccleſiæ divi Ludovici Patrum Jeſuitarum Muſicus, 20. annos natus, febre quartanâ laborans à quatuor menſibus, per quos nulla remedia ex arte uſurpaverat, ſumpſit die tertiâ Februarii anni 1646. febrifugi mei gr. xx. pluries purgatus eſt per inferiora tantùm. Poſtridie acceſſio rediit leviſſima, & nulla alia deinceps.

Ancilla uxoris nobiliſſimi viri Domini Mareſchalli de L'Hoſpital, nomine Barba Lepeze, febre quartana duplici laborans ab octo menſibus. Sumpſit febrifugi mei gran. xx. die 25. Febr. anni 1646. quæ erat dies intermiſſionis: ſexies purgata eſt, per alvum. Die ſequenti eodem modo purgata eſt, & pari quantitate. Acceſsio, quæ expectabatur hora quinta veſpertina, rediit hora nonâ matutinâ prioribus ſimilis: Et ab eo tempore nulla amplius acceſsio comparuit; Sicque ægra à duplici illa quartana contumaci prorſus liberata eſt.

Pediſſequus D. Comitis de Larocheguion, octodecim annos natus, febre quartana laborans à quatuor menſibus, petiit à me auxilium die 27. Februarii anni 1646. Quia verò jamdiu nulla remedia uſurpaverat, & cibis quadrageſimalibus tunc temporis utebatur; cenſui præparandum eſſe corpus venæ ſectione moderata, & purgatione ex infuſione ʒ. iii. ſennæ cum ʒ. ß. ſalis tartari, quâ blandè purgatus eſt. Die 2. Martii ſumpſit febrifugi g. xx. quæ erat dies acceſsionis, ſed tantùm hora ſexta veſpertina redituræ. Octies purgatus eſt per inferiora tantùm. Acceſsio anticipavit, & rediit hora ſecunda, prioribus intenſior. Die quinta ejuſdem menſis rediit acceſsio, itidem horâ ſecundâ, prædictæ ſimilis. Die ſeptimâ ſumpſit febrifugi eandem doſin, cujus operatio priori fuit ſimilis: rediit tamen acceſsio more conſueto, & conſequenter tres alias acceſsiones paſſus eſt, nullo utens remedio. Attamen corpus reficiebat, & faciei color vividior in dies evadebat, nec non ciborum appetentia melior. Poſt tres illas acceſsiones & pridie quartæ, ſumpſit febrifugi gr. xxii. quibus ſexies purgatus eſt per alvum: acceſsio rediit poſtridie paulò remiſsior, & ab eo tempore æger nullam ampliùs acceſsionem paſſus eſt, prorſùſque à febre quartana liberatus fuit.

DE FEBRIFUGO NOSTRO.

HACTENUS febris quartana pro incurabili habita eſt in principio, augmento, & ſtatu, quòd materia morbifica illis temporibus nondum ſufficienter concocta & præparata ſit, ut medicamentis purgantibus educi valeat; & quicunque vehementioribus remediis eam educere nituntur, ex quartana ſimplici, non rarò duplicem ac triplicem faciant, atque interdum continuam, qua ægrotantes in maximum vitæ periculum conjiciuntur. Hinc factum eſt, ut prudentiores Medici quartanariis longam patientiam conſulant, eòſque ad vernum tempus demittant, cujus temperies humoris peccantis concoctioni & evacuationi maximè idonea eſt: hyemis verò frigus tantopere adverſum, ut eo vigente febris quartana prorſus incurabilis cenſeatur, propterea quòd humores tartarei & melancholici magis condenſentur, ac veluti congelentur, nec non meatus corporis tum ſenſiles, tum inſenſiles conſtringantur, ut evacuationis, aut diaphoreſis ſpes omnis oblata videatur. Quinimo tanta eſt non rarò materiæ morbificæ contumacia, ut multæ quartanæ à doctiſsimis etiam Medicis recta methodo, & maximo vulgarium remediorum apparatu, tempore idoneo (id eſt vere, & æſtate) oppugnatæ, eorum vim eludant, & ad annum integrum, imo interdum ad biennium & triennium protrahantur.

Verùm enim verò, longus uſus & exercitio diuturna, magna artibus incrementa afferre conſuevit, & nova recentiorum inventa antiquorum medicinam ad longè ſublimius dignitatis faſtigium extulere. Quorum ego veſtigiis inſiſtens, cùm in penitioribus naturæ arcanis perſcrutandis per triginta ſeptem annos, à quibus medicinam facio, ſedulam operam navaverim, licèt publicis, ac ferè continuis (præter ægrorum viſitationes) ſectionum, diſputationum, aliarùmque Academicarum exercitationum occupationibus diſtrictus; attenta cogitatione diu multùmque meditatus ſum; ſi qua via contumax, & diuturnus iſte morbus exiguo tempore vinci edomarique valeret. Aclicèt conatus ille perarduus videretur, & propemodùm impoſsibilis, ſucceſſum tamen optatum (divino numine aſpirante, cui ſit laus & gloria) obtinere licuit. Tandemque diu meditando, elaborando, experiendo conjungendo, ſeparãdo, addendo, detrahendo, augendo, minuendo, variêque varia præparando, verum atque ſpecificum febris quartanæ ριζοτομον, inveni. Nolo infallibile remedium pronuntiare, ne agyrtarum vocibus uti videar. Sed quod res eſt, bonâ fide pronuntiare poſſum, me ad hanc uſque diem nunquam remedium exhibuiſſe, quin acceſsiones febriles tertiâ ſaltem

tem exhibitione ceſſaverint. In nonnullis tamen vel ob errores in victu, vel ob quaſdam materiæ morbificæ reliquias, intus reſtitantes, recidiva contigit, quæ levi aliqua purgatione, ex vulgaribus medicamentis parata, utplurimum diſcuſſa eſt.

A quatuordecim tantùm menſibus, hoc remedio uti cœpi, quod per multos annos in mente agitaveram. Plurimum verò, à quibus hactenus uſurpatum eſt, nomina & hiſtorias, ſcriptis mandavi. In quibus febres quartanæ in principio, augmento, ſtatu, tum etiam in media hyeme, eàque gelu rigidâ, curatæ inveniuntur.

Hujus remedii vires ejuſmodi ſunt, ut humorem melancholicum virtute ſpecificâ oppugnet, illius fermentationem, quæ paroxyſmi cauſa eſt, inhibeat, pravas ejuſdem qualitates extinguat, totàmque ejus naturam immutet. Sicque omnes turbæ, quas ferus iſte humor in corpore humano excitare ſolet, illico ſedantur, eo ſcilicet imbelli, atque invalido, aquæ communis inſtar, effecto. Quemadmodum enim acetum, ſale tartari aut ſaturni admixto, omnem aciditatem, omnèſque vires ſubitò amittit, & aquæ ſimillimum fit; ita humor melancholicus ad ſpecifici ſui occurſum extinguitur quodammodo, omnèmque agendi ac reſiſtendi potentiam amittit: Ita, ut plerumque una illius exhibitione febris quartana profligetur, & rarò ad ſecundam, rariſſimè ad tertiam confugiendum ſit. Cùm alioquin materia rebellis, & non priùs edomita, centum medicamentis ne minimùm quidem commoveri valeat. Unde Medici non rarò illius contumaciâ pertæſi, curationem dimittere coguntur. Licèt autem hoc remedium febrifugum quartanæ oppugnandæ peculiariter deſtinatum ſit; febres etiamnum tertianas, propter analogiam, quæ illis cum quartanis intercedit (ſiquidem febres tertianæ longiores in quartanas plerumque degenerant) unâ die profligat: ut in multis febris tertianæ curationibus ſupra videre eſt, unde generico febrifugi nomine à nobis donatum eſt.

Exactam ac dilucidam hujus remedii deſcriptionem eorum proponendam cenſui, donec pluribus aliquot annorum obſervationibus ejus virtus perſpecta fuerit. Ut tamen interim curioſis naturæ indagatoribus inquirendi occaſio præbeatur, ſubobſcuram, & tenui velo obvolutam, fidelem tamen, & omni fraude vacuam deſcriptionem propono: quam filii artis, ſedulo adhibito labore, nonadmodum difficile evolvere poterunt. Componitur ergo pretioſum hoc medicamentum ex triplici Hercule, *id eſt Sole, Antimonio. & Mercurio*, duodecim (*deſtillationibus*) laboribus ad ſummam nobilitatem evecto, quibus tandem quartus athleta *Spiritus vini additur*, operis complementum efficiens. Dari poteſt pueris ad gr. x. xii. & xv. Adultioribus verò à gr. xx. ad xxx. & xxxx. Blandè operatur, juſſâ doſi exhibitum, nec magis conturbat, quàm medicamenta vulgaria, & ſenna & rhabarbaro compoſita. Aliquando tamen per vomitum evacuat, ſi materiæ morbificæ portio circa ventriculum hæreat. Hoc enim habet peculiare, ut materiam morbificam ubicumque latentem rectâ viâ adeat, efficaciter aggrediatur, & fortiter oppugnet, donec tandem devicerit. Hiſtoriæ ſupra deſcriptæ id ipſum apertè indicant. In quibuſdam enim vias apertas, & materiam non admodum copioſam inveniens, ſine ulla moleſtia, & cum exigua evacuatione opus ſuum abſolvit, ut in Principe Doria, aliiſque contigit. In aliis verò qui nullis, totius morbi decurſu remediis uſi fuerant, & pravis eduliis corpus ſuum impleverant; noxiorum humorum multitudinem, & contumaces viarum obſtructiones, ſummamque cruditatem inveniens, non ſine conturbatione, & labore ægrotantis, morbum vincere potuit, ut in paupertibus, & plebeis quibuſdam contigit, in quibus prima hujus remedii experimenta facta ſunt. Hæc igitur de febrifugo noſtro dicta ſufficiant.

Specificum hoc Febrifugum Germanorum Chymicorũ Decano *Harimanno* debetur, qui id ita deſcribit. ʒ. Auri puri & optimè purgati ʒ. ß. redige in cruſtulas tenues, & more ſolito in aqua Regia ex ſale communi, (non verò armoniaco, quia illud Mercurium volatilem reddit,) ſolve Vitri antim. ʒ. ß. & Mercurii probe mund. ʒ. iii. in aqua forti ſolve, ſingula nempe ſeorſim, ac in ſeparatis vitris, ita tamen, ut ſolutiones omnes probe ſint claræ, & tranſparentes. Omnes iſtas aquas confunde, & aquam abſtrahe per alembicum, & novam aquam Regiam affunde, ſæpiùs & identidem evoca, idque fac tantiſper, donec præcipitatum in ignita ferreâ laminâ penitus nullum fumum de ſe emittat. Quo ſigno præſenti, totum præcipitatum diligenter ſub tegula calcina, ſic nimirum ſpiritus aquæ Regis omnes exploduntur & diſſipantur. Tandem ab eodem ſpiritum vini ſexies deſtilla, donec quodammodo figatur Mercurius. Denuo ſub tegula igniendus, & lentè calcinandus. *Ita Harim. Rolfink liique Rivericũ Febrifugũ explicãt.*

LAZARI RIVERII

OBSERVATIONUM MEDICARUM

ET CURATIONUM INSIGNIUM

CENTURIA QUARTA.

OBSERVATIO PRIMA.

Febris hectica.

ILIA Domini d'Aumelas, Franciæ Quæſtoris generalis, annos tredecim nata, laborabat ab octo menſibus febre lenta, quæ hectica cenſebatur, præterea, quòd omnibus remediis, quæ ad chloroſin & viſcerũ obſtructiones reſerandas vulgò præſcribi ſolent, à duobus peritiſſimis Medicis illius curæ ſucceſſivè incumbentibus, per dictum tempus auferri non potuerat, quin potius morbus ad extremam maciem & ſummam totius corporis debilitatem ægrotantem perduxerat, ut ab omnibus pro deplorata haberetur. Cui judicio maximè favebat vomitus illi ſuus, qui eam ſtatim à ſomno matutinis horis infeſtabat, & uſque ad horam prandii perſeverabat, ita ut omnia Medicamenta tum alterantia tum vacuantia quæ ipſi matutinis horis exhibebantur, vomitu rejiceret. Et ſic nullus videbatur eſſe remedio locus. Cum tandem curæ meæ commiſſa fuiſſet, præmiſſo Prognoſtico, quòd exigua ſalutis ſpes ſupereſſe videretur, ad duo animum converti; primo, ut remedia antea uſurpatis efficaciora adhiberentur: ſecundò, ut ſemel aſſumpta vomitu non rejicerentur, Remedia efficaciora è Spagyricorum officinis erant depromenda. Ut verò faciliùs retinerentur, guſtui non ingrata eſſe debebant, & illis horis exhiberi, quibus vomitus non urgebat. Ideo cum mihi relatum eſſet, illam è meridie uſque ad horam ſomni vomitu non tentari, cenſui remedia veſpertinis horis eſſe exhibenda. Primùm itaque præſcribo tabellas compoſitas ex Stomachici Poterii ʒ. ii. & ſacchari in aqua roſarum diſſol. ʒ. vi. quarum ſumebat ʒ. ii. ſingulis diebus, horis duabus ante cœnã. Continuatis hiſce tabellis per 8. dies, ſumpſit auri diaphoretici gr. iv. ac deinde, per alios 8. dies tabellas Stomachicas continuavit; quibus elapſis aurum diaphoreticum iteratum eſt, poſt cujus exhibitionem, febris illa lenta, quæ hectica putabat

putabatur, omninò disparuit: tum etiam vomitus cessavit. Quamobrem eo tempore etiam matutinis horis remedia exhibita sunt. Sumpsit igitur singulis diebus mane, per mensem integrum, Balsami Peruviani guttas iij. cum sacharo subactas, ad Pilulæ formam, cui superbibebat tantillum vini generosi. Hoc remedium ad ventriculum roborandum, & obstructiones reserandas eximias vires obtinet. Et per dictum mensem sumpsit etiam quotidie vespertinis horis tabellas stomachicas, & semel in septimana aurum diaphoreticum, sicque ad integram valetudinem restituta est.

OBSERVATIO II.

Tertiana duplex.

DOminus Gerardus, in Curia Computorum, Subsidiorum, & Fisci regii Consiliarius, annum agens 63. febre tertianâ duplici laborabat à quinque septimanis, in quarum decursu multa remedia administrata fuerant ab alio Medico. Quater secta fuerat vena, pluries purgatus fuerat, & multi julepi, aliaque remedia exhibita. Morbus tamen in pejus ruebat, accessiones graviores evadebant, ut ea die, quâ ego vocatus sum, ipsum attonitum, & comatoso quodam stupore affectum invenerim, & adstantes de ipsius salute maximè dubitarent. Tanta autem erat virium prostratio, ut nulli evacuationi locum esse censuerim. Prima igitur die, qua ipsius curationi incumbere cœpi, julepum sequentem exhibui hora una ante accessionem.

℞. Aquæ cichor. ʒ. iij. salis absinth. ʒ. ß. spiritus sulphur. ℈. j. misce, F. julepus.

Secunda die idem remedium iteratum est, etiam hora una ante accessionem, qua transacta, urinæ meliores fuerunt, concoctionis non levia rudimenta ostentantes, quæ anteà crudissimæ apparuerant. Tertia die idem julepus iteratus est eadem hora, & accessio perexigua fuit. Quarta die mane sumpsit potionem sequentem.

℞. Senn. mund. ʒ. ij. salis tartari ʒ. ß. spirit. vitriol. ℈. ß. aquæ cichor. ʒ. iv. infundantur frigidè per noctem, & colaturam capiat manè cum regimine.

Pluries purgatus est cum euphoria, & ea die accessio non apparuit, neque deinceps, & ita perfectè curatus est.

OBSERVATIO III.

Hydrops Thoracis.

DIe vigesima mensis Junii, anni 1646. vocatus sum à D. Daniele Verchando, Cive Monspeliensi quinquagenario, maxima spirandi difficultate à tribus mensibus laborante, ad quam amoliendam multis remediis tum à medico ordinario, tum in variis consultationibus præscriptis usus fuerat, sed frustrà: eum enim inveni anhelantem, & extremos penè spiritus exhalantem præ suffocatione, qua urgebatur. Censui eum pectoris hydrope laborare, cùm neque tussis, neque stertor adesset, neque ulla sputa viscida & crassa excernerentur, ut in vero asthmate solet fieri. Præterea tibiæ œdematoso tumore affectæ erant, & venter intumescere incipiebat, ut jam asciticus fieri videretur. Insuper in lecto à duobus mensibus non decubuerat, sed diu noctuque in Cathedra corpore erecto sedere cogebatur. Ego verò de illius salute desperans, nolebam ipsi remedia præscribere, verùm ipse instanter urgebat, ut summam illam respirandi difficultatem minuerem. Quamobrem illius precibus victus aliquod saltem solatium ipsi afferre contendens, exhibui die sequenti bolum ex Calomelanos ℈. j. cum diacryd. ℈. ß. in conserva rosarum. Septies purgatus est per alvum, & magnam seri copiam excrevit, unde maximum levamen eadem die recepit, ita ut liberiùs multò quàm anteà respiraret. Postbiduum iteratum est remedium, pari successu, & sequente nocte in lecto decubuit, sine ulla pectoris oppressione, ventris tumore imminuto, hypochondria contrectare licuit, & lienem magnum atque scirrhosum inveni: ideò præscripsi apozemata aperientia cum sale Tartari & spiritu sulphuris, tum etiam fotus & linimenta, hypochondriis admovenda, cum iterata tertio quoque die purgatione prædicta. Quibus per 15. dies continuatis, ad longè meliorem statum revocatus est, ut se curatum omninò putaret. Attamen elapso uno mense omnia symptomata rerediere, venter magis intumuit, & post duos alios menses è vivis excessit. In hac Observatione notanda est summa Calomelanos efficacia, quod in morbo lethali tantùm adjumenti afferre potuit.

OBSERVATIO IV.

Paralysis.

JOannes Alberger quinquagenarius, à quatuor mensibus hemiplegia laborabat, partem corporis dextram occupante, ita ut vix loqui, & verba pronunciare valeret. Ab anno integro hoc morbo affligebatur, & per illius decursum multa usurpaverat remedia cum exiguo fructu. Ego verò, illius curationem agressus, die 26. mensis Junii anno 1646. bolum præscripsi ex Bezoardici mineralis granis xij. cum conserva rosarum, bis in die sumendum, & quinto quoque die pilularum cocciarum minorum ℈. j. cum Mercurii calcinati per se, sine corrosivis, gr. viij. Quibus per 20. dies continuatis, pristinæ sanitati restitutus est.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhagia.

VIr robustus 30. annos natus, bilioso temperamento præditus, contumaci hæmorrhagia ad extrema redactus fuerat. Post multa remedia, frustra tentata, tandem cujusdam Medici consilio è lecto in pavimentum delatus est supra mattam laneam, & totum corpus contectum linteis, oxycrato madidis, per longum tempus, donec rigore correptus est, tunc enim ad lectum deportatus, & rigorem febris subsequuta est, quam sudor excepit, à quo curatus est, Collum etiam iisdem linteis obducebatur.

OBSERVATIO VI.

Hysterica passio.

DIe 17. Junii anni 1646. ancilla uxoris meæ, nomine Ludovica Costa, subitò correpta est dolore atrocissimo latus dextrum & lumbos tam immaniter infestante, ut illa continuò ejulare cogeretur. Cùm nulla febris adesset, existimavi affectum esse hystericum. Ideo statim oxycrati cyathum exhibui, quem post horæ quadrantem vomitu rejecit, cum multa pituita. Sedato vomitu, alterum oxycrati cyatum hausit, & statim dolor protinus evanuit, eaque prorsus liberata est.

OBSERVATIO VII.

Dolor Nephriticus.

DIe 20. mensis Julii anni 1646. C. Jacobus Lemadre Medicinæ studiosus, filii mei præceptor, correptus est dolore nephritico valde urgente. Urinæ erant rubræ & sanguinolentæ. Primùm injectus est clyster ex decocto emolliente: cum diaphœn. ʒ. j. aquæ benedict. ʒ. iiij. qui parum præstitit. Sequenti die missus est sanguis ad ʒ. x. quia erat plethoricus. Dolor tamen perseverabat. Tertia die iteratus est clyster prædictus, qui eum tota die purgavit blandè, & per dilucida intervalla; eademque die à dolore prorsus liberatus est, excretis duobus calculis perexiguis. Clyster prædictus ad dolores Colicos & Nephriticos præstantissimus est, ut in aliis Centuriis videre est. In hac autem curatione hoc peculiariter annotandum, quod si prima vice injectus clyster votis non respondeat; semel atque iterum repetendus sit.

OBSERVATIO VIII.

Cholera morbus.

UXor Petri Portalon, civis Monſpelienſis, correpta eſt Cholera morbo die 23. Julii anni 1646. circa meridiem, & ad veſperam uſque vigeſies alvum depoſuit, cum graviſſimis doloribus, non ſolùm inteſtina, ſed etiam ventriculum infeſtantibus, ita ut ſequenti etiam vomitu premeretur, multoſque humores acres, & bilioſos excerneret. Maritus à me conſilium petiit veſpertinis horis; dum alia remedia pararentur, conſulo, ut ægra oxycrati cyathum aſſumeret, cujus adeò efficax fuit operatio, ut vomitus & alvi fluxus ſtatim cohibitus fuerit, & alia remedia uſurpata non fuerint; dictitante ægrâ, ſe à morbo liberatam, & priſtinæ valetudini reſtitutam.

OBSERVATIO IX.

Carbunculus.

FIlius Petri Boujac, Mercatoris Monſpelienſis, quartum ætatis annum agens, Carbunculo afflictus à triduo integro, per quod nullum remedium uſurpatum fuerat, à me inviſus eſt die 22. menſis Junii, anni 1646. Erat autem Carbunculus in media fronte, cum tumore rubicundo, in medio nigerrimo, & tota facies valdè inflata erat. Jubeo primùm ad fixandum Carbunculum, cauſticum iuuri parti nigricanti, & imponi eſcharæ unguentum Baſilicum cum Theriaca, ol. Scorpion. Matthiol. & vitello ovi: toti verò tumori cataplaſma de Arnogloſſo. Eodem tempore clyſter injectus eſt, eoque rejecto, venæ ſectio iterata: quæ horis matutinis, tum etiam pridie celebrata fuerat. Veſicatorium cervici admotum, & potio Cardiaca præſcripta; tum etiam confectio de hyacintho, in ſingulis juſculis exhibenda. Sequenti die febrem valdè imminutam, tumoris inflammationem remiſſam, & omnia mitigata invenio; unde proximam ſalutem ſperandam cenſui. In hoc caſu notandus eſt præcipuè veſicatorii uſus, quod magnam humoris virulenti portionem derivans, præcipuam curationis partem feciſſe credibile eſt. Ideò in omni carbunculo uſurpandum cenſeo, & parti viciniori admovendum. Defenſivum ex unguento de Bolo quod vulgo in his affectibus uſurpatur, adhibendum non exiſtimavi, quia repellentia, faciei admota, in illius inflammationibus admodum noxia ſunt.

OBSERVATIO X.

Epilepſia.

ANcilla Epileptica uſu oxycrati liberata eſt, cujus cyathum ſumebat manè, ſingulis diebus; & ante tempus invaſionis acetum purum. Curato morbo doloribus artuum correpta eſt, qui uſu Thermarum curati ſunt.

OBSERVATIO XI.

Hæmoptoë.

JOannes Figuiere Civis Monſpelienſis hœmoptoë laboraverat per triennium, quâ ſanguinem rejiciebat per intervalla, ſatis magna copia. Tandem poſt multa remedia, per menſem integrum, manè ſumpſit amylum, aquâ decoctum [& ſine calce paratum] inſtar Panatellæ, & ab eo tempore ſanguinis ſputo nunquam correptus eſt.

OBSERVATIO XII.

Febris tertiana.

MEnſe Auguſto anni 1646. Guilelmus Dortomannus, Patronus celeberrimus ſexagenarius, bilioſo temperamento præditus, laboravit febre tertianâ vehementi, eique quater ſecta fuit vena, & ſemel purgans medicamentum exhibitum intra dies 14. Præterea julepi refrigerantes & aperientes fuere uſurpati, tum ante ſextam & ſeptimam acceſſionem ſpecificum exhibitum eſt ex ſalis abſint. ʒ. ß. ſpiritus ſulphuris ℈. j. cum aquæ cichor. ʒ. iij. quibus acceſſiones imminutæ ſunt, eodem tempore, in primo potu ſumebat, vigente febre, ſpiritus ſulphuris guttulas 15. in aqua fontis. Tandem horâ unâ ante octavam acceſſionem ſecta fuit vena, præmiſſo decocto chamom. & cremoris tartari, & Emplaſtrum Strobelbergeri carpis admotum eſt, quibus remediis imminens acceſſio fugata eſt, ut nulla ejus veſtigia apparuerint.

OBSERVATIO XIII.

Febris quartana.

FIlia Domini Ducabè Pouſſanenſis, 15. annos nata, febrem quartanam patiebatur à 14. menſibus. Monſpelium adducta eſt, ut mihi curanda traderetur: Illi exhibui febrifugi mei grana 16. die 22. menſis Auguſti & decies purgata eſt per alvum, bis etiam per vomitum, quo humores primùm acidos, mox amaros excrevit. Unicam acceſſionem paſſa eſt ab aſſumpto medicamento, & nullam aliam deinceps.

OBSERVATIO XIV.

Calculus veſicæ.

ILluſtriſſimus vir, Dom. de Burcin, Senatus Gratianopolitani Præſes, menſe Auguſto anni 1645. correptus eſt dolore Nephritico, à quo poſt aliquot dies liberatus eſt derepentè, etiamſi nullum Calculum excreverit, cum tamen aliàs, ſimili dolore tentatus, per lapillorum excretionem liberari conſueviſſet; unde conjeci, Calculum à renibus per ureteres exceſſum, fuiſſe retentum in veſica, Nec falſa fuit conjectura; ſiquidem ab eo tempore titillationes frequenter patiebatur circa veſicæ ſphincterem, urinæ acrimoniam, & dolores, ad balani extremitatem ſeſe porrigentes. Multa uſurpavit remedia toto anno, per intervalla, ac tandem menſe Auguſto anni 1646. calculum excrevit nucis avellanæ magnitudinem æquantem, ſed figuræ oblongæ, olivam referentis: At verò tanta difficultate ferebatur per virgæ canalem, ut intra 25. tantùm horas à veſicæ orificio ad balani radicem pervenerit; ubi meatum anguſtiorem inveniens nullo modo eum pervadere potuit, atque adeò neceſſum fuerit balani inciſione illum extrahere, quæ in parte inferiori propè frenum celebrata eſt. Remedia quæ ultimò uſurpata ſunt, & quibus præcipuè calculi excluſio adſcribitur, talia fuere.

Poſt evacuationes univerſales uſus eſt per menſem integrum pilulis, ex ſalibus Baccarum hederæ & naſturtii aquatici, cryſtallo tartari, & minerali part. æqualibus, cum terebinthina, in maſſam pilularum redactis, de qua ſumebat drach. j. mane ſingulis diebus, poſteà verò per novem dies ſumpſit aquæ ceparum albarum in vino albo deſtillatarum ʒ. iij. cui aquæ addebatur ſal ex capite mortuo elicitum, & nona die prædicti calculi excretio contigit.

OBSERVATIO XV.

Febris tertiana.

DOm. de Craucet, in curia Præſidiali Præſes & judex major, correptus eſt febre tertianâ duplici, menſe Auguſto anni 1646. Febrem eſſe malignitatis participem, oſtendebat pulſus non admodùm frequens in paroxyſmo, & ſummâ perfrigeratio extremorum, quæ toto acceſſionis decurſu non recaleſcebant. Bis illi ſecta fuit vena, & bis ptiſana laxans ac refrigerans exhibita, tum etiam ſpiritus Sulphuris, in quibuſdam acceſſionibus, ad guttas 15. cum aquæ cyatho permixtus propinatus eſt. Julepus ex aqua Cich. ſpiritus ſulph. & ſale abſinth. bis uſurpatus eſt paulò ante paroxyſmum, & emplaſtrum Stro-

Strobelbergeri carpis admotum. Ac denique aqua theriacalis refrigerans, & nobis descripta capite de febre pestilenti, ad ʒ. iij. exhibita est, ante duos postremos paroxysmos. Quibus remediis intra 15. dies à morbo illo periculoso liberatus est.

OBSERVATIO XVI.

Febris tertiana.

DOm. Massauve, Quæstor Franciæ Generalis mense Augusto anni 1646. duplicem tertianam patiebatur, in qua duo paroxysmi apparebant in una die, altera existente vacua. In alterius Medici manibus fuit per 12. dies, morbo quotidie in pejus abeunte. Meam postmodùm opem imploravit, eodemque die febrem passus est ex duplici paroxysmo constantem, per 30. horas. Initio sequentis accessionis sumpsit ex meo præscripto decoctum Chamæmeli & crystalli tartari; eodemque tempore secta fuit vena, & emplastrum Strobelbergeri admotum. Unicam tantùm accessionem passus est, eamque leviorem, ac triduò pòst omninò liberatus est, sumens in duobus paroxysmis spiritus sulphuris guttas 15. & julepos refrigerantes, cùm eodem spiritu bis in die. Ante penultimam accessionem sumpsit. Ptisanam laxantem & refrigerantem; & ante ultimam hausit aquæ Theriacalis refrigerantis nostræ ʒ. iij. Tum etiam admotum ventriculo cataplasma ex Tanaceto, pulveribus aromaticis, & Terebinthina, in placenta rosacea, quæ ultima accessio ferè nulla fuit.

OBSERVATIO XVII.

Variolæ.

FIliolus N. Benoist, Mercatoris Monspelienſis, natus menses 23. variolis correptus, secunda morbi die in coma & convulsiones incidit, cum tanta virium prostratione, ut intra paucas horas moriturus videretur. Vocatus ad eum die 12. mensis Novembris, anni 1645. quæ erat secunda morbi dies, venæ sectionem statim præscribo, & sanguis detractus est ad ʒ. iv. deinde exhibetur ex cochleari frequenter julepus, compositus ex aquæ Cardui benedicti & Scabiosæ an. ʒ. iij. Trochisc. viperinorum, & Bezoardici mineralis an. ȝ. j. Eodem tempore exhibebatur tertia quaque hora Bezoardic. mineralis ȝ. ß. cum pauco jusculo; quibus per biduum continuatis, totum corpus variolis conspersum fuit, quæ postmodum ad decentem magnitudinem increverunt, & æger reliquis morbi temporibus feliciter defunctus est.

OBSERVATIO XVIII.

Pleuritis spuria.

UXor Dom. du Cros, in Curia Computorum Auditoris, Erysipelas passa est in tibia, per septem vel octo dies, cum febre continua. Ab utroque affectu liberata, curâ & diligentiâ Medici ordinarii, aëri frigido sese præmaturè exposuit, unde in lateris dolorem incidit, cum febre, tussi & difficultate spirandi; tum etiam sputa nonnulla sanguine infecta apparuerant. Secta fuit vena bis, ter, & reliqua remedia Pleuritidi conferentia administrata. Vocatus ego in consilium, die 19. mensis Novembris, quæ erat quinta dies morbi, censui purgans medicamentum esse exhibendum die sequenti, quod tamen contra leges artis, & vulgarem methodum esse videbatur, quibus sancitum est, ante septimum morbi diem purgans medicamentum Pleuriticis non esse exhibendum. Verum sequentes rationes purgationem illam suadere videbantur: primò quòd Pleuritis illa vera & exquisita non apparebat à systrophica juflammatione genita, sed potius spuria, à fluxione quadam tenui & serosa, vel etiam vaporibus acribus, ex cacochymia in ventre inferiori contenta elevatis, & membranam costas succingentem vellicantibus. Id ex eo colligebatur, quòd sanguis in uno vel altero tantum sputo apparuerit, isque pauciſſimus, instar filamenti, qui à Pleurâ inflammata tam exiguâ copia prodire non potuerat, sed potiùs à venulâ quadam apertâ tussis vehementiâ, vel à cerebro descendere potuit, cùm ægra circa idem tempus levem hæmorrhagiam passa fuerit. Secundò, quòd dolor ille continuus non fuerit, sed per intervalla desinens ac rediens; qui ipso consultationis tempore nullus ferè apparebat, tum etiam febris erat admodum remissa. Tertiò, quod per totum posterioris invasionis tempus assiduæ vigiliæ adessent licet lateris dolor, etiam nocturnis horis, valdè interdum remitteretur, unde colligere licuit, intensas illas vigilias ab humorum putredine potius, & à febre essentiali, quàm à Pleuritide dependere. Quartò, quod ægra toto illo tempore, quo erysipelate laboravit, purgans medicamentum, à Medico ordinario præscriptum, sumere noluerit, atque adeò tota pravorum humorum congeries intus concluſa remanserit. Sumpsit igitur purgans medicamentum die sexta posterioris hujus morbi, ex Sennâ Rhabarbaro, Mannâ & syrupo rosaceo compositum, à quo blandè purgata est, cum felici successu: Nunquam enim ampliùs lateris dolorem sensit, neque vigiliis afflicta est, sed tantùm febricula quadam, vespertinis horis apparente. Postmodum lenibus aliquot remediis usurpatis, integram valetudinem adepta est.

OBSERVATIO XIX.

Panaritium.

UXor Domini Sarræi in Curia Computorum & Subsidiorum Consiliarii, panaritio laborans à quatuor diebus; immisit digitum in aurem felis, & intra horæ quadrantem curata est. Sentiebat per intervalla calorem humeros & brachium invadentem, ac sensim descendentem, cum graviſſimo extremi digiti dolore, qui calor postmodum evanescebat, & paulò post denuò invadebat, cum simili dolore. Felis verò ex dolore auris sesé violenter commovebat, ut à duobus hominibus ægrè contineretur. Hinc colligere licet in capite felis esse vim quandam magneticam, panaritii qualitatis familiarem, cujus beneficio venenum, in tumore illo latens, ad se trahat.

OBSERVATIO XX.

Febris tertiana.

DIe 27. Octobris anni 1646. vocatus ad oppidum Aimargues dictum, ut inviserem uxorem Dom. Columbi, Computorum Auditoris, annos 22 nata, quæ laborabat duplici tertiana, à septem diebus. Secta fuerat vena semel, & nihil aliud præstitum. Octavâ die iterata venæ sectio ex brachio sinistro, quia lien tensus & tumidus apparebat. Nonâ sumpsit infusum Sennæ cum ȝ. ß. salis Tartari; eâdem die, febrile Crollii ante accessionem. Decimâ febrile iteratum, & accessio non rediit.

OBSERVATIO XXI.

Cordis palpitatio & pulsus inæqualitas.

DOminus de Becheran in Curia Computorum, Subsidiorum & Fisci Regii Consiliarius, principio mensis Novembris anni 1646. ad me venit, & de palpitatione cordis aliquot diebus ipsum infestante conquestus est. Pulsum illius contrectans, illum inæqualem invenio omni genere inæqualitatis, ita ut statim mihi in memoriam revocaverit historiam illam Antipatri Medici apud Galenum, quem ipse censuit habere obstructiones in levibus arteriis, vel crudum tuberculum. Nulla erat tunc temporis respirandi difficultas, & æger munia consueta obibat, quotidie ad Curiam se conferens, neque ulla remedia nisi diebus festis usurpare volebat. Præscripsi statim venæ sectionem iteratam, ac postmodum purgationem, à quibus

meliuſculè habuit. Poſt 10. vel 12. dies iterum conqueſtus eſt de eodem affectu, varia præſcripſi remedia attenuantia & incidentia, citra calefactionem, quibus tamen non uſus eſt, variis diſtrictus negotiis. Tandem principio menſis Decembris decubuit, cum difficultate ſpirandi laborare inciperet, & tibiæ inflatæ apparerent; tum temporis remedia prædicta uſurpavit, cum iterata phlebotomia, quæ cùm per 12. dies continuata nihil operis attuliſſent ſed malum perpetuò in pejus rueret, convocatum eſt conſilium aliorum Medicorum, quorum ſententia fuit, eſſe affectum ſimilem illi, qui recenſetur à Galen. quarto de loc. affect. cap. 8. de Antipatro Medico; & ita incidentibus atque attenuantibus remediis eſſe oppugnandum. Variæ remediorum formulæ in hunc finem præſcriptæ, quas recenſere foret ſuperfluum, quia nihil profuere, ſed æger perpetuò in pejus ruebat, ſumma ſpirandi difficultate laborabat, & pulſus nullus apparebat in carpo, admota tamen manu ſuprà regionem cordis, palpitatio ſentiebatur frequentiſſima, debiliſſima, & inæqualiſſima: aucta etiam erat tibiarum inflatio, ut jam etiam crura invaderet. Remedia præſcripta fuere prioribus ſimilia, quibus addita ſunt cardiaca interna & externa. Biduo poſt, æger ad extrema redactus videbatur: ſuffocatio ingens aderat, & pulſus in brachio nullo modo, in corde vix percipiebatur. Eadem die moriturus putabatur: cucurbitulam apponi jubeo regioni cordis cum ſcarificatione, cujus beneficio Zacutus Luſitanus obſerv. 133. lib. 1. praxis admirandæ ſe quendam ægrotum à deſperata cordis palpitatione liberaſſe teſtatur. Meliuſculè habuit, & nocte inſequente cœpit excernere per ſputum ſanguinem nigerrimum, craſſum & glomeratum, cum tuſſi moleſta, unde levior reſpiratio fieri cœpit. Ad expectorationem juvandam utebatur frequenter ſyrupo de tuſſilagine, cum quarta parte oxymelitis ſimplicis, & juſculum galli veteris cum pectoralibus ſemel aut bis quotidiè exhibebatur. Hiſce remediis, per quatriduum continuatis, æger in eodem ſtatu permanebat, ſanguinem continuò nigrum & craſſum excernens. Quintâ die à ſanguinis ſputo, quæ erat quarta Januarii, anni 1647. exhibui Elixir proprietatis ad guttas xij. cum tantillo vini generoſi, à quo levamen percepit æger, & tota nocte facilior fuit anacatharſis. Die ſexta iteratum eſt Elixir, tum etiam juſculum galli veteris: verùm inde non meliùs habuit; ſed actu in dies ſpirandi difficultate, & ſanguinis ſputo etiam plurimùm aucto, die octavâ veſpertinis horis interiit. Aperto cadavere inventus fuit cordis ventriculus uterque ſanguine concreto repletus, ac diſtentus, cum etiam totus pulmo ſanguine multo refertus viſus eſt; unde caloris nativi ſuffocatio in utraque parte contigit. Paucis ante obitum diebus cauſa hujus morbi procatarctica relata eſt, quam æger nunquam retulerat; terror ſcilicet inſignis, quo ille graviter affectus fuerat, dum Arelate Monſpelium petens, ſupra Rhodanum cum familia ſua in naufragii periculo verſatus eſt. Hinc conjicere licuit, à terrore ſanguinem retractum fuiſſe magnâ copiâ ad cor, ut ab eo regi non potuerit; ſed in ejus ventriculis concreverit: ac deinde cor, onus grave excutere continuò tentans, motus illos palpitantes, tremulos, & inæquales ediderit, tum ſanguis per venam cavam jugiter aſcendens, liberum aditum ad cor non inveniens, ad pulmonem refluxit, eumque implevit. Prætereà in ſiniſtro cordis ventriculo inventæ ſunt carunculæ rotundæ; ſubſtantiam pulmonis æmulantes, quorum major ad avellanæ molem accedebat, & arteriæ aortæ oſtium præcludebat, unde pulſationis defectum in arteriis contigiſſe exiſtimo. Illas autem carunculas genitas fuiſſe puto à ſanguine redundante, quem calor inſignis ventriculi ſiniſtri excoxerat, & in hujuſmodi ſubſtantiam commutaverat. Caruncula ſimilis, & multò major ante octiduum inventa fuit in dextro cordis ventriculo cujuſdam militis, qui in Theatro Anatomico diſſectus fuit, poſtquam ab alio milite occiſus fuiſſet. Ille tamen antea bona fruebatur valetudine, quia caro illa parietibus ventriculi ex parte adhærebat. Ideo venarum orificia non occludebat. Ex prædictis patet ſanguinem aliquando in cavitatem aliquam effuſum, in hujuſmodi carunculas converti, à calore concoquente: quod multis aliis exemplis confirmare poſſumus: Hoc ſaltem erit inſtar omnium, tanquam notiſſimum, quòd plurimæ mulieres, præcipuè ſteriles, dum patiuntur purgationes menſtruas carunculas exiguas cum ſanguine menſtruo frequenter excernere conſueverunt. Quod quidem in calidiori temperamento præditis magis contingit, quia è calore uteri excedente exiguæ ſanguinis portiunculæ excoquuntur, & in ejuſmodi carunculas commutantur.

OBSERVATIO XXII.

Lues venerea inveterata.

QUidam aulicus Monſpelium venit, pro curatione luis venereæ, qua à xvi. annis laborabat, cum exoſtoſibus in utraque tibia, à quibus dolores inſignes patiebatur, ut noctes inſomnes tranſigeret. A me curatus eſt perfectè intra menſem, inſtituta venæ ſectione utriuſque brachii, purgatione per apozemata, & diæta ſudorifica. ex decocto Guajaci & Antimonii per 20. dies continuata, bis in die. Sudores autem eliciebantur cum vapore ſpiritus vini. Quinto quoque die exhibebam antivenerei doſin: exoſtoſes verò ſublatæ ſunt veſicatoriis, iiſque bis aut ter iteratis, cum fluere deſinebant, & exſiccatæ erant.

OBSERVATIO XXIII.

Rara Hemitritæi ſpecies.

JOannes Gerardus, Civis Sommedrienſis, febre continua pituitoſa laborabat, menſe Februario anni 1647. Cui hoc notatu dignum contigit. Die 28. morbi febri continuæ acceſſerunt paroxyſmi febris tertianæ, à rigore inſigni incipientes, qui bis in die recurrebant, & febre intensâ ad multas horas perſeverante, qui ſudore terminabantur manente perpetuò febre continua: ita ut hæc febris dicenda videatur ſpecies hemitritæi, ex Quotidiana continuâ & Tertianâ intermittente quadruplici. Si enim duplex Tertiana dicitur, quæ ſemel recurrit ſingulis diebus, rationi conſentaneum eſt, eam quæ bis in die invadit, quadruplicem nominari. Triplicem aliàs notavi Tertianam, quæ intrà duos dies ter recurrit, nempe poſt ſingulas ſedecim horas.

OBSERVATIO XXIV.

Tonſillarum, faucium, & linguæ inflammatio.

IN fine menſis Februarii anni 1647. uxor Domini d'Aumelas, Quæſtoris Franciæ Generalis, correpta eſt prædicto affectu, quo deglutiendi & loquendi facultas adempta eſt. Poſt quatuor phlebotomias, perſeverante malo, & linguâ multis ulcuſculis infectâ cùm judicarem hunc morbum à fluxione ſeroſæ materiæ acerrimæ exoriri, & purgationem eſſe neceſſariam, ægra autem medicamentum ſumere non poſſet; cum vix juſcula paulatim ſorbillaret, exhibui Reſinæ jalapæ gr. vj. in ovo ſorbili, cujus remedii opera blandè & copiosè purgata eſt, & poſtridie liberè loqui & comedere cœpit.

OBSERVATIO XXV.

Febris tertiana duplex.

MEnſe Julio anni 1647. Dominus de Roüanel in Eccleſia Cathedrali Archidiaconus major, 30. annos natus, laboravit febre tertianâ duplici, cujus acceſſiones erant graviſſimæ & longiſſimæ, magnis inquietudinibus comitatæ, cum inſigni capitis dolore, etiam extra acceſſiones perſeverante. Urinæ erant rubicundiſſimæ. Poſt celebratam bis phlebotomiam, & leve medicamentum purgans exhibitum, ſumpſit horâ ſextâ ante acceſſionem potionem, ex ſalis abſynth. ʒ. ß. ſpiritus ſulph. ℈. aquæ cichor. ʒ. iij. eodem tempore admotum eſt carpis emplaſtrum

Stro-

Strobelbergeri, & acceſſio non apparuit, neque deinceps, quamvis urinæ rubræ, & alia ſymptomata oſtenderent, morbum adhuc eſſe in vigore. Diebus conſequentibus per levem alvi fluxum materia morbifica expurgata eſt: ad capitis dolorem maximè profuit cucurbita recens, contuſa, plantis pedum admota, inſtar cataplaſmatis, & frequenter iterata.

OBSERVATIO XXVI.

Vomitus ſanguinis ab hauſta in potu hirudine.

QUidam ruſticus vomitu ſanguinis laborabat, qui nullis remediis per multos dies uſurpatis ſedari potuerat. Medicus cupiens ſanguinem in ventriculo collectum educere per vomitum, qui graviter ægrotantem infeſtabat, & oppreſſionem inſignem in ea parte efficiebat, præſcripſit olei amygd. dulc. ʒ. ij. quibus vomitus excitatus eſt, vomuitque ſanguinem concretum, ſimulque hirudinem unam, ſeſe in terra commoventem. Hæc erat cauſa ignota & rara ſanguinis vomitus: Retulit poſtea æger, ſe in rivulo aquam bibiſſe, cum qua ſimul hirudinem hauſerat.

OBSERVATIO XXVII.

Alvi fluxus diuturnus, cum febre lenta.

FIlia Domini de la Coſte Piſcenenſis, octavum ætatis annum agens, laborabat à tribus menſibus alvi fluxu bilioſo, cum febre continua & lenta, ita ut in magno vitæ periculo verſari videretur, propterea, quod illius frater in eadem ætate à ſimili morbo extinctus fuerat. Ad eam vocatus, ſequentia præſcripſi remedia.

℞. Fol. plantag. m. ß. tamarind. ʒ. iij. coquantur ad ʒ. iv. in colatura infunde rhabarb. elect. ʒ. i. ſantali citrin. ℈. j. colentur iterùm, & adde ſyrupi de abſinth. Pontico ʒ. ß. rhab. pulverati ℈. j. fiat potio, quam capiat manè cum regimine.

℞. Tincturæ corallor. cum ſucco limonum recenter paratæ ℔. i. capiat ʒ. i. manè, cum pauco ſaccharo roſaceo, per octo dies.

Poſt uſum tincturæ corallor. reiteretur potio laxans prædicta.

℞. Rad. gramin. aſparag. bruſc. & cortic. mediani tamariſci an. ʒ. ß. fol. agrimon. pimpinel. ceterach. capillor. ven. an. m. ß. raſuræ eboris, & ſantali citrin. an. ʒ. i. coquantur ad ℔. j. colaturæ adde ſyrupi capillor. ven. ʒ. i. ß. fiat julep. pro tribus doſibus matutinis, addendo unicuique doſi ſalis abſinthii & tamariſci an. ℈. ß. hiſque finitis reiterentur pro totidem doſibus. Utatur pro potu ordinario aqua infuſionis chalybis, & rhabarb. in nodulo.

℞. Olei de capparib. & tamariſci an. ʒ. ij. illinatur totus venter calidè, manè & ſerò.

℞. Olei nucis moſchatæ ʒ. ß. bàlſami peruviani. ʒ. ij. miſce, illinatur regio ſtomachi, calidè dictis temporibus.

℞. Raſuræ eboris & margarit. præparat. an. ʒ. ij. ſalis abſinth. & tamariſc. an. ʒ. i. fiat pulvis; de quo capiat ℈. ß. cum ſingulis juſculis & panatellis.

Hiſce remediis intra menſem convaluit. Et quum poſt annum in eundem affectum incidiſſet, iteratis iiſdem remediis, liberata eſt, & ab eo tempore optima fruitur valetudine.

OBSERVATIO XXVIII.

Coma, ſeu ſubeth puerorum.

DIe 28. menſis Septembris anni 1647. filius Domini Ducros, in curia Computorum Auditoris, quinque annos natus, craſſus & obeſus, incidit ſubito in comatoſum affectum, cui convulſiones interdum ſuperveniebant. Vocatus, ſtatim præſcribo clyſterem ex hiera, diaphœnicone, aquâ benedictâ, quo multùm purgatus eſt. Rejecto clyſtere, exhibeo ſalis vitrioli ʒ. ß. & provocato cum penna vomitu, multam pituitam excrevit, ac paucis poſt horis liberatus eſt.

OBSERVATIO XXIX.

Lues venerea antiqua.

VIr quadragenarius, ex ſuperiori Occitania ad nos venit, pro curatione luis venereæ, quâ à 12. annis, laborabat. Tres inſignes exoſtoſes habebat in capite à multis annis, & tumorem ſcirrhoſum in teſte ſiniſtro, pugni magnitudinem æquantem. Pluries tractatus fuerat per diætas ſudorificas & hydrargyroſim, ſine ſucceſſu. Principio menſis Octobris anni 1647. uſus eſt per 20. dies decocto chinæ & ſalſæparillæ cum primario, tum ſecundario, ſine ſudore, & quinto quoque die pilulas antivenereas ſumebat. Poſtmodum per 15. dies ſumpſit decoctum ad luem inveteratam, ex china, ſalſaparilla, putaminibus nucum, & antimonio compoſitum: intra illud ſpatium exoſtoſes diſcuſſæ ſunt emplaſtro veſicante: tumor verò teſticuli ſuffitu aceti, & emplaſtro de ſulphure.

OBSERVATIO XXX.

Febris quartana.

UXor Domini le Thaneur artis ſcribendi Magiſtri, 30. annos nata, febre quartana duplici laborans à tribus menſibus, ſumpſit die intermiſſionis, quæ erat 15. Decembris anni 1647. febrifugi grana xx. ter. blandè purgata eſt, & acceſſiones conſequentes prioribus ſimiles rediere. Altera die intermiſſionis ſumpſit febrifugi. gr. xxv. & nullus effectus ſenſibilis apparuit, nullaque evacuatio ſubſequuta eſt, & acceſſiones ſubſequentes perexiguæ, ac ferè nullæ apparuerunt, & brevi poſtmodum omninò convaluit.

OBSERVATIO XXXI.

Dolor dentium.

DIe 30. Decembris anni 1647. graviſſimo dentium dolore afflictus ſum, qui cùm circa mediam noctem intolerabilis evaſiſſet; fruſtulum tabaci ore aſſumpſi, & diu leviter maſticavi, donec vomitus excitatus eſt, quo omnia alimenta in cœna aſſumpta rejecta ſunt, & cum iis multa pituita, dolor verò intra duas horas evanuit.

OBSERVATIO XXXII.

Hydrops.

ILluſtriſſimus Archiepiſcopus Abredunenſis, annos natus 56. hydrope aſcite laborans, me vocavit circa medium menſis Aprilis anni 1648. Præter tumorem ventris inſignem, & tibias valdè inflatas, duobus gravibus ſymptomatis affligebatur: nempe ſiti inextinguibili, & difficultate ſpirandi, quam inquietudines nocturnæ comitabantur. Purgatus fuit pluries mercurio vitæ, correcto cum ſpiritu ſalis, quo ſeroſi humores evacuati ſunt, & ablata ſpirandi difficultas; Sitis ſpiritu ſalis ſublata eſt, cujus guttas xx. ſumebat manè cum juſculo, & veſperi cum aqua potabili. Omnia ſymptomata ceſſarunt, & venter detumuit, quia verò propter ætatem, & viſcerum imbecillitatem novus aquarum proventus ſenſim cumulabatur, ad impediendam recidivam purgatus fuit bis in menſe, prædicto remedio, & ſumpſit quotidie tabellas ex confectione alkermes cum bezoardico minerali. Hoc modo vixit per triennium cum minori incommodo, & ſine hydropis recurſu; donec tandem, viribus deficientibus, ferè ſine morbo conſpicuo extinctus eſt.

OBSERVATIO XXXIII.

Febris tertiana duplex.

DIe 15. Septembris anni 1648. vocatus ſum ad Illuſtriſſimum Epiſcopum Agathenſem, febre tertianâ laborantem; Illa autem primò ſimplex fuerat per octo

accelliones, mox in duplicem converſa eſt, illiuſque acceſſiones quatuor paſſus erat ante meum adventum. Bis ei vena ſecta fuerat, & medicamentum purgans bis exhibitum: ſudoribus multis diffluebat, etiam extra acceſſiones, ita ut vix per horam dimidiam dormire poſſet, quin mutanda eſſent induſia. Urinæ rubræ & crudæ apparebant, ita ut metus eſſet longitudinis morbi. Die 16. per horam ante acceſſionem, exhibeo decoctum camomillæ & cryſtalli tartari, ſimulque ſanguinem detrahi jubeo ad ʒ. viij. ea die acceſſio non rediit. Die 18. exhibeo Mercurii vitæ correcti g. iij. blandè purgatus eſt: nihilominus acceſſio tertianæ ſimplicis, quæ decimâ ſeptimâ etiam prodierat, 19. rediit. Die 20. iterata eſt phlebotomia, cùm adhuc urinæ rubræ apparerent. Die 2. ante acceſſionem exhibitum eſt febrile Crollii, quæ tamen acceſſio præcedentibus ſimilis fuit. Die 22. quæ erat vacua ab acceſſione exhibitus eſt bolus ex caſſiæ ʒ. ß. Pulveris jalapæ ʒ. ß. & febrifugi granis x. copiosè purgatus eſt per alvum, & ſemel per vomitum. Acceſſio ſequenti die non rediit. Die 24. exhibitum eſt infuſum Sennæ cum ſale tartari, ac ſpiritu ſulphuris: quo multa biliosa & pituita purgata ſunt. Sequenti die etiam acceſſio non rediit, ita ut poſtridie diſceſſerim: monui tamen periculum eſſe recidivæ: quia urinæ parùm videbantur coctæ, ideò præcepi, ut infuſum ſennæ iteraretur per triduum vel conſequens, vel alternum, ut omnes morbi reliquiæ exturbarentur. Eadem die, quâ ego diſceſſi, acceſſio rediit, & triduo perſeveravit. Poſtmodum verò juſculis aperientibus uſurpatis, quæ ego ante diſceſſum præſcripſeram, omninò convaluit.

OBSERVATIO XXXIV.

Anevriſma.

DOm. Pelet, Civis Monſpelienſis quinquagenarius, atrabilario temperamento præditus, cùm graviſſimis curis afflictus eſſet, poſt multa ſymptomata, melancholiam hypochondriacam atteſtantia, paſſus eſt tumorem, ſub clavicula dextra eminentem, & ovi dimidii magnitudinem æquantem, mollem, & reliquæ cuti concolorem, in quo pulſatio inſignis apparebat. Judicatum fuit, eſſe anevriſma inſanabile: eo defuncto inventa eſt arteria magna aſcendens à corde ad claviculam ita dilatata, ut brachii fere magnitudinem æquaret, & ovum gallinaceum in cavitatem ſuam facilè admittere poſſet. Præterea tunica illius admodum denſa & cartilaginea evaſerat, quod admirabilem naturæ providentiam notat, quæ tunicæ maxime dilatatæ ruptionem evitare contendens, eam denſiorem ac duriorem effecerat. Sic vidi aliquando renem viginti duobus calculis refertum, in magnitudinem altero rene quadruplo majorem excreviſſe; quaſi natura eam amplificare voluiſſet, ut calculos illos cum minori incommodo continere poſſet.

OBSERVATIO XXXV.

Febris quartana.

JOannes Verchandus Aromatarius, febre quartanâ ſatis diuturnâ laborans, quæ multis adhibitis remediis non ceſſerat, miſcuit cum ptiſanæ potus ordinarii cyathis tribus mixtionem ex ambra & moſcho, quam pro confi-ciendis muſcardinis paraverat, ſaccharo addito, in qua erant utriuſque grana viij. & in calore acceſſionis ptiſanam ſumpſit in tres doſes, ſingulis vicibus agitando, ne pulvis in fundo remaneret, unde copioſiſſimi ſudores oborti ſunt, qui moſchum redolebant, & ille perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO XXXVI.

Febris tertiana maligna.

NObilis matrona, uxor Domini de Sumenes, febre tertianâ duplici laborans in paroxyſmis graves lipothymias patiebatur, ut vererentur adſtantes, ne ipſa ominò deficeret, quæ intenſam morbi malignitatem teſtabantur. Vocatus ad eam exhibui bis in die in julepo cardiaco Bezoardici jovialis g. viij. & Bezoardici mineralis ℈. i. in ſingulis juſculis. Intra biduum ceſſarunt ominò lipothymiæ, & paroxyſmi ſine gravi aliquo ſymptomate tranſacti ſunt, pauciſque diebus, remediis ordinariis, ægra â morbo liberata eſt.

OBSERVATIO XXXVII.

Hydrops in puero.

FIlius Guillelmi Delboſc, Civis Monſpelienſis, biennis, hydrope aſcite laborabat à quatuor menſibus; cui ſequentia remedia præſcripſi.

℞. Rhabarb. pulverat. ʒ. i. capiat manè cum juſculo, ſemel in ſeptimana.

℞. Rad. aſparag. bruſ. & enulæ campan. an. ʒ. i. fol. agrimon. cichor. ceterach. capillor. ven. chamædr. centaur. min. & abſinth. utriuſque an. m. j. coquantur ad ℔. j. in colatura diſſolve ſacchar. albi ℔. j. ß. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ʒ. i. alternis diebus, manè; per horam ante & poſt lactationem.

℞. Tabellar. triaſantal. quadruplicato Reo ʒ. ij. Capiat ʒ. j. manè alternis diebus, vacuis ab uſu ſyrupi.

℞. Rhabarb. pulverat. in nodulo incluſi ℈. j. aquæ font. ℔. j. ß. infundantur frigidè ſimul, & aquâ utatur pro potu ordinario.

℞. Paſſular. mundatar. ℔. iij. bulliant in vino albo ad putrilaginem, deinde per ſetaceum trajiciantur, ac poſtmodum recoquantur ad opiatæ conſiſtentiam, utatur omni hora per ſe, vel cum pane, ad libitum.

Hiſce remediis per duos menſes contituatis, ad integram valetudinem perductus eſt.

OBSERVATIO XXXVIII.

Epilepſia.

PUella 12. annorum epilepſia frequenter corripiebatur, ad cujus curationem multa remedia fruſtrà tentata fuerant. Cùm autem pleuritide correpta fuiſſet, pluries ei ſecta fuit vena, & ab eo tempore epilepſia nunquam correpta eſt. Inde colligere licet venæ ſectionem ad epilepſiæ curationem plurimùm conferre.

OBSERVATIO XXXIX.

Febris maligna.

ILluſtriſſimus Epiſcopus Uzetienſis, febre maligniſſimâ laborans, quæ ex continuâ & intermittente complicata erat, ad hemitritæi naturam accedens. Die undecimâ morbi adeo gravem paroxyſmum paſſus eſt, ut de vita ipſius maximè dubitaremus. Symptomatibus ingraveſcentibus, duabus aut tribus horis à principio invaſionis, ipſi exhibui aquæ theriacalis noſtræ, ex ſuccis limonum, aliiſque paratæ, in tractatu noſtro de febribus deſcriptæ, capite de febribus malignis. ʒ. i. ß. cum aquæ cardui benedicti ʒ. iij. & intra horæ quadrantem omnia ſymptomata ceſſarunt, æger ſomno correptus, ab eoque poſt tres horas expergefactus, febris immunis fuit, quæ non ampliùs deinceps rediit.

OBSERVATIO XL.

Febris tertiana.

FIlius Domini de Boitarges natu major, duplici tertianâ laborans à 20. diebus, ſumpſit per horam ante tempus acceſſionis aquæ noſtræ theriacalis ʒ. i. cum aquæ cardui benedicti ʒ. ij. & acceſſio non apparuit amplius.

OBSER-

OBSERVATIO XLI.

Febris quartana, ſcabies, & maraſmus.

RAymundus Michaël Civis Frontinianenſis, annos natus 66. febre quartanâ laborans, poſt multa remedia tamen curatus eſt, media hyeme, ſumpto per 16. dies Mercurio diaphoretico ad g. vj. à quo nullam ſentiebat operationem ſenſibilem, ſed acceſſiones in dies minuebantur, ut, ferè omninò evanuerint. Integra tamen ſolutio febrifugo ſemel exhibito in parva doſi comparata eſt. Superfuit verò ſumma macies, quæ illum ad maraſmum ferè perduxerat, cum ſcabie ſicca valdè pruriginoſa, totum corpus occupante. Præſcripſi uſum lactis aſinini per 40. dies, & balneum integrum per triduum, & ſemicupium per 20. dies, & inunctionem ab uſu ſemicupii, cum unguento ſcabiei appropriato, & ſic integrè curatus eſt.

OBSERVATIO XLII.

Rheumatiſmus.

LUdovicus Michaël Frontinianenſis, annos natus 25. menſe Septembris anni 1649. incidit in Rheumatiſmum, à quo omnes totius ferè corporis articuli gravibus doloribus afficiebantur, iiſque vagis, ità ut nunc unam, nunc aliam partem invaderent. Licet autem Chronicus ut plurimùm eſſe ſoleat hic affectus, & ad plures menſes perſeverans; attamen intra 15. dies ſublatus fuit, ſeptem venæ ſectionibus, in principio celebratis, & aquâ papaveris Rhœados, manè & ſerò exhibita. Remittente verò dolore, purgatus fuit ter pulvere arthritico, alternis diebus.

OBSERVATIO XLIII.

Phthiſis,

PUella Phthiſica, & ad extremam maciem perducta ex conſilio Medici, ſolis paſſulis victitavit, cum pane comeſtis, & pro potu utebatur decocto hordei & liquiritiæ, ſicque intra octo menſes reſtituta eſt, & optimè ac propè impinguata.

OBSERVATIO. XLIV.

Hydrops.

PUella octo annos nata, hydrope laborans, uſa eſt conſerva ex paſſulis, in omni paſtu. Intra duos menſes liberata eſt. Illa autem conſerva fiebat ex paſſulis in vino albo decoctis ad putrilaginem, & per ſetaceum trajectis, iterumque recoctis ad opiatæ conſiſtentiam.

OBSERVATIO XLV.

Urinæ ſuppreſſio.

VIr quidam urinæ ſuppreſſionem paſſus per 11. dies, hac methodo curatus eſt. Sumebat quotidie ptiſanam laxantem, factam in decocto parietariæ, qua humores ſeroſi attrahebantur, ut in veſicam confluerent. Semicupium etiam frequenter uſurpabatur. Poſt quatuor purgationes ſumebat circa veſperam olei Scorpionum Matthioli ʒ. i. vel ij. cum eodem decocto. Hoc etiam obſervatione dignum, quòd poſt abſolutam curationem tota facies cruſta obducta ſit, quæ intra dies 15. exſiccata decidit. Unde conjicere licuit, virulentam quamdam materiam in corpore latentem, olei Scorpionum vi fuiſſe ad faciem propulſam. Et fortè illud oleum Elephantiacis plurimum conferret.

OBSERVATIO XLVI.

Vomitus ad choleram morbum accedens.

MUlier quædam vomitu ingenti, choleram morbum referente laborans, curata fuit in momento hauſto aquæ cyatho, ſpiritus vitrioli ſatis inſignem aciditatem adepto.

OBSERVATIO XLVII.

Lypothymia, & alia ſymptomata ex utero.

ALia mulier gravia ſymptomata ex utero patiens, eodem ſpiritu aquæ mixto ſanata eſt.

OBSERVATIO XLVIII.

Hydrops ſpurius.

VIr quidam abdomen impensè tumidum habebat; ut hydropicus ab omnibus putaretur. Tandem poſt exhibitum medicamentum excrevit veſicas numero ſeptem, oblongas inſtar farciminum [quæ vulgò *Boudins* nominantur] ejuſdemque craſſitiei, & unius palmi longitudinem æquantes, quæ humore fœtido repletæ erant, iiſque excretis, omninò liberatus eſt.

OBSERVATIO XLIX.

Colica bilioſa.

PHarmacopœus Claromontanus, qui Michaël nominatur, annos circiter 40. natus, retulit mihi, ſe per multos annos colico dolore vexatum, nullum aliud remedium inveniſſe, præter hydropoſiam, & quandiu in ea perſeveraret, prorsùs incolumem permanere, quoties verò ad vini uſum redire voluerit, intra biduum eodem affectu correptum eſſe. Cùm autem à me hujus eventus cauſam poſtularet, reſpondi non à bile ſimpliciter colicum dolorem in eo excitari, ſed majori parte ab humore melancholico, humori bilioſo permixto, cùm ille temperamento melancholico à prædominio præditus ſit. Cum autem melancholia jugiter à liene in ventriculum effundatur; aciditate ſua vinum aſſumptum inficit, & ita vinum confeſtim in ventriculo aceſcit, ac morbi cauſam auget. Si verò bilioſus humor morbi cauſa exiſteret, ab aquæ potu quidem corrigeretur, ſed vini uſus tam citò affectum non ſuſcitaret, quia vinum bilis qualitates tam promptè non induit, ſicut melancholiæ, quatenus facilè aceſcit; non autem amareſcit. Conjecturam meam auget, quod dictus Pharmacopæus, cum paroxyſmo colicæ corripitur, acida per vomitum rejicit, non autem amara.

OBSERVATIO L.

Gangræna.

MUlier quædam pauperrima, ex fractura tibiæ inſigni, cum gravi ulcere, incidit in gangrænam, quæ totum vulnus ambiebat, & in horas increſcebat, parteſque vicinas invadebat. Chirurgus meo conſilio partem fovit continuò per biduum aceto, in quo ſcoria ferri (vulgò *Machefer*) bullierat, & cohibita eſt gangræna; tum è vulnere exire cæpit pus ſatis laudabile, illudque poſtea ordinariâ methodo curatum eſt.

OBSERVATIO LI.

Dolor in genu ex contuſione.

JOannes Cavalier, famulus meus, circà meridiem accepit ictum in genu, ex globo ligneo, quo luditur malleo: Ambulavit citra dolorem uſque ad horam quartam veſpertinam, quo tempore dolor, totum genu occupans, adeò gravis invaſit, ut nullo modo ambulare potuerit. Statim partem obliniri jubeo olei ceræ & ſpiritus vini partibus æqualibus, admotis linteis calidis: horâ ſomni repetitur inunctio, & iterum poſtridie manè, intraque 24. horas liberatur.

OBSER-

OBSERVATIO LII.

Tumor in genu contumax, & diuturnus.

DOminus Monts Tabellio Regius, per trium menſium ſpatium paſſus eſt tumorem in genu tam contumacem, ut omnium remediorum vim deluſerit; Mollis erat; ſæpe, ut ad ſuppurationem veniſſe crederetur, & Chirurgi aperuiſſent, niſi ego obſtitiſſem. Poſt multa remedia ſequens Emplaſtrum profuit plurimum.

℞. Maſſæ emplaſtr. diapalma ʒ. j. Mercur. crudi cum ſulphure extincti, & vitrioli Romani an. ʒ. ij. terebinthinæ parum, f. emplaſtrum.

Manebat tamen adhuc tumor, quamvis valdè imminutus: denique ſequens emplaſtrum curationem abſolvit.

℞. Gummi Ammoniac. & Sagapen. in aceto diſſolut. & denuò inſpiſſat. ana ʒ. ij. emplaſtr. diachylon cum gummi ʒ. j. ß. liquefiant omnia ſimul, deinde adde cinnabaris & æris uſti an. ʒ. j. auripigmenti & viridis æris ãã ʒ. ii. fiat maſſa.

OBSERVATIO LIII.

Cholera morbus.

PEtrus Manuel, Mercator Monſpelienſis, ſeptuagenarius gravi cholera morbo correptus, quatuor præcipuè remediis intra ſeptem dies liberatus eſt, clyſtere ex lacte, confectione de hyacintho, conſervâ roſarum, & vitellis ovorum, fotu ventriculi aſtringente & roborante cum ſacculis, in vino rubro maceratis; julepo ex decocto plantaginis & portulacæ, cum ſyrupo cydoniorum & confectione de hyacintho, manè & ſerò exhibito; & laudano, cujus g. j. ſingulis noctibus in julepo diſſolvebatur. Pro miraculo habita eſt hæc curatio, in tam provecta ætate.

OBSERVATIO LIV.

Febris maligna.

DIe 6. menſis Auguſti anni 1650. vocatus ſum Balneolas pro Dn. Guerino mercatore Lugdunenſi, qui ibi morbo correptus fuerat. Dies erat morbi 15. delirio continuo tenebatur, & convulſionibus perpetuis, ſeu nervorum contractionibus, & membrorum ſubſultibus, præterea omnia reſpuebat tum juſcula, tum reliqua potulenta, & in os ex cochleari rejecta expuebat omnia. Ego primùm juſcula deglutire cogo, nares obturando, & cochlear diu in ore continendo: Poſtmodum exhibeo Bezoardicum joviale ad g. xx. bis quotidie, & in ſingulis juſculis Bezoardici mineralis ℈. j. per biduum, cum julepis alexipharmacis, epithematis, & aliis remediis vulgaribus. Præterea admota ſunt veſicatoria cervici & utrique brachio, & intra triduum à febre, omnibuſque ſymptomatis liberatus eſt.

OBSERVATIO LV.

Febris maligna.

DIe 14. Auguſti, anni 1650. Dn. Dalmeras navis bellicæ Præfectus, à ſeptem diebus laborabat febre continuâ malignâ, cum tanta virium dejectione, ut ſeſe in lecto nullo modo commovere poſſet, neque in alterutrum latus convertere. Omnia remedia ordinaria in uſum revocabantur, ſine ullo profectu, imò neque lapis Bezoardicus, quem ſe à nobili Hiſpano habuiſſe dicebat ex India delatum. Tandem die 12. morbi, cùm omnia in pejus ruerent, & ægrum mihi commendatiſſimum in ſummo vitæ diſcrimine conſtitutum viderem? Exhibeo ipſi hora 9. veſpertina, aquæ theriacalis noſtræ cum ſucco limonum paratæ ʒ. iv. horâ undecimâ cum juſculo exhibui Bezoardici jovialis g. xij. & manè horâ 4. idem Bezoardicum fuit iteratum. Horum remediorum fructus talis fuit, ut lipothymiæ, quæ pridie eum afflixerant, non ampliùs apparuerint: imò cum antea, alvi fluxu laborans, quoties dejiceret, maximum virium languorem percipiret, ea tamen nocte alvum copioſiſſimè depoſuit, & inde vires firmiores evaſerunt. Præterea poſt tres horas ab aſſumpta aqua & pulvere ſe ſe ſponte in latus convertit, & in eo decubuit, cùm antea per multos dies ſupinus & immobilis jacuiſſet, manè urinæ meliùs concoctæ apparuerunt, & ab eo tempore æger quotidie melius habuit, ac brevi à febre integrè liberatus eſt.

OBSERVATIO LVI.

Febris maligna.

DIe tertiâ Septembris, anni 1650. vocatus ſum ad oppidum, quod Aigue-mortes nominatur, ut inviſerem clariſſimam matronam, Dominam de Guy, ſexagenariam, quæ febre maligna laborabat, ad Hemitritæi naturam accedente; erant enim acceſſiones ſingulis diebus recurrentes; quæ ad ἀπυρξίαν non deſinebant, & cum iis accedebat totius corporis refrigeratio per 12. aut 15. horas perſeverans, cum maximo virium languore. Præterea aderat ſumma virium dejectio ex continuo & copioſo alvi fluxu; quo humores crudiſſimi griſeo colore infecti excernebantur; & accedebat iſte fluxus ad lienteriam, quoties enim juſculum aut potum ſumebat, ſtatim per alvum excernebat, ſed copiâ quadruplo majori illis quæ aſſumebantur. Acceſſi nona morbi die & remedia ordinaria ſedulò ac continuò per biduum uſurpavi, quæ pro febre maligna, alvi fluxu, & corroboratione virium vulgò præſcribi ſolent. Cumque illa nihil profuiſſent, & ægra in pejus rueret, ut die undecimâ morbi proxima, ac veluti in agone conſtituta videretur, ad Bezoardicum joviale, tanquam alexipharmacum eximium, & potens diaphoreticum confugiendum eſſe cenſui, illiuſque g. 12. exhibui. Ab eo tempore non ampliùs dejecit, perfrigerationes non redierunt, & intra biduum febris expers fuit, ac poſtmodum brevi convaluit.

OBSERVATIO LVII.

Fovea in mamma.

RArus eſt iſte caſus. Nobilis matrona annum agens 51. temperamento bilioſo & melancholico prædita, ante decennium ſubito terrore correpta eſt, ex repentina infantis ſui morte, à nutrice incauta interfecti. Hinc menſium fluxus omninò ſuppreſſus eſt, nec unquam ampliùs ab eo tempore apparuit. Poſt duos annos exortus eſt in parte ſuperiori mammæ ſiniſtræ tumor ſubdurus & oblongus, digiti craſſitiem æquans. Paulò poſt apparuit in parte inferiori ejuſdem mammæ tumor alius exiguus & rotundus, qui intra paucos dies foveam effecit in eadem parte exiguam, & ſine dolore, quæ fovea ſenſim incrementum ſumpſit, ut intra biennium dimidium fere mammæ totius partem ad interiora retraxerit, & in fundo illius cutis coſtis adhærere videretur. In ambitu verò illius fundi quædam percipitur durities, quæ compreſſa digitis, doloris ſenſum inducit. Aliquando ægra in tota illa parte dolorem pungitivum percipit, ſed exiguum & rarò evenientem. Præterea calore intenſo afficitur in regione hepatis, & dextra thoracis parte.

Habito conſilio ſancitum fuit, hunc affectum ad cancri occulti naturam accedere. Cum enim maxima ſit in humoris melancholici & atrabilarii natura varietas, fit, ut ab illis humoribus variæ formæ ejuſdem ſpeciei morbi contingant. Vulgò humor melancholicus adultus, cancrum efficiens, craſſus eſt, & tumorem durum producit, qui tandem putredinem & acrimoniam acquirens, partem exulcerat, & ulcus inſanabile producit. In hoc autem caſu humor ille tenuis eſt, ideò tumorem perexiguum efficit, ſed præterea humor ille malignam quandam ac diſſolventem qualitatem habet, quæ partis ſubſtantiam colliquat & abſumit, quemadmodum videmus quædam ſalia erodendi & exulcerandi vi prædita, qualia ſunt ea, ex quibus cauteria potentialia componuntur, quædam verò diſſolvendi duriſſima corpora, ex quibus fiunt aquæ fortes, lapides & metalla

metalla dissolventes, imò acetum lapides dissolvit, cutem tamen non erodit. Sic in microcosmo generantur salia, similibus facultatibus prædita, quæ humoribus permixta, admirandos effectus producunt. Ita in hoc casu humor, qui à natura in mammam, ceu partem mollem & spongiosam expellitur, substantiam illius sensim dissolvit & absumit, ita ut fovea illa majus in dies recipiat incrementum. Judicatus fuit iste affectus incurabilis, eique tantùm curam palliativam esse adhibendam, metuendumque, ne tandem pars ulceretur, introductâ majori acrimoniâ, Remedia præscripta fuerunt alterantia, vacuantia, revellentia, roborantia. Putà purgationes, & phlebotomiæ periodicæ, jusculà alterantia, serum lactis, aquæ minerales, Cauteria, opiata specifica & similia. Topica verò lenientia humoris ferociam & humectantia, ut linimentum ex oleo ros. succo plantag. & solani, cum mercurio crudo, unguentum de ranis viridibus descriptum, capite de cancro: linimentum è butyro, & oleo violac. cum sale saturni, fotus ex aqua rosarum cum sale Saturni.

OBSERVATIO LVIII.

Hæmorrhoidum dolor.

VIr sexagenarius, melancholico & atrabilario temperamento præditus, dolore hæmorrhoidum molesto conflictabatur, cum tumore & inflammatione partis qui multis remediis non cesserat. Præscripsi fotum ex aqua rosarum, in cujus ʒ. vi. salis Saturni ʒ. i. dissolvebatur, qui fotus pluries de die iterabatur. Postmodum verò cataplasma admotum est, ex cepa alba, sub cineribus cocta, & cum butyro subactâ, partibus æqualibus. Intra biduum inflammatio sedata est, tumor magna ex parte resolutus.

OBSERVATIO LIX.

Convulsiones pueri.

DIe 27. Octobris anni 1650. dum essem Nemausi, pro alio ægro, filius Domini de Marguerite in Curia Præsidiali Nemausensi Consiliarii, 10. annos natus, correptus est convulsionibus Epilepticis sævissimis, ut omnes corporis partes atrociter convellerentur, & paroxysmi identidem recurrerent, nullaque propemodum adesset intermissio. In tanto periculo, & tam præcipiti affectu, exhibeo salis vitrioli ʒ. ß. in aqua betonicæ dissolutam, qua vomitus illicò concitatus est, ægèrque multam rejecit pituitam, statimque convulsiones cohibitæ sunt. Attamen post aliquot horas redierunt, sed longe breviores ac leviores, ideò purgatio instituta est ex diacarthami ʒ. ß. syrup. rosac. ʒ. i. cum aqua betonicæ, eàque exhibita est sub vesperam, cùm manè affectus eum corripuisset; per noctem bene purgatus est. Postea ei exhibitæ sunt olei succini & spiritus vitrioli an. guttæ v. in aqua betonicæ. Remissiores fuere paroxysmi, sed nocte insequente aliquantulum frequentiores rediere. Postridie manè exhibetur potio ex aqua cardui benedict. & scord. an. ʒ. i. aquæ theriacalis Bauderonii ʒ. i. salis Card. bened. ϑ. i. confectionis alkermes ʒ. i. cujus beneficio convulsiones omnino sublatæ sunt. Ne tamen iterùm succrescerent, bezoardicum joviale bis exhibitum est, octo horarum spatio, ad g. 12. & sic omnino liberatus est. Potio alexipharmaca & bezoardicum joviale exhibita sunt, quia magna erat malignitatis suspicio in hoc morbo, propterea, puer iste ante 15. dies anginâ laboraverat, quæ tunc temporis Nemausi erat epidemica, pueros præsertim affligens, qua etiam nonnulli moriebantur. Unde conjicere licuit, malignitatem, ex eo morbo relictam, quæ in pueri corpusculo per tempus prædictum latuerat, subitò suscitatam fuisse, & convulsiones illas excitasse.

OBSERVATIO LX.

Angina.

DIe 27. Octobris anni 1650. D. Cheison, Patronus Nemausensis 30. annos natus, gravi anginâ laborabat à quinque diebus, quæ illi deglutitionis libertatem omninò abstulerat, ita ut ne guttulam jusculi haurire posset, & à 24. horis nihil assumpserat, præter aquam, quæ faciliùs permeabat. Statim ipsi exhibere jubeo aquæ benedictæ ʒ. ii. cujus operatione abscessus in faucibus latens, qui totum œsophagi orificium obturabat, disruptus est, & æger multùm puris rejecit cum pituita, ac tantillo sanguinis. Postmodum verò jusculum assumpsit sine magna molestia, & paucis aliis adhibitis remediis, omnino convaluit.

OBSERVATIO LXI.

Tertiana duplex.

DIe 29. mensis Novembris anni 1650. dum essem Nemausi, vocatus sum ad Nobilem virum D. de Mirabel, apud Dominum Barnier Consiliarium Regium habitantem, qui febre tertiana duplici laborabat à 15. diebus. Hujus temporis decursu bis sanguis detractus fuerat, & totidem purgationes celebratæ, multique julepi exhibiti refrigerantes & aperientes. Nihilominus febris perseverabat, accessiones anticipabant, urinæ erant crudæ & subrubræ, tum æger sudores nocturnos patiebatur: quæ omnia morbi longitudinem minabantur, ut metus esset, ne in quartanam degeneraret. Ego igitur curationem aggrediens, ad Phlogosim internam auferendam, quæ ex urinarum rubedine, & magno accessionis æstu innotescebat, iterùm sanguinem detraho, qui cùm valdè exustus & corruptus appareret, postridie iterandum censui. Post modum ad sanguinem depurandum & contemperandum, præscripsi julepos ex radic. aperientibus temperatis, cum cichoraceis & capillaribus ad triduum continuandos, quos sequebatur potio, ex sennâ, tamarindis, mannâ, & syrupo rosaceo, qua sufficienter purgatus est. Attamen accessiones æquè validæ perseverabant. Exhibeo igitur febrifugi grana 20. quibus septies purgatus est tantùm per inferiora, & adeò blandè, ut passim profiteretur se nunquam benignius sumpsisse medicamentum: Sumpsit autem hora tertia matutina, cùm accessio horâ primâ pomeridianâ expectaretur, quæ ad quartam vespertinam retardata est, & multo levior fuit. Sequenti die rediit accessio eadem hora, & priori consimilis. Exhibeo iterùm febrifugum eadem dosi, & eodem modo purgatus est, neque accessio ampliùs reversa est. Postridie medicamenti hæmorrhagiam narium passus est, qua sanguinis ℔. i. excrevit, sine ulla virium jactura. Et hoc interdum observavi in febrifugo nostro, ut cum omnia, quæ naturam gravant, expellere conetur, sanguinem etiam superfluum per hæmorrhagiam foras projiciat: quod in hoc nobili viro contigit, qui juvenis erat & sanguineus, ut adhuc, non obstantibus quatuor venæ sectionibus, sanguis superfluus in ipso redundaret. Sic perfectè curatus est, & ad pristinam valetudinem perductus.

OBSERVATIO LXII.

Febris quartana.

REverendus Pater Dominicanus, nomine Augustinus, ab anno integro ferè quartanâ laborabat, cui successit icterus niger. Multis remediis hunc morbum oppugnare tentaverat, ex variorum Medicorum præscripto, sed frustrà. Erat enim temperamento valdè melancholico & adusto præditus: Præterea hypochondrium sinistrum ac renitens habebat. Præscribo ipsi venæ sectionem, apozemata aperientia & melanagoga ad quatuor dies, cum fotibus hypochondriorum aperientibus & emollientibus, postmodùm exhibui febrifugi grana xx. Febris inconcussa permanet. Post duas accessiones exhibui ejusdem remedii grana xxv. & accessiones imminutæ sunt. Post alias duas accessiones exhibui grana xxx. & febris illa contumax omninò fugata est.

OBSERVATIO LXIII.

Paronychia.

PRincipio menſis Martii, anni 1651. filia natu major Domini Baronis d'Amelaz, Quæſtoris Franciæ Generalis, Paronichiam patiebatur in indice manus ſiniſtræ, quæ ipſam vehementer afflixerat per 4. dies, ita ut noctes inſommes tranſigeret, cum dolore inſigni. Juſſi, ut digitum immitteret in aurem felis, & intra duas horas doloris expers fuit. Sentiebat per intervalla attractionem digiti in cavitatem auris, ac ſubinde dolor totum brachium invadebat, uſque ad humerum, eo denique tempore felis vociferabatur, ut credibile ſit, eum dolore affici à veneno attracto. (Paronychia enim eſt tumor venenoſus:) tota manus intumuit, ac poſtmodum detumuit, excepto digito, qui tumefactus remanſit, & doloris expers. Sublato dolore digitus extractus eſt, & ſuppuratus apparuit, ac deinceps ſolo emplaſtro diapalma curatus.

OBSERVATIO LXIV.

Hæmorrhoidum fluxus immodicus.

MEnſe Aprili anni 1651. nobilis Matrona, uxor Domini de Riniac, in Curia Computorum, Subſidiorum, & fiſci regii procuratoris generalis, quadragenaria, patiebatur hæmorrhoidum fluxum immodicum, à quo nullis remediis, à duobus Medicis conſequenter per octo menſes præſcriptis, liberari potuerat, & ad ſummam cachexiam, hydropem minitantem, perducta erat, cum maxima virium imbecillitate, ut vix progredi poſſet, & icterico faciei, ac totius corporis colore. Remedia ferre amplius non poterat, & à purgantibus medicamentis, quantumvis levibus, ex dictorum Medicorum præſcripto uſurpatis, fluxus irritabatur. In hac deſperatione ad me confugit, meam opem implorans. Ego verò ſtatim illi præſcribo ſequentem potionem per quatuor dies continuos uſurpandam.

℞. Tamarindor. ʒ. ß. fol. plantag. m. i. myrobalan. citrin. ʒ. i. coquantur ad ʒ. vi. in colat. infunde rhab. electi ʒ. i. ſpicæ nardi ℈. ß. expreſſione facta diſſolve ſyrupi roſac. ʒ. i. rhab. pulv. ℈. i. fiat potio.

In prima exhibitione ſanguinis fluxus cohibitus eſt licet quinquies dejecerit; & in cæteris doſibus idem eventus.

Dein præſcripſi julepos ex decocto radic. pentaphylli & tormentil. fol. plantag. pimpinel. & mille fol. paratos, cum ſale prunellæ & ſyrupo granator. per xii. dies, iterando purgationem quinto quoque die; & toto illo tempore fluxus hæmorrhoidum nunquam comparuit.

Quia verò affectus erat contumax, & valde diuturnus, qui ſemel cohibitus, poſt aliquod tempus iterum revertebatur, poſt dicta remedia præſcripſi ſalem martis, ad multos dies exhibendum à g. vi. ad g. viii. & potionis prædictæ exhibitionem quinto quoque die.

Per horum remediorum uſum, fluxus hæmorrhoidum non comparuit per quinque ſeptimanas, quibus elapſis, rediit fluxus ſatis moleſtus: copiam enim ſanguinis puriſſimi excernebat, quoties alvum deponeret. Sequenti die vocatus præſcripſi iterum potionem purgantem, à qua ter aut quater dejecit, ſine ulla excretione ſanguinis.

Poſtridie potionis præſcribo balneum ex hordeo, plantag. polygono, ſummitat. rubi & roſis rubris paratum, per biduum uſurpandum.

Poſtmodum iterata ſunt eadem remedia per menſem integrum, & in dies vires reficiebantur, & color faciei vividus reddebatur: donec tandem integram valetudinem acquiſierit. Attamen circa finem prædicti menſis calorem ſentiebat in hypochondriis, & inquietudines horâ ſomni. Facile erat conjicere, hæc à ſanguine retento provenire, qui antea per hæmorrhoides effluebat, & quem natura probè regere non poterat, prædictis evacuationibus aſſueta: præſertim cùm purgationes menſtruæ ab aliquot annis defeciſſent: ideò ſanguinis miſſionem ex brachio præſcribo, cujus beneficio ſymptomata illa ſublata ſunt.

OBSERVATIO LXV.

Contuſio, inflammatio, & excoriatio clunium ex decubitu diuturno ſupra partem.

UXor Domini de Briſſac, febre continua laborans, cum catharro moleſtiſſimo, in pulmonem decumbente, unde tuſſis ferè perpetua, quæ vehementius affligebat, quoties decumbere tentaret: ita ut diu noctùque in lecto ſedere cogeretur. Cùm autem valde macilenta eſſet, clunium extrema, quæ ad podicem accedunt, ex compreſſione diuturna, contuſionem & excoriationem paſſa ſunt, quæ ſequuta eſt inflammatio, rubedine obſcura prædita, ad lividitatem declinante. Poſt quædam unguenta & emplaſtra per aliquot dies à Chirurgo fruſtra tentata, & malo ingraveſcente, res mihi exponitur; jubeo foveri partem aqua roſar. in qua ſal ſaturni diſſolutum fuerit, & intra 24. horas malum curatum eſt.

OBSERVATIO LXVI.

Febris maligna.

MEnſe Julio anni 1651. D. Deletre, ſalinarum procurator, incidit in febrem malignam, quæ ipſum ad convulſiones & delirium perduxit, cum ſumma pulſus inæqualitate, unde brevi moriturus videbatur. Ex variis, quæ illi exhibita fuerunt, maximè profuit aqua theriacalis noſtra, in febris peſtilentis curatione deſcripta ad ʒ. iv. exhibita, cum bezoardici jovialis g. xii. à quibus ſudor copioſus excitatus eſt, & æger veluti miraculo liberatus.

OBSERVATIO LXVII.

Situs ventriculi monſtroſus.

FIlius D. Rat, Civis Monſpelienſis 24. annos natus temperamento melancolicus, febre tertiana diuturna, nunc ſimplici, nunc duplici; per totam ferè æſtatem laboraverat. Menſe verò Septembri, licet à paroxyſmis febrilibus liberatus eſſet, non ſatis tamen proſperâ valetudine frueretur; ab Empyrico quodam antimonium ſumpſit, fortè malè præparatum, à quo vehementiſſimi vomendi conatus excitati ſunt, abſque ullo effectu; ita ut conatus ille irritus, continuò affligens, eum intra ſeptem vel octo horas ad extrema redegerit, & circa veſperam de medio ſuſtulerit. Aperto cadavere, inventus eſt ventriculus in parte thoracis dextra, variis humoribus repletus, qui quidem ſitus præternaturalis effecit proculdubio, ut ſeſe ſufficienter dilatare ac ſubvertere nequiverit ad vomitum efficiendum, coſtarum ambitu oppreſſus. Hunc autem ſitum ab ortu contractum fuiſſe teſtatur pulmonis carentia in illa thoracis parte, cùm unius illius lobus in ſiniſtra appareret. Mirum eſt, hunc juvenem toto vitæ decurſu ſpirandi difficultate non fuiſſe valde oppreſſum, & omnes corporis functiones, ante morbum prædictum, commodè exercuiſſe; militiam enim exercuerat, & febres prædictas in bello contraxerat.

OBSERVATIO LXVIII.

Hydrops.

PUer bimulus, hydrope laborans, ſequentibus remediis intra duos menſes perfectè curatus eſt.

℞. Rhab. pulv. ʒ. i. capiat manè cum juſculo.

℞. Radic. aſparag. bruſci, & enulæ cam. an. ʒ. i. fol. agrim. cichor. ceterac. capillor. ven. chamædr. centaur. min. & abſinth. utriuſque an. m. i. coquantur ab ℔. i. fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ʒ. i. alternis diebus, per horam, longè à lactatione.

℞. Tabellarum triaſantali quadruplicato rheo ʒ. iv. capiat ʒ. i. alternis diebus, vacuis ab uſu ſyrupi.

℞. Rhab. electi, nodulo incluſi ℈. aquæ font. ℔. i. ß. infundantur frigidè ſimul, & hac aqua utatur pro potu ordinario.

OBSER-

OBSERVATIO LXIX.

Alvi fluxus cruentus.

D. Rousier Medicinæ Doctor & Medicus Uticensis, quadragenarius, à quatuor mensibus patiebatur alvi fluxum bilioſum, pituitoſum, & ſanguineum, quo plus ſanguinis, quàm reliquorum humorum excernebat, ita ut ad ſummam maciem ac veluti marcorem perductus eſſet. Cùm multa remedia per totum illud tempus fruſtra tentaſſet; me tandem in conſilium vocat, cui exhibui auri horizontalis g. xii. quibus blandè purgatus eſt, & copiam bilis porraceæ ac æruginoſæ excrevit ſine ullo ſanguine. Idem remedium bis iterandum præcipio tertio quoque die, & eadem ſequuta eſt operatio. Poſtmodum verò, ab alvi fluxu prorſus immunis fuit, & euchymis utens alimentis ad priſtinam valetudinem perductus eſt.

OBSERVATIO LXX.

Veneris impotentia.

NObilis vir, triginta annos natus, cùm à prima adoleſcentia veneri admodum indulſiſſet, & diuturnam gonorrhœam paſſus eſſet, quâ vigente, frequenti nihilominus utebatur concubitu, etiam cum impuris ſcortis, debilitatus admodùm, à cauſis prædictis, partibus genitalibus, incidit tandem in veneris impotentiam, quæ non in defectu erectionis conſiſtit, quam aſſerit eſſe ſufficientem, ſed ejaculationis, quæ rariſſimè contingit. Illam autem dependere cenſeo ex ſeminis defectu, quod perexiguâ copiâ generatur, propter teſtium imbecillitatem, quorum calor nativus exhauſtus atque exſolutus eſt, frequentiori coitu. Fortè etiam paraſtatæ in vitio ſunt, & exiguam ſeminis copiam recipiunt à teſtibus, propter cicatrices in iis relictas, ab ulceribus, quæ diuturnas illas gonorrhæas comitari ſolent. Tum etiam propter frigidam intemperiem, illis partibus introductam, per inſiti ſpiritus exſolutionem. Pro curatione hujus affectus, ſequentia præſcripſi prima die menſis Aprilis 1652.

℞. Decoct. emollient. ℔. i. ß. cathol. duplic. & diaphœn. an. ʒ. vj. mellis roſ. & olei lilior. an. ʒ. ii. fiat clyſter, injiciendus hora quarta poſt meridiem.

Sequenti die aperiatur vena baſilica cubiti dextri, mittantur ſanguinis ʒ. viii.

℞. Sennæ mundat. ʒ. ß. Sem. aniſi ʒ. i. abſint. pontici P. ß. coquantur ad ʒ. vi. in colatura diſſolve diaphœn. ʒ. iii. ſyrupi roſ. ʒ. i. F. potio, quæ detur poſtridie venæ ſectionis cum regimine.

℞. Raſuræ ligni guajaci ʒ. iv. aquæ font. ℔. iv. infundantur per 14. horas, deinde bulliant ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem ſennæ mundat. ʒ. i. turbith. hermodactyl. ac ʒ. iii. colaturæ capiat ℔. ß. manè, tribus horis ante paſtum, per 20. dies.

℞. Radic. ſalſæ parill. ʒ. i. aquæ fontis ℔. viii. infundantur per horas 12. deinde bulliant ad quartæ partis conſumpt. colaturâ utatur pro potu ordinario, cum vino generoſo, per uſum prædicti decocti, utendo interea pane biſcocto & aniſato, carnibus aſſis, & non elixis nucleis pinis, amygdalis torrefactis, aliiſque cibis ſiccioribus.

Finito uſu prædicti decocti, capiat per triduum manè terebinthinæ, aquâ agrimonii diligenter lotæ ʒ. i.

Poſt horum remediorum uſum adeat thermas Baleruca-nas, quarum aquam ſumat per triduum, more ſolito.

Poſtmodùm verò utatur ſemicupio ejuſdem aquæ per quatuor dies, manè & veſperi, ſudando matutinis horis, veſperi verò teſtes tantum & perinæum cùm regione pubis balneando.

Ab exitu cujuslibet balnei, poſt deterſum ſudorem vel madorem, inungatur ſcrotum, perinæum, & regio lumborum unguento ſequenti.

℞. Olei lilior. ʒ. ii. olei nucis moſchat. ʒ. ß. oleo garyophyl. ʒ. i. piperis albi, nigri, & longi an. drach. ß. ſem. erucæ, urticæ, nigellæ an. ℈. ß. pyrethri ʒ. i. ceræ q. ſ. fiat unguentum.

℞. Olei nucis moſchat. ʒ. ii. olei caryoph. ʒ. i. ambræ gryſeæ, moſchi & zibetæ an. ℈. i. fiat linimentum.

Poſt uſum thermarum, foveantur partes prædictæ per 15. aut 20. dies per horam, ante introitum lecti, decocto ſequenti.

℞. Radic. galangæ, calami aromat. & ireos florent. an. ʒ. i. fol. ſalviæ, majoranæ, & roriſm. an. m. i. Sem. erucæ, naſturtii, urticæ, cardamomi, & cubebar. an. ʒ. iii. nucis moſchat. garyophill. & cinam. an. ʒ. ß. roſ. rubr. p. i. coquantur in vino rubro ad quartæ partis conſumpt. colatura utatur pro fotu prædicto.

Poſt fotum illinantur eædem partes calidè linimento prædicto.

Per uſum prædictorum remediorum ſumat quotidie manè conſervæ ſatyrionis vel eryngii ʒ. ß. vel nucem juglandem ſaccharo conditam, vel myrobalanum conditam, vel tabellarum ſequentium ʒ. ii.

℞. Confect. alcherm. ʒ. ii. ambræ gryſeæ ℈. i. moſchi optimi. g. vi. ſacchari in aqua flor. arantior. & roſar. diſſoluti ʒ. v. fiant tabellæ.

Prædictis uti poterit alternatim, ne unius tædio afficiatur.

Interim victu utatur analeptico; & in primis comedat frequenter perdices & pullos columbinos, lepuſculos, & oryzam cum lacte.

In bellariis verò utatur piſtaciis, tuberibus, ſcolymis, amygdalis, avellanis, dactylis, & nucleis pineis; tum etiam confectione ex iis parata, quam vulgo pineolatum vocant.

Abſtineat à fructibus & oleribus crudis, piſcibus, aliisque frigidioribus & humidioribus alimentis, nec non à coitu, per uſum remediorum.

OBSERVATIO LXXI.

Hydrops pectoris.

JOannes Manenty, civis Monſpelienſis, annos natus 65. corpore craſſo & obæſo præditus, à tribus menſibus patiebatur magnam ſpirandi difficultatem, ita ut vix poſſet in lecto decumbere, nocturno tempore in primis, quo magis vexabatur. Nulla erat tuſſis, aut ſaltem rariſſima, neque quicquam effatu dignum per anacatharſim excernebat. Facies erat ſubtumida, & venter intumeſcere incipiebat, ita ut in aſcitem inclinare videretur; cùm tibiæ etiam & pedes intumeſcerent. Ad illius curationem præſcripta fuit principio menſis Maii 1652. purgatio univerſalis, quæ ad quatuor dies, per apozema phlegmagogum & hydragogum fuit inſtituta; mox diæta ſudorifica ex decocto guajaci & ſalſæparill. ad xx. dies, copioſè ſudando in laconico, cum vapore ſpiritus vini parato. Et poſt quartam quamlibet doſin ſumebat pulverem hydropicum ex ſenna, turbith. hermodactil. jalapa, ſcammonio, & cremore tartari paratum, quibus remediis omninò liberatus eſt.

OBSERVATIO LXXII.

Febris tertiana duplex.

UXor D. Bruieys in graviditate ſeptimeſtri correpta eſt febre tertianâ duplici in menſe Majo anni 1652. quæ per menſem eam afflixit, nullâ apparente remiſſione, quod periculum non exiguum portendebat. Docet enim experientia quotidiana, mulieres gravidas, hujuſmodi febribus laborantes, difficillimè curari, & non paucas, abortu interveniente, de medio tolli. Ter ipſi ſecta fuerat vena, purgans medicamentum bis exhibitum, & multi julepi aperientes ac refrigerantes propinati; tandem venæ ſectione per horam ante paroxyſmum celebrata, & exhibito immediatè ante venæ ſectionem julepo, ex decocto chamæm. & cremor. tartari parato, febris omninò ſublata eſt. Acceſſio enim quæ poſt venæ ſectionem expectabatur, non comparuit, neque deinceps.

OBSERVATIO LXXIII.

Hydrops.

UXor ſartoris vicini, triginta annos nata, cum cachectica fuiſſet toto tempore partus, & malè ſe geſſiſſet in puerperio, febre acuta correpta eſt, in cujus fine incidit in hydropem, in quo venter, crura & tibiæ inſignem tumorem ſubierant. Cùm autem inops eſſet, hunc tantum pulverem ei præſcripſi.

℞. Sennæ mundat. cryſtall. tart. & radic. Jalapæ ana ʒ. ß. fiat pulvis, de quo capiat ʒ. i. cum juſculo, ſingulis diebus. Hoc remedio per 20. dies uſurpato integre liberata eſt.

OBSERVATIO LXXIV.

Mammæ inflammatio.

JUvenis mulier circa nonum graviditatis menſem correpta eſt tumore mammæ ſiniſtræ, cum tenſione, rubore, & pulſatione. Vocatus Chirurgus, cataplaſma de mica panis ſtatim admovet, unde tumor admodum increvit. Vocatus ego, cataplaſma præſcribo ex farina fabarum cocta in oxycrato, ſæpè immutandum, quia intra paucas horas exſiccatur. Intra 12. horas inflammatio ablata eſt, tumòrque admodum imminutus, & intra paucos dies omninò evanuit.

OBSERVATIO LXXV.

Colica biliosa.

DN. de Chalanges, Salinarum coctor, correptus fuit colicâ biliosâ circa finem menſis Januarii anni 1653. Dolor erat vehementer excrucians, cum vigiliis aſſiduis, febre continuâ, & ſingultu frequenti, ut Medicus ordinarius inflammationem alicujus partis imi ventris ſuſpicaretur. Ego verò, in conſilium vocatus, exiſtimavi hæc omnia dependere ex cacochymia biliosâ, hac præcipuè ratione ductus, quod dolor eſſet vagus, & interdum partem ventris inferiorem & hypogaſtricam occuparet, interdum ſuperiorem & epigaſtricam. Hanc ſententiam eventus comprobavit. Nam poſt quatuor phlebotomias, enemata multa emollientia, purgantia, & anodyna, fotus & ſemicupia, quatuor purgationibus curatus eſt, diebus conſequentibus uſurpatis, ex decocto cichoraceorum & capillarium cum ſummit. malv. ʒ. ii. ſennæ, cui infundebatur caſſiæ ʒ. i. & in colatura diſſolvebatur ſyrupi roſac. ʒ. i. quotidie excernebat multam bilem porraceam, quæ dicta ſymptomata pariebat.

OBSERVATIO LXXVI.

Tonſillarum inflammatio.

DIe 21. menſis Maii anni 1653. uxor Dn. Engarran in Curia Computorum Conſiliarii, afflicta eſt tonſillarum inflammatione graviſſimâ, quam brevi ſequuta eſt exulceratio, cum dolore intenſo. Celebrata venæ ſectione & gargariſmatis ex oxycrato per biduum fruſtrà uſurpatis, ſequenti curata eſt intra unum diem.

℞. Sem. ſinapis ʒ. i. aceti roſac. & ſacchari albi an. ʒ. i. aquæ ʒ. iii. fiat gargariſma.

OBSERVATIO LXXVII.

Hydrops in puero.

FIlius D. Joannis Guy mercatoris, quinque annos natus, à quatuor menſibus hydropicus, cùm alia remedia non profuiſſent, ſyrupo ſequenti per 15. dies uſurpato perfectè curatus eſt.

℞. Radic. enulæ camp. ʒ. i. fol. agrimon. chamædr. centaur. minor & abſinthii utriuſque an. M. i. coquantur ad ℔. in colatura diſſolve ſacchari albi ℔. i. fiat ſyrupus, de quo capiat ʒ. i. ſingulis diebus manè aliquot horis ante paſtum.

OBSERVATIO LXXVIII.

Singultus.

DN. Seguin febre maligna laborans, graviſſimo ſingultu, & ferè aſſiduo torquebatur, poſt multa remedia, febrem & malignitatem oppugnantia, quatuor ſectiones, & unam purgationem, multòſque clyſteres, & multa remedia, ſingultui paæſertim appropriata. Die 12. morbi iterum purgatus eſt: ſingultus erat frequentior circa veſperam, licet ſatis copiosè purgatus fuiſſet. Vocatus in conſilium laudani g. ii. præſcribo, cum emulſione 4. ſem. frig. major. in qua ſalis prunellæ ʒ. i. diſſoluta fuit. intra horam ceſſavit ſingultus, nec ampliùs rediit.

OBSERVATIO LXXIX.

Ad veneris impotentiam.

REcipe olei de liquid. ambar. ʒ. i. ſem. eruc. ʒ. i. reliqua vide apud Zacut. in praxi admiranda fol. 233.

Si pilulæ iſtæ non poſſint tam citò præparari, ſequentes uſurpari poterunt, cum magno fructu.

℞. Ambræ griſeæ, moſchi optimi & agalloch. electiſſimi an. ʒ. i. ß. raſuræ ebor. diamoſchi dulc. galliæ moſch. an. ʒ. ß. rad. angelic. pœon. & carpobalſ. an. ʒ. i. Zebetæ q. ſ. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ. i. vel ʒ. ß. ſingulis noctibus.

Ad varianda remedia aqua ſequens interdum uſurpari poterit.

℞. Cinam. Caryophill. nuc. moſch. macis ana ʒ. i. cubebar. piperis longi, galang. zedoar. ammi, ſeſeleos, ana ʒ. ß. granor. juniper. ʒ. i. vini albi generoſi, aquæ roriſm. majoran. ana ℔. i. ſtent in digeſtione per dies vi. & poſtea diſtillentur in B. M. capiat cochl. ii. manè & ſerò.

Denique cæteris non proficientibus, opiata ſequens uſurpari poterit.

℞. Radic. ſatyrii recent. ʒ. iii. rad. paſtinac. recent. ʒ. iii. reliqua vide apud Zacut. in praxi admiranda fol. 232. Exterius fotus & linimenta uſurpari poterunt, ſupra obſervat. 69. præſcripta, quibus etiam emplaſtrum ſequens addi poterit.

℞. Maſſæ empl. de baccis lauri, & maſtiche an. ʒ. i. gummi tacamahac. & caragn. ana ʒ. ß. rad. biſtort. & tormentill. nucis moſch. garyophill. zinziber. & pulv. aromat. roſar. an. ʒ i. ol. nuc. moſch. ʒ. ß. balſam. peruvian. q. ſ. fiat emplaſtrum quadratum, applicandum regioni lumborum & perpetuo geſtandum, ac ſingulis ſeptimanis renovandum.

OBSERVATIO LXXX.

Febris tertiana diuturna.

UXor Dn. de Briſſac. 20. annos nata, per menſem Julium & Auguſtum tentata eſt febre tertiana duplici, eaque valde contumaci, quia corpus erat valde debilitatum à gravitate ſemeſtri, & abortu ſubſequente. Multa remedia in caſſum per illud tempus uſurpata fuerant à Medico ordinario, venæ ſectiones & purgationes plurimæ, julepi, juſcula medicata, &c. Vocatus ego, exhibeo per horam ante acceſſionem bezoard. jovialis g. xii. cum aquæ cardui bened. ʒ. iv. Acceſſio retardata eſt per horas duas, & multò minor fuit, tum in fine illius alvum bis aut ter depoſuit, quæ antea non niſi clyſteribus ſolvebatur, & fœtidiſſima rejecit excrementa. Sequenti die idem remedium fuit uſurpatum, & acceſſio ſimiliter retardata & imminuta fuit, tum etiam in fine illius fœtidiſſima excrevit, ac poſtmodum acceſſiones quaſdam paſſa eſt vix perceptibiles, deinde ſenſim integrè liberata eſt.

OBSERVATIO LXXXI.

Fluxus Hæmorrhoidum.

DN. Engarran, in ſuprema Computorum, ſubſidiorum, & Fiſci regii curia Conſiliarius, immodico hæmorrhoidum fluxu laborabat à quinque vel ſex diebus, quo ſanguinis

sanguinis ʒ. viii. vel x. singulis diebus profundebat. Post venæ sectionem, julepos refrigerantes, aliàque remedia interna & externa frustrà exhibita, cùm res urgeret, & æger admodum debilitaretur, præscripsi succum urticæ, levi ebullitione depuratum ad ʒ. ii. cum pauco saccharo, & hoc solo remedio fluxus omnino cohibitus est.

Candide Lector. Quia numerus observationum deficiebat in scriptis Riverianis, ad implendam hanc centuriam, sequentes subjunximus, plures ejusdem speciei morbos sub eodem titulo, clarioris doctrinæ gratia, aliquando comprehendentes, 82. igitur erit prima nostrarum, huic centuriæ perficiendæ additarum.

OBSERVATIO LXXXII.

Hydrops.

ANno 1645. quidam nomine Felizat Costensis, hydropicus factus, sine remediorum ope curatus est, umbilico sponte & confertim aperto, dum per urbem incederet, ita ut reversus domum, multa stragula & lectum continuò irroraverit per aliquot dies, unde sanus & hilaris per totum annum vixit. Eo tamen elapso iterum venter super eum magnificatus est (ut Arabum verbis utar.) & ita intumuit, ut cum insigni respirandi difficultate per urbem incederet: cùmque tumor adeo increvisset, ut suffocationis periculum immineret, & adesset satis insignis exomphalos seu umbilici prominentia, constantibus etiam viribus, de ejus apertione nos iterum atque iterum rogavit, alioqui sibi violentas manus illaturus. Quod cùm tandem Chirurgus ritè & sine dolore præstitisset; aquam statim fluere permisimus fere ad ℔. i. & sub noctem eadem quantitate: verùm eadem nocte sensim subsidentibus partibus, vires etiam subsidebant. Ita ut sequentem diem ultimum obierit. Unde patet, naturæ opera non semper esse imitanda, ut videre est in hoc ægrotante annorum circiter 25. Attamen licèt constare viderentur vires, quòd per urbem incederet, & ritè comederet, morbum tamen fuisse confirmatum, & viscera jam labem, præsertim ex priore morbo contraxisse, conjiciendum est.

Multis aliis hanc operationem, & cum præmeditatione fuisse administratam, sed neminem servatum, à multis Practicis audivi.

Hydrops universalis à me pluries curatus est brevi & facilè per diuretica & hydragoga; qui scilicet hydrops seu tumoris universalis genus, non erat tertia hydropis species, leucophlegmatia passim dicta, quæ non nisi ægrè curatur. Sanguinis enim pituitosi crudique & male compacti, nec poris partium bene agglutinati & assimilati, ideòque in toto redundanti & superflui soboles existit, ex defectu tertiæ coctionis, quæ in singulis partibus fieri debet. Adde, quòd in hac color cutis subalbidus atque lacteus, aut livore suffusus, cum anorexia & siti importuna assiduàque conspiciatur: ea verò symptomata non apparebant in prædicto tumore universali, qui ideo continentem habebat causam diversam, scilicet serosum humorem, cutem inter & cæteras membranas universales stagnantem, unde aqua intercus Celso dicitur, cui color idem fere atque ante; quod etiam confirmat tactus. Nam cutis digito compressa resilit, ex se statim refluente aqua, sponte illuc, unde à prememente manu dejecta; in leucophlegmatia autem impressum relinquitur digiti vestigium, sanguine crasso non facilè refluente illuc, unde expressus fuit: præterea cita curatio, quæ consequuta est, illud satis evidenter arguit, quod ulterius patet in sequentibus observationibus, quas ideo annectere placuit.

Deinde modus solutionis differentiam etiam statuit inter leucophlegmatiam & prædictum tumorem universalem, quandoquidem longè facilùs pleonexia serosa seu illuvies in toto redundans corrigitur, quàm intemperies frigida siccaque viscerum, crudioris sanguinis parens emendatur: Prædicta autem curatio per hydragoga à me celebrata, sententiæ Hippoc. in coacis respondere mihi videbatur, cùm ait, *Incipienti hydropi alvi profluvium aquosum sine cruditate, morbum solvit, & purgatio per renes.* Idem etiam dixi. *Si aquà ad vesicam aut ventrem fluat, solutio.* Cum tamen experientia doceat, evacuationem quæ fit per urinas, melius succedere eâ, quæ fit per alvum.

Rusticus quinquagenarius ex perpessa per aliquot menses febre tertianâ nothâ, incidit in hydropem universalem, à quo cum liberavimus succo ireos nostratis, ad ʒ. iii. cum mannæ ʒ. i. ß. eòque intra septem dies ter exhibito, venter omnino detumuit, maxima serosæ illuviei copia per alvum & urinas excreta.

Alter annorum circiter 26. ex febre quartanâ diuturnâ incidit in tumorem universalem totius corporis, in quo cutis digito compressa resiliebat, cum duritie, è regione lienis. Huic Chirurgus quidam sine ullo præscripto, ut ferè semper apud rusticos præstare solent, multa remedia per longum tempus, sed sine fructu exhibuerat, donec ad extrema ferè redactus, meam opem imploraverit, quippe quem ab acuto morbo aliquando liberaveram. Hic ergo cum quædam remedia ex arte præscripsissem, præcipuè vinum juniperinum, hoc solo uti voluit, jamdudum omnium fermè remediorum pertæsus, sumebatque illius ʒ. vi. singulis matutinis, unde urina copiosiùs & frequentiùs fluere, venterque parum detumescere cœpit. Quod cùm rescivissem, & eum reliqua remedia præscripta amandasse, suasi ut saltem ʒ. j. pulveris ex senna, cremore tartari, & radice jalapæ cum jusculo sumeret per 12. dies alternos, & interim diebus vacuis perseveraret in usu vini juniperini, quo peracto, integram sanitatem recuperavit, & brevi ad solitos labores reversus est.

OBSERVATIO LXXXIII.

Febres tertianæ.

FRater Eloysius, juvenis Religiosus Ordinis Fratrum Minorum apud Costam, febre tertiana duplici laborans à 4. mensibus, frustrà usurpatis multis remediis, ab alio Medico præscriptis, à me curatus est, rigida existente hyeme, exhibitis febrifugi Riveriani gr. 12. quibus blandè purgatus per inferiora tantùm. Graviorem ea die (ut sæpe fieri solet in hujus remedii usu) passus est accessionem, sed nullam deinceps; attamen post 15. dies ob incautam victus rationem & fructuum usum nimium, leves rediere accessiones; quæ levi cathartico exhibito iterum disparuerunt. Quod in hujusmodi febribus, & quartanis, ita sæpe usurpavimus, quoties recidiva contigit.

Febrem tertianam duplicem in sartore Costensi 30. annorum, melancholici & pituitosi temperamenti curavimus, præmissis duabus purgationibus cum præparantibus idoneis, & duplici venæ sectione; usu febrilis Crollii ex ʒ. iii. aquæ cichor. salis absinth. ʒ. ß. & spiritus sulphur. gut. xv. ex cujus prima dosi febriles accessiones imminutæ sunt, ac tertia penitus sublatæ quæ prædictis remediis per 20. dies non cesserant. Hòcque remedium à 12. annis centies usurpatum in variis febribus, & præcipuè tertianis, semper profuisse animadvertimus. In defectu autem salis absinthii, sal tartari sæpe substituimus, exemplo præceptoris nostri Dom. Riverii, & aliquando etiam cum decoct. absinthii, ut videre est in ipsius observationibus.

Dn. de la Rivoire, laborans principio Augusti 1648. febre tertiana duplici, cujus alterni accessus eum gravissimè affligebant inquietudinibus, siti, dolore capitis, & respirandi difficultate, à me curatus est præmisso clystere & venæ sectione, exhibendo in vigore paroxysmi, ad extinguendos spiritus febriles sitibundos, aquæ fontis magnum haustum, cum spiritu sulphuris per campanam eliciti q. s. ad sensibilem aciditatem & syrupo de limonibus; quo potu febricitantibus siticulosis gratissimo, ter aut quater exhibito per biduum, omnia febris prædictæ symptomata longè mitiora evaserunt, & paroxismi multo breviores, ita ut hac prævia præparatione materiæ morbificæ, & imminutione symptomatum, curatio absoluta fuerit usu pulveris Comitis & febrilis Crolliani per biduum sequens exhibiti. Notandum autem est prædictum ægro-

tantem 35. annos natum, obſtructionis utriuſque hypochondrii præcipuè verò lienis eſſe affectum, & ſingulis ferè annis, gravibus morbis diuturnis eſſe obnoxium, ob incautam & igneam vivendi rationem.

Prædictus Dn. febre tertianâ laborans, menſe Julio anni ſequentis, curatus eſt unica doſi febrilis Crolliani, cujus quia duæ doſes miſſæ fuerant, alteram exhibuit puellæ 10. aut 12. annorum, eodem morbo laboranti, & ſic febris in utroque diſparuit.

Pater Chriſtophorus, ex Ordine fratrum Minorum hujus urbis, ætatis 40. annorum, macilento, & melancholico corporis habitu præditus in principio Septembris anni 1649. incidit in febrem tertianam, quam curavi, præmiſſis clyſtere & venæ ſectione, unicâ doſi pulveris Cornachini.

Eodem tempore frater Norbertus annorum circiter 35. firmiori corporis habitu & euſarco donatus, laborabat eadem febre, quam ex caloris ingentis gradu, inappetentiâ, dolore capitis, inquietudinis, cacochymiâ, & paroxyſmorum longitudine, diuturnam fore immeritò ſuſpicabar, adde, quod anno elapſo eodem morbo graviter laboraverat, per menſem integrum, cum inſigni virium diſpendio. Poſt injectum clyſterem, & phlebotomiam celebratam, ſumpſit calomelanos Torqueti gr. 10. Scammonii gr. 10. in forma pilulari, unde copioſè & blande purgatus eſt eadem die. Sequentibus verò duabus ter aut quater, ſicque prædicta omnia ſymptomata brevi diſparuerunt, unamque tantum & levem acceſſionem, poſt aſſumptum remedium paſſus eſt. Calomelas Turqueti, eſt mercurius dulcis ſexies aut ſepties ſublimatus, ut videbis infra.

Domina de Doſſin Monialis menſe Martio anni 1651. à febre tertiana liberata eſt poſt 4. acceſſiones, ſumendo in vigore paroxyſmi ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti, guttas 20. cum ptiſana vulgari & ſyrupo de ceraſis acidis, vel aqua ſola ſaccharata bis aut ter, urgente ſiti, inſtar julepi, ſequenti die ſumpſit mercurii prædicti dulcis gr. 20. & reſinæ ſcammonii gr. 10. in pilulam redacta, & pellicula ceraſi ſaccharo conditi incluſam, quâ optimè & blandè evacuata eſt.

Illuſtriſſimam Comitiſſam Dominam de Ferrieres, eodem modo eademque ratione à ſimili affectu liberavimus principio menſis Februarii, ejuſdem anni, rigidiſſima exiſtente hyemali tempeſtate.

Innumeros, quibus multa remedia fruſtra exhibita fuerant, per longum tempus à tertiana ſimplici & duplici curatos vidimus, aſſumpta ſemel aut bis aqua benedicta Rulandi. Alios ſale vitrioli ad ʒ. i. Plurimos, quibus hæc & reliqua non profuerant, uſu ſyrupi de aſaro Lozelliad cochlear unum ſumpti: & certè vomitorium virtutem atque utilitatem præcæteris remediis, & iis, fruſtra tentatis, multoties expertus ſum in variis caſibus, cùm cætera conſentirent.

Præterea phlebotomiam in plenilunio celebratam pro febribus intermittentibus plurimum prodeſſe vidimus, quia tunc, ob lunæ vim, humores ebulliunt, & fluxibilior ſit ſanguis, ac promptiùs venâ ſectâ educitur. Quo remedio eo tempore celebrato plures curatos, alios levatos eſſe teſtatur Zacutus Luſitanus, & ipſe noviſſimè in viro religioſo, ac inſtante paroxyſmo duplicis tertianæ, curationem ſubſequutam vidi.

Mulier Coſtenſis ſexagenaria, nomine Ludovica Soyſon, à quinque ſeptimanis febre tertiana duplici laborabat, cujus alterni paroxyſmi ad 15. & 20. horas extendebantur, & matutinis horis cum levi horrore, ſed diu durante invadebant, alii verò circa meridiem & aliquando tardiùs cum rigore ſatis inſigni nec ultra 12. vel 14. horas protrahebantur, unde diverſorum humorum in diverſis locis putreſcentium, non levis conjectura fuit, ideòque morbum etiam fore diuturnum, aut in quartanam abiturum prædixeram, propterea, quòd etiam ægra de hypochondrii ſiniſtri dolore ſemper conqueſta eſſet. Huic primò purgans medicamentum bis aut ter exhibitum, phlebotomia ſemel celebrata, cum clyſteribus identidem injectis per 12. dies à ſeniori Pharmacopœo. Tandem vocatus præſcripſi quatuor doſes apozematis ex radic. & herbis aperient. refrigerant. & ſpecificis, addendo cuilibet doſi ſennæ mundat. ʒ. iii. ſyrupi roſac. ʒ. i. & ſalis tartari ʒ. ſ. unde laudabilis evacuatio ſequebatur, attamen febris parum imminuta. Sed propter ætatem & virium imbecillitatem intermiſſa remedia, pro induciis naturæ concedendis, & reſtauratione virium, ut deinde felicius per epicraſin ratura obſtetricaret; ſicque poſt aliquot dies iterum duæ doſes prædicti apozematis alternatim præſcriptæ & exhibitæ ſunt, unde febris poſt tres vel quatuor dies diſparuit per unum aut alterum diem, quo elapſo, cum pari vigore iterum invaſit, ita ut etiam aliquando ab ea omnino expers non videretur; ſicque lecto affixa languebat circa dies caniculares anni 1655. Huic igitur tandem exhibui febrifugi Riveriani gr. 20. cum confectione de hyacinth. in formam boli, in majori febris intervallo, unde quinquies alvum depoſuit cum tolerantia, in paroxyſmo verò bis per vomitum rejecit magnam copiam materiæ porraceæ, æruginoſæ, & viſcoſæ, cum aliquot ventris torminibus, quæ duas vel tres ſedes per inferiora præceſſerunt. Paroxyſmus brevior fuit, neque deinceps apparuit. Hoc autem notatu dignum erat, quod in operatione ægrotans ſibi aliquid ex hypochondrio ſiniſtro, ubi dolor antea fuerat, evelli ſentiebat, quod cauſam febris & doloris ibi latitantem à remedii virtute ſpecifica in ſuo foco oppugnari, evidenter demonſtrabat.

Juvenis annorum 20. febri tertiana duplici laborans, in exercitu Pedemontano ſumpſit cyathum unum vini albi calidè in quo diſſolvit ſulphur pulveratum ad magnitudinem unius ovi. Poſt dimidiam horam copioſiſſimè ſudavit, nec ampliùs febris apparuit, quod remedium in duobus aliis hac in urbe uſurpavit, cum eodem ſucceſſu.

OBSERVATIO LXXXIV.

Febris quartana.

JUvenis Sabaudus annorum 22. habitu euſarco & pituitoſo, à duobus menſibus laborabat febre quartana duplici. Huic cum remedia univerſalia per apozemata & venæ ſectionem reſpueret, febrifugi dicti gr. 20. exhibuimus, unde febris ex quartana duplici ſimplex facta eſt, iterumque bis exhibita eadem doſi, omnino curatus eſt.

Sacerdos quinquagenarius multùm melancholicus, febrem quartanam paſſus erat per quatuor menſes. Hanc ego curavi media hyeme, exhibendo febrifugi Riveriani prædicti gr. 24. verùm poſt 25. dies reverſa eſt, & iterum curata eodem remedio.

Prædicta Domina de Doſſin, annorum 30. laudabilis temperamenti, & elegantis formæ, ac ingenii ſingularis, poſt varios affectus ex mœrore oriundos, incidit in febrem quartanam, à qua poſt quatuor menſes curata eſt menſe Decembri anni 1650. poſt multa remedia fruſtra tentata, unica doſi prædicti febrifugi.

Nepos meus Franciſcus Jacoz annorum duodecim, febre quartanâ poſt tertianam diuturnam laboravit per ſex menſes, quorum ſpatio multa ſumpſit remedia, etiam febrifugum prædictum, at fruſtra, partim propter ingluviem, partim etiam ob pravam viſcerum diſpoſitionem. Tandem uno cochleari ſyrupi prædicti de azaro, in ptiſana communi, curatus eſt excitato ſcilicet ter aut quater copioſo vomitu variorum humorum, parietibus ventriculi, & vicinis partibus ita adhærentium ut catharticis pluries exhibitis deturbari non potuiſſent, qui appetitum valdè dejiciebant, jàmque colorem atque habitum corporis valdè immutaverant, quæ tamen recepit poſt breve tempus, cujus decurſu ita febris imminuebatur, ut vix eam perſentiret, donec omnino diſparuit, redeunte appetitu laudabili, & vivido faciei colore.

Nepos meus Bernardus annorum 30. febre quartana laboravit, menſe Octobri 1650. per tres ſeptimanas, cum anorexia, languore, & pallido ac macilento totius corporis habitu. Sumpſit paulò ante paroxyſmum cochlear unum ſyrupi de azaro dicti in juſculo, multoties & copioſè vomuit amariſſima, cum labore, per duas circiter horas, ita ut ſequentibus quatuor diebus os ipſi fœtidum & amarum inſtar fuliginis eſſe videretur, ac febris perſeveraret, ſed levior facta, poſt ſeptem dies omnino ſublata

eſt

est assumptis mercurii dulcis ut suprà sublimati gr. 32. & resinæ scammonii, gr. 20. [difficile enim purgatur] statimque vividum faciei colorem & appetitum simul recuperavit, cum viribus, in horas redeuntibus.

Frater Otho Recollectus hujus urbis, squalidi & sicci temperamenti, febre quartanâ laborans à tribus mensibus cum tensione & dolore lienis, ac sudoribus nocturnis, curatus est mense Novembri, anni 1651. sumendo primùm infusionem ʒ. ß. salis tartari cum guttis aliquot spiritus salis & ʒ. i. fol. sennæ factam in ʒ. vi. aquæ fontis per noctem, manè quatuor dierum spatio, unde bis aut ter singulis diebus purgatur, appetitum & robur sensim redire asserens; febris levior, quæ tandem disparuit post 7. dies, iterùmque reversa curata est per gr. 5. resinæ scammonii & ʒ. ß. mercurii sublimati dulcis prædicti, quibus optimè & blandè purgatus, iterum sumpsit per triduum prædictam ptisanam tartarizatam laxantem. Verum quia sudoribus diffluebat singulis noctibus, & dolor circa lienem non omnino sublatus erat, ac lassitudinem in tibiis gravem persentiebat, iterum sumpsit calomelanos similem dosin, ut supra, in forma pilulari, ad recidivæ occasionem evitandam.

Febris duplex quartana, gravissimè affligens à duobus mensibus honestum virum, Dominum Regoudin, temperamento valdè melancholicum, meo consilio curata est principio Novembris anni 1651. tribus dosibus infusionis sennæ in aqua febrifugâ Riverii factæ, & phlebotomia semel celebratâ, quia ejus indicationes aderant. Est autem aqua hæc febrifuga sola aqua fontis cum sale tartari, cujus certè miros effectus quotidie experimur in omnibus diuturnis febribus, & morbis, ab obstructionibus productis, ut clariùs patebit infra. Eodem tempore frater meus quinquagenarius, postquam bis recidivam ex tertiana duplici passus esset, quia multis negotiis & domesticis rebus implicitus, nec satis purgatus, incidit in quartanam triplicem molestissimam, sed post quatuor vel quinque ejus paroxymos, sumptâ bis infusione prædicta, purgatus evasit à longiori febris molestia.

Dn. Gruisard mercator Costensis 30. annorum, laborans quartana duplici, à duobus mensibus, sumpsit febri fugi gr. 24. in pilularem formam redacta, & in quartanam simplicem, eamque levissimam, versa est febris, quæ tamen post aliquot dies, ob errores in cibo & potu commissos, gravior facta est, & aliquando duplex, aliàs verò triplex; iterum sumpto febrifugo levior facta, sensim evanuit, imperato vitæ regimine parciori: sed quia arti suæ, equitationi intempestivæ, & genio nimium deditus, iterum passus est recidivam, iterum sumpsit febrifugi gr. xxxii. sicque sensim convaluit.

Pater Andreas à Costa, frater meus natu major, è Franciscanorum familia, post febrem acutam multorum dierum, multòsque labores perpessos, incidit anno 1654. in febrem quartanam, quam multis remediis oppugnare conatus est, sed frustra. Tandem missis ad eum duabus dosibus febrifugi Riveriani, sub finem hyemis anni 1655. à prædicta febre liber omninò evasit.

Eodem tempore rusticus quadragenarius, Villicus Magistri Dumas, Chirurgi Costensis, eodem morbo laborans à duobus mensibus, unica dosi prædicti remedii feliciter & integrè curatus est.

Mulier Tullinensis, 24. annorum, à quindecim mensibus laborans febre quartanâ, quæ aliquando duplex, imo semel continua facta, eam ad extrema coëgerat, cum icterico faciei colore, appetitu dejecto, macie corporis, & tumore insigni utriusque hypochondrii, maximè verò lienis, de valetudine recuperanda parum sperans, ad me venit, auxillium si quod supereset, tot malis enixè postulans. Huic igitur primò præscripsi ptisanam tartarizatam laxantem prædictã, in decocto hepatico, & splenetico, per octo dierum spatium, cum fotu & linimento, iisdem viribus prædito, & utrique hypochondrio admovendo; Tum deinde pilulas tartareas Botii ex aloë, gummi ammoniaco, & tartaro vitriolato, per duodecim dies: quibus elapsis, iterum sumpsit per triduum prædictam ptisanam, tumor & dolor è regione lienis multùm imminutus apparuit, faciei color citrinus evanuit, appetitus redire cœpit, febris tamen eadem, quæ tandem omnino disparuit, ter exhibito pridie accessionis febrifugo Riveriano: sicque post aliquot dies sine ullo recidivæ metu sana & hilaris in patriam reversa est.

Tædiosum foret omnes recensere, quibus prædictum febrifugum exhibitum vel febrem substulit, vel multùm imminuit, nec unquam nocumento fuit.

Sutor Costensis nomine Gelas, febre quartana laboravit per sex menses, & ab ea liberatus est, sumendo dimidium cyathum vini albi in quo decoquebat mala aurantia, in partes dissecta, inque singulis matutinis, per aliquot dies.

Multi rustici in his oris curant febrem quartanam pulvere chamædr. exsiccat. tum jusculo per aliquot dies sumpto, quod certe sine ratione fieri non existimo, præcipue si quædam purgantia præcesserint, cum splenetica ac hepatica sit, & insigni virtute polleat, viscera ab infarctu liberandi.

OBSERVATIO LXXXV.

Colicus dolor in purgatione menstrua, & hysterici affectus.

Lectissima virgo Monialis Dominica de S. Paul, annorum 37. laudabilis temperamenti, (sicut & ingenii) ad pituitosum tamen nonnihil vergentis, circa tempus menstruæ purgationis, imò in ipso fluxu, solita est pati dolorem colicum sputium, cùmque atrocissimum, per duos vel tres dies, unde aliquando menstrua purgatio supprimitur. Utrique affectui subvenimus aliquando clysmate carminante & laxante; aliàs verò, olei anisi guttis aliquot in vino vel jusculo sumptis; ita ut colicus ille dolor, qui multùm durare solebat, in momento sæpè sublatus fuerit.

Eadem Domina sæpissimè corripitur suffocationibus hystericis, cum dolore capitis & ventriculi, à quibus affectibus eam multoties liberavimus exhibito sale vitrioli ad ʒ. ß. & ʒ. i. in aqua fontis dissoluti. Blandè siquidem provocat vomitum, & hystericis affectibus specificum prædicant omnes chymici: aliquando etiam granis aliquot laudani ex descriptione Crollii, cujus certè miros effectus se percepisse semper fatebatur, etiam ex solo ipsius laudani olfactu, cujus sæpè majorem pilulam manibus volutabat, identidem odorando.

Mulier vidua Costensis, quadragenaria, hystericis affectibus diu noctùque ita vexata, cum febre & vigiliis, ut moritura videretur, post unum aut alterum clysterem injectum, sumpsit laudani gr. 4. brevique post tempore quievit, & symptomata omnia cum febre evanuerunt.

OBSERVATIO LXXXVI.

Mensium fluxus immodicus.

Nobilissima Domina de la Jassodiere, annorum 40. optimi habitus & temperamenti, à duobus ferè annis laborabat fluore muliebri seroso, qui per intervalla adeo copiosus erat, ut ægrotantem in vitæ periculum conjiceret. Ad eam aliquando vocatus, cùm longè ab urbe distaret, & remedia in promptu non haberentur, ea verò propter fluxum immodicum deficeret, exhiberi jubeo ʒ. i. pulveris ex putaminibus ovorum combustis in jusculo, unde tantâ serosi sanguinis jactura multum imminuta est intra paucas horas, ac sequenti die iterato remedio, omnia suppressa, ægrâque victu reficiente & analeptico sensim restituta, ac post aliquot tempus caulæ morbificæ per debita præsidia provisum est.

Uxor pulcherrima Claudii Vivier Costensis annorum circiter 27. per excretionem molæ bimestris, incidit in fluxum sanguinis immodicum, qui per tres septimanas perseverans, eam in vitæ discrimen adduxit, & tantam spirituum cum sanguine jacturam, ut vires & animus continuo deficerent. Vocatus suasi ut succi urticæ depurati ʒ. iv. mane & sero sumeret per biduum: sed bis assumpto remedio

medio, ſanguinis fluxus valdè imminutus eſt & ante 24. horas omninò cohibitus. Eodem tempore admovebat regioni uteri fotum, ex ſpongia in aceto & vino rubro auſtero madefacta: hoc remedium alias in ſimili caſu cum pari ſucceſſu i me uſurpatum eſt, illùdque valde prædicat Amatus Luſitanus in centuriis.

OBSERVATIO LXXXVII.

Dyſenteria.

RUſticus 60. annorum, principio Auguſti anni 1648. laborabat à multis diebus graviſſima dyſenteriâ, cui cùm remedia ex arte præſcripta non tam citò ab urbe aſportari potuiſſent, cataplaſma ex abſinthio & roſis rubris in lacte decoctis toti abdomini applicari jubeo, exhibitis interim laudani gr. 4. Inde poſt aliquot horas rariora fuerunt dejectionum intervalla, dolor imminutus, nec non tranquillior, ita ut præſcriptis remediis opus non habuerit.

Illud idem ferè contigit in alio Ruſtico 20. annorum qui per multos dies & noctes dyſenterico fluxu ad extrema ferè redactus propter dolores immanes & vigilias perpetuas; ſumptis laudani gr. 3. ſub noctem, quam ferè integram placidè tranſegit, cum levamine & fluxu tantùm bilioſo, cui poſt modum per debita remedia proviſum eſt.

Vir militaris fide & laude digniſſimus multos curavit in exercitu à dyſenteria & alvi fluxu per 3. i. ſuberis pulverati in vino vel juſculo, quod remedium vide in obſervationibus Riverii.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Pleuritis.

MUltos & præcipuè, quibus appropriata remedia defuerant, ex pleuritide ad extrema fere redactos & reſtitutos vidimus uſu pomi Quercetani ſemel aut bis ſumpti, intra 24. horas, unde præter ſpem vel copioſus ſudor, vel anacathoriſis libera ſequebatur. Plurimos certè nominare poſſem, quibus ferè deſperatis hoc remedii genus præſcripſi, nec unquam alium, quàm felicem eventum ex eo animadverti; multiſque, qui hoc apud ægros obſervaverunt, ita ſucceſſiſſe multoties audivi.

OBSERVATIO LXXXIX.

Tumor mammarum.

MUlier nobilis hujus urbis puerpera, laborans tumore mammæ ſiniſtræ præduro ex concretione lactis, irritis omnibus remediis ex arte per menſem integrum uſurpatis, curata eſt, ſumendo 3. i. pulveris mille pedum præparat. in juſculo per triduum, hujus autem pulveris eximias dotes ſæpe vidimus & audivimus ab expertis in hujuſmodi tumoribus ex lacte concreto, nec non etiam in cancro mammarum ac reliquarum partium, ut contigit cuidam viro religioſo, qui patiebatur ulcera multa etiam profunda in multis partibus corporis, præcipuè verò in tibiis, à quibus brevi tompore curatus eſt ſumendo 3. i. prædicti pulveris per 7. vel 8. dies alternos, præmiſſis tamen præmittendis. Præterea pulvis hic cùm ſit tenuium partium, inſigne præbet aperitivum & diureticum.

OBSERVATIO XC.

Dolor dentium.

UXor D. Dumas Chirurgi Coſtenſis, gravida ſeptimeſtris, & bilioſi temperamenti, ab acuto morbo reſurgens, tanto dolore dentium correpta eſt, ut fruſtra tentatis omnibus remediis, per multos dies inſomnis & clamitans, cum lachrymis & vigiliis continuis, quælibet remedia, imò ferrum & ignem experta, ad deſperationem ferme adducta fuerit. Ita ut coactus fuerim ipſi exhibere nocturnis horis (quia tunc præcipuè intolerabilis ipſi dolor erat) Laudani opiati ritè præparati gr. 4. quibus cum pauca quantitate confectionis de hyacinto aſſumptis, poſt horæ quadrantem placidè per aliquot horas dormivit, ac ſine dolore expergefacta, reliquum graviditatis tempus jucundè tranſegit, quæ propter cariem & nigredinem dentium, eorum dolore ferè continuo laborare ſolebat.

OBSERVATIO XCI.

Lues venerea.

D. Gr. mercator Coſtenſis, lue venereâ laborans ab aliquot menſibus, à me curatus eſt ſine ullo alio remediorum apparatu, per opiatam Neapolitanam Renodæi, cui addebat ſingulis diebus mercurii præcipitati albi, cum ſpiritu ſulphuris præpar. ℈. ß. & per intervalla exhibebam doſin calomelanos Turqueti ſeu mercurii dulcis ſexies ſublimati gr. 20. cum reſinæ ſcammonii gr. 12. in forma pilulari, cum uſu bocheti, ex decocto guajaci & ſalſæ parillæ per 20. dies.

Alter juvenis, ejuſdem amicus, eodem morbo laborans, eodem etiam tempore & modo curatus eſt circa vernum tempus anni 1648. & ab eo tempore multos etiam curavimus uſu ſolius opiatæ prædictæ, cum mercurio prædicto & decocto ſalſæ parillæ, per longum tempus. Quibus autem alvus multùm movebatur, illi tantum alternis diebus ſumebant prædictæ opiatæ ʒ. ß.

Puellam 15. menſium Domini B. conſobrini mei à lue venereâ per contagium à nutrice acceptâ curavimus, exhibito mercurio præcipitato albo, ut ſupra præparato ad gr. 3. & 4. per aliquot dies cum panatella ſaccharata vel lacte.

OBSERVATIO XCII.

Phthiſis.

PHthiſim per contagium communicatam curavimus; præter omnium ſpem, principio Julii 1649. ſequentibus remediis: ac primo potione ex manna & ſyrupo roſac. in decocto pectorali; ſequenti die applicita ſunt duo cauſtica poſteriori parti cervicis; poſtmodum juſcula per 15. dies cum radic. chinæ, foliis bugloſſ. tuſſilag. pulmonari paſſulis corinthiacis, quæ per intervalla, purgantia reddita ſunt. Utebatur etiam continuo conſerva roſ. rubr. & ſæpe ſub noctem ſyrupo fluxionem cohibente ac tuſſim ſedante ex æquis partibus ſyrupi violac. de roſ. ſiccis, & de papavere. Erat autem puella 15. annorum, nondum menſtruata, quæ febre lenta laborabat à tribus ſeptimanis, cum tuſſi continuâ laboriosâ, anorexiâ difficultate ſpirandi, & macie totius corporis, ac vigiliis ferè continuis, quem affectum contraxerat à ſorore ſua, quæ lac præbuerat per aliquot dies illuſtriſſimo Domino Abbati de S. Paul qui phtiſicus perierat ante duos menſes. Prædicta autem mulier 22. annorum, bene habita, brevi deinde tempore, eodem affectu etiam periit.

Illuſtriſſimus Baro N. à morbo Caſtrenſi & dyſenteria diuturnâ incidit in febrem hecticam, ferè maraſmodem, ita ut Lugdunum deportatus, à Medicis tandem deploratus, & ſuo prognoſtico derelictus, ſed à Ruſtico qui eodem morbo laboraſſe & evaſiſſe ferebatur, ſequenti remedio reſtitutus eſt, ſcilicet juſculo per aliquot dies exhibito in quo decoquebat limaces rubros agreſtes exenteratos & lotos in aqua roſ. vel alio liquore; juſculum colatum ſic propinabat, quod certè non mirum, neque reſpuendum; ſiquidem teſtudines præſcribere ſolemus ad reparandos hecticos, & alia hujuſmodi alimenta, quæ ſolidam, gluinoſam, & minùs diſſipabilem ſubſtantiam obtinent.

OBSERVATIO XCIII.

Pica & Chloroſis.

TAcere non poſſum mirabiles effectus ex pulvere cachectico Quercetani, cujus beneficio innumeras tum virgines.

virgines, tum mulieres & viduas, chlorosi & picâ, tum etiam sæpe cachexia laborantes curavimus, præmissis tamen universalibus remediis.

Certè miratus sum quod etiam feles picâ laborent, ut vidi in fele mea domestica carbones & cineres comedente, cùm jam à multis diebus vix quicquam comedere vellet; ea autem, ideo ut existimo nunquam catulos peperit.

OBSERVATIO XCIV.

Febris putrida continua.

CIrca medium Maii anni 1652. cùm tempus calidum fuisset per aliquot dies, mox boreale & ita frigidum, ut teneriora fructuum & arborum germina adureret, atque iterum calidius factum, corpore tali inæqualitate & subita mutatione malè disposuit. Quod ego certè meo incommodo expertus sum; tunc temporis enim ferè semper ad ægros rure profectus, die vigesima ejusdem mensis incidi in gravissimum capitis dolorem: cum febre continua, inquietudinibus, siti, ac vigiliis importunis, calore acri & mordaci ad tactum: Quæ cum jam 24. horas afflixissent, statim injecto clysteré, sanguinis adusti & parum corrupti ʒ. x. è brachio dextro exire jussi, unde cùm parum levaminis perciperem, iterum post novem horas ejusdem diei ʒ. ix. detraxi, qui magis corruptus apparuit, & post horam unam vel alteram capitis dolor & febris remittere cœperunt, ac sequentem noctem quietior transegi, cum placido somno aliquot horarum. Tertia die febris omninò disparuit, quæ certè duratura videbatur ulteriùs. Usque adeo verũ est illud Hippocratis. In principiis morborum, si quid movendum videtur, move, & quoad iterationem phlebotomiæ, quando ea necessaria videtur ad evacuationem, eodem die fieri debet; si revulsionis gratia, diversis diebus. Nam ubi vacuandum est, præcipuè in acutis, subito corpus in alium statum transferendum est; quia sæpe accidit, ut morbus mox principium percurrat, ita ut postea venæ sectione non ita commodè uti liceat.

OBSERVATIO XCV.

Tumor hepatis spiritus & decipiens.

ALiquando tumor scirrhosus occupat musculos epigastricos, quòd certé decipere potest juniores incautos, aut umbratiles Medicos, ut vidimus contigisse seniori & celeberrimo Medico, cujus laudi nihil propterea detrahendum qui talem tumorem sumpsit pro scirrho hepatis in nobili viro, & remedia ad talem effectum oppugnandum ordinaria, sed frustra præscripsit, cum solis externis opus esset, iisque curatio absoluta fuerit: Nobilis autem ille vir licèt sexagenarius optimâ valetudine fruebatur à duobus annis, ac vivido faciei colore quod tamdiu non tulisset, si verus hepatis scirrhus adfuisset: adde quod tumor ille locum mutaret, quoties nobilis ille ad latus sinistrum vertebatur, est hujus rei testis Dominus Riverius.

OBSERVATIO XCVI.

Ictus serpentum.

RUsticus à serpente ictus in ingentem totius corporis tumorem incidit, attamen evasit, multas hirudines singulis diebus morsui applicando, per aliquot dies.

Qui in his oris viperas capiunt, prope syluam sancti Hilarii, quando ab eis punguntur, nihil applicant morsui præter allium contusum, cujus esus etiam utilissimus.

Venator quidam amicus meus, morsum in canibus suis fricat cum saliva sua, & post reditum, aquam frigidam propinat, sicque omnes liberat: Idem retulit mihi, cor viperæ statim exhibitum, præsentissimum esse remedium: illud etiam præstat pulvis ejusdem cordis, vel totius animalis, in jusculo, aut alio liquore appropriato.

Cùm aliquando canis mea venatica ictum viperæ accepisset, subitò in terram concidit, nec erecta progredi poterat, quin statim recideret. Huic vulnus cultello scarificavi, & in proximam domum deportatæ offam exhibui cum theriaca & allio, sicque liberata est, collo tamen ubi demorsa fuerat, per aliquot dies tumido remanente.

OBSERVATIO XCVII.

Morbi Chronici, & diuturni.

IN morbis omnibus Chronicis & contumacibus curandis experientia & lectione ubique didici, vel hydrotica & sudorifica, vel præcipuè aperientia valida præstantissima esse; qualia sunt sal tartari, spiritus sulphuris per campanam elicitus, & mercurius dulcis sexies sublimatus, & his similia, ad longos dies usurpata, ut centies observavi, & præscripsi exemplo Præceptoris mei, qui sæpe ita sal tartari, & spiritum sulphuris infundebat cum ʒ. j. vel ʒ. ij. sennæ (aliquando radic. jalapæ ʒ. ß.) in aqua fontis sola, aut decocto appropriato, ut videre est, in ejus observationibus; sicque febres intermittentes diuturnas; & ipsam quartanam, chlorosin, cachexiam, melancholicos affectus & contumaces viscerum obstructiones, irritis aliis, sæpissimè curavimus.

Aquam autem sal e tartari imprægnatam, febrifugam jure meritoque vocavit D. Riverius in observationibus, ubi calomelanos nomine donavit Mercurium dulcem, ut suprà sublimatum, qui certè laudabile, nec unquam noxium efficit catharticum ad ʒ. j. cum ℈. ß. resinæ jalapæ vel scammonii, quorum dosis minui vel augeri potest: Et sanè nunquam alium nisi optatum ex remedio assumpto vidimus effectum in casibus innumeris, & in omni ætate. Illius autem doses apud Authores chymicos nunquam satis laudari poterunt.

OBSERVATIO XCVIII.

Animadversiones practicæ circa febres malignas.

ANnis 1649. & 1650. hoc observatione dignum existimavi in omnibus febribus malignis, quæ adeo grassabantur, ut omnis generis remedia eluderent. Scilicet quod quicumque ab initio de corde, ut vulgò dici solet, conquerebantur, seu levi syncope aut cardialgia corripiebantur, omnes fermè interierint: causam hujus rei in malignam qualitatem jam in majora vasa & intimas corporis partes irrepentem referendam censeo, & ventriculum graviter à venenata illa qualitate citiùs affici, quàm remedia illam oppugnantia exhiberi possent.

Quibus etiam dolor capitis longè ante febrem oriebatur, & quicumque vermes in statu morbi per superiora rejecerunt, etiam interierunt, præcipuè vere & æstate, non ita vero autumnali tempestate: Omnes autem quotquot evasisse vidi, multùm sudavere quinto, & sexto die, quod mihi mirum visum est, eò quòd infrequens & præter rationem ac leges dierum criticorum, atque ideo ni fallor, omnibus ferè recidiva contigit, idque ter & quater, & iterum per sudores judicati sunt præter eos quibus levia cathartica exhibita sunt; & quicumque ab initio correpti sunt febre continua cum vigore symptomatum, vel alio modo purgati sunt: quibus missus fuit sanguis, omnes fermè perierunt. Quibus autem circa autumnum pauca remedia administrata sunt, ii citiùs evaserunt.

Hoc unum afferam de remediis, scilicet me vidisse miranda experimenta aquæ theriacalis Bauderonii, & alterius etiam minûs compositæ, etiam in deploratis, & quibus maculæ purpureæ, aut variolæ tunc etiam grassantes retrocesserunt.

Alvi fluxus in principio ferè semper funestus fuit, cum urina, suspensum aliquando sedimentum perseverans, ac colorem laudabilem habente: ii etiam citiùs evaserunt, quibus parcè missus fuit sanguis, & nulla purgatio exhibita, quæ alioqui periculosa fuit, & multis pernitiosa.

Toto anno sequenti 1651. & præcipuè autumnali tempestate, hoc ego verissimum esse expertus sum, si unquam alias, quod dicit Fernelius de corporibus cacochymis, quibus purgatio necessaria est, eamq; respuendo, alimentis potius quam remediis sese reficere conantur, non se (inquit) sed suam ipsi intemperiem alunt. Sic enim natura cùm sit paucis contenta, ita suas functiones meliùs perficit, nec putres aut crudi humores in ventriculo collecti, aut aliunde

illapsi actiones illius destruunt, sicque vita in longiores & leviores annos prorogatur solius temperantiæ beneficio, quæ una est vitæ salubris moderatrix, ut ait Hippocrates, & ante illum Ecclesiasticus verbis prorsus divinis. Propter crapulam (inquit) multi obierunt, qui abstinens est adjiciet ad vitam. Omnes autem, quotquot à popularibus hisce febribus evaserunt, temperantes erant, & quicumque recidivam passi sunt (omnes autem fere patiebantur) hoc contingebat propter cibum largiùs, quam par erat sumptum, licèt etiam in minori copia, & alimenta facilis coctionis laudabilis succi sumere viderentur, quod certè omnes ægri fere fatebantur invito appetitu.

OBSERVATIO XCIX.

Pestis.

QUidam, cui demandata fuerat cura tertiæ partis alicujus urbis peste afflictæ, omnes ferè curavit vomitorio compositio ex ʒ. ij. cujuslibet vitrioli, mellis ʒ. ij. & aquæ communis ʒ. vj. simul mixtis, quod exhibebat statim atque apparebant aliqua signa morbi imminentis vel præsentis, ita ut vix decem aut duodecim objerint in suis partibus, cùm in reliquis pauci evaderent. Quod semper & ulteriùs denotat vires & necessitatem vomitus in tali casu, sicut etiam probant tot Authorum observationes, & illæ quas annotavimus ex pestilentia Costensi in priori editione observationum Riverianarum.

OBSERVATIO C.

Suffusio & Cataracta.

MUlier 30. annorum, ex confirmata suffusione, quæ cataracta vulgo nominatur, per annum integrum obcæcata, videndi facultatem recuperavit. præmissis universalibus, beneficio aquæ ophthalmicæ Quercetani per longum tempus usurpatæ, & purgationibus interpositis: huic autem loco aquæ chelidoniæ majoris ab authore præscriptæ substituimus vinum album, imitatione prædicti Præceptoris nostri, à quo prædictam aquam cum felici successu multoties præscriptam vidimus & audivimus.

Puella 20. annorum, dolore intenso, & ardore insigni oculorum, cum lachrymis ferè continuis laborans per multos menses, tandem eo redacta, ut per annum integrum vix oculos attollere, & sine alterius ope progredi posset. Huic varia remedia omnis generis administrata sunt, sed frustra soloque seraceo auriculari, à me tandem præscripto, curata est, scilicet in extrema parte utriusque auriculæ facto, cum stylo triangulari ferro candenti, foramine immissisque radici thymelææ frustulis, postea emplastro diachylone gummato obvolutis, & ad ipsfar setacei vulgaris bis aut quotidie, si opus sit renovatis, per longum tempus.

Certè mirum est & incredibile dictu quantum serosæ illuviei copiam per hujusmodi foramina depluere sæpe vidimus, ita ut vix decem dierum spatio ea copia per setaceum, quæ aliquando intra viginti quatuor horas per hæc emissaria fluere possit: Nec tantùm in ejusmodi fluxionibus ad oculos, sed etiam partes omnes inferiores (præcipuè verò externas) ut pectus, dentes, articulos; &c. hoc remedii genus multum valere sæpe vidimus, multosque ab imminente phthisi ex tenui acrique destillatione, alios ab inveteratis capitis doloribus curatos experti sumus, dignumque remedium, quod omnes Practici in fluxionibus tum vacuandis, tum avertendis pro variis affectibus in usum revocare non dedignentur.

OBSERVATIONES
ab aliis communicatæ.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

OMnibus sedulò & accuratè artem Medicam exercentibus, multa frequenter occurrunt observatione dignissima, quæ tamen ut plurimùm neglecta, infeliciter pereunt, & oblivioni devoventur. Ea verò, quæ à quibusdam in commentarios privatos referuntur, illorum quidem usui reservantur, sed utilitati publicæ nequicquam conferunt. Ideo sedulos quoque artis Professores rogatos velim, ut si publicè prodesse cupiant, & præclaras observationes hactenus collegerint, quæ justum volumen implere valeant, publici juris faciant. Si vero impar volumini construendo numerus earum fuerit, mihi liberaliter communicare dignentur, eas cum quarta centuria (quam, si Deus vitam concesserit, brevi editurus sum) sub eorum nominibus in lucem prolaturo. Quemadmodum in sequentibus observationibus ab aliis communicatis, à me factum videre est: quas hinc inde ad amicis collegi, & sub propriis singulorum nominibus edidi. In quibus multa meis præstantiora legentur, ut inde pateat, unicuique licere artis Medicæ dignitatem hoc scribendi genere ulterius promovere, & aliquod inde nomen sibi comparare.

Præterea benevolum Lectorem etiam monendum duxi, me hasce observationes secundum ordinem quo mihi communicatæ sunt describendas curasse. Ne quis de dignitatis ordine parum observato conqueri valeat.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ
à D. Petro Pascheco.

Medico Lunellensi Celeberrimo, amico meo Antiquissimo.

OBSERVATIO I.

Inappetentia.

MIles chronica febre male mulctatus, incipiens jam aliquantisper respirare ab accessionibus, quæ multum pristinæ sævitiæ deposuerant supplex à me petiit, ut appetentiam in se plane dejectam revocarem, alioquin intra quatriduum indubiè perituro. Ego præscripsi potionem ex ℥. ß. diaphœnici, cum absinthii vulgaris, & agrimonii decocto, postea sequentibus, veluti cote, appetentiam acui.

℞. Folior. agrim. absinth. vulgaris, centaur. min. ana m. ß. fiat omnium decoctio, de colatura cape ℔. ß. cum pauco saccharo. Jusseram ut novem dies huic decocto indulgeret febricitans noster: sed post dies quinque exactos rediit ad me, enixè rogans, ut caninam appetentiam usu medicamenti nostri excitatam obtunderem, quod præstitimus abstinendo à potione nostra amara, illique consulendo, ut butyro, pinguedine, & vino generoso uteretur. Plures in talem affectum incidisse eodem remedio testis sum.

OBSERVATIO II.

Colicus dolor.

D. N. Præses de Rupemora senior gravissimo colico dolore excarnificatus triduum integrum, cum nullis anodynis levaretur, sumpta ʒ. j. pulveris intestini lupi, cum pauco vino generoso, incantamenti instar in pristinam valetudinem erectus fuit. Item presbyter huic malo valde obnoxius. Item vidua, quæ Monspelii degens 27. dies crudeles cruciatus toleraverat. Denique mille alii, quos brevitatis gratia prætereo, nullo injecto clysfere, aut medicamento purgante sumpto; quod admirationem fovet.

OBSERVATIO III.

Colica Nephritica.

VIdua quædam colico dolore, eoque nephritico divexata, petiit à me, agente in Bellilucanis thermis, ut malis suis obviam irem, quod in momento feci. Jussi enim ut in thermas nullâ interpositâ morâ descenderet, & statim dolor perfectè quievit, & mirati sumus, quòd nullo prægresso clysfere, aut pharmatico, tam subitò levamen accesserit.

OBSERVATIO IV.

Alvi fluxus cholericus febribus intermittentibus superveniet.

QUi febribus intermittentibus biliosis & malignis laborant, præcipuè duplicitertianâ, propter multitudinem materiæ biliosæ furentis, in choleram morbum incidunt, recurrente paroxismo, cujus impetum si non fœnaveris medicamentis infra statim à me scribendis, morietur æger intra duos, aut tres paroxysmos. D. Labrunæus vir literis apprimè tinctus, ejusmodi febre laborans, vix potuit â paroxysmo servari, cui supervenerat cholera morbus, frigus marmorum, pulsus minutulus & fermè deficiens, oculi

concavi

concavi, aliaque horrenda ſymptomata. Tandem poſt innumera adhibita remedia, quibus multi ægri noluerant uti qui valedixerant mundo, è faucibus Orci rediit. Ego ut craſtinam poteſtatem averterem, juſſi ægrotum panatellis craſſiuſculis & gelatinis recreari, ut frænum injiceretur humoribus ſequenti die ſævituris: Epithemata, & opiatas præſcripſi ex conſerva roſarum, bugloſſ. borrag. myrobal. ſaccharo conditis, margaritis: tribus vero horis ante paroxyſmum, clyſterem hunc mirabilem injiciendum curavi, ſine quo actum erat, ni fallor, de meo amico.

℞. Roſar.rubr. M.j.coquatur in juſculo capitis & pedum vervecis,in colaturæ ℔.j. diſſolve theriacæ recentis ʒ. ij. vitellum n. 1. fiat clyſter, quem retinuit ad reditum uſque paroxyſmi, qui alvi fluxum reduxit, ſed minorem multò. Huic methodo inhærens multo deploratos ſervavi.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhoidum dolor.

MUlti in hoc cœli tractu æſtuoſo, cæcis interniſque hæmorrhoidibus laborant, quibus ſummus dolor creatur. Ab excrementis etiam induratis & ſuppreſſis, propter tumorem illarum, inteſtinum claudentem, ſæviſſimus excitatur cruciatus. Vulgus Medicorum caſſia ventrem emollit, ut liberiùs alvus deponat ſua excrementa, ſed malè profectò. Cùm enim venæ inflentur in ſede potiſſimum, propter inſitam mollitiem, qua paratæ ſunt ſanguinem recipere, accidit, ut uſu caſſiæ ita molliantur, ut in poſterum luxuriantem ſanguinem facilè recipiant, affectumque hoc modo magis augeant. Ego verò à muliercula ſtipem emendicante didici infundere millefolium in aqua fervente, & bibere infuſionem illam per menſem integrum, aut diutiùs, & omnes tali affectu laborantes ſanati ſunt. Domina Dumaſia, malè habita à tumentibus venis ſedis, & Uxor Creancerii Chirurgi, fuerunt hac arte curatæ. Tandem hoc ipſum remedium reperimus apud Arnaldum de Villanova, cap. de hæmorrhoidum doloribus. Id ipſum remedium ad fluxum illarum immoderatum valde confert, ſi prædicto Arnaldo credere fas eſt, ratio etiam ſuadet.

OBSERVATIO VI.

Ictus veſpæ.

CUm veſpa manui aculeum meæ fixiſſet, dolor adeo ſævus exortus eſt, ut impar eſſem ad ferendum malum Admotâ theriacâ in momento cruciatus ceſſavit. Sed cùm poſt tres horas theriacam illam admotam abjeciſſem, rediit dolor crudeliſſimus, ut antea, qui ſopitus eſt eodem remedio, parti per diem integrum admoto.

OBSERVATIO VII.

Epinyctides.

CUm nullis remediis epinictides potuiſſem curare in atrabilario venatore mulierculæ conſilio, illitæ fuerunt oleo juniperino, & vir iſte placide dormivit, cùm antea inſomnes noctes duceret, & ſanatus fuit.

OBSERVATIO VIII.

Convulſio.

JUvenis toto corpore convulſus erat, ita ut ſpina dorſi non poſſet inflecti. Sequenti remedio ſtatim expeditè ambulavit.

℞. Butyri rancidi, & laridi veteris, ana quar. j. bdellii. ammoniaci, ana ʒ.j. myrrhæ, caſtorei, ana ʒ. iij. flor. ſtœchad. anthos, ana p.j. nucis moſcat. & caryophyll. ana ʒ.j. catum parvum exenteratum, excoriatum, & in fruſta conciſum. His inferciatur anſer, & conſuatur, & torreatur in veru, primus qui defluet ſuccus, abjiciatur, ſecundus qui defluet, colligatur in vaſe aceto ſemipleno, pro litu ſpinæ convulſæ. Remedium eſt divinum.

OBSERVATIO IX.

Faciei tubercula retrocedentia.

CArmelita quidam, comis certè, optimis moribus præditus, ſed tuberculis eminentioribus rubris, ac craſſis per totam faciem ſparſis dehoneſtatus, me inviſit, quem prima fronte non cognoſcebam, qnod prædictæ, puſtulæ nullo artis præſidio, ſed ſponte delituerant, complanatæque fuerant. Huic prædixi in graviſſimum morbum brevi caſurum, nec fefellit conjectura; nam intra 15. dies, in continam febrem incidit, à qua de medio ſublatus eſt,

OBSERVATIO X.

Paſſio hyſterica.

PUella quædam viro matura, motibus quibuſdam convulſivis, vagis tamen, affligebatur, ex quibus conjeci, (ut etiam ex doloribus uteri) illam ſuffocatione laborare miſſis ex antro pudoris vaporibus. Sequenti remedio in momento liboravi.

℞. Aſſæ fœtidæ ʒ. ij. caſtorei, fæculæ brionæ an. ʒ. j. Sem. rutæ ℈. j. croci ℈. ß. laudani Paracelſi gr. viij. (quæ certè addidi, tum conſilio Hippocratis, qui ſuccum papaveris ſomniferi præſcribit in ſuffocatione uterina, lib. 2. de morbis mulierum, ſect. 5. pag. 237. circa finem in Hippocrate Foëſii) tum ut cætera remedia admixta laudano contemperarem, cum ſyrupo de arthem. fiat maſſa pilulæ de qua capiat ʒ. j.

OBSERVATIO XI.

Dolores à partu.

MUlier temulenta, ſæviſſimis à partu exercebatur doloribus, qui poſt alia remedia huic præſidio ceſſerunt.

℞. Galbani, aſſæ fœtidæ, ana ʒ.j. paretur emplaſtrum rotundum, cum quatuor granis moſchi in medio, admoveatur paulo infra umbilicum. Uterus conglobatus in inguine lares ſuos reperiit, & dolor evanuit.

OBSERVATIO XII.

Ad dolores à veſicatorio

DN. Amalricus comate laborans, & ab eo emerſus conquerebatur mirum in modum de dolore à veſicatorio excitato, ſed cùm nullo anodyno potuiſſem illum ſedare, Domina Ranchina uxoris meæ ſoror ſolo hydrelæo leniit. Ego mulieculam veſicatorio excarnificatam beavi ſic, & omnes alias, quæ in tale tædium inciderunt.

℞. Corticis ſecundi, & viridis rami ſambuci cultello derafi M. j. coquatur in oleo dulci cum pauca aqua ad conſumptionem aquæ, colaturæ adde ceræ parum, fiat unguentum, quo dolores omnes à veſicatorio excitati demulcebantur. Divinum mehercule eſt.

OBSERVATIO XIII.

Vulnerum prognoſis.

VXori Dn. Juſtamumdi crus intumuerat, quòd gangrænam minabatur, calore nativo ab humorum pondere ſuffocato jam & obruto. Secta venâ, ſyrupi de rhamno ʒ. i. exhibui, cum pauco decocto cinerum ruborum, & craſtinâ die detumuit bene membrum affectum. Hoc etiam obſervavi in pluribus aliis mulierculis, quas notavi crurũ tumoribus magis obnoxias, quam viros, quòd ſit uterus corporis

ſentina, in quam confluit cumulaturque humorum colluvies: & in coxas vicinas excrementa ſua deponit.

OBSERVATIO XIV.

Mammillarum fiſſura.

UXor mea malè mulctabatur mammillarum fiſſuris quas nullo remedio potueram ſanare. Mulier pannoſa & annoſa brevi curavit, illito oleo de nucleis recens expreſſo, ſinapiſato ſaccharo deſuper, tenuiſſimè pulverato. Balſamum ſacchari idem præſtat, quod centies obſervavi.

OBSERVATIO XV.

Hydrops.

SAbardatus Presbyter, poſt vomitum ſanguinis librarum octodecim, in hydropem aſcitem incidit, à quo eum liberaveram infuſo rhabarbaro in aqua communi pro potu ordinario: ſed cum genio indulgeret, nec memor eſſet præteritorum malorum, rediit hydrops, quo de medio ſublatus eſt.

OBSERVATIO XVI.

Hæmorrhagia.

RUſticus ex hæmorrhagia liberari, jam vicinus morti, me accerſivit: ſed cùm nulla remedia contuliſſent, inſtillavi in aurem è directo naris ſanguinem fundentis guttas aliquot aceti roſati, & ſanguinis fluxus ſtatim ſubſtitit. Didiceram à Dn. Pontando, qui viderat hoc remedium à Belga Medico factitatum, idque apud Scribonium Largum legi cap. de hæmorragia.

OBSERVATIO XVII.

Singultus.

DUmaſius Centurio febre tertianâ laborans, ſumpto ſyrupo de papavere in medio paroxyſmi, tam importuno ſingultu premebatur, ut penè moreretur, ſed cùm nec aloë ſæpiùs ſumpta, nec alia medicamenta potuiſſent affectum illum ſanare, tandem conſilio ægri noſtri miſimus ad thermas Balerucanas quæſitum aquam, qua copiosè epota, ut in thermis fieri ſolet, brevi curatus eſt fuſis & deterſis humoribus à ſyrupo tunicis ventriculi infixis.

OBSERVATIO XVIII.

Fluxus ſanguinis ex auribus.

VIdi Bruſolum Giniacenſem, qui cecidit ex equo in lapides, & ſupra aurem dextram, à qua ℔. iij. ſanguinis effluxerunt. Vidi etiam plurimos, qui ſanguinem copioſum ex caſu auribus reddiderunt, nec obierunt. Quotquot autem vidi ex caſu aures ſanioſam materiam reddere, omnes de medio ſublati fuerunt.

OBSERVATIO XIX.

Venus languida.

MUlier prolis cupidiſſima, ſed appetentiâ veneris nullo modo laceſſita à me petiit, ut ſtimulos veneris in ſe mortuos (ut dicebat) accenderem: quod feci ſequenti opiata.

℞. Conſervæ rad. eringii, & ſatyrionis maris an. ʒ. j. corticis aurantiorum melle conditorum ʒ. vj. nucem juglandem conditam num. 1. confect. alkerm. ʒ. ß. ambræ griſeæ, formicarum volantium an ℈. j. moſchi gr. vj. cum ſyrupo conſervationis corticis citrii fiat opiata: de qua capiat ante levem cœnam, ad molem parvæ caſtaneæ, ſuperbibendo parum vini Hippocratici. Illa confeſſa eſt, ſe miram percepiſſe voluptatem poſt uſum opiatæ noſtræ. Nihil autem efficaciùs invenitur, quàm litus regionis uteri, ex oleo de formicis volantibus, quod ſic fit.

℞. Formicarum volantium ʒ. ij. infundantur diebus caniculatibus in oleo ad ſolem fervidum per 40. dies.

OBSERVATIO XX.

Dolor pleuriticus.

PUella atrabiliaria ſæviſſimo pleuritidis dolore excarnificata, jam undam lethæam bibebat, è qua eam retraximus ſic.

℞. Olei amygdal. dulc. ʒ. ij. laudani Paracelſi gr. iij. paulò poſt quievit dolor, & meliùs habuit.

OBSERVATIO XXI.

Hyperſarcoſis.

LAborabam ulcere ſub ungue pollicis pedis deliteſcente. Huic ut obviam irem, juſſi Chirurgum è directo ulceris unguem ſuperpoſitum incidere, & foramen efficere, ut remedia ulceri admoveri poſſent; ſed caro fungoſa ſupercrevit: quam cùm ſæpiùs deleviſſem, iterum creſcebat. Quare poſt longum uſum aluminis uſti, decrevi remedium novum experiri. Præcipitato igitur rubro, bene loto, & nullo modo dolorifico uſus ſum, ad carnem ſuperfluam abolendam, quod brevi factum, nec amplius pullulavit.

OBSERVATIO XXII.

Vulnerum prognoſis.

IN obſidione Monſpelienſi, multi milites in manibus præcipuè ſauciati, convulſione muſculorum temporalium intra aliquot dies corripiebantur, & omnes moriebantur, ut vidimus nos. Dux quidam in pugna illa cruenta facta Calviſſioni à Mareſcallo Dutrec, & Duce Rohannæo, ſauciatus fuit in femore vulnuſque ad perioſtium uſque penetravit. Convulſio ſucceſſit partibus femori vicinis, ſenſim ad crotaphitas muſculos uſque aſcendit, mortemque invexit. Qui tali convulſione corripiuntur, non poſſunt aperire os, loquuntur initio convulſionis expeditè, nec ſentitur res ſuas malo eſſe loco.

OBSERVATIO XXIII.

Hypercatharſis.

BAro Calviſionis poſt ſumptum pulverem diacharthami, me repugnante, centies evacuatus eſt. Hunc ſalvum fecimus.

Primò ex juſculo in quo roſæ coxerant, & flores chamomillæ, cum pauco ſaccharo, & vitello olvi, clyſterem paravimus, poſtea ſequentem injecimus.

℞. Juſculi capi ℔. j. ſacchari ʒ. j. laudani Paracelſi gr. v. vitellum ovi num. 1. ſuper purgationem ſtatim compeſcuit. Loco laudani addatur theriacæ recentis ʒ. j. ß.

OBSERVATIO XXIV.

Sitis intenſa.

DN. Viventius, febre continuâ laborans, tam intenſâ ſiti vexabatur, ut crederet ſe eſſe unum ex bajulis illis Pariſienſibus, qui aquam per urbem circumferunt, clamabatque diu, ac noctu ſic, (de l'eau) ſed cum ſitis ejus nullis potuiſſet extingui remediis, ceſſavit ſumpta ʒ. i. ß. ſalis prunellæ cum aqua communi. Item Simeon meus, ſumpto ſyrupo de rhamno, tam immenſa ſiti premebatur, ut fermè moreretur; ſumpſit ʒ. j. ſalis prunellæ; & ſitis ſtatim deſiit.

OBSER-

OBSERVATIO XXV.

Variolæ.

VIdi filium Dn. Martineri variosis laborantem cum signis laudabilibus, febris enim post exortum pustularum remiserat, respiratio liberatior erat, nullus alvi fluxus, tubercula eminentia satis, somnus mediocris, bene se habebat ad ea quæ offerebantur, subitò tamen, & sine manifestâ causâ pustulæ sese occultaverunt, morsque sequuta est illarum occasum. Idipsum vidi in pluribus aliis eodem morbo afflictis, quibus omnibus mortem certissimam portendi.

OBSERVATIO XXVI.

Prognosis lethalis.

DN. Engarramus filius febre afflictus, non poterat deglutire; sed potum naribus rejiciebat, musculis œsophagi (ni fallor,) resolutis, & obiit. Item cùm non esset vultu matri similis, illius tamen vultus materno erat similis, ita ante obitum, ut astantes omnes mirarentur. Item neptis mea nullo modo matri similis, paulò ante mortem matris imaginem præ se ferebat. Omnes autem ægroti, potum naribus rejicientes, aut repræsentantes atavos, aut parentes, perierunt, quod mirabile est.

OBSERVATIO XXVII.

Sudores nocturni.

UXor Dn. de Cadevese singulis noctibus post expurgatam febrem sudabat. Huic præscripsi julepum refrigerantem ex aquis cichorii, & bugloss, cum syrupo de pomis; nec imposterum sudavit, unde conjicio, sudores in somno erumpentes, non esse semper signum humorum luxuriantium, sed aliquando caliditatis. Nam sani, calido temperamento donati, noctu sæpe sudant. Adde quod prædicta domina sine ulla evacuatione naturali, aut artificiosa curata est.

OBSERVATIO XXVIII.

Hæmorrhagia ex dente avulso.

DOmina Viventia cùm sibi dentem avulsisset, tam copiosa hæmorrhagia successit, ut fermè moreretur, irritis omnibus remediis. Vocatus jussi ut emplastrum contra rupturam satis magnum tempori denti avulso respondenti, admoveretur. Item alveolo, è quo dens extractus erat, parum colcotharis pulverisati adhiberetur cum cotone, & digito contineretur. His factis intra horulam subsitit sanguis.

OBSERVATIO XXIX.

Pleuritis.

OMnes pleuritici, qui vomunt statim in principio morbi, evadunt, ut in infinitis observavi, levata pleura ab humorum farcina, vomitus beneficio.

OBSERVATIO XXX.

Sanguis menstruus.

SAnguis menstruus mulierc ularum, præcipuè benè valentium, odorem florum calendulæ spirat. Hinc conjicio similitudine quadam substantiæ calendulam movere menses.

OBSERVATIO XXXI.

Arthritis.

DOmina de Cottereau arthritide universali laborans; nulla enim corporis pars vacabat à dolore, liberata fuit beneficio croci metallorum, quidquid dicat Hippocrates de 40. diebus.

OBSERVATIO XXXII.

Uteri dolores.

MUltas mulierculas vidimus uteri doloribus excarnificatas; quæ parum levaminis à laudano nostro sentiunt. Exhibita verò ʒ. j. antidoti asyncriti, statim dolore vacant. Quod ego valdè miratus sum, nec contemnas.

OBSERVATIO XXXIII.

Balneum Calidius.

HOnestissima mulier in exitu balnei calidioris, in tantam totius corporis phlogosin inciderat, ut nullo temporis puncto à doloribus & anxietatibus quiesceret. Cumque omnia refrigerantia, tam interna, quam externa, in usum revocata fuissent in cassum, balneum ex sola aqua tepida, eam ab omnibus doloribus liberavit; quod animum meum valdè anxium levavit.

OBSERVATIO XXXIV.

Ventriculi dolor.

BIliosi, macri, rufi, raræ texturæ, innuente æstate dolore ventriculi exercentur; quia cum orificium illorum præditum sit acerrimo sensu, à biliosis humoribus (antea à veris & hyemis temperie aliquo modo frænatis) vellicatur. Medela est purgatio ex rhabarbaro, tum datis bis, aut ter mane laudani Paracelsi gr. iij. aut iv. certè obtuso ventriculi sensu multo meliùs degunt.

OBSERVATIO XXXV.

Scabies tibiarum.

AD magnam illam scabiem, quæ in tibias excutitur post morbos longos, & præcipuè febrem quartanam, doloribus sævissimis junctam, nihil inveni in tota Medicina efficacius, sequenti unguento.

℞. Unguenti Basilic. ʒiv. terebinth. ʒij. olei rosati. ʒ. iv. vitellos ovor. n. iij. ceræ tantillum: fiat unguentum quo inungantur partes scabie laborantes.

OBSERVATIO XXXVI.

Oris inflammatio ex hydrargyrosi.

UNguento mercuriali inunctis, inflammatio, & ulceratio oris ex salivatione accidit, quibus aliquando difficillimè succurritur. Ego cum quemdam inungi curassem, tanta in ore excitata est inflammatio, ut penè in desperationem venerit, quæ irritis aliis omnibus remediis solo jusculo ex pullo comparato sine ullis herbis; omnimodum levamen accepit, retusa virulentia; nt puto, mercurii à benigniori pulli substantia.

OBSERVATIO XXXVII.

Hemicrania.

POst hemicraniam quindecim annorum accidit mihi apertio venæ in superiori labio, è qua singulis mensibus ℔. iv. aut v. sanguinis ferventissimi & salsi profundebantur. Tædium hoc amolitus sum secta vena brachii à directo labii affecti, bis singulis mensibus; & educto liberaliter sanguine, hemicrania cessavit.

OBSERVATIO XXXVIII.

Capitis contusiones.

PUella annos nata 20. lapide percutitur paulo supra frontem, non deserit consueta munia. Illa tamen post

tres dies de dolore capitis obtuſo conqueritur, ſomnolenta fit, febris exigua admodum eſt, decimo ſeptimo die, motus quidam convulſivi apparent; vigeſimo rupto abſceſſu, & excreto è naribus vireſcente pure moritur. Dn. Viventius in poſteriora cecidit, manſit dies aliquot negotiis ſuis intentus, poſtea verò cœpit delirare, ignem petere, dicens ſe frigere, ſomnolentus erat, nox erat laborioſa, manum ſubinde capiti admovebat, undecima die, rupto abſceſſu ore excrevit materiam purulentam, & ſtatim mortuus eſt. Nepos meus cùm contuſionem capitis accepiſſet, triſtis factus eſt, de dolore capitis leviter conquerebatur. Tandem poſt menſem incidit in febrem continuam, cum ſomnolentia, capitis dolore, ſurgebat ſubinde, & clamabat, ſeptimo die morbi, excreto pure per nares, vitam ſtatim cum morte commutavit.

OBSERVATIO XXXIX.

Impetigo & pruritus totius corporis.

MUlier quædam piſcatrix, ferinâ totius corporis impetigine laborabat, cum tanto pruritu, ut perpetuo ſeſe ſcalperet, nec poſſet punctum temporis quieſcere. Mane ex perpetuo ſcalptu ſquammarum M. ij. aut iv. in lecto colligebantur, piſcium ſquammis ſimilium. Ego imperato victu ex pullis gallinaceis, carne hœdina, & hordeatis primò præſcripſi bolum ex caſſia, poſtea venam brachii utriuſque baſilicam aperiendam curavi; tum frontis, & utriuſque malleoli, ut vitioſum ex toto corpore ſanguinem exhaurirem. His peractis ſequentem ſyrupum Magiſtralem per 30. dies imperavi.

℞. Folior. ſennæ mundator. polypod. querc. recentis, an. ʒ.iv, epithymi ʒ.j. ß. rhab. elect. ʒ. j. Sem. aniſi ʒ.iij. ſantal. citr. ʒ. j. ß. infundantur per noctem in ſucco pomorum, per reſidentiam depurato; poſtea coquantur, ut artis eſt, addendo ſacchari q. ſ. recoquantur, in ſyrupum perfectè coctum, cujus capiat prima & ſecundâ vice, ʒ.ij. aut ʒ.ij. ß. cum ſero lactis. Aliis diebus hujus ſyrupi capiebat cochlearia duo manè, ſic enim alvus libera ſervabatur, & materia illa ſenſim & pedetentim vacuabatur. Tabella diarrhodon. Abbat. aliquando ſumebat mane, poſt aſſumptum ſyrupum. Juſculis pullorum indulſi per plures dies, quibus maximè infracta eſt vis atrabilarii humoris. Tandem ad aquas Meynenſes ægram noſtram relegavimus, quarum frigiditate, temperato hepatis incendio in perfectiſſimam valetudinem reſtituta fuit, nec ab annis quindecim poſtea opem meam imploravit. Illius maritus leprâ periebat.

OBSERVATIO XL.

Lumbrici per urinas excreti.

JUvenis quidam, renum dolore excarnificatus, excrevit cum urinis vermes plurimos nigros, & magnitudine & longitudine acus communis, cornutos, friabiles, quorum duos miſimus ad te, ſi bene memineris.

OBSERVATIO XLI.

Stultitia.

DN. N. poſt uſum longum aquæ papaveris rhæados infatuatus eſt, & tandem obiit. Aperto cranio, cerebri ventriculi inventi ſunt à me pleni humore nigro, atramenti æmulo, ſummè fœtido.

OBSERVATIO XLII.

Ferina deſtillatio.

PLurimos vidi ferinâ deſtillatione laborantes, tanto ſudore diffluentes, ut in ſummam virium dejectionem venirent, quem cohibuimus hoc modo.

℞. Thuris, maſtich. ſantali rubri, granor. chermes, roſar. rubr. ana ʒ. j. fiat pulvis, quo ſuffiantur capitis operimenta.

OBSERVATIO XLIII.

Oculorum maculæ.

AQua mellis oculorum maculas certiſſimè delet, ſi penicillo illas tangamus, ſed oculorum dolor, ſi quis ſit primò mulcendus, eſt enim dolorifica, quod notandum.

OBSERVATIO XLIV.

Teſtium magnitudo præternaturalis.

DN. N. teſticulos magnos admodum habebat à natura, ut multo intervallo ſuperarent magnitudinem teſticulorum equi, ille nunquam prolem ſuſcepit, illius, ut credo, inſtrumentis parum aptis ad veneris ſacra. Intumuit ſcrotum poſt caſum ab equo, inſtar ſphæræ, qua trunculis luditur: tumor ad ſuppurationem verſus eſt ex quo puris inſignis copia effluxit. Ulcere deterſo perfectè, deciderunt teſticulorum fruſtula omninò lapidea, ſiliceam enim duritiem æmulabant, & malleolo in multas partes diſſiliebant ut cæteri lapides. Corporis, & animi functiones parum erant immutatæ. Tandem poſt aliquot dies ſupervenit febricula, cum anxietate & ſiti, quæ paulo poſt accepit incrementum: pulſus è directo teſticuli affecti valde imminutus erat, priuſquam in alio latere mutaretur: ſucceſſit ſaturatus rubor in facie, nec non exanthemata rubra in corpore univerſo, quæ brevi mortem adduxerunt; hæc hiſtoria notatu digniſſima eſt.

OBSERVATIO XLV.

Gemelli in utero.

UXorem meam & multas alias mulierculas geminam prolem parituras prædixi, quarum matres gemellos ediderant: graviditas illis moleſta præter morem, ut uterus maximè turgeret, & brevi tibiæ, & pedes inflarentur, parumque moveretur fœtus ultimis menſibus concluſus, in anguſto loco propter ſocium dimidium loci occupantem; rarò in prædictione aberravimus.

OBSERVATIO XLVI.

Sanguis eductus actu frigidus.

VIdi mulierem, naturâ admodum iracundam, febre continuâ laborantem, cui ſecta eſt vena me præſente, ſed cùm ſanguis inflicto ſcapelli vulnere ad me perveniſſet, percepi illum actu frigidiſſimum, nivis enim, vel glaciei frigiditatem æmulabatur: intra dies quinque à ſecta vena obiit.

OBSERVATIO XLVII.

Salvatellæ apertio in quartana.

SAlvatellæ ſectio maxime prodeſt in febre quartana. Domina Troſella quartanaria, ſectâ horâ unâ ante paroxyſmum ſalvatellâ, confeſſa eſt paroxyſmum multum imminutum fuiſſe: ſecunda vice, fermè extinctum eſſe; poſt tertiam ſalvatellæ apertionem, omninò deſiiſſe acceſſiones.

OBSERVATIO XLVIII.

Impetigines.

DOmina de Caſtelan laborabat fœdâ, feraque impetigine utriuſque manus, proter quam tædio maximo afficiebatur. Venæ ſectionem, cathartica, & omnia alia remedia reſpuebat. Hanc paucis diebus ſic curavi.

℞. Unguenti roſati ʒ. iij. præcipitati albi ʒ. iij. miſce pro litu partium.

Hoc remedio prædicta domina, matronam quandam magni nominis in Provincia, ut retulit mihi eodem morbo afflictam curavit.

OBSER-

OBSERVATIO XLIX.

Scirrhus lienis.

VEtula ſcirrho lienis laborans, ſuprà modùm anxiâ petiit, à me, ut mala ſua lenirem, cognoſcebat enim nullis poſſe præſidiis libitinam evitare. Dedi pilulam ex g. iv. laudani confectam, qua gravia omnia ſymptomata quieverunt, præcipuè ſumma ſpirandi difficultas, qua premebatur; quod miratus ſum.

OBSERVATIO L.

Epilepſia puerilis.

PUeri ferme omnes, qui alvum adſtrictam habent, obnoxii ſunt convulſionibus, ut ex Hippocrate didici, & experientia. Filius Caroli mei adſtrictione alvi perpetuo laborans, convulſus periit.

OBSERVATIO LI.

Animi deliquium ex venæ ſectione.

MUlti venæ ſectionem, & ſanguinis effuſionem benè tolerant, ſed dum ſolvitur ligatura, & vulnus occluditur, in animi deliquium incidunt. His ſubvenies juſculo optimo ante venæ diviſionem exhibito, quod non ſemel obſervavi.

OBSERVATIO LII.

Dolor Iſchiadicus.

MUlti ſunt, qui acutiſſimis doloribus excernentur iſchiadicis, bilioſi, & æſtatis tempore, quos non excrucio medicamentis calidioribus, ſed ſecta vena poſt clyſterem purgantem, injicio ſecundum clyſterem cum juſculo, & laudano. Sic Lunelli ſanavi tuum Jacobum ſalibus & dicteriis ditiſſimum.

OBSERVATIO LIII.

Impetigines.

PUer annos decem natus, impetigine affligebatur, quæ ichoroſam materiam ſudabat. Succedente Boreali conſtitutione, ſuppreſſa eſt fœda illa materia, & in pulmonem converſa, quæ horrendum excitavit aſthma: quod deſiit, recurrente ſtatim conſtitutione Auſtrali.

OBSERVATIO LIV.

Ad puris extractionem ex abſceſſu pectoris, & aliis,

MIles ſauciatus in pectore, nullum ſanguinem reddidit per dies ſeptem. Conſilio Chirurgi emplaſtrum vulneri appoſuimus, quod magnam puris quantitatem eduxit. Sigillorius etiam tumore ad ſuppurationem verſo exercebatur: ſed cum non fuiſſet apertus ut decebat, & in tempore, æger videbatur in alea vitæ, concentrato & occultato pure, quod attraximus beneficio ſequenti emplaſtri.

℞. Reſinæ pini recentis, claræ, odoratæ ℔. j. olei laurini, & terebinthinæ, an. ʒ. ij. gummi elemi ʒ. iv. Primò oportet reſinam, & gummi in pelvi manere, donec miſceantur, poſteà addes terebinthinam & oleum, omniaque ſimul bulliant iterum, tum demum per linteum craſſius tranſcolentur. Extendatur pars hujus materiæ ſupra alutam, fiat emplaſtrum, quod vulneri apponatur. Mutetur autem hyemis tempore ſemel in die tantum, æſtate verò bis in die, & mirabilia videbis, neque puto in omnibus noſtris obſervationibus aliquid certius reperiri, ut diſcere poteris ex Pareo lib. 30. de vulneribus pectoris, & thoracis, cap. 30. Prædictum autem emplaſtrum debet in medio: perforari inciſuris duabus, aut tribus longis, ut pus attractum facilè effluat.

OBSERVATIO LV.

Anodynum ad dolores impetiginum.

MUlier, annoſa fera impetigine laborans, cum ſummo dolore, irritis omnibus remediis, ſequenti cataplaſmate mirum in modum fuit levata.

℞. Putria poma n. vj. per ſetaceum tranſmittantur, quibus adde oleiroſacei ʒ. ij. lactis muliebris parùm, fiat cataplaſma, quod admoveatur parti dolenti. Longâ autem experientia didici, putria poma dolorem magis lenire, quàm cocta, quod ſæpe aliquod empyreuma præ ſe ferant.

OBSERVATIO LVI.

Febres æſtivæ puerorum.

MEnſe Julio, Auguſto, & Septembri, magnus infantium numerus moritur lactentium, quos noſtrates mulierculæ vermibus laborare aſſerunt. Ego verò aſſevero mortem provenire ab acriuſculo nutricum lacte, quo inflammatur ventriculus. Nam frigus extremorum adeſt, ſitis inexplebilis, anxietas ingens, nauſea, vomitus, diarrhœa ut teſtis ſum. Quare vena ſecanda eſt. Poſteà verò regioni ventriculi admovendum ſequens cataplaſma.

℞. Farinæ hordei ℔. j. micæ panis ʒ. iv. coquantur leviter in lacte caprillo, addendo poſtea ſucci ſolani ʒ. j. olei roſati q. ſ. miſce, fiat cataplaſma ad dolorem inflammatorium leniendum. Debemus etiam nutricem mutare, & mucilaginem ſem. pſylli cum ſaccharo pauco roſato exhibere ægro ex cochleari. Juſcula pullorum, portulacâ, & acetoſâ aut lactucâ alteranda: Item animalium per dorſum diviſorum admotione calor furens foras alliciendus

OBSERVATIO LVII.

Lumbrici.

NOſtrates mulierculæ putant omnes pueros vermibus laborare; ſed cùm nullus rejicitur vermis, eos, dicunt in humores putridos fuiſſe converſos, nec malè; nam ut vermes in phiala concluſi, & fimo calente obruti, brevi convertuntur in paſtam; cur in corpore noſtro, cujus calor fumi caloſi reſpondet, non idem fiet, vermibus enecatis ab amaris medicamentis. Certè hoc videtur mihi rationi conſentaneum.

OBSERVATIO LVIII.

Hyſterica ſymptomata.

MElancholica mulier, ſuffocationi uterinæ obnoxia, maximam urinæ quantitatem profundebat, crudam nulloque colore tinctam ſemel in die: quâ excreta, ſymptomatum ilias ſtatim emergebat, veluti ex equo Trojano, quorum cauſam difficillimam eſſe puto. Nam modò capitis dolor eam exercebat, modò cordis palpitatio, modò lipothymia, modò nauſea, modò ſudatiuncula in collo & fronte apparebat, modò horrore totum illius corpus quatiebatur, Sed unde nam ejuſmodi ſymptomata? Putò certè debere referri ad uterum, corporis muliebris ſentinam. Cùm enim prædicta ſymptomata, non niſi excretâ urinâ ſe proderent, in ea ſum ſententia, veſicam urinâ diſtentam, utero ſuppoſitam, mole ſua uterum cohibere. Hinc fit ut, impuritates & vapores, in antro uteri coërciti, non poſſint liberè ſævire in alias corporis partes. Evacuata verò urinâ, putridi illi humores ſui juris fiunt, & varia illa accidentia pariunt.

OBSERVATIO LIX.

Vomitus horrendus.

PUella annos nata 25. conquerebatur de lienis dolore altè ſepulto, cui ſucceſſit ſcirrhus. Vomebat ſingulis diebus, ſed tamen per intervalla 20. aut 22. ℔. materiæ vireſcentis, In diram hydropem incidit menſe Novembri, & 16. die Januar. obiit. Vidi ruſticum, qui materiæ illius vireſcentis ℔. 20. 25. aut 30. vomebat fermè ſingulis diebus, ſed tamen per intervalla, ut prædicta noſtra puella,

quem

quem uſus chalybis ſervavit. Sanatus enim fuit, & hodie perfecta ſanitate fruitur, quod certè notandum eſt.

OBSERVATIO. LX.

Catharrus.

NIhil magis ſiſtit catarrhum immoderatiſſimum, quam ſequens Rulandi cataplaſma.

℞. Fermenti acrioris ʒ.ij. carabes pulveratæ ʒ.ij. fiat cataplaſma quod vertici, raſo capillitio, admoveatur.

OBSERVATIO LXI.

Febris ex pulvia.

PLurimi madidi pluviâ, in morbum incidunt, & in febrem continuam ſæpiſſimè, prohibita cutis tranſpiratione, quæ febribus excitandis valdè eſt idonea. Poſt venæ ſectionem nihil inveni utilius, quàm decocto ſudorifico corpus relaxare.

℞. Rad. ſalſæ parillæ ʒ. j. Sem. cardui bened. ʒ. ß. fol. ſcabioſæ, calendulæ ana m. ß. fiat omnium decoctio, quæ calide hauriatur, addito pauco vino albo, aut aquæ theriacalis guttis aliquot. Vidi multos Medicos, qui nullo modo de ſudorificis cogitaverant, videntes autem potionis noſtræ effectum, laudarunt illam.

OBSERVATIO LXII.

Variolarum prognoſis.

QUotquot variolis aut morbilis laborantes vidi, qui tenſione, meteoriſmo ventris, cum anxietate huc atque illuc agitabantur, intra paucos dies obire vidi, præcipuè ſi dolor junctus fuerit.

OBSERVATIO LXIII.

Prognoſis ex anni conſtitutione.

ANno 1640. undecimo menſis Octobris. die 12. 13. 14. 15. tam aſperum frigus ſæviit, ut amnes, & rivuli noſtri omnes glacie frænarentur, Februario menſe ſequenti lateris dolores ſupervenerunt, qui plurimos de medio ſuſtulerunt.

OBSERVATIO LXIV.

Prognoſis in febre continua.

INfinitos vidimus, in febre continua nullo modo dormientes, manentes tamen quietos, ſine ulla querela, nullo modo loquentes, niſi interrogarentur. Quibus ſi pulſus contractaretur, retrahebant manus tremulas, quaſi vitæ ſuæ timerent. Eos omnes vale dixiſſe vidimus.

OBSERVATIO LXV.

Dentium caries.

INfinitos in hoc cœli tractu videmus dentium doloribus excarnificatos, propter dentes carioſos & cavos. Ego cavitatem dentium terebinthina impleo, & cauterio actuali dentem inuro feliciſſimo cum ſucceſſu.

OBSERVATIO COMMUNICATA à D. Dabadie, Medico Tholoſate celeberrimo.

Scabies pruriginoſa in ſene octuagenario.

ILluſtriſſimus Senator & Decanus D. de Mauſſac, octuageſimum quartum annum attingens à primordiis mixta craſi præditus præpollente ſanguine bilioſo, unde emerſit habitus inter carnoſum & excarnem medius, cum liberali proceritate, & decora ſtructura totius compaginis. Præter ea verſatili ingenio, & eximiâ in diſceptandis litibus ſolertiâ, in tam provecta ætate inſignis. Olim eleganti valetudine fruebatur, abſque ullo diſcrimine tempeſtatis frigidæ, vel æſtuantis, de cujus tamen integritate ter fuit dejectus intra quinquennium ex ἀπέψια ſive organi, ventriculi ſcilicet, ætatis decurſu ſatiscentis damno, ſine vitio objecti: quamvis enim numquam expleatur epulis, nec genio indulgeat, edax tamen eſt acetariorum, fructumque horæorum, qui etſi, familiares naturæ noſtræ, concoctuque faciles videantur, vix tamen in probum ſanguinem mutationem ſuſcipere poſſunt, unde pravi ſucci generantur & ſuccreſcunt, qui aliundè ad putreſcendum exiguam occaſionem nacti, non rarò febres mali moris accendunt, hoc monente Gal. 2. de alim. facul. Quod venerando ſeni contigiſſe obſervavimus, influente Majo in primis ſequenti anno poſt ὀπώραν, poſtremò circa occaſum pleiadum, & gravius, ita ut in febrem acutam inciderit, cum exacerbatione, alternis diebus graviore poſt cujus inſultum perturbata fuit alvus, ductaque ἀνωγὴ κατω pituitoſo humore excrementitio, bile tandem concitata perfuſo, cum δυσφορία & cardialgia gravi, quæ ſunt morbi choleræ ſaltem ſpuriæ argumentâ, è quo diſcrimine emerſus ſeptimo, natura ad commune emiſſarium morbificæ cauſæ reliquias propulſante. Unde totius habitus fœda prurigo partim in tibias, potiſſimùm ſiniſtram, in qua eryſipeleas exortum eſt, cujus materia ferè diſcuſſa, ſuperſtes fuit eryſipelatoſa quædam διάθεσις ſive effuſio inſtar herpetis miliaris, cum moleſto pruritu, crebò ſtimulante ad ſcalpendum, abichore multiplici, ſalſo, acri, putrique, per utramque tibiam effuſo, qui cacochymiæ diſſimilaris eſt ſoboles & cachexiæ, quæ ſexibus familiaris, eò gravior erat, quo pedes & tibiæ ſubtumeſcerent, cujuſmodi affectus non exiguam viſcerum labem denunciabat, maximé jecoris, cujus vitiatam diatheſim à prægreſſo ardore febrili, cum ætatis multùm provectæ beneficio, vix priſtinæ ſanitati reſtitutum iri ſuſpicandum erat,

Curatio primis inſultibus inaugutata fuit à coëffuſione humoris excrementitii, in ventriculo fluitantis; concitato magis vomitu, cùm jam vomituriret: quo ſedato, alvinæ regionis ſubſidens impuritas clementiori cathartico fuit expurgata. At cum huic curationis ornamento non cederet nimis cruda ſeraque affectio, de venæ ſectione deliberatur, circa quam celebrandam diſſident ſententiæ, illam reclamante ætate provectiore, & inchoatâ cachexiâ, quæ abunde elucebat ex pruritu ſtimulante, & pedum, tibiarumque inflatione. Verum tamen febre ingraveſcente, ſanguis mittitur, nec immeritò; cùm periclitari melùs ſit, quàm omninò perire: conſpurcatus effluxit cum ἰυφοίᾳ ſeptimoque judicatus eſt, depoſitis materiæ morbificæ reliquiis ad corporis habitum & tibias. Poſt aliquot dies repullulantem cacochymiam iterum repurgandam cenſuimus, ut ad uſum balnei ſuavis liceret tutiùs confugere, tum ad procurandam ἰνδιαφόρησιν, contemperandum fervorem, & acrimoniam humorum vaporumque, tum ad illos, laxatâ cute, evocandos, Balneo per pluſculos dies adminiſtrato, prurigo moleſtior evaſit, evocatâ à centro ad peripheriam cacochymiâ, nondum ſatis exhauſtâ, quare cùm illuſtris Senator iteratam purgationem reſpueret; ἐπείρασιν moliri apud me decrevi, explorando uſum lactis aſinini, quod interdum loco lenientis & purgantis medicamenti eligitur, ab Hippocrate potiſſimùm, quarto de diæta acutorum, nec defuit optatus eventus. Propinato enim per menſem integrum lacte, ſoluta eſt alvus ſicciſſima, ichorum, humorumque redundantium vacuatio, proborumque hùmorum repoſitio acceſſiſſet; & diluta craſſiorum humorum fæce evaſit hæmorrhoicus, cujus vacuationis beneficio priſtinæ ſanitati, firmiorique fuit reſtitutus. Nihil de roborantibus recenſeo, nec de topicis, pruriginem ſedantibus, & remiſſio fervore eryſipelatis, materiam illius ſuperſtitem diſcutientibus, quæ bonis ægri rebus in uſum revocata fuerunt. Deo Optimo Maximo, ſanitatis, & bonorum omnium largitore noſtris votis favente.

OBSER-

OBSERVATIO COMMUNICATA à D. Antonio Jodon Medico Antissiodorensi celeberrimo.

Hydrops ventriculi.

ANno Domini 1620. mulier statura grandiori, quadragesimum octavum agens annum, Joanna Delier, civis Antissiodorensis uxor, in utero se habere credidit, increscente sensim abdominis tumore. At cum tempus gestationis cognosceret elapsum, Medicum ordinarium consuluit, qui eam illicò hydropisim contraxisse pronunciavit. Remediis frustrà tentatis, tumor triennio perseverans, in tantam molem excrevit, licèt interim ægra consueta munia obiret, ut tanto ferendo oneri vix sufficeret. Tandem in febrem continuam incidit cum majori difficultate spirandi siti implacabili, inquietudinum turma. Intra septimum diem animam efflavit. Cujus cadaver cum feretro includi non posset, propter insignem totius ventris undequaque distensionem, à parentibus defunctæ rogati, ventrem secuimus, & tam ingens serosæ humiditatis factum est effluvium; ut nonaginta librarum pondus excederet. Ultimo manante sero obscuro, & parum turbido, utpotè sua hypostasi vel fæce non destituto. His peractis, & penicillis intrà vulnera per quæ aqua educta fuerat, relictis, ad apertionem totius abdominis debita methodo devenimus, & cum peritonæum quæreremus dissecandum, mirum dictu, sed magis visu mirandum hæc membrana, partes naturales investiens, ventriculo antica parte tam firmiter adhærebat, ut nisi vi discerpta atque dissecta, avelli nequiverit; imò verò invenimus nostrum penicillum in vulnere relictum, in cavitatem ventriculi fuisse demersum, ante cujus anatomem ejusdem insolitam magnitudinem pauliśper sumus contemplati, duoque ejusdem orificia, stomachum scilicet & pylorum, eundem situm prope obtinentia, seque invicem tangentia, epiploo regionem superiorem occupante, hepate satis sano, quod tamen ventriculus tumidus efferebat desuper; cor mediante diaphragmate eidem graviter incumbens, turbinatam suam figuram parti gibbæ ejusdem, instar ceræ impressérat nec mirum si ægrotans tam valida spirandi difficultate per biennium saltem premeretur, reliquis viscéribus, liene, renibus, intestinis, mesenterio, cystide fellea, vesica & utero integris, & parum calore febrili alteratis. His notatis prægrandem illum ventriculum cum œsophago, duodenoque extraximus, qui per medium dissectus, ulnam Parisiensem superabat, in cujus decliviori parte illuvies serosa notabatur, hypostaseos prædicti seri residuum fibris omnibus, quæ interiorem membranam contexebant, à se invicem latè dissitis, orificio utroque nulla vitii notâ impedito, nisi quòd in medio pylori ipsiusque limine cystis pendebat, longitudinis medii digiti, pollice paulò crassior, aquâ pellucida plena, cavitatemque duodeni subintrans. Cæterum membranam illam interiorem ventriculi, multis hydatidibus, partim integris, partim exesis conspersam vidimus. Et hæc post homines natos (ni mea me fallat opinio) nondum fuere notata, saltem à nobis perlecta vel audita. Causam verò tam rari affectus ventriculi, scilicet hydropiseos, cum apud nos solidiori minervâ investigaremus, ventriculi totius intemperiem frigidam, humidam, hecticamque arguimus, qui cùm sanguinem à trunco venæ portæ per gastricum ramum, aliosque pro alimento attraheret, propter illam dyscrasiam in serosum excrementum ad instar hidropis hepatis convertebat. Illa autem frigida humidaque intemperies, ex largo frigidæ potu, fructuum crudorum esu, aliisque causis originem duxerat. Cùm verò ex maxima fibrarum ventriculi laxitate, & perversa partis figura, orificium inferius, eundem cum superiori situm obtineret, facilis alimentorum ab uno ad aliud transitus fiebat, ut in vasium illum serositatum gurgitem non mergerentur, sed in duodeno intestino qualemcumque chylificationem obtinerent, siquidem intestina chylificandi vi non esse destituta, apud omnes in confesso est, quam quidem vim natura necessitate coacta potentiorem reddidit. Aquas autem illas ventriculus per ductus illos patentes non rejiciebat, ex eo quod fibræ illius resolutæ erant à copiosa humiditate.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ à D. Franc. Chomel, Medico Annonæensi celeberrimo.

OBSERVATIO I.

Ileos seu miserere mei.

VIr quidam Ileo laborans à quinque diebus, ut fæces per os rejiceret, multis remediis frustrà tentatis, sumpsit mercurii cum sulphure extincti, & in formam pulveris redacti ʒ. i. globulo ceræ inclusam. Statim post exhibitionem fotus continuò adhibiti, & clysteres frequenter injecti. Post aliquot horas frustula quædam ceræ in rejecto clystere apparuere, quod indicio fuit apertam fuisse viam, & medicamento purgante exhibito, æger à morbo prorsus liberatus est.

OBSERVATIO II.

Cauterii efficacia.

QUidam æger dolore lumborum diutissimè afflictus; nullis remediis conferentibus, tandem diem suum obiit. Inter alia remedia paulò ante interitum, cauterium femori, quatuor digitis suprà genu affixum fuerat, à quo, decisa eschara, fluxit sanies quædam circiter ad ʒ. ß. postmodum verò singulis diebus fluebat ex cauterio pus verum & laudabile ad ʒ. i. vel amplius. Mirabatur Chirurgus, neque unquam potuit conjicere, undenam pus illud emanaret. Defuncto ægrotante, apertoque illius cadavere, invêtus est pulmo purulentus, quæ præcipua mortis causa fuit. In lumbis verò magnus abscessus inventus est, à quo dolor ille diuturnus & contumax oriebatur. Ab abscessu autem ad cauterium usque inventus est canaliculus per quem puris portio quædam effluebat. Unde colligere est, quanta solertia natura uti soleat ad causas morbificas foras eliminandas, quæ canaliculum illum efformaverit ad abscessum lumborum per cauterium expurgandum, quod tamen perficere non potuit, à morbi magnitudine superata.

OBSERVATIO III.

Febris tertiana.

REtulit mihi dictus D. Chomel; se omnes propemodum tertianas curare solitum, exhibendo per horam ante accessionem bonum haustum decocti chamom. & cremor tartari; & statim ab assumpto remedio sanguinem detrahendo. Si non sit ad manus decoctum, aquæ frigidæ cyathum exhibet, & idem ferè succedit effectus. Putat aquam illam assumptam, per phlebotomiam ad venas rapi, & materiam ebullitioni proximam abluere, unde accessio impeditur.

OBSERVATIO IV.

Colicus dolor.

PUella quædam annos nata quatuordecim, laborabat colico dolore atrociśimo, cum ventris inflatione, quæ neque clysteribus neque potionibus purgantibus, vel lumbricos enecantibus sedari poterat; sed tantum balneo tepido sopiebatur. Sed egressæ à balneo recurrebat, donec intra viginti dies ægram de medio sustulerit. Per biduum ante mortem magnam sanguinis nigerrimi copiam per alvum excrevit. Dissecto cadavere, inventa est multa pituita vitrea, externæ intestinorum tunicæ adhærens, & per totam eorum longitudinem frustillatim dispersa, magnitudine varia, ut quædam frustula fabæ, alia avellanæ magnitudinem æquarent. In venis autem, & cordis ventriculis nullus sanguis inventus est, quia natura extremo conatu totum ad intestina detruserat, qui in iis nigrescens, ut omni sanguini extravasato contingit, ante obitum excluśus fuerat. Ubi notanda est sedes materiæ, colicum dolorem efficientis, & authoribus non expressa, nempe externa intestinorum superficies.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ

à D. Joanne Marſino, Medico Apamienſi peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Aſcites.

ANno 1642. menſe Octobri, vocatus fui ad puerum quatuordecim annos natum, aſcite poſt variolas à menſe laborantem: nulla aderat febris, licèt æger proſtratis omninò viribus cogeretur decumbere. Præſcripſi quamprimùm apozema aperiens & hydragogum, quod habetur in praxi D. Riverii c. de hydrope, & poſt uſum apozematis juſſi, ut ſuffumigio inſtar ſtuphæ ex aperientibus & diſcutientibus compoſito uteretur per triduum, ſemel in die, quibus uſurpatis planè convaluit.

OBSERVATIO II.

Inflammatio teſtium, cum urinæ ſuppreſſione.

EOdem anno, menſe Decembri, inviſi hominem quendam quinquagenarium, inflammatione teſtis dextri, & urinæ ſuppreſſione laborantem. Præſcribo clyſterem partim emollientem & laxantem, partim carminantem, eoque rejecto, baſilicam dextram aperiri jubeo ad ʒ. viij. Renes oleo ſcorpionum Matthioli inungi, & poſt inunctionem placentam ex cepis minutim inciſis, ovis quibuſdam agitatis, & axungia porci confectam, eidem parti applicari, & in craſtinum, bolum ex caſſia, diaph. & reo pulv. exhiberi. His fluxit urina copiosè. Ad inflammatum verò teſtem, confectum eſt cataplaſma ex farina fabarum, cocta in oxycrato ad pulticulæ conſiſtentiam, quo remedio per triduum applicato parti affectæ, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

OBSERVATIO III.

Iſchuria.

EOdem anno & menſe incidi in mulierem quadragenariam, euſarcam & obeſam, iſchuriâ laborantem, febris aderat, ſed non intenſa; urina autem quæ in exigua admodum quantitate excernebatur, erat valdè rubra, dolor circa renes aderat, iſque inſignis. Demùm vomitus frequenter recurrebat. Varii injecti fuerant clyſteres emollientes, laxantes, & carminantes, ſed fruſtra: celebrata venæ ſectio bis, in brachio ſcilicet & pede; fotus inſuper & linimenta, ut in ſimili caſu fieri ſolet, uſurpata fuerant; bolus ex caſſia, diaphœnic. rheo compoſitus, exhibitus, ſed omnia in caſſum. Tandem adhibui placentam ſuperiori obſervatione laudatam, circa renes. Poſtremo hocce remedio placidè quievit, copiosè minxit, & bene omninò habuit. Simile quid mihi contigit in alio ægrotante, qui cùm febre acuta laboraret, abſque tamen dolore ullo nephritico, & non poſſet mingere, applicatâ eadem placentâ, minxit in poſterum, fugatâ febre, ſanus factus eſt.

OBSERVATIO IV.

Ulcus fiſtuloſum.

MEnſe Januario anno 1643. Dominus Ferries Vatilienſis, annos natus 55. temperamento bilioſo admodum, quique ſeſe variis cutis laboribuſque fatigaverat, ſe mihi ſanandum obtulit. Laborabat à quatuor jam annis variis in pectore doloribus, productis ab humoribus à capite verſus partes thoracis exteriores delabentibus: Aderat circa claviculam tumor, ovi gallinacei magnitudine: ſed quod pejus erat, ſupra os pubis dextrum, videbatur tumor, unius & alterius ovi anſerini magnitudinem æquans, ex quo à quibuſdam menſibus aperto, effluebat pus laudabile: Ulcus erat profundum, ferè ad ſemipedis altitudinem; ad quod ſanandum varia, ſed fruſtra tentata fuerant remedia, ita ut de futura fiſtula omnes timerent. Curationem hoc pacto aggreſſus ſum.

Præſcripſi primùm potionem purgantem, partim phlegmagogam, partim cholagogam, deinde phlebotomiam. Poſt hæc apozemata ex aperientibus temperatis, vulnerariis, & purgantibus. Finito apozemate decoctum ſequens ſumpſit bis in die, per 12. dies.

℞. Hordei integri P. i. folior. ſcabioſæ, ſaniculæ, piloſellæ, vincæ pervinc. agrim. & pimpinel. ana M. i. Sem. hyperici & cardui bened. ana ʒ ii. flor. trium cordial. ana P. i. coquantur in hydromel. tenui ad ℔. i. ß. colaturæ capiat ʒ. vi. manè, & ſerò.

Interim ex eodem decocto fiebant injectiones ſingulis diebus in ulcus. Verum cum hæc non ſufficerent, ſed omnes prædicti affectus perſeverarent, ad diætam ſudorificam devenimus per viginti quinque dies continuandam, ex decocto radic. ſalſæparil. & raſuræ ligni guaiaci ad partes æquales. Ex reſidentia parabatur bochetum pro potu ordinario. Sexto autem quolibet diætæ die ſumebat medicamentum purgans. Verſus finæm diætæ, cum ulcus in eodem fermè ſtatu permanere videretur, juſſi ut Chirurgus inducto in ulcus baculo, ſuperpoſitam cutem & carnem, quæ unius digiti latitudinem ferè adæquabat, novacula ſcinderet, ut cavo illo detecto, faciliori negotio debita remedia adhiberentur. Succeſſit votis eventus, conſumpta ſiquidem fungoſa illa, & minimè laudabili carne, ulcus ad cicatricem brevi deductum eſt, ægerque non tantum à doloribus, ſed etiam à metu fiſtulæ liber evaſit. Ad ſigillum curationis præſcripſi cauſticum brachio ſiniſtro inurendum, diuque geſtandum.

OBSERVATIO V.

Secundinarum retentio.

EOdem tempore Domina de Ruffia, annos nata 35. temperamento ſanguineo, poſt editum multo dolore & labore fœtum, incidit in ſecundinarum retentionem. Pulſus nullus apparebat, facies mortuo ſimillima, ita ut conclamata omnia viderentur. Cùm acceſſi, præſcripſerat quidam Chirurgus, ut ex capillis ipſius nonnihil abſcinderetur, combureretur, & vino diſſolutum propinaretur. Quod cum præſtitiſſet ægra, ſecundinas feliciter expulit. Verùm emiſſis ſecundinis lochia ſuppreſſa ſunt, unde febris exorta eſt. Poſtridie præſcripſi ſanguinis miſſionem ex malleolo dextro ad ʒ. viij. (pulſus enim erat validus & plenus) & in craſtinum, quia alvus erat adſtricta, clyſterem in hunc modum.

℞. Fol. malvæ, violar. pariet. mercurial. ana m. i. flor. chamom. & meliloti ana P. i. Sem. aniſi & fœniculi, an. ʒ. ß. coquantur in juſculo capitis vituli, ad ℔. i. in qua diſſolve ſyrupi violacei & ſacchari rub. an. ʒ. fiat clyſter.

Rejecto clyſtere, aperta eſt vena malleoli ſiniſtri ad ʒ. vij. His febris remiſit, ſomnus, quo antea planè caruerat, rediit: paulatim abſque aliis remediis convaluit.

OBSERVATIO VI.

Catarrhus ſalſus cum propenſione ad phthiſin.

MEnſe Octobri an. 1643. vocatus fui ad ægrum quadraginta annos natum, temperamento bilioſo, habitu gracili & macilento. Laborabat catarrho ſalſo & acri, à capite in pulmonem delabente à quatuor annis tuſſis aderat ſicca, obſtructio utrumque occupabat hypochõdrium, cum febre continua & lenta. His adde phlogoſin quandam, dolore circa ſternum & dorſi vertebras manifeſtam. Præſcripſi primum potionem purgantem ex rheo, tamarindis, ſenna, manna, & ſyrupo roſaceo confectam, ſed in exigua quãtitate. Deinde venæ ſectionem ex brachio dextro ad ʒ. vij. His præſtitis, juſculis medicatis ex aperientibus temperatis uſus ſemper duodecim dies, infundendo per noctem in tertio quoque juſculo, ſennæ ʒ. ß. & diſſolvendo mannæ ʒ. i. Finitis juſculis ingreſſus eſt ſemicupium tepidum ex decocto hordei, & amygdal. dulc. paratum, per triduum, bis in die. Ab initio curationis applicui duo cauſtica inter duas ſcapulas, ſpinâ dorſi intermediâ latitudine duorum digito-

digitorum: jussique, ut semel in hebdomada cucurbitula superponeretur, quod remedium tantum in hoc laborante præstitit, ob serositates, quæ in magna copia singulis vicibus educebantur, ut integram curationem illi ferè adscripserim.

OBSERVATIO VII.

Ophtalmia.

QUidam annos natus 30. temperamento sanguineo, sed cerebro admodum catarrhoso donatus, laborabat à longo tempore inflammatione, quæ tum adnatam, tum utramque palpebram occupabat. Affectus non erat continuus, sed recurrens: varia usurpata fuerant antea remedia, sed frustra. Tandem præscripsi duo cauteria inter duas scapulas gestanda, necnon cucurbitulam utrumque amplectentem applicandam, urgente nimirum fluxione: Quod cùm præstitisset, sani omninò illius oculi evasere. Non parum ad illius curationem contulit unguentum sequens, quo in ipso curationis initio usus fuit, purgato prius corpore, sectaque vena.

℞. Viridis æris g. xij. camphoræ, & lapidis calamin. ana ʒ. ß. tuthiæ præparat. ʒ. ß. butyri recentis, aqua rosac. loti, ʒ. ij. misce, fiat unguentum.

OBSERVATIO VIII.

Febris maligna.

MEnse Maio anno 1644. mulier 30. annos nata, sese mihi curandam obtulit. Laborabat febre maligna à duobus diebus, cum dolore capitis & inquietudinibus fermè continuis, sitique intensa, maculis quibusdam lividis circa pectus & dorsum apparentibus. Ter intra biduum sanguinem eduxi ʒ. viij. singulis vicibus, cumque interna omnia remedia averSaretur, ad externa animum contuli. Quartò itaque morbi die cataplasma ex cochleis cum suis testis contusis, stupisque superpositis, utrique pedi circa plantas applicandum curavi. Admotum est hocce remedium circa horam tertiam pomeridianam. Inclinante autem die cœpit ægra sentire dolorem quendam molestum & gravem in utroque femore & tibia, qui ad mediam usque noctem duravit eâ sævitiâ, ut ægra de removendo cataplasmate perpetuò quereretur. Media autem nocte sudor totum corpus invasit, tanto fœtore & graveolentia, ut illum ægra sustinere vix posset. Mutato indusio, amota sunt à pedibus cataplasmata, tetrum adeò odorem exhalantia, ut adstantes fermè inficerent. Manè ægram alacrem invenio febre aliisque symptomatis valde imminutis. Cumque omnia in tuto posita mihi viderentur, nihil ampliùs agendum duxi, sola contentus purgatione, quam tamen laborans, ob summam inobedientiam, sumere noluit: nihilominus brevi post benè omninò habuit.

OBSERVATIO IX.

Arthritis.

NObilis quidam mense Februario anno 1645. temperamento sanguineo, habitu cusarcho & obeso, gonagra à tribus diebus laborabat. Quamprimùm eum invisi, sanguinem ad ℔. j. mitti jubeo, qui cum valde impurus apparuisset, postridie iterum sanguinis missionem ad parem quantitatem præscribo, quâ se multùm recreari sensit laborans, sanguine educto, priori simili. Tertio demùm sanguinem detraho ad ʒ. x. postridie verò medicamentum ex senna & rhab. in decocto convenienti, cum diaphœn. & syrupo rosac. propino, quo benè omninò habuit, simile quid mihi contigit in aliis duobus ægrotantibus, eodem temperamento & habitu donatis, in quibus venæ sectio ter aut quater repetita in ipso initio affectum penitùs sustulit oxycrato fovendo partem affectam, & posteà illinendo oleo rosaceo.

OBSERVATIONES

Communicatæ à D. Des Grands Prez, Medico Gratianopolitano peritissimo.

OBSERVATIO I.

Linguæ tumor.

QUidam lue venereâ infectus, per frictiones mercuriales curabatur, quæ cùm supra Medici præscriptum, Pharmacopœi jussu frequentiùs & diutiùs celebratæ fuissent, maximus fluxionis impetus tantum linguæ tumorem excitavit, ut quatuor digitorum transversorum mensura extra os promineret. Cui Medicus nihil præscribere voluit, ægrè ferens, quòd ordo à se præscriptus, contemptus, & superatus esset. Unde ægrotans in misero hoc statu quatuor mensium spatio permansit, & lingua ab aëre continuò alterata trium digitorum transversorum crassitudinem acquisierat. Vocatus ego, post phlebotomiam, purgationem, pulverem ex pipere, zinzibere, sinapi & sale decrepitato, linguæ admovendum præscribo. Cujus usu, primo statim die, lingua mollescere, & per se moveri cœpit. Tertiâ die eam ablui jubeo pluries in die aquâ vitæ probè rectificatâ, ut quartâ longè mollior apparuerit, & in os protrudi potuerit, cùm tamen illicè rursus egrederetur. Postmodum verò in parte inferiori linguæ juxta ranulas, ulcera animadvertens, quæ ex collisione dentium, quibus illa irritebatur, oriunda erant; aquâ albâ, ex præcipitato albo paratâ, ea ulcera abluenda curavi, & profundas scarificationes circa ranulas fieri jussi. Quibus intra paucos dies tumor discussus est, & lingua in propriis oris cancellis coërcita.

OBSERVATIO II.

Mutus casu curatus.

QUidam Mendicus Ponsenacium propè Muram noctu appellens, à magnæ illius domus conductore hospitaliter exceptus est. Ubi per aliquot dies commoratur propter puèrum mutum & surdum, secum adductum, qui febre continua eadem nocte correptus fuerat. Tandem impatientia percitus, & de illius salute desperans, clam discessit, ægrumque ibi deseruit, quem ad pristinam valetudinem revocatum, conductor primùm agnotum postmodum ovium, & vervecum custodiæ præfecit, quo munere fungebatur egregiè. Contigit autem post aliquot annos ut aleâ ludens, crassiori baculo percussus fuerit, quo ictu gravissimo os occipitale in multas particulas confractum est. A quo tamen vulnere, valdè periculoso, periti Chirurgi industria curatus est. Dum autem convalesceret sensus auditus illi succrescebat, & verbula quædam balbutire incipiebat, donec tandem integram audiendi & loquendi facultatem adeptus est, & in eo statu vixit ad annum ætatis suæ 45. D. Pajano Procuratori Gratianopolitano pro vinitore inserviens, vixque duo anni ab illius interitu elapsi sunt.

OBSERVATIO III.

IN multis cranii depressio curata est, admotâ post unam vel alteram phlebotomiam, supra depressionem cucurbitulâ, cum multa flamma, addita interdum incisione, & multis interdum scarificationibus, & interdum sine illis. Sed inter cæteros unum notatu dignissimum referam: qui Artaudus nominatur Procurator Gratianopolitanus, is in profundo itinere, inimico obviam factus, lapide percussus est supra os parietale sinistrum, quo ictu ex equo in terram dejectus est, & pro mortuo derelictus. Inde in villam vicinam delatus, à duobus Chirurgis curari cœpit, qui tantùm venæ sectione & cucurbitulis usi sunt, sine ulla vulneris providentia, quòd nullam solutionem continui manifestam perciperent. Vocatus ego, hominem in-

venio ſanguine perfuſum, qui ex ore & naribus excernebatur cum nauſea & vomitu fere continuo, vix adſtantes agnoſcentem, ægerrimeque loquentem, & ne quidem oculos aperientem. Perluſtrato capite univerſo, dum locum cranii depreſſum ſummis digitis tantillum comprimebam, nauſea excitabatur. Quo animadverſo, Chirurgo præſcripſi, ut partem illam raderet & cucurbitulam ſatis magnam illi applicaret, cum multa flamma: quæ licèt partibus ſanis & ſolidis inniteretur, tantum dolorem ægro inferebat, ut loquendi facultate carens, in lectum ſeſe muſſitando demitteret. Poſtquam verò cucurbitula avulſa eſt, & inciſio facta ſupra partem affectam, atque iterum admota cucurbitula, tantùm abeſt, ut dolorem perciperet, quin potius maximum inde ſolatium conſequutus eſt: unde nobiſcum loqui cœpit, omneſque adſtantes agnovit. Ac quanquam per cucurbitulam ſanguinis ʒ. viij. vel vij. extractæ fuiſſent, præcepi tamen, ut ſequenti die phlebotomia iterum celebraretur, ſicque æger paucis poſtmodum diebus omnino convaluit.

OBSERVATIO IV.

Phthiſis.

FIlius natu tertius Ampliſſimi viri Domini de Periſol in Senatu Gratianopolitano Præſidis, annos natus 14. Genevâ Gratianopolim advectus eſt 8. morbi ſui menſe, macie & phthiſi conſumptus cum alvi fluxu inſigni, ita ut eum brevi moriturum patri prædixerim, propter ulcus pulmonis, quem fruſtulatim extuſſiebat: & fruſtula illa ſupra carbones injecta graviſſimum fœtorem exhalabant: Tum fœtor anhelitus cadaveroſus, non ſolùm ægrotantis cubiculum, ſed etiam vicina uſque ad ſcalas inficiebat. Quibus animadverſis nullum aliud remedium præſcribere poſſe pronuntiavi, quàm lac muliebre ab optimæ nutricis uberibus ſugendum. Quod poſterà die in uſum revocatum, poſt quatuor dies ægrum in paulo meliorem ſtatum reduxit, & intra duos menſes integræ ſanitati reſtituit. Ortus erat hic affectus ex pleuritide male curata, quæ in empyema migraverat, & empyema in phthiſin. Hoc idem remedium in pluribus aliis expertus ſum, tum etiam in me ipſo & filio meo, & duobus nobilibus viris, qui ſanguinem per os magnâ copiâ rejiciebant.

OBSERVATIO V.

Punctura nervi.

QUidam mercator Gratianopolitanus, manu inversâ menſam percutiens, acum in eam defixit, quæ globulo fili inſerta erat. Per biduum nihil inde mali percepit, ſed tertio die tantus in parte dolor obortus eſt, in dies ſequentes perſeverans, ut neque venæ ſectionibus, neque fotibus, neque cataplaſmatibus anodynis ſedari potuerit. Hujus doloris contumaciam advertens, peto à Chirurgo, num eum alias morbo aliquo venereo affectum viderit? Reſpondit eum quidem ante triennium gonorrhœa & carie pudendi affectum fuiſſe, ſed perfectè curatum. Præſcripſi ſtatim ſuffumigium ex cinnabari, ſtorace, benzoino, thure, & ſemine hyoſcyami, terebinthinâ exceptis, quo manus tantum ſuffiebatur, ſtatim meliùs habuit, pauciſque diebus continuato remedio, perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO VI.

Febris quartana.

MUltos curavi quartanarios quorum felix ſucceſſus, poſt univerſalia remedia, oleo magnetico præſertim à me tribuitur, quod nullum effectum ſenſibilem producit. Ejus autem guttas duas vel tres in vini cochleari exhibeo in principio acceſſionis. Ex eoque pilulas febrifugas compono.

OBSERVATIO VII.

Epilepſia.

NOn rarò expertus ſum, & plures habeo hujus rei teſtes, pœoniam ſub propria conſtellatione collectam, nempe inclinante luna in Ariete exiſtente, epilepſiam ſolvere ſola applicatione. Radicem autem mediam & præcipuam atque majorem per longitudinem diviſam, collo & brachiis circumdedi in quadam noſocomii virgine 18. annos nata, quæ à pueritia hoc morbo affligebatur, & ſingulis diebus paroxiſmos patiebatur. Attamen ab eo tempore protinus curata viſa eſt. Hinc patet, quantopere utilis ſit in medicina facienda ſyderum obſervatio.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ AB HENRICO RUFO,

APUD SAMMARCELLINENSES MEDICO, & inter Gratianopolitanos conſcripto.

D. D. LAZARO RIVERIO, Conſiliario, & Medico Regio, & in Univerſitate Monſpelienſi Medicinæ Profeſſori digniſſimo.

HENRICUS RUFUS S. P. D.

CUM novum ſydus huic Provinciæ affulſeris (Profeſſor Meritiſſime) non mirum ſi omnium in te convertuntur oculi: cumque tuo lumine magna lætitiâ nos afficias. par eſt, ut magnâ laude afficiaris quia per te beatiores ſumus. Quicumque enim virtutes tuas & vitæ ſummum decus non novit, audivit ſaltem, & propius noviſſe deſiderat. Mitto animi dotes & colloquiorum cum doctrina ſuavitatem, Tot ægrotantes, quos & Gratianopoli & ubique locorum Delphinatus ab Orci faucibus redemiſti, laudes tuas reticere non poſſunt nec debent, in uno afflicti & infelices, quod Gallia Narbonenſis totumque Monſpelium te nobis invideat: nuſquæm tamen totus aberis (Doctor & Profeſſor Clariſſime,) præter commemorata, opus practicum, quod omni puncto abſolutiſſimum publici juris feciſti, tui deſiderium nobiſcum ſublevabit, atque Reipublicæ Medicæ hoc conferet emolumentum, ut & abſentem te conſulere liceat, neque huic labori finem dediſti: nam inter tot gravia exercitia, quibus in ſchola Monſpelienſi incumbis, & tot agrotantium pro ſua ſalute interpellationes: alterum præterea obſervationum tuarum librum moliris nec ſanitati parcis, aut à lucubrationibus ceſſas, ut Medicinæ ſplendorem adaugeas: quod cum ſolus exequi potuiſſes, apprimè tamen quorũdam amicorum φιλοτιμίαν ſubiexere voluiſti: neque à me (etſi quondam diſcipulus artis Jatricæ rudimenta de tuo dictamine hauſiſſe glorior,) obſervatiunculas expetere dedignatus es. Conceſſi, te jubente, non inſcius, me aquas in mare deportare: has ſi legeris, & in iis quædam minùs aptè exarata videantur (D. C.) à te caſtigari non ægrè feram, qui obſequium perpetuum tibi devovi, teque in æternum colendum ſuſcepi. Vale, & mihi totique Apollineæ familiæ vive diu: è noſtro Muſæolo, idibus Julii anni 1645.

OBSERVATIO I.

De portentoſo & inſolenti ſingultu.

ANno 1634. menſe Decembri Sammarcellini, ſutor quinquagenarius, ab inedia, frigore, & itinere incidit in ephemeram, quæ intra 24. horas per copioſum ſudorem diſcuſſa eſt: ita ut poſtera die omni febre & dolore capitis vacuus remanſerit uſque ad octavam, ciborum tamen inappetentiâ ſuperſtite, cum quâ & ſomnolentiâ & torpente laſſitudine tenebatur. Verùm octavâ die manè iterùm febriculâ abſq; rigore obſeſſus eſt, mox ſub veſperam graviſſimo ſingultu angebatur, cujus ſonus ſive ſtrepitus ultra quartam domum vicinam ſuæ, è ſubjecta autem via facilè audiebatur, nulla remiſſione, nullis datis induciis. Inter quæ haud multum ſiticuloſus, mente conſtans: ſed tam ferocis ſymptomatis maximè impatiens; undecima aliquid cruentum carni ſemiputri non abſimile per vomitum, concurrente tuſſicula ejecit: quod quidem

ab

ab adſtantibus caro cydoniorum ſaccharo condita, quam non pridem comederat æger, putabatur. At die ſequenti, fruſtum ejuſdem magnitudinis & coloris, rubrum ſcilicet, & avellanæ molem æquans per nauſeam excrevit: quod primum in aqua lavari, deinde prunis apponi juſſimus, atque exempto colore ſanguinis, quo aqua perfuſa eſt, & nidore fœtido, qui ab uſtione exhalavit quod ante ex narratione fueramus ſuſpicati dilucidè apparuit, illud nempe explosum fuiſſe molem carneam cum membranis ab ulcere in œſophago vel prope ſuperius ventriculi os latitante abraſam. An verò ulcus iſtud derepentè ortum ſit, & à prima illa die, qua Ephemeta correptus eſt homo, inuſtum; an potius à longo tempore fuerit contractum, non bene conſtat. Eſt tamen veriſimile, tam brevem non habuiſſe originem: primò, quia Phlegmone vel alius tumor non præceſſerat, quem plerumque ſubſequi ſolet ulcus; deinde quòd à pluribus annis levi tuſſicula & inani itidem premeretur: ſine ulla è pulmonibus manifeſta excretione, idcirco malum, quod ſub prima œſophagi vel ſtomachi tunica jampridem radices egerat, à cauſis externis ſuprà allatis concitatum, ſeſe confeſtim exeruit, ſymptoma verò fuit continuum ab ulcere, à quo mors 14. cum delirio fuit inducta: cum ſingultus neque phlebotomia iterata, neque cucurbitulis, neque medicamentis detergentibus, digerentibus, & purgantibus (inter quæ hiera valdè commendatur) quicquam de crudelitate, uſque ad exitum remiſerit.

OBSERVATIO II.

De phlegmone cerebri partem poſticum obſidente, & ſymptomatibus inde conſequentibus.

NObiliſſimus & illuſtris juvenis D. de Larrhaudiere, annus natus 37. ſub cane in graviſſimum & acutiſſimum dolorem capitis incidit, qui ad poſteriora & latus ſiniſtrum magis porrigebatur. Aderat obſcura & leviſſima febris, ſenſuum vigor, guſtus præcipuè, cum his nihilominus ſitis ingens & vigiliæ perpetuæ: frons nihil incaluit, caput parum, ex tactu licèt duro, non dolebat, appoſitis ad frontem manuum unâ, ad ſinciput alterâ, cerebrum intus concutiac convelli ſentiebatur, ac caput univerſum involuntariè ſubſiliebat, urinæ in principio craſſæ & albæ: quibus animadverſis, phlegmonem in cerebro vel eryſipelas metuentes, ex cephalica primum, deinde ex mediana mitti ſtatim ſanguinem ad ℔.ij. juſſimus. Diebus ſequentibus, quod dolor inſtaret crudeliter, iterum partitis vicibus phlebotomiam celebravimus ad ℔.ij. adverſo brachio. Quintâ ventrem ſubduximus: ſextâ per cucurbitulas humeris affixas ſanguinis ℔.ß. detraximus, intra hæc caput deraſum oxyrrhodino illitum fuit, nec quicquam eorum omiſimus, quæ à cerebro cujuſvis generis humores revellere, derivare, vel repellere valent. Quartâ morbi die, in linguæ latere dextro erupit tuberculum, quod durum & cavum & ſine cenſu ulceroſum deprehenſum eſt, carcinoma ſcilicet. Septima ſub veſperam paululum derivavit, mox ſudor in facie primùm, deinde per totum corpus copioſus obortus eſt, ita ut veram & perfectam criſin adfore ſperaremus. Mador detergitur, permutantur lintea, ſudor itidem abundè prorumpit. At æger jam de operimentis conqueti cœpit, ac ſuffocari exclamat, quæ dum amoventur, & ſudor, ut antea abſtergitur, illum fermè reſolutum invenimus, & continuò delirantem: vires quæ ante ſudorem fuerant prævalidæ, omninò factæ percipiuntur, atque in eo ſtatu nocte tota uſque ad horam octavæ diei nonam matutinam perſtitit, garrulus ſupra modum, & inſipiens, & immemor omnium quæ ſibi in morbo contigerant, vel facta fuerant. Circa decimam reſipiſcere viſus eſt, quorundam reminiſci, & ſic ſpes animis addita fuiſſet, niſi pulſus convulſivus, artuumque tremor cerebrum peſſimè affici indicaſſent. In procinctu urinæ excretio copioſiſſima quæ rubra & igneo ſplendore coruſcabat: ſimili hora qua pridie, ſub veſperam, rurſus ægrotantem invaſit delirium, in eo pejus, quod cum vires rurſus conſtarent, factus phreneticus, adſtantes ſummo terrore profligabat. Nona matutina iterum reſipuit, uſque ad veſperam, ſub quam tumor exortus eſt in cervice, pomi mediocris magnitudine, non doloroſus, neque à cute diverſi doloris, nec minus delirium juvenem occupavit cum manuum motu convulſivo. Die decima omnia ſimiliter ſe habuerunt. Sub finem undecimæ convulſus moritur. Porro cum morte ante ſeptimam nec ſpectata, nec pronunciata ſublatus fuiſſet vir, ut illuſtriſſimæ familiæ, ſic & magni momenti apud omnes ſui generis, conſultum fuit cadaver diſſecare, ut cauſa latens apud populares detegeretur. Cæteræ corporis partes & parenchymata laudata conditione ſeu diatheſi inventa ſunt præter cerebrum. Aperta quippe calvaria, magna copia ſanguinis nigerrimi, etſi diluti, illico effluxit, intactis adhuc menyngibus, imò oſſibus vix deductis ad ſerræ capedinem, qui quidem ſanguis inter calvariam & membranas effuſus ponderis ℔. ij. vel pluris æſtimabatur. Ubi detectæ ſunt cerebri tunicæ, mox univerſum venulis nigro torridoque ſanguine turgentibus conſperſæ apparuerunt. Pars autem poſterior duorum digitorum latitudine, longitudine quatuor, ubi torcularis ſedes definitur, non ſolùm nigricans ſed præterea membranæ puniceo colore, & gangræna corruptæ viſæ ſunt, in qua parte dum ſcalpellum adigi juſſimus, protinus inde materia purulenta ad ʒ. v. vel ʒ.vj. cum fœtore emanavit. Exinde novaculâ altiùs penetrantes Chirurgi, tota ferè baſis cerebri, in primis cerebellum, & ea pars ſpinalis medullæ, quæ primis vertebris excipitur, & ſuper qua tumor apparuerat, ſphacelo ſimiliter corruptæ ſunt inventæ; menynges vero partis ſiniſtræ, ulculculis exeſæ, per quæ ſanguinem ſub calvariam effluxiſſe, veriſimile eſt. Ex quorum narratione facile inferre licet, cauſam doloris illius acutiſſimi, vigiliarum, delirii & convulſionis, fuiſſe ſolutionem continui in cerebri parte poſtica, cerebello vulgo nominata. Solvere verò unitatem cauſæ duæ, ulcus & phlegmon, eryſipelatodes: ulcus quidem, ut cauſa primaria, ab aliquot menſibus contractum ex cauſis mihi relatis, ſed reticendis, ut ſobolem habuit ulcuſculum illud in lingua enatum, ſic & partem debilem reddidit & inflammationi locum dedit. Phlegmonem autem eryſipelatodem promoverunt ætas juvenilis, temperamentum ſanguineo bilioſum, temporis conſtitutio. Sed præ cæteris cauſæ externæ, natatio ſcilicet in frigida ſub dio poſt inſolationem præcedentem & excandeſcentiam. Cauſæ verò cur febris tam obſcura cum tot terrificis ſymptomatibus deprehenderetur, hæ ſunt prima, quòd cæteris partibus bene valentibus unum cerebrum laborabat, ſecunda, quòd cerebrum obſcuro ſenſu ſit præditum ex ſe, & præterea frigidum & humidum: tertia & magis notatu digna, quod cerebrum longè ſit diſſitum à corde, ideoque ſpiritus caput perreptantes, ſemel in plexus binos illos labyrintheos illapſi, difficilè ad cor recurrunt, & contagium partis affectæ cordi minimè communicant.

OBSERVATIO III.

De morbo lento, à ſyderatis pulmonibus orto, quo virgo nihil mali ſentiens, interiit menſe Febr. 1643.

INgenua virgo, annum agens ſupra 14. brevi morbo (ut multis videbatur) ſublata eſt: ante biennium tamen altum ducebat ſpiritum, ſolitudinem affectabat, & facies totuſque habitus pallore albeſcebat. Ante duos menſes, dum ejuſdem fratrem lento quoque morbo confectum inviſeremus, à matre fuimus rogati, ut iſtius pulſum exploraremus, num febricitaret: pulſum obſervavimus languidum, & inæqualem, ſed ſine calore febrili; ideoque ubi vultum palleſcentem paululum ſumus contemplati; & de ætate ſciſcitati, venit in mentem menſtrua forſan inſtare, quæ dum ob venarum & viarum anguſtias naturæ ἐκλαμψις impedita, reſerare laboraret, ſanguis ab iis inficiebatur, & levia illa ſymptomata ſuſcitabat, uti ſolet contingere non rarò in virginibus hujus ætatis, quodque mater & ſanguineæ opinabantur: quare his obiter dictis & factis diſceſſimus, altiùs rem indagaturi, ſi malum protraheretur, aut ſymptomata ingraveſcerent. Sed iis utrinque

vel neglectis, vel oblivioni datis, poſt duos menſes ſeriò vocati, morbum multo graviorem reperimus, ut quem ἀπορία & febris continua comitarentur, quique ſub ὑποπυρία, vires præterea dejiciebantur, narium pinnæ inter expirandum expandebantur, nec tamen inſignis dyſpnœa aderat nulla ſitis, non rubor in genis, non vigiliæ, decumbens nonnihil tuſſiebat ſine ſputo. Cor verò crebro & valido motu, continuò ſub noctem recrudeſcente, tangenti palpitabat, ægrâ non ſentiente; urinæ craſſæ, albæ, adipoſæ cum enæoremate vel hypoſtaſi ejuſdem conditionis divulſa: nunquam deliravit, nullam noctem duxit inſomnem, ne quidem ultimam, in qua placide & ſine agone hanc vitam cum meliore commutavit. Ergo proter iſtius mortem inopinatam, apud parentes, & quod etiam tredecim alii ejuſdem genituræ, ante vel circa pubertatem, defuncti eſſent, conſilium fuit apud amicos, corpus mortuum aperire, & primùm nudato cadavere, latus utrumque ab alis ad coſtarum notharum ultimam, maculis latis è rubro liventibus, & ſugillationem referentibus erat conſperſum, viſcera in abdomine contenta viſa ſunt; ſolo jecore, nonnihil plus ſolo nigricante, & ventriculo percxiguo, bile porracea intincta. Ubi in thoracem deventum eſt, ab utraque ejus cavitate inciſa confertim aquæ viroſæ magna effluxit copia, ad ℔. iv. mirum quod orthopnœam vel ſaltem dyſpnœam viventi non invexerit aut fluctuationem non prodiderit: pulmones ſyderati inventi ſunt, præterea in eorum ambitu puncta paſſim albeſcentia cernebantur, quæ leviſſimo tactu diſrupta, & pus & tabum eructabant, imo labes vaſa omnia, & cavitates puniceo colore affecerat; pleura muſculique intercoſtales virore erant perfuſi, non diaphragma, ſed pericardium lege vicinitatis erat exſuccum, putrefactum, & humore ſuo privatum: cor & cerebrum ſana. Ex his deliberatum & decretum fuit, hanc labem à primo ortu duxiſſe originem, ſivè à ſemine, ſive à ſanguine. Exempla Fratrum rem maximè comprobant, & ſi ab externis cauſis affectus iſte in virgine derivaſſet, portio duntaxat pulmonum, non univerſi fuiſſent labefactati: nam non peccaverat illa in victu, neque in aliis rebus non naturalibus: deinde mors placida corruptionem in ſubſtantia & temperamento ſenſim, & per progreſſus factam fuiſſe, non à cauſa violenta, atque etiam cum numquam tuſſierit. Ex eo patet neque fluxionem, neque congeriem humorum vitiaſſe pulmones. Secundo tales affectus ut à parentibus deduci nemo dubitat: ita & facile poſſe communicari eſt concedendum, & vulgo comperimus in familiis ejuſmodi labe infectis, plures ſimul vel ſucceſſivè pari morbo corripi, imo & aliquando ad quintam ſextamve generationem protrahi, & in extraneos, qui iſtorum conſuetudine utuntur prorepere.

OBSERVATIO IV.

De calculis per anum perpetuò excretis.

VIrum nobilem, cujus caſtellum non longè è Sanmarcellino diſtat, novimus, qui quoties alvum exonerat, calculos inæquales, faſtigiatos, cineritios, cum excrementis dejicit jam à pluribus annis, non diſſimiles in colore & ſubſtantia illis qui per ureterem à renibus decidunt; iſti & mole & ſcabritie podicem tranſeuntes infeſtant, ita ut de re, neque de generatione perpetua non ſit dubitandum.

OBSERVATIO. V.

De calculis in omnibus corporis partibus procreatis.

VIrum alium probum novimus degentem in domo D. de Leyſſins in Suprema curia Delphinatus Conſiliarii Regii, & ejuſdem Scribam, & rerum forenſium Præfectum, qui calculos & lapides majuſculos in quavis ſui corporis parte oſtendit. Vidimus ſæpe, & tales tetigimus ſuper carnes, muſculos, membranas, nervos, oſſa indifferenter: ita ut aures, naſus, mammæ, cilia illis non careant; protubetant quippe manifeſtè, & tangentibus mobiles apparent, & ſi quando reſolvuntur in parte aliqua, in alia pullulant, & in dies numero & magnitudine multiplicantur. Eſt & idem nephriticus quem dum aliquando inviſimus, nobis ſuper rotulam genu dextri tumorem inſignem oſtendit, ejuſmodi lapidibus variis & diſtinctis refertum; ac ſi in pera fuiſſent concluſi, ſtrepitum edebant, ſi commoveretur. Poſt aliquot menſes in eundem rurſus incidimus, qui tumorem illum mollem & æqualem evaſiſſe nobis declarat. Genu utrumque deteximus, tumores palpavimus, & revera humorem ſubeſſe comperimus, infigitur ſcalpellum, & ſubinde tres vel quatuor unciæ materiæ coctæ & craſſioris erumpunt, qualis à ſteatomate prodire ſæpe viſum eſt in genu ſiniſtro, quoniam calculi partim adhuc ſolidi tangebantur cum ſpatiis, licet mollioribus, apertionem non ſumus aggreſſi, reſolutionem perfectiorem expectantes.

OBSERVATIO VI.

De calculis in liene genitis, & inde per vomitum rejectis.

SÆviſſima nephritide per quadriennium laboravi, ſine ſenſibili renum vel hepatis intemperie calida, à qua ſenſim (Deo favente) ſum liberatus, uſu aquarum vitriolatarum Aurelii apud Dienſes. At vix calculos arenaſque emingere ceſſaveram, cùm in cruciatus crudeliſſimos incidi lateris ſiniſtri: ſub coſtis circa lienem dolor brevi ſpatio circumſcriptus, ad ventrem & umbilicum non porrigebatur, ren tantum ſiniſter alternatim compatiebatur, ventriculus maximè ſiniſtrorſum, præcipuè cum vomitus inſtaret. Solvitur primò non ante decimam diem affectus iſte: his obſervatis, quod neque alvus erat ſuppreſſa, ut in colico dolore, neque utina repreſſa, ut in nephritide: contra urinæ copioſæ mingebantur, craſſæ, turbidæ, in quibus latercu-los pulveriſatos diſſolutos fuiſſe, dixiſſes, qui breviter matulæ fundum petebant: at nihilominus craſſa iſta hipoſtaſis non erat aſpera, neque ullo modo calculoſa, ſed calcis inſtar in urinam levi agitatione rurſum diffundebatur. Tali paroxyſmo prima hieme ter quaterve fui cruciatus, celebrando ad tanti doloris expulſionem remedia, quæ in colico vulgo uſurpari ſolent uno omiſſo balneo, à quo peſſimè habueram in principio. Verùm cùm vomitus frequens & laborioſus inter cætera ſymptomata maximè infeſtaret, quem angor & gravis cardialgia præcedebat, venit in animum explorare accuratiùs, cujus conditionis eſſet materia illa, quæ tam abundè etiam jejuno ventriculo rejectabatur. Erat certè quoad colorem, rubro nigricans, pultis conſiſtentia, craſſa, tenaxque, in qua dum bacillo agitatur, multi calculi cineritii & ſubflavi, quales per urinas primò excreveram, inventi ſunt, non ſemel tantum, ſed quoties vomerem, magno conatu & labore, vel quoties talis dolor repeteret. Anno hoc poſtremo 1645. dolores mitiores ſenſim facti fuere, rem parum doluit, ſed magis lien & ventriculus, ſeu pars ſiniſtra de more ſolito, ac longiori intervallo. Ex quibus agnovi mineram calculorum, primo & ultimo in liene & ejus vaſis delituiſſe, & per vas breve (quod ex uſu aquarum acidularum, deinde & per vomitum patentius factum eſt,) in ventriculum cum humoris atrabiliarii magna copia ſui portionem amandaſſe, quæ primo ad renes tantummodo propellebatur.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ A D. SIMEONE JACOZ, Medico Coſtenſi peritiſſimo,

CLARISS. VIRO D. D. LAZARO RIVERIO Regis Conſiliario & Medico.

NEC-NON IN CELEBERRIMA Monſpelienſium Medicorum Academia Profeſſori Regio digniſſimo.

QUod à me nuper deſideraſti, ſeu potiùs quod imperaſti (PROFESSOR REGIE CLARISSIME) id nunc haud invitus exſequor, & offero naſcentes Medicinæ meæ practicæ primitias, ſeu potiùs eruditionis tuæ fructum, quem nemo juſtius ſibi vindicet quã is qui tantâ cum curâ excoluit,

Redeunt

Redeunt igitur ad te tanquam ad originem suam, observatiunculæ nostræ, quas tuis aliorum præstantissimorum artis nostræ Heroum observationibus & experimentis conjunctas esse voluisti. Tuæ sunt quia tuus sum: tibi debentur, quia primus es eorum author, quo duce Pœonium conscendi navibus æquor, quo monstrante viam stadium Apollinare feliciter emensus sum, & feliciùs tandem quievi per biennium in portu tuo domestico, in quo ut prima Medicinæ practicæ, tum publicè, tum privatim in me sparsisti semina & fovisti, ita ea jam in lucem edenda, ab eo in quo versantur calumniæ periculo defendere, gloriæ estuæ; cùm primos ut plurimùm conatus tot comitentur difficultates, tantaque subsequantur pericula, ut vix ac ne vix quidem hosce nascentis Hygeæ meæ fructus unquam proferre ausus fuissem, nisi sub felicibus tui nominis auspiciis in publicum prodiissent, tuque ipse mihi fuisses publicæ, duxque comesque viæ. Quem quia morborum cura celebrem, usus peritum, & experientia felicem in arte fecit, & fortunatum; quem morbi timentut hostem, homines amant ut salutis vindicem, & mors odit ut victorem. Ideo non pigebit in medio prodire sub tanto duce, qui mihi præterea in rebus tum publicis, tum privatis, semper propitius fuisti, & inter innumeros difficultatum, adversorumque fortunæ fluctuum impetus animum meum domestica consuetudine erexisti, meæque eruditionis maximè sollicitus, ingenium meum omni tempore fœcundo tuæ doctrinæ flumine irrigasti, & aperuisti viam ad majora, quæ forsan maturior ætas & occasio amplior aliquando suppeditabunt.

Si modò fata sinant, Phœbique in vota vocati
Numina, sint studiis non inimica meis.

Vale iterum, & quam diutissimè inclytæ Universitati, sicut & toti Galliæ, novi Apollinis instar affulgeas, vitamque protrahas in longos & Alcyonæos dies, quos tibi votis omnibus deprecatur, tibi omnibus, etiam vitæ titulis addictissimus SIMEON JACOZ Medicinæ Monspelliensis Doctor. Datum Costæ sancti Andreæ, 6. Idus Octobr. anni 1645.

OBSERVATIO I.

Linguæ frigiditas.

ADolescens Monspelliensis 20. annos natus, nomine Ludovic. Decamp, diuturno alvi profluvio laboravit mense Junio anni 1643. & tandem adductus est in xenodochium Monspelliense, cujus cura mihi à Consulibus delata fuerat. Post aliquot remedia pro sua sorte per 15. dies frustra tentata, morbus in eodem statu perseveravit, cum insigni virium dejectione perseverante tamen appetitu satis laudabili, & siti non multum intensa, in eoque statu vixit adhuc per sex aut septem dies: quibus elapsis, lingua satis humida, colore naturali prædita mihi inspicienti apparuit, sed tangenti actu frigida sentiebatur sine extremorum perfrigeratione; ita ut mihi ipsum affligere videretur, præter alvi fluxum, à quo multum dejectæ fuerant vires: brevi tamen moriturum existimabam, sed vixit adhuc per quatuor dies, cum actuali linguæ frigiditate.

Alter ejusdem ætatis in eodem nosocomio patiebatur ulcera multa in utraque tibia, ac fistulosum in inguine sinistro, brevique emaciatus ad interitum ruebat. Postquam tamen in eo statu per duos menses aut amplius, cum ulteriori extenuatione permansisset, lingua ei apparuit actu frigida, sicut prædicto, cujus exemplo edoctus, brevi moriturum prædixi, sicut accidit post 24. horas. Alius nomine Joannes Aventurier 15. annos natus in eodem nosocomio laboravit dysenteria; & intra sex dierum spatium macie consumptus apparuit, lingua actu frigida existe, sine perfrigeratione extremorum, ac die sequenti obiit. Ex quibus colligere licet linguæ frigiditatem inter signa lethalia esse referendam.

OBSERVATIO II.

Epilepsia cum paralysi.

PUella quædam nomine Catherina Bognole, decem annos nata, pituitoso temperamento, & quadrato corpore prædita, à quinque aut ex mensibus laborabat epilepsia; cujus insultus singulis ferè diebus, imò aliquando bis & ter in die solebant invadere, iisque supervenerat motus & sensus privatio in brachio dextro. Huic in nosocomium nostrum adductæ mense Decembri 1643. primò præscripsimus potionem phlegmagogam, cum decocto cephalico, quæ iterata fuit post aliquot dies, quorum spatio præparantibus & specificis usa est, sed sine fructu. Tandem opiatæ Montaganæ circiter ʒ. ij. sumpsit per 4. aut 5. dies, quibus elapsis cœpit movere digitos, mox totum brachium, & rariùs tentari paroxysmis epilepticis, ita ut intra 20. dies (continuato scilicet singulis matutinis usu prædictæ opiatæ) ab utroque affectu omnino liberata fuerit. Descriptio autem talis est.

℞. Radic. pœoniæ maris, flœchad. casti an. ʒ. x. agarici ʒ. v. pyrethri, carvi, sem. anethi, assæ fœtidæ, aristolochiæ, ana ʒ. ij. ß. succi scyllæ & mellis electi ää libr. i. & ʒ. ii. coquantur simul scylla & mel lento igne usque ad bonam consistentiam, deinde superadditis speciebus fiat electuarium, de quo capiat ʒ. ii. singulis diebus mane, tribus horis ante pastum.

OBSERVATIO III.

Hysterica Passio.

MUlier Monspelliensis sexagenaria, patiebatur hystericam suffocationem à 24. horis, cum dolore capitis & ventris inferioris, præcipuè è regione lienis. Aderant ingens inquietudo, vigiliæ, ac sitis; cùm neque cucurbitulas neque clysteres admittere vellet, solo emplastro ex galbano, umbilico admoto contenta: suasi ut quoties sitiret, cyathum oxicrati sumeret, quod fecit ter aut quater, & intra paucas horas immunis evasit. Aliam fœminam liberavi ab hysterica suffocatione, solo clystere ex oxycrato, quem per duas horas retinuit.

OBSERVATIO IV.

Dolores Arthritici & venerei.

ADolescens 25. annos natus, nomine Matthæus Farlet, à duobus mensibus laborabat doloribus articulorum atrocissimis, præcipuè in genu, cum tumore, qui tamen concolor erat parti, nec ad tactum dolebat, sed profundi doloris sensum efficiebat, tum etiam in scapulis, cubito, meracarpio, & digitis, qui noctu solebant exacerbari, & ægrotantem lecto affixum maximè cruciare: Post totius providentiam per apozemata, & phlebotomiam sæpius iteratam, sensit aliquod levamen, & præcipuè ex pulvere radicis jalapæ, ita ut jam incedere posset. Remansit tamen dolor, licèt minùs atrox in genu, cubito, & scapulis, noctu semper recurrens: unde ego venereum esse conjeci: tum etiam ex eo, quod ante duos annos gonorrhœam passus fuerat, à qua citiùs quàm par fuisset, liberatus, se nullum incommodum ab eo tempore persensisse affirmavit. Huic igitur in xenodochium tandem deducto, quia extraneus erat, exhibui per septem dies continuos mercurii dulcis sexies sublimati per se cum sola conserva rosarum, primo scilicet die ϑ. i. secundo, tertio, & quarto ʒ. ß. reliquis usque ad septimum ϑ. ii. levem salivationem excitabat hora una aut altera post assumptionem, quæ perseverabat usque ad horam prandii, alvum bis movebat singulis diebus sine ulla molestia, vel nausea. Octavo die sumpsit pulverem ex senna, cremore tartari, & radice jalappæ, à quo optimè purgatus, nullum deinceps dolorem persensit.

OBSERVATIO V.

Tumor, & dolor ingens.

ALter adolescens 22. annorum in eodem nosocomio Monspelliensi patiebatur tumorem in genu sinistro, cum dolore identidem recurrente, qui rheumatismo successerat, ægrumque afflixerat per 4. aut 5. menses. Post universales evacuationes sumpsit eodem tempore mercurium dulcē methodo supra dicta, per septē dies, cum levi salivatione;

tione, ſingulis matutinis ab aſſumpto pulvere. At ſeptimo die ingens ptyalyſmus exortus eſt, cum exulceratione faucium & palati, dentibus tremulis, & quaſi prolabentibus pituitæ continuo fluxu, ac tanto oris fœtore ut eum æger ferre non poſſet, noctu diuque inſomnis. Poſt quatuor dierum ſpatium de cohibendo ptyaliſmo cogitandum fuit. Ideò præſcripſi ptiſanam laxantem bis in die ſumendam per biduum, ſicque humores ἀνάῤῥοπτοι facti ſunt καπάῤῥοπτοι: tumor diſparuit, dolor ceſſavit, ægerque ſine adminiculis incedere cœpit, nulliſque adhibitis remediis prophylacticis, poſt quindecim dies ſanus & incolumis in ſuam patriam reverſus eſt.

OBSERVATIO VI.

Hydrops.

RUſticus 30. annorum, à tribus menſibus hydrope laborans, in xenodochium adductus eſt circa finem menſis Januarii anni 1644. At poſt aliquot dies vitam cum morte commutavit. Diſſecto cadavere ingens aquarum copia fluxit; jecur optimè conſtitutum, & naturali temperie præditum invenimus, lienem verò corruptum, & totam ferè ipſius ſubſtantiam pici liquatæ ſimilem. Unde patet, non omnem hydropis ſpeciem ex ſumma hepatis imbecillitate aut intemperie perpetuò generari.

OBSERVATIO VII.

Menſium fluxus immodicus.

MUlier quædam ruſtica, trigeſimum ætatis annum agens, laborabat à menſe Junio anni 1644. menſium fluxu immodico, & maximam virium cum ſanguine jacturam patiebatur ſingulis horis ab aliquot diebus, ita ut de ipſius ſalute jam actum eſſe videretur. Ego fortè fortuna rura perambulans, venationis gratia, cùm remedia non ſuppeterent, nec ægrotantis fortuna eorum ſumptus ferre poſſet, exhibui ſtatim, idque circa horam ſextam veſpertinam, ſucci urticæ ʒ. v. aut vj. & juſſi admoveri parti hypogaſtricæ prædictum ſuccum cum farina tritici ſubactum inſtar cataplaſmatis; circa mediam noctem utrumque reiterari jubeo. Quod cum factum fuiſſet, ægra matutinis horis meliùs habuit & ſanguinis fluxus immodicus omninò cohibitus eſt, ac ſenſim convaluit abſque alterius remedii ope.

OBSERVATIO VIII.

Fluor muliebris.

MUlier Coſtenſis quadragenaria, laborabat à ſeptem menſibus fluxu muliebri ſeroſo, quem curavimus intra quinque ſeptimanas, exhibendo ſingulis octo diebus g. viij. reſinæ jalapæ; eductâ ſcilicet ſerosâ illuvie, à qua pendebat affectus. Deinde recidivæ occaſio ſublata eſt uſu ſequentis opiatæ.

℞. Conſervæ roſar. antiquæ ʒ. ij. conſervæ abſynthii pontici ʒ. j. pulveris electuar. triaſantali & aromatici roſati ana ʒ. coralli rubri præparati ʒ. ß. theriacæ veteris ʒ. ij. cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat opiata, de qua ſumebat ad magnitudinem avellanæ ſingulis diebus, hora ſomni, per longum tempus.

OBSERVATIO IX.

Lupia.

PUella Coſtenſis ætatis 20. annorum, laborabat tumore ſcirrhoſo nucis juglandis magnitudine, ſuperiorem partem metacarpii occupante, qui diſcuſſus eſt meo conſilio, admotâ ſuper partem affectam laminâ plumbeâ hydrargyro illitâ, eaque per octo dies geſtatâ tumor diſparuit, nec ampliùs reverſus eſt.

OBSERVATIO X.

Hydrops incipiens.

UUlier 25. annorum nomine Damiana Gulon, neptis mea, laborabat à duobus annis menſium ſuppreſſione, ob incautam vivendi rationem, & errores à partu commiſſos, [citius enim externo aëri ſeſe expoſuerat] cum vigiliis, inappetentia, pigritie admotum, difficultate ſpirandi, tumore & duritie lienis, ac extenuatione totius corporis ita ut ad phtiſin, aut hydropen brevi ruitura videretur. Varia per annum integrum uſurpavit remedia, à peritiſſimis Medicis ex arte præſcripta. Verùm procedente morbo, & irritis omnibus auxiliis exortus eſt tibiarum tumor œdematoſus, & totius abdominis inflatio; quæ tamen multorum flatuum particeps erat. Ingraveſcebant in dies omnia ſymptomata, ac tandem regio ventriculi in tumorem pellucidum elata eſt. His afflicta, & proſtrata ad me acceſſit, ac ſequentium remediorum uſu convaluit menſe Septembri anni 1644.

Primò ſumpſit per quatuor dies ptiſanam laxantem ex infuſione ʒ. ij. ſennæ cum ʒ. ß. ſalis prunellæ, guttis xv. ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti. Deinde ſequentium juſculorum uſum aggreſſa eſt.

℞. Radic. aſparagi, graminis, & cichorii, ana ʒ. ß. radic. chinæ in taleolas ſectæ ʒ. i. folior. agrim. ceterach. bugloſſi & cichor. an. m. ß. cryſtalli tartari ℈. ij. coquantur, cum quarta parte galli veteris, in colatura diſſolve ſalis abſynthii & tamariſci, an. ℈. i. ſacchari roſacei ʒ. ii. fiat juſculum, quod capiat manè per 12. dies, tribus horis ante prandium.

Finitis juſculis, iterum ſumpſit ptiſanam laxantem prædictam, per triduum. Ac deinde opiatam ſequentem cujus miros affectus ſæpe vidimus.

℞. Conſervæ flor. tamariſci & capillor. ven. an. ʒ. j. ß. conſervæ radic. enulæ campanæ ʒ. vj. calybis præparati cum ſulphure ʒ. i. ſalis tamariſci ʒ. i. ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti ℈. i. cum ſyrupo condituræ citri fiat opiata, de qua capiat ʒ. ij. aut iij. ſingulis diebus manè, poſteà deambulando, & continuando per 15. aut 20. dies.

Utebatur aqua ex infuſione chalybis paratâ, cum mediocri vini rubelli quantitate.

Affixum fuerat ab initio utrique tibiæ cauſticum, ac continuò geſtatum, uſque ad integram curationem, quæ ſenſim ſequuta eſt prædictorum remediorum uſum. Paulatim enim venter detumuit appetitum recuperavit, ac vividum faciei colorem, cum naturali ſomno, & hypochondrii ſiniſtri mollitie, ac recuperato menſtruæ purgationis beneficio.

OBSERVATIO XI.

Lumbrici.

PUellus quatuor annorum, lumbricis valdè obnoxius, menſe Septembri anni 1644. laborabat inappetentia, nauſea, pruritu narium, ſiti, inflatione ventris cum ejuſdem torminibus & febre, quam cùm verminoſam ex prædictis & præcedentibus ſigni, eſſe manifeſtum eſſet, exhibui mercurii dulcis ſexies ſublimati g. xij. cum diagrid. gr. v. Poſt duas horas ab aſſumpto remedio viginti circiter lumbricos ſimul glomeratos per alvum rejecit, & prædicta omnia ſymptomata ſimul evanuerunt, ægerque convaluit.

OBSERVATIO XII.

Dolor capitis intolerabilis.

VIr quidam quinquagenarius, gracilis & raræ texturæ, ad iram maximè proclivis, laborabat à duobus circiter annis dolore capitis acutiſſimo, partem dextram à ſummo vertice ad tempus ejuſdem lateris occupante, qui quoties recurrebat (recurrebat autem ter aut quater in anno) ægrum lecto affixum adeò cruciabat, ut in deſperationem fermè adduceret, ſine febre tamen ac ſine ſiti aut phlogoſi ulla, ſed cum pulſatione inſigni arteriæ ejuſdem temporis. Ad eum vocatus menſe Septembri anni 1644. phlebotomiam imperavi, præmiſſo clyſtere, ad eluendas primæ regionis impuritates, deinde medicamentum cholagogum exhibitum & iteratum & poſt aliquot dies, uſurpatis iterum julepis refrigerantibus & humorem bilioſum præparantibus. Poſteà admota capiti repellentia & oxyrrhodina, aut revulſiones per cucurbitulas tam ſiccas, quam ſcarificatas, frictiones extremorum celebratæ. Iterata phle-

phlebotomia, quibus tamen non ceſſit dolor, qui cùm reverſus eſſet, adventante vere anni 1645. clyſtere emolliente & refrigerante præmiſſo, cum medicamento bilem alterante & evacuante, ad arteriæ temporis apertionem venio, eaque celebrata fuit urgente dolore, & ſanguis cum impetu ac ſaltu proſiliens extractus eſt ad ʒ. v. deinde admoto vulneri ſplenio ex linteo complicato, & aqua frigidâ madefacto; ac faſciâ ſuperinductâ, ut in vulgari phlebotomia fieri ſolet, dolor intra dimidiam horam ſublatus eſt, qui anteà per multos dies affligere ſolebat, nec ab eo tempore reverſus eſt.

Admoveri poterat ad majorem cautionem emplaſtrum Galeni ex thure, maſtiche, bolo armena, & pilis leporinis, cum albumine ovi & bona ligatura, ſicut paratum habetur, hoc tamen opus non fuit.

OBSERVATIO XIII.

Dolor capitis contumax.

MUlier Coſtenſis quinquagenaria, nimis nota, & nimis famoſa, laborabat menſe Octobri anni 1644. difficultate reſpirandi, cum dolore capitis atrociſſimo, qui tamen vagus erat, & noctu præcipuè ingraveſcebat, cùmque remediis ordinariis tum vacuantibus, tum roborantibus per menſem integrum uſurpatis non cederet, venenum eſſe ſuſpicatus ſum. Augebant autem hanc ſuſpicionem ſpontaneæ corporis laſſitudines, deſidia, torporque ad motum, interdum gravis auditus, cum tinnitu aurium, imminuta ventriculi & jecoris concoctio, & dolor & cruciatus inſignis in priori parte utriuſque tibiæ, noctu potiſſimùm recurrens, tum quòd præter anteactæ vitæ rationem, anno ſuperiori, diætam ſudorificam, & frictiones ex unguentis mercurialibus ac pilulas mercuriales multoties uſurpaverat. Itaque cùm anni tempeſtas frigidiſſima, & ægrotantis ſtatus antivenereorum uſum non pateretur, de dolore capitis ſublevando cogitandum fuit, qui cùm vagus eſſet, à mercurii cerebrum impetentis & obſidentis maligna qualitate produci exiſtimavimus, nec fefellit opinio. Inditus enim utrique nari nummus aureus circumvolutus, & per aliquot horas ibi detentus, ac tandem extractus, albicans utraque ex parte, ac Mercurio tinctus apparuit, qui deinde carbonibus appoſitus priſtinum colorem recepit. Alter etiam nummus in ore detentus per quatuor aut quinque horas, eodem modo albicans extractus eſt, eòque carbonibus impoſito mercurius evanuit, hocque remedio aliquoties iterato dolor capitis acutiſſimus omninò ſublatus eſt, cum tamen gravitas quædam ſupereſſet; & ægra meliùs habere viſa eſt per multos dies; ita ut è lecto ſurgeret, cibum ritè appeteret, ſéque curatam profiteretur, remanente tamen difficultate ſpirandi, & tibiarum dolore noctu ſemper recurrente. Verùm poſt quindecim dies, obortâ febre continuâ, è vivis deceſſit.

OBSERVATIO XIV.

Febris tertiana notha.

VIr quidam Coſtenſis, annorum 27. optimi habitus & temperaturæ, circa initium menſis Septembris 1644. febre tertianâ nothâ correptus eſt, quæ cùm per menſem integrum perſeveraſſet, fruſtra tentatis ex arte remediis, ab alio Medico præſcriptis, ſumpſit meo conſilio vomitorium ex ʒ. j. ſalis vitrioli in aqua diſſoluti, à quo ter aut quater excitatus fuit vomitus, nec febris ampliùs apparuit.

OBSERVATIO XV.

Dolor dentium.

PRincipio menſis Februarii anni 1645. correptus ſum frequenti & moleſta ſalivatione, cum dolore dentium acerbiſſimo, qui tandem febrem accerſivit, eaque poſt injectum clyſterem & celebratam phlebotomiam evanuit, remanente tamen dolore dentium, & continuo ptyaliſmo materiæ tenuis & ſeroſæ, cujus excretione perſeverante, oborti ſunt in diverſis corporis partibus dolores vagi, modò unam, modò alteram partem occupantes, quos cùm à ſero melancholico provenire judicarem, ſumpſi reſinæ jalapæ g. vj. quibus optimè & blandè purgatus, ſeroſam illuviem in corpore redundantem, ſeptem dejectionibus excrevi in maxima copia, ſequenti die à prædictis doloribus & moleſtiſſimo ptyaliſmo immunem me ſenſi. Attamen menſe Aprili reverſi ſunt dolor dentium & ptyaliſmus, qui ſumpto eodem medicamento, intra 24. horas prorsùs evanuerunt.

OBSERVATIO XVI.

Lues venerea.

MEnſe Majo anni 1645. Puellæ duæ, quarum major vix attigerat quintum, minor verò tertium ætatis annum laborabant luë venereâ, quam per contagium ſuſceperant à quinque menſium ſpatio, cum ulceribus multis in ore & pudendis, necnon puſtulis, & fœda ſcabie, per totum corpus erumpentibus. Fruſtra exhibitum fuerat decoctum guaiacinum per menſem integrum à perito chirurgo. Vocatus ego intra quindecim dierum ſpatium curavi prædictas puellas mercurio præcipitato albo exhibendo ſcilicet ſingulis diebus majori puellæ g. vj. minori verò g. iv. augendo tamen aliquando utriuſque doſin, juxta operationem, quæ talis fuit, ut utraque ſingulis diebus bis aut ter alvum deponeret; nec vomitus ullus, aut ptyaliſmus unquam ſubſequutus eſt. Perſeverabant tamen per dictum tempus in uſu bocheti ex raſura ligni guaiacini.

OBSERVATIO XVII.

Verrucæ manuum.

QUidam patiebatur verrucas multas in digitis manuum, quas curavit meo conſilio, lactis illitus ficulnei quater aut quinquies adhibiti. Idem præſtitit, idque multò efficaciùs, ſpiritus ſulphuris per campanam elicitus: & per aliquot dies admotus, inſtar fomenti, in quodam ruſtico.

OBSERVATIO XVIII.

Vulnus contuſum.

DUx quidam, milites conducens in hac urbe pro D. de Ville, principio menſis Maii 1645. è ſummis ſcalis cecidit in ſubjectum dolium, vulnuſque contuſum accepit in dextro latere, ad coſtas, ita ut multo ſanguine circa illas partes affuſo perpetuus dolor, iſque ſæviſſimus cruciaret ægrotantem, qui vix ac ne vix quidem ſeſemovere, nec loqui, nec ſpirare nec tuſſire poſſet quin ſtatim ingentes clamores ederet. Vocatus ego venam ſubitò aperiri jubeo ex eodem latere, & emplaſtrum de cumino apponi partibus dolentibus; quo per duodecim horas geſtato, & ſemel renovato, dolor valdè imminutus eſt, lividus partis color diſparuit, meliùs ſpiravit ac ſequenti die è lecto ſurgere cœpit, ſicque poſt alterum diem diſceſſit.

OBSERVATIO XIX.

Peſtis.

TEmpore peſtilentiæ quæ per totam ferè Galliam graſſata eſt annis 1628. & 1629. Homo quidam Coſtenſis, cum ſe peſte correptum exiſtimaret, propter ſubitam capitis gravitatem & dolorem, necnon vomitum variegatum, ſtatim cantharides, cum fermento & aceto applicuit pone aures & aliis emunctoriis ac in lecto decubuit. Poſt 24. horas erupit parotis, ex qua continuò fluxit humor quidam acer & ſeroſus, ſicut & per alia emunctoria;

unde morbus minùs gravis & ſalutaris extitit. Indeque poſt aliquot dies æger evaſit, nec amplius laboravit, licèt aſſiduè cum peſtiferis ageret, eiſque inſerviret. Ejuſdem uxor poſt aliquod tempus, cum ſe male habere perſentiret, eodem modo libera evaſit quod remedium ab aliis didicerant, qui ita benè & bonis ſuis rebus egerant.

Eodem anno uxor N. Micha, Coſtenſis, cùm filiam ſuam primogenitam, annorum circiter 12. peſte correptam exiſtimaret, ut conjecit mulier ingenioſa, ex aſpectu horrido, febre, calore, dolore capitis, & nauſea: ſtatim acceptâ puellâ pennam oleo illitem in ejus fauces immiſit, excitato vomitu, feroſam primò materiam, deinde flavam, ac tandem porraceam & viridem veluti herbam ſemicoctam in magna copia eduxit: poſteà filam ſuam in lectum repoſuit, juſculum propinavit, ac quieti commiſit. Poſt aliquot horas puella ſurrexit hilaris, nec ampliùs ullo ſymptomate peſtifero correpta fuit, licet cum peſtiferis ſæpè verſaretur. Interjectis octo diebus, fratres ejuſdem duo natu minores, & ſororuncula iiſdem, imò gravioribus ſymptomatibus correpti ſunt, quos mater eadem ratione, excitato vomitu & ſimili humorum ſarcinâ depoſita, à mortis confinio liberavit.

OBSERVATIO XX.

Strumæ.

PUella vicini noſtri Jacobi Gorrez, quatuor annos nata laborabat ſcrophuloſis tumoribus circa collum & aures valde eminentibus. Conſuluit aliquis parentibus ipſius, ut eam pediculis corripi ſinerent, qui tandem ulcera toti capiti inferre poſſent, per quæ materia morbifica, humor ſcilicet pituitoſus, in magna copia ritè evacuatus eſt per aliquot menſes, & ægra tandem liberata fuit abſque alio remedio.

OBSERVATIO XXI.

Hydrops.

MUlier 30. annorum, hydrope anaſarchâ laborans, conſilio alterius mulieris, & Pharmacopœi ſenioris abſtinuit ab omni potulenta materia per annum fere integrum; & ſic tandem convaluit abſque alio remedio. Cujus exemplo ruſticus ipſius vicinus, eodem morbo laborans, eodem etiam modo curatus eſt, intra quatuor menſes. Alter hydropicus multis veſicatoriis admotis in multis partibus, à Pharmacopœo curatus eſt.

OBSERVATIO. XXII.

Hyſterica paſſio.

ILluſtriſſima Domina de Popiam in Occitania, affectibus hyſtericis multùm obnoxia, variis remediis uſa eſt per multos annos, ſed fruſtra, quia continuò recurrebant prædicti affectus. Tandem uſu ſequentis pulveris libera evaſit per quindecim annos: ſumebat autem illius circiter ʒ. j. cum vino vel pane hoſtiario bis aut ter in ſeptimana, & ſæpiùs etiam, ſi affectus urgeret. Utitur prætereà hoc pulvere adverſus omnia venena, peſtem, febres intermittentes, & inappetentiam, cum feliciſſimo ſucceſſu, ut nos ſæpe vidimus. Deſcriptio autem pulveris talis eſt.

℔. Radic. gentianæ, dictam. albi, tormentillæ pyrethri, rhapontici, biſtortæ, ariſtolochiæ rotund. carlinæ, baccarum lauri, angelicæ, imperatoriæ, ſem. coriandr. præparat. ſem. aniſi, granorum juniperi, maſtich. boli armen. orientalis, terræ ſigillatæ, an. ʒ. iij. ß. croci orientalis ʒ. ij. ß. miſce, fiat pulvis tenuiſſimus ad uſum reſervandus.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ AD. SAMUELE FORMIO,

Chirurgiæ Magiſtro Monſpelienſi exercitatiſſimo, & à 50. annis artem exercente.

OBSERVATIO I.

Hæmorrhagia ex vulnere in brachio.

ANno 1593. cùm miles quidam vulnus accepiſſet in brachio, quo radius & cubitus tranſverſim ſecabantur, tanta ſequuta eſt hæmorrhagia, ut poſt varia adſtringentia admota, tum etiam cauſtica & eſcharotica, fluxus tamen ſanguinis per intervalla recurreret, ita ut Medici & Chirurgi de brachio penitùs amputando cogitarent. Ego verò cui æger commiſſus fuerat, linteum complicavi in formam cylindri, longitudinis trium digitorum tranſverſorum, craſſitiei pollicis, quod perpendiculariter in vulnus demiſi: Deinde plumaceolis reliquum vulneris ſpatium implevi, & quia cylindri extremum extra brachii ſuperficiem, pollicis craſſitie eminebat, ſplenia quatuor admovi, quæ cylindrum æquabant firmabantque: ipſi verò cylindro quintum ſplenium, idque quadratum appoſui, ac denique faſcia arctè ligavi: Et ab eo tempore ſanguis amplius non effluxit, vulnus autem non detexi per quatuor aut quinque dies, donec caro intus enata venæ orificium impleverit.

OBSERVATIO II.

Hæmorrhagia ex arteriâ vulneratâ, ligatura cohibita.

ADoleſcens Monſpelienſis, nomine N. Peyre, in ſingulari certamine vulnus acceperat in parte anteriore brachii propè axillam, quo vena & arteria axillaris præciſæ fuerant, unde tanta hæmorrhagia ſequuta eſt, ut cum eam nullis adſtringentibus cohiberi poſſe judicarem, ſtatim ad ligaturam venerim, quam hoc modo feliciter perfeci, Acum incurvam in partem ſanam ſupra vulnus adegi, ita ut ad os uſque penetraret, & dictam venam, atque arteriam ambiret, à parte inferiori incipiendo, ubi muſculus extenſor longus transfigebatur, & acu in exitu muſculum bicipitem perforavi, in extremo acus filum erat quadruplex, quo vena & arteria intus cingebantur, deinde admoto cylindro ex linteis confecto, ſupra cutem inter duo fili extrema, filum arctè ſupra cylindrum alligavi, ne ſcilicet cutis & vaſa à filo rumperentur, & hoc modo ligata fuere vaſa, ut nulla ampliùs hæmorragia apparuerit. Poſt decem aut undecim dies, cùm vulnus conglutinatum videretur, filum abſcidi, & æger curatus eſt. Interim poſt dictam ligaturam, ad compeſcendum dolorem, qui ex ea oriebatur, & arcendam inflammationem, quæ dolorem ſequebatur, phlebotomiæ frequentes celebratæ ſunt, & exyrrhodina parti admota, aliaque remedia dolorem ſedantia, & inflammationem cohibentia.

OBSERVATIO III.

Dolor oſſis ſacri intolerandus.

HOmuncio quidam, veterum calceorum inſtaurator, annos natus circiter 40. dolorem atrociſſimum paſſus erat per duos menſes in parte inferiori oſſis ſacri, qui adeo vehemens fuerat, ut ex eo æger in maniam inciderit. Fruſtra uſurpata fuerant varia remedia, univerſalia & particularia. Tandem vocatus ad eum, cucurbitulas duas applicui, unam parti dolenti alteram vero paulò inferiùs, nempè ſupra natem, cum profundis ſcarificationibus ex-

quibus

quibus multus sanguis emanavit, eòque detersо iterum cucurbitulas admovi supra loca scarificata, & sanguis iterum profluxit, satis bona quantitate. Æger à dolore liberatus videbatur; nihilominus sequenti die magnum causticum inussi loco dolenti, supra ipsas scarificationes; idque ibi detinui per 24. horas, ita ut eschara capitis latitudinem æquaret, & ad os usque penetraret. Decisâ eschârâ ulcus ad cicatricem perductum est, & æger à tanto malo liberatus.

OBSERVATIO IV.

Hydrops.

IDem calceorum instaurator, post biennium à prædictâ curatione incidit in hydropem ascitem, quo cum à sex mensibus detineretur, & umbilicus promineret ad magnitudinem ovi gallinacei, paracentesis facta in medio exomphalos, & aquâ per partes eductâ, admota cannula ex aurichalco confecta, in cujus extremo lamina erat lata, ne in ventrem mergeretur, foraminibus utrinque pervia ut alligari posset. Deinde dicta lamina vecte seu striato clavo claudebatur, & ita curatus fuit.

In hac operatione advertendum, ne hydropici aperiantur, nisi exomphalos appareat, quasi naturâ viam illam ad exclusionem aquarum affectante. Alioqui omnes qui aperiuntur, non prominente umbilico, intereunt. Hæc autem umbilici prominentia arte procurari potest admotis frequenter umbilico cucurbitulis siccis, cum multa flamma, tum etiam fomentis emollientibus & attrahentibus, quæ intra octiduum plus minùs usurpata, prominentiam faciunt, in qua apertio administrari potest.

OBSERVATIO V.

Alius hydrops.

MUlier quædam 25. annos nata, paupercula, hydrope laborabat. Vetula quædam ei consuluit, ut ossa cujuslibet animalis sub dio exsiccata sumeret, & in pulverem reduceret, ejusque ʒ. j. sumeret per mensem integrum cum vino albo, succo petroselini permixto. Ille autem succus ita extrahebatur: sumebat fol. petroselini m. j. quem linteo involutum decoquebat sub cineribus calidis, & deinde contundebat in mortario marmoreo, sensim affundendo vini albi q. s. exprimebat succum, & vinum ad cyathi quantitatem, & in eo ossa pulverata dissolvebat, & quotidie manè sumebat per dictum tempus, quo elapso integrè curata remansit.

OBSERVATIO VI.

Hydrocephalos.

INfans recenter in lucem editus, hydrocephalo laborabat, & totum caput occupante, cum magna futurarum dilatatione. Ego sine ullo medicamento, aut alio remedio hunc affectum curavi sola fascia Guidonis, in formam cucuphæ concinnata, qua totum caput obvolvebatur duabus extremitatibus in globulo obvolutis, quæ Gallicè (capeline de Guidon) nominatur, quotidie dicta fascia renovabatur, & intra quindecim aut viginti dies tumor prorsùs evanuit.

OBSERVATIO VII.

Hydrops.

ACcepi à testibus fide dignis duas mulieres hydropicas sanatas fuisse, unguibus pedum ita arctè præcisis, ut carnis vel cutis portiuncula raderetur, & aliquid sanguinis emanaret, quem sequebatur serosi humoris instillatio per multos dies, & sic paulatim totus humor abdomine contentus educebatur.

OBSERVATIO VIII.

Vulnus capitis cum contusione.

QUædam mulier ex lapsu trabis in verticem, grave vulnus accepit cum contusione; unde paucis diebus saccus apparuit in parte inferiore supra os parietale, magnitudinis quatuor digitorum transversorum. Volui ipse saccum seu abscessum aperire in parte declivi, quod ægra pertinaciter renuit. Prædicta igitur fascia (capellinaire dicta) & splenio denso emplastrato, ut firmiùs hæreret, supra abscessum admoto, facta fuit expressio materiæ ad vulnus, quod superiorem partem occupabat, ac deinde glutinatio; unde curatio integra feliciter subsequuta est.

OBSERVATIO IX.

Abscessus in sterno.

QUidam Medicinæ Studiosus phlegmonem passus est in sterno insignis magnitudinis, quæ volæ manus magnitudinem æquabat, ea suppurata, abscessus apertus fuit imperitiâ alterius Chirurgi in parte superiori. Vocatus ego abscessum iterùm aperire volui in parte declivi; quod æger ferre noluit: admoto igitur splenio denso emplastrato, eoque fasciæ firmiter alligato, totum pus ad locum apertum expulsum est, & vulnus hoc modo consolidatum.

OBSERVATIO X.

Ulcus sinuosum.

ADolescens 18. annos natus, à quatuor mensibus ulcus sinuosum habebat in crure dextro, inter inguen & ischium; orificium erat superius, sinus verò deorsum ferebatur usque ad medium femur. Noluit etiam dictus æger apertionem sustinere in parte inferiori, quæ necessaria videbatur. Ergo necessitate coactus, post injectiones detergentes sæpe repetitas, splenium admovi valdè spissum, & emplastratum, ut firmiter hæreret; & inducta fascia spirali, quæ à parte inferiori ad superiorem tendebat, usque ad orificium ulceris, quod apertum servabatur, ulcus illud sinuosum intra mensem conglutinatum est.

OBSERVATIO XI.

Subeth puerorum.

FIlia D. Ludovici civis Monspeliensis, octo annos nata, comate, seu Subeth Avicennæ, detinebatur, cum convulsionibus frequentibus, cui Medici multa remedia adhibuerant: clysteres nempe, frictiones, cucurbitulas, vesicatoria, sternutatoria, & similia. Ego vitrioli albi ʒ. j. cum jusculo exhibui, & vomitu excitato illicò liberata est.

Filius cujusdam hortulani quinque vel sex annos natus, eodem affectu cum convulsionibus detinebatur, cui exhibui aquæ benedictæ Rulandi ʒ. ß. unde supra & infrà purgatus est, & ab affectu liberatus.

Filia magistri de la Croix mercatoris, annicula, eodem affectu laborans, sine convulsionibus, sumpsit succi ceparum, olei communis ana cochlear unum, simul mixta, quibus vomitus fuit excitatus, & ægra ab affectu liberata.

Filia Magistri Morandi aurifabri, quatuor annos nata, eodem remedio ab eodem affectu liberata est.

OBSERVATIO XII.

Febris tertiana & lumbrici.

QUidam civis Monspeliensis, 30. annos natus febre tertianâ laborans, sumpsit aquæ benedictæ ʒ. j. & à febre curatus est, & operatione hujus medicamenti latum lumbricum excrevit septem pedum longitudinem æquantem.

OBSERVATIO XIII.

Globulus plumbeus vulnere sclopeti calcaneo infixus.

QUidam miles vulnus acceperat in tibia, quod inferiùs descendebat usque ad calcaneum, cujus substan-

ctiam globulus infixus fuerat, ibique hærebat. Non curatum fuit ulcus, ſed fiſtuloſum evaſit, & in eo ſtatu per ſeptennium permanſit. Tandem ſe mihi curandum commiſit. Ego verò ſpecillum in ulcus dimittens, in ipſius oſſis cavitate, contactu globulum inveni. Tum locum metiens cum ſpecillo, quod ſex digitorum tranſverſorum latitudine ulcus ingrediebatur à directo loci, in quo erat globulus, magnum cauſticum admovi, quod cum ad os uſque non perveniſſet, eſcharâ ablatâ, aliud cauſticum denuò appoſui, cujus operatio ad calcaneum uſque pervenit, eoque denudato, trepano calcaneum aperui, & in eo latentem globulum inveni, & extraxi, ac brevi poſtmodum tempore ulcus ſanatum eſt.

OBSERVATIO XIV.

Cranii depreſſio ex vulnere.

Magiſtri Strinc, civis Monſpelienſis filia 18. menſes nata, per ſcalas cecidit, & capite illiſo in lapidem, facta fuit cranii depreſſio in ſuturam ſagittalem & coronalem, magnitudinis dimidiæ nucis. Ad quam vocatus, raſo capillitio parti cucurbitulam admovi ſine ſcarificatione, & conſequenter iterum admovi cum ſcarificatione: Poſteà applicui cataplaſma ex furfure, & pane cum roſis & vino compoſitum, idque iteravi bis in die per quinque vel ſex dies, iterando cucurbitulæ applicationem ſine ſcarificatione ante ſingulas admotiones cataplaſmatis: deinde per quatuor aut quinque dies, ſolum cataplaſma admovendo. Tumor à cucurbitula excitatus diſcuſſus eſt, & depreſſio ſublata apparuit, atque os ad ſuum naturalem locum, & conſuetam convexitatem reſtitutum.

OBSERVATIO XV.

Enterocele.

Multos curavi tum viros, tum fœminas enterocele laborantes, quorum nonnullis à tribus aut quatuor diebus inteſtinum extra peritonæum exierat: ita ut etiam ad iliacam paſſionem, quam miſerere mei vulgò vocant, pervenerint, idque ſequenti methodo: Menſam vel aſſerem ſatis latum juxta lectum ita diſpono, ut una illius extremitas pavimentum attingat, altera verò lecto innitatur, Deinde ægrum ſupra aſſerem ſubjectis pulvinaribus tali ſitu colloco, ut caput ad pavimentum, crura verò ad lectum vergant. Mox linteis quadruplicatis in aqua frigida maceratis, diu partem foveo, eam interim digitis leniter contrectando, & fotu per mediam horam continuato, linteum multiplex ad triangularem figuram efformatum, & aqua frigida imbutum applico, ſuperinducta ligatura contentiva, & ſic intra paucas horas, ut plurimùm, inteſtinum ſponte reponitur: Quod ſi poſt primum fotum & ſequentem lintei applicationem, inteſtinum non reponatur, eandem operationem repeto bis in die, & ſecunda aut tertia iteratione affectus curatur.

In quibuſdam autem ſeriùs vocatus, cum inteſtinum eſſet inflammatum, ut præ tumore anguſtum ruptionis peritonæi foramen denuò ingredi non poſſet, dilatato illo foramine per inciſionem, tres ægrotos à propinqua morte liberavi. Hanc autem operationem hac methodo perfeci. Primò ægrum colloco, ut pro repoſitione dictum eſt, & præterea artus probè alligantur, ne in operatione ſeſe commovere poſſit. Poſtmodum lineam tranſverſalen duco cum atramento, ſupra lineam ſtrangulationis inteſtini, ubi eſt ruptura peritonæi. Deinde alteram lineam duco perpendiculariter ſupra dictam ſecantem juxta ipſum locum ſtrangulationis, & in medio ipſius: Poſtmodum autem duobus digitis utrinque adduco ſecundam lineam tranſverſalem, eamque novacula incido ſecundum perpendicularem, ita ut inciſio ſua longitudine duorum digitorum tranſverſorum latitudinem æquet. Poſtmodum muſculi rupturam tegentes hamulis ſenſim eleventur, & ſcalpello ſeparantur, donec productio peritonæi detegatur. Eaque detecta hamulo elevatur, eodemque ſcalpello inciditur, & hoc modo inteſtinum reponitur. Quod ſi inteſtinum ab inflammatione, aut flatibus ita intumuerit, ut in abdomen protrudi nequeat, apertio jam facta amplificari poterit, immiſſo in vulnus cathetere cannulato, ſupra quod linthotomia ſolet fieri, & ſupra ipſum, abdomine forcipibus inciſo in parte ſuperiori, aut inferiori, prout à Chirurgo melius viſum fuerit.

In hac operatione hoc notatu digniſſimum in muliere quadam obſervavi, quam prædicta operatione curavi, quod nimirum aperto abdomine inteſtinum quod tredecim annis extra peritonæum exierat, & in inguine perpetuum tumorem efficiebat, carnea veluti faſcia contectum apparuit, quæ dictum inteſtinum ambiebat, & à parte inferiori juxta rupturam continuò accreſcens, tandem inteſtinum in ea parte adeo coarctaverat, ut excrementa præterlabi non poſſent, unde mulier in iliacam paſſionem inciderat, quæ operationi locum dedit.

OBSERVATIO XVI.

Ganglion in facie ſupra zygoma.

Juvenis quædam mulier ganglion habebat in facie, ceraſi magnitudinem æquans, infra oculum, ſupra zygoma, quod intra menſem diſcuſſum eſt, admotâ lamina plumbea hydrargyro illitâ, & emplaſtro infixa, ut melius hæreret; eaque ſupra ganglion admota, unà cum emplaſtro ſplenium ſatis ſolidum ſuperimponebam, deinde faſciâ alligabam, quæ ſemiphalera à Galeno nominatur.

OBSERVATIO XVII.

Anchylops.

Mulier quadragenaria tumorem habebat in majori oculi cantho, qui Anchylops nominatur: hunc ſtiluli admoto cauſtici granulo, & deciſâ eſcharâ ulcus curavi tantillo mercurii præcipitati rubri, cum alumine uſto ea proportione, ut dupla ſit quantitas mercurii, & ſimplex aluminis: pulvis iſte exceptus unguento aureo, ulceri admovebatur, donec novâ inducta eſcharâ ad lentis magnitudinem, eaque deciſâ os detectum fuerit, quod cum illæſum appareret, ulcus confeſtim carne implendum procuravi admotis linteis detritis, & bis in die immutatis, ſicque effectus integrè curatus eſt.

OBSERVATIO XVIII.

Alvi conſtrictio lethalis.

Quidam ſutor per menſem aut ultrà fæces alvi non excreverat, & multis clyſteribus, ac potionibus purgantibus fruſtrà uſurpatis, tandem interiit. Aperto cadavere, omnia inteſtina inventa ſunt fæcibus, aut alimentis vel potulentis omnino repleta, inſtar ſanguiculorum, vulgo (Boudins) quod judicatum fuit à facultate inteſtinorum expultrice abolita proveniſſe.

OBSERVATIO XIX.

Fractura cranii in tempore ſiniſtro.

Mulier quædam vulnus accepit in tempore ſiniſtro ex ictu lapidis, quæ cum ſtatim ab accepto vulnere in juvenis Chirurgi manus veniſſet, ille gravitate vulneris perterritus me vocavit: Ego verò cognita fractura & admotionem trepani neceſſariam eſſe judicans, non dubitavi inciſionem crucialem efficere ſupra crotaphitam, qua os fractum detectum eſt, & effractio reperta, in qua fruſtulum cranii, nuclei amygdalini magnitudinem æquans, omnino ſeparatum, ad duram matrem depreſſum, & ſub cranio latitans viſebatur. At trepano ritè adminiſtrato, portio illa cranii extracta eſt, & vulnus feliciter curatum, neque illum grave ſymptoma ex inciſione crotaphitæ exortum eſt.

OBSER-

OBSERVATIO XX.

Cancer.

QUædam mulier quinquagenaria laborabat cancro in mamma ſiniſtra, ulcerari incipiente, juvenis Chirurgus extraneus ſequens remedium admovit.

℞. Aquæ fortis ʒ. j. ſublimati crudi ʒ. iv. ſalis ammoniaci ʒ. ij. arſenici ʒ. j. ponantur omnia in alembico & diſtillentur ad ſiccitatem, addendo aceti diſtillati par pulveri pondus, diſtilletur iterum acetum, donec materia ad paſtæ conſiſtentiam redeat.

Primò cancrum diligenter abluebat vino calente, cum linteis eò imbutis, & fortiter fricabat, ut pars irritaretur, deinde extendebat paſtam ſupra plumaceolum ſextuplo minorem ipſo tumore, quod remedium ſupra partem relinquebat per 24. horas, & fiebat eſchara plumaceolo ſextuplo major; ita ut cancrum omninò abſumeret, & deciſa eſcharâ ulcus carne implebatur, & ad cicatricem perducebatur. Quod ſi dicta eſchara tumorem univerſum non abſtuliſſet, ſed quædam illius radices ſubſiſterent; illas abſumebat pulvere præcipitati rubri, cum alumine uſto permixti.

Ad ulcus verò carne implendum, linteis tantùm detritis utebatur.

Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod admoto parti medicamento febris accendebatur, vomitus & alvi fluxus excitabatur, & urinæ fluxus provocabatur, quæ ſymptomata per biduum, aut triduum perſeverabant, natura irritata à venenati medicamenti deleteria qualitate.

Eodem remedio cancer in naſi extremitate obortus, qui naſi apicem exederat, in quodam milite curatus fuit.

OBSERVATIO XXI.

Alia cancri curatio.

VEtula quædam mulier cancrum habebat in mamma ſiniſtra, quem per tredecim annos geſtaverat, in quo exigui tumores carnoſi adnaſcebantur, qui multò acerbiores dolores excitabant, propterea quod exulcerati fuerant, quam tota cancri ipſius moles, qui tamen exigui tumores ſublati ſunt frequenti applicatione aquarum papav. rhead. plantag. & roſar. cum melle roſ. permixtarum, ab initio deinde ſolis aquis admotis. In altera etiam muliere ulcus cancroſum patiente in mamma, idem remedium ulcus protinus ſuſtulit, & ad cicatricem perduxit.

OBSERVATIO XXII.

Gangræna in vulva.

MUlier 30. annos nata, ex partu laborioſo, & laceratione labiorum vulvæ, ingentem tumorem contraxerat in labio dextro, ex affluxu ſanguinis in eam partem, quod malum cum neglexiſſet per tres aut quatuor dies tandem gangræna in parte introducta eſt. Vocatus tunc temporis, profundas & magnas inciſiones feci in parte interiori vulvæ deinde in ipſas inciſiones manum immittebam, eaque thrombos ſanguinis quamplurimos extrahebam ad ℔. j. ß. quantitatem. Poſtmodum vino, ſale, melle, & aceto ſimul mixtis partem abluebam calidiſſimè, & linteis fovebam, deinde novas inciſiones efficiebam, & denuò abluebam, atque fovebam. Poſt modum portiones tunicæ interioris corruptas reſecabam, atque iterùm refovebam, & indeſinenter perſeveravi in ejuſmodi inciſionibus & fotibus, donec nullus fœtor in parte apparuerit & omnes particulæ corruptæ ablatæ fuerint. Ac deinceps fotus prædicti diu noctuque continuati ſunt per duos aut tres dies, quibus elapſis ægyptiacum cum aureo mixtum parti admotum fuit, & tandem aqua vulneraria ulcus ad cicatricem perductum eſt.

Eadem methodo civis quidam Monſpelienſis à teſticuli gangræna liberatus eſt.

OBSERVATIO XXIII.

Alia gangræna in pede.

NObilis mulier ex morbo diuturno gangrænam contraxit in pede, quæ cum eſſet adhuc incipiens protinus ſublata eſt fotu diuturno cum decocto vulnerario ex ariſtoloch. rotund. rhapontico, zedoariâ, myrrhâ, aloë & vino albo parato, cui addebatur poſt decoctionem & colaturam aqua vitæ, in qua camphora diſſoluta fuerat.

OBSERVATIO XXIV.

Alia gangræna in tibia.

VIr quidam nobilis gangrænam patiebatur in tibia quæ eo proceſſerat, ut medici & Chirurgi partem amputare decreverint, quod ad ſequentem diem diſtuliſſent. Poſt eorum diſceſſum, adductus fuit empiricus, qui gangrænæ curationem pollicitus eſt, & cum æger ſe illi commiſiſſet, per totam noctem partem affectam fovit aqua in qua calx & creta alba decoctæ fuerant, & matutinis horis gangræna apparuit protinus ablata.

OBSERVATIO XXV.

Lupia.

FIlius Magiſtri Malaſoſſe Mercatoris Monſpelienſis lupiam magnam habebat pugni majoris magnitudinem æquantem juxta ſpinam dorſi ſub omoplata, quæ hac methodo curata fuit. Inſtrumentum comparavi ex fraxino vel quercu, aut alio ligno denſiori ad exiguæ molæ figuram efformato, quali pictores colores in marmore conterere ſoliti ſunt, eoque lupiam confricabam & conterebam bis in die per dimidiæ horæ ſpatium: deinde cataplaſma emolliens ſuppurans valdè calidum admovebam idque continuando per quatuor aut quinque dies, lupia in ſuppuratum abiit, eaque aperta pus effluxit liquidum, ac deinceps tota materia in lupia contenta, in pus converſa, evacuata eſt, & ulcus ad cicatricem perductum: attritione prædicta inſtrumento ligneo facta, cyſtis lupiæ rumpitur & materia contenta attenuatur, atque in particulas dividitur, ut faciliùs concoqui valeat. Loco cataplaſmatis panis calens è furno per medium ſectus utiliter adhiberi poteſt.

Hoc idem remedium in pluribus aliis eundem effectum protulit.

OBSERVATIO XXVI.

Lues venerea in puello nuper in lucem edito.

MUlier lue venerea infecta, puellum peperit, puſtulis, & ulceribus in variis partibus affectum, qui curatus fuit præcipitato albo ad grana duo vel tria exhibito, cum ſaccharo & lacte, ſingulis vel alternis diebus continuando per menſem integrum, & incepta eſt remedii exhibitio, decimo quinto nativitatis die.

OBSERVATIO XXVII.

Renes purulenti.

PUella 18. annos nata purulentas urinas reddiderat per longum tempus, & febre diuturna, lentâ, hecticaque detinebatur, ac tandem interiit. Aperto cadavere, renes inventi ſunt in pus omninò converſi, ita ut eorum tunicæ pure omninò referta fuerit, nullis apparentibus parenchymatis reliquiis.

OBSERVATIO XXVIII.

Macula in cornea.

QUædam mulier infimæ ſortis maculam habebat in oculo, cui conſilium dedi, ut bis in die ſucci rutæ

guttam unicam in oculum inſtillaret, quod cum ſatis diu continuaſſet, macula protinus abſumpta eſt.

OBSERVATIO XXIX.

Gutta Serena.

JUvenis mulier in guttam ſerenam inciderat, quâ ita afflicta fuit, ut cibi abſtinentia ſibi mortem inferre decreverit, cum tamen maritus, & adſtantes aliquod juſculi aut vini ſorbere per vim cogerent, & illa perexiguum ſumeret omnia quantum poterat, reſpuendo. In eo ſtatu per annum integrum perſeveravit, & ad extremam maciem perducta eſt, calore nativo, defectu pabuli, humidum ſubſtantificum depopulante: cum eo verò omnis ſimul corporis humiditas, tum ipſa materia, guttam ſerenam efficiens abſumpta eſt; & ſic ægra viſum recuperavit, ac poſtmodum ſenſim victu analeptico refecta eſt.

OBSERVATIO XXX.

Crura vara.

SÆpe pueri in ætate duorum annorum, cum progredi incipiunt, vari eſſe conſueverunt, de quo matres ſollicitæ auxilium quærunt à chirurgis, qui plerumque variis machinis tibias & crura erigere conantur, ſed fruſtrà, quia ſponte naturæ ut plurimum circa ætatem trium aut quatuor annorum, tibiæ & muſculi firmantur, & partes ad naturalem ſtatum redeunt.

OBSERVATIO XXXI.

Cephalæa & hemicrania.

IN dolore hemicranico à cauſa calida oriundo, & in dolore illo qui à Gordonio clavus nominatur, eſt dolor fixus in temporibus, arteriotomia mirifice prodeſt, quam tutò celebravi in plurimis, vulnus alligando ſimplici ſplenio ex linteo complicato confecto, & aqua frigida madefacto, ut in vulgari phlebotomia, faſcia ſuperinducta, quæ à Galeno lepus ſine auribus nominatur, neque ulla unquam ſequuta eſt hæmorrhagia. Item vidi cephalæam diuturnam curatam fuiſſe in Noſocomio admoto cauſtico potentiali, ſuper arteriam temporalem; Deciſâ enim eſcharâ cauterii potentialis ſuper venas & arterias admoti, nullus ſanguinis fluxus emergit, quia provida natura, dum eſcharæ ſeparationem molitur, ſimul novam carvam generat, quâ venarum oſcula teguntur. Ad id verò, quod objiciebatur, magnas hæmorrhagias, quæ in vulneribus cauterio actuali vel cathæreticis medicamentis cohibentur, ſæpe iterum renovari, cum eſchara decidit: Reſpondeo, eſcharas illas tenuiores eſſe, & citiùs excidere, ideò non intercedere ſufficiens temporis ſpatium ad novam carnem regignendam, eſcharas verò à potentiali cauterio inductas, craſſiores, ac ſolidiores eſſe, non niſi longiori tempore excidere, ſicque in eo ſpatio carnem ſufficientem generari ad occluſionem venarum.

OBSERVATIO XXXII.

Mania.

QUidam adoleſcens maniacus, ad cujus curationem potentiſſima remedia uſurpata fuerant, ita ut ventum fuerit ad uſum Antimonii, trepanum, & arteriotomiam temporum. Cum hæc omnia nihil conferrent, caſtrationem conſului, qua uſurpata, remiſſa fuere omnia ſymptomata & furor omninò ceſſavit, manente tamen delirio melancholico, ita ut mania in melancholiam verſa fuerit.

OBSERVATIO XXXIII.

Iſchuria.

EFficax remedium ad iſchuriam expertus ſum in tribus ægrotantibus, ex cerebro picæ exſiccato, & cum vino albo propinato, intra horam fluxus urinæ promovetur.

OBSERVATIO XXXIV.

Verruca.

INtra ſeptem vel octo dies curantur portulaca contuſa, eaque pars confricatur, deinde inſtar cataplaſmatis admovetur, iterando bis in die.

OBSERVATIO XXXV.

Clavi pedum.

ABſcindantur clavi decreſcente luna, pedibus aliquandiu primum aquâ calida lotis, deinde admoveantur folia hederæ contuſa, & ſingulis diebus iteretur remedium manè & ſerò, intra quindecim dies clavus extrahitur. Unde colligere eſt attractivam vim hederæ ineſſe potentiſſimam.

OBSERVATIO XXXVI.

Ambuſta.

EAdem hedera ambuſtis medetur, ſi folia illius in aqua decocta applicentur.

OBSERVATIO XXXVII.

Peſtis.

CUm peſtis ſæviſſima graſſaretur Monſpelii anno 1630. duos ægrotantes, cum peſte correpti eſſent, ad me miſerunt, ut quid acturi eſſent, præciperem. Ego in memoriam revocans, me legiſſe apud Pareum, muriam encraicholorum piſcium, qui vulgo (Anchoës) nominantur, nonnullos peſte infectos liberaſſe: Conſilium dedi ut eadem ſumerent, unus muriæ ſcutellam ſumpſit ſolam, alter cum urina permixtam & uterque liberatus eſt oborta vacuatione vehementi per vomitum & ſeceſſum.

OBSERVATIO XXXVIII.

Alia peſtis curatio.

IN eadem peſte tres ejuſdem familiæ, Maritus nempe, uxor & ſoror illius peſte correpti ſunt, ſtercus proprium cum propria urina diſſolutum, & linteo colatum hauſerunt, unde graviſſimus vomitus, & alvi fluxus obortus eſt, & omnes à peſte immunes evaſerunt: ſimilis quodammodo hiſtoria habetur apud Zacutum Luſit. obſ. 89. lib. 3. ubi narrat in provincia Occidentali animal quoddam eſſe parvum inſtar lacertæ, in agris frequentiſſimum, Garit nominatum, cujus morſus omnino lethalis eſt, niſi ægri ſtercus humanum aſſumant, quod unicum eſt illius alexipharmacum. Aliis tamen vomitoriis multos à peſte liberari conſtat.

OBSERVATIO XXXIX.

Dolor arthriticus.

CItiſſimè ſedatur, fovendo partem aqua foliorum fraxini deſtillata in alembico plumbeo, quo vulgus roſas inſtillare ſolet.

OBSERVATIO XL.

Dentium dolor.

INfinitos à dolore dentium liberavi, denti corroſo admovendo tantillum goſſipii, oleo buxi imbuti. Illud autem oleum extrahitur per retortam igne reverberii, ſcobem illius priùs infundendo per 24. horas in vino albo, & omnia ſimul deſtillando, primum egreditur aqua acida, quæ

etiam

etiam ad eundem affectum confert, ſimpliciablutione dentis, mox egreditur oleum uſui diligenter obſervandum.

Hoc etiam remedio feliciter uſus ſum.

℞. Sem. plantag. ʒ. ij. tormentillæ. ʒ. iij. rad. hyoſciami albi ʒ. iv. omnia exſiccata redigantur in pulverem ſubtiliſſimum, addendo opii granum unum, includantur nodulis, qui macerentur in decocto ſequenti.

℞. Flor. ſambuci m. i. roſar. rub. P. ij. bulliant in aceto ad uſum dictum.

Hi noduli in dicto decocto macerati, intra dentes leviter comprimuntur & detinentur, & intra exiguum temporis ſpatium multus humor effluit & dolor aufertur.

OBSERVATIO XLI.

Lues venerea.

HEnricus tertius Gallorum Rex lue venerea laborans, à Medicis ordinariis curari non potuerat. Monitus fuit Penam tunc temporis Lutetiæ Medicinam facientem, multos ab hoc morbo liberare remedio peculiari, quod à quodam Turca didicerat: illum vocari juſſit, ab eoque curatus eſt. Hoc autem remedium tale erat.

℞. Radic. bardanæ in taleolas ſectæ ʒ. viij. vini albi & aquæ font. ana. ℔. ij. bulliant ad mediæ partis conſumptionem, addendo ſub finem ſennæ mundat. ʒ. j. vel ʒ. j. ß. pro diſpoſitione ægrotantis, colaturæ capiat mane ℔. ß. ſudores provocando cum ſilicibus majoribus calidis linteis obvolutis, quorum unus admoveatur plantis pedum, duo tibiis juxta peronem, duo cruribus juxta medium parti exteriori, & duo juxta humeros, probè tegendo ægrum, ſudores copioſi excitantur per horam unam cum dimidia, & circa veſperam alvus ſolvitur bis aut ter.

Hoc remedium uſurpabatur præmiſſis univerſalibus per ſpatium 15. aut 20. dierum, & interim pro potu ordinario utebatur decocto chinæ, vel ſalſæ parillæ, cum victu in diætis conſueto.

Poſt horum remediorum uſum, capiebat mane ſingulis diebus decoctum bardanæ ſine ſennæ, & ſine ullo alio regimine, per menſem integrum, aut etiam per quadraginta dies

OBSERVATIO XLII.

Iſchuria.

PHarmacopæus Pariſienſis, nomine Lafoxilliere, iſchuria laborans, poſt multa remedia per quatuor dies fruſtra uſurpata ſequens ſibi ipſi compoſuit, à quo urina provocata eſt, & liberatus fuit.

℞. Vini albi canarini ʒ. iv. ſucci limonum ʒ. j. ſpiritus terebentinæ ʒ. ij. pro uno hauſtu.

OBSERVATIO XLIII.

Hæmorrhoides internæ.

DIctus Lafoxilliere hæmorrhoides internas feliciſſimo cum ſucceſſu curabat; injiciendo primùm cum ſyringa decoctum ſequens.

℞. Cortic. mediani ulmi ʒ. ij. radic. tapſi barbati ʒ. ß. aquæ fluminis ℔. iv. coquantur ad medias, & colentur ad uſum.

Poſt injectionem, immittatur in anum pilula ex antimonio crudo lythargiro auri, ſubtiliſſimè pulveratis, & unguento roſaceo exceptis.

Immiſſâ pilula in anum, illius ambitus unguento ſequenti illinatur.

℞. Succorum ſempervivi majoris, plantag. tapſi barbati, ſolani ana ʒ. iv. axungiæ porci ℔. j. coquantur ad ſuccorum conſumpt. in linteo exprimantur, & refrigeratis adde pulveris cancrorum fluviatilium in furno exſiccatorum ʒ. ß. tapſi barbati, pulverati, & pulv. concharum mytulorum ana ʒ. ij. fiat unguentum: continuentur hæc remedia manè & ſerò per octiduum.

OBSERVATIO XLIV.

Dolores univerſales.

QUidam vir quadragenarius doloribus univerſalibus torquebatur, qui multis remediis à Medicis præſcriptis non ceſſerant; tandem mulierculæ conſilio foliis alni in duobus ſaccis majoribus concluſis, & in furno calefactis, poſt extractionem panis, totum corpus in lecto contectum eſt, & undique obvolutum, unde ſudores copioſi excitati, & remedio ter iterato, à doloribus omnino liberatus fuit.

OBSERVATIO XLV.

Parulis cancroſa.

ANcilla quædam 25. annos nata, tumorem durum in gingiva ſuperiori, ſupra caninum dentem patiebatur magnitudinis dimidiæ nucis; quæ bis amputata fuerat novacula, deinde candente ferro cauterizata. Semper rediit affectus, & poſt ſecundam operationem, manente ulcere & tumore, integrè à me curata fuit admotione mercurii præcipitati rubri cum alumine uſto permixti, quo plumaceolum ſallva madefactum inſpergebam, vel unguento apoſtolorum permiſcebam, & iteratâ ſingulis diebus applicatione, intra ſex ſeptimanas probè curata eſt abſumptoque penitus tumore, per cathæreticum remedium carnis regeneratio procurata eſt linteis detritis, admovendo oſſi denudato pulverem catagmaticum Guidonis; & ſic ulcus ad cicatricem perductum eſt.

OBSERVATIO XLVI.

Excreſcentia carnea in faucibus.

QUidam ſartor Monſpelienſis, cum piſces comederido, ſpina ſatis inſignis faucibus infixa eſſet, eam extrahendo, ſibi fauces lania vit, unde temporis progreſſu exorta eſt paulatim excreſcentia carnea in faucibus juxta uvulam, nucis magnitudinem ſuperans, ad cujus curationem Empyricum vocavit: qui cauterio actuali frequenter admoto, tumorem abſumpſit: ſed cum ulcus ad cicatricem non perduxiſſet, tumor iterùm rediit, alterum Empyricum vocavit, qui oleo vitrioli frequenter admoto, tumorem iterum abſumpſit & ad perfectam cicatricem perduxit.

OBSERVATIO XLVII.

Gonorrhœa.

COnſervâ fructus bruſci à ʒ. ij. ad ʒ. ß. per aliquot dies exhibita gonorrhœas multas curavi.

Idem præſtat aqua ejuſdem fructus deſtillata.

OBSERVATIO XLVIII.

Enſis portio inſignis, in vulnere diu latens, extracta.

DN. de Suellies in ſingulari certamine vulnus acceperat in humero ſupra omoplatam, quod à parte ſuperiori ad inferiorem deſcendebat, & enſis portio in ea remanſerat, ad pedis longitudinem; quod cùm ignoraret Chirurgus, vulnus ad cicatricem duxit, manente enſis cuſpide, quæ inter omoplatam & muſculos eam contegentes latitabat: in eo ſtatu permanſit per ſeptennium integrum dolores in ea parte frequenter patiens. Tandem natura ferrum propellente verſus partem ſuperiorem, juxta cicatricem vulneris, elevatio quædam apparuit cum dolore, cui admotum fuit cauſticum, & inciſa eſchara, ferri extremitas apparuit, quæ roſtro gruino apprehenſa, facilè extracta eſt, rubigine contecta.

OBSER-

OBSERVATIO XLIX.

Tumores ſtrumoſi in digitis.

FIlia magiſtri Duſeigneur Aurifabri, decem annos nata, patiebatur tumores duos & ſtrumoſos in tribus digitis qui curati fuerunt ſuffitu aceti ſupra ſilices candentes conjecti, manè & ſerò, per menſem integrum continuato, quod remedium à Galeno miris laudibus effertur ad tumores ſcirrhoſos diſcutiendos.

OBSERVATIO L.

Viſus imminutio in ſene.

SEnex quidam à fluxione in oculos decumbente, incidit in tantam viſus immunitionem, ut ſolus in via incedere non poſſet, à quo affectu liberatus eſt, viſumque recuperavit, immittendo in oculos ſingulis noctibus in introitu lecti feminis horminis majoris grana quinque vel ſex, à quibus humores pituitoſi ab oculis extrahebantur, & cornea tunica abſtergebatur.

OBSERVATIO LI.

Lues venerea in puero quinque annorum.

CUrata à me fuit præcipitato albo ad grana quatuor exhibito ſingulis diebus per viginti dies cum panatella. Per inferiora tantum purgabat, neque ullus unquam ſequutus eſt ptyaliſmus.

OBSERVATIONES

Communicatæ à D. Petro Eſtavove, Chirurgo Monſpelienſi peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Vulnus in pectore.

QUIDAM miles haſtâ confoſſus eſt in parte thoracis anteriori, vulnere ad illius capacitatem penetrante. Intra duas horas ab accepto vulnere, univerſus corporis truncus una cum ſcroto utris inſtar inflatus eſt, quæ tamen inflatio furfure torrefacto, & calente variis ſacculis incluſo, facilè diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO II.

Abſceſſus in Abdomine.

PUer quidam tumore ventris laborans, hydropicus cenſebatur, & cum umbilicus valde promineret, apertio tandem facta eſt, ex qua puris laudabilis octo vel decem libræ profluxere, ſicque omnino æger curatus eſt: advertant tyrones in pueris frequenter tales abdominis abſceſſus generari, qui hydropem mentiuntur; & ſi maturè à perito artifice aperiantur, ægros à certo interitu plerumque liberari.

OBSERVATIO III.

Alter abſceſſus in abdomine.

PUella quædam ventris tumorem patiebatur ab octo menſium ſpatio, cum doloribus aſſiduis, quibus ad extremam maciem perducta fuerat: hydropica ab omnibus cenſebatur. Ego verò ad eam vocatus, & ventrem diligenter explorans, abſceſſum latentem invenio intra muſculos hypogaſtrii, eumque cauſtico potentiali aperio, unde quindecim, aut viginti libræ puris laudabilis effluxere intra plures dies, ſicque ægra perfectè curata eſt.

OBSERVATIO IV.

Tumor Scroti.

FAmulus Domini Richardi in Suprema Computorum curia conſiliarii, cum ab equi calcitratione percuſſus eſſet in regione ventris inferioris, quatuor horarum ſpatio tumor in ſcroto obortus, capitis infantis magnitudinem æquans, & lividitate infectus, qui præmiſſa venæ ſectione diſcuſſus eſt intra decem dies, cataplaſmate ex farinis hordei & fabarum, ſemine cumini, floribus chamomil. melilot & roſar. pulveratis, & cum oxymelite decoctis.

Vir quidam enſe confoſſus in regione lumborum, ſimilem tumorem paſſus eſt, qui eodem cataplaſmate, intra idem tempus diſceſſus eſt.

OBSERVATIO V.

Lapis ſub lingua.

VIr quidam quadragenarius, graves & frequentes, in fauces, & tonſillas fluxiones patiebatur. Tandem animadverſum eſt, lapillum ſub lingua concretum fuiſſe, qui facilè extractus eſt ægerque ab eo tempore fluxionibus prædictis vexatus non fuit.

OBSERVATIO VI.

Cornu in facie enatum.

CUidam vetulæ ſupra zygoma corpus durum & calloſum enatum eſt, duorum digitorum tranſverſorum longitudinem æquans, materiâ & figurâ cornu omnino referens, latum in baſi, & acutum in cuſpide, quod ſucceſſu temporis ſponte cecidit, & illius loco cancer obortus eſt.

OBSERVATIONES

Communicatæ à D. Dionyſio Pomaret Chirurgo Monſpelienſi peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Tumor ſuppuratus reſolutione curatus.

MARIA Pomareta filia mea octo annos nata, tumorem phlegmonoſum, & œdematoſum ſatis exiguum paſſa eſt in parte externa mandibulæ inferioris dextræ quæ ad ſuppurationem venit. Ego verò metuens ne cicatrice facies fœdaretur, antequam ad abſceſſus apertionem venirem, reſolutionem priùs tentare decrevi, Guidonis authoritati innixus, qui in ſermone generali de apoſtematis dicit aliquando apoſtemata ſuppurata, reſolutione finiri: quod etiam ſolemni Paræi experimento confirmatur, qui ſe apoſtema ſuppuratum mercurio crudo, cum emplaſtro diapalma ſubacto, per viam reſolutionis curaſſe teſtatur. Ad cujus imitationem dicti mercurii ʒ. cum emplaſtri diapalma ʒ. j. admiſcui, & tumori ſuppurato admovi, qui intra quatuor dies omninò reſolutus eſt.

Ad materiam ſuppuratam reſolutione diſcutiendam, ſequentes conditiones neceſſariæ ſunt, 1. ut materia ſit quantitate exigua, 2. ut ſit tenuis & ſeroſa, 3. ut cutem & corporis ſuperficiem occupet, non autem partes profundas, 4. ut ſit in corpore robuſto, juvenili, & molles carnes habente, 5. ut tempus ſit æſtivum.

OBSERVATIO II.

Tumor œdematoſus.

EAdem filia mea paſſa eſt tumorem œdematoſum crudum, & minimè ſuppuratum ſupra regionem lumborum magnitudinis volæ manus, qui eodem remedio intra paucos dies diſcuſſus eſt.

OBSER-

OBSERVATIO III.

Lupia.

FRater quidem Capucinus, cœnobii Monſpelienſis, annos natus 25. lupiam habebat in genu, quam longo tempore geſtaverat, ita ut ſummam mollitiem tandem perducta fuerit, cujus ratione apertionem ſuadebam, cùm materia contenta ritè concocta videretur. Ille verò renuit, inquiens ſe lupias huic conſimiles reſolutione curatas vidiſſe, foliis acetoſæ charta madida involutis, & ſub cineribus coctis, quæ poſtmodum cum cineribus per cribrum trajectis incorporabantur in formam cataplaſmatis, quod ille per plures dies calidè applicuit, & tumor prorsùs evanuit, quod ego valde miratus ſum, & ab eo tempore duas alias lupias in eadem parte eodem remedio curavi, quarum una detinebatur Joannes Guerinus ſexagenarius, altera verò uxor Timothei Coula, fabri lignarii Monſpelienſis.

OBSERVATIO IV.

Ecchimoſis.

UXor Petri Lajardi mercatoris Monſpelienſis, quinquagenaria, cùm è ſcalis cecidiſſet, vulnus contuſum accepit in capite, ita ut tumor ex ſanguine extravaſato, ecchymoſis dictus, ovi gallinacei magnitudinem æquans, obortus fuerit. Poſt primam applicationem ex albumine ovi & oleo roſaceo compoſitam, & venæ ſectionem celebratam, de tumoris apertione per novaculam, aut ſuppuratione cogitavi, juxta aph. Hippoc. 20. ſect. 5. ſi ſanguis in ventrem præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari. Ad hoc concurrebant materiæ copia, ægrotantis ætas, curis capitis durities, & tempus hyemale. Cùm autem ægra inciſionem renuiſſet, ego verò ſuppurationis dolores, aliàſque moleſtias evitare cuperem, reſolutionem tentare per aliquot dies decrevi, licèt perexigua iſtius ſpes affulgeret. Hàc autem methodo uſus ſum. Primò partem affectam aquâ calente per mediam horam bis in die fovebam. Poſt fotum partem novacula radebam adverſis pilis, ut pori magis aperirentur, & omnes ſordes parti hærentes probè abſtergerentur, ac tandem oleum liliaceum cum chamomælino partibus æqualibus applicabam, ſuperpoſito cotone, ſuffitu aromatum imbuto, & calente, ſicque tumor omninò reſolutus eſt.

OBSERVATIO V.

Carbunculus.

CIrca carbunculos, duo obſervavi notatu digna, unum: quod licèt carbunculi febrem perpetuó ſoleant habere comitem, propter inflammationem ingentem, quæ in iis reperitur, ut docuit Galen. 2. ad Glauconem, his verbis: *Cum verò ſanguis admodum calidus, & calidiſſimus in quamcunque partem confeſtim fluxerit, hanc exurit, ulcùſque cum cruſta efficit: quid quid verò circumſtat, inflammationem attollit ferventem, ac gravi dolore conflictantem*: Attamen ab eo tempore, quo Chirurgiæ incumbo, tres mihi videre contigit, qui ſine ulla febre, ſua percurrere tempora, & ſine ullo alio gravi ſymptomate, ita ut ægri à conſuetis muneribus nunquam deſtiterint, unus erat in gena ſiniſtra, alter in cervice, tertius ſub palpebra inferiori oculi ſiniſtri. Qui omnes curati fuere iiſdem remediis, quibus cauteria potentialia curari conſueverunt, videlicet eſcharæ caſum procurantibus.

Altera circa carbunculos obſervatio mea eſt. Quod in ſæviſſima illa peſte, quæ Monſpelii graſſata eſt anno 1629. & 1630. carbunculi apparebant, ſignis ſtipati ab iis omninò diverſis, quæ à Galeno, Guidone, & Neotericis deſcribuntur. Quod cauſæ fuit, ut complures Medici & Chirurgi etiam periti ſſimi, in illorum diagnoſi in principio erraverint, ſigna autem diverſa, in illis carbunculis apparentia, hæc erant. Virium dejectio, pulſus parvus, pars carbunculo affecta tumoris expers, exigua inflammatio puſtulam ambiens, eſcharæ mollities ingens, quæ putredinis potius, quàm uſtionis ſoboles erat, motus libertas in parte affecta, & gravitatis ſenſus carentia, qui in vulgaribus carbunculis tantus eſt, ut pars vinculis conſtringi videatur.

OBSERVATIO VI.

Sarcoma.

JUvenis quidem, nomine Claparede, excreſcentiam carneam patiebatur, ſarcoma Græcis dictam; in parte interna inferiori tibiæ dextræ, quatuor digitis ſupra malleolum figuræ cylindricæ, longitudinis trium digitorum tranſverſorum, & craſſitudinis brachii infantis nuper nati. Hic tumor ab arteria nutriebatur ad baſin ſuam protenſa, quæ cùm admodùm lata eſſet, ligari non poterat. Si quando æger altero pede tumorem percuteret, tanta fiebat ſanguinis effuſio, ut in vitæ periculum incideret. Vocato mecum in conſilium D. Samuele Formio, Chirurgo ſeniore peritiſſimo, decretum fuit inter nos, extirpandum eſſe tumorem, & ad ſanguinis effuſionem impediendam, quæſita fuit arteria poplitea, eaque tactu inventa parte ſuperiori & interiori tibiæ; compoſitum fuit ſplenium durum & compactum ex linteis arctè complicatis in formam cylindri, & ſucco urticæ imbutum, quod ſuperinducto adſtringente communi, arteriæ admotum eſt, ſecundum illius longitudinem, ſuperinductâ faſciâ, multis circumvolutionibus illud arctè conſtringente. Tum alia ſplenia toti tibiæ, & cruris extremitati, adſtringente dicto illita, admota ſunt cum faſciis arctiſſimis. Nec non cauteria actualia parata habebantur ad cohibendum ſanguinis profluvium, ſiquidem illud non obſtantibus prædictis ligaturis affatim erumperet. Tali præmiſſo apparatu, tumorem manu ſiniſtrâ apprehendi, & extrorſum attraxi, eúmque manu dextrâ novaculâ munitâ, radicitus præcidi ſine ulla ſanguinis arterialis profuſione. Mox adſtringens cataplaſma vulneri admovi, quod per 24. horas in parte relictum eſt, poſt cujus extractionem nulla hæmorrhagia apparuit neque deinceps. Et quia caro quædam ſuperflua, & parùm laudabilis relicta fuerat, ea blandis cathæreticis abſumpta eſt: ulcus pus laudabile reddidit, ac tandem detergentibus, epuloticis, & cicatricem inducentibus, ad integram curationem perductum eſt.

OBSERVATIO VII.

Calculus in gutture.

SAcerdos ſexagenarius, ſanguineo temperamento præditus, gutturis inflammatione frequenter corripiebatur, præcipuè quoties canendo acriùs contenderet; quæ quidem inflammatio venæſectione ſedabatur, & gargariſmate ex oxycrato. In poſtrema invaſione, cùm partem affectam attentius introſpicerem, corpus quoddam extraneum, gutturi infixum conſpicio, juxta finem mandibulæ dextræ inferioris, globulum ſclopeti referens, quod à me facili negotio extractum eſt, & diligenter ablutum: nihil aliud fuit quàm lapis durus & compactus, ad pyri ſylveſtris forſitan compoſitus, qui cauda ſua muſculis maſſeteribus infixus erat. Ulcus rotundum & purulentum ſuperfuit, quod œnomelite deterſum & conſolidatum fuit.

OBSERVATIO VIII.

Vulnus ſclopeti.

DOminus de Roques junior, Eques cognominatus, in Salſæ obſidione vulnus ex ſclopeto accepit in parte ſuperiori & media ſterni, quod obliquè ad dorſum ferebatur, & ſex digitis tranſverſis à ſpina dorſi exitum habebat. Statim ab inflicto vulnere dolores punctorios acutiſſimos in œſophago percepit, ac ſi ſpinas illi parti infi-

xas haberet, & quia à ſanguine ſuffocabatur, maximis conatibus illum nitebatur excernere; ac tandem poſt longos frequenteſque conatus, & multam ſanguinis excretionem, qua plurimas pelves impleverat, dolor œſophagi punctorius omninò deſiit. Poſt multos dies æger alvum deponendo eoſdem in ano dolores punctorios percepit quos in œſophago paſſus erat, & digito explorans quid rei eſſet, corpus ſolidum & pungens invenit, quod ſenſim ex ano extraxit, altero ſtatim excreto, priori conſimili. Hæc autem corpora erant duo oſſis fragmenta tenuia, lata, & depreſſa inſtar foliorum arboris, ex una parte lævia, ex altera verò aſpera; in extremitatibus verò acuta & incidentia, inſtar aciei gladiorum. Judicatum fuit glandem ſclopeti hæc oſſis fragmenta è ſterno abraſiſſe, & in œſophagum violenter impuliſſe, unde dolor punctorius in œſophago ſentiebatur, quamdiu ea infixa parti adhærebant. Iis verò tandem poſt multos conatus avulſis, & in ventriculum protruſis, doloris punctorii ceſſatio fuit, ſed poſt aliquot dies, fragmentis illis ad inteſtina devolutis, idem dolor in ano excitatus eſt. Fragmenta illa unguis digiti articularis latitudinem æquabant, longitudinem verò ſuperabant.

OBSERVATIO IX.

Tumores ſtrumoſi.

RUſtica quædam mulier tumoribus ſtrumoſis quamplurimis ſcatens in collo, & ipſo capite, ad me veniens, oſtendit duo ulcera ſupra os petroſum & duos tumores molles etiam in capite, unum ſcilicet ſupra os ſyncipitis dextrum, alterum verò ſupra os occipitis, tribus digitis tranſverſis invicem diſtantes. Ulcus inciſione à me apertum eſt, inventúmque os petroſum carie affectum. Cùm autem ſuſpicarer, ſub dictis tumoribus ſimile quippiam latitare, eos aperiendos cenſui cauſtico potentiali admoto, & deciſis eſcharis (dictu mirum) ſub utroque tumore cranii utraque tabula perforata apparuit, ac ſi trepano operta fuiſſet, foramina autem aſſis magnitudinem æquabant, quorum beneficio, motus cerebri facilè conſpiciebatur in meningibus ipſius, ſupra quas aliquid puris innatabat; neque ullam, quantumvis exiguam oſſis particulam invenire licuit. Poſt aliquot dies miſella ægrotans tot mala pertæſa, ſeſe in puteum præcipitavit.

Notanda hic eſt mira humoris ſtrumas efficientis malignitas & acrimonia, quæ oſſa liquare ac diſſolvere valeat.

OBSERVATIO X.

Phrenitis.

QUidam Agricola nomine Poulet, ex febre ardente factus eſt Phreneticus, & in delirio ac vigiliis perpetuis, ſe damnatum eſſe, & mori velle clamabat. Hoc autem artificio à me curatus eſt. Votis illius annuens, dixi me eum occidere velle & cùm hirudines plures frontiadmotæ eſſent, ex quarum vulneribus cruor emanabat; novaculam ei oſtendo, qua ipſi jugulum me inciſurum eſſe dicebam, ac ſubinde manubrio ejuſdem novaculæ jugulum violenter corrado, idque pluribus vicibus repeto. Interim novacula ſanguine inficitur, qui à frontis vulnuſculis emanabat; eique poſtmodum eam cruentam oſtendens, jam occiſum eſſe prædico; ac ſubinde faciem linteis contego, & feneſtras occludo, ut nullus ſplendor in cubiculo appareret, Ille ſe mortuum eſſe putans, immotus permanet, & paulò poſt ſomno profundo corripitur, ſicque à phrenitide liberatur.

OBSERVATIO XI.

Uteri prolapſus.

QUædam fœmina uteri prolapſum patiens, globum cereum, magnitudinis pilæ palmariæ, in uterum magna vi introduxit, eumque per decennium geſtavit, à morbo prorſus libera. Quod mihi compertum fuit poſt illius obitum ex diſſectione cadaveris, cum ex febre continua interiiſſet; inventoque in utero globulo prædicto, ſoror ipſius aſſeruit eum ante decennium fuiſſe in uterum introductum, & continuò geſtatum.

OBSERVATIO XII.

Anevriſma.

HOneſta virgo, nomine Margareta Varſeline Villanovenſis, cum ſanguis ei mitteretur ab imperio Chirurgo, Anevriſma paſſa eſt ob arteriam ſimul cum vena apertam, quod ab initio reſolventibus medicamentis applicitis, in magnam molem excrevit. Habito conſilio, decretum fuit aperiendum eſſe tumorem, ligata priùs arteria in parte ſuperiori, cui ſententiæ ægra ſubſcribere noluit. Sed relicto priori Chirurgo ad me venit, rogans ut topicis remediis curationem tentarem. Ego ipſi morem gerens, ſplenia parti admoveo, adſtrigente imbuta, ſuperinducta faſcia comprimente. Quibus per 10. aut 12. dies continuatis, tumor admodum imminutus eſt, poſtmodum ægra Villanovam rediit, ubi nullis remediis utens, & brachium in variis operibus exagitans, tumorem iterum ſuſcitavit in molem ingentem, cum dolore inſigni, vigiliis, inquietudinibus, febre, dolore capitis, ſiti, aliiſque ſymptomatis. Qua de cauſa me vocavit cum V. Formio Chirurgo ſeniori. Cenſuimus tumorem eſſe aperiendum, conſtricta priùs arteria ſpleniis fortioribus, ut ſuprà in Claparedi operatione factum fuerat, ſed ægra prorſus renuit. Poſt 12. dies tumor ſponte apertus eſt in eo loco, qui venæ ſectione apertus fuerat, & per foramen ſatis exiguum ſanguis niger, liquidus, ac minimè fœtidus egreſſus eſt, ſequentibus diebus pus laudabile, ſed pauca quantitate egreſſum eſt, ac tandem ulcus ad cicatricem perductum, ſicque ægra omninò curata, hoc tantum incommodo relicto, quod brachium omninò extendere non valeat, ſemiflexum perpetuò remanens.

OBSERVATIO XIII.

Colicus dolor.

UXor Domini Sartrei, in Curia Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regii Conſiliarii, graviſſimum ventris dolorem paſſa erat per menſem integrum, quamplurimis remediis fruſtrà adhibitis. Ego tandem cucurbitulam magnam umbilico admovi, qua humoris ſeroſi ʒ. vj. vel ſeptem elicitæ ſunt, & ægra à doloribus liberata eſt.

OBSERVATIO XIV.

Pleuritis.

PEdiſſequus D. Demanſe, Quæſtoris Franciæ generalis, ex curſu exæſtuans; ac ſudore perfuſus, aquam frigidam copioſam hauſit, & paulò poſt dolore lateris atroci correptus fuit, cum tanta difficultate reſpirandi, ut ſuffocari videretur. Ego confeſtim vocatus, magnam ſanguinis quantitatem detraho, & dum ſanguis detrahitur, reſpirandi difficultas, & lateris dolor ſenſim remittebatur, abſolutaque evacuatione, utrumque ſymptomata prorſus deſiit, ægerque omninò curatus eſt.

OBSERVATIO XV.

Dens avulſus in alveolum intruſus.

CUm virgo quædam oppidi vicini dolore dentium torqueretur, quem à dente inciſorio carie affecto provenire

hire putabat, Chirurgum vocat, ut dentem avelleret. Ille proximum dentem benè ſanum avulſit: ſubinde, cognito errore carioſum abſtulit; mox alveolum prioris vino abluens, dentem ſanum in eum intromiſit, & gargariſma adſtringens præſcripſit ex roſis rubris, baulauſtiis, cortice granatorum, ligno lentiſcino, & alumine in aqua, & vino auſtero decoctis, quo ægra frequenter utebatur. Tum eam per aliquot dies alimentis liquidis uti juſſit, à maſticatione prorſus abſtinendo. Et ita dens avulſus in alveolo conglutinatus eſt.

OBSERVATIO XVI.

Lues venerea.

CHirurgos interdum errare contingit in luis venereæ curatione, quando poſt ordinaria remedia convenientes uſurpata, ægros perfectè curatos non eſſe exiſtimant, quòd adhuc quædam ſymptomata, luem veneream comitantia, apparere non deſinant, unde ægros interdum in nova tormenta conjiciunt, & in atrophiam, aut tabem præcipitant. Cùm tamen illa ſymptomata ut plurimum poſt aliquod tempus ſponte diſpareant, aut lenibus quibuſdam topicis remediis diſcutiantur.

Dum eſſem Lutetiæ apud Dominum Helotum Chirurgum peritiſſimum, nobilis quidam Pariſienſis, temperamento melancholicus, ſe illi curandum tradidit, qui præter dolores nocturnos, aliaque luis venereæ ſymptomata, tumorem in cervice patiebatur, ex pituita & melancholia genitum. Poſt inunctionem ex unguento mercuriali, copioſus fuit ptyaliſmus, & omnia luis venereæ ſymptomata prorſus abolita ſunt uno excepto tumore, cujus duæ tertiæ partes diſcuſſæ fuerant. Exiſtimabat æger ſe non eſſe curatum, propter tumorem ſuperſtitem. Ab alio tamen Chirurgo ſeniori ad hanc rem vocato confirmatus fuit, & admoto emplaſtro de vigo, quadruplicato mercurio, tumor diſcuſſus eſt menſis unius ſpatio.

Alter vir nobilis, curæ meæ commiſſus, abſoluto ptyaliſmo, ſe non curatum eſſe putabat, quòd ulcus in cervice, & regione œſophagi remaneret. Hoc tamen ulcus remediis vulgaribus intra menſem curatum eſt, ſine ullo remedio luem veneream reſpiciente.

Tertium habui præ manibus, qui inter alia ſymptomata dolorem inſignem patiebatur ſupra os tibiæ. Temperamento bilioſo præditus erat, & frictiones mercuriales quater paſſus erat, quibus ad ſummam maciem perductus fuerat. Diætâ humectante per menſem uſus eſt. Poſtea frictio ex hydragyro univerſaliter uſurpata, & hac unica frictione dolor ſedatus & ptyaliſmus provocatus, per quem humores flavos, tenues, & fœtidiſſimos menſis unius ſpatio rejecit, mox per 15. dies pituitam craſſam excrevit; qua evacuatione nimium perſeverante, coactus ſum aeri illum exponere, ut citiùs cohiberetur. Tandem ſupra locum antea dolentem inciſio facta eſt, & caries in oſſe reperta, quæ cauterio actuali, & pulvere catagmatico ablata eſt, & æger omninò curatus.

Ultimum exemplum erit Equitis cujuſdam, qui à lue venerea methodo ordinaria curatus fuerat. Supererant tamen dolores inſignes, omnes articulos occupantes, ut membra ſine clamore commovere non poſſet. Dominus Joannnes Delort, Profeſſor Regius Monſpelienſis, & in praxi Medica exercitatiſſimus, horum dolorum cauſam diligenter inquirens, cenſuit eos non à lue venerea procedere, ſed potius ab intemperie ſicca, ligamenta articulos connectentia, & partes nervoſas annexas occupante. Ab eaque intemperie indicationem ſumens, victum humectantem, & balneum præſcripſit, quibus diu continuatis, omninò curatus eſt.

OBSERVATIONES

Communicatæ à D. Ozia Aimar, Chirurgo Gratianopolitano celeberrimo.

OBSERVATIO I.

Vulnus contuſum in oculo.

ILLUSTRISSIMUS vir Dominus de Servieh, qui Munſteri pacis ineundæ gratiâ Plenipotentiariam legationem exercuit, ante multos annos in ſpheriſterio quodam Pariſienſi vulnus accepit in oculo ſiniſtro ex ictu pilæ palmariæ, ex quo graviſſimi dolores exorti ſunt. Chirurgi Pariſienſes docti & experti omnia remedia, quæ ad hujus affectus curationem neceſſaria videbantur, ex arte adhibuerunt; & inter cætera, cum echymoſin conjunctivam occupantem advertiſſent, levibus ſcarificationibus ſanguinem extravaſatum educere conati ſunt. Nihilominus dolores in eodem ſtatu conſtiterunt. Ille igitur, cùm malum in pejus rueret, Gratianopolim venire decrevit, ut ſeſe curæ meæ committeret. Ego verò pluribus venæ ſectionibus, cucurbitulis, variiſque topicis parti admotis, malum delinire conatus ſum. Verùm iis omnibus mihil conferentibus ei tandem perſuaſi, ut oculum introſpici pateretur, quod anteà nunquam obtinere potueram, propter acerbiſſimos dolores, quos ille ad luminis occurſum patiebatur. Aperto igitur oculo, vidi album quidpiam totam pupillam contegens quod hypopyon eſſe judicavi idque aperiendum cenſui, ad evacuandam materiam eo contentam, quæ dolores continuos efficiebat. Factâ itaque levi inciſione, exiguus ſanguinis thrombus egreſſus eſt, qui exteriori ſuperficie albicans erat, interiori verò ruber. Educto illo thrombulo, ſtatim dolores omnes quieverunt, & intra paucos dies æger lucem ſuſtinere cœpit, ac brevi integram ſanitatem adeptus eſt.

OBSERVATIO II.

Ulcus carioſum in ſterno.

DOminus Speaute Quæſtor Franciæ generalis, tumorem ſcirrhoſum patiebatur in ſterno, qui poſt annum elapſum ſponte apertus eſt. Ego verò ulcus explorans, ſubjecta oſſa carie affecta inveni, quibus multa cauteria actualia admovi, ac deinde detergentibus & epuloticis ulcus ad cicatricem perduxi, non omiſſis remediis univerſalibus, cauſam antecedentem reſpicientibus.

OBSERVATIO III.

Coſtæ carie corruptæ.

QUædam Matrona quadragenaria, vehementi lateris ſiniſtri dolore vexata cum febre lenta & extenuatione totius corporis. Poſtquam per annum integrum multis remediis uſa eſſet ſine fructu in pago, ubi degit Gratianopoli undecim milliaribus diſtante, tandem Gratianopolim ſe contulit, & ſeſe curæ meæ commiſit. Ego ſtatim latus dolens explorans, tumorem ſuppuratum in eo inveni, & magnâ inciſione cruciatim factâ, puris valde inæqualis & fœtidiſſimi vaſcula duo extraxi. Evacuato pure tres coſtas reperi in extremitatibus ſuis carie valde infectas, quartam videlicet, quintam & ſextam, ab inferioribus ad ſuperiores computando. Neceſſum fuit coſtas illas amputare trium digitorum tranſverſorum longitudine, admoto poſtmodum earum extremitatibus cauterio actuali. Hic naturæ providentiam admirari licuit, quæ pleuram ſub coſtis carie infectis multa carne munierat, ad eam roborandam, & coſtarum defectum ſupplendum. Hæc matronæ poſt modum victu analeptico & uſu lactis ad integram valetudinem perducta eſt.

Dominus de Beſſin Centurio, tumorem ſcirrhoſum patiebatur à longo tempore in latere ſiniſtro, ſupra coſtas veras,

quintam nimirum, ſextam, & ſeptimam. Quidam Chirurgus cauterio actuali tumorem aperuit ex quo pus perexiguum emanavit, & dolores in parte graviſſimi permanſerunt, quod eum coëgit, ruri degentem, Gratianopolim venire, & meam operam implorare. Ulcus animadverti volæ manus magnitudinem æquans, & coſtas ſubjectas carie infectas, pluſquam dimidium earum penetrante. Præmiſſis igitur remediis univerſalibus coſtarum extremitates amputavi quatuor digitorum tranſverſorum longitudine, admoto poſt modum cauterio actuali earum extremitatibus. Tandem pulveribus catagmaticis partium exuſtarum exfoliationem procuravi, remediiſque detergentibus & incarnantibus ulcus ad cicatricem perduxi.

OBSERVATIO IV.

Fractura oſſis temporalis.

VIr quadragenarius vulnus accepit in tempore dextro, quo os ſubjectum inſigni fractura affectum eſt. Vocatus ad eum, & trepani neceſſitatem advertens, ſupra muſculos crotaphitas crucialem inciſionem feci, ſine ullo ſuperveniente ſymptomate, quamvis Auctores eorum muſculorum vulnera, tanquam maximè periculoſa, plurimum reformident. Trepanum admovi, oſſa depreſſa reposui, & omnibus convenienter adminiſtratis, æger ad priſtinam valetudinem feliciter perductus eſt.

OBSERVATIO V.

Vulnus aſperæ arteriæ ex ſclopeto.

ANcilla Domini de Viviers in Senatu Gratianopolitano Secretarii Regii, ictu parvi ſclopeti, quod vulgo piſtolet nominatur, vulnerata eſt in gutture ſub larynge, tribus globulis, in dicto ſclopeto incluſis, quos ægra per os rejecit. Ex tribus aſperæ arteriæ foraminibus, ventus cum murmure & ſibilo egrediebatur. Licet autem pars illa cattilaginoſa difficillimè coaleſcat, attamen diligenti curâ adhibitâ, vulnera illa perfectè conſolidata ſunt.

OBSERVATIO VI.

Empyema ex vulnere epigaſtrii.

NObilis quidam Occitanus Gratianopoli, pugionis ictu vulnus accepit in epigaſtrio, ad capacitatem illius penetrans, ſine inteſtinorum aut ventriculi læſione. Brevi vulnus hoc ad cicatricem perductum eſt. Attamen poſt duos menſes ad me venit, magna ſpirandi difficultate oppreſſus, cui jungebatur ſenſus ponderis in pectore, & fœtor os continuò inficiens. Hæc ſymptomata, puris in thorace collecti maximam ſuſpicionem fecerunt, ſed vulneris cicatricem explorans, eamque in parte epigaſtrica inveniens, miratus ſum, quomodo vulnus ventri inferiori inflictum, puris collectionem in thorace producere potuerit. Tandem inquirens, & quo ſitu eſſet æger, cum vulnus accepiſſet, reſpondit ſe in domus cujuſdam ſcalis tunc temporis fuiſſe: & vulnerantem in gradu inferiore ſitum, pugionem ſibi in ventrem adegiſſe. Ex quibus conjeci vulnus à parte inferiori ad ſuperiorem vergens, diaphragma penetraſſe, & ad thoracis capacitatem perveniſſe, unde puris collectio, ex ſanguine diaphragmatis vulnerati extravaſato, facile fieri potuit. Latus aperui in veris coſtis inter quartam & quintam, ab inferioribus ad ſuperiores computando, quatuor digitis tranſverſis à vertebris dorſi. Apertione facta pus efluxit album & fœtidiſſimum: ejus prima vice tria vaſcula eduxi, poſtridie verò eandem quantitatem; & conſequenter paulatim educto pure, æger intra duos menſes optimè convaluit.

OBSERVATIO VII.

Gangræna perinæi, ani & ſcroti.

DOminus Pourroy, in camera Computorum Gratianopolitana Magiſter ſexagenarius, tumorem patiebatur in perinæo, qui à ſolo Pharmacopœo curabatur; gangræna partes illas invaſit, ad cujus curationem vocatus, invenio eam perinæum, ſcrotum, & anum occupaſſe. Statim multis ſcarificationibus, iiſque profundis celebratis, partes aceto, ſale, aquâ vitæ, unguento Ægyptiaco, & mercurio ſublimato ſimul mixtis frequenter abluo. Quæ tamen gangrænæ progreſſum non impediebant, ita ut ad cauteria actualia confugere coactus ſim, quorum beneficio gangræna cohibita eſt. tantus fœtor ex partibus illis exhalabat, ut adſtantes inficeret. Magna excidit carnis putridæ copia. Uretra prorſus detecta erat, & duobus foraminibus pertuſa, per quæ urina egrediebatur. Nihilominus omnes illæ partes unitæ, incarnatæ, & cicatrices feliciter obductæ ſunt.

OBSERVATIO VIII.

Enterocele deſperata, ſectione curata.

QUidam Procurator Gratianopolitanus nomine Baro ex prolapſu inteſtini in ſcrotum, in iliacam paſſionem incidit, quia inteſtinum fæcibus repletum fuit, quæ admodum induratæ, inteſtini repoſitionem impediebant. Poſt multa remedia, per novem dies fruſtra tentata, in conſilium vocor; cum Dominis de Villeneuve & Davins Medicis celeberrimis. Sententiam ferens dixi, aperiendam eſſe partem, uſque ad productionem peritonæi, quæ inteſtinum ſtrangulabat, quamvis metuendum eſſet, ne inteſtinum, propter morbi diuturnitatem, gangræna affectum eſſet, nihilominus ſequendam eſſe Celſi ſententiam, dicentis: ſatius eſſe anceps remedium experiri, quam certo exitui ægrum exponere. Clariſſimi Medici ejuſdem fuere ſententiæ. Itaque ægro in ſitu convenienti collocato, in inguine inciſionem feci uſque ad peritonæum, diligenter cavendo, ne inteſtinum læderetur. Poſtmodum cannulam argenteam, ex una parte rotundam; ex altera verò cavam, in proceſſum peritonæi immiſi, & ſuper cannulæ cavitatem dictum proceſſum aperui, ea longitudine, quæ ad reponendum inteſtinum neceſſaria videbatur: deinde inteſtinum blandè in ventrem immiſi, ſutura proceſſum univi; & reliquarum partium vulnus gaſtroraphiâ, remediiſque conglutinantibus, ad perfectam ſanitatem perduxi.

OBSERVATIO IX.

Abſceſſus lumborum ad renes penetrans.

VIr nobilis Gratianopolitanus tumorem in regione renis dextri paſſus eſt, qui in ſuppuratum abiit, eoque aperto, magna ſeroſæ materiæ quantitas effluxit. Poſt aliquot dies ex ulcere egreſſi ſunt duo calculi, amygdalæ magnitudinem æquantes, quod mihi admirationem peperit; ſed ulceris profunditatem advertens, quæ quatuor digitorum tranſverſorum latitudinem æquabat: cum etiam conſequenter alii calculi fabæ magnitudinem æquantes, ex ulcere prodierint; credere coactus ſum, eos calculos à rene etiam ulcerato procedere. Hujus rei fidem etiam faciebat, quod ex ulcere magna ſeroſæ materiæ copia continuo effluebat, & lintea ſubjecta intra paucas horas madore inficiebat, quaſi in aquam demerſa fuiſſent.

Præterea pus interdum cum urina per penem effluebat. Jam à decennio caſus iſte contigit, & ulcus in fiſtulam abiit, quæ ſæpe occluditur per tres aut quatuor menſes; & cum denuò aperitur, ſanguineam quandam materiam emittit, poſtea iterum ſponte occluditur. Æger in eo ſtatu ſatis commodè vivit, & omnes actiones ordinarias liberè exercet.

OBSERVATIO X.

Rara convulſionis ſpecies.

DOminus de Bollon vir militaris, ex ictu tormenti bellici vulnus accepit in brachio dextro, quo totum brachium abſciſſum eſt, ſuperſtite tantum parte, quæ humero

merè vicina est, ad quatuor digitorum transversorum longitudinem. Curato brachio, vulnere omninò consolidato, quadam convulsionis specie correptus est, qua retrahebatur caput versus partem dextram, & mandibulas frequenter agitabat, ita ut lintea continuò intra dentes habere cogeretur, quæ identidem mordebat, ac dentibus conterebat. Multas Medicorum & Chirurgorum consultationes convocavit, qui omnes uno ore censuerunt, in extremitate ossis, à tormento bellico præcisi, aliquam eminentiam acutam adesse, quæ nervum aliquem feriendo, talem convulsionem produceret, & ideò rescindendam iterum esse ossis extremitatem, ac diligenter adæquandam. Hæc operatio sedulò celebrata, nihil tamen profuit, & æger eodem incommodo continuò affligebatur, quod ei omnem sanationis spem ademit. Fortè fortuna, cum ei occurrissem, & ille incommoda sua mihi enarraret, in mentem venit aliquod virus venereum, intus latens, hunc affectum forsan posse producere. Et illicò ab eo quæsivi, num dum vulnus accepisset, morbum aliquem venereum pateretur, vel anteà passus esset: respondit se per aliquod tempus antequam vulneratus esset, gravem passum esse gonorrhœam, quæ tamen curata prorsus fuerat. Hoc meam conjecturam auxit, ita ut ægro consuluerim remedia luis venereæ experiri, quibus ille hujus morbi curandi cupidissimus, se libenter submisit. Præmissis igitur purgatione universali & diæta sudorifica, frictiones ex unguento mercuriali celebravi, à quibus ptyalismus provocatus est, & post tertiam diem ptyalismi contractiones illæ & convulsiones desierunt, neque ab eo malo amplius ullo modo æger conflictatus est.

OBSERVATIONES hinc inde decerptæ.

OBSERVATIO I.

Ulcus renum.

RElatum mihi fuit, quendam Empiricum curasse ulcus renum inveteratum sola inunctione unguenti mercurialis.

OBSERVATIO II.

Gibbositas.

DOminus Franciscus Ranchinus, Cancellarius facultatis Medicinæ Monspelienſis, narravit mihi modum, quo curavit luxationem spinæ dorsi illustrissimæ Dominæ de Mormoranci, quæ contigit ex catharro è cerebro in spinam decumbente: quo duæ vertebræ in medio spinæ luxatæ fuerant. Ille igitur post remedia universalia, ad reductionem vertebrarum usus est primum torculari Chirurgorum, quo comprimunt lintea complicata, capillorum tonsuræ destinata, quod satis proficiebat, dum unum tabulatum dorso, alterum pectori apponebatur, & ita sensim comprimebatur, interjectis inter ligna & corpus pulvinaribus lineis: sed incommodum fuit hoc remedium, siquidem pectus comprimendo, respirationem offendebat. Tandem usus est alio instrumento, quod habetur in carrucis ad eas attollendas, dum viæ concavæ infiguntur, & Gallicè vocatur (cric) cujus extremo circulari admovebat lignum aptandum vertebræ luxatæ, intermedio pulvinari lineo. Alterum extremum hujus instrumenti pariet admovebatur, mox ægra firmiter circa scapulas continebatur, postea instrumentum blandè impellebatur, donec ægra amplius dolorem ferre non posset, quo tempore ab opere desistebatur, idque bis in die iterabatur, atque ita sensim luxatio illa perfectè curata est.

OBSERVATIO III.

Oculorum inflammatio cum sordibus.

INfans recens natus, oculorum rubore afficiebatur, cum multis sordibus, puris instar inde influentibus. Per tres menses affectus continuavit, & multa collyria admota nihil contulerunt. Tandem ex præscripto cujusdam Medici gossypium singulis noctibus admotum est utrique oculo, quod prius ad prunas diligenter exsiccatur, digitis prius disceptum, & bene carminatum; postmodum uterque oculus contegebatur pauca cotonis quantitate inter plumaceolos, fascia superinductâ. Manè gossypium auferebatur, dictis sordibus valdè imbutum. Continuando remedium per plures noctes, infans optimè curatus est.

OBSERVATIO IV.

Hysterica epilepsia.

UXor Domini Polemarchi de Sumenes per multos annos variis affectibus hystericis vexata est, qui epilepticos insultus referebant. Multa tentavit remedia à multis Medicis præscripta, sed omninò in cassum. Tandem cujusdam mulieris consilio sumpsit carnem lupi in pulverem redactam, frustulum ejusdem carnis semper gestavit, à quo tempore immunis omninò fuit à prædictis affectibus.

OBSERVATIO V.

Febris tertiana.

QUidam empyricus multos curavit tertianarios purgando semel levi medicamento, postea venam aperiendo in ipso accessionis initio. Cohibebatur accessio, & valde exigua apparebat, postea verò non redibat.

OBSERVATIO VI.

Vulnus Thoracis curatu difficile.

D. Henricus Bachamans, Medicus Avenionensis exercitatissimus, retulit mihi Filium D. Dorsan 20. annos natum vulnus accepisse in thorace, ad capacitatem illius penetrans, quod multis variisque remediis adhibitis curari non potuit, & ad tres aut quatuor menses perseveravit, unde æger valde emaciatus, & ad tabem perductus est. Tandem illius consilio, lacte muliebri usus est, quod ex mammilla sugebat; ex eoque injectiones fiebant in vulnus atque hoc solo remedio intra mensem curatus est à vulnere, & ad bonum habitum perductus.

OBSERVATIO VII.

Colicus dolor.

QUidam civis Narbonensis retulit mihi, se colico dolori obnoxium fuisse per multos annos, quo frequenter affligi solebat, ab eoque affectu liberatum sequenti remedio, una tantùm vice assumpto, ita ut nunquam deinceps in eum reciderit, & plurimos alios, quibus idem remedium communicavit, fuisse etiam liberatos. Hoc remedium est dolii obturamentum ex subere confectum, quod per plures annos huic usui inservierit, atque adeo vino probe imbutum sit, illud autem suber igne comburendum est, ejusque cinis exhibendus cum vino albo ʒ. j. pondere, urgente dolore.

OBSERVATIO VIII.

Hydrops.

VIr quidam fide dignus retulit mihi, se multos ascite laborantes curatos vidisse sequenti remedio.

Silices colligebantur albiſſimi, qui circa flumina reperiuntur, & fracti aliquantulum pellucent, cryſtalli inſtar: illi autem ſuper prunas incaleſcebant & candentes in vino albo extinguebantur, hujus vini cyathum unum ægri ſumebant mane, uſque ad perfectam curationem, quæ intra menſem perficiebatur.

Hujuſmodi ſilicum calcinatorum ſal, in vino albo exhibitus, felicius (ni fallor) operatur.

Sal mille pedum à celebri Medico feliciter uſurpatur in hac curatione, quem julepis aliiſque aperientibus admiſcet præmiſſa purgatione, cum ſucco ireos noſtratis; quem ſi æger vomitu rejiciat, pro deplorato habendum eſſe exiſtimat.

OBSERVATIO IX.

Alius hydrops.

QUidam hydropicus curatus eſt ſolo uſu ſalis prunellæ, in potu ordinario, per menſem integrum, cujus ſpatio aqua univerſa in abdomine contenta evacuata eſt.

Hanc curationem contigiſſe exiſtimo non ſolùm propter virtutem diureticam, quâ ſal prunellæ præditum eſt, ſed etiam ex eo quod hydrops ille forſan à fervida hepatis intemperie productus fuerat, quæ à ſale prunellæ, potentiſſima refrigerandi vi præditо, extincta eſt.

Alius hydropicus curatus fuit decocto ſummitatum quercus, cujus cyathum unum ſumpſit manè per 15. dies.

OBSERVATIO X.

Strumæ.

ARmoricus quidam, Danielis nomine, 30. annum agens, vir ruſticanus, habitu euſarco & robuſto, à pluribus annis ſtrumis laborabat, tum circa collum, tum etiam ſub utraque axilla, qui cùm amicis, & notis omnibus inviſus eſſet propter contagioſum iſtum affectum, ad Noſocomium Charitatis Lutetianum, velut ad verum Æſculapii templum ſeſe contulit, ratus ſe illic certam mali medelam reperturum. Nec caſſa ſpes fruſtratum reliquit ægrotantem, primo enim decubitus die ab Illuſtriſſimo D. Gabriele Harduino de ſaint Jacques Noſocomii Medico ordinario inviſus eſt, qui præmiſſis univerſalibus, cataplaſma ex foliis cucumeris aſinini leviuſculè contuſis, partibus tumentibus admovit, præſcriptaque diæta tenui, nec non modicè exſiccante, altera die opiata ſequens præſcripta eſt.

℞. Turbith, hermodact. ana. ʒ.ij. radic. utriuſque ſcrophulariæ ʒ. j. rad. angelicæ major. ʒ. ij. fol. oriental. ʒ. ß. ſcamon. crudi ℈. iv. fiat omnium pulvis, & excipiatur cum ſyrupo roſar. pallid doſis ad ʒ. ij. addendo cuilibet, mercurii ſublimati dulcis g. xx. qua alternis diebus per 15. dies repetita, necnon renovato cataplaſmate, diſparuerunt tumores omnes ſcrophuloſi abſque ſectione, aut eradicatione ulla, ipſumque Armoricum ſanum & incolumem dimiſit anno ſalutis 1641. Communicata à D. Leſeq. Medicinæ Doctore Monſpelienſi, & dicti D. de ſaint Jacques olim diſcipulo.

OBSERVATIO XI.

Dolor dentium.

D. Leſeq. Medicinæ Doctor ſuprà nominatus, ſe curatum vidiſſe retulit dolorem dentium ſale fraxini, quo impletur digitale mulierum, aut quid ſimile, & applicatur arteriæ temporum, ubi ſentitur pulſatio, intra breve tempus nodum facit in arteria, quo fluxus intercipitur.

OBSERVATIO XII.

Arthritis nodoſa.

D. Chomel Medicus Annonæenſis ſcripſit ad me, ſe nuper Arthriticum vidiſſe variis articulorum ulceribus ſcatentem, è quibus calculi tophacei pluſquam ducenti, exierunt, piſorum magnitudinem ſuperantes, & ità duri, ut malleo reſiſterent. Et quod mirum dictu eſt, pus ſanies, & ſeroſa materia ad ulcera confluens, exiguâ in parte morâ, concreſcebat illico, & tophaceam duritiem acquirebat. Hoc etiam rarum, in illo ægrotante obſervavit, quod topica uni parti conducentia, alteram lædebant & vice verſa,

OBSERVATIO XIII.

Hemicrania.

D. Genton Romanenſis, natu minor, retulit mihi, ſe hemicraniâ laboraſſe per multos annos, & poſt multa remedia fruſtra tentata, curatum fuiſſe ſuffitu ex carabe, per mediam horam tempore paroxyſmi, ore & naribus excepto.

OBSERVATIO XIV.

Hernia.

IDem retulit, ſe Hernia inteſtinali per multos annos laboraſſe, & curatum fuiſſe tribus emplaſtris, à quodam empyrico ſibi traditis, quorum ſingula geſtare juſſit per novem dies cum ſubligaculo; erant autem ex eadem materia confecta, & valde fœtida: tum quando auferebantur, materia eorum tota conſumpta apparebat, niſi quòd in aluto pulvis quidam remanebat vitro pulverato ſimilis. Per uſum primi emplaſtri nullus effectus apparuit, poſt admotionem ſecundi urinæ copioſæ prodierunt, & varii coloris, nunc virides, nunc nigræ, & aliquando cum dyſuria poſt diem 27. abſumptis tribus emplaſtris, pars ſtrigoſa & macilenta apparuit, ut omnis caro & pinguedo ſubjecta protinus abſumpta videretur. Conjecimus ex fœtore hoc emplaſtrum ex galbano fuiſſe compoſitum, quod ſumma attenuandi vi præditum, humores ad partem affectam affluentes, & fortè circa eam concretos, fundere, & liquare potuit, ut natura deinde eos partim per urinas excuſſerit, partim inſenſibiliter diſcuſſerit.

OBSERVATIO XV.

Hydrops.

RUſticus quidam hydropicus factus, abſceſſum paſſus eſt in dextra parte abdominis, eòque aperto, infinitus propemodum veſicularum aqua replettarum numerus egreſſus eſt, ut ducentarum numerum excederet, idque per plurium dierum ſpatium, & ſic omninò curatus eſt. Hac obſervatione confirmatur hiſtoria à Schenkio propoſita, cujuſdam hydropici, cujus abdomen poſt obitum, apertum, veſiculis, aqua repletis, peritonæo, aliiſque partibus adhærentibus refertum apparuit.

OBSERVATIONES

Quædam infrequentium, curatùve difficilium morborum, cum curationibus eorumdem, in veteri quadam Bibliotheca, ſine Authoris nomine repertæ.

PRÆFATIO.

OCCASIO quamobrem de raris curationibus morborum quorumdam ſcribere, qui mea ætate ingruerunt, ſuſceperim, hujuſmodi eſt: nam cùm quotidie, morbi quidam novi, aut ſaltem cum inauditis nonnullis ſymptomatibus ſuborientur, de quibus paucos admodum, aut fortè nullos mentionem feciſſe conſtat, præterea multos quotidie velut poſtliminio reverſos repullulare, atque redire percipiamus, ad quorum veram & genuinam curationem inveniendam multæ horæ bonæ fruſtra conſumuntur, quādoquidē ſexcēti codices ante revolvēdi ſunt, quàm morbus, de quo agitur, aut innoteſcat aut expulſionis ratio teneatur,

teneatur, proinde tum ex optimis quibusque Autoribus, tum ex iis quæ ipso longo usu atque experientia comprobavimus, quosdam veluti exoticos flores excerpsimus, quibus quisque pro arbitrio utatur. Insuper habeat, unde curationes morborum symptomatumque rarò contingentium depromere queat.

OBSERVATIO I.

Singultus.

QUidam Germanus, annum agens circiter quadragesimum, correptus fuit singultu, quem mira postea subsequuta sunt symptomata & creditu difficilia. Ille igitur è Germania Nemausum usque profectus, radicum buxi emendarum gratiâ, quarum maximum est commercium in Gallia Narbonensi, ardoréque Solis intenso exæstuans (tum enim Syrius ardebat) ut erat sitis impatientissimus, simul atque in hospitium divertit, correpta puteali situla, frigida recenti oppleta, adeo sese ingurgitavit, ut ob aquæ tum copiam, tum frigus immodicum, in spasmum ventriculi inciderit, usque adeo ingentem, ut nullis auxiliorum formulis, aut victus ratione per bimestre spatium cesserit, imò verò quando magis eum superare nitebamur, tantò magis conatus nostros eludere videbatur.

Sed & hoc in primis admirandum, ut cùm primum quis vel vestis, vel pallii fimbriam digitulo attingeret, singultu antea sedato, ille tanta cum totius corporis concussione suscitabatur, ut vel cubiculi tabulata tremescerent. & cùm forte fortuna D. Rondeletius viscendorum ægrorum gratia, Nemausum accederet, eo in consilium adhibito, cum D. Ferrando & aliis, qui tum ibi aderant Medicis atque Chirurgis ac tandem peroratis singulorum sententiis, quid rei an causæ subesset, cur in sanitatem pristinam tam difficulter rediret, prætereà qua industria remediis uti liceret, omnes uno ore maximam ventriculi intemperiem causam esse asserebant, cur hæc symptomata perseveraverint tamdiu: quantum verò attinebat ad remedia, in fotibus, cataplasmatis embrochis, cucurbitulis, non neglecta & purgatione, & syruporum, & opiatarum, pulverumque assumptione persistendum, appositè ad hanc rem citato aphorismo Hippocratis: Omnia secundum rationem facienti, non esse transeundum, &c. Ego verò tentatis frustra omnibus remediis, de quibus inter nos convenerамus cœpi mecum cogitare balneum calidum posse tantam imperiem mutare, & in temperamentum naturale reducere partim quia longa in balneo mora promptiùs corporis habitui vis balnei sese insinuaret; unde fieret cum affecto membro communicatio, partim quoniam existimarem majorem vim penetrandi accedere medicamentis, si balneo commiscerentur, ob cutis quam calida balnea efficiunt laxiorem raritatem majorem. Nec mea me fefellit opinio, quandoquidem parato balneo ex lauro, origano, mentha, absynthio in aqua coctis tantam ex mora in eo utilitatem percepit, ut intra quatuor aut quinque dies sanus evaserit, præterea interim sacculum contextum, in quem insertæ herbæ prædictæ erant, regioni ventriculi quamdiu in balneo permansit, accommodavimus. Neque verò omittendum bimestri spatio singultum adeò Germanum illum exercuisse, ut jam cruditate in ventriculo, & intestinis radices agente, deplorata ejus videretur salus; sed Dei beneficio, qui mentem hominum quando vult illustrat, & ad invenienda remedia nos quasi manu ducit, pristinæ sanitati fuit restitutus non sine Doctorum Monspelienſium, Nemausensiùmque, qui ægrotantem inviserant, admiratione.

OBSERVATIO II.

Phthisis.

QUidam Catalaunus, natus annos circiter 44. humoribus, sanguine & atrabile, in eo dominantibus. Cùm autem annis duobus antea quadam (ut referebat) levi pleuritide laborasset, & incuriâ suâ vel Medici, præsidia quæ ad morbi curationem requirebantur, neglecta fuissent, phthisicus factus est: nam per triennium exscreato sanguine simul cum pure, tantus eum marcor obsessit, ut ossa (ut vulgò dicitur) cutem transmiserint. Interim tussis ipsum adeò inquietabat, ut vel modicum somnum capere haud potis esset, præ copia purulentæ materiæ, per trachearn arteriam à natura expulsæ, alioqui in gutture ferventis, & liberam respirationem impedientis, itaque cum mecum vocaret insigniores Medicos Avenionenses, nihilque omissum fuisset, quod ad ejus salutem recuperandam videretur, præscriptis abunde iis quæ artis erant, nec quicquam proficientibus, consului, ut è D. Schironio, & Rondeletio docentibus Monspessuli, tanquam ex tripode Apollinis oracula peteret, eos remedia nonnulla educturos (ut erant ingenio non tantùm perspicaci; sed etiam experientia longa in morbis fugandis exercitati) quo tandem si non in totum sanaretur, saltem meliusculè haberet, ne tam miseram vitam, non quiescendo, non quidquam cibi appetendo, degeret: malle enim se vitam cum morte commutare, quàm diutiùs vitam, quæ potiùs mors erat, prorogare dictitabat. Medici ergo illi Monspelienses visis omnibus quæ è nobis præscripta fuerant, nil amplius addiderunt, quàm ut frequenter cancris fluviatilibus vesceretur in aqua hordei præcoctis, similiter & testudinibus nemoralibus, annexisque nonnullis formulis remediorum, quas Pandalïones vocant ægrum ad Tabias miserunt, id est ad oppida temperamenti similitudine Tabias referentia; nempe aperto cœlo, loco alto, siccóque exposita. Cùm verò jam suæ vitæ tæderet, utpote qui plus quatuor annis talem affectum non sine summâ molestia angustiàque toleraverit, arrepta dextra manu mea, per deos inquit te oro, ut à fœtido morbo isto me liberes, vel tentatis extremis remediis me de medio tollas; omnem præstabo culpam, & te ab ea exsolvam. Quando ita vis (inquam) experiar in te unum quod supereſt remedium, à Galeno summo Medico proditum. Scribit enim suffitum quendam ad veteres tusses, nempe trochiscos ex auripigmento, quorum vaporem necesse est per os recipere: hoc unum relictum est remedium, ex quo deplorati ferè restituti sunt multi, proindè te hortor, ut illud experiaris, postquàm alia remedia tibi fuere frustra adhibita: fateor quidem id genus remedii esse tuis viribus impar, sed tam parva dosi in principio uti convenit, ut possis illam conjectura nostra quodammodo exæquare. Tandem igitur illorum trochiscorum sumum, prunis suppositis, cœpit per infundibulum vesperi per os haurire. Ille verò se nolle in posterum iis uti, mane cùm eum reviserem, protestatus mihi est, quia videlicet se respiratione privatum iri sibi persuaserat, si iterum id auxilii genus tentaret. Ego autem instare non desiti, donec iterum trochiscos ut paulo ante experiretur: quid multa? nocte sequenti intempesta, post haustum vaporem trochiscorum, tantus eum rigor invasit, ut non solum lectus, in quo decumbebat, sed etiam tabulatum cubiculi quodam veluti terræ motu concuti viderentur? ipse verò cùm morti proximum se arbitraretur, misit puerum, qui me accerseret. Nolui ei in re tam urgente deesse, cúmque me introëuntem intueretur, quia nolui [inquit] non tibi vale dicto, fato meo fungi, propterea te, non vocaturus in posterum, volui vocare simul ut videres miserum meum statum. Ego verò tentata carpi quatuor digitis arteria, deprehenso undoso pulsu cum vitalium virium robore, prædixi brevi futurum, ut copioso sudore diffluereret, qui tantus quidem paulo post emanavit, ut culcitra, & lintea tota permaduerint, proinde ac si (ut vulgò dicitur) in fluvium demersa fuissent: exinde somnus & quies optata, nulla tussis, nullus excreatus, in summa sanitate integra frui illi licuit plus quindecim ab hinc annis. Cæterum hic mirari licet unde à corpore tam exsangui & exsucco tantus sudor exire potuerit. Hoc certè contigit Insulæ, quo tempore tyrocinia Medicinæ faciebam. Narravi per litteras D. Rondeletio; rem prout gesta fuerat; miratus est talem morbi curationem, exitum, & subitam solutionem, atque in commentaria se relaturum hunc morbi decursum mihi pollicitus est.

OBSER-

OBSERVATIO III.

Febris maligna.

NUlla unquam ſymptomata ſæviora cuiquam acciderunt, quàm quæ adoleſcenti Nemauſino nomine Graſſet ſupervenêre, degenti Bellicadri an. 1574. is natus annos circiter 20. aut 22. incidit in febrem καυσον, in qua ſiti inexhauſta cruciabatur, lingua nigreſcens, vigiliæ perpetuæ à 4. uſque ad nonum diem hominem exercebant, parum & inæqualiter ſudabat, tum deliria inceperunt cum urina tenui pulſûque raro. Undecimo ſtridores dentium, convulſiones rigores die & nocte, cum clamoribus & ejulatibus terrorem incutientibus, pulſus inordinatus, & perturbatus apparuit. Decimo quarto, urinæ copioſæ & egeſtiones, non ſine delirio, animi deliquio, convulſionibus. Decimoſeptimo, exanthemata & papulæ multæ per univerſum corpus ſparſæ, ſingulæ magnitudinis fabæ, colore lividæ: quæ cùm cutem extimam exederent, carnem ſubjectam depaſcendo, ulcera cava reddebant, perinde ac ſi ferrum candens illa inuſſiſſet, erant autem profunda ad pollicis latitudinem. Vigeſimo, parotides ſub utraque aure magnæ duæ eruperunt, hinc febris ſenſim remitti deprehenſa eſt, quibus omnibus, longo temporis intervallo curatis, viribúſque refocillatis, æger incolumis Avenionem profectus eſt, totumque morbi decurſum D. Philippo Gulielmo narravit. Quod ad curationem attinet, non deſcivi à communi Medicorum uſu, [velut dici ſolet] ad latum unguem, quandoquidem inſpecto lotio, injectòque clyſtere, cum alvus dura eſſet idonea ſanguinis miſſio facta fuit, ſanguis valdè corruptus apparuit. Deinde julepis, ardorem febrilem extinguentibus, putredinémque arcentibus. Octavo die ſumpſit dilutum Rhabarb. cum diaprun. ſolut. vigiliis occurri ſyrupo papaverino, tibiarum lotionibus, unguento popul. temporibus, volis manuum & pedum plantis accommodato. Sed vix credibile eſt, quàm lac mulieris, puellam lactantis, mixtum ſucco lactucæ roſato delirium ſedaverit. Deliquiis animi ſuccurrimus epithematis regioni cordis admotis, & mixturis ad cor recreandum dicatis; dentium ſtridoribus, oleis chamæmelino atque amygdalino dulci, cervici & temporibus calidè applicatis, lana ſuccida ſuperdata: ulceribus & papulis relictis, unguento albo camphorato: parotidibus, oleo camæmelino & de lilio, deinde cùm ad ſuppurationem eas tendere cognovimus (nam materiæ craſſities diſcuſſionem detrectabat,) ad cataplaſmata atque emplaſtra ex mucilaginibus, herbis emollientibus, diachylo magno, & aliis ejuſdem farinæ, tranſire coacti fuimus, cùm autem Avenionem profectus eſſet, apertione facta, reliqua induſtriæ D. Philippi Guilielmi commiſimus.

OBSERVATIO IV.

Febris maligna cum ſopore.

DIgna eſt, quæ ſcriptis mandetur ægritudo uxoris D. Formerii Nemauſenſis Cauſidici, quæ poſt curatum maritum, febri ardente maligna, omnia ſæva ſymptomata ſecum vehente, nimirum paraphrenitidem, dentium ſtridorem, jactationem inquietantem, ſitim inexpletam, in continuam febrem propter vigilatas tot noctes, conjugis causâ, inediam, curam liberorum, reique domeſticæ, incidit: quæ ſexaginta dies uno eodemque fervore citra aliquam intermiſſionem veluti ſtupida, conniventibus oculis permanſit, nec interim per totum morbi curſum ulla criſis ſe prodidit uſque ad diem ſexageſimum, in quo tantùm ſputum album & ſpumoſum, ſine ulla tuſſi rejecit (ut pulvim duodecim libras capacem liquoris impleverit) quo abundè per os emiſſo, à febre libera, ad ſeſe rediit, aſſerens ſe nihil doloris, nihilque propter morbum incommodi percepiſſe, quin ſe graviter & cum ſummo ſuæ vitæ diſcrimine ægrotaſſe, vix in ejus animum inducere potuimus. Interim ſcire licet, nihil omiſſum fuiſſe, quod ad veram morbi profligationem pertinere potuimus conjicere, ut pote à ſanguinis miſſione auſpicati [nam hæc mulier adhuc adoleſcens erat plethorica] deinde ad purgationem devenimus, clyſmata, cucurbitulam, ſomnumque prohibentia præſcripſimus.

OBSERVATIO V.

Vulnus veſicæ ex ſclopeto.

REm inauditam, & omnem fidem ſuperantem, attamen veram, vereor ne ſi narrare coner, vanitatis inſimuler: cæterum viri fide digni, tum in arte medica apprimè verſati, tum in Chirurgia admodum exercitati, ut interim ſileam nobiles inſignéſque viros, qui curationi interfuerunt, me ab omni calumnia vindicabunt. Quo die igitur Nemauſenſes ſubuculatos, id eſt ſubuculis albis indutos, trajecto Rhodano Taraſcone clam venientes, inſidiiſque quibuſdam Bellicadrum oppidum ingreſſos fugarunt atque fuderunt; quidam eorum, qui terga vertebant, glande ſclopeti per penis meatum ſeu fiſtulam intruſa, veſicam & dextrum latus oſſis ſacri penetrante, ita, ut per vulnus poſticum lotium redderetur, læſo tantum meatu urinario, ceu excoriatione, integræ ſanitati fuit reſtitutus à Chirurgis Taraſconenſibus, me aſſiſtente, Antonio Fortunato, & Joanne Bonneto, & quod mirum eſt nullis aliis medicamentis, quàm trivialibus, & quæ ad manum erant. Tria igitur hîc ſunt quæ omnes Medicinæ peritos in admirationem trahere debent. Primum quo modo in meatum urinarium glans illa, pene illæſo, niſi modica excoriatione meatus, ingreſſa fuerit. Secundum, qua ratione aut naturæ proprietate, veſicâ vulneratâ alioqui remedia omnia reſpuente, ſanatus ſit. Tertium, qui non conquiſitis ſecretis remediis, ſed iis tantum quæ ad manum erant præſcriptis (cum ſæpe numero in aliis vulneribus non uſque adeo lethalibus & exoticis & pretioſis uti cogamur, cum ægri tamen pernicie) nam initio defenſivo vocato vulneri circundato uſi ſunt Chirurgi, tum Baſilico cum vitello ovi turunda oblita, poſtea unguento de reſina, denique carnem regenerantibus, & cicatricem inducentibus, unde adeò proſperè ad priſtinam ſanitatem rediit, ut adhuc ſit ſuperſtes Arelate, dictus cognomine Boriau: hoc tam admirandum vulnus viderunt ferè omnes præcipui Taraſconenſium, ſimul cum Doctoribus D. Philipo Guilielmo, Bertrando Vanio, qui mecum explorato vulnere, radiolo Chirurgico ad id deſtinato, rem ita habere, curioſa inveſtigatione conſpexerunt.

OBSERVATIO VI.

Tumor in crure.

RArum morbi genus ſilentio non eſt prætermittendum: id eſt tumor in interiori parte cruris dextri nobiliſſimæ & bonis moribus ornatiſſimæ, quæ tum vidua erat D. Deledignam. Hæc igitur in ea parte, tumore oborto, phlegmones ſpeciem præbente, tantis cruciatibus noctu & interdiu inquietata fuit, tamque variis anodynorum formulis D. Rondeletius qui unà mecum ad ei opem ferendam vocatus fuerat, utebatur, ut nihil ſpei de ejus ſalute relictum videretur: nam quando magis tumoris illius duritiem mollientibus vincere nitebamur, tanto magis noſtris conatibus reluctari percipiebatur, nec tamen interea dolor ullas dabat inducias. Itaque coacti fuimus, tumorem cauſtico medicamento aperire, quo humor contentus, licèt crudus (ut nobis videbatur) dolorem committens, apertione facta exitum haberet. Poſtquam igitur ſuſpicati ſumus, cauſticum ſuas vires exeruiſſe, diſſolutis faſciis, quibus illud ſuppoſitum fuerat, nullum humorem intus deliteſcentem, nullum ſerum inde exiſſe vidimus. Imò verò (quod caput eſt hiante vulnere ſubjectam carnem nihil imminutam aut alteratam conſpeximus; nec aliam extitiſſe tanti tumoris doloriſque occaſionem, quam flatum judicavimus: ſed nec ſimilem tumorem Medici, quos convenire nobis contingit, ſe vidiſſe, aut alicubi legiſſe: tum quia flatus tantos dolores excitabat, ut animi deliquia & vigilias perpetuas induceret: tum quia nihil intra

intra vulnus delituisse alienum à naturali constitutione repertum fuerit, nobis asseruerint. Ab apertione tumoris flatu dissipato, omnia evanuerunt symptomata, in posterumque adeo bene valuit, ac si nunquam ægrotasset.

OBSERVATIO VII.

Paralysis Linguæ.

SUbit admirari sæpenumero opera naturæ: dissectis enim corporibus admiranda inveniuntur quæ citra ἀυτοψίαν ita esse, ut sunt, vix persuaderemur, cujusmodi dum Nemausi agerem, Roberto Berriere contigerunt, nam ferè quamdiu vixit, destillatio perpetua ad nervos, motui linguæ destinatos, adeo ei loquelam impedierat, ut balbutiem molestam invexerit, quæ nullis auxiliis potuit unquam emendari; unde tandem fluxione aucta suffocatione repentina est extinctus. Parentes igitur, qui tum ultimæ ejus diei intererant, me rogarunt ut defuncti recens cadaver juberem dissecari, quo causa & origo tanti hujusce mali cognita, posthac simili destillationi tutiùs occurreretur. Quare justæ eorum petitioni morē gessi, apertoque primum cranio, ac utrobique separata sensim portione extima cerebri, in conspectum nostrum se dedit cystis, id est sacculus rubustâ membranâ compactâque contextus, undique serosum humorem continens, qui in fundo exiguum foramen habens semper novam materiam nervis linguæ suggerebat. Quamobrem cùm nullis remediorum formulis hic serosus humor, nec ulla industria absumi discutive posset, cùm propter ejus copiam, tum propter membranæ densitatem, quæ nimirum obstabat, quo minùs vis medicamentorum eò perveniret, uno ore diximus, talem affectionem curationem nunquam admissuram fuisse. Sed quis obsecro unquam judicasset vesiculam quandam intra cerebri substantiam generatam, seroso humore tumentem tam pernicioſæ destillationis causam fuisse.

OBSERVATIO VIII.

Syncope à Liene.

VIR Nobiliss. & strenuus D. Egminius Tarasconensis, quodam morbi genere laborabat, quod (ut arbitror) tanquam inauditum, & infrequens à paucis visum erat. Vir igitur ille mihi retulit, tunc se in syncopem statim incidere, simulatque in latus sinistrum decumberet, ita ut difficulter ab ea revocaretur, adeò omnes vires collapsæ erant: secus se nihil doloris aut incommodi percipere, nec propterea minus cibi assumere, imò omnia se munia obire, quæ integra sanitate præditus, mihi asseveravit. Mecum itaque medatè perquirens, ac animo revolvens, quid causæ esset, quamobrem tam sævum symptoma sine manifesta causa apprehenderet, & veluti exanimem relinqueret hominem, cœpi cogitare humorem melancholicum, malæ alicujus qualitatis participem, ex liene vaporem quendam venenosum ad cor mittere, eumque occasionem præstare tam maligni symptomatis. Nec mea me fefellit opinio: siquidem ratione victus commodè instituta, purgatoque universaliter corpore ab humore melancholico, & privatim, exhibito medicamine, lienem ab obstructionibus liberante, atque demum roborato corde, tam epithematis, quàm mixturis cardiacis, liber omnino à tam lethali symptomate evasit.

OBSERVATIO IX.

Morbus Epidemicus Coqueluche vulgò dictus.

ANno 1557. Mense Julio paulo ante cataclysmum, Nemausinos agros vastantem, totam ferè civitatem occupantem, sæviit epidemicus morbus, nemini parcens [Coqueluche] vocitatus, adeò immanis & truculentus, ut quamplurimos de medio tolleret, quosdam quarto die, alios septimo, ad summum 14. eos tussis cum faucium asperitate, inflammatione ferventi & febre continua corripiebat, dolor capitis vehemens ægros affligebat, nec præ tussi usque ad ravim inquietante, cuiquam somnum capere fas erat: adhuc accedebat renum & lumborum dolor assiduus & eximius, qui paucos admodum progredi sinebat, ad hæc coryza perpetuo vix aërem inspirare per nares permittebat. Cæterùm, qui tantam (ut ita loquar) pestem evadebant, facta sanguinis missione & medicamentis expectorantibus exhibitis, sudore fœtido superveniente, constantibusque viribus è toto corpore manante, liberabantur. Qui verò febre & inediâ consumpti, (cum vix durare possent,) invalidi reddebantur, omnes ad interitum pergebant. Quare in eo cardo curationis versabatur, ut adhibitis sine mora universalibus remediis, [quanquam leni tantùm purgatione egerent] appetentia revocaretur, & fauces cibis fierent perviæ: ad purgationem sufficiebant manna, crassia fistula, rhabar. cum decocto bechii & aliorum pectoralium. Vehementiora tanquam acuti scopuli vitanda erant.

OBSERVATIO X.

Febris Epidemica.

EPidemicus morbus, prædicto non absimilis, grassatus est anno 1580. per æstatis maximam partem, post insectorum innumerabilium congeriem, mensibus Aprili à Maio è terra exortam, quæ quidem tam ingens erumpebat, ut itinera quæque occuparet, nec effugere quisque potis erat, quin infinitos vellet nollet, pedibus conculcaret; unde multo post Arelate, Avenione, Bellicadri & aliis in locis, non procul ab his dissitis, tanta pestilentia grassata est, ut perpauci eam evadere potuerint. Sed ut ad rem redeam, prædictus morbus multos quidem jugulabat; sed si primis diebus, & quàm citissimè fieri poterat, auxilia administrabantur, ferè omnes erant superstites. Is igitur simul cum febre & tussi invadebat, quam dolor capitis & lumborum subsequebatur, interim febris aliquot diebus intermittebat, postea veluti vires recolligens graviùs ægros affligebat. Interim quosdam nulla quiete frui sinebat; sed magis ac magis urgente fervore ad interitum eos præcipitabat. Phrenitide quidam furentes, quidam phthysi languescentes interibant. Cæterùm si maturè, ut dictum est curabantur, omnes ferè intra paucos dies convalescebant. Nec curatio alia à præscripta paulo ante adhibebatur, siquidem pectoralibus medicamentis & lenibus purgationibus (non neglecta imprimis sanguinis missione) clysteribus refrigerantibus injectis, admotis cucurbitulis, & cardiacis opiatis, ac epithematibus frequentibus, maximum levamen percipiebant; denique ratione victus optimè institutâ, tandem ad integram sanitatem perducebantur.

OBSERVATIO XI.

Deglutitio Impedita.

DOminus Bonius, Causidicus Nemausensis clarissimus gravissimo ventriculi dolore, simul cum deglutie di difficultate summa laborabat, cum febre continua comitante: & cum ante meum adventum præscripta essent medicamenta purgantia, nec quidquam profuissent, ut potè quæ ad fundum ventriculi descendere haud potuerant, ubi primum ad eum accessi, tractatisque à me diligenter cum ventriculi regione hypochondriis, reprehendi renitentem tensionem, undiquaque has partes occupantem, simulque rugitum internum, frequentibus ructibus per os emissis, exitum habentem, quæ causa erat, quamobrem nec jusculum, nec cibus ullus ad ventriculi fundum delabi posset, nimirum sublato & suspenso à flatuum copia cibo. Proinde cùm periculum immineret, ne corpus edendi penuriâ absumeretur, cùm jam quatuor aut quinque dies à cibo abstinuisset, in id totum curationis scopum dirigere volui, ut tantam flatuum abundantiam discuterem. Quocirca admoveri jussi ventriculi, & hypochondriorum regioni (injecto priùs clysteres

partim diſcutiente, partim vacuante) fotus calidos, ex decocto abſinthii, menthæ, floribus chamomeli, meliloti, ſeminibus cumini, fœniculi, & ſimilibus quibuſdam peractus, oleo nardino & chamomelino his partibus calidè irrigatis, meliuſculè habuit, cœpitque deglutire, ſpemq; bonam recuperandæ ſanitatis habere; cùm antea, ac ſi res deplorata eſſet, de hac vita migrare cogitaret. Tum demùm præcepi admovendam ventriculo, cum multa flamma cucurbitulam, à qua flatus adeò potenter digeſti fuere, ut poſtea, & juſcula & quævis edulia transglutire valeret ac exinde febris cum dolore quievit, febrem tamen potiſſimùm extinxit multa urinæ excretio. Cæterùm, ne affectus recrudeſceret, evacuationem iterandam ſuaſi.

OBSERVATIO XII.

Febris Maligna cum Exantematis.

JUdex Ordinarius Nemauſenſis, Blanus nomine, febre tertiana duplici acceſſiones acerbiſſimas ſecum vehente conflictabatur: Eum curabat D. Vegratius ætate provectior. Ille igitur, cùm in quodam paroxyſmo ſymptomatibus tam vehementibus atque malignis urgeretur, ut in lipothymiam laberetur, ob nimirùm exorta repentè per totum corpus exanthemata ſublivida, nolens quidquam, quod ſaluti conferret prætermittere, me ut ſibi cum D. Vegratio adeſſem, vocari juſſit, qui ſimul atque in ejus conſpectum veni, conqueſtus eſt de intolerabili ardore ab exanthematis excitato, ſimul cum virium proſtratione, obſecravitque, ut ſibi in maximo diſcrimine vitæ conſtituto, opem ſubitam ferrem. Ego verò benè inſpectis & meditatè conſideratis exanthematis, quæ adhuc pullulare videbantur, pulſuque carpi cognito, juſſi bonam ſpem de ſua ſalute concipere, arreptaque dextra D. Vegratii ſeceſſimus in cubiculum remotum, ut quid facto opus eſſet, inter nos deliberaremus. Ipſe enarratis omnibus quæ præſcripſerat, petiit à me, quid agendum cenſerem. Ego ſermonem ejus excipiens fui in ea ſententia, ut quoad ejus fieri poſſet, citiſſimè fieret venæ ſectio, ſecus futurum ut in grave ſuæ vitæ periculum incideret: Ille verò repugnare, nam [inquit] verendum eſt, ne humor malignus per cutem [commune totius corporis expurgaculum] diſperſus, intro remeet, & partem aliquam principem adoriatur. Ego iterum inſtare factum, nam Authoribus Montano, Avicenna, Aëtio, Rondeletio, aliiſque multis nixus, poſſe fieri contendebam, in eruptionis eorum principio, dum natura materiam exitioſam expellebat, alioqui ſi per aliquot dies in cute firma eſſet, non revocandam intra corpus. Quare tandem is in meam deſcendit ſententiam, & hilari animo nuntiavi ægro, ante diſceſſum noſtrum ſanitati reſtitutum iri, ſi ſanguinis miſſionem tolerare vellet; ipſe autem, ſe quidvis ſubiturum, dummodo à tantis malis eximeretur. Cùm igitur ſaphena non eſſet conſpicua, venam dextri brachii communem ſecari juſſimus quâ ſectâ, id evenit, quod futurum prædixeram; ſiquidem antequam diſcederemus, ardor ſedatus fuit, pacatum etiam fuit ſævum quod timorem incutiebat ſymptoma. Unde pro tantis beneficiis dici non poteſt, quàm artem Medicam & nos extulerit. Hinc nos ad febris reliquias profligàndas properavimus, quas brevi Deo adjutore expulimus.

OBSERVATIO XIII.

Lumbrici.

DUas Virgines filias Notarii Fezanderii Nemauſenſis vidimus, quarum altera annum ſeptimum, altera nonum non excedebat, quæ intra ſemeſtre ſpatium dolore acerbiſſimo ventris totius obiere, qui nullis remediorum generibus miteſcere poterat, nempe injectis clyſteribus, potionibus pituitam vacuantibus, flatus diſcutientibus, denique vermes necantibus. Itaque provectiore defuncta, cùm cadaveris fieret diſſectio, ut nobis abdita cauſa mortem accerſens innoteſceret, ſunt inventi in inferiore ventre lumbrici, qui inteſtina & præſertim colon perforaverant. Exactis ab hoc ſex menſibus, cùm ſimilibus doloribus altera interfecta fuiſſet, diſſectione factâ non ſolùm inteſtina exeſa, & vermibus transfixa vidimus; ſed etiam cor & hepar ab iis corroſum & altè excavatum, quæ res non parvum ſtuporem adſtantibus omnibus incuſſit, quærentibus, qui ab inteſtinis, quaque via ad hepar, & cor venerint, cùm in illis locis vix alimentum ſibi familiare, neque materiam vermium generationi idoneam, quamquam ex putredine quadam ibi nata, quiſpiam eos genitos exiſtimaverit; adde nec viam paratam, ſed tot anfractibus aut circumvolutionibus impeditam habuerint. Quare nihil aliud quàm naturæ opera mirari, cauſam ſcire non valentes, potuimus; ſed hinc diſcedentes, præſcriptis tum pulveribus ex ſcordio & dictamno albo, & unguentis vermes fugantibus necantibuſque, reliquis quæ adhuc ſuperſtites erant puellis, horum generationem in poſterum prohibuimus.

OBSERVATIO XIV.

Tumor Oeſophagi.

NOnnunquam tumor in œſophago ſuccreſcit, qui cibos deglutiri non permittit, ægerque inedia debilitatus, vires amittere ſolet; ejus curatio ut interim cognitionem ſileam, non parum etiam oculatiſſimis faceſſit negotii: quam ſic felici ſucceſſu præſcribere conſuevi, primùm victus ratione præfinitâ, adhibitiſque univerſalibus remediis, id eſt ſanguinis miſſione, [præſertim quando febris aut inflammationis ſuſpicio ſubeſt] item purgatione, revulſione per cucurbitulas. Linctus ſequens ex uſu eſt.

℞. Conſervæ roſar, ſymphyti majoris, ana ʒ. ß. conſer. viol. ʒ. ij. boli armeni orientalis ʒ. j. ß. mucilag. ſem. cydon. extractæ ex aqua roſar. ʒ. ß. cum cyr. cydonior. fiat linctus quo ſæpe utatur æger: exteriùs verò ſupra collum hujuſmodi unguentum admovendum eſt.

℞. Oeſipi, medullæ cruris bovis, axungiæ gallinæ, anſeris & anatis, ana ʒ. ß. mucilag. althææ & lini, ana ʒ. vj. olei nymphææ ʒ. ij. croci ϑ. ß. ceræ albæ q. ſ. fiat unguentum lotum ex aqua hordei & nymphææ, hoc ter aut quater die ac nocte collum liniatur, lanâ ſuccidâ ſuperadditâ.

OBSERVATIO XV.

Scabies Fœda.

NUnc me convertam ad labiorum fœdam quandam ſcabiem, cum oris ulceribus conjunctam, quæ multum mihi, ut eam diſcuterem, exhibuit negotii, ſed tantùm his remediis ceſſit ſcabies, ulceraque ſanata nunquam repullularunt. Nam adeo cacoëthea erant, ut conatum omnem reſpuere viderentur. Itaque poſt univerſalia remedia his topicis uſus ſum.

℞. Clavicularum vitium, fol. plantaque caprifol. tribuli terreſtris, an. m. i. roſar, rubr. hordei, lentium, an. p. j. fiat decoctum ad ℔. j. In colatur. diſſolve ſucci granator, & diamori an. ʒ. ij. hoc decocto frequenter os colluere oportere dixi, labiis verò juſſi ſequens medicamentum adlini.

℞. Pul. coralli utriuſque uſti & loti, cornu cervi itidem uſti & loti, an. ʒ ij. corticis burgiæ ʒ. j. ß. cum pomata & ſyr. de roſis ſiccis, fiat linimentum: ſoleo etiam penuria pomatæ pulveres diſſolvere in cerâ alba liquefactâ, & axungiâ hirci recenti.

OBSERVATIO XVI.

Hernia.

PRæter multorum expectationem, ramicem inteſtini & omenti auxiliis infrà dicendis curavi, ſine Chirurgi manu, maxime verò eum, qui quendam germanum ludimagiſtrum Avenione anno 1543. torquebat, qui herniam inteſtinalem decem annis paſſus fuerat, non ſine doloribus graviſſimis, auſtrali conſtitutione ingruere ſolitis. Huiç igitur imperavi, ut in lecto ſe contineret menſem unum

unum simul, quantum fieri posset, adductis cruribus, non divaricatis, victu exsiccante uteretur, nisi fortè prunis elixis ex saccharo & aqua ad alvum subducendam, nullis crudis, flatuosis, & coctu difficilibus, præter suum, hœdorum, aut arietum pedes, vesceretur, his autem medicamentis usus est.

℞. Terræ sigillatæ, rad. consolidæ major. boli arm. veri, ana ʒ.ij. cornu cervi usti ʒ.j. capiat per 14. aut 15. dies ʒ. j. ß. aut ʒ. ij. manè ex jusculo capi. Deinde

℞. Sanguinis draconis, mumiæ, mastiches, thuris, rad. cons. major. boli arm. limacum rubrarum, erinacii terrestris pulverisati, ana ℥. j. incorporentur omnia terebinthina, & fiat emplastrum, quod admoveatur inguinibus. Verùm scire licet, universalia auxilia pro ratione morbi præcedere debere.

OBSERVATIO XVII.

Fœtus mortuus.

VOcatus fui à nobili quadam muliere, quæ febre continuâ graviter laborabat, cui semestri graviditate per febris vehementiam, fœtus in utero suffocatus fuit, qui cùm multis & variis remediis foras extrudi non posset, tandem myrrha cum chrysocolla & vino Hippocratico propinatis, admotoq; ventri cataplasmate ex colocynthide, utroque pulegio, sabina, arthemisia, matricaria, herba cati, magno puerperæ conatu prodiit, non sine summa medicinæ laude, cum illa in summo vitæ periculo constituta, tandem excluso fœtu, a febre ardentissima immunis fuerit, quanquam ab hinc sex aut 7. menses morbo acutissimo decumbens extincta fuit.

OBSERVATIO XVIII.

Strumæ.

MOrbus est frequens & curatu difficilis, strumæ à Medicis dictus: eo filia D. Præsidis Nemausini Claven affecta fuerat dum in vivis esset. Itaque à multis Medicis vario usu Medicamentorum vexata, nihilo melius se haberet, sed magis atque magis sæviente morbo, collum ipsius putris, vitiosusque humor depasceretur; tandem ego vocatus, post præscripta ut docet medicamenta purgantia ei emplastrum chœtadicum ab Aëtio descriptum, diligenter sanie expressa extersaque superponi jussi, deinde tertio quoque die eodem medicamine renovato prius ut [dictum est] ulceribus extersis eoque quater aut quinquies repetito, sana in totum effecta est. Quod si chœtades non sint ulceratæ, solo earum duritiem pulvere pyritis lapidis simul cum diachylo ireato malaxato remollire atque tandem aperta cum ferro candente, aut causlico medicamento sordem intus contentam digitis exprimere; postremò emplastrum chœtadicum superligare, nec ante triduum solvere, quod semper est observandum, idque tandiu iterare, donec completa videatur curatio.

OBSERVATIO XIX.

Tertiana duplex.

PRæfectus Præsidii Becillicadrensis, D. de Rãcoine quotannis solebat in Gallia apud suos tertiana duplici afflictari, bimestri aut timestri spatio: is cum in Narbonensem provinciam profectus fuisset, simul cum Protomacho nostrn non multo post eodem morbi genere correptus, me ad se visendum vocavit, qui tristis admodum cùm putaret, (ut solebat) se diu hac febre vexatum iri, rogavit me, ut si quod remedium haberem, quo tutò tertianam duplicem expellerem, sua causa explicarem. Respondi me, [Deo duce] votis suis satisfacturum, si modò mihi morem gereret. Itaque injecto eodem die clystere, postridie verò, cum urinæ in principio subcrudæ apparerent, consilium Avicennæ sequutus, non ante secundam aut tertiam accessionem, in quibus urinæ coloratiores conspiciuntur, basilicam dextri brachii secare jussi, & sanguinis uncias sex aut 7. evacuari: interim præparantibus julapiis manè utebatur, quibus vix dum finitis, miratus fuit decumbens, febris accessionem sequentem ferè nullam fuisse peractaque purgatione, posthac ne vestigium quidem ullum febris subrepsisse, quamobrem supra quàm dici potest lætus, quòd tam brevi temporis curriculo curatus esset, aliis suis commilitonibus (æstas tũ ardebat) simili febre ægrotantibus suasit, ut sese curandos mihi committerent, qui omnes simili ratione sanitati fuere restituti.

OBSERVATIO XX.

Dolor Ischiadicus.

INgenuus & bonis moribus imbutus Antonius Clemens Bellicadensis, Ischiadico dolore tam vehementi vexatus fuit, ut opem à Medicis Monspeliensibus quærere coactus fuerit, præcipuè verò à D. de Fegnes, Doctore Medico, qui tunc temporis maximam sibi famam, ob raram in curandis morbis dexteritatem, comparaverat. Is nec ischiadicæ venæ apertione, nec purgantibus catapotiis, diætâ vulgò dictâ, nec denique fotibus, cataplasmatis, hypocaustis, emplastris, cucurbitulis, dolorem tam acerbum pacare poterat, quinimo eo in dies magis ac magis urgente, æger se ulteriùs vitam prorogare posse diffidebat. Fortè uerò, cùm Nemauso Bellicadram confugerem, quo tempore per cancellos ferreos aquam fontanam excipientes, viri religiosæ factionis, antea circumlimatos, sunt subingressi: & me ad se invisendum vocare, auditis iis, quæ D. de Fegnes præscripserat, admoveri cantharides ex fermento veteri, loco dolenti jubeo. unde post vesicas excitatas atque acu perforatas, tanta humoris serosi copia vacuata fuit, ut optata quies subsequuta fuerit, nec in posterum dolor hominem afflixerit, verumtamen ulceribus quæ à cantharidibus inflicta erant sanatis, jussi ut per aliquod temporis spatiũ locus dolens emplastro ex diachylo & diameliloto compacto tegeretur adjecto sulphuris ignem non experti momento, & seminis iberidis atque nasturtii pari pondere.

OBSERVATIO XXI.

Ulcus sordidum.

NOn diu est quando D. Comes de Tantem, vir & generis nobilitate & animi corporisque præstantia clarissimus, novissimè pulmonis ulceribus extinctus, ulcere cacoëthe, in tibia sinistra omnem consolidationem respuente affectus erat. Is cùm esset rerum antiquarum studiosissimus, & me jussisset accersiri ut quandam in veteri numismate inscriptionem interpretarer: postquam de variis hinc inde rebus verba fecimus, me rogat, ut si quid haberem, quod ulcus tibiæ ad cicatricem perduceret, id sibi impertirem; nam alia atque alia nihil conferentia expertus nunquam sanari posse sibi persuaserat. Ego verò non potui tanto viro operam studiumque meum denegare proinde si velis [dixi] meis dictis auscultare, brevi futurum est, ut sanitati pristinæ restituaris. Atque adeò cœpi post remedia universalia, præfinitamque rationem victus idoneam, hoc linimentum sequens præscribere; quo intra 12. aut 15. dies planè curatum fuit ulcus. Interim tamen volui, ut hoc syrupo, ne ulcus recrudesceret 14. diebus uteretur per intervall.

℞. Ramentor. ligni guaiaci ℔.ß. infundatur in ℔.12. aquæ Rhodani, postea fiat decoctio ad medias, in fine ejus adde polypodij quercini ℥.4. carthami ℥.ij. turbith. ℥. j. agarici ℥. ß. Rad. pentaphilli ʒ. iv. colaturæ adde mellis rosati & sacchari rub. ana ℔.j. clarificetur & aromatizetur ℥.ß. santali rub. fiat syr. semicoctus, de quo sumebat ℥ v. vel vj. tertio vel iv. quoque die, addebam sennam quando alvus non bene respondebat, ulcus abluebatur frequenter aqua alum. forma linimenti erat hujusmodi.

℞. Axungiæ porci ℥iij. axungiæ hirci ℥.ij. fol. hyoſcyami coctorum ſub cineribus & diligenter contuſorum cum axungiis m. i. litharg.ceruſæ diligenter lotæ, an.℥.j. plumbi uſti & loti antim. minii, an. ʒij. agitentur in mortatio plumbeo, fiat linim. addito tantillo opii eum dolor intendebatur ;poſtea num ægrè adhuc cicatrix ducentur juſſi laminulam plumbeam in aceto macerari triduo, deinde ſiccari, & pulverem ſubtiliſſimè ulceri aſpergi,alteramque integram ſuperimponi, & ſic voti ſui compos, unde laudem eximiam [ut præmium ſileam] reportavi.

OBSERVATIO XXII.

Virgæ Caruncula.

QUidam Monachus familiæ D.Auguſtini, Ambroſius nomine, caruncula in collo veſicæ oborta, inter mejendum vehementer torquebatur, & ad eam abſumenda multorum opem imploraverat. Nam jam à quinquennio morbus ſuas radices egerat. Cùm verò in dies acerbiores dolores experiretur, licèt pulvere ſabinæ per ceream candelam intruſo, aliiſque hinc inde uteretur, fortè occurrit mihi obviam præ dolore veluti mentis impos. Non poſſum [inquit] diu loco conſiſtere, nec mihi temperare, quin è ſublimi me præcipitem dem, tam acri dolore crucior. Ego miſeratione comotus,verbis lenibus animum effrænem quàm potui placidè mulcere volui,meq; de ſua ſalute bene ſperaturum nuntiavi, dummodò recta vivendi normâ ſervatâ meis juſſis obtemperaret, quod certè aliquandiu ſedato dolore ſe præſtiturum mihi pollicitus eſt. Conſului igitur ut perpetuò virgulam plumbeam in urinario meatu teneret, ſic agendo, ut quàm fieri poſſet, ſenſim & placidè per collum veſicæ, licèt anguſtum, in veſicam intromitteretur, periculo primum facto à gracili & tenui virgula, deinde gradatim ad craſſiorem veniendo, donec liber eſſet ejus in veſicam ingreſſus,atque hoc in auxilio diu perſiſteret.Is itaque cum nocte dieque plumbeum radiolum, ut juſſeram in urinaria fiſtula teneret, mihi tantam utilitatem, intra 15.dies ſe percepiſſe retulit,ut libertè jam & indolenter lotiũ redderet ; iterque urinæ adeò fuiſſe pervium, ut nullis amplius ad mejendum medicamentis egeret.

OBSERVATIO XXIII.

Hemitritæus.

COnvocati fuimus ad curationem hemititræi D.Quæſtoris Nemauſenſis, de Rage vocati, D.Ferrandus, Caſtellamus, & ego. Cumque in conſultationem veniſſemus,D. Caſtellanus,ecquid ſentirem de morbo Quæſtoris à me primò (cum primus eum inviſerim) ſciſcitatus eſt; Reſpondi ingenuè,illum verà hemititræo laborare, atque eà de cauſa egere optimis & promptis remediis(nam tertio quoque die tertiana cum rigore hominem affligebat, nec poſt ſudorem,declinationi tertianæ ſupervenientem, erat unquam ἀσύμτ@. Meæ opinioni acriter repugnabat D.Ferrandus,ut erat ingenio ad contradicendũ proclivi, dicens in febricitationem inter duos paroxyſmos percipi, propterea tantum eſſe tertianam notham majori famæ aſſerebat. Contrà ego audacter affirmabam, deliteſcere quotidianam continuam, addebam febrem, ſi fuiſſet notha, non tantas vigilias, non lipothymias excitaturam : præterea hemitritæum, autumno ſæpius quam alio tempore accidere, in quo æger noſter correptus erat, denique guloſos homines & catillones(qualis ipſe erat)potiſſimùm infeſtare. Vocatis in teſtes non ſolum optimis quibuſque Medicis, ſed etiam Martiale.

Uri Tongilius malè dicitur hemitritæo.
Novi hominis vires, eſurit atque ſitit.

Deinde in fine Epigrammatis:

Omnes Tongilium Medici juſſere lavari.
O ſtulti febrem creditis eſſe! gula eſt.

D. tamen Caſtellanus perrogatis auditiſque ſententiis,ſubſcripſit D. Ferrando,atque os in me convertens ſubjecit hæc verba, non mirum videri debet (inquit)ſi quædam febricula ſubſequi tertianam videtur, nam cùm febris hæc notha ſit, plurimam habet craſſam pituitam permixtam, qua de cauſa fumi elevati ab ea diutius perdurant, appoſitè citato exemplo Gal. lib. de diff.febr. de lignis viridibus; quæ quidem difficulter flammam concipiunt, eâ verò extinctâ, longo temporis intervallo fumus craſſus ex eis attollitur,quod non contingit lignis aridis: itaque, inquit, cùm ratio curationis non valdè diverſa ſit inter hæmitritæum & tertianam notham,hoc internos ſit ſtatutum, ſanguinem promptiſſimè mittendum. Porro licet omnia hæc & epithemata ad cordis roborationem, multaque alia ex arte adminiſtrarentur, æger ab hinc tribus aut 4.diebus vitam cum morte commutavit, cumque fama de ejus obitu ad aures Caſtellani perveniſſet, mutavit ſententiam, dixitque hemitritæum verum ægrotum jugulaſſe; tamen D. Ferrandus noluit ad latum unguem de perſuatione diſcedere.

OBSERVATIO XXIV.

Polypus.

UXor Antigraphi Urgenenſis polypo deformis erat, dolebat autem quòd Chirurgi citra exciſionem vix poſſe ſanari contendebant cum Medicis ;accedens igitur ad me, poſt congruentem traditam victus rationem,præſcriptamque purgationem, juſſi ut capitellum Vigonis origini nervorum admoveretur,deinde hoc unguento polypus ungeretur, quod eſt.

℞. Corticis malor. granat. gallarum viridium, ana ʒ.j. ß. ſummitatum ſabinæ exſiccatarum,& pulv. ʒ.ii. chalcitidis uſtæ ʒ.i. ß. uſti aluminis & hermodact. an. ℈.iv.cum unguento ægyptiaco polypo aplicabatur, interim dum hoc utebatur,circumlinebãtur loca propinqua refrænantibus, unguento de bolo, vel de lithargyro cum ſuccis, deinde.

℞. Plumbi uſti & loti ʒ.i.ß. corticis cucurbitæ longæ uſtæ ʒ. i. antimonii, lapidis calaminaris diligenter lotor. an. ℈. iv. teſtarum cancrorum fluviatilium vel marinor. ʒ.i.ß.tuthiæ præp.ʒ.ii.ſucci plãtaginis & ſolani depurati, an.℥.i.ß.olei roſ.omph.℥.iv.diducantur diu in mortario & piſtillo pleumbeis, addendo ſucci gran. ʒ. j. ß.per vices abluebatur locus aqua aluminoſa, & citra Chirurgi manum brevi extirpatus fuit polypus.

OBSERVATIO XXV.

Puſtulæ Faciei.

QUidam occurrunt affectus, qui licet ut parvi momenti negligantur, rarò Medici eorum curationi præſint, tamen quòd moleſti ſint,& pertinaciter hæreant, non ſunt contemnendi. Ita rem habere ſæpe uſu venit,vel non ita diu in quadam muliere, quæ nullis remediis faciei intenſum ruborem cum multis varis puſtuliſque illam indecore dehoneſtantem, quales bibaces homines, pepinas ſectantes habere ſolent, abolere poterat ; quamvis famoſos Medicos ad id agendum adhibuiſſet. Illi conſului, regimine vitæ humectante & refrigerante præſcripto, & tuſa jecoraria vena, itemque ſumpta per triduum opiata, ſenſim doſim eius augendo, humores aduſtos evacuante, hac aqua deſtillata faciem abluebat.

℞.Summit. myrti, & mali gran. oleaſtri, ceterach. plantag. morel.quæ ſpecies ſolani eſt,clavicularum vitis, an,m.iv.uvarum acerbarum cum pediculis,vel lambruſcarum ℥. ii.incidantur & irrorentur aceto,& aqua deſtillata reſervetur uſui.

℞.Aquæ præſcriptæ ℥.iv. aluminis uſti ʒ.vi.albuminis ovorum fortiter agitatorum ℥. i.admoveantur facie eundo cubitum,& abluatur frequenter facies prædicta aqua Poſtea.

℞. Tuthiæ

℞. Tuthiæ præpar. ceruſæ uſtæ, an ʒij. lithargyri. ʒ. i. ſucci plantag. æquæ ſuperioris deſtilatæ, an. q. ſ. olei myrtil. ʒ. ij. olei de vitellis ovorum ʒ. j. incorporentur ſimul & reducantur ad formam nutriti & adde chalcitidis ʒ. iij. aluminis ʒ. ij. ſulph. ʒ. i. ſucci citri ʒ. i. ß. applicentur noctu mane verò abluatur facies aquâ deſtillatâ: ſi iſtis medicamentis non ceſſiſſet, addidiſſem argenti vivi ʒ. i. aut eo plus. Sed cum rubor & vari evanuiſſent; nihil opus fuit quippiam adjicere.

OBSERVATIO XXVI.

Cholera Morbus.

ANno, ſi bene menimi [1564.] antequam peſtis Nemauſum adoriretur, graſſatus eſt morbus, cholera vocitatus, multos intra 4. dies interficiens. Atamen illi qui in primis morbi inſultibus auxilium petebant, ferè omnes hac curandi methodo evadebant. In primis, cum ſatis evomuiſſe ægrotantes conjiciebam, ne vires collaberentur, mivam cidoniorum aromaticam, febre non admodum intenſa, quod ſi intenſa erat, mivam ſimplicem mane & veſperi duabus horis ante cibum propinabam ex cochleari argenteo, omni circumſcripta potione aut ſaltem parciſſima conceſſa, licèt ægri inextinguibili ſiti cruciarentur, quandoquidem potio & vomitum & alvi fluxum adauget, unde mors inevitabilis ſequitur. Torpori & convulſionibus tibiarum oleo chamæm. calente ſuccurrebam, vomitui verò & alvi fluori embrochis ex oleo nardino, maſtichino, cydoniorum, totius ventris regionem irrigabam, ſuperaſperſis pulveribus coriandri præpar. roſ. maſtiches, menthæ ſiccæ corticis citri ſicci, ligni aloës, laudani, nucis moſchatæ, coralli utriuſque, & ſimilium. Opiatam etiam ſumebant ex conſerva roſar. mirobal. conditis pulv. margar. & corall. rubri, & eboris, cum ſyr. cydon. & de ribes formatam: interdum, ſi vires validæ erant in morbi principio rhabarb. cum ſubſtantia exhibebam, non poſthabitis epitematis, cardiacis, iiſdem remediorum formulis in pueris tali fluxu, aut colliquativo nominato emaciatis, æſtate præſertim, pro ratione ætatis, injectis interdum clyſteribus etiam, partim roborantibus partim reficientibus, uti ſuadebam, & ferè omnes ſalutem (Dei benignitate) adipiſcebantur.

OBSERVATIO XXVII.

Hæmorrhoïdum dolor, & ani procidentia.

QUidam inſulanus, comitatus Venayſſini, vehementi hæmorrhoïdum dolore torquebatur: qui nullis anodynis præſcribi ſolitis cedebat, nimirum fotibus ex malva, herba hæmorrhoïdali; floribus tapſi barbati chamæmeli, neque unguentis ex butyro, adipe recenti anſeris gallinæ, oleo de ſemine lini, atque hujuſce farinæ, aliis ſexcentis, quapropter dejecta appetentia, vigiliæ, vires proſtratæ ſubſequutæ fuerant, ſed neque mucro fiſtulæ, per quam clyſteres injiciuntur, in anum intromitti poterat, adeo venæ illæ hæmorrhoïdales propinqua loca tumefecerant, quæ cauſa fuit, cur alvus nullas fæces ſpatio octo dierum excreverit, quamvis caſſiam recentem æger bis devoraſſet: tandem verò à quodam dicto Germano, illac tranſeunte monitus, multis fotibus ex emollientibus repetitis, unguentum de ſucco nummulariæ cum butyro recenti non rancido parari juſſit, quo turunda illita & ſenſim intromiſſa dolorem compeſcuit; unde ſomnus optatus ſenſim ſurrepſit, appetentia revocata fuit. Eidē ægro paulò poſt inteſtinum rectum prociduum fuit, quod hoc remedio curatum nunquam poſtea foras exiit.

℞. Olei maſtich. q. ſ. in eo bulliant ſcarabæi N. 8. deinde oleo ungatur inteſtinum ſupra aſperſo pulvere putaminum ovorum, ex quibus pulli fuere excluſi; idem Germanus mihi aſſerebat ſuccum blattariæ itidem mirè dolores omnes hæmorrhoidum mitigare.

OBSERVATIO XXVIII.

Febres Elodes.

DOminus Richerius, Conſiliarius Regius Nemauſinus, ſubito dolore & graviſſimo in inferiori parte metaphreni, cum in horto qui prope ædes ſuas erat, quippiam moliretur, correptus eſt. Cum autem præ dolore ſtare non valeret, ſed coactus fuerit in lecto decumbere, cœpit febricitare, nulla tamen ſiti premebatur, quod febris non admodum acris eum urgeret. Præterea nihil illi caput dolebat, ſatis ex ſententia dormiebat. Poſtero die ſudore totum corpus maduit, nullis medicamentis provocato, at ſpōte foras prodeunte, ex quo dolor metaphreni ſedatus fuit. Cœterum ab eo multo copioſior ſudoris facta fuit emiſſio, ſcilicet tanquam ex rivulis undequaque diffluentibus emanaſſe quivis potuiſſet conjicere. Et hoc quidem uſque ad nonum diem: nullis etenim diaplaſmatis, ad ſudores immodicos cohibendos comparatis potuit ſupprimi, imò nec frequenti ventilatione, nec ſtragularum rejectione, nec feneſtrarum apertione, quo pervius ventis incubiculum introitus fieret; ſed viribus ſenſim deficientibus loquendo & ut dicitur domi ſuæ diſponendo repentina morte præventus fuit nullis aliis ſymptomatibus, cum ſudore coeuntibus. Jam verò licet & clyſmatis & medicamentis per alvum evacuantibus uteremur, ut naturæ impetum à centro ad ſuperficiem, tandem à ſuperficie ad centrum revocaremus. Verumtamen auxilia omnia noſtra irrita fuērunt, nec unquam à tanto ſudoris effluvio ægrotantem vindicare potuimus. Omitto rationem victus ex ſolidis & viſcidis alimentis præſcriptam fuiſſe, ne ex ſubtilibus, humidis, velociterque nutrientibus, eorum quoque velox, ut ait Hipp. per cutem fieret excretio. Itaque omnes Medici uno ore extitiſſe febrem eam quæ Elodes aut Typhodes à Galen. nuncupatur, affirmarunt. Nam [inquit] in ea febre parum aut nihil ex ſudore juvantur ægrotantes, qua de cauſa plerumque lethalis cenſetur. Interim notandum, ſudorem uſque ad extremum diem manaſſe calidum, quo quidem die frigidiſſimus extitit.

OBSERVATIO XXIX.

Paralyſis.

NOn poſſum oblivioni tradere paralyſin complexam, ita à practicis dictam, matris clariſſimi Juriſconſulti & benevolentiæ vinculo mihi conjunctiſſimi. D. Faverii, Nemauſenſis, quæ tum nata erat annos circiter 64. Ea igitur paulo ante vergiliarum occaſum, ſub veſperam repente in paralyſin dextri lateris incidit, ita ut nec valeret diſtinctè loqui, nec corpore notæ ſufficiebant vires [ut inquit ille] id eſt artus dextræ partis motu & ſenſu deſtituti fuerant. Huc accedebat ſumma capitis gravitas, nō ſine magna ad ſomnum propenſione, & tum ei alvus non liberè flueret, ſtatim injecto clyſtere, partim ex emollientibus, partim ex herbis capitalibus, in colatura diſſolvitur hiera Nicolai, cum diaphœnico, oleo chamæmel. & melle anthoſ. eoque hinc ad horam è lecto, cum fœcibus plurima excrementa pituitoſa educta fuerunt, ſub noctis autem gallicinio juſſi deglutiret 7. catapotia ex fœtidis cochiis cum ij. gran. trochiſc. alhandal. compoſita, excepta verò ſyr. ſtœchade, quæ circa aurotam tantam pituitæ craſſæ & viſcidæ, cum portione quadam bilioſi humoris tenuis eduxere; ut jam capitis gravitas & ſopor magna ex parte diminutus videretur. Tertio die ſumpſit apozema confectum ex rad. galan. craſſæ calami aromatici, herbis beton. meliſ. yvâ arthritica, ſalvia, hyſſopo & cæteris hujuſce ordinis, cum oxymel. ſcillitico, de quo quatuor doſes diebus ſequentibus mane hauſit, poſt quas, iteratis catapotiis paulò ante dictis, meliuſculè cœpit habere. Nihilum tamen vel minimum dimovere digitum ex affecta manu potis erat. His peractis, errhinis & apo-

phlegmatiſmis extrema quædam cerebri mucoſa per nares & os ejecta fuere, abhinc verò tres dies, mane & veſperi, diæta de guaiaco, cujus colatura aromatizata erat pulv. nucis moſchatæ [cujus alioqui portiunculam linguâ aſſiduè in ore continebat: interdum etiam diamoſcho dulci uſa eſt, hacque epota cum ſecundo decocto, ſpatio 25. dierum membra paraliſi affecta ſenſum quendam recuperaſſe, motumque obſcurum obiiſſe deprehenſa ſunt. Sed poſtquam hypocauſtis ubi abundè lapides cadentes decocto fol. lauri, lavend. pſeudoſpicæ, flor. utriuſque ſtœchados, chamæm. callitrici, fuerunt extincti, ſudor provocatus fuit, & unctionibus calidis ex martiato, opopânace, oleo de caſtoreo, de piperibus, vulpino, & cæteris hujuſmodi per totam dorſi ſpinam & membra affecta calidè uncta fuit, in totum ſanitatem adepta eſt. Præterea victus ratio per totum morbi curriculum ſiccans injuncta fuit. Hac methodo à me non pauci ſanati ſunt, queis artuum & linguæ motus erat denegatus.

OBSERVATIO XXX.

Melancholia hypochondriaca.

AFfectus exiſtit non admodum frequens, attamen curatu difficilis, cujus malitia vix in facie detegitur, unde à vulgo ferè deridentur eo detenti, male ſe ægrotare dictitantes, cum bene ſe habeant ad ea, quæ offeruntur, & negotia ſua interdiu ſanorum more plerumque obire valeant; nihilominus tamen variè exagitantur; tum quia inſomnes noctes traducunt; tum quia vaporibus, à ventriculo atque hypochrondriis ſurſum elactis, auriū tinnitibus obtunduntur; multi timorem ſibi incutiunt, alii tremores cordis patiuntur, quidam tanquam mente alienati abſurda ſecum murmurant, & vitæ tædio multa de morte oppetenda animo verſant, quoſdam rugitus & murmurilla ex hypochondriis exeuntia cum multo & frequenti ſputo exercent, nonnulli incendium quoddam in illis partibus, perinde ac ſi phlegmone obſiderentur, ſentiunt. In ſumma, tantis malorum ſymptomatum concurſibus divexantur, ut vel exercitaſſimis in operibus artis medicis multum negotii præbeant, antequam illorum ingentem pertinaciam funditus expugnare queant, Hic autem affectus melancholia hypochondriaca à clariſſimis Medicis vocatur, qua diu quidam Franciſcanorum, vir Doctus Pibris nomine, alioqui boni habitus corporis, & ætatis vigenti, inquietatus fuit. Atque adeo hujus occaſione ſuggeſtum, in quo concionabatur, ſubito cordis tremore, cum ſcotomia correptus, vacuum relinquere ſæpe coactus fuit. Jam verò is ab omnibus ferè prædictis ſymptomatibus à tribus aut quatuor annis (ut aſſerebat) afflictabatur, nec quicquam levaminis ex tota Tholoſatium Monſpelienſiumque Medicorum præſcriptis ſe percepiſſe referebat. Itaque me ſummè obſecravit, ut calculum meum reliquis adjicerem, etiamſi abaliorum ſententia deſciſcere vellem. Reſpondi me totis viribus (viſis atque diſcuſſis quibuſque ſchedis) quas præ manibus habebat, in eorum conſenſum deſcendere, attamen non gravatè me traditurum ea quæ longo uſu non tantum in aliis, ſed in me ipſo, dum adoleſcentiæ fines non præteribā, felici ſucceſſu periculum fecerim; fortè enim futurum [inquam] ut inter tot & tanta remedia noviſſimè tentata, ſint profutura, ſpemque aliquam ſibi relictam debere, cum præſertim egomet tali affectione laborans, Dei beneficio ſalvus jamdudum evaſerim. Quare verbis meis aures adhibens, animum bonum habuit, ut tantis malis mea ope liberatum iri ſibi tandem perſuaderet. Nec certè ſui ipſius perſuaſio vana fuit; nam remediorum uſu, à me præſcriptorum, intra bimeſtre ſpatium optatâ ſanitate potius eſt. Illi igitur poſt traditam victus rationem, parum ad frigidum & humidū temperamentum declinantem, qualia ſunt juſcula ex carnibus caponum, vervecis, hœdi bene habiti, cum borragine, & modica lactuca parata, item perdices, turdi pingues, coturnices, atque hujuſce generis aliæ aves aſſæ modicè, pro potu vino conceſſo oligophoro, aquâ largâ limpidâ, & qualitatis experte diluto, atque rubello. At prohibitis caſeoſis omnibus & ſanguinem craſſum atque melancholiam generantibus, proculque remotis animi affectibus, triſtitiam trimoremque inducentibus, juſſi ut hac clyſmatum formula bis in hebdomada uteretur, etiam haud alvo difficulter ſe exonerante.

℞. Juris inteſtinorum vervecis q.ſ. in eo decoquantur mal. acanth. borrag. ana m.i. flor. trium cordial. chamæm. ana p.i. paſſul. à gigartis purgat. p. 20. in colatura ℔. i. ß. diſſolve caſſiæ cum ſacch. & cathol. ana ʒ.vj. olei viol. ʒ. iij. ſacch. rubri ʒ. j. miſceat clyſma. Præterea portionem ſequentis opiatæ laxantis octavo quoque die ſumeret.

℞. Pulpæ paſſular. & ſebeſten, ana ℥. j. caſſiæ recent. è theca ſua exemptæ, & cathol. ana ʒ.i. ß. cum ſyr. violata fiat compoſitio ad inſtar opiatæ, de qua ſume ʒ. x. vel ad ſummum ʒ. i. ß. manè horâ 5. ex colatura decocti buglo ſſæ, cicerum rub. paſſul. glycyr. & flor. cordial. interdum etiam ſimplicem caſſiam ſaccharo involutā ad ʒ.i. devoraret, nec permiſi uſum vehementiorum catharticorum, ne exagitata morbum committente materia tanquam crabro [ut ex proverbio] irritatus magis atque magis ſæviret, quandoquidem æquo medicamentis acrioribus laceſſita, violentius fuerit, ac ſurſum vapore ejus irruente & vigiliæ & aurium tinnitus cum cordis palpitatione majores moleſtioreſque redderentur, ut hinc non facilè ſymptomatum ferocitas mulceri queat. Tribus aut quatuor diebus poſt ſumptam opiatam præcepi apozema ex endivia utraq; borrag. capillaribus, uvis paſſis mundatis, gly. cyrr. ſeriatim ebiberet, proſtridie verò iterum opiatâ purgarem, qua iterata magnam percipit utilitatem, nimirum ſenſim vacuata bona parte humoris aduſti, atque melancholici. Jam verò paucis poſt diebus, juſſi ingredetur balneum dulcis æquæ tepidum, manè jejuno ventriculo, alvoque exonerata ibique moraretur ſequi horam, nullo ſudore elicito. In illo incoctæ erant mal. violæ, aliquot folia lact. (inſtabat enim æſtatis principium,) borrag. fuit autem continuatum balneum 5. aut 6. dies. Alvo ſuo officio non fungente, injiciebatur præſcriptus clyſter, atque his peractis, longè ſe habuit melius, nempe ſomno revocato; ſedatoque cordis tremore; poſtremò alienis imaginationibus mentem perturbantibus extinctis, & quum adhuc aurium quidam tinnitus relicti eſſent, in aures oleo cucumeris aſinini cum tantilla caſtorii portione inſtillato, diſcuſſi flatus fuerunt. Ad reliquias autem ſymptomatum, hac opiatâ ſequenti cardiacâ, quam alternis diebus ad ʒ. ß. uſurpabat, in totum à tantis periculis perfunctus fuit.

℞. Conſervæ violarum & bugl. utriuſque, ceterach; ana ʒ.i. ß. paſſul. dulcium recent. à vinaceis purgat. ʒ. i. cort. citri ſaccharo conditi ʒ.iij. confect. alchermes ʒ.ij. pulv. margarit. electarum ʒ. i. cum ſyrupo de pomis recentibus ſimplici. Fiat cardiaca opiata. Denique ut jucundas hominum conſervationes frequentaret, ſuaſi. Omitto, hypochondrium ſiniſtrum poſt purgationem fotum fuiſſe ex decocto mal. flor. tamariſci, chamæmel. chamæd. rap. cappar. ceterach, agni caſti, linguæ cervinæ, adjectâ aquâ fabrorum: nam lien tumere videbatur.

OBSERVATIO XXXI.

Hyſterica paſſio.

MUlieres ex utero ſuffocatio frequenter infeſtat, in vitæque deſcrimen trahit, maximè quibus vel menſtrua aliqua occaſione fuerunt ſuppreſſa, vel à viri ſocietate pudicitiæ aut honoris ergo alienatis, viduitas ſolitariave vita cordi eſt. A qua tamen difficulter ſuſcitantur quædam, quædam nullâ ope quamvis prōptâ arte præſtita in priorem ſtatum referuntur. Quapropter non gravabo aliqua omniū quæ novimus præſtantiſſima adverſus præpoſteram iſtam atque periculoſam affectionem ſcribere; quibus illas veluti exanimes in naturalem conſtitutionem reddimus. Primum itaque poſt injectos clyſteres eccoproticos, flatuſque diſcutientes, cum iis quæ [ut loquintur practici] uterum reſpiciunt, qualia ſunt Origanum, Arthemiſia, Matricaria, herba Cati, ſtœchas, chamæmelum, ſem,

ſem. aniſi, cumini, fœniculi, baccæ lauri, diſſoluta autem Hierâ Nicolaï, Catholico, oleo rutaceo, & aliis hujuſmodi: non neglectis poſtea cucurbitulis, imo ventri admovendis, frictionibus inferiores partes calefacientibus, fœtidis naribus objiciendis, beneolentibus autem, ut gallia moſchatâ, benzoino, ſtyrace, ſuffitu aut illitu ſubjiciendis, poſtero die catapotia ex hiera Nicolaï, vel Ruffi (ſi vires ſuadeant) devoranda præcipio. Cæterum ſi tam urgens ſit ſymptoma, ut actionem catapotiorum expectare non patiatur, emplaſtrum ex Aſphalto umbilico accommodandum erit, aut oleum ex lapide gagate parva copia liniendum; deinde propinanda potio ex decocto artem. in quo camphora ſelecta, identidem igne accenſa, extincta ſit. Quod ſi neque ob hæc excitentur, os aperire cogendæ ſunt, ſi maxillæ [ut ſæpe fit] adeo cohæreant, ut potui non pateat aditus; compage quadam lignea, vel ferro ad id deſtinato, tum demùm pulvere fol. anagyris ʒ. i. ex aqua deſtillatitia artem. ingurgitandæ, [ut ita loquar] veniunt; multas ſiquidem ſemimortuas hoc remedio reſtituimus. Denique ſemel liberatæ, ſi menſes ſuppreſſi ſuffocationis occaſionem præſtiterint, miſſione ſanguinis ex ſaphena, & pharmacis menſtrua cientibus, quo tempore conſueverint, ſunt provocandi. Non deſunt quæ amuleti vice hydrargyrum intra nucis pontucæ corticem incluſum collo geſtent, ut ſe à tanto malo tutas reddant.

OBSERVATIO XXXII.

Ulcus Verminoſum.

QUidam Urgenſis, claris Parentibus ortus, ulcere cacoëte, in tibia ſiniſtra infeſtatus, neſcio an incuria detentus, an præpoſtero regimine uſus, eo putredinis illud ſinit deduci, ut vermiculorum innumerabili proventu refertum fuerit, adeo excuſſu difficili, ut nullis medicamentis ad eos inrerimendos aut fugandos comparatis, mirum [quæ comminiſci potuimus] ceſſerint; ſed in dies magis ac magis multiplicati, ſubjecta carne exeſa, dolores inferebant intolerabiles. Omitto ſuccum minoris centaurii, abſynthi, perſicariæ, fol. perſici, quinimò calcem & æruginem, & alia ſexcenta, ulceri verminoſo fuiſſe admota, at nulla prorſus utilitate, proinde Chironis manu potiùs quam noſtra egere videretur, tum ad vermiculos carni mordicus adhærentes evellendos, tum ad tam prodigioſum ulcus extirpandum & ad cicatricem ducendum. Quare meditanti mihi aliquandiu, quid tandem adverſus odioſa illa animalia parva agendum eſſet, ſubito venit in mentem opilionis cujuſdam canis, qui à lupo in crure demorſus ſimilibus vermiculis torquebatur, ſola autem Eupatorii herbæ ex collo geſtatione innumeri quibus ulcus ſcatebat gregatim decidere. Unde cum ejus herbæ periculum properè factum viderem, idem hoc præſtare poſſe in hoc viro, quemadmodum in cane, analogiſmo utens, mihi perſuaſi, licèt hominis temperiem ab animalis hujus natura diverſam eſſe, non fuerim neſcius. Itaque ad priſcorum medicorum imitationem volui remedium ad hominem tranſferre; nec me experimentum meum fruſtratum eſt, ſiquidem partim ſucco illius herbæ ulceri infuſo, partim ejuſdem ex collo geſtatione totam vermium involutam congeriem aufugere vidimus, non ſine ſumma Chirurgorum qui ibi adſtabant, & amicorum quorundam admiratione, ut pote cum non qualitatibus manifeſtis, ſed arcana neſcio qua proprietate [nullis antea amaris aut acribus aut acidis proficientibus] prædita, tantam luem abegerit. Itaque diligenter mundato [ut decebat] ulcere, carne ſarcoticis medicamentis reſtitutâ, & cute cicatricem ducentibus obdurata, vir ille brevi convaluit, qui in aliis poſtea, & potiſſimum in veterinis animalibus, ſimili morbo affectis, hoc experimentum ex ſententia ſucceſſiſſe mihi affirmavit.

OBSERVATIO XXXIII.

Hydrops à Calida Intemperie.

ILluſtri loco nata mulier Nemauſina, aſcite graviter laborans, quamvis laudata victus ratione uteretur, à potu que niſi parciſſimè abſtineret, attamen ejus venter, crurâ quoque in tantam molem excreverunt, ut reſpirandi progrediendique uſum ademerit. Cum verò paucis ante diebus, apozemata, opiatas, & decocta quædam à D. Schironio præſcripta ſumpſiſſet, detumuerant quidem aliquantiſper crura & venter. Cæterum errore bibendi repetito, major & tumoris moles, & reſpirationis facta fuit læſio, quapropter, poſtquam narrata omnia mihi fuerunt ordine; quæcumque fuerant illi adminiſtrata, inſpecto primum lotio; eoque admodum rubro, judicavi non tantum hepar intemperie calida laborare, ſed etiam rudimenta nonnulla inflammationis ſignificari, quæ tam duri humoris in hypochondrio dextro occaſionem præſtaret. Quare ſumptis & admotis iis, quæ intemperiem calidam jecoris corrigerent, cataplaſma regioni hepatis admoveri curavimus, ſed in primis potu cujuſcunque liquoris interdicto, qui ad ſitim ſedandam paratus eſſet, quandoquidem ſtultum eſt ei potum propinare, à quo major irritatur ſitis, ut adeò non temerè ab Ovidio dictum ſit, *Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.* Cataplaſma fuit hujuſmodi.

℞. Micæ panis ſyncomiſti ℔. i. dactyl. à pelliculis & oſſibus mundatur. p. xij. ficuum, paſſularum cum ſuis gigartis, ana p. x. coquantur in aqua & aceto, donec molleſcant. Deinde per ſetaceum colentur, colaturæ adde ſchœnanti. myrrhæ, ſpicæ celticæ, ſantali albi & rubri, roſarum rubratum ana ʒ. ij. olei amygdalarum amararum, nardini, & de abſinthio, ana ℥. iij. fiat cataplaſma, quod tepidum applicetur regioni hepatis, manè, tribus horis ante prandium. Hoc de cataplaſmate, ſeu mavis emplaſtro, ſpatio 6. aut 7. dierum admoto, & tumor ſenſim decreſcere, & omnia ſymptomata ſedari cœpere, quibus peractis, ad ſeroſum humorem diſcutiendum me converti; in quem finem uſus ſum cataplaſmate facto ex ramentis coriorum recenter ex calce paratorum, aqua ſola coctis, ad putrilaginem uſque; hæc enim præſtantiſſimam vim tum flatus dirigendi, tum humorem aquoſum evocandi ſortita ſunt, quemadmodum in hac muliere experti ſumus, ſiquidem poſt tertiam aut quartam inunctionem, [hepate tamen defenſo ex unguento roſato & cerato ſantalino,] in totum venter ſubſedit, atque adeo frequenti uſu opiatæ, quæ recipit conſervæ flor. tamariſci, cichorii, ceterach. capilli veneris ana ℥. i. corticis citri ſaccharo conditi, conſervæ rad. apii, ana ℥. ß. pulveris elect. triſantal. ʒ. ij. trochiſc. diarrhod. & de Eupatorio, ana ʒ. i. optatam recuperavit ſanitatem.

OBSERVATIO XXXIV.

Eryſipelas, Herpes, & Lichenes.

DOmina de Colias, uxor D. Albenaſiis Judicis Legati rerum privatarum curiæ Nemauſenſis, ſæpenumero dum ætatem conſiſtentiæ ageret, verò eryſipelate faciem occupante detinebatur; ingraveſcente autem ætate, tandè herpete miliari, quo tempore eriſipelas ſuas ſedes figebat, tota fuit facies notata. Porro hic herpes plurimum Medicis exhibuit negotii. Nàm nec purgatione, neque remediis extrinſecus admotis, ulcerationem prohibere potuimus curatu pertinacem. Cæterum poſt alia atque alia uſurpata unguenta, hoc demum inculpatam ſanitatem reſtituit.

℞. Unguenti de lithargyro, ℥. i. argenti vivi, ſucco limonum extincti ʒ. ß. tuthiæ præpar. ʒ. iij. ceruſæ & lapidis calaminaris, ana ʒ. ij. aquæ roſarum & aceti roſati, ana ʒ. i. ß. agitentur omnia in mortario & piſtillo plumbeis. Poſt exactam herpetis curationem, conqueſtā eſt mecum de quibuſdam lichenibus, per circuitum quò annis redeuntibus, adeo ſuas radices latè agentibus, ut ſedes ſuas niſi poſt ſemeſtre ſpatium non relinquerent. Hoc igitur linimentum intra 3. aut 4. dies exterebat lichenes.

℞. Styracis liquidæ, olei roſati completi, ana ℥. ß. agitentur ſimul in mortario, donec optime mixta fuerint, iiſque mane ac veſperi fricabantur lichenes. Contra eos etiam efficax eſt aqua heliotropii.

OBSER-

OBSERVATIO XXXV.

Mammillarum fiſſuræ & hircus alarum.

NObilis quadam matrona Nemauſina, ſemper partu edito, dolore acerbiſſimo in papillis propter ulcuſcula quædam excitato ſolebat tentari, quæ nec unguentis, nec lotionibus ſiccari poterant, multo verò minùs dolor mitigari. Me igitur conſulens, qui agendum judicarem adverſus tam importuna mala, injunxi ut poſt hac, dum gereret uterum, menſe uno ante partum aqua deſtillatitia Rhois papillas ſæpè ablueret, quod cum feciſſet, proximo puello gravida nullis in poſterum ulcuſculis fuit inquietata, hoc remedio deinceps uſæ ſunt mulieres non paucæ, quæ ſimilibus ulceribus obnoxiæ erant, fœtu edito, maximo adjumento. Jam verò, cum forte oſtenſis mammis ex alis ipſius, [quia hircum olebant,] gravis & odioſus odor expirabat, me obnoxiè rogavit, ut quid eſſet, quod hunc tetrum odorem [cum is inviſas hominibus reddat mulieres] aboleret, id ipſi impertirem. Unguento ex pulvere lithargyri auri compoſito cum aceto roſato, quo mane & veſperi axillas illineret, fœdus ille odor in totum evanuit.

OBSERVATIO XXXVI.

Catarrhus ferinus & aphthæ, cum Phthiſeos periculo.

MUlier quædam Urgenenſis per totam hyemem tenui & acri ad pectus defluente deſtillatione, ita nocte & interdiu vexabatur, ut inquieta tuſſiendo & exſcreando uſque ſedere coacta eſſet, nec interim evacuationibus, revulſionibus, diverſionibuſque per cucurbitulas & frictiones, deſtillato cedebat: hinc dejecta appetentia, inſomnia cruditas ventriculi, mulierem tam macilentam reddiderunt, ut Phthiſeos grave periculum immineret. Proinde ſequenti opiata, ſomno captato, emplaſtroque ex ammoniaco, thure, maſtiche, nuce moſchata, nigellâ torrefacta ſuturæ coronali capitis accommodato, tuſſi ſedata, appetentiaque ſenſim reſtituta in priſtinam habitudinem rediit; erat autem opiata hujuſmodi.

℞. Conſervæ roſar. antiquæ ʒ.ß. diacodii cum ſapa ʒ.ii. pulver. diatrag. ϑ. i. miſce, fiat opiata ſub lingua vel inter craſſiores dentes & muſculos internos maſſeteres tenenda, hora qua ſomnus noctu captandus venit: & quia acris illa deſtillatio apthas excitaverat, ad eas exterendas hoc remedio à me præſcripto uſa eſt.

℞. Tribuli terreſtris & caprifolii, ana. m.i. hordei integri p.j. fiat decoctio ad ʒ. viij. In colatura diſſolve ſucci malorum punicorum dulcacidorum ʒ.ii. miſce. Hoc decocto colluebat ſæpè os & brevi temporis ſpatio ulcera, quibus illud ſcatebat, curata fuerunt; ſed paucis poſt diebus, recrudeſcente morbo, coactus fuit cruſtas ulcerum oleo ex Mercurio leviter illinere, quò citò deciderunt, nec in poſterum ullum veſtigium eorum relictum fuit.

OBSERVATIO XXXVII.

Ructus Acidus.

D. Conſiliarius Regius, cognomine Chef de bien, filius adoptatus D. Chef de bien, Quæſtoris Regii, longo temporis intervallo Monſpeſſuli laboraverat oxyregmia, & cum ibi variis medicamentis tum aſſumptis tum admotis uſus nihil aut parum proficeret; imò in dies ſe emaciari perciperet, nimirum ſubtracto (nihil appetendo) corpori alimento, tandem cogitavit aëris mutandi gratia ſolum vertere, atque adeò Urgenum properare, quò cum veniſſet, atque fortè fortunâ mihi obviam occurriſſet, occaſione mihi ſui adventus explicata, ſuaſi bonam ſpem de ſanitate priſtina recuperanda haberet (ille etenim vix ſe in integrum poſſe reſtitui ſibi perſuaſerat) quin affectum non adeo eſſe curatu difficilem, ut non vel unius aſſis pretio evinci poſſit. Cumque primum meis monitis parum fidei adhiberet, attamen evici tandem, ut grana 5. aut 6. piperis integra manè, quinque horis ante prandium, jejunus deglutiret: quod cum peregiſſet, ſpatio trium aut quatuor dierum, nullum in poſterum percepit oxyregmiæ veſtigium, cumque antea maximè illi fuiſſet dejecta appetentia, inde adeo vires ventriculi fuere collectæ, ut poſtea avidè cibum caperet atque concoqueret, ex quo & totum corpus refocillari, & ejus ſubſtantia abſumpta reparari viſa eſt.

MEDICAMENTA QUÆDAM RIVERIANA.

Arcanum Nephreticum. ℥. ocul. ♋ cum ſpiri. ſalis imprægnat. ʒ.ij. ſpec. litontript. offic. ʒ.i.ß. ſem. ſaxifrag. milii ſolis, ana ʒ. i. Cinam. ϑ. ii. ſalis apii, petroſel. onon. ana. ϑ. i. Sacchari cant. ad pondus omnium M. f. pulvis, qui ſumatur in ſequenti aq. ℥. aq. heder. terreſtr. ʒ.iij. petroſ. onon, parietar. ceraſ. nunc. ana ʒ.i.ß. Spir. juniperi ʒ.i.ß. ſalis ʒ. ß. m.

Pulvis diaphoreticus. ℥. Antim. diaphor. ʒ. ß. bezoardici miner. ϑ. bezor. or. ϑ. ß. Lap. prunel. g. xv. Camphoræ. g. v. m. doſis ϑ. i.

Pulvis cephalicus ſpecificus eſt pulvis Riverii de Gutteta mixtus cum ſeq. ℥. Cinn. antim. Magiſt. Corall. per lat. cranii humani, ungul. alcis ana.

Pulvis aperiens. ℥. Antimon. diaphoret. ſal. tamariſci, abſinth. crem. Tart. quæ al. part. addito pauxillo ſpir. ſulphuris & ſantal. rubr.

Pilulæ Catholicæ, componuntur ex Panch. Crollii ϑ. i. & Mercur. dulc. ϑ. i.

Antivenereum in pilulas redactum, fit ex mercurio dulci cum extr. hellebori nigri, aloës & diacryd.

Pilulæ ad morbos deploratos. ℥. maſſ. pilul. Ruffi. ʒ. i. Antimon. diaphoretici, gummi Guaiaci, ana ʒ. j. Cum balſ. Peruv. f. pilul. doſis ϑ. i. per 30. dies, ſi alvus ſolvenda, add. Scammon. ſulp. g. iij.

Spiritus diureticus, eſt Spir. Tartari ter rectific. vid. lib. xj. c. 2.

Sal diureticum. eſt Sal Tartari.

Calomelas Turqueti, eſt Mercurius dulcis, ſexies aut ſepties ſublimatus, utitur eo author paſſim.

Sequentem Tractatum Itali cujuſdam Monachi, quanquam à Riverii doctrina alienum, ut pote farragine chimica turgidum; qui tamen Arcanorum Riverianorum titulo ſuperbit, edere ſub finem voluimus, ne quid moroſis deeſſe videretur, quod ad noſtrum pertineret Authorem.

ARCANA
LAZARI RIVERII,
CONSILIARII, ET MEDICI REGIS CHRISTIANISSIMI,
ET IN MONSPELLIENSI UNIVERSITATE PROFESSORIS,

Nusquàm in lucem edita.

Tinctura Nostra Solis.

CUM multæ, & multæ potabilis auri receptæ non deliteſcant, quæ auri denominantur à quibuſdam eſſentiæ, modum hunc mihi pariter deſcribere lubet, ut unum ex his, cui adhærere non dubitavi, non ſolùm doctiſſimi mei Præceptoris exemplo, verùm & Petri Joan. Febri, ſub cujus anni diſciplina manipulationes primùm apprehendi, multàque ex ejus pretioſis Arcanis.

Cæteri ſolvunt aurum minimè diſpoſitum, noſtra autem methodus hoc modo colitur.

℞. Aurum in lamina ex puriſſimo, & cum Antimonio ter calcina, ſemper addendo crudum Antimonium; hinc à cineribus, qui optimè apparebunt, ſegrega, mundificatumque diſſolve in aqua regia juxtà diſſolutiones. Diſſolutum aſperge guttatim oleo tartari facto per deliquium, aurum enim in profundo præcipitabitur, tuncque remota aqua per decantationem, crebris aquarum dulcium communium ablutionibus fac acrimoniam removeas: exſicca inde ad Solem, vel ſuprà tepidum cinerem, ſed cave ab igne, nam tonans aurum eſt. Mox pulverem diſſolve in ſpiritu ſalis facti ad uſum noſtrum, aut in noſtro vitrioli ſpiritu, reponendo in calore lento per menſem, & tunc omnem dictis ſpiritibus tincturam communicabit. Alterum duorum ſepara addendo novum ſpiritum, donec tingatur, tinctique ſpiritus cuilibet unciæ adde dragmam ſalis tartari volatilis diſſoluti, digerendo in loco calido per dies quindecim. Hinc omnia iterùm junge pulveri, qui jam in fundo vaſis remanſit, & vitrariorum in fornace colloca per dies ſexaginta lento primùm igne, paulatim augendo calorem; poſt quindecim enim dies petrifient omnia; duobus indè elapſis menſibus, ut dictum, ponantur in loco humido in ovo, ut mos eſt, donec diſſolvantur, & aurum eſt noſtrum potabile.

Tanti robur Arcani cæteris longè antecellit, roborat quippe cor, cerebrum, jecur, omneſque noſtri corporis partes, ſed eas præcipuè, quarum eſt attrahere, tranſmutare, alere, ſegregare, expellere, & ſimilia. Hoc verum vitæ balſamum ſuſtinetur, hoc ut juvenile ſervatur, ſpiritus adaugentur, ſenectus retardatur, humoremque ne alter alterum corrumpat efficitur. Omnibus morborum ſpeciebus confert, tùm auri vi, cùm fixorum ſalium, qui corporum impuritates per tranſpirationem diſſolvunt, in quibuſvis datur liquoribus à guttis quinque ad octo, pro vice.

Tinctura noſtra Lunæ.

QUoniam de auro ſcriptum pretii ſibi primum locum vindicante argenti quoque Tincturam hic ſubdo, utpotè quod non ſolùm pretio, ſed & virtutibus ſecundū alteri accedi.

℞. Puriſſimè cupellatum argentum, aqua forti diſſolve, & oleo tartari fac præcipitetur. Poſtquam cum aqua communi laveris, exſicca & tincturam extrahe cum ſupra dictis liquoribus eodem modo ac in auro, & tandem ut ſupra diſſolve. Innumeratæ ſunt hujus virtutes, præſertim in morbis capitalibus; confert autem epilepſiæ, quamvis antiquæ, vertigini, hemicraniæ, paralyſi; aliiſque à cerebri infectione devenientibus; nam ſicuti in Macrocoſmo argentum cerebrum Mundi appellatur, ita & hæc Tinctura verum, & validius eſt remedium ad capitales affectus. Mirùm hecticos juvat, & Phtiſicos ſi cum aliis detur ſpecificis, præcipuè cum auro potabili ſupradicto cum aquis adhibetur, ut ſi pro epilepſia cum aqua hirundinum, &c.

Tinctura noſtra Jovis.

DE Jove ſive ſtanno multi ſaltem ſcribunt, pauci verò ſunt ejuſdem Manipulatores, immò pro ſale Jovis, Saturni extrahunt, ut in pleriſque patet ex hodiernis Profeſſoribus, qui nullam de ſtanno ſubſtantiam promovere valent. Hujuſmodi Tinctura fit ut ſequitur.

℞. Purum ſtannum ſine plumbeo, & igne, calcina in vaſe ferreo ſemper agitando cum ſpatula donec pulverizetur, inde verò igne cimentorum albeſcat, tuncque per menſem in fornace vitrariorum pone vehementiſſimo igne, vel in igne reverbereo per ſeptem dies. Mox digerens calore lento, aceto ſtillato, tincturam ſepara viridem, quæ tinget, & hac ablata acetum junge Jovi calcinato, in retorta lutata ſepties ſtillando novumque ſemper addendo acetū ſtillatum. Partem digere ſtillatam eadem calce in loco calido per multos dies, inde ſiltra, & ſtilla uſque ad ſiccitatem. Fixo ſpiritum vini benè rectificatum, & alchalizatum addens, diſſolves tincturam, tantum verò ſpiritum pones, quo fixum reſolvatur. Mox per octo dies digere, tunc enim ſeparato ſpiritu tinctura remanebit in fundo, quæ quidem eſt mirabilis.

His ſimiles Receptas, ſinceras, & claras profectò non invenies, nil quippe eſt, quod pluries manipulationibus non perluſtrarim.

Tinctura hæc omnibus morborum ſpeciebus mirificè confert: nam ſicuti Jovis nomen à juvando trahitur, ita hæc exteriùs & interiùs juvat. Interiùs primum obtinet locum in uterinos affectus, quamvis indomitos, iterum enim confortat, roborat, & mundificat ab impuris, & corruptis ſeminibus tot varia procreantibus; ſuccurit etiam cerebro, viſceribus, hypochondriis, & cum ſpecificis multùm phthiſicis, atque hecticis. Exteriùs omnem plagarum acrimoniam, aut mordacitatem cohibet, atque dulcificat, ipſaſque ad perfectam redigit integritatem. Datur cum liquoribus à ℈. i. ad ʒ. ß. pro vice.

Tinctura seu essentia nostra Martis.

PLurima de ferro remedia scatent, quamquàm hujusmodi Tinctura apud paucos in usu sit, & tamen ex pretiosioribus est, cæterarum verò laboriosissima scilicet.

Recipe limaturam ferream, & in crucibulo optimè ignitam extingue aceto stillato, id autem plusquàm tricies, inde fac bulliat in dicto aceto, & calidam filtra per chartam emporeticam. Limaturam exsicca, ignitamque iterùm novo aceto stillato extingue ut suprà; mox facbulliat, & percola; quam regulam postquam ter iteraveris, aceta filtrata stillabis ad siccitatem, & adde spiritum vini; cæterum eundem servabis ordinem ac in Jove.

Cordialis hæc est, adstringens, disoppilativa, præ cæteris enim confert fluxibus dysentericis, diarrhœis, lienteriis, fluxibus immodicis menstrualibus, albescentibus menstruis, gonorrhœis, sputis cruentis, hæmorrhagiis sanguinis nasi, fluxionibus repentinis cujuslibet corporis partis. In omnibus vulneribus corruptelam non permittit, brevissimè sanat; ulcera & plagas mundificat abstergit, & desiccat. Propinatur à scrup. i. ad ʒ. ß. cum specificis cordialibus.

Eodem modo Tincturæ fiunt lapidis hæmaticis, sanguinis draconis, & similium, quæ remedia sunt pro sanguine operantia.

Essentia nostra Mercurii.

MErcurium more solito ter sublima vitriolo, & nitro, purissimum indè crystallinum separa, quem postquam septies iterum sale communi albo benè decrepitato sublimaveris optimè contritum pone in sagiolo vitreo cum spiritu salis benè rectificato, qui supernatet sex digitis. Sigillatum digere per quadraginta dies in balneo, indè spiritum per decantationem separa, & novo iterum spiritu superinfuso per alios 40. dies digere. Hinc ut supra separa, & sublimatus omnis dissolutus, ad novam infusionem, & digestionem recurre donec ferè nihil in fundo remaneat. Digestos omnes spiritus pone in retorta benè lutata, & cum recipiente stilla usquequò albæ guttæ ascendant, tunc enim remove, & quater cohoba spiritum semper super caput mortuum, vehementiorem tandem addendo ignem usque ad siccitatem. Quod fixi remanet in fundo, calcina donec albescat, & more solito sal fiat. Spiritum stilla, & separa donec in fundo tinctura supersit, quam suo sali junges calore lento ut in unum coëant, spiritu indè vini dulcifica, in eodem digere, & spiritum separa, id verò quinquies, ut dulcis evadat.

Hæc ardua est, sed morbos evellit ex incurabilibus, dari quippè potest in corporibus, sexu, & ætate qualibet omnibus morborum generibus; omnes corruptorum morborum species mundificat in corporis partibus maligna gignentium; sine molestia, irritatione, nocumento, aut incommodo operatur; balsamum vitæ servat, & fovet, impuritates per transpirationem expellit, cartharros à quovis provenientes exsiccat, & consumit; opilatis, aut cachecticis ex hypochondriorum, uteri vel corrupti sanguinis pravis humoribus medetur; hystericos juvat tam frigidos, quàm calidos, roborando jecur, & viscera; infectiones ex lue Venerea antiquas, aut nova extrahit, schirhos, strumas, tumoresve pertinaces exulcerat, & sanat. Datur in juribus, vitellis ovorum, aut vino à guttis octo ad decem, manè jejuno.

Essentia seu Tinctura nostra Coralliorum.

DE corallis infinitæ receptæ tincturam docent extrahi, & quomodo fiat sal, verùm ut plurimùm fallunt, & pro tinctura coralliorum, tinctura emergit vi balnei, & ingredientium quæ immiscerì docent. Nostra hæc est, & sincera, quoties a Manipulatore optimè agitur.

Recipe coralliorum minutim contritorum, & in vase vitreo infunde acetum ex illo, quod extraxit Antimonii tincturam, indeque per distillationem separatum est, enim verò nihil aptius hoc pro corallis, unionibus, oculis cancrorũ corticibus ovorũ, lapide onice, bolo armeno, lapide hæmaticis, & similibus. Acetum supernatet sex digitis, in balneo fervente per aliquot dies coralia dissolventur; tunc autem stilla acetum ad siccitatem. Pulverem aquis cordialibus decies, vel duodecies ablue, donec omnis acrimonia, grossiores partes, & terreæ tollantur beneque dulcis fiat, & clarus crystalli ad instar. Tunc benè exsicca, & repone ad bibendum, ut dicetur: aliud recipe corralium, immixto que pari sale ammoniaco, pone in sale sublimatorio sublimandum; sal enim attrahet omnem coralliorum rubedinem. Salem sublimatum rubeum pone in spiritu vini rectificati alchalizati, & ferventi balneo paucis diebus spiritus omnem ad se trahet tincturam; spiritum per distillationem separa, & remanebit essentia, cui addes pulverem fixum supradictum, & hæc erit coralliorum essentia.

Cordialis est, mundificat sanguinem, ut apparet in leprosis; omni corpori, aut morborum speciei conceditur; fluxibus quibuslibet convenit, ut dictum de Mercurii essentia; cor, & stomachum confortat, naturalem calorem restaurat, humidumque radicale fortificat; concretum sanguinem dissolvit, vulnera venenata juvat, ulcera maligna, & sordida. Datur à ʒ. ß. ad unam in jure vitello ovi, aqua plantaginis, &c.

Essentia nostra Margaritarum.

ESsentia margaritarum nostra differt aliquantùm ab aliorum descriptis, & hæc est.

Digere margaritas in aceto dicto antimonii, & dissolventur celerrimè: fit inde ut supra de corralliis, donec sal albus evadat, postquam scilicet per ablutiones acrimoniam reliquit, tunc dissolve spiritu vini alchalizati, & septies distilla semper super caput mortuum; hinc separa spiritum, & remanet essentia, ut de aliis.

Perfectissimum cordiale est auro potabili minimè inferius, datur enim ad corpora debilia, & languentia restauranda, malignis febribus confert, & pesti præ cordialitate; syncopes, cerebri passiones, apoplexias, epilepsias, paralyses, vertigines, & passiones hystericas hypochondriacas repellit. Datur in juribus vitelli ovorum, vel aquis à ʒ. ß. ad unam.

Essentia nostra Smaragdorum.

SMaragdorum fragmenti minutim pulverizati partem unam, nitrii, sulphuris partes tres positas in vase fictili calori resistenti calcinabis; mox dulcificatas aquis tepidis, modo iterum ac supra bis calcina novo semper nitrio, & sulphure. Post tertiam calcinationem, & dulcificationem pulverem pone in crucibulo lutato in fornace vasariorum, seu in igne reverbereo per sex dies, postea in vase vitreo suprà infunde spiritum salis rectificati qui supernatet quatuor digitis, & per dies viginti digere in balneo ferventi; hinc per decantationem fiat in alio vase separatio, & supra feces infundens novum salis spiritum iterum digeres, ut supra, donec omnis pulvis solvatur. Spiritum omnem pone in vase optimè obturato, & digere per mensem, quo elapso leviter ipsum distilla, tinctura quippe in fundo remanebit; augetur inde virtus addendo spiritum vini alchalizati, & digerendo, non spiritum separando. Eodem modo fit pyroporum essentia, hyacinthorum, aliorumque lapidum pretiosorum.

De hac non est cur dicam; potentissimum enim cordiale est contra venenum, malignas febres pestilentiales, omnibusque cerebri morbis, maniis, apoplexiis, & similibus succurit.

Essentia nostra Auripigmenti.

DIssertum est perfectum Spagyricum ex rebus usualibus, & pretiosis venenum mortiferum extrahere posse, ipsumque venenum in perfectissima Alexipharmaca convertere, & vera cordialia. Id in auripigmento accidit quod cum venenum sit ex mortiferis, mirabilem de illo præ cordialitate essentiam depromimus.

Recipe auripigmenti partem unam, nitri rectificati partes tres, de quibus positis in fictili vase non vitrato, sed igni resistenti, fac ut mos est de croco antimonii

monii. Calcinatas ablutionibus aquarum tepidarum exue nitrio; exsicca indè, & iterum novo nitro fac ut supra: exsiccationem hinc repete post novam ablutionem, & additis nitri partibus duabus, duabusve sulphuris, incende noviter, & dulcifica, sed cave à flamma, & à fumo. Post tertiam calcinationē,& dulcificationem pone pulverem in crucibulo benè lutato in fornace, aut igne reverbereo per Mensem. Mox cum spiritu salis proceditur, ut dictum de cæteris, digerendo, & cohobando pluries, solutis omnibus, spiritum separa ad siccitatem, inde cum spiritu vini, &c. ut in aliis.

Essentia hæc omne venenum validissimè expugnat, auroque potabili virtutibus æmulatur, margaritis, corallis lapidibus pretiosis; impura corpora ab omni prava humorum in venis corruptione mundificat. Hujus inter cætera remedia primus locus est contra ulcera maligna, gangrænas, aut quaslibet corrosiones, morphæas, tineas evellit unctione. Propinatur in juribus, vel aquis à ℈.i.ad ʒ. i.

Essentia nostra Salis communis.

SAlem decrepitatum filtra pluries per chartam emporeticam in aqua pluviali septies stillata; humidum exhala, & ex fixato spiritum extrahe cum bolo armeno diligenter secundùm artem. Hinc super caput mortuum quater cohoba, & ab impuris rectificatum serva, ut inferius, mox frange retortam, & salem fac ex capite mortuo secundùm artem benè filtrando, rubescet enim; tunc spiritu supradicto junctis in vase benè lutato masticke, & ovi albumine, in balneo digere; mense elapso bis, vel ter iterum rectifica, indè addito vini spiritu alchalizato, & facta nova digestione, separa spiritum vini, & remanebit salis essentia.

Hæc tam cadavera, quam viva corpora à corruptione præservat, balsamis pro vulneribus est efficacior; mirum juvat ulcera Vesicæ calculos, & arenam solvit, venas à prava crassitiei qualitate, vel arenula mundificat, & à sanguine morbis provenientibus medetur; conglutinat, consolidat, & sanat renum, vel vesicæ ulcera; liene, jecore, & visceribus obstructos, juvat, contra putridas febres maximè valet; cutis infectiones removet, inter quas scabies, lentigines, impetigines, ignem sacrum, herpetes: cujusvis generis tumores calidos suppurat, frigidos resolvit, quamquàm scyrrhosos; dolores articulares lenit, humidum radicale tuetur, senectutem retardat, intellectum acuit. Propinatur in liquoribus à dragma una ad duas.

Essentia nostra Salis prunellæ.

SAlem prunellæ clarissimum sale communi decrepitato immisce, & eadem sit regula, quæ in sale communi. Hic à communi virtutibus non differt, præcipuè in febribus.

Essentia nostra Sulphyris.

PRimò vitriolum rubifica, addita indè pari sulphuris parte, pone in novis ollis secundùm usum, & quater sulphuri sublimetur, misce indè salem communem decrepitatum, dissolutum, & coagulatum, terque iterum cum dicto flore sublima; flos enim ille albescet, & erit volatilis, hunc verò serva, ut dicitur. Hinc recipe spiritum sulphuris extractum per campanam rectificatum, ipsumque noviter per chalybis limaturam traducens, acrimoniam tolle, ita ut aquæ ad instar dulcescat. In hoc dulcificato spiritu flores supra repositos immerge, ut spiritus quatuor digitis supernatet, & in vase vitreo benè obturato digere in balneo, spiritus enim rubeum colorem assumet; spiritum per decantationem separa, novum addendo, donec ampliùs non tingat: tunc spiritum separa per distillationem, & tinctura in fundo remaneat, cui addens spiritum vini alchalizatum digere per plures dies usquequò simul coëant; mox per distillationem separa, & in fundo permanebit essentia.

Cordialissima est, nihilque hac aptius contra spasmum in vulneribus, etiam cum nervorum recisione puncturas, vel cujuslibet animalis morsus curat veneficos, venenum extinguit, vulnera sanat. Verum balsamum est pulmonum affectibus, vel ulceribus; hecticis, phthisicis, & asthmaticis succurit; humidum radicale conservat dolores evellit arthriticos, nervos confortat; antiquas, vel novas catarrhorum impuritates consumit; surdis auditum revocat; sordidis ulceribus confert. Propinatur à ʒ. ß. ad unam in juribus, vel aquis, & exterius ex se adhibetur; vel unguentis associata.

Essentia nostra vitrioli.

VItriolum asserunt, Philosophi sanguinem esse Macrocosmi Mundialis machinæ, & Philosophorum lapidem ab ipso fieri volunt, quem tot quæritantes in vanum laborant. In hoc veram arcani universalis vim, quæ mineralium sit anima, consistere affirmant. Verum quidem est, quod si rectis manipulationibus Spagyricis ab omnibus mineralium partibus, & semineralium mirificæ emergunt virtutes, mirabilia ex vitriolo extrahuntur, ut apparet ipsum ad Solem tantum calcinatum fluxiones sanguinis sistere; utuntur etiam multi in distantia imponendo ipsum sanguini, ad præservandam partem à corruptela. Hinc patet, quod eò magis polleat sapientiæ gradibus manipulatus ab impuris mundificatus & ad perfectionem decoctus.

Recipe vitriolum calcinatum,& extracto secundum artem spiritu rectifica, fæces in vase remanentes aqua ferventi solve; hinc filtra, & exsicca, de quibus manipulationibus plures age, ut spiritum aliquantum, & salem congerere possis, ut dictum est. Mox spiritum ter rectificatum junge sali, & stilla cohobando super illum septies, semper verò caput mortuum solve, & fixa, ut dictum est. Salem pone in vase calori resistente, igne reverbereo per septem dies donec rubescat; tunc autem iterum spiritu suo benè rectificato adde in vase benè obturato, & in Balneo Mariæ fevido digere. Post dies quadraginta stilla, & rectifica septies spiritum, salemque aqua vitæ rectificata alchalizata dissolve, & fixa; hinc iterum junge spiritum, & digere donec rubescat, postea spiritum separa per distillationem, sed in fundo tinctura remaneat, quam novo spiritu vini alchalizato addito digere, extracto in spiritu remanet essentia.

Nullus hoc clarius dedit contra morbos omnes medicamentum; omne expellit veneni genus vegetabilis, animalis, aut mineralis; spiritus vitales recreat, naturales animales. Arcanum hoc est à tot celatum, tam mirabile, tam universale, omnibus morbis, omnibus ætatibus, ambobus sexibus confert; auro potabili præstat, Panacæis, vel quolibet alio. Propinatur à scrup. i. ad dragm. i. in juribus, vitellis ovorum, vel aliis liquoribus.

Trochisci Antepileptici.

PLerique sunt cynabarem mineralem affirmantes, cujus matrem telluris viscera arbitrantur. A veritate autem longè aberrant, cinabaris enim mineralis vocatus, hujusce nostri umbra tegitur, ne antimonium nominetur. Cynabaris contra epilepsiam multis ab Authoribus traditus, mineralis, & artificiosus dictus, hoc modo fit.

Recipe caput mortuum, quod de composito antimonii butyro supersest, & Mercurium tantundem sublimatum adjunge; vase inde vitreo benè lutato, & alembico distilla ad usum. Ad ultimum igem subjice ardentissimum, quo vitri collum ascendet antimonium cynabaris pulcherrimi ad instar, qui mineralis erit. Lavatur hic donec dulcificetur, indeque in crucibulo pone igne rotæ aperto tribus horis, ac ter, vel quater spiritum vini incende. Ex eo recipe ʒ. i. magist. margaritar. & corallior. an. dragm. i. ß. ambræ griseæ, croc. an. scrup. i. unguis Alcis dragm. i. cran. hum. præparat. absque igne dragm. iii. fæcul. peoniæ unc. ß. ol. succini distill. mucilag. corn. cerv. & cranii q. s. ad trochiscos componendos, de quibus da à scrup. ii. ad drag. ß. epilepticis, & mira videbis; sæpiùs enim multis ab experientiis Arcanum hoc est confirmatum.

Caput mortuum noſtrum magiſteriale.

REcipe caput mortuum aquæ fortis, quæ facta ſit de nitro rectificato, & vitriolo benè calcinato, cumque aqua pluviæ ſtillata tepida fac lixiviam, & ſaltem extrahe ſecundùm artem. Bis indè iterum cum aqua dicta ſtillata reſoluto ſale eodem, uſque quò cryſtalla appareant, ſume nitri rectificati partem unam, & duas dicti ſalis tuſoque nitro in cruciolo igne ſecunda gradus, ſalem adjice paulatim, igneque facilique facta ſint omnia per horas tres. Maſſam hanc pone in aqua forti extracta à ſupradictis, & pro quacumque libra adjunge florum antimonii ex regulo Martis ℥.iiii. auri in fol. ʒ. iii. corall. margarit. cort. ovi, an. ʒ. ii. in loco tepido digere quatuor diebus. His peractis, deſtilla ad ſiccitatem & maſſam, quæ reſtat pinſa, iterũque aqua vitæ imbibe; octo indè diebus digere, & deſtilla denuò ad ſiccitatem. Caput mortuum, quod remanet, ſerva in ampulis optimè obturatis, de illo enim ſi àgut. 12. ad 18. dederis, effectus conſumes hypochondr. & ex validiſſimis remediis eſt contra talem morbum. Omnes expellit obſtructionum ſpecies, febreſque vitioſas; corporibus prod eſt cachecticis, hydropicos liberat, & ſimilia.

Aureatum Catharticum noſtrum.

REcipe aureati noſtri unc. ſem. ſpiritus ſulphuris optimè rectificati unc. iii. digere in loco tepido. Diebus quindecim elapſis per vitream diſtilla igne arenæ, indeque novies dictum ſpiritum cum dicto aureato cooba, atque optimè pulverem lava aquis cordialibus, & exſicca. Doſis erit à gr. 4. ad 10. ſemper unà cum magiſteriis mechoacanis, jalappæ, vel ſcammoneæ, vel extractis, quæ juxtà neceſſitatem convenient.

Pilulæ Antivenereæ.

REcipe calomelanos, magiſter. lapidis lazuli, extract. rhabarb. ſennæ, turbitis, ſpinæ Ponticæ, ana dragm. ii. gum. ligni ſancti ad pondus omnium, magiſter. tartari ſolut. ol. cinamomum, ana dragm. i. ſem. ſyrup. de fumaria quant. ſuff. ad pilulas componendas. Feliciter evellunt hæ omnem humoris Venerei radicem, etiam ex oſſibus infectis. Doſis à drag. ſem. ad drag. i. viginti, triginta, vel quadraginta diebus.

Calomelanos noſtrum.

REcipe Mercurium bonum, & in retorta pone cum dupla arena optimè permixtũ, gradatim quæ ignem ſubjice, & in vas tranſmitte, abſque eo quòd ejus os claudas, ut impuræ Mercurii partes in arena permaneant. Sublima indè ſale communi decrepitatio, ſecundùm artem, rejectiſque fecibus, ſublimato puriùs illi Mercurio ſalem iterùm adjunge, iterumque ſublima. Projectis indè partibus quæ reſtant, novo ſale ſublima puriorem; hoc autem fac ſepties, & fecibus denuò ſejunctis retortam colloca in fornace reverberea cum ſublimato ſeptimæ vicis, ibique per horas duas relinque igne ardentiſſimo. Hinc multoties àquis dilue cordialibus, & aquà vitæ juniperina imbibe, quæ ſupernatet ad digiti menſuram, ipſamque combure; ter autem id facias.

Cartharticum Antimonii cum vitriolo, dictum Catholicum noſtrum.

REcipe antimoni de terræ ſinu fulgentis, auroque colore ſimilis partem unam, vitrioli rubificati partes duas, pulverizatæ, & mixtæ in crucibulo poſitæ fac ſimul unà liqueſiant. Maſſam indè contere, & in retorta repone optimè lutata cum aceto ſtillato, quod ſupernatet quatuor digitis, caloreque moderato digere 24. horis cum ſuo recipiente. Ignem indè gradatim augeas, & ultimò ardentiſſimum, ut omnis ſpiritus exeat, moderato igne evaporabitur, donec pinguis tinctura ſuperſit. Tunc recipe extract. rhab. ſennæ, jalappa, turbit. hellebor. nigr. ana drag. i. extract. aloës unc. i. eſſent. junip. & cort. citr. ana drag. ii. additaque unc. ſem. tincturæ ſuprad. ſimul omnia digere moderato calore, indeque reduc ad conſiſtentiam in formam extractis. optimum enim habebis cartharticum contra omnes febrium ſpecies mirabile, tam acutarum, quàm intermittentium, omnibuſque antecellit cæterorum Panchimagogis. Doſis erit à gr. 8. ad 15. juxta vires.

Trochiſci noſtri contra Carbones.

REcipe feces reguli communis vulgaris, & in loco humido colloca ſupra marmor, ſubterque vaſe, locum cum autem illum pluvia diluere nequeat, ſed ſolus aër penetret, & in ol. diſſolvetur. Hoc igne lento exhala, & ſal fiet pungentiſſimus, de quo recipe unc. i. ſublimati de Mercurio unc. i. farinæ hordei, & lentis ana unc. ii. gummæ tragachant. dragm. ii. liquefactæ in aqua roſ. trochiſcoſque compone, qui omnes curant carbones, & peccantem corrodunt carnem mirificè.

Pulvis noſter Anthecticus.

REcipe reguli ſtellati Martis, & Jovis Angeli an. partem unam, pulveriza, & miſce cum tribus partibus nitrii rectificati, & ſecundùm artem calcina. Aqua inde fervida omnium remove ſalſedinem ſecundùm uſum, & pulverem illum album pone iterum in fornace reverberea tribus diebus, vel in fornace vitriariorum, aut figulinarum, atque indè iterum aqua imbibe vitæ rectificata, quam accendas ad comburendum, hoc autem ter facias. Hinc recipe de illo unc. i. pulv. viperarum ad uſum unc. ſem. ſalviæ ſiccæ pulverizatæ unc. i. ſem. ranas indè vivas conjice in olla clauſas uſquè moriantur, & tunc in clibano fac areant donec in pulverem converti poſſint, & de his unc. iii. immiſce ſupra dictis. De compoſito hoc de quadraginta diebus à dragm. ii.

Aqua vitæ noſtra contra Dolores Arthriticos.

REcipe ivæ arthriticæ manip. 4. fol. cupreſſi, ſalviæ, roſmar. ſpicæ, urticæ an. manip. i. cort. ulmi, fol. ejuſdem, cort. hederæ an. unc. ii. ebuli manip. ii. hæc hæc omnia contrita infunde in lib. 20. vini generoſi, indeque diſtilla, & extrahe quartam partem. Extractæ illi aquæ vitæ dimidium dictæ ejuſdem doſis herbarum ſupra dictarum viridium adjunge, cum lib. ii lumbricorum, quos anteà vino benè ablueris, & lib. 3. adipis caprini, atque tunc iterum diſtilla, extrahendo dimidium. Tertiam indè partem iterùm adjice ſupradictorum, herbarum nempe, vermium, & adipis, iterumque diſtillans extrahe tertiam partem. Hæc autem perfecta erit aqua vitæ, quæ ad confortandum & reſolvendum optima eſt in omnibus morbis articularibus, & pogagris.

Anodinum ſive Narcoticum noſtrum vitrioli.

REcipe vitrioli Romani, & tartari ana. lib. i. limaturæ chalybis lib. ſem. pulverizatum vitriolum, & intrit. pone in vitrea cucurbita, ſimul priùs mixta, atque indè imbibe aceto ſtillato duobus digitis ſupernatante, & digere tribus diebus. His elapſis igne moderato congela, & aceto imbibe ut ſuprà, ſupradictumque ordinem ſequare. Poſtquàm congelaveris, adde acetum ſtillatum, quòd ſupernatet ſex digitis, & calore lento celerrimè rubeum accipiet colorem. Hinc novum pone acetum uſque quò extrahatur tinctura, indeque aceto oleum adjunge tartari factum per deliquium, omne enim ſulphur in infimam vitri partem eo modo deſcendet. Tunc benè exſiccabis, ipſumque immerges in tres lib. aquæ vitæ rectificatæ; vas indè benè obturatum maſtiche, & ovi albumine colloca in fimo equino calido, quem mutabis quibuſlibet quatuor diebus. Poſt quadraginta dies ſtilla, tinctura verò relicta in parte infimi vitri juxta uſum tincturarum. Hoc autem verum erit Narcoticum ad omnes febres acutas, ardentes, & malignas propulſandas potentiſſimum, præcipuè in deliriis. Contra etiam paſſiones hyſtericas, dolores colicos, nephriticos, omneſque morbos in quibus datur laudan. nepent. hoc tutius eſt Doſis à gut. 5. ad 12.

Aureatum noſtrum.

REcipe auri fol. unc. i. antim. crud. unc. iiii. miſce & in crucibulo funde ſimul, ſed æquali calore non fluctuanti, ne igne nimio regulus ſeparetur. Poſtquam liquefeceris fac frigeſcat, & minutatim contere, indeque lento igne paulatim calcina eo modo, quo fit pro vitro calcinato, ſemper miſcens virgâ ferreâ. Tunc autem calcina.

calcinatum erit, dum antimon. cum auro valde album evaserit, neque ullo modo agglomeratur, nec impositis carbonibus accensis fumum attollat. Vitrum inde fit posita calce in cruciolo igne fusionis vehemente per horam, tuncque perfectum est, cum vitrificatum apparet colore pyropi perlucidum.

Manipulatio quidem aliquantum difficilis, fallitque artifices aliquando. Clarior via ad compositionem hujusce Arcani patebit in alio Opere, quod luci tradam, illud enim Tyronum proprium explicabo. Præparatio hæc opulentior est auro illo, quam scribit Crollius, Sennertus, Schroderus, & alii, ita etiam cordialior. Aureatum tandem est evomitivum, & solutivum, inter verò cætera evomitiva primum sibi locum vindicat, aurum quippè illud cor tuetur, & viscera. Calcem Chymicum virturibus non solum æquar, sed antecellit, ipsiusque dosis à ʒ. ii. ad v.

Aqua Catholica nostra.

℞ Ecipe succ. brioniæ, spinæ Ponticæ, chelidoniæ, rosar. sylvestrium, cortic. sambuci, ebuli, chamædryos, ana ʒ. ii. spiritus vini rectificati ℔. ii. digere duobus diebus, inde stilla, & aquæ illi stillatæ adde extract. rhabarb. agarici, sennæ, gratiolæ, ana ʒ. ß. magister. mechoacanis ʒ. iii. magister. tartar. solutivi. ʒ. ii. cinnamom. mastic. zinziber. anisi, ana ʒ. ß. spiritus vitrioli stybiati ʒ. vi. & digere in simo equino. Post dies 24. percola, & in vase optimè obturato serva. Catholica hæc vocatur, quia verè agit absque nausea, & in omnibus morbis; in quibus purgatio requiritur, ipsa maximè prodest, sumitur autem vel cum jure, vel cum vino, vel etiam aqua. Dosis à ʒ. i. ad iii. aut iv. ad summum.

Trochisci primi nostri Alexipharmaci.

℞ Ecipe bezoard. lapid. Orient. cornu cervi præpar. bezoard. Jovial. ejusdem mineral. unicorn. veri, rhinocerotis, ana ʒ. ii. terræ melitensis, bolarmeni lutei, terræ bohemiæ, mundavii colorati, sigilli lemnii, ana ʒ. ß. contrayervæ ʒ. v. spodii, fragmentorum omnium lapidum pretiosor. præparat. ana ʒ. ß. magister. margaritar. corall. omnium, & dentium aprorum, an. ʒ. i. auri fol. 20. pulverizentur omnia, & cum mucilag. cornu cervi fiant trochisci. Ab omnibus venenis liberant, febribusque malignis, & erraticis, contra fluxus menstruorum, sputum, & vomitum sanguinis, pleuritidem, cardialgiam mirifica sunt, maximeque mulieribus gravidis prosunt de abortu dubitantibus. Dosis à ℈. ß. ad g. xx. cum specificis.

Trochisci secundi viperini Alexipharmaci.

℞ Ecipe anthoræ, vincetoxici, scorzoneræ, contrayervæ, cortic. citrin. ana ʒ. i. pulver. viperini ʒ. ß. unicornu veri, lapid. bezord. Rhinocerotis, ossis cornu cervi, ana ʒ. ß. Bezoard. Jovial. crystalli rub. præparat. ana ʒ. i. pulverizentur, & cum glutine cornu cervi fiant trochisci, qui periculas, venena, febres malignas pustulas, morbillos, & similia consumunt. Dosis à ℈. i. ad ʒ. ß.

Trochisci nostri tertii Alexipharmaci.

℞ Ecipe radic. tormentillæ, angelicæ, carlinæ, vincetoxici, gentianæ, contrayervæ, anthoræ, scorzoneræ, imperatoriæ, ana ʒ. i. bacchar. lauri, juniperi, ana ʒ. i. hederæ ʒ. ß. cinnamom. santalorum citrinorum triturabis, & in vase vitreo irrorabis, essent: theriacæ ʒ. iii. addantur crystalli rub. præparat. maragdorum præparat. lapid. bezoardic. Orient. magister. margarit. unicornu veri, ana ℈. i. magister. carabum, sal. Jovis, foliorum auri, ana g. xxv. glutinis cornu cervi, & mucilag. trangacant. fact. in aqua florum mali medici q. s. F. pastill. sec. artem. Hæc pestem morbos pestilentiales, febresque malignas expellit, omnibus cordis prodest syncopationibus, contràque arsenicalia, & similia venena potentissima est; cujus dosis à ℈. i. ad ʒ. ß.

Balsamum vitæ, sive cordiale nostrum.

℞ Ecipe Panacææ universalis, essent. auri, & argenti, ana ʒ. ii. essent. ambræ grisæ ʒ. xxv, essent. margarit. ʒ. iii. tincturæ viperarum ʒ. ß. essent. sang. cerv. ʒ. i. misce: & adde opobals. veri. Orient. ʒ. iv. & maximum est cordiale ad naturam confortandam: dosis à ℈. ß. ad unum.

Balsamum salutis nostrum.

℞ Ecipe essent. ambræ grisææ factæ cum spiritu rosarum, quint. essent. rosarum, essent. bacc. juniper. & cortic. citrin. ana ℈. i. oleor. mali medici ℈. ß. m. & detur cum saccharo rosato simplici à gutt. i. ad 6.

Bezoardicum Minerale Nostrum.

BEzoardicum minerale nostrum parum à communi differt, quod Chymici componunt, correctius autem est, & tutius, quia correctio antimon. & Mercurii est dum ab omni mala qualitate vitiorum expurgetur igne.

♃. Reguli vulgaris antimonii, sed ex illo, quod in ardentissimo igne fuerit, postquam purificatum, per horas 16. & Mercur. sublimati, ex illo facto de Calomelano, & per alembicum distilla sec. usum, extrahens butyrum sicuti in Bezoard. mineral. scriptis ab aliis Authoribus. Dulcifica inde abluens multoties aqua tepida, & calore temperato exsicca. Exsiccatum imbibe spiritu nitri, qui supernatet quatuor digitis, & distilla indeque ter cohoba, iterumque dulcifica ut antea. Dulcificatum pone in vase fictili, igni verè resistenti, ignemque circum tribus diebus accende; hæc enim vera est decoctio. Spiritum inde vini imbibe, qui supra quinquies accenditur, tuncque certus eris optimum, & perfectum habere Bezoardicum.

Hoc illud est mei Præceptoris, & si animadverteris cæterorum compositionem, tanta non adhibetur assiduitas. Utebatur ipse in singulis juribus ℈. i. pro vice, ut ex ejus, & meis patet Observationibus: quia verò correctū est, & concoctum ita ut nunquam noceat, omnibus dabat laborantibus non solùm febre maligna, acuta, & pestilentiali, sed & cachectica, variolis, & morbillis, & aliis morbis dosis à ℈. ß. ad ℈. i.

Bezoardicum Joviale Nostrum.

EOdem modo ac suppradictum componitur hoc nulla re excluſa, sed solùm differt in compositione; primò enim fit regulus Martis stellatus, & per ignem cum pari Jove de perfectiore conjungitur, & cum supradicto Mercurio sublimato de Calomelano. Cæterum nihil penitùs ordinem prætermittas, quo suprad. Minerale factum est. Ita enim illud est, quod usu mei dicti Præceptoris celebratur, quodque dabat ipse, & do in omnibus morbis desperatis à ℈. ß. ad ʒ. ß.

Alia fiunt Bezoardica Solaria auro addito, lunaria Lunâ, ita etiam de cæteris, ut ab aliis scribuntur Authoribus. Satius autem arbitror ab igne non discedere, & modo illo quem proposui in minerali Bezoardico; si enim secus fiat, integra non pollebunt perfectione. Florum croci, & aurati correcti, correctio hoc modo fit; recipe florem croceum, aut vitrum, & in retorta pone cum spiritu vitrioli rectificati ad digerendum quinque diebus in loco calido moderato. Stilla inde ad siccitatem, & sex aliis vicibus cooba sempe stillans ad siccitatem. Hoc Aquis cordialibus dulcifica & exsiccatum imbibe aqua vitæ generosa, quæ quinquies supra incenditur; modus enim hic multum corrigit Antimonium, correctique hi tali pacto componuntur.

Appendix.

NOnexiguum Bezardicorum portentum minimè prætermittendum arbitratus, appendicem hanc statui, in qua pulcherrimum quidem Venetiarum eventum percurrere, Lector, ne dedigneris. Joan. Baptistam Tola inviserem jussit ægrotantem Illustrissimus, atque excellentissimus D. Andreas Donatus Serenissimæ hujus Reipub. Senator præstantissimus, cujus humanitate maximè devincior. Accessi, ipsumque invenii

annicum circa ſexaginta quinque, temperamenti aduſti, melancholici, vinis generoſis jam antea plurimum deditum, tunc verò à ſeptem diebus febre continua maligna laborantem, à fumis capite occupatum, & obſcuro delirio: pulſus tremulus erat, & parvus, urina turbida, & groſſa, & groſſa, oculi tenebroſi: ferè vitrei, vires abjectiſſimæ, tandem, ut multa in unum contraham, ex ſignis omnibus quæ apparebant mortalia, vitæ ut poté deſperato conclamavi una cum Excellentiſſ. Medico, qui multa juxta canonicum uſum opportunè remedia exhibuerat. Non niſi cordialibus ſuccurrendum eſſe ambo cenſuimus, breviſſimamque ad mortem periodum ſupereſſe domeſticis prænuntiavimus. Attamen Excellentiſſ. Medico poſtulavi an optimum duceret hoc ultimum quoque tentare, Bezoardica ſcilicet Solaria, & Jovialia ægro exhibere, multoties enim in hujuſmodi caſibus benefici ſcatent eventus, cogunt quippe Bezoardica naturam ad ea expellenda per ſudorem, urinam, aut ſeceſſum, quæ miſerum prope ad mortem impellunt. Opinionem hanc meam confirmavit ille, juſſitque continuò grana ſex Solarium, & ſex Jovialium cum aliis cordialibus; miſit autem ad Reverendiſſ. P. Præfectum Servitarum, Spagyricum optimum perfectumque Manipulatorem, ut ſupra dicta concederet. Sumpſit æger, & multam per ſeceſſum ejecit atram bilem, verum ex ea convulſione vires exhauſtæ omni penitus deſtitutæ ſunt vi, majoriſque debilitatis edidere ſigna, ex quo, perterritis domeſticis, filius Presbyter ad me ſe contulit iracundia non ſolùm ſuccenſum, ſed & Medicis verbis ex Bezoardicorum pulvere illo mortem provenientem ſignificantibus, qui quamvis ex eo minimè fieri poſſe ſciret, nihilominus à repentino motus periculo culpam in me conferre curabat. Filius, inquam, mihi tale ſcelus exprobrans minis de genitoris cæde accuſabat. Demum talis evacuatio, Omnipotentis permiſſione, atram bilem tranſmiſit, quam natura ex ſe non valebat, ideòque mortuũ, ut ita dicam, novam in ſalutis lucem revocavit. Hinc dum aliqua in conſultatione adſum, nunquam cæterorum diverſam expono propoſitionem, certus minimum eventum malum mihi crimini fore tribuendum.

Extractum noſtrum Antipleuriticum.

REcipe extracti flor. papaver. errat. ʒ. ii. malvæ arboreæ rubræ, gummæ extractæ de ligno quercino, ana ʒ. i. ß. pleuræ humanæ, vel apri ʒ. ii. limaturæ dent. apri ʒ. iii. maxillarum aſelli piſcis ʒ. i. ß. unicornu veri, magiſter. corral. corticum interior. avellanar. flor. buxi, ſalis prunellæ, ana ʒ. i. fiat maſſa cum extract. ſupradictis, & compoſitum eſt portentoſum pro pleuritide. Doſis à ℈. i. ad ʒ. ß.

Extractum Hyſtericum noſtrum.

REcipe extract. artemiſ. matricar. ana ʒ. iii. extract. ſabinæ, & bacc. junip. ana ʒ. i. fæcul. aronis ℥. ß. fæcul. brioniæ ʒ. ii. extract. nepetæ, & azari, ana ʒ. i. ß. magiſter. carabum ʒ. iv. ſal. Jovis ℈. iv. ſem. ſeſeleos, nepentes, ana ℈. ii. ſem. ameos, rutæ, carvi, aniſi, cardamomi, ana ʒ. ii. caſtorei ℈. iv. m. & da à ʒ. ß. ad ʒ. ii. in paſſionibus enim hyſtericis magnopere prodeſt.

Extractum Nephriticum noſtrum.

REcipe herbæ Turcicæ ſiccæ manip. 3. eryng. reſtabovis, bardanæ, ana manip. i. baccar. junip. & lauri. ana ʒ. ii. ſem. de milio Solis, urticæ, cepæ, ſaxifrag. aniſi, fœnicul. ana ℥. ii. De his omnibus fac extractum ſec. artem, indeque adde magiſter. lapid. Judaïci, cryſtallin. de monte, oculorum cancrorum, cortic. ovorum, ſal. cortic. fabæ. ſal. flor. ammoniaci. ana ʒ. i. Hæc fermenta ſimul, & magnum remedium eſt contra nephriticos dolores. Doſis à ℈. i. ad ʒ. ß.

Extractum Aureatum noſtrum.

REcipe bacc. junip. bacc. lauri, amygdalorum perſici, ana ℥. iv. flor. nucum, ſambuci, uvæ ſylveſtris, herb. calamenti, origani, pulegii, ana manip. i. ſem. dauci, aniſi, feniculi, cumini, ana ℥. ii. cinamomi, caryophyllorum, ana ℥. ß. lign. aloës ʒ. 1. fac extract. ſec. artem, inde adde balſami Peruviani impetriti. ol. nucis moſchatæ, ol. ætherei terebinthini, ana ℥. ß. m. & ſimul fermenta. Doſis à ʒ. i. ad ʒ. ii.

Diaphoreticum Aureatum noſtrum.

MUltis ab Authoribus hoc ſcribitur eſſe ſulphur illud, quod eſt in Reguli fecibus vulgaris, quo contrito, & ebullito cum aceto præcipitatur ſulphur in inferiori parte, inde verò multoties abluto, & exſiccato utuntur ad ſanguinem mundificandum, ſudorem provocandum. Correctius autem noſtrum eſt quia ſupradictis omnibus peractis, calcinatur iterum in fornace horis 24. vel igne rotæ, donec dealbeſcat unà cum quarta parte auri tonantis. Digeritur inde aqua vitæ ardenti, quæ ter ſuperincenditur; tuncque optimum Diaphoreticum eſt in pleuritide, & febribus peſtilentialibus; datur autem à g. xvi. ad xx.

Diaphoreticum commune noſtrum.

REgulus hoc eſt vulgaris ter calcinatus, ſemper cum duplo nitro rectificato, indeque dulcificatus, & aqua vitæ ſuperincenſa. Datur hoc à ℈. i. ad ʒ. ß. vel etiam ʒ. i. contra omnes morbos chronicos, in quibus per ſudorem operatur, vel inſenſibilem tranſpirationem.

Diaphoreticum fixum noſtrum.

PUlvis eſt fixus P. Baſilii Valentini, quẽ ipſe univerſalem proponit, nomine etiam interdum Panacææ fixæ Baſilii, ſcriptæ in Curru Triumphali Antimonii ejuſdem Authoris.

Panacæa liquida noſtra univerſalis cum auro.

REcipe auri foliati ℥. i. & calcina cum ſulphure in igne circulatorio per horas 8. quater ſulphur addens, Aqua inde calida dilue, exſiccatumque conjunge cum oleo antimon. facto tali modo: ℔. reguli de antimon. Mercurii ſublimati. ana ℥. iv. miſce bene in mortario, ſtillaque per retortam, ſicuti fit ol. graciale ſive butyrum antimon. ignem adde gradatim, donec in butyr, convertatur, appoſitis etiam carbonibus ad collum retortæ. Butyrum illud pone in Cella vinaria ſupra lapidem cum vaſe in quo guttatim cadat, & ol. fiet, cujus ℥. adde ʒ. i. auri calcinati per cimentum, ut ſupra. Vas inde repone in loco calido, digerens per menſem, tingetur enim in aureum colorem. Hinc adde ſpiritum vini rectificati, & iterum in calore colloca, ubi aqua vitæ ſibi omne aurum attrahet. Percolla, & aqua vitæ iterum addita donec tingatur, ol. exhala; nam pulvis remanebit. Hunc una cum ℥. viii. antim. crudi, & ℥. xx. olei de nitro facti per deliquium pones in vaſe quod bene obturabis, ad digerendum. Poſt menſem adde ℔. ii. ſpiritus vini rectificati, & iterum digere; brevi enim tinctura menſtruo ſpoliabitur, ſicuti antea. Spiritum hunc cum illo auri conjunge, & alium iterum ſpiritum adde, ſupra ol. nitrii, donec color detergatur; remanere enim debet ſicuti erat cum poſitum primum fuit. Tunc ſpiritus hoſce tinctos per papyrum emporeticum, & per cinerem ſtilla paulatim uſquequo tibi ℥. iv. tincturæ reſtent in inferiori parte retortæ. Atque hæc eſt noſtra liquida Panacæa univerſalis, quæ per tranſpirationem operatur, facultateſque vitales facile impellit ad ea facienda, quibus indiget natura, abſque eo quod noceat. Hectici multi, phthiſici, & hydropici per hanc à me curati ſalutem adepti ſunt; dari autem de ipſa poteſt à gut. 8. ad 20. cum ſpecificis, & juxta vires citò vel ſerò operatur.

Tinctura, noſtra, ſive oleum verum Antimonii dulcis.

REcipe vitri antimon. hyacinthini clari ℥. iv. olei nitrii facti per deliquium ℥. viii. contritumque hyacinthinum oleo immiſce ſupradicto in vaſe vitreo bene obturato, temperatoque, & æquali igne digere per menſem; oleo enim illud fiet rubicundum. Tunc adde ſpiritum vini rectificati, ut in Panacæa liq. ſuprad. factum eſt, donec tinctura oleum ſpolietur. Spiritum inde, & tincturam extrahe, quæ in inferiori parte reſtat. Pretioſum eſt contra omnes morborum ſpecies, pauloque inferius ſupra dictæ Panacææ. In vulneribus, & ulceribus corroſivis, aliiſque perniciosis morbis maximè prodeſt. Ipſius doſis à gut. 8. ad 10. in vino, vel aliis ſpecificis. Hoc

corpora

corpora renovari & reviviſcere ſcribit Baſilius, & alii; mundificat enim omnem humoris impuritatem, quæ ſanguinem polluit & cordialiſſimum eſt. Hydropicis, cachecticis, hecticis, phthiſicis, omnibusque infirmitatibus mirum in modum confert.

Alii multi de hac ſcripſerunt, non verò facile adeo ad agendum; ſi enim manipulationem obſervabis menſtruum hoc non eſt cur ſtilles, impoſita quippe aqua vitæ removetur, & aliis inſervit ſolutionibus.

Tincturæ aliæ modo eodem fiunt, omneſque optimæ hæ autem duæ cæteris præſtant. Illa pariter, quæ ex antimon. crudo extrahitur, mirifica eſt, nitrum quippe ſimplex attrahit tincturam, & ignis nihil de ipſo conſumpſit; dicitur autem Panacæa. A regulo vulgari extrahitur tertii gradus, ab electris, à regulo Martis: à regulo Jovis, à croc. metall. à flor. antimon. à calcinationibus ejuſdem, & ſi cum dicto menſtruo extrahatur, multò melior evadet, quàm ex acetis ſtillatis, aliiſque liquoribus. Ejus doſis à ℈. ß. ad ℈. i.

Olea noſtra corroſiva ſunt, oleum nempe glaciale, hoc eſt butyrum illud, quod dixi ad aurum ſolvendum, atque hoc malam omnem carnem corrodit. Alterum liquor eſt, qui per deliquium fit ex fæcibus reguli vulgaris.

Eſſentiæ à pleriſque habentur illæ, quas nomine tincturarum, vel extractionum appello; eſſent. verò dico eas, quæ hoc fiunt modo: ℒ. de ſimplice illo, ex quo eſſentiam vis extrahere, flores, cortices ſem. & radic. ſi omnes habere potes, atque hæc macera in ſpiritu vini rectific. duobus diebus: inde ſtilla ad ſiccitatem. Hinc ſpiritum illum imbibe iterum herbis, vel floribus ejuſdem, iterumque digere in vaſe bene oburato; ſtillaque denuò, bis autem iterum eumdem ſequare modum. Illam tunc circula, & eſſentia erit vegetabilis, quod adhibueris. Quibus plerumque utor, ſunt de abſynthio, menta, roſmar. ſalvia, ſpica, calendula, liliis convalliis, flor. tiliæ flor. pæoniæ, lign. quercin. angelica, carlina, vincetoxico, chelidonia, euphraſia, biſtorta, tormentilla, contrahierva, bacc. lauri, bacc. junip. aniſi, fœnicul. cumino, ſem. paſtinacæ, dauco, cardamomo, galanga, cort. citr. & aliis.

Quintæ eſſentiæ.

SEcus ac ſupra dictæ fiunt hæ, fermentantur enim primores, ut tot alii ſcribunt, indeque per diſtillationes oleum ſeparatur, quod ſeparatum vera eſt quinta eſſentia, Tincturæ liquidæ ſunt extractæ de ſpiritu vini, exhalando ipſius partem. Extractæ nonnullæ ſtillatis aquis liquorum acidorum auxilio. Illæ de Mineralibus, & Semimineralibus extractæ ſunt cum ſuis menſtruis appropriatis. In Manipulario noſtro de his apertè patebit.

Elixyr.

CUm nominentur hæc in obſervationibus noſtris, neceſſe eſt ideò ipſorum aliqua explicare. Elixir proprietatis ad uſum Crollii ſemper feci, optimoſque teſtari poſſum effectus. Addo ego cum illio eſſent. abſynthii, & menthæ, elixyr verbi gratia, ℥. ii. eſſent. abſynthii, & menthæ, ana ℥. i. digere ſimul, ipſoque utere, magnum enim eſt ſtomachale. Ita etiam eidem addo eſſent. Chelidoniæ, cymbalariæ, ramoraccíæ, naſturtii, ſynapis, limacum, an. partes æquales, & digero per menſem, de quo datur ℈. i. ad ℥. ß. contra affectus omnes atrabilares, ſcorbuticos, hypochondriacos exitu feliciſſimo.

Elixyr Antiſcorbuticum, & contra Hypochondriacos affectus.

REcipe elixyr proprietatis ℔. ii. eſſent. carab. ℥. ii. eſſent. corr. cappar. eſſent. cortic. tamariſci, eſſent. cortic. mediani fraxini, ana ℥. i. radic. dictam. albi rhapontici, polypodii, ſcorzoneræ, ſilicis, acori, ana ℥. ii. naſturtii aquat. ſedimaralis, camædryos, chelidoniæ, ceterac. linguæ cervinæ, acrimoniæ, acerati, corymbiferi cum floribus, hepaticæ, fumariæ, flor. geniſtæ, centaureæ, hyperici, ana manip. i. ſem. geniſtæ, fœnic. amar. ana ℥. ß. ligni ſancti raſpati, cortic. ejuſdem, ana ℥. iv. ſalſæ parillæ ℥. i. ß. lign. ſaſſafras ℥. iv. ſalis tart. ℥. ß. triturata infunde omnia in ſpiritu vini bene rectificati, & flammati q. ſ. uſque quo bene imbibantur, & duobus digitis ſupernatet, digerens per dies 8. Stilla inde, & novam in ſtilato repete compoſitionem ut ſupra. Pro hypochondriacis mirabile eſt, & pro his, qui frigidis affliguntur tumoribus. Doſis à ℈. i. ad ℥. ß. in rebus appropriatis.

Elixyr Nephriticum.

REcipe ligni nephritici veri ℥. ii. ß. camomillæ, meliloti, hederæ terreſtris, virgæ aureæ, veronicæ, hypericonis, cum ſem. & flor. herniariæ, ſive herb. Turcic. ana manip. 3. radic. ononidis, pimpinellæ, ſaxifragiæ hermoracciæ, ſem. cynosbati, milii ſolis, ana ℥. ii. alchechengi ℥. iii. bac. junip. & hederæ, ana ℥. i. ß. contrita omnia in vaſe infunde bene obturato, cum ſpiritu vini terebinthinato, qui digitis quatuor ſupernatet, & octo diebus digere, inde ſtilla; ſupradicta iterum viridia infundens fac ut ſuprà cujus doſis à ℈. i. ad ℥. ß. & pro arenulæ morbo; & calculorum, proque ipſo calculo optimum eſt.

Elixyr Uterinum.

REcipe artemiſ. herb. Turcic. matricar. pulegii, calamenti, aná manipul. i. cortic. fraxini, & ſabinæ. ℥. iii. cortic. citrin. & mali medici, ana ℥. ß. radic. vincetoxici; ariſtolochiæ, pœoniæ, rub. tinctorum, bryoniæ, ireos, dictam. alb. zedoariæ, ſem. aniſi, cardamomi, ana ℥. ß. acymi ℥. ii. bacc. lauri ℥. ii. zinziber, cynnamomi, nucis moſchatæ, croci, ana ℥. i. omnia triturata digere cum ſpiritu vini alchalizati ℔. iii. in vaſe vitreo bene obturato, & loco calido, nempe ſimo equino, ſive balneo Mariæ. Poſt dies 14. ſtilla per balneum Mariæ, addeque inde ℔. i. novi vini ſpiritus fecibus, quæ in ſtillatorio remanſerunt; iterumque digere in loco calido. Poſt octo dies ſepara per inclinationem ſpiritum tinctum, lentiſſimoque igne tincturam exhala, donec mellaginoſam convertatur in formam. Primò hanc adde diſtillato; feces in cinere incende, & aqua artemiſiæ ſaltem extrahe, qui ſupradicto Elixir, adjungitur unà cùm ℥. i. tincturæ Jovis. Divinitus operatur in uterinis affectibus, omnibuſque morbis, qui ab utero trahunt originem. Doſis à ℥. ß. ad ℥. i. in liquore appropriato, & multis poteſt adhiberi diebus juxta ægroti neceſſitatem.

Extractum noſtrum Antepilepticum.

REcipe extracti cranii humani facti ſec. uſum ℥. ß. extract. buxi, radic. & ſem. pæoniæ, ligni quercini, flor. lib. conval. & flor. tiliæ, ana ℥. ii. mucilagin. cornu cervi; de primo anno ℥. iii. lapid. veri bezoar. Orient. unicornu veri, unguis veri Alcis, ana ℥. i. extracti hirundinum, & picarum priuſquam è nidis diſcedant, ſtercoris pavonis, ana ℥. i. ß. narcotici de vitriolo; ſalis Lunæ, ſuccini, ana ℥. i. magiſter. margarit. corall. & ſaphyrorum, flor. aſſium odoriſer. balſam. Peruviani in petra, ana ℥. ß. diaphoretici fixi de antimonio noſtro ℥. ß. tincturæ noſtræ univerſalis de antimonio cum auro ℥. iii. miſce, & fac compoſitum, de quo vel in pilulas, vel in liquore appropriato dabis à ℈. ß. ad ℥. ß. pro vice quindecim diebus, matutino tempore Luna deficiente.

Hoc multi liberati omnino ſunt epileptici, quamvis etiàm nonnullis dederim per menſes integros, cui plus, cui minus. Si verò laborioſum, & magni ſumptus eſt, inter potentiora locum ſibi vindicat. Uſu eodem optimum eſt contra omnes hemicranias, Paralyſes, Apoplexias & morbos capitales ex intemperie frigida productos.

Tinctura noſtra Polycreſta.

REcipe radic. angelicæ, carlinæ, dictamni albi, biſtortæ, tormentillæ, ana ℥. iii. vincetoxici, gentianæ, rhapontici, ſcorzoneræ, acori veri, ana ℥. ß. fol. abſynthii, abrotani, ivæ arthreticæ, ana manip. ß. fol. ſcordii, calamentis ana manip. i. flor. roſmar. centaureæ minoris, horminis, betonicæ, & malorum medicorum, ana pug. i. cinnamomi, nucis moſchatæ, caryophyl. ana ℥. i. myrrhæ, maſtich. aloë ſuccotrini, ana ℥. ii. caſtorei,

castorei, mumiæ transmarinæ, an. scrup. 2. corall. rub. præparati, cornu cervi, matr. perl. præparatæ, an. drach. 1. ß. croci scrup. 1. ass. 1. dulc. spicæ nardi an. drach. 1. cort. citr. & malorum mediocrium, an. unc. 1. ß. santal. rub. citr. & alb. an. unc. ß. omnia contere, & infunde in vase vitreo benè obturato unà cum spiritu vini electi alchalizati lib. 9. ad digerendum per dies 15. Per detonationem inde tincturam sejunge, ipsique salem adde fæcum sec. artem de incensis fæcibus. Tinctura hæc maximis pollet virtutibus, perinde ac Elixyr. vitæ spiritus recreat vitales, omnemque expellit ab ipsis veneni vaporem. Datur in omnibus malignis morbis, tempore pestis, & contra omnia venena à ℈. i. ad ʒ. i.

Elixyr vitæ majus nostrum.

℞ Recipe succ. melissæ lib. 9. vini generosi lib. 4. cornu cervi in fragmenta crudi lib. 3. unicornu fossilis, bolarm. pretiosi an. lib. ß. viperas decorticatas, absque capite, cauda, & interioribus num. 3. & distilla per tamburlanum benè stannatum, quod magnum habeat refrigeratorium, fragmentā autem cornu cervi, & unicornu stent in collo tamburlani, ut omnem recipiant fumum. Postquam stillaveris, novum iterùm succum & vinum distillato adde, semperque recens cornu cervi, & viperas tres ut dictum est, quam manipulationem fac novies; qualibet nempè vice adjungens recentem succum, recensque vinum distillato, & vas permutans juxta capacitatem. Ultima vice addunt omnia supradictæ tincturæ policrestæ & in fimo equino, sive balneo Mariæ calido digeruntur per mensem in vasibus vitreis capacibus benè obturatis. Distilla inde ad siccitatem extrahens non solùm ex omnibus fecibus, sed & fragmentis ossium, & cerris, salem secundùm artem, quo immixto cum stillato circulabis per duos menses.

Elyxir hoc, quamvis difficile, attamen non magnæ impensæ, illo autem nunquam inveni pretiosius inter tot, quibus usus sum, cordialibus enim operatur quàm illud Serenissimi Magni Etruriæ Ducis. In omnibus morbi affectibus, in quibus cor, & viscera auxilio indigent, dari potest, ad venenorum, putredinum, &c. resistentiam. Dosis à ʒ. ß. ad ʒ. ii. neque odorem habet aquæ vitæ, sed gratissimum, & suavem.

Tinctura Viperarum nostra.

℞ Recipe viperas decorticatas, num. 20. & imbibe spiritu salis; indeque adde dictam. Cretic, albi, tormentillæ, bistortæ vincetoxici, scorzoneræ an. un. 1. vini albi generosique q. s. ad imbibendum, quod supernatet duobus digitis, & dire in baln. Mariæ, seu fimo equino. Post dies octo in eodem vase vitreo decoque per duas horas in balneo Mariæ, indeque fit fortis expressio. Feces exsiccatæ incenduntur, & sal extrahitur. Quod remanet his purificatur ovi albumine, iterumque ponitur in balneo Mariæ tepido per triginta dies, calore moderato, hoc enim tempore rubescit ad instar sanguinis.

Cordialis hæc est, & Alexipharmaca; prodest hecticis, phtisicis, hydropicis, cachecticis, febre laborantibus putrida, & maligna, & tempore pestis; multi etiam utuntur pro præservativo, sanguinem enim mundificare affirmant. Dosis à ℈. i. ad ʒ. ß.

Extractum nostrum Antinephreticum.

℞ Recipe lign. abietini cort. & ligni raspati lib. 1. ligni nephretici lib. ß. cortic. interioris coryli unc. 7. herb. saxafragiæ, pimpinel. cymbalariæ, parietariæ gerc. Turcic. an. manip. 1. radic. liquiritiæ, anodmæ, bardanæ, levistici an. unc. 1. ß. bacc. maturarum junip. amygd. persici, amygd. cerasi an. unc. 3. sem. dauci, petroselini, pimpinellæ, cepæ, urticæ, genistæ an. unc. ß. comprime, & contere omnia; recipe inde succi de herniaria, de hædera terrestri, de parietaria, de cepa, de malo massilico, de raphano an. lib. 1. vini generosi lib. 3. & unà cum suprad. omnibus pone in vase vitreo capac. benè obturato in balneo tepido per dies octo. Fortem inde fac expressionem, & ovi albumine clarifica, & percola, & exhala per alembicum in balneo Mariæ, donec in formam extracti liquidi evadant. Tunc addes hoc magister, Oculorum cancrorum, cortic. ovi, matr. perl. crystalli de mōte an. ʒ. i. ß. salis fabarī, parietariæ, succini, urinæ volatilis an. drach. 1. misce, & serva.

Maximum est remedium contra omnes calculorum species, arenulas & similia, dolores extinguendi nephreticos cæteris virtute antecellit. Dosis à ʒ. ß. ad ʒ. i. vel in pilulis, vel in liquoribus appropriatis.

Antifebrile nostrum.

℞ Recipe cortic. chinæ lib. ß. cortic. tamarisci, cort. fraxini, an. unc. 1. fol. camædryos, chelidoniæ, pimpinellæ, heliotropii minoris an. manip. ß. aquæ stillatæ de succo camædryos, & de succo cymarum tenerarum fraxini an. ℔. iiii. spiritus vitrioli stybiati ʒ. ii. contrita omnia infunde in aqua prædicta, in vase vitreo bene obturato, in balneo Mariæ. Post dies 12. per fortem expressionem omne humidum extrahe, deque exsiccatis, & incensis fecibus fac salem. De liquore fac extractum cum calore baln. secundùm usum. Hinc recipe de dicto extracto unc. 2. extract. de rhabarb. de senna, de gratiola, an. unc. magister. de mechoacana, de frialappa an. drag. 1. salis de fecibus superd. salis de centaurea minore. de gentiana, de absynth. vitriolato de vitriolo Martis ana ʒ. i. magister. de cortic. limacum parvarum de lacu oblongarum unc. ß. magister. tart. soluti drag. 2. hæc omnia fermentabis per dies duodecim. Datur antifebrile hoc in omnibus febrium speciebus, tam intermittentium quàm cominuis. Sistit vapores febris, placideque purgat, est autem ex perfectissimis, quæ adhiberi possint, absque eo quod unquam nocuerit. Dosis à ʒ. i. ß.

Spiritus noster Vitrioli stybiatus, qui ingreditur in aqua Catholica, & in Antifebrili extracto.

℞ Recipe spiritus vitrioli rectific. unc. 1. vitri hyacinthini de antimonio unc. ß. digere in loco calido per mensem. spiritus enim tingetur in aureum colorem; inde percola, & serva.

Hic spiritus erit stybiatus supradictus, qui una cum medicamentis purgantibus à guttis 12. ad 20. placide, & sine vomitu operatur, corrigitque earundem medicinarum calorem.

Magisterium Tartari purgans nostrum.

APlerisque hoc describitur, non verò ei fidem illam habent, quam habere deberent, Medici enim compositum minimè animadvertunt.

Fit hoc modo: recipe salis de tartaro facti de oleo dicti tartari partem unam, aceti distillati fortissimi partes duas, & misce simul. Postquàm interno exæstuaverint murmure, distilla ad siccitatem, indeque novum acetum adde. Subbullitione prædicta iterum facta dulcificantur; acetum enim salsedine salem exuit, & sale acetum acrimoniam. Hinc iterum distilla, & hanc facies manipulationem decies, donec acetum suam sibi resumat acrimoniam; semper autem stillabis ad fixationem tartari. Fixo decimæ vicis adjunge aquam vitæ stillatam, & rectificatam, factamque de vini fecibus, subitò enim tingetur in rub. colorem. Tincturam inde percolas & aquam vitæ iterum infunde donec ampliùs non tingat, atque tunc filtra, iterumque stilla ad siccitatē. Quod restat fixū ad aērem resolvitur in oleosum liquorem, qui magisterium est tartari solutivum.

Solvit crassos, & tenaces humores, qui in venis sunt; certum autem, & necessarium remedium est in omnibus febribus longis, & vitiosis: Immò Præceptor meus Riverius in fine febrium acutarum, vel contumacium ad humorum reliquias, & fermentum resolvendum, ægrotos purgabat per epicrasin hoc modo: Recipe aq. capil. Ven. vel similis humoribus appropriatæ unc. 6. sennæ scrup. 2. cynnamom. rhabarb. an. scrup. 1. spiritus vitrioli stibiati, sive communis gut. 3. infundebatque per noctem. Manè aquam percolabat, additisque gut. 15. vel 20. de dicto magisterio, propinabat quater, vel quinquies, cui plùs, cui minùs, juxta necessitatem, cui quotidie, cui alternatim; nonnullis dosim minorem, nonnullisque majorem; aliquibus pro rhabard. mechoacanam vel frialapam ponebat; aliquibus unc. 1. dabat syr. rosarum solutivarum, atque hoc modo corpora obstructionibus infecta non remanebant, neque febres in erraticas convertebantur. Hæc eadem

eadem serie utor, ususque sum ego, sicut & Medici multi mihi familiares multam sibi laudem comparavere, maximas enim vidi utilitates.

Febrifugum nostrum.

REcipe flor. antimonii ter sublimati cum sale ammoniaco, & dulcificato, vitri de antim. hyacinthino pellucidi, an. unc. ss. aq. fortis factæ de nitro, & de alumine unc. 4. in qua aqua præcipita dictum antimonium, iterumque recipe Mercurii revivificati à cinnabare unc. 6. & cum aqua forti facta de nitro, vitriolo, & alumine præcipita, donec omnia præcipitentur; recipe inde aurum de Cechinis Venetis; aut Ungaris limatum ad unc. 1. & solve in aqua regia, omniaque tria menstrua cum materia pone in retorta bene lutata, & igne gradatim distilla ad siccitatem; spiritum collige in vase recipiente bene obturato, ipsumque distillatum infunde in retorta. Distilla iterum, eodemque modo semper super caput mortuum duodecies. Ultima vice fracta retorta lavatur pulvis aquis cordialibus quinquies, quem inde exsiccatum in ℔. ii. aquæ vitæ rectificatæ immerges, ipsumque in retorta nova benè lutata iterum distillabis coobans sexies super massam. Hinc aquam vitæ separa, massamque calcis repone in crucibulo forti benè lutato, igne rotæ, per tres horas. Remove inde, & spiritum aquæ vitæ superincende, quem antea stillaveras.

Febrifugum est hoc compositum tribus ab Herculibus, cum nostro Præceptore quarto Athleta, quartanarum destructor, ut ex ejus, & meis Observationibus innumera patuerunt experimenta. Dosis à g. vi. usque ad x. cum resina scammoneæ, vel scammonea præparata cum sulphure, à g. xii, usque ad xxv. juxtà vires. Multi hoc indagaverunt, non autem veris manipulationibus, & legitimis, hoc unum sincerum est.

Sales, quos adhibeo in febribus pertinacibus perinde ac Autumnalibus, & ad humores heterogeneos dissolvendos optimi.

REcipe sal. de gentiana, de centauria minore, de chelidonia, de absynthio, de carduo sancto, prunellæ de vitriolo Martis, flor. sal. ammoniaci an. unc. 1. aquæ de ignimonias vel similis q. s. prædictosque sales resolve, & fac lixivium. Decoque inde lento igne, donec suprà fiat pellicula, & repone in loco humido, & frigido, nam crystallizabuntur. Consumunt hi oppilationes, febresque intermittentes vitiosas, ut quartanas, & ex impuritate productas. Dosis à ʒ. i. ad ʒ. ß. in jure vel similibus appropriatis. Nonnullis dantur duabus horis ante accessiones, & tegitur æger, ut sudare possit.

Sales quoque ex alumine, & tartaro factum præceptor meus dabat, quem valde laudibus extollebat: ego verò nunquam usus sum, scilicet.

Recipe crem. tart. & aluminis, an. partem æqualem, aquæ stillatæ de carduo sancto q. s. in qua resolvuntur supra dicta, igneque lento reducuntur in formam, qua crystallizari possint in loco humido, & frigido. De hoc datur à ℈. i. ad ʒ. ß. in liquoribus appropriatis.

Sæpe etiam do salem absynthii vitriolati vel alios; recipe nempe saltem, & cum spiritu vitrioli conjunge donec subbullitio fiat, qua facta evapora, & minùs pungens erit, aptiorque ad apertionem, & refrigerantior. De tartaro vitriolato à multis scribitur, & à Medicis adhibetur.

Conjunguntur pariter sales hi quilibet cum chalybe, si recipias partes duas salis, quem chalybeare vis, partem unam vitrioli Martis, & cum aqua stillata appropriata liquefacies, igne inde lento condensabis in sale, qui veri sunt chalybeati. Eodem modo fiunt cum vitriolo Veneris; cum sale Lunæ, cum sale Jovis, & similibus.

Sal noster celebris Antiscorbuticus.

REcipe de cineribus dealbatis, & incertis fraxini, juniperi, buxi ligni sancti, mentæ crispæ, camedryos, agerati, acrimoniæ, centaureæ, hepaticæ, cetracæ, linguæ cerv. fumariæ, cymbalariæ, nasturtii aquatici, cappar. tamarisci, genistæ, hypericonis, portulacæ marinæ, sarmentum vitis, an. partes æquales, cum aqua nasturt. aquatic. fac salem sec. artem. Inde recipe de sale ipso unc. 2. & adde vitrioli Martis ʒ. ii. salis tart. aluminati ʒ. ß. flor. salis ammoniaci ter sublimati ʒ. ii. auri fol. num. 20. spiritus salis communis q. s. ad imbibendum, ita ut dimidio digito supernatet. Calore lento exsiccetur spiritus cum suprad. & fiat massa, & vocatur Antiscorbutic. Riverii, qui in hypochondriacis, cachecticis, & aliis perfectissimus est; humorum etiam atrabiliorum omnes expellit impuritates, & venas mundificat. Dosis à ʒ. ß. ad ʒ. i. in liquore appropriato.

Extractum ligni sancti nostrum pro lue venerea.

DIffert hoc nostrum ab aliis: extracto quippe utor, & menstruo, quod sudoriferum est hoc modo.

Recipe lign. sanct. raspat. cortic. ejusdem, salsæ parillæ, cinnamom. an. unc. 4. sassafras unc. 2. vini generosi ℔. xii. digere in vase benè obturato. Post dies duos stilla, & extrahe ℔. ii. spiritus, quem ex se repone. Aliud vinum exhala per baln. Mariæ, donec deficiat plusquam dimidium, & tunc percola, filtra benè, & per baln. iterum exhala donec evadat in formam mellaginis, & aliquantò durius. Hujus extracti pro qualibet uncia adde ʒ. ii. diaphoretici communis antim. ʒ. ß. & bezoaris Orientalis & fac pilulas, de quibus unà pro manè datur, ad pondus ℈. i. ʒ. ß. quam sequitur unc. ß. de illa aqua vitæ, de qua dictum est, beneque tegitur infirmus, nu. 30. diebus, citius vel serius ab omni mala qualitate prædicti morbi liber extabit, ut toties de hac compositione expertus sum.

Terebinthum potabile nostrum pro Gonorrhœis.

REcipe terebinthinæ claræ unc. 4. & pone in marmoreo mortario unà cum duobus vitellis ovi, & ligneo pistillo misce; dum in liquidam convertetur, addensque ℔. i. aquæ acrimoniæ miscebis donec soluta omninò sit. Hinc ampulla vitrea pones in baln. Mariæ per noctem; & manè optimè percolabis per chartam emporeticam, vel linteolum. Adjunge inde saccari fini ℔. i. vel plus, cum succo limonis q. s. per gratitudinem, de hoc dabis unc. 1. ad unc. 2. ß. pro mane illis, qui remedia in pilulas sumere non possunt; hæc enim ex odore optimum faciet effectum.

Aqua nostra contra Gonorrhœas antiquas.

REcipe ligni sancti, lentisc. corticis abietini, an. unc. 4. tritura, & infunde in ℔. viii. vini albi generosi, add. radic. dictamni, ireos Florentiæ, an. unc. 3. menthæ siccæ manip. 4. verbenæ manip. 1. ß. sem. agni casti, rutæ, lactucæ, an. unc. 3. benè contusæ, terebinthinæ claræ ℔. 1. misce, & pone in vitrea cucurbita per horas 24. in loco tepido duo, vel tria in mane per aliquot dies.

Potio nostra contra Gonorrhœas, & Ulcera renum, & vesicæ.

REcipe herb. vermicularis manip. 1. radic. consolidæ majoris, tormentil. alchimil. sigilli Salomonis, polygoni, plantag. an. unc. 1. ß. sem. cydoniorum, agni casti, rutæ, plantag. rosarum, an. unc. 1. succi limonum ℔. 1. sang. draconis, croc. Martis adstring. an. unc. 1. aq. flor. malvæ ℔. 3. macera per dies duos, postea igne lento decoque, & da cochlearia duo pro mane horis quatuor ante cibum.

De extractis.

IN Pharmacopœa Præceptoris mei manipulationes multæ ab his differre videntur, sed in formam ab eodem descriptam redactæ, majoris evadebant pretii, quàm illæ ad usum Quercetani, & aliorum; non verò quòd Quercetanus, totque alii optima non egerint, sed *facile est inventis addere*, ipse diversam utilius servabat formam, ut ex his patet Arcanis à me descriptis quæ manipulationum augmento, & virtutibus amplificantur.

Extractionem purgantium ex vegetabilibus juxtà suprædicti disciplinam, usus meus est, quòd succum ex plantis illis extraho, quas jam antea propriis collegi temporibus, ipsumque digero per balneum, & optimè clarifico; hinc distillo separando spiritum, remanensque in extracti formam coagulo. Mox plantam expressam, novamque simul non expressam minutatim contero, & in vase pono capaci apto

ad distillandum per descensum; ex eis nempe, quæ ad lignorum olea conficienda adhibentur. Appositio vase ad oleum recipiendum, igne circulatorio, qui semper vehementior augetur, omnis exit humiditas, cæteraque in albissimum cinerem incensa converto, ni verò cinis q. s. calcinatus sit, iterùm ipsum calcino. Ex hoc cum aqua vel spiritu primo separato lixiviam facio, & cum filtratione salem, secundum usum. Oleum per descensum extractum, quod empireumaticum exhalat odorem, supradicto sali immisceo, & pauco salis tartari clari, & puri pariter eidem addito, digero in loco calido. Distillo inde semper super feces coobando spiritum donec oleum salis vi ab empireumate destituatur, & in formam mellaginosam reduco. Tunc extracto primo facto mellaginosum quoque hoc addo, qua propter omnes spiritus extracti, & salis facultates in unum hoc modo congeruntur. Hæc perfectior est forma, quæ pro extractionibus possit reperiri. In usu datur juxta compositi vim, vel Pharmacopœarum regulas, immò potiùs cum majori levitate, quia efficacior.

In herbis, drogis, aut radicibus siccis, vel pauci succi omnis extrahitur vis cum proprio menstruo, indeque accommodatur materies, ut supra, per descensum, & oleum exprimitur; hinc sal fit, qui oleo additus, & pluries, ut dictum est, rectificatus extracto jungitur, verum quidem est, quod hujusmodi extracta in vasibus vitreis servantur obturatis.

Alia generum omnium extracta simili pacto fieri possunt, tam alexipharmaca, quam specifica, quamvis ex rebus variis forent composita: sed de horum descriptione non me extendo, qui enim artis exercitatione præditus est, instructione non indiget.

Notandum est, quòd extracta vulnerariarum herbarum, verbi gratia aristolochiæ, symphyti, hypericonis, stellariæ, veronicæ, saniculæ, hederæ terrestris, & similium dari possunt internè non solùm, verùm etiam externè in linimentorum formam vulneribus admota absolutè, vel cum similibus; mirificos operantur effectus, confortant quippe in unum contrahunt, & tuentur partem à corruptelis, ipsamque citiùs ad cicatricem reducunt. Ita pariter plantæ illæ, quæ abstersivæ sunt, & exulcerativæ, meliores efficiunt operationes.

De oleis vegetabilium ad usum Spagyricum tot de Spagyrica tractantia volumina differunt, at modum hunc optimum cæterorum existimo. Plantæ, de quibus vis oleū, fac areant, & oleum per descensum extrahe, ut suprà dictum, hinc de cineribus fac salem, quem oleo juge, indeque una cum pauca calce viva oleum rectifica, calx enim empireumaticum odorem resolvit, si pluries, ut mos est, trajeceris. Mox in vase vitreo positum soli expone, flores, vel folia proprii vegetabilis ad infusionem imminiscens, vel alterius, si compositum decreveris; odorem enim gratum resumit, juxtaque plantarum virtutem, gradus recipit illos augmenti quot sunt centum pro qualibet; adhibetur autem non secus ad adnotata à primo meo Præceptore Petro Joan. Febris tam interius, quàm exterius.

Basilicum Chymicum nostrum.

R Ecipe ol. myrrhæ, masticheș, thuris distillati, an. unc. ol. terebinthinæ, de lateribus, ceræ distillati, an. unc. 1. vitell. ovorum num. 3. misce benè; utere, nam mira experieris.

Balsamum Sulphuris nostrum.

R Ecipe flor sulph. unc. 1. ol. therebinthinæ unc. 3. ol. violati unc. 3. misce, & in pila vitreata bulliant, agitabisque spatula lignea donec fiant rubicundissima. Remove inde ab igne, & adde ol. ceræ, vitelli ovi, an. ℥.ß. misce, & utere omnibus vulneribus, ad spasmos, nervos contusos, & transfixos.

Balsamum Mumiatum nostrum.

R Ecipe extract. aristolochiæ rotundæ, centaureæ minoris, an. unc. ß. extract. hypericonis, symphyti majoris, an. unc. 1. terebinthinæ Venetæ, & mellis, alb. ana. unc. 4. myrrhæ unc. ℥. mumiæ veræ unc. 3. croci Martis unc. 4. hæc omnia misce, & infunde in vase vitreo cum lib. 6. aqu. vitæ rectificatæ, & digere per mensem; agitando quotidiè materiam, ut facilius spiritus vini rerum tincturam extrahat. Postea per inclinationem separa diligenter tincturam, & per baln. distilla usquequo sit in fundo alembici quasi mellago, quæ ad balsamum, quo uti poteris ad vulnera quæcunque agglutinanda. Spiritus distillatus mirabiles etiam possidet virtutes.

Balsamum Apoplecticum nostrum.

R Ecipe essent. sive ol. distillati spicæ, salviæ, rosmar. junip. an. dragm. 1. rutæ, majoranæ, an. drag. ß. cinnamom. caryophyll. an. scrup. 1. succini dram. 1. ß. extract. belzovini, storacis calamitæ bals. albi sodi Orient. an. drag. 2. bals. Peruviani, & Orient. liquidi an. unc. ß. ol. nucis muscatæ expressæ unc. 3. ambræ grisea, nigræ, an. drag. 1. ß. musci odorati drag. 2. misce, & ad calorem lentissimum agita, usque quo simul uniantur. Perfectissimum est pro epilepticis, & apoplecticis, vertignes expellit, ab aëris contagiosa corruptione defendit, cor recreat, omnes vitales facultates, & animales. Adhibetur ungendis commissuris coronalibus, temporibus & odorando.

Spiritus noster Sulphuris ad consolidanda pulmonum ulcera, ipsorumque sanandas corrosiones.

R Ecipe spiritus sulph. acidi rectificati, & paulatim superimbile limaturam chalybis ad lib. duas, vel tres; nam ex se subbulliet, indeque quasi in salivam evadet. Hinc omnia pone in retorta bene lutata, & stilla sec. artem, & extrahe spiritum. Hunc imbibe iterùm capite mortuo, & cooba quinquies, nova autem retorta qualibet vice. Dulcificatum spiritum adde magisteriis margaritarum, bals. impertiti Orientalis, & belzovini, an. unc. ß. misce, & in supra dictis affectibus mirabile est, in omnibus phthisicis, quorum multi hoc salutem habuere à me curati.

Magisterium magaritarum fit solutis primò unionibus in ol. sulph. & inde bene dulcificatis cum aquis cordialibus, posteà exaltatis cum spiritu vini magisteria belzovini, & bals. Orient. dissolvuntur in spiritu vini, & præcipitantur aquis cordialibus, indeque sublimantur eodem modo, quo sulphur. Quod sublimatur purius est, & pulmonibus optimum.

Balsamum Canis rubei nostrum.

O Ccides canem rubeum, rejectisque interioribus, non verò adipe, cæde ejus carnem, ossa, & pellem in frusta, quæ omnia in vitro capaci fac bulliant cum ol. & vini q. s. addens hæc: adipis ursi, anseris, gallinæ, taxi, vulpis, felis, equi, asini, an. unc. 1. lumbricorum terræ vino ablutorum lib. 4. radic. hebull. ivæ arteticæ, an. manip. 3. salviæ, spicæ, rosmar. absynth. abrotani, fol. cupressi, cortic. hederæ, cortic. ulmi, sabinæ, an. manip. 1. hæc omnia decoque, donec caro consumpta sit ossaque omnia disjuncta. Tunc ad torcular exprimuntur, & reponuntur in retorta forti lutata, unà cum unc. 1. gummi de hedera, & lib. 2. lumbricorum supradictorum, ivæ arteticæ manip. 6. ranis vivis num. 20. & digere in loco tepido per dies tres. Inde distilla, extrahe omne oleum, quod servabis, nam bals. anodinans est, & consolidans nervos, præcipuè in morbis articularibus.

Emplastrum Sulphuris Rulandi.

R Ecipe olei sulpuris nostri unc. 3. colophoniæ drag. 3. ceræ unc. ß. myrrhæ ad pondus omnium; cera, colophonia, oleoque liquefactis simul, & bene commixtis insperge myrrha subtilissimè trita paulatim, igneque lento coquantur, spatula semper agitando, donec optimè permixta fuerint: post quadrantem hora ab igne deponantur, & paulatim frigescant. Habebis emplastrum præstantissimum, certum, & infallibile in curandis cujuslibet generis ulceribus, & vulneribus quibuscumque, sicut experimenta in Centuriis ejusdem Rulandi descripta, quibus tutò, & perpetuò fidendum, & in curatione 94. dicit, quod in hoc emplastro est divina, miranda, & celer vis emolliendi, suppurandi, rumpendi, abstergendi, & conglutinandi, quemadmodùm longa experientia expertus est.

Oleum nostrum Bufonis.

R Ecipe bufones sylvestres ex illis, qui longè ab aqua morantur, numero quatuor vivos, & pone in olla bo-

nè obturata ut purgentur; recipere indè ol. commun. l.2. in quo ebullierint manip. 1. pro quolibet hac re, scilicet salviæ, sonci, radic. iridis, & gentianæ, immersoque uno ex illis bufonibus pones ad ignem in loco aperto, in olla vitreata cooperta; sed cave à fumo. Dùm primus aridus est, pone alterum pariter vivum, cui arido insequatur tertius, & sic quartus; dùm coctum ol. est, percolatur; atque hoc validissimum est contra omnes dolores frigidos, optimum, contra tineam, morphœam, & hydropem, & tepidum adhibetur.

Balsamum Antipoplecticum nostrum.

R Ecipe ol. succini rectificati, petroli, Philosophorum rosmarini, salviæ, spicæ, (omnia verò sint distillata an.ʒ.ß. ol. nucis moschatæ per expressionem unc.1. extracti castorei, ol. buxi, caphuræ, an. drag. 1. balsami Peruviani, opobalsami Occidentalis, zibetti, extracti benzoini, an. unic. ß. musci, ambræ grisæ, an. scrup. 1. m. omnia, & calore moderato conficiatur balsamum, quod valet contra morbos capitis ungendo occiput, nares, & pulsus, contra apoplexiam, epilepsiam, & similia. Ungendo umbilicum colici dolores tolluntur, & hysstericæ passiones.

Pilulæ nostræ contra morbos pestilentiales.

R Ecipe aloë loti, croci, myrrhæ, an. unc.ß. balsami Orientalis, Occidentalis, an. drag. ß. ossa de corde cervi num.6. unicorum, smaragd. bezoard. Orientalis, margarit. præparat. coralli præparat. ligni aloë, an. g.x. ambræ griseæ g. v. tincturæ nostræ electri & magisterii tartari, an.q.s. ad formandam massam pilularum, de quibus capiatur una ad pondus ʒ. ß. sero in hora somni, bis in hebdomada. Sanguinem mundificant, caput & ventriculum corroborant, succurrunt cardialgiæ, spiritus omnes confortant, juventutem renovant, senectutemque retardant.

Aqua nostra lapidem frangens.

R Ecipe nuces juglandes virides in mense Maii, contusasque distilla ter coobando, semper distillato super alias nuces virides contusas, postea extrahe salem residui ex cap.te mortuo, & est validissima; dosis erit unc.1. ad unc. 1. ß.

Balsamum nostrum constra Asthma.

R Ecipe bals. de sulphure facti cum ol. therebinthi, & ol. sulphuris nostri dulcificati, an. unc. 1. flor. aliæ dulcis unc.1.ß. ol. de saccharo facti cum spiritu vini ℔. ii. m. fiat balsamum. Hoc prodest valdè in omnibus moribis pectoris, & pulmonum; dosis erit cochlear dimidium, ad unum.

Pelulæ nostræ contra omnes impuritates sanguinis & humorum.

R Ecipe extracti de helleboro nigro suo sale fixato unc.ß. calomelani nostri ʒ.ii. auri foliati mixti ʒ. ß. magiller. margarit. ʒ. 1. misce, & fiat massa pilularum, dosis à scrup.1. ad unc. ß. Si sine calomel. detur ad quatuor, aut quinque menses bis in hebdomada; sanguinis autem contumaciam mundificabis in lue Venerea cum dicto calomelano.

Balsamum nostrum contra dolores Colicos.

R Ecipe amygdalorum amarorum ex persicis ℔.iv. terebinthi Cypri ℔.iii. conterantur omnia, & misce; recipe indè ol.expres. ex nuce moscata unc.ʒ. bals.Peruviani unc.1.ß. ex caryophyllis unc. ß. misce, & distilla sec. artem, & super caput mortuum ter cooba, indè adde spiritus vitrioli rosati ʒ.iii. essent.ambræ griseæ, ligni aloë an.ʒ.ß. misce, circula per dies 15. nam prodest mirifice contra dolores colicos; dosis ϑ.ß. ad ϑ.i. cum liquoribus appropriatis.

Aqua Opthalmica nostra.

R Ecipe succi chelidoniæ, eufraziæ, verbenæ, an. ℔.ß. succi cancrorum fluviatilium. unc. 8. aloë succotrini unc.ß. tuthiæ crudæ unc.1. croci metall. unc.1.ß. digere in levi calore per horas 24. indè distilla, & aquæ distillatæ adde vitri antimonii ʒ.iii. & fac bulliat lento igne per horam, indè cola, & serva; nam excellens est contra suffusionem oculorum, caligines, &c.

Arcanum nostrum contra morsum canis rabidi.

R Ecipe hepatis canis rabidi redacti in formam magisterii, & magisterii cancrorum fluviatilium. an. unc. 1. tincturæ croci Orientalis, gentianæ, castorei, myrrhæ, an. ʒ.iii. quintæ essentiæ vitrioli, salis communis antimonii, Lunæ, an.ʒ.ß. foliorum hyperici, betonicæ, millefolii, centaureæ min. artemisiæ, menthæ, absinthii, plantaginis, polypodii quercini, salviæ min. ris, verbenæ rutæ horrentis an.pug.1. alissi pug.3. sicca, & pulveriza, & cum gummi tragacanthi q.s. dissoluti in aqua scorzoneræ, & liquoribus supra dictis, fac pastillos, & da ʒ.i. pro vice per 40. dies cum aq. cordiali, & videbis mirabilia.

Tinctura nostra contra Dysenteriam.

R Ecipe sanguinis leporis sicci ℔.ß. spiritus vini rectificati ℔.i.ß. digerantur in balneo Mariæ per triduum postea extrahe tincturam, ut artis est, & coagula ad formam mellagineam. Dosis est ϑ.ß. ad scrup.1. cum lacte seminum acetosæ.

Balsamum nostrum Mastiches.

R Ecipe mastich. capat. q. vis, solve in spiritu therebinthi igne tepido ex balneo Mariæ, dein separa menstruum corpore soluto, & habebis balsamum ad omnes corporis affectiones; nam externè appositum sistit vomitum oris ventriculi, si internè ad gutt.4. in jure, vel vino generoso.

Arcanum nostrum contra Volvulum & Vomitum.

R Ecipe olei ætherei, seu quintæ essentiæ therebinthi unc. 6. balsami Peruviani ʒ. i. ß. mastiches capari ʒ.vi. misce, & distilla, postea cooba tribus vicibus, & utere in vino malvatico, vel jure cicerum rubrorum, aut alio specifico liquore. Dosis à g. 6. ad 12.

Idem prodest oleum æthereum in eodem morbo, &c.

Spiritus noster Nitri fixi Tartarizati.

R Ecipe spiritus nitri rectificati ℔.i. pone in cucurbita vitrea oris ampli aperti, & paulatim, & guttatim oleum tartari facti per deliquium tantumdem super affunde, spumam excitabit, tandiù super affundas, quandiù spumam inexcitatam observabis. Tartarum nitriatum fundum peret, tunc decanta, & dulcifica, cum aqua rosacea. Datur in morbis longis cum decoctis appropriatis a g. vi. ad viii. in aqua cancrorum, vel formicarum, & antifebrificum est.

Emplastrum Antipleuriticum nostrum.

R Ecipe farinæ sem. lini unc.ʒ. cepæ, & saponis novi, an.unc.1. ʒ. contere, & misce simul, indè cum melle pone in sartagine ad ignem, permiscens omnia donec incorporentur. Hæc supra stuppam extende, & parti appone pleuriticæ, & oppositæ dolori, mirificos enim contra hunc morbum videbis effectus.

Emplastrum nostrum pro fractis ossibus, & luxatis.

R Eposito osse in locum suum, recipe fulig. camini unc.ʒ. thuris unc. 1. farinæ tritici unc. 4. ovi albuminis q.s. ad supradicta subigenda: appone inde læsæ parti assulis accommodatis, & fasciis, neque removeas, donec pars ex se ipsa dimittat. Aliquo videtur incommodo esse, verum nullum aliud hoc æquare, necdum antecellere unquàm vidi in hujusmodi affectibus; adhibentur inde cerata oxycrocei, & alia juxta necessitatem.

Oleum nostrum Antipleuriticum.

R Ecipe ol. communis ℔. 4. mense Maii, in quo pone pleuræ human. ℔. ii. ℔. iii. flor. canomil. & liliorum alborum duobus mensibus ad Solem. Ad torcular inde exprime, & libra oleum, cui adde cucurbitam de æstate longam ad pondus ipsius olei, projecto verò cortice, & medulla, contritaque in frustula, fac bulliat donec ol. absorbuerit humiditatem è cucurbita, cujus nempe minutæ partes aridæ evaserint. Tunc in promptu habueris duodecim ignita ferrea fragmenta nova ad pondus ℔.ß. pro quolibet, ipsaque in ol. singulatim demerge; hoc autem modo bis iterùm inflammata bis extingues in oleo; tunc enim perfectum erit. Mirabile est si illo tepido ungantur partes doloris in pleuritide bis, vel ter die.

Pulvis Uterinus noſter.

REcipe herb. Turcic. manip. 1. baccar. lauri cortice exu. arum ſem. paſtinacæ an. ʒ.i.ß. ru:æ, agni caſti, & pæoniæ, g:anor. Paradiſi, an. ʒ.ß. calami aromatici, caſſiæ lineæ, m:acis, cinnamom. caryophyl. an. ʒ. iii. fæcul. brioniæ, ſalis Jovis, an. ʒ.ii. miſce, & in minutiſſimum pulv. contere, de quo dabis à ʒ. ß. ad unam in juribus, tino, conſervis, vel ſimilibus, contra omnes morbos uterinos.

ARcana noſtra omnia per tempus non licet in hoc Opuſculo publicè explicare, verùm ſi duo alii anni vitæ & valetudinis favente Deo concedentur, Obſervationes multas paratas habeo adnotatu dignas. Manipularium quoque, in quo apertè explicabuntur pleraque Artis Myſteria, errorumque cautiones, in quo offendunt Artifices. Quamvis verò multa hodie volumina novitia pateant Italico, Latinoque idiomate de Spagyrica, quæ tamen ab Antiquis collegere, ego quoque de iiſdem ſcribam, ſed multa correctoria.

Calyx Chymicus toties in Obſervationibus noſtris nominatus, communiterque adeò omnibus conceſſus, non eſt ut nonnulli arbitrabantur, & arbitrantur, ex Regulo Antimonii vulgaris; ex Regulo quidem eſt, ſed tertii gradus, qui longè differt à vulgari, quamvis etiam multi hoc utantur non ſine periculo bibentium. Romæ fui, Neapoli, Venetiis, & tot in aliis Italiæ Urbibus, aliarumque Provinciarum, multoſque inveni Calicis Chymici arcanum callentes, omnes verò ex Regulo communi, vel aliquos etiam ex compoſito cum Marte. Multies cum multis ex his ſermonem habui, penetraturus an quis partes arſenicales, quas Regulus in ſe continet, ab eodem ſegregare ſciret, verum judicant cùm Antimonium cum Tartaro incenditur, & nitrio, feces illas ſulphureas, quæ ſeparantur, omnem continere impuritatem Antimonii, illumque eſſe Calicem Antiquorum. Verùm longè equidem à veritate aberrant, nullum enim invenient Authorem ex Claſſicis, & rationalibus uti Regulo ſimplici ad Calicem formandum, ſed ad alias quidem præparationes. Vulgaris Regulus nondum ſuam reliquit cruditatem; ſupra dicto autem modo factus vocatur Regulus primi gradus, de quo multæ compoſitiones fieri poſſunt, ut ſtellatus limatura ferrea, ut electrum nobile, quod Regulus eſt, & auro, argento, ſtanno, ferro. Alter Regulus fit in electrum cum ferro, ære, plumbo, ſtanno, Mercurio, & Regulo. Ut verò tertii gradus apex attingatur, hoc opus, hic labor eſt, & tunc pro perfecto concedi poteſt, ut Cloſſius inter Sanctos habitus, & Baſilius Valentini inter Beatos illum celebrant Regem medicamentorum purgantium, tantùm enim quæ naturæ nocent de corpore extrahit, ſanguinem mundificat, & humores corroborat non corruptos, ut obſervatur in his, qui de illo ſumunt, quamvis in vomitum erumpant, non tamen ullis viribus deſtituuntur, atque in hoc differt ab aliis Medicinis. Has laudes celebro, quia Latino patent idiomate, ideoque ignarorum aures non penetrabunt, arma enim puerorum manibus conceſſurus minimè ſum. Dico equidem viginti duobus ab hinc annis nullum aliud purgans corpus meum penetraſſe, quàm vinum Calicis Chymici, de quo bibo ter, vel quater in anno, neque ulla unquàm hoc tempore Dei gratia vexatus ſum ab infirmitate, & ſi in Obſervationibus crebro apparet, hoc fit ex eo quod mihi honores maximos attulit.

Nonnullorum quidem quin fraudes detegam hîc minimè negligendum eſt, quas circa Regulum patrare non verentur, quorum multi in hac Urbe, qui Calices conficientes ipſos communiter diſtribuunt. Hi tamen primum prætervolare gradum nequeunt, ſed ut pulcherrimum, & fulgens opus appareat, marcheſitam addunt argenti crudam, quæ non ſolùm pulchritudinẽ auget, & verum Regulum per dimidium multiplicat, quapropter auri fame ducti Regulum defraudant, Caliceſque ut tertii gradus nundinantur. Diligentiſſimè de hoc cavendum eſt, marcheſita enim pro ſanguine mundificando, ipſum corrodit, & corpora quamvis ad vomitum celeberrimè excitet, attamen ipſa damnis afficit non exiguis. Apertius in noſtra Chirurgia tanti detegendi doli modus patebit.

Calicis noſtri Chimici compoſitio, Balſami adſtringentis, & Pilularum adſtringentium non patent in hoc opere, ſed pro alio ſervo, ut in illo quoque recondita, & nobilia explicentur; in hoc enim Arcana amantiſſimi Præceptoris mei celebriora ſunt, in altero tria ſupra dicta duces erunt. Spero ſanè in illo pulcherrima tradere naturalia nempe apud virtute præditos, & curioſos accuratè inveſtigavi naturales virtutes mineralium, ſemineralium, ſaxorum, animalium, & vegetabilium, quæ virtute occulta operantur, nam illa ſunt vera ſpecifica, ex quibus mira valdè vidi, neque tamen aliquid ſcire licuit.

In ſecundo de hoc Opere Obſervationes luci publicæ tradam, ad Chirurgiam ſpectantes, quæ acciderint uſque ad tempus quo proſiliet Opus, & præcipuè illas de Regno Neapolis, & Venetiarum, ubi nunc moror, quamquàm in hac Civitate curando abſolutè non me extendam. Crebro adſum Conſultibus Excellentiſſimorum Medicorum, ut Excellentiſſimorum Bernardi Florii, Bracchi, Bravi, Cornelii, & aliorum, quorum optima gratia multoties meam propoſitionem acceptaverunt.

Experientias in hac Urbe feci de meo balſ. aſtringenti in domo Illuſtriſſ. atque Excellentiſſ. Comitis de Avaus Seigneur de Longeval, Chriſtianiſſimi Regis Legati apud Sereniſſimam hanc Rempublicam; nempe à Chirurgo ipſius reciſæ ſunt porculo jugulares, cani arteria major coxendicis, & à me arteria prope jugularem alteri cani, & omnes noſtro tantummodò Balſamo adſtringenti ſanati ſunt omnium admiratione novem diebus. Hoc noſtro Balſamo ſanatus eſt tonſor nomine Surdus apud Sanctum Vitum in hac pariter Urbe de arteria fracta. Navicularius quoque, cui cùm à Chirurgo recideretur ulcus in membro virili, reſciſſa eſt arteria; quæ cùm igne claudi non poſſet, balſ. noſtro ſanguinis profluvium intercluſum eſt, & convaluit.

Altera experientia facta eſt in domo Illuſtriſſ. atque Excellentiſſ. Marchionis de Fuentes Legati Hiſpanici, in cane, cui octo jam à diebus reciſa fuerat arteria, & ſanatus eſt. Cani eidem Excellentiſſimus Pica alteram omnino recidit venam, & cùm circumſtantes advocaret viſuros canem, hoc temporis ſpatio ſanguis ferè totus exiit antequam Balſamum applicaretur, balſamo inde admoto paucus ille ſanguis, qui ſuperfuit non ampliùs exivit, ſed canis ex inanitione, cum nullum ſumere poſſet alimentum mortuus eſt terribili convulſione die inſequenti.

INDEX
RERUM ET VERBORUM,
QUÆ IN HOC OPERE
PASSIM CONTINENTUR,
IN PRIORIBUS EDITIONIBUS TRIPARTITUS,
sed in hac postrema, ob faciliorem Lectoris indaginem & inventionem, in unum congestus.

A

Abscessus legitimi qui. pag. 34
Abscessus futuri signa. 94
Abscessus qui mali. ibid.
Abscessus abdominis. 491
Abscessus juxta spinam dorsi. 513
Abscessus in sterno. 571
Abscessus in abdomine. 576
Aliter abscessus in abdomine. ibid.
Abscessus lumborum ad renes penetrans. 380
Abdominis musculorum inflammatorum signa. 318
Abortus quid. 400
Abortus causæ internæ & externæ. ibid.
Abortus præcautio. 483
Ab abortu symptoma. 485
Abortus sæpe per phlebotomiam in gravidis præcavetur. 399
Abortus gemellorum cur frequentior. 400
Abortum cur indicet mammarum extenuatio. 401
Abortum cur efficiat tenesmus. ibid.
Abortus futuri signa. ibid.
Abortus imminentis signa. ibid.
Abortus periculosior, quàm verus partus. ibid.
Abortum quæ symptomata & morbi sequantur. ibid.
Abortus curatio in præservatione consistit. ibid.
Abortum quæ impediant vi specifica. ibid.
Abortum coïtus sæpe procurat. 402
Abortus imminentis curatio. ibid.
Abortus cur magis contingat primis & ultimis gestationis mensibus. 400
Absinthii sale cum succo limonum vomitus in febre maligna curatur. 449
Absinthii usus in tertiana intermittente longiori. 437
Absinthii decoctum cum senna, in quartana utilissimum 442
Absinthii Pontici conserva nonnulli hydropici curati. 327
Absinthii succus vel decoctum in melancholia hypochondriaca laudatur. 338
Accessiones longiores quid arguant. 60
Accidentium essentia unde pendeat. 28
Accretio quid. 20
A nutritione realiter distinguitur. ibid.
Accretionis terminus quis. ibid.
Acetosa. 105
Acetum non permiscendum medicamentis somnum conciliantibus. 184
Acetum commendatur in affectibus lienis. 332
Acida in pituita quid. 11
Acida in biliosis febribus cur usurpanda. 431
Acida humorem melancholicum fermentare creduntur 441
Acida & acuta appetere, quàm res absurdas, in pica melius. 278
Acidus ructus cur dysenteriæ longæ superveniens salutaris. 279
Acida quibus morbis non conveniant. 429
Acida amara dulcificantur. 432
Acida cur febribus pestilentibus conveniant. 453
Actio læsa præcipuum symptoma morbi. 42
Differentia actionum læsarum. ibid.
Actionum læsarum causæ. 43
Actiones naturales quæ malæ. 69
Acutus morbus. 31
Acuti morbi quando judicentur. 91
Acuti morbi signa. 56
Adeps an sit pars corporis. 16
Adnatæ tunicæ affectus. 205
Ulcera. 211
Adolescentum victus. 102
Adstrictio quid. 29
Adstrictio unde producatur. 42
Adstringentia medicamenta. 146
Ægylops & anchylops in quo differant. 212
Ægylops cum inflammatione, & sine inflammatione. ibid.
Aëris qualitates. 116
Aër qualis esse debeat ad curationem frigidæ & humidæ cerebri intemperiei. 160
Aëris Aquilonaris incommoda. 162
Aër nocturnus cerebro frigido & humido inimicus. ibid.
Aër in febribus quomodo refrigerandus. 430
Aër ambiens pestilentium febrium præcipua causa. 272
Aër à quibus causis vitiosus evadat. 447
Aëris in primis qualitatibus excessus, quomodo sit causa febris pestilentis. ibid.
Aër quomodo alteretur ab influxu syderum. ibid.
Aër in constitutione pestilenti quomodo corrigendus. 453
Aëris in aure implantati motus causæ. 218
Aëris peculiari vitio dysenteriæ epidemicæ excitantur. 301.
Aër frigidus an hecticæ febri conveniat. 423
Æquivoca generatio. 21
Æruginosa bilis quid. 10
Æruginosa bilis an præternaturalis, & unde procretur. 57.
Ætatis temperamentum. 7
Æstatis victus. 103

Index Rerum

Æſtatis qualitates. 111
Æſtus in toto corpore morbi acuti index. 56
Ætatum temperamenta. 6
Affectio hyſtericæ æmula. 473
Affectus ſoporoſus hypnotico curatus. 500
Agaricus ſpecificus ad abſceſſum in angina rumpendum. 419.
Agnina caro. 108
Albugo ſeu leucoma, quid ? 208
Ejus cauſæ. ibid.
curatio. 209
Albugmis à cicatrice productæ remedia melli permiſcenda. 208
Alces ungula ſpecificum in hyſterica paſſione. 383
Alchekengi fructus & vinum ad calculum. 349
ad Iſcuriam. 364
Alexipharmaca in febribus malignis, diaphoretica & ſudorifica quando exhibenda. 456
Alexipharmacorum variæ claſſes. ibid.
Alexipharmaca diaphoretica in vena peſte ſtatim initio uſurpanda. ibid.
Alexipharmacorum diaphoreticum varii gradus. 457
Alexipharmaca ad variolas. 464
Alibilis humor quid ? 8
Alimenta calida quomodo calefaciant. 40
Alimentorum exceſſus refrigerat. ibid.
Alimentorum qualitas, & ordo ea ſumendi. 98
Alimentorum præparatio. 99.
Alimentorum quantitas quæ neceſſaria. 97
Alimentorum vitia. 270
Alimenta concoctu faciliora vel difficiliora redduntur ex coquendi & condiendi ratione. ibid.
Alimenta, calculi materiam ſuppeditantia. 346
Alimentorum pravitatis cauſæ. 448
Allium. 106
Allium & cepæ auditui nocent. 217
Allii hortenſis vis ad menſes movendos, & conceptionem juvandam. 398
Ad præcavendam arthritidem. 416
Aloës in ſingultu maximè commendatur. 120
Aloë tuſa, cum lacte exhibita, ad ulcera renum, & veſicæ. 360
Aloë pulveriſata, & in pilam redacta, commendatur ad epiphoram. 214
Alteratio exſiccat. 40
Interdum humectat. ibid.
Alteratrix facultas quid ſit. 21
Alvi fluxus. 502
Alvi fluxus quando malus. 78
Alvi fluxus diuturnus cum ulcere recti inteſtini. 504
Alvi fluxus in puero. 511
Alvi fluxus diuturnus & dolor capitis contumax. ibid.
Alvus adſtricta. 528
Alvi fluxus diuturnus cum febre lenta. 541
Alvi fluxus cruentus. 547
Alvi fluxus cholericus febribus intermittentibus ſuperveniens. 554
Alvi conſtrictio lethalis. 99
Alvi adſtrictæ incommoda & cauſæ. 295
curatio. 296
Alvi fluxus inveterati per venerem exſiccantur. 305
Alvi fluxus, hecticæ ſuperveniens, quomodo curandus. 280
Alvi fluxus authoris longior ovis induratis aceto intinctis curatus. 281
Alvi fluxus differentiæ. 299
unde deſumantur. ibid.
Alvi fluxus criticus quibus contingat. ibid.
Alvi fluxus gravidis abortum minatur. ibid.
Alvi fluxus ſymptomatici curatio. ibid.
Et vomitus & venæ ſectio conveniunt, quales clyſteres. ibid.
Alvi fluxus quando ſalutaris in hydrope. 327
Alvi fluxus incertum præſagium in febre peſtilenti. 369
Alvi fluxu tertiana intermittens terminatur. 424
Alvi fluxus ſymptomatici in febribus putridis ſuperveniens curatio. ibid.
Aluminoſa aqua quomodo calefaciat. 41
Amara dulcificantur per acida. 431
Amarities in lingua quid ſignificet. ibid.
Amauroſis, ſeu gutta ſerena quid ? 195
ejus cauſæ. ibid.
Amauroſis ab adſtrictione facta facilius curatur quàm ea, quæ fit ab obſtructione. 196
Amauroſeos curatio. ibid.
Amauroſi venæ ſectio aliquando convenit. 197
Ambræ griſeæ uſus in melancholia hypochondriaca. 336
Ambra griſea ventriculum roborat. 276
Anbuſta. 99
Amnios quid ? 24
Ammi ſemen ad curandam ſterilitatem maximè prædicatur. 397
Ameos ſemen cantharidum nocumentum impedit. 455
Amuleta ad ſuffocationem hyſtericam. 384
Amuleta proprietate quadam adverſantia pharmacis occulta vi ſterilitatem inducentibus. 397
Amygdala. 106
Amygdalarum dulcium oleum in calculo renum commendatur. 349
Amygdalæ amaræ calculos renum imminuunt. 351
Anacatharſis libera & liberalis, fieri incipiens, venæ ſectionem dehortatur. 249
Anacatharſi expurgata materia ex pectore per pulmones tranſſumitur. 248
Anacatharſim promoventia in pleuritide. 249
Anacollemata in hæmorragia.
Ἀναμνηστικὰ ſigna 44
Anaſarca quid ? Ejus cauſæ. 329
Anaſarca inter ſpecies hydropi minùs habet periculi. ibid.
Anaſarcæ ſudorifica ſemper proſunt. ibid.
Ἀναστόμωσις quid, cauſæ ? 226
Anaſtomoſis quando fiat ? 29
Aneuriſma. 525. 542
Aneuriſmatis varia exempla. 330
ſæpe in melancholia hypochondriaca incurabilis. ibid.
Anchylops. 572
Angina. 545
Angina quid ? 240
Ejus differentiæ. ibid.
cauſæ. 241
curatio. ibid.
Angina laborantes cur liquida difficilius, ſolida verò faciliùs deglutiant. 241
Anginæ cur viri magis obnoxii, quam fœminæ. ibid.
Angina facilè in peripneumoniam mutatur. ibid.
Angina laborantibus cur ſpuma circa os apparens lethalis. 242
Anginæ copioſa venæ ſectio utilis. 243
Anginæ quando conveniat purgatio. ibid.
Anginæ conferunt cucurbitulæ, ſub mento ſcarificatæ. ib.
Anginoſus profundis ſcarificationibus ſub maxillis & ſupra collum curatus. 243
Anginoſis abſceſſus quomodo rumpendus. 244
Anginæ abſceſſus ruptus quomodo curandus. ibid.
Angina quomodo oriatur. 29
Anhelitus acidus lumbricorum in pueris indicium. 309
Animadverſiones practicæ circa febres malignas. 454
Anima quid ſit ? 181
Animi deliquium ex venæ ſectione. 559
Animalis ſpiritus quis, & ubi generetur. 19
Probatur dari. ibid.
cibi ex Animalibus. 107
Animata quomodo calefaciant. 12
Animalia aut eorum partes capiti admovenda in febre maligna, ad dolorem capitis & vigilias. 458
male in principio phrenitidis admoventur. ibid.
Animalia recenter mactata, per medium ſecta, & applicata in phrenitide. 184
Annorum diverſitas à qua cauſa dependeat. 447
Ani affectus. 314
Anodyna medicamenta. 148

& Verborum.

Anodynum ad dolores impetiginum. 558
Anodina medicamenta ad dolores arthriticos. 412
Anodyna in convulsione. 175
in ophthalmia. 207
in aurium dolore. 221
in pleuritide. 249
in cancro depascente. 210
Anodynæ glandes ad dolores vesicæ leniendos. 356
ἀνορεξία 271
Anorexia magnum morbum arguit. 55
Anseres. 110
Antecedentia signa criseos. 34
Anticipatio accessionis quid notet ? 60
Antiperistasis calefacit. 40
Anthraces in febre pestilenti qui boni, qui pravi. 452
Antimonii usus in lethargo & soporosis affectibus. 166
in paralysi. 181
in mania. 183
Antimonium diaphoreticum ad curationem hydropis. 328
Antimonium à prudenti & perito medico exhiberi debet. 442
Antimonium diaphoreticum ad phtisim. 264
ad Hydropem. 329
Antipodagrica varia. 416
Antiscorbutorum vis à sale quodam volatili dependet. 341
Ἀοσμία 278
Apepsia magnum morbum denotat. 55
Aphthæ quid ? 238
Earum curatio. ibid.
Aphthæ contumaciſſimæ. 524
Aphtharum pestillentium differentiæ. 450
Aphthas in ventriculo facit incautus limonum succi usus 359
Apnœa quid. 245
Apophlegmatismi tali obnoxiis infensi, cum formula 257.
Apophlegmatismi in Asthmate non conveniunt. 164
Apoplexia lethalis quæ. 63
In Apoplexia cur sensus & motus in toto corpore pereant. 31
Apoplexia in quo differat ab aliis affectibus soporosis. 364
Apoplexia fortis quid sit. 164
Apoplexiæ quando febris salutaris. 161
Apoplecticis ἰφίδρωσις superveniens mala. ibid.
Apoplexiæ venæ sectio interdum necessaria. 167
Apoplecticis jugularium sectio convenit. 166
Apoplecticis fortius catharticum exhibendum. ibid.
Apoplecticis cucurbitulæ capiti admotæ prosunt, posteriori verò thoracis parti aut hypochondriis nocent. ib.
Apoplecticis ab humore melancholico hæmorrhoïdum fluxus utilis. 168
Apoplexia quomodo distinguatur ab hysterica passione. 271
Apoplecticæ aquæ variæ. 167
ἀποσῖλια 271
Apositia magnum morbum arguit. 55
Apozema alterans. 149
purgans. 150
Apozema alterans & purgans in frigida humida cerebri intemperie. 162
purgans in gutta serena. 197
purgans inappetentiam à frigida causa. 272
Apozema abstergens & purgans ad ventriculi inappetentiam. ibid.
simpliciter abstergens in ulcere ventriculi. 291
bilem evacuans. 326
aperiens & laxans. 320. 321
Phlegmagogum & hydragogum. 330
aperiens & purgans in melancholia hypochondriaca. 337
Apozema sanguinis fervorem temperans in mictu sanguinis. 337
incidens & purgans in febre quartana contumaci. 442
Apparitionis mensis. 48
Appetentia quæ mala. 73
Appetitus naturalis causæ. 27
Appetitus depravatus ventriculi utrum feratur ad similia, vel contraria. 275
Appetentiam excitant acida. 188
Appetentiæ depravatæ causæ. 274. 175
Aquæ. 112. 113
Aquæ apoplecticæ. 167
Aqua frigida per accidens calefacit. 39
Aqua singularis in paralysi. 172
Aquæ hirundinum laus in convulsione. 175
in Epilepsia. 179
Aquæ acidulæ in epilepsia sympatica. ibid.
Aqua nucum in recenti catarrho. 192
Aquæ singulares in suffusione. 201
ophthalmia. 207. 210
corneæ cancro. 211
surditate. 216
Aqua fraxini ad surditatem. 217
auris dolorem. 221
Aqua sublimata ad ulcera narium, ejus compositio. 223
Aqua benedicta ad curationem anginæ. 244
Aquæ ad hæmoptoën. 257
Aquæ stillatitiæ restaurantes. 271
Aquæ claretæ compositio. 274
Aqua imperialis ad vomitum. 284
Aqua copia luxurians in pericardio, palpitationem excitat. 183
Aqua ex hydrargyri crudi infusione adversus lumbricos. 311
Aquæ minerales vitriolatæ hepar refrigerant. 317
earum in hydrope à causa calida usus. 331
in melancholia hypochondriaca. 337
ad præcavendam arthritidem biliosam. 416
Aquarum mineralium acidularum dotes. 431
utiles in mictu sanguinis à renum calculo. 358
Aqua ferrata vel chalybeata lienem imminuit. 332
Aquarum thermalium potus an conveniat in melancholia hypochondriaca. 337
in Ischuria & stranguria à pituita. 364
ad chlorosim. 368
Aqua extinctionis auri, pro potu ordinario, in melancholia hypochondriaca. 338
Aquæ calculum imminuentes. 349
Aquæ minerales aluminosæ ferratæ utiliter usurpantur in ulcere renum & vesicæ. 351
in dysuria. 366
fluxu mensium immodico. 373
Aquæ menses provocantes in suppressione mensium. 198
fluxum mensium immodicum cohibentes. 373
Aqua refrigerans, & semen extinguens in furore uterino. 377
Aquæ hystericæ. 383
Aqua, seu serosa materia, in cavitate uteri quomodo contineatur. 390
Aqua à liene ad omentum per quem ductum feratur. 344
Aqua conceptionem adjuvans. 402
Aquæ resolventes ad arthritidem. 414
Aquæ frigidæ exhibendæ in synocho simplici cautiones. 423
cur illius usus obsolevit. ibid.
quando conveniat in febre hectica. 424
Aqua in febribus continuis putridis an possit tutò exhiberi. 432
Aqua benedicta ex croco metallorum fit. 438
febres tertianas ut plurimum eradicat. ibid.
Aquæ theriacalis laus in febre pestillenti, ejus variæ descriptiones. 458
Aqua destillata è pedibus vitulinis ad variolarum cicatrices implendas. ibid.
Aqua calcis ad scirrhum lienis. 333
Aquæ ex utero profusæ varia exempla. 393

Aquæ

Index Rerum

Aquæ thermales ſulphureæ, nitroſæ ac bituminoſæ cerebrum roborant & exſiccant. 164
Aqua frigida faciei aſperſa quomodo hæmorrhagiam ſiſtat. 229
Aquei humoris affectus. 197
Arantiorum corticum decoctum ſanguinis profluvium immodicum curat. 374
Ardentis febris eſſentia, differentiæ, & cauſæ. 426
ſigna pathognomonica. 428
Arenulæ excretæ quid notent. 51
Arenulæ frequenter in urina excretæ an calculum ſemper indicent. 347
Hipp. Aphor. 79. ſect. 4. explicatur. 353
Argentum vivum ſeu crudum an exhiberi poſſit in curatione vermium. 311
Ariſtolochiæ decoctum commendatur in ulceribus curandis. 360
Aromata bilem generant. 47
Aromata quomodo calefaciant. 40
Aromata in cibis uſurpata frigidis, affectibus proſunt. 167
Arteriæ vulnus quomodo noſcatur. 51
Arteriæ quomodo impleantur. 21
Arterialis ſanguis quis. 8
Artemiſiæ ſal & conſerva ad chloroſim. 368
Arthritis. 557. & 563
Arthritica medicamenta. 145
Arthritis ſcorbutica quid differat à vera arthritide. 340
Arthritis quid. 409
differentiæ. ibid.
Arthritidis humor rarò in cavitatem articulum influit. 409
Arthritidis humor, in partes nervoſas & membranoſas fluens, cur non faciat convulſionem. ibid.
Arthritidis cauſæ internæ. 410
externæ. ibid.
Arthritidem committens humor, à quibus partibus effluat. 410
Arthritis cur veneris & bacchi filia dicatur. ibid.
Arthritidis imminentis ſigna. 410
præſentis. 411
cauſarum ſigna. ibid.
Arthritis cum duratione contumaciſſima. ibid.
Arthritici qui ſanari poſſint. ibid.
Arthritis quando periculoſa. ibid.
Arthritidi ſtatim ab initio convenientiſſima eſt ſanguinis detractio. ibid.
itidem & purgatio. ibid.
cautiones in ea obſervandæ. ibid.
Arthritidi an conferant vomitoria, itidem & ſudorifica. 411.
topica ſtatim uſurpanda. ibid.
Arthriticis pinguedines & olea exteriùs admota an conveniant. 413
Arthritidi incipienti an repellentia conveniant. 414
Arthritidis prophylaxis. 415
Arthriticis vinum maximè noxium. ibid.
Arthritis cur longævitatem interdum afferat. 416
Arthritis in quo differat à rheumatiſmo. 418
Articoca. 108
Articulorum, abſceſſu tentandorum ſigna. 94
Articulorum affectus. 409
Articulos occupantes dolores an omnes ſint arthritici. ib.
Artiulcorum diſpoſitio ad recipiendam arthritidem qualis ſit. 410
Articulos-cauſæ debilitantes. ibid.
Articulos roborantia. 416
Aſarum, mediocre vomitorium in febre tertiana intermittente. 438
febri quartanæ maximè proficuum. 444
Aſcites quid. 326
cauſæ. 156
Aſelli ſeu millepedes ad aſthma. 248
ad Veſicæ calculum. 356
ad renum calculum diſſolvendum. 349
ad urinæ ſuppreſſionem. 364
ad ſedandos dolores aurium. 221
Aſininum lac. Vide lac aſininum. ibid.
in quo differat à ſyncope. 265
Aſſa elixis facilius inflammantur. 424
aſſatio. 16
Aſſidentia ſigna. 44
Aſſodis febris eſſentia & cauſæ. 426
Aſthma. 245
Ejus cauſæ. ibid.
Aſthma flatulentum. ibid.
Aſthmatis cauſæ interdum ab hepate & venis proficiſcitur. 248
Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperveniens lethalis. ibid.
Aſthmatis vomitoria maximè conveniunt. ibid.
Aſthmatis curatio in paroxyſmo. 81
extra paroxyſmum. ibid.
Aſthma, peripneumonia, cordis palpitatio. 484
Aſthma & hydrops. 518
Aſthma quando periculoſum. 63
Aſthma. 521
Aſpectus lunæ cum Zodiaci ſigno, & loco, in quo erat initio morbi, ad criſin eſt obſervandus. 38
Aſperitas quid ſit. 33
Aſperitas unde oriatur. 41
Adſtringentium moderatus debet eſſe uſus. 374
advertenda in aſtringentium uſu ad menſium ſuppreſſionem. 374
Aſtringentibus quando locus in dolore dentium. 235
in dyſenteria. 306
Aſtrorum in hæc inferiora actiones. 447
Aſtrorum influxus an morbos peſtillentes excitet. ibid.
Atrabilis quid ſit, & ejus differentiæ. 11
Atrabiliarii oſores proditores. 49
Atrophia quomodo noceat. 30
Attractio per quid fiat. 19
Attractrix facultas quid ſit? ibid.
Auctrix facultas. 20
Auctio, ſive accretio quomodo fiat. ibid.
Auditus quid. 23
Auditus in bilioſis acutus. ibid.
Auditus ſigna lethalia. 46
Auditus gravis cauſæ. 51
curatio. 215
Auditio melius fit obturatis auribus & aperto ore. ibid.
Auditus exquiſitior tinnitum aurium quomodo efficiat? ibid.
Auditus gravis facilè in ſurditatem degenerat. 216
Auditus inſtrumentorum cum loquelæ inſtrumentis conſenſus. ibid.
Avellanæ nuces calculos expellunt. 351
Avena. 104
Aves cur duriſſima plantarum ſemina diſſolvant. 279
Augmentum morbi. 32
Aurium dolores quando periculoſi. 67
Aurifabri tremoribus obnoxii, à vaporibus hydrargyri. 181
Aurem interiorem vellicando cur tuſſis excitetur. 215
Aurium cavitati inferta quomodo auferenda? 216
Aurium ſonitus. 217
cauſæ. ibid.
differentiæ. 218
ſigna. ibid.
curatio. ibid.
Aurium tinnitus, à lue venerea ortus, difficillimè curatur. ibid.
Aurium dolor. ibid
cauſæ. 21
Aurium dolorem cucurbitula ſcarificata, pone aures apoſita, multùm juvat. 220
Aurium inflammatio topicis ſedanda. ibid.
In ea vitentur potenter repellentia. ibid.
Auris ſuppuratæ curatio. ibid.
Auris ulcera quomodo curanda. ibid.
Aurium excreta præter naturam. 222

Aurium-

& Verborum.

Autumni temperamentum. 7
Autumni victus. 102
Autumni qualitates. 117
Autumnalis aër acrium destillationum causa. 260
Autumno incipiente, catharri maximè fiunt. 193
Axungia anatis laudatur in convulsione. 175

B

Albi qui sint. 177
Balbos inter & traulos differentiæ. ibid.
Balbutiei causæ. ibid.
Balerucanarũ aquarum doses ad calculi prophylaxin. 366
ad urinæ suppressionem à pituita mucilaginosa. 342
ad chlorosim. 368
ad suffocationis hystericæ prophylaxin. 377
Balneum. 158
Balneum calidius. 557
Balnea ex oleo puro convulsioni conferunt. 171
Balnea sulphurea & ex decocto herbarum cephalicarum etiam conveniunt. ibid.
Balnei usus in ictero, ad coloris flavi discussionem. 324.
in melancholia hypochondriaca. 336
aquæ tepidæ in mania. 187
in ophthalmia. 207
sulphurei in surditate. 216
Balneum aquæ tepidæ corpus refrigerat & humectat. 319
valet ad prophylaxin rheumatismi. 421
ad curationem febris hecticæ. 425
ut moderandum in hecticis. ibid.
ex hydrelæo laudatur. ibid.
in febribus quando conveniat. 433
in febre quartana interdum usurpari debet. 443
sulphureum ac bituminosum in mensium suppressione 377
aperiens & relaxans in chlorosi. 368
refrigerans in furore uterino utile. 376
Balsamum cerebrum corroborans. 164
ad gingivarum erosionem. 239
Balsamum Guidonis in paralysi. 172
Galbani. ibid.
Peruvianum ad inappetentiam à frigida causa. 274
Peruvianum ad vomitum. 287
Peruvianum ad calculos expellendos. 350
Balsamum sulpluris in hæmorrhoïdum dolore & ulcere. 316
Apoplecticum in epilepsia puerorum. 179
Peruvianum in ulcere pulmonum. 264
Bardanæ radicis decoctum laudatur ad arthritidem. 413
Βαρυκοΐα quid. 215
Beccabunga seu anagallis aquatica, antiscorbutica. 341
Bedegaris spongia exsiccata, lapillos expurgat. 351
Benignus morbus. 319
Betæ. 105
Bezoardicus lapis cur apud nos rarissimus esse debeat. 456
Bezoardici lapidis usus commendatur adversus morbos melancholicos. 336
Bezoardicum minerale in obstructionibus plurimum commendatur. 332
Bezoardica chymica in febre pestilenti usurpanda. 457
Bilis alimentaria quid? quæ ætas, quod alimentum, quod temperamentum eam generet. 9
ejusdem effectus. ibid.
Bilis excrementitia quid. 10
Illius usus & differentiæ. ibid.
Bilis atra quomodo cognoscatur, unde procreatur. 57
Bilis præternaturalis signa. ibid.
Cibi calidi & sicci bilem generant. 47
Biliosi humoris prædominantis signa. ibid.
Excrementa eorumdem & habitus corporis. 47
Biliosis unde oriantur insomnia. 22
Bilis redundantis signa. 179
Bilis porracea generatur in ventriculo ex corruptis alimentis. 274
Bilis æruginosa ex diuturnis doloribus & vigiliis generatur. 347
Biliosarum febrium continuarum essentia & causæ. 426
signa diagnostica. 429
prognosis. 430
diæta conveniens. 429
Bilis an possit esse causa paralyseos. 165
Bilem temperantia. 183
an dulcia semper procreant. 309
Bilem depravantes causæ. 323
Bilem purgantia in ictero. 324
in hepatis intemperie calida. 316
Biliosis in febribus cur mittendus sanguis. 431
Bilis an magis effervescat à sanguinis missione. ibid.
Bochetum arthriticis proficuum. 415
Bochetum rhabarbari ad obstructiones puerorum. 433
Boli expurgantes primam corporis regionem in febribus continuis. 430
Bolus purgans in rheumatismo. 420
discutiens in hydrope uteri. 389
calculum imminuens. 350
semen expurgans in furore uterino. 378
purgans in ictero. 324
in calculo renum. 347
in mictu sanguinis. 357
ad inappetentiam. 273
ad diarrhœam. 302
ad dysenteriam. 305
Bolus. 155
Bombus quando malus. 64
Borborygmus quid arguat. 52
Borrago. 105
Bothor Arabum. 210
Βότειον quid. ibid.
Bolimia in quo differat à fame canina. 274
Βραδυπεψία. 278
Brassica. 103
Brevioris morbi signa. 61. & seq.
Bronchia pulmonum quo signo notentur. 51
Bronchocele familiaris Alpinorum montium incolis. 32
Bryoniæ radix prædicatur in hysterica passione. 383
Brioniæ fœcula ad chlorosim. 368
Bubo pestillens, signum febris pestillentis præcipuum. 446
sed non verè pathognomonicum. 449
Bubones plures, paucioribus periculosiores. 452
Bubones in febribus maligni. 56
Bubula caro. 109
Bufo sylvestris, renibus alligatus, hydropicorum aquas per urinas educit. 330
eo eodem paratur pulvis & ceratum ad hydropem. ibid.
Buglossi succus humorem atrabiliarem contemperat. 338.
Bugulæ decoctum phthisi, & internis ulceribus mirè prodest. 263
Butyrum. 109
Buxi oleum quomodo præparandum. 236
Buxi flores sanguinem purgant. 252
Buxi oleum ad hæmorrhoidum dolorem leniendum efficacissimum. 315
dentium dolores sedat. ibid.
ad epilepsiam. 178

C

Cachexiæ causæ. 329
Cachecticorum febris qualis. 428
Cachochymia. 128
Cæcitatis causæ. 280
Cæsarea sectio an celebranda. 405
Calcis aqua pro fotu in scirrho lienis. 333
Calculi medicamenta. 144
Calculus quomodo noceat. 29
Calculus vesicæ. 566
de calculis in liene genitis, & inde per vomitum rejectis. ibid.

Index Rerum

De calculis per anum excretis. 566
Calculus in gutture.
Calculus sub quo affectuum genere collocandus. 344
causæ ex Gal. & ejus asseclis impugnatæ, ibid. & 345
causa efficiens & spiritus lapidificus. 346
casæ antecedentes. ibid.
signa diagnostica. 347
Calculus renum cur valde periculosus. ibid.
ejus curatio. ibid.
Calculum imminuentia & expellentia. 348
Calculosi quomodo præservandi. 350
Eis quantum utiles aquæ Balerucanæ. 351
minerales acidulæ vitriolatæ. ibid.
Calculus vesicæ eandem habet causam materialem & efficientem, ac calculus renum. 352
Calculo vesicæ cur pueri magis obnoxii, & calculo renum senes. ibid.
An semper rudimentum accipiat à renibus. ibid.
Ejus signa. ibid.
Prognosis. 354
Curatio. ibid.
Vix nisi per lithotomiam curari potest. ibid.
Calculorum aliter curatorum exempla. ibid.
usu aquæ destillatæ ex cepis. 356
Calculus in meatu penis quomodo excludendus. 364
Calculus vesicæ cur extractu facilio in mulieribus, quàm in viris. 354
Calendulæ florum conserva in mensium suppressione. 370
vertiginis specificum. 181
Caliditas, qualitas ignis & aëris. 3
causæ caliditatis in corpore. 40
Calidum innatum quid. 14
Calor activus qualis, illius origo & quomodo conservetur. 15
illum cœlestem putat Fernelius. ibid.
refutatur tamen.
Calor in febribus, qui malus. 86
Calor præcipua fluxionis causa. 190
Calvi fiunt biliosi. 47
Cambium humor secundarius. 10
Camphora in hysterica passione commendatur. 383
fœcunditati nocet plurimum. 397
in vomitu commendatur. 284
in vomitu sanguinis. 285
Cancer morbus, perpetuò malignus. 493
Cancro depascenti caro pulli columbini in tenues laminas concisa, optium anodynum. 211
Cancri uteri causæ, signa. 388
curatio palliativa. ibid.
per linimenta, per fotus partis affectæ, per narcotica in vehementissimo dolore. ibid. 389
Cancer. 493
alia Cancri curatio. 573
Canina fames. 274
causæ. ibid.
curatio. ibid.
eam obtundunt pinguia & oleaginosa. ibid.
narcotica. 276
Cantharides non solum vesicæ, sed etiã utero infensæ. 367
Cantharidum noxa quibus inhibeatur. 455
Cantharides vesicæ noxiæ. 456
Capitis dolores quando periculosi. 160
Capones. 110
Capitis dolorum differentiæ. 161
signa diagnostica, prognostica. ibid.
internus dolor quomodo distinguatur ab externo. ibid.
specifica. 194
Capitis dolor ex utero. 379
doloris à vapore vel humore distinctio. ibid.
in febribus quomodo curandus. 433
in febre maligna. 458
Caput facilè tentantia. 162
Caput quot affectum origo. 233
an ex eo fluxiones arthriticæ. 410
Carbunculus signum præcipuum febris pestilentis, 446
sed non verè pathognomonicum. 449
plures paucis periculosiores in febre pestilenti. 452
curatio in febre maligna. 480
In eo venæ sectio ad lipothymiam quando convenit. 453
Carbunculi in febribus malignis. 56
Carbunculus. 554
Cardiaca medicamenta. 143
Cardialgiæ causa. 288
pro varietate causarum exacerbatur. ibid.
reliquis ventriculi doloribus periculosior. ibid.
Caricarum & hordei decoctum humores efficaciter ad cutem expellit. 463
Caries quid. 13
Carnes quæ utiles. 108
Carnosæ partes. 16
Carnosæ partes in maribus quando perficiantur, & quando in fœminis. 24
Carnes exhibitæ pueris lactentibus in lumbricos facessunt. 309
Carnis hœdinæ, vitulinæ, aut vervecinæ usus in ophthalmia. 208
pullorum in cancro corneæ. 211
Caros sive Carus in quo differat ab apoplexia, comate, & lethargo. 164
Comate & lethargo periculosior. ibid.
Caryophylli. 111
Carpis applicanda in tertiana intermittente longiore. 439
in quartana intermittente. 443
Carunculam in penis meatu extirpandi modus. 364
Caryocostini laus in arthritide. 416
in ischiade. 417
Caseus. 110
Cassiæ infusum in dolore hæmorrhoïdum. 314
Castanea. 108
Castorei laus in apoplexia. 167
in convulsione. 174
Cataplasma cerebrum exsiccans. 161
suppurans in empiemate. 254
plantis pedum admodum in dolore capitis. 144
in sussusione. 201
in ophthalmia. 208
aurium dolore. 220
de mica panis. ibid. & 384
admovendum regioni ventriculi in singultu. 280
applicandum regioni ventriculi in tertiana febre intermittente contumaci. 439
Regioni hepatis.
attrahens malignitatem in febre pestilenti. 455
suppurans. 479
attrahens. 480
suppurans in phlegmone ventriculi. 291
Ad fluxum immodicum hæmorrhoïdum cohibendum. 375.
refrigerantia & resolventia in hepatis inflammatione 310
in hydrope. 330
scirrho lienis. 332
in calculo renum. 348
regioni renum, pubis, & lumborum in ischuria & stranguria. 369
in fluxu mensium immodico. 373
Epispasticum plantis pedum admovendum in passione hysterica. 382
discutiens. 385
aliud suppurans. ibid.
emolliens & resolvens. ibid.
Ad uteri gangrænam. 392
de tribus farinis dictum. ibid.
imminentem abortum præcavens. ibid.
in torminibus à partu. 407
ad dolores arthriticos. 414
Cataplasmata anodina & parum repellentia. 415
resolventia. ibid.
ex iberide ad dolorem ischiadicum. 417
Cataplasma. 159

Morbi

& Verborum.

Morbi in cavitate, quotuplices. 29
Catharacta ſuffuſio, aqua & ὑσόχυμα idem. 199
inunctione mercuriali curata. 202
Catarrhus quid. 188
Ejus cauſæ. 189
ſigna. 190
differentiæ. ibid.
triplex eſt: ferinus, ſuffocans, & epidemicus. ibid.
in ſenibus difficillimè coquitur. 191
curatio. ibid.
Catarrhi calidi curatio. 192
Catharrhis obnoxii non rarò cerebrum frigidum & hepar calidum habent. 191
Catarrho tenui fortiùs reſolventia infenſa. ibid.
Catharrhalis febris cauſa. 190
Catarrhum contumax, in pulmonum defluens, ſæpe veram phthiſim mentitur. 261
Catharrhi à rheumatiſmo differentia. 418
Catharrhus cum aliis ſymptomatis. 469
Catharrus in pulmones defluens. 511
Catharrus cum raucedine. 518
Catarrhus in pulmonem decumbens. 525
Catarrhus cum tuſſi. 528
Catarrhus ferinus cum variis febrium complicationibus. 519.
Catarrhus. 560
Catarrhus falſus cum propenſione ad phthiſin. 260
Catellus vivus admotus, dolorem demulcet in arthritide. 419
Crulium rubrorum decoctum aſthmaticos juvat. 248
Cauſa minus principales dierum Criticorum. 39
Cauſi, ſeu febris ardentis eſſentia, differentiæ & cauſæ. 427
ſigna. 428
cur in ſene at hyeme tempore adveniens lethale. ibid.
Cauſticum poſteriori cervicis parti inuſtum, cerebrum expurgat. 164
paralyticis inurendum. 171
ſincipiti epilepticis. 177
Cauſtica medicamenta. 150
Cauterium actuale inter primam & ſecundam vertebram applicatum ſoporoſis affectibus convenit item pueris epilepticis. 167
Cauterium ſincipiti admovendum in vertigine. 180
ſuturæ coronali applicandum in mania. 186
Cauteriorum uſus unde. 190
retro aures deſtillationibus remedium opportunũ. 191
poſteriori parti cervicis & inter ſcapulas admotum. ib.
Cauterium ſeu fonticulus inter pollicem & indicem admotus in dolore capitis. 194
ſuturæ coronali & tumoribus. ibid.
occipiti in gutta ſerena. 197
Cruribus in furore uterino. 378
ad præcavendum abortum. 401
Cauteria in hydropicis cur non applicanda. 330
tibiis admota conferunt in menſium ſuppreſſione. 372
tibiæ dextræ vel ſiniſtræ in chloroſi contumaciſſima. 368
Cauterii efficacia. 561
Centaurium minus cur febrifugum vocatum. 438
Cepæ quomodo calefaciant. 40
Cepæ. 106
Cepæ ſub cineribus coctæ uſus in hæmorrhoïdum dolore ibid.
Cephalalgia quid. 201
Cephalæa. ibid.
Cephalica medicamenta. 140
Cephalæa. 469
Cephalæa cum aliis affectibus. ibid.
Cephalæa ex lue venerea malè curatâ. 512
Cephalæa & hemicrania. 574
Ceraſa. 107
Cerata varia contra ægylopas. 212
Ceræ oleum ad pleuritidem. 247
ad dyſenteriam. 603
Cerebrum pituitæ metropolis. 18
Cerebrum pars organica. 17
Cerebri frigida & humida intemperies, morborum ferax. 160
Cerebrum refrigerantes præcipuæ cauſæ. 161
frigidæ intemperiei ſigna. ibid.
Cerebri frigida intemperies hæreditaria incurabilis. ibid.
Cerebro maximè infenſi lunares radii. 161
Cerebro frigido & humido conveniens victus ratio. ibid.
Cerebrum frigidum & humidum alterantia & roborantia. 162
Cerebri abſceſſus & ſphacelus quid. 184
cauſæ. ibid.
ſigna. ibid.
curatio. 185
Cerebri excrementa per quas vias expurgentur. 188
Cerebrum quaſi cucurbitula corpori impoſita. ibid.
velut ſpongia à frigore aëris ambientis comprimitur. 189
Cerebri cur ceſſet actio, ceſſante actione cordis. 265
Cerebri nimium calefacti effectus. 189
Chalybis uſus in omnibus febribus chronicis utiliſſimus. 444.
Chalybs, ex eoque parata medicamenta, ad obſtructiones hepatis potentiſſima. 323
Cautiones obſervandæ poſt ſumptionem medicamentorum chalybeatorum. ibid.
Ea in obſtructionibus lien uſurpanda. 333
in melancholia hypochondriaca. 383
ſcirrho hepatis. 326
Chamædrios extractum præſtantiſſimum in febre quartana. 443
Chamædryos uſus in febribus lentis & diuturnis 432
Chamæmeli decoctum in pituitoſis febribus commendatur. 432
aqua ſtillatitia & decoctum ſpecificum in doloribus ventriculi. 290
florum decoctum ad uteri dolorem commendatur in torminibus à partu. 407
Chemoſis ſpecies ophthalmiæ. 205
Chærefolii ſuccus hydropicis urinas movet. 340
Chinæ decoctum in hepate calido & obſtructo. 318
in melancholia hypochondriaca. 338
ad interna ulcera. 291
Chloroſin congreſſus ſanat. 368
Ei an conveniat venæ ſectio. ibid.
Chloroſis ſeu pallidi virginum colores. 367
Ejus cauſæ. ibid.
ſigna. 368
curatio. ibid.
Chloroſis antiqua quibus præſidiis curata. ibid.
Chloroſis cum colico dolore. ibid.
Cholagoga medicamenta. 139
Cholera morbus, unde dicatur. 286
pars affecta, differentiæ & cauſæ. ibid.
quomodo conveniat venæ ſectio. 287
an ſint quædam criticæ. 286
Cholera morbus ex ſuperpurgatione. 499
Cholera morbus. 538
Cholera morbus cum febre tertiana maligna. 508
Choledochi pori prava conformatio acris facit picrocolon ἀτω 282
Chordapſus cur ileos vocetur. 294
Chorion quid. 24
Chronicus morbus. 31
Chronicus morbus quis. 56
Chyloſis ubi fiat. 19
Cibi ex volatilibus. 110
Cibi faſtidii in febribus cauſa. 436
Ciborum maxima averſio in febre peſtilenti cur periculoſiſſima. 450
Cibi conſueti, an aliis utiliores. 102
Cicadarum pulvis, cùm vino albo exhibitus, ad diarrhœam. 300
Cicatricem inducit vinum rubrum, in quo alumen diſſolutum eſt. 233

Index Rerum

Cicatrices à variolis relictas, quæ repleant. 465
Cicatricem inducentia medicamenta. 149
Cicera. 104
Cichorium. 105
Cichorii sanguis quomodo paraudus. 317
sanguinem depurat. ibid.
Cicuta tumores emollit & discutit. 246
Cinnabaris nativæ laus in epilepsia, cinnabaris item antimonii. 175
Cinnamomum. 111
Cinnamomi aqua in hydrope. 330
aqua, pulvis, & oleum ad accelerandum partum. 403
Citrii mali laus in febre pestilenti. 455
Citri cortex conditus ventriculum roborat. 274
Clavi pedum. 574
Clyster. 156
Clysteres ex oxycrato in cholera morbo. 110
in furore uterino. 376
hysterica passione. 382
lenientes in phlegmone ventriculi. 205
emollientes in adstrictione alvi. 298
detergentes in diarrhœa. 300
in dysenteria quales esse debeant. 303
adstringentes in dysenteria. ibid.
quare pulveres non debeant dissolvi. ibid.
adversus lumbricos. 311. 312
carminativi & hydragogi in hydrope. 330. 331
Clysterum frequens usus in melancholia hypochondriaca maximè prodest. 337
emollientes in calculo renum. 348
calculum imminuentes. 349
in renum inflammatione. 356
molliens & evacuans. 361
in mensium suppressione. 371
summæ efficaciæ in ischuria & stranguria. 365
alius in dysuria. 366
in hysterica passione. 382
in uteri inflammatione. 385
discutientes & laxantes in dolore aurium. 186
emolliens. 420
in partu difficili discutiens & dolores leniens. 404
emolliens laxans, & aperiens. 406
leniens in torminibus à partu. 407
resolvens discutiens in dolore ischiadico. 418
nutriens. 415
Clysterum materia in febribus continuis. 431
cautiones observandæ in eorum usu. ibid.
emolliens & purgans in febre quartana. 450
in variolarum curatione ex quibus componendi. 464
Coagulum hædi vel leporis sanguinem fluentem sistit & concretum in utero dissolvit. 373
Cœna an largior prandio esse debeat. 100
Coindicantia. 122
Coïtus quomodo abortus causa. 402
disenteriæ medetur. 308
Cœli mutatio in febre pestilenti omnium præservationum præstantissima. 452
Cœliaca passio in quo differat à lienteria. 297
fit tum ventriculi, tum intestinorum vitio. ibid.
Cœliacæ passioni peculiaris causa. 298
curatio. ibid.
Colica Pictonum in paralysin degenerat. 292
Colica Biliosa. 483. 485. 490
Colicus dolor & rheumatismus. 502. 554
Colicus dolor in purgatione menstrua, & hysterici affectus. 551
Colicus dolor unde nomen habeat. 291
Ejus causæ. ibid. & seq.
signa. 291. & seq.
Colici doloris exacerbationum & remissionum causa. ib.
materia non semper in sola intestinorum cavitate continetur. ibid.
Colica pestilens. ibid.
Colicus dolor quibus signis distinguatur à nephritico. ib.
flatuosæ & pituitosæ curatio. 293
biliosæ curatio. 293
Colica sedata exhibitione mannæ granatæ; cum oleo amygdalarum dulcium, in jusculo gallinæ. 293
Colica biliosa aquæ frigidæ exhibitione sedata. ibid.
Coli inflammatio quomodo à renum inflammatione distinguatur. 355
Colliquantis febris essentia & causa. 427
signa diagnostica. 428
Collutiones variæ ad dolores dentium. 236
Collyrii compositio. 157
Collyria in suffusione. 201. 202
ophthalmia. 207. 208
in pupillæ dilatatione. 203
albugine. 191
hypopyo. 210
in principio opthalmiæ repellentia non conveniunt. 208
Collyrium valdè detergens & exsiccans. 213
adstringens & exsiccans. ibid.
ad oculorum affectus à variolis excitatos. 465
in pterygio seu ungue oculorum. 214
Collyrium Lanfranci ad oris ad faucium ulcera. 239
Colocynthidis correctio & dosis. 191
Color niger in lingua sine siti morbum maligum indicat. 56
Coma quid. 164
Comatosus affectus acutissimo morbo superveniens. 165
Coma vigil quid, ejus causæ. 168
idiopathici & sympathici curatio. ibid.
Cometæ quomodo sint causæ pestilentium morborũ. 448
Cometæ qui anno 1618. apparuit, descriptio. ibid.
Compositio medicamentorum. 151
Conceptio quando fieri dicatur, & quænam sint potissima ipsius signa. 24
Conceptio interdum fit in mulieribus, quibus nunquam menstrua effluxerunt. 395
Conceptionem impedientia. ibid.
quot operationes requirat conceptio. ibid.
in quibus separabilis, in quibus non. ibid.
Concoctio quomodo & unde perficiatur. 19
fit incrassando, & triplex est. ibid.
Concoctio humorum. 132
Concoctrix facultas quid sit. 19
Concoctionis primæ vitium nõ corrigitur in secunda. 235
Concoctio naturalis viscerum fit per elixationem. 334
Concomitantia signa criseos. 30
Concrescentia à calido liquantur ab humido. 345
Condimenta. 111
Conditum. 155
Condita ad vires reficiendas in febribus continuis. 433
in hæmoptoë. 257. 258
Condyloma in quo differat in hæmorrhoïdibus. 312
Confectionis hyacinthinæ & chermesinæ usus in febribus malignis. 458
Conformatrix facultas quid. 21
Conjunctio quid comprehendat. 17
Connexio partium quomodo pervertatur. 42
signa partis laborantis per consensum. 52
constantis ætatis temperamentum. 7
Constipatio interdum refrigerat. 40
Constipatio calefacit. ibid.
Contemplabiles dies ad crisim qui. 31
Continentia, contenta, & vim facientia quid sint. 13
Continuæ febres periculosæ. 63
Continuus morbus. 31
Contagiosus morbus. ibid.
Contra indicantia. 122
Contrayervæ radix alexipharmaca. 457
animalia bezoardicum lapidem generantia, ea velci consueverunt. ibid.
Conturbatio quid sit. 33
unde fiat. ibid.
Contusio quomodo solvat continuum. 31
Contusiones 523
Capitis contusiones. 557

Con-

& Verborum.

Contusio, inflammatio, & excoriatio clunium, ex decubitu diuturno supra partem. 546
Convulsio quæ periculosa. 70. 71
Convulsionis futuræ signa. 94
Convulsio. 172
fit à repletione vel inanitione. ibid.
est universalis vel particularis, & ejus differentiæ. 173
Convulsionis & motus convulsivi discrimen. 174
Convulsionis & paralyseos causa materialis non est eadem. 173
Convulsio ab inanitione cur in hectica & marasmo non contingat. 174
quæ thoracis musculos obsidet, periculosissima. ibid.
à phrenitide lethalis. ibid.
Convulsioni febrem supervenire melius est, quàm febri convulsionem. 174
Convulsionis ab inanitione & repletione curatio. ibid.
Convulsis partibus animalia per medium secta adhuc calentia admoveantur. 175
Convulsiones in febribus quomodo curandæ. 434
Convulsivi motus in febre pestilenti sæpe contingunt. 451
Convulsiones in puero. 545
Convulsio. 555
Convulsionis rara species. 580
Cor pars organica. 17
Cor quomodo impleatur. 21
Corallorum syrupus & tinctura ad hæmoptoën. 247. 285
diarrhœam. 317
in fluxu mensium immodico convenit. 371
rheumatismo. 420
Cordis affectus. 265
morbi insignes. ibid.
morbi proprii. ibid.
Cordis palpitatio & pulsus æqualitas. 539
Cornari abstinentia mirabilis. 97
Corneæ ruptura. 212
signa. ibid.
curatio. ibid.
Cornu cervi ustum confert in febre maligna. 480
Cornu in facie exortum. 575
Corporis humani triplex status. 25
Corpore in vivente omnia transfluxilia & permeabilia. 326
Corruptio sæpe putredinem præcedit. 446
Coryza quando periculosa. 72
Corzya. 225
ejus causæ. ibid.
curatio. ibid.
Costæ carie corruptæ. 579
Cotone moscato surditas curata. 217
Coturnices. 110
Cranii humani usus in dysenteria. 193
Cranii depressio. 563
Cranii depressio ex vulnere. 572
Cremor lactis. 109
Cremor tartari utiliter medicamentis addi potest in febre tertiana intermittente. 438
Crisis quid, variæ illius nominis acceptiones. 32
similitudo illius cum judicio forensi. ibid.
Crisium differentiæ perfecta & inperfecta. 38
Crisium signa. 39
Perfecta crisis quæ. 38
imperfecta crisis. ibid.
Causæ crisium & dierum criticorum. 40
in crisibus luna plurimum pollet. ibid.
signa futuræ criseos per vomitum, per alvi fluxum, & sudores. 92
Crisis per urinas futuræ signa. ibid.
Crisis per hæmorragiam futuræ signa. 93
Crisis per menses futuræ signa. ibid.
Criticus dies habet indicem. 35
Dies critici qui. ibid.
Criticorum dierũ computatio à qua hora debeat fieri. 40
Crisi instante cur narcotica non usurpanda. 433
Crocus. 111
Croci metallorum aqua ad suffusionem. 201
Crocus in condimentis pectori utilis. 248
accelerat partum. 404
Crystalli pustularum malignarum species. 461
Crystallum minerale suppressam urinam movet. 364
admiscendum julepis in fluxionibus. 201
Crystallini humoris affectus. 198
situs mutatus. ibid.
Crystallini situs viriatus myopiæ causa. 195
Cristæ ficis finitimæ sunt. 315
Cubitorum dolores quid portendant. 574
Cubitorum dolores quid portendant, 94
Cucupha ad cerebrum roborandum. ibid.
Cucumeres. 117
Cucurbitæ. ibid.
Cucurbitularum usus in paralysi. 172
in convulsione. 174
summo capiti affigendæ in phrenitide. 183
occipitio cum scarificatione admota in gutta serena 197
Cucurbitæ hypochondriis admotæ in hæmorrhagia aliquando periculosæ. 229
sub mento scarificatæ ad linguæ inflammationem. 233
linguæ paralysim. ibid.
cum scarificatione lateri dolenti admota in pleuritide. 251
thoraci & cordi in palpitatione cordis. 269
Cucurbitula regioni ventriculi admota in singultu à flatibus. 281
Cucurbitularum usus in febribus continuis. 430
in febribus malignis. 454
quibus partibus applicandæ. ibid.
quo morbi tempore. 457
in variolis præsertim puerorum. 463
ventriculo admota ad illius dolores sedandos. 288
umbilico in dolore colico. 293
quomodo admovendæ in renum calculo. 350
mammis admotæ in fluxu mensium immodico. 383
pectini admota hystericis affectibus multum prodest 281
sine scarificatione in summa parte doloris admotæ ad dolorem ischiadicum. 418
Cuniculorum caro. 109
Curatio. 120
Curationis primum & generalissimum principium. 123
Cutis est instrumentum, quo dignoscitur temperamentum. 6
Cydonia. 106
Cynara. 107
Cydonium, cydoniorum miva, syrupus cydoniorum ad ventribulum roborandum. 273
Cynorrhodi fructus conserva ad roborandum in rheumatismo. 420
refrigerat, & urinæ vias expurgat. 351
Cynosbari radicis decoctum potenter aperit. 323
in melancholia hypochondriaca. 338
Cystidis felleæ obstructio una ex causis icteri flavi. 324

D

DEcimus quartus dies est criticus. 35
Decimus septimus dies decretorius. 36
Declinatio morbi. 26
Decocta sudorifica. 154
Decoctum galli veteris. ibid.
Decretorii dies quando computandi. 37
Decubitus in morbo quando periculosus. 68
Deglutitionis facilioris vel difficilioris causa. 240
Deglutitio impedita. 585
Dejectiones quæ malæ. 79
Dejectiones quæ hepar imbecillum arguunt. 52
Dejectiones sinceræ cur malæ. 272
Dejectionum chylosarum causa. 298
Deliquium frequens quid arguat. 64

Index Rerum

Deliquium ſubitum malignum. 55
Deliquium animi quam hæmorrhagiam cohibeat. 226
Deliquium animi in quo differat à ſyncope. 265
Delirii futuri ſigna. 65
Delirium pravum ſignum in univerſum. 64
quando lethale. 65
Delirii variæ ſignificationes. 52
Delirium morbi maligni index. 55
Delirii cauſa in mania. 185
Deliriorum melancholicorum varietas. 188
Delirium ſedantia. 185
in febribus. 434
in febre maligna. 457
Denſitas qualitas Elementorum. 4
Dentes prodeunt anno ſeptimo. 35
Dentium ſtridor quid arguat in febribus, 431
Dentes ſenſu præditi. 235
dolent ſecundum ipſorum ſubſtantiam. ibid.
doloris cauſa. ibid.
à ſeroſo humore utplurimum fit. ibid.
medicamentis in aurem immiſſis levatur. 236
quibus topicis curandus. ibid.
Dentis dolentis eroſi nervus cauterio adurendus. ibid.
extractio in contumaci dolore non uno ictu fieri debet. ibid.
Dentium caſum removentia. 237
nigredo & eroſio. ibid.
cauſæ & curatio. ibid.
Dente avulſo hæmorrhagia incurabilis contingit. 238
dealbat, & detergit oleum vitrioli ſeu ſpiritus. 237
Dentium caries. 560
Dens avulſus in alveolum intruſus. 578
Derivatio, 126
Deſtillatum reſtaurans in fluxu hepatico. 308
Deſtillata per deſcenſum facta magis reſtaurant quam ea quæ fiunt per aſcenſum. 424
ferina deſtillatio. 558
Detergentia medicamenta. 149
Detergentia & exſiccantia moderata. 211
Diabete quid ſignificetur. 54
Diabetes Græcis διάβαθρον, aliàs hydrops ad matulam. 360
rariſſimus affectus. ibid.
cauſæ ex Galeno & aliis. ibid.
ſigna, & curatio. ibid.
affectus incurabilis. ibid.
an ſudorifica conveniant. ibid.
Diabroſis. 226
cauſæ. 257
Diacodium album. 184
Diæta. 132
quænam ſint ejus ſpecies, & quibus morbis conveniant. 133
Diæta ſudorifica ad calefaciendum & exſiccandum cerebrum. 162
ſeptimo quoque die interponatur medicamentum purgans. ibid.
utilis in paralyſi. 89
gutta ſerena. 196
ulcere renum & veſicæ. 359
hyſterica paſſione. 382
in urinæ incontinentia à frigida cauſa. 362
ad chloroſin. 368
ad uteri procidentiam. 394
ad prophylaxin in arthriticis. 416
Diagnoſtica ſigna. 45
Diacrydiata in febribus continuis exhibenda. 432
Diapalma articulos in arthritide roborat. 416
Diapedeſis quando ſit. 29
Διαπνοὴ. 226
cauſæ. 257
Diaphœnicum cum philonio Romano in ſingultu. 282
in dolore ventriculi. 289
in colico dolore. 293
Diaphoretica chymica in febre peſtilenti. 457
Diaphragmatis inflammati ſigna. 182
conſenſus cum cerebro. ibid.
Diarrhœa unde oriatur aliquando. 27
Diarrhœa quid. 298
in quo differat ab aliis alvifluxus ſpeciebus. ibid.
differentia. 299
ſigna cauſarum. ibid.
& partis mandantis. ibid.
curatio. 300
Critica quibus præcipuè contingit. 299
bilioſa largo frigidæ hauſtu in æſtate curata. 300
in hydrope quando bona. 329
inveteratæ curatio. 300
Diarrhœa. 473
Diarrhœa inveterata. 504
Diaſarum Fernelii in fluore muliebri. 376
Diaſtoles effectus. 21
Dies critici. 35. & 36
Dies critici puerperæ febricitantis. 36
Dierum criticorum compuratio in morbis puerperarum an à principio morbi fieri debeat, an die partus. 495
Digeſtivum ad ulcus mundificandum. 480
Digeſtivus pulvis, vide Pulvis digeſtivus.
Digitorum extremitas apta ad dignoſcendum temperamentum. 6
Dilatio unde oriatur. 29
Dilatio quid. ibid.
Diſcurſus facilis ſanguinis. 48
Diſperſi morbi. 32
Diſſimilares partes. 17
Diſtentio trium facultatum, vitalis, naturalis & animalis quomodo probetur. 18
Divinum in morbis. 447
Diuretica medicamenta. 148
Diuretica non ſunt frequenter uſurpanda in curatione calculi renum. 351
in febre tertiana longiori uſurpanda. 435
an fluori muliebri conveniant. 376
ad uteri hydropen. 391
an conveniant gravidis. 397
in febrium continuarum declinatione commoda. 431
Διάχυσις quid. 361
Divulſio quid ſit. 31
Dolores quando periculoſi. 68
Dolor pingitivus quid ſignificet. 51
Dolorum dentium promptiſſimum remedium ſanguinis miſſio. 236
Dolor ὀξύτατος quis dicatur. 440
quartanariis proprius. ibid.
Dolores capitis in febribus ſedantia. 435
lumborum. ibid.
Dolores à partu. 555
Dolores arthritici. 471
Dolores arthritici & venerei. 667
Dolor dentium. 541. 552. 490
Dolor dentium cum tumore ſupra mandibulam ſuperiorem. 524
Dolor capitis lethalis. 559
Dolor capitis ab inſolatu. 498
Dolor capitis immanis & diuturnus. 505
Dolor capitis in hæmitritæo. 524
Dolor intolerabilis. 26. 53
Dolor capitis contumax. 569
Dolor colicus antiquus cum alvi fluxu. 216
Dolor in genu ex contuſione, 544
Dolor iſchiadicus. 559. 507
Dolor nephriticus. 472. 498
Dolor oſſis ſacri intolerandus. 570
Dolor pleuriticus ex lumbricis. 487
Dolor pleuriticus. 556
Dolor tenſivus abdominis 498
Dolores vagi circa thoracem. 495
Dolores vagi. 504
Dolores venerei. 469
Dolor venereus in uno brachio. 507
ad dolores veſicatorios. 555

& Verborum.

Dolores universales. 574
Dorsalis tabes quid. 260
Dosis. 123
Dulcis pituita quæ. 13
Dulcia bilem generant. 47
Dulcia an semper bilescant. 310
hystericos affectus excitant. 379
Dulcibus hepar inflammatum in majorem mollem attollitur. 319
δυσορεξία. 271
δυσπνοία. 277
Durities quid sit. 3
Durities cutis quando mala. 87
Dysenteria. 300
species. ibid.
propriè dicta. ibid.
causa. 300
signa. 301
quartanam solvit. 440
Dysenterica exulceratio à qua causa fiat. 300
Dysentericum contagium quomodo oporetur. 301
Dysenteria epidemica peculiari aëris vitio excitatur. ibid.
ab atra bile cur lethalis. ibid.
vomitus & venæ sectio an conveniant. ibid.
specifica. 302
adstringentia quando conveniant. ibid.
epidemicæ curatio. ibid.
potus qualis exhibendus. 305
Dyspnœa quid. 245
Dysuria quid. 365
causæ. ibid. & seq.
in decrepitis senibus sæpe incurabilis. 366
phlebotomia ex venis inferioribus ad derivationem convenit. ibid.
quæ purgantia conveniant. ibid.
quæ vomitoria. ibid.
topica. ibid.
Dysuriæ ab acri & bilioso humore apertio hæmorrhoidũ, & caustícum tibiæ dextræ admodum conveniunt. ibid
Dysenteria. 300.485. 502. 503. 510
Dysenteriæ prognosis. 301

E

EBuli decoctum sudorificum est. 171
Ebullitio sanguis in variolis & morbillis alia perfectiva, alia corruptiva. 481
Ecchymosis. 576
Eclegma. 155
Eclegmata, vide Looch. ibid.
ἔκλυσις qui differat à syncope. 265
ἔγκαυμα & ἐπίκαυμα quid. 210
Electuarium cyphoides ad roborandum hepar in hydrope. 330
aliud calculum minuens. 350
caryocostini usus in arthritide. 415
triasantali quadruplicato rheo ad roborandum in rheumatismo. 421
Elementa quid sint. 2
Qualitates & numerus. ibid.
Elephantiasis perpetuò maligna. 55
Elixatio. 19
Elixir proprietatis in paralysi. 172
in ventriculo frigido. 270
in singultu. 281
Elleborastri vis in casu dentium promovendo. 237
Elodes febris qualis. 427
signa. 421
Emplastica medicamenta. 147
Emplastica medicamenta quomodo calefaciant. 377
Emplastrum. 159
Emplastrum caput roborans. 262
attrahens & resolvens. ibid.
supra spinam dorsi applicandum in paralysi. 171
cerebrum roborans. 199
de vigo cum mercurio capiti admotum in dolore capitis. 202
in dolore dentium. 236
supra partem affectam applicanda in convulsione. 175
Emplastrum Galeni hæmorrhagiam sistens. 225
pus attrahens & foras educens. 306
ventriculum calefaciens. 112
ventriculo admovendum in singultu. 281
ad vomitum compescendum. 284
ad duritiem alicujus partis. 321
emolliens scirrhum hepatis. 325
Emplastra abdomini applicanda in hydrope. 331
in scirrho lienis. 333
astringens & roborans in urinæ incontinentia. 362
in hysterica passione qua forma fieri debeant. 381
vulgare pro matrice propter astrictionem in affectibus hystericis non ita convenit. 381
adversus sterilitatem à frigida causa. 398
ad præcavendum abortum. 402
per intervalla removeantur. ibid.
resolventia ad dolores arthriticos. 415
diacalciteos seu diapalma impositum articulos roborat. 416
resolventia ad dolorem ischiadicum. 418
regioni ventriculi admovendum in febre tertiana intermittente. 439
validè attrahentia ex quibus componantur. 480
supra futuram coronalem in catarrho applicanda. 184
Emollientium medicamenta. 148
Emprosthotonos convulsionis species. 172. & seq.
Empyema. 254
causæ. ibid. & seq.
signa. ibid.
latus affectum quomodo dignoscatur. ibid.
pus aliquando per alvum & urinas expurgatur. 255
per chirurgiam lateris apertione cutatur. ibid.
Empyema. 575
Empyema ex vulnere epigastrii. 580
Emulsio. 153. 154
Emulsiones in phrenitide. 183
in renum inflammatione. 154
in dysuria. 366
furore uterino. 377
in synocho simplici. 422
in febre hectica. 425
in febribus maximè conueniunt. 431
ad febrem malignam. 456
inflammationem ventriculi. 290
Enchantidis curatio. 298
Enæorema quod malum. 85
Ensis portio insignis in vulnere diu latens extracta. 575
Endemii morbi. 32
Endivia. 106
Enterocele. 524
Enterocele desperata sectione curata. 580
Ephemera febris perpetuò maligna. 55
Ephidrosis in apoplexia mala. 165
Epialæ febris essentia & causæ. 427
signa. 428
cur calor & frigus in eadem parte sentitur. ibid.
Epidemii morbi. 32
Epidemica febris potest esse sine obstructione. 446
Epidemicus Catharrus. 191
Epidemica dysenteria aëris peculiari vitio excitatur. 301
ἐπιγινόμενα signa. 44
Epilepsia unde excitatur. 41
Epilepsiæ definitio. 175
imperfectæ historia. ibid.
duplex est, idiopathica & sympathica. 176
ab imperfecta ventriculorum cerebri obstructione generari probatur contra neotericos. ibid.
imminentis & præsentis signa. ibid.
post 25. annum non semper incurabilis. 177
vehemens paroxysmo sæpe lethalis. ibid.
Epilepsiæ quartana superveniens cur eam solvit. ibid.

diopa-

Index Rerum

idiopathicæ curatio. ibid.
ſympathicæ curatio. 178
ſpecifica. 177
Epileptici plerumque fiunt melancholici & contrà. ibid.
Epileptici paroxismi curatio. ibid.
Epilepſia abutero. 380
quomodo diſtinguatur ab hyſterica ſuffocatione. ibid.
Epilepſia. 513. 538
Epilepſia puerilis. 599
Epilepſia cum paralyſi. 567
Epinyctides. 555
Ἐπιφαινομένα ſigna. 45
Epiphora quid. 213
cauſæ. ibid.
ſigna. ibid.
curatio. ibid.
Epiphoræ humor fluit per venas internas, vel externas, ibid.
ibid. veſicatorio epiphora curata. ibid.
Epiſpaſtica medicamenta. 149
Epithema. 158
Epithemata refrigerantia, 183
in mania. 187
in hæmoptoë. 258
refrigerans in colico dolore. 243
in fluxu hepatico. 308
refrigerans in hepatis inflammatione. 320
reſolvens. ibid.
in calida renum intemperie. 351
cordi & hepati admovenda in ſynocho ſimplici. 422
in febre hectica. 425
liquida & ſolida cordi & hepati admovenda in febribus continuis 433
in ſummo vigore febris tantùm, aut potius ut declinationis principio. 438
cordi admovendùm in febre maligna. 458
ad hæmorrhagiam ſiſtendam. 231
in utéri inflammatione. 385
Ad præſervationem à calculo renibus admovendum. 351
Epulotica medicamenta. 149
Eroſio quomodo ſolvat continuum. 31
Eroticus affectus quid. 377
Errhina medicamenta. 141
Errhinorum compoſitio. 158
Errhinorum formulæ. 191
ad exſiccanda narium ulcera. 223
quando utendum. ibidem & 191
Errhina & ſternutatoria in affectibus oculorum damnantur. 209
eorum formulæ. 290
ad fœtorem narium. 225
Eryngii radicis decoctum pro potu in calculo renum. 351
Eruca. 166
Eryſipelas. 503
Eryſipelas, herpes & lichenes. 599
Eſcharæ calus quomodo procurandus. 481
Eſcharotica an in hæmorrhagia ſiſtenda adhibenda. 230
Eſſentiæ chymicæ ventriculum calefacientes & roborantes. 274
Evacuatio bona κατ' ἐξοχὴν fieri debet. 228
Evacuationis cauſa. 33
Evacuatio per ſudores. 132
Evacuatio per urinas. ibid.
Evacuatio & illius differentiæ. 125
Evacuatio particularis. 127
Eventus morbi. 32
Εὐσπλάγχνος qui. 328
Exanthemata in febribus maligna. 56
Exanthemata quid differant à purpureis maculis in febre peſtilenti. 450
differentiæ. ibid.
Exceſſus alimenti ſigna. 96
Excitationes feroces à ſomno quid ſignificent. 93. & 94
Excitationes à ſomno graves quid notent. 66
Excreationes quæ pulmonem affectum indicant. 51
Excrementum quid. 19
Excrementa quot modis peccent. 43
cauſæ ſymptomatum in excrementis. 44
Excrementa morbum acutum indicantia. 56
Excrementa quæ ominoſa. 73
Excrementitius humor quid. 10
Excrementitia bilis quid. ibid.
Melancholia excrementitia. 11
Excretio quando ſalutaris. 35
Excretio quæ periculoſa. 74
Excretio interdum pro criſi uſurpatur. 32
Excreſcentia carnea in faucibus. 575
Exedentia medicamenta. 150
Exercitatio quæ utilis. 118
Exercitationis & corporis motus utilitas. 161
Expectorantia in aſthmate. 247
in pleuritide. 251
Expultio quomodo fiat. 19. & 20
Exſpiratio quid efficit. 21
Expultrix facultas quæ. 191
Extenuationis in phthiſicis cauſa. 259
Extenuatio non ſemper eſt cum ſanguinis penuria. 371
Extenuationi in febre hectica clyſteres nutritientes conveniunt. 425
Extractum reſtaurans ex carne vervecina, & ex cordibus vervecinis. 27
Exulcerationem indicat dolor acer. 54
Exulcerationis inteſtinorum cauſa in vera dyſenteria. 249

F

FAbæ. 106
Fabarum aqua calculos imminuit. 350
Facies cadaverоſa lethalis. 89
Faciei pallor frigidam cerebri intemperiem ſequitur. 161
Facies hippocratica quid. 423
Facies quomodo defendenda à variolarum noxa. 465
an frequenter abluenda aqua roſacea, aliiſque adſtringentibus. ibid.
Faciei tubercula retrocedentia. 555
Facultas animalis quæ, & quotuplex ſit. 21
Facultas auctrix. 20
Facultas concoctrix. 19
Facultas generatrix. 20
Facultas vitalis quid ſit. ibid.
Facultates minus principes quæ. 23
Facultas naturalis quid ſit. 19
Facultas expultrix. ibid.
Facultas quid ſit. 19
Facultatum ſubjectum. ibid.
Fames quæ ominoſa. 73
Fames canina magnum morbum arguit. 55
Fames canina. 274
cauſæ. ibid.
curatio. 276
quomodo diſtinguantur à boulimia. 274
pinguia & oleaginoſa obtundunt. 275
Farinacea ſedimenta in urinis mala. 83
Faſciæ ſeu lumbrici lati, an ſint vermis unicus. 308
Faſcinus & incantatio an conceptionem impedire poſſint 395.
ſigna. ibid.
qua arte diſſolvenda. 397
Faſtidium cibi quando malum. 393
Faſtidii ciborum cauſæ. 273
quodnam magis funeſtum. 271
cur in dyſenteriis longis malum. ibid.
Faucium ſigna periculoſa. 90
Faucium ulcera. 239
cauſa & differentiæ. ibid.
curatio. ibid.
narcotica interdum conveniunt. ibid.

& Verborum.

Faucium ardor, ſiccitas & ſcabrities in febribus quomodo curanda. 435
Febres continuæ acutæ. 57
Febres quæ periculoſæ. 64
Febris alba quid. 366
Febris apoplexiam ſolutura qualis eſſe debeat. 165
Febrem convulſioni ſupervenire cur melius quam febri convulſionem. 173
Febris catarrhalis unde. 290
Febris lactis ejuſque ſymptomata. 408
Febrium diviſio in ſimplices, putridas & peſtilentes. 321
Febris unde excitetur in arthritid.s principio. 411
unde febres catharrhales. ibid.
Febris ſimplex dividitur in ephemeram, ſynochum ſimplicem & hecticam.
Febris ephemera. ibid.
cauſæ, ſigna. 421
curatio. ibid.
Febris ab hepate corrupto ſigna. 421
Febris hectica, vide hectica. ibid.
Febrium putridarum differentiæ. 426
Febres putridæ continuæ. ibid.
cauſæ. ibid.
tempora quomodo conſiderari debeant. ibid.
Febrium continuarum differentiæ accidentales unde deſumuntur. ibid.
Febris lentæ eſſentia, cauſæ & differentiæ. 427
Febris à ſanguine in ſtomacho putreſcente excitatæ hiſtoria. ibid.
putridarum continuarum diagnoſis. ibid. curatio. 428
diæta in acutis. ibid. in minus acutis & longis. ibid.
cibus quo tempore exhibendus. ibid. quam ſit utilis venæ ſectio. 429 mittendi ſanguinis temporis. ibid. ex quibus venis. ibid. cucurbitulis quomodo locus. ibid.
potus qualis. 428
Febrium continuarum initio an purgantia conveniant 431. an vomitoria. ibid. an aqua frigida. 432. quando debeatur purgatio. ibid. cur iterari debeat. ibid. & 434
Febri lentæ ab obſtructionibus frequens debetur purgatio. ibid.
quæ diuretica & ſudorifica conveniant. ibid.
Febris tertiana. 470. 472. 538. 542. 549
Febris tertiana, duplex. 469. 528. 545
Febris tertiana cum vomitu & alvi fluxu in paroxyſmo. 503
Febris tertiana duplex cum hydropiſi. 520
Febris tertiana duplex. 528
Febris tertiana diuturna. 526
Febris tertiana maligna. 541
Febris tertiana duplex in gravido ſeptimeſtri. 547
Febris tertiana notha. 569
Febris tertiana & lumbrici. 571
Febris quartana. 474. 507. 532. 541
Febris maligna cum parotidibus. 474
Febris maligna cum ſopore. 589
Febris maligna cum exanthematis. 585
Febris hectica. 536
Febris hectica cum ſuſpicione phthiſeos. 525
Febris hectica cum putrida complicata. 499
Febris purpurata. 470
Febris elodes. 588
Febres putridas comitantia ſymptomata. 438
eorum curatio. ibid.
Febres ſubintrantes dictæ. 438
Febres longæ ab obſtructione pendẽtes decocto cichorii & chamedryos curantur. 439
tertianæ intermittentis ſpecifica. ibid.
Febres compoſitæ ſeu complicatæ. 444
earum differentiæ. ibid. horridæ malignæ. ibid.
Febris peſtilens & maligna differunt tantum ſecundum magis & minus. 445
intermittentes non ſemper periculo carent. ibid.
Febrifugium. 435
Fel catelli lactentis antepilepticum. 479
Fella piſcium piaculis delendis inſerviunt. 304
in ſurditate. 117
In fœminis quadraginta dierum ſpatio partes ſpermaticæ perficiuntur. 25
Fœminarum temperamentum. 6
Fermentum acre admotum ventriculo, vomitum ſedat 287
Fermentationes humoris melancholici quæ incommoda ſequantur. 334
Fernelius improbatur circa ſanguinem è naribus die critico fluentem. 228
ut in cauſa epileſiæ. 176. circa ductus ſeroſæ materiæ in capacitatem abdominis. 327. circa productionem hydropis ab urinæ ſuppreſſione. ibid. circa originem arthritidis. 421. circa calculi veſicæ rudimentum. 352
Ferri ſcoria ab exſiccanda aurium ulcera. 222
Fibræ ſanguinis quales. 7
Ficus. 107
Figura partium quomodo pervertatur. 42
Filorum ſimilitudo. 24
Finis Medicinæ quid. 26
Fici in quo differant ab hæmorrhoïdibus. 314
Filamentorum in urinis cauſæ variæ ſecundum authores 310
Fiſſura quid. 31
Fiſtula lachrymalis quid. 212
ſi per annum perſeverat cariem in oſſe producit. ibid. profunda & inveterata cum oſſis carie, ſolo cauterio curari poteſt. 257. curatio ibid. cum oſſis carie ſolis medicamentis curata. ibid.
Fiſtulam in ano ſæpe relinquunt hæmorrhoïdes ſuppuratæ aut exulceratæ. 314
Flatus diſcutientia medicamenta. 146
Flatuum ſigna. 58
Flatuum in tympanite cauſa. 327
materia magis ordinaria eſt humor melancholicus aduſtus & atrabiliarius. 419
Flatus quomodo in uteri cavitate contineantur. 390
cum ſtrepitu ex utero exploſus ſuffitu nucis myriſticæ. ibid.
Fluor uterinus. 475
Fluor muliebris. 530
Fluor muliebris quid. 374
cauſæ. ibid. & 375. ſigna cauſarum & partis affectæ. 375. quomodo diſtinguantur ab ulcere uteri & gonorrhœa. ibid. quæ mala inducat, ibid. huic virgines ſunt obnoxiæ. 375. vetulas ad mortem comitatur. ibid. Ei an conveniat venæ ſectio. ibid. diuretica. ibid. & 376. cauſtica tibiæ. ibid. adſtringentibus quando locus. ibid
lactis chalybeati uſus. ibid.
Fluxio per attractionem. 41
Fluxio per congeſtionem. ibid.
Fluxio quot modis fiat. ibid.
Fluxiones è capite per quas vias fiant. 189
excitantur à frigore comprimente. ibid.
cauſæ. ibid.
Fluxioni attrahendæ calor maximè idoneus. 190
interna quomodo ab externa diſtinguatur. ibid.
Fluxio in pulmonum in infante. ibid.
Fluxus alvi imminentis ſigna. 92
Fluxus hepaticus quid. 307
differentiæ. ibid. curatio. 308. cauſa præter vulgarem intemperiem alia eſt. ibid. in quo differat à diſenteria. ibid. legitimus ſpurio periculoſior. ibid. an locus ſit clyſteribus & medicamentis purgantibus. ibid.
Ei convenit tinctura roſarũ, deſtillatarum reſtaurans. 308
Fluxus alvi in febribus peſtilentibus quomodo curandus 456
Fluxus hepaticus, dyſenteria. 486
Fluxus hepaticus. 502
Fluxus hæmorrhoïdum. 548
Fluxus menſium immodicus, cum hyſterica ſuffocatione 490
Fluxus menſium inordinatus cum flore albo. 505
Fluxus ſanguinis ex auribus. 556
Fœcunditatem vel ſterilitatem fœminæ indicantia. 396

Fœminæ minus obnoxiæ anginæ, quam viri. 241
Fœnugræci vires in ophthalmia. 208
Fœtor in ægrotante malum. 88
Fœtus vitalis editur septimo mense. 35
Fœtoris narium causa. 225
curatio. ibid.
Fœtum in utero Galenus comparat fructibus ac arbore pendentibus. 399
Fœtus quomodo sit causa abortus. 400
Fœtum enecantia. ibid.
Fœtu debili existente, puerpera quomodo curanda. 404
Fœtus morbi causæ. ibid.
signa. 405
Fœtum mortuum excludentia. ibid.
Fœtus mortui ossa per umbilicum matris excreta. ibid.
Is, frustra tentatis aliis præsidiis, chirurgica operatione educi debet. ibid.
Fœtus mortui per longum tempus in utero servati historiæ plures. ibid.
Fœtus in partu morientes. 494
Fœtus mortuus. 586
Fomentum. 157
Fontana aqua. 112
Formatrix virtus ad similitudinem valet. 24
Formatrix virtutis defectus. 42
unde proficiscitur. 309
Forma nova introducta priorem corrumpit. 445
Formicarum ova ad surditatem. 217
Fotus in suffusione. 201
in albugine. 210. surditate. 227. ophthalmia. 210. pro stomacho in vomitu. 282. in dolore ventriculi. 290. in lienteria. 298. adstringens in diarrhœa. 300. dissenteria. 303. in tenesmo. 306. ad lumbricos. 311. in hæmorrhoidum fluxu immodico. 312. in hæmorrhoidum dolore. 315. in obstructione hepatis 322. in scirrho hepatis 325. in hydrope. 331. chalastici in renum inflammatione. 357. adstringens in mictu sanguineo. 357 dolorem sedans in ulcere renum & vesicæ. 359. adstringens in diabete. 361. urinæ incontinentia. 362. suppressione mensium 370. & seq. adstringens in fluxu mensium immodico. 374. emolliens & resolvens. 388. anodynus. 389. discutiens & roborans in hydrope uteri. 392. sicci flatus discutientes. ibid. & 402. adstringens. bid. emolliens. 404. valde roborantes in partu difficili. ibid. adstringens in fluxu lochiorum immodico. 406. emolliens & aperiens ad suppressionem lochiorum. ibid. carminans in torminibus à partu. 407. in doloribus arthriticis. 413. emolliens, attenuans, & roborans in febre tertiana intermittente. 438. emolliens & attenuans ad curationem febris quartanæ spuriæ. 444. alexipharmaci in febre maligna. 451. & seq. ad fœtum mortuum excludendum 495. in uteri procidentia. 394
Fractura ossis temporalis. 579
Fractura quid. 31
Fractura cranii in tempore sinistro. 572
Frictiones partium extremarum in gutta serena. 197
Frictionum modus in hecticis. 424
Frictiones in febre syncopali humorosa qua methodo celebrandæ. 437
In febre pestilenti 473. in fluore muliebri. 375
Frigiditas qualitas aquæ. 3
Frigiditatis causæ in corpore. 40
Frigus in acutis quando malum? 86
Frontale. 159
Frontale in phrenitide. 184
Frontalia repellentia in febre maligna ad capitis dolorem & vigilias aut delirium. 479
Frontis vena secanda in febre maligna, ad capitis dolorem & vigilias. ibid.
Frontale in ophthalmia. 207
in hæmorrhagia. 230
Fructus recentes & fugaces multa aquea humiditate præditi. 5
Fruges quomodo ab immodica aëris siccitate corrumpantur. 446
Fructus & olera serum generant. 58
Fructus esculenti. 106
Fuligo candelæ ex cera rubra ulcera narium exsiccat. 233
Fuligo camini & ejus spiritus ad pleuritidem. 252. in paroxismo hysterico exhibetur. 382. exterius admovetur ad fluxum lochiorum immodicum. 407
Fulmini miscentur interdum spiritus fixantes. 266
Furor uterinus quid. 377
causæ. ibid. signa ibid. conveniunt remedia maniæ & melancholiæ hypochondriacæ propria. 378

G

GAgatinum oleum in paroxysmo hysterico confert 382
& pulvis gagateus. 384
Galbanetum Paracelsi, in colica, & ejus descriptio. 293
Galenus ex pulsu furibundos mulierum amores cognoscebat. 377
Galenus defenditur circa epilepsiæ idiopathicæ causam 177
impugnatus circa causarum materialem & efficientem calculi. 345. circa causam bullarum urinis innatantium. 347. circa arenosam, in urinis subsidentiam. 353
Galli Indici. 110
Gallinæ. ibid.
Galli annosi decoctum ad astma. 248
reprobatur opinio eorum, qui ejus usum damnant. ibid.
in obstructione hepatis. 320. melancholia hypochondriacâ. 316. in calculis renum. 350
Gallina viva, per spinam secta, lateri admota in pleuritide. 251
Gallinarum ventriculi cur in pulveribus digestivis præscribantur. 278
Ganglion in facie supra Zygoma. 572
Gangrænæ signa in urina. 78
Gangrænæ uteri curatio. 390
Gangræna. 489
Gangræna ex vesicatorio. 511
Gangræna in vulva. 573
alia gangræna. ibid.
alia gangræna in pede. ibid.
Gangræna perinæi, ani, & scroti. 580
Gargarisma. 156
Gargarisma ad expurgationem cerebri. 163
discutiens & resolvens in linguæ paralysi. 235
ad linguæ scabritiem & ardorem. 435. fauces & guttur à variolis defendens. 464. refrigerans & repellens in inflammatione linguæ. 232
Gaudii effectus. 119
Gelatina pro hecticis instaurandis. 424
cornu cervi ad febrem malignam. 458
Gemellorum abortus, cur frequentior. 400
Gemelli in utero. 558
Gemmas cur puerpera in partu deponere debeat. 404
Genarum ruboris causa in peripneumonia. 253
Generatrix facultas quid sit? 210
Generatio quid sit, & quotuplex. ibid.
univoca Generatio. ibid.
Generationis primæ defectus. 42
Genitalium fotus in febre maligna. 478
Gentilitii morbi. 37
Gibbositas. 569
Gingivarum erosio in pueris aliquando vermium est indicium. 238
Gingivarum erosio & exulceratio. ibidem curatio. ibidem.
Gingivarum fluxus sanguinis aliquando criticus, alias symptomaticus. 238
Gingivarum ulceribus maximè obnoxii. ibid.
Gingivarum putredinem arcet spiritus sulphuris & vitrioli. ibid.
Gingivarum affectus in scorbuto. 339

Gla-

& Verborum.

Glaciales aquæ. 115
Glastea bilis quid. 10
Glastea bilis unde procreetur & an præternaturalis. 70
Glandes anodynæ ad dolores vesicæ leniendos. 36
Glandulæ cur fluxiones facilè recipiant. 194
Glandulæ mesenterium obstruentes. 342
Glancoma quid? causæ & curatio.
Globulus plumbeus vulnere sclopeli calcaneo infixus. 571
Glutinantia medicamenta. 160
Gluten humor secundarius. 9
Gonorrhæa. 508
Gonorrhæa antiqua. 472
Gonorrhœa contumax. 501
Gossypium ad exsiccandos oculos. 209
Granatorum flores exsiccati præservant à calculo. 351
Graciles quomodo purgandi. 132
Gravitas, qualitas Elementorum. 3
Gravedo quid, causæ, & curatio. 225
Gravativus dolor unde. 55
Gravidæ mulieres quomodo & quando purgandæ. 129
Graviditas quomodo ab uteri tumore distinguatur. 391
Gravidis mulieribus cur familiaris pica. 376
cur circa quartum mensem ea ut plurimum liberentur. 277
Falsa graviditas. 515
Grumi sanguinis in utero à partu remanentes quomodo educendi 406. ut agnoscantur. 408
Guaiaci decoctum in paralysi. 172
in epilepsia. 177. in gutta serena. 197. an. possit in febre tertiana intermittente tutò exhiberi. 253. in ventriculo frigido. 273. in singultu. 380
Gurgulionis præcilio. 327
Guttatus vitia, causæ. 233. signa, & curatio. 234
Gustus signa prava. 66
Gustus quid. 23
Gutta serena. 160
an curabilis. 162. an conveniat phlebotomia. 164
Gutta serena. 160
Gypsea pituita. 13
Gypsi cum aceto subacti usus in hæmorrhagia. 230
Gypsum solum albumine ovi exceptum sanguinem fluentem potentissimè cohibet. 238

H

HÆmatites lapis in hæmoptoë. 258
Hæmatosis ubi fiat.
Hæmoptoë. 489. 504
Hæmoptisis quid propriè. 256
causæ. ibid. partis mandantis signa. ibidem. curatio. ibid.
Hæmorrhagia quando periculosa. 75
Hæmorrhagiæ instantis signa. 93
Hæmorrhagia febris ardens in juvene judicatur. 33
Hæmorrhagia quid. 227
differentiæ. ibid. causarum signa. ibid. imminentis signa. ibid. criticè apparet in morbis acutis. ibid.
quæ è directo partis affectæ accidit bona. ibid.
curatio. ibid.
Hæmorrhagiæ sistendæ animi deliquium utile. 229
& cauterium actuale in utraque planta pedum appositum. ibid. contumacem sistunt narcotica. 230
Hæmorrhagia è naribus, in quartana febre superveniens, cur pessima. 440. salutaris & critica per gingivas. 238
Hæmorrhagia ex dente avulso. 557
Hæmorrhagia ex vulnere. 570
Hæmorrhagia ex arteria vulnerata, ligatura cohibita. ibid.
Hæmorrhoïdalium venarum apertio per hirudines in tenesmo. 306
Hæmorrhoïdum fluxus moderatus à quibus morbis præservet. 312
fluxus immodici causæ. ibid. fluxum immodicum cohibentia. 313
Hæmorrhoïdes ligandi, incidendi, & urendi modus. ibid.
post curationem cautio adhibenda. ibid.
Hœmorrhoïdum dolor. 545
Hæmorhoïdum fluxus immodicus. 546
Hæmorrhoïdum dolor. 313. causæ. 314. curatio. ibid.
quæ purgatio conveniat. ibid. topica admovenda. ibid.
ulceratarum curatio. 280
Hæmorrhoïdes absumētia. ibid. quomodo aperiēdæ. ibid.
Hæmorrhoïdibus obnoxio caustricum tibiæ utilissimè admovetur. ibid.
Hæmorrhoïdum apertio in febre pestilenti utilis. 454
& in calculo renum. 347. in uteri scirrho. 216. in ischiade. 457
Hectica febris inter omnes sola est in facto. 27
Hectica febri 423. Ejus differentiæ & gradus. ibid.
causæ internæ & externæ. ibid. sedes. ibid. quare habitalis dicatur ibid. signa variorum graduum. ibid.
curatio. ibid. cur frequentiùs accidat. ab 18. anno ad 35. ibid. quæ diæta conveniat. ibid. 2. an frigidus. ibid. an crassa & viscosa alimenta. ibid.
Hecticos instauranti alimenta. ibid. 2. aquæ frigidæ potus an conveniat. ibid. qualis debeatur purgatio. 425. lac & balneum maximè conveniunt ibid. antiquorum balneandi modus. ibid. alterantia potius quam purgantia conveniunt. ibid.
Hederæ terrestris succus ad disenteriam. 304
Hellebori vis in mania. 187
Hellebori extracto cancer incipiens sanatus. 211. & seq.
Hemicrania quid. 193. arteriotomia curata. 195
Hemicrania. 521
Hermitritæus. 588
Hemitritæa febris plerumque ab intestinorum & mesenterii inflammatione exoritur. 342
Hemitritæus quid. 444. Ejus differentiæ. ibid. signa diagnostica. ibid. motus inæquales à qua causa dependeant ibid. cur periculosus. ibid. curatio. ibid.
Rara hemitritæi species. 540
Hepar pars organica. 17
Hepatica medicamenta 143
Hœdina caro. 108
Hepatis affectus. 316
Hepatis calida intemperies. ibid. differentiæ & causæ. ib. curatio. ib. inflammatio. 317 differentiæ & causæ. ib. signa. ibid.
Hepatis inflammatio à topicis calefacientibus præpostere admotis excitata. 318. & cucurbitulis regioni hepatis admotis. ibid. à musculorum abdominis inflammatione quomodo distinguatur. 319. à pleuritide & mesenterio inflammato. ibid.
Hepaticos solo fabiei colore plurimos Galenus agnovit ibid. hepatide Siculum Medicum tentari cognovit Galen. ex dejectionibus. ibid. quæ periculosior. ib. quibus modis terminetur. ib. ad suppurationem vergentis curatio. 320
Hepatis ulcus. 319. sine præcedenti inflammatione quomodo dignoscatur. ibid
Hepatis obstructio. 320. est morbus in via & meatu obstructio in causa materialis. ib. signa. ibid.
Hepatis scirrhus 324. differentiæ ib. causæ, signa. 325 curatio ibid. insensibilis curationem non recipit. ibid.
Hepar gratiosi humoris fons est. 380
Hepate calido, cerebro frigido, ut plurimum sunt catarrho obnoxii. 394
Hepatis atonia in hepatico fluxu pendet à causa supra primarum qualitatum excessum. 307
Hepar inflammatum dulcibus offenditur. 319
Hepar an semper afficiatur in hydrope. 326. sanguificatio an lædatur in hydrope. 326
Hernia. 582
Hernia aquosa in infante. 494
Hermeticorum opinio circa causam sitis morbosæ. 277
circa ventriculi concoctionem vitiatam. 279. circa causam choleræ morbi. 286. circa calculosas. 34

Index Rerum

Hiera commendatur in morbis ventriculi. 273
Hirci sanguinis & urinæ usus ad renum & vesicæ calculum. 349. & in pluritide. 22. ejus præparatio. ibid.
Homines cur alii sint brevioris, alii procetioris staturæ. 20
Hordeum. 104
Hordei ptisana febricitantibus maximè conveniens. 430
duplex erat apud antiquos. ibid.
Hordeatum in catarrho. 192
Hormini semen oculum à sordibus purgat. 200
Horror primo perceptus aut frigus indicat principium morbi. 33
Horror quando malus. 71
Origo ejus. ibid.
Conservatio. ibid.
Horrificæ febris essentia & causæ. 427. φρικώδης à Græcis dicitur. ibid.
Hydatides vesiculæ. 326
Hydrargyri assiduus contactus, paralysim excitat. 170
Hydrargyro curata cataracta. 202. ophthalmia inveterata. 210. surditas. 217
Hydrargyrum maximè dentes denigrat. 239. in ileo desperato exhibendum. 296. an possit exhiberi contra vermes. 293
Hydromel ad phthisin. 263. pro potu in ulcere renum. 328
Hydrops pectoris. 255. causæ. ibid. signa, curatio. ibid
ab Hippocr. graphicè delineatus. ibid.
Hydrocephalos. 571
Hydrops. 506. 510. 512. 521. 526. 541. 546. 548. & 571
Hydrops pectoris. 255. 547
Hydrops in puero septem annorum. 512
Hydrops in puero. 522. 541. 546
Hydrops tympanites. 532
Hydrops thoracis. 527
Hydrops spurius. 543
Hydrops ventriculi. 561
Hydrops incipiens. 568
Hydrops ab intemperie calida. 591
Hydrops abdominis aliquando degenerat in hydropem pulmonis, & visce versa. 266
Hydrops pulmonis, lateris apertione non curandus. ibid.
Hydrops ex sanguinis profluvio lethalis. 285
Hydrops duplex, particularis & universalis. 325
universalis species. ibid. an semper hepate affecto fiat. ibid. & 326.
Hydropicorum aqua interdum non in cavitate abdomini sed in vesiculis quibusdam continetur. ibid.
Hydropis ascitis causa præcipua. 240. non sanguificatio læsa, sed serosæ materiæ retetio. ibid. causæ rariores. 328
à nimio potu aquarum. 325
Hydropicorum aqua per quas vias feratur in capacitatem abdominis. 327
Hydropis signa & species. 327. alvi fluxus quando salutaris. ibid.
Hydropici qui sanabiles. ibid. in cruribus abscessus vel maculæ mali sunt ominis. ibid.
Hydropis curatio. 327. diuretica laxantibus magis proficua. 330. venæ sectio quando conveniat. ibid. cauteria, vesicatoria, & scarificationes cur non debeant fieri. ibid. an conveniat paracentesis. ibid. sudorifica utrum proficua. ibid. potus qualis esse debeat. ibid. satis fallenda mandendo grana aliquando masticbes. ibid refrigerantibus interdum curandus. 331
Hydrops ad matulam. 361
Hydrops uteri, vide uteri hydrops.
Hydragoga medicamenta. 139
Hydrops ferè lethalis. ibid.
Humidum primigenium. 15
origo ejus. ibid.
conservatio. ibid.
Humidæ intemperaturæ causæ. 41
Humiditas qualitas aquæ. 3
Humoris natura. 7
Humorum differentiæ & numerus. ibid.
Humores primarii. 8
secundarii qui. 10
eorum numerus. ibid.
Humores excrementitii. ibid.
Humorum motus & dispositio ad crisin observanda. 39
Humorum præparatio. 132
Hyemis temperamentum. 7
Hyemis victus. 103
Hyemis qualitates. 117
Hyoscyami folia in aceto decocta in scirrho hepatis. 328
Hypochondrii durities quid significet. 51
Hypochondriorum signa periculosa. 91
Hypercatharsi superveniens convulsio lethalis. 174.
Hypercathartica medicamenta. 287
Hypercatharsis. 556
Hypersarcosis. ibid.
Hypochondriaca melancholia. 188
Hypochondriorum gravitas seu satietas, obstructi hepatis signum. 321
Hypopyon quid. 210. causa, signa. ibid. curatio. ibid. concussione capitis & punctione curatur. ibid.
Hysterica medicamenta. 145
Hysterica passio. 378. causæ. 379. signa. ibid. imminentis signa. ibid. varii sunt gradus ibid. causarum signa. 379
Hystericorum affectuum causa & descriptio. 378. 379. & seq.
Hysterica symptomata quomodo distinguatur à syncope 380. ab apoplexia. 381. ab epilepsia. ibid.
Hystericæ mulieres quomodo à mortuis distinguātur. ib. defunctæ, ante tertium diem non sepeliendæ. ibid
cur sternutatio superveniens bona. ibid.
Hysterici paroxysmi curatio. ibid. graveolentia naribus & suaveolentia utero admovenda ibid. an venæ sectio conveniat. 372. an vinum in paroxysmo. ibid. extra paroxysmum curatio. 383. prægnantes quomodo tractandæ. ibid.
Hystericam passionem sæpe comitatur uteri intemperies. ibid. specifica. ibid. amuleta. ibid.
Hystericarum paroxysmum excitantia. 382
Hysterica epilepsia. 501
Hysterica passio. 521. 530. 555
Hysterica symptomata. 559
Hystericus affectus. 475

I

IAlappæ radix in fluxu muliebri seroso præstantissima 370
In Ictericis an color flavus sit morbus. 27
Ictericorum flavus color suffitu aceti discutitur. 201
Ictericis objecta flava apparent, si sit magna bilis effusio in corneam. 204
Ictterus est symptoma qualitatis mutatæ. 324
Ejus differentiæ. ibid. causæ, signa causarum. ibid. curatio. ibid. an semper ante septimum lethalis. ibid. specifica. ibid.
Ictterus albus quid. 367
Ictterus. 468. 529
Ictterus in gravida. 495
Ictterus serpentum. 553
Ictus vespæ. 555
Idiopathicus morbus. 33
Idiopathici affectus continui sunt. 52
Ignobiles partes organicæ quæ. 17
Ileos Latinis volvulus, aliis χόρταγος, barbaris miserere mei. 294. Ejus causæ, signa. ib. curatio. 295. proprium signum est, nihil per inferiora descendere. 294. non semper lethalis, in quo fæces evomuntur. 296. ab inflammatione convenit venæ sectio. ibid. inedia. ib. desperato follis fabrilis & argenti vivi usus conveniunt. 296. ab intestini prolapsu qnomodo curandus. ibid.
quibus signis distinguatur à colico dolore. 295
Ileos seu miserere mei. 561
Iliaca passio. 522
Illuminationis mensis. 38
Imaginatio quid sit. 22

& Verborum.

Imaginatrix facultas ad ſimilitudinem prolis cum parente multum confert. 24. 25
Imaginatio an lædi poſſit ratiocinatione illæſa. 182
Imperforatæ ſeu atretæ mulieres quæ dicantur. 394
curatio. ibid.
Impetigines. 658
Impetigo & pruritus corporis. 557
Inanimata quomodo calefiant. 40
Inanitio quomodo ſingultum excitare poſſit. 279
Inappetentia in biliosis frequens. 47
Inappetentiæ cauſæ. 271. prognoſis. 272. à caloris nativi exſolutione lethalis. ibid.
Inappetentiæ in febribus curatio. 436
Inappetentia. 554
Inſeſſus ad dyſenteriam 217. in teneſmo. 306. hæmorrhoïdum dolore. 315
Inciſiones quotuplices 31
Incontinentiæ urinæ cauſæ. 361
Incraſſans blandum, humoremque acrem demulcens. 192
Incraſſantia humoris in catarrho. ibid.
Indicans. 121
Indicata. ibid.
Indicatio à morbo communi, ſeu ſolutione continui. 133
Indicatio à morbo organico. ibid.
Indicatio, & illius differentiæ. 120
Indicatio à morbo ſimilari. 132
Indices dies, ſeu contemplabiles. 35
Individui ſimilitudo unde. 24
Inedia quomodo exſiccet. 41
Inedia bilem generat. 47
Infantium quis eſſe victus debeat. 102
Inflammationes interiorum partium acutæ ſunt ſemper 56
Inflammatorius dolor quid notet. 54
Inflammatio teſtium cum urinæ ſuppreſſione. 246
Influens ſpiritus. 13
Influxus ſyderum, quomodo ſint cauſæ morborum. 447
Ingenium, effectus bilis. 46
Inguinis dolor ex utero in illo conglobato quomodo curandus. 407
Injectiones veſicæ ulcera detergentes & conſolidantes. 360. quo inſtrumento immittendæ. 361. ad veſicæ dolores. ibid. ad dyſuriam. 336
Injectio. 156
Injectiones in uterum in menſium ſuppreſſione. 372. fluxu menſium immodico. 373. fluvu muliebri. 377. furore uterino. 379. uteri inflammatione. 385. ad ulcus uteri. 387. detergentes, exſiccantes, & conſolidantes. ibid. in cancro uteri. 372. hydrope uteri. 392. adverſus ſterilitatem à frigida cauſa. 397. ad excludendam ſecundinam. 406
Iniectio in anum ad fluxum hæmorrhoïdum immodicum. 357
Innominatus humor quis. 10
Inquietudines, febricitantium ſigna. 435
Inquietudines, morbi maligni indices. 55
Inſalubris ſtatus quis. 25
Inſipida pituita quæ. 12
Inſitus ſpiritus quis. 13
Inſomnia phreneticorum ſalutaria. 64
Inſomnium quid? 22
A qua cauſa oriantur ut plurimum. ibid.
Inſomnia pituitoſorum. 47
Inſpiratia quid efficiat. 21
Inſtaurantia alimenta pro hecticis. 624
Intemperies quid; & earum diviſio. 28
Calida intemperies an detur. ibid.
Intemperies quomodo corrigenda. 132
Intemperantia, Medicorum nutrix. 97
Intemperaturæ calidæ cauſæ. 40
Intemperaturæ frigidæ cauſæ. 41
Intemperaturæ ſiccæ cauſæ. ibid.
Intemperies ſimplices, tum etiam immateriales rarò inveniuntur. 160
Intermittentes febres an ſemper periculo vacent. 446
Intercalares dies. 36
Intercidentes dies. ibid.
Intermittens morbus. 32
Intermittentes febres an periculoſæ. 63
Internuntii dies, ſive indices ad criſin, qui. 35
Inteſtina lumbricis obnoxia. 48
Inteſtinorum affectus. 291
Inteſtinum lupi ad colicam, ejus præparatio. 243
Inteſtinorum motus naturalis periſtalticus dictus. 294
quomodo invertatur. ibid.
Inteſtina tenuia an craſſa efficiantur ulcere. 300
eorum inflammatio in dyſenteria quomodo curanda. 301
Inteſtinorum exulcerationis cauſa eſt qualitas maligna, ſpecifica. 300. curatio. 301
Inteſtina à variolarum noxis defendentia. 404
Inſtrumenta Medica. 235
Inventio remediorum. 125
Ira calefacit corpus. 41
Iræ effectus. 220
Irrepentes dies. 36
Iſchiadici doloris à cauſa calida curatio. 418
Iſchuria quid. 363. cauſæ iſchuriæ legitimæ & nothæ. ib. & 364. ſigna cauſarum utriuſque. ibid. curatio. ibidem. cur valdè periculoſa. 365. à grumo ſanguinis quomodo curanda. ibid.
Judicium temperamentorum. 6
Judicio criſis comparatur. 37
Jugulares venæ in angina aperiri poſſunt. 243. modus ſecandi. ibid.
Julepus. 152
Julepi refrigerantes in phrenitide. 183. in mania. 107 in catarrho. 191 in pluritide. 248. ad hæmoptoen. 257.
Julepus cardiacus. 270. leniens in calculo renum. 349 in vomitu bilioſo. 283. in vomitu ſanguinis. 234 in dolore ventriculi. 289. Phlegmone. 260. fluxu hepatico. 390. vermium curatione. 311
Julepus Alexandrinus, & varii Julepi hepar refrigerantes. 317. in renum inflammatione. 356. calculos imminuens. 349. leniens & detergens in ulcere renum & veſicæ. 359. conſolidantes in ulcere renum & veſicæ. ibid. adſtringentes in diabete. 362. aperientes in iſchuria. 364. refrigerantes & lenientes. 366. incraſſans & leniter adſtringens. 376. ad leniendos humores bilioſos acres 408. refrigerans in febre hectica. 435
Julepus Alexandrinus pro potu in febribus putridis bilioſis, ejus compoſitio. 450
Julepi in febribus bilioſis. 432. incraſſantes in bile valde acri & tenui. ibid. in febribus pituitoſis, & melancholicis. ibid.
Julepus cardiacus guſtui gratiſſimus. ibid. movens ſudores in febre tertiana intermittente. 438. aperiens, abſtergens, & incidens in febre tertiana contumaci. 437 variolarum eruptionem adjuvans. 464. motum ſanguinis & ebullitionis frænans & modicè refrigerans. ibid.
Julepi alterantes in febribus malignis ex quibus componendi. 455. eorum formulæ. 479. præparantes humorem melancholicum. 441
Juli nucis juglandis ad ſuffocationem hyſtericam. 349
Juniperi granorum decoctum ad diarrhœam. 300
Juſcula. 154
Juſculum in adſtrictione alvi. 296
Juſcula medicata ad hepar refrigerandum. 356. ad ſuppurationem accelerandam in hepatitide. 319. ad obſtructiones hepatis. 321. & 335. in calculo renum. 349. in melancholia hypochondriaca. 335. in dyſuria. 366. in fluxu menſium immodico. 373. aperiens diureticum & menſes movens. 391
Juſcula cur ægrotantibus in morbis quatumvis acutiſſimis concedantur. 429. medicata in continuis putridis uſurpanda. 433. lentis & diuturnis. ibid. ex decocto cichorii & chamædryos mira præſtant in febribus longis, ab obſtructione pendentibus. 48

Index Rerum

aliud jusculum in quo exhibentur troschisci de absinth. de rhabarbaro. ibid.

K

Κίτρα quid. 276
Κοίλωμα. 210
Κώφωσις, 215
Κεστήκιον temperamenti quid. 5

L

LAborum signa. 90
LLac esculentum. 109
Lac generantia aut minuentia medicamenta. 146
Lactis usus. 153
Lactis muliebris usus in ophthalmia. 209
Lactis usus in phthisicis. 262. in dysenteria. 134. & 304
Lac muliebre omnibus aliis præferendum. 262
Lacte solo interdum phthisici nutriuntur. 31
Lac non omnibus siticulosis interdici debet. 278. putrescens cur non generet vermes. 309
Lactis serum hepar refrigerat. 356
Lac asininum corpus emaciatum restaurat. ibid. interdum convenit in melancholia hypochondriaca. 336. in ulcere renum & vesicæ. 359. in dysuria. 367
Lac ovillum commendatur ad mictum sanguinis. 357 vaccinum maximè confert ad solidationem ulcerum, renum & vesicæ. 360. ovillum, bubulum aut asininum conveniunt in diabete. 362 chalybeatum maximè confert in fluore muliebri. 376 asininum in ulcere uteri. 387
Lac tepens recenter mulctum, anodynum præstantissimum in ulcere vesicæ. 360. in arthritico dolore. 412 asininum ad præcavendam arthritidem biliosam. 416 hecticis maximè conveniens. 425
Lac calens gargarizatum dolorem lenit. 479
Lacertæ caput, auri admodum, corpuscula auri inserta extrahit. 221
Lactuca oculis infensa. 197
Lactuca. 105
Lactuca refrigerat. 187
Læsio actionum ut primum sentitur, incipit computatio dierum criticorum. 33
Levitas unde oriatur. 41
Lapidescens succus causa materialis calculi. 346
Lapidifico spiritu hominum corpora aliaque in saxa conversa. ibid.
Lapidis sub lingua. 576
Larynx & pharynx propter viciniam in angina ut plurimùm afficiuntur. 240
Laringis usus & officium. ibid.
Laryngotomia utrum in angina celebranda. 245
Lateralis dolor quid significet. 94
Laudani usus in clysteribus phreneticorum. 183
Laudani usus in catarrho calido. 193. in hæmorrhagia. 230 in dolore dentium. 232. in fauclum doloribus & ulceribus. 239. in vomitu. 283. in pleuritide, sed exigua dosi. 252. in cholera morbo. 287. in dysentericorum clysteribus. 303. in tenesmo, etiam per os in calculo renum. 350. in ischiadico dolore acerbiore. 418
Lavendulæ flores in mensium suppressione commendantur. 370
Legitimus morbus. 27
Legumina melancholiam generant. 49
Lentæ febris essentia, causæ, & differentiæ. 427
Lentiscini ligni decoctum ad cerebrum exsiccandum. 191 in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 313. pro potu in mictu sanguinis. 357
Lentes. 150
Lentores dentium in febre quid notet. 90
Lentium decoctum, an ad variolarum expulsionem conveniat. 105
Leporina caro. 108
Lethalis morbi signa. 61
Lethalis morbus. 31
Lethargi differentia ab apoplexia, caro, & cómate. 264 parotides supervenientes salutares. 165. Et qualis purgatio conveniat. 165. & 166
Lethargici quomodo empyici fiant. 155. scammonium cum castoreo exhibitum perutile. 166
Leucoma quid. 204
Leucophlegmatia unde dicta. 328. quando salutaris diarrhœa. ibid.
Libidinis sensus deperditus quid arguat. 54
Lien obstructiobus obnoxius. ibid.
Lienis novus usus ex hermeticis. 279
Lienosis gingivarum ulceribus obnoxii. 238
Lien majorem consensum habet cum ventriculo, quam hepar. 284
Lienis inflammatio. ibid. signa & curatio. 332
Lienis morbi. ibid. inflammatio critice solvitur per hæmorrhagiam naris sinistræ. ibid.
Lienis dolor ibid. quomodo ab inflammatione & colico dolore distinguatur. ibid. curatio. ibid.
Lienis obstructio seu inflatio ibid. causæ & signa. ibid. fuit sublata decocto radicis chinæ. 333
Lienis scirrhus. ibid. quomodo distinguatur à tumore flatuoso, seu inflatione. ibid. curatio. ibid.
Lienis cura specialis habenda est in febre quartana. 443
Lien per ramos splenicos cum omento communicat. 344
Lien potulentam materiam ad se trahit. 327
Lienosis dysenteria superveniens, quæ bona. 302
Lienteria unde significetur. 297
Lienteria quomodo fiat. 28
Lienteria. quid. 297. causæ. ibid. signa, curatio. 298 fit potius vitio retentricis ventriculi concoctricis. 297 quid differat à cœliaca passione. ibid. lævitas ictestinorum appellatur ibid. & 298. qualia enemata conveniant. ibib.
Ligni nephritici infusio facta pro potu ordinario in obstructione hepatis. 324. melancholia hypochondriaca. 336
Limacum liquor ad arthritidem. 414
Limaturæ chalybis varius usus in obstructionibus reserandis. 322
Limonum succi cautus debet esse usus. 349
Limonum aqua à calculis renes liberat. 352
Linariæ herbæ decoctum hæmorrhoidum dolores sistit. 315
Linguæ signa lethalia. 90
Linguæ affectus. 232. tumores, & magnitudo valde excedens. ibid.
Linguæ humorum diagnosis. ibid. curatio. ibid.
Linguæ scarificationes profundæ, ad curationē tumoris œdematosi linguæ. 233
Linguæ paralysis. 234. causæ. ibid. curatio. ibid.
Linguæ paralysis ex profunda cucurbitularum scarificatione. 235
Linguæ siccitas, ardor, & scabrities, quomodo curanda in febribus. 479. in febre maligna. 506
Linguæ tumor. 563
Linguæ frigiditas lethalis. 567
Linimentum. 158
Linimenta in convulsione usurpari solita. 174. & 175. ad pleuritidem. 252. & 253. refrigerans & leniens in phthisi. 264
Linimentis ad pleuritidem cera & mucilagines non conveniunt. 251
Linimentum in palpitatione cordis. 269. ad ventriculi inappetentiam. 273. ad ventriculum calefaciendum. ibid. in vomitu sanguinis. 283. ad lumbricos. 312. in dolore hæmorrhoïdum. 315. & 316 in hepatide. 320. in obstructione hepatis 321. scirrho hepatis. 325. ventriculo admovendum in hydrope. 331. & 332. hepati. ibid. calculo renum. 348. & 349. renum calida intemperie. 352. adstrigentia. in mictu sanguinis. 357. consolidationem adjuvantia in ulcere renum & vesicæ. 360. dolorem sedans. ibid. adstringens

ip

in diabete. 371. adſtringens in urinæ incontinentia. 362. aperiens in ſuppreſſione menſium. & 372. fluxu menſium immodico. 373. detergentia. exſiccanda, cicatricem inducentia. 387. in cancro uteri 389. adverſus ſterilitatem à frigida cauſa. 398. ad fluxum lochiorum immodicum. 466. ad dolores arthriticos ſedandos. 412 ad roborandos articulos. 416. reſolventia ad dolorem iſchiadicum. 418. refrigerantia hepati & lumbis admovenda in ſynocho ſimplici. 422. hepati admovendum in febribus putridis continuis. ibid. diſſolutionē corporis impediens. 437. emolliens poſt fotum. 438. roborans ventriculum. ib. ad inungendam ſpinam dorſi in quartana 443. in febre quartana ſpuria. 444. ad frictiones totius corporis. 454. ad maximè cardiacum in febre maligna. 457. &458

Linteamina & induſia an ſint frequenter in morbis immutanda. 429

Lipothymia cur pulſum minuat. 43

Lipothymia quid differat à ſyncope. 265

Lipothymia & alia ſymptomata ex utero. 546

Lippitudo quid. 205

Lipyria febris adeſt in inflammatione ventriculi eryſipelatoſa. 289

Lipyria febris quid. 427

Linimentum. 158

Liquida faciliùs vel difficiliùs deglutiuntur in angina. 241

Liquores cardiaci ad palpitationem. 268. &269

Lithontriptica. 145

Lividitas ubi mala. 165

Lixivium diſcutiens in tumore œdematoſo tibiarum & pedum. 332

Loca quædam cur peſtifera labe tententur. 448

Lochiorum fluxus immodicus unde æſtimandus. 406 cauſæ, ſigna. ibid. curatio. ibid. cur periculoſus. ibid. victus ratio qualis eſſe debeat. ibid. cur ſomnus arcendus. ibid.

Lochiorum ſuppreſſio. ibid. cauſæ, ſigna. ibid. curatio. ib.

Lochiorum ſuppreſſionem quæ mala ſequantur. ibid. quando debeatur ei purgatio. ibid. unde mittendus ſanguis. ibid.

Lolium viſui inimicum. 197

Lochia ſuppreſſa. 488

Looch. 155

Looch in angina. 162. in aſthmate. 247. pleuritide. 251. empyemate. 255. in hæmoptiſi. 258. ad linguæ ſcabritiem & ſiccitatem. 434. & 479. pulmonem à variolis præſervans. 494. ad fluxionem in pulmone jam excitatam. ibid. fauces & guttur defendens à variolarum noxis. ibid. Loquelæ inſtrumentorum cum auditoriis inſtrumentis conſenſus. 215

Lotiones pedum in phrenitide. 183. coxarum & tibiarum ad excludendam ſecundinam. 233. manuum & pedum in febribus continuis. 433

Lues venerea ſemper maligna. 55

Lues venerea. 488

Lues venerea in puero curata. 513

Lues venerea inveterata. 540

Lues venerea antiqua. 541

Lues venerea in puello nuper in lucem edito. 573

Lues venerea in puero quinque annorum curata. 576

Lumbrici excreti quid indicent. 51

Lumbricos enecantia medicamenta. 146

Lumborum dolor in febribus quibus remediis curandus 344. & 345.

Lumbrici ad quod genus affectuum præter naturam referendi. 309

Lumbricorum tria genera. ibid. cauſa efficiens. ibid. materialis. ibid. ſigna. ibid.

Lumbricorum excretio quo morbi tempore ſalutaris. 310

Lumbrici lati an unicus vermis, an ex pluribus conflatus. 310. an ex melle & ſaccharo poſſint generari. 309 quæ mala accerſant. ibid.

Lumbricis cur maximè infeſtentur pueri lactantes, quibus carnes exhibentur. ibid.

Lumbricos enecantia. 425. quæ purgantia conveniant; quales clyſteres. 310

Lumbrici in febre maligna quibus remediis curandi & educendi. 486. interdum alvi fluxum excitant. 289 quibus ſignis dignoſcantur. ibid.

Lumbrici. 472. 491. &468

Luna in criſibus maximè dominatur. 33

Lunares radii cerebro infenſi. 161

Lupia. 568. 573. & 577

Lupi ſanguis ſurditatem curat. 217. hepar, ſpecificum in fluxu hepatico. 308. hepar exſiccatum epilepſiam hyſtericam præcavet. 384. caro exſiccata amuletum in ſuffocatione hyſterica. ibid. inteſtinorum pulvis in colico dolore. 293

Luxationem coxæ cur iſchiadicus dolor inferat. 417

Lyſis quid. 32

M

Macies etiam à ſanguinis copia. 260

Macies ſumma cur una ex ſterilitatis cauſis. 396

Maculæ præcipuè in cruribus unum ex ſcorbuti ſignis 338

Macula quid. 205

Maculæ purpurea ſymptomata febri peſtilenti proprium & peculiare. 446. ſed non verè pathognomonicum. 449 non malignæ in corpore apparentes quid indicent. ibid.

Macula in cornea. 573

Magnitudinis vitia quæ. 41

Mala perſica. 107

Armeniaca. ibid.

Malacia quid. 276. cauſæ. ibid.

Malignus morbus quis. 31. & 55

Maligna febris quæ. 454. cur carbunculi & parotides eam ſignificent. 450. Maculæ purpureæ. ibid.

Malignæ febris ſymptomatum curatio. 478

Maligna febris cum parotidibus quibus remediis ab authore curata. 480

Malignitas quomodo à putredine diſtinguatur. 429

Malignis & peſtilentibus morbis purgatio in principio inſtituta maximè noxia. 464

Malvæ florum conſerva leniendo arenulas expurgat. 351

Malvæ decoctum & florum conſerva ad dyſuriam. 230

Mammarum extenuatio in prægnante cur abortum portendat. 401

Mammæ inflammatio. 548

Mammillarum inflammatio. 474

Mammillarum fiſſuræ. 551

Mammillarum fiſſuræ & hircus alarum. 552

Mandragora refrigerat. 40

Mania quid. 185. ſigna præſentis & imminentis maniæ. 286. in quo differat à phenitide & melancholia. 185. cur non habeat febrem comitem ibid. fit à malligna & venenata qualitate. ibid. & 186. qua anni tempeſtate ſæpius contingat. ibid. curatu difficillima. ibid. curatio. ibid. amuletum. 287

Mania. 579

Manus eſt inſtrumentum diſgnoſcendi temperamentū. 5

Manuum ac pedum præcipuè in urinis calor ſignum calidioris hepatis. 316

Manuum & pedum refrigeratio maximè juvans in febribus continuis. 433

Maraſmus. 33

Maraſmus quid. 422

Marcoris variæ cauſæ. 260

Margaritarum & corallorum laus in febribus malignis. 456

Marium temperamentum. 5

In marib tinginta dierum ſpatio partes ſpermaticæ perficiuntur. 24

Marrubii ſuccus ad morbi regii curationem. 326. conſerva ad ſcirrhi hepatis curationem. 327

Martis vitrioli uſus in menſtruis fluentibus. 373. in epilepſia hyſterica. 384

Maſſa ſanguinea quid. 8

Maſti-

Index Rerum

Masticatorii compositio. 16
Masticatoria medicamenta. 141
Masticatoria ad expurgandum cerebrum. 191.& 185
in dolore dentium. 237
Mastiche sumpta vomitum compescit. 281
Mastiches usus in hydrope ad hydropem fallendam. 329
Materiæ vitium in corpore quotuplex. 41
Materiæ præparatio & inductio formæ ab eodem agente proficiscitur. 307
Materia in thoracis capacitate contenta qua transeat & expectoretur. 249
Maturatio. 18
Maxillarum tumoris curatio per resolutionem. 238
adstringentia non intempestivè applicanda. 236
Meatus sunt ductus patentes, per quos serosa materia in abdominis capacitatem defertur. 327. & 328
Mendendi Methodus. 120
Medici Parisiensis notati de sanguinis missione in pueris. 462
Melancholia hypochondriaca. 590
Mel rosaceum cum guttis aliquot spiritus vitrioli ad oris & faucium ulcera. 240
Mel & saccharum an lumbricos generent. 308
Mellis aqua ad albuginem. 390
Melicratum quibus non conveniat. 416
Melancholici humoris redundantis signa. 179
Melancholicis hæmorrhoides supervenientes salutares. 124. & 189
Mel. 111.& 112
Melanagoga medicamenta, vide supra, Medicamenta.
Melancholia alimentaria quid. 9. & 18
unde generetur. & qui illius sint effectus. ibid.
Melancholia excrementita quid, & ejus usus. 10
Melancholicis unde oriantur insomnia. 22
Melancholicorum signa. 48
Ingenioſi. 49
Melancholia morbus. 188. in quo differat à phrenitide & mania. ibid. varii gradus. ibid. signa. ibid. morbus contumaciſſimus, opprobrium medicorum dictus. ibid. & 336. curatio. ibid.
Melancholia hypochondriaca inter morbos lienis collocari debet. 333. focus & causæ. 334. cur pueri & adolescentes ei minimè obnoxii. ibid cur affectio flatuosa ab antiquis vocata. ibid.
Melancholicorum vaporum varia symptomata. 336
curatio. ibid. an conveniat aquarum thermalium potus 338
Melancholiæ symptomata scorbutis similia. ibid.
Melancholicus humor duplex, naturalis & præternaturalis. 269
Melones. 107
Membranam affectam quid indicet. 50
Memoria quid. 23
Memoria infida pituitosis. 48
firma Melancholicis. 49
Mensium instantium signa. 93
Mensium fluxus qualis esse debeat. 119
Mensium suppressio. 369. causæ. ibid. causarum signa. ibid. quæ graviditas contingit, quomodo distinguatur ab ea quæ à causis præternaturalibus procedit. 374. multorum ac graviſſimorum morborum causa est ibid. post sextum mensem an sit incurabilis ibid. cauteria tibiis admota, an conveniant. 371. curatio. 370. præcepta observanda in usu remediorum. 371
Mensium fluxus immodicus. 371. causæ, signa. ibid. causarum diagnosis ibid. curatio. 372. sanguis magna copia tractus sistit. ibid. specifica. ibid.
Mensibus ac lochiis fluentibus in præcipiti angina an mittendus sanguis. 242
Menstrua alba, sive fluor muliebris. 374. 564
Mensium suppressio. 467
Mensium fluor immodicus. 523. 551. & 568
Mensium fluxus immodicus, cum principio hydropis. 520
Menstruus sanguis an ad generationem concurrat, quid sit & ejus effectus. 22
Mercurius quomodo præparandus ad epilepsiam. 178
Mercurii dulcis usus in colico dolore. 293. in obstructionibus commendatur, sicut & mercuriales purgationes. 329. in hydrope. 386. ulcerat, mundificat. & consolidat. 360. cum scammonio exhibitus in dolore ischiadico. 418. in rheumatismo. 420. contra vermes 311
Mercurius diaphoreticus in diarrhœa exhibendus. 300
in curatione hydropis. 332 ulcera mundificat. 360
Mercurius vitæ ad curationem hydropis. 328. an possit exhiberi ab curationem fœtus mortui. 405
Mercurii inunctione curata cataracta. 202. opthalmia desperata. 210. an exhibendus contra vermes crudus 312
Mercurius præcipitatus rubeus, ad polypum & sarcoma 225
Mesaraïcæ venæ quibus obstruantur. 342
Mesenterii & ventris inflammatio hepati communicatur. 320
Mesenterii tumor quomodo ab hepatis inflammatione distinguitur. ibid.
Mesenterii morbi. 341. & 342
Mesenterium medicorum nutricula vocatur. ibid. obstructio ibid. causæ. ibid. signa. ibid. intestinis & lumbis alligatur. 328
Mesenterii inflammatio. 342. causæ, & signa ibid. quomodo à musculorum abdominis inflammatione distinguatur. ibid. à diaphragmatis tumoribus. ibid.
Mesenterii abscessus, ulcus, & scirrhus quomodo dignoscantur. ibid. curatio. ibid. abscessus non semper fit ab inflammatione. ibid. cur semper periculosus. 343
Mespilorum usus frequens in diarrhœa. 300
Metrenchytæ, seu clysteres uterini ad mensium suppressionem. 371. non præscribendi virginibus. ibid.
Mictus sanguinis. 357. causæ. ibid. curatio. ibid. interdum criticus. ibid. signa partis affectæ. ibid. topica convenientia. 358. lac ovillum utile. 357. à calculo & arenulis quomodo curandus. 358
Missio sanguinis. 117
Mixtio elementorum quid sit, & quid ad eam requiratur. 3
Millefolii decoctum ad hæmoptoën. 258. in hæmorrhoidum dolore. 372. sanguinem sistit. 308
Mille florum aqua, seu ex stercore vaccino, variolarum cicatricibus implendis idonea. 465
Millepedũ laus in calculo renum. 344. calculo vesicæ. 356 eorum præparatio, ibid. ad asthma. 247. aselli nominantur. ibid.
Moderatio victus quæ esse debeat. 91
Modus secundum unguentum parandi ad consolidandum 498
Mollities cutis quando mala.
Mollities quid sit.
Morborum differentiæ accidentales ratione magnitudinis motus, temporum, &c. 31.&32
Intentio in morbo differentiam constituit. ibid.
Morbus quid. 26
Collocatur in prædicamento qualitatis. ibid.
Permanentiam habet. ibid.
Actio læsa per morbum. 26
Morbi communes differentiæ. 31
Inter morbum & sanitatem datur medium. 25
Causæ morbi, eorum differentiæ. 39.&40
Causæ differentiarum accidentalium morborum. 41
Causæ morborum similiarium. 40
Morbi in conjunctione quotuplices. 30
Morbi in situ & in connexione. ibid.
Morborum genera & differentiæ. 27
Morborum divisio à Fernelio inducta rejicitur. 30
Morbi longi aut brevis signa. 60. &61
Morbi essentia. 52
Morbus magnus quis. 54
Conformationis morbi quot. 29
Morbi maligni & benigni signa. 54
Morbum sequitur necessario actionis læsio. 26

Morbi partim à diæta, partim à ſpiritu. 25. ab occulta quadam vi, & aſtrorum influxu. 241
Morbillorum à variolis differentiæ. 461. an ſint morbi novi. ibid. eorum deſcriptio cur ab Hippoc. & Galen. omiſſa. ibid. cauſa. ibid. per ebullitionem ſanguinis à cauſa procatartica excitantur. ibid. ebullitio talis duplex. ibid. cur non generentur in matre, ſicut in fœtu, à ſanguine menſtruo. 462. eruptio cur interdum tamdiu differatur. ibid. differentiæ. ibid. ſigna diagnoſtica & prognoſtica. ibid. curatio. 463
Morbilli. 503. & 530
Morbi chronici & diuturni. 553
De morbo lento à ſyderatis pulmonibus orto, quo virgo nihil mali ſentiens, interiit menſe Febr. ann. 1643. 565
Morbus epidemicus coqueluche vulgo dictus. 568
Modus quo morbus finiatur. 91
Magnitudinis morbi. 30
Morbi calidi breviores. 60
Mors morbi. 31
Motus morbi. ibid.
Morſuli ad exſiccandum cerebrum. 191
lenientes in mictu ſanguinis. 358
Moſchi uſus in epilepſia puerorum. 179
Motus lædi poteſt, illæſo ſenſu, & contra. 170
Motus depravati ſymptomata inter ſe quomodo diſtinguantur. 173
Motus convulſivus fit ab irritatione. ibid. motu in omni quinque conſideranda. 189
Motus Lunæ in criſibus obſervandus. 39
Motus immoderatus calorem diſſipat. 40
Motus quis utilis. 117
Motus quando periculoſus. 68
Movens facultas quid. 24
Mucilaginoſa materia è veſica prodiens, in quo diſtinguatur ab ea, quæ ab aliis partibus procedit. 359
Mucoſa pituita in calculoſis, à qua cauſa fiat. 345
Mucoſum & album in dyſenteria excretum quid, & unde 216
Mulieres quædam purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ ſunt. 284
Mulierum morbi. 367
Mulieres an habeant ſemen prolificum. 24
Mulieres miſerrimæ, multis & incomprehenſibilius ferè affectionibus premuntur. 379. illis venæ ſectio venarum inferiorum cur utiliſſima. 283
Muſica inſtrumenta quando melius audiantur. 215
Muti cur ſurdi ab ortu. ibid.
Mutus caſu curatus. 563
Mutationes in morbis contingentes. 32
Mydriaſis quid. 203. cauſæ. ibid. curatio. ibid.
Myopia non fit à paucitate ſpirituum. 238. ſed à cryſtallini ſitu vitiato. 201
Myrobalani conditæ viſum clarificant. 198. ad inappetentiam. 274
Myrobalanorum decoctum in dyſenteria. 302. in mictu ſanguinis. 358

N

NApi. 105
Narcotica medicamenta. 64
Narcoticorum imprudens uſus lethalis. 177. cautè uſurpanda. 193. 220. quando uſurpanda in calido catarrho. 201. in opthalmia. 207. in dolore dentium. 237. in cholera morbo. 287. admixta purgantibus ad ſingultum. 282. ad dolorem ventriculi. 289. colicum dolorem. 293. & in nephritico dolore pertinaci. 349. & 413. in febre maligna. 457. inſtante criſi non uſurpanda. 434. in dolore aurium. 206. in hæmorrhagia. 238. in clyſteribus ad dyſenteriam. 303. in teneſmo & per os ſumpta & admota. 222. in fluxu hepatico. 308
Narcotica quædam vis ineſt vaporibus in hyſterica paſſione. 379
Narium ſigna lethalia. 90
Narium affectus. 223. fætor. 225. cauſæ. ibid. curatio. ibid.
Naſcalia virginibus, non autem peſſaria præſcribenda. 377
Naſturtium. 105
Naturalis ſpiritus. 13
An detur. ibid.
Nautioſis venarum quid. 319
Nephriticum lignum. vide Lignum nephriticum.
Nephritica medicamenta. 144
Nephriticus dolor cur vulgo colica nephritica vocetur 344. cauſæ. ibid. venæ popilitis ſectio aut malleoli convenit, & apertio hæmorrhoidum. 349. venarum inferiorum ſectio miranda præſtat. 40
Nephriticus liquor celeberrimus. 355
Nephritis. 530
Nephriticum arcanum. 592
Nervi cur cerebro compatiantur. 37
Nervi cordis, citharis comparantur. 173
Nervi punctura convulſionem parit. 174
Nervi quintæ conjugationis rami communes linguæ & auribus. 215
Nervoſæ partes cur humoribus imbutæ in arthritide convellantur. 409
Nivales aquæ. 113
Noduli anodyni ad veſicæ dolores. 356
Nodoſa & tophacea arthritis quomodo curanda. 413
Νόμαι qualia ulcera. 239
Nicotianæ tincturæ in lethargo. 166. ſyrupus in epilepſia. 177. tabaci fumus. 178. extractum in catharro. 191 cinis dentes abſtergit & dealbat. 238. fumus per tubulum hauſtus aſthmatis paroxyſmum cohibet. 246 aqua ad deturbandos calculos. 351
Nuclei pinei. 107
Morbi in numero. 30
Nutritio quid ſit, & quomodo à generatione diſtinguatur. 18
Nutrix facultas in quo conſiſtat. ibid.
Nutritionis perfecta munia: bene ingerere, digerere, & egerere. 291
Nux moſchata. 111
Nuces avellanæ. 107
Juglandes. ibid.
Nux moſchata cerebrum roborat. 196. & 197
Nucis moſchatæ ſuffitus inflationi uteri à flatibus medetur. 390
Nux juglans & moſchata conditæ, ventriculum calefaciunt & roborant. 274

O

OBlivio ſubita in acutis quid portendat. 94
Obſtetrix partum, præpoſtero modo exeuntem, quomodo dirigere debeat. 404
Obſtructio quid. 28
Obſtructio unde proveniat. 41
Obſtructio ægriaudinum mater, ex Avicenna. 320
Obſtructionis hepatis cauſæ & ſigna. ibid. maxime conferunt remedia ex tartaro, vitriolo & chalybe. 322
Obſtructiones infimi ventris inter cauſas catarrhi recenſentur. 193
Obſtructæ cyſtidis felleæ cauſæ. 324
Obſtructiones graves & contumaces, præcipuæ cauſæ hydropis. 316. & 320
Obſtructionibus lien cur obnoxius. 332
Obſtructionum in melancholia hypochondriaca cauſa. 333
Obſtructiones partium infimi ventris, præcipuè venarum circa uterum, chloroſeos cauſæ. 367
Oculorum affectus. 194
Oculus ex quibus partibus componatur. 195
Oculi prominentes ſuffuſioni obnoxii. 200
Oculi ablutio in ſuffuſione. 202
Oculos à variolarum noxa defendentia. 465
Oculi amica & adverſa. 196

Oculo uno tantum inflammato, majores dolores cur fiant quam utroque. 206
Oculorum ulcera periculosa & difficilia curatu. 210
Oculi cancer, ur curetur. ibid.
Oculi album inter dormiendum apparens, quid notet. 89
Oculi perversi, tenebrosi, aut turbidi quid significent. ibid.
Oculorum rubor pertinax. 468
Oculi macula. 525. & 558
Oculorum inflammatio cum sordibus. 581
Odoramenta, ad restaurandas vires. 271
Odoratus signa prava. 66
Odores pravi unde oriantur. 44
Odores suaves, naribus admoti, hystericos affectus excitant. 379. & graves, paroxysmum epilepticum. 381
Oesophagi obstructio. 528
Officialis actio quæ. 19
Oleum ligni heraclei commendatur in epilepsia. 179
ad dolorem dentium. 237
Olea in dolore capitis inungenda. 194
Oleum ex linteis combustis ad albuginem. 290
ophthalmiam. ibid.
Oleum caryophyllorum, camphoræ buxi, ad dolores dentium. 237
Olea non miscenda clysteribus phrenitide laborantium. 183
Oleum vermes enecat. 310. item oleum ex ligno coryli exsiccato, oleum etiam juniperinum. ibid.
Oleum ex vitellis ovorum, in mortaria plumbeo agitatum, ad uteri ulcus. 387
ad cicatrices variolarum implendas. 465
Olei scorpionum Matthioli laus in febre maligna. 457
Oleum carminans & aperiens in torminibus à partu. 408
ejus compositio. ibid.
Oleum ex pedibus vituli extractus ad dolores arthriticos 413. ejus præparatio. ibid.
Olea resolventia in arthritide. 472. ex ossibus humanis ad arthritidem, ejus præparatio. 415
Olea clysteribus non addenda in febre intentiore. 432
Oleum cranii humani quomodo paretur. 164
Olea. 158
Oleta. 105
Olfactus quid. 23
Olfactu prorogata vita. 112
Olfactus morbi. 224. imminuti, aboliti & depravati olfactus causæ, signa. ibid.
Omentum in mulieribus quomodo conceptionem impediat. 41
Ομοίωτες ubinam sint. 20
Omentum castrati aut vervecis, ventri admotum, in dysenteria. 305. adversus abortum. 397
Omenti affectus. 343. observationes variæ de morbis omenti. ibid. per ramos splenicos cum liene communicat. ibid.
Opthalmica medicamenta. 142
Opthalmia. 204. Ejus differentiæ. 205. causæ, signa, alvi fluxus salutaris. ibid. curatio. 206
Ophthalmiæ ab hepate. ibid. curatio. 205
Ophthalmiæ sola phlebotomia intra horam curatæ. ibid.
Opthalmia 522
Opiata. 155
Opiata cephalica roborans. 160. in hæmoptoë. 258. in epilepsia. 178. in mania. 187. in catharrho. 193. in gutta serena. 198. in palpitatione cordis. 269
Cardiaca & restaurans. 272. ad inappetentiam à caliga causa. 271. à frigida causa. ibid. ad sitim morbosam. 278. roborans in vomitu. 283. in vomitu sanguinis. 285. purgans in alvi adstrictione. 297
roborans in lienteria. 298. in dysenteria. 304. in fluxu hepatico. 307. hepar refrigerans. 318. ad obstructiones hepatis. 278. deostruens ex chalybe. ibid.
emolliens & laxans in scirrho lienis. 333
roborans in melancholia hypochondriaca. 337
adstringens in mictu sanguinis. 358. purgans in ulcere renum. 359. adstringens & exsiccans in ulcere renum & vesicæ. ibid. Consolidans. ibid. diabete. 361. in urinæ incontinentia. 362. refrigerans in furore uterino 378. proprietate specifica conceptionem adjuvans. 402. ad præcavendum abortum. 397. ad fluxum lochiorum immodicum. 406. ad præcavendum arthritidem. 416. roborans in febre hectica. 425. ad vires reficiendas in febribus continuis. 428. in febre syncopali humorosa. 364. aperiens & roborans in febre quartana. 184. roborans & hysterica. 435
Opisthotonos, convulsionis species. 173
Opium tinnitui auris adhibendum. 219
Opus partium quid. 18
Orgasmus materiæ morbificæ quibus signis dignoscatur 430. Ei cur phlebotomia potius, quam purgatio adhibenda. ibid.
Organicæ partes quomodo à dissimilaribus differant. 165
causæ morborum organicorum, 41
à Morbo organico indicatio. 132
Organici morbi species. 29
Oris collutiones variæ dolore dentium. 236
Oris tortura, convulsionis species, spasmus cynicus, & convulsio canina nominatur. 173
Oris ulcera. 239. curatio. ibid.
orthopnœa quid. 246
Oris inflammatio ex hydrargyrosi. 557
Oryza. 104
In osse ægrotante livor, quid notet. 87
Orium corpus refrigerat, & quomodo. 40
Ova quæ utilia. 111
Ovilla caro. 209
Ovorum vitelli in calido catarrho. 188
albumen commendatur in opthalmia. 207
Ovum ad duritiem coctum in declinatione opthalmiæ convenit. 209. in ulceribus corneæ. 210
Ovis induratis aceto, authoris alvi fluxus inveteratus curatus. 332
Oxycratum sanguini dissolvendo idoneum. 258. in cohibenda hæmorrhagia. 229. in vomitu sanguinis. 200
in cholera morbo. 286. in iliaco affectu. 295
ad sanguininis grumos dissolvendos. 356. sanguinis profluvium sistit. 373
in hysterica passione. 382
Oxymel simplex & scilliticum in obstructionibus lienis. 333
Oxydorcica medicamenta. 142
Oxyrrhodina in phrenitide. 183
cautiones usurpandæ in eorum usu. ibid.
an conveniant in dolore capitis in febribus malignis. 462
Ozæna seu narium ulcus. 223
Ejus causæ, signa, & curatio. ibid.

P

Palatum expurgando cerebro cur commodius. 167
Pallida bilis quid. 11
Pallidi virginum colores. 367
Palpebrarum signa lethalia. 88
Palpitatio cordis malè tremor cordis nominatur. 268
Palpitatio quid significet. 267
Palpitatio cordis & arteriarum ab aliarum partium palpitatione multum differt. ibid.
Palpitatio quid. ibid.
Ejus causæ. ibid.
signas, curatio. 268
Palpitationis exemplum in Antipatro medico. ibid.
Palpitatio cordis, cujus causa fuit osseum quiddam in eo deprehensum. ibid.
Palpitationis lethalis ab ira historia. ibid.
Palpitationis quæ exaudiebatur historia. 268
Palpitationi obnoxii ante senectutem moriuntur. 269
venæ sectio maximè convenit. 268
Idiopathica sympathicâ periculosior. ibid.
ab utero. 380

& Verborum.

Paluſtres aquæ. 113
Palumbes. 110
Pancreatis humor in ſcorbuticis plerumque repetitur. 340. & 413.
Pancreatis actio ex anatomicis recentibus. ibid.
affectus. ibid. ſcirrhus à Riolano obſervatur. ibid.
& ab authore in ſcorbutico, cujus hiſtoriam deſcripſit. 539
Panaris. 413
Panis valdè calens per medium ſectus, aquâ vitæ irrotatus, & admotus, ad dolorem iſchiaticum. 418
Pandiculatio quid indicet? 40
Panis optimus quis. 103
Papaver refrigerat. 58
Papaveris rhœados aqua maximè commendatur in rheumatiſmo. 420
Paracenteſis an celebranda in hydrope. 329
παράλυσις quid. 217
Paralyſis, chronicus morbus. 56
Paralyſis quid, ejus differentia. 169
non tantum ab humore pituitoſo, ſed etiam bilioſo & melancholico generatur. 170. ex mærore. ibid. ſcorbutica. ibid. cauſæ omnes. ibid.
Paralyticæ partis dignotio ex anatome deſumitur. 171
curatu cur difficilis. ibid. tremor ſuperveniens cur ſalutaris. ibid. crurum & pedum facilior curatio, quàm partium ſuperiorum. ibid.
Paralyſi febris valida ſupervenins bona, ſicut & diarrhœa. 171
an conveniat phlebotomia. ibid.
Paralytica in parte ſudores quomodo elicendi. 172
Paralyſi bilioſæ quæ inſtitui debeat curatio. ibid.
Paralyſis febribus tertianis nothis ſuccedens. 170
Paralyticis frictiones & cucurbitulæ applicatæ, utiles. 672
Paralyticæ partes pellibus muniantur. ibid.
Paralyſis. 537
Paralyſis, & convulſio, affectio hypochondriaca. 571
Paralyſis ſpuria. 513
Paralyſis linguæ. 585
Paraphrenitis quid differat à phrenitide. 181
Parenchimatum affectus, quo ſigno indicentur. 51
Parentes ad temperamentum multum influunt in bilioſis. 48
in pituitoſis. 47. in ſanguineis. 48
Parietariæ ſuccus in expreſſione urinæ, commendatur. 364
Paronychia. 546
Parotides in febribus malignitatem indicat. 56
Parotides quæ periculoſæ. 86
Parotides in febribus malignis è purpuratis quando lethales. 452
Earum curatio. 289
Paroxyſmus epilepticus aliquando perimit. 178. curatio. ibid.
Paroxyſmum hyſtericum ſolventia. 382
Paroxyſmum in quartana cohibentia. 443
Pars mandans & recipiens conſiderandæ in catharro. 189
Partus difficilis. 403
cauſæ, ſigna. ibid. curatio. 404. quomodo fiat obſtetricis errore. 403. naturalis juxta viginti quatuor horas perfici debet ibid. quando conveniat apertio venarum inferiorum. 404. ſpecifica proprietate partum juvantia ibid.
Partus quid, & quænam ejus tempora. 24
Partus difficilis. 492
Partium differentiæ. 16
Partis corporis definitio. ibid.
Partes læſæ, quæ lethum importent. 64
Parulis cancroſa. 575
Paſſiones bilioſorum. 47
Pituitoſorum. 48
Paſta regatis ad hecticos inſtaurandos. 424
Paſtilli ſingultum. 282
Pathematum animi vis præcipuè iræ & triſtitiæ. 249
ſanguinem ſurſum impellunt. 63. quantum conferant ad peſtem inferendam. 441
Paſtinaca. 108
Pathognomonica ſigna. 46
Pathemata animi. 114
Pathologia in corpore humano quid conſideret. 29
S. Paulus, eremita abſtinentiſſimus. 97
Pavonis ſtercus ſpecificum in vertigine. 180
Pectoris ardor in febribus, quibus remediis curandus. 435
Pedum refrigeratio ſympathicè per nervos cerebro communicatur. 193
Pedum & manuum refrigerationes, quomodo febrium incendium temperet. 425
Pelles ventriculum calefacientes. 266
Pellis recens mactatæ ovis, vino meraciore candido irrorata, & ventri calidè admota, in hydrope uteri. 390
Pellis vervecina calens ad convulſionem. 175
ad puerperarum tormina. 407
Peracutus morbus. 32
Peragrationis menſis. 33
Perdices. 129
Periculoſus morbus. 32
Pericardium ſæpe palpitationis cauſas continet. 267
Peripneumonia, morbus Idiopathicus. 31
Peripneumonia quomodo notetur. 54
Peripeumonia frequentiùs fit à pituita quàm à bile. 252
cauſæ internæ & externæ. ibid. ſigna. ibid. cur pleuritide periculoſior. 253. curatio. ibid.
Peripneumonicæ muliebri unde ſanguis mittendus, ſi menſtrua profluant. ibid.
Peripneumoniæ præcipua cauſa aër frigidus & aquilonius, auſtrino & tepido ſubitò ſuccedens. 252
Peripneumoniæ dolor minor ſentitur quam pleuritidis. 253
Permanentia mordi quid. 27
Perſpiratione inſenſibili quàm copioſa fiat evacuatio. 193
Peſſaria in menſium ſuppreſſione. 372. fluxu menſium immodico. 374. detergens in fluxu muliebri. 377. in furore uterino. 378. purgans in hyſterica paſſione. 383. in hydrope uteri. 390. ad uteri procedentiam. 394. uteri inflammatione. 386. abſceſſus ruptionem procurans. 385. & 386. peſſaria contra ſterilitatem à frigida cauſa. 398. cauſa fœtum mortuum excludens 404
Peſtilens morbus. 32
Peſtilens febris. 445
ut plurimum eſt popularis & epidemica, interdum ſporadica contagioſa. ibid. quid à peſte differat. ibid. differentiæ. ibid. cauſæ internæ. 446. externæ. ibid. ſigna. 449
Peſtis dari poteſt ſine febre. 445
Peſtifera labe cur certa loca non tenentur. 447
Peſtilentium morborum quomodo cauſæ ſint prava alimenta. 438
Peſtis cur poſt famem. 449
Peſtilentium febrium cauſæ externæ ſunt res non naturales. 446
Peſtilentes febres animi pathemata quomodo excitent. 447. futuræ ſigna ibid. duæ frequentiores cauſæ, moleſtiſſima animi pathemata, & immodicus veneris uſus. ibid.
Peſtilentium febrium calor ad tactum mitis & blandus ut vix ægrotantes febrire videantur. 450
præſervatio. 452. curatio. ibid.
Peſtilenti aëris conſtitutione exiſtente, quomodo mittendus ſanguis ad præſervationem. ibid.
Peſtilenti febri vinum aliquando proficuum. ibid. venæ ſectio. 452. quo tempore febris. ibid. ex quibus venis. 454. an purgatio conveniat. 455. alexipharmaca varia. 454
Peſtilentes febres variis exulcerationibus curatæ. 454
Peſtilens febris in cadaveribus poſt mortem quomodo dignoſcatur.

Index Rerum

gnoſcatur. 450
Peſtis. 554
alia Peſtis curatio. 574
Petroſelinum. 106
Pharynx quomodo afficitur in angina. 240
Phlebotomia in omni ſanguinis fluxu eſt remedium revulſorium. 313. in phrenitide cur amplo foramine fieri non debeat. 183. liberaliſſima in opthalmia facienda. 206. an dyſenteriæ conveniat. 312. an conveniat hydropi. 329. ſcirrho lienis. 333. in omnium partium infra renes poſitarum affectibus à venis inferioribus ad derivationem celebrandum. 366. ejus utilitates in febribus continuis. 431. uſque ad deliquium in ſynocho à putrida cauſa, an facienda. ibid. iterandæ indicationes in febribus continuis. ibid. phlyctænæ. 381
Phlegmagoga medicamenta. 138
Phlegmonem indicat rubor intenſus. 54
de Phlegmone cerebri, partem poſticam obſidente, & ſymptomatibus inde conſequentibus. 565
Phrenitis quando ſalutaris. 64
Phrenitidos acutæ. 56
Phrenitidis reſpiratio magna & rara. 183. in ea cur interdum urina ſupprimatur. 184
Phrenitidi. 578
Phyſiologia corporis humani. 2
Phthiſis propriè quid. 359. Ejus cauſæ. ibid. ſigna. 261. curatio. 262. eſt morbus contagioſus. ibid. imminentis ſigna & cauſæ. 260. & incipientis ſigna. ibid. & ſeq. nativa Hipp. 261. confirmata ſigna & cauſæ. ibid. curatio prophylactica. 262. balneum aquæ tepidæ quando conveniat. 264. qualis aër conveniat. ibid.
Phthiſici conſerva roſarum & ſaccharo roſato curati. 264
Phthiſis. 509. 543. 552
Phthiſis incipiens. 473. 493
φθινώδεις & πτίρυγωδεις qui dicantur. 260
Pica ſeu κίτλα quid. 276. ejus cauſæ. ibid. quæ mala ſequantur. 277. virginibus & gravidis familiaris. 276. in mulieribus hyſtericis à certa malignitatis ſpecie dependet. 552
Pica & chloroſis. ibid.
Pichrocolis ἄτω. 282
Pili an ſint pars corporis. 16
Pilulæ. 155. Pilul. antivener. 592. ad morbos deſperatos ibid. Catholic. ibid.
Pilulæ pituitatem expurgantes. 162. 173. cerebrum roborantes. 167. in catarrho ſalſo. 200. ad dolorem capitis. 202. ad phthiſin. 264. purgantes in gutta ſerena. 197. uſuales. ibid. reſolventes & diſcutientes in linguæ paralyſi, 223. ſublinguales ad hæmoptoën. 258. ad ſingultum à cauſa frigida. 283. à cauſa calida. ibid. ad inappetentiam à frigida cauſa. 316. in colica pituitoſa. 292. de bdellio celebratæ in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 311. uſuales ad obſtructiones hepatis. 322. ex chalybe. 254. in ſcirrho hepatis. 316. purgantes & deobſtruentes. 250. in obſtructione lienis. 253
in melancholia hypochondriaca. 337. conſolidantes in ulcere renum & veſicæ. ibid. in calculo renum efficaciſſimæ. ibid. purgantes in fluore muliebri. 390. in menſium ſuppreſſione. 371. 372. hyſtericæ. 283. purgantes. 367. in ulcere uter. ibid. in hydrope uteri. 391
in gravidis eſt ſuſpectus uſus. 357
purgantes in arthritide. 357. ad aperiendas obſtructiones, & hepar roborandum in febre tertiana intermittente. 438. uſuales ad diuturniorem febrem quartanam. 442. ſublinguales ad linguæ ſiccitatem & nigredinem in febre maligna, 479. in tumore molli & laxo linguæ. 232
Pilularum de cynogloſſo uſus in clyſteribus ad dyſenteriam. 134
Pimpinella. 105
Pingues quomodo purgandi. 150
Pinguedo anguillæ ſurditati confert. 117
Priapiſmus quid. 173
Piper. 116
Piſa. 104
Piſces. 111
Pituita alimentaria quid. 8
quæ alimenta, quæ ætas, & quod temperamentum eam generet. ibid. quos effectus habeat. 9
Pituita excrementitia quæ, & ejus diffentiæ. 173
Pituitæ præternaturalis ſigna. 57
Pituitam alterantia medicamenta. 136
Pituitoſis unde oriantur inſomnia. 22
Pituitoſi humoris ſigna. 47
Pituitæ metropolis cerebrum. 160
Pituitæ exuberantis ſigna. 180
Pituita quomodo attrahatur à capite & pulmone. 261
Pituita putris quomodo diſtinguatur à pure. ibid.
Pituita acris & ſalſa, catarrhi ferini cauſa. ibid.
Pituita ſalſa ſiticuloſos, acida famelicos dulcis ſomnolentos in inſipida appetentes facit. 400
Pituitam producentia. 160
Pituitæ an conveniat venæ ſectio. 162
purgantia. ibid.
Pituita paralyſin efficiens, in quo differat ab ea, quæ convulſionem facit. 173
Plantaginis ſucco nihil præſtantius ad quodlibet ſanguinis profluvium cohibendum. 285. in mictu ſanguinis exhibendus. 374. fluxu menſium immodicum. 358. commendatur in febre tertiana contumaci. 439
Plethora vena ſanguineorum. 49
Plethora quotuplex. 128
Pleuritis morbus idiopathicus. 31
Pleuritidis ſigna. 44
Color plumbeus, aliique quid ſignificet in corpore. 51
Pleuritidis. 248. differentiæ. ibid. cauſæ. ibid. 450. humida & ſicca. ibid. peripneumonia in quo differat. 148
Pleura quare frequentius inflammatione quàm aliæ membranæ afficiatur. 248
Pleuritidis materia per quas vias à pleura ad pulmones tranſeat. 249. ſpuria quomodo diſtinguatur à legitima diarrhœa ſuperveniens quando mala. ibid.
Pleuritis denſo & exercitationi debito corpore ut plurimum lethalis. 249. ſigna funeſta & ſalutaria. ibid. & 250. non ſemper convenit uſque ad mutationem coloris. ib. narcotica an conveniat. 251. ſpecifica ſunt raſura dentis apris, cinis priapi tauri, vel cervi, flores papaveris rubri, corallus præparatus. ibid. & diarrhœa ſuperveniens quando curanda. 252. purgatio quando. 251
Pleuritidi epidemica ſudorifica & diaphoretica conveniunt. 252
Pleuritis. 483. 506. 509. 524. & 552
Pleuritis & ſynochus febris cum putredine. 439
Pleuritis maligna. 486
Pleuritis in empyema degenerans. 488
Pleuritis ſpuria. 539
Pleuritico octava die miſſus ſanguis apud Hippocratem. 250
Pleuritidis ab hepatitide ſigna diſtinctiva. 319
Plumbi lamina perforata, ſupra renes geſtata, in calculo renum. 351. in mictu ſanguinis. 358. in furore uterino. 378
Podagra quæ curabilis. 411. an ſemper podagrici morbi quadraginta diebus terminentur. ibid. an vomitus conveniat. 412 dyſenteria ſuperveniens cur bona. 302
Pœoniæ ſemen radix ad epilepſiam ſpecifica. 178
Polypus quid. 233. in quo differat à ſarcomate, ibid. cauſa ibid. curatio. ibid. ſi medicamentis non auferatur, chirurgiâ curari debet. 234
Polypus. 588
Poma. 106
Porcellorum caro quid. 108
Porracea bilis quid. 10
Porracea bilis præternaturalis, & vnde procreetur. 57
Porrum. 106
Portulaca. 165
Portulaca pituita generat. 47
Potio purgans. 252

Potio corroborans. 133
Potus. 111
Potio vulneraria in empyemate. 254
Potiones variæ conceptionem adjuvantes. 398. partum accelerantes 404. aperientes ad solvendam suppressionem menstruorum. 406
Potio purgans in reumatismo. 420. purgans primam corporis regionem in febribus putridis continuis. 431 purgans bilem in ventriculo. 434. cordialis exhibenda in febre syncopali minuta. ibid. in syncopali humorosa. 435. purgans in feb e. 441. ca.d.aca in febre maligna. 457. 458. purgans in declinatione febris malignæ. 458
Potus attringens in fluxu mensium immod co. 374 qualis in continuis usurpandus. 429. in tertiana notha. 437.
Potus febricitantibus quando concedendus. 434. act i frigidus pectori nocet. 251
Prægnantium morbi. 399. cur periculosi. ibid. præcipuè primis & ultimis gestationis temporibus. ibid. diæta ibid. an mittend is sanguis. ibid. tutius purgantur quam tempore Hippocr. 400. Eis non ita convenit pilularum, clysterum diureticorum & menses moventium usus. ib.
Prognosis letalis. 557
Prognosis ex anni constitutione. 560
Prognosis in febre continua. ibid.
Proc dentia uteri, vide uteri procidentia.
Pruritus à variolis excitatus quom odo curandus. 465
Ptisana pro potu in phrenitide. 184
Ptisana, & potus varii gustui gratissimi. 317. in calculo renum. 349
Ptisana ex senna cum sale tartari potentius purgat quam ptisana vulgaris. 322
Pueri quomodo purgandi. 129
Pueritiæ temperamentum. 6
in puerpera febricitate quandonam computatio dierum decretoriorum fieri soleat. 32
Pueri comate affecti, sale vitrioli vomitivo liberantur. 164
Puerilis epilepsiæ curatio. 179
Pueris achores ulcera, & aquosi humoris per aures effluxus contingunt. 307
Pueri lactantes, quibus carnes exhibētur, curà lumbricis maximè infestentur. 309
Puerorum lentæ febri ab obstructione rhabarbarum præstantissimum. 291
Pueris qua ætate in variolis mittatur sanguis. 463
Pueris inappetentia gravior, quam in alia ætate. 272
Puerperarum morbi. 408
febres unde oriantur. ibid. in morbis critici dies an à partu computandi. ibid. febre & morbo acutis laborantibus an mitti sanguis ex partibus superioribus, cautiones adhibendæ. 409. in morbis acutis quando exhibenda purgatio. ibid. gemmas deponere debent. 404
Pulli columbini per medium secti, cordi admoventur in febribus continuis. 433
Pulmo cur facile capiti compatiatur. 32
Pulmo cur fluxionem facile recipiat. 189. in agina sæpe afficitur. 241. in pleuritide. 249
Pulmonis affectus, tum in substantia, tum in vasis. 246
Pulmonis hydrops ab Hipp. graficè descriptus. 575. per pulmonem transsumpta materia per quas vias expurgetur. 250
Pumonem excrescentia. 259
Pulmones ad tabem proclives. ibid. vitiosa constitutio. ib. tuberculum. ibid.
Pulmones vervecini calentes applicati in convulsione. 175 in phrenitide. 184. in abscessus cerebri declinatione. 185. in mania. 189. in dolore capitis. 195. in fluvu hæmorrhoïdum podici admoti. 313
Pulmo hædinus calens, admotus in dolore hæmorroïdum. 316
Pulmonem defendentia à variolarum noxa. 464
Pulsatorius dolor quid notet? 51
Pulsus cordis & arteriarum quid sit. 21
Ex quibus partibus componatur. ibid.
Quid ad pulsum requiratur. ibid.
Pulsus magnus & frequens in biliosis. 43
Pulsus quando malum signum. 41
Pulsatio dorsi & hypochondriorum ab utero. 380
in melancholia hypochondriaca. 336
Pulsus serratilis. 250
durus in phrenitide. ibid.
Pulsus scorbuticorum sæpe medicis imponit. 340
Pulsus in principio febri malignæ febri connaturalis & sanorum pulsui simillimus. 450. cur valde periculosus. 451. intermittens an semper lethalis in juvene, febre pestilenti laborante. ibid. magnus languidus, & mollis in peripneumonia. 353
Pulvis digestivus utilis in cerebri frigida humida intemperie. 164. 167. 168. cerebrum roborans. 178. granorum actes in epilepsia ab utero. 178. de gutteta in epilepsia puerorum, ejus descriptio. 179. capiti inspergendus in dolore capitis. 202
Pulv. aperiens. 592
cephalicus. ibid.
diaphoreticus. ibid.
Pulverum usus in amorosi. ibid.
ad sputum sanguinis. 257
ad phthisin. 263
Pulvis dulcis. 273
digestivus. ibid. ad singultum à causa frigida. 281. ad vomitum. 283. ad ventriculi ulcus. 201. ad vomitum purgantes & roborantes. 383. in vermium curatione. 310. ex chalybe deobstruens. 322. hidragogus. 331. purgans in melancholia hypochondriaca. 337. calculum imminuentes. 349. purgantes & præservantes a calculo. 350. imminuentes calculum. ib.d.
Pulveres in disenteria. 304
fluxu hepatico. 307. sanguinis fluxum cohibentes. 358. adstringentes in diabete. 362. ad menses suppressos. 371. ad fluxum immodicum. 377. hysterici. 383. ulcus uteri exsiccantes. 384. sarcotici. 387. 394. adstringens ad uteri procidentiam. 394. glutinans & leviter adstringens. ibid. conceptionem adjuvans. 397. ad præcavendum abortum. 402. fœtum mortuum excludentes. 403. ad fluxum lochiorum immodicum. 404. in tormin.bus à partu. 406. purgantes in arthritide. 417. permiscendus ptisanæ pro potu ordinario. 429. adstringens. 439. purgans in febre quartana. 453. alexipharmacus. 443. alexipharmaci varii. ibid. ad vires reficiendas in febribus continuis. 432. epilepticus de gutteta. 178. 179. ad convulsiones in febribus continuis. 434
Punctura quid. 31
Punctura apum. 514
Punctura nervi. 564
Pupillæ dilatatio seu mydriasis. 202. ejus causa. ibid. angustia. ibid. causæ. ibid.
Purgatio. 129
Purgationes variæ ad dysenteriam. 302. ad mictum sanguinis. 357
Purgatio quænam sit minorativa & quæ eradicativa. 431 in turgentia materiæ cur in praxi ordinaria non observetur. ibid.
Purgantia an possint tuto exhiberi in principio accessionis febris quartanæ. 442. ad cohibendum febris quartanæ paroxysmum una hora ante illius invasionem leviora purgantia exhibentur. 443
Purgatio in gravidis cur hodie frequentior & tutior. 400 & præcipuè mediis gestationis mensibus. ibid.
Purgatio in canicula. 518
Ad puris attractionem ex abscessu pectoris & aliis. 559
Purpuratæ febres seu petechiales quæ dicantur. 446
Purpurearum macularum in febre pestilenti differentiæ. ibid.
ab exanthematis. ibid. & 450. malignæ in quo differant ab aliis. ibid. aliquando criticæ aliquando symptomaticæ. ibid.

frequentiſſimè in lumbis, cervice & pectore apparent. ib. ſi retrocedant poſtquam apparuerunt, peſſimum. 453 cur in pectore & dorſo præcipuè appareant. 461. in quo differunt à variolis. ibid.
Purpureis maculis apparentibus an celebranda venæ ſectio. 453
Puſtulæ variæ in febre maligna. 49
Puſtulæ quæ periculoſæ. 137
Puſtulæ faciei. 588
Præparatio humorum. 132
Principes partes organicæ quæ. 17
Principium morbi quid. 31
Procatarcticæ cauſæ. 40
Protopathicus morbus. 32
Ad procreationem hominis utrum ſexus uterque requiratur. 23
Provocatorii dies. 36
Pruna. 107
Purulenta materia in abſceſſibus meſenterii per quas vias excernatur. 344
Pus à renibus procedens cur melius coctum quam quod à veſica. 358
Pus empyicorum quà expurgatur. 274
Puſſularum peſtilentium ore apparentium noxæ. 451
Putredo vulgaris differt à venenata qualitate febris peſtilentis. 447
Putealis aqua. 113
Putredo quid ſit. 41
Pyra. 107

Q

Qualitates Elementorum primæ & ſecundæ. 3
Mixtiones Elementorum, 5
Qualitatis mutatæ differentiæ. 43
Cauſæ qualitatis mutatæ. 44
Quadrageſimus dies criticus. 37
Qualitatum primarum exceſſus corruptionis cauſa in aëre. 447
Quantitas victus in morbis. 133
Quartanæ in continuas converſæ lethales. 63
Quartus dies index eſt ſeptimi. 36. & 37
Quartana febris epilepſiam aliquando ſolvit. 179
maniam ſolvit. 186
Quartanæ febris eſſentia & cauſæ. 423
continuæ ſigna diagnoſtica. 428. intermittens. 440. differentiæ ſigna. ibid. ſpuria periculoſior legitima. ibid. ſenibus ut plurimum lethalis. ibid. intermittens in continuam mutata cur periculoſa. ibid. quæ dyſenteriæ ſalutaris. ibid. cur hæmorrhagia à naribus peſſima. ibid. legitimæ curatio. ibid. & ſeq. victus ratio. ibid. raparum juſculum utiliſſimum. 441. cur blandis & benignioribus medicamentis tractanda. ibid. an conveniens venæ ſectio. ibid. in plenilunio celebrata maximè prodeſt. ib. apertio ſalvatellæ an aliquid conferat ad curationem quartanæ. ibid. cor hæmorrhoïdum fluxus ſalutaris. ib. curandæ diſcutientia & diaphoretica maximè conveniunt. 443. theriaca quando exhibenda. ibid. ſpecifica ibid. curatio. 535-550. & paſſim in Obſ.
Quartanæ ſpuriæ curatio. 244
balneum aquæ tepidæ maximè proficuum. 443
parcè bibendum. 441
Quotidianæ continuæ eſſentia, & cauſæ. 422
ſigna diagnoſtica. 428. intermittens. 439. cauſæ. ibid. ſigna. ibid. curatio. ibid. diurna cur nocturna periculoſior. ibid. morbi ſupervenientes. ibid. curatio peculiarem ventriculi curam expoſtulat. ibid.

R

Radices. 105
Ramenta egeſta quid notent. 54
Ranarum combuſtarum ſuffitus ad fluxum menſium immodicum. 374
Ranula Græcis βάτραχος quid. 232
unde nomen ſumpſit. 233
ad quod genus tumorum referri debeat. ibid.
rarò ſine operatione chirurgica curatur. ibid.
Rapæ. 105
Raparum uſus frequens oculos acutiores reddit. 196
juſculum quartanæ utiliſſimum. 442
Raphanus. ibid.
Raphani ſyrupus ad iſchuriam & ſtranguriam. 364
Raritas, qualitas elementorum. 3
Raritas calorem diſſipat. 40
Ratiocinatio quid. 21
Ratiocinatio an lædi poſſit, non læſa imaginatione. 182
Raucedo. 190
Raucedinis curatio. ibid.
Rebus creatis an inſit malum. 447. 448
Recidivæ futuræ ſigna. 95
Recidivæ in febribus continuis præcautio. 429
Recocta. 109
Refrigerantia & repellentia medicamenta. 147
Refrigerantia topica in phrenitide caute adhibenda. 183
Regio frigida & humida, pituitoſi humoris ferax 190
Regium morbus quando malus. 87
Regius morbus: vide icterus.
Remediorum inventio. 125
Remiſniſcentia quid. 21. & 22
Renum ardoris medicamenta. 144
Renum affectus. 345
connexio cum ventriculo. 347. caliditas temperanda lamina plumbea. 352. inflammatio. 354. cauſæ. 355. ſigna. ibid. curatio. ibid. inflammatio renum quomodo ab inflammatione coli inteſtini diſtinguatur. ibid. cur periculoſa, cur in principio nō conveniat purgatio. 256 topica quæ admovenda. ib. ſuppurationis. ibid. ſcirrhus ut curandus. ibid.
Renum ulcus. 358
curatio. 359. ulceri vomitus convenit. ibid. ulceri dolores ſupervenientes quibus anodynis mitigandi. 360
Renes purulenti. 573
Rheumatica affectio. 479. 480
Rheumatiſmus. 525
Repellentia medicamenta: vide Refrigerantia.
Repellentia in iſchiadico dolore cur non conveniant. 418
Repletionis ſigna. 58
Repletio & inanitio convulſionis cauſæ. 173
Reſipiſcentia ſubitanea in phrenitide lethalis. 65
Reſolventia medicamenta. 148
Reſolventia exſiccant. 41
Reſpirationis læſæ cauſæ. 245
cur ceſſet in mulieribus hyſtericis. 379
Repiratione deficiente an vita conſiſtere poſſit. ibid.
Reſpirandi difficultas in virginibus chloroſi laborantibus. 367.
Reſpiratio quando malum ſignum. 72
Reſpiratio quid ſit, quot partes, ad efficiendam quæ ſint neceſſaria. 21
Reſpiratio rara quid portendat. 95
Reſtaurans vulgo dictum, & reſtaurans deſtillatum. 268
Reſtaurantia alimenta pro hecticis. 424
Retentio humorum humectat. 41
Retentio unde juvetur. 18
Retentrix facultas quænam ſit. ibid.
Retentiones & evacuationes nimiæ, quomodo ſint cauſæ peſtilentium morborum. 448
Revulſio. 126
Revulſoria phlebotomia, quando iteranda. 430
Rhabarbari uſus in vomitu ſanguinis. 285
in dyſenteria. 302. vermium curatione. 310. in hydrope. 328. torrefactum utrum in dyſenteria conveniat. 302
in valde bilioſis febribus ſuſpectum. 442
juvat maximè in febre lenta ab obſtructione. ibid.

& Verborum.

Rhabarbari bochetum. ibid.
an conveniat in febrium continuarum principio. 431
Rhagades in quo differant ab hæmorrhoïdibus. 314
Rhamni cathartici syrupus ad hydropem. 329
Rheumatismus in quo differat ab arthritide. 418
à catarrho. ibid. ad Hippocrat. & Galen. delineatus. 419
causa immediata serosus humor. ibid. ejus origo. ibid.
an fiat à flatibus ibid. signa. 420
Rheumatismi dolores in quo differant à doloribus venereis. ibid.
Interdum longitudine sua maximè molestus. ibid. sanguinis missio prodest sæpiùs iterata. ibid. cur vires in frequenti venæ sectione non dejiciantur. ibid.
Rhyadis curatio. 213
Rigor creber quid notet. 54
Rigor quando periculosus. 70
Rigores frequentes sine typo in phthisicis unde. 161
Risus sardonicus convulsionis species. 173
Roborantia partes principes in rheumatismo. 421
Ros humor secundarius. 10
Rosarum conservæ usus in phthisi. 263
tinctura præstantissima in fluxu hepatico. 308
ad hepar refrigarandum. 317
quomodo paranda. 429
Rosarum tinctura, & ejus præparatio in rheumatismo. 421
Rubor oculorum quando malus. 74
Rubor in vultu ægrotantis, morborum acutum indicat. 87
Rubor intensus quando malus. ibid.
Rubor nimius in genis quid notet. 52
Roboris genarum in peripneumonia causæ. 253.
Rubra bilis Galeni quid. 11
Ructus acidus Melancholicis familiaris. 49
Ructus nidorosus quid indicet. 54
Ructus quando boni ominis. 74
Ructus acidus. 592
Ruptio quid sit. 31
Ruptura quid. ibid.

S

SAbinæ aqua arenulas & calculum expurgat. 358
Sabulosa in urinis quid significent. 352
Sacculus. 158
Saccharum cantum maculas oculi delet. 200
Sacchari oleum ad asthma. 248
Saccharum & mel an lumbricos generent. 309
rosarum utilissimum phthisicis. 263
Sacculi exsiccantes. 163
discutientes in mania. 187. gestandi in epilepsia. 177. 178. cerebrum exsiccantes. 192. in palpitatione cordis 201. ventriculum calefacientes. 274. discutientes in hysterica passione. 382. resolventes & carminantes in dolore ischiadico. 418
in tenesmo. 307
Sale conditi cibi. 111
Salis spiritus seu oleum in conclusione. 175
Salis vitrioli usus in comate puerorum. 166
in epilepsia. 177
Sal compositum ad condiendos cibos. 273
absinthii ad inappetentiam. ibid.
Saturni in ophthalmia. 207
absinthii in vomitu. 284. & 515
Saturni in dysenteria. 303
absinthii, juniperi, &c. ad hydropem. 329
Sal diureticum. 592
Sales cur terrea quadam portione permisti statuantur ab aliquibus causa proxima calculi. 345. 346
Sales ad calculorum exclusionem. 358
tartari & stipium fabarum ad ischuriam. 365
Salis spiritus in præservatione à calculo. 351
Salis prunellæ laus in febribus malignis. 458
tartari in scorbuto. 341
absinthii in febre tertiana intermittente longiore. 483
Saliva copiola serum copiosum indicat. 51
Salsa pituita quid. 13
Salvatella an tundenda in lienis inflammatione. 333. in quartana legitima. 440
Salvatellæ apertio in quartana. 558
Salutaris morbus quis. 26
Salutaris & lethalis morbi signa. 61
Sanguis quid & quotuplex. 8
An detur sanguis propriè dictus. ibid.
Sanguis meiendo excretus quid notet. 51
Sanguis menstruus quid sit, & an generationem fœtus concurrat. 241
quo tempore excernatur. ibid.
quo tempore desinat, & cur. ibid.
Sanguis per os rejectus quid notet. 51
Sanguinis missio. 127
Sanguis an cibus utilis. 150
Sanguinem sistentia medicamenta. ibid.
Sanguinei quid somnient. 22
Sanguineorum signa. 48
Sanguineorum natura. ibid.
Melancholicorum. ibid.
Sanguinis redundantis signa. 219
Sanguinis missio frequenter usurpata in mania salutaris 186
Sanguis columbinus ad suffusionem. 202
in oculi vulneribus & contusionibus. 202
sugillatione. 205
Sanguis guttatim effluens, cur purus appareat. 228
stillæ è naribus cur malæ. ibid. non intempestivè sistendus in hæmorrhagia. 229
Sanguinem fluentem cohibentia. ibid. & 317
per nares effluens in sartagine frixus & specificus ad sistendam hæmorrhagiam. ibid.
Sanguinis fluxum cohibet chalcitis usta, pulvis gummi Arabici, Galoni emplastrum, gypsum albumine ovi exceptum. 238
sanguis spumosus an tantum à pulmone. 256
raro concrescit in venis. 266
illius concretionis causæ. ibid.
Sanguis concretus oxycrato exhibito dissolvendus. 285
Sanguinis grumus ischuriam pariens, quomodo dissolvendus. 364
Sanguis fervide injectus in dissenteria. 306
In fluxu hæmorrhoïdum immodico. 312
Sanguinis missio obstructiones à bile solvit. 316
Sanguis quomodo excitetur à calculo in renibus. 347
mensium suppressione interdum per pulmonem peccato dicè rejicitur, aut per alias vias. 369
Sanguinis penuria non à quavis extenuatione indicatur. 370. Galen. experimento comprobatur. ibid.
Sanguis menstruus retentus putrescit. 378
Sanguis prodiens ex cancro ulcerato, quomodo cohibendus. 389
Sanguinis grumi in utero subsistentes, quomodo dissolvendi. 406
qua arte dignoscantur. 408
Sanguinis partes considerandæ. 422
Sanguinis detrahendi quantitatem indicantia. 441
non mittendus usque ad animi deliquium. ibid.
ex vena guttatim effluens cur purissimus. ibid.
detrahendus usque ad caloris mutationem in febribus continuis. 432
Sanguinis fluxui copioso superveniens, convulsio lethalis 174
Sanguinis profluvium moderatum die critico, an salutare. 228
Sanguis criticè & symptomaticè fluit interdum ex gingivis. 238
Sanguis mittendus initio pleuritidis senibus, pueris, gravidis, puerperis, in menstruis purgationibus. 150
Sanguis hircinus ad dissolvendum calculum renum. 349
Sanguinis mictus causæ: vide mictus sanguinis.
Sanguis per venæ sectionem eductus in febre pestilenti si purus, periculosus, 452. an mittendus ad febris pesti-

Index Rerum

peſtilentis præcautionem. 453
Santalorum decoctum ad ſtillationes falſas. 262.& 263
Saphænæ apertio in dolore capitis à calida cauſa. 195
Sapores alieni. 44
Sarcoma quid. 223
Ejus cauſæ & curatio. ibid.
Sarcotica medicamenta. 149
Saſſafras decoctum ad ventriculum frigidum. 273
Satyriaſis. 173
Satyrionis eſſentia & ſal adverſus ſterilitatem. 397
Saturnus cauſa infelicis partus. 251
Scammonium rarò in febribus continuis uſurpandum. 428. & ſeq.
Scabies. 485
Scabies tibiarum. 557
Scabies pruriginoſa in ſene octuagenario. 560
Scabies fœda. 586
Scirrhus lienis. 559
Scarificationes in hydrope cur non celebrandæ. 329
Scorbuticis gingivarum eroſio. 238. & ſanguinis fluxus è gingivis. ibid.
Scorbutus quid. 338. cauſæ. ibid. ſigna. 339. curatio. 340 & 341
Scorbuti & melancholiæ hypochondriacæ magna ſimilitudo. 338
Scorbuti articulorum dolores in quo differant ab iis, qui lue venerea infectos affligere ſolent. ibid. & 339. quomodo ab arthritide diſtinguantur. 340
Scorbutus cur curatu difficilis. ibid. ſpecifica. 341. eorum vis dependet à ſale volatili. ibid.
Scorbuticis febre in omibus pancreatis tumores generantur. 341
Scordium adverſus malignitatem & lumbricos æqualiter confert. 314
Scorpionum cinis & oleum ad calculum. 349. iſchuriam 364
Sectio quomodo ſolvat continuum. 31
Secundina mulieris exſiccata adverſus ſterillitatem ſpecificum. 383. liberat à paroxyſmo hyſterico. 398
Secundinæ retentæ cauſæ. 405. diagnoſis. ibid. quæ ſymptomata ſequatur. ibid. remedia ſpecifica. ibid. manu chirurgi extrahi debet. ibid.
Secundina retenta. 579
Secundinarum retentio. 562
Sedimentum urinæ quod malum. 83
Semeiotica. 44
Semen humanum quid? & quot ejus ſint partes. 23
Non eſt actu animatum, ſed potentia. ibid.
Semen mulierum an ſit prolificum. 24
Seminis excretio quando noxia. 110
Semen generantia aut minuentia medicamenta. 146
Seminis contra vermes laus & utendi modus. 310
Semen retentum corrumpitur. 378
Semen dum corrumpitur, cur in majorem venenoſitatem degeneret. ibid.
Semen hominis oculo impoſitum, albuginis curationi conducit. 205
Seminis copia, acrimonia & fervor ſupra modum furorem uterinum excitant. 377
Semen calefacientia. 377. refrigerantia, & extinguentia proprietate ſpecifica. ibid.
Seminis excretio in furore uterino an procuranda. 378
Semen cur ab utero non recipiatur. 395. non retineatur. ibid. corrumpatur. ibid. non conformetur. 395
Seminis virilis & fœminei improportio, conceptionis impedimentum. ibid.
Semicupium in hepatis ſcirrho. 325. in calculo renum. 349 dyſuria. 367. in ſuppreſſione menſium. 372. menſium immodico fluxu. 375. hyſterica paſſione. 384. in ſcirrho uteri. 389. hydrope uteri. 392. in uteri procidenia an conveniat. 394. ad ſterilitatem à frigida cauſa. 498 in dolore iſchiadico reſolvens. 417. melancholia hipochondriaca. 427. urinæ incontinentia. 362. in furore uterino. 378
Semitertiana, vide Hemitritæus.
Senes cur dyſenteria ſæpius pereant quam in media ætate conſtituti. 339
Semicupium. 158
Senectutis temperamentum. 7
Senilis ætas pituitæ proventum facit. 161
Senſatio quid ſit, & quid ad ſenſationem requiratur. 23
Senſus dividuntur in internos & externos. 21. interni ſunt imaginatio, ratiocinatio, & memoria, tum etiam ſomnus & vigilia. ibid. externi ſtatuuntur quinque, viſus, auditus, olfactus, guſtus & tactus. ibid.
Senſus communis quid efficiat. 21
Sentiens facultas quid. 102
Seroſus humor præcipua doloris dentium cauſa. 235 immediata arthritidis cauſa. 410. rheumatiſmi. 419
Seroſa materia quibus ductibus ab hepate in abdominis capacitatem feratur. 327
Serum cur majorem, vel minorem acrimoniam habeat. 410.
Seri lactis uſus in calida hepatis intemperie. 318. in melancholia hypochondriaca. 334. ejus præparatio. ibid. in ulcere renum & veſicæ. 359. in dyſuria. 366. furore uterino. 378. in ulcere uteri. 388. in biliolis febribus. 431. in præſervatione à calculo renum. 351
Senum victus. 102
Senes quomodo purgandi. 129
Septenarii tres dies critici. 35. & 36
Septimus dies, Rex à Galeno vocatur. ibid.
Serum quid ſit, & ejuſdem uſus. 347
Seri lactis uſus. 154
Setacei laus in epilepſia. 178. in gutta ſerena. 197. in ophthalmia. 209. fiſtula lacrymali. 213. ad phthiſin. 263
Sevum hircinum variolarum cicatrices implet. 465
Sextus dies in criſibus peſſimus. 36
Sexuum temperamentum. 7
Sexus ſimilitudo unde pendeat. 36
Siccitas qualitas aëris & ignis. 3
Siccæ intemperaturæ cauſæ. 41
Signum quid ſit. 44
Differentiæ. ibid.
fontes ſignorum generales. 45
Signa critica quæ. 35
Signa partis affectæ. 49
Signa pituitæ præternaturalis. 57
Signa morbi acuti & chronici. 54. & 55
Signa partis primariò vel per conſenſum laborantis. 51. & 52
Signa ſpeciei morbi. 52
Signa temporum morborum. 58
Signa morbi lethalis & ſalutaris. 61
Signa longitudinis morbi. 60. & 61
Signa morbi maligni & benigni. 55. & 56
Signa ſuperventurorum ægrotis. 95
Signa flatuum. 58. & 59
Similares partes quæ. 13
Ad earum functionem quid requiratur. 14
Similaris morbus. 28
à morbo ſimilari indicatio. 133
Sinapi. 106
Sinapiſmorum uſus in paralyſi. 171
Singultus quando malus. 74
Sincipitis perforatio in epilepſia. 178
Singultus. 280. curatio. ibid. & 281. in quo differat à vomitu & nauſea. 280. motus convulſivus eſt, non vera convulſio. 173
Singultus quis pernicioſus. 280. cur fiat in jecoris in flammatione. ibid.
Singultus remedia apud Platonem. 281. vomitus confert. ibid. quomodo excitetur ab inanitione. 280
Singultus curatus aqua nucum viridium. ibid.
Singultus cur malus in hepatis inflammatione. ibid. in febribus ſæpe ſequitur intemperatum refrigerantium uſum. 436. ejus curatio. ibid.
Singultus. 525. 548. de portentoſo & inſolenti ſingultu. 564.

& Verborum.

Sitis ingens morbi acuti index. 56
Sitis quando mala. 74
Sitis magna bilem indicat. 47
Sitis nulla, signum pituitosi. 48
Sitim non sentiunt phrenitici. 29
Sitis morbosa. 277. duplex, idiopathica, sympathica. ibid. curatio. 278
Sitis depravatæ differentiæ. ibid. causæ. ibid.
Siticulosis lac balneum. ibid.
Sitis quæ à gravibus & periculosis morbis dependet, periculosa. ibid.
Sitis in febribus quomodo sedanda. 434
Sitis inexhaustæ in diabete causa. 360
Sitis inextinguibilis. 522
Sitis intensa. 556
Situs ventriculi monstruosus. 546
Smaragdus insigem vim habet in morbis venenatis. 457
Sobrietas magni momenti in morbis. 162
Solida cur facilius deglutiantur. 240
Somni longi, præsertim à cibo, pituitam generant. 161 oculis infensi. ibid. longioris incommoda. 196. brevioris & longioris. 424
Somnum conciliantia. 184
Somnia frigoris & aquarum pituitæ dominium indicant 160
Somnus gravis ac profundus in virginibus chlorosi laborantibus unde. 367
Somni præternaturalis differentiæ. 169
Sonus per apertum os quomodo excipiatur. 223
Sonitus aurium causæ, & differentiæ. 217. & 218
Soporosi affectus, & eorum causæ. 169
Soporosi affectus tumore orti historia. 165. sæpe à vaporibus elevatis ad cerebrum excitantur. ibid. curatio. ibid.
Spasmus cynicus quid. 200. 173
Specilla visum conservantia. 202
Sobrii cur parum dormiant. 47
Solicitudines quomodo exsiccent. 40
Solutionum continui quot species. 30
Somni definitio: causa ejusdem proxima: quando & à quo impediatur finis ejusdem. 22
Somnus quando malum signum. 65. 66
Somnus qui utilis. 118
Somnium quid. 12 unde fiat. ibid.
Sphacælus cerebri. 185
Sphincteris vesicæ affecti causæ. 362
Spica nardi specifica ad hæmorrhagiam sistendam. 230
Spinæ inuctiones ad rigorem leniendum, in febre quartana utilissimæ. 443
difficultas spirandi. 482
difficultas spirandi cum pulsu valde inæquali. 508
difficultas spirandi cum tussi & raucedine. 525
Soni præternaturales. 43
Spermaticæ partes quæ. 52
Partium spermaticarum prima rudimenta quandonam apparere incipiant. ibid.
Spermaticæ partes quando in maribus & quando in fœminis perficiantur. ibid.
Spiritus congelandi vim habens. 169. 266
Spiritus vitrioli specificus ad epilepsiam. 177. contra fluxiones. 192. utiliter julepis admiscetur. 183
Spiritus vitrioli aut sulphuris ad curationem ulcerum oris & faucium 385. ad asthma. 248. in vomitu. 284. in febribus 319 quibus morbis noxius. ibid. in febribus malignis præstantissimus. 456
Spiritus sulphuris cum aqua portulacæ in æstu tertianæ intermittentis. 438
Spiritalis mixtura ad febrem malignam. 458. commendatur in epilepsia. 178
Spirituum tenebrositas in melancholia unde. 188
Spiritus tartari in paralysi. 172. in obstructionibus. 322
Spiritus mastiches descriptio. 273
Spiritus seu liquor acidus, præcipuum digestionis instrumentum. 275. & 278
Spiritus salis, tartari, & vitrioli laus in hydrope. 329
Spiritus salis, vitrioli, sulphuris, & terebinthinæ prædicantur in ischuria. 464. & 365
Spiritus vitrioli in obstructionibus. 322. in scorbutica affectione. 341. in calculo renum. 374. contra vermes. 392
Spiritus diureticus. 308
Spiritus salis in calculo renum. 349. & 265
Spiritus vini ad fotum in ileo à flatibus. 246. famem caninam solvit. 273
Spiritus sitibundus ex hermeticis causa sitis morbosæ. 178
Spiritus dissolvens causa bulimiæ ex hermeticis. 275
Spirituum defectus causæ in syncope. 265
Spiritus vini helleboratus singularis in surditate. 217
Spiritus flatuosus convulsionis causa. 173
Spiritus unde maligna qualitate afficiatur. 181
Spiritus, cùm magna copia ad partem aliquam defertur, sanguinem secum transfert. 242
Splenetica medicamenta. 144
Splenis bovis decoctum ad suppressos menses. 371
Sporadici. 32
Spumosus sanguis an tantum à pulmone. 256
Sputum cruentum an sit signum pathognomonicum pleuritidis. 249
Stercus porcinum & asininum in hæmorragia sistenda. 230. stercus album gallinæ & equinum ad pleuritidem. 272
Stercus pavonis specificum in vertigine. 181
Stercus equinum ad colicam. 294
Stercus anserculi, & stercus album gallinæ, quare in ictero commendetur. 325
Stercus bubulum exteriùs grumos sangninis dissolvit. 365
Stercoro sus fluxus. 299
Sterilitatẽ fluxus inducit balneũ decoctionis aluminis. 374
Sterilitas quid. 395. causæ. ibid. signa. 396. curatio. ibid.
Sterilitatem inducentia alimenta & venena. ibid.
Sterilitas ab improportione seminum quomodo dignoscatur. 395
Sterilitatem vel fœcunditatem fœminæ probantia. 396
Sterilitatem viri indicantia. ibid. curatio à frigida & humida intemperie. 397. ad sterilitatem curandam specifica. ibid.
Sternutatoria. 168. in principio apoplexiæ non conveniunt. 166
Sternuatio quid. 225. causæ. 226
Spuma quando ominosa. 76
Spurius morbus. 32
Sputum quando malum. 75. & 76
Sputatores Melancholici. 49
Stagnantes aquæ. 113
Status morbi. 31
Sternutationis symptomaticæ curatio. 226
adventitiis, qui se aëri frigido exponunt. 225
à qua facultate edatur. ibid.
hystericæ cur salutaris. 382
parti difficili. 404
Sternutatio quando mala. 404
Sternutatorii compositio. 72
Sternutatoria medicamenta. 141
Sternutatorium. 373
Sternutatio in pestilenti an salutaris. 451
Stertor in acutis quid notet. 88
Stertoris causæ. 421
Stomachica medicamenta. 143
Stomacho admoventur remedia supra cartilaginem xiphoidem, posteriùs supra 13. vertebram. 274
Stibii calcinati usus in epilepsia. 178
Strabismus convulsionis species. 172
Strangulationis sensus in hystericis unde. 378
Stranguria quid. 363

Index Rerum

causas easdem habet, quas ischuria. ibid.
curatio. 364
quibus topicis curetur. ibid.
lixivio ex ovorum testis in cinerem redactis curata. 364. 365.
Strumæ morbus endemius in Hispania. 32
Strumis pueri laborantes cur alvi fluxu chylosо, eoque diuturno sensim contabescant.. 271
Strumis laborantes cur macilenti. 260
mesenterium plurimùm glandulis refertum. ibid. & 298
Strumæ. 570. 582. & 587
Stultitia. 558
Stupha humida ad sudores provocandos. 412
Stupidus dolor quid notet. 54
Stupor cruris è directo laborantis renis, calculi signum. 347
ut & inflammati renis. 184
Subeth, Avicennæ quid. 164
Subeth puerorum. 571
Subligaculum, quod vulgò Zona Hippocr. nominatur, ad procidentiam uteri. 394
Subsequentia signa criseos. 36
Subtilitas quid sit. 3
Succini oleum hysterico paroxysmo confert. 382
Succini albi oleum in epilepsia. 179
ad partum difficilem. 409
ad dolorem capitis. 194
Succus lapidescens causa materialis. 346
Suctionis in ventriculo sensum impedientia. 271
Sudatiunculæ quid notent. 167
Sudores quid periculosi. 84
Sudores frigidi quid notent. ibid.
Sudoris imminentis signa. 92. & 93
Per sudores evacuatio. 132
Sudorifica medicamenta. 140
Sudoribus eliciendis dectoctum ebuli vel radicis bardanæ seu lappæ majoris commendatur. 172
Sudoris immodici curatio. 267
Sudorificum ex baccis Juniperi paratum, ad hydropem. 330
Sudores quomodo provocandi in fluxu muliebri. 375
Sudorifica ad arthritidem. 412 in febre tertiana longiori exhibenda. 429
Sudores symptomaticos in febribus cohibentia. 436
Sudorificorum utilitas ad cerebri intemperiem frigidam & humidam. 162
in cephalæa. 194
in epilepsia. 178
in gutta serena. 197
in hydrope pulmonis. 256
Sudoribus nocturnis phthisici ut plurimum divexantur. 261
Sudores in febre pestilenti qui pravi, qui salutares. 452
Sudorifica an usurpanda in prægnantibus. 399. & 400
rheumatismis. 420
an hydropicis conveniant. 329
ad ulcus renum. 359
ad urinæ incontinentiam. 362
in chlorosi. 368
qualia in febrium continuarum declinatione conveniant. 433
Sudores nocturni. 530. & 557
Suilla caro. 191
Suffitus moderatus, & non graveolens, frigidam & humidam cerebri intemperiem emendat. 161
Suffitus acerrimi apoplecticis conferunt. 167
gummi tamahaca cerebrum exsiccat. 192. asthmathicis nocent. 247. in diarrhœa biliosa. 300. dysenteria. 303. tenesmo. 306. in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 313. ad dolorem hæmorhoïdum sedandum. 316. in mensium suppressione. 272. mensium fluxu immodico. 374. exsiccans & roborans in fluore muliebri. 376. ex verrucis quæ tibiis equorum adnascuntur, in hysterica passione. 382. ex lapide pirite. ad tumores scirrhosos dissolvendos. 387. ad uteri procidentiam. 294. adversus sterilitatem à frigida causa, 397. coryza. 225 in auris surditate. 217. ad uteri flatus explodendos. 392. ad fœtum mortuum excludendum. 405
Suffumigia cephalica. 163
in paralysi. 172
in surditate. 217
ad ulcera profunda. 387
Suffusio quid. 199
causæ. ibid. & 200
duplex, vera & spuria. ibid.
aliæ differentiæ. ibid.
quomodo distinguatur à gutta serena. 207
signa. ibid.
quando punctione curanda. ibid. & 202
curatio. 201
Suffusio & cataracta. 554
Sugillatio quid. 205
curatio. ibid.
Suilla caro. 108
Sulphuris lac & flores ejusdem ad catarrhum. 191
Sulphuris oleum in oris & linguæ ulceribus. 234
ad dentes dealbendos. 238
Sulphuris flores & lac ad asthma. 248
ad phthisim. 264
Super purgationis curatio. 18
Suppositoriis alvus proriretur, si clysteres injecti non reddantur. 167
Suppositoria ad tenesmum. 306
ad fluxum immodicum hæmorrhoïdum. 319
ad dolorem hæmorrhoïdum. 316
in vesicæ inflammatione. 357
Suppositoria. 356
Suppressio omnimoda alvi aut urinæ, morbi acuti indices. 57
Suppurantia medicamenta. 148
Suppurationis in thorace causæ & signa. 254
Suppurati qui evadant. ibid.
Surarum dolor quid significet. 94
Surditas quando salubris. 66
Surditas. 215
causæ. 216
curatio. ibid.
Surdi ab ortu cur muti sint. 215
Surdastri cur aperto ore meliùs audiant. ibid.
Surdis biliosæ dejectiones prosunt. ibid.
maximè conferunt sternutatoria. 216
spiritus vini helleboratus. 217
Surdastri in constitutione austrina graviorem auditum habent. 216
Surditas in febribus malignis cur non adeò periculosa. 451
Suspiria quando mala. 72
Syderum influxus quomodo sint causæ morborum pestilentium. 447
Symphyti radicis syrupus in diabete commendatur. 361
Sympathici affectus, an morbi. 27
Sympathicus morbus quis, & quas causas habere soleat. 31. & 32
Symptoma quin sit, unde pendeat, illius differentiæ. 42
Symptomatum causæ. 43
Symptomata notificant morbos. 27
Symptomata hysterica & hypochondriaca. 496
Συμπτώματα signa. 45
Syncope pulsum abolet. 47
Syncope morbi maligni index. 55
Syncope quid. 265
in quo differat ab apoplexia. ibid.
signa. 266
causæ. 265. & 266
Syncope cardiaca & stomachi. 266
Syncopes lethalis historia in nobili virgine Monspelianæ ibid.

ibid. & in alia virgine & sanguine circa cor congelato. ibid.
Syncope in quo differat, ab epilepsia, apoplexia, & uteri suffocatione. 267
curatio. ibid.
Syncope hæmorrhagia cohibita. 229
Syncopalis febris essentia, causæ, & differentiæ. 434
curatio syncopalis minutæ. 435
Syncopalis humorosæ. ibid.
Syncope à liene. 585
Synochum significat sanguis è naribus fluens. 55
Synochus simplex. 422
causæ, & signa. ibid.
differentiæ, & curatio. ibid.
Synochi simplicis duo remedia, sanguinis missio ad animi deliquium, & aquæ frigidæ potus. 422
Συνοχὶ. & συνέχ ις febres quænam sint. 425. & 427
Synochi putridæ essentia. ibid.
differentiæ, & causæ. ibid.
signa. 427. & 428
Synodicus mensis. 33
Synthecticæ diarrhœæ causæ. 299
Syrupi. 156
Syrupus Magistralis in dolore capitis. 202. ad sanguinem mundificandum. 258
Syrupi ad asthma. 247
ad phthisim. 273
Syrupus de absinthio. ibid.
ejus descriptio. ibid.
restaurans. 270
in diarrhœa biliosa. 300
Syrupi de cichorio compositi quadruplicato rheo doses. 516
Syrupus purgans in calida hepatis intemperie. 317
ad obstructiones inveteratas. 321. & 322
ex chalybe deobstruens & purgans. 323
hydragogus. 320
rhamni cathartici, hydropicorum aquas educens. 329
Syrupi sancti Ambrosii. ibid.
descriptio & usus. ibid. purgans in melancholia hypochondriaca. 337. purgans & præservans à calculo. 350. de althæa simplex in calculo renum. 399. roborans, adstringens & refrigerans in fluore muliebri. 375. hystericus purgans. 384. magistralis purgans. 421 refrigerans, roborans, & purgans. 386
Syrupus violaceus, aliique dulciores, soli non exhibendi 432.
Syrtes effectus. 21

T

TAbaci fumus hystericis mulieribus prodest. 382
Tinis dentes abstergit & dealbat. 238
Tabellæ cerebrum confortantes. 167
in mania. 187. ad diarrhœam. 300. exsiccantes cerebrum. 191. hepar refrigerantes. 317. roborantes in melancholia hypochondriaca. 338. calculum imminuentes. 350. roborantes & leniter purgantes ad præcavendum abortum. 402. ad asthma. 248. in hæmoptoë. 489. in ventriculo frigido. 457. ex chalybe deobstruentes hepar. 322
Tabellæ. 155
Tabes à quo humore. 259
Tabis differentiæ variæ ab Hipp. propositæ. 260
Tabidis autumnus cur malus. ibid.
Tabifica conformatio. 261
Tabes morbus endemius in Lusitania. 32
Tabula signorum, partem primariò, vel per consensum affici indicantium. 51
Tabula signorum magni vel pravi morbi. 55
Tactus signa parva. 66
Tactus quid. 23
Tactus symptomata 161
Tamarindi ad immodicum fluxum hæmorrhoïdum cohibendum commendatur. 312
Tapsi barbati usus in hæmorrhoïdum dolore. 315
Ταραξις quid. 206
Latinis conturbatio. ibid.
curatio. 207
Tartari crystallus quomodo fraudetur ab impostoribus 322
ex tartaro remedia fiunt ad obstructiones inveteratas. ibid.
sal tartari & spiritus tartari maximè commedantur ad obstructiones hepatis. 321
ex tartaro remedia ad hydropen. 332
in scorbutica affectione. 341
in suppressione mensium. 371
Tartari cremor in hysterica passione exhibendus. 384. 437
Tartari vitriolati compositio & usus. 322
in suppressione mensium. 371
in calculo renum. 348
Temperamentum quid sit, & temperamentorum differentiæ. 4
Κεστήρια Temperamentorum. 5
Temperamentum ætatum. 6
Judicium temperamentorum. ibid.
Temperamenta sexuum & temporum anni. 7
Temperies calida & sicca viscerum, biliosum humorem prædominari arguit. 47
Temporum inæqualitates malignarum febrium causæ. 447.
Temporum anni temperamenta. 7
Temporum morbi signa. 45
Temporum anni qualitates. 216. & 117
Tempus victus exhibendi ægrotis. 390
Tenesmus cum mingendi cupiditate cur adsit in vesicæ calculo. 353
Tenesmus quid. 305
In quo differat à dysenteria. ibid. gravis abortum facit. ibid. curatio. ibid. & 307
Tenus pituita. 22
Terebellum extremum remedium in epilepsia. 177
Terebinthinæ usus in asthmate. 247
Aperit, urinam movet, & alvum emollit in scirrho hepatis. 338. in melancholia hypochondriaca. 337. in præservatione à calculo renum. 351. pilulæ ex terebenthina in mictu sanguinis à calculo. 358. in ulcere renum, vesicæ & uteri. 333. in empyemate. 360. in ventriculo expurgando. 275. in inflammatione ventriculi. 209
Terminus accretionis quidnam sit. 20
Tertiana febris quandonam vera & legitima dicatur. 433.
Tertianæ continuæ essentiæ & causæ. 427
signa diagnostica. 428. quomodo à synocho biliosa distinguatur. ibid. venæ sectio maximè utilis. 430
Tertianæ intermittentis sedes ac differentiæ. 436
causæ. ibid. exquisitæ signa. ibid. notatæ signa. 437. an semper periculi expertes ibid. solutio certior per alvi fluxum. ibid.
curatio. ibid.
victus ratio. ibid.
Tertiana febre laborantes, quando cibandi. ibid.
etiam in accessione, urgente necessitate cibus offerri potest. ibid.
medicamentum purgans quando exhibendum. 438
cur vomitoria conveniant. ibid.
Tertianæ intermittentis longioris causæ. ibid.
malignæ signa. 448
Tertianus quid. 51
Θερμασία quid. 120
Τέτανος convulsionis species. 173
prognosis. 174
Theriaca recens ratione opii sopor osis affectibus non convenit. 167
Trachea fluxionibus obnoxia. 54
Tremor quomodo funestus. 69

Index Rerum

Trigesimus quartus dies criticus. 27
Tristitiæ effectus. 119
Trochisci. 155
Trochisci fluxioni sistendæ idonei. 191
in calido catarrho. 192
Troschisci Gordonii & de carabe ad mictum sanguinis 358
ad renum ulcus & vesicæ. 377
de myrrha ad mensium suppressionem. 370
alkekengi in dysuria. 367
Trochisci in ulcere renum & vesicæ. 360
in febre quartana maxime utiles. 443
sublinguales ad linguæ scabritiem & siccitatem. 435
albi Rhasis in cancro uteri. 389
Trochisci ad ulcus ventriculi. 291
de Rhabarbaro ad hydropem. 329
viperini ad febrem pestilentem. 457
Tuba Fallopiana quid. 379
Tuberculum pulmonis duplex. 259
ejus causæ. ibid.
Tuberculum in pulmonum arteriis prope cor, palpitationis & interitus causa in Antipatro medico. 267
Tumor œdematosus tibiarum & pedum quomodo discutiendus. 332
Tumor magnus & contumax, genu occupans, emplastro vesicatorio admoto curatus. 414
Tumor lienis. 480
Tumor strumosus. 487. & 505
ex tumore in genu aperto, loco puris ventus egreditur. 519
Tumor pedis dextri diuturnus. 529
Tumor pancreatis scirrhosus cum affectione hypochondriaca. 530
Tumor cancrosus in hepate cum dolore ischiadico. 504
Tumor in genu contumax, & diuturnus. 544
Tumor mammarum. 552
Tumor hepatis spurius & decipiens. 553
Tumor cruris. 555
Tumor & dolor in genu. 567
Tumor scroti. 576
Tumores strumosi in digitis. ibid.
Tumor suppuratus resolutione curatus. 576
Tumor œdematosus. ibid.
Tumor in crure. 584
Turgere humorum quid sit. 131
Turgentia in humoribus quid. 446
quomodo dignoscatur. ibid.
In turgentia cur phlebotomia potius quam purgatio usurpetur. ibid.
Turtures. 110
Tussis excrementa quid indicent. 51
Tussis cur excitetur dum auris interior vellicatur. 215
Tussis & catarrhus infantis. 483
Tussis & difficultas spirandi cum doloribus humerorum brachiorum. 523
Tuthia in ulceribus oculorum commendatur. 210
Tympanites quid. 326
causæ. ibid.
causa efficiens. ibid. an solus efficiat. ibid.
in corpore atrabiliario lethalis. 329
Typhodes febris quid. 427
Typhomania quid. 168

V

VAcui dies 36
Vacuatio suppressa quid efficiat. 45
Valerianæ sylvestris radicis laus in epilepsia. 178
Vapor occulta qualitate molestus inter causas palpitationis cordis. 266
Vapor melancholicus ut plurimum causa catalepseos. 169.
Vaporum melancholicorum, qui ab hypochondriis elevantur, varia symptomata. 335
Vapor malignus & venenatus hystericæ suffocationis causa. 379
Varices Melancholicis supervenientes salutares. 186
Variolæ in quo differant, an sint morbi novi. 164
Variolarum causa. ibid.
eruptio cur tandiu differatur. ibid.
cur majori copia in facie, pedibus, & manibus apparere soleant. ibid.
in quo differat à maculis purpureis. ibid.
aliquando pestis prodromi & nuntii. 462
Variolarum & morbillorum expulsio fit per sanguinis ebullitionem. ibid.
talis ebullitio duplex, una perfectiva, & alia corruptiva. ibid.
duo habent tempora, unum ebullitionis, aliud eruptionis. ibid.
imminentium signa. 462
quæ salutares. ibid.
lethales sanguinis excretiones quid indicent. ibid.
curatio. 463
victus ratio. ibid.
erumpentibus cur diuturnior somnus noxius. ibid.
curatio à venæ sectione inchoanda. ibid.
quo morbi tempore maximè proficua. ibid.
an purgatio conveniat. ibid.
Eruptionem adjuvantia. 464
quando usurpanda. ibid.
malignitas alexipharmacis oppugnanda. ibid.
solis incrassantibus curæ. ibid.
quas partes afficiant. ibid. & 465
ab earum noxis quomodo defendendus pulmo. 464
intestina, oculi, nares, facies. 465
Variolarum foveæ & cicatrices in facie quomodo delendæ. ibid.
Variolæ an acu aurea vel argentea perforandæ. ibid.
Variolæ. 493. & 557
Variolæ cum dysenteria. 486
Variolæ cum alvi fluxu. 494
Variolarum prognosis. 560
Vas breve, quos usus habeat. 284
Venarum jugularium secandi modus. 166
aperiri possunt in angina. 184
Venæ semio frontis, in comate vigili idiopatico celebranda. 178
in phrenitide. 184
dolore capitis. 195
in gutta serena. 198
Venæ narium utilissimè aperiuntur in phrenitide. 184
Venæ sectio temporum, earum, quæ sunt in angulis oculorum juxta nasi radicem in gutta serena. 198
ophthamia. 206
Vena secanda sub mamma in curatione anginæ. 243
sub lingua. 329
Venæ plurimo sanguine refertæ omnes vias anteriores angustiores efficiunt. 404
Venas per epiploicas & gastrepiploicas serosus humor è venis in abdomen fertur. 330
Venosus sanguis. 32
Veneni hausti curatio. 276
Venenatæ qualitates in hysterica passione agnoscēdæ. 378
Venenata febrium qualitas à qua causa dependeat. 292
Venenum secta vena facilius penetrat & interimit. 451
Venenatum quid in mania. 185
Ventis non defflatus aër facilè corrumpitur. 447
Ventriculi affectus. 270
Ventriculi coctio à quibus causis lædatur. 272
curatio. 29
Ventriculi coctio læsa cum alvi fluxu curata in authore usu aceti acerrimi cum ovis induratis. ibid.
Ventriculi dolor. 288
causæ. ibid.
curatio. ibid.
Ventriculi tres præcipuæ partes. ibid.
Ventriculi doloris causa extraordinaria. ibid.

Ventriculi phlegmones causæ & signa. 189. 290
curatio. 290
quando in abscessum degenerat. ibid.
Ventriculi ulcerum causæ & prognosis. ibid.
Ventriculi inflammationi quando purgatio conveniat. ib.
Abcessus quomodo rumpendus. 291
ulceris curatio. ibid.
Ventriculus quomodo sit causa melancholiæ hypochondriacæ. 308. & 309
Ventriculi calida intemperie, laborantis curatio. 273
Ventriculum calefacientia & roborantia. ibid.
Ventriculi motus expulsivi triplices. 279
Ventriculi motus naturalis fit versus pylorum & intestina, motus præternaturalis contra. 281
Ventriculus cur καρδία à veteribus vocatus. 288
Ventriculus quid conferat ad generationem calculi. 346
Ventriculi aphthas facit succi limonum incautus usus. 349
Ventriculus quomodo ex utero in hysterica passione afficiatur. 378
Ventris dolor. 313
Ventriculi dolor. 468. & 470
Venus immoderata una ex præcipuis arthritidis caulis 411
Venus immodica calculus generat. 54
ad venerem proclives bilioli. 42
Ventris temperamentum. 7
Ventris impotentia. 547
Venus languida. 556
Veris victus. 103
Veris qualitates. 116
Vermes quando malum signum. 79
Vermes inter causas convulsionis & epilepsiæ numerantur. 176
in dentibus carioſis sæpissimè generantur. 235
Vermium genera. 222
non rarò exitiosi sunt. 310
excreti in morbis an salutares. ibid.
an ex lacte in infantibus lactentibus generentur. 302
quibus expurgandi. 310
Vernaculi morbi. 33
Verrucæ. 574
Verrucæ manuum. 599
Vertebrarum luxatio paralysin efficit. 171
Vertigines unde oriantur. 180
Vertigo quid, ejus differentiæ. 179
proxima causa est circumvolutio spirituum, quæ est morbus in situ. ibid.
una idiopathica. & alia sympatica. 180
Vertigo idiopathicæ epilepsiæ aut apoplexiæ prænuntia. ibid.
Vertiginis sympathicæ signa distinctiva. ibid.
Vervecis omentum & pulmo ad pleuritidem. 251
Vesicatoria medicamenta. 150
Vesicatorium. 158
Vesicæ effectus. 344
Vesicæ excrementum proprium materia mucilaginosa. 345
Vesicæ calculus. 352
Vesicæ inflammatio. 355
causæ. 356
signa, ibid. curatio. ibid.
solvitur aliquando erysipelate in cute oborto. ibid.
topica quæ admovenda. ibid.
in principio non convenit purgatio. ibid.
Vesicæ ulcus. 358
signa. ibid.
curatio. 359
in senibus non curatur. 360
exsiccantia adstringentia, & glutinantia, & consolidantia quomodo conveniant. ibid.
injectiones peculiariter conveniunt. 361
Vesicæ calculo pueri, senes calculo renum cur magis obnoxii. 352
Vesica inflammata cur plebotomia è parte dextra celebranda. 356
è vesica pus procedens quale. 356
Vesicatorii formula utilior apud Monspelienses. 163
apoplecticis prosunt maximè cum euphorbio. 167
convulsioni. 174
epilepsiæ. 177
toti capiti admotum in dolore capitis. 196
sincipiti in opthalmia. 209
posteriori parti cervicis in amaurosi. 197
toti capiti raso. 410
sincipiti lippientibus oculis. 213
in agina. 243
astmate. 247
arthriticis doloribus. 410
ischiadico dolore. 418
Vesicatorium emplastrum. ibid.
Vesicatoria in pestilenti admovenda. 454
quibus corporis partibus. ibid.
quo morbi tempore. 458
in peripneumonia. 253
Vesicar. in catharro, scapulis, cervi. 191. & 92
Vetulis quandonam menstrua excernantur. 24
Vibices in cadaveribus defunctorum quid indicent. 450
Vicinia calidarum renum calefacit. 40
Vicinia frigidarum renum refrigerat. ibid.
Victus moderatio quæ necessaria. 98
Victus singulis ætatibus congruus. 102
Victus singulorum temporum. 103
Vigesimus dies est criticus. 36
Vigesimus septimus dies, criticus. 37
Vigilia quid. 22
Vigilia quæ utilis. 119
Vigiliæ quomodo calefaciant. 122
Vigiliæ quando malum signum. 65
Vigiliæ post mediam noctem cur plerumque infestare soleant. 335
in febribus quomodo curandæ. 434
in febre malig. 458. & 459
Vigiliarum noxæ. 191
Villensium aquarum laus. 83
Vini qualitates. 112
Vinacea autumni tempore membris paraliticis prosunt. 172
valent ad præcavendum arthritidem. 416
Vini immoderatus usus stuporem & paralysin inducit. 165
Vinum euphrasiatum in gutta serena. 157
purgans in asthmate. 247
Vinum in opthalmia quando conveniat. 209
Hippocraticum ad calefaciendum stomachum. 274
chalybeatum in obstructionibus contumacibus solvendis. 322
hidragogum ad hydropis curationem & diureticum. 326
Vini aciduli laus in præservatione à calculo. 351
Vinum omnium fluxionum vehiculum est maximum. 436
medicamentum ad febrem quartanam. 442
omnium cardiacorum potentissimum. 458
Vinum helleboratum in mania. 187
alkekengi ad calculum. 349. & 350
ad suppressionem urinæ. 365
Vini calidi usus in intemperie ventriculi frigida. 275
an conveniat in gutta serena. 196
meracum famem caninam solvit. 276
Virgæ caruncula. 488
Viperæ caro, cor & hepar exsiccata, virture pollent alexipharmaca. 457
Virgines quomodo effœminandæ, ut aptæ reddantur generationi. 397
Virginibus chlorosi laborantibus cur familiaris pica. 367 & 368
Virginibus pessaria, nec clysteres uterini præscribendi. 200
Viri magis obnoxii anginæ, quam fœminæ. 241

Index Rerum

Virium imbecillitas in quo differat à ſyncope. 269
causæ, & curatio. ibid. & 270
Viscerum obſtructorum ſignum, hypochondriorum gravitas, ſeu ſaties. 321
Viscus quercinus ſpecificus in epilepſia. 177
Visibilia objecta cur duplicia appareant. 198
cur inversa aut curva appareant. ibid.
cur feneſtrata appareant. ibid.
Vitio læditur imminutè, abolitè, & depravatè. 197
Visioni lumen neceſſarium in mediocri quantitate receptum. 40
Visus quid. 23
Visu ſigna lethalia. 66
Visum conſervantia ſpecilla. 203
Vitam quomodo definiat Ariſtoteles. 14
Vitalis facultas quid ſit. 21
Quid eidem miniſtret. ibid.
Vitalis ſpiritus quis, & ubi generetur. 14
Vitellina bilis quid. 10
Vitellina bilis unde procreetur. 57
Vitrea pituita. 12
Vitrei humoris affectus. 198
Vitriolum album hæmorrhagiam potenter cohibet. 230
Vitrioli oleum ad phthiſim commendatur. 264
Vitriolum album, & ſal ex vitriolo ad vomitum. 284
oleum ſeu ſpiritus ad obſtructiones contumaces. 312
Vitrioli martis usus in melancholia hypochondriaca, illiuſque præparatio. 337
in hyſterica paſſione. 383
Vitrioli oleum & ſpiritus, vide Spiritus vitrioli.
Vitriolum album & ſal vitrioli vomitoria in tertiana intermittente. 437
Vitriolatorum laus in omni putredine & malignitate. 456
Vitulina caro. 108
Ulcus quid. 51
Ulcus in corde. 490
Ulcus gingivarum. 507
Ulcus cum oſſis carie. 508
Ulcus cancroſum. 520
Ulcus fiſtuloſum. 562
Ulcus ſinuoſum. 571
Ulcus renum. 581
Ulcus verminoſum. 591
Ulcera circumglabra maligna. 56
Ulceris à variolis in faucibus excitati curatio. 464
Ulcera phagedænica quæ. 275
Ulcerum narium curatio. 222. & 223
Ulcera narium exſiccantia. 223
variolarum cicatricibus implendis. 464. ad ulera maligna à variolis excitata. 465. ad ſcirhum uteri. 388
fœtum mortuum excludens. 405
in hæmorrhoïdum fluxu immodico. 312
Unguentum. 138
Unguenta ad ſpinam dorſi inungendam in paralyſi. 126
in ophthalmia. 172
in ſuffuſione. 202
Unguentum reſolvens ad arthritidem. 244
Ad dolorem iſchiadicum. 418
detergens. 410
Unguento mercuriali cataracta curata. 202
opthalmia deſperata. 209
Unguentum ventriculum roborans. 272. & 273
in alvi fluxu. 308. & 309
hepar deobſtruens. 311
de artanita pro inunctione totius ventris in vermibus. 310. hepar refrigerantia. 318. & 319. ad lienis ſcirrhum. 334. ad renum ulcera conſolidanda. 359
ad abortum præcavendum. 402. ad ſudores ſymptomaticos cohibendos. 436
Unguis oculi in quo differat à panniculo. 214
cauſæ differentia. ibid. curatio. ibid. aucta & jam inveterata, ſola manuali operatione curatur. ibid.
Vomitus frequens quid arguat. 54
Vomitus mali ſigna. 77. & 78
Vomitus inſtantis ſigna. 92
Vocem articulatam cur non edant ſurdi ab ortu. 215
Voluntarii motus ſymptomata. 166
Volvulus quid. 295
Vomica pulmonis derepente rupta multos è medio ſuſtulit. 259
Vomitoria in affectibus ſoporis. 166
in paralyſi. 172
aſthmate. 246
Vomitus quid. 281
in quo differat à nauſea. ibid. differentiæ. ibid. lethalis ab eſu fungorum. 282. ex ea eo putri magna copia comeſto. ibid. imminentis ſigna. ibid. alvi profluvio laboranti ſuperveniens ſalutaris. ibid. bonus vel malus quibus ſignis dignoſcatur. ibid. biliosi curatio. ibid. pituitoſi. 284
Vomitui vehementiſſimo narcotica admixta purgantibus proſunt. 282. & 283
Vomitus ſanguinis. 283. cauſæ. ibid. curatio. 282
quæ victus ratio conveniat. ibid. purgantia. 286
Vomitorium blandum in calculo renum. 338. in diabete. 361
Vomitus utilitas in renum & veſicæ ulceribus. 359
in menſtruis immodicè fluentibus. 372
fluore muliebri. 376
Vomitorium in hyſterica paſſione. 383
in uteri inflammatione minimè convenit. 385
ad purgandam bilem in ventriculo. 434
in principio acceſſionis in febre quartanâ exhibenda. 446
Vomitorium triplex gradus. 421
Vomitorium. 159
Vomitoria medicamenta. 139
Vomitus in prægnantibus, ſanguinis miſſione curandus. 399
in arthritidis prophilaxi uſurpandus. 417
quando melius ſuccedat. ibid. ex quibus componendus. ibid. utilitas in febribus putridis continuis. 431
intermittente. 438
Vomitus in febre maligna, & curatio. 288
Vomomitus ſanguinis. 474
Vomitus in febre maligna. 470. & 515
Vomitus contumaciſſimus. 504
Vomitus antiquus. 332
Vomitus ſanguinis ab hauſta in potu hirudine. 641
Vomitus ad choleram morbum accedens. 543
Vomitus horrendus. 559
Vomitus frequens qui arguat. 54
Vomitus mali ſigna. 77. & 78
Voraces melancholici. 49
Urinæ ſigna. 54
Urinæ morbi acuti indices. 57
Urinæ ſanæ in febre non levi malignæ. 56
Urina quæ mala. 80. & 81
per urinas evacuatio. 132
Urinæ medicamenta. 144
Urinæ ſuppreſſio. 467. & 490
Urinæ ſuppreſſio à caruncula virgæ. 488
Urina cur in phrenitide aliquando ſupprimatur. 184
Eam provocantia. ibid.
Urinarum critica profuſio quibus contingat. 298
Urina craſſa & rubra cur appareat. 280. craſſæ, rubræ & turbidæ cauſa in melancholia hypochondr. 335
ſuppreſſa à calculo quid agendum. 356
Urinarum bullæ à qua cauſa fiant. 341. & 348
filamenta ad quid referri debeant. ibid.
Urinæ paucitas in hydropicis mala. 329. cruentarum cauſæ. 357
Urinæ incontinentia. 362
cauſæ. ibid. ſigna cauſarum. 361. incontinentia, & ſuppreſſio quomodo ab eadem cauſa producantur. ibid. ſpecifica. ibid. potus conveniens. ibid. in ſenibus incurabilis. ibid.
Urinæ ſuppreſſio ſi ſeptimum diem excedat, lethalis. 364
à calculo quomodo auferenda. ibid.

Urinæ

& Verborum.

Urinæ ardor. 365. cauſæ. ibid. ſigna cauſarum. ibid.
curatio. 366
Urinæ acrimonia interdum inducitur à materia alba & quaſi lactea cum urina copioſè emiſſa. 365
ejuſdem materia, & cauſa. ibid.
Urinarum copioſa profuſio ab inſolatu unde. 411
Urina in febre peſtilenti aliquando urinæ ſanorum ſimilis. 450
ex urinis in eadem febre prognoſis increta. 453
Urinæ nigræ in quartana bonæ. 430
Urinam provocantia in febris continuæ declinatione. 433
Uteri ſcirrhus. 473
Uteri dolores. 557
Uteri prolapſus. 578
Urticæ ſuccus in ſiſtendo ſanguine. 230
fluxu hepatico. 308. in ictero. 325
Urtica mortua ſpecifica lieni ſcirrhoſo. 333. urticæ ſuccus fluxum menſium immodicum ſiſtit. 373
Urtica contuſa, maxillæ admota, cito dentium dolorem ſolvit. 249. radicis decoctum ore detentum. 248
Urticis viridibus membrum reſolutum percutiendum. 172
Urtica cocta in ſartagine pubis regioni admota, ad fluxum menſium immoderatum. 374
Uſus veneris quibus magis noceat. 119
Uſus partium quid. 18
Uterus quomodo craſſeſcat in prægnantibus. 347
proprium excrementum eſt fluor albus. ibid. corporis totius ſentina ac cloaca à nonnullis nominatus. 370
ſexcentarum ærumnarum innumerarumque calamitatum author eſt. 378. utrum ad umbilicum & partes ſuperiores aſcendat. 379
Uteri inflammatio. 384
differentia. ibid. cauſæ. 375. ſigna & curatio. ibid.
& quomodo diſtinguatur à veſicæ & inteſtini recti inflammatione. ibid. ut plurimum lethalis. ibid. ſuppurans ægram lenta febre abſumit. 386
Uteri ulcus. ibid.
cauſæ. ibid. differentiæ. ibid. ſigna. ibid. curatio. 387
quando præcipuè conveniat ſanguinis miſſio. 386
qua methodo fuerit curatum. ibid. detergentia, exſiccantia & conſolidantia. ibid.
Uteri ulceris, cui ſuccedit fiſtula, curatio. ibid. à lue venerea curatio. ibid.
Uteri ſcirrhus. 388
cauſa, ſigna. ibid. differentia. ibid. curatio. ibid.
quomodo à mola diſtinguatur. ibid.
Uteri cancer. 389
cauſa, ſigna. ibid. curatio. ibid. cur incurabilis. ibid.
curatio palliativa. ibid. ſpecifica. ibid.
Uteri gangrena & ſphacelus ibid. cauſæ, ſigna. ibid.
curatio. 390. curatæ exemplum inſigne. ibid.
Uterus auferri poteſt cum incolumitate mulieris. ibid.
Uteri inflatio in quo differat ab hydrope. ibid.
Uteri hydrops duplex. ibid.
in uteri cavitate quomodo flatus & humores continentur. ibid. & 391. inflationis & hydropis cauſæ. ibid.
quomodo ab hydrope univerſali, aliis uteri tumoribus graviditate & mola diſtinguatur. 391
Uterus qualis in muliere, tale eſt ut plurimum reliquum corpus. ibid.
Uteri hydrops qui periculoſior. ibid. vomitoria cur conveniant. 392 inflationi ſuffitus nucis moſcatæ maxime conducit. ibid.
Uteri procidentia. ibid. differentiæ, & cauſæ. ibid. & 393. ſigna. ibid. quæ incommoda ſequatur. ibid. quomodo reponendus. ibid.
quomodo continendus. 394
Uteri clauſura. 395. cauſæ dignotio. ibid. curatio. ibid.
quæ curabilis. ibid. curatio à Chirurgia maxima ex parte petitur. ibid.
Uterus diruptus ex partu laborioſo. 405. cur ſemen non excipiat. 395
Uteri acetabula diſſolventia. 401. roborantia, exſiccantia, expurgantia. 398
Vulnus contuſum. 520
Vulnus in brachio curatu difficile. 524
Vulnerum prognoſis. 556
Vulnus contuſum. 569
Vulnus capitis cum contuſione. 571
Vulnus in pectore. 576
Vulnus ſclopeti. 577
Vulnus contuſum in oculo. 579
Vulnus carioſum in ſterno. ibid.
Vulnus aſperæ arteriæ ex ſclopeto. 680
Vulnus thoracis curatu difficile. 681
Vulnus veſicæ ex ſclopeto. 584
Uveæ tunicæ affectus. 202. & 203. procidentia, differentiæ, ſigna, curatio. 212
Uvæ. 107
Vulnerarium decoctum. 387
Vulnerarium decoctum, aqua catapultarum dictus. ibid.
Vulneraria medicamenta. 147
Vulnus quid ſit. 30
in Vulneribus computatio dierum quando fieri debeat. 33
Vulturis pellis ventrem calefacit. 190
Uvulæ relaxatæ cauſæ & curatio. 240
cautiones. ibid.

Y

Υτιεινὰ.

Z

Zedoaria ventriculum roborat. 279
Zinziber. 111

FINIS.

SIT GLORIA DEO.

FERD. CAROLI

WEINHART

MEDICUS OFFICIOSUS

Cum INDICIBUS *neceſſariis.*

MEDICUS

MEDICUS MANUALIS

AUCTORE

FERD. CARBONELL

TYPOGRAFI AD LECTOREM.

REDIDIMUS, Nos Medicorum Filiis non parum gratificaturos, ſi Clariſſ. Lazari Riverii accuratiſſimis Operibus, Celeberrimi Ferdin. Caroli Weinhart, Medici Cæſar. Medicum Officioſum adjungeremus: Quò ſcilicet, ab Illô Medicinæ Theoriam ac Praxim edocti; ab Hôc continuò ediſcere poſſent, quomodo in Doctrinæ conquiſitæ exercitiô, ſe gerere deberent; tum ratione Sui Ipſorum; tum ratione Ægrorum ſibi commiſſorum; tum ratione eorum qui Ægris, pro variis miniſteriis adſtant; tum ratione Medicorum in curâ adjunctorum, aut aliorum in Conſultationes advocatorum: Ac præterea inſtruerentur de Cautionibus obſervandis, in exhibitione ac adminiſtratione omnis prorsùs generis Medicamentorum; ut & de examine Morborum, eorumque Diagnoſi, Prognoſi &c. Quibus etiam adjunctas reperirent non paucas remediorum Formulas præſtantiores, unde ipſis ſeligere liceret quod accommodatius videretur in caſibus, quibus curandis inſudant. De his omnibus pleniùs, quamvis paulò modeſtiùs, Autor noſter in Præfatione Operi præfixâ; ut & ſplendidæ adprobationes Theologicæ & Medicæ, quibus largè præmunitum prodiit. Illud tantùm deſiderandum fuiſſet; quòd omnes Remediorum Signaturæ, Latinè conſcriptæ, non verò Germanicè, exhiberentur; quòdque hæ Formulæ emaculatiores productæ fuiſſent. Verùm primo articulo mederi poteſt, ab unâ parte, ipſius Remedii Titulus latinus; ab alterâ, compoſitionis ejuſdem attenta conſideratio. Secundo autem articulo abundè providimus, per correctiones accuratiſſimas, à Medicis Doctiſſimis, magnô ſtudiô, ac amiciſſimè inſtitutas. Vale Lector Humaniſſime; utiliſſimôque, ut præmemoratis Medicis Doctiſſimis viſus eſt, theſaurô, fruere, ac eô nitidiore, quàm priùs fuerat, jam redditô, non mediocri cum emolumentô, utere.

APPROBATIO THEOLOGICA.

OFficioſus hic Medicus tantæ eſt Excellentiæ, ut Methodo, & doctrinæ claritate publicam omnino lucem mereatur: præſertim cùm nihil orthodoxæ fidei, aut bonis moribus contrarium contineat, ſed aphoriſmos & arcana medica debita cum modeſtiâ ita proponat, ut, dum prodeſſe quærit corpori, animo nihil interim periculi, ſed multum potiùs honeſtæ afferat delectationis, tam eruditâ lectione hauriendæ. Ita cenſeo

GEORGIUS TONAUER S. J. S. S. Theol. Doct. & Profeſſ. Ord. p. t. Decan.

APPROBATIO MEDICA.

UT ſedulus virtutum ſectator, vitiorumque exſtirpator Medicus, in morborum debellatione pariter ac ſanitatis conſervatione, Officio ſuo ritè defungatur, hunc ſub Medici Officioſi titulo Tractatum accipiat ductorem comitemque fideliſſimum. Venerabitur certe ejus Autorem, Prænobilem & Magnificum Incl. Facultatis Medicæ Seniorem, utpote plurimis, quibus claro Eruditorum orbi innotuit, ſcriptis clariſſimum. Quæ uti multis jamdudum prælucent, ita præſentem Tractatum veris innixum principiis, ſcientiâ firma, fidaque rerum experientiâ roboratum, judicio exin ſolido, accuratâ methodô, & gratâ concinnitate compoſitum, cenſeo digniſſimum, qui cunctis, per impreſſionis lucem, ſaluti cedat certiſſimæ.

THEOD. FRID. STATLENDER, Med. D. & Prof. Ord. ac Phyſ. Oenipont.

PRÆ-

PRÆFATIO.

OCTAVUS propemodum effluxit annus, quo publicam in lucem edidi Enchiridion Novum, continens Syſtema ſeu Nucleum univerſæ Medicinæ Practicæ, quod præter maritum apud Philiatros gratiam invenit, ut exemplaria ejus jam paſſim hinc inde diſtracta, adhuc avidè à me expetantur. Cum verò in prædictis Theſibus nonnulli deſiderarent remediorum Formulas, quoad Doſin expreſſas (quòd à me tunc omiſſum, ne Enchiridion in librum excreſceret, cùm Artis Medicæ ſumma perfectio ſit, concinna & debita formularum compoſitio, ac plurimum difficile ſit, ſemper ex tempore Medicamentum gratum, ac debitè compoſitum & aptum præſcribere, præſertim Neo-practicis, & qui in Praxi Medicinæ non diu & multùm exercitati fuerunt, vel memoriam minùs firmam ac felicem obtinuerunt) ideò, ut & his ſatisfaciam, ac cunctis me officioſum exhibeam, præſentibus his Theſibus ſelectas remediorum Formulas proponere volui, non quidem dubias & incertas, ſed diuturna experientiâ & longo uſu veluti canonizatas, quas tum propria viginti ſeptem annorum, tum peritiſſimorum Claſſicorum & in arte Medica conſummatorum Authorum praxis ſuppeditavit. Inter vivos honoris ac filialis gratitudinis, ergo, nomino, Colendiſſimum Dom. Parentem meum *Paulum*, olim Sereniſſimi Archiducis Ferdinandi Caroli &c. &c. Archiatrum, nunc Excelſorum Dicaſteriorum Phyſicum, quem Deus poſt 80. ætatis annum feliciter ac ſanè conſummatum, ulteriùs ſoſpitem & incolumem, quàm diutiſſimè conſervet. Inter defunctos D. Patruum meum *Caſparum Weinhart*, olim Sereniſſimi Archiducis Sigiſmundi Franciſci &c. &c. Perſonæ Medicum: hinc pariter & Excelſorum Dicaſteriorum Phyſicum, poſt 68. ætatis annum è vivis ereptum. Item Avum meum *Paulum* quoque nomine, olim Marchionis Burgavienſis, hinc Sereniſſimorum Principum Ferdinandi Caroli, Sigiſmundi Franciſci, Claræ Iſabellæ, & Leopoldinæ Protomedicum, poſt 75. ætatis annum piiſſimè in D. defunctum. Tandem etiam Avum meum Maternæ lineæ, *Gerardum Schlairmacher*, olim Sereniſſimi Archiducis Leopoldi, ac Claudiæ Aulæ Medicum, poſt 64. circiter ætatis annum è vita decedentem. Ne autem prædicta remedia Empyricè & promiſcue in uſum trahantur, addidi Cautelas ac generalem & aphoriſticam Methodum, quâ cuncta remediorum genera ex fonte chirurgico, pharmaceutico & diætetico derivata, decenter, & juxta normam artis, pro circumſtantiarum varietate ac morborum depulſione uſurpari poſſint. Non enim hic expectare oportet arcana & ſecreta (nomina apud Medicos rationales, quibus apertæ & candidæ Muſarum januæ, exoſa & incognita) ſed vulgaria, & in praxi trita, quæ tamen, ſi debitè ac Methodicè applicaveris, & morbum cognoveris, in quibus duobus verum Medicinæ arcanum continetur, abundè ſufficient, ad morbos quoſcunque depellendos. Præmiſi tandem in principio Generalia quædam ad Medici Officium ſpectantia, quæ paſſim in libris Medicis haud obvia, à me tamen tum per experientiam, tum per frequentem lectionem, in proprium uſum conſcripta & annotata, quæque ſingulariter virtutem, ſcientiam & prudentiam Medici, in quibus perfectio artis conſiſtit, reſpiciunt, ut ad illam pro viribus aſpirarem, ac in ſtatu meo me perficerem. Cum autem ab eadem quàm longiſſimè me adhuc abeſſe, ingenue fateri neceſſe habeam, aliis interim conatum hunc meum communicare volui, ut ſaltem

- - - - fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum ſolet, excors ipſa ſecandi.

Cedat qualiſcunque hæc mea induſtria, ad DEI ſolius Gloriam, Medicæ Juventutis utilitatem, ac Proximi ægrotantis unicam ſalutem.

CAPUT

MEDICUS OFFICIOSUS.

CAPUT I.

De Officiô Medici in genere.

ARTICULUS I.

De Religione & Virtutibus Medici.

I.

OMnis, teste *Ecclesiast. c.* 38. *à Deo omnis medela*, & Medicus quidem ægrum curet, sed Deus sanet: sit etiam Medicina peculiare Paracleti donum, teste Divô *Paulô ad* 1. *Cor. c.* 12. *alii quidem per Spiritum datur sermo Sapientiæ: alii autem sermo Scientiæ secundum eundem Spiritum: alteri Fides in eodem Spiritu: alii gratia Sanitatum in eodem Spiritu &c.* Medicus inprimis Divini Numinis cultor sit, per veram & orthodoxam Religionem catholicam.

II.

Unica ejus cynosura sit gloria Dei, ac salus proximi; lemma & suprema lex sit: *Deum colere, neminem lædere, ac omnibus velle prodesse.* Provinciam suam Medicus à Divina providentia, per legitimam vocationem humeris suis impositam, attentâ sollicitudine, ac sollicitâ attentione administret, & Divinum spectando obsequium salutis ac perfectionis suæ centrum, in officii ac muneris sui partibus, ad divinæ voluntatis amussim, purâ intentione peractis collocet, cogitans, se redditurum aliquando desuper severissimam rationem, in magnô totius orbis conventû, ac sabbathô sempiternô.

III.

Veneretur ac imitetur Medicus pro Viribus, S. S. Cælites Medicos, & quidem mense Januariô die XXXI. *S. Cyrum Alexandrinum*, Februariô die XXV. *S. Cæsareum*, B. Gregorii Nazianzeni fratrem. XXVIII. *S. Dionysium Diaconum.* Martiô die X. *S. Codratum Corinthium.* XV. *B. Joachimum Japponensem.* April. die XIII. *S. Papilum Diaconum.* Majô die III. *Juvenalem.* VI. *S. Joannem Damascenum.* Juniô II. *S. Alexandrum Martyrem.* XIX. *S. Ursicinum.* XXVI. *S. Samsonem Presbyterum.* Juliô XV. *S. Antiochum.* XVII. *S. Pantaleonem.* Augustô die XVI. *S. Diomedem.* XX. *S. S. Leontium & Carpopherum.* XXII. *S. Philippum Benitium Florentinum.* XXV. *S. Genadium.* Septembri die XXVI. *S. S. Cosmam & Damianum.* Octobri die XVIII. *S. Lucam Evangelistam.* XXX. *S. Zenobium.* Novembri die II. *S. Theodorum.* IX. *S. Orestem.* Decembri die VI. *S. Æmilianum &c.*

IV.

Loquendô de Virtutibus cardinalibus, ac inprimis de *Temperantiâ*, Medicus sit 1. *castus*, præsertim gynecæi, sequiorisque sexûs curam gerens; hinc apud Lacedæmonios Æsculapii simulachrum ex agno casto fuit. 2. Sit *sobrius*, ut ad invisendos ægros, eisque opem ferendam, quâcunque diei ac noctis horâ promptus, paratus, ac sui juris sit. 3. *Taciturnus*, ne vel occulta artis mysteria, vel secretiorà ægrorum mala, aut alia extra limen minimè evulganda, plenis buccis ubique effutiat; hinc Medicina *muta* dicitur, ac Ægyptii in *Isidis & Serapidis* templis præsidum Deorum Medicinæ, apud ipsos *Harpocratem* silentii Deum, labia digitô comprimentem adorarunt. 4. Sit *modestus*, ac moribus honestis elegans, cui pietas curæ, dilectio cordi, compassionis sensus carus, ac præcipuè *Mansuetudo* familiaris, ac humanus affectus suavis sit. Hinc in Delô, simulachro Apollinis Charites additæ sunt, citharam, tibias & fistulam manibus tenentes; non tantùm ad Musices & carminis inventionem denotandam, verùm etiam, quòd deceat, Medicum esse humanum, gratiosum & affabilem.

V.

Loquendo de *Fortitudine*, Medicus 1. Sit *fortis* ac intrepidus ad labores quoscunque tolerandos, utpote ægrotantium saluti totus mancipatus. 2. Sit *fortis* ad Momorum calumnias, ad artis osorum & contemptorum scommata, sarcasmos, ac commentitias cavillationes, aliáque Medicum ferientia ab infirmis, adstantibus, aut aliis subinde prolata, æquô animô ferenda: gnarus celare cordis æstus, invitúmque multa dissimulare. 3. *Fortis* & cordatus in debellandis morbis, ut non agat vel nimis tumidè, vel nimis timidè, ut nec temerè audeat, nec inconsultè timeat; ut ingruentes difficultates ac periculorum & impedimentorum Iliadem generosè vincat. 4. *Fortis* tandem, ut sit communis Utilitatis amator, privatæ oblitus, Patientes vel sæpiùs impatientes visitando patiens, adversus mollia durus, in arduis fidens, in gerendis magnanimus, in gestis modestus, in adversis constans, in secundis temperatus, ac in omnibus invictus.

VI.

Loquendo *de Justitia*, Medicus quoque æquitatis fidissimus sit custos, suum cuique tribuens; sitque 1. Erga omnes comis, cunctis officiosus, nulli onerosus, affinibus facilis, sociis amabilis, reliquis urbanus, languentibus placidus, ad similes familiaris. 2. Sit de-

votus ad Deum, benignus in proximum, liberalis in egenos, promptus ad concordiam, sobrius ad mundum. 3. Sit Domini servus, proximi socius, ac mundi Dominus, superiora habens ad gaudium, æqualia ad consortium, inferiora ad servitium. 4. Laudet bonos, malos toleret, minori indulgeat, majori cedat, studeat omnibus prodesse, nocere nulli.

VII.

Loquendo tandem de *Prudentia*, *Galen. l.* 8. *meth. med. c.* 9. Medicum natura prudentem desiderat. Cum autem à peritissimis Sophiæ cultoribus duplex statuatur prudentia, quarum una ad vitam juxta virtutum ac rationis normam legitimè instituendam : altera verò ad artis præcepta prudenter, ac debitô modô loci, temporis, ac personarum circumstantiis, singulis que eventibus ritè accommodanda, habilem ac idoneum reddit, utraque planè in Medicô Practicô quàm maximè expetitur : prima, quia Virtutum ceterarum dux, princeps, moderatrix ac architecta, & quia quasi complexus, omnis perfectionis, ac compendium omnis felicitatis : altera, quia hâc duce, & luce utendum in difficili planè Microcosmi imperio, ne ceteroquin, per vias tot occasionum variarum præcipitiis infestas, tot difficultatum sentibus obductas, tot arduarum quæstionum gurgitibus interciſas, tot millenarum circumstantiarum labyrinthis implicatas, frequentiùs laborare, hærere, cespitare ac labi, necesse habeat Medicus. Unde haud immeritò apud Syros mos obtinuit, ut Apollo pingeretur barbatus, ad innuendam nempe prudentiam, quæ in Medico requiritur, ac ætatis decursu imprimis possidetur, in quem finem etiam veneranda antiquitas, simulachro Apollinis serpentem addidit, pro symbolo nimirum prudentiæ.

VIII.

Præter Vitia, Virtutibus supra dictis opposita, Medicus inprimis vitare studeat *invidiam*, cavendo, ne alterius ingenium, doctrinam, eruditionem, praxin uberiorem, feliciores inibi successus, frequentiùs auditorium, favorem civium, superiorum gratiam, fiduciam ægrorum, honores ac existimationem canino dente rodat : de libris ac thesibus siniſtrè ac frivolè judicet, Collegæ sui votum præ livore sugillet, remedii formulam prudenter & ex lege artis præscriptam, calumniosè improbet : eum morbum non intellexisse, in causâ hallucinatum, nec legitimâ usum fuisse curandi methodô, ægris & adstantibus clancularie & nefandè instillet, sicque famam ejus, virulentâ detractione laceret. Item, ne arcana sua, earumque singularem chyrotechniam, invidiosè celet.

IX.

Vitet insuper *avaritiam*, cavendo, ne non tam Medeæ, id est, artis Medicæ gratiâ, quàm propter vellus aureum vela faciat, ne Vulturis instar lucris ac rapinæ inhiantis, ægros continuis suis petitionibus, exactionibus, & pactis ab insigni vel sordidie, vel plurophilia profectis, fatiget ac exhauriat : ne lucri cupidine in extremam turpitudinem adactus, largiora præmia ac stipendia sperans, morbos ægrotantium protrahat, vel morbum levem ita periculosum exaggeret, extendat ac amplificet, ut sub facie auxiliandi, praxin depilandi, loculósque emungendi exerceat : ne experientiolas aliquas nullis forsan rationibus innixas, vel secreta opinativa & imaginaria, empyricô superciliô ac hyperbolicô præconiô decantans, perquàm studiosè velet, celet ac custodiat, ut ægri, etiam datô copiosô aurô, ab eô talia remedia velut ex captivitate redimere necesse habeant : ne cum Pharmacopœis concors, partiatur lucrum, leviſſimô in morbô pretiosissima præscribens medicamenta : ne tandem auri fulgore excæcatus, eò protervitatis, petulantiæ ac perversitatis perveniat, ut venena propinet, abortum procuret, sterilitatem inducat, falsimonium fide jurata probet, aliaque christianô Medicô indigna & sceleſta committat.

X.

Tandem detestetur Medicus *superbiam*, cavendo, nè eò deveniat arrogantiæ, ut alios suos Collegas tanquam volitantes umbras ex altô despiciat, ac se solum ceterorum exemplum, artis Hippocraticæ canonem & archetypum, vanâ ostentatione arbitretur, ne aliorum curationes, vel consultationes reprehendendo, gloriam, ac rixis & altercationibus unicam sibi laudem, ac pompam comparare studeat : ne remedia, levis licèt pretii, nec adeo difficilis compositionis, pro secretis, singulari studiô, diuturnis laboribus, vigiliis ac sudoribus, maximisque sumptibus comparatis jactet, vendat, sicque popularem plausum ac fumum captet : ne flatulento superbiæ halitu distentus, omnia celet, & non nisi arcana arcanissima crepet : ne plurimarum felicissimarum & inauditarum curationum à se factarum, proprius ac vanus sit buccinator : ne tandem se uberioribus naturæ, animi, fortunæque muneribus præcellere, veram Palladis artem agere, neque censore, neque alterius ope indigere, falsò sibi persuadeat : sicque nimiùm sibi fidens, etiam in gravioribus periculis, alios sibi adjungi, non modò non postulet, verùm etiam oblatos repudiet.

ARTICULUS II.

De Scientiis ac Disciplinis Medico necessariis.

I.

Linguâ latinâ, quæ fidissima scientiarum interpres, basis ac radix, Medicus nec sine magna turpitudine, nec sine artis dispendio, carere potest, cui, si comitem addiderit *græcam*, ut saluberrimas doctrinæ Medicæ undas ex *Hippocr. Galenô*, *Aëtiô*, *Alexandrinô*, *Æginetâ*, *Oribasiô*, *Dioscoride &c.* aliisque velut ex originariis fontibus haurire, gustare, ac vim vocis, dictionis nucleum, latentêmque energiam meliùs percipere valeat, imitabitur ingeniosissimum illum virum, qui Romam & Græciam dissidentes, manus tamen invicem jungentes pinxit, additô lemmate; *consspirant amicè.*

II.

Ad *Poësin*, non quidem lascivam illam turpium morum illicem, quæ venenum melle conditum lectitantibus nefandè instillat, sed castam & eruditam, Medico subinde divertere licebit, horis præcipuè succisivis, eamque non quidem ut civem, sed peregrinam tractare, tum, ut animi laxandi causâ delectabile ejus viretum peragrando, moralium flores & fructus carpat : tum, ut apud ægros, atque etiam in Regum, Principum, Magnatumque simposiis, ac sapientiorum quorumque congressu, quin & in disertô sacrorum, moralium, profanorumque & philosophantium sermone, sententias ejus magna cum laude, ac præsigni & efficaci ad bonam frugem exhortatione, vel honestâ delectatione proferre possit : tum ut eloquentiam suam, quæ *Marcô Tulliô* teste, absque Poësi sicca & imperfecta est, uberrimis Poëtarum fontibus irrigare, sermonemque suum sententiis verbisque Poëticis, non quidem affatim & ad nauseam, sed condimenti loco tantùm appositis, ac in tempore prolatis, quasi luminibus ac stellulis illustrare possit.

III.

Eloquentia eruditione munita, non tam decora & elegans est in Medico, quàm etiam suô modô necessaria, tum in Cathedris ad artis decorem ostentandum, ad opes ejus amplissimas in mediam lucem proferendas, & salutem ac sanitatem ægrotantium promovendam : tum in consultationibus publicis ineundis, ad mentis concepta ornatè proferenda, ad sententiam suam argumentis acerrimis & exquisitis rationibus stabiliendam, ac adversarios, erronea ac falsa hypothesi innixos, de ponte dejiciendos;

ciendos; tum ad ægros, Medicis haud in paucis contradicentes persuadendos, ad pœnitentiam contumaces, propositô dextrâ cum facundiâ prognosticô de morbi periculô, ad eam disponendos, ad ægros mœstos consolandos; timentes erigendos, diffidentes excitandos, iratos placandos, furentesque coërcendos.

IV.

Philosophia Medicinæ soror germana & uterina est, facem ei præferens. Sine hâc Medicina est potiùs cadaver quoddam exsangue, quàm corpus vivens, est ramus divulsus ab arbore, hinc Medicina rationalis dicitur, à ratione nempe & dialecticâ, ac Medici Physici ob Philosophiam denominantur, cùm Medicinæ principia sint intimiora Philosophiæ arcana, eaque aliud non sit, quàm particularis quædam Philosophia, ac specialis & experimentalis Physica, causas & affectiones corporum naturalium in specie exponens, easque ratione & experientiâ examinans. Sine Philosophiâ enervis est omnis doctrina Medica, omnis disquisitio à veritate recedit, oriuntur monstrosa opinionum portenta, novitatum quisquiliæ & paleæ, ac sententiæ vigilantium somniis haud absimiles, descriptiones sunt mutilæ, & detruncatæ, aut omnino nullæ, axiomata vix probabilia, propositiones obscuræ, probationes difficiles vel erroneæ, ordo confusus, ac methodus curativa innumeris penè errorum laqueis irretita. Cùm enim curatio fundetur, vel in *indicatione*, quæ aliud non est, quàm syllogismus, seu unius ex alterô per rationem illatio, vel in *experientiâ*, aut *analogismô*, quorum primum suppeditat modum argumentandi ab inductione, alterum ab exemplô, clarè elucescit, quòd ille meliùs noverit curare, qui meliùs noverit Philosophari, hinc necessariò oporteat, ut Medicus sit vel Philosophus, vel stultus, cùm tertium, si detur, crassi bubulci vel asini genus sit.

V.

Astrologiam etiam Medico convenire, nullus est, qui ambigit, nisi cui auriculas ignorantia, & pertinacia commodavit cornua, nemo enim inficiari potest, jucundum illud & fœcundum cœli cum inferioribus conjugium, ac commercium, viresque ac influxus luminarium in Vegetabilia, Mineralia, immò & ipsum Hominem; quod testantur melancholici, maniaci, epileptici, aliique circa constellationes graviores luminarium, & lunæ inprimis, quæ non immeritò astrorum omnium speculum & infundibulum appellatur, peiùs habentes. Videmus etiam paulò pleniùs radiante Dianâ, humidiorum morborum sævitiem exasperari, ac in peiùs ruere paralyses, apoplexias, lethargos, hydropes, & sexcenta alia symptomata. Idem testantur epimenia, ad easdem lunæ phases recurrentia, dies critici, vulnera luminaribus conjunctis, vel oppositis inflicta, difficiliùs tardiùsque coalescentia, pericula ex V. S. in violentis aspectibus celebrata, dysenteriæ, febres malignæ, pestilentiales, aliaque mala epidemica, quorum ex astris origines, non maximus tantum *Hippocrates*, sed & complures alii tradidere: imò etiam ex astrorum secuturis aspectibus prævisos prodiderunt.

VI.

Botanices & Anatomiæ maximè peritus sit Medicus: illius non tam ad decorem, ut remediorum suorum actualem habeat notitiam, quàm ad necessitatem, pro visitandis Pharmacopoliis: hujus, cum sit oculus Medicinæ, in cimmeriis difficultatum prælucens tenebris, sit lumen, quô homo in homine quæritur & invenitur: sit fenestra illa, quam Momus in humanô corpore desiderabat, ut abditi morborum, causarum, partiùmque affectarum recessus patefierent: sit prima ac firmissima basis, super quam erigitur medendi methodus. Medicus enim sine Anatomia est cæcutiens, qui viam baculô examinans, huc atque illuc miserabiliter cespitat.

VII.

Chymia Medico non minùs necessaria: non quidem illâ, quæ pro lapide omnia dilapidat, & ut aurum coquat, omnia decoquit; sed illa, quæ utpote fidissima rationalis Medicinæ ministra & socia, tum ad utilitatem, tum ad splendorem ac amplitudinem Reipublicæ Medicæ multùm confert; parando ac suppeditando lectissima omnis generis medicamenta, sapore etiam, dosis exiguitate, ac vi energetica commendatissima, quibus immanes morborum hydræ potentissimè expugnantur, quorum contumacia Galenicorum auxiliorum vim haud rarò satis superbè eludit; hinc plures cum *Matthiol.* in epistolâ quâdam audent dicere: neminem Medicum absolutum esse, imò ne mediocrem quidem, qui in hâc nobilissimâ scientiâ non sit exercitatus.

VIII.

Medico honorificum est, si partem Medicinæ *Chirurgicam* ita mente calleat, ut urgente necessitate etiam Ministrum & operatorem agere queat. Sicuti enim boni Imperatoris est, militis gregarii partes sustinere, si necessitas instet: ita dedecori non erit Medico, si pro re natâ, pro rei gravitate ac datâ occasione, ministrum agat, cum submissio hæc & humilitas pro salute ægri, in necessitatis angustiis constituti suscepta, existimationis jacturam minimè inferat. Si verò adsint Ministri, & artis peritiâ & manus dexteritate insignes, præsidem agat Medicus, atque inter eos splendeat, ut Dux inter milites, operationes eorum dirigendo, tradendo præcepta, rescindendo errores, ac cavendo, ne solennis hæc Medicinæ pars abeat in carnificinam.

IX.

Medicum *Pharmacopœum* agere, ac parare clysmata, facere potiones, & quævis magmata, vel etiam cataplasmata, unguenta, aliaque levissima ægris porrigere, philargyriam, lucrumque sapit, ac Medici famæ maculam haud levem inurit; cùm sublimius atque excellentius Medicorum munus sit, quam ut ad manuales has operationes, vilesque mercaturas sese demittat, præsertim si adsint artis Pharmaceuticæ periti, qui pharmaca decenter ac ritè paraverint ac dispensaverint. Interim unum vel alterum sibi peculiare ac reservatum remedium, cujus usum & enchiresin ille solus novit, dispensare haud indecens erit; præsertim si non lucrum, sed honorem, artis laudem & amicorum gratiam aucupari, eorumque sanitati prospicere intendat.

X.

Fallacissima est *Praxis*, quæ valida non est *Theoriæ* basi munita; nam solida priùs, exquisita & firmissima principia jacienda, antequam ad Practicæ perfectionis culmen assurgatur, crassis semper ignorantiæ tenebris sepultus jacebit Theoreticorum face destitutus, exercitandus priùs Medicinæ Tyro in Theoriæ Palæstra, antequam Athleta Medicus in Praxeos descendat arenam; nec audeat ægritudinis monstrum aggredi ac devorare, nisi priùs dente meditationis seu studio Theoriæ detriverit principia, ac mentis in ore volverit generalia Medicinæ dogmata. Utilius est priùs cum mortuis, hinc cum vivis tempus terere, præsertim etiam, cùm singula ferè præcepta & recondita, quæ in praxi observantur, affluentiùs in Practicæ Medicinæ libris ac scriptis elucescant; quare animus priùs Theoriâ probè imbuendus, investiganda humani corporis elementa, principia, humores, temperamenta aliæque ejus proprietates & affectiones, perpendenda insignis affectuum varietas, numerusque penè infinitus; considerandus ægritudinum mos, motus, magnitudo atque eventus: ruminandæ causæ sæpiùs abditæ ac pervestigatû difficillimæ, utendum signis diagnosticis, ac generali medendi methodô; quæ omnia non siccô pede & per transennam peragenda, sed pluribus annis solida & eximia horum acquirenda eruditio. Nam teste *Hippoc. Vita brevis, ars longa.*

X I.

Theoriâ probè instructus Medicus noverit, non satis esse confusam animo tenere medendi effigiem, & generales de arte medica contemplationes & notiones habuisse, sed ad tecmarsin & particularia descendendum esse, cum non homini, sed Calliæ vel Socrati Medicina fieri debeat: noverit etiam Praxin à Theoria distare, quantum æra lupinis: in Practica occurrere sæpiùs aliquid, quod nec dici, nec scribi potest; omnes etiam penè morbos curari in cathedrâ & libris: non omnes verò in lectis, in quibus ægri sæpiùs moriuntur. Experientiam igitur, quæ est anima & mater Medicinæ: judex etiam & lapis lydius; ad cujus obrussam pleraque examinanda, sibi comparet Medicus, ægrotantium lectulos indefessâ diligentiâ frequentando, juvantia & lædentia exactè considerando, cum Medicis practicis, & præcipuè senioribus conversando, & consultando, pharmacopolia adeundo, librosque practicos, ac præcipuè eorum observationes perlustrando.

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in Ægris assumendis & visitandis.

I.

NOn decet Medicum, haud rogatum sua offerre officia, nam teste *Hippoc.* promptitudo & facilitas medendi effusè oblata, ab ægris contemnitur; atque turpe est, imperium & potestatem in corpus, ab ipsis ægris emendicare. Accedit contemptui non tam minor confidentia, quæ tamen haud modica est bonæ curationis circumstantia, quàm suspicio haud exigua, vel quæsiti lucri, vel jactantiæ, & nimiæ ambitionis. Præstat igitur in suæ dignitatis cultum, in debitam sui, artisque medicæ venerationem, atque decorem, propriâ virtute meritisque inclarescere Medicum, & vocatum assistere ægrotanti, quàm se ipsum obtrudere, ac mulierculas, pharmacopæos, chirurgos, consanguineos, amicos, aliòsque ægrorum assistentes, ad id conductos habere, ut operam alicujus veluti buccinis undique deprædicent, ac patientes per fas & nefas procurent.

II.

Sicuti *Rudolphus* Primus Imperator asseruit: meliùs esse benè imperare, quàm Imperium ampliare; ita meliùs est pauciores infirmos suo Regimini commissos, magnâ cum animi applicatione, diligentiâ, studiô, artisque præceptis regere, quàm plurimis unô eôdemque tempore non posse satisfacere: cùm enim, docente *Celsô*, optimus ac maximè idoneus sit artifex, qui non diu ab ægrô recesserit, & qui ad omnes circumstantias sedulò attenderit, easque ritè percontatus fuerit; impossibile erit, tot ægris decenter invigilare posse, & ferè non obvium accommodare medicamentum, sine ulla percontatione, cognitione causæ, & cum discrimine.

III.

Ægros deploratos & conclamatos, solo prognostico relinquendos, eorùmque curam minimè suscipiendam esse, *Hippoc.* jubet l. *de art.* dum ait: *Medicinæ est, vehementes morborum impetus retundere, & eorum, qui morbis victi sunt, curationem non aggredi*, ne teste *Galen.* fidissimo Hippocratis interprete, infamentur apud vulgus remedia, quæ multis fuere saluti; quod tamen intelligendum esse judico de illis tantum morbis desperatis & conclamatis, qui per se & revera tales sunt, nulla arte aut ope curabiles, vel ipsâ naturâ immedicabiles, ut v. g. cæcitas & surditas congenita, hectica maraśmodes, sphacelus, phthisis consummata &c. non de his, qui plerumque saltem interimunt, & ex quibus aliquos ægros convaluisse observatum est, horum enim curatio generosô animô tentanda; præmissô tamen in spe difficili prudenti præsagiô, vel prædictô mortis periculô: cùm meliùs sit anceps experiri remedium, quàm nullum, ac *Celsô* teste, temeritas subinde restituit, quos ratio non sanat. Nam sicuti in bellô sæpè longè violentiùs ex necessitate, quàm virtute pugnatur; ita satiùs est aliquid cum periculô facere, quàm spe ademptâ certò perire, præsertim cùm etiam monstra in arte subinde contingant, & monente *Philone*, auxilium divinum maximè plerumque adsit, cùm deficit humanum.

IV.

In Medicam potestatem haud recipiendos esse, qui confessionem Sacramentalem renuunt, jubet supremum Ecclesiæ caput *Innocent. III. in concil. Lateranens. tit.* 37. *c.* 15. quod jussum repetit *Pius V.* in suâ bullâ 8. Mart. 1566. in lucem edita; *cùm Medici*, inquit, *ad infirmos in lectô jacentes vocati sunt, ipsos ante omnia moneant, ut confessori omnia peccata sua juxta ritum S. R. E. confiteantur, nec tertiô die ulteriùs eos visitent, nisi longius tempus confessor ob aliam causam infirmo concesserit.* Quòd eò intelligendum, ut Medicus teneatur ægrotantem periculi, vel per se, vel per alium, prout necesse videbitur, admonere, eúmque ad exomologesin sacrumque Viaticum suscipiendum adhortari, minis etiam erga recusantem, quod deferere eum velit, adhibitis. Eum autem nihilominùs renuentem, omnino non invisere, sed ex toto deserere, non suadent *Sanchez, Villalob. Barbos. Sylvest. Dian.* aliique ab eodem citati, cùm Medicus divinæ Pietatis æmulus, tentatis omnibus, quæ ipsi præcepta sunt, & quantum ex se est, pietatis opus ulteriùs prosequi adhibitisque præsidiis, ut forsan æger adhuc resipiscat, vitam prolongare possit, præsertim etiam, si metuendum, ægrum à Medico ex toto derelictum, magis obstinatum fore, & obsequia, quæ jam fortè parabat, omnino negaturum esse.

V.

Medicum paulò graviùs periclitantem seipsum curare, minùs tutum est, ob judicium in re propriâ, densâ Philautiæ, ac affectuum inordinatorum nube magis obtenebratum; infirmis etiam frequentiùs sensualitati magis, quàm rationi obedientibus; hinc præstat, vel alios simul in consilium adhibere, qui citra animi perturbationem de morbô judicent, & absque pavore remedia suggerant, vel si Medicus ægrotans adeo sit debilis, ut mens etiam langueat, iis omnem medendi provinciam concredere.

VI.

Medicum non teneri, cum extremo vitæ periculo, peste correptis succurrere, nisi pacto se obligaverit, vel salario ad id conductus fuerit, in confesso est. Hostes & inimicos suos in curam medicam assumendos esse nonnulli dubitant, ne si quid humanitùs accideret, eosque mori contingeret, suspicionem incurreret. Verùm sicuti Medicina etiam inimicis opem non denegat, sed odium benevolentiâ, damnum beneficentiâ, ac pessima quæque humanitate vincendo, medelam adhibere non recusat: ita majori hôc in passû utendum cautelâ, ut etiam si fieri possit, alter adsit Medicus, vel alius doctus Virorum, rationes curationis intelligens, receptis quoque in pharmacopoliô sedulô asservatis, utpote incorruptis candoris & sedulitatis testibus.

VII.

Nonnulli Medicis inobedientes, gulosos, qui Medicum & Medicinam infâmant: ut etiam Ingratos, qui jam olim vitæ discrimine erepti, detestandâ ingratitudine beneficentiam Medici contempserunt, eúmque denuò ad opem ferendam impudenter accersunt, operâ Medicâ haud dignos censent; verum intemperantes ac inobedientes, qui vivunt, prout volunt, debent,

curari

curari prout possunt: neutiquam verò omnino derelinquendi, quod enim, teste *Galen.* intemperantiæ dediti, nullis possunt juvari præsidiis, potiùs de curâ prophylacticâ quàm actuali morborum curatione intelligendum: præsertim etiam, cùm aliis remediis & novâ temperantiâ, quam infirmitate oppressi sæpiùs sectantur, juvari possint. Ingratos quoque haud omnino negligere oportet, ne avaritiæ aut crudelitatis accusent Medicum, cujus suprema debet esse cura, ut nihil committat, quod vel Christianæ charitatis jura frangere, vel nobilem & præclaram facultatem, turpi pecuniæ exactione fædare possit.

VIII.

Cùm salus ægri suprema Medico lex sit, eàque non minimùm dependeat à legitimâ Medici visitatione, quæ est veluti anima felicis curationis, hinc plurimùm interest, ut à Medicô decenter instituatur; multùm enim præstat ad morbi cognitionem; plùs ad ejus curationem: plurimùm ad errorum plurimorum, qui ab ægris & assidentibus in absentiâ Medici committuntur, evitationem. Sic etiam quòd vox viva Præceptoris: quòd præsens Magistri auctoritas apud discipulos, hoc Medici præsentia apud ægros; ac tantum hôc ævô valet remedium, quantum de Medicô sperat æger, quantùmque in eo est opinionis & authoritatis; hinc promptum semper habens juvandi animum, rogatus omnibus domi sit oportet, neque tristem à se quemque patiatur abire, laturus omnibus visitando auxilium, vel quantum in se est, non denegaturus.

IX.

Medicus ægrotum accedat opportunè, semperque illorum, qui periculosius decumbunt, priùs: reliquorum verò posteriùs curam gerat. Matutinum imprimis tempus eligat visitationi aptissimum, sæpiùs etiam vespertinum huic labori impendat, interdum bis de die, si morbus præsertim acutus urgeat: subinde ter vel quater, si morbus acutissimus, & præsertim rogatus; in levioribus & chronicis quotidiè semel, vel alternis diebus, immò quandoque post 3. 4. vel plures dies demùm, prout opus esse videbitur, ita tamen, ut semper quid ad reditum usque suum faciendum sit, reliquerit. Optimè faciet, si accessum moderatus fuerit juxta morbi conditionem, ægrotantisque affectionem. Sunt enim ægrorum aliqui, qui crebrò invisi maximoperè lætantur, & Medici non aliter quàm Angeli cujusdam aut Numinis cælitùs delapsi adventum expectant; alii è contra, à sæpiùs invisentibus afficiuntur molestiâ, Medicùmque quærendi lucri, se ipsos verè detestandæ arguunt avaritiæ.

X.

Ad ægrum placidè ingressus, lætabundus eum saluter Medicus, ac monente *Hippoc.* meminerit auctoritatis & sessionis, anima enim teste *Philosopho 7. Phys.* 2. sedendo sapientior fit, & prudentior, ac Intellectio assimilatur quieti & statui magis, quàm motui; unde olim quoque sedere tenebantur consultantes & judicantes. Sedeat ex adverso vultùs ægrotantis, ut ex eôdum velut ex speculô mala tum præsentia, tum futura intueri valeat, & quidem paulò remotiùs, præsertim in ægritudine malignâ, vel quod tutiùs, ex latere, nemiasmate venenatô; cum halitû ab ægrotantis corpore emissô, inficiatur & ipse Medicus; quô in casû etiam ad ingressum suffitum parari, fenestras aliquatenus aperiri, ad spatium aliquod jubebit, seque tum adoramentis, tum in ore detentâ Myrrhâ, vel masticatâ rad. Zedoar. Angel. Cort. cit. rotul. aut morsell. aliisque alexipharmacis, & breviori præcipuè visitatione, ab imminente contagiô, immunem reddet.

XI.

Sedens, pacatè ac modestè, hilari facie ad ægrum conversâ, gravitatéque comitati & humanitati conjuncta, cognita, visúque necessaria inspiciat, ea quoque, de quibus fas & opus est, interroget, ægrumque vel adstantes morbi Historiam referentes patienter, ac attentè audiat, sermocinetur de rebus, Medico non naturalibus dictis, de cibô & potû, eorumque variô præparandi & administrandi modô & usû, de ægrô ad confidentiam & obedientiam disponendô, de remediis debitô tempore & modô exhibendis, de aliis etiam rebus indifferentibus, ac opportunis, juxta ægrotantium conditionem, capacitatem & genium, quibus Medicus Prothei instar se conformet, omnesque lucretur, modò à civilitatis ac modestæ gravitatis limitibus non recedat.

XII.

Ab initiô Visitationis, præsertim de morbi essentiâ, causis vel exitû, oraculorum more dubius respondeat, neque ordinatorum semper rationem reddat, præcipuè coram vulgô & ignaris, aut ægris quibusdam hæsitantibus & omnia secura metuentibus, ne majorem hæsitandi occasionem nanciscantur: benè tamen coram peritis & scientificis agendorum, moríque causæ sæpius manifestandæ, ut præceptis medicis magis obtemperent, & non respondeant, quod Aristoteles Medico suo multa vetanti, & non pauca circa morbi causam edicenti, scitè respondisse fertur: *ne me cures, ut bubulcum vel fossorem, sed priùs causam edissere, atque ita præceptis tuis me facilè morigerum reddideris.*

XIII.

Ægris non nimiùm familiaris sit Medicus, ne ipsum, ejusque remedia parvi pendant, & contemnant, nec ministros sibi faciat socios, nisi debitam in se venerationem posthabeant: non tamen inimicos, sed benevolos potiùs, eorúmque acta collaudando ac celebrando, sibi devinctos reddat. Procuret etiam, quantum ex se est, ut ægrotis adstantes & assidentes munere suô ritè fungantur, ut sint infirmis grati, gnari morum & consuetudinis & naturæ ægrorum, sint mundi, gratiosi, urbani, seduli, fideles, patientes, dociles, ac Medico obtemperantes; cavendo etiam, ne ægris vel iram concitent, vel tristitiam ex intempestivis nunciis, vel aliam offensam causentur.

XIV.

Visitando, Medicus diutiùs ægris, quàm par est, non adstet, vel saltem rarò & quidem non nisi familiaribus: mulieres etiam non nisi cum aliorum adstantium præsentia, & brevi intervallo visitet, illisque quasi transeunter accessionem, quodammodo fugitivam exhibeat: neque tamen etiam, nisi coactus nimiùm properet, in omnes circumstantias diligenter inquirens, & imprimis, quomodo tulerint medicamenta, attentè notans, cùm ex juvantibus & lædentibus tutissima sumantur morborum remedia, hinc maximè hallucinantur, qui statim ac ægros intuiti sunt, pulsúmque tetigerunt, rigorosô, ut decet, morbi causarúmque examine neglectô, inconsultò statim medicamenta dictant, & Andabatarum more agenda præcipitant.

XV.

Medicus ægrotos visitans, honestè & decorè vestitus sit, sicuti enim sumptuosus valdè vestitus arrogantiam sapit, ac lividi dentis scommata vix evitat, ut taliter vestiti, vel luxû perdita, levia, otiosa ac prodiga audiant ingenia, vel incurrant suspicionem ampullosi circulatoris & agyrtæ, ita sordidus aut nimium vilis vestitus, vel quæstum exilem, vel egestatem, vel avaritiam denotat. Videat igitur, ut vestitus gravis sit, honestè elegans, mundus, non lacerus, aut spurcitie inquinatus, ut omnia ad optimam existimationem, prudentiam ac animi moderationem sint composita. Ad cultum & munditiem corporis quoque spectat, ut Medicus manus quàm maximè purissimas habeat, faciémque

mundam, & pilos in barba & capite decenter compositos, cavendo quoque, ne tetrô odore ex quâcunque parte corporis emissô, vel ex sorditie oriundô, ægrotantibus molestiam, vel econtra etiam odoribus moschatis vel ambratis, fœminis hystericos excitet paroxysmos.

XVI.

Tandem Medicus visitans, artem Medicam adversus ejus osores & contemptores acriter tueatur, eam malè tractantes semel bisve tacitè correptos, & non emendatos palam arguat: ægros inobedientes blandè primùm, hinc severè corripiat, vel omninò deferere comminetur, præsertim verò apud potentiores sciat, vi virtutis patientiæ & mansuetudinis, Medico quàm maximè necessariæ, multa connivere, ferre, dissimulare, ac calumnias, aliáque innocenter, ac injustè sæpiùs illata, vitæ sinceritate, & oppositis actionibus, aut amicorum, vel proborum aut eruditorum, potentùmve laude abolere.

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in dignoscendis Morbis eorúmque Causis.

I.

QUò quis Medicus accuratior est in morbi cognitione, eò felicior in ejusdem curatione, asserente enim *Hippoc. de art. si sufficerit Medicus ad cognoscendum, sufficiet etiam ad curandum*, ut adeo non mirum, complures tantùm in Medicinæ operibus aberrare, quantum in cognitione morbi falluntur. Cùm igitur prima basis curandorum Morborum sit recta eorundem cognitio, atque debitum unius ab aliô discrimen; Medicum planè percontatorem esse oportet, qui necessariis interrogationibus non parcere, sed artificiosâ inquisitione morbi essentiam ejusque causam investigare debet, antequam curationis methodum aggrediatur.

II.

Haud malè agunt illi Medici, qui in curatione morborum, moram aliquam admittunt, ac primâ die toti sunt in examinandô ad amussim ægrô, circa causas occasionales, omnesque morbi antecedentes ac præsentes circumstantias, quô tempore nihil remediorum imperant, ne per illorum usum ordinaria morbi periodus signorúmque constantia perturbetur, aut morbus alienâ facie sistatur, vel saltem generale aliquod & innoxium præscribunt Medicamentum. Secunda die, diligentiùs consideratis rebus ante dictis, morbi speciem tandem decernunt, & exinde remedia opportuna præscribere incipiunt; latent enim sæpiùs in puteô Democriti profundissimè sepulta, prima morborum stamina, densáque caligine circumfusa delitescunt, ut non nisi magnô labore, summâque industriâ erui possint.

III.

Antesignanus noster *Hippoc. l. de affect. tit.* 36. quinque interrogata Medico, cùm ad ægrotum devenerit, proponenda injungit, inquirendo: 1. *Quid doleat?* 2. *Ex quâ causâ?* 3. *Quot diebus?* 4. *An alvus secedat?* 5. *Quô victû utatur?* plurimi quæstionum harum limites paulò angustiores agnoscunt, hinc etiam celeri cogitatione, linceâque mentis acie percurrere, examinare & perpendere jubent, ægrotantis *temperamentum*, *ætatem*, *sexum*, & quoad hunc, scisitando, an mulier *gravida*, & quot *mensibus* uterô gerat? an *menses* in virginibus vel non gravida, vel *lochia* in puerperis ritè fluant? item quale anni tempus, aëris constitutio, loci ac regionis mutatio, consuetudo in victu, exercitia, idiosyncrasiæ, ac singulares, occultæque nonnullorum proprietates. Item quærendo: an & quibus hactenus usus fuerit remediis? qualis eorum fuerit effectus? an prioribus jam annis tali morbo laboraverit, vel Parentes simili morbô detenti fuerint? an consuetam aliquam evacuationem neglexerit? &c.

IV.

Prædictis similibus quæstionibus pro re natâ propositis, observatis simul ægri moribus, discursû, facie, oculis, ac linguâ, præsertim in morbis acutis, pulsum tanget Medicus, ex eôque virium vel robur aut debilitatem, vel effervescentiam febrilem, aut naturalem œconomiæ corporis dispositionem dignoscet; ita tamen, ut, sicut in civilibus non uni testi, ita neque in forô Medicô huic soli signo, tanquam fallaci subinde & incerto, præsertim in affectibus capitis, ut apoplexiâ, lethargô, febribus etiam malignis, facilique ex causâ mutabili, & in variis individuis variô, non fidat.

V.

Idem dicendum de Urina, quæ post pulsum cognitum inspicienda, quoad substantiam, colorem & contenta scitè examinanda, in morbis præsertim, qui Uroscopiæ subjacent, ac quorum causa in genere venoso, epate, liene, renibus, ureteribus vel vesicâ delitescit. Hinc exsibilandi sordidi illi Vromantes & lotio-Physici, qui, nescio quod vaticinium, omni ratione carens, levi popello vendunt, & quidem non ut Apollo ex tripode, sed ex matulis oracula edunt, ac turpem lucri odorem venantur. Noverit autem Medicus, urinam æquè ac pulsum, ut signum coindicans tantùm considerandum esse: ita, ut cætera quoque signa diagnostica ex aliis fontibus desumpta, ad partes vocari debeant, ut ex omnibus simul certi quid decerni possit, cùm sola Protei instar mutabilior sit, tum pro diversa individuorũ varietate sanguinisque ac spirituum crasi, tum pro diverso vitæ genere, pro vigilarium vel somni, repletionis vel inediæ, motûs vel quietis, regionis, anni temporis, assumptorum, aliarúmque circumstantiarum variâ conditione.

VI.

Sicuti autem Urinæ, ita etiam pro varietate affectuum, excretorum alvi, sputi ac sudoris habenda ratio; præterea quoque tam in morbis chronicis, quàm acutis, *Hippoc.* in cognoscendô hypochondriorum statû, num eadem mollia, æqualia & sine dolore, Medicum quotidie diligentissimum esse jubet, cùm ibi non tam potissima facultatis naturalis sit sedes, quàm etiam veluti Palæstra quædam, in quâ omnes propemodum naturæ, morbique fiant conflictus, ut adeò non tantùm multùm inserviant pro morborum diagnosi, verùm etiam non leve futuri præsagii evadant argumentum.

VII.

Cùm ex dictis facilè elucescat, quantâ solertiâ, ingenii perspicacitate, & vigilantiâ egeat Medicus, ad ægritudinis ideam, speciem, causamque detegendam, ut adeo veteres haud frustrà Palladis ac Æsculapii simulacro, draconem veluti vigilantiæ symbolum, & quem acutissimâ pervigilique oculorum acie præditum esse tradunt, apponerent, fontes signorum partis affectæ morbi causarumque quàm diligentissimè trutinandi & delibandi, quales sunt. 1. Essentialiter inhærentia, quo spectant partis temperies, magnitudo, situs, figura, morbus ipse sensibus obvius. 2. Cognitio causarum procatarcticarum & dispositivarum, vel hæreditariarum. 3. Actiones læsæ, & quidem vel naturales, vel vitales, vel animales. 4. Excreta, eorúmque substantia, qualitas, quantitas, sapor, modus ac ordo excretionis. 5. Qualitates mutatæ quoad colorem, frigus, colorem, saporem, sonum. 6. Examen juvantium & lædentium. 7. Mutatio unius morbi in alium.

VIII.

Quòd si verò, ut subinde etiam, omni adhibitâ diligentiâ, & ab initiô inprimis contingit, planè obscura fuerit

fuerit morbi ſpecies, ut penitus cognoſci & perſpici nequeat, præſertim ſi quis vocetur ad curationem morborum vel complicatorum, vel obſcurè procedentium, vel ſimilitudinem cum aliis morbis habentium, ut Medicum confundant, ac anxium & dubium reddant, ad magna ſaltem remedia non accedendum, ſed inviolabile illud præceptum *Hipp. 6. epid. ſect. 2. text. 50.* obſervandum : *ſi non potes prodeſſe, vide ſaltem ne noceas.* Hinc vel urgenti ſymptomati proſpiciendum, vel debilia aut communia tentanda præſidia, ex quorum adminiſtratione nullum ægroto immineat periculum, vel res tota naturæ committenda, confortantibus interim inſiſtendo, tenuemque victum imperando, uſque dum natura vel vincat, vel morbum detegat; cavendo tamen, ne æger aut adſtantes propoſitum tuum agnoſcant, ac te ex incertâ conjecturâ remedia tentare, eáque cum alienæ vitæ diſcrimine experiri, malè & perperam accuſent.

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in Prognoſticandô.

I.

VIx ulla Medicinæ pars eſt, quæ excellentiam artis, & Medici præſtantiam adeò oſtendit, quàm ea, quæ eventus præſagiendi rationem tenet. Hæc enim maximam medenti conciliat authoritatem, cùm Numinis inſtar,

1. *Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox futura ſequantur*, prænoſcat. Futuris docet tempeſtivè occurrere, cùm oculati Argi inſtar, veluti ex ſpecula futuras affectiones, imminentiaque graviſſimorum ſymptomatum pericula prævideat & præcaveat. 3. Apud ægros & adſtantes parit admirationem : hinc admiratio fiduciam, fiducia obedientiam, ac obedientia ſanitatem. 4. Medicum infamiâ, calumniis, ac crimine internecionis liberat. Cùm enim omnes ſanari non poſſint, ac plurimi, vel ob ægritudinis contumaciam, vel ægri inobedientiam, vel ejuſdem debilitatem, vel adſtantium errores, vel rerum neceſſariarum defectum, vel fati neceſſitatem, vitali luce priventur : Medicus prudenti præſagio ab omni mortis culpâ ſe reddet immunem. Officium enim ejus eſt, morbos ſanabiles ſanare, & inſanabiles prædicere, ne, ſi fortè ars victa malô fuerit, vel ignoraſſe, vel fefelliſſe videatur.

II.

Sicuti etiam ſcientia Prognoſtica nobiliſſima ac utiliſſima, ita pariter quoque obſcuriſſima & difficillima, ut plures, vel peritiſſimi Medici, ſubinde in præſagiendo vacillent. Difficillima eſt. 1. Ob ſubitam criſium mutationem, quæ prædictionem multoties interturbat. 2. Ob velociſſimum urgentis morbificæ cauſæ impetum, nunc ad penitiora partis alicujus principis penetralia, nunc ab iis ad ignobiliorem corporis partem, ut vel repentina ſalus, vel inopinatus ſequatur interitus. 3. Ob plures morbos ex humoribus diverſis & contrariis ſcaturientes. 4. Ob cauſas procatarcticas inopinatò ſupervenientes, criſium certitudinem corrumpentes. 5. Tandem ob peculiares hominum proprietates & idioſyncraſias, Medico ſæpè numerò haud compertas.

III.

Cùm igitur tanta Prognoſeos difficultas, ut etiam *Hippoc.* præſagiendi artis magiſter peritiſſimus 2. *aph.* 19. pronuntiaverit, *acutorum morborum non eſſe certas Prædictiones, neque ad ſalutem, neque ad mortem*; cautum ſemper Medici ſit præſagium, ne, ſi res aliter ac prædixit, ſuccedat, ægro & adſtantibus riſui & contemptui habeatur, vel commiſſi in curationis negotiô erroris inſimuletur, *nihil enim* juxta effatum *Hippoc. 2. prorrhet.* & *lib. prænot. ineptius eſt, quàm Medicum in prognoſi morborum frequenter falli.* Sicuti enim nunquam hallucinari, ferè ſupra captum hominis : ita rariſſimè ſolius artificis; prout ingenuè fatetur *Cos* noſter *prænot.* 41. & *Galen. in Commentar.*

IV.

Medicus nunquam ſanitatem, niſi infallibilis ſit, certò promittat, vel ejuſdem certos præfigat terminos : multò minùs agyrtarum & ſcurrarum more, turpis captandi lucri causâ, certitudinem talem juramentô confirmet, cùm nunquam certus ſit de ſupremâ causâ, à quâ cuncta hæc inferiora diriguntur, neque etiam de obedientiâ ægri, vel diligenti applicatione, aut operatione remediorum, vel naturæ cooperatione, aliisque pluribus caſibus ſubitaneis atque fortuitis, temerarias ejuſmodi pollicitationes evertentibus, ut adeò non mirum, tales ſui dedecore, infamiæque dolore meritas errorum ſuorum pœnas luere.

V.

Pari ratione nunquam mortem certam, niſi certiſſima & infallibilia fuerint indicia, vel eam abſque ſpei, ſi aliqua affulſerit, mentione prædicat, ne fortè, quem moriturum infallibiliter falsò præſenſerit, magnâ cum nominis ſui calumniâ, non ita longè poſt, quaſi à malâ ſententiâ provocaret, ſupervivat. Non enim omnia adeò manifeſta ſunt circa ægros, ob ſpecialem uniuſcujuſque individui idioſyncraſiam, quin interdum hujus ratione miracula in Medicina fieri videantur, & ii, qui conclamati putantur, præter ſpem ſubinde convaleſcant.

VI.

Ægritudine incipiente, aut parùm invaleſcente, judicium ſuum ſuſpendat Medicus, oraculorum more, ambiguè de morbi exitu ſermocinetur, illudque *Galen.* 1. *De dieb. decret.* 12. obſervet : *ſi nihil in morbô firmiter præſagire poſſimus, ſatius eſt tacere, quàm temerè pronuntiando falli*, quia 1. nonnulli videntur morbi ab initiô ſalutares, latente malignitate, qui poſtmodum ex inſidiis erumpentes ad occaſum inſperatò tendunt, cum dedecore benè præſagientium. 2. Medici nonnulli minùs cauti facilè decipiuntur, dum vel ſubitis ægrorum alleviationibus, abſque ratione & cauſâ manifeſtâ repentè factis, cæcâ decepti fiduciâ, & ab omni ſuſpicione remoti, ſalutem ſtatim ſpondent, dum non rarò, inſperata ſupervenit mors, ac ſpei gaudium inopinatò vertitur in mærorem, cum artis ignominiâ, & Medici infamiâ; vel mala pertimeſcunt, quæ tamen, ſicuti præter rationem ac temerè eveniunt, ita non ſunt formidanda, utpote inſtabilia; vel tandem magnum & acutum pronuntiant morbum, qui dein repentè evaneſcit, ſuperſtite ſolùm Medici amuſi & inexperti infamiâ. Nihil igitur temerè affirmandum : nihil etiam contemnendum.

VII.

Medicus in *Prædictionibus Hippoc.* utpote hâc in arte cautiſſimi & exercitatiſſimi, apprimè verſatus ſit, & nocturnâ diurnâque manû eas verſans, illius *lethale, malum, periculoſum, & perverſum* probè norit diſtinguere. Sciat etiam interdum à multis bonis indiciis unum malum vinci, & rursùs è contrario, à multis malis, unum bonum, noverit quoque fundamentum legitimum prognoſeos cujuſcunque conſiſtere, in circunſpectâ conſideratione roboris naturæ, & violentiæ morbi, & utriuſque mutuâ collatione; inprimis etiam ægri decubitum & faciem, veluti corporis & animi ſpeculum, & oculos, in quibus elucet vitæ noſtræ radius & Virium præcipuus character, & nares, & linguam, quæ humorum qualitates ac inflammationes internas ſiccitate ſuâ exprimunt, & manus & pulſum & urinam, reliquáque excreta, ac præſertim ſigna coctionis in iis apparentia, vel deficientia, lincea mentis acie contempletur, quæ cùm *Galen.* accuratiſſimè ſemper obſervaverit, ſe nunquam in prædictione deceptum fuiſſe gloriatus eſt; unde etiam

3. *epid. comment. ult.* doctum in arte, non valdè in prædicendo falli posse, affirmat.

VIII.

Si Medicus dubiam naturæ victoriam sagaci conjecturâ prævideat, periculum adstantibus maturè insinuet, ut patiens prospiciat conscientiæ, domuique suæ disponat, & affines curæ suæ & hæreditati cogitent, ipséque Medicus à mortis subsecuturæ culpâ fiat immunis; nihil interim omittendo, quod ad opem naturæ ferendam, ad ægrotantis solamen, assidentium gratificationem, suæque operationi ultimum posse tribuendum, accommodatum videbitur: spei etiam, si aliquod adsit lumen ostendendum, salúsque à remediis & à viribus, si hæc constiterint, ac nullus obtingat error, speranda.

IX.

Si Medicus nullam supereſſe spem, ægrumque prorsùs conclamatum viderit, post exitum è cubiculô absque terrore, submissâ voce & apparenti saltem visûs & animi tristitiâ, assidentibus judicium suum aperiat, nullatenus autem ægrotantem omnino deserat, cùm multi sæpè mirabiliter sanentur, ac monstra non tantùm in natura, sed etiam in arte contingant, ac interdum in desperatis casibus benedictio Divina præter omnem spem, dum ex officiô sæpiùs extremò laborantibus succurrimus, nobis affulgeat, hinc sæpiùs à Medicis prognostico derelicti, vel sponte, vel obviis oblatis remediis convalescant.

X.

Medicus animum decumbentis præsertim timidiorem, quantum fieri potest, & animæ salus concedit, erigat, consoletur, spémque ejus dulciter nutriat, cùm ejusmodi confidentiâ, spiritibus recreatis & in motum concitatis, sæpiùs humores corporis faciliùs corrigantur, hisque benè se habentibus, viscerum damna quoque promptiùs deleri possint; ita tamen, ne periculosis in morbis ægrum nimis hilarem ac bonæ spei plenum reddendo, in multò majorem hinc conjiciat tristitiam, cùm in pejus ruit morbus, vel ultra ejus promissa producitur, aut in futura salute nimium confusus, Medico, ut fas est, non obtemperet.

XI.

Caveat Medicus, ne coram infirmis, qui oculis & auribus intenti in cubili detinentur, ac gestus, vocésque Medici nondum claras, & vix dum in labiis hærentes, circumspiciunt, mussitet, vel gestû assidentibus, ac multò minùs ipsis ægris, ægritudinis periculum & acutiem manifestet, nisi vel occurrat æger animo fortis & prudens, qui plùs magni fecerit scire eventûs morbi veritatem, quàm exitum adversus extimuerit, vel ægri morosi ac protervi, remedia ad salutem utilia ac necessaria respuant, & ea lubentiùs admittant, vel exposcant, vel Patientes permaneant ad pœnitentiam contumaces, & monita salutaria spernentes, cras in crastinum differant, quo in casû Medicus zelô charitatis accensus, suavi primùm cum dexteritate, hinc etiam hâc vana existente, indignabundus propinquam iis mortem apertè præsagiat, ut saluti suæ provideant, & licèt malevolentiam incurrat, generosè tamen eam temnat, pro certô habens, gloriæ palmam sibi comparari, si quidquam adversum in rectâ muneris executione procedat.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in Consultandô.

I.

COnsultatio Medica non tantùm ægroto maximè utilis, sed etiam Medico honorifica. Utilis, quia 1. cùm in rebus alioquin omnibus pluralitas, tum votorum, tum consiliorum, tam sollicitè quæratur & expetatur, eadem minimè rejicienda in re maximi momenti, qualis est sanitas & vita nostra, thesaurus longè omnium præstantissimus; ut adeò æger bonam recuperandæ valetudinis spem, ac singulare emolumentum sperare possit, ex plurium Doctorum virorum colloquiô, qui magnâ vigilantiâ & curâ, sapienti consiliô, fide egregiâ, mirâ dexteritate, & accuratissimâ providentiâ eidem assistunt, ac de ejus affectû curandô disserunt. 2. Quia curatio & cognitio morborum, utpote sæpiùs res arduæ & intricatæ, multorum judiciô ac votô magis enodantur, ut unus solus in tantâ judiciorum difficultate, in tam magnâ experimentorum incertitudine, in tam præcipiti occasionum lubricitate, in tot millenis rerum circumstantiis, sæpiùs haud sufficiat.

II.

Honorifica Medico est Consultatio, cùm in eâ Medicorum doctrina, judicium, modestia, aliæque virtutes præcipuè cognoscantur, sicuti enim plures ob consultationem indignè institutam, famam via indirecta acquisitam, derepente amiserunt; ita è contra multi rarâ eruditione conspicui, qui ob taciturnitatem & modestiam, vel aliorum invidiam diutissimè latuerunt, factô sermone, doctrinâ & eruditione plenô, emersérunt, hominúmque benevolentiam & amorem magneticè ad se rapuerunt. Præterea labores & curæ æquis inter se partibus dividuntur, ut vel plùs laudis, si ex communi voluntate res bene geratur, vel minùs invidiæ, si consilii dexteritatem speratus successus fefellerit, in Medicos redundet, sicque vulgi calumniæ, imperitorúmque detractorum tela magis evitentur.

III.

Si igitur morbi gravitas id exigat, atque æger vel adstantes, aut consanguinei alios pro consiliô proponant, Medicus alacriter eos admittet, neque per hoc, prout venerandus *Senex l. de præcept.* ait, indecorè quidquam aut contra authoritatem suam facturum aliquid unum illum affirmat, qui plures advocaverit. Siquidem hominem se fateri, nec unum omnia posse agnoscere, apud sapientes nihil omnino præjudicat, aut de jam præconceptâ existimatione diminuit, cùm præsertim cuicunque, etiam doctissimo, id evenire possit, ut, dum alterius curam peragit, continuis ipse etiam curis & sollicitudinibus obrutus, & quibusdam quasi tenebris circumfusus, eô ipsô reddatur perplexus, minùsque perspicax ad discernenda ea, quæ in præsenti casû magis forent necessaria, magisque conducibilia. Hinc etiam laudabile hoc institutum habendi consultationes, etiamnum viget in non paucis Hispaniæ, Galliæ, & Italiæ locis, Parisiis inprimis & Patavii, ac modò etiam Viennæ, ubi perrarò morbus gravis curandus suscipitur, quin conjunctis plurimorum consiliis de agendis deliberetur, si res postulare videatur.

IV.

Ut ægro utilis, ac Medico honorifica sit Consultatio, primo consulentes sint eruditi, perspicaces, providi, curarum præsertim felicium experientiâ insignes, ac pacis præcipuè amantes; hinc olim Romani Medicos in templo pacis congregari jubebant, ut de ægri salute placidè, & absque altercatione conferrent, & ab execrabili, fædâque magis, anque lernæâ contentione abstinerent. Ad ægrotantis enim salutem, veritatisque centrum unicè collimandum: non ad gloriam, non ad lucrum, non ad privata commoda aliósque affectus, qui pessimi sunt Consiliarii; plures enim ægrotantes; ob exorta inter Medicos dissidia, dum privatis inter se gliscunt odiis, aut æstuant simultatibus, videntes quomodo calamitatem, aut maledicta alteri afferant, vel affingant, infaustissimam fortiti sortem pereunt, dum occasio nunquam reditura prætcrit, pessumdata restat natura, morbus invalescit, ægérque internecione

necione deletur. Sicuti igitur Medicorum æmulatio, contentio ac dissidentia, in ægrotantium periculum ac perniciem, adstantiùmque confusionem, ita eorum consensio ac concordia, in maximum ægrotantis & reip. Medicæ emolumentum & honorem cedit.

V.

Secundò, Consultatio maturè instituatur, antequam prosternat, conculcet, vires atterat, ac prorsus enervet morbus, ægerque symptomatum violentiâ ac sævitiâ succumbens agonizet. Numerus consulentium ad evitandam confusionem non sit nimius; hinc cùm in ore duorum vel trium stet omne verbum, ac trium virorum unio, sit quasi symbolum perfectionis, adeò ut cognitio, quæ à tribus eruditis non habetur, vix è pluribus obtineri queat, gemini vel tres sufficiunt, licèt etiam in aulis Principum quatuor, vel ad summum sex, non improbentur.

VI.

Tertiò, Consultatio non sit imparata, omnia enim subita probantur incauta, nisi subinde necessitas, ob repentina, graviàque ac urgentia symptomata supervenientia, gladiatorum more in arena ex tempore consilium capiendum esse jubeat; hinc maximè ægrotis consultum atque proficuum & exoptandum foret, ut Medicus ordinarius priùs casum, seu speciem facti, cum omnibus circumstantiis cæteris futuris consiliariis scriptô mitteret, ut tantò paratiores, majorique eruditione instructi accederent; *sana enim Consultatio*, ut inquit *Bias apud Laert. ex eruditione rerùmque peritiâ & experimentô contingit.*

VII.

Quartò, Consultatio sit ordinata, ita Medicus ordinarius omnium primò Historiam morbi, ejùsque originem, vehementiam, durationem, adhibitàque præsidia, fide rectâ, mentéque sincerâ proponat: hinc doctoratû junior ascendendo ad seniorem usque, conclusum ultimatò formantem graviter, eruditè, liberè, benignè tamen ac modestè, absque ullô existimationis suæ nævô, de morbi genere, differentiis, causis, signis, indicationibus, ac materia remediorum, & quidem omnia lynceô mentis acumine penetrando differat, sententiam suam validissimis rationibus stabiliat, præstantium & authenticorum scriptorum auctoritate fulciat, experimentis atque exemplis, quibus res clarior evadit, confirmet, aliorumque opiniones, si minùs idoneæ & rationi consentaneæ videantur, modestè & absque zelô refutet, atque aliam magis tutam curationis viam persuadeat.

VIII.

Sicuti *Galen.* non reprobat Medicorum dissensum, sed amicitiâ plenum, ac doctam duorum Medicorum contentionem, honestum consultantium certamen appellavit, quæ etiam in medicina, ubi multa conjecturabilia, quia ambiguitate & controversiâ non carent, inevitabilis: immò sæpiùs cotis instar ferrique mutuò attriti veritatis ignem elicit, atque ex dissonantium vocum opinionúmque discordiâ, gratissima, ægróque utilissima emergit harmonia; ita prudentis erit Medici, sententiam adversariam, si necessitas urgeat, benevolè revellere, non prorsùs eam negando, vel directè vehementiùs impugnando, sed placidè distinguendo, ac contrariorum argumentorum vi modestè retundendo. Cordati enim Medici est, revelli sine pertinaciâ, & revellere sine iracundiâ, cavendo insuper vel maximè, ne dicta & facta Ordinarii vel alterius, ad ejus oppressionem & contemptum, suique ad aucupandum honorem carpat, sua meliora importunè obtrudat, peccata in medendo obtendat, & omnia crebris contradictionibus pessumdet.

IX.

Quintò, Consultatio talis sit, in qua superflua omnia vitentur, nihil ad pompam, nihil ad ostentationem proponatur, nihil etiam necessariam ad sanitatem ægro redimendam, omittatur. Exulent igitur. 1. Qui loquacitate suâ, dum de ægroti salute, vel saltem de rebus ad eam pertinentibus sermocinari deberent, turpissimè in devia, ac inanium & importunarum quæstionum labyrinthum incidunt, vel de non entibus prolixâ verbositate discurrunt. 2. Qui eloquentiam suam ostendentes, magnificis verbis, superbisque nominibus de morbo, ejusque causis pronuntiant, hincque vel curam alii prorsùs morbo accommodant, vel in remediis omninò jejuni & steriles frigescunt; cùm tamen laudabilius sit fideliter curare, quàm subtiliter de morbô disputare; & admirari morbos, non autem curare, sit hominis suâ arte & ingeniô abutentis. 3. Qui, ut boni Practici videantur, remediis onerati, ut mendicus laciniis, & asinus saccis prodeunt, ac morbos eorùmque causas sicco pede transeuntes, nescio quibus secretis, non tam è tripode Apollinis aut Jovis cerebrô depromptis, quàm propriâ speculatione inventis, morborum sanaturos sese, promissis potiùs magnificis aures scalpunt magis, quàm effectû præstant.

X.

Quoad locum Consultationis, Patavii habetur in publicô, ubi coram plurimis auditoribus, consanguinitate junctis, aliisque, magna cum gravitate, de naturâ affectûs disseritur, & plerùmque in potissimis consensus, in parvis dissensus, sed amicitiâ plenus reperitur. Alibi semotis arbitris, aliisque affinibus ac ægrorum domesticis peragitur, ut sic liberiùs proferantur sententiæ, factaque à primô Medicô, si correctione indigeant, liberè sine omni notâ ignorantiæ, corrigi possint, in quem aliàs creduli adstantes, si mors subsequeretur, ejus causam referent. Sive autem in publicô, sive in privatô instituatur locô, nunquam tamen in præsentiâ ægri, periculosô valdè, vel incurabili morbô laborantis, ne auditâ mentione infelicis exitûs turbetur animo, qui corpore jam antè languebat infirmo; vel priùs saltem de simulatô prognosticô conveniendum, ut ejus animus in bonam spem erigatur, veritate rei interim amicis insinuatâ.

XI.

Facta Consultatione, Medicus ordinarius peritorum consultorum exequatur consilia, eorumque decretis obtemperet, necesse est; sæpe enim accidit, ut hic consultorum dicta contemnat, laceret, & præscripta eorum, postquam abierunt rejiciat, lividis coloribus depingat, ad sua redeat, in sententiâ ac erroribus suis obstinatè perseveret, ægròque persuadeat, eos multa quidem dixisse, sed scopum non attigisse, se meliùs ægri naturam noscere, sicque meliùs sanitati suæ consulere posse. Sed sicut talis, dum consultores ægro sunt præsentes in eôdem locô, summè arrogans ac præsumptuosus, in socios perfidus & ægrotanti summè pernicioşus, jure meritò habetur: ita si consulentes absint, scriptôque tantùm sua communicent consilia, Medici adstantis ac domestici potior habenda ratio, tum quia autopsia Medicum docet & confirmat, tum quia, licet è longinquô expertissima præsidia Medica præscribantur, sæpiùs tamen vel eorum mentem non semper rectè percipiunt ægroti, vel dubii sunt, an hæc ferre possint, vel nova inexspectata, nec prævisa supervenlunt symptomata, vel remedia non statim eam, quam ægroti sibi pollicebantur, præstant operam, ut jam deserere sit animus; quibus in casibus necessarium est, ut ordinarius præscriptæ curæ clavum teneat, ac dirigat, & pro ratione loci, temporis, ægri ac morbi, nunc addat, nunc demat.

XII.

Quisquis igitur vitam summopere zelans morbô pertinaci, ancipiti, periculosô aut ex totô, vel ex parte insanabili corriperis, & ad medicam consultationem, velut ad anchoram & asylum confugis, ut vel levamen, vel integram exinde speres valetudinis restitutionem, ut eadem ritè & dictô modô peragatur, cura; vel si pernicioſa consulentium dissidia & turbas timeas, eos seorsim accerse; vel ut separatim sententiam, atque rationes suas scriptis mandent, jube, eáque Medico tuo adstanti & ordinario approbanda vel rejicienda, vel ex parte vel ex integrô committe. Si enim vir probus sit & honestus, in cujus animo Charitas, medicæ virtutes ac peritia conspirant, excitatus præsertim fiduciâ tuâ ad majorem curam & sollicitudinem, nihil quidquam in votis optatisque habebit, quàm ut boni principis instar, vel amantissimi patris aut tutoris, valetudinem tuam regat, vitámque pro viribus tueatur; si autem ejus scientiam ac peritiam suspectas habeas, eum prorsùs cum emeritô sostrô dimittas, aliique, cui libentiùs fidas, salutem tuam concredas, consulo.

ARTICULUS VII.

De Officiô Medici, in Methodo medendi.

I.

ROgatus olim à non nemine *Cappivaccius*, magni nominis & immensæ eruditionis, præclarè de universa Medentum republica meritus, ut arcana & secreta sua communicare vellet, scitè respondit: *Disce meam Methodum, & habebis mea secreta.* Hæc enim est arcanorum summum arcanum, hæc est basis ac firmissimum artis medicæ fulcrum, hæc est lapis lydius, quô veri rationales Medici à spuriis & adulterinis, empiricis nempe & agyrtis discernuntur, hæc est vera ars, quâ per indicationes auxilia inveniuntur ad sanitatem tum conservandam, tum redimendam. *Nemo enim* ut Parens Medicinæ *Galen. 9. method.* 8. testatur, *artis Medicæ scientiam nancisci potest, nisi & Methodum quandam habuerit per universalia Theoremata, & in particularibus se exercuerit.*

II.

Medici Methodici est, curare *citò, tutò, & jucundè.* Citò quidem, tum ob celerem fugacitatem occasionis, quæ citatis alis pròperat, ac fulguris instar fugit: tum ob corporis humani œconomiam variis mutationum vicissitudinibus obnoxiam, tum ob celerrimos haud rarò causæ morbificæ motus, ut medicamenta, quæ antea erant proficua, hinc reddantur inutilia, tum ob vires, quæ modò validæ ad remedium perferendum, postea diminutæ & languidæ, illud ipsum admittere nequeunt. Rectè igitur magnus *Hippoc. in epist. ad Crater.* meminit: *Ab omni quidem arte aliena res est procrastinatio; verùm maximè in Medicina, in qua vitæ periculum parit: præcipuè autem occasio attendenda in morbis acutis, qui vehementissimis stipati symptomatibus, ocyssimè citatô cursû ad statum properant.*

III.

Caveat igitur Medicus, ne agyrtarum, & Pseudomedicorum instar, turpissimi lucri causâ morbos prolonget, ac momentum illud occasionis, quod est anima curationis, turpiter negligat: neque etiam imitetur meticulosos illos & superficiarios Medicos, qui famæ suæ nimis sollicitè consulentes, ac mulierculas, imperitum vulgus, subinde etiam magnates, nescio quid ultra artem sibi sapere visos, timidè respicientes, nullum magnæ efficaciæ præsidium administrare audent, quod non ipsis adstantibus, vel approbatum, vel concessum fuerit, ne ex minùs prosperô eventû, nocuisse potiùs, quàm profuisse visi, ægri incurrant contemptum; neque timidos illos lepores, quorum timore plures ægrotorum è vitâ discedunt, vel chronicos incurrunt affectus, dum vel ab initiô, non satis validè mox revellunt materiam aliquam in partem affluentem, vel purgationem, saburrâ cacochymicâ, in primis viis hærente, differunt, usque dum præternaturale præpullulet fermentum, totam inficiens massam sanguineam, ac reliquias viscerum digestionis corrumpens; vel dum ebullitiones febriles, prætermissis venæ sectionibus non restinguunt, vel in morbis gravibus quibuscunque, ad generosum aliquod auxilium delcendere reformidant; non perpendentes illud *Massariæ: vix ullos magnos curari morbos, quia raro se expediunt Medici à lenientibus*; vel illud *Celsi: satiùs est, experiri anceps remedium, quàm nullum.*

IV.

Non tantùm *citò* curabit Medicus, cum elapsa occasione causæ morbificæ repentè sumant aliam ideam, motum, ac morem, humores noxii dominentur, morbus invalescat, symptomata sæviant, vires collabascant, naturaque oppressa succumbat; sed etiam celeritati jungenda est *securitas* veluti media, & inter duas reliquas conditiones præstantissima. Licèt enim, in morbis chronicis falices inducias concedentibus, festinatio nimia sæpiùs periculum minetur, Medicus tamen eò semper intentâ mentis acie colliminare debet, ut *tutò* saltem medeatur.

V.

Tutò curabit Medicus, si utatur remediis velut amicis, paucis nempe sed expertis, ac longissimâ annorum serie approbatis, & quasi canonizatis. Certa enim dubiis & incertis præferenda, hinc dum *Cels. l. 3. c. 9.* temerariis subinde remediis utendum esse innuit, asserendo: *quos ratio non juvat, temeritas subinde sanat*; intelligendum hoc de morbis planè conclamatis & desperatis, in quibus melius est anceps remedium experiri quàm nullum. *Tutò* curabit, qui noverit remedia vulgaria præ foribus nascentia, viribus integris, facilique pretiô ubivis habenda, sæpiùs præstare exotericis & peregrinis, incertam subinde prosapiam mentientibus, suspectis, mangonizatis, nec rarò sitû, teredine, sentinâque corruptis.

VI.

Tutò curabit, qui noverit, æquè feliciter & faciliter curari morbos remediis simplicissimis, euporistis ac vulgaribus, selectis tamen, ac circumspectè, & cum judicio adhibitis, quàm per stupendam illam, & sesquipedalem receptarum molem, aut per abstrusissima nonnullorum secreta. Hinc, teste *Helmont.* pauca sunt, quæ Medicum nobilitant; ac aureum illud *Arnoldi de Villâ novâ* dictùm probè observandum: *Dolus est, uti compositis, ubi simplicia sufficiunt*; sicuti enim simplex victus saluberrimus ac naturæ convenientissimus, ita pariter & pharmaca, cùm in utrisque natura paucis contenta sit. Pro re natâ igitur Medicus, nec solis euporistis & simplicibus, nec semper compositis uti sciet.

VII.

Tutò curabit, qui didicit abstinere remediis chymicis propriâ manû haud paratis, aut quorum experientiam nondum habet, præsertim si Galenica sufficiunt. Item qui purgantibus violentis, præcipuè Mercurialibus & antimonialibus haud usus fuerit, præsertim in jam senescentibus, lactantibus, cachecticis, & debilibus; aut venæsectione nimis prodigâ in ætate jam ingravescente, in non assuetis, in morbô inveteratô, viriumque defectû; vel Opiatis in asthmate, hydrope, infantibus,

infantibus, extremâque spirituum inopiâ exhaustis; vel Dulcibus, in affectibus tartareô-acidis.

VIII.

Tutò curabit, qui omnes causæ morbificæ reliquias è corpore ad pulviſculum usque expellit, ne iis relictis, massa cruoris subinde ebulliat, fermentescat, sicque recidivam radice suâ pejorem patiatur æger; qui insuper maximè studuerit eradicandæ causæ morbificæ, exsiccandoque fonti, unde tot symptomatum scaturigines propullulant, ita tamen, ut subinde à regiâ viâ divertere, & symptomatibus præsertim urgentioribus occurrere possit, vel causæ simul & simptomatibus prospicere. Item qui morbis debilibus debilia, valentibus valentia adhibet remedia. Sicuti enim, quæ longô tempore sunt contracta, lentè curare oportet, ita quæ brevi breviter, ut creationis morbi & curationis, paria quodammodo sint temporum momenta.

IX.

Tutò curabit, qui auream illam venerandi *Coi* observaverit regulam: *Si non potes prodesse, saltem ne noceas.* Sæpius enim, dum chronicas ac profundâ radice inveteratas ægritudines curare præsumimus, hydram lernæam ostendimus, ac non solùm non juvamus, sed magis lædimus: hinc noverit, optimum sæpè medicamentum esse, non uti medicamentô. *Quiete* namque & *abstinentiâ*, præcipiente *Celso*, *gravissimi curantur morbi*: immò *neglecti subinde morbi*, teste *Aëtio*, *fiunt leviores*: frustranea enim sunt medicamenta, exhaustâ naturâ, vel obtentô jam fine, vel ubi ipsa natura sufficit. *Tutò* etiam curabit, qui topica, nisi aliquid adsit, quod curationem pervertere possit, ante universalium remediorum usum non applicaverit: qui medicamenta temerè non mutaverit, cùm crebrior eorum mutatio, vel ignorantiam vel diffidentiam innuat; qui tandem vel diætâ subinde solâ, vel saltem nunquam sine illâ medebitur, nam sine clavis & remis navigat, qui nullâ victus ratione observatâ, Medicinam facere conatur. Hinc verum illud magni *Sennerti* effatum: *Medicamenta vel efficacissima, incassum propinantur, ubi justum & conveniens diætæ regimen fuerit neglectum.*

X.

Jucundè tandem, quæ ultima medendi conditio, medebitur Medicus, si remediis utatur suavibus, & quoad fieri potest colore, odore & sapore gratis; lubentiùs enim tinctura vel essentia dulcis & odorata, vel paucæ & insipidæ pilulæ, vel exiguus assumitur pulviſculus, quàm longum & ingratum apozema, aut potiones amaræ, vel prodigiosæ, & theriacales compositiones, & nauseabunda variorum simplicium commistio, quæ insuper certa ignorantiæ filia, periculosa etiam & sumptuosa.

XI.

Jucundè curabit, qui sine dolore vel absque insigni molestiâ ægrotum tractaverit, vitando omnia, quæcunque, vel animum vel sensus ejus offendere possunt: concedendo è contra, quæ visui jucunda oculos delectant; quæ tactui grata & attingenti mollia, quæ in cibô & potû palato suavia, in iis præsertim, quæ parùm nocere valent, aut quorum levis illata noxa, facilè reparari potest, curando etiam ut omnia sint munda, mundisque vasculis excipiantur. Nullus adsit ministrorum, nisi quem æger libenter viderit: nemo adstantium vel amicorum cubiculum introëat, nisi cujus adventus & præsentia ægro fuerit gratissima. Jucunditatem augebit per omnia Medicus, si lenitatis, dilectionis & beneficentiæ affectibus excitatus, erga ægrum fuerit humanus, affabilis, suavis & gravis.

XII.

Dum autem ægrorum genio gratificari conatur Medicus, caveat, ne nimia promptitudine in præstandis ægro obsequiis excedat; quemadmodum enim facilitas mediocris jucunda est, & nihil detrahit de authoritate Medici, ita, si nimia, non tam sæpè cedit in Medici contemptum, quàm ægri perniciem, si præsertim concedantur, quæ curationis cursum retardare, vel morbi periculum augere possunt, ut medicastris adulatoribus haud infrequens, dum vel in gratiam ægrorum, causâ morbificâ multùm adhuc in corpore luxuriante, dolores Narcoticis sedant, sicque ut cum *Rhase* loquar, rem magni terroris componunt; vel appetitui ægrorum unicè lenocinantes, nunc frigidam, nunc vinum, nunc cibos solidiores, ubi non deberent, porrigunt: nunc servorum ritu quibuscunque jussis parent, cùm tamen Medici, ex *Æsculapii* progenie exorti, ægris dominari, iisque præesse debeant, sicuti duces exercituum militibus ac Reges subditis. Certè, quàm multi blandâ aurium gargarizatione, per deceptorios hos susurrones instituta, ad superlunares ablegati fuerunt, qui sub rigidis verorum Medicorum præceptis, convaluissent.

XIII.

Jucundè tandem curabit Medicus, qui minoribus, quoad fieri potest, medebitur expensis; haud imitando illos, qui ægros in maximas inutiles ac supervacaneas expensas præcipitant, præscribendo ad ostentationem potiùs, vel inscitiam suam, multitudine & pretiô medicamentorum tegendo, vel Pharmacopolas, cum quibus subinde pacta quædam circumventiosa instituunt, ditando, præscribentes remedia tam cara quàm rara, quæ ægrum è morbô convalescentem, in novas pro tot debitis persolvendis angustias & ægritudines deturbant, ut deinceps mori potiùs cupiat absque medicamentorum ope, quàm cum tantâ pharmacorum supellectile, ac hæredum suorum dispendio, perire.

XIV.

Felix igitur ille Medicus, qui *tutò*, *citò* ac *jucundè* medebitur. Licèt autem reperiantur quidam casus, in quibus hæc 3. requisita in curatione conjungi nequeunt, non enim in morbis chronicis semper citò, nec in illis, qui vomitum desiderant, aliisque, semper jucundè mederi valemus, undo spectandum ad id, quod magis urget, anteponendáque securitas celeritati & jucunditati, maximè ubi mortis impendet periculum: satiùs tamen est, morbum cum minori jucunditate citò curare, quàm ægrorum palato & voluntati abblandiendo, affectum prolongare & asperare.

ARTICULUS VIII.

De Officiô Medici, in petendô & recipiendô Sostrô.

I.

MEdicis ac Præceptoribus non rei, quam communicant, sed operæ quam locant, pretium solvi, elegantissimo loco exprimit *Senec. l. 6. de benefic. c. 34. emis*, inquit, *à Medicô rem inæstimabilem, vitam ac valetudinem bonam: à bonarum artium præceptore studia liberalia & animi cultum, itaque, bis non rei pretium, sed operæ solvitur: quòd deserviunt, quòd à rebus suis avocati nobis vacant, mercedem non meriti, sed occupationis suæ fuerunt.* Meritò igitur Medico convenit Honorarium, tam pro visitationibus, quàm itineribus, formularum præscriptionibus, tædio, labore, lectione ac meditatione &c. cùm illud *honora Medicum*, non de verbali tantùm, ut ita dicam, sed reali etiam honore intelligendum sit; si enim Juris Consultus non tenetur gratis consilium ferre, nisi pauperibus, si Advocatus pro labore honorarium postulare potest, multò minùs Medicus gratis haud mederi tenetur, utpote saluti hominum unicè intentus.

II.

Licèt verò Medico competat honorarium pro suô labore & diligentiâ, etsi etiam moriatur æger, dummodo juxta artis præcepta medicinam fecerit, ut nihil ipsi imputari possit, quod vel maximè observavit *Socrates*, cujus morientis ultima vox erat: *O Crito Crito! Æsculapio gallum debemus, quem reddite, nec negligatis*; tamen de mercede cum ægrô paciscì, præsertim in morbis dolorificis & acutis, videtur esse res, nobilissimâ arte medicâ indignissima, ac mos potiùs Empiricorum & agyrtarum, qui, dum dolor est & occasio viget, quidquid possunt, arripiunt, quod tamen, sicuti impium, ita arti potissimùm ignominiosum, Pacta hujusmodi honestis viris avaritiam & sorditiem: Jurisconsultis extorsionem sapiunt; quid enim non largiretur in periculo constitutus? *pellem pro pelle*, ut legitur *in lib. Job. & omnia, quæ possidet homo, dabit pro animâ suâ*, Sicuti igitur de mercede cum ægrô paciscì indignum, de illâ deliberare durante morbô indecorum & avarum, ita impium, urgente eôdem magnô & acutô.

III.

Caveat ingenuus Medicus, ne tacitô quôdam postulandi genere, apud ægrotum hanc aut illam vestem, clinodia, equum, libros aliám ve supellectilem domesticam nimiùm commendet, nevè ab eôdem, si mercator fuerit, quidpiam emere tentet, ne aliquam inferat cogitationem hominibus alioquin suspiciosis, & de lucrô semper cogitantibus, velle, ut sibi offeratur id, quod emit aut collaudat, & artificiô quôdam id extorquere, quod ipsum oblaturum non confidit, multò minùs quidquam ex domô Patientis assumere, detestandæ avaritiæ indiciô, quàm summopere improbat divinus *senex*, dum *lib. de dec. ornat.* sapientem Medicum argenti contemptorem debere esse dicit. Idem innuit *Seneca* ac laudatissimô exemplô re ipsâ testatus est *Hippoc. Abderites*, qui nunquam se pro usû medicinæ accepisse mercedem scribit, quia Medicina libera est & Deorum manus; quam laudis partem Patri quoque suo Medico attribuit hoc disticho *Ausonius*:

Obtuli opem cunctis poscentibus artis inemptæ;
Officiúmque meum cum pietate fuit.

IV.

Sicuti laudabilis mos est nonnullorum locorum, quô certum pretium certis Medicorum laboribus determinatur: ita si nihil certi statutum sit, æquum exigere potest sostrum Medicus, cavendo, ne vel nimiô rigore incurrat suspicionem avaritiæ, vel abjectô nimis pretiô suspicionem negligentiæ, quasi non adhibuisset ea omnia, quæ è re ipsius ægri fuissent, cum contemptû etiam nobilissimæ artis; potissimùm autem illuc respiciet, quid conditio ægrorum ferat, quid mores postulent, & quid morbi essentiæ conveniat. Sunt enim alii morbi periculosiores malignitate sua, alii diuturnitate tædiosi: alii curatû magis jucundi &c.

V.

Cui Medico honor curæ est, cautum se gerat in hôc negotiô, neque facilè Sostrum ab ægrô exigat, quia grati sponte dant, ingrati verò ne coacti quidem; est enim longè satiùs, ut asserit *Hippoc.* à morbô servatis ingratitudinem exprobrare, quàm malè habentes emungere, aut miseros sine ope relinquere. Nullus enim Medicorum est, qui non experiatur multos etiam gratos: subinde autem horridam illam, terribilémque faciem, si præmia laboris poscat, vel ægros, qui vanô verborum sacculô, & turgidis promissionum, gratiæque ampullis Medicum dimittunt: hinc verborum obliti, elegantissimum *Balthas. Zahnii* tractatum de mendaciis, capite, vel paragraphô adaugent, quasi Jure quôdam divinô vel naturali obstrictus teneretur Medicus, ut largos illos, non in unum sed complures studiorum annos, in libros cariores, in peregrinationes quoque impensos sumptus, in gratiosi tantùm aspectûs spem, aut vanæ promissionis exspectationem, summo privatæ rei cum damnô impenderit, & tandem id lucri habeat, ut miserrimum servorum servum se exhibeat.

VI.

Non decet Medicum esse mercenarium, sed nobilem & ingenuum, ut ejus liberalitatem & promptitudinem studiorum, officiorumque, ægri magis experiantur, quàm decollatis in illum beneficiis, aut largâ beneficentiâ eidem exhibitâ, gloriari possint. Sublimior, & supranaturalis medentis debet esse intentio, ac spes æternæ Mercedis, ex obsequiô exinde Deo præstitô. Stolidus enim jure meritò haberetur ille Medicus, qui in morbis præcipuè malignis, sub vili forsan unô vel alterô imperiali, totâ die venalem circumferret animam: qui dum per annum, sæpè etiam complures, plurima præstitit officia, vel nihil, aut vix & ne vix quidem imperialium aliquot munusculum, ex rejectæ non rarò monetæ quisquiliis accipit; qui pro exiguô subinde salariô, tot aëris excretorúmque corruptelas, tot itinerum pericula, tot æstus, tot algores, nimbos, nives, inundationes, tot ægrorum visitationes in varias partes distributorum, aut longâ locorum intercapedine dissitorum, tot prandiorum interruptiones, tot juges vigilias, somni interruptiones, vel maturas ad gallicinium expergefactiones, tot sollicitudines & curas sustineret, nisi perenne quoddam officiô suô ritè functis, supereset præmium.

VII.

In accipiendô Sostrô Medicus eam moderationem observare potest, quam *Severus & Antoninus* Imperatores prudentibus & advocatis ex publicô, ut moris olim erat, salariatis, in acceptandis xeniis & donativis, à clientibus præscripserunt: *neque omnia, neque semper, neque ab omnibus.* Nam valdè inhumanum est à nemine accipere, passim viliissimum, omnia avarissimum. Præcipuè autem pauperibus gratis succurrere studeat, non enim lucri, sed sanitatis & charitatis causâ medendum: immò lucrum tunc maximum esse credendum est, si lucrum negligatur in tempore; quod enim ad superos transit, nos ne sentientes quidem divites reddit & locupletes, hinc placet quod summo cum laudis & honoris titulo, de *Hieronymo Fabricio ab Aquapendente* refert *Polyhistor. Rhod.* in elogiis virorum Illustrium, laudatum Medicum constantissimè omne oblatum munus recusasse, seque eôdem planè animô erga pauperes, quô erga divites se exhibuisse: id verò eô ipsô effeciisse eum, ut tot muneribus aureis aliisque pretiosis & rarioribus ornatus fuisset, ut amplum satis cubiculum iis exornare potuerit, quibus inibi omnibus benè dispositis, hanc foribus addidit inscriptionem: *Lucri neglecti lucrum.*

CAPUT II.

De Officiô Medici in specie, & primò quidem, in Affectibus requirentibus Venæsectionem.

ARTICULUS I.

Quibus in morbis Medici officium sit, secare Venam?

I.

VEnæsectio, cùm sanguinis plenitudinem ad mediocritatem reducat, corpus gravi onere liberet, illudque calorem nativum liberiùs ventilando, arctioresque vias & meatus reserando, alacrius & expeditius reddat: ejus

ejus etiam orgasmum & effervescentiam sistat : humores ipsi permixtos per effervescentiam, conflagrationem & adustionem corruptos, vel omnino in putredinem degenerantes evacuet, ulterioremque putredinem arceat, sanguinem ventilando, circulationemque liberiorem reddendo : præterea sanguinem è vasis p. n. elabentem, vel ferociori impetû in partem aliquam irruentem, vel potiùs in parte quâdam stagnantem, revellat, derivet, eum promptiùs ad partem ab affectâ distantiorem moveat, stagnationis incrementum inhibeat, sanguinémque pristino motui & circulationi restituat; clarè eluceścit, eam indicari in morbis excitatis à vitiô sanguinis vel *in quantô*, vel *in quali*, vel *in motû*.

II.

His præsuppositis officium Medici erit, eam, ceu primarium, maximè necessarium & utilissimum remedium administrare, in omnibus inflammationibus, tam internis, ut *phrenitide anginâ*, *ophthalmiâ*, *pleuritide*, *peripneumoniâ*, *hepatitide*, *inflammationibus ventriculi*, *intestinorum*, *mesenter. lien. ren. vesic. uteri &c.* quàm etiam externis : neque sanguis tantùm mittendus ratione præsentis, sed etiam ratione futuræ inflammationis præcavendæ, ut in *fracturâ*, *luxatione*, *contusione magnâ*, *vulneribus majoribus*, *ictû*, *casû*, *doloribus* cujuscunque partis *vehementioribus*, in quibus *Galen.* se nullum majus invenisse remedium fatetur, quàm Venæsectionem usque ad animi deliquium administratam, nisi viribus jam collapsis & debilitatis.

III.

Venæsectionem quoque administrari curabit *in febribus continuis*, ubi nimius urget, vel metuitur æstus, aut nimia turgescentia, vel impetus sanguinis ad caput, pulmones vel alia membra, præsentibus præsertim coindicantibus; cùm depletis hâc ratione vasis, laxatâque quasi sanguinis massa, via sternatur diaphoreticis, purgantibus, aliisque præcipitantibus in statu morbi exhibendis. *In Intermittentibus*, præsertim sub hôc climate, non adeò necessariam judicabit, nisi adsit plethora, vel urinæ rubræ, crassæ, ingens cephalalgia, vel metuatur futura febris continua, vel inflammatio alicujus visceris.

IV.

In *febribus malignis* quàm cautissimè procedet Medicus, observando præcipuè statum sanguinis febricitantis, an ad dissolutionem, orgasmum, & nimiam ebullitionem inclinet; an verò ad coagulum, lentorem ac majorem malignitatem : in posteriori casu parcè adhibenda, vel eâdem omnino supersedendum, præsertim etiam, si ab experientiâ pluribus nocuisse quàm profuisse constiterit : in priori verò, ubi malignitas mitior, cum febre ardente vehementiori juncta, in subjectô præsertim juvenili vel plethoricô, si visceris inflammatio adesse vel imminere videatur, confidentiùs & largiùs administrabit.

V.

Apparentibus *petechiis*, *bubonibus* vel *parotidibus*, intermittet Medicus Venæsectionem, si ex hisce evacuationibus natura potentior reddita sit, ac victricis naturæ signa deprehendantur, ut pulsûs æqualitas, vehementia, dilatatio plenior, febris ac symptomatum remissio, cum veris coctionis signis : cautè tamen & parciùs administrabit, si erumpant symptomaticè, ex ingenti sanguinis ebullitione, & humorum malignorum ac putrescentium fervore, admotis paulò post V. S. cucurbitulis, cùm levatâ sic subinde naturâ, post talem V. S. copiosos sudores, eosque criticos erumpere observemus. Idem ferè observabit Medicus in *variolis*, abstinendo à V. S. eisdem erumpentibus, si eruptio fiat per ebullitionem *depurativam*, & ex eorum eruptione febris & symptomata remittant : administrando è contra, si sit eruptio per ebullitionem *corruptivam* cum febre intensiori, anxietate, difficultate spirandi, urina rubra, crassa aliisque gravioribus symptomatibus, ac minor etiam adsit malignitas. Ante eorum eruptionem Medicus eam administrabit, si sanguis nimium ferveat, ebulliat, copia turgescat, cum impetu caput petat, immineant inflammationes viscerum, adsint deliria &c. Nam hæmorrhagia narium in principiô copiosa, morbum imminuit, ac natura oneris parte levata, reliquum faciliùs expellit, & vincit.

VI.

Medicus V. S. quoque instituet in omni fluxû & evacuatione sanguinis copiosiori, ut *hæmorrhagiâ narium*, *vulnerum*, *hæmoptysi*, *vomitû sanguinis*, *mictû cruentô*, *dissenteriâ nimium cruentâ*, *immoderatô fluxû mensium*, *hæmorrhoidum &c.* viribus nondum extremè debilitatis, maximè etiam si oriantur ex copiâ & orgasmô sanguinis. Idem faciet, in affectibus ex consuetâ sanguinis suppressione exortis, ut in *suppressione mensium*, *hæmorrhoidum &c.* nisi affectus jam sint omnino inveterati.

VII.

Sanguinem præterea mittet *in catarrhis* ac *defluxionibus calidioribus*, serô cum cruoris massâ ebulliente & turgescente, affectibus *rheumaticis*, *arthritide* universali, *maniâ*, *melancholiâ*, *apoplexiâ sanguineâ*, id est, à stagnatione sanguinis circa capitis vasa productâ, cum faciei rubore & venarum turgescentiâ, quæ nullô aliô remediô citiùs curatur, quàm per V. S. in ipsô curationis vestibulô statim institutam. Item in *palpitatione cordis*, in quâ *Galen.* 5. *de loc. affect. c.* 2. fatetur, se nunquam inutiliter in hôc affectû venam secâsse. In *dyspnœâ*, quæ fit sine stertore, & unô verbô in omnibus aliis affectibus, qui vel à sanguinis copiâ, vel ejusdem vitiosâ qualitate, vel præposterô ejus motû oriuntur : sicuti è contrariô nullô horum urgente, omittitur, ut in *phthisi*, *hecticâ*, *paralysi*, *ascite*, *tympanitide &c.*

VIII.

Ultimô tandem pro curâ prophylacticâ Venæsectionem suadebit Medicus, semel vel bis in annô administrandam, qui sanguine abundant, & quibus nec integrum, nec commodum est, exactam servare diætam, & clinicam agere vitam, cùm nulla alia suppetat ratio valetudinem suam tuendi, & vitam in longam senectutem producendi, quàm, vel per exactissimam diætæ rationem, vel per purgationem, & V. S. semel vel bis in annô, vere nempe & autumnô institutam. Qui enim sobriè haud vivunt, singulis diebus aliquid crudi humoris addunt, qui sensim & sensim adauctus, ac putrescens, lethales excitat affectus, ut adeò plures ferè hac de causa pereant.

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in observandis Coindicantibus, & Contraindicantibus Venæsectionem.

I.

IN Venæsectione præcipuè observabit Medicus permittentia vel prohibentia, cum thesaurus vitæ in sanguine sit reconditus, ac *Helmontio* teste, vires vitales & sanguis sint correlativa; hinc oculus dexter præcipuè ad vires, sinister ad morbum dirigendus. Intelliguntur autem per vires præcipuè vitales, quæ sunt debiles, vel per *resolutionem*, seu ab immodicâ evacuatione, seu à morbi diuturnitate vel doloris atrocitate, vel labore, inediâ, vigiliis &c. & cognoscitur per pulsum continuum, parvum, languidum ac valdè frequentem;

vel per *suffocationem* seu *oppressionem*, ab humorum copiâ, & cognoscitur ex pulsû variô, confusô & inæquali, & quod nulla causa externa resolvens præcesserit. Sicuti igitur viribus non resolutis, sed suffocatis & oppressis, convenit V. S. & quidem larga: ità viribus nonnihil imbecillibus, mediocris: resolutis verò & planè prostratis, nulla; cùm non deceat exhaustos spiritus vitales magis exhaurire.

II.

Cùm vires insignem à rebus secundùm naturam, præter naturam, & non naturalibus mutationem patiantur, de iis etiam considerationem instituet Medicus, & primo quidem *de ætate.* Ex ætatum numerô sanguinis missionem coindicat *ætas florens*, inter pueritiam & extremam senectutem media. Pueris *Galen.* Venæ sectionem prohibet, eamque ante 14. annum non vult administrari; Medicus tamen in septennibus, octennibus, decennibus &c. detentis morbis acutis à sanguinis copiâ, ejusque effervescentiâ exortis, tutam & necessariam judicabit, præsertim si validiores, venis amplis ac copiâ sanguinis præditi. In admodum natû parvis tutiùs est abstinere his in locis, quia vires in tam tenellâ ætate debiles, fermenta viscerum in primô flore, unde facilè exhauriuntur, habitus corporis tener ac facilè resolubilis, & perspirabilis, ac aliud est in Galliâ, aliud in Italiâ, aliud in Germaniâ Medicinam facere.

III.

In Senibus idem *Galen.* post annum 60. Venæ sectionem prohibet, qui senes frigidi, sicci, debiles, & ob sanguinis ac spirituum penuriam, ejus noxam vehementer sentiunt. Interim tamen eam admittet Medicus, morbô acutô id exigente, ac validioribus viribus existentibus, quæ non semper dependent ex numerô annorum, sed ex musculosô, & benè habitô corpore, cum pulsû magnô & venis amplis; cavendo tamen ne decipiatur Medicus, inflatis in senibus venis, cum sæpè à flatibus oriri possit talis venarum distensio. Sicuti autem permittitur V. S. morbis acutis eam exigentibus, ita eadem in senibus limitatur, ut parcior fiat ejusdem evacuatio.

IV.

Mulier, molliore habitû & frigidiori temperie prædita, V. S. minùs tolerat, quàm Vir. In Gravidis fœtus in uterô etiam non impedit V. S. urgentibus præsertim morbis acutis, vel aliis abortum minitantibus, eam tamen moderatur, ratione quantitatis. Ex *Hippoc.* enim 5. *aph.* 31. *Mulier uterô gerens, venâ sectâ abortit.* (intellige venæ sectionem largiorem, & antiquis ad libras consuetam, ut fœtui alimentum subtrahatur) Sicuti autem urgentibus morbis acutis venæ sectio in gravidis permittitur, & teste experientiâ, innoxiè administratur, præcipuè à primô mense usque ad 5tum: cautiùs verò mediis & postremis, & quidem in partibus superioribus, ut medianâ vel salvatellâ; ita eam pro præcavendô abortû, circa medium gestationis tempus, vel ultimis temporibus pro facilitandô partû, non temerè & ex consuetudine tantùm, sed consideratis probè indicantibus & prohibentibus, administrandam curet Medicus: nempè in plethoricis tantùm, & copiosos aliàs menses habentibus, ubi abortûs periculum imminet à copiâ sanguinis, fœtum obruente & suffocante, quo in casû præsentissimum est remedium V. S. sæpiùs etiam quandoque repetita, hinc etiam accidentia gravidis supervenientia, ut inappetentia, vomitus &c. cùm ex sanguine retentô, impurô & cacochymô (meliore fœtui in alimoniam cedente) oriantur, à Venæ sectione sublevantur: immò in totum auferuntur, si usque ad solutionem symptomatum, singulis mensibus iteretur, cùm è contra à purgatione magis exacerbentur.

V.

Quoad *temperamentum*, V. S. magis coindicat *sanguineum*, minùs *biliosum*: omnium minimè *melancholicum* & *pituitosum*; quod ad *habitum corporis*, eum magis coindicat *carnosus*, venisque latis præditus: sicuti è contra difficulter V. S. sustinet *præpinguis* & obæsus, uti & habitus omnino raræ & *gracilis* naturæ, cum venarum exilitate. Gracilitas enim corporis, cum venarum latitudine magis permittere solet V. S. Quoad *anni tempus*, eam magis coindicat *vernum*: hinc *autumnale*, minus *hyemale*, ac omnium minimè *æstivum* ac caniculare. Quoad *regiones*, largiorem V. S. tolerat *temperata*, hinc *calida & sicca*, minimè autem *frigidior*, unde in Germaniâ cautiùs, quàm in Italia, Galliâ, Hispaniâ, &c. vena secanda, quâ copiosiori, homines etiam apparenter robustos, in animi deliquium, cachexiam, hydropem, vel alios morbos incidere, observamus.

VI.

Quoad *consuetudinem* alacriùs & leviùs Venæ sectionem perferunt *assueti*, quàm non assueti & hæmophobi. Licèt autem non tanta sit vis consuetudinis, ut semel detractus sanguis, necessariò dein singulis annis subtrahi debeat: præsertim si alterô annô non adsit idem indicans, ac causa venæ sectionis sublata sit; tamen ejusdem multa habenda ratio, cùm experientiâ constet, V.S. assuetos statis vicibus in venâ pungi solitâ, titillationem sentire, naturâ quasi ad solitas evacuationes monente. Quoad *victum*, magis evacuandi utentes eôdem *pleniori* & liberaliori: parciùs *frugaliter* victitantes. Quoad *animi pathemata*, Venæ sectionem impediunt *ira*, *tristitia*, *timor*, quò etiam reducuntur *vigiliæ* ac nimius *venereorum* usus; sicuti è contra eam indicat *terror* subitaneus, pro suffocatione cordis ex cruoris stagnatione impediendâ.

VII.

Evacuationes, tempore V. S. coincidentes, si sint *sanguinis*, & accedant pro quantitate causæ, ut sint veluti criticæ *perfectæ*, nihil innovandum, teste *Hippoc.* 1. *aph.* 20. si *diminutæ*, adjuvandæ, & V. S. administranda, evacuando tantum, quantum conjunctis evacuationibus causa morbifica requirit. Si nimiæ, priùs sistendæ, in quem finem etiam locum habere posset V. S. revulsoria. Si sint evacuationes *aliorum humorum*, seu per *alvum*, vel *vomitum*, vel *habitum corporis*, vel *abscessum &c.* eôdem ferè modô procedendum, & criticæ perfectæ, naturæ relinquendæ: diminutæ, per loca conferentia adjuvandæ: hinc pro exigente necessitate Vena secanda.

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in considerandô Locô, & Quantitate Venæ sectionis.

I.

Locus Venæ sectionis administrandæ specificatur, tum ab affectû, exigente vel revulsionem, vel derivationem vel evacuationem, tum à situ partis affectæ, hujus vel illius, Venæ apertionem requirentis. *Revulsio*, quæ est sanguinis in quadam parte stagnantis, in contraria, vel opposita evacuatio, si sit *universalis*, contrarietatem observat respectu totius corporis, & in eo contrarios terminos respicit, vel à capite ad pedes, vel à dextris ad sinistram & vicissim: ita tamen, ut non simpliciter pars distantissima requiratur, sed attendenda origo fluxionis, tum vasorum communio cum parte affectâ. Si *particularis & localis*, in unô membrô contrarios terminos respicit, & quidem vel à parte posteriore ad anteriorem, vel ab internâ ad externam & vicissim, licèt

hæc

hæc potiùs ad derivationem referenda, nec facilè in principiô, corpore plenô instituenda. Sicuti autem revulsio sanguinem stagnantem in contraria distantiori evacuat, dum reliquus sanguis promptiùs ad venam apertam fluit, & imminutâ ejus quantitate, sanguis stagnans à vicinis vasis depletis resorbetur, ac motui circulari restituitur: ità derivatio in proximiori, & evacuatio ex ipsâ parte affectâ evacuat.

II.

Circa Venarum electionem, stante circulari sanguinis motu; non ampliùs superstitiosus sit Medicus. Nulla enim hîc ordinis prærogativa specialis, neque ulla Vena datur, cujus sectio specialiter medeatur determinatæ alicui parti vel morbo. Communiter in praxi, pro evacuatione in febribus secatur *mediana*, *die Median-Ader*, utpotè tutissima, cui arteria non subjacet; vel *Basilica die Leber-Ader*, cui tamen arteria subjacet. *Cephalica brachii die Haupt-Ader auf den Arm*, ramus ceteris exilior est, minúsque in praxi observabilis; interim unâ vel alterâ non apparente, altera magis conspicua aperienda, cùm omnes hæ Venæ æquales sint rivuli, ex eôdem flumine sanguinem haurientes: eadem Mediana vel Basilica *evacuationis* causâ secatur, in affectibus omnium illarum partium, quæ sunt sitæ inter claviculas & renes, ut *Cordis*, *pulmonum*, *epatis*, *lienis*, *ventriculi*, *renum &c.* uti etiam *revulsionis* gratiâ in omnibus affectibus partium inferiorum, ac etiam superiorum supra claviculas, ut *Colli*, *faciei*, *capitis &c.*

III.

An *dextra* vel *sinistra* secanda, desumitur ex habitâ ratione vel revulsionis, vel derivationis vel evacuationis; sic v. g. in pleuritide dexteri lateris, ut vera fiat revulsio, si Medicus in principiô vocetur, & adsit insignis plethora, in sinistrô latere, utpote parte oppositâ Vena secanda. Secus & ordinariè per derivationem potiùs ex brachiô partis affectæ, unde statim insigne doloris emergit levamen. Evacuationis causâ dextra magis aperiri solet, nisi in affectibus lienis, ubi sinistra præfertur, ut servetur rectitudo & vasorum communio. In Venæ sectione præservativa, vernô tempore dextri: autumnô sinistri brachii vena tundi solet, non autem necessariò debet.

IV.

Vena cephalica manûs, die Haupt-Ader auf der Hand, & Salvatella, die Salvatell, incidi solent, si vel in brachiô nulla Vena sit conspicua, quæ tundi possit, vel virium adsit minus robur, cùm tardiùs, & minori cum debilitate evacuent, aut majus immineat periculum ex V. S. largiori, ut in graviditate. Apertio Salvatellæ in febre quartanâ pluribus experimentis laudata, solidô caret fundamentô, & nullâ ratione fulciri potest. *Vena frontis*, *die Stirn-Ader*, derivationis gratiâ secari solet in affectibus capitis, ut *phrenitide*, *maniâ*, *dolore capitis*, *ophthalmiâ &c. Venæ sublinguales* seu *raninæ*, *die Aderen unter der Zungen*, ejusdem causæ gratiâ aperiuntur, præsertim si turgidæ sunt, *in dolore capitis*, *prunellâ*, seu *inflammatione & ardore linguæ*, in qua maturè aperiendæ; item *in anginâ*, in quâ etiam, ubi febris haud adeò magna, nec corpus plethoricum, vel solæ apertæ, præcavent faucium angustiam, dum anginæ sentitur principium.

V.

Vena sub genû utriusque cruris, *die Brand-Ader*, secari solet in pedibus ulceratis. *Saphena*, *die Rosen-Ader*, in suppressione mensium, & exinde oriundis affectibus, licet in plethoricis & suppressione antiquiori, plures priùs ex brachiô, hinc ex pede mittant Medici. *Ischiatica*, *die Gicht-Ader*, in coxendicum dolore. *Cephalica pedis* ad pollicem, *die Haupt-Ader auf dem Fuss*, vel quæ est *ad minimum pedis digitum*, *die Viertel-Ader*, in affectibus capitis pro revulsione, in febribus quoque continuis, si adsit æstus & dolor lumborum, cum urinis rubris crassis, vel materia caput petat cum cephalagiâ, vigiliis, imminentibus deliriis, quô in casû, post unam vel alteram Phlebotomiam in brachiô administratam, hæc Vena pedis secanda. Convenit etiam derivationis gratia, in affectibus renum ac partium infra eos existentium, ut vesicæ, uteri &c. Interim quod de Venis brachii, hoc etiam de Venis pedis dicendum, parùm nempe interesse, vi sanguinis circulationis, quæcunque tandem tangatur, cùm omnes sint ramuli unius trunci, licèt Medicus subinde accommodare se debeat vulgari praxi.

VI.

Quantitas emittendi sanguinis desumitur ex morbi magnitudine ac virium robore, tantumque evacuandum, quantum morbus exigit, & vires tolerant. Ratione *magnitudinis morbi*, *Galen.* in febribus ardentissimis, maximis phlegmonibus, & doloribus vehementissimis, sanguinem ad animi deliquium mittendum esse suadet, modò vires sint validæ, quod tamen hôc tempore obsoletum, ejusque locô repetita commendatur V. S. præsertim in paucitate sanguinis, debilitate corporis, & ubi magis revellendum; abstinendum etiam à V. S. *Neronianâ* dictâ, seu apertione duarum vel trium venarum simul & semel, eôdem tempore.

VII.

In *Inflammationibus*, *Hippoc.* sanguinem ad coloris mutationem usque mittendum esse jubet, si in primâ vel secundâ V. S. appareat crudus, pituitosus & aquosus, eadem continuanda usque dum appareat rubicundus, & vicissim; cujus præcepti observatio, licèt in praxi sæpè optimè succedat, pertinaciter tamen coloris mutatio exspectanda non est, cùm vires priùs deficere possint. Nonnulli sanguinis emittendi quantitatem, ex labascente fluxionis impetû ac pulsûs mutatione colligunt, quæ tamen non semper exspectanda, cùm in robustioribus non nisi plurimâ sanguinis jacturâ factâ, succedant.

VIII.

Tutò procedet Medicus, in quantitate sanguinis emittendi detrahendi, si largiorem adhibeat, vel eam pro necessitate repetat, ubi major sanguinis effervescentia, major sanguinis copia, ætas florens, temperamentum sanguineum, venæ latæ & amplæ, regio ac tempus anni calidius: parciùs è contra, & præsertim in Germaniâ licentiosa illa & prodiga venarum apertio, nonnisi urgente admodùm indicatione instituenda, idque saltem permittentibus, nec contraindicantibus viribus, cùm sanguis sit vitæ thesaurus, & copiosior V. S. spiritus exhauriat, calorem innatum dissipet, viscera languefaciat, cruditatésque generet; hinc testatur experientia, aliquos ex phlebotomia copiosa in morbos incidisse longos, nonnullos in reliquum vitæ tempus frigidos, aut decoloratos ac cachecticos redditos fuisse: alios incidisse in morbos exitiales ut hydropem, dispnœam, epatis ac ventriculi imbecillitatem vel tremorem, paralysin, apoplexiam. Tutissimum igitur est, à Mediocritate non recedere: & in ventilatoria V. S. *ein Lufft-Läßl.* ad Unc. 4. 5. & in evacuatoria, ad Unc. 6. 8. 9. &c. pro una vice emittere.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in considerandô Tempore Venæ sectionis.

I.

CUm *tempus* V. S. aliud sit *commoditatis*: aliud *necessitatis*, vel aliud ratione *therapeuticæ*: aliud ratione *prophylacticæ*: ambo quàm maximè consideranda.

Ratione

Ratione curæ therapeuticæ, urgente necessitate, ut in anginâ, pleuritide vehementi, contusione magnâ, casû, hæmorrhagiâ enormi, apoplexiâ, catarrhô suffocativô &c. nulla habenda ratio diei, horæ & temporis, sed quantocyus administranda, etiam neglectô prævio clystere vel laxativô, cùm hi morbi ita sint comparati, ut nisi iis V. S. subitò occurratur, æger in præsentaneum conjiciatur vitæ periculum.

II.

Eôdem modô acceleranda V. S. in febribus continuis, ac ab initiô statim, vel secundâ aut tertiâ die sanguis detrahendus est, modò ventriculus vel primæ viæ nullâ humoris corruptelâ, vel cruditate refertæ sint, quo in casu clyster vel laxativum præmittendum. Nam 2. *aph.* 29. *incipientibus morbis, si quid movendum videatur, move; cùm verò consistunt ac vigent, quiescere melius est.* Principiô neglectô, etiam in augmentô Venam secare licet, modò absit malignitas, viresque non sint resolutæ, nec proximè immineat crisis. In *febribus intermittentibus*, ut v. gr. tertianâ, etiam post tertium, immò quartum paroxysmum & ultrà, commodè ac tutò Venam secabit Medicus, quia in his febribus interdum cacochymia multa & sanguis paucus; interdum sanguis à principiô copiosus, & cacochymiâ in massâ sanguineâ cum urinâ rubrâ crassâ, turbidâ: interdum è contra; unde pro horum varietate Vena nunc citiùs, nunc tardiùs secanda: nunc prorsus V. S. intermittenda.

III.

In *febribus continuis* legitimum tempus V. S. est remissio febris, si autem nulla sit, ut in febribus synochis, eligenda hora matutina, quia tunc omnia corpora magis vegeta. In *Intermittentibus* tempore apyrexiæ Vena secanda. Si V. S. sit reiteranda, & quidem evacuationis causâ, præcipuè in acutis & morbis universalibus, eâdem die fiat. In his enim subitò corpus in alium statum transferendum, ac sæpè evenit, ut morbus mox principium percurrat, ac postmodum V. S. ambigua fiat: si revulsionis causâ, diversis diebus repetenda est, ut natura contrario motui diversis vicibus, & intervallô interjectô assuescat magis. Si in unô eôdemque affectû, & purgatione, & V. S. opus sit, præstat V. S. purgationi (intelligitur autem radicativa, non lenitiva) præmittere.

IV.

Ratione curæ prophylacticæ, seu in V. S. electâ, in quâ commodum tempus exspectare possumus, inter anni tempora, ob temperatam ejus qualitatem opportunissimum est *vernum*, teste *Hippoc.* 7. *aph.* 53. ubi ait: *Quibus sanguinem è venis detrahere convenit, iis vere secanda est vena*, hinc *autumnale*, quod etiam aliquid de calore remittit. Eligenda dies serena, minimeque turbida. Horæ etiam antepomeridianæ aptissimæ, quia tunc temporis peracta concoctio, & solis ortus animum reddit hilariorem. Eligendi dies, in quibus non occurrit violenta quædam constellatio, aut ipsum novilunium vel plenilunium, aut quadraturarum aliqua. Quoad lunam, in augmentô ejus instituta efficacior, & commodior est, quàm in ejusdem decrementô, quia natura pristinas tunc temporis vires citiùs recolligit.

V.

Vulgò etiam attenditur ad signa *Zodiaci*, ex quibus pro administrandâ V. S. faventia ponunt, *arietem*, *libram*, *arcitenentem & amphoram*, minùs faventia, *taurum*, *gemìnos*, *leonem*, *virginem* & *caprum*; mediô modô se habentia, *cancrum*, *scorpionem* & *pisces*. Sed multis præstantibus viris, hæc signa ne minimùm quidem valent ad legitimum Phlebotomiæ usum, cùm jam aliquot viginti gradus à pristina sua flatione recesserint, in quô olim Venæ sectionis usui fuerunt destinata. Sic pariter partitio corporis humani in diversa *Zodiaci* signa, dum *arietem* capiti, *taurum* collo &c. adscribunt, absurda est & phantastica; hinc metus, in V. S. in dictis signis contrariis celebrata, de nihilo est, cùm omnia sint contra rationem & experientiam.

VI.

Non approbet Medicus Tabellam hanc infra appositam phlebotomicam, *den Juden-Calender*, mendacissimam & impostoriam, principio stolidissimo, numerorum nempe delirio & chimæricæ calculationi innixam, ac plurium penè manibus, & multorum calculis oberrantem. Sicuti autem Medicus, Tabellæ hujus fautoribus fungum pro cerebrô, ac peponem pro corde relinquit; ita subinde connivere potest, ne ob validam nonnullorum impressionem, solus metus idem efficiat, quod in morione illô aulicô, qui per jocum à lictore sic institutô, virgâ percussus, gladium tamen esse ratus, nihilominùs exanimatus cecidit.

TABULA GENERALIS

Secundùm quam V. S. pro receptâ superstitiosâ vulgi consuetudine instituitur; ubi prima dies à noviluniô numeranda, ita tamen, ut si novilunium horis ante meridianis incidat, illa dies pro primâ accipiatur: si autem horis pomeridianis, insequens pro prima numeretur.

Dies		Dies		Dies	
1		11	bona, aliis mala	21	
2		12	bona	22	
3	mala	13		23	bona
4		14	mala	24	
5		15	bona	25	
6	bona	16	mala	26	
7		17	bona, aliis mala	27	extremè mala
8		18	bona	28	bona
9	mala	19	mala	29	mala
10		20		30	mala

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in, ante, & post V. S.

I.

UT Venæ sectio ritè instituatur, quædam ante, quædam in, & quædam post eam considerandæ. Præparatio eam præcedens consistit in hôc, ut 1. præcedentibus aliquot diebus, vires crapulâ aut forti exercitatione non opprimantur. 2. Primarum Viarum præcedat evacuatio, morbô inducias ferente, vel si ventriculus ciborum ingluvie aut crapulâ obrutus, vel alvina regio excrementis onusta. 3. Animus patientis excitetur, ne per mœrorem vel consternationem motus sanguinis impediatur. 4. Patiens reficiatur, cui præsertim eximius oris ventriculi sensus, per succum acidiusculum *limon. granat.* vel ovum recens sorbile, haustô desuper vinô generosô, vel jusculum eupeptum, non tamen longè à Venæ sectione assumptum. 5. Moderata fiat deambulatio & commotio membri, in quô V. S. instituitur. Sic præsertim altiores & profundiores habentes venas, brachium priùs commoveant, frictiones in eô instituant, vel grave quoddam pondus manû gestent.

II.

Præterea 6to. Si in manibus vel pedibus instituatur Phlebotomia, partes hæ in aquam calidam imponendæ, ut probè incalescant, rubescant, & venæ magis conspicuæ evadant. 7. Venæ brachii ordinariè ante prandium, nisi aliud suadeat necessitas: sublinguales & pedum

pedum 3. vel 4. horis post prandium secari solent. 8. Non fiat V. S. statim à somnô: sed horâ ante pomeridiana eligenda, nona nempe vel 10. ma, &c. 9. Situs ægri supinus sit sedens, vel decumbens in valdè languidis vel debilibus, aut nimiùm meticulosis, vel animi deliquiô obnoxiis.

III.

In ipsâ V. S. 1. Pars incidenda prona collocanda. 2. Eadem pars liganda tribus supra locum incidendum digitis, (in sublingualibus ac Venâ frontis, collum moderatè constringendum,) ligaturâ nunc leviori, venâ satis apparente, nunc strictiori in casû contrariô, nunc dupla, ita ut una etiam infra locum incidendum instituatur, vena existente tremula ac inconstanti. 3. Vena oculis haud apparens, mollitie & digitorum attactû præterfluentem sanguinem sentiente exploranda, notanda, ac modestè ferienda, per transversum in Venis brachii & sublingualibus; per rectitudinem in Venâ frontis & reliquis. 4. Major fiat apertura, ubi sanguis copiosior & crassior evacuandus, ut in melancholicis & pituitosis: minor, ubi subtilior, tenuior & magis bilios us. Instrumentum Phlebotomicum venarum varietati, situi, & foramini, nunc ampliori, nunc minùs amplo faciendo respondeat. Tutissimè aperitur vena scalpello, *mit der Lanzett*, hinc *mit der Fliedten oder Schnäpperlein.*

IV.

Præterea 5. antequam Vena aperiatur, cavendum, tactû præcipuè ante ligaturam explorando, ne vel Arteria sub basilica latens secetur, & sanguis arteriosus, tenuis, rubicundus saltatim egrediatur, cum maximâ virium debilitate, ac metû aneurismatis, vel Nervus sub medianâ, vel tendo sub utrisque, unde dolor ingens, tumor, stupor, resolutio, convulsio &c. 6. Venâ apertâ superius vinculum laxandum, sanguinis segnior fluxus, pugnô artiùs adductô, vel compressô halitû, aut excitatâ tussi vel screatû, promovendus. 7. Sanguis viribus constantibus, unâ vice: eis non constantibus, iteratis vicibus, oppressô, interdùm venarum osculô emittendus. 8. Si sanguis crassus, niger, putridus effluat, fluxus minùs impediendus & sistendus, quàm subtilior, tenuior, & colore magis rubicundus, virium tamen semper habitâ ratione.

V.

Insuper, 9. dum Sanguis emittitur, 3. saltem pelviculis, stanneis, terreis, vel vitreis excipiendus, reponendusque locô, quò nec ventus, nec fumus, nec pulvis, aut sol eum afficere possit. 10. Imminens quandoque animi deliquium, ex timore, vel majori evacuatione oriundum, & cognoscibile, ex remissiore sanguinis fluxu, pallidô faciei colore, oscitatione, oculorum vertigine, aurium tinnitû, pulsûs mutatione, singultû, nauleâ &c. tum prohibendum, venâ digitô subinde obturatâ, *sal* ori indendo, labia eôdem fricando, vel *aquam frigidam* ore gestando, eamque sæpiùs expuendo; tum præsens removendum, supinô decubitû, ac injectâ ex insperatô in faciem *aquâ frigidâ*, vel *acet. ros.* suaveolentibus nari adhibitis, exhibitione *jusculi*, vel *vin. generos.* cum *confect. alk.* vel *julep. vit.* parati ex 2. *vitell. ov.* cum *unc.* 6. *vin. alb.* & *sacch. fin. unc.* ß. & 3. *gutt. ol. dest. cinam.* vel cochl. *aqua cinam. bugloss.* vel *cum vin. parat.*

VI.

Si locô Venæ, casû aperiatur Arteria, illicò foramen claudendum, ac *lamina saturni*, vel *numus argenteus* inter 2. linteola apponatur cum forti ligatura, vel applicetur Catapl. stegnot. *Galen.* ex *thur. aloë pil. lepor.* cum *album. ov.* hinc membrum diu extensum servandum, ac in oppositâ parte pro revulsione Vena secanda. Si Nervus vel tendo lædatur, mox *ol. destillat. terebinth.* vel *ol. destill. cer.* calidum vulnusculo instillandum, vel accipiendo ad unc. 1. *ol. dest. tereb. spirit. vin. drach.* 1. & *euphorb. dr.* ß. appositô desuper Emplast. *ex tereb. cer.* & modico *euphorb.* Si Vena pertusa intumescat, apponatur *ol. rut.* vel *ruta oleo cocta*, vel *vin. calid.* cum *sal. mixt.*

VII.

Post Sanguinem sufficienter emissum, vinculum enodandum, manus dilatanda, brachium extendendum, vulnus detergendum ac deligandum, superimpositô *gossypiô oleô tinctô*, si V. S. ex côdem vulnere eâ die reiteranda; *Wann man die Ader noch sprengen soll*; vel *spleniô vinô madidô*, si Vena magis coarctanda, vel etiam *nummô argenteô* inter 2. linteola applicatô, si Sanguis difficulter sistatur; quô in casû etiam prodest, *crepit. lup. vitriol. ust. gossyp. ust. lanug. cydon. &c.* Factâ deligatione, brachium in mediâ figurâ detinendum, quiescendum, omnisque tam animi, quàm corporis contentio vitanda. Vulgus post V. S. somnum totâ die prohibet, tum ne foramen nondum coalitum in somnô aperiatur, tum ne calor exiguus interiora petens, in somnô suffocetur; sed quia primum diligenti adstantium curâ, & probè factâ deligatione præcaveri potest: posterius verò verum non sit, nisi forsan immodica fuerit sanguinis evacuatio, aut timiditas accesserit, quæ animi deliquium inferre possit; ideò nihil obstat, quin saltem post cibum, vel paucis à V. S. horis somnus iniri possit.

VIII.

Horâ unâ aut alterâ elapsâ, alimentum euchymum temperanter tumendum, ne coctio lædatur, & ansa novæ vitiosorum humorum saburræ administretur. Brachium eô die vehementi motû haud agitandum, vitetur aër intemperatus, moderentur animi pathemata; animus sit hilaris, tranquillus, seponantur labores, & seria negotia, ac judicium sanguinis, pro conservatione ulteriori sanitatis, non negligatur.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in Sanguine per V. S. emissô, judicandô.

I.

QUoad judicium de Sanguine missô ferendum, officium Medici est, considerare ejus colorem, consistentiam, ac serum. Optimus erit sanguis, qui benè fibrosus, æqualis ac unius substantiæ, epatis parenchyma repræsentet, ruborem cum splendore floridum exhibens, supernatante serosâ materiâ, in debitâ ac proportionatâ quantitate & qualitate.

II.

Quoad *colorem*, *ruber* & *floridus*, paucâ aquâ superfusus, bonam valetudinem indicat. Interim in acutis sanguinem impensè coloratum, morbi maligni signum esse plures asserunt; hinc etiam, teste *Baglivô* olim Romæ observatum, omnes ferè ab acutis morbis evasisse, quorum sanguis V. S. extractus, crustâ albâ atque glutinosâ præditus erat; è contra mortuos, quorum sanguis valdè rutilans erat, cum superficie nimiùm rubicunda. *Ruber* & *spumosus*, nisi spuma per accidens ex defluxu sanguinis excitetur, copiam, fervorem, orgasmum ac ebullitionem sanguinis denotat. *Nigricans*, vel *maculis nigris* spectabilis, ejus per lentam phlogosin adustionem ac humorem melancholicum, *albus* pituitam, & si simul *spumosus*, multam ejus progeniem, tusses, raucedines, & catarrhos excitantem innuit. *Flavescens*, *viridis*, flavam aut retorridam bilem; *lividus*, & *cæruleus*, dolores circa lienem, ac humoris melancholici, aliorumque peccantium abundantiam; *variegatus*, instar marmoris, insignem humorum in M. S. confusionem putredini obnoxiam significat. Color *cinereus* extremam adustionem arguit.

III.

Quoad *consistentiam*, Sanguis, qui *lente* effluit (quod nonnunquam etiam provenit, vel ob foramen non satis amplum, vel sanguinis copiam aut paucitatem, vel timorem, aut venas flatu turgidas) & picis instar digitis adhæresçit, uti & fundo pelvicularum, ac celerrimè concresçit, concretúsque difficulter finditur, *crassior* est, ac obstructiones indicat. *Tenuior* è contra, qui tardiùs concresçit, faciliúsque finditur, & ad bacilli attactum diffluit; hic imperfectam hæmathosin, viscerúmque eidem inservientium debilitatem significat. Qui *variegatus* multum, pelliculam duntaxat de se emittit tremulam & mobilem, sub eâ continens substantiam fibris prorsus destitutam, vel minùs cohærentem, ut attactus in partes diffluat, *putridus* est, ac sanguinis corruptelam denotat. Qui *crustâ albâ, glutinosâ, viscidâ*, & quandoque *densâ* ac *diaphanâ*, ruptû & fissû difficili præditus est, *crudior* est, denotans portiones fermentibiles in M. S. in statû cruditatis existentes, perfectámque coctionem nondum adeptas.

IV.

Quoad *serum*, illùd *modicum* & colore *pallidum*, conveniens est ac naturæ proportionatum. *Nimis copiosum*, massâ sanguinis veluti Insulâ circumdata eidem supernatante, arguit, vel prægressum potum liberaliorem, vel obstructionem aut imbecillitatem renum, vel viscera sanguificationi dicata infirma, vel insufficientem per urinas aut insensibilem transpirationem excretionem: *paucissimum* aut *nullum*, causas contrarias indicat. *Nimis flavescens*, bilem vel salium lixivorum copiam denotat. *Cæruleum* & *lividum*, splenis affectuum comes. *Album* & *lacteum*, vel alimenta intempestivè & præproperè ante V. S. assumpta, & in chylum conversa, vel viscerum hæmathosi dicatorum, & sanguinis intemperiem ac debilitatem innuit. Sanguis *male olens*, licet rarus sit, putredinis ac corruptionis index, ac mortis prodromus. Probitas sanguinis in pedis vel manûs sectione in calidam effusi, dignoscitur, tum ex laudabili ejus colore, tum ex fibris, sanguine virgula conquassato apparentibus, & quidem inter se cohærentibus, neque tractû facilè disrumpendis.

ARTICULUS VII.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis post judicium V. S. pro Curâ Vernali, vel Autumnali.

I.

SAnguine probè consideratô, officium Medici erit, pro variâ ejus constitutione curam prophylacticam instituere, & si humores pituitosi, biliosi, melancholici, putridi abundent, eos per epicrasin evacuare per Decocta, vel Nodulos laxativos; si obstructiones adsint, eas tollere per Brodia alterantia, & deobstruentia. Si fervor bilis aut sanguinis, eum temperare per usum Acidularum, aut seri lactis vel Brodiorum alteratorum; si debilitas viscerum sanguificantium, ea roborare, prout ex sequentibus magis apparebit Remediorum formulis.

Brodium alterans. ℞. *Herb. acetos. endiv. cichor. petrosel. cum tot. chærefol. fl. borrag. pimpinell. sanguisorb. an. q. pl. M. S.* Species *zur Kräuter-Bruhe, darvon ein gute hand-voll in einer Fleisch-Bruhe zu sieden, alsdann durchzuseichen, und entweder mit einem Limoni-Safft säuerlecht zu machen, oder folgendes Pulver darein zu zertreiben.*

℞. *Pulv. epat. rub.* vel *cryst. tart. unc.* ß. subinde etiam addi potest aliquid, de *sal. absinth.* vel aliis salibus digestivis *S. Pulver zur Kräuter-Bruhe, darvon 3. gute Messer-Spitz voll darein zu thun.* Continuentur hæc Brodia, ad *unc. vi.* per 14. circiter dies.

Species pro Vino. ℞. *Herb. recent. acetos. chærefol. dracunc. hort. pimpin. sanguisorb. fl. borrag. meliss. an. q. pl. absinth. parùm* M. S. Species *oder frische Kräuter zum Wein, darvon 2. Hand voll in ein Mass-Krug vveissen Wein darein zu thun, eine Zeit darinnen stehen lassen, und jederzeit den ersten trunck den May hindurch zu thun.*

Nodulus laxativus. ℞. *Fol. senn. s. unc.* ß. *agar. crud. incis. & conquass. rad. mechoac. crassè pulveris. an. unc.* ß. *2.2. incis. drach.* 1. ß. *herb. card. ben. agrim. ceterach. summit. absint. fl. borrag. anth. an. p.* 1. *cort. cit. incis. drach.* 1. ß. *M. incis. & contus. dentur ad Nodul. ex sind. alb. S. Kräuter-Laxier-Säckl auf anderthalb Mass vveissen Wein, und ein halb Mass Brunnen- oder destillirt Cichori oder Boratsch-Wasser anzusetzen, darvon Morgens ein Fraggele (Achtelein) zu trincken, nachdeme man zuvor etlich Löffel vol Fleisch-Brube oder Dotter-Suppen genommen.*

Alius. ℞. *Rad. cichor. dr. iij. fœnic. enul. polyp. q. an. dr. ij. herb. absinth. Rom. card. b. chamæd. cent. min. adiant. aur. an. p.* 1. *fol. senn. s. unc.* 1. ß. *rhab. el. agar. trob. an. dr. ij. passul. min. unc.* 1. *cinam. vel galang. min. dr. j. sem. anis. scrup. iv. crem. tart. dr. ij.* ß. *M. incis. & contus. ad Saccul. ex sind. rub. S. Kräuter-Laxier-Säckl, daran anderthalb Mass vveisser Wein und ein halb mass Wasser siedheisser daran zu giessen, und in einem vvarmen Orth 12. oder 24. Stund stehn zu lassen: Alsdann in einen Keller oder Gevvölbe zu thun, und täglich Morgens ein Fraggele (Achtelein) oder vvas minders darvon zu trinken.*

Decoct. laxativum. ℞. *Pulp. tamarind. unc.* 1. *rhab. fol. sen. s. an. dr. vj. passul. min. unc. iij. sem. fœnic. contus. dr. i. f. coq. in aq. font. lib. iv. ad. lib. ii. Colatur ad usum. S. Laxier Tranck das Blut zu reinigen, darvon Morgens ein Fraggele (Achtelein) oder des Tags zvveymahl etvvas mehr als ein halbes Fraggele zu nehmen.*

Pulvis digestivo-laxativus. ℞. *Crem. tart. vel pulv. epat. rub. scr.* 1. *sal. absinth. gr. vj. scam. sulph. gr. viij. x. xij. &c. ol. dest. mac. gut. ij. M. f. Pulv. detur 4. doses. S. Auflösende Laxier Pulverlein, darvon täglich, oder ein Tag um den andern, morgens nüchtern in einer Bruhe, oder Glass Saur-Brunnen, ein Flaschen darvon nachzutrinken, eines zu nehmen.*

Alius. ℞. *Fol. senn. s. tart. alb. an. unc.* 1. *sem. anis. caryoph. cinam. galang. an. dr. j. diagryd. dr. ij. M. f. Pulv. S. Blut-reinigendes Laxier-Pulver, ein halb oder gantzes Quintl. schvver darvon zu Zeiten zu nehmen.* Potest etiam vino infundi & assumi.

Serum lactis. ℞. *Ser. lact. cum succ. cit. vel tamarind. vel crem. tart. vel acet. parat. depur. & clarif. unc. vj. viij. x. lib.* 1. *&c. essent. cit. q. s. pro grato odore. Detur per 14. dies vel 3. septim. S. Gaiss-Jutten (Schotten) des Morgens nüchtern zu trincken, und ein Stund darauf spatziren zu gehen.*

Serum lactis magis compositum. ℞. *Rad. cichor. scorz. herb. endiv. acetos. fumar. cuscut. cochlear. beccabung. chærefol. pimpin. sanguis. fl. borrag. an. q. pl.* M. S. Species *zur Kräuter-Gaiss-Jutten, (Schotten) darvon* 1. *oder* 2. *Hand voll in einem Trinckl. Gaiss-Milch zu sieden, und mit einem Essig oder Limoni-Safft zu rimen, und durchzuseichen.*

Serum lactis *Fonsecæ*, Magnatibus familiare, & gustô gratum. ℞. *Tamarind. unc. iij. aq. frag.* (vel *alterius destillat.* vel *aq. font. lib.* 5.) *terantur in mort. lapid. ut nuclei denudentur, & auferantur, aquam sensim affundo:* hinc ℞. *lact. caprill. lib. iv. ebull.* tum *affund. dilutum tamarind. coque simul parùm sine agitatione ollæ. in vase terreô vitreaceô, donec partes caseosæ sequestrentur*, hinc *refrig. col. per lint. depur.* 2. *album. ov. ac ultimò filtretur per chart. aromatiz. ess. cit. q. s. ad grat. odor.*

CAPUT

CAPUT III.

De Officiô Medici, in Affectibus requirentibus Arteriotomiam, Cucurbitulas, Scarificationem, Hirudines, Vesicatoria, & Fonticulos.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in adhibenda Arteriotomia, & Cucurbitulis, sine & cum scarificatione.

I.

LIcet aliàs ex communi Practicorum experientiâ assuetum tantùm sit, aperire Venas, factum tamen, ut etiam aperirentur *arteriæ*, sic *Galen.* earum incisionem commendat, in Capitis calidis affectibus, ut v. g. in diuturnis Capitis doloribus calidis, & spirituosis, ut cephalalgiâ hemicraniâ, in calidis & acribus oculorum defluxionibus, ac ophthalmiis contumacibus, in vertiginosis, phreniticis, in fluxionibus à temporibus ad dentes, & à dentibus viciſſim ad tempora, præsertim si adsint dolores temporum fixi, cum pulsu arteriarum notabili.

II.

Ut autem Medicus hôc in passû cautus sit, ac ritè suô fungatur officiô, cùm res periculô non careat, tum ob metum insignis hæmorrhagiæ, tum ob difficilem ratione pulsûs consolidationem, & aneurismatis superventum, observabit. 1. *Arteriotomiam* nonnisi in difficillimis, & inveteratis morbis, qui aliis non cedunt auxiliis, esse exercendam, & non nisi urgente necessitate, ac præmissis universalibus. 2. Arterias tantùm minores aperiendas esse, ut v. g. propè aures, vel in temporibus, cùm in majoribus prædicta pericula magis metuenda sint. 3. Eam non instituendam in debilibus, quos præstat aliis auxiliis curare, quàm partibus sanguine & spiritu privatis, in certum periculum deducere. 4. Tantum ex sectâ arteriâ emittendùm sanguinis, quantum effluit, nisi sit nimium, hinc vulnus consolidandum appositô Emplast. *ex aloë, thur. sarcocoll. bol. Arm. pil. lepor. cum album. ov. except.* vel *terra vitriol. dulc. cum terr. fig. album. ov. except.* 5. Arteriotomiam inveteratos, aliósque præternaturales affectus citiùs curare, quàm V. S. tum quia arteriæ omnem omninò distribuunt sanguinem, sicque natura omnem sarcinam per arterias expellit, & quidem multò velociùs; tum quia à flatulentô & calidô sanguine arteriosô plurimi producuntur, & foventur morbi.

III.

Cucurbitulæ vel applicantur cum scarificatione, incisâ cute, vel integræ, sine scarificatione. Sine hâc locum habent 1. in nimiô fluxû mensium, infra mammas appositæ; ex *Hippoc.* 5. *aph.* 50. *mulieri si placet menstrua sistere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.* 2. Ad femur & crura pro ciendis mensibus, in quem finem etiam frequentius scarificatæ simul prosunt. 3. Contra urinæ suppressionem realem, & in calculô jam in ureterem delapsô, ubi juxta ductum ureterum applicatæ, & versus inguina tractæ, calculum subinde transferunt, dolores leniunt, & urinæ fluxum cient.

IV.

Præterea 4. locum habent in hæmorrhagiâ narium, hypochondriis applicatæ sed, cautè, ne sequatur inflammatio; item pedibus, ex observat. *Foreſt.* Usitatâ etiam admodùm, & proficuâ in hôc casû ventosâ magnâ ad nucham applicatâ. 5. Valent ad dolorem stomachi, & intestinorum afflatibus oriundum, quô in casû, tesle *Galen.* incantamenti instar subinde juvant. 6. Ad motum ciendum stagnanti sanguini, ut dum in apoplexiâ suturæ coronali applicantur. Affigi solent aquâ calidâ priùs madidæ, & ad ignem candelæ calefactæ, præmissâ frictione partis per lintea calida.

V.

Cucurbitulæ cum scarificatione, cum sanguinem ex cute evacuent, eòque effuso, alius è vasis majoribus in capillaria effundatur, hôc modô totum quoque corpus evacuant, sicque haud immeritò V. S. vicaria appellantur, & applicari solent. 1. Ubi V. S. locum non habet; vel ratione virium ægri, ut in pueris, gravidis, senibus, aut morbô longinquô vel acutô fractis, cùm non confertim, sed paulatim & sensim evacuent; vel ratione lipothymiæ imminentis, vel ratione difficultatis secandi venas. 2. In partibus gangrænâ affectis pro humoribus impactis, & corruptis eliciendis. 3. In partibus acri fluxione tentatis. 4. Pro venenô à cane rabidô, aut aliis animalibus venenatis immissô extrahendô. 5. Pro mensibus ciendis. 6. Pro oculis fluxione tentatis. 7. In febribus malignis petechialibus.

VI.

Loca frequentiora applicandarum Cucurbitularum, sunt in dorsô, regio interscapularis & lumbi. In brachiô, humerô, in pedibus femori & suris affigi solent. Quantitas sanguinis extrahendi variat pro morbi vehementiâ, & causæ morbificæ ratione. Parva & minima est, ad unc. ij. vel iij. mediocris, ad unc. iv. v. summa, ad unc. x. xij. Ubi morbi magnitudo urget, applicandæ cucurbitulæ copiosiores & majores, & jamdum sanguine repletæ, iterum removendæ, ac denuò post repetitas scarificationes imponendæ, & foramina altius infligenda: in minori affectu, minores & paucæ cucurbitulæ sufficiunt, nec eas cum scarificatione repetere opus est.

VII.

Scarificatio nunc est superficiaria, nunc profundior. Quando crassior ipsa cutis, sanguisque evacuandus profundius delitescit, perficitur phlebotomô seu scalpellô; parte priùs fomentatâ aquâ tepidâ, aut propè fornacem calefactâ, admotis postmodum cucurbitulis vel solùm calefactis, vel juxta Belgas cum flammâ, quæ potentiùs quidem trahunt, sed majorem ægris causant timiditatem. Eâdem peractâ, loca scarificata abluenda aquâ tepidâ, & plagulæ paucô sevô obliniendæ.

VIII.

Sicuti Scarificationem menstruatim ex consuetudine tantùm institutam, tàm prodigaliter vitæ nostræ inæstimabilem thesaurum, Sanguinem nempè profundentem, Medicus nullatenus approbet: ita moderatum ejus usum, urgente præsertim necessitate, minimè damnet, cùm experientia testetur, multos provectæ ætatis homines, sine ullô damnô, hôc præsidii genere usos fuisse; neque verum est, ut vulgo dici solet, illum scil. qui semel scarificaverit, per totam vitam illud continuare necesse habere, nisi in vitæ periculum se præcipitare velit, cùm experientia contrarium testetur. Hinc etiam *Mæb. in hist. de feb. petech.* affirmat, puerum 8. annorum crebrioribus ophthalmiis, & fluxionibus oculorum obnoxium, suasû periti cujusdam Medici, Scarificationibus per singulos menses bis usum fuisse, easque ad 10. ætatis annum feliciter continuasse: cessantibus autem his affectibus, eundem cessâsse etiam ab ipsarum usû, absque ullâ morborum invasione.

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in præcipiendâ applicatione Hirudinum.

I.

HIrudines seu *Sanguisugæ*, *die Blut-Oegel*, non secus, ac Scarificationes, capillaria pariter venarum & arteriarum aperiunt vasa, sicque sanguinem evacuant; eas tamen in hôc antecellere videntur, quòd paulatim & sensim evacuando, minorem creent molestiam, plùs insuper afferant emolumenti, cùm hirudines sanguinis sint appetentes: cucurbitulæ verò sæpè locô sanguinis, aquosos tantùm & serosos humores evacuent.

II.

Applicari solent Hirudines, vel totius corporis evacuandi gratiâ, vel ob morbum membri alicujus privati. Quoad primum, vereres præsertim in gravidis, pueris, senibus, acutô morbô detentis, venæsectionis usû contraindicatô, applicabant eas ad venas majores, ut medianam, basilicam &c. Quoad alterum, Hirudinibus usi fuerunt tanquam verô topicô remediô, hinc præmissis universalibus, imponebant has in omni arthritide, supra locum affectum, coxæ, in doloribus Ischiaticis, in abscessibus, cutis fæditatibus, malignis tumoribus, vulneribus, morsibus venenatis; item ad illas partes, ubi V.S. & cucurbitulæ nequeunt applicari, ut v. g. naribus, labiis, pudendis &c.

III.

Hodie usus earum non adeò frequens, cùm, si sanguis universaliter sit evacuandus, id fiat per V. S. si particulariter, per scarificationem, nisi applicatio ad venas hæmorrhoidales, quæ frequentissima, ad imitationem naturæ, in nonnullis corporibus eas spontè & periodicè, summô cum sanitatis emolumentô aperientis. Ex *Hippoc.* enim in *epidem.* ij. quibus Hæmorrhoides profluunt, neque pleuritide, neque pulmonis phlegmone, neque phagedænâ, neque furunculis, neque terminthis, neque leprâ, neque vitiliginibus albis corripiuntur, immò ex eodem 6. *aph. ij. Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides supervenientes, bonum sunt*, & 6. *aph.* 21. *Insanit, si varices, vel hæmorrhoides appareant, insaniæ fit solutio.* Præterea præservare dicuntur à morbis à Melancholiâ vulgò derivatis, ac dantur etiam exempla, plurium virorum longævorum, ex periodicô hæmorrhoidum fluxû, ut adeò venæ Hæmorrhoidales non sine ratione quibusdam dicantur *venæ aureæ.*

IV.

Cùm igitur natura sponte sua venas Hæmorrhoidales cum emolumentô referet, æquum est, ut ars imitatrix id ipsum efficiat, quare earum apertio, cum utilitate præscribenda erit à Medicô, in maniâ, melancholiâ, affectione hypochondriacâ, scorbuticâ, palpitatione cordis, scirrhô lienis, affectione arthriticâ, nephriticâ, affectibus etiam pectoris, cum suppressos illos excitet, teste *Hipp.* 6. *aph.* 12. dum ait: *diuturnas curanti hæmorrhoides, nisi una quapiam servetur aperta, periculum aquæ inter cutem, aut tabis impendet.* Item in suppressione mensium, dum sanguinem in vasis uteri, propter copiam & crassitiem infarctum, ad orificia venarum sedis trahunt, vi vacui.

V.

Sicuti autem ex *Galen.* non adeò tutum est, naturam evacuationi per hæmorrhoides assuefacere, cùm periculosus sit excessus, seu sanguis supra modum excernatur, seu supprimatur; ità, licèt earum apertio in multis magnis morbis prosit, nunquam tamen eadem temerè tentanda, sed diligenter advertendum, num priùs fluere consuetæ fuerint, & modò suppressæ morborum causa existant, vel sanguis aliàs affectet vias & exitus, vel an natura eò tendat, quod per earum intumescentiam, dolorem, pruritum, vel aliquot guttulas sanguinis effluentis innotescit, quô in casû earum apertio majori cum emolumentô celebrabitur.

VI.

Pars, cui applicandæ Hirudines, linteis aquâ nitrosâ madidis abstergenda, hinc aquâ dulci eluenda, & siccanda, denique aliquot guttulis sanguinis columbini irroranda, vel saccharô pulverisatô fricanda; postmodùm Hirudines, & quidem non venenosæ, sed præparatæ, & ritè electæ, seu per fistulam, seu per cucurbitulam, seu manû ipsâ mediante linteô albô, & mundô comprehensæ, parti applicantur, & quidem in anô posteriùs coccygem versùs, in affectibus lienis: exteriùs verò magis, ubi venam cavam deplere animus. Applicatæ Hirudines priùs non removendæ, nisi per se decidant, maturatô tamen, si placet earum casû per aspersionem nitri, salis, vel cineris. Postquam ceciderunt, pars spongiâ aquâ calidâ imbutâ fovenda, vel in vapore aquæ continenda, ut sanguis per foramen apertum fluere possit, per 2. vel 3. horas, pro viribus ægroti, collocando v. g. patientem supra solium ferventis aquæ, cui vasculum innatet sanguinem destillantem recipiens.

VII.

Evacuandus sanguis ad unc. iv.v. si mediocriter agendum: ad unc. x. si ad summum. Si foramen casû ante tempus coalescat, fluxus promovendus, vel per alias substitutas Hirudines, vel Cucurbitulam anô affixam, cujus ope sanguis in debitâ copiâ excerni possit, si nimiùm fluat, sistitur *linteô combustô* parti benè absterſæ applicatô, vel *gallis ust.* aut *gossyp. combust.* Vulnusculum quandoque consolidatû difficile, *theriac. vino commistâ* crebriùs detergendum; Hirudo, si fortè casualiter in anum irrepserit, digitô statim eruenda, vel aquâ salsâ calidâ, clysteris modô aliquoties injectâ, eluenda & elicienda.

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in præcipiendâ administratione Fonticulorum.

I.

CAuteria, *Fonticuli* seu *Fontanellæ*, *Fontanell*, licèt per se tantùm plus plorent, ex sanguine & nutrimentô roridô loci fonticulô exulcerati in pus mutatô, nihilominus tamen præter hoc etiam varia salia, sanies, ac sordes, vitiô, vel læsæ in sanguine fermentationis, vel depravatæ cujusdam partis nutritionis emergentes, simul evacuant, & revellunt, idque non rarò cum sensibili, in morbis Chronicis, præsertim ex colluvie serosâ, ac lymphæ vitiis natis, ægrorum levamine, materiâ ichorosâ & serosâ acri sale imbutâ, sensim educta.

II.

Conveniunt igitur Fonticuli, in cephalæâ, epilepsiâ; præservatione ab apoplexiâ, & affectibus soporosis, vertigine, paralysi, læsione visûs, auditûs, defluxionibus catarrhalibus ad oculos, nares, palatum, dentes, fauces, pulmones, unde etiam in thoracis affectibus, ut raucedine, asthmate, tussi, perniciem minitantibus commodè excitantur, uti etiam in phthisi incipiente, prophylacticè pro humorum salsorum, & acrium affluxû, capite divertendo. Præterea in morbis lieni vulgò adscriptis, teste experientiâ, ut maniâ, melancholiâ, palpitatione cordis, affectione hypochondriacâ, scorbuticâ, affecti-

affectibus hæmorrhoidum, summum afferunt levamen, ut si hujus tetri humoris motum è cerebrô ad inferiores partes ignobiles revellere volueris, Fontanella in lævô crure aperienda sit.

III.

Licèt Cauteria maximè prosint, ubi serum seu latex plùs nimiùm abundat, cùm archæus à restagnante latice oppressus, ab evacuatione per cauteria melius vivificatus, vires insperatò reassumat, sicque etiam in hydrope videantur esse proficua, nihilominus cautè his utendum. Nam ex *Hippoc.* 6. *aph.* 8. *aquâ inter cutem laborantibus, exorta in corpore ulcera, non facilè sanantur*; hinc iis utendum, ubi crura nondum sunt tumida. Præterea conveniunt in affectû Ischiadicô, in affectibus uterinis, vitiô mensium exortis, fluore albô, passione hystericâ, pedibus ulcerosis, pro affluxû intercipiendô, ac unô verbô, omnibus aliis affectibus, in quibus vel totalem cruoris massam, vel laticem minuere, aut revellere, vel derivare decretum est.

IV.

In horum administratione, observet Medicus. 1. Fonticulos sensim, & sensim operari, sicque magis tantùm convenire in morbis Chronicis. 2. Cùm ustio sit inter remedia extrema, non deveniendum esse ad Fonticulos, nisi ubi præsidia mitiora nihil profeciss videmus, aut non profutura existimamus. 3. Corpus priùs per purgationem, & V. S. si opus disponendum, & præparandum esse. 4. Ratione anni temporum, si morbus inducias ferat, vernum esse omnium maximè aptum, & quidem declinante lunâ. 5. Ratione ætatis pueros tenellos, & senes decrepitos non facilè tolerare fonticulos, nisi urgeat morbus valdè gravis, ut Epilepsia, Apoplexia, Catarrhus suffocativus. 6. Eosdem minùs convenire emaciatis, & morbô depressis, magis verò obesis, edacibus &c.

V.

Quoad loca Fonticulorum, demonstrantur hæc à scopô, vel evacuationis, vel revulsionis, vel derivationis; observatâ tamen ubique rectitudine vasorum, partis affectæ cum locô fonticuli. Sic v. g. in nuchâ inter 2. & 3. vertebram, locô molestissimi veterum seracei poni solet, pro capite & oculis. In brachiô, & quidem in Interstitiô inter musculum deltoidem, & bicipitem, 5. Digitis, à flexurâ pro affectibus capitis, vertigine, apoplexiâ, affectibus oculorum, aurium, faucium & laryngis &c. In Cruribus, vel suprà, vel infrà genu, in parte interna, ubi fasciæ crurales ligantur, in affectibus uteri, mensium, lienis, hæmorrhoidum malô Ischiadicô, aliarumque partium medii & infimi ventris R. R. etiam in bregmate, seu sincipite aliquem ponunt, pro humoribus à cerebrô ad exteriora evocandis, item intrà scapulas. Item intrà septimam thoracis vertebram, intrà costas, pro vomicâ pulmonum; sed hi minùs usitati.

VI.

Excitatur Fonticulus, vel *ferro*, dum simpliciter cutis elevata scalpellô inciditur, foramen debitæ magnitudinis faciendo, quod ad suppurationem deductum, fonticulum suggerit, vel *igne actuali*, per ferramentum ignitum ad debitam profunditatem intrusum, vel *igne potentiali*, seu medicamentô *corrosivô*, vel *alcalinô*, ex cineribus, quod tamen non ita commodum, quia facilè liquescendo, locum exulcerationis mutat, vel *acidô*, v. g. per *crystallos lunares*, quantitate pisi, vel *butyr. antimon.* ad gut. v. vel vj. pennæ anserinæ, loco ubi excitandus est Fonticulus, impositô, vel *globulô ligneô*, horâ unâ ante fonticuli parationem *aquâ forti* imprægnato.

VII.

Excitatô Fonticulô, eschara & caro mortificata, butyrô, vel unguentô digestivô separanda, & si exciderit, aculeus satis dilatatum fuerit, globulus ex lignô hederæ, vel cerâ, vel radice Ireos, vel pisum majus, aut galerus argenteus aut inauratus imponendus, superimpositô Empl. diapalm. vel sparadrapo: hinc locus deinceps laminâ *Fontanell-Blech*, subditô minutô pulvinari arctiùs constringitur, quò profundior fiat Fonticulus. Si non sufficienter ploret, globulus indi potest ex *rad. gentian.* vel fortior ex *rad. elleb. nig.* vel ex *hederâ* inunctâ *Balsf. sulph.* vel ex *cerâ* & paucô *Mercur. præcipit.* quô etiam nihil meliùs sordidos, & putridos Fonticulos mundificat; vel ex *cerâ & cantharid.* caro in Fonticulis luxurians, optimè absumitur, insperso *alumine usto.*

VIII.

Fonticulus nunc excitatur unus tantùm, nunc simul duo, in affectibus præsertim contumacibus, ubi Practicorum aliqui asserunt: *ein Fontanell*, *kein Fontanell*, quô in casû communiter observant, ut vel decussatim applicentur, id est, v. g. unus in brachiô dextrô: alter in crure sinistrô, vel vicissim. Præstant subinde etiam duo in quôvis latere, ne unum magis exinde debilitatum, totum humorum impetum eò trahat; ac hemiplexia quandoque excitetur. Ad Cauterii diu jam gestati clausuram, non facilè Medicus consentiat, nisi vel æger ætatis magnum habeat adminiculum, vel membrum fonticulum gerens gracilescat, vel fluxione copiosiori tentetur, ac ulcus evadat sordidum, aut malignum, vel si supra articulum descendat, vel sponte exsiccetur. Tum vicariæ singulis mensibus subrogandæ evacuationes, seu per purgationem, seu per sudorem, seu per alia loca.

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis pro usû, & administratione Fonticulorum, usitatis.

I.

Lapis septicus ruptorius. ℞. *Ciner. clavellat. calc. viv. ciner. fag. vit. an. p. æq. F. lixiv. fort. & inspiss. ad formam lapid. S. Corrosiv-Stein zum Fontanell.*

Lapis infernalis, seu Crystall. lunar. ℞. *Limat. argent. unc. ij. aq. fort. duplum vel triplum, solve, solutio abstrahatur in cucurbita, caput mortuum quod formam salis repræsentat, calcinetur in crucibulo amplo, donec materia non amplius ebulliat, hinc ignis parum augeatur, ac materia effundatur in vas calidum. Refrigerata quasi lapidem repræsentat, sed friabilem asservandum in locô calidô & siccô. S. ut supra.*

Lapis causticus *Heurnii*, sesqui horæ spatio cutem perforans. ℞. *Vitriol. ust. unc. ij. sal. armon. unc. i. calc. viv. ciner. è face vin. an. unc. iij. tritis atque permixtis, affunde lixivium ficulneum, vel tithymalinum, quod subinde colatur, dum istorum materia ferè dissoluta sit. Lixivium dein in ollâ novâ apertâ coquitur, ac ferveseit, dum crassescat ac lapidescat. Recondatur in locô siccô, in ampullâ vitreâ & obturatâ.*

Unguent. digestivum. ℞. *Tereb. Venet. unc. ß. vitelli ov. dr. ij. croc. orient. scr. ß. M. S. Maturier-Salb, in Anfang des Fontanells zu gebrauchen, bisz de Butzen heraus gefallen.*

Sparadrapum. ℞. *Cer. flav. unc. ij. ol. oliv. unc. i. ß. tereb. unc. i. fluant in tigillo, inspergendo ceruss. dr. ß. observando, ne materia nimis ferveat. S. Durchzug, oder Fontanell-Pflaster.*

Aliud. ℞. *Ol. ros. unc. ij. ß. cer. alb. vel citrin. unc. ij. sev. cerv. dr. x. M. F. Sparadrap.*

Aliud. ℞. *Ol. oliv. lib. i. min. ij. lib. ß. coq. super lentô igne, semper agitando, donec incipiat fuscô colore tingi: hôc factô, in aliô cacabô liquefiat cer. citrin. lib. ß. M. cum priori materiâ, & coq. omnia ad justam consistentiam,*

amotis ab igne, add. camph. rasæ unc. ß. tege, donec camphora liquefiat, nec odor evanescat. Ultimò scindantur portiones chartæ papiraceæ, 3. digitos longæ ac latæ; quæ ducantur per dictum cerat. liquid. & f. cum forfice Emplast. debitæ magnitudinis.

Aliud viride. ℞. *Sev. hirc. cer. cit. an. unc.* 1. ß. *ol. ros. dr. vj. coloph. unc.* ß. *virid. ær. scrup.* 1. *M. intingatur telæ quartarium latæ.* Quidam locô Sparadrapi utuntur *Empl. Noribergensi*, alii solâ *cerâ albâ*, & si fonticuli sordes & putredinem contrahant, *additâ cerâ viridi.*

Globuli causstici Fonticulos apertos servantes, eorumque fluxum promoventes. ℞. *Virid. ær. gr. xxij. rad. gent. canthar. pulv. an. gr. xvj. cum cer. alb. dr.* 1. ß. *f. Globuli ut Pisa majora. S. Sondere Fontanell-Kügelein, solche offen und mehr fliessend zu machen.*

Cerat. *Sculteti*, Fonticulos ab omni symptomatum injuriâ vendicans. ℞. *Cerat. de ceruss.* seu *alb. coct. unc. xij. pulv. ceruss. unc. iv. thur. tragac. an. dr. vj. Ir. flor. benz. an. dr.* v. *styrac. liq. ol. spic. odorat. an. dr. ij. sapon. Ven. unc. ij. cer. unc.* M. S. *Besonderes Fontanell-Pflaster, solches von allen Zufall zu bewahren.*

Aliud Magni Ducis Hetruriæ. ℞. *Succ. heder. lib.* 1. *nicotian. unc. iv. tereb. resin. pin. ung. ros. Mes. cer. cit. anc. un. iv. pulv. cyper. odorat. drach. ij. ß. ceruss. unc. iv. M. f. Cerat. S. ut suprà.*

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in præcipiendâ applicatione Vesicatoriorum.

I.

QUod fonticuli pedetentim, hoc Vesicatoria faciunt confertim, adeòque ferè urgentiori in malô, & ubi præsentaneum magis indicatur auxilium, hæc ipsa in usum vocantur. Exserunt vim suam tum revellendo, tum evacuando, & quidem tum excitando dolorem, quatenus acribus suis particulis, fibras irritant, unde ex fibrarum concitatiore tremulatione & fibratione, provocatur eò, ac citiùs fertur spirituum impetus, unde in locô priùs malè habente, per spirituum à dolore vesicante aliò avocatorum motum, fit alteratio, & successiva correctio causæ morbificæ, atque ita per accidens prioris symptomatis curatio; tum evacuando, quatenus salinæ Cantharidum particulæ hinc inde pungunt, vellicant, & rorem partis nutritium, aut etiam M. S. penetrant, attenuant & colliquefaciunt, sicque etiam particulas heterogeneas & excrementitias, eidem non ritè permiscibiles, ibidem ex arctatis poris & constrictis meatibus hærentes, evacuant.

II.

Quàm maximè igitur conveniunt Vesicatoria in diathesi sanguinis crassâ, viscidâ, & ad coagulationes & stagnationes dispositâ, ac affectibus inde oriundis, veluti in cephalalgiâ, apoplexiâ, & affectibus soporosis, paralysi, epilepsiâ, in morbis convulsivis, & affectibus nervosis sine febre, ad ardentem inclinante, in oculorum pathematibus, ut suffusione, guttâ serenâ, ophthalmiâ &c. In dolore dentium, in catarrhis ac defluxionibus, irruptionem comminantibus in pulmones, vel aliam nobiliorem partem; vel in nares, oculos, fauces, pectus &c. in doloribus fixis, chronicis, & acriter partem aliquam divellentibus, ut v. g. dolore ischiadicô. Item in petechiis, vel variolis retrocedentibus.

III.

In Febribus continuis & malignis, non promiscuè statim applicanda, sed observandus status sanguinis. Sicuti enim in diathesi ejus crassâ, viscidâ & ad coagulationes, stagnationesque dispositâ, quæ exilissimô pulsû, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos soporosos propensione, aliisque coagulationis indiciis stipata est, maximè proficuos afferunt effectus, & quidem multò magis, si tempus hyemale, temperies ægri ad humidum inclinans, habitus pinguis &c. Ita è contra in constitutione sanguinis acri, & colliquativâ, ubi febris plùs minùs ardens, ac magna adest sanguinis agitatio, & impetus, quàm maximè nocent: dum accedunt convulsiones, deliria majora, febris maximum incrementum, ac tandem mors, eòque magis, si habitus ægri gracilis, ac tempus adsit æstivum; hinc delirantes cum febre acutâ, & linguâ aridâ, ex usû Vesicatoriorum plerique moriuntur, & quidem convulsi.

IV.

Ex observatione *Georg. Bagliv. de usû & abusû vesicant. c.* 3. in Pleuritide, ubi circa quintum vel septimum, vel aliis intermediis diebus apparet magna spirandi, & expectorandi sputi difficultas, patientem in summum vitæ discrimen conjiciens, irritis aliis, duo Vesicantia tibiis, vel cruribus admota, non solum expectorationem (quæ primaria crisis morborum pectoris) promovent ad stuporem ferè, sed etiam spirandi difficultatem leniunt, cum morbi mutatione in melius, acri cantharidum sale incipientes coagulationes solvente, ac humores pristinæ circulationi restituente. Idem sentire videtur *Hippoc. l.* 2. *progn.* 67. dicens: *in Pulmoniis, quicunque tumores fiunt ad crura boni, nec potest aliud quidquam melius accidere, præsertim si mutato sputo sic appareant.* Fatetur prædictus author, ex centenis ejusmodi ægrotantibus vix pauciissimos obiisse, præfatâ methodô tractatos, ac insuper observâsse, post adhibita pleuritide vesicantia, diarrhœam, si aliqualis aderat, imminutam, vel prorsus suppressam esse, atque subinde copiosiorem successisse urinam.

V.

Locus applicationis Vesicatoriorum, est vel universum caput, juxta *Willisium*, quod tamen rarò usu venit, nisi in apoplecticis, vel ponè aures in cephalalgiâ, dolore oculorum, dentium, aurium, vel ad nucham seu intrà scapulas, in iisdem affectibus, uti & soporosis minoribus, aut supra carpum, in parte musculosâ brachii, & in cruribus seu prope inguina, seu quod frequentiùs, 4. digitis supra malleolum interiorem in febribus malignis, affectibus soporosis majoribus &c. Prout animus vel revellendi, vel derivandi, vel evacuandi. Parantur vel ex *Emplast. vesicator.* vel ubi fortiùs agendum, in subjectis præcipuè durioribus, ex *ferment. vet. acetô forti & pulv. cantharid.*

VI.

Applicata Vesicatoria, parte priùs acetô calidô fricatâ & rubificatâ, (plùs minùs prout leviùs vel fortiùs agendum, cùm acidum figat sal vol. cantharidum) 7. 8. vel ordinariè 12. horis relinquenda, hinc removenda, vesicas forfice inscindendas, locumquè leniendum *folio brassicæ* per aquam bullientem priùs tracto, vel in eam intincto, & *butyro non salito* incrustato, vel *diachylo simplici*, singulis 8. horis illud renovando. Si animus, diutius vesicatoria in fluore conservandi, cùm aliàs vix ultra 4. vel 6. dies ita humida observentur, utile est *Empl. de sperm. ran.* vel *alb. coct.* 3. partes & unam *Emplastr. vesicator.* exactè mistas applicare vel *Empl. diachyl.* cum *pingued. leporin.* vel addere parùm *pulv. cantharid.* Si verò locus exulceratus nimis doleat, aut inflammationis metus adsit, aut animus consolidandi, optimum usum præstat *Emplast. de sperm. ran.*

VII.

Vesicatoriis applicatis, sitis, & linguæ ariditas supervenit: subinde etiam observantur motus tendinum veluti subsultorii, & convulsivi, quandoque sudores plùs minùs copiosi, pulsus etiam veluti obscurantur, quæ tamen omnia, si res benè succedat, per triduum circiter duran, t usque dum acres cantharidum sales sanguini inhærentes,

rentes, eliminati: subinde mictum sanguineum, vesicæ inflammationem, urinæ ardorem, aliaque gravia excitant symptomata, præsertim dorso applicata, vel in gracili habitû, æstivô tempore, sub ardore caniculæ, non nisi multis *emulsionibus ex seminibus frigidis majoribus*, cùm aliqua *sem. fænic.* cantharidum alexipharmaci, quantitate curabilia. Subinde ulcera à vesicatoriis excitata, desinunt in gangrænam, vel in difficillimam eorum cicatrizationem, præsertim si maligna aëris accedat constitutio, vel in subjectis cachecticis, atro-melancholicis, valetudinariis, & lue gallicâ detentis; quô in casû, pro mundificatione commendatur *mel. ros.* si bis vel ter de die eôdem obliniantur, & pro cicatrizatione insperfus *pulvis tutiæ*, in subtilissimum alcohol redact. vel *fila carpta* in *decoct. alum. crud.* ebullita, exsiccata, atque hinc applicata.

VIII.

Vesicatoria non conveniunt, sed contraindicantur, à summâ virium resolutione, in gravidis, instante fluxû menstruô, in urinæ ardore, incontinentiâ, mictû sanguinis, ulcere sphincteris vesicæ, item iis, qui lue venereâ semel laborârunt, cum ab adhibitis vesicantibus summopere lædantur, in quôcunque tandem morbô adhibeantur, hinc nonnisi in maximis coagulationibus & morbis soporosis præscribenda. Item non conveniunt, ubi acrior & colliquativa sanguinis constitutio, præsertim in habitû corporis gracili. In febribus acutis nonnulli aliqua signa coctionis exspectant, antequam applicentur: in chronicis verò morbis nervosi generis phases lunæ, ut die unô vel alterô ante novi- vel plenilunium applicentur. Lethale signum est, si in gravioribus morbis nullam faciant operationem vesicationis, cùm etiam in cadavere nihil operentur.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in præscribendis Vesicatoriis.

EMplast. Vesicator. ℞. *Emplast. Vesicat. Augustan. dr. 1. ß. ij. iij. unc. ß. detur ad chart. S. Pflaster vor ein* vesicatori, *auf ein Leder in der Grosse eines grossen Thalers oder Handflache aufzustreichen, und aufgelegter, mit Hefft-Pflastern vvohl zu vervvahren.*

Aliud pro 4. Vesicator. ℞. *Emplast. vesicat. August. unc. 1. vel.* ℞. *Empl. de melil. de mucilag. an. unc. ß. canthar. pulv. dr. ij.* M. S. *Vesicatori-Pflaster auf Hand und Fusz, vvie bevvust aufzulegen.*

Aliud in Dolore dentium valde proficuum, ℞. *Cantharid. præp. pulv. dr. ij. therebinth. dr. j. myrrh. mast. camph. an. gr. xv. ol. ros. dr. ij. cer. dr. iij. M. f. Emplast. S. Zahn-Vesicatori-Pflaster, darvon, so viel vonnöthen, hinter die Ohren, oder auf das Genuck aufzulegen.*

Cataplasma pro 2. Vesicat. ℞. *Canth. præp. scrup. iv. euphorb. scr. j. ferment. acerrimi unc. 1. acet. squill. q. s. M. f. pasta pro 2. vesicat. S. Blatter-ziehende Pflaster fur* 2. Vesicator.

Aliud. ℞. *Canth. præp. scr. iv. sinap. pyreth. an. scr. j. ferment. dr. v. acet. squill. q. s. M. f. Mass. inducenda corio pro 2. vesicat.*

Aliud pro uno. ℞. *Ferment. parum, caricam ping. No. 1. canth. præp. gr. vj. cum acet. squillit. s. q. M. f. Massa.*

CAPUT IV.

De Officiô Medici, in Affectibus indicantibus Balnea & Acidulas.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in considerandis differentiis Balneorum, tam in genere quàm in specie.

I.

BAlneum. 1. aliud est *aëreum*, quod *laconicum Schvvitz-Bad* vocant: aliud *aqueum*, de quo in præsenti. Aqueum 2. aliud est *naturale* & simplex: aliud *artificiale*, quod arte ex incoctis pluribus ingredientibus ad diversos fines ordinatur. 3. Naturale, vel est *Balneum aquæ dulcis*, vel solius, vel additi subinde simul butyri, olei, lactis &c. ad majorem humectationem, qui liquores subinde etiam seorsim apud ditiores balneum constituunt, in doloribus partium nervosarum, dolore iliacô, nephriticô, convulsione à siccitate, urinæ suppressione &c. vel *Balneum aquæ mineralis* virtute mineralium impregnatæ. 4. Balneum minerale, vel est *actu frigidum* vel *calidum* è sua scaturigine profluens, ut statim sine aliô ignis adminiculô usurpari possit, propriè *thermale* dictum, quale v. g. Fabariense, seu Piperinum *das Pfeffer-Bad*, Castaneense *das Kasteiner-Bad*, Badense *Baaden-Baaden.* Utrumque pro varietate ingredientium mineralium, quorum vires & naturam æmulantur, aureum, argenteum, ferratum, plumbeum, salsum, nitrosum, aluminosum, sulphureum, bituminosum, vel ex variis hisce mixtum.

II.

Probantur Aquæ minerales, eas probè considerando, vel quatenus manent integræ, contemplando saporem, odorem, colorem, qualitatem tactilem, contenta, vires atque effectus, perpendendo quoque simul extra aquam loci naturam, ostium scaturiginis, canales, ahenum; vel quatenus consumuntur, seu per insolationem, seu per evaporationem in locô calidô, seu destillationem, seu decoctionem; vel examinantur per præcipitationem, ponderando ac trutinando postmodum residuum, præcipuè gustû & olfactû. Ut autem Aquæ mineralis probatio ritè instituatur, eadem haurienda recens ac pura ex scaturigine, & quidem m. vel v.

Aquæ sulphureæ v. g. tam calidæ quàm frigidæ, dignoscuntur. 1. Ex odore sulphureô notabiliter nares feriente. 2. Ex pinguedine quâdam in superficie innatante. 3. Quòd in defluxû talium Aquarum, dum aëris injuriæ subjiciuntur, cernatur corpus aliquod viscosum, album & læve, inter se cohærens simile lacti sulphuris. 4. Quòd omnes tales Aquæ argentum in iis suspensum instar communis sulphuris, jam citiùs, jam tardiùs denigrent. 5. Quòd æstuantes præbeant flores sulph. inflammabiles, in cryptis reperibiles.

III.

Balneum *aquæ dulcis.* 1. Mundificat, & sordes strigosas à sudore, pulvere & excrementis massæ sanguineæ ad peripheriam latis, abstergit atque eluit, hinc in scabie præsertim siccâ, fœtore alarum, inguinum & pedum, aliisque impuritatibus corrigendis, atque abigendis utile. 2. Poros aperit, per eos sese insinuat, transpirationem promovet, & excrementa in ambitû corporis hærentia discutit. 3. Totum corpus refrigerat, ac viscerum, & epatis præsertim fervorem, atque intemperiem calidam corrigit: humectat quoque ac serum restituit, hinc aridis, squalidis, strigosis ac tabidis maximè convenit, & præsertim Melancholicis à totius corporis habitu talibus. 4. Fibras tensas laxat, emollit, ac paregoricum est, hinc quoque utile in doloribus colicis, nephriticis, facilitandô partû, ultimô præsertim mense gestationis usurpatum.

IV.

Balnea *mineralia*, & præsertim *Therma* agunt in nostrum corpus calefaciendo, humores pituitosos, congelatos quasi, aut ad minimum gelatinosos, & segnes calore suô colliquando, fluxiles, & ad motum quemcunque non solùm circularem, sed & fermentativum, dum activas eorum particulas caliditate sua excitant, inutiles dissipant: singulariter verò spiritus vitales serenant, ac à particulis excrementitiis expurgant, aptos reddendo, superfluas

perfluas quoque serositates extirpando, ut natura postmodum sic adjuta, mediante circulatoriô sanguinis motû, & sedes movere, & urinam pellere, ac sudores elicere valeat. Partium etiam laxitatem, remissumque fibrarum tonum contrahendo, firmando ac roborando, ut adeò pateat, Aquas thermales potissimum convenire cacochymiæ pituitosæ ac serosæ, affectibusque frigidis pituitosis & serosis, sine omni intemperie calidâ; hinc etiam in universum mulieribus magis quàm viris salutares existunt, utpote frigidioribus, & magis pituitosis.

V.

A Generalibus ad specialia deveniendo, conveniunt *Thermæ* in Paralysi, modò affectus non sit nimis radicatus in cerebrô, pessimè dispositô, ac spiritus animales adhuc sint activi, nec omnino superabundanti humiditate absorpti, aut nimiâ visciditate irretiti, item quàm maximè in Paræsi, quæ etiam balneatione acidularum tollitur. In Chiragrâ, Podagrâ &c. non conveniunt, & quidem nec in paroxysmo, in quô motus veluti criticus, neque extra eum, cùm causam ac radicem ejus in stomacho ac liquore gastrico hærentem, non tollant; hinc teste *Timæô*, *Thonerô*, pluribusque aliis, vix ullus horum usû ab insultibus podagricis liberatus: plures tamen in vitæ periculum, vel graviora incommoda præcipitati fuerunt, humoribus vel magis attenuatis, fluxilibusque redditis, vel iis ad partes nobiles ex robore articulis conciliato refluentibus, vel articulis magis exinde laxatis, emollitis, & ad receptionem magis dispositis.

VI.

Prosunt ulteriùs *Thermæ* quàm maximè in mulierum sterilitate, ortâ ex intemperie frigidâ, & humidâ, in chlorosi, in mensium suppressione, vasis uteri obstructis à mucilagine pituitosâ, vel dependente à cruditate M. S. In nimiô etiam eorum fluxû, si oriatur à sanguinis fluxibilitate serosâ, aut etiam nimiâ ejus aquositate: non verò si à sanguine biliosiori, & acriori; item in fluore albô, nephritide, ischuriâ, laxando, emolliendo spasmos, & contracturas ureterum sistendo, sicque vias, & meatus patentiores reddendo, ut calculi, atque alia postmodum excerni valeant. Item in urinæ incontinentia, ubi unicum & summum sunt remedium. Quoad affectus externos, conveniunt Thermæ in corpulentiâ nimiâ, tum potatæ, tum pro Balneô adhibitæ, in scabie quâcunque, & omnibus affectibus cutaneis, omni tandem cutis immunditie, inveteratis atque exedentibus ulceribus, fistulis, vulneribus & læsionibus minùs ritè curatis, leprâ incipiente Arabum, tumoribus pedum œdematosis &c.

VII.

Sicuti autem in paulò ante memoratis affectibus apprimè conveniunt: ita nocent è contra Phthisicis, Empyicis, Vomicâ, aut aliô abscessû internô laborantibus, corporibus etiam nimiùm repletis sanguine, vel cacochymiâ ob humorum colliquationem, ac fusionem varios excitantem morbos; catarrhosis etiam, ac varias fluxiones patientibus, ictericis quoque, hydropicis, viscerum scirrho, vel ulcere detentis, obnoxiis quoque suffusioni, erysipelati, ac abundantibus humoribus acribus, biliosis, scorbuticis &c. Prægnantes etiam à quam plurimis excluduntur, quia ex usû Thermarum sæpiùs moventur catamenia, vel supervenit purgatio, aut alvi fluxus fœtui nocivus, unde difficulter Thermarum fontes adeunt, quin aliquâ molestiâ fatigentur; quæ tamen etiam omnia intelligenda de gravidis jam longô tempore, nempe 7. vel 8. mensium, vel gracilibus, macris, vel jam ante abortui obnoxiis, cùm experientia contrarium testetur, gravidas primis saltem mensibus, Thermas sine ullô damnô usurpasse, licèt cautelâ hic opus, & mulieres tales constitutionis pituitosæ, aut serosæ sint, necesse sit. Metuitur quidem nimia prolis accretio, vel ejusdem suffocatio, cum tamen contrarium exempla probent, & absque hôc aquæ innatet fœtus.

VIII.

Deveniendo tandem ad *Aquas minerales*, in specie hic loci circa tractum Oenipontanum reperibiles, caremus quidem Thermis propriè sic dictis, & per se calidis, & æstuantibus, ut ignis adminiculô non indigeant; sulphureas tamen frigidas; & limpidas habemus, & primò quidem extra civitatem Hallensem *Balneum ad S. Crucem*, *das Bad beym H. Creutz*, quod æstate præsertim haud exiguum sulphuris odorem spirat; fortius est, *Minsterense* infra Schvvazium, *das Munster-Bad*. His efficacius, & ad Thermas proximè accedens, utpote tepidum, & nonnihil sumosum, quod in monte *Brenner* invisitur, *das Brenner-Bad*, in affectibus præcipuè externis ulcerosis, nempe fistulosis maximè præcellens. His balneis sulphureis omnes prædicti effectus plùs minùs conveniunt, in subjectis tamen magis pituitosis & serosis, quàm calidis, siccis & biliosis. Minùs etiam commodè hæ aquæ potantur, viscera interna nimis calefacientes, siccantes, & sitim Tantaleam excitantes. Balneum etiam minerale habemus in *Seelrain* ad fontem rubrum, *das Seelrainer-Bad beym rothen Brunnen*, copiosô crocô martis imprægnatum. Hoc mulieribus eorúmque affectibus præcipuè dicatum, utilissimum in suppressione mensium, nimiô eorum fluxû, obstructionibus viscerum, & uteri passione hystericâ, abortûs præcautione, debilitate & laxitate uteri, fluore albô &c. Interim minùs convenit, admodum calidis, gracilibus, siccis & biliosis. Aliud Balneum frequentatur in *Valle Volders*, *das Bad im Volder-Thal*, nitro, alumine, vaporibus martialibus, & pauciss imô sulphure imprægnatum; hinc calefacit, siccat, roborat, effectusque jam ante in genere propositos edit. Temperatiora, mitiora subjectis debilioribus, ac calidioribus magis apta Balnea sunt, illud quod est *in Eggerbach*, & illud *zu Pamkirchen* infra Halam, nephriticis, & hypochondriacis multum proficua. Reliqua Balnea, *in dem Venusberg*, *in dem Offenloch*, *in dem Kerschen-Thal* minùs de mineralibus participant, sicque magis ad dulcia accedunt.

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in, ante, & post Balneorum usum.

I.

UT Balnea utiliter instituantur, quædam ante, quædam in, & post illius usum observanda sunt Medico. 1. Igitur pro exigente necessitate corpus purgandum, & quidem magis per epicrasin lenioribus, ut v.g. nodulô laxativô, quàm fortioribus & drasticis, ac vena, si opus fuerit, secanda. 2. Quoad tempus anni, commodissimum præbent menses non eR Rati, quia & dies magis protracti, tempus hilarius, ac homo ipse ad omnes curas magis dispositus, hisque temporibus nocentissima illâ antiperistasis, ne ex balneô calidô exeuntes, lædantur frigidô immediatô, præcavetur. 3. Lunâ decrescente, si fieri possit, illud inchoandum.

II.

Ratione temporis diei, optimum est tempus matutinum: non exclusis tamen horis pomeridianis. Ante prandium jejunè si fieri possit balneandum: secùs jusculum, ex decocto carnis vel gallinæ in aqua thermali concedendum. Post prandium aquis non insidendum, nisi 3. vel 4. horis à prandiô, ne lædatur digestio, & variæ cruditates generentur. Consultum est, manè horâ quartâ vel quintâ surgere, balneum frequentare horâ quartâ vel quintâ, ac post prandium horâ tertiâ. In principiô nec calidè, nec profundè insidendum, ita tamen, ut calor successivè

ali-

aliqualiter intendi possit, cavendo semper ne quid nimis. Ex intensiori enim calore balnei, succedunt vigiliæ, sitis, dolor capitis, defluxiones, lassitudines, appetitus prostratus, asthmata &c. Dignoscitur autem calor intensior si corpus ad introitum quasi aduratur, si facies more galli Indici excandescentis rubeat, aut corpus ipsum quasi sudore diffluat, intendatur sitis &c.

III.

Insessus non sit nimis profundus, ac pluribus ad umbilicum tantùm usque suadetur, in quô tamen certa haud potest dari regula. Profundius enim insidere possunt seniores, melancholici, phlegmatici, ventriculum frigidiorem habentes, qui etiam majorem calorem ferunt; vel affectionibus colli, scapularum vel brachiorum detenti: minùs Juvenes cholerici, æstuantem habentes ventriculum. Labrum semper sit mundum, tegendum mediâ parte versùs collum asserculis ligneis: ex alterâ verò parte tapete, vel aliis integumentis; caput etiam linteis mundis circumligandum, & à calidis balnei ascendentibus vaporibus defendendum. Si Aqua mineralis non per se sit calida, per trihorium priùs spumosâ ebullitione coquatur, & singulis insessionibus renovetur.

IV.

Longitudinem & horas Balneandi quod attinet, communiter balneum primô die per horam: alterô per duas, vel unam & dimidiam, & sic singulis diebus per horam, vel dimidiam crescendo pergitur, usque ad horas 5. 6. 7. tum per 12. 15. vel etiam 20. dies in eôdem consistendum, vel eòusque, donec quis se alleviatum senserit, & balneum quasi nauseaverit, quod signum perfectæ curæ, atque hinc denuo eô, quô ascensum est modô & tempore, descendendum. Ante prandium semper plùs temporis insumendum, adeò, ut si de die per 5. horas balneetur, balneum manè per 3. cum dimidia: vesperi per 2. & dimidiam partem horæ balneandum sit. Alii sequentem observant Tabellam.

INSTRUCTIO FUNDAMENTALIS,

Qua ratione Horæ, insessûs Balnei sint observandæ.

Die.	Horis antemeridianis.	Horis pomeridianis.
1	I	½
2	1½	I
3	2	1½
4	3	2
5	3	2
6	3	2
7	3	2
8	4	3
9	4	3
10	4	3
11	4	3
12	4	3
13	4	3
14	4	3
15	3	2
16	3	2
17	3	2
18	2½	2
19	1½	I
20	I	½
21	I	½

Modus ascendendi, & descendendi.

Interim tamen hæc Tabula non est universalis, sed habenda est ratio naturarum, sexus, ætatis, temperamenti &c. multi enim de die ultra 4. vel 5. horas non tolerant, præsertim bilioši, sicci, melancholici: alii plures, ut robustiores, & durioris texturæ homines, ut etiam ad 4. 5. vel 6. septimanas Balneum continuare possint. Quilibet pro regulâ habeat vires, earumque conservationem, ac balnei tolerantiam; qui enim læditur balneô, ac cui appetitus dejicitur, abdomen inflatur, ac alia perversa accidentia, quæ ordinariò à balneô non procedunt, patitur, satiùs est, ut vel abstineat, vel cautè balneô utatur. Interim nephriticæ, colico dolore laborantes, hystericæ, in principiô Balnei alterationem sentientes, non statim desistere debent, sed cum certiori spe valetudinis pergere, juxta vulgare illud: *Was das Bad bringt, nimbt das Bad wieder hinweg.*

V.

Finitâ lotione corpus detergendum, lecto per dimidiam saltem horam committendum, ac sudor forte superveniens non impediendus. Si durante balneatione superveniat excoriatio, pruritus, maculæ, scabies &c. quod tamen non est necessarium, balneum tam diu continuandum, donec cutis lævigata priorem formam receperit; sit autem aqua tepidior, neque diutiùs eidem immoretur, sed sæpiùs de die in & exeat, oportet. Consultum etiam est, si nimis diu hoc malum protrahatur, indulta quædam in aqua thermali sæpiùs intincta, & per se exsiccata, peractâ balneatione perpetuo gestare, ac m. & v. partes excoriatas vinô calidô lavare.

VI.

Aër vitetur frigidus, & si talis sit, hypocaustum moderatè calefaciendum, vel corpus sufficientibus vestimentis etiam pelliceis tegendum, neque tamen etiam radiis solaribus exponendum; prandium & cœna semper æqualibus instituantur horis, ac quò parciùs comeditur, & bibitur thermarum tempore, eo meliùs est. Extra pastus vini usus vitandus, Urgente siti, vel alias etiam circa medium balneandi tempus, potus aquarum thermalium frigidarum, post prandium, vel calidarum ante prandium, cum incoctione *sem. fœnic. coriand.* vel *cinam.* concedendus est. Longa mensa in prandiô nocet: minùs in cœnâ. Caveatur à varietate ciborum, à satietate, ab acetariis, infumatis, fructibus horariis, lacticiniis, frixis, ex pasta coctis, nimiùm aromatizatis, saccharatis, salitis, flatulentis; cibi sint boni succi, ac laudabilis concoctionis, & paucorum excrementorum, ut carnes vitulinæ, hædinæ, capreol. leporin. juniores, capon. pull. gallinac. gallin. galli indic. avicul. mont. ex piscibus trut. thymal. gobii, fundul. lucii minores, hordeacea, ova sorbilia &c. Pro potu utendum vinô albô dilutô, pro cujusque natura, & consuetudine. Alvus servetur laxa. Vitandi vehementiores corporis & animi motus.

VII.

Tandem etiam accidentium morbosorum, usui Thermarum subinde supervenientium habenda ratio, & 1. *cephalalgiæ*, per clyster. lotiones pedum, laxantia, frontalia, & unguenta. *Vigiliarum*, per hordeata, emulsiones, pediluvia, frontalia. *Somnolentiæ*, per clysteres acriores, frictiones, caput purgantia, vel cessationem à balneo, si notabilis sit. *Defluxionum*, per diætam exquisitam, & aëris correctionem, vel cessationem à balneô, si gravis, donec remittat. *Febris*, per cessationem à balneô, & abstinentiam vini. *Sitis*, per julepos acidulos, emulsiones &c. *Inappetentiæ*, per evacuationem, appetitum excitantia. *Alvi constipationis*, per spinachium, pruna dulcia, poma cocta, ova sorbilia, pilulas Francofurt. vel Emanuel. clyst. vel suppositor. *Exulcerationis* seu *efflorescentiæ cutis*, per continuationem balnei blandioris & tepidioris, vel si etiam major, per V. S. purgationem, sudorifera &c. *Mensium*, per cessationem, si vehementiùs fluxus instaret: secùs non.

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in præscribendis nonnullis Balneis artificialibus.

BAlneum Thermale expertissimum, Paul. de Sorbait. ℞. *Sulph. viv. apyr. calcis viv. an. lib. 1. M. f. Pulv. qui aliquot ebullitionibus coq. cum aq. font. mens. viij. hinc ab igne removeatur, ut subsideat & refrigescat per noctem, alterô die fiat Balneum plenum ex aquâ font. calida, ad cujus refrigerium decantetur lixivium pridie ex speciebus extractum, remanente in fundô ollæ pulvere. Post usum Balnei ex ejusdem aquâ tantumdem reaffundatur ad ollam, in quâ pulvis ille subsedit, serveturque reliqua Balnei aqua in cupâ bene rectâ. Alterô die eadem aqua calefiat, & altera in ollâ existens iterum ad refrigerium reaffundatur per decantationem, remanente semper in fundô pulvere. Taliter, quater procedi potest, hinc novæ species recipiendæ.* Balneum hoc euporiston Thermis vix cedit, omnibus nervorum, & articulorum doloribus, matricis affectibus, paralysi, calculo &c. accommodatissimum. Ab experientiâ arthriticis eximias excoriationes creat, quibus copiosus evacuatur ichor cum levamine.

Balneum in Nephritide. ℞. *Herb. veron. pariet. mercurial. malv. cum tot. saxifrag. onorid. an. m. ij. fl. cham. m. iij. sambuc. m. ij. rad. alt. petrosel. fœnic. an. unc. j. ß. sem. lin. unc. iij. fœnugræc. unc. j. bacc. Junip. unc. iij. M. incis. dentur S. Species zum Bad.*

Aliud. ℞. *Stramin. aven. flor. calend. an. q. s. Misce.*

Balneum in Scabie. ℞. *Rad. oxylap. unc. ij. enul. camp. malv. an. unc. j. herb. saponar. nepeth. fumar. agrim. veron. an. m. ij. fl. chamom. m. ij. herb. 5. emoll. an. m. j. bacc. laur. unc. ij. sulph. viv. nit. alum. an. unc. ij. M.*

Aliud. ℞. *Rad. bryon. unc. j. oxylap. irid. flor. an. unc. j. enul. camp. unc. ij. herb. fumar. scabios. mercurial. an. m. j. alum. dr. vj. sulph. dr. x. tart. unc. j. ß.* M. S. *Kräuter und* Species *zum Bad.*

Balneum in Fluore albô. ℞. *Herb. arthemis. calamint. puleg. meliss. ment. satur. hyssop. serpill. thym. orig. absinth. ros. rub. cham. melil. an. mj. rad. cyper. long. calam. aromat. an. unc. ß. Irid. flor. unc. j. ß. Gumm. ladan. unc. j. sacculo inclus. coq. in s. q. aq. pro Baln.* Herbæ singulis tribus diebus renoventur; ut sinum muliebrem intimiùs penetret, per syringam, annexâ vesicâ suillâ, aqua intropellatur, vel lanâ, eâdem aquâ benè madidâ, in uteri collum intrudatur.

Balneum in suppressione Mensium. ℞. *Rad. aristol. lil. alb. arthemis. alth. rub. tinct. aa. unc. iij. sem. lin. unc. vj. fœnic. unc. j. carv. cumin. petrosel. an. unc. j. ß. bacc. laur. unc. iij. Juniper. unc. vj. herb. malv. melilot. puleg. meliss. mercurial. an. m. ij. fol. sabin. m. iv. fl. cham. m. iij. cent. min. mij. incis. & conquass. includ. saccul. qui ex aq. s. q. coq. pro insessû & fotû muliebrium.* Prodest etiam hoc Balneum in partû difficili, fœtû mortuô, retentis secundinis &c.

Aliud efficacissimum, teste Riveriô. ℞. *Rad. alth. lil. alb. enul. camp. bryon. cucum. agrest. an. lib. ij. fol. malv. violar. mercurial. puleg. matricar. meliss. an. m. iv. sem. lin. fœnugræc. leviter contus. an. unc. ij. coq. in aq. s. q. pro Baln.* Usû hujus Balnei, aliquando in tertiô vel quartô balneô profluxerunt menses, per longum tempus retenti.

Balneum adstringens, in procidentia Uteri. ℔. *Fol. beton. agrim. salv. laur. roris. myrt. puleg. orig. fl. stœch. arab. balaust. an. mj. rad. consolid. maj. unc. iij. bistort. torment. aristol. long. an. unc. ß. alum. roch. unc. ij. M. incis. dentur ad chart. coq. in aq. fabr. pro Balneô.*

Aliud. ℔. *Herb. ment. puleg. orig. hyssop. ruth. meliss. serpill. salv. major. lavend. an. mij. nuc. cupress. ros. rub. spic. nard. cort. gran. capul. gland. an. unc. j. mespil. immat. acac. an. mj. scob. lig. Juniper. guajac. an. unc. iv. sal. nit. sal. commun. an. lib. ß. alum. lib. i. M.*

Balneum contra Atrophiam Hecticam. ℔. *Amygd. cum cortic. gross. mod. contus. lib. ij. farin. hord. lib. vj. indantur sacco ampliori, & coq. in ahen. cum aq. pluv. s. q.* tertiô die renovetur.

Baln. Hordeaceum *Gersten-Bad.* ℔. *Hord. crud.* si simul abstergendum, vel *excorticat.* si magis refrigerandum, & humectandum 2. *oder* 3. *grosse Masl saccul. indit. coq. in s. q. aq. pro Baln.* Tertiô vel quartô Balneô renovetur *hordeum.*

Balneum articulos, nervos & ligamenta roborans. ℔. *Herb. absinth. arthemis. orig. hyper. serpill. lavend. an. mij. rorism. major. an. mj. rad. alth. asar. lil. alb. aa. unc. ß. fl. cham. summit. aneth. an. mij. turion. abiet. conor. seu strobil. ejusdem an. miiij. sem. lin. fœnug. an.* ℔ ß. *M. incis. & contus. pro Balneô.*

Aliud in hunc finem parari solet, ex solis *summitatibus, & baccis Juniper.*

Balneum formicarum. ℔. *Formicarum integrum cubile, quod sacculô inclus. coq. in s. q. aq. pro Baln. addendo subinde alias herbas vel etiam Mineralia.* Prodest in Paralysi, dolore Ischiadicô &c.

Balneum antiparalyticum. ℔. *Alum. sulph. bacc. laur. an. lib. j. bacc. & summit. Juniper. an. mij. vel iij. salv. nob. mj. M.*

Aliud. ℔. *Herb. major. chamæd. chamæpyth. fol. primul. ver. an. miij. rorism. salv. an. mij. fl. lavend. primul. ver. an. mj. bacc. Juniper. mij. sulph. lib. iij. nit. lib. j. M.* pro Balneô.

Balneum expertum in Sterilitate. ℔. *Rad. bryon. imperat. valerian. Ireos, enul. camp. an. unc. iij. fol. major. arthemis. nepet. puleg. mercurial. salv. laur. an. mjv. bacc. laur. Juniper. an. unc. j. coq. in s. q. aq. pro semicup.* Alii etiam addunt *acervum formicarum.* Sedeat in hôc Balneô, noctû cubitum itura per 1. horam: hinc egressa, & absterså calidis pannis in sellam perforatam sedeat, ac fumum excipiat *ex thur. mast. succin. benz. gumm. tacamah. gumm. anim. troch. alipt. mosch. &c.*

Balneum carminativum, & anodynum, in Colicâ. ℔. *Herb. orig. calam. ruth. an. mij. fl. chamom. miij. malv. cum tot. mj. ß. melil. mj. summit. aneth. mij. sem. lin. unc. ij. fœnug. unc. j. aneth. unc. j. ß. bacc. Juniper. unc. iij. incis. & conquass. coq. in s. q. aq. pro Balneô.*

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in considerandâ vi & effectû Acidularum, tam in genere, quàm in specie.

I.

ACidulæ (quæ nihil aliud sunt, quàm vitriolum martis dissolutum: fit autem vitriolum martis, quando minera martis dissolvitur, à spirit. sulph. acido) variis etiam modis probari solent, ut suprà dictum de Thermis. Optimus est per præcipitationem: fallax è contra, qui fit per destillationem & evaporationem, tum quia multum de volatili substantiâ evanescit, tum quia remanens mediante igne alteratur, ac aliam acquirit texturam. Decoct. gallar. infusum, acidulas nigrore tingit, si *de marte* participent. Infusâ aquâ salsa turbantur, & quasi lactescunt, si *de nitrô* quid participent. Si quid *de alumine*, optimè evaporatione dignosci potest. Nobis hîc Oeniponti in usû practicô sunt *Bruzenses, der Brutzer-Saurbrunnen*, & *Egranæ seu Egrenses, der Eger-Saurbrunnen.* Illæ martiales, vitriolicæ, sulphureæ & aluminosæ: hæ, prioribus magis efficaces, licet minùs gratæ, nitrosa salinâ sulphureâ aciditate præpollent.

II.

Vim suam in corpore exercent Acidulæ, suaviter calefaciendo, humiditates superfluas absumendo, & exsiccando,

cando, salia sylvestria sanguinis contemperando, hinc æstum viscerum corrigendo, scorias tartareas ex latice & totâ massâ sanguineâ evertendo & elutriando, tum per alvum, tum per urinam & sudores, viscerum ac vasorum infarctus detergendo, discrasiam viscerum emendando, ac partibus tandem debitum tonum restituendo; præterea salia acida vitiosa in corpore absorbendo, & per inferiora eliminando. Dum enim potatur aqua acidula, fermentum stomachi acuit atque exaltat, unde singularis fames: hinc ventriculum à quisquiliis elutriat, tonum fibrarum restaurat, & dum ad intestinum duodenum defertur, vi bilis alcalinâ pars metallica martis præcipitatur, quæ postmodum iterum apta est, ab omni acidô præternaturalem alterationem suscipere, acidum in tertium quasi salsum immutare, illud destruere, absorbere; & hinc excrementa nigrô colore plerumque tinguntur, ut illud postmodùm per alvum, sæpè etiam per urinam & sudorem eliminetur.

III.

Ex dictis patet, quòd sicuti Thermæ magis prosunt in cacochymiâ pituitosâ & serosâ, ità Acidulæ magis in cacochymiâ biliosâ, & melancholicâ. Ut autem ad specialia deveniamus, sciat Medicus, Acidulas prodesse, 1. In affectibus capitis, non quidem essentialibus, sed per sympathiam partium inferiorum excitatis, à corruptis & vitiosis humoribus ibidem stabulantibus, ut v. g. in catarrhis calidis, acribus, salsis, vigiliis, vertigine, tremoribus, convulsionibus, ac epilepsiis, si fomes morbi sit mesenterium, lien, uterus, ventriculus, vel causæ sint lumbrici. Item in cephalalgiis & hemicraniis, ex vitiô sanguinis aut chylificationis oriundis. In metû apoplexiæ cautè iis utendum. Pareses & contracturas, si non omninò inveteratæ fuerint, radicitùs extirpant, tam potatæ quàm balneô adhibitæ.

IV.

Præterea quoque auferunt ruborem faciei oculorúmque: singulariter verò fermentum ventriculi erigunt, unde appetitum procurant, digestionem promovent, ructus ejiciunt, cardialgias, sodas & vomitum maximè matutinum materiæ pituitosæ & aqueæ, quam vulgò, *das Hertz-Wasser* appellant, compescunt, inflationes ejus sopiunt, & mineram flatuum evacuant. Præterea prosunt in Veterum antipraxiâ, vel R. R. chylosi læsâ, obstructionibus viscerum, icteritiâ, chlorosi, & specialiter in colicâ convulsivâ vomitibus infestante, ac malo hypochondriaco, cujus sunt quasi sacra anchora, ac alter Rhizotomus.

V.

Item maximè conducunt, in nephritide, gonorrhœâ, arthritide, rheumatismô, scabie, fluore albô, suppressione mensium, eorum superfluitate, vermibus quoque, quorum certissima sunt antidotus; sterilitatibus quoque multoties opitulantur, febres omnis generis intermittentes tollunt, non tam potæ, diluendo cruditatem nidorosam, ac infringendo acidum volatile oleosum atque corrosivum, verùm etiam, si in iis balneetur, præsertim imminente rigore. Malignis quoque febribus prosunt diluendo, inflammatos spiritus potenter ligando ac pacando, eosque suâ vitriolaceâ, ac quadantenus anodynâ vi sopiendo, & causam occasionalem irritantem emendando.

VI.

Quoad affectus exterhos, juvant Acidulæ præsertim omnis generis arthriticos, Ischiadicos, podagricos, ophthalmicos, & singulariter paralyticos ex colicâ, per modum Balnei adhibitæ. Tollunt calidè gargarizatæ, scorbutum oris. Virtus quoque illis adscribitur medendi ozænæ, vermiculis aurium &c. Balneô usurpatæ, conducunt etiam in pruritû, scabie, serpigine, ulceribus sordidis, corrosivis, rheumaticis, phagædænicis, & difepuloticis, fluore albô, sterilitate, suppressione mensium &c.

VII.

Sicuti autem Acidulæ in modò dictis affectibus prosunt, ita necesse est, bibentes præditos esse stomachô robustô, pulmonibusque validis, cùm omnibus ad phthisin pulmonalem inclinantibus Acidulæ infensissimus hostis sint, hydropici quoque ex eorum usû plerumque intereant; nocent etiam magis, quàm prosunt, ubi viscera haud integra, ac vel scirrhô vel absessû, aut tuberculis detenta. Omnia igitur priùs benè examinanda, causæque morborum perpendendæ, antequam ægroto Acidularis cura præscribatur.

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in, ante, & post usum Acidularum.

I.

ANte usum Acidularum corpus evacuandum, non quidem fortioribus, M. S. exagitantibus & turbantibus, parteisque solidas lædentibus; sed *potione* quâdam *mannatâ*, vel *rhabarbarinâ*, vel *pilul. Emanuel.* aut *nodulô laxativô*, &, si opus, licèt ut plurimùm necesse non sit, vena secanda. Tempus optimum bibendi Acidulas, est *Majus*, *Junius*, *Julius*, *Augustus*, nam

Mensibus in quibus R. non debes bibere Wasser.

Licèt urgente necessitate etiam hyeme concedi possint, dummodo vasculum aquæ potabilis adhuc obturatum, lente ad fornacem calefiat, vel per noctem in hypocaustô calidô steterit, vel aquæ calidæ immergitur, vel dum scyphus argenteus retinetur in aquâ ferventi, & infunduntur unc. iij. vel iv. pro vice mox exhauriendæ.

II.

In loco scaturiginis bibens, manè hora 4. vel 5. surgere debet, excrementa per meatus convenientes excernere, ac unâ vel alterâ horâ post solis exortum, fontem sine violentô motû frequentare, & quidem jejunus, nisi esset tenerioris constitutionis, ac humoribus præditus tenuibus, fibrisque satis raris & exilibus; quô in casû vel jusculum carnis, aut ovum sorbile, si confortantia ex officinis non videantur sufficere, concedi potest: immò in hôc passû, ne ventriculus ita debilis à frigore fontis lædatur, conducibilius est, calidiusculè modô supra dictô, lymphas potare.

III.

Bibiturus ac prædispositus, dum ipsum fontem adiit; vel eò vectus est, aquarum potum incipiat, inchoando à 2. 3. vel pluribus vitris successivè ebibitis, prout appetitus exigit, ac natura non gravatur, hinc singulis diebus unum, 2. vel 3. vitra addendo, usque dum deveniatur ad eam quantitatem, quam quis haurire poterit absque ullô incommodô, ut v. g. gravitate, dolore, flatibus, vomitû &c. habitâ tamen semper ratione ætatis, sexûs, constitutionis fortis vel debilis, capacitatis ventriculi, ac consuetudinis, maximè autem respiciendum ad tolerantiam. In Acidulis Bruzensibus 4. 5. 6. 8. &c. mensuræ bibuntur. In Egranis quotidie ampulla terrea, *Ein Eger-Sauerbrunnen-Flaschen* ebibitur, eorumque vel 8. 9. *ein halbe Kisten*, *ein halbe Cur* vel 15. aut 18. *ein gantze Kisten ein gantze Cur* absumuntur. Non autem unâ vice Acidulæ actû frigidæ affatim, & præcipitanter ingurgitandæ, sed 2. vel 3. vitra pro unâ vice, interpositis dein discursibus, levibus deambulationibus, assumptis stomachicis, ut *confect. sem. anis. fœnic. condit. ana vel calam. arom. cort. cit. aurant. morsell. &c.* ità tamen, ut tota mensura intra horam & dimidiam ebibatur.

IV.

Potus Acidularum continuandus per dies 10. 15. aut 20. immò per mensem, & ultra, pro morbi magnitudine & longitudine. In morbis contumacibus etiam annô sequenti frequentandæ: secùs in levioribus, & prophylacticè tantùm bibitis: sicuti autem in summâ dosi, quæ intra triduum haberi potest, per aliquot dies perseverandum, & præsertim eò usque, donec quis sese alleviatum (quod signum erit perfectæ curæ) sentiat; ità rursùs gradatim denuò descendendum, nisi quis unam vel alteram tantùm biberet mensuram, descensione opus non est; olim etiam vesperi Acidulæ methodicè bibebantur: hodiè verò ad sitim duntaxat, si fortè urgeat tollendam, unum vel alterum vitrellum potatur, vel in affectibus externis Acidulæ ante prandium potari, post prandium pro Balneo usurpari solent.

V.

Operatio Acidularum diversa, & pro variâ corporis complexione, ac humoribus in eô prædominantibus, hinc motus naturæ observandus, ac per convenientia loca adjuvandus. Optima est operatio, si primò per alvum, hinc per urinam, ac tandem per sudorem operentur. Si per alvum, ut meliùs operentur, consultum est, ut æger noctû, hora 1. ante cænam sumat, vel *pilul. aloëticas*, FF. vel *Emanuel.* vel in primô vitrô Acidularum dissolvat, *syr. ros. sol.* vel *fl. persic.* vel ità simpliciter in majori quantitate, vel *pulv. syr.* aut *rad. gial.* acuatum. vel *crem. tart.* vel sumatur manè *morsul. purg. &c.*

VI.

Haustis Acidulis, neutiquam violentis exercitiis utendum, cùm etiam in lectô subinde non sine fructu sumantur, sed reliquum tempus ad prandium usque, levibus deambulationibus, discursibus, ludis &c. transigendum, ad aliqualem lassitudinem, & eruptionem sudoris. Prandium non accedendum, nisi hora xj. vel saltem 4. horis ab assumptô potû, donec tota vel potissima ejus pars sit excreta, ac urina priùs alba, hinc nonnihil colorata fiat. Interim aquas initiô potûs vel etiam in ascensû, ægrè reddens, non tamen statim desistere debet, sed animosè perseverare, & summitatem curæ exspectare, modò etiam intra 2. horas transeant.

VII.

Efficaciores sunt Acidulæ, sudô serenôque, quàm nubilosô & pluviosô cœlô, hinc etiam aliò transportandæ, hauriri debent tempore serenô existente, & quidem omni anni tempore, Bruzenses nostræ mense Martiô collectæ optimæ, antequam nix colliquescens intimiora terræ penetrando, fontem inquinet. Vitandus igitur in curâ acidulari aër intemperatus, frigidus, pluviosus, nebulosus; hinc tali existente, Acidulæ domi in hypocaustis calidis bibendæ, aut lectus petendus. Interim etiam vitandi radii solares.

VIII.

In Diætâ vitanda satietas, multa ciborum varietas, edulia salsa, nimis aromatizata, crassa, viscosa, dura, lacticinia, legumina, acetaria, fructus horarii, caro suilla, infumata &c. è contra convenit bubula junior, caro vitulina, vervecina, leporina, hædina, volucres montanæ, caro pull. gallinac. capon. columb. pisces saxat. &c. Pro potû vinum alb. merum, vel rubellum tenue, non tamen Acidulis dilutum. Fugiantur somnus meridianus, exercitia violenta, ludi intensi, mœror, tristitia, ira, venus; alvus quotidie sit aperta, secùs vel *enemate* serò injectô, vel *infusione sennæ* ante potum sumpta, vel *crem. tart.* acuatô, in primô cyathô sumptô laxanda.

IX.

Tempore curæ Acidularum, symptomatum emergentium quoque habenda ratio, ut v. g. *retentionis aquarum*, per laxantia, ut rhab. gial. crem. tart. syr. ros. sol. acuat. vel per cessationem curæ. *Vomitûs*, per clysteres, roborantia interna & externa, vel cessationem curæ. *Colicæ*, per clysteres, vel cessationem curæ. *Suppressionis alvi*, per passulas, pruna, poma cocta, spinach. bet. pilul. Emanuel. clyst. crem. tart. acuat. *Diarrhææ* vires diminuentis, per abstersiva, tam per os assumpta, quàm clysteres injecta, & roborantia. *Commotionis humorum*, excitantis quandoque dolores dentium, lumborum, podagram &c. per continuationem curæ, & abstinentiam à vinô. *Fluxus mensium*, per defensionem genitalium à frigore, & potationem Acidularum calidarum.

X.

Finitâ Acidularum curâ, mediantibus conviviis & poculis non valedicendum, iter domum versus citra festinationem instituendum, diæta deinceps exactè servanda, aliquid Acidularum domi adhuc, si placet, bibendum, purgatio, si quis ex retentis aquarum reliquiis gravatum se sentiret, instituenda: secùs eâdem abstinendum. Sicuti autem Acidulæ efficaciores sunt ad scaturiginem potæ, quàm aliò delatæ: ita etiam Acidularis cura domi instituta, (quod nonnulli faciunt, vel ut sumptibus parcant, vel quod iter exhorrescant, vel ob occupationes urgentes domô abesse nequeant) rarò singulari cum fructû instituitur; præsertim in iis, qui manè Acidulas ad plures libras ingurgitant: postmodùm seriis negotiis hinc inde irretiti, spiritibus aliò avocatis & dissipatis, ventriculum debilitant, vel ante prandium lymphis, post prandium verò Baccho litant; unde his magis consultum, ut omissâ solenni curâ, manè lib. 1. vel 1. ß. bibant, leviter desuper obambulando, & exactam diætam servando: post prandium etiam rursùs vitrum Acidularum hauriant, atque sic curam ad 30. dies, & ultra continuent.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis pro debitô usû Acidularum.

℞. *Confect. sem. anis.* vel *fœnic.* aut *coriand. præp. lib.* 1. *detur ad scatul. S. Anisz- Fánchel- oder Coriander- Zucker unter dem Trincken des Saurbrunnens zu gebrauchen.*

Morsell. ℞. *Spec. diarrhod. Abb. aromat. ros. complet. an. dr. ij. cort. arant. condit. minutim incis. citr. an. dr. iij. nuc. mosch. in Ind. condit. dr. ij. confect. sem. anis. fœnic. coriand. an. scr. 1. ß. cardam. min. scrup. ij. sacch. in aq. cerasor. nig. & cinam. dissol. q. s. M. f. Morsul. S. Magen- Stritzelen, unter den Saur- Brunnen trincken, ein oder anders zu gebrauchen.*

Aliud. ℞. *Spec. pro morsul. Imperat. unc. 1. condit. z. z. Chinens. cort. cit. nuc. Ind. condit. an. unc. ß. cardam. dr. j. ß. cubeb. dr. ij. ol. dest. cinam. gut. v. mac. gut. vij. caryoph. gut. iv. cit. gut. iij. sacch. albiss. in aq. sassaf. cum cinam. destill. solut. lib. 1. M. f. Morsell. S. ut supra.*

Alii magis temperati pro hypochondriacis. ℞. *Cort. cit. recent. minutissimè quadratim incis. dr. iij. sacch. albiss. in aq. spirituos. cinam. dissol. unc. iv. M. f. Morsul.*

Tragæa. ℞. *Spec. aromat. ros. diaxyloal. diarrhod. Abb. an. scr. j. cinam. elect. dr. j. nuc. mosch. dr. ß. mac. caryoph. an. scr. ß. sacch. albiss. unc. iij. M. f.* Trag. S. *Magen-Trisanet unter vvehrenden Saurbrunnen-Cur nach den Essen mit Weim und Brod zu nehmen.*

Pilulæ laxativæ. ℞. *Mass. pilul.* FF. vel *Emanuel. dr. ij. formentur ex scr. 1. No. vij. aspergantur cinam.*

S. Franck-

S. *Franckfurter-oder Emanuel-Pillulen, darvon 7. ein Stund vor dem Nacht-Essen zu nehmen.*

Pulvis pro transitû Acidularum promovendô, ℞. *Crem. tart. dr. ß. rad. gial. scr. j. M. f. Pulv. dentur 8. dos.* S. *Laxier-Pülverlein, darvon eines in dem ersten Glass Saur-Brunnen zertribner einzunehmen.*

Alius. ℞. *Pulv. epat. rub. scrup. j. diagryd. rosat.* vel *sulphurat. gr. viij.* (plus minùs) *M. dentur* 8. vel 10. *dos.* vel ℞. *Crem. tart. dr. j. tart. vitriolat. sal. absinth. an. dr. ß. ocul. canc. præp. dr. j. ß. sacch. albiss. dr. ij. M. f. Pulv. ad scatul.* S. *Vermischter Weinstein, darvon ein halb Quintl. in dem ersten Glass Saur-Brunnen zu nehmen.*

Syrupus pro eâdem intentione. ℞. *Syr. ros. sol. aur.* vel *fl. persic. lib. ß. detur ad fictil.* S. *Rosen- oder Pfersich-Blüh-Safft, darvon 3. oder 4. Löffel voll in den ersten Glass Sauer-Brunnen zunehmen.*

Alius. ℞. *Syr. ros. sol. unc. iv. crem. tart. scr. j. ß. pulv. syr. sem. mel. subact. scr. j. M. f. a.* vel. ℞. *Syr. de cich. cum rhab. ros. sol. aur. an. unc. j. pulv. rad. gial. dr. ij. M. S. Laxier-Safft, darvon zuvor vvohl aufgerührter 1. oder 2. Löffel vol in den ersten Glass Sauer-Brunnen zu nehmen.*

Morselli, pro eâdem intentione. ℞. *Mag. gial. gr. xiv. gum. gott. gr. viii. cons. cit. borrag. cort. cit. condit. an. scr. i. ol. cinam. gutt. ii. sacch. albiss. in aq. borrag. & cinam. dissol. q. s. M. f. Morsul. N. 2.* vel ℞. *Pulv. rad. gial. dr. ii. spec. pro morsul. Imperat. crassiuscule incis. flaved. cort. cit. rec. an. dr. i. sacch. in aq. ros. solut. unc. ij. f. Morsul. N. iij. æqual. magnitudinis.* S. *Purgier-Morsellen, davon eine vor Trinckung des Sauer-Brunnens zu nehmen.*

Electuar. ad eundem finem. ℞. *Pulp. tamarind. unc. i. cass. extract. dr. vi. cons. ros. unc. j. rad. gial. dr. ij. magist. scammon. dr. ß.* M. S. *Purgier-Latvvergen, einer kleinen Nuss gross mit den Sauer-Brunnen zu nehmen.*

CAPUT V.

De Officiô Medici, in Affectibus indicantibus Purgationem.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in Humorum evacuandorum Præparatione.

I.

CUm experientia testetur, ac Medicis in praxi notum sit, in quartanâ, scorbutô, affectione hypochondriacâ, cachexiis, aliisque morbis chronicis & lentis, Purgationes fieri quandoque graves, cum torminibus, variis spasmis, violentâ humorum agitatione, intestinorum exulceratione, deliquiô, passione hystericâ &c. quæ omnia symptomata, cùm contingere soleant, vel ex acrimoniâ nimiâ, & corrosivitate humorum evacuandorum, vel quod iidem nimiùm crassi, viscidi, fixi, immorigeri & archæo reluctentes sint, factis etiam viarum impedimentis, ac exinde natis obstructionibus; indicant remedia Præparantia, quæ nempe alterando, vitiosas humorum qualitates apparant, & quasi præparant subsecturæ eductioni. Nam ex *Hippoc. 2. aph. 9. corpora ubi quispiam purgare vult, fluida faciat oportet.* Vocantur etiam *digestiva*, quasi pepasmum, & coctionem humoribus inducentia.

II.

Præparantia seu *digestiva*, alia dicuntur *universalia*, quæ generaliter motui humorum promovendo, conveniunt, quæ sunt polychresta, & maximè infimi ventris cruditatibus corrigendis debita, ut v. g. crem. tart. vitriolat. &c. Alia *particularia* seu *specialia*, quæ diversos humores peccantes respiciunt, & quadruplici cacochymiæ corrigendæ destinata sunt. Sic *bilem* præparant, quæ sal. vol. urinosum plùs minùs oleosum temperant, amaritiem ejus ac acrimoniam infringunt, obtundunt, salsaque diluunt, qualia sunt nitrata, aquea, acidula, & subamaricantia. *Melancholiam*, quæ acidum fixum absorbent, in salsum mutant, obtundunt, diluuntque, qualia sunt terrea, urinosa, martialia, antiscorbutica, aquea, humoresque adustos diluentia. *Pituitam*, quæ ejus visciditatem corrigunt incidendo, attenuando, eamque fluxilem reddendo, qualia sunt aperientia, salsa, acida, amara, acria, aromatica. *Serum*, quæ salsum & acre ejus corrigunt, illudque nimis tenue incrassant, qualia sunt glutinosa, mucilaginosa, oleosa, dulcia, terrea, & papaveracea.

III.

Pro legitima *præparantium* administratione, Medici officium erit, observare 1. Ea potiùs convenire in morbis chronicis quàm acutis. 2. Ex præparantibus seligenda, vel saltem admiscenda esse specifica, & appropriata, quæ vel huic aut illi visceri specifica, ut v. g. in suppressione mensium, hysterica, in inappetentiâ, stomachica, in affectibus capitis, cephalica &c. 3. Vel texturam fomitis morbifici specificam, contrariâ specificâ texturâ destruunt, ejusque saporem p. n. emendant, ut v. g. sic acidum non in genere, sed austerum, acerbum &c. corrigatur. 4. Sensim ac sensim à debilioribus ad fortiora progrediendum esse.

IV.

Præterea, 5. Notabit Medicus, *præparantia* non nimis diu continuanda esse, & subinde interpolanda *purgantia*, ut, quod separatum ac digestum, capitis mortui instar abstergatur & evacuetur, unde in Germaniâ, ubi longiores curæ haud tolerantur, præparantia & purgantia simul miscentur, ut contingit in nodulis laxativis, ut unâ fideliâ duo dealbentur parietes. 6. Dulcia, ut syrupos, qui in Italiâ præsertim præparantium vices obeunt, in brodiô carnis vel aquis destillatis dissolutos, plùs nocere quàm prodesse, cùm saccharata sint fermentativa, erodentia, stomachohostilia, ac quosvis etiam succos corporis viscidiores, & minùs activos reddant, hinc utiliora sunt digestiva in forma pulv. decoct. succ. essent. &c. 7. In ægris calidioribus, siccioribus vel atrophiâ laborantibus, temperatiora, humidiora & liquidiora eligenda, ut brodia alterantia, serum lact. decocta &c.

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in præscribendis Præparantibus, seu digestivis.

I.

PUlvis digestivus in affectâ Hypochondriacô. ℞. *Crem. tart. dr. i. cryst. tart. dr. ß. sal. absinth. scolopend. frax. an. scr. i. ol. mac. scr. ß. M. f. Pulv. S. Digestiv-Pulver darvon ein grosser Messer-Spitz voll ein Stund vor dem Mittag-und Nacht-Essen aus einer Peterssilgen Suppen zu nehmen.*

Alius. ℞. *Cryst. tart.* vel *pulv. epat. rub. scr. iv. sal. absinth. cich. an. scr. i. pulv. mac. scr. ß. M. f. Pulv. divid. in 4. p. æq. S. Digestiv-Pülverlein auf 4. mahl.*

Alius in Febribus intermittentibus. ℞. *Crem. tart. dr. i. ß. sal. absinth. cent. min. tamarisc. an. scr. i. ß. frax. scr. ii. flor. armon. cum marte sublimat. scr. i. M. f. Pulv. divid. in ix. p. æq.* S. *Fieber-Digestiv-Pülverlein.* Detur unus ex brodiô, decoct. rad. petrosel. cichor. fœnic. &c.

Alius in Cachexiâ. ℞. *Crem. tart. dr. i. tart. vitriolat. sal. absinth. an. dr. ß. ocul. canc. præp. scr. i. M. f. Pulv. divid. in 4. p. æq.*

Alius in Scorbuto. ℞. *Tart. vitriolat. sal. genist. absinth.*

fnuh. an. scr. i. ß. ocul. canc. scr. i. elæosacch. cit. anis. an. gutt. ii. cinam. gut. i. M. f. Pulv. divid. in 4. p. æq. detur una dos. ex seq. Brodiô. ℞. Herb. rec. cochlear. nasturt. aquat. acetos. Hispan. an. p. j. contusis affund. Brod. carn. non salit. & fervid. unc. iv. Coletur.

Pulvis absorbens Wedelii. ℞. *Vitriol. mart. gr. vj. conch. præp. ocul. canc. corall. rub. præp. antim. diaph. cinnab. antim. an. scr. ß. laud. op. gr. j. ol. dest. caryoph. gut. j. M. f. Pulv. divid. in 6. p. æq. S. Absüss-Pulverlein auf 6. mahl.* Utiles sunt in cardialgiâ, affectû hysterico, hypochondriacô &c.

Julepus digestivus in affectibus Capitis frigidis. ℞. *Aq. fœnic. hyssop. an. unc. iv. beton. salv. an. unc. ij. syr. de hyssop. unc. ij. de stœchad. de beton. an. unc. j. oxymel. squillit. unc. j. ß. essent. rorism. dr. ij. M. S. Digestiv-Tränckl, davon Morgens und Abends ein halbes Fraggele zu nehmen.*

Alius in affectibus Mulierum frigidis. ℞. *Aq. hyssop. fœnic. arthemis. meliss. puleg. an. unc. iv. cinam. unc. ij. syr. aperit. Minderer. unc. iij. de arthemis. compos. unc. ij. spirit. sal. gut. xxx. M. S. Digestiv-Julep auf 6. oder 7. mahl einzunehmen.*

Alius anti-Scorbuticus. ℞. *Syrup. scelotyrb. Forest. unc. iij. syr. de cort. cit. de pom. s. an. unc. ij. aq. scorz. q. s. clarif. & aromatiz. cum aq. cinam.*

Apozema digestivum in affectibus Pectoris frigidis. ℞. *Rad. fœnic. enul. glycyr. an. unc. ß. Ir. flor. dr. ij. herb. marrub. capill. ven. hyssop. agrim. beton. an. m. ß. sem. fœnic. dr. ii. urtic. dr. i. ficus. N. v. passul. min. dr. vi. incis. coq. in s. q. aq. font. in col. lib. i. ß. dissol. syr. de prass. de hyssop. de liquir. anc. unc. i. oxymel. s. unc. j. ß. squillit. unc. ß. aq. asthm. unc. j. ß. cinam. dr. vi. M. S. Digestiv-Tranck auf 6. oder 8. mahl.*

Aliud in Affectibus Melancholicis. ℞. *Rad. cichor. buglos. an. dr. vi. polyp. q. unc. ß. liquir. dr. ii. herb. borrag. bugl. an. mij. capill. ven. melis. ceter. an. m. ß. fol. senn. dr. x. sem. cit. fœnic. anis. coriand. præp. an. scr. j. fl. Borrag. anth. an. p. ii. passul. unc. i. ß. coq. in s. q. aq. font. ad unc. xv. in Col. dissolv. syr. de fumar. de lupul. de cort. cit. an. dr. vi. M. f. apoz. pro 3. dos.*

Succi digestivi cum brodiis alteratis, in affectû hypochondriacô. ℞. *Succ. depurat. & per setac. traject. cichor. borrag. endiv.* vel *agrimon. an. unc. i. Juris pulli vel gallin. in quo coct. sint malv. endiv. melis. lupul. unc. iv. M. pro una dosi* & sic pro ceteris interjectis subinde lenitivis.

Mixtura & Essentia in obstructionibus. ℞. *Spirit. sal. spirit. tart. an. scr. ii. Elix. vit. Matth. propriet. Par. an. scr. i. M. ad vit. S. Digestiv-oder eröffnende Mixtur oder Essentz, darvon Morgens und Abends bey 15. oder 20. Tropffen auf einer Peterssilgen-Brühe zu nehmen.* Vel. ℞. *Elix. prop. Par. scr. ii. spirit. tart. aperit. Penot. sal. armon. an. scr. 1. M. S.* ut suprà.

Alia. ℞. *Mixt. simpl. unc. ß. Essent. cent. min. cochl. an. dr. iii. scolopend. dr. ii. tinct. mart. dr. 1. ß. M. S.* ut suprà.

Atque hæ formulæ sufficiant, ut pro varietate Affectuum, mutatis paulisper mutandis, Neopracticus has imitari possit.

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in evacuatione corporis Lenitivâ.

I.

CUm catharsis, seu evacuatio per alvum, alia dicatur *selectiva*, quæ è secundâ vel tertiâ regione humores vi selectivâ evacuat: alia *lenitiva*, quæ leniter, & sine vi primæ regionis quoscunque humores educit, de hâc præsenti locô mentio facienda. Intelligitur autem per primam regionem ventriculus, intestina, mesenterium, pancreas, lien, & pars concava epatis, sicuti per secundam, epatis pars convexa, vena cava, arteria aorta, & quidquid inter alas, & inguina situm est: per tertiam verò musculi, ossa, omnisque corporis moles ad extimam usque superficiem.

II.

Indicantur medicamenta *lenitiva*, in quâvis cacochymiâ, vel potiùs cacochyliâ primæ regionis, succis vitiosis jam à sanguinis commixtione separatis, præsertim ubi alvus non est aperta, & quando vel ob virium debilitatem, vel ob acidi excessivi copiam, aliorúmque humorum fermentescibilem qualitatem, & effrænam spirituum excandescentiam, ipla purgantia vera exulare jubentur, ut v. g. in colicâ hypochondriacâ, affectû hysterico, scorbuticô, pathematibus convulsivis, spasmodicis, morbis acutis, febribus inflammatoriis, morbis acutis puerperarum, gravidarum, hæmorrhagiis, tabe, hecticâ, phthisi &c.

III.

Medicamenta *lenitiva*, (dicta etiam laxativa, minorativa, eccoprotica, benedicta) virtutem suam in corpore exserunt, vel emolliendo & lubricando, qualia sunt *aquea, mucilaginosa, oleosa, uncluosa, & pinguia*; vel sordes detergendo, qualia sunt *salina, acidula, terrea* ut *tartarea, nitrosa, salsa*, vel leniter irritando & stimulando, qualia sunt *purgantia* tum *leniora* tum alia *minori dosi* exhibita.

IV.

Pro debitô usû remediorum *lenitivorum* observet Medicus, 1. ea semper exhiberi posse, ubi alvum apertam esse bonum est, sine etiam præcedente coctione. 2. Ea vel per os assumi vel per clysteres infundi. 3. Lenitiva lubricantia magis convenire, in siccitate intestinorum: stimulantia & detergentia, in eorum repletione. 4. Lenientia à multis commodissimè exhiberi horâ unâ ante prandium, v. g. *pruna cocta*, superbibendo parùm vini lymphati: ab aliis horâ unâ ante cœnam, ut v. g. *pilulæ Francofurt.* 5. Pilulas lenientes aloëticas obesis magis convenire, quàm gracilibus, & hypochondriacis, in quibus pro nunc quidem juvant, alvum aperiendo: in futurum autem nocent, nimiùm exsiccando & calefaciendo, hinc major postmodum alvi stipticitas.

V.

Præterea 6. notabit, cavendum esse, ne natura frequentioribus clysteribus assuescat. 7. Remedia passulata in alvi siccitate cum viscerum fervore & calore ceteris omnibus præferenda esse. 8. Pruna subinde obacidum occultum, præsertim in colicis affectibus minùs profuisse. 9. Purgantia seu lenitiva plantis pedum, vel umbilico illita, incerta & infida esse, tormina sæpiùs excitantia. 10. Huc quoque spectare suppositoria, vel mellea, *die Hónig-Stul-Zäpflein*, vel globuli, *die Wind-Kugeln, Bisam-Kugeln*, irritando alvum moventia.

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in præscribendis formulis Remediorum Lenientium.

PRuna laxativa facilè parabilia. ℞. *Fol. senn. sc. ii. z. z. incis. scr. i. sacch. unc. ß. ligata in linteolo coq. cum prun. dulc. N. xiii. in s. q. aq. addendo in fine mann. dr. vi. M. S. Laxier-Zwetschen 1. Stund vor dem Essen zu nehmen.*

Alia. ℞. *Fol. senn. unc. ii. z. z. cinam. an. scr. ii. aq. endiv. vin. alb. an. unc. vii. infund. per hor. 10. bull. ad consumpt. 3. part. in express. prun. Hungaric. enucleat. ad lib. ß. coq. ad syrup. consist. cum sacch. unc. ii. add. syr. ros. sol. unc. i. ß. aq. cinam. dr. ii. M. S. Laxier-Pflaumen.*

Alia. ℞. *Prun. damascen. enucleat. lib. ß. coq. ex s. q. aq. simpl. de Colat. ferventiss.* ℞. *lib. i. ß. fol. senn. sel. unc. i. crem.*

crem. tart. dr. ii. ß. cinam. acut. dr. ii. stent in infus. per hor. 4. in locô calidô, hinc ebull. semel atque iterum, exprim. & col. Colatura affundatur prunis. S. ut suprà.

Passulæ laxativæ paratû faciles. ℞. *Passul. Corinth. vin. alb. lot. unc. vi. fol. senn. in linteolô ligat. unc. i.* vel *i. ß. affund. aq. q. s. ut tegantur passul. leniter ebulliant, stent vase probè tectô in locô calidô 5.* vel 6. *horis, hinc abjectô sacculô, utere passulis, pro ætate & viribus patientis S. Laxier-Weinbeerlein.*

Aliæ. ℞. *Fol. senn. s. unc. ii. coq. in aq. lib. i. ad consumpt. 3. part. in colat. infund. passul. min. exacinat. lib. ß. coq. ad mollit. add. syr. ros. sol. dr. vi. M. S. Laxier-Weinbeerlein, darvon 2, Löffel voll 1. Stund vor dem Nacht-Essen zu nehmen.*

Aliæ. ℞. *Fol. senn. s. unc. ii. 2. 2. dr. ii. cinam. mac. galang. an. scr. ii. coq. in aq. font. lib. ii. ad consumpt. med. stent in locô calidô per noct. manè col. cum express. dissolv. sacch. alb. unc. vi. coq. ad consist. Julep. cui injiciantur passul. vin. alb. lot. unc. vi. repone in vase fictili. S. Laxier-Weinbeerlein, darvon 2. grosse Löffel voll gleich vor dem Mittag-Essen zu nehmen.*

Aliæ fortiores. ℞. *Passul. min. mund. lib. ß. vin. alb. opt. lib. 1. stent in infus. per noct. m. adde sacch. albiss. unc. iv. coq. ad consumpt. vin. hinc insperge resin. gial. subtiliss. pulv. scr. iii. M. exactissimè.*

Vinum passulatum Timæi. ℞. *Passul. maj. min. an. unc. iii. fol. senn. s. unc. i. cinam. acut. dr. iii. contund. in mortar. ad past. affund. vin. Rhen. opt. lib. iv. stent in infus. per diem & noct. Colat. exprim. & col. per chart. emporet. S. Weinbeerlein Laxier-Wein, darvon ein Stund vor dem Essen ein gutes Tisch-Glass voll zu trincken.*

Aqua passulata ejusdem. ℞. *Passul. min. mund. unc. ii. cerass. nig. exsiccat. una cum nucleis unc. 1. contund. in mort. marmor. ut fiat quasi pasta, affundendo aq. fluv. lib. iv. ß. coq. ad remanent. lib. iii. in colat. ferventiss. infund. fol. senn. s. dr. vi. fl. viol. p. i. cinam. acut. dr. ii. stent in loco calido per hor. iv. Col. & filtretur per chart. emporet.* S. ut suprà.

Alia vulgaris, & facilè parabilis. ℞. *Fol. senn. s. unc. i. passul. min. unc. iv. cinam. dr. iii. fl. viol. m. i. crem. tart. dr. ii. his superaffunde aq. fervent. lib. iii. stent per noctem, hinc colentur.*

Decoct. Prunor. *cum fol. senn. crem. tart. sem. anis. cinam. &c.* idem præstant.

Brodium Mannatum. ℞. *Mann. el. ab unc. i. ad 2. succ. cit. rec. express. dr. i. ß.* vel *ii.* vel *crem. tart. dr. i. M. dissol. in s. q. Brod. carn.* vel *gallin. Col.*

Aqua laxativ. Viennensis. ℞. *Aq. laxat. Vienn. unc. iii.* vel *iv. succ. cit. rec. express. dr. ii.* vel *crem. tart. dr. ß. aq. cinam. bugl.* vel *fl. nymph. dr. ii. M. S. Wiennerisches Laxier Wasser auf einmahl einzunehmen.*

Alia vulgaris. ℞. *Aq. laxat. commun. lib. ß. nit. præp. gr. xii.* M. vel. ℞. *Aq. laxat. vulg. unc. iv. muchar.* vel *syr. ros. sol. unc. i. ß. crem. tart. scr. 1. nit. præp. Scr. ß. M. S. Gemeines oder vermischtes ordinari Laxier-Wasser auf einmahl einzunehmen.*

Julepus laxativus. ℞. *Fol. senn. s. scr. iv. liquir. ras. scr. i. cinam. scr. ii. contus. affund. aq. fervent. lib. i. stent per horam dimidiam, Colat. sine express.* add. *syr. viol. unc. ß. M. bibantur unc. iii.* vel *iv. sub frigidè.*

Pilul. laxat. ℞. *Mass. pilul. F. F.* vel *Emanuel. dr. ii. formentur ex scr. 1. N. viii. vii. vel ix. S. suo nomine. Darvon 7. 8. oder 9. ein Stund vor dem Nacht-Essen zu nehmen.* Ad idem valent, pilul. Clariss. D. Grembsii, vel Aqua pendent.

Pulvis laxativ. ℞. *Crem. tart. dr. ii. divid. ad 2. p. æq. S. Präparirter Weinstein, davon ein Pülverlein auf einmahl ein Stund vor dem Essen aus einer Brühe zu nehmen.*

Alius. ℞. *Crem. tart. dr. ii. diagryd. scr. i. M. f. Pulv. S. Geschärpffter oder vermischter Weinstein, darvon ein oder anderer grosser Messer-Spitz voll, aus einer Fleisch-Brühe zu nehmen.*

Alius. ℞. *z. z. tart. alb. an. dr. i. sacch. albiss. fol. senn. s. an. dr. ii. M. f. Pulv. in jusculô carnis* vel *haustû vini exhibendus.*

Alius Rhabarbarinus. ℞. *Crem. tart. dr. iii. rhab. el. dr. ii. cort. flav. aurant. dr. i. M. f. Pulv. cujus Dosis dr. i.*

Bolus. ℞. *Cass. rec. extr. unc. ß.* vel *dr. vi. Detur semel vel bis in septimanâ.*

Electuar. lenitiv. Burrhi. ℞. *Mann. el. unc. iii. syr. de alth. Fernel. rosar. sol. violar. solut. pom. redol. cass. extract. pulp. tamarind. fol. senn. sel. pulv. an. unc. i. Mannæ contusæ immisce syrup. & his adde reliqua. S. Laxier-Latwergen, darvon z. oder 3. Quintl, oder einen halben Löffell voll zu nehmen.*

Aliud. ℞. *Cass. rec. extr. pulp. tamarind. an. dr. vi. mann. el. cum aq. viol. dissol. unc. i. ß. pulv. fol. senn. dr. ii. ß. cum s. q. syr. viol. M. f. Elect. moll.* vel ℞. *Pulp. passul. min. mund. tamarind. fl. cass. an. unc. ß. condit. cort. aurant. dr. iii. pulv. rad. gial. dr. i. ß. cum syr. de cich. cum rhab. s. q. M. f. Elect. S.* ut suprà.

Clysser Domesticus simplicissimus. ℞. *Brod. carn. lib. i. mell. crud. cochl. v. ol. oliv. cochl. vi. sal. comm. dr. i. M.*

Alius. ℞. *Brod. carn. non salit. lib. i. sacch. rub. unc. ii. ol. oliv.* vel *lin. unc. ii.* vel *iii.* cum *vitell. ov. & paucô sale M. f. Clyster.*

Alius magis compositus. ℞. *Herb. malv. mil. fl. chamom. mj. sem. carv. dr. ii. coq. in s. q. aq. font. in Col. lib. i. dissolv. sacch.* vel *mell. crud.* vel *mell. ros.* aut *mercurial. unc. ii. ol. oliv.* vel *sem. lin. violar. chamom. lil. alb. unc. ii.* vel *iii.* vel locô horum *butyr. rec. sal. scr. j. M.*

Alius lacteus. ℞. *Lact. vaccin. rec. mulct. lib. i.* vel iß. *sem. carv. dr. ii. subinde & fl. cham. m. i. coq. ad lib. i. add. sacch. rub. unc. ii. ol. sem. lin. unc. ii. butyr. rec. unc. i. vitell. ov. N. 1. M. f. Clyst.*

Alius. ℞. *Decoct. emoll. lib. i. dissolv. cass. extr. pro clyst. dr. vi. sacch. rub. unc. 1. ß. ol. amygd. lil. alb. chamom. an. unc. i. vitell. ov. dr. i. sal. scr. i. M. f. Clyst.*

Suppositorium. ℞. *Suppositor. ex melle parat. N. 2. S. Hónig-Stuhl-Zäpflein, eines nach dem andern zu gebrauchen.*

Aliud fortius. ℞. *Vitell. ov. ad durit. coct. N. i. fell. bov. liquid. q. s. M. f. Supposit.* quod Viennæ *das Kayser-Zäpfl* appellant, vel paretur ex *sapone, alumine, &c.*

Plura vide infrà de Purgantibus.

ARTICULUS V.

De Evacuatione per Alvum selectivâ.

I.

PUrgatio per alvum propriè sic dicta, ex secundâ & tertiâ regione evacuans, indicatur à *cacochymiâ*, quæ est retundantia humorum vitiosorum, à sanguinis consortiô separatorum, vel eidem supernatantium, ut adeò pateat, Purgantia in omnibus morbis convenire, qui dependent à saburrâ vitiosorum humorum sanguini haud intimè commixtorum. Sicuti autem non tantùm indicantium, sed etiam coindicantium, vel contraindicantium habenda ratio; ita etiam in Purgatione hæc consideranda: vires nempe, temperamentum, habitus corporis, ætas, sexus, consuetudo, clima, &c.

II.

Quoad *Vires*, sint hæ ad purgandum semper validæ; vel saltem mediocres; præsertim autem à vehementibus purgantibus cautè abstinendum, nam ex *Hippoc. 1. aph. 3. Evacuationes, quæ ad extremum ducunt periculosæ*; & 2. *aph. 51. plurimùm & repentè evacuare periculosum.* Habent enim fortiora purgantia virulentiam quandam nocivam, ac malignitatem absconditam, quâ indiscriminatim, tam recrementosi, quàm alimentitii corporis succi resolvuntur, colliquantur, ac in sordes convertuntur; hinc vires maximè debilitant, tormina spasmodica, subinde in manifestas convulsiones terminantia excitant, hypercatharses tetras & pernicioſas creant, ac mortem sæpè infe-

III.

Quoad *Temperamentum*, faciliùs purgationem ferunt, qui sunt temperamenti calidi & humidi, habitúsque eusarchi & carnosi, quàm corpora calidiora, sicciora, graciliora, vel nimis pinguia. Quoad *Ætatem*, facillimè fert purgationem ætas media, difficillimè infantia & senectus, & non nisi benigniorem. Tempore *Menstruationis*, mulieres minimè purgandæ, neque etiam, si mox instet. *Gravidæ*, ex *Hippoc.* 4. *aph.* 1. tutiùs à mense 4. ad 7. evacuantur, dum ait: *Prægnantes purgabis, si materia turgeat, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed has parciùs.* Quia tunc temporis fœtus utero fortiùs adhæret, sumptâ similitudine à fructibus arborum, primô & ultimô tempore faciliùs decidentibus. Hôc seculô Purgationes lenitivæ, & blandiores, quôlibet ferè graviditatis mense exhiberi solent, in morbis à cacochymiâ oriundis, seu turgente, seu concoctâ materiâ, ubi majus impendet periculum ex parte cacochymiæ morbum producentis, quàm ex commotione à purgante excitatâ, licèt tutiùs mediis, cautiùs verò primis & ultimis mensibus procedendum sit: immò, nisi cacochymicæ quædam gravidæ evacuentur, sæpiùs statim à puerperiô in morbos graviores incidunt. *Puerperæ*, lochiis naturaliter fluentibus nunquam purgandæ, benè tamen, si quantitate diminutâ, vel qualitate vitiosa peccaverint, non tamen in principiô, sed materiâ coctâ, transactis 8. 10. vel 12. diebus à partû, & quidem eò tutiùs, quò longiùs puerpera distat à partû. Teste enim experientiâ, mulieres laborantes suppressione lochiorum, si post septimum, vel nonum fluxu alvi corripiantur, utplurimùm liberari: si verò primis diebus, puta 2. 3. vel 4. utplurimùm interire solent.

IV.

Quoad *Aëris* statum, Purgationi maximè conveniens est *temperatus vernalis*, hinc *autumnalis*. De priore *Hippoc.* 6. *aph.* 47. ait: *quibus venæsectio, aut medicamentum purgans confert, iis verno tempore sanguinem detrahere, aut medicamenta purgantia exhibere oportet.* Minùs frigidior & æstivus, ex *Hipp.* 4. *aph.* 5. ubi ait: *sub caniculâ & ante caniculam, difficiles ac molestæ sunt purgationes.* Feliciori successû etiam exhibentur lunâ decrescente quàm crescente, in quâ humores & tumores augentur; interim hæc coindicatio aut contraindicatio desumpta ab astris, vel anni temporibus, attendenda tantùm absente urgentiâ, in purgatione præservativâ. Quoad reliqua, *assueti* faciliùs purgantur, quàm *inassueti*: morbi *calidi* etiam minùs tutè admittunt purgantia validiora. Qui pravô etiam utuntur alimentô, in purgationibus facilè in animi deliquium incidunt, ex *Hippoc.* 2. *aph.* 36. Tandem quibus *alvus* nimis *suppressa*, catharcticum exhibere minùs tutum est, nisi præmissô enemate.

V.

Quoad *Tempus* morbi purgationi aptissimum, illud est ejus principium vel declinatio. Nam ex *Hippoc.* 2. *aph.* 29. *in principiô morborum, si quid movendum videtur, move, cùm verò consistunt, ac vigent, quiescere melius est. Item* 2. *aph.* 30. *circa initia & fines morborum, remissiora sunt omnia, in vigore vehementiora.*

Ut autem Medicus hôc in passû ritè suô fungatur officiô, observabit 1. Purgationem lenitivam, utpote evacuantem succos primæ regionis, à sanguinis commixtione jam separatos, semper fieri posse etiam sine præcedente coctione. 2. Purgationem selectivam etiam fieri posse, non exspectatâ coctione, in principiô omnium morborum descendentium, ex verâ cacochymiâ, humoribus pravis à sanguine, vel jam omnino separatis, vel eidem saltem supernatantibus, dummodò absit febris continua. 3. In morbis acutis cum febre, ut v. g. febribus continuis, malignis, viscerum inflammationibus, purgationem non convenire, nisi existente materiâ coctâ, vel turgente, & de his præcipuè intelligendus est *aphoris. Hippoc.* 1. *aph.* 22. *quæ cocta, maturaque sunt, medicamentô purgante educere convenit, non cruda, nec per initia morborum, nisi humores turgeant; plurimi verò non turgent.*

VI.

Ut autem allegatus *aphorismus* ritè intelligatur, sciendum, materiæ *cruditatem* in aliô non consistere, quàm in tali humorum statû, quô sanguini uniti, & intimè permisti, naturalem ejus fermentationem turbant, & eam in effervescentiam febrilem concitant: *coctionem* seu *pepasmum* è contra, in debitâ separatione, & quasi præcipitatione, per motum fermentativum, quô recrementa, & heterogenea salia ceu fœta, instar capitis mortui à serô imbibita, per viscerum cribra, & quasi filtra secerni, & per consuetas vias evacuari solent. Sicuti enim cerevisia novella, seu mustum turbidum, per quæcunque instrumenta colatum, non reddetur clarum, benè tamen quod fermentando depuratum fuit; ita quamdiu fæces recrementosæ, per fermentationis motum separatæ, aut præcipitatæ non sunt, tam diu inutilis, immò pernicioſa erit purgatio, nihil aut parùm educens, vel humores simul utiles evacuans, corpus liquefaciens, humores magis turbans; hinc tormina, animi deliquia, vertigines, convulsiones ac sudores syncopticos excitant. *Turgescentia* tandem, seu *orgasmus* materiæ, consistit in humoribus impetuosè in corpore discurrentibus, partésque lacessentibus, & in vias evacuationis vergentibus, seu in impetuosâ effervescentiâ, dum materia morbifica abundans, immoderatè nimis effervescit, & rapidè per vasa movetur, instar musti ex vinô generosô impetuosè nimis ebullientis, & vasa nimis arctè concluſa rumpentis; hinc obsservamus in tali casû, in principiis, vel augmentis morborum, quandoque excitare vomitus, diarrhœas, aut hæmorrhagias symptomaticas. In tali turgescentiâ *Hippocrat.* purgationem admittit statim instituendam, dum 4. *aph.* 10. ait: *purgandum in valdè acutis, si ad sui excretionem invitet materia, eodem ipso die, differre enim in talibus, malum est.* Cùm periculum sit, ne humores mobiles, impetû illô concitati, in partem aliquam principem ruant; interim & hîc magnâ cautelâ, & circumspectione opus est, ne intempestivè irritentur crabrones, hinc multi in hoc casu præferunt purgationi, venæ sectionem.

VII.

Sicuti verò materia morbifica febrilis cruda, de *curâ regulari* evacuari non debet; ita de *curâ coctâ* eam subinde tollere oportet, per purgationem *minorativam*, dum nempe humores pravi ità copiâ luxuriant, ut venæsectione tolli nequeant omnes, & à naturâ sint veluti incoctiles vel insuperabiles, immineatque magnum vitæ periculum, nisi per minorativum aliqua portio priùs tollatur, & natura allevietur. Vomitoria hôc in passû optima sunt, sequente dein leni absterſivô catharcticô, de quibus infrà. Præterea quoad tempus purgationis, in morbis exacerbationes vel paroxysmos habentibus, convenit purgatio die remissionis, vel intermissionis, vel ipsô die paroxysmi; ita tamen, ut effectum suum ante paroxysmi invasionem compleat, quâ ratione *Pet. Monav. apud Craton. l.* 2. *consil. fol.* 417. apparente aliquâ coctione, plurimas febres intermittentes sustulit.

VIII.

Locus, per quem instituenda Purgatio, demonstratur tum à naturâ humorum, tum ab eorum subsistentiâ seu vergentia. Nam ex *Hippoc.* 1. *aph.* 21. *quæ educere oportet, quò maximè vergunt, eò ducito per loca conferentia. Quantitas* purgationis, ostenditur à quantitate humoris peccantis, cùm omnis sit evacuandus: nec si minùs, camarina tantùm commoveatur, vel si plùs, hypercatharsis excitetur. Evacuandus simul & semel totus humor, si materia pauca & vires robustæ, vel levioribus æger

non

non moveatur, vel assuetus sit purgantibus, aut corpus habeat durius, & laboribus exercitatum: è contra partitis vicibus, & per epicrasin, si materia multa, & si vires robustæ, vel si vires debiles, aut æger à quovis assumptô facilè purgetur, vel sit inassuetus, aut habitû corporis molli præditus. In dubiô, præstat naturam, haud satis perspectam & cognitam, mitioribus explorare, quàm valentioribus temerè aggredi.

IX.

Signa perfectæ purgationis sunt, appetitus rediens, urina denuò naturalis reddita, corpusque insigniter alleviatum. Sic *Hippoc.* quoque duo proponit signa, & quidem primum, 1. *aph.* 23. *si talia evacuentur, qualia oportet, & si plurima sint, & æger bene ferat,* (id est, utilitatem ex purgatione recipiat.) Alterum, 4. *aph.* 19. ubi ait: *qui potione medica, dum purgantur, non sitiunt, ipsorum purgandi finis non fit, donec sitiverint.* Oritur autem sitis non ob calorem, sed ex aliquali humiditatis ventriculi, partiúmque vicinarum absumptione.

X.

Medicamenta *Purgantia*, licèt ab humoribus, quos evacuare credebantur, Veteribus alia dicantur *Phlegmagoga*, quæ pituitam, alia *Cholagoga*, quæ bilem, alia *Melanagoga*, quæ melancholicam, alia *Hydragoga*, quæ humores serosos, alia *Mictagoga*, quæ mixtos, alia *Panchymagoga* seu *catholica*, quæ omnes humores evacuant; probabilius tamen est juxta RR. nullum catharcticum selectivè purgare, id est, specialem aliquem humorem educere; sed ab omnibus, primò per irritationem fæces alvi ordinarias, seu scybala crassiora, hinc aquosa vel saltem liquida, bilem nempe, ac succum pancreaticum, tandem mucosa, variáq; e heterogenea, quæcunque in sanguine contenta eliminari, ita tamen, ut fæces seu sordes tam variæ, & subinde tam horridæ, & fœtentes, non semper formaliter in corpore ita existant, sed tales evadant, nunc ex actione medicamenti colliquativâ, & quasi putrefactivâ, nunc ex ipsis remediis tingentibus, & nauseosum aspectum excrementis conciliantibus, nunc etiam ex mutuâ sordium miscelâ, tum inter se, tum etiam cum bile & succô pancreaticô.

XI.

Licèt autem *purgantia* nullum selectivè humorem purgent, nihilominus tamen non promiscuè usurpanda, sed distinctio inter eadem facienda, tum quia purgantia nonnulla præter vim laxativam, alias proprietates certas conjunctas habent, tum quia subjectum purgandum, nunc facilioris, nunc difficilioris est laxationis, nunc certis affectibus obnoxium, qui per purgantia vel irritantur, vel exasperantur, tum quia materia evacuanda nunc plùs, nunc minùs obsequens, variúmque situm, & subsistentiam habet.

XII.

Vim suam catharcticam exercent *purgantia*, tum suâ acrimoniâ salino-sulphureâ, irritando tunicam membranaceo-glanduloſam ventriculi & intestinorum, ac orificia ductûs pancreatici, & choledochi, ac vermiculationes crebriores, & repetitas spasmodicas contractiones, atque contentorum excretiones concitando, tum vi fermentativa humores, seu massam sanguineam resolvendo, ejúsque contenta nunc excrementitia, nunc etiam quandoque alimentitia alterando, eorumque texturam dissolvendo, fundendo, ac in liquaminis serosi consistentiam colliquefaciendo, ut adeò actus purgationis, sit instar actus cujusdam febrilis, cùm sanguis in suâ mixtione turbetur, nova & insolita inducatur fermentatio, contextus glanduloſi & fibrillæ intestinales irritentur, humores quasi à febre colliquativâ, colliquentur, symptomata febrilia, ut sitis, nausea, inappetentia, lassitudo, dolor capitis &c. excitentur: immò per abusum etiam horrendæ convulsiones, ac ipsa quandoque mors.

XIII.

Quoad usum & regimen *purgationis*, observet Medicus. 1. In liberâ & electivâ purgatione, eligendam diem temperatam, ac vitandas esse lunæ quadraturas. 2. Assumendum esse purgans manè jejunè, nisi vel paroxysmus manè infestet, vel urgens impellat affectus, vel animus sit sumendi pilulas, quæ, si leviores, commodiùs horâ unâ ante cænam, si fortiores, duabus post cænam assumuntur. 3. Purgantia potulenta calidè, vel potiùs tepidè propinata, citiùs operari: difficiliùs autem sumi & retineri, ob nauseam, pro quâ tollendâ, & vomitû impediendô, nares obstruendæ, linteolum vel panis tostus acetô madidus, naribus admovendus, buccella cydoniati sumenda, vel cortex cit. aut amygdalæ, aut aliud saporem medicamenti obscurans masticandum, vel vinô ac spiritû ejus, os colluendum. 4. Aërem ac potum frigidum hoc tempore cane pejùs & angue vitandum. 5. Si purgans nullam vel parciorem post 4. vel 5. horas operationem eliceret, eadem promovenda erit suppositoriis, clysteribus, exhibitâ desuper aquâ laxativâ, moderatâ deambulatione, & commotione; uti constat ex *Hipp.* 4. *aph.* 14. & 15. licuti è contra, si modum excedat purgatio, eadem sistitur sornô, quiete, frictionibus, sudore, applicatis & exhibitis adstringentibus, theriacalibus atque opiatis.

XIV.

Præterea considerabit 6to, sumptô benigniori & mitiori catharcticô, non desuper dormiendum esse: benè tamen quandoque post fortiora, quæ difficulter in actum deducuntur, ac vim purgantem fixiùs & tenaciùs inhærentem habent. 7. Duabus vel tribus horis post assumptum purgans, Brodium abstergens & abluens, additô, si libet, crem. tart. immò ad secundam vel tertiam operationem, cochlear unum vel alterum brodii assumendum esse. 8. Purgantia in formâ liquidâ, præsertim ex infusione paratâ, citiùs & cum minori molestiâ operari, ac inprimis convenire in temperamentis, naturis, & affectibus biliosis, ac melancholicis, uti etiam in tollendis obstructionibus. 9. Purgantia in formâ pulveris vel pilularum, minùs convenire in siccioribus, tabidis, hecticis, melancholicis, febre detentis &c. è contra feliciùs operari in obesis, succulentis, torosis & carnosis subjectis, utpote humidioribus. 10. Vinum generosum, purgantium vim cohibere, hinc etiam utile est, post purgationem circa noctem assumere parùm theriac. cum hausti vini generosi, ut omnia iterum in pacatum statum redeant.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in præscribendis variis Remediorum Purgantium formulis.

In formâ Potionis.

MAnna Julepata. ℔. *Crem. tart. dr. ii. dissolv. in aq. tarax.* vel *viol. unc. vi. hinc lentô igne dissolv. Mann. el. unc. iii. col. per pann. lin. hinc clarif. cum alb. ov. addendo parùm aq. cinam. vel fl. naph. M.* est Potiuncula visû & gustû suavis, Magnatibus familiaris. *S. Klares Laxier-*Manna-*Wasser, auf einmahl einzunehmen.*

Alia acuata & fortior. ℔. *Crem. tart. dr. i. coq. in aq. font. unc. vi. in col. unc. iv. dissolv. Mann. el unc. ij. vel ii. ß. clarif. cum album. ov. & colat. add. pulv. syr. cum sem. melon. subact. gr. v. vi. succ. cit. aq. fl. naph. an. dr. i. ß. M. S. Stärckers* Manna-*Laxier Wasser, Morgends nüchtern einzunehmen, und in 2. Stund hernach ein Brühe zu nehmen.*

Potio lenitiva ex Manna. ℥. *Mann. el. dr. vi.* vel *unc. i. dissolv. in aq. destill.* vel *laxat. s. q. add. syr. ros. sol. aur. de cich. cum rhab. duplic. ana unc. i.* ß. vel horum loco *syr. diaser. de mann. laxat. Horst. aq. cinam. bugl. dr. i.* ß. *M. f. Pot. irroranda vapore cort. cit. rec.* S. ut suprà.

Alia utilis in Febribus. ℥. *Mann. calab. unc. i. syr. ros. sol. unc. ii. elect. lenit. Flor. dr. ii. crem. tart. scr. ii. cum s. q. aq. scorz.* vel *laxat. M. f. Potio, aromatizanda, cum succ. express. cort. cit.*

Alia ubique ferè usualis. ℥. *Fol. senn. s. dr. ii. agar.* vel *mechoac. dr. i.* ß. (*Rhabarb. etiam si placet dr.* ß. vel *tamarind. unc.* ß.) *sem. anis. z. z. an. scr. i. rad. liq. dr. i. passul. unc.* ß. *coq. in aq. s. q. ad unc. iii. m. in col. dissolv. mann. el. unc. i.* ß. vel *unc. ii. aq. cinam. parùm. M.*

Potio Mannata cum extractis. ℥. *Mann. el. unc. i.* ß. *extract. diacarth. scr. ii.* vel *dr. i. mag. gial. gr. iii. aq. laxat. unc. iii. cinam. dr. i. M.* Utilis est in affectibus catarrhalibus. Vel ℥. *Mann. el. unc. i. vel dr. x. extr. diacarth. scr. ii. de rhab.* vel *de citrô solut. scr. i. M. f.* Potio brevis aspergenda *ol. cort. cit. rec.*

Aqua laxativa Viennensis acuata. ℥. *Aq. laxat. Vienn. unc. iii. vel iv. crem. tart. dr. i.* vel ß. *aut hujus loco succ. cit. rec. express. dr. iii. Pulv. syr. à gr. v. ad x. xii. aq. cinam. bugl.* vel *fl. naph. dr. ii. M. f. Pot.* loco pulv. syr. etiam sumi possent *mag. gial.* vel *spec. diagialap. Mins. ad dr. i. dr.* ß. *vel scr. i.* Est Potio suaviter, & energeticè purgans.

Alia vulgaris. ℥. *Aq. laxat. vulg. unc. v. much. ros. unc. i.* vel *much. ros. syr. ros. sol. an. dr. vi. Pulv. syr. à gr. vi. ad x. nit. præp. gr. xii. M. s. a.*

Potio ex infusô. ℥. *Fol. senn. sel. dr. ii. agar.* vel *mechoac. dr. i.* ß. *rhab. dr. i. cinam. opt. scr. ii. mac. scr.* ß. *F. infus. in s. q. aq. tot. cit. in Col. dissolv. syr. ros. sol. aur. mann. calab. an. dr. vi.* vel *unc. i. M. f.* Potio.

Potio phlegmagoga. ℞. *Crem. tart. dr. i. rad. mechoac. dr. ii.* vel *iii. sem. fœnic.* vel *cit. excort. dr.* ß. *incis. bull. in s. q. aq. ad consumpt. 3. p. in colat. infund. fol. senn. s. dr. iii. rhab. dr. i. schœn. scr. i. in Col. dissolv. mann. el. unc. i. extr. diacarth. scr. iv.* vel *dissolv.* (si bilis magis evacuanda) *elect. de tamar. de succ. ros. an. dr. ii. syr. ros. sol. nunc. i. mann. el. unc.* ß. vel *dissolv. mann. el. syr. ros. sol. an. unc. i. scamm. sulph. gr. iv. M.*

Potio cholagoga. ℥. *Tamarind. unc.* ß. *fol. sem. s. dr. ii. rhabarb. dr.* ß. vel *dr. i. sem. anis. scr. i. Coq. in s. q. aq. font. ad unc. iii. in Col. dissolv. mann. el. syr. ros. sol. an. unc. i. elect. de succ. ros. dr. ii.* (si serum simul evacuandum) *syr. de spin. cerv. unc.* ß. vel *dr. vi. M.*

Potio phlegma-hydragoga. ℥. *Rhab. el. dr. i. agar. troch. dr. i.* ß. *spic. z. z. calam. aromat. an. gr. vii. inf. per noct. in s. q. aq. font.* vel *destill. appropriata, manè facta levi ebullit, & express. dissolv. mann. el. unc. i. Pulv. mechoac. scr. ii.* vel *dissolv. mann. el. & syr. de spin. cerv. an. dr. vi.* vel *unc. i. pulv. gial. cryst. tart. an. scr. i. aq. cinam. bugl. dr. ii. M.*

Potio melanagoga. ℥. *Fol. senn. s. dr. ii.* ß. *agar. opt. dr. i. fibr. elleb. nig. scr. ii. sem. anis. z. z. an. scr. i. mac. cinam. an. gr. vii. fl. cord. an. p. i. passul. unc.* ß. *coq. in s. q. aq. borrag. ad consumpt. 3. p. stent per noct. in col. express. dissolv. mann. el. unc. i.* ß. vel *ii. cryst. tart. scr. ii. M.* vel *mann. el. syr. ros. sol. an. unc. i. M.*

Potio mistagoga, ex Electuariis & Extractis, pro curâ vernali vel autumnali usitata. ℥. *Elect. de succ. ros. dr. iii. diacarth. dr. ii. extr. rhab. scr. i.* vel *cnicopharm. scr. ii. mann. el. unc. i. aq. lax. q. s. M. f. Pot. irror. vap. cort. cit. rec.*

Alia. ℥. *Elect. hier. cum agar. diacarth. an. dr. ii.* vel *elect. diacathol. aut lenit. Florenz. de succ. ros. an. dr. iii. mann. el.* vel *much. ros. aut. syr. ros. sol.* vel *de Cich. cum rhab. duplic. unc. i. extr. diacarth. & de cit. solut. Zvvelf. an. scr. i. M.*

Potio purgans, in fluxibus alvi. ℥. *Aq. lax. Vienn. unc. iii. rhabarb. leviter tost. & pulv. dr.* ß. *syr. de cich. cum rhab. triplicat.* vel *de mirobal. cum rhab. unc. i. aq. cinam. bugl. dr. ii. M.*

Alia. ℥. *Rhab. el. pulv. & vino albo irrorat. dr. i.* ß. vel *ii. inf. in s. q. aq. plantag. manè in col. cum express. dissolv. mann. el. unc. i.* vel ℈. ß *pulv. rhab. scr. i.* vel *dr.* ß. *syr. de myrob. cum rhab.* vel *de cichor. cum rhab. 4. duplic. dr. vi. M.*

Alia in Diarrhœa & Dysenteria utilis. ℞. *Tamarind. dr. ii. fol. senn. s. dr. iii. cort. aurant. dr.* ß. *passul. min. p. ii. mac. scr.* ß. *coq. in s. q. aq. ad 3. in colat. inf. per noct. rhab. opt. dr. i.* ß. *spic. gr. iii. manè colat. dissolv. mann. el. unc. i. syr. de myrob. cum rhab. dr. vi. aq. cinam. dr. i. M.*

Potio in fluxibus sanguinis. ℥. *Mann. el. unc. i.* ß. *dissolv. in aq. plantag. unc. iii. add. rhab. pulv. dr.* ß. *vel scr. ii. syr. de cich. cum rhab.* vel *de myrob. unc. i. M.* hæc eadem usurpari potest in gravidis.

Potio cholagoga. ℞. *Rhab. el. cort. myrob. cit. an. dr. i.* ß. *pulp. tamarind. unc.* ß. *fol. senn. sel. dr. iii. inf. per noct. in s. q. aq. destill. cich. manè facta levi ebullit. in col. dissolv. mann. el. unc. ii. fl. nit. gr. vi. crem. tart. dr.* ß. *M.*

Alia. ℥. *Mann. el. unc. i.* ß. *elect. de succ. ros. dr. ii. iii. pulv. gial. cryst. tart. an scr. i. aq. lax. q. s. M. f. Potio.*

Potio mistagoga. ℞. *Agar. rec. troch. mechoac. an. dr. ii. rhab. el. dr. i.* ß. *fol. senn. s. dr. iii. z. z. scr. ii. mann. el. unc. i.* ß. *his superaffund. aq. bull. unc. v. stent in infus. per noct. manè facta levi ebull. in colat. cum album. ov. clarif. dissolv. elect. de succ. ros. dr. ii.* vel *i.* ß. *crem. tart. scr. i. spirit. mac.* vel *essent. cit. scr.* ß. *M.*

Alia. ℥. *Tamarind. unc.* ß. *fol. senn. s. dr. iii. rhab. mechoac. an. dr. j.* ß. *cort. aurant. dr.* ß. *crem. tart. scr. iv. fl. cord. an. pi. sem. anis. dr.* ß. *Coq. in s. q. aq. font. stent in infus. per noct. in col. express. dissolv. mann. el. dr. x. pulv. mechoac. scr. i. aq. cinam. cochl.* ß. *M.*

Atque hæ formulæ selectæ sufficiunt, ut mutatis pro varietate circumstantiarum mutandis, millenæ formulæ ex arte concinnari possint.

In formâ Pulveris.

Pulvis Cornachinus cholagogus. ℞. *Crem. tart. à scr. i. ad ii. scammon. sulph. à gr. viii. ad xii. xv. antim. diaph. gr. vi. viii. M. f. Pulvis. S. Gall-Purgier Pulver Morgends nüchtern in einer Brühe zu nehmen, und 2. Stund darauf zu fasten.*

Est pulvis in omni cacochymia semmè utilis. Si simul vomitum conciliare animus, add. *gr. i. vel i.* ß. *tart. emet. Minsich.*

Pulvis hydragogus. ℥. *Rad. gial. rec. pulv. scr. i.* ß. vel *scr. ii. scam. sulph.* vel *gumm. gott. scr.* ß. vel *magist. gumm. gott. gr. v. vi. tart. vitriol. gr. vii. M. fiat Pulvis.* S. ut suprà.

Alius mistagogus. ℥. *Rad. gial. rec. pulv.* vel *spec. de gialapp. Mins. scr. i. diagryd. sulph. gr. ix. crem. tart. scr.* ß. *ol. destill. cinam.* vel *fœnic. gutt. iii. M. f. Pulvis.* S. ut suprà.

Pulvis Arthriticus. ℞. *Rad. hermodact. turb. alb. gummos. gial. scam. sulph. an. scr. i. gumm. gott. gr. xvi. sal. prunell. gr. xii. M. f. Pulv. divid. in 4. p. æq. S. Glieder-Purgier-Pulver auf 4. mahl.*

Alius. ℥. *Oss. human. calcin.* vel *rasur. cran. hum. turb. hermodact. gial. senn. crem. tart. diagryd. caryoph. an. dr. i. M. f. Pulv. subtiliss. cujus dos. à dr. i. ad scr. iv.*

Pulvis purgans Anthelminticus. ℥. *Spec. diaturb. cum Rhab. scr. ii. scam. sulph. gr. ix.* vel *troch. alband. gr. vi. vii. crem. tart. gr. xii. ol. destill. cort. aurant. gut. iv. M. f. Pulvis. S. Purgier-Wurm-Pulver in einem Meth einzunehmen.*

Alius. ℥. *Rad. gial. rec. pulv. scr. i.* vel *dr.* ß. *mercur. dulc. gr. xv. sal. absinth. gr. iv. sacch. fin.* vel *cand. scr. i. M. f. Pulv.* S. ut suprà.

Pulvis cholagogus. ℞. *Sal. absinth. crem. tart. an. scr. i. diagryd. sulph. gr. xii. ol. destill. mac. gutt. ii. M. f. Pulvis.*

Pulvis laxativus. ℥. *Pulv. senn. Montagn. scr. ii. spec. diaturb. cum rhab. scr. i. diagryd. gr. iii. magist. gumm. gott. gr. i. ii. ol. cinam. anis. an. gut. i. M. f. Pulvis.*

Pulvis

Pulvis antihydropicus. ℞. *Rhab. opt. ſcr. ii. pulv. exter. cort. gial. ſcr. i. gumm. gott. gr. xiii. ſp. vitriol. gut. v. M. f. Pulv.*

Alius. ℞. *Rad. gial. pulv. dr. ß. mercur. dulc. ritè præp. gr. xvi.* vel *magiſt. gial. gr. xii. ol. deſt. mac. gut. ii. M.*

Pulvis purgans, in fluxibus alvi. ℞. *Rhab. leviter toſt. à dr. ß. ad dr. i. myrob. citr. ſcr. ß. nuc. moſch.* vel *lign. aloës pulv. gr. viii. ol. deſt. mac. gut. i. M. f. Pulv.*

Pulvis purgans carminativus. ℞. *Pulv. cort. flav. aurant. rhob. cryſt. tart. an. dr. ii. ol. mac. gut. v. ſacch. roſ. tabul. ad pondus omnium. M. f. Pulvis. S. Laxier-Wind-Pulver, darvon 2. oder 3. groſſe Meſſer-Spitz voll, ein Stund vor dem Eſſen zu nehmen.*

Pulvis ſolutivus uſualis. ℞. *Reſin. gial. dr. ii. ſem. melon. excort. ſcr. iv. miſceantur exactiſſimè in mortario lapideo, add. crem. tart. unc. ß. confect. alk. dr. i. M. f. Pulv. cujus. doſ. dr. ß. ex brodio carnis.*

In formâ Pilularum.

Pilulæ Cephalicæ. ℞. *Extr. coch. dr. i. troch. alhand. gr. xii. pulv. ſyr. gr. vj. ol. deſtill. fœnic. gut. iv. cum ſ. q. aq. beton. M. f. Pilul. No. xxxiij. S. Haupt-Pillulen, darvon* xj. *auf einmahl 2. Stund nach dem Nacht-Eſſen in ein Löffel voll Wein, oder gebratenen Apffel, oder Panatell, oder in einem Safft, Salizen, aufgeholten Zvvetſchen, oder naſſen Oblat eingevvickleter zu nehmen.*

Aliæ. ℞. *Extract. pilul. coch. aur. panchym. Croll. an. ſcr. ß. troch. alhand. gr. v. cum ol. ſuccin. ſ. q. M. f. Pilul. No. xix. deaur.* S. ut ſuprà.

Pilulæ Catarrhales. ℞. *Maſſ. pilul. de ſuccin. Craton. dr. i. magiſt. gial. gr. xii. ol. deſtill. ſuccin. gut. iv. cum ſ. q. aq. beton. M. f. Pilul. No. xxxiii. deaur.* S. ut ſuprà. *doſ. N. xi.*

Aliæ uſuales. ℞. *Maſ. pilul. de ſuccin. Crat. dr. i. ß. marocoſt. Minderer. dr. ß. troch. alhand. ſcr. ß. cum ol. ſuccin. M. f. Pilul. No. c. xxx. deaur. dentur ad ſcatul. cum pulv. roſ. rub. S. Catharr, oder Fluſs-Pillulen, darvon die Wochen ein- oder zvveymahl* N. xi. *auf einmahl einzunehmen.*

Pilulæ Ophthalmicæ. ℞. *Extract. coch.* vel *luc. major. ſcr. i. panchym. ſcr. ß. troch. alhand.* vel *magiſt. gial. gr. iv. v. ſal. euphraſ. gr. iij. ol. deſtill. fœnic. gut. ii. cum ſ. q. aq. beton. M. f. Pilul. No. ix. deaur. S. Augen-und Haupt-Pillulen auf einmahl.*

Pilulæ Catholicæ. ℞. *Extract. panchym.* vel *cathol. ſcr. i. troch. alhand. pulv. ſyr. magiſt. gial. (vel unius ad duorum ſimul commixtorum) à gr. vi. ad viij. ol. deſtill. fœnic.* vel *lig. Rhod. gut. ij. cum ſyr. roſ. ſol. ſ. q. M. f. Pilul. N. xi. deaur. S. Purgier-Pillulen.*

Pilulæ ſimul Anthelminticæ. ℞. *Maſſ. pilul. de nit. Trall. ſcr. i. ß. extract. colocynth. gr. vi.* vel *mercur. dulc. ſcr. ß. ol. deſtill. ſabin. gut. ij. cum ſ. q. aq.* vel *ſucc. abſinth. M. f. Pilul. No. xi. deaurentur.*

Pilulæ anti-Hypochondriacæ. ℞. *Maß. pilul. tartar. Querc. ſcr. i. de ammoniac. ejuſdem ſcr. ß. extr. elleb. nig. gr. vi. reſin. gial.* vel *ſcam. ſulph. gr. vi. cum ſ. q. aq. fumar.* vel *tinct. tart. M. f. Pil. N. xiii. deaur. S. Miltz-Purgier-Pillulen auf einmahl einzunehmen.*

Aliæ. ℞. *Maſſ. pilul. tartar. Schród. ſcr. i. extr. cent. min. croc. an. gr. iv. gumm. ammon. gr. viii. pulv. ſyr. gr. iv. v. cum ſ. q. ſyr. de fumar.* vel *de pom. M. f. Pil. No. xi. deaur.* S. ut ſuprà.

Aliæ uſuales. ℞. *Aloës ſuccotrin. ſcr. i. ß. gumm. ammon. croc. mart. aperit. an. ſcr. i. mag. gial. gr. xv. cum elix. prop. ſ. q. M. f. Maſſ. f. Pilulæ No. c. inaur. pro pluribus doſibus.*

Pilulæ hydragogæ. ℞. *Magiſt. gumm. gamand. reſin. gial. ää gr. vij. extr. enul. gr. vi. ol. deſt. mac. gut. ij. M. f. Pil. ix. deaur. ac ſumantur ex aq. cinam.*

Aliæ. ℞. *Magiſt. gial. gr. x. elater. gr. v. ol. mac. gut. ij. cum ſ. q. ſyr. de cinam. M. f. Pil. N. vij. deaur.*

Pilulæ melanagogæ. ℞. *Extract. panchym.* vel *melanagog. Quercet.* vel *maſſ. pilul. tart. Quercet. aut Schród. ſcr. i. extr. elleb. nig. ſcr. ß. ol. deſt. cit. gut. ii. cum ſyr. de fum. ſ. q. M. f. Pilul. N. xi. deaur.*

Pilulæ purgantes in lue Venereâ. ℞. *Extr. panchym. Croll. elleb. nig. an. ſcr. ß. reſin. gial. gr. vij.* vel *mercur. dulc. ſcr. ß. ol. deſtill. cit. gut. iij. cum ſ. q. ſyr. de fumar. M. f. Pilul. N. xi. deaur.*

Pilulæ anti-Arthriticæ. ℞. *Extr. panchym. ſcr. i. hermodact. gr. diagryd. ſulph. gr. iii. ol. fœnic. gut. iv. cum ſ. q. ſyr. roſ. ſol. M. f. Pil. N. xxi. deaur.* vel ℞. *Maſſ. pil. de hermodact. diagryd. ſulph. an. gr. vij. troch. alhand. gr. ij. extr. calam. arom. gr. i. tart. vitriol. gr. ii. ol. aniſ. gut. ii. cum ſ. q. aq. arthrit. M. f. Pilulæ, N. ix. deaur.*

Aliæ uſuales. ℞. *Extract. pil. coch. extr. troch. alhand. extr. turb. an. ſcr. i. extr. elleb. nig. gr. xxv. extr. lign. aloës, pæon. an. gr. vi. tart. vitriol. ſcr. i. ol. nuc. moſch. ſalv. aniſ. an. gut. iv. cum ſ. q. aq. epil. Lang. M. f. Pil. ex ſcr. i. N. vi. Sumantur 3. diebus ante & poſt noviluniium, ita ut prima die duæ, ſecunda tres, & tertia 4. manè jejunè aſſumantur.*

Pilulæ ſanguinem mundificantes, in Scabie, & ſimilibus affectibus. ℞. *Extract. panchym. Croll. mercur. dulc. an. ſcr. ß. mag. gial. gr. vii. ol. deſt. mac. gut. ii. cum ſ. q. aq. ceraſ. nig. M. f. Pilul. N. xxi. deaur.*

Pilulæ Emanuelis uterinæ. ℞. *Maſſ. pilul. Emanuel. dr. iii. extr. croc. gr. ix. caſtor. gr. iii. cum ſ. q. aq. meliſſ. M. f. Pilul. N. LX. dentur ad ſcatul. cum pulv. cinam. doſ. N. vii.* vel *viii.* Si lubet, poteſt addi ſtimulus, de *pulv. ſyr.* vel *magiſt. gial.*

Pilulæ Stomachicæ. ℞. *Maſſ. pilul. aggreg.* vel *angel.* vel *Emanuel. dr. i. mag. gial.* vel *pulv. ſyr. gr. xii. ol. deſt. abſinth. gut. vi. cum ſ. q. aq. abſinth. M. f. Pil. N. xxxix. deaur. doſ. N. xii.*

In formâ Boli.

Bolus Melanagogus. ℞. *Conſerv. fumar. dr. ii. confect. alkerm. ſcr. i. extr. elleb. nig. ſcr. i. reſin. gial. gr. iv. M. f. Bol. aſpergendus ſacchar. S. Laxier-Brocken auf einmahl einzunehmen.*

Bolus hydragogus. ℞. *Rob. ſambuc.* vel *ebul. dr. ii. confect. alkerm. ſcr. i. reſin. gial. gr. ix. xii. ol. deſtill. cit. gut. ii. M. f. Bol. aſperg. ſacch.* S. ut ſuprà.

Alius. ℞. *Conſer. roſ.* vel *viol.* vel *fl. perſic. dr. i.* vel *i. ß. reſin. gial. gr. ix.* vel *xii.* vel *pulv. rad. gial. gr. xv. gumm. gott. gr. vii.* vel *viii. ol. deſtill. aniſ.* vel *fœnic. gut. ii. cum ſacch. ſ. q. M. f. Bol.*

Bolus cholagogus. ℞. *Conſ. roſ.* vel *pulp. tamarind.* aut *paſſul.* vel *caſſ. dr. ii. iii. pulv. ſyr. gr. viii. ol. deſt. aniſ. gut. i. M. f. Bol.*

Bolus in lue Venereâ & Gonorrhœâ. ℞. *Conſ. fumar. dr. i.* vel *ſcr. iv. pulv. gial. dr. ß. mercur. dulc. gr. viii. ſyr. de cich. cum rhab. parùm. M. f. Bol.* vel ℞. *Pulp. caſſ. rec. extr. unc. ß.* vel *dr. vi. rhab. el. pulv. ſcr. ii.* vel hujus locô *pulv. ſyr.* vel *mag. gial. gr. vii. mercur. dulc. ſcr. ß. ol. deſt. fœnic. gut. iv. M.*

Bolus purgans & Anthelminticus. ℞. *Conſ. fl. perſic. dr. i. mercur. dulc. ā. gr. xv. ad ſcr. i. ſcam. ſulph.* vel *mag. gial. g. v.* vel *rad. gial.* aut *ſpec. de gial. Minſ. gr. ix. x. cum ſ. q. ſyr. fl. perſic. M. f. Bolus.*

Bolus purgans minutiſſimus. ℞. *Extr. diacarth. dr. ß. reſin. ſcammon. ſcr. ß. ſacch. q. ſ. M. f. Bolus.*

Alius. ℞. *Rad. gial. rec. pulv. ſcr. i. gr. v.* vel *dr. ß. Eſſent. cit.* vel *aq.* aut *ſyr. cinam. q. ſ. M. in mort. plano in Bolum minutulum, involvendum nebulis, in einer naſſen Oblat.*

His Bolis apud Principes & Magnates delicatulos & nauſeoſos, *Rolfinkius* magnam obtinuit ſui commendationem. Idem fieri poteſt cum *ſpec. hier. pic. Galen. ſpec. diagialap. Minſ. &c.*

Bolus purgans ex Electuariis. ℞. *Elect. de tamarind.* vel *lenit.* vel *diaprun. laxat.* aut *caſſ. dr. ii. pulv. ſyr. tart. vitriol. an. gr. vii.* cum *ſ. q. ſyr. viol. M. f. Bol.* Vel ſi ſerum magis evacuandum, adde Electuar. *pulv.*

gial. scr. i. gut. gamand. gr. iv. ol. dest. anis. vel *cinam.* vel *cit. gut. i. M.*

In formâ

Julepi, Syrupi, Spiritus vini, Morsellorum, Emulsionis &c.

JUlepus purgans. ℞. *Mag. gial. gr. xii. pulv. syr. gr. iv. nucl. pin. N. ii. probè subact. add. Jul. ros. dr. iii. aq. cinam.* vel *cerasor. nig. unc.* ß. *M. f. a. S. Purgier-Julep auf einmahl einzunehmen.*

Syrupus purgans. ℞. *Syr. de cinam.* vel *rib. dr. iii. pulv. syr. a. gr. viii. ad xii. aq. cinam. bugl. dr. i.* ß. *M. f. a. S. Purgier-Safft auf einmahl nüchtern einzunehmen.*

Alius. ℞. *Syr. rub. idæ. dr. ii. confect. alk. compl. scr. i. mag. gial.* vel *pulv. syr. sem. mel. subact.* vel *in sp. vin. dissolut. gr. viii. xii. & c. aq. cinam. bugl. dr. i.* ß. M. S. ut suprà.

Spiritus vini purgans. ℞. *Mag. gial. gr. xii. spirit. cerasor. nig. dr. ii. Jul. ros.* vel *viol. dr.* ß. M. S. *Purgier-Brandvvein auf einmahl.*

Alius. ℞. *Elix. vit. Matthiol. dr. ii. mag. gial. gr. xii.* vel *pulv. syr. mag. gial. an. gr. vii. Jul. ros. scr. ii.* M. S. ut suprà.

Morsuli purgantes. ℞. *Pulv. rad. gial. dr. ii. diagryd. dr. i. crem. tart. unc.* ß. *sem. anis. dr. ii. sacch. in aq. cinam. dissol. unc. iii.* M. *f. Morsul. obliniendi ol. cinam. caryoph. an. gut. ii.* M. S. *Purgier-Morsellen, darvon ein halb Loth, oder 6. Quintl auf einmahl zu nehmen.*

Alii magis hydragogi. ℞. *Magist. gumm. gutt. dr. i. lavigetur in marmore cum ol. destill. mac. add. resin. gial. f. a. solut. dr. ii. cinam. acut. scr. iv. caryoph. scr. ii. mac. scr. i. aromata grosso modo incid. & cum Sacch. in aq. cinam. sol. q. s.* M. *f. Morsell.*

Morsuli Imperatoris purgantes. ℞. *Sem. melon. excort. unc.* ß. *aq. ros. opt. unc. iiij.* ß. M. *f. Emuls. in qua dissolv. Sacch. albiss. lib. i. resin. gial. dr. v. add. spec. pro morsul. Imperat. dr. vi.* M.

Morsulus purgans pro una vice. ℞. *Spec. diagial. Mins.* vel *rad. gial. rec. pulv. gr. xv. magist. gumm. gott. scammon. an. gr. ij. condit. cort. cit. minutim incis. sc. i.* ß. vel *conserv. cit. borrag. an. scr. i. ol. cinam. gut. ii. Sacch. canar. in aq. cinam. dissolv. q. s.* vel *dr. vi.* M. *f. Morsulus.* S. *Purgier-Morsell auf einmahl.*

Emulsio purgans. *R. Sem. melon. excort. à dr.* ß. *ad dr. i. resin. gial. à scr.* ß. *ad gr. xii. scamm. sulph. gr. ii.* M. *in mort. marmoreo, affundendo sensim Jul. ros. unc. i.* M. *f. Emuls.* S. *Purgier-Milch auf einmahl.*

Alia. ℞. *Amygd. excort. N. iij. resin. gial. gr. viii. x. xii. conterantur simul, hinc affunde aq. ros. unc.* ß. *syr. de cinam. dr. i.* M.

Alia. ℞. *Amygd. excort. dr. i. nuc. pinear. dr.* ß. *resin. gial. gr. ix. aq. ros. cerasor. nig. an. dr. vi. cinam. bugl. dr. i.* ß. M. f. Emulsio.

Atque hæ formulæ maximè inserviunt pro delicatis, & nauseosis, cæteras Purgantium formulas respuentibus.

In formâ

Noduli, aut Sacculi laxativi.

NOdulus laxativus v. gr. in Febribus intermittentibus. ℞. *Rad. cichor. dr. iij. fœnic. polypod. q. an. dr. ii. Herb. absinth. Rom. card. b. cent. min. chamæd. adiant. utriusque an. pi. fol. senn. f. unc. i.* ß. *agar. rec. troch. rhab. el. an. dr. iij. gial. dr. ij. passul. min. unc. i. cinam.* vel *galang. min. dr. j. sal. tart. dr. ij.* M. *incis. & contus. ad saccul. ex sind. alb.* S. *Larier-Kräuter-Sackl auf anderthalb Maass vveissen Wein, und ein halb Maass destillirtes Cichori-Wasser anzusetzen.*

Nodulus in obstructionibus viscerum Hypochondria-cis. ℞. *Rad. gram. cichor. bugloss.* vel *filic. asparag. vincetox. &c. an. dr. ii. herb. meliss. m. i. cuscut. adiant. alb. philirid. ceterach.* vel *chamædr. nob. agrim. absinth. pont. cent. min. an.* M. ß. *fol. senn. f. unc. ii. rhab. el. fibr. elleb. nig. an. unc.* ß. *agar. troch. dr. vi. cinam. acut. dr. i. sem. anis. fœnic. cit. an. scr. ii. cort. flav. aurant. dr.* ß. *crem. tart. dr. ii.* M. *incis. & contus. ad Nodul. S. Kräuter-Laxier-Säckl, daran anderthalb Maass vveissen Wein, und ein Maass Wasser, siedheisser zu giessen, zudeckter in einem vvarmen Orth 12. oder 24. Stund stehen zu lassen, alsdann in einen Keller oder Gevvölbe zu thun, und täglich ein Fraggele (Achtelein) oder minders darvon nüchtern zu nehmen.*

Nodulus in suppressione Mensium. ℞. *Rad. bryon. dr. iii. aristol. rot. hirundinar. asar. an. dr. ii. Herb. meliss. matricar. puleg. chamæd. nob. an. mi. fol. senn. f. unc. ii. rhab. el. unc.* ß. *agar. troch. dr. vi. fibr. elleb. nig. dr. iii. croc. orient. mac. an. scr. ii. sem. anis. fœnic. an. dr. i. cort. flav. arant. dr. ii. cinam. acut. scr. iv. passul. unc. i. sal. tart. dr. iii.* interdum etiam addi potest *limat. mart.* aut *chalyb. præp. unc.* ß. vel *i. M. incis. &* contus. ad Nod. *für anderthalb Maass vveissen Wein, und ein Maass Wasser.* Dos. *unc. v.* vel *vi. post aliquot cochlearia assumptæ offæ.*

Vinum medicatum purgans ordinarium. ℞. *Fol. senn. f. unc. ii. agar. troch. unc.* ß. *turpeth. opt. pulv. dr. ii. z. z. incis. dr. i.* ß. *nuc. mosch. ras. dr. i. herb. beton. card. b. agrim. ceterach. summit. absinth. fl. borrag. anth. an. pi. incisa excipiantur sindone pro* ℔. *iii. vin. alb. & lib. i. aq. borrag.*

Vinum hydragogum probatissimum. ℞. *Fol. senn. f. unc. ii. rad. gial. unc.* ß. *troch. de eupat. de rhab. an. dr. ii. cort. ebul. median. sambuc. an. dr. i.* ß. *rad. Ir. nost. lapp. maj. an. dr. ii. scyll. præpr. dr. j. fol. gratiol. soldanell. an. mi. tart. crud. Venet. unc.* ß. *passul. min. mund. unc. i. M. incis. & contus. ad Nodul. pro mens. ii. vini.*

Aliud antihydropicum. ℞. *Herb. absinth. card. b. cent. min. agrim. veron. epat. nob. an. M.* ß. *cort. tamarisc. median. frax. an. dr. i. bacc. laur. Juniper. an. dr. ii. rad. raph. mar. bryon. ebul. asar. elleb. nig. Irid. nost. polyp. gialap. an. dr. ii. rhab. nost. fol. senn. f. an. dr. vi. z. z. alb. dr. i. crem. tart. dr. ii. chalyb. cum sulph. præp. unc.* ß. *sem. anis. fœnic. an. dr.* ß. *dentur ad Nodul. pro mens. i. & dimid.* vel *2. vin. Neccarin.*

Nodulus laxativus antiasthmaticus. ℞. *Herb. salv. rorism. majoran. hyssop. veron. marrub. capill. ven. au. pi. rad. enul. fœnic. calam. aromat. caryophyllat. an. dr. ii. rhab. el. dr. iii. fol. senn. f. unc. j. agar. troch. turb. el. scammon. elleb. nig. præp. polyp. q. an. dr. ii. cinam. opt. dr. i.* ß. *mac. scr. i. tart. alb. crud. dr. iii. sem. anis. fœnic. an. dr.* ß. *M. incis. dentur ad Saccul. pro lib. iii. vin. alb.*

Nodulus in affectibus Capitis. ℞. *Rad. pæon. calam. arom. Ir. flor. caryophyllat. an. dr. ii. herb. absinth. Pont. card. b. beton. salv. meliss. puleg. major. rorism. an. pi. fl. anth. til. stæch. an. pi. rhab. el. dr. iii. fol. senn. f. unc. i. gial. agar. troch. turpeth. polypod. an dr. ii. cinam. opt. dr. i. mac. nuc. mosch. an. scr. j. cubeb. cardam. an. scr.* ß. *incis. dentur ad Nodul. pro lib. vi. vin. alb.*

Nodulus in affectibus Uteri. ℞. *Rad. enul. camp. rub. tinct. arist. rot. an. dr. j. herb. absinth. puleg. meliss. summit. cent. min. an. m.* ß. *fl. cordial. calend. an. pi. fol. senn. f. unc. i.* ß. *rhab. el. mechoac. an. dr. ii. agar. troch. dr. i. sem. anis. fœnic. an. scr. iv. mac. scr. i. passul. min. mi. incis. & contus. dentur ad Nodul. pro mens. ii. vin. alb.*

Nodulus ante-Cachecticus. ℞. *Rad. cich. enul. fœnic. an. dr. i. bryon. dr. ii. herb. meliss. hyssop. card. b. an. pii. fl. calend. m.* ß. *cordial. cent. min. an pii. rhab. mechoac. turb. agar. troch. an. dr. ii. chalyb. præp. unc. i. crem. tart. dr. ii.* ß. *cinam. scr. ii. z. z. zedoar. sem. anis. fœnic. coriand. præp. an. scr. i. M. ad Saccul. pro lib. iii. vini.*

Nodulus

Nodulus ante-Ictericus. ℥. *Rad. cich. asparag. an. dr. ii. chelidon. maj. polypod. querc. an. dr. i. ß. fol. senn. s. unc. ii. rhab. sel. dr. vi. fibr. elleb. nig. turb. alb. gummos. an. dr. iii. herb. cusc. chamæd. nob. chamæpyth. cent. min. marrub. an pii. ß. curcum. dr. ii. sem. cit. scr. ii. coriand. præp. anis. an. scr. i. galang. min. cinam. el. an. scr. i. ß. croc. scr. scr. i. tart. crud. dr. iii. M. incis. & contus. ad Nodul. pro mens. i. ß. vin. alb. & mens. ß. aq. font.*

Nodulus ex solô Rhabarbarô. ℔. *Rhab. el. unc. ß.* vel *dr. iii. cort. flav. aurant. dr. ß. contusa grossô modô ac Nodulô ligata inf. in aq. destill. cichor. & vin. alb. an. lib. ß. vel. lib. i. vin. alb.* Dos. *unc. iv.* vel *v.*

Boccherum Rhabarbarinum. ℔. *Aq. font. mens. ii. ebull. per med. quadrant. horæ infund. rhab. el. dr. i. sant. cit. dr. ß. cinam. & succh. parùm. Col. pro potu ordinario.* Utile hoc præsertim Infantibus in cachexiâ, contumacibus obstructionibus viscerum, morbisque chronicis exinde oriundis.

Nodulus pro Infantibus. ℔. *Rad. gram. fol. senn. s. an. dr. i. tamarind. unc. ß. in petiâ ligatis superaffund. aq. calend. lib. iv. detur pro potû ordinariô* infantibus 4. 5. vel 6. annorum, quô plurimos cachecticos, & hydropicos restituit Sorbair.

Formulæ

Clysterum & Suppositoriorum.

CUm purgantia per os assumpta sæpè contraindicentur, eorum locô Clysteres evacuantes præscribi solent nunc lenitivi, nunc mediocriter, nunc fortiter purgantes & revellentes, quorum aliquæ selectæ hîc proponuntur formulæ, ad imitationem.

Clyster lenitivus. ℔. *Decoct. emoll. lib.* i. vel *emoll. & carmin. an. lib. ß. succh. rub. unc. ii. elect. diacathol.* vel *cass. pro clyst. dr. vi. ol. viol. chamom. an. unc. i. cum sale & vitell. ov. M. f. Clyst.*

Alius in Febribus usualis. ℔. *Herb. malv. alth. mercur. violar. acetos. an. mi. hord. m. ß. fl. viol. chamom. an. pii. sem. anis. dr. ii. coq. in. s. q. aq. ad ʒ. in Col. unc. x. dissolv. elect. lenit. unc. i. cass. pro clyst. unc. ß. ol. viol. chamom. an. unc. i. ß. vitell. ov. No. i. cum paucô sale M. f. Clyst.*

Alius. ℞. *Rad. alth. dr. iii. herb. malv. violar. pariet. an. mi. sem. lin. fænug. an. dr. ii. fænic. dr. i. ß. hord. excort. m. i. incis. & contus. coq. ad consumpt. ʒ. p. in col. lib. i. dissolv. succh. rub. unc. i. ß. elect. lenit.* vel *diacathol. dr. vi. ol. viol. amygd. d. an. unc. i. cum sal. & vitell. ovi. M. f. Clyst.*

Clyster paulo fortior. ℞. *Fol. rut. branc. urs. mercurial. parietar. malv. cum tot. an. m. ß. fl. cham. mi. summit. aneth. fl. melil. an. m. ß. Rad. alth. unc. ß. sem. aneth. carv. an. dr. ii. coq. ex aq. s. q. in Col. unc. x. dissolv. elect. lenit. dr. vi. bened. laxat. unc. ß. hier. s.* vel *elect. de succ. ros. dr. ii. ol. aneth. rut. an. unc. ß. salis gemm. dr. i. M.*

Clyster mediocriter à Capite revellens. ℞. *Rad. alth. dr. vi. lil. alb. dr. iii. herb. melis. beton. rut. hyssop. salv. roris. an. m. ß. fl. cham. malv. cum tot. an. mi. cent. min. pi. sem. carv. fænic. an. dr. ii. coq. in s. q. aq. s. in. Col. unc. x. dissolv. elect. diaphœn. hier. s. an. unc. ß. mell. anthos. dr. vi. ol. rut. chamom. an. unc. i. sal. gemm. dr. i. M. f. Clyst.*

Alius fortior. ℔. *Herb. mercurial. orig. cent. min. puleg. calaminth. bethon. an. p. ß. sem. cartham. in pet. lig. dr. vi. agar. in pet. lig. dr. ij. fl. stœch. Arab. dr. ii. incis. coq. in s. q. aq. font. in col. unc. x. dissolv. elect. hier. s. logad.* vel *hier. cum agar. bened. laxat. an. dr. iii. ol. rut. unc. i. cham. aneth. an. unc. ß. sal. gemm. dr. i. M.*

Alius clyster acris, utilis in affect. Soporosis. ℞. *Herb. absinth. cent. min. rut. an. mi. rad. pyreth. dr. vi. pulp. colocynth. in pet. lig. dr. ii. incis. & conquass. coq. ex s. q. aq. in col. unc. x. dissolv. elect. hier. s. logad. bened. lax. an. dr. iii. ol. rut. unc. i. cham. aneth. an. unc. ß. sal. gemm. dr. i. M.*

Clyster simplicissimus fortiter revellens, ac utilissimus in affectibus Soporosis, Asthmate, Colicâ contumaci &c. ℔. *Pulp. colocinth. in pet. lig. à. dr. i. ad dr. iii. coq. in s. q. brod. carn. in col. lib. i. dissolv. sacch. rub. unc. ii. vitell. ov. No.* i. si mitiùs agendum, add. *ol. viol.* vel *chamom. unc. i. ß. M.*

Clyster in Gravidâ. ℥. *Brod. gallin.* vel *carn. alterat. malv. pariet. unc. viii. vel x. ol. amygd. d. cham. an. dr. vi.* vel *unc. i. mell. anthos. unc. i. ß. sacch. rub. dr. vi. vitell. ov. No.* i. *M.*

Clyster laxativus anti Colicus. ℔. *Herb. 5. emoll. an. m. ß. fl. chamom. summit. aneth. an m. ß. rad. alth. lil. alb. an. dr. ii. sem. lin. fænug. an. dr. iii. f. decoct. in s. q. brod. carn. in Col. unc. x. dissolv. elect. lenit. diacathol. an. dr. vi. mell. ros. sol. unc. i. vitell. ov. No.* i. *salis parùm. M.*

Suppositorium acre in affectibus Soporosis. ℔. *Pulv. euphorb. scr. ß. colocynth. gr. iv. elleb. gr. ii. sal. dr. ß. mell. coct. unc. ß. M. f. Suppos. S. Starck ziehendes Stuhl-Zäpfl.*

Aliud. ℔. *Spec. hier. pic. Gal. scr. i. troch. alhand. scr. ii. sal. gemm. scr. ß. mell. coct. q. s. M. pro Suppos.*

Aliud mitius. ℔. *Spec. hier. pic. dr. i. sal. comm. scr. i. mell. coct. q. s. pro Suppos.*

ARTICULUS VII.

De Officiô Medici, in evacuandis humoribus per Vomitum.

I.

CUm humores pravi, vitiosi & cacochymici non tantùm per alvum, sed etiam per vomitum evacuari soleant, observet Medicus; *Vomitum* non tantùm indicari à materiâ vitiosâ in primis viis, ventriculô nempe, duodenô, mesenteriô, pancreate, liene, cavâ epatis parte existente, verùm etiam & quidem potissimùm ab ejus tenuitate, proclivitate ac mobilitate sursùm versùs. Nam teste Coo 1. aph. 21. *quò natura vergit, eò ducenda est*; non autem solùm humores tenues, bilioli, spumescentes, aquei, volatiles ac facilè mobiles evacuantur, sed phlegma quoque viscosum, & tunicis ventriculi firmiter impactum excutitur, unde *Emeticorum* ope contumaces morbi ad miraculum sæpiùs eradicantur, & cum impetû frequentiùs evellitur, quod communia purgantia non attingunt. Hinc teste *Galen. vomitus omnium purgantium saluberrimus, modò facilè fiat, & moderatè.* Licèt autem principaliter primam: tamen mediatè, & consecutivè etiam secundam & tertiam regionem expurgat.

II.

Conveniunt igitur *Vomitoria*, 1. In continuarum & malignarum Febrium principiô, vel etiam argumentô, si vires nondum attritæ fuerint; præsertim si adsit nausea, vel inanis vomenti conatus, sapor & ructus amari, cardialgia, præcordiorum anxietates, vel hausturn contagium, prodens se nauseâ & anxietatibus, cùm per hæc non tantùm æger præmuniatur à diarrhœa, anxietatibus, deliriis, aliisque gravissimis symptomatibus, sed etiam sæpiùs morbus in ipsis incunabulis suffocetur, & unâ quasi falce demetatur. 2. In Febribus intermittentibus, & præcipuè quartanâ, duabus vel tribus horis ante paroxysmum exhibita. 3. In Inappetentiâ, cardialgiâ, affectû Hypochondriacô, & morbis chronicis ex acidô primarum viarum exortis, præsertim si bilis acido jungatur, aut acidum tenuius ac mobilius sit, & quidem non tam præservativè, quàm etiam curativè.

III.

Præterea, 4. Prosunt in capitis dolore sympathicô, vertigine biliosâ, si primi ejus natales in ventriculô, & partibus vicinis deliteſcant. In Apoplexiâ *positivâ*, aut ex ingluvie ortâ, dum nervorum oscula validè concutiunt, ac impedimenta spirituum, & causam morbificam tollunt. 5. In Maniâ, Melancholiâ, Asthmate humorosô, & præcipuè stomachali, cùm per ea magna pituitæ copia rejiciatur tum ex stomachô, tum ex pulmonibus per constrictionem pectoris simul concurrentem, vel saltem concussione illâ humor iste tenax è tubulis pulmonum, & aliis partibus abraditur, ejicitur, fluxilis redditur, ut denuò cum sanguine circulari, corrigi, vel ad ignobilem partem deponi possit. 6. Tandem conveniunt in præcautione Arthritidis, Podagræ, Nephritidis, ac irritis etiam aliis, in Partû difficili &c.

IV.

Coindicatur *Vomitus*. 1. Ab habitû corporis, unde *Hippocrates* 4. *aph.* 6. ait: *Graciles*, (intellige naturâ tales, ob humores magis mobiles, vias patulas, ac fibras magis fluxiles,) *& ad movendum faciles, per superiora purgare convenit, nisi hyems adsit.* 2. A tempore anni; hinc præservativè vernum magis & æstivum eligendum; unde etiam prædictus Senex 4. *aph.* 4. ait: *Æstate quidem superiorem magis ventrem, hyeme inferiorem purgare convenit.* 3. A consuetudine, à naturâ ad vomitum pronâ ac facili. 4. A ventriculi & viscerum robore, ac præcipuè à viribus, cùm in hôc viscera validè concutiantur, ipsæque fibræ non rarò insigniter convellantur, ut spiritus animales in impetus inordinatos adacti, gravissima sæpè inducant symptomata. 5. Ab ætate, juvenili nempe & virili; ac ultimò tandem, à symptomatibus quibusdam & accidentibus, de quibus *Hippoc.* 4. *aph.* 17. ait: *non febricanti, cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo, per superiora purgandum opus esse significat.*

V.

Contraindicatur *Vomitus*, 1. A constitutione corporis ineptâ, ut v. g. gibbosâ, scrophulosâ, aut quibus pectus angustum, vel depressum, vel qui obesi, aut aliàs ad vomitum difficiles; unde *Hippoc.* 4. *aph.* 7. ait: *ægrè vomentes, & modicè carnosos, quos Græci eusarcos appellant, per inferna purgato &c.* 2. A procidentiâ quâdam corporis in abdomine, ut Intestinorum, uteri &c. 3. A graviditate. 4. A capitis affectione per essentiam, systemate præsertim nervosô debili existente. 5. Ab oculorum affectû, & præsertim inflammatione. 6. In pulmonum læsione essentiali, ac præsertim hæmoptisi, nam ex *Hippoc.* 4. *aph.* 8. *Tabi obnoxios, suprà ne purgato.* 7. Ab affectibus abdominis convulsivis ac dolorificis, tumoribus abdominis inveteratis, abscessibus internis, mensium defectu ex vitiô uteri, atrophiâ, virium languore, ægris præsertim lypothymiæ obnoxiis existentibus.

VI.

Medicamenta *Emetica* alia sunt *primaria*, & propriè talia, quæ vim suam exserunt irritando, dum nempe acrimoniâ suâ salinô-sulphureâ, & quidem volatiliori, quàm habent purgantia per inferiora, particulisque suis aculeatis, profundiùs sese insinuant, ac fibrillas nervorum per ventriculum copiosè disseminatorum, tractô etiam in consensum intestinô duodenô, cum ductû choledocô & pancreaticô, inordinatè movent ac vellicant, ut spiritus animales copiosiùs in fibras irruant, motum peristalticum invertant, & veluti motû convulsivô contenta in ventriculô sursùm expellant: Alia *secundaria*, impropriè vomitoria dicta, quæ laxando, lubricando, & ventriculum gravando, & resupinando vomitum cient, ut v. g. *ol. commun.* vel *amygd.* cum *sperm. cet.* & *butyr.* liquefact. cum *cerevisia*, *Jusculo pingui* &c. ad locum tantùm habent in excernendis per vomitum venenis corrosivis, vel ubi vomitus vomitû curatur, ut v. g. in Cholerâ.

VII.

Quoad regimen & usum *Emeticorum*, observet Medicus, 1. Ea exigente necessitate quôvis anni tempore exhiberi posse, præservationis tamen gratiâ maximè vernali. 2. Meliùs etiam suam operationem exercere, assumpta in formâ liquidâ. 3. Antimoniata & Mercurialia tutiùs in infusô, colando ea per chartam emporeticam, quàm in substantia exhiberi; cùm secùs ventriculi tunicis ac plicis adhærescentia, subinde cieant lethales hypercatharses, vel enormes vomitus, qui tonum ventriculi destruunt, ac viscera impensè debilitant. Hinc licèt talia exempla, & formulæ apud *Rolfink.* & *Willis.* prostent, non tamen facilè & tutò imitandæ. 4. In horum infusione non tantùm considerandum esse, quantum sumatur de vomitoriô, quàm quantùm accipi debeat, de menstruô nempe ab unc. ß. ad unc. 1. vel 1. ß. ad summum. 5. Eadem etiam tutiùs præscribi in dosi refracta, præsertim in febribus malignis, in quibus aliàs fluidiora sunt contenta. 6. Vomitoria liquida tepidè sumenda esse, cùm sic faciliùs nauseam concitent, & expultricem ad expulsionem molestent. 7. Si formâ Boli exhibeantur, post dimidiam vel integram horam elapsam, liquorem aliquem tepidum desuper bibendum esse. 8. Horam exhibendi vomitivi in morbis chronicis esse matutinam, jejunô ventriculô: in febribus intermittentibus subinde exhiberi unâ horâ ante paroxysmum; in noxiâ quâvis re assumptâ, vel exhibitô venenô, quamvis horam idoneam esse. Si humores sint crassi, viscidi, lenti, post cibum expeditiùs & minori cum labore evomuntur.

VIII.

Subinde Vomitus ab assumptô emeticô nullus vel parcus nimis excitatur, quod contingere potest, vel ob mucum viscidiorem parietes ventriculi incrustantem, ac sic eum, quasi sensûs expertem reddentem, vel ob vomitorium acidis nimis fixum redditum: hinc quartanarii ac melancholici difficulter vomunt; vel ob robur ventriculi omnia deorsùm potiùs promoventis, vel ex sensûs defectû in morbis lethalibus. Si igitur subinde non operentur, vel non satis, formidandum non est, cum subinde utiles sequantur salivationes, vel purgationes per alvum; interim promoveri potest, si consultum videatur, assumptô Jusculô calidô benè salitô, vel intrusione digiti in fauces, vel extremitatis plumosæ calami scriptorii oleô imbutæ; sicuti è contra, si nimius fiat, sistendus vinô generosô tepidè propinatô, & si primâ vice rejiciatur, reiteratô cum buccellâ panis, opiatis aromaticis sociatis, & speciatim theriac. cum laud. op. in vinô assumptô, uti etiam exteriùs cum spirit. vin. crocatô applicata.

ARTICULUS VIII.

De Officiô Medici, in præscribendis Emeticorum formulis.

POtio Emetica ex vitriol. mediocriter sine multâ molestiâ vomitum ciens, & ex solô ventriculô evacuans. Nam Vitriolum, ob mitem agendi operationem, Manna vomitoriorum à nonnullis intitulatur. ℞. *Vitriol. alb. præp. dr.* ß. vel *scr. ii. oxymel. s. dr. iii. aq. dest. cich.* vel *ment. unc.* 1. *M. S. Brech-Wässerlein auf einmahl einzunehmen.*

Pulvis Emeticus maximè usualis. ℞. *Crem. tart.* vel *sal. armon. gr. xv. sal. absinth. gr. v. tart. emet. Minss. gr. i. ii. iii. M. f. Pulv. S. Brech-Pulver.* Si simul per inferiora purgandi animus, add. *scamm. sulph. gr. viii. x. ol. dest. mac. gutt. ii. M.* Notandum est, hodie apud selectiores Practicos, optimum & usitatissimum vomitorium constituere, *tart. emet.* qui rarò fallit, adeò ut etiam

etiam infantibus, quarta vel sexta pars grani à nonnullis exhibeatur.

Potio Emetica, ex infuso Croc. Metall. valida, sed tuta satis. ℞. *Croc. metall. ritè præp. à gr. vi. ad viii. xii. ebull. parumper in ſ. q. vin. alb. Col. per Chart. emporet. S. Brech-Wein.*

Alia ex Vitrô Antimon. vel Mercur. vit. ℞. *Mercur. vit.* vel *vitr. anim.* vel *croc. metall. gr. v. infund. in vin. Rben. q. ſ. ſtent in locô tepidô per noct. manè.* &. *de filtraturâ per chart. emporet. facta unc.* ß. 1. vel 1. ß. Eôdem modô procedi potest cum numis, annulis, globulis, & scyphis ex *regulô antimonii* paratis.

Potio ex Syrup. Emet. ℞. *Syr. emet. Angel. Sal. dr. ii. iii. unc.* ß. *Julep. roſ. unc.* ß. *aq. cinam. dr. ii.* vel ℞. *Aq. card. b. ſyr. emet. Ang. Sal. ritè præp. an. dr. iii. aq. cinam. dr. ii. M.*

Bolus Emeticus. ℞. *Conſ. fl. tunic. à ſcr. i. ad dr.* ß. *tart. emet. Mins. gr. ii. iii. crem. tart. gr. v. M. f. Bol. S. Brech-Zucker.*

Pilulæ Emeticæ. ℞. *Extr. aſar.* vel *panchym. gr. vi. tart. emet. gr. ii. ol. deſtill. zedoar. gut.* 1. *M. f. Pilul. No. vii. S. Brech-Pillulen auf einmahl.*

CAPUT VI.

De Officiô Medici, in Affectibus indicantibus sudorifera, diuretica, salivantia, errhina, sternutatoria, apophlegmatizantia, & expectorantia.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in præscribendâ evacuatione per Sudorem.

I.

CUm *Sudor* in corpore humanô soleat contingere, dum occasione vel causæ externæ, ut v.g. exercitii, caloris ambientis &c. vel medicamenti interni, attenuatur sanguis, magis fluxilis redditur, plusque minùs liquescit & resolvitur, hincque velociùs circulatur, intensiùs fermentatur, & incalescit, cum sanguine etiam serum, à calore attenuatum, imbibit copiosè particulas minùs reliquis cohærentes, seu permistas, & in specie salinas, ac cum illis varias sordes, & fermenta, quæ simul abstergentur; hinc successivè circa corporis habitum subintrat copiosissimè glandulas intercutaneas, ex quibus per vasa excretoria, corporis poros constituentia, emanat. Cùm igitur Sudor tali modô contingat, Medicus exinde colliget. 1. In Sudore sanguinem, & omnes humores attenuari, in motû suô debitô ac circulatione optimè conservari, stagnationes tolli, ac partes heterogeneas, & fermenta peregrina optimè sic eliminari, atque adeò Sudorem esse universale sanguinis, & partium solidarum purificativum, absterſivum, uti etiam particulare peripheriæ ipsius corporis, morborum nempe cutaneorum. Colliget 2. Sudorem sæpè maximè necessarium esse, quod eluceſcit, tum ex ipsâ cutis, quæ tot millibus spiraculorum abundat structurâ, ad sudores eliciendos aptissimâ, tum ex plurimis morbis, qui sudoribus criticè solvuntur, tum ex sensibili transpiratione, quæ aliis evacuationibus, teste *Sanctor. in suâ staticâ* copiosior est; unde ex hâc impeditâ, tot morborum oriuntur genera, quæ omnia tolluntur Sudore, ut adeò nonnulli censeant, tertiam morborum partem curari sudoriferis, quæ etiam purgantibus magis tutiora.

II.

Ex præsuppositis patet, *Sudorem* convenire, 1. In omnibus febribus, exceptâ hecticâ, & quidem tam intermittentibus, quàm continuis, ac præcipuè malignis, quarum nulla ferè sine sudore perfectè curata dicitur. 2. In inflammationibus, doloribus, tumoribus, tanquam effectibus circulationis impeditæ. 3. In cruoris extravasatione, vel revera tali, in vulneribus, contusionibus, uel quasi tali, ut in pleuritide, erysipelate, arthritide, affectû ischiadicô &c. 4. In morbis omnibus ex humoris serosi colluvie oriundis, ac in specie defluxionibus catarrhalibus. 5. In grumescentiâ & coagulatione sanguinis, ut in palpitatione cordis, scabie, scorbutô &c. 6. Tandem non tam evacuationis, quàm alterationis gratiâ, ut nempe viscida attenuent, aut humores coagulati, & stagnantes resolvantur in morbis chronicis, & contumacibus, quorum causæ altiores egerunt radices, ut v. g. epilepsia, paralysi, arthritide, malô Ischiadicô, lue venereâ, doloribus ac fluxionibus capitis inveteratis, catarrhis, cachexiâ &c. qui purgantibus atque aliis alterantibus curari haud potuerunt.

III.

Sicuti autem coindicantur Sudorifera à viribus constantibus, ætate habili, & locô calidô: ita contraindicantur ab aëre & locô frigidiori, ac viribus præcipuè exsolutis; cùm per sudores præcipuè largiores spiritus exhauriantur, corpus emacietur, colliquetur, rosque nutritivus nimis resolvatur. Item subjecta calida & bilioſa minùs, & non diu ferunt sudores, præsertim à sudoriferis calidioribus excitatos; item contraindicantur, ubi vel serum deficit, in maniacis, cholericis, gracilioribus, senibus, squalidis, ad maraſmum & phthisin inclinantibus; vel ubi serum nimis abundat, ut in hydropicis, ubi simul est extravasatum.

IV.

Medicamenta *sudorifera*, nonnullis etiam dicuntur *diaphoretica* & *hydrotica*, licèt ad invicem distinguantur; Illa enim sensibilem magis humidam, & rivulosam seri evacuationem perficiunt: hæc udorem vel madorem potiùs cient, evacuando magis insensibilem materiam vaporosam, & halituosam. Vim autem suam exserunt Medicamenta sudorifera & diaphoretica, vel *positivè*, calore, & tenuibus suis particulis humores M. S. attenuando, incidendo, colliquefaciendo, ac ad cutis glandulas cum aliis obviis propellendo, in guttas ibidem condensando, vel insensibiliter evaporando; vel *privativè*, acidum coagulativum absorbendo, imbibendo, & quod serum ligat, ac fixius reddit resolvendo: & sic per accidens sanguinem attenuando. Hæc locum magis habent, ubi resolutio virium timetur, & frænô potiùs eget sanguis & serum, quàm stimulô: illa ubi sanguis ad motum & fermentationem magis ciendus. Motus igitur naturæ observandus, quæ, si ipsa officio satisfaciat, & in sudores promptè solvatur, modicè juvanda est, non pellenda: si deficiat, stimulanda; si excedat, refrænanda.

V.

Pro debitô usû *sudoriferorum*, sequentes Medicus observabit cautelas: 1. Primas vias debere esse emundatas, & à vitioſorum humorum illuvie liberatas. Nam in materiâ nimis copiosâ, minùs tuta sunt sudorifera, cùm metus sit, ne vel cutis spiracula occlùdantur, vel commoti ad partes principes ruant humores. 2. Exhibenda esse ventriculô jejunô existente, seu propinentur in formâ liquidâ, quæ citiùs, seu solidâ, quæ tardiùs operantur. 3. Sumptis sudoriferis corpus plùs solitô esse tegendum, ut pori magis pateant, humoresque magis fundantur, ac tegumenta circumcirca potiùs, quàm suprà ponenda, cùm pori cutis, ab onere stragulorum & tegumentorum nimis pressi, sudores difficillimè transmittant. Nonnulli, ut ægri in lectô meliùs sudent, sudorem lagenis aquâ calidâ plenis, vel lateribus calidis

calidis linteô involutis, sub axillas ad latera ægri positis, promovent. In Diætâ sudorifera, *in der Holtz-Schvvitz-Cur*, sic dictâ per synecdochen, quod in ejus usû exacta & accurata vivendi ratio sit observanda, Decoctum lignorum exhiberi solet in robustioribus, corpore in stuphâ seu laconicô existente, ac excitatô vaporosô calore per affusionem alicujus decoct. vel spirit. vin. super lateres vel silices ignitos, ut sudor magis proliciatur. 4. Melius esse, si ægri non violenter cogantur ad sudorem, præsertim si corporis textura, & sanguinis dispositio non respondeant. Minùs enim sudant, quibus sanguinis status magis condensatus, ac fibræ, pori & meatus cutanei adstricti, & contracti; hinc præstat sæpè, præsertim etiam in febribus malignis & expellendis variolis, diaphoresin continuare, & naturæ tempus concedere, quàm eandem cogendo pessumdare, cùm sic seri proportio nimis absumatur, sanguis ipse ad fermentationem magis cieatur, & naturæ benè agentis conatus interrumpatur. Præstat igitur naturam sequi, & ducere, quàm pellere, cùm præstet sæpè tenuis udor, quod non præstat sudor.

V I.

Præterea, 5. Observabit Medicus, sudorem ad horam unam vel dimidiam, raróque ultra duas horas continuandum esse, præsertim si satis rivulosè fluat, cùm ad vires maximè respiciendum sit. In curâ lignorum sudorifera, unâ vice de die frequentiùs, & quidem mane ad unc. vi. calidè ebibitô decoctô, sudor prolicitur, licèt subinde in robustis, valdè pituitosis & copiosis excrementis refertis, etiam circa vesperam idem usus decocti repeti possit. In febribus continuis, malignis, variolis, bis vel etiam ter de die, si magna adsit malignitas, sudorifera exhiberi possunt. 6. Cavendum esse, ne fluente adhuc vel etiam abstersô sudore, aër frigidus per poros adhuc patulos admittatur; hinc post sudorem linteamina & indusia (calidè priùs corpore abstersô) mutari, & alia tepida indui possunt. 7. Durante sudore, si æger sitiat, potum largiorem concedi posse, cùm sudorem coadjuvet, præsertim si calidus sit, frigidus autem magis eum impediat, maximè confertim haustus, licet magis recreet. Post sudorem, moderatè acidula conveniunt, ut sanguis attenuatus & resolutus, blandè iterum coëat.

V I I.

Item advertet Medicus, 8. In diætâ sudoriferâ, pro majori vel minori morbi vehementiâ & contumaciâ, per dies 15. 20. 30. & ultra persistendum, (nisi vires deficiant) ac talem victûs rationem observandam esse, ut æger utatur assis potiùs quàm elixis, aviculis nempe montanis, pullis columbinis, gallinaceis &c. pane bis coctô, passul. amygd. tost. &c. pro potû Bocchetô, id est, Decoctô lignorum secundariô, ut alvus, si fuerit obstructa, clysmate emolliatur, & quod optimum, singulis 6. vel 8. diebus purgatio instituatur, omissâ illâ die potione sudoriferâ, ut etiam crassior materia, quæ absumptis partibus tenuioribus restagnare solet, per alvum deturbetur. 9. Decoctum hoc sudoriferum etiam usurpari citra sudorem, pro solô scopô alterativô, in affectibus chronicis, & præsertim exulcerationibus internis, additis vulnerariis, ut quotidie bis vel ter haustus de eô sumatur. 10. Tandem quoad tempus in febribus notandum, quòd, nisi febres nimis sint malignæ, aut erysipelati, vel pleuritidi junctæ, meliùs sit coctionis signa exspectare, ut materia excrementitia non cruda sit, ac vitiosè in sanguine ebulliat, sed præcipitata & separata, aliàs enim vel nullus sequitur sudor, vel nudus latex aquosus, cum spirituosis halitibus tantùm exhalat, sine ephoriâ ægri, & cùm insigni potiùs ejusdem damnô, nam nihil separari potest ex liquore, cujus porulis intimè unitum est. Hinc ad imitationem naturæ, vel in declinatione universali morborum, vel particulari paroxysmorum tantùm sudores movet, ac eadem variolas & petechias, non nisi post aliquot dierum febrim, salubriter & sufficienter expellere solet; ut adeò aphorismus *Hippoc.* de coctis evacuandis, non tantùm de purgantibus, sed etiam sudoriferis & diureticis intelligendus sit.

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in præscribendis formulis Remediorum Sudoriferorum.

I.

DEcoctum Sudoriferum famosum in lue venereâ, multis pro arcanô habitum. ℞. *Rad. chin. sel. sarsapar. non carios. an. lib. ß. sassafr. unc. ii. antim. crud. pulv. & aq. font. priùs lot. ad separationem pulveris nigricantis, unc. i. aq. font. lib. iv. Coq. ad consumpt. mediet. post refrig. col. S. Holtz-Schvitz-Wasser, darvon ein Fraggele Morgends nüchtern vvarm zu trincken, und darauf zu schvvitzen.*

Aliud Zwölfferi. ℞. *Lign. guajac. tornô deras. unc. vi. sassafr. rec. unc. iii. rad. chin. sarsapar. an. unc. ß. liq. ras. unc. i. passul. min. unc. iv. mercur. viv. antim. crud. contus. in pet. ligatorum an. unc. iii. aq. font. lib. xxiv. incis. infund. per 14. horas, post coq. s. a. ad remanent. lib. xvi. Colat. detur ad vas vitreum* vel *terreum, nullô modô autem metallicum. Dentur quotidie unc. v.* vel *vi. manè horâ sextâ & vesperi horâ quartâ, unc. iv. calidè.*

Pro potu. ℥. *Chin. opt. sarsapar. an. unc. ii. lign. sassaffr. rec. unc. i. ß. rad. liq. ras. unc. i. passul. min. unc. iii. aq. font. lib. xxiv. incis. stent per hor. 24. hinc coq. s. a. ad reman. lib. xviii. Col. S. Nachvvasser zum trincken in der Schvvitz-Cur.*

Aliud in Gonorrhææ virulentâ. ℞. *Rasur. lign. guajac. sarsapar. an. unc. iiij. cort. lig. sanct. dr. vi. infund. in aq. puriss. lib. vj. stent in locô calidô per 24. horas, coq. in diplom. ad consumpt. 3. p. add. in mediô colt. rad. liq. enul. an. unc. ß. cinam. acut. dr. iij. sem. anis. fœnic. an. dr. ij. Col.* Dos. *unc. vi. provocatis in laconicô sudoribus.*

Aliud. ℞. *Lign. sanct. unc. x. cort. ejusdem unc. i. sarsapar. unc. iii. inf. in aq. lib. xii. decoq. ad mediet. col. resident. affund. lib. xii. coq. ad consumpt. 3. part. add. passul. unc. ii. liq. dr. ii. M.*

Diæta sudorifera in Paralysi verâ. ℞. *Lign. guajac. unc. iv. cort. ejusdem dr. ii. lig. sassafr. dr. vi. rad. paon. enul. Ir. an. unc. ß. incis. stent in infus. in locô calidô per 24. horas. Coq. ad remanent. lib. iv. ß. add. in fine fl. salv. primul. ver. anth. lavend. stœch. Arab. an. dr. ii. cinam. acut. unc. ß. ebull. semel atque iterum col. sudetur in laconicô, suscitatô vapore ex decoctô herbarum cephalicarum, scoriis vel lapidibus ignitis affusô.*

Alia in Suffusione. ℞. *Rad. sarsapar. unc. ii. lign. sanct. unc. i. sant. rub. unc. ß. rad. liq. dr. vi. asperge sp. sulph. scr. i. inf. per hor. 24. in aq. lib. vi. add. passul. min. unc. iii. cubeb. unc. i. ß. herb. euphras. cum fl. mi. fl. cyan. beton. an. m. ß. sem. coriand. fœnic. an. dr. i. ß. coq. s. a. ad reman. lib. iv. Col.* Dos. *unc. iv.* vel *v.*

Decoctum sudoriferum temperatum, in Catarrhis & affectibus Capitis. ℞. *Rad. chin. sel. incis. unc. i. sarsaparill. vinô purgat. à pulvere & contus. unc. i. ß. sassafr. limat. dr. i. ß. inf. in lib. xii. aq. font. stent per horas 24. coq. ad consumpt. medietat. Col. addi etiam posset aliquid de viscô querc.*

Decoctum sudoriferum in Podagrâ. ℞. *Scob. lig. guajac. rad. sarsapar. an. unc. ii. lig. sassafr. crassè limat. dr. i. ß. affund. aq. font. lib. vi. coq. in* B. *M. per hor. 6. col.* Subinde Decoctum fieri potest, ex solô lignô sassafr.

Decoctum sudoriferum in Scabie. ℞. *Scob. lig. sassafr. guajac. an. unc. vi. rad. chin. sarsapar. an. unc. ß. cinam. acut. dr. i. fic. liq. an. unc. ß. passul. min. unc. iii. sem. anis. fœnic. an. dr. ß. coq. in aq. font. lib. xv. ad tertias. Col.*

Decoctum

Decoctum alterans, putredinem inhibens, exsiccans & consolidans, in Ulceribus & Abscessibus internis usuale, sine sudoris provocatione. ℞. *Rasur. lign. sanct. unc. iij. rad. sarsapar. unc. ij. scorz. unc. i. ß. fragar. consolid. maj. min. glycir. an. dr. vi. herb. veron. mii. sem. coriand. præp. dr. ii. passul. min. unc. iv. Coq. in aq. lib. xv. ad med. col. S. Aushäylender Wund-Tranck, darvon Morgends, Abends und Nachtz, 4. oder 5. Untzen zu nehmen.*

Aliud magis temperatum. ℞. *Rad. chin. ponderos. unc. iii. sarsapar. unc. i. ß. scorz. unc. ii. caryophyllat. unc. i. macerata per noct. bull. m. in s. q. aq. font. add. herb. scabios. alchimill. heder. terrest. an. mi. fl. ros. rub. mi. violar. m. ß. sem. fœnic. dr. i. passul. unc. ii. decoct. trajic. per manic. Hippoc. Col.* S. ut suprà.

Brodium columbinum, exsiccans & sudoriferum, in Catarrhis, & incipiente Phthisi utile, vulgò *die Tauben-Cur.* ℞. *Rad. chin. sel. in taleol. sciss. dr. ii. lig. lentiss. dr. ii. mac. scr. ß. M. ad chart. S. Species zur Tauben-Brühe, mit einer halben Tauben in zudeckten Geschirr sieden zu lassen, biss das Fleisch von den Beinlein fällt.* Et sic pro ceteris dosibus, per 14. vel plures dies.

Aliud Brodium Catarrhale, suave & proficuum in Catarrhis diuturnis, viscera corroborans, & materiam serosam absumens. ℞. *Chin. sel. unc. i. lign. lentisc. dr. vi. rad. Rhod. dr. ii. incid. & infund. aliquamdiu, hinc coq. cum gallin. juvene in lib. v.* vel *vi. aq. font. ad debitam coctiuram, cap. m. unc. vi.* vel *viii. aromatiz. cum pauco mac.* Singulis tribus diebus paretur recens.

Potio sudorifera in Febribus continuis & malignis. ℞. *Elect. diascord. Fracast, screiv. pulv. rub. pannon.* vel *spec. de hyac.* aut *liberant. scr. i. lap. bez. orient.* vel *sal. vol. C. C. gr. vi. syr. acetos. cit. unc. ß. aq. card. b.* vel *scorz. unc. ii. ß. acetos.* vel *tot. cit.* aut *cordial. frig. unc. ß. M. S. Gifft-austreibendes Schwitz-Tränckl, auf einmahl einzunehmen.*

Alia. ℞. *Aq. scabios. card. b. scord. an. unc. i. acet. bezoart. dr. iii. diascord. Fracast. dr. i. mithrid. confect. alk. an. scr. i. C. C. philos. præp. antim. diaph. terr. sig.* vel *unicorn. fossil. an. scr. i. nit. perlat. gr. vi. syr. de scord.* vel *rub. idæô, dr. vi.* vel *unc. i. M.*

Alia. ℞. *Mixt. s. scr. ii. antim. diaph. C. C. phil. præp. an. scr. i. aq. fumar. card. b. an. unc. i. ß. syr. acetos. cit. unc. ß. M.*

Emulsio sudorifera in Variolis & Febribus malignis. ℞. *Semin. aquileg. nap. cit. an. dr. ii. pæon. dr. j. aq. fumar. card. b. galeg. scorz. an. unc. i. cordial. frig. dr. vi. M. f. Emuls. add. C. C. phil. præp. scr. i. antim. diaph. scr. ß. sacch. perlat. parùm. S. Schwitz-Milch auf einmahl einzunehmen.*

Alia. ℞. *Sem. mel. dr. ii. card. b. aquileg. an. scr. ii. aq. acetos. fl. calend. fumar. an. unc. i.* vel *decoct. C. C. rasp. unc. iii.* add. *C. C. phil. præp. scr. i.* vel *dr. ß. Jul. ros. unc. ß. M. S.* ut suprà.

Bolus sudoriferus, in Erysipelate, Scabie &c. ℞. *Rob. sambuc. unc. ii. C. C. phil. præp. scr. i. bezoart. mineral.* vel *antim. diaph. gr. xv.* vel *pulv. rub. pannon. scr. i. lap. bez. gr. v. M. S. Schwitz-Latwergen auf einmahl einzunehmen, und ein oder 2. Löffel voll Holler-Blube-Wasser darauf zu trincken.*

Alius. ℞. *Theriac.* vel *mithrid. opt. scr. i. ß. confect. alk. scr. i. C. C. phil. præp. scr. i. antim. diaph. scr. ß. syr. de card. b. parùm. M.*

Bolus sudoriferus, in Febribus malignis. ℞. *Diascord. Fracast. scr. ii. confect. hyacinth. scr. i. C. C. phil. præp. scr. ß. lap. bez. orient. gr. vi. M. S. Austreibende Schwitz-Latwergen auf einmahl.*

Electuarium sudoriferum pro pluribus dosibus. ℞. *Rob. Juniper. diascord. Fracast. an. unc. i. ß. ther. Androm. mithrid. an. dr. ii. terr. sigill. silef. dr. i. syr. acetos. cit. q. s. M. f. Elect. S. Schwitz-Latwergen darvon einer Nuss gross auf einmahl einzunehmen.*

Pulvis sudoriferus & expulsivus, in Variolis & Febribus malignis. ℞. *Pulv. rub. pannon. dr. ß. spec. de hyac. scr. i. lap. bez. occident. gr. xv.* vel *orient. gr. vi.* vel *locô bez. sal. vol. C. C. gr. xv. M. f. Pulv. divid. in 3. p. æq. S. Austreibende Schwitz-Pülverlein auf dreymahl einzunehmen.*

Alius. ℞. *Spet. liberant. de hyac. unicorn. foss. an. scr. ß. sal. vol. C. C.* vel *lap. bez. orient. gr. vi. M. f. Pulv.* subinde unum vel alterum gr. *camphoræ* addi potest.

Alius. ℞. *Unicorn. ver. antim. diaph. cinnab. antim. sal. vol. viper.* vel *C. C. an. gr. viii. M. f. Pulv.* detur ex aquis *è typh. cerv. card. b. scorz. fumar. &c.*

Pulvis alexipharmacus & sudoriferus Mindereri. ℞. *Sacch. rand. dr. iij. z. z. alb. dr. ii. camph. dr. j. M. f. Pulv. cujus* Dos. *dr. j.*

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in instituendâ evacuatione per Urinam.

I.

CUm cacochymiæ curatio, non tantùm purgantibus & sudoriferis, sed etiam quandoque perficiatur evacuatione per Urinam, quod clarè patet ex perfectis crisibus, quas natura subindè in pleuriticis, empyicis, aliisque morbis detentis instituit per urinam, ea hîc etiam inter evacuationes universales considerandæ; dum remediorum diureticorum ope, salia massæ sanguineæ, aut superflua, aut vitiosa, tartarea & peregrina, sub lixiviî urinosi formâ, per renum tubulos in eorum pelvim præcipitant, ac per vias urinarias eliminant, quæ evacuatio eò jucundior & tutior, quòd nec vires prosternat, nec sanguinem aut corpus conturbet, sed cum ephoriâ humores, ex secundâ aut etiam tertiâ regione evacuet.

II.

Cùm igitur hæc sanguinis depuratio per Urinam locum sibi vendicet, ubi vel tartareæ, salinæque particulæ in corpore abundant, ac massam sanguineam, & speciatim serum inquinant, vel colluvies serosa hinc inde in viscerib us, seu etiam in insigni aliquâ corporis cavitate delitescit, in usum trahenda erunt *diuretica*, 1. In vitiis urinæ, ut ejus defectui Ischuriâ, dysuriâ &c. 2. In serô peccante, in quantitate vel motû, ut in cachexiâ, hydrope, & præsertim ascite, anasarcâ &c. 3. In serô in qualitate peccante, ut Icterô, scorbutô, affectione hypochondriacâ, & quibuscunque aliis lienis affectibus, vel revera talibus, vel ipsi saltem attributis, in quibus urinæ quandoque atramento similes, vel cum copiosis arenulis, vel potiùs salibus concretis & præcipitatis, cum insigni levamine rejiciuntur. 4. In gonorrhæâ, fluore albô, arthritide, nimiâ obesitate, calculô, declinatione febrium, aliisque pluribus affectibus.

III.

Operationem suam exercent *diuretica*, vel absterg endo, qualia sunt tum aquea & liquida, serum substantialiter augentia, ac uberem aquosam que materiam suppeditantia, ut Acidulæ, Serum lactis, Thermæ &c. tum aquosa mucilaginosa, acrimoniam seri temperantia, ut glycyrr. althæa, sem. 4. frigid. m. &c. quæ diuretica frigida & impropriè talia, vel potiùs uretica dicuntur, vel sanguinem attenuando, resolvendo, & speciatim laticem serosum in eô fundendo, ac ita lotii copiam è totô corpore proliciendo, qualia sunt sale volatili prædita, ac omnia salsa, tartarea & nitrosa; hinc sal primum esse diureticum, rectè scribunt chymici. Proinde etiam acida & terrea alcalina, in alium saporem plùs minùs salsum convertuntur, ut fiant diuretica, vel serum acrius, indeque absterssivum, & viscidorum plùs minùs attenuativum, ac nonnihil colliquefactivum, & hinc renum stimulativum reddendo, qualia sunt herbæ diureticæ, alcalinæ, ocul. canc. &c. vel acrimoniâ volatili renes irritando, & ad frequentiorem excretionem stimulando, qualia sunt can-

tharid. & raphanacea. Vel tonum renum conservando, & vim transcolatoriam non absque aliquali stimulô promovendo, qualia sunt juniperina, terebinthinata; vel tandem præcipitando, & sic separationem partium serosarum à sanguineis facilitando.

IV.

In usu remediorum *diureticorum* Medicus observabit, 1. Ante eorum usum præmittenda esse universalia, tum quia in principio plerumque materia crassior & copiosior est, ut frustra per urinam duci possit, tum quia metus est, ne copiâ suâ, dum ad angustas vias ruit, eas obstruat, ac sibi & aliis viam intercludat. 2. Diuretica magis convenire in morbis chronicis quàm acutis & calidis, ut v. g. in febribus ardentibus, hecticâ, phthisi &c. nisi aquea sint & temperantia. 3. Eadem in genere magis convenire in subjectis eusarchis, & succulentioribus, phlegmaticis nempe & sanguineis, quàm acrioribus, cholericis & melancholicis, cùm in talibus continuô usû ad atrophiam & tabem disponant. 4. Eadem magis locum habere in statû & declinatione, quàm in principiô & incrementô.

V.

Præterea, 5. observabit, eadem jejunô ventriculô longè ante pastum exhibenda, nec cibis tam facilè permiscenda esse, cùm citiùs quàm par est, chylum in vasa præcipitent. 6. Ipsis vasis & visceribus urinæ excretioni velificantibus, affectis ac detentis, v. g. inflammatione, ulcere &c. cautiùs danda esse diuretica, vel non nisi terrea, alcalina, vel temperantia & simul traumatica usurpanda esse. 7. Eadem in calculô renum, præsertim etiam in paroxysmô Nephriticô minùs tuta esse, nisi præmissis emollientibus, lubricantibus, ac oleosis, cùm vel impuritates corporis deducant ad partem affectam, vel iisdem calculus præcipitetur, ac deturbetur in vasa, cum lethali sæpè Ischuriâ.

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in præscribendis formulis Diureticorum.

I.

DEcoctum Diureticum, experientiâ probatissimum. ℞. *Sem. malv. alth. an. dr. iij. cic. rub. unc. iij. 4. fr. m. an. dr. ij. hord. mund. mj. caric. ping. No. viii. sebest. No. vii. rad. liq. ras. dr. vi. incisa indantur Nodul. ex serico alb. & coq. in aq. font. lib. iiii. ß. ad tertias. Col. S. Harn-treibendes Wasser, darvon Morgends, Abends und vor dem Schlaff, ein Fraggele zu trincken.*

Subindè uno haustui indi possunt: *spirit. sal. gut. vi.* vel *vii.* Foresti huic decoct. addit *rad. ononid. fœnic. petrosel. ad. unc. ß.*

Julepus Diureticus. ℞. *Decoct. Foræst. lib. ß.* vel *aq. ononid. fragor. petrosel. an. unc. ii. syr. de alth. Fern. unc. i. ß. sp. sal. q. s. M.* posset etiam addi: *ocul. canc. dr. ß. S. Harn-treibendes Wässerlein, darvon Löffel-vol. vveiss zu nehmen.*

Terebinthina liquida. ℞. *Tereb. cyp. cum vitell. ov. dissolut. dr. v. brod. carn.* vel *vin. Rhen. opt. unc. iii. M. super lento carbonum igne.* Alii etiam addunt *succ. lim. dr. vi.* vel *unc. i.*

Alia. ℞. *Resin. terebinth. cyp. unc. ß. dissolv. cum vitell. ov. s. q. addendo paulatim syr. de alth. Fernel. unc. ii. vin. malv. unc. vi. M.* Dos. *unc. i. ß.*

Potio Diuretica suavis & efficax. ℞. *Succ. limon. succ. express. excorticibus raph. acut. vin. malv. aq. frag. an. unc. ii. sacch. q. s. pro dulcorat.* ℞. *vin. alb. unc. iii. succ. lim. unc. i. spirit. tereb. scr. ii. M.*

Mixtura Diuretica. ℞. *Aq. ononid. petrosel. saxifrag. an. unc. i. spirit. juniper. dr. ii. ocul. canc. præp. scr. i. Balsi. sulph. tereb. scr. i. syr. de alth. Fernel. unc. ß. M. detur cochleatim cum gutt. xv. sequentis* Balsami Diuretici. ℞. *Spirit. sal. tart. Balsi. sulph. terebinth. an. scr. ii. sal. vol. succin. gr. vi. M.*

Lixivium Diureticum, Hydropicis perquam proficuum. ℞. *Ciner. genist.* vel *summit. Juniper. lib. i. vin. Rhen. lib. iv. infunde frigidè addendo sal. absinth. vulg. pi.* vel *pii. de colatura mane & sero unc. iv. potentur, usque dum tumor diminutus sit.* vel ℞. *de colat. unc. iv. succ. cit. dr. vi. syr. de alth. Fernel. unc. i. M.*

Vinum Diureticum. ℞. *Gr. alkek. unc. i. rad. eryng. ononid. an. unc. ß. bacc. juniper. maiur. unc. ß. incis. & in sindone ligat. affunde vin. alb. lib. iii.* Dos. *unc. v. præmissô Jusculô ex decoct. petrosel. cic. rub. cum butyr. & modicô sale.*

Brodium Diureticum. ℞. *Cic. rub. cochl. i. rad. petrosel. alth. an. dr. ii. halicacab. gr. x. coq. cum quartâ parte Gallin.* vel *mediâ pulli columbin. Col. subinde additur succ. lim.* vel *cum eô suviantur gut. viii.* vel *x. spirit. terebinth.*

Emulsio Diuretica. ℞. *Sem. violar. unc. ß. lithosperm. contus. dr. ii. aq. fragor. q. s. M. f. Emuls. dulcor. sacch. S. Harn-treibende Milch auf einmahl einzunehmen.*

Alia. ℞. *Sem. melon. dr. vi. papav. alb. dr. i. violar. dr. i. ß. nucl. persic. unc. ß. aq. petrosel. alkek. frag. an. unc. iii. M. f. Emuls.* add. *ocul. canc. præp. dr. i. sacch. cand. q. s. pro edulcorat.*

Boli ex Terebinthina. ℞. *Terebinth. cyp. aq. malv. sæpiùs lot. unc. ß. troch. de alkek. s. opiô, scr. j. pulv. subtiliss. glycyrr. gr. xv. cum sacch. s. q. M. f. Boli 3. minores, m. v. & nocte sumendi.*

Pilulæ Diureticæ. ℞. *Ocul. canc. præp. dr. ß. sal. ononid. scr. i. vol. succin. scr. ß. tereb. aq. malv. lot. & coct. dr. iii. M. f. Pilul. pisi magnitudine, dentur ad scatul. cum pulv. glycyrr. S. Harn-und Grieſs-treibende Pillulen, darvon 10. oder 12. auf einmahl einzunehmen.*

Pulvis Diureticus. ♃. *Cryst. tart. dr. iii. magist. ocul. canc. sal. ononid. an. scr. iv. M. f. Pulv. S. Vermischter Harn-treibender Weinstein 3. Messer-Spitzen voll auf einmahl zu nehmen.*

Alius. ♃. *Ocul. canc. præp. dr. i. sem. mil. sol. scr. i. ß. tart. vitriolat. gr. xv. M. f. Pulv. divid. ad 3. p. æq. sumendas ex brodio cic. rub.* vel *aq. ononid. petrosel. malv. cum spirit. sal.*

Alius fortior. ♃. *Milleped. præp. scr. i. ocul. canc. gr. xv. sal. vol. succin. gr. v.* vel *vi. M. f. Pulv.*

Clyster Diureticus terebinthinatus. ♃. *Herb. malv. parietar. mercurial. beton. an. mi. fl. chamom. melilot. summit. aneth. an. m. ß. sem. anis. fœnic. carv. an. dr. ii. lin. dr. iii. coq. in aq. s. q. ad. 3. in col. unc. x. dissolv. elect. lenit.* vel *cass. pro clyst. dr. vi. hier. s. bened. lax. an. dr. ii. ol. scorp. chamom. an. unc. i. tereb. vitell. ov. dissol. unc. ß. mell. anthos. dr. vi. sal. parùm. M. f. Clyster.*

Unguent. ad renes & vesicam. ♃. *Ung. de alth. rosac. infrigid. Gal. an. unc. ß. ol. scorp. unc. i. succ. limon. dr. vi. M. S. Lenden-Sälbl.*

Aliud. ♃. *Ung. de alth. dr. vi. ol. amygd. scorp. an. dr. ii. pingued. cunic. dr. ii. petrol. dr. i. ol. destill. spic. Juniper. an. dr. ß. M.*

Cataplasma Foresti, expertum in Ischuriâ vesicali. ♃. *Pariet. mii. chærefol. mi. ß. incis. coq. in s. q. aq.* vel *lact. ad mollit.* Alii etiam addunt *cep. sub cineribus coct.* add. *butyr. rec. unc. ii. ol. scorp. unc. i. ß. M. applicetur calidè.*

Aliud fortius. ♃. *Cep. alb. crud. No. vi. capit. allii No. ii. contus. in mortar.* add. *pingued. anser. & ol. scorp. q. s. cum guttis paucis ol. destill. Juniper.* M. pro Catapl. applicando renibus & vesicæ.

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in evacuatione salivali, ac ordinandis Remediis Salivantibus.

I.

INter hactenus dictas universales corporis evacuationes, postrema est *salivatio*, seu universalis *ptyalismus*, quô mediante per copiosiorem salivæ effluxum, veluti per universalem apophlegmatismum, universa massa sanguinea serô suô, unà cum vitiosis fermentis in eô contentis liberatur. Indicatur hæc evacuatio principaliter à lue venereâ, & eâ præsertim, quæ sudoriferis non cedit, ossa tamen nondum exesit; sed ubi ulcera, serpigines, tubercula faciei, aut penis & corporis totius sicca, membrorum lancinationes. Secundariò verò etiam ab aliis morbis rebellibus & contumacibus, ex vitiô graviori seri oriundis, ut v. g. leprâ seu elephantiasi Græcorum, epilepsiâ, arthritide contumaci, scabie malignâ, ulceribus crurum cacoëthicis, affectibus cutaneis gravioribus, asthmate humorosô, cancrô, scorbutô frigidô, idque magis, quando in his malis aliquid venerei intercurrit.

II.

Materia remedii salivatorii, est potissimùm *Mercurius*, qui ob partes suas volatiles, elasticas ac summè evaporabiles, & sulphur peregrinum arsenicale, succum alimentosum, seu massam sanguineam lymphaticam colliquefaciendo, ac coagulata fluxilia, serumque turgescens reddendo, ut torulis suis consistere haud valens exitum affectet, in causâ est, ut illud cum absorptis vitiosis fermentis venereis, aliisque ad os & fauces continuò confluens & affluens, sub formâ salivæ evacuetur. Modus hunc *ptyalismum* excitandi duplex est, unus, qui per interna peragitur, dum in usum trahitur *mercur. dulc.* vel *turbith. mineral. Croll.* vel *arcanum corallinum*: alter, qui per externa, ut *unguenta*, *suffitus*, qui tamen periculosi, *emplastra*, quæ tamen, sicuti gummata, dolores ac tumores venereos potenter resolvunt; ita ad salivationem excitandam segniora sunt, licèt eam promovendi gratiâ, subinde in usum trahi queant. Idem fermè dicendum, de *cingulô sapientiæ*, quod nihil aliud est, quàm *pannus laneus mercur. vivo cum pingued. porc.* subacto imprægnatus, qui dein lumbis per modum cinguli applicatur, cùm in levioribus tantùm malis, scabie nempe & phthiriasi, ubi salivatione opus non est, adhibetur, ut interdum eam excitet. Supra dictis igitur Mercurialibus in usum tractis, fluxus salivæ succedit primò tenuis, hinc mucilaginosæ, tertiò denique viscidioris, & fœtidæ, quæ finis est perfectæ salivationis.

III.

Sicuti autem coindicant evacuationem salivalem vires constantes, ætas Juvenilis & Virilis, tempus vernum & æstivum, regio magis calida, quàm frigida; ita contraindicant corpus debile, emaciatum, vires exhaustæ, malum nimis radicatum, ætas puerilis & senilis, ulcera ac inflammationes viscerum, phthises, nervorum nativa debilitas, scorbutus biliosus, hæmoptysis, nimiæ hæmorrhagiæ, tempus autumnale; tum ob frigus, tum ob humores tunc temporis magis lentos, & minùs fluxiles, hyemale; præsens quoque vomitus, diarrhœa, sudor vehemens; illa tandem subjecta, quæ ante morbum gallicum ulceribus oris, vel anginâ, tremore, paralysi, convulsione, macie &c. fuerunt detenta.

IV.

Pro debitâ hujus curæ administratione, Medici officium erit observare. 1. Cautum debere esse ejus usum, cùm *mercurialia* plerumque post se relinquant characterem indelebilem, adeoque non administranda, nisi urgente necessitate, morbô nempe ita pertinaci existente, ut decoctô lignorum non cedat, vel illud ob alias circumstantias exhiberi non potuerit. Hinc etiam utile erit, ut Medicus ante hujusmodi curam præmuniat se prognosticô, prædicendo, quæ fieri solent seu bona seu mala; subinde enim efficacissima hæc cura deprehensa, ut mox exsiccentur ulcera, crustæ evanescant, tubercula, calli destruantur, ac omne seminium morbosum perfectè eximatur, sine metû recidivæ, & quidem tutò, si cum debitis cautelis instituatur. 2. Nonnullos corpus priùs ad hanc curam per V. S. & purgationem disponendum esse jubere: immò balneum aquæ dulcis, cui æger ante curam quotidie semel vel bis insideat, adhibere, ut humores attenuentur, & pori magis patuli, faciliorem penetranti Mercurio aditum concedant: nonnullos è contra omittere has præparationes, ut ægri nullis evacuationibus debilitati, salivationis impetum multô meliùs sustinere valeant. 3. Ægrum nudatum collocari debere ad fornacem calidam, inungendô propriis manibus unguentô Mercuriali plantas pedum, talos, genua, carpos, & in malô urgentiori etiam cubitum: immò etiam in pertinaciori affectû, sed rarissimè, spinam: ac continuando aliquandiu hanc inunctionem, donec labia intumescant, parotides doleant, lingua infletur, ac salivatio prodire incipiat. 4. Instituendam manè jejunô stomachô, vel nocte, nam rarò bis eôdem die fit inunctio in locô concluso. 5. Peractâ inunctione (cui simul inter inungendum concinna frictio jungatur) ægrum lecto calido committendum esse, ut sic transpirabili servatô corpore, magis actuetur vis mercurialis.

V.

Præterea 6. notabit Medicus, inunctionem, si citiùs labore defungi velimus, vel æger robustus sit, alterô die statim repeti posse: aliàs interpolationem unius diei faciendam, ac tertiô demum die reassumendam esse. Non enim præscribi potest certus inunctionum numerus, cum subinde primô vel alterô statim die incipiat salivatio: ordinariè verò circa quartum vel quintum superveniat, ac utplurimùm per se intra dies 15. finiatur. Interim ubi malum valdè contumax, tardiùs, & 14.to demùm die subinde supervenit. 7. Desistendum esse ab hâc curâ, si non sequatur salivatio, sed hujus locô superveniant ventris tormina, dysenteriæ, dolores ventriculi, sudores frigidi &c. 8. Unicè in hâc curâ procurandum esse, ut salivationis actus moderetur ad euphoriam naturæ, id est, ne vel nimium evehatur cum ægri vitæ periculô, neque plùs æquô deprimatur, ut elangueſcat, antequam symptomata penitus disparuerint. Priùs fit per mutationem linteorum & indusiorum, post quartum diem à statû salivationis, uti etiam per alvum ducentia, quæ eam ad oculum diminuunt; hinc si eadem conservanda, non nisi quartô die levis clyster injiciendus; præterea eam cohibent opiata, & theriacalia: posterius fit, tenendo in ore globulum ex *Mercur. dulc. cum tragac.* parat, vel junctûris & volis manuum ac plantis pedum, applicando *Emplast. Vigon. cum Mercur.* vel intùs etiam sumendo *Mercur. dulc.*

VI.

Insuper 9. sub ipsâ salivatione, quàm maximè debitum diætæ regimen observandum esse, jubebit Medicus, præscribendo diætam tenuem, pro potû *decoct. lignorum*, non tamen nimis forte, ne sequatur sudor salivationem impediens, cavendo quàm maximè aërem, vel potum etiam frigidum, ne materia cumulatim ad fauces ruens, repercutiatur cum metû suffocationis, vitando insuper vinum, utpote noxium, ac graviores animi affectus; prospiciendo etiam symptomatibus, quæ cientur à salivatione, qualia ordinariè sunt febris longa, uliginosus & fastidiosus fœtor, dentium vacillatio, nigredo &c. Sic dum salivantes tribus vel quatuor primis diebus acerbos sufferunt dolores, ob gingivarum & colli inflammationem, lacte

tepidò gargarizatò adjuvandi, & dentes hôc tempore unctuosis non illinendi, ne à mercuriô denigrentur, difficulter vel rursùs nunquam dealbandi; præterea etiam si tempore salivationis magna succedat gingivarum hæmorrhagia, ea non statim sistenda, nisi limites excedat.

VII.

Tandem 10. notandum, salivationem, quæ convalescente ægrô in dies minuitur, leniter adhuc promovendam esse *Mercuriô dulci*, semel adhuc in septimanâ exhibitô, immò etiam postquam convaluit æger, & sub diô rursùs versatur. Cessante autem omnino fluxû, ægrum denuò purgandum, ac *decoct. lign. sudoriferum* propinandum esse nonnulli suadent, ad eliminandas sordes, hinc inde forsan restitantes, uti & penitus extirpandum è corpore Mercurium. Alii è contra id præstant, per *flores sulph.* cum foliis auri assumptos, vel auri frequenter in ore gestationem, rursùs, si albescit, per ignem depurandi, frictiones, Balnea sulphurea &c. 11. Sciendum, curationem hujus luis per *suffumigia* magis periculosam esse, quàm per inunctionem, sicque non adhibendam, nisi omnibus reliquis frustrà tentatis. Sunt autem duplicia, & quidem vel *universalia*, totô corpore excepta, dum æger per dies 4. 5. vel 6. sub labrô stragulis coopertô, ut caput supereminеat, vel etiam eôdem incluso, si pustulæ & ulcera sint in eôdem, uti etiam in fronte, temporibus & collô, ità tamen, ut per fistulam foris prominentem aërem hauriat, ignitabulo vivis carbonibus instructô, & infrà sellam patientis positô, pulvereque suffitûs insperso, fumum excipit per quadrantem, aut dimidiam horam, hincque in lectum se confert, exspectando operationem Mercurii; vel *particularia*, quæ magis in usu, certisque partibus, ut cruribus, vel brachiis, tophis aut ulceribus malignis divexatis, adhibentur.

Formulæ

Salivantium internorum.

℞. *Mercur. dulc. ritè præp. gr. x. dentur cum vitell. ov. ascendendo quotidie cum unô granô, usque dum deveniatur ad gr. xxv. & ultrà.* Vel

℞. *Mercur. dulc. dr. ß.* vel *scr. ii. extract. scorz. scr. i. M. f. Pilul. No. xxx. dentur pro* Dos. *vi.* vel *x. ascend. cum grano quotidie.*

℞. *Turb. mineral. Croll. cum spirit. sulph. parat.* vel *Mercur. præcipitat. speciatim cum spirit. nitr. aliàs Arcanum corallinum dictum gr. iij.* vel *iv. sequenti die v. hinc vi. &c. donec omnes doses simul 15. vel 20. grana compleverint, cùm raro plùs requiratur.*

Formulæ

Salivantium externorum.

Unguentum simpliciſſimum. ℞. *Mercur. crud. unc. i. axung. porc. unc. ii. M. in mortar. S. Queck-Silber-Salben, wie bevvust, zu gebrauchen.*

Aliud. ℞. *Mercur. viv. cum s. q. tereb. extinct. & inviscat. ab unc. i. ad ii. ung. pomat. ab unc. iii. ad iv. ol. laur. unc. ß. ol. destill. lig. Rhod. scr. ß. M. S.* ut suprà.

Aliud magis compositum. ℞. *Axung. porc. lib. ß. ung. Agripp. martiat. ol. laur. tereb. an. unc. i. ß. Mercur. viv. extinct. unc. iii. sublim. dr. i. ß. thur. myrrh. an. dr. i. lytharg. dr. vi. M. f. Ung.*

Suffitus. ℞. *Cinnab. unc. iii. antim. unc. i. ß. thur. benz. storac. an. dr. iii. succin. myrrh. an. dr. ii. M.*

Alius. ℞. *Mercur. cinnab. antim. liban. sulph. an. unc. ß. M.*

Cingulum sapientiæ magis compositum. ℞. *Argent. viv. unc. ii. ol. vitriol. unc. ß. caryoph. dr. i. pic. sulphur. an. dr. ii. album. ov. No. xii. sal. gemm. cor. an. q. s. M. f. Massa.*

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in evacuatione particulari, per Errhina, Sternutatoria, Apophlegmatizantia, & Expectorantia.

I.

INter particulares evacuationes, & præsertim capitis, principalem locum habet illa, quæ fit per *errhina*, & *sternutatoria*; quorum illa lympham seu pituitam per nares proliciunt sine sternutatione, hæc autem, quæ etiam *ptarmica* dicuntur, id præstant cum sternutatione; hinc majori vel minori tantùm acrimonia, & gradibus inter se differunt, fitque operatio *errhinorum*, dum serum liquant, & fundunt, è papillis glandosis narium, illudque salinis suis spiculis irritant, & titillant glandulosam seu spongiosam carnem, quâ nares intùs vestiuntur, & hinc successivè lympham seu pituitam per eam excerni solitam, versùs illam proliciunt, ejusque excretionem facilitant, tenuioribus etiam earum partibus, uti juxta veteres haud improbabile est, cerebrum per os cribrosum, & nervos olfactorios penetrantibus, in eoque humores attenuantibus, & serum ad nares deducentibus, vi particularum acriorum salinarum nitrosarum, aquearum, & detergentium. *Sternutatio* verò fit, dum interior membrana narium, majori particularum suarum acrimoniâ & acutie, irritatur & vellicatur, hinc spiritibus vehementius commotis, ac meningibus in consensum tractis, cerebrum cum membranis se per vices contrahit, & explosis unà spiritibus in nervos paris vagi, vel juxta alios per consensum irritatis intercostalibus, cum membranâ narium, mediantibus nervis consentientibus diaphragma quoque, & musculi thoracis exspirationi inservientes, veluti spasmô convulsivô contracti, subitaneô impetû aërem elidunt, quousque res irritans excutiatur.

II.

Conveniunt igitur, 1. Motum seri promovendo, illudque evacuando, tum mediatè ex cerebrô, tum immediatè ex naribus; hinc etiam vulgò caputpurgia appellantur, ac prosunt in affectibus catarrhalibus, ac morbis capitis diuturnis, in excretione muci per nares abolitâ, vel imminutâ, ut in coryzâ, amissô odoratu, obstructione narium &c. 2. Non tam prosunt humores liquando, liquatósque deplendo, vel materiam morbificam disploдendo, quàm vel maximè sopitum archæum, aut spiritus excitando, ut in apoplexiâ, affectibus sopоrosis, hystericis, secundinâ retentâ, & partû difficili, musculis abdominis quoque versùs inferiora compressis. Sic *Hipp. 5. aph. 35. ait: Mulieri hystericæ, aut difficulter parienti, sternutatio superveniens, bona est.* Singultû etiam, teste eôdem *Hipp. 6. aph. 13. Singultû fatigante, sternutatio superveniens liberat.* 3. Caput quoque simul virtute suâ cephalicâ, subtili, volatili, aromaticâ, roborando, ut in memoriâ debili, torpore ac defectû spirituum animalium, capite & cerebrô debili, vertigine &c. 4. Prosunt abstergendo atque exsiccando, ut in ozænâ, polypô &c. Huc quoque spectant Medicamenta Ischæmatica, seu sanguinem sistentia, in narium hæmorrhagiâ, naribus intrusa.

III.

Sicuti igitur errhina vel sternutatoria in prædictis affectibus indicantur: ità contraindicantur præsertim *sternutatoria*, 1. Organis sensuum affectis, ac inprimis debilitatis, ut in ophthalmiâ, auditûs difficultate, tinnitû, aurium dolore &c. 2. In infantibus, senibus, mulieribus gravidis. 3. Partibus, quæ ad sternutationem necessariò concurrunt, malè habentibus, ut in doloribus capitis, fracturis vel luxationibus costarum, phthisi, hæmoptysi, stillicidiô

stillicidiô sanguinis, procidentiâ ani, uteri, Intestinorum &c. 4. In nimiùm siccis, biliosis, melancholicis; cùm magis conveniant pituitosis, quibus serum est copiosius, ac cujus coagulationem plurimùm prohibent.

IV.

Pro legitimâ harum administratione Medicus observabit, 1. Ea ordinariè non convenire, nisi præmissis universalibus. 2. Minùs ea administranda esse, ubi serum peccat in nimiô motû explosivô. 3. Ptarmica nec nimis frequenter, nec acriora convenire, cum commotio cerebri majoris sæpè mali causam præstare soleat, ex conatû ad expellendum fortiori factô. 4. Moderatè usurpata, præsertim si simul sint confortantia & cephalica, vegetam reddere naturam, excitare sensus, roborare cerebrum, serúmque abundans evacuare; immoderatè è contra partes à tonô dejicere, serumque nimis evacuare, idque non tantùm superfluum, sed etiam utile, ptarmica enim purgantium more, humores aliàs etiam laudabiles corrumpunt, & quasi tales priùs corrupti fuissent, evacuant; hinc facilè patet, quid de usû vel abusû tabaci per nares attrahendi sentiendum, ac qualis distinctio adhibenda sit, habitâ etiam consideratione subjecti siccioris vel humidioris. 5. Nimiam sternutationem sisti, lacte vel ol. amygd. attractô; sic etiam ex observat. *Frid. Hoffmanni*, oculi angulô compresso sternutationem impediri. 6. Errhina vel præscribi in formâ liquidâ, & de his ægrum tepidè, manè duabus horis ante prandium, vel etiam ante cœnam, ex volâ manus aliquid per nares attrahere, ore aquâ plenô, idque ter vel quater, vel formâ linimenti, quod digitô vel pennâ naribus, vel ad radicem nasi ad oculi angulum majorem illinitur, vel formâ pulveris, de quô vel vapor tantùm, aut parùm aliquid attrahendo inspiratur, vel mediante calamô unum vel alterum granum in nares insufflatur.

V.

Tandem particularis capitis evacuatio fit per palatum, mediante salivatione particulari, dum saliva moderatè è glandulis oris, lociscque vicinis evacuatur, indeque consequenter caput, lymphâ præternaturali onustum liberatur; unde etiam medicamenta hæc præstantia dicuntur *apophlegmatizantia*, à phlegmate scil. eliciendô, uti & salivantia, eò quòd serum sive coagulatum, quod phlegma dicitur, sive fluidum, quod salivæ nomine comprehenditur, illuc trahant. Dicuntur & *masticatoria* ab effectû, quod masticata, affluxum ad fauces promoveant, & restitantem ibidem lympham, vel serum eliminent. Sic v.g. mastix masticata, intra paucas horas ad uncias aliquot sputum elicit. Vim suam exserunt hæc medicamenta, cùm glandulas miliares faucium in motum ciendo, ac earum poros, & motû & calore aperiendo, sicque dilatando, tùm particulis suis salinis, aculeatis, incisoriis & fundentibus, humores serosos proximiùs circa faucium isthmos restitantes fundendo, liquando & incidendo.

VI.

Conveniunt prædicta remedia, atque indicantur, 1. Tam præservatoriè quàm curatoriè, in catarrhalibus capitis, & vicinorum locorum affectibus, ut dentium, maxillarum, gingivarum &c. 2. In vertigine, memoriæ debilitate, affectibus soporosis, suffusione, surditate, auditû difficili, tinnitû, oris fœtore, & aphoniâ. 3. Prophylacticè, pro evitandô malignô, & contagiosô miasmate, quod plerumque salivæ se associat; hinc masticata myrrha, zedoaria, vel rad. angelic. cort. cit. &c. optimè malignorum morborum sunt præservativa. Contraindicantur è contra à serô fluxili, tenuiori & salsô; hinc apophlegmatismi in phthisi, tussi, pulmonumque affectibus, cane pejùs & angue fugiendi: item ab ipsis oris affectibus, ut uligine gingivarum scorbuticâ, cum laxitate & putredine, ac uvulæ lapsû, nisi adstringentibus maritata, nunquam enim per locum affectum evacuandum. Præscribuntur apophlegmatismi, vel in formâ siccâ, dum aut simplicia, vel pulvis horum cum mastiche, pannô lineô rarô, sed forti per modum noduli exceptus masticatur, aut exinde fiunt trochisci lupinares, quorum unus masticatur, & sæpiùs in ore volutatur manè jejunô stomachô, vel etiam duabus horis ante cœnam per semihoram, ac capite pronô sæpiùs exspuitur, quod dissolvitur, abluendo postmodum os vinô vel aquâ tepidâ, vel in formâ liquidâ, per modum gargarismi.

VII.

Tandem ultima evacuatio particularis fit ex pulmonibus, per *anacatharsin* seu *expectorantia*, quæ è pectore mediante tussi superfluos humores ejiciunt. Circa hæc observabit Medicus, 1. Ea pro humoris expectorandi qualitate esse duplicia, & accuratam inter ea esse faciendam distinctionem; alia enim humores crassos, viscidos & lentos incidunt, attenuant, detergunt, atque membranam interiorem, fibrasque pneumonicas ad contractionem, & excretionem irritant, maximè utilia, in tussi humidâ, asthmate, phthisi, pleuritide, catarrhô suffocativô; unde etiam audiunt *bechica*, *arteriaca*, *& pneumonica*. Alia, quæ agunt humores tenues, acres, salsos, titillantes & rodentes incrassando, pepasmum inducendo, orgasmum tollendo, & acrimoniam fluxilem retundendo, moderando ac figendo; unde etiam audiunt *intercipientia*, quod in viâ ituros ad pulmones humores quasi remorentur, utilia quàm maximè in tussi ferinâ, hæmoptysi, catarrhis salsis; ubi materiam acrem tenuem, quæ aërem circumfluendo ab illô sursùm ferri nequit, temperant & incrassant. 2. Ea præscribi ut plurimùm, vel formâ syrupi & linctûs, qui pitissando, seu sensim ac sensim blandè lambendo, seu lingendo assumitur, ut in ore dissolutus paulatim defluat; in quem finem sæpiùs etiam præscribitur *baculus Glycyrrhizæ*, id est, particula radicis hujus, ut alterô extremô leniter contusô intingi, & in ore sugi possit; vel formâ rotularum, quæ subinde aliis expectorantibus præferuntur, tum quia gratiores, tum quia sensim liquescentes, magis ingredi censentur laryngem, ac pulmones; vel formâ aq. destillat. facch. cand. edulcoratæ.

VIII.

Præterea circa hæc notabit, 3. Expectorantia longiùs à pastû, vel ante eundem m. & v. sumenda, neutiquam verò cum cibô, vel mox ab illô; cùm sic adhibita coctionem turbent, lacteas obstruant, & chylum viscosiorem reddant: immô nec potum desuper statim capiendum, ne roscidum illud parietibus bronchiorum allidens, abluatur. 4. Eadem præsertim dulcia, minùs prodesse in subjectis, quæ iisdem abhorrent, ut fœminis hystericis, hypochondriacis &c. 5. In continuatione horum medicamentorum, aureum illud monitum *Cratonis* observandum esse: ne nimis sæpè & diu utamur dulcibus expectorantibus, cùm non tam illabantur pectori, quàm ventriculum & epar lædant; dulcia enim, præsertim continuatô usû, parietes ventriculi laxant, calorem obtundunt, fermenta dejiciunt, coctionem & appetitum diminuunt, epar inflant, ac obstructiones generant.

ARTICULUS VII.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis Errhinis, Sternutatoriis, Apophlegmatizantibus & Expectorantibus.

Formulæ

Errhinorum & Sternutatoriorum.

I.

℞ Errhinum liquidum. ℥. *Fol. salv. major. bet. an. mi. contus. affund. aq. destill. majoran.* vel *vir. alb. q. s. exprim.*

exprim. per linteum. S. Schnupff Wásserlein, darvon Morgends núchtern 2. oder 3. Lóffel voll in die Nasen zu schnupffen.

Aliud. ℥. *Aq. majoran. unc. i. mann. calab. dr. ii.* vel *vitriol. alb. gr. v. M.* vel *simul adde sem. nigell. scr. i. fol. beton. scr. ß. amb. gr. iii. M. S.* ut suprà.

Aliud fortius in affectibus Soporosis. ℥. *Sal. vitriol. alb. dr. ii. aq. major. unc. i. spirit. lil. convall. dr. i. M. S. Niess-Wásserlein mit einem Spritzel in die Nasen zu spritzen.* Hoc injectum per syringam in nares, insignem quantitatem muci per os, nares, oculos & palatum extrahit.

Balsamus pro Naribus obstructis. ℥. *Pingued. arc. cum aq. majoran. ter lot. unc. ß. ol. dest. major. gut. v. salv. beton. an. gutt. iii. M. S. Nasen-eróffnender Balsam, darvon einer Erbiss-gross in ein Nasen-Loch zu thun.*

Aliud Linimentum. ℥. *Ung. ros. pomat. de alth. an. scr. ß. ol. major. gut. vi. lavend. gut. i. M. S.* ut suprà.

Aliud fortius. ℥. *Rad. elleb. alb. elater. an. dr. ß. succ. bet. dr. ii. ol. major. & cer. an. q. s. M. f. Linim. cujus portiuncula instar ciceris naribus admoveatur.*

Pulvis Sternutatorius *Timæi*, expertus in affectibus soporosis. ℥. *Elleb. alb. piper. alb. cástor. an. scr. i. ol. destill. rut. majoran. salv. an. gut. ii. M. f. Pulvis subtiliss. S. Starckes Niess-Pulver, darvon ein oder anderes Gran, durch ein Feder-Kiel in die Nasen zu blasen.*

Alius *Hartmanni*, in Apoplexia usualis. ℥. *Fol. major. dr. ii. sem. nigell. dr. i. rad. elleb. nig. scr. ii. mosch. opt. scr. ß. amb. gr. v. M. f. Pulv. de quô magnitudo pisi calamô fortiter insuffletur in utramque narem.*

Alius tam curativè, quàm præservativè proficuus. ℥. *Herb. major. fl. anth. an. dr. ii. sem. nigell. dr. i. rad. elleb. alb. scr. ß. mosch. gr. v. amb. gr. iii. ol. lign. Rhod. gut. v. major. cinam. an. gut. iii. caryoph. gut. ii. Balc. apoplect. scr. ß. M.*

Alius in Catarrhis. ℥. *Fol. lil. convall. p. iii. herb. major. basilic. an. p. ii. tabac. dr. i. M. f. Pulv. tenuiss. cui add. amb. mosch. an. gr. ii. ol. anis. major. an. gut. iii. M.*

Alius in Coryza. ℥. *Pulv. lil. convall. major. tabac. brasil. an. gr. xv. ol. anis. gut. ii. Balc. apoplect. gr. iv. ambr. gr. iii. M. f. Pulv. S. Niess-Pulver.*

Alius. ℥. *Tabac. ind. unc. ß. major. lil. convall. an. dr. ii. ol. destill. amb. gut. vi. caryoph. gut. iii. amb. gr. iii. mosch. gr. ii. M.*

Tabacus præstans, Cerebrum simul corroborans. ℥. *Herb. major. lavend. rorism. an. dr ii. rad. Ir. flor. dr. ix. herb. basilic. dr. i. Pulv. tabac. opt. dr. ii. cinam. mac. caryoph. an. scr. i. lig. Rhod. santal. cit. an. scr. iv. ol. lig. Rhod. gut. xxx. mosch. opt. gr. xv. amb. gryc. gr. iii. zibeth. gr. ii. M. f. Pulv. S. Haupt-stárckender Taback.*

Alius Catarrhalis & simul corroborans, colore albus. ℥. *Sacch. albiss. unc. vi. rad. Ir. flor. dr. x. elleb. alb. dr. vi. Balc. apoplect. scr. ß. peruvian. gr. vii. mosch. gr. v. amb. gr. iii. ol. lig. Rhod. gut. v. cinam. caryoph. an. gut. ii. M.*

Pulvis Sternutatorius Helmont. ℥. *Rad. elleb. nig. Pulv. sacch. an. p. æq. f. Pulvis.*

Alius Papalis dictus. ℥. *Rad. Ir. fl. part. 2. major. part. i. M.*

Pulv. Sternutatorius Mülleri. ℥. *Flor. beton. paralys. salv. lavend. an. scr. i. lil. convall. dr. ß. spec. diamosch. d. dianth. an. scr. ß. diair. scr. ii. sacch. cand. ad pondus omnium, add. ol. mac. succin. anis. an. gut. iii. M.*

Plures formulas addere superfedeo, cùm ex his variè mixtis, infinitæ concinnari possint.

Formulæ

Remediorum Apophlegmatizantium.

Masticatorium in Catarrhis. ℥. *Nuc. mosch. dr. i. mastich. gumm. Arab. an. dr. ß. redig. in Pulv. & cum s. q. aq. ros. M. f. Troch. S. Zeltlein, darvon ein oder anders in dem Mund zu zerkáuen.*

Aliud v. g. in difficultate Auditûs. ℥. *Rad. pyreth. dr. i. Ir. dr. ß. agar. troch. scr. ii. cubeb. nuc. mosch. an. dr. ß. cardam. dr. i. ex subtiliss. pulverisat. cum s. q. mastich. in mortar. calid. dissol. f. Pastilli, quorum quilibet pendeat. scr. i.*

Aliud in metû Paralysis vel Apoplexiâ. ℥. *Mast. dr. ii. ß. rad. pyreth. nuc. mosch. cubeb. mac. sem. anis. an. dr. ii. majoran. scr. ß. alipt. mosch. gr. iv. cum cer. & mell. inspiss. s. q. M. f. Troch. masticator. pondere gr. xxv. teneat unum vel alterum in ore, masticetur, & collecta pituita exspuatur.*

Aliud in dolore Dentium. ℥. *Mac. nuc. mosch. an. scr. i. cubeb. gr. xxv. rad. Ir. flor. pyreth. sem. sinap. an. gr. viii. piper. 2. 2. an. gr. v. pulverisat. subtiliss. excipiantur pauxillâ cerâ & f. Troch. lupinar.*

Apophlegmatismus liquidus. ℥. *Rad. Ir. Flor. unc. ß. fol. orig. salv. stæch. rorism. an. m. ß. cubeb. dr. iii. liq. dr. i. ß. coq. in æq. partibus aq. & vin. alb. sub finem additi ad lib. i. in Col. dissolv. oxymell. squillit. unc. ii. M.*

Alius. ℥. *Scob. lign. guajac. unc. ß. rad. pyreth. dr. iii. herb. salv. nob. pi. alum. sal. nit. an. dr. i. sem. nrtic. sinap. an. scr. i. acet. vini opt. unc. iii. aq. mulc. unc. vi. M. f.* Decoct. quô os calidè eluendum, quod magnam copiam phlegmatis extrahit.

Alius in amissâ Loquelâ. ℥. *Acor. ver. unc. i. galang. cyper. cost. an. unc. ß. mosch. dr. ii. herb. majoran. salv. an. mi. f. Decoct. cum aq. & vin. add. mell. anthos. q. s. M.*

Alius in dolore Dentium. ℥. *Rad. pyreth. unc. ß. fol. nicotian. cort. rad. mandrag. an. d. ii. fol. sabin. persicar. serpill. an. m. ß. cubeb. unc. ß. alum. scr. i. coq. in vin. & aq. p. æq. ad 3.*

Alius. ℥. *Rasur. lign. sanct. unc. i. coq. in aq. s. q.* vel ℥. *Mastich. dr. i. camph. dr. ß. coq. in vin.* vel *acet. lib. ß.*

Alius. ℥. *Origan. majoran serpill. an. mi. fol. nicotian. p iii. pyreth. unc. ß. sem. nigell. dr. ß. cardam. cubeb. an. scr. i. ß. mast. dr. i. coq. in aq. s. q. in Col. unc. viii. dissolv. syr. de Nicotian. unc. i. de beton. unc. ß. oxymell. squill. dr. iii. M.*

Huc quoque spectat Suffitus Nicotianæ per tubulum, vel simplex ejus masticatio.

Rotulæ in fœtore Oris. ℥. *Troch. de gall. mosch. dr. i. myrrh. zedoar. an. scr. ii. cort. cit. cubeb. caryoph. cinam. an. scr. i. extr. acor. galang. an. gr. iii. cum sacch. in aq. ros. & fl. cit. solut. M. f. Rotulæ.*

Formulæ

Remediorum Expectorantium, in materiâ tenui.

Linctus. ℥. *Ol. amygd. d. rec. unc. ii. sacch. cand. subtiliss. pulv. q. s. M. f. Linct. S. Mit Zucker-Candi vermischtes süsses Mandel-Oehl, öffters darvon zunehmen.* Utilis præcipuè in infantibus.

Alius. ℥. *Ol. amygd. d. unc. iii. syr. viol. unc. i. M.* alii etiam addunt *conf. ros.* vel ℥. *Ol. amygd. d. unc. i. sperm. cet. dr. i. syr. viol. de hyssop. an. dr. ii. M. S. Brust-Schleckerlein.*

Alius. ℥. *Syr. jujub. papav. errat.* vel *de liquir. an. unc. i. ß. M. S. Brust-Safft, darvon zu Zeiten in Lóffele voll langsam hinab zu lassen.*

Alius in Pleuritide usualis. ℥. *Mucilag. sem. psyll. aq. violar. extr. unc. i. ol. amygd. rec. s. igne express. unc. ii.* (apud pauperiores *ol. lin. depur.*) *syr. viol. sacch. cand. alb. an. q. s. M. f. Linct.* detur *cum bacul. glycyrrh. S. Husten-Säfftl.*

Alius. ℥. *Syr. de liq. unc. ii. jujub. unc. i. ß. oxymell. squill. unc. i. M.*

Rotulæ. ℥. *Rotul. diacod. alb.* vel *de succ. violar.* vel *succ. liquir. inspiss. rotulat. unc. i. dentur ad scatul. S. Husten-Zeltlein.*

Aliæ in Tussi & Raucedine expertæ. ℥. *Spec. diatrag. fr. diair. s. an. scr. ii. extract. rad. enul.* vel *liq. scr. i. sacch. fin. in aq. scabios. & tussilag. dissol. q. s.* vel *unc. iv. M. f. confect. in Rotul. S. Brust-und Husten-Zeltlein sich dero zu Zeiten zu bedienen.*

Aliæ Catarrhales. ℥. *Spec. diatrag. diamarg. fr. an. dr. i. Bol. armen. orient. dr. ii. confect. alk. complet. dr. ß. conf. ros. rub. unc. ß. cum sacch. in aq. fl. acac. s. q. dissol. M. f. confect. in Rotul.* S. ut suprà.

Aliæ.

Aliæ. ℞. *Succ. glycyrrh. inspiss. unc. ß. spec. diair. diatrag. fr. gumm. arab. rad. Ir. flor. an. dr. i. sacch. cand. alb. unc. iii. cum mucilag. gumm. tragac. M. f. Trochisc.*

Aqua Clareta pectoralis. ℞. *Aq. tarax. scabios. an. unc. iii. sacch. cand. alb. unc. i. M. & filt.* Vel ℞. *Aq. tarax. scabios. tussilag. veron. an. unc. i. ß. cinam. dr. ii. sacch. cand. dr. v. M. S. Husten-Wässerlein Löffel-voll vveis darvon zu nehmen.*

Alia. ℞. *Aq. scabios. veron. tussilag. tarax. an. unc. i. ß. cinam. bugloss. unc. ß. fl. arant. dr. ii. sacch. cand. alb. unc. i. fl. sulph. scr. i. lact. sulph. scr. ß. elæosach. anis. dr. i. M. ad vitr. S. Lufft- und Husten-Wässerlein.*

In materiâ crassâ & viscidâ.

Linctus. ℞. *Oxymell. squill. unc. i. ß. syr. viol. unc. i. extr. croc. scr. ß. Balsam. sulph. anis. gut. vii. M.*

Item. ℞. *Oxymell. squill. unc. ii. aq. cinam.* vel *spirit. cerasor. nig. dr. iii. M.* Utiles sunt in Asthmate.

Alius Wepferi. ℞. *Syr. de eryssm. Lobel. unc. i. ß. oxymell. elleb. Gesner. dr. ii. gumm. ammon. in acet. squill. dissol. dr. i. essent. croc. scr. ß. ol. destill. anis. gut. iii. aq. hyssop. unc. i. ß. M. f. Linct.*

Alius expectorans. ℞. *Oxymell. squill. syr. de hyssop. an. unc. ii. extr. croc. scr. i. fl. sal. armon. gr. xxiv. M. dos. coch. i. cum sperm. cet. scr. ß.*

Alius. ℞. *Oxymell. squillit. pectoral. Crat.* vel *looch. San. & expert. an. unc. i. syr. de marrub. unc. i. ol. sulph. acid. gut. vi. M.* Vel ℞. *Syr. de prassio de hyssop. an. dr. vi. viol. oxymell. squill. an. dr. vii. aq. asthmat. unc. ß. M.*

Rotulæ. ℞. *Rotul. diair. usitat. unc. i. ß. detur ad scatul.*

Aliæ. ℞. *Looch. san. & expert. unc. ß. spec. diair. dr. ii. fl. benz. gr. v. sacch. albiss. in aq. fœnic. dissol. unc. iv. M. f. Rotulæ.*

Aliæ. ℞. *Antim. diaphoret. ex regulo dr. i. fl. benz. dr. ß. succin. alb. præp. mastich. subtiliss. pulv. spec. diatrag. fr. an. scr. iv. croc. orient. gr. xv. Essent. amb. sicc. gr. xvi. ol. anis. gut. vi. fœnic. gut. iv. sacch. albiss. in aq. cerasor. nig. dissol. unc. ii. M. f. confect. in Rotul.*

Aqua pectoralis. ℞. *Aq. cerasor. nig. hyssop. an. unc. ii. epilept. Lang. asthmat. an. unc. ß. spirit. cephal. Anhalt. complet.* vel *elix. vit. Matth. dr. ii. spirit. anis. opt. dr. ii. sacch. cand. alb. unc. ß. M.*

Alia expertissima. ℞. *Condit. rad. enul. unc. i. ß. cort. arant. cit. an. unc. ß. incisa contund. in mortar. affunde aq. hyssop. unc. vi. fœnic. unc. ii. exprim. fortissimè Colat. add. aq. asthmat. unc. i. cinam. unc. ii. looch. san. & expert. unc. ß. M.*

Alia. ℞. *Aq. asthmat. unc. vi. ß. cinam. dr. iii. sacch. cand. rub. unc. ß. M. f. ebullit. ut sacch. dissolvatur, sumantur. 2. Cochl. pro lubitu.* Vel ℞. *Aq. asthmat. unc. ii. ß. spirit. anis. unc. ii. sacch. cand. rub. unc. ß. M.*

Plura vide de Medicamentis Thoracicis.

CAPUT VII.

De Officiô Medici, in Affectibus exigentibus curam Lactis, Chalybis, usum Theè, Capheè, Chocolatæ & Laudani opiati.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in ordinandâ curâ Lactis, vel Seri lactis.

I.

LAc, cujus utilitas & necessitas, tum in usû cibariô, tum Medicinali verbis vix exprimi potest, è 3. conflatum est substantiis; quarum prima pinguis, & oleosa sivè *butyrosa*, quæ aërea. Secunda crassa, sive *caseosa*; quæ terrena; & tertia tenuis seu *serosa*. Pinguis temperata est, caseosa frigida & sicca, serosa frigida & humida. Lac ergo totum in activis qualitatibus temperatum, potiùs tamen ad frigidum inclinans: in passivis verò humidum, ratione pinguis & serosæ substantiæ. Quoad secundas, & reliquas facultates, ratione butyri est epicerasticum, & contemperatorium, sive mitigatorium, ratione seri, absterforium, ratione substantiæ caseosæ, emplasticum & incrassans.

II.

Lac illud optimum esse, ex *Galen.* & *Dioscoride* colligat Medicus, quòd *colore* candidum, clarum, purum ac sincerum; *sapore* dulce, omnisque amaritudinis, acrimoniæ, salsedinis & aciditatis expers; *odore* suaveolens, aut boni saltem odoris exiguum quid spirans; *consistentiâ* moderatum, hoc est, neque nimis crassum & caseosum, neque nimis tenue & serosum, sibi ipsi continuum, & ungui instillatum cohærens, neque diffluens, recens mulctum, & ab animali benè pasto & habitô petitum. Inter ejus differentias in usû Medicô usuales, 1. *Vaccinum*, quod omnium pinguissimum & crassissimum est, substantiæ caseosæ habens plurimum, serosæ minimum; hinc magis quidem nutrit: minùs tamen alvum subducit. Sic etiam ob substantiæ crassitiem ægriùs concoquitur, citiùs in ventriculô coagulatur, tardiùs descendit, difficiliùs distribuitur, magisque viscera obstruit. 2. *Asininum* priori contrarium, seri habens plurimum: caseis & butyri minimum; hinc alvum magis movet: minùs autem alit, concoquitur facilè, descendit velociter, ac distribuitur promptè & expeditè. 3. *Caprinum*, quod mediæ est consistentiæ, neque ita tenue & serosum ut asininum, neque ita crassum ut vaccinum. 4. *Ovillum*, caprinô crassius; minùs usitatum est. Lac *vernum* dilutius est *æstivô*, alvumque magis emollit. Hoc in medio suæ naturæ consistit, ac post id tempus sensim crassescit, & evanescit.

III.

Hippoc. 5. *aph.* 64. curam Lactis 1. præscribit tabidis; non admodum valdè febricitantibus, id est, pulmonum ulcere detentis, si non adsit febris putrida, & quidem tùm, quia acrimoniam salinam sanguinis contemperat, eamque edulcorat, tùm quia parte serosâ absergit, caseosâ glutinat, ac butyrosâ reficit: præterea Lac assumptû suave, potû facillimum, nutritû solidum, & quâlibet escâ à pueritiâ familiarius; insuper visui colore delectabile, medicamen arteriam non asperans, guttur lævigans, ad ejiciendam pituitam spiritum facilem reddens, ac inferiorem exitum lubricum efficiens; maximè autem tunc convenit in Phthisi, si dolor molestus cum phlogosi in gutture percipiatur. Curâ hâc Ludovicus XIII. Rex Galliæ phthisicus diu sustentatus fuit. 2. Idem *Hippoc.* locô citatô lacteam diætam commendat, in præter naturam extenuatis, ac atrophiâ quâcunque detentis, dummodo nullum adsit prohibens, aut contraindicans. Est enim Lac ex omnibus ferè ferculis optimi succi, quod facilè digeritur, levique negotiô in sanguinem vertitur; sufficienter quoque alit, corpus roborat, atque impinguat.

IV.

Præterea 3. Convenit in hypochondriacis, hystericis & scorbuticis, præsertim calidioribus, & emaciatis, ac ad talem inclinantibus. 4. Prodest in renum exulcerationibus, ac præcipuè mictû cruentô. 5. In dysenteriâ, ubi non tantùm per os assumptum, præsertim coctum cum sem. plantag. & rad. torment. aut symphyt. vel silicibus ignitis, aut ferro candenti ustulatum prodest, sed etiam per alvum injectum, adeò ut *Sydenham* testetur, se plurimos curâsse dysentericos solô lacte, vel ejus serô tepidè inferiùs injectô, & frigidè superiùs in copiâ propinatô. 6. *Hippoc. lib. de morbis.* Lac itidem commendat in affectû podagricô præservandô, quod testatur etiam experientia

Præterea

perientia & ratio, cùm non tantùm Lac præbeat alimentum simplex optimum, naturæ summè familiare, sed insuper sanguinem dulciorem mitiorémque reddat, particulas in eô acriores contemperet, ac humorum turgescentiam reprimat; licèt Podagræ causæ originali, concoctionum nempe ac fermentorum debilitati non contrarietur, sicque etiam omnem paginam non absolvat.

V.

Sicuti autem in prædictis affectibus Lactis usus maximè proficuus censetur; ita haud rarò etiam contraindicatur. *Hippoc.* allegatô aphoris. 64. *sect.* 5. ait: *Lac præbere, capite dolentibus, febriculosis, & quibus elata hypochondria murmurant, ac sticulosis, malum. Item quibus febres acutæ, biliosæ dejectiones, ac copiosa sanguinis evacuatio facta est &c.* Non igitur convenit, 1. Capite dolentibus, quia halituosum est, ac facilè corrumpitur. 2. Acutè febricitantibus, cùm in his ob acrimoniam caloris depravetur, ac nidorosum evadat. 3. Quibus hypochondria elata, id est, suspensa ob tumorem aliquem, vel abscessum, aut murmurantia ob flatuum incluforum copiam; In his enim facilè acescit, ac in flatus vertitur. 4. Siticulosis, eò quòd tales bile utplurimùm abundent, in quam facilè lac verti solet. 5. Biliosâ diarrhœâ correptis, ob eandem causam. 6. Quibus copiosa sanguinis evacuatio facta, cùm calore nativô depauperati, naturales facultates habeant infirmas, ut lac facilè vitiari, & acescere possit; licèt enim lac alimentum sit euchymum, facilè tamen etiam corrumpitur, & quidem in ventre præcalidô in nidorem: in frigidô autem in acorem. *Dioscorides* his addit epilepticos, vertiginosos, & nervorum vitiô detentos. 8. Minùs etiam prodest, præsertim assiduus ejus usus, dentibus & gingivis; has enim flaccidas, illos cariei obnoxios reddit; hinc post ejus usum, vinô dilutô aut meracô, aut cui mellis quid admixtum, os colluendum.

VI.

Cura Lactis alia potest dici *levis*, alia *stricta*, alia *mediocris*. Levis est, in qua solùm quotidiè manè horâ circiter sextâ vel septimâ, recenter ex asinâ vel caprâ emulctum Lac, vel etiam bubulum, additâ dimidiâ parte aquæ, adjectô quoque saccharô, ne coaguletur, ita tepidum assumitur, vel citra ascendendum & descendendum, ad unc. vj. x. xij. & ultrà, vel ascendendo, ab unc. vj. per auctas quotidiè unc. ij. usque ad lib. i. 1. ß. ij. non exclusis tempore prandii & cœnæ, aliis alimentis boni succi & facilis coctionis. Stricta diæta lactea est, in qua excluso omni aliô cibi potûsque genere, æger solô lacte, vel saltem additâ solâ medullâ panis albissimi contentus vivere debet, eâ quantitate illud sumendo, quam stomachus, vires ac ipsa necessitas videtur exigere; ita tamen, ut tota quantitas, quæ singulis diebus bibitur, in 3. partes divisa, una manè, altera in prandiô, & tertia cœnæ locô accipiatur. Mediocris est, in qua lactis usus tempore matutinô ritè adhibetur, in prandiô verò, parcâ licèt manû conceduntur, quæ cum lacte analogiam habent, ac naturam pro necessitate, & rerum circumstantiis corroborare, stomachi tonum conservare, ac inappetentiam arcere valent, ut v.g. pulli gallinac. gallin. capon. solô lacte & furfuribus nutriti, caro vitulina, hœdina, ova tremula, oryza, lacticinia, pulmenta lactea, amygdalat. hordeata &c. In cœna hæc eadem non prohibentur, longè tamen parciori quantitate, quàm in prandiô; vel si pro ratione circumstantiarum ægro consultius sit, solum etiam lac in cænâ assumendum, in potû ab omni vinô, in cujus abstinentia plurimùm situm, abstineat æger, contentus aquâ simplici, vel coctâ cum china, lentisc. vel mixtâ cum lacte.

VII.

Ex triplici hâc lacteâ methodô, prima & ultima, præsertim veluti via media, & magis secura, à plurimis tenetur. Stricta verò, quæ in podagricis plerùmque præscribitur, multis suspecta est, & ob sequentes rationes minùs tuta censetur. Nam 1. Experientiâ teste, prout refert *Sydenham*, licèt hæc cura multis profuerit, quamdiu ne latum unguem ab eâ recesserunt, tamen quàm primum ad sanorum diætam, utut lenem mitemque sese receperunt, podagrâ confestim reversâ, ægrum longè pejus, quàm antea vexavit, labefactatis nempe naturæ principiis, morbô pellendô minùs sufficientibus, ut adeò periculosius & diuturniùs infestaret; hinc plurimi vel doloribus recenter ingruentibus ab hâc curâ desistere coacti fuerunt, vel podagricos dolores intercurrentes lubentiùs tolerare, quàm perpetuam & molestissimam solius lactis potationem sustinere maluerunt. 2. Si post continuatam aliquot mensibus lacteam curam, febris, vel morbus aliquis magnus cum virium jacturâ ægrum prehenderit, vel universalis inappetentia, & languor supervenerit, à lacte abstinendum erit, cùm tamen periculum sit, ne ventriculus tantô tempore lacti assuetus, omne aliud genus ciborum respuat, aut difficillimè sustineat, atque adeò imbecillis patiens viribus priùs deficiat, quàm ad alia assuefacta natura iterum refocilletur; unde etiam aliquos, postquam diu strictioris lactis curæ sese subjecerant, atque paulò melius exindè habere videbantur, magnô tandem aliquô morbô deprehensos, citò interiisse observârunt nonnulli; hinc meritò hæc atque alia, cautum in hâc curâ reddere debent Medicum, eligendo potiùs viam mediam utpote magis tutam.

VIII.

Pro debitô Lacteæ Diætæ regimine Medicus notabit, 1. Corpus priùs debitè evacuandum, obstructionesque, si quæ adsint, reserandas esse. 2. Lac vel asininum, ubi refrigerandum & detergendum, vel caprinum, ubi magis nutriendum, vel vaccinum in podagricis recenter ex ubere emulctum, calidum quatuor horis ante cibum sumendum esse, ita ut æger ab ipsô assumptô neque dormiat, neque corpus validiùs exerceat. 3. Ne Lac in ventriculô corrumpatur aut acescat, ad unc. viij. x. addendam esse unicam sacch. vel mell. 4. Signum boni eventûs curæ Lactis esse, si urina cocta, nec valdè tincta, nec nimis aquosa, si fæces alvi non crudæ, copiosæ, fœtidæ, si nullam sitim causetur. Secùs, si stomachus infletur, hypochondria tendantur, alvus indurescat, accedat vomitus, vel diarrhœa, sitis magna &c. quæ signa sunt corrupti Lactis; hinc vel corpus meliùs evacuandum, vel ab ejus usu cessandum. 5. Antequam æger strictæ se addicit curæ Lactis, natura paulatim ad eam assuefacienda, utendo lacticiniis, cibisque cum lacte analogiam habentibus, ut oryzâ in lacte coctâ, amygdalat. hordeat. pineat. avenatis, ovis sorbilibus, pullis gallin. capon. carne hædin. vitulin. &c. usque dum tandem solô Lacte, pro totali alimentô uti possit æger, seu etiam frigidô, in quantitate stomacho & gustui tolerabili, abstinendo à vinô & omnibus aliis. Prædictis cibis uti etiam æger potest, in diætâ lacteâ leviori & mediocri.

IX.

Præterea 6to. Observabit, primô & secundô mense, corpus subinde blandô medicamentô Rhabarbarinô vel aloëticô evacuandum, & quidem, quò natura Lacti magis assuevit, majoribus interpositis intervallis: quò minùs, minoribus. 7. Si Lac acesceret, vel coagularetur, uti supra dictum, addendum sacch. alb. si corpus exinde calefieret, osque & fauces accenderentur, addendam quartam partem aq. simpl. vel hordei. Si ventrem nimis fluidum faceret, ebulliendum, eique addenda salis communis aliquot grana, si constipetur, Rhabarb. pulverisat. in primô haustû sumendum. 8. Si sitim excitet, extra pastum aq. f. vel coctam cum sacch. permitti, tam solam, quàm lacti permixtam. 9. Ab usû Lactis non desistendum esse, nisi febris, aut gravis dolor podagræ supervenerit, neque etiam ob accidentia à lacte causata tam facilè cessandum, nisi vomitus & dolor capitis accedant. 10. Quan-

10. Quantitatem Lactis assumendi, assignari à tolerantiâ ventriculi, in curâ leviori ad unc. vi. lib. i. ii. in mediocri; totidem etiam cænæ locô, in strictâ, finitis diætæ diebus, manè unc. 16. 18. 20. & totidem etiam locô prandii & cænæ sumendæ, augendo dosin ad unc. 40. usque. 11. Tempus continuandi diætam lacteam esse ad mensem 1. 2. vel 3. immò in affectibus contumacibus, præsertim podagricis ad annum, vel plures extendendam esse, nisi recidivam experiri velint; quibus tamen ex supra dictis suadendum, ut prandii saltem tempore ad cibos boni succi, & facilis coctionis successivè transeant, ita tamen, ut nec varietas ciborum corruptelam, nec satietas cruditates generet; abstinendo simul à vinô, quod melius, vel non nisi lymphatô parcissimè utendo.

X.

Quibus Lactis usus quandoque contraindicatur, vel ob febrem, aut borborygmos in hypochondriis, aliasque causas, vel epatis ac renum ardor, per veris & æstatis decursum temperandus, humorésque adusti melancholici, ardores vagos & phlogoses præsertim excitantes, uti etiam varios fluxus sanguinis, maniam, scabiem, scorbutum, aliosque affectus ex acidô melancholicô oriundos, temperandi ac evacuandi, quique plùs contemperatione, quàm nutritione indigent. Serum lactis, *die Jutten*, *oder das Käs-Wasser*, vel cum succô cit. vel acet. aut crem. tart. vel tamarindis paratum, & quidem vel simplex vel herbis alteratum, usurpare possunt. Hoc enim non tam bilem flavam quàm atram, exustosque ac salsos humores temperat, vi suâ nitrosâ abstergit, obstructiones reserat, ardores compescit, atque acria & peregrina salia per Urinam educit. Sumitur quotidie per mensem ad unc. vi. viii. lib. i. quatuor horis ante cibum, vel etiam ascendèndo quotidiè per unc. ii. ad lib. i. ij. iij. Hinc præpostera serie sensim ad primam dosin redeundo.

Sequuntur nunc paucæ formulæ remediorum Lactis, aut Seri lactis alterati.

Formulæ

Lactis, vel Seri lactis alterati.

SErum Lactis in Scabie proficuum. ℞. *Ser. lact. cum succ. cit. parat. lib. i. col. bulliat.* (tum quia flatulentum, tum ut quidquid adhuc inest casei subsideat) *hinc infund. per noct. fumar. mi. cichor.* vel *acetos. m.* ß. *Col. add. sacch. unc. i. M.*

Serum Lactis anti-Scorbuticum. ℞. *Herb. rec. nasturt. aquat. cochlear. an. mii. rad. raph. rust. unc. i. contus. & conquas. in mortar. marmor. affund. lib. ii.* vel *iii. ser. lact. depur. stent in locô tepidô per noctem vase clausô. Coll. add. aq. cinam. unc. ß. M.*

Aliud. ℞. *Herb. rec. cochl. mi. rad. helen. armorac. an. unc. i. bacc juniper. dr. iii. passul. min. unc. i. contus. affund. ser. lact. cap. lib. ii. vel iii. Col. dulcor. paucô sacch.* vel *syr. de succ. cit.* vel *scelotyrb. Foresti.* Dos. *unc. iv.*

Serum Lactis destillatum anti-Scorbuticum. ℞. *Herb. rec. beccabung. miij. cochl. nasturt. an. mij. acetos. cichor. a. mi. Pom. cit. N. 3. vel 4. incid. & pist. in mortar. marmor. affund. ser. lact. q. s. destill.*

Serum Lact. Tamarind. *Fonsec.* item aliud alterat. herbis pro curâ vernali, vid. superius de Remediis post V. S. præscribendis.

Lac Caprinum anti-Scorbuticum. ℞. *Lact. caprin. unc. viii. lib. i. ebull. in eô fol. cochlear. nasturt. beccabung. endiv. cich. ā. pii. Col. add. sacch. puriss. parum, ne coaguletur.*

Lac anti-Dysentericum. ℞. *Lact. rec. lib. i. sem. plantag. dr. i. rad. torment. vel symph. dr. ß. contus. coq. & Col. detur subinde 2. vel 3. cochl.* alii adduni *terr. sigill. scr. i.*

Lac in Mictû cruentô. ℞. *Lact. ovill. rec. mulct. lib. ß. mell. ros. purif. dr. ij. bull. leniter, add. Bol. arm. scr. i. Eximium est in hôc affectû, ex observat.* Forest.

Lac Cancrinum, in Phthisi incipiente proficuum. ℞. *Cancr. viv. N. ii. contus. in mortar. affund. lact. vaccin. lib. i. ß. coq. hinc atque col.* Vel ℞. *Lact. vaccin. lib. i. ß. cancr. elix. N. ij. contund. una cum chel. & test. ƒ: Col. vel per pannum, in delicatis, & ubi mitius agendum, vel Colatorium ferreum durch ein Seichgatze, ut pulvis præcipitans simul transeat, si efficacius agendum, licet minùs gratum sit.*

Lac artefactum, si fortè Lac naturale vel Serum lactis contraindicaretur. ℞. *Sem. melon. mund. unc. i. sem. cucurb. angur. an. unc. ß. jur. pull. unc. vii. M. F. Emuls. adde si placet, julep. viol. unc. i.*

Aliud anti-Hecticum. ℞. *Chin. sel. unc. i. rasur. ebor. dr. ii. repleatur his pullus bene saginat. coque in lib. vi. aq. ad debitam coctiram lento igne. De Col.* ℞. *unc. vi. add. sem. melon. rec. amygd. d. excort. an. unc. ß. nucl. pin. rec. dr. ii. M. F. Emuls. aromatizanda modicô mac.* Alii accipiunt *Decoct. carnis Gallin. Das Hennenbrat-Wasser*, & cum eo faciunt prædictam Emulsionem.

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in ordinandâ curâ Chalybis.

I.

CHalybs, qui aliud nihil est, quàm ferrum artificialiter magis depuratum & induratum, duplicem juxta Veteres obtinet virtutem, *aperitivam* unam, *adstringentem* alteram. Illam adscribunt particulis volatilibus; hinc non exiguum præstat usum in morbis ab obstructione oriundis: hanc terrestribus atque fixis; unde crocum martis adstringentem paraturi, Chalybem eousque calcinant, usque dum absumptis partibus volatilibus, remaneant fixiores, eôque utuntur in diarrhœâ, dysenteriâ, aliisque fluxibus sanguinis p. n. R. R. considerantes Martis corpus homogeneum, quod sub æquali tenore in ignis torturâ perseverat, & quòd mars semper adstringat, ac omnia etiam ex marte parata gustui saporem adstringentem subministrent: fundamentaliter asserunt, eum per se semper adstringere, aperire verò tantùm per accidens; quatenus nimirum intra corpus assumptus, reperta in corpore salia sylvestria acida & facilè coagulabilia, à quibus induci solent obstructiones, absorbet, absorptáque secum per alvum educit, ut adeò hôc modô sublatâ causâ, tollantur obstructiones.

II.

EX dictis facilè elucescit, *Martem* 1. optimum esse Melancholiæ digestivum. Cùm enim materialis ejus causa modernis flatuatur, acidum vitiosum in primis viis hærens, illud ad martem assumptum accurrit; eúmque corrodendo sua amittit spicula ac acrimoniam, & postmodum simul cum marte per secessum eliminatur; hinc post ejus assumptionem fæces ut plurimùm nigrô colore tinguntur, præcipitatô per bilem marte cum absorptis acidis in colorem subnigrum. Non malè igitur à *Zacut. Lusit.* Melancholiæ, & mali Hypochondriaci verum alexipharmacum, ac rhizotomus appellatur, quod idem dicendum de affectû hysterico. 2. Insignis panacæa est Cachexiarum, tam virorum, quàm etiam mulierum, & virginum in chlorosi, fluore albô, suppressione mensium; quæ si inveterata, citra materialia vix curari potest, in Cachexiâ ictericâ &c. Hinc etiam omnes pulveres cachecticos mars ingreditur. Non enim tantùm, dum humor acidus, ac veluti causticus chalybeata aggreditur, & in substantiam eorum operatur, ferociam & acrimoniam suam propriô veluti ense jugulat, infringit, ac retundit;

sed insuper sublatô coagulô massæ sanguineæ jam effœtæ & languescenti, quasi calcar suggeritur, spiritus sopiti & penè emortui, ac pondere pressi, rursùs eriguntur, excitantur ac restaurantur, quod vel maximè in puellis cachecticis observatur, dum assumptô chalybe, pulsum nanciscuntur celeriorem, validiorem, faciémque magis rubicundam & vividam.

III.

Pro legitimâ ejus administratione Medicus notabit, 1. Curam chalybis commodissimè administrari vere & autumnô. 2. Ejus præparationem, quò simpliciorem, eò meliorem esse. 3. Haud immeritò damnari, & explodi ejus præparationes nimiis acidis factas, cùm Mars acidô saturatus, nullas ampliùs in corpore exserat virtutes, sed potiùs ventriculum oneret, utpote calx fixissima nullô liquore solubilis. 4. Cæteris præparationibus palmam præferre, quæ fit cum alcalinis, aut blandis acidulis. 5 Etiam limaturam Martis crudam intùs exhibitam, fructû suô non destitui, dummodò ventriculus non adsit admodum debilis, vel dosi majori exhibeatur. In his enim periculum est, ne Mars in ventriculi fundô subsistens vim ibi vitriolicam & vomitivam acquirat, aut ructus nauseàmque cieat, vel appetitum dejiciat; hinc etiam refert *Panarol.* se post mortem eorum, qui usi fuerint Martialibus, in ventriculô limaturam Martis adhuc crudam reperisse, ob ventriculi debilitatem.

IV.

Præterea 6. notabit Medicus, corpus priùs ad hanc curam per universalia disponendum esse. 7. Martialia exhiberi, vel in formâ siccâ, ut v. g. pulv. elect. pilul. &c. vel in humidâ, ut vini, tinctur. essent. &c. In formâ liquidâ ceteris præferuntur ex eô, quòd in iis Mars magis solutus: in illis autem magis compactus, majores in ventriculô pariat molestias. Nonnulli hæc ita distinguunt, ut in complexionibus humidioribus eum exhibeant magis in formâ siccâ: in siccioribus verò, & quorum stomachus sensibilior, in formâ humidâ. 8. Post ejus assumptionem manè jejunô stomachô factâ, deambulatione per unam vel duas horas corpus exercendum esse, capiendo postmodum Brodium carnis vel gallinæ, alteratum rad. petrosel. vel rad. aperit. & passulis. 9. Signum Chalybis ritè operantis esse, fæces nigras per alvum excretas: è contra malum, si post assumpta Martialia non tingantur colore nigrô, cùm signum sit, Martem non absorpsisse salia vitiosa corpori noxam minitantia. Item si superveniant vomitus, nausea, inappetentia, dolores stomachi &c.

V.

Insuper 10. Observabit in hâc curâ, tertiô vel quartô die clysterem injiciendum, vel lenitivum exhibendum, aut pilulas aloëticas. Aliqui quartô die horâ quartâ pomeridianâ, magnitudinem castaneæ exhibent de Elect. paratô ex rob. sambuc. vel ebul. aut pulp. tamarind. unc. iij. cum diagrydii rosar. scr. ij. Alii & præsertim *Sydenham*, præcipuè in affectâ Hysterico Martialia exhibent, sine interjecta purgatione, ne unâ die destruatur, quod per plures ope chalybis resarcitum. 11. Curam hanc nunc 15. nunc 20. nunc etiam 30. diebus & ultrà continuandam esse, pro majori, vel minori contumacia affectûs. 12. Durante hâc curâ, legitimam esse instituendam Diætam, & præcipuè omnia acida, seu in cibô, seu in potû, vitanda esse, quia Martem saturant, ut postmodum saturatus, vitiosa salia relinquat intacta.

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in præscribendis formulis Remediorum Chalybeatorum.

VInum Chalybeatum. ℞. *Croc. mart. aperit. unc. iii. spec. aromat. caryoph. dr. ii. detur ad saccul. ex sind. alb. S. Stahlsäckel, daran 2. Mass alten vveissen Wein zu giessen, und 2. Tag stehen lassen, alsdann 3. oder 4. Unzen darvon nüchtern zu trincken.*

Aliud. ℥. *Chalyb. præp. unc. 1. caryoph. dr. i. mac. dr. ß. inde saccul. oblong. instar digiti, affund. vin. mens. ii. &c.* Quantum de hoc bibitur, tantum semper reaffundatur.

Aliud ex spuma Chalybis. ℞. *Spum. chalyb. dr. i. vin. alb. unc. ii. M. & sic pro reliquis dosibus.*

Vinum chalybeat. Riverii. ℥. *Chalyb. cum sulph. præp. unc. i. rad. enul. cort. med. tamarisc. an. unc. ß. fol. senn. s. unc. iii. epithym. unc. i. fæcul. bryon. cinam. an. dr. iii. spec. diatrion. sant. dr. i. aq. dest. agrim. vin. alb. an. lib. i. inf. per trid. in B. M. de col. sumantur unc. iii. vel iv.*

Vinum chalybeatum attenuans & deobstruens. ℞. *Rad. levist. unc. ß. rhab. el. unc. i. chalyb. cum acet. tamarind. præp. unc. i. sal. tart. dr. ii. ment. crisp. m. ß. cort. flav. aurant. dr. ii. galang. min. dr. i. incis. & contus. indantur in vas vitreum, affundendo vin. malvat. lib. iii. digerantur locô calidô, movendo aliquoties, per biduum. Factâ dein remotione à locô calidô, ne acescat, bibendo quotidie unc. iii.*

Claretum Martiale *Minsicht.* probatissimum. ℞. *Vin. alb. opt. lib. iii. chalyb. cum acet. tamarind. præp. unc. i. rad. scorz. acid. tart. an. unc. ß. galang. min. cass. lig. caryoph. an. dr. i. M. indita in vas vitreum digere locò calidô, movendo aliquoties, per biduum. Dein col. per manic. Hippoc.*

Aliud Vinum Martiale anti-Cachecticum. ℥. *Herb. salv. rorism. an. m. ß. absinth. mi. fl. cent. min. p. iv. rhab. el. unc. i. ß. cinam. galang. z. z. an. dr. ii. limat. mart. rec. unc. i. ß. incis. dentur ad Nodul. cui superaffund. vin. alb. lib. iii.*

Syrupus chalybeat. ℥. *Chalyb. præp. unc. iii. affund. acet. vin. ad eminent. 4. digit. transvers. stent in locô calid. donec extrahatur tinctura, tum inclinatô vase separetur liquor., cui add. sacch. albiss. q. s. coq. lentô igne ad consist. Syrup. S. Stahl Safft, darvon ein Loffel voll in einer Brühe oder vveissen Wein zu nehmen.*

Essentia Martis Hartmanni. ℥. *Limat. mart. candefact. lib. ß. extingue semel atque iterum in lib. iv. vin. malv.* Dos. *ab unc. ß. ad unc. ii. ex jusc.* vel *haustû aq. cichor.*

Tinctura Mart. ℥. *Tinct. mart. Zvvelff.* vel *Vitriol. mart. Ludovic.* vel *cum succ. cit. parat. Sorbait. &c. unc. ß. detur ad Vtr. S. Stahl Tinctur, darvon 15. biss gegen 30. Tropffen aus einer Brühe zu nehmen.*

Bolus chalybeat. ℞. *Chalyb. præp. dr. i. caryoph. gr. vi. cum vin. s. q. M. f. Bol. qui nebulis involutus devoretur, superbibendo 3. vel 4. cochl. vin. absinthit.* vel *malvat. & sic pro cæteris dosibus.*

Electuarium Chalybeat. ℥. *Limat. chalyb. præp. unc. i. ß. conserv. fumar. unc. iii. ß. condit. cort. cit. dr. vi. confect. alkerm. unc. ß. syr. de cort. cit. q. s. S. Vermischte Stahl-Lat-vvergen, einer Kesten gross darvon zu nehmen, und ein vvenig Wein oder Malvasier darauf zu trincken.*

Aliud. ℥. *Limat. mart. acet. præp. unc. vi. cinam. nuc. mosch. an. dr. iii. rhab. dr. ii. spec. arom. ros. dr. iii. mell. opt. sacch. alb. an. unc. xiii. cum lentô igne F. Elect.* Dos. *unc. ß. v. horis ante prandium, superbibendo unum* vel 2. *cochl. vin. Malv.* vel *absinth.*

Morselli

Morselli chalybeat. ℞. *Chalyb. præp. unc. i. cass. lig. scr. iv. croc. scr. ß. mac. scr. ii. caryoph. scr. i. sacch. fin. in aq. cinam. dissol. unc. iii. F. Morsel. N. viii. capiat m. unum.*

Tabellæ chalybeat. ℞. *Chalyb. cum sulph. præp.* vel *pulv. cachect. Quercet. unc. ß. confect. alk. dr. ii. ambr. gryss. scr. i. sacch. fin. in aq. ros. & naph. dissol. unc. iv. f. Tabell. capiat dr. ii. quotidie manè.*

Pilulæ chalybeatæ Sydenham. ℞. *Limat. mart. subtiliss. gr. viii. cum s. q. extract. absinth. M. f. Pilul. No. viii. sumantur summô manè, repetanturque horâ quintâ pomeridianâ per dies* 30. *superbibendo haustum vini absinthit.* vel *malvat.*

Utiles quàm maximè in affectû hysterico, chlorosi, ac omnibus morbis chronicis, ex acidô oriundis.

Aliæ in morbis Chronicis usuales. ℞. *Limat. mart. subtiliss. gr. xv. rhab. pulv. scr. i. cum succ. absinth. q. s. M. f. Pil. No. xv.* vel *xxi. superbibendo brodium amarum & diureticum.*

Aliæ chalybeatæ Riverii. ℞. *Chalyb. cum sulph. præp. unc. ß. aloës opt. senn. s. agar. troch. rhab. el. an. dr. i. spec. diarrhod. Abb. dr. ß. croc. scr. ß. cum syr. ros. sol. f. mass. Pilul. de cujus dr. i. form. Pilul. No. xxiii. deaur. quas capiat æger m. singulis diebus, 3. horis ante pastum, continuando per 15. dies.*

Pulvis chalybeatus anti-Cachecticus. ℞. *Pulv. cachect. Quercet. dr. ß. S. Stahl-Pulver fünffzehen Tag lang Morgends nüchtern aus einer Brühe zu nehmen.*

Alius. ℞. *Chalyb. præp. dr. vi. sal. absinth. tamarisc. card. b. an. scr. i. fœcul. aron. dr. i. ocul. canc. præp. scr. iv. cryst. tart. unc. ß. Pulv. caryoph. scr. iv. M. f. Pulv. sumatur omni manè dr. i. ex brod.*

Alius. ℞. *Chalyb. præp. unc. i. ß. cass. lig. opt. fœcul. aron. cryst. tart. an. dr. ii. ol. caryoph. gut. xx. cinam. gut. vii. sacch. rosat. tabul. dr. vi. M.* Dos. *dr.* 1. *m. ex Jusculô.*

Alius simplex in suppressis Mensibus utilis. ℞. *Mart. cum sulph. præp. dr. vii. cass. lig. dr. i. M. f. Pulv. divid. in xvi. p. æq.* de his una quotidiè sumatur, obambulando desuper per 1. vel 2. horas, & tertiô quôlibet die 4. horis à pastû, magnitudinem castaneæ de *Elect. laxat.* sumendo. Cura hæc, teste *Sorbait*, intra 16. dies plerúmque hunc tollit affectum.

4. Moderatè siccat, cerebrum purgat, memoriam firmat, mentem purificat, ac alacriorem reddit. 5. Stomacho, digestionique juvandæ inservit, aciditatem nimiam corrigendo, ac stipticitate fibras constringendo. 6. In Nephritide, calculô, & arthritide, cæteris paribus præservat, cùm experientia testetur, Chinenses hujus potui indulgentes, hisce affectibus non esse obnoxios. 7. Alii etiam commendant ad lumbricos, vapores hypochondriacos & hystericos, phthisin quoque, si lactis vaccini calici, quod leviter priùs ebullit, aquæ duos cyathos, in quibus dr. 1. Theè infusa, admiscueris, cum sacch. unc. ß. & calidè per menses 2. propinaveris.

II.

Modus utendi *Theè* in hôc consistit, ut accipiatur cyathus aquâ plenus, qui immittitur in vas peculiare ad hunc usum destinatum, quod igni apponitur, & dum aqua effervescit, ab eôdem removetur, & *dr.* ß. vel *dr. i. fol. Theè* injicitur, hinc vas tegitur, ac foliô fundum petente, in vasculum porcellanum, vel faventinum effusum, calidè sorbillatur, additô, si placet, paucô saccharô. Quod in fundô remansit folium, etiam secundâ vice adhiberi potest, sed tum cum aquâ coquatur necesse est. Japonenses, pulverem foliorum aquæ ferventi injectum, simul hauriunt. In Persiâ parùm anis. fœnic. vel caryoph. injiciunt. Sumitur plerumque manè, vel in affectibus stomachi ac capitis, per consensum Ventriculi, statim à prandiô, vel quâcunque horâ, ac pro somnô impediendô, à cænâ.

III.

Sicuti autem usus hujus herbæ *Theè* subindè maximè proficuus; ita ejus abusus, ac frequentior compotatio improbatur, præsertim in subjectis calidioribus & siccioribus, dum humidum nativum citò nimis absumit, caloremque ac vitam instar flammæ lampadis oleô consumptô extinguit, ut adeò extrema non solùm in morali Philosophiâ, sed & in Medicinâ, vitiosa sint. Cæterùm plures his temporibus proprietates *Theè* adscriptas, tribuunt quoque simplicibus sub nostrô cœlô crescentibus, quæ substitui haud immeritò possunt, si eôdem modô præparata sumantur. Sic in affectibus capitis uti possumus *Roremarinô*, *betonicâ*. In affectibus pectoris *salviâ*, *Veronicâ*, *pulmonariâ*. In affectibus renum *Veronicâ*, *gran. Juniper.* In arthriticis *chamædry &c.*

IV.

Coffeè, vel *Capheè*, est leguminis peregrini species, magnitudinis nostratium fabarum, à quibus non admodùm abludit, orta ex arbore Evonymô vel cerasô simili, ex Arabiâ felici in Europam delata, quæ debitô modô pulverisatur ac torretur, ut phlegma spiritus ejus irretiens exhalet, usque dum semiusta & colore castaneô, vel subnigrô tincta appareat, ac panis veluti adusti odorem referat. Coctio ejus paratur, dum accipitur olla ansata stannô obducta, illique infunduntur *aq. unc. x.* vel *lib. i.* quibus, cùm super igniculô carbonariô efferbuerint, injiciuntur *pulv. dr.* iij. sedulò cavendo, ne quidquam effundatur, cùm pulvere aquæ immisso illicò celeriter in spumam agatur, unde, quamprimùm aqua ollæ labia attingit, igne amovenda rursúmque admovenda, usque dum duodecies circiter ebullierit; hinc cineribus calidis imponenda, donec magma fundum petierit & decoctio flava & limpida supersit, tunc calici Porcellano vel faventino infusa, calidè sorbillatur, additô si placet pro delicatis, paucô sacch.

V.

Qualitates primas quod attinet, *Coffeè* calidum & siccum statuitur, priùs deducitur ex amaritie & acutô sapore, posterius ex tostione, reliquæ exinde emergentes qualitates, cùm sulphure & sale volatili scateat, sunt

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in suadendô usû Theès, Coffeè & Chocolatæ.

I.

Theè & *Thea*, folium fruticis cujusdam, quem plures inter species *sumach* referunt, in Chinâ & Japoniâ nascens, atque inde siccando involutum, & conglomeratum in Europam delatum; quoad qualitates primas, calidum est in primô gradu, & siccum ferè in secundô; duplicem possidet substantiam, quarum una volatilis & spirituosa, odore suô suavi & jucundô, aquæ communicatur; altera verò fixa & terrestris, sapore suô amarô, & nonnihil adstringente se prodit. Commendatur hæc Herba, 1. Ad somnum pellendum, à cænâ præsertim assumptum, quod præstat, tum quia calor actualis, quô potatur, spiritus agitat, tum quia spirituosâ, volatili, & odoriferâ parte, spiritus dissipatos reparat: amarâ verò & diureticâ, alimentorum humiditatem somno necessariam absorbet, & per urinam pellit, tum quia superius orificium, constringendo vapores ad somnum necessarios, frænat & impedit. Ob easdem causas prodest etiam in vertigine, affectibus soporosis, & catarrhis. 2. Medetur doloribus capitis, impediendo cruditates, ac vapores discutiendo. 3. Solvit ebrietatem, corpûsque nimis Baccho pessumdatum, integritati suæ restituit.

roborare stomachum, detergere, obstructiones reserare, urinam movere, vapores in cerebrum ascendentes retundere, somnum averiere &c. Quoad affectus, convenit illud, 1. In adjuvandâ coctione stomachi, ubi vinum locum non habet, ut v. g. in abstemiis, cephalalgiâ detentis, laborantibus stomachô ex prægressâ ebrietate, idque præstat, tùm volatili ac subtili suâ substantiâ, nimiam fermenti stomachici aciditatem obtundendo, ac terrestri adstringendo & humiditates exsiccando, tùm alcali suô acidas cruditates absumendo, & corruptioni resistendo. 2. In necandis lumbricis. 3. In reserandis obstructionibus, in chlorosi, suppressione mensium. 4. In præservandô hydrope, calculô, podagrâ, 5. In febribus intermittentibus diuturnis. 6. In cephalalgiâ per consensum stomachi. 7. In somnô arcendô, poros cerebri apertos tenendo, liberúmque spiritibus transitum sternendo. 8. Cum lacte decoct. vel cum aquâ paratum, & cum æquali vel majori parte lactis mixtum, vel ante vel post lac assumptum, prodest in Phthisi.

VI.

De hôc decoctô *Coffeè* sumitur manè unus vel alter crater. Qui ad stomachi invaletudinem eô utuntur, sumunt immediatè post prandium, additis *caryoph. contus.* vel *cinam.* vel *cardam.* vel *succh. ambrat.* Sicuti autem in prædictis affectibus suô modô locum habet, atque indicatur usus *Coffeé*, ita minùs idoneus ac contraindicatur, in nimiùm macilentis, biliosis, stomachis nimiùm calidis, eisque, quibus vasa sanguine subtili, rapidiusque circulante sunt repleta. Item quibus tussis, & sputum frequens, ab acriori sanguine oriundum, uti & Phthisicis consummatis.

VII.

Chocolata seu *Succolata*, est species solidæ Pastæ Americanis frequens, & formâ Pastillorum vel Tabellarum ad nos delata, ac ex variis ingredientibus, quorum præcipuum est *Cacao*, quæ est fructus cujusdam arboris, ac species quædam amygdalarum composita. Ex hôc fructû exprimitur succus, inspissatur, additúrque *cinamom. piper mexican. caryophyll. Vanilli, achiota* & *satch.* Alii etiam addunt *aq. naph. amb. mosch.* alii alia, ut adeò inter authores pro locorum usu, vel pro cujusque sapore, aliqua discrepantia im ejus compositione observetur. Bonitatis signum est, ne mucidum oleat, nec vermiculis erosa sit, nec masticando quid displicens, aut nimis aromaticum sapiat. Modus ejus bibendi vulgatissimus est, dum aqua bulliens infunditur crateri, quem ebibere cupis ad medietatem: inde Chocolatæ tabella una aut altera dissolvitur, donec inspissata satis appareat, mox probè lignô denticulatô agitatur & in spumam vertitur: tandem reliqua crateris medietas aquâ calidâ cum saccharô repletur, ac calidissimè sorbillatur. Aliqui dissolvunt eam in aquâ frigidâ, lignô denticulatô agitant, spumam elevatam in aliô reponunt vase, reliquum cum s. q. sacch. igni apponunt, & ubi adhuc calidum est, spumæ priùs separatæ affundunt, totúmque epotant. Nonnulli citò eam parantes aquam calefaciunt, ei derasam Chocolatæ tabellam admiscent, dissolvunt, lignô agitant, & necdum separatâ spumâ hauriunt. Sunt, qui ante ejus haustum aq. frigidæ haustum sumunt, aut biscoctorum par intingunt. Alii eam glacie refrigeratam potant, quæ palato potiùs quàm valetudini conveniens est. Si sanitatis gratia bibatur, sufficit ad duas vices quotidie ad summum, & potiùs horis matutinis eam sumere. Diebus canicularibus eâdem abstinere melius est.

VIII.

Qualitates ejus quod attinet, temperata est, si præcipuè piper & caryophylli eximantur, prout nonnulli faciunt, frigidis cacao particulis ab ingredientibus calidis temperatis. Bibitur à plurimis potiùs ex consuetudine & deliciis, quàm morbi curandi aut præcavendi gratia, interim utilis est stomacho debili, exhausto & flatulento. Utilis iter facientibus, & quidem tàm manè, antequam itineri se committunt, quàm vesperi, absolutô diei pensô. Item Prædicatoribus, seu ante, seu post sermonem. Ante eum enim, pectoris & vocis vires diutiùs quàm Jusculum sustinet, post verò exhaustas corporis vires reparat. Utilis etiam ob vim ejus unctuosam ac nutritiam Hecticis & atrophiâ laborantibus; præterea semen auget, ac in scorbutô acidum salsum temperat, imprimis si cum lacte sumatur. Abstineant ab ejus usû Juvenculæ chlorosi laborantes, aliique omnes obstructionibus direnti, ac chylô corruptô, & crudis indigestisque humoribus in stomachô stabulantibus præditi; rollendus etiam abusus, ac nimia ejus potatio, cùm pingues ac butyrosæ ejus partes, quibus abundat, non ritè ubique per corpus distribuantur, & necessariò in venarum angustiis hæreant, ac obstructiones & infarctus generent.

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in præscribendô Laudanô Opiatô.

I.

Laudanum Opiatum, sic dictum, quasi Laudatum ex Opiô Medicamentum. Paratur enim ex Opiô, quod est succus expressus & condensatus, vel capitum papaveris cujusdam peregrini, præsertim Thebaici, thyrsis seu scapis vulneratis, vel ex totâ plantâ, & hoc à nonnullis dicitur *Meconium.* Præparationes ferè tot sunt, quot authores. Optima ejus correctio consistit in ejusdem depuratione, in leni sulphuris fœtidi, inflammabilis, immaturi evaporatione, ac virtutis extractione per menstrua, qualia nonnulli accipiunt *salina, lixiva*, ut v. g. alcahest. vel tinct. tart. alii *sulphurea*, ut spirit. vin. quia opium abundat sulphure, quod vappidas & halituosas opii particulas naturæ amicas reddit, neque vires ejus obtundit; alii *aquea*, ut v. g. aq. destillat. vel destill. ror. majal. quia opium non privant virtute salina, ut acida, nec illam secum auferunt, ut spirit. vin. alii tandem *salina acida* adhibent, ut v. g. acet. destillat. succ. cydon. &c. tum quia acidum ejus correctivum venenis adversatur, tum quia acrimoniam & caliditatem ejus corrigit, tum quia sal volatile ab acidis fixatur, ac acida etiam stomachum roborant. Nobis hîc in usu est *Augustanum*, & quod priori multò præstantius, minúsque caput turbat, Laudanum cydoniatum *Helmont.*

II.

Qualitates ejus quod concernit, statuunt aliqui illud esse *frigidum*, quia effectus producit frigidos, ut stuporem, somnum profundum, ac quia corrigitur calidis, & propinantur calidissima, si periculum ab assumptô opiô immineat. Alii *calidum* pronuntiant, quia frigiditate in tam modicâ quantitate nocere non posset, quòd odore grave, sapore amarum, atque inflammabile; sudorem etiam excitat, pruritum & sitim causatur. Alii vim ejus Narcoticam occultæ adscribunt qualitati, alii in eôdem partes heterogeneas agnoscunt, calidis tamen prædominantibus; alii juxta principia ejus chymica, (cùm constet sulphure copiosô vaporosô cum sale volatili, præsentibus etiam partibus aqueis & terreis, unà cum salinis fixis in capite mortuô residuis) vim agendi adscribunt effluviis vaporosis, quæ porulos cerebri apertos & dilatatos obstruunt, spirituum animalium effrænem influxum impediunt, eosdem volatili sulphureâ visciditate figunt, ad invicem agglomerant, ligant, sopiunt, & quasi torpidos reddunt.

III.

III.

Usus generalis *Laudani Opiati* est, ut sit veluti Panacæa omnium dolorum, fluxionum evacuationum nimiarum & vigiliarum. Specialem quod attinet, convenit. 1. *In febribus intermittentibus*, præmissis emeticis & purgantibus, mixtum pulveribus antifebrilibus. 2. In *continuis malignis* cautè cum eô mercandum, nec usurpandum, nisi mixtis alexipharmacis, ac in minori dosi, & inprimis vel in augmentô morbi, tum quia spiritus, ne tam citò resolvantur quasi coërcet, tum quia graviora mitigat symptomata, vel præcipuè in declinatione, si jungantur dolores intensi, vel excretiones humorum quæcunque impetuosæ, ac in specie catharrhi, tusses, vomitus, diarrhœæ. Instante crisi vel die criticô non temerè dandum, ne natura in conatû suô impediatur. *In variolis & morbillis* dandum mixtis expulsivis, tum pro sistendô alvi fluxû & præcavendis nervosi generis symptomatibus, tum pro mitigandis urgentioribus symptomatibus, & promovendâ excretione cutaneâ. Cùm etiam sudorem moveat, hinc Theriaca & Mithridatium demptô opiô, nullum vel parcum excitant sudorem. Videtur autem excitare sudorem, vel quòd natura refocillata excretionem per sudorem moliatur, vel quòd somnus fluxiones omnes sistat exceptô sudore; vel quòd sulphur ejus tenuius à sale volatili propulsum, per cutim exspiret.

IV.

Quod ad affectus *Capitis*, prodest *Laudanum Opiatum* in *Cephalalgiâ & Hemicraniâ*, mixtum præcipuè cum specificô cephalicô, in *Vertigine* per consensum, figendo humores ac subtiles spiritus, in *Maniâ*, sanguinis fervorem, ejusque inordinatum motum spirituumque effrænem impetum sistendo, somnúmque, à cujus defectû delirium augetur, procurando, *Epilepticis* mixtum quoque prodest, acrimoniam humorum vellicantium sistendo, vel eos in centrô ligando & partem roborando, maximè in infantibus ac adultis, ubi simul tormina & partium membranosarum vellicationes adsunt. Videndum tamen, ut cautè procedatur, ne si natura ad exteriora contendat expellere causam morbificam, hæc motû inhibitô circa cor restitet, & suffocationem excitet. *Catarrhos* tenues & acres ad miraculum usque sistit, eosque ad pepasmum deducit.

V.

Quoad affectus *Pectoris*, optimè prodest *laud. opiat.* in *Tussi*, exortâ à materiâ tenui & acri, si thorax non est infarctus à materiæ copiâ. Sunt, qui nullam tussim sine opiatis feliciter tolli posse putant; unde licèt minùs conveniant, ubi viscosi crassi & glutinosi humores in Bronchiis pulmonum continentur, tamen & in hôc casû convenire possunt, dosi refractâ & secundariâ, cum incidentibus maritata, vel interposita, cùm archæum sopiant, naturam roborent, tussim sedent, ac materiam concoquant. Prodest quoque in *Asthmate hypochondriacô*: non verò in Asthmate hydropicorum, vel ubi restagnans ichor, spiritualibus partibus jam intentat periculum. In *Pleuritidis* initiô, specificis volatilibus misceri potest parciùs, sicuti in declinatione fixioribus. Expectoratio enim sic meliùs succedit, vires confortantur, & ipse morbus longè feliciùs ad finem decurrit. In *Phthisi*, optimum est, si oriatur ex defluxû humorum acrium & salsorum ad pectus, vel à sputô sanguinis: non verò, si ab ulcere pulmonum, cùm sic sputum sistat, & ægros suffocet, maximè, si dosi ordinariâ exhibeatur, dosi verò refractâ commodè etiam hîc in usum vocari, & cum aliis misceri potest.

VI.

In affectibus *Cordis*, à resolutione spirituum oriundis, cordialibus parcissimè admixtum, maximè prodest; sic quoque in *palpitatione Cordis*, *Lipothymiâ*, aliisque symptomatibus *hystericis & hypochondriacis* nihil præsentius Laudanô opiatô, resolventibus & præcipitantibus mixtô, hinc additum pulv. absorb. *Wedel.* plurima in his affectibus, eôdem teste, præstitit. Quoad affectus *Ventriculi*, utilissimum est in *Cholerâ*, dummodò non intempestivè exhibeatur, cohibendo causam morbificam. Solatur etiam *Cardialgiam*, mixtum carminativis vel præcipitantibus. In *Singultû* quoque prodest, mixtum castoreatis. In *Vomitu* etiam, seu ab hypercatharsi, seu ab aliis causis excitatô, mixtum cum *Theriac. & confect. alk* vel datum in pilul. *cum ol. ment.* vel *cinam.* In *Appetitû nimiô* valet, datum cum absorbentibus. In *hypochondriacorum & scorbuticorum* quibusdam affectionibus, inquit *Willis*, se malle quovis medicamentorum genere, quàm opiatorum usû destitui, non enim solummodo contra Dolores & Vigilias pertinaces, verùm in paroxysmis Asthmaticis, in Vomitû, Diarrhœâ, quin etiam in Vertigine & pathematibus Convulsivis, nullum præstantius expertus est remedium.

VII.

Quoad symptomata *Intestinorum*, prodest in *doloribus Colicis*, modò non adsit humorum in intestinis infarctus, cui priùs medendum, tam per se exhibitum, præsertim in colicâ biliosâ, quàm cum purgantibus dosi refractâ mixtum. In *Ileô* est sacra anchora & extremum solatium, vel mixtum cum purgantibus, ut unâ fideliâ & dolor & materia morbifica tollatur, vel quod magis in praxi & usû, primò doloribus succurrendum per opiatum, hinc purgante alvinæ fæces exstimulandæ. In *Diarrhœis*, statim sæpè fluxum sedat, magnâ cum ipsius ægri & adstantium admiratione. In *Dysenteriâ*, licèt opiata quibusdam malè audiant, & narcotica necrotica dicantur, tamen sine iis vix vera dysenteriæ curatio fieri potest; neque enim tam fluxum sistit Opium, quàm eum moderatur & corrigit, dolores minuendo, morbumque in centrô detinendo. Datur optimè maritatum cum bezoarticis, præsertim in epidemicâ. Si dolor & fluxus urgeat, majori dosi opus est. In Dysenteriis indolentibus, & ex inflammatione intestinorum ortis, cautiùs eodem utendum. Prodest etiam in *Hæmorrhoidibus* immodicis & dolentibus.

VIII.

Quod affectus *Renum & Articulorum*, prodest quoque in *Calculô*, dextrè adhibitum, id est, si dolor & vigiliæ urgeant, additum temperantibus, lithontripticis & nervinis, v. g. *ocul. canc. succin. cinnab. &c.* præsertim si calculus nondum è renibus fuerit egressus, vel saltem leviter inde motus: immò dum jam hæret in ureteribus, datô Laudanô, non in totum sopitur expultrix facultas, ut nihil amplius agat, sed dolores sopiuntur, ut facultas expultrix roborata eò valentiùs insurgere possit. In *Podagrâ*, si diri ac diuturni dolores ac vigiliæ infestent, ut causæ vestem induant, & urgendo ad se curationem trahant, ad Laudanum ceu asylum confugiendum, aliàs cautè procedendum, cùm malum contumacius reddere, motúmque naturæ impedire posset. Maximè prodest in Arthritide vagâ scorbuticâ p. p. Exteriùs quoque in articulari morbô prodest, mixtum cum *spirit. formic. lumbric. & sal. ammon.* Cavendo tamen, ne opiatis, humor peccans in tophaceam duritiem transeat.

IX.

In affectibus Hystericis, hysteralgiâ, mensibus immodicis, fluore albô, divinum est auxilium, seu mixtum castoreo, seu aliis appropriatis vel absorbentibus. Cum ambratis maritatum, *aphrodisiacum* evadit non contemnendum. An in amputatione crurum *spacelatorum*, narcotica sint adhibenda, dubitatur, aliis id negantibus,

cùm levia non juvent, & valida sint periculosa: aliis affirmantibus, ut sanguinis fervor, motus ac inflammatio inhibeantur. Alii, circumstantias omnes benè attendendas esse jubent, neque obstare arbitrantur, quò minùs præcedente operationem nocte opiatum moderatâ dosi propinari possit, cùm æger hinc animô sit alacriori, & multa præcaveantur symptomata. Par ratio est in sectione calculi.

X.

Quoad *usum externum*, variis dolorum generibus auxiliatur *opium*. Sic in *doloribus capitis*, *maniâ*, *phrenitide*, *vigiliis*, unguentis additur, illinendis temporibus & naribus, vel epithematibus. Ad *Podagram* opium cum lacte muliebri dilutum commendatur. Agit autem extrinsecùs, non stuporem partis excitando, prout credebant veteres, sed quatenus per poros subtilior pars sulphurea & mercurialis sanguini communicatur, & hinc vires suas ordinarias, licèt remissiori longè gradû, & refractè exserat. Sistit etiam extrinsecùs *hæmorrhagiam à vulnere*, *narium*, ab *evulsô dente* oriundam. Item prodest in *dolore dentium*, pilula ejus denti excavato indita. In *clysteribus* id etiam nonnulli addunt, si extremi urgeant dolores, sed non in magnâ dosi, v. g. Philon. Rom. vel theriac. rec. ad dr. i. vel laud. opiat. gr. v. vel vii. sed cautè, cùm usus internus longè tutior sit. *Suppositoriis* additum, prodest exulcerationi intestinorum, quod tamen ultrà quadrantem horæ non detinendum.

XI.

Pro debitô Regimine ac legitimô hujus usû, sequentes Medico observandæ sunt cautelæ. 1. *Laudanum opiatum* exhiberi posse formâ *solida*, *mediâ* & *liquidâ*; in formâ solidâ vel in electuar. *cum confect. alk.* vel in Pilulis cum aliquô extract. vel in trochisc. vel in pulv. cum *sacch. cand.* vel *magist. mat. perlar.* immò omnibus pulveribus misceri potest. Sic mixtum cum *CC. phil. præp.* & *cinnab. nat.* laudatum est medicamentum, in arthritide vagâ, vel miscetur cum *pulv. cephalicô*, *bezoarticô*, *adstringente* &c. Potest etiam talis pulvis misceri *emulsionibus*. In forma liquida exhibetur, sub titulô tincturæ anodynæ, essent. aut tinct. opii. Dissolvitur etiam laud. opiat. in syrup. aq. destill. emuls. vino, brod. aliisque liquidis. 2. Dosin laud. opiat. vel esse *ordinariam* vel *extraordinariam*. Ordinaria est *infima*, *media* & *summa*. *Infima* in adultis est gr. dimid. vel 1. *Media* gr. ij. vel iij. *Summa* gr. iv. v. quæ tamen non facilè exhibenda, nisi præcedentes doses absque effectû jam sint exhibitæ. Præterea notandum ex praxi medicâ, laudanum opiatum præscribi, vel intentione *primariâ*, v. g. dolores vel vigilias, vel excreta, aliáque symptomata urgentia attendendo, & sic ad gr. i. ij. iij. præscribendum, vel intentione secundariâ, v. g. ad roborandum, sanguinem fluxilem concentrandum, addendum illud aperientibus, hystericis, cephalicis &c. Et sic in dosi refracta & remissâ, quarta nempe, tertia vel dimidiâ pars grani miscenda, prout in formulis Sylvianis videre est. Dosis *extraordinaria* variat, tum ex consuetudine, tum ex morbi urgentiâ, tum ob temperamentorum diversitatem; hinc si adsit urgens indicatio, nec dosis minor juvet, ad gr. viij. vel sc. ß. ascendendum. Interim in omni dosi perpetuò observandum, tutius esse infrà subsistere, vel repetitâ vice voti compotem fieri, quàm peccare in excessû, & extrema tentando, opprobrium sibi accersere.

XII.

INsuper 3. Notabit, ubicunque materia peccans in majori quantitate reperitur, quàm ut subigi & vinci possit, illud locum primùm habere, præmissis universalibus, vel saltem tutiùs ac feliciùs tunc operari, nisi dolorum, aliorúmque symptomatum nimia adsit urgentia; quô in casû etiam citra illa præmissa exhiberi valet, 4. Non exhibendum esse viribus valde imbecillibus existentibus, sed in tempore usurpandum, si vires adhuc constent. In rebus enim desperatis, & ubi æger vix non agonizat, & viribus penè ecclypsantibus, mortem accelerat. 5. Illud etiam contraindicari in Phthisicâ ulcerosâ dispositione, asthmate humorosô, hydropicis &c. cùm in talibus sit viaticum ad vitam æternam, dosi primariâ præsertim datum. 6. Quòd ad tempus exhibendi, si detur primariâ intentione, tempus nocturnum optimum esse 2. vel 3. horis à cænâ, sin secundariâ, etiam manè & post meridiem. In dosi primariâ, unâ die bis non facilè dandum. 7. Post assumptum Narcoticum, purgationem alterô desuper die institutam, debitâ operatione destitui. 8. Cavendum esse, ne exhibeatur in ipsis paroxysmis, v. g. hemicraniæ, febrium & epilepsiæ, ne natura à pugnâ susceptâ revocetur. Interim tamen hoc ipsum limitari potest ab urgentibus circumstantiis, illudque concedi in dosi succisâ. Idem dicendum de aliis motibus criticis, ut diarrhœâ, variolis, morbillis &c. Item de partû instante, cùm dolores necessarios inhibeat.

XIII.

Præterea, 9. Observabit, illud minùs convenire in affectibus frigidis quàm calidis, item in humoribus crassis, pituitosis & viscidis. In affectibus ventriculi, nisi urgente dolore inflammatoriô, fugiendum esse Opium, monet *Septal.* prout etiam in iis, quibus debilis appetitus, qui facilem habent alvum, & infirmum ventriculum, in his enim appetitum prosternit, & alvum solvit; vel etiam prout subindè observatur, vomitum ciet, quod videtur contingere, vel à relictô sulphure fœtidô ventriculum relaxante, præsertim si ritè non fuerit præparatum, vel à cacochymiâ humorum in ventriculô existentium. 10. Damnari quoque ab aliquibus Opium in doloribus aurium, & oculorum lippitudinibus, cùm ob amarorem mordeat, & dolores augeat. In odontalgiâ quoque, meliùs esse idem interiùs assumere, quàm dolentibus partibus applicare. 11. Ratione ætatis infantibus & pueris rariùs, & parciùs illud dandum esse, licèt, dum indicatur, exhibitum dosi ipsis proportionatâ, non multùm noceat, testante quotidianâ experientiâ. Senibus quoque non adeò convenit, ac aliis ætatibus; interim si moderatè detur, usus ejus tutissimus. 12. Cùm Narcotica plerúmque corpus exsiccent, nunquam offerenda esse sine humectantibus, vel ante vel post ejus assumptionem exhibendis. Ultimò videndum, ut Opium ritè sit præparatum, neque statim desperandum esse, si legitimâ observatâ Methodô, datis opiatis æger per longum tempus dormiat, præsertim si vigiliæ continuatæ præcesserint.

XIV.

Ex dictis patet, quòd *Laudanum Opiatum* ritè exhibitum, sit manus quasi Divina, & sacra vitæ anchora: cymba autem Charontis in manû imperiti, & gladius in manû furiosi. Nonnulli, præsertim misochymici illud damnant, quia 1. Odorem habet virosum. 2. Quòd sit venenum. 3. Quòd multi ex ejus usû interempti fuerint. 4. Quòd tutiora sint hypnotica. 5. Quòd Opium sæpius adulteretur. 6. Quòd palliativam solùm præbeat curam, nec tollat causam morbificam, hincque ad exiguum tantùm tempus prosit. Verum Respond. ad 1. odorem virosum corrigi & tolli, neque omnia fœtentia virosa esse. Ad 2. non esse venenum propriè dictum, quod peculiari vi cordi infestum, & vitæ omnibus modis insidiatur, sed posse dici venenum impropriè dictum, quod nimiâ copiâ assumptum, enecare possit. Ad 3. abusum non tollere usum. Ad 4. hypnotica sæpius nihil proficere. Ad 5. observandas esse notas bonæ electionis Opii. Ad 6. subinde etiam ipsam causam tollere; sæpius verò urgenti occurrere symptomati; satius enim est, cum *Galen.* symptomatibus occur-

occurrendo, ad causæ continentis ablationem roborare naturam, quàm cum morbô ægrum de mediô tollere. Non igitur solis utendum opiatis, sed causæ simul invigilandum, stultum tamen est, semper causæ ablationi intentum esse, neglectô urgentiori symptomate. Redit quidem sæpè dolor, redit excretio, simul ac evanuit vis medicamenti, sed interim natura per has inducias confortatur, ut promptiùs dein contra causam morbificam insurgat.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in præscribendis formulis Remediorum Opiatorum.

Syrupus Narcoticus. ℞. *Syr. fl. papav. errat. unc. ß. confect. alk. dr. ß. laud. Opiat. Helm. gr. ii. aq. cinam. bugl. dr. iii.* vel *violar. dr. vi. M. S. Ruhe-Säfftl. auf einmahl, 2. oder 3. Stund nach dem Nacht-Essen einzunehmen.*

Emulsio Opiata. ℞. *Sem. mel. excort. dr. ii. sem. papar. alb. dr. iii. aq. nymph. viol. solan. an. unc. i. ß. M. F. Emuls. add. magist. perlar. cum gr. ii. laud. op. in mortar. subact. scr. i. spirit. ros. gut. vii. man. christ. perl. dr. i. M. S. Schlaff-Milch vor der Schlaff-Zeit einzunehmen.*

Bolus Narcoticus in nimiô Vomitû, Hypercatharsi & Singultû. ℞. *Theriac. dr. ß. confect. alk. scr. i. laud. op. gr. i.* vel *ii. M. S. Stoll-Latwergl oder Zucker.* Vel ℞. *Theriac. Androm. scr. ii. lig. aloës ver. scr. ß. ol. destill. mac. gut. ii. laud. op. gr. i. M. F. Bol.*

Alius. ℞. *Conf. ros. vitriol. dr. i. confect. alk.* vel *dehyac. dr. ß. terr. sig. scr. i laud. op. gr. i. vel ii. ol. destill. cinam. gut. i. cum s. q. miv. cyd. M. F. Bol.*

Alius in Diarrhœâ. ℞. *Conf. ros. rub. dr. i. ther. And. scr. i. laud. op. gr. ii. magist. coral. perlar. an. gr. v. M. F. Bol.*

Bolus Narcoticus. ℞. *Laud. op. Helm. gr. iii. mithrid. opt. confect. alk. an. scr. i. M.*

Bolus Stegnoticô anôdynus. ℞. *Conf. Symphyt. dr. i. pulv. stipt. Croll.* vel *stegnot. Guttman. scr. i. laud. op. gr. i. ß. M.*

Electuar. Opiatum anti-Dysentericum, usû & praxi P. P. probatissimum. ℞. *Conf. ros. vet. unc. i. theriac. vet. diascord. an. dr. i. terr. sigill. corall. rub. præp. sem. plantag. an. scr. j. ß. C. C. philos. prap. scr. i. lap. bez. occident. gr. v. laud. op. Helm. gr. iv. cum s. q. syr. de ros. sicc. M. F. Elect. S. Stöll Latwergen, darvon jede 4. Stund einer Köstlen gross zu nehmen.*

Pilul. Opiat. in Tussi & Catarrho tenui. ℞. *Mass. pilul. de cynogloss. gr. vii. ol. sem. coriand. gut. ii. M. F. Pilul. N. iv.* vel ℞. *Mass. pilul. de cynogloss. dr. i. ß. succ. glyc. inspiss. scr. i. ß. succin. alb. præp. scr. ß. M. F. Pilul. N. xxiv. asperg. pulv. ros. rub. S. Husten und Catarrh stillende Pillen, darvon Achte, 2. oder 3. Stund nach dem nacht-Essen zu nehmen.*

Aliæ in Phthisi incipienti utiles. ℞. *Antihect. Poter. scr. i. sacch. sat. scr. ß. extr. croc. gr. iv. laud. op. Helm. gr. ii.* vel *iii. cum s. q. Balsa. peruv. M. F. Pilul. N. xx. pro 2. dosibus.*

Pilulæ opiatæ in Colicâ. ℞ *Extr. castor. gr. iv. laud. op. gr. iii. M. F. Pilul. N. v.* ℞. *Extr. lig. aloës, castor. zedoar. laud. op. an. gr. iii. cum syr. de papav. M. F. Pilul. N. vi.* vel *ix.*

Aliæ anodynæ, in doloribus Podagricis. ℞. *Extract. papav. errat. dr. i. castor. gr. vi. sal. vol. C. C.* vel *succin. gr. iv. cinnab. nativ. scr. ß. laud. op. gr. ii. M. F. Pilul. N. xxxx.* dos. *à gr. vi. ad scr. ß.*

Pilulæ opiat. anti-Dysentericæ & contra Hypercatharsin. ℞. *Extr. theriac. gr. vi. torment. scr. ß. laud. op. gr. ii. M. F. Pilul. N. ix.*

Pulvis absorbens opiatus *Wedel.* videatur de præparantibus.

Alius. ℞. *Cinnab. nat. scr. i. corall. rub. præp. C. C. phil. præp. an. gr. xv. marg. præp. gr. x. laud. op. Helm. gr. ii. ol. caryoph. gut. iii. M. F. Pulv. cujus* dos. *scr. i.*

Pulvis Diaphoretico-anodynus in Arthritide. ℞. *Ocul. canc. præp. conch. præp. an. gr. xv. cinnab. nat. scr. ß. laud. op. gr. ii.* vel *iii, M. F. Pulv. pro 2.* dos.

Alius Nephritico-anodynus. ℞. *Ocul. canc. præp. scr. i. cinnab. nat.* vel *antim. scr. ß. laud. op. gr. i.* vel *ii. M. F. Pulvis.*

Mixturis quoque quibuscunque, unum vel alterum gr. *Laud. opiat.* pro indicatione misceri potest, ut necesse non sit plures hîc subnectere formulas.

CAPUT VIII.

De Officiô Medici, in Affectibus exigentibus Alexipharmaca, Antifebrifuga, Anthelmintica, Carminativa & Lithontriptica.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in ordinandis Remediis Alexipharmacis.

I.

Medicamenta *Alexipharmaca* sunt, quæ venenis & malignitati humorum resistunt, dicta etiam *Alexiteria* & *bezoartica*. Est autem *venenum* illud, quod particulis machinæ humanæ peregrinis & destructoris, citrà aliam causam manifestam corpus humanum, ejusque principia vitalia violenter destruere, ac in vitæ periculum vel mortem conjicere valet. 1. Venenum huc vel corpori infertur, & propriè dicitur *venenum*, vel in eôdem producitur, & dicitur *malignum*, seu veneno analogum. 2. Aliud venenum lædit *inspiratû*, ut seminaria pestis & febrium malignarum. Aliud *haustû*, quod ore sumitur, aliud solô *contactû*, *ictû* vel *morsû*. 3. Aliud est *externum*, aliud *internum*. 4. Aliud magis *citum* & *activum*, quod exiguô temporis spatiô interimit, aliud *lentum* & *temporarium*, quod efficaciæ remissioris, post multos demùm dies necat. 5. Aliud est *soli homini* tale, aliud *brutis*, multa enim homini sunt venena, quæ aliis animantibus in alimoniam cedunt, & vicissim, ob diversum nexum principiorum vitalium. 6. Aliud est *universale*, quod omnibus ac singulis animalibus adversum, ut v. g. arsenic. mercur. sublim. aliud *particulare*, cujus in homine aliud nervis & spiritibus animalibus inimicum, ut solanum furiosum, aliud pulmoni, ut lepus marinus, aliud ventriculo, ut omne corrosivum, aliud vesicæ, ut cantharides. 7. Aliud magis afficit partes *spirituosas*, aliud *humidas*, aliud *solidas*. 8. Aliud est *vegetabile*, ut aconitum, cicuta, napellus; aliud *animale*, ut scorpius, vipera, canis rabidus; aliud *minerale*, ut arsenicum, mercur. sublim. cobaltum.

II.

Venena non tam occultis, quàm manifestis quoque agunt qualitatibus, adeò ut sint vel *corrosiva*, vel *fermentativa*, vel *vaporosa*, vel *mixta*. Corrosiva, ventriculo escharam & necrosin inducunt, atque talia plerumque sunt mineralia, hinc si statim revomantur, delicatiori Archæi sensû & naturæ robore, non nocent, uti etiam si ingerantur in ventriculum plenum, vel pinguibus præsumptis repletum, acrimoniâ nempe obtusâ & faciliori, consequente vomitû. Fermentativa, motum in M. S. præternaturalem, eumque vel absolutè lethalem, vel summè periculosum inducunt, unde calor febrilis, æstus, deliria &c. Atque tali vi fermentativâ peregrinâ, agunt potissimùm venena animalia, quatenus cum salivâ

salivâ ejusmodi sal peregrinum, iratô præsertim animali, in vulneratam partem illatum, mox serum & sanguinem immutat, ut corrumpantur, ac fermentationem præternaturalem & necrosin patiantur; hinc factâ statim exsuctione, vel destructione hujus fermenti peregrini, vel non nocent planè, vel citiùs debellari possunt. Vaporosa, spiritus præsertim animales obnubilant, suffocant & destruunt, atque hujusmodi vaporositate peregrinâ, agunt potissimum venena vegetabilia, quatenus sulphure, v. g. impurô, mucilaginosô, ac nervis inimicô pollent. Mixta, pluribus vel omnibus nunc recensitis modis nocent. Sic v. g. venenum in corpore genitum, in febribus malignis, nunc fermentationis peregrinæ soboles, nunc simul etiam irritatione & vaporositate nocet; sic pestis venenum corrosivum, demonstrant carbunculi, dysenteriæ, cardialgiæ; fermentativum, febres, bubones, anxietates &c. Vaporosum, deliria, sopores, vertigines.

III.

Sicuti igitur diversus agendi modus in *Venenis*, ita etiam *alexipharmacorum* diversa est agendi ratio. Nam 1. præter occultam qualitatem, aliqua horum putredini resistunt, ac balsamô nativô roboratô, calore item exsuscitatô, circulatione ac motû sanguinis & lymphæ restitutô, fermentum peregrinum excludunt. 2. Alia Veneni particulas acutas & corrosivas involvunt, & obtundunt. 3. Alia in Venenô vaporosô poros cerebri referant, illamque volatilem & figentem glutinositatem attenuant, & in halitus resolvunt. 4. Alia fermentativum despumant, & orgasmum massæ sanguineæ invertunt. 5. Alia ichorescentiam, resolutionem & rarefactionem sanguinis nimiam impediunt. 6. Alia tandem sanguinis ac seri motum promovent, ejus coagulationem resolvunt, ac fermentum malignum per sudores eliminant. Sicuti igitur diversa sunt Venena, ita etiam diversa sunt Bezoartica, cùm nullum sit alexipharmacum, quod omnibus æquè venenis ex asse conveniat.

IV.

Circa usum & legitimam horum administrationem, Medicus notabit: 1. *Alexipharmaca* alia dici *universalia & communia*, quæ ubique exhibentur, si veneni natura specialis haud sit cognita, ut v. g. *Theriac. Orvietan. tinct. bezoart. &c.* Alia *particularia* seu *antidota*, quæ huic vel illi veneno speciatim adversantur. 2. Venenis mineralibus generalem præbere antidotum, quæcunque corrosivitati sunt opposita, qualia sunt, tum pinguia, quibus inviscari & obtundi solent particulæ salinæ acres, ac obliniri & defendi parietes ventriculi, ut v. g. ol. amygd. d. butyr. rec. &c. Tum præcipitantia, & acorem corrosivum infringentia, ut crystall. præpar. 3. Alexipharmaca in malignis præcipuè febribus usurpanda, alia esse fixa, & quidem vel mineralia, ut v. g. *antim. diaph. unicorn. foss. &c.* Vel animalia, ut v. g. *lap. bez. unicor. ver. &c.* Alia *volatilia*, & quidem vel *macra salina*, ut v. g. *sal. vol. C. C. viper. succ. cit. &c.* Vel *aromatica & sulphurea*, ut v. g. *theriacalia.* Item alia simul esse *opiata*, ut *Theriac. diascord. &c.* alia *Camphorata.*

V.

Fixiora locum magis habent in statû & declinatione, ubi alteratione & præcipitatione opus, conquiescente jam tumultû, & devictâ per præmissa potentiora malignitatis atrociâ. In statû enim violentiora exhibere, esset novas turbas ciere in massâ sanguineâ, æstum intendere, ac varia capitis pathemata inferre. Item prosunt, ubicunque volatilia contraindicantur, ut in infantibus, quorum sanguis ex texturæ tenuioris, ut facilè nimis efferati possit, vel in gravidis, ne in orgasmum ruat sanguis, & menses cum abortus & vitæ periculô superveniant; vel in fluoribus sanguinis, ob nimiam ejus rarefactionem, vel in debilibus cùm pulsû frequenti, qui aliàs in malignis, si à principiô talis sit, plerumque funestus.

VI.

Volatilia salina macra, locum habent, ubi calor febrilis paulò est intensior. *Aromatica* verò & *sulphurea*, in principiô & incrementô morbi, dum adhuc sudare possunt ac solent ægri. Activiora enim & magis Heroica primò hosti sunt opponenda, ad majorem penetrationem & citiorem discussionem, præsertim ubi mitior urget æstus, intimior est malignitas, ac febris mitis vel nulla adest; hinc principiis, si ullibi, sanè in Peste & similibus febribus obstandum, maturè sumendo antidotos, antequam cibus capiatur, vel somnus ineatur. Sic enim sæpiùs in ipsâ radice morbus jugulatur, cùm aliàs promptè vitalia subeat malum, radicésque figat vix nisi cum morte finiendas. Præterea conveniunt, ubi natura ab expulsione v. g. petechiarum, variolarum vel morbillorum cessat, vel hæc exanthemata retrocedere videntur, neque hôc in passû timendus calor, utpote productum seminii morbosi, brevi compescendus, modò excussum sit peregrinum hunc motum excitans.

VII.

Remedia *Camphorata* tum maximè conveniunt, cùm adsunt inquietudines, deliria, vigiliæ &c. Cùm præter vim veneni correctivam, simul aliqualem vim spirituum quasi fixativam obtineant, hinc *Etmullero* teste, Medicus in Peste absque camphorâ, est miles in præliô sine gladiô; unde cautiùs iis utendum in illis ægrotis, quibus caput debilius, vel aliàs camphora inimica exstit. Alexipharmaca, quæ simul *opiata* sunt, locum præcipuè habent in augmentô morbi, tum quia sudorem magis promovent, tum quia spiritus, ne tam citò resolvantur, quasi coërcent, tum quia potissimum graviora mitigant symptomata, ut vigilias, inquietudines, imminentia deliria &c. Interim sciendum, Medicamenta hæc Alexipharmaca varianda, & subinde fixiora volatilibus interpolanda, ac variè invicem miscenda esse, pro variô malignitatis aut putredinis gradû, pro variâ febris intensione vel remissione, pro variô ægrorum temperamentô, aliisque circumstantiis.

VIII.

Præterea, 4. observabit Medicus, potentiora *sudorifera* tutiùs usurpari posse, si corpus perspirabile sit, & ad sudorem inclinet, secùs mitioribus utendum esse, ne turbetur & magis exagitetur massa sanguinea. 5. Corpora impura volatilibus magis agitari & lædi, unde hôc in casû præmittenda vomitoria. 6. Alexipharmacis aromaticis & sulphureis, interponenda esse subinde acida, ac in specie compositiones theriacales, in vehiculô acidô propinatas, meliùs & citiùs operari. 7. Quò major est malignitas, eò frequentiùs & copiosiùs provocandum esse sudorem, adeò, ut in malignioribus ter sint propinanda intra 24. horas. Interim cavendum, ne nimius excitetur sudor, cùm ex hôc ultrà euphoriam imperatô, sæpè peiùs habeant ægri; hinc prudenter agunt, qui virium habitâ ratione, ægrum linteis aut stragulis non opprimunt, sed tolerabiliter saltem tegunt, vel primâ tantùm vice sudorem imperant; non verò ampliùs sequentibus præbiis, cùm plùs sæpè præstet udor. 8. Ne serum nimiùm exhauriatur, illud potu largiori resarciendum esse, & pro viribus conservandis, post sudorem, vel etiam eôdem actu fluente, blandis acidulis utendum; hinc malè agunt, qui continuô sudore cruciatis, etiam potum denegant, cùm potû & levetur sitis, ac simul etiam magis promoveatur sudor.

IX.

Item, 9. Notabit: sudorem continuandum esse per horam dimidiam, integram, vel etiam ultrà, habitâ tamen

tamen ratione sedulâ naturæ ægri, raræ vel densæ, virium infirmarum vel validarum, malignitatis majoris vel minoris. 10. Sudorifera etiam continuanda esse, licèt maculæ, bubones vel anthraces cum levamine appareant, ut saltem impediatur recidiva. 11. Ægrum sudantem à somnô arcendum esse, utpote impediente, convenientem veneni per sudorem expulsionem, hinc eôdem infestante, spongiâ acetô camphoratô imbutâ, naribus applicanda. 12. Post sudorem, ægrum nonnihil leviter abstergendum esse, linteis probè calefactis & fumigatis; maximè cavendo, ne frigidior aër eum offendat. 13. In Peste, conjunctâ cum febre ardente, uti jam suprà insinuatum, theriacalia, exceptô diascord. *Fracast.* minùs tuta esse, vel saltem non nisi acidis temperata; sicuti è contra si febris nulla vel mitis adsit, illico naturæ suppetiæ ferendæ, eáque spirituosis volatilibus, multùm ignem vitalem foventibus adjuvanda, quæ fermentum stomachicum resuscitant, sanguinem vigorant, ejus coagulationem impediunt, spirituascentiam promovent, ac vacillantem vitæ flammam multiplicant. 14. Acida in his febribus nunquam omittenda, atque nunc sudoriferis addenda, nunc in sudoris declinatione, vel post eum usurpanda, cùm ægrum reficiant & simul malignitati resistant: Ipsis tamen etiam semper aliquid sudoriferi addendum, ut corpus si non in perpetuô sudore, saltem in perpetuâ diaphoresi, plùs minùs auctâ contineatur.

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis Alexipharmacis.

POtio Alexipharmaca. ℥. *Elect. diascord. Fracast. scr. iv. pulv. rub. pannon.* aut *spec. de hyac.* vel *spec. liberant. scr. i. sal. vol. C. C. lap. bez. an. gr. vi. aq. card. b. scabios. an. unc. i. ß. syr. acetos. cit. unc. ß. M. S. Gifft-austreibendes Schwitz-Tränckl, auf einmahl einzunehmen.*

Alia. ℥. *Aquæ scabios. unc. ii. ß. scord. unc. ß. succ. cit. rec. expr. dr. vi. theriac.* vel *diascord. Fracast. scr. iv.* vel *dr. ii. antim. diaph.* vel *spec. liberant. dr. ß. camph. gr. v. syr. card. b. unc. ß. M. S.* ut suprà.

Alia fortior. ℥. *Aq. card. b. è typh. cervor. an. unc. i. ß. sal. vol. C. C. gr. xv.* vel *spir. C. C. dr. ß. Elect. diascord. theriac. opt.* vel *elect. de ov. an. dr. i. acet. theriac. camph. dr. i. M.*

Emulsio Alexipharmaca Craton. ℥. *Sem. card. b. dr. i. ß. cit. dr. ß. nap. dr. i. aq. card. b. q. s. M. F. Emuls. add. syr. acetos. cit. unc. ß.* possunt quoque addi, *C. C. phil. præp. ocul. canc. terr. sig. lap. bez. S. Austreibende Milch.*

Bolus Alexipharmacus. ℥. *Diascord. Fracast. scr. ii. confect. de hyac. scr. i. C. C. phil. præp. scr. ß. lap. bez. orient. gr. vi. M.*

Alius. ℥. *Theriac. confect. hyac. an. scr. i. ß. lap. bez. or. gr. xii.* vel hujus locô *spec. liberant.* aut *antim. diaph. scr. i.* vel *fl. sulph. dr. ß. camph. gr. iv. M.*

Electuar. Bezoardicum. ℥. *Spec. liberant. dr. i. theriac. diascord. an. dr. i. ß. confect. de hyac. scr. ii. condit. cort. cit. arant. rob. rib. an. dr. iii. syr. acetos. cit. q. s. M. f. Elect. S. Austreibende Schwitz-Latwergen, darvon Morgends, Abends und Nachts einer Kösten oder Nuss gross zu nehmen und darauff zu schwitzen.*

Electuar. præservativum à Peste & Febribus malignis. ℞. *Pom. cit. rec. N. iv. incid. una cum cort. & semin. coq. ex s. q. aq. ros. ad consist. pult. & trajic. per cribr. add. spec. liberant. s. aloë, de hyac. de gemm. fr. cordial. temperat. an. dr. i. confect. alk. dr. ii. ß. spirit. rub. id. dr. i. syr. acetos. cit. q. s. M. f. Elect. S. Præservativ-Lattwerg, Morgends nüchtern einer Nuss gross darvon zu nehmen.*

Morselli præservativi in Malignis. ℞. *Spec. liberant. dr. ii. de hyac. dr. i. Bol. armen. terr. sig. lign. aloë an. dr. ß. rad. zedoar. contrayerv. an. dr. i. ß. condit. rad. scorz. emul. angel. an. dr. iii. cort. cit. dr. vi. confect. alk. dr. ij. sacch. in aq. bezoard. sol. lib. i. M. f. Morsell. S. Præservativ-Morsellen, darvon einen Morgends zu nehmen.*

Alii. ℥. *Condit. nuc. Jugl. unc. i. cort. cit. rad. scorz. an. dr. iii. confect. alk. dr. ii. spec. de hyac. dr. i. liberant. dr. i. ß. diatrion. sant. dr. ß. extr. angel. zedoar. an. scr. i. sacch. albiss. in aq. cort. cit. sol. unc. x. M. f. Morsul. S.* ut suprà.

Trochisci Alexipharmaci præservativi. ℥. *Cort. cit. sicc. dr. i. ß. cubeb. dr. i. cardam. dr. ß. zedoar. scr. iv. cass. lign. acutiss. dr. i. ol. dest. angel. cit. an. gut. vi. sacch. albiss. lib. ß. mucilag. tragac. cum aq. bezoard. extract. q. s. M. f. Troch. S. Præservativ-Zeltlein, darvon eines vvann man aus dem Hauss, oder zu solchen Krancken gehet, unter der Zungen zu halten, und zergehen zu lassen.*

Pulvis Alexipharmacus. ℥. *Spec. de hyac.* vel *pulv. rub. Pannon. C. C. phil. præp. an. scr. i. lap. bez. orient.* vel *sal. vol. C. C. gr. vii. M. f. Pulv. S. Gifft-und Hitz-austreibendes Pulver auf einmahl einzunehmen.*

Alius. ℥. *Spec. liberant. dr. ß. camph. gr. v. fl. sulph. scr. ß. M. f. Pulv. S.* ut suprà.

Alius. ℥. *Flor. sulph. ter. sublim. spec. liberant. corall. rub. præp. bez. orient. an. scr. ß. croc.* vel *camph. gr. iii.* M. f. Pulv.

Alius pretiosus. ℥. *Spec. de hyac. dr. ij. C. C. phil. præp. scr. iv. unicorn. ver. oss. de cord. cerv. lap. bez. marg. præp. an. scr. i. M. f. Pulv.* dos. *scr. ij.*

Acetum Alexipharmacum præservativum Timæi. ℥. *Orvietan. unc. i. diascord. Fracast. dr. iii. ther. Androm. unc. ß. rad. angel. contrayerv. enul. torment. pimpinell. scorz. dictamn. alb. petasit. an. dr. iii. fol. scord. rut. millefol. an. pii. fl. calend. tur. an. pi. cort. cit. frax. an. dr. ii. bacc. juniper. unc. i. mac. zedoar. an. dr. i. ß. camph. scr. i. croc. dr. ß. myrrh. dr. ii. acet. opt.* vel *rub. idæi, q. s. mixta stent infusa in locô calidô, bene tecta, donec extrahatur Tinctura Col. S. Præservirender Gifft-Essig, darvon des Morgends ein Löffel voll nüchtern, oder nach genommener Suppen, oder ein Schnitl. Brodt darein eingedunckt, zu nehmen.*

Vinum præservativum. ℥. *Rad. enul. pimpinell. scorz. an. unc. i. cort. cit. frax. an. dr. vi. fol. card. b. scord. dictamn. Cret. an. mi. comar. absinth. m. ii. grosso modô incisa indantur sacc. ex sind. alb. suspendendo in vin. alb. lib. xxxviii. optimè clausô doliolô. De hôc aliquid manè in jentaculô vel prandiô bibendum.*

Balsamus anti-Pestilentialis. ℥. *Ol. destill. angel. cit. an. scr. ß. rut. scr. i. lavend. caryoph. an. gut. vii. cinam. gut. iv. lig. Rhod. gut. xv. theriac. Androm. scr. iv. confect. alk. scr. ß. mosch. & amb. in sp. ros. sol. an. gr. iii.* M. f. Balsam. S. *Præservirender Gifft-Balsam, in hitzigen Kranckheiten, die Nasen und Pulss zu bestreichen.*

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in usurpandis Febrifugis, & præcipuè, cortice Chinâ Chinæ.

I.

REmedia *febrifuga* seu *antipyretica* dicuntur, quæ febriles paroxysmos sistunt, sicque Febres intermittentes, quæ rarò solis evacuantibus cedunt, ex integrô tollunt. Exercent autem suam vim, vel cruditates comminuendo, ac aciditatem infringendo & absorbendo, sicque fermentum febrile corrigendo, vel effervescentiam ejus præcipitando, aut vi stiptica humores densando & figendo, vel somitem febrilem alterando, per diaphoresin discutiendo, ac vitiatam crasin massæ sanguineæ emendando, vel sanguinis compagem firmiorem reddendo, ut minùs in febriles effervescentias sit concitabilis.

II.

Pro debitâ horum administratione & usû Not. 1. Ea non exhibenda esse, nisi corpore priùs sufficienter expurgatô, ac universalibus præmissis, cùm secùs vel recidiva, vel multiplicatio febrilis, vel colicæ, hydropes, cachexiæ, vel pedum saltem tumores superveniant. 2. Eadem exhibenda esse, unâ, duabus, vel tribus horis ante paroxysmi invasionem, ita ut junctis viribus cum naturâ operentur. 3. Desuper sudorem imperandum esse, cùm teste experientiâ, febres, quarum paroxysmi singuli cum sudore fiunt, longè breviores, & facilioris curationis sint, quàm illæ, quæ absque eô desinunt; unde multis Febris intermittens nulla tutò curata esse dicitur, nisi per sudorem successivè finita fuerit. 4. Si æstus multùm urgeat, abstinendum esse à nimis calidis, volatilibus, aromaticis, & theriacalibus. 5. Ubi frigus magis urget, salia fixa convenientiora esse. 6. Fixis calcinatis & aluminosis, minùs fidendum esse, cùm faciliùs recidiva superveniat. 7. Opiata febrifugis usitatis mixta, locum habere, vel quando paroxysmi potiùs ex consuetudine naturæ febrienti sæpiùs recurrunt, quàm ex fomite morbosô, vel quando durante paroxysmô, graviora quædam vel etiam molestiora contingunt symptomata, usû laud. opiat. corrigenda. 8. Etiam exteriùs Carpis quædam applicari antifebrifuga, quæ vel febrilem fermentationis modum sedando, vel particulas in massam sanguineam evibrando, cruditatem ejus imminuunt, vel ipsâ ligaturâ, aut dolore aliquo excitato, effectum hunc producunt. 9. Inter *febrifuga*, maximè specificum ac decantatum esse, *cort. chin. chin.* de quo in sequentibus.

III.

Cortex china chinæ, est cortex arboris cujusdam, quam aliqui *gentianam Indicam* vocant, in America peruviana crescens, dictus etiam ideò *Peruvianus*, & à virtute, *febrifugus*. Olim etiam Pulvis adm. R. R. P. P. Soc. Jes. appellabatur, cùm hi ex Peru redeuntes, eum secum attulerint, ac Anno salutis 1649. non tantùm per Hispaniam, verùm etiam Italiam, Romam usque, eorum ope, ac conatibus inprimis Reverendissimi *Joan. Cardinal. de Lugo Soc. Jes.* usus ejus pervenerit. Usitatus quàm maximè in Febribus intermittentibus tollendis, ac inprimis tertianâ & quartanâ, tam simplici quàm duplici. Vim suam exercet, juxta nonnullos, facultate stipticô-amarâ cruditates minuendo, aciditatem infringendo, fermentationes & effervescentias sistendo, ac sanguini compagem firmiorem, robúrque conciliando: juxta alios, fermentum febrile deleterium, in spiritibus existens, qui dein M. S. agitant & fermentant, vi quasi Alexipharmacâ, antidotorum more infringendo ac figendo. Ut autem hoc præstet, oportet eum esse genuinum & sincerum, non fucatum, suppositititium, spurium, effœtum & putidum. Ille, colore cinamomi, sapore aromaticè amaro, odore mucidum quid, licet suave & aromaticum spirante, qui etiam dentibus attritus, vel aliô modô fractus, friabilis existit: hic, colore nigricans, injucundè amarus, vel intensè acerbus, nihil mucidum spirans, viscidus etiam, glutinosus, crassus, ligneus, & putidus.

IV.

Circa illius usum & exhibitionem Nota: 1. Eum efficaciùs operari, exhibitum in substantia, modò in pollinem seu alcohol arte priùs redactus fuerit, ut meliùs deglutiri, ac per habitum corporis trajici valeat. 2. Eum primâ vice in majori dosi exhibendum, ac ordinariè ad dr. ij. infus. in vin. malvat. absque colaturâ duobus circiter horis ante paroxysmum, cùm sic plùs operetur talis dosis, quàm decem aliæ. 3. Eum non facilè exhibendum, ubi magna adhuc cruditatum congeries, & corpus debitè haud evacuatum, nisi ob labascentes, fractásque vires, & febris acerbitatem, ægri in summum vitæ discrimen conjiciantur, ut ad Corticem hunc, ceu sacram anchoram, per curam saltem palliativam confugiendum sit; præmittenda igitur universalia & præcipuè vomitoria. 4. Fugatis à Cortice paroxysmis, febrem post dies 8. 14. vel aliquot septimanas recrudescere utplurimùm, nisi ejus usus continuetur; hinc suadendum adultis in usu & praxi, ut Corticem adhuc, ablatâ jam febre, per dies 8. vel 14. ad unc. unam vel alteram continuent, exhibendo 3tiâ vel 4tâ aut 6tâ horâ, dr. i. prædicti Corticis, jubendo etiam, ut æger ab injuriis aëris & diætæ erroribus abstineat. 5. Cùm pharmacum hoc naturâ suâ non admodùm gratum sit, & sæpiùs exhibendum, Medicum instructum esse debere, variis formulis hujus febrifugi, haustûs nempe, boli, electuarii, pilul. tinct. &c. ut æger nauseabundus, vel præjudiciis in Corticem præoccupatus, honestè decipi possit. 6. Operari hoc Medicamentum sæpiùs per sudorem, interdum per vomitum, rarò per sedem, subinde etiam sine omnibus hisce febrem profligare.

V.

Præterea observandum, 7. In Febribus diutiùs & perspicuè intermittentibus, ejus usum esse tutissimum, ac præcipuè in tertianis & quartanis autumnalibus, nec non vernalibus minùs exquisitis: è contra minùs tutum in Febribus magis æstuosis, & calidioribus, obscurius intermittentibus, præsertim si temperies & anni tempestas calidior; hinc etiam, si nullum exinde sentiatur levamen, sed febris potiùs incandescat, ab ejus usû desistendum. 8. Post ejus exhibitionem, propinata vel vomitoria, paroxysmos priùs abactos revocare, unde si catharsis à Corticis usû exigatur, nonnulli etiam instituunt lenioribus catarcticis, cum laudanô & Cortice mixtis. 9. Si præsertim ab appetitû minùs vigente, recidivam mox futuram præsagire liceat, saltem ad spatium unius lunæ, intervallô nempe 8. vel 10. dierum, unciam unam Corticis repetendam esse, ita ut dr. i. in formâ quâvis gratissimâ, ter in die assumat æger, superbibendo vinum Malvaticum, vel aliud album generosum. 10. Cortici china chinæ ab aliis admixtis medicamentis febrifugis vix ullam accedere virtutem: multam è contra sæpè detrahi. Interim si simul Febri jungatur cholera, vomitus, vel diarrhœa præsertim torminosa, colica &c. aliquid laudani opiati eidem admisceri potest. 11. Regimen calidum, decubitum in lectulô, vinorum & cardiacorum generosiorum usum, Corticis operationem eludere aut remorari; sic ulcus quoque internum, pulmonum nempe, renum &c. non solùm ejus affectum protelare, sed nonnunquam exacerbare, & paroxysmos priùs abactos, paucis diebus revocare. 12. Paroxysmum ab ejus usu vehementiorem observari, qui tamen febris discessum plerumque præsagit, quod etiam significant paroxysmus ab ejus usû diminutus, aut in melius conversus; item sudores liberiores, aut urina copiosa & limpida, quæ plerúmque, teste *Sydenham*, ejus usum sequitur. 13. Corticem hunc non tantùm febrem, sed nonnunquam etiam hydropem inde exortum depellere, ac hecticis puerorum febribus occurrere, cruditates absumendo, & effervescentias reprimendo.

VI.

Ulterius 14. Observandum, Febres intermittentes subinde obscuras ac protheiformes esse, alios quandoque simulantes morbos, quæ tamen etiam Corticis usui cedunt, præsertim si urina intensè rubra, sedimentum lateritium præcipitaverit, quæ febrilis fermenti delitescentis haud obscurum indicium. 15. Si in Febribus calidioribus obscurè remittentibus, ac continuas redolentibus, urgenti aliquâ de causâ Corticem usurpare visum fuerit, eum exhibendum esse in vehiculô frigidô & acidiulculô, accedente potû ordinariô frigidô, præmissa V. S. & clyst. aëre quoque ad frigidum magis vergente, nec ægrô nimiis integumentis onerato. 16. Corticem in liquore infusum & decantatum, convenire magis in ventriculô delicatô & fordescente: citiùs verò & certiùs operari, in substantiâ sumptum, licet diutiùs moretur in ventriculô;

triculô; interim tinctura saturata multoties repetita, substantiæ ferè æquivalet, vel infusio simplex locô Potûs ordinarii. 17. Ex observatione *Adriani Helvet.* Chinam Chinæ à dr. ij. ad unc. i. aquæ ferventi benè mixtam, frequentiùs in enematibus adhibitam, easdem exercere vires, ac per os assumptam, quod pueris, aliisque Corticem, & medicamenta nauseantibus, commodum foret.

VII.

Licèt Corticis hujus magna in febribus tollendis sit efficacia, & modò vix non ab omnibus ejus usus receptus; olim tamen plures, & modò paucissimi ex modernis ejus usum improbant: quia, 1. Fæces deleterias & fermenta morbosa in corpore relinquit, unde novæ tragœdiæ & funesta symptomata repullulant; hinc paucos ab ejus usû per septennium supervivere asserunt. 2. Febres tollit absque sensibili evacuatione, sicque non fidendum. 3. Cortex hic est nimis calidus, siccus, æstuosus, febrem augens, ac crassâ & terrestri substantiâ humores magis coagulans ac incrassans. 4. Quia ab ejus usû febres plerumque recidivant, hinc Medicamentum infidum, & febrem potiùs suspendens, quàm tollens censendum. Sed hisce Respondetur, ad 1. Nihil metuendum, si debitis cum cautelis exhibeatur, cùm insuper quoad omnia reclamet quotidiana experientia. Ad 2. Operari per sudorem, interdum per vomitum: rariùs per sedem, neque semper sensibilem evacuationem requiri in tollendis morbis, qui sæpiùs per specifica & antidota expugnantur. Ad 3. Multa alia febrifuga esse calidiora, quàm hunc Corticem terreô salinum; immò febrem tollere, non augere, neque humores incrassare, sed acidum infringendo emendare potiùs humores viscosos, crudos, coagulatos. Ad 4. Febris recidivam (quæ sæpiùs etiam fit, quòd Cortex non sit genuinus) impediri per continuatum ejus usum; & licèt etiam febris denuò redeat, tamen inducíæ interim procurantur, ut natura assiduitate paroxysmorum attrita, se recolligat, & robustior evadat.

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis Antifebrilibus.

I.

DEcoctum amarum febrifugum. ℞. *Fol. matric. card. b. com. absinth. summit. cent. min. fl. chamom. an. mi. sem. card. b. cit. an. dr. ii. sal. absinth. dr. i. ß. coq. in s. q. aq. ad lib. i. ß. Col.* Dos. *unc. iii.* vel *iv. S. Fieber Tranck, alle 4. Stund ausser den Fieber ein halbes Fraggele zu trincken:* si laxare simul animus, add. *fol. senn. à dr. i. ad iii.* in decoctô calidô infundenda.

Mixtura antifebrilis Crollii. ℞. *Sal. absinth. dr. ß. spirit. sulph. scr. i. aq. card. b. unc. iij.* M. S. *Fieber-Wässerlein, vor dem Fieber einzunehmen, und vvohl zugedecket, darauf zu schvvitzen.* Teste *River.* rarò ter sine effectû repetitur.

Alia Potio antifebrilis. ℞. *Aq. card. b. unc. i. ß. spirit. sal. armon. à dr. ß. ad dr. i. ocul. canc. præp. scr. i. ol. destill. caryoph. gut. ii. syr. card. b. dr. iß. M. S.* ut suprà.

Infusum ordinarium Cort. Chin. Chin. expertissimum. ℞. *Cort. Chin. Chin. subtiliss. pulv. dr. ii. infund.* (2. horis ante paroxysmum) *in vin. malvat. s. q. per 2. hor. detur absque colat.* S. China Chinæ *Tranck, 2. Stund vor dem* paroxysmo *zu nehmen, und darauf zu schvvitzen.* Rarissimè fallit, præsertim si Cortex genuinus.

Vinum antifebrile. ℞. *Cort. Chin. Chin. subtiliss. pulv. unc. i. sal. tart. scr. ii. herb. absinth. card. b. an. pi. vin. Rhen. seu alterius albi opt. lib. i. ß. infund. per noct. in locô calidô per horas ix. Col. per chart. S. Fieber-Wein, darvon den besseren Tag Morgends, und vor dem Schlaff 4. Unzen zu nehmen, vvie auch 2. Stund vor dem Fieber.*

Aliud. ℞. *Cort. Peruv. subtiliss. trit. ime. i. irror. spirit. vin. rectif. s. q. additô etiam ol. sulph. campanat. digerantur in vase clausô per horas aliquot, hinc add. vin. matur. mens. i. digeratur rursus per dies aliquot, & Col.*

Aliud. ℞. *Cort. Chin. Chin. dr. vi. cort. guajac. dr. ii. summit. cent. min. mi. cinam. dr. ij. caryoph. scr. ij. ocul. canc. præp. dr. i. sal. tart. dr. iij. M. F. Pulv. infund. in vin. absinth.* vel *Rhen. mens. i. ß. subinde agitando.* Usûs tempore omnibus benè commixtis, capiatur bonus hausstus in 4tanâ, quartâ quâvis horâ, in tertianâ, tertiâ.

Tinctura antifebrilis. ℞. *Cort. Peruv. crassè pulv. unc. iij. coq. leniter in aq. font. lib. i. ad dimid. Col. reliquiis decocti rursus affund. eandem aquæ quantitatem, coq. & col. iterum ut supra, idque tertiâ vice repete, donec tota corticis vis extracta, hinc omnes colaturas misce, adde si lubet, syr. fl. tunic. unc. iv.* De hâc tincturâ æger unc. iv. v. vi. 4tâ quâque horâ extra paroxysmum, vel sæpiùs ad libitum assumat.

Bolus febrifugus. ℞. *Cort. Peruv. subtiliss. trit. dr. i. syr. de rub. idæô.* vel *fl. tum. q. s.* M. f. *Bol. mollis, repetendus 4tâ vel 6tâ quâque horâ ad 8. 10. vel 12. vices extra paroxysmum, superbibendo vin. alb. vel julep. cordial.*

Electuar. Febrifugum. ℞. *Cort. Peruv. in subtiliss. pulv. redact. unc. i vel i. ß. syr. de rub. id.* vel *alterius gratioris q. s. Bals. Peruv. scr. i, M. f. Elect. de quo sumat æger quantitatem juglandis vel nucis mosch. 4tâ vel 6tâ quâque horâ.*

Aliud. ℞. *Cort. Peruv. subtiliss. trit. unc. i. sal. tart. dr. ii. pulv. viperin. antim. diaph. an. scr. v. rob. juniper. q. s. M. f. Elect. cujus usus ut suprà.*

Pilulæ febrifugæ. ℞. *Pulv. Cort. Chin. subtiliss. trit. unc. i. vel i. ß. succ. absinth.* vel *mucilag. gumm. tragac. in aq. plantag. extract. q. s. M. f. Pilul. mediocres deaurandæ, quarum viii. x. vel xii. 4tâ vel 6tâ quâque horâ intermissionis deglutiat, superbibendo vin. alb.* vel *malvat. parum.*

Pulvis antifebrilis specificus. ℞. *Antim. diaph. C. C. phil. præp. ocul. canc. præp. corall. rub. præp. pulv. antifeb. Corall. pulv. stomach. Poter. an. scr. i. sal. absinth. cent. min. card. b. an. scr. ß. M. f. Pulv.* Detur ad scatul. S. *Fieberstillendes Pulver, davon 2. Scrupel 2. Stunde vor dem Fieber einzunehmen.*

Alius. ℞. *C. C. phil. præp. corall. rub. præp. ocul. canc. præp. ebor. s. igne præp. magist. sacch. satur. an. dr. i. ß. M. F. Pulv. S.* ut suprà.

Alius. ℞. *Fl. chamæm. subtiliss. pulv. scr. i. antim. diaph. sal. absinth. an. scr. ß. M. f. Pulv.* sumendus ex aq. destill. cent. min.

Alius Pulvis antipyreticus. ℞. *Cinnab. nat.* vel *antim. sal. vol. C. C. an. dr. ii. Chin. Chin. unc. i. M. f. Pulv. in vase clausô asservandus, cujus* dos. *dr. i. ante paroxysmum.*

Alius ex alumine. ℞. *Alum. crud. scr. i.* vel *dr. ß. nuc. mosch. scr. ß. M.* Vel ℞. *Alum. crud. nuc. mosch. an. dr. i. oliban. piper. an. gr. vi. ol. caryoph. gut. i. M. f. Pulv.* dos. *dr. i.*

Pulvis antifebrilis, ubi æstus prævalet. ℞. *Sal. armon. scr. i.* vel *dr. ß. antihect. Poter.* vel *arcan. duplic. Minss. scr. ß. M. f. Pulv.*

Alius simul opiatus. ℞. *Corall. rub. præp. sal. absinth. an. gr. xv. ol. dest. caryoph. gut. ii. laud. op. gr. dimid. vel i. M.*

Unguentum antifebrile. ℞. *Ung. popul. dr. vi. tel. aran. dr. i. ß. op. thebaic. cum acet. fl. sambuc. dissol. gr. iv. ol. ranar. parum. M.* Imponatur pulsibus ante paroxysm.

Emplast. simile. ℞. *Fulig. fum. splendid. unc. i. ß. tereb. dr. vi. tel. aran. unc. i. camph. scr. ii. ol. aran. q. s. M. f. Empl.* Carpis manuum applicandum.

Cataplasma. ℞. *Ungul. allii N. iii. contund. pistill. dein add. sal. commun. dr. ß. croc. pulv. scr. i. acet. parum. M. f. Catapl.* alligandum parvo digito sinistræ manûs, ac per 9. dies ibidem relinquendum. Alii id parant ex *fulig. alliô, & cepis* cum *album. ov.* & paucô *acet.* atque carpis applicant.

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis Anthelminticis, eorumque formulis.

I.

MEdicamenta *anthelmintica* sunt, quæ lumbricos enecant, quod præstant vel focum & mineram vermium destruendo, ac putredini resistendo, qualia sunt, tum *amaricantia & Balsamica*, tum *acida*, tum *nitrosa*, partim ob amaritiem, partim ob acidum in iis emicans, partim quod putredini resistant; tum *acria*, & sale volatili, vel sibi relictô vel oleosô imprægnata, tum *terreo-alcalina & lixiva salina*, vel eos suffocando, & transpirationem, in quâ vita vermium & insectorum consistit, impediendo, per *oleosa* & pinguia omnia, poros obstruentia, vel eos specificâ virtute interimendo, aut si malis per manifestas qualitates explicare, substantiam eorum mucosam & glutinosam liquando, resolvendo, annihilando, & corrumpendo; qualia inprimis sunt *mercurialia*, vermibus & cuivis seminio animato summè inimica, vel tandem eos exturbando per purgantia, amara, acria & resinosa, qualia sunt *aloës*, *colocynt. rhab. agar. spec. diaturb. cum rhab.*

II.

Circa horum exhibitionem & usum, Not. 1. Anthelmintica præcipuè propinanda esse lunâ decrescente. 2. Eadem optima esse, quæcunque simul expellunt & necant vermes; nam & nidi, & inibi nidulantes vermes exturbandi sunt. 3. Dulcia, ut saccharata & mellita per se vermes non generare, tum quia putredini resistunt, aliaque à corruptione præservant, tum quia facilè bilescunt, eos tamen agitare & commovere, cùm vermium illecebræ existant; maritanda igitur anthelminticis, ut his ipsis inescati, pro melle fel, ac pro lacte venenum hauriant; hinc optimè exhiberi solent cum lacte, vel mulsa, aut panatella saccharata, vel in formâ rotul. 4. Eadem propinanda esse jejunô ventriculô, neque statim desuper aliud comedendum. 5. Eadem aliquando mutanda & varianda esse, ne vermes hisce assuescant. 6. Eadem quoque ad tempus continuanda, cùm lumbrici sæpiùs, præsertim lati, contumaces sint, & à mitioribus sensim ad fortiora progrediatur.

III.

Præterea 7. Not. plures, præsertim agyrtas pro potentissimô remediô exhibere ipsos lumbricos, vel etiam terrestres torrefactos & pulverisatos, cùm plures exinde lumbrici dejiciantur, cui tamen non fidendum, dum semina vermium hôc modô propagari, & lumbricos produci potiùs, quàm enecari, experientiâ plurimorum Authorum certum fit. 8. *Mercurium dulcem* maximè utilem esse, additô præsertim stimulô *scamm. sulph.* vel *resin. gial.* in infantibus autem minùs tutum esse, nisi robustioribus, cùm omnia in hâc ætate fluxilia & laxa sint, atque inprimis ossa & nervi, quibus Mercurius inimicus. 9. Clysteres ex anthelminticis paratos non convenire, cùm lumbrici eos aversantes superiora petant, ac gravissima excitent symptomata, nisi magna adsit præsumptio eos morari in intestinis crassis, cùm sic vix ampliùs in intestina tenuia ascendere possint; hinc præferendi *clyst.* ex *lacte*, *melle* & *sacch.* parati, ut eos inferiora versus alliciant. 10. Anthelmintica & purgantia etiam exteriùs umbilico applicari, quia est centrum abdominis, ac pars magis perspirabilis, & quidem præcipuè in subsidium remediorum internorum, ac pro solamine symptomatum, ut v.g. ad dolores, tormina &c. 11. Vermes ascarides magis curari Balneis, suppositoriis, clysteribus & unguentis. 12. Anthelmintica etiam se extendere ad quævis animalia p. n. corpus affligentia, ut pediculos, lentes, hausta bufonum vel serpentum semina; ulcera verminosa &c.

Formulæ

Remediorum Anthelminticorum.

Decoctum amarum Vermifugum. ℞. *Summit. tent. min. fl. chamom. agrim. an. m. ß. sem. card. b. cit. an. dr. i. ß. fl. calend. p. ii. rad. gent. dr. ii. senn. dr. vi. Rhab. dr. i. aq. font. lib. ii. coq. ad dimid. f. Col. pro 3. vel 4. dos.*

Vinum Anthelminticum. ℞. *Rad. filic. dr. vi. dictamn. cret. unc. ß. angel. Zedoar. an. dr. ii. cort. cit. frax. an. dr. iii. sem. santon. dr. v. citr. portul. an. dr. ii. incis. & conquass. affunde vin. absinth. lib. ii. stent in infus. per hor. 24. Col. detur m. & v. aliquot unciæ.*

Aqua Vermifuga Helmontiana. ℞. *Mercur. crud. rité purgat. unc. i. aq. gram. portulac. an. unc. iv. macerent per 2. horas, sæpè ac fortiter agitando, hinc aquam decanta & cola, relictô in vase Mercuriô. S. Wurm-tödtendes Wasser, davon dreymahl den Tag 3. Löffel voll zu nehmen.*

Electuar. Vermifugum. ℞. *Fol. elleborast. pulv. unc. i. mell. despum. unc. iii. M. f. Elect. cujus* dos. *à scr. iv. ad dr. ij.*

Rotulæ Anthelminticæ. ℞. *Sem. santon. dr. ii. turb. el. dr. i. Rhab. opt. dr. i. ß. resin. gial. q. a. sol. scr. ß. corallin. dr. ß. ol. cit. gut. iii. sacch. albiss. in aq. fl. persic. sol. q. s. M. f. Rotul. S. Wurm-Zeltlein.*

Aliæ. ℞. *Corallin. sem. santon. plantag. C. C. phil. præp. an. scr. i. rhab. agar. troch. an. scr. ii. rad. dictamn. scr. i. sacch. in aq. gram. dissol. unc. iii. M.*

Aliæ non purgantes. ℞. *Pulv. C. C. crud. chor. an. dr. vi. corallin. dr. ii. sacch. alb. unc. iv. mucilag. tragac. q. s. F. Rot. pond. dr. ß. dentur N. iii. bis in die.*

Aliæ. ℞. *Rad. gent. dr. ß. agar. albiss. zedoar. tanacet. an. scr. i. C. C. ust. mercur. dulc. an. dr. ß. sacch. in aq. gram. dissol. q. s. M. f. Rotul. quæ ab infantibus & pueris facilè assumuntur.*

Pulvis Anthelminticus. ℞. *Sem. santon. unc. ß. fol. card. b. fl. tanacet. rad. filic. an. dr. i. vitriol. calcin. scr. ii. M. in mortar. marmor. f. Pulv. Detur scr. ii. decrescente lunâ ex hydromelite.*

Alius. ℞. *C. C. ust. rhabarb. corallin. sem. santon. an. p. æq. M. f. Pulv. S. Wurm-Pulver, davon 20. gran, oder ein halb Quintl zu nehmen.*

Alius. ℞. *Myrrh. zedoar. cort. cit. an. dr. ß. cinnab. antim. scr. i. camph. scr. ß. ol. destill. succin. rut. an. scr. ß. M. f. Pulv.* dos. *scr. i. ex aq. zedoar.*

Alius. ℞. *C. C. ust. corallin. an. dr. i. rad. gent. scr. ii. myrrh. sc. ß. ol. ejusdem gut. iii. tanacet. gut. v. sacch. alb. unc. i. M. f. Pulv.* dos. *scr. i.*

Unguentum ad Vermes. ℞. *Ung. de arthanit.* seu *contra verm. unc. ß. elix. prop. P. dr. i. M.* Vel ℞. *Ung. contra verm. August. unc. i. fellis taur. inspiss. dr. i. ol. dest. absinth. tanacet. an. gut. vi. M.*

Cataplasma. ℞. *Farin. lupin. unc. ii. myrrh. aloë an. dr. ii. fell. bov. q. s. ol. absinth. unc. ii. M. f. Catapl. admovendum ventri.*

Aliud. ℞. *Colocynth. dr. vi. tere & cum felle bov. ac vin. mixt. impone umbilico.* Vel ℞. *Fol. persicar.* vel *absinth. contus. q. s. adde fell. bov. liquid. q. s. pro Catapl.*

Emplast. Vermifugum. ℞. *Pulv. aloë. unc. ß. colocynth. myrrh. an. dr. i. ß. fol. sabin. rut. absinth. tanacet. rad. bryon. an. dr. i. cer. resin. an. unc. ii. ol. rut. unc. i. M. f. mass. Empl. pro umbilico.*

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis Carminativis, eorumque formulis.

I.

MEdicamenta *carminativa* dicuntur, quæ flatus tollunt ac discutiunt, utilia in affectibus quibuscunque à flatuum copiâ oriundis, v. g. inflatione stomachi, lienis, epatis, tympanitide, colicâ flatulentâ, vertigine, cardialgiâ &c. Exercent autem vim suam diversimodè, nonnulla resolvendo & discutiendo humorem stagnantem & vitiosè rarefactum, hinc plurima sunt diaphoretica, quæ & carminativa existunt, & quidem tanto excellentiora, quod & resolvant, & per sudorem vel diaphoresin dispellant. Hæc quoque calorem debilitatum restituunt, & halituosâ suâ virtute undique penetrant, ac vaporositate suâ subtili & volatili exhalationem vaporum crassiorum adjuvant. Alia id præstant per fermentationem, ex quâ flatus suscitantur, compescendo, acidumque fermentativum absorbendo, invertendo, & præcipitando, sicque phlogoses impediendo, bilem quoque, si unà simul rarefacta concurrat, domando & infringendo. Alia id efficiunt, vel coctionem & calorem ac menstruum ventriculi corruptum roborando, hinc stomachica pleráque carminativa; vel viam flatibus laxando, aut partium, quibus continentur, poros aperiendo, ut transpirare possint, veldenique visciditate suâ illos captivando, ligandóque ad se invicem, vel etiam dolores leniendo.

II.

Circa usum & debitam horum administrationem, Medicus notabit: 1. Carminativa disploßiva, seu calidiora resolventia, præsenti calore præternaturali minùs commoda esse, sic v. g. in hypochondriacis, in quibus sæpè viscerum phlogoses concurrunt, ut plurimùm temperatiora magis conveniunt. Sic *Mercatô* monente, si calidiora carminativa in tympanitide non prosint, ad frigidiora transeundum esse. Sicuti igitur calidiora non conveniunt, in flatibus conjunctis cum æstû & ardore, ita nec temperatiora, humoribus crassis, viscidis & pituitosis existentibus. 2. Non convenire carminativa, si adsit copia materiæ, si fæces duriores obstructiones causentur, hôc enim in passû; nisi prius evacuatio fiat materiæ, & sufficiens depletio, frustrà non solùm sunt omnia, sed etiam in statum longè pejorem ægrum præcipitant. 3. Carminativis viam sternere non tantùm purgantia, sed & inprimis bonam diætam, vitandó cruditatem, legumina, olera, humidô excrementô abundantia, dulcia, pinguia, crassa, lenta, fæculenta, fructus horarios &c.

III.

Præterea 4. Not. in discutiendis flatibus magis cautsam, quàm effectum respiciendum esse. 5. Pauciores flatus disploßendos: copiosiores educendos esse. 6. In flatibus semper respiciendum esse ad ventriculum. 7. Flatus dolorificos maximè obtemperare carminativis, opiatis seu anodynis & evacuantibus. 8. Clysteres carminativos maximè quoque usuales esse mixtis emollientibus, quibus & fæces emolliuntur, & flatus simul discutiuntur. 9. Sicuti carminativa interiùs præstant in formâ humidâ & liquidâ, ità exterius in formâ siccâ, ut sacculorum &c.

Formulæ

Remediorum Carminativorum.

Mixtura Carminativa. ℞. *Aq. ment. unc. iii. muc. mosch. dr. vi. spirit. vin.* vel *elix. vit. Matthiol. sp. sal. an. scr. i. M. S. Wind-Wässerlein, darauff zu schvvitzen.*

Alia. ℞. *Aq. ment. chamom. an. unc. iv. physagon. unc. i. spirit. anis. unc. ß.* vel hujus locô *elix. vit. Matth. dr. ii. spirit. sal. dr. i. ß. sacch. cand. rub. unc. i. M. S.* ut suprà.

Alia. ℞. *Aq. ment. cort. arant. an. unc. i. ß. spirit. tilt. dulc. gut. xv. syr. de cort. arant. dr. ii. M.* Vel ℞. *Aq. zedoar. unc. ii. physagon. unc. iii. spir. mac. dr. i. M.*

Aqua carminativa & simul anodyna. ℞. *Aq. dest. cinam. physagon. carminat. an. unc. i. ß. tinct. cort. arant. dr. i. ß. laud. op. Helm. gr. iv. ol. dest. mac. gut. ii. M.* dentur 2. Cochl. urgente dolore.

Alia. ℞. *Aq. ment. chamom. zedoar. an. unc. i. essent. castor. dr. iii. spirit. sal. armon. dr. i. ß. essent. op. scr. i. syr. de cort. arant. dr. iii. M.*

Balsam. carminat. ex Brodiô. ℞. *Ol. dest. anis. scr. iii. fœnic. scr. i. cort. arant. gut. xii. chamom. gut. x. cit. gut. iii. M. ad vitr. parvum.* Dos. *gut. v.* vel *vi.* ex Brod. carmi Vel ℞. *Ol. dest. mac. dr. i. succin. scr. i. M.* Vel ℞. *Ol. dest. cort. arant. anis. carv. an. scr. ß. M.* dos. 6. *guttæ.*

Electuar. Carminativum. ℞. *Conserv. rad. cichor. unc. iii. ros. rub. unc. ii. condit. cort. arant. unc. i. cort. unc. ß. spec. aromat. rosc. dr. ii. diarrhod. Abb. dr. i. conf. alk. dr. i. ß. sp. cit. vel mac. dr. i. syr. de cort. arant. q. s. M. f. Elect.*

Bolus Carminativus. ℞. *Theriac.* vel *mithrid. scr. i. pulv. cort. arant. dr. ß. castor. pulv. gr. viii. ol. cort. arant. gut. ii. M.*

Tabellæ Carminativæ. ℞. *Cardam. crassè pulv. unc. ß. flaved. cort. arant. minutim incis. dr. x. sacch. opt. in aq. ros. & cinam. dissol. unc. viii. M. f. Tabell.*

Aliæ. ℞. *Pulv. cort. arant. recent. spec. aromat. ros. an. dr. ii. sacch. alb. in aq. fl. arant. sol. unc. iv. M. f. Tabell.*

Pulvis carminativus. ℞. *Cort. flav. arant. scr. iv. mac. scr. ß. ol. dest. cit. gut. vi. M. F. Pulv. divid. ad 2. p. æq.*

Alius simul præcipitans. ℞. *Conf. flav. arant. unc. i. ß. maxill. lucii pisc. ocul. canc. an. dr. i. ß. tal. lepor. succin. zedoar. an. dr. ii. M. F. Pulv. cujus* dos. à *dr. ß. ad dr. i.*

Alius simul laxativus. ℞. *Pulv. cort. arant. dr. ii. tard. b. scr. iv. fol. sen. ß. dr. iii. fœtul. aron. scr. iii. ol. fœnic. gut. xv. sacch. ros. tabul. ad pondus omnium. M. F. Pulv. S. Wind-Pulver, darvon 2. oder 3. Messer-Spitz voll vor dem Essen zu nehmen.*

Alius. ℞. *Pulv. cort. arant. Rhab. el. cryst. tart. an. dr. ii. ol. mac. gutt. x. sacch. ros. tab. ad pond. omn. M. F.* Pulv.

Elæosaccharum carminativum. ℞. *Sacch. alb. unc. ii. ol. nuc. mosch. express. dr. i. ol. dest. chamom. scr. i. fœnic. anis. an. scr. ß. cort. arant. gut. iii. M.* dos. *dr. ii. cum aq. carminat.*

Tragæa carminativa. ℞. *Spec. aromat. ros. dr. ij. cass. lig. acutiss. dr. i. ß. cardam. min. scr. ij. sacchi ros. tabul. unc. iv. ol. dest. carv. fœnic. an. gut. ix. cinam. gut. vi. caryoph. gut. iii. M. F. Trag. S. Sonderlich Wind-Trisenet.*

Alia. ℞. *Coriand. præp. dr. ij. sem. anis. fœnic. an. dr. i. cinam. acut. dr. ij. cort. cit. dr. i. cardam. min. dr. ii. sacch. ros. tab. unc. i. sacch. fin. q. s. M. F. Tragæa.*

Sacculus Carminativus extra applicandus. ℞. *Aven. in sartag. calefact. & tost. ac vinô irrorat. q. pl.* vel *cumin. milii, furfur. &c. inde saccul. calidè applicando.*

Alius. ℞. *Fl. sambuc. chamom. aneth. an. mi. mel. m. i. ß. sal. m. i. sem. aneth. carv. cumin. an. dr. ii. bacc. laur. dr. ii. includ. saccul. vin. in coq. & applic.* aut *calefacta ind. saccul. calidè applic.*

Fomentum Carminativum. ℞. *Fili crudi ein ungeblaichten Strang Garn coq. in lixiv.* vel *aq.* vel *lact. addendo simul cumin. unc. ß. expressum applicetur calidè.*

Placenta Carminativa, utilis in dolore Colicô. ℞. *Vitell. ov. N. vi. agitatis fortiter add. pulv. anis. fœnic. cumin. an. dr. i.* vel *fol. majoran.* vel *ment. absinth. incis. ol. laur.* vel *chamom. q. s. M. F. Placenta.*

Unguent. Carminat. ℞. *Ung. popul. unc. ß. ol. laur. dr. iii. ol. carv. scr. iv. M.* Vel ℞. *Ung. carminat. Minsh. unc. ii. ol. dest. caryoph. gut. ii. lig. Rhod. gut. iij. M. S. Wind-Salben zum schmieren.*

Emplast. Carminat. ℞. *Empl. de bacc. laur. gumm. tacamah. an. p. æq. malax. cum ol. chamom. & aneth. ac extend. super alut. obductâ sindone.*

Clyster carminativus. ℞. *Herb. calam. rut. puleg. an. mi. fl. chamom. sambuc. summit. aneth. an. M. ß. sem. anis. carv. cumin. aneth. seset. an. dr. ii. bacc. laur. unc. ß. incis. & cõquass. coq. ex s. q. aq. in Col. unc. x. dissolv. vin. malv. unc. iii. elect. de bacc. laur. unc. ß. bened. lax. unc. i. ol. ruth. aneth. an. unc. i. M.*

Alius hypochondriacis plurimum utilis. ℞. *Caput i. castrat. seu vervec. sem. cumin. unc. ß. coq. in aq. lib. iii. ad 3. p. consumpt. add. fl. chamom. melilot. aneth. an. p. i. coq. rursùs per mediam horam in Col. lib. i. dissolv. sacch. rub. unc. ii. elect. hier. s. dr. iii. ol. chamom. cheir. an. unc. i. s. sal. dr. ii. M. F.* Clyst.

Alius. ℞. *Decoct. carmin. lib. i. dissolv. elect. diaphan. unc. i. ol. cham. laur. an. dr. vi. carv. dr. i. ß. mell. anthos. unc. ii. sal. comm. pi. M.*

Alius simul anodynus. ℞. *Lact. Vaccin. lib. i. ß. sem. carv. m. ß. fl. cham. mi. coq. usq. ad lib. i. coll. add. mell. crud.* vel *anthos. unc. i. s. ol. chamom. aneth. lin. an. unc. i. sal. dr. ß. M.*

ARTICULUS VII.

De Officiô Medici, in ordinandis & præscribendis Remediis Lithontripticis, eorúmque formulis.

I.

MEdicamenta *lithontriptica* ea dicuntur, quæ salinis suis particulis, amurcam & coagulum resolvunt, ac sabulum exturbant, vel incidentibus, rigidisque suis particulis, in calculum continuò impellendo, eum paulatim atterunt & abradunt, vel appropriatam proportionem cum poris calculi habentia, texturam ejus penetrant, quæ propriè dicuntur calculum frangentia, seu lithontriptica, necessaria in calculis renum & vesicæ, qui ob magnitudinem aut viarum angustiam excludi nequeunt.

II.

Circa usum & naturam horum remediorum, Medici officium erit, Not. 1. ea locum magis habere, dum calculus saltem mollior, sabulosus, & tophaceæ magis naturæ, quàm siliceæ. 2. Dari talia medicamenta, probari ab ipsâ experientiâ subinde factâ, licèt rara ac paucissima sint, neque omnia in omnibus præstent, cùm nimis multæ reperiantur conditiones, ad medicamentum calculum dissolvens constituendum, nempe, ut locum affectum tangat, ut habeat vim solvendi repagula calculi, sitque nec acidum, nec alcalinum, sed compositum ex utroque, prout est calculus, ut longô transitû ad vesicam vi suâ lithontripticâ non infringatur, ut sit amicum naturæ, nec corrosivum, ut sit subtile ac quaqua versum distribui possit. 3. Talia remedia non tantùm per os propinari, sed etiam in calculô vesicæ injici per syringam Catheteri applicatam. 4. Exhibenda hæc esse quotidie manè, injectô priùs clystere emollieute & refrigerante. 5. Usû horum sequi subinde febrem, calorem, sitim, dolores circa pubem; hinc succurrendum diætâ convenienti, abstinentiâ à vino, julep. frigid. &c. 6. Boni effectûs signum esse, si ab eorum usû primis diebus urina prodeat crassa & exigua, hinc copiosior, cum remissione caloris, doloris, ac excretione fragmentorum calculi. 7. Interdum unum vel alterum diem quieti concedendum, nec ab usû eorum cessandum.

III.

Præterea sciendum, 8. In defectû remediorum lithontripticorum, tentanda esse diuretica selectiora, quæ etiam prophylacticè usurpanda, non taman adeò frequenter, cùm sæpiùs malum augeant, vel cruditates ad renes devehendo, vel renes magis intemperatos reddendo, vel pituitam calculum obvolventem abstergendo, eúmque sic exasperando, vel eum majorem in ureteres cum periculô deturbando. 9. Remedia terebinthinata pro calculi præservatione ceteris præstantiora esse, cùm alvum simul laxent & humores crassos evácuent. 10. Remediorum horum vim & efficaciam adjuvare clysteres, balnea, unguenta, sacculos &c. 11. Si lithontripticis nihil efficiatur, atque æger in calculô vesicæ lithotomiæ se subjicere nolit, curam palliativam instituì debere: per sola epicerastica & anodyna, ut v. g. Clyst. *ex lacte bub. cum dr. i. phil. Rom. ol. amygd. d. per os exhibitum, cum paucô succ. lim. ex brod. decoct. malv.* item *aq. ser. lact. destillatam cum syr. de alth. Fenel.* vel *Emuls. cum prædicta aq.* vel *decoct. Foræst. addit. troch. alkek. inject. in vesicam ex lact.* vel *decoct. malv.* vel *Emuls. sem. papav. cum aq. solan. semicup.* vel *foment. cum magnâ spong. imbut. decoct. emoll. sequente inunctione cum ung. alth. ros. popul. cum ol. viol. nymph. hyosc.*

Formulæ

Remediorum Lithontripticorum.

Decoct. lithontript. ℞. *Rad. fœnic. petrosel. eryng. pimpinell. ononid. rub. tinct. enul. an. dr. iii. heder. terrest. veron. saxifrag. absinth. matrissylv. an. m. ß. fl. genist. pii, gr. juniper. unc. i. cic. rub. unc. i. ß. fruct. alkekeng. N. vii. sem. anis. urtic. fœnic. dauc. petrosel. 4. frig. maj. an. dr. i. incis. & conquass. coq. ex s. q. aq. font. in* Col. *lib. iv. dissolv. mell. puriss. unc. ii. ebull. semel atque iterum & cum album. ov. clarif. S. Grieß-und Sand-treibender Tranck, darvon 3 mal den Tag 4. Unzen zu nehmen.*

Julepus anti-Nephriticus. ℞. *Decoct. prædict.* vel *ad calculum Foræst. lib. i. syr. de alth. Fenel. acetos. cit. an. unc. i. spirit. sal. dr. ß. M. S. Grieß-Julep auf 2. oder 3. mahl.*

Alius utilis in paroxysmô Calculosô. ℞. *Aq. frag. saxifrag. an. unc. ii. vin. alb. generos. unc. vi. ol. amygd. d. unc. ii. spirit. vitriol. dr. i. M. pro 3. dos. prima detur calidè, quantùm ferre potest æger, post horas 6. secunda, et si hæc etiam inefficax, quod teste Riveriô raro contingit, detur tertia.*

Elixir anti-Nephriticum. ℞. *Sal. tart. albiss. unc. i. solv. in aq. petrosel. lib. i. diger. cum cort. cit. arant. an. unc. i. per 3. dies, filtretur per chart. add. ol. destill. cer. arant. mac. an. gut. viii. M. diger. iterum per aliquot dies. S.* Elexier *vvider den Stein, darvon ein halben Löffel voll Morgends und Abends aus einen Mosel-Wein zu nehmen.*

Nodulus vino vel cerevisiæ infundendus. ℞. *Bacc. juniper. contus. unc. i. fruct. cynosbat. sicc. & crassè pulv. unc. ii. fol. heder. terrest. veron. pariet. an. mi. absinth. m. ß. rad. eryng. ononid. an. dr. vi. lig. nephrit. unc. ß. uv. pass. enucleat. unc. iii. M. incis. & contus. ad Nodul. infund. in vin.* vel *cerevis. lib. viii.*

Infusum Diureticum. ℞. *Raph. acerrimi deras. unc. ii. vin. alb. unc. iv. macerentur per aliquot horas hinc fortiter exprim. & Col.* valet etiam *rad. armorac. vino infusa aliquoties hausta.*

Aliud Præservativum. ℞. *Heder. terrest. mi. capit. allii N. ii.* vel *iij. discerptis in frustula affund. sp. vin. lib. i. stent per dies aliquot benè clausa, hinc de agitatô liquore detur cochl. i.* singulis noviluniis.

Emulsio anti-Nephritica. ℞. *Sem. 4. frigid. maj an. dr. ij. violar. dr. i. s. nucl. persic. dr. vi. decoct. hord. cum sem. dauc. fact. unc. vi. aq. petrosel. liq. betulæ destill. an. unc. i. f. Emuls. add. lapid. canc. præp. dr. i. sacch. cand. q. s. ad gratiam.*

Brodium Lithontripticum. ℞. *Cic. rub. cochl. i. rad. petrosel. unc. ß. coq. cum s. q. aq.* vel *brod. carn. col. unc. v. add. succ. lim. unc. i. sang. hirc. præp. scr. ij. myrrh. el. scr. i.* Vel ℞. *Jur. cic. rub. unc. x. spirit. juniper. scr. ii. assell. præp. à scr. i. ad dr. i. M.*

Bolus

Bolus Nephriticus. ℞. *Tereb. venet. coct. & pulv. dr. i. ocul. canc. præp. scr. i. tart. vitriol. scr. ß. sal. vol. succin. gr. iv. syr. de alth. Fernel. q. s. M. F.* Bol. *sumatur mane, superbibendo liquorem aliquem diureticum.*

Electuar. lithontripticum. ℞. *Sem. urtic. milii sol. bardan. an. dr. ß. lap. Judaic. præp. magist. ocul. canc. crystall. mont. an. scr. i. farin. lycopod. virg. aur. sem. dauc. pulv. an. scr. ii. conser. ing. unc. i. ß. cass. unc. i. cum s. q. syr. de limon. f. Elect. S. Latvvergen vvider den Stein alle Morgends einer Kóften gross darvon zu nehmen.*

Aliud Præservativum. ℞. *Pulv. sem. hyperic. juliô* vel *autumnô collect. & exsicc. unc. i. ß. conf. ros.* vel *viol. lib. i. M.* Dos. *unc. s. quâlibet septimanâ 2. vicibus.*

Pilulæ anti-Nephriticæ. ℞. *Ocul. canc. præp. dr. i. farin. semin. lycopod. scr. i. sal. fim. columb. gr. xij. volat. succin. gr. xv. tereb. cyp. aq. malv. lot. & coct. q. s. M. F. Pilul.*

Pulvis Nephrocatharcticus. ℞. *Lap. lync. præp. Judaic. præp. an. dr. j. s. ocul. canc. præp. dr. iij. sal. juniper. dr. i. asell. præp. dr. s. sem. lithosperm. dr. i. s. ol. succin. rectif. gut. iv. sacch. alb. unc. i. s. M. F. Pulv. S. Gries-und Sand-Pulver 1. Quintl. schvver auf einmahl einzunehmen.*

Alius. ℞. *Magist. cryst. mont. sem. mil. sol. lapp. maj. an. scr. s. borrac. venet. glaciei Mariæ, pulv. priap. cerv. an. gr. v. M. F. Pulv. pro i. dos.*

Clyster usualis in paroxysmô Nephriticô. ℞. *Rad. alth. dr. iij. malv. melilot. pariet. hord. an. mi. sem. lin. fœnug. an. dr. iij. fœnic. dr. j. incisa bull. in s. q. aq. ad consumpt. 3. part. in Col. lib. i. dissolv. sacch. rub. unc. ij. tereb. clar. vitell. ov. dissol. dr. iij.* vel *unc. s. ol. viol. chamom. an. unc. j. cum paucô sale. M. F. Clyst.* vel *dissolv. cass. pro clyst. elect. lenit. an. unc. s.* vel *diacathol. dr. vj. bier. s. bened. laxat. an. dr. ij. M.*

Alius. ℞. *Spec. decoct. carmin. fl. verbasc. an. mj. pariet. m. ij. coq. in s. q. brod. carn. in col. lib. j. dissolv. cass. pro clyst. unc. j. tereb. vitell. ov. dissol. unc. s. sacch. rub. ol. chamom. an. unc. i. s. M. F. Clyst.*

Alius lacteus anodynus. ℞. *Lact. vaccin. rec. mulct. lib. i. sacch. rub. unc. ij. ol. chamom. unc. i. scorp. dr. ij. ung. rub. potab. unc. i. vitell. ov. No. i. M.*

Alius ex solis oleis. ℞. *Ol. aneth. chamom. an. lib. s. amygd. d. unc. ij. rutac. unc. i.* Vel ℞. *Butyr. rec. ol. amygd. d. an. unc. iv. calefiant & loco Clyst. injiciantur.*

Unguentum. ℞. *Ung. de alth. unc. s. ol. amygd. d. dr. ij. scorp. dr. i. s. petrol. alb. dr. i. M.* vel ℞. *Ung. popul.* vel *infrig. Gal. ros. Mes. de alth. an. dr. vi. ol. scorp. simp. succ. lim. an. unc. s. camph. gr. iv. M. S. Lenden-Sálbl.*

Cataplasma. ℞. *Fol. malv. pariet. an. mij. petrosel. cum rad. mj. raph. dr. ij. coq. in aq.* vel *lact. ad putrilag. & contus. adde cep. sub. cin. coct. No. ij. ol. amygd. am. lil. alb. butyr. rec. an. unc. ij.* vel *vitell. ov. N. ij. ol. scorp. unc. i. ung. de alth. unc. i. s. M.*

Sacculi anodyni. ℞. *Herb. malv. alth. pariet. saxifrag. fl. chamom. melil. aneth. an. m. iv. rad. alth. unc. iv. herb. chærefol. m. ij. sem. lin. fœn. græc. an. mj. anis. dr. ij. M. incis. dentur ad chart. pro 2. Saccul. in aquâ* vel *lacte coq. & alternatim applicandis.*

Balnea *vide suprà de usû Therm. & Balneorum.* Atque hæc, ex infinitis hâc de materiâ conceptis remediorum Formulis, pro praxi sufficiunt, uti & illa, quæ suprà de *Diureticis* insinuavimus. Sicuti enim illa & huc quoque spectant, ita etiam pleraque horum ad illa reduci possunt.

CAPUT IX.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Appropriatis & Confortantibus.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in ordinandis & præscribendis Remediis Cephalicis.

I.

MEdicamenta *Cephalica* dicuntur, quæ cerebro magis amica, ejúsque affectibus tollendis magis destinata sunt, hinc etiam pro varietate affectuum, varia sortiuntur nomina, ut *antapoplectica*, quæ contra apoplexiam, *antiepileptica*, quæ contra epilepsiam, *antispasmodica*, quæ contra motus convulsivos, *antidynica*, quæ contra vertiginem, *antilethargica*, quæ contra lethargum, *antiephaltica*, quæ contra incubum specifica & appropriata existunt; idem dicendum *de antiparalyticis*, *antimelancholicis*, *anticatarrhalibus* & similibus. Agunt hæc medicamenta, vel respiciendo membranas & nervos, quorum irritationem, tensionem ac vellicationem demulcent, acrimoniam causæ absorbent, eamque discutiunt; vel respiciendo humores & inprimis lympham, quam temperant, corrigunt, excedentem absumunt, vel deficientem restaurant; vel respiciendo spiritus, quos sopitos & deficientes excitant, restaurant, æstuantes & efferatos ligant & compescunt; vel respiciendo vapores & poros cerebri, dum illos discutiunt: hos vel nimis occlusos & obstructos aperiunt, præsertim volatilia & inprimis urinosa, vel nimis hiantes & dilatatos claudunt.

II.

IN usu horum Not. 1. Medicamenta *cephalica* alia esse *volatilia*, & quidem vel sulphure oleosô aromaticô suavi pollentia, vel volatilia urinosa aut acida; alia *fixa*, & quidem vel terrea, vel acida, vel nitrosa: alia ex his mixta. 2. Nimis calida, oleosa, spirituosa ac vaporosa, spiritus subinde nimis efferare, turbare ac corpus ferire, præsertim in iis, quibus systema cerebri & nervorum sensibilius, spirituúmque textura tenerior. 3. Ex his camphorata præcipuè iis nocere, quibus caput debile, & spiritus tenerioris ac laxioris compagis. 4. Cephalica hæc magis convenire & principaliter, capite per se & essentialiter affectô: minùs & non nisi restrictè, & secundariò, ubi per consensum. 5. Lympham in capite nec nimis absumendam, nec nimis fundendam vel concentrandam esse per cephalica. 6. Sicuti vitanda spiritus nimis efferos reddentia, ita eos non nimiùm ligandos esse, per opiata incautiùs & frequentiùs data, præsertim in Infantibus. 7. Cephalica etiam nervis amica esse, ac symbolizare quoque cum stomachicis & uterinis.

Formulæ

Remediorum Cephalicorum.

Julepus anti-Epilepticus. ℞. *Aq. cerasor. nig. unc. vi. epilept. Lang. unc. i. syr. fl. pæon. unc. i. conf. alk. compl. dr. ß. sp. vitriol. q. s. pro grata aciditate M. S. Rothes Vergicht-Wásserlein Löffel voll vveiss zu gebrauchen.* Suavis & utilis est, præsertim in infantibus.

Mixtura anti-Apoplectica. ℞. *Elix. vit. Matthiol. unc. i. ß. sp. cerasor. nig. unc. iij. aq. cinnam. unc. ij. essent. rorism. dr. ij. man. Christ. perlat. unc. ß. M.* Vel ℞. *Elix. vit. Matthiol. unc. vi. sp. cerasor. nig. dr. vi. julep. ros. unc. i. s. essent. amb. dr. iij. M. S. Elixier vvider den Schlag darvon ein Löffel voll so vvol zu Verhütung, als auch in dem* Paroxysmo *zu nehmen.*

Alia. ℞. *Aq. cerasor. nig. meliss. lil. convall. an. unc. i. s. apoplect. dr. vj. cinam. dr. ii. elix. vit. Matthiol. dr. i. s. conf. alk. dr. i. s. magist. corall. perlar. an. scr. i. man. Christ. perl. dr. ij. M. S. Schlag-*Mixtur *darvon aufgerührter 1. oder 2. Löffel voll zu Zeiten einzugeben.*

Aqua Cephalica confortativa. ℞. *Aq. appoplect. perlat. officinal. an. unc. ii. cinam. bugl. d. iij. marg. orient. præp. corall. rub. præp. an. scr. i. confect. alk. complet. dr. s. sp. lil. convall. cerasor. nig. an. dr. ij. cephal. Anhalt. dr. i. sacch. perlat. dr. ij. M. S. Haupt-und Hertz-stärckendes Wasser.*

Vinum anti-Catarrhale. ℞. *Lign. sassafr. juniper. lentisc. an. unc. ij. rad. caryophyllat. unc. i. herb. rorism. rec. hyssop. cent. min. an. mj. serpill. m. ß. cinam. dr. ij. cubeb. cardam. an. dr. j. Incisis affund. vin. opt. mens. iv. stent in infus.* De hôc vinô bibatur haustus in principiô pastûs.

Emulsio anti-Epileptica. ℞. *Sem. pæon. dr. ij. C. C. ust. præp.*

præp. scr.iv.aq. ceras. nig. lil. convall. an. unc. ij. borrag. unc. i. ß. M. F. Emuls. add. lap. bez. orient. gr. vi. sacch. cand. alb. unc. ß. M. posset etiam addi *pulv. March. antepilept.*

Electuar. anti-Catarrhale. ℞. *Conf. fl. anth. unc. iij. ros. rub. unc. j. nuc. indic. condit. dr. vj. medull. nuc. ind. condit. dr. ij. cubeb. dr. ij. s. coriand. præp. dr. j. ß. thur. oliban. an. scr. ij. essent. salv. dr. ij. syr. de ros. sicc. q. s. M. F. Elect.* De quo v. sub horam decubitus magnitudo nuc. jugl. sumenda.

Electuar. confortans Cephalicum. ℔. *Conserv. ros. damasc. fl. anth. salv. primul. ver. an. unc. i. s. cort. cit. condit. & incis. dr. x. calam. arom. condit. & incis.* vel z. z. *dr. vi. caryoph. incis. spec. arom. ros. an. dr. iij. syr. de cort. cit. q. s. M. F. Elect. S. Haupt-stärckende Latwvergen, darvon Morgens und Abends einer Kósten gross zu nehmen.*

Electuarium anti Epilepticum. ℔. *Cons. fl. pæon. unc. j. nuc. mosch. condit. unc. ii. cort. cit. condit. unc. s. spec. aromat. ros. dr. j. s. syr. fl. pæon. q. s. M. F. Elect.* Vel quod pretiosius. ℔. *Pulv. epilept. unc. s. medull. nuc. ind. condit. dr. vi. conf. alk. de hyac. an. dr. ij. tinct. lun. dr. ij. sp. til. lil. convall. ros. an. scr. i. essent. amb. dr. ij. syr. de pæon. q. s. M.*

Electuarium contra Vertiginem. ℔. *Cons. ros. rub. unc. ij. majoran. beton. an. unc. s. nuc. ind. condit. dr. ij. confect. alk. compl. dr. i. s. spec. diamb. contra apoplex. an. dr. s. specific. cephal. scr. i.* vel *succin. præp. syr. de cort. cit.* vel *de stœchad. q. s. M. F. Elect. S. Latwvergen vor den Schwindel, Morgens und Abends einer Nuss gross darvon zu nehmen.*

Electuar. anti-Melancholicum. ℔. *Conserv. fl. anth. borrag. nymph. bugloss. an. unc. s. myrob. condit. dr. vi. conf. alk. scr. iv. spec. lætif. Rhas. de gemmis frig. an. dr. i. Elix. vit. Matth. dr. i. syr. corall. q. s.* Vel quod pretiosius. ℔. *Confect. de hyac. unc. i. alkerm. dr. iij. lap. bez. scr. i. smaragd. præp. scr. ij. ung. alc. s. igne præp. dr. j. magist. succin. alb. perlar. corall. rub. præp. an. scr. i. sp. ros. rub. idæ. lil. convall. an. gut. xiij. syr. fl. pæon. q. s. M. f. Elect.*

Morsuli Cephalici. ℔. *Spec. diamb. diamosch. d. an. dr. ii. cubeb. dr. ij. cardam. dr. i. nuc. ind. condit. unc. i. cort. arant. condit. dr. vi. medull. nuc. ind. dr. ij. macer. dr. i. sacch. albiss. in aq. lavend. solut. q. s. M. F. Morsul. ol. destill. nuc. mosch. aspergendi. S. Haupt-stärckende Morsellen, darvon nach Belieben zu gebrauchen.*

Tabellæ anti-Apoplecticæ. ℔. *Spec. diamb. dr. ii. pulv. rad. pæon. mar. zedoar. an. dr. i. s. marg. præp. dr. j. ol. succin. puriss. dr. s. sacch. albiss. in aq. pæon. sol. & ad tabulat. coct. unc. vj. M. F. Tabell. pond: dr. s.*

Morselli pro confortandâ Memoriâ. ℔. *Confect. alk. dr. i. s. thur. opt. dr. ii. smaragd. præp. dr. i. marg. præp. dr. s. ol. nuc. mosch. express. scr. ij. s. cinam. gut. iij. lig. Rhod. gut. ij. amb. mosch. an. gr. iv. sacch. in aq. ros. diss. q. s. f. confect. in Morsell. S. Gedächtnuss-stärckende Morsellen Morgends núchtern zu nehmen.*

Aliæ. ℔. *Spec. diamb. diamosch. dulc. an. scr. ij. succin. alb. præp. scr. s. confect. alk. compl. scr. i. ol. carv. scr. s. ol. succin. gut. v. sacch. albiss. in aq. lavend. sol. q. s. M.* Vel sequentes Horstii. ℔. *Confect. anacard. dr. i. thur. el. dr. ij. piper. z. z. an. dr. s. sacch. in aq. major. sol. lib. i. add. ol. cinam. gut. vi. roris. gut. iv. M. F. Tabellæ, de quibus dr. ij. dentur matutinô tempore.*

Rotulæ gratissimæ Cephalicæ. ℔. *Spec. diambr. dr. ij. confect. alk. compl. scr. ii. amb. grys. gr. vi. sacch. albiss. in aq. nuc. mosch.* vel *ros. & cinam. dissolut. q. s. M. F. Rotul.* Alii addunt etiam *succ. lim. q. s. S. Haupt-stärckende Zeltlein.*

Aliæ contra Vertiginem. ℔. *Ol. destill. carv. scr. s. nucist. gut. vij. confect. alk. rad. doron. pulv. an. dr. s. extr. lig. aloë. gr. xv. sacch. in aq. salv. & beton. dissol. q. s. M. F. Rotul.* quibus ad finem addi potest *mosch. ad scr. s. amb. gr. iij. M.*

Aliæ anti-Apoplecticæ. ℔. *Spec. diamb. compl. diamosch. an. dr. i. succin. albiss. scr. i. ol. anis. gut. iij. sacch. in aq. lavend. sol. unc. iv. M. F. Rot.*

Pulvis Cephalicus corroborans, *Fabri.* ℔. *Confect. diamb. unc. ij. diamosch. dulc. unc. i. cubeb. mac. doron. cost. ver. cass. lignea succin. alb. præp. lig. aloës an. scr. i. amb. grys. scr. s. mosch. gr. v. ol. dest. cinam. scr. i. fol. aur. N. vi. sacch. seu manus Christ. tabul. ad pondus omnium. M. F. pulv. S. Haupt-stärckendes Pulver, darvon in gute Messer-Spitz voll Morgends und Abends langsam in den Mund zergehen zu lassen.*

Pulvis anti-Apoplecticus. ℔. *Cinnab. nat. cinnab. antim. spec. contra apoplex. complet. an. unc. s. M. F. Pulv. de quo m. & v. sumatur scr. i. ex aq. ceras. nig.*

Alius. ℔. *Succin. alb. pulv. dr. ij. spec. diamb. dr. i. sem. carv. dr. s. M. F. Pulv. subtiliss. de quô sumatur cuspis cultelli singulis mensibus, primô die post novilunium.*

Pulvis anti-Epilepticus. ℔. *Pulv. de Guttet.* vel *March. epilept. dr. i. cinnab. antim. gr. xxiv. (subinde etiam lapid. bez. unicorn. an. scr. s.) M. F. Pulv. divid. in 3. p. æq. S. Vergicht-Pulver auf 3. mahl.*

Alius. ℔. *Pulv. March. mirab. epilept. Minsi an. scr. ij. cinnab. nat. præp. cinnab. antim. an. scr. i. magist. cran. hum. magist. ungul. alc. an. scr. s. M. F. Pulv. dos. m. & v. cuspis cultell. ex seq. aq. ℔. Aq. ceras. nig. fl. til. pæon. an. unc. i. epil. Lang. unc. s. syr. fl. pæon. unc. s.*

Tragæa specifica in Vertigine. ℔. *Fl. euphras. dr. iij. mac. dr. i. corall. rub. præp. dr. i. succin. alb. præp. gr. xv. sacch. ros. tabul. unc. iv. ol. destill. carv. fœnic. nuc. mosch. an. gut. vij. M. F. Tragæa.*

Alia. ℔. *Spec. diamosch. d. dr. ij. diamb. dr. s. mac. pulv. rad. doron. an. scr. iv. sacch. fin. unc. iij. M. F. Trag. cui add. amb. gr. xv.* Vel ℔. *Sem. carv. præp. coriand. præp. anis. fœn. an. unc. s. cardam. cubeb. an. dr. i. s. nuc. mosch. dr. i. mac. scr. s. caryoph. scr. s. sacch. q. s. M. F. Trag.*

Tragæa confortans Cephalica. ℔. *Spec. diamb. complet. diamosch. d. an. dr. s. diaxylo aloë scr. i. cinam. opt. dr. ii. succin. alb. præp. marg. præp. an. scr. i. nuc. mosch. dr. i. mac. cubeb. cardam. caryoph. an. scr. s. sacch. albiss. unc. iij. fol. aur. N. ii. M.*

Cucupha in Catarrhis. ℔. *Fol. meliss. majoran. orig. an. p. s. fl. ros. rub. dr. ij. lavend. stœch. Arab. roris. pæon. tunic. an. dr. i. thur. nuc. mosch. cinam. caryoph. gr. kerm.* vel *succin. alb. præp. an. dr. s. gum. elem. benz. an. dr. i. storac. calam. dr. ii. grossô modô trita includ. sud. rub. frequentique filô interpassata in formam Cucuphæ redigantur.*

Alia in Vertigine & Incubô. ℔. *Herb. roris. major. salv. an. piii. fl. ros. anth. pæon. chamom. an. pi. storac. calam. mast. succin. an. dr. s. sem. coriand. præp. scr. ii. cubeb. caryoph. an. dr. s. nuc. mosch. dr. i. rad. Ir. flor. spec. diamb. an. scr. i. M. crassiusculè incid. & conquass. ac cum sud. rub. f. Cucupha.*

Alia spiritus animales confortans. ℔. *Herb. major. roris. mar. beton. meliss. puleg. an. m. ß. fl. ros. rub. lavend. anth. an. pi. thur. mast. rad. Ir. flor. cort. cit. sandarach. an. scr. i. caryoph. mac. cubeb. cardam. an. scr. s. spec. diamb. complet. dr. i. s. sem. coriand. nigell. an. dr. s. succin. cit. scr. i. s. mosch. gr. vii. amb. gr. iii. M. S.* Species pro Cucuphâ.

Pulvis Crinalis. ℔. *Rad. cyper. long. calam. arom. ros. rub. an. dr. vi. benz. unc. s. xyloal. dr. iii. corall. rub. succin. an. dr. ii. farin. fab. unc. ii. rad. Ir. flor. unc. iv. M. f. Pulv. subtil. add. mosch. zibeth. an. gr. v. M. S. Besonderes Haar* Poudre, *das Haubt und die Gedächtnuss zu stärcken: auch das Haar vvachsen zu machen.*

Odorament. in affectibus Soporosis. ℔. *Sp. sal. armon. urinos.* vel *C. C. dr. i. s. indatur vitro angusti orificii. S. Besonderer Geist zum riechen.*

Odoramentum spiritus animales excitans. ℔. *Aq. meliss. lil. convall. an. unc. i. apoplect. cum amb. & mosch. unc. s. acet. rutac. dr. i. M. S. Anstreich-Wasser an die Schläff und Nasen.* Vel ℔. *Aq. ros. in B. M. destill. unc. i. lavend. cinam. an. dr. vi. Elix. vit. Matthiol. dr. ii. acet. fl. tun. unc. i. ros. dr. vi. sp. arom. ros. dr. i. M.*

Nodulus & Aqua odorifera. ℔. *Fol. meliss. pi. cinam. mac. galang. caryoph. an. scr. ß. M. incisa includ. 2. Nodul. ex sind. alb. in aquâ sequenti madefaciendis.* ℔. *Aq. ros.*

ros. fragrant. unc. ii. odorif. Fuchsii unc. i. spirit. cephal. Anhalt. compl. dr. s. acet. ros. rub. id. an. unc. ii. mosch. gr. ii. M.

Balsamus Cephalicus. ℞. *Ol. nuc. mosch. express. scr. iv. Balsam. apoplect. scr. i. ol. rut. scr. s. succin. gut. vii. M. S. Haupt-stärckender Balsam.*

Alius anti-Epilepticus & contra Vertiginem. ℞. *Balsam. rut. scr. i. mac. caryoph. ros. an. scr. s. ol. dest. succin. gut. v. caryoph. gut. iii. M.*

Alius anti-Apoplecticus. ℞. *Balsam. apoplect. succin. majoran. nucist. an. scr. s. ping. castor. gr. i. M. S. Vermischter Schlag-Balsam an die Nasen, Schlaff und Wirbel des haupts zu streichen.*

Alius Memoriam confortans. ℞. *Balsam. apopl. scr. i. majoran. succin. an. gr. v. ping. castor. gr. ii. ol. succin. gut. ii. M.*

Pediluvium anti Catarrhale. ℞. *Herb. absinth. orig. arthemis. serpill. salv. fl. chamom. ros. rub. an. mi. ciner. sal. mi. M. F. Decoct. in aq. s. q.* vel *in lixiv. ex cin. lig. juniper. parat.*

Aliud. ℞. *Herb. salv. hyssop. orig. thym. beton. major. an. mi. fl. cham. mi. s. stœch. summit. aneth. an. mi. bacc. juniper. unc. ii. sal. unc. iii. incid. grossô modò pro Pediluviô, à cujus absterstione plantæ pedum inungantur calidissimè medullâ cervinâ.*

Aliud simplex in dolore Capitis. ℞. *Aq. dulc. mens. viii. sal. comm. m. ii. salv. hort. m. iii. acet. lib. ii. coq. invicem & usurpentur pro Pediluviô.*

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Remediis Ophthalmicis.

I.

MEdicamenta *Ophthalmica* dicuntur, quæ Oculis amica, affectibus eorum succurrunt, & quidem vel eos roborando ac visum acuendo, dum conjunctim spiritus, humores, nervos & caput respiciunt, atque hæc dicuntur *oxydorcica* ac propriè *ophthalmica*, suntque cephalica ferè, nervina ac balsamica, utilia in amaurosi, visûs imbecillitate, & caligine; vel exsiccando & detergendo in Cataracta, ungue, excrescentiis &c. Vel demulcendo ac dolorem mitigando, in doloribus oculorum, vel vi traumaticâ eis subveniendo; in vulneribus; vel humores influentes repellendo, ut in ophthalmiâ incipiente; vel consistentes ibi seu halitus & vapores, seu humores in coagulum abituros discutiendo, ut in sugillatione, ophthalmiâ &c.

II.

Circa usum horum haud immeritò cautelæ quædam observandæ, nam juxta vulgatam parœmiam

Non patitur lusum, fama, fides, oculus.

Not. igitur 1. in Oculorum affectibus non solùm locum, sed & focum spectandum esse; nam licèt locus sit Oculus, foeus tamen sæpissimè tum caput, tum hypochondria, tum tota M. S. acris, serosa & scorbutica. 2. Repellentia non debere esse nimis frigida, adeò quidem ut repellant, sed non impellant ac impingant, atque etiam locum magis habere capite evacuatô, præsertim in ophthalmiis gravioribus. 3. Suppurationem interiorem oculis funestam esse, & sic arcendam frigidiusculis, discutientibus, V. S. & vesicatoriis; hinc etiam emollientia, emplastica ac anodyna oculis inflammatis magis nocent, quàm prosunt. 4. Opiata cautè quoque in doloribus ac inflammationibus oculorum usurpanda esse, utpote quæ magis ob acrimoniam morsicant, quàm dolorem leniunt. Idem ferè dicendum de lacte muliebri; quod etiam tum ob unctuositatem suam, tum ob facilem acescentiam suspectum est in doloribus oculorum, saltem illud non diu ibidem relinquendum, sed singulis horis mutandum.

III.

Præterea 5. Notandum: acriuscula in tempore applicata optima esse ophthalmica. Observavit enim *Plater.* Cuidam ex casû mercurium sublimatum, locô sacchari insperstum fuisse sine noxa. *Wedel.* idem observavit de spirit. vitriol. ut adeò oculus acriora ferat medicamenta. Interim non promiscuè inferenda oculis acriora, cùm morsicatis fibris, & citatô affluxû, inflammatio augeri possit. 6. In affectibus oculorum vitanda esse sternutatoria, caput concutientia & lacrymas ex oculis cientia. 7. Remedia ophthalmica debere esse à sordibus optimè purgata, diligentissimè insuper trita & cribrata. 8. Topica in suffusione & guttâ serenâ plùs promittere, quàm præstare: interim tamen aliqua tentari posse. 9. Topica in ophthalmiâ debere vergere ad frigiditatem, si repellendum; ad caliditatem, si discutiendum. 10. Topica adstringentia, temporibus, pro influxû intercipiendô, applicanda esse.

Formulæ

Remediorum Oxydorcicorum & Ophthalmicorum.

VInum Euphragiatum. ℞. *Rad. enul. unc. iv. fol. & fl. euphras. m. iiii. sem. fœnic. siler. mont. an. unc. ii. inclusa Nodulo suspend. in mustô, donec efferbuerit.*

Electuar. Ophthalmicum, longô usû probatissimum, Timæi. ℞. *Succ. euphras. unc. ii. fœnic. unc. i. chelidon. rut. lavend. ros. pallid. an. unc. s. mell. virg. probè despum. unc. ix. coq. ad consist. syrup. add. pulv. euphras. rec. siccat. unc. i. sem. fœnic. dr. ii. s. siler. mont. dr. ii. mac. cubeb. cinam. an. scr. i. s. M. F. Elect. S. Latwvergen, das Gesicht zu stärcken und zu erhalten; darvon einer Kösten gross Morgends und Abends zu nehmen.*

Aliud. ℞. *Conf. fl. beton. anth. an. unc. ii. myrob. condit. N. ii. ther. vet. dr. ii. cubeb. dr. ii. sem. sil. mont. scr. ii. succin. alb. præp. scr. i. mac. scr. ii. spirit. euphras. dr. ii. Essent. rorism. dr. i. cum syr. de stœch. s. q. M. F. Elect.*

Pulvis oxydorcicus. ℞. *Sacch. cand. alb. canariens. confect. sem. fœnic. an. unc. i. pulv. fl. euphras. dr. ii. sem. fœnic. dr. iii. rad. valerian. dr. vi. ol. destill. fœnic. gut. xi. major. gut. iv. M. F. pulv. S. Augen und Gesicht stärckendes Pulver.*

Alius. ℞. *Rad. pæon. unc. s. valerian. dr. iii. sem. pæon. dr. ii. fœnic. dr. i. sal. euphras. dr. i. s. C. C. phil. præp. ungul. alc. præp. an. dr. i. tart. chalyb. dr. ii. antim. diaph. dr. i. s. cinnab. nat. dr. i. cryst. præp. dr. iii. man. Christ. perlat. unc. i. s. M. F. Pulv.*

Tragæa Visum corroborans. ℞. *Fol. Euphras. cum fl. unc. s. sem. coriand. acet. præp. dr. iij. fœnic. dr. i. s. carv. scr. ii. s. cinam. arist. dr. i. nuc. mosch. scr. iv. pellicul. intern. ventric. Gallin. scr. ii. rotul. man. Christ. unc. iii. s. ol. fœnic. gut. xi. carv. gut. vii. nuc. mosch. gut. v. M.*

Aliâ. ℞. *Sem. coriand. præp. rapar. anis. fœnic. an. dr. ij. pulv. euphras. siler. mont. caryoph. cardam. min. cubeb. cinam. an. dr. i. nuc. mosch. dr. ii. sacch. rosat. tabul. ad pondus omnium. M. F. Tragæa.*

Sal usualis oxydorcicus. ℞. *Sal. comm. unc. ii. Euphras. sicc. dr. ij. nuc. mosch. dr. i. cinam. scr. ii. M. S. Besonders Gesicht stärckendes Saltz die Speisen darmit zu saltzen.*

Fomentum ophthalmicum *Plempii*, utile in Guttâ serenâ & Suffusione. ℞. *Fœnic. rut. hyssop. euphras. chelid. verben. beton. puleg. an. m. ß. sem. anis. fœnic. carv. ameos. siler. mont. an. dr. ii. euphras. unc. ß. mac. cinam. caryoph. nuc. mosch. an. dr. i. incis. & conquass. coq. ex s. q. aq.* vel si fortius agendum *in vinô*, additô postmodum etiam *sp. vin. applicetur cum petiis duplicatis, quotidie ter vel quater.*

Aqua Ophthalmica *Quercet.* Visum clarificans, ac utilis in Suffusione incipienti. ℥. *Croc. metall. dr. i. aq. chelidon. maj. unc. vi. infund. hujus aq. tepidæ 3. vel 4. guttæ homine resupino jacente intra oculos, infunduntur ter vel quater de die, & quidem per multos dies.*

Alia. ℥. *Aq. fœnic. chelid. m. euphrag. an. unc. i. vitriol. alb. scr. s. aloës scr. i. M. F. Collyr.*

Collyrium anti-Ophthalmicum expertum. ℥. *Album. ov. N. i. agitetur cum frusto aluminis in patinâ stanneâ ad consistent. Unguent. quod extend. super linteum & tepidè oculis applicetur.*

Aliud in formâ aquæ expertissimum. ℞. *Aq. ros. plantag. an. unc. ij. solan. unc. i. vitriol. alb. scr. i. dissolv. & colat. add. tut. præp. scr. i.* alii etiam addunt *flor. zink. scr. s.* vel *sacch. sat. camph. &c. S. Augen-Wässerlein.*

Aliud. ℥. *Aq. ros. alb. fœnic. euphrag. an. unc. ii. sp. vin. rectif. dr. i. sacch. alb. tut. præp. an. dr. i. M. S.* ut suprà.

Collyrium aliud anti-Ophthalmicum. ℥. *Ov. Gallin. ad duritiem coct. & demptâ testâ & vitello cavati, inde sacch. sat. gr. vi. camph. gr. ij. vitriol. alb. gr. iij. mell. ros. unc. s. postquam paulisper ita mixta steterint, fortiter exprim. & si liquor nimis crassus, add. aq. ros. q. s.* Alii *cavitatem replent vitriol. alb. hinc suspendunt ovum in cella, ut liquor in aquam ros. suppositam defluat, & exprim. Colaturæ guttæ aliquot in oculos infundantur, linteôque madidô tegantur.*

Collyrium in formâ Linimenti. ℥. *Butyr. recentiss. q. pl. lapid. calaminaris in alcohol redact. q. s. ut fiat Ung.* Vel ℥. *Butyr. rec. 9. aq. ros. lot. unc. s. tut. præp. dr. i. camph. dr. s.* Vel ℥. *Axung. porc. absque sale, vinô lot. unc. i. camph. scr. s. his mixtis add. sacch. satur. scr. i. tut. dr. s. ocul. canc. præp. corall. rub. præp. marg. præp. an. gr. xv. M. f. de his ung. cujus tempore somni, magnitudo lentis immittatur cantho majori, & palpebræ inungantur.*

Cataplasma Anodynum, expertum in doloribus Oculorum, & præsertim in contus. & vulneribus. ℥. *Pom. dulc. N. iii. coq. ex aq. ros. & plantag. s. q. ad mollit. trajic. per crib. pulpæ add. sacch. albiss. dr. ii. camph. gr. xi. croc. gr. v. M. F. Catapl. applicandum tepidè ac sæpiùs iterandum.*

Collyrium in Vulneribus. ℞. *Aq. ros. fœnic. euphras. an. unc. i. tut. dr. i. camph. gr. iii. sief. alb. s. op.* vel *sacch. sat. scr. i. sacch. cand. alb. dr. i. M.*

Collyrium pro maculis & nebulis detergendis. ℥. *Croc. metall. subtiliss. pulv. dr. i. vitriol. alb. scr. s. aq. ros. rub. unc. s. flor. cichor. per deliq. unc. iii. macerentur tepidè per horas 6. filt.*

Aliud. ℞. *Tut. præp. dr. s. marg. præp. scr. s. camph. vitriol. alb. an. gr. ii. sacch. cand. alb. dr. i. M. F. Pulv. subtiliss. m. & v. oculo, pisi magnitudine inspergendus.* Hôc absolutô, ℥. *Pingued. Thymal. pisc. Aschen-Schmaltz scr. ii. fel. lucii pisc. scr. i. M. F. Mixt. m. & v. lentis quantitate oculi cantho majori indenda.*

Aqua experta *Timæi* in Epiphora. ℥. *Tormentill. grossô modô pulver. dr. i. alum. gr. v. aq. ros. plant. an. unc. i. stent in locô calidô per diem & noctem, filt.*

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Remediis Oticis.

I.

MEdicamenta *otica* dicuntur, quæ Auribus amica, affectibus eorum succurrunt, & quidem vel intrinsecùs cerebrum roborando spiritusque vigorando, ut influant, nec stationem suam deserant, qualia sunt cephalica; vel extrinsecùs, seu detergendo, mundando, ac obstructiones reserando, vel humiditates superfluas exsiccando seu discutiendo, vel flatus resolvendo, vel dolorem leniendo.

II.

In usu horum Not. 1. in affectibus Aurium etiam semper magis respiciendum esse ad caput: immò ad alia viscera, quam ad aurem ipsam. Sic in affectibus aurium quibuscunque, qui non oriuntur à solâ causâ externâ. Medicamenta martialia, splenetica & hypochondriaca sunt optima. Proinde etiam in otalgia diaphoretica unicè prosunt, cùm lympha plerorumque, si non omnium affectuum aurium potissima causa sit. 2. Cavenda esse in affectibus aurium, quæ spiritus vel nimis confundunt, ut sternutatoria, vel obtundunt, ut frigida nimis, actû vel potentiâ. 3. Tepida debere esse Otica auribus indenda, quæ blandè demulceant, cùm frigida nervis & nervosis partibus sint adversa. 4. Priusquam topica applicentur, sordes aurium probè esse removendas, ut scil. aditus pateat, nec viscositate illâ sordidâ virtus remedii obtundatur. 5. Topica formâ suffitûs magis exsiccare, vaporosa humida magis demulcere, oleosa & spirituosa magis discutere; in singulis tamen cavendum, ne quid nimis, cùm vaporosa frequentiùs usurpata, partem debilitent, & aquea, membranulam laxent.

III.

Præterea, 6. Not. præstare Injectiones & decocta clysteris modô parata omittere, nisi urgeat necessitas. 7. Si emolliendum vel demulcendum, topica immediatè instillari posse: contrà quando roborandum, cum bombace immitti. 8. Tres vel quatuor guttas de liquidis pro unâ dosi sufficere, neque enim consultum est, hunc angiportum obruere. 9. Immissis topicis, in aurem oppositam cubandum esse, ut meliùs penetret, & profundiùs illabatur medicamentum. 10. Valdè unctuosa & viscida, quæ meatum obviscant, non temerè auribus indenda esse, hinc non conveniunt olea crassa, rancida, pinguedines, linimenta &c. si ol. amygd. & pingued. anguillæ vel serpent. excipias. 11. Acriora auribus nunquam instillanda esse, cùm tenuis membrana lædi, & facilè erodi possit, unde dolor & inflammatio. Valet id inprimis in oleis destillatis, quorum hæc est differentia, ut inprimis quædam possint ad paucas guttulas immitti, ut leniora, si præsertim refracta dispergantur; hinc commodissimè olea carminativa permiscentur cum ol. amygd. amar. quædam verò bombace excepta, possunt saltem indi, ut v.g. ol. destill. anis. quædam verò planè vitanda sunt, vel non nisi parcè aliis remiscenda, ut v. g. ol. destill. juniper. succin. aliaque calidiora. 12. Immissis topicis, aurem obturandam esse gossypio moschato, quod solum subinde prodest. 13. Masticatoria in applicatione topicorum non esse negligenda, ut meatus auditorius, qui ab aure ad os tendit, magis aperiatur; hinc masticetur cinam. vel cubeb. vel mastix, &c.

Formulæ

Remediorum Oticorum.

INjectio auricularis in Surditate & dolore. ℥. *Anth. mij. coq. in urin. puer. lib. i. s. ad lib. i. Col. add. Rhoomell. unc. iv. M.*

Decoctum pro evaporatione in Aures. ℥. *Ment. salv. puleg. rorism. cent. min. cinam. abrot. an. mi. bull. in vin. alb. generos. s. q. ad 3. part. consumpt.* Vel ℥. *Sem. carv. dr. ii. bacc. laur. N. ij. fl. chamom. fol. salv. rorism. an. mii. coq. in s. q. aq. tempore decubitus excipiatur vapor.* Hinc ℥ *Zibeth. gr. iv. mosch. gr. ii. ol. dest. salv. rorism. an. gut. iv. hâc mixturâ imbuatur gossypium, quô aures obturentur.*

Aliud. ℥. *Herb. serpill. major. meliss. rut. puleg. absinth. tanacet. cent. min. an. mi. rosm. m. s. flor. lavend. beton. stœch. salv. an. m. s. bacc. laur. unc. ij. Juniper. unc. i. coq. ex aq. & vin. alb. s. q. colatura servetur pro evapora-*

evaporatione, masticando sub ea mast. vel cinam. à fomentatione auribus imponatur gossypium madefactum Elix. vit. Matth. vel *aq. apoplect.* vel *essent. acouist. Mins.* vel *spirit. Anhalt.* aut *aq. Regin. Hungar.* vel *pingued. anguill. aut serpent. cum paucis guttis ol. destill. anis.* vel *succin.* vel *cum Balsam. peruv.* Vel ℞. *Ol. amygd. amar. dr. iij. Balsam. peruv. scr. iv. ol. destill. rorism. gut. iij. M.*

Aliud fortius. ℞. *Elleb. alb. dr. ii. pulp. colocynth. scr. s. castor. dr. s. orig. serpill. rut. an. m. s. fol. laur. unc. s. cubeb. dr. s. coq. in vin. & aq. an. p. æq. excipiatur vapor.*

Suffitus siccus. ℞. *Thur. mast. succin. an. unc. s. castor. scr. i. lign. guaiac. dr. i. s. ladan. benz. an. dr. ii. confract. & incis. dentur ad scat. S. Rauch zu den Ohren.* Post suffitum. ℞. *Balsam. peruv. gut. xv. ol. dest. anis. gut. ii. zibet. opt. gr. ii. M. inting. bombax ac particula ejus auribus imponatur.*

Alius. ℞. *Lign. aloës dr. s. mast. thur. an. scr. iv. alipt. mosch. gr. iv. M. pro fumô, quem accipiat æger per infundibulum inversum ter de die.* Hinc ℞. *Ol. dest. lig. Rhod. gut. iv. anis. gut. iii. succin. gut. ii. amb. grys. gr. iv. dissolv. s. a. & M. cum bombac. moschat. ad scr. ii. s. detur in Charta. S. Vermischte Bisam Baumvolle, darvon ein Stickl ins Ohr zu thun.*

Alius. ℞. *Lig. aloë dr. i. thymiam. benz. an. scr. iv. mast. dr. i. M. pro Suffit.* hinc ℞. *Ambr. gr. iij. mosch. gr. ii. rotul. man. Christ. N. ii. M. exactissimè & insperge bombac. madefact. cum ol. anis. post suffitum immitte particulam auribus noctû, & repete aliquot diebus.*

Mixtura experta *Plateri*, in Tinnitu aurium ex casû. ℞. *Aq. vit. cochl. i. succ. cep. cochl. dimid. ol. dest. spic. gut. iv. M. & auribus instill.*

Turundæ acouisticæ. ℞. *Galb. pic. naval. an. dr. ii. elleb. alb. pulv. scr. v. zibeth. gr. vi. M. divid. in p. viii. vel x. formâ instar caryophyllorum in sindone rarissimâ involvendas, filô ad extremitates majores appensô, ut ex aure extrahi possit.*

Mixtura in Dolore aurium vehementi. ℞. *Ol. amygd. d.* vel *lact. mulieb. dr. ii. castor. croc. an. gr. i. s. pulv. op. gr. iii. cum gossypiô indatur auri dolenti calidè.*

Evaporatio anodyna. ℞. *Fol. plantag. solan. an. mi. fl. chamom. melilot. an. pi. coq. in lact. pro suffumig.* Vel ℞. *Malv. bismalv. violar. lactuc. an. mi. sem. malv. cydon. an. dr. i. s. fl. cham. melil. ros. an. pi. f. Decoct. pro evaporat.* vel *foment.* Hinc ℞. *Lact. mulieb. unc. ii. album. ov. in liquorem versi unc. s. instill. tepidè.*

Cataplasma anodynum. ℞. *Herb. malv. bismalv. an. mi. medull. pan. alb. unc. iv. coq. in s. q. lact. vacc.* vel *capr. ad consist. pult. adde vitell. ov. N. ii. ol. ros. unc. ii. croc. scr. i. M. F. Catapl. moderate calidè applicandum.* Vel ℞. *Cep. sub cineribus coct. N. i. butyr. rec. unc. ii. ol. chamom. ros. an. unc. i. croc. scr. i. M. applic. tepidè.*

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in præscribendis Remediis Odonticis, aliisque Oris & fauciium affectibus destinatis.

I.

MEdicamenta *odontica* sunt, quæ Dentibus amica, eos roborant, sordes detergendo dealbant, vitiosum acidum gingivis & dentibus hostile absorbent, & blanda vi adstrictoria gingivarum tonum conservant & roborant. Ad hæc referuntur ea etiam remedia, quæ in affectibus linguæ, gingivarum, uvulæ ac faucibus conveniunt, ut ex infrà annexis formulis videre est.

Formulæ *Prædictorum Remediorum.*

PUlvis Dentifricius. ℞. *Oss. sep. C. C. ust. pumic. præp. an. unc. iij. mosch. scr. i. asperge spirit. ros. unc. s. & sicca.* Hinc ℞. *Gr. kerm. sant. rub. an. unc. s. sp. vin. q. s. pro extrahendâ tinctură, quâ irrora aliquoties prædictum Pulv. & sicca.*

Aliud. ℞. *Mandib. luc. pisc. corall. alb. C. C. ust. alum. ust. rad. Ir. an. unc. s. sal. gemm. dr. i. M.* Vel ℞. *Rad. bistort. alum. corall. alb. an. unc. i. M. F. Pulv. subtiliss.* Vel ℞. *Lapid. pum. subtiliss. pulv. unc. i. palv. Ir. dr. iii. Gall. mosch. ver. dr. i. ol. ros. rosmar. salv. cinam. an. gut. vi. silic. fluv. albiss. calcin. & pulv. unc. iv. pan. sigil. tost. pulv. & crib. unc. ij. cin. rosmar. salv. juniper. tabac. an. dr. i. myrrh. alum. roch. an. dr. ß. M. f. Pulv.* tingi possunt, si placet, hi pulveres vel *tinct. santal. & gr. Kerm.* vel *coccioniglia in aq. aluminosa solut.* & pulveribus aspersa, qui exinde rubescunt, vel leni admoti igni, purpurascunt.

Aqua Dentifrica. ℞. *Aq. font. dilue in eâ spirit. vitriol.* vel *alum. q. s. ne nimium acescat.* Hôc lavamentô quotidiè m. & v. cum laciniâ laneâ fricentur dentes. Vel ℞. *Alum. ust. subtiliss. pulv. dr. ij. cinam. integ. dr. i. ß. aq. ros. fontan. an. unc. iv. bull. in phiala vitrea suprà cineres calidos ad 3. p. consumpt.*

Pasta Dentifricia Dominarum. ℞. *Cryst. præp. dr. i. ß. pulv. later. lap. pum. an. unc. ß. oss. sep. corall. utr. an. dr. ij. margarit. caryoph. rad. Ir. fl. an. dr. i. Mosch. gr. iv. syr. de ros. sicc.* vel *mell. ros. q. s. ut fiat Pasta mollis pro dentibus fricandis, colluendo postmodum os vinô.*

Dentifricium Infantum dentientium. ℞. *Butyr. rec. unc. i. mell. despum. dr. vi. corall. rub. præp. unc. ß. f. mixt. quâ fricentur Gingivæ bis vel ter in die ad dentitionem facilitandam.*

Opiata *Borelli*, dentes mundificans, corroborans, ac carnem gingivarum restituens. ℞. *Parum alum. solve in unc. i. sp. sulph. add. conf. ros.* vel *bugloss. unc. vi. M. & detersô Dentium tartarô admoveatur.*

Alia. ℞. *Alum. dr. ß. dissolv. ad ignem in unc. iii. acet. hinc add. mell. unc. ij. coq. simul, donec redeant in formam Opiatæ mollis.* Hâc mixturâ m. & v. gingivæ fricentur.

Dentilavium scorbuticum. ℞. *Rad. bistort. sem. cochlear. an. dr. ij. alum. dr. i. mast. dr. iij. coq. in aq. font. s. q. ad lib. i. col. add. mell. ros. unc. ij. M. f. Lot. S. Mund-Wasser offters vvarm in den Mund zu halten.*

Aliud in Gingivarum erosione. ℞. *Herb. cochlear. veron. salv. prunell. an. mj. polyp. q. unc. ß. mast. myrrh. an. dr. ij. alum. dr. ß. incis. & contus. coq. in aq. salv. lib. ij. Col. add. mell. ros. unc. iij. M. S.* ut suprà.

Gargarismus expertus in Prunellâ febrium. ℞. *Herb. semperviv. rec. miii. canc. viv. N. iv. aq. semperviv. maj. unc. iv. acetos. fl. nymph. an. unc. iij. M. contund. & exprim. add. acet. fl. sambuc. ros. an. unc. i. ß. dissolv. sal. nit. præp. scr. i. diamor. unc. i. M. S. Bevvàhrtes Gurgel-Wasser in der Bräune.*

Alius. ℞. *Aq. prunell. unc. iv. acetos. frag. plantag. an. unc. ij. semperviv. maj. unc. i. diamor. dr. vi. vel unc. j.* vel *mell. ros. diamor. an. unc. ß. troch. de nit. præp. scr. i.* vel *dr. ß.* vel *spirit. vitriol. gut. x. M. f. Garg.* à cujus usû lingua & fauces illinantur *diamor. unc. i. syr. viol. dr. vj. sp. vitriol. gut. iv. M.* Vel ℞. *Aq. semperviv. maj. prunell. an. lib. i. succ. semperviv. m. unc. i. sal. prun.* vel *armon. dr. i. M.*

Gargarismus albus in Aphthis & Anginæ principiô. ℞. *Aq. plantag. ros. rub. spermat. ran. an. unc. iv. album. ov. in aquam agitando redact. N. iii. sacch. tand.* vel *crystall. unc. i. M.*

Gargarismus in dolore, ulcere & inflammatione Uvulæ & Tonsillarum. ℞. *Decoct. hord. com. mi.* vel *ii. fl. malv. hort. aut ros. rub. lib. i. rob. diamor. mell. ros. an. unc. i. s.* vel *diamor. mell. ros. syr. de ros. sicc. an. unc. s. sp.*

sp. vitriol. scr. s. M. pro Gargarismate. S. Gurgel-Wasser zum einspritzen.

Alius in Anginâ. ℥. *Aq. plantag. solan. ros. caprifol.* vel *equiseti an. unc. iii.* vel ℥. *Rad. bistort. dr. ii. cupul. gland. dr. i. fl. ros. rub. m. s. balaust. pi. herb. plantag. scabios. an. m. s. incis. & conquass. coq. ex aq. s. q. in Col. lib. i. dissolv. mell. ros. unc. s. diamor. unc. i. s.* alii etiam addunt *sp. sulph. q. s. ad notabilem acidit.*

Alius simul anodynus, *Foresto* maximè usualis. ℥. *Lact. capr. aq. plantag. an. lib. s. M.*

Gargarismus suppurans fit, ex *decoct. ficuum & malv. in lacte cum integrô crocô.* vel ℥. *Rad. alth. dr. vi. glyc. dr. ii. fl. malv. lil. alb. an. m. s. fir. arid. N. vi. coq. cum aq. malv.* vel *lact. ad ʒ. in col. lib. i. M. dissolv. mell. ros. unc. i. M.*

Gargarismus in Faucium ac gulæ exulceratione, fissuris ac ardore utilis. ℥. *Hord. mund. mi. C. C. rasp. unc. i. s. herb. prunell. fl. malv. arbor. an. m. s. fol. semperviv. m. mi. sem. cydon. plantag. an. dr. ij. gammar. fluv. contus. N. vi. incis. & contus. coq. ex aq. font. l. b. iii. ad ʒ. p. consumpt.* Colaturâ hac sæpiùs colluatur, sorbillando subinde *unc. i.* vel *ii.* Interea de seq. enti Mixturâ cochl. i. sensim frequenter lingat. ℥. *Mucilag. sem. cyd. aq. ros. fact. mell. ros. an. unc. ii. succ. semperviv. rec. cochl. iv. M.*

Gargarismus detergens, in ruptô Abscessu. ℞. *Scabios. fl. ros. an. mi. coq. ex aq. hord. s. q. in col. lib. i. dissolv. mell. ros. unc. ii. M.*

Alius in Ulceribus faucium. ℥. *Herb. prim. cochlear. plantag. an. mi. coq. ad. lib. i. in col. dissolv. diamor. mell. ros. an. unc. i. s. sp. sulph. scr. i. M.* vel seq. in morbô Gallicô probatus. ℥. *Ros. rub. balaust. an. mii. Gall. dr. ii. gland. unc. s. plantag. sicc. m. i. s. cort. aran. alum. ust. an. dr. iii. coq. in aq. plant. ad consumpt. ʒ. p. add. mell. ros. col. unc. iii.* M.

Collutio oris in Dentium vacillatione. ℞. *Cort. gran. unc. i. s. balaust. dr. i. ros. rub. dr. s. alum. dr. i. s. herb. salv. mi. rorism. dr. i. s. sem. coriand. dr. ii. incis. & contus. dentur ad chart. de his cochl. i. bull. in s. q. vin. aq. & acet. teneatur in ore.*

Alia in Gingivarum laxitate. ℥. *Fl. ros. rub. balaust. malv. arbor. an. dr. s. fol. nasturt. aquat. ment. satur. an. mi. hyssop. salv. an. m. s. f. Decoct. in aq. fab. ad lib. i. in colat. dissolv. alum. dr. i. diamor. mell. ros. col. an. unc. i. s. M. hinc fiat inunctio.* ℥. *Mell. ros. col. diamor. an. unc. i. sp. vitriol. q. s. M.*

Linctus in Prunellâ. ℞. *Mucilag. sem. pssyll. cydon. malv. cum aq. rub. idæ.* vel *spermat. ran. extr. an. unc. s. succ. semperviv. maj.* vel *syr. viol.* aut *portul. dr. vi. nit. depur. dr. s.* vel *scr. ij. M. S. Saffil vor die Braune.*

Alius in Faucium & Palati excoriatione à calore febrili. ℥. *Sem. pssyll. cydon. an. dr. i. s. Gum. Tragac. dr. i. cum s. q. aq. ros. extrahatur mucilago satis liquida,* add. *syr. viol. parem quantitatem, f. instar Gelatinæ, quâ utatur æger frequenter ex cochl. diuq; in ore contineat.*

Linimentum melluminatum ad Ulcera Faucium & Gingivarum. ℥. *Pulv. aquileg. salv. ment. nuc. mosch. an. dr. ii. alum. ust. unc. s. mell. unc. ii. M. S. Mundseil-Sälbl.*

Aliud. ℞. *Alum. crud. dr. i. s. fl. aquileg. fol. salv. an. dr. ii. rad. Ir. flor. dr. i. s. myrrh. el. scr. ii. mell. ros. cum sp. sal. acific. q. s. M. f. Linim.* Vel ℥. *Syr. de ros. sicc. mell. ros. an. dr. ii. s. mast. elect. pulv. dr. s. sp. vitriol. gut. iii. M.*

Cataplasma in Anginâ. ℥. *Rad. alth. unc. i. s. fol. malv. violar. an. mi. fl. cham. melil. an. pi. coq. in aq. ad mollit. pist. add. farin. sem. lin. fænugræc. hord. an. unc. i. nid. hirund. in pulv. redact. unc. ii. ol. amygd. viol. butyr. rec. an. unc. ii. ol. cham. unc. i. M. f. Catapl. ab aure ad aurem per collum calidè applicandum.*

Aliud. ℥. *Farin. hord. fab. an. unc. iv. nid. hirund. unc. ii. sterc. canin. alb. exsicc. unc. i. s. mell. unc. ii. ol. ros. q. s. M. f. Catapl.* Vel ℥. *Nid. hirund. N. i. stercor. can. alb. mi. coq. in vin.* vel *lact. ad consist. pult.* vel *pistentur cum mell. & axung. porc.*

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in præscribendis & considerandis Medicamentis Thoracicis.

I.

MEdicamenta *Thoracica* seu *Pneumonica* sunt, quæ pulmonibus appropriata, eorum tonum sartum tectumque conservant, ac humores in iis contentos ad anacatharsin præparant. Actionem suam exercent, vel humores crassos viscidos incidendo, attenuando, & detergendo, ac membranam interiorem ad contractionem & excretionem irritando, atque hæc dicuntur præ cæteris *Bechica & arteriaca*, quæ conveniunt in tussi, asthmate, expectoratione difficili, catarrhô suffocativô &c. de quibus suprà. Vel humores tenues, acres, salsos, titillantes & rodentes incrassando, pepasmum inducendo, orgasmum tollendo, & acrimoniam fluxilem retundendo; atque hæc audiunt *intercipientia*, utilia in tussi ferinâ, hæmoptysi, catarrhis salsis &c. Vel stagnantem sanguinem, serúmque spissescens, & in coagulum abiturum, resolvendo & discutiendo, ut in asthmate; vel pulmones læsos, erosos & ulcerosos, vi balsamicâ & vulnerariâ detergendo & consolidando, ut in Phthisi &c.

II.

Circa usum horum Not. 1. In *Bechicis* semper humoris expectorandi qualitatem attendendam esse, ut inter incidentia & incrassantia accurata fiat distinctio, neque dentur incrassantia, ubi viscosi & tenaces peccant humores, nec incidentia & attenuantia, ubi tenues, salsi & acres. 2. In affectibus thoracis subinde magis prodesse resolventia, quàm expectorantia, cùm sint quasi anima pectoralium. Sic in pleuritide & asthmate magis resolventia: in tussi & Phthisi magis Bechica conveniunt, interim pro re nata hæc variè miscери possunt. 3. In pectoralibus vitanda nimis exsiccantia, vel saltem cum humidis miscenda. 4. Vitanda quoque nimis laxantia, tam interna, quàm externa. Illa tonum debilitant, ventriculum dejiciunt, ac inappetentiam cient, hinc bechicis linctibus in magnâ copiâ & continuò uti, non est consultum: hæc verò poros ampliando & magis dilatando, ad affluxum recipiendum magis disponunt, unde in unguentis pectoralibus etiam cautio esse debet. 5. Bechica sensim magis ac pedetentim, quàm unâ vice deglutienda, pitissando nempe & sorbendo ut scil. pars ad asperam arteriam feratur & derivetur magis. 6. Decocta pectoralia præferenda sæpiùs esse linctibus dulcibus. 7. Pectori inimica esse frigida, acida, salina, nitrosa, & vitriolica; illa serum coagulando: reliqua partim irritando, partim fundendo. Intelligendo tamen hæc singula de pectore vel debili, vel erosô & essentialiter affectô; hinc acida in genere conveniunt aliquibus in casibus, sed ordinariè pulmonibus nullâ erosione contaminatis, sic v. g. prosunt, in pleuritide, pro tussi juvanda & conservanda; in asthmate, incidendi fine, mixta tamen & refracta cum dulcibus.

Formulæ

Remediorum Thoracicorum.

DEcoctum Pectorale in Pleuritide & Peripneumonia usuale. ℥. *Rad. liq. unc. s. tussilag. dr. iii. herb. scabios. capill. ven. chærefol. heder. arbor. card. b. an. m. s. fl. bellid. papav. errat. an. pii. viol. p. i. fic. N. v. jujub. sebest. an. N. ix. passul. min. mund. unc. i. sem. melon. excort. malv. an. dr. ii. coq. ex aq. hord. s. q. in Col. lib. i. dissolv. syr. fl. rhœad. unc. i. s. de liq. de succ. card. b. an. unc. i. spirit. sulph. acid. gut. xv. M. S. Brust-Tranck auf ʒ. oder 4. mahl.*

Decoct.

Decoct. ad Tussim, aliásque Pulmonum læsiones. ℥. *Rasur. lig. sassafr. unc. i. maceretur in aq. font. lib. vi. add. rad. levist. unc. s. enul. dr. iii. herb. heder. terrest. scabios. pulmonar. an. mii. sem. anis. fœnic. an. dr. iii. coq. ad 3. addendo in fine rad. liq. unc. s. passul. min. conquass. dr. vi. Col.*

Aliud ad Tussim. ℞. *Rad. enul. Ir. flor. an. dr. vi. herb. scabios. veron. hyssop. heder. terrest. an. mi. fic. ping. N. v. sem. anis. dr. iii. incisa coq. ex cerevis.* Vel ℞. *Fic. N. vii. passul. mi. zibeb. unc. s. Jujub. N. 2. siliq. dulc. dr. vi. mell. unc. ii. s. coq. in s. q. aq. ad 3. addendo sub finem acet. opt. unc. iii. Col. & clarif. detur lib. iii. bibat quotidie bis lib. s.*

Apozema antiphthisicum. ℥. *Rad. chin. incis. dr. iii. rasur. ebor. dr. i. ras. C. C. dr. i. s. dactyl. N. vi. viij. infund. in aq. font. s. q. per noct. mane add. fol. arnoglos. bugul. agrimon. veron. virg. aur. capill. ven. an. p. ii. hord. pii. uv. pass. enucleat. m. s. coq. ad lib. ii. col. add. conf. ros. rub. unc. ii. stent simul per horas 3. Col. S. Brust-Tranck vvider die Lungen-Sucht, darvon Morgends, Abends und Nachts ein Trunck zu thun.*

Aliud. ℞. *Rad. chin. in taleol. incis. unc. i. sassafr. sant. cit. an. unc. s. macerentur in aq. font. mens. ii. s. add. herb. hed. terrest. pulmon. scabios. an. mii. sem. anis. fœnic. an. unc. s. rad. liq. dr. iii. passul. min. unc. i. coq. ad 3. Col.*

Aliud. ℥. *Rad. symph. maj. glyc. an. unc. s. fol. marub. tussilag. pulmonar. veron. sanic. agrimon. bugul. an. m. s. fl. scabios. viol. an. p. ii. passul. min. dr. vi. sant. rub. dr. ii. s. coq. in s. q. aq. in Col. lib. i. s. dissolv. looch. de pulm. vulp. de symph. Fernel. de Jujub. an. unc. s. vel injice conf. ros. rub. rec. unc. i. s.*

Julapium Pectorale. ℥. *Aq. farfar. scabios. veron. hyssop. an. unc. iii. syr. de jujub. de liq. an. unc. i. s. M. S. Brust-Julep auf 4. mahl.*

Mixtura Pectoralis anti-Asthmatica *Timæi.* ℥. *Looch san. & expert. unc. i. aq. asthmat. unc. iv. cinam. unc. iii. fœnic. unc. ii. veron. scabios. an. unc. i. s. sp. card. b. angel. an. dr. i. M. S. Lufft-Wasser vvider die Enge, Löffel voll veiss zu gebrauchen.*

Aqua Asthmatica. ℞. *Aq. ceras. nig. hyssop. veron. fl. acac. an. unc. i. asthmat. unc. i. spirit. anis. essent. sacch. an. dr. ii. Balsam. sulph. anis. terebinth. an. scr. i. confect. alk. incompl. dr. s. extr. croc. gr. vi. sacch. perlat. unc. ß. M.*

Alia. ℥. *Pulv. Gumm. ammon. dr. i. aq. hyssop. vin. Rhen. an. unc. ii. M.* Vel ℥. *Aq. ceras. nig. hyssop. an. unc. ii. epil. Lang. asthmat. an. unc. s. spirit. ceph. Anhalt.* vel *Elix. vit. Matth. dr. ii. anis. opt. dr. ii. s. mosch. amb. an. gr. i. sacch. cand. alb. unc. s. M.*

Aqua Pectoralis & antiphthisica. ℞. *Aq. antiphthis. Mins. unc. ix. magist. corall. perl. an. scr. ii. lact. sulph. dr. i. fl. sulph. scr. i. s. sacch. cand. alb. pulv. unc. s. M.*

Mixtura pleuritica. ℥. *Aq. card. b. scabios. chærefol. an. unc. i. s. ocul. canc. præp. antim. diaph. an. scr. i.* vel *dent. apr. mandib. lucii pisc. spirit. sal. armon. an. scr. s. laud. op. gr. dimid. jul. viol. dr. vi. M.*

Emulsio antipleuritica. ℥. *Sem. mel. excort. unc. ß. card. Mar. card. b. an. dr. ß. amygd. d. dr. iii. pinear. dr. ii. aq. scabios. fl. papav. rhœad. card. b. an. unc. i. s. M. f. Emuls. add. pulv. antipleurit. scr. i.* vel *ras. dent. apr. ocul. canc. an. scr. ß. man. christ. perl. dr. i. s. M.*

Emulsio in Phthisi utilis. ℥. *Sem. melon. excort. dr. vi. papav. alb. dr. i. amygd. d. excort. N. xxx. pan. alb. probè tost. unc. i. s. aq. veron. scabios. hyssop. an. unc. iii. borrag. viol. an. unc. iv. sacch. alb. unc. i. M.*

Brodium antiphthisicum. ℥. *Pullum exenteratum ac in ventre pone sacch. ros. unc. iii. item veron. heder. terrest.* vel *aliam herbam antiphthisicam, coq. lentô igne in ollâ coopertâ in s. q. aq. relinquatur per noctem juprà cineres calidos, mane sumatur pullus contusus cum Brodiô.*

Aliud. ℥. *Succ. express. nasturt. bellid. chærefol. ad cochlear. ii.* vel *iii. cum pauxillô mell. ros. dissolv. in s. q. brod. carn.* Vel ℥. *Herb. prædictas aut alias hujus virtutis ad mii.* vel *iii. contus. affund. brod. carn. salini, ebulliant unc. iv.* vel *v. Col.* add. *mell. parum.*

Brodium antiasthmaticum. ℥. *Sperm. cet. dr. i. dissolv. in s. q. brod. carn.*

Aliud antipleuriticum. ℥. *Ol. depur. lin. unc. ii. ol. anis. gut. iv. dissolv. in s. q. brod. carn.*

Decoct. Galli veteris, in affectibus Thoracis. ℥. *Rad. enul. tussilag. an. dr. vi. liq. unc. s. herb. heder. terrest. scabios. an. mii. veron. pulmon. tussil. an. mi. tart. alb. unc. i. agar. dr. ii. incisa indantur venti Galli veter. exenterat. coq. in aq. s. q. tamdiu, donec omnis caro ab ossibus abscedat, exprim. & col.* dos. *quotidie unc. iv.* vel *v. cum gut. ix. Balsam. sulph. anis.*

Electuarium Antiphthisicum. ℥. *Conf. ros. veter. unc. ii. pulv. haly rec. præp. dr. ii. antihect. Poter. dr. s. Balsam. sulph. anis. gut. vii. syr. de symph. Fernel. q. s. M. F. Elect.* vel ℥. *Conf. ros. rub. fl. bellid. an. unc. i. looch. san. & expert. de pulm. vulp. de farfar. an. unc. s. pulv. anonym. an. dr. s. sulph. scr. i. spec. diatrag. fr. scr. ii. syr. viol. papav. errat. an. q. s. M. F. Elect. S. Besondere Latvvergen vvider die Lungen-Sucht, darvon dreymahl des Tags einer Nuss gross zu nehmen.*

Electuar. Asthmaticum. ℞. *Fl. sulph. unc. i. s. cinam. dr. s. z. z. scr. ii. croc. dr. i. mosch. gr. vi. mell. despum. unc. iii.* vel *q. s. M. F. Elect. S. Brust-Latvvergen vvider die Enge, den Tag 2. mahl 3. Quintl. schvver darvon zu nehmen.*

Eclegma antiphthisicum ex succis. ℞. *Succ. symphyt. maj. lib. sanguisorb. veron. ros. rub. salv. min. heder. terrest. farfar. portul. an. unc. iv. depur. & s. q. sacch. albiss. redig. in formam Looch.*

Looch album. ℥. *Ol. amygd. d. sacch. penid. an. p. æq. M. exactè, ut abeant in massam albiss.*

Looch domesticum. ℥. *Ol. amygd. d. rec. unc. iv. syr. Jujub. capill. ven. an. unc. ii. sacch. alb. dr. ii. M. in mort. marmor. S. Brust-Safft.*

Linctus contra Tussim, Pleuritidem & Asthma, vid. suprà de expectorantibus.

Morselli Pectorales. ℞. *Looch. san. & expert. dr. v. spec. diair. dr. ii. condit. rad. enul. unc. i. cort. arant. dr. vi. fl. benz. gr. v. sacch. albiss. in aq. fœnic. sol. lib. ß. M. F. Morsul. S. Brust-Morsellen.*

Trochisci pectorales. ℥. *Extr. glyc. dr. ii. amyl. dr. vi. mosch. zibeth. an. gr. i. ß. ol. anis. gut. vi. sacch. albiss. unc. vi. mucilag. gumm. tragac. q. s. M. f. Trochisci.*

Rotulæ antiphthisicæ. ℥. *Succ. glyc. inspiss. unc. ß. spec. diair. scr. iv. fl. sulph. spec. diatrag. frig. an. dr. i. sacch. penid. unc. i. ß. ol. anis. gut. vii. cum s. q. mucilag. trag. f. Troch. majores. S. Besondere Brust- und Husten-Zeltlein darvon nach Belieben zu nehmen.*

Aliæ. ℥. *Pulm. vulp. præp. dr. i. extr. enul. pulv. glyc. an. scr. ii. ß. fl. sulph. scr. i. benz. gr. v. sacch. fin. in. aq. tussilag. dissol. unc. ii. ß. M. F. Rotul.* add. *ol. anis. gut. x.*

Aliæ præstantes. ℞. *Antim. diaph. ex regul. dr. i. fl. benz. dr. ß. succin. alb. præp. mastich. subtiliss. pulv. spec. diatrag. frig. an. scr. iv. croc. orient. gr. xv. essent. amb. sicc. gr. xvi. ol. anis. gut. vi. fœnic. gut. iv. sacch. albiss. in aq. ceras. nig. dissol. unc. iii.* M. f. Confect. in Rotulis.

Pulvis antiphthisicus. ℥. *Fl. sulph. unc. i. s. diair. tabulat. unc. ß. M. F. Pulv. S. Lungen-Pulver, darvon eines Ducaten schvver auf einem frisch-gesottnen Ey zu nehmen.*

Alius. ℥. *Balsam. sulph. dr. ii. impast. cum sacch. cand. alb. unc. ii. pulv. succ. glyc. rad. enul. Ir. flor. lact. sulph. an. scr. ii. spec. diatrag. frig. dr. i. M. F. Pulv.* Vel ℞. *Fl. sulph. ter sublim. scr. ii. ß. Pulv. anonym. pulm. vulp. præp. Haly. an. dr. i. sperm. cet. dr. i. sacch. penid. unc. i. M. F. Pulvis.*

Alius. ℥. *Pulv. Haly. spec. diair. diatrag. fr. an. dr. i. fl. sulph. ter sublim. scr. ii. benz. gr. xv. sacch. cand. alb. unc. ii. s. sol. aur. N. vii. M. F. Pulv. S. Lungen-Pulver, darvon i. Quintl mit dem Gersten-Schleim zu nehmen.*

Alius. ℥. *Visc. querc. herb. salv. an. unc. i. pulmon. veron. an. unc.* ß. *rad. enul. pulm. vulp. præp. an. dr. ii. exsicc. & seorsim pulveris.* add. *sacch. albiss. ad pondus omnium. Deturter in die ad cochl. i. super buccellâ pan. vinô madid.*

Pulvis antipleuriticus. ℥. *Sal. prun. dr. ij. Pulv. fl. papav. errat. corall. rub. an. dr. i. magist. dent. ap.* vel *mandib. luc. pisc. ocul. canc. an. scr. i. sacch. viol. unc.* ß. *M. F. Pulv.* dos. *à. scr. i. ad ii. ex aq. papav. errat.*

Pulvis antiasthmaticus. ℥. *Fl. sulph. dr. i. benz. dr.* ß. *M.* Vel ℥. *Spec. diamosch. d. compl. scr.* ß. *Gumm. ammon. gr. v. benz. gr. iv. croc. Aust. gr. v. M.*

Pulvis pectoralis Michaëlis. ℞. *Rad. aron. crud. pulv. unc. i. sulph opt. commun. benz. pulv. an. dr. ij. antihect. Poter. unc.* ß. *sacch. q. s. vel pro lubitu. M. f. Pulv. cujus* dos. *à dr.* ß. *ad dr. i.*

Tragæa in affectibus Pectoris. ℥. *Liq. ras. dr. ij. sem. anis. fœnic. an. dr. i.* ß. *cass. lign. dr. ii, cubeb. dr. i. rad. Ir. flor. dr.* ß. *i. sacch. ros. talul. unc. iv. ol. destill. anis. vel fœnic. gut. xl. M.*

Lotio pedum in Asthmate. ℞. *Herb. major. roris. an. mj. byssop. orig. lavend. serpill. fl. chamom. an. mij. ros. calend. an. mi. M. pro lavacrô pedum. S. Species zum Fuss-Wasser.*

Unguent. pectorale. ℥. *Ung. pectoral. unc. i. de alth. unc.* ß. *ol. irin. amygd. d. an. dr. ij. croc. scr. i. M.* Vel ℥. *Pulv. cep. sub cineribus cocl. unc. iii. cui* add. *ol. viol. irin. lin. an. unc.* ß. *ung. pectoral. unc. i. croc. orient. scr. i. M. S. Brust Salben.*

Aliud antipleuriticum. ℞. *Ung. de alth. pingued. mur. mont. an. unc. i. ol. amygd. d. unc.* ß. *camph. scr. i. M.*

Cataplasma pectorale, expectorationem promovens. ℥. *Hord. crud. ad mollit. cocl. in aq. malv. lib. s. pisteur* add. *ol. viol. amygd. d. an. unc. i. croc. scr. i. M.*

Aliud in dolore pleuriticô. ℞. *Rad. alth. lil. alb. an. unc. ij. fol. malv. violar. parietar. an. m. i. sem. lin. fœnugræc. an. dr. iij. fl. chamom. melil. papav. errat. an. pii. coq. in s. q. lact. ad mollit. contus.* add. *ol. amygd. d. chamom. lil. alb. an. unc. i.* ß. *ping. gallin.* vel *ung. rub. potab. unc. i. farin. sem. lin. q. s. M. f. Catapl.*

Ex speciebus prædicti decocti, parari etiam possunt Sacculi & Fomenta &c. Plura de his vide superiùs in remediis expectorantibus.

ARTICULUS VI.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Remediis Cordialibus.

I.

MEdicamenta *cordialia* seu *cardiaca* sunt, quæ cordi familiaria, illud respiciunt, vel flammulam vitalem depressam, nec satis emicantem instaurando, & particulis suis volatilibus sulphureis, seu oleosis & balsamicis, seu spirituosis, alacriorem sanguinis in corde rarefactionem, & in spiritus exaltationem promovendo; qualia conveniunt in languoribus cordis, lassitudine cum malignitate, seniô, pallore, frigore, cachexiâ, virium debilitate aliisque affectibus, ubi spiritus deficiunt, ac particulæ sulphureæ volatiles & spirituosæ, vel obtusæ, vel non sufficienti quantitate vigoratæ sunt, vel illud respiciunt, eandem luculam vitalem p. n. exardentem, ut alienis quasi urat flammis, particulis suis aqueis, acidis, nitrosis, mucilaginosis & adstringentibus refrænando, sulphureasque, balsamicas & mercuriales volatiles particulas, nimis efferatas deprimendo, obtundendo & præcipitando, vel agunt sanguinis grumescentiam & coagulationem corrigendo, acidúmque illud inspissans & coagulans absorbendo, vel nimis fusam & rarefactam M. S. ut spiritus suos vix contineat, constipando, firmando, ac sulphur concentrando, vel peregrinum malignum fermentum, calidum vitale oppugnans discutiendo, vel spiritus recreando, restaurando, vel eos veluti torpidos & sopitos excitando.

II.

Quoad legitimum horum administrandi & applicandi modum. Not. 1. Alterationem excessivam in utramque partem cordi non convenire, hincque cavendum esse, & à nimis refrigerantibus, quæ motum spirituum præpediunt, & ab excessivè calefacientibus, quæ eundem dissipant. 2. In debilitate virium non statim ad confortantia cordialia, nec ad illa quidem sola confugiendum, sed causas insuper removendas esse, nisi urgeat indicatio vitalis: præterea convenire aërem liberiorem & diætam convenientem. 3. Cordialibus volatilibus, rarefacientibus & resolventibus, interponenda esse tonica, quæ calorem conservant, ac villos & fibras nerveas tuentur. 4. Cordialia debere esse quàm maximè penetrantia, tum præcipuè interna, tum etiam externa; hinc epithematibus acetum & camphora additur, ac eadem ex penetrantibus spirituosis composita, omissis fixioribus, quæ in poros non admittuntur, non sunt de nihilo. 5. Cordialia omnino non posse omnia, sed eadem ab invicem distinguenda, neque confundenda fixa cum volatilibus, generalia cum specialibus, neque alimenta cum medicamentis. Sic fixa præstantiora sunt, si humores acidi absorbendi; vel fermentatio & orgasmus bilioSus sedandus: volatilia verò & aromatica, vbi spiritus magis intendendi & excitandi. 6. Moschatis & ambratis non abutendum esse, cùm nimis rarefaciant, ac in motum cieant spiritus, eosque inquietos reddant, præsertim in febribus, palpitatione cordis & hæmorrhagiis.

Formulæ *Remediorum Cordialium.*

JUlepus Cordial. ℥. *Aq. borrag. bugloss. rub. idæ. an. unc. i. cinam. bugl. dr. ii. succ. cit. rec. dr. vi. confect. alk. dr. i. syr. de rub. idæ. unc.* ß. *M. S. Hertz-Julep Löffel voll vveiss zu gebrauchen.* Vel ℥. *Syr. rub. idæ. unc. i. conf. alk. scr. ii. spir. ros. scr. i. aq. ceras. nig. unc. iii. sp. vitriol. q. s. M.*

Julapium vitæ. ℞. *Vitell. ov. rec. N. ii. sacch. albiss. unc.* ß. *ol. cinam. gut. iii. vin. alb. vel Hispan. aut malvat. unc. vi. M. exactè.* Si efficaciùs velis, add. *amb. gr. ij. ol. dest. cit. gut. iij. conf. alk. scr. ij. M.*

Julapium Perlatum. ℥. *Aq. cit. borrag. meliss. ceras. nig. an. unc. iij. spirit. ceras. nig. unc. i. sacch. albiss. dr. vi. marg. præp. dr. i.* ß. *M. agitentur optimè s. a. S. Perlen-Julep 3. oder 4. Löffel voll in der Schvvachheit ein zugeben.*

Aqua cordialis in Febribus malignis. ℥. *Aq. borrag. bugl. an. unc. i.* ß. *ceras. nig. acetos. an. unc. i. ros. cinam. an. dr. vj. marg. præp. à scr. i. ad dr. i. bez. orient. gr. vj. man. christ. perl. dr. vj. M. S. Hertz-und Perl-Wasser.*

Alia. ℥. *Aq. borrag. bugl. fl. cit. scorz. an. unc. i.* ß. *card. b. card. M. an. unc.* ß. *cinam. bugl. dr. ij. spec. de hyac. smaragd. præp. an. scr. i.* ß. *bez. orient. scr. s. man. Christ. perl. q. s. ad gratiam saporis.*

Aqua cordialis in Hypercatharsi & fluxibus alvi. ℥. *Aq. cord. frig. unc. ij.* ß. *rub. id. frag. ros. an. unc. i. cinam. bugl. unc. ij. carbunc. unc. i. marg. præp. scr. i. C. C. ust. scr. ij. corall. rub. præp. scr. i. smaragd. præp. scr.* ß. *spirit. rub. id. dr.* ß. *ros. scr. i. myv. cydon. unc.* ß. *M. S. Besonderes Krafft-Wasser zu stärcken, und zu stillen.*

Aqua perlata. ℥. *Aq. 4. cord. ceras. nig. an. unc. i. cit. ex totô naph. an. unc.* ß. *cinam. bugl. unc.* ß. *marg. orient. præp. scr. ij. magist. corall. scr. i.* ß. *C. C. ust. præp. scr. i. man. christ. perl. dr. ij. M.*

Aqua Confortativa cum confect. Alkerm. ℥. *Aq. borrag. bugl. an. unc. i.* ß. *ceras. nig. acetos. ros. an. unc. i. cinam. unc. s. conf. alk. compl. dr. i. marg. præp. scr. i. vel dr.* ß. *man. christ. perl. unc.* ß. *M.*

Alia

Alia in fluxibus sanguinis. ℥. *Aq. perlat. usitat. cerasf. nig. cordial. temperat. borrag. bugl. an. unc. i. cinam. cydoniat. dr. iii. corall. rub. præp. marg. præp. an. scr. i. C. C. ust. præp. scr. i. s. lap. bez. orient. gr. iiii. syr. acetos. cit. unc. ß. man. Christ. perl. dr. ii. M.*

Aqua confortativa in Gravidis. ℥. *Aq. perlar. usitat. ceras. nig. cord. temper. borrag. an. unc. ii. cinam. cydoniat. unc. s. Balf. embryon. unc. i. lap. bez. or. gr. vii. marg. præp. corall. rub. præp. C. C. philos. præp. an. scr. i. confect. alk. incompl. dr. i. syr. gran. man. Christ. perl. an. unc. ß. M.*

Emulsio perlata *Montagnanæ*. ℥. *Aq. Borrag. à flor. in vit. destill. lib. i. marg. præp. dr. iii. aq. cinam. unc. i. M. in mort. marmor.*

Alia *Craton.* ℥. *Marg. orient. præp.* vel *magist. perl. dr. i.* vel *magist. matr. perlar. dr. i. perlar. præp. dr. s. aq. fl. borrag. unc. iii. cordial. frig. unc. i. cinam. bugl. unc. s. Jul. ros. q. s. M. S. Perlen- Milch.*

Alia. ℥. *Amygd. d. excort. dr. vi. sem. 4. fr. m. excort. dr. i. aq. borrag. bugl. unc. i. ß. typh. cerv. unc. i. M. f. Emuls.* add. *magist. perlar. dr. i. sp. ros. rub. idæ. an. gut. xi. man. Christ. perl. q. s.*

Electuarium Cordiale. ℥. *Conf. ros. rub. vitriolat. unc. iv. pulp. cit. condit. unc. ii. condit. cit. unc. i. ß. fl. cit. condit. unc. i. magist. perlar. corall. an. scr. ii. conf. alk. de hyac. an. dr. ii. syr. perlar. orient. & gran. dulc. an. q. s. M. f. Elect. S. Hertz-stärckende Latwergen.*

Aliud. ℥. *Conf. ros. rub. unc. iv. bugl. unc. ii. affund. sp. vitriol. gut. xiij. M. in mortar. lapid.* add. *conf. alk. dr. ii. spirit. rub. id. dr. i. syr. fl. tun. q. s. M. F. Elect. tegend. fol. aur.* S. ut suprà. *Darvon zu Zeiten einer Köffen gross zu nehmen.*

Aliud in palpitatione cordis. ℥. *Conf. ros. rub. unc. ii. meliss. cit. an. unc. i. conf. alk. de hyac. an. dr. i. spec. diamarg. fr. diarrhod. Abb. an. dr. ß. corall. rub. præp. scr. i. syr. de limon. q. s. M. f. Elect.*

Morselli Cordiales. ℥. *Confect. alk. de hyac. an. unc. ß. pulv. cordial. Timæi dr. ii. condit. cort. cit. unc. i. ß. fl. cit. dr. vi. sp. ros. rub. id. an. dr. i. sacch. albiss. in succ. cit. sol. lib. i. M. S. Hertz-stärckende Morsellen.*

Alii simul Stomachici. ℥. *Confect. alk. compl. spec. pro morsul. Imperat. an. unc. ß. cort. rec. cit. arant. an. dr. iii. amygd. d. excort. unc. i. sacch. in aq. ros. sol. lib. i. M.*

Tabulæ Cardiacæ. ℞. *Cort. exter. cit. condit. dr. iii. limon. unc. ß. arant. dr. ii. confect. sem. fœnic. dulc. dr. i. s. coriand. dr. iii. carv. dr. i. incid. in pulv. & leviter contund.* add. *nuc. mosch. pulv. dr. s. spec. aromat. ros. scr. iv. amb. gryf. scr. s. sacch. opt. unc. vi. mucilag. sem. cydon. aq. meliss. extract. q. s. M. F. Tabul. s. a.*

Aliæ pretiosæ. ℥. *Marg. præp. dr. ii. corall. rub. præp. succin. alb. præp. dr. i. magist. C. C. bor. an. dr. i. s. sacch. alb. unc. ii. mucilag. sem. cydon. q. s. M. F. Tabell.*

Rotulæ Cordiales. ℥. *Magist. corall. perl. an. dr. i. conf. alk. dr. ii. ol. destill. cinam. gut. iii. cit. gut. ij. sacch. albiss. in aq. carbunc. sol. unc. ii. vel q. s. M. F. Rotul.*

Pulvis Cordialis. ℥. *Corall. rub. præp. dr. vi. marg. præp. dr. ii. sacch. opt. unc. i. ol. destill. cinam. gut. iii. M. F. Pulv.* S. *Hertz-Pulver.*

Pulvis Cordialis analepticus. ℞. *Corall. rub. præp. dr. ii. ocul. canc. præp. dr. i. marg. præp. dr. s. pulv. analep. frig. Mind. dr. ii. mat. scr. i. sal. acetosel. gr. xv. sacch. albiss. unc. ii. M. F. Pulv.* de quô post passum cochleare minus, vel per se, vel cum pane vinô imbutô sumatur.

Tragæa Cordialis. ℥. *Marg. præp. succin. præp. corall. rub. præp. C. C. ust. præp. magist. ocul. canc. matr. perl. an. scr. ii. man. Christ. s. unc. i. s. amb. gr. vii. ol. cinam. gut. iii. caryoph. gut. iv. fol. aur. N. vii. M. ad scat. S. Hertz-stärckendes Trisaneth, darvon nach dem Essen ein kleiner Löffel voll auf einer Schnitten Wein und Brod zu nehmen.*

Alia pretiosa. ℞. *Marg. orient. præp. corall. rub. præp. an. scr. iv. lapid. s. pretios. an. scr. i. C. C. ust. præp. scr. iv. amb. opt. scr. s. mosch. gr. v. man. Christ. s. unc. iii. s. fol. aur. N. vii. M.*

Epithema Cordiale frigidum, in Febribus utile. ℥. *Aq. meliss. borrag. lavend. ros. an. unc. iii. acet. fl. tun.* vel *ros.* aut *fl. samb.* vel *rub. idæ. unc. i. vel ii. spec. pro epith. cord. dr. i. s. gr. kerm. pulv.* vel *spec. diatrion. sant.* aut *cordial. temper.* vel *lig. aloës* aut *cort. cit. dr. s. croc. camph. an. scr. i. album. ov. conquass. N. i. M. S. Hertz- und Pulss-Uberschlag.*

Aliud, quo Spiritus Vitales subitò reficiuntur. ℥. *Aq. meliss. lib. i. fl. cit. ros. an. lib. s. spec. cord. temper. dr. ii. diamb. diamosch. d. an. dr. i. succ. cit. unc. iii. acet. ros. unc. i. vin. alb. lib. s. M. pro Epithem.*

Unguent. Cordiale. ℥. *Ung. ros. unc. ij. spec. pro epithem. cord. subtiliss. pulv. dr. i. diamb. dr. s. ol. lig. Rhod.* vel *Balf. ros. scr. s. camph. scr. i. M.* possunt etiam addi *ol. dest. cinam. gut. vi. mac. scr. s.*

Aliud. ℥. *Ung. pomat. unc. s. ol. lig. Rhod. gut. vij. caryoph. cit. an. gut. iv. spec. cord. temper. scr. ii. mosch. gr. ii. M.*

Sacculi Cordiales pro corde & pulsibus. ℥. *Spec. cord. temper. dr. iij. fl. ros. rub. lavend. an. dr. i. mosch. gr. iv. M. f. 2. Saccul. cum sind. rub. pro pulsibus & unus pro Corde, madefiant seq. liquore.* ℥. *Aq. ros. lavend. an. unc. iij. aq. cinam. unc. s. acet. ros. dr. x. croc. scr. s. camph. gr. v.*

Alii. ℥. *Fl. borrag. bugl. viol. meliss. anth. an. pi. spec. cord. temper. pro epith. cord. an. scr. ii. cort. cit. rec. dr. s. M. f. 2. Saccul. madefac. aqua seq.* ℥. *Aq. Borrag. unc. i. s. cinam. meliss. an. unc. i. odorif. Fuchs. dr. vi. acet. ros. unc. i.*

Aqua odorifera. ℥. *Aq. odorif. Fuchsii unc. i. sp. cephal. Anhalt. camph. dr. i. aq. cinam. destill. dr. i. s. M.* Vel ℥. *Aq. ros. fragrant. odorif. Fuchs. an. unc. s. acet. rub. idæ. dr. ij. S. Anstreich-Wasser an die Nasen, Hertz und Pulss.*

Alia. ℥. *Aq. ros. frag. unc. i. lavend. cinam. Elix. vit. an. dr. vi. acet. fl. tun. unc. i. ros. dr. vi. spirit. ros. dr. i. M.*

ARTICULUS VII.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Remediis Stomachicis.

I.

MEdicamenta *stomachica* sunt, quæ stomacho appropriata, illi succurrunt, & quidem, vel particulis suis volatilibus ignem vitalem adjuvando, & calorem stomachi promovendo & conservando, vel particulis incisivis cruditates liquando, vel illum seu fibras ejus constringendo, sicque sanguinem & spiritus ejus magis uniendo; atque talia locum habent in anorexiâ, dysorexiâ, læsâ chylificatione, ructibus, singultibus, cardialgiâ, inflatione stomachi, vertigine sympathicâ, aliisque ventriculi à frigiditate oriundis symptomatibus, suntque vel aromatica, vel oleosa balsamica, vel sale volatili inprimis oleosô referta, vel spirituosa, vel carminativa, vel leniter adstringentia, quæ stomacho succurrunt, fermentum ejus iners & deficiens acuendo & instaurando, qualia sunt omnia sale vel acidô, vel volatili potissimùm referta, vel fermentum excedens acrimoniâ, sive salinâ, sive biliosâ corrigendo, qualia conveniunt in omni excessivâ acredine, ut Cholerâ, diarrhœâ, cardialgiâ, singultû, sodâ, aliisque ejusmodi affectibus.

II.

In usû horum pro debito Regimine Not. 1. In omnibus remediis adhibendis videndum esse, quomodo se habeant erga ventriculum, ac ità semper corrigendum esse fermentum, ne calorem vel tonum ventriculi negligamus, ipsique noxam inferamus, & vice versâ ità calorem temperandum, ne negligamus fermentum: præ omnibus

verò ejus parietes, & villos moderatè adstringentibus firmandos esse. 2. Nimium refrigerantia ventriculo nocere, cùm sit viscus naturâ suâ frigidum, uti etiam nimium laxantia, ut tepida, pinguia, oleosa, &c. 3. Ità alterandum esse ventriculum, ne contrarius præternaturalis status inducatur. 4. Cavendum esse, ne in alteratione ventriculi alia viscera lædamus, sic in externis providendum, ne lædatur epar, quod proximè incumbit: in internis verò, ne vel nimis calefaciendo bilem acuamus, vel nimis refrigerando eam reddamus inertem. 5. Stomachicis calidis minùs ex totô resolubilibus, non fidendum esse, quia grossiores particulæ remanent, & ventriculum gravant, vel irritant. 6. Non obruendum esse ventriculum copiâ medicamentorum quorumvis, tum sibi, tum aliis dicatorum. 8. Roborantia magis vacuô ventriculô danda, exceptis alimentis medicamentosis, interim spirituosa quædam, ventriculo à repletione gravato, modicè concedenda esse. 8. Topica stomachica frequentiùs & usitatiùs parte anticâ applicari, ubi epate ex parte tegitur, aliquando tamen posticâ, ubi orificium superius recumbit.

Formulæ

Remediorum Stomachicorum.

Decoctum amarum, vid. superiùs de *Antisebrilibus.*

Aliud in Anorexiâ proficuum. ℞. *Fol. agrimon. absinth. cent. min. an. mi. coq. in s. q. aq. font. ad lib. s. dissolv. sacch. unc. i. M.* Vel ℞. *Rad. cichor. herb. absinth. Rom. card. b. an. mi. cent. min. m. s. coq. in vin. & aq. cichor. an. mens. dimid. ad 3. p. consumpt. Col. detur m. & v. bonus haustus.*

Julapium Stomachale. ℞. *Aq. cinam. opt. unc. vi. ment. meliss. an. unc. iii. ol. vitriol. ritè parat. gut. xii. cinam. gut. vi. syr. de ment. unc. i. s. M. S. Magen-Julep, darvon. 2. oder 3. Löffel voll zu nehmen.*

Aqua clareta Stomachalis. ℞. *Cinam. crassiusculè trit. unc. i. maceretur in lib. i. aq. vit. per se in vase vitreô; in aliô vase vitreô per se & seorsim macer. sacch. albiss. unc. vi. aq. ros. lib. s. stent seorsim in infus. per 2. vel 3. dies, sæpiùs de die agitando, tandem simul misceantur, & per manicam transmittantur.* Dos. *cochl. i. vel ii. jejunô stomachô.*

Vinum Hippocraticum. ℞. *Cinam. acutiss. unc. iij. mac. caryoph. an. dr. ij. cardam. min. dr. i. s. cort. cit. extern. unc. i. infund. in vin. alb. generos. lib. vi. stent in locô tepidô per triduum. Colat. edulcor. Sacch. alb. unc. x. Col. itèrum bis vel ter per manicam Hippoc.*

Rosa solis. ℞. *Ros. sol. rec. m. iii. nuc. mosch. coriand. anis. ros. rub. sicc. an. unc. s. galang. zz. caryoph. an. dr. ij. glyc. unc. i. cardam. zedoar. gr. parad. calam. arom. an. dr. s. sant. cit. dr. i. sant. rub. cinam. an. dr. vi. aq. vit. opt. lib. vi. infunde per dies aliquot. Col. per manicam Hippoc.* add. *sacch. opt. lib. i. M.* Dos. *Cochl. i. vel alterum.*

Vinum absinthiacum. ℞. *Herb. absinth. lib. ij. ß. card. b. rorism. an. lib. s. summit. cent. min. unc. iij. rad. caryophyllat. lib. s. fl. sambuc. cort. cit. arant. an. unc. iii. M. incis. & contus. ad saccul. pro amphora musti. S. Species zum Wermuth-Wein.* Mutata dosi, etiam in minori quantitate lib. aliquot vini infundi poterunt, vel solus spiritus absinthii in vinô dissolvi.

Aliud Vinum Stomachicum. ℞. *Rad. enul. dr. vi. zz.* vel *zedoar. dr. iii. herb. ment. crisp. absinth. an. mi. sem. anis. dr. iii. cinam. acut. dr. ii. incis. detur ad Nodulum pro mens. ii. vin. alb.*

Mixtura Stomachica. ℞. *Elix. propriet. P. dr. ii. Essent. absinth. scr. ii. ol. mac. gut. vi. M. S. Magen-Essenz, darvon 20. oder mehr Tropffen aus einer Brühe zu nehmen:* Alii etiam addunt *tinct. chalyb.* Vel *Sp. sal. armon.* Alii solum *Elix. prop. P. ad gutt. 20.* vel 30. propinant.

Electuarium Stomachicum calidum. ℞. *Conserv. rorism. unc. iii. fl. tunic. unc. ii. condit. zz. chinens. unc. iii. cort. arant. unc. i. s. spec. diacinam. arom. ros. an. dr. vi. cubeb. unc. s. cardam. dr. iii. syr. de cinam. q. s. M. f. Elect. S. Magen-stärckende Latwverg, davon des Tags 2. oder 3. mahl einer wvelschen Nuss gross zu nehmen.*

Morsuli Stomachici. ℞. *Spec. pro morsul. Imperat. unc. i. condit. zz. chinens. cort. cit. nuc. ind. an. unc. s. cardam. dr. i. s. cubeb. dr. ii. ol. destill. cinam. gut. v. mac. gut. vii. caryoph. gut. iv. citr. gut. iii. sacch. albiss. in aq. sassafr. cum cinam. dissol. lib. i. M. f. Morsul. S. Magen-Morsellen.*

Alii. ℞. *Gr. paradis. dr. ii. affund. aq. cinam. unc. iv. stent in infus. per noct. manè col. in Col. dissolv. sacch. albiss. unc. ix.* add. *spec. arom. ros. dr. ii. diarrhod. dr. i. cardam. min. scr. ii. cubeb. dr. ii. condit. cort. cit. arant. cydon. an. dr. vi. zz. Chin. dr. ii. Condit. & aromata incidantur grossô modô f. s. a. Morsul. asperg. spirit. ros. in quô amb. gr. vi. dissolv.*

Alii, vaporum ascensum ex stomachô prohibentes. ℞. *Sem. Coriand. acet. præp. unc. s. spec. aromat. ros. diatrion. sant. an. dr. i. Condit. nuc. ind. unc. ß. carn. cydon. dr. vi. nuc. mosch. an. scr. iv. conf. ros. vet. unc. i. sacch. albiss. in aq. ros. sol. lib. s. M. f. Morsell.*

Alii contra Sodam. ℞. *Spec. diacret. Minsi. dr. vi. ebor. ust. dr. i. ocul. canc. præp. unicorn. foss. corall. rub. præp. an. scr. ii. nuc. mosch. dr. i. cum sacch. in aq. portulac. s. q. solut. M. f. Morsul. S. Morsellen vvider den Sood.*

Rotulæ Stomachales. ℞. *Rotul. man. Christ. s. unc. ii. ol. destill. cinam. gut. iv. caryoph. nuc. mosch. an. gut. iii. cit. gut. ii. M.*

Aliæ etiam Bibitoriæ dictæ. ℞. *Sem. Coriand. præp. scr. i. fœnic. anis. carv. an. dr. i. nuc. mosch. scr. ii. mac. scr. i. zz. cardam. cubeb. caryoph. an. scr. i. piper. alb. long. an. gr. xv. cum s. q. sacch. in aq. carminat. solut. M. f. Rotul. S. Magen-Zeltlein.*

Aliæ contra Sodam. ℞. *Succ. liquir. inspiss. sacch. cand. alb. an. unc. i. cret. colon. dr. ii. cum mucilag. gum. tragac.* vel *arab. ex aq. veron. fact. M. f. Trochisc. Inpinar. S. Zeltlein vvider den Sood.*

Pulvis Stomachicus. ℞. *Pulv. stomach. Birkman. unc. s. vel i. detur ad scatul. S. Magen-Pulver, darvon 3. Messer-Spitz voll aus einer Brühe oder Wein zu nehmen.*

Alius. ℞. *Pulv. cort. arant. dr. ii. tart. vitriol. sal. absinth. an. unc. i. M. f. Pulv.* Vel ℞. *Rad. aron. sicc. pulv. unc. ii. sal. armon. unc. s. rad. calam. aromat. dr. ii. cinam. mac. an. dr. i. caryoph. scr. i. M. f. Pulv.*

Alius. ℞. *Pellicul. interior. ventric. capon. unc. ii. nuc. mosch. mac. sem. coriand. anis. fœnic. an. dr. i. ß. ment. dr. s. glyc. dr. i. rhodosacch. unc. i. M. f. Pulv. cujus* dos. *à dr. i. ad dr. ii.*

Pulvis Pepticus. ℞. *Flaved. cort. exter. arant. candefact. & minutim incis. unc. ii. confect. sem. coriand. unc. ii. anis. carv. fœnic. an. unc. i. spec. arom. ros. dr. ii. sal. absinth. dr. ß. ment. pulv. scr. ii. sacch. cand. ad pondus omnium. M. f. Pulv. gross.* dos. *dr. i. post singulos pastus.*

Tragæa Stomachica. ℞. *Cubeb. dr. ii. cardam. zz. nuc. mosch. an. dr. i. caryoph. dr. s. cinam. acut. dr. ii. ol. cit. gut. ix. sacch. ros. tabul. ad pondus omnium. M. f. Trag. S. Magen-Trisneth, darvon ein Löffel voll nach jeder Mahlzeit entweder für sich selbsten, oder auf einem Schnitl Wein und Brod zu nehmen.*

Alia. ℞. *Coriand. præp. unc. s. sem. fœnic. anis. an. dr. ii. cinam. caryoph. an. dr. i. s. sacch. ad pondus omnium duplum M. f. Pulv.* de quô capiat cochl. i. post singulos pastus nihil desuper edendo vel bibendo.

Alia. ℞. *Sem. anis. fœnic. coriand. an. dr. i. pan. biscoct. Hispan. nuc. mosch. an. dr. ii. caryoph. scr. iv. cinam. opt. dr. ii. sacch. fin. unc. iii. M. f. Trag.*

Alia. ℞. *Sem. coriand. præp. unc. s. cinam. spec. arom. ros. zz. mac. sant. cit. rub. an. scr. i. confect. man. Christ. unc. iv. ß. M.*

Alia in ardore stomachi. ℞. *Nuc. mosch. No. ii. magist. ocul.*

ocul. canc. mat. perl. succin. præp. C. C. ust. præp. an. scr. i. sacch. cand. alb. unc. ii. fol. aur. No. vii. M. f. Pulv.

Linimentum Stomachicum. ℥. *Ol. nuc. mosch. per express. dr. i. ß. succin. rectif. balsam. Peruv. an. scr. i. M.* Vel ℥. *Balsam. Peruv. ol. nuc. mosch. express. an. dr. ii. caryoph. scr. i. mastich. destill. scr. s. laurin. dr. ii. gumm. ladan. in ol. absinth. dissol. dr. vi. M. S. Magen-Salbl.*

Balsamus stomachalis. ℥. *Ol. dest. Juniper. dr. i. ment. absinth. an. dr. ß. mac. caryoph. an. scr. ß. cinam. gut. v. Balsam. Peruv. scr. i. ol. nuc. mosch. q. s. M. f. Balsam. S. Magen-Balsam, den Magen und das Hertz-Griebel darmit vvarm zu schmieren, und ein vvarmes Tuch darauff zu legen.*

Emplast. stomachale *Craton.* ℥. *Ladan. unc. ii. cer. unc. iv, ol. nuc. mosch. expr. dr. iii. M. S. Magen-Pflaster mit Zendl überzogen, auffzulegen.*

Aliud. ℥. *Empl. de mast. unc. i. spec. arom. ros. dr. i. ol. nuc. mosch. expr. q. s. M. f.* Empl. Vel ℥. *Cerat. stomach. Galen. unc. i. ladan. el. unc. s. ol. mast.* vel *nuc. mosch. q. s. M.*

Aliud. ℥. *Empl. de crust. pan. de tacamah. an. dr. iii. malax. cum ol. mastich.* add. *Balsam. Peruv. parùm.* Vel ℥. *Gumm. tacamah. ladan. an. dr. iii. mast. dr. i. caryoph. dr. ß. cer. flav. dr. iii. ß. ol. destill. mast. gut. xv. ment. absinth. an. scr. ß. Balsam. Peruv. scr. i. M.*

Cataplasma stomachicum, pro sistendô Vomitû. ℥. *Ferment. pistor. unc. ii. vel iii. Pulv. ment. crisp. nucist. mastich. an. dr. i. theriac. Androm. dr. ii. acet. ros. q. s. M. pro Catapl.*

Aliud stomachicum, corroborans. ℥. *Panem mellit. Leb-Zelten, q. pl. coq. in vin. Hisp.* vel *Malv. s. q. ad consist. Catapl.* add. *mac. cinam. nuc. mosch. caryoph. q. pl. M. S. Magen-stärckendes Miessl vvarm darauff zu legen.*

Sacculus stomachalis. ℥. *Comar. ment. absinth. lavend. an. m. i. mast. nuc. mosch. tacamah. an. dr. i. fl. anth. lavend. ros. an. mi. omnia incisa & sp. absinth. irrorata includ. Saccul. qui gestetur in regione stomachi.*

Alius. ℥. *Menth. absinth. an. mi. bacc. laur. unc. s. rad. cyper. galang. caryoph. cort. cit. cinam. mac. an. dr. i, mixta & conquass. includ. Saccul. ex sindon. rub. vinô incoq. & calidè applicando.*

Alius pro compescendô Vomitû. ℥. *Herb. absinth. ment. crisp. an. mi. rad. torment. unc. i. thur. mast. an. unc. s. coriand. dr. ii. ros. rub. nuc. mosch. mac. an. dr. s. incisa dentur pro Saccul. coq. in vin. & acet. an. p. æq. qui calidè ventriculo admoveatur.*

ARTICULUS VIII.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Remediis Hepaticis.

I.

REmedia *Epatica* sunt, quæ respiciendo vel vasa, quibus refertissimum est Epar, vel humores & inprimis bilem, vel illos, tonúmque fibrarum & robur acinorum glandosorum, eidem amica sunt, ac affectibus ejus succurrunt. Hinc agunt, vel vasa obstructa aperiendo, eadem extricando, bilisque amurcam, ac viscedinem mucilaginosam expediendo, qualia sunt amara, aromatica, acria, acida, ac absorbentia salino alcalina & martialia; atque horum usus est in Icterô, cachexiâ, hydrope, affectû hypochondriacô &c. Vel agunt bilem inertem, aquosam, vel viscidam, aut particulis salinis & sulphureis volatilibus haud instructam, acuendo & restaurando, qualia sunt incidentia tum sulphurea, oleosa, aromatica, spirituosa, balsamica, tum imprimis sale volatili pollentia & acria, tum absorbentia humores austeros, acidos, figentes; atque horum usus est in cachexiâ, hydropê, anasarcâ, scirrhis, tumoribus pituitosis &c. Vel agunt bilem acriorem & copiosam, vel nimis mobilem temperando, ac refrænando, qualia sunt diluentia, acida, terrea, absorbentia, vel tonum roborando & villos firmando, qualia sunt leniter stiptica, cum partium tenuitate, ac inprimis amara, uti etiam absorbentia vitriolata & martialia, quæ maximè sunt Epatica, Icteri, chlorosis, hydropis, scorbuti, affectûs & Melancholiæ hypochondriacæ unicum & summum remedium; magis tamen in laxis & præhumidis, quàm siccis subjectis.

II.

Circa horum usum Not. 1. Non esse aperiendum, citrà diluentia ac humores fluxiles reddentia, hinc acidulæ, asylum & extremum plurium morborum sunt remedium, quod vires aperientes Vitriolicas & martiales, plurimô diluente humore habeant immersas. 2. Acidulas, de quibus jam suprà specialiter dictum, conducere, ubi salvis pulmonibus, & viscеribus, diluendi ac temperandi humores præcipuè bilioси, ac laxitas villorum corrigenda, & quidem in habitu corporis magis sicciori & squalido: Thermas è contra, ubi humores acidi magis exsuperant, & corpus laxiori gaudet habitû. 3. Dulcia, exceptis passulis facilè bilescendo hepar lædere. 4. In affectibus Epatis ita adstringentibus tonicis, utendum esse, ne obstruamus; hinc consultissimum, aperientia moderari adstringentibus, & vicissim. 5. Etiam exteriùs Hepatica locum habere, quatenus mediantibus poris virtutes interiùs fibrant, licèt refractè agant, inprimis in dolore vel ardore dextri Hypochondrii.

Formulæ

Remediorum Hepaticorum.

Decoctum ante-Ictericum *Lindan.* ℥. *Rad. cich.* aut *tarax. unc. ii. chelidon. m. à dr. vi. ad unc. i. herb. endiv.* aut *cich. mi. s. vel m. ii. fragar. mi. s. marrub. m. s. tart. alb. ab unc. s. ad dr. vi. fol. senn. dr. vi. coq. in aq. & vin. an. s. q. vase clausô;* Hinc ℥. *lib. ij. pro usu, addendo, si præstantius volueris, cuilibet dos. sp. tart. rectif. scr. i. M.* præmissô Vomitû saluberrimum est.

Aliud. ℥. *Stercor. anser. ras. ebor. an. unc. i. chelidon. cum tot. ling. cerv. fl. or. hyper. an. mii. croc. dr. ß. vin. alb. aq. font. an. lib. i. coq. ad dimid. f. Col. add. sacch. alb. q. s. & clarif. iv. album. ov.* dos. *unc. v. bis in die.*

Infusum ante Ictericum *Riverii.* ℥. *Rad. rub. tinct. unc. s. fol. chelidon. m. mi. summit. absinth. pont. cent. min. an. pj. cinam. dr. s. croc. scr. s. inf. per noct. in vin. alb. unc. viij. Col.* add. *sacch. alb. unc. s. M. capiat. m. 3. horis ante Pastum.* Hoc, p. p. Icterum recentem plerumque radicitùs evellit, per 6. vel 7. dies usurpatum.

Decoct. anti-Hydropicum. ℥. *Rad. bryon. rec. unc. i. asar. unc. s. sal. tart. dr. iii. infund. in s. q. aq. s. stent in locô tepidô per noctem,* manè add. *rad. vincetox. dr. iii. summit. absint. mi. fl. bellid. m. s. bacc. Juniper. dr. iii. incis. & contus. confund. simul ac coq. in aq. s. q. de Col.* ℥. *lib. i. s.* add. *sp. sal. armon. dr. ii.* de hôc Decoctô capiat ter in die bonum haustum.

Mixtura antihypochondriaca. ℥. *Mixtur. s. unc. s. Essent. cent. min. cochlear. an. dr. iii. trifol. fibr. dr. ii. tinct. mart. dr. i. ß. M. S. Eröffnende Essentz, davon 15. Tropffen aus einer Brühe oder Wein zu nehmen.*

Vinum anti-Cachecticum. ℥. *Chalyb. præp. dr. vi. rad. enul. rec. unc. ii. fol. absinth. utriusque an. mii. passul. corinth. dr. vi. fol. senn. unc. ii. vin. alb. lib. iv. infund. frigidè per 24. horas.* dos. *unc. iv. m.*

Cerevisia medicata anti-cachectica & anti-hypochondriaca. ℥. *Rad. cich. rec. lib. s. enul. rec. unc. ii. herb. scolopend. lib. s. card. b. m. iii. bacc. juniper. lib. iii. incis. & contus. dentur ad Saccul. pro 60. mensur. cerevisiæ, qui in liquore relinquendus, donec ejus peracta fermentatione fiat transvasatio.*

Alia *Buttleri.* ℥. *Beton. salv. agrim. cochlear. absinth. Rom. an. miii. rad. enul raph. rust. an. unc. iv. M. f. Saccul. pro cerevis. cong. viii.* mutatis mutandis, etiam ex his Vina alterantia fieri possunt.

Brodium aperitivum. ℥. *Rad. cich. fœnic. petrosel. an. unc. s. passul. exacin. unc. i. croc. scr. i. mac. scr. s. incid.*

& ventri Gallinæ abscissis alis, collô & pedibus indantur, coq. in s. q. aq. donec caro ab ossibus separetur, servetur jusculum, pro pulv. aperitivis in eô exhibendis.

Electuar. Epaticum. ℞. *Conf. ros. cichor. cochlear. an. unc. i. spec. diatrion. santal. diarrhod. Abb. an. dr. i. arom. ros. dr. s. condit. rad. cich. unc. s. nuc. ind. dr. ii. syr. capill. ven. q. s. M.*

Aliud. ℞. *Conf. fl. absinth. capill. ven. tamarisc. an. unc. i. condit. rad. enul. cort. cit. an. unc. s. myrob. condit. N. 1. nuc. mosch. condit. dr. iij. confect. alk. dr. ij. spec. diarrhod. Abb. dr. i. sal. absinth. tamarisc. an. scr. ii. croc. scr. i. amb. gryf. scr. s. cum syr. de cort. cit. M. f. Opiat. cujus* dos. *magnitudo Castan. per 15. dies.*

Aliud. ℞. *Passul. corinth. mund. lib. s. coq. in vin. vet. ad consist. pult. per setaceum trajectis* add. *conf. anth. cort. cit. condit. an. unc. i. cinam. acut. spec. arom. ros. diatrion. sant. an. scr. ii. aloës odorif. scr. i. croc. scr. ß. M. S. Leber-stärckende Latwvergen.*

Pulvis aperitivus & digestivus. ℞. *Sal. absinth. cent. min. card. b. magist. ocul. canc. tart. vitriolat. an. scr. ii. M. f. Pulv. S. Digestiv-Pulver, davon 2. oder 3. Messer-Spitz voll zu nehmen, auf einer Brühe.*

Alius. ℞. *Croc. mart. aperit. scr. iv. pulv. Epat. rub. sal. absinth. chelidon. mai. cent. min. an. scr. i. divid. in viii. p. æq. sumendas ex brodiô aperitivô.* Pulveres Cachectici, videantur superiùs de Chalybeatis.

Pulvis ante-Ictericus expertus *Timæi.* ℞. *Semin. aquileg. dr. vi. croc. oriental. dr. i. tart. vitriolat. dr. ß. M. F. Pulv. divid. in 7. p. æq. sumendas ex vinô calidô per 7. dies continuos.*

Pulvis præcipitans absorbens. ℞. *Ocul. canc. præp. corall. rub. præp. an. dr. ii. matr. perl. præp. C. C. ust. præp. an. dr. i. fol. aur. N. v. M. F. Pulv.* dos. *scr. ij.* vel *dr. i.*

Alius specificus. ℞. *Ocul. canc. præp. corall. rub. præp. unicorn. ver. an. dr. i. antihect. Poter. dr. i. s. cinnab. nat. cinnab. antim. an. scr. s. extr. castor. scr. i. M. F. Pulv.* vel *cum solutione tragac. Pilul.* potest pro re natâ etiam aliquid addi *de laud. op.* vel *theria. cælest.*

Tragæa Epatica. ℞. *Spec. diarrhod. Abb. scr. iv. diatrion. sant. arom. ros. an. scr. ii. sacch. ros. tab. unc. i. s. sacch. cand. alb. unc. ij. ol. destill. anis. gut. xv. M. S. Leber stärckendes Trisaneth.*

Alia, viscera abdominis roborans. ℞. *Spec. diarrhod. Abb. diatrion. sant. an. scr. ii. diacurcum. dialacc. an. scr. i. cinam. opt. dr. ii. nuc. mosch. dr. i. mac. caryoph. cubeb. cardam. an. scr. s. corall. rub. præp. dr. i. fol. aur. N. ii. sacch. albiss. unc. viii. M. F. Trag.*

Epithema Epaticum frigidum. ℞. *Aq. endiv. ros. portul. nymph. acetos. an. unc. i. s. acet. ros. unc. i. pulv. ros. sant. rub. spic. ind. an. scr. s. spec. diarrhod. Abb. diatrion. sant. an. dr. s. M. S. Leber-Uberschlag.*

Ung. deoppilativum. ℞. *Ung. deoppilat. unc. i. s. ol. destill. carv. scr. ii. M.* Vel ℞. *Ung. deoppil. carmin. an. unc. i. s. ol. dest. caryoph. gut. v. mac. gut. iij. lig. Rhod. gut. ii. M.* Vel ℞. *Ung. santal. dr. x. deoppil. dr. v. ol. dest. lig. Rhod. scr. s. ol. absinth. q. s. M. S. Leber-Salben.*

Aliud. ℞. *Axung. molendinar. ping. capon. an. unc. i. ol. capp. rut. absinth. an. dr. iij. ung. de alth. popul. an. unc. s. cer. parum. M. S. Untervvachs-Salben.*

Unguentum Hepaticum frigidum. ℞. *Cerat. santal. unc. i. succ. cichor. rec. expr. unc. ii. bull. ad. succ. consumpt.* add. *ol. ros. de capp. an. unc. s. acet. ros. dr. ii. M.* Vel ℞. *Succ. endiv. cich. portul. an. unc. i. mass. cerat. santal. unc. ij. coq. ad succ. consumpt.* add. *ol. ros. nymph. ung. infrigid. Galen. an. unc. ß. M. S. Kühlende Leber-Salben.*

Emplast. Hepaticum. ℞. *Ung. santal. dr. vi. pulv. ros. dr. i. s. ol. dest. lig. Rhod. gut. xiv. camph. gr. iv. tereb. & ceræ parum. M. F. Emplast. inducendum corio coopert. sind. rub. S. Leber-Pflaster.*

Plura de Hepaticis, vide de Præparantibus & Martialibus, quæ omnia huc spectant, & de quibus suprà.

ARTICULUS IX.

De Officiô Medici, in considerandis Remediis Spleneticis, Antiscorbuticis, & Nephriticis.

I.

MEdicamenta *splenetica* sunt, quæ Lieni familiaria, affectibus illius succurrunt, & quidem vel motum sanguinis & seri in colatoriô hôc suô retardatum tollendo, ac humores ponticos, acidos & austeros, sanguinis partes volatiles figentes corrigendo, qualia sunt aquea, diluentia & temperantia, leniter amara & aromatica, alcalina fixa & volatilia, alcalina terrea & præcipuè Martialia, quæ meritò hypochondriacorum & scorbuticorum panacæa sunt ac dicuntur, atque hæc prosunt in obstructionibus viscerum, initiô hydropis, cachexiâ, palpitatione cordis, doloribus & tumoribus hypochondriorum: Immò cùm hypochondria sint fomes quasi omnium morborum, hæc ipsa quoque ad affectus capitis & nervorum sympathicos spectant; vel agunt seri flatum volatiliorem, seu ejus acrimoniam & lixiviositatem respiciendo, unde phlogoses, ebullitiones, & rarefactio sanguinis major, dolores arthritici, scorbutici vagi, sudores colliquativi nocturni, vigiliæ, inquietudines, pavores &c. quibus medentur tum aquea diluentia, tum acidula, austeriuscula, stiptica, terrea; vel respiciendo obstructiones, ac recrementa pituitosa, tartarea limosa sero immersa, & facilè in sabulum cænosum, arenulas vel calculum ipsum fatiscentia, qualia sunt aperientia generosiora, ut acida, alcalina & enixa, aromatica, abstergentia, diuretica & nephritica.

II.

Circa usum remediorum spleneticorum, Not. 1. Uti jam suprà dictum, acidulas & thermas unicum sæpè esse spleneticorum remedium. 2. Martialia hypochondriacorum panaceam esse & dici. 3. A præcipitantibus hypochondriacos & scorbuticos haud exiguum quoque accipere levamen. 4. Variare splenetica pro variô & diversô ægrorum spleneticorum statû. Nam sicuti volatilia, tam salina quàm spirituosa aromatica, nocent in affectû lienis calidô, ità prosunt in frigido. 5. Acida subinde etiam inter splenetica numerari posse, præsertim vi incisoriâ in humorum fixitate, vel fixatoria in nimiâ eorum rarefactione. 6. Diluentia, uti aperientium ità & spleneticorum actionem adjuvare, præsertim ubi serum non abundat, vel stagnat. 7. Lienem volatilioribus, & magis activis gaudere medicamentis, quàm Epar. 8. Dulcia etiam spleni minùs amica esse, eò quòd vi fermentativâ potiùs exsuscitent fervidos, salsos & acres humores, adauctâ simul bile, quæ in omnibus Melancholicis simul peccat, unde hysterica, epileptica & similia symptomata, facilè si non excitant, saltem exasperant.

III.

Ad Medicamenta *splenica*, reducentur etiam remedia *antiscorbutica*, scorbuto præcipuè dicata, quæ sale volatili abundantia, fermentationes corrigunt, crassos & crudos humores penetrant, eosque subtiles & tenues reddunt, acidum vitiosum destruunt, obstructiones referant, humoresque peccantes hinc inde discutiunt, & per urinas evacuant. Circa usum horum, Not. 1. Calidioribus & acrioribus cautè utendum esse, præsertim in corporibus rarioris texturæ, & calidioris temperamenti, vel saltem temperatis & blandè acidis miscenda, ut v. g. *Cichor. acetos. succ. cit.* vel quod optimum *sero lactis.* 3. Dulcia non facilè exhibenda, ac præcipuè à saccharô nimiô abstinendum esse. 3. Simplicia antiscorbutica recentia, & eorum succos aut conservas præferenda

renda esse, compositis artefactis, & præcipuè decoctis vel extractis, cùm sal volatile eorum facilè dissipetur & evanescat. 4. In eorum usù per 14. dies & ulteriùs insistendum esse, & 5. vel 6. die lenitivum exhibendum.

Formulæ

Remediorum Spleneticorum, & Antiscorbuticorum.

Remedia Splenetica eadem ferè sunt, quæ Epatica, Martialia & præparantia Aperitiva; hinc suis locis videantur.

Vinum Antiscorbuticum. ℞. *Rad. armorac. rec. tessulatim incis. unc. iv. sem. eruc. conquass. unc. i. affund. vin. Rhen. lib. iv. stent in infus. per triduum hinc Col.* dein ℞. *Fol. rec. cochlear. nasturt. beccabung. an. mii. incid. & terantur in mortar. marmor. affund. colat. superiorem, stent per diem & noct. hinc exprim. sub prælo fortissimè, & col. per chart. emporet. addendo tantillum sacch. pro delicatioribus.*

Aliud. ℞. *Herb. rec. cochlear. nasturt. aquat. an. mij. beccabung. acetos. an. mj. contund. in mort. marmor. affundendo vin. Rhenan. in quò rad. armorac. tessulatim incis. per triduum macerat. lib. iv. stent in Infus. per diem & noctem, hinc exprim. fortissimè & Colet.* add. *succ. cit. rec. unc. iv. sacch. parùm. M.* dos. *ab unc. iij. ad vj.*

Aliud. ℞. *Herb. Cochl. rec. nasturt. fumar. an. mj. rad. armorac. N. i. cnul. unc. i. passul. dr. vi. contus. & conquass. includ. Nodulo infundendo vinò*, vel si phlogoses excitet; *serò lact.* vel *lact.*

Cerevisia Antiscorbutica. ℞. *Fol. cochlear. cardamin. beccabung. trifol. fib. an. m. vi. epat. agrim. ling. cervin. an. mii. absinth. Rom. mi. rad. raph. rust. unc. iij. rad. 5. aperient. cichor. an. unc. ii. sem. carv. unc. i. s. cort. exter. limon. N. vi. uv. pass. exacinat. lib. ii. s. Saccul. pro cong. vi. cerevisiæ.*

Mixtura Antiscorbutica. ℞. *Mixtur. s. spirit. cochl. nasturt. bacc. juniper. Essent. trifol. fib. an. dr. iij. M. S. Essenz. Wider den Scharbock, darvon von 20. biss 30. Tropffen einzunehmen.*

Succi Antiscorbutici. ℞. *Succ. rec. expr. cochlear. lib. s. nasturt. aquat. beccabung. an. unc. iij. fumar. cichor. acetos. an. unc. ii. mixta præcipit. cum succ. cit. S. Scharbocks-Safft, darvon 4. Untzen täglich in einer Brühe zu nehmen.* vel per se cum *dr. i. s. aq. cinam.*

Alii. ℞. *Succ. rec. expr. cich. fum. beccabung. nasturt. aquat. cochlear. an. dr. iij. seri lact. capr. unc. iv. M.*

Brodium Antiscorbuticum. ℞. *Beccabung. nasturt. aq. cochlear. acetos. Hispan. an. M. ß. raph. mar. unc. s. minutissimè concis. affund. brod. carn. ferv. lib. i. per pannum fortiss. exprim.* dos. *m. & v. unc. v. cum gut. xv. vel xx. Essent. trifol. fib.*

Electuarium Antiscorbuticum. ℞. *Pom. cit. rec. unà cum cort. incis. N. iij. fol. cochl. rec. miij. nasturt. aq. m. ij. acetosell. mi. Contund. in mort. marmor. & cum paucò sacch. f. Elect. S. Scharbocks-Latvvergen.*

Aliud. ℞. *Conf. ros. antiq. unc. ii. fumar. cochlear. an. unc. i. s. pulv. troch. de viper. unc. s. syr. scelotyrb. Forest. dr. vi. vel q. s. M. ad fictil.*

Pulvis Antispleneticus. ℞. *Crem. tart. cryst. tart. an. dr. ii. scolopend. tamarisc. frax. juniper. an. dr. s. ol. mac. scr. ß. M. F. Pulv. S. Miltzeröffnendes* Digestiv-*Pulver.*

Unguent. Spleneticum. ℞. *Ol. Chamom. laur. cappar. absinth. an. dr. ii. ung. carmin. Minss. unc. i. Cerat. de cicut. unc. ß. M. S. Miltz-Salben.*

Emplastrum Spleneticum. ℞. *Empl. de bacc. laur. dr. vi. tacamah. unc. s. Balsam. peruv. dr. i. cer. dr. ii. M. F. Empl. sindone contegendum.* Vel ℞. *Empl. splenet. Cerat. de ammon. an. dr. vi. M.* Vel ℞. *Cerat. de Cicut. santal. de bacc. laur. an. dr. vi. malax. cum ol. capp. & F. Emplastrum.*

Formulæ

Remediorum Nephriticorum,

Videantur de Diureticis & Lithontripticis.

ARTICULUS X.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Hystericis seu Uterinis.

I.

MEdicamenta *Hysterica* seu *Uterina* sunt, quæ uterò appropriata, affectibus illius succurrunt, & quidem 1. Vel menses movendo, quatenus vel vias uteri occlusas referant, vel sanguinis qualitatem vitiosam, pituitosam, acidam, ad motum ineptam corrigunt, ut orgasmum menstruum recipiat, vel sanguinem fundunt, & archæum uteri exstimulant, vel humores acidos, aulleros, stipticos, sanguinem nimis figentes & concentrantes tollunt, uti maximè sunt chalybeata, sine quibus vix aliquid proficitur, vel uterum immediatè abstergunt, ac humores pituitosos, tartareos ac mucilaginosos, vasa obviscantes expediunt, poros dilatant, & unô verbô vias liberas & patulas reddunt, naturamque ad excretionem blandè sollicitant, atque hæc remedia dicuntur *Emmenagoga*, suntque vel volatilia oleosa, vel salina, volatilia, amara, aromatica, ac præsertim martialia. Vel 2. Fœtûs & secundinarum exclusionem promovendo, quatenus vel acrimonia irritante, fœtum ad coalitationes & agitationes irritant, aut uterum stimulant, vel naturam roborant, aut vias emolliunt, aut spiritus animales majori copiâ ad fibras uteri proliciunt, atque hæc dicuntur *partum facilitantia*, suntque vel emollientia, vel confortantia, balsamica & nervina, vel stimulantia, tum salina, tum sulphurea. Vel 3. Agunt fibras uteri nerveas & membranosas roborando, per nervina, spirituosa, aromatica. Vel 4. Flatus & halitus, seu impuritates, circa & in uterô stabulantes discutiendo. Vel 5. Tandem humores extravasatos, circa uterum stagnantes resolvendo, aut humores, acidos, lancinantes, absorbendo ac figendo.

II.

In usû horum Not. 1. *Emmenagoga* urgente & aurigante naturâ, non quietâ vel invitâ existente propinanda esse. 2. Eadem etiam esse fœtum exturbantia, hinc gravidis nunquam exhibenda. 3. Eadem justô tempore, id est, ante solitum fluxum vel novilunium imprimis data, & sæpiùs repetita, feliciss imè juvare. 4. Optimum tempus movendorum mensium esse vernum, hinc maximè consultum, illô tempore 6. vel 8. diebus ante mensium tempus operari. 5. In fœtû excludendô, naturam malle duci, quàm pelli; unde talia medicamenta non propinanda, nisi constet de doloribus aperitivis portarum, & actuali nisû ad excernendum, sicque quò natura magis indiga, eò magis juvanda, ut in fœtû mortuô, secundinâ retentâ. 6. Non exhibenda esse partum juvantia, nisi constet de situ Infantis naturali ad partum. 7. Tum puerperis in genere, tum speciatim in secundinis retentis, convenire bezoardica, putredini resistentia, & uterum purgantia. 8. Dulcia Hystericis exosa esse, & quidem illis maximè, quibus vel fermentum peregrinum uterum inquinat, vel nervosum genus affectum, vel vaporosa miasmata infestant; nam iis subinde conferunt, quibus vis fermentativa sanguini inducenda, ut in suppressione mensium. 9. Acida pariter vix non omnes lædere hystericas, fixatis humoribus & irritatis membranis, licet uterum non omnia lædant. 10. In casû dubiô, an menses sint suppressi, vel fœmina gravida, vix ultra martialia ascendendum, cùm hæc non noceant, sed simul roborent. 11. Clysteres uterinos egregiè quidem elutriare & abstergere uterum: virginibus verò & gravidis non convenire, velut & pessos ac similia topica.

Formulæ

Remediorum Hysstericorum & Uterinorum.

Decoctum Emmenagogum. ℞. *Rad. fœnic. ap. rub. tinct. pimpinell. an. unc. s. herb. puleg. arthemis. serpill. calaminth. mont. meliss. an. m. ß. fl. cheir. calend. an. p. i. cic. unc. i. s. bacc. laur. unc. s. sabin. dr. iii. sem. mil. sol. anis. an. dr. iii. cinam. acut. dr. vi. incis. & conquass. coq. in s. q. aq. s. in Col. lib. i. s. dissolv. syr. de arthemis. unc. iii. mixta clarif. & filt.* add. *essent. croc. gut. xxx. M. S. Tranck vvider die verhaltene Monat-Zeit, Morgends und Abends ein Trunck davon zu thun.*

Aliud. ℞. *Fol. Arthemis. m. i. s. calaminth. orig. meliss. mentast. puleg. an. m. ß. rad. ostrut. fœnic. petrosel. pimpinell. cort. arant. an. dr. ii. s. bacc. juniper. unc. i. sem. fœnic. petrosel. genist. hyper. an. dr. iii. coq. in vin. alb. s. q. Col. & bibatur m. bonus haustus.*

Julepus Emmenagogus. ℞. *Succ. limon. lib. s. cum s. q. sacch. f. instar Julapii ad ignem, addendo sub finem croc. q. s. ad saturatam flavedinem. S. Besonder-Zeit-treibender Julep, davon 3. Löffel voll 2. mahl im Tag zu nehmen, und 4. Tag zu* continuiren.

Julapium Hystericum camphoratum. ℞. *Camph. dr. ij. incende & sæpè extingue in aq. font. lib. i. ad totalem camph. consumptionem Col. dentur cochl. 4. vel 5. sæpè in paroxysmô Hysterico.*

Julapium Hystericum fœtidum. ℞. *As. fœtid. dr. i. s. solv. in aq. ceras. nig. unc. vi. sine calore in mortar. frig. ut lactescat; sumatur cochl. i. in initiô & fine paroxysmi.*

Julapium Hystericum moschatum. ℞. *Aq. naph. unc. vi. mosch. scr. s. sang. drac. scr. i. M. pro 2. dos. in paroxysmô.*

Potiuncula ad Dystociam vel centies experta. ℞. *Aq. meliss. arthemis. cinam. hyster. an. unc. i. myrrh. el. scr. i. s. succin. alb. præp. scr. i. croc. scr. ß. M. f. Potiuncula actû calidè hauriendа & intra 4. horas repetenda, si prima non sortiatur effectum.*

Mixtura Hysterica. ℞. *Aq. meliss. borrag. an. unc. ii. s. marg. præp. scr. i. s. Castor. gr. v. camph. gr. ij. M. S. Hertz- und Mutter-Wasser, Löffel-voll vveiss zu gebrauchen.*

Alia. ℞. *Aq. Ceras. nig. rut. hysteric. alb. an. unc. iij. castor. in nodulô ligat. & in vitrô suspens. dr. s. Sacch. q. s. M. F. Julap. de quô capiat cochl. 4. vel 5. in omni languore, instillando primæ dosi, si Paroxysmus urgeat, sp. C. C. gut. xx.*

Alia. ℞. *Aq. meliss. puleg. fl. chamom. an. unc. i. s. tinct. castor. cum sp. sal. armon. fact. dr. s. spirit. meliss. scr. i. ol. destill. succin. gut. iij. syr. de ment.* vel *cort. arant. unc.* ß. *M.*

Mixtura in suppressione Lochiorum. ℞. *Elix. prop. P. dr. i. s. Essent. castor. dr. i. M.* dos. *gut. xv. ex vinô calidô, in quô tantillum croc. mac. & cinam. ebullierit.*

Alia. ℞. *Aq. arthemis. hysteric. Minsi. an. unc. i. s. cinam. unc. s. pulv. myrrh. el. scr. i. succin. alb. præp. castor. an. scr. s. M. pro unâ vice, & sic pro ceteris.*

Potio ad expellendam Secundinam. ℞. *Troch. de myrrh. dr. i. cinam. acut. testicul. eq. præp. an. scr. i. croc. orient. scr. s. Borrac. gr. v. aq. arthemis. unc. ij. M. pro unâ dosi.*

Vinum Emmenagogum. ℞. *Rad. Curcum. scr. ii. dictamn. alb. dr. s. cass. lig. cinam. acut. an. scr. iiij. herb. meliss. puleg. an. mij. cort. flav. cit. arant. an. scr. iv. croc. orient. scr. i. M. incisa dentur ad Nodul. pro mens. i. vin. alb. & mens. s. aq. meliss. destillat.* Dos. *unc. iv. cum gut. vi. vel vii. tinct. chalyb.*

Aliud fortius, pro Secundinâ quoque aut Fœtû mortuô ejiciendô utilis. ℞. *Fol. sabin. arthemis. dictam. cret. rorism. puleg. an. m. s. rad. aristol. rot. apii, Ireos, rub. tinct. an. unc. s. bacc. laur. dr. vi. borrac. venet. troch. de myrrh. an. dr. iij. cass. lign. acutiss. unc. s. croc. integ. dr. ij. incis. & conquass. affunde vin. generos. q. s. stent in infus. perpetuâ in locô calidô optimè clausa.* Detur singulis matutinis haustus calidus.

Brodium Emmenagogum, fit ex *Decoct. Rad. enul. petrosel. cic. rub. cum cinam. croc. & mac.*

Electuarium Lochia provocans. ℞. *Cons. absinth. Rom. rut. an. unc. i. troch. de myrrh. dr. ii. castor. croc. sal. vol. salis armon. as. fœtid. an. dr. s. cum s. q. syr. de 5. rad. M. F. Elect. de quô capiatur magnitudo nuc. mosch. major. tertiâ quâque horâ superbibendo cochl. 4. vel 5. seq. Julepi.* ℞. *Aq. rut. meliss. an. unc. iij. sacch. cand. q. s.*

Pilulæ Hystericæ. ℞. *Castor. dr. i. sal. vol. succin. dr. s. cum s. q. Balsi. Peruv. M. F. Pilul. N. xxiv. capiat tres singulis noctibus, superbibendo cochl. ij. vel iij. aq. hyster.*

Aliæ. ℞. *Myrrh. el. galban. an. dr. i. s. castor. gr. xv. cum s. q. Balsi. Peruv. M. F. Pilul. ex dr. i. N. xii. sumat 3. singulis noctibus.*

Aliæ Camphoratæ. ℞. *Camph. scr. ii. castor. dr. i. as. fœtid. scr. iv. sem. dauc. sylv. dr. i. s. syr. de arthemis. q. s. M. F. Pilul. 6. ex dr. i.* Vel ℞. *Pulv. sem. vitic. unc. s. rut. as. fœtid. camph. an. dr. i. castor. dr. ii. ol. succin. gut. xx. syr. de arthemis. q. s. f. mass. Pilular.* Dos. *à scr. s. ad gr. xv. 3tiâ quâque horâ in paroxysmô Hysterico, & præterea horâ somni extra paroxysmum singulis noctibus.*

Pilulæ in Mensium diminutione & conjunctô dolore. ℞. *Extract. aloës, croc. myrrh. castor. an. gr. viii. laud. op. gr. vi. ol. sabin. gut. v. M. F. Pilul. N. xxviii.* Dos. *N. vii. tribus diebus ante eruptionem mensium, sub horâ decubitûs.*

Pulvis Hystericus expertus Timæi. ℞. *Fœcul. bryon. scr. ii: marg. præp. scr. i. castor. gr. xxv. ol. dest. rut. succin. alb. an. gut. v. M. F. Pulv. divid. in 3. p. æq. & repetitis vicibus, si opus fuerit, ori infundatur cum vinô calidô, in quô tantillum mac. & croc. bullierit.*

Pulvis Partum provocans. ℞. *Myrrh. el. scr. i. succin. alb. borrac. an. scr. s. cinam. gr. viii. M. F. Pulv. sumendus ex aquâ lil. alb. hyster. & puleg.*

Alius. ♃. *Epat. anguill. exsicc. & pulv.* vel *ægagropil.* aut *testic. eq. præp. à dr. s. ad dr. i. Borrac. venet. scr. i. M. detur ex aq. puleg. meliss. & hyster.*

Pulvis Emmenagogus. ♃. *Bacc. laur. massâ panis circumduct. & in clib. coct. unc. s. summit. cent. min. myrrh. rub. croc. an. scr. i. cinam. sabin. aristol. rot. dictamn. alb. an. gr. xxiv. M. F. Pulv.* Dos. *à dr. s. ad scr. ii.*

Alius. ♃. *Rhab. el. dr. ii. puleg. absinth. sabin. bacc. laur. an. dr. i. mac. dr. s. croc. scr. i. M. F. Pulv.*

Alius. ♃. *Rad. dictamn. alb. dr. iii. zedoar. calam. arom. cinam. mac. croc. cort. cit. an. dr. i. troch. de myrrh. borrac. venet. an. scr. iv. sem. nigell. dr. ii. fœnic. cumin. anis. bacc. laur. an. dr. i. M. F. Pulv. cujus* dos. *dr. i.*

Alius. ♃. *Crem. tart. Cryst. tart. an. dr. ii. sal. arthemis. absinth. puleg. meliss. spirit. sal. coagul. an. dr. s. pulv. agar. rad. asar. gial. an. dr. ii. Rhab. ver. dr. i. croc. orient. scr. i. troch. de myrrh. dr. i. s. ol. mac. sabin. an. scr. s. M. F. Pulv. subtiliss. cujus* dos. *dr. i. ex aq. meliss. puleg. &c.*

Tragæa Emmenagoga. ♃. *Spec. dianth. diarrhod. Abb. an. dr. i. pulv. asar. Rad. Ir. cyclam. dictamn. alb. aristol. rot. Cyper. gentian. zedoar. an. scr. ii. succin. alb. myrrh. cinam. an. dr. s. sem. sesel. dauc. an. scr. i. Essent. cit. saccharin. ad pondus omnium s. Trag.*

Pediluvium in suppressione Mensium. ♃. *Herb. arthemis. meliss. puleg. rorism. an. mii. s. fl. chamom. calendul. an. mi. bacc. laur. unc. i. s. M. incis. & contus. ad chart. S. Species zum Fuss-Wasser.*

Emplastrum Matricale. ♃. *Empl. matrical. August.* vel *gumm. carann. unc. i. extend. super alut.* Vel ♃. *Gumm. Galb. tacamah. an. unc. s. dissolv. & extend. super alut. ac infra umbilic. applicetur.* Vel ♃. *Galb. in tinct. castor. solut. & col. dr. iii. tacamah. dr. ii. M.*

Suffitus humidus in suppressione Mensium vel Lochiorum. ♃. *Herb. matricar. puleg. an. mi. sabin. mii. bacc. laur. juniper. an. unc. i. pom. colocynth. unc. i. incis. grossô modô dentur ad chart. S. Species* zur Báhung. *ebull. in aq. commun. cujus vapor fervidus excipiatur per infundibulum, in sellâ undique clausâ. Si citiùs liquor deferveat, injectione silicis vel chalyb. igniti denuò calefieri potest.*

Suffitus

Suffitus ſiccus in eundem finem. ℞. *Sabin. m.ſ.myrrh. dr.ii. aſphalt. troch. alband. an. dr. i. M. F. Pulv.* Vel ℞. *Caryoph. cinam. mac. an. dr. ii. bacc. juniper. unc. ſ. ſem. nigell. dr. i. ſtyrac. calam. dr. ii. M. F. Pulv. groſſ.*

Odoramentum in paſſione Hyſtericâ. ℞. *Caſtor. as. fœtid. an. dr. ſ. ol. ſuccin. ſcr. ſ. M. & in ſericô involve f. Nodul. naribus admovendus.* Vel ℞. *Galb. as. fœtid. an. dr. ii. caſtor. dr. i. ſ. ſal. vol. ſuccin. dr. ſ. M. f. Nodul. vel ſæpiùs olfaciat ſp. ſal. armon.*

Enema Hyſtericum. ℞. *Decoct. commun.* vel *Emoll. unc. x. camph. dr. i. ol. rut. unc. ſ. mell. mercurial. unc. iii. M.*

Aliud. ℞. *Herb. mercurial. pariet. arthemis. puleg. rut. calam. an. mi. ſem. carv. cumin. bacc. laur. an. dr. ij. coq. ad lib. i. in Col. diſſolv. elect. hier. pic. benedict. laxat. an. unc. ſ.* vel *dr. vi. ol. rut. unc. ij. camph. ſcr. ſ.*

Aliud in Partû difficili. ℞. *Herb. mercurial. malv. arthem. fl. chamom. an. mi. fl. lil. alb. pi. rad. alth. bryon. ariſt. rot. an. dr. iij. coq. in ſ.q. aq. in Col. unc. viij. diſſolv. Elect. lenit. dr. vi. ol. lil. alb. amygd. d. an. dr. vi. vitell. ov. N. i. Borrac. venet. dr. ſ. M.*

ARTICULUS XI.

De Officiô Medici, in conſiderandis & præſcribendis Remediis Arthriticis.

I.

MEdicamenta *Arthritica* ſeu *articularia* ſunt, quæ articulis appropriata, affectibus eorum ſuccurrunt, tum reſpiciendo ſerum, quod vel exſiccant, ejuſque quantitatem abſumunt, ut v. g. china, ſaſſafras &c. Vel qualitatem ejus acrem diluunt & temperant, ut lac, emuls. &c. Aut invertunt & abſorbent, ut martialia, antiſcorbut. &c. Vel reſolvunt, ſeroque fluxibilitatem fœnerantur, ut cinnabarina, tum reſpiciendo nervos, membranas, tendines & ligamenta per roborantia, qualia ſunt, quæ ſulphure balſamicô oleosô ſuavi & roſcidô pollent, tum mitigando dolorem ipſum urgentem, à tenſione & vellicatione membranarum oriundum, tum intùs, per emulſ. cinnabarina, tum extrinſecùs, per paregorica ac nervina, ſpirituoſa ſulphurea & urinoſa, ac præſertim è lumbricis & formicis parata.

II.

Circa uſum horum Not. 1. Sæpè optimum Medicamentum topicum arthriticum eſſe, non uti topicô, cùm ſanè præſtet internis tollere cauſam morbificam, roborare genus nervoſum, & acrimoniam demulcere, quàm externis inhærere. 2. Cavendum eſſe, ne, dum per externa juvare intendimus, articulorum tonum deſtruamus, vel ſerum nimis exhauriendo, vel nimis laxando ut magis influat, vel ad partes principaliores repellendo. 3. Dextrô oculô corpus, ſiniſtrô articulos reſpiciendos eſſe, niſi malum fuerit à causâ externâ. Videndum igitur, ne ipſi negligantur articuli, neque etiam ipſa viſcera & maſſa ſanguinea. 4. Topica, dum blandiuntur ſensû, ſæpe inſidioſa eſſe motui, adeòque ita ſenſui triſti medendum eſſe, ne motum cum ſenſû auferamus. 5. Non conſtantem æquè effectum exſpectari poſſe à quôcunque topicô, cùm localia ſæpè exaſperent dolores & morbum, ac quæ unâ vice proſunt, alterâ noceant, atque ex his ſeligenda, inprimis defenſiva & roborantia. 6. Quæcunque magis impingunt & figunt humores, præ ceteris nociva eſſe articulis, ut repellentia. 7. Unctuoſa quoque, pinguia & emplaſtica, minùs competere certum eſt in arthriticis, hinc frequens docet experientia, unguenta, emplaſtra & ſimilia, plùs damni dediſſe podagricis: immò plures ex arthritide vagâ hôc modô fixam ſibi accerſiviſſe, plurimos etiam tophos, adeò, ut tales podagrici contracti & conſummati revera captivi fiant, ex intempeſtivô topicorum emplaſtrorum, aliorúmque uſû. Diſtinguenda igitur ſunt articularia Medicamenta, pro diſtinctione morborum, quibus obſidentur articuli.

Formulæ

Remediorum Arthriticorum.

Vinum Arthriticum purgans. ℞. *Chin. ſarſapar. an. unc. ii. polyp. querc. unc. iii. Rhab. ſenn. an. unc. i. gial. dr. vi. caryoph. dr. i. vin. alb. lib. vi. inf. ſ. a. & Col.* doſ. *unc. iv. quotidiè per dies viii. vere & autumnô, vel etiam imminente Paroxyſmô.*

Vinum Arthriticum alterans. ℥. *Sarſapar. guajac. an. unc. i. viſc. querc. dr. vi. fol. ſicc. chamæd. chamæpyth. ſalv. an. unc. iii. fl. primul. ver. roriſm. lil. convall. an. unc. ſ. hyper. dr. vi. vin. alb. lib. x. inf. per dies 3. f. Col.* doſ. *unc. ii. bis in die per dies* 30. vel *poſt uſum vini prioris.*

Vinum Antipodagricum Paracelſi. ℥. *Rad. caryophyllat. acor. an. unc. i. fol. majoran. m. iv. fl. ſambuc. p. iv. infund. in vin. lib. iii. ſtent in infuſ. per viii. dies ſumatur ex hôc m. & v. hauſtus.*

Aliud. ℥. *Sarſapar. rad. chin. lig. ſaſſafr. an. dr. i. ſ. rad. Pæon. irid. flor. an. dr. ii. caryoph. dr. i. herb. chamæd. dr. ii. beton. ſalv. an. dr. i. fl. hyper. primul. ver. an. dr. ſ. mac. dr. ſ. ſem. coriand. præp. ſcr. iv. incid. & contund. pro vin. alb. mens. iii. ſ. detur primus hauſtus ad paſtum.*

Electuarium amarum Antipodagricum Sydenham. ℥. *Rad. angel. calam. aromat. imperat. enul. fol. abſinth. vulg. cent. min. marrub. alb. chamæd. chamæpyth. ſcord. calamint. hyper. virg. aur. ſerpill. ment. ſalv. rut. card. b. puleg. abrot. fl. cham. tanacet. lil. convall. croc. ſem. thlaſp. cochlear. carv. bacc. juniper. an. q. pl. mell. deſpum. & vin. Canariens. q. ſ. M. F. Elect.* doſ. *dr. ii. m. & v.*

Aliud. ℞. *Sarſapar. unc. iv. ſem. hyper. fol. chamæpyth. chamæd. an. unc. iii. ariſt. rot. dr. vi. angel. cinam. an. dr. ii. caryoph. ſcr. iv. croc. ſcr. ii. omnia in tenuiſſimum pulverem redacta incorpor. cum ſ. q. mell. Hiſpan. coct. f. Opiat. quâ utatur æger per integrum annum, ſumendo quotidiè diebus veris, hyemis & autumni dr. i. ſ. æſtate dr. ii. diebus canicularibus omninò abſtineat.*

Pilulæ Antipodagricæ. ℞. *Rad. ariſtol. rotund. long. an. unc. ſ. polyp. querc. dr. ii. C. C. phil. præp. ſal. vol. lumbric. terreſt. an. dr. ſ. cran. hum. præp. dr. ſ. cum gelat. C. C. M. f. Pilul. ex. dr. i. N. xxxx. aſperg. pulv. ſant. cit. ſumantur N. vij. m. & v. per integrum annum, ſi affectus radicatus.*

Aliæ. ℥. *Pulv. caſtor. opt. unc. ſ. ſuccin. alb. chamæd. chamæpyth. an. dr. vi. ſal. ſuccin. ceruſſ. antim. Bals. Tolut. an. unc. i. rad. petaſit. dr. iii. tereb. venet. unc. ii. Balſ. ſulph. tereb. q. ſ. M. F. maſſa pilularis* doſ. *dr. ſ. bis in die, per menſes duos* vel *tres, bibendo pro potû decoct. ſarſapar. chin. rad. petaſit. cum uv. paſſ.*

Pulvis Antipodagricus. ℥. *Pulv. fol. chamæd. chamæpyth. cent. min. major. ſalv. beton. rad. gent. ariſtol. rot. an. unc. i. ſacch. lib. i. M. f. Pulv.* Vel ℥. *Pulv. fol. ſalv.* vel *chamæpyth. lib. ſ. ocul. canc. ſacch. an. unc. ii. M. F. Pulv. alii etiam addunt oſſa humana ped. calcinat.*

Pulvis Arthriticus Wepferi. ℥. *Lumbric. terreſt. præp. unc. ſ. C. C. phil. præp. ungul. alc. præp. an. dr. ii. ol. nuc. moſch. expr. gut. iv. ſacch. albiſſ. unc. i. ſ. M.* doſ. *m. dr. i. & v. dr. ſ.*

Alius ejuſdem. ℥. *Antim. diaphoret. cum triplo nit. deton. dr. i. ſ. ſal. vol. lumbric.* vel *viper. ſcr. ii. cinnab. antim. ter cum cinnab. nat. ſublimat. ſcr. i. C. C. phil. præp. dr. i. ß. ol. cinam. gut. ii. M. F. Pulv.*

Pediluvium Podagricum. ℥. *Roriſm. hyper. puleg. laur. arthemis. an. miii. ſal. nig. lib. i. ſal. armon. unc. ii. furf. mac. unc. vi. Coq. in aq. cong. ii.* add. *ſapon. venet. unc. ii. ſp. vin. lib. ii. M.*

Aliud ad firmandos articulos podagrâ debilitatos, ac

simul à crebriore recidivâ præservans. ℞. *Bacc. Juniper. lib. s. herb. roriſm. m. vi. ſerpill. ſalv. an. mii. M. S. Species zum Fuſs-Baad. coq. in s. q. lixivii commun. non adeò acris. Decoct. decantatô cum* vel *ſine Col. immittuntur pedes, coërcendo halitus integumentô vaſi ſuperimpoſitô, conſervando æſtum*, vel *novô decoctô, vel ſilice candefactô immiſsô.*

Aliud. ℞. *Salv. roriſm. chamom. arthemis. hyper. abſinth. vulg. an. m. vi. ſal. nig. m. iii. coq. in aq. cong. iii. ad ii. f. col. pro Fotû.*

Fomentum in doloribus Arthriticis frigidioribus. ℞. *Aq. Arthrit.* vel *Anhalt. unc. ii. ſpirit. juniper. unc. iv. ſpirit. vin. opt. lib. s. M.* Vel ℞. *Spirit. juniper. unc. iii. roriſm. lavend. an. unc. i. alum. crud. dr. iii. M. S. Glieder-Brandenvvein.*

Aliud in dolore Dorſi. ℔. *Aq. vit. unc. vi. quibus infund. fl. roriſm. ſalv. lavend. majoran. an. pii. cardam. dr. i. caſtor. ſcr. i. ſtent in vitrô probè clausô in digeſtione, vitrum quotidie agitando; de hâc aquâ* ℔. *Unc. ii. aq. ſalv. deſtill. unc. i. ſpic. ſcr. i. M. manus imbuatur hôc liquore & f. ex unc. ß. ol. deſtill. Frictio ſuprà dorſum.*

Aliud expertum in dolore Iſchiadicô. ℔. *Bacc. juniper. unc. s. piper. nig. maſt. el. an. dr. s. M. F. Pulv. groſſ. indendus vitro anguſt. orificii, ſuperaffund. ſpirit. vin. alcoholis. unc. iv. ſp. juniper. unc. ii. ſtent in digeſt. per hor. 4.* vel *v. poſtea in Col. in mortar. frig. diſſol. ſapon. venet. dr. ii.*

Fomentum in dolore Podagricô. ℔. *Lapid. pum. dr. iii. medicamentos. Croll. dr. v. alum. dr. ii. ſal. comm. dr. i. ſulph. ſcr. ii. caſtor. mum. an. ſcr. i. myrrh. ſcr. iv. croc. gr. xii. infund. per hor. xii. in locô calidô in aq. ſpermat. ran. unc. viii. verbaſc. unc. iii. vin. alb. unc. iv. acet. ſquill. unc. i. s.* add. *mell. deſpum. unc. i. bull. parum in duplici vaſe. Col.* add. *ſp. tart. ſcr. iv.*

Aliud. ℔. *Tinct. croc. cum ſpirit. vin. parat. unc. iv. camph. opii. an. dr. i. diger. locô calidô ad diſſolut.*

Aliud. ℔. *Spir. vin. rectif. unc. viii. ſp. ſal. armon. dr. iii. camph. dr. s. tinct. op. caſtor. an. ſcr. ii. M.* Vel *ſeq.* Wepferi. ℔. *Butyr. antimon. dr. i. ſp. vin. lib. s. M.* Vel *ſeq.* Grulingii, *quod intra 2. horas dolorem ſedare dicitur.* ℔. *Capit. mort. vitriol. acet. deſtill. an. unc. s. opii thebaic. dr. i. aq. chelidon. maj. fl. ſambuc. an. unc. viii. M.*

Unguentum Antiparalyticum. ℔. *Ol. lumbric. unc. ii. philoſoph. unc. s. vulp. laur. rutac. an. unc. i. ol. deſt. ſuccin. ſcr. i. major. ſalv. roriſm. an. gut. xv. pingued. caſtor. dr. ii. M. inung. ſpina & latus paralyticum bis in die præmiſſis frictionibus.*

Unguentum Nervinum. ℔. *Ung. nerv. unc. i. s. ol. laur. unc. s. lumbric. dr. iii.* vel ℔. *Ol. Juniper. petrol. an. unc. i. ſuccin. dr. ii.* vel ℔. *Ung. nerv. unc. ii. ol. tereb. chamom. aneth. an. dr. ii. juniper. philoſoph. petrol. an. dr. i. ſem. urtic. ſcr. i. M.*

Emplaſtrum Antipodagricum. ℔. *Op. ſapon. venet. an. unc. s. Emplaſt. diacalcit. unc. ii. M. f. a.* Vel ℔. *Sacch. ſaturn. rub. unc. ix. olei lib. i. ſapon. alb. unc. ii. cer. unc. i. coq. f. a.*

Emplaſtrum Iſchiadicum. ℔. *Gumm. carann.* vel apud vulgares *pic. naval. unc. i. f. extend. ſuper alut.* Vel ℔. *Pic. naval. unc. ii. ſulph. commun. ſubtiliſſ. trit. dr. iii. maſt. dr. i. tereb. unc. ſ. M.* poſſet etiam addi *caſtor.* vel *Gumm. ammon. aceto diſſol.*

Aliud. ℔. *Emplaſt. de melilot. diapalm. an. unc. ſ.* vel *Empl. diapalm. diaphoret. Mins. an. unc. i. ſal. armon. ſcr. ii. malax cum ol. chamom. & lumbric.*

Cataplaſma anodynum Antipod. ℔. *Medull. pan. alb. unc. iii. macerentur in lact. ebull. ac coque parùm, hinc adde vitell. ov. N. ij. pulv. fl. chamom. dr. i. croc. ſcr. i. M.*

Aliud Domeſticum. ℔. *Das riebene Kraut, trucke ſolches aus von dem Waſſer, röſte es in der Pfannen, und lege es vvarm auf.*

Suffitus in doloribus Articulorum. ℔. *Succin. cit. unc. i. ſ. lign. juniper. unc. i. thur. dr. ii. myrrh. dr. iii. M. inciſ. & contuſ. dentur ad ſcatul.* Vel ℔. *Succin. flav. unc. ij. maſt. el. unc. ſ. ſummit. roriſm. lavend. fl. calend. an. dr. vi. bacc. juniper. unc. i. M. F. Pulv. groſſ. cujus ſuffitus in linteô molli aliquoties complicatô excipiatur, ac applicetur.*

CAPUT X.

De Officiô Medici, in Affectibus indicantibus Adſtringentia, Stegnotica, Hypnotica, Anodyna & Vulneraria.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in conſiderandis & præſcribendis Remediis Adſtringentibus, & Sanguinem ſiſtentibus.

I.

MEdicamenta *Adſtringentia* ſunt, quæ quidquid laxum eſt, adſtringunt, utilia præſertim in vomitû, diarrhœâ, lienteriâ, dyſenteriâ, gonorrhœâ, fluore albô, aliiſque ſimilibus affectibus; vim ſuam exercent, vel villos ſeu fibras molliores, flaccidas & expanſas cogendo, roborando, contorquendo & uniendo, vel poros cutis, vaſorum, meatuum & viarum corrugando, criſpando, colligando, incuneando, contrahendo, obliniendo, replendo, ac obſtruendo; quò etiam ſpectant *condenſantia* & *emplaſtica*, vel humores efferatos, fluxiles, tenues & impetuosè motos, in impetû ſuô coërcendô, ipſóſque incraſſando, inviſcando, concentrando, cohibendo & refrænando. Inter adſtringentia ſunt, tum terrea exſiccantia & abſorbentia, tum acerba & auſtera, tum acida humores fluxiles coagulantia & quaſi figentia, tum emplaſtica, tum narcotica, martialia, tum etiam eſcharotica, non quidem propriè, ſed quatenus & humorem fluentem abſumunt, & cruſtam inducunt partibus propugnaculi locô, atque adſtrictionem poſt ſe relinquunt. Huc etiam refero Medicamenta *Iſchema*, ſeu *ſtegnotica* & ſanguinem ſiſtentia, ut intrà alveos ſuos commoretur, nec extravaſetur; qualia itidem ſunt, vel reſpicientia ſanguinis orgaſmum, rarefactionem, & ebullitionem ejus ſiſtentia, ut præcipitantia, terrea, temperantia aquea, refrigerantia acida; vel reſpicientia ſanguinem ſeroſiorem, fluxiliorem & acriorem, ut incraſſantia, adſtringentia, opiata; vel vaſorum oſcula aperta, ut conſolidantia, glutinantia, ſanguinem imbibentia, coagulantia, & ſanguinem in cruſtam quaſi redigentia, cauterizantia, quæ torrefaciendo ſanguinem, & vaſa criſpando ac occludendo, ſanguinem ſiſtunt.

II.

In uſû horum omnium, Not. 1. Adſtringentia debere eſſe convenientia tum partibus, quibus debentur, tum humoribus & cauſæ; ſic ventriculo magis conveniunt adſtringentia aromatica vel acida: in affectibus pulmonum miſcenda reſolventia: in affectibus epatis penetrantia acida, in affectibus capitis balſamica, ſi materia fluxilis & acris, magis mucilaginoſa, ſi maligna, quæ ſimul bezoardica. 2. Nunquam nimis adſtringendum eſſe, ne ſubſidant nimis pori, & hinc vix relaxari queant, præſertim etiam, cùm ſubinde fluxus moderari potiùs quàm ſiſti petant. 3. In affectibus pectoris in genere parcè adſtringentibus utendum eſſe, tum quia tonus pulmonum laxitate gaudet, tum quia facilè vitioſa materia ob viciniam ad cor repelli poteſt. 4. In uſu adſtringentium ſemper rationem habendam eſſe ventriculi, ne fermentum ejus deſtruatur. 5. Adſtringentium vim augere anodyna vel opiata, ac moderari reſolventia, perpetuò miſcenda in ſputô ac vomitû cruentô, caſû ab altô, &c. 6. Vim adſtringentium, ubi paulò poſt remittit, novis doſibus juvandam eſſe.

III. Præ-

III.

Præterea 7. Not. Adstringentibus liquidis, vel particulas laxiores habentibus, minùs fidendum esse, ut v. g. dulcibus, syrupis, clysteribus, fomentis, balneis, unguentis &c. 8. Adstringentia non commodè dari cum cibis. 9. Fluxus sanguinis, oriundos vel ab obstructione vasorum, & ordinariô denegatô spatiô, vel humorum orgasmô & copiâ, minùs tolerare adstringentia: plùs verò, v. g. purgantia, aperientia & imprimis acida. 10. Adstringentia alimentosa, ventriculum debiliorem habentibus, ante cibos reliquos assumpta, adstringere: post assumpta, alvum laxare, fibris nempe superioribus constrictis, & inferioribus laxatis. 11. Adstringentia externa actû frigida applicari, v. g. ubi repellendum, ubi sanguinis rarefactio, impetus & effusio sistenda, v. g. adhibita testibus, hypochondriis, & inprimis fronti, unde anacollemata & frontalia, ex adstringentibus actû frigidis confici & adhiberi solent, cùm cerebro nocere nequeant, obstante ossium vallô: minùs frigida locum habent in thoracis, ventriculi, epatis & uteri affectibus. 12. Adstringentia uti & opiata, in dysenteriâ intrà 6. vel 7. horas efficaciam suam deperdere; hinc repetenda, neque ab eorum usû cessandum. 13. Adstringentia longè efficaciùs adhiberi in formâ siccâ, ut pulv. trochisc. pilul. quàm humidâ, utpote citiùs defluente: extrinsecùs etiam in formâ emplast. cerat. frontal. quàm foment. Baln. clyst. unguent. &c. 14. Adstringentia non debere esse in usû, quibus alvus siccior, & quibus menses fluxuri sunt; observandum tamen in hôc casû, quid magis urgeat. 15. Aromatica adstringentia, ut v. g. nucem mosch. mastich. terreis mixta, diarrhœis, dysenteriis & vomitibus maximè amica esse. 16. Topica sanguinem sistentia, illis locis applicanda esse, ubi vel immediatè id opus est, vel sanguis magis refrigerari potest; sic applicantur bregmati, fronti, sub linguâ, nuchæ, naribus, collo, hypochondriis, testibus, plantis pedum, sub axillis &c. 17. Ligaturas leniores extremorum, pro remorando sanguine non esse inutiles, quô nomine quoque frigida, ut lapides & similia, præter effluvia, quæ præstant, arctiùs manû vel sub axillis detenta, commendantur, in quibus tamen non excedendum, præsertim, si impetuosus sanguinis motus conjunctus. 18. Caustica & corrosiva, ad hæmorrhagias sistendas, non æquè semper tuta esse. Nam licèt initiô venas adstringant ob partes stipticas, corrodendo tamen postmodum & irritando, gravia symptomata inducere valent, hinc ignis actualis melior.

Formulæ

Remediorum Adstringentium & Sanguinem sistentium.

Decoctum *Timæi* comprobatissimum, ad Hæmoptysin & reliquos fluxus sanguinis. ℥. *Rad. symph. mai. unc. i. s. plantag. pimpinell. an. dr. ii. tormentill. unc. s. alth. liq. an. dr. iii. herb. burs. past. prunell. polyg. chærefol. consolid. med. sanic. an. mi. fl. ros. rub. hyper. bellid. cum tot. an. m. s. sem. hyper. dr. iii. incis. grossô modô inf. per noct. in s. q. aq. manè coq. de Colat. cum album. ov. clarif.* ℞. *Lib. ii. s. add. syr. de symph. unc. iii. de alth. unc. ii. oxymell. s. unc. i. s. M. S. Blut-stöll-und ausheilender Tranck, 3. mahl den Tag darvon zu trincken.*

Aliud. ℞. *Rad. symph. torment. glyc. an. unc. s. herb. veron. centinod. sanic. millefol. alchimill. agrim. an. m. s. fl. ros. balaust. bellid. min. an. pii. nuc. pin. unc. i. santal. rub. unc. s. coq. in s. q. aq. font. de Colat.* ℞. *Lib. ii. dissolv. syr. de ros. sicc. de symph. Fernel. an. unc. i. M.*

Julepus in Hæmorrhagiis. ℞. *Aq. frag. unc. vi. burs. past. endiv. cich. ros. an. unc. iii. syr. corall. unc. iii. frag. papav. errat. an. unc. i. s. succ. cit. acid. unc. ii. M.* Vel ℞. *Tinct. ros. cum s. q. sp. vitriol. lib. ii.* Vel ℞. *Syr. pro tinct. ros. parat. unc. iii. aq. font. lib. ii. sp. vitriol. q. s. M.*

Mixtura stegnotica *Sylvii.* ℞. *Aq. plantag. unc. iii. cinam. dr. iii. acet. vin. dr. iii. corall. rub. præp. terr. sig. vel sang. drac. an. scr. i. laud. op. gr. iii. syr. myrt. dr. iii. M. Capiat cochleatim.*

Alia. ℞. *Aq. plantag. fol. querc. burs. pastor. centinod. an. unc. i. s. lapid. hæmat. præp. corall. rub. præp. carneol. præp. an. scr. i. sperniol. Croll. scr. s. syr. corall. papav. errat. an. unc. s. M.*

Emulsio adstringens, in Fluxibus sanguinis. ℞. *Sem. papav. alb. dr. iii. 4. frig. m. excort. an. dr. i. amygd. d. unc. s. aq. plantag. portul. ros. an. unc. i. s. M. F. Emuls. add. pulv. stegnot. Guttman. scr. i. corall. rub. præp. scr. s. rotul. man. Christ. perl. dr. i. spirit. frag. gut. xi. M. S. Blutstillende Schlaff-Milch, vor den Schlaffen gehen zu nehmen.*

Alia. ℞. *Amygd. d. rec. unc. s. sem. melon. excort. dr. ii. papav. alb. dr. i. s. plantag. dr. s. aq. fol. querc. plantag. burs. past. an. unc. i. s. M. F. Emuls. add. lap. hæmat. præp. corall. rub. præp. an. scr. i.* vel *lap. crysolit. sang. drac. nit. perl. an. scr. s. sacch. perlat. dr. ii. M.*

Alia anti-Dysenterica. ℞. *Amygd. d. non rancid. unc. i. s. aq. dysenter. Dornerell. unc. iii. ros. fol. querc. an. unc. ii. M. F. Emuls. cui add. C. C. ust. præp. dr. i. marg. præp. corall. rub. præp. an. scr. i. spirit. rub. id. rosar. an. scr. i. rotul. man. Christ. dr. ii. s. M. S. Stöll Milch.*

Alia. ℞. *Amygd. d. excort. unc. i. s. aq. in quâ aur. ignit. ter extinct.* vel *decies chalybeat. lib. i. s. M. F. Emuls. add. man. Christ. perl. dr. vi. M.* Vel ℞. *Amygd. d. unc. i. sem. melon. dr. vi. papav. alb. dr. ii. C. C. ust. præp. scr. ii. aq. plantag. lib. i. M. F. Emuls. add. Jul. ros. unc. i. M.*

Brodium anti-Dysentericum. ℞. *Pimpinell. sanguisorb. fol. cichor. millefol. plantag. an. mi. fl. ros. rub. p. i. cum frustô carnis s. Juscul. cui add. Rhab. tost. dr. s.* vel *scr. ii. M.*

Electuarium in Hæmoptysi, longô usû probatum. ℞. *Conserv. ros. vetustiss. unc. iii. s. pulv. rad. consolid. utriusque, sem. portulac. mastich. bol. armen. tragac. an. scr. i. ß. cum syr. de symph. F. Elect. molle.*

Aliud. ℞. *Conf. ros. rub. unc. iii. symphyt. unc. i. pulv. sem. hyosc. papav. alb. an. dr. i. spec. diatrag. frig. dr. i. ß. lap. hæmat. præp. carneol. præp. corall. rub. præp. croc. mart. adstrict. an. dr. ß.* vel *bol. armen. terr. sig. sang. drac. &c. syr. papav. errat. q. s. M. F. Elect.*

Electuar. adstringens in Diarrhœâ. ℞. *Conf. ros. rub. vet. unc. iii. diacydon. cum spec. unc. i. condit. cort. cit. unc. ß. spec. arom. ros. dr. i. corall. rub. præp. scr. ii. lig. aloës scr. ß. terr. sigill. scr. i. miv. cydon. q. s. M. f. Elect.* possent etiam add. *nux mosch. C. C. ust. pulv. rad. torment. rub. pannon. &c.*

Electuarium pro sistendô Vomitû. ℥. *Conf. ros. vet. unc. i. ß. ment. unc. s. cort. cit. condit. unc. i. rad. acor. condit. unc. ß. rob. rib. unc. i. diacydon. cum spec. dr. vi. corall. rub. præp. dr. ii. nuc. mosch. cinam. an. dr. s. ol. destill. caryoph. gut. ii. syr. acetos. cit. q. s. M.*

Electuarium anti-Dysentericum. ℥. *Conf. ros. vet. unc. ii. carn. cydon. condit. unc. ß. condit. fl. cit. arant. an. unc. ß. Bol. armen. terr. sigill. an. dr. i. tragac. dr. ß. corall. rub. præp. marg. præp. an. scr. i. smaragd. præp. scr. s. cum s. q. vin. granat. M. F. Elect. S. Stöll-Latwergen.*

Aliud comprobatissimum. ℥. *Conf. ros. vet. unc. i. theriac. vet. diascord. an. dr. i. terr. sig. corall. rub. præp. sem. plantag. an. scr. i. s. C. C. phil. præp. scr. i. lap. bez. occid. gr. vi. laud. op. gr. iv. cum syr. de ros. sicc. s. q. M. f. Elect. S. Stöll-Latwergen, darvon jede 4. Stund einer Muscat-Nuss gross zu nehmen.*

Electuarium adstringens in Gonorrhœâ. ℥. *Conf. ros. rub. vet. unc. iv. carn. cydon. condit. dr. vi. nuc. Ind. condit. unc. ß. medull. nuc. Ind. condit. dr. ii. pulv. torment. balaust. an. scr. ii. terr. sig. corall. rub. præp. an. scr. i. C. C. ust. præp. scr. i. s. cum s. q. syr. gran. acid. M. F. Elect.*

Aliud contra Abortum. ℥. *Conf. ros. unc. ii. cort. cit. condit. dr. vi. pulp. dactyl. myrob. condit. an. unc. s. corall. rub. præp. marg. præp. rasur. ebor. an. dr. i. cum syr. cydon. s. q. M. F. Elect.*

Electuarium in nimiô Mensium fluxû. ℥. *Conf. ros. sicc. unc. ii. troch. de terr. sig. dr. i. s. rad. torment. corall. rub.*

rub. præp. an. ſcr. ii. lap. hæmat. ſang. drac. bol. arm. an. ſcr. i. cum ſ. q. ſyr. corall. M. F. Elect. de quô ſumatur magnitudo nuc. moſch. majoris m. & v. ſuperbibendo Cochl. 3. vel 4. aq. burſ. paſt. vel *ſeq. Julapii. ℥. Aq. fol. querc. plantag. an. unc. iii. cinam. cydoniat. ſyr. de roſ. ſicc. an. unc. i. ſp. vitriol. q. ſ. ad gratam aciditatem.*

Aliud. ℥. *Conſ. roſ. rub. vet. unc. iv. condit. cydon. unc. i. ß. ſpec. aromat. ros. diarrhod. Abb. an. dr. i. croc. mart. adſt. dr. iii. corall. rub. præp. ſcr. iv. marg. præp. ſmaragd. præp. an. ſcr. i. bol. armen. terr. ſigill. an. ſcr. ii. ſyr. corall. q. ſ. M. F. Elect.*

Tabulæ Corallinæ *Timæi*, in omnibus fluxibus ſanguinis utiles. ℥. *Corall. rub. præp. dr. ii. marg. præp. dr. i. extr. ſymph. ſcr. iv. torment. roſ. an. ſcr. i. s. troch. de carrab. de terr. ſigill. an. dr. i. Carneol. præp. ſcr. i. s. ſmaragd. præp. ſcr. i. carn. cydon. condit. unc. i. Conſ. roſ. rub. dr. vi. ſacch. albiſſ. in ſucc. berber. & aq. hæmopt. Dorncreüll. ſol. q. s. m. F. Morſuli.*

Tabulæ contra Abortum. ℥. *Sem. coriand. præp. dr. ii. rad. biſtort. raſur. ebor. corall. rub. an. dr. i. ſuccin. cryſtall. præp. an. ſcr. i. cocc. infect. ſcr. ß. ſacch. in aq. roſ. ſol. unc. iv. f. Tab. pond. dr. i. Capiatur una alternis diebus manè.*

Pilulæ adſtrictivæ, pro ſiſtendâ Gonorrhœâ. ℥. *Tereb. venet. aq. roſ. lot. & coct. unc. i. Balſ. peruv. dr. ß. pulv. rad. conſolid. maj. torment. an. dr. i. ocul. canc. præp. mercur. dulc. an. dr. s. M. F. maſſ. Pilul. doſ. ſcr. s. m. & v. pro valetudine plenâ reſtituendâ, in fine gonorrhœæ.*

Pulvis contra Abortum. ℥. *Gr. Kerm. ſcr. i. ſant. rub. dr. s. caryoph. nuc. moſch. an. ſcr. i. fol. aur. N. iii. M. F. Pulv.*

Alius. ℥. *Pulv. contra abort. Auguſt. dr. ij. mag. corall. ebor. ſ. igne præp. maſt. an. ſcr. ii. pellicul. ventric. Gallin. ſcr. i. M. F. Pulv.* Vel ℥. *Corall. rub. præp. ſcr. iv. ſantal. omnium lig. aloë an. dr. i. ſpodii ex ebore, magiſt. ungul. alc. an. ſcr. ij. C. C. uſt. præp. dr. ij. magiſt. mat. perl. Succin. præp. an. dr. i. nuc. moſch. pulv. dr. i. s. lapid. 5. pretios. an. ſcr. i. ſpirit. ſal. guttatim affus. ſcr. i. Sacch. roſ. tabul. ad pondus omnium, fol. aur. N. viii. M. F. Pulv.*

Pulvis ſpecificus contra Fluorem album. ℥. *Magiſt. oſteocoll. dr. ii. carneol. præp. dr. i. s. corall. rub. præp. marg. præp. terr. ſig. maſtich. gum. Arab. torment. an. ſcr. i. taleol. porc. præp. dr. ii. M. F. Pulv. cujus* doſ. *ſcr. ij. ex vinô rubrô.*

Alius. ℥. *Chalyb. cum acet. præp. dr. x. caſſ. lig. ver. dr. iii. ſant. rub. ſpod. ex ebor. ſuccin. alb. præp. an. dr. i. fœcul. bryon. ſcr. iv. croc. ſcr. s. camph. gr. iii. ſacch. fin. unc. ii. ol. cinam. gut. iv. M. F. Pulv. cujus* doſ. *ſcr. iv.*

Pulvis contra Diarrhœam. ℥. *Pulv. gr. act. corall. rub. præp. terr. ſigill. rub. C. C. uſt. præp. an. ſcr. iv. M. F. Pulv. divid. in 4. p. æq.* Vel ℥. *Corall. rub. præp. dr. i. rad. torment. nuc. moſch. an. dr. ii. C. C. uſt. præp. dr. i. s. M.* doſ. *dr. i. vel ſcr. ii. bis in die, cum vinô rub.* vel *vin. cydon.*

Pulvis anti-Dyſentericus. ℥. *Corall. rub. præp. gr. xxiv. C. C. uſt. præp. gr. xviii. croc. mart. adſtrict. dr. s. terr. ſig. rad. biſtort. gum. tragac. nuc. moſch. an. dr. s. M. F. Pulv. pro 3. doſ. ex ovô ſorbili ſumendis.* Vel ℥. *Corall. rub. præp. dr. i. C. C. uſt. præp. rad. torment. troch. de carab. ſem. plantag. nuc. moſch. an. dr. s. terr. ſig. croc. mart. adſtr. an. dr. i. M. F. Pulv. cujus* doſ. *à dr. s. ad dr. i.*

Pulvis ſpecificus Americanus ad Dyſenteriam. ℥. *Ipecacoanhæ pulv. à dr. s. ad dr. i. detur ad chart. ſumatur ex unô vel alterô cochleari brodii, vel vin. lymph. jejunô ſtomachô, vel ſi neceſſitas exigat, 2. horis à paſtu; detur per 3. dies continuos.* Vires habet per ſuperiora & inferiora purgandi & detergendi, ac ſimul roborandi & malignitati reſiſtendi. Curare dicitur omnem diarrhœam & dyſenteriam, niſi jam adſit gangræna, vel diarrhœa phthiſica aut hydropica.

Pulvis Vomitum ſiſtens. ℥. *Sal. abſinth. dr. i. vel ſcr. ii. detur cum cochl. i. ſucc. limon.* Vel ℥. *Xyloal. dr. i. nuc. moſch. maſt. an. ſcr. ii. magiſt. corall. ſcr. i. galang. ſcr. s. M. F. Pulv.*

Pulvis ſtegnoticus, in nimiô fluxû Menſium. ℥. *Croc. mart. adſtr. dr. s. bol. armen. lap. hæmat. ſang. drac. an. gr. xxv. mag. corall. ſcr. i. ſem. plantag. rad. torment. an. gr. xv. M. F. Pulv. ſubtiliſſ.* Doſ. *dr. i. ex aq. ſequenti. ℥. Aq. torment. unc. ii. s. burs. paſtor. plantag. an. unc. i. ß. ſp. vitriol. gut. vi. M.*

Alius. ℥. *Corall. rub. præp. ſcr. iv. lap. chryſol. præp. carneol. præp. marg. orient. præp. an. ſcr. ii. pulv. rad. torment. gr. Kerm. an. dr. s. M. F. Pulv. divid. in 6. p. æq.*

Tragæa in Vomitû gravidarum. ℥. *Spec. diarrhod. Abb. diatrion. ſant. an. ſcr. ii. cinam. opt. dr. ii. nuc. moſch. dr. i. mac. caryoph. cubeb. cardam. an. ſcr. s. lig. aloës ſcr. i. corall. rub. præp. marg. præpar. an. ſcr. i. s. ſacch. albiſſ. unc. iv. ſol. aur. N. iii. M. F. Trag. cum pane vinô madidô ſumenda.*

Unguentum in Diarrhœâ & Dyſenteriâ. ℥. *Ung. comitiſſ. unc. ii. ol. laur. unc. s. nuc. moſch. expr. dr. ii. cerat. ſantal. unc. s. ol. maſt. q. ſ. M.*

Unguentum contra Abortum. ℥. *Ung. Comitiſſ. dr. vi. theriac. Androm. dr. ii. vel iii. terr. ſigill. dr. ii. ceræ parum. M. F. Emplaſt. umbilico applicandum.* Vel ℥. *Theriac. terr. ſigill. an. unc. i. M. pro Empl. ventri imponendo.* Vel ℥. *Empl. de cruſt. pan. unc. i. ung. Comitiſſ. dr. ii. ol. nuc. moſch. dr. iii. maſtich. q. s.* Vel ℞. *Empl. diaphæn. calid. de cruſtâ pan. an. dr. vi. malax. cum ol. maſtich.*

Emplaſtrum præſens in Vomitû. ℥. *Pic. unc. ii. ol. cydon. unc. s. liquefiant ſimul & f. Dropax.*

Emplaſtrum contra Abortum. ℥. *Rad. biſtort. ſem. coriand. an. dr. ii. nuc. cupreſſ. ſantal. rub. hypociſt. an. dr. i. ladan. maſtich. an. unc. s. thur. bdell. an. dr. ii. corall. ſuccin. an. dr. i. pulveris. excip. ol. maſt. & cum ſ. q. cer. & tereb. F. Empl. applicandum regioni lumborum.*

Cataplaſma Abortum impediens. ℥. *Thur. maſcul. unc. ii. album ov. N. v. agitentur ſimul ſuper prunas ſemper movendo, ne concreſcant, addendo terebinth. excipiatur ſtupp. & calidiſſimè umbilico applicetur, bis in die, per triduum.*

Aliud. ℥. *Pulv. gr. act. unc. ii. cort. pan. nig. toſt. lib. s. maſt. thur. an. unc. i. F. Pulv. in mortar. & cum vin. cydon. vel vinô rubrô F. Catapl. cujus pars dimidia inducatur linteo, & apponatur ventri inferiori.*

Cataplaſma in fluxû immodicô Menſium. ℥. *Pulv. bol. armen.* vel *fulig. camin. q. pl. album. ov. & acet. acerrimi q. ſ. pro Catapl. ad lumbos & os ſacrum applic.*

Cataplaſma adſtringens in Diarrhœâ & Dyſenteriâ. ℞. *Pan. ſecalin. unc. iii. cydoniat. unc. i. coq. in vin. rub.* vel *acet. ad conſiſt. Catapl. add. pulv. torment. rad. conſolid. m. an. dr. vi. terr. ſigill. unc. s. Nonnulli addunt maſt. nuc. moſch. mac. fl. roſ. &c.*

Aliud. ℥. *Bol. arm. unc. i. alum. unc. s. farin. fab. unc. i. s. album. ov. N. i. acet. vin. q. ſ. M. F. Catapl. ventri applicandum.*

Cataplaſma pro Vomitû ſiſtendô. ℞. *Ferment. acerr. unc. iii. ment. pulv. dr. ii. caryoph. maſt. an. dr. i. M. pro Catapl.*

Naſale in Hæmorrhagiâ narium. ℞. *Lacc. pictor. alum. an. p. æq.* vel *ſtercor. porc. dr. iii. pulv. roſ. rub. dr. s. excip. cum album. ov. & cum goſſyp. f. Turunda.* Vel ℞. *Thur. aloë. ſang. drac. farin. vol. tel. aran. pil. lepor. minutim inciſ. an. dr. s.* Vel ℞. *Lanug. cydon. tragac. maſt. ſang. drac. bol. arm. lap. hæmat. aloë. farin. vol. an. ſcr. i. M. F. Pulv. excip. cum album. ov. & goſſyp.*

Anacollema ſeu Frontale in Hæmorrhagiâ narium. ℞. *Aq. plantag. ſperm. ran. equiſet. nymph. vel roſ. an. unc. i. acet. fortiſſ. unc. iii. album. ov. conquaſſ. N. ii. cret. Coloniens. vel bol. arm. unc. s. vel terr. ſig. lap. hæmat. an. dr. i. ß. M. f. Frontale frigidè applic.*

Aliud. ℞. *Croc. mart. adſtrict. bol. arm. ſang. drac. terr. ſig. an. dr. j. decoct. gallar. & cum m. i. milleſol. ad unc. vi.* vel *aq. roſ. plantag. an. unc. iii. acet. roſ. unc. i. s. nit. præp. dr. s. M.*

Suffitus in Diarrhœâ. ℞. *Succin. thur. maſt. an. ſcr. iv. fl. lavend. p. ii. roſ. pi. tereb. coct. ad pondus omnium; confracta dentur ad ſcat. pro Suffitu. Poteſt etiam addi lig. aloës, ſtorax, fl. verbaſc. &c.*

Enema

Enema adstringens & consolidans in Dysenteriâ. ℞. *Rad. consolid. m. torment. an. unc. s. herb. polyg. plantag. sanic. an. mi. fl. verbasc. ros. balaust. an. pi. sem. plant. dr. i. s. coq. ex lact. chalyb. s. q. in Col. unc. x. dissolv. sev. hirc. dr. vi. ol. ros. cydon. an. unc. s. bol. arm. terr. sig. an. dr. s. M.* Posset etiam dissolvi *theriac. Androm. ad dr. ii.* vel *Pilul. de cynogloss. scr. i. s.* priùs autem præmittantur *Clyst. detergentes ex decoct. hord. cum. mell. ros.*

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Remediis Hypnoticis & Anodynis.

I.

MEdicamenta *Hypnotica* sunt, quæ somnum conciliant; quod præstare videntur vel suaviter humectando, ac serum deficiens supplendo, vel aquosa frigidâque humiditate suâ, aut crassitie spiritus gravando, vel fibrillosam cerebri compagem relaxando, vel sulphure vaporosô, blandô, ac resolubili cerebrum replendo, vel spirituum vias ac nervorum initia non nihil opplendo, vel vi peculiari ac volatili sulphureâ visciditate spiritus ungendo, ad se invicem conglomerando, ligando, ac quasi torpidos reddendo, quæ posteriora propriè sunt & dicuntur *narcotica*, inter quæ principalissimum est Laudanum opiat: de quô superiùs peculiari paragraphô abundè dictum.

II.

Medicamenta *anodyna* seu *paregorica* sunt, quæ dolorem mitigant. Cùm autem dolor tribus modis sedari soleat, & quidem vel causam dolorem efficientem auferendo, vel sensum stupefaciendo, per narcotica, de quibus suprà, vel causâ & morbô manentibus, ex parte saltem eum liniendo, per ea, quæ vel vim suam exserunt blandô & moderatô calore, quô pars affecta fovetur, & ad quandam æqualitatem reducitur, cutis relaxatur, fibræ plùs justô tensæ & contortæ demulcentur, vel quibus humores dolorifici discutiuntur & resolvuntur, vi digerendi, discutiendi & carminativâ præditis, vel quæ repellunt & affluxum humorum prohibent, atque ita sensum partis nonnihil obtundunt:

Formulæ

Remediorum Hypnoticorum & Anodynorum.

Julepus Hypnoticus. ℥. *Syr. de papav. s. unc. i. vel dr. vi. aq. nymph. unc. ii. hypnot. Lang. unc. i. M. F. Julep. S. Schlaff-Julep.*

Emulsio Hypnotica. ℥. *Sem. papav. alb. dr. iii. sem. melon. excort. unc. s.* vel *sem. 4. fr. m. an. dr. i. aq. nymph. viol. solan. an. unc. i. s. M. F. Emuls. add. magist. perl. scr. i. sp. ros. gut. vii. man. christ. perl. dr. i. M. S. Schlaff-Milch.*

Alia. ℞. *Sem. melon. excort. unc. s. aq. frag. nymph. rub. id. an. unc. i. M. F. Emuls. add. man. Christ. perl. dr. ij. sal. nit. perl. scr. s. C. C. phil. præp. scr. i. s. M.*

Alia. ℥. *Amygd. d. excort. dr. iii. sem. 4. frig. m. an. dr. ij. papav. alb. dr. i. s. aq. violar. unc. ij. borrag. nymph. an. unc. i. s. M. F. Emuls. add. jul. ros. unc. s. man. Christ. perl. dr. iij. M.*

Pediluvium Hypnoticum. ℥. *Fol. lactuc. salic. vit. malv. violar. fl. nymph. an. mj. summit. aneth. m. ß. capit. papav. alb. N. xvij. cort. rad. mandrag. dr. iij. coq. in s. q. aq. pro Pediluv.*

Aliud. ℥. *Capit. papav. cum semin. contus. N. vij. fl. ros. rub. m. ij. chamom. m. i. herb. beton. sal. comm. an. m. i. s. M. incis. dentur ad chart. S. Stuck zum Fuss-Wasser:* Vel ℥. *Capit. papav. alb. N. xx. sem. papav. alb. unc. i. fol. lactuc. m. iv. fl. nymph. m. vi. viol. m. i. s. bull. in aq. s. q.*

Unguentum somniferum. ℥. *Ung. popul. unc. i. alabast. ol. viol. papav. an. unc. s. op. theb. acet. fl. sambuc. sol. gr. xv. ol. nuc. mosch. expr. sc. i. croc. gr. viij. ceræ parum. M. F. Linim. quo inung. tempora, nares & pulsus manuum.* Vel ℥. *Ung. alabast. refrig. Gal. popul. an. unc. s. ol. nucist. dr. j. nymph. papav. an. dr. ij. mandrag. dr. s. M.*

Oleum anodynum intùs exhibendum. ℥. *Ol. amygd. d. rec. express. unc. i. s. spermat. cet. dr. s.* vel *scr. ij. M. detur cum Brod. calid.* vel *cum vin. malvat. unc. s.*

Epithema cephalicũ in dolore Capitis febrili. ℥ *Nucl. persic. exossat. N. xi. sem. papav. alb. dr. ij. 4. frig. maj. an. dr. j. aq. fl. nymph. viol. an. unc. iij. fl. samb. unc. ij. acet. rutac. unc. j. M. F. Emuls. add. camph. scr. i. croc. orient. scr. ij. M.*

Aliud. ℥. *Nucl. persic. unc. j. amygd. am. unc. s. sem. cannab. dr. iij. aq. verben. beton. ros. an. unc. iij. M. F. Emuls. add. acet. ros. fl. sambuc. an. unc. i. camph. croc. an. gr. v. M.*

Oxyrrhodinum. ℥. *Album. ov. conquass. No. ij. aq. ros. lavend. an. unc. iij. acet. ros.* vel *fl. sambuc. dr. vi. ol. ros.* vel *nymph. unc. i. camph. scr. i. croc. gr. vi. M.*

Unguent. pro dolore Capitis. ℥. *Ung. alabast. popul. an. dr. iij. op. gr. viij. croc. scr. j. ol. destill. aneth. gut. ij. M.*

Unguentum in dolore Dorsi & Renum. ℥. *Ung. infrig. Gal. rosat. Mes. anodyn. an. dr. vj. ol. scorp. succ. lim. an. unc. s. M.*

Liniment. in doloribus Suræ. ℥. *Ol. hyosc. laur. de later. chamom. an. unc. s. M.*

Aliud in dolore Ischiadicô. ℞. *Ol. juniper. petrol. an. unc. i. succin. dr. ii. M.*

Unguentum in dolore Hæmorrhoidum. ℥. *Ung. de linar. unc. i. de liq. unc. s. ol. ov. mast. an. dr. i. s. M.*

Aliud in eorum inflammatione. ℥. *Mucilag. sem. psyl. cydon. aq. sperm. ran. extr. an. unc. i. sacch. sat. dr. i. camph. scr. s. M.*

Emplastrum in doloribus, ortis ex defluxione Catarrhosâ. ℥. *Gummi caraim. p. i. tacamah. p. ii. cum paucâ tereb. dissol. extend. super alut.* Vel ℥. *Oxycroc. Empl. diapalm. an. dr. vi. malax. cum ol. juniper. & f. Empl. applic.* alii etiam addunt *empl. diaph. Minsicht.*

Cataplasma seu pulmentum in dolore Capitis. ℥. *Fol. verben. rec. mi. contund. in mortar. add. ferment. acerr. unc. ii. ol. ros. q. s. M. applicetur tepidè fronti.*

Aliud. ℥. *Bacc. juniper. unc. i. nucl. persic. No. xx. sem. papav. alb. dr. ij. thur. scr. ij. ß. contund. cum aq. fl. sambuc. & verben. ac f. Pulment.*

Cataplasma probatissimum, ad dolorem Hæmorrhoidalem. ℥. *Porrorum cum tot. m. iv. v. mic. pan. lib. s. coq. in lact. capr. ad putrilag. contund. in mortar. addendo sub finem, croc. Austriac. dr. s.* vel *q. s. ad intensam flaved. Hoc*, teste Sorbait, miraculi instar tollit dolores.

Aliud expert. Grulingii. ℞. *Fic. in mortar. ad pult. consist. contus. N. iv.* vel *v. mell. ros. unc. i. s. M. Illinatur parvô linteô & applicetur.*

Cataplasma anodynum generalè, præsertim in Tumotibus & Abscessibus. ℞. *Mic. pan. albiss. q. pl. coq. cum lact. s. q. ad consist. Catapl. add. ol. ros. vel simul etiam lil. alb. chamom. lumbric. & c. unc. i.* vel *i. s. croc. scr. s. vel scr. i. subinde & vitell. ov.*

Sacculus anodynus in Colicâ. ℥. *Spec. decoct. emoll. carminat. an. m. iij. summit. orig. serpill. an. mii. fl. chamom. Rom. miii. sem. carv. unc. i. incis. grossô modô & saccul. inclus. coq. in lact. & applic.*

Alius in Pleuritide. ℥. *Violar. malv. fl. chamom. an. mii. fl. papav. errat. mj. sem. lin. fœnug. an. unc. i. fol. hyosc. m. ß. M. F. Sacculus.*

Alius in Nephritide. ℥. *Herb. malv. alth. pariet. saxifrag. fl. cham. melil. aneth. an. m. iv. rad. alth. unc. iv. herb. arthemis. m. i. s. chærefol. m. s. sem. lin. fœnug. an. unc. i. anis. dr. ii. f. ii. Saccul. in aq. decoq. & alternatim calidè applic.*

Clyster anodynus. ℞. *Lact. vaccin. unc. x. sacch. rubr. unc. ii. ol. sem. lin. unc. iv. sal. dr. s.* M. Locô olei etiam sumi potest *butyr.* vel *ung. de cynogloss.*

Enema oleosum, in Colicâ & Calculô egregium. ℥. *Ol. lin. unc. iii. chamom. aneth. an. unc. ii. scorp. rutac. an. unc. i. ol. terebint. scr. i. M.*

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in considerandis & præscribendis Remediis Vulnerariis, aque ad ea spectantibus.

I.

MEdicamenta *traumatica* seu *vulneraria*, sunt vel externa, vel interna. Interna sunt, quæ calorem innatum roborant, vi sua Balsamicâ, & sale suô volatili

oleosô, quæ putredini resistunt, materiam probam progenerationi carnis suppeditant, sanguinis nimium humiditatem absumunt, ejus tonum conservant, stagnationem, vappescentiam ac acescentiam, serique ichorescentiam corrigunt & absorbent, affluxúmque ad partem vulneratam, moderata adstrictione inhibent. Externa, vel sunt *suppurantia* seu *digestiva*, in vulneribus & ulceribus usualia, quæ sanguinem extravasatum, ac in poris hærentem in pus convertunt, vel *glutinantia*, quæ viscositate sua emplastica, vel adstrictoria, labiorum parietes firmant, & seri nativam coagulationem promovent; vel sunt *sarcotica*, seu carnem generantia, quæ moderatè exsiccando, ac superfluam humiditatem absumendo, sordes blandè & citrà acrimoniam detergunt, ac absorbent, leniterque adstringendo ac roborando, carnem firmant, sicque etiam partium calorem conservant; vel sunt *Epulotica*, quæ cicatricem inducunt, efficaciter desiccando, serum in superficie absumendo, & in pelliculam coagulando, cutemque contrahendo, densando & indurando; vel sunt *Porotica*, quæ callum generant, ac ossium alimentum vi siccandi & adstringendi, in callum & firmitudinem osseam convertunt. Huc quoque spectant remedia contra *ambusta*, quæ agunt extrahendo empyreuma, poros aperiendo, serosas & acres humiditates evocando, vel inflammationem sedando, vel calorem & ardorem leniendo ac demulcendo, vel exulceratas partes moderatè siccando & ad sanitatem perducendo.

II.

Huc brevitatis causâ etiam ea refero, quæ ad affectus externos in usu sunt, qualia sunt: 1. *Grumos resolventia*, quæ sanguinem & serum in vasis suis, vel poris internis aut externis subsistentem, in motum cient, & coagulum ejus futurum impediunt, vel etiam factum disjiciunt, & resolvunt. 2. *Repellentia*, reprimentia, & repercutientia, quæ extrinsecus applicata, materiam adhuc fluxilem, mobilem, volatilem, & ad partem fluentem, nondum tamen eidem impactam, vel extravasatam aliò repellunt, vel leviter saltem hærentem, in alveum suum redire faciunt. Horum alia sunt frigida terrea, ac adstringentia: alia actû & potentiâ frigida, aquea, mucilaginosa, viscosa. 3. *Abstergentia*, quæ duris, asperis & acutis suis particulis, vel vi nitrosâ, salsâ, & saponariâ abradunt, & evertunt sordes, humoresque vitiosos in meatibus hærentes, uti etiam abscessuum ruptorum, vel ulcerum sordidorum saniem, pus, aliaque excrementa abstergunt. 4. *Emollientia*, quæ emolliunt, tum humectando & laxando, fibras nerveas tensas & irritatas, tum poros adstrictos & angustatos, tum congelata & concreta resolventia, fundendo ac per halitum digerendo. Talia sunt moderatè calida & humida. Humida, ut corrigatur siccitas, laxetur densum, & diluatur concretum. Calida, ut calor nativus roboretur, ac materia quasi coquatur. 5. *Discutientia* seu rarefacientia, quæ emollientibus calidiora, ac tenuioris substantiæ, unde facilè penetrant, cutis poros dilatant, humores attenuant, & in vapores convertunt, ut per insensibilem transpirationem seu diaphoresin evacuentur. 6. Tandem *attrahentia*, quæ destinata sunt, vel ex altô evocandis humoribus, vel à parte affectâ avocandis & aliorsùm ducendis, vel advocandis utilibus.

III.

In usû horum omnium, Not. 1. Vulneraria interna semper ea eligenda esse, quæ peculiarem cognationem habent cum parte affectâ. 2. Ea intrinsecùs præcipuè convenire, cùm vulnera vel ulcera ob vitiosam partis constitutionem non facilè curam suscipiunt, synoviáque infestat. 3. Non usurpanda hæc in principiô, & ubi externa satisfaciunt, vel ubi adest febris, & inflammatio. 4. Respiciendum simul esse ad ventriculum, ne exinde lædatur. 5. Suppurantia convenire præcipuè tumoribus sanguineis, quæ discutientibus & resolventibus non cedunt. 6. In ulceribus, suppurantia non deberé esse nimis humida, ne ulcera reddantur sordida. 7. Traumatica alcalinæ esse naturæ, & occultum alcali & quidem volatile in se continere, acidum vulnerum vel ulcerum perimens. Item Emplastra vulneraria ferè omnia in hôc convenire, quòd vulnera ab aëre defendant, ac vi balsamicâ & modicè siccante, partem læsam demulceant. 8. In corporibus duris & siccis, & ubi caro durior generanda, convenire magis pulveres sarcoticos, uti etiam ubicunque ulcera superflua luxuriant humiditate. Item in vulneribus capitis: è contra in corporibus molliorbus formâ linimenti vel unguenti. 9. Epulotica usurpanda esse, ulcere carne non omnino repletô, ne cicatrix fiat eminentior. 10. In applicatione remediorum ad ambusta, actû frigida esse cavenda, cùm ob contrarietatem major oriatur ardor, fluxusque & dolor augeatur, hinc topica tepidè sunt applicanda. 11. Unguenta pro ambustis adhibenda, non debere esse dura, ne majorem dolorem excitent. 12. Interiùs quoque in ambustis ardorem restringendum, ut v. g. nitrô, ac maximè partem affectam respiciendam.

IV.

Præterea, 13. Notandum; Resolventia stipticis & traumaticis jungenda esse, eisque interiùs succenturiari universalia, ut v. g. purgantia, diaphoretica: exterius emollientia & paregorica. 14. Repellentia alia *proprie talia* esse, quæ ipsis partibus affectis applicantur: Alia *Intercipientia* dicta seu *defensiva*, quæ viis, per quas humor defluit, applicata, facultate frigidâ, siccâ, terreâ, adstringente, humoribus aditum intercludunt. 15. Repellentia non competere in omnibus fluxionibus; non enim adhibenda: nec in partibus nobilibus; nec quando fluxio parti principi vicina est; nec partibus nimis profundô locô sitis; nec si materia maligna & venenata; nec ubi animalis venenati ictû vel morsû vulnus inflictum; nec si natura rectè agens, criticè materiam in partem aliquam propellat; nec si humor sit multus, & corpus adhuc plenum; nec si humor jam parti impactus, & dolor adsit vehemens. 16. Not. tempus adhibendi repellentia, esse principium fluxionis: eôdem versùs augmentum tendente, digerentia admiscenda, hinc sola resolventia usurpanda. 17. Repellentia frigida & humida convenire, cùm humor tenuis & paucus, aut superficiem corporis occupat, aut cùm fluxiones accidunt, ob nimium partis calorem aut dolorem: frigida verò sicca & adstringentia, cùm dolor non ita urget, & fluxiones fiunt ob partium debilitatem. 18. In Erysipelate, sub hôc climate, unctuosa, oleosa, immò omnia humida vitanda esse, cùm tutiora sint in formâ siccâ applicata. 19. Intercipientibus fortioribus utendum in habitû corporis duriore, ubi vasa ampliora, & influentis humoris major portio. 20. Repellentia apprimè convenire in cancrô, non omissis universalibus.

V.

Hoc amplius Not. 21. impropriè ad repellentia pertinere, quæ poros obstruunt, & fluentem materiam vitiosam cum sanguinis massâ reduniunt, & sic retrocedere faciunt, ut v. g. Mercurialia in scabie. 22. Repellentia subinde sensum dolorificum obtundere, ac convenire etiam dorso applicata, in sudoribus colliquativis. 23. Inter emollientia inprimis conducere Cataplasmata & Emplastra, illa magis ad suppurationem: hæc ad discussionẽ inserviunt, illisque meliora, cùm Cataplasmata facilè frigefiant, & hinc materiam repellant. 24. Emollientia non convenire in tumoribus atrabilariis, v. g. cancris & scirrhis malignis, quæ acrimonia gaudent salina, instar Mercurii sublimati, magis enim per emollientia dilatantur pori, ut & affluxus humorum procuretur, & acrimonia corrosiva, in centrô detenta & coërcita, latiùs expandatur.

Formulæ

Remediorum Vulnerariorum, atque ad ea spectantium.

Decoctum ad Casum. ℞. *Rad. symph. maj. unc. s. plantag. alth. pimpinell. an. dr. iii. herb. veron. sanic. chamæpoll. prunell. heder. arbor. bellid. cum tot. an. m. s. rad. liquirit. dr. iii. fic. No. vii. coq. ex aq. & vin. rub. an. lib. i. s. Colat. clarif. add. syr. de symphit. de alth. an. unc. ii. oxymell. s. unc. i. s. M.*

Decoctum vulnerarium. ℞. *Rad. symph. unc. i. rub. tinct. aristol. rot. an. unc. s. herb. millefol. veron. pyrol. sanicul. alchimill. agrimon. an. m. s. fl. bellid. min. summit. virg. aur. an. pii. ocul. canc. unc. s. nuc. mosch. dr. ii. coq. in. s. q. aq.*

q. aq. font. in Col. lib. iij. dissolv. syr. de symph. Ferrel. unt. iij. M. Dos. *unc. iv. S. Heilender Wund-Tranck 2. mahl den Tag 3. Stund vor dem Essen zu nehmen.*

Aliud. ℥. *Scob. lign. sassafr. rad. chin. symph. mai. an. unc. s. herb. veron. agrim. pilosell. consolid. saracen. sanic. alchimill. an. m. s. cinam. liq. an. dr. ii. fic. N. v. passul. min. unc. ii. sem. anis. fœnic. an. unc. s. M. incis. coq. cum aq. font. lib. vi. & vin. alb. odorif. lib. ii. ad 3. de quô m. & v. bibantur unc. v.*

Species pro decoctô Traumaticô. ℥. *C. C. ust. unc. s. hord. integ. unc. i. s. herb. agrim. veron. alchimill. sanic. an. pi. rad. consolid. mai. liq. an. unc. s. spec. pro decoct. pectoral. unc. i. s. anis. fœnic. an. scr. i. M. incis. dentur ad chart. S. Species zum Wund-Tranck mit 2. Mass Wasser, oder anderthalb Mass Wasser und 1. halbe Mass Wein zu sieden.*

Decoctum ad Herniam. ℥. *Herb. sanic. salv. herniar. epat. nob. polyg. plantag. an. m. s. pyrol. p. iii. rad. symph. m. unc. s. bardan. dr. vi. torment. pentaph. an. dr. ii. sem. perfoliat. dr. iii. coriand. præp. dr. i. coq. in s. q. vin. & aq. chalyb. ad lib. ii. colat. dulcoretur sacch. albiss. ad gratiam.*

Pulvis ad casum. ℥. *Pulv. contra casum August. dr. i. detur ex aq. chærefol.* Vel ℥. *Ocul. canc. præp. rhab. sperm. cet. antim. diaph. sang. hirc. præp. an. dr. s. mum. scr. i. M. F. Pulv. cujus* dos. *dr. i.*

Pulvis ad Erysipelas Mins. ℞. *Farin. vol. unc. vi. plum. ust. bol. rub. an. unc. ii. mastich. olib. cerus. an. unc. i. M. F. Pulv. subtiliss. qui chartæ ceruleæ insperstus, parti affectæ applicetur.* Vel ℥. *Bol. arm. unc. ii. camph. unc. ß. M.* ad idem valet. *farin. hord. cum bol. pulv. glyc. camph. &c.*

Fomentum in Ulceribus contumacibus usuale, aqua Catapultorum vulgò dicta. ℞. *Rad. aristol. rot. gent. raph. zedoar. an. unc. i. coq. in vin. alb. lib. iii. ad mediet. dissolv. sacch. alb. unc. iv. foveatur hoc ulcus, & imponatur fol. Brassicæ rub. hôc madefactum.*

Fomentum polychrestum ad Erysipelata, Inflammationes, exulcerationes humidas, metum Gangrænæ &c. ℞. *Lythary. lib. s. fl. ros. rub. mii. olib. myrrh. mast. an. unc. s. decoct. seu aq. calc. viv. rec. lib. iv. acet. lib. i. coq. simul, usque dum lythary. solut. add. in fine camph. unc. s. Col. S. Umschlag, vvarm mit Pauschen oder zusammen gelegten Tüchern 2. 3. mahl oder offters den Tag aufzulegen.*

Aliud contra Gangrænam & Sphacelum, Aqua fusca dictum. ℥. *Herb. rut. absinth. salv. sabin. fol. querc. an. m. s. rad. aristol. rotund. dr. iii. enul. dr. ii. vitriol. Rom. unc. i. sal. armon. dr. i. s. gallar. unc. ß. bacc. laur. unc. i. olib. mast. an. dr. ii. cerus. lythary. alum. crud. an. unc. iii. Bol. armen. unc. s. cort. virid. nuc. jugl. dr. vi. camph. dr. s. M. de his speciebus cochl. i. cum vin. alb. lib. ii. coq. & cum intinctis spleniis vel linteis triplicatis, vel quadruplicatis calide applicetur.*

Fomentum pro Membrô fractô, luxatô vel distortô, ante vel post repositionem. ℥. *Herb. beton. chamom. rorism. an. mi. summit. hyper. cum fl. m. i. s. rad. aristol. rot. dr. vi. symph. mai. dr. s. sem. 4. calid. m. an. dr. i. s. coq. in aq. s. q. Colat. lib. i. s. add. vin. infus. fl. hyper. lib. s. S. Glieder-Bähung.*

Fomentum pro membris à Gelû sideratis. ℥. *Spirit. vin. opt. rectif. lib. i. pulv. sal. armon. unc. i. camph. scr. i. M. ad vitr. S. Uberschlag zum Fussen.*

Aliud pro rubedine, tumore & dolore Pedum. ℥. *Bol. arm. alb. dr. iii. lythary. unc. i. mast. myrrh. an. unc. s. olib. dr. vi. aq. plantag. sperm. ran. fl. sambuc. an. unc. viii. coq. & Col. servetur ad usum.*

Fomentum in tumore Pedum œdematosô. ℥. *Spiritus vin. opt. rectif. mensur. i. sal. armon. unc. iii. M. inting. linteа, ac sub horam decubitûs in lectô, pedibus tepidè circumvolvantur.* Optima etiam est *aq. calc. viv.* sic paranda: ℥. *Frustul. calc. viv. ad magnitud. nuc. jugland. immittatur in aq. ferventem donec dissolv. hinc calx cum aq. agitetur, & postea residere sinitur. Deinde clarior aqua per inclinationem in aliud vas transfunditur, applic. cum intinctis linteis vel spongia novâ.*

Aliud. ℥. *Herb. absinth. salv. rut. hyper. orig. rorism. lavend. major. an. mi. rad. ebul. irid. cort. med. sambuc. an. dr. ii. fl. cham. samb. spic. flocch. ros. melil. an. m. s. bacc. laur. juniper. an. unc. s. M. concis. coq. cum aq. font. s. q. pro Fomentô pedum bis in die usurpandô.*

Aliud in Tumore Manuum & Pedum. ℥. *Lythary. unc. vi. bol. arm. unc. i. sulph. viv. unc. i. s. alum. crud. dr. ii. gallar. unc. i. myrrh. el. unc. i. s. M. F. Pulv. de quo 2. vel 3. cochl. cum vin. alb. unc. xx. acet. vin. acerrimi unc. x. coq. ac cum intinctis linteis duplicat. vel triplicat. sæpiùs calidè applicentur.*

Unguentum digestivum Chirurgorum. ℥. *Tereb. cum vin. vel aq. ros. ad albed. lot. unc. i. sev. cerv. unc. s. ol. ros. dr. ii. cer. alb. olib. mast. an. scr. ii. camph. scr. s. M.* Vel ℞. *Tereb. unc. ii. vitell. ov. N. i. myrrh. aloes an. dr. s. ol. cer. gut. x. M.* in partibus nerveis additur etiam *Balsam. peruv.* Vel ℥. *Tereb. unc. i. vitell. ov. N. i. mell. ros. unc. s. ol. hyper. dr. i.*

Linimentum ad Ambusta. ℥. *Ol. oliv.* vel *lin. part. i. album. ov. conquass. part. ii. M. Illin. cum pluma Gallin.* Vel ℥. *Butyr. rec. 9. liquefact. & lot. in aq. sperm. ran. unc. vi. ol. de vitell. ov. unc. ii. M.*

Unguent. ad Ambusta Fabricii. ℥. *Butyr. rec. sine sale aq. ros. lot. unc. iii. ol. viol. de vitell. ov. amygd. d. an. unc. i. croc. scr. i. mucilag. sem. cydon. unc. i. cer. q. s. M.*

Unguentum ad Scabiem expertissimum. ℞. *Pingued. suill. antiq. unc. vi. liquefiant ad ignem. Col. add. sulph. viv. subtiliss. pulv. bacc. laur. eôdem modô pulv. an. dr. ii. s. caryoph. arom. dr. i. pulv. lapat. acut. dr. s. M.*

Aliud certissimum & infallibile, in Scabie humidâ. ℥. *Pulv. cort. laur. sulph. cit. an. unc. iv. enul. unc. ii. vitriol. alb. unc. i. s. styrac. liquid. q. s. M. F. Ung.*

Aliud in Scabie siccâ & pruriginosâ. ℥. *Succ. lapath. acut. plantag. an. unc. ii. solan. unc. i. s. citri unc. i. cerus. unc. ii. lythary. unc. s. fl. sulph. dr. i. ß. ol. ros. viol. an. unc. ii. s. butyr. salit. unc. i. s. tereb. cer. an. dr. vi. M. F. Ung. add. ol. dest. lig. Rhod. gut. xxv. alipt. mosch. scr. ii. M.*

Aliud in Scabie vulgatissimum. ℥. *Tereb. vulg. vitell. ov. dissol. unc. i. fl. sulph. dr. vi. butyr. rec. unc. iv. M.*

Emplastrum infallibile in Clavis pedum. ℥. *Galban. gumm. ammon. acet. solut. an. unc. s. sal. armon. scr. i. Empl. diachyl. magn. unc. i. s. M.* Vel ℥. *Pic. naval. unc. i. galb. in acet. dissol. unc. s. sal. armon. scr. i. Empl. diachyl. magn. dr. s. M. cum panno super clavos ponatur, ac tertiô vel quartô die mutetur.*

Emplast. pro tumore Pedum. ℥. *Empl. diaph. Mins. unc. i. s. oxycroc. unc. s. malax. cum ol. chamom.*

Emplastrum diasulphuris Ruland. ℥. *Balsam. sulph. unc. iii. cer. unc. s. coloph. dr. iii. liquat. add. myrrh. opt. pulv. unc. iii. s. coq. s. a.*

Emplastrum Mammillare, in omnibus Mammarum tumoribus utilissimum. ℥. *Spermat. cet. unc. i. cer. alb. unc. ii. galban. acet. sol. unc. s. ol. sambuc. q. s.*

Balsamus sulph. Ruland. ℥. *Fl. sulph. unc. i. ol. nuc.* vel *rap. unc. vi. vin. generos. unc. ii. macerentur per dies 8. aliquoties agitando coq. leniter ad vini consumpt.*

Balsamus sclopetarius. ℥. *Ol. lin. tereb. an. lib. i. æruginis æris unc. s. coq. parum s. a.*

Cataplasma suppurativum. ℥. *Rad. alth. lil. alb. an. unc. ii. herb. malv. alth. pariet. an. m. ß. sem. lin. fœnug. an. unc. s. coq. in s. q. aq. ad mollit. per cribrum traject. add. farin. sem. lin. fabar. an. dr. vi. ol. viol. axung. porc. an. dr. v. M. F. Catapl. S.* Maturier *Pflaster auf ein Tuch zu streichen und vvarm überzulegen.*

Aliud. ℥. *Herb. malv. cum tot. mic. pan. alb. an. p. æq. coq. in lact. caprin. s. q. ad consist. Catapl. add. vitell. ov. croc. & ol. ros. vel etiam ol. lil. alb. chamom. amygd.*

Injectio in Ulcera cava, mundificans, siccans, adstringens, putredinem arcens & consolidans. ℞. *Herb. cent. min. scord. ros. rub. an. m. s. fl. balaust. dr. ii. pulv. mastich. myrob. olib. aloës an. dr. s. rad. Ir. flor. aristol. rot. torment. an. dr. s. Concis. coq. cum unc. xx. aq. font. & x. vin. rub. in ollâ bene tectâ, in Col. dissolv. mell. ros. col. unc. i.* addi etiam potest *Balsam. peruv.*

Plura non addo, cùm hæc magis spectent ad Chirurgiam.

CAPUT XI.

De Officiô Medici, in præscribendâ debitâ Diætâ.

ARTICULUS I.

De Officiô Medici, in considerandâ Diætâ in genere.

I.

PEr *Diætam* hic aliud non intelligitur, quàm debita Victûs ratio, vel potiùs methodicus usus sex rerum non naturalium. Hæc non minimum est fundamentum sanitatis, tum conservandæ, tum restituendæ. Si enim utilitatem ejus brevibus descriptam verbis desideres, hæc illa est, quæ morbos pellit, corpus agile, sanum, purum à fœtore, ac fœditate alienum præstat, longævitatem inducit, somnos jucundos & placidos conciliat, epulas communes suaves & gratas efficit, sensibus incolumitatem, memoriæ vigorem, ingenio perspicaciam & claritatem confert, passiones sedat, iracundiam & mærorem pellit, libidinis impetum frangit, denique corpus & animam maximis bonis replet, ut meritò mater trium S. sanitatis nempe, sapientiæ, & senectutis dici possit.

II.

Diæta alia spectat ad sanos: alia ad ægrotos. Illa in his præcipuè consistit Regulis. 1. Ut vitentur, quantùm fieri potest, aëris in qualitatibus vehementiores excessus & anomaliæ. 2. Ut in quantô non excedatur, quod cognosces, si ad satietatem non comedas, si post cibum nullum sentias torporem, gravitatem & lassitudinem corporis, cùm antea esses multò agilior, si post cibum etiam aptus sis actionibus mentis, si nulla apparent signa repletionis, qualia sunt v. g. capitis dolor & gravitas, somni longiores vel perturbati, insomnia turbulenta, somnus diurnus, segnities totius corporis, appetitus dejectio, cruditates, ructus, alvi stipticitas vel profluvium, copia flatuûm, destillationes frequentes, multa narium emunctio & exspuitio matutina &c. 3. Ut vitetur varietas ciborum, præsertim inter se valdè contrariorum in uhô pastû, quæ est fons morborum uberrimus. 4. Ut cœna prandiô sit parcior. 5. Ut casû aliquo extraordinariô, v. g. in conviviô lautiori excessum faciens, sequentem pastum præscindas, aut unicô hausstû vini diluti vel tantillô cibô absolvas. 6. Ut vinum diluatur, præsertim meracum. Ut debita fiat corporis exercitatio, & motus moderatus, qui ad sanitatis conservationem, exceptâ sobrietate, maximè principalis est: immò etiam à *Galeno* ciborum parsimoniæ anteponitur. 8. Ut graviora vitentur animi Pathemata. 9. Ut somnus sit moderatus, ac alvus debitè respondeat.

III.

Diæta ægrorum, de qua potissimùm hîc sermo, varia est, ejusque diversitas desumitur, à *victûs formâ*, *quantitate*, *qualitate*, *utendi occasione seu opportunitate*, & *exhibendi modô*. *Formam* victus quod attinet, ea desumitur à modô substantiæ, estque pro variâ virium conservatione triplex apud Medicos. *Crassa* nimirum, *valens* seu *firma*, quæ concedit alimenta firma, solida, ac multùm nutrientia, & proinde vires auget. *Tenuis*, quæ alimenta habet infirma, parùm nutrientia, ac proinde vires nonnihil diminutas conservat. *Mediocris*, quæ inter victum crassum & tenuem media est, ideòque vires conservat. Victus crassus convenit corporibus sanis, robustis, ac benè se exercentibus; victus tenuis, morbis acutis; mediocris, morbis diuturnis & chronicis. Pro Victû tenui, modernô tempore conceduntur Brodia carnis gallin. vel sola, vel cum ovi luteô permixta, eáque ut plurimùm tertiâ vel ad summum quartâ horâ, alterata etiam vel succ. cit. arant. gran. acid. vel herb. endiv. acetos. portul. lactuc. &c. Additur subindè paucum consummat. item crem. hord. & si morbus minùs acutus, panatell. vel pulment. cum ov. vitell. vel carne gallin. parat. *Ein Dotter oder hennenbratnüssl.* bis aut ter in die, ov. sorbile, contusum ex canc. vel carnibus volatilium. In morbis longioribus Victus nonnihil plenior convenit, ex carnibus pullorum gallin. vitul. aliisque cibis exinde paratis. In morbis longis & periculosis, gravius est peccare in victû nimis tenui, quàm nimis crassô: è contra in morbis acutis gravius est peccare in nimis crassô, quàm nimis tenui.

IV.

Quoad cibi *quantitatem* in morbis, plenius æger cibari potest in morbi principiô, dum utcunque meliùs se habet; propè statum verò, vel in ipsô statû valdè tenuiter, quò enim natura magis in morbô expugnandô occupata est, eò tenuior diæta imperanda, & quo minùs, eò plenior; hinc etiam in quôlibet victû triplex observatur dosis, summa nimirum, media & infima. Prima convenit in morbi principiô, media in augmentô, ac ultima in statû. Interim hoc non perpetuò in omni morbô observandum, quia in initiis inflammationum, præsertim partium nobiliorum, durante adhuc sanguinis ad partem affectam affluxû, utile est, tunc minùs cibare, ne augeatur fluxio: immò etiam in aliis morbis, si cruditas aliqua in ventriculô vel intestinis lateat, quod rarissimè non accidit, præstat tum parùm cibi assumere, eamque victûs parsimoniâ absumere. *Man muss die Kranckheit aushungeren*, quod Italis inprimis frequens, qui morbi curationem ut plurimùm ab inediâ incipiunt. Interim graviùs delinqueret, qui morbi initiô nimis parum, quàm nimis multùm ederet, quod tamen contrarium est in statû morbi.

V.

Qualitatem Victûs quod attinet, præscribitur illa ab effectû, consuetudine & temperamentô. Intelligitur autem hîc per qualitatem victûs non illa qualitas, quæ victui inest, ut alimentô, seu merè cibô, ut esse digestionis facilis vel difficilis, succi boni vel mali, crassi vel tenuis &c. Sed quæ inest ipsi, quatenus simul est medicamentosus, calidus nempe, frigidus, humidus, siccus, laxans, adstringens, incidens, attenuans &c. Prout igitur est affectus, ita victum postulat contrarium, ut affectus calidus & siccus, victum frigidum & humidum &c. Ita tamen, ut consuetudinis & temperamenti simul habeatur ratio.

VI.

Occasio seu *opportunitas* in Victûs ratione, desumitur ex ægri consuetudine, tempore sanitatis, ac virium tolerantiâ. Illô enim tempore debet æger cibari, quò minùs à morbô patitur, eáque potissimum horâ, quâ ante morbum cibari consuevit, nisi morbi vehementia in illâ hoc prohibeat, unde à solâ consuetudine sumitur idoneû tempus in morbis, qui continentur seu sine typis affligûnt. In morbis verò, qui accessiones, paroxysmos, vel exacerbationes habent, nunquam cibus exhibendus, cùm accessiones adsunt, vel proximè futuræ sunt, sed cùm cessant, vel quieverunt, ne natura à pugnâ, pepasmô & excretione materiæ avocetur, nisi adsit magna virium jactura, vel accessio longior, vel corpus ægrotantis valdè calidum & siccum, picrocholum, gracile, ac raræ texturæ, vel humor acris ventriculum occupet, animi deliquium circa initia paroxysmorum efficiens, in quibus casibus in Paroxysmi initiô, vel parum ante illum, aliquid cibi offerri potest. In intermittentibus subintrantibus, vel ubi saltem duæ vel tres horæ inter finem unius & principium alterius Paroxysmi intercedunt, æger cibandus in fine statûs primi Paroxysmi.

VII.

Quod ad *modum* cibos *exhibendi*, hoc est, an paulatim, an repetitis vicibus? id deducitur ex viribus & morbô. Vires vel sunt debiles, vel mediocres, vel validæ. Debiles paucum, mediocres mediocrem, validæ copiosum postulant cibum. Morbus adjunctos habet humores multos, vel paucos, vel corruptos. Pauci cibum copiosum, multi paucum, corrupti pro eorum correctione copiosum exigunt cibum; hinc ubi in morbis vires validæ, & cum humorum copiâ conjunctæ, rarò & parum alendum. Ubi vires validæ, cum humorum paucitate, ibi sæpiùs & multum cibandum, nisi obstent

morbi

morbi tempora aut Paroxysmi. Ubi vires sunt debiles, cum humorum abundantiâ aut mediocritate, ibi raro & parum alendum; denique ubi vires sunt debiles, cum humorum paucitate aut corruptelâ, ibi parum ac sæpè cibandum. Interim juxta monitum *Hippoc.* 1. *aph.* 16. *aliquid dandum consuetudini, tempori, regioni & ætati.*

ARTICULUS II.

De Officiô Medici, in considerandâ & præscribendâ Diætâ Refrigerante.

I.

MOrbi calidi, ut v. g. Febres cujuscunque generis; inflammationes, aliique ex materiâ calidâ & biliosâ oriundi, Diætam exigunt refrigerantem. *Aër* igitur sit naturâ frigidus, vel arte talis paretur, per aquarum transvasationem, pavimenti cubiculi consperſionem cum aquâ & acetô, vel herbis refrigerantibus. Sicuti autem convenit aër frigidus inspiratione attractus, corporis æstum mitigans, ita nocet corpore denudatô exceptus, cùm diaphoresin maximè necessariam impediat, & fuligines ac sudores intrò repellat. *Panis* sit probè coctus & fermentatus. Ex *carnibus* conceduntur carnes Gallin. capon. pull. gallinac. columb. hædin. vitul. &c. magis tamen elixæ. Item carnes avium montan. & sylvest. condiri possunt acet. vel succ. cit. arant. granat. A *Piscibus* abstinendum, nisi ægris gratificando, saxatiles quosdam excipias, ut fundulos, truttas, thymalos &c. Inter *fructus* concedi possunt fraga, poma acida, pyra cocta, mala citria, punica, cerasa acida, exsiccata & cocta, pruna cocta &c. Ex *oleribus*, lactuca, endivia, cichorium, spinachium, acetosa &c. *Legumina* omnino vitentur, nisi jusculapisorum, uti & *lacticinia* omnia. Prodest maximè Crem. hordei, qui sequenti modô optimè paratur: ℞. Hord. mund. q. pl. coque in aq. commun. lentô igne, ita ut fervefacta abjiciatur, novaque reaffundatur per horas 6. vel 7. donec in pulmentum abeat, postmodum in mortariô lapideô feratur, ac cremor per pannum coletur, & exprimatur, hinc in Jusculo Gallinæ dissolvitur, ac iterum coquitur, ad consistentiam mediocrem instar tenuis contusi, aromatizatur subinde paucô macer. vel croc. Interdum etiam aliquid sacch. additur præsertim Candi, in affectibus pectoris. Hujus Cremoris summa est utilitas, in febribus ac affectibus pectoris, catarrhosis & hecticis. *Potus* sit vinum oligophorum, nisi febris & alia obstent contraindicantia, aut alius refrigeraus, uti in formulis annexis patet. Vitanda *exercitia* & *affectus animi*. *Somnus* sit consuetô longior, ac *alvus* quotidiè laxa.

Formulæ

Potuum ordinariorum Refrigerantium.

Julepus. ℣. *Aq. font. lib. iii. syr. berb. unc. i. rub. id. unc. ij. acetos. cit. unc. i. spirit. vitriol. q. s. M.*

Alius. ℞. *Decoct. C. C.* vel *aq. font. lib. ii. syr. de rub. id. unc. iii. spirit. sulph. per campan. q. s.* vel *nit. antimoniat. dr. i. M.*

Alius. ℞. *Rad. scorz. rec. unc. i. coq. in s. q. aq. s. in Col. lib. ij. s. dissolv. syr. de rub. id. viol. ceras. acid. an. unc. i. spirit. vitriol. q. s.*

Tinctura rosarum. ℣. *Tinct. ros. cum s. q. spirit. vitriol. acidicat. lib. iii.* vel ℣. *Syr. pro tinct. ros. parat. unc. iii. aq. font. lib. ii. sp. vitriol. q. s.*

Julepus Alexandrinus dictus. ℣. *Aq. font. lib. i. aq. ros. succ. lim. sacch. alb. an. unc. iv. coque lentô igne, dum despumaverint.*

Alius. ℣. *Aq. font. lib. iv. sacch. alb. unc. iii. santal. cit. cinam. an. dr. i. coq. lentô igne, despum. & Col.*

Julapium siccum. ℣. *Succ. cit. berber. an. unc. ii. s. sacch. albiss. lib. i. ponderis civilis. M. super marmore per agitationem, donec induat formam Julapii sicci. De hoc* 3. vel 4. *Cochl. in mensura aq. font. solvantur, pro compescendâ siti.*

Limonada. ℣. *Aq. font.* vel *decoct. C. C. lib. iv. succ. lim. unc. iii. sacch. albiss. q. s. M.* possent etiam addi *nit. perlat. dr. ii.*

Alia. ℞. *Decoct. C. C.* vel *aq. font. mens. i. s. in hanc injiciantur* 2. *Poma citria in taleolas tenues secta, & cum sacch. fin. s. q. dulcorata, subinde dissolvi possunt seq. syrupi. ℣. Syr. acet. cit. è succ. viol. an. unc. ii. spirit. vitriol. q. s.* Vel ℣. *Julep. ros. syr. acetos. cit. an. unc. ii. sp. vitriol. gut. vi. aq. cinam. dr. iii. M.*

Decoctum Cornu Cervi, vix non omnibus morbis competens. ℣. *Limat. C. C. unc. s.* vel *dr. vi. coq. in aq. font. mens. ii, tam diu, quamdiu ova duriora coqui solent. Post refrig. Col.* interdum *cort. cit.* adduntur, *& sacch. sub finem coct.* interdum *syrupi* dissolvuntur.

Decoctum Hordei usuale in Febribus, affectibus Pectoris, & Renum calidis. ℣. *Hord. crud. m ii. rad. liq. dr. vi. aq. font. lib. vi. coq. ad consumpt. lib. ii, addendo in fine sem. fœnic. parùm contus. dr. ii. post refrig. Col. pro potu.*

Aliud. ℣. *Hord. integ. m. i. s. passul. min. unc. s. sem. anis. fœnic. an. dr. ii. fl. cord. an. p. i. aq. font. pur. lib. iv. coq. ad hordei crepat. addendo in fine sacch. cand. unc. i. Col. & cum album. ov. clarif.*

Aliud. ℣. *Hord. integ. m. ii. coq. in aq. font. mens. ii. ad dimid. adde sacch. alb. unc. i. s. crem. tart. dr. i. s. succ. lim. & sp. vitriol. q. s. ad gratum acorem;* vel *adde nit. præp. dr. i. s. sacch. alb. unc. i. s. cinam. in pet. lig. dr. i. s.*

Decoctum Hordei, in Pleuritide. ℣. *Rad. liq. dr. iiii. sem. fœnic. dr. s. cinam. arut. scr. ii. sacch. cand. unc. ii. aq. hord. lib. vi. coq. ad 3. in Col. dissolv. Julep. viol. unc. ii. s. spirit. sulph. gut. xv. M.*

Aliud. ℞. *Rad. liq. dr. ii. passul. min. hord. mund. spec. decoct. pector. an. m. i. dentur incisa ad Chart. S. Stuck zum Trinck-Wasser auf* 2. *Mass, biss eine halbe eingesotten.*

Aliud pro anginâ. ℣. *Hord. mund. & excort. cochl.* 2. *passul. min. sacch. an. cochl. i. Coq. in mens. i. s. aq. ad remanent. mensuræ.*

Decoct. Hordei compositum, in Febribus ardentibus. ℣. *Rad. acetos. scorz. an. unc. s. hord. mund. m. i. C. C. rasp. unc. i. pom. cit. N.* 1. *ceras. acid. m. s. cinam. dr. i. s. coq. inf. q. aq. font. ad lib. ii. in Col. dissolv. si placet, syr. rib. berb. an. unc. i. s. sp. vitriol. q. s. pro gratâ aciditate.*

Aliud. ℣. *C. C. rasp.* vel *ust. unc. i. hord. integ. unc. i. s. anis. fœnic. an. dr. ß. M. incis. & contus. dentur ad Chart. S. Species zum ordinari Tranck, mit* 2. *Mass Wasser abzusieden.*

Decoct. Tartari crud. ℣. *Tart. alb. unc. i. vel i. s. coq. in aq. font. mens. i.* vel *i. s. remotâ subsidentiâ fit Potus limpidissimus.*

Potus in Variolis. ℣. *Limat. C. C.* vel *ust. præp. dr. vi. lent. excort. dr. iii. sem. fœnic. coriand. passul. min. an. dr. ii. rad. acetos. unc. s. coq. in aq. font. lib. iii.* vel *iv. ad consumptionem dimidiæ.*

Potus refrigerans & præcipitans in Febribus. ℣. *Sal. nit. præp. C. C. phil. præp. an. unc. s. sacch. albiss. unc. i. M. F. Pulv. cujus unc. ß. misceatur cum mensur. i. aq. font.*

Alius. ℣. *Decoct. hord. & liq. lib. ii. spirit. sulph. q. s. ad gratam aciditatem, C. C. ad albed. calcin. unc. s. vel dr. vi. M. utatur pro potû ordinariô, vas usûs tempore agitando.*

Alius in Febre ardente, cum metû Prunellæ. ℣. *Sal. nit. præp. unc. i. crem. tart. dr. ii, sulph. alum. crud. an. dr. s. sacch. opt. unc. ii. M. F. Pulv. de quô cochl. parvum cum aq. font. mens. i. misceatur & agitetur.*

Alius. ℣. *Nit. depur. C. C. phil. præp.* vel *Ebor. sine igne præp. an. dr. s.* vel *scr. ii. M. F. Pulv. dentur 4. doses, quarum una cum aq. font.* vel *decoct. hord.* aut *decoct. limat. C. C. mensura unâ misceatur, & transvasetur pro Potû ordinariô.* Si Diarrhœa vel Fluxus sanguinis simul infestet, addi vel sumi potest *C. C. ust. præp. terr. sigill. corall. &c.*

ARTICULUS III.

De Officiô Medici, in considerandâ & præscribendâ Diætâ Calidâ.

I.

MOrbi frigidi, exorti à materiâ viscidâ, pituitosâ & frigidâ, Diætam exigunt calidam, quæ in hôc consistit, ut *aër* sit serenus, tenuis, purus, ac calidus, *panis* probè

probè fermentatus, ac modicô sale & semine carvi conditus. Ex *carnibus* concedantur carnes gallin. capon. pull. gallinac. & columb. vitul. hædin. avium mont. & sylvest. Condiri possunt *piper. z. z. mac. rorismar. thym. satur. salv. major. hyssop.* abstinendum à *piscibus*, nisi saxatilibus, *fructibus horariis, lacticiniis, leguminibus. Aromatum* usus sit frequentior. Ex *oleribus* conveniunt, petrosel. brass. bet. asparag. raphan. nasturt. &c. *Potus* sit vinum merum, aut modicè dilutum, vel si hoc contraindicetur, unus ex sequentibus; *exercitia* & *vigiliæ* sint moderatæ, *alvus* laxa, *animi Pathemata* præter gaudium vitentur.

Formulæ

Potuum ordinariorum Calefacientium.

Aqua cocta fœniculi. ℥. *Sem. fœnic. dr. i. coq. in 2. mens. aq. font. per quadrantem, injectis inde cinam. opt. parùm incis. unc. s.* vel *dr. vi. amove ab igne, vasque clausum repone, donec frigescat, tandem* 2. vel 3. *frustula panis siliginei impone, ibique permitte.*

Aqua cocta Cinamomi. ℥. *Aq. commun. lib. iv. sacch. alb. dr. x. coq. donec ebull. add. cinam. acut. contus. dr. iii. mox ab igne remove operculóque tege, ac refrigescere sine & cola.*

Aqua cocta Sassafras. ℥. *Lign. sassafr. crassè limat. dr. x. coq. in duplici vase in lib. xii. aq.* 5. vel 6. *horis, ubi refrixerit Col.*

Alia ex sassafras & cinam. ℥. *Aq. font. lib. ix. cinam. op. unc. s. lign. sassafr. rasp. dr. i. indantur in vas bene clausum, quod dein immergatur aquæ calidæ, in quâ horis* 4. vel 5. *ebulliat.*

Aqua cocta grata. ℥. *Sem. coriand. præp. dr. ii. liq. ras. dr. iii. sem. anis. scr. s. cinam. acut. dr. ii. decoq. in aq. mens. ii. s. aliquoties ebull. Col.*

Tragæa, Potum præbens gratissimum. ℥. *Lign. sassafr. dr. x. chin. opt. dr. vi. liq. dr. i. cinam. opt. unc. s. sem. anis. dr. ii. CC. præp. dr. ii. ß. ocul. canc. præp. dr. i. M. F. Pulv. hujus unc. i. seu cochl. coq. in lib. iv. aq. font. post colaturam in cellam repone, ut refrigeretur, sic enim subsidentibus speciebus in fundo vasis, aqua supernatat clara & utilis.*

Alia. ℥. *Scob. lign. sassafr. rad. chin. an. unc. s. cinam. opt. dr. ij. sem. anis. dr. i. C. C. præp. ocul. canc. præp. an. dr. i. s. M. F. Pulv. gross. de quô cochl. i. mensuræ aquæ fervidæ, statim post affusionem operculô tegendæ injiciatur. In affectibus Pectoris, unc. i. passul. addi potest.*

Alia. ℥. *Scob. Rad. chin. unc. i. lign. lentisc. sant. cit. an. dr. ii. cinam. opt. dr. i. sem. anis. dr. i. C. C. ust. ocul. canc. an. dr. iii. M. F. Pulv. gross. de quô Cochl. i. lib. iv. aq. font. fervid. injiciatur, ac urceus statim claudatur.*

Potus gustû & colore suavis, in Podagricis confirmatis. ℥. *Sarsapar. unc. vi. lign. sassafr. chin. C. C. an. unc. ii. glyc. unc. i. coq. in aq. font. cong. ii. per horam dimidiam, dein stent cooperta in cineribus calidis, per horas* 12. *Postea ebull. ad* 3. *part. consumpt. cùm ab igne amovetur, add. anis. unc. s. post* 2. *horas Col. & depur. per resident. ac liquor clarus repenatur in lagenis vitreis probè clausis ad usû.*

Bochetum in Arthritide. ℥. *Rad. sarsapar. unc. ii. liq. unc. i. cinam. anis. an. unc. s. M. F. Pulv. tenuiss. cujus Cochl. i. misceatur cum mens. i. aq. font. agitetur in* 2. *vasis ter.* vel *quater, hinc Col.*

Aliud. ℥. *Sarsapar. unc. vi. lig. sassaffr. chin. C. C. an. unc. ii. glyc. unc. i. sem. anis. unc. s. M. F. Pulv. tenuiss.*

Decoct. in eundem usum. ℞. *Chin. incis. unc. s. C. C. ust. unc. i. sacch. comm. unc. ii. coq. in aq. mens. ii. s. ad consumpt. dimidiæ add. sub finem cort. cit. rec. demptâ pulpâ albâ N. i. cinam. dr. ii. M.*

Potus ordinarius in Paralysi. ℥. *Rad. Chin. unc. i. s. sem. anis. unc. s. coq. in aq. font. mens. i. s. ad consumpt. 3. part. addendô circa finem cinam. el. dr. ii.*

Alius in Colicâ convulsivâ. ℞. *Rad. Chin. dr. ii. sem. anis.* vel *fœnic. dr. i. passul. maj. exacinat. unc. ii. coq. per quadrant. horæ cum lib. iv. aq. font. Col.*

Species pro Potû ordinariô. ℥ *Rad. Chin. unc. s. sassafr. unc. s. passul. min. unc. iv. C. C. ust. unc. s. sem. anis. fœnic. tart. præp. cinamom. an. dr. ii. M. incis. & contus.* *dentur ad Chart. S. Stück zum Trinck Wasser, davon 2. hand voll in ein viertel Wasser zu sieden, biss ein halb Mass eingesotten.*

Aliæ. ℥. *Sant. rub. unc. s. sassafr. chin. an. dr. iii. sarsapar. dr. ii. passul. min. sem. fœnic. an. unc. i. s. cinam. sacch. cand. rub. sal. nit. præp. an. unc. s. M. incisa dentur ad Chart.*

Aliæ. ℞. *Sem. anis. fœnic. an. unc. ii. cort. cit. dr. ii. sassafr. dr. vi. sarsapar. rad. chin. an. unc. i. santal. rub. polypod. an. dr. ii. Cinam. dr. vi. dentur incis. & contus. ad chart.*

Aliæ utiles in Hydrope. ℥. *Rad. Chin. unc. i. sassafr. sant. rub. citrin. an. unc. s. rad. glyc. sem. anis. fœnic. an. dr. iii. cinam. dr. s. passul. min. m. i. de his speciebus sumantur Cochl. iii. & coq. cum aq. font. lib. v. ad consumpt. 3. part.*

Potus ordinarius in Urinæ retentione. ℥. *Herb. agrim. mi. rad. petrosel. unc. i. liq. dr. vi. bacc. juniper. unc. s. sem. carv.* vel *anis. fœnic. an. dr. i. s. coq. in 3. mens. aq. ad 3.*

Potus Juniperinus, *der Kranevveth-Tranck.* ℥. *Bacc. juniper. lib. i. passul. min. lib. i. & unc. iii. (alii horum locô accipiunt berberes) tartar. venet. ab unc. s. ad unc. i. fruct. cynosbat. cum arill. mi. fruct. acac. cum nucl. mi. infund. in aq. commun. lib. xvi. in vase aptô ligneô, & ponè fornacem vel locô quôdam calidô fermentare permittatur, hinc transvasetur. Potus hic in Austriâ familiaris, ac hypochondriacis inprimis & lumborum, renumque phlogosi ac æstû correptis, pro potû ordinariô utilis.*

ARTICULUS IV.

De Officiô Medici, in considerandâ & præscribendâ Diætâ Siccante.

I.

DIætâ exsiccante indigent morbi, exorti à superfluâ humiditate, item defluxiones catarrhales, fluxus alvi immodici, illique inprimis, qui Diætâ seu curâ sudorifera curari solent. *Aër* igitur sit naturâ siccus, vel arte talis redditus, per accensum ignem & suffumigium. *Panis* sit bis coctus, sale & semine carvi benè conditus. *Carnes* assæ potius, quàm elixæ, maximè sylvestres, ut turtur. turdor. perdic. attagen. urogall. lepuscul. capreol. damar. &c. *A piscibus & carne suillâ* abstinendum. *Olera* conveniunt ea, quæ in diætâ calidâ proposita. Ex *fructibus* prosunt, amygdal. cost. nuc. avellan. castan. cydon. Ex *frugibus* oryza. *Aromata* utilia, ni quid obstet. Vitentur *lacticinia* & multa juscula, nisi chalybeata sint. *Potus* sit admodum parcus. Utendum vinô dilutô, aquâ chalybeatâ, vel aliô potû infrà assignandô. *Somnus* sit consuetô brevior, *motus* & exercitium prosunt, *alvus* sit laxa.

Formulæ

Potuum ordinariorum Exsiccantium.

Bochetum recens. ℥. *Chin. opt. salsapar. an. unc. ii. lig. sassafr. rec. unc. i. s. rad. liq. ras. unc. i. passul. min. unc. iii. aq. font. lib. xxiv. incis. stent per 24. hor. hinc coq. s. a. ad remanent. lib. xviii. Col. detur pro Potû ordinariô.*

Aliud non recens. ℥. *Resident. decoct. primar. add. rad. chin. ponderos. scorz. an. unc. i. s. cinam. acut. dr. iii. passul. min. unc. iii. sem. fœnic. unc. s. coq. in lib. xxv. aq. s. ad remanent. lib. xvi. Col.*

Potus exsiccans in defluxionibus, & affectibus Capitis humidis. ℥. *Rad. chin. caryophyllat. pæon. an. unc. iii. ras. lign. sassafr. unc. s. cinam. unc. iii. incis. grossô modô dentur ad Chart. S. Species zum ordinari Tranck, davon ein gute Hand voll in 2. Mass Wasser zu sieden, biss ein halbe eingesotten.*

Alius. ℞. *Lign. sassafr. rad. chin. an. unc. i. cinam. acut. unc. s. C. C. præp. ocul. canc. præp. an. dr. ii. M. ad Chart.*

Tragæa pro Potû exsiccante. ℥. *Scob. lign. lentisc. sant. cit. rad. chin. an. unc. s. cinam. opt. dr. ii. rasur. ebor. unc. s. galang. min. dr. i. ocul. canc. præp. dr. iii. M. F. Pulv. gross. de quô Cochl. in urceô cum aq. ferventis mensurâ misceatur.*

Potus

Potus ordinarius in Vulneribus. ℞. *C.C. ust. unc. i. hord. integ. unc. i. s. anis. fœnic. an. unc. s. M.* Vel ℞. *C. C. ust. unc. s. hord. integ. unc. i. s. herb. agrim. veron. alchimill. fanic. an. p. i. rad. consolid. liquir. an. unc. s. sem. anis. fœnic. an. dr. i. M. incisa dentur ad Chart.* possunt etiam addi *passul. liquid. &c.*

Potus in Dysenteriâ. ℞. *Rad. torment. C.C ust an. unc. i. coq. in aq. chalyb. mens. i. s. ad 3. add. cinam. dr. ii M.*

Alius in Dysenteriâ malignâ. ℞. *Ras. C.C. unc. i s. rad. torment. acetos. an. unc. iii. aq. puriss. lib. v. coq. ad remanent. lib. iii. s. in Col. dissolv. vin. gran. unc. ii. syr. acetos. cit. de rub. id. corall. an. dr. vi. M.*

Potus in Diarrhœâ. ℞. *C.C. ust. rad. torment. carn. cydon. siccat. an. unc. s. cinam. opt. dr. iii. sem. fœnic. dr. iii. coriand. dr. ii. M. incis. dentur ad Chart.*

Alius. ℞. *C.C. ust. prap. terr. sig.* vel *Bol. Arm. spod. an. dr. s. vel scr. ii. M. F. Pulv. subtiliss. permiscendus mensur. aq. chalyb.* vel *Emuls. amygd. d. cum aq. chalyb. fact.*

Potus gratus in Vomitû vel Diarrhœâ. ℞. *Mast. el. dr. ii. coq. cum unc. xxxx. aq. font. in ollâ bene tectâ ad 3. cui post coctionem adhuc ferventi injiciatur flavedo cort. cit. rec. & cinam. integri digitis confract. an. dr. i. stent simul cooperta, donec refrigescant.*

Huc pertinent formulæ quoque nonnullæ Potuum Calefacientium, suprà propositorum.

ARTICULUS V.

De Officiô Medici, in ordinandâ & præscribendâ Diætâ Humectante.

DIætam Humectantem exigunt morbi à siccitate, ac defectu nutrimenti & humidi radicalis orundi, ut Febres Hecticæ, Atrophiæ &c. In hâc *aër* sit humidior, *panis* mediæ ætatis. Ex *Carnibus* eligendæ euchymæ, ut gallin. capon. columb. perdic. phasian. attag. aliarum avium sylv. earúmque contusa & consummata. Item caro hædina, vitulina, vervecina junior, agnina, porcell. lactant. inprimis etiam conducunt ex Cochleis, testudinibus & cancris parata. Elixa magis prosunt, quam assa. Gelatinæ quàm maximè utiles, ut v. g. Gelatina Caponis, hunc in modum parata: ℞. *Capon. ping. deplum. exenterat. & mundificat. incid. cum ossibus minutiss. indatur lagenæ stanneæ, affundendo aliq. aq. font. addendo, parum mac. & croc. hinc lagena clavô cochleatô artissimè clausa, lutóque Philosophico munita, in abenâ cupreâ aquâ ferventi repletâ, per horas 6. ad ignem coq. postea lagenâ apertâ, brodium per inclinationem in vas terreum vitreatum effundatur, inque locum frigidum vel cellam reponatum & ad usum servetur.* Vel sequens Gelatina analeptica. ℞. *Carn. vitul. lib. i. pedum vituli N. ii. ichthyocoll. dr. ii. hepat. vitul. lib. s. cinam. opt. dr. i. s. mac. dr. s. hæc omnia grossô modô incisa, indantur lagen. stann. affundend. aq. font. lib. ii. ponatur lagena bene obturata in abenum aquâ plenum, coq. per hor. 5. hinc f. fort. express. servetur in cellâ in locô frigidô ad usum.* Vel ℞. *Carn. vitul.* vel *vervec. mac. lib. i. Gallin. mundat. dimid. epat. vitul.* vel *agn. lib. s. ichthyocoll. dr. ii. mac. dr. s. incis. & lot. inde lagen. stannea add. pom. cit. in 4. frusta divis. N. i. vin. alb. vet. lib. i. aq. font. lib. ii. lagena bene obturata indatur lebeti aquâ pleno coq. 5. vel 6. hor. Colat. exprim. fortiter.* De hac Gelat. quoties Jusculum comeditur, immisceri poterunt Cochl. iii. vel iv. Sequens Sanguinem simul mundificat. ℞. *Ras. C.C unc. ii. s. ras. ebor. unc. i. s. aq. font. lib. iii. stent in infus. per noct. in locô calid. manè add. rad. scorz. rec. vel siccat. N. vi. fol. borrag. mi. fl. 4. cordial. an. pi. passul. min. unc. ii. coq. ad gelatin. consist. addendo sub finem coct. Conf. ros. unc. ii. & tandem Confect. alk. compl. dr. i. s. M.*

Ex *oleribus* conveniunt; malv. bismalv. borrag. viol. nymph. Ex *fructibus* nuc. pineæ, pistach. amygdal. jujub. ficus, passul. poma dulc. prun. dulc. &c. *Lactis* usus, ni quid obstet, optimus; item ova sorbilia, cremor hordei & hordeata, v. g. Hordeatum Imperatoris in Phthisi. ℞. *Hord. integr. m. iii. coq. in aq. font. mens. i. s. per 10. horas ad perfectam mollitiem, semper aliquid aq. calid. affundendo, ne aqua evaporet, & consumatur, exprime deinceps crem. per pannum & in vase mundô ad usum serva. Hinc ℞. Herb. pilosell. tussil. g. endiv. an. m. s. rad. scorz. unc. s. Coq. in brodiô Gallin. insuls. exprime per pannum; in hôc brodiô dissolv. crem. hord cochl. i. vel alterum.* Vel sequens Italis & Gallis consuetum, ad defluxiones tenues sistendas. ℞. *Hord. mund. scl. q. s. maceretur per 6. horas, coque perfectè, ut dissolvi possit, post 4. Amygd. d. excort. unc. iii. sem. cucurb. unc. i. s. melon. unc. i. papav. alb. lactuc. an. unc. s. contus. omnibus cum aq. hord. eliciatur lac, quod cum lib. ii. pulp. hord. permixt, coq. parumper, addendo parum sacch.* Vel seq. refocillans. ℞. *Hord. mund. lib. i. factâ ablutione coq. in s. q. aq. ad formam pult. dein ℞. Crem. unc. vi. sem. melon. excort. amygd. an. unc. i. nucl. pineor. unc. s. contund. simul, f. Hordeat. sumat ad vesperas in principiô mensæ, solvendo in Jure Gall. cochl. iii. ex consummat. Capon. & aromatiz. cum modicô cinam. vel mac.*

Formulæ
Potuum Humectantium.

Decocta Hordei varia, vid. suprà de formulis Potuum Refrigerantium.

Aliud in Phthisi & affectibus Pectoris. ℞. *Hord. mund. m. iiij. passul min. unc. i. s. Jujub. N. xx. sem. anis. fœnic. an. dr. vi. cinam. unc. s. incis. & contus. dentur ad Chart. de his sume ad mensuras aquæ tres, totidem manipulos, coq. ad consumpt. 3. part.*

Decoct. humectans Pectorale. ℞. *Chin. sel. dr. iii. liquir. dr. ii. passul. min. mund. majorum exacinat. an. unc. s. fic. ping. dactyl. an. N. v. jujub. sebest. an. N. xii. sem. 4 fr. mal. anis fœn. an. dr. i. concis & conquass. bull. in 3. mens. aq. font. per horam dimid. Col.*

Aliud. ℞. *Fic. ping. N. vii. jujub. N. x. dactyl. s. nucl. N. viii. sem. anis. fœnic. an. dr. vi. vel unc. i. incis. grossô modô dentur ad chart. S. Species zum ordinari Tranck.*

Emulsio pro Potû. ℞. *Amygd. d. excort. unc. ii. sem. melon. excort. unc. i. subinde etiam pan. alb. tost. unc. i. aq. font.* vel *decoct. hord. lib. ii. vel iii. M. F. Emuls. edulcoranda sacch. s. q.* Si magis refrigerare animus, adde *nit. perlut. scr. ii. vel dr. i.*

Alia anti-Hectica. ℞. *Chin. sel. unc. i. rasur. ebor. dr. ii. repleatur pullus bene saginatus, coq. in lib. vi. ad debitam coctiuram; hinc col. de col. ℞. Lib. ii. sem. melon. rec. amygd. excort. an. unc. i. nucl. pin. unc. ß. M. F. Emulsio.*

Alia Epicerastica. ℞. *Sem. papav. alb. dr. iii. melon. unc. i. s. Contund. in mort. marmor. addendo amygd. excort. & per 3. horas in aq. lactuc. infus. N. xxx. Contund. & cum Jure pull. vel seq. decoct. lib. i. ß. vel lib. ii. F. Emuls. ℞. Rad. liq. dr. iii. sebest. N. iv. jujub. N. vii. passul. unc. s. fl. viol. borrag. an. pi. sem portul. lactuc. dr. i. Coq. in lib. iii. aq. ad consumpt. 3. part.*

Decoctum Pulli vel Carnis Gallinæ, *das hennenbrat-Wasser*, utile pro restauratione Virium, & in doloribus Colicis, ubi maxima ventriculi & intestinorum sensibilitas. ℞. *Pullum dimidium,* vel *Carnem Gallin. ex alis & pectore, dempta omni pinguedine, Coq. cum 4. mens. aq. in duplici vase per 4. hor. Colatur, subinde pro gratiâ addi potest aliquid de cort. cit. vel cinam.*

Diæta composita, calida & sicca, frigida & humida &c. desumi potest ex simplicibus.

Omnia ad majorem DEI Gloriam.

INDEX CAPITUM.

CAPUT I. DE Officiô Medici in genere. Pag. 1.

CAPUT II. De Officiô Medici in ſpecie, & primò quidem de Affectibus requirentibus Venæ ſectionem. 12

CAPUT III. De Officiô Medici, in Affectibus requirentibus Arteriotomiam, Cucurbitulas, Scarificationem, Hirudines, Veſicatoria & Fonticulos. 19

CAPUT IV. De Officiô Medici, in Affectibus indicantibus Balnea & Acidulas. 23

CAPUT V. De Officiô Medici, in Affectibus indicantibus Purgationem. 28

CAPUT VI. De Officiô Medici, in Affectibus indicantibus Sudorifera, Diuretica, Salivantia, Errhina, Sternutatoria, Apophlegmatizantia & Expectorantia. 38

CAPUT VII. De Officiô Medici, in Affectibus exigentibus curam Lactis, Chalybis, uſum Theè, Coffeè, Chocolatæ, & Laudani opiati. 47

CAPUT VIII. De Officiô Medici, in Affectibus exigentibus Alexipharmaca, Antifebrilia, Anthelmintica, Carminativa & Lithontriptica. 55

CAPUT IX. De Officiô Medici, in conſiderandis & præſcribendis Appropriatis & Confortantibus. 63

CAPUT X. De Officiô Medici, in Affectibus exigentibus Adſtringentia, Stegnotica, Hypnotica, Anodyna & Vulneraria. 78

CAPUT XI. De Officiô Medici, in præſcribendâ debitâ Diætâ. 84

INDEX RERUM.

A.

ABſtergentia: vid. Vulneraria.
Acetum alexipharmacum præſervativum 57.
Acidulæ: eas probandi varii modi 26. vires 27. uſus *ibid.* ſeq. noxæ *ibid.* tempus bibendi *ibid.* doſis *ibid.* operatio 28. ſeqq.
Adſtringentia: 78. quomodo agant *ibid.* notanda in eorum usû *ibid.* formulæ 79. ſeq.
Ægri prognoſtico relinquendi quinam 4.
Æſculapii ſimulacrum 6.
Alexipharmaca: 55. eorum diverſa agendi ratio 56. uſus *ibid.* formulæ 57. ſeq.
Anacatharſis quid 45.
Anacollema in hæmorrhagiâ narium 80.
Anodyna: 81. quomodo agant *ibid.* formulæ *ibid.*
Anthelmintica: 60. notanda circa eorum uſum *ibid.* formulæ *ibid.*
Antiſcorbutica: 74. notanda in eorum usû *ibid.* formulæ 75. ſeq.
Apollinis ſimulacrum 1. 2.
Apophlegmatiſmus liquidus 46. in amiſsâ loquelâ *ibid.* in dolore dentium *ibid.*
Apophlegmatizantia: 45. eorum indicantia & contraindicantia *ibid.* formulæ 46. ſeq.
Apoplexia ſanguinea V. S. curata 13.
Apozema digeſtivum in affectibus pectoris frig. 30. in affectibus melancholicis *ibid.* antiphthiſicum 69.
Aqua paſſulata *Timæi* 31. laxativa *ibid.* 34. errhina 45. clarea pectoralis 47. vermifuga *Helmontiana* 23. carminativa 61. odorifera 64. ophthalmica *Quercetani* 66. in epiphorâ *Timæi ibid.* dentifricia 67. aſthmatica 69. pectoralis & antiphthiſica *ibid.* cordialis in febb. malignis 70. in hypercatharſi *ib.* perlata *ib.* confortativa *ibid.* in fluxibus ſanguinis *ibid.* in gravidis 71. odorifera *ibid.* clareta ſtomachalis 72. catapultorum 83. fuſca *ibid.* cocta fœniculi 86. cinamomi *ibid.* ſaſſafras *ibid.*
Aquæ minerales, circa tractum Oenipontanum quæ 24.
Aquapendente, inſcriptio cubiculi 12.
Arcanum arcanorum 10.
Ariſtotelis Medico data reſponſio 5.
Arteria, ſi locô venæ aperitur, quid agendum 17. earum inciſio commendatur 19. quando & quæ incidendæ *ibid.*
Arteriaca: vid. Thoracica.
Arthritica: 77. quomodo agant *ibid.* notanda circa eorum uſum *ibid.* formulæ *ibid.* ſeq.
Aſtrologia Medica 3.
Attrahentia: vid. Vulneraria.

B.

BAglivus: ejus conſilium in pleuritide 22.
Balnea: eorum differentiæ 23. probationes *ibid.* aquæ dulcis effectus *ibid.* quomodo utiliter inſtituenda 24. ſeq. inſtructio horarum inſeſſus 25. formulæ *ibid.* ſeq.
Balneum thermale *Sorbait* 26. in nephritide *ibid.* in ſcabie *ibid.* in fluore albô *ibid.* in ſuppreſſione menſium *ibid. Riverii ibid.* in procidentiâ uteri *ibid.* in atrophiâ hecticâ *ibid.* hordeaceum *ibid.* articulos roborans *ibid.* formicarum *ibid.* antiparalyticum *ibid.* in ſterilitate *ibid.* in colicâ *ibid.*
Balſamus pro naribus obſtructis 46. antipeſtilentialis 57. carminativus 61. cephalicus 65. antepilepticus *ibid.* antapoplecticus *ibid.* memoriam confortans *ibid.* ſtomachicus 73. ſulphuris *Rulandi* 83. ſclopetarius *ibid.*
Bechica: vid. Thoracica.
Benedictio Divina in morbis curandis omne fert punctum 8.

Bochetum rhabarbarinum 37. in arthritide 86. recens *ibid.* non recens *ibid.*
Bolus laxativus 31. melanagogus 35. hydragogus *ibid.* chalogogus *ibid.* in gonorrhœâ & lue venereâ *ibid.* anthelmintieus *ibid.* purgans minutissimus *ibid.* emeticus 39. sudoriferus in erysipelate 41. in febribus malignis *ibid.* diuretici ex terebinthinâ 42. chalybeat. 50. narcoticus in nimiô vomitû, hypercatharsi & singultû 55. in diarrhœâ *ibid.* stegnotico-anodynus *ibid.* alexipharmacus 57. febrifugus 59. carminativus 61. nephriticus 63.
Botanica Medicinæ oculus 3. ejus necessitas *ibid.*
Brodium alterans 18. mannatum 31. columbinum in catarrhis 41. diureticum 42. lithontripticum 62. antiphthisicum 69. antiasthmaticum *ibid.* aperitivum 73. antiscorbuticum 75. emmenagogum 76. antidysentericum. 79.

C.

Capivaccii arcana quænam 10.
Camphorata ubi conveniant 56.
Cardiaca: vid. Cordialia.
Carminativa quid 61. vis operandi *ibid.* notanda & usus *ibid.* formulæ *ibid.* seq.
Cataplasma pro vesicatoriis 23. in ischuriâ vesicali *Foresti* 42. antifebrile 59. ad vermes 60. nephriticum 63. ophthalmicum 66. oticum 67. in anginâ 68. pectorale 70. pleuriticum *ibid.* stomachicum 73. antipodagricum 78. domesticum *ibid.* contra abortum 80. in fluxû immodicô mensium *ibid.* adstringens in diarrhœâ & dysenteriâ *ibid.* pro vomitû sustendô *ibid.* in dolore capitis 81. hæmorrhoidali *ibid. Grulingii ibid.* anodynum generale in tumoribus & abscessibus *ibid.* suppurativum 83.
Cauteria ubi prosint 21.
Cephalica: 63. eorum nomina varia *ibid.* notanda circa usum *ibid.* formulæ *ibid.*
Celsi effatum in curandis morbis 11.
Ceratum ad fonticulos *Sculteti* 22. Magni Ducis Heturiæ *ibid.*
Cerevisia anticachectica & antihypochondriaca 73. *Butleri ibid.* antiscorbutica 75.
Chalybs quid 49. vires & usus *ibid.* seq. notanda 50. formulæ *ibid.*
China Chinæ quid 58. ejus vires *ibid.* seq. usus & exhibitio *ibid.* seq. objectiones & responsiones 59.
Chirurgiæ necessitas 3.
Chocolata quid 52. modus bibendi *ibid.* qualitates & usus *ibid.*
Chymiæ necessitas 3.
Cibos exhibendi modus 84.
Cingulum sapientiæ 44.
Claretum martiale *Minsicht* 50.
Clyster domesticus 31. lenitivus 37. à capite revellens *ibid.* acris in affectibus soporosis *ibid.* in asthmate & colicâ contumaci *ibid.* in gravidâ *ibid.* laxativus anticolicus *ibid.* diureticus 42. carminativus 62. hypochondriacus *ibid.* nephriticus 63. hystericus 77. in partû difficili *ibid.* adstringens & consolidans in dysenteriâ 81. anodynus *ibid.* oleosus in colicâ & calculô *ibid.*
Coffeè quid 51. ejus parandi modus *ibid.* qualitates & usus *ibid.*
Collutio oris in dentium vacillatione 68. in gingivarum laxitate *ibid.*
Collyrium ophthalmicum 66. in vulneribus oculorum *ibid.* pro maculis & nebulis detergendis *ibid.* in epiphorâ *Timæi ibid.*
Condensantia 78. quomodo agant *ibid.*
Confectio ad acidulas 28.
Consultatio Medico utilis 8. honorifica *ibid.* alterius Medici familiaris *ibid.* quando & quomodo instituenda *ibid.* seq.
Cordialia: 70. eorum agendi ratio *ibid.* applicandi modus *ibid.* formulæ *ibid.* seq.
Cucupha in catarrhis 64. vertigine & incubô *ibid.* spiritus animales confortans *ibid.*
Cucurbitulæ, quando & ubi applicandæ 19.
Curationis fundamenta 3. anima 10.

D.

Decoctum laxativum 18. sudoriferum in lue venereâ 40. aliud *Zvvelfferi ibid.* in gonorrhœâ maligna *ibid.* in catarrhis & affectibus capitis *ibid.* in podagrâ *ibid.* in scabie *ibid.* alterans in ulceribus & abscessibus *ibid.* diureticum 42. *Foresti ibid.* amarum febrifugum 59. vermifugum 60. lithontripticum 62. oticum 66. pectorale 68. ad tussim 69. galli veteris in affectibus thoracis *ibid.* in anorexiâ 72. anteictericum *Lindan.* 73. antihydropicum *ib.* emmenagogum 76. ad hæmoptysin *Timæi* 79. ad casum 82. vulnerarium *ibid.* ad herniam 83. C. C. 85. hordei in febribus *ibid.* in anginâ *ibid.* in arthritide 86. phthisi 87. humectans pectorale *ibid.* pulli vel carnis gallinæ *ibid.*
Dei præsides Medicinæ 1.
Dentifricium infantum dentientium 67.
Dentilavium scorbuticum *ibid.*
Diæta quid 84. ejus utilitas *ibid.* regulæ *ibid.* refrigerans 85. calida *ibid.* exsiccans 86. humectans 87.
Diæta sudorifera in paralysi 40. in suffusione ib.
Diaphoretica: eorum distinctio 39. vis operandi *ibid.* cautelæ *ibid.* formulæ 40. usus 56.
Digestiva quid sint 29. formulæ *ibid.*
Discutientia: vid. Vulneraria.
Diuretica ubi conveniant 41. operandi modus *ibid.* observanda 42. formulæ *ibid.*

E.

Eclegma: vid. Linctus.
Elæosaccharum carminativum 61.
Electuarium ad acidulas 29. laxativum *Burrhi* 31. sudoriferum 41. chalybeatum 50. opiatum antidysentericum 55. bezoardicum 57. in peste & febb. malignis *ibid.* febrifugum 60. carminativum 61. lithontripticum 63. anticatarrhale 64. confortans cephalicum *ibid.* antepilepticum *ibid.* contra vertiginem *ibid.* antimelancholicum *ibid.* ophthalmicum 65. antiphthisicum 69. asthmaticum *ibid.* cordiale 71. in palpitatione cordis *ibid.* stomachicum calidum 72. epaticum 74. antiscorbuticum 75. lochia provocans 76. antipodagricum *Sydenham* 77. in hæmoptysi 79. adstringens in diarrhœâ *ibid.* pro sistendô vomitû *ibid.* antidysentericum *ibid.* in gonorrhœâ *ibid.* contra abortum *ibid.* in nimiô mensium fluxû *ibid.*
Elixir antinephriticum. 62.
Emeticorum usus & regimen 38. formulæ *ibid.*
Emollientia: vid. Vulneraria.
Emplastica 78. quomodo agant *ibid.*
Emplastrum vesicatorium 23. in dolore dentium *ibid.* antifebrile 59. vermifugum 60. carminativum 62. stomachale *Cratonis* 73. hepaticum 74. spleneticum 75. matricale 76. antipodagricum 78. ischiadicum *ibid.* præsens in vomitû 80. contra abortum *ibid.* in doloribus catarrhosis 81. in clavis pedum 83. tumore pedum *ib.* diasulphuris *Rulandi ibid.* mammillare *ibid.*
Emulsio purgans 36. sudorifera in variolis & febribus malignis 41. diuretica 42. opiata 55. alexipharmaca *Cratonis* 57. antinephritica 62. antepileptica 63. antipleuritica 69. antiphthisica *ibid.* perlata *Montagnanæ* 71. *Cratonis ibid.* adstringens in fluxibus sanguinis 79. antidysenterica *ibid.* hypnotica 81. humectans 87. antihectica *ibid.* epicerastica *ibid.*
Enema: vid. Clyster.
Epithema cordiale frigidum in febb. 71. epaticum frigidum 74. cephalicum 81.
Epulotica: vid. Vulneraria.
Errhina 44. eorum indicantia *ibid.* contraindicantia *ib.* observanda 45. formulæ *ibid.*
Essentia in obstructionibus 30. martis *Hartmanni* 50.

Evaporatio

Evaporatio anodyna in dolore aurium 67.
Expectorantia, quomodo agant 45. notanda & usus *ib.* formulæ in materiâ tenui 46. in crassâ & viscidâ 47.
Experientia quid 4.

F.

Febrifuga: 57. observanda circa eorum usum 58. formulæ 59.
Fomentum carminativum 61. ophthalmicum *Plempii* 65. in doloribus arthriticis frigidioribus 78. in dolore dorsi *ibid.* ischiadicum *ibid.* podagricum *ibid.* in ulceribus contumacibus 83. ad erysipelata & exulcerationes *ibid.* gangrænam & sphacelum *ibid.* pro membris fractis vel luxatis *ibid.* à gelû sideratis *ibid.* dolore & tumore pedum *ibid.*
Fonticuli quibus in morbis conveniant 20. observanda 21. loca *ibid.* quomodo excitandi *ibid.* iis excitatis quid agendum *ibid.*
Frontale in hæmorrhagia narium 80.

G.

Gargarismus in prunella febrium 67. in aphthis & anginâ *ibid.* in inflammatione uvulæ & tonsillarum *ibid.* anodynus *Foresti ibid.* in faucium exulceratione *ibid.* detergens in ruptô abscessû 68.
Gelatina caponis 87. analeptica *ibid.* sanguinem mundificans *ibid.*
Globuli caustici ad fonticulos 22.
Glutinantia: vid. Vulneraria.
Grumos resolventia: vid. Vulneraria.

H.

Hæmorrhoides quibus sint salutares 20.
Harpocrates, silentii Deus 1.
Hepatica: 73. eorum agendi modus *ibid.* notanda circa usum *ibid.* formulæ *ibid.*
Hippocras: vid. Vinum Hippocraticum.
Hippocratis interrogata apud ægrotum 6. aphorismi de purgantibus explicatio 32.
Hirudines ubi & quomodo applicandæ 20. quantum sanguinis per eas sit evacuandum *ibid.*
Hordeatum Imperatoris in phthisi 87. Italis & Gallis consuetum ad defluxiones tenues *ibid.*
Hypnotica: 81. quomodo agant *ibid.* formulæ *ibid.*
Hypochondriorum status probè explorandus 6.
Hysterica: 75. quomodo agant *ibid.* notanda in usû eorum *ibid.* formulæ 76.

I.

Infusum cort. china chinæ 59. diureticum 62. anteictericum *Riverii* 73.
Injectio auricularis in surditate 66. in ulcera cava 83.
Intercipientia: vid. Thoracica.
Ischæma: vid. Sanguinem sistentia.
Italorum morbos curandi modus. 84.
Julepus digestivus in affectibus capit. frig. 30. in affectibus mulierum frig. *ibid.* antiscorbuticus *ibid.* laxativus 31. purgans 36. diureticus 42. antinephriticus 62. antepilepticus 63. pectoralis 69. cordialis 71. vitæ *ibid.* perlatus *ibid.* stomachalis 72. emmenagogus 76. hystericus camphoratus *ibid.* fœtidus *ibid.* moschatus *ibid.* in hæmorrhagiis 79. hypnoticus 87. refrigerans 83. Alexandrinus *ibid.* siccus *ibid.*

L.

Lac: ejus substantia 47. bonitatis signa *ibid.* differentiæ *ibid.* usus *ibid.* noxæ 48. cura quotuplex *ibid.* regimen & notanda *ibid.* formulæ 49. caprinum antiscorbuticum *ibid.* antidysentericum *ibid.* in mictû cruentô *ibid.* caucrinum in phthisi *ibid.* arte factum *ibid.* antihecticum *ibid.*
Lapis septicus ruptorius 21. infernalis *ibid.* causticus *Heurnii ibid.*
Laudanum opiatum quid 52. ejus præparationes *ibid.* qualitates *ibid.* usus 53. cautelæ 54. objectiones & responsa *ibid.*
Lenitiva: eorum indicatio 30. operandi modus *ibid.* observanda *ibid.* formulæ *ibid.*
Limonata 85.
Linctus expectorans 46. in pleuritide *ibid.* *Wepferi* 47. in prunellâ 68. in faucium excoriatione *ibid.* antiphthisicus 69.
Linimentum pro naribus obstructis 46. ophthalmicum 66. ad ulcera faucium & gingivarum 68. stomachicum 73. in doloribus suræ 81. in dolore ischiadicô *ibid.* hæmorrhoidum *ibid.* ad ambusta. 83.
Lithontriptica: 62. notanda circa eorum usum *ibid.* formulæ *ibid.*
Lixivium diureticum 42.
Looch album 69. domesticum *ibid.*
Lotio pedum: vid. Pediluvium.
Lunæ appellatio 3. effectus *ibid.*

M.

Manna julepata 34.
Masticatorium in catarrhis 46. in difficili auditû *ibid.* in paralysi & apoplexiâ *ibid.* in dolore dentium *ibid.*
Medicamentum, vid. Remedium.
Medicina: ejus origo 1. soror germana 3. principia *ibid.* anima & mater 4. contemptores, quomodo refutandi 6. Deorum munus 12.
Medicus: ejus religio 1. cynosura *ibid.* cælites Medici 1. quando venerandi *ibid.* virtutes cardinales *ibid.* seqq. vitia 2. scientiæ ac disciplinæ *ibid.* Medici cur dicantur Physici 3. vocatio *ibid.* se ipsum non curet 4. quomodo erga hostes gulosos & ingratos se gerere debeat *ibid.* quid in visitatione apud ægrotos ei considerandum 5. vestitus *ibid.* defensio contra osores 6. causam morbi probè investiget *ibid.* quæstiones apud ægrotos quæ movendæ *ibid.* cautelæ in prognosi 7. timidos consoletur 8. Medicorum dissensus ægroto sæpe utilis 9. methodicus 10. citò curare debet *ibid.* tutò *ibid.* jucundè 11. sostrum *ibid.* quæ ei circa V. S. observanda 13. judicium de sanguine missô 17. observanda in arteriotomiâ 19. in scarificatione *ibid.* in applicatione hirudinum 20. fonticulorum *ibid.* vesicatoriorum 22. in usû balneorum 23. seqq. acidularum 26. purgationum 29. 31. vomitoriorum 37. sudoriferorum 39. diureticorum 41. salivantium 43. sternutatoriorum 44. apophlegmatizantium 45. expectorantium *ibid.* in cura lactis 47. chalybis 49. in usû theè, coffeè & chocolatæ 51. laudani opiati 52. alexipharmacorum 55. febrifugorum 57. anthelminticorum 60. carminativorum 61. lithontripticorum 62. cephalicorum 63. ophthalmicorum 65. oticorum 66. odonticorum 67. thoracicorum 68. cordialium 70. stomachicorum 71. hepaticorum 73. spleneticorum 74. antiscorbuticorum *ibid.* hystericorum 75. arthriticorum 77. seqq. adstringentium & sanguinem sistentium 78. hypnoticorum & anodynorum 81. vulnerariorum *ibid.* diætæ 84.
Methodi varia attributa 10.
Mixtura in obstructionibus 30. diuretica 42. antifebrilis *Crollii* 59. carminativa 61. antapoplectica 63. in tinnitû aurium *Plateri* 67. dolore *ibid.* pectoralis *ibid.* pleuritica *ibid.* stomachica 72. antihypochondriaca 73. antiscorbutica 75. hysterica 76. in suppressione lochiorum *ibid.* stegnotica *Sylvii* 79.
Morbus, quomodo dignoscendus 6. eorum fontes, signorum & causæ *ibid.* complicati 7. conclamati 10.
Morsuli ad acidulas 28. 29. hypochondriaci 28. purgantes 36. hydragogi *ibid.* imperatoris purgantes *ibid.* chalybeati 51. præservativi in peste 57. cephalici 64. pro confortandâ memoriâ *ibid.* pectorales 69. cordiales 71. stomachici *ibid.* 72. contra sodam *ibid.*
Mulier M. S. minùs tolerat quàm vir 6.

N.

Narcotica: 81. quomodo agant *ibid.*
Nasale in hæmorrhagiâ narium 80.

Nephritica:

Nephritica: vid. Lithontriptica.
Nodulus laxativus 18. 36. in obstructionibus viscerum hypochond. *ibid.* in suppressione mensium *ibid.* antiasthmaticus *ibid.* in affectibus capitis *ibid.* uteri *ibid.* anticachecticus *ibid.* anteictericus 37. pro infantibus *ibid.* antinephriticus 62. odoriferus 64.

O.

ODontica: 67. eorum formulæ *ibid.* seqq.
Odoramentum in affectibus soporosis 64. spiritus animales excitans *ibid.* in passione hysterica 77.
Oleum anodynum internum 81.
Ophthalmica: 65. cautelæ circa eorum usum *ibid.* formulæ *ibid.*
Opiata 52. seqq. eorum formulæ 55.
Opiata dentes mundificans *Borelli* 67.
Otica: 66. notanda circa eorum usum *ibid.* formulæ *ib.*
Oxydorcica: vid. Ophthalmica.
Oxyrrhodinum 81.

P.

PAlladis simulacrum 6.
Paregorica: vid. Anodyna.
Passulæ laxativæ 31. seq.
Pasta dentifricia Dominarum 67.
Pediluvium anticatarrhale 65. in dolore capitis *ibid.* in asthmate 70. in suppressione mensium 76. podagricum 77. hypnoticum 81.
Pharmaciæ necessitas 3.
Philosophia Medicinæ soror 3.
Pilulæ laxativæ 28. 31. cephalicæ 35. catarrhales *ibid.* ophthalmicæ *ibid.* catholicæ *ibid.* anthelminticæ *ibid.* antihypochondriacæ *ibid.* hydragogæ *ibid.* melanagogæ *ibid.* purgantes in lue venereâ *ibid.* antiarthriticæ *ibid.* mundificantes in scabie *ibid.* *Emanuelis* uterinæ *ibid.* stomachicæ *ibid.* emeticæ 39. diureticæ 42. chalybeatæ *Sydenhæm* 51. *Riverii ibid.* opiatæ in tussi & catarrhô tenui 55. in phthisi incipiente *ibid.* in cholicâ *ibid.* anodynæ in podagrâ *ibid.* in dysenteriâ & hypercatharsi *ibid.* febrifugæ 59. hystericæ 76. in mensium diminutione *ibid.* antipodagricæ 77. adstrictivæ in gonorrhæâ 80.
Placenta carminativa 61.
Pneumonica: vid. Thoracica.
Porotica: vid. Vulneraria.
Potio lenitiva ex mannâ 34. in febribus *ibid.* phlegmagoga *ibid.* cholagoga *ibid.* hydragoga *ibid.* melanagoga *ibid.* mictagoga *ibid.* purgans in fluxibus alvi *ibid.* sanguinis *ibid.* in diarrhœâ & dysenteriâ *ibid.* emetica ex vitriolô 38. crocô metallorum 39. vitrô antimonii *ibid.* ex syrup. emet. sudorifera in febribus malignis 41. diuretica suavis 42. alexipharmaca 57. antifebrilis 59. antinephritica 63. ad expellendam secundinam 76. in variolis 85. refrigerans in febb. *ibid.* in prunellâ *ibid.* in podagricis confirmatis 88. ordinaria in paralysi *ibid.* in colicâ convulsivâ *ibid.* in urinæ retentione *ibid.* juniperina *ibid.* exsiccans in affectibus capitis humidis 86. ordinaria in vulneribus 87. in dysenteriâ *ibid.* in vomitû & diarrhœâ *ibid.*
Potiuncula ad dystociam vel centies experta 76.
Potus: vid. Potio.
Præparantia quid sint 29. quæ circa ea observanda *ibid.* formulæ *ibid.*
Praxis sine Theoriâ fallacissima 3.
Prognosis: ejus commoda 7. difficultates *ibid.* seq.
Pruna laxativa 157.
Pulsus: quid indigitet Medico 6. ei soli non fidendum *ibid.*
Pulvis digestivo-laxativus 18. ad acidulas 29. digestivus hypochondriacus *ibid.* in febribus intermitt. *ibid.* in cachexiâ *ibid.* in scorbutô *ibid.* absorbens *Wedelii* 30. laxativus 31. 34. *Cornachinus* cholagogus *ibid.* hydragogus *ibid.* mictagogus *ibid.* arthriticus *ibid.* purgans anthelminticus *ibid.* antihydropicus 35. in fluxibus alvi *ibid.* carminativus *ibid.* solutivus *ibid.* emeticus 38. sudoriferus & expulsivus in variolis 41. alexipharmacus *Mindereri ibid.* diureticus 42. sternutatorius 46. *Hartmanni ibid.* in catarrhis *ibid.* coryza *ibid.* cerebrum corroborans *ibid.* *Papalis ibid.* chalybeatus cachecticus 51. in suppressione mensium *ibid.* diaphoretico-anodynus in arthritide 55. nephritico-anodynus *ibid.* alexipharmacus 57. antifebrilis 59. anthelminticus 60. carminativus 61. nephrocatharcticus 63. cephalicus corroborans 64. antapoplecticus *ibid.* antepilepticus *ibid.* crinalis *ibid.* ophthalmicus 65. dentifricius 67. antiphthisicus 69. antipleuriticus 70. pectoralis *Michaëlis ibid.* cordialis 71. analepticus *ibid.* stomachicus 72. pepticus *ibid.* aperitivus & digestivus 74. anteictericus *Timæi ibid.* præcipitans & absorbens *ibid.* antispleneticus 75. hystericus *Timæi* 76. partum provocans *ibid.* emmenagogus *ibid.* arthriticus *Wepferi* 77. contra abortum 80. contra fluorem album *ibid.* contra diarrhœam *ibid.* antidysentericus *ibid.* Americanus *ibid.* vomitum sistens *ibid.* stegnoticus in nimiô mensium fluxû *ibid.* ad casum 83. ad erysipelas *Mynsichti ibid.*
Purgantium formulæ varii generis 33. seqq.
Purgatio 29. ejus indicatio 31. observanda *ibid.* 32. seqq. 33. seqq. tempus 32. locus *ibid.* signa 33. differentiæ *ibid.* seq. operandi vis *ibid.* usus *ibid.*

R.

REmedia: quomodo iis utendum 10. vulgarium & simplicium præstantia *ibid.* quibus abstinendum *ibid.* seq. quando 11. temerè non sunt mutanda *ibid.*
Repellentia: vid. Vulneraria.
Rosa solis 72.
Rotulæ in fœtore oris 46. expectorantes *ibid.* in tussi & raucedine *ibid.* catarrhales *ibid.* anthelminticæ 60. cephalicæ 64. contrà vertiginem *ibid.* antapoplecticæ *ibid.* antiphthisicæ 69. cordiales 71. stomachales 72. bibitoriæ *ibid.* contra sodam *ibid.*

S.

SAcculus carminativus 61. anodynus 62. cordialis 71. stomachalis 73. anodynus in colicâ 81. in pleuritide *ibid.* nephritide *ibid.*
Sal usualis oxydorcicus 65.
Salivantium formulæ 44.
Salivatio quid 43. ejus materia *ibid.* indicantia & contraindicantia *ibid.* observanda *ibid.* seq.
Sanguinem sistentia: 78. notanda in usû eorum *ibid.* seq.
Sanguis optimus quis 17. color *ibid.* consistentia 18. serum *ibid.* seq.
Sarcotica: vid. Vulneraria.
Scarificatio quomodo instituenda 19.
Serum lactis 18. compositum *ibid.* *Fonsecæ ibid.* in scabie 49. antiscorbuticum *ibid.*
Signa: eorum fontes 6.
Socratis ultima verba 12.
Sostrum; quid de illô Medico considerandum 11. seq.
Sparadrapum 21. viride, 22.
Species pro vinô 18. pro decoctô traumaticô 83. pro potû ordinariô 86. in hydrope *ibid.*
Spiritus vini purgans 36.
Splenetica: 74. quomodo agant *ibid.* seq. notanda circa eorum usum *ibid.* formulæ 75.
Stegnotica: vid. Adstringentia.
Sternutatio quomodo fiat. 44.
Sternutatoria: vid. Errhina.
Stomachica: 71. eorum agendi modus *ibid.* seq. notanda in usû *ibid.* formulæ 72. seq.
Succi antiscorbutici 75.
Succi digestivi in affectû hypochond. 30.
Succolata: vid. Chocolata.
Sudor quomodo contingat 39. ubi conveniat *ibid.* coindicantia *ibid.*
Sudorifera: vid. Diaphoretica.
Suffitus oticus 67. humidus in suppressione mensium vel lochiorum

lochiorum 76. ſiccus in eundem finem 77. in dolo ibus articulorum. 78. in diarrhœâ 80.
Suppoſitorium 31. aere in affectibus ſoporoſis 37.
Suppurantia: vid. Vulneraria.
Sydenham: ejus cura dyſenteriæ 47.
Syrupus ad acidulas 29. purgans 36. chalybeatus 50. narcoticus 55.

T.

TAbellæ chalybeatæ 51. carminativæ 61. antapoplecticæ 64. cardiacæ 71. corallinæ *Timæi* 80. contra abortum *ibid.*
Tabula generalis pro V.S. inſtituendâ 16. pro balneô 25.
Terebinthina liquida 42.
Theè vires & uſus 51. abuſus *ibid.*
Theoriæ neceſſitas ad Praxin Med. acquirendam 3.
Thermæ: earum agendi modus 23. uſus 24. noxæ *ibid.*
Thoracica: 68. eorum differentiæ & modus agendi *ib.* notanda circa uſum *ibid.* formulæ *ibid.* ſeq.
Tinctura martis 50. antiſebrilis 59. roſarum 85.
Tragæa ad acidulas 28. carminativa 61. in vertigine 64. confortans cephalica *ibid.* viſum corroborans 65. in affectibus pectoris 70. cordialis 71. ſtomachica 72. epatica 74. emmenagoga 76. in vomitu gravidarum 80. potum præbens grauſſimum 86. pro potû exſiccante *ibid.*
Travmatica: vid. Vulneraria.
Trochiſci alexipharmaci 57. pectorales 69.
Turundæ acouiſticæ 67.

V.

VEnæſectio, quando indicatur 13. ubi non adeò neceſſaria *ibid.* pro curâ prophylacticâ adminiſtranda *ibid.* quæ circa eam obſervanda 14. ſenibus prohibita *ibid.* abortum præcavet *ibid.* ejus impedimenta *ibid.* revulſoria *ibid.* locus *ibid.* quantitas 15. tempus *ibid.* ſeq. tabula generalis 16. cautelæ *ibid.* ſeq. judicium de ſanguine miſsô 17.
Venarum diſtenſio à flatibus 14. earum electio 15.
Venenum quid 55. eorum agendi modus 56.
Veſicatoria, ubi conveniant, 22. ſeq. locus applicationis *ibid.* obſervanda *ibid.* ſeq. contraindicantia 23. formulæ *ibid.*
Victus quotuplex 84. quæ circa eum obſervanda *ibid.*
Vinum paſſulatum *Timæi* 31. medicatum purgans 36. hydragogum *ibid.* antihypochondriacum *ibid.* diureticum 42. chalybeatum 50. *Riverii ibid.* attenuans & deobſtruens *ibid.* anticachecticum *ibid.* alexipharmacum præſervativum 57. antiſebrile 59. anthelminticum 60. anticatarrhale 63. euphragiatum ophthalmicum 65. *Hippocraticum* 72. abſinthiacum *ibid.* ſtomachicum *ibid.* anticachecticum 73. antiſcorbuticum 75. emmenagogum 76. ad fœtum mortuum ejiciendum *ibid.* arthriticum purgans 77. alterans *ibid.* antipodagricum *Paracelſi ibid.*
Viſitatio apud ægrotos quomodo inſtituenda 5.
Unguentum digeſtivum 21. ad renes & veſicam 42. antiſebrile 59. ad vermes 60. carminativum 61. nephriticum 63. pectorale 70. antipleuriticum *ibid.* cordiale 71. deoppilativum 74. hepaticum frigidum *ibid.* ſpleneticum 75. antiparalyticum 78. nervinum *ibid.* in diarrhœâ & dyſenteriâ 80. contra abortum *ibid.* ſomniferum 81. pro dolore capitis *ibid.* dorſi & renum *ibid.* digeſtivum chirurgorum 83. ad ambuſta *Fabritii ibid.* ad ſcabiem *ibid.*
Vomitus: ejus indicatio 37. ſeq. contraindicatio 38.
Urina: quid de eâ ſentiendum 6. ejus mutabilitas *ibid.* evacuatio 41.
Uterina: vid. Hyſterica.
Vulneraria quotuplicia & quomodo agant 81. ſeq. notanda in eorum uſû 82. formulæ 83.

Z.

ZOdiaci ſigna in V. S. quæ attendenda 16.

FINIS.

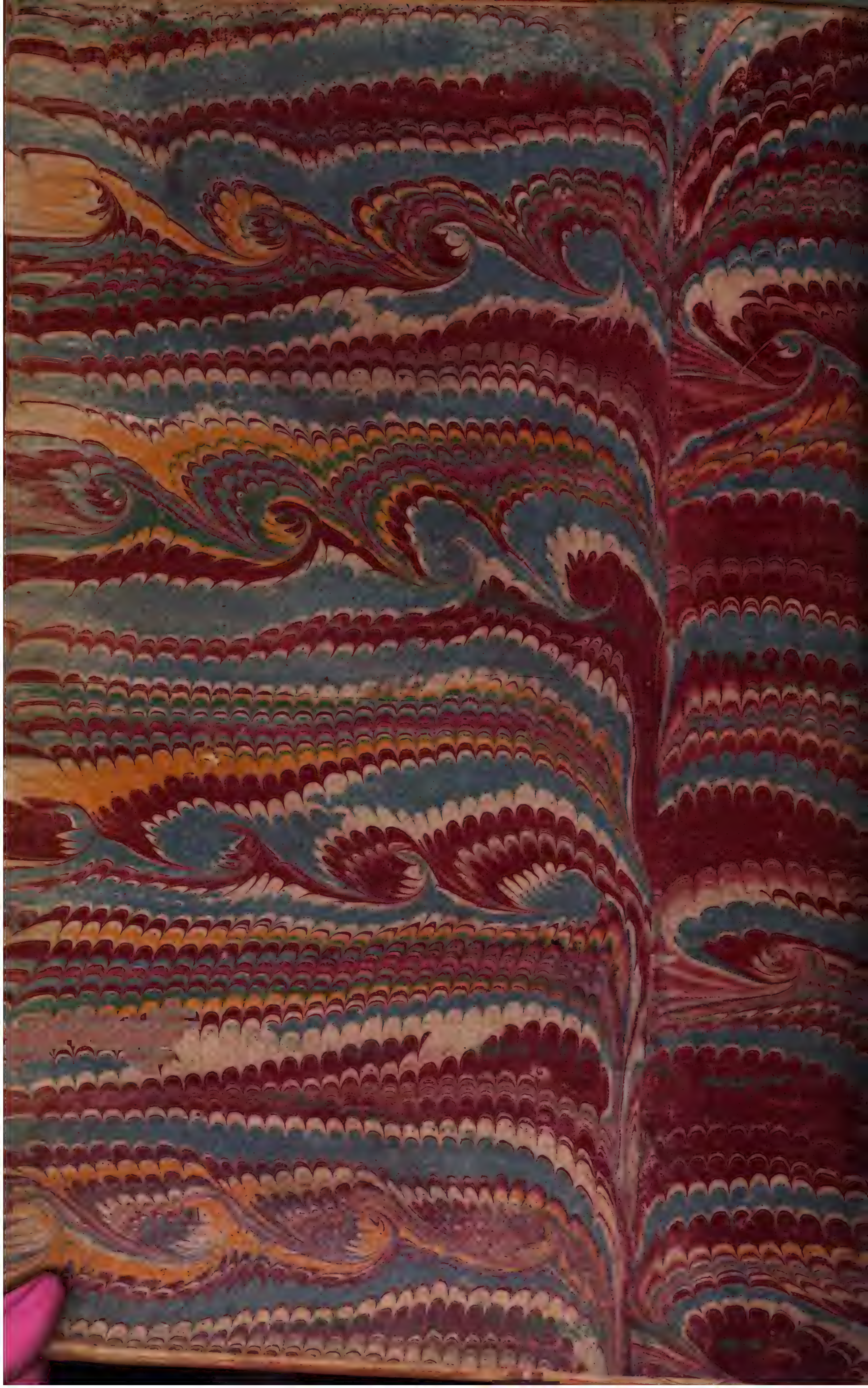

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Rivière, Lazare, / Horstius, Johann Daniel, / Döbel, Johann Jacob,

Opera medica universa

Geneva 1737

2 Med.g. 144
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10942686-7
VD18 14624036-001